

Cæsarei Coll. Soc.tis JESV Bragæ. Inscript. Cat. C. nº 23.

ACTA
ECCLESIAE
MEDIOLANENSIS
TRIBVS PARTIBVS
DISTINCTA.

Quibus concilia prouincialia, conciones synodales, synodi diœcesanæ, instructiones, litteræ pastorales, edicta, regulæ confratriarum, formulæ, et alia denique continentur, quæ CAROLVS S. R. E. Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus egit.

CVM PRIVILEGIO SVMMI PONTIFICIS.

TALI AMBIO DEFENSORE

Concessu Superiorum.
MEDIOLANI.

Apud Pacificum Pontium.
M. D. LXXXII.

GREGORIVS PAPA XIII.

D FVTVRAM rei memoriam. Cum, ficut accepimus, dilectus filius. Magifter Petrus Galefinius clericus Anconitanus, nofter, et apoftolicæ Sedis Notarius, nouum opus hactenus fimul non impreffum, uidelicet acta Ecclefiæ Mediolanenfis, dilecto filio noftro, Carolo Borrhomeo, fanctæ Romanæ Ecclefiæ, tituli fanctæ Praxedis Cardinale, Archiepifcopo, ad publicam, et communem omnium ftudioforum, et Prælatorum utilitatem imprimere, feu imprimi facere intendat, dubitetq. ne eiufmodi opus ab aliis poftmodum fine eius licentia, imprimatur, quod in maximum fuum tenderet prçiudicium: Nos propterea eius indemnitati confulere uolentes, ac eiufdem Petri precibus nobis fuper hoc humiliter porrectis inclinati, eidem Petro, ne præfatum opus poftquàm per Ordinarios locorum, et Inquifitores hæreticæ prauitatis partium illarum examinatum fuerit, imprimendum per quinque annos, poft eiufdem operis imprefsionem à quocunque, uel quibufcunq. fine ipfius Petri licentia imprimi, aut ab ipfis, uel aliis uendi, feu in eorum apothecis, uel aliàs uenale præterquàm à dicto Petro, uel de eius ordine impreffum, aut imprimendum teneri pofsit, auctoritate apoftolica tenore præfentium concedimus, et indulgemus. Inhibentes omnibus, et fingulis, præfertim Bibliopolis, et librorum impreffloribus, fub excommunicationis fententiæ in terris Sanctæ Romanæ Ecclefiæ mediate, uel immediate fubiectis, et etiam quingentorum ducatorum auri Cameræ apoftolicæ applicandorum, et infuper amifsionis librorum pœnis, toties quoties contrauentum fuerit, ipfo facto, et absque alia declaratione incurrendis, ne intra quinque annos præfatos ab imprefsione dicti libri refpectiue computandos, præfatum opus fine eiufdem Petri expreffa licentia, dictis quinque annis durantibus, imprimere, feu ab ipfis, uel aliis, præterquàm à dicto Petro impreffum, et imprimendum uendere, feu uenale habere, uel proponere, uel illud, ut fupra habere audeant. Mandantes uniuerfis Epifcopis, Archiepifcopis, eorumq. Vicariis in fpiritualibus generalibus, et in ftatu temporali Sanctæ Romanæ Ecclefiæ etiam legatis, et Vicelegatis Sedis apoftolicæ, aut ipfius ftatus Gubernatoribus, ut quoties pro ipfius Petri parte fuerint requifiti, uel eorum aliquis fuerit requifitus, eidem Petro efficacis defenfionis præfidio afsiftentes, præmiffa ad omnem dicti Petri requifitionem contra inobedientes, et re-

belles per censuras ecclesiasticas sæpius aggrauan. et per alia iuris remedia auctoritate apostolica exequantur, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Non obstantibus constitutionibus, et ordinationibus apostolicis, ceterisq. contrariis quibuscunque: et insuper quia difficile admodum esset, præsentes litteras ad quodlibet forum deferri. uolumus, et apostolica auctoritate decernimus ipsarum literarum transumptis, uel exemplis in ipsis operibus impressis, plenam, et eandem prorsus fidem ubique tàm in iudicio, quàm extra haberi, quæ presentibus originalibus literis haberetur, si ostenderentur, uel exhiberentur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die. xxiiii. Februarii. M. D. L X X X. Pontificatus Nostri Anno Octauo.

Cæ. Glorierius.

P. GALESINIVS.

P. GALESINIVS

PROTONOTARIVS APOSTOLICVS CLERO, POPVLOQ. MEDIOLANENSI.

S. D.

RIBVS partibus nos ea collegimus, quæ admirabili uigilantia, præstantiq. pietatis studio, CAROLVS S. R. E. Cardinalis, et Archiepiscopus, causa uestra egit. Nobis sane uero, ut id actorum opus contexeremus, multi, et ij quidem uiri graues, uehementer auctores fuerunt: sed, ut libere profiteamur, in illorum consilio, cohortationibusq. cunctantes nos denique excitauit charitas, qua uos omnes eximie diligimus, et obseruamus. Atque in hanc quidem de nobis opinionem uos etiam atque etiam ualde liber confirmabit: in quem uetera ecclesiæ Mediolanensis monumenta, iam inde usque ab initio nascentis religionis repetita, ordine retulimus. Vos interea fruimini hac nostra industria: quæ, qualis qualis est, ita gratissima uobis, iucundissimaq. esse debet, ut maxime utilem fore speramus. Neque enim plena solum est officij, studijq. nostri erga uos: sed referta rebus grauissimis, sane optimo cuique eiusmodi uidetur, qualem plane optare potuistis. Lucubratione namque hac nostra ita cuncta disposuimus, ut, cum CAROLI Archiepiscopi, immortali uirtute ornatissimi, incredibilem illam, quæ in omnes prouinciæ Mediolanensis partes late patet, sollicitudinem, et splendorem in Archiepiscopali dignitate, quam sancte, grauiterq. administrat, uno in conspectu intueri possitis; tum etiam simul, et labores, causa uestra potissimum ab eo sæpenumero susceptos, et impressa item illius ueteris christianæ disciplinæ uestigia cernatis: cuius officijs, uos, salutis uestræ desiderio incensi, ex illius decretis, atque exemplis, præclara imitatione dignis, uitam omnem conformare debetis in perpetuum. Valete.

ACTORVM PARTES.

PARS I

PARS II.

Instructiones

PARS III.

LITTERAE PASTORALES.

CONCI-

CONCILIVM PROVINCIALE MEDIOLANENSE I.

Quod

PIO QVARTO, PONTIFICE

CAROLVS BORRHOMAEVS

S. R. E. PRESB. CARDINALIS TIT. S. PRAXEDIS,

LEGATVS AD VNIVERSAM ITALIAM,

ET ARCHIEPISCOPVS MEDIOLANI

HABVIT

Anno M. D. LXV.

PETRVS GALESINIVS

LECTORI.

QVAM præstans, ac singulare sit ad corrigendos morum errores prouincialium conciliorum remedium; id cum ex iis, quæ, et summus ille Pontifex Leo Primus, et Nicæni, Antiochæniq. patres ea de re statuerunt, tum ex eo certe intelligi potest, quod non in Italia solum, sed in Hispania, Toleti toties, Ilerdæ, Tarraconæ, in Gallijs Aureliæ sæpe, Rhemis, alijsq. eius prouinciæ, ac Germaniæ item, Britanniæq. locis, in compluribus Græciæ partibus; et in uniuersa denique Asia, Africa, atque Europa, eiusmodi prouinciales, recte atque ordine habitæ, synodi fructum, eumq. maximum, ad Christianæ uitæ disciplinam attulerunt. Idem hoc tempore nobis, DEO iuuante, sperare licet, ad usum reuocata ex Tridentini concilij decreto, illa, iam diu intermissa, prouincialium synodorum consuetudine. Hancq. nobis spem primũ affert Mediolanensis synodus, quæ iam in lucem exit. ac si quæ olim in hac ipsa urbe contra Iouinianum habita synodus, illius explosa, ac repudiata doctrina, utilis quidem fuit; hæc, ereptis huius prouinciæ morum erroribus, introductaq. pie uiuendi disciplina, idem plane efficiet. Tuæ igitur pietatis est, non ea solum animaduertere, quæ nos, non multa illa quidem, indice complexi sumus, sed ea studiose legere, ac diligenter seruare, quæ in ipsis constitutionibus longe uberiora continentur; ut ijs atque alijs sanctißimæ uitæ præceptis ipse adiutus, eo progredi poßis, ut præmia illa consequaris, quæ maxima DEVS pollicitus est iis, qui religiosi sunt, et in pietate excellere uolunt. Huius sane rei cura cum omnes maxime attingat; est profecto, cur se quisque ualde incitet, ut hæc christianæ uitæ officia, quæ in catholica repub. esse oportet, cumulatißime præstet. Quod si quibus sponte currentibus spectatæ etiam Pastorum uirtutes stimulos addunt, eo uehementius contendere illos oportet; quo magis eorum consilio, doctrina, uitæ exemplo, et alijs rebus omnibus adiuuantur. Vale.

CAROLVS BORRHOMAEVS

MISERATIONE DIVINA S. R. E. Tit. S. Praxedis Presbyter Cardinalis,

ARCHIEPISCOPVS MEDIOLANI,

Prouinciæ nostræ fidelibus salutem in Domino.

VANTVM mihi onus imponeret Archiepiscopalis officij ratio, cogendi prouincialem synodum, quo die ex grauissimo iusso sancti Tridentini concilij recognoui, mature ut id munus exequi possem, uehementer elaboraui. quod et nostræ testantur litteræ, quibus prouinciæ Episcopos euocauimus; et sciunt graues atque ornati uiri, qui nostris ea in re studijs, et actionibus interfuerunt. itaque, cum primum mihi licuit, Mediolanum ueni, quo prouincialibus Episcopis conuocatis, cognitisq. ab eisdem ijs rebus, quæ in singulis ciuitatibus, ac diœcesibus correctionis, aut moderationis indigerent, in synodo de ipsorum Episcoporum consilio, atque consensu ea statuimus, ac decreuimus, quæ perturbatam Cleri, ac reliquorum uita, et officij disciplinam restituere, uacillantem confirmare, conseruatam propagare posse uiderentur. Synodo dimissa, cum à Pio IIII. Pont. Max. Romam reuocarer, ne ipso quidem itinere mihi quidquam maiori curæ fuit, quam ut ea decreta prouinciæ, ut spero, salutaria, primo quoque tempore peruulgarem. Quam in cogitationem toto animo incumbentem me, et ipsius PII Pontificis auunculi mei mox consequuta mors, et deinceps interregni, et pontificiorum comitiorum occupatio, non iam a studio illa in lucem proferendi, quod, et si grauioribus curis maxime detinebar, tamen dimittere non poteram; sed ab eorum editione retardauit. sed bene, quod quemadmodum Deum assidue precatus sum, et, ut ita

 fieret,

fieret, pro mea parte contendi, breui, ipsius Dei benignitate singulari, Pius V. Pont. Max. est renunciatus. qui pro summa sua cura, ac solicitudine religionis, salutisq. animarum, mihi et facile concessit; ut reuiserem hoc tempore commissum fidei meæ gregem; et inflammatum studium meum edendi has constitutiones Prouinciæ nostræ fidelibus pia sane cohortatione magis etiam incendit; et, ut eæ ad illos etiam pertinerent, qui alioqui ipsis non tenerentur, litteris suis Apostolicam interposuit auctoritatem. Damus igitur uobis, quæ ex præscripto Tridentini concilij ad moderandos mores, corrigendos excessus in prouinciali synodo decreta sunt. eaq. non solum præsentium malorum remedia esse confidimus; sed cautionem quoque fore speramus reliqui temporis uitiorum, et incommodorum. Rogamus uero omnes, et per uiscera misericordiæ Christi Domini obsecramus, ut has constitutiones, quanto maximo potestis amore, et pietate amplectamini, legatis, sequamini, totos uos ad earum sententiam, rationemq. accommodetis. immo uero, si quod nostrum esse potest, habito, et, ubi primum facultas fuit, edito hoc prouinciali concilio, meritum id mihi, et pijs ipsis ac prudentibus Patribus, quibus consentientibus, et adiuuantibus hæc acta sunt, præripite. tanto enim maior commendatio est eorum, qui colunt, quam qui tulerunt leges; quanto est obedientia officij præceptione præstantior. Cæteris uero etiam hominibus uestra, uel morum mutatione, uel innocentia, ac pietatis perseuerantia prælucete; ut isto exemplo ad uirtutis, et officij cultum reliquæ etiam prouinciæ incitentur. Nobis enim, ut in his decretis nihil propositum fuit, nisi Dei gloria, et uestra salus; sic nihil optatius esse potest, quam, ut ita decreta seruentur; ut pœnis, quæ delinquentibus proposita sunt, nullus locus relinquatur: magisque in agendo uestra religio, ac probitas, quæ una, uel maxima uoluptate noster compensabitur labor, quam nostra in decernendo diligentia commendetur. Valete in Domino.

Nos

OS CAROLVS BORRHOMAEVS S. R. E. Tit Sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis, ac sanctissimi D. N. Papæ, et sanctæ Sedis Apostolicæ per vniuersam Italiam Legatus de latere, Dei et eiusdem Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolanensis, de consilio, et assensu Reuerendissimorum DD. Coepiscoporũ nostrorum, in Prouinciali synodo Mediolanensi, hæc statuimus, et sancimus.

DE PROFESSIONE FIDEI. et eius tuendæ cura.

PRIMA et maxima Pastorum cura uersari debet in ijs, quæ ad fidem catholicam, quam sancta Romana Ecclesia colit, et docet, et sine qua impossibile est placere Deo, integre, inuiolateq. conseruandam pertinent: ideo nos hinc potissimum exordiendum esse duximus, ut, quæ ex eodem spiritu est fides, eandem una oris confessione profiteamur.

Sacri igitur Tridentini concilij auctoritate innixi, mandamus, ut omnes ij, qui beneficia ecclesiastica obtinent, uel in posterum obtinebunt; et qui in synodum diœcesanam conuenire debent; in ea synodo, quæ primo quoque tempore celebrabitur, omnia, et singula à sancto concilio Tridentino definita, et statuta palam recipiant; ueram obedientiam summo Rom. Pontifici spondeant; simulq. hæreses omnes publice detestentur, et anathematizent; fidem profitentes eisdem uerbis, quibus ex formula, à Sanctissimo D. N. Pio IIII. Pont. Max. præscripta, nos et Coepiscopi nostri initio huius sanctæ synodi, iurati præstitimus, et professi sumus, etiam si antea in diœcesana synodo id officium, ad exequendum iussa Tridentini concilij, quacunque ratione et modo obierint..

Episcopi omnes Prouinciæ nostræ constitutionem Sanctissimi D. N. Pij IIII. Pont. Max. de professione fidei facienda ab ijs, qui de beneficijs curatis, et canonicatibus prouisi sint, et a docentibus litteras, et à promouendis ad doctorales, uel alios gradus, publicent in suis ciuitatibus, et diœcesibus intra mensem, et ab omnibus inuiolate seruandam curent: præsertim uero ab ijs, qui cuiuscunque status, conditionis, et dignitatis sint, quouis modo, uel nomine, publice, aut priuatim, domi sua, uel aliena, etiam si pædagogi sint, pueros, adolescentes, aliosue cuiusuis sexus, et ætatis, quascunque artes litterarias, uel alias liberales, etiã si ipsa prima grammaticæ rudimenta, legendo, interpretando, vel repetendo, uel alia quauis ratione, etiam si gratis doceant; quorum etiam omnium mores, antequam ad docendum accedant, probare debebunt, alioquin de ijs pœnas, in eadem constitutione propositas, sumant.

Qui uero, ne prædicti huic decreto obtemperent, impedierint; aut huius temeritatis quacunq; ratione illis auctores, aut adiutores fuerint; seuere puniantur.

Vt autem id facilius, ac melius effici possit; studiose inquirant parochi, quinam in suis parochijs eo docendi munere fungantur; et eorum nomina ad Episcopum ad mensem, a die publicationis constitutionis eiusdem numerandum, deferant. Quos uero deinceps eiusmodi cognouerint, primo quoque tẽpore Episcopo indicẽt.

Parochi diligenter animaduertant, an in suis parochijs ullus sit, quod ad fidem attinet, prauis opinionibus imbutus, uel eo nomine suspectus; eumq. ad Episcopum, uel Inquisitorem deferant. Moneant præterea populum, debere omnes, si quos nouerint aliquid fecisse, uel dixisse, quamobrem de huiusmodi peccato in probabilem suspicionem uenerint, statim deferre.

Obseruent etiam eos, qui ex finibus hæreticorum, uel hæresis nomine suspectorum ueniunt; singulorumq; dicta, et facta odorentur; ac de eorum uitæ consuetudine, et ratione cognoscant. et, si qua de ijs suspicio fuerit, Episcopum, uel Inquisitorem admoneant.

Principes uero, et ciuitatum Magistratus hortamur, ac per uiscera misericordiæ Christi Domini obtestamur, ut cœleste lucrum terrenis commodis præferentes, commercium, et consuetudinem hæreticorum, quam fidelibus perniciosam, ac pestiferam esse constat, pro sua pietate, ac studio religionis, e suis urbibus, atque oppidis amouendam, ac tollendam curent.

Prohibeantq. ne suæ ditionis homines, percipiendæ etiam linguæ causa, aut mercaturæ, alione nomine, in hæreticorum locis instituantur, aut commorentur.

Sacro denique Inquisitionis officio in omnibus ex animo faueant, et opitulentur; et, ut eius edicta seruentur, auctoritatem etiam suam rogati interponant.

Cumque eis a sancta Sede Apostolica concessum fuerit, ut causis fidei ad patrocinium catholicæ ueritatis adsisterent, nihil sibi in illis usurpare, neq; quidquã, quod contra sacros canones sit, attentare uelint.

Episcopi regulas Indicis de libris uetitis, ab ijs, qui illi negotio a sacrosancta Tridentina synodo præfecti fuerunt, ex auctoritate Sanctissimi D. N. Pij IIII. æditas, ab omnibus librorum impressoribus, ac bibliopolis, cæterisq. omnibus laicis, et ecclesiasticis personis seruari iubeant. Quorum uero librorum purgatio, eiusdem Indicis iussu, facienda est; eos legi, uendi, aut emi, haberiue omnino uetamus; donec ab ijs, ad quos pertinet, purgati, et probati fuerint.

De abutentibus Sacra Scriptura.

Nefaria est eorum temeritas, qui sacræ scripturæ uerbis, uel sententijs, ad iocum, assentationem, contumeliã, superstitionem, impietatem, aut ad quosuis profanos sensus abutuntur. Quamobrem Episcopi in eos, qui in hoc genere deliquerint, ex sacrorum canonum, et Tridentini Concilij decretis grauiter animaduertant. Et, ut detestabilis hæc licentia prorsus tollatur, fidelem populum per concionatores, parochos, confessores de huius peccati grauitate frequenter admonendum curabunt.

De ludi Magistris.

Principes, et Magistratus in Domino uehementer horta-

 mur,

mur, ut, nulla sumptus sui habita ratione, publicos ludi magistros in urbes, et suæ ditionis loca conducant, non minus fidei, et uitæ quam doctrinæ, et scientiæ laude commendatos. Qui uero litteras docebunt, non solum libros, indice Sanctissimi D. N. Pij IIII. auctoritate adito, nominatim uetitos, pueris non interpretentur, aut ab illis legi patiantur; sed neque etiam alios, quibus obscæna, uel turpia contineantur. Præcipimus etiam, ut bonis moribus, et salutaribus præceptis eos erudiant: in primisq. in aliqua pia, et christiana institutione, si Episcopo u. debitur, exerceant; cæteraq. omnia officia, quæ Leo X. in Lateranensi concilio statuit, præstent. In ijs si deliquerint, pro delicti genere plectantur.

De fidei initijs à Parocho tradendis.

Parochi singulis dominicis, et alijs festis diebus, qui Ecclesiæ præcepto agi soleant, pueris singuli in suis parochijs initia fidei tradant; eosq. ad obedientiam primum Deo, deinde parentibus præstandam, erudiant; ac propterea à prandio stata hora, proprio campanæ sono, ad id munus assignato, ad Ecclesiam conuocandos curabunt.

De præbenda Theologali.

Quæ ecclesiæ cathedrales, aut collegiatæ in oppidis insignibus præbendam, aut stipendium quouis nomine theologiæ interpreti assignatum non habent, cum in illis sacrum concilium Tridentinum præbendam, primo uacaturam, ad hunc usum constituerit, quam ei tantummodo, qui ad hoc munus per se præstandum idoneus sit, deferri uoluit; id si adhuc re ipsa effectum non sit, curent Episcopi, ut quamprimum decreto concilij satisfiat,

De prædicatione uerbi Dei.

Apostoli, in quorum locum Episcopi successerunt, satis nobis aperuerunt, uerbi Dei prædicationem esse præcipuum illorum munus, qui in Episcopali sede collocantur. Quamobrem nos auctoritatem sacrosancti Tridentini concilij, et ueterum patrum sequuti, in Domino Episcopos hortamur, ut toto pectore in hanc curam incumbentes, greges sibi commissos ipsimet, præsertim in Ecclesia sua, uerbo Dei pascant. Quod si leui de caussa, aut quodam animi languore impediti, non fecerint, sciant, sibi prætermissi necessarij officij iudici Deo præcipue rationem esse reddendam. Sin autem se interdum uere impeditos cognouerint, per uiros idoneos, ex præscripto eiusdem concilij deligendos, hoc munus studiosissime populo præstent. In alijs uero ecclesijs parochialibus, uel alias curam animarum habentibus, saltem omnibus dominicis, et solemnibus diebus festis; ieiuniorum autem, Quadragesimæ, et Aduentus tempore, quotidie, uel ijs saltem diebus, quibus Episcopus iusserit, proprio parocho, et Curato, oues sibi commissas, pro earum sensu et intelligentia, salutaribus uerbis pascendas mandamus. Si qui autem propter inscitiam id præstare non poterunt; ad peritos confugiant, quorum auxilium implorãtes, uel homilias sibi præscriptas, uel latinos sermones auctoris, ab Ecclesia recepti, in uulgarem linguam conuersos, approbatos tamen ab Ordinario, aut memoriter, aut de scripto pronuncient. Id autem tandiu fiet, quoad liber Homiliarius ad hunc Curatorum usum Metropolitani cura prodibit in lucem. Sed, ut norint Episcopi, et eorum industriam, qui doctrina sunt præditi, et illorum diligentiam, qui aliorum uerbis diuinam legem enunciant; iubeant, si eis ita uidebitur, ab unoquoque Parocho, et Curato unũ singulis mensibus, ab eo habitum in ecclesia, sermonem ad se mitti. Qui negligentes, aut contumaces fuerint, eos Ordinarii arbitrio suo puniant; et præterea alios deligant, qui eorundem impensa opus illud explere possint donec ipsi resipiscentes munus suum expleant. Quo etiam modo illis occurrere poterunt, quos etiam uel peritorum industria, uel homiliarum libris, uel alia quacunque ratione adiutos, parum proficere; quosue ei muneri minus aptos esse; uel prædicatione destruere potius, quam ædificare iudicarint.

Extra urbem uero in uniuersa diœcesi, præter officiũ, quod Curati præstabunt, tam multos distribuant Episcopi concionatores, ut in curatis ecclesijs, quæ in frequentioribus locis sitæ sint, cæterisq. omnibus etiam non curatis, in quibus ipsi opportunum iudicauerint, intra cuiusque mensis spatium, saltem semel in aliquo die festo, Dei uerbum prædicetur. Eos autem ab illis, in quorum ecclesijs prædicabunt, hospitio recipi uolumus, suppeditatis omnibus rebus, ad eorum uictum necessarijs, data etiam eleemosina aliqua ex fructibus beneficiorum, uel etiam largitione laicorum, si beneficia tenuiora iudicauerint Episcopi, quam ut id onus ferre possint; nisi sint, qui iure debeant, uel dare consueuerint.

Iis autem, qui prædicandi officio, aut quacumque ratione fidelibus christianã doctrinã tradendi munere funguntur, hanc uiam, et rationẽ ineundam proponimus. Vt sacram scripturam interpretentur eo sensu, quem catholica Ecclesia, et consentiens sanctorum patrum auctoritas comprobauit; neque quidquã ab Ecclesia, aut a doctoribus Ecclesiæ probatis alienum proferant. Vt, si quando ad auditorum utilitatem utendum erit allegorijs, eas ex receptis ab Ecclesia scriptis seligant. Ne certum tempus Antichristi aduentus, et extremi iudicij die prædicent; cum illud Christi Domini ore testatum sit: Non est uestrum nosse tempora, uel momenta: Neue quidquam præterea futurum ex sacris litteris diuinare, eiq. euentui certam diem præfinire audeant. Neque temere, id sibi diuinitus reuelatum esse, affirment. Ne historias ex apocryphis scriptoribus populo narrent. Neue miracula, quæ probata scriptoris fide non commendentur. Si quæ tamen auditoribus salutaria iudicarint; ita commemorent, ut a certa eorum affirmatione abstineant. Ne ineptas et ridiculas fabulas recenseant: Neue superuacanea, et parum fructuosa.

Ne hæreticorũ opiniones, et argumenta referant apud

impe-

imperitam multitudinem. Quod si alicubi necessitas postularit, ut eorum falsa dogmata accuratius, ac liberius confutentur, id non longa disputatione, sed graui redargutione faciant. quod facile assequentur, si catholicam ueritatem expromentes, sanctæ Ecclesiæ, conciliorum, et probatæ ueteris consuetudinis auctoritate, ac sanctorum doctorum, quos probat Ecclesia, testimonijs roborarint; et sacræ scripturæ locos, quorum sensus ab illis ad corrumpendas simplicium hominum mentes deprauantur, et ex alijs eiusdem scripturæ locis, et ex sanctorum patrum sententia fideliter interpretentur. Sic enim fiet, ut dogmatum peruersitas, quæ falsa interpretatione nitebatur, catholicæ ueritatis ui, et rectæ interpretationis pondere corruat. Ne quid ambiguũ, ancepsue loquantur, quod auditoribus uarie intelligẽdi occasionem præbere possit. Neue concise, et obscure quidquam exponant, qua ex re auditorum animi expectatione incerti, et suspensi relinquantur.

Ne ostentandæ doctrinæ, et eloquentiæ causa, difficiles, atque inanes quæstiones, fucumue orationis, et pigmenta conquirant, unde sui ipsius potius, quam Iesu Christi prædicatores esse uideantur. Sed præcipue in Euangelij, Symboli, Orationis Dominicæ, Angelicæ salutationis, Decem præceptorum, Sacramentorum Ecclesiæ, et sacrorum rituum dilucida explicatione uersentur. In reprehendendis uitijs ita se gerant, ut pietatis, et caritatis studio eos adductos, non hominum, sed peccatorum odio id facere omnes intelligant. Diligentes, ac uehementes sint in ijs uitijs et peccatis exagitandis, in quibus magis uolutatum populum, aut ad ea procliuiorem uident.

In prauas etiam consuetudines inuehantur. Et in eas, quæ et si malæ non uidentur, tamen facile peccandi causam afferunt.

Ne quemquam nominatim, aut tacite illum designantes, insectentur.

Ne in ordinem ullum, statum, aut uitæ genus ab Ecclesia receptum, inuehantur.

Ne Episcopos, aliosue Prælatos, neue ciuiles magistratus cum auditorum offensione asperius obiurgent; sed pie potius admoneant. Populumq. doceant, præpositis suis, etiam discolis, obedire. Quem etiam sæpissime moneant ex Apostoli sententia, ut faciat obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, qui in sublimitate constituti sint; præsertim uero pro ijs, qui peruigilant, quasi rationem pro animabus eorum reddituri; ut quietam, et tranquillam uitam gerant in omni pietate, et castitate.

Ita afficere studeant auditores, ut sua peccata dolentet defleant; quos interdum, propositis supplicijs æterni ignis, a flagitijs, et facinoribus deterreant; interdum cõmemoratis cælestis uitæ præmijs, ad uirtutes, in primis uero ad Dei, et proximi amorem accendãt. Decreta concilij Tridentini, præsertim, quæ ad mores et disciplinam christianam restituendam pertinent, et has nostras cõstitutiones populo studiosius inculcẽt.

Omnes hortatu, et præceptis ad pietatem erudiant; et quæ cuiusque sit propria uirtus, quod officium patris, filij, uiri, uxoris, domini, serui, laici, clerici, priuati, magistratus, omnium denique ætatum, generum, ordinum partes, et munera assidue commemorent.

Hanc præterea rationem habeant, ut non solum Dei, et Ecclesiæ præcepta seruanda esse doceant; sed modũ illis tradãt, quo ea ex Dei uoluntate seruare oporteat. Commoneant, ut non solum præceptis seruandis, sed etiam consilijs amplectendis, ad perfectiorem uitam in dies magis contendere studeant.

Doceant, quo modo utendum sit bonis animi, corporis, et externis: Quoue modo secundis, et aduersis rebus; ut ea sint illis, tamquam instrumenta, ad consequendam uitam cælestem.

Maxime uero caueant, ne, quod præceptis, et hortatu ædificant, id uita, et moribus destruant; ne, cum alijs prædicauerint, ipsi reprobi efficiantur. Indulgentias populo ne publicent, nisi de consensu Episcopi.

Neminem populo paupertatis nomine commendent; nisi is testimonium ab Episcopo scriptum attulerit.

Neque ei inter cancionẽ permittatur, ut elemosynam à quoquam petat in ecclesia; sed aut ad fores ecclesiæ stet; aut per eos, qui eam curam susceperint; id negotium ita commode, ac celeriter agatur, ut minime concionem impediant.

Sacra concio noctu numquam, sed opportuno tempore, Episcopi præscripto, habeatur.

Dum habetur, nec Missa, aut horæ canonicæ clara, aut submissa uoce in ea ecclesia dicantur.

Episcopi ijs diebus, quibus legitime impediti, prædicandi munus in suis ecclesijs per alios præstabunt, eisdem sacris concionibus, quantum poterunt, interesse studebunt. Qui uero dignitates, personatus, uel canonicatus in cathedrali ecclesia obtinent, et alij eiusdem ecclesiæ clerici, dominicis, ac festis solennibus diebus semper; Quadragesimæ autem, et Aduentus tempore quam sæpissime uerbi Dei conciones in eadem ecclesia audiant. quod officium à cæteris quoque ciuitatis clericis præstari diligenter curabunt Episcopi; ut ipsorum exemplo laici etiam ad audiendum Dei uerbum studiosius confluant.

Concionis audiendæ causa, loca uirorum, et mulierũ, si fieri potest, Episcopi cura distinguantur, qui ad id exequendum idoneos aliquot uiros adhibeat; et a sæcularibus magistratibus, si opus erit, auxiliũ petat:

Quæ seruanda sunt in sacris Imaginibus effingendis.

Cum sacrosancta Tridentina synodus decreuerit, nemini licere ullo in loco, uel ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere, uel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit; eiusq. diligentia, et cura commendarit, ut in sacris effingendis imaginibus nihil falsum, nihil profanum, nihil inhonestum, nihil præpostere, nihil non recte, atq; ordine adhiberetur; illud in primis caueant Episcopi, ne quid pingatur, aut sculpatur, quod ueritati scripturarum,

rarum, traditionum, aut ecclesiasticarum historiarum aduersetur: ne cuius lectio prohibetur, eius imago populo proponatur.

Historia quoque, quibus neque Ecclesia, neque probati scriptores auctoritatē ullā dederunt: sed sola uulgi uana opinione commendantur, effingi prohibeātur.

Deinde uniuscuiusq. imaginis os, corpus, corporis habitum, et statum, ornatum, et locum inspiciendum curent Episcopi; ut hæc omnia ad prototypi dignitatem, et sanctitatem apta sint, et decora; atq. ex imaginis inspectione pietas excitetur; nulla uero turpis cogitationis detur occasio. Hæc, et reliqua huiusmodi ex Tridentini concilij præscripto, ut commodius Episcopi exequantur, conuocent suarum diœcesum pictores, et sculptores; omnesq. pariter doceant, à quibus cauere debeant in sacris imaginibus effingendis: curentq. ne illi, inconsulto parocho, aliquam sacram imaginem publice, uel priuatim effingant. Quod, si qui deliquerint, puniantur tam ipsi artifices, quam ij, quorum sumptibus, uel iussu effictæ erunt imagines.

Parochi uero Episcopo significent, quæ ille iudicarit in sacris imaginibus effingendis ad se propter difficultatem deferri debere.

Quod si quæ iam pictæ imagines fictæ ue simulacra ob artificum temeritatem, aut inscitiam, einsmodi forte fuerint, ut ferenda nullo modo uideantur; ea curent Episcopi, doctorum etiam, et peritorum uirorum consilio adhibito, ut omnino deleantur, uel saltem aliqua ratione corrigantur.

De actionibus, & repræsentationibus sacris.

Quoniam pie introducta consuetudo repræsentandi populo uenerandam Christi Domini passionem, et gloriosa martyrum certamina, aliorumq. Sanctorum res gestas, hominum peruersitate eo deducta est, ut multis offensioni, multis etiam risui, et despectui sit; ideo statuimus.

Vt deinceps Saluatoris passio nec in sacro, nec in profano loco agatur; sed docte, et grauiter eatenus a concionatoribus exponatur, ut, qui sunt uberes concionum fructus, pietatem, et lacrymas commoueat auditoribus. quod adiuuabit proposita crucifixi Saluatoris imago, ceteriq. pij actus externi, quos Ecclesia probatos esse Episcopus iudicabit. Item Sanctorum martyria, et actiones ne agantur; sed ita pie narrentur, ut auditores ad eorum imitationem, uenerationem, et inuocationem excitentur.

De sanctarum reliquiarum ueneratione.

Vt Sanctorum Reliquijs, quæ debetur, ueneratio, et cultus adhibeatur, statuimus; ut in locis honestissimis, ac decoris uasculis, quæ debent, religione asseruentur.

Cum populo pietatis causa ostenduntur, lumina accendantur.

Ex loculis uerò, et receptaculis, ubi condita sunt, ne educantur.

Ne temere exponantur omnium oculis.

Neue quæstus gratia.

Cætera etiam de Reliquijs, quæ a sacra Tridentina synodo decreta sunt, Episcopus inuiolate seruari iubeat.

De Magicis artibus, ueneficijs diuinationibusq; prohibitis.

Magos, et maleficos, qui se ligaturis, nodis, characteribus, uerbis occultis mentes hominum perturbare, morbos inducere, uel expellere, corporum figuram, et constitutionem immutare, uentis tempestati, aeri, ac mari incantationibus imperare posse sibi persuadent, aut alijs pollicentur; cæterosq. omnes, qui quouis artis magicæ, et ueneficij genere pactiones, et fœdera expresse, uel tacite cum dæmonibus faciunt; Episcopi acriter puniant; et e societate fidelium exterminent.

Deinde omnem diuinationem ex aere, aqua, terra igne ex inanimatis, ex unguium, et linea mentorum corporis inspectione, ex sortibus, somnijs, mortuis, alijsq. rebus, quibus per dæmonum significationem incerta pro certis affirmantur, futura prædicere, furta, thesauros absconditos commostrare se posse profitentur, et huius generis reliqua, per qua curiosorum, et imperitorum hominū mentes facile decipiuntur, coerceant, et ejciant. In eos etiam, qui huiusmodi diuinatores, sortilegos, coniectores, ariolos, et cuiusuis generis magos de aliqua re consuluerint, uel, ut consulerentur, cuique auctores, adiutores, hortatoresue fuerint, uel eis fidem habuerint; seuere animaduertant. Si quis etiā annulos, uel aliud ad magicos, uel superstitiosos usus fecerit, aut uēdiderit; graui pœna afficiatur.

Astrologi, qui ex Solis, Lunæ, et aliorum astrorum motu, figura, et aspectu, de hominum actionibus, quæ a libero uoluntatis arbitrio proficiscuntur, certo aliquid euenturum affirmant, grauibus pœnis plectantur, quæ pœnæ etiam ad eos pertineant, qui ad illos de huiusmodi rebus detulerint. Denique pœnas sumant Episcopi de ijs omnibus, qui in itineris susceptione, aut cuiusuis rei institutione, uel progressione dies, tēpora, et momenta obseruantes, quadrupedum uoces, auium garritum, aut uolatum notantes, ex occursu etiam hominum, uel pecudum, suscipiendi operis felicitatem augurantur.

De blasphemia.

Blasphemiæ impudentia, et impietas eo prolapsa est, ut in ea coercenda uix satis diligentia adhiberi posse uideatur, itaque sacris canonibus, et Pontificū decretis, maximè uero ijs, quæ Leo Decimus in Lateranensi concilio decreuit, innixi hæc mandamus.

Vt, quicumque Deo palam, seu publice maledixerit, contumeliosisq. aut obscenis uerbis Dominū nostrum Iesum Christum, uel gloriosam Virginem Mariam, eius matrem, expresse blasphemauerit; si clericus sit, primum fructibus unius anni beneficiorum ecclesiasticorum, quæcumque habuerit, mulctetur. Si iterum in eo peccarit, eo beneficio: quod habet, priuetur, et, si plura obtineat, eo priuetur, quo Ordinarius priuandū censuerit. Si tertiò blasphemarit, dignitates, ac beneficia omnia, quæcumque habuerit, eo ipso amittat, ad eaq. deinceps retinenda, aut obtinenda inhabilis sit. Si

sit. Si uero laicus fuerit; primum, aut etiam secundo, pecunia mulctetur, ex præscripta in eodem concilio ratione. Tertio grauem pœnitentiam publice agat, eo modo, quo à sacris canonibus præscriptum est.

Qui uero Sanctos blasphemarit, aut in Deum et gloriosam uirginem Matrem maledicta, nõ tamen palam aut publice, contulerit, mitius aliquanto iudicis arbitrio puniatur.

In foro autẽ conscientiæ, ei, qui blaspemiæ reus fuerit, grauẽ pro modo culpæ pœnitentiam cõfessor imponat.

Qui blasphemantem audierit, si possit sine periculo, asperius obiurget; omnino autem intra triduum eius nomen ad iudicem ecclesiasticum, uel secularem deferat.

Si plures simul audiuerint, singuli idem faciant; nisi inter eos conuenerit, ut unus pro omnibus eo fungatur officio. Quod si domini, mercatores, aut artifices famulos, aut ministros audierint blasphemantes, semel monitos, si iterum in eo genere peccarint, domo eijciant.

Principes autem, et Magistratus per Dei gloriam, quæ blaspemia maxime uiolatur, obsecramus, ut hæc omnia diligentissime seruari studeant, uberrimam piæ curæ a Deo mercedem expectantes, præter decem annorum indulgentiam, quam Leo Decimus in eodem Lateranensi concilio et ipsis, et iudicibus, et deferentibus elargitus est. Quod si seculares iudices, quod minime futurum speramus, blaspemiæ conuictos, iustis pœnis non affecerint; sciant ijsdem pœnis quas de sontibus sumere neglexerunt, ex eodem concilio se teneri.

De festorum dierum cultu.

Maximam in eo diligentiam, ac, studium Episcopi ponere debent, ut dies festi pie, sancteq. obseruentur ab omnibus. cum enim ij potissimum ad celebrandas Dei, et Sanctorum laudes salutariter instituti sint; curãdum est etiam diligenter, ut ne ijs ipsis quisquam ad diuinam offensionem et animæ suæ perniciem abutatur.

Prohibeant igitur ij, ne illiberales artes exerceantur; aut ullum opus fiat eo tempore alienum.

Ne quid ematur, aut uẽdatur, præter id, quod ad uictũ illius diei uel ad ægrotorum curationẽ necessarium sit.

Ne officinæ, aut omnino, aut aliqua ex parte, apertæ habeantur,

Ne fiant nundinæ, sed, quæ festo die fieri consueuerint, in antecedentem, uel sequentem diem, qui festus non sit, transferantur.

Qui secus fecerit, seuere plectatur Episcopi arbitratu.

Pro officinis apertis, rebusue uenditis si filius, famulus, ministri deliquerint, etiam pater, dominus, et artifex, pœnam subeant.

Iis etiam diebus studebunt Episcopi, ne personati homines incedant,

Ne ludi equestres, certamina, aut alia ludicra, et inania spectacula adhibeantur.

Choreæ, saltationes in urbibus, suburbijs, oppidis, uicis, aut usquam omnino ne agantur.

Doceant uero populum, debere unumquemque, eo potissimum tempore, in diuinis officijs, et concionibus audiendis frequentem esse; ac in precibus, recolendisq. Dei maximis beneficijs, assidue uersari.

CONSTITVTIONVM PARS SECVNDA.

DE IIS, QVAE AD SACRAMENTORUM administrationem generatim pertinent.

QVO maior, et uberior est sacramentorum fructus, quam ut eius uis explicari facile possit; eo diligentius, et intima animi pietate, et externo cultu, ac ueneratione tractanda, ac percipienda sunt. Quod officium ut omni studio et opera nostra adiuuemus, præter ea, quæ ad salutarem hanc rationem constituit sacra Tridentina synodus, quæ et Episcopi, et parochi inuiolate seruare debebunt; nonnulla etiam ad tollenda incommoda, et abusus, quos in prouincia nostra hominum uel culpa, uel negligentia in sacramentorum administrationem inuexerat, statuenda duximus.

Primum autem magnopere hortamur Episcopos, quorum diœceses inter se implicatæ, et confusæ sunt, ut communi uoluntate, atque sententia rationem inire studeant, quæ explicari et commodius distingui possint; adhibita etiam, si opus erit, prudentia, ac diligentia uicinioris Episcopi, ut, amice sublatis impedimentis, negotium de communi eorum sententia, sedis Apostolicæ auctoritate, conficiatur.

Quæ parochiales ecclesiæ partem habent sui populi extra mœnia urbium, uel oppidorum, uel alibi; quo fiat, ut parochus, præsertim nocturno tempore, illis hominibus sacramenta commode administrare non possit; in illis Episcopi aut eam partem commodiori parochiæ uniant; aut etiam, inuitis rectoribus, ex constitutione Alexandri III. et decreto concilij Tridentini, nouas constituant parochias.

Illis autem sacerdotibus, qui de nouo erunt ecclesiis recenter erectis præficiendi, congruens assignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus, ad ecclesiã matricem quomodocunque pertinentibus; et si necesse erit, compellant populum ad ea subministranda, quæ sufficiant ad uitam noui rectoris sustendandam.

Quod præterea Tridentina eadem synodo decretum est, ut ecclesiarum rectoribus tot sacerdotes adiungantur, quot, et ad sacramenta parochianis administranda, et ad diuinum cultum satis esse possint; id Episcopi omni diligentia exequantur. Parochiarum distinctio, quæ familijs, non certis finibus, facta est; et parochis ad sacramentorum administrationem, et populo ad illorum susceptionem magnum incommodum afferre solet. quare Episcopi, sublata intra sex menses diuisione parochiarum, per familias facta, eas certis limitibus, terminisq. describant.

Cum sacramenta Ecclesiæ non solum sine simoniæ labe, uerum etiam sine auaritiæ suspicione præbenda sint; caueant omnes, ne in eorum administratione quidquam exigant; aut etiam uerbis, uel signis, directe, uel indirecte petant. Qui secus fecerit, eum, et pœnis, iure communi

nuni statutis, et alijs arbitrio Episcopi plecti uolumus.

Studeant Episcopi, ut in ecclesia sua cathedrali in sacramentorum administratione, in exorcismis fontium, et sponsorum benedictionibus ritus et caeremoniae ex more sanctae Romanae Ecclesiae adhibeantur.

Omnes uero inferiorum ecclesiarum, quaecumque illae sint, rectores in his omnibus ab obseruatione cathedralis ecclesiae nulla ex parte discedant. Sacerdotes in sacramentorum administratione semper superpelliceum, et stolam adhibeant.

Episcopi in administrandis sacramentis, illorum uim, et usum, pro eorum, qui sumpserint, et adfuerint, intelligentia, diligenter explicabunt. Idem quoque facient parochi ea ratione, ac sententia, quae in Catechismo, Romae edendo auctoritate Sanctissimi. D. N. praescribetur. Interim uero aliquo catholici scriptoris catechismo ab Episcopo deligendo utantur.

Parochi crebris cohortationibus in id maxime incumbant, ut populus, sibi commissus, ad Confessionem, et cōmunionē frequēter, praecipue autem in Natiuitatis Domini, et Pētecostes, ac alijs solēnitatibus accedat. Aegrotos uero, etiam non uocati, inuisant, ut ad sacramentorum susceptionem inducant; et eorum animabus, quacumque ratione possunt, sollicite consulant.

Si parochi ad aliam ecclesiam transierint, antequam à priore migrent, successori libros tradant, in quibus eorum, qui baptizati, confirmati, matrimonio iuncti fuerint, nomina describi, infra iubemus. Qui secus fecerit, grauissime ab Ordinario puniatur.

Quae pertinent ad Baptismi administrationem.

Nemini liceat quemquam intra domesticos parietes baptizare; sed natum infantem ij, quorum est ea cura, ante nonum diem ad suscipiendum baptismum in ecclesiam deferendum curent. quod si neglexerint, excommunicationis poenam subeant. Permissa est tamen, si instet periculum, facultas baptizandi in priuatis aedibus sacerdoti; uel si is absit, alteri sacris initiato; uel, si non adfuerit, laico; primo mari, aut demum foeminae; qui recte nouerint ueram baptismi formam, Ego te baptizo in nomine patris, et filij, et spiritus sancti.

Quibus uerbis nihil prorsus ab ipsis addendū, uel detrahendū esse, crebro populū suū parochus admoneat.

Quod, si domi baptizatus postea uixerit; omnino intra nonum ab ortu diem, uel cum primum per ualetudinem licuerit, eum in ecclesia sistant, ubi si rectam baptismi formam seruatam esse constiterit, ei tantum ritus, ac caeremoniae baptismi adhibeantur.

Fideles in baptizandis filijs eos potius eligant compatres qui eorum animae consulere, quam, qui inopiae subuenire possint. Cuius officij saepius eos parochus admonebit. Curabitque, ut compatres tales deligantur, qui fidei, et morum ratione suscipiendo muneri satisfacere possint.

Caueant uero parochi, ne excommunicatos, uel eos, qui eo anno, Paschae tempore, ex praecepto ecclesiae peccata confessi non fuerint, et sanctissimam Eucharistiā non sumpserint, admittant ad leuandum baptizatum de sacro fonte.

Sacerdos baptizaturus, primum, quam actionem suscepturus sit, diligenter ipse animaduertat; et ad tanti muneris functionem sancte, grauiterq. accedat,

Deinde compatres moneat, ut iocis omnibus, nugisq. semotis, pie, ac religiose, quid agatur, attendant; intelligentes Christos filios spiritualiter generari; teneriq. se pro suo susceptionis officio, eos catholica fide, et probatis moribus instituere; si parētes id facere omiserint.

Detestabilem consuetudinem baptizatos infantes in altare collocandi, ut muneribus compatrum inde redimantur, Episcopi seuerius uindicabunt. Compatres, et commatres nihil infantibus, quos susceperunt, aut eorum parentibus, baptismi tempore, largiantur.

Cum oleum chrismatis consecratur; omnino intersint, et qui dignitates, seu personatus obtinent, et canonici, ac reliqui cathedralis ecclesiae clerici; et, quos ex alijs ecclesijs suae ciuitatis et dioecesis Episcopus uocandos duxerit.

Caueant parochi, ne sacrum chrisma in baptismo à laicis attingatur. Neue linteola, quibus in baptizatis sacri chrismatis unctio extergitur, ad hoc afferunt, ut ijs tangenda tradant, quos parentes baptizati sibi compatres, uel commatres fieri cupiunt.

Singulae parochiales ecclesiae singulos fontes habeant; in quibus diligēter toto anno seruetur aqua baptismatis, solemni ritu benedicta.

Parochus librum habeat, diligenterq. custodiat; in quo baptizati parentum, et compatrum nomen, cognomen, diemq. natiuitatis, ac baptismi, et an ex legitimis nuptijs procreatus sit, describat; et quot annis singulorū annorum scripta eius rationis exemplum det Episcopo, qui id fideliter asseruandum curabit.

Moueant parochi puerperas, ut cum primum post partum domo exierint, mox ad ecclesiam, Deo acturae gratias, accedant, ubi benedictionem a parocho suscipiant.

Quae pertinent ad Saeramenti confirmationis administrationem.

Minori septennio confirmationis sacramentum nemini praebeatur.

Parochi in ecclesia ante denuncient tempus, quo sacrum chrisma ministrandum erit.

Eos, qui confirmandi sint, eius sacramenti uim, ac uirtutem edoceant,

Susceptores in sacramento confirmationis, neque ijs, quos susceperint, neque eorum parentibus quidquam omnino largiantur; ne cuiquam, quod aliquando commissum est, iterandi hoc sacramentum, quod nefas est occasionem praebeat.

Omnem diligentiam adhibeant Episcopi, ut, qua ratione commodius fieri poterit, Parochi describant confirmatos, et compatres: seruatis caeteris omnibus, quae de libro baptizatis describendis praescripsimus.

Quae pertineat ad Sacramentum sanctae Eucharistiae.

Nemo Paschae tempore Eucharistiae sumptionem ulla de

causa

causa differat.

Qui praestituto tempore non communicarint, eorum nomina parochus ad Episcopum, ad sex dies post octauam Paschae, scripto deferat; expositis etiam causis, quas extra confessionem cognouerit; alioqui poenas det Episcopi arbitratu.

In eos uero omnes Episcopus censuris, et alijs poenis acriter animaduertat; ijs exceptis, qui eiusdem Parochi consilio iusta de causa sumptionem in aliud tempus produxerint.

Huic decreto ne fraus fieri possit; statuimus, ut si quis ex necessitate, uel alia iusta causa, ab Episcopo, uel proprio parocho comprobanda, extra parochiam suã dicto tempore Eucharistiam sumpserit; parocho suo de eo fidem faciat, sin minus, in eum agatur, ac si non communicasset.

Publici concubinarij, foeneratores, ac blasphemi, et alij eiusmodi facinorosi homines semel ad poenitentiam et Communionem admissi, si post ea eos in eodem luto peccatorum haerere cognitum fuerit, amplius ad sacram Communionem ne recipiantur; nisi postea eos uitam, et mores re ipsa emendasse, parochi perspexerint.

Eucharistiae sacramentum, ubi pro ecclesiarum amplitudine commode fieri poterit, maribus seorsum à foeminis ministretur.

Qui sumunt, ut ad Deum tali tempore accedentes decet, demisso habitu, et humili uestitu, poenitentiam et animi submissionem prae se ferant.

Sacerdos sanctissimam Eucharistiam ijs, qui raro sumunt, non prius ministret, quam eos diligentius admonuerit; quanta reuerentia, et humilitate ad tremendum illud sacramentum accedere debeant; quantaq. illis supplicia sint parata, qui indigne suscipiunt.

Adolescentibus, qui tunc primum Eucharistiam sumere noluerint, parochus non praebeat; nisi eos ante aliquot dies examinarit; et de ui, et ratione sacramenti diligenter instruxerit.

Populo, postquam Eucharistiam sumpserit, uinum calice consecrato, uel alio uase, quod ad sacri calicis formam factum sit, ne praebeatur.

Episcopus diligentissime curet, ut in cathedrali, collegiatis, parochialibus, et alijs quibusuis ecclesijs, ubi sacrosancta Eucharistia custodiri solet, uel debet, in maiori altari collocetur; nisi necessaria, uel graui de causa aliud ei uideatur.

Ante ipsam semper lampas accensa colluceat. Tabernaculum, quo asseruatur, ornatum, et bene septum, ac munitum sit.

Vt oratio, quam uocant Quadraginta horarum, coram sanctissimo Sacramento, quo frequentissimus populus conuenire solet, qua pietate, et religione instituta est eadem retineatur, et propagetur, decernimus.

Vt Sacramentum in altari, decenter ornato, collocetur, quo tempore, uel letaniae canentur; uel, si temporis ratio patiatur, Missa celebretur; neque tamen extra ambitum templi sacra Eucharistia deferatur; nisi secus uideatur Episcopo.

Nemini autem eo, praeter orantes custodes, huius orationis causa noctu conuenire liceat.

Interdiu autem mares, quantum fieri potest, separatim à foeminis orent.

Die festo corporis Christi Domini, cum sacrosancta Eucharistia in solemni supplicatione gestatur, si adfuerit Episcopus, is eo ferendae Eucharistiae officio fungatur; si non adfuerit, id munus exequatur solus is presbyter, qui secundum Episcopum pro eius loci consuetudine, honore caeteris praestat; nisi ex priuilegio, aut consuetudine ad alium presbyterum ea cura pertineat.

Vt sanctissima Eucharistia ad aegrotos summa cum religione deferatur; parochi populum saepissime hortentur, ut frequens semper prosequatur.

Quamobrem etiam sodalitates Corporis Christi in parochijs instituant.

Cum uero deferenda erit, tum eum campanae sonitu praemoneant.

Lumina, tintinnabulum, et decorum uasculum, uelo etiam decenter contectum, ac praeterea, ubi fieri poterit, umbellam adhibeant.

Duas autem sacrae Eucharistiae particulas deferant; ne, eis ad ecclesiam redeuntibus, populus inane uasculum adoret.

Quae pertinent ad celebrationem Missae.

Praecepit sacra Tridentina synodus, ut, quaecumque in missae celebrationem irrepserunt, a tanti sacrificij dignitate aliena, ea Episcopi tollere sedulo studeant.

Quamobrem nos eiusdem concilij decretum exequentes, ut sanctissimum Missae sacrificium, in qua, illa Deo patri placens hostia, Iesus Christus in odorem suauitatis offertur, singulari religione, ac pietate, et a sacerdotibus celebretur, et a populo colatur; haec statuimus.

Episcopus nosse studeat omnes, qui in quauis ecclesia Missam celebrare, uel sacerdotem, qui celebret exhibere debeant; cogatq. suo officio satisfacere.

Nemo clericus, uel laicus in suis saecularibus ecclesijs, cappellis, uel Oratorijs, quamuis ab Ordinario probatis, etiam si iurispatronatus sint, quemquam saecularem, uel regularem sacerdotem celebrare patiatur; qui scriptam celebrandi facultatem, singulis sex mensibus renouandam, ab Episcopo non impetrarit.

Quod, si quis onus recipiat ad tempus uel perpetuo ibidem celebrandi, uel eisdem locis inseruiendi; hunc non generatim, sed nominatim eorum locorum causa eiusmodi facultatem impetrare uolumus. Qui contra praescriptam rationem uel celebrarit, uel, ut celebretur, permiserit, grauiter puniatur.

Clericis alienae dioecesis rei diuinae faciendae facultatem ne permittat Episcopus; nisi ostendant litteras testimoniales, seu dimissorias Ordinarij sui, duobus tantum mensibus ante, si in prouincia, si extra prouinciam in Italia, quatuor, sex uero, si extra Italiam datas; uel si eae antiquiores sint, afferant etiam scriptum testimonium de uita, et moribus ab ijs Ordinarijs, in quorum dioecesi post illud tempus aliquandiu permanserint.

Sacerdotes, qui publice, et notorie criminosi fuerint,

a Missa

a Missæ celebratione arceantur, nisi, emendata uita, sceleris maculam eluerint.

Facultates, cuicumque ab Episcopis ad hanc diem concessæ, plures Missas eodem die celebrandi, posthac irritæ, ac nullæ sint.

Nemini sine facultate, ab Ordinario scriptis impetrata, in Oratorijs sodalitatum sæcularium, quas confraternitates uocant, alijsue ecclesijs, capellis, aut Oratorijs sæcularibus, quæ parochialis ecclesiæ finibus continentur, Missam celebrare liceat Dominicis, et reliquis festis diebus; nisi absoluta concione, quæ inter Missam in parochiali ecclesia habebitur.

Missæ nec ante auroram, nec post meridiem, nisi ex causa iure permissa celebrentur.

In ecclesijs, ubi plures Missæ celebrari solent, is ordo seruetur, ut pro populi commoditate, prima diluculo, reliquis deinceps debito interuallo distributis, postrema autem, quo tardius liceat, celebretur. Quod si eodem tempore pluribus locis Missa celebranda sit, rationem ineant Episcopi, ne sacerdotes inter se, alius ab alio, perturbentur.

Nullus sacerdos, quemadmodum à Tridentina synodo statutum est, in priuatis ædibus, et omnino extra ecclesiam, et oratoria, quæ diuino tantum cultui dicata, et à locorum Episcopis designata, ac uisitata sint, Missam celebret.

Oratoriorum autem ædificationem, aut usum, ne facile, sed magna de causa permittant ijdem Episcopi.

In eis autem designandis, uel probandis, hæc seruent.

Ne sint in interiorum ædium partibus, in quibus domini, uel familia frequentius uersentur; sed commodo, et honesto loco, a cubiculis, triclinijs, et ab aula separato, ad templi formam et regulam propius accedant.

Nec ita angusta sint, ut, qui Missam audierint, ad ostium, aut fenestram stare cogantur, aut denique ibi sacris interesse, ubi promiscue profanum aliquod exerceatur; quod fieri omnino prohibemus.

Cui autem id permissum fuerit, is eo rarius utatur; ne distracti homines illa commoditate, ecclesiam Dei minus frequentent; quod exemplo etiam noceat alijs.

Ornamenta, et instrumenta altarium pro celebratione Missæ, pura, ac munda sint; præsertim corporalia, ac purificatoria. Quamobrem etiam uino albo, ubi possit, tantummodo ad missæ sacrificium sacerdotes utantur.

Calices ex metalli genere, iure permisso, adhibeantur, eoq. pretiosiori, quantum per facultates licuerit.

Die sabbati semper Missa de beata Virgine celebretur; nisi diei solennitas, uel ecclesiæ institutum interdum obstiterit; quo casu eius omnino commemoratio fiat; nisi, et id ecclesiæ instituto impediatur.

Ne plures tribus, uel ad summum quinque, orationes, seu, ut uocant, collectæ dici possint; nisi ubi ecclesiæ institutum aliud postulet.

Tollant Episcopi sumptuosa conuiuia, ludos, choreas, et omne inanium oblectamentorum genus, cæterosq. omnes abusus, qui populi temeritate, aut sacerdotum auaritia in nouas, ut uocant, Missæ celebrationem irrepserunt; et in eos, qui in hoc genere aliquid peccarint, Episcopus grauiter animaduertat.

Magister cæremoniarum cathedralis ecclesiæ eos, quibus prima Missa celebranda sit, et, qui præterea sacerdotes minus perite celebrant, Missæ ritibus, ac cæremonijs instituat. Qui si huic muneri obeundo unus par esse non poterit, alijs idoneis sacerdotibus Episcopus eas officij partes deleget. Neque cuiquam primam Missam celebrare liceat, qui ab ijs institutus non sit.

Præcipimus autem, ut sacerdotes in Missæ celebratione cæremonias, à Romana ecclesia institutas, ad unguem seruent; neque alias adhibeant.

Vt ab omni indecoro, et absurdo capitis, oris, et reliqui corporis motu abstineant.

Vt, cum, eleuatione peracta, sacra hostia mouenda, uel sumenda erit, ita moueant, ne iterum sustolli uideatur.

Vt præter institutum ecclesiæ Romanæ ijs, quæ secreto, uel quæ palam dicuntur, quidquam addi, uel detrahi non liceat.

Vt quæ palam pronuncianda sunt, distincte, et clara uoce dicant.

Vt secreta, quæ uocantur, secreto etiam pronuncient.

Vt neque tardius, neque celerius, quam par sit, uerba proferant.

Vt propter erroris casum, qui in omni Missæ parte grauis, in canone grauior, in ipsa uero consecratione grauissimus est; Missam legant; non memoriter dicant, aut canant.

Vt operto capite celebrare non audeant.

Vt, quo puriores ad diuinam rem faciendam accedant, saltem singulis hebdomadis peccata sua confiteantur; nisi eos ob mortalis peccati culpam frequentius id facere oportuerit.

Vt, antequam celebrent, se colligant; et orantes mentem in tanti ministerij cogitatione defigant. Quod ut commodius fieri possit; curent Episcopi, ut in singulis cathedralium, collegiatarum, et parochialium ecclesiarum sacristijs singulæ cellulæ ad hunc sacerdotum orandi, et meditandi usum instituantur.

Vt, antequam ad altare accedant, Missam perlegant, et singulas partes ita præparatas, et notatas habeāt, ut celebrantes neque errent, neque hæreant.

Vt sacris uestibus induti, cum nemine colloquantur; neque loquentibus dent aures, mentemq. et oculos ab omnibus amoueant, quibus distrahi possint; neque e sacristia exeant; nisi cum ad altare eundum erit; quod tum grauiter, et modeste fiat.

Vt pileum, birretum, aut subbirretum, chyrothecas, sudariolum, aut quodcumque denique huius generis in altare ne ponant.

Vt ibi ne in mora sint sacrificio, cuiusuis expectandi gratia. Neue ob eandem causam, Missa inchoata, subsistant, aut eius initium repetant. Neue, si paro chi sint, cuiusquam gratia, metuue Missam anticipent, aut differant; sed illam ea potissimum hora celebrent, quæ populo magis accomodata sit. Neue concionem, quam in ea habere debent, ullo modo omittant. Quod,

si forte

si forte quispiam imperio quodam, aut contumelia, aut minis, aut ui contenderit, ut sacerdos quidquam contra, quam hoc decreto sancitum est, faciat; si clericus sit, et beneficium obtineat, eo priuetur; si non habet beneficium, ne habere quidem ad quinquennium possit; si laicus, re ipsa iam tunc excommunicationis pœnam subeat; neque ad decennium feudi, aut emphyteosis nomine quidquam ab ecclesia consequi possit.

Vt, peracta Missa, pro summi beneficij munere Deo gratias agant.

Ne sacerdotes, cum in fine Missæ fuerint, uel eorum ministri, recedant ab altari. Neue uasa, aut linteolos sacros colligant. Ne cuiquam rei tollendæ, uel mouendæ causa manus admoueant.

Ne candelas restinguant: nisi absoluto Euangelio, quod post benedictionem dicitur.

Celebranti sacerdoti unus saltem minister adsistat, isq. clericus, ubi possit, et talari ueste, et superpelliceo indutus.

Ministri candelas accendant, missale, et urceolos, et alia, quæ ad Missæ ministerium requiruntur, prius suis locis in altari collocent, quàm eo sacerdotes accedat: quem, nisi his omnibus præparatis, confessionem ordiri omnino prohibemus.

Sacerdote rem diuinam faciente, ministri per ecclesiam ne uagentur; neue dent operam collocutionibus, aut candelis uenditandis; sed composito corpore, nullo gestu, modeste, ut debent, sacerdoti adsistẽtes inseruiãt.

Moneant Parochi frequenter patres familias, ut filios, et famulos, quos in bestijs pascendis occupant, saltem diebus festis Missæ iubeant interesse.

Viduæ ob maritorum mortem, ad summum ne mense amplius sint sine Missæ auditione. qua in re nulla ualeat excusatio cuiusuis consuetudinis, quam irritam decernimus. eas item Episcopi, etiam censuris ecclesiasticis, id facere cogant.

Parochi populum frequenter hortentur, ut in sua parochia festis diebus Missam audire ne omittant. Moneantq. eum diligenter, debere unumquemque, ut a sacra Tridentina synodo traditum est, in parochiam suam, ubi id fieri commode potest, conuenire ad audiendum uerbum Dei.

Fideles, cum Missæ intersint, eodem uestitu sint, quo in publicum prodire solent, et ita se componant, ut corporis habitu animi religionem præ se ferant.

Ne in foribus ecclesiæ, uel extra subsistant, nisi necessitatis causa.

Aperto capite sint. Et, quo tempore a sacerdote confessio dicitur, et grauiora Missæ mysteria peraguntur, sint flexis genibus.

Ne ita prope ad altare accedant, ut indecorum sit, et sacerdos perturbetur.

Ne prius discedant, quam sacerdos Euangelium, quod post benedictionem dicitur, absoluerit.

Quæ pertinent ad sacramenti Pœnitentiæ Administrationem.

Innocentij tertij constitutionem, in generali concilio editam, qua sancitum est, ut fideles, saltem semel in anno, proprio parocho peccata sua confiteantur, inuiolate omnes seruent.

Salutarem eiusdem Innocentij constitutionem, eo item concilio latam, nos ad usum reuocantes præcipimus, ut medici ad ægros, in lecto iacentes, adducti, antequam illorum curam suscipiant, eos plane moneant, ut idoneo confessori de eorum peccatis confiteantur.

Quibus etiam denuncient, se, nisi id quattridui spatio ad summum præstiterint, eorum curationi defuturos.

Parochum etiam curabunt certiorem fieri de eo, qui in eius parochia morbo affectus teneatur; qui pro sui officij munere, statim ægrum conuenire, et cum eo agere debet, ut per hoc sacramentum Deo reconcilietur.

Iubemus autem medicos, excommunicationis pœna ijs proposita, quam iure ipso subeant, si secus fecerint, transacto quatriduo ab illorum curatione omnino abstinere; nisi certo cognouerint, eos postquam in eam febrim, morbumue inciderunt, confessos esse; aut Episcopo, eiue, cui Episcopus eius rei facultatem dederit, aliud ex iusta causa uideatur.

Hortamur denique omnes, quos aliqua de ægrotis cura attingat, ut nullam occasionem omittant inculcandi eis, quæ ad animæ salutem pertineant.

Episcopi in suis cathedralibus ecclesiis, Tridentini concilij auctoritate, pœnitentiarium intra tres menses instituant cum unione præbendæ, quæ primo quoque tempore uacauerit. Negligentes proxima prouinciali synodo prætermissi officij rationem reddent.

Qui parochialem ecclesiam non obtinent, etiam si regulares fuerint, confessiones ne audiant, quemadmodum statuit Tridentina synodus; nisi Episcopi scripto approbati fuerint. Qui contra fecerit, excommunicationis pœnam subeat

In ijs probandis hanc rationem habeant Episcopi, ut pij, bene morati, docti, prudentes, patientes, de animarum salute solliciti, et fideles custodes sint eorum, quæ in confessione dicuntur; prouecta etiam ætate, præsertim illi, quibus confessiones mulierum erunt audiendæ.

In foribus sacristiæ cuiusuis ecclesiæ, ubi confessiones audiri, et confessores plures esse solent, affigatur tabella, in qua nomina, et cognomina confessorum approbatorum descripta sint.

Iubeat Episcopus clericos frequenter audire magistros, qui casus conscientiæ in monasterijs, uel ubiuis, eius iussu interpretentur.

Confessores omnes casus, summo Pontifici, et Episcopis quauis ratione reseruatos, scriptos apud se habeãt; ne quid per incuriam sibi facultatis assumant.

Sacerdotes, nisi ex causa necessaria, mulieres ante Solis ortum, uel post eius occasum, confitentes ne audiant. Neue in cellis, sed publice in ecclesia, in sedibus, in quibus tabella omnino inter confitentem, et confessorem interiecta sit. Huiusmodi autem sedes in ecclesiis ab ijs, ad quos pertinet, constituendas Episcopi quam primum curabunt.

Nec sine causa necessaria in priuatis ædibus cuiusquam

maris, uel fœmina confessionem audiant.

Parochi sæpe cohortentur, et moneant fideles, ne confessionem, quæ Paschæ tempore fieri debet, usque ad sanctam hebdomadam differant.

Caueant Curati, ne ijs temporibus, quibus confessiones frequentiores esse solent, præcipue per octo dies ante Natalem Domini, et a Dominica Passionis usque ad Resurrectionis octauam, etiam aliò ad funera, et alia sacra officia uocati, illud audiendæ confessionis munus in sua ecclesia, sine causa necessaria prætermittant, aut ullo modo differant.

Ad sacramentum pœnitentiæ, quo à peccatis liberamur, nemo sine debita præparatione accedat, ut in spiritu humilitatis, et amaritudine animæ suæ, non expectata confessoris interrogatione, ipse peccata sua confiteri possit; cuius tamen diligentia adiuuandus erit, ubi aliqua in parte deficere uidebitur.

Caueant confessores, ne ante debitam satisfactionem illos absoluant, quibus, cum facultas adsit aliena restituendi, uel legata, quæ ad pias causas facta sunt, persoluendi, illisque, ut id faceret, superiori confessione præceptum sit, præstare tamen neglexerunt; exceptis ijs, qui periculose ægrotant, quos tamen moneant, ut, quod debent, quamprimum persoluant.

Et quia interdum in falsi testis manu est, ut non solum facultatibus homines, sed etiam existimatione, ac uita spolientur; idcirco neminem absoluant, qui falsum testimonium in iudicio, alterius detrimento dixerit; nisi prius dato damno, quatenus id sarciri poterit, et uiolatæ illius existimationi satisfecerit.

Ne illum quidem absoluant, qui post publicum Episcopi monitum de indicandis rebus amissis, quid de ijs sciat, non indicarit; nisi hoc officium ante persoluerit.

Iidem omni adhibita diligentia, conscientiam examinent singulorum, qui fœnerantur, et qui iniquos contractus exercent; neque quemquam in his casibus absoluant; nisi debita restitutio, aut satisfactio ex canonum præscripto prius intercedat.

Ad eorum etiam criminum, quæ infra ordine adscribuntur, licentiam resecandam, prohibemus, ne confessores quemquam, ullis ijs criminibus alligatum; absoluant, nisi facultas eis ab Episcopo permissa sit. cuius potestati, et eorum sacerdotum, quos ipse ei muneri præposuerit, eiusmodi absolutionem, in sua cuique diœcesi, reseruamus.

Raptores uirginum.

Qui moniales uiolarint.

Qui abortum procurarint.

Qui secundo, uel propinquiori cognationis gradu incæstum admiserint.

Incendiarios, et qui damni, iniuriaue causa uites, uel arbores alienas inciderint.

Ecclesiam polluentes.

Homicidas uoluntarios.

Qui parentes percusserint.

Qui locis pijs infantes exposuerint, cum habeant, unde ipsos alant, neq; eorũ locorum damnũ resarcierint.

Notarios, qui legata, ad pias causas facta, non denunciarint, ex nostri decreti præscripto.

Qui ad magicas artes, ueneficia, superstitiones, et alia huius generis, Eucharistia, sacrisue rebus abutuntur.

Qui stateras, mensuras, monetasue adulterarint, corruperintue.

Confessores canones pœnitentiales bene nouerint; et de pœnitentia, quam cuique peccato præscripserunt, confitentes admoneant; ut tanto diligentius a peccatis cauere studeant, quanto in pœnitentijs canonum mitigandis benigniorem in se Ecclesiam experiuntur.

Iidem, quemadmodum a sancta Tridentina synodo iussum est, publice peccantibus publicam pœnitentiam imponant; neque illud publicæ pœnitentiæ genus, nisi data ab Episcopo facultate, secreta alia pœna commutare audeant.

De ieiunio.

Sancta Tridentina synodus pastores omnes hortatur, atque obtestatur, ut omnem adhibeant diligentiam ad fideles cohortandos, ut ea, quæ ad domandam carnem conducunt, præsertim ciborum delectum, et ieiunium omni studio amplectantur. Itaque eius nos auctoritati, et sacrorum canonum decretis innitentes edicimus.

Vt omnes carne, cæterisq. omnibus, quæ a carne trahunt originem, ut ouis, lacte, caseo, butyro, et huiusmodi per totam Quadragesimam abstineant.

Sciantq. singulis Quadragesimæ diebus, Dominicis exceptis, ieiunij lege se obstrictos esse. sunt enim illi quadraginta dies, quasi totius anni decima quædam, quæ in oblatione ieiunij, pro fidelium omnium salute, Deo consecratur.

Vt per sacra quattuor anni tempora, uigilias Natalis Domini, Assumptionis beatissimæ Virginis Mariæ, beatorum Apostolorum (exceptis Ioannis Euangelistæ, et Philippi et Iacobi uigilijs) item diei festi omnium Sanctorum, Natiuitatis Ioannis Baptistæ, et beati Laurentij, ieiunium seruent.

Vt triduo etiam Rogationum post Ascensionem Domini, ex ueteri instituto, in Mediolanensi ecclesia ieiunium adhibeatur.

Edicimus præterea, ut in Prouincia nostra, proxima quarta feria post Quinquagesimam, omnes Quadragesimalis obseruantiæ initium faciant; præter ciuitatem Mediolanensem, easque diœcesis partes, ubi ex Diui Ambrosii instituto diuina officia celebrantur.

Illorum uero damnamus ingluuiem, qui primis quinque Quadragesimæ diebus, Romanæ Ecclesiæ more institutis, Mediolanum se conferunt, patria ritum in ieiunio, et ciborum abstinentia fugientes.

Caueant autem ieiunij cultores, ne, dum uetitis cibis abstinent, aliarum rerum delitias, luxuriamq. consectentur; immo uero moderato cibo, et potu carnis uitia coerceant; ut liberi mentes ad cælestium rerum amorem, et contemplationem erigant; et ad pietatis opera expediti inueniantur.

Ad his autem omnibus eos excipimus, quos urgens necessitas, uel imbecilla ætas a ieiunij lege eximit; eos etiam, qui euidentis morbi, alteriusue iustæ causæ ex-

cusationem

cusationem habent; sed horum iudicium Episcopo tantum, uel ijs, quos ei muneri ipse praefecerit, scripto faciendum relinquimus; idq., quod ad morbum attinet, de medici consilio.

Quod autem ex diuinarum litterarum sententia, parum hominis prodest, se per ieiunium cibo temperasse, si animus in peccatis sit intemperans; idcirco fideles in ieiunio praecipue studeant, ut, dum caro ab alimentis abstinet, mens pariter a culpa ieiunet; omnesq. in Dei laudibus, eleemosynis, alijsq. pijs officijs occupentur. hoc est enim ieiunium, quod se Dominus Esaiae ore delegisse testatur.

Quae pertinent ad extremae vnctionis administrationem.

Extremae unctionis sacramentum curet parochus, ut aegroto, dum integris est sensibus, adhibeatur.

Idem cum ad ungendum infirmum accesserit, diligenter eum consoletur, et hortetur, ut bono animo sit; et a curis ac desiderijs huius uitae ad caelestis beatitudinis cogitationem ita erigat; ut abiecto mortis metu, se à Deo in aeternam requiem uocari gaudeat...

Omnes uero, qui adsunt, moneat, ut preces Christo Domino pro eo faciant.

Quae ad sacramenti ordinis administrationem pertinent.

Accurate complexa est tridentina synodus omnem diligentiae rationem, quam in conferendis ordinibus adhibere debeant Episcopi, ut Ecclesia idoneos sacerdotes, et alios ministros habeant. quamobrem eos tantum admonendos duximus, ut idem studium in exequendo praestent, quod in praecipiendo adhibitum esse omnes intelligunt.

Quod a Tridentina synodo sancitum est, ne in conferendis ordinibus Episcopi, et eorum ministri quidquam, etiam sponte, quauis de causa datum, accipiant; id, et ipsi inuiolate seruent; et a suis cubicularijs, caeterisq. familiaribus seruandum curent.

Archidiaconus cuiusque cathedralis ecclesiae, si ea ecclesia Archidiaconum habeat; sin minus is, qui proximum post Episcopum in ea ecclesia dignitatis gradum obtinet; intra sex menses librum conficiat, in quo diligenter describat clericorum omnium saecularium nomina et, quo quisque ordinis gradu sit, ac deinceps reliquorum tam saecularium, quam regularium, qui clericatum, uel aliquem ex minoribus, maioribusue sacris ordinibus assumpserint, locum etiam, et tempus.

Quicunque uero posthac in nostra Prouincia a suo Episcopo, uel eius permissu ab alio, etiam extra prouinciam, in claricalem militiam adscriptus fuerit, uel altiorem ordinis gradum ascenderit; ad mensem ex eo die, quo ordinem susceperit, nomen suum in clericorum librum referendum curet.

Eum autem librum idem diligēter custodiat; in quem quidquid singulis annis retulerit, id Episcopo describendum dabit; ut eius libri exemplum etiam in Episcopalibus aedibus asseruetur.

De Seminario Clericorum.

Mandatum est a sacro Tridentino concilio prouincialibus synodis, ut quamprimum in eam curam incumberent, ut seminarium clericorum, ubicumque id fieri posset, constitueretur, omniq. ratione propagaretur. quamobrem etiam illis facultatem dedit moderandi, et augendi omnia, et singula, quae pij, et sancti huius operis institutionē, et progressionem adiuuare possent. Itaque nos prouinciae nostrae statu, et ecclesiarum, ac beneficiorum genere diligenter considerato, duximus ad hanc rationem confugiendum esse, ut detrahamus, quemadmodum iam nunc detrahimus, decimam partem fructuum cuiuslibet mensae Episcopalis, et Capituli, et quarumcumq. dignitatum, personatuum, officiorum, praebendarum, portionum, abbatiarum, et prioratuum cuiuscumque ordinis, etiam regularis, aut qualitatis, uel conditionis fuerint; etiam hospitalium, quae dantur in titulum, uel administrationem, iuxta constitutionem concilij Viennensis; et beneficiorum quorumcumque, etiam regularium, etiam si iurispatronatus cuiuscumque fuerint, etiam si exempta, etiam si nullius dioecesis, uel alijs ecclesijs, monasterijs, uel hospitalibus, et alijs quibusuis locis pijs, etiam exemptis annexa, et ex fabricis ecclesiarum, et aliorum locorum, etiam ex quibuscumque alijs ecclesiasticis redditibus, seu prouentibus, etiam aliorum collegiorum, in quibus tamen seminaria discentium, uel docētium, ad communem ecclesiae bonorum promouendam actu non habentur, haec enim exempta esse uolumus, praeterquam ratione redditnum, qui superflui essent, ultra conuenientem ipsorum seminariorum sustentationem, seu corporum, uel confraternitatum, quae in nonnullis locis scholae appellantur, et omnium monasteriorum, non tamen mendicantium, etiam ex decimis quacunque ratione ad laicos, ex quibus subsidia ecclesiastica solui solent, et milites cuiuscumque militiae, aut ordinis pertinentibus (fratribus sancti Ioannis Hierosolymitani duntaxat exceptis) eamq. suprascriptorum fructuum decimam sic detractam, seminarijs, singulis prouinciae nostrae dioecesibus erigendis, seu iam erectis, applicamus, et incorporamus.

Possessores autem huiusmodi beneficiorum ad eandem fructuum decimam non modo pro se, sed pro pensionibus, quas alijs forsan ex dictis fructibus soluant, retinendo tamen pro rata quidquid pro dictis pensionibus illis erit soluendum, omnino teneri uolumus, et mandamus eiusdem Tridentini concilij auctoritate quibusuis, quoad omnia, et singula supradicta priuilegijs, et exemptionibus, etiam si singularem derogationem requirerent, consuetudine etiam immemorabili, et quauis appellatione, et allegatione, quae executionem non impediat, non obstantibus.

Hanc autem fructuum decimam iuxta maiorem singulorum beneficiorum taxationem, quae hactenus facta reperiatur, exigi iubemus. Quod si aliqua beneficia non reperiantur taxata; Episcopi de consilio eorum, qui sacrae Tridentinae synodi iussu ad id munus delecti fuerint, ea taxent.

Quam decimam duobus terminis intra sequentem annum M. D. LXVI. et deinceps singulis annis eodem modo solui uolumus. si quis huius anni taxationem a se impositam exigere cœpisset, eandem exactionem prosequatur; deinceps uero hanc exigendi rationem, a nobis præscriptam, seruabit.

Præterea damus auctoritatem singulis prouinciæ nostræ Episcopis, ut de eorum, qui huic muneri præfecti erunt, consilio, et Metropolitani scripto consensu, possint eam decimam augere, ac perducere usque ad decimam ueri annui redditus, et imminuere uel uniuerse uel sigillatim; atque ijs etiam beneficijs, quæ tenuiora fuerint, præsertim curatis, totam omnino exactionem remittere.

Decernimus item, ut Episcopi, ex auctoritate eiusdem concilij Tridentini, intra sex menses ecclesiastica aliquot simplicia beneficia, cuiuscũque qualitatis, et dignitatis fuerint, uel etiam præstimonia, uel præstimoniales portiones nuncupatas, etiam nondum uacantes, huic collegio, seu seminario applicent, et incorporent; ea uidelicet, quæ illi seminario magis opportuna, et idonea uidebuntur; sine tamen cultus diuini detrimento, et beneficia obtinentium præiudicio.

Quod, si Episcopi illorum beneficiorum fructus ad id pium opus non satis esse animaduerterint, dispiciant, si quæ alia sint, quæ seminario attribui possint. Deq. his Metropolitanum admoneat, qui, ut res ex sententia confici possit, a Sanctiss. D. N. opem implorandam, et eius auctoritatem interponendam curabit.

Hæc autem unio beneficiorum ex præscripta concilij Tridentini formula locum habeat, etiam si beneficia sint reseruata, uel affecta; nec per resignationes ipsorum beneficiorum uniones, et applicationes suspendi, uel impediri possint; sed omnino quacunque uacatione, etiam si in Curia effectum suum sortiatur, et quacunque constitutione non obstante; succedente uero casu, quo per uniones effectum suum sortientes, uel aliter seminarium ipsum in totum, uel in partem dotatum reperiatur; tunc portio ex singulis beneficijs, ut supra, detracta, et incorporata, ab Episcopo, prout res exegerit, in totum, uel pro parte ad ratam remittatur.

Quæ pertinent ad collationem beneficiorum.

Interdicimus et ijs, qui ius habent conferendi quæcunque beneficia ecclesiastica, seu eis prouidendi, aut ad ea eligendi, præsentandi, uel nominandi, et eorum ministris cuiusuis generis, ne quidquam per quamuis causam eius rei gratia ab aliquo, cui ecclesiasticum beneficium quauis ratione tribuatur, ne sponte quidem datum, accipiant.

Neue ita detur beneficium cuiquam, ut is ad nutum eius, qui dederit, uel cuiusuis alterius, postea cedat.

Neue in eo dando ulla fructuum pars ab Episcopis, et inferioribus, contra sacrorum canonum instituta, quauis etiam pietatis specie reseruetur.

Qui ex ijs, quos diximus, secus fecerit; iure ac facultate eligendi, nominandi, uel præsentandi deinceps uti non possit.

Qui uero beneficium conditionibus eiusmodi acceperit, sciat ex sacrorum canonum decretis, se nullum in eo ius adeptum esse; atque ideo fructus suos non facere; quosue perceperit, sine conscientiæ labe retinere non posse; ad eorumq. restitutionem compellatur.

Omnes item ij cæteras pœnas dent, simoniacis à sacris canonibus, et constitutione Sãctissimi D. N. Pij IIII. constitutas; et, quas Episcopi præterea de ijs sumendas iudicauerint.

Eandem Pij constitutionem Episcopi semper in diœcesana synodo, ac bis quotannis in celebrioribus suæ diœcesis oppidis publice recitari iubeant.

Neminem autem uel præsentatum, uel nominatum, uel electum, uel ab inferioribus prouisum prius admittant, aut instituant Episcopi, quam infra scriptum iusiurandum ab eo exegerint. Ego N. præsentatus, uel electus &c. ad beneficium N. iuro per sacrosancta Dei Euangelia, quæ meis manibus tango, neque me beneficij obtinendi causa, aut, ut ad id præsentarer, uel nominarer &c. neque quemquam alium meo nomine, aut consentiente, uel sciente me, quidquam collatori, patrono, seu alij cuiquam ea de causa promisisse, aut dedisse, aut compensasse, aut prius datum confirmasse, uel apud quemquam deposuisse.

Neque mutuo dedisse, uel locasse, uel prius mutuo datum, commodatum, locatum, aut quocumque modo debitum remisisse, aut relaxasse.

Nec de domibus, terris, prædijs, redditibus eius ecclesiæ, fructibusue, decimis, aut oblationibus eiusdem præteritis, præsentibus, ac futuris donationem, remissionem, locationemue fecisse, promisisse, aut iniuisse; aut alium, mandante, uel consentiente me, promisisse, fecisse, aut iniuisse.

Ita me Deus adiuuet, et hæc sancta Dei Euangelia.

Notarijs, scriptoribus, alijsq. Episcopi ministris pro omnium opera, sumptu, ac labore, in conficiendis litteris, quibus beneficij collatio, confirmatio, Institutio, prouisio continetur, non plus duobus aureis ad summum persoluatur.

Episcopi munus erit cauere, ne propter iurispatronatus occasionem pluris aliquanto res cui illud ius annexum est, uendatur, aut transferatur; si qui uero nihilominus ita uendiderint, pœnas contra simoniacos editas incurrant.

Ne redimendæ uexationis specie in causis beneficiorum simoniacæ pactiones intercedant, nemini licere uolumus, ad redimendam uexationem, ne in casibus quidem iure permissis, pecuniam dare, quidquamue pacisci, aut transigere; nisi Episcopi consensus accesserit: cuius partes erunt, et perspicere diligenter, an subsit aliqua fraus; et, ubi rem fraude carere, et iure permissam esse cognouerit, non denegare ei, qui petierit, facultatem se à uexatione liberandi. Qui contra, quam decretum à nobis est, fecerit, Episcopi arbitrio plectatur; et, quod actum fuerit, irritum sit, ac nullum.

Vt omnis ad simoniam aditus intercludatur, statuimus, ut non solum auctores simoniæ, sed eius internuncij, et inter-

interpretes, notarij etiam, qui simoniaca instrumenta conficiunt; iisdem pœnis teneantur, quibus addicti sunt ij, qui per simoniam contraxerunt.

Iis etiam pœnis comprehendi uolumus eos, qui scientes inter eos, qui contrahunt, simoniacam pactionem intercedere, in eorum gratiam sua beneficia obligant.

Monemus, et obtestamur Episcopos, aliosq., quibus est ius conferendi beneficia, ut familiaribus suis certam mercedem constituant; ne illi hoc subsidio destituti, beneficia ecclesiastica, tanquam suæ operæ, et laboris pretium, præcipue sibi proponant. fraudari tamen ecclesias nolumus probatorum hominum ministerio, si qui sint in eorum familia, quorum doctrina, et pietati utiliter sacrum munus committi possit.

Qui beneficium ecclesiasticum uacans multis, et ambitiosis precibus per se, uel per alios petierit, eo facto ita reddatur indignus, ut per biennium in eum neq. illud, neq. aliud beneficium conferri possit.

Eandem pœnam illis proponimus, qui beneficia ecclesiastica, quæ nondum uacent, postularint; præter eas, quæ a sacris canonibus huic iniquitati cōstitutæ sunt.

De edicto proponendo in examine eorum, qui præficiendi sunt parochialibus Ecclesijs.

Quia sacrum Tridentinum concilium ad prouinciales synodos illam cognitionem reiecit, an expediat, ut ij, qui præficiendi sunt parochialibus ecclesijs, ad examen uocandi sint per edictum; re diligenter considerata, statuimus: ut, cum primum Episcopus parochialem ecclesiam uacare cognouerit, intra triduum ad cathedralis, et uacantis ecclesiæ ianuam publicum edictum per totos decē dies, uel aliud longius tempus, eiusdem Episcopi arbitrio, propositum esse iubeat; quo omnes inuitentur, qui nolent examinari, uel alios examinandos nominare: ut transacto præstituto tempore, examen confici possit: ac deinde orbato gregi ex ea formula, quæ in dicto concilio præscripta, est idoneus rector præficiatur.

De examine et inquisitione in promouendis ad cathedrales Ecclesias.

Quoniam statuit sancta Tridentina synodus, ut in prouinciali synodo forma examinis, seu inquisitionis, aut instructionis natalium, uitæ, ætatis, doctrinæ, atque aliarū omnium qualitatum, quas sacri canones, et ipsa Tridentina synodus in promouendo ad Episcopatū postulant, præscribatur; nos hanc formulam Sanctissimi D. N. arbitrio comprobandam, proponimus.

Cum examen de aliquo ad Episcopatum prouinciæ nostra promouendo, faciendum erit, Episcopus, in cuius diœcesi is maiorem eius anni partem uersatus fuerit, mandato à summo Pontifice accepto, ex quinque probatis, et doctis ac iuratis, omniq. exceptione maioribus testibus, de eius fide, uita, et moribus cognoscat in hunc modum.

An sit bonæ existimationis.

An hæresis nomine, aut schismatis suspectus sit.

An hæreticorum libros legerit, habeatue.

An cum hæreticis uersatus fuerit, aut eis aliquomodo fauerit.

An statuto Ecclesiæ tempore confiteatur, et Eucharistiam sumat, ac Missæ intersit.

An sacris ordinibus sit initiatus, et quampridem.

An sit criminosus, uel uitio aut infamia notatus.

An cum aliquo inimicitias gerat capitales, et præsertim in loco Episcopatus.

An filios habeat non legitimos, et cuius ætatis, et quot.

An familiam suam prudenter, et catholice regat.

An bigamus sit.

An excommunicatus, aut suspensus.

An apostata.

An ei publica pœnitentia imposita fuerit.

An aliquādo insanierit, aut à dæmone uexatus fuerit

De natalibus uero, ætate, gradu, et corporis habitu, à duobus, uel tribus testibus fide dignis, uel ex instrumentis publicis hoc modo cognoscat.

An legitimo matrimonio natus sit.

An hæretici filius, nepos ue sit.

An trigesimum annum confecerit.

An in uniuersitate studiorum magister, siue doctor, aut licentiatus in sacra theologia, uel iure canonico, merito sit promotus, aut publico alicuius academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur.

Et, si regularis fuerit, an a superioribus suæ religionis similem fidem habeat.

An aliquo uitio, uel insigni deformitate corporis, et in qua parte laboret.

An comitiali morbo tentetur.

De doctrina autem sic periculum faciat.

Adhibitis tribus theologiæ, totidemq. iuris pontificij peritis, quos, si ibi nō fuerint, ex uicinioribus locis accersat, promouendū undecumq. euocatū interroget.

Quid differat inter sacramenta ueteris, et noua legis.

Quot sint ecclesiæ sacramenta, et quo modo singula nominentur.

Quæ sit eorum materia, forma, minister.

Quod officium presbyteri, diaconi, et subdiaconi; quodue minorum ordinum.

Quæ præcepta diuina, quæue consilia Euangelica.

Duos item locos ei proponet interpretandos, alterum ueteris, alterum noui testamenti; a mane ad uesperam dato spatio cogitandi.

Quibus interpretatis, percunctantibus etiam aliquid de iure pontificio, ita respondebit, ut etiam si theologus sit, tamen se iuris canonici in ijs, quæ ad Episcopi munus pertineant, non omnino rudem esse ostendat.

His confectis, ex formula præscripta à Sāctissimo D. N. coram eodem Episcopo fidei professionem faciat.

Quod, si promouendus in pluribus ciuitatibus, uel diœcesibus proximum triennium moratus fuerit; eius fidem, uitam, et mores illi etiam Episcopi, in quorum locis sex menses manserit, a summo Pontifice admoniti, uel ab eo, qui processum confecerit, rogati, suo testimonio comprobent: idq. scriptum ad eundem mittant, à quo processus confectus sit.

Is uero acta hæc omnia in publicum instrumentum relata, ad sanctissimum Romanum Pontificem, obsignata quamprimum mittat.

De uita et honestate Episcoporum, et Clericorum.

Pie, ac sapienter sancta Tridentina synodus, duce Spiritu sancto, ecclesiæ utilitati consuluit, cum Episcopis, et reliquo clericorum ordini certas officiorum uias, rationesq. præscripsit; quibus intelligerent, se, cum in Dei militiam adscripti sunt, non ad commoditates, aut uoluptates, sed ad labores, ac sollicitudines uocatos esse: et in ijs numerari, quos dedit Deus, quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios uero Euangelistas, alios autem Pastores, et doctores. ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem Corporis Christi. Quare ipsis diligentissime prouidendum est, ne a recta uiuendi uia, et ab officij sui ratione deflectant; neue quidquam præ se ferant, quod non simplex, castum, integrumq. sit; ut modestiæ, frugalitatis, benignitatis, et, quæ nos Deo tantopere commendat, sanctæ humilitatis, ac uirtutum omnium cæteris exempla præbeant. Est enim uberrima docendi, ac pascendi ratio eorum, qui pietatem, quam profitentur, uitæ integritate, et innocentia comprobant; et quæcumque uerbis alios docent, ea factis exprimunt suis; non iam, quæ sua sunt, quærentes, sed, quæ Iesu Christi. Id autem cum omnium clericorum professio requirat, tum maxime Episcoporum dignitas postulat, qui cum sint mundi lumina, religionis ac pietatis exemplo cæteris prælucere debent: neque committere, ut ulla in parte Dei lucem, in ipsis collocatam, proprijs tenebris obscurare uideantur. quæ in cogitatione obeundi sui muneris, illam Episcopi perfectam imaginem, digito Dei ab Apostolo descriptam, assidue sibi proponent: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, ornatum pudicum, hospitalẽ, doctorem, non uinolentum, non percussorem, sed modestum; non litigiosum, non cupidum, sed domui suæ bene præpositum. Hæc autem clericorum, maximeq. Episcoporum studia, et officia, si reliquorum oculis, auribusq. obuersabuntur; profecto efficient, ut illi glorificantes Patrem, qui in cœlis est, magis etiam uitæ exemplis quàm doctrinæ præceptis ad imitationem uirtutis incitentur. Itaque nos, qui eo consilio huc conuenimus, ut, quæ a sacra Tridentina synodo sancita sunt, exequentes, prouinciæ nostræ mores ad optimam christianæ religionis disciplinam conformaremus; ecclesiasticis hominibus certas recte, pieq. uiuendi formulas constituimus; quas, partim a sacra Tridentina synodo summatim expositas, latius explicauimus; partim haustas ex ueterum canonum fontibus, eiusdem concilij auctoritate reuocauimus ad usum, utilitatemq. nostrorum hominum; nonnullis etiam additis, quæ maxime ad huius temporis statum, rationemq. pertinere uidebantur.

De frequenti diuini Sacrificij oblatione.

Cum Pontifices, ut inquit Apostolus, ex hominibus assumpti, pro hominibus constituantur in ijs, quæ sunt ad Deum, ut offerant dona, et sacrificia pro peccatis; Episcopus Dominicis, et reliquis festis diebus, nisi iure impediatur, Missam celebret.

Tridentini etiam concilij auctoritatem sequuti, præcipimus sacerdotibus reliquis, cuiuscumq. gradus, conditionis, et dignitatis illi sint, ut ijsdem diebus Missam celebrare ne omittant.

Curatis uero, ut præterea ter in hebdomada, aut eo etiam sæpius, quo uel loci consuetudo, uel necessitas crebriorem diuini sacrificij usum postulabit. Cæteris etiam clericis; ut singulis mensibus, diaconi quidem, et subdiaconi bis saltem; qui uero in minoribus ordinibus aut etiam clerici tantum sunt; semel sacram Eucharistiam sumant.

Qui sine necessaria causa id facere omiserint; parochus eos sui officij admoneat; et, nisi paruerint, ad episcopum deferat.

De dignitate ab Episcopo retinenda.

Alienum est ualde ab Episcopali dignitate; si Episcopi in consuetudine Principum se se deprimant, et abijciant.

Ne igitur principibus accumbentibus stent ipsi,

Ne eo quidem nomine, quod, sumpto à Principibus cibo, Deo gratias agere debeant.

Neque inter missam, pacem, aut missale illis exosculandum præbeant.

Denique seruent cætera omnia, quæ illis sacra Tridentina synodus ea de re grauissimo decreto præcepit.

Principes autem summo studio cohortamur, ut meminerint Episcopos eos duces esse, quorum cura et uigilantia fideles ad cœlorum regnum diriguntur. quamobrem eos, quo debent honore, prosequantur.

Qui clericus Episcopo, uel alij Superiori cuiusuis generis, quem uereri, et colere debet, maledixerit; Episcopus in eum ex sacris canonibus animaduertat.

De Episcopi uestitu.

Episcopus non profano ornatu, aut apparatu, sed fidei, et uitæ splendore sibi auctoritatem quærere debet.

Itaque in uestitu sericum non adhibeat.

Non pretiosis pellibus utatur.

Vnguenta ne sumat, neue alias odorum suauitates consectetur.

Sit anulo Episcopali contentus.

Ne mulæ, aut equo Episcopali stragulum, et ornamentum ex uilluto, aut serico, sed ex corio factum, aut lana adhibebit.

Ephippijs, aut calcaribus, aut frenis inauratis non utetur.

Lineam tunicam, quam rochetum appellant, ex decreto Innocentij III. in concilio generali, in ecclesia, et in publico habeat.

Sine talari tunica, quæ ad collum adstricta sit, ac mozeta, neque e cubiculo exeat; neque quemquam, nisi ex familia, admittat. neque eum uestitum ante noctem; uel, nisi dimissis omnibus, deponat.

Vestes, quibus priuatim utetur, tales omnino sint, ut modestiæ, et grauitati consulatur.

Initi-

In itinere quoque tam in diœcesi, quam extra, eum uestitum habeat, ex quo illum esse Episcopum appareat.

De Episcopi supellectili.

In eius supellectili nihil aureum, aut argenteum sit, præter leuissima, ac tenuissima quædam instrumenta, ad cibum ori admouendum comparata.

Nihil auro, argentoue ornatum.

Nihil sericum, aut serico distinctum.

Non colorum uarietas.

Non aulæa, aut tapetia.

Nihil acu pictum.

Nihil uarie textum.

Nihil studiosius elaboratum,

Denique non pluris sit artificium, et manu pretium, quam rei necessitas postulet.

Simplici tantum corio, aut panno mensas aliaue sternere liceat.

Signa, et tabulas profanarum rerum reijciat.

In ædibus duo tantum loca uestiri possint, quæ attributa sint Episcopo: alter eius ualetudinis causa, alter eorum gratia, qui ad Episcopum conueniunt.

Liceat etiam, et hospitum gratia, qui accipiendi sunt, habere necessarios apparatus, non tamen diuersi generis, nec maioris pretij, quam eos, qui ad ipsius usum conceduntur: ita ut in omnibus humilitas, et modestia Episcopalis eluceat.

Equos ne alat, nisi necessarios.

Domesticam omnem luxuriam, in ædificijs extruendis magnificentiam, picturas, et inania ornamenta, ac delitias excludat.

Caueat denique, ne quid in eius domo appareat, quod non simplex, ac purum sit, quod non Dei zelum, et omnium inanium rerum contemptionem testetur.

Cum in ijs, quæ ad priuatum usum, cultumq. requiruntur, eam moderationem adhibuerit, ut sordes, et superuacaneum sumptum fugerit; omnem operam, et artificij splendorem ad publicum Dei templorum cultum, et ornamentum conferat.

De Episcopi mensa.

Accumbens Episcopus mensa benedicat.

Et quam decet frugalitatem, et temperantiam adhibeat.

In ea præter primam escam, et unum iurulentum cibum, alterum lacticinium, et duo fructuum genera, unum, aut alterum, uel, ut aliquid consuetudini, et hospitum stomacho indulgeamus, tertium ad summum simplicis obsonij ferculum tantum ei apponi liceat; etiam quorumuis hospitum causa.

Bellaria, placentæ, omniaq. saccaro artificiose condita, cæteraq. escarum lenocinia, exquisita etiam uinorum genera prohibentur.

Adhibeatur uero in eius mensa lectio sacrorum librorum; ut conuiuæ non solum corporis cibo, sed etiam epulis animæ recreari possint.

Parasiti, sanniones, scurriles ioci, et maledicta non admittantur.

Quemadmodum autem benedictio cibi caput, sic actio gratiarum clausula esse debet; ut Dei laudes, sicuti par est, usquequaque celebrentur; et omnia eius benignitati accepta referantur.

De Episcopi familia.

Episcopus domui ac familiæ suæ bene præsit; curetq. ut honestas, decorumq. seruetur tam in intimis, quam in externis. qui enim domum suam regere nescit, nec Dei ecclesiam recte gubernabit.

Familiæ numerus is tantummodo sit, quo simul ecclesiæ utilitati, et Episcopi necessitati consulatur.

Eum autem uehementer hortamur, ut in familia, quàm plurimos possit, habeat clericos, qui non nisi clericali uestitu utantur, et in illis, si commode fieri possit, minimum duos sacris initiatos, et bonæ existimationis; qui uigilantem, orantem, in opera misericordiæ incumbentem, ac diuinarum litterarum mysteria scrutantem Episcopum studiosius attendant; eiusq. actionũ, et sanctæ cõuersationis quasi testes sint, et imitatores.

Habeat deinde ecclesiasticam personam, spectatam, et probatam, quæ præfecta sit moribus familiæ, ac de omnium salute sollicita; spiritualem curam sustineat; eamq; bonis, et pijs artibus, ac litteris, præsertim sacris, pro cuiusque sensu, et intelligentia, erudiendam curet.

Familiares arma ne ferant, nisi in itinere, uel necessitatis causa, idq. Episcopi arbitratu.

Sericum, aurum, et argentum, colorumq. uarietatem omnino excludentes, nigrum tantummodo uel fuscum colorem in uestibus adhibeant. Quibus scissis, aut prætextis ad elegantiam non utantur.

Calcei inaniter non incidantur.

Non sint turgidæ caligæ, non uirgatæ, non sectæ, aut acu pictæ; sed simplices, et unius coloris, ac generis.

Denique talis sit domesticorum omnium uestitus, ut ex eo etiam appareat, illos esse ministros ministrorum Dei.

De canonicis horis non intermittendis.

Malitiæ, ac negligentiæ clericorum, qui, quas debent canonicas horas dicere, omittunt, occurrere cupientes, ex decreto Leonis X. in Lateranensi concilio, mandamus; ut clericus quicumq. curatum, uel sine cura ecclesiasticum obtinens beneficium, si post sex menses ab eo die, quo illud obtinuerit, sine iusti impedimenti causa diuinum officium non dixerit; beneficiorum fructus suos non faciat; sed eos, tamquam iniuste perceptos, in eius ecclesiæ fabricam, uel pauperum eleemosynas erogare debeat. Si uero, canonice admonitus, in eadem negligentia, ac malitia perstiterit, beneficio priuetur. Officium autem omittere, ut beneficio priuari possit, is iure dicatur, qui quindecim dierum spatio bis illud omiserit. Quæ pœna ab ijs, qui plura obtinent beneficia, toties repetenda est, quoties huius delicti conuicti fuerint. quamquam illud grauius est, quod eos omissi officij rationem Deo reddere oportet. Qui uero, sacris initiati, beneficium ecclesiasticum

non

non habent; si diuinum prætermiserint officium, præter graue peccatum, quod committunt, grauiter etiam ab Episcopis in eos animaduertatur.

Qui libri potissimum à clericis legendi.

Clerici, postquam decimum quartum annum attigerint, ut legem Domini, in cuius sorte sunt, dies noctesq. meditari possint, habeant sacrorum librorum si non copiam, certe necessarium delectum; omnino uero Testamentum uetus, et nouum; Catechismum Romæ edendum, cum primum in lucem prodierit; sacrum Tridentinum concilium; Constitutiones has nostras, et diœcesanas proprij Episcopi; Calendarium festorum dierum, quod Episcopi in sua diœcesi singulis annis edendum curabunt.

Parochi uero, ut ecclesiasticos ritus cognoscere, recteq. curam animarum ministrare possint, præter eos libros, quos supra diximus, sibi etiam comparent Homiliarium, ab Episcopo eligendum.

Summam Antoninam, uel aliam ab Episcopo delectam, et, quos præterea ab eis legi Episcopus iusserit.

Hortamur autem, ut in lectione Pastoralis sancti Gregorij, et sancti Ioannis Chrysostomi de sacerdotio assidue uersentur.

De clericorum uestitu, et reliqua uitæ moderatione.

Episcopi ex sacri Tridentini concilij auctoritate per edictum, ad mensem ab eis proponendum, moneant omnes, et quascumque ecclesiasticas personas, quæ aut sacris initiatæ sint, aut dignitates, personatus, officia, beneficiaue qualiacumque ecclesiastica, etiam simplicia, obtineant, etiam si studij causa absint, et in gymnasiis publicis, aut ubiuis locorum sint; ut, qui in prouincia manent, ad duos menses, qui uero extra prouinciæ fines, ij ad quattuor clericalem habitum sumant, ordini suo ac dignitati congruentem; hac constituta pœna, ut, qui non paruerint, si in sacris ordinibus sunt, ab omni ordinum suorum munere sint suspensi, et beneficiorum suorum omnibus anni unius fructibus iure ipso priuati sint: quos Episcopus pijs locis arbitrio suo attribuet.

Sin autem beneficium ecclesiasticum nullum obtinēt, alias pœnas luant, Episcopi iudicio.

Si qui autem post mensem, transacto tempore, in edicto ad clericalem habitum sumendum præscripto, eum uel non suscepisse, uel susceptum abiecisse conuicti fuerint, officijs, ac beneficijs ecclesiasticis priuentur, et seuere præterea ab Episcopo puniantur.

Presbyteri, diaconi, subdiaconi, cæterique clerici, clericali tonsura sint insigniti, ad eam formam, quam ratio uniuscuiusq. ordinis, Episcopi arbitrio postulabit.

Ita sint abraso capillo, ut tonsura conspicua sit omnibus.

Comam uero, et barbam ne studiose nutriant; capillis simplicem cultum adhibeant.

Barba ab superiore labro ita recidatur, ut pili in sacrificio Missæ, Christi Domini corpus, et sanguinem sumentem non impediant.

Ne in habitu clericali aut studiosius exquisita cultus elegantia, aut nimis abiecta negligentia, et affectatæ sordes appareant.

In omni uestitu color tantum niger adhibeatur; nisi fortasse alium colorem requirat dignitatis gradus.

Omnem habitus, et ornamenti nouitatem clerici fugiant.

Ne serico uestimento, aut ornamento domi, aut foris utantur.

Iubemus uero illos laneum, et ei ordini decorum uestimentum adhibere.

Reticulum, aut subbirretum, ut uocant, ne ferant, nisi ualetudinis causa, et sine redimiculis.

Camisas ad collum, et ad manus crispas, et rugosas, uel artificio elaboratas reijciant.

Collare, quod dicunt, simplex, ac modice latum honeste reclinetur.

Externa uestis simplex, ac talaris erit, quæ neq. à ceruicibus in tergum reflectatur; sed apto ad collum nodo decentissime annexa sit.

Toga uero, quod mantelletum uocant, aut æquetur cum tunica longitudine; aut nemini permittatur; nisi sit ex numero Prælatorum, quibus ex dignitatis gradu, iudicio Episcopi, debeatur.

Interior eiusdem generis ad talos demittatur; quam tamen pro hominum genere proq. loci natura, ac conditione, Ordinariorum arbitrio, in aliquibus moderandam relinquimus.

Pallium, quod Ferrarolum appellant, ne sumant, nisi per pluuias; tum uero nec a collo plus duobus digitis emineat, neq. eo sine talari toga, uel tunica utantur.

Verumtamen, si iter faciendum sit, illis uti liceat habitu contractiore, et ad iter accommodato, sed simplici, et, in quo honestas, et decorum ordinis eluceat.

Turgidis caligis, et dissectis abstineant.

Calceos, et crepidas ad elegantiam non incidant.

Torques, armillas, ac monilia respuant.

Annulum non induant, nisi quibus propter officij munus, aut honoris gradum sit iure concessus. quo loco, et unico, nec magni pretij, contenti sint.

Quæcumq. autem de Episcoporum mensa eiusq. benedictione, et cibis, lectione, et gratiarum actione, supellectili, auro, argento, et serico, cubiculorum apparatu, ædificiorum magnificentia, superuacaneis sumptibus, priuata moderatione, templorum cultu, et ornamento, familiæ cura, et institutione, eiusq. uestibus, earumue modo, colore, et ornamentis, equorum numero, et, si quæ alia decreta sunt, quæ non sint Episcoporum tantum propria, eadem à clericis quibuscumq., cuiusuis conditionis, ordinis, et dignitatis sint, accurate seruari iubemus; etiam si in alienis ædibus, aut cum propinquis habitent.

Meminerint autem in quibusdam, quæ Episcopis permissa, ipsis communia esse possunt, eo maiorem sibi moderationem adhibendam esse, quo dignitatis gradu Episcopis sunt inferiores.

Si quis personatus uestes clericales, aut monachales,

uel ad

uel ad eorum formam induerit, et is, qui eas assumpserit, et is, qui accomodarit, graues pœnas subeant.

De clericalibus ædibus.

Quoniam non solum malum cauere, uerum etiam omnem mali suspicionem fugere oportet, ne in cuiusquam offensionem incurramus; in ædibus ad canonicorum, aliorumue clericorum domicilium, et usum ædificatis, aut alijs, in quibus ipsi habitant, fœminas quascumq., etiam quouis sanguinis cognationis, aut affinitatis uinculo eis coniunctas habitare prohibemus; nisi Episcopus in alicuius urgenti necessitate, aliter faciendum esse duxerit; cuius conscientiam in hoc ualde oneramus.

Ne parochi, aut omnino clerici, quauis etiam dignitate præditi, ecclesiæ, etiam si commendata sit, ædes, aut earum partes in urbe, aut in oppidis positas, in quibus ipsi habitare soleant, aut debeant, ullo modo laico locent; nisi ecclesia magna prematur inopia, et ea domus commode Episcopi iudicio diuidi possit.

Si uero ædes extra urbem, et oppida ruri sitæ sint, locandi facultatem habeant; modo earum diuisio eiusdem Episcopi iudicio recte, et commode fieri possit.

Caueat etiam Episcopus, ne in urbe, aut extra, huiusmodi ædes, uel aliæ ab ecclesia seiunctæ, uel etiam si patrimonij sint, ac propriæ, locentur ijs quorum fidem, uitam, moresue suspectos esse iudicauerit.

Canonici cathedralium, et collegiatarum ecclesiarum habitent in canonicalibus ædibus, in quibus commode Episcopi iudicio, commorari possunt: qui inspectis ædibus, si quid reparandum, instituendumue sit ad habitationis commoditatem, pro modo fructuum præbendæ, ab eo, qui canonicatum obtinet, reparari, ac restitui iubeat. Quo facto, curet, ut in illis ædibus habitent, quibus si abesse, etiam iusta de causa contigerit, nemini præterea, nisi canonicus sit, in eis habitandi facultas concedatur, sine iussu Episcopi.

Quarum ædium atrium, ubi claudi potest, una claue concludatur; quæ a Decano, uel alio, Episcopi, et Capituli arbitratu, asseruetur.

Quota autem hora atrij ianua aperiri, claudiue debeat; quidq. ad honeste ibi uiuendum pro loci ratione requiratur, iudicium sit Episcopi.

Rectores parochialium, seu curatarum ecclesiarum, quicumque sint, in earum ædibus tantum habitent; ibiq. cibum, et somnum capiant: nisi aliud Episcopus censuerit ex causa necessaria.

Clerici ne de nocte post primam horam, nisi ex iusta causa, et cum lumine, domo exeant.

De armis, ludis, spectaculis et eiusmodi à Clerico uitandis.

Clericorum arma sunt orationes, et lacrymæ. Idcirco edicimus, ne clerici arma cuiusuis generis ad offensionem, uel etiam ad defensionem ferant; exceptis cultellis ad domesticum uitæ usum accommodatis; nisi forte extra ciuitatem suspectis locis iter eis faciendum sit.

Quod si Episcopus probabili, iustaq. de causa id eis permittendum iudicauerit; tunc, scripto impetrata uenia, ipsis uti liceat: non tamen publice; nisi rei, aut facti necessitas postulet.

Omnino balista, bastis, et sclopeto, telis, alijsque huius generis instrumentis ipsis interdicimus.

Clerici personati non incedent.

Choreas priuatas, aut publicas non agent, nec spectabunt.

A uenatione abstinebunt.

Fabulis, comœdijs, et hastiludijs, alijsue profanis, et inanibus, spectaculis non intererunt; ne aures et oculi, sacris officijs addicti, ludicris, et impuris actionibus, sermonibusq. distracti polluantur. Clericalis ordinis hominibus omni genere saltationis, et ludi, præsertim uero aleæ, et tesserarum, ac talorum interdicimus.

Prohibemus etiam globos, qui malleis ligneis impelluntur: item follis ludum, id est, pilæ maioris.

Nec solum ludere uetamus, sed eos ludorum spectatores esse nolumus; aut quemquam ludentem in ædibus suis permittere.

Si autem ualetudinis interdum causa, parua pila, aut alio non indecoro eiusmodi exercitationis genere uti contigerit; nec publice id faciant; nec pecunia intercedat in ludo, nec quidquam, quod facile pecunia æstimari possit.

Non in comessationibus, et ebrietatibus, sed ut sobrie uiuamus, prædicat Apostolus. Ideo clerici minus honestis conuiuijs ne intersint, neue ad bibendum quemquam incitent.

Quod, si interdum solemnibus, festis diebus, uel cum sacrorum, aut exequiarum causa in unum congregantur, aliqui sint inuitandi; ne plures sex, et eos clericos, ad suam mensam adhibeant.

Vt flagitij occasionem, quæ in cauponis, et tabernis deesse non solet, clericis adimamus, cauponarum aditu, et usu eis omnino interdicimus; nisi in itinere necessitatis causa. quo loco cum mulieribus ne discumbant.

Monemus autem Episcopos, et uehementer hortamur, ut in singulis eorum ciuitatibus curent parandũ unum aut alterum pudicum, et honestum diuersorium, quo suarum diœcesium clericis rusticanis necessitatis causa conuenire liceat; nec in eo hospitio improbis, aut nequam hominibus locus sit; neue fœminis ullo modo; sed tantum clerici, ac religiosi uiri, si fieri possit, in eo recipiantur.

De negotijs sæcularibus à Clerico fugiendis.

Qui Deo militat, implicare se negotijs secularibus prohibetur; idcirco edicimus.

Ne clericus, sacris initiatus, aut ecclesiastico beneficio præditus, coram iudice sæculari, aduocati, aut procuratoris nomine causas agat: nisi ab alijs in iudiciũ uocatus, suam uel ecclesiæ suæ, propinquorum etiam, si necesse erit, et miserabilium personarum causas, ab Episcopo facultate prius scripto concessa, tueatur.

Ne in prophanis negotijs officium tabellionatus exerceat.

Ne artem medendi faciat.

Ne in negotiationibus, et mercaturis se interpretem, et medium interponat.

Negotiationem etiam omnis generis omnino prohibemus.

Artes uero honestas concedimus, ut aliquid manibus suis lucretur, quo sibi, quæ ad uictum necessaria sunt, comparare possit.

Ne aliena prædia, lucri causa, conducat.

Ne aliorum tutelam aut curam suscipiat.

Ne pro alijs fideiubat.

Ne alicuius Principis, aut alterius negotiorum procurator sit, sine facultate, ab Episcopo prius per litteras impetrata, singulis annis renouanda.

Neue parum memor ordinis, ac dignitatis suæ, sit in famulatu laicorum, etiam Principum, eorumue quibusuis alijs obsequijs; nisi cui ex causa, et ad officium, sacerdotali munere non indignum, Episcopus huius rei potestatem ante scripto fecerit. Huiusmodi autem licentiæ, scripto permissæ, quotannis renouentur; alioquin irritæ ac nullæ sint.

Neue præcursor, aut assecla fœminarum, aut eis discumbentibus adsistat, aut ancilletur.

Qui autem huiusmodi sæcularia negotia exercendi facultatem, seu dispensationem impetrarit, intra duos menses Episcopo exhibeat: qui concessas ante sacri Tridentini concilij confirmationem auctoritate generalis Bullæ Sanctissimi D. N. Pij IIII. Pont. Max. non admittat.

Quæcumque in hac uniuersa, quæ ad uitam, et honestatem clericorum pertinēt, parte, uarijs titulis expressa præcepta continentur; efficiat Episcopus, ut ea omnia ab omnibus, ad quos spectat, diligenter, et inuiolate seruentur.

Qui uero clericus, cuiusuis etiam gradus, ordinis dignitatis, in aliqua re ijs non obtemperarit; is aut salutari pœnitentia, aut pecunia, aut suspensione ab ordinum munere, et beneficiorum administratione, aut ipsis etiam beneficijs, aut carcere, aut exilio, aut pluribus simul ex ijs pœnis, aut etiam grauioribus pro modo culpæ Episcopi arbitratu mulctetur. Qui iterum in eadem re peccarit; duplicata is pœna pro ratione criminis ab eodem plectatur.

De residentia.

Decreuit sacra Tridentina synodus, ut ij, qui non legitime à suis ecclesijs abessent, pro rata temporis absentiæ, ecclesiarum, quibus praeessent, fructus suos non facerent; sed ut in fabricam ecclesiæ, aut in pauperes loci erogarent. quod si non exequerentur; statuit, ut eorum superiores ecclesiastici, omissas ab illis huiusmodi officij partes ipsi susciperent.

Si quis igitur prouinciæ nostræ Episcopi post confirmationem concilij Tridentini, in ecclesijs suis ex eiusdem concilij præscripto, non resederint; neque Metropolitanum, aut eo absente, antiquiorem prouinciæ Episcopum intra mensem docuerit causam suæ absentiæ, Sanctissimi D. N. uel Metropolitani, uel antiquioris Episcopi scripto comprobatam esse; aut se fructus illos, ijs, quibus eiusdem sacri concilij decreto propterea debebant, persoluisse; nos illam ipsam fructuũ partem iam nunc Hospitali uniuscuiusque ciuitatis, cuius illi sint Episcopi, quod maioribus prematur sumptibus, in usum pauperum loci erogandam assignamus. Et, si id Hospitale intra duos menses eos fructus auctoritate Superioris ecclesiastici non exegerit; alteri Hospitali eiusdem ciuitatis, quod in eorundem fructuum petitione iudicio præuenerit. Quod si aut nullum in ea sit Hospitale, aut, quæ sint Hospitalia, sex mensibus eos fructus non exegerint, fabricæ ecclesiæ attribuimus.

Si qui uero posthac abfuerint, fructus, quos suos non fecerint, iam nunc eisdem locis, quæ supradictum est, ratione adscribimus; nisi ipsi Episcopi intra tres menses à die absentiæ ijs, quibus ex concilij decreto debent, persoluerint.

Itaque mandamus Hospitalium, et fabricarum ministratoribus, ac procuratoribus, cum denunciatione etiā periculi eorum conscientiæ, ut totam summam sine ulla uel pactione, uel remissione primo quoque tempore exigant.

Statuimus etiam, ut ex Capitulo singularum cathedralium ecclesiarum tres primi præsentes, singulis sex mensibus, Metropolitanum, uel, eo absente, eundem antiquiorem prouinciæ Episcopum certiorem faciant, an eorum Episcopi in suis ecclesijs resideant: et, qui, et quandiu ab eis abfuerint; sin minus, ijdem distributionum unius mensis fructus suos non faciant.

In reliquis etiam inferioribus curatis beneficijs, si qui post confirmationem concilij abfuerint sine licentia, ab Ordinario scripto permissa, quam ad mensem eidem Ordinario exhibere uolumus, uel non probarint, se eos fructus, quos pro rata temporis absentiæ suos non fecerunt ijs, quibus ex eiusdem Tridentini concilij debebantur, soluisse; eos omnes iam nunc reficiendis, et ornandis eorum ecclesijs attributos esse decernimus. Quā attributionem Episcopi, quorum conscientiæ hoc onus imponimus, ad sex menses, implorato etiam, si opus sit, Principum, et Magistratuum auxilio, omnino exequendam curabunt.

Quod si contigerit eos, qui propter absentiam à suis beneficijs fructus suos non fecerint, ipsis beneficijs postea cessisse, curent Episcopi, ut uel ex fructibus pensionum, si quæ illis, qui cesserint, fuerint reseruatæ; uel ex eorum bonis, cuiuscumque illa generis sint, satisfiat Ecclesiæ.

Qui, si in his negligētes fuerint, sciāt se prima quoque prouinciali synodo prætermissi huius officij rationem reddituros esse.

Si quid intercesserit, quamobrem id minus exequi possint, ad Metropolitanum referant; ut ad rem conficiendam ipse quoque suam operam conferat; et in ea auctoritatem Sanctissimi D. N. interponendam curet.

Quoniam uero multorum, beneficia curata obtinentium, ea est contumacia, ut neque decretis Tridentini concilij, neque constitutione Sanctissimi D. N. Pij IIII. neque Episcoporum edictis moniti, adduci possint, ut beneficiorum suorum residentiæ præsentes satisfaciant;

tisfaciant; statuimus, ut Episcopi, ad mensem edicto proposito iubeant omnes, in eorum ciuitatibus, dioecesibusue beneficium eiusmodi in titulum, uel commendam obtinent. si in prouincia illi sunt, ad duos menses, si extra, ad tres, ad eadem beneficia accedere, in ijsq. residere: ea proposita in edicto pœna, ut, qui non paruerint, etiam si præter curatum illud beneficium, dignitates, personatus, aut canonicatus in ecclesiis etiam cathedralibus obtineant, præter pœnas, quæ eodẽ concilio, et Pij IIII. constitutione contra non residentes propositæ sunt; ordinum suorum munere, officione suspensi, et eo beneficio iure ipso priuati censeantur.

Transacto tempore in edicto præstituto, Episcopi eos, qui non resideant, propositam priuationis pœnam subijsse declarent.

Interim uero eos fructus, quos suos absentes non facient, ijdem Episcopi suo arbitratu aut ecclesiarum fabricis, aut pauperibus loci adiudicent.

Intra mensem publice edicant Episcopi, ut, quibuscumque studij causa non residendi in beneficijs curatis licentia permissa est, eam suo quisque Episcopo intra spatium trium mensium exhibeat. Qui si illam à die confirmationis sacri concilij Tridentini ad diem regula, a Sanctiß. D. N. Pio IIII. lata compererit, nisi, quẽadmodum ab ipsa præscribitur, Ordinarij consensus accesserit, nullam, et irritam declaret, proptereaq. eum, qui huiusmodi facultatem impetrarit, ex decreto concilij Tridentini residere cogat in ipso beneficio.

In ijs autem facultatibus absentia studiorum causa, quæ deinceps concedẽtur, hæc necessario ponenda sunt.

Vt uere in publico, celebriq. gymnasio, Theologiæ, uel sacris canonibus studeant.

Vt minores sint triginta annis. aut fuerint; cum in publico gymnasio ijsdem studijs operam dare cœperint, quæ nunc cœpiunt absoluere.

Vt illud beneficium, antequam sacrum Tridentinum concilium à Sanctissimo D. N. Pio IIII. confirmaretur, obtinuerint.

Vt intra annum, ad ordinem saltem subdiaconatus promoueantur.

Vt singulis sex mensibus Episcopo scriptum sui Doctoris exhibeant, quo is ipsos in eo studij genere proficere testetur. quod etiam Episcopus secreto ab alijs cognoscere studeat.

Quod si omnes suprascripta conditiones in licentia expressa non fuerint; aut is, qui impetrat, qualitates omnes, quæ in scripta licentia requiruntur, non habeat; aut, quæ ipsi seruanda proponuntur, deinceps non præstiterit; facultates irritæ, ac nullæ sint: et, qui impetrarit, sciat se fructus suos non fecisse, neque facere; ac pœnis, quæ non residentibus propositæ sunt, teneri.

Concedatur autem ad quinquennium tantum, ab eo die numerandum, quo eum in publico gymnasio Theologiæ aut sacris canonibus cõstet operam dare cœpisse.

Quicumque, plures parochiales ecclesias retinentes, intra tempus, à sacro Tridentino concilio præstitutum, non dimiserint; eos Episcopi intra duos menses beneficijs omnibus ecclesiasticis iam ipso iure priuatos esse declarent.

Fructus uero, et quos ex eodem decreto suos facere non potuerunt, et qui deinceps, quandiu uacauerit ecclesia, percipientur, fabricæ uel ornamentis eorumdem beneficiorum, uti magis expedire censuerit Episcopus, iam nunc attribuimus; excepta tamen congrua portione, idoneis Vicarijs ab Episcopo assignanda; quos ipse, facta declaratione, statim in illis ecclesiis constituere debebit.

Præterea, qui ecclesiastica quæcũque beneficia obtinẽt, in quibus, et si curata non sunt, tamen residere iure, uel consuetudine debent; si muneri suo defuerint, in eos Episcopi, et illis pœnis, quæ à sacro Tridentino concilio statutæ sunt, et alijs arbitrio suo seuere agant: fructusq. quibus ex eodem concilio mulctandi erunt, pijs locis attribuant.

Vt autem Episcopi pœnas de contumacibus in hoc genere possint sumere, statuimus, ut in singulis collegiatis, et cathedralibus ecclesiis, singulis tribus mensibus, tres primi ex Capitulo præsentes, Canonicorum, et eorum, qui præpositi ecclesiis, et aliorum, qui in eis huiusmodi beneficia possidentes non resideant, nomina ad Episcopum deferant.

Parochi uero Episcopum admoneant si qui intra fines suæ parochiæ, eiusmodi habentes beneficia, quæ personalem item residentiam requirant, non resideant.

Vicarij etiam foranei eandem diligentiam adhibeãt, si qui curati, in regione, sibi ab Episcopo commissa, non residerint.

Qui huic officio deerit, sicuti Episcopo uidebitur, plectatur.

De diligentia ab Episcopo adhibenda in statu uniuscuiusque Parochiæ cognoscendo.

Summam uim, ac necessitatem habet illa Domini sententia, Speculatorem dedi te domui Israel; et alio item loco, Diligenter agnosce uultum pecoris tui, et considera super greges tuos; ut Episcopi quanta maxima possunt, diligentia obseruent sibi commendatum gregem, neque ab eo unquam oculos deijciant, quid ei opus sit animaduertentes, ut ex Prophetæ sententia, confractas partes alligare, infirmas consolidare, ægrotas sanare, abiectas oues reducere, perditas requirere, et recuperare possint.

Quoniam uero lustrare omnia proprijs oculis nequeũt in singulis parochijs deligant certos, ac probatos uiros, qui inuestigent, an populus ambulet in uijs Domini; an aliquid sit, quod Episcopi cognitionem, et medicinam desideret; an aliquid, quod corrigi, et emendari debeat: quæque compererint, fideliter ad Episcopum deferant.

Parochus etiam librum habeat, in quo omnium, qui in eius parochia sunt, nomina, et cognomina quamprimum describat, singulorumq. sexum, ætatem, et statum. In eo deinceps describat, et recenter natos, et mortuos, et in parochiam habitatum uenientes, et inde emigrantes. Quem librum Episcopo, quoties is petierit,

tierit, uel inspiciendum, uel describendum dabit.

Obseruab't etiam suæ parochiæ nouos inquilinos deq. eorum orthodoxa fide, et sacramentorum perceptione, deq. mulieribus, quas secum habuerint, an matrimonij, cognationis, affinitatis uinculo uere coniunctæ sint, an impudicitiæ nomine suspectæ, ab eo sacerdote, in cuius parochia proxime habitarint, et a parochiæ incolis accurate cognoscet.

Inquirat autem studiose de pauperibus suæ parochiæ, præsertim puellis nubilibus, de uiduis, orphanis, pupillis, ægrotis, senio confectis, alijsq. personis temporali, uel etiam spirituali misericordia indigentibus; quibus, et ipse pro uiribus opitulari, et alios suo exemplo, et hortatu ad id officium incitare studeat.

Præcipue uero de ijs omnibus sæpe certiorem faciat Episcopum, ut, qui communis eorum pater est, ijsdem paternam curam, et pietatem, quacumque poterit ratione, præstet.

Quamobrem etiam Episcopus quotannis per sacra quatuor anni tempora suæ ciuitatis parochos adhibebit; et illis de eorum animarum statu, quarum curæ præpositi sunt, diligenter interrogatis, omnia commemoret, quæ eorum officij munus contineant; eisq. et doctoris diligentiam, et pastoris uigilantiam præstabit.

De Vicarijs foraneis constituendis.

Vt Episcopus in urbe etiam externum gregem facilius, quasi præsens intueri, et curare possit; deligat aliquot probatos sacerdotes, quibus singulis, imposito Vicarij foranei nomine, tribuat certas regiones diœcesis suæ.

Id autem munus ad Archipresbyteros, Archidiaconos, qui in diœcesi sunt, et Præpositos aliosue ecclesiastica dignitate præditos, quos idoneos iudicauerit, potissimum deferet. sin minus, ad alios Rectores, qui apti sint ad huiusmodi officium.

Hi autem Vicarij regionis, sibi per Episcopum commissæ, presbyteros cuiuscumq. conditionis, curam animarum habentes, semel singulis mensibus modo in unam, modo in aliam eius regionis parochialem ecclesiam cogant. idq. in orbem eodem ordine semper faciant.

Pridie eius diei, quam in unum locum conueniant, peccata sua omnes confiteantur; sequenti die in ea ecclesia, in qua coacti fuerint, Missam singuli celebrent.

Tum uniuersi in choro Missam conuentualem pro mortuis, uel de sancto spiritu, solenni more cantent; in qua eorum aliquis, à Vicario prius admonitus, concionem ad populum habeat.

Confectis sacris, et habita processione circa cœmeterium, orationibusq. consuetis, in domo Rectoris illius ecclesiæ, unico tantum ferculo contenti, ea, qua decet modestia, et charitate cibum capiant.

Deinde conferant inter se, quæ ad boni pastoris officium, et ad curam animarum recte gerendam pertinent: et consulant de difficultatibus, et incommodis suæ parochiæ, quorum explicatio, uel remedium, aliorum consilium, et operam requirat. Iidem autem Vicarij libellum de casibus conscientiæ, Episcopis, ac sedi Apostolicæ reseruatis, Metropolitani cura edendum, reliquis sacerdotibus legent; et aliquot capita tum harum constitutionum, tum earum, quæ in synodo diœcesana decernentur, simulq. quidpiam ex probata summa de casibus conscientiæ explicabunt.

Præcipue autem de presbyterorum uita, et moribus quærant, et quales se in pastorali præbeant cura.

An eorum culpa diuinus in ecclesia cultus desideretur.

An re ipsa præstentur ea, quæ Episcopi, uel alij eorum nomine in ecclesiarum necessitatem, earumue reparationem impendi iusserint.

An libros habeant, quos ex decreto nostro habere debent.

An reliqua in hac synodo decreta seruentur.

De his omnibus, et, si quid proprie mandarit Episcopus, deq. alijs, quæ ad utilitatem animarum Episcopi cognitionem desiderant, ipsum per litteras diligenter certiorem faciant.

Quoties in urbem uenerint, primum Episcopum adeant; deq. eorum statu, qui sibi commissi sunt, accurate doceant.

Curati uero quicumque, etiamsi quauis dignitate præditi in ijs, quæ ad officium suum spectant, Vicarijs, quos diximus, obtemperent.

Quod, si aliqui ad conueniendum negligentes, uel ad mandata eorundem Vicariorum exequenda contumaces fuerint; Episcopi in illos pro modo culpæ animaduertant.

Hi autem Vicarij uoluntate Episcopi ab officio amoueri semper possint; ac si male id administrarint, pœnas dent, eiusdem Episcopi iudicio.

De uisitatione.

Inter Episcopalis officij munera, præcipua est, et ad salutem gregis maxime necessaria uisitatio. Ideo monemus Episcopos omnes, ut singuli ex decreto sacri Tridentini concilij ecclesiam suam, ac diœcesim uisitent intra tempus, ab eodem concilio præstitutum.

Meminerint autem uisitationem ad salutem eorum, qui uisitandi sunt, institutam esse. quamobrem illis maxime propositum esse debet, ut in eis corruptam, orthodoxamq. doctrinam, probatam morum disciplinam tueantur, ac restituant.

Visitationis ordo is adhibebitur, ut primum ciuitatem, deinde diœcesim uisitent; nisi forte aliud Episcopo uideatur. In ciuitate cathedralis ecclesia primo loco uisitetur; tum singula collegiata; deinceps parochiales omnes; quo et parochi, et quicumque præterea sacerdotes, et clerici in parochijs commorantur, euocandi sunt. Scholas, seminaria, sodalitates, Hospitalia, ac cætera pia loca uisitantes, studiose ac diligenter inspicient.

Studebunt, uerbi Dei prædicatione, uehementi cohortatione ad religionem, uitæ innocentiam, pacemq. et concordiam omnes adhortari.

Si uero priuata admonitione opus esse intelligent, in eam, docendo, arguendo, obsecrando pro rei, personæ, ac temporis ratione incumbent.

Confir-

Confirmationis sacramentum, ubi opus erit, ministrabunt.

Omnes ad pœnitentiam cohortabuntur, et, quos aliquo peccato teneri cognouerint, cuius absolutio Episcopo reseruata sit; eos pie confitentes, et humiliter ueniam petentes, uel ipsi, uel per alios, ad id munus delectos, absoluent.

In Singulis locis a uiris ætate, usu, et probitate commendatis, de omnibus, subtiliter inquirent, quæ eos pro officij sui munere scire oportebit.

Ecclesiam, et eius partes omnes inspicient.

An eo cultu, et nitore teneatur, qui domum Dei decet: si quid restituendum, reparandum, reconcinnandumue sit; iubeant ab ijs, ad quos pertinet, resarciri.

An sanctorum reliquiæ, tuto, ornate, decenterq. condita asseruentur.

An quæ de sepulchris, ac cœmiterijs a nobis sancita sunt, re ipsa præstentur.

Si consecranda sint altaria, consecrabunt.

Si qua ecclesia aut cœmiterium pollutum sit, reconciliabunt.

Videndum etiam, an desint uestes, libri, calices, patenæ, corporalia, et reliqua eius generis instrumenta, et ornamenta, quæ ad altaris ministerium, et ad diuina officia sint necessaria.

An illa munda, et purgata seruentur.

An missæ, aliaq. diuina officia, qua oportet pietate, ac deuotione celebrentur.

An ecclesiæ libri, uetera scripta, instrumenta, et priuilegia custodiantur.

An eorum extet ratio, quæ in inuentariũ relata sunt.

Tum de dignitatibus, canonicis, et alijs ecclesiæ ministris quærendum erit.

An rite sint ordinati.

An ordinibus initiati, quos eorum officij munus requirit.

An ecclesias, beneficia, seu ecclesiastica officia legitime obtineant.

An in ea se quisquam intruserit.

An resideant, et administrationi sacramentorum, et Missarum, diuinorum officiorum celebrationi, et anniuersariorum persolutioni, alijsq. oneribus, et muneribus satisfaciant.

Quæ sit eorum uita, ac morum ratio; qui uestitus; qui buscum uersari soleant; qualis sit eorum familia.

An sordibus, et illiberalibus artibus, & ab eorum gradu alienis, operam dent.

An ecclesiæ iura, et bonorum ecclesiasticorum possessionem defendant.

An eorum fructus recte dispensent.

An pacem inter se habeant; se in aliorum pacificationem interponant; inimicitiarum, et odiorum causas tollere studeant.

An populus pie uersetur in ecclesia; Missamque et alia diuina officia reuerenter attendat.

In parochijs præter ea omnia, quæ diximus, uideant.

An parochi ex decreto, in hac synodo edito, libros habeant, in quibus baptizatorum, confirmatorum, compatrum eorum, qui matrimonio coniunguntur, ac mortuorum nomina, et cognomina describantur.

An rite sacramenta præbeantur.

An sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum, Chrisma, et reliqua sacra, ea munditia cura, et custodia, qua debent, conseruentur; et suo tempore mutentur.

An Eucharistia pie, et honorifice, prosequente fidelium comitatu, ad ægrotos adferatur.

An legitime matrimonia, et in ecclesia, adhibitis ex decreto Tridentini concilij denunciationibus, debito tempore contrahantur.

An suæ curæ commissas ecclesias, maxime diebus festis, deserant, ut inseruiant alienis.

An Dei uerbum prædicent, et pueros rudimentis fidei instruant.

An libros, quos nos in hac synodo habendos præscripsimus, habeant.

Denique dispicient, an in populo sint hæretici, usurarij, concubinarij, aliíque flagitiosi, et facinorosi homines; qui inimicitias gerant; qui Quadragesimam, alia ieiunia, festos dies, et reliquos ecclesiæ ritus non seruent; quique saltem semel in anno peccata sua confessi non sint; aut sanctam Eucharistiam non sumpserint.

An sint, qui legata pia non exequantur.

An domestica disciplina patrumfamilias in educandis liberis diligens, pia, et honesta sit.

His exquisitis, cognoscere studeant, quinam ex regularibus, et prædicandi munere fungantur, et fidelium confessiones audiant; an et eorum probata sit doctrina; et probata doctrina uita respondeat.

An Hospitalia, et alia pia loca recte administrentur; eorumq. bona prudenter, fideliterq. in eum usum, cui addicta sunt, distribuantur.

An qui in hospitalibus sint, pie uiuant.

De Scholis, sciant, quos libros discipulis magistri interpretentur; et, an illi officio suo satisfaciant.

An magistri tales sint, et ita admissi; quemadmodum in hac synodo mandauimus: si secus, amoueantur.

De bibliothecis diligenter quærant, an in eis sint hæretici libri; aut, qui aliter iure prohibeantur.

Si quid in ijs omnibus tollendum, corrigendumue fuerit, tollent, et corrigent; et ad puniendos delinquentes, censuras, et alia iuris remedia adhibebunt.

Omnes uero summo studio monebunt, et hortabuntur; ut officij sibi commissi munus fideliter, ac diligenter exerceant.

Neque solum hæc, sed quæcunque a Tridentino concilio, et à nobis præcipiuntur; et alia multa, quæ pro eorum prudentia, et pietate ad utilitatem, ac salutem populorum, eis in mentem uenire poterunt, exquirent, et exequentur.

Caueant uero, ne legem de uictu, procuratione et muneribus a sacro Tridentino concilio definitam transeant.

Comitatum autem non habeant nisi necessarium; in quo plures omnino ne sint quindecim hominibus, et iumentis duodecim. Si plures duxerint, alant suis sumptibus. In mensa duo tantum fercula afferre liceat. Quod ad reliqua attinet, decretum, in hac synodo fa-

ctum, de Episcopalis mensæ moderatione seruetur.

Si uisitator gradu inferior sit Episcopo, propositam a nobis uisitandi formulam in reliquis omnibus diligenter obseruet; in comitatuq. octo hominibus ad summum, et sex iumentis contentus sit.

Si præter huius decreti præscriptum cuiquam graues fuerint, dupli restitutione teneantur; præterea inferiores, Episcopi arbitrio; Episcopus synodi prouincialis iudicio alias pœnas subeat. Dent autem operam, ut non solum quam diligentissime, sed etiam quam celerrime uisitationem conficiant.

De iudiciali foro Episcopi.

Vt à foro Episcopali, quantum fieri potest, auaritiæ labes amoueatur; et, quam minimis possint incommodis, atque sumptibus causæ in eo agantur; nos, præter eam diligentiam, quam in ea re maximam Episcopi, in sua quisque diœcesi, adhibere debent; hæc statuenda censuimus.

De notarijs, et scribis.

Episcopi intra sex menses omnibus notarijs, et scribis sui fori, tam ciuitatis, quam diœcesis, communem taxam præfiniant, quam pro opere, et officij sui mercede ab unoquoque in singulis causarum generibus pro loci, et cuiuscunque rei, ac personæ conditione exigi liceat. Qui non obtemperarit, in eum uehementer animaduertant.

Singuli collegium notariorum curiæ Episcopalis primo quoque tempore instituendum curent; quod certũ numerum pro suæ diœcesis conditione contineat.

Collegium statuta, Episcopo probanda, conficiat; officiales deligat, qui iudicent de eorum inter ipsos controuersijs, quæ ad eorundem officium pertineant. In causis autem, quæ inter notarios, et litigatores extiterint, se omnino non interponant, sed eas Episcopi iudicio relinquant. In alijs uero causis, si cuiquam cum eis in iudicio agere contingat, eorum iura, priuilegiaq. seruentur.

Postulantibus testimonium formulæ curiæ, quam stylum uocant, de aliqua causa nec detur, nec datum uim habeat; nisi ei maior collegij pars subscripserit. Cuius etiam formulæ exemplum, ab Episcopo approbatum, et subscriptum, publice in collegio asseruetur.

Qui in collegium notariorum adscribi uoluerint, eos Episcopus diligenter examine probet; tantum idoneos recipiat.

Excommunicatos, infames, et omnes, qui à testimonio dicendo iure repelluntur, reijciat.

Eos, qui uigesimum quintum annum non attigerint, quique per quadriennium in notariatus officio integre, periteq. non sint uersati, non admittat.

Probatos prius non recipiat, quam iurarint Episcopo ea iusiurandi formula, quæ infrascripta est; quam etiã ab ijs, qui in notariorum collegium adscripti iam sunt, ad duos menses præstari iubemus.

Ego N. notarius à Reuerendiss. D. N. Episcopo, uel D. N. eius Vicario delectus, nihil uel dedi, uel pollicitus sum gratia huius officij obtinendi.

Commissum mihi munus diligenter, ac fideliter exercebo.

A litigatoribus, quorum fuero notarius, uel à quocunque alio eorum nomine, quauis de causa nihil, ne sponte quidem datum, accipiam; præter id, quod Episcopi taxatione præfinitum fuerit.

Nihil agam; neque me, aut quemquam alium interponam, quo mihi ulla causa scribenda committatur.

Non ero promotor, uel procurator in causis, quæ agentur coram Reuerendissimo D. Episcopo, seu eius R. D. Vicario generali, uel aliquo ab eis constituto, seu eorum ministro.

In causis uero, in quibus sum, uel fuero notarius, omnes actus iudiciales substantialiter in manuali, seu memoriali coram Reuerendiss. D. Episcopo, seu eius Vicarijs, aut alio ab eis præposito, et, etiam coram ipsis litigatoribus, si expectare uoluerint, conscribam.

Conscriptos eos, et instrumenta, et omnia alia, et singula in causis producta, cum Reuerendissimus D. Episcopus, uel alij supradicti, seu litigatores, uel eorum aliquis, petierint; in regestum fideliter quam celerrime referam, uel referenda curabo.

Litigatorum postulatu, uel alicuius eorum, in singulis terminis successiue litigatoribus ipsis copiam dabo, cum per Reuerendissimum D. Episcopum, seu alios supradictos decreta fuerit, sine recusatione, et fraude, contentus mercede, Episcopi taxatione præfinita.

Secreta eiusdem officij, et causarum nemini patefaciã, præsertim attestationes testium, et consilia assessorum, attestationesq. et sententias, donec publicatæ, perlatæ, et sententiatæ, et per Reuerendissimum D. Episcopum, seu alios supradictos subscriptæ fuerint.

Constitutionibus, et mandatis Reuerendissimi D. Episcopi obtemperabo.

Instituta quoque officij, et officialium collegij honesta iussa seruabo.

Nec ullo unquam tempore contra faciam, et omnia, et singula suprascripta, omni dolo, et fraude omnino remotis, inuiolate præstabo; et ita promitto, et iuro; sic me Deus adiuuet, et hæc sancta Dei Euangelia.

Nullus notarius iudicibus Ordinarij delegatis, arbitris, nec arbitratoribus originales processus deferat, sed eorum tantum exempla et regesta fideliter collata; nisi alicuius inopia aliud aliquando Episcopo suaderet.

In huiusmodi exemplis, seu regestis nihil superuacaneum scribant.

Quare nec dies festos, ad substantiam rei non necessarios, apponant.

Nec productarum citationum repetitiones cum inhibitione, uel sine ea, sed illarum executionem tantum, his, uel similibus uerbis adscribant. Eo die, &c. reproducta fuit citatio, de qua supra, quæ fuit executa, ut supra.

Nec dignitates iudicum, uel litigatorum repetant; sed ponant tantum his, uel huiusmodi uerbis; Reuerendissimus Episcopus. N. Iudex. N. Actor. N. Reus.

Nec in carta bibula scribant, nec ea littera, quæ legi

facile

facile non possit; sin minus, male scripta Episcopus notarij impensa scribi melius iubeat; uel ab ijs, qui regestum petierunt, dimidiam tantum partem taxæ, uel maiorem, uel minorem, si ei uidebitur, solui iubeat.

Notarij in litteris dimissorijs, seu testimonialibus, sacri concilij Tridentini decretum seruent; in alijs, quæ mere spirituales sunt, etiam si nullum stipendium eis constitutum sit, nihil omnino accipiant; præter scripturæ mercedem, ab Ordinario statuendam.

Qui notarij contra hæc decreta peccarint, uel alioqui in officio suo deliquerint, eos Episcopi ab officij usu submoneant ad tempus, uel etiam in perpetuum; si id delicti grauitas postularit; et alijs pœnis suo arbitratu coerceant.

Quæcumque de notarijs sancita sunt, ijs etiam scribas, et cancellarios teneri uolumus.

Pensiones, in cancellarijs Episcoporum assignatas, uel, quæ cuicumque soluantur, irritas, et nullas decernimus; nisi quæ iure tolli non possint.

Cancellarias uero deinceps uendi, locari, uel earum nomine, uel occasione, quouis prætextu cuiusuis personæ, quidquam solui prohibemus.

Notarij, et, si qui præterea in hoc deliquerint, plectantur amissione officij; et alijs præterea pœnis Episcopi arbitratu.

De causidicis, aduocatis, & fiscalibus.

Causidici, aduocati, fiscales, ad causas in foro Episcopi ne adhibeantur, priusquam iureiurando Episcopo se obstrinxerint; se nullã causam suscepturos, quam à iustitia, et æquitate alienam existimauerint.

Hortamur etiam Principes, et magistratus ut idem in laicorum causis seruandum curent.

De carceris custodibus, et reis.

Præscribant Episcopi taxam executoribus, uel ministris, et carceris custodibus, ut ab ijs, qui capti, et in carcerem inclusi sunt, pro comprehensione, et carceris commoratione, et uictu id tantummodo exigatur, quod æquitas, et ciborum pretium postulet. Si qui carcere tenentur, sibi, quæ ad uictum pertinent, ab alijs, quam à custodibus, et ministris carceris suppeditari uoluerint, id eis facere liceat; neque propterea asperius tractentur; aut in deteriora loca compellantur.

Mandent præterea, ut quamcumque pecuniam, uestes, arma, aliasue res secum habeant ij, qui in carcerem includuntur, tuto loco collocentur, et asseruentur. Qui locus duabus claudatur clauibus, quarum altera apud ianitorem carceris sit, altera apud pauperum procuratorem.

Ex illis autem rebus, quæcumque, et quotcumq. sint, nihil uel ianitori, uel executori, uel cæteris ministris attingere liceat; sed eis, si inde exierint, uel eorum hæredibus, uel illis, quibus à iudice attributa fuerint, integra, et intacta asseruentur.

Qui contra fecerit, duplo mulctetur. Quæ mulcta ei, cui damnum datum sit, attribuatur.

Curent etiam per certos homines, ab eis deligendos, semel in hebdomada uisitandos eos, qui in carcere tenentur; qui si illos indignius, et acerbius tractare compererint; referant ad Episcopum, qui pro sua prudentia, ac pietate, ne quid iniquius fiat, omnino prouideat.

Designent uero Episcopi aliquos, qui miserabilium personarum causas gratis defendant.

Magnopere autem hortamur laicos magistratus, ut eiusmodi in re eadem ratione utantur.

De ministris Ecclesiæ, et diuinis officijs.

Ne studium, ac pietas eorum, et, qui celebrant, et, qui audiunt diuina officia, perturbetur; neque quisquam alieni muneris partes usurpet, sed suum quisque officium diligenter exequatur; omniaq. ut debent, in Domo Dei ordine fiant: decreto sacri Tridentini concilij obtemperantes, quod in prouincialibus synodis certam diuinis officijs, et ecclesiæ ministris formulam pro cuiusque prouinciæ ritu, et moribus præscribi uoluit; hæc statuimus.

Communia de ministris.

Cathedralium, et collegiatarum ecclesiarum capitula, quibus ius est creandi cuiusuis generis officiales, et ministros, in eisdem ecclesiis initio anni semper tres deligant canonicos; quorum munus sit, cum huiusmodi creatio facienda erit, prius diligenter de eorum, qui creandi erunt; moribus inquirere; deinde coram Episcopo iurare, eos, quod ipsi sciant, probos, idoneos, et dignos esse, qui ei muneri præponantur. Quod si aliter officiales creentur, eorum creatio nulla, et irrita sit.

Archidiaconi, Arcipresbyteri, alijque in dignitate ecclesiastica constituti, canonici, et reliqui ecclesiarum ministri in sacris ecclesiæ officijs munus suum ipsi obeant, non per alios exerceant.

Singulorum autem munera, atque officia, ad res diuinas obeundas pertinentia, hac synodo explicanda illa quidem uidebantur; sed, quoniam, quæ ijs de rebus sacrorum canonum legibus olim explicata sunt, ea partim, usu eorum neglecto, obscurata sunt; partim pro uaria, et locorum, et temporum ratione iam pene omnino mutata uidentur; non certa quædam præcepta tradi, ac præscribi facile possunt, ad quorum sane rationem omnis uniuscuiusque eorum munerum regula, atque usus dirigeretur; eam ob causam his nostris decretis ea tantum munera præscribenda censuimus, quæ ad ecclesiarum, quæ in nostra prouincia sunt, administrationem hoc tempore pertinere maxime uiderentur. Sed quæcumque alia etiam munera uel communi iure, uel probatis cuiusque ecclesiæ constitutionibus, uel dignitatum, personatuum, portionum, aliorumue officiorum ecclesiasticorum institutione, ipsis ecclesiæ ministris in officijs diuinis attribuuntur; ea omnia magna cura, summaq. diligentia studeant Episcopi ab omnibus seruari: et, quæ antiquata sunt, ad usum reuocari. Nec uero ab ijs præstandis cuiquam se propterea excusare liceat, quod his nostris constitutionibus ex ijs officijs aliqua alijs ministris, uel alio

nomine appellatis, adscripta sint.

Quod si aliqua dignitas, personatus, aut officium in ecclesia fuerit, cui neque ab institutione, neque à iure communi, neque à proprijs constitutionibus, quæ probatæ sint, neque his decretis proprium munus in diuinis officijs sit attributum, aut quod sit, non satis constet; Episcopi, duobus adhibitis de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter a Capitulo deligatur, assignēt singulis dignitatibus et officijs propriū munus, quemadmodum cum sententia sacrorum canonum, et cum propriæ ecclesiæ probatis constitutionibus, et cum his sanctionibus pro ratione loci magis congruere iudicabunt.

Cæteris etiam beneficijs, quæcumque iam ab ecclesiasticis officijs immunia reperiuntur, siue canonicatus, siue clericatus, siue etiam simplicium nomine appellentur, ijs Episcopus pristina munera restituat. Ac, si non constat satis, qualia ea essent, pro fructuum ratione onera imponat aut Missas, diuinaq. officia celebrandi, aut si clericatus, simpliciaue beneficia sunt, minorum etiam ordinum functiones obeundi ad diuini cultus propagationem. Nec uero tamen uetamus, quin talia beneficia unire Episcopo liceat ex facultate sibi communi iure, concilioq. Tridentino permissa.

Ea uero officia, et cætera, quæ in diuinis rebus à nobis hac synodo præcipiuntur; Episcopi, propositis censuris, et alijs pœnis efficiat, ut ab omnibus ea ratione, qua dictum est, diligenter præstentur.

Ne multis ecclesiæ ministris eodem tempore absentibus diuinus cultus deseratur; canonici, et, qui præterea choro, uel ecclesiæ addicti sunt, quo tempore eis à iure communi, uel à sacro Tridentino concilio permissum est, ut ab ecclesia abesse possint; à Præsidente chori, si triduo reuersuri sunt, si diutius absuturi, ab Ordinario facultatem discedendi petant.

Si quid præterea ab eo, qui discessurus est, eius ecclesiæ constitutiones requirunt; in eo constitutionibus pareat.

Nemini autem ita prosit absentiæ licentia, ut eo tempore distributiones quotidianas percipiat.

Nixi etiam constitutione Bonifacij VIII. et Tridentini concilij auctoritate, decernimus, ut nulla canonicorum aut aliorum pactio, remissio, uel collusio fiat; factaue uim habeat; nullumue statutum aut consuetudo, quæcumque illa sit, ualeat, quibus aut absenti quauis de causa eius uel sacræ horæ, in qua muneri suo defuerit, aut omnino cuiquam contra, quam iure communi, et eiusdem Tridentini concilij, et his nostris constitutionibus definitum sit, distributiones quotidianæ dari possint. Si datæ fuerint, qui acceperit, suas non faciat, sed eas restituat; quæ iure ipso accrescant alijs inseruientibus, qui huiusmodi pactioni, remissioni, collusioni, uel præbitioni assensi non fuerint; nisi ex constitutionibus ecclesiæ probatis, alteri debeantur. Si uero omnes consenserint, usibus ecclesiæ iam tunc addicta intelligantur.

Declaramus autem in his excipi eos, qui ob infirmitatem, uel aliam necessitatem, aut manifestam ecclesiæ utilitatem ex ipsa constitutione Bonifacij, aut sacris canonibus, uel Tridentina synodo excusantur.

Efficiant Episcopi intra sex menses, ut in ecclesiis cathedralibus, et collegiatis, in quibus uel nullæ, uel tenues sunt distributiones quotidianæ, tertia fructuum pars omnium dignitatum, et canonicatuum, aliorumq. redditumm, quemadmodum à Tridentino concilio præceptum est, in quotidianas distributiones conuertantur.

De officio eius, qui choro præsidet.

In cathedralibus, et collegiatis ecclesiis, qui choro præsidet, uigilet diligenter, ne quid prætermittatur in diuini officij institutione, uel progressione, uel in reliquis, quæ ad probatam chori rationem pertinent, et alijs, quæ communibus, uel proprijs constitutionibus, in diuinis officijs obeundis præscribuntur. Neue absurde, indecore, uel præpostere quidquam fiat. Si qui suo officio non satisfaciant, eos grauiter, et amanter obiurget; si non resipuerint, iubeat punctatorem in libro illos describere, et ad Episcopum deferre, cui dignas pœnas pendant. Sin ipse in suo munere obeundo negligens fuerit, ab Episcopo, uel ab alio, qui ecclesiæ præsit, puniatur.

Si quæ autem ecclesia non habet, qui huic muneri nominatim præpositus sit, uel si habet, is non adsit in choro, præsidentis officio fungatur, qui primo chori loco tunc sedet ex ijs, qui dignitates, aut canonicatus in ea ecclesia obtinent.

De ijs, qui dignitates, personatus, aut canonicatus habent.

Qui dignitates, aut personatus in ecclesiis obtinent, et Canonici nominis, ac institutionis suæ memores ea pietate, et assiduitate diuina officia colere debent; ut alij eorum exemplo ad studium, et amorem diuini cultus accendantur.

Itaque auctoritate etiam Tridentini concilij præcipimus, ut, cum in choro psallendum est, ipsi quoque quantum honoris gradu cæteris præstant, tanto studiosius psalmis, hymnis, et canticis una cum alijs modulantes, Dei laudes concelebrent. Cui officio si defuerint, pro absentibus habeantur; et earum horarum, quas ea ratione non obierint, distributionibus mulctentur.

Constituatur ex canonicis sacerdotibus hebdomadarius, qui diebus infra statutis Missam, et Vesperas canat; cui octauo die succedat alius eiusdem ordinis: idque semper, aut in orbem fiat; aut alio modo, pro ecclesiæ consuetudine. It, si suo officio defuerit, trium dierum distributionibus careat; quas Episcopus arbitrio suo, uel cæteris, choro operam dantibus, diuidat; uel in locorum piorum usum conferat: tributa tamen aliqua parte canonico, qui collegæ munus expleuerit.

Reliqui canonici decoro cantu antiphonas exordiantur, quas Mansionarius dictarit.

Si celebranti Episcopo, aut alia pontificalia exercenti, diligenter non adsisterint, et inseruierint; pœnam subeant, quæ ei uidebitur.

Quibus

Quibus canonicatibus, præbendis, dignitatibus, aut personatibus, et officijs adiunctum est munus aliquod presbyteri, diaconatus, aut subdiaconatus; qui ea obtinent, si, quemadmodum à Tridentino concilio præscriptum est, suo officio per se non fungantur; priuentur eius officij distributionibus, in quo muneri suo defuerint; nisi legitime impediti, impetrata licentia ab eo, qui choro præsederit, uel superiore ordinario per alios satisfecerint.

Quibus autem canonicatus, ac portionibus non est annexus ordo presbyteratus, diaconatus, et subdiaconatus, ijs Episcopus, cum consilio capituli, singulis singulos ordines annectat; quemadmodum à Tridentina synodo præscriptum est.

Canonici, quo tempore diuina officia celebrantur, non habeant capitula; nisi fortasse aliter euidens necessitas postularit. Qui contra fecerint, distributionem ne capiant eius horæ, in qua id commiserint.

Neque etiam diebus festis capitula habeantur: nisi probabilis causa intercesserit.

De officio magistri Chori, et Cæremoniarum.

Chori, uel cæremoniarum magister, siue alio huiusmodi nomine appelletur, qui diuinis officijs celebrandis tanquam magister est, denunciet officium simplex, uel solenne celebrandum.

Quando de Dominica, de festo, uel de feria.

Quæ antiphonæ, orationes, psalmi, lectiones recitandæ, aut canendæ.

Quando standum, sedendum, caput submittendum, aut flectenda genua.

Omnes ecclesiæ ministros sui officij admoneat.

Adolescentes, uel rudes, quibus Euangelium, Epistola, uel aliquid eius generis publice recitandum sit, prius in sacristia audiat, et erudiat.

Eum omnes audiant; qui non audierint, ab eo, qui choro præsidet, corripiantur; et, si opus erit, ad Episcopum deferantur.

Tabellam in sacristia affigendã conficiat, in qua præscribat, quid à singulis canonicis, uel alijs beneficiatis in singulis horis per hebdomadam, aut etiam per plures dies recitandum, cantandumue sit. qui, quo tempore, et ordine Missam celebrare, uel horas dicere, aut alia munera obire debeant.

Qui autem, quod ei in tabella præscriptum fuerit, non fecerit; in quam horam peccarit, eius distributiones amittat.

Si magister in officio suo deliquerit, a præsidente chori obiurgetur; et ab Ordinario puniatur pro delicti modo.

Si in aliqua ecclesia non fuerit huiusmodi officium, Episcopus, Capitulo adhibito, ad id constituat clericum aliquem probatis moribus, et in diuinis officijs exercitatum: cui stipendium det, communibus etiam sumptibus, si opus erit.

In qua uero ecclesia fuerint magister cæremoniarum, et magister chori distincti, suas cuique munerum partes ex his regulis Episcopus, de Capituli consilio, arbitrio suo attribuat.

De officio Sacristæ.

Sacrista habeat custodiam sacrorum uasorum, uestimentorum ecclesiasticorum, et totius thesauri ecclesiastici.

Vasorum, uestimentorum, instrumentorum, et ornamentorum, omnium altarium, et reliquorum omnium munditiæ, nitoriq. consulat.

Eiusdem curæ sint lumina, cera, et oleum.

Vinum, hostias, candelas, et cereos, cæteraq. e sacristia necessaria ad diuina officia præparet.

Aquam benedictam singulis hebdomadis, uel etiam sæpius, si opus erit, ipse renouet; uel ab alijs renouandam curet.

Altare maius, et omnia alia, præcipue diebus festis, decenter ornet.

Hora congrua ipse, uel alius eius uice, campanæ sono det signum matutini, Missæ, et aliarum horarum canonicarum.

Habeat in sacristia tres tabellas; unam, in qua omnes Missæ, et officia pro mortuis, et reliqua descripta sint, quæ ex imposito onere, ac munere, quacumq. de causa in ea ecclesia celebrari oporteat; alterã, in qua uniuscuiusque dignitatis, canonicatus, præbendæ, cappellæ, altaris, seu alterius beneficij, et officij eius ecclesiæ in Missis, et alijs diuinis officijs obeundis debita munera contineantur; tertiam, quam supra diximus, à magistro chori conficiendam esse. Curetq., ut quæ tribus his tabellis præscripta sunt munera, à quibus debet, omnino præstentur.

Eiusdem officium erit operam dare, ut e sacristia sermones de inanibus, profanisq. rebus, multoq. magis iurgia, rixæ, et turbæ omnes arceantur.

Laicos ibidem uersari ne patiatur.

Nemini permittat, ut sacris uestibus induatur; nisi tunc, cum ei Missa celebranda sit.

In ijs, qui primo, qui secundo loco, qui deinceps Missam celebrare debeant, ordinem tabulæ seruandum curet.

Si quis autem suo tempori præsto non fuerit; uel ei, quem absens suo nomine substituerit, uel proximo post absentem, suo arbitrio, Missæ locum det.

Duobus autem ad summum, potestatem faciat eodem tempore parandi se ad Missæ celebrationem.

De officio Mansionarij.

Mansionarij, qui chori sunt quasi quædam columnæ, totum fere horarum, ac diuinorum officiorum pondus sustinentes, munus suum accurate obeant.

Cum oportuerit, ad lectorile accedant; ut antiphonas, responsoria, gradualia, et alia huius generis canant.

Solennibus festis diebus, et, quoties opus erit, pluuialia induant; nisi alij nominatim huic officio præfecti sint.

Si muneri suo defuerint, illius horæ, in qua non satisfecerint, distributione priuentur; et alij eius arbitratu, qui choro præsidet, illorum officij partes suscipiant.

Iidem, ut muneri suo commodius satisfacere possint, ab ijs oneribus liberentur, quibus ad chori utilitatem, magistri cæremoniarum, et eius, qui choro præsit, arbitrio leuandi uidebuntur, neque quo tempore diuina officia in choro fiunt, paruam Missam celebrent; nisi necessitas postularit.

Eisdem Episcopi honestum stipendium constituendum curent. Quod, si illis etiam dantur distributiones, eodem tempore, quo canonici, pro officij, et laboris modo eas percipiant.

Ex Mansionarijs duo in singulas hebdomadas deligantur; idque in orbem fiat; nisi aliud probatus ecclesiæ mos requirat.

Horum alter officium ordiatur, et perficiat, consistens in medio choro, uel ad lectorile, quod ab ea parte sit, ubi is fuerit: Missam etiam festis diebus semiduplicibus canat; nisi alij sint ei muneri præpositi.

Alter psalmorum tonum instituat pro tempore, antiphonarum; quæ ubi legendæ fuerint, ab ipso tantum, uel solum ab alio legantur. Diebus uero festis in decantandis antiphonis, canonicis, et alijs uoce praeat; et, quæ cantanda, uel legenda sint, ipsis indicet. Is, antequam officium inchoetur, chorum ingressus, libros præparet; Missam, psalmos, antiphonas, et alia, quæ usus requisierit, inueniat.

Mansionarij in suo munere contumaces, uel negligentes, pro modo culpæ, indicio eius, qui choro præsit, distributionibus careant.

De officio Punctatoris:

Punctatoris creandi morem in omnibus ecclesiis cathedralibus uel collegiatis retineri iubemus.

Is in mensem, uel in aliud certum tempus pro cuiusque ecclesiæ consuetudine à Capitulo constitutus, iuret; se in officio suo obeũdo fidem, ac diligentiam præstiturũ. Studiose exploret, et in libro punctationum notet omnes, quicumque ij fuerint, qui sacras horas, et diuina officia non obierint; quiq. contra, quam his, alijsue constitutionibus præscriptum est, in choro quidquam fecerint. quæ in re is nullius non odio, non amore, non spe, non metu moueatur.

Si aliquem iniuria notarit, de suo ei satisfaciat: si uero notandum prætermiserit, de suo item tantundem det, quod in ecclesiæ usum conuertatur; et integras unius hebdomadæ distributiones amittat.

Libros punctationum diligenter custodiat, et Episcopo, et Capitulo singulis mensibus exhibeat: et, quoties id Episcopus uel Capitulum postularis.

Quo tempore is in officio punctatoris permanserit, sacris horis, et officijs omnibus intersit: nisi absit de eius licentia, qui choro præsidet: quo tempore alium, ab eodem chori præfecto probandum, substituat, qui suo muneri satisfaciat. Si secus fecerit, pro singulis uicibus unius diei distributionem amittat.

Vt autem hoc officium melius exerceatur, neminiq. aliquid iniuste aut remitti, aut adimi possit; præter delectum à Capitulo, alter punctator ab Episcopo creetur. Is, suprascripto iureiurando apud Episcopum præstito altero in libro omnes, qui suo muneri defuerint, notet. Singulis hebdomadis ambo punctatores libros inter se conferant; et si qua in re discreparint, Episcopus, uel eius Vicarius illico omnem eorum controuersiam sine ulla forma iudicij, sublato quocumque etiam appellationis impedimento, dirimant.

Episcopus deligat ad id punctatoris officium, quem uoluerit, idoneum clericum.

Eidem Episcopo facultas sit, de ea cathedrali, uel collegiata ecclesia, in qua punctator creandus sit, omnes, quoscumque libuerit, propositis pœnis suspensionis à diuinis, et alijs suo arbitratu cogendi, ut id munus suscipiant, et obeant.

De officio thesaurarij.

Thesaurarius Capituli, siue alius quocumque is nomine dicatur, qui quotidianas distributiones partitur, curet ipsas unicuique distribuendas pro rata parte laboris, et officij ex iuris, et harum constitutionum præscripto, et ex ordine librorum punctatoris.

Is distributiones eorum, qui absentia, uel errati causa notati fuerint, ne persoluat; si id fecerit, tantundem de suo det, quod in ecclesiæ usum conferatur; et ob eam causam etiam unius mensis distributiones amittat.

De officio custodum.

Custodes ecclesiæ, uel quicumque alio nomine id negotium curant, obseruent diligentissime, et clericos, et laicos, contra decorum, et honestatem ecclesiæ delinquentes; eosq. sui officij moneant; ac si non resipuerint, ad chori præfectum, uel Episcopum deferant.

Omnia, quæ ecclesiarum honestati, ornamento, decorone officere possint, prohibeant, et arceant.

Neue quemquam noctu in ecclesia morari sinant.

Maxime autem uigilent, ne altaria spolientur, aut quidquam ex ecclesia surripiatur.

De functionibus minorum ordinum ad usum reuocandis.

Episcopi ex tridentini concilij præscripto ueteres sacrorum ordinum functiones, quibus in locis intermissæ sunt, ad usum reuocandas omni diligentia curent.

Atque ideo, in cathedralibus saltem ecclesiis, sex mensium spatio singulis minoribus ordinibus instituãt aliquos, quibus ex eiusdem concilij formula stipendium attribuant: ut non ea solum munera, quæ illis infra præscribimus, in eisdem ecclesiis expleant; uerum etiam cætera, quæ sacris antiquorum canonum decretis ad eos pertinere Episcopi cognouerint. ac, si quæ itẽ alia ad cuiusque ecclesiæ utilitatem, dignitatemue eisdem pro temporis ratione imponenda duxerint.

Quibus sic constitutis, licebit Episcopo ab eorum officiorum, quæ ab ijs deinceps præstanda erunt munere alios liberare, quibus id oneris ex nostris constitutionibus supra impositum est.

De ostiario.

Ostiarius fores ecclesiæ custodiat.

Ecclesiam

Ecclesiam suo tempore claudat, et aperiat.

Infideles, hæreticos, excommunicatos, et alios, quibus iure interdictum est, ab ecclesia arceat, et eijciat.

Ne populum propius ad sacerdotem, rem diuinam facientem, accedere patiatur.

Campanas pulset.

In ecclesia dormientes, uendentes, ementes, deambulantes, colloquentes, aliaue ratione officia diuina perturbantes, et quouis modo indecore atque irreuerenter se habentes, moneat; si pertinaces sint, expellat; aut ad superiorem deferat.

Mendicantes excludat.

Ecclesiam uerrendam curet.

Bruta denique, canesue expellat: Quidquidue in ecclesia dedecet, amoueat.

De Lectore.

Lector in ecclesia prophetias, quæ in Missa legendæ sunt, et lectiones pronunciet, quæ ex ueteri, et nouo testamento in matutinis dicuntur.

Pueros, si ita Episcopo uideatur, prima fidei rudimenta doceat.

De Exorcista.

Nemo energumenis manus imponere, aut causa eijciendi dæmones exorcismos legere audeat; nisi exorcistæ ordine sit initiatus.

Is exorcismos memoriæ mandare studeat, idque ex libris, Episcopi iudicio comprobatis, et, cum res postulauerit, ut eo munere fungi oporteat, id ne agat; nisi consulto, et consentiente Episcopo.

Episcopus autem nemini, ne sacerdoti quidem permittat, ut id munus exequatur; nisi eius ætatem, et mores probauit.

Caueat etiam, ne intercedat ullus in exorcismis quæstus, neue ulla curiosa percunctatio, præsertim, quæ ad diuinationem pertineat.

De Acolutho.

Acoluthus subdiaconos, et diaconos ad altaris obsequiũ assectans, eis inseruiat.

Lumina accendat, et deferat.

Vrceolos uini, et aquæ ad Missæ sacrificium paret.

Communia de ratione diuinorum officiorum.

Videant Episcopi, alijs doctis, et pijs uiris adhibitis, ne quid apocryphum legatur in diuinis officijs, et, quoad eius fieri possit, à communi Romanæ Ecclesiæ officio ne discedatur.

Diuina officia ex ordine calendarij, et ecclesiæ instituto celebrentur: nec ea ratio sine iusta causa mutetur. quamobrem à magistro chori cathedralis ecclesiæ, uel alio, cuius id munus sit, edatur singulis annis calendarium dierum festorum; quo singulorum dierum officij ratio præscribatur.

Omnes inferiores ecclesiæ, quæcunque illæ sint, diuinorum officiorum rationem dirigant ad regulam calendarij cathedralis ecclesiæ; neque ab ea discedant. Si quæ uero ecclesiæ diuinorum officiorum alios ritus habent, Apostolica auctoritate concessos, eis utantur; uerumtamen ea quoque, quæ hic de diuinorum officiorum ratione præscribuntur, ubi Apostolicæ concessioni expresse non aduersentur, inuiolate seruent.

In urbibus, oppidis, aut uicis nullum signum communium officiorum campana detur ante signum cathedralis, uel cuiusque loci matricis ecclesiæ, nisi Episcopo aliud uideatur; maxime uero sabbato hebdomadæ sanctæ, et in Angelica salutatione matutina, meridiana, et uespertina; qua in re matutinum excipimus; quod non ubique eodem tempore dici soleat.

Horæ canonicæ omnes quotidie in choro dicantur; quæ ratio neque concione, neque solenni Missa, neque alia causa impediatur; nisi euidens necessitas intercesserit, de qua iudicium sit Episcopi.

Nec horæ aliquæ beatæ Virginis, ne in matutino quidem, in choro omittantur; exceptis diebus, et locis, quibus ex ratione officij eas prætermittere licet.

Horæ ita commode diuidantur, ut mane aliquod interuallum, si id fieri potest, sine detrimento diuini cultus detur canonicis, et alijs ad studium diuinæ scripturæ, aut sacrorum canonum.

Chorus ita uel sepiatur, uel constituatur, ut tempore diuini officij laicis aditus in eum esse non possit; uel saltem à clericis seiuncti sint.

In choro, uel omnino in ecclesia nemo ministret sine superpelliceo, aut cæteris indumentis, quæ pro ratione officij requiruntur.

Superpellicea latis sint manicis, non angustis, instar rocheti.

Candelæ et cerei in Missa et alijs diuinis officijs ea exiguitate ne adhibeantur, quæ in tanto mysterio dedeceat; et adstantibus offensionem adferre possit.

Episcopi ne patiantur circulatores, circumforaneos, et id fallax hominum genus tempore diuinorum officiorum in foris, et plateis ecclesiarum uersari; ut ne populus, illecebris eorum artificij ab ecclesijs euocatus, salutares cogitationes abijciat.

Curent ijdem, ut ex eo more pulsandi in tenebris sanctæ hebdomadæ ad repræsentandam creatarum rerum perturbationem in passione creatoris, omnis licentia, et indecorus tumultus amoueatur.

De Musica, et cantoribus.

In diuinis officijs, aut omnino in ecclesijs, nec prophana cantica, soniue, nec in sacris canticis molles flexiones, uoces magis gutture oppressæ, quam ore expressæ, aut denique lasciua ulla canendi ratio adhibeatur.

Cantus, et soni graues sint, pij, ac distincti, et domui Dei, ac diuinis laudibus accommodati: ut simul et uerba intelligantur; et ad pietatem auditores excitentur.

Cantores, ubi fieri potest, clerici sint; omnino autem in choro clericalibus uestibus, et superpelliceo utantur.

Organo tantum in ecclesia locus sit. tibiæ, cornua, et reliqua musica instrumenta excludantur.

Et si in hymnis, psalmis, et canticis, suis uicibus, organo

gano canatur; omnes tamen eorum uersiculi in choro distincte pronuncientur.

Quando, et quo modo ad diuina officia conueniendum.

Cum in ecclesiam ad diuina officia diurna, uel nocturna conueniendum erit, id campana sono significetur; ea interposita mora, qua omnes facile possint conuenire.

Signo audito, qui dignitates in ecclesia, etiam si præfecti sint, personatusue, aut canonicatus habent, cæteriq. omnes, qui interesse debent, præparent se ad diuinas laudes: et mature ad ecclesiam progrediantur.

Ingressi in ecclesiam, factisque ad sacrosanctam Eucharistiam, uel, ubi ea non seruatur, ad altare maius precibus, recta in sacristiam proficiscantur.

Quo loco, retenta talari ueste, superpelliceum assumant, et reliquum uestitum ad sacrum munus necessarium. Quod, ut seruos Dei decet, tacite, et modeste faciant.

In ingressu chori ad matutinum, et alias horas, et diuina officia, is ordo seruetur.

Vt paulopost ultimum campanæ signum ad rem diuinam faciendam, uniuersis in sacristia paratis, pulsetur paruula campana, qua egressus sacerdotum ad Missas celebrandas significari solet; ut omnes, qui in ecclesia, uel circum eam sunt, diuini officij celebrationem instare intelligant.

Postea omnes, de sacristia ordine procedentes, exeant. Et ubi se ad altare humiliter inclinarint, suum quisque locum in choro adeant.

Ibi flexis genibus, et submissa uoce saltem orationem Dominicam dicant.

Deinde dato signo, uel pronunciato, Pater noster, per hebdomadarium, ad initium officij omnes surgant, et officium inchoetur.

Qui uero in ecclesia, uel circum eam, aut in sacristia fuerit, et eo ordine chorum ingredi neglexerit, dimidia parte distributionum illius horæ priuetur; nisi aliqua de causa quæ ei, qui choro præsidet, uel Ordinario probetur, impeditus fuerit.

Si quis ausus fuerit inchoare officium, prinsquam eo ordine in chorum conuenerint, et distributionem illius horæ amittat, et grauiori etiam pœna ab Episcopo plectatur.

Si quis autem, alijs in choro iam consistentibus, aduenerit, idem institutum seruet, et in sacristia, et in choro.

Si quis non uenerit ad matutinum ante finem capituli de beata Maria Virgine, cum de ipsa officium celebratur; alioqui ante finem psalmi, Venite exultemus; in alijs etiam horis, ante finem primi psalmi, pro absente habeatur; illiusq. horæ distributione careat.

In Missa uero, nisi uenerit ante finem ultimi Kyrie eleyson, eandem negligentiæ pœnam subeat.

Si quis, cum possit initio officij, uel supplicationum conuenire, aduentum suum in extremum à nobis præfiniti temporis punctum de industria distulerit; absentis loco habeatur.

Quo modo uersandum in choro.

Omnes in choro diuina officia, ut temporis ratio postulа rit, alternis uocibus canant, recitent, attenteq. audiant.

Id non cursim, non perturbate, non obscure, sed leniter, distincte, ac studiose faciant.

In choro pro temporis, et officij ratione, ex instituto, et more ecclesiæ sedeant; stent; flectant genua; caput aperiant; et submittant, cæteraq. eius generis adhibeant. Omnes uero æque idem faciant.

In choro etiam in matutino officio, clericali birreto, non pileo utantur; alioqui moneantur à præsidente chori, uel ab eo, qui proximo loco sedet: et nisi paruerint, pro absentibus habeantur.

Facessant somnus, risus, ioci, rixæ, colloquia.

Ne uagentur in choro, uel ecclesia.

Neue locum mutent, ne occasione quidem genua flectendi.

Ne in choro, ubi communi officio opera datur, priuatim officium dicant.

Neue litteras, libros, aliaue scripta legant.

Ne exeant, nisi diuino officio confecto, ne causa quidem de communi re agendi; si necessitas non coegerit: tumq. à præfecto uenia petita.

Si, cum diuina celebrantur officia, sacerdoti, uel clerico, uel ministro, interdum per ecclesiam necessario sit incedendum, grauiter, et modeste id faciat. Neque cum ullo sermonem habeat de rebus inanibus.

Qui dignitates, aut personatus habent, canonici, et alij omnes, qui aliquid in his commiserint; si moniti a præsidente chori, non resipuerint, et horæ illius distributione careant: et pro modo culpæ alias pœnas dent, Episcopi, aut eius, qui ecclesiæ præsit, arbitratu.

Quomodo à choro recedendum.

Post diuinum officium in choro flexis genibus submissa uoce saltem orationem Dominicam dicant.

Tum uel surgente, uel signum dante hebdomadario, consurgant omnes.

Et inter se consalutantes, et ordine procedentes, simul exeant; et de more ante altare se inclinent.

Eodemq. ordine ad sacristiam progrediantur; ubi modeste, et quiete superpelliceum exuant, non in ecclesia.

Qui secus fecerit, monitus a præfecto chori, nisi resipuerit, distributionem illius horæ ne capiat: et ab Ordinario pro modo culpæ plectatur.

De matutino, et prima.

Matutinum officium uel media nocte, uel saltem eo tempore instituatur, ut sub ortum Solis absolutum sit; uel ea hora, quam Episcopus præscripserit. ea tamen habita ratione ut uere matutinum dici possit; et alia hora, Missæ, et officia mature perfici queant. Sed præterea eorum canonicorum, et clericorum commoditati consulatur, qui prope ecclesiam non habitant.

Matutinum uesperi non dicatur; exceptis tamen diebus

bus Octaua festi, et solennis diei Corporis Domini nostri Iesu Christi, cæterisq. diebus, quibus ex Romanæ Ecclesiæ instituto est permissum in ijs ecclesiis, ubi hæc consuetudo seruatur.

Matutinum in choro ecclesiæ celebretur quouis anni tempore.

At si tamen uehementia frigora sint, uel alia ulla iusta causa intercedant; de licentia Episcopi in sacristia, uel honesto alio eius ecclesiæ loco dici possit.

Prima, oriente Sole, dicatur, uel paulo post, pro consuetudine ecclesiæ.

De missa solemni.

Episcopus Missam maiorem, et Vesperas, nisi impediatur, paschalibus, et alys maioribus festis diebus cantet,

Diebus uero Dominicis, et festis duplicibus Canonicus hebdomadarius hoc faciat; nisi ijs diebus ij, qui in ecclesia dignitates obtinent, id munus obibunt uel ecclesiæ instituto, uel Episcopi iussu.

Alijs diebus, nisi de more, uel instituto ecclesiæ id munus sit canonicorum, quod seruari iubemus. Idem præstabunt Mansionary, aut aly sacerdotes, ad id designati.

Qui sacerdos Missam solennem in ecclesia cathedrali uel collegiata celebrare debet, et suo muneri defuerit; nisi legitime impeditus, eius rei facultatem à præsidente chori, uel sacristia impetrarit; in singulas uices soluat decem solidos, in usum ecclesiæ uel sacristiæ erogandos, arbitrio Episcopi, uel ei dandos, qui illius loco celebrarit.

Qui impeditur, quo minus Missam celebrare possit, sacristam moneat in tempore; ut, accepta eius excusatione, curare possit, ut ab alio Missa celebretur.

Episcopo, et ei, qui in ecclesia dignitate præditus sit, et canonico, die festo solennem Missam celebranti, adsistat sacerdos, qui Adsistens dicitur, pluuiali indutus.

Si adsistendi munus nemini attributum est, Episcopus cum Capitulo attribuat; uel certos eligat sacerdotes, qui id in orbem obeant; cuius officy immunes sint, hebdomadarij, magister chori, et punctatores.

Diaconus etiam, et subdiaconus eisdem ministrent, sacris uestibus induti.

Alys uero inferioribus ut ministrent diaconus, et subdiaconus, sacris uestibus induti, in maioribus saltem ecclesiis, ubi id fieri poterit, Episcopi curabunt.

Curet Episcopus, ut, quemadmodum admonuit sacra Tridentina synodus, diaconi et subdiaconi, saltem Dominicis, et festis, solemnibus diebus, cum altari ministrauerint, sacram Eucharistiam sumant.

Diaconi, uel subdiaconi, qui ex iure, statuto, uel consuetudine, certis diebus altari ministrare debent; si defuerint, eius horæ distributionem ne capiant. Quorum uices subeant ij, quos chori præfectus iusserit, quibus detur aliqua pars distributionis, quæ absentibus est adepta.

Vbi nemini nominatim id munus in ea ecclesia impositum est, quibus diaconis, uel subdiaconis chori præfectus id negotij dederit, illud suscipiant; dum singulis præbendis propria munera ab Episcopo assignabuntur: uel alij diaconi, et subdiaconi constituentur, qui eo fungantur officio.

Episcopi, quam sæpissime possint, solenni Missæ, ac diuinis officys intersint. Diebus uero Dominicis Aduentus, et Quadragesimæ, nisi legitima causa intercesserit, omnino ne desint.

Episcopum ad celebrandam, uel audiendam Missam, ad aliaue diuina officia solennia uenientem, canonici deducant, et reducant.

De ecclesijs et earum cultu.

Ecclesias quascumque siue curatas, siue non curatas, sacella, et oratoria diruta Episcopi ad eam rationem, quæ à sancta Tridentina synodo præscripta est, restituenda, uel aliò transferenda curent. Lapides, cæmentum, et omnis materia eorum locorum ad prophana ædificia ne adhibeantur; nisi Episcopi auctoritas ex iusta causa intercesserit. Quod enim semel Deo consecratum est, ad priuatos hominum usus transferri non debet.

Altaria etiam, quæ extra ecclesiam, et, quæ sub dio, nec septa, aut munita sunt, Episcopi aut sepienda, si fieri possit, aut demolienda curent.

In ecclesia, præsertim cum diuina celebrantur officia, uel uerbum Dei prædicatur, nemo hæc audeat.

Deambulare, nugari, circulos habere, negotijs operam dare.

Cum mulieribus, de quibus suspicio esse possit, colloqui.

Altaribus, fontibus baptismi, uel aquæ benedictæ adhærere.

In limine, aut ante fores immorari.

Auersum ab Eucharistiæ sacramento irreuerenter sedere, aut, cum in Missa sustollitur, stare.

Aut quouis modo diuina officia perturbare.

Aut irreuerenter in ecclesia uersari.

Ne clericus, aut alius quiuis in ecclesiis, earumue cæmiterio, atrio, uestibulo, aut porticu, foribusue quidquam uenale proponat; ne si ad usum quidem sacrificij, uel ecclesiæ futurum sit.

Nemini cum uenaticis canibus, uel uolucribus in ecclesiam ingredi liceat: neque hastam, uel sclopetos, balistas, aliaue eiusdem generis in eam inferre.

Ne mendici eleemosynæ causa in ecclesiis uagentur, sed extra ianuam consistant.

Qui in horum aliquo deliquerit, à Rectore per se, uel per alium ecclesiæ ministrum moneatur: nisi paruerit, ab ecclesia expellatur: si id commode fieri non possit, ad Episcopum deferatur; qui in eum suo arbitratu animaduertat: qui etiam Rectorum, et aliorum ecclesiæ ministrorum huius officij negligentiam coerceat.

Rector cuiusuis ecclesiæ, pernoctationes, aut nocturnas uigilias in ea posthac nemini permittat.

Sed sub noctis horam ecclesiarum fores claudat.

Neque ullo pacto quemquam præter sacerdotes admittat; nisi nocte Natalis Christi Domini, cum Missa ce-

sa celebratur.

Neue patiatur, si fieri possit, populũ ad eas excubare. Qui contra fecerit, Episcopi arbitratu puniatur.

Magnopere uero à Principibus petimus, ut, ad rem adiuuandam, suam quoque potestatem conferant.

Sicut ecclesiastica immunitas, Dei præcepto, et canonicis sanctionibus constituta, quam diligentissime custodienda est; neque permittendum ut confugientibus ad ecclesias, et loca sacra aliqua uis contra sacros canones inferatur; ita summopere cauendum, ne facinorosi, nisi necessario ad ea, quasi ad asylum, in sacratum constitutionum fraudem se recipiant.

Mandamus igitur omnibus, et singulis clericis, proposita pœna excommunicationis, alijsq. arbitrio Episcopi; ut, quoties ab aliquo exule damnato, uel criminoso, qui in loco libero sit, postuletur, ut illum in eorum ecclesiis, cæmiterijs, uel domibus recipiant, omnino antequam assentiantur, Ordinarium consulant: et, quidquid ille tali in re censuerit, faciant.

Quod si, clericis minime præmonitis, tales personæ ad huiusmodi loca uenerint, ijdem clerici, eiusdem pœnæ periculo, Episcopum quamprimum certiorem faciant, ut, quidquid ab eo hac in re decretum fuerit, seruent.

Ipse autem Episcopus de his commonefactus, considerata personarum, locorum, et temporis conditione, ac facti qualitate, decernet, quod ecclesiæ immunitati, sacrorum locorum honestati, et canonum menti consentaneum iudicabit: ita tamen, ut ecclesiastica immunitas nulla ex parte uioletur; neque propterea censeatur data facultas aliqua sæcularibus magistratibus, et potestatibus lædendi immunitatem; aut aliquos de his, quæ diximus, locis extrahendi, contra quam antea in re communi statutum esset.

Ne occisorum cadauera à iudicibus uel notarijs maleficiorum in ecclesiis ullo modo inspiciantur; sed eo illata exportentur: et huiuscemodi inquisitiones, et omnia, quæ ad cædis cognitionem pertinent, à sacris locis reijciantur.

Nemo uasa, uestes, uel alia ornamenta, sacris addicta, aut omnino quidquam ex sacra supellectili prophanis hominibus, aut ad prophanum usum commodare audeat. Qui ita commodarit, grauiter arbitrio Ordinarij puniatur.

Sacræ campanæ usum, qui ad fideles præmonendos, ut ad diuina conueniant officia, est introductus, indignum est, ad conuocandos homines ad spectacula suppliciorum adhiberi. Quamobrem Principes, ac magistratus etiam atque etiam hortamur, ut campanis, quæ ecclesiarum usui sunt addictæ, si consecratæ sint, ad pœnarum significationem quemquam uti ne patiantur.

De processionibus, et supplicationibus.

Generales processiones à cathedrali, uel cuiusque loci maiori ecclesia proficiscantur; et eodem reuertantur; nisi aliud Episcopo uideatur.

In ijs supplicationibus generalibus, qui non uenerit ante inuocationem sanctissimæ Trinitatis, pro absente habeatur; aut alia pœna ab Episcopo plectatur.

Eas canonici, et alij clerici, etiam cuiusuis dignitatis sint, cum superpelliceis, et usitatis alijs sacris uestibus statuto tempore semper obeant.

Præfectis ecclesiarum collegiatarum in urbibus præcipimus, ut, cum suis quisque canonicis, et beneficiatis uocatus, superpelliceo, uel alijs sacris uestibus indutus, publicas processiones, prælata cruce, semper obeat. Quibus Episcopus locum arbitrio suo quamprimum assignabit; neque eius rei effectus ulla appellatione retardari possit.

Ad huiusmodi processiones Episcopi, cum eis uidebitur, ex Tridentino concilio uocent Regulares omnes, quamuis exemptos.

Si qua controuersia sit de priore loco, ab Episcopo ex auctoritate eiusdem concilij tollatur.

Cruces clerici ferant talari ueste, et superpelliceo induti, ijque eiusmodi sint, ut eam apte, et decore ferre possint.

Omnes ordines grauiter, et modeste procedant; colloquijsq. exclusis, psalmis, hymnis, et reliquis sacris precibus operam dent.

Nemo ordinem in processione deserat, antequam ad ecclesiam, unde, profecti sunt, redierint.

Laici à clericis, fœminæ à uiris separatim prosequãtur.

Videant Episcopi, ut in supplicationibus, et processionibus quibuscumque, præsertim cum sanctissima Eucharistia circumfertur, et cum frequentior populus ad ecclesias indulgentiæ, festi diei, sacræ concionis gratia, uel alia de causa conuenire solet, ea modestia, et reuerentia adhibeatur, quæ pijs, et religiosis huiusmodi actionibus maxime debetur.

Ne inter uiam inaniter spectandi gratia subsistatur.

Ne petulanti facto, dictoue cuiquam molestia afferatur.

Ne, quæ minus deceant, spectacula adhibeantur.

Neue actiones pro foribus ædium, aut in uia repræsententur.

Qui secus fecerint, seuere coerceantur.

Episcopi præficiant certos uiros, quibus curæ sit, ut hæc omnia, quæ de supplicationibus præscripta sunt, seruentur; et, ut res ea, qua decet, pietate agatur.

Edendi, ac bibendi consuetudinem, secumue esculenta, et poculenta deferendi, aut ea uendendi in sacris supplicationibus habendis, uineisq. lustrandis, et suburbanis ecclesiis uisitandis, parochi tollere studeant, fideles sæpius admonentes, præsertim die Dominico, qui proxime sacras Rogationes antecedit; quam dedeceat; ubi pijs orationibus mens, et lingua exercenda est, ibi ieiunium, quod ad alliciendam Dei gratiam magnam uim habet, et tantisper seruare non posse.

De funere Episcopi.

Pium sanctorum Patrum institutum ad concelebrandas Episcoporum exequias, iamdiu intermissum, reuocantes, statuimus.

Vt Episcopo mortuo, uel morti proximo, tres primi de Capitulo præsentes uicinum Episcopum, uel eo impedito, alium inuitent, qui statim ueniat; ac si uiuum Episcopum inuenerit, accuratissime consoletur; et ea

officia

officia præstet, quæ ad animæ salutem tali tempore requiruntur.

Mortuum uero una cum sæculari, et regulari clero solenni more ad sepulchrum prosequatur.

Nihil autem Episcopus, pro huius officij gratia, impensa, uel quouis alio nomine, à quoquam exigat, uel sponte oblatum accipiat.

Eius tamen expectationis causa corpus Antistitis ne amplius quadraginta horis insepultum iaceat.

Interea uero curet Capitulum, ut custodiatur, corpus, et circum ipsum frequentes ex clero sint, qui pro eius anima preces Deo faciant.

Eidem Capitulo hoc munus iniungimus, ut primo quoque tempore prouinciales Episcopos omnes de Episcopi morte faciat certiores, qui in ecclesiis cathedralibus Missam solenni cæremonia pro eius anima celebrandam curabunt: et publicis supplicationibus, ac precibus indictis, Deum pie, sancteq. deprecabuntur, ut orbato gregi Pastorem dare uelit iuxta cor suum.

In exequijs eius plures uiginti quatuor cereis non accendantur, idque impensa uacantis ecclesiæ, nisi extent defuncti bona; uel alius sit, qui de iure aut consuetudine sumptum facere debeat.

Episcopi negligentia in comprouincialis Episcopi funere à synodo prouinciali, canonicorum, et cleri, à successore Episcopo grauiter puniatur.

Sacra Anniuersaria pro mortuo Episcopo quotannis fiant in cathedrali ecclesia; quamdiu proximus eius successor in Episcopatu uixerit, uiuentis Episcopi, et Capituli sumptibus.

De funeribus, et exequijs.

Vt uetus Ecclesiæ institutum mortuorum funus pijs precibus, et officijs solenni more prosequendi multis locis auaritia, ambitione, uel negligentia deprauatum, ad pristinam pietatis rationem reuocemus; clericis quibuscumque cuiusuis dignitatis sint, etiam Canonicis cathedralium, et collegiatarum ecclesiarum, cæterisq. omnibus hæc seruanda proponimus.

Ante solis ortum, et post occasum, mortuum et efferri, et ad sepulturam recipi prohibemus.

Inter maioris Missæ celebrationem, mortuorum corpora sepulturæ causa in ecclesiam ne inferantur.

Singularum cathedralium, collegiatarum, et parochialium ecclesiarum clericis, qui in funus uenerint, una tantum suæ ecclesiæ crux præferatur; neque alia in funere deferantur, nisi, quas suus quamque clerus subsequatur. Quod si alij quoque clerici inuitati fuerint, eius rectoris, qui inuitarit, crucem prosequantur.

Ad tollendas controuersias, quæ magna populi offensione inter Regulares, qui beneficia curata obtinent, uel in eis curam animarum exercent, et parochos sæculares in efferendis mortuis oriuntur; statuimus, ut cum ex parochia, cui sæcularis sacerdos præsit, mortuus effertur, ut in parochiali ecclesia sepeliatur, cui Regularis sit præfectus, uel contra, tunc utrique parochi, superpelliceo, et stola induti, pares progrediantur. Reliqui uero Regulares eum locum teneant, quem in generalibus processionibus tenere consueuerunt, non obstante quauis consuetudine, uel pactione, quam inter se fecerint.

Cum mortuus efferendus erit, cuiusuis ecclesiæ clerus, qui uocabitur, in unam proximam mortui ædibus ecclesiam, congruo processionis ordine conueniat; unde omnes ordine prodeuntes, bini canentes psalmos, aliasue sacras preces, mortuum ab eius ædibus ad sepulturam comitentur.

Cum ad ecclesiam uenerint, omnes corpus suo item ordine circumstent, instituta officia celebrantes; nec prius discedant, quam corpus in sepulchrum illatum fuerit.

Deinde singularum ecclesiarum clerici eodem ordine, quo uenerant, crucem præferentes, ad ecclesiam suam redeant; nisi aliquando aliud Episcopo iusta de causa uideatur.

Clerici ecclesiæ, in qua mortuus humatur, eius uestes, hæredibus inuitis, ne sumant; sed ijs, ad quos pertinent, reddant.

Candelæ omnes, cærei, et quæ intortitia uocantur, quæ circum crucem, et cadauer ad ecclesiam adferuntur, et alia, quæ circa pheretrum, et in altaribus, ac reliquis in locis, dum diuina officia in funere celebrantur, hæredum impensa accenduntur, ita Deo oblata esse intelligantur; ut eius ecclesiæ sacristiæ, in qua mortui corpus humandum erit, continuo addicta sint.

Rectoribus uero illas uendere nullo modo, sed ad Missam, cæteraq. diuina officia celebranda tantummodo uti liceat; nisi in alium ecclesiæ usum Ordinarij licentia conuertantur.

Excipimus autem ea, quæ clericis cuiusuis generis eleemosynæ causa dari solent; et, quæ funeralium nomine cathedralibus, et parochialibus ecclesiis ex sacris canonibus debentur; quibus nihil obsit, quominus quartam funeralium, quæ solita esset persolui, ex decreto Tridentini concilij consequi possint.

Si mortuorum hæredes ita se impie gesserint, ut religiosum exequiarum institutum negligentes, Cruci, clericis, et funeri debita lumina adhibere nolint; ab Episcopo ea cogantur comparare, quæ necessaria uidebuntur.

Dent operam Episcopi diligenti cohortatione, ut in singulis parochijs, communibus eorum sumptibus, qui sunt in parochia, comparetur pallium, quod mortuo imponi solet; idque omnibus in funere gratis commodetur. Quod si parochiani id recusarint, singuli parochi, et alij ecclesiarum curatarum rectores pallium ad huiusmodi usum emant; pro quo mortuorum hæredes illis minimum aliquid Episcopi arbitratu largiantur. Si uero nobiles homines aureo, uel serico, uel omnino pretioso pallio uti uoluerint, pecunia sua faciendum curent; quod ad eiusmodi cadauerum usum nullo modo in posterum adhibeatur; sed illi ecclesiæ, in qua mortuus sepultus fuerit, illico, post funus acquisitum sit; et in eius ornamenta conuertatur.

Statuat Episcopus in ciuitate, et diœcesi sua pro modo laboris, quantum mercedis causa dandum sit curatoribus

ribus exequiarum, cæterisq. qui dant operas in funere, et iis, qui campanas pulsant. Quibus etiam, quandiu in exequiis campanas pulsare debeant, arbitrio suo præscribat.

Miserabiles personæ, quibus mortuis aut nihil superest, aut ita parum, ut sua impensa humari non possint, à parocho sumptibus ecclesiæ sepeliantur.

Exequiarum, sepulturæ, et anniuersariorum causa nemini quidquam pacisci, aut exigere liceat, neque etiam petere, uel quid aliud committere, quod simoniacæ labis, aut sordidæ auaritiæ suspicionem habeat.

Pias tamen consuetudines in his seruari iubemus; cuius rei Episcopus curam suscipiat.

Pia etiam legata exigi nolumus; neque ea, quæ eleemosynæ causa ultro data fuerint, accipi prohibemus.

Nemini quemquam in funere laudare liceat; nisi, et eũ, quem laudare uelit, Episcopus dignum censuerit; et laudationem scriptam ante probarit.

Liceat tamen in funere concionem habere, quæ tota referatur ad humanam miseriam, fidelium oculis proponendam, omnesq. ad uigilandum cohortandos; ne, cum uenerit Dominus hora, qua non putarint, inueniat eos dormientes.

Caueant autem parochi, et alij ecclesiarum rectores, ne, quod pietate adducti suadere debent mortuorum hæredibus, ut anniuersaria officia illorum causa celebranda curent, id cupiditate impulsi, molestius flagitent; qua in re si peccarint, Episcopi arbitrio puniantur.

Quicumque laicus, uel sæcularis clericus in iis deliquerit, quæ his decretis præscripta sunt, ab Ordinario loci graui pœna afficiatur.

De sepulturis.

Non est ferenda nostri temporis insolentia sepulchrorum, in quibus putida cadauera, tanquam sacrorum corporum reliquiæ, excelso, et ornato loco in ecclesiis collocantur, circumq. arma, uexilla, trophæa, et alia uictoriæ signa, et monumenta suspenduntur: ut iam non diuina templa, sed castra bellica esse uideantur.

Ambitiosam igitur hanc in mortuorum corporibus decorandis arrogantiam detestantes, et ecclesiarum decori consulentes, eiusmodi sepulchra excelso loco posita, et ea, quæ parietibus inclusa, uel adiuncta etiam in una parietum parte eminent, nisi marmorea, aut ærea sint; siue illis corpora contegantur, siue inania, et ibi tantum honoris causa sint constituta; et eorum omnis generis ornatum et apparatum ad tres menses amoueri, ac tolli omnino iubemus. ossaq. ac cineres in sacro loco altius in terram defodi, ita conditos, ut sepulchrum e solo non emineat.

Monemus uero Episcopos, ut morem, multis locis intermissum, mortuos in cœmiteriis sepeliendi, restituendum curent; inde submotis, si qui ea usurparint.

Et, si cui locus sepulturæ deinceps dabitur in ecclesia, humi tantum detur: et sepulchrum, in quo condetur, opere fornicato cum reliquo ecclesiæ pauimento æquatum sit.

Hæc ut efficiantur, diligenter operam dabunt Episcopi, adhibito etiam, si opus erit, magistratuum auxilio.

Quæ pertinent ad bonorum, et iurium Ecclesiasticorum conseruationem, rectam administrationem, et dispensationem.

Ecclesiarum res quàm plurimæ, aut destitutæ defensoribus, aut etiam ab iis, quibus earum procuratio credita erat, prodita, ita perierunt, ut monimentis uel interceptis, uel perditis, nulla spes iam reliqua uideatur illas in ius suum uindicandi. Id ne deinceps accidat; neue quisquam, quod in Christi patrimonio negligentior sit, quam in suo, merito reprehendi possit, statuimus.

Vt Episcopi, et Capitula tam cathedralium, quam collegiatarum ecclesiarum, Hospitalium etiam, ac quorumcunque piorum locorum gubernatores, seu administratores, et alij quicumque, qui beneficia ecclesiastica quæcumque cum cura, uel sine cura, quocumque nomine nuncupentur, etiam commendata, nunc obtinent, ab huius decreti editione; qui uero in futurum quomodocumque obtinuerint, ab adepta possessionis die, quisque intra spatium sex mensium, edictis etiam interim publice propositis, omnium, et singulorum bonorum mobilium, et immobilium, iurium, actionum, annuorum censuum, siue redituum, nominumue debitorum, et aliorum quorumcumque ad eorum ecclesias, uel eorum administrationi commissas, monasteria, uel beneficia, eorumue mensas quocumque iure pertinentium, rationem diligentissime conquirendam, et eorum omnium inuentarium, in quo locorum etiam fines, conditionesq. omnes sigillatim describantur, per publicum notarium diligenter conficiendum curent. Episcopus quidem, adhibitis duobus, à Capitulo cathedralis ecclesiæ delectis.

Capitulum coram Episcopo, aut aliis præfectis ab eo: alij uero coram fide dignis testibus.

Ex eo inuentario exempla duo, notarij publici auctoritate ad certam eorum fidem munita, conficiantur. quorum alterum Episcopi, et Capitula ecclesiarum cathedralium in archiuio, quod utrisque commune sit, asseruent: alterum ad Metropolitanum mittant. Præfecti uero, et Capitula ecclesiarũ, quæ collegiatæ sunt, alterum exemplum in communi eorum archiuio retineant: alterum in archiuio cathedralis ecclesiæ, intra cuius fines sunt, asseruandum tradant.

At uero in quibus ecclesiis uel cathedralibus, uel collegiatis archiuium eiusmodi non sit, ab Episcopo instituatur.

Cæteri autem singuli, qui beneficia quæcumque ecclesiastica quouis titulo obtinent, exemplis item duobus eodem modo confectis, unum in ecclesia sua diligenter custodiant: alterum ad cathedralem ecclesiam perpetuo conseruandum mittant: unde, si usus postulabit, exemplum sumere eis liceat gratis.

Archiuia singula duabus clauibus occludantur.

In ecclesiis cathedralibus, earum unam Episcopus, alteram Capitulum custodiat: in collegiatis, alterã præfectus, alteram Capitulum seruet.

Præte-

Præterea in uisitationibus, eiusmodi inuentaria Episcopi secum adferant; et cum ijs, quæ seruant ij, qui uisitandi sunt, sigillatim conferant: perspiciantq. diligenter, ne quid eorum, quæ ibi descripta fuerint, desit, quod ecclesiæ uel minimo detrimento esse possit. Et, si quæ forte deerunt, ecclesiæ restitui, omniaq. eius damna sarciri studeant. Ipsa quoque inuentaria, si eis uidebitur, renouari iubeant. Et utique quæcumque accessio, uel immutatio facta sit, ea quotannis in inuentaria referatur.

Qui in his, uel neglegentia, uel contumacia, uel fraude peccauerint; si Capitula, et alij, beneficia ecclesiastica obtinentes, Episcopi arbitrio; si Episcopus, primæ prouincialis cuiusque synodi, pœnas dabit.

Episcopi intra sex menses uniones perpetuas, etiam ecclesiis iurispatronatus factas, et ipsa patronatus iura ex præscripto Tridentini concilij recognoscant; et traditam eiusdem concilij decretis de illis rationem diligentissime seruent.

Si qua laicis concessa ecclesiarum bona, aliquo modo caduca facta sint; caueant Episcopi, et quicumque beneficia ecclesiastica obtinent, ne pœnam caducitatis remittant: nisi seruatis ijs, quæ in hoc genere iura præscribunt: si secus fecerint, Episcopi in synodo prouinciali pœnas dabunt; cæteri ab Episcopo plectantur.

Qui bona ecclesiæ feudi nomine obtinent, à successoribus in ea inuestituram intra tempus, à iure præstitutum, renouandam curent; eidemq. fidelitatis iusiurandum dabunt.

Pari etiam ratione hæredes eorum, et inuestituram postulent; et iurent ijs, qui ecclesiæ præfuerint.

Qui id facere omiserint, constitutas legibus pœnas pendant.

Ne autem res ecclesiasticæ cum alijs confundantur, mandamus, ut feudatarij omnes in eiusmodi renouationibus omnia bona, eorumq. fines sigillatim, et nominatim publico instrumento describant.

Hanc uero curam præcipuam Ordinariorum esse uolumus, ut illos cogant hæc omnia exequi, propositis pœnis eorum arbitratu.

Nemini beneficiorum ecclesiasticorum bona proquinquis suis intra tertium gradum in emphyteosim, aut ad cuiusuis temporis spatium, etiam per suppositas personas locare liceat nisi euidens, et magna ecclesiæ utilitas, iudicio Episcopi præter alia iuris requisita, aliud postulare uideatur. Si aliter factum fuerit, nulla sit locatio; et, qui locarit, ab Ordinario puniatur.

Ex auctoritate sacri concilij Tridentini negotium damus Episcopis prouinciæ nostræ, ut singuli una cum canonico à Capitulo, et altero de clero ab ipsis deligendo recognoscant, etiam ex officio, quascumq. locationes bonorum ecclesiasticorum, ad longum tempus à triginta annis factas: et, si eas in damnum ecclesiæ, et contra canonicas sanctiones contractas fuisse adiudicauerint; irritas, et nullas declarent.

Nolumus cedentibus, aut decedentibus ijs, qui ecclesiastica obtinent beneficia, illorum fructibus fraudari successores, aut saltem eorum recuperationem litibus, et controuersiis difficilem reddi: qua re fit, ut interim ecclesia debitis muneribus, et officijs destituatur.

Idcirco sancimus, ne ecclesiarum rectores, aut quicumque beneficia ecclesiastica quomodolibet obtinentes, sine Ordinarij licentia, scripto permissa, pendentes beneficiorum fructus quouis prætextu uel causa alienent: nisi uenditionis, uel locationis nomine: et tunc dilata in id tempus pretij, uel mercedis solutione, quo fructus erunt à solo separati.

Quod si secus factum fuerit contractus irritus sit, et nullus; et, qui fecerit, arbitrio Ordinarij pœna afficiatur: quam etiam sustineat is, qui eo in suam rem uti uoluerit.

Cum pro cuiusque ecclesiæ consuetudine populus ad oblationes inuitatur, id grauiter, et modeste faciendum est.

Nec eo uasis, aut sacculi genere pecuniam accipiant, in quo quid quisque dederit, cerni possit; ut fideles pietate adducti, non pudore quodammodo coacti, eleemosynam afferant.

Quæ cum ad subsidium sacerdotum, uel aliorum pauperum, uel ecclesiarum reparationem, et ornatum sit instituta, eam populus liberaliter præbere debet.

Ne per inscitiam, aut obliuionem id peccatum committatur, ut decimæ ijs, quibus legitime debentur, uel omnino non soluantur; uel ex parte tantum: ideo mandamus, et parochis, ut inter Missam, et prædicatoribus in concione, primo quoque dominico die Aduentus, et Quadragesimæ doceant populum, quid de solutione decimarum sacrum Tridentinum concilium statuerit; uehementerq. hortentur, ac moneant, ut debitas decimas integre persoluant, ne propositas ab eadem Tridentina synodo excommunicationis pœnas subire cogantur.

Quibus etiam diebus eiusdem Tridentini concilij decretum contra occupantes quouis modo fructus, bona, et iura ecclesiarum, et aliorum piorum locorum, communi lingua populo recitent.

Quia contingit interdum, ut clerus urbanus congregatus, reliquo clero diœcesano non adhibito, aliqua decernat, quæ ad clericos uniuersæ diœcesis pertineant, magno nonnumquam absentium damno; idciro nos communi eorum utilitati consulentes, statuimus, ut clerici, qui extra ciuitatem sunt, cum primum in diœcesanam synodum conuenerint, aliquos eligant, qui urbanæ congregationis deliberationibus, quæ ad uniuersum clerum spectant, intersint.

Præcipimus etiam clero ciuitatis, ut antequam congregetur, semper eos, qui delecti fuerint, admoneat; ut ad congregationes adesse possint. Si uero non admonuerit, quidquid ibi actum, decretumue sit, externo eius diœcesis clero detrimento esse non possit.

Omnes uero ecclesiasticas personas, et eorum bona, libertatem, commoda, et iura omnia Principibus summopere commendamus, admonentes ecclesiasticam immunitatem, siue ad hominum uitam, siue ad bonorum possessionem, fructuq. pertineat: Dei ordinatione, summorum Pontificum decretis, et sanctorum conciliorũ auctoritate tributam, nulla ratione uiolandam esse.

Neque enim Principes, et magistratus res ecclesiasticas attentare; neque sacros, et religiosos homines ad suum iudicium, potestatemq. reuocare; neque Deo addictis bonis manum inicere, aut ullum onus imponere debent. immo uero meminisse oportet, quas à Deo facultates consequuti sunt, eas ad ipsius Dei gloriam, et honorem, hominumq. sacrorum salutem, et incolumitatem conferendas esse; qui pro eorum quiete, ac felicitate Deo preces assidue faciunt.

Cuius officij cum maxime intelligentes fore confidamus, in primis Catholicum, eundemq. potentissimum Hispaniarum Regem; et reliquos deinceps prouinciæ principes; dubitare non possumus, quin re ipsa efficiant, ut eorum magistratus, et Communitates nihil aduersus immunitatem, et libertatem ecclesiasticam ullo unquam tempore moliantur. quod ita ut fiat, Episcopi pro sui officij munere curare, et eniti debebunt.

Sacræ Tridentinæ synodi decretum sequuti monemus omnes, quicumq. beneficia ecclesiastica obtinent, ut hospitalitatem benigne exerceant; memores, Christum Dominum in hospitibus recipi; à quo recipientur ipsi in æterna tabernacula.

Hoc autem hospitalitatis officium eo magis Episcopis colendum est, quod illis eam uirtutem Apostolus in primis amplectendam proposuit.

In hospitalitate autem non is habeatur delectus personarum, ut diuites potissimum inuitentur, qui cum fœnore reddant, quod acceperint; sed, cum ecclesiasticarum personarum domum nemini, quantum per facultates licuerit, clausam esse deceat, profecto illis maxime patere debet, qui Dei uoce, sanctorum Patrum cohortationibus, et exemplis, sacrorum conciliorum præcepto, et auctoritate nobis commendati sunt.

Et sacrorum canonum decretis statutum est, et sanctissimorum Patrum testimonijs celebratum, quæ bona fidelium pietas Deo consecrauit, ea uel illorum necessitatibus honeste subleuandis. qui diuinis dicati obsequijs, Christi ministri, et dispensatores mysteriorum Dei effecti essent; uel ecclesijs reficiendis, earumq. ornamentis ad diuinum cultum necessarijs comparandis, uel pauperibus sustentandis addicta esse; si quidem ubi primum ecclesiæ bona esse cœperunt, eam naturã, et conditionem consequuta sunt, ut in alium, quam in sacrum, et pium usum eorum fructus conuerti nefas esset. Quare cauendum est, ne cupiditate prolapsi, quæ radix est omnium malorum, dum uel proprijs, uel propinquorum, et familiarium diuitijs, et honoribus studemus, quæ Deo dicata sunt bona et ecclesiæ detrimento, et pauperum gemitu, et bonorum offensione ad aliorum usum conuertamus. itaque nos sacrorũ canonum, et sanctorum Patrum auctoritate innixi, atque ijs adducti, quæ sacra Tridentina synodus de officio administrandi bona ecclesiastica significauit, eos omnes, qui ea obtinent, uehementer monemus, ut muneris sui memores, hæc, quæ sequuntur, diligentissime præstent.

Episcopi, Abbates, Præpositi, parochi, ac cæteri omnes cuiuscumque dignitatis, et gradus ecclesias, etiam eorum administrationi commissas, ac quæcumque beneficia ecclesiastica, etiam simplicia, quomodocumque, etiam commendata, in prouincia nostra obtinentes, omni diligentia cognoscere studeant, quibus oneribus eorum ecclesiæ, et beneficia ex bonorum ecclesiasticorum natura, uel ex illorum, quæ obtinent, propria institutione, uel ex conditione Apostolicis litteris in prouisione dictorum beneficiorum eis præscripta, uel alia quacumque eius generis ratione subiaceant, illisque integre satisfaciant. Quod si facere omiserint, sed eos fructus sibi uindicare, uel ad alios transferre ausi fuerint, uel in quem debent usum, non impenderint; se ex sacris canonibus, et sanctorum Patrum sententia, sacrilegij reos esse intelligant; et eorum omnium necessaria restitutione teneri; neque ulla omnino, etiam immemorabili, consuetudine excusari.

Atque ideo, si Metropolitanus tale commiserit, antiquior suffraganeus de eo ad synodum, et synodus ad Sanctissimum D. N. Romanum Pontificem deferat; si Episcopus sit, et ab Archiepiscopo, uel eo absente, ab antiquiore suffraganeo monitus plene non satisfecerit, ad synodum prouincialem, primo quoque tempore celebrandam, per eundem deferatur; ubi, et restituere cogatur; et pœnas subeat synodi arbitratu.

Si uero inferiori gradu, quam Episcopus fuerit, quicumque is sit, si ab Ordinario loci monitus non satisfecerit, præter restitutionem eorum, quibus pia opera defraudauit, per sex menses administratione bonorum ecclesiasticorum prohibeatur. Quod si iterum in eo peccarit, grauioribus etiam pœnis plectatur.

Quo in genere tanto etiam grauius animaduertendum erit in eos, qui beneficia ecclesiastica obtinent commendata, quanto magis ex industria peccasse uidebuntur, si litteris Apostolicis præscriptam legem propositam ante oculos habentes uiolare non ueriti fuerint.

Nouerint etiam ij, ad quos scientes huiusmodi fructus, uel aliquid ex illis commodum quouis nomine peruenerit, se eadem restitutionis lege teneri.

Ii uero, qui ecclesias, et beneficia ecclesiastica quæcumque obtinent, quorum fructus ad eos, tanquam diuinorum obsequiorum ministros, honeste sustentandos proprie sunt attributi, si uberiores sint, quam ad tuendam uitam, conditionisq. suæ rationem requiratur; dubitare non debent, ad eum finem hanc copiam illis esse attributam, ut præter ea, quæ ad uictum, et cultum eorum satis essent, suppeterent etiam, quibus diuini cultus ornatus, at splendor conseruaretur; et pauperum inopia, et indigentia subleuaretur. quemadmodum etiam Deus plerosque diuitijs cumulat, ut amicos sibi faciant; à quibus cum defecerint, in æterna recipiantur tabernacula. Quamobrem per uiscera misericordiæ Iesu Christi obtestamur, atque monemus, ut meminerint ea bona non esse sibi credita ad luxum, neque ad augendos consanguineos, sed ad uitam honeste, ut fidelem Dei ministrum, et pietatis christianæ magistrum decet, traducendam. Ex eo uero, quod superit, si necessaria pauperibus alimenta denegarint, intelligant se, quos non pauerint, occidisse; atque ob uiolatam sanctissimæ charitatis legem mortale peccatum

catum commisisse: quo sibi iram in die iræ thesaurizauerunt.

Modum autem, et rationem, qua metiri se pro conditione, et gradu unumquemque oporteat, ad uitam suam, fructibus ecclesiasticis honeste ducendam, eam esse omnes debent intelligere, quæ ab ijs non discrepet, quæ in sacris canonibus, et præsertim in his nostris constitutionibus de clericali frugalitate, et modestia statuta sunt.

Quæ uero de fructibus ecclesiasticis dicta sunt, eadem etiam de suppellectili omni, cæterisq. rebus, quæ ijsdem fructibus comparata sunt, dicta esse intelligantur: ne quæ de domestico ecclesiasticorum hominum cultu, et ornatu per nos in hac synodo decreta sunt, aut ad propriam auaritiam, aut ad propinquorum splendorem statuta esse uideantur.

Quæ ad sacramentum Matrimonij pertinent.

Diligentissimi sint Episcopi in ea obseruatione, ne quisquam à regula, quam in celebrando matrimonio seruandam statuit Tridentina synodus, ulla ex parte discedat.

Ne autem matrimoniorum, quæ contrahentur, memoria facile pereat, si quam facultatem Episcopi, aut parochi cuiquam alij sacerdoti, ut in contrahendo matrimonio intersit, concedendam aliquando duxerint, id scripto tantum faciant; eiusque exemplum Episcopi in aliquo libro descriptum diligenter adseruent. Parochi autem in eum librum referant, in quo coniugum et testium nomina ex præscripto Tridentini concilij scribere debent. Quidquid uero eo libro parochi singulis annis scripserint, id in fine anni Episcopo describendum tradant.

Denuntiationes, quæ matrimonium antecedere debēt, festis illis diebus fiant, qui ecclesiæ præcepto seruantur, media ea Missa, ad quam frequentior populus conuenire solet, quo id facilius notum omnibus esse possit.

Si parochus in matrimonio denuntiationes, uel benedictionem sine probabili causa procrastinarit, cuius iudicium deinde sit Episcopi, ab eo plectetur.

Parochi, cum sponsis benedicendum erit, id, celebrata Missa, cui illi intersint, semper faciant.

Vsum autem illum in ecclesia bibendi, et frangendi cyathi, et alia id generis, quæ indecore fiunt, cum aliqui matrimonio iunguntur, amplius ne adhiberi patiātur.

Episcopi ea, quæ de matrimonio Tridentina synodo in reformatione matrimonij, et his nostris constitutionibus decreta sunt, communi lingua diuulganda curent; et omnibus suæ diœcesis parochis eorum exempla distribuant: ut illi singulis quibusuis tribus mensibus frequentissimo populo in ecclesiis recitent, nisi aliud Episcopo uideatur.

De Meretricibus, et lenonibus.

Vt meretrices ab honestis mulieribus omnino internoscantur; curent Episcopi, ut aliquem amictum palam induta sint, quo earum turpem conditionem, et uitam omnes notam habeant.

Neue eisdem liceat, etiam si aduenæ sint, in meritorijs tabernis, uel publicis cauponis pernoctare, uel commorari; nisi itineris causa, idq. unum diem tantum.

Curent etiam in unaquaque ciuitate locum eis adsignandum, ab hominum frequentia, et a maioribus ecclesiis remotum, ubi omnes habitent ea lege; ut, si extra eius loci fines domum, eiusue partem conduxerint, uel in quacumque domo quauis de causa amplius unum diem habitauerint, et ipsæ, et domini, seu locatores seuerius puniantur. Quam rem quamprimum efficiendam Principes, et magistratus pro sua pietate suscipient.

Ab ijs etiam petimus, ut huiusmodi impudicis mulieribus omni gemmarum, auri, argenti, et serici usu interdicant.

Omnesq., qui lenocinio quæstum faciunt, ex suis finibus exterminent.

De histrionibus, cingaris, tabernis meritorijs, et aleatoribus.

De his etiam principes, et magistratus commonendos esse duximus.

Vt histriones, et mimos, cæterosq. circulatores, et eius generis perditos homines e suis finibus eyciant; et in caupones, et alios, quicumque eos receperint, acriter animaduertant.

Vt uagum, et fallax cingarorum genus arceant, nisi certis sedibus collocati, uitam honestis artibus, et in reliquis omnibus, ut christianos homines decet, agere uelint.

Vt ganeas, et tabernas meritorias, omnis nequitiæ sentinas, e prouincia tollendas curent.

Quod, si quæ ferendæ uidebuntur, iubeant neminem in eis hospitio recipi; sed tantum uinum, et edulia uenalia proponi.

Et, quoniam usu compertum est, ex aleæ ludo, sæpe furta, rapinas, fraudes, blasphemias, aliaq. id generis flagitia proficisci; prohibeant taxillis, aut alea ludi: et grauiter in publicos aleatores, et in eos, qui huiusmodi ludis intersunt, quiue domum ad recipiendos ludentes expositam habent, animaduertant.

Maxime uero efficiant, ut bonis artibus uel instituendis, uel renouandis, otia, quantum fieri poterit, e ciuitatibus tollantur.

De immoderatis sumptibus coercendis.

Copiosis, et locupletibus illud semper propositum esse debet sancti Ioannis Apostoli, Si quis habuerit substantiam mundi huius, et uiderit fratrem suum necesse habere, et clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? unde facile intelligunt, quam facultates suas ad pauperum difficultates, et necessitatem subleuandam conferre debeant. Quamobrem magnopere cauendum est, ne subsidia pauperum in superuacaneos sumptus, et inanes delitias effundantur.

Proinde admonemus, et enixe hortamur principes, et magistratus, ut effusam impensam, et omnem intem-

perantiam certis legibus coercentes, modum statuant non solum quotidianis epulis atque conuiuijs, uerum etiam uestibus, equis, rhedis, famulis alijsq. non necessarijs apparatibus; et deniq. omni, et domestico, et externo ornamento, et instrumento moderationem adhibeant. qua pecuniæ effusione sublata, innumerabilibus malis, quæ inde ortum habent, occurretur.

Quod facilius etiam fiet, si principes ipsi, quorum mores, et uiuendi rationem populi plerumque imitari solent, non modo leges proposuerint; sed etiam, quemadmodum legibus parendum sit, exemplo docuerint.

De usuris.

Vsuram ad perniciem populorum, latius manantem pro nostri muneris cura reprimere cupientes, quædam huius generis delicta ex sacrorum canonum, et probatorum Patrum sententijs delegimus; quæ quoniam frequentius in hac prouincia committi animaduertimus, ea præcipue, ac nominatim prohibenda duximus, eo consilio, ut, si quis in alijs etiam eiusdem generis uetitis contractibus deliquerit, pœnas, à iure constitutas, sibi subeundas esse intelligat.

Ex mutuo, uel depositis, etiam apud iudæum factis, nihil præter sortem à quouis homine percipi ex conuento, uel principaliter sperari possit, tametsi pecuniæ ipsæ sint pupillorum, aut uiduarum, aut locorum piorum, uel etiam dotales, nisi quatenus id iure nominatim permittatur.

Si quis oblatas re ipsa, loco, et tempore pecunias, etiã dotales, sibi debitas, accipere recusauerit; nihil præter sortem, etiam ratione damni emergentis, uel lucri cessantis, uel ex quacumque alia causa accipere possit.

Ne fiant cambia, cum litteræ ad destinatum locum uere non mittuntur, et ibi non fit solutio, sed uno, et eodem loco pecunia datur, et recipitur, uel quando dantur, et accipiuntur pecuniæ cum eo pacto, ut habeatur recursus ad domum, uel ad respondendum dantis, aut accipientis, quod pactum uulgo uocatur la ricorsa: atque ita impensa, aut alterius rei onus imponitur.

Ne cui liceat cum altero ita contrahere, ut is totam pecuniæ summam ei, qui dederit, soluat; cum ille partim pecunia dederit. partim nominibus, quæ difficile exigi possint, uel in rebus pluris, quam ualeant, æstimatis.

Ne cui, præsentem pecuniam quærenti, quidquam carius uendatur, ut statim ab uenditore per se, uel per interpositam personam uilius ematur.

Ne quis rem aliquam, ob dilatam solutionem, carius uendat iusto pretio.

Ne ob anticipatam solutionem res minoris ematur iusto pretio, uel soluatur minus, quam debeatur.

Ne res uendatur, dilata in tempus solutione, ita, ut pretium, quod interim rei accreuerit, uenditori soluatur, si eiusdem periculo non sit diminutio.

Ne res modico pretio pignori detur, uel uendatur pacto redimendi intra certum tempus; ut, si ad dictum tempus res redempta non sit, res libera sit emptoris, uel eius, qui pignori accepit.

Ne frumentum, uinum, oleum, aliudue detur, ut eo, quod datum est, aliquid amplius exigatur, siue eiusdem generis, siue alterius quomodocumque; etiam si operæ sint.

Ne quis mutuò det frumentum, uel id genus aliud corruptum, ut tantundem integri carioris reddatur; etiam si restitutio differatur in quodcumque tempus debitori commodum.

Ne in societate, in quam alter pecuniam confert, alter operas, lucri distributio constituatur, nisi per quotas partes.

Nec ultra eas, certa pecuniarum summa, uel quid aliud, conferenti pecuniam, persoluatur.

Neque fiat pactio, ut sors salua sit; fructus uero communiter diuidantur.

In societate animalium, quæ inæstimata alicui dantur ad custodiam, siue ut operas præstet, omnes casus, etiam fortuiti, semper sint periculo eius, qui dederit; nisi id alterius socij dolo, uel magna negligentia accidisse constiterit.

Nec fiat pactum, ut sors sit semper salua, etiam ex primis fœtibus.

Neue quidpiam certum, præter sortem, ex fructibus animalium quotannis soluatur.

Et in locationibus animalium, quæ fiunt certo pretio, si illa absq. dolo, aut negligentia eius, qui conduxit, deteriora fiant, id semper sit damno eius, qui locarit.

Si autem animalia dentur æstimata, ita, ut sors danti salua sit, nihil omnino percipi possit.

Ne fiant contractus, qui libellarij, seu ficti libellarij dicuntur, ubi non antecedat emptio certa rei immobilis pretio iusto.

Vel ubi uenditor redimere cogatur; uel ubi non possit redimere, nisi post certum tempus.

Vel ubi annuus census, ad cuius solutionem res obligatur, superat æstimationem fructuum, quos ex ipsa re dominus solet, aut potest percipere.

Et si loco pecuniæ uinum, frumentum, uel quid aliud in singulos annos promittatur; illud ad pecuniæ, et iusti pretij rationem redigatur pro consuetudine locorum.

Si qui autem in aliquo ex his casibus, aut alijs, qui usuram sapiunt, et à iure, ut iniqui, prohibentur, contraxerint, ipsi contractus, etiam iureiurando muniti, nulli, irriti, et inanes sint. Contrahentes uero, tabelliones, qui instrumenta confecerint, proxenetæ usurarum, aut lucri participes, ministriq. omnes horum scelerum, et pœnis, iure statutis, et ecclesiasticis censuris puniantur.

Hortamur uero principes, et magistratus, ut ipsi etiam huic pesti, quibus maxime poterunt, remedijs occurrant.

CONSTITVTIONVM PARS TERTIA.

DE PIORVM LOCORVM administratione.

Vt pia loca omnia fideliter diligenterq. administrentur; quæ sacrum Tridentinum Concilium Episcoporum curæ ac studio maxime commendauit, hæc mandamus, quæ illi ab omnibus seruanda curabunt.

Qui Hospitalia, seu alia pia loca ad peregrinorum, infirmorum, senum, pauperumue usum præcipue instituta, in commendam, administrationem, aut quemcumque titulum, aut ecclesiis suis unita, obtinent; domos, et ædificia horum locorum ruinosa, uel disiecta sarciant, et restituant.

Quæ ab alijs occupata, aut amissa, iniustene alienata sunt, recuperent.

Impositum illis onus, et officium omnino obeant.

Hospitalitatemq. ex fructibus, illi muneri attributis, re ipsa exerceant.

Cæteraq. omnia præstent, quæ à Viennensi, et Tridentino concilio præscribuntur.

Quod officium si moniti ab ordinario non fecerint, uel per ecclesiasticas censuras, et alia iuris remedia ad sui muneris functionem compellantur; uel eiusdem Tridentini concilij præscripto eos Episcopi ab illa administratione, curaue in perpetuum amoueant.

Quibus nullo modo condonent, aut remittant eos fructus, quos, contra Hospitalium institutionem perceptos, in foro conscientiæ restituere tenentur.

Qui pecuniam ecclesiis, Confraternitatibus, aut quibuscumque pijs locis debent, illorum procuratores, syndici, ministri esse, aut ullam denique eis officij, aut negotij partem administrare non possint.

Administratores ecclesiastici, uel laici piorum locorum, siue Hospitalia, Montes pietatis, Confraternitates, Misericordiæ, Charitates, Consortia, Disciplinæ, siue alio quocumque nomine nũcupata sint, qui nunc sunt, intra tres menses; qui deinceps deligentur, antequam ad administrationem accedant, iurent se fideliter, et ac curate munus suum exequuturos.

Fructus, qui pauperibus addicti fuerint, ueris pauperibus tantum distribuant, quemadmodum cuiusque inopia, et eius uoluntas, à quo bona illa profecta sint, postularit.

Qua in re, ne ulla fraus fieri possit, ineatur aliqua ratio, Episcopo probanda, qua ei constare possit, in quas personas fructus illi errogati fuerint.

Quos autem compererit Episcopus, uel inique distribuendo, uel in suum commodum uertendo, uel inutilibus et supervacaneis sumptibus faciendis, male in administratione uersari, eos pro modo culpæ puniat; et ad restitutionem legitime compellat; et ab officio etiam, si ei uidebitur, amoueat.

Quod si contra, quam à Tridentino concilio decretum est, ne rationem administrationis reddant, tribunal Episcopi declinare uoluerint; ecclesiasticis pœnis ab eodem coerceantur.

Iis, qui bona piorum locorum administrant, ea, si immobilia sint, uel pretiosa mobilia, uendere, permutare, in emphytheosim dare, aut quouis modo alienare, nisi ijs seruatis, quæ à sacris canonibus requiruntur, et ex consensu atque auctoritate Episcopi, nullo modo liceat. Qui contra fecerint, Episcopi arbitrio puniantur; et, quod actum est, irritum, ac nullum sit.

Piorum locorum bona administratorum arbitrio ne locentur; sed publice locanda proponantur, facta omnibus conducendi potestate.

Quos pijs locis aliquid debere constiterit, ijs eorum locorum bona locari ne liceat.

Qui piorum locorum bona conducere uoluerit, det idoneum fideiussorem, cum quo iure agi possit æque, atque cum ipso principali conductore. Aliter facta locatio, et conductio irrita, ac nulla sit.

Vt autem hæc, cæteraq. omnia, quæ Tridentina synodus de Hospitalibus, et alijs pijs locis statuit, facilius Episcopi præstare possint; præcipimus parochis, ut diligenter singula, quæ in parochijs suis sint Hospitalia, et pia loca, eaq. præsertim, in quibus re ipsa hospitalitas, cæteraue administratorum munera non exerceantur; ad Episcopum quamprimum deferant, cuius arbitrio parochi huius officij prætermissi pœnas dabunt.

Rogamus autem principes, et magistratus omnes, ne Episcopos suo officio fungentes, et contra contumaces iure agentes impediant; sed ea, qua decet pietate, eos omni ope, et auxilio iuuent.

In petendis eleemosynis, Hospitalium, et aliorum locorum piorum nomine, hæc præcipue seruari iubemus.

Vt in illis Hospitalibus, et pijs locis re ipsa, quæ debetur hospitalitas, et pia opera exerceantur: ut ea loca sint in illa diœcesi, in qua eleemosyna petenda sit; neque ea ad utilitatem eiusmodi locorum alienæ diœcesis conuertatur.

Vt, qui petet, sit eiusdem diœcesis.

Sit bonæ existimationis.

Non fuerit ex numero quæstorum, quos damnauit sancta Tridentina synodus.

Illud officium gratis, uel constituta certa mercede, præstet; nec ullo modo particeps sit eleemosynarum.

Ab Episcopo eiusdem diœcesis scriptam licentiam quotannis renouandam, impetrarit.

Qui contra, quam hoc decreto sancitum est, petierit; ab Episcopo grauiter puniatur.

Cui etiam Curæ erit, ut quæ eleemosynæ collectæ fuerint, uere in pium tantummodo eorum locorum usum, quorum nomine petitæ fuerint, conferantur.

In Hospitalibus, pijsq. diuersorijs, ubi hospitalitas exercetur, mares cum fœminis, etiam specie matrimonij, nisi id certissime constet, uersari ne liceat; neue ea loca, quæ bonorum subsidio sint addicta, circulatoribus, aleatoribus, nebulonibus, et istiusmodi nequissimis hominibus pateant.

Mendici, morbum simulantes moneantur, ut se in aliqua arte potius exercentes, inde sibi honestum uitæ subsidium compararent, quam ignauiæ ac desidiæ dediti, ostiatim, in triuijs, et in templis miserrime mendicent.

Si id recusauerint, curent Episcopi, ut eijciantur; neque illis domorũ hospitalium præterea aditus pateat.

Summopere uero hortamur principes, et magistratus, reliquosq. omnes Christi fideles, ut mendicos, uere ægrotos, unum in locum conducendos, ibiq. eleemosynis sustentandos, studiosissime curent.

Pœnam excommunicationis eo ipso subeundam proponimus notarijs, scribisq. omnibus, qui testamenta, codicillos, aliasue tabulas de legatis ad pias causas, de rebus, quæ pro male partis, uel furto ablatis, relicta sunt, quas ipsi rogati conscripserint, aut ab alijs scripta apud se habeant; nisi ad tres menses Episcopo id significauerint. Iis uero, qui posthac eius generis negotia scripserint, nisi intra mensem, cuius initium fiat à morte testatoris, eidem Episcopo rem notam fecerint; eamq. particulam de legatis, uel relictis rebus descriptam, et auctoritate publica munitam, debita mercede accepta, illi tradiderint. Quæ omnia sic agantur, nisi iustum intercesserit impedimentum; quo sublato, ea, quæ supra scripta sunt, notarij exequantur.

Decretum autem hoc nostrum bis quotannis ab omnibus parochis populo, sibi commisso, recitari uolumus.

Curent Episcopi, ut retento piæ eleemosynæ instituto, tollantur publicæ illæ comesationes, cæteraq. huius generis, quæ à sodalitatibus, quas confratrias, uel confraternitates uocant, præsertim intra ambitum ecclesiarum die Pentecostes, et die Cœnæ Domini, ac certis alijs solennibus festis diebus, pietatis specie fieri solent, non sine bonorum offensione, proposita pœna suo arbitratu.

Episcopi omnem curam, et operam suam conferant ad erigenda, et instituenda ex auctoritate summi Pontificis loca pia, quæ Montes pietatis appellantur, in singulis ciuitatibus, et insignioribus oppidis; unde mutuas pecunias pauperes possint accipere.

Eaq. et quæ iam constituta sunt, studiose, et fideliter administranda curent.

Principes autem, et magistratus obsecramus, ut ea in re Episcoporum studium, et diligentiam omni ope adiuuent.

Nec in eis quidquam præter sortem, nisi pro ministris, et alijs necessarijs sumptibus, idq. ex summi Pontificis auctoritate, accipiatur.

De monialibus.

Vt in monasterijs regularium mulierum, quæ in religionem Deo se dicarunt, et integra conseruetur uetus disciplina, et, si fortasse usquam deprauata est, restituatur; ad eamq. se se ipsæ conformantes, in rerum diuinarum contemplatione liberius conquiescant: nos has pie recteq. uiuendi formulas, partim concilij Tridentini decretis traditas, partim pro ratione horum temporum ad prouinciæ nostræ utilitatem constitutas, ab omnibus in hac prouincia monialibus, etiam quæ Regularium curæ commissæ, uel alia quauis ratione Episcoporum iurisdictioni subiectæ non sunt, ex facultate à summo pontifice Pio IIII. nobis data, seruari omnino iubemus.

De monialium numero.

Ex Tridentini concilij iussu, unicuique monasterio eum Superior monialium numerum constituat, qui pro modo, et facultate loci, et consuetis eleemosynis sustentari commode possit; idq. intra annum facere studeat; neque eum numerum, nisi facta monasterio, annua, quæ satis sit, fructuum accessione, augeri ullo modo liceat.

Monasteria, in quibus duodecim non sunt, quæ professæ uelo utantur, quæq. eum numerum proprijs fructibus, aut consuetis eleemosynis alere non possint, transferre, et cum alijs monasterijs eiusdem, aut alterius ordinis unire studeat Episcopus diligenter; uocatis ad id Superioribus regularibus; si modo res agatur eius monasterij, cuius cura ad illos pertineat.

Si uero eiusmodi unio minime expedire uideatur, eum numerum monialium tempore interire, et ad nihilum redigi sinat, adempta omnino illis monialibus facultate recipiendi nouitias.

Earum autem monialium monasteria, et monasteriorum fructus iam nunc alijs monasterijs, aut locis, quibus ex legibus eius ordinis deberi uidebuntur, attribuantur.

De præfectis, et alijs ministris monialium.

Episcopi ad duos menses, posteaquam hæ constitutiones in lucem editæ erunt, Abbatissas, et quascumq. præfectas, quæ suum præfecturæ officium perpetuum esse profitentur, edicto etiam, si ita iudicarint, moneant, proposita priuationis pœna, quam ipso facto subeant, ut illa iura, sibi à sede Apostolica concessa, ad alterum mensem ipsis, aut eorum uicarijs, ac simul illarum Superioribus, si Regularium curæ commissæ sunt, exhibeant; ut an recte se habeant, cognosci, et de ijs, si opus erit, ad summum Pontificem referri possit. Quod si eo præscripto tempore non exhibuerint; eo dignitatis gradu illas priuatas Episcopus declaret; detque operam earum Superior, ut aliæ in earum locum rite sufficiantur.

Nulla monialis ambiat, aut ullo quouis modo, siue directe, siue indirecte per se, aut per aliam, honores, officiaue cuiusuis generis sui monasterij quærat, hac constituta pœna, ut et ipsa, et quæ sibi in ea re fauerint, in Capitulo per tres sextas ferias ad pedes singularum monialium terram deosculantes, suam accusent ambitionem. ipsaq. præterea, si id officium consequuta erit, eo, cæterisq. muneribus priuetur, Superioris arbitratu.

Singulæ, propria uoluntate deposita, et ad obtemperandum paratæ, sibiq. Dei gloriam, et communem monasterij utilitatem tantummodo proponentes, ad honores, et officia eas eligent, quas, omni remoto huma-

nitatis

nitatis affectu, spiritus sancti impulsu, ad id munus magis idoneas esse iudicauerint.

Præfecta, quocumque nomine appelletur, ex Tridentini concilij decreto ne minor quadraginta annis eligatur; quæue in uita honestæ laude uixerit octo annis, postquam professa est. Quod, si in eodem monasterio non eiusmodi reperiatur, ex alio eiusdem ordinis deligi possit. Sin autem Superiori, qui electioni praeest, hoc etiam incommodum esse uideatur, Episcopo, uel alio Superiore consentiente, eligatur ex ijs, quæ in eodem monasterio triginta annis maiores natu sint: quæue annis saltem quinque post professionem recte uixerit. In reliquis constitutiones singulorum ordinum monasteriorum seruentur.

Huiusmodi præfecta, et eius uicaria, Discretæ etiam, quæ alio nomine matres consilij uocantur, ubi eæ à Capitulo eligi consueuerunt, tacitis suffragijs coram Superiore, aut eius ministro eligantur; qui extra monasterium ad cancellos, siue clatros stet, ex decreto Tridentini concilij.

Nequaquam autem ad hæc officia deligi possint, nisi præfecta duas ex tribus partibus calculorum tulerit, uel suffragijs, uel accessu. Vicaria uero, et Discretæ pluribus dimidia parte suffragijs creentur.

In quibus monasterijs plures germanæ sorores sunt, si earum una monasterio præficitur, reliquæ sorores, neque uicariæ, neque Discretæ, neque ianitrices fieri: neque scribæ, aut celerariæ officio fungi possint.

Minora uero officia, ueluti ianuæ, rotæ, sermonibus præpositarum, earumue, quæ nouitias docent, sacristiæ præfectarum, et quæ ijs præsunt, quæ manuum industria sese exercent, illarum præterea, quæ scribæ, aut ratiocinatoris munere funguntur, et quæ ægrotis ministrant, ab eo, qui electioni præest, una cum confessore, præfecta, uicaria, et Discretis pro earum mentis conscientia, quibus opportunum uidebitur, tribuantur. Quo decreto nihil derogatum sit ijs monasterijs, in quibus ad huiusmodi officia Capituli suffragijs moniales deligi solent.

Earum officia, quæ electæ fuerint, sint duorum annorum, aut, in quibus ea esset consuetudo, ad summum trium. Illis cum perfunctæ fuerint, tantundem saltem temporis uacent ab officijs; nec in eisdem confirmari possint à monialibus; nisi grauis causa extiterit, iudicio Superioris probata; qui etiam eas ante tempus, officio præfinitum, inde mouere possit, si id male administrant.

Quæ delectæ fuerint, quemadmodum earum obedientia postulat, officia suscipiant, et eorum munera sine recusatione humiliter exequantur; quæ aliter fecerint sine iusta causa, quæ Superiori probata sit, iure suffragij priuentur, ut neque ipsæ alias eligere, neque ab alijs eligi possint, arbitrio Superioris.

Præfecta monasterij, tamquam communis omnium monialium mater, ipsarum, et corporis, et animæ saluti diligentissime consulat; easq. studiose admoneat, ut puro corde sint, uitæq. integritatem seruent, et ad perfectionem uirtutum omnium contendant; si quidem quæ religionem susceperunt, nisi ad summum illum gradum pro uiribus peruenire conentur, minus sane efficiunt, quam debent, pro uitæ, et ordinis instituto, quod profitentur. Meminerit autem sibi reddendam esse rationem iustissimo iudici erratorum, quæcunq. moniales eius negligentia, aut culpa admiserint.

Inprimis uero curet, ut pax, et concordia sororum conseruetur, sublatis, quantum ab ea fieri poterit, omnibus dissidij ac discordiæ causis, ut, quemadmodum debent, unum corpus, et unus spiritus in carum sponso Iesu Christo, perfecto charitatis uinculo colligetur.

Studeat etiam, ut singulæ suo munere recte fungantur; neque ulla alterius officium occupet, nisi auxilij causa; idque ipsius iussu, et, ut omnia ordine perficiantur, inprimisq. ut silentium horis ac locis præscriptis seruetur. Si uero alicuius importunitas, aut re, aut uerbo, sororum pace perturbata, charitatem uiolarit; acerrime ab ipsa præfecta, et, si opus erit, à Superiore etiam monialium puniatur, et eius animi elatio edometur.

Huic autem præfectæ, eiusue uicariæ, quæ, illa absente, eius uim, et locum obtinet, moniales omnes omnino obedientiam, et obseruantiam præstent, quemadmodum earum uotum postulat.

Quæ uero eius iussa neglexerit, neque pænitentiam sibi impositam adhibere noluerit, aut superbe, et iniuriose responderit, non habita eius dignitatis ratione, aut contumaciter defendendo, uel excusando, eam impedierit, quominus illas reprehendat, aut castiget, quæ aliquid commiserint; ut sua contumaciæ, et insolentiæ graues pœnas pendat, apud Superiorem accusetur ab ijs, quas Discretas appellauimus; quæ nisi id fecerint, flagella, disciplinæ nomine, sibi semel adhibere, et humi cibum capere cogantur.

Singulis etiam hebdomadis præfecta monialium conuentum, siue Capitulum habeat, corrigendi causa moniales pro erratis, quæ ipsæ publice, uel in suorum officiorum munere admiserint, quorum ueniam ipsæ sponte, atque humiliter coram omnibus petant, eisq. pænitentiam imponendi, aliaq. adhibendi, quæ earum instiitutis tradita sunt ad pias in humilitate, et sui contemptione continendas, atque ad uirtutes omnes studiose sectandas.

Caueant autem moniales, ne pænitentiam, sibi à præfecta impositam, pertinaciter recusent; neue superioris temporis delicta sibi inuicem iniquo animo obijciant. Quæ hoc commiserit, ei hæc sit pœna, ut statim ad singularum monialium pedes terram exosculetur; sibiq. flagella nomine disciplinæ adhibeat.

In negotijs paulo grauioribus præfectæ nihil decernāt; nisi scientibus, et consentientibus maiori ex parte Discretis, seu Matribus consilij.

In ijs uero, quæ maioris sunt deliberationis, præfectæ uniuersum monialium Capitulum conuocent; idq. ipsis ratum sit, quod maiori monialium parti placuerit. In omnibus autem tacitis suffragijs caueant moniales, ne suffragij pilas, uel calculos inter se tradant in manus. Iis, quæ id commiserint, ea pœna sit, ut priuatæ

Capi-

Capitulo neque eligere, neque eligi suffragio possint, arbitrio Superioris.

Ad suffragia autem de quacumque re ferenda non admittantur, nisi quæ triennium post emissam professionem in monasterio fuerint commoratæ.

Discretæ probitate, et prudentia cæteris monialibus antecellant.

Neque sint pauciores quatuor, ubi moniales plures non sint quadraginta; quod si plures sint, saltem sex creentur.

Moniales reliquarum sermonibus audiendis eiusmodi præponantur, quæ ætate matura, et spectata probitate sint. Hæ diligenter, fideliterq. suo officio fungantur: et ita loquentibus reliquis adsistant, ut, quidquid tum intus, tum foris dictum, factumue fuerit, ipsæ audiant; ac studiose animaduertant. Nec enim quidquā aut ita secreto proferri, ut eas lateat; aut, quod indignum sit Dei ancillis, dici, aut fieri patientur: in quo si quidquam secus commissum fuerit earum culpa, uel negligentia, grauissima pœna sui Superioris arbitrio puniantur.

Nouitiarum curam sola magistra electa loco, à cæteris monialibus separato habeat: alia præterea nulla.

Hæc nouitias in timore, et cultu Dei, et in obseruatione religionis erudiat: conetur q. et uitæ exemplo, quæ nullam habeat ansam reprehensionis, assiduisq. admonitionibus, ita eas instituere in spiritualis, et sanctæ uitæ ratione; ut progredientes, Deo adiutore, perfectæ eius ancillæ possint euadere.

Quæ autem sibi id temere assumpserit, ut aliquam ex nouitiis erudiat, ius ei suffragij adimatur; ut neque eligere, neque eligi possit, quandiu Superiori placuerit.

Ianuæ septorum monasterij die clausæ sint una saltem claue; quæ ab antiquiore ianitrice custodiatur, ut, cum opus fuerit, aperiri possint. Nequaquam autem aperiantur, nisi duabus ianitricibus præsentibus. At noctu duabus clauibus diuersis claudantur, quarum altera asseruetur à præfecta, altera uero ab eadem ianitrice antiquiore.

Cum autem ianua aliqua necessaria causa aperiuntur, moniales non audeant eo accedere, ut externum quidquam aspiciant, uel cum ullo omnino, aut mare, aut fœmina colloquantur. Quæ id ausa fuerit, includatur in cellam, ubi tam diu sit, quamdiu Superiori uidebitur. qua pœna etiam plectatur ea, quæ ianuæ præposita est, si aut id permiserit, aut eiusmodi petulantiam statim ad Superiorem non detulerit.

Quo tempore mutantur officia; una, aut duæ moniales maturæ, ac prudentes præficiantur monialium laboribus.

Hæ ad rotam recipiant, quæ elaboranda sunt; iisq. distribuant, quæ ad id opus faciendum sunt idoneæ: quibus perfectis, ea ex eadem rota restituant iis, quorum sunt, accepta mercede, semper ea præsente, quæ rotæ est præposita.

Nulla præterea quidquam, quod elaborandum sit, ne cognatorum quidem, aut affinium, accipiat. quæ contra fecerit, singulis uicibus sibi flagella disciplinæ nomine adhibeat eo loco, quo moniales operibus elaborandis exercentur.

Si quæ uel morbo, uel iusta alia causa non impedita, pigritia, uel desidia, aut pertinacia quadam ab huiusmodi laboribus abstinuerit; obsonio priuetur totum id tempus, quo labori non incubuerit.

In loco item, ubi moniales in laboribus exercentur, lectio quotidie adhibeatur; qua absoluta, inter se conferant, quæ audierint, certatimq. eiectis uitijs, ad uirtutes consequendas se ipsas cohortentur.

Curet laborum magistra, ne sermones, aut cantus profani, aut à monialium conditione, et instituto abhorrentes, inferantur.

Præfecta, etiam si earum officium sit perpetuum, scribæ, ac reliquæ, quæ monasterij bona quocumq. modo administrant, fideliter, et accurate eorum rationem præscriptam habeant.

Singulisq. tribus mensibus ad Capitulum summatim referant rationes accepti, et expensi; ut omnes, quo modo se res monasterij habeant, intelligere possint. Verum quotannis rationem rerum omnium, quas administrarint, separatim Superiori reddant, aut eius uicario, ac, si fuerint, monasterij curatoribus deputatis. Quæ autem aut sibi uindicarint, aut perperam perdiderint monasterij bona, Superioris arbitratu acerrime puniantur.

Vt autem nulla fraudis occasio relinquatur; in singulis monasterijs singulæ capsæ constituantur ad hunc usum, ut in illis communis pecunia collocetur: quæ duabus clauibus, iis inter se diuersis, clausæ sint; quarum altera à præfecta monasterij, altera à maiori Discreta asseruetur. Nec uero capsa aperiri, aut in ea poni pecunia, aut inde auferri possit; nisi et præfecta, et maior Discreta, et scriba monialis, quæ eius rationem ineat, interfuerint.

Duabus item clauibus, iisq. diuersis, horrei, et eius loci, ubi farina asseruetur, ostia concludantur: quæ singula à singulis matribus, et officio præpositis, custodiantur. Eæ autem semper adsint, cum triticum, uel farina importatur, uel exportatur.

Præfecta, et moniales bona monasterij alienare, permutare, locare, aut contrahere nullo modo possint: nisi sciente, consentiente, ac præsente rerum Superiore, aut eius Vicario: seruatis item cæteris, quæ iure seruari debent. Aliter contractus irritus, ac nullus sit.

Neque item ædificare, nisi consentientibus Superiore, ac ciuibus monasterij curatoribus. Qui operam dabunt, ut id quam minimo sumptu, commode, ac decenter fiat.

Quæ præpositæ sunt curæ ægrotantium, pias, et misericordes se illis præbeant, quanta maxima possunt et patientia, et diligentia: ac tales se illis præstent, quales cæteras uellent, si ipsæ ægrotarent.

Aegrotis cibus, et medicamenta opportuna à præfecta, et ab electis ad id ministris ita adhibeantur, ut monasterij facultates tulerint.

Præfecta autem charitatis causa eas quotidie uisitet,

ut, et

ut, et solatio sit; et melius ab eis cognoscat, ac curet, quę ipsis sint necessaria.

Si uero aliqua moritur, confessor cum comite, quem Superior approbarit, ingrediatur septa monasterij tunc, cum eius corpus ad sepulturam dandum fuerit: pieq. ac celeriter, quod eo tempore persoluendum sit, officio fungatur.

De puellis ad religionem admittendis.

Cum primum puellę ad suscipiendum sacrum habitum offeruntur, monialium prefecta parentes, uel eos, quorum curę commissę sunt, admoneat excommunicationis, quę proposita est à sacro Tridentino concilio ijs, qui suas puellas, uel alienas inuitas eum cogunt suscipere, aut profiteri religionem. Idem ab earum Superiore fiat, cum eius consensus requiretur.

In ijs monasterijs, in quibus moniales pauciores sunt quinquaginta, duę tantum germanę sorores, aut tres, quę sint unius generis, ac familię, recipi possint.

Vbi uero plures sunt quinquaginta monialibus, ibi tres tantummodo sorores, aut quatuor eiusdem familię recipi liceat: si ita monialium Capitulo uideatur.

Prefecta, et moniales de puella, earum suffragijs ad suscipiendam religionem admittenda, quidquam polliceri, aut Capitulum cogere non audeant; priusquam libero loco ab Episcopo, aut ab eo, cui ipse id munus delegarit, puella secreto examinata, ac probata, facultatem suscipiendi in eo monasterio religionem scripto consequuta fuerit, consentiente etiam illius monasterij Superiore.

Ab ijs autem omnibus prius diligenter inquiratur de moribus, uita, ętate, quę maior sit duodecim annis, ac de libera, et pia uoluntate puellę.

Quę anno saltem antequam examinetur, et monialium Capitulo admittenda proponatur; propositum religionis suscipiendę in eo monasterio, et Episcopo, et monialibus, earumq. Superiori patefecerit, ut interim huiusmodi inquisitio mature fieri possit. Quo etiam tempore ipso confessori illius monasterij, aut cui Episcopus eiusmodi munus puellas has audiendi commiserit, semel singulis mensibus peccata sua confiteatur, sacrosanctamq. sumat Eucharistiam, ac persępe moniales in locis collocutionum alloquatur; ut ab eis tum explorari accuratius, tum admoneri melius possit de omnibus, quęcumque illi agenda, et ferenda erunt religionis causa intra septa monasteriorum; ne ullo umquam tempore conqueri, et inscitiam excusare possit.

De puella admittenda ad suscipiendam religionem, ac mox etiam nouitia ad professionem, ferantur tacita suffragia; ut singulę moniales, nullo affectu impeditę, libere suę conscientię possint satisfacere.

Nec uero huiusmodi puella ad religionem, neue nouitia ad professionem recipiatur: nisi duas ex tribus partibus suffragiorum tulerit.

Puellę ad religionem admissio aliter facta, quam prescriptum sit, irrita sit, et nulla.

Prefecta uero, cuius culpa, uel negligentia id factum fuerit, ab officij administratione submota, uelo etiam ad sex menses eo ipso priuata esse intelligatur.

Prefecta autem statim de suffragiorum exitu Superiorem admoneat: ut in librum, ad huiusmodi usum institutum eius nomen, quę recepta sit, ab eo referatur.

Cum primum suffragijs Capituli aliqua recepta est, statim omnes uestium delitias, et uanem ornatum deponat: et nigro, uel fusco uestitu, aut albo, at non serico induatur ea modestia, et submissione: ut omnes intelligant, eam mundo renunciasse: ut Deo religiose inseruiat. quo uestitu semper utatur; donec in monasterium introeat; et interea à choreis, et spectaculis inanibus abstineat.

Quę uero eo modo, quo diximus, recepta fuerit, monialium uestibus in monasterio indui non possit: nisi sex mensibus, postquam recepta fuerit, idque concessu Episcopi, et monialium Superioris; quibus liberum sit, uel producere, uel contrahere illud semestre tempus, quemadmodum eis expedire uidebitur.

Tumultus autem euitandi causa, deducatur mane ad monasterium ab intimis propinquis mulieribus, nulla pompa, nulloq. inuitatu aliorum; et sola introducatur in ecclesiam interiorem monasterij: Missaq. audita, et sumpta communione, cęterisque solemnibus cęremonijs adhibitis, coram reliquis monialibus, à Superiore, aut monasterij confessore uestiatur, qui illam adeo grauem, sacramq. actionem aliquo pio sermone prosequatur. Quod etiam in professione seruetur.

Superior, siue confessor hanc cautionem adhibeat, ne puellę nouitię nomen gentilium fęminarum imponat; sed sanctarum, quę ab Ecclesia celebrantur.

Quę puella postquam monialium uestem susceperit, amplius e monasterij septis exire non possit: nisi fortasse nondum professam pęniteret in monasterium introisse. Si uero semel exierit, nulla illi in posterum facultas redeundi concedatur.

Nouitię causa ante professionem ex decreto Tridentini concilij nihil monasterio detur, prćter id, quod necessarium sit ad uictum, et uestitum eius temporis, quo fuerit in nouitiatu; quod totum reprćsentari uolumus, antequam puella in monasterium ingrediatur.

De nouitijs ad professionem recipiendis.

Quoniam ex Tridentini concilij decreto professio ante decimum sextum annum expletum, et ante annum probationis post susceptum habitum facta, nulla est, nullamq. parit obligationem; curent Episcopi, ne nouitia ulla ante illam ętatem, et tempus ad professionem admittatur.

Prefecta autem monasterio triginta ante diebus Episcopo significet, quo tempore nouitia professura sit; ut, uel ipse, uel, si is abest, impediturue, alius, cui ille id negotij dederit, nouitię uoluntatem cognoscat: perspiciatq. an eiusmodi conditionibus sit, quas monasterij illius, et ordinis regula postulat: an item monasterium idoneum. Ei denique demonstret, quam grauis ea res sit, quamue multas res tria illa religionis uota requirant:

uant: ut ea, antequam ad professionem recipiatur, uinculi uim intelligat, quo se obstringi uult.

Si præfecta id facere neglexerit, eiusdem Tridentini concilij decreto ab eius officio tamdiu amoueatur, quo ad Episcopo uidebitur.

Nouitia ue examinetur intra septa monasterij, sed extra, in publica eius monasterij ecclesia, ut libere et fidenter suam uoluntatem exponere possit.

Quod uero professione facta, eleemosyna gratia ad professam sustentandam monasterio datur, id quo tempore puella religionis habitum suscipiet, apud uirum, monialibus, et earum Superiori probatum, deponatur; ut nullo impedimento tum monialibus præsto esse possit.

Nulla autem renuntiatio bonis à nouitia fiat; nisi, quemadmodum à concilio Tridentino iussum est, facultate ab Episcopo, uel eius uicario permissa, ad duos proximos menses ante professionem fiat.

Et quoniam, quæ moniales, professione facta, uelum susceperunt, quotidie suæ religionis diuinum officium dicere debent, nulla ad professionem admittatur, quæ congrue legere, et officium dicere nesciat. Id autem experiri debebit is, cuius officium est eas examinandi: qui, se præsente, eam legere iubebit.

Professionis autem, et diei, et anni, quo facta est, in libro, ad eum usum confecto, memoria conseruetur, manu eius monialis, quæ scribæ officio fungitur: adhibita subscriptione eius, quæ professa sit, si modo scribere sciuerit; et Superioris, qui eam admiserit.

Quo die puella profitetur, uel monialem habitum induit, in foresterijs, ædibusq. monialium, ab eius propinquis, et amicis conuiuia ne fiant; neue bellaria dentur.

De diuinis officijs, precationibus, et lectione monialium.

Cum ad sanctimoniales ualde pertineat laudare assidue Deum creatorem, conseruatorem, et redemptorē mundi, eidem gratias agere, et supplicare, ut suam misericordiam omnibus hominibus ad salutem impertiat; idcirco moniales omnes die noctuq. chorum frequentent: sacrisq. officijs distincte, attenteq. ab ipsis, et uoce, et pio animi affectu celebrandis, intersint: illis solum exceptis, quarum præfecta iusti impedimenti excusationem acceperit.

Adsint autem singulæ initio diuinorum officiorum, congruenti sui ordinis uestitu indutæ, in suis ac proprijs locis; et usque ad finem persistant: non prius inde discedentes, quam præfecta, aut uice eius alia, discessus significationem fecerit; nisi necessitate aliud postulante, id eadem permiserit.

Soni, cantus, qui honesti, et spirituales non sint, colloquia etiam, risus, quidquid præterea indignum est domo Dei, et eius diuina maiestate, cum qua colloquimur in oratione, omnino amoueantur.

Quæcumque autem contra hæc, quæ iussa sunt, aliquid fecerit, præfectæ arbitrio pro modo culpæ acriter puniatur.

Et, quia mentis oratio tanto præstantior ea, quæ solum ore exprimitur, quanto anima est excellentior corpore; pijs incredibile solatium affert, et fructum; eosque quotidie nouis cumulat muneribus, in Deum quodam modo conuertens: ideo moniales, et Velatæ, et Conuersæ præter horas canonicas, aliasq. orationes, quas ex officio habere debent, quotidie in chorum uniuersæ conuenientes, nisi necessario impediantur, saltem per horam, mentalem orationem adhibeant: semihora uidelicet post matutinum, itemq. post nonam, aut completorium, sublatis ad Deum mentibus pijs, et salutaribus rebus contemplandis. præsertim uero uitam, doctrinamq. D. N. IESV CHRISTI, atq. eius sancta mysteria studiose meditabuntur, passionem uidelicet, mortem, resurrectionem, ascensionem in cælum, extremum aduentum ad iudicium, beatorum gloriam, et damnatorum supplicia; aliaq. eiusmodi, quæ ad Dei gloriam, et propriam proximorumq. salutem pertineant.

Quoniam uero à Tridentina sancta synodo prohibetur, ne in choro, uel monasterij septis, sed in ecclesia publica sanctissimum Christi corpus conseruetur; efficiant Superiores, ut eiusmodi decreto ubiq. obtemperetur.

Diebus festis ut otium, à quo mala omnia oriuntur, euitetur; moniales tempus, quod sibi à diuinis officijs, et consuetis orationibus superfuerit, in sacra aliqua lectione consumant, quæ ad Dei et sui ipsius cognitionem eas ducat, uiamq. monstret perfectionis, et æternæ uitæ, idq. uel separatim, uel coniunctim faciant; cum huiusmodi lectio suauis, et fructuosa sit animarum oblectatio; uitia coerceat; ad uirtutes inflammet. contra autem inanium librorum lectio mentes corrumpat.

Quod ne accidat, Superior, aut confessor omnes monasterij libros perspiciat, et recognoscat; singulas moniales in uirtute obedientiæ suos proferre cogens.

De communi uitæ usu, ac de proprietate tollenda.

In omnibus monasterijs, quod ad cibum, potum, somnū, uestitum, cæterasque res attinet, omnes communiter uiuant; ut à sacro Tridentino concilio decretum est: neque quidquam inter eas differat, aut alia alij præferatur, aut post habeatur, quemadmodum uotum paupertatis postulat: ut tuum, et meum, atque omnis priuata rerum possessio, et re, et uerbo omnino tollatur, omnis etiam superuacaneus, et inanis rerum usus.

Neque ulla sit, quæ quidquam possideat, aut adhibeat ut proprium; etiam si ad necessitatem concessum sit.

Omnes itaque monasterij prouentus, cuiuscumq. generis sint, eleemosinæ etiam, et quæstus ex laboribus, liuelli præterea, legata, et bona mobilia, et immobilia, quæ testamento relicta, et quæ donationis, uel alia quauis causa obtinuerint, à singulis monialibus ad communem monasterij utilitatem conferantur. Præfecta uero pro sua prudentia et humanitate ex illis ipsis bonis eius necessitati potissimum consulat, ad quam pertinerent, nisi obstaret paupertatis uotum.

Vtq.

Vtq. omnis proprietatis occasio tollatur de monasterijs, confessores, ac præfecta, uoti paupertatis accuratius seruandi gratia, monialibus suadere studebunt; ut curent omnes uestes lineas, laneas, uel pelliceas, aut cuiusuis generis in communi loco asseruandas: duasq. ex monialibus, quo tempore mutantur officia, ijs excutiendis, purgandis, et sarciendis præficiendas: quæ etiam sororibus in singulas hebdomadas pro tempore, et, ut usus feret, eas distribuant. nullaq. uestes apud se habeat, præter eas, quæ ad quotidianum usum sunt necessariæ.

Aegrotarum uero uestes, contagionis nomine suspectæ, separatim custodiantur, aut apud illas ipsas relinquantur.

Dona, quæ singulis mittantur, ad præfectam adferantur: nec ulla possit illa accipere, aut ad usum adhibere, nisi sciente, et consentiente præfecta. Quæ in id omnino incumbere debet, ut ex monasterio uitium proprietatis, tanquam multorum malorum causam, euellat. Neque cuique permittat, ut pecuniam apud se habeat.

Ter autem in singulos annos, Præfecta una cum Discretis, cellas, et suppellectilem singularum monialium diligenter inquirat; et scrutetur, ne ulla quidquam habeat proprij, aut plus quam quantum ei ad suum usum concessum fuerit.

Quod, si quæ proprij aliquid tenere deprehensa, aut conuicta fuerit; ea biennio actiua, et passiua uoce priuata sit ex Tridentini concilij decreto; atque etiam iuxta sua regulæ, et ordinis constitutiones puniatur. multoq. magis, quæ ex communi, aut ex eo, quod alicuius usui tributum sit, furtim sibi aliquid uindicauerit.

Si præterea speculum, catellus, unguenta, aut suffimenta, et huiusmodi inanium rerum quidquam apud aliquam repertum fuerit; Superior statim id e monasterio auferendum, et eam apud quam inuentum fuerit, acriter puniendam curabit.

Monialis siue uelata, siue conuersa sit, eleemosynam dare, largiri, aut uendere esculentas res, uestes, aut bona, cuiusuis generis sint; etiam si ad usum ei attributa sint, aut etiam legare omnino non possit. Quæ secus fecerit, uelum ei per mensem adimatur; ac ter se uerberibus ad disciplinam affligere cogatur.

In quo tamen integrum sit præfectæ concedere facultatem; cui concedi debere iudicarit, aliquid deuotionis, ac religionis causa, uel aliud exiguum elargiendi propinquis, aut bene merentibus.

Ad sonitum minoris campanæ omnes conueniant ad benedictionem mensæ, quam præfecta, uel uicaria, uel, ipsis absentibus, antiquior Discreta faciat.

Deinde loco, et ordine discumbentes non prius discedant, quam Deo gratiæ actæ fuerint. quæ non obedierit, uno die obsonio priuetur: ac postremo loco in mensa sedere cogatur.

Mane, et uesperi ad primam, ac secundam mensam aliquis spiritualis liber, qui ad religionem incendat, quotidie legatur, omnibus discumbentibus, cum silentio, et attentione audientibus: ut una cum corpore mens etiam recreetur.

Vniuersæ moniales, si fieri possit, uno loco dormiant, à præfecta, aut à uicaria optime concluso; cuius claues ab ipsa præfecta asseruentur.

Singulæ autem in singulis lectis omnino dormiant, et in singulis etiam cellis; si tanta ibi sit copia cellarum, ut omnes capere possint.

Cellæ uero diu, noctuq. apertæ sint; ut præfecta in singulas horas inspicere eas possit.

Dato autem signo eundi cubitum, locoq. ubi dormitur, clauso, præfecta, aut eius uicaria, aut aliqua ex Discretis, omnes cellas uisitet; ut, an omnes suis dormiant locis, animaduertat.

De clausura, et quæ ad eam tuendam aliqua ratione pertinent.

Monialibus nulla quidem nimia diligentia uideri debet ad eius thesauri custodiam, cuius causa propinquis, rei familiari, ac terrenis omnibus rebus, curisq. renuntiantes, in septa monasterij se incluserunt.

Vt igitur sanctum earum propositum, ea ex parte, quæ diaboli insidijs maxime patet, communiatur, curent Episcopi, ut ad omnes fenestellas, ubi colloquendum sit, duo ferrei clatri, seu cancelli construantur; qui saltem palmo distent, alter ab altero.

Inter uirgas ferreas, quibus singuli cancelli compacti sunt, non plus omnino, quam uncia intersit.

Sint autem uirgæ ita solidæ, ut neque facile frangi, neque flecti possint.

Intimo uero cancello, quo moniales ad colloquendum accedunt, ferrea lamina appingatur, quæ moueri nequeat; sitq. exiguis foraminibus, ad audiendi tantum commoditatem perforata, cui lineus pannus nigri coloris, ligneis tabellis affixus, instar fenestræ, quæ aperiri possit, cum erit colloquendum, apponatur.

In ea lamina fieri possit quadrata fenestellula nouem tantummodo unciarum, cuius clauis à præfecta custodiatur; neque eam fenestellulam aperire liceat, nisi quo tempore colloquendum sit cum Episcopo, uel ordinis Superioribus, aut cum parentibus, et fratibus monialium, et alijs arcta propinquitate genere coniunctis: aut cum instrumentum aliquod confici, uel sacrum sermonem audiri oporteat.

Quod uero ad huius fenestellulæ concessionem attinet, excepta sint monasteria, quorum moniales uel lege, uel consuetudine ab externis hominibus conspici nunquam solent.

Ostia locorum, quæ collocutioni solum, et intus, et foris sunt attributa, semper clausa sint: quorum claues sint apud antiquissimam earum monialium, quæ audiendis sermonibus sint præposita. nec, nisi cum opus sit longiori collocutione, aperiantur. cæterum ianitrix ex clatrata ianua fenestellula, ianua tamen clausa, rotaria ex rota respondebunt pulsantibus.

Loca autem intus, et foris collocutioni attributa, cum ibi sint, qui loquantur, semper pateant, ut quinam sint, uideri possint.

Ostia,

bitia, per quæ à septis monasterij in exteriorem ecclesiam patet aditus, ad mensem muro obstruantur. Si quid in hoc præfectæ culpa, uel negligentia commissum fuerit, ea ex officio, et uelo Superioris arbitrio priuetur.

Omnes fenestræ, et cancelli, et quicumq. locus, per quem moniales externam ecclesiam introspicere possint, inædificentur, præter fenestram, in qua collocata est rota; et fenestellulam ad solum sacrosanctæ Eucharistiæ sumendæ usum constitutam, ac illam fenestram, per quam corpus, et sanguinem Domini nostri Iesu Christi, à sacerdote celebrante elatum, aspicere possint.

Ea fenestra perpetuo lineo panno contecta sit, qui tantummodo, cum sustollitur sacrosancta Eucharistia, amoueatur. Fenestræ autem ratio sit eiusmodi, ut sacerdos ex altari moniales intueri nequeat.

Curent Episcopi, et alij Superiores, ne e uicinorum ædibus, quicumque illi sint, monasteria inspiciantur; maxime uero si fratrum cuiusuis ordinis, aut presbyterorum ædes illis immineant: quo casu parietes altius tolli, et nouos ædificari iubeant eorum sumptibus, quorum Episcopi, et ij, qui monasteriorum curatores sint, interesse iudicauerint, quacumque appellatione remota.

Quamobrem etiam secularium principum auxilium implorent, ut monialibus ab externorum hominum aspectu, et auditu liberis secure per monasterium ambulare liceat.

Regulares uiri in posterum, ne in ea loca migrent; neue areas, monasterijs monialium proximas, ædificandi causa emant: unde monialium aspectus fieri possit. Moniales item monasteriorum ædificatione uicina regularium uirorum ædibus, aut ijs locis, unde ipsæ ab illis inspici possint, in posterum prohibemus.

Aedes proximæ monasterijs sanctimonialium, famosis mulieribus ne locentur.

Neue ibidem spectacula, cantus, saltus, ludi, et huiusmodi profanæ res, et inanes exerceantur; quæ eas à sacro officio auocare, aut ipsis offensionis causam præbere possint.

Quemadmodum à sacro Tridentino Concilio sancitum est, moniali professæ nulla ratione e monasterij septis egredi liceat; nisi ex causa legitima, quæ ab Episcopo probata sit.

Huiusmodi uero licentia egrediendi nullo pacto permittatur; nisi id grauissima res, et summa necessitas postularit; neque ijs monialibus, quibus, nisi ex summi Pontificis concessu, egredi fas est. Apostatæ, fugitiuæ, et delicti causa eiectæ e monasterijs, quæ cum sacro uestitu, aut sine eo uagantur, non sine scandalo religionis, ab Episcopis, cæterisq. earum Superioribus, petito etiam sæcularium principum auxilio, ad sua monasteria redire cogantur; ut ibi dignas pœnas pendant suorum scelerum. Quod si Superioribus in monasteria restitui debere minime uideantur, in earum mulierum numerum, quas Conuertitas uocant, cum bonis, quæ attulerunt ad monasterium, adscribantur. Ea autem bona illis mortuis, priori monasterio restituantur.

Si quæ monialis in monasterij septa marem, aut fœminam cuiusuis ætatis, conditionisue, etiam matres, aut sorores suas, introduxerit, tribus mensibus in carcerem concludatur; eiq. singulis sextis ferijs ieiunanti nihil præter panem, et aquam ad cibum, et potum adhibeatur; atque ad annum uelum adimatur. Eandem pœnam subeant, quæ rotæ, et ianuæ præpositæ fuerint; præfecta etiam, et quæuis aliæ, quarum consensu id commissum sit.

Quicumque uero clericus, siue sæcularis, siue regularis, cuiuscumque ordinis, aut laicus cuiuscumque status, dignitatis, gradus, conditionis ipsarum monialium septa interdiu, uel noctu introire ausus fuerit, præter excommunicationis pœnam, quam ex concilij Tridentini decreto ipso iure subit; alijs etiam grauissimis pœnis, habita persona, criminisq. ratione, puniatur. Et si ecclesiasticus sit, aut beneficia obtineat, suorum etiam ordinum munere ex Ordinarij uoluntate prohibeatur; suisq. omnibus beneficijs priuetur. Quo decreto excipimus eos, quibus ob necessariam monasterio eorum operam, et industriam Superior septa ingrediendi facultatem, quotannis renouandam, scripto permiserit, Is autem meminerit sibi a Tridentino concilio ius ademptum esse eiusmodi facultates concedendi, nisi in casibus necessarijs; ideoq. caueat, ne, quæ intus officia moniales obire possunt, ad ea præstanda externi in septa monasterij introducantur. Atque ut in hac necessitate dignoscenda una eademq. ratio ubique seruetur, et ille facile concedendi usus coerceatur; Episcopus adhibitis in consilium omnibus monasteriorum Superioribus, etiam regularibus, statuat, ac præscribat, quæ opera in monasterijs necessarium externorum ingressum requirant. Quam uero rationem in hac re præscripserit, ea ab omnibus, etiam Regularibus, inuiolate seruetur.

Intra septa monasterij mares, et fœminæ cuiusuis generis, etiam si ipsis monialibus inseruiant, uel sint ætate confecti, nulla de causa pernoctare possint, proposita pœna excommunicationis latæ sententiæ, quam, et is, qui pernoctarit, et præfecta, quæ id permiserit, subeat. quibus addantur aliæ pœnæ Superioris arbitratu.

Neue intus in eisdem septis boues, equos, et iumenta cuiusuis generis alant.

Si contra fiet, præfecta tres menses ab officij sui munere amoueatur.

Moniales cum nemine externo omnino colloquantur; nisi is licentiam scriptam, et obsignatam à Superiore monasterij, aut ab eo, quem is suo nomine substituerit; atque in cancellaria Episcopali gratis descriptam attulerit. Quæ contra id fecerit, priuetur trium mensium facultate loquendi cum externis omnibus cuiusuis sexus, etiam propinquis: cogaturq. singulis sextis ferijs eius temporis, disciplinæ nomine, flagella sibi publice adhibere, et orare eo psalmo, Miserere mei Deus. Licentiæ autem, scripto permissæ, accipiantur ab ijs, quæ rotæ sint præpositæ; priusq. ad præfectam deferantur, quam illæ accersantur, quæ scripto nominatæ sint.

sint. Præfecta ubi scriptum legerit, manumq. et signum eius agnouerit, cuius officium sit facultatem colloquendi concedere, benedictione adhibita, permittat ijs, quæ scripto nominentur: ut cum illis tantummodo loquantur, qui nominatim descripti sint: idq. ad communem collocutionis fenestellam, non ad ianuam, neque in ecclesia, aut alibi, præsentibus semper monialibus arbitris ei muneri præfectis. Quæ uero ad colloquendum accesserint, breui finem loquendi faciant: caueantq. ne tempus, quo nihil est pretiosius, inani, aut inutili sermone consumant.

Non est ferendum, ut moniales, præsertim sacris diebus, aberrantes ab oratione, cæterisq. pijs exercitationibus, sermonibus minime necessarijs tempus consumãt. Idcirco, quibus diebus sumitur sacrosancta Eucharistia, et quoties dies festi ex præcepto Ecclesiæ celebrantur, tempore etiam Aduentus, et Quadragesimæ in uigilijs præterea de præcepto, omni denique tempore, cum diuina fiunt officia moniales cum externo nemine omnino colloqui possint: nisi necessitas ita postulet.

Moniales uero tam, quæ audiendis sermonibus præpositæ sunt, quam illæ, quæ loquentur; ne monasterium absurdis, et inanibus rumoribus compleatur, cum nemine omnino communicent, quæ ab externis acceperint: nisi cum præfecta, si eis expedire uidebitur, ut aliqua ad eam referantur.

Vigilent præfectæ, et quæ sermonibus audiendis præpositæ sunt, ne quisquam ad colloquendum cum monialibus accedat, simulato eius nomine, qui scripta licentia nominatur. Quod si id à quoquam commissum fuerit, is ab Episcopo: quæ uero cum eo collocuta fuerit, et, quæ scientes permiserint, à suo Superiore, harum constitutionum præscripto, graui pœna eorum arbitratu afficiantur.

Quicumque uero clericus siue secularis, siue regularis, cuiuscumque ordinis, aut laicus cuiuscumque status, dignitatis, gradus, et conditionis ad monialium monasteria accesserit, et cum earum aliqua, non impetrata, ut præscriptum est, colloquendi facultate, sermonem habuerit, grauiter puniatur.

Hoc autem edicto neque patres, neque fratres teneri uolumus, quibus non impetrata illa colloquendi facultate, sed seruatis cæteris regulis, hac ipsa de re latis, cum filiabus, et sororibus tantum colloqui, non tamen septa unquam ingredi licebit.

Nemini omnino neque sacro, neque profano, neque mari, neque fœminæ liceat adire monasteria monialium docendi causa cantum, quem figuratum uocant.

In ijs tamen monasterijs, in quibus non in exteriori ecclesia à secularibus, sed intus à monialibus organo sonatur, permittere poterit Superior alicui uiro, moribus, et ætate ab Episcopo probato, ut foris ad fenestellam collocutionis monialem organistriam tantum sonandi artem edoceat, si in eo studij genere plus proficere necesse habeat.

Hæc autem intus, ad ipsam fenestellam discens, comparabitur; cui semper assistent duæ ex ijs, quæ audiendis sermonibus præpositæ sunt.

Quæ contra fecerit, siue præfecta, siue alia, uelo priuetur; alijsq. præterea pœnis afficiatur, arbitratu Superioris.

Organum autem in posterum ne constituatur; nisi locus, in quo apte locetur, Superioris iudicio ante probetur.

Prohibentur etiam moniales ipsæ intus, aut per alios foris sonare musicis instrumentis, præter organa, et harpichordium, quo ars organo sonandi discitur.

Ne liceat monialibus depositi, aut custodiæ causa, in monasterio habere pecuniam, gemmas, uestes, aut eius generis res ullas cuiusuis personæ, nec uasa quidem florum, aut fruticum.

Quod, si qua in præsenti habeant, ut omnis incommodi causa tollatur, ad tres menses, quibus debent, ea restituant.

Contumacibus, aut negligentibus pœna sit; præfectis, officij; cæteris, ueli spoliatio.

Moniales, ne animi quidem relaxandi causa, secularium uirili, aut muliebri uestitu utantur; cum dedeceat Dei famulas, uestes, ab earum professione alienas, induere. uerum, decoro semper seruato omnium, et temporum, et actionum, permittente præfecta, honeste, et quemadmodum sacras Deo uirgines decet, animum remittere licebit.

Moniales etiam ne offulas, aut cætera huiusmodi conficiant donandi gratia, prohibemus; propter temporis iacturam, et sumptum, qui in eas impenditur. Quæ contra decretum aliud commiserit, uel permiserit, Superioris arbitratu puniatur; maxime uero in præfectam animaduertatur.

Nulli moniali fas sit ad quemquam secreto litteras scribere, præter Superiorem, et Episcopum, si de aliqua graui re esset admonendus.

Neq. ad se missas litteras aperire, et legere, nisi præfecta prius eas coram uicaria legerit; aut se præsente legi iusserit.

Quæ contra hanc legem aut scripserit, aut acceperit litteras, per duos menses e sua cella pedem non efferat: et singulis sextis ferijs, ita ieiunare cogatur, ut tantum pane, et aqua uescatur. Ac, si eæ litteræ suspicionem aliquam criminis haberent, ea, ad quam scriptæ fuerunt, præter prædictam pœnam, sex menses, et facultate loquendi ad fenestellam monialium collocutionis, et uelo priuetur.

Verum, ne præfecta falli possit, fictis ei litteris ostensis, quæ aliæ sint ab acceptis, et ab illis, per quas responsum est; quæ rota præpositæ fuerint, omnes accipient litteras, quæ ad monasteriũ peruenerint; easq. statim ad præfectam afferent. à qua etiam litteras, à monialibus scriptas, accipient clausas, et obsignatas coram eadem ipsa. Quas deinceps nuncijs externis tradent,

De conuersis.

Conuersis, minimum quadraginta annos natis; et Superiori probatis, facultas sit exeundi e septis monaste-

rij. propter negotia monasteria, necessaria; permittente tamen præfecta, quotiescumque exeundum fuerit. Cui etiam liberum sit, eas, si ita uidebitur, intra septa semper retinere. quod ut faciat, si modo possit, eam uehementer cohortamur.

Ad funera autem ne prodeant, nisi quæ ordinis sint mendicantium.

Exeuntes uero binæ prodeant; neque longius discedant, altera ab altera, quam ut se inuicem aspicere, et audire possint.

Quibus si ex urbe egredi contigerit, semper in eodem lecto somnum capiant.

Caueantq. ne in cuiusquam famosæ personæ domum introeant, etiam si illa de monasterio bene merita fuerit.

Neue in domicilijs, ubi aliæ honestæ mulieres non habitent, pernoctent.

Neue litteras, aut mandata clam perferant.

Aut quidquam inane monialibus renuncient, quod foris uiderint, aut audierint.

Delinquentibus pœna sit carcer, aut etiam grauior arbitratu Superioris.

De puellis sæcularibus, quæ in monasterijs educantur.

Puellæ seculares cuiusuis generis, conditionis, et ætatis, quæ nunc in clausura monasterij, educationis, aliaue causa commorantur, post annum e monasterio exire cogantur, nisi omnibus ijs præditæ, quæ ad suscipiendam religionem, monasterij institutis, Tridentini Concilij, et harum constitutionum decretis requiruntur, monachalem uestem sumere uoluerint. Episcopis tamen facultas permittitur probabili de causa prorogandi tempus suo arbitratu, consentiente Superiore regulari in ijs monasterijs, quæ ei subiecta fuerint.

In posterum puellæ, educationis causa, in monasteria ne recipiantur sine licentia, scripto permissa ab Episcopo, ac Superiore regulari, si ei subiectum fuerit monasterium, cui etiam prius accesserit scriptus Metropolitani consensus.

Hæc autem licentia non concedatur puellis, quæ habeant, à quibus regi, et educari commode possint; aut ijs, quæ decimum annum non compleuerint, aut maioribus quindecim annis.

Quæ semel exeunt e monasterio, amplius aut in illud, aut in ullum præterea aliud admitti non possint; nisi cum moniales fieri uoluerint.

Huiusmodi autem puellæ nigri tantummodo, aut fusci, uel albi coloris uestes, non sericas, adhibeant. Nullo præterea exquisito ornamenti genere utantur; ne sint cincinnatæ; neue habeant inaures, nec monilia; aut eius generis inanes delitias.

Cum propinquis, alijsue externis ne colloquantur; nisi eisdem seruatis, quæ supra de monialibus eo in genere decreta sunt.

Dormiant, cibum capiant, uersenturq. loco separato à monialibus, ijs exceptis, quæ ipsis regendis, et instituendis præpositæ sint: cum nullaq. moniali consuetudinem habeant, præterquam in ecclesia; cum Missa, aut diuina officia celebrantur.

Puellarum alimenti, et educationis causa quotannis monasterio non minus soluatur triginta aureis; cuius pecuniæ dimidium in singulos sex menses repræsentetur. Quod si ea pecunia per ipsos sex menses non numerata fuerit; puellæ ad suos remittantur, quos magistratus monasterio omnino satisfacere cogant.

Quæcumq. ex ijs puellis monialis fieri uoluerit, ad propinquos suos mittatur, aut ad eos, qui ipsius curam habent, apud quos saltem per mensem maneat; priusquam ab Episcopo, aut ab eius ministris examinetur. idq., ut facilius, ac melius eius libera uoluntas exquiri, et explorari possit.

Puellas uero, domi suæ foris uiuentes, neque litteras, neque ullam omnino artem monialibus docere liceat; ne ad fenestellas quidem, aliaue collocutionis loca. quod, si id monialium præfecta quouis modo permiserit, semestri administrandi officio priuetur.

De concionatoribus, confessoribus, uisitatoribus, et capellanis.

Qui monasterijs præsunt, doctos, prudentes, ac pios concionatores adhibeant; qui bis saltem in singulos menses ad cancellos collocutionis monialium, uel ad fenestellas ecclesiæ, Dei uerbum prædicent, easq. erudiãt in omnibus, quæ ad Dei cultum, et sempiternam salutem consequendam pertinent.

Concionatoribus autem ne liceat cum monialibus separatim colloqui; nisi eis à Superiore monasterij licentia permittatur.

Præficiantur etiam monialibus confessores, et ætate prouecti, et prudentes, et Deum timentes; qui semel saltem in singulos menses audiant peccata monialium: eisque sacrosanctam Eucharistiam administrent: quemadmodum sacrum Tridentinum concilium debere censuit.

Nemo Regularis peccata monialium possit audire; nisi prius à generali Capitulo, aut sui ordinis Generali, aut, eo absente, ab ipsius uicario generali probatus fuerit: cuius rei fidem fecerit Episcopo eius loci, ubi fuerit monasterium, aut eius uicario omnes monialium, et sæculares, et regulares confessores, confecto biennio, aut ad summum triennio, mutentur: nisi iusta aliqua, aut necessaria causa Episcopo, aut eius ordinis Generali, si Regularibus subiectum sit monasterium, postulare uideatur, ut illis tempus prorogetur.

Iidem monasterij septa ingredi non possint; nisi id eis à Superiore aliqua de causa concessum fuerit; excepta causa administrandi sacramenta ægrotis monialibus, cum graui, et periculoso morbo laborant.

Quo tempore dum intra septa commorantur, eos duæ aut tres moniales, quæ ætate cæteris præstent, comitentur. Eædemq. omnes prosequantur, quicumque septa monasterij introierint, etiam Superiores, ac uisitatores, facta prius significatione sonitu minoris cãpanæ monialibus se recipiendi. Quã cõsuetudinẽ nisi præfecta seruarit, officio moueatur Superioris arbitrio.

Confes-

Confessores in monasteriorum locis, quos foresterias uocant, cibi capiendi causa ne morentur, nisi confessionis tempore.

Neque tum etiam ibi noctu cubent, nisi cum alicui ex monialium numero mors instaret, ut praesto esse possint administrandis sacramentis, et reliquis pietatis officijs; aut cum propinquum monasterio domicilium non habent; ut in multis monasterijs quae sunt in dioecesi.

Nemini autem confessori saeculari, aut regulari assidue habitare liceat foris in foresterijs, et aedibus monialium; aut earum sumptibus ibi uiuere; nec, si in ijs locis dormitur, quae monasterium attingunt, fenestrae, aut rota sint. Et, si sunt, statim muro obstruantur; ut nihil a monialibus, quod in eo loco agatur, aut dicatur, aspici, aut audiri possit.

Clatri lamina, et linea tela fenestellulae eius loci, ubi moniales confitentur, ita compactae cohaereant, ut remoueri non possint: et inde tantum audiri, aspici autem nullo modo possint.

Qui uero confessores in ijs deliquerint, statim et officio priuentur; et facultas tum adeundi illud monasterium; tum diuina administrandi eis arbitrio superioris adimatur.

Eandem poenam subeant omnes Regulares, et alij cuiusuis generis clerici, qui cibum, aut somnum capient in locis collocutionum, ac foresterijs monialium; aut munera alicui moniali, quae secundo, arctioriue cognationis gradu coniuncta non sit, dederint, aut ab ea acceperint.

Superiores tamen, suo arbitratu, cum illis colloqui, et in foresterijs uesci, et cubare possint, quo tempore uisitant monasteria: si tamen ibi fratrum sui ordinis monasteria non habeant. Quae si sunt, apud eos diuersari debent, neque graues esse monialibus.

Iidem pecuniam, munera, aut praemia à monialibus ne accipiant; quo illae aperte intelligant in eiusmodi uisitatione tantummodo ab eis consuli Dei gloriae, et monialium saluti.

Liceat uero ijs Superioribus, qui premuntur inopia, sumptu monialium uiuere, cũ eas uisitant, aut adeunt alia de causa, quae ad ipsarum utilitatem spectet.

Regularibus, qui fratres sunt monialium, permissu Superiorum, quemadmodum supra dictum est, semel in singulos annos cum sororibus monialibus tantum colloqui liceat; idque praesentibus ijs quae collocutioni praepositae sunt. quod, si illi aliquos secum adduxerint, ij cum monialibus omnino ne colloquantur, proposita ea poena, quae superius colloquentibus sine licentia est constituta.

Socij confessorum Regularium sint aetate prouecti, et Superiori suo probati. neque cum ulla moniali colloqui possint, nisi cum praefecta, et rota, aut foresteriae praeposita; si quid opus sit confessoribus tum, cum peccata audiunt, eiusdem poenae periculo.

Praeterea Superiores ex decreto sacri Tridentini concilij quotannis idoneum confessorẽ extraordinarium monialibus sibi subiectis exhibeant. cui, curent, ut uniuersae confiteantur; ut, quae huiusmodi indigent medicina propter aliquem occultum animi morbum, neque ipsae eam postulare, aut accipere ab usitato confessore unquam auderent, liberius mederi suis malis possint: ac diaboli laqueos euadere, una cum reliquis confessori nouo sua peccata confitendo.

Sacerdotes, qui in monialium ecclesiis publicis rem diuinam facturi sunt, bene audiant; et bonis moribus sint: et ab eo etiam approbati, qui monasterio praesidet.

Ex quibus, qui à monialibus mercede conducuntur, non ab illis, sed à Superiore, aut eius iussu à confessore monialium deligantur.

Qui, nisi eis facultas scripto concessa sit, cum monialibus ne colloquantur: nisi cum ijs, quae sacristiae praesunt; quibuscum ad rotam ecclesiae quam breuissime loquantur de his tantummodo rebus, quae ad Missae sacrificium sint necessariae.

Ne magnifici, et sumptuosi apparatus fiant, cum dies festus ecclesiae monialium celebratur: sed pij, ac modesti, et qui religionem, non inanem aliquam speciem praeseferant.

Quo non admittantur musici, figuratum cantum, aut quoduis musicum instrumentum adhibentes.

Praefecta monialium neminem ad monasterij famulatum, et procurationem admittat, cuius aetas, et mores earum Superiori probati non sint.

Eiusdem etiam Superioris sit approbatio eorum, qui nunc monialibus inseruiunt. Quo in numero medici, tonsores, furno, aut pistrino praepositi, caeteriq. omnes intelligantur, quibus in monialium septa introeundum sit.

Qui monasterij res procurant, quotannis suae administrationis rationem reddant ijs, quos diximus; et ad duos menses bonis praedibus caueant cancellarijs Episcoporum, se fideliter rationem reddituros suae administrationis. Quod si facere neglexerint, officio priuati censeantur.

In parochialibus ecclesiis, quae monialium monasterijs annexa sunt, perpetui uicarij, ex formula Tridentini concilij praescripta, ab Episcopis constituantur.

De propria regula, et constitutionibus his assiduae legendis.

Quia moniales, quae professae sunt, non solum Dei, et sanctae Ecclesiae praecepta, quae Christianis omnibus praescripta sunt; sed etiam suae regulae, et ordinis leges, et instituta seruare debent; operae pretium erit, illis suae uocationis, et professionis debitum officium in memoriam quam saepissime reuocare.

Ideo in uirtute sanctae obedientiae praecipimus, ut in singulis monasterijs ab aliqua moniali, caeteris professis audientibus, quotidie legatur saltem caput unũ constitutionum regulae, aut ordinis, cui adstrictae sunt. Cuius lectionis initiũ fiat à primo, et ita procedatur ad extremum; ac deinceps ad primum caput redeatur: ut eodem ordine, ac progressione seruata, nunquam sacrae huius exercitationis usus intermittatur. Praeterea has etiam constitutiones frequenter legi iubemus,

mus, ut crebra salutarium praeceptorum commemoratione moniales in obeundo suo munere diligentiores euadant. Quae in re praefectam monemus, ut caeteras ad summam legum obseruationem non minus exemplo suo inuitet, quam auctoritate compellat.

Denique praecipitur omnibus monialium confessoribus, ut illis uniuersis semel legant, et explicent omnia haec decreta: quae, in uulgarem sermonem conuersa, ad communem prouinciae utilitatem primo quoque tempore curabimus edenda. eaque, ut omnino, quemadmodum debent, seruent, uehementer cohortentur.

Quae moniales arctioribus constitutionum, regulaeq. uinculis adstrictae uiuunt; non is est animi nostri sensus, ut ab illis susceptae uitae institutis discedant, sed una cum iis haec quoque decreta ab illis seruari iubemus.

De Iudaeis.

Ut, quantum possumus, Iudaeis corrumpendi Christianorum mores, et eosdem per fraudem auferendi occasionem adimamus; ipsosq. ad uiam salutis traducere studentes, ex sacrorum etiam canonum decretis, edicimus,

Ut iudaei semper, et quocumque iter faciant; uiri pileum, seu birretum crocei coloris; mulieres impositum reliquo capitis integumento, pannum eiusdem coloris ferant.

Ne Christiani ad conuiuia, nuptias, uel dies festos, et synagogas iudaeorum accedant; aut cum eis ludant; uel, quod detestabilius est, choreas cum iudaeis agant.

Ne iudaeis christiani in famulatu esse possint.

Ne christiani, si in diem, uel horam, iudaeis operas suas locauerint, apud illos cibum capiant.

Ne christianae mulieres, iudaeorum nutrices in eorum domibus esse ullo pacto possint. Nec uero extra eorum domos, nisi cum necessitas, Ordinario probanda, postularit.

Ne christiani iudaeos medendi causa ad se arcessant.

Ne in contrahendis inter se matrimoniis eorum opera utantur.

Ne christianae mulieres iudaeos fucos, pigmentorum, aut ornandi se causa adhibeant.

Agros, praedia ecclesiarum iudaeis locari, uasa, uestes, aliamue sacram, uel ad usum ecclesiae destinata, uendi, aut pignori dari ne liceat.

Ne in aedibus, quae ecclesiis uicinae sint, iudaei habitent. Et si qui in eis nunc habitant, inde eorum unus quisque omnino migrare cogatur.

Ne christiani cum iudaeis [illegible], mutuationes, uel alia [illegible] contrahere audeant.

Ne iudaei ante Paschatis diebus in publicum prodeant; neque [illegible], uel [illegible] christianorum religionis [illegible].

Ne dignitatem, uel publicum officium, quod ad christianos [illegible] alicui [illegible], iudaei [illegible].

Haec, et reliqua, quae de christianorum cum iudaeis conuersatione sacris canonibus constituuntur, curent Episcopi, et principes, ac magistratus, pro sua quisque auctoritate, poenis contra christianos, et iudaeos acrioribus constitutis, ut inuiolate seruentur.

Vehementer etiam à principibus petimus, ut in singulis ciuitatibus certum locum constituant, ubi iudaei separatim à christianis habitatum conueniant. Et, si quas proprias aedes iudaei in ciuitate habent; intra sex menses eas uere, non autem simulato contractu, christianis uendi iubeant.

Illud praeterea pro sua pietate principes statuere debebunt: ut iudaei in quibusuis contractibus, et negotijs, quae cum christianis habuerint, in libris suis conscribendis, litteris, et lingua uulgari nostra, non autem sermone, aut characteribus hebraeis utantur. Si secus fecerint, seuere puniantur: nullumq. inde ius eis esse possit agendi, uel excipiendi.

Omni denique diligentia illos in eo eniti aequum erit, ut fraudulentam, et insidiosam iudaeorum cum christianis contrahendi rationem, et eorum facultatibus inhiantem auaritiam comprimant, et coerceant.

Monemus uero Episcopos, ut ab hominibus pijs ac peritis linguae hebraicae, et rituum iudaeorum, uel, si huiusmodi non reperiantur, ab alijs doctis, ac bonis uiris curent fidem, ac doctrinam christianam iudaeis praedicandam.

Ad eas conciones iudaei omnes iussi conueniant; sed pueri, et puellae seorsum à parentibus, atque alijs maioribus natu, concionatorem audiant: qui ipsos familiariter instituat; et interrogantibus benigne satisfaciat.

In quo signum aliquod conuersionis cognitum fuerit, is ab alijs separetur: et in domum aliquam cathecumenorum, ad id paratam, deducatur; ubi diligenter omnia, quae scire christianum oportet, doceatur.

Cathecumeni ne baptizentur, nisi prius diligenter instructi, et examinati fuerint, praesertim si grandiores sint.

Baptizati curae alicuius probi uiri, saltem per annum committantur, qui uitam illorum ac rationibus regat, ac moderetur.

Ut diebus festis Missam, conciones, ac Vesperas obeat. Alijs diebus aliquo artificio, quo uictum quaerere possint, utantur.

Ne cum iudaeis ullam omnino consuetudinem habeant.

Nec cum christianis, quorum uita flagitiosa sit.

Curet Episcopus, ut iudaeus, qui ad fidem se conuerterit, omnia bona sua habeat: ac si filius familias sit, legitimam, et quaecumque alia bonorum pars, ei iure debita, à patre etiam uiuente, detur. aut si uendere fuerit, ei dos [illegible], uel [illegible], unde ali possit, ex praescripto constitutionis Pauli Tertij summi Pontificis, praesertim in iis, quae ille [illegible] de ijs [illegible], quae ex usuris comparata sint.

De poenis, et alijs, quae generatim ad has constitutiones pertinent.

Quibus poenis, nostris in hac prouinciali Synodo decretis, de[illegible] uetauimus, nihil de illis quemadmodum [illegible]

deno-

derogamus, quas ueteres canones, et sacrum Tridentinum concilium in eadem peccata constituerant. Quare negligentes, uel contumaces, et illis, et ijs pœnis puniendos decernimus.

Quotiescumque delicti causa clerici mulctandi sunt, quæ ab illis exigenda erit pecunia, nullo modo ad Episcopum perueniat; in eiusue commoda quauis ratione conuertatur: sed idem Episcopus parte pecuniæ, quæ tertiam non superet, assignata delatori, reliquam pijs operibus, aut locis, quibus ei uidebitur, omnino attribuat. Quam pecuniam, si qui piorum locorum, aut operum administratores intra mensem ab eo die, quo solui debet, numerandam, non exegerint; ea Seminario iam nunc adiudicata intelligatur. Notarius autem, qui attributionis instrumenta confecerit, triduo ea de re loca pia, quorum intererit, admoneat. alioqui eis sua pecunia satisfaciat.

Mulctas uero, quæ ob delicta ecclesiastica uel mixti fori, laicis, à iudicibus ecclesiasticis irrogabuntur, ad hunc modum diuidi uolumus.

Vt tertia parte pijs locis, aut operibus, eadem, quæ supra diximus, conditione addicta, tertia ad fiscum principum sæcularium pertineat: reliquum accusatori detur.

Quibus uero tum clericis, tum laicis pecunia mulcta imponenda fuerit, si sint soluendo, ne eis pœnam remittant Episcopi: nisi graui de causa. Quod iudicium eorum conscientiæ periculo sit: sin inopes sint, pecuniam aliqua alia salutari pœna commutent, quæ eius generis sit, ut peccatorum uulnera contrarijs remedijs curentur.

Quidquid consensus, approbationis, sententiæ, uel alio huiusmodi nomine, Episcopi ex facultate, in hac synodo eis permissa, concesserint, et ab ipsis, et ab eorum quibusuis ministris, gratis omnino detur.

Quamcumque facultatem ex decretis, in hac sacra synodo editis, habent Episcopi, eam ipsos per suos uicarios exequi posse uolumus: nisi in ijs, quæ propriæ ad ordinem Episcopalem pertineant: aut in quibus uicarij à sacris canonibus, aut a concilio Tridentino, uel à nobis expresse exclusi sint.

Si in his decretis, ante alteram Mediolanensis prouinciæ synodum, ulla difficultas orta fuerit, eius, et omnium, quæ ipsis decretis continentur, interpretationem, et explicationem Metropolitano reseruamus: salua semper sedis Apostolicæ auctoritate.

Quidquid de sacramentorum administratione, Missæ celebratione, diuinorumq. officiorum modo, et ratione in hac synodo decreuimus, id neque ad Mediolanēsem ecclesiam, quæ sancti Ambrosij præscripto, et instituto proprios ritus, ac cæremonias habet; neque ad cæteras, quæcumq. eodem iure, ac modo ex antiquissimo tempore sacra facere consueuerunt, in ijs quæ eius institutis ritibus, et cæremonijs expresse aduersantur, pertinere nolumus. Cæteris uero, et Mediolanensis ecclesia, et quæ eiusdem ritibus utuntur, æque teneantur, atque aliæ, quæ in prouincia nostra sunt, ecclesiæ.

Episcopi, duobus adhibitis de Capitulo illius ecclesiæ, cuius res agitur, quorum alter suo, alter Capituli iudicio deligatur, statuta, constitutiones, priuilegia, et indulta ecclesiarum cathedralium, et collegiatarum recognoscentes, accurate uideant, an in illis quidquam sit, quod ab ipsis sacri concilij Tridentini decretis sit alienum, ad quorum præscriptum omnia, et ex constitutione Sanctiss. D. N. Pij IIII. et ex eodem concilio corrigant, et emendent. Quod si Episcopo, et canonicis aliqua de ijs acciderit dubitatio, ad Metropolitanum referant: qui à summo Romano Pontifice explicationem eorum postulet, quæ difficultatem habere uidebuntur.

Vt nemini eorum, quæ in hac sancta synodo decreta sunt, ignorantiam excusare liceat; edicimus, ut ex quo primum die edita, in ualuis Metropolitanæ ecclesiæ proposita fuerint, ad duos menses, omnes se, et his decretis, et, si contra fecerint, pœnis, quæ eis continentur, teneri intelligant.

Ab eo etiam affixionis die eorum decretorum temporis initium sumendum decernimus, quibus aliquid intra certum tempus præstari iubemus.

Iubebunt præterea singuli Episcopi, si eis expedire uidebitur, ea omnia, suæ quoque cathedralis ecclesiæ ualuis affigi; et in proxima sua diœcesana synodo legi, ac recitari: quo studiosius eorum præcepta omnium animis inculcentur.

Singulæ etiam cathedrales, et collegiatæ, et parochiales ecclesiæ huius prouinciæ has constitutiones, certo aliquo loco collocatas, perpetuo asseruent. Episcopi singulis quatuor anni temporibus, si id opportunum censuerint, legi iubeant coram se, et canonicis ecclesiæ cathedralis, et collegiatarum omnia ea, quæ de uita, et honestate clericorum; deq. diuinorum officiorum celebratione in hac nostra prouinciali synodo statuta fuerunt: ut ea, crebro repetita, facilius in mores inducantur.

Maximas Deo gratias agere debemus, quòd, quæ pro cōmuni prouinciæ salute hoc tempore statuenda uidebantur, ad optatum exitum perducta sint: quodq. eiusdem beneficio principes uniuersæ prouinciæ y obtigerunt, à quibus omnem opem, auctoritatem, et auxilium in eis exequendis, quæ sancita sunt, iure optimo sperare, et expectare liceat. Quod ut ex animo, ac summo studio præstent, pro nostri officij munere, eos uehementer hortamur, et per uiscera Domini nostri Iesu Christi obsecramus.

Ex præcepto sacri Tridentini concilij collegimus, et cognouimus abusus omnes, qui in indulgentias ex superstitione, ignorantia, irreuerentia, aut quauis causa in prouincia Mediolanensi irrepserunt; ut Metropolitanus de ijs, ex sententia synodi, ad summum Romanum Pontificem referat: cuius auctoritate, et prudentia constitutis ijs, quæ huic prouinciæ nostræ expedire uidebuntur, fideles salutarem indulgentiarum fructum pie, et sancte percipiant.

Actum est diligenter à nobis ex præscripto sacri Tridentini concilij, quæ ratio iniri posset, ut aliquæ ecclesiæ cathedrales prouinciæ nostræ Mediolanensis, quæ

rum fuit tenues fructus, ita nouis prouentibus augerentur: ut, et ad illarum necessitatem, et ad Episcopalem dignitatem satis essent. Eam autem rationem nomine synodi Metropolitanus ad Sanctiß. D. N. referat. Qui cognita rei necessitate, pro sua prudentia, et pietate, et Episcopis, et ecclesiis consulere poterit.

Quia multa à summo Romano Pontifice, et publicæ totius prouinciæ Mediolanensis, et priuatæ singularum ecclesiarum utilitatis causa petenda sunt; decernimus, ut, quidquid ab eius Sanctitate communibus nostris, et qui adsunt, prouincialium Episcoporum litteris postulabitur, id huius synodi nomine, et auctoritate ita factum intelligatur, perinde ac si in sessione publice postulatum esset.

Omnia, et singula, quæ in hac sacra synodo decreta, actaq. sunt, qua debemus obedientia, ac reuerentia, auctoritati, ac iudicio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, omnium ecclesiarum matris, et magistræ, semper emendanda, et corrigenda subycimus.

LAVS DEO.

Finis Concilij primi.

CONCI-

CONCILIVM PROVINCIALE MEDIOLANENSE II.

Quod

CAROLVS BORRHOMAEVS

S. R. E. CARDINALIS TIT. S. PRAXEDIS

ARCHIEPISCOPVS

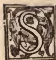
Habuit an. a Chr. nat. M. D. LXIX.

Pio Quinto Pontifice.

CAROLVS
BORRHOMAEVS
S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS
PRESBYTER CARDINALIS,

DEI ET APOSTOLICAE SEDIS
gratia Archiepiſcopus Mediolani.

Vniuerſis Prouinciæ noſtræ fidelibus ſalutem in Domino.

VPERIORI proximo anno prouincialem Synodum, tribus poſt alteram annis, ex Tridentini concilii præſcripto, habuimus. Qua in Synodo de Epiſcoporum prouinciæ conſilio, atque aſſenſu, hæc decreta confecimus, quæ, typis impreſſa, in lucem emitti iuſsimus. In iis nihil ſane quidem aliud propoſitum nobis fuit, niſi ut CHRISTI Domini gloriæ in primis ſeruiremus; et ſaluti ueſtræ, quantum in nobis fuit, paterna cura proſpiceremus. Quo igitur maximo poteſtis, et, quo certe debetis, ſtudio pietatis, ea uos ſuſcipite, atque obedientiæ ſpiritu ita ſeruate; ut iis paſtorum ueſtrorum uocibus excitati, ad omne Chriſtianæ pietatis officium in dies uos, adiutrice Dei gratia, longius progredientes, tamquam filii lucis, ambuletis, et fructum afferatis in omni iuſtitia et bonitate. Bene ualete in Domino, à quo uobis precamur pacem, et ſalutem ſempiternam.

IN NO-

IN NOMINE SANCTAE, ET INDIVIDVAE TRINITATIS PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS SANCTI.

OS CAROLVS BORRHOMAEVS, S. R. E. Tit. Sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, de consilio, et assensu Reuerendiss. Patrũ, Coepiscoporum nostrorum, in Prouinciali nostro concilio Mediolanensi secundo, hæc, quæ sequuntur, constituimus, ac decernimus.

TITVLVS I.

QVAE AD FIDEM TVENDAM Sacramenta ministranda, et alia Pastoralia munera pertinent.

Decretum I.

EPISCOPVS, edicto quotannis publice proposito, omnes et singulos suæ diœcesis homines, etiam quauis dignitate, gradu, honoreúe præditos, moneat, eidemq. in uirtute sanctæ obedientiæ, ac pœna excommunicationis latæ sententiæ proposita, id iubeat, ut si coram quispiam iam scit cuiusuis sectæ hæreticos homines, eoúe nomine suspectos, aut infames, aut quouismodo à fide catholica aberrantes, aut qui uerba hæreticalia protulerint, aut qui hæreticorum libros, scriptaúe, quæ quouis modo auctoritate Sedis Apostolicæ probibita sunt, legunt, uel apud se habent, decem ad summum diebus post edicti promulgationem, si uero in posterum sciet, decem diebus, post quam id norit, illos omnes et singulos, uel ipsi Episcopo, uel hæreticæ prauitatis Inquisitori denunciet. Parochis autem suis inbeat, ut edictum einsmodi in singulos annos semel Quadragesimæ initio, iterum ineunte Domini aduentu, publice in sua quisque Parochia, cum in Missæ frequentior populus adest, de scripto ipsi pronuncient, et promulgent.

Decretum II.

Quo studiosius Parochi in eam curam, quæ constitutione de fide initijs, a Parocho tradendis, superiori concilio præscripta est: incumbant; id etiam curet Episcopus, ut in singulis diœcesis suæ oppidis, et uicis doctrinæ Christianæ sodalitas instituatur, quæ in eo munere ipsos Parochos adiuuet. Cuius rei causa libellus, quem unusquisque Episcopus in sua diœcesis scholis, eo nomine institutis, adhibere poterit, iussu nostro edetur. Quibus autem locis sodalitas eiusmodi institui non poterit, in ijs duo, tresúe homines saltem deligantur, auctoritate grauiores; qui pro Christiana pietate id sollicitudinis suscipiant, ut pueros, adolescentesue ad parochum inducant, à quo in Ecclesia illi fidei rudimentis imbuantur.

Decretum III.

Vt detestabile blasphemiæ scelus, quam diligentissimè fieri potest, tollatur; præter ea, quæ superiori concilio Prouinciali sancita sunt, id Episcopi studeant, ut, in sua quisque urbe et diœcesi, hominum, qui zelo religionis accensi sint, sodalitatem Dei nominis instituãt, præscriptis eidem sodalitati regulis una cum Indulgentijs in Bulla expressis, quam fe. re. PIVS Quartus eius rei causa confecit.

Decretum IIII.

Quæ de quauis scientia problemata, uel axiomata, uel alia quæuis eius generis publice exercendi ingenij causa, aliaúe ratione proponi solent; curet Episcopus, ne in posterum antea proponantur, quàm ab ipso, aut ab ijs, quos huic rei præfecerit, cognitum sit, nihil in ijs subesse, quod doctrinæ fidei, et pietati Christianæ repugnet.

Decretum V.

Summorum Pontificum Bullas, quæ quotannis de quauis causa ab illis edentur, Episcopus duobus saltem post mensibus, quam illas Romæ editas cognouerit, in sua diœcesi eas potissimum promulgandas curet, quas promulgari in ijs ipsis iussum erit, tum illas itẽ, quas ad Ecclesiæ suæ gubernationem pertinere aliqua ratione posse iudicabit. Quarum omnium Bullarum librum confici, et in Episcopali Archiuio asseruari iubeat. Metropolitani autem cura sit, eas omnes, cum primum acceperit, ad singulos prouinciæ Episcopos mittere.

Decretum VI.

Episcopus, cum ad usitationis munus Sacerdotes idoneos adhibere potest, ne alijs inferioris ordinis clericis utatur.

Decretum VII.

Quo magis fideles ad rerum diuinarum cultum excitentur; Episcopus, non in sacramentorum solum administratione, uerum etiam, cum consecrationis, quæ cuiquam Ecclesiæ, Altariúe adhibetur uel benedicenda Campanæ, uel uelanda Monialis, uel alterius cuiusuis rei consecrandæ munus in conspectu populi aggreditur, illius mysterij, quod tractat, uim et rationem pie explicet.

Decretum VIII.

Quæ Ecclesiæ uel cathedrales, uel collegiatæ peculiarem parochiam habent, neque eius parochiæ curatio ad certas personas ex officio pertinet, in ijs curet Episcopus, ut quibus ea ipsa cura committetur, certum stipendium, aut emolumentum ad eorum uitam honeste sustentandam, ipsius Episcopi arbitrio, à Capitulo, uel ab ijs, ad quos spectat, attribuatur.

DE-

Decretum IX.

Cui in Ecclesia cathedrali id muneris datum est, ut oleum, aut chrysma sacrum Plebanis, aliisue distribuat; is in librum, eo nomine confectum, illarum Ecclesiarum nomina referat, quibus dederit. Pari ratione Praepositi, Plebaniue libro notent eas Ecclesias parochiales, quibus singulis annis sacra olea distribuerint.

Ii uero omnes ne illa aliis deferenda dent, nisi iis, qui sacris ordinibus initiati sunt. Hoc ipsum etiam seruetur, cum Parochus ad sacrum oleum aegris ministrandum accedit, ut ipse scilicet, non laicus homo, illud in itinere deferat.

Decretum X.

Cum id nostra superiori Prouinciali Synodo de compatribus praescriptum sit, ut illi tales deligantur, qui suscepti muneris partes explere possint; id autem ipsi praestare non queant, si ne rudimenta quidem fidei norint: idcirco ea cura sit Parochis, ut quos compatres ita imperitos nouerint, ut Symbolum fidei, siue ea, quae in Symbolo continentur, ignorent, illos eo officio suscipiendi de Baptismo infantes, fungi ne patiantur.

Decretum XI.

Quod superioris concilij Prouincialis decreto, de duabus Eucharistiae particulis, ad agrum deferendis, constitutum est; id quoniam non sine difficultate ubique, et semper obseruari potest: ideo ubi Episcopi iudicio, uel loci distantia, uel itineris, temporisue difficultas, uel alia causa impedit, quo minus illud praestari possit, tum licebit sacerdoti, eam sanctissimae Eucharistiae particulam solum deferre, quam aeger perceptu-rus est; ita tamen, ut, cum inde Parochus redit, non superpelliceo, non stola indutus sit, neque tintinabulum pulsetur, neque umbella adhibeatur, extinctis etiam luminibus, non palam uasculum deferatur.

Decretum XII.

Parochi Pascha tempore, sanctissimae Eucharistiae sacramentum iis tantum ministrent, qui non modo tunc in parochiae suae finibus habitant; uerum etiam maiorem anni partem, aut sex saltem menses in ea habitarint: nisi sint, qui paucioribus ante diebus, mensibusue illuc habitatum uenerint eo animo, ut in ea domicilium habeant; nisi item qui ab Episcopo, proprioue Parochofacultatem, scripto concessam, exhibuerint alio loco communicandi; tum praeterea nisi peregrini sint, et aduenae homines, idq. in parochia aliqua dioecesis; quod si in urbe, tum in cathedrali Ecclesia Eucharistiae sacramentum ij percipiant. Horum autem peregrinorum, et aduenarum, Eucharistiae sacramentum percipientium, nomina, cognomina, originis, seu domicilij locus uno in libro, fideliter asseruando à Parocho, ante omnia adnotentur. Quare singulis diebus, cum in Pascha Resurrectionis Domini nostri IESV CHRISTI *sacramentum Eucharistiae administrabunt, antequam illud cuiquam praebeant, ad populum conuersi, denuncient, ut si quis eorum, qui adsunt, Parochiae suae incola non est, ad suam quisque parochialem Ecclesiam abeat, ubi, quemadmodum canonum sanctionibus iussum est, eo tempore sacram Eucharistiam sumat.*

Parochi uero urbani admoneant, atque hortentur crebro eos, qui rus ire saepius solent, ut festis diebus illis solemnibus, nempe die Natali Domini, in Quadragesima, et hebdomada sancta potissimum, Pascha tempore, Ascensionis Domini die, in celebritate Corporis Domini, in die Pentecostes, ruri non habitent, sed in urbe, atque in frequentioribus oppidis; ubi à rusticatione feriati, sacris et diuinis officijs intersint; de uerbo Dei conciones audiant; ceteraq. Christianae pietatis munera praestent: quae ab unoquoque Christiano homine debita, solemnes, et stati illi dies maximè requirunt.

Decretum XIII.

Qui Pascha tempore Eucharistiae sacramentum non sumpserint, si postquam ter aut unica monitione, quae una pro tribus satis sit, etiam generatim moniti, in contumacia perseuerauerint: iubeat Episcopus, eos ipsos Ecclesia ingressu, et Ecclesiastica sepultura interdictos, in propria parochiali Ecclesia denunciari; tum eorum nomina descripta ad cathedralis, et parochialis Ecclesiae ualuas affigi: si uero in contumacia perseuerauerint, in eos praeterea, prout iuris est, animaduertat.

Decretum XIIII.

Episcopus de uita, et moribus mendicorum uagantium diligenter inquirat; itaq. aliqua ratione curet omnino, ut sacro Pascha tempore illi communicent.

Decretum XV.

Parochus cum uel sacrosanctam Eucharistiam, uel extremae unctionis sanctum oleum ad aegrum defert, in uia septem psalmos ex animo, pieq. dicat, uel alias religiosas preces.

Decretum XVI.

Oratio, quae quadraginta horarum dicitur, ne ulla in Ecclesia extra ordinem constituatur, sine Episcopi concessu. Isq. eam ita sancte geri curet, ut pij illius instituti ratio exigit.

Decretum XVII.

Quod summus Pontifex PIVS *Quintus, propositis excommunicationis, alijsq. poenis iussit, medicos ab aegrotantis curatione post triduum abstinere, nisi eo tridui spatio, de peccatis suis confessus ille sit; id Episcopus curet quam diligentissime obseruari. Rationemq. praeterea aliquam statuat, qua medicis ipsis facilius exploratum esse possit, aegrum peccata sua uere confessum esse.*

Decretum XVIII.

Ne Parochi usurarium manifestum, ut Gregorij Decimi con-

mi constitutione sancitum est, etiam si in testamento, aliańe quadam ultima uoluntate ipse mandarit ea restitui, quæcunque usuræ nomine acceperit, in sepulturam Ecclesiasticam tradant; nisi pro eorum facultatibus, re ipsa illis satisfactum sit, à quibus usuras exegerit; aut si ij absunt, Episcopo, Vicarioue eius, uel Parocho, intra cuius Parochiæ fines ille, dum uixerat, habitarat, uel Notario publico de restitutione cautum sit pignoribus, aut idonea sponsione facta. Qui uerò Parochus id generis hominem sciens sepelierit, is nouerit se excommunicationis pœna affectum esse, ex Clementis Quinti constitutione, in concilio Viennensi edita.

Decretum XIX.

Superioris Prouincialis concilij constitutione, et si contractus depositi, ex quibus aliquid ultra sortem percipitur, tum rei uenditionis, quæ modico precio fit, adhibita redimendi pactione, tum alios præterea quosdam contractus, ex sacrorum canonum iure, et probatorum Patrum sententijs, tanquam manifeste usurarios improbauimus; tamen quoniam sæpe, ficto meri depositi, et liberæ emptionis nomine, quasi liciti contractus specie, usuræ occultantur; idcirco et cum eis, qui eiusmodi contractuum, aliorumúe specie, qui uetiti sunt, usuram commiserint, et cum Notarijs, qui scientes rogati conscripserint, prout iuris est, agatur.

Decretum XX.

Quibus ob infirmam ualetudinem, aut ob aliam iustam causam permissum erit Quadragesimæ diebus, carne, aut alijs eo tempore uetitis cibis uesci, eos Parochi pie illud admoneant, ne publicè, neúe etiam cum domesticis, sed separatim in remotiori ædium loco, eius generis cibum capiant, ut ob corporis imbecillitatem, aut morbum potius, quo laborant, quam ob ingluuiem facere cognoscantur.

Decretum XXI.

Quo diligentius studeant, qui excommunicationis pœna affecti sunt, in sanctæ matris Ecclesiæ gremium restitui, ac ne alij eorundem commercio consuetudineúe per imprudentiam utantur: nos ueterum canonum auctoritatem sequuti, id iubemus, ut Episcopus, cum excommunicationis sententiam contra aliquem tulerit, eumq. excommunicatum palam denunciari iusserit, eius nomen, et cognomen tum ad cathedralis, et propriæ parochialis Ecclesiæ ualuas, affigi; tum descriptū mitti curet Parochis, et urbanis et diœcesanis: qui primò saltem cuiusq. mensis Dominico die illum populo excommunicatum denuncient; neque hoc agere desistant, quoad ipsis Episcopus significarit, eundem matri Ecclesiæ reconciliatum esse. Quod si tres menses is excommunicationis uinculo irretitus permanserit; illius nomen, et cognomen Episcopus tum reliquis huius Prouinciæ Episcopis, tum illis præterea denunciet, ac significet, quorum diœceses sibi finitimæ sunt. Cum autem ille ipse ad matris Ecclesiæ gremium redierit, quibus antea illum excommunicatum Episcopus denunciauerat, ijs eundem absolutum quamprimum significet. Quod si quis per annum in excommunicatione permanserit; ad Episcopum Parochus eum deferat, ut contra illum agatur, quemadmodum et canonum iure, et summorum Pontificum sanctionibus decretum est.

Decretum XXII.

Iubeat Episcopus, ut Dominico illo die, qui quatuor stata ieiunij tempora, quibus ordinis sacramentum ministratur, proximè antecedit, Parochi non solum solemne illud ieiunium huius rei causa institutum denunciens, uerum etiam in sua unusquisque eorum parochiali Ecclesia supplicationes, litaniasq. pie ac religiose uel intus habeat, uel prosequente fidelium multitudine, foris Ecclesiam, sicut moris est, obeat: ut Dei, Sanctorumq. ope implorata, tum Episcopus in eorum delectu, quibus ordines conferet, spiritus sancti lumine illustretur; tum illi, quibus conferuntur, in uitæ sanctitate doctrina, religiosisq. uirtutibus proficiant.

Decretum XXIII.

Vt quod summus Pontifex PIVS Quintus in explicatione decreti Tridentini, quod est Sessione xxij. cap. 2. constituit, executionem habeat; Episcopus ne clericum ullum regularem, neque sæcularem, qui regularium more in communi uitæ disciplina sit, beneficiūq. Ecclesiasticum non habeat, ordinibus sacris adscribat, nisi à superiore fidem ille attulerit, se religionis, cui adscriptus est, professionem confecisse; iuratusq. affirmet, scripto, manu sua subsignato, coram Episcopo se id sponte fecisse, aut ratum habuisse. Illud autem scriptum in Archiuio asseruandum Episcopus curet.

Decretum XXIIII.

Quicumque aliquem Ecclesiasticum ordinem suscipit, it, ut Tridentino concilio iussum est, certæ Ecclesiæ adscribatur, in qua functiones, quas ei Episcopus præscripserit, obeat: nec uero alius eidem ordo ante conferatur, quam ipsi Episcopo fidem, testimoniumq. ille attulerit, se in Ecclesia, cui adscriptus est, præstitisse præscriptas sibi functiones.

Si uero aliqua de causa eodem tempore, ex sacrorum canonum permissu, plures ordines minores clerico Episcopus contulerit; eidem præscribat arbitratu suo functiones, ad unumquemque minorem ordinem, quem ille susceperit, pertinentes.

Decretum XXV.

Illud maximè Episcopus interdicat, ne animarum curatores, qui in hæreticorum finibus, uel in locis finitimis habitant, ubi unicuique liberum est publice, et impune hæreticorum more uiuere, matrimonij, quod inter Parochiæ suæ, et illorum locorum incolas contrahendum est, secundam denuntiationem faciant; neque eos

que eos

que eos matrimonio coniungant, aut denunciationum quæ de matrimonio celebrando factæ erunt, fidem, ac testimonium ad ea ipsa loca, ubi illud ineundum est, mittant; nisi prius eius, qui in locis hæreticorum, aut hæresis nomine suspectis habitat, nomen et cognomen Episcopo denunciarint; ab eoq. impetrarint facultatem, aliàs denunciationes faciendi, matrimonijq. celebrandi, uel fidem denunciationum illuc mittendi, quæ eo nomine factæ sunt. Quam facultatem Episcopus ne det, nisi prius de fide catholica illius hominis cognouerit, qui ea loca incolit; aut nisi item sibi omnino exploratum sit, matrimonium eiusmodi non contrahi cum hæreticis.

Decretum XXVI.

Tridentina constitutio de matrimonijs, quæ cum uagabundis hominibus iniri quandoq. solent, seruetur à Parochis uel diligentissimè.

Nec uerò ipsis Parochis facultatem, ut illos uagos homines matrimonio iungant, Episcopus ante det, quã norit, eos et solutos esse, et à catholica communione non alienos.

Matrimonij denunciationes à Parochis tum demum fiant, cum uir et mulier, eorumùe parentes, uel ij, qui puellæ curam habent, id postularint; siq. ambo diuersis in Parochijs habitant: tum in unius et alterius item Parochia fiant. Eas autem denunciationes ne ulla quidem ex parte remittere eis liceat, nisi proprij Episcopi concessu, idq. causis iure permissis. Caueant autem Parochi, ne alienæ Parochiæ sponsum, sponsamùe ante matrimonio iungant, quam testimonium ab illius, qui intra Parochiæ suæ fines non habitat, Parocho si eiusdem, uel finitimæ, aut non nimis longinquæ diœcesis ille sit, scriptum acceperit; cuius testimonij fide sibi testatum fiat, ex Tridentini concilij præscripto denunciationes, quæ necessariæ sunt, aut Ordinarij sui uoluntate omissas esse, aut factas quidem, nullumq. legitimum impedimentum ab ullo homine significatum, quo minus tale matrimonium contrahi liceat. Illud uero testimonium si à Parocho alienæ diœcesis fiet; ab Ordinario loci, aut ab eo, cui hoc ille delegarit, subscriptione, ac sigillo comprobatum sit.

Decretum XXVII.

Qui sponsalitia contraxerint, si unà ante coierint, quam coram Parocho, et testibus matrimonium inter eos celebratum sit, illius peccati, quoniam in eo sæpe delinquitur, absolutionem Episcopo reseruatam esse uolumus; grauemq. illis pœnitentiam imponi.

Decretum XXVIII.

Ne Parochus ullo alio loco, quam in Ecclesia ipsa, quæ sacramentorum proprius locus est, sponsos matrimonio iungat, nisi ex facultate ab Episcopo permissa. Sponsi autem, cum in Ecclesiam conueniunt, uel ad matrimonium contrahendum, uel ad accipiendam benedictionem, ne Parochus ulla cuiusuis generis musica instrumenta adferri patiatur. Quod si ab ipso moniti, id facere contempserint; tamdiu eis matrimonij celebrationem, aut benedictionem differat, quoad sanctè, uti debent, ob id ad Ecclesiam accesserint.

Decretum XXIX.

Concubinarij, legitime admoniti, si concubinas non eiecerint; abduxerintq. se omnino ab earum consuetudine; contra eos Episcopus etiam Tridentini concilij auctoritate, excommunicatione, tum alijs præterea pœnis seuere agat.

TITVLVS II.

QVAE AD MISSAM, DIVINA officia, Ecclesiæ cultum, et ad Ecclesiasticos homines spectant.

Decretum I.

Quod patrum decretis, et Tridentino concilio sancitum est, ut ne alienæ diœcesis clerici absque commendatitijs litteris ab ullo Episcopo recipiantur, quo facilius illud executionem habeat; Parochus quispiam, ubi primum cognouerit in Parochia sua Ecclesiasticum hominem alienæ diœcesis, uel domicilium constituisse, uel apud aliquem diuertisse, uel in caupona hospitio exceptum esse, ut aliquot dies commoretur; quam citissime poterit octo ad summum dierum spatio, eius nomen, et patriam, si in urbe est, Episcopo, eiusùe Vicario; sin autem in diœcesi, foraneo Vicario illius regionis denunciet. Eorum autem cuiusque curæ sit, illum ad se accersere, mandareq. litteras commendatitias sibi ab eodem ostendi; quas tamen Vicarius foraneus non comprobabit, nisi consulto Episcopo. In ijs autem comprobandis ea seruentur, quæ superiori item Prouinciali Synodo hoc de genere constituta sunt.

Decretum II.

Quæ Missas celebrandi facultas sexto quoque mense ex superioris concilij decreto renouanda est; ea uel longiori temporis spatio arbitratu Episcopi concedi, uel semel concessa, prorogari possit.

Decretum III.

Ne in Monialium Ecclesiis, ac ne in ijs quidem, quæ Episcopi curæ subiectæ non sunt, seculari cuiquam sacerdoti, etiam si ubique celebrandi facultas generatim, nisi à Sede Apostolica ei data esset, Missæ sacrum facere liceat, præterquam cui nominatim id ab Episcopo concessum est. Qui contra admiserit, à Missæ celebratione suspensus sit eiusdem arbitratu.

Decretum IIII.

Ecclesiastica dignitate, aut canonicatu præditus, si in Ecclesia, ubi eam eumùe obtinet, Missas conuentuales pro ratione ipsius aut dignitatis, aut canonicatus ad Episcopi, ex Tridentini concilij auctoritate, præscriptum,

ptum, celebrare contempserit, uel neglexerit; non solum tridui distributionibus, ut superiori Synodo Prouinciali sancitū est, mulctetur, uerum etiam ab ordinis sui munere suspēdatur, ipsius Episcopi arbitratu.

Decretum V.

Qui Ecclesiasticum beneficium obtinet, cui id oneris iniunctum est, ut Rector uel toto anno, uel certis diebus Missam celebret; is singulis mensibus saltem semel Missam, quæ de defunctis dicitur, pro illis mortuis celebret, qui uel illud dotarint, uel aliquid ei legarint, uel donarint; idq. nisi sæpius pro mortuis celebrare debet, uel ex institutione, uel ex alia oneris, sibi iniuncti, ratione.

Decretum VI.

Cum corpus Iesu Christi domini sustollendum est, in Missa conuentuali, et in ea item Missa, quæ in unaquaque parochiali Ecclesia a Parocho celebratur, tum signum sono campanæ detur, cuius soni significatione fideles, qui in Ecclesia Missæ sacrificio tunc non intersunt, admoniti, ad tanti tamq. magni mysterij, ac beneficij recordationem animum excitantes, mente supplici religiosas preces pie adhibeant.

Decretum VII.

Quæ processiones post solemnem illam, quæ mane in celebritate Corporis Domini fit, uel eodem die, uel reliquis sequentibus septem diebus obiri solent, ea ne fiant, nisi quibus Ecclesiis Episcopus concesserit; isq; facultatem tantum det, ut mane, non a prandio habeantur, nisi temporis iniuria impediret, quo minus mane obiri possent.

Decretum VIII.

Cum primum Metropolitani litteris concilij Prouincialis celebrandis dies Episcopis significata erit; illud ipsi curent, ut in omnibus et urbis, et diœcesis suæ parochialibus Ecclesiis, quinta quaq. feria, in singulas hebdomadas, quoad illud de more absolutum, ac dimissum erit, Missa de Spiritu sancto celebretur, in Cathedrali autem, et Collegiatis Ecclesiis processionum præterea munus singulis diebus Dominicis obeatur; ex animoq. preces fiant pro optimo ipsius Concilij euentu. Hoc idem plane seruetur, ubi a proprio Episcopo diœcesanæ Synodi celebrandæ dies indicta erit.

Decretum IX.

Clerus cum in aliquam Ecclesiam uel ad processiones, uel ad stationes obeundas, uel ad funus conuenerit; illud meminerit se esse in domo Dei sancta, quæ domus est orationis. Quare nullus cuiusuis ordinis Clericus, aut Sacerdos in Ecclesia deambulet: nec in confabulationibus et congressibus, eo loco indignis, uersetur: sed unusquisq. aut solus, aut comitibus, socijsq. alijs adiunctis, religiosas preces Deo in causa adhibeat, quāobrem Clerus uniuersus conuocatus est.

Cum autem statio celebratur, ne ullus item Clericus extra Ecclesiam maneat; sed omnes intus sint, omniq. pietatis consensione Deo statas illas preces canant.

Decretum X.

Sexta quaque feria, in singulas hebdomadas, paulo ante horam nonam, signum in unaquaque Ecclesia, campanæ sono detur, quo fideles admoniti eadem hora IESV CHRISTI Domini passionem omni intima mentis pietate recolant; terq. orationem Dominicam, et salutationem Angelicam ex animo pronunciantes, quadraginta dierum Indulgentiam, quam in sua quisque Episcopus diœcesi concedet, consequantur.

Decretum XI.

Episcopi curent, in sua quisque diœcesi, ut officia diuina, quæ singulis canonicis horis præstari debent, et publice in Ecclesia, et priuatim a singulis Sacerdotibus, Clericisue inferioris ordinis, qui illa obire debent, celebrentur, et peragantur ad præscriptam Breuiarij Romani, nuper editi, rationem: nisi tamen Ecclesiæ eiusmodi sint, in quibus ex ueteri consuetudine, ut summi Pontificis Pij Quinti litteris, eo nomine cōsectis, cautum est, alius ritus, aliaq. ratio adhibeatur. Si uero secus a quibusdam factum erit, cum isti, ut eisdem summi Pontificis litteris nominatim sancitum est, horarum canonicarum officio, quod debent, non satisfaciant; eos ipsos Episcopi pœnis ijs mulctent, quæ Lateranensi Concilio, a Leone Decimo, et Prouinciali Synodo superiori, contra Clericos constituta sunt, qui canonicarum horarum officium intermittunt.

Decretum XII.

In unaquaque Plebe Episcopus duos, unumue saltem Sacerdotem, ecclesiasticorum rituum usu peritum, constituere curet, qui alios Sacerdotes, et clericos cærimoniarum, quæ in Missa, et in diuinis officijs rite obeundis requiruntur, disciplina instruant diligenter. Qua in re libellus ac missæ cærimonijs adhibeatur, qui nostra cura conscriptus, in lucem prodibit.

Decretum XIII.

In singulas hebdomadas canonici cuiusuis Ecclesiæ Capitulum habeant; in quo cum quæratur, an superioris Concilij decreta de diuinorum officiorum ratione seruentur; an si qui item errores in sacrarū cæremoniarum ritu commissi sint; tum legatur pars aliqua earū rerum, quæ de uita et honestate clericorum nostris constitutionibus præscriptæ sunt, uel illarum, quæ Catechismo Romano, aut alijs item libris expresse ad Christianæ pietatis doctrinam, itaq. ecclesiasticæ disciplinam, et rationem pertinent: tum etiam in alijs spiritualis uitæ exercitationibus ipsi uersentur: idq. omne prout Episcopo, Capitulie Præfecto uisum erit. Quo in Capitulo ne quidquam aliud, quod ad rerum temporalium curam, ac procurationem pertinet, prius agatur, geraturue, quam ea tractationis ratio habeatur, quæ tota in rebus spiritualibus posita sit.

Decretum XIIII.

Canonici mortui funus, eiusue, qui eiusdem Ecclesiæ, in eaue, dignitatem obtinebat, Capituli sumptibus a reliquis canonicis fiat; tum pro eius animæ salute Missa conuentualis celebretur; et unusquisque item canonicus, ministerue eiusdem Ecclesiæ, qui Sacerdos sit, Missam itidem pro eo celebret.

Decretum XV.

Parochum urbanum ægrotantem et is, qui uicinior est Parochus, et cleri in illa regione, ubi æger est, Præfectus; diœcesanum uero itidem, et uicinior Parochus, et Plebanus, uel Archipresbyter, uel Præpositus in cuius Plebania, aut Archipresbyteratus, Præpositurave finibus ægrotus habitat, statim inuisant; cum eius ægritudinem, morbumue acceperint; tum post crebro ad eundem ueniant: illaq. omnia officia præstēt, quæ ad animæ salutem ei tum maximè necessaria sunt; sacram Eucharistiam, et, cum opus erit, sacrum extremæ unctionis oleum idem Parochus uicinior eidem ministret; et illius morientis animā Deo religiosis precibus commendet. Eius mortui funus uniuersi illius regionis, in qua ille habitarat, Præposituræuè, Plebanatus, aut Archipresbyteratus Parochi obeant; nisi foraneus illius regionis Vicarius minorem numerum statuendum censuerit.

Primo item post eius obitum die, eorum unusquisque pro ipsius animæ salute Missæ sacrificiū faciat. Quod si eo die pro mortuis fieri ex Ecclesiæ instituto uetitū sit; alio proximo die, quo interdictum non sit, omnino fiat.

Decem præterea ad summum dierum spatio omnes in Ecclesiam conueniant, quæ eis a clericorum regionis Præfecto, aut Vicario foraneo præscribetur. Qua in Ecclesia pro mortuo Rectore Missam conuentualem solemni ritu celebrent: tum supplicationibus, et precibus Deum pie, sancteq. orent, ut orbato gregi Rectorem dare uelit iuxta cor suum.

Quicūque uero eiusmodi pietatis officia præstiterint, eorum nomine, causaue nihil neque exigant, nec petant.

Is uero, cui uacantis ipsius Parochialis Ecclesiæ administratio commissa est, fideles illius Parochiæ incolas sæpe hortetur, ut omni intima animi pietate a Deo Rectorem precentur, qui illius Ecclesiæ curationem gerere recte possit.

Decretum XVI.

Candelæ, cerei, et quæ intortitia uocantur, in mortui funere adhibita, superioris Concilij decreto Sacristiæ illius Ecclesiæ addicta, in qua funus fit, aut mortui corpus in sepulturam traditum est, si quæ in Missarum celebratione, et reliquis diuinis eiusdem Ecclesiæ officijs supererunt; ea omnia uel ipsius Ecclesiæ Rectori, uel ijs, ad quos ante illius decreti promulgationem eiusmodi candelæ, cereiq. pertinebant, in alium eiusdem Ecclesiæ usum, uel ad suæ etiam uitæ sustentationem, arbitratu suo, conuertere liceat.

Decretum XVII.

Quæ superiori prouinciali Synodo decreta sunt ad tollendas Rectorum Ecclesiarum in exequijs, et funere pactiones, et exactiones illicitas, aut quæ simoniacæ labis, uel sordidæ auaritiæ suspicionem afferrent; ea a plerisque in eam partem accipi animaduertimus, ut occasione inde sumpta, Ecclesiæ, non seruato piarum consuetudinum usu, debitis eleemosynis defraudentur. Quare Episcopus habita et locorum, et personarum ratione in funeribus, et exequijs, quæ pia instituta et consuetudines laudabiles sibi uidebuntur, arbitratu suo seruari iubeat sacrorum canonum auctoritate; contumacesq. compellat omni iuris remedio.

Decretum XVIII.

Cum Christianæ pietatis rationi illud alienum sit, ad ornatum templorum adhiberi ea, quæ non modo religionem non excitant, sed intuentium mentes facile illiciunt in fœdas, turpesque cogitationes; id propterea, ne quis ad illa ornāda peristromatis, aulæisq. utatur, quæ obscœnis figuris intexta sint; neque item pictas imagines, et signa adhibeat, quæ uel ethnicorum hominum, uel aliarum rerum, loci sanctitati repugnantium, formam, ac speciem præseferant.

In omni præterea publicarum supplicationum, processionumuè apparatu, quæ obscœnarum rerum speciem ostendunt, ea ne adhibeantur.

Decretum XIX.

Quæ pallia, aliaq. sacra indumēta, Altarium usui ornatui addicta sunt; ea ad Sedis Episcopi, alteriusue hominis Ecclesiastici, uel laici cuiuis dignitate præditi apparatum, aut ad funeris, exequiarumue pompā, aut aliarum rerum, quæ prophanæ sint, usum, siue ornamentum ne adhibeantur.

Decretum XX.

Quæ uestes, et ornamenta cuiusuis generis, ad usum sacrum comparata, Ecclesiæ instituto benedici debent, ea in Missæ sacrificio, cæterisq. diuinis officijs ne prius adhibeantur, quam solemnibus precibus ab Episcopo, uel ab alio, qui auctoritatem habeat, benedicta sint.

Decretum XXI.

Libri sacri ueteris, et noui testamenti, uolumina item sanctorum Patrum, nostræ fidei interpretum, tū scripta etiam Ecclesiastica, quibus et res, et uerba diuina consignata sunt, etsi temporis uetustate omnino consumpta, ad rerum tamen uilium ac sordidarum usum ne ullo pacto conuertantur, sed in ignem potius conijciantur.

Decretum XXII.

Illud curet Episcopus, ut ne laicorum hominum ædes in posterum ædificentur, quæ Ecclesiarum parietes ulla ex parte attingant.

Si quæ uerò fenestræ, siue Ecclesiasticarum, siue laicarum ædium in ipsis ecclesiarum parietibus insunt,

unde

unde in Ecclesias conspectus sit, efficiant, ut duobus saltem post huius concilij promulgationem mensibus obseruantur.

Decretum XXIII.

Ne in Ecclesia laici homines de rebus prophanis, aut de ijs, quae ad ipsam Ecclesiam non pertinent, congregationes, concilia, uel quae parlamenta publica dicunt, habeant.

Quae uero Lugdunensi concilio olim a Gregorio Decimo, et nuper a summo Pontifice Pio Quinto ad tollenda in ipsis Ecclesiis colloquia, congressus, deambulationes, et ad earum cultum sancita sunt; in ijs praestandis Episcopus omnem uel maximam diligentiam adhibeat. Canonicos uero, Ecclesiarumue Rectores, et alios item, ad quos spectat, in munere, quod ad eam curam attinet, obeundo negligentes, uel contumaces poenis afficiat, quas illi eadem summi Pontificis sanctione iubeant.

Siq. praeterea in ijs ipsis exequendis Regulares negligentes esse animaduerterit; illos ad eiusdem summi Pontificis in eadem Bulla praescriptum grauissime corripiat.

Decretum XXIIII.

Illud interdicat Episcopus ne in ullis eleemosynarum oblationibus, quae cuiuis Ecclesiae fiunt musica instrumenta, organo excepto, in Ecclesia adhibeantur, neue alia fiant, uel gerantur, quae domo Dei indigna sint.

Ne item puellae eleemosynas Ecclesiarum, aut Ecclesiasticorum hominum nomine quaeritent, id quod non sine earum pudicitiae discrimine quibusdam in locis introductum erat.

Decretum XXV.

Episcopus ipse, tertio quoque mense saltem, nisi iusta causa impeditus sit, Seminarium uisitet; in eoq. uisitationis munere, adhibitis etiam, si modo ei uidebitur, alijs doctis et pijs uiris, tum de magistrorum diligentia, tum de progressibus, quos et in uita disciplina, et in litterarum studijs Seminarij clerus habuerit, accurate inquirat. Idem certas Seminarij clericis constitutiones praescribat; quas frequenti eorum conuentu in singulos menses legi curent; quo saepius repetita, illorumq. mentibus impressa, seruentur diligentius.

Decretum XXVI.

Diaconi, Subdiaconi, et reliqui clerici inferioris ordinis confessionem, et communionem frequentent, ut superiori Synodo Prouinciali praescriptum eis est.

Confiteantur autẽ ijs tantum Sacerdotibus, quos ad audiendas eorum confessiones idoneos Episcopus et in urbe, et dioecesi comprobabit; dummodo talis sit numerus eiusmodi Sacerdotum, ut confiteri nolẽtes delectum habeant inter illos. Sacra uero Eucharistiae communionem in propria Parochia uel in alia Ecclesia, quam Episcopus statuet, diebus festis percipiẽt, idq. in Missa solemni, si modo eo loco, eoq. die celebrabitur.

Illius autem rei fidem, tertio quoque mense, Episcopo exhibebunt.

Decretum XXVII.

Superiori concilio iussum est, Canonicos et alios Clericos sacris concionibus interesse, quod cum ab eisdem non ita praestetur, ut debet; poenis propositis id efficiendum censuimus, quod iussu, et cohortationibus non potuit. Quare Canonici cathedralium, tum collegiatarum etiam Ecclesiarum, et reliqui praeterea Clerici si tempore concilij superioris constitutione praescripto, non interfuerint sacris concionibus; aut ad eas sacrarum litterarum interpretationes, lectionesue non accesserint, quas ipsis Episcopus praescripserit, mulctentur eiusdem Episcopi arbitratu.

Decretum XXVIII.

Curet Episcopus, ut qui Clerici certae Ecclesiae ministerio adscripti non sunt; ij Dominicis, festisq. singulis diebus in Parochiali Ecclesia, in cuius finibus eorum quisque habitat, Ecclesiasticum beneficium obtinet, quod residentiam non requirit, aut in ea, quae Episcopo uidebitur, Rectori operam, atque adiumentũ nauent ad diuina officia celebranda.

Qui uero certis Ecclesiis adscripti sunt, in ipsis diebus, ad eas conueniant, et in ijs functiones eas praestent, quae unicuique eorum ab Episcopo praescriptae erunt. Si tamen ijs diebus aliquando ad diuina officia obeunda, ad funerave in alias Ecclesias uocabuntur, eo illos accedere permittat Episcopus.

Rector autem, in cuius Ecclesiam illi conueniunt, tertio quoque mense Episcopo referat, uel litteris significet, non solum an huic decreto ab illis obtemperetur; uerumetiam an ea praestentur, quae superiori Prouinciali concilio illis praescripta sunt, tum de habitu, tum de tonsura clericali, tum de eorum uitae consuetudine.

Decretum XXIX.

Episcopus Sacerdotes aliquot uitae integritate et scientia probatos in urbe deligat, a quibus Clerici inferioris ordinis, saepe conuocati, uitae ecclesiasticae moribus instituantur. Eos autem ipsos Clericos uniuersos semel, atque iterum, saltem quotannis Episcopus ad se item conuenire iubeat, ut progressiones intelligat, quas quisque eorum ad litterarum cognitionem, tum ad uitae spiritualis disciplinam fecerit.

Decretum XXX.

Vt quae de Sacerdotalibus conuentibus, in dioecesi habendis, semel superiori concilio praescripta sunt, ea, quoad eius fieri potest, rectè atque ordine gerantur, haec ei addenda censuimus.

Ne Sacerdotum conuentus festis ijs diebus habeantur: quos coli Ecclesiae praecepto institutum est; nec

uero illis diebus, quorum præcipua celebritas in locis agitur, ubi is conuentus ijs ipsis diebus futurus esset. Parochus uero Ecclesiæ, in qua eiusmodi congregatio futura est, die Dominico, qui illam proximè antecedit, eius habendæ tempus populo significet, eumq. hortetur, ut illo ipso die ad Ecclesiam conueniat, tum ut orationum, quæ et pro uiuis, et pro mortuis ibi fient, particeps sit, ac indulgentiam dierum quadraginta consequatur, quam ab unoquoq. Episcopo in sua diœcesi illis concedendam decernimus, qui diuinis officijs, tunc celebrandis, intererunt; tum etiã ut sacram concionem audiat, quæ eo tempore in Missa celebratione habebitur.

Quæ uero quæstionum explicationes singulis mensibus habitæ in ijs ipsis conuentibus erunt, et si quæ præterea quæstiones in illis ipsis disputationibus inciderint, quæ non satis tum explicatæ sint; eas omnes, litteris consignatas, Vicarij foranei quamprimum ad Episcopum mittant: cuius iudicio illæ, uel explicatæ, uel comprobatæ, in codicem, eius rei nomine confectum, quem Vicarius foraneus custodiat, referantur. Ex eorum conuentuum progressu si Vicarij foranei animaduertent, Sacerdotes quosdam ad doctrinæ studia, in quibus maxime uersari debent, desidiã quandam, uel negligentiam adhibere; eos ad Episcopum deferant, cuius auctoritate illorũ culpæ, ut opus erit, occuratur. Vt autem in ijs studiorum exercitationibus unusquisque Sacerdos maiores progressus habere possit; in qua Parochia quinque saltem Sacerdotes erunt, eos in singulas hebdomadas bis ad priuatas inter se studiorum disceptationes Parochus conuocet; in quibus uel aliquam Catechismi Romani lectionem tractent; uel quæstiones aliquas de conscientiæ casibus explicent; uel huius, superiorisúe Concilij prouincialis, aut diœcesanæ Synodi, quam eorum Episcopus habuerit, partem aliquam studiose legant. Quod si ei Parochiæ prope erit aliquod Regularium Monasterium, ubi aliquis sit, ad sacrarum litterarũ, ecclesiasticarumq. rerum explicationem aptior, curent etiam illius opera atque studio adiuuari.

Ad has priuatas Sacerdotalis studij exercitationes, clericos etiam, qui intra illius Parochiæ fines habitant, adhibeant; ut eos rerum ecclesiasticarum cognomine instructiores in Ecclesiis habeant.

Quicunque uero huic priuato conuentui interesse recusarit; eum Parochus ad Episcopum deferat, qui, quo maximo poterit studio, curet, ut huic decreto obtemperetur.

Decretum XXXI.

Vt quod de mantelletti usu alias prouinciali Synodo per nos decretum est, exequutionem habeat; decernimus, ut ne quiuis alij, nisi Abbates, Referendarij, et Protonotarij eo breuiori utantur, quam tunica talaris interior sit. Metropolitanæ autem nostræ, et aliarum huius Prouinciæ cathedralium Ecclesiarum Canonicis, Præpositis item, et alijs clericis, ecclesiastica, aut Doctoratus dignitate præditis, exterioris tunicæ, seu mantelli usum concedimus, quod tamen interiorem tunicam talarem longitudine adæquet. Reliquis autem clericis, qui hoc decreto nominatim expressi non sunt, mantelletti, et mantelli usu interdicimus.

Decretum XXXII.

Clerici in eo officio ne se exerceant, ut ullas mulieres, etiam quauis dignitate illustres, doceant legere, scriberéue, aut canere, aliome cuiusuis generis musico instrumẽto sonare: nisi ij sint, quibus ætate, moribus, et uita probatis, Episcopi iudicio id permissum est, facultate ab eodem scriptis data.

Ne libris item, de musico cantu obscæne, uel parum pudice scriptis, illi utantur.

Decretum XXXIII.

Quoniam superioris concilij constitutione uetitum est, quo tempore uel sacrorum, uel funeris, exequiarumúe causa in unum Clerici conueniunt, non plures ad mensam, quam sex, eosq. clericos adhiberi; id cum multis locis facile præstari non queat, propterea quod Ecclesiæ sæpe longius inter se distent, graueq. sit Clericis, de itinere fessis, mane ad Ecclesiam suam reuerti; ideo liberum sit Parocho tot conuiuas habere, quot sane in mensam adhibere, par esse iudicarit; et pro temporis ratione laicum etiam hominem, quem Christianæ pietatis studiosum, et Sacerdotali conuictu, consuetudineq. dignum norit, a mensa non excludere; modo ea seruentur, quæ in parochialibus conuentibus, de frugali, clericaliq. modestia nostris constitutionibus præscripta sunt; tum sacra item lectio in mensa perpetuo adhibeatur.

Quod uero de mensæ frugalitate, et ferculorum numero alias superiori concilio decretum est, id omnino sic seruetur, ut, etiam si uel uniuersitati, uel cuiuis alij, pacto consuetudineúe, aut ultima quauis uoluntate certis quibusdam diebus cibum a Sacerdotibus parari oporteat; in eo ab illa decreti ratione ne ullo modo discedatur, nec sacra lectio in mensa desit.

Decretum XXXIIII.

In quibus Ecclesiarum ædibus ad Rectoris usum, et domicilium constitutis, et laici præterea, facultate impetrata, habitant, in ijs, ne propter nuptias quidem, saltetur, neuè comœdiæ aut spectacula agantur.

Decretum XXXV.

Episcopus Clericum alienum, qui in propria diœcesi deliquerit, et ad suam diœcesim confugerit, proprio illius Episcopo petente, et sibi de Clerici, qui deliquit, citatione, et contumacia, aut condemnatione fidem mittente, comprehendi, et ad illum mitti curet, idq. sumptibus petentis.

Decretum XXXVI.

Qui, impetrata ab Ecclesia descedendi facultate, aliquandiu abfuerit, mensis saltem spatio, postquam redierit,

redierit, Episcopum de suo ad Ecclesiam reditu certiorem faciat; quod si neglexerit, perinde censeatur, ac si non legitimè absuerit.

TITVLVS III.

Quæ ad bona, et iura Ecclesiarum, Piorumq. locorum attinent.

Decretum I.

Qui deinceps Ecclesiastici beneficij possessionem adipiscetur; eius beneficij titulum is, etiã ante nõ monitus, ad mensem Ordinario suo ostendat: quod si secus fecerit, dimidia parte fructuum, et prouentuum unius anni mulctetur, qui ex eo beneficio singulis annis percipiuntur; tum omnibus iuris remedijs titulum exhibere cogatur.

Decretum II.

Caueant Episcopi, ne passim, atque indistinctè omnes beneficiorum Ecclesiasticorum cessiones admittant; sed in ijs solũ casibus, qui summi Pontificis Pij Quinti litteris expressi sunt; meminerintq. excommunicationem, quæ earundem litterarum sanctione contrahitur, Apostolicæ Sedi reseruari.

Decretum III.

Sacri Tridentini concilij auctoritate, ea cathedralium, et collegiatarum ecclesiarum statuta, constitutionesúe quascumque, etiam iureiurando, et quauis auctoritate communitas, consuetudinesq. illas, etiam immemorabiles, quæ et si minus expressam simoniã, at sordidam tamen auaritiam præ se ferunt, antiquamus, abrogamus, atque rescindimus, quibus illud inductum est, ut qui nuper in Canonicorum capitulũ, aliorumúe ecclesiasticorum hominum Collegium adscriptus, Capituliq. aut Collegij iudicio ad ea canonicalia, aut alia, quæ ad eos pertinent, obeunda munera idoneus comprobatus est; sex tamen mensibus, qui probationum nomine uocantur, Choro inseruire ante debeat, quam distributiones quascumque, etiam quotidianas, percipiat; alijsq. canonicis, uel alijs eiusdem Collegij hominibus accrescat, quæ portio sibi, eo temporis spatio inseruienti, iure obueniret. Illudq. in perpetuum iubemus, ut in alicuius Ecclesiæ canonicorum Capitulum, aliudúe Ecclesiasticum Collegium cooptatus, cum admissus, comprobatusq. erit ad muneris sui functiones, is statim particeps sit residentiæ fructuum, quotidianarumq. distributionum, quæ ab ijs, ad quos spectat, eidem præstentur pro ratione Canonicarum horarum, quarum officium deinceps in Ecclesia ille obierit.

Quicumq. illas constitutiones, statuta, et consuetudines, hoc decreto abrogatas seruarint; contra eos simoniæ pœnis, quæ canonum iure et summorum Pontificum constitutionibus statutæ sunt, ad Tridentini concilij præscriptum agatur.

Ne huic autem decreto fraus fiat, hoc statuimus, ut quoties is, qui in eiusmodi Collegium cooptandus erit, eiusdem Collegij Præfectum conuenerit, ad se probandum, huius probationis examẽ intra octo dies de eo habeatur; alioquin probationis ius Episcopi sit. Quod si octo illis diebus, habito examine, is probatus non sit, sibiq. persuadeat id iniustè factum esse, ad Episcopum confugiat, qui, habitis de eo examinis quæstionibus, si iniustè repulsam illum tulisse animaduertit; Capitulum Collegiumúe compellat ad eũ recipiendum.

Decretum IIII.

Quibus in Ecclesiis ea uel constitutio, uel consuetudo est, ut Canonicus nuper creatus, quos fructus præbendæ suæ primo anno percipiet, eos omnes, uel aliquam eorum partem Fabricæ ecclesiæ, aut Sacristiæ, alijúe pio loco soluat; in posterum illa ita seruetur, ut, si ei præbendæ onus pensionis uel reseruationis fructuũ omnium, alicuiusúe partis eorum impositum est, is pro rata solum fructuum, quos libere percipiet, soluat; fideiussore tamen caueat, se reliquam item fructuum illius præbendæ partem soluturum, quamprimum uel morte, uel concessu, remissioneúe eius, cui fructus reseruati sunt, quiúe pensionem obtinet, adipiscetur.

Eam uero fructuum partem, quam soluere debet, ne soluere prius cogatur, quam illorum percipiendorum dies uenerit; sed aut fideiussorem det, se eo ipso tempore statim soluturum; aut Episcopus apud aliquem illos sequestri nomine asseruari curet, donec quod pijs illis locis debebitur, persolutum erit. Curet autem Episcopus, ut fructus, et cuiusuis generis prouentus, ad Sacristiam pertinentes, ne in alios sumptus, nisi in ipsius Sacristiæ usum, erogentur; ideoq. quotannis cognoscat, quo modo distributi, et quas in res erogati illi sint. Liceat tamen eidem Episcopo de Capituli consilio eos fructus in Fabricæ, uel rei alterius, ad eam ipsam Ecclesiam spectantis, usum aliquando conuertere; si modo Sacristiæ minus tunc opus esse iudicarit.

Decretum V.

Ne Ecclesiasticorum beneficiorum bona patronis, neúe item eis, quorum cessione ea beneficia obtinentur, neque illis præterea, qui primo, secundoúe consanguinitatis gradu cum eisdem iuncti sunt, ne per suppositas quidem personas, ac ne ad breue sanè tempus, locari liceat, idq. nisi cognita prius ecclesiæ utilitate Episcopus, data scriptis facultate, concesserit. Quicumque secus fecerit, fructibus unius anni mulctetur, quos ex eorum beneficiorũ prædijs bonisúe capit. Inquirat præterea Episcopus diligenter, an aliqua simoniæ labes contracta inter eos sit.

Decretum VI.

Si canonicorum, aliorumúe Ecclesiasticorum hominum Collegium, aut Moniales, aut alij quiuis homines, nulla legitima superioris auctoritate, bona Ecclesiastica permutarunt, uel alio quouis pacto alienarunt,

aut in posterum id committent, cogat Episcopus tum eos, qui alienarunt, contra illum agere, qui talia bona detinet, ut ea restituat; tum detinentem compellat, ut ipsa una reddat cum fructibus, non iure perceptis. Quicumque hac in re sibi non obtemperarint, eos anathemate feriat, aut interdicat ex canonumq. sanctione alijs praeterea poenis afficiat; ac permutationem item eam, aliamue quamcunque alienationem irritam, planeq. nullam declaret.

Decretum VII.

Bonorum Ecclesiasticorum quaeuis alienatio, ea lege confecta, ut Superioris auctoritate muniatur, si is, cui alienata sunt, antequam contractae alienationi eiusmodi auctoritas accesserit, in eorum possessionem ingressus est, irrita, et nulla ab Episcopo declaretur; et qui ea possidet, a possessione statim amoueatur; et qui praeterea alienarit, ex canonum sanctione puniatur.

Decretum VIII.

Ecclesiastica bona, quouis nomine alienata, quaecumq. ratione ad Ecclesiam redierint, etiam si reliquis Ecclesiae bonis incorporata non sint, ne tamen amplius ad longum tempus locentur, neue quouis nomine alienentur, nisi illud uere tunc Ecclesiae utilitati aut necessitati sit.

Decretum IX.

Locatio bonorum Ecclesiasticorum, ad longum tempus facta, cum ex Tridentini concilij auctoritate recognoscenda erit, ne Episcopus, qui bona ipsa locarit, quiue eius locationis commissarius aut executor fuerit, causam iudicet, sed huius locationis recognitio ad Episcopum uiciniorem pertineat, tum ad eos, qui hic locationis causis recognoscendis in eiusdem Episcopi uicinioris dioecesi praefecti fuerint.

Decretum X.

Ut bonorum ecclesiasticorum, quae uel in emphyteusim tradita, uel ad longum tempus alio quouis nomine data sunt, memoria, quoad eius fieri potest, conseruetur; ecclesiasticus quiuis homo, cui aliquid in singulos annos eo quouis nomine soluitur, cum primum id exiget, Notarium adhibeat, a quo instrumenti fide testatum fiat, quidquid ab eo, qui soluere debet, ille acceperit; et cuius fundi, uel uineae, uel prati, uel aedium, aliarumue rerum ecclesiasticarum nomine exegerit, idq. nisi qui ea ecclesiastica bona conductionis nomine nunc possidet, illum tamquam directum illorum bonorum dominum Notarij publici fide recognouerit, eadem diligenti, ut supra, descriptione praediorum adhibita.

Quod si quis Clericus, cuius hoc interest, in huius rei cautione adhibenda negligens erit, dimidia parte fructuum unius anni mulctetur, quos ex eo beneficio consequeretur.

Quae autem huius rei causa, uel confessiones, uel recognitiones instrumenti fide conficientur; earum exemplum ille Clericus, ad quem spectat, spatio mensis Episcopo tradat, in Archiuio asseruandum.

Decretum XI.

Usu et diuturna consuetudine compertum est, quantum ecclesiis detrimenti, damniq. saepe importet illa praediorum ecclesiasticorum locatio, quae ad certum tempus pactionibus ijs iniri solet, ut meliora reddi liceat; ac interdum ea conditione, ut, qui sumptus facti sunt, ne possint, nisi in ipso extremo locationis tempore, recuperari, et qui item conduxerint, eijci, amoueriue a possessione ne possint; nisi quidquid in illis melioribus reddendis pecuniae erogarint, quidquidue sumptus fecerint, id omne receperint. Quare nos ecclesiarum utilitati consulentes, et huic rei unde tantum detrimenti, tantamq. incommodi ipsis ecclesiis accidere saepe solet, quantum in nobis est, occurrere uolentes, ita statuimus.

Quaecumque ecclesiasticorum praediorum locationes ad certum tempus in posterum eo pacto fient, ut illa meliora reddi liceat, et quidquid in illis sarciendis, restituendisue erogatum sit, id ei, qui conduxit, solui oporteat; hac inita locationum pactio, ne ius tribuat faciendi impensas, in quouis aedificij genere utiles, nisi eas, quae maiorem summam non excedant, quam illa sit, quam conductor retinendo singulis annis, quibus firma est locatio, tertiam partem eius, quod locationis nomine soluere debet, recuperare possit. Eam autem ipsam tertiam partem quolibet anno retineat, quoad, quidquid erogarit, ipse recuperet.

Si quae uero impensae, ad usum necessarium pertinentes, factae sint, ad quamcumque summam peruenidt, tum ob eiusmodi impensas conductor eadem ratione partem tertiam sibi in singulos annos retineat. Sin autem ad sumptus, qui necessario facti sunt, recuperandos non satis fuerit ea tertia pars; ne, completa etiam locationis die, a praediorum possessionis, qui conduxit, antequam ei satisfactum sit, amoueatur: sed ecclesiae Rectori liberum sit, atque integrum, aut comparata aliunde pecunia, aliaue quauis ratione ipsa praedia de conductore redimere, aut eadem illi ipsi conductori iterum, consentiente Episcopo, locare; idq. tot annis saltem, ut tertiam partem ad minimum in singulos annos eius rei retinendo, quam locationis nomine soluit, id omne, firma adhuc locatione, recuperet, quod ipse erogarit.

Si uero qui his conditionibus conduxerint, tertiam ipsam partem quotannis non retinuerint: ne ius sit eis ab ecclesia, nec a Rectore, qui succedet, partem, quam non retinuerint, repetendi; sed eorum culpae adscribatur.

In ijs etiam locationibus, quae a Rectoribus, iam ad tempus, ita initae sunt, ut conductores praedia meliora faciant; huiusq. pactionis ui, atque ratione aedificia sarta, tectaq. sunt, uel in posterum conductoris sumptibus meliora reddantur; hos sumptus, quos fecerit conductor, ea ratione recuperet, quae a nobis hoc decreto praescribitur: nisi id conuentum sit, ut breuiori

niori tempore soluantur, quam a nobis statutum est. Quod si is, qui iam conduxit, et prædia meliora fecit, tertiam eam partem retinere nolit; sed una tantum solutione sibi restitui uelit id omne, quidquid iam erogarit, partem illam, quam sibi retinere licet, apud hominem aliquem, cui tuto committi possit, quolibet anno deponat, ut sperare aliquando possit, prædia ipsa Ecclesiastica recuperari aliqua ratione posse.

Si uero conductor eam tertiam partem non deposuerit, sed Rectori ecclesiæ soluerit; Rector, qui succedet, illam ab eo repetere possit, aut in rerum, quæ meliores factæ sunt, rationem referre. Rector autē, qui tertiam hanc partem temere receperit, dimidia parte fructuum, quos quolibet anno ex ipso beneficio ecclesiastico percipit, singulis annis mulctetur.

Si qui præterea, ob sumptus in prædijs quibusuis ecclesiasticis factos, creditores sunt; eaq. prædia non ipsi, sed ecclesiæ Rector quauis ratione possidet, ne ea hypothecæ diutius sint, id quod mutua quadam collusione aliquando factum est; in hac ipsa re id curet Episcopus, ut eadem tertiæ partis annua solutione, quidquid in sumptus erogatum est, etiam fructibus sequestri nomine depositis, aut alia ratione, eis restituatur.

Liberum tamen sit Episcopo, in his omnibus, si quando pro beneficij tenuitate, aliaue iusta causa, aliquid minus tertia ea parte præscripta in singulos annos solui, aut retineri consueuerit, id arbitrio suo scriptis concedere.

Vt uero hoc decretum omnibus notum sit, ac planè perspectum, illud nostra auctoritate uulgariter redditum, ab omnibus et singulis urbis, et diœcesis Parochis, festo primo die, postquam ipsi acceperint, publicè in eorum ecclesiis legatur, ac populo frequenti recitetur.

Decretum XII.

Quibus Cancellariæ Episcopalis munus commissum est, ipsimet in ea officij exercitatione uersentur; si negotiorum tamen multitudo postulat, alios, Episcopi iudicio comprobatos, sibi in auxilium adhibere liceat.

Decretum XIII.

Episcopus, qui causis, iure permissis, subsidium charitatiuum exacturus est, antequam illud sibi persolui curet, Clerum eiusue procuratores, aut negociorum gestores conuocet, eisq. cum causam exponat, quamobrem illud petere atque exigere cogatur, tum humaniter eosdem cohortetur, ut sibi sponte subueniant.

Ne uero, maiorem summam sibi solui curet, aut patiatur, quam Benedicti XII. constitutione, cuius initium est, Vas electionis, præscriptum est; idque nisi consuetudinis ratione aliud obseruatur. Qui contra fecerit, hæc ei pœna sit, ut, et restituat quod perceperit, et aliam præterea pœnam, iure expressam, luat Superiori arbitratu.

Decretum XIIII.

Cum primum aliquis huius Prouinciæ Episcopus mortē obierit, Archiuij Episcopalis claues Notarij publici fide, una Capituli Vicario, altera uni de Capitulo, ad quem uel officij ratione, uel consuetudine pertinet, siq. nemo talis est, alij antiquiori residenti tradatur; ab eisdemq. una et item altera asseruetur, quoad alius Episcopus creabitur, cui illas restituant, et rationem descriptis, in inuentario notatis, eorumq. custodiæ commissis, eidem reddant.

Decretum XV.

Nonnulli homines ad id temeritatis sæpe ueniūt, ut Clerici mortui bona inuadāt, unaq. cum ijs illa sæpe, quæ etiam ecclesiæ ministris, in mortui locum succedentibus, debita sunt, et ecclesiæ item, cui, dum in uita ille esset, inseruierat, bona sacrilege subripiant. quare pœna excommunicationis latæ sententiæ uetamus, ne Clerici mortui, qui dum uiueret, ecclesiasticum beneficium obtinebat, bona ad ecclesiam eiusue ministros pertinentia, quisquam temere inuadat, atque auferat.

Decretum XVI.

Hæres ultimarumue uoluntatum exequutor, si quæ piarum causarum nomine legata, relictaue sunt; ea anni spatio ad summum, aut tempore ab ipso testatore præscripto, non præstiterit, ab Episcopo, ut ratio iuris postulat, pœnis, ipso iure constitutis, omnino cogatur piam testatoris uoluntatem explere. Nec uero præscriptum illud, uel a iure, uel a testatore tempus ab Episcopo prerogetur, nisi sibi constiterit, quæ earum causarum nomine relicta, aut legata sunt, nere præstari non potuisse.

Episcopus uero in Parochijs, ubi opus erit, duos probatæ uitæ homines, pietatis amantes, et auctoritate præditos deligat, quorum opera, studio, atque adiumento ad piorum locorum, piarumq. causarum iura persequenda ut atur, quoad expedire uisum sibi erit.

Decretum XVII.

Ne Notarij, qui testamenta, codicillos, aliaue tabulas de rebus, quæ piarum causarum nomine legatæ, relictaue sunt, uel ipsi rogati conscripserint, uel ab aliis conscriptas apud se habent, magnos nimis labores in ijs omnibus cōquirendis substineant; neue si id quod ipsis superiori cōcilio præscriptum est, omiserint, excommunicationem, eodem concilio propositam, subeant; idcirco illam sanctionem, piarum causarum nomine a nobis editam, ita interpretamur, ac moderamur, quo faciliorē etiam exequutionem illa habeat. Quicumque Notarij sciunt, se rogatos, testamenta, aliasue ultimæ uoluntatis tabulas de rebus, piarum causarum nomine relictis, confecisse, nisi sex mensiū spatio, postquā testatoris mortem scierint, illa episcopo significarint, quæcumque in ipsis tabulis a se conscriptis legata pia facta sint; ij excommunicationis pœnam ipso iure incurrant.

Qui uero in posterum eius generis tabulas, testamentaue scripserit, eandem pœnam ipso facto subeant,

eant, nisi tribus post mensibus, quam testatoris mortem cognouerint, pia legata, relictaue, Episcopo denunciarint. Hoc autem de sex, et trium mensium spatio decretum uim tantum habere statuimus, cum primum concilium hoc in lucem emissũ erit, ac promulgatum.

Vt autem Notariorum, qui iam mortem obierunt, exemplaria, et quaeuis alia scripta, quibus res, piarum causarum nomine relictae, aut legatae, notatae, ac descriptae sunt, conquiri possint; Episcopus propositis etiam poenis, et cẽsuris, eam, quae sibi facilior uidebitur, ineat rei perficiendae rationem. Qui Notarij praeterea ex superioris concilij decreto excommunicationem subierunt, Episcopus eos absolutionem humiliter petentes, a censuris absoluat, si modo ipsius episcopi arbitratu ante satisfecerint, ad decreti huius praescriptum.

Decretum XVIII.

Probibeat Episcopus, ne bona, census, prouentus, aliaq. eius generis, quae ad ecclesiarum fabricas quouis ratione pertinent, ab earum Praefectis, aut ministris ad alios usus auertantur, quam institutum est, aut certè debent. Idem praeterea ex Tridentini Concilij praescripto fabricarum redditus in usus ecclesiae necessarios, atque utiles, ut expedire magis uisum fuerit, erogari curet.

Decretum XIX.

Qui bona ecclesiae, Hospitalium, aliorumue piorum locorum, siue solus, siue una cum alijs administrat; si uel ipse, uel per interpositam personam ea emerit, aut emphyteusis locationisue nomine conduxerit; ab eo administrationis munere statim amoueatur; nec dignus in posterum censeatur, cui talium rerum procuratio, administratioue demandetur; cum eoq. praeterea ex iuris praescripto agatur.

Decretum XX.

Episcopus id sedulo probibeat, ut quae fabricae, Hospitalia, Sodalitates, et quae alia cuiusuis generis pia loca instituta non sunt ad pecuniam mutuo dandam; eorum administratores ne ulla causae specie cuiquam homini, nec etiam uniuersitati loci, aut uicinijs dent mutuo.

Quod si ipsi administratores mutuo, uel dederint, uel, quod grauius est, ab ijs locis sumpserint, ab earum administratione statim amoti sint, indigniq. censeatur, qui per sex annos illorum aliorumue piorum locorum administrationem gerant. Tum etiam illorũ Praefectus, quouis nomine uocetur, qui huic rei consenserit, excommunicationis poenam subeat.

Decretum XXI.

Ne quisquam, pecuniam apud Montes pietatis deponat, uel eidem mutuo det, ut inde aliquid, ne minimum quidem lucri, aut eius, quod interest, nomine percipiat. Qui uero ex pacto quidquam ea causa perceperit, quod Montis pietatis pecuniam uel mutui, uel depositi nomine dederit; cum eo tanquam cum usurario homine agatur ad iuris praescriptum.

Quae praeterea de Montibus pietatis decreta superiori concilio sunt, ea episcopus obseruari curet, uel diligentissime. Compellatq. illorum institutiones sibi ab administratoribus ostendi, atque exhiberi.

Decretum XXII.

Sodalitates quascumque, seu Confratrias, quae Disciplinatorum nomine uocantur, episcopus, ut Tridentino concilio iussum est, uisitet; librosq. uel constitutionem, uel meditationum, orationumue, si qui in eisdem extant, studiose recognoscat, ne quid falsum, commentitiumue, aut apocbryphum in illis sit; et si quae inuenerit, quae emendationem desiderent, illa uel omnino tollere, uel emendare curet.

Efficiat praeterea ut confratres, etiam nominatim nõ uocati, ad statas, et solemnes processiones accedant, easq. rectè, atque ordine obeant; utq. non mercede conducti, sed pietatis gratia flagella sibi adhibeant. Easdem item Confratrias in eam pristinam Disciplinatorum regulam redigere curet, quae iussu nostro recognita, et emendata, et huius temporis rationi accommodata, ad communem earum Sodalitatum usum edetur.

Si qui uero hoc decreto praecepta illi uel contempserint, uel neglexerint; aliaq. non obierint, quae ad eorum Sodalitatis officium pertinent, pro rei grauitate seuerius ab episcopo corripiantur; sin autem emẽdari nulla alia ratione poterunt, eorum Sodalitates extinguantur eiusdem episcopi iudicio.

CAPITA QVAEDAM AD MONIALES PERTINENTIA.

Caput I.

Quod de certo Monialium numero singulis Monasterijs constituendo, Tridentina Synodus decreuit; quodq. item Summus Pontifex Pius Quintus, de Monialiũ, etiam earum, quae Conuersae dicuntur, clausura, litteris editis, sanxit; id utrumque episcopus, quam diligentissime potest, exequi curet. Quod si aliquid obstiterit, quo minus illud a se praestari queat; ipsum summum Pontificem sex mensium spatio consulat, idq. exequatur, quod sibi ea de re ab illo rescriptum erit.

Hancq. ipsam in ijs exequendis diligentiam a Regularibus praestari idem sedulo studeat.

Caput II.

Vt Tridentinae constitutioni, quae est de Reformatione Regularium cap. xvi. fraus nulla fiat; illud Episcopus, poena anathematis et dantibus, et recipientibus proposita, interdicat, ne Moniales a puellae, quae regularem habitum in earum Monasterio susceptura est,

est, parentibus, uel consanguineis, uel curatoribus, nec uero ab alijs, quibus ipsi ob id sponsione caueant, pecuniam mutuo, aut depositi, aliòue quouis nomine sumant, antequam illa professionem regularē confecerit.

Episcopus præterea tum impensas æstimet, quæ et in religionis ingressu, et tempore professionis fieri solent pro uestitu, aut pro alijs rebus, ad ipsius puellæ, uel Monasterij usum commoditatemùe pertinentibus; tū pecuniæ etiam summam præscribat, quam puella alimentorum nomine, Monasterio det; nisi census, aut alia bona immobilia, quorum annui fructus, eiusdem iudicio, ad ea alimenta satis sint, Monasterio attribuantur.

Ea autem omnis pecuniæ summa, eo nomine ab Episcopo decreta, ne ipsa apud certum hominem, et uirū bonum deponatur, qui, professione confecta, illam statim Monasterio tradat, ut decretum est superiori concilio.

Caput III.

Facultas superiori concilio permissa, ut Moniales organista, sonandi artem, Episcopi concessu, docere possit, abrogata sit, atque ita, ut nemini, nec uiro, nec fœminæ, etiam cuiusuis Superioris facultate, ad Monasteriorum quoduis accedere fas sit eius rei causa: sed quæ Monialis uel organo sonandi, uel musicæ artis perita est, alias Moniales instruere poterit.

QVAE GENERATIM AD HAEC Decreta pertinent.

Decretum I.

Quæcumque his nostris, alijsq. superiori Synodo prouincialī editis constitutionibus, decretisùe sancita sunt, ea omnia in sua quisque episcopus diœcesi, diligenter obseruet, et ab alijs, quorum interest, seruanda curet omnibus iuris remedijs.

Vt autem, quæ in hac Prouinciali Synodo decreta sunt, ad ea præstanda, ulla ignorantiæ excusatione nemini huius Prouinciæ homini uti liceat; illud edicimus, ut quo primum die, in lucem emissa, ad nostræ Metropolitanæ Ecclesiæ ualuas affixa erunt, tūc duorum mensium spatio omnes se et his decretis, et, si contra quidquam admiserint, pœnis, ac mulctis, quæ in eis constitutæ sunt, obstrictos esse sciant.

Ab eo etiam affixionis, et promulgationis die tempus eorum decretorum inchoari decernimus, quibus certo præscripto dierum spatio aliquid præstari iussum est.

Vnusquisque præterea Episcopus ea omnia in proxima diœcesana Synodo legi, ac recitari iubebit, et, si ita expedire censuerit, suæ etiam Cathedralis Ecclesiæ ualuis proponi; quo studiosus omniū animis præcepta eorum tradantur.

Singulæ item et Cathedrales, et collegiatæ, et Parochiales ecclesiæ hæc ipsa decreta, certo loco recōdita, perpetuo asseruari curent.

Decretum II.

Si quæ in his decretis difficultas orta ante erit, quam alia Mediolanensis Prouinciæ Synodus habeatur; eius difficultatis, tum omnium, quæ ipsis decretis tradita sunt, interpretationem, et explicationem nobis reseruamus, salua semper Sedis Apostolicæ auctoritate.

Decretum III.

Qua debemus humilitate, et obedientia, sanctæ Sedis Apostolicæ, omnium ecclesiarum matris, et magistræ iudicio, atque auctoritati omnia, et singula quæcumque in hac Prouinciali Synodo sancita, decreta, actaq. sunt, semper emendanda, et corrigenda subijcimus.

Decretum IIII.

Quoniam denique ob publicam huius Prouinciæ et priuatim etiam uniuscuiusque ecclesiæ utilitatē a Summo Romano Pontifice multa petenda sunt, decernimus, quidquid ab eo communibus nostris, et qui, ad sunt, episcoporum litteris petetur, illud omne concilij huius nomine, atque auctoritate ita factum intelligi, ac si publice in sessione postulatum esset.

LAVS DEO.

Finis Concilij secundi.

CONCILIVM PROVINCIALE MEDIOLANENSE III.

Quod

CAROLVS BORRHOMAEVS

S. R. E. CARDINALIS TIT. S. PRAXEDIS

ARCHIEPISCOPVS

Habuit an. a Chr. nat. M. D. LXXIII.

Gregorio XIII. Pont.

CAROLVS BORRHOMAEVS S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS PRESBYTER CARDINALIS,

DEI ET APOSTOLICAE SEDIS GRATIA Archiepiſcopus Mediolani.

Vniuerſis Prouinciæ noſtræ fidelibus ſalutem in Domino.

RIORIBVS noſtris duobus prouincialibus concilijs, bene iuuante Deo, initia fecimus conformandæ in hac prouincia eccleſiaſticæ, chriſtianæq. morum diſciplinæ. Quibus ſane initijs non ſolum inſiſtendum nobis eſt, ſed longius progrediendum, ac perpetuò quidem; cum et nullus nobis paſtoribus definitus videatur progrediendi terminus, et perennis propoſita ſit paſtoralis officij ſollicitudo. Quamobrem pro noſtri muneris cura, vt ad opus, quod iampridem illis concilijs inchoauimus, progreſſum aliquem faceremus, tertiam Mediolani prouincialem ſynodum habuimus ad Tridentini decreti præſcriptum. qua in ſynodali tractatione, Dei munere, et gratia, v nde, uelut ex uberrimo fonte, omnis ſanctarum actionum ratio manat, nos de Coepiſcoporum noſtrorum conſilio, et aſſenſu, aliqua conſtituimus, et decreuimus, quibus adiuuari poſſe cenſuimus ueſtras in uia Domini progreſſiones. Ea igitur ut uobis uniuerſis, ac ſingulis, quorum intereſt, nota ſint, ac peruulgata, in lucem emitti iuſſimus. In ijs autem ſicut paternam noſtram erga uos pietatem, et debitam aliquam paſtoralis officij religionem animaduertere poteſtis, ita in ijſdem accurate amplectendis præſtare uos debetis, quod ueſtrum eſt. Quare efficite, ut, quanto maximo poteſtis, amoris obedientiæq. ſtudio, illa ipſa non ſuſcipiatis ſolũ; ſed ſeruetis accurate omnino: quo magis in dies, et noſtrarũ Epiſcopalium uigiliarum laborumq. fructus conſtet in uobis, quibus in Chriſti uiſceribus ſollicite miniſtramus; et prouincia hæc, ſalutaribus aucta diſciplinæ inſtitutis, fructus afferat uberiores in Do mino: a quo uobis aſſidue precamur Chriſtianarum u rtutum perfectionem, et ſalutem ſempiternam.

IN

IN NOMINE SANCTAE, ET INDIVIDVAE TRINITATIS, PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS SANCTI.

NOS Carolus Borrhomaeus, S. R. E. Tit. Sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, de consilio, et assensu Reuerendiss. Patrũ, Coepiscoporum nostrorum, in Prouinciali nostro concilio Mediolanensi tertio, hæc, quæ sequuntur, constituimus, ac decernimus.

DE FESTORVM DIERVM CVLTV.

SAcrosancta Tridentina synodus cum statuit, fideles religioso festorum dierum cultu abuti non debere ad comessationes, ad luxum, et lasciuiam; tum pastores omnes uehementer in domino obtestata, debitam, sanctamq. eorundem obseruantiam pastorali diligentiæ magnopere commendauit. Quamobrem primo prouinciali concilio de illorum cultu quamuis a nobis sancitum sit: tamẽ hac constitutione eo ipso de genere diligentius decernendum censuimus; cum ea sint morum corruptela, is deprauatus usus, ab omni et diuina, et humana lege alienus, ut Deo dicati dies, sanctisq. rerum officijs consecrati, ac spiritus sancti doctrina instituti, tum ad recolẽda diuina beneficia, tum ad honores debitos sanctis tribuendos, ad eorumq. uitæ imitationem excitandam, non modo, ut oportet, sancte non colantur; sed, quod grauissimum est, nefarie uiolentur operibus, officijs, rerumq. actionibus, ab eorum cultu, et pietatis Christianæ studio alienis. Itaque in maxima hac offensione, nos sacræ illius synodi auctoritate, canonum iure, summorum Pontificum sanctionibus, et Pij Quinti Pontificis constitutione, eo nomine edita, Patrum item institutis, tum ipsis imperatorijs legibus adducti, edicimus, ut ne quid seruilis operis sacris ijs diebus, qui sanctæ matris ecclesiæ instituto, aut uniuscuiusq. loci consuetudine, uotoúe publico coluntur, fiat; nec quidquam denique, quod in illis agi, geri, fieriúe non liceat.

Et quoniam in ijs, quæ sequuntur, maxime peccatur, hæc nominatim uetamus.

Ne ijs diebus nundinæ, emporia, mercatusúe agantur: ne quicquam præterea fiat, exerceaturúe, quod ad earum nundinarum, uel mercatus apparatum pertineat, etiam si in diem, proxime sequentem, illæ cadant.

Ne contractus ulli, cuiusuis generis sint, neúe ullæ rerum exequutiones fiant; nisi cum iure nominatim permissum est.

Ne collectæ, taleæúe in oppidis, pagis, uicis, ut ex deprauata consuetudine quibusdam locis factum est, festis diebus exigantur, præsertim quo tempore, uel sacra fiunt, uel concio habetur, uel processiones, uel alia diuina officia celebrantur, uel scholarũ doctrinæ Christianæ exercitationes aguntur. Nec uero ullo præterea unquam die in ecclesia, in cæmiterio, atrioúe ecclesiæ illa exigi liceat.

Ne libri, imagines, signa, et alia id genus usquã uenalia proponantur, aut circumferantur.

Ne quæ ad aleæ lusum pertinent, neque laruæ itidẽ; nec uestes ad personatorum hominum usum uendantur, locenturúe.

Ne quas res, ad uictum necessarias, uendi licet; illæ prope ecclesias, in earumúe conspectu uenales proponantur.

Neque earum ipsarum rerum, præterquam panis, à Sole, aut pluuia defendẽdi causa, in foro, locisúe publicis tentoria, rastraúe sint, quibus illæ exponantur.

Neque earundem rerum occasione, causaúe officinæ apertæ ullo modo sint: sed earum ostiolum paruulum patens sit licet, reliqua omni parte clausæ. Quo in genere præterea Episcopus, illarum rerum uenditioni certam horam, et modum præscribat; ne ex uenditione aliquid existat scandali, offensionisúe, aut occasionis, qua distrahantur homines à diuinis officijs. Tonsoribus præterea, pistoribus, sutoribus, calcearijs, alijsq. eiusmodi, et reliquis item opificibus, quibus præscribi oportet, Episcopus certas regulas præscribat, ne deinceps dierum festorum cultum uiolent, in quo maxime peccare plerique solent.

Quoniam autem usu iam hac in prouincia nimis compertum est, deprauatis his temporibus, et moribus, ad choreas, tripudia, saltationes, et id genus alia numquam fere conueniri sine multis, et ijs quidem grauissimis Dei offensionibus, idq. cum ob turpes cogitationes, obscœne dicta, inhonestas actiones, morum corruptelas, et perniciosas ad omnia opera carnis illecebras, illis perpetuo coniunctas, tum propter cædes, rixas, dissidia, stupra, adulteria, aliaq. mala plurima inde consequentia quam sæpissime, his tot offensionũ, et peccatorum seminarijs locum dari, ijs præsertim diebus, qui dies propitiationis sunt; et ijs ipsis diebus fideles plerosque, nefarijs istis Satanæ blanditijs illectos, a diuinis officiis, religiosis supplicationibus, lectionibusq. sacris abduci, auertiq. rudes à percipiendis fidei rudimentis; aliosq. ab alijs Christianæ pietatis officijs, in quæ eo tempore religiose incumbendũ est, abstrahi, et amoueri; hoc certe grauissimum est in conspectu Dei, et ecclesiæ. Quare festis ijs diebus, saltem horis, quibus diuina celebrantur officia, interdicimus ne saltationes, tripudia, choreæ ducantur, aut fiant.

Ne item comediæ, ludi scenici, uel theatrales, hastiludia, et alia cuiusuis generis spectacula agantur.

Ne circumforanei, circulatores, et id generis nebu-

lones præstigias suas, inaniaq. ea spectacula agant; neque quicquam omnino uendant, ne medicamēti quidem prætextu.

Vt autem hæ omnes de festorum cultu leges ab omnibus seruentur; contra eos, qui non paruerint, Episcopus agat pœnis, et alijs item remedijs arbitratu suo.

Festis diebus sacrosancto Missæ sacrificio fideles omnes intersint.

Neque uero excusentur puellæ nubiles, neque deinceps uiduæ, ne permissu quidem primi nostri concilij ob recentem mariti mortem, neque ullo alio, cuiusuis consuetudinis, prætextu.

Vt uero ij dies omni pietate, et religiosius colantur; hæc crebro populum Parochi, et concionatores admoneāt, atque hortētur, ut illorum dierum tempus, quod Deo, eiusq. cultui debetur, in ijs actionibus totum consumant, in quibus sancte consumendum est.

Vt concionem mane, et sacram lectionem a prandio, ubi explicari solet, audiant.

Vt diuinis, Vesperarum præsertim, officijs præsentes pie religioseq. adsint.

Vt in Christianæ doctrinæ rudimentis, ac præceptis, uel percipiendis, uel recolendis uersentur.

Vt in operibus etiam, officijsq. pietatis se exerceant, ægros homines uisitando, mœrentes pie consolando, et alia eiusmodi præstando.

Vt denique ab illis actionibus, unde omnis peccandi materia, atque occasio existit, feriati, in ea opera incumbant, ob quæ sunt illi sacri instituti dies.

Episcopi igitur cura sit, uel litaniarum processiones, uel orationis, aliarumq. Christianarum uirtutum exercitationes instituere; in quibus per festos dies occupati fideles, abducant se a prophanis actionibus.

Sicut Principes, et Magistratus, qui gubernationi præsunt, dignitate præcellunt, ita prælucere debent exemplo, quo reliqui incendantur ad perpetuum pie agendi studium. Quamobrem pro muneris sui officio, eos paterne cohortando, et admonendo, Episcopus curet, ut ipsi per annum solemnibus diebus, et in quibus potissimum humanæ redemptionis mysteria peraguntur, in Natiuitate scilicet Domini, die Circumcisionis, et Epiphaniarum, in hebdomada sancta, Pascha resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, in solenni die Corporis Domini, ad Cathedralē Ecclesiam conueniant; Episcopaliq. Missæ sacrificio, quod solenni ritu fit, diuinisq. uesperarum officijs intersint. Idem præterea efficiat, cum ob Iubileum, uel ob aliam publicam causam generales processiones, et supplicationes aguntur.

Episcopus id cura, diligentiaq. adhibeat, ut tum ex Ecclesiæ suæ libris ueteribus, manuq. scriptis, tum ex publicis Ciuitatis scriptis, monumentisue, atque alium de perueſtiget, si qui dies sunt, quibus colendis, uel ueteri instituto usuq. uel publico uoto Ciuitas adstricta est; aut alius item quiuis diœcesis suæ locus.

Qua præterea diligentia utatur in conquirendis reliquis, tum uotis, tum piæ consuetudinis institutis. Si quæ uero eiusmodi monimenta compererit; ea diligentius conscripta, in Episcopali Archiuio asseruanda curet. Certosq. illos dies festos, ijs monimentis notatos, coli, et alia huiusmodi pia instituta præstari iubeat.

Vigiliæ autem, et festi dies Sanctorum, qui pùblico Ciuitatis uoto, aut consuetudine coli debent, diœcesanæ synodi constitutione ab episcopo decernantur; et in calendarium quotannis relati, die Dominico, prout uniuscuiusq. eorum Sanctorū festus dies in aliquā hebdomadam inciderit, populo à parocho denuncientur.

Monimenta uero festi diei, uel piorum institutorum, quæ in aliquo solo diœcesis oppido, locoue uoti publici, aut consuetudinis ratione seruari oportet, in eius etiam loci parochiali Ecclesia asseruentur: cum autē dies ille festus, uel quo pium institutum seruari debebit, inciderit; parochi sit, die Dominico, proxime præcedenti, illum populo indicere, ac denunciare.

Prohibeat uerò diligenter Episcopus, atque omnino efficiat, ut non modo non saltationes, et choreæ, uerum etiam ne commessationes, in honorem sanctorum ludi, aliæue prophanæ actiones, ab eorum festorum dierum, piorum institutorum cultu alienæ, ullo quouis modo, etiam illorum prætextu, occasioneue introductæ, publice ijs ipsis diebus fiant.

Studeat etiam Episcopus, ut quo tempore in Septuagesima, Sexagesima, et Quinquagesima hebdomadis Ecclesia mater, et officiorum ritu, et hymnis, canticisq. fidelium mentes ad mœstitiam, atque ad pœnitentiā excitantibus, et omni deniq. tum uestimentorum, tum aliarum rerum apparatu populum Dei instruit, ac præparat tot ante diebus ad sancte recolēdam Christi Domini passionem, et crucem; eo potissimum tempore fideles, sibi in cumum traditos, spectacula, ludos scenicos, et alia, quæ gentilitatis speciem præ se ferunt, tunc præsertim morum corruptelis introducta, illa ipsa, tanquam à sanctissimis Ecclesiæ institutis abhorrentia, omnino fugientes, ad pietatis Christianæ studia, et ad orationem attentiores sint, proposita omni Christianarum actionum exercitatione.

Quo religiosius incolæ uniuscuiusque parochiæ festum diem colant, illius sancti, sanctæue, cuius patrocinio parochialis Ecclesia dicata est, cohortationibus agat Parochus, ut pridie eius diei illi sancte ieiunent, animo pie repetentes tum ieiunia, tum religiosas alias eius sanctarum uirtutum exercitationes; quarum meritis in cœlum ille uocatus, cum sempiterna gloria perfruatur, pro charitate, qua abundat, eorū, quorum salutis patrocinium suscepit, preces Deo offert, ieiunia item, et lachrymas. Tum idem illos admonere, atque uehementer in Domino cohortari nō desistat, ut pietatis Christianæ officijs, sanctis operibus, debitaq. ueneratione sancti illius diem festum colant; utq. ab omni seruili opere abstinere studeant.

Eodem præterea die sancti, qui parochiæ patronus est, et custos, quo ad illius imitationem magis fideles inflammentur, id parochus præstet, ut peracto uesperarum officio, cum frequētior in Ecclesia populus adest, aut ipse, aut alius in suggestu, aliòue loco superiori, de libro, quo illius uita, uere expressa, continetur, res

eius

eius sanctè, admirabiliterq. gestas, religiosæ uitæ institutæ, morum disciplinam, pietatis studia, uirtutes pronunciet.

Quoniam uero sanctissimis summorum Pontificum constitutionibus, et prouincialis Concilij primi nostri decreto sancitum est, ut quæ apocrypha sunt, in Ecclesia ne legantur: de uitis sanctorum qui in unaquaq. huius prouinciæ Vrbe, diœcesiue certis potissimum locis coluntur, liber ab Episcopo conficiatur, doctis, et pijs uiris adhibitis, tum ex probatis auctoribus, tum certis suæ Ecclesiæ scriptis, ac traditionibus.

Sanctorum, qui in Domino dormierunt, sacris sepulcris, et reliquijs colendis, et uenerandis, eo maxime augetur gloria Dei, quo religiosius illa coluntur. Quo igitur die sancti alicuius dies festus agitur, si in aliqua urbis, diœcesisùe Ecclesia, sancti alicuius corpus reconditum est, sacraùe eius membra, uel aliæ insignes reliquiæ asseruantur: eo die, et significatio detur frequenti campanarum sonitu; et illa Ecclesiæ locus, ubi ea sunt, sacrarum uestium apparatu, et candelarum lumine ornetur; tum ad maiorem cultum diuina officia solennius celebrentur.

DE SCHOLIS DOCTRINAE Christianæ.

Quo maior in dies concursus, et progressio fiat ad doctrinæ Christianæ scholas, ad earumq. studium uehementius excitentur iam instituta, et in posterum, Deo iuuante, instituenda eius rei nomine sodalitates: Indulgentiarum, quæ, et à Quinto, et nuper à sanctissimo D. N. Gregorio XIII. earum sodalitatum hominibus concessæ sunt, donum quotannis per Parochos duobus ante calendas Maij diebus Dominicis proximis promulgetur, cum frequens populus adest. Illis autem constitutis calendis, earum sodalitatum homines, ut Indulgentias consequantur, confessi, sacram Eucharistiam sumant; ac processionem præterea agãt solemni ritu. Si uerò sæpius id promulgari, uel alijs potius certis diebus hæc ab illis agi, Episcopus censuerit; id constituat arbitratu suo.

Quibus in oppidis, uicis, ac locis, quæ ad suam diœcesim pertinent, Episcopus has necessarias doctrinæ Christianæ scholas, et sodalitates, ut altera prouinciali synodo iussum est, non adhuc instituit, illas quãprimum, et quam diligentissime institui curet. Studeat uero quamplurimos cuiùsuis conditionis, status, et ætatis homines probatos, tũ mares, tum fœminas, ijs scholis iam institutis, uel instituendis, adscribi, adscriptosq. operam illis nauare, ut concessi Indulgentiarum muneris participes sint.

Eas uerò iam institutas, uel in posterum instituendas, scholas, et sodalitates, ad illas præscriptas regulas dirigi curet, quæ iussu nostro ad communem earũ usum edentur in lucem.

Scholas præterea quam sæpissime uisitari, tum ab earum Præfectis, tum ab alijs etiam iubeat, quibus id negotij dederit. Iique diligenter ei referant, cum de omni instituta earum ratione, frequentiaq; illorum, qui conueniunt, tum de reliqua earundem, sodalitatum spirituali progressione. Eisdem, quo plures poterit, constituat Confessarios sacerdotes, et in concionibus habendis exercitatos, quorum, et ministerio adiuuentur, et salutaribus monitis, crebrisq. cohortationibus inflammentur in dies magis, ad illud scholarum, et piarum exercitationum institutum, atque studium.

Si quam aliquando concionem sacram à prandio populo haberi contigerit, ei certa hora ab Episcopo statuatur; ita ut neque concionator a doctrinæ Christianæ scholis, neque hæ ab illo impediantur.

Episcopus præterea eam ineat rationem, ut et in hospitalibus, et in alijs pijs locis, ubi plures, uel mares, uel fœminæ curantur, aut aluntur, hoc tradendæ doctrinæ Christianæ institutum introducatur: quo illi pascantur hoc præterea spirituali cibo.

QVAE AD CONCIONATORES pertinent.

Anniuersaria festorum solemniumq. dierum quadam quasi uicissitudine, et statis pro solennitatum, tẽporumq. ratione sacris cæremoniarum ritibus Dei Ecclesia, à Spiritus sancto instructa redemptionis nostræ mysteria, et sacras alias actiones in anno, tamquam uno libro descriptas, fidelibus proponit; qui si minus ad ea instructi sunt, nec quæ sanctè, religioseq. aguntur, intelligunt, non eum fructum, quem alioqui perciperent, capiunt. Quo igitur diligentius illi instruantur, indiesq. magis accendantur ad publicas sacras actiones, et mysteria colenda, quæ statis anni solennitatibus, et temporibus Ecclesia Dei celebrat; Episcopus tum ipse aliquando, tum concionatores, et Parochi certis ijs diebus, quibus illa agi, celebrariùe contigerit, populum doceant cum sacrosancta ea mysteria, tum religiosum eorum anniuersarium cultum, tũ sanctiores statarum in ijs colendis sacrarum cæremoniarum, ac rituum rationes, et significationes.

Itidem, cum solennes aliquæ statæ processiones, uel aliæ supplicationes, aliqua publica causa indicta, agũtur, uel Iubileum, in uniuersa Ecclesia indictum, celebratur; conciones ab eisdem habeantur. Quibus præter cetera explicentur causæ, quamobrem aut Iubileũ celebretur, aut illæ supplicationes fiant; tum excitentur, atque admoneantur fideles, quam religiose incumbendum sit ei sanctæ actioni, quidq. ab illis præstandũ, ut illius Iubilei spirituales diuitias ipsi consequantur.

Vt autem religiosa animi præparatione hi solemnes dies à fidelibus colantur, non satis illi id esse putent, mysteria illa à se sermonibus, concionibusùe, ijs ipsis diebus, quibus celebrantur, explicari, sed festis etiam, aut Dominicis diebus, eas sacras, uel solennitates, uel actiones proxime præcedentibus, eosdem concionibus instruant, et eorum animos mentesque præparare, atq. inflammare studeant, cum ad omnẽ religiosum mysteriorum, quæ sanctè agentur, cultum, tum maxime, pro solennitatum ratione, ad pænitentiæ sa-

cramentum, et ad sacram Eucharistiam sumendam. Id uerò etiam seruetur, cum stata ieiuniorum tempora, aduentus Domini, Septuagesima, et eiusmodi instant.

De sacramento etiam Chrismatis populum instruant in illis Pentecostes diebus, quibus potissimum ab Episcopo id sacramentũ solemniter ministrari solet.

Parochi autem id omne instruendi populi officium præstent ad præscriptum instructionis, quæ eo nomine cura nostra conficietur ad communem prouinciæ usum.

Ne patiatur Parochus, cuiusuis ordinis regulares in ordinis sui Ecclesiis, intra fines parochiæ suæ sitis, concionem habere, nisi ex scripto testimonio perspexerit, eos, muneris eiusmodi in illis Ecclesiis obeundi causa, se ad Episcopum cum concionandi facultate, quam à Superioribus suis ipsi obtinuerint, contulisse: et benedictionem, ut Tridentino Cõcilio cautum est, ab eodem petijsse: neque itidem in alienis eiusdem parochiæ Ecclesijs, nisi, ibi concionandi facultatem sibi ab Episcopo litteris concessam, illi ostendant.

Quæ in Concilio prouinciali primo de prædicatione uerbi Dei, et quæcunque item alia concionatoribus à nobis præscripta sunt; ea quo diligentius seruentur, illã cautionem adhibeat unusquisque Episcopus, ut cum eorum cuiquam in sua diœcesi cõcionandi potestatem faciet, uel benedictionem impartiet, illa omnia, et alia eo de genere in nostrã concionatorum instructionem, ad communem prouinciæ usum simul redacta, et quæ item Episcopus Ecclesiæ suæ rationibus accommodata, ab illis seruanda censuerit, illis litteris describi iubeat, quibus uel concionandi facultas permittetur, uel præsentationis postulatæq. benedictionis testimonium fiet.

Quoniam parocho concionante, nonnulli, parum salutis suæ memores cum ad illius concionem conueniũt, sæpe discedunt ea non absoluta, ideo debiti in hoc genere officij sui eos crebro Parochus admoneat, prout necessarium esse uiderit. Quod si quos aliquando monitos ex uerbi Dei, uel Parochi concionantis contemptu in contumacia perseuerare animaduerterit, illos ad Episcopum deferat, qui pro culpæ grauitate eosdẽ afficiat, tum alijs pœnis, tum, si opus est, sacramentorum communione priuet, ad Cartaginensis Concilij præscriptum.

Parochus, et concionator sæpe, prout opus esse animaduerterit, illam decem annorum Indulgentiam edicat, ac denunciet, quam Summus Pontifex Leo X. in Lateranensi Concilio toties concessit, quoties aliquem blasphemantem accusarit.

QVAE AD FIDEI TVENDAE Studium pertinent.

Quos oportet, sacri Tridẽtini, prouincialisque nostri concilij primi iusso in diœcesana synodo Canones, et Decreta Tidentina recipere, fideique professionem præstare; nisi illos id præstitisse, Episcopus perspexerit: in ea, quæ proxime futura est, synodo, ab illis præstari iubeat.

In aliquem uero certum librum qui in Episcopali Archiuio asseruetur, eos omnes, ac singulos Cancellarius Episcopalis ordine referat, tum qui antea præstiterunt, tum qui in posterum præstabunt in singulis synodis, deincept sequentibus.

Quicunque litteras, et liberales artes quouis nomine, uel publice, uel priuatim docẽt, ij, quales quales sint et reliqui præterea, quibus Pij quarti, Pontificis Max. constitutione, uel eiusdem prouincialis Concilij decreto fidei professionem facere iussum est, trium mẽsium spatio illam ad formulam ab eodem Pontifice præscriptam, aut iam præstitisse ostendant, aut re ipsa præstent.

Qui uero in posterum illud legendi, interpretandi, docendiq. munus suscepturi sunt, fidei professionem ad idem præscriptum ante præstent, quam id suscipiant, exerceantuè. Hiq. et illi omnes libro notentur.

Parochus ne ullo modo patiatur, in suæ parochiæ finibus id, ut supra, munus à quoquam deinceps suscipi, aut iam nunc susceptum exerceri, si is scripto Episcopi testimonio nõ ostenderit, se fidei professionẽ præstitisse: immo uero si ita testatum non fecerit; ei illo munere interdicat, si non paruerit, ad Episcopum deferat, qui in eum, prout iuris est, animaduertat.

Et quoniam ad Christianam pietatem hoc ualde interest, ut instituendæ pueritiæ, atque adolescentiæ munus committatur uiris, non scientia solum, sed fide, ac moribus, uitaq. probatis: eam ob causam à quo fidei professionem Episcopus recepturus est, ante ab eo cum uitæ suæ rationes perquirat, tum, si quod testimonium fidei, morumq. à probatis uiris habet, afferri iubeat. Quod si ea, uel non afferuntur, uel eiusmodi sunt, quibus ipsius Episcopi conscientiæ, ac iudicio non satisfiat, id ipsum aliunde Episcopus quærat, ab ijs præsertim, apud quos ille diu fuerat; hocq. diligentius inuestiget, si uel e longinquis, uel hæresis nomine suspectis, uel morum corruptela inquinatis locis illum esse, aut uenire animaduertit.

Hoc præterea diligentiæ adhibeat, ut, posteaquam aliquis, fidei professione ad præscriptum facta, docendi curam susceperit, eius etiam uita, morumq. ratio, et puerorum institutio aliquando obseruetur, idq. in ijs potissimum ludi magistris, qui certa pacta mercede, in disciplinam suam traditos pueros domi educant.

Quorum librorum lectione, explicationeuè, puerorũ, aut adolescentium animi deprauantur, et mores facile corrumpuntur, quo in genere ij sunt, qui res obscœnas, et turpes continent: eos, ut Indice Tridentino sancitum est, à ludi magistris prælegi, explicariuè, Episcopus non patiatur: ac plane uetet, ab illis quicquam exponi, quod bonis moribus repugnet, quodq. impietatem inducat, ut Lateranensi ultimo Concilio decretum est.

Iubeat Episcopus pueros, adolescentesuè à ludi magistris Christianæ religionis præcepta, atq. fidei rudimẽta doceri, adhibitis ijs solum libris, quos Episcopus ip-

se

se præscripserit, prout ad illud instituendi munus eos idoneos esse indicauerit. Dominicis uerò, et festis diebus, nullo alio præterea doctrinæ genere illos instrui liceat, quod omne eo ipso Concilio Lateranensi præscriptum est.

Illud etiam eisdem præscribat, ut diebus festis scholæ suæ adolescentes, puerosùe aut ipsi conducant, aut frequentes illos conuenire iubeant ad solemne Missæ conuentualis sacrum, ad uerbi Dei conciones, ad diuina uesperarum officia, ad sacrarum litterarum interpretationes, ad doctrinæ Christianæ scholas, et ad alia denique uitæ spiritualis studia, atque exercitationes.

Hæc omnia an ab ijs præstentur; Episcopus uisitando aut ipse, aut alius eius nomine inuestiget diligenter, tum, maxime, an libros isti apud se habeant, uel ob fidei doctrinam, uel ob morum institutionem damnatos, improbatosùe; tum præterea, an qui in eorum disciplinam traditi sunt, honeste educentur.

Profecturus aliquis ad ea loca, ubi et si catholico etiam more à multis uiuitur, impune tamen, et publice ab alijs prædicatur, aut creditur, quod à Romanæ Ecclesiæ doctrina, et fide alienum est, profectionis scriptam facultatem ab suo Parocho, uel ab eo, quem Episcopus constituerit, ante impetret, quam abeat. Quibus facultatis litteris caueatur, ut et reuersionis tempore, et si diutius illis in locis fuerit, singulis annis testatū faciat, se catholico more, et uixisse, et uiuere: utq. id testimonium scriptum sit ab illius loci, ubi fuerit, Episcopo, aut Parocho, si ibi Parochus est, aut à catholicis uiris, probatis hominibus, illorum locorum incolis. Hocq. is, cui eo proficisci concessum erit, præstet omnino.

Quicunque autem sanctæ Inquisitionis officium, statum, res, et ministros aliquo modo læserit, uiolaritùe, contra eum, ut Pij V. Constitutione sancitum est, Episcopus agat ad illius sanctionis præscriptum.

Quam grauissimam sanctionem aliquando, cum expedire censuerit, promulgari iubeat.

Perniciosorum, et falsorum librorum cum perpetua quodammodo pestis sit, cui remedium semper afferri oporteat, de ijs sæpe, et summorum Pontificum constitutionibus, et sacrorum Canonum iure, cautum est. Postremo autem multa tum Concilij Lateranensis ultimi decreto, tum nuper Tridentino Concilio, et indice utiliter constituta sunt. Quæ ut Episcopi studio à Bibliopolis, Impressoribus, et reliquis item omnibus, quorum interest, diligentius, quam hactenus, factum sit, ubique præstentur; illa fere omnia aliaque nonnulla, eodem spectantia, quæ addenda censuimus, simul complexi, prouinciali hac constitutione toto eo de genere sic edicimus, propositis, eodem Lateranensi, et Tridentino tum Concilio, tum indice, et Pij Quarti constitutione de eo Indice lata, pœnis sancitis, et alijs præterea Episcopi arbitratu.

Vt quicunque artem librariam exercet, ab eo ne patiatur Episcopus libros uenales proponi, nisi confecto librorum suorum indice, cui ab se, aut ab eo, a quo eam curam in recognoscendis libris geri is uoluerit, et ab Inquisitore etiam subscriptum sit: neq. facultate sibi ab eisdem non permissa, ullos alios cuiusuis generis libros ille habeat, aut uendat, aut quauis ratione tradat, illo indice non notatos.

Ne loco publico, portorijs, mercibusùe importandis cōstituto, libros ministri publici eius loci exportari patiantur, nisi qui illos importarint, aut Bibliopolæ, aut alij, quorum sunt, scriptum, eorundem manu signatū, attulerint, quo exportandi potestas fiat.

Libri, non publico mercium loco expositi, sed aliò in urbem inuecti, ab eo qui inuexerit, uel inuehi iusserit, eisdem denuncientur: nec libri a quouis inuecti, uel in urbem introducti, alijs commodentur, aut quauis alia ratione tradantur, antequā his, qui introduxerit, illis, ad quos recognitio pertinet, indicem eorū ostenderit, ab eisdemq. item facultatem obtinuerit: idque nisi libri id generis sint, ut eos omnibus permissos esse perspicue constet.

Ne quis opuscula, libros, commentarios, aliaùe id generis, quouis titulo, et nomine, quæ manu scripta sunt, euulget; nisi ab Episcopo, aut ab alio eius iussu, et ab Inquisitore recognita sint, atque approbata subscriptionibus.

Ne præterea quis librum, scriptumùe cuiusuis generis imprimat, imprimiùe curet, nisi eisdem, Episcopo, et Inquisitore recognitum, et scripto comprobatum.

Quod recognitionis, et comprobationis scriptum, libri imprimendi principio, recognitorum manu notatum, principio item libri imprimatur.

Libri exemplum auctoris manu, et nomine notatum, ubi primum impressum est, recognitoribus tradatur asseruandum.

Libris impressis, apposito imprimentis nomine adscribatur item annus, quo impressi sunt.

Libri, quos typis mandari concessum est, in codicem à recognitoribus referantur, notato concessæ facultatis anno, et die, descriptis etiam nominibus eorum, quibus eos imprimendi potestas facta est.

Ne hæredes, ultimarumùe uoluntatum exequutores, libris, à defuncto relictis, utantur, aut alijs utendos dent, uel uendant, aliaùe quauis ratione tradant, antequam illos, aut eorum indicem ipsis Episcopo, et Inquisitori attulerint; facultatemq. obtinuerint.

De Biblijs autem, uulgariter redditis, et de testamento nouo, in uulgarem etiam sermonem conuerso, de libris præterea, qui de rebus inter catholicos, et hæreticos cōtrouersis, communi item lingua conscripti sunt, ea diligens cautio adhibeatur, ut illorum usus ijs tantum concedatur, quibus Episcopus, aut Inquisitor de consilio Parochi, aut Confessarij permittendum iudicarit:

Libri de officio, et precibus horarijs B. Mariæ Virginis uulgariter, uel Italice, uel Hispanice, uel Gallice, uel Germanice, uel partim latino, partim uulgari sermone expressi, uenales ne proponantur, neque uendantur. Si qui uero eos adhuc habent, ad sacræ Inquisitionis officium statim deferre compellantur, ut edita

à Pio Quinto, constitutione sancitum est.

Caueat Episcopus, ne libri illi paruuli, quibus preces uariæ continentur, falsis, superstitiosisq. titulis aspersi, habeantur, aut uendantur, nisi suo, aut Inquisitoris, aliorumue Theologorum, quos huic muneri præfecerit, diligenti studio primum recogniti, et purgati sint.

Adhibeat idem aliquando aliquot suæ Ciuitatis peritissimos homines, quorum opera, et studio accurate cognoscat si qui pestiferi libri sunt, Indice Tridentino non notati, quorum usu, et lectione interdicendum sit, eiusdem Indicis auctoritate.

Quos libros, id generis cognouerit; ne in urbem, aut in diœcesim suam illi inuehantur, caueat quam diligentissime: eorumq. nomina cum ad sacræ Romanæ Inquisitionis Patres deferenda curet; tum alijs prouinciæ Episcopis significet; quo diligentius pesti obstruatur aditus.

Qui per urbes præterea, uicos, oppida, aliaue loca libros uenales circumferunt, eorum etiam indicem habeāt, cui ab Episcopo, et ab Inquisitore, aut ab ijs, quibus librorum recognitio ab illis delegata est, subscriptum sit.

Hos Parochus, in cuius Parochiæ finibus illi uenales libros exponunt, circumferuntue, de improuiso aliquando uisitet. Ac si aut illorum indicem non habere, aut alios præterea, eo indice non descriptos, uendere, habereue compererit; tum eos Episcopo, aut Inquisitori denunciet. tum libros omnes sequestri nomine, donec aliter ab eo, cui denunciarit, iussum erit. Si libros, Indice Tridētino damnatos, improbatosue apud eos deprehenderit: illos etiam comprehendi, aut sponsione saltem facta sibi ab illis caueri cures, ut ad certum diem sistant in iudicio Episcopi, aut Inquisitoris.

QVAE AD SACRAMENTALIA, et sacramenta generatim pertinent.

Christianæ pietatis ornamentum, in quo populum fidelem gloriari oportet, altare est cœlestis holocausti, sacrosancta illa arbor Crucis, in qua auctor humanæ redemptionis pependit Christus Dominus. Quamobrē ad Christianæ religionis gloriam insignis admodum fuit ea ueterum pietas ut Crucis signum non in templis solum, sed domi, forisq. in parietibus, ac uestibulis, passimq. in urbe expressum appareret, tanquam et præclarum populi Christiani trophæum, et clarissimum diuinæ misericordiæ monimentum, et sempiternum denique testimonium, quo palam fieret, fideles cum inimicis Crucis Christi, Iudæis, Ethnicis, et Hæreticis nihil habere commune, sed contra eos omnes libere profiteri, quem colunt, Dominum Iesum, et hunc Crucifixum. Hoc igitur maiorum religioso exemplo, atq. instituto, cuius etiam uestigia in hac prouincia aliquot locis perspici licet, excitatus Episcopus illud curet, ut hoc sacrosanctæ Crucis insigne, uel ligno, uel lapide, uel, ubi commode per facultates fieri potest, marmore expressum, in urbe, et diœcesi sua, ubi triuia frequentiora sunt, publice proponatur, atque erigatur: quo crebrius, perspecta ea sacræ Crucis arbore, fideles sese erigant, tum ad summi mysterij, in ea peracti, gratam memoriam, tum ad ueram illam gloriam, ad quam Christo duce, populus fidelis, qui populus est acquisitionis, contendere debet.

Quod præterea alias sancitum est, id pro sacrosanctæ Crucis cultu, et ueneratione seruari Episcopus iubeat, ut ne ea humi exprimatur, ne ue sordidis, et aliqua labe inquinatis locis.

Singulis diebus dominicis sacerdos, Missæ parochialis sacrum facturus, antequam illud inchoet, aquam sale aspersam benedicendo renouet, eamq., ut moris est, aspergat.

Sanctissimi D. N. Gregorij XIII. Pontificis constitutio, qua, excommunicationis pœna proposita, ipso facto incurrenda, interdictum est, ne innocentissimi Agni imagine figurata certa illa forma et per Romanos Pontifices statis temporibus consecrata minio, auro, aut ullo colore inficiantur; neque uenales proponantur, promulgetur in Ecclesia eo anno, quo illas consecrari moris est, in pascha; et quoties item Episcopus opus esse censuerit.

Quod pietatis, & Dei honoris causa ab sancta Matre Ecclesia institutum est, ut festo die Purificationis B. Mariæ Virginis candelæ, et palmæ, aut oliuæ pro ut locorum consuetudo est, dominico die, qui de palmis dicitur, in Ecclesia solenni ritu benedicantur; eaq. candelæ accensæ statis illo tempore processionibus circumferantur, non sine sanctissima mysteriorum significatione; id, ut instituti ratio postulat, ita religiose celebrari debet.

Quamobrem edicimus, ne alio loco, nisi in Ecclesia, neque dum manibus laicorum tenentur, sed constituto loco posita, solemnibus cæremonijs benedicantur; et singula singulis distributa, tum palma, tum candela accensa manibus per eos, qui acceperint, gestentur, ex Ecclesiæ instituto, dum statis illis diebus processiones, et sacræ aliæ actiones habentur. Vtq. præterea introducto ei usui occurratur, quo multis locis in in hac prouincia fit, ut illæ, uel candelæ, uel palmæ oliuæq., sacro eo ritu benedictæ, non in Ecclesia a quibusdam sumātur, sed ad eos domū deferantur; et, quod grauius est, à laicis quibusdam, quasi tributum quoddam sibi à parochis, uel ab alijs quibusuis debitum, illæ exigantur, decernimus, ut saluo, si quod patronus aliquis beneficij habet, illas exigendi iure, ijs solum, qui in Ecclesia interfuerunt, et illis item tantum tradi liceat, qui ijs ipsis diebus ad illā Ecclesiam conuenire solent; sed non potuerunt, uel quia ægroti, uel alia legitima causa impediti.

Ad preces, quæ supra puerperam funduntur, cum post prolem emissam, illa actura gratias, ad Ecclesiam se confert, parochus puerperæ domum ne ingrediatur, etiam si mulier ob aduersam ualetudinem Ecclesiam adire nequeat.

Fœminis prætere a, post puerperium ad Ecclesiam ue-

nientibus, panis benedictus, sub hostiæ forma, ne præbeatur.

Fons baptismalis, ne usquam in alijs Ecclesiis, quàm in parochialibus, sit, uel Episcopi concessu in illis locis, ubi propterea quod parochialis Ecclesia longius distat, idem populi commodo magis consulendum esse censuerit.

Ad sacri chrysmatis oleum accipiendum, quotannis ante Pascha mittantur, qui accipiant, ut ueteri canone decretum est.

Sancti item chrysmatis, et sacri cathecumenorũ olei uascula, ne alibi, sed in Ecclesia, religiose asseruentur in ciborio, alioue eiusdem Ecclesiæ certo constituto loco, quem Episcopus comprobarit.

Sacrum præterea oleum infirmorum, in Ecclesia itidẽ custodiatur uase, ab aliorum sacrorum oleorum uasculis distincto; nisi quibus parochis Episcopus propter eorum domicilij à parochiali Ecclesia distantiã illud domi tunc aliquando solum asseruari concesserit, cum in parochia finibus grauius ægrotantes habent, quibus usu uenire potest, ut quam celerrime succurrendum sit illius sacramenti administratione.

Moneat sæpe parochus, hocq. tum maxime, cum Sacramenta ministrat, ut fideles, quibus ea ministrantur, et qui compatres ad Sacramenta, Baptismum, et Confirmationem adhibentur, ensem, pugionem, et einsmodi deponant, memores se in omni spiritu humilitatis sanctæq pietatis studio adesse oportere sacrit illis mysterijs.

DE BAPTISMO INFANTVM expositorum.

Infans expositus, licet appensum collo scriptum habeat, quo ille baptizatus significetur, si tamen, re diligenter perquisita, quemadmodum cathechismo Romano expressum est, adhuc dubium sit eum baptizatum esse, ea conditionis formula baptizetur, si tu es baptizatus, ego te iterum non baptizo, et si nondum baptizatus es, ego te baptizo etc.

DE IIS, QVAE AD SACRAM Euchariſtiam pertinent.

Ad saluberrimum illum sacræ Eucharistiæ frequenter sumendæ usum parochi, ut primo prouinciali Concilio iussum est, et concionatores item, quam sæpissimè populum cohortentur, nascentis Ecclesiæ institutis atque exemplis, et grauissimorum Patrum uocibus, et uberrima hoc ipso de genere Catechismi Romani doctrina, et sententia denique Tridentinæ synodi, quæ optaret quidem fideles in singulis Missis, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicare.

Quod si quis concionator, etiam regularis, aliquid contra directe, indirecteùe dixerit, aut concionatus sit; Episcopus, in cuius urbe, diœcesiùe hoc ille admiserit, ei, tãquam scandalum disseminanti, Tridentinæ eiusdem synodi auctoritate, interdicat prædicatione uerbi Dei. Ad cuius prædicationis munus ne idem restituatur, nisi primum eiusdem Episcopi iudicio satisfecerit eo ipso loco, ubi ea in re scandalum, et offensionem præbuerit.

Itidem pro ratione culpæ corripiantur, corriganturùe, et satisfacere quoque compellantur, quicunq. uel sermonem habendo, uel colloquendo, hoc in genere offenderint.

Cum nimbi, procellæ, turbines, aut grandines impendẽt; ne sacerdos ad tempestatis procellam arcendam uasculum adhibeat, in quo sanctissimum Eucharistiæ sacramentum asseruatur: sed tabernaculum, ubi illud in altare reconditur, patefaciat licet: tumq. in eius conspectu litanias, aliasque religiosas preces, eius rei causa institutas, pie, sancteq pronunciet.

Sacerdos, cum Corpus Christi Domini ad ægros interdiu in urbe, alijsq. frequentibus locis defert, non superpelliceo solum, sed pluuiali præterea indutus incedat, ubi per facultates, et per loci, temporisq. rationem commode fieri potest: tum præterea, ubi etiam potest, aliqui clerici adhibeantur, clericali habitu, et superpelliceo induti, qui comitantes una cum deferente, sanctas, religiosasq. preces recitent.

Perfunctus deferendi Sacramenti munere sacerdos, ubi ad ecclesiam redierit, fidelibus, qui in eo deferendo præsentes adfuerant, quam ex illo pietatis officio consequuti sint, indulgentiam denunciet, paucis uerbis eos cohortans, ut in religioso eo instituto sancte perseuerent; tum pronunciata oratione, quæ est de sanctissimo Sacramento illos demittat in pace cum benedictione.

Indulgentia autem à Paulo tertio Pontifice Maximo corporis Domini sodalitatibus concessa, sæpe promulgetur; crebrisq. cohortationibus fideles inuitandantur, quo frequentiores illæ ubique locorum instituantur; institutæq. debitum munus obeant.

Quæ præterea sodalitates eo nomine, ut alias prima prouinciali synodo iussum est, institutæ iam sunt, et in posterum instituentur; regulis utantur ad communem illarum huius prouinciæ sodalitatum usum nostro iussu edendis. Quibus Episcopus addat, quæ pro urbis, diœcesisque suæ ratione expedire uidebuntur.

Parochus ijs omnibus, qui intra Ecclesiæ suæ fines habitant, in Pascha sacram Eucharistiam ipse, non sacerdos alius præbeat; nisi ob frequentem multitudinem, necesse sit alterum etiam sacerdotem adhibere.

Quicunque in pascha ab diœcesi abfuerit, is reuersus, se eo tempore sacram communionem sumpsisse, testatũ faciat scripto sacerdotis, à quo sumpserit. Quod testimonij scriptum manu, uel sigillo Ordinarij, aut eius, cui id curæ ille dederit, munitum sit: alioquin, ut Ecclesiæ præcepto pareat, confessus in propria parochiali Ecclesia sacram Eucharistiam suscipiat. Quod nisi fecerit, prout iuris est, pœna afficiatur.

Ad Communicantium purificationum uasa adhibita, ne alterius rei usui sint; eaq. propterea in sacristia seruentur.

DE IIS, QVAE AD POENITENTIÆ SACRAMENTUM PERTINENT.

Qui ad confessarium, etiam regularem, in aliena diœcesi commorantem, dedita opera se conferens, peccata sua sit confessus, nisi confessarius ille et ab Episcopo loci, et a confitentis Ordinario ad confessiones audiendas probatus erit, ei, tanquam inconfesso, parochus Eucharistiæ sacramentum ne præbeat: illius præterea ordinarius, cuius confessionem ille sacerdos confessarius non probatus audierit, ne eum patiatur in sua diœcesi confessiones per biennium audire, neque itidem concionari. Quod decretũ Quadragesimæ initio à parocho promulgetur, quibus locis Episcopo uidebitur.

Episcopus id confessarios sacerdotes interdum admoneat; ut, si quando quauis facultate, auctoritateue eis licebit pœnitentium uota commutare; ne ea illi commutent, nisi in alia maiora pietatis opera, uel Deo gratiora, uel saltem quæ tantidem ualeant. Qua in re indicanda rationem habeant et sumptuum, et laborũ, et molestiarum, et omnium deniq. incommodorum quæ pœnitentes perpessuri erant, si uotum, quod sancte conceperant, re ipsa præstitissent.

Ne confessarij sacerdotes, cum sibi facultate, uel ex Iubileo, uel ex alijs Apostolicis litteris concessa, pœnitentium confessiones audire, eosdemq. a peccatis etiã grauioribus, quæ admiserunt, et a pœnis item, ac censuris, quibus irretiti sunt, absoluere licet, cum eo, qui in irregularitatem incurrerit, dispensent, nisi eius rei facultate illis litteris nominatim expressa.

Si Pœnitentibus pœnitentia præscribenda est aliqua pecuniæ ratione, ne sibi sacerdotes confessarij eam pecuniam, sed locis pijs attribui curent, ut in officia, operaq. pietatis erogetur: Neque uero huius pecuniæ distribuendæ curam ipsi, ullo plane modo, suscipiant.

Neque præterea sibi dari curent, si quid eleemosynæ causa pœnitenti erogandum est in Missa sacros faciendos.

Ne confessarij regulares eorum peccatorum, quorum absolutio Episcopo reseruata est, uinculis irretitos, pœnitentes absoluant, quemadmodum a sancta sede Apostolica declaratum est, id eis non licere, quauis priuilegiorum suorum auctoritate.

Confessarijs sacerdotibus præscripta e nostris prouincialibus synodis, instructiones ad prouinciæ usum, aliæq. item, quas eisdem, pro urbis, diœcesisq. suæ rationibus, addi Episcopus censuerit, in litteras includantur, quibus uel probationis testimonium, uel facultas dabitur illius muneris gerendi.

Studeat Episcopus ad sacrorum Canonum, et Tridentini Concilij præscriptum, pro publicorum delictorum grauitatis ratione, et publicam, et solemnem pœnitẽtiam in usum reuocare. Quos uero ita solemniter pœnitere oportet, mense ante Quadragesimæ initium ad se per parochos deferri curet; ut primum ineunte Quadragesima, illi pœnitentia affici, tum die cœnæ Domini, Ecclesiæ reconciliari possint, stato solemni ritu.

Grauissima illa à Pio Quinto summo Pontifice de Medicis edita constitutio, quotannis semel saltem, de more promulgetur, si id opus esse Episcopus censuerit.

Si quibus Ecclesiæ ingressus, christianaque sepultura publice interdictum est, quoniam confessi, ut est sanctæ matris Ecclesiæ præceptum, sacro Paschæ tempore corpus Domini non sumpserit; ut eorum interdicti uinculum non relaxetur, nisi primum cauerint, se tempore, eis à parocho præscribendo, et de peccatis confessuros, et sacram Eucharistiam sumpturos esse, et in posterum sanctæ Ecclesiæ præceptis, et huic præcipue obedientes fore, quod est de confessione, et de communione Paschæ tempore sumenda. Parochus deinde populo significet illos ipsos, quos iam interdicti uinculo irretitos denunciarit, eodem solutos.

Quo diligentius fideles caueant, ne excommunicationis ullius uinculis irretiantur, hoc parochi sæpe præstent, ut eos sæpe doceant, quam grauis excommunicationis pœna sit, et quam ualde omni studio cauenda: idq. ad præscriptum faciant instructionis, quæ cura nostra ad prouinciæ usum conficietur. Idem illi efficiant ex præscripta similis instructionis formula ad ea peccata detestanda, quæ frequentius à sua parochiæ hominibus committi animaduerterit.

Quæcunque excommunicationum sententiæ, uel à summis Pontificibus, uel Tridentini, aliorumque generalium, et prouincialium Mediolanensium Conciliorum decretis, uel diœcesanarum cuiuscunq. urbis synodorum constitutionibus latæ sunt, quibus ipso facto, uel iure homines irretiuntur; hæ omnes, summatim uulgari sermone expressæ, et in tabellam aliquam ordine relatæ, die primo Dominico Quadragesimæ in singulis cathedralibus Ecclesiis, de suggestu frequenti populo de scripto legantur, quo fideles meminerint, diligenter ab illis cauendum esse.

Idq. etiam fiat in parochialibus illis Ecclesiis singulis, ubi id fieri Episcopus expedire censuerit.

DE IIS, QVAE PERTINENT AD SACRAMENTUM EXTREMÆ UNCTIONIS.

Parochus in sacramento extremæ unctionis ministrando, ex Cathechismi Romani doctrina ægro, cæterisq. præsentibus explicet illius uim, et utilitates, tum ad animæ salutem, tum etiam ad corporis ualetudinem, sit hæc ad æternam gloriam profutura sit.

Quod Concilio primo decretum est, ut, dum æger integris est sensibus extremæ unctionis sacramentum ei ministretur: si tamen, uel curantium negligentia, uel morbi ui, uel repentino aliquo casu sensum omnem amiserit, ut nihil plane intelligat; illius decreti sententia uetitum non esse declaramus, quin hoc extremæ unctionis sacramentum ei ministrari liceat, si modo adhuc uiuat, et dum usum rationis haberet, pij animi significationem dederit, ut inde iudicari possit, eum hoc sacramentum petiturum, si adhuc integra mente esset.

DE IIS, QVAE PARTIM AD ordinis Sacramentum, partim ad Clericorum honestatem, ac studia pertinent.

Constitutione Pij secundi, Pontificis Max. quicunque clerici sine Canonica dispensatione, extra stata tempora, uel ante legitimam ætatem, uel absq. dimissorijs Ordinarij sui litteris, se ad aliquem sacrum ordinem promoueri fecerint, ab suorum ordinum quos susceperint, exequutione ipso iure suspēsi sunt, sique suspensione durante, illorum ordinum ministerium functionesùe obierint, statim irregularitatem subeunt; ob quam, præter alias pœnas, contra istos canonum iure sancitas, beneficijs etiam Ecclesiasticis priuari possunt. Iis igitur pœnis ne quis facile illigetur, illā constitutionem quotannis, tum in diœcesana synodo promulgari, tum pridie illius diei, quo sacræ ordinationes habebuntur, edici clericis iubemus, qui initiabuntur.

Infirma ualetudine, aliauè iusta causa impeditus Episcopus, si statas sacras ordinationes haberet non potest, et aliquem propterea clericum suum ad alium Episcopum mittere uelit, à quo alicui Ecclesiastico ordini adscribatur; testimonialibus litteris, ei datis, hac adscribat, et testata faciat, uitæ in primis, et morum probitatem, doctrinam, qua idoneus examine habito, iudicatus est, ecclesiasticum ordinem, quo est proxime initiatus, tum præterea natales, aut dispensationem, si quam super illis obtinuerint: si uero maiori ordini ascribendus est, ætatem item et titulum, sufficientemq. censum beneficij, uel pensionis, uel patrimonij, quod ille habet. Quicunq. Clericus non huiusmodi litteras attulerit, quibus ea omnia adscripta testataùe fiant; ordini, cui adscribi uult, ne adscribatur, perinde ac si nullas Episcopi sui dimissorias litteras impetrarit.

De confidentijs constitutio, quam summus Pontifex, Pius Quintus tulit, quotannis in Diœcesana synodo de scripto recitetur, ac promulgetur, loco illius à Pio Quarto confectæ, ea de re sanctionis, quæ tota posteriori hac continetur.

Quod ex Concilio Lateranensi ultimo à nobis prouinciali prima synodo contra clericos iussum est, qui Ecclesiastica beneficia obtinentes, canonicarum horarum officium intermiserint; id ex Pij etiam Quinti Pont. Max. constitutione, qua hoc diligentius cautum est, contra eosdem Episcopus agat. Ad cuius etiam constitutionis præscriptum eum item mulctet, qui pensionē habens, canonicarum horarum officium de B. Maria Virgine dicere omiserit.

Quod altera prouinciali synodo decretum est, ut clerici, certæ Ecclesiæ ministerio non addicti, festis diebus, in parochialem Ecclesiam, in aliamùe Episcopi arbitratu conueniant ad diuina officia celebranda; id præstent omnes diligenter, etiam qui sacerdotes sunt: idq. tum maximè in solemnis Missæ sacro, itidemq. in uesperarum officio. Quo præterea tempore in eadem Ecclesia sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, uel in altari adorandum fidelibus publicè exponitur, uel inde in tabernaculo reconditur, uel processionis ritu per Ecclesiam circumfertur, adsint, munusq. suum, et operam præstent. Idq. omne, nisi aliquando Episcopi concessu eis alio loco tunc ministrare inseruireùe licuerit.

Ne cuiquam, antequam prima tonsura is initiatur, clericalem habitum sumere liceat, sine Episcopi concessu, eoq. scripto dato.

Episcopi, qui aut priuata monitione, aut edicto publice proposito, ut ex Tridentini Concilij auctoritate à nobis prouinciali prima synodo mandatum est, eos non monuerint, qui Ecclesiastica quæuis beneficia obtinent, aut sacris ordinibus initiati sunt, ut clericalem habitum induerent; mense post huius concilij promulgationem, propositis edicto etiam publico pœnis, quæ ipsis concilij sancitæ sunt, eos moneant, ut, etiam si extra prouinciam, et in gymnasiis publicis sint, mensis spatio clericales uestes, ordini suoi congruentes decenter induant, ac deferant. Quos autem ad id temporis non sumpsisse, aut semel sumptas, deinde abiecisse cognouerint, illos pœnis in monitione expressis afficiat, eosq. iterum monitos, si in contumacia permanserint, beneficijs Ecclesiasticis, quæ obtinent, omnino priuent. Episcopi uero, qui iam eos beneficia Ecclesiastica obtinētes, semel, atq. iterum monuerint, si ij præscripto tempore clericalem habitum non induerunt, uel indutum deposuerunt: pœnam in monitione edictam, omnino exequantur; eosq. etiam beneficijs ecclesiasticis priuent, aut priuatos declarent.

Ne Sacerdos, neùe clericus cuiusuis ordinis pro foribus Ecclesiæ stet, aut officinas obeat, aut uia incedat, aut extra Ecclesiā exeat, superpelliceo indutus; nisi cum processiones, aut aliud Ecclesiasticum munus, et officium obit, quod superpelliceum requirat.

In hortis, ædibus, alijsùe Ecclesiarum, aut Ecclesiasticorum hominū locis si signa, imagines, aut picturæ sunt, quæ procaces, uel ullo alio modo aliquam obscenitatis, turpitudinisùe speciem præseferunt, ita reconcinētur, ut offensionem oculis ne præbere possint, aut tollātur, deleanturue ex omni loco, ubicunq. extant; neque in posterum eiusmodi aliquo modo effingantur, aut pingantur.

Et quoniam christianorum hominum mentes facile corrumpuntur, peccandi libidine inflammatæ ob rerum turpium atq. obscœnarum imagines, ideo illas effingi uetitum est Constantinopolitanæ synodi canone. itaque curet Episcopus, ut quicunq. laici homines id generis imagines habent, uel tabulis, uel parietibus expressas, pro pietatis christianæ, cui addicti esse debent, studio eas abijciant, uel plane deleant, uel ad honestatem reconcinnent.

Qui in ædibus canonicalibus habitat, si foris pernoctauerit, non probata causa ab Episcopo, aut ab eo, cui is id curæ dederis, unius diei distributione mulctetur, præter pœnam, qua pro culpæ ratione ab ipso Episcopo afficietur, cui decreto ne in ijs locus sit, qui ab urbe,

oppi

oppidoue, ubi canonicale domicilium est, absunt.

Qui in sacerdotio sancto constituti sunt ad offerendum illud Deo acceptabile Corporis Domini sacrificium, sicut eam functionem gerunt, qua nulla maior excogitari potest, ita in omni sacerdotalis uitæ officio sic se gerant, ut morũ etiam præstantia, et splendore alios alliciant, atque excitent ad debitum sacerdotio honorem, illis præstandum.

Episcopus autem, cuius in primis est sacerdotalem dignitatem tueri, ut laici homines discant, illos, tanquam parentes, ab ipsis unice in Christo diligi, et coli etiam debere, cum hoc sæpe, prout usu uenerit, monendos fideles, sibi commissos, curet; tum efficiat, ut ubicunque uel publico, uel priuato loco sint, semper illis à laicalis ordinis uiris debitus tribuatur locus, et honor.

Idem domi præterea sua ne patiatur sacerdotem quẽquam abiectius se gerere, quàm sacerdotis dignitas postulat. Sacerdotes uero morbo, senectutisùe incõmodis affectos, qui sacerdotale munus præstare nequeunt, inopiaq. premuntur, in locum aliquem cogi curet, aut alio modo eis consulat, et prouideat: ubi uictus ex fidelium eleemosynis, aliaùe ratione suppeditetur, ne ostiatim miserrime mendicent non sine sacri ordinis contumelia.

Magna, et salutaris populo fideli utilitas ex eo existit, cum clerus is est, qui et doctrina, et uitæ moribus præluceat. Quare in præcipuis curis Episcopi cum hæc esse debeat, eius tum ad studia, tum ad Ecclesiasticæ disciplinæ cultum progressiones, omni paterna sollicitudine ille adiuuare studeat. Itaque Episcopus, inferioris ordinis clericos adolescentes, qui spem aliquã præbent, posse eos longius progredi ad doctrinarũ eruditionem, ne patiatur ætatem, quæ ad discendum apta est, frustra consumere; sed in ijs literarum initijs, ac studijs tempus ponere iubeat, quibus aditus eis, et progressio fiat, uel ad Theologiæ scientiam, uel ad sacrorum canonum peritiam, ad Ecclesiasticarumq. rerum cognitionem.

Parochos uero, et alios prouectiori ætate Clericos, qui apti sint, ijs studijs, atque exercitationibus adscribat, ut et in sacrosancti Euangelij sensibus ijs potissimum cognoscendis, ac percipiendis uersentur, qui ad populum Christianæ disciplina, moribusq. informandum pertinent; et in comparanda etiam doctrina se exerceant, quæ in explicandis est conscientiæ casuum quæstionibus.

Reliquos autem, de quibus aut ob ingrauescentẽ ætatem, aut ob ingenij tarditatem, ob aliamùe causam, ad litterarũ doctrinam capescẽdam exigua progressionis spes est, in id saltem incumbere iubeat, ut in Romano, uel alio breuiori probati auctoris Catechismo, pro eorum ingenij captu, instruantur: ijq. si rudiores, iam olim Sacerdotio, aliciuiùe sacro ordini adscripti sint, in sacrificij Missæ mysteriorum, et sacrorum rituum, statarumq. cærimoniarum cognitione, et in sanctioribus earum significationibus. atque in sui ordinis Ecclesiasticarum functionum disciplina, breui aliqua institutionis ratione erudiantur.

Hanc autem diligentiam et in urbe, et in diœcesi Episcopus exequatur, tum omni, qua poterit, ratione, tum aut opera publice docentium, theologorumùe, seu magistrorum, qui in singulis Cathedralibus, colligiatisq. insignium oppidorum Ecclesiis ex Tridentino decreto iam instituti, instituendiùe sunt, aut adiumento regularium, in monasterijs sacras literas interpretantiũ, siue hoc ipsum munus bonarũ artium disciplinis Clericos erudiendi suscipientium, aliqua illis studio suo erogata, attributaùe elemosyna, uel, si opus erit, ab ijsdem etiam Clericis, contributa, aut sæcularium Sacerdotum, quos in sua urbe, diœcesiùe peritiores, probatioresq. habuerit, studio.

Quorum Sacerdotum charitati, ac diligentiæ Clericos imperitiores, aut singulos, aut complures simul, litteris, et Clericalium uirtutum disciplina instituendos commendabit. Diligentiæ huius fructus quo uberior existat; is aliquando per annum, doctis adhibitis uiris, illorum singulorum ad studia progressiones, prout expedire existimarit, recognoscat omni paterna sollicitudine, et diligẽti ratione, institutis etiã per Sacerdotes homines doctos pro studij ratione, disciplinarum, quibus se eorum quisque dederit, interrogationibus.

Cognoscat etiam aliquando progressum, quem in sacrarum cæremoniarum, rituumq. disciplina ijdem fecerint; opera adhibita Sacerdotum, ecclesiasticarum cæremoniarum usu peritorum, à quibus eos ex alterius prouincialis synodi decreto instrui iusserit.

Deinde ut non solum in literarum studijs, atque exercitationibus, uerum etiam in disciplinæ morũ officijs clerus se studiosius contineat, indietq. magis ad Clericales uirtutes progrediatur; idem et inferioris ordinis Clericos, ut altera prouinciali synodo iussum est, et Sacerdotes præterea, modo uniuersos, modo partem eorum, modo certos aliquos singulos ad se aliquando cõuocet illorumq. uniuscuiusq. uitæ rationes, christianarum uirtutum exercitationes, et progressus cognoscat; adhibitis Sacerdotibus, in uitæ spiritualis, clericaliumq. uirtutum disciplina exercitatis.

Conuocato præterea sæpe per annum, ut aliàs iussum est, ad se Clero, aut ipse, aut Sacerdos aliquis, uir doctus, in Ecclesiasticaq. disciplina uersatus, eius nomine ad illum, remotis laicis, sermones, concionesùe habeat de ordinis eorum præstantia. et sanctissimis officijs, de uirtutibus, quibus Clericalis ordinis homines prælucere debent; de uitijs, quibus in populo offensionem præbere possunt. de omni denique Clericali morũ disciplina, uirtutumq. perfectione.

Idẽ quoque præstet pridie eius diei, quo statas sacras ordinationes habebit, conuocatis illo die tum clericis, qui postridie Ecclesiasticis ordinibus ad scribendi erunt, tum alij, quos de Clero urbano tunc accersendos esse censuerit.

Idq. præstetur præter officium, quod ipse Episcopus ex prouincialibus nostris decretis die sequenti præstare debet sermone in explicanda Clero populoq. doctri

na ritum sanctioriq. significatione mysteriorum, qua tunc in Ecclesia publice ipse agit.

Cleri autem sui, et doctrinæ, et disciplinæ ratio omnis, quo sibi exploratior sit, singulorum tum sacerdotum, tum inferioris ordinis Clericorum nomina, uitæ ratio nem, studia, exercitationes, progressiones, statum om-nem denique certo libro notari mandet.

Ne à Diœcesi Clerico cuipiam, neque ab Ecclesia sua re sidentia alij, Ecclesiasticum beneficium obtinenti, quod quacunque ratione personalis residentiæ munus iure, uel consuetudine requirat, studij causa abesse li ceat, nisi eius rei facultate litteris ab Episcopo per-missa.

Quibus sane litteris hæc Episcopus nominatim adiun gat, ac præscribat ijs, qui ad locum alienæ diœcesis stu dij causa proficiscentur.

Vt et regulas nostro prouinciali primo, et secundo Cõ cilio de habitus ratione, frequentiq. sacramentorum usu, Clericis præscriptas, et reliqua nostris item pro-uincialibus, ac suis diœcesanis synodis decreta, ad ho-nestam Clericalis uitæ disciplinã pertinentia, et alia, si quæ præterea sibi eo in genere illi præscribenda ui-debuntur, seruet diligenter.

Vt de ijs præscriptis rebus, ab eo præstitis, scriptum testimonium ab Episcopo loci, quo studij causa profe ctus est; de litterarum autem progressione ab Docto ribus, quos audit, ad tempus, primo nostro prouin-ciali Concilio præscriptum, sibi exhibeat.

Vt dimissorias eiusmodi litteras decem post diebus, quam ad gymnasii locum uenit, eiusdem loci Episco-po exhibeat: de qua exhibitione ad mensis spatium si bi testatum faciat.

In ijs sic præscriptis rebus, si is nulla legitima causa impeditus, defuerit, ne dimissoriæ litteræ ei suffragen tur, sed irrita plana sint, ac nullæ.

Quicquid præterea prouinciali prima synodo de paro chis, studij causa litteras dimissorias expetentibus, constitutum est, id etiam omne inuiolate seruetur.

DE IIS, QVAE PERTINENT ad missæ sacrificium.

Missæ conuentualis sacrum pro diei festi, feriæue ratio-ne in Cathedralibus, collegiatisq. Ecclesiis omitta tur, propterea quod eodem die à Capitulo etiam pro mortuis, uel ex decretis nostris prouincialibus, uel ex legatis defunctorum, uel alia de causa fieri debeat: sed tunc, ut Honorij Tertij constitutione cautum est, et semel pro feria, festiue diei ratione, Missa conuen-tualis sacrum fiat, et iterum eodem die pro mortuis.

Quod ad Episcopalis ordinis obseruãtiam in Ecclesia in stitutũ est, id deinceps seruetur, ut quo in altari Epi-scopus Missæ sacrificium fecit, ne illo die in eodem alius quiuis sacerdos faciat, nisi illius concessu.

Quod primo prouinciali Concilio interdictum est, ne pe-regrino Sacerdoti sine dimissorijs, testimonialibusue litteris Missæ sacrum facere liceat, id ei uetitum sit, in regularium etiam cuiusuis ordinis Ecclesiis.

Sacerdotem in monialium Ecclesiis, sine Episcopi con-cessu, Missæ sacrum in posterum facientem, proposi-tam altero nostro prouinciali Concilio suspensionis censuram, non ipso facto subire, ut tunc constitutum est, sed ab Episcopo illi infligendam decernimus.

In Missa conuentuali sacro introitus, gradualia, of-fertoria, et alia id generis canantur, quæ ecclesiæ in-stituto, ad eam sacrificij Missæ actionem, quæ fit, proprie accommodata sint.

Si quando autem, quo tempore Sacerdos secreta agit, aliquid canendum uidetur, ne quicquam canatur, quod etiam illi actioni apte conueniens, Episcopo nõ ante probatum sit. Itidemq. quod ad probationem at tinet, in alijs diuinis officijs seruetur. Symbolum uero fidei totum à choro, non alternatim organo canatur.

Quod prouinciali primo Concilio à nobis decretum est, ut in Ecclesiis, quæ intra parochialis Ecclesiæ fines sunt dominicis, et festis diebus Missæ sacrum ne fiat, nisi absoluta parochi concione, quæ mane inter sacri ficium Missæ habetur, id seruari iubemus, nisi Paro-chus ante fieri permittat, certa præscripta hora.

Primam Missam sacerdos celebraturus, à cæremoniarũ magistro, ut iussum est primo prouinciali Concilio, institutus sacrarum cæremoniarum disciplina, Missæ sacrificium ante ne faciat; quam illum Episcopus, aut is, cui ipse id curæ dederit, illis rite obeundis cære monijs satis instructum nouerit, ac probarit.

Ne Patena, cum oblatio fit, sed crux, aut sacra aliqua imago offerentibus fidelibus ad osculum præbeatur.

Episcopus efficiat, ut qui publice, notorieque criminosi sunt, sacris ne intersint, ut Tridentino decreto sanci tum est; idque uel monendo agat, uel iubeat, à Sa-cerdotibus Missæ sacrum, illis præsentibus, nõ inchoa ri, quoad ipsorum admonitu, se inde abduxerint, uel alia quauis ratione seuerius agat, ut illius decreti exe cutioni sit omnino locus. Tum præterea, nisi, uitæ emẽ datione suscepta, isti confessi in sacro Pascha sanctis simum Eucharistiæ sacramentum susceperint, contra eosdem agatur, pro ut canonico iure in illos agi sanci-tum est, qui in Pascha non communicant.

Cum audiendæ Missæ rationem populum Parochus do-cet, quo ex propitiatorio illo sacrificio uberiorem ille fructum capere possit, hoc eum sæpe admoneat, ut cã-panæ signo dato, quo fideles ad Missæ sacrum uocen-tur, se se quisque colligens, si sibi alicuius mortiferi peccati conscius est, summo ex eo dolore affectus, ui-taq. emendanda certo, stabiliq. proposito suscepto, supplex à Deo ueniam petat.

Ne uero quis, uel uir, uel mulier, gradibus altaris hæ reat, aut prope altare sit, dum sacrum fit. Ideo sa-cerdos celebraturus hærentes inde se longius abduci iubeat, quo celebrante, hoc ministrans Clericus præ-stet.

Missæ ita fideles intersint, ut in omni eius parte genibus flexis sint, nisi cum Euangelium pronunciatur; quo tempore, stent omnes; ac ne mulieribus etiam, tunc sedere liceat.

DE

DE IIS, QVAE AD DIVINA oficia pertinent.

Ne in choro, ecclesia, sacristia, quod ad diuinorum officiorum rationem, rituumue pertinet, quisquam alius iubeat, nisi Chori Praefectus, uel is cui pro officij, quod gerit, ratione id muneris competit, poena ei constituta Episcopi arbitrio.

Qua hoc de genere nos primo, et altero prouinciali Concilio statuimus, id praeterea decernimus; Vt quicunque Canonicus hebdomada sua, aliaue tempore, quo uel suo nomine, uel hebdomadarij uice, ubi legitime per alium potest obiri munus, aliquod officium praestare debeat, in tepore non conuenerit, aut officij sui munus, neque ipse, neque eius nomine, si legitimo impedimento distinetur, alius eius Ecclesiae Canonicus praestiterit; uel Praefectum de impedimento certiorem, in tempore non fecerit; aliqua distributionum portione mulctetur, Episcopi arbitratu.

Quo decreto astringi etiam eos omnes uolumus, qui etiam, si Canonici non sint, aliquod in Ecclesia munus obire debent.

Feria quinta in coena Domini, singuli, qui in Cathedrali, collegiataue Ecclesia, uel dignitatem, uel canonicatum obtinent, etiam, qui sacerdotalis ordinis sint, et reliqui item singuli eiusdem ecclesiae Clerici, corpus Domini in solemni Missa sacro, quod illo die in ea ecclesia fiet, sumant. Idq. nisi, ex ijs aliqui sint, qui eo ipso die debitum Missae sacri faciendi munus alio loco praestituri sint.

Religiosis christianae pietatis institutis, in usum introductis, cum ad sanctae agendi studium, adiutrice in primis Dei gratia, progressio maior indies esse soleat: curet Episcopus, ut singulis sabbatis, sanctissimae Virgini, Deique Matri Mariae dicatis diebus, illa illa, et solemnis, quae ueteri Ecclesiae instituto, perpetuoque usu de ea dicitur, Antiphona, Salue Regina, uel alia pro ratione temporis, in parochiali, tum urbana, tum dioecesana unaquaque ecclesia à Parocho, et reliquis illius parochiae Clericis, quibus à Episcopo iussum erit, sub uesperum ante crepusculum scilicet, pie, religioseq. canatur: conuocatis etiam certò campanae signo fidelibus.

Plena sanctissimis mysterijs cum sit consecratio Episcopi, praeter multa, quae de tepore, loco, et formula eius, patrum institutis praecepta sunt, illud à Felice Quarto Pontifice Max. constitutum etiam est, ut anniuersarius eius consecrationis dies celebraretur.

Quod institutum, iamdiu intermissum, ut in hac prouincia ad usum reuocetur; statuimus, ab unoquoq. Episcopo anniuersarium consecrationis suae diem solemni ritu agi.

Si uero in consecrationis diem, festus dies inciderit, cuius festi diei officiū ex instituto Ecclesiae trasferri non liceat, consecrationis celebritas in alium diem transferatur, quo agi liceat.

Sacerdotes uero, quo die eorum unusquisque Sacerdotio initiatus est, illum etiam quotannis recolant Missae sacrificio, et precibus.

Quo die aliqua Ecclesia uel cathedralis, uel collegiata, uel parochialis consecrata est, is singulis annis solenni ritu agatur, et Missae sacrificijs, et diuinis officijs, et decenti illius Ecclesiae ornatu.

Quod si certus consecrationis dies ignoratur, non est tamen de consecratione dubitatio; illius diem certum Episcopus statuat.

Qui cōstitutus dies consecrationis Ecclesiae Cathedralis, in Calendarium quotannis referatur, stataq. eius celebritas ab uniuerso Clero agatur.

Collegiatae uerò, et parochialis Ecclesiae dedicationis dies celebretur ab illius Ecclesiae Clero.

Curet autem Episcopus ne eo die, mane saltem, quo tempore diuina fiunt, si Ecclesia parochialis sit, fideles quicunque in illius Ecclesiae, cuius anniuersarius cōsecrationis dies celebratur, finibus habitant, seruilis operis quicquam faciant: neq. tabernas, officinasue aperiant, quo frequentiores conueniant ad illius officij celebritatem.

Postridie illius diei, quo omnium fidelium defunctorum commemoratio fit ex antiquo Ecclesiae instituto, et diuinum officium, et Missae sacrum pro mortuis ritu solemni in Ecclesia cathedrali ab Episcopo, et Capitulo fiat pro suae urbis Episcopis, qui mortem obierunt. Reliqui praeterea singuli sacerdotes pro ijsdem illo ipso die sacrum faciant.

Die proxime sequenti, pro mortuis Canonicis, et alijs de Capitulo Ecclesiae suae à singulis Capitulis, et Cathedralis, et collegiatae Ecclesiae fiat.

Tridentini Concilij auctoritate Episcopus, cum regularibus agat, propositis etiam censuris, et poenis, ut tum in urbe, tum in dioecesi, ubicunque ij Monasteria habent, una cum reliquo Clero seculari processiones publicas, ad Tridentini Concilij praescriptū, ipsi obeāt, ijsque intersint.

Vt erratis, quae in diuinorum officiorum cultu committi solent, non in collegiatis solum, sed in alijs etiā, quibusuis Ecclesiis, et alibi occurratur, ubi uel festi diei, uel funeris, uel anniuersariorum, uel processionum, uel aliarum rerum causa plures Clerici conueniunt, Episcopus certas, tabella descriptas eorum omnium leges, quae à Clero in illorum officiorum, et processionum functionibus, aut caueri, aut praestari debent, diligenter praescribat. Quae leges ut seruentur, eā ineat rationem, ut quibus in Ecclesiis, uel officijs Praefectus est, et Punctator item; hic si in eorum cultu erratur, errata notet; ille errantes mulctet: ubi uero non est, cum illa officia, processionesue ibi obiri contigerit, aliquis ex Clero, qui ad ea obeunda conuenerit, certus et punctator sit, qui in eo officiorum cultu errantes notet; et alios Praefectus, cui hac erratorum, ratio, errant tumque mulcta sit commissa.

DE PAROCHIS.

Quicunque parochiali Ecclesiae praeficiendus erit, is primum Episcopo, ut iam in nonnullis huius prouinciae

Ecclesiis

Ecclesiis consuetudo est, iuret se sanctæ sedi Apostolicæ, et Episcopo, eiusq. item successoribus obedientem fore.

Tum preterea se, ad Tridentini Concilij præscriptã rationem, residentem in Ecclesia futurum, quam obtinuerit.

Tum iura etiam illius Ecclesiæ se pro uiribus conseruaturum, ac defensurum esse.

Bona denique eiusdem se absque legitima auctoritate non alienaturum; quæ uero antea ab ijs, qui illius curam gesserunt, iniuste, uel uendita, uel alio quouis modo alienata sunt, ea, quantum in se est, recuperaturum.

Quicunque Canonicus parochialem Ecclesiam obtinet, etiam si unionis iure, non quidem perpetuo, sed tantum, dum ipse uiuit, canonicatui, uel præbendæ, quam obtinet, coniunctam teneat: in ea tamen parochiali Ecclesia, ut Summi Pontificis Pij Quinti constitutione sancitum est, resideat: nulliq. parochiali muneri desit.

Si quis Parochus, etiam urbanus, parochiale domiciliũ non habet, ubi habitet; intra illius fines domum conducat, quam proxime potest Ecclesiæ, cuius curationi praeest; si intra fines domus non est, quam conducere possit, extra, ubi propius Ecclesia potest, conducat; idq iudicio Episcopi.

Parochus, cui ob imperitiam, aliamue ob causam Sacerdos alius socius, et coadiutor adiunctus est ad parochialem curam gerendam, ipse etiam in propria Ecclesia residens adsit; et officia, quorum munus eis interdictum nõ sit, gregi sibi commisso is etiam præstet.

Parochus ne ullum testificationis genus, e libris suis parochialibus descriptum, cuiquam tradat, nisi Episcopi concessu.

Id uero nisi scriptum aliquod sit, quo, petenti testificatio fiat de eius ætate, uel natalibus.

Dominicis diebus, Parochus non solum festos dies populo denunciet; sed etiam illum sæpe doceat, quæ officia tum in illis, tum in eorum uigilijs colendis ab eo religiose præstari oporteat. Eidem præterea significet, atque indicat Stationes, et Indulgentias, quæ Episcopi iussu promulgandæ erunt, et publicam, si quæ aliquando ob aliquam causam indicta est, orationẽ, et processiones, et officia mortuorum in sua parochiali Ecclesia obeunda, si quæ eiusmodi in eam hebdomadam inciderint; ut fideles, Parochi sui uoce moniti, aut illis intersint, aut si minus possunt, facta sanctorũ illorum officiorum significatione campanarum sono, cum iam ante commoniti intelligant, quæ precationes, quæue officia in Ecclesia fiant, ipsi etiam quamuis absint, uel domi, uel alio loco, ubicunque sint, pie Deum precentur.

Et quoniam præcipit Apostolus, ut fiant omnium primum obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarũ actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, et omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, et quietam, et tranquillam uitam agamus in omni pietate, et castitate: ideo Parochus fideles ijs ipsis Dominicis diebus hoc moneat; ut antequã ab Ecclesia discedãt, pro omnibus infra descriptis, ter orationem Dominicam, et Salutationem Angelicam sancte precando dicant.

Pro fidei Christianæ, et sanctæ Ecclesiæ propagatione, et pro summo Pontifice Romano.

Pro Episcopo suo, et reliquis pastoribus animarum.

Pro Principibus, et Magistratibus.

Pro peccatoribus, ut flagitiorum suorum pœnitentes, à Deo ueniam petant, et à male agendo auersi, ambulent in uia Domini.

Vt hæretici redeuntes ad sanitatem, catholicæ ecclesiæ præceptis erudiantur.

Vt infideles ab impietatis errore liberentur, et Christi Domini fidem amplectantur.

Pro defunctis, præsertim quorum corpora in illa parochiali Ecclesia quiescunt, ut à pœnis purgatorij liberentur.

Tum præterea, si quod malum, uel calamitas impendet, itidem faciat. Tum denique si quid est, quod uel Episcopi admonitu, iussuue, uel suæ parochiæ hominum, aliquo incommodo laborantium, rogatu, uel alia eiusmodi causa, tũc maxime sanctis orationibus opus esse animaduerterit.

Parochus, in sua quisque parochiali Ecclesia singulis festis diebus, stata hora, uesperarum officium peragat: idq. ea ratione, ut si unum pluresue habeat, quibus adiutoribus utatur, illos officij psalmos, et preces, ut ritus est, canat, sin minus quempiam adiutorẽ habet, uoce alia, et clara ita recitet, ut ab ijs, qui præsentes in Ecclesia adsunt, exaudiatur.

Id uero caueat, ne quicquam, uel minimum, quod ad statam illius uespertini officij rationem pertineat, ulla causa omittat.

Clericus, quem apud se Parochus habuerit, eiusmodi sit, ut non solum Missæ inseruire, sed alia etiam omnia præstare possit, quæ ueters canone decreta sunt.

Tridentini Concilij auctoritate Episcopus regulares, ad quos animarum cura, quouis iure, pertinet, compellat, ut in ecclesiis, in quibus animarum cura exercenda est, Dominicis, et alijs diebus, eodem Concilio præscriptis, sacram concionem habeant: doctrinæ Christianæ pueris rudimenta tradant; tum alia Parochorum munera præstent.

Cum nullum pietatis officium Parochus in eorum, qui fidei, curæq. suæ commissi sunt, salute adiuuanda prætermittere ullo unquã tempore debeat; tum hoc etiã, audita parochialis cuiuspiam incolæ morte, præstet, ut statim psalmum, De profundis, sancte dicat, et omni animi pietate menteq. supplici, orationem, ad hoc officij genus pertinentem, habeat, ut dixes in misericordia sua Deus illius animæ misereatur, cuius etiam ipse in die iræ rationem est redditurus. Vt uerò à fidelibus pro mortuo oratio fiat, idem signum det campanæ sono quo significetur, Aue Maria.

DE IIS, QVAE AD CAPITVLVM pertinent.

In omni clericali conuentu, quem uel publice, uel priuatim Episcopus, aut alij quiuis Ecclesiastici homines habuerint, a stata illa oratione, que de spiritu sancto dicitur, aut ab alia, ad congregationis usum accommodata, ille, aut is, qui conuentui præest initium faciat; neque conuentus dimittatur, nisi perorata ab eodem altera eiusdem generis oratione.

Quo facilius Episcopus in Ecclesia, sibi commissa, et diuinum cultum augere, et Canonicorum concordiam, mutuamq. charitatem conseruare, et canonicalem disciplinam tueri possit; singulis mensibus, aut saltem sæpe, in anno, canonicali Capitulo interesse studeat, uel eo loco, ubi haberi solet, uel alio, quo illud is ad se conuocare maluerit: conuocet autem cuiusuis rei causa, ob quam expedire iudicarit. Quo in Capitulo aliquãdo uideat, an quæ de diuinorum officiorum cultu præscripta sunt, recte, rite, ordine, atq. cum dignitate gerantur.

An item, si quæ in Capitularium rerum, tum spiritualium, tum temporalium tractatione irrepserint, quibus pastorali sua cura consulendum sit.

An inter Canonicos controuersiæ sint, an dissidia.

An præscriptæ capitulo leges inuiolate seruentur.

Tum denique moneat, agatùe, quæ, et pro muneris sui officio, et pro rerum agendarum ratione expedire censuerit.

Quod si capitulum exemptum sit, possit Episcopus ex decreto Concilij Tridentini, illud conuocare arbitrio suo, eo solo casu, quando ipse uult aliquid Canonicis proponere in re, quæ ad suum suorumùe cõmodum non spectat, et tunc in loco illo duntaxat, in quo antea solitum fuit capitulum conuenire.

Canonici ad Capitulum statis diebus accedãt, et alijs item diebus extra ordinem eo uocati, conueniant omnes; neque cuiquam, illo per Præfectum non dimisso, ante discedere liceat, nisi ex causa Præfecto probata, missioneq. ab eodem impetrata. Qui contra fecerit arbitrio Præfecti mulctetur.

Si quis Canonicus in Capitulo non suo loco, et ordine sedere, sententiamùe dicere, aut dicentem alium interpellare auserit: hæc ei mulcta sit, quam Præfectus ei irrogarit: et præterea ne ius eidem sit in illo, neque in duobus deinceps sequentibus Capitulis sententiæ dicendæ.

Neque uero cuiquam locus sit, iocose, et scurriliter in Capitulo loquendi.

Si rixæ, et contumeliæ inter aliquos Canonicos, uel ecclesiæ ministros, altercationesùe obortæ sint; eos Præfectus adhibitis, si opus fuerit, alijs duobus, tribusùe de Capitulo, statim reconciliare studeat.

Quos tamen, et alios item omnes, qui aliquem eiusmodi ecclesiæ Canonicum aliumùe ministrum, quouis modo, contumeliosis uerbis in Capitulo, aut in ecclesia affecerint; idem et Pũctator Episcopalis, aut eorum alter ad Episcopum referat, qui pro culpæ ratione illos, qui deliquerint, plectat arbitratu suo. Sin autem Præfectus, Pũctatorùe huic referendi officio defuerit, eiusdem etiam arbitrio puniatur.

Canonicis, quibus in Ecclesiis alia non est eaq. probata consuetudo, hæc sit sedendi, publiceq. et collegialiter incedendi præscripta ratio; primum locum post eos, qui in illis aliqua præditi dignitate sunt, teneant Canonici, qui presbyterales; secundum, qui diaconales; tertium, qui subdiaconales præbendas, canonicatusùe obtinent.

Qui ordo seruetur, etiam si presbyter Canonicus aliquis præbendam, canonicatumùe presbyteralem post obtinuit, quam Diaconus quispiam, aut Subdiaconus Canonicus. Itidem iuris sit Diacono, ratione Subdiaconi. In canonicis autem, presbyterales præbẽdas obtinentibus, is loco prior sit, qui tempore etiã prior, canonicatus, præbendaùe possessionem adeptus est. Hæcq. ordinis ratio à Diaconis teneatur, eademq. præterea à Subdiaconis.

Ne cui officium quod sibi Capitulum commiserit, recusare liceat, nisi legitima de causa, quæ latis occulte suffragijs Capitulo probetur.

Qui aliter recusarit, quantum pecuniæ caperet, per sex menses ecclesiæ assidue inseruiendo, tantundem amittat. Qui uero sibi iniuriam à Capitulo fieri putat; ad Episcopum confugiat, qui rem omnem cognoscat, et definiat. Vbi autem hoc in genere Episcopus plus iuris habet; ne propterea hoc decreto quicquam ei detractum sit.

Quæcunque aut thesaurarij, aut Custodis, et aliorum id generis officia, munerave à Capitulis uel Cathedralis, uel collegiatæ ecclesiæ, aut ab alijs siue Canonicis, siue inferioribus eiusdem ecclesiæ ministris committuntur, ne plus biennio ab illis, quibus illorum cura, procuratione commissa est, gerantur: nisi de Episcopi consensu, Capitulum quandoque aliter iudicarit. Hoc autem decreto ne quicquam propterea illius ecclesiæ priuilegio, aut probatæ institutæq. consuetudini derogatum sit; quæ à Capitulo ea munera longiori tempore alteri committere liceat.

Canonici duo à Capitulo constituantur, qui Capitularis Archiuij curæ præsint. Hique singuli claues singulas habeant, inter se differentes, ita ut uni sine altero Archiuium ingredi non liceat.

In illis autem constituendis ea ratio ineatur, ut in illa cura gerenda duo semper uersentur, quorum unus, qui biennio gesserit, creato in eius locum altero, ab illius curæ munere abeat; alter autem, qui uno solum anno, sicq. perpetuo deinceps seruetur.

Archiuij Præfecti scripta omnia, in Archiuio recondita, periculo suo asseruanda, accipiant; idque publici instrumenti testimonio. Si quid uero fortuiti casus acciderit, id obseruetur, quod iure cautum est.

Quam quisque eorum clauem Archiuij habet, eam, et scripta fidei suæ commissa, munere sua cura biennalis confecto, successori eadem ratione tradat; idq. Canonico aliquo præsente, à Capitulo delecto.

Nihil tamen derogatum sit hoc decreto consuetudini

illi

illi, si usquam est, ut unus tantum, uel plures Canonici Capitularis Archiuij curam gerant, neque item decreto primi prouincialis nostri Concilij, ut in ijs Archiuijs, quæ communia sunt Episcopo, et Capitulo, altera clauis penes Episcopum custodiatur.

Instrumenta, et reliqua scripta, ad singulas cathedralis, aut collegiatæ ecclesiæ præbendas pertinentia, quæ apud unumquemque, qui uel dignitatem, uel canonicatum in ea obtinet, aut in posterum obtinebit, extabunt, is ea, aut illorum exempla, Notarij testimonio roborata, in Capituli Archiuium, mẽsis spatio deferat. Sin autem aliqua, quo tempore is dignitatem, aut canonicatum obtinet, confecta alij habeant, is suis, eorumue, qui ad id se obstrinxerunt, aut aliàs iure tenentur, sumptibus illa in Archiuium referat. Quæcunque autem instrumenta, aut scripta, ad præbẽdam aliquam spectantia, in posterum conficientur; Canonicus, uel dignitatem, personatumue obtinens, ad cuius præbendam illa quacũque ratione attineãt, ea, illorumue exẽpla, publico Notarij testimonio munita, mense, postquam confecta erunt, in Archiuium deferat.

Quæ autem instrumenta, scriptaue singulorum, qui præcesserunt, Canonicorum, dignitatemue obtinentium, tempore conscripta, ad eorum præbẽdas spectantia, Episcopus pro ecclesiæ utilitate exscribenda censuerit, Capituli sumptibus descripta eodem deferantur. Quod si capitulum ad illos, qui ijs successerunt, qui instrumenta illa, aut scripta confici curarunt, aliqua ratione id pertinere asserat, iudicet Episcopus, cuius sumptibus id præstari debeat. Qui huic decreto, à Capituli præfecto admonitus, non paruerit, arbitrio Episcopi mulctetur, et mulctatus etiam compellatur id ipsum præstare.

In eo itidẽ Capituli Archiuio liber unus sit, in quem instrumenta, et scripta cuiusuis generis, quibus singulorum canonicatuum, præbendarumue bona, iuraue notata sunt, referantur.

Scripti alicuius exemplar ex Archiuio promi, describiue ne liceat, nisi Capituli consensu. Si uero alicuius scripti exemplum aliquando exscribi oportet; id in Archiuio, si potest, alias in loco Capituli, aliquo ex Præfectis Archiuij præsente, describi liceat, neque ullo alio præterea modo.

De fructibus canonicatuum, et præbendarum uacantium à Canonicis, aut à Capitulo recipiendis, constitutio à Pio Quinto, Pontifice Maximo edita, ab ijs, quorum interest, seruetur omnino. Vtque in usum, consuetudinemque, introducatur, ac plane seruetur, id Episcopus pœnis mulctisue agat. Neque, quo minus id præstetur, ullum obstet priuilegium, ullum statutum, neque ulla plane consuetudo, ut ea ipsa constitutione cautum est.

DE IIS, QVAE PERTINENT ad ornatum et cultum Ecclesiarum

Si qua in cathedrali ecclesia Episcopalis cathedra loco depresso, est, uel ita collocata, ut in populi conspectu non sit; id curet Episcopus, ut quod, et à patribus; et à beatissimo patrono nostro Ambrosio institutum est, et ab Vrbano primo Pontifice Max. declaratum, illa ponatur conspicuo, et eminentiori loco, ut inde uelut e throno speculationis suæ, ipse populum intueatur, rursusq. ab eodem conspiciatur.

Ne in ecclesia, quæ consecrata sit, nisi Episcopi concessu, ædificijq. forma ab eodem præscripta, quicquã noui ædificij fiat; non Capellæ item, non Altaria, ut canonum iure sancitum est.

Quæcunque ad ecclesiarum, Capellarum, Altarium ædificationem, et ornatum, ad sacrorum indumentorum, uestiumue apparatum, ad omnem sacrorum uasorum suppellectilem, et ad alia eius generis pertinent; ea ædificentur, construantur, et fiant ad præscriptam formam, quæ instructionibus nostris, eo nomine ad communem prouinciæ usum conficiendis, exprimetur. Id uero omne seruetur, quantum per facultates præstari licet; nisi aliquando Episcopus aliqua de causa aliter censuerit.

Si quæ ædes, ædificiaue cuiusuis generis à laicis constructa sunt, quæ uel ecclesiæ, uel Oratorij parietibus continentia, innixaq. hæreant; qua auctoritate quoq. iure ædificata sint, cognoscat Episcopus: idq. sibi ostendi ab eis iubeat, qui ædificari curarint. Si quæ autem iure ædificata non demonstrarint, ea asportari, amoueri, diruiue mandet; nisi ecclesiæ, cui continentia hærent, usui, dominorum consensu, attribuenda potius censeat.

Sin autem iure constructa sunt, eaq. ædificia, aut stabula, aut loca sordido usui accommodata, addictaue sunt; ea disiectis, et amotis sordibus, ad honestiorem usum conuerti, Episcopus iubeat: hocq. ipsum à Parochis item, et alijs præstari mandet, etiam in ædibus Ecclesiasticis.

Neque in posterum à laicis ita ædificari, aut ædificata ad sordidum usum à quibusuis adhiberi Episcopus permittat.

In atrio uero ecclesiæ ullo modo ædificari à laicis ne permittat, ut canonum iure interdictum est.

Grauissimis rationibus hoc Paulus Apostolus monet, ac præcipit, ut mulieres in ecclesiam conueniant uelato capite: hoc ipsum docet Princeps Apostolorum Petrus; cuius etiam iussu sanctissimus Pontifex, qui in eius locũ successit, Linus decreto idem sanciuit. Quare Apostolicis ijs institutis nos adducti, et animaduertentes præterea, ab antiquis illis sanctissimarum Mulierum exemplis, ueteriq. bene institutarum Ciuitatum disciplina, atq. usu, ab omni denique ratione, ut ab ecclesiæ patribus explicatum est, hoc ualde esse alienum, ut capite aperto illæ incedant, illud admonemus, ut Episcopi, ubicunque est, in suis uel urbibus, uel diœcesibus, is deprauatis moribus introductus usus, quo maximo possunt, ac debent, pastoralis solicitudinis officio illum eripere studentes, hoc in consuetudinem introducere curent, ut uelo caput ipsæ induant, idque præsertim cũ uel sacras processiones prosequuntur, uel in ecclesiam conueniunt.

Episcopus ex Tridentini decreti iussu, singula monasteria, in quibus non uiget regularis obseruantia, aliaq. Ecclesiastica beneficia, quæ commēdata sunt, quocunque nomine nuncupata, intra diœcesis suæ fines posita, quotannis uisitet, idq. opportunis omnibus remedys, facta etiam fructuum, ad illa pertinentium, sequestratione, prouideat, ut quæ reconcinnari, aut instaurari oportet, ea omnino uel reconcinnentur, uel restituātur: tum indumenta præterea, ornamentorum supelex, et sacræ uestes comparentur; ac ministeria, quæ ad diuinum cultum spectant, rectè, ordine, et cum dignitate in illis præstentur.

DE IIS, QVAE AD BONA ecclesiastica tuenda pertinent.

Episcopus Procuratorem, Aduocatumque constituere omni ratione curet, qui in bonorum iuriumque Ecclesiasticorum recuperationem incumbat; ut illis succurratur Ecclesiis, quarum Rectores, Administratoresùe, aut præ inopia non possint, aut præ metu, et opibus aduersariorum illa recuperare nō audent, uel alia de causa negligunt.

Horum utrique ab illis certam mercedem in singulis causis, quas egerit, persolui iubeat, si per ecclesiarum, quarum patrocinium illi susceperint, facultates, Episcopi iudicio, potest: sin minus, gratis interea omnia ab uno, et altero item agi curet: ita tamen, ut pro illorum laboris, operæùe ratione, causis, in quibus elaborarint, peractis, si quid uel iuris, uel emolumenti ecclesiis illorum opera acquisitum sit, de eo illis arbitrio suo satisfieri mandet. Si uero contra acciderit, uberius illi à Deo, bonorum omnium remuneratore, præmium expectent.

Si quis Clericus, aut Sacerdos ulla cuiusuis generis scripta, ad ecclesiæ rationes pertinentia, occultarit, suppresseritùe dolose: is pœna afficiatur quæ Agathensi, et Aurelianensi synodis contra Clericos, huius culpæ reos, sancita est.

Quod prouinciali secundo Concilio pœna excommunicationis proposita contra eos sancinimus, qui Ecclesiastici hominis mortui bona, uel temere inuadunt, uel surripiunt, eo decreto illos item astringi uolumus, qui uel nulla inuasione, aut ui facta, ex illius mortui Clericalis hominis ædibus suppellectilem, remùe ullam, seu scripta ad ecclesiam, cui ille Rector præerat, pertinentia, ante asportant, aut euehunt, quam ab illo, cui id curæ ab Episcopo commissum est, in indicem relata sint illius mortui bona mobilia, libri, et scripta, cæteraq. eius generis, quæ in hæreditatem caderent. Hoc itidem decretum, ut illud, quotannis de more promulgetur.

Episcopus, ubi Clerici cuiusuis, qui ecclesiasticum beneficiū obtinuerit, mortem audierit, eius hæredes compellat, ut quæcunque scripta, instrumentaùe, ad illud beneficium pertinentia, quæ in mortui Clerici bonis inueniuntur, alteri Clerico, qui in beneficium successerit, ab eis tradantur gratis, ac ne ullo quidem, uel minimo precio pacto, aut exacto; etiam si clericus, qui decessit, in illorum exemplis describendis aliquid sumptus erogarit.

Decimarum ecclesiasticarum inuestituras, quæ Laicis hominibus in perpetuum factæ sunt, Episcopus pro officij sui munere diligenter, accurateq. recognoscat. Quod si eas legitima auctoritate minus confirmatas esse compererit; irritas illas, ac plane nullas declaret, et decernat.

Si quibus in locis generatim ab omnibus fructuum, qui ex prædys colliguntur, decimæ parochiali ecclesiæ soluuntur, in ijs quispiam forte est, qui illas exoluere recuset, quoniam sibi persuadet, alicuius priuilegij, aut causæ prætextu immunem se esse: huic Episcopus certum breue tempus præscribat, quo præscripto tempore is, aut priuilegium exhibeat, aut causam afferat immunitatis suæ.

Quod si ille quicquam, quod leue sit, ad illius immunitatis ius tuendum, uel nihil plane attulerit; id Episcopus curet diligentissime, ut is illas quamprimum præstet, quippe cum in decimis, quæ eius generis sunt, præscriptioni non sit locus.

Ne cuipiam bona, decimarum iure ecclesiæ obstricta, e solo asportare liceat, nisi ad asportationem, aut ad descriptionem uocato Ecclesiæ Rectore, Parochoùe, cui illæ soluuntur. Itaque qui decimas debet, ea bona domum suam, alioùe asportaturus, id biduo ante eidem Rectori significet, uel litteris, uel certo nuncio; ut præsens, illis uel asportandis, uel describendis adesse, si uelit, utique possit. Quod si ille tunc aberit, id uni de eius familia nunciandum curet; aut illius ecclesiæ, domusùe parochialis ualuis scriptum affigi iubeat, quo asportatio ea denuncietur. Quod si diutius illa bona in solo essent, eis detrimentum, damnumùe immineret: tum, uel absente Rectore, asportari liceat. Hoc uero nostrū prouinciale decretum habere locum declaramus, quibus in locis non aliter expresse cautum sit aliqua singulari constitutione, aut priuilegio aut conuentione.

De Notarijs, legata pia non denunciantibus, decretum, in altera prouinciali synodo editum, quotannis die Dominico Aduentus ultimo, et Quadragesimæ secundo, in unaquaque parochiali ecclesia promulgetur.

Quæcunque uero ad pios usus, uel legata, uel relicta, uel donata sunt; ea sibi iam denunciata, aut alio modo cognita, Episcopus trium mensium spatio in librum certum ordine referri curet.

Quo præterea libro quamprimum eiusdem iussu notentur, quæ deinceps quouis modo scierit, ad eos usus legata, donataùe.

Testatorum piæ uoluntati ne fraus fiat, Episcopalis cura est. quamobrem, quæcunque uel res, uel pecunia, cuipiam sacerdotum conuentui, uel alij cuipiam homini, legata eo nomine est, ut pauperibus in eleemosynam conferatur; ea neque tota, nec uero pars cuiquam eiusdem conuentus sacerdoti, neque uniuerso etiam illorū conuentui, nec ab illo sibi ipsi, ne paupertatis quidē causa, uel ulla egestatis specie, distribuatur, nisi huius

rei facultate ab Episcopo, eaq. scriptis data.

Quæ legati nomine relicta sunt, certo pio usui, ea ne necessitatis quidem causa, nec uerò hæredum eius, qui reliquerit, consensu, ad alterius rei, quæ æque item pia sit, usum conuertantur: nisi Episcopus, re tota primũ cognita, illius commutationis potestatem fecerit, quæ iuris permissu ab eo fieri possit.

DE IIS, QVAE AD MATRIMONIJ Sacramentum pertinent.

Religiosam animi præparationem requirit matrimonij ratio, et sanctitas; quam cum minus intelligant laici homines, fit, ut sæpe, grauiter in re peccent, quam sanctè inire debent.

Crebro igitur cum usu uenerit, Parochus hoc ipsum populum doceat; ad idq. adhibeat Catechismi Romani locos, et doctrinam.

Episcopus diligenter perquirat, an in singulis suæ Ciuitatis, et diœcesis parochialibus ecclesiis Tridentini decreti de matrimonijs clandestinis promulgatio facta sit; et, ubi factam esse intellexerit, eius, quæ primo in quacunque parochiali ecclesia facta sit, si scripto testatũ esse potest, exemplum, manu Notarij signatum, ad se deferri iubeat.

Quod si minus scripto, sed solum testibus probari potest, eo Notario adhibito, examinari mandet. Si uero de promulgatione facile constare non potest, aut illa omnino facta non est: illud decretum duorum mensiũ spatio in singulis eorum parochialibus ecclesiis, Notario, et testibus adhibitis, promulgari omnino iubeat: et quicquid ad illius decreti promulgati probationem pertineat, id Notarij testimonio munitum, in Episcopali Archiuio asseruetur.

Matrimonij denunciationes in posterum à Parocho ne fiant, nisi ijs ipsis petentibus, aut consentientibus, de quorum matrimonio contrahendo agitur. Quod si diuersis in parochijs illi habitant, utriusque item Parochus hoc ipsum seruet. Neque matrimonium alter Parochus denunciet, nisi ab altero Parocho certior factus sit de postulatu, aut consensu illius, qui suæ est curæ subiectus.

Inuestiget etiam ipse Parochus diligenter, aut alius sacerdos, cui facultas data est in matrimonium iungendi sponsos, an quod denunciaturus est matrimonium, in eo aliquod subsit impedimentum, quo minus cõtrahi liceat; quod si in aliqua probabili coniectura extiterit, qua existimet illud inire non licere; Episcopum ante consulat, quam ulterius in denũtiationibus progrediatur, sponsosue iungat, quos dubitat matrimonio non licere copulari.

Qui falsum aliquod impedimentum malitiose attulerit, quo futurum legitime matrimonium impediat, si prudens sciensq. hoc fecerit; præter aliàs iuris pœnas, excommunicationis etiam pœna afficiatur.

Ne parochus matrimonio quempiam iungat, qui illud clam contrahere attentarit sine Episcopi concessu; ut de eo debitas ante possit sumere pœnas ex Concilij Tridentini decreto: id autem, nisi delictum hoc ita est occulte admissum, ut nullum eius rei indicium legitimum extet.

Ne solemnes nuptias liceat celebrari, nisi post diluculum postidie illius diei, qui postremus est temporis, quo Tridentina constitutione nuptiarum celebritas interdicta est.

Quo die de matrimonio contrahendo denunciatio ultima facta est, ne eo ipso die, nisi impetrata ab Episcopo facultate, illud celebretur; id autem præterquam si postrema ea denunciatio facta sit pridie illius diei, quo initium est Quadragesimæ, uel Aduentus; ac nisi item Parochus populo, antecedente denunciatione, significarit, eo die, quo postrema denunciatio fiet, matrimonium esse contrahendum.

Matrimonium quod in ecclesia celebrari debere sancitũ est altera prouinciali synodo, in ea tantum ecclesia celebretur, quæ parochialis est.

Celebretur uero mane non à prandio; idq omne, nisi cum Episcopus alio uel loco, uel tempore fieri concesserit.

Si parochus Sacerdotem alium coadiutorem habet, cuius etiam ministerio, facultate eidem Sacerdoti concessa, utitur ad matrimonia contrahenda inter parochiæ suæ incolas: is illam cautionem adhibeat, ut in libro, qui est de matrimonijs, illius nomen, et cognomen, tum præterea diem, et mensem, et annum notet, quo ille parochialis curæ socius, atq. coadiutor adiunctus, facultatem à se, uel ab Episcopo consecutus est, matrimonia celebrandi. Ne autem matrimonij celebrandi potestatem Parochus faciat alij Sacerdoti, qui Episcopi iudicio nondum probatus est, ut Sacramenta ministret.

Ne patiatur Parochus, quempiam cuiusuis gradus, et cõditionis hominem, qui sibi ignotus, in suam parochiã ab aliena diœcesi commigrat, cum muliere, quam secum coniugis nomine duxerit, in ea habitare, si modo uel ex infamia, uel alia legitima suspitione conijcere possit, illam habere in concubinam: nisi Parochi, à cuius parochia discessit, litteris, certò præscripto tempore, testatum ille fecerit, sibi illam legitimo matrimonio iunctam esse. Quod testimonij scriptum ubi attulerit, id in urbe Episcopo, in diœcesi Vicario Foraneo exhibeat: qui si probandi uim illud habere perspexerit, à Parocho, in cuius parochia fines is uenit habitatum, illud, eiusue exemplum in matrimoniorum codice asseruari iubeat.

Si uero Vicarius Foraneus de eo scripto aliquid habet, quod sibi difficultatem, ancipitemq. deliberandi curam afferat; illud ad Episcopum quam diligentissime mittat, ut eius iudicio declaretur, an illi fides adhibenda sit.

Sicut uberrimum ab optima institutione præmium paterfamilias capiet, quicunque liberos, familiamq suam ad Dei cultum, et ad pietatis, christianarumq. uirtutum disciplinam erudierit: ita quicunq. debitum hoc paternæ curæ officium neglexerit, uel prætermiserit,

is expectet, ut in die Domini sibi durissimum iudicium fiat.

De familiæ igitur suæ salute in primis sollicitus, tum bonorum operum exemplo, tum crebris cohortationibus se ei magistrum præbeat, ac ducẽ ad pie, sancteq. agendum.

Curet autem, ut nemo quisquam de familia sua sit, qui christianæ fidei rudimentis instructus non sit, siue filij sint, siue serui, et ancillæ, siue alij in famulatu suo. Quam ob causam ad illius scholas, quos de familia sua rudes norit, conuenire iubeat; siq. eam ampliorem habet, domi etiam instrui studeat. Idq. ad præscriptas interrogationes paruuli libri, eo nomine editi ad prouinciæ usum.

Vt stata hora, datis institutæ orationis communis signis campanarum sono, illa omnis certo loco congregata, ad præscriptum temporis spatium, sancte oret, et precetur.

Vt frequenter illa uniuersa confiteatur, et sacram Eucharistiam sumat.

Vt singulis diebus Missæ sacrificio intersit; aut saltẽ in uigilijs, statis ieiuniorum temporibus, Quadragesimæ diebus id præstet: estis autem diebus, ut ne quis de sua familia interesse, ullo modo omittat.

Vt festis præterea diebus ad sacras conciones, lectiones, supplicationes, diuina officia, aliasq. pietatis Christianæ exercitationes conueniat.

Vt ne quis, ijs sacris diebus opus seruile faciat.

Vt uigilias, et quatuor temporum, et Quadragesimæ, et alia stata ieiunia illi in familia seruent, quibus ecclesiæ præcepto iussum est.

Quo autem tempore, uel iubilea celebrantur, uel supplicationes publicæ processionibus fiunt, familiam sæpe moneant, illis sanctis actionibus pie interesse.

Certis item piorum hominum institutis sodalitatibus unumquemque de familia sua adscribi admoneat; quo se quisque ardentiori studio exerceat in operibus pietatis.

Ne patiatur in familia esse quempiam, qui blasphemus sit, qui periurus; qui item corruptis moribus utatur, qui obscœne quicquam, uel loquatur, uel agat; qui aleis ludat, qui denique cæteris turpis uitæ exemplũ præbeat.

De uitæ præterea spiritualis ratione, et pijs exercitationibus, aut de uitis Sanctorum probatos, Sacerdotis confessarij iudicio libros, in quorum lectione familia aliquando uersetur, domum suam introducat, exclusis obscœne, turpiter, iocose conscriptis, alijsq id generis libris: unde morum, institutionisq. corruptela existere possit.

Vt autem in domestica disciplina, institutionisq. officijs illa omnis accuratius se contineat; eam aliquando paterfamilias recognoscat, inspiciatq. in primis, quæ uniuersæ suæ domus Christiana institutio, qui singulorum mores, quæ ad pietatis, uitæq. spiritualis progressio.

Quicunque uero mercaturam, artemq. aliquam exercent non domi solum, sed in suis officinis, et tabernis Christianæ uitæ rationes has operarijs, institoribusue suis constituant.

Has domesticæ institutionis regulas Parochus per annũ aliquando, prout è re esse uiderit, frequenti populo explicet: tum sæpissime, et publicis sermonibus, et priuatis colloquijs, patresfamilias parochiæ suæ incolas, id moneat atq. hortetur, ut quæ eorum propria officia sunt, et munera, in familiæ institutione ea præstare uelint paterna cura studio.

Quod cohortationis officium, etiam concionatores, et confessarij Sacerdotes quam frequentissime, prout opportunum esse censuerint, charitatis zelo præstent.

Parochus præterea, ubi aliquando in artificum, mercatorumuè officinis, quæ intra fines parochiæ suæ sũt, ab operarijs, alijsuè, qui illic artem exercent, aliquid committi intellexerit, quod deprauatæ, dissolutæq. disciplinæ sit, quod offensionem in parochia præbeat, quodq. a Christianæ institutionis moribus alienum, id officinarum dominos admoneat, ut quicquid illis locis corruptelarum, est inde eripiatur.

Vna omnium optima indigentiæ nostræ interpres, et conciliatrix eorum, quæ necessaria, tum ad animæ, tum ad corporis bona à Deo patre expetuntur, est oratio sancta. Cuius studium, ut proprium fidelium est, sic necessarium, atque omnino iussu diuino debitum: id cælestis magister, Christus Dominus exẽplo docuit, uerbo præcepit, crebris cohortationibus monuit. Eo igitur studio fideles quo uehementius exardescerent, se seq. quotidie singuli certa hora colligentes, id quod Christianarum mentium est, uitæ à se illo die actæ rationes inspicerent, malaq. acta pœnitentes, ardenti oratione ueniam precarentur, et Deo gratias agerent de beneficijs, quæ acceperint, instituta est in hac prouincia orationis communis exercitatio: quæ ad Christianæ pietatis progressionem introducta, ut et perpetuo conseruetur, et augeatur item, id cum omni studio Episcopus curet, tum propositis spiritualis gratiæ muneribus, Sedis Apostolicæ benignitate, eius rei causa concessis. Itaque à Parochis suis singulis sanctissimi D. N. Gregorij XIII. litteras de indulgentia, huius prouinciæ hominibus concessa, qui in orationis cõmunis instituto se se exercuerint, ter in singulos annos de scripto, uel summatim pronunciari iubeat, semel ineunte Aduentu, iterum Dominico die Quadragesimæ primo, tum solemni die Pentecostes.

Episcopus præterea, pro temporum ratione certam horam statuat, qua, datis huius rei causa campanarum signis, patresfamilias, suæ quisque domi, una cum reliqua familia certo loco ad orandum conueniant. Vt autem, qui in eo precandi instituto se exercuerint, Indulgentiæ concessæ donum consequantur, diem itidem Dominicum Quadragesimæ, proxime præcedentem, is constituat, quo illi confessi omnes simul sacram Eucharistiam sumant.

Imminentibus uero calamitatibus, quo tempore cum nullum certius præsidium sit, quam illud, ut fideles ad Deum patrem misericordiarum assiduis precibus confugiant, certam aliquam præterea rationem is diligen-

ter

ter ineat, ut et à Clero, et populo sine intermissione, ac religiosius in orationem incumbatur.

DE IIS, QVAE AD EPISCOPALE forum pertinent.

Episcopus anni spatio ad summum, fori sui iudicijs, causis, et iudicibus, aduocatis, procuratoribus, notarijs, et ministris quibuscūque, etiam infimis, quibus in rebus opus fuerit, certas constituat leges, ad urbis diœcesisque suæ usum accommodatas. Illisq. omnibus certā etiam taxam præscribat, quam pro sui, uel operis, uel laboris mercede, proq. causarum, et iudiciorum ratione exigi ab unoquoque liceat. Quæ fori præscriptæ leges, atque taxæ, in cancellaria publice propositæ semper sint, ut notæ sint, et peruulgatæ omnibus.

Causæ, quæ decem aureorum nummum summam non excedunt, summarie, simpliciter, ac de plano, sola rei ueritate perspecta, sine forma iudicij cognoscantur, id quod ab huius prouinciæ Episcopis agi licet ex facultate à Pio Quinto, Pontifice Maximo, eisdem Episcopis concessa.

Nullum neque munus, neque donum, neque cuiusuis generis xenia, ne esculenta quidem, poculentaùe Vicarij ab ijs accipiant, qui coram eis causas uel habent, uel agunt.

Ne pecuniæ item quicquam Ordinarius, Delegatusùe iudex accipiat pro recognitione, aut, ut uocant, uisione scripturarū ad causas, quæ apud se aguntur, pertinentium.

Pro singulis litteris dimissorij, quæ pro suscipiendis pluribus, omnibusùe minoribus, uel etiam maioribus ordinibus concedentur; itemque pro singulis litteris, quibus Notarius testatum faciat, plures, omnesùe ordines alicui collatos esse, decimam partem aurei nummi tantum ad summum a Cancellario accipi liceat; ac si eæ litteræ de uno tantum ordine suscipiendo, uel suscepto essent datæ. Idque si modo nullum ei salariū pro officij sui munere exercendo constitutum sit: neque ad Episcopum ex Notarij commodis aliquid emolumenti ex eisdem ordinum collationibus, litterisùe dimissorijs, directe, uel indirecte peruenire possit: alioqui gratis omnia dentur, ut est Tridentino Concilio sancitum.

Acta omnia Notarij in codicem, non in pagellas referant, quamuis eas cordula insigant; idq. præstent, mense saltem, postquam rogati illa confecerint.

Certus in Archiuio Episcopali locus constituatur; ubi causarum, ac iudiciorum codices, instrumēta, acta, scriptaùe alia, a Cancellario, et Notarijs fori Episcopalis, ad ipsum forum pertinentia, singulis annis confecta, quotannis recondantur, ita ut inde, cum usu uenerit, promi possit, quicquid in Ecclesiastico foro unquā agitatum erit.

Is certus Archiuij locus duabus clauibus claudatur; quarum unam Episcopus, alteram eius Cancellarius habeat.

Notario autem instrumentorum, quæ confecit, exemplum, idque sumptibus suis habere, aut retinere liceat.

Si cancellarius, Notariusùe aliquis decesserit, uel ab officio se abdicarit, amotusùe sit, quæcūque ille, uel instrumenta, uel scripta, uel acta eiusmodi confecit, statim Episcopi iussu in eundem locum deferantur. Quod si processus alicuius causæ nondum sit completus, et causam, ob quam confectus est, partes prosequantur, eius in Archiuium delatio differri poterit, quo ad causa sit peracta.

Ex archiuij tabellis, exemplaribusùe, si quæ unquā acta, aut instrumenta, quæ Notarij manu, signoq. munita, fidem faciant, exscribi contigerit; is, qui rogatus Notarius illa confecit, si uult, ut operis sui emolumēta consequatur, eorum exemplum, modo edi liceat, ipse conficiat, si præsens est: si uero abest, id seruetur, quod iure cautum est: sin autem obijt, id Episcopalis Cancellarius præstet: mercedem autem inde capiant notarij hæredes, nisi aliter inter Episcopum, et notarios conueniatur.

Testium dicta, et attestationes, in causis ciuilibus ne scribantur ab alio, quā ab ipso causæ Notario, siue actuario, uel ab alio eius nomine. Quæ attestationes ipsi Notario causæ, siue actuario consignentur, et asseruētur, ut post in Archiuio una cum toto processu recondantur, ubi custodiuntur aliorum actorum monimenta.

Idem decernitur de instrumentis, actisùe dicta causæ; quibus decretum iudicis, adscribi contigerit.

In alijs uerò omnibus, quibus auctoritas, decretumùe Episcopi sit interponendum, Cancellarius tantum notarius adhibeatur.

Vicarius Foraneus, atque alij, quibus Episcopus, processum aliquem aliunde, seruata iuris formula, cognoscēdum, agendumùe mandauerit, si in processu conficiendo, Notarium non habent, quem adhibeant, duos sibi morum, uitæq integritate homines, qui acta conscribant, ad præscriptam iuris formam asciscant. Iisque mercedis taxa maior ea ne sit, quæ Notarijs fori præscripta est, sed aut æqualis, aut minor, pro illius loci ratione.

Procurator, qui causam iniquam in foro Ecclesiastico sciens defenderit; quiùe quicquam negauerit, quod uerum scieris, fori Ecclesiastici auditorio aditùe interdicatur, nisi is legitime se purgarit. Qui præterea in publico concubinatu aut adulterio uiuunt, alijq. publice criminosi, à foro Episcopali ita arceantur, ut nec Notarij, nec Procuratoris, nec Aduocati officium, ne in ullo quidem causarum genere, gerant. Inferiores quoque ministri in Christianæ uitæ officijs contineantur: curentque Episcopi, ut à ganeis, à meritricibus, à ludo cuiusuis generis, ab improbatis quæstibus ababstineant; ne blasphemi sint, nec uitæ moribus reprehendendis. Si quos deliquisse, compertum erit, in eos animaduertatur.

Quotannis fori sui tribunal Episcopus uisitet. Inquiratq. an præscripta fori ratio, an præfinita taxa seruetur: tum præterea, an si quæ corruptelæ, si quiùe abusus irrepserint

repserint; an si quid denique uel institui, uel emendari, oporteat: idq. sollicite in primis curet, ut eripiantur abusus, tum restituantur quaecunque ad rectam iudiciorum formam attinent.

Episcopus non solum per certos homines, ut primum à nobis constitutum est, sed etiam ipse aliquando in an no carcerem uisites: in eoque inclusos paterna charitate consoletur, pieq. in Domino adhortetur.

Videat item, ut eis ad corporis sustentationem, et ad iustum patrocinium non desit quicquam; tum in primis non libri spiritualis lectio, non crebra religiosorum hominum cohortationes, tum ne denique aliquid ad animae salutem

Curet etiam, ut, qui in liberiori custodia sunt, festis saltem, et Dominicis diebus Missae sacrum audiant, aliquo, ubi fieri potest, exaedificato prope carcerem sacello, tum doctrinae christianae rudimentis instituantur. Idq. officium ijs praeterea praestetur, qui in laicalis fori liberiori carcere sunt.

Vt omnes in Pascha confessi sacram Eucharistiam pie, et salutariter sumant. Quod ut die Natali Domini, et alijs anniuersarijs redemptionis nostrae solennitatibus, indictisq. publice Iubileis, ac Indulgentijs, faciant, eosdem cohortetur.

Pupillorum, Viduarum, et egentium hominum cura, Episcopo, communi omnium parenti, sacrosanctis canonum legibus potissimum commendata, et commissa, negligi non debet: ne si laedantur, uociferentur, ad Dominum, qui exaudiet clamorem eorum. quamobrē pro sui muneris officio Episcopus aliquem constituat Ecclesiasticum, uel alium pium hominem, christianae charitatis operibus, atq. officijs deditum, qui misericordiae uiscera indutus, id generis hominum patrocinium in omni causa suscipiat. Quod si aliqui iam huic pio operi praefecti sint, id agat Episcopus, ut ij munus sibi creditum exequantur quam diligentissime.

Episcopus in urbe sua uiros aliquos, auctoritate praestā tes, spiritualis uitae studiosos deligat, quorum adiumē to, et opera uti possit, et in ijs cognoscendis, quae ad Ciuitatis, dioecesisque suae morum institutionem pertinent, et in adiuuandis christianarum uirtutum exercitationibus, et in alijs denique quibus populi sibi commissi progressio fiat ad sancte agendi studium.

Summorum Pontificum constitutionibus promulgandis haec ratio seruetur, ut, si earum peruulgationi praefinitus in illis est modus, is adhibeatur; si uero nullus, ad peruulgationem satis sit affixio, quae, ut moris est, fiat certis publicis locis.

Cuius affixionis, et peruulgationis relatio, testificatioq. ab eo. qui affixerit, fiat Cancellario fori Episcopalis, cuius sit illam in librum referre.

Episcopus, id quod uel ab initio nascentis ecclesiae institutum fuit, ut rerum Episcopali studio curaque gestarum monimenta existerent, conquiri diligentissime curet, tum singulorum Episcoporum, qui praecesserunt, nomina, genus, et pastorales eorunde actiones. Quae omnia litteris consignari, ordineq. conscripta, in librum certum referri curet, ut eorum memoria conseruetur, quae ab ijsdem, uel acta, uel instituta sunt ad aliquam ecclesiasticae disciplinae normam perpetuo usui esse possint, atque adiumento in illa ecclesia bene gerenda.

QVAEDAM, QVAE AD SODAlitates pertinent.

Multa mala existunt ex praetermisso, et ualde his temporibus neglecto, fraternae correctionis officio debito, ac necessario. quamobrem curet Episcopi, in sua quisque non solum urbe, sed in dioecesi etiam, aliquam hominum, qui moribus, uitaque innocentia grauiores sint, sodalitatem cōstituere, quae in hoc fraternae correctionis officium Christiana charitate incumbat: aut hoc ipsum officij munus alteri sodalitati adscribi studeāt, quae id recte praestare possit.

Cui Sodalitati certas fraternae corrigendi regulas praescribant, studio, et opera probatorum Theologorum.

Quo maior in dies ad Christianae pietatis studium progressus sit fidelium; id curet Episcopus, ut cum disciplinatorum paenitentiumq sodalitates, aliatq. einsmodi frequentes instituat; tum institutas omni pastorali studio adiuuet, et ad conseruandas illas disciplinae, ac paenitentiae rationes, et ad alias excitandas spiritualium uirtutum progressiones. Id quo facilius fiat, ardentioriq. studio, quotannis aliquando, prout e re esse uiderit, litteras promulgari iubeat, quibus Sanctiss. D. N. Gregorius XIII. praeclarum spiritualis Indulgentiae donum liberaliter in domino illis concessit, qui ijs sodalitatibus adscripti, sibi flagella, disciplinamq. certis statutis diebus adhibuerint.

Praescribat item diem certum, quo in singulos annos istarum sodalitatum homines, qui in urbe sunt, uno loco omnes; qui in dioecesi, omnes item suo quique in Oppido, locoue in unum conuenientes, primum contriti, et confessi sacram Eucharistiam sumant; tum solēnem processionem agant, perpetua grataque memoria prosequentes concessi sibi spiritualis doni, gratiam.

QVAEDAM, QVAE AD MOniales, et alios regulares pertinent.

Quod Sanctissimus D. N. Gregorius XIII. de monialibus sanciuit; id Episcopus exequatur quam diligentissime: praesertim quod de certo earum numero constituendo decreuit, quod de eleemosynis praestandis, quod de ostiolo obstruendo, quo aditus e Monasterio patet ad exteriorem Ecclesiam, quod de clausura ab eisdem non uiolanda, et a conuersis etiam seruanda, praescripsit.

Idque omne efficiat omnino, ut exequutionem habeat, cum in Monasterijs, quorum curam gerit, tum in illis Regularium curationi commissis, idq. eiusdem constitutionis auctoritate.

Si quae autem Moniales, conuersaeue nō ijs paruerint, quae eadem sanctione de clausura statuta paena uiolata clausura plectantur.

Quā

Quæ monialium Monasteria, extra urbis, aut oppidi mœnia sita, Episcopus Tridentini decreti auctoritate, in urbem, uel oppida, quæ frequentiora, et tuta sint, trāsferri oportere, aut expedire censuerit: ne ea in ecclesias seculares transferrat, ubi animarum cura geritur.

Puellæ, quæ regularem habitum induere uoluerint, ne eo habitu induantur, antequam confirmationis, Sacramentum susceperint; si facultas sit breui illud suscipiendi.

Qui ordinarius confessor, in aliquo monialium Monasterio constitutus aliquando fuerit, ne idem ad earum cōfessiones extraordinarie audiendas mittatur; si modo non aliter quandoque Episcopus censuerit.

Confessarij monialium ab eis, aut singulis, aut uniuersis, aut ab earum Præfecta, ne Monasterij quidem nomine, quidquam, etiam minimum, dono accipiant; nisi quid eis annua certæ portionis Episcopi iussu datur, ad uitæ sustentationem.

Constitutio illa, quā à Pio Quinto, summo Pontifice, interdictum est omnes cuiusuis ordinis mulieres, etiam generis splendore, aut dignitate illustres, monasteria ingredi, quotannis semel, atque adeo sæpius, certis festis diebus, arbitrio Episcopi promulgetur.

QVAE GENERATIM AD HAEC decreta, et ad alia pertinent.

Quæcunque uel ad Cleri, uel ad populi conformandos mores, ad ecclesiasticamq. omnem disciplinam retinendam prouincialibus, aut diœcesanis synodis à nobis, aut à Coepiscopis nostris sancita sunt, ex illis eo uberior, Deo iuuante, fructus existet, quo sæpius uel promulgatione, uel certe lectionis studio inculcata, ijs notiora fient, a quibus illa, et sciri, et animo comprehendi, req. ipsa præstari oportet.

Episcopus igitur, præter alia, quæ hoc de genere aliàs decreta sunt, et Canonicis, et Parochis, et reliquis Clericis certum tempus statuat, quo omnia, quæcunque ijs prouincialibus diœcesanisq. decretis de ijs constituta sunt, illis legantur; ita ut quæ decretorum partes ad canonicalem disciplinam pertinent, Canonici; et quæ causa sua constitutiones latæ sunt, Parochi et Clerici itidem, et ij omnes, quæ ad uniuersum Clerum spectant, illas, lectione, repetita, animo comprehendentes, præscriptas munerum suorum partes singuli studiosius exequantur. Si quis autem eorum aliquā do Episcopi iussu interrogatus, illas per negligētiam, aliamue culpam ignorarit, pro eius culpæ, et personæ ratione illum Episcopus corripiat, aut aliàs præterea cum eodem agat. In Seminario quoque iidem seruetur; ut earum uel institutis, uel monitis, uel præceptis Clerici informentur.

Quæ uero decretorū partes ad Laicos attinent, illas summatim uulgari sermone expressas, et certis anni temporibus distributas, prout usu uenerit, à Parochis denunciari iubeat: quo sæpius inculcata, seruentur diligentius.

Quibus Prouincialium nostrorum Conciliorum est aliquis adscriptus dies, quo uel summorum Pontificum sanctiones, uel Tridentinas, prouincialesue constitutiones promulgari iussum est; illis decretis certum præscriptum diem ad eam promulgationem mutari ab Episcopo liceat, certumq. alium cōstitui: quo die, singulis annis in sua diœcesi id opportunus præstari posse censeat.

Quibus in decretis mulctæ ijs nominatim cōstitutæ sunt, qui dignitates, aut canonicatus obtinent, nec certis locis attributæ, usui Sacristiæ, aut Fabricæ illorum ecclesiæ ab Episcopo attribuantur. Neque uero eas ad alium usum conuerti, neque easdem remitti, nec præterea de ijs ipsis, etiam ab uniuerso Capitulo transigi liceat, nisi Episcopi auctoritate.

Quod de sacramentorum administratione, Missæ celebratione, diuinorumq. officiorum modo, et ratione, in hac synodo decreuimus; id neque ad Mediolanensem ecclesiam, quæ Sancti Ambrosij præscripto, et instituto, proprios ritus, et cærimonias habet, neque ad ceteras, quæcunq. eodem iure, ac modo ex antiquissimo tempore sacra facere consueuerunt, in ijs, quæ eius institutis, ritibus, et cæremonijs expresse aduersantur, pertinere uolumus. Ceteris uero, et Mediolanensis ecclesia, et quæ eisdem ritibus utuntur, æque teneantur, ac aliæ, quæ in prouincia nostra sunt ecclesiæ.

Si in his decretis, ante alteram Mediolanensis prouinciæ synodum ulla difficultas orta erit, eius, et omnium, quæ eisdem decretis continentur interpretationem, et explicatio- nobis reseruamus, salua semper Sedis Apostolicæ auctoritate.

Quamcunque facultatem, ex decretis in hac tertia prouinciali synodo Mediolanensi à nobis editis, habent Episcopi; eam ipsos per suos Vicarios generales exequi posse uolumus; nisi in ijs quæ proprie ad ordinem Episcopalem pertineant; aut in quibus Vicarij a sacris canonibus, aut à Concilio Tridentino, uel à nobis expresse exclusi sunt.

Vt Nemini, eorum, quæ in hac tertia prouinciali nostra synodo à nobis decreta sunt, ignorantiam excusare liceat; edicimus, ut ex quo primum die edita, in ualuis Metropolitanæ Ecclesiæ proposita fuerint, ad duos mēses omnes se, et his decretis, et si contra fecerit, pœnis, quæ eis continentur, teneri intelligant. Ab eo etiam affixionis die eorum decretorum temporum initium sumendum decernimus, quibus aliquid intra certum tempus præstari iubemus.

Vnusquisque præterea Episcopus ea omnia, et singula in proxima diœcesana synodo legi, ac recitari iubebit. Et si ita expedire censuerit, suæ quoque Cathedralis ecclesiæ ualuis proponi: quo studiosius omnium animis eorum præcepta fixa inhæreant.

Singulæ etiam Cathedrales, et Collegiatæ, et parochiales ecclesiæ huius prouinciæ, has nostras constitutiones certo aliquo loco collocatas, perpetuo asseruent.

Omnia, et singula, quæ à nobis in hac tertia prouinciali synodo decreta, acta que sunt, qua debemus obedien-

tia,

tia, ac reuerentia, auctoritati, ac iudicio sanctæ Romanæ ecclesiæ, omnium ecclesiarum Matris, et magistræ semper emendanda, et corrigenda subijcimus.

Quia nonnulla à summo Romano Pontifice, et publica totius prouinciæ Mediolanensis, et priuata singularum ecclesiarum utilitatis causa petenda sunt; decernimus, ut quicquid ab eius Sanctitate communibus nostris, et, qui adsunt, Coepiscoporum litteris postulabitur, id huius synodi nomine, et auctoritate ita factũ intelligatur, perinde ac si in sessione publice postulatum esset.

INDICTIO FVTVRI CONCILII Prouincialis quarti.

Carolus, miseratione diuina tit. S. Praxedis S. R. E. Presbyter Cardinalis, Borrhomæus nuncupatus, sanctæque Mediolan. Ecclesiæ Archiepiscopus.

Omnibus et singulis Reuerendissimis dominis Episcopis, qui hic adsunt, et Synhodo Prouinciali Mediolanensi, quacunque ratione interesse debent, omnibusq. itẽ Capitulis, et Ecclesiarum Cathedralium Procuratoribus, qui præsentes intersunt, indicimus, significamus, denunciamus, et intimamus proximam sequentem synhodum Prouincialem Mediolanensem quartam, Deo omnipotente auctore, et ad eius laudem hac eadem in urbe, hoc ipso loco, Anno 1576. die decimo mensis Maij, qui dies erit feria quinta Dominica secunda post Resurrectionem D. N. Iesu Christi, inchoandam, et celebrandam esse.

Quamobrem eos omnes, et singulos Reuerendiss. dominos Episcopos, qui hic præsentes adsunt, monemus, Procuratores uero Ecclesiarum Cathedralium inuitamus, ut eo die ad synodum prouincialem quartam, iuuante Deo, Mediolani celebrandam, constituto, hic omnino intersint; nisi diem celebrationis ipsius synodi aliqua ex causa à nobis prorogatum fuisse nostris ad eos datis literis intellexerint. Quod si ipsorum Reuerendissimorum Episcoporum nostrorum aliquis legitimo tunc detentus erit impedimento, nuntium ad se excusandum, atque ad id impedimentum probandum ad nos mittat, cui etiam facultas ab ipso detur, eà omnia, et singula nomine suo, et ecclesiæ suæ recipiendi, quæ Spiritu sancto duce, in ipsa synhodo à nobis de Concilio, et assensu Reuerendissimorum Episcoporum nostrorum decernentur aut constituentur.

LAVS DEO.

Finis Concilij Tertij.

CONCILIVM PROVINCIALE MEDIOLANENSE IIII.

Quod

CAROLVS S. R. E. CARDINALIS TIT. S. PRAXEDIS ARCHIEPISCOPVS

Habuit an. a Chr. nat. M. D LXXIII. Gregorio XIII. Pont.

CAROLVS
S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS
PRESBYTER CARDINALIS
DEI ET APOSTOLICAE SEDIS GRATIA
Archiepiſcopus Mediolani

uniuerſis Prouinciæ noſtræ fidelibus, ſalutem in Domino.

NNVS ferè quartus eſt, quo, pro archiepiſcopalis muneris noſtri ratione, ſynodum prouincialem quartam, Mediolani, de more habuimus ad ſanctionis Tridentinæ præſcriptum. Decreta porrò in ea confecimus: quibus prouinciæ, nobis commiſſæ, ſalutares in uia Domini progreſſiones, quantum in nobis fuit, adiuuare ſtuduimus. Sed dimiſſo Epiſcoporum, qui in ſynodo aderant, conuentu, cum diligentia a nobis in eo ponenda eſſet, ut illa recognita, et diſpoſita quàm primum ederemus; tunc illico peſtilentiæ contagio, quæ iam ad aliquot urbes Italiæ nobiliſſimas, permultaq. oppida dimanarat, longe, ac late ſerpens, demum Mediolanum, eiuſq. diœceſim propè omnem inuaſit. Quo afflictiſſimo tempore, pro officij noſtri cura, proq. paterna charitate, qua gregem noſtrum unice in Chriſto diligimus, neceſſe habuimus, multiplicem ſollicitudinem ſuſcipere, multos labores ſubire, ac multas functiones exequi; quæ officium maximopere impedierunt, quod ſynodi huius editioni præſtandum nobis erat diligenter. Atqui poſtea uero peſtilentia Dei beneficio mirabiliter reſtincta, occupationes præterea aliæ permultæ, ut eſt cura paſtoralis plena, refertaq. omni labore, conſecutæ ſtatim ſunt; in iiſq. ipſis præter ceteras hæc una longe maxima, maximeq. neceſſaria fuit, quòd ſollicitudine in primis, atque uigilijs oportuit, et quæ chriſtianæ uel pietatis, uel diſciplinæ officia, ac ſtudia peſtifero morbo languerant, excitari; aut quæ intermiſſa fuerant, reſtitui; et omnem denique rem ſpiritualem, quæcunque damni, detrimentiuè aliquid ob peſtem fecerat, quàm accuratiſſime reſarciri. Ad quam ſane rem uniuerſam conficiendam, opus fuit non diligentia ſolum, ſed temporis etiam diuturnitate. His igitur, et alijs item, quæ in dies inciderunt, cauſis, protracta eſt diutius, quàm cupiebamus, hæc editio decretorum. Nunc uero ea edimus, et damus uobis: ueſtrum eſt ita accipere, ut ad illa ipſa exequenda nuſquam deſit prompta ueſtra uoluntas, ſtudium, obedientia, atque omne officium. Hoc planè non optamus ſolum, ſed certe ſperamus de uobis, qui ſynodalibus ſtudijs ad omnem bene agendi partem quo frequentius excitati eſtis, eo ſplendius et uirtutum exemplis, et rectè factis diſciplinam chriſtianæ uitæ, iam in hac prouincia, Dei dono ac munere, aliqua ex parte floreſcentem, ornetis, abundantes uos in omni opere Domini ſemper: ita ut de progreſſionibus ueſtris gratias perpetuò agamus Deo. Dat. Mediolani, tertio cal. Aprilis. M D L X X X.

IN NOMINE SANCTAE, ET INDIVIDVAE TRINITATIS, PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS SANCTI.

OS CAROLVS, S.R.E. tit. Sanctæ Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, et sedis apostolicæ gratia Archiepiscopus Mediolani, ad Dei omnipotentis, beatæq. Mariæ, semper uirginis, ac S. Ambrosii confessoris, patroni nostri, laudem, hæc pro christianæ morum disciplinæ conformatione, qua clerum, populumq. fidei nostræ concreditum, prælucere, totis in CHRISTO uisceribus expetimus, de consilio, et assensu Reuerendissimorum DD. Coepiscoporum nostrorum, in Concilio prouinciali Mediolanensi quarto, decernimus, statuimus, ac sancimus.

De fidei Professione.

VOD ex Pij quarti, Pont. Max. sanctione, in primo; et tertio Concilio prouinciali nostro, de ijs, qui fidei professionem facere debent, deq. illorum ipsorum uita et moribus, ante inquirendis, et probandis, decretum est: id Episcopus omninò efficiat, ut præstetur: tum compellat præterea ad idem omnes, ac singulos, sicut etiã à sancta sede apostolica declaratum est, quicumque arithmeticam, et musicam, uel artes cuiusuis generis liberales profitentur.

Formula uero, ad cuius præscriptum fidei professionem præstari oportet, pontificia illa sanctione conceptis uerbis tradita, hæc sane est.

Ego N. firma fide credo, et profiteor omnia, et singula, quæ continentur in symbolo fidei, quo sancta Romana ecclesia utitur, uidelicet. Credo in unum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli, et terræ, uisibilium omnium et inuisibilium; et in unum Dominum Iesum Christum, filium Dei unigenitum, et ex patre natum ante omnia sæcula; Deum de Deo, lumen de lumine; Deum uerum de Deo uero; genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt; qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de cœlis, et incarnatus est de spiritu sancto ex Maria uirgine, et homo factus est; crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, et sepultus est; et resurrexit tertia die secundum scripturas; et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram patris; et iterum uenturus est cum gloria iudicare uiuos, et mortuos; cuius regni non erit finis. Et in spiritum sanctum Dominum, et uiuificantem, qui ex Patre filioq. procedit; qui cum patre, et filio simul adoratur, et conglorificatur; qui locutus est per Prophetas: Et unam sanctam catholicam, et Apostolicam ecclesiã: Confiteor unum baptisma in remissionẽ peccatorum, et expecto resurrectionem mortuorum, et uitam uenturi sæculi. Amen.

Apostolicas, et ecclesiasticas traditiones, reliquasq. eiusdem ecclesiæ obseruationes, et Constitutiones firmissime admitto, et amplector.

Item sacram scripturam iuxta eum sensum, quem tenuit, et tenet sancta mater ecclesia, cuius est iudicare de uero sensu, et interpretatione sacrarum scripturarum, admitto; nec eam unquam nisi iuxta unanimem consensum Patrum, accipiam, et interpretabor.

Profiteor quoque septem esse uere, et proprie sacramenta nouæ legis à Iesu Christò, Domino nostro, instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, et Matrimonium, illaq. gratiam conferre, et ex his Baptismum, Confirmationem, et Ordinem, sine sacrilegio reiterari non posse.

Receptos quoque, et approbatos ecclesiæ catholicæ ritus, in supradictorum omnium sacramẽtorum solemni administratione recipio, et admitto.

Omnia, et singula, quæ de peccato originali, et de iustificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita et declarata fuerunt, amplector, et recipio.

Profiteor pariter in Missa offerri Deo uerum, proprium, et propiciatorium sacrificium, pro uiuis, et defunctis: atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse uere, realiter, et substantialiter corpus, et sanguinem, unà cum anima, et diuinitate Domini nostri, Iesu Christi, fieriq. conuersionem totius substantiæ panis in corpus, et totius substantiæ uini in sanguinem, quam conuersionem catholica ecclesia trãssubstantiationem appellat.

Fateor etiam sub altera tantum specie, totum, atque integrum Christum, uerumq. sacramentum sumi.

Constanter teneo Purgatorium esse, animasq. ibi detentas fidelium suffragijs iuuari, similiter et sanctos unà cum Christo regnantes, uenerandos, atque inuocãdos esse, eosq. orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse uenerandas

Firmissime assero, imagines Christi, ac Deiparæ semper uirginis, necnon aliorum sanctorum habendas, et retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac uenerationem impertiendam

Indulgentiarum etiam potestatem, à Christo in ecclesia relictam fuisse, illarumq. usum christiano populo maxime salutarem esse affirmo.

Sanctam catholicam, et Apostolicam Romanam ecclesiam, omnium ecclesiarum matrem, et magistram agnosco: Romanoq. Pontifici, beati Petri, Apostolorum principis, successori, ac Iesu Christi Vicario, ueram obedientiam spondeo, ac iuro.

Cetera item omnia à sacris canonibus, et œcumenicis

Cõciliis, ac præcipue à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, et declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulq. contraria omnia, atque hæreses quascunque ab ecclesia damnatas, et reiectas, et anathematizatas, ego pariter damno, reiicio, et anathematizo.

Hanc ueram catholicam fidem, extra quam nemo saluus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, et ueraciter teneo, eandem integram, et inuiolatam, usque ad extremum uitæ spiritum, constantissime, Deo iuuante, retinere, et confiteri, atque à meis subditis, uel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, et prædicari, quantum in me erit, curaturum.

Ego idem. N. spondeo, uoueo, ac iuro. Sic me Deus adiuuet, et hæc sancta Dei Euangelia.

Quæ ad sanctorum cultum, sacrorumq. temporum celebritatem pertinent.

De sacris reliquiis, miraculis, et imaginibus.

AD ea, quæ de sacris reliquiis, per nos primi, et tertii Concilii prouincialis decretis sancita sunt, hæc pro religiosa, illas et recondendi, et exponendi, et transferendi, et asseruandi ratione, piaq. earundem ueneratione, atque cultu adiungenda censuimus.

Sanctorum corpora, et sacras reliquias, Episcopus à religiosis, peritisq. Sacerdotibus, quos eo potissimum nomine deligat, tum in urbe, tum in diœcesi sua, quibuscunque in ecclesiis, locisue illæ sint, recognosci quamprimum iubeat. Quæ in recognitione hæc præstentur.

Primò, ut scripta, tabulæ, litteræ, certi annalium codices, aliaue cuiusuis generis monimenta, quæ in iis ipsis ecclesiis, earumue atriis, atque ædibus, aut aliis locis extant, schedulæq. uasculis, arcisue sacrarum reliquiarum affixæ, inclusæue recognoscantur accurate, et diligenter: unde illarum uel translatio, uel collocatio ibi facta, cognosci; aut alia eiusmodi notitia earundem haberi queat. Testes præterea conquirantur, si qui sunt, qui testimonium dent, antiquæ, constantisq. traditionis, ex qua certa earum cognitio constet: aut alia, sicut opus erit, id generis diligentia ad rei perspicientiam adhibeatur.

Deinde ut singulæ ipsæ sacræ reliquiæ, quas extare cõpertum est, re ipsa cernantur; ita tamen, ut, ubi sub altaribus, aliisue subterraneis, eiusmodi locis, corpora sanctorum collocata, reconditaue sunt, nec ostiũ, neque fenestra insit, unde inspici queant, non aperiantur, aut effodiantur; nisi ob causam aliter Episcopus aliquando faciendum censuerit.

Qua omni recognitione facta, diligentiaq. adhibita, librum præcipuum, certumq. confici Episcopus curet: in quo singulæ, quæ in ecclesiis, et urbis, et diœcesis sunt, reliquiæ sacræ recte, atque ordine describantur; notatis etiam diligenter, non solum iis ipsis ecclesiis, ubi reconduntur, sed scriptis etiam, annalibus, tabulis, aliisue monimentis, è quibus illarum testimoniũ constet. Is uerò liber in archiuio Episcopali, certo loco custodiatur, et asseruetur perpetuo.

In eo item libro recte referantur, si quas deinceps sacras reliquias comperiri, aut aliunde asportari contigerit; ubi primum ab Episcopo illæ recognitæ, et probatæ sunt. Nec uerò sine scripta Episcopi probatione, etiam Regularibus, et aliis exemptis, ullas nouas reliquias euulgari, aut populo exponi, uenerandasue proponi patiatur Episcopus, antequã à se recognitæ, et probatæ illæ sint. Quæ in probatione seruet is omnino formam, à Tridentino Concilio ea de re præscriptam.

Reliquiæ sanctorum ne in priuatis ædibus, neue apud laicos homines, sed in ecclesia, loco conspicuo, bene septo, atque undique ornato collocentur, et asseruentur. Atque ita eo loco decenter, ac pie, uel arcis, uel capsulis, uel uasibus, loculisue reconditæ, includantur: ut et pro illarum ratione; ac pro ecclesiarum dignitate, et facultatibus, formæ, instructionibus nostris præfinitæ, omni ex parte respondeatur.

Is porrò locus duabus saltem clauibus, iisq. diuersis, claudatur; quarum unam Episcopus, alteram Rector ecclesiæ, ubi sunt, custodiat diligenter. Ubi uerò consuetudinis est, ab uniuersitatis, sodalitatisue hominibus, aut à Syndicis, Laicis hominibus, clauem etiam teneri; illam tertiam illis permittere poterit Episcopus arbitratu suo.

Liceat tamen aliquando, quibus Episcopus rationabili, et pia causa id concedendum censuerit, asseruari in priuato oratorio, tuto, ornato, ac decenti, eiusdem Episcopi iudicio.

Corpora sanctorum, quæ non sub altari, sed sub ecclesiæ pauimento collocata sunt, nisi decentiori ecclesiæ loco recondenda Episcopus censuerit, saltem crate ferrea polite, ornateq. confecta, ne pedibus eorum locus irreuerentius tractetur, undique sepiantur, atque obtegantur ex instructionum præscripto.

Quæ reliquiæ inscriptionem habent, non uetustate consumptam, sed integram, et ex præscripto instructionum nostrarum confectam, ita ut est, illa inscriptio retineatur, et conseruetur. Quarum uerò inscriptiones, aliqua ex parte exesæ sunt, aut aliàs non ad præscriptum factæ, eæ, in charta pergamena recte exaratæ, renouentur.

Quæ nihil inscriptum habent; sed tamen constat, quorum sanctorum, sanctarumue illæ sint; iis singulis nomina propria inscribantur, ad instructionum præscriptum.

Sanctorum reliquiæ, præsertim insignes, et sacra corpora, sacraq. membra, quæ ex certis monimentis, in ulla quauis ecclesia recondi constat, in tabula ærea, aut marmorea, lapideaue litteris incisa, quò accuratius memoria perpetuo conseruetur, diligenter, ordineq. Episcopi cura, describantur: tum præterea in Cappellæ maioris columna, latereue, aut in gremio ecclesiæ, loco aperto, ac perspicuo, ea tabella, parieti calce conglutinata, in omnium conspectu sit.

Scripta,

Scripta, tabulæ, et antiqua monimenta, ad illas spectantia, in earundem ecclesiarum sacristia, archiniouе reponantur, ubi tuto asseruentur.

Vniuscuiusque sancti, sanctæue, cuius corpus, uel sacræ reliquiæ, præsertim insignes, asseruentur, uitæ, aut martyrij historia, ex probatis auctoribus breuiter collecta ab Episcopo ante recognita, et comprobata, in tabellam, aut in aliquem certum codicẽ, chartæ pergamenæ exarata, referatur. Qui codex in ecclesiæ Sacristia, certo loco diligenter asseruetur. In illa autem uita breui narratione ex certis monimentis, antiquaue traditione, omniq. alia, quæ constet, ratione, exponatur deinceps, in extrema scilicet parte, ac paucis item uerbis, quo tempore, quoue modo sacræ illæ reliquiæ eò translatæ, uel reconditæ sint.

Sacris autem reliquijs, si sanctissimo Eucharistiæ Sacramento non ita prope quidem eæ collocatæ sunt, ut illius lampade harum cultus satisfiat; lampas propria assidue præluceat: nisi hanc impensam, nimia, et ecclesiæ, et populi egestas Episcopi iudicio non patitur. Ceterum corporibus sanctorum, et reliquijs, Episcopi iudicio insignibus, lampas omnino una semper colluceat.

Vbi uerò plures, aut ex legato, seu alia obligatione, usuue adhibentur, aut pro reliquiarum ratione, uel ecclesiæ amplitudine, facultatibusue adhiberi Episcopus iusserit, id etiam seruetur.

Ne sacræ reliquiæ per laicos, etiam cuiusuis ordinis, dignitatis homines ullo modo tractentur: nec uero tangantur, cum hoc sacrilegum, ac minus propterea ferendum esse, S. Gregorius Pont. scribat.

Cum uero ab ecclesiastici ordinis hominibus illæ cum suis loculis, uasculisue suscipiuntur, ut uel populo ostendantur, uel in altari exponantur, uel in processionibus ferantur; primum illis thurificatio adhibeatur; siq. in uia ferantur, tunc Acoluthus sacerdoti, illas ferenti, præeat, qui item thurificet.

Ne passim omni tempore, sed certis tantum festorũ dierum celebritatibus, utpote in Natiuitate Domini, Epiphania, Pascha Resurrectionis, Ascensione, Pẽtecoste, et eiusmodi, festoq. ipso die exponantur, ostẽdanturue. quo illius sancti, cuius reliquiæ sunt, uel ecclesiæ, in qua reconditæ sunt, celebritas solemni, festoq. officio agatur; tum præterea quo die ob aliquã causam Episcopus iusserit, concesseritue. Nullo autem modo unquam illæ ab operimentis, aut a uelis nudæ ostendantur, exponanturue.

Cum in altari autem exponuntur, hæc seruentur.

Primo in illis exponendis, processio per ecclesiam, ubi illæ sunt, ab eiusdem clero agatur. certo luminum numero adhibito. Rursus idem præstetur, cum recondantur.

A Sacerdote, qui post Episcopum in illa ecclesia digniorem sacerdotalem locum obtinet, nisi aliquando Episcopus ipse id munus sibi obeundum censuerit, exponantur, et recondantur.

Isq. superpelliceo, et stola, uel pluuiali etiam, pro reliquiarum, ecclesiæue ratione, indutus sit.

Dumq. exponuntur, et item cum reconduntur, hymnus, uel de Apostolis, uel de martyribus, uel de confessoribus, uel de Virginibus, canatur, prout sunt sancti sanctorumue reliquiæ, quæ exponuntur; tum antiphona, et alia eiusmodi ad rem accommodata, ultimoq. loco oratio de sanctis illis, si uero sanctus, sanctaue est cuius proprius hymnus, antiphona, oratione extet, illa canantur.

Cùm item exponuntur, de stato eo libro, tabellaue supra præscripta, uniuscuiusque martyrium, aut uita historia breuiter explicata, uulgari sermone grauiter in populi frequentia pronuncietur: ad quam rem præterea sacerdotis, de diuinis illorum sanctorum uirtutibus, cœlestiq. uita, et rebus per eos fortiter, ac mirifice gestis, grauiter, breuiq. tractantis, officium, ubi potest, adhibeatur: quo ardentius populi, sacras reliquias spectantis, animi ad omne pietatis studiũ inflammentur.

Dum in altari exposita sunt; candelæ, saltem quattuor, grandiores accensæ ibi colluceant: ad earumq. custodiam adhibeatur, qui semper assistat, unus, duoue, sacris maioribus ordinibus initiati, ijq. moribus probati, ac superpelliceo induti

Horum uerò clericorum, non laicorum opera, ministerioue adhibito, liceat fidelibus pietatis, et religionis causa, calculorum coronis sacrarum reliquiarum uascula, loculosuè attingere, qua hora Episcopus concesserit.

Cum reliquiæ sanctorum non in altari exponuntur, sed è loco superiori, alioùe, in quo recondita sunt, populo ostenduntur; omnis eadem ratio plene seruetur, processione excepta.

In quibus autem processionibus illas, uel per ecclesiã, uel extra, portari contigerit; debito cultu, apparatuuè ferantur ab ijs, qui in sacerdotio constituti, post Episcopum ecclesiastica sacerdotali dignitate, canonicatuùe alijs in illa ecclesia præstant; nisi Episcopus id munus ipse obeat.

Sacras porrò reliquias de uno in alium locum transferri ne liceat, sine iusta, ac legitima causa, et facultate scriptis ab Episcopo permissa.

SICVT sacrarũ reliquiarum translationis memoriã, festa solemniùe celebritate fieri, religiosè, iam ferè ab initio usque nascentis ecclesiæ institutum, perpetua ecclesiæ consuetudine sancte retentum est; ita si quando sanctorũ corpora, membrane, aut sacras reliquias, Episcopi iudicio insignes, transferri contigerit uel ab uno oppido, urbeùe ad aliam, uel in ea ipsa etiam urbe, oppidoùe ab una ad aliam ecclesiam; id ritu solenni religiosoq. cultu præstari oportet.

Itaque hæc decernimus.

Primum aliquot ante diebus, si opus erit, aut certe, omnino pridie illius diei, quo sacræ reliquiæ transferendæ sunt, ab Episcopo, alioùe, ubi adhiberi potest, ecclesiastica dignitate prædito, cui nominatim is id muneris dederit, accurate, diligenterq. recognoscantur, testibus alijs sacerdotibus grauioribus adhibitis. Quæ

recognitio fiat, ut supra, diligenter conquisito omni monimentorum genere.

Recognita ubi sunt, ordine componantur; tum in arca duabus saltem, ac diuersis clauibus, quarum altera ab Episcopo, aut ab eo, quem ipse maluerit, asseruetur: inclusaq. signo Episcopali obsignentur.

Dies translationis, tum in loco, unde transferuntur, tum ad quem transferuntur, tum etiam quibus locis transeundum est, per parochos Episcopi iussu, dominico die, uel festo, proxime praecedenti, nuncietur.

Idemq. illis locis iubeatur coli, mane saltem, ut dies festus.

Significetur etiam proximis ante diebus frequenti sono campanarum illius ecclesiae, ad quam translatio facienda est.

Pridie uero translationis, uespere significatio celebritatis detur, solemni campanarum omnium utriusque loci sono.

Eo die ieiunium à clero ecclesiae, ad quam transferendae sunt, seruetur: noctuq. item arca cum sacris reliquijs, si commode potest, super altari ecclesiae, unde transferendae sunt; si uero non potest, alio decenti loco collocata, et adhibitis praeterea ad earum uenerationem sex saltem luminibus, ab eodē clero, et alijs item ecclesiasticis hominibus, quibus Episcopus id iusserit, uigiliae fiant: statoq. tempore nocturna itidem rite de sanctis decantentur, quorum reliquiae transferuntur.

Mane quo die transferuntur, processio solemnis, psalmis, hymnis, et canticis, omniq. prece agatur, ad ecclesiam, in quam translatio fit; ubi iterum illis recognitis, tum de eorum uita, deq. historia sanctarum reliquiarum, olim eo loco reconditarum, de causis itē translationis, ab Episcopo, uel ab alio, eius iussu, sermo apposite habeatur; nisi commodius censuerit Episcopus postea habendum inter Missarū solemnia: deinde adhibita primum illi thurificatione, clero, et populo ostendantur: ab illisq. ijsdem debitus cultus, et ueneratio tribuatur.

Transferantur autem inclusae in arca, pro earum ratione, proq. ritu ecclesiae decenter ornata, et umbella praeterea adhibita, ut Episcopus censuerit.

Arca uero humeris portetur à sacerdotibus, qui digniores sint, et in toto clero, et in ea ecclesia, ad quā translatio fit: illiq. uicissim, prout Episcopus iusserit, id onus subeant, sacris uestibus induti, tum capite aperto: praeeant uero duo Acoluthi, semper thurificantes.

Clerici praeterea aliquot, superpelliceo amicti, qui capite item aperto sint, lumina deferant, hinc inde congruo numero, et ordine accensa: haecq. praeter cereos, quos accensos reliquus etiam clerus, et populus, laicorumq. hominum sodalitates, et ceteri, earum arcā pie prosequētes, pro sua pietate manibus gestarint.

Verum si Episcopus in loco adest; ipse quoque cum sacerdotibus, qui in cathedrali ecclesia, sacerdotali dignitate praediti sint, canonicatumue sacerdotalem habentes, digniores sunt, humeros sacrae arcae portandae subijciat; idq. saltem paululum, tum initio, tum in fine processionis, quae translationis causa agitur. Cum uerò arcam non portat, eam proxime subsequatur, reliquo omni clero praeeunte.

Vasculo, quod ab uno ferri possit, recondita sacrae reliquiae, ab sacerdote item portentur, qui dignior est, ceteris etiam seruatis supra mox praescriptis.

Vbi ad ecclesiam uentum est, in qua collocandae, recondendaeue sunt per Episcopum, aut per alium sacerdotem, eius iussu, Missarum solemnia celebrentur de sanctis, quorum translatio facta est: idq. solemni ritu, nisi horae tarditas impediat.

Peractis Missarum solemnibus, certo loco bene septo, et clauso, ut ne populus propius accedat, in altari exponantur, ubi per illum diem sint, accensis saltem sex luminibus, et adhibitis ad custodiam duobus sacerdotibus, uel uno saltem, alioq. clerico in sacris ordinibus constituto: quorum sacerdotum cura sit, sacras reliquias custodire, et earum arcam, aut loculos precatorijs fidelium coronis, quae porrigentur, religiose tangere.

Confecto translationis die, sub occasum solis, constituto loco ab Episcopo, uel alio, quem miserit, cū thurificatione, psalmis, hymnis, canticis, antiphonisue, religiose recondantur.

Translationis tabulae, publice a notario confectae, in librum, in sacristia illius ecclesiae asseruandum, referantur; tum rei gestae littera in aere, uel marmore incisa, in eo reliquiarum loco, ad perpetuitatem collocentur.

Corpora sanctorum, sacraue membra, aut insignes sacrae reliquiae, cum aliunde e loco, longe remoto, transferuntur, si uel nauigio, uel curru uehuntur: illius locus parsue, ubi pro uectione collocantur, pie ornetur, una etiam, uel duabus pluribusue lampadibus accensis. Si ad uectionem iumentum adhibetur, decenter item sternatur.

Quacunque illis transferendis iter fit, per urbes, siue per oppida, obuiam solemniter procedatur: ita ut psalmis, hymnis, et canticis illas, cum clerus uniuersus, sacris uestibus indutus, religiose excipiat; tum populus item, luminum numero, portarum, et uiarum publicarum apparatu, religioso ornatu, pioq. uenerationis studio, et spiritualis laetitiae significatione.

Dies translationis in urbe, oppidoue, aut saltem in ecclesia, in qua collocantur, ut Episcopus iusserit, anniuersario canonicarum horarum officio de sanctis celebretur, quorum sacra corpora, reliquiaeue, eiusdē Episcopi indicio insignes transferuntur.

Quod officium ut solemniter cumulate praestetur, id prospiciatur, ut dies, quo celebritas translationis agenda est, in feriam certam cadat, quae sanctorum, quorū reliquiae translatae sunt, cultui dicari possit, uniuerse, uel in ea saltem ecclesia.

Formam a sacra Synodo Tridentina, miraculis nouis approbandis, et nouis reliquijs recipiendis traditam, Episcopi seruent diligenter in omnibus, etiam regularium, et alijs exemptis ecclesiis.

Nec uerò patiantur, causa ā se non cognita, et scripto pro-

probata, altare propterea erigi, aut imagines ullas extra morem ornari; uotaùe, aut oblationes suspendi, aut quicquam noui ea in re omnino geri. Sed quia plerumque fit, ut uulgi concursu, populiq. clamore, aliquid pro miraculo, aut sacra reliquia euulgetur, quod re uera non est; studeant hoc summoperè, ubi eiusmodi occasio se obtulerit, ut primis illis uulgi clamoribus piè obsistant, donec rei ueritas, legitimè comprobata, constet. Si quis uerò dubius, aut difficilis abusus sit extirpandus, uel omninò aliqua de ijs rebus grauior quæstio incidat: Episcopus, antequam controuersiam dirimat, Metropolitani, et prouincialium Episcoporum in Concilio prouinciali sententiam expectet; ita tamen ut, quemadmodum ab eodem Tridentino Concilio præscriptum est, nihil inconsulto Sanctissimo Pontifice, nouum, aut in ecclesia hactenus inusitatum decernatur.

Quod de sacrosancta crucis effigie, in Concilio prouinciali tertio, per nos sancitum est; itidem interdictũ sit, sacras alias scilicet imagines, ac sanctorum, sanctarumùe historias, sacrorumue mysteriorum figuras, et significationes, in ullo quouis, humi strato, pauimento, aut loco sordido, etiam extra ecclesiam, insculpi, pingi, effingiùe.

Effigies iumentorum, canum, aliorumúe brutorum animalium, in ecclesia ne fiant: cum aliquid inhonestum, aut prophanum in ea apparere nefas sit, ex Tridentini Concilij sanctione; idq. plane etiam septima Nicena Synodo œcumenica uetitum sit.

Si uero historiæ sacræ expressio, ex sanctæ ecclesiæ matris consuetudine, aliter quandoque fieri postulat, hoc sane non uetatur.

Pictoribus, et sculptoribus grauis mulcta, ac pœna, etiã interdicti ab ecclesia, Episcopi arbitratu, proposita sit; si quid inordinate, aut præpostere, aut tumultuarie accommodatum, si quid profanum, aut inhonestũ pinxerint, aut effinxerint, contra eiusdem Concilij Tridentini decretum.

Rectoribus etiam ecclesiarum, qui ullam sacram imaginem insolitam, contraq. illius Concilij sanctionem, suis ecclesiis, etiam exemptis, poni permiserit, pœna, etiam excommunicationis, mulctaue constituta sit, arbitratu Episcopi, pro ratione culpæ irroganda.

Cruces, et sanctorum imagines solemniter, statisq. precibus, ex ecclesiæ ritu benedicantur.

Imagunculæ illæ paruulæ, fictili opere effectæ, si ita fuco, alioque apparatu concinnata sint, ut, Episcopi iudicio, uanitatem præ se ferre, aut offensionem præbere uideantur, ad altare ne adhibeantur in posterum.

Si quæ sacræ tabulæ, imaginesue pictæ, nimia uetustate, carie, situ, aut sordibus pene deletæ, indecenti aspectu sunt; eas Episcopus pia, religiosaq. pictura, ab ijs, quorum interest, renouari iubeat; aut, si id non potest, omnino deleri.

Ne tabulæ sanctorum imaginibus expressæ, uetustate consumptæ, in uilem, et sordidum, prophanumque usum conuertantur: sed, ut de altaris pallis, ac uelis, temporis usura pene confectis, beati Clementis pont. et martyris decreto sancitum est, in ignẽ conyciantur: tum cineres præterea, ne pedibus inquinentur, in pauimenti fossis collocentur.

Imagines quoque sacræ sculptæ, si deformatæ sint, amoueantur; et sub pauimento ecclesiæ, aut saltem sub cœmiterij solo collocentur.

Curet præterea, atque adeo efficiat Episcopus, ut et per se, et per alios, theologiæ scientia peritos, ac illos in primis, qui illius interpretandæ, aut populi docendi munus, in ulla quauis ecclesia quouis modo sustinent, fidelibus accurate, enucleatuq. exponantur, quæcunque et de sanctorum intercessione, inuocatione, atque cultu, et de sacrarum reliquiarum, imaginumq. ueneratione, et de historijs mysteriorum nostræ redemptionis, pictura, aliaùe similitudine expressis, eos instrui, doceriq. Tridentina œcumenica Synodus iussit.

De Indulgentiis.

DE sanctis indulgentijs tractatio, prout usu uenerit, accurate in sermonibus item habeatur: ut et earum cœlestem uim, et pietatis officia, ad illas consequendas necessaria, populus intelligat: seq. propterea, omni intima mentis, animiq. religione, et christianæ charitatis actionibus, atque operibus, ad ubertimas, salutaresq. earum utilitates assequendas diligenter paret.

Id autem omne officium per parochos, et alios, quorũ interest, præstari Episcopus iubeat, ijs præsertim instructionibus, quæ eo de genere, nostra in Concilio prouinciali auctoritate confectæ, ad communem prouinciæ huius usum, in lucem emittentur.

Quæcunque indulgentiarum, quæ olim, uel nuper, cuiuis, etiam regularium, aut aliter exemptorum, ecclesiæ perpetuò concessæ sunt, tabulæ, scripta, monimenta alia omnis eiusdem generis extant; ea, ubi illa sunt, siue in urbe, siue in diœcesi, Episcopus studiose conquirenda curet; tum illa conquisita, indeq. summatim exscripta, in librum certum, eo nomine confectum, qui in archiuio Episcopali asseruetur, diligenter, recteque referri iubeat.

Quæ præterea indulgentiæ urbis, diœcesisq. suæ ecclesiis in posterum perpetuo, uel ad certum tempus concedentur, ubi primum ad se, aut ad Vicarium Episcopalem, qui illas recognoscat, delatæ sunt, eodem, alioue libro notentur, ordineque deinceps describantur.

Singulæ autem ecclesiæ, quibus uel concessæ sunt, uel cõcedentur, proprium eiusdem generis codicem, in quo illæ exscribantur, accurate confectum, aut tabellam eiusdem generis, in sacristia habeant; illarum exemplari in archiuio, uel in sacristia asseruato.

De Superstitionibus.

QVantum in religione stabilienda, atque augenda laboris ponendum est, tantum in superstitione,

ne, ex hominũ mentibus euellenda, cura ac diligentia est impendendum. Quare parochi diligenter ei rei inuigilent: ac si quod superstitionum genus in sua parochia hominibus animaduertant; id semper, ante proximam Synodum, tempore, quod Episcopus praestituerit, ad illum in scriptis deferant; ut ei malo occurri opportune possit.

Confessarij quoque diligentes in eo genere se praestent, inuestigentq. num poenitentes aliquod remedium ualetudini, aut uulneribus adhibeant; quod non a medica arte, et cognitione, sed a superstitione proficiscatur: tum praeterea, num tempora, aut loca, aut quid eiusmodi, superstitiosa opinione obseruent: et quos ea in re peccata nouerint, grauiter obiurgent; et ab eiusmodi uano sensu, atque errore deterrere, et auertere, conentur.

De sacris quattuor temporibus.

SAcra quattuor ieiuniorum tempora, ex sancti spiritus doctrina salutariter instituta, sicut olim, et frequenti fidelium conuentu, et solemni celebritate, et religioso supplicationum officio, colebantur: ita ad illorum cultum, pastorali cura eruditis fidelium mentibus, in usum antiquae pietatis reuocanda sunt. Quare in omni prouincia nostrae ecclesia, uel cathedrali, uel parochiali, non solum die Dominico, illa tempora praecedenti, sed etiam ubi populus erit frequens, feria quarta, proxime sequenti, eo de genere concionem sacram haberi statuimus: qua fideles excitati, solemnibus his ferijs, quarta scilicet, sexta, et Sabbato, pro antiqua deuotionis consuetudine, frequentiores Missae sacro, diuinisq. officijs, ut in Moguntino Concilio primo cautum est, intersint: orationes, ieiunia, eleemosynas, ceteraq. pietatis opera praestent: quibus, quo specialibus illa feria praestituta sunt, eo uehementioni christianae uirtutis contentione ad illa paratos esse oportet. Ad quam diligentiam parochi praeterea fidelium charitatem omni religioso proposito ita praeparare studeant, ut unanimiter, auxiliante Christo, statarum illarum feriarum solemnitatem, religiosa piorum operum sollicitudine celebrãtes, Sabbato sub uesperum frequentissimi ad ecclesiam, ut piae consuetudinis fuit, conueniant: ubi sanctis precibus, cum pro sacra ordinatione, tum pro his commodis, quae singulorum annorum reuolutione consequimur, omnium bonorum largitori Deo gratia habeatur, sicut et instituta illorum temporum ratio, et christianae religionis cultus deposcit.

Iidem statis ijs temporibus, populo denunciandis, formulam hanc, ex sanctissimi Pontificis, Leonis primi, uerbis conceptam adhibeant: cuius sententiam, etiam uulgari sermone explicent uberius.

Formula denunciationis ieiunij quattuor temporum.

QVod sacrorũ temporum ratio, et deuotionis christianae admonet consuetudo, paterna uobis, dilectissimi, sollicitudine denunciamus, mensis. N. sacrum celebrandum esse ieiunium, diuinitus inspirata doctrina praeceptum, ac statis mensium curriculis distributum: ut lege abstinentiae omnibus adscripta tẽporibus, et alijs christianae militiae praesidijs, ad mentium nostrarũ, corporumq. sanctificationẽ diuinae institutis, stato dierum interuallo, sine cessatione renouatis, nos ardentiori cura, maioriq. studio in salutis cursu progrediamur, quo specialius praestituti sunt dies ad pietatis officia. Quarta igitur, sexta feria, et Sabbato ieiunemus: frequentes in cathedrali, parochialiq. ecclesia ad litanias, orationemq. conueniamus; et quo sacris illis ferijs a cibo abstinentiores esse debemus, eo abundantiori eleemosynarum liberalitate erga Christi pauperes effusiores simus: tum Sabbato sub uesperum orationem parochialem communem celebremus, qua, et pro spe foelicitatis aeternae, ad quam per fidem currimus, et pro sacra ordinatione, quam eo die a Reuerendissimo Episcopo haberi solemne est, et pro ijs commodis, quae singulorum annorum reuolutione consequimur, Deo omnipotenti gratias agamus; eundemq. religiosis supplicationibus oremus, quatenus sanctorum, quorum patrocinia imploramus, suffragantibus meritis, eius misericordiam in omnibus impetremus, per dominum nostrum Iesum Christum, qui cum patre. etc.

De ferijs.

QVo tempore ad salutem animae toto corde, totaq. mente, atque omni christianae pietatis officio incumbendum est; in iudiciali foro tunc aditus patefieri non debet ad iudicia, ad lites, et ad causas, quibus saepe distrahuntur homines a pietatis officijs: ne aliquando Isaiae prophetae illis uocibus nos Dominus grauissime arguat; Ecce in die Ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra, et omnes debitores uestros repetitis: ecce ad lites, et contentiones ieiunatis. Quare ne quadragesimae, quattuor temporum, et aliorum ieiuniorum diebus, id quod et Liberij pontificis maximi, et Concilij Triburiensis canone sancitum est, in aliquo foro, mane, quo tempore Missae sacro, diuinis officijs, et uerbi Dei praedicationi christianos homines interesse potius oportet, ius dicatur, iudicia exerceantur, aut quicquam agatur, quod ad iudicij forensis ordinem pertineat. Id uero pro pastorali gregis Dei cura, quam suscepit Episcopus, ab omnibus praestari quam diligentissime studeat.

Rei ne festis diebus, diuino cultui dicatis, torqueantur; si modo criminis atrocitas aliud non postulet.

Ac ne testes quidem, ijs diebus testimonium dicant, etiam si feriali die iurati id sint, nisi in causis, in quibus licet eisdem diebus iusiurandum illis deferri.

Id omne sane Episcopus, cum in Episcopali foro, tum in saecularibus iudicijs caueat, ut seruetur.

De sancto Ambrosio.

DEuotione congrua, et debitis honoribus beatus Christi confessor Ambrosius Episcopus, sanctae ecclesiae interpolitanae Mediolanensis pater pariter,

ac

ac patronus, cuius doctrina etiam tota illustratur ecclesia, ut a prouinciæ nostræ fidelibus colatur: eius et diem festum, qui septimo idus Decembris agitur, sicut reliquos dies festos, quos coli præceptum est, quotannis à clero, populoq. celebrari, et commemorationem de eo, quibus diebus ex ritu ecclesiæ eiusmodi cōmemorationes fieri licet, in uespertino, matutinoq. officio antiphona, et oratione a clero fieri perpetuo, pro sua pietatis studio, Episcopi, omni etiam adhortatione, curent.

De clericorum ad festorum dierum celebritates conuentu.

NE diebus festis, qui præcepto ecclesiæ, aut consuetudine, uotoue coluntur, ad alienam ecclesiam, Missam celebraturus, parochus accedat; nisi ab eo, cui id curæ Episcopus dederit, facultatem, scripto exaratam, impetrarit. Quam facultatem ille tantum ijs det, quos omnibus bene consideratis ad Missarum solemnia, diuinaq. officia in ecclesia, ubi celebritas in urbe, diœcesiue agitur, rite concelebranda necessarios esse uiderit. Qua in celebritate, cum ab alijs ecclesiis sacerdotes euocandi sunt, ne ullo prætextu plures euocentur, quàm quattuor, uel sex ad summum: id uero, nisi uel legati pij, uel fundationis iure aliquando plures adhiberi necessarium sit.

Item diligenter hoc Episcopus caueat, ut si ad celebritatem sacerdotes alij, quam parochi adhiberi possunt, ne parochos à suis ecclesijs auocari, abesseue ea de causa ijs diebus ullo modo patiatur: si uero aliter fieri non potest, uicinioribus solum parochis, pauciorémq. populi multitudinem habentibus, eam facultatem permittat. Tū præterea uideat, ut, qui parochus festo die ad celebritatem euocatus, absuturus est, sacerdotem alium, uel ordinarium, uel conductum habeat: qui illo die Missæ sacrificium in ecclesia parochiali faciat; quiq. cetera, ut ipse, si præsens adesset, omnino præstet, ante ab Episcopo in ijs functionibus obeundis probatus.

Si uerò sacerdotem eiusmodi quandoque haberi non poterit; festo die celebritatem, ad quam uocatus est, præcedenti, populo suo significet, se ob eam causam in ecclesia parochiali Missam celebraturum non esse; sed in ea, ad cuius celebritatem uocatus est; proinde illum moneat, ut ad eam ipsam ecclesiam, aut aliam propinquiorem, ubi Missæ sacrificio intersit, se conferat.

Sin autem pro ecclesiæ, in qua celebritas agitur, amplitudine, et dignitate, aliquando ad solemnitatem cōcelebrandam sacerdotibus pluribus opus esse censuerit; alijs item aliquot sacerdotibus, etiam parochi, hoc det, ut in ecclesiis suis primum Sacro peracto, siq. parochi sint, habita etiam concione, ac alijs præstitis, quæ inter Missarum solemnia ab ipsis pro parochialis curæ munere præstari debent, tum ad ecclesiā. ubi solemnitas celebratur, proficiscantur, illius rectorem in diuinis concelebrandis officijs adiuturi; nec uero desint ecclesiæ suæ reliquis eo die obeūdis parochialibus muneribus, et officijs.

In euocandis quidem, admittendisue sacerdotibus, et clericis ad dierum festorum celebritates, ratio, atque ordo seruetur, infra in decreto de exequijs, eorundem euocationi præscriptus ad funera concelebranda.

Illi porrò omnes, qui euocabuntur, in choro dum diuina officia fiunt, superpelliceo mundo decenter induti, semper adsint.

Nec uerò præter clerum illius ecclesiæ, alius sacerdos, clericusue, qui ad celebritatem uocatus non sit, in chorum quouis prætextu asciscatur, recipiaturue; neue eleemosynarum, quæ in ea celebritate tributæ sunt, aut tribuuntur, particeps ullo modo sit; nec præterea in mensa excipiatur. Neque rursus quisquam a Præposito, Archipresbytero, parochoue missus, plus capiat, quàm si proprio solum nomine esset euocatus.

Quicunque præter constitutum numerum, aliquem asciuerit, qui item minime uocatus, quiue sine præscripta facultate accesserit, ac rursus, qui admiserit, quiue exceperit, qui denique plus acceperit; mulctetur arbitratu Episcopi.

De religiosis peregrinationibus:

VT ex sanctorum patrum institutis fideles prouinciæ nostræ sanctas peregrinationes suscipiant, salutisq. uberiorem fructum, diuina auxiliante misericordia inde capiant: hæc illis seruanda proponimus: ac primo ecclesiastici ordinis hominibus; tum laicis item.

Ne quisquam sacerdos, clericusue cuiusuis ordinis, peregrinaturus, itineri, peregrinationis causa, sine litteris dimissorijs, ac testimonialibus Episcopi, se committat, ut canone ueteri sancitum est: tum præterea nec sine benedictione, quam Episcopus sacerdoti, clericoue peregrinaturo statis precibus, libro sacerdotali, ritualiue præscriptis, impartiet.

Iis sane litteris à cancellario ascribantur hæc singula capita, sacerdoti, clericoue peregrinanti, infra præscripta, quo accuratius ab eo illa seruentur.

Peregrinationis comites, quos sibi adiunxerit, cum in uiam se daturus est, Episcopo, aut Vicario exponat, quorum comitum nomina à cancellario litteris. dimissorijs adscribantur.

Si quis item peregrinaturus, ecclesiam parochialem, aut capellam, aliudue cuiusuis nominis beneficium ecclesiasticū obtinet, cui ministerium aliquod debeat; is, ut Episcopus opus esse censuerit, sacerdodotem, uel clericum, qui eidem Episcopo, Vicarioue probatus sit, pro ratione ministerij ante substituat, quā iter suscipiat, ne ecclesia debito ministerio cultuq. careat; cuius rei, per se præstita, testimonium scriptum, aut Episcopo, aut Vicario exhibeat. Ei uerò, quem substituerit aut alij, quem Episcopus malueris, si aliquot dierum peregrinationem facturus est, uestes sacras, ornamenta, libros, scripta, omnemq. ecclesiasticam supellectilem committat, indice eorum omnium sigillatim, ac diligenter cōfecto, eo scilicet præsente, cui hoc

munus

munus Episcopus dederit, ne ex eius absentia aliquod detrimentum ecclesia patiatur.

Deinde is uel sacerdos, uel clericus, antequam peregrinationi se committat, peccata primo confessus, tũ si sacerdos est, Missæ sacrificium, quod est pro iter agẽtibus, offerre; si clericus inferior, sacram Eucharistiam sumere studeat.

In itinere, clericali habitu contractiori ad Conciliorũ præscriptum, omnis sacerdos, et clericus, dum in peregrinatione est, uti possit: pileum autem induat, clericali ordini congruentem, et a laicali uestitu distinctum.

Tonsuram clericalem perpetuò habeat.

Ne itineris causa canonicas horarias diuini officij preces omittat, ac tum etiam stata de præcepto ecclesiæ ieiunia seruet, nisi cum legitime excusatus est.

Si sacerdos est, ubi probatus fuerit, Missam quotidie celebrare curet: at uerò Dominicis, et festis diebus id facere non omittat. Singulis uero diebus, siue sacerdos, quando ipse non celebrat, siue clericus, Missæ sacrificio interesse studeat.

Mane singulis diebus præter officium diuinum debitum, preces etiam illas pie recitare curet, quæ itinerarij nomine appellantur.

In omni denique itinere. quod sancta peregrinationis causa suscepit, eum se uita moribus, omniq. actione præstare studeat; ut piè, religiosèq. peregrinandi exẽplum laicis præbeat: quorum si aliquem socium, et comitem habet, sanctis peregrinationis exercitationibus, atque rebus ad salutem instruere curet.

Hebræis, et mulieribus comitẽ non se adiungat, neque eodem curru cum eisdem uehatur: neque item eodem nauigio, ut scandalum euitetur, si aliter sibi consulere poterit.

Ne ijs etiam se adiungat in uia, nisi necessitas coegerit, qui dum iter faciunt, prophanis cantionibus, cytharis, alijsue musicis instrumentis utuntur.

Abstineat item ipse à prophanis canticis, et colloquijs eiusdem generis, quorum usu, pietatis in peregrinatione suscepta studium refrigescit. Psalmis, hymnis, canticis, præcaria corona beatæ Mariæ recitationi, ac rerum diuinarum meditationibus uacet; et spiritualibus item sermonibus, si comites habet, quibuscum loquatur, corporis, uel animi lassitudinem subleuet.

Ne mendicet, ostiatimue uictum quæritet, nisi ex uoto, uel alia causa, ab Episcopo probata, et facultate nominatim scriptis impetrata.

Cum ad aliquem locum uesperi perueniet; ecclesiam, quæ eo loco est, antequam ad hospitium diuertat, religiose adeat, si potest; ubi supplex litanias, uel alias religiosas preces recitet.

Si apud religiosos homines, uel apud alios uiros honestos diuersari potest, ab hospitijs publicis abstineat. Ad cauponas uero si diuertere necesse habet; nec una cum eisdem hebræis, aut mulieribus accumbat in publico hospitio, aut alio omni loco, et tempore. Antequam discumbat, mensa benedicat: tum pransus, aut cœnatus gratias agat: ceteraq. obseruet, quæ de temperantia, frugalitate, et modestia clericali decretis prouincialibus præscripta, accurate præstare debet.

Cum primum ad peregrinationis locum peruenerit, confessario probato confiteantur, et Missam sacerdos celebrare, et sacram communionem clericus sumere curet: totusq. peregrinationi susceptæ intentus, non rerum nouarum curiositates, non loci antiquitates, non quicquam aliud, a peregrinandi proposito alienum, consectetur: sed religiosa animi præparatione ecclesias, sacrasq. reliquias, quas potissimũ deuotionis, uotiue causa uisitatum uenit, tum alias etiam sollicite uisitet; qua uisitationis sollicitudine, pietatis sibi ardorem excitare studeat, ut maxime potest.

Nec uero ubi sanctam peregrinationem absoluerit, aliò longius uagetur.

A peregrinatione reuersus, Episcopum primo, aut Vicarium cum litteris dimissorijs, quas dedit, conueniat: sanctaq. sua peregrinationis testimonium ab ordinario loci, aut saltem a præfecto ecclesiæ afferat, ad quam peregrinationis causa iter suscepit; nisi litteris dimissorijs alius nominatim ab Episcopo exprimatur, cuius allato scripto id testatum facere debet.

Laici item, antequam peregrinationem suscipiant, suum quique parochum conueniant: à quo sanctæ peregrinandi consilium capiant; et litteras habeant ab Episcopo canonicas, ut canone expressum est; quarum etiã fide testimonioue eis liceat ubique, et cuiuis confessario, ab ordinario loci approbato, peccata confiteri. Deinde benedictionem ab eodem parocho petant, qui superpelliceo, et stola indutus, illis bene precetur, et benedicat, statis religiosis precationibus, quæ ex ecclesiæ instituto peregrinis adhibentur.

Peregrinationis uero iter suscipiant, ubi rite confessi, sacram Eucharistiam religiose sumpserint

Peregrinando omnia fugiant, quæ deuotionis studiũ perturbant, aut impediunt: et illa amplectantur, quibus illud excitari solet.

In itinere stata præcepto ecclesiæ ieiunia seruent, nisi cũ legitime excusati sunt.

Singulis diebus Missæ sacro interesse studeant: Dominicis uero, et festis ne ullo modo desint, tum sacram communionem sumere curent.

Mane preces, quas itinerarium uocant, pie recitare studeant, qui legere nouerint.

Eleemosynas, si per facultates possunt, largiantur.

Instent potissimum orationi: psalmis, hymnis, canticis, præcaria corona beatæ Mariæ recitationi; et rerum spiritualium meditationibus, et sermonibus lassitudinem subleuent.

In curru, nauigio, et hospitio, cùm hebræorum maxime, tũ mulierum etiam, nisi quas cognatione affinitateue iũctae, aut etiam ex familia sua sanctæ peregrinationis socias habeant, omne consortium uitent, nisi necessitas aliud coegerit. At sane uero in hoc sancto piæ peregrinationis proposito, ac studio, ad usum reuocari cupimus, quod olim factum esse ex sacris litteris, patrumq. monimentis animaduertimus, ut scilicet, qui

etiam

etiam eiusdem familiæ essent, cum templum, locaq. sacra uisitatum irent, uiri à fœminis iter separatim facerent.

Abstineant item à prophanis canticis, colloquijs, cytharis, alijsq. musicis instrumentis, atque adeo ab eorum societate, qui in itinere ijs, alijsue eius generis actionibus, operam dant, quibus pietatis studium in peregrinatione suscepta languefiat.

Ne mendicatim eleemosynam quærirent, nisi ex uoto, uel necessitate, aliaue causa Episcopi litteris, et testimonio probata.

Ad loca, ubi primum uesperi diuertunt, ecclesiam precandi causa prius adeant, quàm in hospitium ueniãt, si temporis tarditas, aliudue non impedierit.

Ad sacra loca, quæ religiose uisitaturi sunt, cum peruenerint nihil aliud sibi propositum habeant, quam, ut, aut iubileum, indulgentiamue consequantur, aut uota sanctè persoluant, sacras reliquias, et sacra loca pie uisitent, ab omni curiositate, peccandiq. occasione abstinentes.

Itaque primo confessi, cum sacram Eucharistiam sumpserint, tum religiose sanctorum statas ecclesias uisitent; ita ut ex ipsorum locorum admonitione maior affectus in ipsis resurgat ad excitandam pietatem, et sanctorum, quorum auxilium implorant, orationibus adiuuentur.

Reuersi a peregrinatione, primò parochum conueniant, a quo benedicantur, adhibitis ex ecclesiæ instituto præscriptis sanctis orationibus.

De sacris locis eorumq. cultu.

De ecclesiarum fabrica.

NOua ecclesia ne ædificetur inconsulto Episcopo, et scripta facultate ab eo non impetrata: qui præter alia, quæ in nouis eiusmodi ædificationibus requiruntur, uideat in primis diligenter, an situs decens, honestusq. sit; an capax populi; an item disiunctus ab ædibus, ut possit circundari; curetq. omnino ita illam ædificari, ne ab antiquo more, probataq. traditione discedatur, ut sacerdos, in altari maiori Missam celebrans, orientem spectet.

Crucis, et Christi Domini, in ea affixi, imago ligno, alioue genere, piè, decoreq. expressa, sub ipso cappellæ maioris fornicato arcu, in omni ecclesia, præsertim parochiali proponatur, aptèq. collocetur. Vbi autem præ depressiori, humilioriq. fornicis structura eo loco poni decore non potest; alia ratione in ipso cappellæ maioris ingressu, omnino statuatur.

In uniuscuiusque item ecclesiæ, præsertim parochialis frontispicio, a superiori scilicet parte ostij maioris, sacræ imagines exprimantur ad præscriptum instructionum, quas de fabrica ecclesiastica edidimus.

Quæ in parochiali ecclesia porticus non est, neque item præ inopia extrui potest; hoc in ea omnino curetur, ut ante ianuam maiorem uestibulum extruatur, quod duabus tantum columnis, aut pilis aliquantulum ab ea distantibus, exædificatum, parocho in baptismi administratione, usui esse possit.

Quo in uestibulo nemo tamen consistat ad Missam audiẽdam, qui in ecclesia esse possit.

Nulla in ecclesia fenestra permittatur, e qua foris stãs, Missam quis possit spectare.

Fenestræ in ecclesijs, præsertim parochialibus, clathratæ existant, nisi præalte extructæ ita sint, ut sine clathris etiam, ab omni uiolento, aut furtiuo, alioue per eas ingressu tutæ admodum sint; uitro etiã uel tela saltem muniantur.

Labrum, seu uas aquæ benedictæ intus in ecclesia, non foris existat; atque ad ostium ecclesiæ, a latere uerò ingredientis, ubi potest, dextero. E marmore autẽ, lapideuè solido, non lateritio, neque spõgioso constet: aspergillumq. decens appensum habeat, non spongia, sed e setis confectum: aliaue forma, in earundem instructionum libro demonstrata.

In unaquaque ecclesia, in qua Missa celebratur, sacrarium unum sit, in cappella maiori, aut prope sacristiam, aut in ipsa sacristia, si ecclesia frequens est, opportuno loco extructum. In parochiali uerò, præter illud quod fontis baptismalis usui est, alterum etiam loco eiusmodi; nisi ubi pro redditum tenuitate, proque exiguitate populi, illud unum satis esse Episcopus censuerit.

In unaquaque item ecclesia parochiali suggestus decenter ad instructionum præscriptum extruatur: unde parochus alijue concionatores sacram concionem, uel lectionem populo frequenti habere possint.

Lampas, quocumque in altari collocata sit, non a latere, sed e regione posita colluceat. E uitro autem constet, nisi e ferro, aut stanno constare aliquando necesse sit, ut in locis alpinis accidit, alijsq. ubi ob frigoris rigorem uitrum frangitur: utraque autem auricalchi opere omnino decore tegatur.

Frequenter autem abstergantur lampades, ut nitidæ, ac perlucidæ, et ab omni sorde mundæ appareant.

De capellis, et altaribus.

CAppellarum, et altarium locus, ne in ulla quauis Ecclesia, quouis nomine cuiquam absque Episcopi auctoritate detur.

Altaria omnia amouẽãtur, quæ subter suggestum, aut organum extructa sunt; aut columnæ, pilæue hærentia; aut aduersa altari maiori; aut Ecclesiæ ianuis nimis propinqua: aut aliàs quauis ratione incommoda, aut periculosa, Episcopi iudicio sunt.

Oblationes autem, et onera, emolumentaue, et iura altarium, quæ amouebuntur, ad alia altaria eiusdem Episcopi sententia transferantur.

Nec uero deinceps, in eiusmodi locis, ulla quauis causa, altaria construi Episcopus permittat: neque alio modo liceat.

Altare unumquodque extruatur, aut, si iam extructum est, ad rationes infra præscriptas, ex forma, instructionibus constituta, ornetur, et accommodetur, ac reconcinnetur.

La-

Lapideum sit, uel saltem lateritium cum tabula lapidea, si consecrandum est.

Neque in eo fenestella, foramenue ulla ex parte sit, ubi quicquam asseruari, aut recondi possit; nisi forte reliquiæ sanctorum sint.

Si uero columellis suffultum erit; ne quicquam item subtus ponatur.

Altitudine sit a scabello ligneo, seu bradella altaris, cubitis duobus, et uncijs octo: longitudine uero ad minimum cubitis quatuor, latitudine item cubitis duobus.

Scabellum uero ligneum habeat, quod a fronte altaris cubitos saltem duos productum late pateat.

Tegmen omnino habeat, uel fornicatum, uel saltem ex asseribus, aut e tela coerulea, decenter picta, uel e serico, aut panno pretiosiori confectum; ubi scilicet fornix non est, quæ totum altare, ac præterea sacerdotem celebrantem tegat; aut, si fornix est, ab altari tamen ita distet, ut ea sæpe purgari facile, et commode non queat.

Fenestella sit in pariete a parte epistolæ constructa, et lapide transuersali distincta; ita ut pars superior usui sit ad peluim cum urceolis, dum Missæ sacrificiũ fit, reponendam: inferior ad aquam ablutionis manuum sacerdotis celebrantis proijciendam.

Adsit tintinnabulum appensum; uel certe, cum ibi faciendum est Missæ sacrificium, e sacristia deferatur.

Sepiatur omnino altare unumquodque septo ferreo, uel lapideo, aut quibus locis ob inopiam, Episcopus id permittendum censuerit, ligneo; quod septum ab altari, congruo spacio distet, ad instructionum præscriptũ.

Nec uero illud septum laicus ingrediatur.

Petra sacrata ita mensæ altaris inseratur, ut nullum offensionis calicis periculum adeatur: tactu tamen digiti possit dignosci.

Quæ quidem petra longitudine ne minor sit unciarum uiginti: latitudine sexdecim.

Habeat unumquodque altare propria indumenta, ac ornamenta, et supellectilem omnem, decretis prouincialibus, aut nostris etiam instructionibus præscriptam, tum ad eius cultum, et usum, tum ad Missæ sacrificiũ in eo religiose, decoreq. peragendum.

Nec uero quisquam, etiam canonicus, aut alius maiori gradu, dignitateue in ecclesia ulla præditus, excusetur, quo minus altare suum, cappellamue, quam obtinet, instruat, ornetq. ac propriam illis indumentorum, et reliquam omnem supellectilem comparet ad idem præscriptum; etiam si in eadem ecclesia sit altare, in qua ipse canonicatum, aut dignitatem obtinet; aut etiam eidem canonicatui, uel dignitati, eiusue præbendæ, unionis iure, uel alio quouis annexa sit cappella, uel altare illud.

Ad cappellas, et altaria construenda, uel ornanda, uel reconcinnanda, uel alijs rebus, tum supellectili etiã opportuna instruenda, ex præscripto instructionum nostrarum; si redditus, debiti ministerij et aliarum rerum necessariam impensam superabunt; Episcopus totum illud, quod superest, aut partem arbitratu suo transferat; nisi aut alij sint, qui iure debeant hæc omnia præstare; aut alia Episcopi iudicio opportunior ratio uideatur, unde id fiat, quam ipse iniri iubeat; atque ut id efficiatur quod præscriptum est, omni iuris ratione eos, qui debent, compellat.

Si uero alia ratione id præstari, aut absolui, ac perfici posse Episcopus non uiderit; subtrahat interea per aliquod tempus aliqua ex parte, uel, etiam si opus erit, totum seruitium; redditum uero, uel pecuniam seruitio attributam impensæ applicet, quæ necessaria est ad illud seruitium, religiose decoreq. explendum.

Episcopali cura diligenter cauendum est, ut, cum altarium, onerum, iuriumq. ad ea pertinentium, tum etiam titulorum, qui interdum plures uni solum altari attribuuntur, memoriæ consultum sit perpetuo. ea enim, quemadmodum sæpe euenisse compertum est, et breui, et facile periret, non solũ quia ob uarias causas illas aliquando amouentur, transferunturue; uerũ quoniam ob accessiones, diminutionesq. ijs aliquando factas, onera etiam eisdem adiuncta, nonnunquam commutantur, et crebro item de ijs ipsis oneribus ab Episcopo interdum ob alias causas, etiam ex decreto Tridentino statuitur, decerniturue. Quamobrem Episcopus librum, eumq. certum, ac perpetuum, cõfici; illumq. in archiuio Episcopali, diligenter asseruari mandet. Quo in libro, anni spatio, altarium omnium, quæ in singulis urbis, et diœcesis ecclesijs, iurisdictioni suæ, aut uisitationi, etiam si quouis modo illæ aliàs exemptæ sint, subiectis, collocata sunt, tituli, et emolumenta item, iura, onera, si quæ habent, sigillatim ordine, recteq. describantur.

Altaria præterea omnia, et singula notentur, non solum quæ, uel ex hominum memoria, uel ex alijs monimentis, scriptisue ad illa ipsa, iam aliàs translata esse, cognosci aliquo modo potest; uerum etiam, quæ in posterum, quauis de causa eodem transferuntur, descriptis pariter illorum titulis, iuribus, atque oneribus.

Tum etiam accuratè suo loco notetur, si quid deinceps emolumenti, aut oneris ex legato, alioue nomine accesserit.

Rursus onerum commutationes, diminutionesue, si quæ fient, nominatim describantur; ac denique quæcumque de ijs ipsis, ob Missarum numerum, obq. eleemosynarum tenuitatem; etiam ex decreto Tridentino ab Episcopis, aliisue decerni, statuiq. contigerit. Tum preterea certi illi dies, quibus eo Tridentino decreto, ob illam causam commemoratio pro mortuis facienda est, qui eo nomine pia legata reliquerunt.

Onera uero hoc libro notata, singula, in tabellam referantur; quæ ex decreto prouinciali de ecclesiarum oneribus, in uniuscuiusque ecclesia, illa habentis, sacristia affigi debet.

Hoc ipso libro altaria etiam singula, quæ ex concessa ab Episcopo facultate in posterum extruentur, cum suis titulis, iuribus, emolumentis, atque oneribus accuratè describantur; facultate etiam illa in eum ipsum librum relata. Ideoq. qui ita extruxerit, et re-

ctor

ctor ecclesiæ cãcellario Episcopali, mensis spatio, ædificationem iam absolutam denunciet.

De Sepulcris.

NE sepulturæ locus quouis nomine cuiquam detur: neue sepulcra fiant, construanturuè in ulla quauis ecclesia, sine Episcopi concessu, scriptis exarato.

In choro autem, uel cappella maiori; nullo modo.

Nec uero in alijs ecclesiæ locis prope altaria, nisi tã longe sepulcra distent; ut sepulcrale os à scabello, seu bradella altaris procul absit, spatio saltem cubitorum trium. Quæ autem propius extructa iam sunt, omnino amoueri, obruiue decernimus.

Fornicato opere sepulcra fiant; quæq. e solo ecclesiæ, nullo modo extent, emineantue: sed illud plane adæquent.

Ab utroque ecclesiæ latere, dextero scilicet, ac sinistro eo ordine disposita extruantur; ut e regione, sibi singula respondeant.

Operiantur, ne ullo unquam tempore fœteant, duplici integumento; quod forma quadrata, e lapide solido sit, ita tamen ut inferius integumentum e rudi, illud autem superius e polito lapide struatur; ecclesiæ pauimento æquale, quod item sepulcrali ori undique apte cohæreat.

In quo superiori integumento, ne crux, sacraq. alia imago sculpatur.

Nec rursus imago alia, uel littera, aut aliud omnino quicquã, quod extet, atque emineat; neque quod ab Episcopo prius probatum non sit, uel ab eo, cui ille id munus dederit.

Quæ sepulcra modo sunt, marmore, uel petra solida, nõ tecta, nisi trium mensium spatio apte tegantur, humo oppleantur, adæquato solo; ac nemo præterea in illis deinceps sepeliatur.

De Cœmiterijs.

COemiteria ut muro, uel aliàs tutè undique sepiantur, et eorum ingressus bestijs occludatur; curet Episcopus diligenter.

In eorum medio crux firmiter erecta sit; quam aliquo etiam decenti integumento operiri, conueniens erit.

De Campanis.

PArochialis ecclesia, si campanas tres, grandiorem scilicet, mediam, et minimam habere non possit, saltem duas, ubi fieri potest, habeat; easq. distincto soni concentu inter se recte consentientes, pro uaria diuinorum officiorum, quæ fiunt, ratione, et significatione.

Simplex ecclesia, oratoriumuè, unam tantum campanulam habeat, ut Ioannis XXII. Pont. constitutione sancitum est.

Campanis autem ipsis res nulla prophana deinceps insculpatur, inscribaturue, sed crux, et sacra aliqua imago, utpotè sancti patroni ecclesiæ, piaue inscriptio.

Neque rursus eæ in turrim campanilem sustollantur, antequam ab Episcopo rite precibus, ac benedictione consecratæ sint.

De ornatu, decore, ac nitore sacrorum locorum.

NE animalia, pisces grandiores, eorumue membra in ecclesiis appendantur: nisi quæ uoti, aut piæ significationis causa Episcopus permittenda censuerit.

Consecratæ altarium mensæ tota, licet aliqua ex parte lateritiæ sint, tela cerata ita contegantur, ut facile à mensa tela non possit amoueri.

Cum ecclesiæ fores patent; tunc altaria singula, et mappis tribus mundis, una oblonga, quæ ad imam eorũ partem pertingat, duabusq. reliquis breuioribus uestita sint; ita ut gradus etiam ille ligneus, super altari à tergo collocatus, ab indumento nudus non sit, sed mappa munda totus sternatur; et pallio item coloris, quoad eius fieri potest, pro festi diei, feriaue ratione decenter eadem ornata, ac tela uiridi, ne mappæ puluere, aliaue sorde inquinentur, constrata, et præterea cruce in medio collocata, et candelabris duobus, uno scilicet ab dextera, altero ab sinistra parte posito, instructa, atque ornata semper sint. Idq. quotidie in ecclesiis, quæ frequentantur, in ceteris uero ecclesiis, festis saltem diebus.

Tabella secretorum in unoquoque altari sit item, ea tamen ratione, ut peracta Missa, non erecta sit, sed depressa sub tela, mappaue recondatur.

Quibus in ecclesiis, feria quinta hebdomadæ sanctæ, sepulcrum ornatur, aut constituitur, ubi Corpus Christi Domini asseruatur, cum illud gloriosum fore, Isaias prædixerit, sicut pretioso ornatu decorari debet; ita in ijs cauendum est, ne prophanus, et parum decens sit ornamentorum apparatus. Ne igitur cubicularis stragula; cortinæ, conopœa, seu tentoria, ad usum prophanum adhibita, ad illum circumuestiendum, atque exornandum usui sint: nisi ecclesiæ oblata, eius iam propria facta, et sacro usui dicata sint.

Idem sancitur de uestibus, et ornamentis, quibus sacræ sanctorum, sanctarumq. imagines induuntur.

Ne ecclesiæ, oratoriaue, situ, puluere, aut alio squallore obsordescant.

Ubi præterea inter altare maius, et parietem, qui a posteriori eius parte est, locus non multi spatij datur, relinquiturue, quamuis exiguus, qui chorum non capiat, is etiam locus, ab omni situ, squallore, ac sorde purus, mundusq. conseruetur.

Ne in ecclesia, aut pro foribus eius, neue in oratorijs, aliove sacro loco colligendæ eleemosynæ causa, ne ipsius quidem ecclesiæ, aut eius fabricæ, rectorisue nomine, capsula, uasculum, mensa, aliudue eius generis, etiam extraordinarie, collocetur; aut iam collocatum in posterum permittatur, nisi Episcopi concessu, litteris exarato: tuncq. ei capsulæ, uel rei aliæ ad id paratæ, duæ claues apponantur, diuerso fabrili opere fabricatæ; quarum altera teneatur ab eo, quem Episcopus

scopus nominarit, altera ab ijs, quorum nomine eleemosyna colligetur. Si contra fiet, pœna sit arbitratu Episcopi; tum eleemosyna collecta locis pijs addicatur illius item arbitrio.

Si quæ capsæ Episcopi concessu in ecclesia constituentur, aut collocabuntur, in quas à fidelibus, ut plerisq. in locis pietatis studio fit, uel frumentum, uel legumina, uel alia quæuis eleemosynæ nomine, conijciantur: eæ ue intra cappellæ, altarisue, quo fidelium, einsmodi res offerentium, concursus fit, cancellos, aut clathra ferrea ita ponantur, ut ipsis fidelibus, eleemosynas collaturis, necesse sit cancellos ingredi.

Vt et ecclesiarum nitori consulatur, et strepitibus, ac rixis, quæ ex sedium muliebrium, quas bradellas uocant, in ecclesijs collocatarum situ, existere sæpe solent, occurratur; utq. simul in ijs ecclesijs, quæ præsertim angustæ admodum sunt, populi frequentiæ spatium maius detur: eæ sedes omnes, ubi constitutæ sunt, amoueantur; nec uerò in posterum ulla unquam collocentur: communes autem aliquas, easq. humiles, simplici fabrili opere confectas, modo, et forma in nostrarum instructionum libro præscripta, collocari, constituiq. liceat, concessu Episcopi.

Eæq. sedes communes, aut cõfratriarum, quæ in ecclesijs constitutæ sunt, sumptibus, aut pecunia à populo cõtributa, fieri poterunt, aut alia quauis ratione, quæ Episcopo potior uidebitur.

Altaria item, sacra tabula, et imagines, ac parietes ipsi perpetuo niteant: tum fenestræ non subobscuræ, sed perlucidæ sint: pauimentum autem saltem octauo quoque die diligenter uerratur. Hæc omnia præstari cura sit rectoris cuiusuis ecclesiæ.

Adhibeatur item diligentia, et graui pœna mulctaq. agatur, ut et ecclesiæ, et oratorij, et cœmiterij parietes ab urina, alijsue cuiusuis generis sordibus mundi conseruentur.

Arbores, stirpes, aliaq. eiusmodi arbusta, ab ecclesijs, et oratorijs quibusuis remota sint, ut ne radices dilatatæ parietibus officiant; aut rami diffusi tecta operiant, unde detrimentum ipsis tectis existat. Si qui uero rami eiusmodi tectis iam officiunt, amputentur omnino.

Vites præterea, hederæ, aliaq. id generis herbæ, quæ succrescentes exterioribus ecclesiarum, aut oratoriorum parietibus adhærent, prorsus conuellantur.

A rubis præterea, et spinis, et alijs id generis, quæ adnasci solent extrinsecus, ijdem parietes mundi, et a cœmentorum item, lapidumq. congestu remoti, custodiantur.

Ex cœmiterijs porro uites, arbores frugiferæ, et alia etiã infrugifera cuiusuis generis, aut arbusta, stirpesue omnino conuellantur, atque excidantur.

Neue in posterum in his sacris locis quicquam conseratur, nec uerò seratur.

Ne fœnum ex his succidatur, neue herba item uirescens, quæ bestijs pabulo sit, uel detur. Neue in earum fines res ulla abijciatur, cuius grauis, teterue odor sit; aut aliud quicquam sacris ijs locis inhoneste fiat.

Stabula etiam armentorum, et cuiusuis generis animalium inde procul sint.

In ijsdem ne lignorum strues fiat: ne tigna congerantur, ne cœmentorum, lapidumue aceruus sit; nec denique quicquam loci illius decori, nitoriue, ac religioni sanctitatiue repugnans.

De prophano usu a sacris locis tollendo.

NE ædium, agrorum, rerumq. aliarum eiusmodi, quæ uel locandæ, uel uendendæ proponi, aut proscribi publice solent, neue omnino rei cuiusquam prophanæ schedulæ, scriptaue ullis ecclesiarum, oratoriorumue, aut cœmiteriorũ foribus, ualuis, parietibusq. aut in quouis sacro loco in posterum affigantur.

Ne item res uenales, in ecclesiarum, et oratoriorum, cœmiteriorumue parietibus appendantur, neque intra loci spatium, quod aqua sacra aspergitur, cum ecclesiæ consecratio fit; aut intra stillicidij fines, aliudue loci maius internallum, Episcopi iudicio præscribendum.

Neue item officinæ, tabernæue, quouis materiæ genere, etiam tabulis, asseribusue confectæ, uel ipsis parietibus inhærentes, uel in cœmiterijs, sacrisue locis, aut omnino intra illius spatij, aut internalli fines, ullo modo construantur, aut collocentur. Quæ uero iam constructæ, collocatæue sunt, inde quamprimum penitus amoueantur.

Ne ecclesia, aut capellæ, aut etiam oratorij, in quo Missæ sacrificium aliquando peragitur, tecta palearum aceruis, neue aliqua lignorum strue onerentur: ne itẽ a parte superiori, uel cœnaculum, uel cubiculum, uel omnino locum habeant, ubi aut dormiatur, aut habitetur, aut quicquam prophani fiat. Quæ uero loca iam eiusmodi sunt, omnino amoueantur.

Ne frumentum, milium, hordeum, ullumue tritici, aut leguminum genus, ne poma item, ne instrumenta, ad prædiorum rusticorum usum comparata, ne cuiusuis generis supellectilem prophanam, ut ab Innocentio Tertio Pontifice in concilio Lateranensi sancitũ est, ne denique quicquam, a domo Dei alienum in ecclesia, etiam non consecrata, aut in oratorio, aut in cœmiterio recondi, aut asseruari ab ullo quouis homine liceat. Vetitumq. præterea sit, nisi, cum interdum aliter Episcopus faciendum censuerit, clauem illius ecclesiæ aut oratorij, etiam diœcesani, ruralisue, laicis hominibus, præsertim uero colonis, uel conductoribus eiusdẽ ecclesiæ ædium, uel prædiorum, committi, aut ab illis custodiri, seruarine.

Ne campanæ in eis conflentur; neue aliquid ferruminetur; neue fabrile quicquam, aut aliud huius generis fiat, nisi quæ ad eiusdem ecclesiæ, aut oratorij usum, ornatumue, alibi fieri non possint.

Ne in cœmiterio frumentum, quasi in area uentiletur; ne tritura fiat: ne palea, frumenta, fruges, expandantur: nec uero telæ, panniue linei, lixiuio, aquaue madefacti, soli ibidem exponantur: neque in eo fœminæ, maresq. colo quicquam neant, neue suant, aut aliud præterea opus faciant, eorum sacrorum locorum ratio-

ni

ni alienum.

Ecclesiæ ostia, cœmiteria item, aut rectori, aut etiam alijs usui ne sint; res prophanas, oneraue asportantibus, hacq. et illac per ecclesiam, sacraq. loca, quasi per uiam publicam transeuntibus, cui rei ut plane occurratur, cautionem omnem Episcopus adhibeat.

Ne grammaticæ, humanarumq. litterarum rudimenta, quæ sæpe inanibus gentilium fabellis traduntur, aut alia omnino littera, præter sacras in ecclesia, tanquã in ludo litterario, pueris aperto, exponantur; sed rudimenta solum doctrinæ Christianæ, et cetera, quæ in illis scholis pueris tradi consueuerunt.

Si quo tamen in loco ex causis, hoc concilio probatis, parocho permissum erit alia docere, non uetamus; si domus parochialis angustia necessariò postulet, hoc officium ab eo præstari ferialibus diebus in ecclesia per missu eiusdem Episcopi.

Quæ permissionis facultas scripto detur; tum præterea locus certus ac, quam longe fieri poterit, ab omni, præsertim maiori, alta, i remotus, ad id muneris deligatur: extra cuius loci fines pueri ne uagentur; nec uero ob eã causam in ecclesia morentur, nisi cum parochus, qui eos in disciplinam suscepit, præsens adest.

De religiosa in sacris locis conuersatione.

NE sacris mysterijs dicata, et a Deo electa, templa sancta pateant iniquitatibus hominum, quo præsertim tempore, peractis diuinis officijs, nemo adest clericus custos, id curet Episcopus, ut ecclesiæ, et urbanæ, et diœcesanæ, certa pro ratione locorum constituta hora, claudantur, et aperiantur item. Quod si ob causam aliquãdo diutius, aut per totum diem eas patere oportet; caueat tamen, efficiatq. Episcopus, ut quo tempore patentes sint, atque apertæ, custos aliquis clericus adhibeatur, qui semper adsit; et quæ loco illo sacro indigna sunt, ibi peragi prohibeat.

Vbi uetus illa consuetudo, cum ab alys tum ab sancto Chrysostomo in primis testificata, eaq. non sine aliqua mysterij significatione instituta, ut separatim scilicet in ecclesia uiri a mulieribus essent, in prouincia nostra intermissa, aut nulla est; Episcoporum cura plane restituatur, quemadmodum, et adhuc in compluribus eiusdem prouinciæ ecclesijs retinetur, et olim in usu fuisse cognoscitur ex antiquis earundem ecclesiarum exædificationibus; in quibus separationis, ac distinctionis huius uestigia, his etiam temporibus extant. Quæ in consuetudine restituenda modus, & forma illius distinctionis extruendæ, muniendæue per eos, quorum interest, seruetur ad præscriptum instructionum nostrarum, de fabrica Ecclesiastica editarum.

Vniuscuiusque autem ecclesiæ rectoris cura sit, locum in ecclesia, ostiaq. pro ingressu, et egressu separata, sexui utrique assignare, ac propterea quibus in ecclesijs opus est, plura ostia, loco opportuno aperire, ad præscriptum Episcopi, ex instrutionibus fabricæ.

Ad loca illa sub gradibus, altariq. maiori extructa, quæ martyria, confessionesuè, ab antiquis uocantur, magna cautio adhibenda est, ne uiri, et fœminæ ingrediãtur eodem tempore, præsertim in populi frequentia. Quare in illis ecclesijs, in quibus ingressus ad eiusmodi loca, mulieribus omnino interdictus non est, si diuidi commode ea non poterunt, ut uiri a fœminis separatim sint, saltem, quod ad illa attinet, quæ obscuriora, aut non satis ampla sunt, certus dies, certaq. hora ab Episcopo constituatur, qua ad illa alteri sexui separatim pateat ingressus.

Ne quis, ne in atrij quidem ecclesiæ finibus, ne dum in ecclesia, aut cæmiterio rixas, simultates, aliasue quasque res, quæ offensionem, scandalumue pariant, ullo pacto excitet; neue gladium, ut Concilio Tridentino sancitum est, armaq. stringat, aut ijs quemquã aggrediatur. Si quis contrafecerit, postquam spatio, quod ei Episcopus præstituerit, monitus facti sui excusationem, defensionemue iustam nullam attulerit, communione eiusdem arbitrio priuetur.

Pro foribus, atrioue ecclesiæ, præsertim quo tempore sacra, diuinaq. officia celebrantur, ne pila ludatur; aut aliud quicquam fiat, agaturue, unde strepitus, clamoresue excitantur, quibus diuina officiorum preces interturbentur. Qui secus fecerit; pœnam, mulctamue subeat Episcopi arbitrio.

Illud parochus sedulo agat, ut mulieres, lenocinio, meretricioue quæstu infames, ne domicilium habitent, quod uel ecclesiæ, uel ædibus parochialibus, aut uirorum, mulierumue monasterijs continens, aut prope inhæreat.

De ecclesiarum, et altarium consecrationibus, aliarumq. rerum benedictionibus.

ECclesiæ, saltem parochiales, non consecratæ, infra annum in ciuitate, per diœcesim uero infra biennium, omnino consecrentur: item parochialium ecclesiarum maiora altaria, quæ consecrata non sunt, quamprimum poterunt.

Cum parochialis ecclesia consecranda erit, ieiunium in uigilys cum supplicationibus populus suæ quisque parochiæ seruet: tum in die etiam ipso, quo consecratio fiet, abstineat ab omni seruili opere; eumq. diem festum colat, et celebret; idq. utrumque propterea à parocho ante denuncietur.

Liber, Episcopo curante, conficiatur: idemq. in archiuio episcopali asseruetur: in quem ecclesiarum, altarium, cæmiteriorumq. consecrationes, et campanarum benedictiones ordine relatæ, ad perpetuitatemq. posteris prodita, extent.

In ecclesia itẽ uniuscuiusque sacristia liber eiusmodi sit, aut certe aliud scripti genus, publica auctoritate munitum, de illius ecclesiæ, suiq. cœmiterij, et altarium consecratione, et campanarum benedictione.

Quo firmius uerò, magisq. perpetuum consecrationis ecclesiarum, et altarium monimentum posteritati prodatur, uniuscuiusque ecclesiæ consecrationis diem, annumq. litteris, etiam in marmore incisis, recte notari, tabulamq. marmoream, in qua tota consecra-

tionis narratio exaretur, in pariete ab ecclesiæ fronte, non longe à ianua primaria, loco illustri bene affixam, collocari mandamus. Idem iubetur de altarium maiorum consecratione. Aliorum uero altarium cuiusuis ecclesiæ consecratio, pictura saltem aliqua, uel alio signo exprimatur, uel in altari ipso, uel loco proximo.

Antiquus ille benedictionis ritus, quæ uel recenter ædificatæ sunt, uel immundis spiritibus, aliaue ratione uexantur, ritus, ubi in usu esse desiit, Episcopi cura restituatur. In illa porro benedictione parochus ritum, preces, psalmos, orationes, in libro sacerdotali, ritualiue præscriptas, adhibeat.

De ratione adhibenda in ecclesiis, altaribusq. prophanandis.

Ecclesia, si qua aliquando, quauis auctoritate prophananda est, ut ne uario cærimoniarum usu, sed certa, et una eademq. ratione prophanatio fiat, ita, ut infra præscribitur prophanetur.

Primo si quæ sacræ reliquiæ, corporaue sanctorum in ea reconduntur, aliquot ante prophanationem diebus, diligenter recognita, ad ecclesiam, in quam trãsferri Episcopo placuerit, rite ex præscripta ratione transferantur. Ad quam sacrarum reliquiarum trãslationem illius uiciniæ, ecclesiæq. clerus in primus conueniat, in quam deferuntur, conuocato etiam, præsertim eiusdem uiciniæ populo.

Sacræ etiam imagines eò transferantur.

Deinde ecclesiæ altaria per sacerdotem, cui Episcopus prophanationis facultatem, scripto exaratam, nominatim dederit, hac cærimonia amouebuntur.

Primum aliquantisper, genibus ad altare prophanandũ, flexis, tacite orans, orationem dominicam, salutationem angelicam, et orationem de sancto dicat, cuius nomine altare illud dicatum est: tum, ubi orauerit, illud ab omni parte detegat; lapidem consecratum ita apte euellat, ut ne confringat; tum manibus suis lauet, atque abstergat; deinde aquam in sacrarium effundat: lapide ita amoto, diligenter, religioseq. perspiciat, si quæ sacræ reliquiæ insunt, quas inuentas certo, honestoq. loculo clausas, atque obsignatas, asseruet; et, ubi Episcopo denunciarit, in ecclesia, ad quam translatio fit, ad Episcopi præscriptum recondendas, et asseruandas tradat; tũ reliqua altaris pars ab operarijs amoueatur. Idq. omne in singulis altaribus amouendis rite seruetur.

Præterea alio post altarium amotionem die, per homines, quos Episcopus adhibere uoluerit, fidelium ossa exhumentur; unoq. loco collecta, reponantur, præsente eodem sacerdote: qui, antequam exhumationis initium fiat, tacitus item, ut supra, ad altare maius precetur, cum processione cleri, et populi uiciniæ, infra cuius fines ecclesia prophanata est, ossa efferentur ad locum, ubi reponenda sunt; dumq. efferuntur, ut pro mortuis fit, precum officium dicatur; tum in ecclesiæ loco, ubi reponentur, uiciniori pro mortuis itidem Missæ sacrificium fiat.

In ecclesiis autem dirutis, ad usumq. prophanum conuersis, crucis insigne figatur, ex Tridentini Concilij sanctione, quod signum facile amoueri non queat.

Altaris item unius, quod sine ecclesia prophanandum est, ratio, ut supra, de altaribus in ecclesia prophanandis præscripta seruetur. Cœmiterij præterea prophanandi modus, ut ecclesiæ, idem teneatur.

De Sacristia.

Sacristia unaquæque habeat, quæ sequuntur.

Primo armarium, uel uestiarium unum, pluraue ad indumenta conseruanda instructa, suis capsulis, aut loculis, alioue modo, opereue multipliciter, ordineq. distincta, pro ecclesiæ ratiõe, uel suppellectilis copia.

Tum præterea oratorium separato, quantum possis, loco positum, atque distinctum: ubi possit sacerdos in solitudine se colligere, et orare ante, et post Missæ celebrationem.

Labellum item cum manutergio appenso, ad manus abluendas, et abstergendas.

Tabulam etiam de orationibus, sacro unicuique indumento accommodatis.

Tabellam quoque appensam, ad Concilij primi prouincialis præscriptum, in qua tabella, et Missæ, et anniuersaria singula, ordine notata sint; quæ uel ab uniuerso illius ecclesiæ clero, uel ab unoquoque in singulos dies, hebdomadasue peragi, præstariue debent.

Ac reliquas item tabellas, ex instructionum præscripto, aliasue, Episcopi iussu confectas.

Sit in sacristia item tabella, in qua singuli Episcopi, qui ecclesiæ illi præfuerunt, notata temporum ratione descripti sint; ut frequentius sacerdotes commeminerint pro illis preces, et sacrificia offerre.

Vestes autem sacræ, ceteraq. ornamenta, uolumina item ecclesiæ usui, ministerioq. addicta, ac reliqua ecclesiastica suppellex, et parochiales item codices in sacristia certis armarijs, recte, atque ordine asseruentur. Nec uero sordibus, situ, squallore, puluereq. obsordescant; sed, quoad eius fieri potest, ab omni sorde, et inquinamento pura omnia, et singula sint, ac integra: ac nullo præterea modo lacera, sed sarta, tecta, nec male compacta.

Baptisterij, sacrarij, tabernaculi, lunulæ, uestium, aliarumq. eiusmodi rerum forma, instructionum nostrarum libro demonstrata, in omni ecclesiæ cathedralis sacristia ponatur: ad cuius similitudinem reliqua, quæ in alijs ecclesiis adhibentur, recte confici possint.

In sacristia ipsa silentium seruetur accuratè: neque in eã pateat aditus laicis, nisi necessario.

Caueant ecclesiarum rectores, alijue ministri, ne aulæa, peristromata, tapetia, aliaq. suppellectilis, et ornamentorum genera ecclesiæ, aut sacristiæ addicta, ad domesticum usum ullo modo unquam adhibeant: nec uero alijs utenda dent. Vestes autem sacræ, aliaq. indumẽta, Missæ, diuinorumq. officiorum cultui dicata, in ulgus cuiquam exposita ne sint; sed armario, uestiarioq. inclusa, claue obserentur; neque laicorum

mani

manibus contrectentur, ut antiquo canone cautum est.

De Bibliotheca.

Sicut in libris sacris, uoluminibusq. sanctorum, et alijs ecclesiasticis cuiusuis generis codicibus, copiose, sumptuoseq. comparandis, diligens fuit accurataq. maiorum industria: ita in ijs ipsis asseruandis, illorum, qui successerunt non negligens studium, nec uero cura minor esse debet: cum ex ijs manu scriptis, recteq. exaratis uoluminibus, in tanta librorum corruptela, his præsertim temporibus, per hæreticos introducta, plurimum adiumenti rebus ecclesiasticis publicis afferatur, et ad catholicæ doctrinæ ueritatem tuendam, et ad coarguendam illorum, uitiose illa deprauantium, temeritatem.

Bibliotheca igitur ecclesiæ, ubi ecclesiastica uolumina, aliiq. codices sunt, certus locus, ubi nullus constitutus est, in Episcopalibus, aut in canonicalibus, alijsue ecclesiæ ædibus, curante Episcopo constituatur.

Quo in loco armaria aliquot extruantur, eaq. sutilibus distincta, in quibus codices, et uolumina, quæcunque ibi extant, non aceruatim, sed ordine disponantur.

Index præterea fiat, in quo pro disciplinarum genere, aut pro alphabeti ratione, uolumina singula notentur.

Isq. index certo loco in perpetuum asseruetur, notatis etiam deinceps ordine alijs libris, quicumque in posterum eidem bibliothecæ, quouis modo accesserint.

Volumina, quæ pro uetustate, carie, situue obsordescũt, librario opere poliantur.

Dissoluta, et male compacta, conglutinentur.

Ab operculo nuda, asseribus, coriouè, tegantur.

Vetustate, alioue modo consumpta, reconcinnentur, et ad perpetuitatem opere recenti, nouisq. librarijs integumentis instaurentur.

Si præterea quo anno unumquodque uolumen, manu exaratum sit, animaduerti potest, id etiam breuiter in eo indice notetur; tum præterea quo charactere scriptum, ut ex ijs antiquitas colligi possit, quæ aliquando usui, et utilitati ecclesiasticæ publicæ esset, ad emẽdatam uoluminum impressionem.

Episcopus, de consilio Capituli, canonicum aliquem, usu peritum, litterarum studiosum, instruendæ, augendæq. bibliothecæ cupidum, constituat: qui illius curæ diligenter præsit. Illius uero officium duret eiusdem Episcopi arbitratu. Si qua tamen in ecclesia probatæ consuetudinis est, à Capitulo bibliothecarium deligi: ab eodem deligi non uetatur.

Cura uero Episcopi omnino sit, bibliothecam aliquãdo inuisere; siq. per eum, et per canonicos ratio aliqua iniri potest, qua, in bibliotheca librorum ecclesiasticorum copia augeatur; id sollicitè curetur, ut eiusmodi librorum apparatu, publicæ Episcopali, canonicali, clericaliq. commoditati, atque usui consultum sit.

De oratorijs in uia sitis.

Oratoria, ubi Missæ sacrificium non fit, in uijs, et eiusmodi locis posita, altare nullum omnino habeant.

Valuis, et claue ab ostio muniantur. Quæ clauis a parocho custodiatur, intra cuius parochiæ fines posita illa sunt.

Extruantur non in campis, sed in uia publica, ut iter facientes, eorum locorum prospectu pie commoti, paululum precando consistant.

Quæ oratoria si ita angusta sint, ut ne ostij quidem ualuas, intus patentes, capiant, cancellis ligneis à parte anteriori sepiantur.

Et quoniam sacræ imagines, quæ in exteriori pariete oratorij exprimi solent, cum ita expositæ sint, luto, sordeue inquinari, uel indecentius, iniuriosiusq. tractari possint; ne extrinsecus in ipsis oratorij parietibus pingantur; aut alio modo exprimantur; nisi edito loco fiant, ubi ab omni labe integræ conseruentur. In ipsis uerò oratorijs intus aliqua omnino sacra imago sit.

Quorum oratoriorum ostium, si è solido assere constabit, nec uerò cancellis erit compactum; fenestellæ in eo, ac duæ præterea, in pariete anteriori scilicet, ab utraq. ostij parte sint, clathris ligneis saltem munitæ, ut intro à prætereuntibus possit sacra ipsa imago inspici, ac ueneratione coli.

Pilæ quædam structiles, in uijs publicis constructæ, cũ sancta aliqua imagine, uel cruce, edito loco picta, alioue modo expressa, a superiori parte tectæ conseruentur, ne corruant.

Curenturq. item, ut aliæ eiusmodi pilæ ad hominum pietatem excitandam certis congruis locis ædificentur.

De Oratione.

Orationis uespertinæ, olim in hac prouincia institutæ, signum distinctis campanæ ictibus, ut Episcopus præscripserit, detur. Vbi uerò in uicis, et pagis, ob campanæ exiguitatẽ, sonus ita difficilius exauditur; non intermissio, sed continenti sono per horæ quadrantem, illius significationem fieri, si ita censuerit, iubeat Episcopus.

Rursus quæ in ecclesia parochiali, diœcesis præsertim, ob uacationem, uel ob aliam causam, nullus, uel sacerdos, uel clericus aliquando est, qui huius orationis signum cãpana det; alia per Episcopum, uel Vicarium foraneum ratio ineatur, qua illius significatio fiat, campanæ item sono.

Vbi domicilia, inter se proxima, aut continentia sunt; in ecclesia, tum maxime diebus festis, illam a populo fieri conuenientius est: quem frequentem conuenire, omni officio parochus curet.

Ipse uero si adesse neglexerit, intermiseritue; mulctetur Episcopi iudicio. Curet autem parochus, ut in ecclesia non tardius multo ducatur, quàm ad statam horam, qua sub crepusculum noctis salutationis angeli-

ta signum datur.

Si ex pagis, et uicis præsertim frequentioribus, in ecclesia parochiali fideles difficilius conuenire possunt, quoniam ab ea aliquantum illa loca distant; constituat Episcopus ecclesiam, aut cappellam, oratoriumue illis singulis propinquiorem, aut commodiorem; aut denique crucem, sacramue aliam imaginem, in triuio erectam; quò etiam sub dio ad orationem uespertinam conuenire liceat.

Quæ orationis ratio in cappella, in oratorio, uel in ecclesia, quæ parochialis non est, etiam adhiberi poterit.

Si quando præterea, alijs etiam diœcesis locis, pluuiæ uis, niues, aliaue temporis grauitas, itineris difficultati adiuncta, difficiliorem fidelium conuentum ad ecclesiam parochialem faciat, ne ob ullam causam a tam salubri orationis instituto, et multiplicibus Apostolicæ sedis priuilegijs commendato, ullo die populus desistat. Quo in officio in ijs locis adiuuetur maxime opera sacerdotum, et clericorum quorumcunque illius pagi, lociue.

At ubi neque his rationibus fieri poterit, ut fideles omnes uniuscuiusque loci in unum conueniant ad hãc orationis communis exercitationem; domi saltem ab unoquoque, qui ad ecclesiam non conuenerit, cum familia sua certo loco fiat.

Norint porrò fideles, quod etiam concilio Aurelianensi quarto olim iussum est, sibi sæpius singulis diebus orandum esse; quod si aliquando frequentius non possunt, saltem non uesperi solum, sed etiam mane id à se præstari oportere. Quare Episcopi cura sit, illũ uespertinæ orationis quotidianæ communis usum, mane etiam, paulò scilicet ante auroram, aut sub ortum solis, id quod in plerisque huius prouinciæ locis iam seruari cœptum est, ubique locorum cum in urbe, tum in diœcesi sua paulatim introduci, atque ea ratione institui, ut uel in ecclesia, uel suæ quique domi cum familia certo loco, uel in officinis, tabernisue, uel in ipsis etiam agris, atque adeo in itinere, uel in alijs denique locis, ubicumque, ut illo concilio cautum est, ea matutina hora sunt, et patres fam. et liberi, et famuli, et artifices, opificesue, et operæ, institoresuè, et cæteri, quicumque sunt, siue mares, siue fœminæ, huius matutinæ orationis officio, antequam artificiũ, negotium, remue ullam aggrediantur, precibus, litanijs, omniq. oratione, ac toto animo, mentèq. uacent, sicq. quotidianarum actionum, operum, et negotiorum initium, a Deo faciant, finemq. isidem.

Nimbis procellisue imminentibus, sicut ecclesiasticæ cõsuetudinis est, campanis sonetur, tum ad tempestatẽ ui diuina, quæ ex solemni prece, sacraq. benedictione illis inest, depellendam, tum ad Dei misericordiam implorandam christianæ pietatis orationibus: ita fideles, earum sono tunc excitati, in ecclesiam, uel cathedralem, uel parochialem, uel in aliam saltem propinquiorem, ad orandum conueniant: si minus possunt, saltem ubicumque sint, siue domi, siue foris, supplices Deum orent; tum clerici, psalmis, litanijs, precibus, et orationibus, quæ ex ritu sanctæ matris ecclesiæ ad arcendam tempestatem dicuntur, Dei misericordiam deprecentur.

Parochi uero in primis sit, cum in ecclesia sua hoc officium religiose præstare ad præscripsum libri ritualis, aut sacerdotalis: tum sollicite conuocare clericos, et populum; ut ob eam causam Deum sancte precaturi, ad ecclesiam, frequentes concurrant. Idq. ipsum prout in concionando usu uenerit, aliquando fideles paterne, diligenterq. monere meminerit.

De uerbi prædicatione.

VErbi Dei prædicatio, tractatione multiplex illa quidem, et magna, nos hoc admonet, ut, præter illa, quæ superioribus cõcilijs nostris prouincialibus, eo de genere constituta sunt, hæc etiam pro dignitate rei, proq. utiliori, ac faciliori illius muneris præstandi ratione decernamus.

Illud proprium, ac peculiare sit, non solum Episcopi, sed etiam parochi, genus docendi, ut, beati Pauli Apostoli exemplo, sigillatim cuiuscumque status homines uterque instruat, et præcipua uirtutum officia demonstret; modo filios, modo parentes, nunc seruos, nunc dominos, nunc uiros, nunc uxores, nũc senes, nunc iuuenes erudiens, ac diligenter, quæ cuique propria sunt, præscribens, paterna charitate, et sollicitudine, fideles, sibi commissos, a uitijs deterreat; tum ad uirtutes accendat, et testimonijs diuinarum litterarum, et sanctorum patrum doctrina, atque exẽplis, et sacris ecclesiæ traditionibus, et similitudinibus, et sanctioribus etiam figuris.

Quod sane officium, si graui oratione, et ab omni, uel artificij, uel hominis, sua spectantis, suspicione aliena, tractabitur; maiorem inde fructum, iuuante Domino, fore sperandum est. Nec uero minus in publicis sermonibus, quàm in priuatis etiam colloquijs, et secretis confessionibus, Apostoli præceptum uterque implere studeat, arguendo, obsecrando, increpando, in omni patientia, et doctrina.

Id plane sibi proponat, optime nosse, quæ in populo uitia, peccataue potissimum euellenda, quæ rursus uirtutes in primis disseminandæ sint; eoq. intendat maxime omnem uim prædicationis suæ. Nec uerò semel, atque iterum, sed sæpe, prout usu uenerit, in eodem unius, uel uirtutis suadendæ, uel uitij detestandi studio uersetur; quoad, quantum in se est, perenni quadam doctrinæ perseuerantia, et perpetua quasi pugna, et contentione, id quod olim sanctissimos Episcopos, Ambrosium, Augustinum, et Chrysostomum fecisse constat, fidelium animos, etiam in male agendo pene obfirmatos, expugnet, deprauatosq. uiuendi mores iam inueteratos, radicitus, iuuante Deo euellat.

Quod ipsum, ut concionator omnis præstet, atque exequatur, cum ad aliquem locum mittitur; tunc, et Episcopus, et loci parochus, et Vicarius foraneus, si ad locum diœcesis mittitur, conquisitas, collectasq. paulò ante diligenter morum corruptelas, tunc frequentiores eo loci, ubi concio habenda erit, uerbi

Dei

Dei concionatori, tempestiue significabit; rursusq. eundem admonebit, si quod pietatis opus est, quod in illa parochia locove, eo tempore, uel instituti, uel uehementius excitari uelit.

Parochi præterea, ut, et concionando, et docendo fideles, sibi commissos, salutaribus institutis, sanctaq disciplina instituere possint; eos sibi libros, cum per facultates possunt, comparare studeant, qui à probatis auctoribus pie, et docte conscripti, uiam et rationes aperiunt, partim ad sanctissimam sacrarum litterarum explicationem, optimamq. concionandi normam; partim ad spiritualis uitæ institutionem, uirtutumq. christianarum exercitationes, tum denique ad parochialis ecclesiæ curam sancte, et religiose gerendam.

Eorum autem in pascendo populo uerbi Dei prædicatione, industria, et doctrina, et in eo genere salutaris progressus, ab Episcopo cognoscatur, uel illis in Episcopales ædes, aliòue aliquando coram se ad concionandum euocatis, uel etiam ex sermonibus quos habuerint, aliquando ad ipsum Episcopum missis, ut prouinciali decreto olim sancitum est, uel alia omni ratione, quam inierit idem Episcopus.

Curent Episcopi, quod ueteris ecclesiæ instituti est, sermonem, sacramue concionem ubique intra Missarum solemnia potissimum haberi, siue ab illo eodem sacerdote, qui Missam tunc celebrat, canitue, siue ab alio habeatur: idq. præterea, etiam si Missæ sacrificium pro mortuis fiat; nisi sermo aliquando episcopi concessu de mortui laudatione in ecclesia habeatur, qui nullo modo, in Missa, sed ea peracta, pronuncietur.

Cum uerò concionis, sermonisuè munus in Missæ sacrificio præstatur; id fiat semper statim, postquam euangelium recitatum est, ut ecclesiastici ritus ratio postulat, non in alia Missæ parte, aliòue tempore.

Episcopus, cum in Missæ solemnis sacrificio sermonem, aut concionem habet, mitra, Episcopaliq. sacro omni uestitu, quem in Missa adhibet, indutus sit.

Cui concionanti, ministri ecclesiastici, sacris uestibus rite induti, septem, ut antiquo canone iussum est, ubi potest, si minus, pauciores ab utroque eius latere assistant.

Adsit etiam, uel dignitate præditus, uel canonicus, uel alius denique, ad quem ex probato instituto spectat baculi pastoralis sustentatio, pluuiali indutus; qui ante ipsum a latere sinistro baculum manu sustineat.

Si uero sermonem in Missæ sacrificio non solemni habet, sacris item uestibus, Missæ sacrificio dicatis, utatur: et mitra, et cum baculo item adsit minister. Eiq. assistant præterea ministri duo ad minimum, superpelliceo, aut, si canonici, uel dignitate præditi sint, suo in chori officijs stato habitu quotidiano induti; nisi pro alicuius, celebritatis, solemnisuè actionis, ac populi concursus ratione, alijs sacris uestibus eos amictos esse aliquando iusserit.

Id porrò muneris obeat, sedens in medio altari, in faldistorio, aut in sede, loco eminentiori collocata, aut in cathedra Episcopali; aut etiam suggestum, ambonemue ascendat: ubi itidem sedens, et mitra item ornatus, ceterisq. ut supra, adhibitis, commodius à populo conspiciatur, et audiatur.

In alia uerò actione, quàm in Missæ sacrificio, aliòue tempore, prout actio solemnis, populiue frequentia est, sermonem ijsdem, ut supra locis, arbitratu suo, habet, pluuiali, et mitra etiam indutus, adhibitis quoque, uel pluribus, uel duobus saltem, qui digniores alijs in ecclesia sint, ubi de more illius ecclesiæ Episcopo in sacris actionibus ij assistere solent, uel Archidiacono, et altero diacono, qui digniori loco sedet, aut demum duobus, ut Episcopo uidebitur, canonicis diaconis, sacro diaconali amictu uestitis.

Quòd si cappa Episcopali, et stola potius, quàm pluuiali, et mitra uti maluerit: illi duo assistentes, non sacro diaconali amictu; sed et ipsi, et alij ministri superpelliceo, aliòue sui canonicatus, dignitatisuè in chori officijs insigni induantur: adhibeaturq præterea, non solum, qui pastoralem baculum, sed alter etiã qui mitram à dextero latere teneat.

Cum uerò sermonem, aut concionem, minus frequenti populo, aut in actione minus solemni, uel in ecclesia non insigni habebit; poterit rocheto, et mozzeta indutus id præstare, stola etiam adiuncta. Nec uerò propterea omittet, quominus si per temporis, et loci opportunitatem liceat, et assistentes, et alios ministros, ut supra, adhibeat, cum insignibus Episcopalibus. Si quando autem tunc duo illi canonici, cum superpelliceo, uel cum indumento, habituue canonicali non assistent: ecclesiastici tamen ordinis homines aliquot grauiores, præsentes adesse, conueniens erit.

Triplex porrò hac ratio uel pluuiali, uel cappa Episcopali, uel rocheto, mozzetaq. cum stola utendi, cum sermonem non in Missæ sacrificio, sed in alia functione, aliòue tempore Episcopus habet, non ita ei præscripta est, quin modò unam, modò alteram, modò tertiam prout maluerit, et temporis, loci, personarumuè ratio tulerit, adhibere possit. Nec præterea prohibetur ex tempore, ut aliquando usu uenerit, ubique etiam sine stola gregem suum uerbo Dei, et salutaribus monitis pascere pro munere suo pastorali; cũ eius et dicta, et facta, quasi perpetuam quandã prædicationem ministrare, præbereuè debeant.

Parochi uerò, Præpositi, et alij, Episcopo inferiores, cum in altari id munus obibunt; tunc capite aperto stare debebunt ad sacerdotalis libri præscriptum.

Quo autem facilius à frequenti populo audiantur, suggestum eos ascendere opportunius erit; tuncq. casulã deponere, si maluerint, licebit: quam statim, sermonẽ habito, ad altare reuersi, induant.

In suggestu concionem, aut sermonem, cum habent, operto sint capite; et sedeant, aut stent, prout maluerint.

Cum non is sacerdos, qui sacrificium missæ facit, sed alius intra Missæ celebrationem, sermonem, concionemuè habiturus est, is suggestum ascendat; interea uerò sacerdos celebrans, loco a laicis segregato, et ab

altari paululum remoto, non extra tamen cappellæ fines, in qua Missa celebratur, sacris uestibus indutus, cum duobus ministris, scilicet diacono, et subdiacono, si illi in Missa tunc adhibiti sunt, ab utroque latere considentibus sedebit.

Episcopus, parochusuè sacrum euangelium, aut etiam scripturæ sacræ partem, coram populo, etiam e loco superiori tractans, collocatum ante se aliquando, cũ uiderit expedire, habeat euangelij, aut sacræ scripturæ librum: de quo ipse, aut etiam minister, cum Episcopus est, per membra, clausulas, et sententias distinctè eiusdem euãgelij, sacræue scripturæ uerba pronunciet: quæ ipse scilicet, uel Episcopus, uel parochus concionando, quo ordine leguntur, sigillatim populo explicet.

Minister uerò, in hoc munere legendi, Episcopo Archidiaconus sit, uel diaconus canonicus, aliusue denique, quem Episcopus elegerit; isq. ante illum capite aperto stans, de libro uerba distinctè pronunciet.

Quod à Clemente quinto Pont. Max. in concilio Viennensi de prædicatione uerbi Dei constitutum est, id omnis ecclesiastica ratio suadet ad usum uel reuocari, uel introduci. Qua igitur hora Episcopus, cuius præcipuum munus est prædicationis, id officium præstat: ne quis alius, cuiuscunque ordinis est, illa ipsa hora, in ea urbe, oppido, uico, locoue, ubi ille prædicat, etiam in ecclesia regularium, aut alias exempta, sermonẽ, concionemuè habeat, nisi facultate ab illo impetrata.

Ne parochi, sacerdotesuè alij intra Missarum solemnia quicquam, quod prophanum sit, quodq. ad rerum huiusmodi enunciationem attinet, de altari populo pronuncient, aut euulgent.

Parochis, non idoneis ad munus suum obeundum, in pascendo sibi commissum populum uerbo Dei, coadiutor eis in onere sustinendo, tum toto temporis anno, ut est à Tridentino concilio sancitum, et primo etiam prouinciali nostro decretum, tum maximè in Quadragesima detur ab Episcopo: cum ea mercede, aut eleemosyna, ad eius sustentationem à parocho persoluenda, quæ eidem Episcopo uidebitur congrua.

Populus, et uniuersitas detrectans subministrare uictũ, ut antea consueuit, concionatori, solitamuè eleemosynam ad eiusdem uitæ congruam sustentationem, omni iuris ratione, etiam interdicti pœna, ab Episcopo ad id compellatur.

Dum uel Episcopus, uel parochus, uel alius sermonem, concionemuè habet; ne eo ipso tempore in ecclesia, ubi habetur, in eiusuè aliquo sacello, aut in alia eiusdem parte, ac ne in ea quidem, quæ subterranea scuroli nomine uocatur, Missæ sacrificium ab ullo quouis sacerdote fiat.

Canonici, et alij item dignitate præditi, ac reliqui prætereà, quicunque sint cuiusuis ecclesiæ clerici, cum in sua ecclesia, concionibus, lectionibusuè sacris intersunt, superpelliceis, eòq. clericali, canonicaliuè habitu, quem in choro, canonicarumq. horarum officijs obeundis uestiunt, induti omninò sint.

De doctrina christiana.

VBicunque in diœcesis pagis, aut uicis, præsertim frequentioribus, quoniam ab ecclesia parochiali aliquantulum ea loca distent, aliamuè ob causam Episcopus expedire censuerit, scholas doctrinæ christianæ institui, erigiuè, præter eas, quæ parochialis ecclesiæ loco institutæ sunt, Vicarij foranei diligẽtia, et parochi cura quamprimum illæ instituantur in ecclesia, cappella, oratoriouè illis propinquiori, aut commodiori, tum maximè opera, et adiumento sacerdotum, et clericorum quorumcunque illius pagi, uici, lociuè.

Si quando prætereà in diœcesi per pluuiæ uim, niues, aliamuè temporis grauitatem, uiæ, aut itineris difficultati adiunctam, ad eiusmodi scholas in parochiali ecclesia, qui debent, conuenire difficilius possunt; eiusmodi Vicarij, et parochi cura sit, ut tunc in oratorijs, uel cappellis propinquioribus, aut saltem, si id non potest, alio honesto loco, per clericum idoneum, seu per alios scholæ sodales, ut uita, et doctrinæ christianæ studio instructiores, aliqua tum tradendæ, tũ percipiendæ eiusmodi doctrinæ exercitatio fiat; ne ob ullam causam statis diebus hoc institutum, atque pabuli spiritalis usus illis desit.

Clerici, quicunque Dominicis, festisq. diebus, qua hora in choro diuinis officijs concelebrandis astricti non sunt, parochum, intra cuius parochiæ fines habitãt, in doctrinæ christianæ scholis, ubicunque loci intra fines illius parochiæ constitutis, adiuuent, idq. in urbe, et diœcesi ad præscriptum eorum, quibus id cura ab Episcopo datum erit.

CONSTITVTIONVM
PARS SECVNDA.

Quæ ad sacramentalia, uel ad sacramenta communiter pertinent.

VNaquæque parochia uascula duo sacrorũ oleorum chrismatis, et cathecumenorum; uascula item duo extremæ unctionis habeat: quæ confecta, et ornata sint ad formam in libro instructionum præscriptam. Idq. ut die sacro cœnæ Domini, illa uacua, diligenter ante abstersa, ac bene parata, nec uerò ampulla, aut alia eiusmodi, ad olea sacra recens consecrata, ferenda adhibeantur; aliaq. rursus retineantur ad asseruandum, quod reliquum est sacrum oleum uetus, quod usui esse possit, si ia sua parochiali cura opus esset, dum illa recentia apportantur. Vbi uerò plures parochi, animarumuè curatores, aut alij sint, qui parochialis curæ portionem, uel officium habent, totidem uasa olei sacri infirmorum sint.

Parochus ubi primum olea sacra noua acceperit, uetera statim comburat in lampade, quæ ante sanctissimum sacramentum collucet, bombice in sacrario planè exusto. Vascula autem, ubi anno proximo asserua-

ta

ta sunt, diligenter, politèq. abstersa, accuratè in sacristia conseruet, ut anno sequenti usui sint, quibus afferantur itidem olea sacra.

Parochi singuli, quattuor ad summum mensium spatio, librum ritualem, sacramentalemuè habeant, qui ab Episcopo probatus, in ecclesia cathedrali adhibetur; ut ne, quod prouinciali concilio primo cautum est, ulla ex parte inferiores ecclesiæ a cathedrali ea in re discordent. Rituales autem libri, qui ab eo cathedrali dissimiles, ac diuersi erunt, statim Episcopi cura amoueantur.

Sacro oleo deficiente, si tempus non patitur, ut aliunde haberi possit; illa ratio ineatur, canone præscripta, ut, cum oleo consecrato, misceatur non consecratum: id uerò non consecratum, guttatim ita infundatur, ut semper, quod infunditur, minus sit oleo consecrato, quod uel exiguum in uase reliquum est.

Et tabernaculi, ubi sacratissimum corpus Domini asseruatur, et armarij item, ubi sacra olea, statis uasculis inclusa, custodiuntur, et fontis præterea Baptismalis, claues Rector ecclesiæ, animarumuè curator, diligenter, cauteq. apud se custodiat: ac ne clerico quidem ministro illas ullo modo committat. Nec uerò prohibetur, quominus easdem muneris alicuius præstandi causa aliquando sacerdoti committat, quem in officij parochialis cura coadiutorem habet.

PRIMO prouinciali cōcilio aliqua de exorcistis cōstituimus, in quibus ad illius muneris rectè gerendi rationem, hæc præterea præscribenda censuimus. Ne igitur sacerdoti, clericoue seculari, aut regulari, exorcismum energumenis adhibere liceat, nisi is exorcizādi facultatem, scripto exaratam, ab Episcopo impetrarit.

Quam facultatem, ubi quis probatus obtinuerit, hæc quæ mox infra ordinē præscribentur, accuratè seruet, atque exequatur.

Antequàm exorcizare aliquem aggreditur, perquirat in primis, energumeni, energumenæuè uitam, ac mores; tum exploret actiones; et medicum, si expedire censuerit, consulat, adhibeatuè; ut uideat, an, quod ab illo, illauè agitur, fiat morbi alicuius, aut bilis atræ ui; an uerò spontè, ac dissimulanter; an denique dæmonis, malorumq. spirituum uexatione.

Videat item, an ille excommunicationis uinculo irretitus unquam fuerit; anq. absolutionem ritè acceperit.

In hoc exorcizandi munere, eiusuè occasione, non modo quæstum fugiat; sed ne doni, aut muneris quicquā, uel minimum, capiat.

Ne in ædibus laicalibus, locisue priuatis, sed in ecclesia, loco aperto, et conspicuo; neque in omni quauis ecclesia, sed in ijs solum, quas certas Episcopus statuerit.

Neque in conspectu multitudinis; non remotis tamen arbitris, sed præsentibus uiris honestis atque ætate grauibus, in ijsq. uno saltem, uel duobus ecclesiasticis hominibus.

Mulieri autem energumenæ cum exorcismum adhibet; id præstet, duobus ætate, uitaq. probatis uiris, tum fœminis etiam, itidem probatis, præsentibus, ijsq. omnibus, si fieri potest, energumenæ consanguineis, aut affinibus.

Mares autem alios præsentes adesse, ne omninò patiatur; nisi unum ecclesiastici ordinis hominem.

Ne ante ortum, nec uerò post occasum solis quemquā exorcizet.

Ne duos simul eodem tempore, sed unumquemque sigillatim, ac separatim.

In huius muneris functione, grauiter, pie, et religiosè in primis se gerat.

Quamobrem pridie illius diei, quo alicui exorcismū adhibere inceperit, se ieiunio, et oratione præparare studeat. Tum confessus conscientia ab omni culpa, pura, ac munda, magna cum humilitate, et fide, memor potestatis, quam à Domino accepit, expellendi dæmones, ad id munus obeundum accedat.

Si sacerdos autem est, antequam exorcismum inchoet, Missæ sacrum faciat, si id commodè præstare potest.

Energumenis uerò exorcismum ne adhibere incipiat; nisi illi primum confessi sint: ad hocq. eos cohortetur, ut omnis ante actæ uitæ peccata diligenti cōscientiæ discussione confiteantur.

Tum sæpe moneat, ut precibus, orationi, et sanctis meditationibus, et pietatis studijs, atque exercitationi se dent; religiosas ecclesias, ubi sanctorum reliquiæ recondita sint, certis diebus piè uisitent; ieiunia præterea, et in sexta quaque in primis feria, quo die passionis IESV CHRISTI Domini memoria recolitur, religiosè amplectantur.

Caueat, dum exorcizat, ne energumenæ mulieris capiti, corporiuè, nisi cum magna honestate, atque cautione manum adhibeat: neuè energumenam, energumenumue altari imponat; neuè quicquam aliud agat, quod offensionem præbeat.

Ne alijs uerò exorcismis, precibus, ritibusq. ad id munus utatur, nisi ad libri, Episcopi iudicio comprobati, rationem præscriptam. Cui nihil ab eo addi, detrahi, aut mutari fas sit.

Præscriptas has regulas, quo diligentius seruet, tabella descriptas, eo loco sibi proponat, ubi potissimum id munus geret.

Quæ pertinent ad sacramentum Baptismi.

F*ons baptismalis e marmore, aut è solido lapide cōstet: qui si præ rimulis, aliauè ratione, eiusmodi est, ut inde aqua sensim effluat; lapis alius bene firmus, solidus, ac tutus quamprimum comparetur. Interea uerò ad aquam baptismalem tutò continendam, dum ille alter paretur, non uas fictile, alteriusue generis, sed æreum, stanno ab interiori parte illitum, tanta magnitudine, quanta lapidis uacuitas est, ita ponatur, ut intrinsecus illum undique strictim attingens, beneq. compactum, eidem cohærescat.*

Habeat operimentum, uel ciborium, ad sacra olea tutò, decenterq. conseruanda in eo ipso fonte accommodatum,

datum, nisi ubi ex instructionibus nostris aliter extruendum est. Conopæo etiam, è tela saltem, opertum sit.

Tabellam habeat item intrinsecus, quæ dimidia tantũ aperiatur; fontisq. ostium compressè claudens, aquã à puluere, et alijs sordibus cautius tueatur. Quæ tabella in omnibus fontibus sit, in quibus per infusionem baptizatur: in ijs uerò, in quibus immersio adhibetur, si petra ipsa pro eius magnitudine id patietur, sine impedimento immersionis.

Sepiatur omninò unumquodque baptisterium, si ferro, uel lapide, Episcopi iudicio, non poterit, saltem ligneis cancellis. Præterea, si extrà fornicatam cappellam, aut parietis concauitatem, hemycicli instar constructam, totum, aut ex parte sit; tum tegmen habeat, quod ex marmore, uel ex asseribus constet, aut saltem è tela decenter picta.

Decebit etiam in cappella, aut in pariete proximo S. Ioannis imago, Christum Dominum baptizantis.

In ecclesiæ ingressu collocatus sit fons baptismalis, isq. à sinistra ingredientium parte, nisi quibus in ecclesiis pro situs ratione illum ab altera parte potius collocandum, Episcopus iudicarit.

Quæ uerò baptisteria in ecclesiis, cappellisue, eo potissimum nomine extructis, cathedrali, uel collegiatæ, uel parochiali ecclesiæ ferè adhærentibus, extãt, illa non amoueantur; sed ecclesia, aut cappella, ubi illa sunt, instaurentur, aut reconcinnentur: ubi uerò in ecclesiis præsertim insignioribus, non sunt; in posterum, eas uel ecclesias, uel cappellas, ædificari, in illisq. baptisterium construi, idem Episcopus curet.

In baptismali fonte, ubi per infusionem baptizatur, id planè caueatur, ut ne aqua, capiti infantis infusa, in eundem fontem recidat; sed in sacrarium profluat: idq. propterea sacrarium è marmore, solidoue lapide prope fontem construatur, ad præscriptum instructionum.

In baptismalis fontis ciborio, mantilia duo, eaq. candida, ab omniq. sorde munda asseruentur, quæ infantis capiti abstergendo usui sint.

Pluraq. ideò in sacristia id generis mantilia, certo loco conseruentur.

Si uerò, uel mantilia, uel sudariola ad eum usum aliquando asseruntur; ea, nisi noua, ne adhibeantur: tũ noua adhibita, ne in prophanum, sed in ecclesiæ usum, cui rectè accommodari possint, conuertantur: alioqui comburantur.

Vetus illa consuetudo, quæ adhuc in compluribus huius prouinciæ locis retenta talis est, ut et sabbato sancto, et sabbato item pentecostes, frequenti sacerdotũ conuentu, ac solemni ritu, cum in cathedrali ecclesia, tum in diœcesis etiam locis, ecclesiisue plebanis, fontis baptismalis benedictio fiat, ubi in prouincia nostra hoc tempore non seruatur, omninò introducatur; in usumq. ubi intermissa est, reuocetur.

Quibus statis, solemnibusq. sabbatis, ad illius solẽnis benedictionis officium omnes singuliq. ecclesiarũ quarumcumque, quouis etiam dignitatis nomine, tituloue insignium rectores, quibus animarum curationis munus incumbit, qui in urbe sunt, in cathedralẽ; qui in diœcesi, ad suam quique plebanam ecclesiam, frequentes conueniant.

Si uerò exemptionis nomine, aliaue ratione quis à plebanæ ecclesiæ iure liber, atque immunis sit, non tamen expressè ex priuilegio apostolico, huius solemnis benedictionis officij concelebrandi causa in eam plebanam ecclesiam conueniat, intra cuius fines habitat, aut cui propior est, ut Episcopus potius censuerit. Nec uerò propterea in ceteris quicquam illius immunitati, libertatiuè derogatum sit.

Hoc autem decreto adstrictos non teneri statuimus illarum ecclesiarum, etiam quæ parochiales tantũ sunt, rectores, quibus, uel ob locorum longinquitatem, uel ob aliam iustam causam Episcopus facultatem, scriptò exaratam, daret fontis baptismalis, in illorum ecclesiis solenniter benedicendi. At uerò ea facultate, ne propterea ecclesiæ plebanæ iuri quicquam præiudicij ullo unquam tempore allatum censeatur.

In ijs porrò ecclesiis, quibus hæc baptismalis fontis solemniter benedicendi potestas aliquando fiet, statis illis duobus sabbatis, is benedictionis ritus celebretur sacerdotibus tribus saltẽ præsẽtibus, ad illũ adhibitis.

Id præterea, de tribus scilicet sacerdotibus adhibendis locum in omni ecclesia habeat; si quando per annum in aliqua ecclesia, extra illa stata duo sabbata, illius fontis aquam baptismalem ob extraordinariã causam renouari necesse erit.

Ille uerò, ubi nullus fons baptismalis est, introductus in aliquot locis mos aqua benedicendæ consecrandæuè, quo tempore baptismum ministrari oportet, tũ baptismo celebrato, in sacrarium proijciendæ, tollatur in posterum omninò.

Fontis baptismalis, quem statis illis solemnibus diebus in ecclesia cathedrali consecrari solemne est, consecrandi officium, atque munus, nisi Episcopus legitima causa impeditus sit, ipse obeat.

Videat parochus, ubi primum infans baptismi causa ad se delatus est, an suæ parochiæ sit: quem si alienæ esse norit, eum, nisi instante necessitate, ne baptizet: sed ad parochum proprium, à quo baptizetur, deferri iubeat.

Si qui infantes intra alicuius urbanæ parochialis ecclesiæ fines à sabbato sancto, usque ad sabbatum in albis, et à sabbato item uigiliæ pentecostes, usque ad sabbatum proximum nati, baptizandi sunt; ad cathedralem ecclesiam, cui pro obseruãtiæ officio, proq. ueteris instituti usu, statis illis hebdomadis hoc tribui debet, deferantur; si modo cuiquam, ob mortis periculum, in parochiali ecclesia, quæ propius abest, baptismum statim ministrare necesse non sit.

Baptizatorum uerò eiusmodi nomina, et cetera id generis præscripta, in libro, tum cathedralis, tum propriæ parochialis ecclesiæ, ut Tridentino, et prouinciali primo Concilio iussum est, notentur.

Parochus, antequam baptizet, accuratè in primis uideat, an qui adhibendi sunt in baptismo compatres,

tales

tales sint, quales eos esse debere, Concilijs prouincialibus nostris præscriptum est: ac si quos aliunde certò non scit, orationem dominicam saltem, salutationem angelicam, et fidei Symbolum tenere, eos experiendo cognoscat. quam ob causam ea doctrinæ christianæ rudimenta sibi ab illis ante recitari mandet.

Baptizandi ritus accuratè seruetur: nec uerò ullo modo confundatur; ita scilicet, ut pro ecclesiæ usu, per Episcopum probato, uel aquæ infusione, uel immersione baptismus ministretur.

Ad aquam baptismalem infundendam, ne manus, sed uas, quod ob eam causam paratum, in fonte baptismali, eiusue ciborio asseruari debet, adhibeatur.

Parochus, sacerdosue baptizans, caueat, ne ad infantem baptizandum alio chrismate utatur, quàm eo, quod illo ipso anno consecratum est, ut ueteri canone cautum est.

Curet idem, ut infantibus proprio nomine in baptismo appellandis, ea nomina non imponantur, quæ turpia, aut ridicula sint, quæue gentilium atque adeò impiorum, et impurorum hominum memoriam referant, sed illorum, qui ob uera pietatis, ac sanctæ religionis, uirtutisq. christianæ laudem sanctorum numero adscripti sunt: ut et in ipso uitæ ingressu cum ethnicis ne nomen quidem commune, fideles habere uelle protestentur; et ipsi infantes etiam, cum ætate processerint, nominum similitudine, ad eorum, a quibus illa accepta sunt, imitationem excitentur; et præterea, quos imitari studeant, eosdem quoque frequentius precentur, ac sperent eos potissimum sibi ad salutem, tum animi, tum corporis aduocatos fore.

Baptizandi formulam ipse non solum, ut primo Concilio prouinciali iussum est, populo generatim, sed etiam priuatim ac præcipuè obstetricibus, in ecclesia tamen, plane ostendat, ac tradat: quam etiam an illa rectè teneant, aliquando eodem loco accuratè uideat, ac diligenter quærat.

Infantis, qui domi ob necessitatem baptizatus est, baptismus in libro baptizatorum à parocho de more referatur; notato patrini nomine, et qui domi ad baptismum, et qui in ecclesia ad catechismum, exorcismũq. adhibitus est.

Quod pij instituti, sanctæq. consuetudinis est, id ad usum ubique restitui, introducivè nos in Domino cupientes, monemus à parocho, ubi primum parochiæ suæ pueri in ecclesiam introducuntur, illis pia precatione benedici ad sacerdotalis, ritualisuè libri præscriptum.

Hoc autem ut diligentius præstet; aliquando, prout usu uenerit, parochialis suæ Ecclesiæ fideles instituti huius, et consuetudinis admoneat.

Graue, atque immane facinus est, infantes per impudẽtiam illorum suffocari, qui eos, ne annum quidem natos, in cubili, nulla cautione collocant. Qui quoniã neque alia ratione, neque rei grauitate, qua Deus in primis offenditur, nec uerò immanitate nefaria in officio contineri hactenus potuerunt, nos tale facinus pœnis coerceri censuimus. Itaque quæcunque mulier, infantem, anno ætatis non expleto, secum in lecto iacentem, non ea cautione tenuerit, quam ab episcopo præscriptam, parochus unusquisque ei sigillatim demonstrarit, excommunicationis pœnam ipso facto subeat: cuius uinculo irretita, non absoluatur, nisi graui, atque insigni imposita pœnitentia, quæ cæteris exẽplo sit.

Parochus uerò tum sæpè populum moneat, ne huiusmodi infantes secum in lecto unquam teneant, tum etiam euulget decretum istud, pœnamq. in decreto sancitam.

Quæ pertinent ad sacramentum confirmationis.

Parochi, animarumue curatores, qui in urbe sunt, die dominico, pentecostis solemnitatem præcedente, populum doceãt, quanto religionis studio suscipiẽdum sit confirmationis sacramẽtum, cuius ministrandi solus Episcopus ordinariam potestatem habet.

Videant item, ne quis eorum, qui sibi in curam traditi sunt, illud suscipere negligat.

Quare præmoneant, quod etiam Concilij Vormatiensis canone sancitum est, ut quicunque intra parochiæ suæ fines habitant; neque confirmati adhuc sunt, illud omnes suscipiant, qui ætate sunt, qua Episcopus eos duxerit esse debere, qui ad hoc sacramentum tunc accedant.

Si quis uerò neglexerit, canonicis subiaceat disciplinis,

E laborent præterea ijdem, ut, qui adulta ætate confirmandi sunt, primò de peccatis confiteantur; tum etiam admoneant, ut ieiuni illud suscipiant, cum mane ministratur.

Reliqua etiam diligenti cohortatione denuncient, quæ ad hoc sacramentum rectè sanctèq. suscipiendum pertinentia, monitionum tabella comprehendentur, quæ, ad communẽ prouinciæ usum per nos edetur. Quibus monitionibus, pro ratione locorum suæ diœcesis, ab Episcopo addi, tum detrahi: rursusq. easdem mutari liceat.

Quæ cuncta diœcesani item parochi præstabunt; ita scilicet, ut singuli parochi uniuscuiusque loci, ubi sacrum Chrisma Episcopus ministraturus est, dominico die, hebdomadam illam proximam, qua ministrabit, antecedente, cum populum omnia, et singula doceant, ac moneant, mox supra parochis, in urbe cõmorantibus, præscripta: tum etiam præstari curent.

Sacrum autem chrisma Episcopus, cũ id ministrare proprium Episcopalis curæ munus sit, ne stata pentecostis solemnitate id præstare prætermittat, tum ad singulas uniuersæ diœcesis partes, parochiasuè, et loca, uel infima, uisitando accurrat, ubi illud ministrari necesse sit.

Caueat porrò, ne, cum huius ministrationis munus obit, alienæ diœcesis hominibus, de iure non exemptis, qui in sua diœcesi domicilium iam non constituerint, hoc sacramentum ministret; nisi proprij illorum

Episcopi

Episcopi concessu, aut assensu scripto.

Quo igitur tempore ministrat; populum ea ipsa de re parochos præmonere iubeat.

Quæ ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum pertinent.

TAbernaculum ligneum, aliaue materia constans, in quo sanctissima Eucharistia conseruatur, panno serico intrinsecus circumuestitum undique sit: conopæo etiam decenti pro ecclesiarum facultate, lociq. dignitate contectum; ac bene præterea, tutoq. clausum, atque ita quoque aptatum, ut inde sanctissimũ sacramentum commode depromi possit, neque super altare propterea ascendi necesse sit. Vacuum etiam sit à reliquijs, uasculo olei infirmorum, atque inani alio uase, ut omnino sacra Eucharistia cum suo uase in eo duntaxat conseruetur; aliud præterea nihil.

Tabernaculum autem, quod agendis processionibus, uel exponendæ sacræ Hostiæ usui est, pellucido uitro, uel christallo, undique circundatum sit; lunulamq. formæ, instructionibus supellectilis ecclesiasticæ præscriptæ, huiusmodi habeat, ut aperiri commodè possit, et fragmenta colligi, si quæ fortè ibi relicta sunt. Ipsa autem lunula saltem cum supposito paruulo scuto, ex argento constet.

Duas pixides unaquaeque parochialis ecclesia saltem habeat, alteram forma maiori ad usum sacræ communionis, populo in ecclesia ministrandæ; alteram minori, qua sanctissimum sacramentum ad infirmos defeatur. Pro hac pixide ad ægrotos deferenda, sacculus sericeus ab unoquoque diœcesis parocho habeatur ornatissimus, cum opus erit, adhibendus.

Quinque saltem particulæ consecratæ seruentur assidue, ubi sanctissimum sacramentum conseruatur; quæ octauo quoque die renouentur.

Idq. fiat ex hostijs, non ante uiginti dies ad summum confectis.

Parochus autem, cum ad eum frequentissimum sacramẽtorum usum parochiæ suæ fideles cohortetur, ut prouinciali tertio Concilio sancinimus: tum crebris monitis illud, quod Siluerius Pontif. Max. statuit, in consuetudinem reuocare studeat, ut qui sæpius non cõmunicant, singulis saltem dominicis diebus in Quadragesima corpus Domini sumant, ac præterea diebus dominicis Aduentus.

Cum frequenti populo Sanctissima Eucharistia administratur, licet eius uis, atque uirtus explicetur; non facile tamen tota huius generis explicatio, sermóq. percipi, audiriuè ab omnibus potest; nec præterea omnes administrationis initio interesse solent; id propterea magnoperè Episcopus curet, ut, uel per se, uel per alium, in adhortandi munere excitatum, ac probatum, etiam inter communicandum, uerborum pondere, et sententiarum quasi iaculis, opportuna aliqua, et crebra, breuiq. cohortatione, populus collectus, cum ad frequentem sanctissimi sacramenti sumendi usum excitetur; tum etiam commonefiat, quã periculosum exitiosumq. sit, ad sacram diuini illius cibi mensam indignè accedere; ac rursus quam ualde admodum in omnes partes utile, ac fructuosum, pabulo illo cælesti salutariter, ac frequenter uti.

Hocq. ipsum omne, die festo, frequentem populi communionem proximè præcedente, aliquando longiori, publicaq. concione omnino præstetur.

Quod et Toletano quarto, et Braccarensi primo, Concilijs sancitum est, id de sacra communione ministranda religiosè seruetur, ut diaconis scilicet, et clericis ad altare, aut in choro illa præbeatur; populo autem, loco à choro, altariuè aliquanto remotiori.

Ut, et quod sacrorum canonum iure statutum est, seruetur, et parochi certam rationem inire eorum possint, qui curæ suæ commissi, sacram communionem in Pascha resurrectionis Domini sumpserint; ne eo tempore, etiam in ecclesia cathedrali, ijs, qui intra alterius parochiæ fines in urbe, aut in diœcesi habitant, sanctissimum Eucharistiæ sacramentum ministretur, nisi aliqui sint, quibus iusta de causa Episcopus, aut proprius eius parochus, facultatem, scripto expressam, nominatim dederit.

Peregrinis autem, aduenisuè hominibus ex secundi Concilij prouincialis præscripto, præberi, ministrariuè liceat.

Ne occasione sacræ communionis, etiam in Pascha ministratæ, uel ministrandæ, eleemosyna, peluicula, aut uasculo exposito, ulloué alio modo directè, aut indirectè, quæritetur.

Cum sacra communio diebus, præsertim solemnioribus, aut frequentiori fidelium multitudini ministratur; ex ueteri instituto antiphona, Dominus dabit benignitatem, et terra nostra dabit fructum suum; et psalmus, Benedixisti domine; et psalmus item, Dominus regit me, etc. et alia in rituali libro præscripta, aut aliàs ab Episcopo præscribenda à clero canantur, cum id per illius frequentiam fieri potest.

Ad ægrum parochus ipse, nisi inualetudine aliaué necessaria causa impeditus sit, corpus Domini deferat: si uerò aliquando in hoc ministerio necesse habet alio sacerdote uti; ne alio, si potest, utatur, nisi quem, ad confessiones audiendas, concessa scriptis facultate, Episcopus probauerit, idoneumq. indicauerit; cum sæpe contingat, ægrum, cui sanctissimum Corpus Domini defertur, iterum confiteri uelle, propterea quòd post peractam confessionem aliquid commiserit, uel ante commissum meminerit.

Aegrotantibus, etiam sine mortis periculo sacræ Eucharistiæ frequentius sumendæ desiderio flagrantibus, ijs præsertim, qui dum integra ualetudine sunt, frequẽti sacramentorum usu, se religiosè, salutariterq. pascunt, ne parochus quantum per alias necessarias in parochiali munere occupationes sibi licet, spiritualem illam consolationem, salutaréq. adiumentum, religiosa præparatione ab eisdem adhibita, deneget.

Quod de indulgentia à Paulo Tertio Pont. Max. corporis Domini sodalitatibus concessa, sæpius promulganda, concilio prouinciali tertio sancitum est, id in ijs sodalitijs præstetur, quibus illa tributa, cõcessauè sit.

Indulgentia

Indulgentia uerò à sanctissimo D. N. Gregorio XIII. omnibus, et singulis, quæ in hac prouincia instituta, instituendæuè sunt, corporis Domini sodalitatibus data, cuius concessæ indulgentiæ exemplum typis impressum, in ultima huius libri parte extabit, ubique in illis, sæpèq. promulgetur ad excitandos in salutari instituto, eiusq. munere sollicite obeundo fidelium animos.

ORATIO quadraginta horarum, religiosè instituta, ut perpetuò sanctissimè, cum salutariq. animarum fructu retineatur, hac etiam præter cætera, eo de genere aliàs sancita, constituimus, et decernimus.

Primò in ijs solum ecclesiis siue secularibus, siue regularibus, fiat, celebreturuè, in quibus sanctissimũ sacramentum asseruatur: nec uerò in ijs omnibus, sed in illis tantummodo, quas Episcopus statuerit.

Fiat autem in conspectu sanctissimi sacramenti: quod è tabernaculo expositum, in maiori, alionè, si Episcopus ita censuerit, altari propalam collocetur. Quod ut cum dignitate, decorè, religiosèq. agatur, altaris, uel cappellæ, ubi exponetur, collocabiturue, ornatus decens sit, ac religiosus.

Cerei præterea in altari accensi, ad summum decem, minimum uerò sex; decenti crassitudine, ac longitudine colluceant: lampades item ne plures, quam duodecim, aut tredecim; nec uerò pauciores, quàm tres. Licebit tamen Episcopo ob causam permittere, ut maior luminum numerus aliquando adhibeatur.

Orationis initio, cum sanctissimum sacramentum palàm proponendum est, primum datis solemniter de more pridie illius diei, uesperi, et iterum eo die paulò ante campanarum signis, præsens adsit, cum sacerdos, pluuiali indutus, qui illud religiosè proponat; tum illius ecclesiæ, ubi oratio futura est, aut totius parochiæ, si ecclesia parochialis est, clerus superpelliceo uestitus, qui in hac functione illum adiuuet. Si uerò, qui conuenerint, clerici, uel parochiæ, uel ecclesiæ pauciores sunt, quàm sex; alij aliunde euocentur, ut ne eo numero pauciores adsint; hiq. cum luminibus accensis, tum homines itidem parochiæ, in cuius ecclesia finibusuè oratio exponitur, præsertim sanctissimi sacramenti sodalitati adscripti.

Processio in exponendo sanctissimo sacramento per ecclesiam agatur litanijs, statisq. antiphonis, precibus, et orationibus, tum cereis accensis: itidemq. in eo reponendo seruetur.

Dum illud in altari propositum est; interdiu clerici duo, superpelliceo induti, capite aperto, ad altare semper assistant: quorum alter diaconus saltem sit, noctu uerò saltem unus, isq. in sacro ordine constitutus.

Ad altaris uerò, cappellæuè, ubi proposito sanctissimo sacramento, oratio fit, cancellos affixæ sint tabulæ precum, et orationum, quæ pro temporum, calamitatúmq. ratione, orantium usui ex sanctæ matris ecclesiæ instituto accommodatæ, eæq. litteris grandiusculis exscriptæ, loco perspicuo sint.

Ad excitandam præterea populi, in stata hac oratione uersantis, pietatem, hoc curetur, ut aliquando, quo præsertim tempore, quaue hora frequens est fidelium ad eam concursus, sermo, isq. breuis, ad piæ meditationis studium inflammandum apposite habeatur.

Vt autem ad huius constitutionis præscriptum omnia, quæ ad huius statæ orationis, usum sanctè retinendũ pertinent, decore, rectè, ordinèq. agantur; unicuique urbis regioni ab Episcopo aliquot uiri graues, pietatis, spiritualisq. uitæ amantes, et in ijs saltem unus ecclesiastici ordinis, qui alijs præsit, constituantur: qui in sua quique regione orationis huius curam gerant, quo tempore illa celebratur. Eorum præter cætera munus erit, cum uidere, ut ad huius sanctionis præscriptam normam illa fiat, celebreturuè; tum quibus in ecclesiis proximè ea futura est, illarum ministris ipsam significare, ac pranunciare.

Porrò ad ornatum, atque apparatum huius orationis celebrandæ, ne quid ob sumptus necessarios desit; à parochiæ incolis parocho, in cuius ecclesia illa fiet, adhibitis simul aliquot parochialis uiciniæ uiris, Episcopo probatis, eleemosynam eo nomine quæritare, et colligere liceat. Quæ eleemosyna, si qua unquam ex impensis illis reliqua erit, Episcopi arbitrio in usum, et ornatum, qui ad cultum spectet, sanctissimi sacramenti, erogetur in illa ecclesia, uel in alia, ubi magis necessaria sit.

Nec uerò, hoc uel alio prætextu, illo orationis tempore ad eleemosynam excipiendam, colligendamue pelues, aut uasa eiusmodi patula, exponantur: sed Episcopi permissu, concessuuè capsulas proponi liceat.

Orationis huius curatores uideant, ut per quadraginta ipsas horas continenter fiat; ac ne ad momentum quidem temporis, nec diu, nec noctu intermittatur. Cui rei quo cautius prospiciant; supputata parochialis uiciniæ incolarum, tum marium, tum fœminarum ratione, illisq. in certas ob eam curam classes congruenter distinctis, et dispositis horas statæ orationis pro supputatione inita, et populi partitione facta, ita separatim, ordinèq. assignent, ut sua hora classes singulæ ad orandum conueniant; et intermissionis nullũ spatium relinquatur.

Hoc orationis tempore, in ecclesia, ubi illa celebratur, fœminæ à maribus separatæ, tabulato ad instructionum præscriptum interiecto, aut alio intersepto adhibito, orent.

Ne noctu fœminis orandi stata hora aditusue in ecclesia detur.

Quod si noctu orantes deerunt, sanctissimum sacramentum in tabernaculo reponatur.

Quod si fortè ex hac, uel alia causa Episcopi iussu aliquando noctu intermitti contigerit; interdiu compensetur continenti orandi spatio.

Cùm oratio noctu celebratur; ne propterea ecclesiæ ostia pateant; sed clausa, pulsantibus, et ad orandũ conuenientibus, etiam singulis, aperiantur.

In ecclesiis monialium, cum oratio hæc celebratur, nemo prorsus noctu in illam ad orandum intromittatur. Ve

rum

num ibi sanctissimum sacramentum per noctem in tabernaculo maiori repositum, moniales solum ab interiori ecclesia adorantes, nocturno eo tempore per statas horas in oratione perseuerent; summo uerò mane iterum e tabernaculo illud depromatur.

Praefinito illo quatraginta horarum tempore, nec uerò diutius, in ecclesia, ubi concessum est, oratio haec celebretur. Id uerò temporis prorogari ne liceat, nisi Episcopi concessu. Tamen cum noctu terminari contigerit, ad lucem produci eiusdem iussu licebit, si quando huius orationis initium, et finem noctu fieri, minus decenter ille animaduerterit.

Per horam, antequàm in una ecclesia oratio haec terminetur, in altera, ubi proximè futura est, de more ritè inchoetur.

Quacunque de loco, ecclesiaue, in qua exponenda sit sacra eucharistia pro oratione quatraginta horarum, hac constitutione supra praescripta sunt, aut de alijs ad cultum, et uenerationem sanctissimi sacramenti, aut ad altaris, cappellaue, ubi illud palàm proponetur, apparatum, atque ornatum pertinentibus, ea cum in ordinario orationis huius instituto, et usu, tum etiam, si quando extraordinariè idem adhiberi petitum, aut concessum erit, inuiolatè, accuratèq. seruentur.

In ecclesia cathedrali, quoties oratio quatraginta horarum, uel inchoatur, uel peracto in alijs ecclesiis illius cursu, in eadem iteratur, aliaue ratione exponitur, indiciturue; omnis ratio suadet, ut splendidiori luminū apparatu, et maiori cleri frequentia, maioriq. populi concursu habeatur, atque celebretur. Quare illius orationis initio, quod in ea ecclesia fit, rursusq. in eiusdem fine, ut Episcopo uidebitur, cum illius ecclesia clerus, populusq. si quem pro parochia rationne peculiarem habet, tum etiam uniuersus urbis clerus, tam secularis, quàm regularis, qui supplicationibus publicis interesse solet, ac sodalitates omnes, et cunctus praetereà populus, suis parochialibus sanctorū insignibus distinctus, in illam matricem ecclesiam generatim, uniuersèq. ad orationis celebritatem conueniat.

Sigillatim uerò pro uniuscuiusque parochia, uiciniaue, in classes distincta, ratione, quam Episcopus certam statuerit, inieritue, idem tum clerus secularis, ac regularis, tum populus statis horis, sibi ordine speciatim attributis, ad eam basilicam concurrat, more solemnium processionum, cruce scilicet praelata, et precum, antiphonarum, psalmorumq. pio, ac religioso cantu: indeq. quo ordine processerit, eodem piè, deuoteq. redeat.

In solemni illa processione, in qua sanctissimum Domini corpus per urbem religioso cultu defertur, ne reliqua ulla, sed illud solum, ut ueteris instituti, ecclesiaeq. Romanae matris consuetudinis est, pio, religiosoq. apparatu, solemniq. celebritate feratur.

Canonici singuli, et qui dignitates obtinent, cum processiones publicas, illam praesertim solemnem, qua in celebritate sacri diei corporis Domini agitur, atque alijs item in portando sanctissimo sacramento singulis mensibus constitutas, obeunt; intortitium accensum in manibus, capite aperto, ferant. Capitulum autem decenti magnitudine, et crassitudine habeat, quot canonicorum numero satis sint.

Reliqui chori ministri cereos item accensos habeant, eosq. forma conuenienti.

Quo autem religiosius prouinciae nostrae fideles sanctissimi corporis Christi Domini solemnitatem colant; pietatisq. operibus, quae sacro illius solemnitatis tempore praestanda sunt, indulgentias à summis Pontificibus, Vrbano Quarto, Clemente Quinto, Martino Quinto, item et Eugenio Quarto concessas, consequantur; parochorum cura sit, die Dominico solemnitatem praecedenti, hac paterna charitate, grauiq. sermone illos praemonere, atque hortari.

Primo, ut confessi, uel in solemnitate, uel intra octauam, sacram communionem sumant.

Vt pro facultatibus eleemosynam dent.

Vt purè, casteq. in orationibus frequentes, atque assidui sint, in pietatisq. christianae exercitationibus uersentur.

Vt pridie solemnitatis ieiunent.

Vt, et in solemnitate, et reliquis deinceps septē diebus ad uespertinum, et matutinum, aliarumq. canonicarum horarum officium, et Missae solemnis sacrum frequentissimi conueniant, processionemq. solemnem item supplices obeant.

Vtq. ad ea christianae pietatis officia fideles magis inflammentur; per eosdem parochos, indulgentiae, ut infra exponuntur, ab eisdem Pontificibus unicuique uerè paenitenti, et confesso data, euulgentur.

Ieiunantibus pridie solemnitatis, indulgentia cōcessa annorum centum.

Praesentibus in uesperis primis, indulgentia annorum etiam centum.

Iis, qui in solemnitate Missae solemnis sacro intererūt, indulgentia annorum totidem.

Qui in matutino aderunt, ijs indulgentia annorum totidem.

Qui in secundis uesperis intererunt, ijs quoque data indulgentia totidem annorum.

Qui primae, tertiae, sextae, nonae, completorij officijs aderunt, indulgentia ijs datur quatraginta annorum pro singulis horarum officijs.

Qui intra octauam uespertino, matutinoq. officio, et Missae solemnis sacro aderunt, indulgentia item datur annorum centum.

Quae pertinent ad sacramentum poenitentiae.

Ecclesia parochialis, eiq. item annexa, in qua confessiones audiri aliquando solent, confessionale unum habeat, forma in instructionum libro demonstrata, constructum; duo uerò, eadem forma, et modo; ubi quingentarum animarum, et amplius cura geritur. Ecclesia autem, quae plures habet confessarios, totidem confessionalia, quot confessarios, habeat,

sine

siue parochialis illa sit, siue collegiata, siue cathedralis.

In confessionali hæc affixa sint, sacra scilicet imago, littera processus die cœnæ Domini, quotannis edita, tabella casuum, quos sibi Episcopus reseruarit, forma absolutionis, et orationes præterea præparatoriæ ad sacram confessionem audiendam impressa.

Ne capsulæ, loculiuè, colligendæ eleemosynæ causa, siue confessarij usui, siue ecclesiæ utilitati ea sit, ac ne ob pium quidē ullū aliud opus, loco cōfessionalibus proximo, nedū ipsis cōfessionalibus, affigātur, apponātururè.

Excommunicationis pœnam, concilio prouinciali primo, sacerdotibus, sine approbationis facultate, ab Episcopo data, pœnitentiæ sacramentum ministrantibus propositam, ipso facto eos, qui contrafecerint, subire decernimus, et declaramus.

Confessionis sacræ audiendæ munus sacerdotibus regularibus, quamuis ad illud ob peritiam, scientiamq. idoneis, ne committatur; nisi à monasterij præfecto testatum litteris fiat, eos uita disciplina, moribusq. probatos esse; ac dignos propterea quibus id muneris imponatur. Quo in testimonij genere ipse uideat, ne quid testificando admittat, quod religiosæ conscientiæ suæ fraudi sit, labemuè afferat.

Vnusquisque monasterij regularis præfectus bis quotannis, semel scilicet ineunte aduentu, iterum quadragesimæ initio, confessariorum sacerdotum sui monasterij, probatorum, nomina, in folio exscripta, ad Episcopum deferat; ut, cum regulares ex uno in aliud monasterium commigrare frequenter soleant, eamq. ob causam illorū numerus interdum minuatur, aliunde ipse Episcopus, alios in eo munere gerendo idoneos, ac probatos opportunè habere possit.

Sacerdotum confessariorum, qui probati sint, nomina, in tabella ordine descripta, ad ualuas sacristiæ ecclesiæ, ubi complures illi habitant, affixa in omnium conspectu sint.

Episcopus et in urbe, et quo tempore etiam uisitationem obit, in frequentioribus diœcesanis locis confessarios sacerdotes, etiam regulares, aliquando ad se, tum singulos, tum uniuersos conuocet. Iisq. primò, cū cæteras muneris, quod susceperunt, partes, grauiter, accurateq. ostendat; tum præcipuè moneat, quantum, quamq. graue, uel ad salutem, uel ad perniciem animarum onus sustineant; proinde demonstret item, et quam bene notos casus ipsi habere debeant, in quibus absoluendi auctoritatem nullam habent, et quam studiosè propterea caueant, ne in messe aliena falcem ponant, et quam cautè item in pœnitentium absolutione agant, cum præsertim uel de restitutione, uel de occasionibus, quibus ad mortalia peccata aditus fit, abijciendis agitur.

Ne uerò facilè in eodem peccati genere fideles offendant, hoc etiam illos ipsos confessarios admoneat, quàm prudentes, quàm cautos, quàm diligentes in pœnitentijs salutaribus imponendis eos esse oporteat: tum prospicere etiam, ut non solum uitia, peccataq. fideles, sed uirtutes, christianæq. uitæ officia, opera, et actiones, cum christiani nominis splendore congruētes, suscipiant, ac præstent; maioresq. in uia Domini progressus in singulos dies habeant, proposita unicuique, pro eius ingenio, et conditione, ac statu, benè, sancteq. agendi ratione.

Demonstret denique, quàm sedulò caueant, ut ne eorū dicta sanctarum cohortationum, paternarumq. obiurgationum plena, à factis ullo modò dissentiant; ac ne item, audiendis sacris confessionibus, ullam, ne minimam quidem, auaritiæ in primis, suspicionem præbeant.

Instructiones, ad sacramentorum, et pœnitentiæ, et sacræ communionis, ministrandorum usum, cultumq. pertinentes, à nobis concilij prouincialis tertij decreto confectas, atque editas, in sua quisque urbe, diœcesiq. Episcopus seruari omni diligentia curet.

Medici quicunque, uel in urbe, uel in diœcesi sunt, duorū mensium spatio per singulos Episcopos, si id ante non præstiterint, iureiurando obstringantur: quo spondeant, se, quod Pij Quinti Pont. Max. sanctione, de medicis edita, præscriptum est, integrè, inuiolateq. seruaturos esse. Qui iusiurandum præstiterint; ne excommunicationis pœna, concilio prouinciali primò decreta, sed ijs tantum pœnis, illa Pontificia constitutione sancitis, irretiti teneantur, si contra fecerint.

Nec uerò confessarius sacerdos, confitendi tēpus ægrotanti proroget; nisi primùm re cum Episcopo, eouè, cui ille id cura dederit, communicata, prorogationis facultatem, scripto exaratam, ab illo impetrarit.

Casus restitutionis rerum, quæ incertum est, quibus restitui debeant, Episcopo deinceps reseruati sint.

Confessarius sacerdos, quicunque sit, etiam regularis, ne audita sacra cōfessionis testimonium scriptum, aut impressum, manu sua, suoq. sigillo signatum sibi peccata confessis, dare ommittat, tum in Pascha, ut parochis, tum ægrotationis tempore, ut medicis, quod debent, eos præstitisse, planè constet. Confitentium præterea Pascha tempore nomina, et cognomina, ut fraudi multiplici occurratur, in librum certum, notato etiam die, et mense referat: quem librum Episcopo petenti, pro debito charitatis studio, non modo nō deneget, sed promptè ostendat atque exhibeat, tradatuè; testimonij uerò formula certa ab Episcopo præscribatur: cuius exempla, ubi ars impressoria sit, et ubi opus est, typis impressa, quàm plurima unicuique sacerdoti confessario tradantur.

Quæ pertinent ad extremam unctionem, et reliqua erga morientes officia.

QVibus parochis concilio prouinciali secundo permittitur, domi aliquando habere sanctum oleū infirmorum, ij fenestellam in ipsa domo, loco decenti, ac tuto construant; panno serico circumuestiant; ualuis, et claue claudant, ut et in honore, et rectè custodiatur.

Parochus extremæ unctionis sacramentum sicut his ministrare debet, adultis scilicet, periculosè ægrotanti-

bus, propeq. moribundis, ſenio confectis, etiam non ægrotis, in diem morituris; ita iſtis, ne miniſtret, ſæpe pueris, rationis uſu carentibus, mulieribus in partu laborantibus, ad bellum proficiſcentibus, nauigantibus, peregrinantibus, et ijs, qui mox ultimo ſupplicio mulctandi ſunt.

Idem cum pro ægris parochialis uicinia ſua ſemper oret, ſacrificiumq. offerat; tum ſi quem ex ijs periculosè ægrotare uiderit, hoc curet diligenter, ut die, noctuq. ad extremæ unctionis ſacramentum, ei miniſtrandum præſto ſit, et paratus.

Cum autem is ad ægrum, qui à parochiali eccleſia longius abeſt, grauiter, ac non ſine periculo mortis, febri, morboue laborantem, ſanctiſſimum corpus Domini deferet; ne, ubi ad parochiale domicilium ipſe redierit, mortem ille prius obeat, quàm ad extremæ unctionis ſacramentum, eidem miniſtrandum, reuerti poſſit; uaſculum etiam ſacræ illius unctionis ſecum ferat, illamei, poſtquam corpus Domini præbuerit, miniſtraturus: ſi ita pro morbi ingraueſcentis ratione, mortisq. periculo faciendum cenſuerit.

Id extremæ unctionis ſacramentum miniſtraturus, quot commodè poteſt, presbyteros, et clericos adhibere ſtudeat, ſuperpelliceo indutos; qui ipſum, et miniſtrantem, et precantem, pietatis, orationisq. ſtudio in eo miniſterio adiuuent.

Quod ſi plures habere non poteſt, unum ſaltem omninò adhibeat clericum, ſibi miniſtrantem.

Accedat autem, illud miniſtraturus, ſtola, et ſuperpelliceo indutus.

Vas ſacri olei, ne ſinu, brachioue comprehenſum, ſed ſacculo ſerico aptè incluſum, cordula ſerica à collo pendens, piè, reuerenterq. ferat.

Cum acceſſitur, propè ægrotantis lectum, menſam paruulam, ubi commodè fieri poteſt, parari; mappàue candida ſterni curet, ſuper qua, et uas ſit, ubi bombix, ſeu ſtuppa ad abſtergendas unctiones, micaq. panis ad abſterſionem digitorum præparata, et uas alterum aquæ ad manus lauandas, et candela ceræ item parua. Quæ in menſa uas ſacri olei a parte lecto uiciniori ponatur; à laico autem homine ne manu teneatur.

Mulieribus miniſtraturus, renes ne inungat.

Vbi ſacramentum ægro miniſtrarit; dum ille ſermonis, et ſenſuum uſum non amiſit; cum breuibus, et ſuauibus, ardentibusq. uerbis excitare ad deſiderium uitæ æternæ, et ad ſpem de diuina miſericordia concipiendam, ne opportunè deſiſtat; tum, cum propè moribundus eſt, in illius animæ commendatione, quàm maxima poteſt, itima animi pietate, ſtatas religioſas, ſanctasq. preces recitet.

Curetq. toto eo tempore, ut domeſtici ſimul omnes, qui adſunt, pro eo Deum piè precentur.

Vbi hoc officium piè, accuratèq. præſtiterit, ſi æger adhuc uiuit, aut animam agit; ne eidem præſens adeſſe, omniaq. ſalutaria officia præſtare omittat. Si uerò adeſſe aliquando non poteſt, uel quia alijs grauiter ægrotantibus, ſacramẽta miniſtrare neceſſe habet; uel quia neceſſarijs parochialis curæ occupationibus alijs impeditur, tunc ea pietatis officia illi à ſacerdote, ſi quis alius eo loco eſt, ſollicitè præſtari curet.

Ad quod etiam officium, ſibi hoc ſubſidium, cum opus eſt, comparet, ut confratriæ ſanctiſſimi ſacramenti, aut doctrinæ chriſtianæ homines aliquos, parochiali ſua diligentia, ad conſolationis, et ſpei excitandæ officia, aliaq. eiuſmodi, inſtructos adhibeat.

Hoc etiam parochus domeſticos, qui ægroti curam habent, moneat, ut ne poſt extremæ quidem unctionis ſacramentum, quod ei ipſe miniſtrauerit, corporis curam deſerant.

Singulis menſibus, in diœceſi unuſquiſque Vicarius foraneus, et in urbe præfectus regionarius, aut alius, cui id muneris Epiſcopus dederit, à ſuæ regionis parochis de illis perquirat, qui obierint; ijsq. animam agẽtibus, an ipſi præſentes adfuerint; an curæ, et pietatis officia omnia eiſdem moribundis præſtiterint; tũ, ubi opportune in mortuorum agnatos, affinesuè inciderit, parochialium ſacerdotum debitum officium, ab illis diligentius recognoſcat.

Quod ſi eos negligentiores eſſe animaduerterit, ubi primùm illos, ut par eſt, reprehenderit, tum eorum negligentiam culpamuè ad Epiſcopum deferat.

Epiſcopus pro ſua uigilanti cura, in urbe, aut alio loco, in quo ipſe ſit, cum ægros grauiter laborantes, præſertim uita ſpiritualis amantes, pietatisq. laude inſignes, paterna charitate aliquando uiſitare ſtudeat; tum Epiſcopalem benedictionem moribundis impertiat.

Hoc officium quoque diligentius, cum poteſt, ſæpè parochis, ſacerdotibus, religioſis uiris, ægrotantibus, et moribundis item, præſtare idem piè curet.

Parochus uerò fidelibus prope morituris ſuggerat, ut, ex hoc ſæculo, antequam migrent, qui præſertim in urbe ſunt, aut alio loco, in quo Epiſcopus ſit, ad illum, certum hominem mittant, qui eis Epiſcopalem benedictionem petat.

Quæ pertinent ad ſacramentum ordinis.

VBI primùm Epiſcopus, aut parochus aliquem norit, qui uel ſpontè ſe clericali militiæ adſcribi uelit, uel à parentibus adhuc infans deſtinetur; hoc ſedulò curet, ut ille, quò diligentius clericalis diſciplinæ, uitæq. religioſè inſtitutis primum imbuatur, eccleſiam frequentius adeat; functiones, quas clerici obeunt, cæteraq. id generis miniſteria cernat; ipſiq. parocho, uel alij ſacerdoti, quem idem Epiſcopus maluerit, in diſciplinam, curamuè traditus, eccleſiaſticorum hominum conſuetudine utatur. Sicq. multiplici ratione cum paulatim, et clericalis uitæ officijs obeundis, et laboribus ſuſcipiendis, aſſuefiat; tum diſcat etiam, atque animaduertat, quod uitæ genus, ſi ordinis ſacramento initiari uult, ſequi debeat; proindeq. de re tota maturius ante deliberet.

Parochi uerò ſit, illiuſuè, cuius curæ, Epiſcopi iuſſu, traditus eſt, cum quácunque clericalis uocationis in-

ſtitu

stitutionisuè sunt, aliquando monere, ac docere diligenter.

Vt ad ecclesiæ ministerium complures instituantur, qui ab ineunte penè ætate ad pietatem, uitaq. innocentiam, cum litterarum doctrina coniunctam, accuratè instructi, ei sanctè, utiliterq. post inseruiant; illud unusquisque parochus ualde studeat, ut quamplurimos potest pueros, præsertim pauperes, bona indole præditos, qui spem afferant, se sacris initiatos, ecclesiæ ministros utiles fore, ad ecclesiastica uitæ normam accurate erudiat, eosdemq. præterea, cum ante, tum etiam in primis, post susceptam clericalem tonsuram, ac deinceps minoribus ordinibus adscriptos, pro paternæ charitatis studio, optimis moribus, clericali religioni congruentibus, clericaliumq. functionum disciplina bene informet; litterisq. item instruat, eos præsertim, qui ab alijs probatis uiris, artem litterariam profitentibus, ob inopiam, aliamuè causam, cōmodius, diligentiusq. erudiri non possunt.

Eorum autem singulorum mores, studia, litterarumq. progressionē Episcopo parochus aliquando significet; ut suo tempore, uel in seminarium cooptati, uel alia quacunque uia adiuti, pro ætatis ratione, proq. ingenij captu, studijs grauioribus se dedere queant.

Sacræ ordinationes, tum statis solum quatuor anni temporibus, nisi ob urgentem causam, illas alio tempore aliquando, facultate à sede Apostolica litteris data, haberi necesse sit, tum in ecclesia cathedrali, ritu solemni, canonicisq. præsentibus, habeantur. Si uerò quandoque in diœcesano loco habentur, in illius loci ecclesia primaria celebrentur, clero eiusdem præsente, ut decreto Tridentino cautum est.

Sepe illud, facileq. euenit, ut uel hominis mores mutentur, uel, quod de illius uita minus antea notum, atque exploratum erat, id postea aliquo modo patefiat; quo fit, ut, quem Episcopus, superiorué aliquando probarit, dignumq. existimarit, aliquo etiam sacro ordine initiari, illum ipsum post inueniat indignum, neque idoneum esse, cui idem, aut maior ordo conferatur. Quare ut et erroribus, multipliciq. fraudi occurratur; et planè seruentur decreta illa Tridentina, unum, quo uetatur ad superioris ordinis gradum illos ascendere, qui in inferiori aliquandiu, Episcopi iudicio, uersati non sint; quiq. cum ætate, uitæ etiam merito, doctrinaq. maiori non processerint; alterum, quo cauetur, nemini licere ab alio Episcopo primam tonsuram, aut ordinem aliquē suscipere, nisi eius probitas, et mores, ordinarij sui testimonio, primum cōmendentur; Episcopus, aliusuè superior, prout pro sua prudentia, pietateq. expedire censuerit, in primis uideat, ne cuiquam ante, quàm sacræ ordinationis tempus proximè instet, literas eiusmodi testimoniales, dimissoriasuè pro ordinibus, ab alio Episcopo suscipiendis, sine necessaria causa unquam concedat. Neque item ijsdem litteris facultatem det, plures ordines suscipiendi, quàm illos ipsos tantum, quos uno, eodemq. tempore ab eo suscipi uoluerit, ac per sacros canones, conciliaq. licuerit. Præfiniat præterea in illis ipsis certum suscipiendi ordinis, cui quisquam adscribendus est, tempus, menstruū scilicet, uel bimestre, uel longius, ut pro loci distantia, pro aliauè eiusmodi causa opus esse uiderit. Quo præstituto tempore transacto, eas litteras, illo nomine à se concessas, ei in posterum nihil suffragari, nihilq; roboris habere ijsdem literis declaret: quas etiam cancellario Episcopali ab illo, cui concessa sunt, reddi decernat.

Nec uerò aliena diœcesis clerico sæculari, neque ulli omninò regulari, litterarum auctoritate, quas dimissorias, testimonialesuè hic ab superiore, aut ille ab ordinario suo habet, Episcopus ordinem aliquem, uel minorem, uel maiorem, ac ne primam quidem tonsuram, tempore illarum litterarum præterito, conferat. Quòd si nullum ijdem literis spatium temporis præscriptum sit; ne item in sacra ordinatione quemquam promoueat; nisi eas recenter, aut scriptas, aut renouatas, confirmatasuè is afferat; atque ita recenter quidem, ut non amplius duobus, tribusue mensibus ante sacræ ordinationis, qua ille proximè initiandus est, tempus datæ, confirmatæuè sint; si modò, aut loci distantia, aut eius, qui ordinem suscepturus est, diuturna ab suo Episcopo, superioreuè absentia, aliauè id generis causa uetustiores litteras, eiusdem Episcopi iudicio, admitti probariuè non postulet. Id ipsum quoque Episcopus in testimonialibus morum litteris cauebit, quas sua etiam diœcesis clerici, alijuè quicumque eo de genere afferent.

Litteras autem eiusmodi, de moribus testatum facientes, ab aliena diœcesis clericis, regularibusue item, qui ab sua diœcesi, monasterioué proxime aliquandiù abfuerint, sibi afferri, exhiberiuè curet, non solum ab eorum Episcopo, superioreuè, sed ab illo etiam, apud quem proximè manserint, eiusuè auctoritate scriptas, atque obsignatas.

Quod idem à suis clericis præstari iubeat, qui in aliena diœcesi, aliquo temporis spatio, proxime fuerint.

Si uerò qui eo spatio in litteris præfinito, aut si nullū etiam præfinitum sit, duobus, aut tribus post datas, renouatasuè litteras mensibus, ordines non susceperit; tunc litteras illas, uel dimissorias, uel morum testimoniales, eo nomine sibi ab suo ordinario, uel superiore primùm datas, uel recenter confirmatas, renouatasuè, quàmprimùm per loci distantiam potest, eidem per se, uel alium restituat, reddatuè.

Cum autem deinceps ordines suscipere uult, iterum recentes illas ab eo impetret.

Qui item ab suo Episcopo eos suscepturus est, quod ad morum suorum testificationes attinet, à quibus debet, iterum recentes illas ei afferat, exhibeatuè.

Si quis una aliqua culpa, impedimentouè, ut infra irretitus tenetur, ne ad sacram ordinationem, contra sacrorum canonum, et conciliorum præscriptum, accedat, ut ne censuras, pœnasuè canonico iure illis, qui tales ad eam accesserint, constitutas, subeat. Rursus diligentiam Episcopus adhibeat, ne fraude, uel dolo quispiam sacræ ordinationi sese ingerat.

Impedimento irretiti hi sunt.

Minores natu.
Sacramento Chrismatis non confirmati.
Rudes, et ignari.
Criminosi,
Solemniter pænitentes.
Neophyti.
Ebrietati, et gula dediti.
Impudici.
Lapsi post ordinem susceptum.
Periuri.
Vsurarij manifesti.
Infames.
Ratiocinijs obligati.
Serui.
Corpore uitiati.
Insigniter deformes.
Illegitimè nati.
Peregrini, et ignoti.
Bigami.
Irregulares quouis alio modo.
Suspensi.
Interdicti.
Excommunicati.
Amentes.
Morbo caduco laborantes.
Energumeni.
Non examinati, et probati.

Subdiaconatum suscepturus, quo diligentius uitæ perpẽdat rationem, cui se, illum suscipiendo, sanctè obstringit; ac proinde re tota accuratius deliberata, puriori mente, ardentioriq. animi uoluntate, ad rem tanti momenti accedat, priusquam eo sacro ordine initietur, aliquem semotum locum adeat, ubi ab omnibus curis, et occupationibus liber, cum omnis ante acta uita sua peccata, diligenti conscientia discussione, ritè confiteatur: tum in salutaribus meditationibus, alijsq. spiritualibus exercitationibus totus uersetur, duce, et moderatore sibi adhibito, religioso uiro, earum usu perito, quem Episcopus in primis probarit.

In illis autem, uel mense, uel longiori, breuioriuè tẽpore persistat, prout de moderatoris consilio, Episcopus expedire censuerit.

Quas item exercitationes, eodem præscripto, et modo, eo tempore, diaconi, cum ad sacerdotij gradum accessuri sunt, piè ineant, ac præstent.

Nemo titulo seminarij sacris maioribus ordinibus adscribatur, neque titulo item beneficij, aut pensionis, alteriusuè cẽsus, quem ei ad uictum, Episcopi iudicio, satis esse non constet.

Qui maioribus ordinibus initiari uolunt, ij, quod Tridendentino decreto iussum est, inuiolatè planè seruent, ut mense scilicet, aut longiori ante statam sacræ ordinationis diem temporis spatio, prout edicto Episcopali præfinitum erit, ad Episcopum se conferat.

Quoniam uerò prima tonsura, ut cathechismi etiam Romani literis traditur, ad ordines suscipiendos quædam præparatio ijs est, qui Dei ministerio dicandi sint; permultum propterea refert, omnem in illa conferenda, et suscipienda, diligentiam studiosè adhiberi. Quamobrem id quoque ab ijs, qui prima tonsura initiandi erunt, omninò seruari, ac præstari decernimus, nisi aliquando Episcopus aliud ob causam faciendum censuerit.

Præstituto igitur tempore omnium, ac singulorum, tum qui prima tonsura, tum etiam qui maioribus ordinibus initiandi, ad Episcopum accesserint, nomen, cognomen, parentes, patria, ecclesia parochialis, intra cuius fines quisque ortus, atque illa item, ubi proximè habitarit, rectè notentur Episcopi iussu. Ac præterea beneficium ecclesiasticum, pensionè, aut patrimonium, illiusuè generis census, cuius nomine, tituloùe quis sacros ordines suscepturus est. Hæc uerò ipsa, litteris exarata à parocho, ab eoùe, cui Episcopus id negotij dederit, publicè de illis proponentur die festo inter Missarum solemnia in ecclesia, et cathedrali, et propria parochiali, et in illa quoque, in cuius finibus postremò domicilium habuerit, et ubi præterea Episcopus censuerit. Ac quod ad censum attinet, in ea omninò parochiali ecclesia, intra cuius limites maior eius census, siue ecclesiastici, siue alterius generis pars posita est, ut denunciari queat, si qua uel confictio sufficientis census, uel alia fraus subest, uel aliud, quamobrem illud beneficium aliumùe censum non pacificè possideat: uel si qua census illius pars ære alieno, alione modo obstricta teneatur, unde is, deinde initiatus sacris, non habeat satis unde uiuat, cogaturq. propterea turpiter uictum quæritare. Hac adhibita ratione, inquirat diligenter is, cui id muneris Episcopus dederit, de eorum, qui prima tonsura, uel sacris maioribus ordinibus initiandi sunt, natalibus, ætate, uita, et moribus, ac cæteris, quæ oportet, à uiris spectata probitate. Nec uerò is testimonialibus solum, quæ eorundem, qui ordinibus initiandi sunt, nomine fient, uel afferentur, contentus omnino sit; sed aliunde, etiam pro officij sui munere, ea omnia de illis studiosè indaget, ut sibi hoc de genere tota ueritas omni ratione constet.

Quinimo quod ad mores illorum inquirendos attinet, testificatio ab ijs nulla conquiratur, quos sua uita testes ipsi attulerint, nominarintue, si id testimonij genus ab alijs, spectata integritate uiris, rectè haberi queat. Alia præterea omnis diligens cautio, ac ratio in hac ipsa tum indagatione, tum testificatione ab eo, quem huic muneri Episcopus constituerit, adhibeatur.

Litteræ porrò, quibus tota hæc inquisitio, ac testificatio continetur, ad Episcopum rectè obsignatæ ab eo mittantur, cui id ille curæ mandauit. At uerò, ne propter eiusmodi, aliamùe diligentiam, quam pro sui muneris officio Episcopus in eorum, qui ordines suscepturi sunt, natalibus, ac moribus, ceterisq. id genus perquirẽdis adhibuerit, eorum quisquam excusetur, quominus præscriptas sibi de se suisq. cõditionibus, qualitatibusue testificationes certas, infra constitutas, afferat.

Quas testificationes afferendi id tempus illis præstitutum

tutum sit, quo examen subituri, ordinis suscipiendi causa, ad Episcopum conuenient. Quod sane tempus, Episcopali etiam edicto, significandum illis, qui in urbe sunt, feriam scilicet secundam hebdomadæ, statam sacræ ordinationis diem præcedentis; diœcesanis autem, alijsùe ante feriam quartam hebdomadæ, in quam ipsa sacra ordinatio inciderit, constituimus: id uerò, nisi uel pro diœcesis exiguæ, aut amplioris ratione, uel pro numero eorum, de quorum agetur promotione, breuius, aut longius conueniendi tempus, edicto suo Episcopus præscribendum censuerit.

Omnis, quicunque uel primam tonsuram, uel ordines minores, maioresue suscepturus est, ea singula, quæ mox infra ordine statuuntur, de se litteris, legitimè testata suo Episcopo faciat.

Primò se legitimo matrimonio natum esse; aut ob natalium impedimentum, secum dispensatum esse.

Præterea, se, uel origine, uel beneficio ecclesiastico, quod in diœcesi obtinet, uel decennali domicilio, uel alia quauis legitima ratione diœcesanum esse.

Tum à parocho, à ludiq. magistro, ut Tridentina synodus Oecumenica iubet, aut ab eo, quem in quouis studiorum genere audit, aut si in seminario adscriptus est, ab illius rectore, aut ab alijs, quos Episcopus maluerit, obsignatas litteras, afferat, quibus de uita sua disciplina, moribusq. testatum fiat.

Doctrinæ item christianæ scholas se frequentasse, id testimonij afferat, uel à præfecto illarum, in parochiali uicinia sua constituto, uel ab eo, qui omnium id generis scholarum curæ præest.

Hæc præterea testimonia afferet, qui se prima tonsura initiari uult.

Sacro chrismate confirmatum esse.

In ecclesia frequentius, religiosiusq. uersatum esse.

Spe esse, se in clericalis disciplina permansurum; hoc uerò testimonium à parocho, aut ab eo sacerdote habeat, cui ab Episcopo in disciplinā traditus est, postquam clericalis ordinis suscipiendi animum, uoluntatemq. ei patefecit.

Sacram item communionem crebrò per annum sumpsisse.

Licebit tamen Episcopo etiam sine testimonio, tū sumptæ communionis, tum frequentatæ scholæ doctrinæ christianæ ob causam admittere.

Qui uerò aliquo minori, maiorìuè ordine initiandus est, testimonijs præterea, quæ mox supra præscripta sunt, afferat etiam de his, quæ sequuntur.

De prima tonsura, aut de ordine, quem proximè suscepit.

De illius ordinis functionibus, à se præstitis; idq. testificationis habeat à præfecto ecclesiæ, cuius adscriptus est. Nec uerò etiam regularis, cuiuscunque ordinis sit, admittatur, qui hoc testimonium non attulerit à suo superiore.

De habitu clericali, ad prouincialium, diœcesanorūq. conciliorum præscriptum, post ordinem proximè susceptum, à se assiduè gestato.

Quam testificationem à parocho afferat.

De confessione frequētiori, ex decretorum prouincialium præscripto, cuius rei testimonium obsignatum ab aliquo confessario sacerdote, probato ad audiendas confessiones clericorum afferat.

De sacra communione, ut decretis prouincialibus iussum est, crebrius sumpta. Hoc autem testatum afferat, uel à parocho, uel à præfecto ecclesiæ, in qua adscriptus est, uel ab alio sacerdote, qui Episcopi iussu ministrarit.

Qui subdiaconatum, aliumùe sacrum ordinem suscepturus est, scripta præterea afferat, quibus præter cætera testetur.

De se, ex præscripta formula, denunciationes in ecclesia cathedrali, et in alijs locis, per Episcopū cōstitutis, publicè die festo inter Missarum solemnia factas esse.

Aetatem item sanctione Tridentina præscriptam, annos scilicet uiginti duos, si subdiaconatum, uiginti tres, si diaconatum, uiginti quinque attigisse, si sacerdotium suscepturus est.

Censum item, uel ecclesiasticum, uel laicalem, quem, et pacificè possideri, et tantum esse constet, quantum ad uitæ eius sustentandæ usum satis esse Episcopus censuerit, secundùm prouinciæ, uel loci qualitatem. De censu præterea denunciationes, præfinitis supra locis, factas esse, atque ad huius concilij præscriptum.

Quicunque uerò subdiaconus, aut sacerdos creandus est, id præter alia testificationis afferat, se spirituales exercitationes, ad decreti, in hoc prouinciali Concilio editi, præscriptum, præstitisse.

Vt et Episcopo, sacram ordinationem habituro, et ijs, qui ordinis sacramento initiandi sunt, satis temporis detur, quo præstare possint, quæcunque, uel sacri Tridentini Concilij decretis, uel nostris etiam prouincialibus constitutionibus, ante stata illius sacræ ordinationis tempora, in ijs præsertim, qui maiores ordines suscepturi sunt, præstari iussum est; primo Episcopus, statis illis temporibus eam de more solenniter celebraturus, duobus ante mensibus, aut amplius, minusùe, pro diœcesis amplitudine illius habendæ diem litteris indicat; tum edictum, certa uerborum formula conscriptum, publicè proponi, ecclesiæq. cathedralis ualuis, alijsq., ut consuetudinis est, locis affigi, idemq. præterea à singulis parochis promulgari iubeat. Quo edicto omnes quicunque, uel primam tonsuram, uel ordines minores, maioresùe suscepturi sunt, ad sacram ordinationem euocet. Certum præterea, uel menstruū scilicet, uel, quod ad diœcesanos attinet, longius etiā, pro diœcesis amplitudine, spatium præstituat, quo ad se omninò illi singuli, qui prima tonsura, aut aliquo sacro ordine initiandi sunt, ante stata ordinationis tēpora conueniant.

Certam item diem, sacræ ordinationi proximam, edicat, qua primo, qui in urbe sunt, tum rursus alteram, qua diœcesani, qui prima tonsura, aut aliquo ordine initiandi sunt, cum præscripta testimonia afferant, tum stata examina subituri, præsto sint. Reliqua præterea omnia, et singula edicat, et commoneat, quæ uel

à clericis, qui initiandi sunt, uel à parochis, sacræ ordinationis causa p:æstari debent.

Proximo autem post illam edicti promulgationem die dominico, parochi, qui in urbe sunt, tum uerò diœcesani ubi primum litteras indictionis diei sacræ ordinationis celebrandæ acceperint, dominico die, proximè sequenti, in sua quique ecclesia illas publicè proponant, atque affigant, unà cum edicto, de sacra ordinatione, et Episcopi etiam litteris pastoralibus, ex præscripta formula, per nos edenda, aut alia ratione, argumentouè, cum re, quæ sanctè agenda est, consentaneo, prout Episcopus aliquando expedire censuerit.

Quo dominico promulgationis die, ob sacram ordinationem proximè futuram, in singulis ecclesiis parochialibus, ut aliàs decretum est, processio de more agatur, litanijs, supplicationibus publicis, quibus unusquisque secum mente reputans, quàm pauci operarij in messe multa sint, hoc Deum toto corde exoret, ut, qui dominus est messis, ipse mittat operarios in messem suam, ac lumen Episcopo præbeat, ut in ijs deligendis, quos ordinibus adscribat; quos uerò Episcopus delegerit, ope diuina illi adiuti, in sanctitate, et iustitia ei seruiant, eiusdem gloriam omnibus in rebus sibi proponentes. Quod, ut eo nomine Deum populus supplex sæpius oret; id illum singulis diebus dominicis per mensem ante sacræ ordinationis tempus, crebra cohortatione, parochi intra Missarum solemnia præmoneant; at dominico die, illam proximè præcedenti, pastorales etiam illas Episcopi litteras de scripto accuratè iterum recitent; tum præterea, admonitione populum ad illud excitent, ut non modo supplicationes ob eam causam, altero Concilio prouinciali decretas, piè, religiosèq. tunc obeat; sed illis ipsis statis, qui sequuntur, sacræ ordinationis diebus, frequens in oratione purè, sanctèq. uersetur, ut Dei sanctorumq. ope, pijs fidelium precationibus impetrata, et Episcopus ordines ijs conferat, quos utiles operarios ecclesia Dei postulat; et qui ordines suscipient, in dies progressu maiores habeant, in uita, morumq. sanctitate, religione, doctrina, ac prudentia.

Id Episcopus quantum sibi per occupationes Episcopales licet, maxime curet, ut, cum experimentum, examenuè de ijs instituitur, qui ordinibus, præsertim maioribus initiandi, quiq. ecclesiis parochialibus præficiendi sunt, ipse præsens in eo examine adsit.

Quicunque ecclesiasticũ aliquẽ ordinẽ suscepturus est, de eo periculum, experimentumuè fiat, non solum in litterarum scientia; uerum etiam in cantus peritia, ad ordinis, quem tunc suscipiet functiones ritè, rectèq. obeũdas necessaria; tum præterea, si sacro ordini adscribendus est, in usu, ac notitia, quam in recitandis diuini officij horarijs laudibus, precibusq. habeat.

In testimonialibus ordinis, ab unoquoque suscepti, litteris, fiat testificatio etiam ecclesiæ, lociuè pij, cui is tum adscriptus est, ex Tridentino decreto. Nec uerò propterea, quominus alij uel ecclesiæ, uel loco pio, eundem etiam postea ab Episcopo adscribi liceat, uetitum sit.

Stata illa temporum interualla, ordinibus, tum minoribus, tum maioribus suscipiendis Concilij Tridentini decreto præscripta, ne facilè, ac passim sine ullo delectu prætermittantur, omittanturuè. Quod si de ijs aliquid ab Episcopo remitti, dispensarinè contigerit, id in litteris dimissorijs, testimonialibusuè ordinum, adscripta etiam dispensationis causa testatum planè fiat.

Clericus, qui ab suo Episcopo litteris testimonialibus, dimissorijsuè impetratis, ordinem ab alio Episcopo susceperit; mense post illum susceptum, aut longiori pro loci distantia temporis spatio, in eisdem litteris præscripto, testificationem ordinis, quem susceperit, scriptam suo Episcopo afferat; si uerò legitima causa impeditus est, id per alium præstet.

At ubi primum poterit, ipse quoque Episcopum conueniat, ut, et in eorum, qui ordinibus adscripti sunt, librum referatur; et certæ ecclesiæ, si nondũ adscriptus est, ex Tridentino Decreto adscribatur.

Vt et minorum ordinum functiones ad usum reuocentur, et per eos tantum præstentur, exerceanturuè, qui in illis constituti, adscriptiuè sunt, ad Tridentinæ constitutionis præscriptum hæc decernimus.

Vbi fabricæ ecclesiæ, capitula, monasteria, uniuersitates, confratriæ, collegiauè item cuiusuis generis, ac, alij præterea quiuis homines, laicum custodis, aut monachi, uel alio nomine, certis etiam olim huic muneri attributis bonis, fructibus, redditibus, aut alio quouis modo, nomineuè, etiam pro libito suo, constituta mercede, habere, adhibereuè solent, qui ecclesiam custodiat, aperiat, claudatuè, campanas pulset, aliasuè huiusmodi ecclesiasticas functiones obeat: aut alius census est, quauis ratione huic sustẽtationi attributus; eius laici hominis loco clericus deligatur: qui pro ratione ordinũ minorũ, quos susceperit, earum functionum munus præstet; atque is constitutam illi mercedem, aut attributos fructus, redditusuè capiat: qui si satis non sint, illa, uel capitula, uel monasteria, uel collegia, uel alij, ut supra, ad quos ullo modo pertinet, quod deest, suppleant.

In omni uerò parochiali ecclesia clericum talem parochus habeat, ut est canonum iure, et prouincialibus nostris Concilijs præscriptum: si tantem parochus, præ parochialis ecclesiæ tenui reddiru, clericum sibi in altari ministrantem sustentare non potest; neque alij sunt, qui sustentent, populi sit, totam sustentationem, aut partem, quæ deest, subministrare.

Quibus etiam in cappellis, altaribusuè quocumque, uel tituli, uel deuotionis et legati nomine Missæ sacrificium fit, in ijs item singulis certũ aliquem clericum, qui sacerdoti, Missam celebranti, inseruiat, sustentari iubemus. Quamobrem ubi non confratriæ, scholæuè, non monasteria, ecclesiasticæuè fabricæ, aut locorum piorum curatores, neque alij sunt, qui hoc clericalis sustentationis munus ibi præstare ultro uelint, aut, qui iure debeant; pro earundem cappellarum, altariumuè ratione præstetur, si ex tituli nomine in ijs Missa celebratur, eorum sumptibus, qui titulum gerunt: si

ex

ex legato, cuius certa summa sit, mercede ex eo detracta; si ex deuotione, alioue nomine, illorum impensis id praestetur, quorum nomine illud Missae sacrificium fit, siue locorum piorum homines illi sint, siue sodalitates, siue uniuersitates, siue priuatus aliquis. Si uerò cappellae altaris, aut legati, census usque adeò exiguus, ac tenuis est, quo clerici sustentandi onus sustineri non possit, ea ratio ab Episcopo ineatur, ut contributione undique ex ijs cappellis, altaribusuè, quae in eadem ecclesia, uel, si ita necesse sit, etiam quae in parochiae finibus sunt, pro ratione redditnum, uel muneris, facta, huic clerici sustentationi satisfiat. Qui clericus omnibus illarum cappellarum, et altarium sacerdotibus in Missae sacrificio ministret.

Quibus autem clericis, ita, ut supra, prouisum erit, pro ratione minorum ordinum, quos susceperint, ecclesiasticas functiones ijs in ecclesiis, ubi sustentationem capiunt, ipsi praestent. Quibus uero in Ecclesiis tempore ab Episcopo praestituendo non erit constitutus clericus, clericali habitu indutus, qui sacerdoti Missam celebranti ministret, quiq. ecclesiasticas minorum ordinum functiones, illarum ecclesiarum usui, et cultui necessarias, pro ratione ordinis à se suscepti, obeat; in ijs à nullo sacerdote celebretur: nisi rei facultatem ex urgenti causa concedendam Episcopus iudicarit.

Ne uerò laici, neuè disciplinatorum confratres, alteriusue cuiusuis confratriae homines, ne moniales item, ut canone uetitum est, benedictionem, thurificationemuè sibi mutuò neque uero alijs, impartiantur.

Clericus, ne sacerdoti in altari ante ministret, quàm in illius ministerij functione ritè instructus sit, et ab eo probatus, qui in urbe, aut etiam in singulis urbis regionibus, et in unaquaque plebe ceremoniarum muneri, ex secundi prouincialis Concilij decreto, praefectus est.

Nec uerò etiam ecclesiasticus homo, cantoris, sacristae, custodis, clerici, in Missae sacrificio ministrantis, munus, aliamuè ecclesiasticam functionem, in quauis ecclesia suscipiat, nisi illius uniuscuiusque muneris in ea ecclesia gerendi, ab Episcopo facultatem scriptam, quotannis renouandam, uita etiam, ac moribus ab eodē probatus, impetrarit. Qui aliter susceperit, obieritue, qui item aliter, quàm praescriptum est, conduxerit, aut receperit; pro modo culpae arbitratu Episcopi puniatur. De organista item, uel laico, uel ecclesiastico homine idem constitutum, sancitumuè sit.

Minorum ordinum functiones, ac munera à singulis clericis, pro eorum, quibus initiati sunt, ordinum ratione praestentur, quae non solùm Concilio nostro prouinciali primo praescripta sunt, uerùm etiam caetera, quaecunque ex sacrorum canonum legibus, et comprobatis ecclesiastica disciplina monimentis, et ecclesiarum huius prouinciae rationibus, uberius, et copiosius expressa, ordineq. tradita, ad totius prouinciae usum à nobis edentur.

Idq. praeter functiones, quas Episcopus ad eos quauis ratione pertinere decreuerit, uel ad cuiusque ecclesiae dignitatem, utilitatemuè illic imponendas, tribuendasuè censuerit, ut est eodem primo Concilio decretū.

Tabella uerò ex earum omnium functionum praescriptarum ratione, in omni ecclesia cathedrali, collegiata, et parochiali sit: quae in sacristia loco certo, perspicuoq. proponatur, ut clerici adscripti, suas quique functiones nosse, atque exequi ritè possint.

Clericos quoscunque, certae ecclesiae, pioue loco adscriptos, si ab Ecclesia, cui adscripti sunt, clericali statione, sine Episcopi facultate, eaq. litteris exarata, discesserint, ordinum suorum munere, ex eiusdem Concilij Tridentini sanctione, Episcopus interdicat.

Nec uerò propterea quidquam derogatum alijs decretis, poenisuè sit, quae de parochorum, aliorumue curam animarum gerentium, ceterorumq. residentia praestādae, uel absentia cauenda, puniendaue, Tridentinis decretis, ac nostris prouincialibus constitutionibus, et edictis praeterea Episcopalibus cōstituta sunt; quinimmo illis etiam poenis, mulctisuè contra eos agat Episcopus omni iuris ratione.

Episcopus, cum clerum, ut in Concilio prouinciali tertio iussum est, recognoscet, hoc praeter caetera uideat, an in alicuius clerici titulo, censuue ecclesiastico, uel etiam laicali, cuius nomine is ordinibus adscriptus est, quicquam innouatum sit. Siq. uel beneficij ecclesiastici cessionem, uel patrimonij alienationem, uel pensionis extinctionem, aut remissionem factam esse compererit, canonum iure, sanctioneq. Tridentina agat, ut iuridicè recuperetur, restituaturuè quod uel cessum, uel alienatum, uel remissum, extinctumuè, ipsi clerico praeiudicium adfert ad uitae sustentationē: aut si quid alia ratione, pactoue commissum, actumuè est, quod uel decreto Tridentino, ea de re edito, sacrisue canonibus repugnat, uel fraudem facit: contra quoscunque uerò, qui tale quippiam admiserint, idem poenis agat, iure canonico constitutis, ijsdemq. ab synodo etiam Tridentina renouatis.

De beneficiorum collatione, ac prouisione.

QVaecunque, et examinis, et approbationis, et collationis, prouisionisuè ratio, omnisq. alia diligens cautio, in ecclesiis parochialibus, cuiquam ex decreto Tridentino sancita, adhiberi debet; illa ipsa omnis in cappellanijs, ceterisq. beneficijs ecclesiasticis, quocunque nomine nuncupatis, immo uerò in ipsis etiam ecclesiae, uel cathedralis, uel collegiatae portionibus, quibus ab institutione, uel consuetudine, alioue quouis iure, et nomine, onus, munusuè, animarum curae, uel exercendae, uel coadiuuandae incumbit, aut coniunctum est conferendis, in alioue prouisionis eorum modo, teneatur, ac seruetur omnino.

Quod Tridentinis decretis de eo, qui praesentatus est, per Episcopum comprobando, etiam si ad inferiores institutio pertineat, constitutum est; id in beneficijs item, uel simplicibus, uel curatis, uel alijs cuiuscunque generis, in quibus etiam electionis, praesentationis, institutionisuè ius, monachis, alijsuè, cuiuscunque ordinis regularibus, ceterisuè competit, locum habere,

Episcopus

Episcopus meminerit. Quare si qua hactenus institutio, sine Episcopali comprobatione facta comperitur; eam irritam, inanem, ac planè nullam declaret. Ac ne in posterum ita fiat, caueat quàm diligentissimè.

Pro auctoritate, canonum iure, et à Concilio Tridentino sibi tradita, Episcopus, si idoneos non compererit, à patronis etiam quibuscumque præsentatos, ne probet, admittatùe, neue instituat; nec uero eis ullo quouis nomine prouideat; sed planè illos repellat. Idoneos porrò ne censeat, quos experimento examinis interrogationibus deligenter facto, et doctrina, et cantus peritia, et alijs qualitatibus, ad rectè riteq. obeunda munera, ei beneficio, ad quod præsentantur, incumbentia, coniunctaùe necessarijs, præditos esse non uiderit.

Neque illos item, quos pro illius beneficij ratione, legitima ætate, sacrorum canonum iure, Concilioq. Tridentino præscripta, esse, ex legitimo documento, testificationeùe non cognouerit.

Fraudes sæpè per eos committi animaduersum est, qui mandati litteras Apostolicas, quas uocant de prouidendo in forma, Dignum, impetrarint, ad duos, qui illas deinceps exequantur, scriptas, ita, ut, si unus præstituto tempore non exequatur, alter exequi debeat. Ii enim ab uno, quoniam idonei non sint, reiecti, ad alium tacita, quam tulerunt, repulsa, confugientes, beneficij, quod sibi conferri uolunt, collationem non idonei aliquando surripiunt. Quamobrem omnibus, singulisq. notarijs, cancellario, actuarijsq. prohibitũ deinceps sit, ne si eiusmodi delegatæ executionis acta confecerint, eorum partem, nisi de prioris iudicis exequentis consensu, concessuùe, ad canonum præscriptũ edant: sed temporis, in mandati litteris præfiniti, spatio confecto, acta omnia, et singula ab se ob eam caussam conscripta, illis ipsis ad alterum istiusmodi executionis iudicem dent, pœnis propositis, arbitratu Episcopi irrogandis: ut hic quid à priore iudice actum, decretumùe sit, scire possit, ne in beneficio conferendo surreptio, obreptioùe indebitè insit: indeq. propterea lites existant.

Ecclesia parochialis, ne deinceps cuipiam per sex menses commendetur, sed uel titulo conferatur; uel, si iuris patronatus est, præsentatus, electusùe, qui ad illius curam gerendam idoneus, disquisitione de more facta, repertus est, ad Concilij Tridentini præscriptũ instituatur.

Interea uerò dum uacat, ex eiusdem Concilij decreto, Vicarius constituatur, qui illam regat.

Liber conficiatur, isq. in omni Episcopali archiuio asseruetur. In quo libro diœcesanorum beneficiorum cuiusuis generis, cum uacationis certa dies, ratio, modusq. describatur, tum collationes, ac prouisiones, ut uocat, quæcumque sint, uel à Summo Pontifice, uel ab Episcopo, uel ab ullo quouis alio factæ, litterarum, diplomatumue exempla, uel sententia summatim explicata, prout potius esse Episcopus censuerit, in eundem referantur. Itidem seruetur de litteris ordinum, quibus singuli eiusdem diœcesis clerici initiantur.

Capitula uero, et quicumque sint, qui cuiusuis generis dignitates, canonicatus, aut alia quæcumque beneficia obtinent, litteras, diplomata, tabulasue ipsas beneficiorum, quæ quouis etiam unionis iure possident, Episcopo, etiam priuatim postulanti, sine mora exhibeant. E quibus tabulis tum si quid oneris obligationisùe illis inesse apparuerit, tum quicquid aliud expedire idem Episcopus censuerit, id distinctè, explicateq. exscribi iubeat.

Hocq. omne ut ab ijs, ad quos spectat, planè præstetur, idem omni ratione efficiat.

Nemo, cui beneficium parochiale, alteriusùe cuiuscũque generis confertur, approbationis de se, etiam institutis examinis interrogationibus, factæ, litteras, testimoniumùe scriptum exhibere, ab ordinario, cancellarioùe cogatur, cum qui beneficiũ collaturus, aut cuiusuis prouisionis nomine daturus est, ille ipse ordinarius est, qui eum approbauit.

Vt auaritiæ omnis non modo labes, sed suspicio uel minima ab Episcopi domo, atque ab omni etiam ecclesiastico foro tollatur, ne deinceps in beneficijs conferendis, aut quauis prouisione dãdis quicquam ullo cuiusuis generis, ne sigilli quidem nomine, accipi, exigiuè ab ullo liceat; omni prorsus, si qua huic decreto repugnet, consuetudine, et superiorum Conciliorum decreto antiquato, abrogato. Notario tamen, cui pro muneris laboribus certa merces nulla constituta est, aliquid pro opera, quam in litterarum scriptione ponit, accipere liceat, ad taxæ ab Episcopo præfigendæ præscriptum: ita tamen ut pro omni uniuscuiusque beneficij collati, uel prouisionis nomine dati, scriptura à se confecta, alione quouis nomine, uel prætextu, plus aureo nummo ad summum ne capiat.

Ne pro beneficij ecclesiastici possessione adipiscenda, plus quam par est, impensa quis in compluribus instrumentis, eo nomine conficiendis, uel exscribendis faciat, cũ eius bona uarijs locis sita sũt; id propterea decernimus et declaramus liberum esse unicuique, cui beneficium aliquod collatum, aut quouis prouisionis nomine datum est, illius solum ecclesia, altarisùe, in quo beneficij titulus est, et illorum tãtum eiusdem beneficij prædiorum, bonorumùe, quæ ipse maluerit, possessionem capere: modò eam capiat, tabulis publicè à notario confectis.

Beneficium etiam simplex obtinenti, quod ad uitæ sustentationem satis est, si alterum simplex, aut ecclesia etiam parochialis, aliudùe beneficium cuiusuis generis conferatur, ubi is alterius beneficij, cuiuscumque generis illud sit, possessionem pacificam adeptus est, aut si per eum steterit, quominus duobus mensibus, quos à die, quo alterum collatum est, præstituimus, illam adipiscatur, primum ipso iure uacare censeatur; cui uacanti prouideatur, cum ex Tridentini concilij sẽtentia unum, et alterum item ab illo simul retinere nullo modo liceat.

Beneficij quacumque auctoritate deinceps collati, unde satis ad uictum sumitur, possessionem pacificam quis adeptus, si nulla sibi facultate, dispensationeùe

legitima

legitima concessa, beneficij prioris, quod obtinebat, censum exegerit, ea pœna illi sit, ut quod exegerit illius duplum ad Ecclesiæ usum restituat, tum alia ratione etiam mulctetur plectaturùe Episcopi arbitratu.

Vt prædiorum ecclesiasticorum conseruationi consulatur, ac simul occupationibus, usurpationibus, alijsq. fraudibus occurratur, ne clericus quispiam minori ætate, beneficium ecclesiasticum obtinens, cuiquam, etiam quocunque sanguinis cognationisùe uinculo, uel arctissimo sibi coniuncto, illius beneficij bonorum administrationem, procurationemùe, nisi Episcopi concessu, litteris exarato, committat.

Idem præterea clericus, minor natu, beneficij quod obtinuerit, prædiorum, bonorumùe omnium inuentarium ex formula, in Concilio prouinciali primo præscripta, aliquo uiro adhibito, conficiat, quem Episcopus ei constituerit. Alioquin pœnam luat, eiusdem Episcopi arbitratu irrogandam.

Quæ pertinent ad sanctissimum Missæ sacrificium, et diuina officia.

DVm in ecclesia Missæ sacrificium siue cantu, siue absque cantu Episcopus facit, ne interea ab alio sacerdote in ea fiat, quoad ille, sacro peracto, de more benedixerit, nisi aliquãdo secus ob urgẽtem causam permittendum duxerit. Quod institutum, cum Missæ conuentuales ab alijs celebrantur, præsertim festis, solemnibusq. ecclesiarum diebus, ubique, tum maxime in oppidis, pagisue in usum introduci idem Episcopus curabit.

Episcopus omnibus, Missam in oratorio priuato celebrandi facultatibus, hactenus concessis, certos limites, modumq. præfiniat; ita ut præter causas, quas magnas et urgentes is iudicauerit, in ipsis priuatis oratorijs missam celebrari ex facultatibus illis deinceps nõ liceat, nisi hoc fuerit à sede Apostolica indultũ. Quã moderationem diligenter adhibeat item, si quando in posterum eiusmodi facultatem concedendam censuerit.

Ne in oratorio, ecclesiaùe, quæ uel nuper extructa est, uel in posterum extruetur, Missæ celebrandæ facultas detur, permittaturùe, nisi saluo iure, ac plane sine præiudicio ecclesiæ parochialis, nisi ob causam Episcopo quandoque aliter uideatur.

Curandum est omni diligentia, ut salutarem fructum capiat fidelis populus ex laboribus, et officijs, quæ à parocho diebus dominicis, et festis inter Missarum solẽnia, aut diuina officia, uel alia quacumque occasione præstari, etiam ex Tridẽtino Concilio, debent. Quamobrem Concilij etiam Tridentini auctoritate, ut in ecclesiam parochialem frequenter, saltem dominicis, et maioribus festis diebus fideles conueniant, Episcopus eos, quorum pastoralem curam gerit, diligenter, ac sæpius moneat. Litteras propterea, eo de genere ab eodem Episcopo edendas, ac etiam instructiones nostra cura, ad communem prouinciæ usum conficiendas, sæpe populo, prout usu uenerit, parochus de scripto recitabit.

Episcopus in facultate quauis Missarum celebrandarum concedenda, prorogandaùe, uideat ne ab ullo sacerdote plus muneris, quàm ab eo præstari possit, suscipi concedat, aut permittat; tum maxime perpẽdat, si parochus est, qui sibi eam facultatem dari petit, an per hebdomadam possit, et suscipiendo nouo celebrandarum Missarum muneri, et ei, quod in ecclesia parochiali, ex Tridentini, aut primi nostri prouincialis Concilij præscripto, aliauè quacumque obligationis causa iam debet, satisfacere, et alia præterea officia obire, quibus diebus, aut ad festorum celebritatem, aut ad funus, exequiasuè euocatum eò illum conuenire, Missàsq. celebrare contigerit. Quod si per ipsum hæc omnia, singulaq. præstari non posse uiderit, ne potestatem ei faciat noui muneris, eo nomine scipiẽdi, nisi ob inopiam in ecclesia parochiali, diebus ferialibus, rarius aliquanto parochialis muneris nomine, quàm Concilio prouinciali primo iussum est, ideoq. in alia, uel in eadem ecclesia parochiali, alio nomine per hebdomadam, ijs ipsis, scilicet ferialibus diebus, celebrandi facultatem permitti, necessarium Episcopus duxerit: cuius religiosæ conscientiæ id relinquimus.

In litteris concessæ, prorogatæue facultatis suscipiendi, uel retinendi muneris Missam singulis, uel certis, statisùe diebus, aut ex certa obligatione celebrandi, exprimantur, et altaris, cappellaùe, et Ecclesiæ, ubi illud situm est, nomen, et locus, et eleemosinæ emolumentum, quod inde capitur: stati item dies, et numerus Missarum, quas ibi celebrare statis illis diebus debebit ex onere a testatoribus, alijsùe, aut ab Episcopo imposito pro facultate, quam is à iure communi, uel Tridentino Concilio habet. Tum etiam exponatur, si quo alio præterea nomine ipse adstrictus sit, Missam alio loco celebrãdi; idq. etiam à parochialis curæ munere, legati, alteriusùe obligationis causa, quæ in ecclesia item et altari, quibus item certis, uel statis diebus illud præstare debeat, et quantum inde emolumẽti, eleemosynæue consequatur. Tum postremo certũ ei facultati concessæ, uel propagatæ tempus præfiniatur. Nec uerò in illo celebrationis munere ei perseuerare liceat, expleto temporis spatio, Episcopi litteris præscripto, nisi facultas iterum confirmata, renouataq. sit, aut prorogata ad aliud certum tempus litteris item, et ad præscriptum etiam superiorum Conciliorum nostrorum prouincialium.

Quilibet sacerdos, quod suscepit, muneri Missæ sacrificij faciendi, satisfaciat omnino.

Nec uerò cuiquã, qui quotidiano eo munere astrictus quouis modo est, ne semel quidem in hebdomada, ut alibi Missam celebret, id prætermittere ullo prætextu liceat, nisi aliquando eius, cui id cura Episcopus dederit, aut, si nemini dederit, rectoris, præfectiuè ecclesiæ cõsensu sacerdotem alium ante in locum suum substituerit, qui id præstet, quod in ea ecclesia ipse debet. Sin autem certis hebdomadæ diebus, sacerdotes com-

plures

plures in eadē ecclesia ob aliquā cuiusuis generis caussam, rationēue, Missæ sacrificiū facere debent; id ut statis, certisq. ijs ipsis diebus illi omninò præstent, curet planè rector ecclesiæ, aut, si præsertim ecclesia collegiata, uel aliàs frequēs est, alius, quem ei curæ Episcopus præfecerit.

Quod si alij item sacerdotes sunt, qui in illa ecclesia, incertis tamē diebus, munus impositum habent Missæ celebrandæ: tunc idem rector, præfectusuè, cappellanis sacerdotibus uocatis, req. cum eis tractata, certos unicuique dies præscribat, quibus in ea ecclesia Missā celebrent: ut singulis, si fieri potest, hebdomadæ diebus Missarum celebrationes, rectè, atque ordine distributæ, peragantur.

Qui cappellas obtinent, ipsi per se, non alij eorum nomine, Missæ sacrificium, diuinaq. officia, quæ illarum rectores præstare debent, in illis celebrent; si modo uel aliud ecclesiasticum beneficium, quod residentiæ personale munus requirat, non habeant; eoq. impediti, debita ijs cappellis officia gerere non queant; uel earumdem institutione, dotationeuè, aut legato, aut donatione, aut facultate ab Episcopo impetrata, in illis obeundis Cappellani officijs aliena opera, ministeriouè uti possint, uel alia quauis ratione, caussauè impediti sint.

Singula uerò, ob quæ cappellanus aliquis se à debito cappellani officij munere immunem putet, asseratuè, quominus per se ipsum præstet, ab Episcopo cognoscātur, ac probentur item.

Quicumque sacerdos in altari certo Missam celebrare debet, si in alio celebrarit; ne, quod debet, præstitisse censeatur; nisi Episcopi, alteriusuè, cui ille id curæ commiserit, iussu, concessu, permissuue aliquando fecerit.

Si eodem tempore, et in eadem ecclesia Missæ plures aliquando, etiam pro mortuis, celebrandæ sunt, in altaribus ita inter se disiunctis celebrentur, ut sacerdos alter ab altero non perturbetur, neque, si fieri potest, audiatur; sin autem hac de caussa tempus non patietur, eo die Missae omnes, quæ debent, celebrari, in alium potius diem aliquæ differantur, ut huic decreto pareatur, quod ad religiosum cultū illius sanctissimi sacrificij spectat.

Missæ parochialis sacrificium die festo, circiter duabus post solis ortum horis, alijs etiam diebus ea hora, quæ populo uniuerso, pro loci ratione, Episcopi iudicio, magis accommodata erit, in omni ecclesia parochiali celebretur, datis semper ante statis campanæ signis, ijsq. horæ dimidiæ interuallo distinctis, ut in tempore populus conuenire possit.

Si præter parochum alius etiam sacerdos est, qui in ea ecclesia Missæ sacrificium facere debet; id omni die in aurora celebret, ut qui iter facere, uel aliud quicquam, ruri præsertim, agere necesse habent, interesse possint, neque propterea omittant.

Si uero plures sunt sacerdotes, qui ibi, aut in eiusdem parochiæ finibus, Missam celebrent, tunc, ut decretum est prouinciali primo Concilio, unam in aurora, reliquas deinceps debito interuallo distributas, postremā uero, quo tardius potest, prout populo cōmodius erit, celebrent ad præscriptum tabellæ à rectore parochialis ecclesiæ; uel ab alio conficiendæ, cui Episcopus id munus dederit; nisi dies festus sit, quo, excepta illa prima, quæ in aurora celebratur, nullam omnino celebrēt ante peractum Missæ parochialis sacrificium, etiam in ecclesiis, cappellis, oratorijsuè secularibus, etiam scholarum et confratriarum, etiam laicalium, intra fines uniuscuiusque parochiæ cōstitutis, nisi parochus ob caussam, certa præscripta hora, ante facere concesserit.

Quod si die festo etiā per illud Missæ sacrificium, quod in aurora fit, populus à parochiali Missa auocetur; tunc Episcopus illud, etiam festo die, post Missam parochialem fieri, celebrariuè iubeat.

Episcopi uerò facultas, et iudicium sit, id omne, quod ad Missæ celebrandæ horam spectat, pro temporum, locorum, caussarumq. ratione aliter statuere, permittere, ac iubere.

Proinde tabella, in qua certa omnis illa celebrationū distributio, dies scilicet, hora, et altare, tum sacerdos, qui celebrare debet, aptè descripta appareat, in sacristia loco conspicuo proposita, atque affixa sit.

Quo citius, atque exploratius Episcopus sciat, eorum, qui sacri faciendi caussa aliquid piè, uel legarunt, uel dederunt, uoluntati per illos, quorum interest, uerè satisfactum esse; ac rursus si quid ea in re neglectum, aut omissum prætermissumuè est; id opportunè ut fiat, prospicere, cauereq. possit; hæc decernimus, ac statuimus.

In unaquaque ecclesia liber deinceps singulis annis, uel alio certo tempore renouandus, perpetuò sit; in quo, et anno, et mense, et die primùm notato, unusquisque siue parochus, siue cappellanus, siue alius sacerdos, qui quouis obligationis nomine in ea ecclesia Missæ sacrificium fecerit, in singulos dies, ubi id perfecerit, manu sua subscribat; et nominatim breuiter exponat, se illud præstitisse, aut parochialis ecclesiæ, aut cappellæ, legatiuè pij, aut anniuersarij, aut funeralis officij nomine. Cui præterea libro singulis diebus subscribat is, quem in qualibet ecclesia Episcopus statuerit: qui item, si ipse est, qui Missæ sacrificium eo quouis nomine fecerit, ipse item manu sua subscribat, quoties aliquo eo nomine Missam celebrarit.

Is liber tuto sacristia loco asseruetur.

Quibus uerò locis, ecclesiisue Missæ plures, quàm tres quotidie celebrantur, Episcopus præter has cautiones punctatorem etiam secretum, ubi opus esse uiderit, constituere item poterit; idq. secreto etiam, si ita expedire uidebitur, qui iuratus in singulos dies notet, si qui erunt, qui debito Missæ celebrandæ muneri defuerint,

In urbe uerò aliqui ecclesiastici uiri, ab eodem Episcopo probati, in diœcesi item, Vicarij foranei, alijue, ab Episcopo etiam constituti, libros, Missarum celebrationibus notandis præscriptos, sæpe etiam de improuiso recognoscant: inspicientq. præterea notatio-

nes,

nes, per punctatorem occultè factas: ac singulis mensibus, aut tertio quoque mense, cum unoquoque cappellano præstiti muneris sui rationes inibunt; tum etiam illis testimonium scriptum initæ rationis dabunt.

Nec uerò cuiquam cappellano non titulari, qui munus celebrandi certis, statisùe diebus, aut ad certum tempus, aut in perpetuum susceperit, quicquam mercedis, eleemosynæùe ex legatis pijs, aliaùe quauis ratione, à quibusuis soluatur; neque id exigat absque Episcopi, eiusùe, cui id curæ ille dederit, mãdato, eoq. scripto: quod ne detur, nisi pro ratione præstiti muneris, cuius testimonium scriptum ab eo, de quo supra, re ipsa exhibuerit.

Anno autem expleto, uel breuiori temporis spatio, quicquid ob prætermissum celebrandarum Missarum munus, cappellano tribui non debet: id omne fabricæ ecclesiæ præfectis, aut corporis Domini confratribus, in ea ecclesia constitutis, ubi ille Missarum muneri defuerit, aut alijs depositarijs soluatur, ab Episcopo constitutis: ut quot Missas celebrari ab eo prætermissum est, totidem eo nomine ab alio sacerdote celebrentur: aut ad ipsum in ornamentorum, quæ eisdem altaribus, cappellisùe usui sint, apparatum erogetur, prout Episcopus expedire existimauerit.

Vt autem et hoc diligentius præstetur, et sacerdotibus consulatur, qui ob Missæ celebrandæ munus susceptũ, ac præstitum, eleemosynas sibi debitas, magno cum negocio, sæpeq. cum detrimento ab ijs, qui tribuere debent, consequuntur; Episcopus, ubi expedire uiderit, certos aliquos, probatosq. homines depositarios deligat; quorum munus sit, illas exigere, custodire, tum statis temporibus pro ratione supra præscripta, cappellanis sine mora soluere.

Et quoniam qui cappellas, altaria, aliaùe beneficia ecclesiastica in titulum obtinent, quibus Missarum munus aliquod incumbit, nõ ab hæredibus eorum, qui legata pia reliquerunt, uel ab alijs eiusmodi, sed ipsi per se fructus cappellarum, altariumuè suorum exigere solent; cum ijs sequestri ratione, omniq. alio modo Episcopus agat: ut si muneri suo illi celebrandis Missis defuerint, fructuum restitutio locum habeat, eaq. ad præscriptam, ut supra, rationem, pie, utiliterq. erogetur. Quam sequestri, et mulctæ rationem omnes adhibere debent, ut opus fuerit, cum cappellanis quoque illis, qui etiam legati nomine, uel alia eiusmodi causa Missas celebrandas ad certum tempus, uel in perpetuum suscipiunt.

Quæ in ecclesia, pro frequentiori, qui ob festi diei, Indulgentiæue celebritatem, aut ob perpetuum populi, ac præcipuum deuotionis studium fit, ad eam concursu, eleemosyna, et crebrior, et uberior, Missæ celebrãdæ nomine datur; in ea ne cuiquam sacerdoti eiusmodi eleemosynam ob Missæ celebrationẽ, ullo modo, aut prætextu flagitare, ac ne spontè quidem oblatam accipere liceat. Verùm unusquisque sacerdos illam in capsula, certo ecclesiæ loco, aut pro sacristiæ foribus eo nomine collocata, deponendam curet. Cui capsulæ statis illis frequentioris concursus diebus, rector ecclesiæ, aliusùe, cuius interest, aut is, cui Episcopus hoc munus dederit, certum aliquem clericum spectata probitate præficiat; cuius sit illis diebus apud capsulam assidere, tum sigillatim, ordineq. notare, quæ Missarum, aliarumq. precum nomine eleemosyna detur, accipiaturuè, ut pro illius notationis ratione rector, aut sacrista, aut ille, quem Episcopus constituerit, sacerdotibus illius ecclesiæ, alijsùe ad diuina officia concelebranda, eo celebritatis nomine euocatis, statim præscribat: quid pro eleemosyna oblata unusquisque eorum illis diebus præstare debeat, quo plenius eorum, qui obtulerint, uoluntati satisfiat.

Peractis autem diuinis officijs, quæ eleemosyna eo nomine in capsulam coniecta est; illam idem uel ecclesiæ rector, uel alius, ut mox supra, sacerdotibus ita distribuat, ut eorum unicuique partem pro ratione ministerij, officijùe præstiti, ex Episcopi præscripto, congruam tradat. Quicquid autem superērit, e capsula depromptum, apud uirum probum, quem Episcopus delegerit, deponatur; ut, aut in aliam, quæ in eadem ecclesia fiet, celebrationem Missarum pie conferatur: liceat tamen in alias res erogari, necessariò comparãdas ad Missæ sacrificij cultum, decentius in ea ipsa ecclesia peragendum; si ob ecclesiæ inopiam ita Episcopus concesserit. Cuius etiam iussu, in tabellam sacristiæ referantur, si quæ commemorationes eo nomine, pro ijs, qui piè contulerunt eleemosynam, deinceps faciendæ erunt ab ijs, qui in ea ecclesia Missæ sacrificiũ facient.

Qui uerò parochi propè eas ecclesias habitant, ij, iubẽte Episcopo, populum, suæ curæ commissum, diebus præsertim, qui proximè præcedunt, illos certos dies frequentioris eleemosynæ, moneant, ut hac constituta eleemosynas eiusmodi recipiendi ratione, quas eleemosynas Missarum celebrationi dare quisque uelit, eas non sacerdotibus, aut clericis tradat, uel alijs, sed in capsulam deferat, eo nomine constitutam.

Missæ initio psalmus, Iudica me Deus, et in fine euangelium sancti Ioannis Euangelistæ, In principio erat etc. dici ne unquam omittatur; nisi cum aliter in Missarum rubricis notatum est. In cæteris item ne quid addatur, nec uerò detrahatur, ac ne quicquam mutetur: sed ad unguem id omne dicatur, quod in Missali nuper Pij V. Pont. Max. iussu edito præscriptum est. Si quem parochum, aliumuè sacerdotem Missali Romano quod item Pij V. Pont. Max. iussu editum est, Episcopus ad Missæ sacrificium deinceps non uti compererit, à Missæ celebrandæ munere illum, arbitratu suo, suspendat: tum pro culpæ, contumaciæùe ratione, alijs præterea pœnis afficiat.

Vt exploratum sit, an sacerdotes statarum cæremoniarum usum, peritiamq. teneant; ipse Episcopus cum aliquando Missæ sacrificio, quod illi faciunt, alios peritos sacerdotes præsentes adesse iubeat; tum aliquando singulos euocet, eorumq. in Missæ sacrificio ritè faciendo exercitationem, ac peritiam per examen, experiendouè cognoscat.

Quod prouinciali secundo Concilio iussum est, in Missa

conuen

conuentuali, et parochiali, cum corpus Domini eleuatur, signum suno campanæ dari; In alijs Missis id ita præstetur, ut tunc paruulum tintinnabulum, aut à latere altaris appensum, aut e sacristia allatum, à clerico ministro, certis distinctis ictibus pulsetur.

Cum sacerdos ad altare accesserit, Missæ sacrificium facturus; clericus, qui tunc illi ministraturus est, ubi alius non sit, qui tunc hoc officium præstare possit, circumspiciat modestè astantes, et si quempiam animaduerterit marem, uel fœminam incomposito corporis habitu, aut aliàs contra præscriptas regulas, prouincialibus nostris Concilijs, cum iniuria, uel irreuerentia sanctissimi illius sacrificij interesse, moneat grauiter, ut opus erit: neque sacerdos ante Missæ initium faciat, quàm omnes, qui adsunt, quemadmodum etiam Tridentino Concilio cura Episcopi commissum est, decenter composito corporis habitu declarauerint, se mente etiam, ac deuoto cordis affectu, non solum corpore adesse. Missa uerò iam inchoata, si quid eiusmodi fiat; hoc idem officium admonendi itidem ille minister clericus præstet modestè, et grauiter. Si quis uerò ab ijs de eiusmodi monitus non resipuerit, quamprimum eorundem cura deferatur ad Episcopum, ut iure cum eo efficacius agatur.

Clericus sacerdoti, Missam celebranti, ministrans, semper indutus sit superpelliceo puro, et mundo, eoq. non lacero, neque ulla alia ratione indecenti: si contra fecerit, tum ipse, tum sacrista, tum ecclesiæ præfectus, tum sacerdos etiam, qui sibi ministrare permiserit, plectatur, arbitratu Episcopi.

Hostias pro sacra Eucharistia conficienda non laicus homo, nec uero fœmina faciat.

Vrceoli, qui ad sacrificij usum adhibentur, quo distinctius, atque certius aqua à uino dignosci possit, ne è stanno, argento, aliòue metalli genere sint; sed planè, è uitro, eoq. perlucido, aut è christallo confecti, itidem operculum oris habeant.

Caueatur, cum in Missæ sacrificio, quod etiam sine cantu fit, Missalis, aut Euangelistaris liber, aut pacis instrumentum cuiquam, uel Principi, uel Magistratui, uel alij ad osculandum præbetur, ne id munus per laicum hominem, sed per clericum præstetur.

Ea fuit olim uigilantissimorum sanctorumq. Episcoporum religiosa pietas, ut non modo in solemnioribus anniuersarijs celebritatibus, sed ferè in singulis festis, et dominicis, diebus, ijsq. præsertim in Aduentu, et Quadragesima solemniter Missæ sacrificium celebrarent. Quod institutum cum refrigeresceret, aliquando Innoc. Tertius, Pont. Max. uehementer doluit. Cui sanè rei, in prouincia, nobis commissa, prospiciendum, atque consulendum est pastorali cura nostra, iam sanctionibus Tridentinis, auxiliante Christo Domino excitata ad reuocandam, restituendamq. ac studiosè retinendam pristinæ pietatis disciplinam, atque usum. Et si igitur multiplicibus alijs Episcopalibus curis, ijsq. uarijs, et quæ etiam ad continendos in obedientiæ, disciplinæq. Christianæ officijs populos attinent, pluribus hoc tempore Episcopi distinentur; at solemnioribus tamen diebus, quibus religionis Christianæ mysteria celebrantur, in diuinis officijs, sacrisq. solemniter faciendis, illos frequentius, ac studiosius uersari oportet.

Itaque his solẽnibus, festisq. diebus infra ordine præscriptis, quibus, et patrum monimentis, et ueteri rituum, ceremoniarumq. Romanarum codice, eoq. comprobato, et antiqua, religiosaq. nonnullarum huius prouinciæ cathedralium consuetudine, ab Episcopis, prout etiam ipsa christianæ religionis mysteria postulant, solemniter fieri traditum est, Missæ sacrificium solemni, pontificaliq. caremoniarum ritu ab eisdem celebretur.

In sanctissima Natiuitate Domini nostri IESV CHRISTI.
Die solemni circumcisionis, quæ est octaua Domini.
Die solemni Epiphaniorum.
Feria quinta in cœna Domini;
Die sanctissimo Paschæ Resurrectionis.
Die sanctissimæ Ascensionis.
Die sanctissimo Pentecostes.
Die solemnitatis sanctissimi corporis CHRISTI Domini.
Die natalis sancti Ioannis Baptistæ.
Die festo SS. Apostolorum Petri, et Pauli.
Die assumptionis beatissimæ semper uirginis Mariæ.
In solemnitate omnium Sanctorum.
Die festo sancti, sanctæue, cuius nomine ecclesia cathedralis dedicata est: et die præterea festo præcipui patroni ciuitatis.
Die consecrationis ecclesiæ anniuersario.
Die item consecrationis suæ anniuersario.
Die primo synodi diœcesanæ,
Diebus statis, quibus sacras ordinationes solemnes Episcopus habebit.
Diebus præterea alijs pro consuetudine suæ ecclesiæ, tum alijs item, quibus ex graui præsertim causa Missæ sacrificium solemni ritu celebrare eorum unusquisque censuerit.

Quo studiosius autem religiosa sua sollicitudine, sanctissimæq. pietatis exemplis fidelium animos, atque mentes ad religionis christianæ officia Episcopi inflamment; hoc etiam pro pastoralis officij munere curẽt, ut quibus diebus Missarum solemnia in basilica cathedrali concelebrant; ijsdem, quod antiqui instituti, consuetudinisq. fuit, et uesperarum officium, et matutinum solemni ritu ipsi obeant. Tum præterea ijs diebus, ut religiosi cultus exemplo, sic sacra pastorali cõcione, aut sermone intra Missarum solemnia fideles sibi commissos pascere nullo modo omittãt. Fideles uerò quo magis à pastoribus suis religiosæ uitæ exemplis, consilio, spectatisq. uirtutibus adiuuantur; eo uehementius se in omnem bene, sanctèq. agendi partem excitare, tum cumulatius christianæ disciplinæ officia præstare eos oportet. Quare festis his diebus, cum frequentissimi ad Missarum Episcopalium solemnia conuenire studeant; tum e sacra benedictione Episcopali aliquem salutarem fructum, largiente

Domi

Domino, consecuturi, ne ante inde discedant quàm ab Episcopo illam demisso, humiliq. animo, et genibus flexis de more acceperint. Vt id sane omni studio illi præstent; cum eos crebro præmonere, tum graui sermone cohortari parochi sollicitè curent.

Missæ sacrificium cũ solemniter, præterquã pro mortuis, fit, cui Episcopus præsens adsit, canonici, et aliqua illius ecclesiæ dignitate præditi, quo tempore hymnus, Gloria in excelsis, et symbolum item, et alia eiusmodi canuntur, ad Episcopum ordine ueniat, in cuius conspectu corona facta, tunc simul cum eo singulas illas Missæ partes dicãt, pro cæremoniarũ ritu, ac ratione.

QVibus in Ecclesijs cathedralibus dũ uesperarum, aliarumuè canonicarum horarum officia, Missarumq. solemnia ab Episcopo solemniter fiunt; canonici item, quiq. dignitatem obtinent, pluuialia, aliasuè sacras uestes pro libri pontificalis Romani ratione non induunt; in ijs ex eiusdem, et aliorum item de cæremonijs ritè conscriptorũ, probatorumq. librorum præscripto ad usum introducatur, aut intermissus reuocetur ille, Episcopalibus officijs conueniens, pluuialia, aut dalmaticas, aliumuè sacrum uestitum, utpote planetas, certis statis diebus induendi mos. Itaque ubi illa indumenta totidem non sunt, quot pro induentium numero esse deberent, quã primũ ad officiorũ põtificio, solemniq. ritu, ut decet, celebrandorum usum comparentur communi uniuersi Capituli sumptu: nisi iure, aut cõsuetudine, aliauè ratione à sacristia, uel à fabrica, uel à singulis canonicis eũ sũptũ præstare oportere Episcopus cẽsuerit; tũcq. à quibus debetur, planè præstetur tẽporis spatio, quod idẽ Episcopũ præscripserit. In cæteris quoque omnibus, quæ ad cæremoniarum rationem, ritũmq. pertinent, regulæ in libro pontificali, cæremonialiq. itẽ probato de diuinis officijs, pro temporum ratione, ritu Romano præscriptæ diligenter, et accuratè omninò seruentur. Id autem omne præstari, atque in usum omnino introduci, Episcopi cura sit.

Peracto Missæ cõuentualis sacrificio, uesperarum officijs in Ecclesia absolutis, in quibus Episcopus præsẽs aderit, diebus dominicis, ac festis, et alijs item, quibus ex cæremoniarum Romanarum usu, rituq. moris est, solemniter ipse benedicat. Quod sanè etiam præstet peractis solemnibus processionibus, alijsq. id generis officijs.

CVM Episcopus statis præscriptis diebus, quibus debet, uel quia abest, uel morbo, aliauè causa occupatus distinetur, Missam, uesperasuè, aut alia diuina officia solemniter non celebrat, tunc eius loco hoc præstet, qui in ecclesia cathedrali primam sacerdotalem dignitatem obtinet. Hic uerò si aliquando abest, aut impeditus est; is, qui post illum sacerdotalem item dignitatem, uel canonicatum obtinens, alijs dignior non impeditus, adest, id munus obeat.

Episcopo, in urbe etiam, extra ecclesiam cathedralem põtificalia munera obeunti, utpote consecranti, uel reconcilianti ecclesias, cœmiteriauè, aut ordines sacros, aut confirmationis sacramentum, aut sanctissimã Eucharistiam frequenti populo ministranti, aut alia huiusmodi munera pontificalia exercenti, cum is iusserit, assistant, inseruiant, ministrentuè, quicunque ex ijs, qui dignitates obtinent, et de capitulo, ac reliquo ecclesiæ clero eidem, Episcopalia munera in ecclesia cathedrali exercenti, inseruire, assistere, ministrareuè solent, aut debent.

Archidiaconus, etiam si sit sacerdos, uel præbendam etiam sacerdotalem, præter Archidiaconatum, obtineat, Missæ sacrum solemniter Episcopo celebrante, ut et in Metropolitana, et in alijs huius prouinciæ ecclesiis compluribus moris est, suiq. muneris, euangeliũ canat; uel, ubi ex consuetudine id non seruetur, omnino ut Diaconus, diaconalibus uestibus indutus, Episcopo assistat. Archipresbyter autem officio assistentis ad librum seruiat, nisi ex consuetudine Præposito, uel alteri dignitate sacerdotali prædito, id competat. Cui muneri qui sine legitima causa, ab Episcopo approbata, defuerit, distributionibus illius diei, sibi debitis, et grauius ex contumacia eiusdem, Episcopi arbitratu, mulctetur.

Quod religiosi instituti, piæq. consuetudinis fuit, et in compluribus adhuc huius prouinciæ ecclesiis aliqua ex parte retinetur, pontificaliq. libro antiquo traditur, de diaconi, alteriusuè ministri, et chori officio in episcopali benedictione, id ad usum ubique reuocari, pastoralis cura est, cum præsertim ad inflammandam fidelium pietatem, præparandamq. in ea episcopali benedictione attentionem attineat. Itaque diebus Dominicis festisq. cum episcopus benedictionem de more impartiet, diaconus, uel alius minister, ad quẽ de more pertineat, cuiue Episcopus iusserit, ad populum conuersus, his cantu solemni pronunciandis uocibus præeat. Humiliate uos ad benedictionem. Tum a choro respondeatur. Deo gratias.

In maioribus autem solemnitatibus aliquanto id solemnius præstetur, ritu scilicet, qui in antiquo libro pontificali ita præscriptus est, ut chorus primò dicat: Princeps ecclesiæ pastor ouilis, tu nos benedicere digneris. Tum diaconus respondeat: Humiliate uos ad benedictionem. Post, clerus humili uoce concinat. Deo gratias semper agamus. Demum episcopus solemniter benedicturus, dicat præscriptas pro temporum ratione orationes, quæ ex libro antiquo pontificali descriptæ, edentur.

QVOD ex Felicis Quarti, Pontificis Maximi sanctione in concilio prouinciali tertio decretum est, episcoporum prouinciæ consecrationes quotannis solemniter celebrari; id ita deinceps præstari decernimus.

Die anniuersario consecrationis, si Dominicus, uel festus sit, Episcopus solemni celebritate de eo Dominico, festoue die Missam celebret, adiunctis pro se orationibus, in Missali Romano, nuper edito, præscriptis.

Si uerò consecrationis anniuersarius dies in feriam, aut festum simplex cadit, Missæ sacrificium solemne de consecratione, prout in Missali Romano, faciat.

Quo consecrationis die Episcopus exemplum etiam

sequatur; atque amplectatur, sanctissimorum episcoporum, pontificumue, qui suscepsi muneris curã, onus, et sollicitudinem in memoriam reuocantes, anniuersario eo die non solum sacrificio religiosisq. precibus diuinæ bonitati gratias agere non destiterunt: sed concionibus, pastorali charitate plenis, clerũ populumq. expositis multiplicis suæ curæ partibus, excitare noluerunt cùm ad opem, sibi à Deo implorandam, tum ad omnia religiosæ pietatis officia colenda.

Vtq. consecratio Episcopi à sacerdotibus, etiam sacrificijs, et a reliquo clero pijs precibus recolatur: in calendario anniuersario, die suo, notetur: tum populo etiam, ut moris est, denuncietur, ut is quoque sanctius illum diem ueneretur: tum pro charitatis officio, quo erga Episcopum et patrem esse debet, uehemẽtius excitetur ad preces, pro illo pie adhibendas.

QVOD pij religiosiq. instituti in ecclesia fuit, quemadmodum ex sanctorum patrum monimentis, ex antiquo cæremoniali codice accepimus, ut nocte Natalis Domini Missa, quæ in aurora celebratur, sicut illa in media nocte, et altera in die ipso Natali caneretur; eadem in omni prouincia nostra cathedrali, et collegiata ecclesia, sub auroram etiam canatur, præsente omni clero, qui diuinis officijs interesse solet, aut debet. Quicumque defuerit, illa distributionis medietate mulctetur, legitimo impedimento cessante, quam proportionabiliter amitteret, si à Missæ sacrificio solemni, quod media nocte fit, abesset. Idem quoque præstetur in parochiali quacunque ecclesia, ubi aliæ duæ eiusdem diei Missæ canuntur.

QVibus diebus, ex Missalis Romani rubricarum præscripto, in ecclesijs, cathedralibus, et collegiatis Missas duas conuentuales celebrari oportet, eæ ambæ canantur, tum cantu item celebretur, si quæ præterea alia Missa eodem, uel alio die ex consuetudine, legatõue pio aut alio iure ibi cani debet. Quod si Capitulum præstare omiserit, neglexeritue; non solum illius diei, in quo huic muneri defuerit, uerum alterius etiã diei distributionibus mulctetur; et alio die suppleantur omissa.

DIebus Dominicis, festisq. alijs, quibus officium duplex peragitur, canonicus hebdomadarius, dum uesperarũ officium obit, celebratue, pluuiale induat; tum etiam duo ecclesiæ ministri pluuialibus induti adsint, eaq. munera præsteat, quæ præstari moris est.

Iisdem præterea diebus, diuina singularum horarum canonicarum officia, psalmi scilicet, hymni, antiphonæ, responsoria, et reliquæ horariæ preces, non uerbis recitentur, sed stata modulatione canantur. In matutino tamen officio, et prima, si ita Episcopo uidebitur, præterquam in anniuersarijs festorum dierum solemnioribus celebritatibus, canora, distincta tamen uocum pronunciatione psalmos dici liceat; at hymni, antiphonæ, responsoria, et reliqua eiusmodi, tum præterea psalmi ad laudes stata omni cantus modulatione omnino pronuncientur.

Vbi uero, uel instituti, uel consuetudinis est, festis diebus, matutini etiam, uel primæ psalmos, aut alijs præterea ferialibus diebus reliquarum horarũ psalmos, et omne officium cantu præstari: illud institutum, consuetudinemue perpetuo retineri iubemus. Si uero quid aliquando inciderit, quamobrem diuina officia diutius, quem temporis ratio postulat, protracta sunt; tum Episcopi concessu, iussiuè, horaria sexta, et nona officia, si minus stato cantu possunt, uerbis solum, distincte tamen, et in choro pronunciari, et præstari licebit.

Festis uerò, Dominicisq. diebus, et alijs, quibus concio, aut solemnis processio, aut sacra ordinatio habetur, si matutinum officium media nocte non dicatur, ita saltem anticipata episcopi iudicio hora inchoetur, ut et aliarum deinceps horarum officia, et Missas singuli sacerdotes, et Missam conuentualem collegiatim, tempore suo, ex instituto, peragant, et cõcioni interesse possint.

QVod de Assistente, pluuiale induto, in concilio prouinciali primo decretum est, ità dumtaxat locum habere decernimus, ut Episcopo, et alij, episcopalibus insignibus utenti, is adhibeatur; alij præterea nemini.

DOminicis, et festis, et alijs item diebus, quibus officium duplex peragitur, canonici duo, unus, qui diaconale, alter, qui subdiaconale ministerium præstet, canonico sacerdoti, Missam conuentualem celebranti, ministrent. Sicubi uero alijs etiam diebus per canonicos id præstari solet, id deinceps etiam seruetur perpetuò. Vbi uero præ paucitate canonicorum, illis canonicis duobus in Missæ conuentualis sacrificio ministrantibus, numerus eorumdem, qui in choro adsint, congruus Episcopi iudicio non erit; liceat eidem Episcopo alios duos non canonicos statuere, qui illis duplicis officij diebus, qui tamen ex precepto, consuetudineue non coluntur, loco canonicorum, diaconale, et subdiaconale ministerium obeant. Omnino autem diebus etiam ferialibus diaconus, et subdiaconus, dalmaticis induti, Missæ inseruiant in cathedralibus, et collegiatis ecclesiis quibuscunque, nisi ubi Episcopus censuerit, ministrorum numerum adeo exiguum esse, ut id fieri non possit. Cuius item Episcopi ius sit decernere, qui munus huiusmodi præstare debeant, si modo illud iam attributum perpetuo ex institutione, uel consuetudine non sit.

DIgnitatem obtinenti, et canonico item, et alij cuicumque chori officijs adstricto, almutiam, superpelliceum, cappam, aut aliud canonicale, aut proprium sui ordinis uestimentum, pro temporis, uel diuini officij, quod obit, uel pro sui in ecclesia, colorõue muneris ratione, non induto, distributio statæ canonicæ horæ ne detur, in qua hic, illeue sine eiusmodi indumento adfuerit.

NE quis canonicus, dignitateue præditus, aut ecclesiæ cuiusuis minister, clericusue quicumque, dum horarijs diuinarum precum officijs interest, aut processiones, funera, uel functiones ecclesiasticas obit, superpelliceo, alioue sacro indumento indutus, chyrothecis etiam manus induat.

Hora sexta, et nona item officia diuina, ante, aut post Missæ conuentualis sacrificium, pro ratione temporũ,

et officij diaini, ad praescriptum rubricae Missalis Romani celebrentur; nisi aliquando urgens causa incidat, qaamobrem illo alio tempore, quàm praescriptum est, ia choro tamen, celebrari, peragiq. Episcopus iasserit.

QVIbus ia ecclesiis diuinum canonicarum horarum officium de beata Maria Virgine recitari, aut solet, aut debet, earum clerus aniaersus illud in choro praesens pariter recitet, atque officium, quod de Domino dicitur; id uero ita, ut singulas horas canonicas unius officij, cum singulis alterius, ex breuiarij Romani praescripto, ordine coniungat.

Quicunque ab unias horae officio de beata Maria abfuerit, distributione illius horae perinde mulctetur, ac si ab horae eiusdem officio, quod de Domino recitatur, absuerit.

CAlendarium, quod ex concilij proaincialis primi decreto pro certa diuini officij recitandi ratione, quotannis edi oportet, si minus constat, a qao confici, ediue debeat; Episcopus deligat, constituatue, qui hoc praestet, neque id cuiquam recusare liceat. Ita aerò, a quo debet, in tempore conficiatur, ut et mẽse saltem ante Natiaitatem Domini ia lucem emissum sit. Ante uerò quàm prodeat, Episcopo tradatar, qui recognoscat, aut ab aliquibus, quos eius rei peritos delegerit, recognosci iubeat.

DE Sancto, cuius sacrum corpus, aut caput, aut brachium, aut crus, aliaue sacra reliquiae, Episcopi indicio insignes, asseruantur, daplex officium fiat, in ea tã tum ecclesia, ubi reconduntur: nec uero in alijs, nisi regulis Breuiarij Romani id praescribatur; aut alia causa grauis Episcopi iudicio insit.

De sanctis item, qaorum altaria ia aliqua ecclesia sunt, duplex in ea tantum ecclesia fiat; idq. tanc solum qaando scilicet ex antiqua, probataq. consuetadine, uel iusta alia causa Episcopus censuerit faciendum.

De ijs, qui beati dicuntur, neque sedis Apostolicae auctoritate in sanctorum numero adscripti sant, horarium diuinarum precum officium ne fiat; nisi consulta eadem sede Apostolica, facultateq. litteris pontificijs concessa.

EPIscopus pro temporum ratione, ac uicissitudine certam horam, certumq. internallum pulsandis campanis praescribere curet, quibus diuinorum officiorum significatio detur. Quae certa, internallisq. distincta pulsationis ratio ia tabella edita ordine notetur; ut et urbanis, et diaecesanis ecclesiis usui recte accommodata, ubique eadem ad praescriptum eiusdem Episcopi seruetur.

OFFIcia diaina, sicut alia semidaplicia sunt, quaedam duplicia, alia simplicia: ita pro eorum ratione, certã regulam in ijs singulis celebrandis adhiberi oportet. Quare Episcopus duobus de Capitulo, quorũ alter ab ipso, alter a Capitulo deligatar, alijsq. ecclesiasticis hominibus ritaum scientia, et usa peritis, quos ipse delegerit, in consilium adhibitis, cantus modulationẽ, luminum numerum, et qualitatem, uestium apparatum, campanarum sonum, ministrorumq. rationem pro illorum ritu praescribat, ia ijs scilicet, quae adhuc concilijs prouincialibus praescripta non sunt, donec alio tempore in concilio prouinciali certa eorum ratio statuatur, ut et rite, et diuino cultui congruenter omnia praestentur.

Qaaecumque uero aut in hoc, aut in superioribus concilijs prouincialibus de festis duplicibus seruari iussum est; ea in ecclesiis, rita Ambrosiano utentibas, cũ pro illius ritus ratione nulla sit simplicis, aut semiduplicis, aut duplicis officij distinctio, sed tantum solemnis, aut non solemnis, in festis ijs locum habeant, quae licet ex praecepto, consuetudineae non colantur, officio tamen solemni celebrari in calendario, aut breuiarij rubricis praescribetur.

SICVT sancta mater ecclesia pro temporam, officiorumq. ratione, sacrarum uestium apparatum, ornatumq. coloribus distinctum esse uoluit; ita, quemadmodum etiam Missalis Romani rubrica praescribit, in omni ecclesia et altare, et sacerdos celebrans, siq. solẽniter fit, diaconi etiam, et subdiaconi, et alij eiasmodi ministrantes sacro uestium amictu, ut pro ecclesiarum facultatibus fieri potest, induantur: qui, colore, distinctus, diuinorum officiorum ritui, et temporum rationi conueniat.

CVM clerici desunt, qui cantorum in diuinis officijs partes praestent, ita ut laicos homines ad id muneris aliquando mercede conduci, adhiberiuè necesse sit; tũc ij non solum in Missa solemni, et diuinis officijs, id quod in compluribus huius prouinciae ecclesiis, usu seruatur, sed et ia processionibus, et in funeralibus, et in alijs ecclesiasticis actionibus, ad qaas uel ia ecclesia, uel foris adhibentur, cum id munus gerunt, habitu clericali superpelliceoq. decenti, ad conciliorum prouincialium praescriptum utantur: uita praeterea, et moribus ab Episcopo, scripto ante probati sint. Nec uerò contra quàm praescriptum est, cuiquam laico in ecclesia musici, cãtorisuè munus illis diuinis, ecclesiasticisuè officijs, aut in ecclesia, aut foris concelebrandis committatur: nec rursus ille suscipiat, geratue, poenis mulctisuè propositis arbitratu Episcopi.

Eas autem poenas luat, tum qai susceperit, tum qui cõmiserit, dederit, conduxerit, permiseritue; quicumque sit, siue Capitulum, siue fabricae administratores, siue rector ecclesiae, siue cõfratriae praefecti, siue alius quispiam, ad quem id pertineat.

TRiduo illo hebdomadae sanctae, quo ex sancta ecclesiae Romanae consuetudine strepitus, et fragor fieri solet ad significandam in Iesu Christi passione illarum rerum omnium commotionem, is semel tantum post extremã matutini officij orationem adhibeatur, ad rubricae Romanae praescriptum.

Cura aero sit eorum, qui ecclesiis praesunt, cauere, ut a populo religiosa pij, moerentisq. animi meditatione, ille fiat.

PRaefectus chori, ubi ex antiqua, probataq. ecclesiae institutione nominatim nemo est, neque alius item, quẽ huic muneri Episcopus praefecerit, eiasmodi officio

fungatur, ut primo Concilio prouinciali cauetur, qui digniori chori loco sedet: id uero, quoad alium ei muneri Episcopus arbitratu suo praeposuerit. A quo officio quandocumque eum amouere, tum rursus confirmare Episcopo liberum sit. Qui autem ex antiquo probato instituto gerit, si ei curae, ac uigilantiae minus aptum, aut negligentem, aut aliàs non recte, utiliterùe munus suum praestantẽ animaduerterit, illum amouendi, et eidem muneri, illius loco, alium praeficiendi, ius item, et facultas omnis eidem Episcopo libere competat.

De procesſionibus.

CVm supplicationes publicas, solemnesq. fieri opus erit; primum earum causa processiones agantur, deinde Missa solemniter celebretur; nisi aliter ob causam Episcopus aliquando iusserit. Clerus etiam regularis, piarumq. confratriarum homines, populus denique omnis, cum ad ecclesiam, ubi supplicandi causa statio fiat, processerint, inde ordine item redeant ad ecclesiam, unde discesserint; ut etiam primo Concilio prouinciali decretum est, nisi Episcopi praescripto in ecclesia, ad quam uentum est, processio absoluenda, et dimittenda sit: tuncq. inde ad suas quique ecclesias, benedictione Episcopali, aut missione de more facta, collegiatim cruce praecedente abeant licet, peractis ante supplicationum, prout ritus est, solennibus precibus, atque orationibus.

Quae uerò in hoc supplicationis munere, precum, et orationum officia in ecclesia, ad quam itum est, quacumque illa sit, peragenda sunt; a Capitulo cathedralis, in dioecesi autem, a clero primariae saecularis ecclesiae, non illius, ad quam supplicandi causa processum est, rite praestentur, nisi antiqua consuetudo aliud suaserit.

Missae item sacrificium, cum ibi faciendum est, illud a Capitulo, cleroue cathedralis, et in dioecesi, primariae saecularis ecclesiae solemniter fiat.

Quo tempore reliquus clerus discedat licet, missione solemniter facta, ut in suis quisque ecclesiis conuentualem parochialemue Missam concelebret: nisi aliter quandoque Episcopus iusserit.

CLero, ad ecclesiam conuenienti, processionis, supplicationis alteriusùe eiusmodi officij causa, locus aliquis ecclesiae illius ample quantum potest, patens, constituatur; ubi simul uniuersus, si potest, alioqui collegiatim saltem unusquisque ordo conueniat, et tacite precando consistat, donec illas obeat; ne per ecclesiã uagetur, aut quidquam aliud admittat, quod Concilio prouinciali secundo uetitum est.

Clericorum uerò sit, hostiarij functiones in ecclesia cathedrali obeuntium, ecclesiasticos homines, supplicationum, processionumùe causa in eum certum locum congressos, si quos uagantes, deambulantes, colloquentesùe animaduerterit, Episcopi auctoritate prohibere: tum etiam contumacium nomina ad eundem deferre.

CONstituat Episcopus certos homines, qui clerum, ad supplicationes procedentem, dirigant; tumq. aliquando, cũ opus est, eundem subsistere moneant: tum etiã, qui populum in ordine consistere, mulieres uelatas incedere, aliaq. eiusmodi opportune in ipsa etiam uia moneant, praecipiant, atque, ut seruentur, efficiant omni solicitudine.

In omni processione, in illa praesertim, quae solemni die corporis Domini agitur, clerus saecularis, superpelliceo mundo, candidoq. indutus, ut adsit, praemoneatur.

CVM ad processionem clerus uocatur, quid psallendũ, quid canendumue ei sit, ut opportunum erit, significetur.

Canant omnes: cum uerò aliquot canentibus, alijs canere non licet: qui bini incedunt, submissa uoce, psalmum, hymnum, antiphonam, precemùe piam, inter se dicant, supplicationi, quae fit, mysterioue conuenientem.

Clerici omnes saeculares, et regulares, et qui in basilica cathedrali dignitates obtinent, bini semper procedant: neque item inter eos ullo modo laici homines quocumque gradu sint, interiecti incedant; neque itẽ inter Episcopum, et eosdem laicis locus sit.

Quicunque in processione erratum contra tabellae praescriptum commiserit; pro praescripta ratione punctator sigillatim, nominatimq. illum notet.

SAcrarum imaginum insignia, uexillaue cleri, ne laicus homo in processione praeferat: ubi clericus quisquam est, qui hoc munus praestare possit.

IN omni ecclesia, unde ad statas processiones clerum, populumq. egredi solemne est, ubi primum procedendi initium fit, campanarum omnium pulsationes solemniter tamdiu adhibeantur, quoad inde clerus uniuersus in processionis munere egressus sit. Idemq. cum a processione reditur, praestetur. Itidem in ecclesiis fiat, quae in uicinia sunt, ubi processio agitur.

MVsicis uerò cuiusuis generis instrumentis in processionibus sonari, ne ullo modo permittatur.

IN supplicationibus, processionibusue, quae summi Pontificis, Episcopiue iussu in exteriori, aut interiori ecclesiae circuitu aguntur, canonicis, et alijs chori ministris, qui distributionum quouis modo participes sunt, tantum ex communi residentiae censu distribuatur, quã tum ipsis dari solet, cum in choro praesentes horae tertiae officio adsunt. Si uero pro feriae, festiq. ratione, quo processio agitur, non in circuitu ecclesiae, sed per urbem, oppidumue illa fiat, agaturue; triplum detur. Quae omnis distributionum portio detur ijs tantum scilicet, qui illas praesentes obeunt.

Quod ad alios autem clericos attinet, qui processioni, supplicationiue interesse debent; nec uero distributionum participes sunt, cum ijs Episcopi arbitratu, certis mulctis, poenisùe agatur.

QVOD in multis huius prouinciae locis religiosae consuetudinis est, retinere, aut, sicubi non est, introducere Episcopi studeant, ut omnes, tum mares, tum foeminae sacro solemnitatis sanctissimi Corporis Domini, religiosoq. die, eam processionis celebritatem non e fenestris,

uestris, neque omnino è superiori loco inspiciant, sed eam prosequantur, omni piè, religiosaq. uenerationis studio.

Itidem praeterea curent de alijs publicis processionibus, cum illas omnes populum supplicem prosequendo pie obire institutum sit.

SI quae eleemosynae, panis, aut uini, aut aliorum ciborũ, certo constituto tempore, pij etiam legati iure, alione quouis nomine distribui debent; earum distributio, ne processionum supplicationumue tempore fiat: quo minus illa comessationibus, crapulisùe occasio praebeatur: sed illis peractis id agi liceat.

VNusquisque Episcopus pro solemnium processionum, et eiusmodi actionum ratione decernat, tum qui e clero, tum quibus diebus, pluuiale illis obeundis induãt. Interea uerò mos, et usus Metropolitanae ecclesiae hoc in genere seruetur.

IN Missae etiã solemni sacrificio, processionibus, et alijs eiusmodi sacris actionibus cautio sit, ut ad ecclesiasticas functiones quas in illis praestari oportet, cuiusmodi sunt, et cum corpus Domini in Missa eleuatur, cereorum accensio, et sustentatio, et cleri in processionibus item disponendi, dirigendiuè ratio, et id generis alia, laicorum hominum opera, ministeriumue ne adhibeatur: sed in ijs, alijsue eiusmodi generis functionibus obeundis praesto sint sacristiae custodes, clerici, tũ magistri chori, uel ceremoniarum adiutores, aliiq. ecclesiastici ordinis homines, quorum ministerium ecclesiasticarũ rerum usui, functioniue addictum est, tum alij item clerici, quibus ea munera Episcopus assignarit.

De funeribus, et exequijs.

SIcut Episcopus dum in uita est, sanctae pastoralis sollicitudinis studio debet saluti animarum inuigilare; ita illud cum omni ratione coniunctum est, ut, post eius obitum ecclesiastici ordinis homines, et laici itẽ, quorũ curae, gubernationiq. pastorali praefuit, grata, piaq. memoria episcopales uigilias, ac labores, quibus ille in eo munere gerendo perfunctus est, prosequãtur, pro illius anima in primis Deum religiose precantes. Quamobrem praeter ea, quae de Episcoporum exequijs primo Concilio prouinciali sancita sunt, hoc etiam decernimus, ut parochi, et sacerdotes singuli, tum urbani, tum dioecesani, ubi primum de obitu Episcopi sui nunciatum est, nouem singulis post eum nuncium diebus, quibus per ecclesiastici officij ritũ potest, Missam de mortuis pro illius anima celebrent: aut saltem statam pro defuncto Episcopo orationem dicant, ut in aeterna recipiatur tabernacula. Capituli uero sit, de Episcopi obitu, dioecesanos parochos certiores quamprimum facere, eosdemq. huius officij monere.

Populus itidẽ pro paterna sollicitudinis, charitatisq. officijs, quae ille uiuus pro omnium salute praestitit, hoc communi parenti mortuo reddat, ut religiosis precibus, alijsq. pijs suffragijs illius animam adiuuet. Ad quam sane rem suum quisque populum parochus cum usu uenit, ijs praesertim nouem diebus hortetur accurate, ac diligenter.

NE cuiquam ex ulla cuiusuis ordinis ecclesia mortui cadauer, perpetuae sepulturae traditum, asportari liceat, nisi facultate ab Episcopo impetrata, eaq. litteris nominatim exarata.

PArochus, intra cuius parochiae fines, aliquis alienae parochiae occisus est, eius cadauer libere aliò transferri nullo praetextu prohibeat: nihilq. ea de causa accipiat. Si uerò translatio ea cum funere fit, liberum ei sit, uti iure suo.

Funeribus, defunctorum officijs anniuersarijs concelebrandis, cum rector ecclesiae praeter clericum ministrum suum, alios etiam sacerdotes, clericosue, quorũ ministerio, operaue utatur, accersere, adhibereue necesse habet, hoc ordine, nisi aliud defunctus haeredesùe illius uoluerint, illos euocet, primo scilicet, si quos habet, illius animarum curae gerẽdae quouis modo socios, collegas, adiutoresue, tum illius ecclesiae titulares, uel canonicos, uel chori ministros, uel demum cappellanos item, deinde clericos alios ecclesiasticae functioni, officioue in ea ecclesia addictos, adscriptosue, tum praeterea alios, quos mortui haeres, aut is, cuius interest, accersiri, euocariùe maluerit. Nec uero plures adhiberi ullo praetextu etiam huius decreti liceat, quã ille uelit, uel sacerdotes, uel alios, etiam clericos tantum, puerosùe clericali uestitu indutos, etiam quos illi euocati secum duxerint; neque rursus ad eleemosynae, emolumentiue cuiusuis generis, eo nomine percipiendi, partem ullam, neque denique ullum non uocatum admitti.

Illud Praepositi, Archipresbyteri, parochi, rectores, et alij quicumque clerici caueant, ne ad funus ducendũ, aut officia pro mortuis celebranda alios pro se mittãt, emolumentum, aut eius partem ipsi percepturi; neque secum pueros, aut clericos ea spe perducant, mittãtue, ut eleemosynae, quae illis data erit, participes ipsi sint; nec sane uero ullam eius partem ullo quouis praetextu, etiam sponte oblatam, capiant; neque item qui mittuntur, plus capiant, quàm si proprio solum nomine uocati essent.

FVneris quicumque euocati sunt, conueniant, ut nulla interposita mora ad illud procedatur.

CAVtio sit, ut ne simplices homines quicquam superstitionis causa apud mortuum in feretro, aut in eius manibus ponant, aut aliud, quod superstitionis speciẽ praeseferat, aut suspicionem habeat, committant.

VBI ex nostra in Concilio primo prouinciali edita constitutione palliũ ad cadaueris feretriue tegendi usum, quacumque ratione comparatum est, omnibus illud gratis accommodetur: ubi uerò paratum nondum est, parochialis uiciniae hominum, non ecclesiae rectoris sumptibus comparari decernimus.

Sin autem neque illi parent, neque mortui haeres item; sine pallio cadauer efferatur, quousque id praestetur.

CAdauer cum effertur, uia procedatur, quae à domo ad ecclesiam recta, ac breuis sit: si uero usque adeo breuis, et compendiosa est, ut ordines eorum, qui funus comitantur, intra illius fines contineri non queant, tunc

nia paulo longiori funus ducatur, idq. iussu, concessuuè sacerdotis, qui funeri praeest.

OMnes, tum qui dignitates obtinent, tum canonici, etiã Metropolitanæ, et cathedralis ecclesiæ, tum alij præterea quicumque clerici, quibus in funere candelæ, aut cerei, intortitiaùe dantur, eas, eaùe accensa in funere manibus ipsi deferant.

SERmo si quis in funere habebitur, non domi, aut alio eiusmodi loco, sed in ecclesia habeatur.

NE cænotaphijs, aut, quas uacant, tumbis, pallia altarium adhibeantur.

ELEEmosyna, quæ clero ob funus, aut defunctorum officium datur, ne in ecclesia, cœmiterioue, aut spectante populo, sed eo remoto, locoq. separato, factis exequijs, officijsue distribuatur.

Ne pactiones de funere, aut de exequijs pro mortuo celebrandis cum defuncti hærede, aut alio, ad quem pertineat, a parocho, alioue ea conditione fiant, ut certa ceræ pars, quæ exequiarum officijs superærit, ipsi hæredi, aut alteri restituatur.

Ne parochi, alijue clerici, neque item exequiarum curatores, alijue, quicumque in funere operam ponunt, pignora capiant, quibus sibi caueant de funerali eleemosyna, aut de eorum opera in funere præstita mercede.

ECclesiæ Metropolitanæ, uel cathedralis, uel collegiatæ Capitulum, ac singuli de capitulo in funere, funerisue officio, contenti eleemosyna sint, quæ generatim ipsi uniuerso Capitulo, aut sigillatim unicuique de Capitulo dari solet.

Idem parochi, rectores, sacristiæ custodes, et alij clerici inuiolate seruent ad Episcopi præscriptum. Pro crucibus autem, et quæ circa cadauer, aut cænotaphium disponuntur, pro campanis item, lampadibusue, alioue prætextu, aut nomine, nihil præterea capiat, exigatùe, nec Capitulum, nec quisquam de Capitulo, nec rector, nec sacrista, custos, aliusùe clericus quicumque, nisi si quid est, quod fabricæ, aut sacristiæ, campanarum nomine dari piæ consuetudinis Episcopus esse censuerit; idq. uere in eum usum cedat; at pro crucibus nihil omnino, quouis etiam fabricæ, uel sacristiæ nomine accipi liceat.

QVANtum clericorum usitato nomine dari solet, tantum custodibus, qui in minoribus ordinibus constituti sunt, detur; si in sacris fuerint, habeant, quantum sacerdotum nomine datur.

Qui uerò custos, uel crucem prætulerit, uel campanas pulsauerit, tunc ille accipiat, quod eo nomine tantum dari statutum est.

QVI funeris curationem aliquam habere solent, ut potè antiani, alijq. quocumque nomine uocati, qui item corpori sepeliendo operam nauant; eos accipere non uetamus, quod pro officij sui, quod ipsi præstiterint, opera dari consueuit.

Crucis uero, uel campanarum alioue quouis nomine, ne ab ijs quidem quicquam in funere, uel funeris, uel exequiarum causa, exigi, accipiue liceat.

Eius uero generis homines, et alij, qui in funus se ingerunt, nec quicquam operæ ponunt, nihil omnino consequantur.

QVOD primo Concilio prouinciali sancitum est, id explicatius nunc uetamus, ut ne, scilicet clerici, neue alij quicumque sint, qui aliquam in funere curam ponunt, uestes, indumenta, ornamentaue, cadaueri adhibita, nisi a sponte offerentibus, accipiant, sed gratis, ac sine mora ijs, ad quos pertineret, omnia plane restituant, reddantue.

PRO loco, in quẽ mortuus infertur, a nemine, ne sacristiæ quidem, aut fabricæ ecclesiæ, aut confraternitatis alicuius, alteriusue pij usus nomine, quicquam prorsus exigatur: pias tamen, et laudabiles consuetudines, ut primo Concilio prouinciali iussum est, in hoc etiam Episcopus seruari iubebit.

CApitula, canonici, et alij ministri quicumque sint ecclesiarum, ne cænotaphij, quod in officijs pro mortuis ex tabulis struitur, nomine quicquam capiant.

QVI in funere, officijsue funeralibus, uel exequijs quicquam, ut infra, peccarit eius funeris, officijue funeralis omni eleemosyna, emolumentoq. careat omnino; pœnaq. sit Episcopi arbitrio, tam ei si acceperit, quàm præfecto, rectorive, qui dari curarit, consenserit, permiserittùe.

Quicumque à funere, funeralibusue officijs eiusmodi abfuerit.

Qui item ante temporis, uel officij punctum, ab Episcopo præstitutum non adfuerit.

Qui funere, officioue pro mortuis non peracto discesserit, quod fit, dum corpus sepulturæ traditur.

Rursus, qui, non peractis funeralibus officijs, discesserit.

Qui item habitu, prout Episcopus præscripserit, non conuenerit, interfueritue.

Qui contra decretorum prouincialium præscriptum quicquam in illis peccarit.

Qui item alia cõmiserit ex ijs, ob quæ Episcopi iussu, pro absente habendus sit.

Qui item funeris, exequiarumue curatores, utpote antiani, uel alio uocati nomine, per se muneris sui partes non obierint.

De distributionibus.

QVibus in ecclesijs tertia pars fructuum, reddituũue dignitatibus, personatibus, officijsq. obuenientium, non dum ex Tridentino decreto in distributiones diuisa est; id Episcopus, ubi expedire censuerit, præstet. Diuisione uero facta, quicumque ex Episcopi præscripto, functiones, ministeriumq. debitum quolibet statuto die non expleuerit, distributionem illius diei amittat, quæ Tridentini Concilij iussu, fabricæ ecclesiæ, aut piorum locorum usui, Episcopi arbitratu, attribuatur.

De distributionibus item quotidianis ex tertia illa parte fructuum, decreto Tridentino præscripta, uel constituendis, uel augendis, ubi nondum illud actum est, quamprimum Episcopus præstet. Quibus etiam in ecclesijs, uel cathedralibus, uel collegiatis, quamuis re-

liquis diuinis officis congruus quotidianarum distributionum census assignatus sit, aliquibus tamen canonicis horis aut ceteris officiis, etiam extraordinariis, quauis auctoritate institutis, nullæ quotidianæ distributiones adscriptæ attributæue sint, aut si attributæ sint, exiguæ illæ quidē, atque usque adeo tenues, ut uerisimiliter negligantur; in iis Episcopus uel de communi residentiæ, distributionumq. quotidianarum censu, si amplus sit, certam portionem arbitro suo congruam, Capituli, ac reliquorum, qui eiusdem census participes sunt, consensu detrahat, eamq. ipsam statam unicuique ex illis canonicis horis, officiisue attribuat, adscribatue perpetuo; uel omnino ipse auctoritate, et facultate sibi eodem Tridentino Concilio data, quemadmodum etiam a sancta Sede Apostolica declaratum est, decretum itidem illud Tridentinum exequatur, ut scilicet è fructibus, redditibusue cuiusuis generis, qui dignitatibus, canonicatibus, personatibus, aliisue obueniunt, congruam partem, quæ tamen tertiam non excedat, arbitrio suo statuat; quam, in quotidianas distributiones conuersam, singulis his diuinis officiis, horisue canonicis, quibus nulla, uel tenuis tributa est, certam distribuendam perpetuò assignet, ut stata ea, congruaq. portione constituta, uel adiuncta, illæ deinceps uerisimiliter non negligantur.

In distributionum autem tenuitate dignoscenda, ratio semper habeatur tum canonicorum, tum aliorum omnium, quibus illas percipiendi, si residentes munus suum obeant, ius competit: siue illi modo præsentes residentiæ munus uere præstent; siue absentes ob legitimam etiam causam impedimentumue, residere, ea cessante, deberent, aut possent.

Parochus uero, qui canonicatum, dignitatemue, ac simul ecclesiam parochialem legitime obtinens, residentiæ parochialis munus obit, ut literis Pii Quinti Pōt. Max. sancitum est, illius uel dignitatis, uel canonicalis præbendæ fructus, redditusue capiat: at tertiæ eius partis ne particeps sit, quæ, eiusdē Tridentinæ sanctionis auctoritate, in distributiones conuersa, sibi absenti obuenire non potest, nec debet; sed aliis præsentibus, choriq. officia obeuntibus, accrescat; aut Episcopi arbitratu, fabricæ ecclesiæ, piisue locis attribuatur, ad eiusdem Concilii Tridentini præscriptum.

VT diuinis officiis obeundis, quoad eius fieri potest, apti, et idonei ministri adscribantur, cum aliqui deinceps in cathedralibus, aut collegiatis ecclesiis se in canonicorum residentium collegium cooptari, et ad ius distributiones percipiendi admitti petunt, hæc seruentur.

Primo, ut ab ea re omnis ambitio absit, qui cooptandus erit, hoc iureiurando obstringatur.

Ego N. Per hæc Sancta Dei Euangelia iuro, me, neque precibus, neque pretio, neque alia ratione egisse, aut aliās curasse, quo minus hoc experimentum integre, fideliterq. fieret: sic me Deus adiuuet, et hæc Sancta Dei Euangelia.

Deinde periculum, experimentumue fiat; an, qui se cooptari petit, ad omnia ea recte in cantus modulatione præstanda idoneus sit, quæ aliquo modo, aut tempore ad eius munus, partesue pertinere possūt, hocq. pro ratione, et diuersitate presbyteralis, diaconalis, et inferioris etiam functionis. Id uero fiet in conuētu capitulari, duobus ex Capitulo adhibitis, qui primo iurati, se nihil fraudis in ea re, sibi commissa, facturos esse, hoc præstent: ut ei, de cuius cooptatione agitur, certos locos, scriptaue, quæ cantu enuncient, primum assignent; tum propius assistendo uideant, num is modulatione, alioue modo erret.

De eodem autem approbando postea agetur, resq. occultis suffragiis permittetur: quibus statim deliberetur, ac decernatur.

Cum de mansionarii, aut alterius ecclesiæ ministri, qui canonico inferior est, cooptatione agetur; is etiam, præscripta canonicis cooptandis ratione a Capitulo canonicorum probetur. Cui probationi quattuor, pluresue, eiusdem ordinis ministri, à præfecto Capituli peritiores delecti, interesse possint; quorum de eo cooptādo sententiam Capituli præfectus rogabit: tum illis remotis de approbatione, aut reiectione Capitulum decernet, suffragiis occulte latis.

De eo autem, qui in ecclesia cathedrali post Episcopū, aut etiam in collegiatis primum dignitatem obtinet, experimentum, periculumue fiat ab Episcopo solum, eiusue uicario, adhibito in consilium præfecto chori, et canonico uno ex Capitulo illius ecclesiæ; in qua is, de quo agitur, dignitatem habet, et aliis præterea peritis uiris, quos aliunde adhiberi Episcopus maluerit. Quibus uero in ecclesiis antiqui, probatiq. instituti est, de eo etiam a Capitulo examen experimentumue fieri: id huius decreti auctoritate non abrogetur; sed Capitulo præscripta supra in canonicis probandis ratio, in ipso etiam probando seruetur.

Si cooptatio, probatione ulla fiet, illis, supra præscriptis rationibus, non seruatis, irrita sit, ac plane nulla.

IN ipso probationis examine, in primis ecclesiæ magis minus ue insignis, ratio aliqua habeatur.

Non solum de ea facultate periculum fiat, quæ ab arte, et ab ea exercitatione proficiscatur, sed de ea quoque, quæ est à natura: uidendumq. num cuiquam natura alicui impedimento sit, quo minus obire munera sua si non perfecte, at saltem aliquo modo possit.

Porrò moderatio adhibeatur, ut in iis quidē modulationum generibus, qui cooptari uult, se ex tempore peritum præbeat atque exercitatum, quæ in eius officio frequentiora sunt: quæ uerò rarius incidunt, præstare quidem aptus sit, sed congruo spatio temporis dato ad eius generis rationem prouidendam.

Præterea, quibus uniuersa chori psalmodia onus sustinendum est, in iis mediocrem peritiam, artisq. cognitionem sufficere, extimari non conuenit: cum iis uero, quibus id non incumbit, mitius agi debet, in chori Magistro perfecta ars, et peritia omnino requiretur: eademq. distinctio, et ratio habenda est de uoce, et eiusmodi naturæ adiumentis.

SI timore, aut aliqua alia perturbatione factum esse

pra

præfectus suspicatus erit, ut quis minus idoneus uisus sit, is ne reijciatur, sed octo dierum spatio, certa alia dies constituatur, qua rursus periculum fiat: iterum uero id timoris, aut aliud nomen eiusmodi prætendi non possit.

In ijs uero, qui iniuria se repulsam tulisse putabunt, aut amplius octo diebus protracti erunt; seruetur decretum nostrum, in Concilio prouinciali secundo promulgatum.

QVI cumque, dum alicuius stata hora officium in choro peragitur, Missam celebrando, tunc a choro abfuerit; illius horæ distributionis, tamquam absens, particeps ne sit, ut a sancta Sede Apostolica declaratum est. Id uero nisi præ absentia sacerdotum, qui in ecclesia tunc Missæ sacrificium faciant, necessitas aliquando inciderit, ut præfectus canonicum aliquem sacerdotem e choro exire, a stataq. hora officio abesse, Missæ celebrandæ causa, iubeat; aut nisi a Sede Apostolica aliter concessum fuerit.

ALIQVA dignitate præditus, et canonicus, aliusue quicumque, qui etiam ob causam, ut puta ob litẽ eiusdem beneficij sui ecclesiastici, sibi illatam, contestatamue, ordinem sacrum, illi ecclesiasticæ suæ dignitati, canonicatuiue, beneficioue annexum, suscipere distulerit; ne distributionum quotidianarum, antequam illum suscipiat, particeps sit, cum debiti sui muneris, cuius causa illæ debentur, partes obire, præstareue non possit.

CVM et Tridentinis sanctionibus, et nostris etiam prouincialibus decretis, multa salutariter de diuinis officijs, functionibusq. ecclesiasticis, atque alijs eiusdem generis constituta sint, ut ad eorum præscriptum omnes, singuliq. prouinciæ nostræ canonici, Capitula et dignitate præditi, reliquiq. omnes ecclesiarum ministri, chori officijs quocumque iure, nomine, titulo, modoue astricti, se conforment; diuinaq. officia, processiones, funeralia, et alia, quæ ecclesiastici muneris, ecclesiasticarũq. functionum sunt, recte obeant; ad eaq. non solum constitutis horis, ac præscripto modo conueniant; uerum etiam in ijs ipsis pie deuoteq. uersentur, et persistant; suis quoque functionibus, muneribusq. satisfaciant; tum præterea ex eorundem decretorum præscripto canonici Capitula habeant; ad ea conueniant item; in illis denique ut par est, recte uersentur; ac rursus ab omnibus, et singulis erratis, quæ notata caueri, sancitũ est, prorsus abstineant: triplicem tabellam ordine explicatam, ex decretisq. prouincialibus breuiter descriptam, et quæcumque in earũ unaquaque uel uniuerse, uel sigillatim, aliaue ratione præscripta sunt, propositis suo loco pœnis, accurate seruari, in executionisq. usum introduci sancimus.

Tum præterea eandem, cum de scripto statis quibusdam diebus, frequenti capitulo, et reliquis, quorum interest, legi, pronunciariq. mandamus; tum in omni sacristia, etiam parochialium ecclesiarum, certo perspicuo loco, decore affixam, in omnium conspectu proponi, perpetuoq. retineri sancimus.

Singulis uerò ijs tribus tabellis pro ecclesia, diœcesisq. suæ rationibus, ab unoquoque prouinciæ nostræ Episcopo, ex præceptionibus suis, probatisue ecclesiæ statutis, alias prǽterea erratorum notas, punctationesue, prout oportunum ipse censuerit, addi parpetuò liceat.

QVOD de punctatorum iureiurando in Concilio prouinciali primo sancitum est, id et ab ijsdem, et ab unoquoque item punctatore, qui uel festi diei, uel funeris, uel anniuersariorum, uel processionum, uel aliorum denique diuinorum officiorum causa, etiam in collegiatis, alijsue ecclesiis, constitutus est, præstetur, non modo, cum punctatoris officium suscipiunt; uerum etiam in publico diœcesanæ synodi conuentu, qui habebitur, dum ipsi id officium gerunt; quo religiosius unusquisque eorum excitetur ad debitum in munere suo obeundo diligentius officium, cum fidelitate coniunctum, adhibendum. Iurisiurandi formula hæc sit.

Ego N. punctatoris officium, quod suscepi per hæc sancta Dei euangelia iuratus, sanctè, promitto, ac spondeo, me fideliter, et sincere; quãtũ in me est, executurũ. Sic me Deus adiuuet et hæc sancta Dei euangelia, *uel si iuret super sacras reliquas*, Et hæc sanctorum pignora.

PVNctatoribus singulis, ubi primùm delecti illi sunt, præscripta illa triplex tabella, duobus de capitulo præsentibus, ante legatur, quam iusiurandum prestent. Siquis autem punctator non iuratus, id muneris inierit, aut gesserit, mulctetur pro modo culpæ, Episcopi arbitratu.

Vniuscuiusque punctatoribus officium, ac munus deinceps trimestre sit: quod tempus ab Episcopo, et ab Capitulo, suo cuique punctatori, prorogari liceat.

Punctatorum, quos Episcopus, Capitulumque, ex præscripto primi prouincialis Concilij, constituerit, cura, et officium sit, tum Capituli uniuersi, tum uniuscuiusque dignitate præditi, canoniciuè absentiam, et errata notare.

Vnusquisque eorum, quod ad notandi rationem attinet, in ijs omnibus, et singulis, quæ Conciliorum prouincialium, et primi præsertim decretis, eo de genere prescripa sunt, sui muneris curaq. partes præstet.

Accuratè in primis, rectéq. notet, non eos solum singulos, qui statis canonicis horis à choro abfuerint, uerum etiam unumquemque, contra decretorum prouincialium, et tabellarum præscriptum in choro, in processionibus, in funeralibus, diuinisq. alijs officijs errantem peccantemue.

Absentia nota, punctatione, qua punctatores utãtur, una eademq. sit, et aliqua ratione ab ijs notis distincta, quæ erratis notandis usui erunt.

Errata singula, in prima tabella descripta, una, eademq. punctationis ratione notentur: nisi erratum aliquod eiusmodi sit, ob quod, præter distributionum mulctam, alia etiam pœna arbitratu Episcopi proposita est. Tunc enim huiusmodi erratum sigillatim, accurateq. per punctatores notetur; ac de eo hebdomadæ, aut mensis ad summum spatio Episcopus certior fiat, qui errati pœnam exequatur.

Qui

Quicunque errata in secunda tabella adscripta commiserit, eius errata, prout sunt, enucleatè, explicateq. notentur, ut pro culpæ ratione, a chori præfecto, ex facultate sibi data, aut ab Episcopo mulctetur, puniaturuè. Idem notandis tertiæ tabellæ erratis, ad Capitulum pertinentibus, per eosdem seruetur.

Si quod erratum triplici tabella notatum ab ullo quouis, aut etiam ab uniuerso Capitulo, committi, punctator ullus animaduerterit, idemq. sciens libro suo notare prætermiserit; pro prætermissæ, omissæuè cuiuslibet notæ, aut punctationis ratione, de suo tantundem det, quod ad Ecclesiæ usum conuertatur.

Quæ distributiones ab Episcopo, sacristiæ, aut alijs locis pio adiudicentur; tum aliā etiam grauiorem pœnā, pro culpæ ratione, eiusdem Episcopi arbitratu, pendat.

Vnusquisque præterea punctator singulis diebus, cum diuina officia peracta sunt, quos pro absentiæ, aut erratorum ratione in choro notarit, eos præfecto chori, præsentibus alijs de Capitulo, qui eo loco tunc adfuerint, in sacristia, alioue loco, ubi superpellicea, canonicalesue cappas et induunt, et exuunt, cum primum eò clerus collegiatim à choro redierit, nominet, errataq. singula exponat. Si quis uerò erit, qui aliquam absentiæ suæ, alteriusuè facti causam afferat, quamobrem se contra præscriptas regulas quicquā non egisse, admisisseue, nec propterea absentiæ, ulliusuè errati pœnam commisisse putet: id tunc chori præfecto coram punctatoribus planè significet. Nec uerò si punctator contradicat, is cum illo non modo non contendat, neque uerbum ullum commutet, sed ne respondeat quidem; immò uerò statim inde secedat. Præfectus autem cæteris, præter punctatorem, semotis, de re tota deliberet; atque si ita planè rem se habere manifestè compererit, ut nullā uel absentiæ, uel errati culpam ille commiserit, illius punctationem in choro notatam, deleri iubeat. Si uerò ita sanè non constiterit; in librum punctationum omninò referri mandet. Quod si quæ uel difficultas, uel ambiguitas erit; Vicarius Episcopi consulatur, qui totam rem statim sine forma iudicij, liberè arbitratu suo statuat, ut primo Concilio sancitum est.

Sin autem hæc, notatos, errataq. in sacristia, aut alibi canonicis, Capitulouè nominandi, seu exponendi ratio, aliquid uel incommodi, uel turbæ, uel dissensionis, uel rixæ, offensionisue afferat, aut punctatores ipsos ab officij sui libertate deterreat; Episcopo integrū sit, illam omittere, rescindere, atque abrogare, ut magis expedire censuerit.

PVNctator præterea, qui uel idem, uel alius sit, ab Episcopo constituatur: cuius officium erit, singulos mā sionarios, cappellanos, sacristas, custodesue, aliosq. ecclesiæ ministros, chori officijs adstrictos, qui statis horis ab illis abfuerint, quiuè contra tabellarum præscripta, alianè, ut supra, errata commiserint, diligenter obseruare; eosdemq. in choro quàm primum notare. Idem statis diebus notet, prò absentiæ, et erratorum, quæ in tabellis explicata sunt, ratione, clericos, ecclesiasticosq. homines, Tridentini, aut prouincialis decreti auctoritate, cathedrali, uel collegiata ecclesiæ adscriptos, ut ij, quamuis residentiæ distributionum, quibus mulctari possint, participes non sint; tamen à chori præfecto salutari aliqua pœnitentia afficiantur, ac corrigantur; tum etiam pro culpæ, negligentiæ, errati uè grauitate, Episcopi iudicio plectantur.

Hic item punctator iuret; officium tribus mensibus gerat; absentes, et errantes obseruet, notet; notatosq. in sacristia nominet; et statam in libro punctationem seruet; et in suo munere cætera omnia, quæ alijs punctatoribus præscripta sunt, præstet.

SINgulis hebdomadis, ut est primo Concilio prouinciali decretum, punctationum suarum libros conferāt inter se punctatores illi, quorum alter ab Episcopo, alter à Capitulo, ex eodem prouinciali primo Concilio delectus est: ex qua collatione, tum quicquid pro sua quemque personalis in choro residentiæ munere præstitisse; tum rursus, pro absentiæ, erratorumue ratione, quoties officio suo defuisse, diligenti punctationum supputatione facta, cōstiterit; id firmum ratūue, usque adeo sit, ut eo collato in singulas hebdomadas calculo, tribus primis uniuscuiusque mensis diebus, canonicalis ministerij, aut operæ, quam quis in choro præsens, mense proximo superiori rectè, et ritè obierit, certa, firmaq. supputatio, à præfecto chori, et à punctatoribus constituatur: qui præterea eo nomine constitutæ illi supputationi subscribant.

Eam uerò cautionem punctatores adhibeant, ut, cum in libris conferendis aliquid compertum esset, quod ullo quouis modo discreparet; antequam illa punctationum, distributionumue supputata ratio constituatur, quæ stata, firma, et subscriptione munita sit, Episcopum, aut eius Vicarium consulant: qui ex Concilij prouincialis primi decreto, sine ulla forma iudicij, omnem controuersiam dirimat.

Ad certæ illius collatæ, et constitutæ supputationis rationem, mense Octobri, alioue, singulis annis, omne, quod ex communi Capituli censu habere quis debet, rectè pro uniuscuiusque ecclesiæ more supputetur. Cui supputationi, calculoue, præfectus Capituli, et alter chori, item punctatores, canepariùs Capituli, et, si ita Capitulo uidebitur, duo item alij, à Capitulo delecti, præsentes adsint.

In eo omni calculo cautio omninò sit, ut unicuique uerè detrahatur, quod detrahi par est, pro ratione dierū, et horarum canonicarum, quibus à choro, diuinisq. officijs abfuerit: nisi illum ijs causis abfuisse contigerit, ob quas Tridētina sanctione, constitutionibusq. prouincialibus quis, licèt absens, in præsentibus tamen censetur.

Tum detrahatur item pro ratione erratorum, si quæ ille commiserit.

Huic supputationi ita initæ, ac detractæ, præfectus Capituli, et item chori, et illi duo à Capitulo delecti, ac punctatores item subscribant.

Tabulæ uerò, syngraphæ, aut scripta huius sic initæ, et subscriptione obsignatæ supputationis, thesaurario, ca-

nepa-

neparione Capituli tradantur, ut, quod unicuique debetur statis temporibus pro illius constitui calculi ratione persoluat. Aut eidem consentienti, quantum quisque pro illius supputationis ratione habere, caperene debet; tantundem cedat è communi residentiæ censu.

NE Capitulum aut thesaurarius, canepariusue Capituli, aliusue quicunque, qui distributiones partitur, cuiquam de Capitulo, alijue chori ministro, etiam, qui præsens diuina officia obierit, ne eo quidem nomine, quòd distributiones iam suas residentiæ munere cũ fecisse constet, ante stata solutionis tempora persoluat, uel eo nomine cessionem alicuius exactionis ante faciat.

Cum uerò solutionis stata dies uenerit; ne cuiquam item soluat, cedatùe, nisi tabellam illam, syngraphamùe acceperit, cui à præfecto Capituli, et à præfecto itẽ chori, et à punctatore etiam Episcopali, et ab altero item Capitulari, et ab alijs præterea duobus subscriptum sit, si quos supputationi Capitulum constituerit; ac præterea, nisi mandatum solutionis, cessionisùe à præfecto Capituli acceperit, ab alioùe, ad quem de more spectat.

Si uerò plus soluerit, uel cesserit, quàm supputationis ratio tulerit, aut ante soluerit, cesseritùe, quam certæ illius supputationis syngrapham subscriptione, ut supra, obsignatam acceperit: unius mensis distributionibus, et alijs arbitratu Episcopi mulctis, sacristiæ, aut sodalitati, Corporis Domini in ea ecclesia constitutæ, alijue pio loco attribuendis, plectatur. Quibus pœnis, mulctisùe præfectus etiam Capituli, et chori itẽ, et punctatores, atque ad supputationem ita delecti illi duo Capitulares, qui eiusmodi solutioni, cessioniùe ullo modo assenserint, afficiantur.

Quam mulctam, pœnamq. ijdem subeant, si alio quouis modo in eo assenserint, ut cuiquam soluatur, cedaturùe distributio aliqua illorum dierum, aut horarum canonicarum, officiorumùe, quibus uel præsens ille in choro non adfuerit, uel erratum huiusmodi in diuinis officijs contraxerit, ut prouincialibus decretis, aut præscripto tabellæ, aut alio quocumque iure censeri in absentibus debeat.

Qui uerò uel ante solutionis, cessionisue, et syngraphæ tempus, uel plusquam sibi debeatur, ullo quouis modo, pactoue acceperit; is ab Episcopo et restituere cogatur, et triplo mulctetur, quod locis pijs, eiusdẽ Episcopi arbitratu, attribuatur.

Si uerò ulla cuiusuis generis causa, causæuè specie, aut prætextu cuiquam distributiones, aut ab uniuerso Capitulo, aut ab eorum singulis, contra prouincialia decreta, et præscripta dari, donari, remitti, aut quauis collusione concedi contigerit: ne illas quisquam capiat; si perceperit, retinueritue, ne suas faciat; sed restituere cogatur. Capitulo autem, quod tacitè, uel expressè ei rei consenserit, pœna sit, ut distributiones aliquot Episcopi arbitrio, aut sacristiæ, aut cõfratriæ, sanctissimi Corporis Domini in ecclesia cõstitutæ, aut alijs pijs locis attribuendas, soluat.

HAEC omnis ratio in supputatione, et solutione distributionum Capitularium, supra præscripta, pœnæq. ibidem proposita locum etiam habeant in quouis distributionum censu, qui ad mansionarios, sacristas, custodes, aliosue chori ministros, et inferiores canonicis, quocumque nomine nuncupatos, pertineat.

Itidem, ut supra, de eorum ipsorum punctatoribus, thesaurarijs, canepari jsue, si quos à Capitulari censu, thesaurario, caneparione, et punctatoribus distinctos habuerint, decretum sit. At loco eorum duorum, qui de Capitulo ad supputationem adhibendi sunt, alij itidẽ duo ex ipsis inferioribus chori ministris, distributionum censum à Capitulari, canonicaliùe separatum habentibus, adhibeantur: ijq. ab ijsdem, ad quos census pertinet, eligantur.

EX punctationum libris, annis singulis expletis, iubeat Episcopus ab eo, cui ipse id curæ dederit, diligenter rationem inspici dierum, quibus unusquisque, uel dignitate præditus, uel canonicus, uel sacrista, uel custos, aliusue ecclesiæ minister, chori officijs adstrictus, ad illa non conuenerit. Qua perspecta, et supputata etiam ratione, si quem diutius tribus mensibus a choro abfuisse compererit; quamuis in urbe, oppidoùe, in quo ecclesia est, manserit; illum tamquam absentem, præter distributionis amissionem, fructibus etiam præbendæ, et alijs item pœnis, pro contumaciæ grauitate, ex Concilij Tridentini sanctione contra eos, qui amplius trimestri spatio abfuerint, edita, mulctet.

Quæ pertinent ad Capitula cathedralium, et collegiatarum ecclesiarum.

QVorum Capitulorum Episcopi concilijs prouincialibus Mediolanensibus interesse, et constitutiones, decretaq. illis concilijs edita, seruare solent, aut debent; ea Capitula, siue cathedralium, siue collegiatarum ecclesiarum in prouincia nostra sint, etiã si quæ ab Episcopi, Metropolitaniq. iure, se quocumque modo exempta, sediq. Apostolicæ immediatè subiecta esse prætendunt; cum illa, sicut eorundem Episcopi, ut à sancta sede Apostolica declaratum est; conciliorũ prouincialium constitutionibus, et sanctionibus, et decretis astricta sint, illas planè uniuersas, ac singulas amplectantur, suscipiant, seruent, atque obediendo exequantur, tum uniuersè eadem Capitula, tum sigillatim singuli, quicumque de Capitulo sunt. Idq ut præstetur, efficiat Episcopus omni ratione, omniq. iuris remedio.

Quod si quæ Capitula, aut si qui de Capitulo contra fecerint; ab eorum Episcopis pro modo culpæ, contumaciaq. plectantur. Si quis uerò Episcopus id efficere neglexerit, ut ab suis Capitulis, atque ab ijs, qui de Capitulo sunt, singulis, prouincialium conciliorum constitutiones, decretaue in executionis usum uerè, ac integrè inducantur; norit se in proximo concilio prouinciali negligentiæ huius rationem redditurum esse.

CVM de rebus patrimonij capitularis, de locationibus, de contractibus, de officijs conferendis, ac de alijs item

item

tem, præfecti iudicio grauioribus, in capitulo deliberandum est; earum rerum deliberatio, ac tractatio, tum suffragijs occultis permittatur; tum illæ res, quo maturius consulentur, in uno Capitulo proposita, in alio deliberentur. Si uerò res eiusmodi est, quæ diutius differri non patiatur; triduo saltem ante, capitulum indicatur; singulisq. canonicis res, et causa significetur, de qua, in eo Capitulo consultatio, ac deliberatio futura est. Quod si præterea res sit eiusmodi, quæ instet, atque urgeat, neque longius ullo modo protrahi debeat, ita ut ne triduò quidem consultatio expectanda sit, tunc Capituli præfecto liberum, et integrũ sit breuioris temporis spatio, Capitulum conuocare, modo, ut supra, unicuique de Capitulo, qui non absit, nuntiari rem iubeat, de qua deliberandum, et consultandum sit.

VBI ex instituto ecclesiæ cathedralis, uel collegiatæ est, qui Cancellarij capitularis officium, munusq. gerat, is officio suo, cum in cæteris uerè satisfaciat, tum in eo etiam, ut eiusmodi capituli acta, et quas uocant, capitulares ordinationes, actionesùe in librum certum, notatis singulis diebus, sine mora referat. Qui liber in archiuio capitulari diligenter asseruetur. Vbi uerò nõ est, à Capitulo deligatur unus de Capitulo, qui certa, si opus est, ex Capituli uniuersi censu constituta mercede, id Cancellarij munus per biennium gerat, quo tempore confecto, alter in eius locum eligatur, et itidem deinceps.

Notarij autem officio, atque opera Capitulum in ijs potius actionibus utatur, quæ ad causas, lites, instrumentauè publica conficienda, aut ad alia eiusdem generis pertinent.

Qui notarius eiusmodi instrumentorum exemplum, publica auctoritate roboratum, curante in primis canonico cancellario, in archiuium, ante annum cõfectũ, referat.

QVO iureiurando canonici, etiam ex statutis, et constitutionibus ecclesiæ probatis inter se obstricti, aliaue ratione spondent, si nihil quicquam, quod in capitulari, canonicaliùe conuentu agitur, patefacturos, aut diuulgatores esse, decernimus, atque declaramus, eo nõ obstrictum, aut impeditum quemquam esse, quominus ad Episcopum deferat, si quæ, uel Capituli, uel canonicorũ, aliorumúe, qui de capitulo sunt, errata sint; quæue emendationem, correctionemue desiderent; atque adeo quæcumque eo de genere sibi patefieri, denuntiariùe ille iusserit; tum etiam si quæ alia ab eodem sciri, cognoscíue expedierit, tum ea maxime, quæ superioribus concilijs ad Episcopum deferenda esse, decretum est.

NE liceat canonicis, alijsue de Capitulo bona, redditus, et prouentus, aut exactiones, emolumẽtauè, etiam incerta, ad Capitulum quouis modo spectantia, per se, uel per interpositam personam, ne ad modicum quidẽ tempus, conducere: alioqui contractus omnes irriti sint, ac nulli; et tam locatores, quàm conductores canonici, Episcopi arbitratu, puniantur.

Idem sancimus de eorum propinquis, et consanguineis secundo, uel arctiori gradu iunctis, nisi, quod ad hos attinet, cognita ecclesiæ utilitate Episcopus id scripto cõcesserit. Exactionem tamen decimarum Capituli, etiam ab ijs de Capitulo suum ad usum cõduci liceat, facultate ab Episcopo data, cum grauis causa urgebit. Ac ædes etiam Capitulares habitandi causa.

CVM præbendæ canonicales distinctæ non sint, nisi obtinentium nomine, ijq. ubi optionum usus est, modò has, modò illas optant; sæpè fit ut earum bona, prædiaq. confundantur, ac iura propterea aliquando intereant. Quãobrem Episcopus curet, ut quod in nonnullis etiam huius prouinciæ cathedralibus ecclesiis consuetudinis est, non possidentis, sed sancti alicuius nomine, quod earum unicuique de consilio Capituli ecclesiæ, de cuius præbẽdis agitur, semel imposuerit, singulæ distincte appellentur. Hac autem in re hoc caueatur, ut ne, qui eas obtinuerint, titulo sancti, quo illæ nominantur, ipsi appellẽtur: quippe cum ea titulorum ratio, ex instituto, usuq. amplissimis sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus presbyteris solum conueniat.

De parochijs, et parochialibus iuribus, ac officijs.

ILlud Episcopus sollicitudinis studio exequatur, ut quibus ecclesiis parochialibus, inopia laborantibus, nulla adhuc ratione satis suppeditatum est adiumenti; ijs aut beneficiorum ecclesiasticorum adiunctione, unioneue, aut primitiarum, decimarumue attributione, aut parochialis uiciniæ incolarum symbolis, collectisue, aut alia, quæ sibi uidebitur, commodiori ratione omninò succurratur, ad Concilij Tridentini præscriptum.

Quod Concilio Prouinciali tertio de ædibus parocho, parochiale domicilium nullum habenti, conducendis, decretum est; idem etiam de socij, adiutorisue, ad munus parochiale ob quamuis causam ei adiuncti, datiùe habitatione decernimus, et constituimus. Episcopus uerò cum ijs, quibuscum oportet, omni iure agat, ut ædes ecclesiæ parochiali, quàm maximè potest, uicinas et parocho, et coadiutori etiam, quamprimum illi tradant; aut, si ita opus esse censuerit, ædificent: intereaq. domicilij conducti pensionem, sumptumùe uni, et alteri item suppeditent.

Parochum autem, qui quacumque de causa parochialis curationis socium, uel adiutorem habet, tum ipsum, tum illum item in habitatione parochiali manere, ac residere cogat, et fructuũ mulcta, et alijs præterea pœnis, arbitratu suo irrogandis.

Si uerò præ domicilij parochialis angustia unus, et alter item, illius habitatione uti, Episcopi iudicio nullo modo potest; tum eorũ alterum, quem ipse Episcopus, proposita sibi maiori illarũ animarũ utilitate, delegerit, in domo parochiali, alterum in domicilio proximè cõducto, aut tradito habitare, residereùe Episcopus iubeat; cuius sit efficere, ut id omne, et de domo, eorum alteri tradenda, ædificandaúe, et de ea interim conducenda, planè à quibus debet, præstetur.

QVÆ in ecclesia duo, pluresue parochi in animarum

cura gerenda constituti sunt, tum ex parochialibus, uel portionibus, uel functionibus, quas præstare debēt, sæpè inter eos rixæ, contentiones, ac dissidia, et spiritualia populis dāna existant, indeq. populis offensionum exempla, scandalaq. afferantur; Episcopus, ut huic rei, à parochiali cura alienæ, et parochorum disciplina indignæ, occurrat, certos parochialis uiciniæ limites pro illorum numero, ædibus, aut alijs perpetuò distinguat; quos ita distinctos in curam eorum unicuique, pro limitum distinctione tradat, ita ut intra suos quisque fines parochialem curam gerat.

Si quæ uerò parochialia officia in illa ecclesia obiri oportet: quorum officiorum functiones rectè diuidi nō posse, aut non expedire censuerit, illa ab ijs singulis æquè, communiterue præstari decernat. Distributa autem parochialis curæ officia, si eorum unus aut impeditus est, aut adiutore, adiumentoue ob fidelium, qui suæ curæ sunt, multitudinem, aliamue ob causam opus habeat, ab altero, alijsue, sine ulla mora, exceptione, excusationeue, prout Episcopus uel statuerit, uel iusserit, obeantur item, ac præstentur.

Vbi uerò ea perpetuæ parochialis curæ partitione minus salutariter prospectum, consultumq. fore idem cēsuerit; eorum unum, morum grauitate, curæq. gerēdæ peritia, atque usu præstātem, alteri, alijsue præficiat: emolumenta itē extraordinaria, aliaq. id generis, unde discordiarum semen in illis existit, in unum, ut nonnullis locis moris est, collata, certo stato tempore inter eos diuidi iubeat; aut aliqua denique ratione, quam potiorem duxerit, obuiā eat istorum, et discordiæ, et negligētiæ, qua fit, ut alter in alterum sæpe parochialis muneris curam reijciat. Nec uerò ullo unquā modo patiatur, permittatue, illos certa quadā hebdomadarum partitione, aliaue ratione inter se inita, munus Missæ sacrificij in parochiali ecclesia faciendi, aut reliquas parochialis officij functiones, quæ ab utroque, etiam diebus eisdem utiliter præstari possunt, ita inter se diuidere, ut ab uno tantum eorum, alternatim scilicet, uel per hebdomadas, uel alia temporis uicissitudine præstentur. Non enim ferendum est, ut cui ecclesiæ parochiali complurium sacerdotum, ministrorumue stipendia, alimentauè olim attributa sunt, quo diligentius, et cautius illorum copia tum diuinorum officiorum cultui, tum alijs ministerijs, ad spiritualem populi curam necessarijs, opportunisue cōsultum esset; illi aut auaritiæ studio, aut dissidio, negligentiaue ducti, uel onus sibi impositum minoris, quàm par est, æstimantes perinde ei ecclesiæ deseruiant, ac si non plures, uel unus tantum parochus, animarumue curator constitutus in illa esset.

OBLATIONVM institutum iam pridem ab apostolicis usque temporibus, Apostolico etiam canone sancitum, sanctissimorumq. Pontificum Melchiadis, Fabiani, et Gregorij constitutionibus, et conciliorum præterea decretis communitum, quo grauius his temporibus à fidei, doctrinæq. catholicæ hostibus exagitatur, et languescente pietatis studio, quo magis à fidelibus negligitur, hoc diligentius seruari, atque ad executionis usum, ubi intermissum est, reuocari conuenit, cum præsertim, et ad diuinum cultum illud pertineat, et populis salutare sit, ad expiandaq. peccata utile. Quare Episcopi, in sua quique diocesi, et suis, et concionatorum sermonibus, et omni alio persuadendi, cohortandiq. officio, omniq. iuris ratione illud, ubi est, retineri; ac ubi negligitur, restitui studiosè ad sacrorum canonum præscriptum ita curent, ut in solemnitatibus scilicet Domini, diebusq. Dominicis, ac festis item, quos coli, aut præcepti, aut consuetudinis est, omnis christianus aliquid, prout pro sua quisque pietate, deuotioneq. maluerit, Deo offerre procuret, idq. in ecclesia uel cathedrali, cum ad Missæ sacrificium, quod solemniter celebratur, uel in parochiali cum à parocho conuenerit.

Quo in officio seruetur, ut, quod antiquæ ecclesiasticæ consuetudinis est, primo mares, deinde fœminæ offerant.

SAcerdoti, Missam celebranti, oblationis accipiendæ causa ab altari paulum se remouere licet: at inde longè discedere, ac per eccleam uagari, eamq. quasi circuire, nullo modo liceat.

QVO gratius autem Deo sit, quod offerunt; ad id præstandum accedant fideles intima animi pietate, spirituali hilaritate, sancta charitate, omniq. Christianæ deuotionis testificatione.

Offerentium autem, prout sanctæ institutionis est, commemoratio in Missæ sacrificio fiat.

Ab ijs uerò oblationes ne accipiantur, ut antiquo etiam canone aetitum est, qui scilicet inter se iniquo animo dissidentes, inimicitias exercent; qui usurarij, meretrices, sacrilegi, raptores, quiue alio nomine publicè notorieq. criminosi sunt.

QVicquid porrò oblatum erit, præter illorum dierum oblationes, oblationumuè partes, quæ ad Episcopos ipsos iure spectant, quæuè ad sacerdotes, uel ad ecclesias, uel ad ecclesiarum fabricas, uel ad scholas, uel ad eiusmodi pia collegia, episcopali, aut alia legitima auctoritate, concessæue propriè, ac expressè iam pertinent, aut in posterum quouis modo, aut iure spectabunt; id omne, si in ecclesia cathedrali oblatio fit, in illius ecclesiæ alteriusue pij loci, aut operis usum, ut Episcopus iusserit, conuertatur; si uerò in parochiali, aliauè ecclesia offertur, quicquid datum, oblatumue erit, parochi sit, in cuius parochiali, aut in alia ecclesia, intra parochiæ fines sita, oblatio fiet.

Cappellanis uerò, alijsq. sacerdotibus, et alijs item, præter cathedralem, ecclesiis, earumq. fabricis, ac scholis, pijsq. eiusmodi colegijs, atque alijs quibusuis, ius parochiale non habentibus, oblationes deinceps inter Missæ sacrum accipere, aut exigere omninò interdictum sit: nisi quibus hæc facultas ab Episcopo, aut aliàs legitimè data erit.

Si cum parocho de oblationibus diuidendis quisquam pactiones fecerit, ut sibi, alijuè sacerdoti liceat oblationes recipere, contra quàm præsciptum est; hæc pactio irrita sit, ac plane nulla; neque propterea aliter quàm supra præscriptum est, oblationes alij exigere, ac-

ciperene

cipereuè liceat; tum præterea parochus ipse, et alius ecclesiæ rector, et sacerdos item, aliusuè, qui pactum inierit, quiue pactioni cōsenserit, grauiter puniantur.

QVacumque deinceps oblationes, siue pecunia, siue cereis, siue alio eleemosynæ genere in Missæ sacrificio à populo fient, eæ, et fiāt, et a sacerdote accipiantur, dum canitur antiphona, quæ offertorium appellatur. Quod si Missa non conuentualis est, semper tamen, tū etiam fiat, accipiaturúe proximè, antequam hostiæ, et calicis oblatio fiat.

Si quid uerò aliquādo non intra Missarum solemnia, sed alio tempore offerri contigerit; curet Episcopus restitui sanctum usum, et oblationi illi, et offerentibus benedicendi statuta prece, atque oratione in libro sacerdotali, aut rituali præscripta.

Qui uerò oblaturi sunt, Missæ sacrificio, in quo oblatio fit, et ab initio pie, deuoteq. intersint: nec uerò inde abeant, nisi ubi peracto sacrificio benedictionem sacerdotalem demum acceperint, quæ in fine Missæ de more fit.

VIdeat Episcopus, ut eleemosynarum, et alius cuiusuis generis pijs oblationibus, quæcumque à populis fiunt, certam rationem præscribat: qua et mane potius, quā à prandio fiant; et illæ non popularibus spectaculis, nō comessationibus, aut tumultibus, non clamoribus, aut prophanis actionibus, queuè ullam offensionis speciē præbeant, sed precibus, litanijs, hymnis, atque ijs pietatis officijs præstentur, quæ decent eiusmodi religiosas actiones, officiaue, et quæ respondent ueteri sanctitati, ac disciplinæ huius instituti.

NE imagines ceræ, uoti causa, ecclesiis, pijsq. locis oblatæ, uenditari ullo modo possint, ac ne confractæ quidem, etiam uetustate temporis, nisi concessu Episcopi, in usum ecclesiæ conuertendæ.

Nec uerò ullas eiusmodi, uel alterius generis oblationes, uel eleemosynas, antequam illæ perceptæ sint, uendi, locari, aut contractus ullos, pactionesue etiam secretas eius generis iniri cuiquam, etiam parocho, ullo pacto, modoue liceat, pœna graui proposita, Episcopi arbitrio irroganda.

PArochialis curæ munera, atque officia non per alios, sed ipsimet parochi, animarumue curatores obeant, ac præstent; nisi sint, qui aliquando iusta causa ab Episcopo approbata, impediantur, aut etiam probibeantur. Si quis non paruerit; tum fructibus beneficij mulctetur, pro rata temporis, et officij sui prætermissi, tum alijs etiam pœnis plectatur, arbitratu Episcopi.

SAcerdotes cappellani, alijue, quocumque nomine nuncupati, etiam canonici ecclesiæ cathedralis, collegiatæue, qui uel institutione, uel consuetudine, uel alio iure, parochum, aliumue animarum curatorem, in eo curationis munere adiuuare debent; ab Episcopo in illius ecclesiæ, ubi eiusmodi cura geritur, statione manere, resideréq. ac sua munera per se obire cogantur. Quod si per aliquam causam, parochis, aut ijs cappellanis aliquando in debito ecclesiæ munere præstādo, aliorum opera uti liceat; hoc eodem residentiæ personalis iure æque illi astringantur, qui in eorum locum substituti, ei parochiali, alijue eiusmodi ecclesiæ uicariam operam, ministeriumuè præstare debent. Nec uerò eorum quemquam facilius, quam ipsos parochos, rectoresue ab ecclesiæ cura, stationeq. parochiali abesse, neque rursus ulli suo muneri deesse Episcopus patiatur, cum hi quoque eadem residentia, et muneris sui præstandi lege astricti teneantur.

VSV compertum est, non sine magno detrimento salutaris animarum gubernationis parochos, dū alia munera quæstus cupiditate, aliaue causa ducti suscipiūt, exercentue, multiplicem illam, et assiduam, quam animabus sibi commissis debent, sollicitudinem, parochiales q. curas, et officia sæpè intermittere, interdumq. etiam planè deserere, aut certè ita aliquando distrahi, et auocari, impedirine, ut illa nempe suo tempore, neque, qua debent, ratione, et cura præstent; ac festis præsertim, alijsq. diebus, quas maximè horas et in cōfessionibus audiendis, et in sacra eucharistiæ sacramēto ministrando, et in eorum sacramentorum frequenti usu non instituendo, non conseruando solum, sed etiā augendo, et in pascendis uerbo Dei fidelibus, et in frequenti sacrificij Missæ oblatione, et in uesperarum officio canendo, et in christianorum rudimentorum doctrina tradenda, et in componendis controuersiis, conciliandisq. suorum populorum inter se animis, et in alijs denique parochialis curæ officijs, ijs opportuno tempore præstandis, ponere deberent; eas horas ob quæstus studium, aliamuè causam traducere, uel ad diuina officia, canonicasuè horarias preces in alia ecclesia, in qua præsertim iam canonici sunt, obeundas, uel ad musici partes, officiumq. gerendum, uel ad litterarum ludum exercendum, ac ad disciplinas etiam prophanas pueris, adolescentibusue tradendas. Quamobrem hæc decernimus.

Quì dignitatem, uel canonicatum habet, et parochus etiam est, aut alia quacumque ratione animarum curatione astrictus est, si in ædibus parochialibus nō habitarit, ibi cibum, somnumq. capiendo, ut de parochis, superioribus Concilijs prouincialibus, et in hoc etiam decretū est, aut si officijs supra descriptis, alijsue, quæ tamquam animarum curator, parochusq. in ecclesia sua parochiali præstare debet, obeundis aliquo modo defuerit, aut ea non statis, et ab Episcopo præscriptis horis, aut non illa, qua cæteri parochi debent, ratione omnino præstiterit: Episcopi arbitratu, et pœnis parocho iam cōstitutis, et grauioribus mulctetur, puniaturue, ex præscripto etiam sanctionis, à Pio Quinto Pont. Max. eo de genere, VIII. idus Iulij M.D.LXVIII. editæ.

Ne item parochus, uel alius quiuis sacerdos, qui animarum curam quouis nomine gerit, cantoris, aut musici munus, partesue in ecclesia cathedrali, nec uerò in alia suscipiat, exerceatue, nisi aliud ob causam Episcopus iudicauerit.

Neque præterea litterarum ludum domi suæ, alioue loco aperiat exerceatuè, nisi ob parochi inopiam aliquando aliud Episcopus scripto concesserit: qui tamen hoc munus extra parochiæ suæ fines exercēdi, ullo mo-

do facultatem det.

Neque pueros, sibi in disciplinam traditos, certa pacta mercede, domi suæ ullo modo suscipiat, atque alat.

At clericos, qui sibi adiumento sint, litteris, disciplinaq. ecclesiastica erudire curet, item pauperes aliquos parochialis curæ suæ pueros, qui ad idē aspirent, quiuè aliam nullam facultatem prima ipsa litterarum rudimenta percipiendi habent, si eius rei potestatem scripto exaratam, ab Episcopo habuerit.

CVM omni pietatis ratione coniunctum est, diuinarum precum horaria officia, sicut in cæteris, ita in parochialibus ecclesiis solemniter, anniuersarijs potissimum solemnitatibus concelebrandis, per parochos præstari, cum et id antiqui instituti fuerit, et populum festis illis, præsertim celebritatibus eò conuenire sancitū sit: et ut idem in usum reuocetur per Episcopos diligenter fideles moneri sacra Tridentina sanctione semel, atque iterum cautum sit. Quare die Natali Domini, festo item circūcisionis, qui est octaua, in Epiphania, Pascha Resurrectionis, Pentecoste, et Ascensione, in Annunciatione, et Assumptione Beatæ Mariæ Virginis, die natali Sancti Ioannis Baptistæ, Beatorū Apostolorum, Petri, et Pauli, et in solemnitate omnium Sanctorum ac festo die Sancti, Sanctæuè, cuius nomine ecclesia parochialis nuncupatur, à parocho, et Missæ sacrificium, et matutinum, reliquaq. precum diuina officia, in ecclesiis collegiatis fit solemni ritu fiāt, canantur ue, in ijs scilicet ecclesiis parochialibus, ubi id decenter præstari posse Episcopus censuerit.

Iis uerò ipsis diebus, mox supra præscriptis, singuli sacerdotes, et reliqui inferioris ordinis clerici, in parochialem ecclesiam, intra cuius fines habitant, si eo tempore diuinis officijs in alia ecclesia interesse nō debēt, ad Matutinum, et ad reliqua horaria diuinarum precum officia, Missarumq. solemnia celebranda conueniant.

PArochi in urbe, et in oppidis, saltem insignioribus, constituti, ut à reliquis sacerdotibus, animarum curam non gerentibus, internoscātur, caputium, quod est proprium eorum insigne, in humeris ferant, cū domo exeunt, supra exteriorē uestem, cum processiones aliasq. eiusmodi publicas actiones obeunt, supra superpelliceum; liceat tamen Episcopo ab hoc decreto eximere, qui in ecclesiis cathedralibus dignitatem, canonicatumuè item legitime obtinent, quandiu illam, illumue retinebunt, non autem, si qui deinceps ulla quauis causa, modoue obtinuerint.

PRO locorum, et temporum ratione id ab Episcopo suis diocesanis parochis permitti, concediue liceat, ut Decembri, et Ianuario mensibus, ob dierum breuitatem, itineris difficultati coniunctam sacerdotales illos conuentus ipsi non habeant, quos primo prouinciali Concilio in singulos menses haberi decreuimus, ita tamen ut alijs deinceps mensibus, quibus commodius haberi poterunt, resarciatur, et præstetur, quicquid intermissum est, frequentioribus conuentibus, et omni alia diligenti ratione.

Iis autem conuentibus, uel in urbe, uel in diocesi habendis, certas regulas, quæ partim in superioribus Cōcilijs prouincialibus eo de genere decreta sunt, partim ordine, ac rectè adiungenda uidebuntur, ad communem prouinciæ usum per nos præscribendas atque edendas, tum parochi, tum alij, ad quos executio spectat, seruent, atque exequantur diligenter.

CONSTITVTIONVM PARS TERTIA.

DE EPISCOPIS.

VT, quò spontè nos contendere studemus, eò etiam sanctis legibus, et cohortationibus, quasi stimulis incitati, adiutrice in primis Dei gratia, studiosius properemus, non solum in illis uitæ Episcopalis legibus, quas nobis in Concilio prouinciali primo constituimus, insistere, sed longius in dies nos progredi oportet; cum ij scilicet nos simus, quibus proposita Christi Domini uita, nullus definitus sit progrediendi terminus. In hoc igitur Cōcilio prouinciali quarto hæc etiā illis addenda censuimus.

PRimò Episcopi sibi, et gregi attendentes, in omnibus, ut est Apostoli præceptum, laborent, ac ministerium suum impleant; cunctaq. ad Dei uoluntatem administrare uigilanter studeant, constanti uirtutum Episcopalium officio.

Sicut autem præstantibus uirtutibus christianis populi, quorum curam gerunt, ab ipsis instituendi sunt; ita optimam illam, quæ in Episcopali animo castissimo, ad diuinasq. suscipiendas illuminationes idoneo, inesse debet, uitæ institutionem, euangelicis litteris explicatam, non uerbis solum declarent, sed sanctissimis factis, è charitatis fonte manantibus, comprobent; exemplisq. uirtutum suarum in omnem sanctæ, ueræq; christianæ uitæ usum illos conformare diligenter curent.

In oratione, sanctisq. meditationibus cum eos frequentes esse oporteat; certam sibi horam quotidie sumant, quam in contemplationum diuinarum studio, exercitationeq. attentissimis religiosæ mētis cogitationibus ponant. Qua oratione non sibi ipsis tantum diuini luminis illustrationem deposcant; sed etiam pro fidelibus suæ curæ commissis, humiles preces fundant, eorū peccata deplorando; pioq. gemitu, et religiosa supplicatione Deum orando, ut disiectis peccatorum nubibus, pluuiam, et rorem suæ diuinæ gratiæ, ac misericordiæ effundat in hæreditatem, et agrū ecclesiæ suæ.

Domi item suæ, orationis uespertinæ institutum, introductum retinere studeant, ad quam ipsi, si modo aliquando impediti non sint, conueniant, tum planè familia omnis.

MIssæ sacrificium frequentius celebrare studeant. Dominicis, uerò, festisq. diebus, ne id præstare omittant, ex Concilij prouincialis primi decreto. Hoc uerò ipsum facere curēt crebrius in ecclesia, quàm in priuatis oratorijs.

Tum

Tum præterea Missæ sacrificium facere studeant, quibus diebus, ecclesias, altaria, aut campanas consecrabunt, aut cœmeteria, eadè reconciliabunt, et alia eiusdem generis episcopalia munera obibūt; illis preterea diebus, quibus ecclesiastica beneficia conferent, et generalia clericorum, qui initiandi sunt, et confessario non examina babebunt, cæterasq. denique grauiores consultationes, et deliberationes inibunt.

Cum autem ob causam sacrificium non faciunt, religiosè intersint.

Nec uerò, cum adfuturi sunt, sacerdotem capellanum, sacri faciendi causa indutum, ad altare in mora esse uelint, aut expectare patiantur, dum ipsi alijs rebus incumbunt. Prius autem sacrum facere, aut impediti ei interesse studeant, quàm alias occupationes, actionesùe externas suscipiant, gerantùe.

DIuinas laudes, precesq. borarias piè, decorè, studiosè, deuoteq. quantum eis Deus dederit, ac supplici mente recitent; ne uerò quicquam aliud agendo, debitum boc munus obeant, id pro religionis studio ualdè caueant.

DOminicis uerò, festisq. diebus ne ecclesia desint, nisi infirmitate impediti, ad Concilij Aurelianensis præscriptum, atque alys item diebus, quo frequentius per alias quotidianæ pastoralis solicitudinis occupationes licebit. Quod si in ecclesia non possint, impediti; domi tamen diuinum officium non continenter, sed aptis, conuenientibusq. boris recitare studeant. Si uerò ne illis quidem boris licebit aliquando per negotia; uideant, ut præueniendo potius, quàm tardando diuinis laudibus satisfaciant.

COnfessarium secularem, aut regularem delgant, adbibeantue, qui uir sit sacra scientia, prudentia, spectatis moribus, et uitæ sanctitate insignis: cuius etiã studio, et consilio, et precationis spiritu, in rerum grauiorum deliberationibus aliquando uti possint.

NE omittant etiam sacræ theologiæ, sacrorumq. canonum, aliarumq. ecclesiasticarum doctrinarum officio, muneriq. Episcopali propriè congruentium, studijs quotidie statis boris operam dare; quotidieq. aliquid ex sacris biblijs, potissimum Episcopali fidei, religioniq. commissis studiosè legere; gētilium autem libris, ut Carthaginensis concilij canone uetitum est, ne operam dent.

OFficij præterea sui esse putent, eos excipere, atque audire, qui ipsos, uel tamquam iudices, uel tamquam parentes, uel consultores, adiutoresùe adeunt.

Itaque bis peractis, quæ ad diuinum cultum, religionis officia, et ad animi, spiritusq. pia studia spectant, omnibus adeuntibus se faciles, benignosq. præbeant, ita tamen, ut ne à grauitate recedant.

In auditorio omnibus satisfacere studeant: ac ne infimos homines audire negligant, sed bos uel in primis, cum adsunt, ad se accersant.

Expediant statim, quæ rectè possint: omnibus uel re, uel consilio, uel consolando prodesse studeant.

Quæ ipsi possint, ac debent, ad spiritualem curationē, et gubernationem, diuinumq. cultum spectantia, bæc per se in primis præstare studeant: cætera, quæ inferiora sunt, potius per Vicarios, ministrosue alios exequantur.

Auditorij negotijs postquam satis temporis dederint, tunc à prandio diem etiam distribuant, ut reliquis conficiendis opera ponatur.

Quicquid autem temporis animi relaxationi aliquando ob ualetudinem dabitur; id omne, uel in spiritualium librorum lectione studioùe, uel in consuetudine, et colloquio piorum, et eruditorum hominum, spiritualisq. uitæ amantium ponere studeant.

A nimia laicorum familiaritate meminerint abstinere.

Laicala conuiuia fugiant.

Lectio in mensa potissimum sit ex sacra scriptura, et pastoralibus libris, ex uitis sanctorum Episcoporum, qui Episcopale munus egregiè gesserant.

DIE autem consecrationis suæ, ut aliàs utiliter in Concilio Oxoniensi sancitum est, formulam illam promissionis suæ, in ipsa consecratione de pontificali libro prolatam, annis singulis in mensa legi curent; tum certis etiam alijs solemnibus diebus, ut diligentius præstent, quo crebrius illa lectione quasi moniti, uideant Episcopalis muneris partes.

Tridentini item Concilij decretū in sessione xxv. editum c. I. et Concilij prouincialis primi sanctionem de uita Episcoporum, et hanc præterea sæpe sibi recitari curent, tum maximè aliquando, quibus diebus, unà cum familia omni, cibum capiunt.

VEstitu utantur, ad Concilij prouincialis primi præscriptum, talari scilicet tunica, collo adstricta, rocheto, et bumerali indumento, quam mozetam dicunt, ita ut ne domi quidem, in ullius conspectu, se exponant, nisi eo Episcopali uestitu induti.

Rochetum etiam, et mozetam induant, cum per diœcesim iter faciunt: interiorem uerò tunicam breuiorem, ac mantellum uiatorium adbibeant, licet.

Anulo autem Episcopali semper utantur, et ubique tum domi, tum foris, tum in sua, tum in aliena diœcesi, ut perpetuò se Ecclesiæ suæ sponsos meminerint.

Sexta quaque feria, tum præterea in uigilijs, in aduentu, in quadragesima uestitum induant nigro colore, ijs diebus exceptis, quibus ex ritu Ecclesiæ nullum mœstitiæ signum uestibus ostēdere debent; alijs autem, uiolacei coloris uestimenta adbibeant.

Cappam Episcopalem, cum in Ecclesiam, uel ad diuina officia, uel ad conciones, uel ad sacras lectiones, uel ad aliàs eiusdem generis actiones accedunt, omnino induant.

FAmilia Episcoporum, Ecclesiæ sumptibus sustentata, in domibusq. ministrorum Dei educata, ceteris proposita esse debet ad imitationem christianarum uirtutū. quam ob rem eiusmodi sit, quæ præluceat uita, et morum exemplis.

In ea ne sint rixosi, impudici, blasphemi, factiosi, scurræ.

Ne episcopi consanguinei, nisi eadem uiuendi disciplina, qua ceteri utantur.

Neque item, qui parochialem curam gerunt.

Neque rursus, qui alio residentia munere adstricti, illis exceptis, qui licet Episcopo operam nauent, possint tamen debitas ministerij sui functiones in Ecclesia præstare. Veruntamen ne et facultati detractum ideò sit, qua canonicos duos habere secum Episcopo, per sacros canones licet.

Cubicularij præ ceteris ætate sint, moribusq. graues, et boni testimonij. Adsintq. omnino, ex primi Concilij decreto, Clerici, qui sanctæ Episcopalis uitæ, religiosarumq. actionum sint, non solum testes, sed imitatores etiam, atque adeò eiusmodi denique, qui, ut ad sanctissimum Pontificem Eugenium Tertium S. Bernardus scitè scribit his uerbis, præcipitem etiam frenarẽt, dormitantem excitarent: quorumq. libertas excedentem corrigeret, extollentem reprimeret: constantia, et fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidẽtem; quorumq. sanctitas ad omnia bona incitaret.

Qui Clerici sunt, uel sacris initiati, uel sacerdotes; eorum opera, ne Episcopi utãtur ad officij alicuius, quod sacerdotali, clericaliùe ordini, minus conueniat, actiones.

NE quispiam de familia ullo unquam die prætermittat rei diuinæ interesse, nisi necessariò impeditus sit.

Iis, qui de familia sunt, præsertim Clericis, certus ieiunij dies in singulas hebdomadas instituatur.

In aduentu item curetur, ut familia ieiunet saltem feria quarta, et sexta.

Ieiunet familia pridie diei consecrationis Episcopi, in uigilijs item sancti cathedralis Ecclesiæ, ac patroni, ciuitatis, si quando, non huius nomine nuncupatur cathedralis.

Vnusquisque de familia, singulis mensibus confessus, sacram eucharistiam sumat unà cum reliquis, qui in familia sunt.

In aduentu, ut Syluerij pontificis decretum est, et præterea in quadragesima singulis diebus Dominicis, sacram communionem salutariter accipere studeant, clerici præsertim, et uitæ spiritualis studiosiores.

Duobus ante diebus, quàm sacra communio fiat, paterna cohortatione ab Episcopo ea de re familia præmoneatur.

Singulis hebdomadis, bis minimum, qui de familia sunt, rudiores, et christianæ fidei doctrina, et litteris ab aliquo instituantur, cui id curæ Episcopus dederit.

Quo loco domestici, et exteri, domi ante cubiculum Episcopi conueniant; eo loco liber, aut de uitis sanctorum, aut de spiritualis uitæ exercitationibus conscriptus, in mensa sit; ut, qui conueniunt, lectioni incumbere possint: nec uerò inanibus confabulationibus se dedant.

Dum familia cibum capit, lectio etiam adhibeatur.

Ne familia otiosa sit, ne inertia, aut desidia dedita; sed aut in obsequio Episcopi, aut in honestis exercitationibus occupata.

A nugis abstinens, silentium, cum modestia coniunctum, seruare studeat.

Abstineat autem unusquisque, qui in famulatu Episcopi est, cum à flagitiosorum hominum consuetudine, tum à locis, ubi turpiter uiuatur.

Ne quis præterea foris pernoctet.

Ne rerum nouarum curiositates sectetur. Ne, quæ iocularia sunt, quæ ridicula, unde cachinni, risusq. solutiores excitantur, loquantur.

Conuiuia publica, comessationes laicales, frequentemq. laicorum hominum consuetudinẽ uitet. Libros ne habeat de rebus iocosis, scurrilibus, ridiculis, obscœnis, impurisq. conscriptos.

SVPER custodia familiæ Episcopus perpetuò stet, tum etiam bis quotannis uisitet, semel ineunte quadragesima, iterum initio aduentus, eiusq. mores paternè inuestiget, ac uideat, ut uniusquisque religiosa, uitæq. spiritualis institutis congruenter uiuat. Si quos ad christianas uirtutes progredi compererit; eorum studia, progressionesuè spiritualis uitæ adiumentis excitet: qui uerò à bene agendi studio auersi sunt, illos moneat, atque obiurget; ac, si contumaces, incorrigibilesq. inuenerit, domo eijciat.

Rursus Episcopus familiæ suæ confessarios sacerdotes, uiros spiritualis uitæ usu exercitatos, constituat: quibus etiam tamquam clericalis disciplinæ, et sanctæ institutionis magistris illa utatur. Episcopo, Missam celebranti, uel audienti frequens familia adsit.

Cum in ecclesia diuina officia ipse accedit, familiam quoque secum adesse iubeat.

Nihil denique omittat, ut omnes domestici in omni bene, sancteq. agendi officio se contineant.

FAMiliarum præterea, cum ægrotant, magnam habeat curam.

Prouideat, ut illorum salutis animarum ratio in primis habeatur, tum ualetudinis recuperationi per medicum consulatur, neque uerò impensis parcatur, ita ut ægrotantibus omnia ad conualescendum necessaria suppeditentur.

Illos etiam aliquando inuisat, tum salutaribus consilijs, et benignitatis officijs consoletur, quod Episcopalis charitatis officium, etiam infimis familiæ suæ præstet.

Vniuscuiusque autem de sua familia rationem in mercede constituenda habeat, pro uirtutum, meritorumq. et pro ecclesiasticorum fructuum dispẽsationis sibi creditæ ratione.

Ab Episcopali domo absit omnis picturæ ornatus, quæ prophana sit.

IN atrio Episcopos ordine pingi curet, qui præcesserunt; si minus omnes, eos saltem, qui sanctitatis, aut doctrinæ aut rerum Episcopalium gestarũ laude clari sunt.

In cubiculis omnibus reliquisq. domus locis frequentioribus ne desit aliqua imago sacra.

HOspitio, mensauè recipiendis etiam illustribus, et locupletibus hominibus, ne præscriptam Episcopalis frugalitatis normam deserat, ut exemplo suo ipsi quoque hospites incitentur ad frugalem uitæ modum.

ELeemosynis dandis promptus ita sit, ut præter illas, quas per eleemosynarium, aliosuè largiri solet, etiã, misericordiæ uisceribus indutus, manu sua in pauperes Episcopali liberalitate conferat.

De

De uita, et honestate clericorum.

VEstes, quas domi priuatim clericalis ordinis homines induent, eiusmodi sint, quæ non colore, non ulla habitus specie à clericali modestia discrepent.

Cum in ecclesia uersantur, quo tempore superpelliceũ induere non debent, ne sint, sine toga exteriori, præsertim horis, quibus diuina celebrantur; aut populus ad ecclesiam accedere solet, nec uerò absque ea, etiam in diocesanis locis prodeant, nisi cum eos pedibus iter facientes, uiæ difficultas, et longitudo aliter cogit.

Si quo iter equo faciunt: ne absque uiatoria ueste exteriori equitent, succincta interiori tunica, aut alia cõtractiori, decenter adhibita.

Superpelliceis, cum ministerij usus postulat, omnes utantur, quæ non lacera sint, non sordida, non ita elaboretá, ut artificij ornatus in humeris nimius appareat.

Singuli autem præterea, præsertim, qui in aliquo minorum saltem ordinum sunt, proprium superpelliceum habeãt, quo et in ecclesia, cui adscripti sunt, et alibi, cum ipsos suis fungi muneribus contigerit, uti possint.

NVlli sacerdoti, clericoúe annulum, nisi ea dignitate prædito, in qua conferenda ille sibi traditur, gestare liceat; tuncq. unum solum, et digito dexteræ manus quarto. Eum uerò, dum Missæ sacrificium facit sacerdos, deponat.

IN omni item incessu, statu, gestu, uultu ordinem suum sacerdos, et clericus profiteatur, omni clericalis uitæ actione, religiosi animi mores exprimens: qui in ecclesiastici ordinis hominibus elucere debent.

Ne cum neces, et cruciamenta, improbis hominibus magistratuum iudicio illata, multitudini spectanda proponũtur, ullo modo ecclesiastici ordinis uiri intersint; nisi eorum pia opera, consolandiq. officium usui futurum illis sit, qui ad supplicium ducuntur.

Sacerdotem, clericumq. cuiusuis ordinis, in canticis, hymnis, psalmis, ceterisq. ecclesiastici cultus officijs, religiosa modulatione concelebrandis, diuinisq. laudibus sanctè concinendis, ita uersari conuenit, ut uocẽ suã, sacris dicata, abuti non debeat ad prophanas cantiones, et modulationes, atque ad uoluptarias, delitiosasq. laicorum oblectationes. Quamobrem caueat, ne in nuptialibus, laicalibusuè conuiuijs, aut mẽsis, canendo operam suam nauet, ullo quidem, uel cognationis, uel amicitiæ, familiaritatis, obsequij, alteriusuè rei causa, cum præsertim clericalem hominẽ inter epulas canere, ueteri canone plane interdictum sit.

Omnis etiam sacerdos, clericusuè publica conuiuia, et comessationes eiusmodi uitet, quibus sæpe fit, ut contemptui sit, ecclesiastici ministerij dignitas.

ILlud autem unusquisque clericus sæpè repetat, se non ad inertiam, atque ignauiam, sed ad spiritualis, et ecclesiasticæ militiæ labores uocatum esse.

Sciat propterea id in officio suo positum esse, ut cum uel in officijs diuinis obeundis, uel in frequentandis ecclesiis, quod debet, tempus consumpserit; si quid sibi reliquum est, id omne non in rerum secularium colloquijs, prophanisq. actionibus, sed in diuinarum litterarum studijs, et in cælestium rerum contemplationibus, et sanctis, pijsq. officijs traducat. Quare unusquisque huius prouinciæ Episcopus, ac alij item, qui illius nomine, atque auctoritate uisitationis munus obibũt, uideant, atque inquirant diligenter, quibus in rebus tempus clerici, ijq. in ijs potissimum, quæ ab illis agi, curariq. debent, qui in Dei cultum se dediderunt. Quod si clericos aliquos otiosos esse cõpererint, iusta aliqua ratione, salutaribus eos occupationibus, et ecclesiastico homine dignis incumbere procurent; ac prouideant omninò, ne isti ad suæ salutis discrimen, et aliorum offensionem otio abutantur.

Omnes præterea, et singulos clericalis ordinis homines hoc decreto monitos esse uolumus, ut ad eos se crebro conferant, qui in sacerdotio constituti, in spiritualis uitæ studijs, exercitationibusq. uersati, atque eiusmodi sunt, de quorum consilio uitam ad omnes sanctè, religioseq. agendi rationes instituant.

Ab illorum autem, qui in uitiorum luto uolutati, se maleficijs pascunt, familiaritate abstinere, cum eos omnes iubemus; tum præcipuè minorum ordinum clericos, qui nondum ætate confirmata sint, neque firmo uirtutum robore muniti, procliuius ad uitia prolabuntur. At illud non modo prohibemus, sed diuina contestatione obsecramus ecclesiastici ordinis homines, eos præsertim, qui in sacerdotij gradu constituti sunt, quiuè animarum curam gerunt, ut quos in uitiorum fæce uersari animaduerterint, cautè, et sapienter studeant, à peccatis, flagitijsq. deterrere, et ad uirtutem cohortari; eisdemq. in scelerum gurgite laborantibus opem ferre, uerbis, consilijs, exemplis; atque ita quidem, ut dum illos iuuare conantur, ne se familiaritate inquinent.

NE clerici apud se libros habeant, aut legant, quorum lectione bene agendi studium, morum disciplina, et timor, charitasq́. Dei languescere possit: quales libri sunt, qui res, uel inanes, uel iocosas, uel scurriles, ridiculasue, uel impuras continent.

Rerum nouarum curiositates fugiant: tum ne, quæ ridicula sunt, unde cachinni, risusq. solutiores existunt, loquantur.

SAcerdos clericusuè sacris initiatus, aut ecclesiasticum beneficium obtinens, horarum canonicarum officio cũ adstrictus sit, meminerit, se febri, morboue aliquo, uel aduersa ualetudine leuiter aliquando laborantẽ, non iustam propterea excusationem habere, quamobrem illud intermittat, omittatuè. Itaque si quando corporis infirmitate affectus est; ipse pro sua conscientia rectè uideat, quid præstare possit, ac ne omittendo grauiter peccet, et beneficij, si quod habet, fructus suos non faciat.

QVO diligentius cleri in omni ecclesiastica disciplina progressus constet, unusquisque sacerdos, et cuiusuis ordinis clericus, de frequenti sacramentorum usu, de functionibus in ecclesia præstitis, de lectionibus, studiorumq. progressione, de ceteris exercitationibus, si-

bi præscriptis, testimonium ab ijs singulis, quibus ex præscripto accipere oportuerit, singulis mensibus, uel alio stato tempore, per Episcopum statuendo, afferant; idq. ad constitutam rationem.

A *Sacerdotibus, ab ysq. etiam, qui prouectiori ætate sunt, hoc si numquam per ipsos antea præstitum est, omninò præstari peroptamus, ut cum omnis ante acta uitæ suæ peccata diligenter, riteq. confiteantur; tum spiritualium exercitationum, prout ijs, qui subdiaconatum, uel diaconatum, uel sacerdotium suscepturi sunt, præscriptum est, studium aliquando suscipiant; quo diligentius in uia salutis sibi prospiciant.*

De uisitatione.

N*Ecessarium illud, ac plane debitũ uisitandi munus, quod ex sanctione Tridẽtina præstari oportet, prouinciæ nostræ Episcopi, ita solicite exequantur, ut suæ quique urbis, ac diœcesis uisitationem singulis ipsis annis, aut, si per diœcesis amplitudinem non possunt, biennio ad summum ipsi per se conficiant. Si uerò legitima occupatione, causaue impediti, id muneris aliquando per se ipsos obire nequeant, Vicarios generales, uisitatoresue alios, huius rei usu peritos, atque idoneos adhibeant, qui uisitationis officium sedulò, ut par est, præscripto tempore exequantur.*

Cum uerò uisitationis munus ipsi per se obeunt, uel unum, uel duos canonicos, uel alios quoscumque homines ecclesiasticos, quos usui, et adiumento sibi fore uiderint, prout maluerint, secum in ea uisitandi cura adhibeant.

Ne deinceps plures, quàm homines decem, et iumenta septem ad summum secum, in uisitando conducant, supputata hoc numero Episcopi etiam persona, ac illius ecclesiastici uiri, quem ex huius concilij decreto Episcopus quisque aliquando præmittet: suis tamen proprys sumptibus licebit eis plures conducere. At uerò, qui Episcopis gradu inferiores sunt, in uisitatione longè pauciores homines, et iumenta adhibeat. Hocq. decreto derogatum sit alteri, in Concilio primo prouinciali edito.

Laicorum hospitia, eoq. magis conuiuia, ut maxime possunt, omnes fugiant; sin autem ad illos diuertere aliquando necesse erit, cum cetera seruent, tum in primis caueant, ut ne extrà mensæ Episcopalis, et clericalis modum, regulasq. in uisitatione præscriptas, quicquam omnino ab hospitibus appetatur, apponaturuè.

Notarius autem, cancellariusuè, ne quicquam pro uisitatione ab ijs, qui uisitantur, ullo quouis nomine exigat, neque ullum doni, etiam pusilli, quocunque modo oblati, genus accipiat, ac ne item pro decretorum, ordinationumuè in uisitatione confectarum actione, uel conscriptione, earumue exemplo, etiam singulis uel ecclesiis, uel clericis, uel alijs, qui uisitantur, iussu uisitantis edito. At pro opera, laboreuè, quem alterius, cuius interest, illarum exempla alio deinceps tempore petentis, causa in ijs exscribendis posuerit, mercedem capiat licet, pro taxa, in foro Episcopali præfixa, aut præfigenda ratione.

E *Piscopi, qui ceteris omni benè, sanctèq. agendi exemplo præire debent, antequam cleri, populiq. uisitationem ineant, à se, suaq. familia uisitandi initium utiliter facient; quo reliqui omnes domestica illius uisitationis actione, executioneq. incitati, pastoralia iussa, quæ ipsi uisitando præscripserint, promptius, ac studiosius exequantur.*

Diligentiam uerò omnem uisitando adhibeant, non modo in ecclesiarum cultu, et ornamento tuendo, augendouè, sed maximè in omni, et cleri, et populi pristina christiana disciplina restituenda; in utriusque itẽ moribus cognoscendis, ysdemq. deprauatis corrigendis.

In eaq. uel uisitatione, uel morum correctione etiam tamquam sedis apostolicæ delegati, auctoritate Tridentini Concilij statuant, moderentur, puniant, et exequãtur ad sacrorum Canonum præscriptum, quæcumque illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, et diœcesis suæ utilitate necessaria uidebuntur. In ijs, neque ulla inhibitio, appellatio, aliudue quicquã impediat, aut retardet executionem eorum, quæ ipsi mandarint, aut indicarint, decreuerintuè.

F *OEminarum, ac marium luxu, immoderatoq. uestium sumptu utentium, ornatum illum inanem, ac planè superuacaneum, et à christiana uita more sane quã alienum, unde tot malorum seminarium extare quotidie cernitur, omni episcopalis muneris officio, et auctoritate prohibere, tollere, funditusq. euellere studeant.*

M *Onialium monasteria, regularium iuri, curaue subiecta, quod ad clausuram attinet, diligenter, accurateq. uisitent; loca ipsa introspectent; atque ex superiori etiam parte circumlustrent; et cautè, solerterq. inspiciant prospectus omnes, aditus, et cetera denique omnia, quæ ad clausuram rectè tuendam, ullo quouis modo pertinent.*

H *Ospitalia item, aliaq. pia singula loca, et sodalitia pro auctoritate, facultateuè, et canonum iure, et decretis Tridentinis sibi data, in singulos annos uisitẽt, et quæ laicalia etiam, et merè priuata sunt in ijs, quæ ad obseruandam piam testatorum uoluntatem spectent, uisitando corrigant, et reforment.*

E *Piscopo, ad cuiuscumque loci, uel ecclesiæ parochialis, curataue uisitationem aduentanti, cum illi potissimũ, ut uetus canon Concilij Turonensis iubet, qui confirmationis sacramẽtum ab eo suscepturi sunt, tum præterea reliqui omnes fideles, exceptis tantum ijs, qui morbo, aduersaue ualetudine laborant, sicut in Concilio Rothomagensi cautum est, obuiam ordine prodeãt; ac statis hymnorum, psalmorumq precibus, et cum gaudio, timore, summaq. reuerentia illum, tanquam uicem Christi agentem excipiant, prout eodem Rothomagensi Concilio sancitum est, cuius canone excommunicatio illis constituta erat, qui ei muneri defuissent.*

Neque solum quo tempore ille aduentat, sed alijs etiã diebus, dum uisitatio parochiæ fit, fideles quàm frequentissimi adsint; ut ipsi omnes, ac singuli, si quid ad

ani-

marũ salutem procurandam opus habent, proprio pastori, parentiq. liberè exponant; ei, quæ pro illius officij ratione oportet, interroganti respondeant; illum cõcionantem monentem, et paternè arguentem, obsecrantem, et increpãtem audiant: eiusdẽ iussa, monita, et decreta suscipiant, atque Dei denique uoluntatem, quam præsentes per ipsum auribus percipiunt, non tantum obediendi propensione, sed etiam rectè factis omninò exequantur. Id porrò omne, ut fideles diligenter, promptoq. animo præstent, frequentissimiq. in Episcopali uisitatione adsint; parochorum, et aliorum, quorum interest, sacerdotum sit, crebro, prout usu uenerit, intra Missarum solemnia illos docere, cum eas officij partes, quas Episcopo uisitanti ab ipsis præstari conueniat, tũ uisitationum in primis utilitates, fructusq. salutares.

AT uerò ex uisitationum laboribus, quo uberiores fructus existant, ac fidelium animi salutari aliqua præparatione excitati, et fulti, quo promptiores, erectioresq. fiant, cum ad bene agendum, tum ad paterna, et episcopalia iussa, monitaue amplectenda, et exequenda, tum ad omnem denique Christianæ uitæ disciplinam, sanctis institutis conformatam, suscipiẽdam; præterea, ut uisitatio et diligenter, et breuiter, et rectè denique conficiatur, atque absoluatur; has etiam de præparatione ab ijs præsertim, qui uisitantur, adhibenda, instructiones adiungendas censuimus ijs decretis, quæ hoc ipso de genere in hoc, et in alio nostro prouinciali primo concilio edita sunt. Quibus porrò instructionibus pro personarum, temporum, locorumq. suæ diocesis ratione, ab Episcopo addi, detrahiq. liceat.

Primum ubi uisitationis, uel generatim in uniuersa urbe, diœcesiq. inchoandæ, uel speciatim in aliquo oppido, locoue, aut parochia, præsertim frequentiori, atque insigniori obeundæ, certam diem Episcopus statuerit; pastoralibus etiam litteris, eo potissimum nomine, a se confectis, populum præmoneat, atque cohortetur cum ad alia pietatis officia, tum maximè ad peccatorum confessionem, sacram communionem, precesq. pro salutari uisitationis euentu continenter habendas.

Triduò proximo, antequam uniuersæ uisitationis initium fiat, in cathedrali ecclesia quadraginta horarum orationem indicat; quam eiusdem uisitationis nomine à clero, et populo, qui in urbe est, frequentiori in ea ipsa ecclesia pie celebrari curet.

Hæc ipsa etiam orationis ratio parocho, aliouè ecclesiæ rectore, cuius interest, curante adhibeatur, antequam ecclesiæ parochialis, curatæue, aut oppidi, præsertim insignioris, uisitatio ineatur.

Duobus uerò, aut pluribus ante constitutum uisitationis tempus diebus Archipresbyterum, aut Archidiaconum, ut in Concilio Rothomagensi cautum est, aut alium ecclesiasticum hominem, quem maluerit Episcopus, præire iubeat, per singula oppida, uicos, parochias, et loca ciuitatis, et diœcesis, præsertim frequẽtiora, insignioraùe, quæ ille uisitaturus est. Ille uerò iussa præstet: conuocatoq. clero, et populo uniuscuiusque loci nunciet Episcopi aduentum, eidemq. aduentanti obuiam, ut iussum est, prodire, ceteraq. in promptu haberi moneat, ac mandet. Pastorales item Episcopi litteras, edicta, instructiones, ad uisitationem pertinentes, enunciet, atque euulget. Tum præterea quicquid de leuioribus causis ab eo explicari, agiue Episcopus iusserit, id exequi studeat, ut ne ille ueniens diutius ob eiusmodi causas in uisitationis mora esse necesse habeat.

Parochus porro, aliusue ecclesiæ rector, uel præfectus, in qua animarum curam gerit, cum uisitandus erit, pastorales Episcopi litteras, uisitationis nomine editas, duobus ante illius aduentum proximis festis diebus, intra Missarum solemnia, cũ populi frequentia adest; de scripto recitet.

Itidem præstet de literis, quas de confirmationis sacramento ritè, religioseq. suscipiendo, Episcopus, instructionum, monitionumue nomine ediderit.

Hoc ipsum præterea exequatur de alijs item litteris, edictis, et instructionibus, quas ob uisitationem euulgari ille iusserit.

Sacerdotibus quoque et alijs, quorum interest, Episcopales instructionum literas de scriptis, tabulis, libris, alijsq. rei ecclesiasticæ monumentis, instrumentis, ceterisq. id generis maturè præparandis, quo uisitandi ratio, breuior, explicatiorq. sit, significet, et recitet, ac, si opus est, earum exempli ex scribendi copiam illis faciat.

Quam litterarum, edictorumue Episcopalium euulgationem, recitationemuè, et sermone et concione, et monitionibus, et omni alio tum publico, tum priuato cohortationum officio prosequatur, prout expedire animaduerterit: quo fidelium animos diligentius præparet, atque excitet ad suscipiendum Episcopalis uisitationis officium uberrimo, ac salutari cum animarum fructu.

Illud porrò curet, ut nemo, qui intra parochiæ suæ fines habitat, omnino sit, qui eo uisitationis tempore confessus, sacram communionem non sumat, idq. ab Episcopo ipso, etiam si in alia parochiali ecclesia sumere oporteret, scilicet eo loci, ubi ille mane uisitans, Missæ sacrificium offerat.

Nemo item, qui chrismate non ante confirmatus, modo ætate, in cõfirmationis litteris Episcopalibus præscripta sit, illud ab eodem tunc non accipiat.

Quamobrem tum pridie diei uisitationis, tum maximè ubi Episcopum uisitationis causa iam aduentare cognouerit, certo aliquo, solemniq. campanarum sono illius aduentum fidelibus significet, quo frequentius etiam ex agro euocati, omni alia prætermissa actione, conueniant, eiq. tale tanquam necessarium munus obeunti, diligentius præsto sint, qua debent obseruantia, ac ueneratione.

Studeat item confessariorum sacerdotum, qui ad id muneris probati sunt, nisi Episcopi cura præmittantur, copiam necessariam habere, qui biduo, triduoùe parochiæ suæ hominum confessiones audiant, aut confessos reconcilient, ut stata uisitationis, aliaue die, quã

Epi

Episcopus constituerit, præparati sint ad sacram communionem, et ad confirmationem, qui nondum confirmati sunt, ab eo sanctè sumendam.

Ac proterea confessionum causa eo tempore confessionalia multa, ad formulæ demonstratæ præscriptum confecta, certisq. locis in ecclesia sua decenter collocata, si totidem non sunt, quot necessaria uiderit, aliunde habere curet.

Hostias, uinum, uasa, mappas, et alia ad sacra communionis, populo ministranda, usum necessaria, accuratè paret.

Locum item in ecclesia præparet, atque ornet, ubi ab Episcopo confirmationis sacramentum fideles religiosè suscipiant.

Suggestum item decenti ornatu instruat, unde tum ille, aliusùe populo sermonem, concionemùe habere possit; tum episcopalia monita de scripto pronunciari.

Pridie illius diei, quo Episcopus uisitaturus est, chyrographa, schedulasùe in promptu esse curet, eorum, qui confirmationis sacramentum suscepturi sunt, et compatrum, commatrumq. item ex præscripto instructionis litterarum, de confirmationis sacramento promulgatarum.

Omnium, singularumq. rerum, quæ uel consecrandæ, uel benedicendæ sunt, ut poteecclesiæ, cœmiterij, altarium, campanarum, uestium, indumentorum, tabernaculi, calicum, corporalium, crucum, imaginum, significationem, indicis ordine exaratam, Episcopo ante diē uisitationis ita in tempore det, ut cum de apparatu, tum de certa hora, uel die illas sacras actiones obeundi deliberare possit.

Sacristiam præterea adornet, atque instruat; in qua ex armarijs exposita sint sacra indumenta, uestes, pallia, uasa, ac reliqua omnia ecclesiastica supellectilis instrumenta atque ornamenta, præter illa, quæ in ecclesiæ, altariumq. apparatu, et usu tunc erunt: eaq. ordine, ac pro colorum ratione distinctè collocata ita appareant, ut eo, et loco, et tempore in uisitando recognosci certè, facileq. ac breui possint.

Certo item, decentiq. sacristiæ loco libri, ac uolumina ecclesiastica, ut Missalia, Breuiaria, lectionaria, antiphonaria, et alia id generis suis operimentis politè contecta, in oculis Episcopi appareant.

Tuto item eiusdem loco in promptu sint scripta, monimenta, codicesùe, quibus testificatio fiat sacrarum reliquiarum, in ea ecclesia asseruatarum.

Eodem loco tabulæ item scriptaùe indulgētiarum, eidem ecclesiæ concessarum.

Separatim alio sacristiæ loco, uel in archiuio, si illud à sacristia distinctum sit, in promptu habeat, tabulas, scriptaùe, ac monumenta quæuis, pro ratione annorum distinctè notata, quæ ad ecclesiæ, altarium cappellarumùe iura, priuilegia, bonaq. testificanda pertineant.

Librum item statutorum, et constitutionum, et tabulam rituum, consuetudinum, si quas peculiares illa ecclesia, eiusùe clerus habeat, præsertim in diuinis officijs, ecclesiasticisq. functionibus.

In promptu præterea, ac parata inuentaria hæc infra ordine præscripta, rectèq. confecta habeat, quibus singulis manu sua subscriptum sit.

Primò inuentarium sacrarum reliquiarum, in sua ecclesia reconditarum, ac simul monimentorum, litterarumùe, illas uerè testificantium.

Alterum in quo descriptæ sint indulgentiæ omnes, illi ecclesiæ, eiusùe cappellis, aut altaribus perpetuò concessæ, aut ad tempus, quod adhuc peractum non sit.

Tertium, in quo sacræ uestes, pallia, indumenta, et ornamenta singula; omnia, quæcumque supellectilis ecclesiæ sint, rectè, ac distinctè descripta, notataùe appareant.

Quartum in quo libri, scriptaùe, litteræ, ac instrumenta id generis, quibus bona, iura, priuilegia ecclesiæ, altarium, cappellarumùe testificata apparent, notata sint.

Quæ inuentaria, quo tempore, et quibus præsentibus proximè confecta sint, ex illius scriptione appareat, ut, si ita opus aliquando erit, recte conferri possint, eademq. exscripta, in uisitationis acta referantur, prout Episcopus censuerit.

PAratum habeat, ac exhibeat indicem dignitatum, canonicatuum, portionum, et aliorum id generis titulorum, altarium, cappellarum, et clericatuum, quicumque sunt in illa ecclesia, cum explicatione eorum censùs, ac onerum, unicuique adiunctorum, tum etiam fundationum, institutionumùe, et notariorum, qui fundationum tabulas confecerint, tum singulorum præterea, qui ea altaria, cappellas, portiones, canonicatus, dignitates, aliudue, quouis, etiam ad nutum amouibili, titulo obtinent.

Indicem etiam similem, cum simili explicatione titulorum, et beneficiorum quorumcumque, tum ecclesiarum, tum oratoriorum secularium, etiam campestriū, quæ sita sunt extra illam ecclesiam, intra fines tamē eiusdem parochiæ.

Indicem item scholarum, confratriarum, locorum, operumùe piorum, quouis modo in ea ecclesia institutorum, quo exprimatur, et institutio, et institutionis tabulæ, à quo scilicet notario confecta.

Rursus indicem similem scholarum confratriarum, hospitalium, locorumùe, et operum piorum, quorumcumque, quæ extra illam ecclesiam, intra fines tamē parochiæ sita sint.

Indicem quoque monasteriorum, præpositurarum, et huiusmodi domuū regularium, tam uirorum, etiam si commendata sint, quàm fœminarum, etiam, quæ ab Episcopi iurisdictione immunes sint; quæcumque in illius parochiæ finibus sita sunt.

PAratum item indicem habeat, ac exhibeat, in quo clerici, in suæ ecclesiæ finibus habitantes, descripti sint, notatis eorum uniuscuiusque tum nominibus, tum domicilijs, habitationibusùe ecclesiasticis, aut saecularibus: hoc item adscripto, an soli, an unà cum alijs, uel ecclesiasticis, uel laicis habitent.

Indicem item puerorum, adolescentiumùe, uita eccle-

siasti

siasticæ disciplinam ingredientium.

Musicorum item, cantorum, organoq. in quauis ecclesia sonantium.

Laicorum item hominum, si qui sunt, sacerdoti in Missa sacro, aut in diuinis officijs, funeralibus etiam, et in alijs ecclesiasticis muneribus, operam aliquam præstantes.

Indicem item prædiorum, bonorumq. ecclesiæ suæ; rursusq. fructuum, et censuum, quos inde percipit, et aliorum inde redituum, ut pote oblationum, eleemosynarum, quæ statis quibusdam anni diebus, uel ob solemnitates, uel ob anniuersaria, aliamuè causam fiunt.

HVIC rursus alius index adiunctus exhibeatur, usurpationum bonorum, iuriumuè illius ecclesiæ, et alienationum præterea triginta ante Tridentini Concilij celebrationem, et confirmationem annis factarum.

Indicem etiam det redituum, uel ueterum, uel recentium, Capitulo, cleroue illius ecclesiæ communium.

Indicem quoque distinctum redituum, emolumentorum, onerum, et aliarum, ut supra, præscriptarum rerũ, quæ ad ecclesias tunc uacantes pertinent, notato etiam tempore, quandiu uacent, et illius item qui earum fructus, uel decimas, uel primitias, uel alios cuiusuis generis redditus exigit, nomine descripto, et auctoritate qua exegit item.

Indicem præterea cẽsus ab eo, qui sibi tamquam recto ri obuenit, distincti, ac separati, utpote illius, qui uel ad fabricæ illius ecclesiæ, uel ad luminum, uel ad sacristiæ, uel alterius einsmodi rei usum, erogationemuè pertinet.

PROmptos item habeat codices parochiales, unum scilicet baptizatorum, alterum eorum, qui matrimonium contraxerint, tertium illorũ, qui chrisma susceperint, quartum, quem proximè confecerit, de numero, statuq. animarum.

Regestum etiam, aut exempla constitutionum pontificiarum, ac litterarum pastoralium, aut instructionum id generis, et edictorum, quæcumque ab Episcopo acceperit. In quibus singulis exemplis notatus sit dies, quo illa populo promulgarit, legeritue.

PAratos item libros, et tabellas singulas, indicesue habeat, ac exhibeat, qui debent in sacristia esse, ex prescripto Cõciliorum prouincialium, diœcesanorum, ac instructionum.

Si præterea curam, administrationemue habet bonorum ecclesiasticorum separatim ab ijs, quæ sibi ad uitæ sustentandæ usum attributa sunt, aut fructuum uacantium sibi commendatorum; susceptæ, administrataue curæ rationum codicem, in promptu habeat, atque exhibeat.

SEparatim uerò in promptu habeat, ut Episcopo tradat, tabulam decretorum prouincialium, diœcesanorumq. quæ uel diuinorũ officiorum cultũ, uel ad parochialis curæ, disciplinæq. christianæ rationem pertinentia, nondum in parochiæ suæ finibus executionem habuerunt, causis, et impedimentis quoque explicatis, cur in executionis usum adhuc inducta non sint.

TVM præterea indicem, manu sua confectum, det eorum, qui infra notati sunt, si qui in parochia sua finibus id generis homines extant.

HÆreticorum, heresisue nomine suspectorum, aut libros hæreticos, prohibitosuè habentium, uel legentium.

Publicè, ut infra, potissimum delinquentium, malefactaq. committentium.

Blasphemantium scilicet.

Superstitione, maleficijs, magicisq. artibus utentium.

Eorum, qui in Pascha confessi, sacram communionem non sumpserint.

Simoniacorum.

Vsuras exercentium.

Concubinariorum, concubinatusuè nomine suspectorum.

Illorũ etiam, si qui publicè, notorieq. criminosi, quibus pro Tridentinæ sanctionis, Concilijq. primi, et tertij prouincialis decretorum ratione, solemnis, uel publica indicenda sit pœnitentia; ut, aut tunc ijs Episcopus eam iudicio suo statuat, aut illos, quos solemniter pro peccati grauitate pœnitere iussum est, à cancellario notatos, ad se ineunte quadragesima uenire iubeat, cuius temporis initio illam de ecclesiæ sanctæ more ipsi subeant ritu solemni.

Coniugum inter se disiunctorum, neque simul habitantium.

Eorum, qui cognatione, affinitateuè iuncti, matrimonium gradu prohibito contraxerint.

In ecclesia parum reuerenter, ac non debita ueneratione uersantium.

Illorum, qui diebus festis Missæ sacrificio non intersint; aut seruilibus operibus dies festos uiolare, aut choreis, comessationibus, alijsq. eiusmodi actionibus prophanare soleant.

Talis, aleaue ludentium; aut istis domicilia exponentium.

Libros de rebus obscœnis, parumq. honestis conscriptos, obscœnasq. item imagines habentium.

Eorum etiam, qui inertiæ, desidiæ, otio, uel cauponis, tabernisuè uinarijs, ganeieue dediti sunt.

Marium, fœminarumq. uestitum immoderatum induentium, non sine manifesta Dei, hominumq. offensione.

Omnium denique deprauatorum morum, in parochiæ suæ hominibus frequentium, ac publicorum.

INDicem item eorum hominum, intra parochiæ suæ limites habitantium, quibuscum Episcopus uisitans pro uarij uisitationis officijs, aliquando colloqui, agereue necesse habet. Horum scilicet.

Patrumfamilias.

Ludi litterarij magistrorum, pædagogorum, musicam etiam, scriptionem, arithmeticam, aliásq. artes liberales profitentium.

Mulierum item docentium, puellasq. sibi in disciplinam traditas, domi educantium.

Me-

Meddicorum,chirurgorum,tonsorumq. rem medicam exercentium.

Pictorum,et sculptorum

Bibliopolarum,impressoriamq. facientium.

Ministrorum publicorum, ut syndicorum, confratriæ uniuscuiusque præfectorum, curatorumue, et aliorum id generis.

Notariorum.

Opificum, artificumue in parochia sua frequentiorum.

Hominum,operibus pijs exercendis aptiorum,aut iam deditorum;et eorum,qui uitæ spiritualis, disciplinaq. christianæ studiosi adiumenta subministrare possint rationibus,parochiæ bene instituendæ usui necessarijs.

Pauperum, uiduarum, pupillorum, ceterorumq. uerè miserabilium.

Cauponarum, cœnaculariamue exercentium.

Saltandi, tripudiandiue, ac sonandi in choreis artem profitentium,docentiumuè.

EXhibeat ipse ordinum,quibus initiatus est, ac beneficij illius,tum ceterorum etiam, si qua alia obtinet,litteras,tũ facultate scriptas, si quas ab Episcopo,eiusue ministris habet, uel suo, uel ecclesiæ suæ nomine, ut puta suscipiendi munus Missarum celebrandarum, audiendi confessiones eorum,qui non sint de sua parochia,cohabitandi cum laicis, uel extra ædes ecclesiasticas, adhibendi fœminas sibi inseruientes, locandi laicis domum ecclesiasticam,exponendi capsulam pro eleemosynis,et eiusmodi.

EXhibeat item libros proprios,quos ex decretis prouincialibus,aut ex uisitationum, alijsue Episcopi sui iussionibus, habere debet, utpote Breuiarium, Missale, calendarium proximè editum, librum ritualem, seu sacramentorum, homiliarium, psalterium, uolumen bibliorum, catechismum Romanum, cdices Conciliorum, scilicet Tridentini,prouincialium, et diœcesanorum,quibus in libris inscriptum sit nomen possidentis.

Exhibeat præterea indicem aliorum librorum,quoscũque impressos,aut manu exaratos habet.

QVOD de sacris reliquijs,indulgentijs,indumentis, ornamentis, suppellectile ecclesiastica, libris,scriptis, inuẽtarij indicibus, fundationum tabulis,redditibus, emolumentis, oneribus, usurpationibus,alienationibusq. titulis etiam beneficiorum, et ordinibus,ac ceteris denique parocho, rectorive,aut præfecto ecclesiæ, in qua animarum cura geritur,præscriptum est; id omne,et Præpositi,et canonici,et cappellani,etiam mercenarij,et alij dignitatem, canonicatuum, altarium, cappellarum,aliorumq beneficiorum titulum obtinentes, aut quouis nomine administrationem, curamue habentes,et rursus fabricarum præfecti, et confratrũ, hospitalium, eleemosynarum, locorumue, ac operum piorum quiuis curatores,cum uisitandi erunt,præstẽt; quatenus eo de toto genere cõstitutum ullo modo pertineat ad eorum dignitates, beneficia,cappellas,et altaria,titulos,et ordines, aut ad fabricas, hospitalia, eleemosynas, pia loca,uel opera,aut etiam ecclesias, altaria,cappellas eorumdem præfectorum, uel curarum administrationi,et procurationi commissas. Parochi sit autem, aut præfecti,rectorisue,ut supra, intra cuius parochiæ fines facienda est uisitatio,nisi Episcopus alijs potius id muneris aliquando dederit, illos omnes, et singulos in tempore præmonere, ut præscriptum apparatum conficiant,atque in uisitatione præsentes adsint, tum præscriptam rationem, qua id præstent,diligenter docere.

EPiscopus porrò, quo uisitationis rationem magis explicatam habeat, nec diutius, quàm par est, in mora sit, in omni præscripto apparatu rectè conficiendo ab ijs, quorum interest, pro pietatis suæ, pastoralisq. diligentiæ studio omnem diligentiam adhibeat.

QVæcunque de præparatione in Episcopali uisitatione facienda supra præscripta sunt, instructiones eadẽ ferè omnes adhibendæ erunt in alijs uisitationibus, illa tantum præparatione excepta, quæ pertinet ad ea, quæ Episcopi tantum,episcopalisue muneris, et uisitationis propria sunt; ut de solemni receptione,de chrismatis sacri ministratione,et alijs huiusmodi.

QVO uerò parochorum, aliorum sacerdotum in concionibus, uel sermonibus habendis ratio Episcopo exploratior sit,hac præter alias huius indagationis constitutas rationes seruare poterit, ut,cum uisitantur, sermonem, conuocato populo, præsenteq. ipso Episcopo singuli in sua Ecclesia, uel, ubi is maluerit,eo de genere,quod idem iusserit, aliquando habeant.

VIsitationis initio,certæ christiano more uiuendi regulæ,ex œcumenica Tridentina synodo, Concilijsq. prouincialibus,et diœcesanis, omniq. optima disciplina collectæ,uulgari sermone,breuiter explicatæ,ad communem prouinciæ usum per nos edendæ, præter illam decretorum,ad laicos pertinentium, denunciationem, in Concilio prouinciali tertio parochis præscriptam, de suggestu populo frequentissimo in urbe, et insignioribus locis, ubi Episcopus expedire censuerit,clara uoce legantur; ut omnes intelligant, secumq. taciti inquirant,an ad præscriptas leges uitæ christianæ modũ susceperint. Tum ab Episcopo de illis interrogati, uideant sui muneris esse, si quas in uitæ institutione executi nondum sint, earum præscriptis, atque institutis parere quam primum, et quam diligentissimè, pro salutaris disciplinæ ratione, atque usu, rectis regulis confirmato.

CErtas pastorales monitiones,unicuique hominum ordini, sexui, ætati proprie conuenientes, ex sacrarum litterarum fontibus, sanctorumq. patrum disciplina, ex eisdem Concilijs haustas,ad omnium etiam magistratuum instructionem, nostra cura communi prouinciæ usui conficiendas, unusquisque parochus, cum in fine uisitationis urbis, et uniuscuiusque, præsertim insignioris oppidi,tum certis anni solẽnitatibus, prout Episcopus iusserit,et illis aliquid pro ratione loci, uel addendum, uel detrahendum censuerit, populo de scripto recitet,atque euulget;ut fideles non solum uisitationis iussis, decretisq. alijs in omnes bene agendi partes confirmati, sed sæpius sui quique debiti officij,

Epi-

Episcopalibus, pastoralibusq́. uocibus moniti, in dies in uia Domini maiores progressiones habeant.

De Concilio prouinciali.

PRO uincialia Concilia, diuino munere, à sacra Oecumenica synodo Tridentina in usum reuocata sicut tertio quoque anno ad eiusdem synodi præscriptum conuocari, celebrariq. opportet; ita maximè consultũ esse debet, ut id ipsum rectè, ordine atque ex utilitate prouinciæ præstetur.

Itaque, et pro illorum usu, in perpetuum retinendo, et pro ceteris rationibus, ad eorumdem actionem rectè, utiliterq. præstandam accomodatis, hæc tum auctoritate nostra, tum etiam de consensu patrum sancimus.

Primò singulis prouincialibus Concilijs, tertio quoque anno, ex ipsa Tridentina sanctione celebrandis, quæ indicere, conuocare, et celebrare ius Metropolitani est, nos certam diem in posterum indicimus, decernimus, et statuimus, feriam scilicet quintam, quæ à Pascha Resurrectionis Domini sub tertiam dominicam cadit; certumq. item locum, nempe nostram ecclesiam, beatæ Mariæ uirginis nomine nuncupatam.

Hoc autem perpetuæ indictionis decreto, constitutioneù e Metropolitani iuri derogatum, abrogatum ne sit, quominus constitutum diem, locumùe, prout necessitas postularit, uel iusta causa, ratione aliqua ei suaserit, prorogare, accelerare, mutare, ex canonum iure, sanctioneq. Tridentina possit; modo intra triennij saltem spatium, ad illius sanctionis præscriptum, semel celebret.

Neque rursus Metropolitano legitimè impedito, facultati illud conuocandi, eadem Tridentina sanctione coepiscopo antiquiori concessa, detractum sit.

Eius autem constituti conciliaris diei, et loci, atque adeo Concilij prouincialis indictionem omninò, ratã, firmamq. esse uolumus, ac sine alia uel litterarum significatione, uel edicti promulgatione, uel ulla alia denunciatione aut nuncio, tantum roboris, et auctoritatis ad Episcopos, et reliquos quosuis omnes, ac singulos, qui in prouinciali Concilio Mediolanensi, quacunque ratione adesse possunt, aut debent, quorumùe aliquid interest, monendos, et conuocandos, habere hoc decreto sancimus, quantum illa, quæ indicendi eiusdem Concilij prouincialis ratio litteris, et nuncio, edictoq. publico adhibetur.

Quamobrem propositis pœnis, canonum iure sancitis, cum uniuersos et singulos Episcopos, tum ceteros omnes qui quouis iure, consuetudine, aliaùe, ut supra, ratione, debent, Mediolani in Metropolitana ecclesia præsentes adesse ad eam diem iubemus, quam tertio saltem quoque anno, prouinciali Concilio de more ineundo, celebrandoq. certam, et statam hac constitutione in perpetuum decreuimus.

Quicunque uerò, uel Episcopi, uel alij interesse debent, ne eorum nomine alij, sed ipsimet stata die adsint; nisi necessaria, iustaq. causa, quamobrem debitum hoc officium præstare non possint, impediti sint.

Eam porrò causam tum Metropolitano, ut canonum iure cautum est, probent; tum etiam procuratorem certum, ecclesiasticum hominem, mittant, qui suo nomine suscipiat, recipiatuè, quæcumque canonum, Conciliq. Tridentini auctoritate, in prouinciali synodo acta, gesta, constituta, decreta, sancitaùe erunt. Si quis contrafecerit, aliaùe ratione non paruerit, aut contumax erit, ex canonum sanctionibus debitas luat pœnas.

Quicumque porrò ex ijs, quos constituta illa die adesse hoc decreto iussum est, adesse neglexerit, aut prætermiserit, contra eum agatur etiam edicto publico, Metropolitanæ, aut alterius ecclesiæ, lociùe, ubi Concilium habebitur, si mutari quandoque contigerit, ualuis affigendo.

Ad constitutum etiam illud tempus Capitula cathedralium ecclesiarum inuitamus ad Concilium; quibus certos aliquos procuratores, ecclesiastici ordinis homines, mittere licet; qui eorum nomine præsentes in Concilio adsint; ac, si quæ erunt, quæ referre uelint, ea Metropolitano in Concilio coram exponant.

VT uerò omnibus, et singulis alijs, qui uel inuitati, uel alio iure interesse possunt, uel debent, quorumùe interest, notior planè sit, atque euulgatior eiusmodi synodi prouincialis indictio; certam illam Concilij inchoãdi constitutam diem, ac locum in calendarium, quod eo tertio anno editur, loco suo referri, conciliaremq. diem notari; tum in octaua Natalis diei Domini, qui dies est cal. Ianuarij, aut in Epiphania, prout in Ecclesia sua mons est, eiusmodi solemnes promulgationes fieret, intra Missarum solemnia populo frequenti, unà cum Pascha Resurrectionis Domini, aliarumq. solemnitatum denunciatione de more indici significari, et denunciari unusquisque Episcopus mandet.

Iubeat etiam ecclesiæ suæ cathedralis ualuis, alijsq. locis, quæ uidebuntur, schedulam, grandiusculis litteris exaratam, duobus mensibus ante constitutam diem, adstante frequenti populo affigi, his uerbis.

Cõcilium prouinciale Mediolanense, per Reuerendissimum Archiepiscopum Decreto edito, et promulgato, indictum, et conuocatũ hoc anno, die. mensis N. Deo auxiliante, in Metropolitana Ecclesia de more inchoabitur, et celebrabitur.

Cui schedulæ manu cancellarij, notarijuè Episcopali subscribatur, posito etiam sigillo consueto Episcopali.

Conciliarem præterea hanc actionem singulis tribus proximis ante diem constitutam dominicis diebus per parochos, et concionatores fidelibus denunciari, eosdemq́. non modo excitari ad frequentius orationis studium, uerum etiam ad id inflammari unusquisque Episcopus curet, ut die dominico, statam Concilij diẽ proximè antecedente, uerè pœnitentes, et confessi, sacram communionem sumãt, hoc præcipuè precantes, ut quæ ad suam, et ad illorum, quorum curæ commissi sunt, salutem pertinent, Dei auxiliante misericordia, in Concilio sancta sollicitudine agantur.

Ab eadem tertia dominica ante præfinitũ Concilij

tempus, et deinceps, quamdiu de more illud absolutum, aut dimissum erit, eadem de causa, ac nomine, quinta quaque feria missæ sacrificium, tum à singulis sacerdotibus, tum solemniter collegiatim, in omni cathedrali, et collegiata ecclesia, de spiritu sancto fiat, prout concilio prouinciali secundo sancitum est; uel ubi solemnioris officij ratio hoc quandoque impediat, saltem commemoratio; tum etiā singulis diebus dominicis, et in illis, et in omnibus parochialibus ecclesiis processio, supplicationesq. litaniæ, ac preces habeantur.

Ecclesiastici etiam ordinis homines, et quos unà secū ad Concilium Episcopi conduxerint, et quos Capitula miserint, et testes item synodales, qui conuenerint; ij omnes, et singuli antequam in uiam se dent, peccata confessi, sacerdotes Missæ sacrificium facere, clerici sanctissimam Eucharistiam sumere ne omittant.

POrrò eo religiosius, et frequentius Episcopus unusquisque in oratione, et precibus, et sanctissimis sacrificijs, illo præsertim tempore uersari studebit, quo planius se ad rerum grauium consultationem, et deliberationem uocatum esse uidet.

QVO autem instructior is ad synodalium rerum tractationem conueniat; perquirat primò, quæ Tridētina, et prouincialia decreta executus sit, quæ non item. Videat præterea, quæ ab alijs, quorum interest, præstita non sint, quæue non seruentur.

Hæc uerò accuratè inuestiget in primis, an qui uel iure, uel consuetudine, uel alia quauis ratione residere debent, ipsi resideant, anq. residentiæ munera per eosdem præstentur.

An regulares exequantur, quæ Tridentina constitutione de eis sancita, in defectum Capitulorum generalium in prouinciali Concilio supplenda, prouidendaue sunt, eiusdem Concilij Tridentini decreto.

Diligentissimè quoque indaget, si quæ superiorum prouincialium synodorum decreta sunt, quæ in sua diœcesi executionem non habuerint.

Id denique omni christianæ disciplinæ studio perspiciat, si quæ sunt, quæ pro corrigendis moribus, pro abusibus tollendis, pro controuersiis componendis, aut aliàs pro uniuersæ prouincia ecclesiastica, et christianorum gubernatione sanctè instituenda, uel restituenda tractari, aut decerni in Concilio oportet.

Quo studiosius autem id omne præstet; paucis ante diebus, quàm synodi prouincialis stata et indicta dies uenerit, urbis, diœcesisq. suæ sacerdotes aliquot, pietatis zelo fragrantes, rerumq. ecclesiasticarum peritia, atque usu præditos, ut expedire uidebitur, conuocet; quibuscum agat de ijs singulis conciliarium rerum tractationibus, ac præsertim, quæ ad uitæ christianæ, et ad clericalis disciplinæ instituta interesse possunt. Iis omnibus Episcopus instructus, ubi ad Concilium uenerit, in eo de ijs ordine referat, atque agat; et in primis de diuini cultus obseruantia, tum de cleri sui disciplina, spiritualisq. eiusdem progressionibus, ac de instituti etiam seminarij rationibus, de populi præterea in studijs pietatis exercitatione, et de piorum hominum sodalitatibus, de ecclesiæ denique, diœcesisq. suæ omni statu. Si quid uerò sit, quod Episcopus utiliter tractari posse censuerit, si Metropolitano per litteras ante significandum erit, id præstet, prout expedire iudicauerit.

IN ecclesia uerò, ubi Concilium celebrabitur, quæ etiā ecclesia de more ornetur, ipsis proximis ante Concilij initium diebus, oratio quadraginta horarum instituatur, fiatq. à clero, et à populo frequentissimo pro optimo Concilij successu.

PRidie etiam illius diei, quo futura est prima sessio, Episcopi, quo religiosius rem grauissimam agant, ieiunium celebrent; et Episcoporum item familia.

Eodem die sub uesperum, solemni more campanæ in ecclesia pulsentur; quod itidem fiat pridie illius diei, quo deinceps alia sessio futura est.

Postridie, quæ stata Concilij dies est, summo mane singuli ecclesiastici homines, qui Concilij causa uenerūt, sacerdotes quidem Missæ sacrificium faciant, reliqui uerò clerici, præsertim qui de Episcoporum familia sunt, singuli à suo Episcopo, Missam celebrante sacrā communionem sumere studeant.

Hoc deinde frequentius, tum maxime, quo die sessiones habentur, facere salutariter procurent.

IN prima sessione, supplicandi causa pro re graui, quæ geritur, processio solemnis fiat, conuocato uniuerso clero, seculari, et regulari, post processionem Missæ sacrificium, ut à Metropolitano solet, eo impedito, ab antiquiori prouinciæ coepiscopo solemniter celebretur; et sermo item latine habeatur de reconciliaribus actionibus, disciplinæq. ecclesiasticæ cultui accommodata. Hæc autem et Missæ, et sermonis officium sequentibus alijs sessionibus præstetur ab alio prouinciæ Episcopo, qui à Metropolitano delectus, et inuitatus, id munus susceperit.

SIngulis dominicis, et festis diebus, dum Concilium prouinciale habetur, mane saltem cōciliares actiones intermittantur, ut Episcopi Ecclesiæ, et officijs diuinis eo tempore uacare possint.

EPiscopi ad rerum, ob quas in Concilium euocati sunt, actionem tota animi cogitatione intenti, sicut illas omni pietate suscipere debent, ita salutaribus consilijs adiuuare summaq. animorum consensione, et concordissima Episcopali uoluntate perficere pie studeāt; id maximè spectantes, ut Deo, conscientiæ suæ, religioni, ecclesiarū utilitati, christianæ disciplinæ, animarumq. saluti satisfaciant.

CONgregationes generales, quæ stata in singulas hebdomadas habebuntur, significentur, tum campana mediæ sono, per dimidiam horam dato, tum tabellis suo loco de more affixis.

A Concilio autem, ne cuiquam Episcopo abire liceat, nisi necessaria, instanti causa à Metropolitano cognita, et comprobata, abeundiq. facultate scriptis data, ac procuratore ecclesiastico homine cōstituto, et relicto, qui suo nomine, quæcunque in Concilio acta, decretaue sunt, recipiat.

ANtequam à Cōcilio discedatur, tum cetera, et ad optimos

mos mores inducendos, et ad ecclesiastica disciplinæ uim, usumq. retinendum, atque augendum, et ad Tridentinas, prouincialesq. sanctiones omnino exequendas pertinentia, quàm diligentissimè agantur, tũ quæcunque in ipsa Tridentina synodo ad Concilium prouinciale referuntur, studiosè tum lectione repetantur tum tractatione in executionis usum inducantur.

Canonica præterea regulæ Oecumenicis Concilijs, ecclesiasticisq. disciplinæ monimentis traditæ, quæ Episcopalis, et sacerdotalis uitæ rationem, officia, partesq. maximè attingunt, de scripto legantur, ut canonum auctoritate, iam pridem sancitum est. In ijs potissimum sit constitutio, de uita Episcoporum in Concilio prouinciali primo edita, altera item hoc quarto Concilio promulgata.

Formula etiã promissionum ad interrogationum præscriptum, quas pontificalis liber complexus est, ac si quæ præterea alia erunt, quæ potiora pro ratione temporum Metropolitano uidebuntur.

In ultima autem uniuscuiusque prouincialis Concilij sessione, dies futuri Concilij, supra præscriptus, Metropolitani iussu, denunciabitur, ut antiqui instituti, et moris est.

EPIscopi antequam è Concilio discedant, singuli ordine ad altare maius accedentes, decretis, et constitutionibus, in eodem Concilio confectis, et promulgatis, postquam Metropolitanus subscripserit, ipsi etiam assentiendo de more subscribant.

Vnusquisque item procurator Episcopi absentis, antequam abeat, promulgata decreta, sui Episcopi nomine suscipiens, ijsdem subscribat; si non fecerit excommunicationis pœnam incurrat.

Absoluto denique, ut moris est, Concilio, et sanctis acclamationibus factis, tunc omnes Episcopi surgentes, cum reuerentia osculum pacis à Metropolitano accipiant, et sibi inuicem dent, cum timore, et amore Dei.

Quodq. sancti osculi significatione ostendunt, id re ipsa præstent, ut coniunctissimis animis, concordiq. uoluntate, et pacis, atque charitatis studio, quæcumque sancita sunt, sollicitè exequendo in eam curam incumbant, ut uniuersa prouincia hæc salutaribus disciplinæ institutis, ad usum inductis, in omnes benè, pieq. agendi partes æquè conformetur.

HAC autem omni constitutione, ne Metropolitani auctoritati, et facultati ullo modo derogatum sit: quia licet ei omni loco intra prouinciæ fines Concilium prouinciale conuocare, et habere: idemq. in aliud tempus prorogare, mutare, aliaue agere, gerere, quæcunque de synodorum prouincialium indictione, celebratione, directione, alijsq. eiusmodi ab eo agi, ius sit.

QVæcunque uerò supra constituta sunt, quæ ad Concilij prouincialis habendi uim, usum, ac rationem quouis modo pertinent, quæq. ad pœnas non conuenientibus, uel abeuntibus, alijsue propositas, spectant; ea omnia, ac singulas, ut mox supra, decreta, ac sancita sunt, locum itidem habere, statuimus, decernimus, et sancimus, in omni etiam Concilio prouinciali in posterum celebrando, si uel constitutam diem accelerari, uel prorogari, uel diem, aut locũ mutari, uel alia quauis occasione, uel causa, à Metropolitano, uel antiquiore coepiscopo Concilium indici, conuocari, celebrariue contigerit.

De synodo diœcesana.

EPIscopus ad Tridentini Concilij præscriptum singulis annis, ac item semper sex post prouinciale Concilium mẽsibus, diœcesanam synodum habeat, pœna proposita, canonum iure, et Tridentino Concilio renouata.

Quare quod in nonnullis huius prouinciæ ecclesiis moris fuit, in prima proxima diœcesana synodo, certum diem synodalem constituat, quo clerus ad illam conueniat. Hic autem dies in singulos etiam annos, cathedrali in ecclesia de suggestu, die Epiphaniorum, uel cal. Ianuarij, ut alios solemnes dies denunciari consuetudinis est, indictus, calendario etiam adscribatur, quod in singulos annos confici solet. Certum autem illum diem, prout causa postulabit, modo prorogare, modo accelerare, ac mutare Episcopo liceat arbitratu suo. Ita tamen, ut neque sex mensium spatium post celebratum Concilium prouinciale, nec rursus ullus annus prætereat, quo synodum non habeat.

IN prima quaque diœcesana synodo decreta, in prouinciali proximo Concilio edita, promulgentur.

Quod officium, ne Episcopus negligat, uel prætermittat, eum hoc admonemus, ut pœnas meminerit, sacris canonibus contra eum sancitas, qui id culpæ, uel negligentiæ commiserit.

De testibus synodalibus.

VT testium synodalium munus, sicubi intermissum est, restituatur; atque non nomine solum, sed certis officij partibus, rectè per eos geratur: quibus in synodo, uel prouinciali, uel diœcesana committetur, hæc de illis eorumq. officio statuimus.

PRimo uiri ecclesiastici ætate, moribusq. graues, prudentes, ac uirtutum christianarum studiosi, et spiritualis uitæ amantes, in Concilio prouinciali à Metropolitano ex unaquaque diœcesi duo saltem in synodo diœcesana, ab Episcopo è diœcesi sua septem, pluresue, prout expedire uiderit, testes synodales deligantur.

Quo in officio meminerit et Metropolitanus, et Episcopus pœnæ, in Concilio Lateranensi ab Innocentio iij. sancita, si uel ille in Concilio prouinciali, uel hic in diœcesana synodo nullos synodales testes nominarit.

Qui à Metropolitano delecti, et nominati sunt in eodem prouinciali Concilio, qui ab Episcopo in ipsa diœcesana synodo, iurati, allatis Sãctorum pignoribus, sanctè spondeant, ex formula uerborum, infra præscripta, muneris sui partes, infra constitutas, se executuros esse.

Si uerò à Concilio prouinciali abest, qui à Metropolitano nominatus est, tunc Episcopus, pro cuius ciuitate, uel diœcesi ille electus est, unius mensis à fine Concilij spatio, eum ad se litteris accersat: eundemq.

ex ipsa præscripta formula iureiurando obstringat, ac iurisiurandi præstiti testimonium, publica auctoritate munitum, intra alium mensem, ad Metropolitanum omnino mittat.

Quicumque, siue absit, siue præsens adsit, testis nominatus, id uel officium suscipere, uel iusiurandum præstare recusarit; id ut præstet, si prouincialis synodi testis est, à Metropolitano; si diœcesana, ab Episcopo compellatur; ac propterea si opus uidebitur, cum eo mulctis etiam, et pœnis, censurisue agatur.

Iurisiurandi autem formula, ex antiquo canone excepta, quam præstabunt, hæc est.

Ego N. testis synodalis à Reuerendissimo Metropolitano, uel, si in diœcesana synodo electus est, à Reuerendissimo Episcopo nominatus, promitto, spondeo, et iuro, quod amodo in antea, quicquid noui, aut audiui, aut postmodū inquisiturus sum, quod contra uoluntatem Dei, et rectam christianitatem in diœcesi, uel regione mihi commissa, factum sit, uel futurum erit, se in diebus meis euenerit, tantum, ut ad meam cognitionem quocumque modo, si sciuero, aut indicatum fuerit mihi, synodalem causam esse, et ad ministerium Reuerēdissimi Metropolitani, aut, si diœcesanæ synodi est, Reuerēdissimi Episcopi pertinere, quod ego nec propter timorem, nec propter præmium, nec propter parentelam ullatenus celabo Reuerendissimo Metropolitano, aut si synodi est, Reuerendissimo Episcopo, aut eius misso, cui hoc inquirere iusserit, quandocumque ex hoc me interrogauerit, sic me Deus adiuuet, et hæ sanctorum reliquiæ.

IVrati testes hoc perpetuò meminerint, se non amore non odio, non inuidia, non spe, non metu, non pœna non præmio, non cognatione, non ulla denique re commoueri, aut impediri debere, quominus liberè, et integre munus suum pro ratione infra præscripta præstent.

Quo igitur tempore hoc munus gesserint, personas discretas interrogando simpliciter, et de plano, absque ulla iurisdictione sollicite inuestigent, hæc quæ sequuntur.

Idq. singuli, aut in uniuersa ciuitate, et diœcesi, aut in regione, unicuique eorum, potissimū nominatimq. commissa.

An parochi canonici, et alij quicumque ecclesiastici homines, quos residere oportet, præsentes in ecclesiis suis adsint; anq. rursus si præsentes in parochialibus, uel canonicalibus, clericalibusq. ædibus habitent.

An parochi præterea, aliiq. animarum curatores sollicitè, ut debent, fidelium sibi commissorum, saluti inuigilent.

An in sacramentis sanctè ministrandis, in uerbi Dei prædicatione, in salutaribus monitis, in rudium, et puerorum ad doctrinam christianam institutione, et in ceteris omnibus curæ parochialis officijs, diligētis muneris partes præstent.

An reliqui, quicumque sint, ecclesiastici ordinis homines, ecclesiæ, si quam obtinent, aut in qua dignitatem, uel canonicatum, uel cappellam, uel ecclesiasticum aliquod munus habent, aut in qua adscripti sunt, oneribus satisfaciant, et præscriptas sibi functiones obeant.

AN ecclesiæ sarta tecta sint; an ornamentis, et supellectili ecclesiastica necessaria, et congrua instructæ; an in illis, aut earum cœmiterijs atrijsuè aliquid incultum sit, quodq. sordibus obsolescat, anuè aliquid à religioso cultu, et pietate alienum.

VIdeant item, an populus in uia Domini ambulet; frequensq. adsit diuinis officijs, et sacris concionibus; et in ecclesia piè, religioseq. uersetur; atque dies festos colat.

An ieiunium quadragesimæ, quatuor temporum, stataq. reliqua ecclesiæ ieiunia obseruet.

An eisdem decimas, primitias, aliaq. debita emolumenta, adiumentauè præstare, aut soluere recuset.

An in populo sacrilegi, blasphemi, concubinarij, adulteri, incastuosi, uirginum raptores, an excommunicati, an hæresis, et magiæ, superstitionumuè nomine suspecti sint.

An denique alia in eodem morum corruptelæ, quæ correctionem, emendationemuè requirant.

DIspiciant item an, quæ Romanorum Pontificum constitutionibus, œcumenicis, prouincialibus, diœcesanisq. synodis, Episcoporumq. edictis, quouis de genere decreta, sancitauè sunt, ab ijs seruentur, quorum interest, siue ecclesiastici, siue laici homines sint.

QVæcumque uerò animaduerterint, quæ iam decreta, sancitauè, nullam adhuc, aut non perfectam executionem habuerint; tum quæ rursus deprauata, correctionem, uel reformationem desiderent: ea omnia, et singula ordine ad Metropolitanum in Concilio prouinciali, si uerò diœcesanæ synodi testes sunt, ad Episcopum in ipsa synodo referant. Quod officium ut et præstent utilius, et rursus ea de causa nullus patiatur impensam, quæ necessaria non sit, ratio hæc omnino seruetur.

Qui prouinciali Concilio à Metropolitano nominati, et constituti sunt testes synodales, ij tribus ante mensibus, quam Concilij proximè futuri stata dies uenerit, quæcumque in urbe, diœcesiuè, ubi id officium præstare debent, animaduerterint, quæ reformationem, aut correctionem requirant, ea, in scriptum relata, ad Metropolitanum mittant; testes uerò diœcesanæ synodi mense saltem, antequam dies synodalis uenerit, id ipsum Episcopo præstent.

Cum uerò prouincialis Concilij dies instabit; in unaquaque diœcesi, eo nomine electi inter se conuenient, ut eorum unus, quem Metropolitanus maluerit, si tamen id illis, uel cum constituit ad hoc munus, uel postea litteris significauit, alioquin is, de quo inter se conuenerint, accedat: qui constituta die Concilio præsens adsit; ac si qua interroganda, examinanda, aut cognoscenda ab ipso de ijs quæ præscripta sunt, aut de alijs, quæ Metropolitanus censuerit, coram fideliter respondeat, summaq. integritate, prout iureiurando sanctè adstrictus est.

Prima uerò, uel sequenti, si potest, proxima post synodum inchoatam congregatione, aut certè, quam primum potest, referet, et interrogatus respondebit, quod ubi planè præstiterit, discedat licet; neque post illud tēpus, nisi Metropolitanus aliter censuerit, sumptus illi pro uictu suppeditetur, sed solum tantum pro uiatico detur, quantum ad redeundum satis sit.

Viaticum autem testi synodali, ad synodum prouincialem proficiscenti, et sumptus pro uictu necessarius, quamdiu pro munere commorabitur, suppeditetur aliqua pecunia contributione, quæ satis sit, à clero eius diœcesis facta: quæ Episcopus efficiat, ut sine mora, impedimentoùe ei omninò persoluatur.

Ad diœcesanam uerò synodum testibus synodalibus uenientibus, nihil neque sumptus, neque uiatici contribuatur; nisi sint, qui diœcesanæ synodo interesse non debent, atq. ijs quidem suppeditetur, ad præscriptam prouincialibus testibus rationem.

Si testis synodi, uel prouincialis, uel diœcesanæ à suo domicilio ad aliquem locum pro sui muneris functione inuestigaturus accesserit; uictus: expensa, uiaticumq. ab ijs detur, quorum causa uenerit, ad idq. dandum Episcopus compellat.

Monitiones.

PER uetus illud institutum est, tum sanctorum patrum usu, tum ecclesiæ auctoritate comprobatum, ut quæ sacerdotalem clericalemq. disciplinam officia, ac partes eius maxime attingunt, ea certis monitionibus comprehensa, ab Episcopo in synodis clero proponantur. Cuius instituti ratione, atque exemplo nos adducti, de Episcoporum nostrorum consilio, atque assensu, monitiones, infra ordine præscriptas, edendas censuimus: quibus pro libito suo unusquisque Episcopus addat, et detrahat, prout ecclesiæ suæ clero pro temporum ratione utile esse uiderit: tum illas in unaquaque diœcesana synodo, sessione publica, uniuerso clero de libro accuratè legi, grauiterq. pronunciari mandet; ut, quo sæpius repetita, frequentioriq. studio illa tradita, atque exposita sunt, eo diligentius, ac religiosius sanctæ ecclesiasticæ disciplinæ, uitæq. officijs uniuersus clerus in omnes sese partes conformet.

PRimò, fratres, et filij in Christo charissimi, memores perpetuò estote uocationis, quæ nos dignatus est Dominus noster.

Qua assidua recordatione, memoriaq. excitati, eam uos uirtutem induite, ut uideant alij, quasi lumen aliquod, uestram sanctitatem elucere. Quæ si magna in alijs uita christianæ institutis requiritur, certè in uobis, qui mysteriorum Dei ministri, diuinaq. gratiæ dispensatores estis, maior inesse debet.

Et sicut sacro ordine à reliquis hominibus seiūcti estis, ita à communis fidelium uita usu seiuncti, præcipuum quoddam, atque hoc præstantius uiuendi genus sequimini, quo ordinis dignitate præcellitis.

Cælestem in terris uitam, tamquam Angeli Dei, moribus uestris exprimere usque adeò studete, ut à uobis diuinarum uirtutum exempla ad ceteros emanent.

Vna animi consensione, unoq. spiritu in ijs elaborate, ut et diuino cultui, et cælestium rerū meditationibus, et orationi, et sacrarum, ecclesiasticarumq. litterarū studijs uacetis; tum depositis sæcularibus, uanisq. sollicitudinibus ab omni uitio alieni, in uia Domini rectè ambuletis.

CHaritatem in primis, quæ seminarium est omnium uirtutum, omni studio amplectimini.

HVmilitatem, mansuetudinem, patientiam, iustitiam, temperantiam, officiaq. christianæ pietatis reliqua colite. Quæcumque denique sunt uera, quæcumque pudica, quæcumque sancta, ac religiosa, ea cogitate, eaq. agite.

VIRtutes sanctorum patrum, quas præcipuas, et quasi hæreditarias nobis ad imitationem reliquerunt, non adumbrare solum, sed omninò exprimere certatim contendite.

Vtq. illi, sic uos, abstinentiæ, et ieiunijs dediti, clericalis disciplinæ, ac uitæ castissimæ studiosi, tum patriæ cælestis sitientes, Deo seruite assiduis diuinarum laudum officijs, et in ecclesia, quasi in perpetua uestra sacerdotali, clericaliq. statione continenter uersamini.

Quæcumque demum de muneris uestri partibus, de uitæ modo, uel pontificum sanctionibus, uel Oecumenicis Concilijs, uel prouincialibus, diœcesanisq. synodis, uel alia ratione præscripta sunt, ea uos seruate, ac præstate diligenter.

OMnes, qui canonicarum horarum officijs deuincti estis, statas eas preces horarias recitate ad præscriptam calendarij anniuersarij rationem, ac ritum.

Nec uerò negligenter, sed attentè, piè, decorè, supplicīq. mente illas dicite.

Studiosè propterea legite, quæ præsertim à beato Antonino Archiepiscopo conscripta sunt de negligentia in persoluendis horis canonicis, ut quæ eo nomine errata sunt, omninò caueatis.

Expletis canonicarum horarum officijs, si quid in illis aut negligentia, aut alia culpa commiseritis, paululum colligentes uos, ueniam à Deo petite.

QVI sacerdotes estis, Missæ sacrificium sæpius facite sanctè, ac religiosè.

Ad illud faciendum parate uos omni pietate, in tam alti mysterij meditatione toto animi defixi; et quo purius id faciatis, propriam conscientiam diligenti, accurato, frequentiq. examine discutite; tum singulis saltem hebdomadis, atque adeò sæpius, et omninò semper, cum peccati mortalis conscij estis, uni è confessarijs sacerdotibus, ad cleri confessiones audiendas constitutis, confiteamini.

In ea sanctissimi sacrificij actione ab erroribus, uel leuissimis omninò cauete.

Quæ de illo piè, riteq. celebrando præscripta sunt, ea uos studiosè, diligenterq. seruate.

DIAconi, subdiaconi, et clerici inferiorum ordinum, quicumque estis, quæ de confitendis sæpe peccatis, de communione frequenter sumenda, uobis iussa sunt, integrè, et sanctè omnia, ut debetis, præstate.

Confessarios sacerdotes, per nos nobis constitutos, quos etiam tamquam uitæ uestræ duces, ac magistros elegimus, adite.

ECClesiasticæ militiæ omnes uos adscripti estis; ad pietatis, religionisq. exercitationes uos uocatos esse cognoscite.

In omni in primis sancta oratione uos assiduè exercete; tum in meditationis, tacitæq. piæ orationis studio singulis diebus, certo tẽporis spatio, toto castissimi animi sensu incumbite.

Hæc sanctis precibus, præter cetera, supplices præsertim afflictis rei christianæ temporibus, orate patrem misericordiarum, et Deum totius consolationis.

Vt misereatur populi sui.

Vt fidelium animos ad uitia fugienda, ad uirtutesq. amplectendas sancti spiritus sui ardore inflammet.

Vt è principum, regumq. animis euellantur, si quæ sunt, discordiæ semina.

Vt ij una animi consensione Christi regnum propagare studeat, unamq. Dei gloriam, atque ecclesiæ matris defensionem propositam habeant.

QVicquid uerò temporis à diuinis officijs, ab orationis contemplationisq. exercitatione, ab ecclesiasticis functionibus, et ab alijs necessarijs actionibus uacuum habetis, non in otio, neque in desidia, nec uerò in rerum nouarum curiositatibus illud conterite: sed cum in sortem Domini uocati sitis, in eius lege die, ac nocte meditemini.

Sacrarum igitur litterarum studia diligentius colite, quæ usque adeo complecti debetis, ut qui aspernetur, contra eum dicat Dominus. Quia tu scientiam repulisti, et ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.

Frequentes ad statas lectiones, et ad litterarum tractationes nobis præscriptas conuenite.

Attento animo in ijs adeste, atque in dies ad uberiorem sacrorum studiorum fructum progressionem aliquam habete, ut ad Episcopum aliquando uocati, et diligentiæ, et doctrinæ testimonium detis.

Si qui estis, qui uel tarditate ingenij, uel ingrauescente ætate magnum in litteris progressum habere non potestis, ne desistite tamen primùm oratione frequenti intelligentiam nobis necessariam à Deo petere; tum eo diligentius, ad pietatis, modestiæq. studium, ac sanctorum morum disciplinam incumbite; tum sæpius sacerdotes peritiores consulite; et ad clericales, sacerdotalesq. exercitationes conuenite, et libentius, et frequentius.

Concionibus etiam, atque lectionibus sacris, quæ in ecclesia, constitutis diebus, habentur, cum omnes, quicũque estis, tum maxime, quibus potissimum conciliaribus decretis iussum est, quo decet, habitu frequentissimi adesse.

Lectione librorum spiritualium, et clericalium, qui probati sint, animos mentesq. uestras pascite.

Quattuor præsertim locos, ex catechismi Romani doctrina de duodecim fidei articulis de septem sacramentis, de decem præceptis, de oratione dominica in promptu, atque explicatè habere, omni studio contendite.

Cum ijs, et præceptorum ecclesiæ cognitionem, et preces horarias recitandi peritiam, et ecclesiasticorum rituum, cæremoniarumq. notitiam coniungite.

Paucùlos libros, quorum necessarius delectus nobis, decretis, uel prouincialibus, uel diœcesanis præscriptus est, habere ne omittite, aut negligite.

Qui pro facultatibus, proq. studiorum ratione plures habere possunt, eorum optamus, et laudamus in ijs cõparandis diligentiam.

At libros de rebus iocosis, ridiculis, obscænis, inanibus, ad poesisq. prophanæ studium pertinentibus, uulgari, aut latino sermone conscriptos, procul abijcite.

Nec uerò musicas cantiones ridiculè, uoluptariè, parumq. pudice exaratas adhibete.

Quotidie aliquid ex sacris biblijs legite; ac, si per ecclesiasticas occupationes licet, qui apti estis, aliquid item ex sanctorum patrum opusculis, Gregorij Magni Pontificis, Cypriani, Ambrosii, Augustini, Chrysostomi, Bernardi, et aliorum, qui sanctitatis, et doctrinæ laude in ecclesia celebrantur.

In ijs ad legendum sanctissimum patrem, Ambrosium Episcopum nobis potissimum proponite.

Illius præcipuè librum de sacerdotali dignitate legite, quo libro ecclesiasticos homines commonuit de perfecta uitæ institutione.

Libros item officiorum, quos ubi primum Episcopus is factus est, cleri Mediolanensis potissimum causa edidit, in manibus assiduè habete.

Hos, atque alios præterea libros de sacerdotalis, clericalisq. uitæ rationibus, et officijs, de animarum cura, de christianæ pietatis studijs, et exercitationibus, de alijsq. eiusdẽ generis pie confectos, ita legite, ut quæcumque ad uitæ sanctæ normam accomodata ex illis animaduertistis, ac didicistis, moribus exprimatis.

Conciliorum item prouincialium, et diœcesanorum constitutiones, et decreta non percurrite solùm, sed usque adeò studiosè legite, ut, quæ legeritis post etiã taciti uobiscum aliquando mente reputetis, ac uideatis simul, non solum si quicquam est, quod contra illorum præscriptum egeritis, uerum si quid etiam aliud est, quod ex eisdem exequi, præstareue omiseritis, aut neglexeritis. Quod ut præstetis, curate omninò, atque efficite.

ESTIS, diuina misericordia, in ecclesiastico ordine constituti, ad gloriam Dei conseruandam, propagandamq.: ideo tum ordinis uestri ministerium, quod explere debitis, uidete; tum illius dignitatem, ac decorum seruate.

In incessu, statu, gestu ita uos præbete, ut ab ordinis, quem suscepistis, nomine, et ratione nullo sanè modo discrepetis. proposito nobis beati patris Ambrosii iudicio, qui clero adscribi hominem recusauit, propterea quod eius gestus, et incessus dedeceret.

Habitu non exquisito, non delicato nimis, non serico, ne ornamento quidem: rursus non sordido, non neglecto, sed graui, et talari, atque eiusmodi tum domi, tũ foris pro uniuscuiusque uestrum ordinis, gradusq. ratione utimini, ut à decretis eo de genere editis, nulla

in

iare, uel minima discedatis.

Coronam, quod insigne est ordinis clericalis, pro ratione ordinis, quo uos singuli initiati estis, latam, et conspicuam deferte.

Parca, et frugali mensa contenti sitis, et supellectile etiam modesta, ac tenui potius.

Ab omni splendido apparatu, pompaq. seculari abstinete.

Quæcunque acu picta, uariè intexta, aulæa item, peristromata reijcite.

Imagines domi non prophanas, sed eas habete, quæ pietatis, et religionis argumentum et adiumentum præbeant.

In omni uita à fastu, luxu, ambitu, ambitioneùe, et à uanitate longè refugite.

Nec uerbis quidem præscriptum uitæ modum peruertite.

Nihil scurriliter, nihil iocosè, nihil indecorè, nihil turpiter loquamini.

Absint à uobis maledicta, obrectationes, curiositas, leuitas, assentationes, ac nugæ.

Temperantiæ clericalis disciplinam uobis præscriptā in reliquis etiam omninò tenete.

Comessationes, compotationes, conuiuia publica, laicaliaùe, tum maximè in quibus mulieres interfuerint, euitate.

Hospites excipite: at illis excipiendis intra parsimoniæ fines uos continete, ita ut clericalis frugalitatis, non sumptuosi conuiuij testes illos habeatis.

A ludis, spectaculis, circulatorumq. atque id genus uilium hominum præstigijs procul estote.

Arma abijcite.

Sic denique cor uestrum corroborate, ut inania spectacula non appetat, à mundi ludis, atque ineptijs abhorreat.

SEnsus autem uestros ita dirigite, ut cum à Deo utiliter dati sint tamquam rationis ministri, ne eos perperam adhibeatis, sicut satellites cupiditatum.

Sit igitur uester oculorum aspectus simplex, et pudicus.

Aurium sensus castus, et prudens: casta mens, casti omnes sensus.

Vitæ et morum consuetudo casta, et spiritualis.

Ad eorum sacerdotum, qui in eiusmodi uitæ studijs, ac disciplina exercitati sunt, familiaritatem uos adiungite, ex qua nobis uestra ad sanctè agendum progressiones consteat.

Ad castitatem autem conseruandam munite omnem uiam.

Legite propterea sæpe illum beati Cypriani martyris de singularitate clericorum librum, qui uos in hac, ut in alijs instruet uirtutibus.

Suspectarum autem mulierum consortium omnino uitate.

Cum alijs uerò quibusuis mulieribus, quamuis uel arctissimo consanguinitatis, uel affinitatis uinculo uobis illæ coniunctæ sint, ne in eisdem domicilijs, ædibusùe simul habitate, nisi cum ex causa alicui uestrū aliquando ep̄i scopalibus litteris permissum sit.

In famulatu laicorum ne sitis, multo minus fœminarum quamuis nobilium.

Ne uerò illas musicam, litterasue docete, nisi scripta nominatim facultate ab episcopo permissum cuiquam sit.

Aedes ecclesiasticas ne laicis locate, nisi concessu episcopali.

Ac ne ipsas quidem patrimoniales locationi ijs date, quorum uita, moresùe suspecti sint.

SEcularibus uerò negotijs, ut est sancti Pauli Apostoli documentum, ne uos implicate.

A cuiusuis generis mercatura quæstuosa, omni negotiatione, prædiorum conductione, tum alijs, ut prouinciali decreto uobis interdictum est, prorsus cauete.

Ne pecuniæ, lucriue auidi sitis: nemo potest seruire Deo, et mammonæ: aut enim unum odio habebit, et alterū diliget, aut unum sustinebit, et alterum contemnet, inquit Christus Dominus.

Si qui pauperes estis, ne cupiatis diuites fieri, ut ne incidatis in tentationes multas, et in laqueum diaboli.

Paupertatem uestram ne moleste ferte: paupertatē dilexit, et docuit cœlestis magister Christus, qui nascens in præsepio ponitur, et nudus in cruce moritur. Scitote paupertati socias adiungi, sobrietatem, abstinentiam, et reliquas uirtutes, quibus prælucere oportet ministros Dei.

Proponite uobis sanctorum ueterum patrum uitam, qui lucrum non spectabant, temporalia non quærebāt, et nihil ijs tamen deerat; immò in paupertate illis aliquando abundabat, quod alijs erogarent.

Ne igitur quia tenuem redditū habetis, lucrum quærite, ne quæstum uos appetendo, iniuriam uestro ordini facite, auaritiæ sordibus uolutati.

Non sæculi uos mercatores, non mammonæ ministri estis, sed Christi mercatores, nolite thesaurizare uobis thesauros in terra, sed bonorum operum abundantia, cum charitate coniuncta, facite thesauros in cœlis.

Studete uos lucrari animas Deo, et cœleste horreum augere.

Exemplo sanctorum uos paupertate, sobrietate, ac parsimonia ita agite, ut non modo à superuacanearum rerum usibus abstineatis, sed uestro etiam defraudantes uictu, ecclesias uestras, et altaria exornetis, sarta tecta habeatis, sacra supellectili instruatis. Alienis item necessitatibus subueniatis, et pauperibus opitulemini.

QVI uerò uberiores ecclesiasticos redditus habetis, ecclesias, e quarum prædijs fructus percipitis, eo magnificentius, et augustius, quo amplioribus donis, bonisùe, angustioriq. liberalitate illæ dotatæ sunt, illustri structura, præclaro opere reficite, egregijsq. muneribus exornate, tum omni ecclesiasticæ suppellectilis apparatu instruite.

Christi uisceribus substantiam ecclesiasticam erogate, pauperibus scilicet, peregrinis, uiduis, pupillis, ægrotis, in uincula coniectis, captiuis: quibus egentibus,

et esurientibus cum subuenire possitis, si alimenta necessaria denegatis, uiolatæ charitatis rei estis in conspectu Domini.

Memores estote eius, quod à sanctissimo patre Ambrosio scriptum est, sua fideles eo animo obtulisse ecclesiæ ministris, ut per eorum manus, quorum fidei, atque integritati summa omnia tribuebant, ad pauperes peruenirent.

VOS item alij, quicumque estis, quorum fidei Christi patrimonium propriè ad diuini cultus, pauperumq. usum commissum est, cauete ne ambitione, aut cupiditate prolapsi in alium, quàm cui addictum est, conuertatis; idq. propterea sacrilegij rei damnationem æternam subeatis.

VNiuersi autem uos, et singuli ecclesiastici ordinis homines, ut summatim complectamur, quæ muneris uestri sunt, uobiscum frequenter recolite, ministerium uestrum explere studete, sanctissima studia religionis, et officij uestri rebus alijs potiora ducite.

In rerum diuinarum, sacrarumq. cognitionem omni cura incumbite: quæ diuina, quæ sempiterna sunt, diuitiarum, et honorum, et terrenarum rerum cogitationibus abiectis, amplectamini: restincto cupiditatum ardore integros, castosq. uos seruare; mundi uoluptates, quæ à diuinis præceptis detorquent, declinate: prædiorum ecclesiasticorum, quæ non auaritiæ præda, sed instrumenta charitati relicta sunt, redditu, et fructibus non abutamini; humilitati studete; charitatis opera præstate; induimini Dominum Iesum Christũ: sanctorumq. eius facta imitamini, ut et horum imitatione, et illius in primis diuinis præceptis, institutisq. conformati, in uocatione, qua uocati estis, dignè Deo ambuletis; tum uitæ uestræ splendore laicis hominibus lumen præferatis ad uitam sanctè instituendam; tum uos repositam uobis iustitiæ coronam demũ percipiatis.

OMnes præterea, et singuli, qui huius ecclesiæ ministerio adscripti aliquo modo estis, et diœcesim, et ecclesias, quas in ea obtinetis, quibusue adscripti estis, stationes uestras, in quibus manendum uobis sit, putate.

IN illis ipsi residete.

Ecclesiasticas ipsas ædes habitate; ibiq. domicilium uestrum uerè constituite, et habete.

Debitis muneribus, atque oneribus satisfacite.

Alia item agite, ac præstate ex præscripta conciliaribus decretis fructuosa, salutarisq. residentiæ ratione.

QVIcumque item clerici minorum ordinum estis in ecclesiis, quibus adscripti estis, singuli ordinis, quo initiati estis, functiones tali pietate obite, ut digni habeamini, qui deinceps altiorem gradum assecuti, sanctæ Dei ecclesiæ inseruiatis.

Nemo autem uestrum, quicumque estis, si alicui functioni estis deputati, ab ecclesiastica statione, personalisq. residentiæ munere discedat, nisi causis per Episcopum probatis, et etiam concessu litteris expresso.

Hæc, quæ communiter, atque uniuersè uos moniti estis, singuli seruate, studiosè ac diligenter

AT præterea sigillatim, nominatimq. uos, qui in cathedrali ecclesia dignitates obtinetis, canonici item tum eiusdem ecclesiæ, tum reliquarum quarumuis ecclesiarum collegiatarum, uel urbanarum, uel diœcesanarũ, quicumque sitis, in omni canonicalis disciplinæ officio ita agite, ut canonicè, nempe canonum legibus, ad uitæ uestræ institutum pertinentibus, et constitutionum prouincialium, diœcesanarumq. rationem congruenter uiuatis.

Id primo maximè studete, ut in conspectu Dei omnipotentis, puro corde, et casto corpore ministretis. Tum singuli uos, ordinis dignitati, aut canonicatui annexi, functiones explete; canonicalisq. muneris partes præstate.

Omnes in choro statis horis assistite, et ad Deum pro fidelibus, pias, religiosasq. fundite precationes.

Dum eo loco estis, memores estote adesse Christum Iesum Dominum, cui seruite cum timore, et tremore.

Non pigri, non somnolenti, non oscitantes adestote; non mente uaga, non uagis oculis, non indecenti corporis statu.

Attente, studiosè, ritè, piè, religiosè diuinas laudes concelebrate: et psallite Deo in conspectu angelorum, cantantes in cordibus uestris Domino.

In choro nemo priuatim, nemo tacite officium recitet, sed omnes pariter, quicumque adestis, senes cum iunioribxs, laudate nomen Domini in psalmis, hymnis, et canticis,

A quibuscumque colloquijs, et à litterarum, librorum lectionibus, atque ab omni uagatione abstinete..

Pro temporis autem, et officij ratione sedete, state, genua flectite, caput aperite, et inclinate. Accuratè demum omnia obseruate, quæ eo de genere uobis præscripta sunt, ita ut uestro exemplo alijs sacerdotibus, clericisq. et rectè, riteq. psallendi, et sanctè orandi, et piè agendi animum addatis. In psalmorum autem, canticorum, et hymnorum intelligentiam studiosè incumbite: ut, dum psallitis, pro sensuum sanctissimorum, quos mente concepistis, ratione uos pietatis, deuotionisq. affectum excitetis.

Non ordinariæ distributionis lucro adducti, sed Dei charitate, religionisq. cultu commoti, diuinis officijs adeste, ut uere, ex animoq. psalmi uerba illa concinatis. Voluntariè sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est. Diuinis officijs absolutis, paululum omnes in choro pie orate, inde abeundi signo per præfectum dato, consurgentes quo ordine ad chorum accessistis, eodem in sacristiam redite, ubi cappas, qui illas induti estis, et superpellicea sine strepitu ullo, ut susurratione deponite.

Canonicales uestros conuentus statis hebdomadæ diebus capitulariter habete.

Omnes, qui debetis, ad illos conuenite.

Inde ne discedite, nisi messione à Capituli præfecto impetrata.

Singuli ordine, et loco sedete.

Sententiam modestè dicite, et suo quisque loco, non præpostere.

A uerbis scurrilibus abstinete.

In rebus consultandis rixas, iurgia, et contumelias cauete.

In initio, et fine uniuscuiusque Capituli statas orationes dicite.

Priori loco tractanda proponite, quæ ad diuinum cultum, ad spiritualis uitæ progressionem, ad ecclesiasticam disciplinam tuendam; tum quæ ad rerum temporalium gubernationem pertinẽt, ne negligite. Cetera hoc de genere toto seruate, quæ prouincialibus constitutionibus nobis præscriptæ sunt. Omnia in primis agite pace mutua, concordi uoluntate, et charitate fraterna uos inuicẽ diligite. Canonici enim estis: qui sicut pro collegij ratione ex antiquo instituto una in collegiata ecclesia, unoq. item in canonicali domicilio collocati fuistis, ita uno pacis, et charitatis fœdere, unaq. animorum consensione coniunctissimi, sicut nascẽtis ecclesiæ ministri, quorum erat cor unum, et anima una, experiundo uidete, sicut in psalmo scriptum est, quàm bonum, et quàm iucundum sit, habitare fratres in unum.

QVIcumque uerò estis, qui inter canonicos, præpositi, aut Archipresbiteri, aut alterius dignitatis nomen, gradumuè obtinetis, sicut honore, et dignitate præstatis; ita uirtutum exemplis, uigilantiq. in uestri muneris, curauè partibus obeundis sollicitudine prælucete.

Parochi præterea, et ceteri quicumque estis, etiam præpositi. Archipresbyteri, alijue, qui animarum curam geritis, præter ea, quæ uos cum reliquo clero communiter uniuersè monuimus, illa etiam, quæ præcipuè de uobis decreta sunt, præstate omni sollicitudine.

In primis oues, uobis concreditæ, cognoscendæ sunt, et appellandæ nominatim, pascendæ, et custodiendæ item.

Animarum igitur numerum in catalogum redigite ad præscriptam normam.

Eorum, qui baptizantur, qui item confirmantur, et compatrum etiam qui adhibentur, omnia describite.

Matrimonia in codicem referte.

Parochiæ uestræ incolarum uitam, et mores inuestigate.

Indagate omni studio, si qui hæresi contaminati sint, aut suspecti, aut si qui sint, qui hæreticorum libros habeant, uendant, emant, importent, uel legant, eosq. statim denunciate.

Monete etiam populum, ut id ipsum etiam præstet, ad nostri edicti præscriptum, quod statis temporibus de more promulgate.

Perquirite de dictis, et factis eorum, qui ex hæreticorum finibus ueniunt.

Dispicite, si qui è parochia uestræ finibus ad loca proficiscantur, ubi impunè prædicatur, quod à catholica fide alienum est; tum etiam an ij profectionis facultate impetrata agant ad præscriptum decreti in Concilio prouinciali tertio promulgati. Inuestigate præterea de ijs, qui in uestra parochia docent, eorundemq. mores, uitam, et fidem obseruate, et reliqua de ijs ipsis præstate, quæ Concilijs prouincialibus præscripta, iussaue sunt.

Videte, et cauete, ne superstitiones, magicæ cantiones, et eiusmodi diabolicæ superstitiones in populo uestro sint.

Cognoscite publicos peccatores, corruptores aliorum, concubinarios, adulteros, usurarios, blasphemos, et denunciate.

Cognoscite etiam alios populorum corruptores, qui festis diebus non Deo, sed aleis, ludis, choreis, diabolo seruiunt, quiq. festorum dierum cultum quouis modo uiolant, quales sunt, neque obseruant pontificias, neque prouinciales de diebus festis colendis constitutiones, aut edicta episcopalia.

Istos ab ea male agendi corruptela reuocare, ac deterrere, omni pietatis officio studete, tum Episcopo etiam, sicut opus erit, significate, ut pro cura episcopalis officio salutare remedium afferatur.

Rursus agnoscite etiam pauperes, uiduas, pupillos, ceterosq. aliena ope egẽtes, quibus et salutari consilio, et consolatione, et re subuenite, aut si minus re potestis, cohortatione alios accendite ad eos subleuandos.

Siq. illorum grauior inopia deposcit, festis etiam diebus à pia fidelium liberalitate aliquid in ecclesia colligendum curate, ut ab Episcopo præscribetur, quod ipsis in eleemosynam conferatur.

Seorsum etiam locupletes parochiæ incolas conuenite, quibus pauperum egestates proponite, et ostendite eis diuitias à Deo propterea etiam esse tributas, ut inopibus succurrant.

Si qui autem potentiorum opibus in causa aliqua oppressi sunt, illos unice, atque intime eorum patrocinio commendate, qui uel ex suscepto officio id præstare debent, uel quibus Episcopus hanc curam dederit.

Pascite in primis populum uobis commissum prædicatione uerbi Dei, salutaribus monitis, administratione item sacramentorum, exemplo, et oratione.

In uerbo Dei exponendo planè obseruate, quæ constitutione prouinciali, et alijs concionatoribus, et uobis præscripta sunt.

Pueros festis, dominicisq. diebus, in doctrina christianæ rudimentis instruite.

Prouectioris ætatis homines ad eadem intelligenda inuitate.

Patres, Matresq. familias monete, ut filios, filias, ceterosq. quos in familia habent, ad statas doctrinæ christianæ scholas ipsi conducant.

Confratrum, qui ijs scholis adscripti sunt, operam ad hoc institutum adhibete, curateq. ut mutua inter eos charitas, morumq. disciplina conseruetur.

Alios etiam ad tam pium opus amplectendum alacriores reddite, atque excitate tum assiduis uestris cohortationibus, tum promulgatione thesauri spiritualis indulgentiarum, ijs concessi, qui ijs scholis ascribuntur, in illisq. operam nauant.

NE omittite diebus festis inter Missarum solẽnia aliquid ex ijs, quæ in Missa leguntur, fidelibus exponere, et

sanctissimi illius sacrificij mysterium aliquod explanare, et aliquando sanctiores illius sacrarum caremoniarum, rituumq. rationes, et significationes explicare, quo diligentius instructi in dies sacrosancto illi sacrificio religiosius intersint.

Docete item, quomodo fideles signo Missæ celebrandæ dato, se corde contrito ad eam sanctè audiendam parent.

Curate, atque efficite perpetuis uestris monitionum officijs, ut in illa uiri aperto capite, mulieres uelato, et in omni eius parte utroque genu flexo, præterquam in euangelio adsint.

Instruite etiam eos, quàm religiosè non solum in Missa sacro, uerum etiam in diuinis alijs officijs uersandum.

Quando standum, quando genua flectenda, quando assurgendum.

Quàm ualde, dum illa fiunt, celebranturue, fugiendæ confabulationes, colloquia, deambulationes, strepitus, clamores, immò uerò inanes cogitationes, quibus à pia meditatione, et mysteriorum, quæ aguntur, contemplatione, religiosaq. oratione animus distrahitur; quam denique studiosè uitanda reliqua omnia ab eorum officiorum sanctitate, et cultu aliena.

Rursus quàm sanctè item, quam religiose, et quàm demisso, humiliq. habitu in supplicationibus, litanijs, et stationibus uersandum sit.

Quæ reuerentia, quouè pietatis studio in ecclesiis, locisue sacris manendum sit, quæue ab alijs procul abesse debeant, idq. ex sanctionibus pontificijs, constitutionibus, conciliaribus, Episcopalibus præterea edictis.

Quæ etiam, non solum intima religiosi animi præparatione, sed externa etiam cultus, uestitusq. modestia, humili genuflexione, et armis depositis, ad sanctissimam communionem, tum et iam ad cetera sacramenta accedendum sit.

TVm docete, ac monete, quomodo dies festi colendi et sanctificandi sint.

Ostendite indignissimum esse sacris illis diebus, non modo à nefarijs operibus illicitisq. negotijs non abstinere, uerum etiam religionis, ac pietatis opera non prestare omni diligentia.

Ac præterea nefas esse, sacros dies ad maxima Dei beneficia colenda, summasq. ei laudes persoluendas, ac debitum sanctis honorem tribuendum institutos, ad illa traduci, quæ ab eo cultu abhorrent: qualia sunt tripudia, ludi, choreæ spectacula, quibus, ad turpes illecebras incitantibus salutis humanæ hostis, diabolus oblectatur.

DEnunciate item stata sacrorum temporum ieiunia; docete quomodo ieiunandum, quæ peccati grauitas in uiolandis sacris ieiunijs.

Quæ præterea christianæ pietatis officia in sanctorum uigilijs.

Quàm sanctè obseruãdum quadragesimale ieiunium. Statis autem solemnibus, uel aduentus, uel septuagesimæ, uel aliorum temporum celebritatibus præmonete fideles, atque diligenter ex pastoralium etiam litterarum præscripta recitatione, ac ratione instruite ad sacra illorum temporum mysteria, sanctis pietatis officijs religiose colenda.

Vtq. ut omnibus pro tẽporum solemnitatumq. ratione illi instrui possint, sæpè monete, ut dominicis, alijsq. festis diebus, quemadmodum sacra Tridentina synodus optat, ad parochialem ecclesiam conueniant.

Qua in re sæpius monitionem pastoralem eo de genere frequenti populo legite.

Sæpe autem, ac diligenter eosdem docete, quam assidue orandum sit.

Quomodo et tacita supplicis mentis meditatione, et pijs statis orationibus precandum.

Quam studiosè, ac religiosè suscipiendum uespertinæ communis orationis institutum, quàm diligenter illud semel susceptum, pie retinendum.

Ideoq. cum alias sæpè in anno eam orandi rationem, cum indulgentijs concessis per summa capita explicate: tum præcipuè diebus, Concilio prouinciali tertio cõstitutis, in maxima populi frequentia de scripto pronunciate, atque euulgate.

Dominicis diebus instituite populum, et monete, pro quibus oret, ut est in eodem prouinciali Concilio decretum.

Tum præterea quas, singulis hebdomadæ ferijs, præcipuas precationes, christianasq. meditationes, atque in orando exercitationes sibi propositas in promptu habere possit.

Quàm sæpissime uerò sermonibus uestris populo proponite locos perpetuæ christianæ meditationis, de morte, de iudicio, de inferno, de gloria, et de præmio paradisi.

Monete præterea sedulo, ac frequentissime patres, matresq. familias, ut liberos, familiamq. suam ad pietatis, christianarumq. uirtutum disciplinam religiosè instituant.

Ad hoc propterea patres familias inducite, ut de uitæ spiritualis ratione, et pijs exercitationibus libros probatos domi suæ habeant, in quorum lectione uersentur, seseq. ac familiam instituant ad sanctè agendum.

De patrum familias officio, familiæq. institutione, editam in Concilio tertio prouinciali constitutionem in parochiali conuentu legite, singulasq. eius partes explicate.

Tum alia præterea docete, quæ opportuna existimaueritis, quibus illi se, suamq. familiam in christianæ uitæ institutis, atque exercitationibus conforment.

In officinis etiam, et tabernis disciplinæ, uitæq. christianæ rationes obseruate, si quid autem uel ab artificibus, uel ab institoribus, operarijsue commissi animaduerteritis, quod dissolutæ disciplinæ sit, id officinarum, tabernarumuè dominos grauiter monete, ostenditeq. ea in re officij sui partes.

ESTis participes, et socij laborum, curæq. Episcopalis, et in messe Episcopo commissa, operarij estis, elaborate unà cum eo, et contendite, ut populus, cuius cura geritur,

ritur, tamquam purum triticum, auxiliante diuina misericordia, congregetur in horrea cælestia.

Depositum custodi, inquit beatus Apostolus Paulus, id quod uobis singulis dictum esse putate, ut in grege, tamquam deposito fidei, curaq. uestra commisso diligenter custodiendo, ab omniq. peccati labe conseruando, cogitationem, sollicitudinem, curam, studiumq. omne collocetis.

Parochia igitur, unicuique uestrum concredita uiciniam, cum à ceteris uitijs omnibus uos singuli sollicitè custodite; tum curate etiam, ne odia, simultates, inimicitiæ, factiones, temere iurandi, male dicendi, imprecandi praua consuetudines, ac ne detractiones quidem in ea sint.

At uitia in primis, et peccata, ad quæ populum procliuiorem esse animaduertitis, reprehendite, atque exagitate.

Nec uerò dissimulate peccata: sed annunciate populo scelera eius: publicè peccantes coràm omnibus arguite, ut et alij timorem habeant.

Idq. agite spiritu fortitudinis Domini, et, ut strenui eius milites, bonam militiam militate, nihil planè trepidantes.

Si ab increpatione, uos monet S. Gregorius, reticueritis, quia contra uos odia insurgere reformidatis, non iam Dei lucra, sed uestra quæritis.

Non maledictis, non uexationibus, non calumnijs, non alicuius generis contumelijs illud, uel increpandi, uel palàm arguendi officium deserite, modo Christi gloriæ, et animarum saluti seruiatis.

Rursus non aucupandæ hominum gratiæ studio id agere desistite; seruus Dei non essem, si hominibus placerem, inquit Apostolus.

Væ nobis tacentibus, aut dissimulantibus, si grex curæ uestræ commissus perierit: sanguinem eius de manibus uestris requiret iustus, et omnipotens Deus.

Si igitur peccatur, ne in increpationibus uerba uestra blandientia sint, sed, ut à spiritu sancto scriptũ est, stimuli sint, et quasi claui, in altum defixi.

Instate opportunè, importune, priuatis etiam admonitionibus, consilijs, correptionibus, obiurgationibus, ut peccantes, adiutrice diuina gratia, in uiam salutis reuocetis.

In usum etiam sanctè ita reuocate fraternam correctionem, ut non modo mutua christiana charitate uos ipsos corripiatis, sed reliquos item, præsertim parochiæ Incolas id charitatis, et correctionis officium rectè doceatis.

Ad sermonum uerò, admonitionum, correctionum partes explendas, locos uobis comparate, præcipuè ex doctrina cathechismi Romani, in quo magna cum populorum uestrorum salutari utilitate uersari diligenter potestis.

Neque ad hoc multiplicis uestræ ecclesiasticæ tractationis genus negligite adiumenta, quæ aliunde utiliter capere potestis.

Cætera autem officia, quæ in sacramentorum administratione, in assidua ad frequentem eorum usum cohortatione, in ægrorum cura, in alijs parochialis muneris functionibus, uobis prouincialibus, diœcesanisq. Concilijs præscripta sunt, præstate, atque exequimini accuratè, ad earumq. conciliarium constitutionum, decretorumue normam, omni obseruantiæ atque obedientiæ studio uos planè conformate.

Quæ uerò decretorum prouincialium, uel diœcesanorum partes ad laicos, eorumq. christianam disciplinã attinent, quo sæpius euulgatæ, atque inculcatæ seruentur diligentius; illas, summatim uulgari sermone expressas, crebro, prout usu uenerit, populis uestris proponite, denunciate, explicate, atque in consuetudinem inducite.

Quæcumq. denique uel ad uos, uel ad laicos, curæ uestræ commissos, pertinent, ea decreta, quo maximo potestis, studio, in omnem executionem, disciplinæq. usum introducite. Videteq in primis, ac perpendite, quæ sint, et quàm religiosæ muneris uestri partes: caueteq. ut in officijs, et cura uestræ functionibus non modo quicquam uos non committatis, sed ne omittatis quidem: cum in sacerdotali uita, pro muneris, quod sustinetis, ratione, tum grauiores, tum longe plures, quàm in ceteris hominibus esse possint, omissionis culpæ.

VOS præterea reliqui sacerdotes, quicumque estis, quibus animarum cura non incumbit, cum alia omnia, quæ ecclesiastici ordinis hominibus, de diuinorum officiorum cultu, de uita honestate, de studijs, et uitæ spiritualis exercitationibus, præscripta, aut monita generatim sunt, tum quæ nominatim, sigillatimq. ad præcipuam uestram executionem attinent, præstate omninò.

VOS item reliqui clerici inferiorum ordinum, quæcunque ad uos uel nominatim, uel generatim spectãt, agite omnia, sicut clericalis uitæ ratio, canonum, et conciliorum decretis præscripta, postulat.

Christi estis, nempe de sorte Domini, et ipse Dominus sors, pars scilicet uestra, tales præbete uos, ut et ipsi possideatis Dominum, et possideamini à domino, uereq. dicatis, Dominus pars hæreditatis meæ.

Filij mei nolite negligere: uos elegit Dominus, ut stetis coràm eo, et ministretis illi.

Videte igitur, quàm ualde intentos uos esse oporteat ministerijs uestris, et quàm magna uitæ, morumq. castitate.

Proborum hominum tantum, præcipuè sacerdotum, uitæ spiritualis laude præstantium, familiaritate utamini: ex quorum consuetudine tum fructus uos capiatis, tum Episcopus meliorem in dies de uobis opinionem concipiat.

Maiores ueremini, et obseruate: eisdemq. rectè monentibus obtemperate.

Præter latinæ linguæ, et litterarum studia, ecclesiasticæ in primis disciplinæ institutionibus diligẽter incumbite.

Sic demum uos moribus, et uitæ modestia probate, ut et à parochis, et à præceptoribus uestris, tum etiam à populo bonum testimoniũ Episcopus habeat, uosq.

dignos

dignos iudicet, quos maioribus ordinibus adscribat.

VOS uerò, qui uel uisitationis munus geritis, uel clericalis disciplinæ curæ quouis nomine præfecti estis, uel in diœcesi Vicarij foranei constituti, in explendis muneris, atque officij, nobis commissi, partibus sedulò inuigilate, atque elaborate.

Onus, quod sustinetis, quàm graue sit, quàm plenum curis perpendite; tum quam in eo uobis comittendo spem, fiduciamq. Episcopus habuit, uidete: tum efficite, ut eius expectationi respondeatis uigiliarum uestrarum studijs, assiduaq. sollicitudine.

Ecclesias, quæ in uniuscuiusque uestrum regione sunt, sedulò uisitate: earumq. partes singulas inspicite.

Peruestigate in uniuscuiusque parochiæ finibus, an aliqua publicorum peccatorum labes, an flagitia, quibus episcopali cura Episcopus medeatur, necesse sit.

Vniuerso clero, pro regione commissa, inuigilate diligenter, illudq. in primis uidete, ut in disciplina ecclesiastica moribus, institutis, atque officijs se contineat, clericalisq. moderationis legibus congruenter uiuat. Indecentem eius habitum omnino reijcite; morum sancta uitæ, sacrarumq. litterarum, et institutionis ecclesiasticæ studia si quæ in eo languescunt, excitate.

Clerici autem minorum ordinum, in hoc maximè uobis commendati sunt, ut illorum omnes tum in uitæ moribus, tum in litterarum, ecclesiasticæq. doctrinæ studijs progressiones accurate exploretis, atque, ut maxime potestis, paternis cohortationibus, atque obiurgationibus, ijsq. assiduis adiuuetis.

Ecclesiarum item cultum, nitorem, ceteraq. eius generis omnia curate uestra diligentia, quæ totis in Christo uisceribus ab unoquoque uestrum expetitur.

Quæcumque uerò, uel prouincialium, diœcesanarũq. synodorum decretis, uel præcipuis instructionibus, uel uisitationum iussis præscripta sunt, ea omnia, ut re ipsa præstentur studiose perpetuo agite.

Hæc omnia, et singula his monitionibus nominatim, sigillatimq. expressa, tum cuncta item reliqua, uel cõcilijs prouincialibus, diœcesanisq. sancita, uel alio modo nobis præscripta, uos omnes, ac singuli, quorũ interest, quanto potestis amore, et pietate non amplectimini solum, et legite; sed mente, animoq. comprehendite, seruate, omniq. sollicita executione præstate, totosq. uos ad cohortationum, admonitionum, decretorum, et constitutionum rationem accomodate.

Quod omne, ut faciatis, sicut nos pro episcopalis nostri officij munere uos in hoc diœcesano conuentu ex concilij prouincialis præscripto commonefecimus: ita etiam unumquemque uestrum, per unigeniti filij Dei aduentum, per eius crucem, perq. animarum uestrarũ salutem obsecramus, obtestamur, diuinaq. contestatione monemus. Rursusq. nobis ipsis uniuersis, et singulis edicimus, si quis uestrum constitutionibus, decretisq. uel prouincialibus, uel diœcesanis, uestra causa editis, non paruerit, contra eum nos acturos esse ecclesiasticis, canonicisq. sanctionibus.

Cauete igitur ne quem nobiscum paternè modò agentem, solliciteq. monentem, et in conspectu Dei uos hoc sacro loco deprecantem, auditis, eundem rursus in hac uita solum culpas uestras animaduertentem, sed in diuino præterea iudicio easdem accusantem audiatis.

At ipse Deus, et pater noster, et Dominus Iesus Christus dirigat uias uestras in omni sancta obedientia; exhortetur corda uestra, et confirmet in omni opere, et sermone bono, ita ut dignè ambuletis uocatione, qua uocati estis, per omnia ei placentes; sicq. sanctis uestrarum uirtutum progressionibus probati, appareatis ante Deum, et patrem nostrum in aduentu Domini nostri Iesu Christi, cum omnibus sanctis eius. Amen.

De foro episcopali, ecclesiasticoue.

EXcommunicationum, quæ, certis monitionibus primùm adhibitis, ad finem reuelationis, ut aiũt, pro deperditis, subtractisue rebus ferri solent, litteræ ne cuiquam, nisi ijs concedantur, qui ob eam causam supplicationis libellum Episcopo obtulerint, eorumq. ipsorum tãtum rogatu, quorum ciuiliter interest. Qui supplicationis libellus eiusmodi sit, quo et res ipsa, de qua agitur, et eius pretium item nominatim, speciatimq. exprimatur, nisi ecclesiæ, loci pij, communitatis, uniuersitatis, collegij, uniuersalisue successoris res sit, cuius certam notitiam illum, illamue non habere uerisimile est: tunc enim supplicantis qualitate in libello expressa rei, de qua quæritur, descriptio quædam generatim fieri poterit, modo ne sit incerta nimis, aut non uerisimilis, sed eiusmodi, quæ saltem ostendat rem ipsam, ut est Tridentini Concilij præscriptum, non uulgarem esse: id quod Episcopi concedentis religiosæ conscientiæ, iudicioq. pro ratione rei, et personæ relinquitur.

Porrò eiusmodi excommunicationum litteræ non cõcedantur, ut infra sancitum est.

Pro re criminosa, quæue infamiæ notam inurat.

Pro re non occulta omninò.

Pro re, quæ ita iam diu amissa, aut subtracta est, ut illius memoriam amplius non haberi uerisimile sit.

Neque rursus cuiquam excommunicato, aut manifeste, ac notoriè criminoso.

Neque uerò contra aliquem, quem pro rebus, quæ in monitorijs litteris exprimantur, satisfacere non posse constet.

Neque præterea in loco, ubi eas uerisimile sit negligi, contemniue.

Cum uerò pro ratione præscripta aliquando concedantur, ne tamen in sanctissimis his diebus, in Natiuitate scilicet Domini, Pascha Resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, in celebritate sacri corporis Domini, alijsq. anniuersarijs solemnioribus diebus, ullo modo promulgentur, nisi Episcopus aliter censuerit.

Si item nihil, quod supra sancitum est, neque aliud quicquam obstat, quominus concedi possint, ne semper tamen dentur, concedanturue, sed tantum cum Episcopus, seruata forma Concilij Tridentini, expedire censuerit. Cui Episcopo soli, neque uerò eius uicario,

caris, etiam generali, si modo Episcopus non longius absit, eiusmodi monitoriarum litterarum cōcessio hoc decreto reseruata sit.

His uerò litteris monitorijs aliquando datis, ne excōmunicationis sententiam Episcopus ferat, nisi de earum promulgatione locis, et temporibus congruis facta, relationem acceperit, et iterum de re ipsa diligentius, accuratiusq. deliberarit, ac grauem præterea causam censuerit, quamobrem illam ferat.

FOR*mula certis uerbis concepta, atque explicata conciliari nostra auctoritate, ad huius prouinciæ usum in lucem emissa, ab omnibus, et singulis, quorum interest, pro concepta, constitutaq. ratione seruentur.*

IN *omni, et scripto, et actione, quæ sigilli episcopalis, impressionem requirat, Episcopus sigillo sancti patroni ecclesiæ, cui præest, imagine aliqua certa expressa, utatur: quod cum ad illius sancti uiri memoriam, imitationemq. excitandam, atque ad ecclesiæ ornatum, et splendorem insigne est; tum pietatis rationi conueniens, et cum ecclesiarum bene institutarum usu, consuetudineq. consentaneum.*

Eius uerò sigilli certa forma, imagone, uel pro antiquo illius ecclesiæ instituto, si id constat, uel, prout Episcopus semel statuerit, perpetuo adhibeatur.

FORI *Episcopali cancellarius, ac notarij certos libros habeant, in quibus causarum criminalium actiones, quæstiones, ac, quos uocant, processus rectè, ordineq. describant, nec uero in folijs.*

Mercedem præterea, quam ex uniuscuiusque causa, uel ciuilis, uel criminalis scriptione, actione, et processu acceperint, cum in libro certo exscribant, ijs ipipsis certis diebus singulis, quibus eam mercedem, aut partem acceperint, et mense, annoq. notatis; tum in ipsius causa, processusq. acti, conscriptiq. fine adscribant item.

QVod *in Concilio prouinciali tertio Episcoporum uicarijs uetitum est, ut ne esculenta quidem, poculentaue ab litigantibus, alijsue, apud se causas agentibus, dono accipiant, idem cancellario, et notarijs interdictum sit, ab illis saltem accipere, in quorum causis acta cōscribunt, notarijúe partes agunt.*

POE*næ, et mulcta omnes, ac singulæ, cuiusuis generis sint, siue clericorum, siue aliorum quorumcumque, etiam quas ex superiorum conciliorum sanctionibus irrogare contigerit, deinceps piorum locorum, operūue usui uere, atque omnino attribuantur, nulla prorsus parte reseruata, aut alij usui attributa.*

Rursusq. ut attributionis, solutionisq. certa, atque explorata ratio constet; Episcopus certum codicem, in quem ea explicate referantur, confici, in archiuioq. episcopali asseruari diligenter mandet.

Nec uerò uicario, aliue Episcopalis fori iudici ullam omninò pœnarum, mulctarumq. partem consequi, habereq. ullo quouis colore liceat.

QVic*quid consensus, approbationis, facultatis, licentiauè, uel alio huiusmodi nomine ex huius, uel superiorum conciliorum prouincialium decretis ab Episcopo impetrandum est, eiusue auctoritate concedendum, id et ab ipso, et ab eius cancellario, et quibusuis ministris gratis omnino semper detur, etiam quod adscriptionem attinet.*

VT *ne ex notariorum imperitia detrimenta, et litium occasiones existant, quod de ijs ipsis, etiam Apostolica, Imperiali, aut Regia auctoritate creatis, Tridentina sanctione decretum est; id Episcopi studiose exequantur, ut eorum peritiam, usumq. etiam examinatione adhibita, perquirant. Quicumque uerò notarij, ea per examen disquisitione facta, probati nō sint, officij sui in negotijs, litibus, causisq. ecclesiasticis, et spiritualibus exercitatione, atque usu per illos, uel perpetuò, uel ad tempus prohibeantur, ad eiusdem Cōcilij præscriptum.*

QVod *de pontificiarum constitutionum promulgationis modo, et loco, uel in hoc, uel in alijs concilijs prouincialibus præscriptum est; id non solum in pontificijs constitutionibus, sed etiam in edictis episcopalibus, alijsue scriptis, quæ promulgari contigerit, locum habeat, planeq. seruetur.*

Quo autem studiosius tradantur, et inculcentur, quæcumque illis uel constitutionibus, uel edictis, scriptisue continentur; Episcopus, si ita expedire censuerit, illas ipsas tum constitutiones, tum edicta, uel scripta eiusmodi in cathedrali ecclesia saltem populo frequenti, de scripto primum ita legi curet, ut ne uerbum quidem, nedum pars ulla omittatur. In alijs deinde ecclesiis, ac locis, ubi euulgandas censuerit, illa per capita summatim, uulgariq. sermone, prout ille maluerit, explicentur.

CER*tos, statosq. dies singulis mensibus, calendarij instar notatos, quibus uel pontificias sanctiones, uel Tridentina decreta, uel prouinciales, diœcesanasq. constitutiones, aut pastorales litteras populo euulgari, de scriptoq. pronunciari iussum est, Episcopus parochis præstituat, ut ordine omnia, pro temporum ratione, diligenter promulgata, sæpiusq. suis certis diebus repetita, accuratius in executionis usum inducantur, ac retineantur.*

CVM *uel sanctiones pontificias, uel decreta conciliaria, uel litteras, constitutionesùe Episcopales, uel aliquid eiusdem generis promulgari, aut populo enunciari, de scriptoq. legi iussum est, ut uberiorem fructum ferant, ac studiosius ad executionis usum illa introducantur; Episcopus concionatores, qui in urbe sunt; parochi uero diœcesani, si quos in sua parochialis ecclesiæ finibus habent, eos diligenter hoc præmonere studeant, ut, quod fidelibus enunciandum est, idē illi inter concionandum cohortationibus adiuuent.*

Hoc uerò cohortandi munus ipsi etiam parochi studiosè semper præstent.

LI*ber fiat, in quo singula diplomata, siue summorum Pontificum, siue Imperatorum siue Regum, principūue sint, quæ ad ecclesiæ illius priuilegia, iura, aliaué id generis quouis modo pertinent, rectè, atque ordine describantur.*

Qui liber in armario, certo archiuij loco, diligenter asseruetur.

Quæ pertinent ad matrimonium.

QVÆ à summis pontificibus, constitutiones, litteraue decretales, ad Tridentinorum de matrimonij impedimentis decretorũ declarationem editæ sunt, eas cum à ceteris, tum à parochis præcipuè non ignorari oportet. Cui rei ut occurramus, illas, typis impressas, unà cum hoc libro Concilij prouincialis Quarti, in ultima parte edi censuimus.

STatas illas matrimonij denunciationes, Tridentina sanctione præscriptas, Episcopus ne facile remittat. Si uerò pro sua pietate, ac prudentia earum aliquam quandoque, antequam matrimonium contractum est, omitti censuerit, ac postea, ante consumationem illas planè omnes, aut si minus omnes, saltem duas, aut minimum, unam fieri curet omninò.

PArochus statas matrimonij denunciationes facturus, præter notitiam de illis faciendis sibi datam ab agnatis curatoribus illorum, de quorum motrimonio agitur, primum à mari, tum à fœmina exquirat, an matrimonij, quod inter eos tractatur, denunciationes fieri placeat.

Qua in re caueat, nedum matrimonij denunciandi uoluntatem eorum notam, exploratamq. inuestigando habere uult, ea inuestigatione matrimonij istius, aut sponsalium consensum exquirat.

Itaque de statis solum denunciationibus explicate, ac distinctè, separatimq. ab utroq. perquirat, idq. à fœmina loco honesto, et in propinquorum conspectu, ita tamen, ut ne quisquam audiat, neque ita prope sit, ut illa præ pudore, uel alia causa minus liberè animi sui uoluntatem exprimere audeat.

ANnulo nuptiali non dextera, sed sinistra manus sponsæ digitus, qui annularis dicitur, induatur; dumq. induitur, ne à sponso, sed à sacerdote, cuius est benedicire, illa uerba proferantur: In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Amen.

QVÆ in nuptijs indecore fiunt, ea ab Episcopis omnino eripi Concilio prouinciali primo iussum est.

In ijs porrò ipsis cum potissimum minime ferendæ sint illæ duæ, deprauato morum usu, introductæ corruptelæ; una scilicet, cum certa quadam pecunia ab ijs extorquetur, qui ex alieno solo, alienaue parochia uxorem ducunt; altera, cum per uicos, et plateas, qua iterum nupta ducitur, clamores, tumultuosæq. uoces, à prophano gentilium more non abhorrentes, ac strepitus hominum, quasi exagitãdis secundis nuptijs eduntur; eas sane à Christianæ pietatis institutis, atque moribus, et à matrimonij, quod celebratur, sanctitate alienas Episcopus, cum omni alia pastoralis officij sui ratione, tum propositis etiam pœnis, censurisq. extirpari, ac planè funditus tolli curet.

QVIbus matrimonij contracti in uno aliquo ex impedimentis, quibus illud contractum dirimitur, dispensatio à sancta sede Apostolica, aut in foro cõscientiæ, aut in utroq. foro delegata est; ij caueant, ut ad litterarum apostolicarum præscriptum, illos, cum quibus dispensari concessum est, matrimoniũ contrahere cogãt.

QVO studiosius populus in officijs christianæ pietatis instituatur; ex diuinaeq. legis præceptis institutum uitæ genus sequatur; id parochus præstet, ut aliquando ineunte præsertim aduentu, et quadragesima, patresfamilias, suæ parochiæ omnes ad ecclesiam parochialem conuocet, hora, quam commodam is censuerit. Qui in patrumfamilias conuentu, tum constitutionem, in Concilio tertio prouinciali de patrumfamilias officio, familiæq. institutione editam, de scripto legat, singulasq. eius partes explicet; tum alia præterea doceat, quæ opportuna existimauerit, quibus illi se familiamq. suam in christianæ uitæ disciplina conforment, ex præscripto etiam regularum, et instructionum, quæ eo nomine auctoritate nostra edentur.

Quæ pertinent ad regulares.

QVod sacrosancti Tridentini Concilij decreto de interpretatione sacræ scripturæ in monachorum monasterijs instituenda sancitum est, id Episcopi omnino, efficiant, ut quibus in monasterijs comodè præstari potest, ea instituatur, uel si intermissa est, restituatur. Qua in re præstanda Abbatem, atque alios, quocumque nomine uocatos, qui monasterio præsunt, opportunis iuris remedijs compellant.

SI quæ fœmina, cuiusuis etiam conditionis, dignitatis, gradus, ac generis splendore illustris, uirorum regularium cuiuscumque uel ordinis, uel instituti claustra ubicumque in illis, etiam prioribus monasterij conuentus, domusue claustralis porticibus, primaria eiusdẽ ianuæ exteriori proximis, contra quam Apostolicis summorum Pontificum Pij Quinti, et Gregorij XIII, constitutionibus sancitum est, ingrediatur, pro earum sanctionum iure Episcopus pœnarum, censurarumq. declaratione, et irrogatione contra illam seuerè agat. Ad priores autem illas claustri porticus, exteriorq. ostio uiciniores, ut a sancta sede Apostolica declaratum est, ingressus mulieribus non uetatur, quo tempore in ijs, cum cœmiteria, sepulcraue sint, pro mortuis fiunt, à regularium uniuerso monasterij, domusue illius conuentu supplicationes, processionesue publicæ de more aguntur. In claustrorum autem finibus censeantur horti etiam, ac uiridaria, uineæ, et eiusmodi loca, quæ monasterijs, domibusue regularium ita continenter sunt adiuncta, ut ab illis domibus, uel monasterijs ad eos hortos, locaue aditus sit, nulla uia, locoue publico interiecto. Sin autem de claustrorum finibus, circumscriptioneue dubitatio, aut difficu[illegible]as, aliquando existat, per loci ordinarium, adhibitis regularium superioribus, illa explicetur; certaq. demum ipsis limitibus claustralibus difinitio, circumscriptione statuatur, ut ne ob uarias eorum superiorum regularium interpretationes occasio præbeatur, quamobrem censurarum uinculis fidelium animæ irretiantur.

De monialibus.

ALijs decretis, quæ superioribus concilijs de monialibus constituimus, hæc, quæ, infra præscripta sunt, adiungenda statuimus.

MOnasterium ianuas, per quas ad illius septa aditus pateat, duas habeat, et alias praeterea nullas. Quarũ duarum iannarum, una iumentis, curribus, uehiculisq. agendis, altera alijs usibus, et commodis necessarijs inseruiat. Quo autem in monasterio una tantum ad omnem tum actum, tum usum satis esse uidebitur, in eo illa dumtaxat una sit.

Ianua utraque e duplici assere, eoq́. firmo constet, ac sine ulla item sit, ne minima quidem, rimula. Limen e marmore, solidoue lapide habeat, quod strictim ipsi porta cohaerescat.

Ianua curruum, iumentorumue, altera ex asseribus firmis, ad cancelli speciem confecta, in monasterio ipso adiungatur, quae à prima ianua paululum distet, formaq. sit in fabrica ecclesiastica instructionibus demonstrata.

Ad ianuam alteram, alijs usibus accommodatam, cui rota, quem turnum uocant, adiungetur, moniales duae semper assistant, quae ianitrices constituentur.

Singulae hae tres ianuae clauibus duabus, fabrili opere inter se diuersis, claudantur, quarum unam, etiã die, monasterij praefecta, alteram monialis, quae professione anterior est, apud se perpetuo habeat.

ROtae omnes amoueantur, atque obstruantur, ac in posterum uetita perpetuò sint, praeter illam, ianuae communi adiunctam, et alteram in loco, quem parlatoriũ uocant, extructam, et tertiam, quae est in cellula confessionum, et quartam in ecclesia ad sacras uestes, et ornamenta Missae sacro necessaria e monasterio exponenda accomodatam.

Cibus uero in omni monasterij hospitio, etiam confessarij, e rota communi exponatur.

Singulis rotis à parte anteriori monasterij uncus firmiter impactus sit, ne pro libito uerti extrinsecus queant.

Si uerò loca, ut dicunt, parlatoria complura erunt, in uno tantum, aut in altero ad summum, superiorum iudicio rota sit.

Rota, quae in ecclesiam spectat, ualuae ligneae binae apponantur, alterae interiores, quarum clauis à praefecta teneatur, alterae exteriores, quarum clauis apud cappellanum sit, aliumue, qui superiori uidebitur.

Rotarum altitudo ne maior sit cubito, et uncijs octo; latitudo autem cubitalis.

Rota confessionum minor ab omni parte sit dimidia praescripta quantitate.

NVLla fenestra, praeter illas, primo Concilio Prouinciali nominatim praescriptas, è monasterio in ecclesiam, sacristiamue exteriorem spectet, ac ne rima quidem, ne dum foramen ullum in ea extet, unde aspectus, aut collocutio fieri possit.

Fenestra, qua sanctissimae Eucharistiae eleuatio prospicitur, altius ne pateat cubitis duobus, et uncijs duodecim, latè uerò, ut altaris latitudo est.

Quae fenestra clathra ferrea duo, palmi spatio inter se distantia, firmiter configantur. Virgae autem ferreae, quibus clathra compacta sunt, singulae inter se distent non amplius uncijs tribus.

Sint autem inter se inserta, ita, ut loco suo dimoueri non queant.

CLaudantur autem fenestrae ab interiori parte firmis ualuis, sera, et claui, quae apud praefectam asseruetur. Vbi autem illa e latere altaris, ecclesiaue, aut alio loco, etiam superiori, est, unde moniales eos, qui in ecclesia exteriore sunt, spectare possunt, efficiat Episcopus quamprimum, ut super altare, unde Missae sacrificium moniales intuentur, ad instructionum praescriptum extruatur, laterali illa, aliaue, quaecunque sit, penitus obstructa.

FEnestella, ad ecclesiam uersus spectans, per quam moniales sacram Eucharistiam sumunt, ita altè, apteq. struatur, ut sacerdos illam ministrando commodè stet, non genua flectat. Cui fenestellae extrinsecus ualuulae ligneae praeter illas, quae modo sunt, apponantur, quae parietem aequent, earumq. clauis apud confessarium perpetuo sit.

SANctissimum sacramentum ne alibi, quàm in altari maiori asseruetur, cui lampas in ecclesia interiori semper praeluceat, et in exteriori, cum illius fores patebunt.

REliquiae sacrae in fenestella recondantur, quae ad instructionũ nostrarum praescriptum, in pariete ecclesiae interioris exaedificata, ab ea tantum parte, quae ad exteriorem ecclesiam spectat, aperiri possit. Claudatur autem haec fenestella tribus clauibus, diuerso opere confectis, quarũ una apud Episcopum, altera apud confessarium, tertia apud monasterij praefectam sit.

FEnestella confessionum altè uncias sexdecim, late duodecim, nec uerò amplius pateat; septa autem sit firmis clathris ferreis ad formae praescriptae rationem, et lamina item ferrea bene solida, pariete firmissime agglutinata, et foraminum, instar ciceris tenuium pleno, panno lineo nigro obducta: qui pannus ligneis tabellis sic affigatur, ut non facile amoueatur.

LOca collocutionum interna, parlatoria uulgo uocata, quae in posterum fient, una, eademq. spacij circumscriptione, nullo interiecto pariete, contineantur, et ad formae, quae iam pleraq́. ex aedificata sunt, modum accomodentur, ubi id non magno incommodo fieri poterit, ut ab eisdem auscultatricibus omnes possint collocutiones exaudiri.

NE fenestra lamina ferrea, ut primo Concilio prouinciali cautum est, unquam aperiatur, nisi perrarò, et ob causam, quam urgentem Episcopus iudicarit.

NE in locis, ad hospitij usum extructis, quae forestaria nominantur, ubi interdum ob urgentem necessitatem, aut cibus capitur, aut dormitur, fenestra ulla, ne exigua quidem, insint, quae in monasterium spectent.

TEcta hospitij, et aliarum, cuiusuis generis domorum, à monasterij tectis, ut separata penitus, ac ualde disiuncta sint, curetur omninò.

QVibus monasterijs de uicinorum praesertim religiosorũ prospectu tollendo ita caueri non potest, sicut Concilio prouinciali primo iussum est; eorum fenestrae, si lumen excipi aliunde licet, obstruantur; sin minus, ab

illa seruitute defendatur operis structura, in instructionibus nostris demonstrata, quæ in porticibus item, quas logias dicunt, ab eadem seruitute tuendis, adhibeatur.

HOrti, qui in monasterijs monialium ample nimis patent, quotidianaq. hominũ opera, atque cultura opus habent, ubi fieri potest, in angustiores fines concludantur.

NE fenestra, in ullo cuiusuis ordinis monialium monasterio, etiam regularium iuri, curæue subiecto, neue ostium ullum, aliudue id generis foramen, unde aliquis extra monasterij claustra prospectus sit, patefiat, aperiaturue sine Episcopi, cui monasteriorum omnium clausura commendata est, concessu. Nec uero id ille permittat, concedatue, nisi ubi locum diligenter inspexerit, et ita fieri necessarium censuerit. Tuncq. ad impediendum, arcendumue eum prospectum illa ipsa cautio, supra mox præscripta, adhibeatur.

MInistris, quibus ob necessariam causam monialium septa ingrediendi facultas aliquando datur, illæ solum moniales, quas præfecta delegerit, imperent; aliæ uerò præterea nullæ quicquam illis uel iubeant, uel alloquantur.

MOniales cum in eo loco, ubi ab alijs, qui foris sunt, etiã à concionatore, aut à superiore uideri possunt, sermoni, concioniue intersunt, omnes facie sint operta, et contecta uelo, usque ad os deducto.

Idem præstent, quæ cuiuis, etiam medico, aut superiori monasterij septa ingredienti, obuiam prodeunt, uel illum excipiunt, deducuntue.

PRObentur ab Episcopo medici aliquot, quos concessu etiam monasterij superiorum, intra illius septa adhiberi liceat, si quando præter medicum ordinarium, alios etiam morbi grauitas requirit.

In unoquoque monasterio, Episcopi, furnorum, in quibus panis coquatur, usum introducant, ut pistoribus eorumq. ministris ingressus in monasterium prohibeatur omninò. Nec uerò uir quisquam ad furnum purgandum, inflammandumue, aut ad aliud quicquam faciendum, quod à monialibus fieri, agiue potest, introducatur.

QVod in Concilio prouinciali primo, de facultate scripta, ad monialium monasteria accedendi sancitum est; id tum mares, tum fœminas, quocumque etiam gradu, dignitate, genereue illustres, inuiolatè seruare decernimus; etiam si pater, mater, fratres, sorores sint monialis, quam uisitatum ueniunt. Idq. omnino ubique præstari cura Episcopi sit.

CAVsæ necessariæ, ob quas intra septa monasterij ingredi licet, in hac prouinciali synodo, exprimi Concilij decreto, uel explicatæ, uel tamquam nullo modo necessariæ reiectæ, in extrema huius Concilij parte editæ, atque impressæ in singulis monialium monasterijs, etiam regularium curæ subiectis, edicantur, et enuncientur; nec uerò ab ijs ullo modo, ullaue ratione, ac prætextu discedi liceat.

Fructuum, florumue uasa in monasterijs ullo modo teneantur, eos uel fructus, uel flores uendendi causa. Offulas, et alia huius generis non modo donãdi, ut primo Concilio uetitum est, sed etiam uendendi causa, à moniale, aut monasterio confici ne liceat.

Abstineat monialis à muneribus dandis. Eleemosynam uerò per rotam, portamue monasterij dari uetitum sit omninò, quoniam inde non leuia pericula, uel damna potius extare compertissimum est: sed quibus monasterijs pro ratione facultatum eleemosynam dare permissum erit ab Episcopo alioue superiore, ab illis detur pecunia, frumentumue, aut aliud eiusmodi pijs aliquibus uiris, præsertim uerò locorum piorum curatoribus, qui pauperibus distribuant alio loco, quàm apud monasteria.

Medicamenta, si quæ Episcopus, aut alius superior uendi, aut foras dari permiserit, ab aromataria senio re solum dentur, et ab alia præterea nulla; nec uero priuato, sed monasterij nomine, uendantur, denturue.

MOniali ne liceat ijs, qui extra claustra sunt, uel medicamenta parare, præbereue, uel manum medendi causa admouere, uel remedia exponere, uel aliud quicquam ad rem medicam pertinens exercere.

Caminus si quis in priuatis cellis extructus est, perpetuo ita obstruatur, ut in eo ignis accendi nullo modo queat.

Cum uel fenestra, uel ostium, uel caminus obstruitur, illius cardines sic euellantur, ut non ad tempus, sed ad perpetuitatem id actum sit. Idem in fenestris, ostijs, et caminis iam obstructis seruetur.

COMmunis ille curationis ægrotantium locus, quem infirmariam uocãt, ubi adhuc exædificatus, extructusue non est, quàm citissime potest, constituatur, extruatur, ædificeturue. Extra cuius loci fines monialis ægrotans ne cubet; at ualetudine recuperata illic ne diutius moretur deliciarum causa.

ANtiquus, et probatus communium dormitionis locorum usus, ubi fieri commodè potest, restituatur, et ad pristinam consuetudinem reuocetur.

Intra monasterij septa nemini alij, nisi monialibus sepulcrum, aut sacer sepulturæ locus detur, sitne.

Nec uerò monialium cadauera extra septa efferantur ad sepeliendum.

NEminem cuiusuis status, uel conditionis hominem, neque laicum, neque ecclesiasticum in ullo quouis monasterio monialium hospitijs illis, quas foresterias dicant, excipi, aut ad ea siue in urbe, siue in diœcesi diuersari liceat, excepto confessario sacerdote, cui aliquando ob urgentem necessitatem id conceditur. In diœcesi uerò, monasterij etiam uisitatori, et curatoribus, procuratoribusue, ubi interdum hoc ipsum concedendum necessario, Episcopus censuerit.

QVod de cantu figurato, et musico quouis instrumento, et musicis item die festo ecclesiæ monialium, in exteriori ecclesia non adhibendis, concilio prouinciali primo sancitum per nos est; id etiam omni alio die, et tempore illis uetitum esse decernimus.

Nec uerò quicquam aliud præter Missam in exteriori illarum ecclesia ab alijs canatur; cum uesperarum, et reliquarum canonicarum horarum officia ab ipsis

mo

monialibus cani possint.

IN unoquoque monasterio, ubi neque locus communis uestium, neque alter est item, in quo operibus elaborandis moniales exerceantur, uterque, quam primum fieri potest, constituatur, construaturue.

Ne monialis, ianitricibus exceptis, alibi, quàm loco operibus elaborandis constituto, acu pingat, aliudue quicquam manibus elaboret.

Laborum, operumue magistra librum certum habeat, in quo quicquid ex ijs laboribus lucri, emolumentiue capitur, enucleate ita perscribat, ut cerni facilè queat, si quid in ea re desideretur.

In operibus uel accipiẽdis, uel restituendis nulla alia monialis se ingerat, nisi laborum magistra: cui secũ aliquando, cum necesse erit, aliquam monialem, operis alicuius conficiendi usu peritiorem, adhibere liceat.

Illud porrò, quoad eius fieri potest, cauendum erit, ut in monasterio ne sint multiplicia, diuersiq. generis opera manuum, seu laboraria.

Hoc loco laborum communi, non solum ad concilij primi praescriptum, lectio de uita spirituali adhibeatur, uerum etiam ab omni otioso uerbo abstineatur.

In loco uestiario indumenta cuiusuis generis, uestesq. omnes asseruentur.

Nec in cellulis, aliaue loco priuatim, reponatur quicquam, custodiaturue, quod eo ipso tempore necessarium non sit.

MONIALIS nummos, ne modicos quidem, apud se quouis nomine ne habeat, neque de praefecta etiam consensu, nisi officij, quod gerit, ratio aliter postulat. Alioquin ut proprietatis rea puniatur. Quam poenam, et praefecta, quae id ullo modo, ulloue praetextu permiserit, et monialis item subeat, quae resciuerit, nec praefecta bidui spatio, aut, si haec in culpa sit, superiori quàm primum potuerit, non denunciarit.

CVREtur omninò, ut exquisita illa, ac religiosa communis uitae ratio, atque usus in monasterio studiose introducatur; utq. spiritualis uitae, sanctaeq. institutionis disciplinam, ac studia moniales sectentur diligenter.

SINgulis annis, ut primo Concilio iussum est, impensarum, quae in uictum, aliumq. monasterij usum erogata sunt, rationes per eos, quorũ interest, à praefecta repetantur. Quantum uero, et tritici, et uini, et obsonij, et aliarum rerum ad anniuersarij uictus sustentationem unicuiq. monasterio satis esse Episcopus existimarit, id ipse accurate praescribat. In ea autem praescripta dispensatione, administrationeue, si praefecta negligentem se praestiterit, ab officij sui munere suspendatur.

Aes alienum, quod quinquaginta nummûm aureorũ summam excedat, ne in ullo monasterio contrahatur, sine suorum curatorum permissu, concessuue, qui in magni momenti rebus Episcopum consulant.

Ne secularibus negotijs moniales se implicent; utq. simul multis fraudibus ac detrimentis occurratur, hoc sedulo Episcopus curet, ut illorum praedia locentur, idq. sub hasta auctione facta; nisi aliter quandoque expedire censuerit.

Ad tuendam etiam clausuram ea cautio adhibeatur, ut neque triticum, neque aliae fruges, neque annona in ullis monasterijs, praeterquam ad monasterij usum, et necessitatem asseruetur.

MOnasterij uniuscuiusque curatoribus, procuratoribus, patronis, defensoribus ab Episcopo certae regulae praescribantur: ex quibus cognoscant singulas muneris sui partes. Ii uerò curatores, et id generis ministri ab Episcopo singulis monasterijs, curae suae subiectis illos non habentibus, constituantur: ita tamen, ut eiusdẽ Episcopi arbitratu à muneris illius cura omnes, et singuli semper amoueri queant.

Bonorum, et iurium omnium, ad monasterium quodcumque, etiam regularibus subiectum, pertinentium, inuentarium probabili forma conscriptum, sex mensium spatio, ad archiuium episcopale ab ijs, quorum interest, deferatur, ne fraus ullo modo fiat, numero monialium ab Episcopo praefinito.

Quamobrem si quas etiam alienationes eorum bonorum, iuriumq. fieri deinceps contigerit, de ijs Episcopus certior fiat.

CVM puella monasterium ingredi postulabit, ut locum, ubi profiteri cogitet, illa inspiciat; primo studiose, diligenterq. cognoscatur, an uerè id illius propositum sit, anq. illud curiositate tentet; nec propterea per monasteria plura uagari permittatur.

Puellae cum ad cetera, tum ad professionem recipiantur, monialium suffragijs occulte latis. Idq. ipsum ex Concilij prouincialis primi decreto, quod auctoritate litterarum Pij V. Pont. in monasterijs, etiam eorumdem regularium iuri subiectis, locum habet, in monasterijs etiam regularium iuri, curaq. subiectis planè seruetur.

VBI religiosus iste, et uetus moniales solemniter uelandae mos his temporibus antiquatus est, ad pristinum usum, ex ueteri instituto, et ritu reuocetur, dummodo intra monasterium id fiat.

Ne moniali cuiusuis ordinis albas, et uestes, aliaue indumenta, Missae sacrificij usui dicata, induere liceat.

CONfessarij, et cappellani item sacerdotes monialiũ, et ministri praeterea, quos illarũ curae Episcopus praefecerit, quicumque sint, ne munus ullum, ne minimum quidem, nec uero esculenta, poculentaue ab illis ullo nomine, neque publico, neque priuato capiant, accipiantue, poena proposita eiusdem Episcopi arbitratu irroganda. Neque praeterea quicquam capiant dono, ea specie, praetextuue datum, quòd res eiusmodi sint, quae ecclesiastico usui inseruiant, qualia sunt corporalia, purificatoria, indumenta clericalia, sacrae imagines, et alia id generis.

Nec uerò item aliud, manuum opere elaboratum, artificioseue confectum ab illis accipiant, ac ne laborem quidem, opusue, quod in uestibus uel purgandis, uel faciendis, uel reficiendis ponitur.

Caueant item cappellani sacerdotes, ne ab ulla monia-

li priuatim, sed à Monasterij præfecta, aut ab illa, quæ sacristiæ præposita est, munus missas celebrandi suscipiat. Cum qua præfecta, præpositaue solum, nec uerò cum alijs monialibus colloquantur, tam de rebus scilicet, quæ ad suum munus solummodo pertinent.

Idemq. hoc de genere toto à monialibus seruetur, pœna tum illis, tum cappellanis proposita, Episcopi arbitrio.

Quibus uerò confessarijs, cappellanisue sacerdotibus aliquid annui stipendij ad uitæ sustentandæ usum Episcopi permissu dandum uidebitur; id omnino certa pecuniæ summa detur, nisi aliquando Episcopus aliter concesserit, nempe loco pecuniæ uel triticum, uel uinũ, uel aliquid eiusmodi dari.

VIri aliquot pij, ijdemq. solertes ab Episcopo deligantur, qui, festis præsertim diebus, monialium monasteria, etiam regularium iuri, curæue subiecta adeant, forisq. undique perspiciant, si quid contra, quam de illis præscriptum est, fiat, agaturue, anq. quisquam sit, qui facultate non impetrata, cum illis colloquatur.

SI quando nouum monialium monasterium construetur, hoc in primis curabitur, ut nulla fenestra, nullaue specula aliò, quàm intus monasterij septum spectet. Quod septum non simplici pariete, sed ipsis claustris, porticibusue claudatur.

In eius autem septi medio uiridarium magna ex parte constitui poterit.

Ad huius formæ modum monasteria, quæ iam exædificata sunt, quoad eius fieri poterit, accomodari, reconcinnarine, id Episcopo curæ sit.

Quæ ad pia loca pertinent.

QVæcumque bona siue mobilia, siue immobilia, iuraue ad ecclesiam, etiam quæ sit iurispatronatus laicorum, quauis ratione pertinentia, à laicis quouis nomine administrantur; de eorum rationibus diligenter conquirendis, et inuentario rectè conficiendo, planè præstetur, quod primo Concilio prouinciali decretum, ac sancitum est de reliquis, alijsue bonis, et iuribus ecclesiasticis.

Quarum rationum, et inuentarij exempla tria, publici notarij testimonio munita, conscribantur, quorũ unum apud eos, qui administrant, alterum apud sacerdotem, rectorem ecclesiæ, asseruetur; tertium ad archiuium episcopale, ubi custodiendum est, afferatur: quo cautius eorum bonorum, et iurium conseruationi consultum perpetuò sit.

PRæfectis, rectoribus, ministris, aut alijs, quocumque nomine nuncupatis, fabricæ ecclesiarum, sodalitatum, scholarum, et hospitalium, piorumq. cuiusuis generis aliorum locorum curatoribus, etiam laicis, hæc, præter illa superioribus concilijs edita, de ijs ipsis decreta præscribenda, et decernenda etiam, censuimus.

QVIcumque piorum locorum administrationem, procurationemue suscipiunt, geruntue, illud in primis sæpe meminisse debent, se pauperum, pupillorum, uiduarum, senum, egestate, aut ægritudine laborantium, peregrinorum, et aliorum id generis hominum, aliena ope egentium, prout propria uniuscuiusque loci instituta ratio est, curam sustinere, et illam quidem tanti esse, ut, cum potissimum Episcopo, tanquam communi omnium, et eorum præcipuè miserabilium bonum parenti, ea sacrosanctis canonum legibus commissa sit; cum quicquid in illos, uel misericordiæ, uel beneficij, uel operæ, uel opis, uel officij confertur; quicquidue rursus damni, detrimenti, iniuriæue infertur, id omne Christus Dominus sæpe in euangelio demonstret, in se collatum, aut illatum esse; ac propterea se in die iudicij, prout bene illis factum, aut neglectum, omissumue in eorum necessitatibus subleuandis erit, retributurum. Quare primò ij ualde curent, ut omnibus suscepti muneris partibus satisfaciant: deinde uideant, ut nihil quicquam à cura, quam gerunt, ratione alienum ullo modo pactoue admittant: tum id sollicitè studeant, ut, quæ officia illis pro administrationis suscepta munere debent, ea obeant, atque adeò præstent omni piæ charitatis affectu, ob oculos maximè in ijs ipsis proposito semper Christo Domino, cui illis, et alendis, et uestiendis cibum, potum, uestitum, aliamùe curam, atque operam ministrant.

Non suis, sed eorum, quorum curam susceperunt, commodis, atque utilitatibus seruiant.

Omnibus piè consulant, nec ullam partem pro susceptæ curationis, procurationisùe officio negligant.

Munus quod gerunt, sæpe sibi proponant eiusmodi esse, in quo non prophanæ cuiusquam administrationis negotijue, sed sanctæ spiritualisq. actionis partes, atque officia, et Deo gratissima charitatis opera exequãtur piè, religiosè, et quàm diligentissimè.

Cum Capitula, congregationesue habent, tum initio, tum in fine sanctis precibus, et orationibus, in libro officij beatissimæ Mariæ uirginis, eo nomine præscriptis, utantur.

Cum uerò aliquid aggrediuntur, quod ad curæ suæ rationes pertineat, initiũ à pia oratione faciant, ut quod inchoatur, bene salutariterq. succedat.

Omni denique morum grauitate, uitæ integritate, pietatis religione, et spiritualium exercitationum, Episcopo probatarum, quas inter se collegiatim præstent, studijs tales se præbeant, ut eorum locorum rectam administrationem, piamq. institutionem non solum conseruent; sed optimis progressionibus, Deo auctore adiuuent, atque amplificent.

QVI locorum piorum sumptibus gratis aluntur, curanturue, aut ad litterarum, aliarumue artium disciplinam instituuntur, ratio postulat, pietatis studijs, atque exercitationibus eos præ ceteris deditos esse, eorumq. precibus animas illorum adiuuari, à quibus illud subsidij relictum est, ad eiusmodi pij instituti sustentationem.

Quare illud eorum locorum curatores, uel præfectos, ac sacerdotes præsertim, qui in ijs spiritualem curam gerunt, monemus, ut ab ijs, qui ibi aluntur, si legere norint, statas de beata Maria Virgine preces horarias, si uero rudes sint, saltem institutam illam certis salutationis angelicæ calculis orandi rationem, scilicet de

beata

beata eadem uirgine coronā in ſingulos dies pie præſtari ſedulo curent.

Qui præterea eleemosynam dant: hoc illos, qui accipiunt, ſæpe moneant, ut pro ijs, qui bona reliquerūt, pie precentur. Id uerò præſtetur, cum in locis pijs, tū ubicumque eleemoſinarum diſtributio fit. Hoc ſanè et Epiſcopo cura ſit item.

PIorum lo[c]orum procuratores, miniſtriue etiam inferiores, cauendum eſt ualde, ne diutius, quam par eſt, in curatione, adminiſtrationeue, ſibi commiſſa, perſeuerantes, rerum ſibi arrogent imperium. Porrò ſi aliàs idonei ſunt ad alia munera eorumdem locorum gerenda eoſdem transferri licebit, niſi ex illis ſint, quos ſuperioribus concilijs certo tempore quibuſdam muneribus uacare, iuſſum eſt. At hoc curetur omnino, ut geſtæ procurationis, adminiſtratiue muneris rationes ſæpe, diligenterq. reddant. Quamobrem formula præſcribatur, qua, et diaria, et codices rationum non coniectos, ſed ordine, recteq. cōfectos teneant; ut inde facile ducatur omnis explicata ratio, tum accepti, tum expenſi.

EPiſcopus uerò, etiam ex Tridentini Concilij decreto, ſemel ſaltem in anno, à quibuſcumque, hoſpitalium, confratriarum, et aliorum quorumcumque piorum locorum, etiam quæ merè laicalia, et priuata ſint, præfectis, curatoribusue rationes adminiſtrationis, curaue repetere ne omittant ullo modo.

DEcreta, uel, quas uocant, ordinationes, in Capitulo confecta, in librum præsipuum, Capitularium ordinationum nomine inſcriptum, omnes ac ſingulæ à cancellario diligenter, ordineq. referantur. Quibus ordinationibus manu, quorum id muneris eſt, ante Capitulum proxime futurum ſubſcribatur.

Tum præterea in hoc ipſo Capitulo illæ ab eodem cancellario de libro ad uerbum recitentur.

Codex item alius paretur: in quo præcipuè notatis ſingulis diebus ordine exſcribantur, quæ in unoquoque præfectorum, adminiſtratorumue conuentu, capitulo-ue proponuntur, aut aguntur: quæq. rurſus propoſita, ac ſuffragijs permiſſa, reiecta ſunt; ut quæ deliberata, quæue repulſa ſint, facile omni tempore ex illius codicis monimentis conſtent.

Librū item præcipuum conficiant, et habeant, in quo cum omnia, ſingulaq. annua legata, tum onera illis adiuncta ordine, diſtinctè, enucleateq. perſcripta omnino ſint. Cuius libri exemplum publici notarij manu, ſigno, auctoritateq. munitum, in archiuium Epiſcopale, ubi aſſeruetur, eodem ſpacio deferant. Quod ſanè omne deinceps ſingulis annis perpetuò præſtent, quod ad ea legata, oneraue attinet, quæ ijs deinceps annis fieri contigerit, aut facta locum habere.

EPiſcopus autem omnes adminiſtratores piorum locorum, etiam quouis nomine exemptorum, ac merè laicalium, et priuatorum compellat omnibus iuris remedijs, ad ſingulorum onerum ſatisfactionem, ijs ipſis locis incumbendo: neque ullo prætextu patiatur, eorum prædia, bonaue alienari contra ſummorum pontificū litteras, et ſacros canones, et cōcilia etiam prouincialia noſtra, aut contra piam teſtatorum uoluntatem, qui ea bona, ad certum illum pium uſum deſtinarunt.

Tabellam item publice propoſitam, quo loco in Capitulum conuenire ſolent, perpetuò habeant, in qua pro menſium ratione, proq. rerum genere ex norma præſcripta, ea ipſa et legata, et onera breuiter, dilucideq. notata ſint.

Hoſpitalium locorum, ubi infantes expoſiti aluntur, curatores, præfectiue caueant, ut illos lactentes nutricibus, quas eo nomine conduxerint, plures nō aſſignēt, quàm earum unaquaque lacte ſuo alere poſſit, ne ob hanc culpam pleroſque illorum fame necari cōtingat. Quamobrem, quot ad lactandi uſum nutricibus opus habent, totidem ſanè ſollicitè conquirant, et conducāt. Si hoc non poſſunt, alia omni ratione proſpiciant, ut lactentium puerorum uitæ ſuccurratur.

CVM ad pia inſtituta perpetuò retinenda, recteq. exequenda plurimum proſit eorum monimentum, ad poſteritatem firmiter proditum; Epiſcopi ea cura ſit, ut cum uel in urbe, uel in diœceſi locus aliquis pius ex ædificatur, aut inſtituitur; illius origo, inſtitutum, titulus, et alia eiuſdem generis, quæ opportuna cenſuerit, in marmore, lapideuè ſolido, aut in tabula ænea inciſa, loco eiuſdem ædificationis illuſtri collocata, ad perpetuitatem prodita extent, ſicut in nonnullis huius prouinciæ locis aliqua huius generis adhuc cernuntur: idq. ipſum præterea in locis pijs, iam exædificatis, inſtitutisue, ubi commodè poteſt, effici, ac præſtari curet.

VBI uel fundationis iure, uel alio probato inſtituto hoſpitales ædes, locaue pia aliqua ad pauperes, aut peregrinos, aut ſenes, certosue alios id generis homines hoſpitio excipiendos, alendosue extant; Epiſcopus, cuius potiſſimum eſt curare, atque adeò efficere, ut pia hominum uoluntates ad eorum præſcriptum rectam executionem habeant, uideat, agatq. ut ne ab ijs locis per illorum curatores, præfectos, miniſtrosue, ij, quorū cauſa illa exædificata, inſtitutaue ſunt, repellantur, ſi illos recipi per facultates licet: ac ne rurſus alij hoſpitio exſipiantur, qui excipi non deberent; atq. in ceteris etiam ab hoſpitalium, piorumue locorum inſtituto ne diſcedatur, neque cōtra fiat, quàm de illorum curatione, adminiſtrationeue à teſtatoribus, aut ab alijs, qui illa inſtituerunt, præſcriptum eſt.

ILlud interdum, prout uſu uenerit, ab Epiſcopo moneantur, qui eleemosynam erogare, quouis modo, aut nomine debent, ut ſibi in ea erogatione parochi in primis teſtimonium, conſiliumq. adhibere ſtudeant, quo melius conſultum ſit, ac proſpectum conſcientiæ ſuæ, cum ille pauperum, et egentium notitiam magis exploratam habeat. Tum uerò quibus locis ita opus eſſe Epiſcopus cenſuerit, præſertim ubi compererit in diſtributionibus eleemosynarum quicquam peccatum eſſe, uel quia non uere pauperibus diſtributio fit, uel aliàs minus fideliter, uel non ad præſcriptum piæ teſtatorum uoluntatis; cōſtituat etiam, uel parochum, uel pios aliquos ex uicinia illa, uel parochiæ laicos,

quorum testimonio de paupertate illorum, quibus eroganda sunt eleemosynæ, constet, antequã ab illis, quorum id curæ est, distribuantur, uel alias id generis certas regulas, quibus caueatur ab eiusmodi erroribus, in posterum præscribat in distributione seruandas ab illis locis pijs, etiam quæ mere laicalia sint, ac priuata, aut quauis ratione ab Episcopo exempta.

IN pauperum delectu egestatis, inopiæq. solùm, sed morum etiam, ac uitæ probitatis ratio habeatur. Quo in genere hæc præter cetera de illis inuestigentur, an scilicet doctrinæ, christianæ scholas frequentent; an fidei prima rudimenta teneant: anq. religiosè, et piè uiuant.

QVæ porrò eleemosynæ pauperibus, aut singulis etiam siue hominibus, siue familijs quauis ratione debentur, ne in alium cuiuscumque rei usum, ac ne in ecclesiæ quidem instaurationẽ, ornatumue eas erogari liceat, nisi et eorum, quorum interest, consensu, et Episcopi præterea concessu, eoq. litteris exarato.

QVæcumque item, quæ ad certos pios usus relicta ab alijs etiam, quam à piorum locorum administratoribus persolui, aut præstari debent, in alios etiam similes usus, ne necessitatis quidem prætextu, etiam si testatoris hæredes, quicumque sint, ei rei assentiantur: nisi Episcopus, re perspecta, eam præstiterit facultatem, quæ iure permittendi ab eo dari poterit, illius permutationis causa.

QVæcumque eleemosynæ nomine indistinctè per capita, familiasue, distribuuntur, ea deinceps in illos tãtum, qui in ijs uerè pauperes sunt, conferantur: nisi ex testamento, fundationisue tabulis, aut aliunde legitimè Episcopo constiterit, illis etiam, paupertate non laborantibus, indistinctè distribuendas esse.

Qui aliter distribuerit, ei pœna sit, dupli restitutio, grauiorue arbitrio Episcopi.

VT pijs uniuscuiusque generis distributionibus, quas in urbe, et in diœcesi, uel ex ultima uoluntate, uel ex consuetudine, aliaue ratione quis præstare debet, satisfactum esse, Episcopo constet, prout Concilio primo prouinciali per nos decretum est, eam rationem is adhibeat, ubi expedire censuerit, ut quod uel ab uniuersitatibus, uel à sodalitijs, pijsue locis quibuscumque, etiam mere laicalibus, et priuatis, et exemptis quouismodo, uel à quouis homine eleemosynæ nomine, aut alias piè erogandum, distribuendumq. est, quicquid illud sit, adhibitis etiam duobus uiris, per uniuersitates delectis, suo, uel in diœcesi uicarij foranei iudicio probatis, et parocho itẽ in opera pietatis præscripta, erogetur, et conferatur.

Parochus autem in codicem certum referat, quæ eiusmodi distributiones, quo die, et quibus adhibitis factæ sint; eorumq. et testium subscriptionem adhibere curet.

Si uerò uel uniuersitas, uel quispiam se neque hac, neque alia ratione distribuisse, Episcopo legitimè ostenderit, ad satisfaciendum ab eodem compellatur.

PArochus, tamquam parochiæ suæ pauperum pater, sæpè patrue, diligenterq. perquirat, primum an sint, quæ in parochialis suæ uiciniæ finibus eleemosynæ sint, quæ uel à piorum locorum curatoribus, uel ab aliquo collegio, uniuersitateue, uel ab ulla familia, uel à singulis hominibus in pauperum usum, aut sustentationem erogari quouis nomine debeant: præterea uideat, an illarum erogatio fiat in eos ipsos, qui uerè egentes, pauperesq. sunt; anq. etiam, illud, quod, qualeue eleemosynæ nomine in illos conferri debet, integre, sincereq. totum conferatur, erogetur, ac distribuatur.

Si quid uerò animaduerterit, cui cautionem, remediumue adhiberi oporteat, ad Episcopum quàm primùm deferat.

NEmo operta, obuolutaq. præ pudore facie eleemosynam sine Episcopi, aut si in diœcesi, saltem uicarij foranei concessu, eoq. scriptis exarato, quæritet. Nec uerò eam facultatem cuiquam Episcopus, uicariusue det, nisi illius, et egestatem, et morum, uitæq. rationem, ante planè notam, exploratamq. habuerit.

PRimo quoque dominico mensis, aliove die, quem Episcopus statuerit, in omni ecclesia cathedrali, et parochiali, etiam si regularis sit, ut egentium, qui præsertim præ pudore ostiatim mendicare, eleemosynamue quæritare non audent, necessitati, pia fidelium liberalitate succurratur a locupletibus parochiæ incolis, cæterisq. ut antiquæ consuetudinis est, aliquid per eos colligatur, quos huic curæ Episcopus præposuerit.

Quæ eleemosynarum collectio, singulis etiam statis quattuor anni temporibus, quibus in hoc opere misericordiæ promptius impensiusq. incumbendum est, per eosdem fiat.

Dominica uerò proximè præcedenti, quo fideles, et in dando effusiores sint, et paratiores ad parochialem ecclesiam cum uoluntarijs oblationibus ueniant, eleemosynarum collecta intra Missarum solemnia indicatur, sequenti uerborum formula ex sanctissimi Leonis Pontificis sermonibus desumpta.

In eandem uerò sententiam parochus, prout usu uenerit, uberius cum populo aget.

Formùla denunciandi collectas eleemosynarum.

VEntura Dominica dies, uel feria quarta quattuor temporum, dilectissimi, collectarum futura est. Hortor, et moneo charitatem uestram, ut omnes ad ecclesiam parochialem cum uoluntarijs oblationibus eleemosynarum conueniatis; in quo opere, et si non est omnium æqualis facultas, debet esse par pietas. Itaque et animæ uestræ, et pauperum memores, promptam exhibete largitatem, et pro possibilitate uirium uestrarum spontaneas collectas uestras sollicitè præparate, ut, quicquid uobis de temporalibus facultatibus dempseritis, id multiplicatum in æterna retributione sumatis, in egentibus pascentes Christum, qui nobis illos tantopere commendauit, ut se in ipsis, et pasci, et uestiri, et suscipi testaretur idem Christus Dominus, qui cum patre, et spiritu sancto uiuit, et regnat in secula seculorum. Amen.

VBI

VBI mendicorum uagantium, et cura spirituali, et uictui necessario ita consultum non est, ut certo scilicet quodam pio loco collecti, non mendicatim uictum ipsi quaeritent, sed ex aliena misericordia ibi habeant, unde se sustentent; Episcopus, quod Concilio prouinciali secundo de eorumdem uita, moribusq. praescriptum est, in eo exequendo illam iuire rationem curet, ut certo praecipuo libro per singulos parochos illi, si qui eiusmodi intra parochiae fines sunt, tum alij etiã alia ratione accurate, ordineq. describantur.

Haec uero sedulo ab ijsdem parochis obseruari mandet.

Quo, aut unde illi migrent.

Quod uitae christianae institutum teneant.

An fidei rudimenta norint.

An diebus festis saltem Missae sacrificio intersint.

An saepe confessi, crebro, etiam per annum, aut certè saltem constituto Paschae tempore, sacram Eucharistiam sumant.

Quos neque libro descriptos, neque in Pascha confessos communicasse ex eo animaduerterint, quòd certum chyrographum non ostendant, quo se confessos, et sacram communionem sumpsisse testatum faciant, ne pro parochialis ecclesiae suae foribus, nec intra parochiae fines eos mendicare parochi permittant, omnẽq. propterea cautionem, quantum in se est, adhibeant.

Quos doctrinae christianae rudes, mendicos uagãtes uiderint, festis diebus stata hora ad eiusdem doctrinae scholas conuenire diligenter curent, eosdẽq. instruãt.

NE ulla cuiusuis nominis piae confratriae instituantur, eriganturuè, neue erectae, aut institutae collegij sibi habitum sumant, sine sedis Apostolicae, uel Episcopi auctoritate, et facultate litteris explicata.

Sodalitates illae duae, unà uirginum sanctae Vrsulae, altera uiduarũ sanctae Annae nomine in aliquot prouinciae huius urbibus pie institutae, ac religiosis spiritualis disciplinae regulis conformatae, uberrimos, adiutrice Dei gratia, fructus, et populis, et familijs attulerunt non modo ad retinendum, sed ad excitandum uehementius in foemineo sexu innocentis uitae omnis christianae pietatis, et charitatis studium.

Quare unusquisque Episcopus tum in urbe, tum in oppidis diœcesis suae insignibus sodalitatem utramque ut opportunum uiderit, quam diligentissime erigi, institui ue curet.

VT odij dissidijs, atque inimicitijs occurratur, rursusq. paci, cuius fideles in primis amantissimi esse debent, tot sanctissimis uinculis inter se iuncti, consulatur, id praeter cetera Episcopi paterna sollicitudine curent, in sua quique urbe, et diœcesi, aliquam hominum, qui morum grauitate, spectata integritate, et auctoritate praestantiores confratriam, ut in huius prouinciae nonnullis urbibus instituta iam est, instituere: cuius officium sit, discordiae flammas restinguere, dissidia amouere, concordiam inire; pacemq. inter omnes reconciliare; aut hoc ipsum componendae inter dissidentes pacis officium alteri confratriae adiungant, quae rectè, apteq. id ipsum praestare queat.

Quae generatim ad has constitutiones pertinent.

HIs decretis, constitutionibusq. in Concilio prouinciali quarto sancitis, ac promulgatis, quicumque uel uniuersi, uel singuli, quorũ interest, non paruerint, aut aliquid contra commiserint, admiserintue; ij mulctas, et poenas luant, ijs ipsis decretis sãcitas, ac alias praeterea ex ecclesiasticis, conciliaribusq. sanctionibus, et canonum iure praescriptas: compellanturq. praeterea ad parendum omnibus iuris remedijs.

QVaecumque etiam de sacramentorum administratione, Missae sacrificij celebratione, diuinorumq. officiorũ modo, et ratione, in hac et superioribus prouincialibus synodis decreuimus, ea planè omnia, et singula ad Metropolitanam etiam, ceterasq. quascumque ecclesias, ritu Ambrosiano utentes, pertinere sancimus, ac declaramus; nisi si quid eiusmodi erit, quod uel per nos, et deinceps per successores nostros Archiepiscopos, nominatim, speciatimq. declaretur, Ambrosianis ipsis ritibus, institutisue expressè aduersari.

SI in his decretis ante alteram Mediolanensis prouinciae synodum ulla difficultas orta erit, eius declarationem, tum uerò praeterea omnium, quae eisdem decretis continentur, interpretationem, et explicationem nobis, et successoribus nostris Archiepiscopis, perpetuò reseruamus, salua semper sedis Apostolicae auctoritate.

Quãcumque facultatem ex decretis in hac prouinciali synodo Mediolanensi quarta per nos editis habent Episcopi, eam ipsos per suos uicarios generales exequi posse uolumus, nisi in ijs, quae propriè ad ordinem episcopalem pertineant, aut in quibus uicarij à sacris canonibus, aut a Concilio Tridentino, uel à nobis expresse exclusi sint.

Vt nemini eorum, quae in hac quarta prouinciali nostra synodo à nobis decreta sunt, ignorantiam excusare liceat, edicimus, ut ex quo primum die edita in ualuis Metropolitanae ecclesiae proposita fuerint, ad duos mẽses, omnes se, et his decretis, et, si contra fecerint, poenis quae eis continentur, teneri intelligant. Ab eo etiam affixionis die, eorum decretorum temporis initium sumendum decernimus, quibus aliquid intra certum tẽpus praestari iubemus.

VNusquisque praeterea Episcopus, ea omnia, et singula in proxima diœcesana synodo legi, ac recitari iubebit, et, si ita expedire censuerit, suae quoque cathedralis ecclesiae ualuis proponi, quo studiosius omnium animis eorum praecepta fixa inhaereant.

Singulae etiã cathedrales, et collegiatae, et parochiales ecclesiae huius prouinciae has nostras constitutiones aliquo loco collocatas perpetuo asseruent.

OMnia, et singula, quae à nobis in hac quarta prouinciali synodo decreta, actaq. sunt, quae debemus obedientia, ac reuerentia auctoritati, ac iudicio sanctae Romanae ecclesiae, omnium ecclesiarum matris, et magistrae semper emendanda, et corrigenda subijcimus.

FINIS.

EPISCOPI, QVI HVIC SYNODO prouinciali quartæ, interfuerunt et subscripserunt.

Nos, CAROLVS S. R. E. Presb. Cardinalis tit. sanctæ praxedis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, de cõsilio, et assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorum, definientes subscripsimus.

Ego Antonius, Laudæ Episcopus, consentiens subscripsi.

Ego Dominicus, Episcopus Brixiensis, consentiens subscripsi.

Ego N. Episcopus Cremonæ, consentiens subscripsi.

Ego Federicus, Episcopus Bergomensis, cõsentiens subscripsi.

Ego F. Dominicus Episcopus Astensis, consentiens subscripsi.

Ego F. Benedictus Herba Episcopus Casalensis, consentiens subscripsi.

Ego Guarnerius, Episcopus Alexandrinus, cõsentiens subscripsi.

Ego Io. Franciscus Episcopus Vercellensis, consentiens subscripsi.

Ego Vincẽtius Marinus Episcopus Albensis, consentiens subscripsi.

Ego Franciscus Galbianus Episcopus Intimiliensis, consentiens subscripsi.

Ego Romulus Episcopus Nonariensis, consentiens subscripsi.

Ego Lucas Tortus protonotarius Apostolicus I. V. D. et Vicarius generalis multum Illustris, et Reuerendissimi D. D. Cæsaris ex Comitibus Gambaræ Episcopi Dertonæ, eiusdemq. in hoc specialis procurator eius nomine interfui, et subscripsi, et omnia, et singula in hac sancta synodo decreta, atque acta edita, et publicata, eius et ecclesiæ suæ nomine recipio.

Ego Io. Antonius Carr. Archipresb. S. Iuliæ procurator speccialis Illustriss. et Reuerendiss. D. Petri Fauni Episcopi Aquẽsis eius nomine interfui, et subscripsi, et omnia, ac singula in hac sancta synodo acta, edita, et publicata, eius, et ecclesiæ suæ nomine recipio.

Ego Benedictus Citadinus Canonicus ecclesiæ maioris Mediolani, procurator specialis Illustriss. et Reuerendiss. D. I. Ambrosii Flisci, Episcopi Sauonensis, eius nomine interfui, et subscripsi, et omnia, ac singula in hac sancta synodo acta edita, et publicata, eius, et ecclesiæ suæ nomine recipio.

INDICTIO FVTVRI CONCILII QVINTI PROVINCIALIS.

CAROLVS MISERATIONE DIVINA Tit. S. Praxedis S. R. E. Presbyter Cardinalis, sanctaq. Mediolan. Ecclesiæ Archiepiscopus.

MNIBVS, et singulis Reuerendissimis dominis Episcopis, qui hic adsunt, et synodo prouinciali Mediolanẽsi, quacunque ratione interesse debent, omnibusq. item Capitulis, et Ecclesiarum Cathedralium Procuratoribus, indicimus, significamus, denunciamus, et intimamus proximam sequentem synodum prouincialem Mediolanensem quintam Deo omnipotente auctore, et ad eius laudem, hac eadem in urbe, hoc ipso loco, Anno M. D. LXXIX. Die septimo Mensis Maij, proxime sequentis, qui dies erit feria quinta Dominicæ secundæ post Pascha resurrectionis D. N. Iesu Christi inchoandã, et celebrandam esse. Quamobrem eos omnes, et singulos Reuerendissimos dominos Episcopos monemus: Procuratores uero Ecclesiarũ Cathedralium inuitamus, ut eo die ad synodum prouincialem quintam, iuuante Deo, Mediolani celebrandam, constituto, hic omnino intersint, nisi diem celebrationis ipsius synodi aliqua ex causa à nobis prorogatum fuisse nostris ad eos datis litteris intellexerint. Quod si ipsorum Reuerendissimorum Episcoporum nostrorum aliquis legitimo tunc detentus erit impedimento, nuntium, procuratoremue, ad se excusandum, atque ad id impedimentum probandum, ad nos mittat, cui etiam facultas ab ipso detur, ea omnia, et singula, nomine suo, et Ecclesiæ suæ recipiendi, quæ, Diuina gratia auxiliante, in ipsa synodo à nobis de consilio, et assensu Reuerendissimorum Coepiscoporũ nostrorum constituentur, decernenturue.

LAVS DEO.

CONCILIVM
PROVINCIALE
MEDIOLANENSE V.

Quod

CAROLVS S. R. E. CARDINALIS
TIT. S. PRAXEDIS
ARCHIEPISCOPVS

Habuit an. a Chr. nat. M. D LXXIX.
Gregorio XIII. Pont.

CAROLVS
S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS
BRESBYTER CARDINALIS
DEI ET APOSTOLICAE SEDIS
gratia Archiefpifcopus Mediolani

Vniuerfis Prouinciæ noftræ fidelibus falutem in Domino.

VINTAM fynodum prouincialem uobis edimus. In ea porrò non modo paftorale quoddam defiderium, paternamq. erga uos uoluntatem noftram agnofcere poteftis; fed penitus iam perfpicitis officium, operam, atque follicitudinem, quam ad fpiritualia totius prouinciæ commoda conferimus. Agite igitur uos, ut cum ex huius, aliarumq. prouincialium fynodorum editione, tum ex omni alia noftra, epifcoporumq. ueftrorum cura, ac labore, cui et obedientiæ, et pietatis operibus, ac fumma bene agendi progreffione refpondere debetis, uberrimum falutis fructum reporteris in Domino: a quo uobis omnem cæleftis gratiæ cumulum precamur perpetuo.
Dat. Mediolani, Idibus Maii. M. D. L X X X.

IN

IN NOMINE SANCTAE, ET INDIVIDVAE TRINITATIS,

PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS SANCTI. AMEN.

NOS CAROLVS, S.R.E. tit. Sanctæ Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, et apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, ad Dei omnipotentis, beatæq. Mariæ, semper uirginis, ac S. Ambrosii confessoris, patroni nostri, laudem, hæc pro christianæ morum disciplinæ conformatione, qua clerum, populumq. fidei nostræ concreditum, prælucere, totis in CHRISTO uisceribus expetimus, de consilio, et assensu Reuerendissimorum DD. Coepiscoporum nostrorum, in Concilio prouinciali Mediolanensi quinto, decernimus, statuimus, ac sancimus.

Quæ ad fidei tuendæ studium pertinent.

QVoniam in ijs, quæ et ad fidem, et ad pietatem tuendam attinent, omni uigilantissima cura summaq. diligentia pastoribus maximè elaborandum est; nos ueterem sanctorum patrum sacrorumq. conciliorum cõsuetudinem, et auctoritatem in primis œcumenicæ synodi Tridentinæ secuti, de ijs ipsis multa superioribus nostris Concilijs Prouincialibus cõstituimus. Sed in eo genere cum nullum tantum studium, quãtum certè maximum requiritur, adhiberi possit, illis superiorum conciliorum decretis, adiungenda hæc etiam censuimus.

Nemini, etiam regulari, ne in sui quidem ordinis ecclesia, concionari permittat Episcopus, antequam sibi, suoq. Vicario, ille, quicumque concionaturus est, fidei professionem ad sanctionis pontificiæ, quã Pius Quartus edidit, præscriptam formam præstiterit. Vbi uerò semel præstiterit, non opus erit iterum ob eam causam eidem Episcopo præstare: sed satis sit, professionis, ei semel illo nomine præstitæ, testimonium scriptum atque obsignatum afferre, et exhibere.

Id omne de confessarijs sacerdotibus sancimus, et decernimus.

Hoc ipsum de medicis, et chyrurgis item cautum sit, qui nisi triũ mensium spatio apud Episcopum, aut eius Vicarium, ex illius pontificiæ formulæ præscripta ratione fidem profiteantur, medendi arte ab eodem Episcopo interdicantur, quoad eam professionem præstiterint.

At uerò in posterum quisquam medicus, uel physicus, uel chyrurgus medicinam exercere ne aggrediatur, nisi præstita primum, ut supra, fidei professione.

Aduocati præterea, et procuratores in causis sanctæ Inquisitionis suscipiendis, agendisuè nullum ante aditum, locum uè habeant, quam fidei professionem Episcopo præstiterint.

QVI ecclesiam parochialem, aliuduè beneficium, curam animarum habens, aut canonicatum, aut dignitatem in ecclesia cathedrali, quouis modo obtinuit, nisi is tempore, et loco sanctione Tridentina præstituto, fidei professionem, præstiterit; ne ei Episcopus beneficij ecclesiastici fructus, quos ex eodem Tridentino decreto suos non fecit, aliquo facto remittat, neque ab eodem exigi patiatur; sed, si quos exegerit, illum restituere cogat.

HVIVS prouinciæ principes, et magistratus pro fidei catholicæ tuendæ officio, proq. pietatis suæ studio sperandum est, id nunquam permissuros esse, ut in has regiones, eorũ ditioni subiectas, ne ad diuersandum quidem itineris gratia, milites à catholica Romana ecclesiæ fide dissidentes, ueniant, cum certum, atque planè exploratum sit, nulla alia re Deum grauius offendi, nullaq. ad uehementiorem iram, quàm hæresum labe prouocari; nihilq. rursus ad prouinciarum, regnorumq. interitum maiores uires habere, quàm teterrimam illam pestem. Verum si quando acciderit, quod Deus prohibeat, in eam curam toto animo, omniq. studij pastoralis contentione Episcopus incumbat, atque adeò elaboret omni ope, ut ne eius morbi contagione oues, Christi sanguine redemptæ, suæq. fidei commissæ ullo modo inficiantur.

Itaque ad diœcesis suæ loca, ubi pestiferos illos homines diuersari contigerit, se in primis ipse conferat; populum fidelem etiam atque etiam diligenter moneat, ut ne eorum mores usquam attendat; ne uerbis mentem, auresuè adhibeat; ne cum eisdem ullo modo uersetur, ne carnis licentiam, et liberam, et falsam uiuẽdi securitatem, exemplo illorum consectetur; sed in orthodoxa fide, et charitate Christi Domini cum timore, et tremore perseuerans, in sancta Romana catholica ecclesiæ unitate, et obedientiæ studio, in catholicaq. pietatis officijs se se contineat.

Parochis uerò leges præterea præscribat, quas in tanto discrimine omnino sequantur.

Atque in ijs quidem hæ sint.

Ne eos mortuos sacris locis in sepulturam tradant.

Vt animaduertant præterea, si fieri potest, non modo singulis horis, sed singulis etiam momentis, quid ab illis agatur, quid cogitetur, quid struatur in ijs, quæ ad fidem pertinent, longè prospiciant satanæ insidias, et conatum omnem, quantum in se est, sedulò reprimant.

Vt uideant, ne quicquam, uel minimum, unde labes aliqua existere possit, sensim latius dimanet. Quamobrem de quotidiano huius rei statu Episcopum certiorem faciant quàm diligentissimè.

Nec uerò, ea omni diligentia contentus Episcopus, desistat alia subsidia ad tuendum gregem comparare. Proinde cum alios religiosos, prudentesq. uiros ad rem omnem inquirendam mittat; tum acres etiam, piosq. concionatores ad causam communem adiuuandam.

dam.

A Magistratibus etiam, et principibus, in re, quæ non religioni solum, sed uniuerso prouinciæ statui periculum certissimum afferre potest, omnem opem, atque auxilium imploret, ut expedire censuerit.

Excommunicationis uerò pœnam, præter alias, quæ summorum Pontificum canonumuè sanctionibus expressæ sunt, ipsos facto subeundam proponat, atque edicat ijs, qui istiusmodi impijs hominibus cibos uetitos uendiderint, aliouè modo subministrauerint, quibus diebus minimè liceat illis uesci. Agat uerò contra illos, qui non paruerint, ad iuris, edictiq. promulgati præscriptum. Omnem denique aliam rationem, quæ potissima sibi uidebitur, opportunè, ineat ad eam pestem propulsandam. Et uero id, quod caput est, in tanto salutis periculo assiduis precibus, omniq. supplicatione ad Deum confugiat, ut gregem sibi in curam traditum, ab omni hæresum fœditate integrum, inuiolatumq. custodiat, et conseruet perpetuò.

DE IVDAEIS *concilio prouinciali primo multa cauimus, quibus hæc addenda statuimus, quo diligentius etiam perniciosæ eorum consuetudini, atque diuini cultus offensionibus occurratur.*

Quod olim summorum Pontificum constitutionibus, et præsertim Pauli Quarti, et Pij Quinti, qui eiusdem Pauli sanctionē litteris xiij. Calen. Maij MDLXVI. editis renouauit, et auxit, sancitum fuit, de uita, et habitatione Iudæorum, cum ad Christianorum hominum fidei integritatem, et morum puritatem tuendam ualde pertineat; Episcopus, in cuius diœcesi illi uel habitant, uel aliquando diuersantur, singulis annis stata die eam constitutionem Pij Quinti, quia etiam illa, quæ ab eodem Paulo Quarto iam antea edita erat, continetur, promulget: curetq. omni diligentia, ut in primis tum ex earum constitutionum, tum etiam ex Concilii Lateranensis præscripto in ciuitate, oppido, pago locouè ubi Iudæi habitant, si complures Synagogas habent, seu domos ad synagogæ officium iam adhibent, tollantur omnino, cessentq. omnes, una tantùm excepta, quæ tamen ab ecclesijs fidelium distet. At uerò nouas construere, constituereuè, aut penitus dirutas reficere ne patiatur: nec rursus ueteres altiùs extolli, aut amplificari, aut magnificentius aliquo modo exædificari.

Agat etiam cum principibus, si opus erit, ut, quemadmodum olim à nobis decreto prouinciali, et eisdem pontificijs constitutionibus cauetur, sublatis impedimentis, uerè tandem Iudæi omnes in uno, et eodem loco urbis locisuè, ac si ille capax non erit, in duobus, aut tribus, qui inter se continentes sint, et à christianorum habitationibus seiuncti ad præscriptum illarum constitutionum habitent; domicilium uerò non solum proximum, sed ne in conspectu quidem ecclesiæ, oratorijue, quo populus conuenire soleat, constituere, habitareuè ullo modo patiatur.

Vt mares, et fœminæ signum semper patens ferant, quo in urbibus, municipijs, locisuè omnibus, atque adeo in itinere dignoscantur ad earum constitutionum præscriptum.

Qua in re quicquam à nemine concedi, permittiuè ullo quouis etiam dispensationis nomine posse illis sanctionibus cautum est.

Ne Dominicis, uel alijs festis diebus, quos coli, et sanctificari, præcepti, consuetudinisuè est, Iudæi opus quicquam seruile, mundanumuè publicè per se ipsos, seu alios faciant.

Nec uerò fidelis quisquam in eorum synagogis ullo modo, ut eo primo Concilio uetitum est, sed neque ullo usquam loco eorundem cæremonijs ritibusuè intersit.

DE *Iudæis, nuper baptizatis, in Concilio prouinciali primo aliqua constituimus, quibus hæc de illis ipsis, et de alijs etiam neophytis adiungenda decreuimus.*

Episcopus igitur, in cuius diœcesi Iudæi habitant, cū fieri possit, ut Deo uolente, eorum multi è tenebris ad fidei lumen accedant, illud aliqua ratione curet, ut certa domus, locusuè pius, si commode potest, eo potissimùm nomine constituatur, ubi illi nuper baptizati, neophytiuè alantur, ad uitaq. christianæ usum instituantur. At uerò si id fieri nullo modo potest; eos, si quos in urbe, diœcesiq. habuerit, certe alterius loci pij congregationi in curam tradat, aut aliquem certum sacerdotem, spectata probitate uirum, spiritualisq. uitæ studiosum, deligat, qui illorum uitam instituat, ac moderetur.

QVO *in genere, eius, qui ab ipso Episcopo delectus, eorum curæ quouis modo præerit, studio hæc ratio, quēadmodum infra ineatur.*

Vt non solum diebus festis, ut alio Concilio cautum est, sed in ferijs etiam singulis, Missæ sacrificio intersint. Et conciones præterea, sacras lectiones, supplicationes, officiaq. diuina, uesperas præsertim festis diebus obeant: charitatisq. christianæ opera præstent, ægrorum publicas hospitales domos præcipuè uisitando.

Vt singulis diebus bis mane, et uesperi, certo breui temporis spatio sanctè orent.

Vt cum signum salutationis angelicæ ter in die datur, genua flectant, et attente precentur.

Vt stationes, ecclesiasuè indulgentiarum frequentent.

Vt octauo quoque die peccata confiteantur, decimoquinto quoque die rursus confessi, sacram communionem sumant.

Vt, quo die sumūt, in sancta oratione, sanctisq. exercitationibus, et charitatis operibus illum totum consumant.

Vt feria sexta, et Sabbato, qui per ætatem, et ualetudinem possunt, ieiunent.

Vt sacra anni tempora, ut potè Aduentus, quadragesima, aliaq. stata anniuersaria celebritates, cum appropinquant; ad eorum, earumuè mysteria instruantur, quo sanctioris uitæ disciplina, et operibus, christiana pietate dignis, sacrorum eorum temporum dierumuè cursum religiosius conficiant.

Ab-

Abstineant à lautioris, et delicatioris uitæ usu, longeq. diligentius ab improborum hominum consuetudine.

Aliquam quoque cautionem adhibere curet Episcopus, ut hi homines, cum matrimonium ineunt, non inter se contrahant, sed cum ijs, qui a christianis antiquam perpetuamq. originem ducunt.

Ne inter se item multam consuetudinem habeant, ut Pauli iij. Pont. sanctione cauetur.

Ne ulla in re Mosayca legis ritus retineant, aut sectentur.

Hoc in genere si Episcopus negligens erit; sciat se in Concilio prouinciali, re omni diligenter perquisita, rationem redditurum ex eadem pōtificia constitutione; quæ quotannis semel, ubi aliquis neophytorum numerus est, in ecclesia cathedrali, collegiatisq. de more promulgetur, certo die, quem idem Episcopus præstituerit.

QVIBVS prouinciæ locis uagum, et fallax cingarorum genus adhuc uersatur, et nondum ex decreto Concilij prouincialis primi, Magistratus operæ, atque officio a prouinciæ finibus arcentur, hac diligentia adhibeatur.

Primo Episcopus, in cuius diœcesi eos morari, aut uagari contigerit, deligenter inquirat, an, ut christianos decet, in omni uita se gerant, anq. sanctæ ecclesiæ institutis, et præceptis pareant.

Rursus an quicquam contra agant, quod schismaticorum morem, usumq. præseferat.

An quatragesimæ tempore, ieiunijq. diebus carne, et cibis uetitis uescantur, an nouis ritibus utantur. Quod si contra ecclesiæ instituta, ritusq. ab illis aliquid agi, geri, fieriue compertum erit, quodq. præsertim eiusmodi sit, quàmobrē hæresis nomine suspecti esse possint, in eos Episcopus grauiter agat, animaduertat, etiam pro culpæ ratione ad sacrorum canonum pontificiarumq. sanctionum præscriptum.

Si uerò eos ullo alio modo publicè offendere cognitum erit; ab ecclesia, diuinorum officiorum tempore eijci iubeat, quoad emendatæ uitæ explorata testimonia, et exempla uiderit.

QVAM summum in hæresis crimine profligando studium, et cura quàm longè omnium diligentissima Episcopi esse debeat, cùm aliorum multorum Pontificum sanctiones iubent, tum uerò et Innocentij Tertij rescriptum, et Martini Quinti constitutio, iam pridem edita, ostendant. Quibus constitutionibus tùm in uirtute obedientiæ districte, præcipitur, ut quæ eo de genere in illis sancita sunt, ad ea efficaciter exequenda Episcopi per diœceses suas diligenter inuigilent, si canonicam uelint effugere ultionem; tum etiam deponi iubetur ab episcopali officio, si quis eorum super expurgando de sua diœcesi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit, uel remissus. Proinde in ea perenni solicitudine, perpetuaq. uigilia Episcopus uersari in primis debet, ut non modo pestilentissimus ille hæresis morbus nusquam in gregem, sibi commissum, irrepat; sed omnis planè suspicio ab eo quam longissimè absit. Si uerò fortasse, quod pro sua pietate, et misericordia Christus Dominus auertat, irrepserit; in eo maximè elaboret omni ope, ut quàm celerrimè depellatur; quiq. ea labe infecti erunt, uel suspecti, cū illis agatur ad canonum, sanctionumq. pontificiarum præscriptum.

IDEM præterea una cum Inquisitore congregationem, quæ certo numero constet, theologorum, et Iurisperitorum hominum instituat, qui ad causarum sanctæ Inquisitionis consultationem adhibeantur.

EA porrò congregatio, ut opus erit, conuocetur, semelq. in singulos menses, atq. adeò crebrius, cum occasio tulerit.

Nec uerò quicquam aliud in ea agatur, geraturùe, nisi quod ad eiusdem sanctæ Inquisitionis officium pertinet.

ET quoniam sæpe contingit, causarum Inquisitionis acta, processusùe, de quibus deliberandum est, ijs patefieri, explicari, atque communicari oportere, quorū consilio, uel damnationis, uel absolutionis sententia ferenda est, quò et accusatorum, denunciantium, testiumq. periculis efficacius occuratur; et in ijs ipsis inquisitionis actis, causisq. cautius agatur; id propterea omnibus singulisq. cōsultoribus, et cæteris itē, qui in ea congregatione adscribentur, admittenturùe, Episcopus, ut Bonifacij octaui constitutione cautum est, secretum, reticentiamùe indicat.

Atqui ij ipsi porrò statim certa præscripta formula iurati, eidem Episcopo sanctè spondeant, se neque uerbis, neque litteris nec nutu, neque alia cuiuscunque generis significatione, ullouè modo cuiquam patefacturos, aut euulgaturos esse, congregationis, in quam admittuntur, adscribunturue, arcana, nec uerò alia quæcumque sint, quæ ullis inquisitionis, uel causis, uel hominibus, uel ipsi congregationi officiouè præiudicium afferre aliquo modo possint.

Pœnam uerò excommunicationis latæ sententiæ proponat, atque edicat etiam in congregatione ipsa ex ea Bonifacij constitutione in omnes, et singulos, qui contrà indictum secretum, aut iusiurandum quicquā patefecerint sine licentia eiusdem Episcopi.

At præterea Notarij sancti officij hoc iurent, quòd nec causarum acta, nec testium nomina, neque testificationes, aliudùe quicquam eius generis patefaciēt, aut euulgabunt, anteà quàm Iudex patefecerit, euulgariuè, aut euulgari iusserit.

De sententijs itidem eorum, qui consultores adhibentur, consultationibus, deliberationibus, actionibusq. congregationis huius id ipsum præstabunt omnino; ac de suo officio in omnibus fideliter exercendo. Si quis eorum quicquam contrà ullo pacto fecerit, excommunicationem latæ sententiæ ipse subeat; ac præterea alijs pœnis pro modo culpæ arbitrio Episcopi plectàtur.

Custodes etiam carceris, priusquam suum exerceant officium, iusiurandum ad præscriptam formam in Cōcilio Viennensi præstent, idemq. etiam alij ministri, ad id officium exequendum necessarij.

NE inquisitionis causarum acta, breuiter, summatimq. descripta, quæ summaria processuum dicunt, nec uerò actorum relationes, nec facti narratio, neque alia quæcunque tam iuris, quàm facti itidem explicatio, instructioue cuiusuis generis, ad eas causas pertinens, nec denique ulla scriptura eiusmodi, quæ uel pro reo, uel contrà eum conficientur, ullo unquam modo in posterum typis edantur, imprimanturue: sed quæcunque acta sint, quæ eas causas attingant, manu scripta, ijs solum, uel iudicibus, uel consultoribus, alijsue ministris dentur, quibus dari oportet.

IN causis fidei Episcopus, iudexue, cum aduocatus, procuratorue reo dandus est, eum det, qui probus sit, de legalitate non suspectus, et procurator quidem utriusque iuris peritus, uterque uerò fidei zelator, quique hæresis nomine nunquam neque suspectus, neque accusatus, neque ea infamia notatus fuerit: id uerò, nisi planè ostenderit, se ex iudicis sententia innocentem esse, et ab omnis hæresis labe, suspicioneuè purum, atque integrum.

Patrocinij autem in ijs causis suscipiendi facultas cũ datur, litteris exarata detur; nec uerò aliter quisquã suscipiat.

Cui porrò datur, is, antea quàm patrocinium suscipiat, iuret, se bene, ac fideliter defensurum, legitimisq. defensionibus usurum esse, nec dilationibus captiosis, cauillationibusq. causam prorogaturum.

Vbi uerò patrocinium susceperit, sciat suas partes esse, admonere reum, ut ueritatem confiteatur, pœnitentiamq. petat pro culpa, si quam habet, eiusq. responsionem curiæ notificare, intimareue.

Meminerit uerò Aduocatus, et procurator itidem nullum unquam patrocinium neque hæreticis, nec suspectis, neque credentibus, neque fautoribus præstandum esse, ne, prout Innocentij Tertij sanctio est, ab officio suspensus, perpetuæ infamiæ subiaceat.

Itaque ubi primum ex causarum actis, aliaue ulla ratione animaduerterit, reum, qui delatus est, hæreticum esse, aut eo nomine suspectum, id cum ipsi reo, iudiciq. denunciet, tum statim illius defensionem deserat. Nec uerò, si quid erit, quod ad sanctum officiũ pertinens, in eiusdem causa retineri oportet, cuiquam patefaciat, quod eidem officio præiudicium ferat.

LIBROrum prohibitorum indicem, iussu Tridentini Cõcilij confectum, iam pridẽ promulgatum, omnes, singuliq. apud se habere curent, siue theologi, siue iurisconsulti, siue medici, siue aliarum litterarum professores, disciplinarumq. studiosi, et alij item, quicumque librorum numerosam suppellectilem possident. Si quis uerò eorum, qualis, qualis sit, eum non habuerit, tantum absit, ut excusationi legitimæ locus relinquatur, quòd nescierit, illos id generis esse, ut contrà eum pro librorum, quos uetitos retinuerit, ratione seuerius agatur ad præscriptum regulæ eiusdem Concilij.

VT fraudi occurratur, quæ plerumque in opere impressorio fit, ea præter cæteras cautio adhibeatur ut liber, ubi primum impressus est, per recognitionis præfectos antè conferatur, quàm uenalis officinis, tabernisuè librarijs proponatur. Qui liber, ita accuratè collatus, auctoris subscriptione signatus, non recognitoribus, ut alio concilio decretum est, sed quò rectius custodiatur, Episcopo tradatur: qui eundem certo loco in archiuio asseruari perpetuò iubeat.

NE litteras grandiusculas, quas initio, uel librorum, uel capitum imprimi moris est, aliquam obscenæ, turpisq. imaginis speciem exprimentes, ad librorum impressionem adhibeant, qui artem impressoriam quouis modo faciunt: cum eiusmodi sint, quæ hominum mentes aliquando fœde, turpiterq. afficiant, et bonos itidem offendant, ut obsceane scripta.

Ad libros uerò, qui de rebus ecclesiasticis, aut spiritualibus conscripti sunt, imprimendos, ne characteribus grandioribus utantur, in quibus expressa appareat alicuius rei prophanæ, ne dum turpis, obscænæuè species.

LIBELLORVM famosorum graue facinus, unde alia præterea peccata, et scelera, et mala exoriuntur, ut, quantum in nobis est, è prouincia nostra profligetur, statuimus, sancimusq. eos, quicumque sint, qui illos scripserint, ediderint, diuulgarint, excommunicationis latæ sententiæ pœnam statim subire. Si clericus uerò sit, qui tale crimen admiserit, beneficiorum etiam, si quæ habet, amissione mulctetur, præter alias pœnas, eo de genere canonum legibus sancitas. A qua excõmunicationis pœna nemo quisquam, huius criminis reus, absolui possit, nisi famæ, et honore, cui iniuriose detractum est, restituto pro arbritratu Episcopi. Id uerò ipsum quanto difficilius est præstari, tanto diligentius, studiosiusq. pro sua quisque conscientia religione ab eo flagitio, sceléreq. cauere debet.

EPISCOPI cura sit, tum pueros, adolescentesuè, tum doctores, ac Magistros prohibere usu eorum librorum, quos ex decreto concilij III. Prouincialis, quoniam obscæna contineat, aut bonis moribus repugnent, aut ad impietatem inducant, certo indice nos complectemur.

Quæ ad prædicationem uerbi Dei, et doctrinam Christianam pertinent.

EPISCOPVS, si uerè, legitimeq. aliquando impeditus, in cathedrali ecclesia prædicationis munus per se ipse præstare non potest, ut certè Concilij Tridẽtini sanctione, decretisq. prouincialibus debet, id per alios, qui idonei sint, ex eorũ decretorum præscripto præstet, impensis scilicet suis, nisi immemorabilis consuetudinis est, eas ipsas impensas ab alijs illo prædicationis nomine fieri.

Episcopi solùm sit, abrogatis quibuscumque contrarijs consuetudinibus, et priuilegijs, et in ecclesia cathedrali, et in alijs, non modo iurisdictioni suæ subiectis, sed etiam in exemptis, quæ curatæ sunt, concionatorem liberè deligere, atque constituere.

Idemq. ad eum spectet in Regularium etiam ecclesijs, ubi, pro maiore commoditate, consuetudinis, morisq. est, populi, uniuersitatisue, aut pij loci schola, aut confratriæ, etiam laicalis sumptibus, uel eleemosinis

nis collectis, uel legato pio, aliauè huiusmodi ratione quotannis certo stato tempore permissu Episcopi concionem haberi.

Nec verò illius deligendi, constituendiùe ius ulla ratione competat, neque ipsis regularibus, etiam per turnum, neque uniuersitati, neque magistratui, neque locì pijs administratoribus confratriæ, scholæuè, etiam laicali, nec alij cuiquam laico, etiam si ei eleemosina, alimentaue è publico, aut è confratriâ alioue modo, ut supra, suppeditentur, subministrenturuè. Quæ ut nihilominus subministrentur, atque adeo persoluantur ab ijs qui solent, aut alia quacunque ratione debent, omni appellatione postposita, Episcopus cogat, ut Concilio prouinciali quarto cautum est.

Nemini autem concionandi facultatem concedat Episcopus, nisi præter alia, uel examine, uel alia ratione pro arbitrio suo illius scientiam, et peritiam in eo munere probarit.

MAGNA in uerbi Dei uis inest ad commouendos animos, si qui audiunt, ita se instituunt, atque adeo parant, ut utiliter audiant. Parochi igitur sæpe moneant, ac doceant, quo scilicet modo fideles salutares utilitates, spiritualiaq. emolumenta, et fructus uberrimos è sacra concione capiant.

DOceant igitur hæc in primis.

Vt cum quis ad uerbi Dei concionem accedit, non cõcionem prophanam, sed sacram, religiosam, sanctæ disciplinæ institutis excultam, atque charitatis studio elaboratam, se auditurum putet, proindeq. persuadet, se à Deo, qui concionatoris ore tunc sanè loquitur, salutaribus præceptis, consilijsq. erudiri ad optime agendum.

Vt in ecclesiam ingressus, hæc à Deo precetur, primum sibi peccata remitti; tum etiam sibi aperiri aures cordis, ut audiat, oculosq. mentis, ut uideat, atque adeò ad instituendæ uitæ rationem, et usum accommodet, quæ concionator enunciarit.

Vt firma fixaq. animi deliberatione statuat, se uelle perficere, atque exequi, quæcumque in ea concione sibi dicta putauit.

Vt quæ e concione audierit, ne planè ad alium quemquam, sed ad se ipsum omnino referat.

Vt animo non uariè distracto, sed collecto, atque attentissimo, concionatorem audiat, tamquàm eum, qui Dei uerba, non sua pronunciet.

Vt neque eloquentiam, neque actionem, artemuè concionantis spectet, aut admiretur, eiusq. sermone, tanquam carmine musico, inquit propheta, quod suaui, dulciq. sono canitur, tantùm oblectetur, ita ut uerba audiat, et non faciat ea: sed totus in eo sit, ut diuini uerbi spiritum hauriat; quo incensus, quæ audierit, studiose efficiat atque exequatur.

Vt Dei uerba, quæ è concionantis ore exeunt, non solum aurium sensu, sed intelligentia, menteq. ita religiose percipiat, ut animi uoluntatem, ardentemq. affectum simul accendat ad omne sanctè agendi officiũ.

Vt concione absoluta, si modò ibi moraturus non sit, quoad Missæ solemnis sacrificium peragatur, ne tamẽ statim de ecclesia abeat, sed in oratione paululum consistat; tum uerbi Dei, quod audierit, præcipua capita, quæ præsertim sibi conueniant, tacita cogitatione secum repetat; rationemq. certam cõcipiat, atque ineat, qua res, tam salutares rectè exequi possit.

Vt, de templo à concione, orationeq. egressus, ne de concionante intemperanter loquatur, ne temere iudicet. Ne rursus ad inanes confabulationes, prophanaq. colloquia se conferat, ut ne effluat, quod et audiendo, et meditando, castè, sanctèq. concepit.

Immo uero amicis obuiam factus, cum illis salutaria instituta, quæ concionator explicauit, studiose et opportunè communicet.

Domum reuersus, familiam item sæpè commonefaciat, quæ de sanctæ uitæ institutione ab eo accepit.

AD salutem cum omnibus fidelibus admodum necessarium sit, christianæ fidei rudimenta scire; tum certè huius in primis prouinciæ populis: qui, hæreticis finitimi, nisi in fidei fundamentis firmi fuerint ac stabiles, summoperè uerendum esset, ne forte ab eis in aliquam impietatis, ac nefariæ doctrinæ fraudem, facilius adducerentur. Quamobrem nos multam hactenus diligentiam adhibuimus, ut omnes, ac singuli Christi fideles in fidei christianæ rudimentorum institutione erudirentur: sed cum parũ nos hucusque profecisse tanta in re cognouerimus; negotij, periculiq. magnitudine adducti, hæc præterea decernimus.

Primò omnibus, singulisq. animarum curatoribus, et cæteris confessarijs, siue secularibus, siue regularibus, in uirtute sanctæ obedientiæ id præcipimus, ut faciant, antequam confessiones audiant, orationem Dominicam, angelicam salutationem, symbolum fidei, et decem præcepta Dei, quæ decalogo continentur, ut pœnitentes recitent, ac ipsis audientibus referant. Quarum rerum si quos ignaros, rudesq. offenderint, hanc eorum spiritualem socordiam acriter reprehendant, ostendantq. quàm grauis esse debeat illorum conscientiæ ignoratio rerum, quæ ad salutem tantoperè necessaria sunt. Cum autem eos absoluunt, præter alias pœnitentias, et actiones satisfactorias, id etiam imponant, ut quattuor hæc saltem potissima doctrinæ christianæ capita in posterum accuratè ediscant, certo illis pro arbitratu suo præfinito congruo tempore, quod tamen ob necessariam aliquam causam semel, aut ad summum iterum prorogari liceat. Eo autem temporis spatio confecto si eadem adhuc illos ignorare uiderint, tunc ne illorum confessionem audiant, nisi consilio, et assensu aut Vicarij Foranei, si diœcesani sunt, aut illorum, quos huic curæ in ciuitate Episcopus præfecerit, si in ciuitate uiuunt. Si qui uerò semel ita admissi ad Sacramentum pœnitentiæ, eos posteà in rudi hac crassaq. ignorantia persistere compertum erit, de ijs ad Episcopum ipsum referatur, antequàm amplius admittãtur, qui illorum saluti diligentius, et efficacius consulat, ut uiderit in Domino expedire.

Quò facilius porrò perniciosæ huius ignorationis incommodo occurratur, neque aliqua fideles excusatio-

ne suam negligentiam prætexant, illud eisdem animarum curatoribus mandamus, ut die festo, uel intra Missarum solemnia, uel in Vesperis, aut paulo ante, si frequentior tunc fidelium multitudo præsens in ecclesia aderit, clara uoce, ac disertis, distinctisq. uerbis, quæ ab omnibus exaudiantur, modò unum, modò alterum, aliquando plura ex ijs præcipuis doctrinæ christianæ capitibus, prout opportunius sibi uidebitur, recitent, simulq. uniuersos, qui aderunt, hortentur, ut eadem uerba, quibus ipsi præibunt illi simul referant.

Et uerò, quo populus doctrinæ christianæ præceptis, atque institutis in dies instructior fiat; ijdem parochi illo tempore nunc unam nunc alteram eorundem quatuor, illius doctrinæ capitum partē studiosè explicent. Qua in re Catechismi Romani, aliorumque probatorum auctorum, qui in hoc genere piè, diligenterq. uersati sunt, doctrinam potissimum sequantur.

Nec uerò propterea, quæ nunc decernimus, quicquam detractum, derogatumue sit, quominus tum qui pro captu suo apti sunt maiori eruditioni, aut pro ratione status sui explicatius, et plenius uniuersam doctrinā christianam discere debent, præstent quod debent; tum parochi, alijq. ad quos illam docere spectat, cumulatè præstent quæcumque in hoc genere olim decretum est ab illis præstari debere, et reliquas præterea omnes sui muneris partes.

Porrò confessarij grauissimam pœnitentiam imponāt, itemq. concionatores diuinam ultionem denuncient, et patribusfamilias, et dominis: qui nulla, aut saltem parua diligentia adhibita, omnem rationem non ineāt, ut sui liberi, ac famuli christianam doctrinam addiscant; neque eis, quos in famulatu habent, tantùm diebus saltem festis uacui temporis concedunt, quo in ecclesias, aliaue loca pia, ubi ea doctrina traditur, ad illam percipiendam conuenire possint.

LVDI magistri quò commodius præstent, quod ex Cōcilio Lateranensi in synodo nostra prouinciali tertia eis ad pueros in doctrina, pietateq. christiana rectè instituendos præscriptum est, decernimus tum hanc ipsam decreti partem, tum conscriptum de eadem doctrina libellum cum libris rudimētorum grammaticæ coniungi, eisdemq. agglutinari.

Nec uerò id generis libros, quos Episcopus intra suæ diœcesis fines, in frequentiori puerorum usu esse animaduerterit, talesq. notarit ac declarauerit, decreueritue, deinceps sine eò doctrinæ christianæ libello imprimi, uendi, in usumue puerorum adhiberi liceat.

Quò autem exploratiores uitæ, disciplinæq. christianæ mores magistrorum, præceptorumue sint, eam Episcopus cautionem adhibeat, ut, cum illos moribus probat, huius probationis facultas, litteris exarata, ne diutius cuiquam eorum suffragetur, quàm per annum, uel biennium, trienniumue ad summum. Quo tempore confecto, cum Episcopum adierint, qui illam proroget, confirmetue; tunc maximè is de illorum moribus, uita, ac etiam de docendi, instituendiq. rationibus item diligenter perquirat: siq. eos nec præstare quæ debent, uel in re aliqua offendere animaduerterit; facultatem ne proroget, neue confirmet, antequam illorum uel negligentiam, uel aliam culpam, emendatam cernat.

Si quæ prophana magistri aliquando exponent, omnia ad rectam disciplinam, egregiamq. morum indolem præclaris interpretationibus traducere studeant; quod facilè assequentur, si quid perpetuo in suis explicationibus interponent, quod ad institutionem, christianæ pietatis studijs dignam, pertineat.

Quotidianas ludi exercitationes, ac studia inchoent, et concludant item pia aliqua oratione, et prece, quæ antequàm absoluatur, pueri è ludo sine urgenti causa ne missi fiant.

Proinde in gymnasio, loco decenti, et perspicuo tabella alicuius sacræ imaginis appendatur, ad quam diebus singulis discipuli statas preces faciant.

Quæ ad dies festos, & sacra tempora pertinent.

NE quis diebus Dominicis, festisq. ex urbe, oppido, alioue loco, cum iter facturus est, ante discedat, quam Missæ sacrificio interfuerit, nisi ad eum locum proficiscatur, ubi in tempore interesse possit.

Ecclesiastici uerò homines, quicumque sint, et ij præsertim, qui diuinorum officiorum celebritatibus in choro adesse debent, uideant, atque adeo caueant, ne sacris illis diebus, quos in Dei laudibus, religiosisq. pietatis officijs, et in ecclesia potissimum à clero consumi oportet, iter, nisi ob urgentem causam suscipiant: ut hoc etiam eorum exemplo excitati fideles, sacris illis diebus à diuinis officijs opere itinerario non auocentur.

CALENDIS Maij, qui dies Sanctorum Apostolorum, Philippi, et Iacobi solemnitati consecratus est, cum prauum usum passim in prouincia nostra retineri ad nos perlatum est; ut incisæ arbores frondescentes, per urbes, oppida, uicos, et pagos in plateis, ac triuijs ludibundo spectaculo erigantur.

Id porrò graue, atque eiusmodi esse animaduertimus, unde pestiferum quoddam seminarium existit nō paucorum malorum, cum quidam homines illius ridiculæ actionis cupiditate, atque uoluptate prolapsi, Missæ sacrificio adesse, eo die festo, perniciose negligant; tum arbores alienas, sæpeq. in prædijs ecclesiasticis cō sitas, furtim per uim, atque iniuriam præcidant. Hinc illa manant, conuitia scilicet, rixæ, contentiones, iniuriæ, odia, inimicitiæ, et aliquando cædes. Accedit præterea tum uulgi clamor, tum bellicorum instrumentorum uehemens strepitus, quo diuina officia, sacræue conciones ualde perturbantur, et comessationes deinde, et compotationes fiunt, quibuscum ebrietates, obscœnè dicta, inhonesta actiones, perniciosæ ad omnia opera carnis illecebræ, et alia plurima mala perpetuò coniuncta sunt, non sine nominis christiani iniuria. Nos igitur, et sacrorum canonum iure, et sacrosanctis sanctionibus, et Concilij in primis Tridentini decretis, quibus corruptelas à pietatis christianæ usu, et à dierum festorum præsertim cultu alie-

alienas, omni pastoralis uigilãtia officio tolli iussum est, et nostra etiam cura, officijq. munere adducti, tanta, tamq. publica offensioni occurrendum censuimus. Quare Episcopus tum pœnis, quouis iure sancitis, in eos animaduertat, qui in ea occasione diem illum festum uel opere seruili, uel alia actione, illius rationi, sanctitatiq. aliena, uiolarint; tum præterea expositis grauissimis peccatis, et commonstratis detrimentis, ac damnis, quæ plurima inde animæ, corporiq. eueniunt, fideles, sibi in curam traditos, à re illa perniciosa, quæ tanquam gentilicia superstitionis speciẽ quandam exhibet, omni Episcopali cohortatione, et officio reuocare studeat ad omnes partes religiosi cultus, quo eorum Apostolorum dies festus illis calendis coli, sanctificariq. debet. Ac proinde quidem abiectis illis ludibundis spectaculis, quæ turbulenta illa præcisarum arborum erectione, uoluptario quodam, prophanoq. clamore, ac multiplici strepitu agebantur, fideles pietatis opera diligentius amplexi, cum diem festum de ecclesiæ more celebrent hymnis, canticis, supplicationibus, processionibus, alijsq. sanctę agẽdi officijs. Arborum præterea loco, excitati imitatione sancti illius Apostoli Philippi, qui pro Dei gloria cruci affixus est, sacrosanctam arborem crucis, in qua auctor humanæ redemptionis pependit Christus Dominus, tanto religiosius locis conspicuis publicè erigant, quanto inutilius olim prophanas eas arbores frondescentes erexerint.

Atqui in omni re hac efficienda, atque exequenda Episcopus, si quando usui erit, magistratus etiam laicorum auxilium, opemq. implorabit, prout expedire censuerit.

SICVT in anniuersarijs solemnitatum sanctioribus celebritatibus festiuius canimus laudes, solemniusq. ecclesiastica celebrantes officia, modulamur organis. pretiosioriq. uestium apparatu induimur; ità diligentes nos domus Dei decorem, et locum habitationis gloriæ eius, curare debemus, ut quò spiritalis letitiæ nostræ manifestiora signa demus, diuinorum beneficiorum, quæ ijs potissimum solemnitatibus recolimus, memoria excitati, templa etiam ornatiora, quàm alijs diebus, appareant, tum ad augustiorem cultum, tum ad fidelium consolationem. Itaque die Natali Domini, et reliquis quattuor deinceps festis diebus, in Ephiphania, Pascha Resurrectionis, in Ascensione, tribus Pentecostes diebus, in solemnitate Corporis Domini, festoq. die sancti patroni, ecclesiarum cathedralium, collegiatarum, parochialium præsertim insigniũ, curet præfectus uniuscuiusque ecclesiæ pro locorum ratione, proq. facultatibus, ut ianuæ, quemadmodum ueteris instituti est, usuq. Romano comprobati, et a beato Hieronymo laudati, frondibus etiam ornentur, prout tempora tulerint; tum parietes interiores, atque intercolumnia, peristromatis, aulæis, tapetibus, sacrarumq. imaginum tabulis exornata sint. Quo in apparatu, ornatuq. sacræ imagines etiam in ipsis foribus adhibeantur. Insignia uerò, et alia prophana absint.

QVOS dies festos Episcopus in urbe, diœcesiq. sua coli, sanctificariq. edixerit, ac præceperit: ij ab uniuersis cuiuscunque ordinis regularibus, quauis ratione exemptis, colantur, sanctificentur, atque obseruentur.

Dierum autem festorum, quos in ea urbe, aut diœcesi coli consuetudinis est, ille tabellam conficiendam curet, quam, certo sacristiæ loco affixam, ijdem etiam regulares habeant.

Ieiunia prætorea, quæ certis præcipuis locis, ubi monasteria illi habent, à reliquo clero, populoq. uniuerso obseruari moris, consuetudinisue est, curet episcopus, ut ipsi itidem, sicut cæteri omnes ritè, recteq. colant, celebrent, atque obseruent.

GRAVE est, nec propterea ferendum, ut quibus diebus sancta Ecclesia ad ieiunium, ad pœnitentiam, ad omneq. pietatis officium animos fidelium excitare, et accendere studet; in ijs maximè seculi homines operibus satanicis operam nauent.

Quare corruptelam illam, quam in nonnullis prouinciæ huius urbibus, locisq. insignibus, deprauato usu adhuc retineri accepimus, ut primis illis sacri quatragesimalis temporis diebus laruatorum hominum effecta simulacra incendantur, inanes nuptiæ fingantur, concursationes nocturnæ, tumultusq. fiant, radicitus euellere cum maximè cupiamus, hoc decreto uetitum, interdictumq. sit, ut ne quid tale in posterum, neque quicquam aliud eius generis religioso illo tempore usquam fiat, agatur, committaturue: nec uerò agi, fieri admittiue permittatur; pœna ijs omnibus, et singulis, qui contrafecerint, interdicti proposita, quam eo ipso subeant. Parochus uerò, in cuius parochiæ finibus id criminis, etiam si à pueris solùm, qui tamen doli capaces sint, committi solet, primò in eam curam ipse incumbat omni studio, ut ne offensiones hæ, peccataq. id generis fiant. Deinde uerò si occurrere nullo modo poterit, rem omnem in tempore, si in urbe est, ad Episcopum, si in diœcesi, ad Vicarium foraneum deferat, quo uel alijs rationibus, uel grauiori pœna eiusdem Episcopi arbitrio, ijs morum erroribus consultum, ac prouisum sit omninò.

OMNIS sacrorũ temporum celebritas, cum ab Episcopo singularem sollicitudinem, tum à populo obseruantiam cultumq. ei solemnitati debitum planè deposcit. Atqui in ijs quidem unum est, quod piè, religiose, sancteq. coli à fidelibus maximè oportet, totum quatragesimale tempus, uirtutum christianarum disciplinæ, atque exercitationibus dicatum. Est enim plenum sacris mysterijs, quòdq. non sine misterio magnam illam Paschæ resurrectionis Domini celebritatem, quæ una omnium solemnitatum dignitas, inquit Leo pontifex, consecrata est, proximè præcedit. Fuit porrò ieiunium quatragesimale à Christo Domino dedicatum, et ab Apostolicis usque temporibus in uniuersa ecclesia Dei religiose obseruatum perpetuò: atque ita quidem, ut qui in quatragesima, quemadmodum olim canone Toletano cautum fuit, neglexerit, contempseritue quatragesimalis abstinentiæ, ieiunijue disciplinam; prohibitisq. cibis illam uiolarit, is non solum reus censeretur

resurrectionis Dominicæ, sed etiam alienus fieret ab eiusdem diei communione, ac præterea toto illo anno carnium esu abstineret. Quare, ut tempus hoc sacrum tamq. religiosum, in quo colendo, sancteq. obseruando, ueterum pietas mirificè admodum eluxit, à prouinciæ nostræ fidelibus, maioris obseruantiæ studio, abstinentia, ieiuniys, eleemosynarũ largitionibus, oratione, continentia, carnis maceratione, omniq. salutaris pœnitentiæ disciplina colatur; hæc, ut infrà, sancimus, atque edicimus, præter ea, quæ superioribus cõciliys sancita, et constituta sunt.

Quæ omnia, et singula, Episcopus curet, ac efficiat, ut uulgari sermone reddita, quotannis die Dominico, quatragesimæ initium proximè antecedenti, populo in omni sua diœcesi, proponantur, edicantur, ac promulgentur: ita tamen, ut ijs ipsis ab illo pro arbitratu suo addi liceat.

Omnis igitur, quem urgens necessitas, uel imbecilla ætas à quatragesimali lege non eximit, quocumque etiam gradu, ordine, potestate, dignitateùe præditus sit, carne, cæterisq. omnibus, quæ, ut Concilio prouinciali primo cautum est, à carne originem trahunt, ut potè ouis, lacte, caseo, butyro, et alijs id generis, toto quatragesimæ tempore, abstineat, ijs exceptis, quos ob iustas causas Episcopus, aut illi, quibus eam curam ipse delegarit, facultate, ut infra, eaq. scripta speciatim excusarint.

Omnis præterea quicumque sit, qui ieiunij lege astrictus est, singulis quatragesimæ diebus, Dominicis exceptis, ieiunium seruet: alioqui enim peccato mortali alligatum se esse nosse debet.

Ne cibi ueciti, ad ægrotantium, imbecilliumq. hominum usum passim uenales publicè exponantur, sed certis tantum constitutis locis.

Ne tabernarum ualuis omninò patentibus, sed magna parte clausis, uendi liceat.

Ne in foro, aut in uia publicè unquam exponantur, ne à rusticis quidem, alijsue cuiusuis generis hominibus.

Neque passim item ab omnibus uendi fas sit, sed ab ijs solùm, quibus facultatem, litteris exaratam, Episcopus permiserit.

Nec uerò omne carnis genus ab ijs uendi liceat, sed uitulinum, aliudue, quod usui sit ægrotantium corpori.

Neque omnibus uendatur licet, sed ijs solum, qui scriptam ab Episcopo facultatem habuerint. Quæ facultas, etiam nullo tempore præfinito, data, tunc planè extincta sit, cum primum causa, ob quam data est, cessarit. At uerò si decem dierum spacio diuturnior causa erit; iterum ea facultas impetretur: alioqui rescissa sit. Idem deinceps decimo saltem quoque die fiat, quandiu opus erit.

Nec uerò sine ea scripta facultate, ac sigillatim nominatimq. data, caupona, tabernarij, et alij, qui cœnaculariam faciunt, eos uetitos in quatragesima cibos uendant, uenalesue exponant, etiam hospitibus, peregrinis, uiatoribusue, quales quales sint. Nec uerò eos mensa apponant.

Nec præterea illos, alio loco coctos, condimentisùe apparatos, non modò in caupona, taberna, hospitione suo, aut loco, curæ suæ subiecto, comesse cuiquam permittant, sed ne aliunde quidem apportari, ne dum in mensa apponi patiantur.

QVICVNQVE uerò contra sanctionis huius capita quicquam contrà feceris: is pœnis, mulctisùe, in locorum piorum usum erogandis, et censuris, alijsq. canonum iure, et pontificijs constitutionibus, omniq. alio modo contrà quatragesimæ uiolatores, sancitis pœnis, uel alijs, quas pro personæ ratione, et culpæ, contumaciæue grauitate Episcopus arbitratu suo irrogandas censuerit, afficiatur.

SACRO præterea quatragesimæ, et aliorum ieiuniorum tempore, quæ religiosè olim à christianis hominibus præstita esse, et sanctissimi pontifices, et grauissimi ecclesiæ patres, et canonum decreta ostendunt, ut ea pro gloria Christi Domini, proq. studio salutis animarum, in quo quisque, adiutrice Dei gratia, omni sanctarum actionum, spiritalium exercitationum, et salutarium operum contentione, ut maximè potest, elaborare debet, à fidelibus prouinciæ nostræ præstentur, Dominum omnipotentem suppliciter exoramus, et illos omnes uehementissimè cohortamur, ac monemus.

Atque ea quidem, hæc sunt, ad quæ exequenda suum quisque populum parochus, et concionatores item, ut occasio tulerit, omni uerborum ui sanctissima, omnique suasione accedant.

Primo ijs quatragesimalibus, alijsue ieiuniĩ, pœnitentiæ, et publicæ supplicationis diebus, fideles se uitæ disciplina seueriori astringant: sanctisq. institutis, et moribus, sacro illi tempori conuenientibus, se, suosq. qui patresfam. sunt, quàm rectissimè in omnes partes conforment.

Pretiosas uestes non induant, sed amictum, si non humilem, et demissum omnino, at cum pœnitentiæ, ieiuniyq. tempore congruentem.

Simultatem, odium, inimicitias, rixas deponant, pacem cum omnibus concilient.

Carnis uim, impetum, non modò religiosa abstinentiæ, ieiuniyq. lege, sed cilicio, et uerberationis disciplina coerceant, et humi aliquando cubent, ut à pijs etiã laicis factum esse, memoriæ proditum est.

Cum autem id olim obseruatum sit, ut per totam quatragesimam ab uxore fideles abstinerent, ad Elibertani canonis præscriptum; meminerint, qui matrimonio iuncti sunt, studendum sibi, ut eo sacre tempore, mutuo consensu, diebus saltem Dominicis abstineant, ut hoc de genere sanctissimi pontificis Nicolai primi extat rescriptum.

OMNI tempore à iocis christianum hominem abstinere conuenit, at quatragesimæ, ac ieiunij tempore, tantò diligentius, quantò frequentius, studiosiusq. orationi, abstinentiæ, omniq. pœnitentiæ generi incumbendum est.

est. A iocis igitur, à uerborum scurrilitate, à colloquio inani, otioso, lōgeq. cautius à noxio, et criminoso se continere sacro pœnitentiæ tempore studeat, ut pontificio, apostolicoq. illo rescripto cauetur.

A uenationibus item, ut eodem rescripto continetur, abstineat item, eo ipso quatragesimali tempore, quo neque carne uesci, neque adeo carnalia consectari licet.

Ciborum quatragesimalium suauitates, ac delitias ne exquirat; nec multiplici epularum apparatu mensam extruat, sed frugalem parsimoniam adhibeat.

Conuiuia autem in quatragesima non condicat, nec uero apparet, ne dominicis quidem diebus, ut idem Nicolaus pontifex rescribit.

In orationis studio frequentior sit: doleter peccata, et sua, et aliena lugeat: pro quibus Dei misericordiā omni pietatis, pœnitentiaq. officio imploret.

Eleemosynas, cū per facultates potest, uberiores pauperibus, egentibusq. in sustentationem conferat; in aliaq. pietatis officia, atque opera liberali charitate eroget.

Oblationes offerat largiores.

Frequentius ad ecclesiam conueniat; psalmis, hymnis, canticis spiritualibus, precumq. diuinis officijs, omni attentione, et religiosa meditatione assistat.

Missæ sacrificio quotidie intersit, alia omni negotiatione posthabita.

Diuinis colloquijs, sacrisq. concionibus præsens adsit.

Moneatur, ut uitæ sanctitati ita incumbat, ut singulis dominicis saltē diebus cōfessus, sacram Eucharistiam sumat, si singulis diebus non potest: id quod olim in consuetudine, nsuq. fuisse ex eiusdem Nicolai pontificis rescripto, liquidò constat.

AEGROTI, cum per inualetudinem corporis ieiunare non possint, quodam intimi animi dolore, gemituq., ut sanctus Augustinus monet, cibum capiant, pro eo, quòd alijs ieiunantibus, ipsi abstinere non possint. Caueant autem, quod alio prouinciali cōcilio ex eiusdem sancti Augustini sententia cautum est, ne alios suo exemplo ad uiolandum ieiunium prouocent.

NIHIL non aggrediuntur, atque omni actu semper agunt hostes fidei catholicæ, ut impietatum suarum uirus disseminent; uenenatasq. suas uoces in omnium aures infundant. Ecclesiæ igitur pastoribus omni, quo maximo possunt, studio elaborandum est, ut cum omni tempore, ac diligenter, tum in quatragesima, uerbi Dei prædicatione, tanquam pabulo uita, fideles nutriantur, atque confirmentur.

Quamobrem quod multis huius prouinciæ locis, et alijs benè institutis ciuitatibus antiqui, religiosiq. instituti est, ut eo quatragesimali tempore, quo frequentissimi fideles ad prædicationem cōueniant, nulla neque taberna, neque officinæ patentes usquam sint, dum concio sacra habetur, id quod sanctissimæ consuetudinis est, ut perpetuò retineatur, omni officio Episcopi omnino efficiant: ubi uerò hoc ipsum uel intermissum, uel in more positum non est, ut ad usum inducatur, atque adeo restituatur itidē curabunt Episcopi.

PAROCHI hebdomada, quatragesimæ initium proximè præcedente, populum, curæ suæ commissum, ad se conuocent: tū hac cum illo grauiter, solliciteq. agant, prout antiqui, religiosiq. instituti, et consuetudinis in Ecclesia sancta fuit.

Vt canonica auctoritate reconcilient, si quos in eo dissidentes, scierint, dissensionum semina extirpare studentes.

Concubinarios homines ab illa peccandi libidine, ut maximè possunt, reuocent: proinde sanctiones episcopales, eo de genere hominum editas, cum de scripto legant, tum communi sermone planius explicent.

Singulos, denique à christiana uiuendi uia aberrantes, ad semitam iustitiæ, et salutis studiosè perducant.

Dehumilitate, patientia, castitate, benignitate, misericordia, eleemosynis, pœnitentia, cæterisq. christianæ religionis uirtutibus omnes accuratè commonefaciant, ut Cabilonensis concilij canone piè, utiliterq. cautum est.

Rursus uitia, et crimina, pro quibus homines, sicut eiusdem concilij uerbis expressum est, cum diabolo deputantur, detestanda, fugienda, atque adeò abijcienda omnino illa quidem curent, atque in ijs, quæ ab Apostolo, commemorantur,; Fornicatio scilicet, immunditia, luxuria, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, emulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, ebrietates, comessationes.

De Votis.

SI QVANDO ob calamitatem imminentem, aliamue causam, à populo, uel ab uniuersitate, uel a uicinia parochiali uotum Deo fieri deliberandum est, ut de hoc genere toto quàm rectissimè statuatur, parochus Episcopum, ad quem præsertim in graui, quæ ad spiritales res pertineat, deliberatione, confugiendum patres censuerunt, etiam per litteras, ubi opus est, consulat: de cuius sententia formula noti ritè concipiatur. Si uerò aliquando temporis angustia non patitur, id quod in pestilentia euenire aliquando solet, ut ille consuli non possit, cum populo agat, ut uotum nuncupetur: et sane quæ speciatim ad illius rectè exequendi modum pertinere possunt, ea rationes omnes in ipsa uoti nuncupatione, episcopi sententiæ, iudicioq. relinquantur; quò sanctius, religiosiusq. uoti nūcupati ratio omnis ad executionis usum perducatur.

Caueat item parochus, rectorue ecclesiæ, ut uniuersitatis consensu, atque omni alia opportuna, necessariaq. ratione uotum nuncupetur, ut firmum, ratumq. sit, ac proinde ab uniuersis, quorum interest, piè obseruetur, atque præstetur.

Quò præterea, et ardentiori pietatis studio ad illud nuncupandum, et uehementiori sollicitudine ad idem ritè exequendum populus incendatur: hoc præterea parochus curet, ut in uoti nuncupatione statæ tum praparationes, tum etiam cæremoniæ adhibeantur omni externa pietatis, sanctiq. cultus ratione, et si-

gni

gnificatione, in eum, qui sequitur, modum.

Primo igitur, ut illius universitatis adulti omnes, quo die uotum fiet, antegressa peccatorum confessione, sacram communionem sumant, curet idem parochus omni cohortatione.

Pridie etiam diei, quo uotum nuncupabitur, sub uesperum campanarum sono signum detur: quo populus excitatus, ad ecclesiam frequens conueniat, ubi postridie illud publicè, sanctèq. nuncupet.

Videas uero, ut in ecclesia parochiali, primariaue, ad altare maius nuncupetur.

Vbi populus conuenerit, processio uoti causa de more agatur.

Missarum solemnia, processione peracta, à parocho, rectoreue ecclesia eo nomine celebrentur.

In qua Missæ celebratione de uoto concio habeatur, ac de eius causis, tum exponantur rationes, quibus sanctissimè deuincti, qui uouerint, uotum quàm diligentissimè præstare debent.

Huic actioni omnes parochialis uicinia, aut oppidi, lociùe sacerdotes, et clerici intersint.

Parochus autem, aliusùe Sacerdos, qui Missarum solemnia eo nomine celebrat, cum offertorij tempus est, ab ijs, qui uniuersitatis nomine delecti erunt, uoti formulam in conspectu Dei descripto sibi ritè, distinctèq. pronunciari mandet. Quod illi, genibus flexis, supplices præstent. Deinde cum celebrans ipse corpus, et sanguinem Domini in Missa sumpserit; tum qui præparati accesserint, eisdem sacram communionem ministrabit.

VOTI nuncupati instrumentum, notarij manu confectum, auctoritateq. munitum, ad Episcopum mensis saltè spacio afferratur, ut in archiuio episcopali asseruetur perpetuò. Cuius instrumenti, etiam exemplum, eiusdem Notarij testificatione, fideq. roboratum, in ecclesia illius populi, uniuersitatisue, quæ uouit, ut diligentissimè potest, custodiatur ad perpetuitatem.

Viq. uoti, cuius executio in perpetuum præstanda sit, monimentum in conspectu omnium extet; idem cures, in tabella lapidea uotum, uotiq. causam, et conditiones incidi, eandemq. loco ecclesiæ conspicuo, atque illustri collocari, atque parieti agglutinari.

VBI autem, cum uotum nuncupatur, præscripta ratio, ac ceremonia, ob pestem, aliamùe causam necessariam præstari non possunt; tunc omnino eas præstari curet parochus, ubi primum poterunt.

HANC omnem rationem, tum celebriores etiam ritus, ceremoniasq. adhiberi, Episcopus curet, si ciuitatis ipsius populus uotum nuncupare deliberarit.

De oratione ante operis inchoationem.

NON decet christianum hominem, opus aliquod ante suscipere, aggredìue, quam Dei auxilium religiosis precibus imploret. Dixit enim Dominus; sine me nihil potestis facere.

Parochus igitur, cuius est populũ ad optima quaque instituta erudire, concionator item illum, prout usus uenerit, cohortetur, ac moneat, ut neque publicè, neque priuatim quicquam aggrediatur, nisi primò sanctis precibus Deo adhibitis.

Neque cibum sumat, anteaquàm stata prece benedicat. Post cibũ item, Domino gratias precatione agat. Id enim à nobis expectat, qui nos pascit Deus, ut pro præstitis ab eo escis illi gratias referamus, et saturati donis ipsius, laudes ei dicamus; inquit sanctissimus pater noster Ambrosius.

De indulgentiis, et sacris reliquijs.

NE cuiuis rectori ecclesiæ, etiam exemptæ, quouis modo, neque ulli ordini regularium, neque cuiquam scholæ, confratriæ, etiam rosarij, et cruce signatorum, lociue pij collegio, prætextu, causaue uel priuilegiorum, etiam antiquorum, uel indulgentiarum: quas, sibi quouis modo concessas, etiam instar ecclesiarum, locorumq. piorum, confratriarumue urbis Romæ habet, liceat illas ipsas in suis ecclesiis promulgare: sed, ut decreto Tridentino cauetur, per Episcopum adhibitis duobus de capitulo, illæ quotannis stato tempore publicentur, atque euulgentur.

Eleemosynæ item, atque charitatis subsidia, quæcunque eo nomine, occasioneuè à fidelibus offerentur, per eos ipsos colligãtur; et ecclesiæ, locouè, cuius causa indulgentia concessa est, omninò attribuantur, idq. gratis ac nulla prorsus mercede.

NE indulgentiarum litteræ, inscriptionesùe, earum nomine exaratæ, eo loco, ubi capsa ad eleemosynam colligendam apparata est, etiam extra ecclesiam, proponantur, affiganturùe, sed uel in altari maiori, uel in alio, ubi indulgentiæ causa statio, oratioùe constituta est. Ac proinde statis ijs diebus, quibus Episcopus indulgentiam promulgandam decreuerit, cum fideles ad eleemosynam Ecclesiæ, locoùe pio tribuendam, ubi illius indulgentiæ celebritas agitur, parochus, concionatorue excitabit, doceat simul diligenter, eius consequendæ causa non esse necessariò præstitutam eleemosynæ largitionem; ut cœlestem eum ecclesiæ thesaurum, spiritaliaq. munera exponi omnes intelligant, non ad quæstum, sed ad peccatorum satisfactionem, et ad pietatis exercitationem.

Si uerò aliquando Episcopi concessu capsa, in quam eleemosyna fidelium conijciatur, palàm ponitur; intus in Ecclesia, loco longè ab altari, ubi indulgentiæ statio agitur, decore collocetur: de eleemosyna uerò seruetur ratio supra præscripta.

NE sacræ Reliquiæ, in ecclesia, eiusùe sacristia reconditæ, è loco, ubi asseruantur, ad ægrotos ullo modo exportentur, ne consuetudinis quidem prætextu.

Quæ ad sacramentalia, et sacramenta generatim pertinent.

DIE sacro purificationis beatissimæ Mariæ Virginis, usus, ritusq. benedictionis candelarum,

cereorumue, cum plenus mysteriorum est, tum salutarium utilitatum: quas non solum ex orationibus, quibus Ecclesia in ea benedictione utitur, sed ex omni ritnali libro probato parochus, concionatorue, eo ipso die fidelibus studiosè exponat, quò religiosius illas et gestent, et habeant.

Nam cum illius benedictionis precatio ad alia multa referatur, tum ad hac in primis.

Vt candelæ ualeant ad sanitatem animæ, et corporis, terra, mariq.

Vt de locis, ubi accendentur, dæmon, et quicquid dæmonis ars molitur, machinaturue, depellatur.

Vt mentes, et corda fidelium, igne, et splendore sancti Spiritus accendantur, illustrenturq. ac depulsis uitiorum tenebris, uideant quæ sint Deo grata, et saluti utilia.

Vt ignis charitatis, cum lumine fidei, in animis accendatur, quo ad lumen æternum uitæ cælestis perducamur.

Hæc sibi omnia à Christo Domino, qui est Deus uerus, et splendor lucis æternæ, sibi concedi precantur intercessione, et sanctissimis meritis beatæ Mariæ uirginis, quicunque fideles in illius honorem candelas, quibus benedictionis preces eo die adhibitæ sunt, deuotè gestant.

S*Acrorum cinerum usus in Ecclesia Dei antiquissimus est, ac non solum ad significandam, sed ad excitandã etiam pænitentiam introductus. Quare Episcopus, parochus, et concionator die Dominico, qui feriam aspersionis cinerum proximè præcedit, populum salutares eas utilitates doceat, quas in eorum benedictione multis orationibus ecclesia petit. Atque hæ quidem præter cæteras sunt.*

Vt fideles, qui sacro cinere asperguntur, ad intimam cordis humilitatem adiuuentur.

Vt in eos benedictio cælestis descendat, qua adiuti, uerè, intimeq. toto animo peccata doleant: hoc mente secum reputantes, ob hominis peccatum terram maledictam fuisse, nosq. omnes in cinerem, ac terram redituros.

Vt detur corporis ualetudo ad pænitentiam peccatorum peragendum.

Vt anima diuino auxilio protegatur.

Vt à Deo impetremus, quæ ad illius uoluntatem petimus.

Vt constanti animo in bene agendo perseueremus.

Hæc bona, quæ mater ecclesia pro sacrorum cinerum ritu à diuina benignitate precatur, ut piè fideles consequantur; parochus illos eo ipso die moneat, quàm religiosa intimi animi pietate, quàm humili, contritoq. corde, quàm humili, demissoq. uestitu ad eam actionem conueniant, quamq. serio secum statuant, illos ieiunij dies in amaritudine animæ suæ traducere ad peccatorum satisfactionem.

HOC *aspersionis cinerum ministerium Episcopus studeat potissimum in cathedrali, propriaue parochiali ecclesia ab unoquoque suscipi.*

SA*Nctissimi prætereà, et antiquissimi instituti in ecclesia Dei est, die Dominico, Pascha resurrectionis Domini proximè antecedente, ramos palmarum, oliuarum, solemnibus precibus benedici, ac fidelibus tradi, qui gestent, denique religiosè, atque decenter asseruent. Et sicut ritus is, et insignem illum Iesu Christi Domini ingressum ad urbem Hierosolymam, et triumphum illum commemorabilem significat, quem passione, et morte sua superatis hostibus, idem Dominus resurgens reportauit; ita alijs etiam mysterijs plenus, à parocho, et à concionatore explicetur, quò ardentius ad religionem illius fideles accensi, spirituales fructus capiant, quos à Deo eis Ecclesia precatur: suntq. hi præsertim.*

Vt accipiant mentis, corporisq. uim ad salutis, opem, Deiq. gratiam implorandam.

Vt quemadmodum rami folijs uirent, ita opera nostra, et iustitia, et omni uirtute sancta quàm florentissima sint.

Vt, sicut populus hebræus, Christo ramis obuiam factus, unà cum eo Hierosolymam ingressus est, ita nos sanctissimis officijs, atque pijs operibus Domino obuiam procedamus, illiusq. uestigia secuti in cælestem patriam eo auctore, et duce recipiamur.

Vt ueluti Christus Dominus de satana hoste cruce sua triumphauit; sic nos quàm sæpissimè id misericordiæ opus animo ita repetamus, ut Christi amore incendamur ad pugnam, et ad uictoriam de dæmone, carne, et mundo reportandam.

Vt quocunque hi rami introducentur, eius loci incolæ benedictionem Dei consequantur, omniq. re aduersa propulsata, uirtute altissimi defendantur.

Has, et alias salutares utilitates parochus, et concionator fidelibus exponat: ut, qua debet pietate, religiosoq. animo sacros ramos capiendo, gestando, et asseruando, ita Dominum precentur, ut et per passionem, mortemq. suam, qua dæmonem fregit, ac superauit, et per misericordiam illam immensam, qua id egit, non solum corpora à malis tueatur, sed animæ gratiam suam cælestem infundat: sicq. ipsi multis uirtutibus, bonisq. operibus florentes, Christum Dominum sequantur: hostibusq. omnibus superatis ad gaudia cælestis Hierosolymæ introducantur.

BINI *omnes ad candelas, et rursus ad cineres capiendas accedant, ad palmas etiam, ramosq. oliuarum suscipiendos.*

Sine strepitu, ac tumultu, sed religioso silentio.

Qui extra ordinem accesserint, à ministris eijciantur, neque digni sint, qui sacrorum ramorum tunc participes sint, nisi aliud Episcopus censuerit.

SA*Nctissimi item, ueterisq. instituti est à summo Põtifice formas illas cereas, quas agnos Dei, à figura impressa uocamus, solemni benedictionis ritu, multisq. religiosis cæremonijs non solum primo, sed septimo quoque pontificatus anno consecrari. In quo consecrationis*

secrationis munere, sicut ille Christi Vicarius, cuius oratio tanto maioris est momenti, quanto eius officiũ in ecclesia sublimius, et cum eodem Christo Domino coniunctius, multa sancti precetur à Deo illis concedi, qui animo pio, deuotoq. eos agnos apud se habuerint: ita à fidelibus magna deuotione ijdem gestandi sunt, ad eosq. usus religiosè adhibendi, ad quos sacra preces, ex ecclesia instituto referuntur. Quare decreto Concilij prouincialis tertij, quod ex constitutione sanctissimi Pontificis Gregorij XIII. de illis minio non inficiendis cautum est, hac etiam adiungenda censuimus.

Primò cum illi domi asseruantur, ut pia consuetudinis est, loculo decenti recondantur: cum autem collo appensi gestantur; in thecam auream, argẽteam, eburneam, christallinamue, aut alterius generis decentis, rectè inclusi sint; ita ut tactu uiolari non possint.

Nec uerò ad ornatum habeant quicquam, quod prophanum sit, quodq. minimè deceat.

Thecarum fabri ne ullo modo eos tangant, attrectentùe, ne chyrothecis quidem, forcipe, aut ullo alio instrumento: sed ad eos thecis includendos, clericus, in sacris constitutus, adhibeatur.

Ne minimam itẽ particulam sacra illius cera, è qua agni imago effecta est, in eis includant, quo pluris opus suum uendant; sed ab eo accipiant, qui thecam agni causa faciendam locarint.

Neque autem quisquam sacrum illum agnum anulo gestet; cum ita parum religiose gesteur, ut aliqua fœditate, turpiùe tactu uiolari facilè queat.

Qui sacros agnos gestant, hoc religiosius caueant, ne quid impurè, turpiterùe agant, aut à sacra eiusmodi re alienum

Nec prætereà in agri campum hi agni proijciantur, nec uerò cuiquam arbori affigantur: neque è ramis suspendantur: sed, quod antiqui est instituti, eorum cera adoleatur ad suffumigationem in agris, uineisq. ob imminentem tempestatem, aliasue diabolicas illusiones depellendas.

VETEREM illum ædibus, atque ædificijs benedicendi morem, ritumq. ex sancta ecclesia instituto introductum, ac decreto prouinciali, quod in Concilio quarto confecimus, restitutum, ut parochi, et reliqui animarum curatores, ad quos religiosæ illius benedictionis munus pertinet, pie, sancteq. obseruent; et laici, quorum ædificijs, domicilijsq. benedicendum est, spiritualia inde cõmoda uberrima in Domino capiãt, hæc in illis benedicendis ratio sit.

Primò parochus huius benedictionis munus aggrediatur pio uoluntatis proposito, et quo debet, religionis officio.

Pridie autem illius diei, quo benedicẽdi munus aggrediatur, præcipuo sanctæ precationis studio, et aliquando ieiunio se parare curet.

Quo item die ad benedicendum aggreditur, anteaquã aggrediatur, Missæ sacrificium celebrare studeat: in quo ob hanc causam orationem de spiritu sancto, piè recitet.

Ne ædibus benedicat, ubi aliquis excommunicatus habitet.

Nec uerò illis, quas fæneratores, meretrices, publici peccatores, manifestoq. criminosi homines incolunt.

Neque ijs item, si quæ aleis, ludisq. uetitis publicè exposita sunt.

Ne noctu, sed interdiu benedictionem peragat.

Ritu utatur ad præscriptum formulæ, quæ in libro sacerdotali, ritualiue concepta, extat.

Dum ad benedictionis munus accedit, in eoq. uersatur, superpelliceo, et stola utatur.

Clericus adsit, qui crucem in uia, et in benedictionis ministerio præferat.

Alter item, qui aqua benedicta uasculum cum aspergillo ferat.

Cæteri Sacerdotes, et clerici, si qui alij adsint, ordine distincti, bini præcedant, et suo quisque superpelliceo de more induti.

Benedictionis huius causa, occasioneue, nihil planè quicquam, uel minimum, neque is, neque sacerdotes, clericiue, quos sibi socios, adiutoresue, adiunxerit, petant, exigant, ac ne sponte quidem, ultroq. oblatum, donoùe datum capiant.

In hoc benedictionis officio, ne omittat, ex instructionum præscripto, concilijq. prouincialis decreto patresfamilias docere, recteq. erudire ad optimam familiæ educationem. Cuius etiam rei argumentum satis amplum habebit, ex statis illis religiosis precibus, et orationibus, quæ adhibentur.

PATER familias autem, cuius ædibus, domicilijsue benedicetur, piè se præparabit ad eam sancto desiderio suscipiendam.

Ideò ante familiam suã rectè recognoscet, monebitq. uniuersos, et singulos, ad præscriptum regularum, quæ de christiana familiæ institutione editæ sunt.

Amoueri curabit, quæcumque domi suæ sunt, christianæ familiæ instituto insignia, quæq. Dei oculos offendunt.

Libros de rebus obscœnis, turpibus, impudicis, inanibus, ac de cantionibus inhonestis, cæterisq. id generis, inflammari curabit.

Libros de uita religiosa, spiritalisq. institutis, atque exercitationibus introducet.

Imagines obscœnas, et turpes incendat: prophanas uerò, quæq. ad inanem uoluptatem alliciant, amouere studeat.

Sacras Christi Domini, beatissimæ uirginis Mariæ matris, et Sanctorum præsertim imagines, quos patronos habet, ubique domi suæ, locis honestis statuat.

Tesseras, aleas, aleatoriasue tabellas, pictasq. ad aleæ ludum pagellas, procul abijcere curet.

Sacram communionem in parochiali ecclesia simul eo die, ut sumant omnes de familia sua, procuret.

Sacerdoti, ad benedictionis munus accedenti, obuiã, uel ad ecclesiam, uel ad primariam ædium ianuam si-

mul

mul cum tota familia procedat, eorundemq benedictionem omni domus loco prosequatur religioso pietatis studio.
Dum sacerdos benedicit, nemo domi, uel in officina, cui benedicitur, quicquam seruilis, mundanùe operis faciat.

NE minoris ordinis clericus, alio, qui maiore ordine initiatus est, præsente, mensæ benedicat: sed hoc munus sit, uel Sacerdotis, uel illius, qui maioris ordinis clericus præsens in mensa adest.

VT sanctissimis Sacramentis debitus religionis cultus, etiam externus ab ijs tribuatur, qui ea suscipiunt, ne Episcopus, parochusue patiatur, quemquam ad illa suscipienda accedere, nisi exteriori quoque habitu, uestium modestia debitam illis uenerationem, ac reuerentiam præseferat.

ILLVD in ceteris parochialis curæ officijs maxime à parochis requiritur ut sanctissima Sacramenta, quæ diuinæ gratiæ instrumenta, ad sanctificandas animas à Christo Domino instituta sunt, non solum purè, sanctè, religiose ipsi tractent, uerùm etiam ritus, ac cæremonias teneant, atque adhibeant, quæ in illis administrandis sanctæ ecclesiæ instituto, atque usu comprobata sunt. Et quoniam liber ritualis Sacramentorum, qui una, et eadem certissima cærimoniarum regula constet, quiq. omni ex parte absolutus sit ad sanctam illam administrationem, in prouincia nostra nullus ferè extat; nos propterea iubemus, librum eo de genere, Reuerendiss. Dominici Bolani Episcopi Brixiæ iussu iam pridem confectum, à uiris peritis, quos delegerimus, primò recognitum, et necessarijs alijs partibus auctum, ab omnibus, ac singulis Sacerdotibus prouinciæ nostræ, qui ritu Romano Sacramenta ministrant, huius decreti prouincialis auctoritate, cum primùm nostra cura typis in lucem prolatus erit, ad usum recipi, atque adeò introduci, ut in Sacramentorum administratione cærimonijs, et ritibus, eo libro præscriptis, utantur, neque ullis præterea alijs. Id uerò tamdiu, quoad ritualis liber Romanus emittetur.

Quæ ad Baptismum pertinent.

NEMO, nisi parochus, aut is, cui ille, Episcopusùe nominatim concesserit, in Baptismo ministrãdo statas solemnes cærimonias adhibeat, etiam si ob necessitatem ministret. Quo in ministerio non alterius cuiusquam, sed albi coloris stola utatur.
In Baptismo etiam compater ne sit, qui sacro chrismate confirmatus non est. Eademq. de commatre cautio sit. Proinde parochi erit, studiosè de hoc ante perquirere.
Ne præterea compater adhibeatur, neque in confirmationis Sacramento item, qui minor natu sit quattuordecim annis, sed qui maior, uel potius ætate sit prouectiori, ut non ore solùm, sed animo, atque serio ad interrogata, quæ in baptismo fiunt, respondeat, ac planè intelligat suscepti à se muneris partes.
NE ante ortum, nec uerò post occasum solis baptismus in ecclesia ministretur, nisi aliter fieri aliquando temporis ratio, necessitasùe cogat.

QVOniam in baptismo unusquisque piè, ac religiose pollicetur, operibus satanæ renunciare, eiusq. pompas deserere, id parochus, cum usu uenerit, populũ doceat, præsertimq. baptismi tempore præmoneat, non solum quomodo, et quàm simplici amictu ad illum infans deferendus sit, sed quàm religiosa in Deum pietate, quã humili spiritu, et quanta etiam uestitus moderatione compatres, commatresùe adesse debeant.
Nec uerò ullum uel ornamentum, uel aliud quicquã, quod mundi huius pompam præseferat, adhiberi patiatur: cum minimè consentaneum sit, in ipso uitæ christianæ ingressu statim ijs rebus studeri, quibus potissimum solemni sponsione renunciatur.

IN baptismo parochus, sacerdosùe baptizans præsentem adesse non patiatur, neque Iudæum, neque denique alium quemquam à fide christiana auersum.
Fideles uerò, qui præsentes adsunt, piè, religiose, omniq. animi attentione adesse, sæpè moneat, memoriam tacitè, studioseq. repetentes, quæ Deo, cum baptismum ipsi susceperunt, sanctè spoponderunt.

SI duo, pluresùe infantes offeruntur, qui eodem tempore baptizentur; eorum unicuique catechismum, exorcismum, et reliquas statas cærimonias baptismumq. parochus sigillatim ministret, atque adhibeat.
Cum duo infantes, mas scilicet, et fœmina, ad baptismum offeruntur; is ordo seruetur, qui antiquissimi ritus est, ut mari primùm, deinde fœminæ ministretur; nisi necessitas aliter cogit. Idemq. seruetur, si plures offeruntur, partim mares, partem fœminæ.

AD aquam baptismalem, quæ capiti illius infunditur, qui baptizatur, eamue excipiendam, qua Sacerdotis manus sacro oleo illitæ, abluuntur, peluis ne adhibeatur, quæ ecclesiæ tantum usui addicta non sit.

LIBRIS ritualibus, canonumq. legibus permulta tradita, atque explicata sunt, quæ in adultis baptizandis adhiberi, ritus postulat. In ijs omnibus Episcopus cum diligens erit, tum magnam in eo curam ponet, ut illis præter doctrinæ christianæ rudimenta, quæ necessario scire debent, admissorum scelerum, et male actæ uitæ pæniteat, tum ut ijdem in posterum à peccatis omnibus abstinere statuant. Vix enim ulla alia causa esse potest, quam obrem qui adulti baptismum suscipiunt, non modò ullam in christianis uirtutibus progressionem faciant, sed plerunque flagitijs nefarijs inquinati, præcipites ad perniciem, interitumq. ruant, præter eam unam, quòd non ita, ut par esset, affecti ipsi, nec uerò ab alijs exculti, ad tantum sacramentum accedunt.

Quòd.

Quòd uerò licèt horribile dictu sit, aliquando tamen euenisse compertum est, aliquem scilicet, ad turpem quæstum iterum baptismum suscepisse; id ne unquam porrò accidat, Episcopus antequàm baptizet, omne diligens studium adhibeat, quo istos homines, uel Iudæos, uel turcas, maurosue, qui baptismum sibi con ferri petierint, planè dignoscat, de illorumq. conditione, ac statu omni, quantum licuerit, à probatis uiris accipiat testimonium obsignatum, idemq. exigat omninò.

OBSTEtrices, tribus, post huius decreti promulgationem, mensibus, pœna arbitratu Episcopi proposita, officium ne præstent, nisi per Vicarium Foraneum, si in diœcesi sunt, et uerò in urbe per eum, cui Episcopus id curæ dederit, scripto probatæ sint idoneæ ad Sacramentum baptismi, cum necesse erit, ministrandum.

Quæ autem probata est, cum baptizabit, curet, quoad eius fieri potest, ut duæ saltem mulieres, ac mater præsertim, si potest, testes præsentes adsint, quæ in baptizando uerba ab ea prolata audiant.

Parochus uerò, cum perquiret, ex decreto prouinciali, an infans baptizatus sit, diligenter obstetricem, et testes etiam de uerbis prolatis interroget, ut sibi constet, an baptismi forma rectè adhibita sit; an uerò secus, quamobrem oporteat, infantem à se baptizari.

Quæ ad confirmationis Sacramentum pertinent.

EPISCOPVS non solùm sacris, solennibusq. pentecostes diebus, sed etiam, si ita Ciuitatis suæ ingens frequentia, multitudoq. postularit, et Paschæ Resurrectionis tempore, et in Aduentu sacro Domini, et quoties uisitationem obibit, Sacramentum confirmationis ministret: et ob eam causam, ut Concilio prouinciali quarto cautum est, ad ministrandum sæpe accurret, quibus in locis diœcesis opus erit.

QVOD si quis cum periculose ægrotat, se chrismatis Sacramento confirmatum nõ esse meminerit; ac proptereà id sibi ministrari petat; tunc Episcopus, si eo loci est, ubi ille ægrotat, ut ne sine hoc Sacramento decedat, cum charitate paterna inuisat, et ritè cõfirmet.

ALIO decreto, quod in Concilio prouinciali primo sanciuimus, cautum est, ne confirmationis Sacramentum ijs præberetur, qui annis septem minores natu sunt: si tamen Episcopus ob aliquam causam iustam, atque adeò necessariam, paruulo, et infanti, qui non modò eam ætatem expleat, sed ne attingat quidẽ, ministrandum aliquando censuerit, ne sit uetitum.

Iis uerò minoribus natu, atque adeo paruulis, si quandoque ministrabitur, eorum parentes, uel qui curam gerunt, parochus moneat, ut ætate procedente, illos ea de re certiores faciant: ne parentibus, curatoribusue posteà mortuis, ipsi aliquando dubitent, an hoc Sacramentum, quod iterari nefas est, susceperint. Id uero parochus curet præter eam diligentiam, quæ sibi præscripta est, de confirmatis, eorumq. compatribus in libro certo describentur.

Idem aliquot ante diebus, quam Episcopus ministraturus sit hoc Sacramentum, ut nemo quisquam eorum, qui suæ curæ concrediti sunt, illud suscipere negligat, illos per familias distinctè, rectèq. notet, qui illud nondum susceperint; ac qui ætate sint ab Episcopo præscripta, ordine in ecclesiam uocet ad id ritè, religioseq. suscipiendum.

Eiusdem cura sit, paucis ante diebus, quàm Episcopus Sacramentum hoc ministret, non solùm fideles præmonere, quæ Cõcilio prouinciali quarto præscripta sunt, sed etiam in parochiali ecclesia orationem eo nomine instituere, ut, qui nondum confirmati, ad id accesserint, adiutrice diuina gratia, digni sint, qui Spiritus sancti dona uberrimè recipiant.

Neque hoc quidem is denunciare omittat, ut, qui proximè confirmationem suscepturi sunt, pridie illius diei, quo suscipient, caput lauent, alioue modo mundent, capillosq. sibi tonderi curent.

QVI confirmandi sunt, et qui patrini adhibentur, parochus ante uideat, quos rudiores esse suspicabitur, an orationem Dominicam, salutationem Angelicam, et Symbolum norint. Atque ob eam quidem causam Episcopus, illa fidei rudimenta sibi ab illis recitari iubebit. Quam diligentiam idem Episcopus, etiam, ut opus esse uiderit, aliquando præstet per se, uel per alium Sacerdotem, quem in ea re cognoscenda constituerit.

Videat item, ut in quacunque ecclesia confirmationem ministrarit, si pauci sunt, qui suscipiunt, ubi commodè fieri potest, ante altare maius decenter exornatum, semper ministret.

PRIMO mares in ecclesia à parte sua; fœminæ ab altera sint: sicq. separatim distincti, genibus flexis, manibus ante pectus iunctis, suo quique ordine, piè, et religiose orent: in primisq. ab omni strepitu, uociferatione et inani confabulatione caueant: sed silentio sancto utantur.

Et, quod ueteris ritus est, primum mares, deinde fœminæ confirmentur: nisi aliquando aliter fieri Episcopus censuerit.

HOC Sacramentum Episcopus ministrare studebit hora tertia potissimum, quæ ex antiquo ritu stata huius Sacramenti hora est.

VT ne fœminis mares, nec uerò, contra, maribus fœminæ, neque senioribus adolescentes, cum minimè hoc per ætatem conueniat, compatres in confirmationis Sacramento adhibeantur; nisi id aliter necessitas aliquando postulet.

QVOD antiqui ritus est, id seruetur, ut compater dextera suscipiat, et teneat, quem in hoc Sacramento ministranti episcopo offert. Si uerò, qui offertur, adulta ætate est, pedem suum super dexterum compatris, qui ipsum offert, ponat: id quod non sine mysterij si-

gni

gnificatione fit. Quam ob causam, et qui confirmatur, et patrinus tunc coram Episcopo confirmante stet.

DVM *Sacramentum hoc Episcopus ministrat, non modo qui illud suscepturi sunt, quiq. eos offerunt, sed omnes, quicumque præsentes sacro illi ministerio adsunt, sanctè, pieq. orent, ac summa animi attentione spectent, quod in ea solemni mysterij celebritate peragitur.*

Tum uerò mente secum reputent cælestia illa Spiritus sancti dona, quæ illius sacramenti uirtute fidelibus impartiuntur; in primisq. tacita meditatione uideant, quas in illis ipsi progressiones habeant; anq. uitam agant tanta cælestium donorum ubertate dignam.

CVRET *etiam episcopus, ac parochus, ut, qui turpe, ridiculumue nomen habet, neque planè conueniens christiano homini, illud mutet, sumatq. in confirmationis Sacramento nomen alicuius, qui uera pietatis, sanctaq. religionis laude floruit, ut qui hactenus non ad normam Christi Domini uitam instituit, iam abiecto eiusmodi nomine, depositoq. ueteri homine, et antiqua socordia, rursusq nouo, ac sancto suscepto nomine, uirilem in sanctè agendo constantiam perpetuò deinceps præstet.*

CON*firmati frons, chrismate ab Episcopo illita, primùm bombyce diligenter à Sacerdote abstergatur: mox à clerico, in sacris constituto, aqua lauetur. Quæ aqua in baptisterij sacrarium proijciatur.*

Quæ ad sanctisſimæ Eucharistiæ Sacramentum pertinent.

HOC *institutum, quod antiquissimi ritus est, sacerdos religiose seruet, ut intra Missarum solemnia, postquam scilicet sanguinem ipse sumpserit, fidelibus, sacram communionem sumpturis ministret. Nec uerò tamen illam ministrare uetitum sit, si quando occasio tulerit, ut quis alio tempore, quàm in Missa, sumpturus, sit.*

Cum autem, peracto Missæ sacrificio, statim eam ministrat, uestibus sacerdotalibus, quibus in Missa usus est, indutus ministret, casula tantùm deposita, et manipulo item. Si uerò non statim, sed alio post tempore, quam in Missæ sacrificio, tunc superpelliceo, stolaq. alba et ubi ritus Ambrosianus est, rubra utatur. Verùm pluuiali Episcopus indutus sit, quando illam non in Missæ sacrificio ministrabit.

IS *ordo præterea adhibeatur, ut primo ecclesiasticis hominibus, superpelliceo indutis, si uerò sacerdos quis est, stola etiam, quæ signum crucis, ad antiqui canonis præscriptum, in pectore exhibeat: deinde laicis maribus, tum fœminis sacra communio ministretur, loco distinctio, ut in Concilio prouinciali quarto cautum est, eaq. ratione dispositis, ut altari maiori terga ne uertant.*

SAcerdos, *illam ministraturus, antequam præbeat, unicuique, cui ministrabit, sigillatim illa uerba pronūciet.* Corpus Domini nostri IESV CHRISTI custodiat animam tuam in uitam æternam, *et qui suscepturus est, priùs respondeat,* Amen.

Id quod antiquissimi instituti est, nec sine mysterij significatione fieri, sanctissimus pater, et ecclesiæ catholicæ Doctor, Ambrosius scribit.

Populus autem ad tabellæ instructionis, quæ propterea iussu nostro edetur, præscriptum doceatur, qua ratione sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum religiosè, decoreq. percipiatur, ne quid accidat, quòd illius augustæ diuinitati, ac sanctitati non conueniat.

LAICI *famuli, quicumque regularium monasterijs operam nauant; tametsi in illis habitent, stato Paschæ tempore, in sua quique ecclesia parochiali, sacrā communionem sumant.*

CVM *uerò ad ægros, omni reuerentia, omniq. religiosi cultus studio, atque honorifice, quoad eius fieri potest, afferenda illa sit, neque id noctu commodè fieri queat, uetitum propterea sit, ne noctu afferatur, nisi ægri mortis periculum instet.*

PAROCHVS, *ægroto illam allaturus, accuratè hæc præmoneat, primùm ut ægrotantis cubiculum ab omni sorde, omniq. inquinamento purgetur; et amota omni re prophana, pio apparatu, et sacris imaginibus, ubi potest, exornetur; tum præterea mensa, mappa nitida, puraq. constrata, cruce, aliaq. effigie sacra, candelabris, et candelis, cereisue saltem binis instructa apparetur, in qua super corporali pixis cum sanctissimo ipso Sacramento collocari possit; sit etiā uas nitreum ad ablutionis usum. Quæ omnia, ut ab ijs, qui ægroti curam habent, parentur, cura sit in primis confratrum sanctissimæ Eucharistiæ. Apud eos uerò, qui præ eorum egestate, inopiaq. id præstare non poterunt, ipsi sodales apparent.*

Deinde idem parochus, et uesperi pridie illius diei, quo sacram Eucharistiam allaturus est, si eo tempore de hoc officio præstando certior est, et tunc item paulò scilicet ante quàm afferat, certis campanæ percussionibus confratres sanctissimi Sacramenti, et clericos, et reliquos fideles, præsertim illius parochialis uiciniæ, euocari mandet, qui illud pia ueneratione prosequantur.

Post, ipse, ubi manus lauerit, ad altare genibus flexis, paululum tacitus religiose oret: tum superpelliceo, stola, ac, ut alio Concilio decretum est, pluuiali, ubi potest, se induat. Sacerdotes uerò cæteri, clericiue, qui comitantur, superpelliceum adhibeant, si canonicorum capitulum sit, cappam, uel almutiam, aliudue indumentum, ut illis in chorò moris est.

Reliqui fideles bini prosequantur, capite aperto, et quàmplurimi candelis accensis: ac primo loco uiri, in quibus scholares sanctissimi Sacramenti præcedant, postremò fœminæ.

OMNES, *præsertim ecclesiastici homines, hymnos,*

et psalmos pœnitentiales, aliosue intima animi pietate simul cum parocho, sed alternatim pronunciens; atque alij item religiose orent.

CVM quis sacerdoti, sanctissimi corporis Domini sacramentum ad ægros ferenti, aut cum eodem inde redeunti, obuiam fit, dum uel equo, uel curru, uel iumento uehitur, ubi primum illum, id ferentem, uiderit, inde statim descendat, humiq; flexis genibus tamdiu in adoratione permaneat, quoad ille cum sacramento transiuit.

At uerò omnis, siue sacerdos, siue clericus, siue laicus, quicumque eidem sanctissimo sacramento obuiã fiet, pro christiana religionis cultu, domũ usque eius, cui ministrandum est, et ad ecclesiam quoque, quò reditur, pia uèneratione prosequi, et comitari omninò studeat, nisi necessitate, causaue urgenti uehementer impediatur.

Id omne, ut cuncti fideles studiosè, religiosèq. præstent, illos unusquisque parochus, quàm sæpissimè, ac diligentissimè commonefaciat.

Familia uerò, quæ domi habitat, ubi ægrotus est, sanctissimo sacramento, ad Ecclesiam usque, uel saltem extra ianuæ fines obuiam procedat cum cereis accensis, et omni alio interiori, et exteriori, pietatis cultu, depositisq. planè armis.

SACRA communio ad ægrotum non deferatur, nisi ad eum, qui uerè illam sumpturus est. Si uerò aliquãdo fit, ut, dum ad eum parochus uenit, morbi ui ita affectum illum inueniat, ut eam tunc ministrare ritè nõ possit, collocata pixide super corporale in mensa, eo nomine apparata, paululùm moretur, dum genibus flexis, unà cum cæteris, qui adsunt, ac potissimum cum ægroto ipso sanctè oret: ac posteà recessurus, eucharistia pixide inclusa, eidem benedicat. Quòd si ægrotus ipse id uehementer exoptat, sacramẽtum aperta etiam pixide, liceat ostendere adorandum.

CVM quis periculosè ægrotans, ac etiam penè in extremo spiritu sanctissimam eucharistiam, et sacramentum extremæ unctionis susceperit, si posteà aliquot dies superstes sacram communionem sibi ministrari petit, eius pio, religiosoq. desiderio parochus ne desit, modo ne pro uiatico iterum in eodem morbo præbeat: cum id à sanctis patribus olim fieri consueuisse traditũ sit.

REVS, capitis damnatus, quo die pro uiatico sanctissimum corpus Domini sumpsit; Christo Redemptori, qui pro illius etiam anima sanguinem in ara crucis profudit, à pijs iudicibus, magistratibusq. illo ipso sanguine redemptis, tribuatur, ut ne eo die supplicio afficiatur, ut multis locis piæ, et laudatæ consuetudinis est.

Quæ ad pœnitentiæ Sacramentum pertinent.

VT AD sanctum pœnitentiæ sacramentum fideles sollicitè, diligenterq. accedant; id parochus præstet, ut in hebdomada, quæ quatragesimam proximè præcedit, ad patrum familias ædes, quæ intra parochiæ suæ fines sũt, sigillatim eat; ac uideat accuratè, qui obligatione huius sacramenti suscipiendi, et sacræ Eucharistiæ Pascha tempore sumendæ deuincti sint, eorumq. nomina rectè describat: ac singulos præterea, eosq. præsertim, qui perraró confitentur, moneat, ut ne confessionem differant in postremos illos quatragesimæ dies, quibus sacerdotes uel ob mysteriorũ celebritatem, assidua diuinorum occupatione, ab audiendis confessionibus impediuntur, uel frequenti tunc concursu fidelium defatigati, ità in eo ipso munere præstãdo fere opprimuntur, ut tantũ, tamq. salutare ministerium in confertissima multitudine uix rectè illis præstare queant. Proinde quatragesimæ hebdomadas, pro populi sibi commissi, ratione sic partiri curet, ut alias huic, alias illi uiciniæ, familiæue, aut partẽ uiris, adolescentibus, et pueris, partim mulieribus, uirginibus, puellisuè præstituat, quibus ad confitendum distinctè, atque in tempore accedant.

IN ijs, quæ ad sacerdotes, pro sacræ confessionis ministerio uel examinãdos, uel probandos pertinẽt, ne prælatus, etiam regularis, et exẽptus, se in aliena diœcesi ullo modo ingerat: sed eam omnem illos examinandi probandiq. curã Episcopo diœcesano plane relinquat.

CVM pro temporum uarietate, casuũ reseruationem ab Episcopo aliquando mutari expediat, quo planius illos casus, ei reseruatos, confessarij sacerdotes perpetuò norint: eos Episcopus singulis annis uel in synodo diœcesana, uel ineunte Ianuario promulget, ita ut quæ illorum casuum promulgatio proximè facta est, uim habeat, quoad altera fiet. Ab ijs uerò casibus, proximè promulgatis, siquis cõfessarius cuiusuis ordinis sine facultate scripta, ab Episcopo data, aliquem absoluere, attentarit, excommunicationis pœnam ipso facto subeat. Si uerò ab uno aliquo speciali casu reseruato, et altero itẽ, aut etiã pluribus absoluendi facultas aliquãdo sigillatim petetur, uerbo, etiam sine scripto concedi poterit, tum aliàs etiam, quando Episcopus ita faciendum censuerit.

NE facultatum, priuilegiorumue iure, quæ cuicumque, etiam rosarij, et cruce signatorum schola, confratriæ, collegioue, etiam laicorum, queue collegis, confratribusue in eo ascriptis ante, uel post Concilij Tridentini cõfirmationem, concessa sunt, confessarius, cuiusuis ordinis sit, ab ijs casibus, quos sibi Episcopus in sua Diœcesi reseruauerit, pœnitentes sine illius facultate absoluat. Si contrà fecerit, suspensionem à diuinis ipso facto incurrat.

EPISCOPVS, quò decentius, atque adeò religiosius sacramenti huius administratio fiat, presbyteros confessarios, etiam qui alicuius congregationis clericorum regulariũ, alteriusue societatis regularis sunt, ad audiendæ confessionis officium, ne admittat, neue illam audire, etiam in suis ecclesiis, sine superpellicco,

et

et schola partiatur. Efficiat uerò, ut reliqui regulares, tam monachi, quàm mendicantes, in hoc ministerio habitum, uestitumq. adhibeant, quem ex Regula praescripto in choro ad diuina officia celebranda adhibent. In his canonici regulares congregationis Lateranensis censeantur, cum ad rochetum, cappam etiam extrinsecus adhibent.

OMNES *uerò uideant, ne extra ecclesiam, oratoriumue confessionem audiant, praeter quàm aegrotantium, etiam uirorum, nisi ob urgentem causam.*

CONFESSARIVS, *quicunque uel secularis, uel regularis sit, non stando, sed in sede, tanquam pro tribunali iudex sedendo, sacram confessionem audiat poenitentium, quales quales sint, etiam in summo aliquo dignitatis gradu constituti. Itidem faciat cum absolutionis sententiam pronunciat.*

Quod in ecclesia antiqui instituti, ueterisq. consuetudinis est, rectè omninò seruet, ut dum absolutionis formulam, precesq. adiunctas profert, supra caput poenitentis manum dexteram eleuet: id quod etiam cum mysterij significatione fit.

IN *poenitentiae sacramento magna humilitas summè necessaria est. Itaque poenitentes cum ad confessarium, qui Christi Domini locum in eo ministerio tenet, accedunt, intimo animi dolore omniq. humilitate, non subiectis puluinaribus, si necessitas aliud non postulat, se se ad illius pedes proijciant, ac prosternant, id quod ab apostolicis usque temporibus in more, usq. positum est, ut se reos agnoscant, atque pro fiteantur mortis aeternae.*

Dum confitentur, sint manibus iunctis, digitis paululum erectis, oculis demissis.

QVOD *in Concilio prouinciali tertio de poenitentia et publica, et solemni, sacrorum canonum iure, et oecumenicae synodi Tridentinae auctoritate sancitum est; id ad usum inducatur, uel reuocetur, atque adeo ritè, rectèq. praestetur, prout instructionibus, quae ad communem totius prouinciae usum iussu nostro edentur, ex canonum fontibus, sanctorum hominum disciplina, ecclesiasticisq. institutis praescriptum erit.*

CONFESSARII *omnes, qui in urbe sunt, tum aliquando per annum, ut in Concilio prouinciali quarto constitutum est, tum praecipuè semel hebdomada prima quatragesimae, iterum aduentu ineunte, ad se Episcopus conuocari curet, cum ijsq. agat, ut eodem Concilio cauetur.*

Quae pertinent ad Sacramentum extremae unctionis.

NE *pueris, qui nondũ ullum rationis usum habent, sacramentum extremae unctionis ministretur.*

PAROCHUS, *si per errorem aliud oleum, quàm quod infirmorum est, ad aegrotum ungendum unquam adhibuerit, etiam si chrismatis, aut catechumenorum sit, ut erratum emendet, olei sacri, quod proprium infirmorum est, unctionem eidẽ adhibeat: tuncq. Sacramenti formam iteret.*

AEGER, *si dum sacro oleo ungitur, extremum spiritum emiserit, parochus ungere desistat. Si uerò aliqua morbi uis de repente illum oppressit, ut dubitetur, uiuus ne sit, an mortuus, ea conditione in ungendo utatur: si es uiuus, per istam sanctam unctionem etc.*

NE *alius sacerdos, nisi parochus, hoc Sacramẽtum ministret. Si porrò is impeditus, aut aliàs in mora est, mortisq. periculum instat; tunc sacerdos alius ministret licet.*

At caueat parochus, ne in eo ministrando negligentiam, ullamue morae culpam contrahat. Alioqui si ad illius ministrationẽ accersitus, ire neglexerit, cum rationem Deo reddet, tum poena ab Episcopo grauiter plectatur. Is porrò ad omnẽ huius Sacramẽti, in tempore administrandi, diligentiam, praeterquam quòd praecipue cura sua, quae sãcta sollicitudinis plena est, officio ualde ad modum perpetuò excitetur; proposito etiam sibi exẽplo sãctissimi Episcopi Malachiae accendatur, qui tam uehementi animi dolore ex eo affectus est, quòd culpa sua mulier quaedam, Sacramenti huius gratia fraudata, decesserit, ut totã noctẽ orãdo, gemendo, lachrymando consumpserit, lachrymarumq. ni quasi maximo imbre, pro oleo sãcto, quod non ministrauit, mortuam perfuderit. Manè autem exaudiuit Dominus sanctum suum: ita ut illa è morte, tãquam e somno excitata, è lecto se se erigens, sacramentum hoc ab eo acceperit; ac deinceps à morbo conualuerit.

QVOD *Concilio Agathensi cautum est, id unusquisque parochus praestare curet, ut Missae sacrificio peracto, si quos in parochiale uicinia aegrotos habet, frequenter, atque adeò quotidiè, quantum per alias suae curae parochialis occupationes potest, inuisat, atque eisdem praestet, quae sunt solicitudinis, munerisq. parochialis officia, prout opus esse uiderit.*

VT *Episcopo, eiusq. Vicarijs, aut uisitatoribus aliquando constet diligens parochorum in salutaribus illis officijs, quae fidelibus aegrotantibus illi debent, cura; eorum unusquisque librum praecipuum habeat, in quo sigillatim, praescribat singulis diebus parochiae suae incolas, qui mortem obierint, et quae sacramenta eorũ unicuique ministrarit, et praeterea quando commendationis animae officium praestiterit, et quo die haec singula ministrarit.*

CONSTITVTIONVM PARS SECVNDA.

De Cura Pestilentiae.

SVperioribus proximis annis funesta pestilentiae contagio primum urbes aliquot Italiae celeberrimas, op

pida permulta, et pagos complures, deinde sensim lõge, lateq. dimanans, Mediolanum, eiusq. diœcesim fere omnem, et aliquam prouinciæ partem ita uehementer inuasit, ut multiplicem, uariamq. stragem ediderit. Quo afflictissimo tempore res multas commiseratione, lachrymis, luctuq. dignas, et aliunde audiuimus, et oculis nostris in urbe, diœcesiq. Mediolanensi adspeximus. Tanta enim illius uis est, tamq. uehemens, ut, cum occultè in omnes partes progrediens, breui momẽto temporis, quasi repentino quodam impetu turbidæ tempestatis, homines obruat, teterrimi contagij metu omnes ferè consternentur. Quamobrem eo pauore animi commoti, atque obstupefacti pleriq. tantum abest, ut officij sui partes fortiter amplectantur, ut, quasi è mentis suæ statu repente dimoti, ne cogitare quidem, ne dum deliberationes, cõsiliaq. suscipere possint, quid in calamitate publica expediat, et quid planè necessarium sit.

Alij uerò eo metu affecti, dum humanæ prudentiæ cautionibus se tueri uolunt, eam sibi sollicitudinem quæ tota mundanæ diligentiæ præsidijs nititur, ita præposterè struunt, ut religionis, pietatisq. christianæ, si omninò non obliuiscuntur, eius tamen officia intermittant. nam sæpe fit, ut Missæ sacrificio interesse, sacramenta suscipere, ecclesiam frequentare, ad conciones sacras conuenire, supplicationes publicas, publicæq. orationis munus obire negligant, et quos cognationis gradu coniunctissimos, quosq. charos habent, si quando fortasse ij in pestiferam labem, aut in suspicionem eius inciderint; non modò illos non curẽt, sed etiam ab ijs ipsis longè admodum refugiant. Atque hæc quidem ipsa animi perculsio cum eos inuadit, qui potestate, auctoritate, et opibus præstant, certè multis partibus calamitosior est, quàm omnis pestis contagio, cum inde non mora solùm aliqua, sed etiam impedimentum non mediocre procurationi, et apparatui remediorum afferatur, et alia deinde multa perniciosa damna existant. Immo, quod graue est, inde accidit, ut egentibus aliquando alimenta necessaria non suppeditentur; pestiferis plagis medicina non adhibeatur, et subsidia spiritualia; id quod grauissimum est, interdum non ministrentur; ecclesiasticæ stationes nonnullis in locis deserantur, diuinorum officiorum cultus sæpè negligentior sit, pietatisq. christianæ exercitationes languescant.

In tanta igitur rerum difficultate pro paternæ charitatis studio, proq. Archiepiscopalis officij nostri munere necesse habuimus, multiplicem sollicitudinem suscipere, multos labores subire, multas functiones exequi, quas à pastore gregi sibi commisso, præstari, et christiana charitas, et pastoralis curæ ratio efflagitabat. At omni rationi planè consentaneum est, ut, quẽadmodum parens optimus, qui filios unicè diligit, cũ in præsenti, tum in futurum eis prospicit, ac parat, quæ sunt ad uitæ cultum necessaria; ita nos paternæ charitatis officio adducti, omni præcautione fidelibus prouinciæ nostræ, in hoc concilio prouinciali quinto consulamus, prouideamusq. deinceps, quæ experiendo cognouimus, pestilentiæ tempore salutaria esse adiumenta. Id uerò etiam maximè faciendum censuimus, cum præsertim subuerendum sit, ne aliquando ob easdem Dei offensiones, ob maleq. facta, quorum seminaria nondum euulsa sunt, iterum illa pestifera labes in prouinciam nostram irruat. Atque hæc quidem ipsa ob eam præterea caussam præcauere uoluimus, quòd cum pestis uis subitò irrumpat, atque dimanet, non modò de ijs, quæ opportuna sunt, maturè deliberandi, consultandiq. tempus relinquit, sed celerrimè agendi necessitatem omnem imponit. Accedit etiam, quod illius calamitatis, atque incommodorum recens memoria cum sit, ac recordatio, hoc tempore facilius multo est, quàm multis post annis eo de genere adiumenta opportuna excogitare, consiliaq. adhibere, dum præsertim superstites adhuc sunt, qui semel pestifera contagionis mala, et detrimenta experti sunt. Est uerò illa item ratio, quòd, cum nos in hoc prouinciali conuentu, spiritualibus præsidijs, misericordiaq. operibus, è charitatis fonte manantibus, uniuersos, et singulos omnis generis, et ordinis homines in pestilentiæ tempore instruimus; hæc tota nostra uel instructio, uel præcautio eò refertur, ut officiorum sanctitate, et operum religione, quasi pro publica ualetudinis recuperatæ munere, grati animi erga Deum testimonia demus, atque afferamus.

Partitio officiorum, quæ pestilentiæ tempore præstanda sunt.

SVnt igitur permulta officia, quæ pestilentibus temporibus christiana charitas docet præstanda esse, siue tempus spectetur, quo primùm pestis suspicio, periculumue immineat; siue locus inspiciatur, in cuius uiscera, illa miserandum in modum se se infudit; siue hoc ipsum consideretur, cum scilicet, ea paulatim languescente non solum spes recuperandæ publicæ ualetudinis ostenditur, sed, cum ad omnem à morbo confirmationem maior in dies progresio fiat, demum omnis inde conualescentia existit.

Atque in ijs quidem officijs alia propria uniuscuiusque sunt, ut potè Episcopi, et parochi, et cleri tam sæcularis, quàm regularis, et magistratus, et patrisfamilias, et omnis denique populi: alia uerò quædam communia, quæ eiusmodi sunt, unde illa, quæ propriè, præcipueq. à singulis præstanda sunt, proficiscuntur, atque emanant.

Officia multiplicis considerationis communia.

IN communibus porrò officijs, in quorum assidua cogitatione, atque usu omnes se se piè exercebunt, hæc sanè erunt.

Primùm secum tota mentis cogitatione, totoq. animo reputabunt omnes homines, quæ, et quanta pestilentiæ uis sit, quàm tetra illius contagio, quantas, et quàm uarias strages breui edat; quàm multas miserias, quamq. horribiles calamitates rebus publicis importet: quàm breui animi consternatione cunctos uel

for-

fortissimos uiros aliquando efficiat; quam ualde ob eam causam formidolosa, quòd ita derepente ab hoc seculo ad tremendum illud Christi Domini iudicium animas abripit.

Deinde attentissima meditatione considerabunt, à quo pestifera illa lues existat, nempe à Deo, cuius uoluntati in primis illam acceptam referent. Dauid enim, optione data trium calamitatum, pestis, famis, et belli, in ea deliberandi facultate pestilentiam maluit, cum dixerit, malle se in manus Dei, quàm hominum incidere.

Tum causas, quamobrem peste Deus mortales affligat, diligenti indagatione perquirent. Atque in ijs quidem causis cum multæ aliæ afferantur, ob quas calamitatibus, miserijs, aduersisq. rebus homines ille diuexet, tamen hoc sibi certo persuadeant, quod à sanctissimis patribus traditum est, cum Dei maiestatem multis hominum peccatis, flagitijsq. lædi, ac uiolari uident, hanc ipsam causam potius esse, cur is calamitates, et plagas infligit, eo tamen consilio, ut in uiam reducat homines, ne, ut ait S. Paulus, cum hoc mundo damnentur.

In eam præterea cogitationem incumbent, quam multiplex, quàmq. ampla materia, et quasi seges christianæ uirtutis, charitatisq. exercendæ detur illa tam graui afflictione, grauissimisq. illis, et permultis difficultatibus, quas secum pestilentia inuehit. Qua in cogitatione uideant simul meritorum, quibus adiutrice diuina gratia, ad cælum uia munitur, fructus inde extare posse, et amplissimos, et uberrimos.

Hæc porrò per se satis explorata sunt, meditationum, cogitationumq. officia, in quibus pestilenti tempore fideles assiduè uersabuntur: sed multa indè consequuntur, quæ eo ipso præsertim tempore in omniũ animis, mentibusq. perpetuò infixa inhærere debent.

Atqui in ijs illud maximè sibi propositum habebunt, quantò anima corpori præstat, tantò studiosius animæ cura, et sollicitudo, corporis incolumitati, et studio in periculo præferenda est, in quo et anima, et corpus eo pestilenti tempore uersatur.

Immò uerò illud pro certo, exploratoq. habeant, à Deo potissimum, et publicam, et priuatam singulorum incolumitatem, prosperamq. corporis ualetudinem omni pietatis officio implorari oportere: nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustrà uigilat, qui custodit eam, inquit propheta. Quamobrem sciant, spem omnem irritam, atque inanem esse, quæ Dei ope in primis non nititur, sed tota solùm uel in humana prudentia, diligentiaue, aut in rerum copia, atque opibus, aut in corporis robore, et uiribus, aut in alijs id generis præsidijs collocatur.

In animum autem perpetuò inducent, recuperandæ et publicæ, et priuatæ ualetudinis, incolumitatisq. eas potissimùm rationes esse, quæ ad Dei gratiam reconciliandam, ad ueram peccatorum pœnitentiam. ad prauos usus emendandos diligentissimè conferuntur. Iis porrò officijs, et rationibus neglectis, aut prætermissis cætera putabunt parum ualere, immo planè inutilia esse, illa uerò etiam perniciosa admodum remedia, quæ secum peccatum coniunctum habent.

HÆC omnia cum sibi quisque perpetuò persuasa habeat, tum maximè et priuatis colloquijs, et publicis concionibus non solùm Episcopus, sed parochi, et concionatores pro suo quisque munere, in hominum mentibus quàm diligentissimè inserere studebunt, tanquã semina quædam officiorum ferè omnium christianorũ, quæ infra explicata, et demonstrata pestilentibus temporibus præstanda sunt.

His porrò officijs cogitationum, meditationumq. certarum, quas eo de genere sibi fideles animo rectissimè conceperint, instructi, non modò non languescent, sed ualde etiam se excitabunt in omnes partes præstandi christianæ charitatis opera.

De præsentia, et constantia, omnium.

SI ullo unquam tempore, uel afflictissimo, aut Episcopi sollicitudo, aut Sacerdotum ministerium, aut magistratuum, decurionum, et aliorum omnium, qui præsertim prudentia, fortitudine, constantia, charitate, alijsq. uirtutibus præstant, studio quàm diligentissimo opus est; certe in pestilentia, cuius immanissima ui, repentinoq. impetu cuncta, nisi eorum uirtute fulciantur, breui labuntur, atque ruunt, est maximè necessariũ. Itaque ij omnes, singuliq. labẽti patriæ, et auctoritate, et exemplo, et muneris commissi officio opem necessario tempore ferre studebunt; proindeq. non modo illam non deserent, ut imperita multitudo aliquando factitare consueuit, ut potè quæ ab omni consilio inops, uulgo consternata, ac sola tantùm pestis uoce perculsa, lõgè refugit, sed in eius custodia, quasiq. uigilia ita permanebunt, ut à rebus, et publicis, et priuatis, quibus eorum potestate, aut officio, uirtuteq. succurrendum est, oculos numquam deijciant.

Nec uerò in tanta omnium perturbatione, ac trepidatione animo demisso, et contracto erunt, sed forti, magno, atque adeò paratissimo ad omnia charitatis officia, et ministeria. Neque propterea in ancipiti deliberatione uersabuntur, aut in quæstionem adducent, quæ ipsi officia necessario præstare debeant, quæ rursus minus necessaria, quouè iure illis præstandis deuincti, sed ardenti dilectionis, et pietatis studio incensi, cuncta potius ijs officijs metientur, quæ sibi, in summa ea necessitate, periculoue constitutis, præstari ab alijs maximè uelint.

Hanc ipsam porrò rationem, atque usum in populis, etiam finitimis peste, aliauè calamitate ob pestẽ afflictis, subleuandis, et adiuuandis adhibebunt.

ET quoniam cunctis alijs studijs, atque officijs potior, multisq. partibus præstantior est, spiritualis cura, paternaq. charitas, quam Episcopus, parochi, animarum curatores, et sacerdotes, tanquam optimi parentes de filiorum salute solliciti, omni paterno studio conferunt: ideo ipsos in primis admonemus, ut præsentes adsint pestilentiæ tempore, quo fideles opus admo-

dúm habent, et ipsius Episcopi auxilio, et eorundem parochorum, sacerdotumue ministerio, cum ad cætera omnia charitatis, misericordiæq. opera, atque officia, tum maximè ad spiritualia adiumenta, et ad Deum non solùm precibus, sanctissimisq. orationibus, sed etiam omni alia ratione placandum.

Quamobrem ob oculos sibi proposito tam magno populi sibi commissi, periculo, paternæ charitatis uisceribus indutus, constantiq. illa Episcopalis animi uirtute præditus, quæcumque pietatis officia à parente optimo, filijs præstari afflictissimo illo tempore oporteat, ea studio, et ministerio suo ita præstabit, ut ad omnia charitatis christianæ opera cæteri homines inflamentur, cum maximè singulari, et egregio illo suo exemplo, tum uerò etiam pio quodam ardore sanctarum cohortationum, quas ad clerum, ad populum, ad magistratus, decurionesq. præsertim adhibebit, ut unius cuiusque studium, officiumq. tum uniuerse, tum sigillatim excitet, et inflammet, cunctosq. in curæ suæ officijs constantissimè contineat.

Parochi autem animarumuè curatores, tantum abest, ut necessario eo tempore populum, cuius curam gerũt, aliquo modo destituãt, ut fixa animi deliberatione sibi statuendum putent, omnia prorsus, etiam mortis pericula paratissimo animo subire potius, quàm fideles Christi sanguine redemptos, ac sibi præcipuè in curam traditos, in summa pene omnium adiumentorum necessitate deserere.

Reliqui etiam Sacerdotes, et clerici, qui ecclesiæ stipendio aluntur, ut Dei laudes concelebrent, precesq. pro populo adhibeant, tũc maximè intelligent, sibi in statione, et quasi in perenni uigilia quadam sacerdotali, et clericali manendum esse, cum diuinæ iræ placatio exoretur oportet supplicationibus, litanijs, sacrificiis, frequenti sacramentorũ usu, et alijs christianæ religionis ministerijs, quæ potissimum sacerdotalis officij sunt.

Populus uerò non modo longius à patria, quæ una omnes omnium charitates complectitur, non refugiet, sed præ illius amore persistet, hocq. unum sibi præscribet, ut ereptis morum erroribus, conuulsisq. uitiorum seminibus, unde pestiferam labem, atque exitium comparatum esse existimare debet, criminum, et peccatorum, quæcumque conceperit, admiseritue, uere sanctèq. pœniteat, et uitæ emẽdandæ propositum, fixa deliberatione suscipiat. Supplex item quàm frequentissimè ad Deum confugiat, qui in medio etiam nubis, et afflictionis arcum propitiationis suæ ostendit, suneflaq. ærumna oppressos, suæ item diuinæ benignitatis ope subleuat.

Episcopi sollicitudo in orationibus pnblicis.

I*AM uerò Episcopus, ad quem gregis custodiendi perpetua cura refertur, ut uniuersi populi supplicantis religiosa, solemniq. oratione Deum placet, cum primum in locis finitimis pestis grassatur, certas, statasq. publicas processiones triduanas non semel, sed iterum, atque adeò sæpius, si opus erit, et in urbe, et in diœcesi indicet: quas ieiunio, eleémosyna, sacco, cilicio, omniq. mœsto, et lugubri amictu, pedibus nudis; capite aperto, omni pœnitentiæ publicæ modo, uocibus ex intimo animo ad misericordiæ implorationem emissis, gemitu, lachrymis profusis, intentissimo assiduarum precum studio, et omni denique non externo solùm, sed interno pietatis religiosæ officio sanctè agi, atque celebrari studebit.*

Ad quas processiones etiam Sanctorum reliquias sacras, præsertim, quæ insigniores sunt, uniuerse aliquando adhibebit.

Statam illam, et solemnem orationem quatraginta horarum, religiosè celebrabit: ad quam uniuersus clerus, et populus, per certas regiones, et parochias distinctus, ex Concilij prouincialis quarti decreto piè, et ordine conueniat. Atque in eius quidem celebritate, quò religiosius omnis clerus, populusq. ad publicæ precationis studium excitetur, sermo breuis statis singulis horis habebitur à perito sacerdote, qui orantes uehementius inflammet.

Curabit etiam, ut omnes, et singuli peccata confessi, certo dominico, aliouè festo die, sacram communionem sanctè sumant.

Statas præterea processiones, quæ speciatim ab uniuerso uniuscuiusque collegiatæ ecclesiæ clero, etiam regulari, et ab unaquaque ciuitatis, uel diœcesis regione in singulas hebdomadas fiant, certo præscripto modo instituet.

Certarum ecclesiarum, in quibus præsertim insignia pietatis, et religionis monimenta extant, uisitationem constituet, ut ad eas scilicet supplicandi causa, ac studio, uniuscuiusque uiciniæ parochialis populus collegiatim certis diebus conueniat.

Orationem matutinam, ac uespertinam ardentius excitabit; et uerò, ubi intermissa est, restituet quàm diligentissimè.

Orationem item sine intermissione, ubique, et in urbe, et in diœcesi, certa parochialium, collegiatarumq. ecclesiarum, ac Monasteriorum præterea distinctione, indicet, atque statuet.

Litaniarum etiam quotidianarum, quas et domi, et foris certis locis, in ecclesijsq. præsertim adhiberi curabit, certam rationem inibit.

Ieiunium, si minus in hebdomada pluribus diebus, at in feria sexta saltem, uel Sabbato, præter statos uigiliarum dies à populo agi suadebit: alia præterea uera pœnitentiæ signa, diuinæ misericordiæ implorandæ studio suscipienda, demonstrabit.

In ijs quaque religiosis adiumentis illud etiam adhibebit, ut uniuscuiusque parochiæ ædibus, domicilijs, et habitationibus parochi singuli, stata religiosa prece ritè benedicant ad instructionis, eo de genere, in hoc Concilio edita, præscriptum.

Ut autem denique totius prouinciæ populi supplicatione etiam adiuuetur, eo necessario tempore litteras de periculo, suspicioneuè pestilentiæ ad Metropolitanum, cæterosq. prouinciæ Episcopos celerrimè scribet.

Cura

Cura Metropolitani, et prouincialium Episcoporum.

Pestilentia, quae urbi, locoue prouinciali imminet, periculo audito Metropolitanus eam curam, cogitationemq. suscipiet, ut non solum in Metropolitana urbe, eiusq. diœcesi, sed in uniuersa prouincia supplicationem, orationem, et alia pietatis opera indicat litteris, omni cohortatione plenis.

Reliqui prouinciæ Episcopi ei, cuius diœcesis ex pestis periculo laborat, charitatis officia nauare non different.

Illi animum, spiritumq. addent, et maiorem omni officiorum ratione facient, ad episcopalis, paternæq. charitatis partes in pestilentia, si irrepserit, exercendas. Quod officium sæpius præstabit uicinior Episcopus.

Proposito etiam exemplo sanctissimi Pontificis Cornelij, et beati Cypriani Episcopi, martyrum, quorum alter alteri, in laboribus, et periculis uersanti, litteras, plenas consolationis scribebat, Episcopum crebris litteris consolabuntur item, et confirmabunt.

Curam etiam aliquam inibunt, ut de illius, et diœcesis, et urbis statu certiores aliquando fiant, quo ardentiori studio flagrent subleuandi necessitates.

Studebunt in primis ei opem afferre, tum oratione publicisq. supplicationibus, tum etiam eleemosynarum, prout unusquisque poterit, largitionibus.

Omnem aliam præterea rationem quisque diligentissimè exquiret, qua fratris Episcopi, eiusq. etiam populi periculo, et difficultatibus, cum eo coniunctis, opportunè, ac benignè succurratur.

Id omne pietatis officium Metropolitanus longè flagrantiori studio præstabit, ut eius exemplo, ac documento cæteri prouinciales inflammentur ad rei piæ imitationem.

Sollicitudo Episcopi in morum corruptelis eripiendis.

Episcopus præterea, cuius diœcesis in periculo pestis uersatur, tunc in primis accurate inuestiget, quæ potissimum corruptelæ, quæ publica peccata sint, et quæ scelera, flagitiaue, quibus Deus maximè offendatur, eiusq. ira concitetur. Hæc igitur cùm funditus conuellere studeat, tum uerò ea, quæcumque sint diuino cultui repugnantia.

Ac rursus, omnia pietatis officia in usum ut diligentissimè reuocentur, sedulo curabit.

Sanctioris disciplinæ initium à se faciet, perinde ac si peccatis suis potissimum pestilentia, qua populus affligitur, causam dedisset; proinde in eo attente figet oculos, ut accurate perspiciat, quid à se uelit Deus, quid iubeat, quid prohibeat.

Ad normam uoluntatis diuinæ omnia sua consilia, omnes cogitationes, omnia opera, et uerba, omnes denique uitæ suæ rationes conformabit: et, officij sui pastoralis momenta diuini iudicij legibus perpendet.

Et sua, et populi peccata pijs, et crebris gemitibus deplorabit.

Assidua prece, summaq. sanctissimæ orationis contentione, diuini luminis illustrationem sibi deposcet, ut omnia uidere, omnibus consulere, esse pro omnibus uehementer sollicitus, et omnia denique, quæ ad populi sui curam rectissimam pertinent, circumspicere, et mentis oculos collustrare, necessario tempore possit, supplex perpetuò Deum orabit, ut disiectis peccatorum nubibus, pluuiam, et rorem diuinæ suæ misericordiæ effundat in populum, suæ curæ commissum.

Cum igitur uitæ suæ rationes diligenter examinabit, cunctaq. uidebit, quæ à se præstari oportet, ut non modò in graui culpa, sed in nulla quidem, uel minima offensa sit apud Deum; tum familiæ instituta, mores, omnemq. disciplinam recognoscet; et omnia non tantùm uniuersè, sed speciatim, sigillatimq. diligentissimè perlustrabit.

Tantumq. quo ad eius fieri humanitus poterit, aberit, ut quicquam offensionis, culpæue in ullo quoquam residere patiatur, ut stanat potius, quasi nexu disciplinæ sanctissimæ deuincire omnem familiam, ac domum episcopalem, quæ, tamquam officina christianarum uirtutum, cæteris exposita esse debet ad imitationem.

Fori præterea sui ecclesiastici rationem, atque usum omnem explorabit, hocq. attentiùs, ac diligentius, quò grauiores Dei offensiones ex iniquè factis, iniquisq. iudicijs existere solent.

Peruestigabit etiam, ac dispiciet attentissimè ecclesiæ suæ cathedralis, et cleri illius disciplinam; in qua, si quid uel uniuersè, uel speciatim offendi animaduerterit, studiosissimè emendabit, et corriget; cum præsertim inde documēta omnis optimæ institutionis, et normæ sumi conueniat.

Vt uerò reliquis omnibus, in quibus aliqua offensio subesse possit, prospiciatur, et consulatur, synodum diœcesanam, si expedire censuerit, diligentissimè habebit, in qua præcauebit, quæ opportuna, quæ necessaria, quæq. salutaria maximè erunt, pro temporis ratione.

At si minus synodum coget, saltem Vicarios foraneos ob eam ipsam causam euocabit, ut non in urbe solùm, sed in omni diœcesis parte, etiam atque etiam diligenter, depulsis morum erroribus, profligatis publicis offensionibus, euulsisq. malefactorum seminibus, omnis uitæ emendatio, et disciplinæ christiano nomine dignæ instauratio, atque adeò institutio procuretur.

Hoc idem quò in omnes partes rectè, sanctèq. agendi studium uehementius excitetur, cum sacerdotibus confessarijs, et concionatoribus aget quàm diligentissimè.

Reliquum etiam ciuitatis clerum sæcularem, et parochos potissimum sæpius conuocabit; quos omnes cum ad uitæ innocentiam, tum ad uirtutes, quæ in sacerdotali, clericaliq. ordine elucere debent, eorumq. officia usquè adeò excitabit, ut salutaris inde fructus in populum deriuetur.

Præfectos item monasteriorum cuiusuis ordinis, quæ in ciuitate sunt, ad se aliquando accerset; quibuscum

omni cohortatione, sanctisq. admonitionibus, et ijs quidem frequentibus, ubi opus erit, aget, ut in omni monasterio, tum uirorum, tū etiam fœminarum si quæ illorum curæ commissæ sunt, sanctè, religioseq. uiuatur, quemadmodum ex suscepti ordinis instituto ab ijs fieri oportet, qui in religionem se Deo dicarunt.

Monialium uerò, quarum curam gerit, reformationis rationem omnem suscipiet, et exequetur: quò sanctius illæ, religionis officiis deditæ, calamitati publicæ, et uitæ meritis, et oratione, precationibusq. succurrant.

Itidem agere non desistet cum præfectis, curatoribus, ministrisue locorum piorum, et cum cæteris item piarum confratriarum scholarumue hominibus.

Nec uerò peccata, et offensiones publicas dissimulabit, si quas in eo, qui ciuitati præest, in magistratibus, in decurionibusq. inesse perspexerit: sed annunciabit eis errata, in quibus offendunt. Nihilq. ad salutem publicam potius esse ostendet, quam ab illis in primis pietatis christianæ opera unicè coli, quamq. iustitiæ munus, et officium depulso omnis cupiditatis dominatu, rectissimè, atque æquissimè omnibus administrari.

Omni etiam officij genere cum eisdem aget, atque hoc sedulò instabit, et urgebit, ut publica auctoritate, publicoq. decreto, si modò res eiusmodi est, de qua per illos decerni liceat, tollantur, et radicitùs extirpentur, quæcumque sunt, ob quæ Deus palam præsertim, ac publicè offendatur.

De populi denique uniuersi disciplina conformanda, et peccatis tollendis, ad quæ procliuius, frequensiusuè prolabitur, omnem rationem etiam cum sacerdotibus inibit, totus in ea cura defixus, ut à Dei offensionibus ad uirtutum christianarum officia illum planè reuocet.

Immò uerò hoc etiam ualde studebit, ut uoluptariæ omnes actiones, in quibus uulgi multitudo aliquandò uersatur, inani opinatione, cum putet, pestilentiam mūdanis lætitijs facilius caueri, omnino abijciantur, quales sunt saltationes, profanæ cantiones, comessationes, crapulæ, et cætera eius generis: quibus plerumq. multa peccata coniuncta sunt.

Populum quoque inducere procurabit, et ad constituēdum profusis sumptibus modum, et ad inueteratas malas consuetudines detestandas, atque planè abijciendas.

Id omne non solum cum populò ciuitatis, sed etiam cū diœcesano paterna sollicitudine aget.

Accerset præterea ad se omnes præfectos uniuscuiusque collegij, etiam artificum; quorum operam, et diligentiam adhibebit ad rescindendos prauos usus, si qui in eorum collegijs, aut artificijs sunt, unde aliqua Dei offensio existat.

Patribusfamilias illud magnopere suadebit, ut aleatorij ludi, imprecationes, blasphemiæ, uerba impura, turpia, impudicæ choreæ, saltationes, pompæ luxus, profusa conuiuia, et cætera, quæ ab itemperantia manant, procul ab omni domo arceantur.

Omnes uerò, et urbis, et diœcesis partes cum ipse accurrendo inuiset; tum alios probatos, uiros ecclesiasticos ob eam causam nomine suo mittet: et uerò quæ opportuna sunt, curabit, atque adeò exequetur, ut nulla ex parte optimi parentis, uigilantisq. pastoris cura, studium, uel ministerium desideretur.

Singulorum crimina diligentius inuestigabit, quæ præsertim cum diuturniora sint, ad iræ diuinæ concitationem plus roboris habent, ut adulteria, concubinatus, usura, nefarij contractus, bonorum ecclesiasticorum usurpationes, res malè partæ, et alia eiusdem generis, quibus præsens, salutareq. remedium accommodabit.

Quamobrem unumquemque, quasi somno obliuionis peccatis dormientem, excitabit, ut opus erit, ad pænitentiam, ad lachrymas, et flagitiorum detestationē, depulsionemq. ut re ipsa præstet, quæ cum disciplina Christiana rationibus, et studijs conueniunt.

Pacem, et concordiam inter diffidentes reconciliabit.

Lites componere, controuersias dirimere, cuncta cuiusuis generis diffidia tollere, simultatem, odia restinguere, factionum semina conuellere studebit.

Quæ male parta sunt, maleq. ablata restitui curabit.

Omnes denique pastoralis officij, atque auctoritatis neruos eò intendet, ut et offensis publicis sublatis, et disciplinæ christianæ sanctioribus institutis, et omni rectè agendi studio, omniq. christianarum uirtutum usu, et exercitatione ab uniuerso clero, populoq. imploretur, atque exoretur misericordia Dei.

Cura in alijs cautionibus tuendæ publicæ ualetudinis.

IS alimentis spiritualibus alias cautiones Episcopus adhibebit. Atque in primis quidem edictis Episcopalibus, aliaque omni ratione de publica ualetudine tuēda certas rationes inibit, atque edicet, quas cùm in locis ecclesiasticis, tum ab hominibus clericalis ordinis, ab alijsq. Episcopali iurisdictioni subiectis inuiolatè ob bonum publicum seruari mandabit.

In omni autem deliberatione, et cautione, quam tuenda publica incolumitatis causa suscipiet, id studebit, ut consultationibus cum magistratu sanitatis habitis, quicquid ipse eo nomine cauerit, cum illius publicis edictis, ad ualetudinis publicæ commodum piè, et rectè pertinentibus, non dissentiat, nec discrepet; sed in omni eius generis ratione, quæ ad bonum publicum tota refertur, unus idemq. sit utriusque consensus, summaq. in re adiuuanda publica charitatis conspiratio.

Idem præter ea, quæ hac instructione demōstrata sunt, potestatem etiam præfecto regionario, et Vicario foraneo ac alijs uisitatoribus faciet, alia non modò generatim, sed speciatim statuendi, atque exequēdi, quæ in pestifera contagione utilia, opportuna, et necessaria illi uiderint ad publicā ualetudinem tuendam, quæ ab Episcopalibus præscriptis, et regulis non discrepent.

Quicquid uero illi agent, opportuneq. ac necessario statuent, id quamprimum Episcopo significabunt.

In omni autem re, quam magistratus sanitatis aget, uel cauebit, publicæ ualetudinis causa, operam dabunt,

bunt, ut diligentem eius cautionem, studiaq. imitentur ad Episcopalium regularum præscriptum.

Parochi etiam cæteriq. ecclesiastici homines id unum quoque maximè studebunt, ut publicam ualetudinem omni charitatis officio curent, ac præterea in executionis usum accuratissimè perducant, quæcumque non solùm hac instructione explicata sunt, sed quæ Episcopus hoc ipso de genere, prout opportuna uiderit, publicæ salutis causa statuerit, et quæ item præfectus regionarius, aut Vicarius foraneus, aliusue uisitator monuerit, mandaritue: immo etiam si clericalis ordinis homines sunt, qui intra alicuius parochiæ fines habitant, illa quoque seruabunt, quæcumque uel ex hac instructione, uel ex episcopi uoluntate, uel alia iusta ratione parochus commonefecerit.

Quæ prætereà à magistratibus, decurionibusue ad eam publicæ incolumitatis rationem piè ac utiliter constituentur, eadem, ut à populo planè seruentur, omni cohortationis officio monebunt.

MAGISTRATVS autem, et decuriones, ut eidem publicæ ualetudini prospiciatur, et consulatur, cū omnia sapienter, christianaq. pietati congruenter agent, tum ualde cauebunt, quæ diuino cultui, et charitatis officijs cum impedimentum afferre possint, illa maximè fugienda, suo loco infra demonstramus, ac uehementer in Domino monemus.

Sollicitudo in uniuscuiusque preparatione spirituali.

E*Piscopus in eo præterea sollicitus erit, ut imminenti illo pestis periculo, confirmationis Sacramentum, quibus per ætatem ex doctrina Romani cathechismi ministrandum est, ubique ministret; cum illi, si pestis irruet, in eo statu futuri sint, ut periculum mortis non modò in singulas horas, sed in singula momenta pertimescant.*

Id etiam sedulo curabit, ut suæ quisque conscientiæ latebris diligentissimè discussis, omnis ante acta uitæ peccata confiteatur.

Tum etiam, ut ad tam salutare pœnitentiæ Sacramentum omnis frequenter accedat; ita ut cum quis se peccati mortalis labe inquinatum esse conscius erit, eo Sacramento illud expiare quàm primùm studeat: nec uerò ad extremum differat, cum non modò suspicari, sed certè omnino timere possit, ac debeat, si pestis Dei permissu irruerit, illo pestilenti tempore maxima cum difficultate sibi præsto fore subsidia tam corporis, quàm animæ.

Itidem ad frequentem sanctissimæ Eucharistiæ usum fideles omni studio accendet; et, ut saltem semel in hebdomada illam sumant.

Ad ea, quibus Dei iram placari, eiusq. misericordiam implorari compertum est, pietatis opera, præsertim ad assiduam orationem, ad ieiunium, ad eleemosynam crebro hortetur. Ad cuius largitiones uberiores populum fidelem ualde etiam incendet, illud singulare exemplum ethnicorum, qui, euangelicæ lucis expertes, cum in grauissimam pestem olim inciderint, opinione persuasi, eam sibi calamitatem inflictam esse, quòd nullū pietatis studium, nullumq. beneficentiæ, liberalitatisq. officium egentibus hominibus contulerint, ad eam propulsandam id consilij adhibuerunt, ut eorum domus, officinæ, tabernæ indigentibus, ac pauperibus paterent, qui inde res, quas propterea palam omnibus exposuerant, ad uitæ usum necessarias, gratis, libereq. sumerent.

Ab omnibus, eo pestis imminentis periculo proposito, domui suæ disponi, et consuli suadebit, ut scilicet unusquisque, æs alienum, si quod contraxit, rectè dissoluat, nomina quæcumque explicet; lites componat, transigatuè; testamentum conficiat; nec denique res domesticas contractas, difficultatibusq. implicitas relinquat; ne fortasse, si mors, ut in pestilentia euenire solet, continuò oppresserit, sibi liberis, bonisq. suis rectè consulere minus possit, indeq. propterea uel litium discordiarūue inter filios, agnatosue, fœmina, uel æris alieni soluendi difficultates, tardioresue solutiones, uel controuersiæ aliæ, et, quod graue est, spiritualia incommoda existant, quæ animæ saluti detrimentum, perniciemuè afferrant.

HAEC eadem sanè omnia, et singula officia, in regione, sibi commissa, et præfecti regionarij, et Vicarij foranei, et uisitatores, et parochi in parochiali uicinia ex Episcopi instructione, et præscripto pro suo quisque munere præstare, atque exequi studebunt.

Hæc itidem ipsa pro sui muneris partibus cum in collegijs, confraternitatibusq. præfecti, tum in ædibus priuatis curabunt diligenti studio, omniq. charitatis contentione.

Præparatio adiumentorum spiritualium peste imminente.

E*Piscopus uerò omnia adiumenta, antequam pestis populum inuadat, diligenter conquirat, et parare studeat, quibus fiat, ut, si pestis ingrueret, ne quid illis populis, quos inuaserit, desit, neque ad animæ salutem, neque ad corporis medicamentum, uictum, et curam.*

Confessarios, concionatoresq. quorum ministerio, operanè necessario eo tempore adiuuetur, aliunde, ut diligentissimè potest, ad se accersere, et conducere, tum ad urbem, tum ad diœcesis oppida, et loca præsertim insigniora curabit.

Ac, præter parochorum curam, certos etiam alios sacerdotes undique, quantum poterit, omni pietatis officio conquiret, qui charitatis ardore inflammati, paratissimi sint ad omnia ecclesiastica ministeria, illis præstanda, quos uel pestis morbus, uel suspicio inuaserit.

Iis, et concionatoribus, et confessarijs, et alijs sacerdotibus necessaria alimenta, ut subministrentur, omni ratione curabit.

Alios præterea clericalis ordinis homines, charitatis studio flagrantes deliget, qui modò huc, modò illuc uisitando accurrere possint.

De-

Delectum item habebit, aliquorum sacerdotum, atque aliorum, quos potissimum adhibere possit ad curam ecclesiasticorum hominum, pestis morbo, suspicioneuè laborantium.

AD omnem porrò curam, quo uehementius uniuersi, et singuli pestilentiæ tempore incendantur, indulgentiam à summo Pontifice ijs procurabit, ut potè.

Sacerdotibus, qui peste affectis Sacramenta ministrarint.

Medicis, eos curantibus.

Chyrurgis, tonsoribusue, qui uenam secant, quiuè plagis medicamentum apponunt.

Nutricibus, quæ infantibus, peste laborantibus, suspectisuèlac præbent.

Obstetricibus, quæ mulierum in eo morbo, suspicioneuè uersantium, partum adiuuant.

Ministris, qui peste ægrotantibus assistunt.

Baiulis, qui pestifere affectos, suspectosuè ad curationis locum perducunt, feruntue.

Illis item, qui peste mortuorum corpora sepeliunt.

Iis denique omnibus, quicumque sint, uel mares, uel fœminæ, qui illorum sustentationi, et curationi aliquo modo seruiunt; qui item eleemosynam, pro facultatum ratione, in eorum adiumentum contulerint.

Facultatem item sibi ab eodem dari curabit, adiunctis ad eam certis priuilegijs, ut regularium cuiusuis ordinis opera, ministerionè sine ulla mora, aut impedimento superiorum, pestilentiæ tempore uti possit.

Vt prætereà populi charitas ad pauperum, pestilentiaq. morbo, si Deus permiserit, laborãtium curam, piumq. studium accendatur, et longè, lateq. progrediatur; libros, eo de genere grauissimè conscriptos, quos necessario eo tempore studiose legat, ad usum proponet, ut potè Gregorij Nazianzeni homiliam, sermones duos Gregorij Nyseni de pauperibus subleuandis, et Cypriani martyris sermonem unum de mortalitate, et alterũ item de eleemosyna, atque aliorum prætereà patrum libros eiusdem generis.

Vt uerò, quæ ab illis uel tradita, uel præcepta sunt, in morẽ, atque usum afflictissimo præsertim pestilentiæ tempore inducantur, eos libellos, uulgariter conuersos, exiguoq. uolumine comprehensos, typis impressos, atque editos extare uolumus.

Iis præterea libris alios, de rerum spiritualium officijs, studijsq. rectè conscriptos, prout opus esse uiderit, ad legendum cùm ob alios fructus, utilitatesq. adiunget, tum etiam, ut ne populus, propter intermissas magna ex parte, in pestilentiæ periculis artes, et negotiationes, otio languescens ad turpes, inanesq. uoluptates tempus traducat.

ALIAS uerò facultates, quæcumque pestis tempore uel necessariæ, uel opportunæ à summo Pontifice impetrandæ erunt, ita in tempore diligenter impetrare studebit, ut si peste statim irruente litterarum cursus intercludatur, aut retardetur, ne mora ulla ijs adiumẽtis interponatur, quæ in pestilentia opus esse possunt.

In ijs facultatibus erunt hæ scilicet.

Facultas concedendi plenariam indulgentiam peste laborantibus, confessis, aut contritionis signa ostendentibus.

Facultas concedendi indulgentiam ijs, qui in quotidiana oratione, per septem horas distincta, uersantur.

Facultas, priuilegiumuè aliquot altarium, ut cum in eis scilicet sacerdos pro aliquo defuncto Missæ sacrificium obtulerit, eius animæ suffragetur ad liberationem à pœnis purgatorij.

Facultas, quæ etiam delegari possit, absoluẽdi saltem in foro conscientiæ à peccatis, delictis, et censuris, summo pontifici reseruatis, etiam in litteris, die cœnæ Domini promulgatis.

Facultas etiam aliqua absoluendi in foro exteriori.

Dispensandi item cum sacerdotibus in quibusdam irregularitatibus, etiam ob mortem secutam contractis, id quod facilè euenire pestilentiæ tempore potest in curatione ægrotorum, etiam sine ulla delicti culpa.

Conuertendi etiam alicuius eleemosynæ legatæ usum, saltem ad tempus, si quando ad pauperum necessitates subleuandas illud expedire, uel necessarium censuerit.

Quæ enim ob piam aliquam causam legata, relictauè sunt, ut uidelicet, uel in diuinum cultum, uel in puellarum nubentium dotem, uel in alium eius generis usum erogentur; ea tunc sæpè expedit ad egentium hominũ uictum, et sustentationem conuerti.

Decernẽdi, statuendiue, utilitatis publicæ causa quicquid opus erit, atque adeo compellendi etiam, ut ecclesiastici homines ab Episcopali iurisdictione exempti, et regulares etiam, ac locorũ præterea piorum, si quæ eiusmodi loca, ab Episcopi iurisdictione immunia sunt, præfecti, curatoresue seruent, atque adeo præstent, quæcumque is, ob publicam utilitatem decreuerit, statueritue, pœnis etiam, et censuris propositis.

A Metropolitano etiam facultatem impetrabit, quà, dũ pestis est, sibi permissum sit, ab aliquorum decretorum prouincialium præscriptis rationibus, quæ in pestilentia seruari minus possunt, aliquando discedere, ut potè à conditionibus loci, et altaris, in quo Missa celebrãda erit, à regulis item, quibus uetitum est, extra sedem confessionalem in ecclesia confessiones audire, et ab institutis etiam celebrandi foraneos conuentus, et ab alijs compluribus eiusmodi decretis prouincialibus; quorum potestatem sibi à Metropolitano fieri opus esse, aut expedire ipse uiderit.

ET quoniam pestis tempore tum in ciuitate difficilis, tum in diœcesi difficilior ad episcopum aditus esse potest; id propterea in ijs, quæ episcopalem auctoritatem requirunt, tunc expedit, ampliores facultates, et parochis, et reliquis confessarijs, sacerdotibus, et uicarijs præsertim foraneis concedi, permittiuè.

Itaque pro locorum, personarumq. ratione, proq. pestis, periculosius imminentis grauitate, liberius, præsertim uicarijs foraneis facultates uarias delegabit;

in

in quibus erunt hæ.

Facultas absoluendi, etiam in utroque foro, à peccatis, criminibusue, interdicto, et censuris, sibi reseruatis, ea adiuncta etiam facultate, ut cui delegarit, is saltem in foro conscientiæ eandem subdelegare possit.

Permittendi sacram confessionem audire extra ecclesiæ fines, atque adeo etiam fœminis extra confessionalem sedem.

Concedendi, ut Missa celebrari possit in omni ecclesia, et altari etiam ligneo, ut in uijs, locisq. eiusmodi; et prorogandi rursus facultatem datam.

Constituendi, et approbandi, etiam sine examine confessarios, etiam qui clericorum confessiones audiant.

Intermittendi sacerdotales, clericalesue illos conuentus, singulis mensibus præscriptos.

Præparatio annonæ, et ministrorum ad curationem; et sustentationem publicam.

NEc uerò ea præparatio, atque adeo præcautio negligenda est, ut à pestis contagione incolumis, et tuta suppellex uel ecclesiæ, uel sacristiæ conseruetur.

Ideo, quæ præsertim preciosior est, diligenter seligatur, et locò benè munito, et remotiori cautissimè foribus etiam obsignatis, asseruetur. Quo etiam loco monimenta iurium, libri, uolumina, scriptaq. grauiora, quæ ad ecclesias pertinent, in armario, aut arca custodiantur diligenter.

OMNI officij genere Episcopus cum Magistratibus, decurionibusue aget, atque adeò omni sollicitudine instabit, ut propius accedente pestilentiæ periculo, patria, quæ ex horribili, funestaq. illa contagione, multis, uarijsq. detrimentis affici potest, quam opportunissimè, celerrimèq. omni sua ope succurrant.

Videant inprimis, omniq. ratione præcaueant, ut cum in peste difficultas annonæ simul inesse soleat, ne quid ad rei frumentariæ, omnisq. annonæ ubertatem desit, ac proinde cautionem diligentissimam adhibeãt, ut nemo quisquam sit, qui necessario eo tempore frumentum supprimat; cum præsertim sæpè fiat, ut grauissimo illo tempore, longè plures, quemadmodum usu compertum, litterisq. traditum est, fame necentur, quàm pestilentia extinguantur.

Quamobrem omnes, qui opibus circumfluunt, et ipsi magistratus præsertim, qui ciuitati præsunt, propositum sibi aliquando habebunt præclarum illud exemplum sanctissimi Pontificis Gregorij Magni, qui et in peste, et in annonæ caritate apertis publicis horreis frumentaria largitione usus est ad populi laborantis sustentationem.

Rationem præterea Episcopus cum eisdem magistratibus inibit, ut tum ex publico ærario, censuue, tum etiã eleemosynis, et omni alia subueniendi uia, multorum inopia, egestateue laborantium, uictui necessario succurratur; eo præsertim afflicto tempore, quo præ pestis periculo, et metu, artificia, negotiationes, nundinationes, et quæstus, mercaturæuè commertium, agrorum cultura, et omnes aliæ cuiuscunque opificij exercitationes languescunt, aut etiam magna ex parte cessant, unde homines sibi uictum parare solent: quò fit, ut innumerabiles homines, qui aliàs ab omni re inopes non sunt, sæpissimè ex fame laborent.

Quo in officio omni ita Episcopus se geret, ut cum se eleemosynarum largitionibus, pauperum, miserabiliumq. hominum, uerè parentem, pastoremq. ostenderit exemplo etiam suo, non minus, quàm cohortationibus, omniq. alio officio cæteros ad illorum sustentationem alliciat, atque inflammet.

Vt uerò quod ad sustentationem satis esse possit, omninò procuretur; omnes, et singuli, quibus subueniendũ erit, certo libro, rectè, ordineq. describantur. Qua in re monasteriorũ, etiam, et piorum collegiorum, tam uirorum quàm fœminarum, ac pauperum clericorum ratio habebitur, quibus necessario eo tempore aliquid in eleemosynam conferendum erit.

Tantùm uerò absit, ut inopes, et pauperes, pro quibus etiam Christus Dominus sanguinem profudit, è ciuitate, oppidis, pagisue, ab omni ope destitutis, exturbentur, ut non modò aliorum, sed mendicantium etiam ratio habeatur, ea scilicet, ut in unum locum congregentur omnes, ubi cùm alimenta corporis, tum maxime omnia adiumenta spiritualia suppeditentur.

Parochi etiam, ubi instituta non est, in sua quisque regione parochiali, confraternitatem scholamue hominum, charitatis nomine, Episcopali auctoritate instituent. Cuius confraternitatis erit, necessario illo tempore, et eleemosynas colligere, et cætera charitatis officia obire, ac præstare, quibus pauperes, et egentissimi homines subleuentur.

INstabit præterea Episcopus, ut ijdem magistratus medicos certos conducant, conscribantue, ac paratos habeant, qui peste laborantes curent.

Chyrurgos, tonsoresue certos deligant, qui uenam secent, medicamentaq. apponant.

Medicamenta, resq. ad eorum uictum necessarias parent, ac subministrent.

Famulos, famulasq. et alios homines charitate christiana præditos conquirant, qui operam, curationisue sollicitudinem eisdem nauent.

Obstetrices certas habeant, quæ partum mulierum, peste ægrotantium, eoue nomine suspectarum excipiant.

Nutrices item certas ad eorundem liberos lacte alendos.

Caprarum etiam certum aliquem numerum ad lactis eisdem præbendi usum, si quando nutricum copia non datur.

Vespillones item, quos Monattos dicunt, plures conducant, quorum alij illa officia præstent, quæ à contagio integra sunt, et ab omni suspicione uacua: alij sint, qui peste affectis se duces, ac ministros præbeant, qui mortuorum corpora sepeliant, qui infecta domicilia expurgent, et pannos itidem infectos, et alia id generis exequantur.

Præparatio locorum curationis publicæ.

DOmos publicas hospitales, locaue complura, ampla, et distincta, quæ, alia scilicet peste affectis, alia eo nomine grauiter suspectis, alia minus suspectis, alia conualescentibus usui sint, apparent, necessariaq. suppellectile instruant.

Quæ distincta partim peste tabescentibus, partim suspectis, partim ministris, tum in re cibaria, tum in lectisternijs, tum in pannorũ purgatione, et lotione usui sint.

Vestes prætereà, et lectisternia ad cõmutationis usum parent illis, qui, uel à peste conualescentes, confirmatiue, aut à suspicione planè liberi, inde migrant.

Situm etiam tuguriorum ad multiplicem illum usum, deligant, et præfiniant. Qua in re etiam, atque etiam caueant, ne loca, ædes, domicilia, arcã, ac situs ullos, quicumque sint, qui ad ecclesiæ, locive pij cuiuscumque ius pertinent, usurpent, occupent, impediant, aut aliqua seruitute implicent, ne ad breue quidem tempus. Quod si aliquo modo attentent, id ne comittant, Episcopus inhibebit, atque interdicet.

Si uerò nullo modo aliunde situs, locaue haberi possunt, sed ad eam rem necessario usui ecclesiastica sunt: tunc ei, uel ecclesiæ, uel loco, cuius sunt, scriptis publicis, à notario, rectè, riteq. cõfectis, omnino caueatur, ut quicquid damni, detrimentiue eo nomine fecerit, id resarciatur.

QVI situs amplus sit, ut ægroti à grauiter suspectis, hi à leniter suspectis, qui etiam à conualescentibus separatim, aliquo scilicet interiecto sepimento, habitare possint.

Loco sit non humido, non uliginoso, sed editiori, et aprico, sicco, et salubri. Propè aquam fluentem sit, non torrentem tamen, unde innundatio, eluuiòue aliquando extare possit.

Extra urbem, oppidum, pagùmue, loco tamen propinquo, et commodo, ut adiumenta ad animæ curationem, et corporis usum, aliaq. charitatis officia, atque subsidia facile, et opportunè illis subministrari, ac præstari possint.

Parent item materiam omnẽ, quæ idonea, quæq. satis sit, ad tuguria, cappellas, et domicilia, in eo situ benè extruenda, ut infrà.

In eo situ cum tuguria extruenda erunt, hoc uideant, et studeant.

Vt ita uel densissima palea, uel tabularum sectilium apta inter se commissura struantur, ut ab omni aut pluuiæ, aut uenti impetu, turbine, iniuriaue temporis tuta sint.

Vt ordine recto collocentur, et, si fieri potest, ab parte anteriori ad septentrionem uersus, uel in aliã partem salubrem spectent.

Vt singula, quò magis ab omni uligine, humiditateq. defendantur, exiguo riuulo cingantur, per quem aqua pluuia ex eorum culmine defluens, alio extra illorum situm deriuetur.

Vt eorum solum, subiectis transuersis lignis, aut tabulis, palea insuper multa stratis, ab humo altiùs saltem tribus palmis extet.

Domicilia, seu casas extra septa tuguriorum parent ad usum laicorum præfectorum, curatorum, custodum, et ministrorum.

Loca item distincta lauationis, et purgationis uestium, et pannorum cuiuscunque generis.

Habitationem item distinctam, ad eorum usum, qui illis purgandis, abluendisue operam nauabunt.

Supellectilem etiam necessariam supra demonstratam, necessariaq. instrumenta præparent ad horum locorum publicæ curationis usum.

Prospiciant quoque, ne peste ingrauescente, palea desit, ad quotidianam tuguriorum subministrationem.

IN omni autem domo hospitali, publicoue tuguriorũ loco, tum crux alta, curante Episcopo, benè, firmiterq. humi suffixa erigetur loco medio, eoq. editiori, et conspicuo: tum ea in primis ratio habeatur, ut si ibi cappella ex pariete iam non est, ea cum altari ex tabulis sectilibus, et asseribus extruatur.

Immò uerò ubi plures Sacerdotes constituendi erunt, si minus totidem cappellæ, at saltem duæ omninò extruantur.

ATQVE in earum quidem extructione hæ rationes, mox infra demonstratæ adhibebuntur.

Situ eminentiore struantur, ab omniq. parte conspicuo, ut qui in tuguriolis, cellisue sunt, ab eorum ostio, quoad eius fieri potest, sacerdotem celebrantem prospiciant.

Eo prætereà loco sint, si fieri potest, ut qui foris sunt, ministri, famuli, custodesue, Missæ etiam sacrificium aspiciant.

Erunt item forma, quæ quadri speciem exhibeat, longè, latèq. brachia sex, aut minimum quinque patebũt.

Partes autem à latere ad ingressum cappellæ uersus ampliores etiam fiant licet, usque adeò, ut pars anterior latè patens sit, brachia octo, aut rectè septem.

Pauimentum cappellæ à tuguriorum solo altiùs extabit brachia quattuor, uel quinque: ad cuius altitudinem ascensus fiet gradibus ligneis, ut sacerdos celebrans è tugurijs paulò remotioribus prospici rectè queat.

Ligna uerò, tignaue, quibus cappellæ structura sustentatur, ita firma, solida, fixa, atque inter se benè, aptèq. compacta erunt, ut uentorum impetu, ac ui non modò non corruat, sed ne labascat quidem.

Ab omni latere cappella fenestram cum ualuis habebit, per quam Missæ sacrificium spectetur, cum sudũ, serenumue erit: alioqui ualuis occludetur, ne ex uento, pluuia, iniuriaue temporis aliquid incommodi, indecori, offensionisue accidat. Quæ uerò fenestra à parte posteriori altaris struetur, si quando struatur necesse est, ab altaris superficie extabit altius uno brachio.

Pars anterior illius cappellæ ita extruetur, ut sera, claui, pessulo, uecte, et ualuis benè firmis instructa, à

fur-

furti, rapinæ, alteriusue iniuriæ periculo tuta sit, quo cautius, sacræ uestes, sacraq. uasa ad Missæ cultum pertinentia in cappella seruentur; et sanctissimum etiam Sacramentum, quod ministrandum est, ibidem custodiatur.

AT uerò ubi certus sacerdos, qui assiduè assistat spirituali tuguriorum curationi, non constituetur, tunc cappella non intra, sed extra eorum fines, loco paulo remotiore, ita procul struetur, ut sacerdos, aliunde accersitus, qui ibi Missæ sacrificium celebret, à contagionis periculo, ac suspicione tutus, pestilentiæ lege, ab Episcopo præscripta, non debeat statos illos dies separatim ab aliorum uitæ commertio manere.

Vbi sacerdotes constituentur, qui præcipuè illis tuguriorum locis in cura spirituali inuigilent, domicilium eis parabitur loco finitimo, at segregato aliquantulum à tugurijs, et, ut fieri potest, ab alijs domicilijs incolarum, propè habitantium.

Si uerò tale domicilium, lapidibus extructum inueniri non potest, ex tabulis sectilibus, asseribusue fiet loco non longè à positura cappellarum.

At si quando illud sacerdotum domicilium à finibus tuguriorum aliquantulum aberit; eorum unicuique parabitur etiam propinquiori loco tuguriolum forma decenti, ex tabulis sectilibus, paleisue confectum: ubi interdiu per pluuiam maneat, et cibum, ac somnum aliquando capiat, quò diligentiori assiduitate curæ sibi commissæ incumbat.

Domicilium sacerdotale tale omnino erit, ut in eo sacerdos, separatim à clerico habitare possit, itidemq. ab alio sacerdote, si plures ibi constituendi erunt.

Si ad mortuorum sepulturam cæmiterium parochiale, et alia antiqua cæmiteria, locauè sacra, ab Episcopo ad eum usum constituta, satis non fore existimabitur, situs alius parabitur, qui tuguriorum loco finitimus sit, quiq. peste ingrauescente mortuorum numerum capiat; et appositus prætereà sit, ut pariete cingi, et ubi aliquando deinceps extrui sacellum commodè possit.

Situs hic et ab Episcopo ritè consecrabitur, et firmissima sepe saltem, aut densis asseribus, aut materie undique ita cingetur, ut et lupis, et reliquis bestijs aditus omnino obstruatur.

CAPpella unaquæque, ubi sacerdos constituendus erit, instruetur hac suppellectile, ut potè lapide sacro, calice, patena, cruce, et alia præterea sacra imagine, candelabris binis, uestium apparatu ad Missæ usum necessario, et mappis item eo numero, ut suo tempore commutari queant.

Habebit præterea uasculum aquæ sanctæ, aspergillum, et tintinnabulum.

Superpellicea etiam numero saltem totidem, quot sacerdotes sunt, et quot item clerici.

Laternas item quattuor cum cereis: quæ ad sanctissimi Sacramenti, cum fertur, cultum adhibebuntur.

Pixis etiam comparabitur, et tabernaculum ligneum, ubi sanctissimum Sacramentum custodiatur, et umbella item, quæ saltem exigua, ab uno tantùm homine gestetur.

Sacri olei uas etiam sit, ad usum ministrandæ extremæ unctionis.

Libri rituales Sacramentorum totidem, quot sacerdotes.

Hæc porrò suppellex etiam, quod ad mappas attinet, conduplicabitur, ubi sacerdotes plures residebũt, prout erit eorum numerus, saltem, quæ attinet ad mappas, et uestes.

Feretrum præterea unum, duo, pluraue.

Pallium etiam præcipuum apparabitur, quod ad efferenda corpora eorum, qui peste mortem obierint, usui erit, et plura item, eaq. loco distincto, et separato ab omni alia suppellectile, asseruabuntur.

Armarium sub altari extructum, ad usum asseruandi suppellectilem sacrarum Missæ uestium.

HOspitalibus domicilijs, locisuè tuguriorum, ubi hominũ exiguus numerus, peste irruente, collocandus erit, sacerdotem saltem unum Episcopus præficiet: ubi uerò aliqua multitudo, duos, atque, adeo plures pro multiplici uarietate, et multitudine illorum, qui eò perducendi erunt; ut unus peste affectis, pluresue etiam, si quando morientium multitudo plures postulat, alter suspectis, alius minus suspectis, uel conualescentibus, uel ministris, quoque operam spiritualem nauet; eamq. ob causam omnes in locis curationis resideant, assiduiq. sint, quibus singuli clerici adiungentur, qui eisdem in Missæ sacrificio, alijsq functionibus ministrent.

Iis sacerdotibus, et clericis, quæ ad uictum, uestitũq. necessaria sunt, suppeditabuntur à ministris publicis ex eo sumptu, unde alimenta alijs præbentur, qui in eadem hospitali domo, locoue sunt.

CVM eisdem magistratibus, et decurionibus Episcopus aget, ut nihil denique in sumptibus faciendis, alijsq. officijs præstandis prætermittant, aut negligant; ut omni externa cura, omniq. externa administratione opportunè prospiciant imminentibus necessitatibus. Id porrò studium cum laudabile est, ac nomine christiano, et commemorabili pietate dignum, tum planè necessarium.

EPIscopus præterea certas domos, aut domicilia, locauè ampla, et à cæteris distincta parari studebit: quæ usui esse possint, aut ecclesiastici ordinis hominibus, qui præsertim collegiatim uiuunt, aut monialibus, aut ijs, qui in hospitalibus curantur, si fortè pestis in monasteria, hospitaliaue loca inuaserit.

At quæ domicilia, locaue uel ij omnes, qui in pestem, suspicionemue inciderint, perducantur, asportenturue; uel contra fiat, ut scilicet peste affectis remanentibus, ad illa ipsa domicilia cæteri benè ualentes, et ab omni suspicione liberi, qui sunt eiusdem uel collegij, uel monasterij, uel hospitalis ædis, habitatum ueniant, ne illorum contagione inficiantur.

S Officia,

Officia, ipſo peſtilentiæ tempore miniſtranda, et conſtans in primis miniſtratio.

CVm peſtilens contagio, uel in ciuitatem, uel in aliquam eius partem, uel in diœceſim, eiuſuè locum aliquem ſe ſe infuderit, eo diligentior cura, et ſollicitudo laborioſior propoſita Epiſcopo erit, quo grauius, certiuſq. periculum fidelibus, ſuæ curæ commiſſis, inſtat.

Parochorum, et ſacerdotum, quos conquiſierit, ſollicitudinem omni cohortatione, omniq. officio, atque imitationis exemplo, quo alijs præibit, ardentius accendet.

QVEM uerò locum peſtis peruaſerit, eò quamprimum Epiſcopus certos ſacerdotes mittet, qui ſpirituali curationi incumbat. Cui curationi intereà Vicarius foraneus, ſi locus diœceſis ſit, prouidebit, dum Epiſcopus illos mittet.

Magiſtratuum, decurionumq. ſtudium, et procurationem, quam peſtis periculo imminente paulò ante excitarat, uehementius eo ipſo tempore inflammare nō deſiſtet, quo peſtifera lues iam ſerpere incepit.

Populi item charitatem, et pietatem ſanctiſſimis, tum orationum, piarumq. exercitationum, tum miſericordiæ operum inſtitutis, eò diligentius, ſtudioſiuſq. incendet, quò uehementius illum, peſtilentiæ metu perculſum, afflictum, ac penè proſtratum cernit.

Quo in genere illam animi conſternationem, ac ſtupiditatem, quaſi uecordiam quandam, quę ex repentinis illis funeſtæ labis euentibus quàm ſæpiſſimè accidit, ex hominum mentibus ita euellere ſtudebit, ut et ſummi, et medij, et infirmi non modò præ timore partes officij ſui non deſerant; ſed et erga Deum religione, et pietate in patriam, et amore erga ſuos, et charitate in ciues ualde accenſi, in omni fortitudinis, conſtantiaq. officio ſe ſe contineāt, atque excitent, non ſolùm ad labores, Chriſti Domini cauſa neceſſario tempore, fortiter ſuſtinendos, ſed ad pericula etiam ſubeunda conſtantiſſimè. Itaque omnium animos confirmabit non dictis tantùm, ſed factis, epiſcopali robore, epiſcopaliſq. uirtute uerè dignis.

Perpetuo igitur huc, atque illuc accurret, afflictos erigeт, mærentes, mæſtoſq. conſolabitur, egentes ſubleuabit, orationis ſtudium excitabit, opera, atque officia pietatis languere non ſinet, et omnia denique tuebitur, quibus animi exuſcitantur, et maiores fiunt ad omnem ſanctarum uirtutum exercitationem.

PArochi autem, et Epiſcopi præclaro documento, exemploq. inſtructi, et propoſita in primis etiam ſibi illa immenſa charitate, qua animas ſibi in curam traditas, Chriſtus Dominus dilexit, precioſoq. ſanguine, in ara crucis profuſo redemit, non modò unquam non erunt in ancipiti deliberatione officiorum, quæ eis neceſſario præſtare debeant, ſed nihil potiùs ſtatuent, quàm illis in diſcrimine, calamitateq. uerſantibus omne ſpirituale pabulum miniſtrare, etiam ſi uitæ periculum ſubeant, memoria, et recordatione ea excitati, quòd ſibi ſpecialis cura commiſſa eſt, illas paſcendi. Et uerò meminerint, multò conuenientius, negligens quoddam ſtudiū obijci, quòd ipſo ad parochiales ſuos ſpiritualibus adiumentis neceſſario tempore ſubleuandos adhibent, quàm quod uitio ijs dari ſolet, qui langueſcente charitate ſunt, nullaq. cura ducuntur eoſdem adiuuandi rebus ad corporis uſum neceſſarijs. In ea etiam recordatione uerſabuntur, magnam ſibi oblatam opportunitatem, et accommodatam, cum ad uitam pro grege profundendam, tum ad operam ei utiliter, neceſſarioq. nauandam, non ſine preclara teſtificatione deſiderij, et zeli, quo exardeſcere debent, ſalutis animarum.

In contagionis etiam periculo, quod certè hominum opinione longè minus eſt, ob oculos ſibi ponent, precipuam illam curam, qua ſuos miniſtros Deus admirabiliter tuetur, ab omniq. periculo incolumes conſeruat, dum ad diuinæ maieſtatis gloriam, animarumq. ſalutem procurandam, miniſteria ſua religioſe conferunt. Id quod peſtilentiæ ſuperiori tempore animaduerti licet, quo perpauci aut ferè nulli animarum curatores, qui, in ſua cura benè gerenda officio cōſtantiſſimi, parochialibus ſuis peſte tabeſcentibus cum alia ſacramenta, tum extremam etiam unctionem miniſtrarint, mortem obierunt: contrà uerò qui à ſui miniſterij functione longè refugerunt, complures morte erepti fuerunt.

Si rurſus contra eueniſſet, hoc ſecum ſtatuent, nihil ſacerdoti, curam animarum gerenti, optabilius, nihilq. ad charitatis meritum fore præſtantius, quam pro animarum, quæ ſibi, ſuæq fidei concreditæ ſunt, ſalute mortem oppetere. Immò uerò non defuerunt ſanctiſſimi uiri, qui ſcripſerunt tale mortis genus, à martyrij gloria non longè admodum abeſſe.

His, atque adeò alijs huius generis commentationibus, et rationibus, quæ permultæ illæ quidem ſacrarum litterarum monimentis conſignatæ ſunt, et ſanctorum patrum documentis, exempliſq. explicatæ, parochi, quaſi ſtimulis curæ ſuæ incitati, in dies ardentiori zelo ſe ſe inflammabunt, ad rectè, cumulateq. exequendas parochialis ſui muneris partes.

IAM uerò igitur, et Epiſcopus paſtoralis officij ſui religione adductus, et ijdem parochi, animarūue curatores, muneris ſuſcepti rationibus commoti ſtudioſe, ſolliciteq. præſtabunt, muneris, miniſterijq. ſui officia: ad quæ etiam, atque etiam uehementius ſe ſe excitabunt, exemplo accenſi ſanctorum uirorum, Cypriani martyris, Baſilij Magni, et Nicolai, Epiſcoporum, Bernardini Senenſis, beatiq. Rochi, quorum omnium mirifica in contagioſo morbo cura extitit, et præterea Auguſtini ſanctiſſimi epiſtola, ad Honoratum conſcripta, et præclaris item illis Dionyſii Alexandrini litteris, ex quibus ſacerdotalis, clericaliſq. officij functiones, quas in grauiſſima peſte ſacerdotes, diaconiq. executi ſunt, à ſe etiam omni charitatis ſtudio, ſuſcipiendas, præſtandaſq. facilè intelligent.

Sed ne longè ſolùm exempla petantur, domi etiā ſunt,

quo-

quorum documentis homines ecclesiastici ordinis ad omne charitatis officiorũ genus in pestifera labe exequendum instruantur. Atque ij quidem sunt, Metropolitanæ ecclesiæ Mediolanensis Archiepiscopi duo, omni laude florentes, Benedictus, et Aspertus. Hic in teterrima peste, quæ suo tẽpore omnem Italiã, populumq. Mediolanensem præcipuè inuaserat, pestilenti lue tabescentes perpetuo studio uisitasse, eisq. sacramenta omnia ministrasse fertur: idq. ipsum officium, eius exemplo, et iussu parochi etiam accuratè præstitisse dicuntur. Ille omni Europa, Italia, et urbe, ditioneq. Mediolanensi præsertim pestilentiæ morbo uexata, atque afflicta, cum ea ipsa officia præstitisset, tum cibum etiam, ac uictum tabe languentibus manu sua ministrasse commemoratur.

Populus denique fidelis, ecclesiasticorum hominum studijs, atque exemplis inflammatus, et eiusdem Dionysii præcipuis litteris commonitus, nõ afflictione quasi tabescens, sed immenso quodam charitatis christianæ, beneuolentiæq. fraternæ ardore incensus, patriam non destituet, coniunctissimos non deseret, fidelium corpora insepulta nõ proijciet, neque cætera aget, quæ à deliberationis christianæ officio aliena, olim gentes, à fidei religione auersas in pestilentia egisse, ijsdẽ Dionysii litteris proditum est. Immo is occasionem nactus sanctè exercendi officia charitatis, omnisq. religiosæ uirtutis talem se præstare studebit, quales in teterrima illa peste, quam ipsius item Dionisii litteræ narrant, extitisse dicuntur, qui minimè perterrefacti, pestis morbo afflictos frequentissimè inuisebant, illis sedulò inseruiebant, curationemq. omnem ob Christi amorem pro uiribus adhibebant.

Cautiones adhibendæ, ne pestis latius serpat.

VBi pestis contagio aliquam, uel urbis, uel diœcesis partem inuadere cœpit, eam diligentem cautionem Episcopus adhibebit, primùm ut et in parochis, et in omnibus ecclesiastici ordinis hominibus, et in uniuerso populo, pietatis christianæ officia, studia, atque exercitationes, non solùm aliqua ex parte non minuãtur, et languefiant, sed quàm maximè fieri potest, diligenti solicitudine augeantur, et sancto religionis zelo ardentiùs inflammentur.

Deinde hoc sedulo maximè cauebit, ut dum in eo excitandæ pietatis officio, ac studio uersatur, dumq. hoc enixè curat, ut celebritate summa, uniuersiq. populi conuentu, et religioso hominum cœtu res omnis christiana eo tempore peragatur; at huic necessario in primis studio adiungat etiam omnem solicitudinem, et cautionem, ne pestilentiæ uis latiùs serpat, sed reprimatur, atque extinguatur.

ET quoniam sanctarum processionum usus afflictissimo quoque tempore, et in pestilentia præsertim, grauissimoq. morbo ab ecclesia Dei perpetuò adhibitus est; ideo Episcopus non solùm imminẽte, ut narratum est, sed ingrauescente in dies peste, processiones, et supplicationes solemnes toties instituet, atque adeò peraget, quoties opus esse uiderit. Quo in processionum officio præstando, hoc studiosius inhærebit, quod præter sanctissimorum patrum Basilij Episcopi, et Mamerti Viennensis documenta, ex quibus eæ processiones, quàm utiles ad omnem calamitatem propellendam, quàm salutares sint, facilè intelligi potest, exemplis etiam uehementius inflammare debet duorum sanctissimorum uirorum Gregorij Magni, Pontificis, et Euthichij Constantinopolitani. Hic ubi primum processiones instituit, pestis uis tandiu extincta est, dum ille ex hac uita migrauit. Ille uerò pontifex Pelagio, pestilentia mortuo, non modò non intermittendas, sed certo distincto fidelium ordine, ac solemni prece celebrandas illas censuit, non repentina morte deterritus hominum, qui octuaginta cum illo in processione obierant.

Ad quod sanè officium perpetuò retinendũ, pieq. excitandum apud nos in primis ualere debet uel plurimũ hoc etiam præclarum, luculentumq. exemplum, quod cum scilicet sexaginta ferè antè hæc tempora annis ciuitas Mediolanensis eo funestæ pestis contagio uaria, multipliciq. strage diu affecta, atque afflicta, tandem nullo alio remedio sustentaretur, diuinitus liberata est, publicarum processionum, et triduanarum supplicationum officijs, et ardentissimis pietatis, pœnitentiæq. studijs, atque operibus.

ET si, inquit Cyprianus martyr sanctissimus, plurimorum mens solida est, et anima deuota, quæ pestilentiæ impetu non mouetur, sed tanquam petra fortis, et stabilis turbidam, uiolentamq. eius tempestatem frangit: tamen quia nonnulli, uel præ imbecillitate animi, uel præ dulcedine secularis uitæ, ac quadam quasi mollitie minus stare fortiter, nec pectoris sui inuictũ robur necessariò tempore præstare possunt: ideo ut ijs, qui in peste ualde sibi cauendum putant, ad cautiones descendimus, quas mox infra demonstramus.

Id igitur Episcopus curabit, atque efficiet, ut cum in omni ecclesia, omniq. celebritate, tum in processionibus homines non conferti, non densi simul, et compressi inter se sint, sed ordine distincti, et aliquo interuallo separati, ut contagioni locus non detur.

Quæ uerò in ecclesia pluries mane diebus singulis missæ sacrificium celebrabitur, hoc cauebit, ut non eodem tempore ad eandem ecclesiam, cum præsertim perangusta est, populus conueniat, sed diuerso tempore tamen, nisi necessaria causa aliter postulet.

Scholæ præterea institutionis christianæ, loco aperto, et amplo, utpotè in cœmeterio, foro, triuio habebuntur: idem expedire uidetur, cum in orationis communis, aliorumq. pietatis officiorum exercitatione, tum in concionibus aliquando.

Ecclesia parochialis si extra illa septa est, quibus hominum, aliunde uenientium, et uiatorum, peregrinorumue aditus, et ingressus pestis temporibus præcludi, atque abstrui solet; parochus si intra illa septa,

uel intra oppidi, lociuè mœnia ecclesiam aliam idoneam, et domicilium propinquum, ubi ipse habitet, inuenerit, eò sanctissimum Sacramentum, et curæ parochialis munus de Vicarij Foranei consensu transferat, licebit. At si aliò iustis causis minus expediret, ibi tamen ea parochialia munera geret, ad quæ frequens populi concursus est, qualis est diebus festis missæ parrochialis celebratio, prædicatio, uesperarum officium, et orationis communis ac rei huiusmodi exercitatio. Id porrò omne, episcopi iudicio et uoluntate statuetur.

Eiusdem iudicium erit, si quando pestis uel periculũ, uel contagio aliquem locum uexare incipit, an propterea, ut populo locus amplius et commodius detur, altare extra ecclesiæ parietes, aut intra, sed in ipso ianuæ ingressu collocabitur, præsertim cum uel sacerdos, qui celebrat, pestis nomine suspectus admodum sit, et ecclesia peranguSta satis, uel contagio ad illius loci complures domos familiasue dimanarit. Quòd si Episcopus ita faciendum censuerit, tunc Vicarius foraneus eiusdem concessu Missæ sacrificium in altari portatili, quod ob eas causas intus in ecclesia propè ianuam collocabitur, aliquoties celebrare permittet, idq. præsertim die festo et in ecclesia præsertim, quæ exigua, et angusta ualde est pro ratione multitudinis, quæ confertissima eò ad Missæ sacrificium uno tempore conueniet. Cum uerò altaris portatilis facultatem dabit, eam cautionem præscribet, ut eo loco, et ita collocetur, ut ab omni uenti temporisue iniuria, ab omniq. rei indecentis, atque offensionem præbentis, periculo.

PArochialibus suis, qui quoniam extra custodiæ fines, et cancellorum septa habitant, suspicionem aliquando maiorem præbent, cum nullus ad eos aditus uiatorũ, peregrinorumue præclusus sit, sed ualdè apertus, at planè liber, Episcopi concessu et auctoritate ita prospiciet, atque consulet, ut in aliqua propinqua ecclesia, sacellòue probato ad Missæ sacrificium conueniant; ubi itidem sermonibus, statis denunciationibus, cohortationibus, scholis christianæ institutionis, festo, solẽniq. officio uesperarũ, processionibus, litanijs, orationi communi, et alijs pietatis christianæ exercitationibus intersint.

Quam ob causam eis certum aliquem proprium sacerdotem diœcesanum constituet: cuius sustentationi succurretur eleemosynis, quas uel ipsi, uel omnes illius parochiæ homines ad eam conferrent, aut certè alia inita eius sustẽtandi ratione, ut commodius fieri poterit. Sin hac uia non succedet, hanc aliam aggredietur, ut, dum pestilentiæ suspicio, et periculum est, aliquem sacerdotem cappellanum illius oppidi, locive, qui idoneus porochialia officia præstet, Episcopi concessu ad illos homines eo potissimum tempore mittet, quo tantum illius ministerio opus est. Si uerò complures parochi sunt, unus aliquis eorum, curæ causa illuc se conferet. Immo si uel unus tantum parochus, animarũq. curator est, eam aliquando cogitationem, atquè adeo laborem suscipiet, ut ad parochiales illos suos, cum per alias curæ occupationes licet, crebrò proficiscatur, ut tum Missæ sacrificium celebret, sermonem habeat, et id generis officia omnibus uniuersè præstet: tum etiã speciatim singulis, quibus opus est, sacramenta ministret, et alia adiumenta spiritualia præbeat, quæ à se in primis præstari, suscepti officij parochialis munus deposcit.

Sed demum si omni ea ratione, ac uia spiritualibus illorum necessitatibus non satis prospectum, consultũq. esse potest, nullo tamen modo Vicarius Foraneus, aut præfectus, aut parochus patietur, parochiales illos, qui uerè pestilentiæ morbo non laborant, nec uerò certis causis in suspitione contagij uerè sunt, ecclesiæ parochialis communis, aliarumue, quæ illius membra sunt, aut intra eius fines positæ, aditu, et ingressu excludi, atque adeò prohiberi, quò minus sibi missæ sacrificio, sacris concionibus, et ceteris christianæ pietatis actionibus uniuersè intersint, atque præterea unusquisque speciatim sacramenta ibidem, aliaq. spiritualia adiumenta à parocho sumat.

Eam quoque rationem parochus Episcopi concessu inire poterit, ut si quando præsertim, qui extra custodiæ septa habitant, pauciores sunt, quàm illi, qui intra eiusdem fines domicilium habent, aliqui cancelli, per quos missæ sacrificium inspici possit, intus in ecclesia parochiali, si eius amplitudo hoc tulerit; alioquin in ipso uestibulo præfigantur, ut distincti, et separati inter se sint, qui intra septa morantur, ab illis qui pauciores foris manent: atque hac quidem necessaria causa parochus permittet eos parrochiales extra ecclesiæ ostium missæ sacrificium tunc spectare nullo decreto uel prouinciali, uel diœcesano obstante.

Hac ipsa cancellorum ratio, et uiatorum, et illorum etiam causa adhiberi poterit, qui alienæ curæ homines ad aliquã aliam ecclesiam, Vicarij Foranei iussu conuenient, quòd licet fortasse locus ubi habitant, ab omni contagione suspicioneue liber sit: tamen ubi ecclesia parochialis sita est, ad quam conuenire debent, locus pestilentiæ morbo laborat.

Cancellorum etiam sepimento eos quoque parochus separabit, quos ex aliena parochia ad Missæ sacrificium, diuina officia, et concionem accedere animaduerterit. Verum cum istis, ut maximè potest, admonitioni omni aget, ut ad propriam eorum ecclesiam parochialem conueniant.

Iis, qui extra præfixos in ecclesia cancellos manent, aquæ sanctæ uas præcipuum ab alio distinctum, ac separato loco collocatum, apparabitur. Quod extra ecclesiam, dum pestis suspicio est, ponatur licet, modo tamen à canibus, alijsq. brutis animantibus, et omni rei indecentis periculo tutum sit, aut inde in ecclesiam locumuè tutum asportari possit, Missæ sacrificio, diuinisq. officijs peractis.

Vbi uel uniuersus populus, uel magna pars eius, aut uniuersa uicinia ædium suarum exitu prohibetur; Missæ sacrificium in oratorijs, altaribusue, quæ iam parietibus exædificata sunt, quæue tunc ex asseribus in uicinia, foro, uia publica, locoue opportuniori extruẽtur,

tur, celebrari Episcopus permittet: qui locum, ubi illa struentur, cum primum inspiciet, arbitratuq. suo deliget, tum canebit sic extrui, ut supra cantum est, de omni periculo euitando. Hanc porrò curam is, cum per alias occupationes non poteST, in urbe præfectis regionarijs, alijsue quos maluerit, et in diœcesi Vicarijs foraneis relinquet.

In ijs oratorijs altaribusue, atque adeò singulis uiciniijs parochus, prout opus erit, statas denuntiationes dierum festorum, uigiliarum, matrimoniorum et rerum aliarum, quas de more enunciare solet, promulgabit, atque edicet, edicique curabit.

Parochus quàm sæpissimè parochiales suos, etiam de altari moneat quàm grauiter peccent, qui præ metu alicuius uel incommodi, uel detrimenti, aut alia causa pestiferam contagiosamq. labem, qua infecti sunt, occulte celant, quamq. exitiosum uitæ suæ detrimentum inferant, propterea quòd si ab initio curationi se darent, facilius morbum depellerent; ac rursus quàm uehementius alijs noceant, qui ob eam causam, quoniam illos non cauent, se facile contagione inficiunt; et uerò quod maximè omnium interest, certo repentinæ mortis periculo se se ipsi offerunt, ut ne contritionem quidem, qua sua peccata doleant, animo concipiendi nedum sanctissima Sacramenta sumendi spatium, uel exiguum, habeant.

Parochialis uiciniæ, locive decanis, uel sindicis consulibusue id cura Episcopi nomine comendabit, ut diligenter, uigilantiq. studio singulorum morbum explorent, et si quem in contagionem incidisse compererint, quàm primum se, et laicos, etiam eo nomine constitutos, certiores faciat, quibus, ex legibus magistratus sanitatis id denunciare debent.

Id ipsum patresfamilias monebit, ut hoc itidem de ijs ipsis singulis sedulo præstent, qui in sua familia, famulatuuè sunt.

Populo prætereà suadebit, ut omnes, et singuli ualetudinis publicæ zelum studiumq. suscipiant; ita ut si quis aliquem uiciniæ suæ hominem, aliumue ex peste laborare, certo scit, aut probabiliter suspicatur, rem omnem confestim et sibi, et laicis illis à magistratu constitutis denunciet. Ad quod sanè officium quò uehementius incitet, certis argumentis demonstrabit, quā graues pœnas Deus ab ijs reposcet, quorum negligentia, culpaue, tot, tamq. acerba damna, et mala non modo illis, peste tabescentibus, quorum morbum patefacere debuerant, sed alijs etiam singulis, qui contagionem contraxerint, et uniuersitati denique importata sint.

Aliam præterea rationem omnem idem parochus adhibebit, ut de cuiusq. morbo certior quàmprimùm fiat.

Illud uerò præter cætera populo significabit, sibi ab Episcopo illud præscriptum esse, ut si quem in parochiali uiciniа ægrè se habere senserit, illum statim inuisat, quo diligentius in tempore sanctissima Sacramenta miniSTret, omneq. aliud adiumentum, cùm ad animæ salutem in primis, tum ad corporis etiam curationem conferat.

Certo libro omnes, et singulos parrochiales suos notabit, non modò eos, qui peStilentia suspicioneue laborarint, ac demum liberati fuerint, ubicunque uel domi, uel in locis publicæ curationis degerint, sed illos etiā qui pestifera labe affecti, mortem obierint, ubicunque manserint.

DE Nique *opportune episcopus, tamquam populi pater, ut multis rebus, quæ pestis tempore incommodè, acerbeq. de repente accidunt, paterna cura prospicere possit, per parochos, et alios tum ecclesiasticos homines, quos huic curæ præfecerit, tum per pios etiam laicos sibi nunciari, et significari curet, quæcumque episcopalis officij sollicitudinem, operam, et Studium requirunt.*

Magistratus porrò, et decuriones, ad eas sollicitudines, quas maximas, prudenterq. excogitatas in peSte propulsanda ponunt, illam unam maximè omnium necessariam curam adiungent, ut primo pietatis opera, atque officia Studeant; tum illa summopere caueant, quæ pijs officijs, diuino cultui, sanctis charitatis christianæ exercitationibus, et religiosis publicis orationibus aliquo modo uel repugnant, uel certè obstant; cū hæc istiusmodi sint, quæ non imminuant, aut depellāt, sed uehementius excitent, prouocentue uim, impetūq. peStilentiæ. Contra uerò illud certum, atque exploratum est, illam restingui frequenti piorum operum usu, religioso diuinæ charitatis cultu, et publicis supplicationibus, Hoc ex antiquis christianæ religionis exēplis, quæ narrata sunt, planè declaratur.

Quamobrem hæc prætercetera uidebunt omni pietatis Studio.

Vt in supplicationibus publicis frequentissimè sint.

Vt sanctarum, spiritualiumq. exercitationum studia, atque officia, ne quidquam impediant.

Vt nihil obstent, quo minus ad Missæ sacrificium fideles conueniant, conciones adeant, processionibus publicis intersint, orationes item publicas obeant, et priuatim quoque precentur.

Nec præterea quidquam impedimenti afferant, quo minus funera ecclesiaStico more ducantur, et sepulturæ locus sacer detur, eiusdemq. item officium peragatur.

Nec uerò prohibeant liberis parentes, rursusq. parentibus liberos, et cognatis cognatos, cum uel pestilentia affecti sunt, uel contagionis nomine suspecti, inseruire: neque publicorum ministrorum suorum, aut eorum, qui oppidorum, uel uniuersitatum administrationi, curationiq. præsunt, minitationibus, aut per terrefactione patiantur illos ab ijs pietatis, charitatisq. officijs auocari, abduci, abstrahiue.

Vt caueāt, ne parochos, animarumq. curatores, et certos illos sacerdotes, qui in publicis curationum locis ad sacramenta ministranda constituentur, aliosue ecclesiastici ordinis homines ullo quouis modo, uel nomine, uel prætextu impediant, quin, et sacramentorum

administrationem, et debitas muneris parochialis functiones, debitaue curæ officia, tùm uniuersè generatimq. populo, tam speciatim singulis, contagione etiã affectis, suspectisue præstent.

HOC *item ab illis in Domino uehementer petimus.*

Vt ne aditu, exituue oppidorum, pagorum, locorumue eosdem probibeant, contra ecclesiastica libertatis iura, et episcopi præscripta, cui salutem, incolumitatemq. populi, sua curæ commissi, non minus sibi, quàm ipsis cordi esse persuasum habere debent. Quo in genere tantò grauius peccarent eo periculoso tempore, quo ecclesia ministros hùc, atque illuc confestim die, noctuq. in singulas horas, uel in momenta potius ad salutem animarum procurãdam accurrere magis necessarium est, quàm alios etiam publicos præfectos, curatoresue ualetudinis corporum, quibus aditus, atque exitus in omnes partes dari, et patere solet.

Vt longè refugiant ab eo detestabili usu, peste affectos, suspectosue, tamquam pro derelicto habitos, abiecta scilicet omni eorum cura, ab urbe, municipio, oppidoue inhumanè exturbandi.

Vt ne in ijs ipsis è domicilio ad tuguriola abripiendis plus exquisita diligentia adhibeant, quam pro charitatis christianæ ratione adhiberi par est.

Vt ne in illis secludendis, domiq. custodiendis seuerius agant, quàm cum christiana charitate conueniens est.

Vt denique in omni cautione nõ magis prudentia sua, quàm diuino auxilio innitantur.

CVM *uerò ex ecclesiasticis monimentis nusquam compertum sit, fidelem populum unius ciuitatis, oppidiue uniuersum unquam in pestilentia, ut contagionem euitaret, hoc commisisse, ut diuturnio admodum tempore totus ab ecclesiæ cõuentu penitus abstineret, eiusq. stationes planè desereret; immo uerò contrà perspici possit, crebrius, ardentioriq. diuinæ charitatis studio, quàm anteà consueuerat, ecclesias frequentare: ob eã causam magistratus diligenter uidebit, ut ne quarantena, quam dicunt, lege, illum uniuersum domo exire probibeat, quò fiat, ut diutius, quàm religionis pietas postulet, officia prætermittat, quæ in ecclesia Deo præstare debet.*

Nam, ut silentio prætereantur difficultates, incommoda, detrimenta, damna, mala, quæ inde multa reipublicæ gubernationi euenire possent, cauendum etiã maximè est, ne, cum populi multitudo sanctarum cæremoniarum, quæ oculorum aspectu cernuntur, usu, et ritu, ad pietatis studium incẽdatur, si domi reclusa, aliquandiù ad ecclesiam non conueniat, magna ex parte religionis officia non modò in ea inculta sint, sed planè deflorescant.

Quæ quidem ex re longè grauior pernicies pertimescẽda est, quam ex omni uel funestissima pestilentia.

Quare Magistratus de quarantena diligenter accuratè, et piè in primis, etiam atque etiam uidebit matura deliberatione, et re omni cum Episcopo communicata, ut non minus animarum pesti, quàm corporum contagioni, quæ infinitis partibus inferior est, rectè prospiciatur.

Quòd si aliquando indicetur, illud maximè præuidendum erit, ne in Aduentum, quatragesimam, Solemnitates Domini, sacraq. alia tempora incidat, quibus pro sacrosancta diuinorum officiorum celebritate populi fidelis conuentus in ecclesia, et frequens, et solemnis itidem esse debet, ut solemnia sacra sunt, quæ ex spiritus Sancti doctrina, religiosis cerimonijs, diuinoq. ritu celebrantur.

Ea prætereà ratio ineunda erit, ut speciatim potius, quàm uniuersè, et in summa instanti necessitate quarantena fiat; ita ut uel fœmina solùm cum pueris, uel aliquando uiri, uel unius uicinia tantũ, quæ grauius è suspicione laborat, homines certo illo temporis spatio, eoq. non diuturniori domi se contineant.

Cautio in sacerdote ministrante.

S*I Parochus ob aliam causam, quàm ob ministerij sui parochialis occasionem in pestis suspicionem inciderit, plures sane dies domi se continebit, quos, scilicet, pro suspicionis ratione Episcopus boni publici causa statuerit. Quod uero ad ministeria parochialibus suis præstanda attinet, ea ipsa ratio seruabitur, quæ parocho supra proposita est, si quando ministerij sui occasione in suspicionem incidic.*

IDEM *parochus, aliusue sacerdos, qui peste laborantium curam gerit, quoties hominem sibi commissum habet, qui in pestilentiam, suspicionemue inciderit, ut et nullo loco officijs desit, quæ in eum conferre debet, et quàm cautissime potest, omne periculum euitet, ubi se ad Dei uoluntatem totum accommodarit, deliberationemq. susceperit mortis in singulas horas obeundæ, ut animabus sibi in curam traditis, ad salutem prosit; præsidium uerò incolumitatis suæ in Dei potissimum custodia posuerit; has etiam cautiones adhibere poterit.*

Vt si quando hominis peste affecti, suspectiuè confessionem audit, loco audiat, qui aliquantulum à lecto distet. Cum uero sine magno illius incommodo id fieri potest, curet licet, ut ad fenestram, aut ostium, aut in porticum, uestibulumue, aut ad impluuium, aliumue locum apertum accedat, ubi illum cõfitentem audiat, ut cubiculum declinet, in quo contagionis periculum timeri solet.

Vt eadem cautione in sanctissima Eucharistia ministratione utatur.

Vt alijs remedijs se præmuniat, quæ religiosorum hominum in primis consilio probata, medicorum iudicio uim aliquam repellendæ contagionis habent.

Vt dum intra septa curationis publicæ sunt, uestes contractiores, aut ità succinctas, quæ infra genua uix protendant, adhibeat.

Vt in ijs ministrationibus non pluuiali, sed solum superpelliceo, et stola utatur.

Sacræ hostiæ particulam unam, aut plures, quæ ad cõmunicantium usum tunc satis erunt, ferre poterit: neç uerò aliam præterea, quæ de more reportetur, dum ad ecclesiam cappellamue redit.

At uerò in omni Sacramento, multoq. magis in sanctissi-

Ctissi-

ctissima Eucharistia ministranda, cauebit, ut euitandi periculi, uel suspicionis causa, ne quid uel minimũ, quod nouum sit, ad ministrationis ritum introducat, neuè instrumentum, aliudue quid simile ad ministrationem pro digitis uel adeo in ijs ipsis adhibeat.

Extra domicilij ianuam, aut tuguriorum septa, eos consistere iubebit; qui sanctissimum Sacramentum luminibus prosequuntur, clerico excepto.

Quorum luminum loco aliqua, si fieri potest, per eos accendi mandet, qui intra illud domicilium, eàue septa habitant, cum iam suspecti sint.

Sacerdotes, praefecti curationi spirituali hospitalis domus, alteriusue loci, ubi morbo infecti, suspectiue curãtur, abstineant ab omni uel consuetudine, uel alio contrahendae contagionis periculo, quod aliunde existere possit, quàm ex sacris functionibus, et ministerijs, et alijs charitatis officijs, quae praestanda susceperunt.

Eorum sacerdotum si plures sunt, unus deligetur, qui aegrotis sacram communionem praebeat, ceteraq. ministeria praestet, quibus obeundis propius accedat necesse est: at uero plures etiam pro multitudine aegrotorum, alius autem qui peste suspectis curam, operãq. suam in ijs ipsis ministerijs nauet, alius minus suspectis, et conualescentibus custodibusue, et famulis, ceterisq. ministrabit, qui à suspicione liberi, in hospitalis domus, aut loci tuguriorum finibus extra septa degunt.

In Sacramento autem poenitentiae ministrando, in sacra concione habenda, in doctrina christiana tradenda, et alijs functionibus, quibus praestandis ad eos peste uel affectos, uel suspectos appropinquare non est necesse, unus, et item alter uicissim, prout inter se conuenerint, aut, prout episcopus maluerit, operam suam curamq. non aegrotis solum, suspectisue narrare poterit, sed caeteris etiam, atque adeo illis, qui rectè ualentes, extra tuguriorum fines collocati constitutiq. sunt ad locorum eorum custodiam, usum, et famulatum.

Cum eorum sacerdotum unus aegrotis curam, ministeriumue nauat, alter ijs, qui tantum in suspectis habentur; caute etiam ijs ambo mutua inter se consuetudine utentur; ne prae suspicione fideles à suscipiendo eorum ministerio auertantur. Atque si in ijsdem domicilijs habitant, eorum tamen commertium aliquo interuallo disiunctum erit.

Eorum unusquisque ad Missae sacrificij usum distinctas sacras uestes, mappas altaris, distinctosue etiã calices, si fieri potest, habebunt.

In cappellis quoque altaribusue distinctis celebrabũt. Si uero una tantum cappella est, unumue altare, ne unus alterius indumenta, mappasue adhibeat, tangatùe.

Si aliquando uel in Missae sacrificio, uel in sanctissimae Eucharistiae ministratione, cum clericus desit, qui ministret, alter alteri ministrare necesse habet; utrinsque cautio eadem erit.

Cautio in sacerdote, qui ministrauit.

P*Arochus, aliusue sacerdos, cum uel peste tabescenti extremam unctionem ministrauerit, uel in eius cubiculo confessionem propius audierit, aut aliud denique egerit, unde apud populum in probabilem pestis suspicionem inciderit, tunc aliorum commertio, consuetudineuè per aliquos dies abstineat, ne bene ualentibus contagij periculum, aut certe timorem inijciat.*

Dum is, tamquam suspectus, domi se continet, si forte acciderit opus esse alicui, itidem suspecto, aut infecto, qui parochiae suae sit, aut alienae, at curae suae commissus, huic ministerium suum, operamuè Sacramentis ministrandis praestabit.

Quo tempore ab aliorum commertio abstinet, in parochiali tantum ecclesia, aliauè, quam praefectus regionarius, aut Vicarius foraneus constituerit, Missam celebrabit, et in eo praeterea solum altari, in quo nemo alius sacerdos eo tempore celebrabit.

Quod altare, si fieri potest, cancellis munietur, quibus populo ingressus praecludatur.

Quo ipso tempore ad Missae celebrationem uestes sacras, et mappas altaris adhibebit, quae separatim loco distincto asseruabuntur; nec alijs sacerdotibus cũc usui erunt.

De suggestu, alioue eius generis loco, qui à populi frequentia aliquo interuallo disiunctus sit, sermonem, cõcionemue habere poterit.

Confessionem in ecclesia intus, et foris, at in sede confessionali audiet; quae praeter laminam perforatam, aliquid etiam intermedium, interiectumue habeat, opere chartaceo confectum. Extra etiam confessionalem sedem audiat licet, ità tamen, ut confitens ab eo distet tribus, quattuorue cubitis.

Parochialem etiam uiciniam, aliamue curae suae commissam, obeat licet, cum uel funus curare, uel alia parochialia officia praestare necesse habebit.

Alia praeterea loca adire poterit, cum peccata confessurus ad alium parochum, confessariumue qui proprius absit, se conferat opus est.

At sane expediet eum confessarium ad eum potius in parochiae finibus accedere.

Cauebit autem, ne in chorum ecclesiae, ubi alij sacerdotes sunt; neque alio item, ubi frequens hominum cõuentus est, proximè ad eos accedat.

Nec uero idem sacerdos extra parochiae fines excepta causa, quae commemorata est, sine Episcopi, aut praefecti regionarij, uicarijue foranei facultate scripta discedet. Neque porro facultas dabitur, nisi cum alijs suspectis sacramenta ministraturus est; aut bene ualentium etiam, adhibita paulo ante demonstrata cautione, confessionem, Episcopi iussu auditurus, aut ad Episcopum res ad curam suam pertinentes relaturus, aut aliquid acturus, quod sua causa agi necesse est.

Quam diu uero ab aliorum consuetudine suspicionis causa abstinet cum domo, aliqua causa, facultateuè egredietur; semper, praterquàm cum sanctissimam Eucharistiam feret, ferulam albi coloris, quattuor cubitis

Cautio bitis

bitis longam, quod signum suspicionis erit, manu gestabit, ut omnes eius congressum proximumq. accessum cauere possint.

Eo ipso tempore, dum suspectus est, baptismum infusionis, non immersionis ritu, ubi huius ritus consuetudo alijs temporibus est, ministrabit; statas uerò baptismi cerimonias ad id tempus differet, quo à suspicione liber erit: aut alium sacerdotem adhibebit, qui baptismum statis cerimonijs ministret.

Alterius etiam sacerdotis ministerio utetur, ad sanctissimam Eucharistiam, extremamq. unctionem, parochialibus suis ministrandam pestis suspicione non laborantibus.

Quamobrem parocho, dum eo loco pestis est, ubi curã gerit, facultas detur, alium sacerdotem substituendi, qui ab ordinis munere non sit suspensus, ut parochialis curæ munera obeat. Ne tamen audiendis confessionibus alium sacerdotem substituere possit, quem antea Episcopus non probarit, nisi huius substitutionis potestatem idem fecisset.

Clericus, famulusue parochi suspecti, aliusue, cuius opera uti uelit, quo tempore ille domi se continet, inde etiam ne ipsi quidem egrediantur ad præscriptum: si quando autem exire necesse habebunt, ferulam de more gestabunt.

Vbi septimus dies aut aliud tempus, ab Episcopo præscriptum, prout uiderit expedire, præterijt, quo parochus in pestis suspicionem, ob ministeriũ incidit, neque aliqua parte se læsum sentit, nec uero suspicatur se contagione infectum esse; libere, ut antea, et sine ferula omnia loca adire, parochialisq. curæ munera obire poterit, nisi aliter Episcopus iusserit. Idem de parochi clerico, famulo, familiaue cẽsendum erit; quæ ex parochi ob ministerium suspicione se se domi continuit.

Parochus autem, et sacerdotes, in loco curationis publicæ constituti, caueant, ne propius accedant, congredianturue cum ijs, qui à pestis suspicione liberi sunt: neue alia ratione eis periculum, aut suspicionem contagionis afferant.

Quamobrem e loco, in quo collocati sunt, facultate ab Episcopo, præfectoue regionario, aut à Vicario foraneo in diœcesi non impetrata, ne discedant. Nec uerò illi, præfectus scilicet regionarius, et Vicarius foraneus, Episcopo inconsulto, dent, nisi ob caussam, quæ uel ad spirituale ministerium, uel ad publicam curationem spectet: ob quas caussas sæpe accidit, eos ad alia loca mitti oportere. Cum autem foras quauis caussa facultateuè exeunt, ferulam albam, parochis supra constitutam, gestabunt.

Cautio in homine ecclesiastico, ob aliam causam suspecto, aut peste etiam infecto, adhibenda.

AD tuendam publicam ualetudinem episcopus eã facultatem parocho dabit, ut non modò ecclesiasticis hominibus, qui in parochiali uicinia habitant, sed etiam socio curæ parochialis, et parocho item, proximè habitanti, si quis eorum in pestilentiam, eiusq. suspicionem inciderit, hæc, ut infra, præcipere, iubereue possit.

Vt is scilicet uel infectus, uel suspectus intra domicilium, certi præscripti temporis lege, se contineat, aliorumq. consuetudine abstineat.

Vt neminem alium intro ad se domum recipiat, admittatue.

Vt illius familia hoc ipsum omne itidem præstet.

Hanc eandem potestatem præfectus regionarius cum in reliquos ecclesiasticos homines, tum in parochos ipsos exequetur, non solùm si quando eorum quispiam peste afficitur, pestisue suspicionẽ præbet, uerùm etiam alia de causa. Ad cuius rei exequendæ usum pœnis arbitrij sui contra contumaces aget.

Hæc ipsa facultas erit etiam uniuscuiusque Vicarij Foranei, cui præterea laicos homines, cũ ecclesiasticos idoneos non habebit, qui hæc exequantur, substituere licebit, si quid præsertim derepente acciderit, quod aliena opera opus habeat.

Eisdem prætereà singulis licebit, etiam laicorum ministrorum custodiam, si ita quandoque expedire censuerint, adhibere.

PAROCHVS igitur, ubi primũ ecclesiasticus homo in suspicionem pestis incidit, facultate sibi data, ut opus esse uiderit, statim diligenter, et prudenter utetur. Ecclesiæ autem uestes, et præcipuè, quibus ille propriè utebatur, unde contagium existere possit, omni diligentissima cautione, ut nihil planè omittatur, certo loco, ab aliorum consuetudine semoto, reponi, et custodiri curabit. Qui locus benè sepietur, et munietur, et suppellectilis, quæ in eo recondetur, index, omnisq. alia opportuna cautio adhibebitur.

Episcopum prætereà, aut præfectum regionarium, aut Vicarium Foraneum de tota re certiorem itidem faciet, ut, ubi rem ipsam diligenter cognouerit, uel aliquid aliud, uel id ipsum diligentius statuat, prout expedire uidebitur.

Rem item omnem curatoribus publicæ ualetudinis, in ea uicinia constitutis, quàm primum significabit, ut et subministrentur, quæ eorum opera, ministerioue ei tunc subministrare necesse est, et omnis alia diligens cautio ab illis adhibeatur, quæ necessaria esset ad alios homines conquirendos, qui cum eo, alijsue illius familiæ, domusuè commertium habuissent, aut alio modo eius rei causa suspecti esse possunt.

Si uerò parochus est, aut eius clericus, aut familia, domusue, quæ in suspicionem incidit; hæc ipsa officia socius parochialis curæ, si quem habet, alioqui parochus propinquior præstabit.

CVrabit porrò præfectus regionarius, aut Vicarius foraneus impensè admodum, ut et domicilia, et supellex ecclesiarum, uel ecclesiasticorum hominum quàm diligentissimè expurgentur. Ad cuius expurgationis rationem omne exquisiti studij, cautionisq. genus Episcopus adhiberi iubebit, quod ex Magistratus præscri-

ſcripto in laicalibus rebus expurgandis adhiberi ſolet. Et, ubi opus eſſe cenſuerit, ad expurgationem eorundem miniſtrorum operam utendam curabit.

C V M ex facti, quod euenerit, ratione, dubium exiſtit, an quis peſte mortuus ſit, anne illius ſuppellex eo nomine ſuſpecta, anuè alio genere morbi affectus; tunc parochus medicos in conſilium adhibebit, alioſue peritos, eoſq. potiſſimum, quos Magiſtratus cura eiuſmodi præfecerit, ut de re tota certius ſtatuatur.

P A rochus, aliuſue eccleſiaſtici ordinis homo, qui loca incolit, quorum commertium ob ſuſpicionis cauſam uetitum edicto publico eſt, ne inde egrediatur, prohibeat Vicarius foraneus, ſicut cæteris eorum locorum incolis prohibitum eſt; ita tamen, ut certis ijs regulis, et facultatibus, quæ eccleſiaſticis hominibus peſte ſuſpectis, ſupra conſtitutæ ſunt, utatur, et fruatur, præſertim, qui animarum curam quouis modo, aut nomine gerit.

H Æ C omnis cautio tùm in ſacerdote miniſtrante, tũ in eo, qui miniſtrauit, tum etiam in eccleſiaſtico homine peſte ſuſpecto, quicumque ſit, ut diligentiſſimè adhibeatur, atque ſeruetur, parochi, ut ſupra, cura erit. Quæ ſanè cura omnis, cautioq. in urbe ad præfectum regionarium, et in diœceſi ad Vicarium foraneum maximè pertinebit.

Cautio in monaſterijs, et collegijs pijs adhibenda.

S I regularium hominum monaſterium, aliuduè collegium eccleſiaſticum, aut domus, ubi collegiatim uiuitur, eadem tota ratio, et cautio, quæ mox ſupra demonſtrata eſt, ab Epiſcopo, et præfecto regionario, Vicariouè foraneo ipſius Epiſcopi nomine ita diligenter, ut omnes, qui in eo monaſterio, collegiouè habitant, niſi aliquos ſolùm peſte ſuſpectos eſſe, manifeſto conſtet, ab aliorum hominum conſuetudine, commertionè abſtineant, et intra monaſterij, domuſue ſepta ſe contineant ad Epiſcopi præſcriptum. Eam uerò cautionem inter ſe adhibebunt, ut alter ab altero ita ſeparatim in conſuetudine uerſetur, ut ne contagium contrahere poſſit.

Quamobrem etiam in hortis tuguria ſtrui expediet. Verùm ne propterea in eorum eccleſia diuinus cultus intermittatur: ſed diuina officia in choro, ut moris eſt, obeant, ità tamen, ut ibi alter ab altero ſeparatim aliquo exiguo ſpatio interiecto ſit.

Miſſas ſinguli in ſingulis altaribus diſtinctis, celebrent, ſacris adhibitis indumentis, et inſtrumentis, quæ, ex communi ſacriſtiæ ſuppellectile ſumpta, ad ſuum quiſque uſum eo tempore ſigillatim, locoq. ſeparato ſeruabit, et cuſtodiet.

Ne uero ullum populo periculum inde exiſtat; à cappellis, ubi celebrabitur, et choro aditus ipſius populi ſecludatur, cancellis ferreis, ligneiſue, aut alio eiuſmodi ſepimento.

At ne, dum ſe intra Monaſterij ſepta ab aliorum conſuetudine abſtineat, quicquam ad uictum eis deſit, è publico illo ſumptu, qui neceſſario eo tempore ad pauperum ſuſtentationem conſtitutus eſt, eleemoſynam, ut opus erit, ſubminiſtrari, curandum erit.

S I eccleſiaſticorum hominum in eodem monaſterio, locouè collegiatim uiuentium, magnus admodum numerus eſt, qui peſtis nomine ſuſpectus ſit, nec uerò domus, habitationiſuè amplitudo eiuſmodi eſt, ut omnes tugurijs etiam extructis commodè ſeparatim habitare poſſint: expedit, uel eos omnes, qui ex peſte, ſuſpicioneuè laborant, uel, his relictis, alios rectè ualentes, ſuſpicioneq. liberos ad aliam domum, monaſteriũuè, aut etiam ad plura traduci, quæ tamen uacua ſint, et ita conſtructa, ut dum curationis, aut ſuſpicionis cauſa in illis manent, regularem modeſtiam, eccleſiaſticamq. ordinis ſui diſciplinam rectè ſeruare poſſint.

H Æ C ipſa cura, et cautio adhibebitur, ſi quando fortuiſſe monialium, in eodem monaſterio uiuentium, magnum numerum peſtis peruaſerit.

Sed in earum monaſterijs, peſtis nomine ſuſpectis, magna ab Epiſcopo cautio adhibenda erit, ne ex ea occaſione intra ſepta monaſtrij aditus ſit ſine neceſſaria cauſa.

Nec uerò extra clauſuræ ſepta, fineſue egrediendi facultas, niſi urgente, neceſſariaq. item cauſa monialibus permittatur.

Si uerò aliquando neceſſitas efflagitat, ut illæ intus uiſitentur, aut inſpiciantur: hoc ne à uiris fiat, ſed à fœminis honeſtis, curabit Epiſcopus.

Hoc ipſum itidem ſeruabit, ſi quando monattorum opera, aut alia eiuſmodi neceſſaria erunt.

De baptiſmo infanti, peſte laboranti, ſuſpectouè miniſtrando.

I N fans nuper natus, peſte laborans, aut eo nomine ſuſpectus, quia à matre, peſtifero morbo affecta, ortus eſt, quàm primùm ob inſtans mortis periculum à ſacerdote, peſte laborantium curam gerente, infuſionis ritu baptizabitur, alijs ſtatis cerimonijs tunc no adhibitis. Si ſacerdos abeſt, idem confeſtim ab alio præſtabitur, qui præſens baptizandi formam norit; nec uerò compater adhibeatur: aut talis, qualis infans eſt, compater, aut commater aſciſcetur, nempè ex morbo laborans, aut ex eadem cauſa origine ſuſpectus, ſi alij, qui liberi ſunt, ſuſpicione contagionis deterriti, id munus refugerint.

Poſtea ſi infans ſuperſtes erit, quàm primùm ab omni ſuſpicione liber erit, in eccleſiam parochialem ſuæ ſacerdoti parocho offeretur, qui ex eccleſiæ inſtituto reliquas ſtatas cerimonias ei adhibebit.

Idem in baptiſmo ſeruabitur infantium, qui expoſiti, dubium eſt, an peſtilentia ſuſpecti ſint.

Hoc ipſum quoque præſtabitur in baptiſmo infantium, qui non ita manifeſto ſuſpecti uidentur, quales ij ſunt,

qui

qui è mulieribus benè ualentibus, nascuntur, quæ tamen ex aliqua suspicione uel domi inclusæ, uel ad loca publica curationis perductæ sunt, quoniam uel loco suspecto fuerunt, uel cum homine suspecto consuetudinem habuerunt.

SAcerdotes locorum curationis publicæ, quibus baptismum ministrarint, eorum, et parentum nomina, et reliqua de more in librum certum referant: quem deinceps à pestifera lue purgatum ad archiuium Episcopale ferant. Vniuscuiusque autem, quem baptizarint, baptismum exscriptum proprio etiam eius parocho tradant: quem etiam, cum primùm inde illi emittuntur, certiorem faciant de cerimonijs reliquis, quas non adhibuerint, ut ille in parochiali ecclesia ritè suppleat.

Officia confratrum charitatis, et collectio eleemosynarum, ac distributio.

SCholæ charitatis homines parocho, describendis parochiæ pauperibus, operam nauabunt, quos, semel diligenter descriptos, sæpè generatim recognoscent. Qua in recognitione si quid uel addendum, uel mutandum uiderint, id parocho nuntiabunt, qui in descriptionis libro notabit, quod eo in genere opus erit, et episcopo etiam referet.

Iidem singulis diebus sedulo pauperes inuisent, eosq. præsertim, qui peste tabescunt, suspectiue sunt.

Si quos inuenerint, qui recenter in morbū inciderint, quiue spiritualis alicuius adiumenti indigeant, de ijs eundem parochum certiorem facient.

Ipsi uerò sollicito studio in id incumbent, ut quæ ad corporis usum necessaria sunt, pauperibus, pesteq. affectis undique conquirant.

Vt autem omni ex parte cumulatiora charitatis subsidia comparent, cùm ad episcopum, tum ad præfectos regionarios, uicariosuè foraneos, et parochos perfugium sæpissimè habebunt: quorum etiam auctoritate ad omnem eleemosynæ, pijq. subsidij conquisitionem, atque apparatum utentur, sæpè etiam magistratum, et decuriones, conuenient, ut opus erit.

Id parochus præter cæterà maximè parochiales suos cohortabitur, ut his præsertim pestilētia temporibus, omni commiserratione dignis, quantam maximam per facultates possunt, eleemosynam conferant ad subleuandas necessitates, non solum peste laborantium, suspectorumuè, sed aliorum etiā omnium, qui rerum inopia premuntur.

Quam ob causam singulis hebdomadis, semel atque adeò sæpius, rariusuè, prout necessitas urget, parochialiumq. opes ferunt, uiciniam suam, adhibitis charitatis sodalibus, in omnes partes obibit, omnique studio, et charitatis pia contentione eleemosynam, quæ in eorum miserabilium usum erogetur, ab omnibus efflagitabit.

In ecclesia præterea parochiali, in omniq. uiciniæ parte, præsertim pro foribus eorum, qui peste infecti, suspectiuè sunt duabus clauibus, inter se diuersis singulas clausas, certoq. signo, quod præcipuum Episcopus constituerit, notatasq. et distinctas publicè proponet, atque affiget: in quas oblata eleemosyna eo nomine conijciantur. E clauibus illis duabus unam ipse parochus, et alteram ille ex confratribus charitatis asseruabit, quem Episcopus, præfectusuè, uel Vicarius foraneus delegerit.

Si qua in parochiali uicinia cum plures sunt, uel pestifera labe inquinati, uel suspecti, uel alij inopes homines, quibus aliunde non satis succurri possit; parochus ad Episcopum confugiet, cuius cōcessu in finitima etiā uicinia parochiali capsulam eleemosynæ proponere, aut alia ratione subsidia charitatis comparare possit ad illorum sustentationem.

VT autem necessario eo tempore pauperum egestati undique succurratur, eam facultatem, si ita necessitas tulerit, episcopus aliquando permittet, ut piorum locorum præfecti, curatoresuè eleemosynarum, quas certo præscripto tempore dari moris est, distributionem anticipent, ut potè quæ eleemosyna semestri, aut longioris temporis spatio in egentium usum erogari consueuerat, ea omnis duobus, tribusuè mensibus aut breuiori tempore, prout opus erit, distribuatur.

Ea autem cautio adhibebitur, ut ne eleemosynæ distribuendæ ratio, atque usus sine legitima auctoritate, et facultate unquam immutetur, uerbi gratia, quod puellis, uirginibusuè nuptui dandis in dotem pia liberalitate erogari solet, aut debet, ne in panis eleemosynam, aliudue genus conuertatur.

Nec uerò piorum locorum prædia, aliaue bona immobilia hypotecæ, pignoriuè dentur, aut alienentur, contra, ac testatorum uoluntate, canonum iure, pontificijs constitutionibus, et Conciliorum, aut Synodi prouincialis nostra primæ decretis cautum est.

OMnis eleemosyna, quæ à charitatis confratribus congeretur, de parochi, ut præfecti regionarij, aut Vicarij foranei consilio, et assensu, in eorum hominum usum necessarium erogabitur.

In eleemosynæ autem erogatione habebitur ratio cum in primis inopiæ, paupertatisq. sacerdotum et monasteriorum cuiusuis generis, et ordinis, tum hospitaliū adium, locorumuè, quæ intra parochialis uiciniæ fines sita sunt.

Quibus sacerdotibus, et monasterijs, ex ærario etiam publico, aut censu, unde reliqui pauperes sustentantur, necessaria alimenta subministrari oportebit cùm ob alias causas, tum quia publico ecclesiæ nomine religiosi illi homines quotidianis sacrificijs, supplicationibus, diuinorumq. officiorum cultu, et moniales etiā sacra lachrymarum ui, peccatorum deploratione, gemitu, uigilijs, ieiunio, atque assidua oratione, Dei iram afflictissimo illo tempore placare contendunt.

CAuebit autem parochus, ne rei cuiusquam, quæ ad corporales quorumuis hominum, etiam peste laborantiū, suspectorumue necessitates pertineat, præcipuam curam,

ram, præcipuumq. onus sibi suscipiat, quo retardetur, aut impediatur, quin proprium curæ suæ officium exequatur: quod totum in rerum spiritualium procuratione, atque administratione uersari in primis debet. Ideò ab ordinario munere eelemosynæ distribuendæ, subuentionisq. publicæ erogandæ abstinebit.

Si quo autem in loco, et pauperum ingens necessitas, et penuria hominum, ut id muneris rectè gerere possit, aliquando hoc suadebit: ut istiusmodi pondus ipse suscipiat, ac sustineat, ad Episcopum adibit, cuius facultate illud subeat, ac gerat.

Adhibere autem secum semper studebit pios aliquot parochialis uiciniæ homines, aut confratres charitatis, quos tum adiutores, tum etiam testes fidelis dispensationis. Hoc etiam ipsum, et præfectus regionarius, et Vicarius foraneus exequi, præstareq. curabunt.

VT omnis eleemosyna, quæcumque sit, quæ colligetur, quibus oportet, rectèq. distribuatur, nec uerò impudenter usurpetur, atque absorbeatur ab ijs, qui aliunde cum habeant, unde uiuant, iniqua illa usurpatione exitium animæ suæ pariunt, et uita periculum illis prabent, qui summa rerum omnium angustia premuntur; ideò regionarius præfectus, Vicarius foraneus, nisitator Episcopalis, et parochus in primis omni opportuna ratione, ubicunque sunt, qui pestis, suspicionisue causa domi inclusi, aut etiam inopiæ nomine illam etiam pro foribus, aut de fenestris efflagitāt, istos, et aliquando populum uniuersum, prout occasio tulerit, id grauiter monebit, docebitq. peccati mortalis uinculo irretitos teneri, si qui sunt, qui consequendæ eleemosynæ causam aliquam prætexunt, et assimulāt, atque adeo, si quam eo nomine, et causa simulatione consequuntur, planè restituere debent.

Quamobrem grauissimè peccabunt, quicunque eleemosynam capient, illis egentibus hominibus solùm constitutam, qui aliunde certo reclusionis, aliouè præstituto tempore non habent, unde uictum sibi parent: si re uera ipsi in eo paupertatis statu non sunt: nec uerò eam eleemosynam sine conscientiæ offensione, et labe retinere ullo modo poterunt, præsertim si ipsius eleemosynæ curatores aliqua significatione, rationeue præcauerint, se constituisse ijs tantum, qui ea inopia, pauperta teuè præmuntur illam distribuere.

Cura præstandæ, et exercendæ pietatis in locis publicæ curationis, ac domibus occlusis.

IN omni triuio crux loco decenti erigetur, ad quam orantes, et precantes spectent.

Ibidem, ad Episcopi præscriptum, altaria extruantur, in quibus Missæ sacrificium offeratur; ita ut qui sacerdos, etiam regularis in illis obtulerit, celebraueritue Episcopi iussu, satisfecisse censeatur muneri, quo astrictus est, celebrandi in alio cuiusuis ecclesiæ altari.

In cappella domus hospitalis, lociuè publicæ curationis perpetuo sanctissimum sacramentum asseruetur; cui lampas accensa præluceat.

In qua cappella sacerdos, qui spirituali curationi præest, aliquando orationem sine intermissione instituet, religioseq. atque ordine haberi studebit.

Vbi ob pestilentiæ propagationem, obitumue, uel ægritudinem sacerdotum, desunt, qui spiritualem peste languentium, uel suspectorum curam sustineant, gerantuè, ut quam diligentissime conquirantur, uicarius foraneus in diœcesi episcopum certiorem celerrimè, et sæpissimè faciet, præfectus, in ciuitate: interea uero eorum curam parochis, alijsuè sacerdotibus probatis, qui proximè habitant, magnopere commendabit.

Idem officium præstabunt, si quando ob suspicionem pestis in parocho, uel etiam infectionem inciderit, ut scilicet alium sacerdotem in eius locum substituat, qui parochialis curæ partes necessario tempore exequatur, quas ille per suspicionem ijs, qui suspicione carēt, præstare minus potest.

CVM nemo sacerdos est, qui publici tuguriorum loci curationem gerat: hoc saltem curabitur, ut die festo, et in hebdomada etiam certis alijs diebus eò loci, aliquis sacerdos ecclesiæ, aut uiciniæ parochialis Missæ sacrificium in oratorio ob eam causam extra tuguriorum septa extructo offerat. Si uerò ne id quidem fieri potest, quoniam nemo alius sacerdos est, nisi unus tantùm parochus, hic ipse aliquando per hebdomadā eò se conferet ad Missæ sacrum celebrandum.

Vbi in eo tuguriorum loco sacerdotes plures sunt, tum id curabunt, ut omnes quicumque ibi sunt, Missam spectent, audiantuè; tum ipsi ob eam causam inter se rationem iuibunt, ut cum præsertim una tantum cappella sit, alius benè manè, alius paulò tardius Missam celebret; aut certa alia hora commodiore id quisque præstet.

PRÆcipuè parochus hoc ualde curabit, ut si quando uel uniuersi ciues, uel aliqua uicinia, familiauè parochialis domo egredi prohibentur; omnes, et singuli, antequam se in suis quisque domicilijs per illud dierum spatium includant, peccata confessi, sacram communionem sumant. Si uerò præ temporis exiguitate id tunc non præstabunt, præstent saltem eo ipso ineunte tempore, et deinceps praeterea singulis hebdomadis, aut quinto decimo quoque die, prout se illis per alias occupationes posse sacramenta ministrare uiderit.

At pro cura sua ratione, quæ ad agrorum salutem spiritualia adiumenta spectant, hæc omnibus alijs anteponet.

Certam aliquam christianæ uitæ normam eo tempore, cum populus intra domesticos parietes aliquandin se continet, pastoralibus litteris Episcopus commonstrabit, ut quotidianas habeat pietatis christianæ exercitationes, quibus perpetuum cursum teneat in uia salutis.

Pietatis autem ea officia proponet patribus familias, ut non solùm manè sed uesperi, et meridie, singulisq. horis, ac momentis habeant spirituales exercitatio-

tiones, in quibus omnis familia piè uersetur.

Quamobrem, præter cætera, libros in singulas familias introducendos curabit, non solùm eos, quos supra commemorauimus, sed sacrorum bibliorum partem aliquam, ut pote historiam Iob, libros Tobiæ, epistolam S. Iacobi, et uolumen præterea de uitis sanctorũ: è quibus seliget præsertim uitam S. Sebastiani, S. Gregorij Magni, S. Rochi, S. Macarij, S. Eutychij, Patriarchæ Constantinopolitani, S. Nicolai Episcopi, S. Bernardini Senensis, qui omnes pestilentiæ documenta, et exempla præbuerunt sanctissimarum uirtutum.

Ad alias religiosas orationes introducet certos psalmos, et hos potissimum, nempè psalmum sextum, decimum sextum, uigesimum quartum, trigesimum primum, trigesimum septimum, quinquagesimum, septuagesimum octauum, centesimum primum, centesimum item, et uigesimum nonum.

Stata prætereà illa oratio parochi, et sacerdotis, quæ in singulos dies septies certis horis adhibebitur, etiam à custodibus, et ministris instituetur in omnibus tuguriorũ septis, hospitalibus ædibus, singulis familiæ inclusæ domicilijs, omni loco, et publicè, et priuatim.

Quæ oratio ut rectè, religioseq. peragatur, curandum est diligenter ad Episcopi præscriptum.

Itaque orationis huius signum in uniuersi, uel partis populi reclusione, dabitur campanis primariæ ecclesiæ, collegiatarum item tam regularium, quàm sæcularium, si quæ ibi sunt, dabitur. Itidem in ecclesia parochiali fiet, cuius uiciniæ homines, familiæuè aliqua, contagionis nomine suspecta, domi se continent. Itidem fiet percussione paruulæ campanæ hospitalis, aut alterius loci curationis publicæ.

Signi ratio hæc seruabitur, ut distincto certo temporis spatio, nempè secunda quaque hora, aut longiori, breuioriuè interuallo, prout dies contractiores, uel longiores sunt, septies in die campana pulsetur.

Initio orationis significandæ percussio campanarum fiet, ut, de more fit, cum salutationis Angelicæ, quæ Aue Maria dicitur, signum datur; postea continenter per horæ quadrantem, certis campanæ ictibus, breui interuallo distinctis, eiusdem significatio fiet, quæ sono terminabitur, ut oratio uespertina solet. Dum uero campanis pulsatur, litaniæ, supplicationesuè ad Episcopi præscriptum cõcinentur, recitabunturuè, itàut, uel è fenestris, foribusuè ædium ab una parte sint, qui illas præcinant, et uicissim ab altera, qui religiosè succinant, et respondeant.

Quod sicubi ita præstari non potest, intus in ædibus ipsis, loco omnium communi, aut, ubi optimè potest, statis illis significationis horis præstabitur.

Quam ob causam in unaquaque uicinia, ubi hæc precatio horaria celebrabitur, unus, pluresuè ecclesiastici homines, aut, si tales non adsunt, alij pij uiri, orationis usu instructi, ad fenestram, forcsúe ædium adhibebuntur, qui stata quaque hora, qua significatio fiet, orationis huius institutum, atque usum rectè, riteq. moderentur, et dirigant, et eius studium in horas ferè singulas ardentiùs excitabunt.

C V rabit prætereà parochus, ut diebus saltem festis, ubi sunt, qui bene norint, de beata Maria Virgine officiũ precum horarium statis illis septem horis distinctè recitent.

Sæpe euulgabit, atque edicet, quo fidelium mentes ad huius precationis usum, studiumq. inflammet, indulgentias eo nomine concessas.

Ac prætereà quidem, unicuique parocho, et sacerdoti, breuium illorum librorum, quibus Episcopi iussu certæ preces, et litaniæ, eius orationis causa editæ continentur, copia fiet, et gratis aliquo modo suppeditabitur, ut parochialibus suis, et alijs, prout usu uenerit, rectè distribuat.

H I S, atque adeò alijs omnibus pietatis exercitationibus parochus, alijue sacerdotes, curationi spirituali præfecti, homines sibi commissos, tempus in domibus occlusis, alijsq. locis tuguriorum salutariter, et religiose consumere studebunt quàm diligentissimè, ut ne otio tabescentes procliuius prolabantur ad Dei offensiones, et ad turpia flagitia.

Cura disciplinæ morum in eisdem locis.

PArochus, animarumq. curator, et alij item sacerdotes, cura spirituali in locis præfecti, ubi infecti, suspectiuè morantur, charitate paterna, et diligenti studio uidebunt uitam, mores, pietatem, et religionem non modò eorum, qui pestis morbo suspecti, in hospitalibus publicis domicilijs, aut intra tuguriorum septa, sibi commissa, habitant, et illorum, qui præsertim reclusi, intra parochiæ suæ fines, in priuatis domicilijs manent, sed monattorum, et famulorum, et ministrorum, quicumque illis operam nauant, et eorum prætereà, qui in illorum custodia collocati sunt.

Mulierum pudicitiæ, et adolescentum honestati prospiciẽt, qui intra ea septa, hospitalesuè domos, aut domicilia priuata inclusi, degunt.

Præcipuam autem curam suscipient, et sustinebunt puellarum, uirginum, et fœminarum, quæ uel parentibus, uel coniugibus mortuis, discrimini, et periculo pudoris, ac pudicitiæ magis obnoxiæ, atque expositæ sunt.

Eas senioribus fœminis, et spectata honestate, pietatisq. studio insignibus, quæ in illis locis morantur, diligentissimè committent, quasiq. in manum tradent, et commendabunt omni charitatis officio.

Pupillorum item, præsertim infantum curam gerent, eamq. potissimum rationem habebunt, ut certo loco separato, dum in publicæ curationis domicilijs, locisue sunt, pie, rectèq. educentur.

C V R A eorundem erit, hæc etiam, ut, quoad eius fieri potest, à fœminis mares ubique separatim degant, præterquam, si qui sunt eiusdem familiæ.

Curabunt præterea, ut non solùm euitandæ contagionis, sed honestatis in primis tuendæ causa, qui in uno

cubi-

cubiculo, tuguriolue degunt, nullum suspectum commertium, consuetudinemuè habeant cum alijs, qui uel sunt diuersa familia, uel in alio diuerso turgurio, cubiculoue manent.

SAEPE fit, ut in ijs curationis publicæ locis non modò palàm, sed occultè futuri matrimonij sponsiones fiant: ideò Episcopus curabit, ut qui in illis locis, aut paulò postquàm inde egressi sunt, matrimonium conficere uolunt, illius statæ denunciationes cùm in ecclesia parochiuli, tum eò etiam loci, ubi inclusi pestis causa sunt, aut paulò ante fuerunt.

Ne quid uerò de matrimonio contrà agatur, quam Tridentina sanctione præscriptum est, ideò quàm sæpissimè illa in locis publicæ curationis promulgetur, atque exponatur.

Ne præterea puellæ in fraudem inducantur; omnis alia diligens ratio per parochum, sacerdotemue, qui spirituali curationi præest, adhibebitur.

VBI aliqua uel concubinatus, uel uitæ turpis suspicio suborietur, aut indicium existet, de hac re omni parochus, sacerdosuè, spiritualis curæ præfectus Vicarium foraneum, aut præfectum regionarium, et hi Episcopum certiorem statim faciant, ut in tempore, primum re inuestigatu, cùm remedium opportunum, periculo adhibere possit, tum flagitiosu uitu, omniq. uitio diffluens, reprimatur, et coerceatur.

ILLAE uerò morum corruptelæ, quæ in ijs locis magna cum Dei offensione uulgo existere solent, quales sunt, comessationes, exhilarationes, cachinnationes, inhonestæ congressiones, obscœnæ collocutiones, detractiones, maledicendi usus, ludificationes, gesticulationes, lusiones, ludi aleatorij, saltationes, tripudia, crapulæ, compotationes, congressusq. illi, tot peccatis coniuncti, omnesq. demum turpes uctiones, ut tollantur, radicitusq. extirpentur, ijdem sacerdotes, et priuatis colloquijs, et concionibus, et suasionibus, et cohortationibus, et omni officij genere agent planè diligenter. Quod si ijs rationibus assequi non poterunt, quod ex disciplina christianæ usu erit, Episcopum ipsum adibunt, qui offensionibus eius generis omni uiu occurrat. Quam ob causam, quo diligentius scilicet idem Episcopus notu, atque exploruta habeat, quacumque in ijs locis ud morum emendationem, correctionemq. opus erunt; certos etiam aliquos laicos homines, christianæ, sanctæq. disciplinæ studiosos, non modò in tuguriorum finibus, hospitalibusq. ædibus publicis, sed in omni parochia secretò constituet, qui omniu inhoneste, turpisq. uitæ pericula, flagitiosas uctiones, et corruptam omnem eorum disciplinam, qui ibi degunt, prudenti exploratione diligenter indagent: quæq. in offensu esse uiderint, de ijs uel Episcopum ipsum, præfectũue regionarium, uel Vicarium foraneum, uel parochum, uel sacerdotem etiam curatorem sæpissimè, atque adeò quotidiè, si opus erit, certiorem facient.

Quæ disciplinæ ratio parocho, et sacerdotibus curationis publicæ tenenda sit.

PArochus, et sacerdotes curationis publicæ cum diligentem in alijs morum speculationem, curam, exercitationemq. pietatis adhibuerint; hoc etiam maximè studebunt, ut ipsi piè sancteq. uiuendi studio, omniq. religionis officio, atque omni documento, et exemplo cæteris omnibus præluceant, ac summa quidẽ cautione in eo utantur, ut non modò quicquam non offendant, peccentuè, sed ab omni peccati suspicione planè liberi sint.

Omni igitur intima, et externa pietate in illis publicæ curationis locis seruient Dei gloriæ, cuius religiosus cultus perpetuò ob eorum oculos uersari debet.

Studio charitatis, quæ in eorum animis fixu semper inhæreat, agent omnia.

Quo studio ducti, et curæ susceptæ officio commoti, longè ab ijs actionibus refugient, quæ offensionem, aut mali suspicionem parient.

Cauebunt, ne eos, qui peste suspicioneue laborant, ad testamenti factionem, aut ad aliud ultimæ uoluntatis genus, ne agnatis quidem illorum flagitantibus, ullo modo inducant, atque impellant: nisi aliquando uel christiana charitas, uel propinquorum status, commiseratione dignus, aliter suaserit; tuncq. si temporis spatium datur, rem ipsam, ut est, cum Episcopo, aut præfecto regionario, aut Vicario suo foraneo communicabunt.

A testamenti, codicillorum, donationis, et alterius id generis ultimæ uoluntatis conscriptione abstinebunt, nisi urgens necessitas aliter deposcat, cum alij scilicet æquè idonei non sint, neque aliunde aceiri possint, qui conscribant: tuncq. ut auaritiæ, et sordidi quæstus suspicioni occurratur, testes, quoad eius fieri potest, auctoritate, et uitæ moribus insignes adhibebunt.

Idem præstabunt, si quando aliorum pecuniam, suppellectilemue asseruandi, aut in aliquem usum erogandi, curam suscipient.

Speculatio in ministris publicæ curationis adhibenda.

PArochus, et sacerdos, qui in hospitalibus, publicis ædibus, locisue tuguriorum spiritualem curã gerit, hæc diligenti speculatione uidebit.

Primò, ut eorum locorum præfecti, curatores, ceteriq. omnes, qui uel operam uel officium, uel famulatum in illorum hominum curam, subleuationemq. conferunt, ne quid negligant, prætermittant, deserantue, quod ad operæ, curæ, officij, ministerijue suspecti partes attinet.

Vt ne quid prætereà committant, quod illis fraudi, et detrimento sit: quodq. piu sollicitudine, et sincera curu, quam nauare debent, indignum existat.

Quare ipse parochus, sacerdosue præcipua capitu, mox infra demonstratu, in primis animaduertet, in quibus scilicet frequentes eorum offensiones esse solent.

Vt potissimùm illi ipsi, quicumque sint, charitatis studio, non negligenti opera, non languescenti ministerio,

nec verò immodestè, non petulanter. non proterue, non contumaciter exequantur debiti officij partes.

Vt mulieris morbosæ, suspectæue corpus, aut cadauer dumtaxat inspiciatur, cum necesse maximè est. Et verò inspectioni necessarij solùm ministri intersint, ut potè medicus, chyrurgus, mulier aliqua, et alius præterea nemo.

Vt inspiciendis item marium corporibus ministri tantùm adhibeantur, qui uidelicet necessarij sunt.

VT debit item parochus, sacerdosue, ut præfecti, uespillones, uiciniæ curatores, quos antianos dicunt, alijq. ministri, nihil omninò pecuniæ, muneris, doniq. extorqueant, cum uel domicilia clauduntur, uel aperiuntur, uel alia quauis occasione, modoue.

Vt ne pecunia, resq. aliqua, aut supellex peste languentium, uel suspectorum, uel mortuorum diripiatur, dissipeturue unquam, et maximè cum uel domo educũtur, uel moriuntur, uel in sepulturam traduntur, uel eorum domicilia purgantur, aut eorum suppellex ad loca purgationis exportatur.

Vt qui ad loca publica curationis perducuntur, uehuntur ue, non uesperi, aut sub noctem, sed bene mane, si fieri potest, perducantur, asportenturue, quo sacerdotibus, qui in ijs curationis locis resident, temporis spatium detur audiendi eorum confessiones, et alia, quæ domi non susceperant, spiritualia adiumenta ministrãdi, antequam nox adueniet, in qua, ut plerisque accidit, morte eripiantur.

Vt ne eodem curru, uehiculoue mortui simul, et uiui, aut morbo tabescentes una cum his, qui solũ suspecti sunt, asportentur, si modò tamen suspecti non illi quidem sunt, qui sua sponte morbo affectis operam, curam, et studium nauent.

Vt hæc ipsa cautio, diligensq. distinctio in exportanda, importandaue suppellectile adhibeatur, ut illa scilicet, quæ peste languescentis est, distincto curru, ac separatim uehatur, ab ea, quæ suspecti hominis est. Ideoq. curandum erit, ut uehicula plura, quæ ad eum distinctionis usum satis sint, in tempore apparentur.

Vt ijs, qui ad loca publica curationis, domo abducuntur, temporis spatium detur colligẽdi pecuniam suam, suppellectilem disponendi, constituendiq. cæteras res domesticas; ita tamen, ut ne diuturnior mora fraudi sit, et detrimento ualetudini publicæ.

Vt spatium etiam detur colligendi sarcinulas, et aduehendi secum lectum, culcitras stramentitias, lodices, linteamina, tegetes, floreasue, uestes, et alia id generis usui necessaria. Sin autem ab initio tempus non habuerunt, detur posteà, adhibita custodia, ut moris est, et cautione.

Vt euitandæ contagionis causa, tuguria morbo languentium, aliquo interiecto sepimento, uerè ab illis seiuncta sint, quæ suspecti habitant. Eadem cautio adhibeatur tuguriorum, ubi sunt minus suspecti, ut separentur ab ijs, qui grauissime suspecti sunt. Itidem de conualescentibus.

Vt ordine describantur certo libro quicumque ad loca publica curationis abducuntur. Quæ descriptionis ratio uniuscuiusque tugurij, cellulæue numero respondeat, ut singuli à parocho, sacerdoteue constituto, medico, chyrurgo, cæterisq. ministris, facilè, distinctè inueniantur.

Vt ob eam ipsam causam, quoties quis recens ad loca curationis uenit, aut inde abit, aut de uno in alterum commigrat; id omne eisdem ministris significetur, et sacerdoti præsertim, ut ministerij sui partes ei præstet.

Vt in uniuscuiusque tugurio, cubiculoue ad lectum sternendum, quoad eius fieri potest, satis paleæ sit, culcitra item stramentitia, et cento, lodixue.

Vt quibus uel ex morbo laborantibus, uel suspectis, lectis, stramentis laneis, aliaq. suppellectile apparari, et sterni debet, ij pro ratione, statuq. personarum, illud ipsum commodum consequantur, et ministri item publice ad locum curationis constituti.

Vt ijsdem ministris, alijsq. rectè ualentibus uictus certa ratione suppeditentur, qui satis sit.

Vt ægrotis item stata hora subministretur, quibus etiam ratio adhibeatur cibi, qualis sit, et quantus, et quo item modo præbeatur.

Vt medicinæ, medicamentaue in tempore, certisq. præscriptis horis, et ordine apparentur, conficiantur, et præbeantur.

Vt et uestes, et supelex, et tuguria, cubiculaue, quæ ex asseribus constructa sunt, ubi peste infecti, suspectiue manserunt, aut mortui sunt. prout opportunitas tulerit, diligenter purgentur. Illa uerò tuguriola ex paleis inflammentur. Nec uerò usui sint alijs, qui solum suspecti sunt.

Vt ea ipsa tuguriola, cum opus est, palea recenti, cum intrinsecus optimè circumuestiantur, tum extrinsecus rectè undique obtegantur, ut ne quando pluuia influat

Vt mortuis efferendis, et sepeliendis nihil contrà agatur, fiatue, quàm de efferendi, sepeliendiue modo, et de loco, ubi sepeliendi sunt, Episcopus statuerit.

Vt uerò hæc omnia in executionis usum rectè inducantur: parochus, omnisq. alius sacerdos, quicumque intra tuguriorum septa curam gerit, præfectus regiogionarius, et Vicarius foraneus, ut diligentissimè poterunt, curabunt, crebris cohortationibus, assiduisq. admonitionibus, omni charitate plenis, atque adeo, ubi opus est, reprehensionibus. Et omni præterea paterno officio cum illis agent, ad quos summa curationis spectat, ut ordine, et quàm rectissimè cuncta gerantur. Quòd si ne his quidem officijs, quicquam adiumenti ad rem optime administrandam non afferent; perfugium, ut primum possunt, ad Episcopum habebunt, cuius consilio, studio, ope, et auctoritate, etiam apud magistratum, ut opus erit, si quæ perperam aguntur, ad rectam normam redigantur.

Visitationis officium multiplex.

E*A omnia, quæ paulò ante, et mox infra demonstrantur, uel ad cautiones, uel ad curas, uel ad pietatis* exer-

exercitationes, uel ad hominum mores, uel ad sacerdotum in primis uitæ honestatem, et disciplinam pertinent, ut rectam omnem executionem habeant; hoc præfecti regionarij, aut Visarij foranei, aliiq. Episcopales uisitatores uidebunt, curabuntq. diligentissimè.

Quare loca publicæ surationis frequenter, uel quotidie potius, cum opus erit, uisitabunt, cunctaq. perspicient, atque explorabunt, tumq. ad peste languentiũ, suspectorum, aut animæ salutem, aut sorporis curationem spectant; tum etiam quæ de eo genere omni speciatim, uniuerseq. sonscripta sunt.

At si quid uel deesse, uel in aliqua re peccari, offendiue uiderint, ad ipsum Episcopum referent: qui de omni cautione, cura, piaq. exercitatione, et disciplina sollicitus, in omni executione, ut opus erit, studiose euigilabit.

EPIscopus uerò frequens in eo erit, ut uniuersos, et ferè singulos, peste uel infectos, uel suspectos inuisat; paterna charitate sonsoletur: episcopali liberalitate, et eleemosyna, quã manu sua præbebit, subleuet, si quos, inopia laborantes, uiderit: documenta opportuna det, atque accommodata ad sanctè, et cum Dei uoluntate congruenter uitam agendam, mortemq. fortiter, christianoq. more in Domino obeundam.

Crebrò item familias, quæ domi ob suspicionem se sontinent, breui sermone alloquetur, et ostendet in primis quæ unicuique agenda sint, quæ rursus fugienda.

Sæpe prætereà in diœcesis loca infecta, suspectaue, excurret, cunctaq. oculis, paterna sharitate incensus, lustrabit, ut populo suo afflicto, perculso, et penè prostrato, sonsolationes, remedia, subsidia, et alia Episcopalis dilectionis offisia adhibeat, et præstet.

Non uisitatores solùm, sed alios etiam sæpè mittet, qui hæc eadem offisia præstent.

Præfectorum, curatorum et ministrorum publicæ curationis operam studiumq. excitabit.

Si quos negligentes, et delinquentes in officio compererit, cum ijs non modò cohortatione, monitione, sed aliquãdo etiam seueriore obiurgationis acerbitate aget, ut sui quique muneris partes rectè, diligenter, et salutariter exequantur.

Si ueró aliquando monitos obstinatè operam dare cognouerit, ut contumaciter, maleq. agant; ut isti ab officio suscepto amoueantur, curabit atque efficiet.

Monattorum uitia, quæ in eo genere hominum grauissima inesse solent, increpabit acerrimè. Siq. hac uia non sucsedet, ut in officio rectè agendi se contineant, illam aggredietur, ut magistratus pœnas repostant flagitiorum, quæ admiserint.

ET quoniam per Episcopales occupationes omnibus locis præsens adesse non potest, eam etiam rationem aliquando inibit, ut ad populos litteras pastorales scribat, quibus illos consoletur, confirmet, et extitet ad optima quaque, prout ocsasio tulerit.

Cura spiritualis sigillatim unicuique peste affecto, uel suspecto, à sacerdote adhibenda.

VBi primùm parochus, aliusue certus sacerdos constitutus, aliquem, curæ suæ sommissum, pestilentiæ morbo laborare certior factus est, eum, ut celerrimè potest, paterna charitate inuisit, atque in primis diligentisimè pœnitentiæ Sacramentum ministrabit, et alia deinceps omnia adiumenta spiritualia ad animæ salutem.

Quamobrem diligenter planè tauebit, ut ne, cum morbi, ex quo aliquis laborat, uis suspicionem pestilentiæ præbeat, falsa, inaniq. spe ductus, eum diutius in uita permansurum, id culpa contrahat, ut absque Sacramentis ille discedat. Itaque hoc præsertim nullo modo prætermittet, quin pœnitentiæ Sacramentum, mora non interposita, ministret.

Sacram autem Eucharistiam, nisi ob uomitũ, aliudue impedimentum necesse est, aliquid moræ interponi; quàm primùm pro uiatiso ægrotanti, etiam si cibum sumpserit, omnino ministrabit; nisi manifesto apparet, illum à morbo conualescere: pestilentia enim ægrotãs in eo statu uersatur, ut timendum sit, ne, uel ad punctũ temporis, mortem obeat.

Quare extremæ etiam unctionis Sacramentum, sine cunctatione, moraq. ei ministrare poterit.

IN Sacramento pœnitentiæ ministrando uidebit, ut facultate, uel Episcopali, uel etiam Pontificia, qua etiã à criminibus illis, quæ Apostolicis litteris, die cœnæ Domini editis, sõtinentur, absolui permissum erit, prudentissime, atque salutariter utatur.

Denique ægrotanti omnia illa charitatis ministeria, et officia præstabit, quæ in extremo uitæ spiritu, alijs, curæ suæ commissis, præstare aliàs debet.

At uerò prætereà dum æger aliquo sensu uiget, earum Pontificalium litterarum auctoritate, indulgentiam ei concedet, Episcopiq. nomine benedictionem impertiet.

Cõsolationes proponet, quibus illum ad benè, sancteq. in Domino moriendum excitet.

Vbi illum obijsse audierit; eius animæ auxilium feret orationibus, precibus, et in primis sanctissimo Missæ sacrificio.

EAM ipsam diligentiam, quam peste laboranti adhibendam esse, paulò ante demonstratum est, idem parochus, et sacerdos in spirituale adiumentum illius cõferet, qui ex morbi solum suspicione laborat.

Sed, quod ad sanctissimæ sommunionis ministrationem pertinet, dum ille in suspisione tantum est, semel ab initio eam, non pro uiatico tamen ministrabit, et deinceps aliquoties etiam, atque adeò sæpius, aut rarius, pro pietatis studio, quo ille tenetur, proq. curæ occupationibus, quibus ipse parochus, uel sacerdos distinetur.

Et uerò, quamuis paucis ante diebus sacram ei com-

munionem præbuerit, cum tamen indicium eiusmodi erit, ex quo perspicuè manifestum sit, atque adeò certum, pestifera labe illum infectum esse, sanctissimum uiaticum, etiam posteaquàm cibum ægrotans ceperit, sine mora, pro illius præparatione, et statu ministrabit.

Quod sanè omne ut diligentissimè præstetur, uidebit Episcopus omni accurata exploratione, et ratione, quam à præfectis regionarijs, et Vicarijs foraneis adhiberi mandabit.

Mox item extremæ unctionis Sacramentum ministrare poterit, ut paulò ante narratum est.

Cura omnis homini ecclesiastico, peste laboranti, uel suspecto, adhibenda.

C*Lericalis ordinis homo, cum in pestem, eiusue suspicionem incidit, illius maximè præcipuam singularemq. curam parochus, aliusq. sacerdos, qui in publicæ curationis loco Sacramẽtis administrandis præfectus erit, suscipiet, atque geret, ita confestim, atque adeò in primis ad spiritualia auxilia, remediaq. confugiens, ut documento, atque exemplo suo pietatem laicorum accendat, quo in genere ei propterea nullo sane loco deerit. Quæ uerò ad corporis usum necessaria sunt, ea, qua uia, et ratione supra demonstratum est, satis, abundeq. eidem subministrabuntur. Itaque idem parochus, cum opus est, id præcipue studebit, ut cum ipse ad illius usum eleemosynæ aliquid conferat, tum charitatis subsidia ab hominibus tam ecclesiasticis, quàm laicis conquirat studiose, ac præterea, si necessitas urget, ab Episcopo item.*

D*E hominis ecclesiastici pestilentia, aut suspitione parochus urbis præfectum regionarium, eumue, cui tale munus Episcopus commiserit, diœcesanus parochus Vicarium foraneum, ut celerrime potest, et quàm diligentissimè certiorem faciet, et uerò Episcopum uterque, ut et hic, et eorum unusquisque illa præterea operæ, atque officia præstare, aliaq. studia ad illius auxilium conferre possit, quæ illa temporum ratio suadet, atque deposcit.*

P*Arochus, sacerdosue, qui spiritualem curam intra loci publicæ curationis septa administrat, si morbo inficitur, aut aliquam eius suspicionem præbet; ei socius, si quem in cura parochiali habet, omnia sacerdotalia ministeria, et officia præstabit, ordine, qui mox supra expositus est de cura spirituali, uniciq; adhibenda. Si uerò plures sacerdotes eorum septorum curatores sint, qui suscepta curæ munere prior est, ea præstabit, nisi inter illos aliter conuenerit. Vbi autem socius nemo est, aut alius, in partem illius curæ euocatus, ijs plane officijs, curandum erit, ut parochus, qui proximus est, satisfaciat.*

Veruntamen ex peste laboranti parocho, nec curæ socium habenti, Sacramenta, præsertim sanctissimam Eucharistiam, et extremam unctionem, si ille in diœcesi est, ab eius Proposito, alioue, qui plebis totius curæ præest, si in ciuitate, ab Archipresbytero cathedralis ecclesiæ, uel etiam ab ipso Episcopo, alioue sacerdote, quem sibi adiutorem eo tempore Episcopus asciuerit, ubi nullum in mora periculum subsit, ministrari, cum proprium ualde est, et cum charitatis fraternæ officio maximè coniunctum, tum etiam ad parochi languescentis consolationem longè accommodatissimũ. Quod ut in morem, usumq. inducatur, et planè præstetur, hoc Episcopus suo in primis exemplo studebit,

E*Cclesiasticus homo, morbo affectus, aut suspectus, ut ad loca publicæ curationis perducatur, asporteturue, hoc maximè studeat is, cui Episcopus id curæ dederit, si modò curæ, quam gerit, aut officij, cui præest, ratio, uel ætas eius ingrauescens, uel alia eius generis causa aliter non postulet: nam ijs locis, longè melius, quàm domi suæ subministrabuntur, quæcumque tum ad animæ salutem, tum ad corporis curationem necessaria sunt.*

Atqui illius perducendi, asportandiue ea ratio adhibeatur, quæ eius statui, et ordinis ecclesiastici dignitati conueniens est.

Vt ne simul cum alijs, ut uulgo fit, et tamquam unus de populo, sed solus, et ut is, cui præ ordinis dignitate honor deferendus est, perducatur.

Vt ue uehiculo, curruue communi asportetur.

Tugurium habeat, quàmuis intra aliorum septa collocatum, quò commodiùs, et medici, et medicamentorũ copiam, aliorumq. ministrorum operam habeat, at à reliquis tamen opere distinctum, et longius aliquanto separatum.

Diligentiùs instructum sit storeis, tegetibusue, stramentis, lecto, culcitris stramentitijs, culcitris laneis, ceruicalibus, linteaminibus, et omni alia necessaria suppellectile.

Is propè habeat famulum, aliumue pium hominem, qui operam ei nauet in rebus, corporis usui necessarijs.

Ministris, qui extra septa famulatum, operamue præbẽt, unum aliquẽ habeat, qui præcipuè ei uictum, medicamenta, et alias res necessarias opportune extrinsecus apparet.

Eius cura saltem alicui medico, et chyrurgo, aliue curatori, aut ministro commendetur diligenter, ac sigillatim.

Sæpius et ab Episcopo ipso, et à parocho, et à præfecto, seu Vicario foraneo, et alijs Episcopi etiam nomine uisitetur.

S*I aliquando acciderit, Episcopum pestis nomine suspectum fieri, domi se continebit, quandiù expedire censuerit. Dum autem se domi continet, si pro suæ speculationis munere, tempore tam necessariò, sibi aliquid oculis perlustrandum sit, ut opportunius prospiciat, et consulat, in urbe, diœcesiue foras prodibit, ut opus erit.*

De familia autem sua si quis in pestis suspicionem inciderit, eũ seruare iubebit, quæ de parocho, parochiq. familia demonstrata sunt.

Sin

Sin autem pestilentia afficietur, de eius periculo per capitulum, uel duos priores de capitulo certior statim fiet Episcopus, qui propius abest, et Metropolitanus item. Cuius erit, fratrem Episcopum, ita laborantē, omni sollicitudine, et charitatis officio consolari: eiq. salutaria adiumenta, ut accuratissimè poterit, adhibere.

At ne Episcopus, si forte in pestilentiam inciderit, ul la ope spirituali in primis destituatur, id sibi subsidij comparabit, anteàquàm pestis in diœcesim irrumpat, ut certos sibi sacerdotes, charitatis zelo flagrantes, spiritualisq. uita usu peritos, præsertim ex capitulo, conquirat, et paret, qui laboranti ex peste Episcopo, constanter ministrent, quæ ad animæ salutem pertinent.

Is uerò, dum æger est, se etiam pijs, celestibusq. meditationibus consolabitur, dum spiritualium sacerdotū assistentium colloquijs, atque etiam, si per morbi uim licet, lectione aliqua de sanctis, ut pote Cypriano martyre, Bernardino Senensi, et beato Rocho, et alijs, quorum diuinæ uirtutes in pestilentia eluxerunt.

Neque, dum morbo laborat, ex ædibus Episcopalibus, se aliò conferet, sed in ijs persistet, ut si forte obeat, clero, et canonicis, præsertim ecclesiæ cathedralis, id, quod sanctissimi Episcopi religiose fecerunt, tum reliquis, etiam extremum fere spiritum agens, salutaria monita tradat, atque in statione sua Episcopali, quemadmodum Episcopum decet, ex hac uita migret ad Dominum.

Erit autem Capituli cathedralis ecclesiæ præ omnibus, dum ille in pestis ægritudine est, supplicationi instare, acištereà Vicarij generalis, orationem sine intermissione in urbe, diœcesiq. indicere, et habere, ut pro eo, communi omnium parente, precatio assidua, religiosaq. ab uniuerso clero, populoq. habeatur ad Deum.

Cura adhibenda ubi quis conualescit à peste, aut ab eius suspicione liberatur.

IN eam etiam curam totus incumbet parochus, ut omnes, et singuli, qui à morbo conualescunt, aut à pestis periculo, suspicioneue liberi euadunt, tunc maximè fixa animi deliberatione, propositoq. uere noua uita suscepto, et diligentissimè, religioseq. discussa conscientia, peccata omnia, quæcunque in anteacta uita admiserint, probato confessario sacerdoti cōfiteantur; si quando pestis initio id minus præstiterint.

Vt sanctissimorum Sacramentorum frequentem usum adhibeant.

Vt precationis, et orationis assiduæ, et frequentis, præsertim matutinæ, et uespertinæ usum item, et consuetudinem suscipiant, aut susceptam retineāt perpetuo.

Vt alia christianæ religionis officia, quibus uitæ spiritualis studium exardescit, amplectantur, et colant diligenti exercitatione.

Vt ab omni male agendi consuetudine, ab omniq. peccandi occasione se se abducant; hominum, qui uitiorū, flagitiorumq. impuritate inquinati sunt, commertiū, et familiaritatem refugiant; et peccatorum, in quibus antea prauo quodam usu uersati sunt, seminaria præcidere studeant.

Alia prætereà grati animi officia illis commonstrabit, quæ infra, cum de peste extincta agitur, uberius explicata sunt.

QVOniam autem sæpe fit, ut in ijs puellæ, et uirgines, et mulieres florenti ætate, parentum, aut aliorum, qui proximè propinqui sunt, morte, ab omni ope destitutæ sint, ac proinde periculum sit, ne ad impudicitiam turpiter prolabantur, ideo parochus si quas in parochiali uicinia habet, aut etiam ex parochia sua in communis curationis hospitali, aliòue loco collocatas, illas singulas matronæ honestæ, illis propinquitate, aut uicinia coniunctæ, aliæue fœminæ lectissimæ, quo maximo potest, charitatis studio, commendet, ut eas, si necesse est, eleemosynæ etiam largitione subleuet; in omnibusq. rebus cum earum curam illa suscipiat; tum maxime, id quod caput est, in timore Dei, sanctaq. uita ratione easdem instituat, ac præsertim ab omni labe puras, atque integras conseruet.

Atque in omni quidem huius custodiæ, officijue genere ille ipse parochus curam præcipuam maxime sustinebit. Ideoq. ubi primum uel conualuerint, uel à suspicione liberæ erunt, illius cura, et studio in monasterio, locoue pio collocabuntur, aut matronæ honestæ famulatui addicentur; aut alia honesta cōditione earum necessitatibus, ac simul pudori prospicietur; et quò rectius, et cautius id omne agatur, ad Episcopum etiam, si opus erit, confugiet.

Puerorum, et adolescentum, qui mortuis parentibus, et propinquis in eodem statu uersantur, et infantum etiam lactentium, et aliorum præterea, qui ab omni re inopes, aliorum auxilio destituuntur, eamdem ipsam curam, et sollicitudinem paternam suscipiet, ac sustinebit.

Cura mortuorum.

HAEC pro mortuis pestilenti tempore præstanda Episcopus curabit, eoq. uigilantius, quò grauior culpa multorum in eo charitatis officio aliquando existit.

SI quis igitur peste affectus, eoue nomine suspectus mortem obit, eius corpus ne citius duodecim horis, nec uerò tardius quattuor, et uiginti horis, uel eo circiter tēporis spatio sepeliatur, postquam obijt.

Noctu ne efferatur, nisi Episcopi concessu scripto aliter aliquando iustis causis permissum sit.

Curru item ne uehatur; nisi præ mortuorum multitudine, aliaue causa secus fiat necesse est.

Ne humeris unius tantum, tamquam onus gestetur, succolleturue; nec uero nudum, nulloq. operimento tectum, etiam si curru feratur, nec alio modo indecenter, atque inhumane.

Porrò à duobus efferatur decore binis longurijs, aut hastilibus solidis, beneq. firmis, quibus feretrum sustineatur, aut scala decenti, aliòue eius generis opere.

Sit autem inclusum in capsam, uel linteamine recte inuolutum; tum pallio praeterea, ad hunc usum constituto, corpora operiantur, etiam quando uehiculo efferuntur.

Ad efferendum uespillones, qui monatti uulgo dicuntur, adhibebuntur: qui si minus publico stipendio conducti sunt, curandum erit, ut corporis, et efferendi, et sepeliendi curam suscipiant, et gerant, qui in ea ipsa domo, familiaue sunt, in qua erat, qui pestis morbo obijt; aut illi, qui uel cognatione, uel amore, et charitate coniunctiores, cum eius, pestilentiæ contagio laborantis, curam præcipuam habuerint et ab illius latere non discesserint, mortui etiam funus, et sepulturam libentius, atque minori periculo curabunt, ac præstabunt, cum officio charitatis adducti, tùm etiam quia nihilominus aliquo temporis spatio ex lege magistratus, qui sanitati præest, seclusi ab aliorum consuetudine sint oportet.

Funeris statis precibus, et psalmorum, aliarumq. orationum officio, ut ecclesiæ ritus est, prosequendi, celebrandiue munus, ad sacerdotes, locis illis peste laborãtium constitutos, pertinebit, si qui sunt: alioquin id officium præstabit unà cum clerico proprius mortui parochus.

At unicuique tamen parocho, animarumue curatori liberum, integrumq. erit, suis impensis certum alium sacerdotem una cum clerico constituere: qui parochialibus suis, pestilentia mortuis, officium funerale præstet, cum scilicet non in parochiali ecclesia, sed in cæmiterijs sepelientur, quæ præcipue ad sepulturam constituta sunt pestis morbo morientium.

Si mortuus aliquid in bonis reliquit; hæredes omnem et ceræ, et funeris totius impensam facere cogãtur pro illius, qui obijt, dignitate, proq. cleri, qua ad funus adhibetur, ratione, ac pro sepultura, quam sibi in aliqua certa sede delegit, modo.

Sin autẽ uel in ædibus hospitalibus, uel in ijs locis tuguriorũ mortem obijt, in earum ædium, locorumue cæmiterio humabitur; cuius funeris, sepulturæue officiũ sacerdotes, et clerici obibunt, qui ibi curam gerunt; ubi si complures non sunt, is unus tantum, qui est, ad funus satis erit. Ceræ porrò sumptus ab hospitalibus, eorumue locorum curatoribus fiet: isq. a bonis mortui, si quæ in illis uel hospitalibus domibus, uel taguriolis relicta sunt, resarcietur.

Vbi nulla alia ratio sumptus sit pro funere defuncti, ceram in funeris sumptum conferre, et sepulturam in cæmiterio curare, parochi sit: ut ceteris parochialibus suis, ab omni re inopibus, qui obeunt, itidem præstare debent.

Et campanarum sono, et cruce prælata, et luminibus accensis, et cæteris cerimonijs, statoq. omni ritu ecclesiastico, et parocho alioue sacerdote, et clerico saltem uno funus ducatur; etiam si Episcopi concessu, noctu fiat, et curru item non unus solum, sed plures, peste extincti, efferantur. Quo in funere idẽ parochus, aliusue sacerdos, et clericus superpelliceo induti, cũ pro ædiũ, alteriusue loci foribus, unde efferuntur, tum in uia, tũ loco demum, ubi sepeliuntur, psalmorum, precumq. officium, ut moris est, pro mortuis præstent.

E domicilio autem, locoue, ubi qui peste mortuus est, non antea efferetur sepulturæ causa, quàm parochus, alijue illius cura sacerdotes, de obitu certiores in eo tempore per uespillones, aliosue ministros fiant; atque certa sepulturæ hora constituta, parochus, aut constitutus ille sacerdos aduenerit, præsensue aderit: qui ut in tempore adsit, curet omnino. E loco, unde effertur, parochus, alijq. clericalis ordinis homines, qui funus obibunt, non ante ad ecclesiam, cæmiteriumue discedent; quã mortui corpus uespillones feretro, aut curru, alioue modo efferẽdũ sumpserint; ut illi, quod ritus ecclesia sancta postulat, statis precibus funus rite ducãt. Funeris, sepulturæue causa ne parochus, aliusue sacerdos, neque clericus item, plus eleemosynæ, ne sponte quidem oblatæ, ullo quouis nomine, prætextuue capiat, quàm uel dare ob funus alio tempore solet, uel ab Episcopo præscriptum est, aut concessum. Nec uero emolumenti cuiusquam societatem cum uespillonibus, alijsue funerum curatoribus, ceterisq. id generis eo nomine ineat: cui rei, alijsq. auaritiæ sordibus, atq. suspicionibus ut occurratur, quicquid fructus, eleemosynæ in singulos menses ab exequijs, quæ peste mortuorum nomine fient, acceperit; in urbe præfecto regionario, aut si in diœcesi est, Vicario foraneo singulis item mensibus scripto significet.

Peste mortui corpus ne extra loci sacri fines sepeliatur, ne eo quidem nomine, quod aliquo post tempore ad locum consecratum transferatur: sed in parochialis ecclesiæ, intra cuius fines obijt, cæmiterio humetur: aut, ubi illud non est, in ea ipsa ecclesia, uel communi sepulturæ loco, uel si consensus ius habentium accesserit, priuato. Si uero præ cæmiterij, ecclesiæue parochialis angustia, aut præ mortuorũ multitudine, aliud ab Episcopo cæmiterium uel in uicinia parochiali, uel in hospitalibus, uel in tuguriorum loco consecratum est; in eo ipse sepeliatur licet.

In sepeliendi officio ea cautio adhibeatur, ut in cæmiterijs, præsertim, quæ in urbe, oppido, aut uico sunt, altius fossæ effodiantur, ubi in sepulturam corpora traduntur, ne inde fœtor contagiosus exhalet. Earum igitur altitudo tanta erit, ut supra cadauer terra extet alte congesta tres, quattuorue cubitos. Vbi uerò sæpius sepulcrum aperiendum est; eo altius erit et, quoties sepelietur, toties terra, aut calx, aut arena conijciatur, qua corpus bene obtegatur. Hac atque adeo alia potior ratio adhibebitur ad corporum fœtoris uim continendam.

CLEricalis ordinis homo si forte decedit, eius funus ab aliquo cleri numero celebretur, et corpus intus in ecclesia sepeliatur; si secus fieri non cogit loci longinquitas, ad quem effertur.

IN altaribus priuilegiatis saltem pro ecclesiastici ordinis hominibus tot Missæ pro defunctis celebrabuntur, quot ex illis peste mortui sunt, ita ut singulæ Mis-

sa singulis mortuis applicentur.

SI Episcopum mori contigerit, eius funus, et exequiæ curabuntur, et celebrabuntur ad concilij primi, et quarti prouincialis præscriptum. Pro qua defuncti anima fiet, ut eodem concilio quarto cautum est. Nec uero quicquam obstabit, quominus et defuncto omnia debita pietatis officia præstentur; hocq. ardentiori charitate, quòd paternam illius, accensamq. dilectionem periculoso illo tempore gregi, sibi commisso, præstitit: pro quo non modo facultates, sed uitam constantissime in Domino profudit.

ET quoniã illud in pestilentia quàm sæpissime accidit, ut parentes simul, et liberi, eodem fere tempore obeãt, neque hæredem, successoremue ullum relinquant; aut, si quos relinquunt, illi quidem sine cognationis gradu non arctius coniuncti, aut aliquando, si liberi superstites sint, ij uel minores natu, uel sæpe eodem morbo affecti, uel suspecti, ob eamq. causã à cæteris seclusi sint: quò fit, ut nemo fere sit, qui Missæ sacrificijs, et statis diuinarum precum officijs, alijsq. pietatis operibus earum animas adiuuare curet. Quamobrem præfectus regionarius, et Vicarius foraneus in sua quisque regione, ubi peste laboratur, pro mortuis Missæ solemne sacrificium, præter aliam Missam conuentualem singulis hebdomadis, quoad pestilentia cessauerit, feria secunda à clero uniuscuiusque collegiatæ celebrari iubeat; si modo per diei festi celebritatem, quæ in illam feriam incidit, id præstari licet.

Hoc idem sacerdotes singuli Missæ sacrificium facient. In ea ipsa feria, quæ primum in singulos menses inciderit, in unaquaque urbis regione, et in singulis diœcesis partibus, quibus Vicarius foraneus præest, ab omnibus eiusdem regionis, et partium illarum diœcesanarum parochis solemne pro mortuis officium, solemneq. etiam Missæ sacrificium peragatur: quod si in ea feria per officij ritum peragi non potest; in alia proxime sequenti præstetur.

Huic autem rei præstandæ modum Episcopus pro diœcesis sua ratione præscribet.

Singulis præterea diebus, præterquàm cum pro officij ratione, aut ob aliam causam nõ potest, sacerdos unusquisque in Missæ sacrificio orationem, collectamue pro mortuis religiose dicat.

Moniales etiã certo hebdomadæ die, ab Episcopo præscripto officium mortuorum recitent.

Singulis quoque diebus dominicis unusquisque parochus, animarumue curator populum intra Missarum solemnia admonebit, ut non modo tunc, cum in Missæ sacrificio præsens adest, pro mortuis simul precetur, sed postridiè illius diei, quo pro illis fiet, in ecclesiam ad diuina officia, solemneq. Missæ sacrificium frequens conueniat. Qui uero impeditus adesse non potest, saltem uel domi uel in officina, tabernaue, uel ubicumque erit, pro eis paululũ oret, religionis precibus adhibitis, prout est pietatis suæ diligens studium.

Singulis denique dominicis diebus prima hora noctis certum campanarum signum de more solemne detur, quo et oratio, quæ tunc à fidelibus pro mortuis facienda est, et diuinorum officiorum celebritas, quæ postero die eorũ causa agetur, omnibus uniuerse significetur.

HAEC autem omnis defunctorum animabus pie suffragandi ratio, Episcopo curante, ita inibitur, statueturq. in tota diœcesi, uel in eius parte, ut pestis se se diffuderit, uel Episcopus idem censuerit.

Hoc ipsum omne ut in suis ecclesiis à regularibus præstetur, omni cohortationis officio ille curabit. Quin etiam litteris cum Metropolitano, et alijs prouinciæ Episcopis aget, ut par pietatis studium in sua quisque ecclesia ijs defunctis præstent.

Peste restincta quæ præstanda.

DEi munere, beneficioq. cum primum pestilentia uis paulatim languescere incipit, in eo potissimũ Episcopi cura uersabitur, ut omni officij genere is populum excitet, atque inflammet, non modo ad orationem, obsecrationem, et gratiarum actionem, sicut apostolus monet, sed ad præcipua quædam religionis christianæ studia, atque adeo opera, quibus diuinum illud beneficium, ac singulare pia, grataq. memoria prosequatur perpetuo.

Primo ut omnes, et singuli ad gratiarum actionem instruat, ac paret; illud curabit, efficietq. ut peccata sancte confessi, certo religioso die sacram communionem frequentissimi sumant.

Deinde statam illam orationem quatraginta horarũ indicet, et celebrabit religiosissime: ad quam cum populus, per uicinias parochiales distinctus; certis præfinitis horis conueniet in omni illa horaria statione, cõcionantis uel breuissimo sermone incitetur, atque accendatur ad ea officia, quæ sanctissima ob accepti beneficij memoriam præstare quisque debet.

Postea uero supplicationes triduanas indicet: quas solemni apparatu, et omni religiosorum ordine, et frequentissimo uniuersi populi concursu, et præterea tertio scilicet eorum die, sacra omni pompa sanctarum reliquiarum rite religiose, recte, atque ordine celebrari studebit.

ATque ut rectissimam quidem uiam emendationis, sanctiorisq. uitæ populus uniuersus suscipiat, ac teneat; curabit in primis, ut uicinia parochialis omnis, et unaquaque familia, si minus id pestis tẽpore fecit, nunc tandem Dei offensiones, morum corruptelas, prauos usus, quibus antea se se ullo tempore implicuerat, perpetua deliberatione, perpetuaq. omni detestatione, pellat, abhorreat, planeq. abijciat.

Certas uero christianæ institutionis regulas uniuique hominum generi, ordini, et conditioni accommodatas, Episcopus commonstrabit.

Curabit item hoc diligenter, ut si quæ uota uel publice, uel priuatim nuncupata sunt, quàmprimum et pie, et religiose, riteq. persoluantur ad præscriptum huius Concilij.

Vt

Vt legata, alione nomine relicta, aut donata, quaecum que in pestilentia pij usus causa sint, recte, seduloq. praestentur.

Vt quae uitia, et quas morum corruptelas, dum pestis uis, atque impetus irruebat publice, palamq. populus detestabatur, hoc maxime professus, se illa, tanquam peccatorum seminaria, unde pestilentia extitit, abiecturum: ea plane in perpetuum profligat, eorum malorum fibras, et radices praecidat.

Vt in primis quae christianae pietatis officia, ac quae studia pestifero morbo languerunt, diligentius excitentur.

Quamobrem uisitationis munus quamprimum aggredietur diligentissimè: in quo munere hoc potissimum studebit, atque exequetur.

Vt ecclesiae praesertim parochiales, si quae ob pestem dãni, detrimentiue aliquid fecerunt, resarciantur, et necessaria suppellectile apparatuue instruantur.

Vt loca instaurentur, charitatisq. opera, et subsidia, si quae uel neglecta, uel praetermissa, uel intermissa sunt, omnino restituantur; atque excitentur religiosius.

Vt academiae, scholae, collegiaue pie instituta renouentur fragrantiori studio.

Vt diuinorum officiorum cultus omni parte florescat.

Vt sacrae conciones, et frequentiores sint, et omni sanctissimae disciplinae officio instructiores: itidemq. sacrae lectiones. Quamobrem lectissimos concionatores, undique conducere studebit ad suae dioecesis loca.

Vt in primis doctrinae christianae scholae studiosius, frequentioriq. multitudine exerceantur.

Vt piorum hominum scholae frequentissimae sint, ardentiusq. uersentur in omni pie agendi cursu, et progressione.

Vt aliae piae confraternitates erigantur, aliaq. item pie instituta opera, exercitationesq. excitentur.

Vt causae piae diligentissime explicentur, et, si quae in foro sunt, ad exitum perducantur.

Vt omnes denique, et singuli officia, studiaq. sanctae christianae disciplinae diligentius amplectantur, et colant.

Frequentissimi ad indulgentiarum, et stationum celebritatem concurrant.

Ecclesias crebrius, religiosiusq. frequentent.

Dierum festorum celebritatem ab omni seruili, mundanoq. opere abstinentes, sancte uenerentur, et sanctificent officijs, atque actionibus, caelesti praemio dignis.

Vt patres familias omnibus, et singulis, quos in familia, famulatuq. habent, sancte uiuendi leges accuratius tradant ad praescriptum regularum, quas ipse Episcopus eo nomine ediderit.

Quanto autem quisque generis splendore, dignitate, opibus praestat; tanto ardentiori studio omnis pietatis instituta, progressiones, atque officia tueatur.

Vt mercatores, artifices, institores, et ceteri cuiuscumque opificij homines, ministriue, peste restincta, non tã in excitandis industriae, artisq. suae studijs, resumendisq. ipsis artificijs diligentes sint, quam solliciti admodum, et studiosi non modo in suscipiendis sancte agẽdi institutis, sed in reijciendo omni uitio, quod in artis suae usu, atque exercitatione aliquando subesse solet: ita ut quaestui salutem animae in negotiationibus, actionibus, et artificijs planè anteponant.

Monebit praeterea crebris sermonibus, in mercatura, quam faciunt, in omniq. commertio nihil fraudis, nihil doli, nihil quaestus nefarij, nihil falsi, nihil periurij committendum concipiendumue esse: ab officinis, et tabernis omnem uiuendi intemperantiam, et turpiter dictorum obscaenitatem profligandam esse: à iudiciali foro omnem auaritiam, rapinas, ambitionem, iniquitates, et pupillorum, uiduarum, egentiumq. hominum uexationes exterminari oportere: à priuatorum aedibus intemperantis profusaeq. uitae consuetudinem, ludos aleatorios, immoderatos sumptus, seruorum greges, conuiuiorum exquisitos apparatus, ingentem uestium pompam, et omnia denique quasi peccatorum seminaria conuellenda: à ciuitate capitales inimicitias, odia, simultates, factiones, improborum hominũ caetus, ludos publicos, et spectacula omnia prophana abijcienda.

Hae enim cũ eiusmodi sint, ob quae Deus iratus pestifero morbo populum contuderit, ac debilitarit; posteaquam eius singulari misericordia, donoq. publica ualetudo recuperata est; sunt omni cura, studioq. euitanda, ne accepto beneficio fideles abutantur ad Dei irã grauius concitandam.

HANC uero uisitationem, quae omnibus officijs cumulata esse debet, Episcopus quo studiosius praestet, atque adeo perfectius, alios etiam uisitationis partes adiuuent, atque exequantur.

In qua uisitatione illud etiam curae erit, ut libri de matrimonijs, et baptismis in pestilentia ministratis, proprio parocho confestim tradantur: qui in codicem parochialem, quaecumque de eo ministrationis genere notata sunt, referantur ad praescriptum.

Vt item infantibus, in pestilentia natis, quibus ob periculum statae solemnes baptismi caerimoniae adhibitae non sunt, quamprimum illis de more, rituq. adhibeantur.

ET quoniam saepe fit, ut, peste depulsa, fames populum adoriatur; ideo eam etiam cogitationem et curam Episcopus suscipiet, ut, re cum magistratibus, decurionibusue deliberata, populo in rei frumentariae caritate, quae existire posset, aliqua ratione succurratur; ne fame conficiantur, qui pestilentia extincti non sunt.

Viduarum praeterea, pupillorum, et pupillarum eam curam suscipiet, quae supra commonstrata est.

Sacerdotum, et religiosorum hominum, qui pestis tempore bene, pieq. segesserunt, ac pericula non reformidarunt, ut spirituali adiumento aegrotantibus subuenirent, patrocinium, curamq. habebit.

Idem laicis, et mulieribus praesertim, quae infectis morbo operam nauarunt, ipse praestabit.

PRO ijs uero, qui pestilentia confecti obierunt, per an-

num

num post recuperatam publicam ualetudinem omnis diligentia, quæ supra præscripta est, seruabitur in eorum animabus suffragandis.

Porrò Episcopus cum Metropolitano, is uerò cum prouinciæ Episcopis aget, ut supplicationibus, processionumq. solènitate, et omni pietatis sanctæ officio, ubique in prouincia de recuperata ualetudine Deo gratiæ habeantur.

Rursus Episcopi prouinciæ coepiscopum, cuius diæcesis, urbsue Dei beneficio à peste liberata est, paterna charitate inuisent; eidemq. cum priuatim pio colloquio, tum publice populo sanctissima concione gratulabuntur.

Vt porro singularis beneficij, quod, pestis morbo depulso, à Dei misericordia populus accipit, perpetuo memor sit, id Episcopus omni in primis ratione curabit: ne ob ingrati animi crimen, quod graue est, grauissimasq. Dei offensiones parit, grauiora deinceps mala, perniciosiusq. exitium sentiat: ac propterea grauitate exemplorum, quæ ex sacris utriusque testamenti litteris sumuntur, sæpissimè declarabit, quàm ualde oderit Deus ingrati animi crimen.

Itaque id unum studebit, ut populus beneficium agnoscat, et quale sit, et quantum, quamq. omni munere, et dono, non corporali solum, sed spirituali plenum, et cumulatum; ita ut plane ille intelligat, se, peste liberatum, non modo pristina commoda publicæ ualetudinis recuperasse, sed etiam spirituales utilitates, spiritualiaq. emolumenta, quibus aliquando in pestilentia caruerat magno cum periculo salutis.

Crebro illum excitabit ad sanctarum exercitationũ, quibus in pestilentia difficulter utebatur, religiosum studium, ad frequentem Sacramentorum usum, ad stationes obeundas, ad conciones, et lectiones sacras audiendas, ad dies festos in ecclesijs, pijs orationibus, sanctisq. meditationibus, consumendos. Ad quæ officia ardentius eum incendet, propositis incommodis, difficultatibusq. quibus non sine quandam animi acerbitate, et cruciatu tunc impliciti erant; cum præsertim uel in ipsa media morte non haberent aliquando, unde spiritualibus adiumentis, et consolationibus sustentarentur.

ID studebit, ut pestis extinctæ beneficium plane agnoscat non ab hominum prudentia, consilio, medicamentorum procuratione existere, sed à Deo in primis, qui mortificat, et uiuificat, deducit ad inferos, et reducit. Itaque insigni illius misericordia factum esse populus sciat, ut, sedatis pestilentiæ tempestatibus, tranquillitate uitæ perfruatur. Alioqui uerendum esset, ne grauius plecteretur, ut olim populus Hæbreus, qui ab Aegypti seruitute Dei ope mirabiliter liberatus, diuinum beneficium grati animi pietate cum non agnouisset, pœnis deinde acerbissimis affectus est.

Cum igitur parochi, tum concionatores ob eam caussam sæpissime eum monebunt, et locis, quos ex sacrarũ litterarum fontibus haurient, uberrime tractatis, ostẽdent, in rebus prosperis, et ad uoluntatem fluentibus, arrogantiam, et superbiam fugiendam esse; sed Deo in primis omnium bonorum parenti, et auctori, quicquid prospere, et optime successit, tribuendum esse. Ne dixeritis in corde tuo, fortitudo mea, et robur manus mea hæc mihi omnia præstiterunt, sed recorderis Domini Dei tui, quòd ipse uires tibi præbuerit, inquit ipse Deus.

Id quò grauius in fidelium mentibus inserãt, flagitia, et peccata aliquando exagitabunt, quæ populus admiserit, rursusq. Dei beneficia præclare commemorabunt; ita ut is nõ auditione solum percipiat, sed intimo animi sensu cognoscat, se non meritis suis, sed singulari Dei benignitate à pestilentia liberatum esse.

Cum illis, qui, pestifera ærumna correpti, uitam, moresq. emendarunt, quiq. a Domino castigati, inquit propheta, eruditi sunt ad diuinas iustificationes, ita agent, ut cum emendationem, tùm liberationis à peste munus à Deo potissimum agnoscant; ac de utroque beneficio perpetuas ei gratias agant; et cum mortifero morbo iam affecti, eoq. diuinitus liberari, omnis male ante actæ uitæ pœnitẽtes, uiã sanctè agendi ingressi sint, in ea longius progrediantur perpetuo, neque eorũ pœnitentia ficta sit, et simulata, uel breuis, quæ solum metu periculi uixa fuerit, quemadmodum de Antiochi, et Esaù falsa pœnitentia litteris diuinis proditum est.

Eorum autem mentis cæcitatem grauissimè increpabunt, qui carnis sensu ducti, et mundi illecebris deliniti, quoniam opibus affluunt, cum omnia sibi licere putent, non modo certissimo pestilentiæ periculo, sed neque recuperata ualetudinis beneficio meliores facti sunt: Attriuisti eos, et renuerunt accipere disciplinã, indurauerunt faciem suam super petram, et noluerunt reuerti: de istis ita narrat propheta Hieremias.

ILLos denique, qui peste restincta, obstinato, obfirmatoq. animo sunt ad peccandum, uehementius deterrebit, ut scilicet, quamuis peste liberati sint, grauiora sibi pertimescenda proponant, cum causa etiam adhuc subsit, unde sempiternam plagam accipiant. Recuperatio enim ualetudinis magnam suspicionem et metum perito medico affert, qui rursus multa signa uidet, ex quibus animaduertit, causam sublatam non esse morbi, ex quo æger periculose laborauerat.

Istos monebit, etiam si una cum bonis piorumq. operum studiosis uiris, ualetudinis publicæ fruuntur beneficio, fore tamen aliquando, ut diuino iudicio ab illis segregati, sempiternæ salutis fructu careant.

Id ipsi preterea quo secundioribus rebus in hac uita utuntur; eo magis illis timendum esse ostendant; certoq. persuadeant nullum denique malum, nullumue flagitium concipi, admittiue, de quo Deus pœnam iustissimam non reposcat.

Ac proinde etiam illis metuendum sit, ne sempiternis illis cælestis hæreditatis bonis priuentur, qui caducis, et fluxis huius uitæ rebus, et muneribus, donisq. temporaneis aucti sunt.

Ne item cum eleemosynas, orationes, ieiunia, aliaq.

pia opera Deus respexerit; eo liberationis beneficio solum illa officia compenset, tamquam cælesti præmio indigna, quod è charitatis fonte non emanarint.

Et, quod grauius multo est, illud extimescendum demonstrent, ut ne scilicet, cum isti desperata uitæ emẽdatione sint, Deus propterea, peste depulsa, dimiserit eos secundum desideria cordis eorum, illosq. libere, et impune peccare permiserit, ut postea accerbissimis cruciatibus ac sempiternis torqueantur, quippe cum maxime tunc iratus ille sit, cum minime irascitur. Sic enim populo Hæbreo iratior fuit, cum iratus non erat amplius: Et requiescet, inquit, indignatio mea in te, et auferetur zelus meus à te, et quiescam, nec irascar amplius, eo quòd non fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ, et prouocasti me in omnibus his.

Docebunt, nisi ex Dei munere fructum fideles ferant, inde hoc aliquando fore, ut non solum illud amittant, sed eo grauioribus pœnis afficiantur, quòd se diuino beneficio indignos præbuerint, diuinaq. benignitate abusi sint ad offensiones ipsius Dei, à quo tale munus donumq. acceperunt.

Recuperatæ ualetudinis beneficium tributum, ob eãq. causam uitæ spatium datum esse suadebunt, ut illud in pœnitentiæ operibus, et in sanctioris disciplinæ rationibus conficiatur.

Accendent populum ad omnia pietatis officia, quæ memoris gratiq. animi sint.

Vt scilicet intimis sensibus, menteq. humili, et religiosa cum id beneficium à Deo solo extitisse agnoscat, cor omne ad Deũ cõferat. Præbe mihi, ille inquit, cor tuũ.

Vt omni oratione, prece, supplicatione, diuinarum laudum concelebratione gratias Deo agat.

Vt tale beneficium liberis commemoret, exteris hominibus, quàm singulare fuerit, narret, et omni mutua gratulatione ita prosequatur, ut commemorando, et gratulando se se magis, atque magis accendat ad sanctiora, et diuturniora, uel perpetua potius gratiarum actionis officia.

Vt se totum Deo offerat, restinctisq. cupiditatibus, et exultantis animi sensibus repressis, ita se comparet, ut malis omnes res uel amplissimas reÿcere, quam à Dei uoluntate, diuinisq. preceptis, et monitis discedere: idq. sibi propositum habeat, quæcumque possidet, cum à Deo habere, tùm ad illius gloriam, et ad suam, suorumq. liberorum, agnatorum, propinquorum spiritualem salutem procurandam se libenti animo, liberalisq. uoluntate erogaturum.

Ac propterea, quæ à pestis incendio facultates liberatæ sunt, earum partem Deo tribuat decimas, et primitias libentius persoluat: supellectilem, et ornamenta ecclesiis ad religiosum illius cultum libenter, studioseq. conferat.

Vt recuperata publica ualetudine non omnibus mundi lætitÿs, ut fit, exultet: sed intelligat, quæ fidelis populi lætitia in recuperata publica incolumitate esse debeat, quàm moderatum gaudium, quàm cum ueræ pietatis officÿs coniunctum.

Nec uero mundi lætitÿs elatus, insolentius se extollat; quod una scilicet incolumitate publica, diuitÿs, opibus, auri, argenti, rerumq. omnium copia circumfluat: sed hæc intime in Domino gaudeat, et lætetur, quod peste, Dei beneficio, depulsa, tot, tãtisq. spiritualibus commodis, quibus in pestilentia caruerat, libere fruatur. Quòd ecclesias frequentet; quòd ad supplicationes frequens conueniat, quod processiones solemnes obeat; quod in sacris concionibus, rerumq. diuinarum interpretationibus audiendis uersetur; quod frequenti sacramentorum usu se se salutariter pascat; hæc sane sunt salutaria commoda, ex quibus solidum, perpetuumq. in Domino gaudium capiat. quantam enim consolationem fideles ex Sacramentorum usu percipiant, uel ex hoc uno cognosci potest, quod dignũ omni commemoratione est. Fuit Mediolani, dum pestis proximis annis sæuiebat, in publica hospitali domo S. Gregorÿ homo quidam, qui peste mortuus putabatur: inde igitur ad locum asportatur, unde ceteri mortui ad cœmiterium efferũtur. Eo loci cum in magno cadauerum aceruo tota nocte pene sepultus fuisset; mane dum publicæ curationis sacerdos; qui peste ægrotantibus sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ferre consueuerat, illac transiret, ubi ille, cadaueribus pene opertus iacebat; de repente ardenti sumendæ Eucharistiæ desiderio excitatus, se in genua erexit, et, hac diuina occasione exhilaratus, uoce, quam ab illo, animam exhalãte, cõsolatio uix eliciuerat, à sacerdote supplex petÿt, sibi quoque sanctissimum uiaticum dari: quod ubi sacerdos libentissimè ministrauit, et ille religiose, summaq. ueneratione accipit, eodẽ loco statim in pestis accerbitate cum summo percepti sacri uiatici gaudio ex hac uita migrauit. Quem fidelem hoc pÿ hominis exemplum non afficit. cui non iucunda hæc plena consolationis commemoratio?

IIDEM præterea, et concionibus, et sermonibus agent, ut ualetudinis publicæ recuperatæ munus prosequatur non uoluntate solum obediendi diuinis præceptis, sed operibus, et actionibus sanctissimis, quæ in diuinis monitis exequendis elucent.

Vt gratiarum actio, quæ ex sanctissimo omni opere constare debet, in perpetuis bene uiuendi officÿs perseueret.

Vt hæc ipsa à toto populo, non à parte solum celebretur, ita ut alÿ bene agendo ædificent, alÿ male agendo destruant.

Vt hæc ipsa non diuisa sit, ut partim scilicet Deo, partim mundo tribuatur; sed omnis ad Dei gloriam referatur.

Sacerdotes autem, et curatores animarum in primis sollicitudines suas, et uigilias in eo consument, ut populi sibi, curæq. suæ commissi, disciplinam studiose instaurent, quò uberiores fructus, eosq. sempiternæ uitæ præmiis dignos ferant.

Tuendæ autem recuperatæ publicæ ualetudinis regulã proponant, à Christo Domino traditam his uerbis: Vade, et noli amplius peccare, ne quid grauius tibi contingat.

Atque

Atque in huius quidem argumenti genere omnem progressionem spiritualem, libro memoriali Mediolanensi uberrime explicatam, excitabunt summo studio, summa omnis officij contentione, et rationum momentis ex eodem libro depromptis; quem ob eam causam ad omnis eius generis tractationem adhibebunt.

EPIscopus autem in uniuersam hanc curam, et sollicitudinem cùm perpetuò incumbet: tum curabit, ut perpetuum sit aliquod beneficij huius monimentum. Quã obrem rationem aliquam suscipiet, ut ad colendam eius memoriam, aut ecclesia, altareue exedificetur, aut hospitalis domus eo nomine struatur, aut anniuersaria eleemosyna, alteriusue rei pium opus erigatur, aut dies festus aliquis potissimum instituatur, quo Missa solemnis, et supplicatio anniuersaria celebretur; aut piorum hominum confratria precipua instituatur certis religiosi officij rationibus.

CONSTITVTIONVM PARS III.

QVAE AD ORDINIS SACRAmentum pertinent.

De Seminario.

SEminarij institutio quàm utilis sit, ac necessaria ad cleri disciplinam in singulis ecclesiis propagãdam, cum ex Concilij Tridentini decreto facile intelligi potest, tum ex eo etiam, quod rei illius salutaris ratio, aliquando intermissa, damna, et detrimenta non mediocria rei ecclesiasticæ attulit. Cum igitur in nonnullis prouinciæ nostræ ecclesiis iam omnino, aut aliqua ex parte desitum sit, decimas, fructuumue portiones, quæ Concilij prouincialis primi decreto ex sacrosancta œcumenica synodi Tridentinæ auctoritate ad illius sustentationem constitutæ sunt, exigi; atque inde in ijs ipsis ecclesiis penè collapsum sit tam salutare institutum; ob eam causam prouinciali hoc decreto id cauemus, ut quæ decimarum, fructuumue exactio illo Tridentino prouincialiq. decreto iam pridem seminarij nomine instituta est; de ea nihil plane quicquam per Episcopos remitti liceat, nisi, ut et iam eo ipso Concilio prouinciali, et nunc hac ipsa sanctione infrà cauetur. Quòd si hactenus quicquam eo de genere, aut planè totum remissum est, id ad pristinam exactionis rationem reuocari, atque omnino restitui iubemus. Vbi uerò nihil unquam eo nomine exactũ est; ibi Episcopus mensium duorum spacio exactionẽ ad illius Concilij prouincialis primi præscriptum ita planè instituat, at dimidiam tamen partem decimæ illa non excedat.

Atque eam quidem exactionem, sic præfinitam, tamdiu durare decernimus, quoad seminarium eo censu, ijsq. redditibus constitutum, atque auctum erit, quos pro locorum, diœcesium, censuum amplitudinis ratione, singulis prouinciæ ecclesiis re maturè deliberata, infra præstituimus, ea tamen lege, ut pro rata parte reditruum, quos iam nunc, aut in posterum beneficiorũ accessione, aliaue ratione seminarium possidere, habereue contingerit, tantundem de exactione remittatur ad eiusdem Concilij, et Tridentini, et prouincialis primi præscriptum. Ne uerò in posterum aliqua lis, et controuersia ex eo existat, quòd sepè dubitatur, cui potissimum seminario illam præscriptam decimæ partem certa quædam beneficia in sustentationem conferant; de ijs sic decernimus. Beneficia porrò, quæ diœcesis nullius sunt, illam subministrent, et soluant diœcesis eius seminario, intra cuius limites ea olim erãt, et censebantur. At uerò quæ beneficia in hac, et in illa diœcesi prædia, bonaue habent, id præscriptæ decimæ dent seminario diœcesis, locique, ubi sita est primaria ecclesia beneficij, cui ea prædia attributa olim fuerãt; etiam si alia ecclesia, quæ beneficio illi primario adiuncta est, ædificata deinceps sit censu illorum prædiorum. Sin autem in ijs prædijs ecclesia anteà ædificata est, quàm illa adipisceretur, posteaq. una cũ illis alijs ecclesia primariæ adiuncta est; tunc eius cõtributio ad seminarium pertineat, in qua prædia unà cum ecclesia sita sunt.

Vt autem seminarium, et suis facultatibus perpetuò sustentari possit, et aliquando breui fore speretur, ut ea exactio denique cesset; et Episcopus, Deputatis in consilium adhibitis, decreti Tridentini auctoritate tot beneficia simplicia adiungat, attribuatue, quod, ijs etiam supputatis, qui iam quouis nomine, aut iure eidem attributi sunt, redditibus, summam conficiant annui census, mox infrà præfinitam. At cum primùm ad eam ipsam summam peruenerit; si quæ beneficia, antea quàm uacauerint, iure unionis adiuncta sint, neque dum ea adiunctio, unioue suum adhuc sortita sit effectum, illam iam nunc rescissam, ac planè irritam esse declaramus. Atque ut quidem ab eo onere quàm citissimè fieri poterit, clerus liberetur, et eximatur; Episcopus caueat, ne beneficia simplicia, qualia sint, quæ intereà uacare contigerit, cuiquam conferat, aliũue usui attribuat; sed quæcumque illa sint, seminario iure unionis coniungat: nisi fortasse quædam uel ecclesiæ parochiali, quæ tenuiori censu est, uel alij ecclesiæ, uel loco, operiue pio potius attribuenda, adiungendaue censuerit, pro ratione facultatis sibi canonum iure, Tridentinoq. Concilio data, ac permissa. Si contra Episcopus allo modo fecerit, seminarij detrimento, damnoue, quod inde inferetur, de suo primùm satisfaciat: deinde istiusmodi culpæ norit se in Concilio prouinciali proximo rationem redditurum; tum præterea illa ipsa beneficiorum collatio, prouisioue, quam aliter contra huius decreti præscriptum fecerit, irrita nihilominus statim sit, nullaq. omninò.

Census uerò, quem de Reuerendiss. Coepiscoporum nostrorum assensa, et consilio unicuique seminario ecclesiarum prouinciæ nostræ, auctoritate huius constitutionis præfinimus, atque adeò præscribimus, certa ratio, æstimatione hac sit, infra ordine exscripta.

Metropolitanæ Mediolanensis ecclesiæ Seminarij sit annuus census nummi auri sexies mille.
Derthonensis nummi aurei sexcenti.
Laudensis mille.
Aquensis quadrigenti.
Brixiensis bis mille.
Cremonensis bis mille item.
Bergomensis mille.
Astensis sexcenti.
Alexandrinæ quadrigenti.
Vercellensis mille.
Albensis sexcenti.
Vigintimilliensis duceni.
Sauonensis treceuti.
Casalensis quingenti.
Vigleuanensis ducenti.
Nouariensis mille, et ducenti.
Placentina mille, et quingenti.

IN omni seminarij institutione, cura, atque administratione Episcopus se se rationibus cõformet decreti Tridentini, quod cum in omnibus partibus exequatur, tũ in ea maximè, ut certum locum deligat, ubi collegiatim certus puerorum numerus alatur, atque adeo instituatur litteris, disciplinisq. ecclesiasticis.

Eligat duorum mensium spacio, qui nondum elegerit, canonicos duos, quorum consilio in ijs utatur, quæ ad puerorum eiusdem seminarij institutionem, disciplinam, moresq. attinent.

Duos item de Capitulo, et duos prætereà de clero ciuitatis deligat, quos adhibeat in consilium, consultationemue administrationis, quæ in rebus temporalibus ineunda sit.

Ii porrò omnes, ubi semel delecti sunt, ne umquam, nisi ob causam, quæ cum ratione conueniat, eo munere abdicentur.

Meminerit autem Episcopus, sibi Tridentini Concilij decreto omne seminarij administrandi, beneq. gerendi onus impositum esse, quod ipse propterea sustinere, tueriq. debet etiam atque etiam diligenter. Eorum igitur, quos delegerit, consilium sequi cum non cogatur, ubi illorum sententiam de re, quæ in consultationem cadit, audierit, ipse tamen deliberet, statuat, et exequatur, quæcumque pro sua pietate, et prudentia, quæ coram Deo potiora, atque præstantiora esse existimauerit, ad instituti Seminarij optimam tum conseruationem, tum administrationem.

Quotannis apud se rationes administrationis supputari omninò curet: qua in supputatione duos à Capitulo, totidemq. à clero ciuitatis ex præscripto Tridentini concilij delectos adhibeat.

Præscriptam fructuum portionem Seminarij causa ipse exigat: si quis eam soluere recusarit, aut longius, quàm par est, distulerit; contrà illum censuris, et alijs ecclesiasticis pœnis agat, ut planè persoluat, implorato etiam, si ita expedire iudicauerit, magistratus sæcularis auxilio, ad illius Concilij Tridentini præscriptum. Nec uerò est, cur in ea re optimè exequenda locum uel gratiæ, uel precibus, uel metui, uel alij humano affectui unquam relinquat.

De seminarij statu, progressioneq. Episcopus ad Metropolitanum sæpè, aut sexto quoque mense ad minimum litteras det, quibus si quæ difficultates inciderint; quæ optimum illius institutum impediant, inprimis exponat.

Is uerò ex Concilij Tridentini præscripto, quibus rebus potest, aut debet omnem operam, studium, aliaq. omnem rationem adhibeat, ut sublatis ijs rebus, quæ difficultatem pariunt, seminarij institutio longè ad optima quæque progrediatur.

IS in omni seminario perpetuus usus sit, ut Catechismus Romanus pueris, atque adeò adolescentibus prælegatur, et explicetur quàm diligentissimè.

Nullaq. eius pars prætermittatur, cuius doctrinis eorum animi non imbuantur, ut fieri potest, omni maximo studio.

IN omni prouinciæ seminario, ubi commodè potest, præter cætera, quibus, et ad pietatis exercitationem, et ad litterarum doctrinam adolescentum animi erudiuntur, studia etiam sacrorum rituum, historiæq. omnis ecclesiasticæ certis statis diebus instituantur, quæ clericalis ordinis hominibus maximè accommodata sunt ad optimam religiosæ disciplinæ rationem.

De examinandi ratione.

IN ecclesiæ administratione, ut necessarium, ita multiplex est examinis de litterarum peritia, et disciplinæ officium: modò namque ab Episcopo, cũ ad eorum, qui ordinis sacramento initiandi sunt, tum etiam ad concionatorum, confessariorumq. approbationem adhibetur; tum præterea ad indagandam, perspiciendamq. cleri in litterarum studijs rationem, progressionemue: ad aliaq. item multa Episcopo idem adiumento, atque usui est: modo autem non solùm de illis, qui ecclesijs parochialibus, alijsq. curam animarum habentibus, præficiuntur, illud instituitur, et conficitur, sed de ijs etiam, quibus beneficia ecclesiastica cuiuscumque generis, uel litterarum Apostolicarum, quæ forma, DIGNVM, conscribi solent, auctoritate, uel alio iure cõferũtur, qualè ad ea præsentationis, nominationis, electionisue nomine instituuntur. Quamobrem, ut omnis, quacumque causa suscipitur, hæc examinandi ratio per examinatores, ut fieri potest, quàm rectissimè conficiatur; præter aliqua, quæ præsertim Concilio prouinciali quarto enucleatiùs decreta sunt, has etiam instructiones conficiendas censuimus, quæ partim ad uniuersum hunc examinandi modum pertinent, partim uerò certorum examinum propria sunt.

Atque ijs quidem omnibus pro sua quisque pietate Episcopus, et prudentia alias etiam instructiones adiungat, aut de ijs aliquid remittat licet, prout è sua diœcesis rationibus, atque usu esse uiderit.

Quæ instructiones, ut in morem, et usum inducantur, cura sit eiusdem Episcopi, et Vicarij, qui examini præest.

PORrò in primis examinatores in synodo diœcesana constituti cum eorum, qui ecclesiis parochialibus præficiendi sunt, examen ineunt, iurisiurandi, quo publice in synodo, quo primum tempore delecti sunt, se se obstrinxerint, memores uideant, ut omni humana affectione deposita, munus à se susceptum rectè curent, atque administrent, ne quòd sanctè, religioseq. spopõderint, uiolent, ac propterea periuri fiant.

EXAminis causa, occasioneue, nihil quicquam, ne minimum quidem, neque ante, neque uerò post accipiant; alioqui sciant, qui dant, se simoniæ crimen ex sanctione Tridentina subijsse, nec uerò preterea se, neque adeò illos, qui dant, absolui licere, nisi dimissis beneficijs ecclesiasticis, quæcumque obtinent; ac inhabiles item factos se esse, quibus in posterum ea, uel alia conferantur.

De omni uerò culpa, in suscepto munere commissa, ij rationem etiã in Synodo prouinciali reddant, in eaq. grauiter auctoritate Tridentini Concilij puniantur.

Nec uerò item qui examinatores libere pro arbitratu Episcopi ad alios quocunque nomine, causaue examinandos asciscuntur, examinis occasione unquam quicquam, ne esculenta quidem, poculentaue capiant. Qui contrà fecerit, cum indignus deinceps censeatur, qui id muneris gerat, tum alia pœna arbitrio Episcopi afficiatur.

OMnes uerò examinatores, quicumque sint, nouerint, sibi munus usque adeo graue committi, ut si negligenter, aut malè se ullo modo gesserint, Deo in primis culpæ, in eo munere admissæ, exactam rationem redditu ri sint.

Quare non spe, non metu, non præmio, non personarum ratione, nõ aliquo affectu ducti, muneris sibi commissi curam gerant.

PROposito sibi in primis timore Dei, ne quemquam, quem indignum norint, probent: rursus quem, experimento, periculoue facto, idoneum, dignumq. compererint, ne reijciant. Itaque grauiter, maturè, prudenter recteq tum de probando, tum de reijciendo deliberent.

CVM in locum conuenerint, ubi moris est, clericorum exprimentum fieri, priusquam aggrediantur, à stata prece, orationeq. congregationum usui præscripta, quam de libro pronunciet, qui examini præsidet, initium faciant; hoc piè, intimeq. precantes, ut Dei ope in primis illud rectè, prudenter, diuinaq. uoluntati congruenter conficiant.

Ne quempiam, de quo examen, periculumue fiat, examinator alij collegæ ulla ratione commendet.

Ne ad alicuius examen accedat, nec uero suffragij ius habeat, nisi Episcopi, Vicarijue iussu ad illud euocatus.

Si quis, quempiam priuatim docuerit, qui examen subiturus est, cum id subibit, ne præsens quidem ille adsit, ne dum ad examen adhibeatur; sed alius in eius locum, Episcopi, Vicarijue iussu tunc uocetur.

Cautio diligens sit, ne alterius nomine quis examen experiatur, experimentumue subeat, quod aliquando factum esse compertum est.

Quæratur item diligenter de ijs, qui ad examen subeundum accesserint, an alias institutis de more examinandi quæstionibus, experimentum, periculumue sui fecerint, anq. si quid extet, quod de illis compertum, uel deliberatum sit.

NE examinis initium fiat, nisi præsentes adsint tum Episcopus, uel Vicarius, tum examinatores ex præscripto Concilij Tridentini, ad minimum tres, cum de beneficio curato quauis ratione conferendo examen instituitur. Id quod locum etiam habeat deinceps, cum uel de aliquo maioribus ordinibus initiando, uel de concionatore, confessarioue approbando examen conficitur.

CVM quis in examen uenerit, eius uultus, et habitus corporis, et uestitus, et incessus, et gestus, et sermo inspiciatur diligenter.

Si quis uel clericali uestitu deformi ab ordinis ecclesiastici decore, aut disciplina alieno indutus, uel sine congrua pro sui status, et ordinis ratione tonsura accesserit, ne ad ullam examinis, experimentiue ratiõẽ ei aditus fiat, nisi decenti ueste amictus, et tonsura præscripta ad illud redierit.

NE de ullo quoque initiando, si modò non aliter Episcopus aliquando censuerit, examen, experimentumue antea fiat, quàm ætatis, natalium, aut dispensationis concessæ, beneficij ecclesiastici, uel pensionis, patrimonijue testificationes scriptas, easdemq. à Vicario Episcopali recognitas, illiusq. subscriptione signatas, ac probatas attulerit, exhibueritue: nisi aliquando Episcopus eas post examen exhiberi, recognoscique iusserit.

Neque item, nisi alias præscriptas decretis prouincialibus, edictone Episcopali testificationes dederit.

Nec uerò præterea, nisi de eo a Cancellario Episcopali examinatores audierint, cognouerintue, quæcumque Episcopi iussu inquisitiones de eo facta, atque ex officio præscripta, aliorum litteris significata, uel denunciata, uel delata sint. Testificationes uerò omnes, tum ab eo, qui initiandus est, tum ab alio quouis examinis occasione exhibitæ, Cancellario Episcopali restituantur, tradanturue.

Cuius sit illas ipsas in codicem certum, eo nomine confectum, summatim referre, eundemq. in archiuio Episcopali asseruare.

Verùm testificationes ætatis, natalium, ac si de eo, qui maioribus ordinibus initiandus est, agitur, patrimonij, beneficijue ecclesiastici idem Cancellarius asseruet; ac litteris publicis, quas de eo, qui ordinem susceperit, conficiet, de illis pro ratione sibi præscripta testatum faciat.

CVM examen initur illius, cui in curam certa ecclesia

parochialis tradenda est, uideant ante examinatores, qui, qualis, et quàm numerosus populus sit, cuius parochialem curationem is suscipiet.

Qua sanè re diligenter explorata in examine, quod inibunt, sibi proponant accuratè perspicere, an ad eam curam suscipiendam, gerendamue idoneus omninò ille sit.

HIS omnibus ita præscriptis, examinatores ordine ad interrogationes, quæstionesue ueniant. Atque in examine quidem ea ratio ineatur, ut interrogationes, quæstionesue is examinator proponat, quem pro uicissitudinis ratione, et pro doctrina, disciplinaue genere, modò hunc, modò illum, in eo ipso examine Episcopus, Vicariusue, examinis præses, interrogari iusserit, ut ne unus alterum uario, multiplicíq. interrogationum modo certatim interpellet.

Interrogationum porrò, et quæstionum rationem examinatores ita teneant, ut illis inter se sic distributis examinis instituti rationibus, prout oportet, cumulatè satisfactum sit; atque eorum unusquisque quo de genere quærere instituerit, ita de eo quærat, interrogetue, ut, quemadmodum par est, illius generis quæstiones, interrogationesue satis explicatæ sint.

Silentio, dum examen habetur, utantur: nec inter se colloquia, confabulationesue habeant: nec mutuas itidem quæstiones, dubiorumq. explicationes sibi proponant; sed ad illius, de cuius doctrina interrogationibus quæritur, responsiones attenti, animum attentionis studio eidem addant, ad rectè explicandas propositas sibi quæstiones. Nec uerò examinatorem, loco suo interrogantem, alius interturbet: sed unusquisque expectet, dum sibi ordine, pro quæstionis genere, rationeuè interrogare contigerit.

In quæstionibus, interrogationibusue proponendis, nō uerbis, non aspectu, non ullo modo seueros, uehementesq. se præbeant; ut, qui examen subeunt, seueritate deterriti, animum ne despondeant, memoriaq. languescant, ac uacillent non sine aliquo dedecore: at benigni, gratiq. animi significatione illos, uel differētes, uel respondentes audiant: nec uerò quibusdam interrogatiunculis, aliauè ulla ratione interpellent.

Si quid autem uel in differendo, uel in legendo, uel in pronunciando, uel in respondendo eos offendere animaduerterint: ne tunc illos doceant, obiurgentuè, ac ne moneant quidem, nisi quid ad examen rectè instituendum perficiendumue pertineat; sed examine peracto eos breui admoneant, doceantue, si quid necessariò illos tunc admonendos, docendosue duxerint.

In omnibus porrò, et singulis examinis interrogationibus spectetur non solùm uniuscuiusque eorum, qui examinantur, scientia; sed etiam usus, iudicium, ingenij uis, ac solertia.

EXAminis autem omnium ea ratio instituta sit.

Vt primo de toto uitæ statu, genere, patria, domiciliouè eius quæratur, qui examen subit.

An impedimentum aliquod habeat, quo irretitus, uel initiari, uel beneficium ecclesiasticum, cuius nomine experimentum fit, uel prædicandi munus, uel confessiones audiendi suscipere, ac exercere non possit. Quo impedimento, si quis etiam occultè illigatus tenetur; id planè Episcopo saltem patefaciat, ne quisquam illegitimè uel initietur, uel beneficium consequatur, uel aliud munus suscipiat, geratuè.

An in orationis sanctæ studio, usuq. uersatus.

Quibus meditationibus instructus, Deū tacitus oret.

Qui orationis modus.

Qui illius fructus, quæue utilitates.

Quod, quibusue partibus illa constet.

Quæ regula præparationis ad orationem, et cætera multa eiusdem generis, prout prudens, piusq. examinator pro ratione aut personæ, de qua quæritur, aut causa, ob quam fit examen, opus esse uiderit.

HIS perquisitis, examinatores ad scientiæ, eruditionisue experimentum descendant. Vt autem ij certam sibi formulam proponant, qua illorum, qui examinantur, et litterarum doctrinam, et uitæ clericalis disciplinam, et rei ecclesiasticæ peritiam experiantur; in omni experimenti, examinisue ratione, sacris biblijs, catechismo Romano in primis, Concilio Tridentino, sacrorum canonum decretis, et alijs pontificijs constitutionibus, synodisq. tum prouincialibus, tum diœcesanis utantur, unde suas interrogationes hauriant, quibus, prout est illorum ingenij captus, explorent eorūdem et scientiam, et ecclesiasticarū rerum notitiam, atque usum.

Cautio autem sit, ut si, dum quis interrogatur, ita rudem, atque ignarum se ostendat, qui rerum facilium, minimarumq. nullam scientiam, usumq. teneat, ne aliarum rerum difficilium interrogationibus tempus conteratur.

Rursus cum quempiam, quanta doctrina, et usu litteratè peritus sit, exploratum erit, non est, cur pluribus interrogationibus secum diutiùs agatur.

NVNC igitur uniuerse infra præscribemus, quæ ad rationem pertinent uniuscuiusque examinis eorum, qui uel ordinis Sacramēto initiantur, uel parochialium ecclesiarum curam, uel alterius beneficij munus suscipiunt, uel sacræ confessionis audiendæ officium sumunt, uel ad Dei prædicationem mittuntur. At uerò speciatim longè plura, atque adeò pauciora, prudentum examinatorum ac præsertim Episcopi, eiusue, qui examini præest, iudicio relinquuntur, et pro eorum captu, qui ad examen accedunt, et pro ordine, quo quis initiandus est, et pro ratione locorum, qui mittuntur. et pro genere doctrinæ, quam profitentur.

Qui uerò earum rerum, quæ certis interrogationibus demōstratæ in hac instructione continentur, se minus eruditos esse ostenderint; eos Episcopus admoneant, ut diligenter in posterum in doctrinis incumbant, atque harum ipsarum rerum in primis peritiam, et scientiam percipere studeant; ita, ut cum uisitationis munus, aliaue eorū studijs, et progressus in litteris recognitio

adhi-

adhibebitur rectè, periteq. omni eo doctrinæ genere instructi comperiantur.

A C primòquidem eum, de quo examen faciendum est, legere examinatores iubeant, quoad experiundo uideant, an ille rectè, explicateq. legat.

Post si ordinis, aut beneficij, aut recognoscendæ clerici cuiusquam in litterarum studio progressionis causa experimentum sit, grammaticorum more, uerborum constructionem proponant: quo in genere, si quid is errat, labiturue, ita ut ne pro grammaticæ quidem ratione, illorum usum, peritiamue teneat, ne propterea eum interturbent, interpellentue, aut impediant, quominus ad propositum grammaticæ instructionis modū redire possit.

Tum uerborum, quæ legerit, construxeritue, sensum ab eo quærant: quem ut rectè eliciat, atque exprimat, quod ei legendum proponunt, eiusmodi sit, quo tota sententia, sensusq. prefectus concludatur, nihilq. in se habeat, quod sub historia intelligentiam cadat, aut ex antecedenti, consequentiue alio capite explicatio ex[illegible] stat; deinde ad alia grauiora eius doctrinæ, disciplinaue experimenta examinatores progrediantur.

Q V I primam tonsuram, aut minores, maioresue ordines suscepturi, ad experimentum, examenue accedent, ab unoquoque eorum uniuerse, ac sigillatim quæratur præterea, an impedimentis, quæ Concilij prouincialis quarti decreto de initiandis, commemorata sunt, irretiti teneantur, ut potè an scilicet sint.

Minores natu:
Rudes, et ignari.
Criminosi.
Solemniter pænitentes.
Neophyti.
Ebrietati, et gulæ dediti.
Impudici.
Lapsi post ordinem susceptum.
Periuri.
Vsurarij manifesti.
Infames.
Ratiocinijs obligati.
Serui.
Corpore uitiati.
Insigniter deformes.
Illegitimè nati.
Peregrini, et ignoti.
Bigami.
Irregulares quouis alio modo.

Quo in genere cautio sit, ut præter alia, speciatim perquiratur ab eo.
An stipendium belli fecerit, unde cædes hominum extiterit.
An indicis criminalis in foro laicali officium gesserit.
An sententiam capitis tulerit.
An criminis, cuius nomine capitis quis damnatus sit; acta, sententiam, testificationesq. dictarit, aut conscripserit.
An in eo procuratoris, aduocatiq. fiscalis munus administrarit, aliaq. exercuerit, unde irregularitatis maculam contraxerit.
An suspensi.
An interdicti.
An excommunicati.
An amentes.
An morbo caduco laborantes.
An energumeni.
An uerò non examinati, et probati.
Exploretur item, an furtim, per saltumue ordinem susceperit.

I N uestigetur præterea, cum quis ordinem aliquem suscepturus, ad examen uenit, quandiu est, quo alium ordinem suscepit, ut nemini ad altiorem gradum pateat ascensus, nisi in singulis alijs inferioris ordinis gradibus congruo temporis spatio perstiterit ad præscriptum Tridentinæ sanctionis.
An uim, et naturam, mysteriaq. ordinis, quem suscepturus est, norit.
An item ritus, et cerimonias, quæ ex libro pontificali adhibentur, cum initiantur.
An eorum item significationes sanctiores.
An sacrarum uestium, quibus induuntur, mysteria item, et significata.
An functionum notitiam habeat ordinis, quo quisque initiandus est.
An earum usum, exercitationemq. rectè teneat, cum in litteris, tum etiam in cantu: in quo experimento adhibeantur cantus periti.

H Æ C generatim ab omnibus, et singulis explorentur. Nunc præterea sequuntur, quæ sigillatim cuiusque ordinis propria, suo loco præscripta, perquirenda sunt; ita tamen, ut examinatores pro prudentiæ sua ratione, quæ in ordinis inferioris examine explorationeue requirantur, aliquando etiam perquirant ab ijs, qui superiori ordine initiantur.

D E ijs, qui prima tonsura initiandi sunt quæratur, et inuestigetur.
Primùm, quam ob causam se clericos fieri uelint.
An secularis iudicij uitandi causa initiari curent.
An contentiosis litibus implicati.
An rixam, simultatemq. exerceant.
Quod item artificium teneant; quauè in arte, quoue in uita genere hactenus uersati sint.
An tales sint, qui spem præbeant, ecclesiæ ministros utiles se fore.
A quo sacerdote, sanctioris uitæ magistro, instituti sint ad clericalis uitæ modum.
An legere, et pronunciare, et scribere norint: tum in utroque genere de ijs periculum fiat.
An doctrinæ christianæ præcepta, institutaq. sciant.
An Epactæ intelligentiam habeant.
Præterea an Sacramentum confirmationis susceperint.

D E ijs uero, qui in minoribus ordinibus ascribi uolunt,

lunt, quaratur, experiundoq. cognoscatur.
An saltem primordia grammatica, et linguam latinam intelligant.
An scientiæ spes tales eos ostendat, qui digni sint, ut ad maiores ordines aliquando ascendant.

QVI uerò sacris ordinibus, ut potè subdiaconatu, diaconatu, sacerdotio initiandi sunt, cum ornati, exculsiq. ijs uirtutibus esse debeant, quæ in clericis inferiorum ordinum requiruntur, sicut ad altiorem ordinis gradum ascendunt; ita uirtutum, et probitatis, et doctrinæ quodam quasi ascensu præstare debent.
Quamobrem hoc in primis examinatores uideant, an qui ordinis sacramento initiantur, per singulos illius gradus, et in uitæ spiritualis disciplina maiorem progressionem fecerint.
An breuiarium, anq. sacra Biblia, an item sanctorum patrum uolumina, Concilium Tridentinum, et prouincialia quoque, Synodos Episcopi diœcesani, catechismum Romanum, rationale diuinorum officiorum, et libros aliquos, de uitæ spiritualis rationibus conscriptos, sui muneris usui accommodatos habeant.
A subdiaconis potissimum de ordinum minorum quæratur, et maiorum differentia.
An in minoribus ordinibus probatus sit.
De uoto item continentiæ, quod subdiaconatus ordini coniunctum est.
De Sacramentorum etiã doctrina, saltem generatim.
Tum eorumdem periculum, experimentumue fiat in officij diuini recitandi ratione.

DIACONORUM examen, experimentumue fiat, præterea aliquanto diligentius de sacramentorum doctrina.
Experimentum item aliquod fiat in concionibus habendis, ex ratione, concionatorum examini infrà præscripta.

AB ijs, qui sacerdotio initiari uolunt; hæc sigillatim studio perquirantur.
An piè, et fideliter in ministerijs antè actis se gesserint.
An spectata pietate, anq. castis moribus.
An præclarum bonorum operum exemplum, et uitæ documenta ab eo expectari possint.
HAEC præterea quærantur.
Quid sit Missæ sacrificium.
Qui illius sacrificij effectus.
Quæ eiusdem partes.
Quæ mysteria in eo insint.
Quæ sacrarum uestium significationes.
Quæ in eo officio offerendo requirantur.
Vbi, et quando illud fieri non licet.
Quæ dubia aliquando incidere possint.
Quæ explicatione opus habeant, ut illud rectè fiat.
TVM experimentum eorum ex præscriptis infra regulis fiat.
An sacræ confessionis aliquam peritiam habeant.
An ad alia item Sacramenta rectè, riteq. ministranda idonei sint.
An eorum cognitionem explicatiorem habeãt, ex interrogationum præscripto, ut infra de parocho.
An doctrinam item teneant, qua uerbum Dei rectè tractare, concionemue habere possint.
Anq. de re sacra, de christianarum uirtutum officijs, atque de omni re, ad salutem necessaria, aptè populum instruere, aut docere possint.

CVM uerò à cæteris omnibus, ut præscriptum paulò ante est, qui clericali militiæ adscribuntur, de uitæ spiritualis, sanctiorisq. institutis, atque exercitationibus perquiratur, tum maximè ab ijs, qui uel sacerdotio initiantur, uel parochialem curam suscipiunt, uel sacræ confessionis audiendæ munus sumunt, uel in tractatione uerbi Dei sacrisq. concionibus uersari uolũt.
A quibus omnibus, et singulis, cum ad examen ueniunt, præter cætera, quæ ad sanctæ spiritualis uitæ usum pertinent, ea maximè explorentur, quæ de orãdi modo, deq. omni sanctarum meditationũ, cælestiumue contemplationum exercitatione ab alijs, qui in eo genere religiosè se se exercuerunt, tradita sunt.

DE ijs uerò sacerdotibus, qui ecclesiarum parochialiũ curationem suscepturi sunt, quæratur præterea, experiundoq. cognoscatur in primis.
An apti ad sensus percipiendos, non solùm qui ad grãmaticæ intelligentiam sumuntur, uerùm etiam interiores illos, sanctioresq. tam ad Christi, ecclesiæq. mysteria, et ad spiritualis uitæ modum pertinentes.
An sermones contexere, habereue sciant.
An si quos habuerint, unde sumpserint, aut quam illis cõtexendis, conscribendisue rationem adhibuerint; et uerò si quos apud se conscriptos tunc habeant, eos ostendant, atque tradant.
An in eo genere aliquid ex tempore possint; tunc extemporaneo, breuiq. sermone periculum fiat, quantũ concionando ualeant. Atque si tractationis quidem uerbi Dei usu peritiorem, parochum ecclesiæ parochialis, quæ committenda est, ratio deposcit; examen aliqua ex parte, quæ potior examinatorum iudicio uidebitur, ineatur ad interrogationum normam, concionatorum examini infrà constitutam.

QVAERatur præterea, an alias unquam animarum curam gesserint; quod si affirment; tum interrogentur etiam, et ubi gesserint; et cur inde discesserint.
An intelligant, quanti illud sit, animarum curam suscipere, rursusq. gerere, quæq. partes, ac uirtutes illæ sint, quibus bonum, uigilantem animarum curatorem præditum esse oporteat.
An item norint impedimenta omnia, quorum causa interdictum est, ne quis sacramenta ministret, et ne quis suscipiat.
An Sacramentorum, præsertim uerò quorum ille minister est, uim, et naturam intelligant: atque hæc sigillatim in primis interrogentur.
Quæ uniuscuiusque sacramentorum materia, quæ for-

forma item.
Quæ eorum efficiens causa, et principalis.
Quæ causa efficiens instrumentalis.
Quæ causa finalis.
Quæ eorum differentia.
Qui effectus, quiue fructus.
Qui eorum ritus, quæue cærimoniæ.
An maximè omniū peritiam teneant audiendæ sacræ confessionis.
Quos huius generis libros, atque adeò summas habeant.
Tum periculum fiat, quàm ualde casuum conscientiæ usu periti sint, quamq. tum in illis, tum in alys id generis peritè uersati, præsertimq. in ecclesiasticis constitutionibus, quæ ad rectum uitæ usum, populiq. christiani mores, et uirtutes pertinent.
An nouerint casus, sanctissimo Papæ, et Episcopo item à iure, et ab homine reseruatos.
Atque adeò diligentius, prout opus erit, de singulis interrrogētur, quæ infra præscribentur rationi examinandi confessarios sacerdotes.

VIdeant prætereà examinatores, an aliquam sacrorum canonum notitiam habeant, et præcipuè quod ad Tridentinum, et prouincialia concilia, synodosq. diœcesanas attinet, an illi hæc norint, quæ sequuntur.
An scilicet doctrinam de præcipuis christianæ religionis articulis; quos œcumenica illa Synodus Tridentina contrà hæreticos definiuit.
An item, quæ de residentia præscripsit.
An quæ etiam de parochis, parochialibusq. ecclesijs, et de diuinorum officiorum cultu, ceterisq. eiusdem generis statuit.
An quæ præterea de clericorum honestate sanciuit.
An cætera denique, quæ uel ad cleri, uel ad populi disciplinam, uel ad aliarum rerum reformationem constituit, quæ parochi scire, beneq. nosse intersit.

EX prouincialibus concilijs sigillatim quærant.
Quæ de clericalis uitæ honestate, et de parochorum officijs constituta sunt.
Quæ item de Sacramentorum recta administratione, quæ de Missæ sacrificio, quæ pretereà de diuinis officijs.
Quæ etiam de Sacramentalibus, et quæ de festorum dierum ueneratione, quæ de ecclesiarum cultu, quæ de scholis doctrinæ christianæ, quæ de populi christiana institutione, morumq. disciplina, deq. alijs ad parochialis uitæ munus potissimum pertinentibus, sancita sunt.

EX synodis diœcesanis, eam ipsam, tertiis capitibus distinctam, examinandi rationem ineant, prout genus decretorum est, quæ in illis Episcopus confecit.

QVI causa beneficij, cuiusuis generis, quod tamen curatum non sit, ad examen accedit, de eo hæc inuestigentur.
An canonicarum horarum officium ex Breuiarij instituto, rubricisq. rectè recitare sciat.
An doctrina, disciplinaq. omni instructus, quam ordo deposcit, quo initiari debet, pro beneficij, officij, dignitatisue ratione, cuius causa examen instituitur.
An peritiam itē teneat functionum, quas illius beneficij, dignitatis, munerisue ratio postulat.
An teneat, quæ scitu necessaria sunt ad functiones illas uel ordinis, uel beneficij rectè, riteq. præstandas, etiam quæ ad rectè canendi modum, rationemue pertineant.

AT quæ hæc quidem sunt, quæ ad examinis instructionem pertinent, eorum, qui aut ordinis Sacramento initiandi sunt, aut ecclesiis parochialibus præficiendi, quibusue beneficia conferenda. Nunc uerò sequitur examinis ratio confessariorū, de quibus præter cætera, quæ cum sacerdotis, et parochi officio, munereue coniuncta ipsis sunt, hæc etiā sigillatim, atque exploratiori ratione perquirantur.
De Sacramenti pœnitentiæ necessitate.
Quare institutum sit hoc Sacramentum, et à quo institutum.
Quæ huius Sacramenti materia.
Quæ forma.
Qui illius effectus.
Qui Minister.
Quæ conditiones in eo requirantur.
Quæ regulæ ad dignoscendum, et distinguendum peccatum mortale à ueniali.
Quæ pœnitentiæ partes.
Quæ earum partium ratio.
Quid contritio.
Quæ ad ueram contritionem sint necessaria.
Qui contritionis fructus, et utilitas.
Quæ quisquam ratione se ad contritionem exercere possit.
Quæ signa sint ueræ contritionis.

PERquiratur item, quæ confessionis, quæ secunda pars pœnitentiæ est, natura sit, atque substantia.
An diligenter inquirere sciat, et peccatoris circumstātias, et peccati item.
Quæ mutent speciem peccati, et quæ in confessione explicanda sint.
Quæ restitutionem expostulent, quæ radices, causaue restitutionis
An dubios, suspectosue contractus norint, aut saltem de ijs dubitationes, et quæstiones instituere, inireue sciant.
Quibus criminibus annexæ sint censuræ.
An item illarum peritiam, et uim teneant.
An casus, in quibus irregularitatis macula contrahitur.
An saltem in ijs omnibus, et alijs, quæ ad uerum, perfectumue huius sacramenti pœnitentiæ ministrum pertinent, sciant dubitare, et nouerint consulere peritos, quomodò agendum sit id, de quo in dubitationem adducunt.
Qui item ritus, et sacræ ceremoniæ confessionis.

Quæ conditiones ad confeßionem uerè pœnitentis necessariæ.

Quis ordo confitendi, quando quis statim confiteri debeat; quando item confeßionem iterare.

DE *satisfactione, quæ tertia pars pœnitentiæ est, quæratur*

Quæ satisfactionis partes.

Quis satisfactionis finis.

Qui fructus, quæue utilitates satisfactionis.

Quæ in satisfactione requirantur.

Qualis, et quanta pœnitentia pœnitenti imponi debeat.

An salutares, et conuenientes satisfactiones pro grauitate criminum, et pœnitentium facultate iniungere sciant.

An item ex Innocentij Tertij præscripto, more periti medici sciant infundere uinum, et oleum uulneribus sauciati, ac quale debeant prebere remedium, aut consilium.

An prætereà canones pœnitentiales rectè teneant.

Quæ differentia sit satisfactionum, pœnitētiarum etc.

De *absolutione indagetur.*

Quæ uerborum formula requiratur.

Quæ preces, orationesue prætereà adhibeantur

Quis ordo seruandus in absoluendo, tam à peccatis, quàm ab excommunicatione, suspensioneue.

DE *sigillo item confeßionis plura quærantur, ac præsertim quæ uis, et quanta sigilli.*

Quæ sub illud cadunt.

EX *sanctionibus ecclesiasticis, Tridentino Concilio, synodis, tum prouincialibus, tum etiam diœcesanis indagetur, quæ in illis constituta ad pœnitentiæ Sacramentum pertinent, quæq. de cleri, et populi disciplina, et moribus constituta sunt, ut paulò ante in parochorum examine demonstratum est. Sed hactenus de ratione interrogationū, quæ examinandis confessarijs sacerdotibus adhibentur.*

IAM *est locus examinis concionatorum, et sacræ scripturæ interpretum, à quibus hæc quærantur.*

Primò de doctrinæ articulis, dogmatibusue, Concilio Tridentino explicatis, ut potè de canone scripturæ, de peccato originali, de iustificatione, de sacramentis, et generatim de sacrificio Missæ, de purgatorio, de inuocatione, et ueneratione sanctorum, de sacris reliquijs, de imaginibus sanctorum, de indulgentijs, potestate, et auctoritate Papæ, de ieiunijs, de diebus festis, et reliquis multis.

An prætereà habeat reliquos theologiæ notos, et tractatos locos.

Quem in scholasticis præsertim auctorem familiarem habeat.

An sæpius sacrorum bibliorum uolumina cum glossa, alioue commētario studiosè euoluerit; anq. in ijs ipsis ita diligenter uersatus, ut inde locos facilè, apteq. promere poßit ad omne sacræ tractationis genus.

An sanctarum interpretationum usu literatæ peritus.

An ex antecedentibus, et consequentibus uerum scripturæ sensum elicere norit: anq. item ex euāgelistis, in eodem narrationis genere uersantibus.

An rursus temerè, pro suoq. libito sacram scripturam à uero sensu detorqueat.

An tropologicos, moralesue sensus, cum litterali sensu non cohærentes, commenteтur.

An explicandis parabolis rectum, precipuumq. rerum sensum spectet, prætermißis explicationibus, quæ nihil ad propositum faciunt.

An traditionum Apostolicarum, ecclesiasticarumq. notitiam teneat.

An in sanctorum patrum scriptis, atque sermonibus peritè uersatus sit.

Quem item è patribus maximè in concionando sequatur, atque imitetur

An sacrorum temporum mysteria norit, anue sacrorum rituum significationes habeat.

An rerum, in ecclesia sancta gestarum, et conciliorum præsertim uniuersalium cognitionem teneat.

An sanctorum uitas, historiamq. ueram norit.

An congruam canonum scientiam teneat.

An summorum pōtificum iura, atque instituta sciat.

An Conciliorum, prouincialium præsertim, et diœcesanorum decreta in promptu habeat, ut in parochorum examine præscriptum est.

An casuum conscientiæ doctrina instructus sit.

An Theologiæ illius mysticæ, quæ tota in spiritualis uitæ constitutis tradendis, quæq. in purgandis affectibus, in reformationeq. interiori uersatur, præcepta atque exercitationes benè norit.

An denique sanctarum meditationum, orationisq. mentalis usum habeat.

An morum doctrinæ, christianæq. disciplinæ locos, nō solùm ordine collectos, sed rectè notos habeat.

Quos locos teneat, quibus auditorum animi excitantur, uel ad Dei amorem, uel ad cælestis patriæ desiderium, uel ad uirtutum studium, uel ad detestationem scelerum, uel ad misericordiam, uel ad certas prætereà affectiones, quæ, ad cælum excitatæ, christianas uirtutes pariunt.

An apti denique sint, atque idonei ad concionem concipiendam, et explicandam, non solùm theologiæ locorum tractatione, sed similitudinibus, quæ ab agricultura, uinea, semente, alijsq. rebus ducuntur, quæ sub sensum cadunt, atque intelligētiam, præsertim eorum, etiam rudium, ad quos concio habetur.

An ad concionis ingressum, recta ratione utatur, et ab ijs uitijs refugiat, quæ plerique eo in genere admittunt.

An totam concionem rectè, ordineq. disponat.

An dilucidè, distincteq. enarret.

An benè pronunciet.

An illius uerba pondus habeant, anq. uim item, ut non solum audientium aures attingant, sed animos intimè penetrent.

An in tota concione, pro cuiusque rei, de qua agit, ratione,

ne, rectè, aptè, decore, et congruenter agat.

Quo in genere omni, et perquirendo, atque explorando, tum in alijs diligentius indagandis, examinatores, prout occasio tulerit, quam diligentissimè instructiones adhibebunt, quæ de concionatoribus ad prouinciæ uniuersæ usum ex Concilij prouincialis auctoritate, iussu nostro editæ sunt.

CVM non certæ curæ, alteriusue beneficij, uel officij, munerisue, sed doctrinæ tantum, aut in litterarum studijs progressionis recognoscendæ causa examen alicuius instituitur, diligenti etiam illa, præcipuaq. disquisitione, et interrogationibus, suprà uariè descriptis, pro uniuscuiusque conditione indagetur illius doctrina, et in ministerijs ecclesiasticis peritia, atque usus.

Horum uero classes quattuor saltem, uel etiam plures constitui poterunt, quibus pro peritiæ ratione, experimento illorum facto, adscribantur.

Primæ classi adscribantur, qui et perfectè concionandi peritia, et cõscientiæ casuum explicationibus se tales ostendant, qui alijs multis prodesse, atque præesse possint, proindeq. idonei sint, non modò ad parochi, sed etiam ad Præpositi, Vicarij foranei, uel Visitatoris munus, uel ad pænitentiariæ etiam, aut doctoralis, aut Theologalis præbendæ obeundæ officium, dignitatemue, etiam in ecclesia cathedrali assequendã, atque ad alia id generis.

Secundæ classi erunt ascribendi, qui si minus, ut illi concionari perfectè, at mediocriter, tum etiam de suggesto possint; quiq. in casuum conscientiæ summis studiose uersati sint; et uerò catechismi etiam Romani doctrinam diligenter teneant.

Tertiæ erunt classis, qui intelligentiæ tantum assequuntur, ut si minus accurata, doctaq. concione, at sermonem de altari saltem habere, ac Euangelium, prout usu uenerit, enarrare, et explicare possunt; et administrationis Sacramentorum, et casuum conscientiæ usu ita periti sint, ut, qui frequentius incidere solent, eos aliquo studio adhibito enodare, atque explicare aptè queant.

Quartæ classis, qui si non magno litterarum studio, aliquo tamen usu apti sunt ad aliquam Euangelij breuem explicationem, notitiam quandam habent rerum ad docendum populum, quæ saluti necessariæ sunt; et ad Sacramentorum administrationem, casuumq. conscientiæ explicationem pertinent: ita ut ijs ob sacerdotum paucitatem, necessariamq. causam, aliquando curatio aliqua spiritualis pro loci ratione præsertim ad tempus committi possit.

In inferiori classe reliqui ascribantur, quorum nulla ratio omnino haberi debeat in curatione animarum committenda, sacramentiq. ministrandi facultate, neque in sermonibus ad populum habendis.

IN omni hac examinandi ratione Cancellarius pro sui officij munere hæc præstet.

Certum librum habeat prouisionum ecclesiarum parochialium, aliorumq. beneficiorum, quæ examine adhibito, etiam ex litteris Apostolicis, conferenda sunt.

Quo in libro rectè, atque ordine ab eo notentur hæc.

Acta examinis, quæ in singulos dies, prout examinandi occasio tulerit, fiunt.

Dies uacationis certi beneficij, et modus item uacationis, aliaq. id generis.

Dies etiam promulgationis, aut prorogationis edicti, quod de concursu proponi solet; cum beneficij uacationis ratio id postulet, et reliqua etiam, quæ ad promulgationem pertinent.

Nomina quoque examinatorum, quos Episcopus certi illius beneficij uacantis nomine ad examen conficiendum nominatim delegerit.

Nomina etiam eorum, qui eo nomine examinandi proponuntur.

Dies præterea, quo quisque examen subijt.

Nomina etiam examinatorum, qui interfuerint.

Approbatio, aut reiectio, quam eorum iudicio singuli tulerint.

Nomen item, et cognomen eius, quem Episcopus tamquam aptiorem, magisq. idoneum delegerit, cui beneficium ab eo conferatur, ad quem spectat.

Cui libro alia prætereà ascribat, quæ Episcopus censuerit.

LIbrum alterum conficiat, in quo omnes, et singulos, quos uel concionandi, uel confessionis audiendæ, uel sacræ lectionis interpretandæ causa Episcopus adhibito examine uel probat, uel improbat.

In hoc ipso libro notet etiam, et nomina examinatorum, et diem, quo examen confecerint, et causas item repulsæ, si quam aliquis tulerit.

ID ipsum de certo die, examine, probatione, aut reiectione eorum seruet, quorum experimentum sacræ ordinationis causa fit.

TERtium librum habeat, in quem examina referat, quæ generatim instituuntur, atque adeò conficiuntur ad cleri progressionem in litterarum studijs inuestigandam, atque explorandam.

De initiandis ordinis Sacramento.

IN ijs, quæ œcumenica synodus Tridentina de sacra ordinatione statuit, uberius etiam prouincialium conciliorum decretis explicata, multa sunt, quorum diligens ratio etiam in Regularibus habenda est. atque eorum quidem capita quædam præcipua infra hoc decreto complexi sumus. Videat igitur Episcopus, ut quicquid de ijs ipsis capitibus, uel eodem Tridentino Concilio, uel synodis prouincialibus, etiam generatim constitutum est, in illis initiandis quamdiligentissime ab ipso seruetur.

Culpa, impedimentaue, canonica ordinis suscipiendi quarto Concilio enumerata.

Litteræ testimoniales Superioris.

Testimonium de natalibus, et ætate præscripta Tridentino Concilio.

Testificatio ordinis, proximè suscepti.
Progressio in ecclesiastica disciplina.
Testimonium bonum.
Denunciatio nominis in ecclesia.
Ascriptio, et ministerium in ecclesia, cui ascriptus est.
Exercitatio functionum ordinis suscepti.
Frequentia sacræ communionis.
Reuerentia, atque obseruantia erga sacerdotes, et Superiores.
Interuallum anni inter postremum ordinum minorum gradum, et subdiaconatum, ac rursus inter unum, et alterum ex sacris ordinibus, nisi necessitas, aut ecclesiæ utilitas indicio Episcopi aliud postulet.
Diligens examen Episcopi.
Litterarum scientia, et cantus peritia, ac aliæ instructiones ad ordinis suscipiendi functiones ritè, rectèq. obeundas.
Vsus, et peritia recitandi diuinum officium.
Loco tituli, censusue testificatio præstitæ professionis regularis, præscripta in Concilio prouinciali secundo.

QVOD de ordine sacro annectendo iam pridem decreto Concilij prouincialis primi ex Tridentina synodo constitutum est; id in executionis usum ità ab Episcopo inducatur, ut uel presbyteratus, uel diaconatus, uel subdiconatus non ipsis quidèm canonicis, sed canonicatibus, et portionibus singulis, quæ in cathedrali ecclesia sunt, annectatur: nec uero annexionis decretum locum habeat in illis canonicatibus, præbendisue, quibus in fundatione iam certus ordo annexus est. Quòd autem canonicorum saltem dimidia pars, cautum est, ut sacerdotio, presbyteratuue initietur, in ea cũ dignitates non censeantur, totidem canonicatus sacerdotales constituendi sunt, quot præscriptam illam dimidiam partem saltem conficiant.
Vbi primùm unicuique uel canonicatui, uel portioni sacer aliquis ordo annexus ab Episcopo est, ad eum ordinem suscipiendum canonicus etiam, qui iam illud obtinebat, compellatur.
Si quis autem monitus, non susceperit, priuatus ab illo declaretur ad eiusdem Tridentini Concilij præscriptum.

SI cui etiam sedis Apostolicæ litteris facultas permissa est, sibi licere ordinis Sacramentum ab alio, quam ab Ordinario suo suscipere, is, antequam initietur, etiam sui ipsius ordinarij litteras obsignatas habeat, quibus uitæ suæ mores, disciplina, probitas et cætera id generis testificata, commendentur.

QVOD prouinciali tertio Concilio decretum est de ratione seruanda in concedendis litteris dimissorijs ab Episcopo impedito suis diœcesanis pro ordinibus suscipiendis, id locum etiam habeat Episcopo absente.
Clericos uero, à diœcesi absentes, qui dimissorias litteras petunt, Episcopus ad se, examinis causa euocet; liceat tamen ei aliquãdo, si hoc minus commodè præstari posse censuerit, examen illud speciatim Episcopo delegare, in cuius diœcesi illi morantur: at uerò tũc litteras dimissorias ne det, antequam examinis facti litteras ab eo acceperit, cui illud delegauit.

NE Abbates, etiam baculi, et mitræ iure utentes, alioue eiusmodi priuilegio, et auctoritate conferendi minores ordines, munitos, patiatur Episcopus diœcesanus, tonsuram, neque minores ordines, id quod Tridentina synodus uetuit, alijs conferre, quàm ijs, qui regulares sunt, et eorum iurisdictioni subiecti, nisi et ipsius Episcopi consensus ante accedat, et illi initiãdi à suo Episcopo, uel regulari superiori attulerint litteras dimissorias, non generatim, sed speciatim concessas. Nec uerò quibusuis Abbatibus id permitti liceat, sed ijs tantum, qui sacerdotio initiati sunt, et statis benedictionis precibus consecrati.

QVI sub diaconatus ordini adscriptus est, cum statim lege astrictus sit, canonicarum horarum officium, ex Breuiarij præscripto recitandi; nemo ad eum ordinem capescendum recipiatur, qui in horarij illius officij, cuius lege deuinctus tenetur, rectè, ac ritè recitandi usu peritus non sit. Inferioribus uerò ordinibus initiandi, qui nullum beneficium obtinent, uersati sint in beatæ Mariæ officij recitatione.

QVOD alio Concilio uetitum est, ne seminarij titulo, clerico cuiquam Episcopus ordinem aliquem sacrum conferat, id decernimus locum habere, nisi cum beneficij, seminario unionis iure adiuncti, usui, et cultui ministerium est ab illo præstandum: tuncq. certus annuus census constituatur, unde qui eo titulo ordinem suscepit, sustentari queat Episcopi iudicio.
Nec uerè tamen is in illo censu ullum ius habeat, cum primum aliunde habuerit, unde itidem uitæ suæ sustentationi Episcopi iudicio consultum, et prouisum sit. Quod si aliunde ex parte tantum eius sustentationi prouisum sit; tunc extincta censeatur illa census attributio pro tanta parte, quantam ad illam sustentationem aliunde habet.
Pensionis, et patrimonij, quod quis habet, et bonorum item, quæ perpetuo etiam eo nomine ab aliquo ei donantur, titulo, Episcopus sacrum aliquem ordinem, alicui, etiam familiari suo, conferre potest. Idq. de familiari etiam si aliena diœcesis sit, modo post triennium ab initio familiaritatis, si ecclesiarum suarum uel necessitatem, uel utilitatem hoc flagitare indicarit, ut sacris ille initietur.
At uerò etiam, si quis ei, qui sacris initiandus est, uerè spondeat certa cautione, si quæ ad uitæ cultũ usui necessario sunt, suppeditaturum, saltem donec ei aliunde prouisum sit huic, ob sacerdotum penuriam ab Episcopo sacer ordo conferatur licet, sine alicuius etiam uel beneficij, uel patrimonij titulo.
At uerò hæc in primis Episcopus diligentissime uideat, ut pensionem, patrimoniumue illud uerè obtineat, utq. ea donatio, sponsione uerè ac sine fraude,

do-

dolone facta sit: eiusq. tabulæ ut ritè, et rectè confecta sint; utq. pensio, patrimoniumue, et quæ dono data sunt, tantum inde census percipiatur, ut satis esse possit ad illius honestam, uitæ sustentationem, quã in re omni cognoscenda promulgationes adhibeat, et reliquam diligentiã, quarto prouinciali Concilio in hoc genere præscriptam.

VIdeat etiam omnino, ut quemcunque eiusmodi titulis ordinauit, etiam familiarem suum, certæ illum ecclesiæ addicat, ubi ordinis suscepti functiones, ac munera, ut ipsius Concilij decreto cauetur, ipse uerè præstet.

EO sermone, quem pridie illius diei, quo sacra ordinatio celebratur, prouinciali decreto haberi institutum est, illud inprimus spectetur, ut quæ monitiones postero die de libro pontificali leguntur, disertis uerbis, ijsq. uulgariter conceptis explicentur uberius. Vnusquisque porrò eorum, qui sacris ordinibus initiabuntur, etiam atque etiam diligenter admoneatur, quot, quamq. sanctum munus suscepturus est.

Verùm eius sermonis uis, in subdiaconis potissimum monendis uersetur, quò rectiùs, dum integrum est, deliberare possint, an castitatem, quæ perpetua illi ordini est annexa, profiteri uelint, eoq. accuratius propterea in graui illa deliberatione uideant, quod Deo auxiliãte præstare posse sperent, neque in eo ecclesiastico, spiritualiq. munere suscipiendo quicquam agnatorum, uel huiusmodi aliena uolũtate, sed sua spontanea deliberatione agant, nec uerò in sacri eiusdem ordinis susceptione, uitæ huius commodum, aut aliud quicquam eiusmodi, sed Dei honorem sibi propositum habeant. Huius generis sermo, à quocunque apposite habetur; utilis ille quidem est, at multis partibus longe utilior erit, atque opportunior, si eundem Episcopus accurate, studioseq. habuerit.

QVIcunque clericus, alicui ecclesiæ adscriptus, ubi ordinis, à se suscepti, functiones obeat, memor complurium Sanctorum, qui uel toto uitæ tempore, uel multis saltem annis, in alicuius etiam minoris ordinis ministerio, munereue religiose uersati, ad altiorem se ordinis gradum prouehi passi nõ sunt, eorum recordatione, exemploq. excitatus illud sedulo curet, atque adeò efficiat, ut ordinis, quo proxime initiatus est, præscriptas functiones, non elatè, sed humiliter, non raro, sed frequenter, non negligenti studio, sed accurata, uereq. clericali sollicitudine, et disciplina, pie, rectè atque ritè præstet. Alioqui si in sanctis ijs functionibus negligenter, contraq. ac præscriptum est, se gesserit; illud norit, eo uoluntatis suæ testimonio, sibi apud Episcopum aditum præcludere ad altiorem gradum ascendendi.

PRAEfectus autem, rectorue ecclesiæ testimonium de clerico facturus, qui functiones in sua ecclesia obierit, hac testificationis suæ litteris speciatim, uereq. exprimat, quas scilicet functiones, et quamdiu et quã diligenter, et quàm piè, et quam decenter, rectè, ritèq. præstiterit.

EXORcistæ munus, cum sit, energumenis manum imponere, a quibus, ut mali spiritus eijciantur, ieiunia, et orationes Christi Domini testimonio adhiberi iuuat: eos porrò clericos, qui in exorcistarum numero ascribentur, curet Episcopus in ieiunijs, et orationibus frequentius sese exercere.

VT Acoluthi munus, quod præter cæteras functiones fuit, Episcopum comitari, ad eam ipsam functionẽ, aliqua ex parte restituatur; curet Episcopus clericos, quos in eo ordine adscripserit, eam in loco, ubi ipse est, aliquando præstare, ut opus esse censuerit, præsertim, cum ad aliquod Episcopale munus obeundum accedit. Siq. complures eiusdem ordinis sunt; rationem certam ineat, ut per regiones distincti, in orbem id muneris præstent.

Quæ ad clericorum honestatem attinent.

DE tonsura clericali decretum in Concilio prouinciali primo confecimus: sed, ut pro ordinis, quo quisque initiatus est, ratione illam, magnitudine distinctam, conspicuè ferat; certam, atque præfinitam illius formam hoc decreto describi placuit; quam omnes ita seruare iubemus ut neque ea minorem, nec uerò etiam maiorem quisquam omninò, Episcopo inferior gerat, quacunque dignitate ille præditus sit.

Sacerdotalis igitur tonsuræ forma, in orbem ducta, latè, et amplè pateat uncijs quattuor.

Diaconalis, uncia una minor.

Subdiaconalis, aliquanto angustior, quàm diaconalis.

Minorum denique ordinum corona lata sit undique uncijs duabus.

Vnciæ autem mensura est ad præscriptum instructionum fabricæ ecclesiastica.

CLEricus, qui amictu clericali indutus, incedit, ne in propinquorum, ne parentum quidem, obitu, uestes lugubres more laicorum induat, gestetq. Neque uerò uestis formam, aut panni genus, quo clerum uniuersum uti moris est, commutet, sed pium erga propinquos mortuos charitatis studium, officiumq. præ se ferat omni alia ratione, quæ cum clericalis ordinis decoro, dignitateq. omnino conueniat.

Quæ in Concilio prouinciali primo ijs, qui sacris ordinibus, et sacerdotio initiati sunt, quiq. ecclesiasticum beneficium obtinent, de sæcularibus negotijs fugiẽdis constituta sunt; eadem pœnis ijsdem, uel alijs, quas arbitratu suo Episcopus edixerit, irrogaritue, illis præscribimus, qui minorum ordinum clerici sunt, etiã si nullum beneficium obtinent, si modò clericalem uestitum deferunt, cum præsertim iam inde usque à teneris annis se religionis, pietatisq. institutis, et disciplina ecclesiastica moribus imbuant oportet, qui in sortem Domini uocati sunt. Atque in ijs quidem, quæ illis uitanda sunt, hæc etiam cautio sit, ne sine Episcopi concessu, eoq. litteris exarato, laicis in seruitute, famulatuue operam nauent. Nec uerò cuiquam clerico

rico eam facultatem det Episcopus in aliqua re inseruiendi, quæ clericalis uitæ rationibus, pietatisq. officijs non ad modum conueniat.

Quæ ad beneficiorum collationem attinent.

C*VM aliquis examinator ab aliquod beneficium ecclesiasticum, cui prouidendum sit, de eo experimentum fiat examine non solùm in litterarum scientia sed etiam in cantus peritia, ad illius beneficij functiones ritè, rectè obeundas, tum præterea in usu, ac notitia, quam in recitandis diuini officij horarijs precibus habeat.*

VBI primum præbenda, uel theologalis, uel pœnitentialis uacauerit, etiam si illius conferendæ ius ad alium, quam ad Episcopum, præterquam ad sedem Apostolicam pertineat, edictum de more proponatur, quo ad concursum euocentur, quicumque sint, qui illius muneris causa examen subire uelint, aliosue nominare, qui subeant; confecto autem constituti temporis spacio, uniuscuiusque eorum, qui illo nomine conuenerint, periculum experimentumue in litteris, ac doctrinis omni uel diligentissima percũctationum, quæstionumue ratione, fiat; Episcopus, adhibitis sibi pro arbitrio suo alijs peritis, probisq. uiris, tum etiam de illorum uita moribus, ætate, gradu, ordine, cæterisq. conditionibus ad tale munus necessarijs, accuratè perquirat. Tum demum Episcopus ipsè solùm rebus ijs omnibus accuratè perpensis, maturè in domino deliberet, et liberè deligat, quem pro conscientia sua religione digniorem, aptioremq. existimet, cui tale munus, tantiq. ponderis rectè committatur Qua in deliberatione idem uideat, ut quod præsertim ad pœnitentiarium attinet, cum peritiam necessariam spectarit, tum maximè uitæ innocentiam, morum grauitatem, spiritualium exercitationum studium, et usum diuturniorem in audiendis confessionibus, exercitatiorem prudentiam cæterasq. religiosæ pietatis uirtutes perpendat. Ei autem, quem potissimum elegerit, nec uerò alij cuiquam conferatur ab eo cui ius competit, etiam si Capitulum sit.

Quicumque præbendam Theologalem, uel Tridentino decreto, uel alia auctoritate, rationeue institutam, in cathedrali, collegiatisue ecclesijs obtinet, is, et quæ sacrarum lectionum genera, et quibus diebus Episcopus præscripserit, ut interpretationis suæ munere fungatur, accuratè ad illius præscriptum præstet; ita ut etiam si expedire censuerit, et in seminario, et in alijs clericalibus, sacerdotalibusue collegijs doceat: in Basilica uero cathedrali saltem die festo semper sacram scripturam publicè interpretetur, et exponat, nisi aliquando aliud iusserit Episcopus.

Idem ab Episcopo, aut ab alio consultus, theologiæ quæstionibus, alijsue eius generis gratis respondeat: cæteraq. denique omnia præstet, quæ pro suscepti muneris ratione ab eo præstari debere idem Episcopus censuerit.

PER latum ad nos est, in nonnullis prouinciæ huius ecclesijs clericos aliquos, qui ob beneficia, officiaue, quæ in ijs obtinent, non solùm in choro adesse, sed alia ministeria, aliasq. functiones clericales ibi præstare debent, à Capitulis certo illi canonicorum numero adiungi, eamq. ob causam supranumerarios uocari, hocq. ipsum fieri, nulla eis collata præbenda, nulloq. sæpe attributo cuiusuis generis emolumento, censuue. ij autem eo solùm titulo contenti, cum id sibi sumant, ut inferiora ministeria, quæ anteà obire censuerant, præstare planè recusent, hæc sanè incommoda grauia illa quidem, accidunt, quòd et ecclesiæ debitis munerum functionibus fraudantur, et diuinus cultus minuitur, ac labefactatur, et ordo ecclesiasticus, cum unus plurium partes, officiumq. præstare non possit, contra, ac legibus canonum cauetur, non sine magna offensione peruertitur, et perniciosæ ambitionis occasio hominibus ecclesiasticis manifestò datur. His porrò incommodis, atque adeò malis, decreti huius prouincialis auctoritate occurrendum censuimus.

Itàque si quos aliquando, ut iure permissum est, canonicos supranumerarios creari contigerit; id iustis solùm causis, ac penè necessarijs, ijsdemq. comprobatis, et perraò quidem fieri statuimus. At uerò qui in ea ipsa ecclesia beneficij, quod ibi obtinet, causa, operam, ministeriumue nauare debet, quod cum canonicali officio, et gradu non conueniat, neque præstari simul possit, supranumerarium fieri, creariue prohibemus. Quicumque uerò ita adscriptus est, ne à muneribus, ministerijsue, quæ priorum beneficiorum nomine in ea ecclesia a se præstari debent, liber, aut immunis ullo modo sit: immò ut illa præstet, et fructuum mulcta, et omni alio iure, ut canonibus, decretisq. Tridentinis cautum est, Episcopus omninò agat.

VAcante ecclesia parochiali, cuius conferendæ ius non ad Episcopum diœcesanum, sed ad alium, etiam ab Episcopali iurisdictione exemptum, et regularem itē spectat, edictum de concursu proponat Episcopus diœcesanus; et quicumque examen eo nomine subire uolent, ad ipsum conueniant, qui exploratione per examinatores synodales facta, ex probatis digniorem, et magis idoneum deligat, cui uacans illa ecclesia ab illo conferatur, cuius ius est. Si secus fiat, collatio rescissa, nullaq fit.

Eadem ratio omnis adhibeatur in parochiali ecclesia uacante, quæ iurispatronatus est ecclesiastici, uel mixti, cuius institutio non ad Episcopum diœcesanũ, sed ad alium quemcumque, etiam exemptum, et regularem item, ut supra, pertinet; ita tamen, ut quem Episcopus diœcesanus digniorem elegerit, is a patrono præsentetur ei, ad quem spectat institutio. Si uerò ad summum Pontificem institutio spectat, uel quia in mensibus reseruatis uacauit, uel alia causa, tunc Episcopus digniorem eligat, ex præscripto earundem litterarum Pij V. a summo Pontifice instituendum. Interea uerò dum huius generis examina, et approbatio-

nes

nes fiunt et institutio locum habeat ; idem Episcopus diœcesanus idoneum Vicarium, qui onera uacantis illius Ecclesiæ sustineat, attributa ei congrua pro arbitrio suo fructuum portione, constituat, donec ei rector præficiatur.

IN ecclesiarum curatarum permutatione, coram Ordinario facienda, ne locum habeat, quod primo prouinciali Concilio decretum est de proponendo edicto examinis causa in uacatione ecclesiarum parochialium. Si tamen uel parochialium hominum multitudo ualde inæqualis est, uel qui permutant, quo tempore parochiales illas ecclesias adepti sunt, examen præscriptum non subierũt. fiat tunc de illis experimẽtum examinis, sed absque concursu. Idem examen sine concursu adhibeatur de eo, qui beneficium simplex commutat cum alio, quod curam animarum habeat, si quando eiusmodi permutatio corã ordinario fieri iure potest.

QVAMVIS Pij Quinti constitutione, sublata non sit facultas illa, quæ in ecclesiis parochialibus conferendis data est, tum synodo prouinciali addendi, ac detrahendi præscripta forma examinis, tum unicuique Episcopo, si certis quibusdam de causis pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire censuerit, loco concursus priuatum aliud examen ineundi: uideat tamen Episcopus, ne facultate sibi data abutatur, neque uerò illam adhibeat ullo modo, nisi opus esse uiderit, certis illis expressis causis.

Quod synodi Tridentinæ auctoritate quarto concilio prouinciali nostro permissum est, simplex beneficium habẽti, alterum etiam eiusdem generis, quod personalis residentiæ munus non requirat, ob honestam illius uitæ sustentationem conferri; id ita locum habeat, ut ne tamen eo prætextu, causaue uitæ honestè sustentandæ, plura, quàm duo, beneficia simplicia uni, eidẽq. cõferri liceat, sine cõcessu, permissuue sedis Apostolicæ. Si cappellania etiam simplex, aliudue beneficium, etiam iurispatronatus, ex præscripto erectionis, fundationisue, aut alterius constitutionis certum ordinem, aut alias conditiones requiret in eo, de quo uel collationis, uel institutionis, uel alio nomine prouidendum est illud beneficium; ne Episcopus deinceps, etiam patronorum consensu, permittat, concedatue, ut quisquam sine sedis Apostolicæ dispensatione illud beneficium assequatur, quod uere eo ordine non sit initiatus, quamuis ætate congrua sit pro illo ordine suscipiendo, neque qui alijs conditionibus præditus non sit, et quas illa uel erectio, uel fundatio, uel constitutio requirit.

QVIbus in ecclesiis optionis ius est, ubi dimidia pars fructuum præbendæ in illius uacatione, uel sacristiæ, uel fabricæ ecclesiæ soluitur, ea pars pro ratione præbendæ, quæ primo uacauit, soluatur.

Idq. ab omnibus præstetur, qui ordine deinceps singuli occasione illius uacationis uel ad eam ipsam obtinendam optionis iure usi sunt, uel ad alias consequendas, quæ occasione optionum successiuè uacarunt, ita ut unusquisque soluat pro rata tantùm accessionis redditum, sibi illo ipso optionis iure facta. Hæc porrò solutio, ubi quisque primi anni fructus ex præbenda, quam sibi iam optauit, perceperit statim ab eo præstetur. Reliqua item, quæ de parte fructuum dimidia persoluenda olim decretis prouincialibus constituta sunt, ad eorum præscriptum seruentur.

AVctoritate Concilij Tridentini, et constitutionis, à Pio Quinto, Pont. max. editæ, iam nunc statuta, priuilegia, consuetudines, et illas denique cuiusuis ecclesiæ constitutiones rescindimus, planeq. abrogamus, quibus cautum est, uacantium in ea ecclesia dignitatum, canonicatuum, præbendarum, portionum, beneficiorum, atque adeò officiorum fructus, uel distributiones etiam quotidianas, quæ inde primo uacationis anno, aut longiori, breuiorìue tempore obuenerint, mensæ Episcopali, uel canonicali, alijue loco omnes, uel partem aliquam obuenire, attribuiue, aut in communes usus cedere, aut inter alios canonicos, ministrosue illius, alteriusue ecclesiæ diuidi. Hæc tanquam rescissa, penitusq. sublata eiusdem Pij Pontificis sanctione, declaramus nulla esse, nulliusq. planè roboris.

Nec uerò loco eorum fructuum, qui eo nomine, ut supra, attribuebantur, ne consensu quidem Capituli, ab Episcopo statui liceat, ut deinceps, qui illiusmodi dignitates, canonicatus, beneficiaue, qualia qualia sint, consequentur; aliquid, uel minimum, soluant, conferantue in usum sacristiæ, aut fabricæ, aut alterius eiusmodi operis. Quod si post Tridentini Concilij editionem id usquam in prouincia statutum, decretumue ullo modo sit, ne tamen quicquam eo nomine accipi, exigi, aut persolui, ullo pacto, rationeue liceat, quacumque consuetudine, decreto, statuto non obstante; nisi summi Pont. auctoritate munitum, corroboratumue sit.

Quamobrem nec Episcopus, neque Capitulum, collegium, alijue ecclesiastici ordinis homines, quorum interest, istiusmodi fructus, distributionesue, ne ullã quidem eorum partem, retineant, neue illorum cessionem petant, exigantue, nec aliud quicquam, ne eo quidem nomine quòd prædia meliora reddita sint. Neque etiam ab iis, qui illa beneficia, etiam à sede Apostolica obtinuerint, iusiurãdum exigant, ut tale quicquam obseruent; neue illis ipsis, qui non paruerint, moram, impedimentumue afferant, quominus illorum possessionem assequantur. Meminerint porrò omnes, quicumque contrafecerint, ex illa Pij Quinti sanctione, si Episcopus est, suspensionis, si Capitulum interdicti, si alius quispiam, excommunicationis pœnam statim subire: cuius uinculo tam diu irretitus est, quoad, restitutione primum facta, beneficium relaxationis, absolutionisue à sede Apostolica obtinuerint.

Vbi uerò sex ante Tridentini Concilij editionem mensibus fabricæ, aut sacristiæ, alteriusue pij loci usibus, distributiones eiusmodi, et fructus concessi reperiuntur,

tur,

tur, eorum pars tantum dimidia eidem, uel sacristiæ, uel fabrica, uel pio loco attribuatur: reliquam autẽ partem omnem ad illius pontificiæ sanctionis præscriptum ij capiant, quorum beneficia sunt.

CVM animarum salutis, uitæq. spiritualis curam parochi paternam gerant, illis, tanquam parentibus debetur amor, obseruantia, cultus, atque obedientia. Si igitur hoc ipso honore dignantur, illud certè etiam æquissimum est, atque adeò cum omni ratione coniunctum, ut cum primum eorum aliquis ad ecclesiæ, sibi in titulum, curamue traditæ, stationem uenerit, aliqua externæ obseruantiæ significatione ab ijs suscipiatur, ad quorum parochialem curam accedit. Quare fideles, ubi primum ab Episcopo litteras formatas acceperint de parocho, qui parochiali eorum ecclesiæ præfectus fuerit, diem certum statuant, quo ei aduentanti frequentes ad parochiæ fines obuiam facti, eundem, ut moris olim fuit, suscipiant, atque ad ecclesiam deducant, perpetua illum dilectione, amore, obedientia, atque obseruantia prosequentes.

LITTERÆ autẽ formatæ, quas Episcopi nomine cancellarius de parocho conscribat, eiusmodi erunt, quæ à Vicario Foraneo, alioue publicè legantur.

FILII dilectissimi. Vestræ isti parochiali ecclesiæ parochus præfectus est presbyter. N. quem ætate, uita, moribus, doctrina, uirtutum disciplina, prudentia, alijsq. rebus ad istius parochialis curæ benè gerendæ rationem opportunis, idoneum esse, examine rectè confecto, cognitum est. Vestræ igitur partes sunt, debito honore, ex decreti prouincialis præscripto illum suscipere, neque solum externa quadam obseruantia, sed intimè, atque ex animo illum loco parentis diligere, et colere, præceptisq. eius, atque monitis concordi uoluntate, libentiq. animo parere. Quod sanè facere cum uestra potissimum intersit, tum quò accuratiùs faciatis; nos Episcopali nostra auctoritate, paterna charitate, uos uniuersos, et singulos monemus. Valete in domino.

Quæ ad diuina officia pertinent.

VT passio Christi Domini, Redemptoris à fidelibus in hora redemptionis suæ digna ueneratione coleretur, illud in ecclesia sancta perpetuò institutum, religiosoq usu, ac solemni ritu piè retentum est, ut in feria sexta parasceues, in qua idem Christus Dominus mysterium crucis expleuit, certa stata hora ab uniuerso clero, et populo, certis peractis precibus, et orationibus adoretur. Sed quoniam factum est, ut in multis prouinciæ locis non post, sicut instituti, ritusq. ueteris est, sed ante statas illas preces ea adoranda proponatur, aut saltem adoratio fiat à multo populo, anteà quam ex ritu ecclesiæ solemniter proponatur, et à clero adoretur: nos, ut, quod non sine mysterij significatione ecclesia instituit, ad stata horæ usum, solemnemq. adorationem reuocemus; id statuimus, ut in omni prouincia ecclesia cathedrali sacrosancta crucis, per quam redempti sumus, adoratio religiosè celebretur, recitato scilicet de passione Euangelio, et peractis illis statis precibus, et orationibus, ut instituti ratio postulat. Quare unusquisque prouinciæ Episcopus efficiat, non solùm, ut stata ea hora in sua basilica Cathedrali præstetur; sed caueat etiam, ut in omni ecclesia collegiata, et parochiali, in omniq. oratorio societatum, ubi fit ea adoratio, non ante, quàm in eadẽ basilica cathedrali, primariaue, si locus diœcesis sit, celebretur.

Nec propiereà concionator desistat, quin pro sanctæ ecclesiæ usu ad excitãdam populi fidelis compunctionem eo sacro die eã de suggestu proponat, et ostendat. Quin etiam curet Episcopus, concionem illam statim post recitatam passionem Domini haberi, nisi aliter aliquando magis expedire censuerit.

Et quoniam sacra ea feria Christus Dominus humiliatus est pro nobis patri, usque ad mortem, mortem autem crucis; illius humilitatis imitatores in sanctissimæ crucis stata illa adoratione ita esse oportet, ut quod antiqui ritus est, non tantum genibus flexis, sed prostrato humi corpore humiliemur, quò significantius eo corporis habitu fixam, constantemq. animi nostri humilitatem demonstremus; ideo Episcopus curet, ut corporis prostratione, quæ christianæ humilitatis index est, ea solemnis adoratio celebretur.

GRAuia pericula, offensiones, atque adeo sæpè iniuriæ sanctissimo Missæ sacrificio fieri compertum est, quòd quidam sacerdotes non semel tantùm, sed pluries in die illud offerant. Quod ne in posterum fiat, præterquam salutari illo die Dominicæ Natiuitatis, quo unusquisque sacerdos non sine magna mysteriorum significatione ter celebrare debet, decreti huius auctoritate uetitum sit, ne ob ullam necessariam causam, neque etiam ob parochialis, alteriusue ecclesiæ egestatem, neque ob sacerdotum penuriam, nec uerò ob locorum distantiam Episcopus cuiquam sacerdoti pluries in die diuinum illud Missæ sacrificium offerendi facultatem det, aut permittat, cum beatus admodum sit ille sacerdos, qui semel tantùm in die illud dignè obtulerit. Si quæ uerò eius generis facultas anteà uel certo loco, uel sacerdoti data est, eam planè statim rescissam, irritamq. ac nullam omnino esse iam nunc decernimus.

EPIscopus, in cuius diœcesi ecclesiæ, locaue olim ordinis Humiliatorum extiterunt, ubi Pij Quinti Pontificis constitutione certus sacerdotum numerus præfinitus est, in eo euigilet, ut ne, fratribus illius olim ordinis decedentibus, illæ ecclesiæ debitis officijs, ac muneribus defraudentur; sed cum eorum aliquis mortem obit, in eius locum sacerdotem alium subrogari curet. At in quibus ecclesiis certus numerus constitutus non est; efficiat, ut quot anteà sacerdotes ibi sustentari consueuerant, totidem retineantur. Atque id quidem omne is exequatur pœnis etiam, et censuris arbitrio suo propositis, ut nihil planè pereat, quod earum ecclesiarum cultui debetur.

IN

IN capella, canonicatu, alioue beneficio etiam simplici, quod quis unà cum alio incompetibili ex legitima dispensatione iam obtinet, Episcopus constitutis etiam Vicarijs, certaq. fructuum parte attributa, consulat, et prouideat, ut ea beneficia debitis ministerijs, debitoq. cultu non fraudentur.

Idem efficiat si eiusmodi beneficijs quis ob aliud legitimum, etiam absentiæ, impedimentum munera sua non præstet.

EPIscopus pro cærimoniarum ratione rituue, cum Missæ conuentuali, aut diuinis chori officijs in basilica cathedrali, uel in alijs collegiatis ecclesiis interest, et itē cum processiones agit, aliaue eiusmodi; adhibeat sibi assistentes duos de Capitulo, qui ei, etiam cum Pontificale officium non celebrat, in omnibus his, alijsq. actionibus assistentium munera omnia præstent.

ORganista, Dominicis, festisq. diebus, Episcopum ad diuina officia aduentantem, ubi primum pro basilicæ foribus est, decora, grauiq. organi modulatione excipiat: neque sonare desistat, quousque ad altare genibus flexis orauerit, locoq. suo sederit.

Idem præstet, cum peractis de more officijs inde discesserit.

Item, dum ille Missæ sacrificium, aut uesperarum officium solemniter celebraturus, alioue pontificali munere perfuncturus, uestes sacras induit, nec quicquam canendum à choro est

Hoc uerò omne agat semper, cum in diuinis officijs, ad quæ Episcopus conuenit, organa pulsanda sunt.

CHORI disciplina, plena religionis est, plena pietatis; ac propterea sanctè ab ijs obseruanda est, qui in eum locum conueniunt ad Dei laudes concelebrandas. Quare præter illa, quæ in Concilio prouinciali primo, de illius cultu præfiniuimus, hæc admonemus, quò religiosius non modò excolatur, sed multis partibus augeatur sancta eiusdem chori institutio.

Primò, ut studio quodam intima pietatis, cuius splendor foris etiam eluceat, unusquisque uel canonicus, uel alius minister, quicumque sit, qui chori officijs astrictus est, ad chori disciplinam se se instruat.

Anteà uerò, quàm eo conueniat, paululum attentè secum cogitet et loci illius sanctitatem, et conueniendi causam, et diuinarum laudum, quarum munus angelorum est, officia, quæ castissimè ab omnibus concelebrari oportet.

Hac ipsa in cogitatione firmiter inhærens, ne quicquam quidem mente, animoq. concipiet, ab eius loci religione alienum, ne dum aget, quod Dei oculos offendat.

Paret se propterea etiam, atque etiam diligenter sancta intimi animi meditatione, et religiosa oratione, ut exteriorem quoque cultum diuinorum officiorum salutariter exequatur.

Dum superpelliceum, qui amictus ex tela linea candida constat, induit, cogitet, quam personam sustineat, nempè à sordibus, labeq. puram, qualem uestitus ille indicat.

Cum almutiam pelliceam, quod insigne canonicorum est, humeris, uel brachijs, prout moris est, canonicus imponit, eam cogitationem suscipiat, in se restinctas, ac planè mortuas esse oportere rerum mundanarum affectiones, atque cupiditates, ut eius rei significās est illa animalis intermortui pellis, quā de more induit.

Si uerò, ut plerisque in ecclesiis instituti, consuetudinisue est, cappam induit, quæ humeros contegit, et brachia quasi deuincit, ex eo amictu intelligat, se repressas, quasiq. deuinctas habere oportere appetitiones, ac se totum ad Dei uoluntatem accommodare.

Cum igitur ut chori uestibus indutus, alium uestitū, quo foris utitur, contegat, sicq. aliam personam habitu gerat; caueat, ne quicquam, etiam in sacristia, agat, admittatue, quod cum actioni non rectè conueniat, ob quam illum habitum induit.

Ne in colloquijs quidem, ab ea actione alienis se occupet: nisi cura præsit, quæ id necessario postulet.

Abstineat autem semper, sed maxime, dum chori uestibus indutus est, ubi ubi sit, uel in sacristia, uel alio loco, à iocis, à ridiculè dictis, facetijsue, à cachinationibus, à uerbis futilibus, atque inanibus, quæ temerè, et imprudenter effunduntur.

In chorum ne properanter, quasi distributionum quæstu incitatus, accedat, sed graui incessu.

DVmq. ad chorum procedit, quamquàm alij comes adiunctus, at quasi solus accedat, in ea meditatione fixus, ut secum cogitet, se ad chorum, nempè ad sancta sanctorum, ut canone antiquo cautum est, et ad publicæ orationis sacrificium accedere.

CVM in choro est animum, mentemq. ab omnibus curis, perturbationibus, et cogitationibus à rei, quæ geritur, sanctitate alienis, quoad eius fieri potest, abducat, seseq. totum in Dei cultu colligat.

Illud etiam cogitet, quam ob causam eò se contulerit; tum sibi statuat, se in conspectu Dei omnipotentis, et in corona innumerabiliū angelorum, et sanctorū esse.

Qua in cogitatione uideat, perpetuoq. reputet, se eo loci cōsistere, ut Deo sanctissimum cultum, uenerationemq. tribuat, atque ab eo, et sibi, et alijs omne bonum deprecetur.

Consideret uerò ipsum Deum, tanquam patrem, et redemptorem amantissimum, optimum, sapientissimū, misericordissimum, quiq. omnia intuens, ubique et semper est.

Tum cordis castitatem, beneq. orandi donum, et gratiā à Deo supplex petat, orationisq. suæ sacrificium simul cum meritis Iesu Christi, et sanctorum, eius præsertim, cuius memoriam ecclesia illo die celebrat, ad gloriam sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, et ad suam, proximorūmq. utilitatem dirigat.

CVM psallendum est, primum psalmi argumentum mente, animoq. concipiat.

Obseruet præterea, quis in psalmo loquatur, an Deus, an Ecclesia, an pœnitens, an aspirans ad perfectionem.

Attendat item, ad quem præcipue salutarem affe-

In synodo quoque diœcesana die secunda, pro clericis diœcesis defunctis oratio, et commemoratio solemniter fiat.

Quæ ad distributiones pertinent.

PÆNITENTIARIVS, *tanquam in choro præsens, distributionum particeps sit, quo tempore in audiendis confessionibus uersatur, non eorum solum, qui in casibus, Episcopo reseruatis, peccarint, sed aliorum etiam quorumcunque.*

Nec uerò illas, quasi præsens, capiat, cum manè aliquando, ante statam diuinorum officiorum horam, quo opportunius pænitentibus satisfaciat, eorum confessiones audit, et quo deinceps tempore illa celebrantur, ipse intereà Missæ sacrificium facit, aut priuatim horarium canonicale officium præstat; etiam si id in fraudem non faciat.

Neque distributiones item illi, quicunque sint percipiant, qui infirmitate, necessitate, aut manifesta ecclesiæ utilitate occupati, impeditiue non adsunt in choro, si antea nullo legitimo impedimento distenti, personale canonicatus sui munus obire non consueuerant; hoc enim addendum censuimus decreto, quo in Cōcilio prouinciali primo hoc ipso de genere cautum est.

Qui peregrinationis causa absunt, ne iure quidem, facultateue statutorum ecclesiæ, cui personalis residentiæ operam, ministeriumq. debent, distributionum participes sint. Immo etiam si trium mensium spacio diutiùs absunt, non propterea excusantur, quominus fructuum præbendæ amissione mulctentur, alijsue pœnis eiusdem Concilij, de diuturniore absentia sancitis.

Qui studiorum causa, quacunque facultate, absunt, ne distributiones quotidianas eo ipso absentiæ tempore, nec uerò illam præbendæ suæ partem tertiam, in eius generis distributiones, Tridentini decreti auctoritate, iam conuersam, capiant.

Itidē de quotidianis distributionibus, eaq. tertia parte cautum sit, etiam si à sede Apostolica facultas absentiæ ob studia data sit.

Episcopus, quæ decreta de tertia fructuum parte in Cō cilio et primo, et quarto, olim confecimus, ita præstet, ut nec, qui sacris ordinibus initiati non sunt, nec qui distributiones non capiunt, ab illa præscripta tertia parte conferenda liberi, immunesue sint.

Tertiæ porrò partis, quæ in distributiones conuertenda est, fructuum æstimatio fit, non ueteri taxa, etiam in codices capitulares relata, sed tanti sit, quanti census, redditusue præbendarum, re uera ualet, deductis primo pensionibus, alieq. oneribus, legitimè impositis, pro ratione temporis, quo durauerint.

Cuius tertiæ partis percipiendæ ius habeant omnes canonici, tum qui præbendam obtinent, tum qui sine illa sint, dum ij statis diebus suum in ecclesia munus præsentes obierint.

De residentia.

PErsonalis residentiæ munus, *ut re uera per eos præstetur, qui illius generis beneficia ecclesiastica obtinent, omnem rationem, canonum iure, Tridentinisq. sanctionibus præscriptam Episcopus ineat.*

A quo munere non excusetur, neque qui beneficium, ecclesiamue habet, de cuius titulo adhuc lis, et controuersia pendet; nec uerò item, qui nondum sacerdotio, aut eo ordine, quem beneficium illud requirit, initiatus est; nec præterea qui iusta aliqua causa, impedimentoue distinetur.

Nec uerò à residentiæ munere liberi sint, qui tertiam partem fructuum, qui sibi ex dignitatibus obueniebant, quas in ecclesiis cathedralibus obeunt, in distributiones contulerint. Immò uerò ij cætera etiam, quæ Tridentino decreto in sess. 24. promulgato, ipsis præscripta sunt, præstare ab Episcopo cogantur.

Ne ille quidem excusetur, cuius ecclesia, aut beneficium eiusmodi est, unde omnis, aut certè magna pars fructuum, aliquo modo reseruata, ad alium peruenit.

NE *Episcopus, propterea quod sibi liberum, integrūq. est, facultatem permittere, qua liceat, aliquem ab ecclesia commissa, beneficioue personalis residentiæ abesse, ea potestate, facultateue deinceps ob cuiusuis generis causam utatur: sed in illa concedenda modum, et rationes adhibeat, concilij Tridentini sanctione præscriptas.*

NE *uel ad seminarij quidem curam, uel ad Vicarij munus, uel ad sanctæ etiā Inquisitionis officium, nec uero ad aliud quicquam opera sacerdotis, curam animarū gerentis, Episcopus ita utatur, ut ab ecclesia beneficioue, in eius curam tradito, diutius absit, ac muneri debitæ residentiæ personalis desit.*

Nec parochus, animarumue curator ob senectutem, aut ob aduersam ualetudinem, cœliue grauitatem, aut ob aduersam ualetudinem, cœliue grauitatem ab eo residentiæ munere excusetur. Si uerò eius inualetudo id generis est, quæ curari possit, atque eo loci, ubi ecclesia parochialis sita est, non datur, et aliunde facultas medici, et medicamentorum, tunc parocho, ex infirma illa ualetudine laboranti, Episcopus curationis causa facultatem dare possit, qua liceat ei tribus, quatuorue mēsibus ad summum, loco propinquiori, in quo eiusmodi necessaria non desint, manere, ubi ualetudinem curet. Interea ad illius ecclesiæ parochialis curam gerendam Vicarium Episcopus constituat, parochi sumptu.

Nec præterea simultatis, odijue solùm causa parochū ab ecclesia parochialis statione, locoue abesse permittat, ac ne inimicitiarum quidem, quæ uel leues, uel ficta sint, causa, prætextuue. Si uero unquàm graues illæ erunt, ac ueræ, ortæq. posteaquàm parochialis curæ munus obit, idq. sine culpa parochi, permittere Episcopus poterit, illum inde abesse, locoq. propinquo, ubi tuto sit, morari, eo solùm tempore inimicitiarum, nō tamen ultra annum, etiam si diuturniores anno sint inimicitiæ.

CVM *anteà iure canonum, tum nuper Concilij Tridentini decretis, et synodorum prouincialium constitutio*

 nibus

nibus iussum est, unumquemque parochum, animarũue curatorem in ecclesia, sibi commissa, Dominicis, alijsq. pręcipuè festis diebus stata hora Missæ sacrificium celebrare, sacramentorum administratione, uerbiq. Dei prædicatione populum pascere; doctrinæ christianæ rudimẽta docere; uespertinas preces, aliaq. diuina officia canere, uel recitare, publicam sæpe orationem, ac processiones uarias cum populo suo obire; pacem conciliare, controuersias componere; pauperum, et egentium, miserabiliumq. hominum curam paternam gerere; aliaq. munera studiose, et accuratè agere, quæ cum parochialis officij ratione coniuncta sunt; tum illis diebus maximè, in quibus populus artibus, operibus, et negotijs mundanis non est distentus, occupatusue, facilius, ac fructuosius præstare possunt.

Quæ omnia, prout cautum est, et quemadmodùm certè oportet, constituto tempore is parochus exequi nullo modo potest, qui non sine animarum sibi commissarũ, detrimento constitutis illis horis parochiali ecclesiæ non inseruit, sed ea relicta ad ecclesiam cathedralem, uel collegiatam, ubi canonicatũ, aut aliud residentiæ beneficium iam obtinet, frequenter nimis accurrit, non sine ea auaritiæ suspicione, et cupiditatis illarum distributionum, quas capiet, propterea quod ibi in diuinis officijs, Missaq. solemni præsens adsit, festo præsertim die, quo pluribus in ecclesiis uel duplicatæ, uel certe maiores, quam alijs diebus dari solent. Quãobrem hoc decreto Episcopos id monemus, ne qu m parochum, animarumue curatorem, qui in cathedrali, collegiataue ecclesia dignitatem, aut canonicatum habeat, aliudue beneficium, aut officium, cui personalis in choro residentiæ onus iniunctum sit, deinceps dominicis, festisue diebus, ecclesiæ commissæ statione relicta, in choro illius cathedralis, collegiataue præsentem adesse, distributionumq. quotidianarum participem ullo modo, pactoue fieri patiantur: sed parochiali ecclesiæ statis horis, operam, curam, muneraq. suscepti parochialis officij usque adeo præstare cogant, ut ei nulla stata hora desit, nullumq. officium omninò prætermittat, suæ curæ sollicitudiniq. commissum.

CCLESIA parochialis si eo loco sita est, ubi minor pars hominũ parochialiũ habitet, multoq. plures illi sint, qui extra uerbis, municipij, lociue mœnia, ubi illa est, domicilium habeant; eo tamen loci parochus in statione parochiali maneat, ubi ecclesia est. Parochialibus uerò, qui longius absunt, Episcopi officio, et auctoritate succurratur ad Concilij Tridentini præscriptum.

EPIscopi cura sit, iure agere, ut cui parochialis ecclesia, intra diœcesis suæ fines posita, ab alio inferiore, etiam regulari, qui illius conferendæ ius habet, collata est, is in illius statione resideat, personalisq. residentiæ munera præstet. Nec uerò id ad illum inferiorem, qui contulit, spectat.

De ecclesiis, earum suppellectile, et fructibus.

SAEPE accidit, sontes homines, qui ad ecclesiam, sacraue loca, et alia ecclesiasticæ immunitatis iure munita, præsertim, ubi primum crimen patrarint, statim confugiunt, non solùm à satellitibus magistratuum, iudicumue sæcularium, sed à consanguineis etiã, et affinibus eorum, quibus cædes, iniuriaue illata est, armatorum quoque hominum collecta manu custodiri, magno cum eo periculo, ut ne grauiora interdum facinora, ac aliquando ecclesiasticæ immunitatis uiolatio, flagitiaq. turpissima admittantur. Quamobrem ut ijs ipsis offensionibus, et malis, quæ inde sæpe existunt, occurratur, licere decernimus, iussu Episcopi, ob eam solùm causam, ut cognoscatur, an qui tunc ad ecclesiam perfugium habuerit, iure uti possit immunitatis ecclesiasticæ, per satellites fori Episcopalis ad carcerem clericalem, uel sæcularem, si eo loca clericalis carceris custodia tuta non est, eiusdem Episcopi iudicio, inde abduci, tandinq. Episcopali nomine custodiri, quoad re perpensa ipse Episcopus deliberet. Is uerò quamprimum deliberationem ineat; siq. libertate, immunitateue ecclesiastica illum uti, fruiue censuerit, ab omni detrimento, omniq. impensa liberum, atque immunem loco restitui statim mandet, unde abductus est: sin autem secus faciendum duxerit, foro, iudicioq. magistratus sæcularis, prout iuris erit, illum relinqui iubeat, ad canonum, et conciliorum, aliarumq. Apostolicarum constitutionum præscriptum.

Intereà uerò, dum in custodia est, ne cuiquam liceat, de eo quæstiones, examenue instituere, neque adeò contra illius personam quicquam agere, quo præiudicium illi eiusue causæ afferatur.

Id autem ut ab omnibus inuiolatè seruetur, nec uerò huius decreti nomine, prætextuue quicquam contrà immunitatem ecclesiasticam à iudice, magistratuue seculari fiat, geratur, agaturue, omni diligentissima cautione in eo utatur Episcopus, censurasq. etiam proponat arbitratu suo.

VT in omni ecclesia, altari sacristia, omniq. sacra suppellectile nitor, munditiaq. eluceat, id quod etiam Innocentius Tertius Pontifex in Concilio Lateranensi cauit, magna cura, et diligentia à sacerdotibus, clericis, alijsq. ecclesiæ ministris adhibenda est. Quamobrem, quæ de hoc genere toto, regulæ, Concilij huius auctoritate, per nos enucleatè perscribentur, instar instructionum, eæ ab omnibus, et singulis, quorum interest, ubi primum in uulgus edentur, accurato studio seruentur, atque inducantur in usum.

Puluinaria, missalium usui addicta, ne Episcopi quidem, ne dum alterius cuiusquam genibus, cubitijue, ullo loco, nec uerò in ecclesia supponantur, neque præterea ad ullum prophanum usum adhibeantur.

Ac ne ad suggesti quidèm ornatum pallia altarium usui sint. Curandum igitur erit, quàm citissimè per

De

facul-

facultates ecclesiæ fieri poterit, ut pro solemnium temporum, festorumq. dierum ratione ornamenta, suggestis ipsis propriè apposita, comparentur.

QVAE ecclesiæ, necesse est restituantur, atque instaurentur; earum omnis census, parsue huic sumptui necessaria, etiam si equitibus ordinis Hierosolymitani obueniret, ab Episcopo sequestri nomine apud uirum bonum deponi iubeatur, qui in illarum instaurationē, eiusdem iussu, erogetur.

Quæ uerò labentes, propeq. cadentes nullum censum habent, unde restituantur; ciuitatis, municipij, locine, ubi sitæ sunt, impensis instaurentur Episcopi cohortatione diligenti. Id omne de oratorijs etiam constitutum sit.

Lapides, cæmēta, tigna, omnisq. materia ecclesiæ dirutæ, prophanatæue, ad usum quoque prophanum, non sordidum tamen auerti, adhiberiq. arbitratu Episcopi liceat. Pecunia uerò, quæ inde colligetur, illius etiam iudicio in sumptus ecclesiæ utiles conferatur.

Missarum autem munus, quod in ea iam diruta præstādum erat, nisi Episcopus ad aliam potius legitima facultate transferre censuerit; ad ecclesiam primariam, quam matricem uocant, trāsferatur, ubi illius, ad quē prophanatæ ecclesiæ census peruenit, impensis, altare sancti, sanctæue nomine extruatur, cuius titulo, quæ prophanata est, nuncupabatur.

Illius porrò cæmiterium ad eamdem ecclesiam transferatur, ad eumdemq. locum ossa mortuorum asportentur.

VT litibus, et controuersiis, quæ ubique in hac prouincia permultæ, et uariæ de fructibus beneficiorum inter hæredes sacerdotis, clericiue mortui, et illos existere solent, qui in ea beneficia succedunt, planè occurratur, cum in ea, illa Iulij Tertij Pontificis max. constitutio, eo ipso de genere edita, in usum, moremq. inducta numquam sit, ius commune in toto hoc genere omnino seruari decernimus, sublata quacumque etiā consuetudine, stilone etiam quauis Episcopali, Archiepiscopaliue auctoritate confirmato.

Vniuersitates,, laiciue homines, etiam qui ius patronatus habent, qui bona, censum, iuraue beneficij ecclesiastici, aut loci pij, quocunque modo usurpauerint, aut eorum possessionem detinuerint, anathema, et alias pœnas subeant decreto Tridentino constitutas, non obstante quocūque antiquo usu, possessioneue. Hoc uerò decretum cum illo uulgariter redditum, populo edici, atque promulgari sæpè iubemus, quo diligentius tale crimen caueatur.

Quæ ad synodum, congregationesq. alias clericales, & uisitationem attinent.

SI quando Episcopus, iusta, eaq. Metropolitano probata, causa, ad Concilium prouinciale non accesserit, uirum ecclesiasticum mittat, qui non modò legitimam absentiæ excusationem, ut canonum iure, Cōcilijq. prouincialis quarti decreto cautum est, rectè afferat, decretaq. suscipiat; sed hoc etiam præstet, ut à Metropolitano interrogatus, rationem diligenter, recteq. reddat omnium, quæ ad eius ecclesiæ, cuius causa ab Episcopo huius decreti auctoritate mitti debet, rationes attinent.

AD ea uerò, quæ in Concilio prouinciali quarto de synodi diœcesanæ, ad Tridentini Concilij præscriptum quotannis celebrandæ, perpetua indictione decreta sunt, hæc etiam, quæ sequuntur, addenda censuimus, ut cum usui, tum rationi illius, rectè, ordineq. habendæ prospectum, et consultum sit.

Synodo diœcesanæ uniuersi, et singuli sacerdotes, et clerici cuiuscumque ordinis intersint, quicunque canonum iure, uel ecclesiasticis sanctionibus, uel Tridentino decreto, uel consuetudine, aliaue ratione interesse possunt, aut planè debent.

Adsint uerò inter cæteros quicumque beneficium ecclesiasticum, cuius causa, de iure, aut consuetudine adesse debent, in ea diœcesi obtinent, cuius synodus celebratur, quàmuis in alia domicilium habeant. Atque in ijs quidem, quæ ad beneficium illud pertinent, eiusdem synodalibus decretis, iussisq. obtemperent.

ANTE statam synodi diem per mensem, quinta quaque feria in Missæ sacrificio, si quatragesima est, oratio de Spiritu sancto dicatur: alio autem tempore, die eodem Missa celebretur, cæteraq. præstentur, prout secundo prouinciali Concilio sancitum est.

SYNOdalis hæc actio aliquot ante diebus per parochos populo denuncietur, eorumq. uniuscuiusque officium sit, parochialis suæ ecclesiæ homines docere, tum quàm sanctum, salutareq. sit, synodalis diœcesanæ actionis institutum: tum quam ob causam quotannis ea actio suscipiatur.

Quo de genere editas ab Episcopo litteras, parochus suo quisque populo, cum in Missæ parochialis sacrificio is frequens adest, accuratè legat: cui muneri adiungat hoc etiam paternæ cohortationis officium, quo non modò illum excitet ad frequentius orationis studium, synodalibus illis diebus adhibendum, sed etiam ad id singulos inflammet, ut die Dominico, statam synodalem diem antecedente, uerè pœnitentes, et confessi, sacram communionem sumant; hoc præcipuè precantes, ut quæ ad eorum salutem pertinent, Dei auxiliante misericordia per Episcopum in synodo diligenter, sancteq. agantur.

QVO puriores autem ecclesiastici ordinis homines, qui in synodo adesse debēt, ad eam actionem, quæ religiosam animi præparationem ab illis deposcit, cōueniāt; omnes, et singuli Dominico illo die, synodum præcedente, peccata primum confessi, non solum sacerdotes Missæ sacrum faciant, sed reliqui singuli cuiusuis ordinis clerici, sanctissimam Eucharistiam sumant.

ANtequam stata synodi dies ueniat, et in ciuitate ij, quibus id cura Episcopus dederit, et in diœcesi Vicarij foranei, et parochi præterea, tum urbani, tum diœcesani, ut ipsi Episcopo adiumentum afferant, diligenti aliqua earum rerum indagatione, ac relatione, quibus per eum consuli, aut prouideri in synodo præser-

tim oportebit, hæc quæ infra generatim, uel uniuerse mox præscribentur, sedulò uideant, ac notent, ut ea omnia ad præscriptam ab eo rationem, et normam tum litteris, tum coram constituto tempore deferant. Idq. omne, præter diligentiam, quam de hoc genere toto, testes synodales ex decreto prouinciali adhibere, et præstare debent.

Primò igitur ij omnes pro suorum quique munerum, officiorumue ratione, et cura dispiciant, quæ cleri sit in clericalis uitæ moribus progressio; quæ in uita spirituali disciplina, et quàm sollicitum in diuinorum officiorum cultu studium; quàm diligens in ecclesiasticis sanctionibus obeundis sollicitudo, quæ etiam, et quàm frequens in litterarum exercitationibus cura; qui in earum studijs progressus item.

Vicarij autem foranei, et regionarij in ciuitate præfecti, alijue ecclesiastici homines, quos ob eam causam Episcopus delegerit, exquirant, qui præterea parochorum in primis zelus in animarum salute procuranda, quæ in Sacramentis ministrandis sedula diligentia, quàm frequens in pascendis uerbo Dei fidelibus officium, quæ denique in omnibus parochialis muneris partibus uigilantia, quæue assiduitas.

Deinde ij omnes, et singuli pro sui officij munere inuestigent, quæ populi in christianæ charitatis operibus exercitatio, quam religiosus festorum dierum cultus, quàm pia in ecclesiis conuersatio, quæ in doctrina christiana sobolis frequentia: tum de alijs pijs sodalitatibus disquirant, tum denique de reliqua omni eiusdem populi disciplina, et in uia Domini progressu.

Post, uideant, qui singularum ecclesiarum, præsertim parochialium, status; an si quæ instaurationem desiderant; an debito cultu fraudantur; an sacris uestibus, ornamentis, suppellectiliq. ecclesiastica, ad cultum necessaria, instructæ sint; an denique ulla ex parte inculta.

Postremò an si aliqua sunt prouincialium, diœcesanarumq. synodorum decreta, edicta, uisitationum præscripta, aliaue Episcopalia iussa, quæ executionem nō habeant; quid item impedimenti, aut difficultatis, aut denique causæ sit, quamobrem eorum executioni non sit locus.

Id autem omne, quod ad executionem attinet, notent, tum ijdem, uel præfecti, uel delecti ecclesiastici homines; tum Vicarij foranei, tum parochi, alijq., qui ecclesiastica beneficia obtinent, prout eorum uniuscuiusque in illis exequendis partes sunt.

Cum autem synodalis dies propè adest; Vicarij foranei pridie illius diei adsint summo mane in ædibus Episcopalibus: eoq. ipso die quàm primùm Episcopo nomina, et cognomina tradant, eaq. ordine descripta, sacerdotum, et clericorum singulorum, qui ad synodū conueniant, ac rursus absentium causis sigillatim item descriptis, quamobrem synodo non adsint. Idq. præter officium legitimæ excusationis, quam, qui absunt, Episcopo afferre, et probare debent. Hoc ipsum triduo, uel biduo ante eum synodalem diem, qui ab Episcopo in urbe regionibus sunt præfecti, aut delecti præstent, de sua quique regionis clericis.

Singuli autem sacerdotes, cæteriq. clerici, qui canonicarum horarum officium præstare debent; breuiariū, cum ad synodum ueniunt, afferant; quod initio notatum sit nomine, et cognomine possidentis.

IIDEM uerò, ne in itinere quidem, quod synodi causa ad ciuitatem facturi sunt, à clericalis uitæ disciplina, sacerdotali morum grauitate, nostris decretis præscripta, discedant.

Vbi in ciuitatem uenerint, ne ad caupones, sed ad amicorum, si quos habent, præsertim ecclesiasticorū hominū, necessitudine, familiaritate, aut aliquo hospitij iure coniunctorū, domicilia diuertant; tumq. deinceps statim ad eum se conferant, quem occasione synodalis illius actionis, clericalis hospitij præfectum constituerit Episcopus; eiq. chyrographum dent, quo suum quique nomen inscribant; notentq. hospitij locum, et hospitem, apud quem diuerterint. Si uerò quis neminem certum hominem habet, apud quem diuersetur; primùm eundem præfectum adeat, qui certum ecclesiastici hospitij locum assignabit.

CVM porrò clericalis ordinis homines omni tempore alios uitæ exemplo ad uirtutem inflammare debeant, tum maximè cum synodales actiones habentur, ita se gerant, in uerbo, in conuersatione, in charitate, quēadmodum Apostolus monet, ut, cum eos posuerit Deus in acquisitione salutis, atque in ædificationem, officij sui memores, ambulent dignè Deo, sancteq. sicut decet, ministros mysteriorum Dei, uiuant. Nec uerò, ut plerique solent, cum in ciuitate sunt, per plateas uagentur, aut præ curiositate hac, atque illac circumcursent; sed ad causam, ob quam conuocati sunt, tota animi cogitatione tunc attenti, in eo uersentur, ut et Episcopo in ea actione puris, castisq. precibus auxilium, et sibi, et populis salutarem inde fructum ferāt. Qui sacerdotes sunt, singulis diebus, quibus synodalis conuentus habetur, ut iussum est, Missæ sacrificium celebrent: reliqui clerici saltem primo die synodi sacrā communionem sumant, idq. summo mane: facientes obsecrationes, orationes, et gratiarum actiones, postulationes pro sancta ecclesia Dei, pro summo Pontifice, pro Principibus christianis, pro uberrimo synodalium, et aliarum pastoralium actionum fructu.

VT autem Episcopus, synodalium actionum officijs, et curis multis tunc occupatus, aliorum ministrorum studio, et opera adiuuetur; triduo, aut biduo ante synodi diem, ecclesiasticum hominem, iuris peritum statuat, qui promotoris munus obeat; et unum, duosue ecclesiastici item ordinis, qui eorum, qui à synodo, cui interesse debent, absunt, causam, rationemq. absentiæ eius nomine cognoscant; qui præterea querelas, controuersias, et accusationes eodem nomine audiant, et ipsi Episcopo referant; cui liberum, integrumq. sit, etiam dum synodus habetur, quandocumque libuerit, illas sibi aduocare, et alijs etiam delegare.

Quæ-

Quæcumque porrò, uel decreta, uel constitutiones, uel edicta, uel scripta cuiusuis generis in synodo legi, promulgariue oportebit: ijs legendis uel Archidiaconum, uel canonicum diaconum suæ cathedralis ecclesiæ constituat, qui id muneris rectè obire possit: si modò is, qui cancellariæ Episcopalis officium gerat, canonicus illius ecclesiæ non sit, aut in ea dignitatem non obtineat. Ad illum enim potius hoc officium pertinere decernimus; quo tunc impedito, ad alium canonicum, quem Episcopus, ut supra, delegerit.

PRIdie item illius diei, quo futura est synodus, sub primam horam noctis in omni ecclesia ciuitatis solemni campanarum sono significatio detur, synodi postero die incohandæ.

Postridie, qua stata synodi dies est, summo mane, et cæteris deinceps synodalibus diebus in cathedrali ecclesia certis campanæ ictibus ad synodum clerus cônocetur: cuius etiam rei significatio fiat tabella, cura Magistri cæremoniarum publicè loco suo affixa, qua synodalis sessionis certa hora indicatur.

Qua hora uniuersi, et singuli, qui in synodo interesse debent, in ecclesia cathedrali, non raptim, sed graui incessu conueniant: ubi conuenerint, loco constituto, superpellicea, quæ munda, ac decentia sint, et almutias, cappasue pro ecclesiæ instituto, et usu induãt, quicumque dignitates, canonicatusue in ecclesia cathedrali obtinent, et qui collegiatis ecclesiis quocumque nomine præpositi sunt: quibus rectè, et decenter induti, inde ad statum sessionalem locum, non turbulenter, sed quietè, et, quoad eius fieri potest, bini ueniant, atque ordine considerant.

NEC uerò quisquam manè, prinsquam conueniat, cibum capiat, sed ieiunus adsit.

In loco igitur benedictionis considentes Domini sacerdotes, et reliqui inferiorum ordinum clerici, ne uocibus obstrepant, ne tumultibus rem synodalem perturbent, ne confabulationibus operam dent; sed hæc omnia, cæteraq. maximè caueant, quæ ecclesiasticæ disciplinæ, synodalis actionis dignitati, et loci uenerationi non conueniunt.

SINOdali celebritati triduum ueteri ritu præstitutum est; at pro rerum, quæ gerendæ sunt, ratione, Episcopus non solùm breuiori, sed etiam longiori tempore synodum agat, et synodales actiones tractet licet.

Primo synodi die Episcopus, processione solemni primùm peracta, Missæ sacrificium celebret: tum, precibus statis et cærimonijs, ad eiusdem synodi incohationem è libro Pontificali ritè adhibitis, sermonem clero habeat eo de genere, quod synodalibus tractationibus, et sanctæ disciplinæ accommodatum sit.

Quo sermone peracto, Archidiaconus, uel alius Episcopi iussu indicat silentium.

Deinde idem Archidiaconus, uel canonicus diaconus decreta lecturus, ad Episcopum accedat, à quo illa, quæ legenda sunt, cum acceperit, de suggestu alta uoce pronunciet.

Decreta, quæ initio synodi legat, hæc sunt.

Vnum, monitiones complectens, quæ ex hoc ipso decreto, atque alijs prouincialium Conciliorum constitutionibus, ac patrum regulis, prout Episcopus maluerit, confectæ ad uiuendi modum, celebrandæq. synodi rectam rationem pertineant. In ijs uerò monitionibus illa cohortatio etiam sit, ut triduano ieiunio, quemadmodùm institutum olim fuit, synodalis triduana actio à clero celebretur.

Alterum, quo synodi ministrorum, et iudicum, querelarum, itemq. excusationibus absentiæ uniuscuisque audiendis ab Episcopo constitutorum, nomina promulgentur.

Tertium, quo caueatur eorum, qui synodo interesse debent, nomina, rectè, ordineq. scripta, ad Cãcellarium Episcopalem deferri.

Quartum, quo caueatur item, si cui in ea synodo contigerit, suo loco non sedere, aut incedere, aut aliud quicquam agere, id propterea nemini ius acquiri, acquisitumue esse, neque quicquam de cuiusquam iure, possessione ue detrahi: sed omnia in eo statu permanere, quo anteà fuisse compertum erit.

Quintum, quo excommunicationis proposita pœna prohibeatur, ne, quo tempore synodus habetur, cuiquam sacerdoti, clericoue à ciuitate discedere liceat, nisi missione ab Episcopo impetrata.

Sextum, quo iubeat, si qua publica calamitas, uel ciuitati, uel diœcesi, cuius synodus habetur, uel uniuerso populo christiano imminet, aut instat, orationem, in Missæ sacrificio, ab omnibus, singulisq. sacerdotibus fieri, precesq. à reliquo clero adhiberi: cum institutum sit, et ritus in eiusmodi synodali conuentu pro publicis rebus supplicationes publicas agi.

His de more promulgatis decretis, nominatim, decoreq. uocentur, qui synodo præsentes adesse debent, sicq. uocati, singuli respondeant, Adsum.

Vocationis ratio ea fit, ut primò ciuitatis, deinde diœcesis clerus uocetur.

Idq. distinctè, sigillatim, et ordine præstetur.

IN hac actione primò hæc legantur.

Decretum Tridentinum professionis fidei in sess. 25. adscriptum, capite 2. cuius initium est. Cogit temporum calamitas etc.

Decretum concilij prouincialis primi de professione fidei, quod decretum incipit, sacri etc.

Tum formula professionis fidei ex constitutione Pij Quarti Pont. Max. legatur.

Qua lecta, et fidei professione præstita, eorum nomina, qui præstiterunt, à Cancellario scribantur, et in codicem distinctum referantur.

Decretum Tridentinum de examinatoribus in beneficiorum parochialium cura committenda adhibendis, sess. 24. cap. 18. conscriptum in hæc uerba, Examinatores etc.

Deinde ab Episcopo proponantur examinatores nominatim.

De ijs probandis suffragia rectè ferantur.

Decretum itidem Tridentinum de ijs dessignandis, qui bus

bus causa delegentur, pronuncietur sess. 25. cap. 10. quod incipit Quoniam ab malitiosam etc.

Post, eo de genere constitutio Bonifacij Octaui, cuius initium est: statutum etc.

His lectis illi ab Episcopo designentur, ac demum pronuncientur.

IN suffragijs autem ferendis singuli spectent, ut non humanis affectibus obsequantur, sed Deo, et conscientiæ satisfaciant, religioni, ecclesiæ utilitati, animarumq. saluti consulant.

Tum hæc promulgentur.

Constitutio Pij Secundi, contrà clericos edita, qui sine canonica dispensatione, extra stata tempora, ante legitimam ætatem, uel absque dimissorijs ordinarij sui litteris, se ad aliquem ordinem promoueri fecerint, ex Concilio prouinciali tertio.

Constitutio item Pij Quinti de confidentijs, ex eodem Concilio, et illa etiam de canonicarum horarum officio recitando, per eumdem edita.

Decretum Tridentinum de residentia item sess. 23. cap. 1.

Decretum alterũ de residentia, item sess. 23. capit. 1.

Decreta prouincialis Concilij primi de uita, et honestate clericorum.

Decreta Concilij prouincialis quarti de honestate clericorum.

Decreta prouincialis primi Concilij de diuinis officijs.

Decreta item huius Concilij prouincialis quinti de chori disciplina.

Alia denique, uel pontificiæ sanctiones, uel prouinciales constitutiones, uel decreta diœcesana, quæ Episcopus legenda censuerit.

HIS lectis, punctatores pronuncientur, ab Episcopo delecti, qui ex decreto Concilij prouincialis quarti ibidem iurent.

Deinde testes item synodales, ab Episcopo delecti, renuncientur, qui ad præscriptum formulæ, in eo concilio editæ, iurati, munus suum obeant. Quo in iureiurando hæc cautio sit, ut manè in sessione per eos præstetur, qui adsunt. Si qui uerò absunt, Vicario foraneo, in cuius regione illi testes renunciati habitant, id cura delegetur, ut ad formulæ præscriptum ab illis iusiurandum exigat, atque suscipiat.

Id uero iusiurandum in altari maiori sacris reliquijs, quæ è loco, ubi asseruantur, accensis luminibus afferantur, decore collocatis sanctè præstetur.

Alia prætereà agantur, quæ Episcopus agi, gerivè expedire censuerit.

At uerò neque sessio secunda dimittatur: nisi primo, ut supra, oratione publica perorata. Tum tertia sessio indicatur.

QVO tertiæ sessionis die, demum decreta, si quæ Episcopus noua conficienda censuerit, de suggestu promulgentur.

Monitiones ex Concilio prouinciali quarto legantur.

Post, certa dies synodi, quæ sequenti anno celebrabitur, decreto edito promulgetur.

Tum Episcopus, anteaquàm synodũ dimittat, sermonem habeat, paternis monitionibus plenum, et dimissioni accomodatum.

Processio solemnis deinceps ab uniuerso clero agatur. A qua cum reditum erit, clerus uniuersus, genibus flexis, tacitus per horam dimidiam oret pro rebus publicis, quarum causa oratio Episcopi iussu indicatur.

Tum posteà acclamationes sanctè fiant, ex formula ab Episcopo præscripta.

Acclamationibus factis, omnes sacerdotes, et clerici surgentes, cum reuerentia osculum pacis ab Episcopo accipiant, et sibi inuicem dent, cum timore, et amore Dei. Si uerò cleri, qui conuenerit, numerus is est, ut longius hic osculi ritus ducatur, ea ratio ineatur, ut Præpositi, et Archipresbyteri solum ab Episcopo illud accipiant; qui deinceps suo quisque clero dent; ijsq. inter se mutuo item.

Quod uerò sancti osculi significatione ostendunt, id re ipsa præstent, ut coniunctissimis animis, concordiq. uoluntate, et pacis, atque charitatis studio, quæcumque lecta, sancitaue sunt, sollicitè exequantur.

Demum Episcopus clero solemniter benedicat.

Archidiaconus uerò præscriptis illis pontificalis libri uerbis synodi dimissionem significet.

POST primæ sessionis diem, reliquis deinceps diebus, à canonico, uel ab eo, qui dignitatem obtinet, hebdomadario, Missa solemnis stata hora canatur.

Pluuialia item induantur, qui in cathedrali ecclesia dignitates, aut canonicatus habẽt, et singuli collegiatæ ecclesiæ quouis nomine præfecti, peracto scilicet Missæ sacrificio, cum initium fit sessionis synodalis. At in Missæ etiam solemnibus, cum Episcopus celebrabit.

Manè item singulis sessionis diebus, cum sacræ preces, libro pontificali præscriptæ, ritè habitæ erunt; concio, sermone, ecclesiasticæ disciplinæ rationibus accommodatus, ab Episcopo, uel ab alio eius iussu habeatur.

Sessio autem, cum ad horas pomeridianas prorogatur, detur stata hora signum campanæ ad illius significationem.

In qua continuata sessione Episcopus amictum etiã, albam, stolam, pluuiale rubri coloris, pectorale, et mitram preciosam induet, duobus de more assistentibus. Pronuncietq. Episcopus initio orationem. Adsumus. Vesperi autem, antequàm uniuscuiusque diei sessio dimittatur, clerus uniuersus paululũ tacitus sanctè, religioseq. oret pro re, de qua orationem fieri, in eadẽ, uel in prima sessione indictum est.

Cancellarius autem, à promotore rogatus, omnis quotidianæ sessionis, tum matutinæ, tum pomeridianæ acta publica conscribat, in librumq. certum referat.

Peracta demum tota uniuscuiusque diei sessione, Episcopus de more solemniter benedicat.

HIS decretis de synodi diœcesanæ habenda ratione, atque

que usu per nos editis, addi atque de his mutari aliquid in ijs, quæ, aut ad dirigendæ synodi rationem, ordinemue, aut ad decretorum prouincialiũ, aliarumq. sanctionum promulgationem pertinent, Episcopo ex causa liceat, prout ex synodi suæ diœcesanæ usu esse uidebitur.

QVO diligentius, atque adeo accuratius, et in urbe ij, quos unicuique regioni Episcopus præfecerit, et in diœcesi Vicarij foranei muneris, atque officij sibi commissi partes exequantur: quo item crebrius, ac uigilantius diœcesis status, cui assidua pastorali speculatione prospiciendum est, exploratus ipsi Episcopo sit, atque cognitus, cum ex omni alia ratione, tum ex eo, quod illi certo anni tempore, ad ipsum studiose referant, non solùm quæ de synodo diœcesana decreto generatim, uniuerseq. præscripta sunt; uerùm etiam quæcumque sigillatim, ac præcipuè, pro temporum ratione idem Episcopus illis præscribenda censuerit; in hoc genere ita consultum sit, ut illi in ciuitate, in diœcesiq. Vicarij foranei, in sua quique regione commissa, præter illam in suo munere gerendo curam, suasq. frequentiores per annum uisitationes, præterq. Episcopi, et Episcopalium uisitatorum in uisitando diligentiam, ipsi etiam singulari, accurata, diligentiq. ratione uisitationem concreditæ sibi regionis cumulatiue, exactiusq. obeant, à die Sancti Martini, usque ad diem festum ordinationis sancti patris nostri Ambrosii. Si quis uerò, uel pro regionis, quæ sibi commissa est, magnitudine, uel alia causa ad statæ uisitationis munus longiori tempore opus habeat, ei integrum, ac liberũ sit, aliquot ante præscriptum tempus diebus uisitationis suæ initium facere.

VIcarij autem foranei singuli, pro ratione, tum eo decreto generatim præscripta, tum ab Episcopo sigillatim præscribenda, de regione, quæ uniuscuiusque eorum Vicariæ curæ demandata est, ad eumdem relaturi, in ciuitatem quotannis hebdomada ante dominicã in septuagesima penultimæ, duodecimo scilicet ante eius dominicæ celebritatem die summo mane in Episcopales ædes ad illum conueniant. Id uerò, nisi aliquãdo ob temporis, quod inter Epiphaniam, et Septuagesimam incurrit, breuitatem, aut aliam ob causam, eum Vicariorum conuentum, alio commodiori tempore habendum esse per litteras Episcopales significatũ sit.

QVO diligentius uerò relationem singuli Vicarij præstent; id subsidij sibi comparent, ut, antequàm stati cõuentus dies ueniat, congregationem parochorum suæ quique regionis habeant, à quibus quæcumque, uel uniuerse, uel nominatim, præscripta sunt, diligenter animaduertant, et colligant. Parochorum propterea curæ sit, certo ante conuentualem diem tempore uidere, atque exquirere suarum parochiarum, parochialiumue hominum statum, uitam, et mores. Si qua uerò animaduerterint, quibus salutariter consuli, aut prouideri oporteat, ea sigillatim, et ordine descripta, suo quique Vicario tradant, ut ad constitutum tempus Episcopo referant.

VBI à conuentu, qui anniuersarius ipsis Vicarijs stato die indictus est, ad suam quipue ecclesiam redierunt, statim quique suæ regionis parochorum congregationem iterum habeant de ijs, quæ ab ipsis, uel synodi proximè celebrandæ, uel alterius rei causa agi, præstariue monuerit, aut iusserit Episcopus.

Constituti uerò in urbe ab Episcopo regionum præfecti, quæcumque ad præscriptam illam rationem eidem referenda sunt, ea tum diligenti statæ uisitationis cura, tum parochorum, quorum paulò ante relationis diem congregationem habebunt, adiumento usi, post referent, quàm Vicariorum foraneorum dimissa erit constituta congregatio.

Feria præterea secunda post octauam Resurrectionis Domini, si dies festus non est; sin minus, proximo primo feriali die, quo solemniter officium non fit, ijdem tum præfecti regionum in urbe, tum Vicarij foranei congregationem iterum habeant, in qua, et à parochis etiam colligant, et inter se item uideant, si quæ reliqua sunt, quæ post illum conuentum, qui ante Dominicam in septuagesima habitus est, inciderint, quæ itẽ ad Episcopum ante synodi diem referri oporteat: qualia sunt de ijs, qui proximo Pascha confessi non communicarint, et de alijs, quæ ad eundem deferenda sint. Sin autem aliqua de causa ad constitutam eam diem synodus non habebitur; ne propterea per illos ommittatur, quin et præscriptam uisitationem diligenter obeant; et ante Dominicam Septuagesimæ ad Episcopum conueniant, et singula alia præstent, ut supra, uel illis omnibus uniuerse, uel nominatim, præcipueq. Vicarijs foraneis constitutum est; et tertia etiam post Pascha Resurrectionis Domini hebdomada ad præscriptum eidem Episcopo, cum præfecti de scripto referant, ac tradant; tum ij Vicarij singula mittant.

REgulares, quicumque sint, qui in quauis ecclesia parochiali, etiam quæ in suo Monasterio existit, quæue eidem adiuncta est, curam animarum gerunt, synodo diœcesanæ intersint; ad statas illas congregationes, lectionesue, quibus parochos interesse iussum est, conueniant; menstruos item illos parochorum conuentus, quos in diœcesi haberi, decreto cauimus, tum ipsi adeant; tum in ecclesiis, ubi animarum curam gerunt, monasterij sumptu habeant, et omnia denique munera, oneraue parochialia, quæ cæteris parochis imposita sunt, præstent omninò.

CVratas ecclesias, quæ regularium monasterijs, etiam ubi abbas generalis domicilium, sedemq. ordinis primariam habet, unionis iure adiunctæ sunt, Episcopus ex Tridentini Concilij decreto, sessione VII. cap. VII. uisitet.

VISITATIONIS munus ad Dei honorem, animarumq. salutem utiliter institutum, quo fructuosius præ-

præstetur; maximè uidebitur expedire, ut, antequàm ab ecclesia, pione loco, cuius uisitatio agitur, discedatur, decreta, eaq. præsertim, quæ de structura, suppellectilisue ecclesiastica, constituta erunt, rectori, alijue cuius interest, relinquantur ut, quam primùm fieri potest, diligenter inducantur in executionis usum. Atque in eo quidem genere decretorum, quæ de illius, uel fabricæ, uel supellectilis ratione sunt, cum in instructionibus, ea ipsa de re ex prouinciali decreto editis forma præscribatur, non multum temporis ponetur.

Si quæ uerò, ut potè de legatis, et alijs eiusmodi causis cognosci oportebit, de ijs, loci etiam uisitatione confecta, statui, decernìue poterit: sed curet Episcopus anteà omnino, si fieri poterit, decerni, quàm ex ipsa plebe, Vicarijue regione abeatur, si diœcesis locorum uisitatio sit.

Atqui in decretis non erit generatim, sed sigillatim, et, quantum fieri possit, diligenter statuendum, et à quo, et cuius sumptu, et quo temporis spatio quicquam fieri, præstarìue oportebit; et quæ præterea pæna negligentibus, aut contumacibus erit irroganda. Et uerò si qua in decretis exequendis difficultas, uel controuersia uidebitur oriri posse; curandum erit, ut planè tollatur. Verùm hac salutari diligentia uideat Episcopus, ne in uisitando tempus, nisi necessario protrahatur ad maiorem cleri, uel populi, uel ecclesiarum sumptum.

Nec propterea tamen uetitum sit, quominus aliquorum decretorum confectionem, uel editionem differre diutius possit, si ita pro difficultate rei, aliaue ratione opus esse, aut expedire iudicauerit.

Visitationis autem decretorum exempla semel primùm gratis omnino, etiam quod ad scriptionem attinet, edantur ijs singulis, quibus pro executionis usu edi, exhiberìue oportet: iterum etiam, atque adeò sepius itidem gratis, ut suprà, edantur; si quæ iam edita sunt, aliquo modo, sine eorum culpa tamen, amissa, deperditaue sunt.

Quæ porrò decreta, cum primo eduntur; in libro, bene confecto, accuratè, recteq. exscribantur. Isq. liber in sacristia ecclesiæ, alioue decēti, tutoq. loco asseruetur. Subscribet præterea manu sua ijsdem decretis in eo libro Episcopus, uel qui eius nomine uisitauit, uel Cancellarius, uel notarius uisitationis. Eiusdem uerò cancellarij erit, publicis tabulis notare, in actaq. uisitationis referre, quo die singula decreta, ordinationesue singula edita sint.

De Episcopo, Episcopali iurisdictione, et foro.

QVOD de Episcopo hospitio excipiendo Clemēs Pontifex, et martyr, Apostolica quadam constitutione scribit, et beatus Ambrosius studiose seruauit; id Episcopi prouinciæ nostræ ad usum reuocare studeant, ut Episcopum, qui aliunde uenerit, benignè hospitio accipiant; cum eoq. agant, ut die festo, si permanserit, sermonem in primis habeat. Est enim, inquit, idem Clemens hospitis hortatio grata, atque utilis. Hoc præterea, etiam si ille renuat, facere cogant sanctá quadā ui charitatis, ut populo benedicat.

SI quando contigerit, uel legatum Pontificium, uel Cardinalem S. R. E., uel Metropolitanum huius prouinciæ aduentare, aut diuertere in aliquam prouinciæ diœcesim, aut in ea diutius etiam commorari; tūc Episcopus diœcesanus, cum ei obuiam prodit, aut congressum, colloquiumue cum eo habet, aut denique in eius cōspectu præsens siue publicè, siue priuatim adest, ne rochetum detectū ferat, sed superiori ueste cōtegat. Eundem honorem tribuat, deferatue Apostolico suæ ecclesiæ uisitatori, et illi item, qui in ea regione internuntius Apostolicus est.

SI quando aliquem ex Coepiscopis nostris in belli, famis, pestis, aut alias eiusmodi necessitates, aut difficultates, quas Deus pro sua pietate prohibeat, publicas, uel priuatas incidere contingat; reliqui prouinciæ nostræ Episcopi opem illi afferre ne differant tum oratione, et publicis supplicationibus, tum eleemosynarum, ut quisque poterit, largitione.

Tum omnem etiā aliam rationem quisque ineat, qua fratris Episcopi, ac eius etiam populi laborantis calamitatibus largè, atque opportunè succurratur.

SAcrosancti Concilij Chalcedonensis canon iubet, ab Episcopo œconomum deligi, et constitui, qui ecclesiæ cathedralis prædia, bona, resq. de illius sententia, et arbitrio administret, ut non modò illa non dissipentur, sed testis sit rectæ administrationis, ac dispensationis. Id ut à prouincia nostra singulis Episcopis seruetur, hoc decreto statuimus, nec uero solùm quo diligentius bonorum ecclesiæ rectæ administrationi ad illius Concilij præscriptum consulatur; uerùm etiam quo studiosius Episcopus, cum census, suppellectilis, bonorumq. eorum curatorem, administratoremq. habuerit, in rerū spiritualium officijs, quæ Episcopalis muneris propria sunt, ipse omni cogitatione, totoq. animo incūbat. Eum uerò œconomum, uel, ut alio canone cauetur, uicedominum constituat Episcopus, non laicum, neque sibi cognatione, affinitateue, aut fauore coniunctum, sed ecclesiasticum hominem: qui et de clero suo, et uerò, si talem, qui idoneus sit, habere potest, diaconatu initiatus sit, quiq. in eo administrationis genere et rectè, et peritè uersari possit.

Cuius administrationis rationes, in codicem certum rectè, ordineq. relatas, tertio quoque anno ad Conciliū prouinciale Episcopus afferat, atque exhibeat, sollicitè pro conscientiæ suæ religione, totius illius dispensationis rationem in eodem Concilio redditurus.

NE prælatus exemptus, etiam si Episcopus sit in alienam diœcesim, intra cuius fines ecclesiam quomodocumque exemptam obtinet, quæ iam inde etiam ab immemorabili usque tempore iurisdictionem spiritualē habet, alium Episcopum inducat, neque ad sacrum oleum conficiendum, neque ad chrisma ministrādum,

neque

neque ad consecrandam ecclesiam, neque ad alia pontificalia munera obeunda, exercendaue: nec uerò ipse illa ipsa officia, muneraue ministret, aut exerceat, sine Episcopi diœcesani concessu.

Ne item prælatus inferior, etiam exemptus in ecclesia, locoue, ubi iurisdictione spirituali utitur, Episcopo extraneo potestatem faciat ministrandi pontificalia munera.

Regulares, quibus ex priuilegio ius competit conseruatores eligendi, ad quos in iudicium uocētur, quos semel delegerint, ne mutent: eorumq. prætereà nomina, mensis spatio, Episcopo diœcesano significent: alioquin ad Episcopale forum in ius illos uocari liceat.

QVIbus in actionibus, aut deliberationibus œcumenica synodo Tridentina, aut prouincialibus concilijs cōstitutum est de Capituli, cleriue consilio aliquid agēdum esse, non proptereà tamen illud sequendi necessitatem sibi impositam esse, Episcopus existimet, nisi in ijs tantùm, de quibus id speciatim, nominatimq. cautum est.

QVOties Episcopus, etiam tamquam sedis Apostolicæ ex decretis Concilij Tridentini delegatus, sententiam in ijs causis tulerit, in quibus ante Concilium, tanquàm Ordinarius, eadem iurisdictione, potestateue uti poterat; si ab illius sententia ad Metropolitanū appellabitur, non proptereà, quia alia sententia tanquam à sedis Apostolicæ delegato pronunciata est, à Metropolitani iurisdictione subterfugiatur, sed appellationis causæ cognitio omnis liberè eidem permittatur.

QVOD Concilij Tridentini decretis sancitum est, ut in uisitationis, correctionis, habilitatis, inhabilitatis, et criminum causis ab interlocutoria ante difinitiuam sententiam, aut ab alio quocumque grauamine ne appelletur; ita omnes, ad quos pertinent, id exequantur, ut non modo appellationi non deferatur; sed neque Metropolitanus, ad quem appellatum est, ante difinitiuam sententiam cognitionem grauaminis suscipiat, adhibeatue; ita ut ne simpliciter quidem mandet, acta causæ sumptibus appellantis mitti. Vbi uerò sententia difiniens lata est, quæ ad causas uisitationis, et correctionis pertinent, appellari liceat; ita tamen, ut illius executionem non retardet, impediatue appellatio. Quòd si de grauamine agitur, quod per appellationem à difinitiua reparari nequeat, quale est grauamen indebitæ carcerationis, tunc appelletur licet, et appellationi planè deferatur. Nec uerò prohibeatur, quominus acta causa ad iudicem appellationis deferantur. Interea uerò idem, cuius causa agitur, in carcere permaneat, quoad causa cognita iudex, ad quem appellatum est, aliter iusserit, decreueritue. Si uerò causa correctionis est, ut potè, cum quis iniquè in carcerem se coniectum esse, aut diutius in eo fuisse conqueratur, et ad Metropolitanum proptereà appellet; de prætenso excessu is cognoscat licet, dummodò quæ ordinarius iudex decreuerit, eorum executio intereà non impediatur.

VT apud iudicem ecclesiasticum omni sinceritate iudicia exerceantur; statuimus, atque edicimus, illum non solum litis principio, sed in omni eius parte, cum expedire censuerit, atque ex officij sui munere, tam ab actore, quàm à reo calumniæ iusiurandum exigere posse.

IVSIVRANDVM, sicut uinculum iniquitatis esse non debet; ita eius relaxatio, absolutioué æquū nullum modo est, ut cuiquam præiudicium afferat. Quamobrem ne cuiquam in posterum iurisiurandi, quo astrictus est, relaxatio, absolutioué unquam detur, nisi ad agendum tantùm, aliàs ex sacrorum canonum præscripto, at uerò nullo modo ad excipiendum, ac preterea, ne ad agendum quidèm, posteaquam quis periurium admisit: à quo crimine Episcopus absoluat neminem.

LITTERAE monitionum de rebus surreptis, ablatisuè, ne deinceps dentur, nisi præscriptis rationibus, quæ partim in concilio prouinciali quarto explicatæ sunt, partim in hoc enucleatius, ut infrà præscribūtur.

NON solum excommunicationis, ut tertio concilio decretum est, sed etiam interdicti, aliarumq. censurarum uim, et potestatem parochus ijs sermonibus, concionibusuè aliquando explicet, quos ad populum habet. Et uerò publice excommunicatos, interdictosue, qui à sacerdote celebrante, ut ab ecclesia exeant, nominatim moniti permanere auserint, excommunicationis uinculo irretitos esse, neque ab alio, nisi à sede Apostolica solùm, absolui posse, ostendat, ut Clementis quinti sanctione cautum est.

INterdicta, ab Episcopo promulgata, non solùm, quæ uniuersos, sed quæ singulos etiam attingunt, ab ordine omni regularium in suis ecclesiis, et promulgentur, et seruentur item, ut Tridentinum decretum iubet.

PArochus cum aliquos, uel excommunicatos, uel interdictos pronunciarit, eorum nomina, cognomina, et diem, quò excommunicati, interdictiue sunt, quàm primum ad fori Episcopalis cancellarium deferat.

Hic uerò in tabella, eo potissimum nomine confecta, rectè exscribat, quæ à parocho acceperit.

Ei prætereà tabellæ, quam in Cancellaria diligenter certo loco asseruet, addat, detrahat, quicquid in dies singulos addi, detrahi, mutariue acciderit.

Item de clericis, qui uel suspensionis censura affecti, uel exilio mulctati sunt, accuratè etiam seruet Cancellarius, notato tempore, quo in ea suspensionis censura, aut in exilio permanere decretum est.

Quo diutius in excommunicationis, interdictiue censura aliquis permanserit; cum absoluitur, eò grauiori pœnitentia afficiatur.

IVdiciorum, causarumq. forensium, tum etiam omnium litterarum, expeditionum formula, quæ ad fori Episcopalis

scopalis rationem, rectè instituendam, et tuendam, quæq. ad depravatos usus tollendos pertineat, Concilij huius auctoritate per nos conscripta, cum in lucem emittetur, in omni Episcopali provinciæ tribunali accuratè, diligenterq. servetur.

IL lud præter cætera munus Episcopi est, ut in suo Episcopali foro universis, et singulis ius gratis reddatur. Quamobrem, præter id, quod aliò Cõcilio provinciali de muneribus, et donis cavimus, hoc decreto statuimus, in ordinarijs causis nihil quicquam, vel minimum, ne sportularum quidem nomine, nec à sponte etiam dantibus, aut ullo quovis modo à iudice illius fori accipi licere.

Si quis acceperit, pœnam, lege Iulia repetundarum, a ucitam, ipso facto subeat.

NE M O quisquam, neque Vicarius, etiam foraneus, neque procurator, advocatusve fisci Episcopalis, neque auditor, nec verò alius, qui in familia, famulatuve Episcopi sit, causarũ, quæ in Episcopali foro aguntur, procurationem, defensionem, ac patrocinium, nec nomine, nec re ipsa suscipiat, agatve, præter illas, quas debet pro suscepti officij munere, et quas præterea pias causas Episcopus, ab illo suscipi, agive iusserit. Nec verò quispiam eorum patiatur, famulos suos in eo Episcopali foro causas non modò agere, sed ne commendare quidem, minus verò quicquam, vel minimum operæ ponere, quo præiudicium, damnumve cuiquam inferatur.

Neque præterea ipsi, vel fori Episcopalis ministri, vel Episcopi familiares in causarum commendatione auctoritatem suam interponant: nisi ij sint, quibus pro muneris sui ratione diligenter curandum est, ut lites, controversiæ, et causæ præsertim miserabilium hominum quàm celerrimè, et rectissimè in primis definiantur.

IL lud maximè expedit, cum omniq. ratione consentiens admodum est, ut Vicarij Episcopales, quoad eius fieri potest, alienæ potius diœcesis, quàm illius sint, ubi commissum Vicaria cura, officij munus obire, atque exequi debent. Sæpe enim fit, ut cum iustitiæ quasi oculis tenebras cognatorum, affinium ve illa innata vis offundat; tum gratia, metuq. eorum, quibuscum vixerunt, vivendumq. deinceps est, etiam boni, constantesq. viri ab æquitatis norma, rectaq. via facilius deflectant.

Si præterea id vicarij officium eis committitur, qui in aliqua ecclesia personalis residẽtiæ munus sustinet, id incommodi, quod permulti interest, manifestò existit, ut non facilè, neque cumulatè, uti par est, utriusque muneris partes expleat, atque exequatur. Quare Episcopus, cum alia via, rationeq. in eo vicario munere sibi, suæque ecclesiæ rectè consulere potest: videat, ut ne illius generis viros ad illud adhibeat.

NE Episcopi Vicarius, ministerve, iudicandi officium, partesq. ab eo commissas, anteà aggrediatur, suscipiatve, quàm eidem iusiurandum præstiterit ad formulæ conceptæ præscriptum.

PI A rum voluntatum executio, bonorumq. ecclesiasticorum defensio omnis, iure canonum, ecclesiasticisq. constitutionibus, Episcopi curæ, fideiq. commissa est. Quamobrem is vel cathedralis ecclesiæ canonicum, vel alium ecclesiasticum hominem arbitratu suo constituat, qui idoneus earum piarum causarum patrocinium suscipiat, atque agat.

In eam curam delectus ab Episcopo protector incumbat studio diligenti, ut et voluntatibus pijs satisfiat, et bona ecclesiæ recuperentur, et locis, operibusve pijs fraus nulla, vel minima, quoad eius fieri potest, adhibeatur.

Præcipuè autem in eo evigilet, ut piarum causarum advocati, et procuratores ne officio usquam desint, quod earum procuratio, ac defensio, ipsis commissa, deposcit.

Singulis hebdomadis, semel ad minimum, et procuratorem fisci episcopalis, et illos convocet, quibuscum deliberationem, rationemq. omnem, ut diligentissimè potest, ineat, tum de pijs legatis exequẽdis, tum de ecclesiæ bonis recuperandis, atque tuendis.

Quæ vel ab ipsis advocatis, procuratoribusve, vel ab alijs, quorum interest, in dies singulos, prout usu venit, exponi solent, ea studiosè attenteq. audiat: si quæ verò cognoverit in eo statu versari, ut necesse habeant aliquo officio adiuvari, aut tandem ad exitum perduci, is omni studio, etiam pro officij sibi commissi munere, videat, ac procuret opportuna, ad rem adiuvandam, conficiendamve remedia. Quamobrem, et Vicarium generalem, et aliquãdo Episcopum, et iudices alios, quibuscum agendum est, toties adeat, quoties adiumento opus erit ad causam.

SIT etiam fori Episcopalis carceris protector unus è canonicis ecclesiæ cathedralis, vel alius ecclesiastici ordinis vir: quem secundo quoque anno, aut breviori temporis spatio, prout maluerit Episcopus, ei curæ, protectionive præficiat: rursusq. ab illo munere liberè amoveat, etiam ante præfinitum tempus pro arbitratu suo.

Eius officium erit, exquirere diligenter, ac simul curare, ut advocatus, procuratorve pauperum, satellites, et custodes carceris muneri suo ne in aliqua re desint, neve quicquam cõmittant, quod ijs, qui in custodia sunt, fraudi, damnove esse possit.

Investiget præterea sollicito, diligentiq. studio, quæ illorum cura adhibeatur, cum in primis ad animæ salutem, tum etiam ad corporis sustentationem: et quæ verò de toto eo genere in Concilio provinciali primo, et tertio cauta sunt, an præstentur quàm rectissimè: et quid denique officij erga ipsos singuli ij præstent, quibus commissum est.

Causa item eorumdem, et quàm celerrimè fieri potest, rectè, cum æquitatisq. ratione congruenter difiniãtur,

etiam

etiam atque etiam studiose uideat, at procuret.
Singulis hebdomadis sæpe, uel minimum bis unumquemque, qui in carcere est, inuisat. At si qui sunt, qui arctiori, secretiorive custodia inclusi tenentur, eos item uisitatum eat: sed hoc omne officium, Vicario consentiente, eodemq. præsente, aut procuratore fisci Episcopalis, aliove, quem idem Vicarius maluerit; si ità magis expedire cēsuerit, ipse præstet, nec uerò aliàs.

CARCERIS item custodes sæpius per hebdomadam adhibeat, quibuscum agat quæcumque non solùm ad mores corrigendos, sed ad uitam sustentandam, necessitatesq. subleuandas eorum pertinent, qui in uinculis, custodiaue sunt. Ac proinde libenter, benigneq. audiat, quæ quotidie sibi eo de genere ab illis exponētur: et quibus opus esse uiderit, ut consulatur, ac prouideatur; in ijs omnes curæ, sollicitudinisq. partes, ut oportebit, quàm diligentissimè præstet.
Si porrò uel uniuersos, uel singulos, qui in carcere sūt, ita se malè gerere perspexerit, ut correctione, monitione ne opus habeant ad morum disciplinam, eos, prout opportunitas tulerit, et monere, et hortari, et obiurgare, et corripere ne desistat.
Si uerò alios muneri suo deesse, aut in eo peccare animaduerterit, cum illos sui officij, atque adeò errati moneat in primis; tum, si opus erit, ob eam causam Episcopum, aut Vicarium generalem adeat, cuius auctoritate malorum pertinaciæ occurratur.

De procuratore fisci Episcopalis.

EAm curam, atque adeò cogitationem procurator, aduocatusue fisci Episcopalis suscipiat, ut sibi putet procurationis munus commissum esse in inquirenda ueritate criminis, de quo agitur; ideò ne eo unquam abutatur ad innocentes opprimēdos, ne ue itē causam, aut occasionem præbeat, ut calumnijs quis uexetur, atque exagitetur.
Nullam criminis causam suscipiat, procuretue, quā calumniosam esse nouerit: sed cum, uel calumniæ, uel rei delati innocentia constiterit, statim ab ea causa desistat.
Euigilet item unà cum Vicario, ac sine eo etiam, ut collateralis, et satellites, ne quicquam, uel minimum, extorqueant.

TEstes pro informatione curiæ, et sancti officij inquisitionis ipse per se, etiam Vicario non præsente, aut de illius tamen mandato excipiat licet. Iis prætereà, quæ de testibus, etiam ad defensionem causæ adhibitis, instituentur, quæstionibus adesse possit: nec uetitum sit, quin et iudici questiones, interrogataue, quæ ad causam pertinent, in mentem reuocet, atque adeò suggerat: et testes etiam ipsos, si modò iudici placuerit, interroget: immo uerò reos item, at ipso tamen iudice præsente.
Denuntiationum quoque, quæ de rebus, piè legatis, relictisue, in dies singulos fient, indicem à Cancellario apud se habeat.

De præfecto reformationis tribunalis, et taxarum.

EPISCOPVS singulis annis, aut secundo quoque anno ecclesiasticum uirum decernat, qui certis illis legibus exequēdis præsit, tum prouincialibus, tum episcopalibus, quæ ad rectum fori ecclesiastici usum, rectamq. forensium causarum normam, tum ad certam taxæ rationem, omnemq. denique iudiciorum conformandam disciplinam pertinent.
Is, quæcunque de omni eo genere sancita sunt, omni cautione uideat, ut ab ijs, quorum interest, planè seruentur, et in morem, quàm diligentissimè fieri potest, inducantur.
Causarum acta, et codices item, in quos solutiones sigillatim relatæ sunt, de improuiso inspectet, quo facilius comperiat, si quid culpa in taxa præscriptæ ratione contrahatur.
Si uerò præ quæstus cupiditate cancellarius, notariusue plus pecunia, quàm præfinita taxæ ratio postulat, eiusq. tabella ostendit, ab ullo unquam exegerit, id totum eidem restitui iubeat.
Et uero qui in eo genere deliquerint, pœnis etiam illos affici ab Episcopo, Vicarioue procuret. Ad Episcopum præterea illorum nomina deferat, quos in illis exequendis, quæ sibi præscripta sunt, muneri suo deesse aliquo modo animaduerterit.

De Cancellario et notarijs.

MAXIME interest, non modo eum, qui officium tanti ponderis, tamq. ualde cum Episcopali cura coniunctum, gerit, quale est cancellariæ Episcopalis munus, sed illos etiam, qui uel substituti nomine, operam simul in eo ipso munere ponunt, uel in Cancellariæ scriptorum numero censentur, cum ab omni alio negotio expeditos esse, quò attentiores sint ad operam, curamq. susceptam, tum maximè uacuos, ac planè liberos ab omni, uel minima suspicione cupiditatis, prauæq. affectionis, ne dum corruptelæ. Quare præterea, quæ olim hoc de genere, à nobis constituta sunt, hoc decreto etiam uetamus, atque interdicimus, ne eorum quisquā ab ulla cuiusuis loci, ordinisue uniuersitate, collegio, homineq. ullo, ne diœcesis quidem aliena, qui in foro Episcopali causas, lites, et negotia, cuiuscunque generis sint, duobus ante annis habuit, aut iam nunc habet, aliquod, uel minimum, donum, munusue etiam sponte oblatum, ac ne rem quidem esculentam, quæ statim consumi possit, accipere directè, aut indirectè, ulloue modo possit.

NE prætereà in eo foro ecclesiastico, uel in alio, lites, causas, negotiaue cuiusquam suscipiat, neque agat; nec uerò dispēsationes, neque alias eius generis actiones, expeditionesue persequatur, procuretue, nisi officij, quod gerunt, ratio aliter deposcit, aut Episcopus iussit. Qui contrà fecerit, à muneris exercitatione suspendatur, atque eo etiam mulctetur, aliusq. pœnis plectatur, arbitratu Episcopi.

NE Episcopus, quicquam, uel sponte oblatum, ne exiguum quidem à secretario, scribisue dono accipi, aut capi ullo nomine patiatur, ne occasione quidem litterarum, etiam quas pro officij munere, etiam priuatim, aliquando scribunt.

HEBDOMADAE dies, antiquato gentium, à fide christiana abhorrentium, more, non stellarum errantium, lunæ, martis, mercurij, iouis, ueneris, et saturni nominibus, sed feriæ appellatione, et distinctione nominari, sanctissimus Pontifex Siluester decreto sanciuit. Quod cum non sine multiplici ratione ab eo institutum sit; id prouinciæ nostræ Episcopi curent, ut omnis ecclesiastica actio, qualis qualis sit, quæ uel in synodis diœcesanis, uel sacerdotalibus, clericalibusue conuentibus, uel in canonicalibus capitulis, uel in foro Episcopali, uel ullo alio loco, temporeue celebretur, non dierum, qui illarum stellarum appellationem, adhuc etiam uulgo retinent, nomine, sed feriæ distinctione, et ordine rectè notetur.

CANcellarius, et notarij causarum, tam ciuilium, quàm criminalium, acta, gesta, tabulas, instrumentaue, et processus, originales, ne ullo nomine, ne inspiciendi quidem tantùm causa, usquam exhibeat, nisi in proprio pluteo, aut cancellariæ, archiuiue loco, idq. sine ulla mercede. Illa uero inde alio asportari ne liceat; etiam de eorum, quorum interest, etiam si cui certo homini transferenda, rectè, ac tuto committi possint, præterquàm iudici causæ ostendenda. Qui secus fecerit, cum ab Episcopo plectatur graui pœna, tum damnum resarciat, etiam, si quid quisquam eo nomine fecerit.

Ea cautio Cancellario, et notarijs adhibenda est, ne cuipiam alicuius causæ actorum, attestationum, sententia, ulliusq. scripturæ exemplum edant, facultate scripta editionis a uicario non data. Qui in eo genere deliquerit, officij amissione multectur, aliaq. pena puniatur, pro Episcopi arbitrio.

De certa taxæ ratione, forensibus tribunalis ecclesiastici actionibus præscribenda, in Concilio etiam prouinciali tertio cauimus: sed quoniam nondum quicquam præstitum est, quod omnibus partibus perfectum sit; sex mensium spatium post synodi huius, prouincialis editionem præstituimus: quo tempore singuli Episcopi prouinciæ causis, negotijs, rebus, et actionibus singulis fori sui, certas taxæ rationes, quæ Metropolitano probentur, quàm rectissimè præstithant, ut nulla auaritiæ, cupiditatisue suspicio inde existat. Si qui non fecerint, Metropolitani ipsius cura sit, intra annum totum id præstare.

PRAEter alia, quæ hoc de genere olim, et nunc sancita sunt generatim, uel sigillatim, hoc decreto statuimus, quæ infra ordine sigillatim, quasi in tabella, notantur, ea ipsa singula, tum instrumenta, tum litteras, scriptaue à cancellario gratis, et scribi, et confici, et edi. Id uerò omne, ut præstetur, Episcopus omnino efficiat, ac de negligentia, aliaue culpa in Concilio prouinciali rationem reddat.

Quæ gratis in Cancellaria conficienda sunt, et etiam addenda, quod ad scriptionem attinet.

ACTA uisitationis, eorumq. exempla, quæ ijs eduntur, qui uisitando ad præscriptum decreti, hoc Concilio editi.

Faculates, quarũ auctoritate Vicarij, ministriq. Episcopales decernuntur.

Litteræ testimoniales, dimissoriæue de suscipiendis ordinibus.

Facultas Pontificalia exercendi, quæ Episcopo, alijue aliquando conceduntur.

Attestationes, quibus testatum sit, aliquem idoneum esse, cui beneficium conferatur, quiuè ad illud insti tuatur, siue ea collatio, institutione Romæ facienda sit, siue ab inferiore collatore, siue ab Episcopo.

Rogitus cessionis beneficij liberè coram Ordinario.

Processus, et de natalibus, et ætate, alijsue conditionibus eorum, qui initiandi sunt, aut recipiendi in seminarium.

Instrumentum iurisiurandi, quod ab ijs præstandum est, qui beneficia obtinent.

Instrumentum, ac testimonium professionis fidei, quæ à quouis præstanda sit.

Instrumentum fideiussionis eorum, qui in seminarium recipiuntur.

Mandatum de aliquo recipiendo in seminarium.

Facultas, et probationum omnium, et pertinentium ad receptionem nouitiæ, uel ad professionem præstandam.

Confirmatio Abbatissæ, seu priorissæ.

Facultates quæcumque monialibus, earumue Monasterijs conceduntur.

Facultas ingrediendi monasteria.

Facultas accedendi ad monialium loca, collocutionibus præfinita.

Facultas erectionis, institutionisue confratriæ, scholæue.

Confirmatio regularum alicuius schola, confratriæue.

Scriptum, quo scilicet certa ecclesiæ, scholæue quis adscribitur.

Approbatio ludi magistri.

Litteræ dimissoriæ, testimonialesue.

Facultas absentiæ causa studij.

Facultas eleemosynam colligendi.

Facultas faciendi sepulchrum.

Facultas absoluendi à casibus reseruatis.

Facultas celebrandi ubique, uel certo loco.

Facultas prædicandi.

Facultas audiendi confessiones.

Litteræ indulgentiarum, uel earum summa.

Testimonium consecrationis, reconciliationis ecclesiæ, cœmiterij, altarium, et campanarum.

Constitutio coadiutoris.

Reductio Missarum, et de commutatione piorum operum.

Fa-

Facultas abeundi extra fines diœcesis, uel peregrinandi.

Litteræ, quæ pro officij munere, quauis de causa ad parochos, Vicarios foraneos, aliosue scribuntur.

Executio litterarum gratiosarum protbonotariatus, et equitum: barum tamen litterarum causa scripturæ merces capiatur, et si quid prætereà Episcopus concesserit.

Processus, et acta omnia, quæ conficiuntur ad miraculorum ueritatem perquirendam.

Itidem de ijs, quæ cõscribuntur ad sacrarum reliquiarum ueritatem indagandam.

Facultas asportandi cadauer de loco ad locum.

Exempla, editionesue decretorum, ordinationum, statutorum, præceptorumue, quæ Episcopus, aut eius Vicarius ex officio confecerit, seruariq. mandarit.

Constitutio Vicarij in quauis ecclesia ad tempus.

Dispensationes, et processus de defectu natalium, irregularitate, uitio, aut defectu corporis, etiam auctoritate ordinaria.

Instrumenta, et scripta quæcumque pro mensa Episcopali, et Capitulo conficiuntur, quæ item seminarij causa fiunt, ita tamen, ut boc decreto, solutionis immunitate, capitulum, et seminarium dumtaxat fruantur: clerici uerò, alijue, ad quorum causam, commodumue illa scripta, instrumentaue intersunt, quiue earum exempla sibi edi petunt, à solutione immunes ne sint.

Litteræ, et expeditiones, quæcumque conficiuntur nomine rerum merè spiritualium.

Expeditiones, quæcumque pro pauperibus, uel miserabilibus bominibus, de quorum egestate, aut necessitate Episcopi, aut Vicarij iudicio constet.

Litteræ præterea, et expeditiones omnes aliæ, quas gratis dandas Episcopus censuerit.

Dispensationes, et facultates, quæcumque ex decretis, uel prouincialibus, uel diœcesanis, aut eorum occasione dantur.

DE emolumentis Cancellariæ Episcopalis, quam Concilio prouinciali primo, uendi, locari, earumue nomine quicquam persolui, uetitum est, nibil prorsus utilitatis priuatæ ad Episcopum, eiusue mensam, aut Vicarium, neque ad alios, præterquam ad Cancellariam, cancellariumue, cæteros, eiusdem Cancellariæ ministros, perueniat. Qui, aliquid etiam à sponte dantibus, perceperit; tum in conscientiæ foro ne suum faciat, sed pauperibus loci, erogare omninò debeat; tum quadruplo mulctetur, quod uel in ecclesiæ instaurationem, uel in sacristiæ usum erogetur.

Quæ ad matrimonium pertinent.

MATRIMONIVM cum Sacramentum sit, et maximè liberum; si quæ municipales leges, statuta, decretaue sunt, quibus huic Sacramento, sanctèq. illius libertati contrà sacrorum canonum, et Conciliorum præscriptum ullo quouis pacto impedimentum afferatur; eas irritas, rescissas, ac planè nullas decernimus, ac declaramus.

Omnibus uerò, quacumque etiam dignitate, potestateq. præditis, interdictum iam nũc perpetuò sit, ne earum etiam legum, statutorum, decretorumue auctoritate, nec uerò alia quauis ratione quicquam statuant, decernant, iubeant, agantue, quo matrimonij libertas ullo pacto, neque directè, nec uerò indirectè lædatur.

Qui contrà fecerit, pœnas, et censuras Conciliorum, et canonum iure sancitas ipso facto subeat. Episcopus uerò, ubi probabilem pro sua conscientia suspicionem babeat de puella minus libera uoluntate, tum exquirat rem diligentissimè; tum prætereà, si opus esse censuerit, illam certo loco tuto, ac bonesto collocet, ubi illa eidem proferat, et explicet liberius suam uoluntatem, qualis uere sit.

MAtrimonij denunciationes, quas aliquando ab Episcopo remitti constitutione Tridẽtina permissum est, is uideat, ne ob aliam causam, quàm ea ipsa constitutione cauetur, remittat; cum scilicet Ordinarij iudicio uerisimilis suspicio est, matrimonium malitiose impediri posse. At uerò si bæc causa non subest, quãobrem illas remittat, ea certè sola, quod instat sacri Aduentus, quatragesimæue tempus, neque necessaria est, nec uerò cum ratione consentiens, cum præsertim eo sacro tempore, qui iam matrimonio iuncti sunt, ab illius usu abstinere potius conueniens sit, nedum sponsos unà coniungi.

Illas uerò ab Episcopo, cum præsens in urbe, uel diœcesi adest, solùm remitti deinceps liceat, ab alio prætera nemine, ac ne à Vicario quidem Generali.

Matrimonij futuri denunciationibus, in ecclesia de more factis, si fortè boc accidit, ut illud duorum mensium spacio post non contrabatur, ne idem anteà parocbus celebret, quàm iterum denunciationes ex Concilij Tridentini præscripto, fecerit, edixeritue, si modo aliud Episcopus non concesserit.

PArocbus, quorum matrimonium ex Concilij Tridentini præscripto publicè ter denunciaturus est, eos primùm graui cobortatione diligenter moneat, ut cum ad illud ineundum, ieiunijs, orationibusq. se parent; tum etiam, ut eo ritè celebrato, sacerdotaliq. benedictione à proprio parocbo accepta, orationi frequentiori interim uacantes, triduo abstineant pro reuerentia: sicq. contrà spirituales nequitias, et carnis procacitatem sanctè muniti, salutem, et gratiam Dei ex eo Sacramento uberiorem sibi comparare studeant.

SI qui ætate etiam legitima, et parocbo præsente, testibus duobus adbibitis, et notario item, iurati spopõderũt, se matrimonium inituros, ac deinde non contracto legitimè per uerba de præsenti matrimonio, copulationem inter se inierunt; eorum matrimonium nullum ab Episcopo declaretur, ac decernatur. Id uerò ne accidat, parocbus quàm sæpissimè populum, ut opus erit, moneat, ad præscriptum Concilij Tridentini.

Eos præterea, qui ita contraxerint, grauiter pro arbi-

tratu suo Episcopus puniat. Quod si ijdem postea de præsenti matrimonium contrahere uelint ne prohibeãtur, modo seruentur, quæ ad Tridentini Concilij præscriptum seruari oportet, si nullum aliud insit legitimum impedimentum.

Caueat parochus, si quando sponsalibus intererit, ut ne de præsenti, sed de futuro matrimonio illa contrahantur, sicq. propterea uerborum formula dilucidè concipiatur, ut de eorum sensu nulla deinde quæstio, difficultasue oriatur.

PAROCHUS, quos sponsos experiundo uiderit, doctrinæ christianæ rudimenta planè ignorare, ne matrimonio illos ante iungat, quàm ea item ratione cognorit, didicisse, quæ eo de genere illos planè scire oportet.

QUI testibus adhibitis, at sine parocho, alioue sacerdote, cui is, uel Ordinarius facultatem dederit, matrimonium de facto contraxerint, ne eos cogi liceat, ut denuo inter se contrahant, nec rursus eo nomine impediri, quominus eorum unusquisque cum alijs libere cõtrahat, cum illud eorum factum, ne sponsalium quidẽ, nedum matrimonij uim habeat.

Qui quarto, et quinto affinitatis, consanguinitatisue gradu iuncti sunt, cum inter se matrimonium, non impetrato dispensationis beneficio, libere inire, contrahereue possint, ne à parocho, aut ab alio quopiam in posterum impediantur, quominus liberè contrahant, seruatis regulis, Tridentina sanctione præscriptis.

Parochus, cum matrimonium celebrare uoluerit, moneat contrahentes, propositam esse pœnam excommunicationis latæ sententiæ, ultra alias pœnas à iure inflictas in eos, qui in gradu prohibito consanguinitatis, uel affinitatis matrimonium contrahere scienter præsumpserint, ac eos omni spe consequendæ dispensationis carere ex præscripto Concilij Tridentini.

EPISCOPUS uero seuere animaduertat in eos, qui diuino timore postposito in suarum periculum animarum scienter huiusmodi coniugia prohibita, etiam ex causa fornicationis, quod frequentius accidere solet, inire, sub spe forsan futuræ dispensationis præsumpserint; ac statim illos, quos ei constiterit taliter contraxisse, adhibita separatione ex Concilij Viẽnensis præscripto, excommunicatos publicè tamdiu denunciari iubeat, donec suum humiliter recognoscentes errorem, absolutionis obtinere beneficium mereantur.

Irritum nullumq. ab Episcopo matrimonium declaretur, quod à parocho loci, ubi illud fit, non ab eo, qui parochus proprius est contrahentium, celebratur.

TRIDENTINA œcumenica synodus illud Episcopalis diligentiæ quàm diligentissimè commendauit, ut si quæ uel hominum uitio, uel temporum iniuria corruptelæ in nuptijs celebrandis irrepserint, illæ radicitus extirpentur. Atque eo quidem uehementius in eiusmodi curam incumbendum est, quò grauius, atque adeò sæpius in illis peccatur. Quare ad nuptias, matrimoniaq. impedienda, uel dirimenda eò cum uentum sit, ut ueneficia, fascinationesue homines adhibeant, atque usque adeò frequenter id sceleris committant, ut res plena impietatis, ac propterea grauius detestanda. Itaque, ut à tanto, tamq. nefario crimine, pœnæ grauitate deterreantur; excommunicationis latæ sententiæ uinculo fascinantes, et uenefici id generis irretiti sint. Quam ipsam pœnam etiam illos subire decernimus, si qui in illis soluendis uerba improbata, superstitiosa, atque adeò alia, quàm quæ Episcopo primum probata sunt, adhibuerint; cum id non sine diuini cultus offensione maximè faciant.

QUO etiam genere pœnæ afficiãtur, quicumque uel suaserint, uel mandarint, uel consenserint.

NE quis cuiuscumque gradus, conditionisue sit, statis temporibus, quibus nuptiarum solemnitates celebrari interdictum est, domum sponsam traducat, aut nuptialia conuiuia celebret, aliaue eius generis uetita agat.

Qui autem, uel per se, uel alium contra fecerit, aut eius culpæ quouis modo particeps fuerit; is pœnam interdicti ab ingressu ecclesiæ ipso facto incurrat: eamq. pœnam illum tamdiu sustinere uolumus, quoad sponsi, Episcopi iussu separati, meritas pœnas, pro eorum conditione dederint, arbitrio eiusdem Episcopi, et interdicto liberari eiusdem iudicio meruerint.

IN dispensationibus matrimonialibus, dotis non competentis causa concessis, si modò eo loci, ubi mulier, de cuius matrimonio agitur, habitat, uirum pari, equaliq. conditione non inueniri uerè constet, qui sibi cognationis, affinitatisue uinculo coniunctus non sit, progrediatur Episcopus ad exequendam eius generis dispensationem, etiã si in locis finitimis aliqui essent, qui nullo gradu cognationis affinitatisue iuncti, eam cum exigua dote in matrimonium ducerent. Satis enim est, in eo municipio, locoue, ubi mulier est, diligentiam matrimonij contrahendi adhibitam esse.

PRO dispensationum matrimonialium executione nihil quicquam prorsus muneris, præmijue, etiam sponte oblati, ac ne pro labore quidem, qui in testibus ea causa examinandis, alijsue testificationibus excipiendis, ponitur, Episcopus, aut Vicarius eius capiat. Notarij uerò pro examine testium, quartam duntaxat partem aurei ad summum capiant licet.

UBI certus locus meretricum habitationi præfinitus, constitutusq. est, cum extra eius fines eas habitare nõ liceat, si quis cuiquam earum alio, quàm præstituto eo loco, domum, domiciliumue locarit, excommunicationis pœna contrà eum agatur.

Prostitutas fœminas, meretricesue in cauponis, diuersorijs, ganeisq. ad quæstum alere, cum id et graui Dei offensione, et magno animarum detrimento, et disciplinæ christianæ iniuria fiat, hoc decreto prohibendum censuimus. Quare ne quisquam uel caupo, uel tabernarius, uel qui cœnaculariam facit, illas in

ipsis

ipsis cauponis, ac diuersorijs habeat, aliatue ad turpem quaestum.

Qui contrà fecerit; post huius decreti promulgationem, in eius parochiali ecclesia factam, tamquam is, qui in statu damnationis notoriè uersatur; praemissa monitione, interdicti poena afficiatur, et alijs praetereà etiam grauioribus arbitratu Episcopi.

PAROchi singuli, quam maximam possunt, in eo sollicitudinem, persuadendiq. studium adhibeant, ut omnem luxum, cincinnorum ornatum, inaures, quod signum diaboli sanctus Augustinus nominat, fucum, et uestes in primis, quas caudatas dicunt, parochiae suae mulieres omninò deponant. Qua in re persuadenda argumentorum uim, rationumq. momenta sibi comparent, cum ex sancti Ambrosii, patris nostri, illarum luxum grauiter exagitantis, libris, tum ex sancti Chrysostomi, aliorumq. patrum monimentis, in primisq. ex homilia, quam eo de genere grauissimam uir doctissimus, ideq. religiosissimus, Iacobus Vitriacus S. R. E. Cardinalis olim habuit.

Hoc autem omne usque adeò ab ecclesia uetitum esse, ille ipse affirmat, ut si caudatae ad ecclesiam accederent, sacra Communione interdicerentur.

NVLLA est amplior haereditas, nec praeclarius patrimonium, quod parentes suis liberis relinquere, neque maius precium, honestioremq mercedem, quàm domini ijs, qui sibi in seruitute operam dant, pro fideli eorum famulatu tribuere, ac persoluere possunt, quam si effecerint, ut boni christiani euadant, quae uirtus omni terreno thesauro multo preciosior est cēsenda. Quamobrem qui in aliqua domo, atque familia duces sunt; curabunt diligenter, ut omnes, quicumque suo sub imperio, et ditione uiuunt, ieiunia colant, diuini uerbi praedicationem crebro audiant, Sacramentis frequenter utantur, et omnia demum ueri christiani officia exerceant: famulorum autem domini non solum diebus festis tantum eis liberi temporis concedere curent, ut eiusmodi officijs uacare possint, sed crebris istē eos, ac paternis hortationibus excitare non desistant, ne in studio eiusmodi tam salutari, segniores, neque negligentiores existant: in quo si parentes ipsi, aut domini suo officio in his defuerint; procul dubio expectent fore, sibi ut ante seuerissimum Christi Domini tribunal culpae tribuantur peccata omnia, quae liberi, uel famuli non commisissent, si suas illi partes, in hoc, aliisq. eiusmodi decretis praescriptas, sibiq. maximè debitas praestitissent. Atque id quidem multò magis timendum illis erit, qui aliquo modo impedierint, quo minus pia supra scripta, et alia huiusmodi officia persoluantur; contrà quos agat Episcopus pro culpae ratione.

HIS temporibus tanta puerorum licentia est, atque adeò effrenata, ut cum peccandi materiam afferat, tum disciplinae christianae detrimenta importet non leuia: hinc in scholis nimia petulantia, in ecclesiis irreuerentia, turbulenta foris concitatio, atque in omni loco sese efferens impudentia, et penè proiecta audacia. Quare Episcopi, qui omni morum speculationi sanctè inuigilare debent, uideant, ne grauiores offensiones inde existāt: proinde et cum magistratibus, decurionibusue agant, ut aliqua inita ratione ei rei occurrant; et praetereà sacerdotes aliquot uitae probitate, castissimisq. moribus praestantes, aliosq. pios uiros, et salutis animarum zelo accensos deligant: qui puerorum scholas saepe inuisant, mores, et uitam eorum perquirant; in Dei timore, officijsq. christianae institutionis illos contineant; idq. omne cum parentibus, magistris, praeceptoribusq. agant. Curentq. ut pius aliquis ciuitatis locus, piaue confraternitas id oneris suscipiat, quemadmodum alicubi fit, ut huius generis uagantes pueri colligantur, eorumq. effrenatis moribus opportunè consulatur. Quod si hac non successerit, aliam omnem, quae sibi potior uideatur, rationem ineant, ut puerorum effrenatae libertati, quae multa spiritalia incommoda parit, rectissime occurratur.

Nullo uerò modò patiantur, ut huiusmodi pueri ecclesiam perturbent: quod ea maximè ratione praestabitur, si parentes, uel ij, ad quos id pertinet, liberos suos tenerae aetatis apud se teneant, secum ducant, eisq. ostendant, piè, suppliciterq. orare, et sacris interesse:

Quae ad scholas, confratrias, et ad loca pia pertinent.

NE cuiusuis cōfratriae, scholaeue praefectus in scholae suae numero quemquam, doctrinae christianae rudem, atque ignarum ascribi permittat, cuiuscumque aetatis, aut conditionis ille sit. Id uerò curae sit sacerdoti proprio illius scholae, uel parocho, in cuius finibus est.

NE facinorosi homines, neue turpis uitae, aut infamiae labe notati, in disciplinatorum, alteriusue generis confratrijs, ascribantur. Si qui uerò iam ascripti sunt, si moniti, honestae uitae rationibus se non conformarint, à confratrum numero, Episcopali auctoritate, et cura amoueantur.

NE à disciplinatorum, confratrumue alterius generis praefecto cuiquam, qui in confratria ascribendus sit, amictum, quod insigne confratriae est, dari liceat, nisi praesente parocho, alioue sacerdote, qui amictū illum statis precibus benedicat. Quem amictum confratres ne umquam domi, alioue loco, sed in schola asseruent. Qui uerò è confratria aut abibunt, aut eijcientur: illum confratriae ipsi dimittant, praefectoq. sine ulla exceptione tradant.

LAICI confratres cuiuscunque confratriae, de fidei dogmatibus ne disceptationes, colloquia, sermonesue habeant. Videat praetereà Episcopus diligenter, ut in oratorijs suis collocutiones de ijs tantùm rebus instituant, quarum tractatio, et collocutio, laicalis ordinis hominibus conueniat.

NE quicquam, quod uulgari sermone conscriptum sit, in

ullæ cuiusuis generis confratria, scholaue legi, recitarive liceat, nisi primùm ab Episcopo, uel ab eo, cui ille mandarit, recognitum sit, et subscriptione comprobatum.

QVO tempore in basilica cathedrali, ecclesiaue parochiali officium uesperarum celebratur, tunc ne in ullis confratriæ, scholaue oratorijc ciuitatis, aut loci illius ab eisdem confratribus, recitari liceat officia, sed uel ante, uel post recitentur, ita tamen ut non solum eiusmodi officiorum occasione non diuertantur illi à diuinis officijs publicis; sed nec etiam à scholis doctrinæ christianæ, in quibus eiusmodi confratres utiles adiutores, et operarij esse solent.

DIsciplinati, confratresue cuiuscumque scholæ, cum processiones, supplicationesue colligiatim ipsi agunt, capellanum, sacerdotemue alium adhibeant: cuius sit, eam religiosam actionem dirigere, nisi cum aliquando sine sacerdote processionis, supplicationisue agendæ facultatem à parocho, aut ab Episcopo impetrarint.

NE confratri cuiquam ad confratriæ ecclesiam, oratoriumue arma ullius generis ferre liceat, nisi pro dignitatis suæ, aut officij, quod gerit, ratione, hoc alicui cõueniens sit. Nemini autem unquam, cum confratriæ amictu indutus est, id liceat.

NE in confratriarum, scholarumue oratorijs, ecclesiisue cadauera, etiam sodalium sepelliri liceat, nisi id licere ex certis priuilegij tabulis, aut probatæ consuetudinis immemorabili usu cõstiterit Episcopo. Vbi uerò confratribus ius sepulturæ tantum concessum est, alij nemini, neque electionis etiã iure, ibi sepelliri liceat, sed ne confratribus quidem ipsis, nisi per sex menses ante obitum in sodalitio ritè adscriptus sit.

NE cuiquam confratriæ usquam eleemosynam quaeritare liceat, nisi facultate, quæ litteris exarata sit, ab Episcopo impetrata.

NE in ullo disciplinatorum, aliarumue scholarum confratria, officiales, ministrosue creari, aut eligi liceat, nisi uel parocho, uel alio sacerdote ab Episcopo constituto, præsente, si modò aliud Episcopo nõ uideatur.

QVAE cumque et in hoc quinto Concilio, et in alijs superioribus de disciplinatorum scholis, alijsue confratrijs, etiam laicalibus constituta, aut præscripta sunt, ea Episcopus ab illis inuiolatè, integreq. seruari mandet; etiamsi in ecclesiis regularium illæ scholæ, confraternitatesue erectæ sint, exerceanturue, itá ut si quid contrà ab eisdem usquam factum erit, id pro culpæ modo ab Episcopo grauiter puniatur arbitratu suo.

CHARITATIS, beneficentiaq. omnibus officijs quæ in proximos cõferuntur, magnam cælestis gloriæ mercedem propositam esse, sacræ litteræ ostendunt, sed illa maxime Deo grata, atque accepta opera sunt, quibus benignè fit, ac succurritur egentissimis hominibus, ægrotis, ac peregrinis. Itaque, ut quæ ad eam rationem pertinent, legibus, et sanctionibus communita, rectè obseruentur, hæc pro pastorali cura nostra munere decernimus.

Primo hospitalarius, isue, cui hospitalium ædium custodia committitur, uir sit, cuius fides, pietas, uitæ innocentia, sedulitas, charitas grauium uirorum testimonio commendata sit.

Caueat, ne à quoquam, cum hospitium ingreditur, aut, cum inde discedit, quicquam, uel minimum, ac ne sponte quidem oblatum, exigat, petat, accipiatue.

Ne cum mendicis, qui ad quæstum omni simulandi arte utuntur, aliquam turpis lucri pactionem, pro ijs recipiendis, ineat.

Curet item, ne quid peregrini, aduenæ, pauperesq. hospitio excepti, contrà christianam pietatem, bonosq. mores admittant.

Quinimo certam horam, tum mane, tum uesperi præscribat, qua, ictibus paruulæ campanæ datis, omnes simul aliquantisper orent.

Doctrinæ christianæ institutionem introducat, qua præfinito aliquo temporis spatio erudiantur.

Si enim ijs ad corporis uictum, curamq. benigne suppeditatur, illud etiam maximè curandum est, ut spiritale doctrinæ christianæ pabulum eisdem tribuatur.

Ne pueros unà cum adolescentioribus, maioribusq. natu in eodem lecto cubare permittat.

Neque item eos, qui integra ualetudine sunt, cum ægrotis, aliquo morbo laborantibus

Qui autem integra sunt ualetudine, ne diutius triduo in hospitio morentur, nisi aliter ex ipsius hospitalis instituto permittatur.

At cum eosdem paucis post diebus redire animaduerterit, inuestiget diligenter, quonsque iter fecerint: ac sedulò uideat, ne ij modo ad hoc, modò ad illud hospitale domicilium diuertentes, se peregrinos fingant, de urbe, oppidoue tamen uerè non exeant, turpi quæstui, atque etiam aleis, multisq. alijs flagitijs operam dantes, quod aliquando euenire compertum est.

Studiose Episcopus curet, ut in ædibus hospitalibus, quæ unionis, ut uocant, iure, alij domui hospitali adiunctæ sunt, ubi lõgo temporis spatio hospitalitas intermissa est, quàm primum restituatur, ut iuris est.

Quæ ad moniales pertinent.

MEMINERIT Episcopus, se, ut est Bonifacij Octaui Pont. et Concilij Tridentini edita sanctio, diuini iudicij obtestationem, ac maledictionis æternæ exterminationem esse subiturum, si in monialium, etiam quæ ab sua iurisdictione liberæ, immunesq. sunt, clausura restituenda, atque adeò conseruanda se negligenter gesserit. Quare studiose in eo euigilet pastorali sollicitudine, ut non modò in monasterijs suæ curæ, iuriq. subiectis, uerum in illis, quorum curationi regulares cuiusuis ordinis præsunt, illa omni ex parte, ut diligentissimè fieri potest, seruetur, propositis etiã Tridentini eiusdem Concilij, et arbitrij sui pœnis.

Con-

Contrà moniales item, et illas etiam, quarum curam regulares gerunt, si quando è clausuræ finibus, exierint, facultate à sede Apostolica non impetrata, censuris ecclesiasticis, alijsq. iuris remedijs agat, prout è re esse uiderit.

SI quando, moniales, legitima facultate, ad aliquod monasterium transferri contigerit; eam curam, cogitationemq. Episcopus suscipiat, ut quo à paucissimis conspiciantur, benè mane, sub auroram scilicet, à uiris ætate, morumq. honestate grauibus, cognationeq. propinquioribus eo deducantur.

CAueant, qui ab Episcopo, superioreue facultatem habent ingrediendi monasterium, ne pro libito intrà eius septa, datæ facultatis prætextu ingrediantur, sed tunc solum, cum urgens necessitas deposcet, ut ne ex sanctissimi Pontificis Gregorij XIII. sanctione, excommunicationis pœnam statim subeant, à qua, nisi per sedem Apostolicam absolui non possunt.

Ne præterea religiosis hominibus septa monasterij, etiam suæ curæ commissi ingredi liceat, ne ea quidèm causa, ut testantium, qui in monialium ecclesia uel sepelliri, uel anniuersaria quotannis agi uoluerunt, piæ uoluntati satisfaciant: sed quæ anniuersaria ex testamento debentur, in earum exteriori ecclesia præstent.

Nec uerò processionis, in solemnitate Corporis Domini agendæ causa, confessarius sacerdos, aut alius superior eò ingrediatur, ac ne Episcopus quidē eo nomine, neque alios ingredi patiatur.

Neque item causa uel monialium cubiculis benedicendi, uel ea, locaue monasterij aqua benedicta aspergendi.

Nec etiam cum uestitus sacer puellis tradendus est, uel illæ ad professionem admittendæ sunt, uel ministrandum Sacramentum confirmationis, Episcopus, superiorue tam regularis, quàm sæcularis, aut confessarius, aliusue ad septa monasterij introeat: sed in ecclesia exteriori, ubi sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum ad fenestellam ministratur, hæc illis, uel puellis, uel monialibus in ecclesia interiori manentibus, præstentur.

Neque Missæ celebrandæ causa, ad interiorem ecclesiam, monasterijue septa, Episcopus, superiorue introeat umquam; nisi tantùm, cum præfecta monasterij, aut alia monialis consecranda est; tuncq. ne moniales egrediantur, sed is adiunctis etiam, quos ad ministerium cōficiēdum necessarios habet, ministris, introeat licet, intus Missam celebret, ritumq. consecrandi, adhibeat, ad Pontificalis libri præscriptum.

MOnialis ne atramentarium calamum, aliudue cuiusuis generis instrumentum, quod ad scribendum usui sit, in cella, alione loco priuatim habeat.

Quòd si quando scribere necesse habet, id ne faciat, nisi præfectæ concessu.

Hæc uerò ne facilè concedat, permittatue, sed explorata, perspectaq. scribendi causa: eaq. graui, et necessaria, facultatem det de atramentario; cæterisq. ad scriptionem necessarijs accommodet: quæ ubi monialis adhibuerit, quàmprimū præfectæ restituat, simulq. rectè ostendat, quæcumque scripserit.

MOniales, libros cuiusuis generis apud se minimè retineant, nisi quos Episcopus, uel is, cui id curæ dederit, scripto approbarit.

CVM nouitiæ, anteaquam professionem præstet, uoluntatem Episcopus pro facultate, sibi decreto Tridentino data, explorare uolet, hoc agere ei liceat, loco, ubi crates monasterij sunt, nec propterea à septis illa egrediatur: nisi causa sit, probabilisue eiusdem Episcopi iudicio suspicio, quamobrem potius esse censuerit, ut alio loco eius uoluntas perquiratur: tuncq. uel in ecclesiam monasterij exteriorem, uel in aliam proximā, prout commodius, decentiusue fieri uiderit, illam perduci iubeat. Qua in ecclesia, præsentibus matronis duabus, ætate grauibus, honestis, et nouitiæ gradu cognationis, quantum potest, propinquioribus, quas ipsa, aut moniales delegerint, eius animum, uoluntatemq. Episcopus rectè indaget, loco paulò remotiori, ita, ut quæ adsunt, matronæ uidere, non tamen auribus percipere possint indagationem, responsionemue.

VT et in puellis, moniali uestitu induendis, et in admittendis ad professionem nouitijs, unus, idemq. ritus ab prouinciæ Episcopis adhibeatur, cum eius generis regulæ uariæ illæ quidem, ac planè inter se diuersæ, dissimilesq. sint; liber de eo ritu, huius synodi prouincialis auctoritate per nos edetur, ad cuius præscriptum omnis ea ratio ineatur tum puellas induendi, tum nouitias ad professionem admittendi.

SI quæ monialium præfecta, earumq. superior regularis uirginem aliquam non explorata per Episcopum illius uoluntate, examineue adhibito, religiosum uestitum suscipere, aut professionem conficere permiserit; ab ipso Episcopo seuera pœna afficiatur.

Quæ generatim ad hæc decreta, constitutionesue pertinent.

OMNI Episcopalis sollicitudinis officio, studioq. uigilanti Episcopi pro sui muneris ratione in eam curam incumbant, ut quæcumque et in superioribus nostris Concilijs, et in hac quinta synodo prouinciali, decreta, constitutaq. sunt, deligentem, atquè adeò omnem executionem, quemadmodum par est, planè habeant. Quicumque uerò uel uniuersi, uel singuli, quorū interest, non paruerint, aut aliquid contrà commiserint, admiserintue, ij mulctas, et pœnas luant ijs ipsis decretis sancitas, tum alias præterea ecclesiasticis, conciliaribusq. sanctionibus, et canonum iure præscriptas. Compellanturq. præterea ab Episcopo ad parendum omnibus iuris remedijs, alijs etiam pœnis, et censuris constitutis et irrogatis pro arbitrio suo.

QVAE-

QVAE cunque etiam de Sacramentorum administratione, Missæ sacrificij celebratione, diuinorumq. officiorum modo, et ratione, in hac, et superioribus prouincialibus synodis decreuimus, ea planè omnia, et singula ad Metropolitanam etiam, cæterasq. quascumque ecclesias, ritu Ambrosiano utentes, pertinere sancimus, ac declaramus: nisi si quid eiusmodi erit, quod uel per nos, uel deinceps per successores nostros Archiepiscopos nominatim, speciatimq. declaretur, Ambrosianis ipsis ritibus, institutisue expresse aduersari.

SI in his decretis ante alteram Mediolanensis prouinciæ synodum ulla difficultas orta erit, eius declarationem, tum uerò prætereà omnium, quæ eisdem decretis continentur, interpretationem, et explicationē nobis, et successoribus nostris Archiepiscopis perpetuò reseruamus, salua semper sedis Apostolicæ auctoritate.

Quamcumque facultatem ex decretis, in hac prouinciali synodo Mediolanensi quinta per nos editis, habent Episcopi; eam ipsos per suos Vicarios generales exequi posse uolumus, nisi in ijs, quæ propriè ad ordinē Episcopalem pertineant, aut in quibus Vicarij à sacris canonibus, aut à Concilio Tridentino, uel à nobis expresse exclusi sint.

. LAVS DEO.

VT nemini eorum, quæ in hac quinta prouinciali nostra synodo, à nobis decreta sunt, ignorantiam excusari liceat, edicimus, ut ex quo primum die edita in ualuis Metropolitanæ ecclesiæ proposita fuerint, ad duos menses, omnes se, et his decretis, et, si contrafecerint, pœnis, quæ eis continentur, teneri intelligant. Ab eo etiam affixionis die, eorum decretorum temporis initium sumendum decernimus, quibus aliquid intra certum tempus præstari iubemus.

VNVSquisque prætereà Episcopus ea omnia, et singula in proxima diœcesana synodo legi, ac recitari iubebit, et, si ita expedire censuerit, suæ quoque cathedralis ecclesiæ ualuis proponi, quò studiosius omnium animis eorum præcepta fixè inhæreant.

Singulæ etiam cathedrales, et collegiatæ, et parochiales ecclesiæ huius prouinciæ has nostras constitutiones aliquo loco collocatas, perpetuò asseruent.

OMNIA, et singula, quæ à nobis, in hac quinta prouinciali synodo decreta, actaq. sunt, quæ debemus, obedientia, ac reuerentia, auctoritati, ac iudicio sanctæ Romanæ, Ecclesiæ omniū ecclesiarū matris, et magistræ, semper emendanda, et corrigenda subijcimus.

FINIS CONCILII QVINTI.

SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM.

Nos. CAROLVS S. R. E Presbyter Cardinalis tit. sanctæ Praxedis, Dei, et Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolanensis de consilio, et assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorum subscripsimus.

Ego Cæsar Episc. Derton. cōsentiens subscripsi.

Ego Hieronymus Episcopus Lauden. consentiens subscripsi.

Ego Petrus Episcop. Aquen. cōsentiēs subscripsi.

Ego Dominicus Episcopus Brixien. consentiens subscripsi.

Ego Nicolaus Episcopus Cremonen consentiens subscripsi.

Ego Hieronymus Episcopus Bergomi consentiens subscripsi.

Ego F. Dominicus Episcopus Asten. consentiens subscripsi.

Ego Guarnerius Episcopus Alexandrinen. consentiens subscripsi.

Ego Io. Franciscus Episcopus Vercellen. consentiens subscripsi.

Ego Vincētius Episc. Alben. cōsentiēs subscripsi.

Ego Franciscus Episcopus Vintimilien. consentiens subscripsi.

Ego Cæsar Episc. Sauonen. cōsentiens subscripsi.

Ego Alexander Episcopus Casalen. consentiens subscripsi.

Ego Alexander Episcopus Vigleuanen. consentiens subscripsi.

Ego P. Cotta Episcopus Nouariæ consentiens subscripsi.

INDICTIO

FVTVRI CONCILII SEXTI PROVINCIALIS.

CAROLVS MISERATIONE DIVINA TIT. S. Praxedis S. R. E Presbyter Cardinalis, sanctæq. Mediolan. Ecclesiæ Archiepiscopus.

MNIBVS, et singulis Reuerendissimis dominis Episcopis, qui et hic adsunt, et synodo prouinciali Mediolanensi, quacunque ratione interesse debent, omnibusq. item Capitulis, et Ecclesiarum cathedralium Procuratoribus, indicimus, significamus, denunciamus, et intimamus proximam sequentem synodū Prouincialem Mediolanensem sextam, Deo omnipotente auctore, et ad eius laudem, hac eadem in urbe, hoc ipso loco, Anno M. D. LXXXII. die decimo mensis Maij, proximè sequentis, qui dies erit feria quinta Dominica tertia post Pascha Resurrectionis D. N. Iesu Christi inchoandam, et celebrandam esse. Quamobrem eos omnes, et singulos Reuerendissimos dominos Episcopos monemus: Procuratores uero Ecclesiarum cathedralium inuitamus, ut eo die ad synodum Prouincialem sextam, iuuante Deo, Mediolani celebrandam, constituto, hic omnino intersint: nisi diem celebrationis ipsius synodi aliqua ex causa à nobis prorogatum fuisse, nostris ad eos datis litteris intellexerint. Quod si ipsorum Reuerendiss. Episcoporum nostrorum aliquis legitimo tunc detentus erit impedimento, nuncium, procuratoremue ad se excusandū, atque ad id impedimentum probandum ad nos mittat: cui etiam facultas ab ipso detur, ea omnia, et singula, nomine suo, et ecclesiæ suæ recipiendi, quæ, diuina gratia auxiliante, in ipsa synodo à nobis de consilio, et assensu Reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorum constituentur, decernenturue.

Oralio

ORATIO

CAROLI CARDINALIS TIT. S. PRAXEDIS ARCHIEPISCOPI,

IN CONCILIO PROVINCIALI I.

HABITA

EI summo erga nos beneficio factum est, Patres Reuerendissimi, ut Tridentinum œcumenicum concilium, triginta ante annis inchoatum, sed uarie intermissum, singulari Pij Quarti, Pont. Max. pietate, ac prudentia reuocatum, insigni frequentissimorum patrum uirtute, atque doctrina, superiore anno mirabiliter absolueretur. Quo in concilio cum omnia præclare constituta sint, quæ ad explicandam fidei ueritatem, et ad restituendam ecclesiasticæ disciplinæ integritatem pertinebant, diuinitus profecto, Patres, illud decreuistis, ut conciliorum prouincialium, quæ iamdiu haberi desierant, usus aliquando renouaretur, ex quo certissimum est, christianam rempublicam uberrimos salutis fructus esse percepturam. Et quidem natura, et ratione ipsa ducimur, ut in grauioribus rebus deliberandis aliorum consilia exquiramus: uel quòd cautior deliberatio est, si ad nostrum iudicium multorum sententia accesserit, uel quia apud illos, quibus consulere maxime cupimus, maiorem auctoritatem, et pondus habet consultatio, in quam plures consenserint. Est huius in ecclesia instituti auctor Christus Dominus, magistriq. Apostoli. nam eius certa quidem sane est illa promissio, cum suam opem, summq. auxilium, se denique ipsum, eiusmodi patrum conuentibus, rite celebratis, pollicetur, et defert. Vbi fuerunt, *inquit*, duo, uel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum: *itemq.* Si duo ex uobis consenserint super terram de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a patre meo. *Apostoli autem et si doctore spiritu sancto uberem omnium rerum cognitionem singuli acceperant: tamen si quid grauius, publice præsertim, agendum esset; hac consultandi ratione uti consueuerunt, quam ut ceteri etiam conseruarent, lege sanxerunt, ut bis in annos singulos concilia ab Episcopis haberentur. Innumerabiles deinceps sanctiones sunt constitutæ, decretaq. promulgata et ab summis pontificibus, et a concilijs tum œcumenicis, tum prouincialibus de retinenda, aut certe repetenda hac synodorum consuetudine, quemadmodum temporum ratio postulabat. Atque utinam quæ à sanctissimis illis uiris culta, et posteritati ad salutem ecclesiæ tradita ratio est, prouincialium conciliorum, eam nos ad hanc diem pie constanterq. retinuissemus; et quantum illi consilij, et uoluntatis ad prodendum posteris optimum institutum, tantum nos pietatis et diligentiæ ad tuendum adhibuissemus. Huius enim consuetudinis intermissio, difficile est dictu, quantas calamitates in christianam rempublicam inuexerit. nam iudicij metu sublato, cum præter summum Romanum Pontificem nemo esset, qui a Dominicis gregis pastoribus Depositi custodiam, tritici dispensationem, uineæ cultum, et uillicationis suæ functionem recognosceret, sortem cum fœnore exigeret, et à singulis grauissimi, multiplicisq. officij, more maiorum, rationem exposceret: tum miserabiliter prolapsa est institutio ecclesiasticæ disciplinæ; tum qui alios in officio continere debebant, maxime ipsi ab officij semita declinauerunt. Hic nota sunt uobis, Patres, ecclesiæ Dei uulnera, quæ libenter prætereo, quia sine acerbissimo doloris sensu nec à me commemorari, neque à uobis audiri posse existimo. Ergo singulari uirtute, ac prudentia uestra grauissimis malis remedium inuentum est, hac renouatione prouincialium conciliorum: reliquum modò erat, ut sapienter excogitata medicina ægrotis prouincijs salutariter adhiberetur. Cui nos officio pro nostri Metropolitani muneris ratione, proq. amore in hanc urbem, quam apud nos, et pietatem parentis, et charitatem filiæ obtinere libentissime profitemur, si per debitam obedientiam licuisset, primo quoque tempore satisfacere studuissemus. Cum primum igitur huius rei data est facultas, eam illam summo studio amplexi sumus, eo animo, atque consilio, ut, Deo auctore, uobis adiutoribus, obeundi muneris tarditatem actionum grauitate, et diligentia compensemus. Itaque huc omnes conuenimus, ut ex hac quasi specula singulis prouinciæ nostræ partibus circumspectis, Ezechielis Prophetæ uoce diuina admoniti, quod perijt requiramus, quod abiectum est reducamus, quod confractum est alligemus, quod infirmum est consolidemus, quod pingue et forte custodiamus. Id omne, ut præstare possimus, petendum à Deo in primis est summis precibus, summaq. uitæ integritate et innocentia, atque in proximos charitate, ut nobis suo lumine præluceat, consilia et actiones nostras sua gratia prosequatur. Quemadmodum autem neminem nostrum, ut cuiusque conditio tulit, aut ætas, aut labor, aut ualetudo, aut itineris longitudo retardauit, quo minus in hunc locum frequentes ante statutum diem conueniremus, qua in re priuata commoda communi officio posthabuimus: sic ad ipsam consultandi, et decernendi rationem curandum est ut integram optimamq. mentem, ac uoluntatem afferamus, uim publici muneris priuatis commodis anteponamus, eorum utilitati, quibus præsumus, non nostris rationibus seruiamus. Hoc sane enim est, non quæ nostra, sed quæ Dei sunt, quærere. Hoc munus pastoris, hoc ducis officium, hæ gubernatoris partes sunt, ut gregi, militibus, naui potissimum prospiciant: nam subditorum salute præfecti incolumitas continetur. Et quia tria præcipue sunt, quæ ex Tridentini Concilij auctoritate in prouincialibus concilijs agi, et confici oportet, ut delicta corrigantur, mores ad optimam disciplinam reuocentur, et tollantur, dirimanturq. controuersiæ: primum illud erit iaciendum tamquam firmissimum totius ædificij fundamentum, ut*

om-

omnibus, et singulis, quæ a Sacro Tridentino concilio definita, ac statuta sunt, palam receptis, detestantes hæreses omnes, quæ à sacris canonibus, concilijsq. œcumenicis, præsertim uerò Tridentino, damnatæ sunt, ueram obedientiam summo Romano Pontifici spondeamus, fidemq. sine qua impossibile est placere Deo, ex præscripto eiusdem concilij, ac sanctissimi D. N. ratione et formula profiteamur: et ad eius in prouincia nostra tuendam integritatem, id quod ad hanc diem nobis præstitisse uidetur Dei benignitas, opportuna præsidia, summamq. diligentiam et uigilantiam pro locorum et temporum periculo adhibeamus. Deinde in delictis corrigendis illa nobis ineunda ratio est, ut pro ui et modo morborum, ægrorumq. natura medicinam accommodemus, nunc lenibus admonitionis et obiurgationis remedijs errata castigantes, nunc acriori curatione utentes, denique exulceratis partibus ferrum et ignem admouentes, quemadmodum mali ratio, et contagionis periculum postulabit, memores semper nos esse patres, non dominos. Morum autem disciplinam facile restituemus, si qua ratione, quibusue factis primum constituta, diuq. conseruata est, eandem nos in restituenda adhibebimus, illorum uestigia persequentes, qui hanc bonorum amplitudinem nobis, Deo auctore, sua uirtute pepererunt. Proponamus nobis quæso, Patres, illorum uitæ sanctitatem, et in administratione sui officij sapientiam. Erant integri, casti, simplices, modesti, humiles, bene morati, in oratione, et lectione assidui, sui despicientes, in alienæ salutis cura et cogitatione defixi, consilio, et opera benigni, hospitales, in domestico cultu et uictu parci, in alios benefici et liberales. Erant uigilantes super gregibus suis, uineam Domini summa diligentia, et labore colentes, et custodientes. Pascebant assidue oues, sibi commissas, triplici salutis cibo, uerbo, exemplo, et sacramentis, memores quoque, et imitatores summi pastoris Christi, qui pro uniuerso grege suo sanguinem, et uitam profudit, ipsi pro suarum ouium incolumitate quemuis excipere laborem, subire omnes casus, omnem uim, atque iniuriam perferre, denique ut bonus ille pastor euangelicus, animam suam pro ouibus ponere non dubitabant, nullum inde huius uitæ fructum expectantes, ut maximos cælestis retributionis fructus consequerentur. Hæc si, ut debemus, Patres, ante oculos habebimus, facile intelligemus, quid in restitutione ecclesiasticæ disciplinæ nobis sit hoc tempore agendum. In quo illud etiam animaduertendum erit, ut, quemadmodum in conformanda, et constituenda ecclesiastica ratione Christus Dominus ab ipsis Apostolis, quos christianæ uitæ magistros esse uoluerat, initium fecit: sic nos a nobis ipsis pastoribus, quos uiuendi exempla et præcepta alijs tradere oportet, in conformanda restituendaq. morum disciplina exordiamur. Hæc officia si quo debemus studio præstiterimus, parui profecto negotij erit sedare controuersias, id quod nobis Tridentina synodus faciendum proposuit. Nam sublata cupiditate, quæ est omnium radix, et semen dissensionum, facile præsentis temporis discordias componemus: nullumq. in posterum dissidendi locum cuiquam in prouincia nostra relinquemus. Quare ad piam hanc, necessariamq. muneris nostri curam, ac diligentiam, Patres, toto pectore incumbamus: hoc acceptabili tempore, hac die salutis, quam fecit Dominus, enitamur, ut, quantum consilio, opera, actionibusq. Spiritu Sancto duce, et moderatore possumus, tantum ad constituendam communis prouinciæ incolumitatem afferamus. Amplissima hæc, et nobilissima ciuitas Mediolanensis charitatem et sapientiam uestram implorat: hanc singuli uniuscuiusque uestrum greges incredibiliter requirunt, tota prouincia re magis, quàm uoce deposcit. Hoc optimus et maximus rex Philippus, in cuius regia dignitate, ut uerbo complectar, sacerdotalem animum licet agnoscere, hoc ceteri huius prouinciæ principes, de populorum salute solliciti, a uobis desiderant, quorum studia, atque officia non uereor ne uobis sanctisq. huius synodi decretis semper adsint, eamq. potestatem, quam à Deo acceperunt, ad Dei et cultum, et uoluntatem libentissime conferant. Postulat sacrosancta Tridentina synodus, ut ne tot, tantiq. labores, à sanctissimis patribus in ea suscepti, breui tempore intereant. Hoc uehementer expectat Pius Pontifex Maximus ex illo præsertim die, quo nos ab administratione consiliorum suorum, et procuratione ecclesiæ ad nos dimisit. Cui date quæso, ut et profectionis nostræ, et uestrorum laborum uberes fructus deferre possim, præclaras scilicet salutaresq. huius concilij actiones. Hoc ipsum exigit uestra uirtus, quam in publico orbis terrarum conuentu spectatam, et cognitam, nunc in uestrorum populorum uita, ac salute tuenda debetis exprimere. Hoc denique flagitat à nobis Christus Iesus, ut constet sibi ratio officij nostri erga oues, quas precio sanguinis sui redemptas, nostræ fidei prudentiæq commendauit, et concredidit: ne quando sanguinem illarum de manu nostra requirat, si, quod Dei benignitas prohibeat, culpa, aut negligentia nostra eas diripi, aut dispelli patiemur.

ORATIO

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, et Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio II.

ET si quod, duce spiritusancto, a Tridentinis patribus decretũ est, ut tertio quoque anno prouinciales synodi habeantur, hæc causa, Patres Reuerẽdissimi, satis explorata est, et ea quidẽ iustissima, quãobrem iam, tribus post primum nostrum congressum annis, huc iterum conueniremus: tamen si quis rem ipsam attente intuetur, facile animaduertet, hoc iterati concilij officium non solum Tridentino iussui debitum, uerum etiam et temporum conditioni, et pastorali nostro muneri, et initijs, quæ proximo superiori concilio iecimus, consequens, ac plane necessarium. Iam cognoscitis, iam scitis, qua in perturbatione Respub. christianæ status uersetur; quàm funesta hæresum faces infinitimis prouincijs

iam diu excitatæ, quàm turbulenti inde in Gallia motus, quàm multæ strages, quot pugnæ editæ sint. quid? quod templa uel augustissima diruta, delubra religiosissimis imaginibus, et signis, et ornamentis spoliata, uasa sacra crepta, reliquiæ sanctorum dissipatæ, sacerdotes et religiosi uiri interfecti, sacræ uirgines iniuriosius tractatæ, diuina polluta, omnia denique prostrata iacent. Quousque tandem irasceris Domine? quousque tandem uineam, quam plantauit dextera tua, et populum Chrsti Iesu filij tui sanguine expiatum, uidebimus ita crudeliter, ita fœde diripi, uastari, dissipari? quousque cibabis nos pane lacrymarum, potum dabis nobis in lacrymis, et in mensura? Hæc autem mala, quæ pestifera sunt, quæ perniciosa, et si a nobis interiecto quodam spatio abesse uidentur, ita tamen undique nos circumstant, et in foribus ipsis prope adsunt, ut in singulas horas, uel momenta potius timendum sit, ne hæc aquarum uis in hanc prouinciam erumpat, totamq. fluctibus suis euertat, nisi Dei ope, et pastorum summa uigilantia occuratur. Verum alia incommoda sunt, et ea quidem non leuia, quæ cum in uisceribus prouinciæ nostræ hæreant, nos ualde admodum commonere debent. nam et si superiori nostro conuentu multa, auctore Deo, decreuimus, multaq. post pastoralibus nostris uigilijs egimus, ut bene constituendæ huius prouinciæ signum aliquod sustulisse uideamur: tamen multi adhuc sunt inueterati morum errores, et alia item, quæ a nobis cum emendationem plane desiderent, in ijs corrigendis nostræ curæ, ac solicitudines hoc tempore euigilare debent. ea est enim horum temporum condicio, ut homines, alij mundi potius, quàm Dei amatores, animum ijs rebus adiungant, quæ ad diuitiarum in primis, et carnis sollicitudinem, curamq. spectant; alios uero alijs illecebris, alijs fallacijs, quasi uinculis quibusdam irretitos teneat perpetuus ille humani generis hostis, qui, tamquam leo rugiens, mortales circumit, quærens quem deuoret. Si denique prouinciam uniuersam lustramus, omnia ad carnis occasionem, reclamante Apostolo, traducta, in eo statu esse cernimus, ut adumbrata quædam, non solida illa, ueraq. pietatis christianæ species retineri uideatur. Hæc mala quidem intestina cum sint, et si illis, quibus finitimas prouincias afflictas diximus genere inferiora, eiusmodi tamen sunt, ex quibus cum argumenti cuiusdam species, uulgi iudicio, hæreticis subministrari uidetur ad suos tuendos errores: tum etiam, id quod Deus auertat, fieri facile posset, ut hominibus nostris, si in conscientiæ prauo habitu eos obsordescere patiemur, quasi fores aperirentur, aditusq. patefieret ad nefariam hæresum labem. idq. cum ex multis alijs, peneq. innumerabilibus exemplis, tum uel ex hoc uno potissimum cognosci licet, quod populus israeliticus cum in conuiuijs, et comessationibus, uiuendiq. licentia uersaretur, impura conscientia inquinatus, procliuius quidem delapsus est ad perniciosissimum idolorum morbum. hoc ipsum Apostolus Paulus cum animaduertisset, Timotheum discipulum propterea illis uerbis admonuit: Conscientiam bonam habe, quam multi repellentes, in fide naufragauerunt. Vnde tandem, Patres, tot ueteres hæreses, quæ olim restinctæ in hæc tempora inciderunt, nisi ex deprauatis, contaminatisq. gentium moribus? ut enim uetus aliquis morbus recrudescis, si recenti uel leuissimo malo corpus afficitur: sic hæresum pestem, quibus iam ecclesia uarijs temporibus uexata est, antiquorum patrum uirtutibus, tamquam salutaribus remedijs, olim compressam, nostrorum temporum corruptela, quasi ueterem morbum, iterum ingrauescere uidemus. In hoc igitur rerum discrimine uidete, quanta nobis, qui christiani exercitus antesignani, et animarum medici sumus, necessitas imposita esset, ut, concilium iniremus, quo plures, et ad propulsanda pericula, et ad sananda uulnera, in unũ, spiritusancto duce, conuenientes, a Deo misericordiarũ et patre consolationis auxiliũ facilius imploraremus, tum etiã quo cautius res multorum iudicio, et consensu constitutæ essent, eo promptiori animo, propensioriq. ad obediendum uoluntate, ab ijs susciperentur, quorum saluti maxime consulere debemus. Hoc nostrum munus est, hoc nostrum officium, Patres. etenim si in episcopalis dignitatis excelsa sede collocati sumus, tamquam e specula quadam pericula prospicere, eaq. propellere nos oportet, si quæ ijs imminent, qui in nostra fide, nostraq. cura conquiescunt; si parentes item, filiorum incolumitati paternam curam adhibere; si pastores, ab ouibus, quas sacrosancta sua morte Iesus Christus ex inferi faucibus, atque ore eripuit, numquam oculos deijcere; et si quæ impura uitiorum labe extabescunt, salis acrimonia sanare; si qua demum in morum tenebris aberrantes sunt, ijs prælucere debemus. nam ut summus ille rerum opifex principio cum cœlum, quod intuemur, effecit, stellarum multitudine ornauit, quæ solis splendore illustratæ, in nocte super terram lucerent; sic in spirituali huius sæculi renouatione prout in ecclesia, tamquam in quodam cæli firmamento, Prophetas, et Apostolos, Pastores, et Doctores, qui quasi stellæ, sempiterni illius solis Christi Domini lumine illustrati, huic tenebricosi sæculi caligini præessent, et ab humanis mentibus tenebras depellerent quodam illustris, faustaq. disciplinæ splendore. Hos igitur, quos cælestis sapientia pastores esse, et in Apostolorum tamquam in parentum locum succedere uoluit; Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, inquit Propheta; quid est, cur eos parentes, eos duces, eos magistros non imitemur? illi in constituenda nascente tunc christiana Repub. in maximisq. rerum difficultatibus, hac conciliorum ratione usi, cum confusam illam, errorumq. tenebris implicitam mundi faciem, euangelicæ disciplinæ lumine illustrarint; tum ad eam restituendam exemplum nobis præbuerunt, ut in tanta scilicet rerum perturbatione, et in hac tetra peccatorum caligine nos, qui eorum locum tenemus, osq. Domini sumus, et e quorũ labijs, tamquam ab Angelis Domini exercituum, populi legem requirunt; a fonte lucis, spiritu sancto, in cuius nomine, hodierno die congressi sumus, salutares uitæ leges haurientes, doceamus prouinciæ nostræ homines ambulare, ut filios lucis, et afferre fructus lucis in omni iustitia, et bonitate, et ueritate, probantes quid sit beneplacitum Deo, nec communicantes operibus infructuosis tenebrarum. Nec uero existimemus Patres, muneris nostri partes omnino expletas à nobis esse in ijs, quæ tribus ante annis hoc ipso in loco multa

con-

cònstituimus. quoniam, si rem omnem ita spectamus, quemadmodum sane debemus, opus ministerij nostri inchoasse quidem, sed perfecisse certe non uidebimur: at uero est, cur expleamus, ita rerum status postulat, ita sape multic locic unumquemque nostrum Apostolus monet: Vide, inquit, ut ministerium, quod in Domino accepisti, expleas, dedit enim Pastorec, et Doctores in consumationem sanctorum, in opus ministerij ad ædificationem corporis Christi. Ergo si ad consumationem, et ad perfectam quandam sanctitatis disciplinam tota ministerij nostri ratio spectat; inanes profecto conatus nostri, frustraq. suscepti essent labores, iactis primum illis fundamentis, nisi reliqua, quæ ad ædificij extructionem, et consumationem desunt, perficic contendamus omni summo studio. Nam quo tempore huc primo in concilium conuenimus; populis nostris, tamquam paruulis, aut certe infirmioribus, si præter lac, escam dedimus, at solidiorem cibum tum præbere uix potuimus; idq. Christo Domino magistro, qui multa cum haberet, quæ Apostolis diceret, non omnia tamen uno tempore eos docuit, propterea quod ad ea portãda tunc sane essent minus idonei. Et quemadmodum is longo temporis progressu, tum excitatic sanctorum Patrum mentibus, tum sacrosanctis habitis concilijc, ecclesiam suam doctrina splendore in dies magis, atque magis illustrare uoluit, cum uel momento temporis id ipsum præstare potuisset: sic nobis, qui matrem ecclesiam colimus, atque obseruamus, illud ab eius benignitate sperandum est, ut et nunc, et in posterum, prout temporum ratio requiret, ea patefaciat, atque aperiat, quacumque superioris nostri concilij temporibus non opportuna ipsius Dei spiritus nobis non suggessit, ut illa fidelibus nostris tunc traderemus. Illud præterea accedit, quod quemadmodum agricolis usu sæpe uenit, ut postquam semel agrum bene coluerint, eumq. à rubis, inutilibusq. herbis purgarint, uites pucarint, et arbores interlucarint, nisi crebro eandem culturam adhibuerint, ager, qui illorum studio enituit, horridus, incultusq. fiat; sic fideles, qui agricultura Dei sunt, ubi nostric uigilijs, ac studijs, quæ superiori concilio adhibuimuc, ad aliquem nitorem adducti sunt, nisi sæpius ad ea, quæ post succreuerunt, amputanda redeamus, facile ille pristinus cultus temporis progressu horrescit: tum si quæ etiam deprauata consuetudo, diuturnitate fulcitur, ita alte radices egit, ut, uelut hedera, late sese diffundenc, sæpe uix, aut ne uix quidem euelli queat. itaque cum in perpetua quadam agri dominici colendi ratione nostrum munus pene totum positum esse debeat, diligentes agricolas unicuique nostrum imitandoc Deus apud Hieremiam proponit his uerbis: Ecce constitui te super gentec, super regna, ut euelles, et destruas, et disperdas, et dissipes, et ædifices, et plantec. Quòd si fortasse pauca erunt, quæ nostris alijs constitutionibus addi oportere uidebuntur, utilitas tamen non parua, neque exiguus fructuc ex hoc ipso concilio existet; si nos superiora decreta in conspectu, quasi in speculo quodam, habentes, contemplabimur, si quæ uel nostra, qui iussimus, uel aliorum, quibus iussum est, culpa contracta est in illis exequendis; aut si quæ sunt, quæ certis quibusdam causis nec per nos, nec uero per illos practari adhuc licuit: hocq. pacto, tũ si quid culpæ admissum est, quoniam officio nostro ante defuimus, id sedulo emendemus, tum difficultatũ ratione hoc ipso in loco agitata, et diligenter explicata, adhibeamus, quæ opportuna erunt, remedia Habetis igitur, Patres Reuerendissimi, causas, quare huc iterum conuenimus, tum etiam intelligitic, quàm grauic rerum tractatio nobis proposita sit, quæ tota ad sananda huius prouinciæ uulnera, ad pericula animarum propulsanda, ad disijciendas morum tenebras, ad agri denique dominici cultum pertinet. idq. plane omne, quantum in nobis est, ita præstare debemus, ut primum, quæ semel per nos decreta sunt, ea nos quo maximo possimus, et quo certe debemus, studio exequi contendamus: deinde si omni pietate, certaq. animi deliberatione, in hoc ipso conuentu supplere studeamus, quæcumque superioris concilij decretis desunt, ad restituendum illum prope destorescentis christianæ pietatic cultum; post si quæ uitiorum zizania tribus ab hinc annis subdolus ille operarius Satanas in hac Prouincia consenic, operam demus, ut eorum stirpes studijs nostris omnino conuellamus. Iam hic, duce spiritusancto adsumus Reuerendissimi P P. ut prouinciale nostrum Concilium iterum celebremus. in qua muneris tractatione nos pro rei grauitate animo, menteq. reputemus, quæ nobis potissimum proposita esse debeant. Ac primum quidem perspicuum est, quàm turpe, quàm detestabile sit, in eo, quod Christi legatione fungimur, Deiq. ministri sumus, si non Christum ipsum, non quæ Dei sunt, sed quæ nostra quæramus. oportet igitur, uoc depositis cupiditatum nostrarum perturbationibus, oculicq. mentic in cælum coniectis, non utilitates nostras, non commoda, non hominum honores spectemus, non rebus nostric, non popularibus studijc, non laudi, non gloriæ nostræ, sed Christo seruiamus, cui omnem gloriam, omnem laudem, omnem honorem debemus. Neque enim est, cur aut nobis ipsis, aut hominibus placeamus; siquidem quis inde fructus, si nos ipsos amantes, animæ nostræ iacturam faciamus? ecqua utilitas nobic existet, si iram Dei nos concitantes, hominum beneuolentiam populari quadam indulgentia conciliemus? Audiamus Paulum clamantem: si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Dissipat autem Deus ossa eorum, qui hominibus placent, inquit Propheta. Ergo ad Dei uoluntatem, tamquam certam normam, consilia, cogitationes, studia, et actiones nostras dirigamus. Deinde hic eo animo, eaq. mente adesse debemus, ut non coacti, sed sponte, liberaq. uoluntate, non, ut in plerisque actionibus fieri solet, aut consuetudine, aut quadam officij specie, nec ficte, nec simulate, sed uera, solidaq. rerum agendarum deliberatione rem omnem tractemus, ita, ut non adumbratam quamdam, sed expressam illam disciplinæ christianæ formam, afflante spiritusancto, decretis nostric restituere curemus, quam nascente ecclesia instituit uiuus sermo Dei, et efficax penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad diuisionem animæ, ac spiritus compagum quoque, ac medullarum, et discretor cogitationum, et intentionum cordis. nam si uitiorum

semina

semina non funditus tollere studemus, sed satis id esse putamus, ut externa quadam tantum, quæ oculis offensionem in uulgus præbent, quasi leui manu emendemus; id nobis eueniet, quod agricolis, qui dum herbas inutiles radicitus euellere negligunt, quæq. solum e terra extant, amputant, ne agrum quidem a stirpibus noxijs purgant, sed etiam quod plane nolunt, id sane efficiunt, ut uberiores paucis post diebus emanent. Nec uero est, cur a muneris nostri ratione deterreamur, uel quia his pastoralibus nostris studijs, actionibusq. animos eorum exulcerari uideamus, qui filij sunt perditionis; uel quia populares illæ, quibus, quasi ficus folijs deformes, prauiq. mores contegi solent, uoces audiantur. Non ferunt hæc tempora ueterum canonum seueritatem; sic iamdiu uiximus, sic uixerunt, ita egerunt, qui ætate antecesserunt; uitæ institutum, nihil est, quòd mutemus. At nos hæc, atque adeo alia eiusmodi contemnamus, proponamusq. nobis ob oculos, libertatem illam spiritus, et uirtutem, qua armati Patres nostri Apostoli, qua muniti Martyres, qua instructi, nostri ordinis sanctissimi homines, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius huius Ecclesiæ antistes, qua affecti alij religiosi uiri, apostolico quodam animorum ardore flagrantes, nullis non minis, non hominum clamoribus, non furoribus, quasi tribunitijs fracti, nec debilitati, pro Dei gloria, pro gregis commissi salute, forti, constantiq. animo adhibuerunt, illam quasi censoriam uirtutem, acerrimam peccatorum uindicem. Eorum fere exemplo adducti, nos quoque apostolica illa constantia, et euangelica uirtute, qua una nihil est in ecclesiasticis pastoribus illustrius, nihil magis necessarium, sine metu, et constanter certe agamus, atque adeo perficiamus quod Euangelium docet, quod Christus iubet, quod ratio præcipit, quod gregis salus, quod Ecclesiæ auctoritas, dignitasq. postulat. Nam si contra a nobis fiet, in formidoloso illo Dei iudicio, cum animarum, quæ in fidem, et curationem nobis traditæ sunt, rationem reddemus: tum aliorum nos accusantium uociferationes, et irati iudicis, nos item acerbe obiurgantis, eas uoces audiemus: si speculatores eratis, cur cæci? si pastores, cur gregem, nobis commissum, errare permisistis? si sal terræ, quonam modo euanuistis? si lux eratis, cur sedentibus in tenebris, et umbra mortis non illuxistis? si Apostoli, cur, apostolica uirtute non usi, cuncta egistis ad hominum oculos? si os Domini, cur muti? si nos huic oneri impares esse sentiebatis, cur tam ambitiosi? si pares, cur ita desides, ita negligentes? nihil nos Prophetarum uoces, nihil Euangelij leges, nihil Apostolorum exempla, nihil pietas, nihil religio, nihil Ecclesiæ labentis status, nihil hic formidolosus iudicij dies, nihil præmia, nihil supplicia, æterniq. cruciatus mouerunt? Has horribiles irati Iudicis uoces nobiscum, Patres, animo, menteq. reputemus, ut ijs, atque adeo alijs excitati in hac sacrosancta tam grauium rerum tractatione non remisse, non leniter, non timide, non negligenter, non dissimulanter, sed syncere, et constanti sanctaq. sollicitudine, Deum solum spectantes, quod in nostro officio, nostroq. munere positum est, agamus, et perficiamus, duce spiritu sancto, omnium actionum, et consiliorum moderatore. Cui gloria sit et honos sempiternis ætatum sæculis. Amen.

ORATIO

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, et Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio III.

ERTIO iam adsumus, Patres sanctissimi, hoc ipso loco, ubi superioribus annis semel atque iterum spiritu sancto duce congressi, in eam curam incubuimus, ut in hac prouincia pastoralibus nostris studijs succurreremus animarum saluti, et opitularemur pietatis cultui, iam penè deflorescenti. Quo in genere et si a nobis uel plurimum elaboratum esse uidetur; tamen si animaduertimus, prouinciæ huius status, quem uos etiam optime nostis, is est, ut multa adhuc desint ad operis, a nobis inchoati, consumationem et perfectionem. Primum enim superioribus nostris decretis non omnis erepta est morum corruptela, neque planè omnis instituta christianæ disciplinæ ratio, quæ nobis, qui adestis, una mecum expetenda est. Deinde, ut est hominum genus, ad carnis sensum procliue, sæpeq. præceps fertur ad peccandi licentiam, alij post priores illos congressus nostros sensim in dies irrepserunt morum errores. Præterea quæ olim a nobis sancita sunt, ita se habent, ut uel nostra, uel aliorum culpa illa exequuti simus non planè omnia. Si quæ autem exequutionem habuerint, uel pauca, uel multa illa sint, uereor, ut libere dicam, ne ea externa potius quadam specie attigerimus, quàm intimi animi sensibus, uereq. amplexi simus. Atque hic quidem est rerum nostrarum status. Videte igitur quæ illa sint, quibus, auctore spiritu sancto, qui spiritus est ueritatis et consilij, hoc ipso conuentu nos tum mente optima, tum salutaribus deliberationibus consulamus oportet; ut aliqua ex parte exsoluamus, quod et Christo domino, et nobis, et clero, et populo nostro debemus. Propositum igitur nobis sit, Patres optimi, magnum quidam esse, ac perfectum, quod præstare debemus: idq. nos uix, aut ne uix quidem inchoauimus, ne dum absoluimus, cum certe non licuerit. nam quemadmodum reliquis in rebus nihil potest statim esse perfectum, sed necesse est, ut initium fiat ab aliquo rudimento, atque paulatim ad summum perueniat; ita opus, quod superioribus annis aggressi sumus, non potuit eo tempore statim peruenire ad eam, quam quærimus et debemus, necessariam perfectionem. Quod si quis nostrum secus fortasse existimat, quoniam in hac prouincia aliquod maius pietatis christianæ studium elucere uidet, quàm antea solebat, quamq. in alijs fortasse quibusdam locis apparet: næ iste plane quidem fallitur, non est enim cur nos uel cum ijs, quæ proxime antecesserunt, temporibus, uel cum aliorum, siue mali illi sint, siue aliquo christia-

ne uirtutis gradu præditi, factis actiones nostras expendamus: sed comparemus oportet cum ea sanctæ agendi formula, nobis diuinitus præscripta: quæ si ob oculos uersabitur, facile cernemus, quàm longe ab ea distemus. Procul certe absumus, Patres. Est igitur cur properemus, et ita properemus, ut quod semel aggressi sumus, perficiamus, aspicientes in auctorem et consummatorem operis, nobis commissi, Christum Iesum. Is quid non attigit, quid non egit, quid non perpessus est, ut quod ei pater cælestis dedit, opus consummaret? quid illa crucis ara, in qua redemptionis mysterium peractum est, loquitur? quæ mens, qui sensus Christi laborum? quorsum illa uerba, Consummatum est; an non operis, quod susceperat, perfectionem? an non consummationem indicant? Num Christi magistri exempla, num uoces nos commonent? an commouent potius? certe quidem. Ergo pergamus ad consummationem: et quod operi nostro deest, perficiamus, ac ita quidem, ut, cum nos Episcopos Deus dederit ad opus ministerij in consummationem Sanctorum, tamquam angeli eius, et missi in ministerium propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, non modo purgemus, et illuminemus, sed perfectos reddamus eos, qui in custodia nostra fidem traditi sunt. Altera præterea causa est, Patres, quamobrem huc tertiò nos conuenire oportuit. nam ea est satanæ fraus, ea deprauata hominum natura, ea mundi illecebra, ut, si quid superioribus nostris sanctionibus communiuimus, in altera eiusdem rei parte uiolari soleat ecclesiæ disciplinæ institutio, ita ut alio rursus opus sit præsidio. quemadmodum enim fluuius ab una parte, aggeribus munitus, in alteram sæpe erumpit: itidem usu uenit in sanciendis morum legibus. Si qua igitur parte, uel clero, uel populo superioribus rerum sanctionibus obstructus aditus est ad peccandum: alia tamen inuenitur uia, quam præcludamus oportet hoc nostro synodali studio, quod dum in hoc genere multum esse debet, tum plurimum etiam in eo, quod tertio loco a me propositum, iam breui exponam. Scitis, Patres, quæ superioribus concilijs præscripsimus nobis de frequenti sacrificij oblatione, de dignitate ab Episcopo retinenda, de supellectili, fragilitateq. Episcopali, de pastoralibus officijs, de familiæ nostræ institutione, de cleri disciplina, de gregis commissi gubernatione: illa omnia ut acta sunt a nobis fortasse diligenter; sic certè nostrum fuit, et est, eadem exequi uel diligentissime. parum est enim optimo consilio decernere; nisi quod decretum est, sedulo præstetur. nam ut scientia debet esse cum uirtute copulata; sic decretorum constitutio, cum executione in primis coniuncta: alioquin paruam affert utilitatem, uel certe nullam. itaque cum operis nostri suscepti ratio conficiatur, et quasi constetur duabus his partibus legum scilicet optimarum et sanctione, et exequutione: in hac nos fideles esse oportet, in illa prudentes: si prudentiam in sanciendo præstitimus, fidem in exequendo præstemus necesse est, ut et prudentes, et fideles serui inueniamur. Exequutio autem nostra omnis sit oportet, Patres, tum perfecta, tum uera: perfecta quidem, ut decreta omnia, uel ad nos, uel ad alios pertinentia, exequamur: exequamur autem uere, non externa sola specie, sed ea fixa animi deliberatione, ut in ueritate nos ambulantes, et ad Dei gloriam, et ad animarum salutem uberrimum fructum afferamus ex ijs rebus, quas solido agendi studio exequimur. Alioqui si contra quicquam agimus, id quoniam non ulla quasi radice fixum hæret, statim diffluit, statim euanescit. Quare agite, Patres sanctissimi munus nostrum expleamus, ut, quam debemus; sanctam sollicitudinem, quantum in nobis est, præstemus, tum ad operis nostri inchoati perfectionem, tum ad omnem ecclesiæ disciplinæ rationem in hac prouincia communiendam, tum ad superiorum nostrorum decretorum leges, easq. uere, atque omnino, exequendas. Spiritus autem Dei habitet in nobis, is spiritus ueritatis, quem in Euangelio, quod modò recitatum est, se Dominus missurum esse promisit, mentibusq. nostris lumen præferat, quo omnes muneris nostri pastoralis partes dirigamus in perfectionem et in finem, quo spectamus, Christum Iesum. Cui laus et gloria sempiternis ætatum sæculis. Amen.

ORATIO

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, et Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio IIII.

Vousque tandem Concilia prouincialia, toties conuocata? quorsum et tot constitutiones, et tot decretorum uincula? Vulgaris uox, Patres sanctissimi, ac sicut ne tacita quidem cogitatione religiosæ mentis digna, longeq. a sensu Episcopalis uestri animi aliena, ita hominum, uel impiorum est, ecclesiam Dei oppugnantium, uel christianorum, christianam disciplinam abhorrentium, uel imperitorum, planeq. nescientium, quantas uires habeat frequens synodorum actio, atque usus, uel illorum sane, qui angusto paruoq. animo omnia metiuntur. Porrò nobis, Patres, est illud certum, atque exploratum, hominem diuina lege, quasi sæpimento uallatum, ut est is tum summa naturæ imbecillitate, tum immensa cupiditate, sæpe labi, sæpeq. ab officij semita deflectere; proinde plurimis et concilijs, et institutis, et decretis opus esse; quibus, quasi sanctissimis uinculis, ille adstrictus, à recto cursu non declinet; aut aliquando digressus, ijsdem adiutus in uiam salutis redeat. Et, quod caput est, ut salutaris huius conciliorum instituti auctor est cælestis magister Christus Dominus; sic Apostoli eo sæpissime usi, lege etiam sanxerunt, ut bis in annos singulos concilia ab Episcopis haberentur. Quod deinceps et innumerabilibus summorum pontificum sanctionibus, et conciliorum tum œcumenicorum, tum prouincialium decretis communitum, et freqenti ecclesiæ usu consuetudineq. diu retentum, eiusmodi fuit; quo aditus patefactus est, non modo ad tradendam, uerum etiam ad perpetuo colendam, perpetuisq. progressionibus augendam, omnem ecclesiasticæ disciplinæ rationem. At uero, ubi

id

id aliquando intermissum, aut plane omissum est, uix dici potest, quot, quàmq. graues calamitates rei christianæ, publica importata sint. Prope perierat christianæ uitæ institutio, conciderat penè rerum salutarium usus, nulla fere cleri disciplina, quasiq. nullum populi in charitatis officijs studium, prolapsus denique miserabilem in modum erat totus ille, ab euangelij luce dimanās, christianarum uirtutum ornatus. Quid? ij, qui alios in officio cōtinere debebant, maxime ipsi à muneris debiti cura deflexerant. Atqui hac uel una solum recordatio satis nos cōmonet, atque adeo commouet, ut, in tuendo synodalium, Episcopaliumq. conuentuum usu, tantum pietatis, constantisq. diligentiæ ponamus, quantum sanè uoluntatis, et consilij, ad prodendum posteris optimum institutum, sanctissimi illi uiri adhibuerunt. Sacra præterea œcumenica Tridentina syondus, salutare illud institutum salutariter ita renouauit, ut, si minus bis, aut semel saltem singulis annis, quemadmodum illi censuerunt, at certe tertio quoque anno prouinciales synodos et conuocari, et celebrari decreuerit. Id sane uero nos benè, iuuante Deo, cum semel, iterum, ac tertio executi sumus, est etiam cur idem perpetuo præstemus. Multa, Patres, nostris superioribus concilijs desunt, ad perfectam illam, quam magnopere expetere debemus, populi christiani disciplinam: alia item in eisdem decreta sunt, quæ communiri oportet: alioquin operis, à nobis incboati, iacta fundamenta, breui corruerent: alia item abhinc triēnio suborta esse possunt corruptelarum semina, quæ nostra cultura conuelenda sunt, tum uitiorum spinæ succrescentes amputandæ. Hæc tria proposita quidem nobis esse debent: sed illud etiam profecto est, ad quod cum semper, tum maximè in hac quarta prouinciali synodo, omnes cogitationes, consilia, studia, conatusq. nostros dirigi admodum cupimus, et à nobis, totis in Christo uisceribus, expetimus; ut decretis, iam sancitis, quæ adhuc executionis operam à nobis postulāt, omnino exequendis, certam, explicatamq. rationem ineamus. Quare cum Tridentinas sanctiones, tum superiorum conciliorum constitutiones in conspectu, tāquam in speculo quodam habentes, diligenter uideamus, quæ in executionis munere officia nostra prætermissa, quæ ita non præstita sint, ut sane debebamus, pro gloria Dei, proq. populi, nobis commissi, salute. Iam modo est, Patres, ut hoc ipso loco, tanquam in augustissimo theatro, spectemus illas muneris nostri partes, quas clero, quas populo, quas ecclesijs fidei nostræ commissis religiosa solicitudine debemus. Hoc autem cum semper nobis ob occulos uersari debet, tum certa illa, in nostris, et cleri, et populi moribus sanctè conformandis deliberatio, quam salutaris conciliorum actio deposcit, perpetuò à nobis afferenda est; maximeq. hoc ipso tempore, tempore autem iubilæi, acceptabili, et hac die salutis, quam fecit Dominus Iam populi, cœlesti eo dono excitati, in officijs atque exercitationibus pietatis religiosius uersantur; certatimq. christianis uirtutibus operam dant: quinimmo, qui in inueterata quadam peccandi consuetudine obdurauerant, suscepta aliqua uitæ emendatione, animum, penè in malè agendo obfirmatum, ad christianarum uirtutum studium flexerunt. Ergo quid nobis, qui populorum patres, qui medici animarum saluti prospicere debemus, in hac ardentissima, piaq. omnium uoluntate agendum erit? an non in omnes episcopalis officij partes nos excitabimus? an diligentiam nostram acuemus? an in spiritualis uitæ disciplina in dies augenda, inuigilabimus? certè quidem. Hoc ipsum sanè non modo postulare, sed flagitare uidetur expectatio populorum: qui, in fide, curaq. nostra conquiescentes, ex nostris his Episcopalibus conuentibus, salutare adiumentum se consecuturos esse sperant, et confidunt quidem certè. quid eorum preces? quid oratio? quid frequentior concursus loquitur? quæ mens? qui sensus? quæ cogitatio illorum? Hic, patres sanctissimi, ante oculos ponite ingentem huius prouinciæ hominum multitudinem, suæ salutis studio flagrantem, nostrisq. monitis uehementius excitatam, tum superioribus diebus, tum hoc potissimum tempore, quo in hac salutari conciliarium rerum tractatione nos causa sua uersamur, ubique et in urbibus, et in oppidis, et in ipsis uicis frequentissimam, pietatis exercitationibus deditam. Videte sacerdotes pro nobis ad altaria supplices: uidete uniuersum penè populum, piè deprecantem: uidete uirgines, et uiduas, demissè, ac religiose orantes: uidete innumerabiles homines, sacram communionem sumentes; et alios profusis lacrymis, pio gemitu, iteratisq. uocibus, Dei misericordiam, sanctorumq. patrocinia implorantes. Considerate animo hanc unam omnium obsecrationem, atque orationem, summa tacita mentis contentione ad cœlos usque emissam. Quousque tandem, Pater cœlestis, parturimus; neque adhuc tamen parimus? cogitata optima concipimus; at factis non exprimimus. Tu Domine ad rectè agendum nos uocas, atque excitas; at languescimus: præclarè aliquando inchoamus; at non perficimus: cœlestes illas coronas, gloriamq. sempiternam expetimus; at labores, crucemq. refugimus. Quo tandem tempore seriò agemus? quando uerè adiusi, cursum uitæ rectè tenebimus? Respice summe pater, nos oues pascuæ tuæ, non auro, argento, sed pretioso sanguine filij tui redemptas. Tu nos tanquam pretiosum depositum, horum curæ, fideiq. commisisti; tu hos nobis duces, magistros, medicos, pastores, patres constituisti; ac proinde illis, eorumq. dictis audientes nos esse iussisti: tu rursus, illos, ut pote de animabus nostris rationem aliquando reddituros, prò nobis inuigilare uoluisti: da, quæsumus, illis, iam causa nostra in Concilio congressis, de salute nostra sollicitis, remq. nostram agentibus ut te unū spectent; non sua, sed quæ IESV CHRISTI sunt, quærant; ac suæ et nostræ saluti seruiant: præfer lumen mentibus eorum; ac dirige uoluntates et ad salutaria consilia suscipienda, et ad dandam nobis, plebi tuæ, scientiam salutis, et ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Sicq. illi sanctè agendo, et nos eisdem obediendo, omnes ad cœlestem patriam, ad quam uocati sumus, adiutrice tua gratia, perueniamus. Hæc, Patres, populi, fidei nostræ commissi, à Deo supplices petunt: hæc eadem rursus nobis proponamus; hæc assidua, paternaq. sollicitudine meditemur, atque procuremus. Hæ sunt animæ, quarum salutem Deus ut procuraret, non angelum,

non archangelum, sed unicum filium CHRISTVM IESVM misit: qui hinc in cælum abiens, quam diligentissimè earum curam beato Petro, commendauit his, tertio repetitis, uerbis: Simon Ioannis, diligis me plus his? pasce oues meas. Quæ uerborum formula etiam unicuique nostrum, qui in sollicitudinis partem uocati sumus, optimam pascendi rationem præscripsit; et charitatem maximè, muneris nostri magistram, docuit: quam populis, in curam nostram traditis, et frequenti uerbi Dei prædicatione, et salutari sacramentorum administratione, et uitæ sanctissimæ exemplis, et episcopali eleemosynarum liberalitate, et sollicita oratione, et Missæ sacri crebra oblatione, et diuinorum officiorum cultu, et precibus assiduis, et paternis monitis, et pastoralibus correctionibus, et conciliaribus sanctionibus, et omni deniq. officio, curaq. perenni, per nos præstari uoluit. Videte igitur, Patres, curam, sollicitudinem, et uigilantiam nostram; quæ in grege tanta adhibenda est, quantam sane maximam charitatem CHRISTO deberi, omnes profitemur. Si diligis me, inquit, pasce oues meas. Hoc sanè illustrius ueræ erga illum dilectionis testimonium datur, quò maius in omni gregis pascendi ratione studium, operaq. collocatur. Certè si CHRISTVM, ut debemus, diligimus; si CHRISTI gloria semimus; si CHRISTI regni propagationem cupimus; si CHRISTO gratificari uolumus; id præstantissima erga gregem, nobis commissum, charitate, non declarare solùm, sed factis comprobare nos oportet. Id sanè præstabimus, Patres, si non laboribus deterriti, non difficultatibus labefactati, non sathanæ aduersarij colluctatione fracti, ab instituti operis cursu nunquam desistemus: sed diuini amoris igne accensi, omni uirtutum episcopalium studio, eò cum semper tum in conciliaribus actionibus progredi contendemus, ut populum, nobis commissum, et purgemus, et illustremus, et perficiamus; hisq. perpetuis progressionum laboribus introducamus in tabernacula cælestia: idq. munere, et gratia CHRISTI Domini: cui gloria sempiternis ætatū sæculis. Amen.

O R A T I O

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, et Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio V.

A M ex euangelio, quod modo audistis, Patres Reuerendissimi, optime intelligitis, apostolos à Christo Domino conuocatos, et ad prædicationem regni cælestis missos esse cum potestate sanandi morbos, depellendiq. dæmones. Sunt etiam uobis ex euangelica illa commemoratione perspectæ eius apostolicæ legationis, apostoliciq. officij leges, ore diuina sapientia præscriptæ, rursusq. cognitum studium, quod summum in illis exequendis Apostoli magna cum omnium admiratione præstiterunt. Cum autem hoc ipso tempore Clerus, populusq. hic Mediolanensis uos, qui apostolorum successores estis, ex legibus, Christi Domini spiritu in sacro Tridentino concilio decretis, conuocatos, unà mecum ad concilium prouinciale quintum concelebrandum conuenisse cernit: is modo illius apostolicæ conuocationis, et legationis, quæ Euangelicis uerbis commemorata est, quasi speciem quandam, ob oculos propositam, intuetur. Christus enim Dominus cum uideret eo tempore turbas, tanquam oues sine pastore, huc atque illuc uagantes, uarieq. disiectas, ac multiplici morborum genere affectas; earū statum pietatis uisceribus miseratus, non satis habuit, se uicos, oppida, omniaq. loca finitima et prædicando, et sanando peragrasse: sed in tanta hominum, undique confluentium, multitudine uoluit etiam alios euangelicæ prædicationis, ac morborum curationis socios adhibere. Discipulos igitur orare iussit: duodecim apostolos conuocauit, eosdemq. misit ad illa munera exequenda. Nunc itidem is, qui ab ecclesia sua cura et custodia oculos nunquam deijcit. Erunt, inquit, oculi mei ibi semper, cum e summo cælo, tamquam ex altissima specula, prouinciā nostram Mediolanensem, præsertim superiorum annorum pestilentia multis partibus uexatam, misereq. afflictam cerneret, non tam hominum interitu, quàm spiritualium rerum detrimentis, atque damnis, quæ multa inde consecuta sunt, in tanta iactura illam misericordiæ oculis respexit, ac nos, euangelij sui ministros, excitauit, et ad sanctas orationes, precesq. concelebrandas, et ad procuranda synodalibus episcopalibusq. laboribus remedia. Adfuistis, patres sanctissimi, religiosæ orationi, quam sine intermissione, hoc sacro loco, in conspectu sacrosancti Claui Iesu Christi Domini habuimus, ut spiritus sancti lumen imploraremus, quo adiuti, prouinciæ nostræ bene gerendæ rationem iniremus, spiritualiaq. damna instauraremus: ob eam ipsam causam, nullus uicus, nullum oppidum, nulla urbs in prouincia est, quæ ad preces, et ad pœnitentiæ, sacraq. Eucharistiæ Sacramentum, et ad alia pietatis christianæ studia, atque officia excitata non sit uehementer. Iam uero, Patres, hodie, eodem Domini spiritu duce, conuocati, hoc loco adsumus, ut et eidem precationum officio, et alijs synodalibus actionibus operam ministeriumq. nostrum præstemus. Sperandumq. est, Christum Dominum tum preces nostras exauditurum: dixit enim, Si duo ex uobis consenserint super terram de omni re, quamcumque petierint, fiet illis: tū etiam nobis, in salutari hac tractatione uersantibus adfuturum. Vbi, inquit, fuerint, duo uel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum. Omnis porrò hæc concilij prouincialis actio formam illam, ut diximus, exhibet apostolicæ missionis, et legationis. Dum enim nostras, nostrarumq. ecclesiarum res inter nos mutua charitate conferimus, dum de castissimo diuinorum officiorum cultu disquirimus, dum de cleri, populiq. disciplina inuestigamus, dum et nostrorum, et apostolicæ uisitationis in primis decretorum executionem inspicimus, dum rerum multarum collapsam pene institutionem ob oculos ponimus, dum de instaura-

tionis

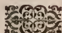
tionis modo consultamus, dum constitutiones alias, ad damna resarcienda recte accommodatas, spiritu sancto auctore, conficere studemus, uniuersa haec aia, et ratio eo spectat, ut istis adiumentis, quæ a Deo existunt, mens nostra illustretur, charitas ia nobis inflammetur, animarum zelus in cordibus nostris exardescat, animorum nostrorum episcopalis illa uis, et ardor magis, atque magis incendatur, et quasi nouus quidam spiritus ia nobis, qui decretorum prouincialium uirtute, et auctoritate munimur, excitetar uehementius ad improbos omnes spiritus depellendos, ad aitiorum pestem propulsandam, ad sanandas spiritales ægritudines, ad afferendum denique populis, cura nostra commissis, omnem curationem. O salutares episcopalium conciliorum labores. Adest nobis Christus Dominus: actionum uestrarum dux est spiritus sanctus: uos morum magistri, uos populorum moderatores, aos sanctarum legum auctores. Sapientia uestra christianæ disciplinæ ratio omnis instauratur; prudentia controuersiæ sedantur; charitate dissidia tolluntur; studio eriguntur manus remissæ; uirtute genua dissoluta roborantur, animisq. uires adduntur. Quid multis? haec conciliorum actio nos ipsos, qui doctoris officio fungimur, qui acclesiæ medici sumus, docet, instruit, reficit, recreat, exsuscitat. Quàm misera igitur superiora tempora, quibus tamdiu intermissa sunt multis partibus, peneq. antiquata concilia prouincialia, et synodi diœcesanæ neglecta. Quo factum est, ut multiplex malorum, quasi sylua extiterit; basilicæ inculta, ornamenta suppellectilis ecclesiasticæ penè nulla, cæremoniarum ritus, et usus uix cognitus; diuinorum officiorum ratio penè perturbata, chori disciplina rescissa, functionum ecclesiasticarum munera contempta, et spreta, stationes sacerdotales, clericalesq. deserta, omnia demum disciplinæ officia abiecta, ac pene deposita, populi præterea institatio depranata, morum corruptela undique oborta, festorum dierum ueneratio multis peccatis uiolata, sacrorum locorum cultus multis partibus læsus, sacerdotalis ordinis dignitas pro nihilo habita, et cuncta denique ad eum statum deducta, ut lacrymis, luctu, commiserationeq. digna essent. Vidimus nos, uidimus prouiaciæ nostræ faciem deformatam, nec plane à collacrymabili illo templi Hierosolymitani aspecta dissimilem: cum scilicet uastatis, et dirutis ab Anthioco rebus omnibus, fortissimus dux Iudas Machabeus templi illius cultum euersum, altare aiolatum, ianuas exustas, et omnia perculsa, ac prostrata aspexit: scissisq. uestimentis, capite cineribus asperso, suspirijs, gemitu, luctuosissimisq. uocibus, incredibilem uim lacrymarum in tantis augustissimi templi ruinis profudit. Gratias tibi agimus, optime Deus, cuias diuino munere Tridentinum Concilium miseris his temporibus celebratum est: unde præter alia, quæ reipublicæ christianæ adiumenta subministrata sunt, restitutus est tandem salutaris ille usus synodi, et diœcesanæ, et prouincialis: cuius institutum aaxiliante tua diuina gratia ita suscepimus, ut hodierno die ex Tridentinæ sanctionis præscripto iam qainti prouincialis concilij initium faciamus. Non est igitur, Patres, cur nostra hac concione concilij prouincialis necessariũ usum, dignitatem, fructus uberrimos, explicemus. Vos ipsi intelligitis sacrosanctam œcumenici illius concilij auctoritatem, qua nobis iussum est, prouinciale concilium tertio saltem quoque anno conuocari: aos ipsi optime meministis, per nos de uestro consilio, et assensu, iam certam diem concilij nostri prouincialis præstitutam, perpetuamq. illius indictionem deinceps decreto prouinciali esse communitam. Est uero cur, unde digressi sumus, ad euangelicam commemorationem redeamus, quæ tota non solum huius nostri episcopalis congressus, conuentusq. rationem, sed etiam munera, et officia, quæ in eo præstare, aut certe spectare debemus, significare, et declarare uidetur. Primum igitur uideamus, Patres, cur Christus Dominus, cum singulos Apostolos ad apostolicæ legationis munera instruere, ac mittere posset, omnes simul eam ob causam conuocauit. Quæ ex re perspicuum nobis fiet, quare iam ab initio ferè nascentis ecclesiæ institutum sit, episcopos prouinciæ ad Metropolitanum conuenire, prouinciales leges sancire, sancitas, ab omnibus, qui eiusdem prouinciæ sunt, suscipi, ac seruari. Vna uerò præter cæteras causa est, ut, qui in uarias, diuersasq. mundi partes ad Euangelij propagationem mittebantur, eorum omnium et una esset doctrina, et unum apostolicum munus, et una apostolica uitæ ratio. Quæ sanè res docet, eiusdem prouinciæ episcopos, quamuis distinctis, diuersisq. diœcesibus præsint, eodem tamen unius prouinciæ quasi uinculo deuinctos, una etiam, eademq. disciplinæ ecclesiasticæ ratione, eisdem præscriptis legibus, ac morum regulis fideles, sibi commissos, ad uiam salutis dirigere debere. Id sane ostendunt, atque adeo iubent, sanctissimorum patrum sanctiones, et conciliorum canones, quibus hoc de genere præter alia illud cautum est, ut ecclesiasticis institutis metropolitanæ ecclesiæ se se reliquæ prouinciales diœceses conforment. Ex hac porrò coniunctione, concordiq. sollicitudine, et coniunctissimo studio maxima commoda, maximaq. adiumenta proficiscuntur, non solum ad facilem ecclesiæ commissæ gubernationem, sed etiam ad omnem populorum in uia Domini progressionem. Hinc enim firmißimum uniascuiusque instituti præsidium, hinc rituum ecclesiasticorum, sanctarumq. consuetudinum perennis conseruatio, hinc disciplinæ omnis robur perpetuum, hinc rerum salutarium sanctißimum firmamentum, hinc prompta omnium, paratißimaq. ad obediendum uoluntas, hinc præclara illa bene agendi, recteq. exequendi contentio, et religiosa æmulatio. At uerò ubi contra res agitur: uix dici potest, quanta inde incommoda, quam multæ difficultates emanent. Vos conscij estis, patres, quam uera sint, quæ narramus: sed aliqua ex parte ob oculos ea proponamus. Si quis uestrum est, qui in oratione frequens sit, cælestium contemplationum studiosus, ia episcopali ecclesiæ statione aßiduus, episcopalibus item officijs, studijs, et laboribus totus adddictus, abstinentiæ, ac ieiunio deditus, hospitalis, pauperum, aiduarum, pupillorum uere pater, et pastor, piorumq. locorum patronus, et sanctorum institutorum sollicitus auctor: rursusq. si alius eiusdem prouinciæ Episcopus hæc omnia uel remisse agit, uel negligit, uel,

quod grauius est, contra facit, uel ab alio Episcopo diligenter acta, minus commendat; certe omnia inde incommode accidunt non sine grauißimo detrimento. Sed locus hic est, Patres, ut accendamus nos ipsos, si attentius res ipsam spectamus. Ille, qui optimi pastoris regulas sibi proposuit, prædicationis munus ad Tridentini Concilij præscriptum perpetuo exequitur. Iste, qui dignitatis episcopalis amplitudinem, non labores, censum, non onus, uita otium, non perpetuam illam sollicitudinem, multis curis implicitam, in animo sibi constituit, uel raro, uel fortasse nunquam uerbi Dei pabulum populo ministrat. Ille synodum diœcesanam anniuersariam de more celebrat: hic ne statas quidem clericorum et sacerdotum congregationes habet, ne dum synodum conuocat: ille uisitationem diœcesanam perenni studio obire contendit: hic gregis sui uultum neque agnoscit, nec uerout ab ouibus agnoscatur, paterna id charitate studet: ille nihil non agit, nihil non attingit, ut morum corruptelas eripiat, ut uitia et peccata corrigat, atque emendet, et quoscunque aberrantes ad uiam salutis reuocet: hic populari opinione cum omnia metiatur, hominibus placere uult, peccata hominum dissimulat, sæpeq. causam præbet, quamobrem complures a recta deflectant. At uigilantis episcopi sollicitudo in eo etiam uersatur, ut ecclesiarum cultus spendescat; basilica sarta, tecta sint, omni apparatu instructa, omni ornatu, et pretioso opere illustres, in omnes partes eluceant; diuinorum officiorum pietas florescat; cæremoniarum ritus excolatur; chori instructio omnis non modo retineatur, sed plane augeatur; clerus ad sacras doctrinas erudiatur, in clericalis uita officijs contineatur; sanctissimis legibus, edictis, institutionibus deuinctus, non modò a flagitijs alienus, sed ab omni suspicione integer, purusq. conseruetur. Quam dißimilis uero remißi, negligentisq. pastoris, ac sibi indulgentis ratio, ac forma sit, uos ipsi uidetis. Nulla in eius clero ferè disciplina, nulla populi institutio, nulla ecclesiarum instauratio, omnia denique, quæ undique præclara episcopali cura splendescere deberent, in situ, et squallore prope iacent. His tam diuersis studijs, Patres, tantum abest, ut qui accenso studio ad optima quaque ferebatur, eius industria, et sollicitudo uehementius inflammetur, ut aliquando pene restinguatur: sicq. sancta illa æmulatio, quæ tantopere nobis episcopis expetenda est, et ualet plurimum ad omnem disciplinæ propagationem, nulla sit. Accedit etiam aliud incommodum, idq. maximum, quod perspecta hac dißimili pastorum cura, populi episcopi uigilantis diœcesi subiecti, in obediendo contumaciores, et difficiliores fiunt, pastore, et patri suo detrahunt; eius benefacta sæpe iniquius insectantur; monita non audiunt; et, ut est hominum genus procliue ad quærendas excusationes in peccatis, alterius remißione, et nimia indulgentia abutuntur ad contumaciæ suæ, et culpæ omnis patrocinium. Tanta igitur damna, ac detrimenta rei christianæ importari perspicimus ex illo dißimili spiritu, quem in pastoribus unum, uno charitatis uinculo coniunctum, unoq. sollicitudinis studio incitatum, Christus Dominus esse uoluit. Ad hoc nos Episcopos is instruit, cum apostolis in unum conuocatis, legationem prædicationis Euangelicæ, et ægritudinum curationem hodierno euangelio committit, et certas eis uniuersis regulas apostolici illius muneris præscribit. Quamobrem persuasum iam habeamus, Reuerendißimi Patres, non mediocrem utilitatem huius prouincialis Concilij Quinti tractatione nos prouinciæ nostræ, Deo in primis iuuante, allaturos esse, si certam rationem exploratamq. uiam plane iam nunc tandem inierimus, ut coniunctißimis animis, concordißima uoluntate, pari studio, equali zelo, tamquam uno pastorali, episcopaliq. spiritu omnes in eam perpetuam curam incumbamus, ut præscriptas et nobis, et clero, et populo, prouinciæq. nostræ leges, instituta, disciplinamq. omnem exequamur. At tu, Domine Deus omnipotens, qui inßisti, seniores septuaginta de populo à Moyse conuocari ad ostium tabernaculi fœderis; illisq. eodem loco commorantibus, adesse, atque unum, eundemq. spiritum largiri dignatus es; quiq. apostolis tuis, in uno loco congregatis, spiritum sanctum tuum misisti, eorum mentes illuminasti, corda usque adeo accendisti, ut incredibili ardore inflammati, cum se diuinæ prædicationis legatos agnoscerent, uno ardentißimo studio, ijsdem apostolicæ disciplinæ institutis, toto terrarum orbe, illa legatione tam admirabiliter perfuncti sint: nobis hodie, nomine tuo in unum conuocatis, adesto quæsumus: mentes nostras diuini tui luminis splendore illustra, bonitate foue, sapientia rege, moderare, atque effice, ut nos uno consilio, ijsdem uigilantia officijs, ijsdem monitis, ijsdem exemplis, legationis nostræ etiam munera atque officia exequamur, et ita salutariter exequamur, ut tandem nos, et fideles prouinciæ nostræ, unum in te effecti, sempiterna illa gloria in te uno Deo perfruamur. Amē.

FINIS.

ACTORVM S. ECCLESIAE MEDIOLANENSIS

Pars II.

SYNODI DIOECESANAE INSTRVCTIONES VARIAE.

SYNODVS DIOECESANA
MEDIOLANENSIS I.

Carolo Borrhomæo S. R. E. Cardinale Tit. S. Praxedis et Archiepiscopo Mediolani habita

Anno a Chr. nat. M. D. LXIV. mense Augusto.

CVM primum ad ecclesiæ Mediolanensis gubernacula Carolus Borrhomæus S. R. E. Cardinalis, Dei et apostolicæ sedis gratia, uocatus est: iam tum sibi in statione et uigilia archiepiscopali perpetuò manendum esse, fixa animi deliberatione constituit. Et quoniam eo tempore à summi Pontificis, Pij Quarti, auunculi sui, qui eum publicis christianæ Reip. negotijs interesse, & grauissimo officio, ac muneri præesse uoluit, latere discedere non potuit; gregis commissi charitate, et illa sui religiosi animi incitatione inflammatus, in eam rem incubuit omni studio, ut, cum præsens ipse tunc non posset, alicuius spectati, et probati uiri uicaria opera, et diligentia ecclesiam suam administraret. Itaque iam diu sollicitus, quem potissimum in magna bonorum uirorum paucitate deligeret, cui id onus committeret, atque in cuius fide, ac uirtute tranquillo animo conquiesceret: tandem Tridentino Concilio, cuius exitus multis de causis expectandus fuit, absoluto, quem summa cura conquisierat, Deo bene iuuante, inuenit. Is uero fuit Nicolaus Ormanettus, Protonotarius Apostolicus, uir prudentia, integritateq. præstans, et homo in primis antiquæ disciplinæ usu peritus, atque in uicarij muneris administratione multum, sæpeq. uersatus. Hunc nactus Cardinalis, et Archiepiscopus, Vicarium suum in urbe, diœcesiq. Mediolanensi uniuersa, summa auctoritate creauit. Ormanettus autem, eo suscepto onere, ut Archiepiscopi iussa mandataq. recte exequeretur, cum cetera, cleri, populiq. institutioni, & moribus christianis accommodata, ad illius præscriptum prudenter egit, tum maxime sacrosancta decreta Tridentina ad usum perducere studuit. Quamobrem Synodum diœcesanam, ut eo Tridentino Concilio iussum est, Archiepiscopi mandato et auctoritate conuocauit: sessionibusq. tribus absoluit, quibus hæc gesta, actaq. sunt.

SESSIO I.

PRIMO, precibus peroratis, ceterisq. rite actis ad pontificalis libri præscriptum, litteræ Apostolicæ, à summo Pontifice Pio Quarto editæ de confirmatione, & interpretatione sacri Concilij Tridentini, in frequentissima synodo de loco superiore lectæ sunt summa omnium attentione.

Decretum item Tridentinum, quod in sessione xxiv. cap. 11. extat, de eodem loco pronunciatum fuit.

Decretum accessit Vicarij Ormanetti de synodo diœcesana inchoanda, et in singulos annos habenda ex auctoritate eiusdem Tridentini Concilij.

Postea decretum euulgatum est, ac de libro recitatum, quod est in illo ipso Concilio, sessione xxv. cap. 11. de recipiendis Tridentinis decretis, ac de fide profitenda.

Quibus decretis recitatis atque promulgatis, clerus uniuersus, qui præsens aderat, fidei professionem præstitit ad præscriptum.

SESSIO II.

DIE postero, qui fuit III. Cal. Septembris, sessio altera habita est non mane, sed hora circiter decima nona. Cuius sessionis initio rite facto ex præscripto statarum cerimoniarum, gesta hæc sunt.

Lectum est de loco superiore decretum Tridentinum, sessione xxv. cap. x. de iudicibus, quibus causæ delegandæ sunt. Quo decreto recitato, Iudices Vicarij iussu, ordine nominati sunt: de quibus synodus duodecim delegit.

Deinde pronunciato publice decreto Tridentino de examinatoribus, multi nominatim propositi fueruut, quos octo synodus probauit suffragijs per schedulam occulte latis. Postea examinatores probati iusiurandũ præstiterunt ex illo decreto.

His peractis cum aduesperasceret, sessio hæc dimissa est, et sequens indicta ad horam matutinam.

SESSIO III.

PRIDIE calendas Septẽbris sessio III. acta est summo mane, primum Missa celebrata, et precibus rite adhibitis: post promulgata, et recitata publice fuerunt, decreta Tridentina, quæ præcipue pertinebant ad fundamenta iacienda disciplinæ, et correctionis morum. Atque hæc quidem sunt, quæ infra mox ordine notantur.

Decretum de Seminario sess. XXIIV. cap. XIIX.

Decreta duo de uita, et honestate clericorum, unum in sess. XIV. cap. VI. alterum in sess. XXII. cap. I.

Decretum de dignitatibus ecclesiasticis, sess. XXIV. cap. XII.

Decretum de vestitu, capite eodem.

Decretum de sacerdotibus illiteratis. sess. XXI. cap. VI.

Decretum contra concubinarios. sess. XXV. cap. XIV.

Decretum de filijs sacerdotum. sessione eadem cap. XV.

Decreta duo de residentia, unum in sess. VI. cap. I. alterum in sess. XXIII. cap. I.

Decretum de multitudine beneficiorum. sess. XXIV. cap. XVII.

Decreta duo de prędicatione, alterum in sessione V. cap. II. alterum in sess. XXIV. cap. IV.

Decretum de purgatorio sess. XXV. cap. I.

Decretum de inuocatione, & ueneratione sanctorum. sess. XXII.

Decretum de euitandis in celebratione Missę. sess. XXII.

Decretum de legatis pijs. sess. XXV. cap. IV.

His decretis ordine euulgatis, ac recitatis, P. Benedictus Palmius societatis Iesuitarum pręclarum sermonem habuit de residentia, et disciplina cleri. Atque hęc quidem mane acta sunt.

Pomeridiana autem sessio eius diei, hora circiter decima nona incepit: in qua gesta sunt hęc.

Recitatum est publice decretum de confessarijs examinandis. sess. XXIV. cap. XV.

Decretum ita de frugalitate clericali, et dispensatione bonorum ecclesiasticorum. sess. XXV. cap. I.

Decretum de locationibus bonorum ecclesiasticorum. sess. XXV. cap. XI.

Decretum de visitatione. sess. XXIV. cap. X.

Decretum de usurpantibus bona ecclesiastica. sess. XXII. cap. XI.

Decretũ contra quęstuarios sess. XXI. cap. IX.

Decretum de imponenda pœnitentia, peccatorũ grauitati cõgruẽte. sess. XIV. cap. VIII.

Decretum de operibus satisfactionis. sess. XIV. cap. IX.

Decretum de operibus satisfactionis sess. XIV. cap. IX.

Decretum contra publice peccantes. sess. XXIV. cap. IXI.

Decretum de hospitalitate. sess. XXV. cap. IIX.

Hic R. D. Ormanettus Vicarius, ut uir erat prudẽs, et in primis antiquę disciplinę magister, grauissimum sermonem habuit cum de cleri institutione, tum de Tridentinis decretis uniuersis, quę aut lecta, aut prętẽporis angnstia essent omissa, plane exequẽdis, atque in omnem usum inducendis.

Id quo studiosius fieret, decreto iussit, uniuersos, singulosq. ecclesiasticos homines, Cõcilij Tridentini uolumen sibi comparare, habere, legereq. accurate: atque adeo in primis eius decreta exequi. Pœnam præterea grauissimam sanciuit contra eos, qui secus, quam eo decreto cautum esset, fecissent.

Persecutus est etiam alio dissertissimo sermone Palmius Iesuita omnem Tridentini Cõcilij disciplinam.

Post de libro Pontificali publice lectæ sunt clero frequẽtissimo statæ illę monitiones. Quibus lectis rite absoluta, et dimissa synodus est processione solemni.

SYNODVS

SYNODVS DIOECESANA II.

MEDIOLANENSIS.

Quam Illustrissimus et Reuerendissimus Carolus Borrhomaus S. R. E. Presbyter Cardinalis, Tit. S. Praxedis,

Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mediolani,

Habuit anno M. D. LXIIX. die IIII. Augusti.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE TRINITATIS Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen.

T Christiana pietas in urbe, et diœcesi nostra non conseruetur solum, sed augeatur etiam ijs maxime uirtutibus, quibus Iesus Christus, Dominus noster ab ijs, qui diuino se cultui dediderunt, et augeri, et cōseruari noluit, uitæ innocentia, motibus sanctissimis, et castissimo cultu: illud nos cum omni æquitate coniunctum esse censuimus, ut Mediolanensis hæc nostra Ecclesia, quemadmodum ex sancti Ambrosij institutione proprijs, et quibusdam certis ritibus, moribusq. utitur; ita una cum ijs, quæ prouinciali Concilio a nobis iam sancita sunt, præcipuas Synodales constitutiones haberet, quibus omnibus, uti par est, sese conformando uniuersus huius urbis, diœcesisq. nostræ clerus et in diuino cultu, et in uetæ clericalis uirtutis disciplina se pie, sancteq. exerceret. Sed quoniam nondum uisitationem omnem absoluimus, neque per occupationes, quibus multis, ijsq. grauissimis in hoc pastoralis curæ munere distinemur, alia item multa consequi potuimus, quæ ad illas ipsas conficiendas usui erant necessario; id propterea præstare minime nobis licuit, quod uel maxime cupiebamus. et optabamus quidem certe. Sumus tamen eo animo, eaq. mente, id quod etiam nos ualde curabimus, ut, si uita nobis suppetet, proximo sequenti anno, cum primum aliam Synodum habebimus, id ipsum Dei in primis ope, atque auxilio perficiamus cum ad animarum salutem, tum ad diuini cultus, christianæq. pietatis amplificationem. Interea uero hac ipsa nostra diœcesana Synodo primum quæcunque ad Dei omnipotentis cultum, et ad clericorum mores, uitamq. conformandam, prouinciali Concilio, a nobis Coepiscoporum nostrorum assensu constituta sunt; ea nobis, qui huc in Synodum conuenistis, legi et recitari uoluimus; quo illa sæpius repetita, diligentiusq. animis, et mentibus uestris impressa, omnia, ut certe debetis, quo maximo potestis studio, inuiolate, sancteq. obseruetis. Reliqua uero, quæ hoc ipso diœcesano conuentu, a nobis, Tridentini etiam Concilij iussu, moreq. maiorum habito, decernenda et promulganda censuimus, pauca ea quidem sunt, quæ partim ad quarumdam prouncialium nostrarum cōstitutionum explicationem, partim ad tollendos quosdam morum errores, habitu prauo introductos, pertinent. Date igitur operam, ut cum hæc ipsa decreta, quæ uobis iam edicimus, promulgamus, atque sancimus, tum illas etiam prouinciales constitutiones omnes in usum et consuetudinem uestram, eorumq omnium, qui uestræ curæ commissi sunt, inducatis; cumq. animarum pastores sitis, et angeli, in luce omnium ita agere studeatis, Iesu Christo Domino ministrantes, ut qui uestram in Ecclesia conuersationem, uestraq. bona opera uiderint, glorificent Deum et patrem Iesu Christi, cui gloria sit et laus sempiternis ætatum sæculis. Amen.

DECRETA

DECRETA EDITA IN SYNODO DIOECESANA secunda Mediolanensi.

Decretum I.

Iuina res est sacerdotij administatio, cui si tales præficiuntur; qui illud uitæ sanctitate, doctrina, fide, et prudentia sustinere possint; tanta, tamq. salutaris populo fideli utilitas existere solet, ut omni pietatis studio, totoq. animo, et mente supplici id sit a Deo Opt Max. precandum. quamobrem ut ieiunijs, ex sancti spiritus doctrina in Ecclesia Dei institutis per quatuor anni tempora, quibus ordinis sacramento initiantur, qui in Dei cultum tradere se uolunt, supplicationes etiam adiungantur, quibus, ac reliquis item pietatis officijs id Dei ope, atque auxilio consequamur, ut optimos in Ecclesia habeamus ministros: illud nos parochis nostris omnibus et urbanis, et diœcesanis iubemus, ut proximo dominico die ante stata illa quatuor ieiunij tempora, in sua quisque parochiali Ecclesia, supplicationes, litaniasq. uel intus habeat, uel ijs solemni ritu dicendis, prosequente populo, Ecclesiam foris obeat; quo magis multiplicatis precibus, Sanctorumq auxilio implorato, tum nos in eo sacræ administrationis munere adiuti, ecclesiasticos ordines in illos conferamus, qui ad eam ordinum dignitatem, potestatemq. recte, et cum Ecclesiæ utilitate gerendam aptiores erunt; tum illi etiam ipsi, qui sacris primum initiandi sunt, aut ad ulteriores ordinis gradus progressuri, ita a reliquo populo segregati, uirtutum quasi gradibus progredientes, pie, atque adeo sancte in eo omnium longe maximo, et præstantissimo sacerdotij ministerio demum se exerceant, quemadmodum decet ministros mysteriorum Dei.

Decretum. II.

V*Rbanus Quartus, et Clemens Quintus Summi Pontifices, unus litteris editis, alter Concilio Viennensi, Indulgentias multas ijs concessit, qui et in celebritate Corporis Iesu Christi Domini, et singulis septem illis diebus, proxime sequentibus, ad Ecclesias conuenerint, diuinisq. officijs interfuerint. Nos cum maximopere cupiamus, atque optemus, populum fidei, curæq. nostræ commissum, summo illo Indulgentiarum beneficio, pie ac sancte frui posse; neque id ipsum facile illum assequi uideamus, nisi de Corpore Domini matutinum officium interdiu dicatur; ob eam causam decernimus, ac statuimus, in omnibus et singulis Ecclesiis tum urbanis tum diœcesanis, quæ collegiatæ Ecclesiæ sunt, matutinum officiũ, præter alias canonicas horas, non solum festo ipso die Corporis Domini, uerum etiam singulis deinceps septem diebus interdiu dici. Vt autem multis incommodis occurratur, quæ ex eo facile existerent si ita sero harum canonicarum horarum officia præstarentur, ut sub noctem præstari oporteret; idcirco iubemus, his ipsis octo diebus, completorij officium, Matutinumq. deinceps ita dici; ut omne hoc officium ante solis occasum plane absolutum sit.*

In reliquis Ecclesiis, ubi ijs ipsis octo diebus, Corporis Domini celebritati dicatis, Completorium solum, non Matutinum officium dicitur; hac ipsa Completorij hora, antequam sol occidat, itidem absoluatur.

Decretum. III.

I*N multis ijs, quæ ab sancta Dei Ecclesia pie instituta, temporum uitio sunt in nostra hac urbe, et diœcesi antiquata; litaniæ maiores sunt, quas Summus Pontifex, et sanctissimus uir, Gregorius primus iustissima quidem causa, sancte instituit, atque in uniuersa Christiana republica vij. Cal. Maij. qui dies sancto Euangelistæ Marco dicatus est, eas agi, ac celebrari uoluit. Illarum pium usum, in hac nostra Mediolanensi Ecclesia semel introductum, ac diu a maioribus nostris sancte seruatum, quibusdam etiã certis statutis eo nomine Ecclesiis, in quibus festo illo Sancti Marci die, et stationes essent, et supplicationes haberentur; cum his temporibus cum pene ita intermissum uideamus, ut nullum pristinæ institutionis uestigium appareat; nos propterea, qui pro cura pastorali, quam gerimus, auidi, atque appetentes sumus omnis pij instituti in urbe, ac diœcesi nostra retinendi non solum, sed etiam restituendi, et quantum in nobis est amplificandi, illud edicimus, ac iubemus, ut festo eo D. Marci die signo campanæ dato, clerus sæcularis urbanus, qui litanias minores obire solet, ac debet, is uniuersus superpelliceis, et alijs solitis in hoc munere obeundo ornamentis indutus, id quod in ceteris supplicationibus moris est, ad Metropolitanam nostram Ecclesiam conueniat, unde profectus post Missæ sacrificium, solemni ritu, sanctisq. precibus ad statas eas Ecclesias procedat, quæ antiqui auctoris Beroldi libro descriptæ sunt; hocq. processionis officio perfunctus, ad eam ipsam Metropolitanam Ecclesiam ordine redeat.*

Qui uero sacerdotes eo ipso D. Marci die, nonnullis in Ecclesiis extra Portæ Romanæ fines, supplicationes quasdam habere solebant, ijs abrogatis, ad has solemnes obeundas, quas in pristinum statum restituimus, conueniant, ita ut ceteri omnes.

Clerus autem diœcesanus, in ea quisque Ecclesia, in quam ob litanias minores conuenire solet, frequẽs adsit ad hoc obeundum christianæ pietatis officium; ceteraq., ut in illis solet, in his etiam præstet ea intimi animi pietate religiosisq. precationibus, quibus Deus Opt. Max. placatus, tum in rebus aduersis hunc populum adiuuet, tum maxime ab ijs calamitatibus, ijsq. ærumnis perpetuo conseruet, quarũ causa illæ supplicationes institutæ primũ sunt.

Volumus autem a parochis, die dominico, qui festum diẽ sancti Marci præcedit, fideles admoneri pie ac diligenter, ut ad has litanias ipsi frequentes accedant.

De-

Decretum. IIII.

Dies festus Sancti Thomæ Aquinatis, qui incidit in Nonas Martij, quo tempore quadragesimæ ieiunium agitur, ut ritu Ambrosiano, inita aliqua ratione, pie ac sancte celebrari possit, quemadmodum S. D. N. Pij Quinti Pontificis Maximi constitutione iussum est, eo die celebretur, quem certum nostro Calendario quotannis præscribemus; eiusq. celebritas ita agatur, et officium dicatur, quemadmodum de reliquis quatuor Ecclesiæ Doctoribus, ritu Ambrosiano dici solet.

Cathedra item Sancti Petri Apostoli, qua primum Romæ sedit, quæ ex ueteri Ecclesiæ instituto xv. Cal. Februarij celebrari solebat, intermissa iam diu, quoniam a Paulo Quarto Pontifice Max. sancte renouata est, in hac nostra et urbe, et diœcesi celebretur eo ipso die quotannis ex Calendarij nostri ratione.

Decretum. V.

Cum officij Ambrosiani rationem, ac normam uel antiquissimam esse constet, quam ab ipso Sancto Ambrosio institutam ac præscriptam, Sanctus Eugenius, Episcopus, omni et doctrinæ et pietatis ratione retineri studuit, ut etiam conseruata est perpetuo catholicæ Ecclesiæ consensu; nos propterea, qui Dei, et apostolicæ Sedis gratia Mediolanensis Ecclesiæ administrationi præsumus, omni ratione curare debemus, ut prisca huius Ecclesiæ instituta, ueteresq. ritus, atque adeo ab ipso Sancto Ambrosio introducti, retineantur et conseruentur.. Hoc igitur tempore cum Breuiarium Romanum, ex sacrosancti Tridentini Concilij decreto restitutum, nuper Pij Quinti Pontificis Maximi iussu in lucem prodierit; eoq. edito ipsius Summi Pontificis litteris interdictum sit, ne reliqua, qualia qualia sint, Breuiaria, quæ ducentis abhinc annis in usum et consuetudinem introducta sunt, ad diuina officia in posterum adhibeantur, illudq. in primis abrogatum sit, quod a Francisco Quignonio, tit. Sanctæ Crucis in Hierusalem presbytero Cardinale conscriptum fuit; nos propterea, ut et exequamur, quod ab ipso Sanctissimo Pontifice pie sancitum est, et antiquos in canonicis horis, et diuinis officijs nostræ Mediolanensis Ecclesiæ ritus, totāq. ipsam Ambrosiani Breuiarij rationē conseruemus; illud uniuersis et singulis ijs clericis, qui Ambrosiano more diuina officia obire debent, uel quia ecclesiastica beneficia obtinent, in quibus hoc ipso ritu, moreq. illa dicuntur, uel quia ipsi addicti sunt Ecclesiis, eodē Ambrosiano ritu utentibus, uel quia sacris ordinibus initiati, in huius urbis, aut diœcesis clero adscripti sunt, ijs edicimus atque iubemus, ut ne ad illius Quignoniani, sed ad ipsius Ambrosiani Breuiarij præscriptum canonicas horas, et diuina officia deinceps præstent. Quòd si secus ab eis factum erit; eas pœnas illos subire decernimus, quæ Lateranensi Cōcilio a Leone x. Pontifice Max. et prouinciali nostra Synodo contra clericos cōstitutæ sunt, qui canonicas horas intermittunt.

Ut uero in illis una, eademq. certissima præscripta ratio seruetur; illi ipsi omnes et singuli octo ad summū post diem Natalem Domini diebus, calendarium habeāt, quod anno sequenti accommodatum, nostraq. auctoritate confectum quotannis in lucem emittetur.

Ne in sæcularibus ullis Ecclesiis, etiam si clericatus, capellaue sint, quæ uel ad ius patronatus, uel ad sodalitatem aliquam pertineant, aut oratoria item sint, siue publica, siue priuata, liceat, nisi facultate scripto à nobis data, quam nulla alia, nisi graui causa concedemus, alio ritu, quàm Ambrosiano, Missam aliaue diuina officia dici; modo tamen parochiales Ecclesiæ non sint, quæ intra suos fines, cappellas, clericatus, oratoriaue habeant, in hisq. ipsis ex ueteri illarum instituto diuina officia celebrentur alio ritu.

Decretum. VI.

Quibus in Ecclesijs Missæ complures celebrantur; earum Rectores, sacristanę, libro confecto, sacerdotum, in eisdem concessu nostro celebrantium, nomina describant, notato etiam nostrarum litterarum die, quarum auctoritate id illis permissum sit. Confecto autem sex mensium spatio, postquam illæ litteræ datæ sunt, ne celebrare illos patiantur, qui eius rei facultatem non renouauerint.

Utq. facile cognosci liceat, an sacerdotes, qui in ipsis Ecclesiis Mißas certo quodā præscripto numero celebrare debent, hoc ipsum munus omnino præstent; ob eam causam, præter cetera, quæ in huius rei diligentia plerisque in in Ecclesijs præscripsimus, ipsi etiam Ecclesiarum Rectores, alijue, ad quos hoc sane spectat, librum alterum conficiant, curentq. ut in eo, ipsis præsentibus, eiusmodi sacerdotes, cum ab altari redierint, manu sua, et diem, quo in illis celebrarint, et nomen suum notent.

Si qui uero eas Missas celebrare neglexerint, prætermiserintue; eorum nomina ijdem, qui in urbe sunt, ad nos; qui uero in diœcesi, ad Vicarium Foraneum, cui quisque eorum subiectus est, completo mense, tribus post diebus ad summum mensis proxime ineuntis, deferant, ut negligentiæ suæ debitas pœnas luant.

Quod si Rectores, Sacristæ, alijue, ad quos hoc pertinet, in eo negligentes fuerint, quod eos ipso præscripto tempore tales non detulerint; mulctentur his sumptibus, qui satis erunt ad eleemosynam, sacerdotibus totidem Missas celebrantibus distribuendam, quod ij sacerdotes, quorum hoc celebrationis munus intererat, celebrare prætermiserint. Si uero in alijs ipsis rebus, quas supra ediximus, ullam negligentiam admiserint; pœna mulctentur arbitratu nostro.

Decretum. VII.

Quibus in Ecclesijs, uel quia certi dies festi aguntur, uel quia indulgentiæ indictæ sunt, uel alia de causa Missæ plures celebrantur, quam alijs solent diebus; tunc in ijs ob Missæ celebrationem ne sacer-

doti cuiquam eleemosynas flagitare, acciperene liceat, etiam si ei ipsi illo nomine quisquam sponte eas offerat; sed is illas in capsula deponendas curet, quæ certo Ecclesiæ loco, aut pro sacristia foribus propterea collocata erit. Cui capsulæ ijs ipsis certis diebus sacrista, Ecclesiæue curator clericum aliquem probatum præficiat: cuius cura sit, et Missarum numerum describere, et notare item quorum nomine, causaue illæ celebrari debeant; ut ex earum rerum notatione, rationeq. sacrista, curatorue sacerdotibus statim præscribat, quid pro eleemosyna oblata ipsi singuli præstare debeant ad satisfaciendum uoluntati eorum, qui obtulerint.

Peractis autem sacris, quæ pecunia eam ob causam in capsula deposita erit; illam Sacrista, uel Ecclesiæ curator, ijs Sacerdotibus pro rata distribuat, qui eo die in illis ipsis Ecclesiis celebrarint.

Qui uero Sacerdotes prope eas Ecclesias habitant, in quibus uel dies festus agitur, uel indulgentiæ indictæ sunt, uel alia causa plures Missæ celebrantur; ij populum, sibi cura commissum, moneant quas eleemosynas Missarum celebrationi dare quisque uelit, eas non Sacerdoti ipsi tradat, qui celebraturus est, sed in capsulam deferat, quæ eo nomine constituta erit.

Decretum VIII.

NEmo, etiam si parochus sit, neque ullus item quiuis Sacerdos, cui etiã nostris litteris in uniuersa urbe, diœcesiq. nostra Missam celebrare concessum est, in ullis quibuslibet monialium Ecclesijs celebret, ne superioris quidem permissu, qui illarum curæ præsit, nisi facta sibi a nobis nominatim huius rei potestate; idq. exceptis ijs diebus, cum in ijs ipsis Ecclesiis funus exequiæue fiunt.

Decretum IX.

NE uestes, ornamenta, aliaue cuiusuis generis indumenta, ad usum sacrum comparata, in sacrosancto Missæ sacrificio et reliquis diuinis officijs adhibeantur, nisi ex Ecclesiæ instituto prius solemni ritu benedicta sint.

Decretum X.

QVod in parohialibus Ecclesiis et urbanis, et diœcesanis fieri solet, ut parochi fidelibus Dominicoq; die denuncient, quæ uigiliæ, qui dies festi, quæ item ieiunia in hebdomadã incidant; hoc autem ipsum cum minime consentaneum sit prætermitti, negligi in Ecclesia Metropolitana, reliquarum Ecclesiarum, quæ in nostra urbe et diœcesi sunt, matre, in quam uel freqentissimus populus conuenire solet: ideo edicimus ac iubemus, ut in singulos Dominicos dies, unus ex Canonicis eiusdem Ecclesiæ minoribus, qui ordinarioli, seu notarij nuncupantur, pronunciato in solemni Missa Euangelio, uigilias, dies festos, et ieiunia, quæ sequenti hebdomoda ex sacrosancta Ecclesiæ ritu, atque instituto agi, celebrariq. debent, et reliqua item omnia, quæ nostro iussu promulganda erunt, populo denuncient.

Decretum. XI.

IN maiori Missa, quæ in nostra Metropolitana, alijsq. Collegiatis Ecclesiis, et in ea item Missa, quæ a parocho, alioue eius nomine in Ecclesiis parochialibus quotidie celebratur, cum corpus Iesu Christi Domini substollitur; signum campanæ sono detur, cuius soni significatione, fideles, qui in Ecclesia non adsunt, admoniti, ad tanti, tãq. magni mysterij, ac beneficij recordationem animum adijcere, atque excitare possint.

Decretum XII.

PArochiales Ecclesiæ extra urbem, quarum parochi sibi persuadent, eas a cuiusuis Præpositura iure liberas esse, atque immunes, si id publicis monumentis, aliaue ratione, duobus mensibus testatum non fecerint; intra earum Præpositurarũ fines esse censeantur, quibus Præpositurís illæ ipsa parochiales Ecclesiæ parochialia officia præstant, uel alio quouis tempore præstiterint.

Quod si nulli unquam Præpositura ea præstiterint; sint eius, quæ propius abest, iuri adiuncta.

Si uero duæ, tresue Præpositura paribus inter se internallis distare uidentur; earum parochialium Ecclesiarum curatores, duobus post huius decreti promulgationem mensibus, dicta ipsis Præpositis die, unà cum illis ad nos ueniant, deliberentq. ac statuant, nobis præsentibus, cui Præpositura se addicere uelint. quæ quidem re semel deliberata et constituta, Præpositura, cui se addixerint, id officij, atque obseruantiæ in posterum præstent, quod cetera parochiales Ecclesiæ eidem præstare solent.

Quod autem de Ecclesiis parochialibus constituimus hoc decreto; id etiam ad eas ecclesias pertinere uolumus, quæ Archipresbyteratus nomine uocantur, etiã si hæ re ipsa collegium habeant.

Ab hoc tamen ipso decreto illas parochiales Ecclesias excludimus, in quibus alius est diuinorum officiorũ ritus, atque ille est, qui in Præpositurís adhiberi solet: ad quas illæ huius nostri decreti auctoritate solum pertinere aliquo modo possent.

Decretum XIII.

PArochi, ij etiam, qui Archipresbyteri uocantur, alijq sacerdotes, et reliqui inferiores clerici, in celebritate corporis Iesu Christi Domini, tum in litanijs, et maioribus, et minoribus, ad Præposituram diœcesanam, in cuius finibus habitant, quotannis cõueniant, et supplicationum, et processionis munus, superpelliceis induti, omnes una obeant; modo tamẽ eorum Ecclesiæ alium ritum in diuinis officijs non teneant, atque ille ipse est, qui in ipsa Præpositura seruatur. Quod munus si quisquam præstare neglexerit, recusatiue: id ei pœna sit, ut per annum ab ordinis sui munere amoueatur, aliaq. præterea pœna mulctetur arbitratu nostro, idq. nisi uel ob itineris difficultatem, uel loci longum internallum, uel aliam grauẽ

ob causam sibi facultatem a nobis impetrarit, ut in sua Ecclesia id processionis munus præstet.

Decretum. XIIII.

NE parochi laicos homines, aut clericos sacris ordinibus non initiatos mitant, quibus sanctum Oleum et Chrisma ad se deferendum detur.

Decretum. XV.

INter cetera pastoralis curæ officia, illud maxime a parochis requiritur, ut sacramenta, quæ diuinæ gratiæ instrumenta, ad sanctificandas animas a Christo Domino instituta sunt, non solum pure, sancte, et religiose ipsi tractent; uerum etiam ut ritus, et cerimonias teneant, atque adhibeant, quæ in illis administrandis sancta Ecclesiæ instituto, atque usu comprobatæ sunt. Quare ut una sit, et eadem certissima rituum, cærimoniarumq. regula, qua in eorum sacramentorum administratione omnes urbis et diœcesis nostræ sacerdotes utantur: librum de sacramentorum ritibus, auctoritate nostra, a uiris grauibus, et earum rerum usu peritis emendatum, ac restitutum, et a nobis sedulo recognitum, in lucem emitti iussimus. Ad cuius libri præscriptum omnes et singuli sacerdotes, qui in urbe, et diœcesi nostra sacramenta Ambrosiano ritu et more ministrant, ita se instituant, ut cærimonijs et ritibus, eo libro traditis, utantur, neque ullis præterea alijs: ideoq. mense postquam hic ipse liber editus erit, omnes ij apud se illum habeant.

In quibus parochialibus Ecclesiis intra urbem, Baptismi fons nondum constitutus est, tribus post mensibus, ex præscripto Concilij Prouincialis, et regula instructionum nostrarum generalium, omnino construatur. Quod si hoc ipso tempore a parochis, aut parochiani incolis fieri, uel negligatur, uel plane omittatur; ut in ijs Ecclesiis Baptismi sacramentum ministretur, sed ij, ad quos hæc cura pertinet, in Ecclesiam nostram Metropolitanam, aliamue Ecclesiam, quæ in unaquaque porta eo nomine a nobis constituetur, infantes ad Baptismum suscipiendum deferendos curent.

Decretum. XVI.

ID cura sit parochis, et reliquis animarum curatoribus, ut quos compatres ita rudes esse animaduerterint, qui fidei symbolum, orationem dominicam, et salutationem Angelicam ignorent; eos hoc munus obire ne patiantur. est enim ab omni ratione alienum, ut qui se Deo fideiussores constituunt, ij res illas nesciant, quibus se alios instructuros esse, sancte pollicentur. deinde uerisimile sit, ut qui in se ipsis hoc neglexerint, idq. culpa admiserint; negligentiores etiã in eo sint, ut alij ijs rebus instructiores fiant, quarum ipsi rudes omnino sunt.

Decretum. XVII.

CLericis, qui sacris ordinibus initiati sunt, infantem de sacro Baptismi fonte suscipere uetitum sit. ijdemq. in Confirmationis sacramẽto cõpatres ne sint.

Decretum. XVIII.

CVm ad populi Christiani disciplinam, et religionem conseruandam, sanctissimorum patrum sententijs, et multorum Conciliorum decretis, tum Tridentino Concilio, perpetuoq. uniuersæ Ecclesiæ usu, et consuetudine illud obseruatum sit, ut qua grauiora essent peccata, non a quibusuis sacerdotibus, sed ab Episcopis solum absoluerentur: nos propterea quorundam grauiorum casuum absolutionem nobis reseruauimus, eosq. una cum illis, quos Concilio nostro prouinciali nobis item reseruauimus, hoc decreto infra ordine quodam descriptos, explicari et promulgari noluimus; ne ij, quibus animarum cura commissa est, et alij item, ad quos ut optimos et fideles ministeriorum Dei dispensatores potestas delata est, alios a peccatis absoluendi, ij per imprudentiam extra fines egrediantur permissa sibi facultatis. Si qui uero confessores quemquam uel his criminibus, quorum absolutionem nobis reseruauimus; uel illis etiam, quorum absolutio Canonum iure, et Apostolica auctoritate Episcopis reseruata est, illigatum absoluere attentarint, nisi facta sibi scriptis huiusce absolutionis potestate, ij excommunicationis pœna afficiantur.

Casus et prouinciali Concilio, et Synodo diœcesana nobis reseruati.

RAptores uirginum.
Qui moniales uiolarint; earumue septa ingressi sint, facultate non impetrata.
Qui abortum procurarint.
Qui secundo, uel propinquiori cognationis gradu incæstum admiserint.
Incendiarij, et qui damni, iniuriæue causa uites, uel arbores alienas inciderint.
Ecclesiam polluentes.
Homicidæ uoluntarij.
Qui parentes percusserint.
Qui locis pijs infantes exposuerint, cum habeant unde ipsos alant, neque eorum locorum damnum resarcierint.
Notarij, legata, ad pias causas facta, non denunciantes, quemadmodum eis prouinciali Synodo a nobis præscriptum est.
Qui ad magicas artes, ueneficia, superstitiones, et alia huius generis, Eucharistia, sacrisue rebus abutuntur.
Qui duobus post annis, quam piorum legatorum dies uenit, ea pijs locis non persoluerint, aut eis alia ratione non satisfecerint.
Qui stateras, mensuras adulterarint, corruperintue.
Qui clandestina matrimonia contrahere attentauerint, quiue eisdem interfuerint.
Qui fidei uinculo astricti de matrimonio interse contrahendo, antequam solemni ritu illud ex præscripto Ecclesiæ celebrent, una coeunt.
Qui hæreticos, hæresisue nomine suspectos, eosue item, qui hæreticorum libros habent, si quos tales sciunt, nõ denunciant.
Qui ieiunij diebus, alijsue, cum ab Ecclesia uetitum est,

nulla legitima causa, aut facultate non impetrata, carne uescuntur.

Qui uirginem, aliamue cuiusuis generis mulierem, quouis modo compulerint, causis exceptis, a iure permissis, ad habitum cuiusuis religionis suscipiendum, aut ad professionem conficiendam.

Qui item auxilium, consilium studiumue eisdem præstite rint; aut quouis modo scientes huic actioni præsentes adfuerint, consenserintue.

Qui nulla iusta causa cuiusuis mulieris uoluntatem impedierint, quominus uelum acceperit, uel uotum nuncuparit.

Qui clerici item, quauis ecclesiastica beneficia obtinentes, habitum clericalem non induunt: aut non ijs sacris ordinibus initiati sunt, quos ipsius ecclesiastici beneficij, quod obtinent, ratio requirit.

Qui maiori excomminicationis uinculo illigati tenentur, interdicti sunt, suspensiue; idq. siue ab homine, siue a iure.

Vt autem sacerdotes, quibus hoc audiendæ sacræ confessionis munus commissum est, eam ipsam excommunicationis pœnam, quam mox supra ediximus, uel diligentissime caueant; sciantq. præterea quibus quasi finibus eorum auctoritas contineatur; casus, qui supra notati sunt, tum eos etiam, qui summo Pontifici, et in processu Bullæ, die Cœnæ Domini lata, et Canonum iure reseruati sunt, tum illos præterea, qui ad Episcoporum absolutionem canonicis sanctionibus pertinent, ordine descripsos, notatis etiam locis, un de sumpti sunt, eos iussu nostro collectos, diuulgari iussimus. Quos casus, tabella, libellóue expressos, unusquisque confessor apud se habeat, una cum libro etiam canonum pænitentialium; quorum cognitio et Canonum iure et nostro prouinciali Concilio eis maxime commendata est, qui in sacris confessionibus audiendis uersantur.

Quos uero casus absolutioni nostræ reseruauimus, eos parochi et urbani, et diœcesani, in sua quisque parochiali Ecclesia, quotannis Quadragesimæ, et Aduentus initio promulgent; tum, ut qui confessiones audiunt, excommunicationis pœnam uitent, quæ contra facientibus constituta est; tum etiam, ut sciāt fideles, quorum peccatorum absolutionem a nobis petant, aut ab ijs, quibus id curæ dederimus.

Decretum. XIX.

QVI excommunicationis uinculo irretiti sunt, ut et ij pudore affecti, in sancta Ecclesia gratiā redire studeant eo diligentius, et alij ne per imprudentiam cum eisdem ullum commercium, consuetudinemue habeant; parochis urbanis cum a nobis, diœcesanis uero, cum a Vicario Foraneo, seu Præposito significatum erit, quempiam excommunicationis pœna affectum esse, ipsi quoque eundem in suis Ecclesiis primo quoque mensis die Dominico talem denuncient. Neque hoc agere cessent; eadem constituta die, nisi certiores à nobis, uel ab illis ipsis, quos diximus, facti sint, illum, peracta pænitentia, Ecclesiæ reconciliatum esse.

Hanc præterea diligentiam illi ipsi adhibeant, ut, si qui, suæ curæ commissi, per annum, in excommunicatione, et censuris fuerint, neglexerintq Ecclesiæ satisfacere; eorum nomina ad nos deferant, ut contra eos agatur, quemadmodum sacri Canones, et summorum Pontificū sanctiones in eos statuerunt, qui per annum in censuris insorduerint.

Decretum XX.

QVoniam Christianæ pietate alienum est, ad ornatum templorum augendum ea adhiberi, quæ non modo religionem non excitant, sed populariū animos ad nefarias cogitationes alliciunt; ideo ne quis illis ornandis peristromata aulæaq. adhibeat, obscænis figuris contexta; neque item imagines, et signa apponat, quæ uel ethnicorum hominum, uel aliarum rerum, quæ a loci sanctitate aliena sint, speciem referant; cum templa Dei pijs, atque honestis ornamentis illustrari, atque adornari debeant.

Quod de hoc ipso templorum ornatu sancitum est; idem in apparatu, qui in supplicationibus publicis, et die præsertim festo corporis Christi Domini fit, parochi, in sua quisque parochia, uia qua processionis munus obibitur, seruari curabunt.

Decretum XXI.

QVæ intima animi religione et externo pio cultu à maioribus instituta sunt ad exercenda christianæ beneficentiæ, ac pietatis officia; ea, inductis nonnullis morum erroribus, præstari non debent prauo quodam habitu, qui non solum ipsorum maiorum uoluntati alienus sit, sed a re ipsa, quæ sancte geri debet, maxime abhorrens. Quare nos cum multis abhinc annis, non sine magno quodam animi dolore animaduerterimus, piam illam Christianæ liberalitatis, eleemosynæq. oblationem, quæ ad religiosissimum, augustissimumq. huius urbis templum excitandum, et ad iram Dei placandam olim instituta est, eam ipsam ad quamdam speciem traduci, in qua non ulla modo christianæ uirtutis significatio non eluceat, sed res omnis plane spectetur, quæ cum ipsis profanis, et a christiana religione abhorrentibus, gentilium institutis, et moribus conuenire uideatur: id pastoralis nostri muneris rationi alienum non esse censuimus, ei rei, quantū in nobis est, occurrere, atque ita prospicere, ut conseruata illa, quæ maxime debet, pia admodum, ac liberali in templo Dei excitando, atque ornando beneficentia, cui uel magna cælestis gloriæ merces proposita est, res ipsa non popularibus spectaculis, sed diuinis laudibus, hymnis, atque adeo ijs christianæ pietatis actionibus geratur, quæ hominum mentibus non ullā rerum humanarum uoluptatem, sed diuinarum cultum inijciant. Itaque quæ eleemosyna ab una quaque huius urbis regione, in singulas portas distributa, fabricæ nomine ipsi templo contribui solet; ea non pomeridiano tempore, non sub uesperum, sed mane, omni animi religione, et mente supplici fiat. Eo præterea pro-

processionis ordine praestetur, ut primo pueri, qui in illius portae, seu regionis parochijs, doctrinae christianae rudimentis erudiuntur, praeeant; deinde ordine procedant homines sodalitatum, quae disciplinatorum nomine uocantur; post hos clerus uniuersus illius regionis, eleemosynam offerentis, isq. et litanijs dicendis, et diuinis laudibus, et hymnis, sanctae Catholicae Ecclesiae more institutis, id muneris obeat.

Populus uero a parochis saepe moneatur, idq. praesertim paucis ante huius muneris functionẽ diebus, quanta animi religione, quàm humili corporis habitu, quã graui, et moderato incessu, quàm recte atque ordine hoc ipsum Christianae beneficentiae officium, a maioribus pietatis ergo institutum, obire debeat; ita ut non ulla perturbatione, non concursationibus, non tumultibus, non clamoribus, non profanis spectaculis, actionibusue, non canticis denique, quae uel turpitudinis, uel offensionis ullam speciem praebeat, id ipsum praestet, sed ita sane, quemadmodum reliqua omnia praestari, agiq solent ac debent, quae ad Dei laudem referuntur. Videatq propterea ne, quae res ad salutem Ciuitatis instituta est, ea ipsa abutatur ad perniciem.

Decretum XXII.

NE imagines cereae, uoti causa Ecclesijs, pijsue locis oblatae, uenditari ullo modo possint, ac ne confractae quidem, etiam uetustate temporis, nisi concessu nostro in usum Ecclesiae conuertendae sint.

Decretum XXIII.

QVae res eiusmodi sunt, unde in ecclesia Dei offensiones existere facile solent, ijs pastorali cura occurrendum est diligenter. cum igitur in quibusdam nostrae diaecesis regionibus puellae nubiles, non ulla pene habita uirginalis pudoris ratione, eleemosynas Ecclesiarum nomine quaeritent; idq. fiat non sine quadã offensione, et uirginalis pudicitiae discrimine; illud sedulo curent parochi nostrae diaecesis, ne quid tale in suis parochijs posthac ulla ratione admittatur.

Decretum XXIIII.

NOn animarum curatores solum, sed cappellani etiam, ac sacerdotes omnes in sacerdotalibus ijs conuentibus adsint, qui de ecclesiasticis disputationibus in singulos menses haberi solent. Qui in urbe sunt, ij, suae quisque portae, in cuius finibus domicilium habet, conuentui intersint; diaecesani uero ad eius Praepositurae conuentum se conferant, quo eorum cuiusque parochus conueniet. At illis, qui animarum curatores non sunt, ne sententiam de ijs rebus dicere liceat, quae in ipsis Conuentibus agentur; nisi ab eo, qui praeerit, sententiam rogati sint.

Reliquis uero omnibus in Conuentu actis, cum liberius parochi de rebus, ad animarum, quae eorum cuique commissa sunt, curationem pertinentibus, agere uolent; tunc cappellani et reliqui, qui animarum curam non habent, eius, qui Conuentui praeest, iussu discedant.

Hoc decreto Ecclesiarum, quae in urbe collegiatae sunt, canonicos, nisi parochi sunt, teneri nolumus, cum in ipsis eorum Ecclesijs, certos conuentus constituturi simus inter eos; idq. etiam in quibusdam frequentioribus ecclesijs collegiatis, quae in diaecesi sunt, statuemus.

Decretum XXV.

SI quis animarum curator, qui diaecesanis conuentibus interesse debet, die ante, quàm conuentus habetur ut Concilij nostri prouincialis decreto edictum est, uel eo ipso die mane confessus non erit, huic illius diei Conuentu Vicarius Foraneus interdicat, nũmoq. aureo praeterea mulctet, quem egentibus hominibus attribuat in ea parochia, cuius parochus hoc erratum admiserit.

Quo praeterea die posthac diaecesanae Synodi initium fiet, eo ipso die mane omnes et singuli, qui in Synodo adesse debent, rite primum confessi, sacerdotes quidẽ sacrosanctum Missae sacrificium offerant; reliqui uero inferiores clerici sanctissimã eucharistiam sumant.

Decretum XXVI.

NE clericis, qui sacris ordinibus initiati sunt, quiue ecclesiasticum beneficium, idq. etiam nullius curae, obtinent, ijs amplius octo dies continenter a diaecesis nostrae finibus abesse liceat, nisi litteris nostris data ipsis huiusce rei facultate. Nihil tamen propterea ijs derogatum putetur quae et Tridentino, et prouinciali Concilio, et edicto nostro de Curatorum residentia, aut de alijs decreta sunt, qui etiam a beneficijs suis absunt.

Decretum XXVII.

VT quae nostro prouinciali Concilio sancita sunt, ea non patiamur ullo modo ab ijs negligi, quorũ causa illa decreta facta sunt; idcirco clericis, beneficium ecclesiasticum obtinentibus, alijs item, qui sacris ordinibus initiati, laicis hominibus, quouis gradu dignitateue praeditis, in quocunque ullo munere, aut officio obeundo, uel quauis causa illorum domi in urbe forisue operam suam nauant, ijs omnibus et singulis edicimus, ut dimissa hac Synodo, mense post ab illis laicorum aedibus abeant, nisi litteris nostris permissum eis erit iusta causa perseuerare.

Si quibus uero huius rei hactenus potestas facta est, id eo ipso praestituto tempore nobis denuncient, atque ostendant. Qui contra fecerit; ab ordinis sui munere tam diu amotus ipso iure sit, quoad nobis uidebitur, arbitratuq. nostro praeterea mulctetur.

Decretum XXVIII.

QVicumque in actionibus publicis baculum, ferulamue, aut rem ullam aliam ferre solent, quod suae dignitatis insigne sit; ij in ijs ipsis publicis munerum functionibus semper insigne tale adhibeant.

Qouniam uero ueteri huius sanctae Mediolanensis Eccle-

sit usu et consuetudine illud institutum est, ut parochi urbani caputium, quod est eorum insigne, ferant, quo a reliquis, qui animarum curam non habent, internoscantur; idcirco eisdem iubemus, ut illud institutum retineant, ita ut, si qui id eorum insigne, cuius extremam partem interiorem fascia, limboue coloris uiridis uestiri iubemus, per urbem non induant, mulcta cuiq. sit, quoties contra fecerit, nummus aureus locis pijs arbitrio nostro attribuendus, qua pœna is mulctetur, etiam si comprehensus non esset, modo id testatum fieri alia ratione possit.

Hoc autem decreto teneri nolumus, neque Metropolitanæ Ecclesiæ canonicos ordinarios, neque alios item collegiatarum Ecclesiarum Canonicos, eosue, qui in his ipsis Metropolitana, collegiatisue Ecclesiis officia obtinent ecclesiastica; idq. eo solum tempore, cum ipsi canonici, aut ecclesiastica officia obtinentes, uel processiones, uel alias actiones pro muneris sui ratione collegiatim obeunt.

Decretum XXIX.

CLericis iter habentibus, quamuis uestitu contractiori uti licebit, at decentem tamen illum, atque eiusmodi esse oportet, ex quo eos esse ecclesiastici ordinis homines, agnosci facile possit. Cum uero ij ex oppidis, alijsue nostræ diœcesis locis eò ueneriint, quo peruenire contendunt, etiam si locus is non sit in nostræ diœcesis finibus, talarem togam atque adeo alias uestes ita induant, ut prouinciali Concilio, de clericali habitu, nostrisq. litteris aliàs edictum est. Cum autem uel itineris, uel cæli grauitate, uel capitis morbo, uel per pluuias aliaue causa illos pileo uti oportet; is eiusmodi sit, qui a militaris pilei forma distans, non turbinis speciem præ se ferat, sed talis denique sit, qui ordinis clericalis hominem deceat.

Decretum XXX.

ET quoniam prouinciali nostro Concilio uetitum est, quo tempore uel sacrorum, uel exequiarum causa in unum clerici congregantur, ad mensam non plures, quam sex, eosq. clericos adhiberi, id quoniam non facile in nostra diœcesi locum habere potest, cum ecclesiæ fere uniuersæ longius inter se distent, graueq. esse possit clericis, de itinere fessis, mane eodem die ad ecclesiam suam redire; id propterea licere uolumus parocho tot conuiuas in mensa habere, quot ex Vicarij foranei facultate sibi permissum erit; modo tamen ne in ijs ipsis ullus homo laicus sit; illudq. praterea seruetur, quod in parochialibus conuentibus de frugali, sacerdotaliq. modestia a nobis præscriptum est; et sacra item lectio in mensa perpetuo adhibeatur.

Decretum XXXI.

QVod prouinciali nostro Concilio de Canonicali item ædium usu et habitatione decreuimus, id locum etiam habere declaramus in illis Canonicalibus ædibus, quæ ad Canonicorum domicilium constitutæ, uel in emphyteosim datæ sunt, uel pignori, hypothecæue tenentur ob sumptus; qui a conductore in illis farciendis, aut restituendis facti sunt; modo tamē eiusmodi ædes in canonicalis domicilij ambitu sint.

Decretum XXXII.

QVod nostra constitutione, quam prouinciali Concilio confecimus de ijs, quæ in feretro, et in efferendis mortuis adhibentur, decreuimus; in eo decreto conficiendo animi nostri sensum eum fuisse declaramus, ut nihil eo ipso decreto illis parochialibus Ecclesiis, unde mortui aliò efferuntur, ademptum atque detractum esse uelimus de ea canonica portione, quæ illis uel iure, uel consuetudine debeatur.

Decretum XXXIII.

QVod de cruce in funere ferenda nostro prouinciali Concilio constituimus hisuerbis, ut ALIAE CRVCES IN FVNERE NON DEFERANTVR, NISI QVAS SVVS QVAMQVE CLERVS SVBSEQVATVR; quoniā a plerisque aliquando quæsitum est, an illius decreti auctoritate ecclesiis etiam non collegiatis, sacerdotes tamen et clericos aliquot habentibus, in eo funeris officio cruce propria uti liceat; ne in posterum ea res cōtrouersa sit, neue inde ulla existat quæstio; hoc synodali decreto mentis nostræ sensum ita exprimendū censuimus, ut de Collegiatis solum Ecclesiis, neque de ullis præterea alijs, illa prouinciali nostra constitutione sancitum esse declaremus; idq. ita plane a nobis expressum, sine ulla controuersia, seruari iubemus.

Decretum XXXIIII.

CVm ad nos delatum sit, nonnullas moniales, quæ conuersæ uocantur, in ipsis Monasterij septis habitantes, quæ item professionem confecerunt, eas e Monasterij sui finibus ad funus prodire, idq. sit contra summi Pontificis Pij Quinti constitutionem, quæ est de clausura Monialium; nos propterea ut huic rei occurramus, illud ijs, ad quos ea funeris cura pertinet, edicimus, ut ne eas in funere esse patiantur, sed in Monasterium ipsæ redire curent. Quod si redire neglexerint, recusarintue; illarum nomina ad nos deferāt, ut rationem aliquam ineamus de ipsis in Monasterio retinendis et puniendis, id quod ipsius Pontificis constitutione sancitum est.

Parochi præterea et alij funerum curatores in eo etiam uel summam diligentiam adhibeant, ut ne fœminæ seculares, monialibus uestibus indutæ, ad funus prodeant.

Decretum XXXV.

QVam detestabile sit apostatarum genus, ut pote cū homines sint, quos uoti fidem, qua se Deo sanctè astrinxerunt, uiolare non puduerit; id cum ex patrum sententijs, sacrosanctis Canonum legibus, et summorum Pontificum, Martini Quinti in primis, et Pauli Quarti constitutionibus, tum ex re ipsa, atque exitu intelligi licet: præsertim cum nemo sit, qui nesciat,

sciat, quanta, et quam grauia sint Ecclesiæ Dei per eos omni tempore importata incommoda. Cumq. ad nos perlatum sit, eos plerosque uarijs confictis causis asseuerantes sibi licere, extra Monasteria, quæ sui ordinis sunt, degere; hosq. ipsos non modo in nostra et urbis, et diœcesis Ecclesiis diuina officia obire; sed etiam, id quod grauissimum est, temeritate quadam adductos, hoc impetrare ausos esse, ut ibi ecclesiastica beneficia, quibus etiam animarum curatio inest, conferantur: nos igitur, ut hanc perniciosam hominũ pestem à nostra diœcesis finibus, aliqua inita ratione, arceamus, uniuersis et singulis, qui habitu ordinis sui deposito, in diœcesi nostra extra religionis sua Monasteria uiuunt, hoc edicimus, ut mense post, quam hæc decreta in lucem emissa erunt, facultatem nobis ostendant, atque exhibeant, qua sibi licere putent ab ordinis sui Monasterijs abesse. Si qui præterea ex ijs in nostra Ciuitate, siue diœcesi beneficium Ecclesiasticum obtinent, eo præscripto tempore illorum etiam beneficiorum, quæ obtinent, titulos nobis exhibeant. Qui uero ad constitutam diem hoc non præstiterint; ij omnes, tamquam ueri apostatæ, et ordinis sui desertores, a nostra diœcesis finibus, nulla alia lata sententia, statim exulent, et si qui beneficia ecclesiastica obtinent, illis ipso iure priuati sint. Quod si postea in nostra diœcesis finibus comprehendentur, graui illa apostatarum pœna afficiantur, quæ summorum Pontificum sanctionibus contra eos constituta est.

Decretum XXXVI.

Ecclesiarum rectores ne ecclesiasticorum prædiorum arbores cædant, nisi quæ cædua sunt; si tamen usu uenerit, ut alias arbores non cæduas, uel ad ecclesiam, uel ad ecclesiasticas ædes farciendas, restituendasue, aut aliam ob causam cædi oporteat, tunc, facultate prius a nobis scripto impetrata, id ipsis fieri liceat.

Decretum XXXVII.

NEMO est, qui nesciat, quàm graue peccatum sit, bona cuiusuis generis, fructus, emolumenta, ceteraq. eiusmodi, quæ Ecclesiis, pijsq. locis debentur, per uim, aut fraudem occupare. Vt igitur ab hoc nefario sacrilegio pœna grauitate homines deterreantur, et qui sibi huius criminis conscij sunt, quo grauioribus pœnæ uinculis se astrictos uident, maiori cura maioriq. studio quærant salutaris pœnitentiæ remedia; id parochis nostris negotij, curæq. nostra prouinciali Synodo dedimus, ut grauissimum illud Tridentini Concilij decretũ, eo de genere latũ, primo quoque dominico die Aduentus et quadragesimæ, in Missa, cũ frequentior est populus, in sua quisque parochia recitet, idq. uulgari lingua exprimi uolumus. Vt autem in eo recitando, ac promulgando una eademq. certa sententiæ formula adhibeatur; illud ipsum auctoritate nostra uulgariter conuersum, recitari, ac promulgari iubemus.

Hoc idem, quod de Tridentino decreto edicimus, illis ipsis diebus præstari iubemus in Bulla, a Sanctissimo D. N. Pio quinto, die cœnæ Domini lata, ea parte quæ ad hoc occupationis genus pertinet, communi sermone promulganda.

Hoc ipsum seruetur, quod de decimis soluendis Concilio Tridentino grauissime decretum, idem prouinciali nostra constitutione promulgari iussum est.

Cum legatum aliquod pium, uel annuum, uel in perpetuum Ecclesiis, locisue pijs factum est, ut uel Missæ celebrentur, uel exequiæ etiam anniuersariæ fiant; hoc, præter illud, quod in hac ipsa re etiam a notarijs prouinciali Concilio præstari decreuimus, Ecclesiarum, piorumue locorum Rectoribus, administratoribusue edicimus, ut quindecim dierum spatio post facti legati notitiam, id legatum nobis denuncient; ut quod testamento ipse testator fieri uoluit, id nos pro nostra pastoralis muneris cura pie, ut decet, præstari curemus.

Decretum XXXVIII.

VSu et diuturna consuetudine compertum est, quãtum Ecclesiis detrimenti, damniq. sæpe importet illa prædiorum ecclesiasticorum locatio, quæ ad certũ tempus pactionibus ijs iniri solet, ut sarta, tectaq. ea fieri, melioraq. reddi liceat, ac interdum ea conditione, ut qui sumptus facti sunt, ne possint, nisi in ipso extremo locationis tempore, recuperari; et qui item conduxerint, eijci, amoueriue a possessione ne possint, nisi quidquid in illis melioribus reddendis pecuniæ erogarint, quidquidue sumptus fecerint, id omne receperint. Cum autem qui locarint, ad eos potissimum spectet pro fructuum et emolumentorum, quæ inde percipiuntur, ratione, sarta illa tectaq. facere, ac meliora reddere; ipsi tamen collusione, et simulatione quadam, uili etiam precio locantes, ipsum locationis tempus sensim aliquando tamdiu protrahunt, quoad uiuunt; tum ut ne quidquid impensarum huius rei causa factum est, ipsi soluant; sed ei, qui in eius locum succedet, id oneris relinquant; tum etiam, ut cum is, qui conduxerit, multum eo nomine insumpserit, non facile possit is, qui illius Ecclesiæ rector succedet, ea ipsa prædia recuperare; sed, ne Ecclesia ijs prædijs careat, quæ mortui rectoris culpa precio etiam sane uili locata sunt, eam cogatur inire rationem, ut illius Ecclesiæ prædiorum magnã partem alienet; idcirco nos, qui pro nostro pastorali munere Ecclesiarum utilitati consulere debemus, huic rei, unde tantum detrimenti, tantumq. incommodi ipsis Ecclesiis accidere solet, ita occurrendum censuimus.

Quæcumque ecclesiasticorum prædiorum locationes in posterum eo pacto fient, ut illa meliora reddi liceat, et quidquid in illis farciendis, restituendisue erogatũ sit, id, ei qui conduxit, solui oporteat; hæc inita locationum pactio, nisi quæ emphyteosis nomine contrahitur, ne ius tribuat faciendi impensas, quæ in quouis ædificij genere, et si utiles, non tamen necessariæ sint. Quod si qui conduxerit, impensas non necessarias in illis, uel faciendis, uel melioribus reddendis erogarit; nulla sibi neque actio, neque exceptio sit; neque item ullo

ullo retinendi iure uti possit; sed locatione confecta, quæ prædia conduxit, libere ecclesiæ restituat, reddatue.

Quod si in locatione nominatim pactio facta sit, ut in ædificijs etiam utiles impensas conductori facere liceat; hac locationis conuentio conductori nullum ius tribuat recuperandi, redimendiue ab Ecclesia, uel ab eo, qui in Ecclesiæ curationem locatori succedet, quod ipse eo nomine erogarit.

Si uero uel ex ea ipsa uniuersali conuentione, ut prædia scilicet, quæ locationi data sunt, meliora reddi liceat, uel ex facultate, quæ id nominatim concessum sit, ut ædes sarciri, aut restitui liceat, restitutiones, ædificationesue eiusmodi, quæ ad usum necessarium pertineant, factæ sint; tum ob impensas eo nomine factas conductori liceat eius rei, quam locationis nomine quotannis soluere debet, partem tertiam sibi in singulos annos retinere, quoad quidquid necessario erogarit, ipse recuperauerit. Sin autem ad sumptus, qui necessario facti sunt, recuperandos non satis est ea tertia pars, tunc completa etiam locationis die, ne a prædiorum possessione, is, qui conduxit, amoueatur; sed Ecclesiæ rectori liberum sit, atque integrum, aut comparata aliunde pecunia, ea ipsa prædia de conductore redimere; aut eadem illi ipsi conductori iterum locare, idq. eot annis saltem, ut tertiam partem ad minimum in singulos annos eius rei retinendo, quam locationis nomine soluit, id omne firma adhuc locatione recuperet, quod ipse erogarit; aut eadem prædia alteri locare, a quo locationis etiam nomine tantum pecuniæ accipere possit, quantum ei debetur, qui ante conduxerit; ut hac pecuniæ summa priori conductori statim attributa, is liberam et uacuam ipsorum prædiorum possessionem Ecclesiæ relinquat. is autem qui ita conduxit, quotannis saltem tertiam partem eius rei, quam locationis nomine debet, retineat, quoad sibi de pecunia mutuo data, satisfactum sit.

Si uero qui his conditionibus conduxerint, tertiã partem in singulos annos non retinuerint; ne ius sit eis ab Ecclesia, nec a rectore, qui succedet, repetendi; sed eorum culpæ adscribatur. Quod si rector partem eam acceptam ferre recusarit, quam sibi conductor eo impensarum nomine retinuerit, hic, qui conduxit, reliquam eius rei partem, quam locationis causa debet, soluere ne cogatur, quoad ille se accepisse legitima probatione fateatur.

Sin autẽ ex pactione locationis conductori licuerit, alias prædiorum partes, quàm ædificia, meliores reddere; eidem ius sit, quidquid in illis melioribus reddendis quotannis insumpserint, id certis illis singulis solutionis diebus, proxime sequentibus, in singulos annos, quibus locatio firma est, pro rata sibi retinere. Quod nisi fecerit, Ecclesia, siue qui illius curationi postea præficietur, illos sumptus conductori restituere nullo iure debeat.

Quibus actionibus longius, quàm supra præscriptum est, tempus conductori tribuitur in recuperandis sumptibus, quos ipse fecerit; ex ijs nullum eidem ius recuperationis competat contra Ecclesiam, eumue, qui locatori in eiusdem Ecclesiæ curationem successerit.

Quæ autem locationes ab aliquo Canonicorum Collegio de prædijs ijs fient, quæ non ad singulorum præbendas, sed ad uniuersum ipsum Collegium pertinent; eaq. ita fient, ut prædia meliora conductori facere liceat; ijs locationibus ita initis si pecunia certa pacta sit in illis melioribus reddendis, quidquid sumptus eo nomine faciendum erit, primo ipso locationis anno, et reliquis singulis sequentibus annis conductor ita pro rata retineat, ut confecto ipso locationis tempore deniq sibi omnino satisfactum sit de sumptibus, quos ea causa fecerit. Sin autem nulla certa pecuniæ pactio inita sit, non ab ipso primo locationis anno, sed ab eo anno, postquam sumptus eo nomine facti sunt, initium faciendo, impensas habita temporis ratione, quo permanebit locatio, pro rata in singulos sequentes annos sibi retineat.

At uero quæ locationes a rectoribus, iã ad breue tempus ita initæ, contractæue sunt, ut prædia meliora fiant, huiusq. pactionis ui, atque ratione, et ædificia sarta, tectaq. sint, et prædia item meliora reddita; in his locationibus ita contractis duo, tresue uiri, usu periti a Vicario nostro generali deligantur, quorum iudicio ad sex menses constet, quæ res in prædijs Ecclesiarum locatis meliores redditæ, quæue restitutæ sint, et quãtum pecuniæ in ijs erogatum sit; quibus rebus melioribus cognitis, ac perspectis, tum Vicarius statuat, quo temporis spatio, firma adhuc locatione, is, qui sumptus fecerit, eos recuperare possit. Si uero qui iam conduxerit, in hisce prædijs aliquid melius in posterum reddiderit sumptibus suis; hos sumptus, quos fecerit, ea ratione recuperet, quæ a nobis hoc decreto præscribitur; nisi id conuentum sit, ut breuiori tempore soluatur, quàm a nobis statutum est.

Id autem quo facilius præstetur, ipsis beneficiorum ecclesiasticorum rectoribus edicimus, ut quæ locationũ pactiones de prædijs ecclesiasticis ita contractæ sunt, ut ea meliora reddi quauis ratione liceret; duobus post huius decreti promulgationem mensibus, earum exemplum nobis plane exhibeant, si modo sumptus eo nomine facti, recuperati non sint; uel illarum pactionum iure est adhuc conductori permissa facultas, illa ipsa meliora reddendi.

Vt uero hoc nostrum decretum omnibus notum sit, ac plane perspectum; illud iussu nostro uulgariter redditũ, ab omnibus et singulis nostræ urbis et diœcesis parochis festo primo die, postquam acceperint, publice in Ecclesia legi, ac populo frequenti recitari uolumus et iubemus.

Decretum XXXIX.

QVoniam in nostra et urbe, et diœcesi est quidem canonum rationi alienus admodum, ac plane repugnans usus, ut si forte cuiusuis Ecclesiæ rector mense Augusto, aut post eodem anno moritur, is, qui in eius locum uacanti Ecclesiæ præficitur, etiam si qui obijt, uel paucos dies Ecclesiæ operam suam nauauerit,

rit, ne ullam quidem partem habeat censuum, fructuū, aut emolumentorum, quæ eo item anno ex illius Ecclesiæ prædijs percipiuntur. Quæ res, iure non introducta, Ecclesijs cū maxime perniciosa sit, ijs præsertim, in quibus animarum cura exercetur, quoniam non facile quispiam sacerdos illius Ecclesiæ curationem suscipit, unde ne uictum quidem usque ad sequentis anni initium sperare possit: nos propterea sacrorum canonum auctoritatem sequuti, illud edicimus, ut si post Cal. Augusti Ecclesiæ rector decesserit, is, qui illius Ecclesiæ fructus ad se pertinere asserit, ære alieno, si quod ecclesia habet, persoluto, et detractis fructibus, qui ipsius Ecclesiæ Rectori, et ministris ad uictum, atque ad reliqua onera præstanda necessarij erunt, quoad alij sequenti anno percipientur, qui ex ijs reliqui fructus erunt, eos solum sibi retineat.

Decretum XL.

CVm sæpe aliàs Summorum Pontificum, Gelasij in primis, Nicolai item, et Innocentij Quarti cōstitutionibus factum sit, ut libri falsi, adulterini, et praui, ueteratoria quadam malorum hominum arte excogitati, et conscripti in uulgus ne darentur; huic etiam rei, quæ maxime perniciosa est, sanctæ quidem Lateranensi Concilio Leo x. consuluit, grauissima edita constitutione, quæ est de librorum impressione, quā constitutionem, utpote quæ his temporibus in omnē partem ualde admodum utilis, ac necessaria est, tum Concilio Tridentino, tum Indice librorum, Sedis Apostolicæ auctoritate edito, iussum est uel diligentissime obseruari. Nos igitur eam ipsam cōstitutionē, et quod ipsius Concilij Tridentini auctoritate, Indicisq. regula sancitum est, nostro ordinario munere, et Sedis Apostolicæ auctoritate exequi cupientes, præsertim cum usu compertum sit, librarios plerosque, lucri solum auidos, et appetentes, libros quosdam imprimere, aut impressioni tradere, ac uenales publice habere, quorum lectione homines in maximos et fidei, et morum, et uitæ errores incidunt, has ipsis librarijs, seu librorum impressoribus, ijs item, qui librum aliquem, scriptumue cuiusuis generis aliud imprimendū curant, regulas præscribimus ex eo Lateranensi et Tridentino Concilio, et Indice librorum desumptas, quas ab omnibus et singulis ipsis seruari uolumus, propositis his pœnis, quæ ijsdē Concilijs, et ipso Indice cōstitutæ, extrema huius decreti parte expressæ cōtinētur.

Ne librarius quispiam, seu librorum impressor, aliusue, qui libros, uel alia cuiusuis generis scripta imprimenda curat, eos, eaue typis mandet, aut imprimat; nisi liber, aut scriptum, quod impressioni tradendum est, primo recognitum sit et comprobatum, eidemq. subscriptum a nobis, et ab Inquisitore, aut ab eo, cui id cura datum erit.

Cuius libri, scriptiue recognitio et comprobatio cum diligenter fiet, tum etiam gratis.

Exemplar autem subscriptionem etiam habeat, quæ ipsius auctoris manu, ac nomine notata sit.

Libri, scriptiue, quod impressum in lucem dabitur, comprobatio imprimatur, uel initio, uel in fine libri.

Libro, scriptoue impresso nomen et cognomen imprimentis appositum sit.

Cum primum autem libri, scriptiue impressio confecta erit; eius nobis exemplar, aut Inquisitori tradatur, aut ei, qui nostra auctoritate eidem subscripserit.

Contra si quis fecerit, excommunicationis pœnam subeat, libris præterea impressis mulctabitur, qui publice comburentur, per annum item ab imprimēdi munere amotus erit, tum centum aureos nummos soluet. quam mulctam locis pijs et religiosis attribuemus.

Bibliopolis autem in libris tum emendis, tum uendēdis ea omnia edicimus, quæ et ipso toto Indice, Sedis Apostolicæ auctoritate edito, et regulis ipsis sancita et præscripta eis sunt; quæ item prouinciali nostra Cōstitutione de hac ipsa re constituimus. Quæ omnia communi sermone regulis quibusdam expressa, cum et nostra et Inquisitoris auctoritate aliàs sibi tradita sint, illa ipsa ab eis diligenter seruari mandamus, propositis pœnis ac mulctis, quæ ipsa eiusdem Indicis regula constitutæ, sunt, et alijs præterea pro culpæ grauitate nostro, et Inquisitoris arbitratu irrogādis.

Et quoniam hominum animis perniciem et interitum afferunt libri, à pestiferis, et hæreticis hominibus conscripti; nos, qui pro ea pastorali cura, quam gerimus, animarum saluti consulere, nihilq. sane prætermittere debemus, quod ad eam rem pertineat, Indicem ipsum unà cum his decretis, in lucem dari uoluimus; ut nostri, et urbani, et diœcesani animarum curatores unà apud se habeant, studioseq. legant. nam cum auctorum, quorum libri anathematis pœna prohibiti sunt, nomina, et cognomina, alphabeti litteris descripta, ipso Indice notentur: tum regulæ traduntur quas nosse ij debent, quibus animarum cura commissa est, ut qui sibi in curam traditi sunt, eos, cum opus erit, ipsi moneant tum de libris cauendis, tum de regulis seruandis.

Quo in officij genere illud ipsis omnibus edicimus, ut si qui in suæ parochiæ finibus sunt, uel hæredes, uel ultimarum uoluntatum executores, qui libros habeant a defuncto relictos, illud eos moneant, quod decima regula grauissime sancitum est, ut ne ijs ipsis utantur, aut in alios quanis ratione eos transferant, priusquā uel ipsos, aut eorum Indicem illi, cui id negotij nostra et Inquisitoris auctoritate datum erit, attulerint, ab eoq. ipso eius rei facultatem obtinuerint; idq. nisi manifesto perspicuum sit, libros eius generis esse, ut illi ipsi omnibus permissi sint.

Hoc in genere ijdem eo diligentiores erunt, quo maxime nos id cupimus, atque optamus, ut urbs et diœcesis nostra omnino libera sit ab ea nefariorum librorum peste, quæ fidelium animis perniciosa, et exitiosa est.

Decretum XLI.

ILlud sacris Canonibus constitutum est, ut a singulis Parochis, diœcesana Synodo, cathedratici nomine solidi duo exigantur, idq. argumento honoris, qui

qui cathedrali Ecclesiæ, tanquam matri, a cæteris parochialibus Ecclesiis tribui debet; nos tamen hanc pecuniæ summulam, quæ superioribus temporibus huic Metropolitanæ Ecclesiæ eo nomine debita est, nec persoluta tamen, eam omnem, etsi iure nostro exigere poteramus, quoniam quod eo nomine solui debet, præscribi non potest, remittimus, ac condonamus ijs ipsis Parochis, qui hoc ipsum cathedraticum præstare debebant. Sed ut in omni re Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ dignitatem et ius retineamus, et, quantum in nobis est, conseruemus; illud uniuersos et singulos Parochos monemus, ut reliquis, quæ, Deo dante, in posterum quotannis habebuntur, Synodis diœcesanis, hos ipsos duos solidos, quos honoris ergo se Metropolitanæ Ecclesiæ iure debere iam sciunt, omnino persoluant.

Decretum XXXXII.

NE quis clericus sacris ordinibus initiatus, quiue beneficium ecclesiasticum obtinet, præstandis ijs, quæ decretis his Synodalibus sancita sunt a nobis, ulla uel excusatione, uel exceptione uti possit, præsertim quod ea ipsa ignorarit; nos propterea eorum unicuique edicimus, atque id iubemus, ut mense postquam decreta hæc, typis impressa, in uulgus data erunt, ea quisque apud se habeat, et studiose legat.

Quibus decretis, ita promulgatis, quicquid fieri, præstariue iussum, aut uetitum est, nisi facultate a nobis, scripto impetrata; his ipsis obtemperatum esse declaramus, si id Vicario nostro generali præstetur, aut eius concessu agatur.

INDEX

LIBRORVM PROHIBITORVM
cum regulis confectis, per Patres a Tridentina Synodo delectos, auctoritate Pij IIII. Pont. Max. comprobatus.

Pius Papa, IIII. Ad perpetuam rei memoriam.

DOMINICI gregis custodiæ, Domino disponente præpositi, uigilis more pastoris, non desistimus ipsi gregi ab imminentibus periculis, quanta maxima possumus cura, et diligentia, præcauere; ne propter negligentiam nostram pereant oues, quæ pretiosissimo Domini nostri Iesu Christi sanguine sunt redemptæ. Et si autem quæ ad fidei ueritatem patefaciendam, et ad horum temporũ hæreses confutandas pertinebant, in œcumenico, et generali Concilio Tridentino, sancti Spiritus assistente gratia, nuper adeo enucleata, ac definita fuerunt, ut facile iam sit unicuique sanã Catholicamq. doctrinã a falsa, adulterinaq. internoscere: tamen cum librorum ab hæreticis editorum lectio non modo simpliciores homines corrumpere soleat, uerum sæpe etiam doctos eruditosq. in uarios errores, et a ueritate fidei Catholicæ alienas opiniones inducere; huic quoque rei esse duximus prouidendum. Cum autem aptissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ederetur Index, siue catalogus librorum, qui uel de hæretici sint, uel de hæretica prauitate suspecti, uel certe moribus, et pietati noceant; id negotium ad sacram Tridentinam Synodum reieceramus. Ea uero ex tanta Episcoporum, et aliorum doctissimorum uirorum copia delegit ad eum conficiendum Indicem multos, cum doctrina, tum iudicio insignes Prælatos ex omnibus fere nationibus. Qui quidem non sine maximo labore, plurimisq. uigilijs, eum Indicem tandem, Deo iuuante, perfecerũt, adhibitis etiam in consilium lectissimis quibusdam theologis. Peracto autem Concilio, cum ex ipsius Synodi decreto is index nobis oblatus fuisset, ut ne ante ederetur, quàm a nobis approbatus fuisset. Nos doctissimis quibusdam, probatissimisq. Prælatis eum accurratissime legendum, examinandũq. tradidimus, et ipsi etiam legimus. Cum igitur eum magno studio, acri iudicio, diuturna cura confectum, et præterea cõmodissime digestum esse cognouerimus: Nos saluti animarum consulere, eamq. ob causam prouidere cupientes: ne libri, et scripta cuiuscumque generis, quæ in eo improbantur siue ut hæretica, siue ut de hæretica prauitate suspecta, siue ut pietati, ac morum honestati inutilia, aut aliqua correctione saltem indigentia, posthac a Christi fidelibus legantur: ipsum Indicem, una cum regulis ei præpositis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, approbamus, imprimiq. ac diuulgari, et ab omnibus Vniuersitatibus Catholicis, ac quibuscumque alijs ubique suscipi, easq. regulas obseruari mandamus, atque decernimus: inhibentes omnibus, et singulis, tam Ecclesiasticis personis sæcularibus, et Regularibus, cuiuscunque gradus, ordinis et dignitatis sint, quam laicis, quocumque honore, ac dignitate præditis, nequis contra earum regularum præscriptum, aut ipsius prohibitionem Indicis libros ullos legere, habereue audeat. Si quis autem aduersus eas regulas, prohibitionemq. fecerit; is quidem, qui hæreticorum libros, uel cuiusuis auctoris scripta propter hæresim, uel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit habueritue, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat, eamq. ob causam in eum tãquam de hæresi suspectum inquiri, et procedi liceat; præter alias pœnas, super hoc ab Apostolica Sede, sacrisq. Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos, legerit, habueritue; præter peccati mortalis reatum Episcoporum arbitrio seuere se nouerit puniendum. Non obstantibus constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscunque, aut si quibus communiter, uel diuisim ab eadem sit Sede indultum, ne excommunicari possint per litteras Apostolicas; non facientes plenam, et expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem. Vt hæc autem ad omnium notitiam perueniant, neue quis excusatione ignorationis uti possit; uolumus, et mandamus, ut hæ litteræ per aliquos Curiæ nostræ Cursores in Basilica Vaticana Principis

cipis Apostolorum, et in Ecclesia Lateranensi tunc, cum in eis populus, ut Missarum solemnibus intersit, congregari solet, palam, et clara uoce recitentur, et, postquam recitatae fuerint, ad ualuas earum ecclesiarum itemq. Cancellariae Apostolicae, et in loco solito Campi Florae affigantur, ibiq. ut legi, et omnibus innotescere possint, aliquantisper relinquantur. Cum autem inde amouebuntur; earum exempla in ijsdē locis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem, et affixionem, omnes, et singulos, qui his litteris comprehenduntur post tres menses, a die publicationis, et affixionis earum, numerandos, uolumus perinde astrictos, et obligatos esse, ac si ipsismet illae editae, lectaq. fuissent. Transumptis quoque earum, quae manu alicuius publici Notarij scripta, subscriptaue, et sigillo, ac subscriptione alicuius personae, in dignitate Ecclesiastica constitutae, munitae fuerint, fidem sine ulla dubitatione haberi mandamus, atque decernimus. Dat. Romae, apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris die xxiiij. Martij, M. D. LXIIII. Pontificatus Nostri Anno Quinto.

Ant. Florebellus, Lauellinus.

PRAEFATIO IN INDICEM librorum prohibitorum, confectum a Deputatione Tridentinae Synodi, Reuerendi Patris Fratris Francisci Forerij, Ordinis fratrum Praedicatorum, Sacrae Theologiae professoris, et eiusdem Deputationis Secretarij.

CVm sancta oecumenica Tridentina Synodus, ijs rationibus adducta, quae in secundae Sessionis decreto sub Beatissimo Pio IIII. Pontifice Max. explicata sunt, censuisset, ut Patres aliquot, ex omnibus fere nationibus delecti, de librorum censuris quid statuendum esset, diligenter cogitarent: in eam tandem sententiam post diuturnam deliberationem uenerunt, ut indicarint nihil utilius fieri posse, quam si Romanus ille prohibitorum librorum Index, ab Inquisitoribus Romae postremo confectus, paucis tantum demptis, atque etiam additis, retineretur: quippe qui cum magna maturitate a multis uiris doctis compositus, plurimos comprehendat auctores, atque in ordinem satis commodum digestus esse uideatur. Quoniam uero intelligebant, propterea in aliquibus prouincijs ac locis hactenus eum Indicem receptum non esse, quod in eo quidam libri prohiberentur, quorum lectione uiri docti priuati, magno incommodo afficerentur: atque animaduertentes etiam in eo esse nonnulla parum explicate posita, quae interpretatione indigerent; re multum diuq. deliberationibus agitata, ac uiris etiā ex omni natione, Theologicae facultatis scientissimis, in consilium adhibitis, subiectas Regulas componendas indicarunt: ut, quoad eius fieri posset, doctorum hominum commodis, et studijs, salua ueritate, ac religione, prospiceretur. Illud igitur in primis obseruare oportet, unamquamque pene alphabeti litteram tres habere Classes. In prima non tam libri, quam librorum scriptores continentur, qui aut haeretici, aut nota haeresis suspecti fuerunt. horum enim catalogum fieri opportuit; ut omnes intelligant, eorum scripta, non edita solum, sed edenda etiam, prohibita esse. Sed illud etiam animaduertendum est; quod licet multi praeterea sint, qui iustissimis de causis in hanc Classem referri poterant; Patribus tamen non is fuit animus, aut ad eorum pertinebat institutum, ut eos ad unum perquirerent: sed ijs pene contenti fuere, qui in Romano catalogo descripti sunt, de alijs uero eiusdē generis auctoribus idem ab Ordinarijs, et Inquisitoribus statuendum esse existimarunt. In secundam Classem non auctores, sed libri sunt relati, qui propter doctrinam, quam continent, non sanam, aut suspectā, aut quae offensionem etiam in moribus tantum fidelibus afferre potest, reijciuntur; etiam si auctores, a quibus prodiere, ab Ecclesia nunquam desciuerunt. Tertia uero et ultima Classis eos libros complectitur, qui sine scriptoris nomine exierunt in uulgus, et eam doctrinam continent, quam Romana Ecclesia tamquam Catholicae fidei, aut morum integritati contrariam, refutandam, ac repellendam esse decernit: non enim omnes libri, qui nomen auctoris non praeferunt, damnandos putarunt: quandoquidem saepe uiros doctos, ac sanctos nouimus, ut Christiana quidem Resp. ex eorum uigilijs fructum caperet, ipsi uero inanem gloriam euitarent, libros optimos sine nomine edidisse, sed eos tantum, qui aut liquido prauam, aut dubiam fidei doctrinam, siue moribus perniciosam cōtinet. At uero qui sint huiusmodi, aut tales censeri debeant, praeter eos qui in hoc catalogo descripti sunt, Episcopi, et Inquisitores una cum Theologorum Catholicorum cōsilio dijudicabunt: sed propter nostrorum temporum malitiam, ne in posterum libri sine nomine auctoris edantur, decreto quartae Sessionis Tridentini Concilij sub fel. rec. Paulo iij. quod incipit. Sed et Impressoribus, etc. prouisum est.

Regula prima.

LIbri omnes, quos ante annum M. D. XV. aut summi Pontifices aut Concilia oecumenica damnarunt et in hoc Indice non sunt, eodem modo damnati esse censeantur, sicut olim damnati fuerunt.

Regula secunda.

HAeresiarcharum libri, tam eorum, qui post praedictum annum haereses inuenerunt, uel suscitarunt, quam qui haereticorum capita, aut duces sunt, uel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zuinglius, Caluinus, Balthasar Pacimontanus, Suuenchfeldius et his similes, cuiusque nominis, tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur. Aliorum autem haereticorum libri, qui de religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur. Qui uero de religione non tractant, a Theologis Catholicis iussu Episcoporum, et Inquisitorum examinati, et approbati permittuntur.

Libri

Libri etiam Catholice conscripti, tam ab illis, qui postea in haeresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiae gremium rediere, approbati a facultate Theologica, alicuius Vniuersitatis Catholicae, uel ab Inquisitione generali, permitti poterunt.

Regula tertia.

VErsiones scriptorum etiam Ecclesiasticorum, quae hactenus editae sunt a damnatis auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur. Librorum autem ueteris Testamenti uersiones uiris tantum doctis et pijs iudicio Episcopi concedi poterunt; modo huiusmodi uersionibus tanquam elucidationibus uulgatae editionis ad intelligendam sacram Scripturam, non autem tamquam sacro textu utantur. Versiones uero noui Testamenti, ab auctoribus primae Classis huius Indicis factae, nemini concedantur: quia utilitatis parum, periculi uero plurimum lectoribus ex earum lectione manare solet. Si quae uero annotationes cum huiusmodi, quae permittuntur, uersionibus, uel cum uulgata editione circumferuntur, expunctis locis suspectis a facultate Theologiae alicuius Vniuersitatis Catholicae, aut Inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus et uersiones. Quibus conditionibus totum uolumen Bibliorum, quod uulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes eius concedi uiris pijs, et doctis poterunt. Ex Biblijs uero Isidori Clarij Brixiani prologus et prolegomena praecidantur: eius uero textum nemo textum uulgatae editionis esse existimet.

Regula quarta.

CVm experimento manifestum sit, si sacra Biblia uulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte iudicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi, uel Confessarij, Bibliorum, a Catholicis auctoribus uersorum, lectionem in uulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex huiusmodi lectione non damnum, sed fidei, atque pietatis augmentum capere posse: quam facultatem in scriptis habeant. Qui autem absque tali facultate ea legere, seu habere praesumpserint, nisi prius Biblijs Ordinario redditis, peccatorum absolutionem percipere non possint. Bibliopolae uero, qui praedictam facultatem non habenti, Biblia idiomate uulgari conscripta uendiderint, uel alio quouis modo concesserint, librorum pretium, in usus pios ab Episcopo conuertendum, amittant; alijsq. poenis pro delicti qualitate eiusdē Episcopi arbitrio subiaceant. Regulares uero non nisi facultate a Praelatis suis habita, ea legere, aut tenere possint.

Regula quinta.

LIbri illi, qui haereticorum auctorum opera interdū prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, huiusmodi sunt Lexica, Concordantiae, Apophthegmata, Similitudines, Indices, et huiusmodi, si quae habeant admixta, quae expurgatione indigeant, illis Episcopi, et Inquisitoris una cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis, permittantur.

Regula sexta.

LIbri uulgari idiomate de controuersijs inter Catholicos et haereticos nostri temporis disserentes, non passim permittantur; sed idem de ijs seruetur, quod de Biblijs uulgari lingua scriptis statutum est. Qui uero de ratione bene uiuendi, contemplandi, confitendi, ac similibus argumentis uulgari sermone conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non est cur prohibeantur, sicut nec sermones populares uulgari lingua habiti. Quod si hactenus in aliquo regno, uel prouincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla continerent, quae sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum auctores Catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo, et Inquisitore poterunt.

Regula septima.

LIbri, qui res lasciuas, seu obscaenas ex professo tractāt, narrant, aut docent, cum non solum fidei, sed et morum, qui huiusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur: et qui eos habuerint, seuere ab Episcopis puniantur. Antiqui uero, ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam, et proprietatem permittuntur: nulla tamen ratione pueris praelegendi erunt.

Regula octaua.

LIbri, quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quae ad haeresim, seu impietatem, diuinationem, seu superstitionem spectant, a Catholicis Theologis, Inquisitionis generalis auctoritate expurgati, cōcedi possunt. Idem iudicium sit de prologis, summarijs, seu annotationibus, quae a damnatis auctoribus, libris non damnatis apposita sunt, sed posthac non nisi emendati excudantur.

Regula nona.

LIbri omnes, et scripta Geomantiae, Hydromantiae, Aeromantiae, Pyromantiae, Onomantiae, Chyromantiae, Necromantiae, siue in quibus continentur Sortilegia, Veneficia, Auguria, Auspicia, Incantationes artis Magicae, prorsus reijciuntur. Episcopi uero diligenter prouideant, ne Astrologiae iudiciariae libri, tractatus, indices legantur, uel habeantur, qui de futuris contingentibus successibus, fortuitisue casibus, aut ijs actionibus, quae ab humana uoluntate pendent, certo aliquid euenturum affirmare audent. Permittuntur autem iudicia, et naturales obseruationes, quae nauigationis, agriculturae, siue medicae artis iuuandae gratia conscripta sunt.

Re-

Regula decima.

IN librorum, aliarumue scripturarum impreßione seruetur, quod in Concilio Lateranensi, sub Leone Decimo, Seßione decima statutum est. Quare si in alma urbe Roma liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium Summi Pontificis, et sacri Palatij Magistrũ, uel per personas a Sanctissimo Domino nostro deputandas, prius examinetur. In alijs uero locis ad Episcopum, uel alium habentem scientiam libri, uel scripturæ imprimendæ, ab eodem Episcopo deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ prauitatis eius Ciuitatis, uel diœcesis, in qua impressio fiet, eius approbatio et examen pertineat, et per eorum manum propria subscriptione gratis et sine dilatione imponendam, sub pœnis et censuris in eodem Decreto cõtentis approbetur: hac lege, et conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, et manu auctoris subscriptum, apud examinatorem remaneat: eos uero, qui libellos manu scriptos uulgant, nisi ante examinati probatiq. fuerint, eisdem pœnis subijci debere indicarunt Patres deputati, quibus Impressores: et qui eos habuerint, et legerint, nisi auctores prodiderint, pro auctoribus habeantur. Ipsa uero huiusmodi librorum probatio in scriptis detur, et in fronte libri uel scripti, uel impressi authentice appareat; probatioq. et examen, ac cetera gratis fiant, Præterea in singulis ciuitatibus, ac diœcesibus domus uel loci ubi ars impressoria exercetur, et bibliotheca librorũ uenalium sepius uisitentur a personis ad id deputandis ab Episcopo; siue eius Vicario, atque etiam ab Inquisitore hæreticæ prauitatis, ut nihil eorum, quæ prohibentur, aut imprimatur, aut uendatur, aut habeatur. Omnes uero librarij, et quicumque librorum uenditores habeant in suis bibliothecis indicem librorum uenalium, quos habent, cum subscriptione dictarum personarum; nec alios libros habeant, aut uendant, aut quacumque ratione tradant sine licentia eorundem deputandorum, sub pœna amissionis librorum, et alijs arbitrio Episcoporum, uel Inquisitorum imponendis. Emptores uero lectores, uel impressores eorundem arbitrio puniantur. Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam ciuitatem introducant; teneantur eisdem personis deputandis renunciare: uel si locus publicus mercibus eiusmodi constitutus sit; ministri publici eius loci prædictis personis significent libros esse adductos. Nemo uero audeat librum, quem ipse uel alius in ciuitatem introduxit, alicui legendum tradere, uel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, et habita licentia a personis deputandis; aut nisi notorie constet; librum iam esse omnibus permissum. Idem quoque seruetur ab hæredibus, et executoribus ultimarum uoluntatum, ut libros a defuncto relictos, siue eorum indicem illis personis deputandis afferant, et ab eis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacumque ratione eos transferant. In his autem omnibus et singulis pœna statuatur uel amissionis librorum, uel alia, arbitrio eorundem Episcoporum, uel Inquisitorum, pro qualitate contumaciæ, uel delicti.

Circa uero libros, quos Patres deputati aut examinarunt, aut expurgarunt, aut expurgandos tradiderunt, aut certis conditionibus, ut rursus excuderentur, concesserunt: quidquid illos statuisse constiterit, tam bibliopolæ, quam ceteri obseruent. Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti uidentur, prohibere, si hoc in suis regnis, aut prouincijs, uel diœcesibus expedire iudicauerint. Ceterum nomina cum librorum, quia Patribus deputatis purgati sunt, tum eorum, quibus illi hanc prouinciam dederunt, eorundem Deputatorum Secretarius notario sacræ uniuersalis Inquisitionis Romanæ descripta sanctissimi Domini nostri iussu tradidit.

Ad extremũ uero omnibus fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut huius Indicis prohibitionem libros aliquos legere, aut habere. Quod si quis libros hæreticorum, uel cuiusuis auctoris scripta, ob hæresim, uel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, siue habuerit; statim in excommunicationis sententiam incurrat. Qui uero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit; præter peccati mortalis reatum, quo, afficitur, iudicio Episcoporum seuere puniatur.

AVCTORES PRIMAE CLASSIS.

Abidenus Corallus, alias Huldricus Huttenus.
Achilles Pirminius Gassarius.
Adolphus Clarembach.
Albertus Brandeburgensis.
Albertus Draco.
Alexander Alexius Scotus.
Alexius Brenicerus.
Alphonsus Aemilius Chemnicensis.
Ambrosius Interbocensis.
Ambrosius Moibanus Vratislauiensis.
Andreas Altameri.
Andreas Bondestien Carolostadius.
Andreas Cratander.
Andreas Dietberus.
Andreas Fabricius Chimnicensis.
Andreas Fritius Modreuius.
Andreas Hyperius.
Andreas Knopen.
Andreas Musculus.
Andreas Osiander.
Andreas Poach.
Angelus Odonus,
Antonius Anglus, auctor libri de origine Missæ.
Antonius Brucciolus
Antonius Coruinus.
Antonius Otho.
Antonius Halieus.
Aretius Falinus, qui et Martinus Bucerus.

Arnoldus Montanij.
Arsatius Scoffer.
Arturus Britanus.
Augustinus Maynardus Pedemontanus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

IN actis Aeneæ Siluij prohibentur ea, quæ ipse in Bulla retractationis damnauit.
Alcuini, seu potius Caluini commentarij in libros de Trinitate.
Antonij Francisci Doni littera.
Antonij de Roselis Aretini tractatus de potestate Imperatoris et Papæ, et de Concilijs, quousque expurgatus fuerit.
Augustini de Roma, Nazareni Archiepiscopi, tractatus de Sacramento diuinitatis Iesu Christi et Ecclesiæ: item tractatus de Christo capite, et eius inclyto principatu; item tractatus de caritate Christi circa electos, et de eius infinito amore, quousque expurgatus fuerit.

Libri prohibiti, ab incerti nominis auctoribus Compositi.

Acta Hurembergæ uidelicet Osiandrismus.
Acta Synodi Bernensis.
Actiones duæ Secretarij Pontificij.
Admonitio Ministrorum uerbi Argentinensium.
Aequitatis discussio super consilio delectorum Cardinalium etc.
Alchimia Purgatorij.
Alchoranus Franciscanorum.
Alchoranus Mahometis, Basileæ impressus et similes cum scholijs, et impijs annotationibus, et præfationibus, item in uulgari lingua non nisi ex concessione Inquisitorum haberi possit.
Alphabetum Christianum.
Amica, et humilis, et deuota admonitio.
Anatomia excussa Marcpurgij per Eucharium Ceruicornum.
Anatomia della Messa.
Annotationes in acta concilij Tridentini.
Annotationes in chronica Abbatis Vspergensis.
Anonomi cuiusdam liber de repugnātia doctrinæ Christianæ.
Apologia confessionis Augustanæ.
Apologia de doctrina Valdensium.
Apologia contra Henrricum Ducem.
Apologia Græcorum de igne Purgatorij, etc.
Argyrophylacis, seu Thesaurarij epistola.
Articuli Anabaptistarum Morauiæ.
Articuli Anabaptistarum Saxoniæ.
Articuli a facultate Teologica Parisiensi determinati super materijs fidei nostræ, hodie cōtrouersis cum antidoto, auctore, ut creditur, Caluino.
Articuli nouorum Vuormatiæ euangelistarum.
Articuli XXXXVII. plebis Frācfordiensis.
Augustana confessionis ecclesiarum causæ, quare et amplexæ sint et retinendam ducant suam doctrinam.

Auctores primæ Clasis.

BAlthesar Hiebmaier.
Balthesar Pacimontanus.
Baptista Lasdesmius.
Bartholomæus Conformi.
Bartholomæus Bernardi.
Bartholomæus Rosinus.
Bartholomæus Oueslhemerus.
Basilius Cromigensis, alias Vuesselus.
Basilius Ioannes Herolel Acropolita.
Benedictus Scurmegistus.
Bertoldus Hallerus.
Bernardinus Ocinus Senensis.
Bernardus Rotmanus.
Benedictus Morgensteu.
Bernardus Zieglerus.
Berengarius Diaconus Andegauēsis.
Bilibaldus Pircaimerus.
Bilicanus Theobaldus.
Blaurerus Ambrosius.
Bucerus Martinus.
Butgenagius Pomeranus, seu Ioannes Butgenagius Pomeranus.
Bulingerus Henrricus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Baptista Cremensis omnia opera, quamdiu nō prodierint emendata.
Bartholomæi Ioannes lib. de aduentu Antichristi
Benonis lib. de uita Hildebrandi.
Beati Rhenani scholia in Tertullianum.
Bertrami liber, qui inscribitur De corpore et sanguine Christi.
Boccacij Decades, seu nouella centum, quamdiu expurgata ab ijs, quibus rem Patres commiserunt, non prodierint.
Brunonis Heidelij Querfurdensis poematum libri septem.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Belial, siue de consolatione peccatorum.
Beneficium Christi.
Bernensis disputatio.
Bernensis Reformatio cōtra Missam.
Breuis et compēdiosa instructio de religione Christiana.
Breuis tractatus ad omnes in Christianam libertatem maleuolos.
Breuis Pastorum Isagoge.

Auctores primæ Clasis.

COelius Horatius Curio.
Cælius Secundus Curio.
Caluinus.
Capito Vuolphangus, Fabricius.
Carolostadius.
Carolus Molineus.
Caspar Cruciger.
Caspar Peucerus Budissinus.
Casparus Tauberus.
Cassander Burgensis.
Charseus Cogelius.
Christianus Beyer.
Christianus Lotichius Hestus.
Christophorus Clarius.
Christoforus Cornerus ex Fagis.
Christophorus Froscouerus.
Christophorus Hegendorphius.
Christophorus Hoffman
Christophorus Melhoferus.
Christophorus Thrasibulus.
Christophorus Reiter.
Claudius Taurinensis, qui scripsit de imaginibus.
Claudius Senarclaus.
clemens Maroth.
Conradus Clauserus.
Conradus Cordatus.
Conradus Dasypodius.
Conradus Perca.
Conradus Gesnerus.
Conradus Gibelus Tigurinus.
Conradus Lagus.
Conradus Lycosthenes.
Conradus Pellicanus.
Conradus Screcx.
Conradus Sonius.
Conradus Treune de Fridesleuen.
Cornelius Agrippa

Crato

Crato Milius.

Cyprianus Leonitius.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Capricci del Bottaio di Giambattista Gelli, quamdiu emendatus non prodierit.

Chumanni Elinspachij de tabernis montanis chronologia ex sacris litteris.

Cyri Theodori Podromi Epigrãmata.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Capita fidei christianæ contra Papã, et portas inferorum.

Capo finto.

Carontis et Mercurij Dialogi.

Catalogus Papæ et Mosis.

Catalogus testium ueritatis ex sanctis Patribus.

Catechismus Ecclesiæ Argẽtoratẽsis.

Catechismus Tubicensis.

Catechismus pro ecclesia Vuirtemburgen.

Catechismus, cui titulus, Qual maniera.

Catechismus, cui titulus est Catechismus maior et minor.

Catechismo, cioe formulario per instituire et ammaestrare i fanciulli nella religione christiana, fatto a modo di Dialogo.

Catechismus paruus pro pueris in scholis nuper auctus.

Catechismus super euãgelium Marci,

Catechismus, siue Symboli expositio.

Catechismus siue explicatio Symboli Apostolici.

Catechesis puerorum in fide, litteris, et moribus.

Causæ, quare Synodum indictam a Rom. Pontif. Paulo iij. recusarint Principes status, et ciuitates Imperij profitẽtes puram et catholicam doctrinam.

Centum et quattuordecim sententiæ Patrum de officio uerorum Rectorum Ecclesiæ.

Centum grauamina etc.

Christiana institutio.

Christiana schola Epigrammatum libri duo ex uarijs poetis excerpti.

Christianæ iuuentutis crepundia.

Christiana respõsio ministrorum Euãgelij Basileæ, cur Missam etc.

Ciuitatis Magdeburgensis publicatio litterarum ad omnes Christi fideles anno. 1550.

clauicula Salomonis.

Collatio diuinorum et Papalium Canonum.

Collectanea demonstrationum ex Prophetis, Apostolis, & doctoribus Ecclesiæ, quod Spiritus sanctus a solo Patre procedit.

colloquium Cochlæi et Lutheri.

Colloquium Marepurgense.

Colloquium Vuormatiæ institutum anno. M D X L.

Commentaria Germ. in Cornelium Tacitum.

Commentarius de Angelo Melanchtonis.

Commentarius in priorem Timothei epistolam, a uiro summæ pietatis conscriptus.

Comœdiæ et Tragœdiæ aliquot ex ueteri Testamento, collectore Ioanne Oporino.

Comœdia super quæstionem, Quæ est maior consolatio morientis etc.

Conciliabulum Theologicorum aduersus bonarũ litterarũ studiosos etc.

Concilium Pisanum, quod uerius conciliabulum dicendum est.

Conciones de decem Præceptis Dominicis.

Concordãtia principum nationis Germanicæ de astutijs Christianorum.

Confessio fidei Augustana.

Confessio fidei Baronum, et Nobilium Bohemiæ.

Confessio Saxonica.

Confessio Ecclesiæ Tigurinæ.

Confessio Vuirtembergensis.

Cõfutatio determinationis doctorum Parisiensium contra Martinum Lutherum.

Confutatio unius et uiginti propositionũ de differentia legis et Euãgelij.

Congregatio, siue collectio insignium concordantiarum Bibliæ.

Coptis Christianus.

Consiglio d'alcuni Vesçoni congregati in Bologna.

Contra regulam Minoritarum et uniuersas perditionis sectas.

ntra sanctos Zeylleysten.

Conuentus Augustensis.

Copia d'una lettera scritta alli iiij. di Genaio. M D L.

Cordigeræ nauis conflagratio, Dialogus.

Cimbalum mundi.

Auctores primæ Classis.

DAuid Georgius ex Delphis.

David Peiserus Lypsius, uel Pfeffinger.

Dauid schefer.

Didimus Fauentinus qui est Melanchton.

Diethelmus cellarius.

Dionysius Melander.

Dominicus caramanius.

Dominicus Melguitius.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Dantis Monarchia.

Dauidis chytræi liber de auctoritate et certitudine christianæ doctrinæ, ac ratione discendi Theologiam.

Desiderij Erasmi Roterodami colloquiorum liber. Moria, Lingua, christiani matrimonij institutio, De interdicto esu carniũ, eiusdem Paraphrasis in Matthæũ, quæ a Bernardino Tomitano in Italicam linguam conuersa est, cetera uero opera ipsius, in quibus de religione tractat, tamdiu prohibita sint, quamdiu a facultate Theologica Parisiensi, uel Louaniensi expurgata non fuerint.

Adagia uero ex editione, quam molitur Paulus Manutius, permittentur. interim uero quæ iam edita sunt, expunctis locis suspectis iudicio alicuius facultatis Theologicæ uniuersitatis Catholicæ uel Inquisitionis alicuius generalis, permittantur.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Declaratoria del Giubileo.

Decretum Nurembergense, editum anno M D XXIII.

Defensio pro Zuinglio.

Defensio aduersus axioma catholicum. i. criminationem R?berti Episcopi Abrincensis.

Dialogi di Mercurio et Caronte.

Dialogi aduersus Ioannem Eckium.

Dialogus de doctrina Christiana.

Dialogus de morte Iulij. ij. PP. siue IVLIVS.

Dialogus Karstans, et Regellians.

Dialogus Murnarus Leuiathan.

Dialogus obscurorum uirorum, in quo tres colloquuntur Theologi.

Dialogus Paradoxos, quo Romani Pontificis orator una cum eo, qui est etc.
Dialogus oratoris Pontificis Romani, et illius qui est Pontifici a confessionibus.
Discorsi sopra i fioreti di S. Frãcesco.
Disordine della Chiesa.
Disputatio Badensis.
Disputatio Bernensis.
Disputatio Gronicensis cum duabus epistolis.
Disputatio inter Clericum, et militem super potestate Pralatis Ecclesiæ atque Principibus Terrarum commissa, alias Somnium Viridarij.
Disputatio Lypsica inter Martinum, et Hieronymum Emserum.
Diurnale Romanum impressum Lugduni in ædibus Philiberti Roleti, et Bartholomæi Freni.
Doctrina uetus et noua.
Doctrina uerissima, sumpta a cap. iiij. Epistolæ ad Romanos, ut consolentur afflicta conscientia.
Dragale locorum communium.
Due lettere d'un Cortigiano, nelle quali si dimostra che la fede etc.
Due disputatione Herffordiane. Langi, et Nauclerij.

Auctores primæ classis.

Eobanus Hessus.
Erasmus Roterodamus. uide supra in littera D.
Erasmus Benedictus Silesius.
Erasmus Ebnerus.
Erasmus Fabiens.
Erasmus Osualdus Serektensuchsius.
Erasmus Rotembucher.
Erasmus Sarcerius.
Erasmus Sneppius.
Euritius Cordus.
Euthychius Mion, qui et Musculus.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Elementa christiana ad instituendos pueros.
Enarrationes Epistolarum, et euangeliorum.
Enchiridion christianismi.
Enchiridion piarum precationum.
Epigrammatum libri duo christiana secta ex uarijs christianis poetis decerpti.
Epistola apologiea ad sinceriores Christianismi sectatores per Phrygiam orientalem etc.
Epistola christiana de cœna Domini.
Epistola de non Apostolicis quorundam moribus, qui in Apostolorum se esc.
Epistola pia et christiana.
Epistola sancto Vlrico adscripta.
Epistola de Magistris Louanien.
Epistola ministri cuiusdã uerbi Dei de Ecclesia, clauibus, Sacramentis ueraque ministrorum spiritus electione.
Epistola directa ad pauperem et mendicam ecclesiam Lutheranam.
Epistola et Præfatio in Decalogum.
In Epistolam ad Timotheum cõment.
Epitome ecclesiæ renouata.
Epitome belli Papistarum contra Germaniã atque patriam ipsam, Cæsare Carolo V. Duce.
Epithome decem præceptorum prout quemque christianum cognoscere decet.
Epitome responsionis ad Martinum Lutherum.
Esdræ lamentationes Petri.
Espositione dell' oratione del Signor in uolgare, composta per un Padre non nominato.
Euangelica conciones.
Euangelium æternum.
Euangelium Pasalli.
Exameron, Dei opus.
Expositio Symboli Aostolorum, orationis Dominicæ, et præceptorum, etc.

Auctores primæ classis.

Fabritius capito Vuolphangus.
Fabritius Montanus.
Firmianus chlorus, qui et Viretus.
Fœlicianus de ciuitella.
Fœlix Malleolus Tigurinus.
Fœlix Mansius.
Franciscus Bettus,
Franciscus Burgardi.
Franciscus cotta Lemburgius.
Franciscus Enzinas.
Franciscus Kolbius.
Franciscus Lambertus.
Franciscus Lamperti.
Franciscus Lismaninus.
Franciscus Niger Bassanensis:
Franciscus Portus, Græcus.
Franciscus Stancarus.
Fridericus a Dinbein.
Fridericus Iacob,
Fridericus Myconius.
Fridericus a Than.
Fridolinus Bronbach.
Fridolinus Lindouerus.

Certorum auctorum libri prohibiti:

Fabula Laurentij Abstemij, et Gilberti cognati.
Francisci Balduini. I. C. constantinus Magnus siue de constantini Imperatoris legibus Ecclesiasticis atque ciuilibus commens.
Francisci Franchini liber poematũ.
Francisci Trachelai Staty propelemata oratoria.
Frãcisci Zabarellæ liber de schismate, atq. eiusdem libri præfationes Argentinæ impressæ quãdiu non prodierit expurgatus.
Friderici Frigosii tractatus de oratione, de Iustificatione, de fide, et operibus, et Præfatio in Epistolã D. Pauli ad Romanos, qui tamen falso illi creditur adscriptus.
Friderici Furij Geriolani Valentini Bononia, siue de libris sacris in uernaculam linguam conuertẽdis.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Farago concordantiarum insignium totius Biblia.
Fasciculus rerum expetendarum, et fugiendarum.
Forma delle orationi Ecclesiastiche, et il modo di amministrare i sacramenti, et di celebrare il santo matrimonio, auctor creditur esse Caluinus.
Franscisci nocturna apparitio.
Fundamentum malorum, et bonorum operum.

Auctores primæ classis.

Galasius, Zuinglij defensor,
Gaspar Bruschius Egranus.
Gaspar Ghurerus.
Gaspar Cruciger.
Gaspar Gretterus.
Gaspar Hedio.
Gaspar Heldelinus.
Gaspar Hubertinus.
Gaspar Megander Tigurinus.
Gaspar Rodulphius.
Gaspar Schuuen Kfeldius.
Georgius Aemildius Mansfelden.

Georgius Battenbeimer.
Georgius Caleſtinus.
Georgius Fabritius Chemnicen.
Georgius Maior.
Georgius Neccarus.
Georgius Perfferer.
Georgius Ioachimus Rheticus;
Georgius Rborarius.
Georgius Reich.
Georgius Sabinus.
Georgius Spalatinus.
Georgius Volger.
Gerardus Gheldenhaurius noviomagus.
Gerardus Liſtrius.
Gerardus Lorichius Adamarius.
Gerardus Segarelli Pergamen.
Gilbertus Cognatus Nozerenus.
Gorcinianus.
Gregorius BruchK.
Gregorius Caſelius.
Gregorius Giraldus.
Grynæus Simon.
Gualterus Tigurinus.
Gulielmus Aurifex.
Gulielmus Farellus.
Gulielmus Gnaphæus, Hagien.
Gulielmus Poſtellus Barentonius.
Gulielmus Sartoris.
Gulielmus Taiolus. Anglus.
Gulielmus Tindalus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Gaufridi de Monte electo tractatus ſuper materia concilij Baſileenſis.
Georgij caſſandri hymni Eccleſiaſtici.
Gratia dei, de Monte ſancto epiſtola pia et chriſtiana.
Gryphij precationes Dominicæ.
Guglielmi Ochani opus nonaginta dierum.
Item Dialogi, et ſcripta omnia contra Ioannem. xxij.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Geographia uniuerſalis.
Germanicæ nationis lamentationes.
Giudicio ſopra le lettere di tredeci huomini, ſtampate l'anno 1555. qual ſi conoſce eſſer del Vergerio.

Auctores primæ claſsis.

Hadrianus Iunius.
Hartmanus Beyer.
Hartmanus Pallatinus, I.C.
Heberus.
Hedio Gaſpar.
Holiodorus Alexiacus.
Helias Pandochæus, qui et Poſtellus.
Helius Eobanus heſſus.
Henricus VIII. Anglus.
Henricus Bomius.
Henricus Bullingerus.
Henricus cornelius Agrippa.
Henricus ab Eniſdel.
Henricus ab Eppendorff.
Henricus Lupulus.
Henricus Pantaleon.
Henricus Scotus.
Henricus Stollius.
Henricus Sudphanus.
Henricus Vtingerus.
Henricus Vuelpius Lingen.
Hermannus Bodius.
Hermannus Bonus.
Hermannus Buſchius Paſiphilus.
Hermanus Heſſus.
Hermanus KiſuuicK.
Hermanus Italus.
Hermanus Luſcus.
Hetzerus.
Hieronymus Baſſanus.
Hieronymus Galathaus.
Hieronymus cato Piſaurien.
Hieronymus Marius.
Hieronymus de Praga.
Hieronymus Kauſcher.
Hieronymus Sabir de ſancto Gallo.
Hieronymus Sauonen.
Hieronymus Schiurpff.
Hieronymus Vicellerius Friburgen.
Hieronymus Vuolphius.
Hiob Gaſt.
Hippinus.
Hortenſius Tranquillus, alias Hieremias, alias Landus.
Hugo Latimerus.
Huldrycus Encauſtius.
Huldrycus Huttenus; ſiue de Vtten.
Huldrycus Mutius Hunguualdus.
Huldrycus Zuinglius, Toggius.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Henrici Bebelij Iuſtingenſis facetiæ Inſtitutio puerorum, Triumphus Veneris.
Hieronymi Gebuileri liber de ſacrilegio, item exhortatio ad ſacram communionem.
Hieronymi Meſſii diſcurſus, Prouerbia et Prognoſtica.
Sermones illi Hieronymi Sauonarolæ Ferrarien. qui olim in Romano Indice prohibiti fuerunt, non legantur, donec iuxta cenſus Patrum Deputatorum emendati prodeant.
Hirenai Tripolitani Aphoriſmi ex Ambroſio, Auguſtino, Lactantio.
Hippophyli Melangai Theologia compendium. Item expoſitio in Euangelium D. Matthai.
Hugonis Hugaldi epiſtola.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Henrici Quarti Cæſaris uita.
Hiſtoria de morte Ioannis Diazij Hiſpani quem frater eius germanus interfecit.
Hiſtoria de Germanorum origine.
Hiſtoria de ijs, quæ Ioanni Huſſ. Conſtantienſi Concilio euenerunt.

AVCTORES PRIMAE Claſsis.

Iacobus Bredotus Pludentinus.
Iacobus a Burgundia, ille qui ſcripſit Apologiam ad Carolum Cæſarem.
Iacobus Hallis.
Iacobus Imelius.
Iacobus Kautius.
Iacobus Kungius.
Iacobus Micyllus.
Iacobus Miſnenſis, alias Iacobellus.
Iacobus Milchius.
Iacobus Otherus.
Iacobus Præpoſitus, qui ſcripſit Hiſtoriam utriuſque captiuitatis pro pter uerbum Dei.
Iacobus SchegKius.
Iacobus SchenecK.
Iacobus Strauſz.
Iacobus Zulgerus.
Ianus Cornarius.
Iaſparus Bigel.
Ioachimus Camerarius.
Ioachimus Lesberus.
Ioachimus Madeburgius.
Ioachimus Morlinus.
Ioachimus Vadianus.
Ioachimus Vueſtphalus.
Ioannes Aepinus.
Ioannes Agricola Islebius.
Ioannes Alarco.
Ioannes Aloyſius Paſcalis.
Ioannes Apellus Norimbergen.
Ioannes Aſtoe Anglus.
Ioannes Aſſuuarbij.
Ioannes Athanaſius Veluanus.

Ioannes Auene Rubeaquen.
Ioannes Auentinus.
Ioannes Balistarius.
Ioannes Piscatorius.
Ioannes Baptista Vergerius.
Ioannes Blasius.
Ioannes Brentius.
Ioannes Brismannus.
Ioannes Burghenagius Pomeranus.
Ioannes Caluinus.
Ioannes campanus, qui scripsit contra Trinitatem.
Ioannes canerius.
Ioannes carion.
Ioannes castellanus.
Ioannes comander.
Ioannes Cosmus.
Ioannes czaphKo.
Ioannes Decanus Patauien.
Ioannes Denchius.
Ioannes Diazius, ille, cuius mortis historiam scripsit cenarcleni.
Ioannes Doclschius, VeltKirchensis.
Ioannes Draco, siue Draconites.
Ioannes Entomius.
Ioannes Fabritius.
Ioannes Foxus.
Ioannes Fran. cotta Lembrugius.
Ioannes Frisius Tigurinus.
Ioannes frederus.
Ioannes Frit Lundin.
Ioannes Fridericus cælestinus.
Ioannes Functius Norimbergen.
Ioannes Fursteras.
Ioannes Gastius Brisaccen.
Ioannes Gigas Northusianus.
Ioannes Gerardus.
Ioannes Gocchius.
Ioannes Grellus.
Ioannes Halerus Tigurinus.
Ioannes Hanerus.
Ioannes Herold. Acropolita.
Ioannes Hessus.
Ioannes Heruagius.
Ioannes Homburgius.
Ioannes Hoperus Anglus.
Ioannes Host.
Ioannes Huschinus.
Ioannes Hospinianus Steinanus.
Ioannes Huss.
Ioannes Husserus.
Ioannes Huttichius.
Ioann. de Indagine, non ille carthusianus.
Ioannes Knoblouchus.
Ioannes a LasKo Polonus.
Ioannes Kleinanu.
Ioannes Lathman.
Ioannes Leonardus Sertorius.
Ioannes a Leydis.
Ioannes Licaula.
Ioannes Lonicerus.
Ioannes de LuKanneK.
Ioannes Mantelius.
Ioannes Mardeley.
Ioannes Marcellus Regio montan.
Ioannes Marpachius.
Ioannes Matter.
Ioannes Mayre.
Ioannes Meyer.
Ioannes MuchKius.
Ioannes Muslerius.
Ioannes Oecolampadius.
Ioannes Oldencastel Anglus.
Ioannes Oldendorpius.
Ioannes Oporinus.
Ioannes Pfessinger.
Ioannes Philonius Rugo.
Ioannes Philologus.
Ioannes Pistorius a Vuorden.
Ioannes Policarius Cygneus.
Ioannes Polius Vuestphalus.
Ioannes Pomeranus.
Ioannes Postellus.
Ioannes Pupperus Cochianus.
Ioannes Purpurei.
Ioannes Purvei, Anglus.
Ioannes Przibram,
Ioannes Rhellicanus Tigurinus.
Ioannes Rhodophanta.
Ioannes Ribittus.
Ioannes Rielius.
Ioannes Riuius Attendorien.
Ioannes Ruthenus.
Ioannes de Rochefort.
Ioannes de Rochesana.
Ioannes Rogors. Anglus.
Ioannes Sagittarius Burdenalen.
Ioannes Saphidus.
Ioannes Sartoris.
Ioannes Sneppius.
Ioannes Scheltling.
Ioannes Schonerus Carolostad.
Ioannes Scopher.
Ioannes Secerius.
Ioannes Sleidanus.
Ioannes Spamgembergius.
Ioannes Spinus.
Ioannes Splendianus.
Ioannes Stappitius.
Ioannes Stigelus, uel Stiphelius.
Ioannes Stolsius.
Ioannes Stuch.
Ioannes Sturmius.
Ioannes Stumpf.
Ioannes TrapKo.
Ioannes Vingandus.
Ioannes Valdesius.
Ioannes Vauuius.
Ioannes VeltKirchius, siue Verurio.
Ioannes VijcK.
Ioannes de Vuessalia.
Ioannes Vuiclephus.
Ioannes Vitlingius, qui et Brentius.
Ioannes Vuilebrochius Damiscanus.
Ioannes Vuolphius Tigurinus.
Ioannes de Vuorden.
Ioannes ZuicKius.
Iob. Gast.
Iodochus Coch. siue Cocus, qui et Iustus Ionas.
Iodochus Vuillichius.
Ionas qui est Iodocus Cocus.
Ionas Philologus.
Iosephus GrumpecK.
Iosephus Klup.
Iosias Simelerus.
Islebius.
Iulius Cesar, P. Caluini interpres.
Iulius Mediolanensis apostata.
Iulius Dominicus Caramannius.
Iustus Menius isenaten.
Iustus, Ionas seu iodocus Coch, uel Cochus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Iacobi Bophart de studio litterarum, et iuuentute erudienda libellus.
Iacobi Brunsuuicensis Cathechesis puerilis.
Iacobi Fabri commentaria in Euangelia: item in Epistolas D. Pauli: item in Epistolas Canonicas: item de tribus Magdalenis: item in psalmos tamdiu prohibita sint, quamdiu ab alicuius Vniuersitatis Catholicæ facultate Theologica, uel iussu Inquisitionis generalis emendata in lucem prodierint.
Iacobi Ottheri sermones: item speculum fatuorum.
Iacobi Schepperi Tremoniani Monomachia Dauidis, et Goliath.
Ioannis Cuspiniani liber inscriptus, Imp. et Cæsarum uitæ, cum imaginibus ad uiuam effigiem expressis, quamdiu expurgatus non fuerit.
Ioannis Fabricij Montani poematum liber.
Ioannis Gertophij, recriminatio aduersus Eduardum Leũ, Anglum.
Ioannis Lubicensis, de Antichristi aduentu, et de Messia Iudæorum.

Ioan-

Ioannis Pici, Cartusiensis paraphrases, et annotationes in Psalmos.
Ioannis Reuclini speculum oculare, De Verbo mirifico, Ars Cabalistica.
Ioannis Soteris, liber, siue epigrammata et uarijs auctoribus collecta.
Ioannis Sutel de terribili excidio Hierosolymitarum.
Ioannis Vuunschelburgensis, de signis, et miraculis falsis, et de superstitionibus.
Iuliani Colen. Tractatus de certitudine gratia, Dei, et salutis nostra.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Imperatorum, et Caesarum uita.
Instructio uisitationis Saxonica.
Interpretatio nominum Caldaeorum.
Introductio puerorum.
Iulius Dialogus, alias Aula.

Auctores primae clasis.

Kantius.
Knipstro Pomeranus.
Knopper Dellingius.
Kolpeius.

Auctores primae clasis.

Lactantius Ragnonus.
Lambertus de Nigro Monte.
Laurentius Humphedrus, Anglus.
Laurentius Czoch.
Laurentius Tubius Pomeranus.
Leonardus Culman.
Leo Iudas.
Leonardus Fuchsius.
Leonardus Iacobus, Northusianus.
Leonardus Strubiu.
Leopoldus DicKius.
Lollardus.
Lucas Lossius.
Lucas ScroteKnsen, Rubeaquensis.
Lucius Hecterus.
Lucius Pisaus.
Ludouicus ab Eberstbain.
Ludouicus Hetzer.
Lutherus.
Lysmaninus.

Certorum auctorum libri prohibiri.

Laurentij Valla de falsa donatione Constantini: item de libero arbitrio: item de uoluptate.
Luca Bettini lib. inscrip. Oracolo della renouatione della Chiesa.
Lelij Capilupi Cento ex Virgilio non nisi expurgatus legatur.
Luciani Mantuani annotationes in commētum D. Ioānis Chrysostomi in epistolam ad Romanos.
Luciani Samosatensis Dialogi uidelicet mors peregrini, et Philopatris.
Ludouici Pulcij poemata, nempe Ode, Sonetti, Canzoni.
Ludouici Chalcondylae Athenien. de origine, et rebus gestis Turcarum libri, decem Conrado Clauserio interprete, cum annotationibus.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Lamentationes Petri, auctore Esdra.
Lamentatio et querimonia Missa.
Litania Germanorum.
Loci comunes de bonis operibus, et de potestate Ecclesiastica.
Loca insignia.
Loci insigniores.
Loci omniū fere capitū Euangeliorū.
Loci utrinsque Testamenti.
Lucta Christiana.
Ludus Pyramidum.
Libellus aureus, quod idola etc.
Liber inscriptus, An statui et dignitati Ecclesiasticorum magis conducat admittere Synodum nationalem, piam, et liberam, quam decernere bello etc.
Liber inscriptus Augustini, et Hieronymi Theologia.
Liber inscriptus, Alcuni importanti luoghi tradotti fuor delle Epistole latine di M. Francisco Petrarcha etc. con tre sonetti suoi, et XVIII. Stanze del Berna auanti il XX. canto etc.
Liber inscriptus, Basiliensis ecclesia cur Missam etc.
Liber inscriptus. Bulla Diaboli etc.
Liber inscriptus Capo finto.
Liber inscriptus, Consilium de emendanda Ecclesia.
Liber inscriptus, Consilium Pauli Tertij datū Imperatori in Belgis, cum Eusebij Pamphili pia explicatione.
Liber inscriptus, Cur Ecclesia quattuor Euangelia acceptauit.
Liber inscriptus, De auctoritate, officio, et potestate Pastorum Ecclesiasticorum.
Liber inscriptus, De caena Dominica.
Liber inscriptus, De disciplina puerorum, recteq. formandis eorum studijs et moribus.
Liber inscriptus, dottrina uerissima, tolta dal capitulo quarto a Romani per consolare le afflitte conscientie.
Liber inscriptus, De emendatione, et correctione status Christiani.
Liber inscriptus, Ex uetustissimis orthodoxorum patrum libris etc. De genuino Eucharistiae negotij intellectu et usu etc.
Liber inscriptus, De falsa religione.
Liber inscriptus, De fatis monarchia Romana, Somnium, Vaticinium Esdra etc.
Liber inscriptus, De Gratia, et libero eius uelociq. cursu.
Liber inscriptus, Delle statue et imagini.
Liber inscriptus, La forma delle preghiere ecclesistiche con la maniera di amministrare i sacramenti et celebrare il matrimonio.
Liber inscriptus, Delle commissioni e facoltà che Papa Iulio III. ha dato a messer Paulo Odescalco.
Libri Hermetis Magi ad Aristotelē.
Liber inscriptus, Illustrissimi et Potentissimi Senatus populiq. Anglia sententia de eo consilio, quod Paulus Episcopus Rom. etc.
Liber inscriptus, opus Illustr. et Excellentissimi seu Spectabilis uiri Caroli Magni etc. contra Synodum, qua in partibus Graecia pro adorandis maginibus stolide, siue arroganter gesta est.
Liber inscriptus, in orationem dominicam etc.
Liber inscriptus, in orationes Dominicas saluberrimae et sāctissima meditationes ex libro Catholicorum Patrum.
Liber inscriptus, Militantis etc.
Liber inscriptus, De prouidentia Dei.
Liber inscriptus, De sacerdotio, legibus, et sacrificijs Papa etc.
Liber inscriptus, De uera differentia Regia potestatis, et Ecclesiastica.
Liber inscriptus, De uita iuuentutis instituenda, moribus, et studijs corrigendis.
Liber inscriptus, De unitate Ecclesiastica.

Liber inſcriptus, Nicodemus, de paſſione Chriſti.
Liber inſcriptus, Lettera de N. ad uno ambaſciatore di Papa Iulio. I I I.
Liber inſcriptus, Pontificij oratoris legatio in conuentu Norenbergẽſi.
Liber inſcriptus, Pauli IIII. Papæ Romani epiſtola conſolatoria et hortatoria ad ſuos dilectos filios.

AVCTORES PRIMAE Claſsis.

Marcellus Palingenius, Stellatus
Marcus Antonius Caluinus.
Marcus Antonius Coruinus.
Marcus Cordelius. Torgenſis.
Marcus Epheſinus.
Marcus Tilemanus, Hesbuſius.
Marſilius de Padua.
Martini KO.
Martinus Borrahus, Stugardian.
Martinus Bucerus.
Martinus Frectus.
Martinus Lutherus.
Martinus Meglin.
Martinus Oſtermincherus.
Martinus Vuolphius.
Matthæus Albertus.
Matthæus Iudex.
Matthæus qui, et Aſſartius Scoffer.
Matthæus Philargyrus.
Matthæus Zellius, Kiſerſpergen.
Matthæus Ziſer.
Matthias Flaccus, Illyricus, uel Flauius.
Maturinus Corderius.
Maximilianus Maurus.
Melanchton.
Melchior Ambachius.
Melchior Cliuch.
Melchior Hofmanus.
Memnon Simon.
Menardus Moltherus.
Michael Cellarius.
Michael de Ceſenna.
Michael Rothingius.
Michael Seruetus.
Michael Sellarius.
Michael Schulteis.
Michael Toxita.
Myconius Oſualdus.
Milo Conuerdale. Eboracen.
Morlinus.
Muncerus.
Munſterus.
Murnerus.
Muſculus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Marci Pagani carminum liber, cuius titulus eſt, Triumpho angelico; et alter, qui dicitur, Sonnetti diuerſi di Marco pagano.
Maſſuccij Salernitani Nouellæ.
Merlini Angli liber obſcuratum prædictionum.

Auctorum incerti nominis libri prohibiti.

Maniera di tener ad inſegnare a i figliuoli Chriſtiani.
Margarita Teologica.
Matrimonio delli Pretti et delle Monache.
Medicina animæ.
Medicina animæ pro ſanis ſimul et ægrotis, inſtante morte.
Meditationes in orationẽ Dominicã.
Meditationes et precationes piæ, admodum utiles, et neceſſariæ, pro formandis tum conſcientijs, tum moribus electorum.
Metaphraſes epiſtolarum D. Pauli ad communem eccleſiarum concordiam.
Methodus in præcipuos ſcripturæ diuinæ locos.
Methodi ſacræ Scripturæ tomi duo.
Microſynodus Norimbergenſis.
Miniſtrorum uerbi Argentinenſium admonitio ad miniſtros Heluetios.
Modo di tener nell'inſegnare et nel predicare al principio della religione Chriſtiana.
Modo e uia breue di conſolare quelli che ſtano in pericolo di morte.
Modus ſolemnis et authenticus ad inquirendum.

AVCTORES PRIMAE Claſsis.

Nicolaus Amſdorfius.
Nicolaus Balingius.
Nicolaus Borbonius, Vandoperanus.
Nicolaus Bryling.
Nicolaus de Calabria.
Nicolaus Galecus.
Nicolaus Gallaſius.
Nicolaus Gallus.
Nicolaus Gerbellius.
Nicollaus Herforde, Anglus.
Nicolaus Krompach.
Nicolaus Macchiauellus.
Nicolaus de Pelbrzimous.
Nicolaus Quodus.
Nicol. Radinil Palatinus, Vuilnen.
Nicolaus Ridlaus.
Nicolaus Scaubelius:
Nicolaus Seluecerus.
Nicolaus StorcKius.
Nicolaus Vdall. Anglus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Nicolai Franci Carmina contra Petrum Aretinum.
Nicolai Clemangis opera illa tantummodo Permitti poterunt, quæ iuxta cenſuras Patrum deputatorum emendata excudentur.
Nicolai Rodingi exhortatio ad Germaniam: item prædicationes carmine conſcripta.
Nicolai Vuimanni Colymbenſes, ſiue De arte natandi dialogus.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Notoriæ artis opera.
Nomenclator inſignium ſcriptorum.
Notæ ueræ Eccleſiæ.

AVCTORES PRIMAE Claſsis.

Oecolampadius Ioannes.
Ortholphus Marolt, Francus.
Oſiander Andreas.
Oſualdus Myconius.
Otho Bruns ſelſius.
Otho Cerberus, Papergen.
Otho Hemricus.
Otho Vinerius.
Otho Vuerdmillerus.
Othonellus Vida.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Ogerij Dani Fabula.
In Ouidij Metamorphoſeos libros commentaria, ſiue enarrationes Allegoricæ, uel Tropologicæ.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Oeconomica Chriſtiana.

Onus Ecclesiæ.
Opera diuina della Cristiana uita etc.
Optima ratio componendæ religionis quæ sit.
Orandi modus.
Oratio pro Iulio Secundo Ligure, à quodam Benedicto, et Christiano perscripta.
Orationes Dominicales Gryphij.

AVCTORES PRIMAE Clafsis.

Pacimontanus, Balthesar,
Paulus Commodus, Britanus.
Paulus Constantinus Phrygio.
Paulus Dasypodius.
Paulus Eberus.
Paulus ab Eitzen.
Paulus Fagius.
Paulus Scalickius.
Paulus Ritius. Israelita.
Pelicanus Conradus.
Petrus Abailardus.
Petrus Artopæus.
Petrus Brubachius.
Petrus Colinus.
Petrus Desdrensis.
Petrus Ferrarien.
Petrus Ioan de Villa Sereiatum.
Petrus Martyr Vermilius.
Petrus Martyr Verungus.
Petrus Misnen.
Petrus Molinæus.
Petrus Ollerius.
Petrus Paulus Vergerius.
Petrus Payne Anglus.
Petrus Sebiuilla.
Petrus Similerus.
Petrus Trimorsheim.
Petrus Viretus.
Petrus Vualdus.
Philippus Melanchton:
Philolethes.
Philotheus Irenæus, Eupolitanus.
Pomeranus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Pauli Dolseij Psalterium græco carmine uersum, cum præfatione philippi Melanchtonis.
Petri Aretini omnia opera.
Petri Lignæi parabole.
Petri Mosellani, Protegensis, pædologia in puerorum usum conscripta.
Petri de Virea, peregrinatio Hierusalem.
Philippi Catti aduersus Hemrricum Brunsuicensem.
Pogij Florentini facetiæ.
Polydori Vergilij de inuentoribus rerum liber, qui ab hæreticis auctus, et deprauatus est.
Pompeij Barbæ liber de secretis naturæ.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Paralipomena rerum memorabilbiu.
Pasquini et marphory hymnus in Paulum Tertium.
Pasquillus Phagius,
Pasquillus Germanicus.
Pasquillus proscriptus a Tridentino Concilio.
Pasquillus semipoeta.
Pasquillorum tomi duo.
Pasquilli omnes ex uerbis sacræ scripturæ confecti.
Pasquilli omnes, omnesq; conscriptiones; in quibus Deo, aut Sanctis, aut Sacramentis, aut Catholicæ Ecclesiæ, et eius cultui, aut Apostolicæ Sedi quomodocumque detrahatur.
Passio Martini Lutheri, secundum Marcellum.
Phalarismus.
Phrases sacræ scripturæ, quandiu non fuerint expurgatæ, atque ab Inquisitoribus generalibus recognitæ.
Pia et Cristiana epistola cuiusdam serui Iesu Christi de fide, operibus, et caritate.
Precationum aliquot, et piarum meditationem Enchiridion.
Precationes Biblicæ.
Precationes Christianæ, ad imitationem Psalmorum.
Precationes Dominicæ Griphij.
Precationes psalmorum per Ioannem Hoburgium, latinitate donatæ.
Precedentie all'apologia della confessione Vuirtembergense.
Processus cõsistorialis martirij Ioan. Huss.
Psalterium traslationis ueteris cum noua præfatione Martini Lutheri.

AVCTORES PRIMAE Clafsis.

Rebelesius.
Raydenus.
Raymundus Neophytus.
Raphael Musæus.
Reinhardus Lorichius, Hadamarius.
Rapsodus.
Rhegius Vrbanus.
Rellicanus Tigurinus.
Ricardus Morison, Anglus.
Ricardus Sanson.
Ricardus Tauerner.
Ricardus Thracius de Todynton.
Ricardus Vuie.
Robertus Anglus.
Robertus Bannes.
Robertus a Mosham.
Robertus Stephanus.
Robertus Baus.
Rod Haial.
Rodulphus Gualterus, Tigurinus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Raymundi de Sabunde, prologus in theologiam naturalem.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Ratio breuis sacrarum tractandarum concionum.
Ratio, cur, qui confessionem Augustanam profitentur &c.
Ratio et methodus consolandi periculose decumbentes etc.
Receptatio omnium figurarum sacræ scripturæ.
Reformatio ecclesiæ Coloniensis.
Regis et Senatus Anglici sententia de Concilio, quod Paulus Episcopus Romanus Mantuæ futurum simulauit.
Restitutionum doctrinæ et uitæ Christianæ liber per Monasterienses Anabaptistas editus.

AVCTORES PRIMAE Clafsis.

Sapidus poeta.
Scaplerus.
Schneppius.
Sebaldus Haunenreutius.
Sebaldus Heyden.
Sebastianus Castaleon.
Sebastianus Francus.
Sebastianus Froschelius.
Sebastianus Lepulculus.
Sebastianus Meyer.

Seba-

Sebastianus Munsterus.
Seruetus Hispanus.
Simon Grinaus.
Simon Hessus.
Simon Musaus.
Simon saltzerus.
Stephanus Doletus.
SuuenKfeldius.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Seraphini Firmani apologia pro Baptista de Crema.
Segiberti liber contra Papam Gregorium, et contra epistolam paschalis Papa.
Stephani Vuinctoniensis Episcopi de uera obedientia.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Scripta quadam Papa, et Monarcharum, de Concilio Tridentino.
Scholia in epistolam Pauli. III. Pont. Max.
Sententia pueriles.
Sermones conuiuales.
Sermones de prouidentia Dei.
Similitudinum et dissimilitudinum liber.
Simplicissima et breuissima Catechismi expositio.
Simplex et succinctus orandi modus.
Simulacri, historie,, et figure della morte.
Somnium et uaticinium Esdra, de fatis Monarchia Romana.
Speculum cacorum ad cognitionem Euangelica ueritatis.
Suurmenica doctrina.
Summa totius scriptura.
Summa in Smaragdum super Euangelia, et epistolas totius anni, tam separatim, quam una cum ipso auctore impressa.
Summarium scriptura.
Supplicatio quorundam apud Heluetios, Euangelistarum ad Episcopu Constantiensem.
Supputatio annorum mundi.
Supplice essortatione di nuouo mandata all'inuittissimo Cesare Carlo Quinto.
Syncrama clarissimorum uirorum, qui Hala conuenerunt, super uerbis in Cana Domini.
Synodus Marcpurgensis.

AVCTORES PRIMAE Clasis.

Theobaldus Gerthachius Billicanus.
Theodorus Bibliander.
Thomas Blaurerus.
Thomas Crannerus.
Thomas ab Hosen.
Thomas Muncerus.
Thomas Neogeorgus.
Thomas Platterus.
Thomas Venatorius.
Thomas Vuolphius.
Tilemanus Heshusius.
Timotheus Neocorus.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Thalmud Hebraorum, eiusq. glosse, annotationes, interpretationes, expositiones omnes: si tamen prodierint sine nomine Thalmud, et sine iniurijs, et calumnijs in religionē Christianam, tolerabuntur.
Themata. 1 1 4. Basilea disputata.
Threni Hieremia Mystificati.
Tractatus ad omnes in Christianam libertatem maleuolos.
Tractatus de redditibus et decimis.
Tragædia de libero arbitrio.
Trigamus.
Trilogium pro Catechistis.
Troporum Theologicorum etc.
Turricella.
Tractatus de uera et pura ecclesia, D. Athanasio falsissime ascriptus.
Trattati del beneficio di christo.

AVCTORES PRIMAE Clasis.

Vadianus Ioachimus.
Valerius Anselmus Rid.
Valerius Philarchus.
Varenundus Luitholdus.
Velcurio.
Vergerius.
Victor de Bordeus.
Victorinus Strigelius.
Vincentius Obsopæus.
Vitilingius, siue Breutius.
Viretrus Petrus.
Vitus Theodorus.
Vitus Vuisemius.
Vlricus Studerius.
Vlricus Velenus Minhoniensis.
Vlricus de Vtten.
Vrbanus Rhegius.
Vuendelinus ab Helbach.
Vuenzelaus linK.
Vuefelus, siue Basilius Groniegensis.
Vuilhielmus Radensis.
Vuilhielmus Hesenus.
Vuigandus Grosber.
Vuolphangus Fabritius Capito.
Vuolphangus Meusel.
Vulphangus Musculus.
Vulphangus Ruesz.
Vuolphangus Rupertus.
Vuolphangus Mater.
Vuolphangus Vualnerus.
Vuolphangus Vuissemburgius.
Vuesphalus Ioachimus.

Certorum auctorum libri prohibiti.

Viti Amerbachij antiparadoxa: itē cōmentaria in Pythagora et Phocylidis poemata: item historia de sacerdotio Christi.

Incertorum auctorum libri prohibiti.

Valdensium confessio, et apologia fidei ad Vladislaū Regē Hungaria.
Varia doctorum, piorumq. uirorum de corrupto Ecclesia statu poemata.
Viridarij somnium de potestate Papa, et Principum sacularium.
Visitatio Saxonica.
Vite Patrum cum prafatione Martini Lutheri.
Vita et gesta Ildobrandi.
Vita Pont. Romanorum, Vuitemberga impressa.
Vn brieue modo, qual dee tenere ciascun padre.
Vuio diffidentium tripartita.
Vniuersitatis Vuitembergensis feria actio apud Principē Fridericum.

Xystus Betuleius Augustanus.

Zellius Keyserspergensis.
Zuinglius.

LIBELLVS CANONVM POENITENTIALIVM ET CASVVM Reseruatorum.

PROOEMIVM.

De pœnitẽtijs,earũq. modo synodi, Gangrẽsis,Epaonẽsis Moguntina, Rhemẽsis, Tolet tertia, Agathen, Patres, item grœci, Basilius, Gregor. Neocęsariẽsis, Petrus Alexandrinus, Theodorus cantuariensis, latini autem, Beda Rhenanus Beatus presbiter, sue cardus, et Iuo. perscripserunt.

Onfessores nosse debent Canones, qui ad satisfactionis, et pænitentiæ modum pertinent; idq. cum ex antiquis plerisque Synodis, tum ex libris perspici licet, quos eo de genere, patres et latini, et græci conscripserunt. id autem confessoribus ipsis, prouinciali nostro Concilio, cum iam constituerimus; eo magis ad hanc ipsam opinionem confirmati sumus, ea in primis ratione adducti, quam Catechismi Romani patres pie, ac prudenter tradiderunt, quod pænitentes quo magis scelerum suorum grauitatem agnoscant; operæpretium est, eos interdum a cõfessoribus moneri, ac diligenter quidem, quæ pænitentiæ ratio quibusdam peccatis priscorum Canonum iure præscripta sit. quod sane admonitionis officium ipsi non facile præstabunt, nisi eam Canonum cognitionem assequuti. quare ut hæc ipsa notitia ratio omnibus sacerdotibus, qui in audiendis confessionibus uersantur, in promptu facile esse possit; hos de pænitentia canones ex sacerdotali libro, qui Romanæ Ecclesiæ usu comprobatus est, ordine descriptos, in lucem emitti iussimus eo animo, eoq. consilio, ut cum ipsi sacerdotes norint, quanta et cura, et diligentia pænitentiæ olim indicerentur; id pænitentibus etiam, quemadmodum peccati grauitas postulabit, aliquando significent; ut, quanto in pænitentijs Canonum mitigandis benigniorem in se Ecclesiam ipsi cognoscunt, atque experiuntur, tanto maiori diligentia et in posterum peccata uitent, et præterita uehementius defleant.

c. Presbyter dis. 82. quo in c. prœscribitur pænitentiæ modus. c. 1. de spõsa. duorũ. c. Deuotã 27. q. 1. c. Relatũ. de cõsecr. dist. 2. c. Nemo de consec. dist. 1. c. Nouissimus de uerborum si-

C*Anones, qui certas quibusdam peccatis pænitentias constituunt, libro sacerdotali conscripti, hi sunt, qui sequuntur.*

Sacerdos, qui fornicationem admiserit, pænitentiam agat decem annis.

Qui, sponsam alienam de præsenti, accipit, in pænitentia sit septẽ annis, et quatraginta diebus in pane et aqua.

Monialis, quæ fornicatur, matrimoniumue contrahit; qui item eam cognoscit, contrahitue cum ea, pænitens sit decem annis.

Qui sacerdos Missam canit, neque communicat; per annum pænitentiam agat, nec uero interea celebret.

Sacerdos qui palijs Altaris mortuum inuoluit, pænitens sit decem annis et quinque mensibus: diaconus autem annis tribus, et sex mensibus.

Falsarius, in pane et aqua pænitentiam agat, quamdiu uiuit.

Qui scienter contraxerit, coieritue cum duabus sororibus, aut cum matribus, aut sorore, cum matre et filia; quæue coierit una cum patre et filio, uel duobus fratribus; pænitentia ei constituitur octo annis.

Qui ignoranter duas sorores, uel matrem et filiã, uel amitam et neptem cognoscit, quarum una ignorat factum alterius, uterque pænitens sit septem annis, Si uero scienter, perpetuo careat coniugio.

Mulieri, quæ partum supponit, quæue de alio uiro concipit, pænitentiæ, et satisfactionis modus præscribitur arbitratu prudentis sacerdotis.

Sacrilegus chrisma, calicemue sacrum polluens, pænitens sit septem annis, et in singulas hebdomodas tribus diebus ieiunus sit a carne et uino.

Cælans se cognouisse mulierem, quæ contrahit cum fratre eius pænitens sit septem annis.

Solemniter pænitens, si postea ad uomitum redierit, pænitentiam agat decem annis.

Parentes, filiorum sponsalia dirimentes, et filij si consenserint ac post rursus dissenserint, communione priuantur annis tribus.

Qui contraxerit cum ea, quam adulterauit, pænitens sit quinque annis.

Cognoscens uxorem adulteratam ante pænitentiam peractam, pænitens sit annis duobus.

Sacerdos, qui interest clandestinis desponsationibus, per triennium ab officij sui administratione amouetur.

Latro si uult confiteri, confiteturue; in cimiterio sepellietur; oratur pro eo, et datur ei Corpus christi.

Qui clericus præstandis horarum canonicarum officijs a Metropolitanæ Ecclesiæ more, et ritu discrepat, idq. præ contemptu facit, per sex menses communione priuatur.

Qui dominum, uxoremue interfecerit, nunquam equitet, non uehiculo uehetur, non matrimonium contrahet, decẽ ipsos annos carne nõ uescetur, uinũ non bibet.

Qui matrem interfecerit, decem annis pænitentiam agat, armis depositis.

Qui simplex uotum uiolarit, trium annorum pænitentia ei constituitur.

Qui blasphemiam in Deum, et B. Virginem, et sanctos publice coniecerit; pænitentia agis septem annis ex formula, quæ præscripta est a Gregorio Nono.

Vnicuique peccatum mortale committenti, nisi delicti grauitas seueriorem ac longioris temporis pænitentiã postulet, pænitentia constituitur septem annorum.

Qui Ecclesiam incenderit; eam restituat, precium det pauperibus; et pænitens sit quindecim annis.

Qui domum, areamue combusserit, pænitentiam agat annis tribus.

Sacerdos excommunicatus si celebrat, tribus annis pænitens sit, hebdomadisq. singulis feria secunda, quarta, et sexta, a uino, et carnibus ieiunet.

Sacerdos sacerdotij sui gradu, ordineq. in perpetuũ amotus, quem degradatum dicunt, si celebrare audet, priuatur communione corporis et sanguinis Iesu christi usque ad ultimum diem, & in excommunicatione est, uiaticum tantum in fine sumens.

gnificatione. c. Si pater 30. q. 4. c. ult. 32. q. 7. c. Siquis uiduam. c. ult. 33. q. ult. c. si quis cum matre 35. q. 3. c. Officij de pænit. et remiss. c. De uiro 12. q. 2. quo in c. alia quædam constituuntur huiusmodi ita peccanti c. Si homo fornicatus 35. q. 3. c. Si qui uero de pœn. dis. 5. c. Vnicu 31. q. 3. c. Si qua 31. q. 1. c. si quis 32. q. 1. c. ultim. de clandes. desponsationibus. c. ult. 13. q. ult. c. De his dist. 12. c. Admonere, et c. Quicumq. 33. q. 2. quibus in locis alia quædã id delicti admittentib. prœscribũtur. c. Laturẽ 32. q. 2. c. si uir dist. 27. c. ult. de maledicis. c. Hoc ipsũ 33. q. 2. c. Siquis 17. q. 4. c. Si quis contra de iniur. et dam. da. c. De illis 21. q. 3. c. Accedens dist. 50.

Episcopus

c. Quidquid inuisibilis 1. q. 1.

Episcopus dissimulans corrigere uenditionem ministeriorum; duobus mensibus; sacerdos hoc agens, quatuor diaconus, tribus; subdiaconus, et alij inferiores, debita extommunicatione afficiuntur sui iudicis arbitrio.

c. Sacro de sent. excõmunic.

Iniuste excommunicanti per mensem unum, ingressu Ecclesiæ interdicitur.

c. Si quis sacerdos, et c. Nõ debet 30. q. 1.

Sacerdos si fornicatus est cum filia spirituali, aut cum ea, quæ illi confessa fuerit sua peccata, penitens sit duodecim annis, et in Monasterio Deo seruiat omnibus diebus uitæ suæ: Si Episcopus hoc admiserit; pænitentiã agat annis quindecim: mulier autem in Monasteriũ trudatur, ubi perpetuo uiuat.

c. Qui bis de consecr. dist 4. c. 2. de apostatis.

Scienter rebaptizatus si propter hæresim hoc sceleris admittit, pænitentia afficiatur septem annorum, quarta et sexta feria ieiunans, et tribus item quatragesimis pane et aqua. Si uero pro munditia hoc facere putarit; eum pæniteat tribus annis. Quod si ignoranter; non peccat, sed ideo non promouendus, licet sit excellens.

c. eos quoque de consecr. dist. 4. quo in loco ijs pęnitentię moduspręscribitur.

Si Episcopus, presbyter, diaconusue sponte est rebaptizatus; quamdiu uiuit, pænitens sit. Alij uero clerici, et monachi, et moniales, ab hæreticis nolentes rebaptizari, pænitentiam agant duodecim annis.

Qui coactus falsum testimonium dicit, nec mors sequitur, in pænitentia sit duobus annis; si sponte, annis quinque.

c. 1. de fal. Apud Iuonem par. 9. c. 104.

Qui filium suum opprimit; annis tribus, et uno in pane, et aqua pænitens sit.

c. prædicandum 22. q. 1.

Adultero, fornicatoriue pænitentia constituitur septem annorum.

22. q 5. c. 1.

Qui iniuste quempiam accusat ad mortem, quatraginta dies pane et aqua cõtinenter ieiunabit, et per septẽ annos pænitentiam aget, non aqua tamen et pane, sed arbitrio sacerdotis. Si uero ob eam accusationem, quis membrum perdiderit; accusator ieiunabit quatragesimis tribus pane et aqua.

c. 1. de sortilegijs.

Sortilegus quatraginta dies in pænitentia sit.

c. 2 de sortileg.

Respiciens furta in Astrolabio; annis duobus.

c. Qui diuinationes 26 q. 5.

Qui ædes magicis cantionibus lustrat; aliudue tale admittit; et qui ei consentit et consulit; pænitens sit annis quinque.

c. Filijs 16. q. 7.

Patronus qui res Ecclesiæ absumit; per annum excommunicatur.

c. Qui sacramento 22. q. 4.

Qui iurat se ad pacem non redire; per annum pænitẽs sit.

c. Pessimã 23. q. ult.

Incendiario hæc pænitentia dabatur, ut Hierosolymis, aut in Hispania per annum in Dei seruitio permaneret. Qui hanc pænitentiam remitteret, per annum item a sui muneris administratione amouebatur.

c. nõ oportet 30. q. 3.

Qui filiam, sororemue spiritualem in matrimonium ducit; qui item consentit, pænitens sit septem annis.

c. si per negligẽtiam de cõsecr. dis. 2. quo in loco alia, adhoc pænitẽtiæ genus pertinẽtia, traduntur.

Si gutta sanguinis Christi in terram cadit; sacerdos in pænitentia sit quinquaginta diebus; si super Altare, et ad pannum unum transit, diebus duobus; Si usque ad pannos duos, diebus quatuor; si usque ad tres, diebus nouem; si usque ad quatuor, uiginti diebus.

Si incaute dimisit, quamuis nil nefandi acciderit; tribus mensibus a sui muneris administratione amouetur.

c. 1. de custod. eucharistiæ.

Episcopus, qui cædem fecerit, in pænitentia sit quindecim annis, deponatur, perpetuo peregrinetur; Presbyter annis duodecim, quorum tres ieiunet pane et aqua, et deponatur; Diaconus annis decem, et tribus in pane, et aqua.

c. Si quis homicidium dis. 50.

Qui homicidium fecerit; pænitens sit duobus annis.

c. De his clericis dist. 50.

Qui casu cædem facit, constituitur ei pænitentia quinque annorum.

c. Eos qui dist. 50.

Qui uero sponte, septem annis pænitens sit.

c. Maiores dist ead.

Qui clericum, monachumue, diaconum, subdiaconumue occiderit, perpetuo in Monasterium detrudatur, et publicam pænitentiam aget septem annis.

c. Qui occiderit 17. q. 4.

Qui presbyterum, duodecim annis.

c. 2. de pęnit. et remis. 33. q. 2.

Qui coieris contra naturam, aut cum brutis; qui item incestum fecerit; pænitens sit amplius quàm septem annos; quia clericus deponitur; laicus excommunicatur.

c. 1. de matr. contra interdict. Eccl.

Qui matrimonium contraxerit contra interdictum Ecclesiæ, per mensem pænitens sit, aut arbitratu confessoris.

c. Omnis de pęnit. et remis.

Confessor qui pænitentis peccatum patefacit, in Monasterium detruditur ad agendam pænitentiam.

c. Si quis per ebrietatem de consecrat. dist. 2.

Qui per ebrietatem Eucharistiam euomit; si laicus est, quatraginta diebus; si clericus, sexaginta; si Episcopus nonaginta diebus; si infirmus pænitentiam agat diebus septem.

c. Quicumque 6. q 1.

Qui periurium sciens admiserit; quatraginta dies in pane, et aqua, et septem sequentes annos pænitens sit: et nunquam sit sine pænitentia, interiori scilicet.

c. Qui cõpulsus 22. q. 5.

Qui coactus periurat, si liber est, quatraginta dies, et septem sequentes annos: si seruus, tres quatragesimas et legitimas ferias pænitens sit.

c. Si quis conuictus 22. q. 5.

Qui compellit alium, ut falsum iuret; quatraginta dies in pane, et aqua et septem annos in pænitentia sit.

c. 2. 22. q. 5.

Qui peierat in manu Episcopi, in Cruceue consecrata; tribus annis, si uero in Cruce non consecrata, per annum in pænitentia sit. Qui ignoranter, et coactus, tres quatragesimas.

q. ead. c. Si quis coactus.

Qui uero necessitate aliqua impulsus, periurium comittit; tribus quatragesimis sit in pænitentia.

c. 1. de empt. et uend.

Qui mensuras adulterat; triginta diebus pane, et aqua ieiunet.

c. si quis dederit 24. q. 1.

Qui inscienter hæretico communionem dat, uel accipit ab eo, per annum pænitens sit; si uero scienter, annis quinque: quòd si nesciens permittat eum in Ecclesia celebrare, diebus quatraginta; si uero id fecit reuerentiæ causa, annum unum; sin autem ad euertendam fidem, annos decem; sin hæreticus, annos duodecim.

c. Si quis furtum 17. q. 1.

Qui rapuerit, furatusue sit; alteri quadruplum reddet, Ecclesiæ duplum, et septem annis pænitens erit pane, et aqua.

c. Si quis clericus 17 q 4.

Clerico furi, annorum septem, laico, quinque annorum pænitentia constituitur; sin autem uilis est res, pane et aqua per annum pænitentiam agat.

c. Quisquis pe. dolum.

Qui in Episcopum, presbyterumue manum inijcit; et Ecclesiam uastat, impugnatue, in Monasterium conclusus perpetuo pænitens sit.

PETRVS

PETRVS GALESINIVS

Ex ijs, quæ superius conscripta sunt, facile intelligi licet, pænitentias diuersas fuisse pro ratione et temporum, et personarũ: quæ omnia enucleate alij perscripserunt, qui in hoc scribendi genere uersati sunt. Quòd si qui busdã peccatis certum tempus a canone præscribitur, utpote trium, septem, aut paucioru annorum, neque ueto certa explicatur ratio pænitentiæ, quam quis agere debet; id statuebatur arbitrio sacerdotis confessarij, qui omnia, ad pænitendi modum pertinentia, metiri debet, institia, prudentia, et pietate.

c. Tempora 26 q. 7. c. Mensurã de pę. dis. 1. et c. Deus de pæn. c. Presbyter 82. dist. De illis 22. q. 3.

Sacerdos autem confessor cum animaduertet pænitentiam per legitimas ferias constitutã esse, sciat hac ratione intelligi, secũdam, quartam, et sextam feriam; alij tamen feriæ secundæ loco sabbatum ponunt.

Si canone ea indicitur pænitentia, ut quis per tres quatragesimas pane, et aqua ieiunet; prima quatragesima intelligenda est ante diẽ Natalem Domini, altera ante Pascha Resurrectionis, tertia illa est, quæ per xiiij. dies agebatur ante diem festum S. Io. Baptistæ, id quod Cõcilio Salegustadiensi expressum est.

Reliqua, quæ de solemni pænitentia, et publica, canonum iure traduntur, ea nunc prætermissa sunt, cum id argumenti genus alij tractarint diligenter.

Casus excommunicationis reseruati in processu Bullæ, quæ lata est die cænæ Domini M. D. LXVIII.

Hi excommunicationis casus, qui sequuntur, ex Bulla ipsa summatim, breuiterq. ordine descripti sunt, si tamen casus eiusmodi inciderit, qui dubius sit, et ancipitem absoluendi curam afferat, ut certa sit, et explorata illius ratio, Bullæ ipsius et uerba, et sententiam spectari, diligenterq. perpendi oportebit.

Ex Bulla.

Haeretici, schismatici, eorum fautores, defensores; qui illos item recipiunt, qui eisdem credũt.
Qui ab Apostolicæ Sedis obedientia recedunt.
Qui hæreticorum libros scienter quouis modo legunt, domi suæ habẽt, imprimunt, uel quoquo modo defendũt.
Qui appellant a Papa ad futurum Concilium: quiue hac de re consilium, auxilium aut fauorem præstant.
Piratæ, eorum fautores, receptatores; qui item eis auxilium dant, idq. scienter.
Qui naufragium facientium bona capiunt, accipiuntue, aut ab alijs rapta, acceptãue, capiunt.
Qui nouas gabellas, seu pedagia imponunt, uel prohibita exigunt.
Qui litteras, et supplicationes apostolicas, siue manu Pontificis, siue eius mandatu signatas, adulterant.
Qui equos, arma, ferrum, resq. alias omnes prohibitas ad infidelium regiones, prouinciasue important.
Qui ipsos infideles certiores faciunt de rebus ad statum Christianæ religionis pertinentibus: aut qui eis consilium dant.
Qui inuadunt, et impediunt eos, qui ad urbem Romam important res ad uictum, et usum Rom. Curiæ necessarias.
Qui perturbant item ne importentur; quiue defendunt.
Qui ad Sedem Apostolicam accedentes, et recedentes ab eadem, offendunt.
Qui item iurisdictionem ordinariam delegatamue non habentes, propria temeritate illos lædunt, qui in eadem Curia morantur.
Quiq. meditato, et proposita animi deliberatione ijs ipsis iniuriam inferre audent.
Quiue talia fieri iubent, aut mandant.
Qui in S. R. E. Cardinales, Prælatosue, ac Nuncios, manus temere iniiciunt.
Qui item Sedis Apostolicæ legatos, ac Nuncios ex urbibus, oppidis, ditionibusq. suis eijciunt.
Qui præterea hæc ipsa fieri mandãt, seu consilium dant, aut auxilium præstant.
Qui per se, per aliumue offendunt eos, qui negociorum suorum causa ad Curiam Romanam confugiunt.
Qui item lædunt illos, qui in eadem Curia suas causas agunt, eorumue iudices, aduocatos, procoratores, negociorumue gestores.
Qui prohibent, quo minus litteræ apostolicæ citationes, mandata, et alia eiusmodi, quæ a Sede apostolica emanant, executioni demandentur sine eorum consensu.
Qui eorum ipsorum, a Sede Apostolica quouis nomine emanantium executores capiunt, detinent, capiue, aut detineri mandant.
Qui uetant ne litteris et mandatis Sedis Apostolicæ pareatur, nisi impetrato ante eorum concessu.
Qui prohibent, ne notarij de earum litterarum, et mandatorum executione instrumenta, actaue conficiãt, aut confecta eis tradant, quorum interest.
Qui quouis modo prohibent, ne qui ob causas suas agendas, aut ob gratias, litterasue impetrandas ad curiã Romanam confugiant; neue litteras ipsas a Sede Apostolicas impetrent; impetratisue utantur. Quiue eas ipsas litteras apud se, aut apud alium retinere audent.
Qui homines ecclesiasticos, Ecclesiarum collegia, aut conuentus in fori sui iudicium trahunt, trahiue iubent, aut quouis modo procurant præter iuris præscriptum.
Qui statuta, constitutiones, aut decreta quæuis alia faciunt, quibus ecclesiastica libertas quouis modo tollitur, læditur, imminuiturue, seu Sedis Apostolicæ iuri quoquo modo præiudicatur.
Qui ecclesiastica bona usurpant, surripiunt, et absque Sedis Apostolicæ permissu sequestrant.
Qui decimas, aut uectigalia quæcunque hominibus ecclesiasticis imponunt; taliaq. ab eis exigunt; exigiue procurant; aut à sponte dantibus accipiunt; aut in eisdem assensum, auxilium, consiliumue præstant.

Qui laici in causis capitalibus, criminalibusue contra homines ecclesiasticos se quouis modo intromittunt.

Officiales laici, et Prælati itẽ, qui spirituales causas, spiritualibusq. annexas ab ecclesiasticis iudicibus auocãt.

Qui auctoritate laicali litterarum, et mandatorum apostolicorum executionem, causarumue ecclesiasticarũ cursum, et eos item impediunt, qui ipsas causas exequi uoluerint.

Qui item illarum causarum cognitionem sibi usurparint.

Qui statuunt, compelluntue ut, qui litteras a Sede Apostolica impetrarint, eas reuocent, efficiantq. ut reuocentur; et qui illarum litterarum uirtute censuris irretiti sunt, ab eis absoluantur.

Qui peregrinos, religionis causa ad urbem uenientes, in ea morantes, ab eadem discedentes, offendunt: offendẽtibusue auxilium, consilium, aut fauorem præstant.

Qui terras, seu iura Ecclesiæ Romanæ quouis modo occupant, uel inuadunt, aut occupare, inuadereue audent.

Quiue occupantibus, uel inuadentibus auxilium, fauorem et consilium dant.

Qui bona pallatij Apostolici rapiunt; uel rapta scienter quauis causa tenent.

Qui contra præscriptum Bullæ peccantes absoluere temere ausi fuerint.

Alij casus excommunicationis, reseruati summo Pontifici iure Canonum.

Ex decreto, et decretalibus.

c. Si quis suadente 17.q.4.

QVi suadente diabolo id sacrilegij admittit, ut manus uiolentas clerico afferat.

Quiue huic rei consilium dat, aut assentitur.

c. Mulieres de sentent. excomm. c. Significauit de sen. excõ. c. Nuper de sen. excom.

clerici, qui scienter et sponte in diuinis participant cum excommunicatis a Papa.

Qui scienter in crimine criminoso communicat cum eo, qui nominatim a Papa excommunicatus est.

Ex sexto decretalium.

c. Fundamenta de elec. lib. 6.

QVi nullo Sedis Apostolicæ concessu assentiunt nominationi, electioni Senatoris Vrbis Romæ, aut eius, qui ipsius urbis gubernationi præesse debet.

Ex Clementinis.

c. Multorũ Clem. de hæret.

INquisitores, et sancta Inquisitionis ministri odio, gratia, uel quæstu, alioue commodo ducti, qui in hæreticis inquirẽdis negligẽtes sunt, uel falso hæresim imponũt.

Clem. de Priuil. c. Religiosi. c. Religiosi, Clem. de priuil.

Religiosi, qui absoluunt excommunicatos a iure, uel constitutionibus Synodalibus.

Religiosi, qui non impetrata a parochis facultate, sacramenta eucharistiæ, aut extremæ unctionis ministrant.

Religiosi item, qui non eorumdem concessu matrimonia solemnizant.

c. Cupientes Clem. de pæn.

Religiosi et clerici sæculares, qui alios inducunt ad uouendum, promittendumue, ut in suis Ecclesiis sepulturas eligant, uel iam electas ne mutent.

c. Grauis Clem. de sent. excõ.

Qui prohibent quominus publice excommunicati, interdictiue de Ecclesia exeant, quo tempore Missæ sacrificium fit, si eis a celebrantibus denunciatum sit, ut de Ecclesia abeant.

c. Eod. ut supra.

Excommunicati, interdictiue publice si a celebrantibus moniti fuerint, ut Ecclesia exeant, idq. facere recusarint, neglexerintue.

c. Grauis Clem. de sent. excõ.

Principes et illustres uiri, qui interdicti generalis tempore cogunt aliquem sacerdotem celebrare.

In extrauagantibus.

Bonifacius 4. in extra. de sepult. c. 1.

QVi corpus mortuum in frusta incidunt, et in aqua coquunt, ut ossa separent a carnibus.

c. Et si Dominici in extrau. de pænit. et remiss.

Qui interdictũ ab apostolica Sede promulgatum uiolãt.

Qui aliquid ex pacto dat, aut recipit pro ingressu religionis.

c. Sane ne in uinea in extrau. de simo. Paulus 2. in extrau.

Qui dant, recipiuntue aliquid simoniace, in ordine suscipiẽdo, aut beneficio consequendo, qui proxenetæ item fuerint, procuratoresue ut huiusmodi simonia committatur.

Qui simoniacos, simoniæue procuratores, aut proxenetas Summo Pontifici, uel ei non denunciant, cui id negotij ipse delegarit.

Et si Dominici de pæ. Martinus V. in Cõc. Cõstãtien.

Religiosi mendicantes, qui transeunt ad ordinem non mẽdicantium, facultate a Summo Põtifice non impetrata, præterquam ad ordinem carthusiensium.

Paulus 2. in extrau. Cum detestabile de simonia.

Qui item eos in suos ordines adscribunt.

Religiosi non mendicantes, qui in ordines suos fratres mẽdicantes recipiunt, non impetrata nominatim facultate a Sede Apostolica.

Martinus 4. in extrau. Viam de regularib. In extrau. ead.

Religiosi, qui absoluunt excommunicatos a casibus, et censuris, quæ in extrauaganti Xysti IIII. reseruãtur, cuius initium est, Et si dominici.

In extra et si dominici de pæn. remis.

Qui asserere audent, in hæresim, aut peccatum mortale eos incurrere, qui B. Virginem ab originali peccatõ fuisse præseruatam dicunt, et contra.

Qui libros item, in quibus hoc asseritur, pro ueris legere, tenere, habereue ausi fuerint.

Xystus 4. in extrau. Graue nimis.

Qui dant accipiuntue, promittunt, paciscũturue aliquid, ut in curia Romana iustitiã, uel gratiam alicuius rei obtineant. Qui item huius criminis reos non denunciant.

Bonifacius viij. in extra. de sẽt. excom. c. 1. Iulius 2. in extrau.

Cardinales, qui Sede Vacante, constitutioni de electione Rom. Pontificis, præter simoniam facienda, contra uenire præsumpserint.

c. Cum tã diuinum. Bonifacius IX. et Eugenius 4. in Priuilegiis et alterius ord.

Qui Monasteria ingrediuntur monialium Ordinis Prædicatorum, Franciscanorumue in casibus non concessis.

Qui libellos conficiunt, scriptaue ulla contra fratres Ordinis Prædicatorum, et Franciscanorum.

Alexander 4. in eorũ priuil.

Qui negant eiusdem ordinis fratribus licere eleemosynas quærere, aut prædicare, aut confessiones audire de facultate Summi Pontificis sine consensu aliorum Prælatorum inferiorum, Rectorum Ecclesiarum aut parochorum.

Idem Alexander, et Bonifacius IX in priu.

Qui in Monasterijs, Ecclesiisue suis apostatas detinent eiusdem ordinis, nisi illos eiecerint, ubi ipsis denunciatum erit.

Idẽ i priu. In priuil. eiusdẽ ord. In lib. pæ-

Qui fratres eiusdem ordinis a consortio uniuersitatis Parisiensis reijciunt, qui uiolentiam exercent contra loca ipsorum.

Qui

nitentiariæ ut refert Archiep. Florent. par.3.tit.5 c.30.

Qui ad sepulchrum Domini accedũt sine licentia Papæ.

Cardinales S. R. E. qui aliquid patefatiunt, in concistorio uetitum à Papa, unde aliquid præiudicij, uel scandali nascitur.

Leo X. sess. 9. in Cõc. Later.

Qui in sermonibus, et prædicationibus miracula falsa, incertaue populo denunciant, qui item prophetias, ex sacra scriptura non desumptas prædicare audent; Ecclesiaue Prælatis scandalose detrahunt.

Leo X. in Conc. Lateran. sess. 11.

Quicumque per uim, metum, fraudem, aliamue artem, bona, fructus, aut iura Ecclesiarum, locorumue piorum occupat.

Sess. 22. c. 11. Conc. Trid.

clerici item, qui nefandæ huius fraudis, et usurpationis fabricatores, eidemue consentientes fuerint.

Casus excommunicationis, Episcopis iure Canonum reseruati.

Ex decretalibus.

c. Licet de elect.

QVi, de tertia partis cardinalium nominatione cõfisus, Papæ sibi nomen usurpat: et qui ipsum recipiunt, et qui a paucioribus, quã a duabus partibus cardinalium electus, gerit se pro Papa, nisi maior concordia intercesserit.

c. 1. de scismat.

Qui audent affirmare ordinationes ab Octauiano et Guidone factas ratas esse.

c. 1. de relig. dom.

Mulieres statum Beghinarum sectantes, uel de nouo assumentes; religiosi item qui eos admittunt; uel qui præbent consilium, auxilium, aut fauorem.

c. Quoniã de of. ordinar.

Qui usurpant Episcopatum in ciuitate, diœcesiue, ubi populi diuersis linguis utẽtes, uarios ritus sub una fide habent.

c. Clerici Ne clerici uel monachi.

clerici, monachiue, qui accipiunt officium uicecomitis, aut Præpositi sæcularis, si moniti non resipuerint.

c. ult. Ne clerici uel monachi.

Monachi extra claustrum, et alij clerici, quamuis dignitatem, personatum, aut officium obtinentes, et presbyteri, qui leges, uel physicam audiunt, nisi infra duos menses redierint.

c. 1. de locatio.

Magistri, scholaresue, qui Bononiæ aliorum scholarium hospitia, durante locatione, conducunt, sine eorum consensu.

Ex sexto decretalium.

c. Pro humani de hom. in 6.

QVi quempiam christianum per quoddam genus hominum, quos uocant assassinos, interfecerit, interficiue mandauerit, quamuis mors non sequatur: qui eos receperint, defenderint, occultauerintue.

c. Eos de immunitat. Eccl.

Domini temporales, qui prohibent ne homines sibi subiecti, quippiam uendant, emant, aliaue obsequia præstent hominibus ecclesiasticis.

c. Quamquã de censibus.

Qui ecclesias, et homines ecclesiasticos compulerint ad pedagia, et guidagia soluenda.

c. Generali de elec.

Qui regalia, custodiam, uel titulum aduocationis, defensionisue in locis pijs uacantibus, usurpare conantes, bona ecclesiastica occupant.

c. 1. de usuris.

Clerici, qui locant domos manifestis usurarijs ad fœnus exercendum.

c. Mulieres de iudic. in 6.

Qui fictione, fraudeue utuntur, ut iudex ipse ad mulierem uadat pro testimonio.

c. Indemnitatibus de elect.

Vocati ad dirigendas moniales in electionibus faciẽdis, neque abstinent ab his, unde in ipsis electionibus discordiæ oriri, nutririue possint.

c. Sciant cũcti de elec.

Qui quaslibet personas ecclesiasticas ad quas spectat electio in Monasterijs, pijsue locis, aut eorum item consanguineos, quouis modo offenderint, eo quod eligere noluerit personam, ad cuius electionem inducebãtur.

c. Consultissime de reb. Eccl. nõ alie.

Qui compellunt Prælatos, ecclesiasticosue homines, ut ecclesias suas, earum prædia, iuraue laicis subijciãt.

c. Hac cõstitutione de off. de leg.

Pars, quæ procurat, ut de alijs, quam de manifestis iniurijs, seu uiolentijs conseruatores se intromittant, uel suam ostendant potestatem ad ea, quæ iudicialem indaginem requirunt.

c. Vt Inquisitionis de hæreticis.

Domini temporales, seu rectores, uel officiales eorum, circa negotium Inquisitionis contra hæreticos deficientes, et omnes, qui in hoc dederint consilium, auxiliũ uel fauorem.

c. Vbi periculum; de elect.

Qui in conclaue scriptum, nunciumue cardinali cuipiã miserit, aut secreto cum eo loquutus sit.

c. eod.

Domini, Rectores, et alij Magistratus Vrbis, oppidiuẽ, ubi Pontificis noui creatio tractatur, si diligenter ac inuiolabiliter ea non obseruarint, quæ sibi eo in negotio commissa sunt, ac si fraudem commiserint.

c. Vnico de relig. domib.

Qui non impetrata à Summo Pontifice facultate, nouũ religionis habitum assumunt, uota nuncupantes, simulq. in communi uiuentes.

c. 1. de ijs quæ ui uel metu.

Qui reuocationem excommunicationis, suspensionis, interdictiue, aut absolutionem extorquent ui, uel metu.

c. 2. Ne clerici, uel monachi.

Doctores, qui leges, aut medicinam, docent religiosos, qui deposito suo habitu, non impetrata a superioribus facultate, ad studia publica se contulerunt.

Ex clementinis.

Clem. 1. de stat. mo.

MOnachi, qui intra septa Monasterij, sine Abbatũ suorum concessu arma tenent.

c. Cupientes de pœn.

Religiosi, qui proferunt aliqua, ut audientes deterreant a solutione decimarum.

Cleme. 1. de sequestr.

Qui prohibent sequestrationem beneficij, a Sede apostolica decretam: qui item fructus, sequestri nomine depositos, occupare quouis modo audent.

c. Attendẽtes.

Qui, postquam moniti fuerint, monialium, canonicorumue sæcularium uisitatores impediunt.

Clem. de stat. monial.

Religiosi mendicantes, qui immoderate habitacula acquirunt, uel dimittunt, uel transferunt in alios usus.

Clem. Cupientes de pœnis.

Officiales communitatum, quiue potestate præditi, usuras quibusdam statutis fouent.

Clemẽ. de usuris c. 1.

Qui gradibus, consanguinitatis affinitatisue prohibitis, scienter matrimonium contrahunt; uel cum monialibus professis; quiuè in religione, aut sacris ordinibus constituti, hoc admittunt.

c. 1. Clem. de consan. et affinit.

Clemẽ. 1. de sepul.

Qui in cæmiterijs, interdicti tempore, in casibus iure non concessis, quoscumque, aut excommunicatos publice, uel nominatim interdictos, aut manifestos usurarios, scienter sepellire audent.

Clem. Religiosi de decim.

Religiosi, qui administrationem, ecclesiasticaue beneficia non obtinent, si decimas Ecclesijs debitas usurpare audent; nisi postquam moniti sunt, intra mensem desistant, et satisfecerint Ecclesijs duorum mensium

e Ex frequentib. de sent. excom. Clem. 1. de relig. domib.

spatio de damnis, quæ ob id passa sunt.
Religiosi non seruantes interdictum, positum auctoritate Sedis apostolicæ, aut a loci Ordinario.
Mulieres statum Beghinarum sectantes, aut nouum suscipiunt; religiosi item qui eis consilium, auxilium, fauoremue dant.

In extrauagantibus.

In extra. Nicolai Apud Antonium par. 3. t. 24. c. 65. In extra Ioan. c. Santa Romana. Paulus 2. in extra Ambitiose. Ioan. 22. in extra. c. Super gētes. Leo X. sess. x. in Conc. Lateran. et in Indice lib. prob. reg. x

QVi Clementinam de declaratione Regulæ Sancti Francisci, glosis interpretantur.
Qui perseuerant, uel assumunt statum, sectamue fraticellorum, Bizocborum, Beghinarum: et Prælati qui eis concedunt.
Qui bona ecclesiastica alienant, et alienata recipiunt absque Sedis Apostolicæ auctoritate.
Qui impediunt legatos, nunciosue apostolicos ne recipiantur, neque ea faciant, quorum causa missi sunt.
Qui librum, aut quamcunque scripturam imprimunt, imprimiue curant, nisi prius in urbe per Vicarium, et sacri palatij Magistrum; in alijs uero diœcesibus ab Episcopo alioue perito homine, quem is delegerint, et ab Inquisitore liber, scripturaue comprobata sit.

Ex Concilio Tridentino.

Sess. 25. c. 22.

DOmini temporales, qui pro duellis committendis concedunt loca in ditionibus suis, pugnantes itē, patrini, duelli spectatores; qui præterea consilium dant, uel facto, uel iure.

Sess. 24. c. 6 *Raptores, qui item auxilium, consiliumue dant.*

Sess. 25. c. 5 *Qui ingrediuntur septa Monasterij non impetrata scriptis ab Episcopo, Superioribusue facultate.*

Sess. 25 c. 5 *Magistratus, qui rogati, auxilium non dant brachij sæcularis, ut clausura monialium seruetur.*

Sess. 24. c. 9 *Qui homines sibi subiectos, aut alios quosuis quoquomodo cogunt, ut minus libere matrimonium contrahant.*

Casus excommunicationis, qui aliquando Summo Pontifici, aliquando Episcopis reseruati sunt.

Clem. Nolentes de hæretic.

INquisitores, et Commissarij eorum, uel Episcoporū siue capituli, sede Vacante, qui pecuniam modis illicitis extorserint, aut scienter Ecclesiæ bona fisco, etiā Ecclesiæ ob delictum clerici adiudicare tētarint.
Hic casus, ante satisfactionem, Papæ absolutioni reseruatur, post satisfactionem, Episcoporum absolutioni.

e. Conquesti, et c. tua nos de sēt. excomm.

Qui effringunt, et spoliant loca sacra: incendiarij item.
Hi casus ante denunciationem Episcopales sunt, post denunciationem uero Papales.

c. Quicunque de sēt. excō. in 6.

Quicumque licentiam alicui dederit occidendi, capiendi eum, qui excommunicationis sententiam tulerit contra Reges, Principes, Nobiles, eorumue ministros; aut eiusdem bona, suosq. offendendi, et illos item, quorum occasione talis sententia lata est. Hic si duorum mensium spatio resipuerit, eius absolutio Episcopo; sin minus, Papæ reseruatur.

FINIS.

SYNODVS DIOECESANA III.

MEDIOLANENSIS HABITA ANNO. M. D. LXXII.

CAROLVS BORRHOMÆVS S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS Presbyter Cardinalis,

Dei, et Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani,

Vniuerso nostro Clero Mediolanensi salutem in Domino.

CVM Romæ anno superiori essemus, indictam a nobis diœcesanam Synodū, quam eo ipso anno habere statueramus, à Vicario nostro Generali Ioanne Baptista Castellio, Protonotario Apostolico, nobis absentibus, celebrari iussimus. Is igitur in ea, mandatu nostro, nostraq. auctoritate, aliquot decreta confecit; quæ ut exequutionem habeant, nos ea in lucem emitti uoluimus. Quambrem uos quod uestrum est, illa seruate, atque in vsum inducite, quo debetis et diligentiæ, et obedientiæ studio. Valete in Domino. Mediolani ex ædibus Archiepiscopalibus, tertio Calendas Maii. M. D LXXIII.

Decretum. 1.

VA in Ecclesia, Sancti alicuius corpus reconditum est; cum eius dies festus agitur, tunc in ea de illo Sancto Missæ sacrum ritu solemni fiat. Locus præterea, ubi eius corpus situm est, decenter ornetur; tum campanarum sono, ut Ecclesia institutum, ac mos est, ea significatio fiat, qua cognosci possit, festum diem in illa Ecclesia.

clesia celebrari: et omnis denique alius adhibeatur Ecclesiasticæ pietatis ritus ad recolendam Sancti illius memoriam.

Decretum. II.

IN sua parochiali ecclesia dum Parochus concionatur, ne ulli sacerdoti, ac ne ei quidem, qui una cum eodē Parocho in illa ipsa ecclesia curam animarum gerit, Missæ sacrum facere, aut baptismi, si modo mortis periculum non immineat, sacramentum ministrare liceat.

Decretum. III.

QVi sacerdotes in ecclesia collegiata, uel capellas obtinent, uel eleemosynæ nomine statis diebus ibidem Missæ sacrum faciunt, qui præterea Clerici eidem ecclesiæ adscripti sunt; ij una cum eiusdem ecclesiæ clero publicas supplicationes obeant, nisi sacerdotes ipsi ab eo sint munere immunes, quoniam alteri ecclesiæ addicti iam sunt. In omnibus item processionibus, ijs solum exceptis, quæ Ambrosianarum litaniarum tempore fiunt, Clerus uniuersus ad libri sacerdotalis, uel alterius, Archiepiscopi arbitratu deligendi, præscriptum, semper aliquid canat, cum ea re cōueniens, cuius causa indictæ sunt supplicationes.

Decretum. IIII.

SIngulis diebus festis, qui uel Ecclesiæ præcepto, uel consuetudine coluntur, in parochiali sua ecclesia Parochus uesperarum officium canat, datis tamen prius stata hora, ut moris est, campanarum signis. Quicunque autem sacerdos in illa ipsa ecclesia quotidie, aut ter, quaterue per hebdomadam Missæ sacrum facere debet, illum adiuuet ad id officium præstandū, nisi alterius ecclesiæ ministerio addictus sit, aut ab Archiepiscopo addicatur. Si uero nemo alius tunc adest, quo adiutore ad canendum utatur; id uesperarū officium non cantu, sed uoce alta, et clara ita recitetur, ut ab ijs, qui præsentes adsunt, commode audiri possit. Id præterea officium totum rite sic dicatur, ca naturue, ut psalmus nullus, neque quicquam aliud ul la causa omittatur; quod ad illius officij ritum pro festi eius diei ratione institutum sit.

Decretum. V.

IDem etiam sacerdot, quo tempore in eadem ecclesia sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, uel in Altari adorandum proponitur, uel inde in tabernaculo reconditur, uel processionis ritu per ecclesiam circumfertur, modo is alterius ecclesiæ ministerio addictus non sic, præsens ibidem adsit, munusq. suum, et operam præstet, idq. nisi Archiepiscopi concessu tunc ei alibi ministrare, inseruireq. licuerit. Neque tunc mercedis quicquam, aut laboris, aut eleemosynæ nomine petat, nisi quidpiam ei dari Archiepiscopus iusserit; uel aliquid mercedis eorum officiorum causa tributum sit, uel certus eo nomine census sit, ijs Ecclesiasticis uiris constitutus, qui ibidem interfuerint. Quod si tempore, quo Capellanus sacerdos in parochiali Ecclesia, cum illis, ut supra dictum est, actionum functionibus interesse deberet, alio euocatus, funeri, exequijsue, aut cultui alicuius diei festi, operam suam nauare uelit, ob eas causas, ab ipsius parochialis Ecclesiæ officijs ei abesse liceat; modo id iam parocho significauerit, ut alios Ecclesiasticos homines opportune accersere possit, quorum opera, ministerioue utatur, ad sacrarum functionum, a quibus ipse abfuerit, cultum.

Decretum. VI.

QVibus in ecclesijs festo solemniq. die Corporis Domini, et reliquis septem deinceps diebus matutinum officium, quod de Corpore Christi Domini nostri dicitur, interdiu prioris diœcesanæ Synodi decreto recitari aut cani debet; id absoluto completorio statim dicatur, canaturue, atque adeo in tempore inchoetur, ut totum absoluatur ante solis occasum. Quibus autem in Ecclesijs non matutinum, sed completorium solum dicetur; hoc ipsum completorij officium recitetur statim, uesperis absolutis.

Decretum. VII.

QVa in Ecclesia diuinorum officiorum ritus more Ambrosiano adhibetur, si in ea aliqua piorum hominum sodalitas instituta est; ne permittat Parochus illius sodalitatis homines, etiam eos, quos disciplinatos uocant, in ea Ecclesia alio ut i ritu, quam Ambrosiano ad recitandas canonicarū horarum preces, et officium.

Decretum. VIII.

FEsto die, Beatæ Mariæ Virginis Purificationi dicato, candelarum, et die Dominico, qui de Palmis dicitur, Oliuarum benedictio in Ecclesia ipsa solum celebretur, neq. ullo alio præterea loco. Vtroque autem tempore in singulis Ecclesijs, ubi solemnis illa Candelarum, et Oliuarum benedictio facta est, aut in earum ambitu, alibiue processio agatur. Quo in processionis munere Clerus die festo Purificationis candelas, Dominico autem die palmarum oliuas, aut palmas præ manibus gestet.

Decretum IX.

CVM grandines, nimbi, turbines, et aliæ temporum procellæ imminent; ad eas tempestates sedādas, uel, ut uocant, signandas, ne Sacerdos uasculum, in quo sanctissimum Christi Domini corpus asseruatur, adhibeat; sed tabernaculum accensis luminibus patefaciat, ut ea nimborum ui imminente rogationes, et preces a Clero populoq. corā Domino religiose fiāt.

Decretum. X.

NE ullus cuiusuis ordinis clericus pro foribus Ecclesiæ stet, neque per uias, aut uicos incedat, alioue uagetur, ne item ab Ecclesia egrediatur, superpelliceo indutus, nisi cum processiones, aliudue Eccle-

 siasti-

stasticum munus, et officium obit, quod illud indumentum requirat.

Decretum. xi.

I*Nfans expositus, tametsi collo appensum habeat testimonium, quòd baptizatus fuerit, si tamen illum baptizatum esse alia ratione non constet, baptizetur, hac tamen uerborum formula;* SI TV ES BAPTIZATVS, EGO TE ITERVM NON BAPTIZO, ET SI NONDVM ES BAPTIZATVS, EGO TE BAPTIZO *etc. Quod si in ea testimonij schedula sit nomen ascriptum, quod illi in baptismo impositum esse asseratur, idem ipsi nomen imponatur; conseruetur q. etiam illa schedula de collo pendens; ac praterea quo modo, quoue testimonio munitus repertus sit, in libro baptizatorum describatur.*

Decretum. xii.

S*Acerdos, qui infantem ad sacrum baptismi fontem delatum, uere, riteq. baptizatum esse sciens, eum iterum, quod nefas est, baptizare prasumpserit, ea etiam conditione,* SI ES BAPTIZATVS, EGO TE ITERVM NON BAPTIZO *&c. prater irregularitatem, quam incurrit, alia praterea graui plectatur pœna Archiepiscopi arbitratu.*

Decretum. xiii.

A*Nimarum curator, qui baptismi sacramentum Infanti ministrauit, ad conuiniũ ne accedat, quod in adibus parentum infantis, recens baptizati, ob id paratum erit. Nuptialibus praterea epulis, qua sponsorum, quos coniunxerit, quibusue benedixerit, nomine parata erunt, ne intersit; si in eis lusus, chorea, saltationesue agenda sint, aut amatorij, uel lasciui cantus canendi.*

Decretum. xiiii.

A*D preces, qua supra puerperam funduntur, cum post prolem emissam, illa actura gratias ad Ecclesiam se confert, Parochus puerpera domum ne ingrediatur, etiam si mulier ob aduersam ualetudinem Ecclesiam adire nequeat. Fœminis praterea, post puerperium ad Ecclesiam uenientibus, panis benedictus sub hostia forma ne prabeatur.*

Decretum. xv.

Q*VICVMQVE in Diœcesi maiorem anni partem moratus est, si is in Pascha sacrosanctũ Eucharistia sacramentum non ab eo Parocho sumpserit, intra cuius parochia fines id temporis mãserit; quamuis se id ab alio Parocho sumpsisse asserat, in eum tamen non secus agatur, ac si ex illius parochia incolis unus esset, qui totum ibi annum mansisset. Si quis praterea sex tantum mensibus in diœcesi habitauerit; tantundemq. tẽporis in aliqua urbis parochia moratus, post Pascha ad illam se confert parochiam, in qua sacram Eucharistiam non sumpserit; hic tridui spatio fidem communionis Parocho exhibeat. Quod si non praestiterit, perinde habeatur, ac si sacram non sumpsisset communionem.*

Decretum. xvi.

S*Acerdoti, qui singulis, et festis diebus, et ferijs in anno Missa sacrum pro alio facit, ne maior pecunia summa eleemosyna nomine detur, quam sit libra scilicet imperiales centum, et octuagima. Neque Sacerdoti cuiquam, qui id Missa sacri faciendi munus per totum annum susceperit, quauis causa, causaue specie, ac ne substentationis quidem, aut necessitatis nomine plus petere, exigereue liceat. Ad quam rationis normam cetera dirigantur eleemosyna, ijs Sacerdotibus danda, qui certis anni, aut mensis diebus Missa sacrum fecerint.*

Festis autem diebus duplum eleemosyna, quod in ferijs, eo nomine erogandum est, accipi licere uetitum non sit: modo tamen propter hanc dupli rationem non augeatur certa ea centum octuaginta librarum eleemosyna. Sin autem Sacerdos quispiam plus, quam prascriptum est, eleemosyna petet, etiam si quod petierit, non sit assequutus, pœna plectatur arbitratu Archiepiscopi.

Decretum. xvii.

S*I in eadem Ecclesia, certis hebdomada diebus complures Sacerdotes Missa sacrum facere aliqua ratione, causaue debent; is, qui illi Ecclesia Rector praest, uel, si Ecclesia est collegiata, Sacrista certos eis dies arbitratu suo prascribat; quibus diebus illorum unusquisq. in ea Ecclesia Missa sacrificiũ faciat. Illudq. Rector, aut Sacrista curet, ut singulis, si fieri potest, diebus Missa totidem, nisi aliter testator cauerit, celebrentur.*

Qua praterea Ecclesia ita angusta, atque exigua est, ut uno tempore plures Sacerdotes in ea celebrantes, mutuò se audiant, alterq. alterum facile perturbare impedireue possit; ne eodem tempore plures, quam duo Missa sacrum faciant; unusq. ab altero, quam longè fieri potest, distet: idq. omni tempore, tum maxime seruetur, cum uel exequia, uel dies festus, uel Indulgentia in ea Ecclesia celebrabuntur.

Decretum. xviii.

I*N Collegiata Ecclesia, ubi Dominicis festisq. alys diebus Missa conuentualis ritu Ambrosiano fieri solet, uetus ille ac perpetuus huius Ecclesia ritus seruetur, ut eidem Missa sacro adscripta lectio ante Epistolam canatur, et is item, quem uocant, Psalmellus.*

Decretum. xix.

I*N Ecclesijs Collegiatis, aut Parochialibus, Oratorijsue, aut Capellis, qua in illis sita sunt parochijs, ubi ritu tantum Ambrosiano celebrandum est, Missa sacrum more Romano ne fiat. In ijs uero huius diœcesis locis, ubi ritu solum Romano Missa, aliaq. diuina celebrantur officia, ritu celebrentur non Ambrosiano, sed Romano. Neq. alys ad ea peragẽda,*

da, celebrandaue libris quisquam utatur, quam et Breuiario, et Missali, Pij Quinti Pontificis Maximi iussu editis.

Decretum. XX.

VT Ecclesiæ Ambrosianæ ritus ab uniuersis et singulis eiusdem Ecclesiæ Sacerdotibus retineatur, et conseruetur; ne Sacerdos ullus, qui ritu Ambrosiano Missæ sacrum facere debet, id per Quadragesimam sextis ferijs, ne in regularium quidem Ecclesijs, faciat, etiam uel funeris, uel exequiarum, uel alterius cuiusuis rei oblata causa. Qui uero Sacerdotes, quamuis Ambrosianæ Ecclesiæ aliquo modo addicti, ritu tamen Romano sacrum facere solent, in Ecclesijs, ubi more Romano fit, ijs interdictum ne fit.

Decretum. XXI.

QVi Cappellas obtinent, non alij eorum nomine, sed ipsi Missas, diuinaq. officia in Capellis celebrent, quæ præstare debent illarum Rectores; nisi alind ecclesiasticum beneficium obtineant, quod residentiam requirat, in eoq. residentes, huic muneri uacare non possint; aut ex earum Capellarum erectione, dotationeue, aut legato, uel donatione, aut facultate ab Archiepiscopo impetrata, etiam per alium, id muneris explere possint; aut aliàs sint legitime impediti. Singula autem, ob quæ Cappellanus se ab hoc munere immunẽ afferat, ab Archiepiscopo probentur.

Decretum. XXII.

SI ad Missæ sacrum faciendum, ad aliaq. diuina officia peragenda in diei Festi celebritate, aut in funere Sacerdotes alienæ Diœcesis conuocandi aliquando sunt; ij solum ad ea diuinorum officiorum ministeria adhibeantur, qui a suo Ordinario testimoniales afferunt litteras, quibus id perspicuum sit, eos a Missæ sacro faciendo a diuinorumq. officiorum munere non esse suspensos.

Iidem præterea clericali, et tonsura, et uestitu eo sint, qui reliquus diœcesis huius clericis præscriptus est: ijq. ipsi item a Vicario Foraneo, qui illius regionis curam gerit, ante probati sint idonei ad Missæ sacrum, et diuina officia ritu Ambrosiano celebranda si modo in ijs Ecclesijs, ubi tunc celebrandum erit, eo ritu diuina peraguntur officia.

Decretum. XXIII.

SAcerdos, qui singulis diebus in Ecclesia aliqua Missæ sacrum facere debet, aliqua tamen causa rationeue sibi licere putat, frequentem eam Missæ celebrationem semel in hebdomada intermittere: is ne illo intermissionis die Missæ sacrificium in alia Ecclesia faciat, nisi prius in locum suum Sacerdotẽ alium substituerit, qui id præstet, quod ipse in illa Ecclesia debet.

Decretum. XXIIII.

QVibus diebus Parocho extra parochialem suam Ecclesiam Missæ sacrum facere permissum est; in quauis Ecclesia, quæ tamen Monialium non sit, ei illis diebus Missam celebrare liceat. Sin autem certis anni temporibus munus ille suscipere noluerit Missæ sacrum in Ecclesia faciendi, ubi eo munere astrictus non tenetur; ne eum ad id illius Ecclesiæ Rector, Sacristaue ante recipiat, quam perspexerit ei licere, facultate scriptis impetrata, Missæ sacrificium in illa Ecclesia facere.

Decretum. XXV.

CVM Tridentini Concilij decreto illud sancitum sit, ut is qui publice, et notorie criminosus est, sacris interesse non permittatur; in eoq. genere etiam sint meretrices illæ, quæ se publice prostituunt, propterea Sacerdos, Missæ sacrum facturus, ubi scierit ibi publicam adesse meretricem, quæ sacris interesse uelit, illam admoneat, operamq. det, ut inde se abducat: quod si noluerit, is Missæ sacrum ne inchoet.

Decretum. XXVI.

VT omnem tollamus dubitationem, quam apud aliquos ortam esse intelleximus, ex Decreto vij. primæ Synodi Diœcesanæ Mediolanensis in ea parte, quæ habetur, quod pecunia, quæ ob sacra peragenda in capsula deposita erit, illam sacrista, uel Ecclesiæ Curator, ijs Sacerdotibus pro rata distribuat, qui eo die in illis ipsis Ecclesijs celebrarint, declaramus sensum illius Decreti, non esse, pecuniam, quæ pro eleemosyna oblata fuerit, totam inter eos esse diuidendã, qui Missas, aut diuina officia eo die in ipsa Ecclesia celebrauerint; sed eius cura Præfectum eleemosynã de orem tantum inter ipsos, qui celebrarint, Clericos partiri debere congruentem: Atque ideo, quod de eleemosyna distributa supererit, apud uirum idoneum deponi mandamus, ut in aliam Missarum celabrationẽ distribuatur, aut in alias res, quibus Missæ sacrum eodem in templo decentius peragi possit, idq. Archiepiscopi arbitratu.

Decretum. XXVII.

QVi in Pascha se ad sacerdotem regularem, extra Diœcesim commorantem, contulerit, eiq. peccata sua confessus sit: huic, tanquam inconfesso, Parochus eo Paschæ tempore sacram cõmunionem ne præbeat; nisi Sacerdotem illum ad audiendas confessiones ab Archiepiscopo, et ab eo, in cuius Diœcesi moratur, Episcopo, probatum esse perspexerit, idque scriptis, quorum unum Archiepiscopi, alterum illius Episcopi subscriptione, et sigillo munitum sit.

Decretum. XXVIII.

COnfessarius, fœminarum ægrotantium confessiones, cuiuscumq. illæ fuerint ætatis, ne audiat ostio cubiculi, ubi illæ decumbunt, penitus clauso.

Decretum. XXIX.

PAschæ tempore, quot confessarios sacerdotes parochus in audiendis confessionibus adiutores sibi necessarios esse iudicauerit; totidem sibi ad illud sacrũ ministerium adiuuandum adiungere uetitum non sit, modo ij ad tale munus idonei ante probati sint.

Decretum. XXX.

PArochus, cui ad curam gerendam Sacerdos alius coadiutor datus est, ea etiam adiuncta facultate, ut parochiæ suæ incolas in matrimonium coniungere possit, eius nomen, cognomen, patriam in matrimoniorum librum referat, notato præterea die, mense, et anno, quo is adiunctus est; quæ præterea auctoritas cale-

celebrandi nuptias, uel ab Archiepiscopo, uel a se concessa eidem erit, eam itidem eo libro describat.

Decretum. XXXI.

DEnunciationes matrimonij a Parocho ante ne fiant, quam ij, quorum matrimonium denunciandum est, ipsi, si curæ suæ ambo subiecti sunt, et non alij eorum nomine, etiamsi illorum parentes sint, aut ipsorum curam gerant, illas denunciationes ab ipso Parocho fieri postulent, aut, ut fiant, consentiant.

Quod si diuersis in Parochijs illi habitant, unus, et alter item Parochus hoc ipsum, ut supra, seruet. Nec uero matrimonium alter Parochus denunciet, nisi ab altero Parocho certior factus sit de consensu illius, qui alterius est curæ subiectus

Decretum. XXXII.

MAtrimonij denuntiationes, quæ diebus festis fieri debent, non ijs solum festis diebus fiant; qui præcepto Ecclesiæ coluntur; sed ijs etiam fieri liceat, qui uniuersali huius Ciuitatis consuetudine seruari solent. Eo autem die, quo postrema fiet Matrimonij contrahendi denuntiatio, matrimonium ne celebretur, nisi is nouissimus dies sit, ante Quadragesimæ, aut Aduentus initium. Omnibus autem matrimonij denuntiationibus absolutis, si matrimonium ipsum absque legitima causa intra mēsem non cōtrahetur, Parochus Spōsos matrimonio ne iungat, antequā eiusdem matrimonij denuntiationes iterū factæ sint.

Decretum. XXXIII.

PArochus, qui populo matrimonium denunciaueuerit, quòd Parochiæ suæ incola extra illius fines contracturus est, nullam exhibeat in scriptis fidem, qua se aliquam eius matrimonij denuntiationem protulisse significet, quousque eas omnes, quæ facienda erunt, denuntiationes omnino absoluerit.

Decretum. XXXIIII.

SI Parocho, qui matrimonium promulgabit, aliquod denunciatur impedimentum, quamobrem inter sponsos illud contrahi non posse dicatur: is ne ad illius matrimonij celebrationem, neque ad aliam progrediatur denunciationem, etiamsi id impedimenti, quod affertur, uel falsum, uel malitiosum sibi uideatur, uel nullius momenti: sed rem, si intra quindecim millia passuum ab urbe abest, ad Archiepiscopū deferat; si uero longius distat, Vicarium foraneum de impedimento, quod proponitur, certiorem faciat; neque de eo quicquam antè statuat, quam de eo, quod faciendum sit, responsum acceperit.

Decretum. XXXV.

CVM sponsi benedicendi sunt; utrumque sponsum scilicet, et sponsam Parochus benedicat. Quò in benedicendi munere Missæ sacrum pro Sponsis fiat: nisi uel Dominicus, uel Festus alius dies sit, quo die ex ecclesiæ instituto pro eis fieri non liceat. quam ob causam tunc ne Parochus orationem, quam Collectam uocant, pro eis perorare in Missæ sacro omittāt.

Decretum. XXXVI.

MAtrimonium ne in alia, quam in Parochiali ea celebretur ecclesia, intra cuius fines ij habitant, qui nuptias contrahere uolunt. quamobrem sacerdos, cui celebrandi matrimonij ab Archiepisopo, aut a Parocho auctoritas tributa est, ne sponsos ab eorum parochia illius rei causa exire patiatur; sed ad parochialem Ecclesiam, in cuius finibus illi domicilium habent, ipse se conferat; eosq. ibi matrimonio sanctè iungat.

Decretum. XXXVII.

NE a sponso, neque a propinquis, aut amicis eius, sponsæue, quicquam in Ecclesia eidem sponsa, cum qua matrimonium tunc contractum est, uel contrahetur, dono detur. Nec patiatur propterea Parochus illam in aliqua Ecclesiæ parte aut sedere, aut stare ad accipienda, quæ ei offerentur, munera.

Decretum. XXXVIII.

PArochus alienæ diœcesis sponsum, sponsamue matrimonio ne iungat, etiamsi is fidem ab suo afferat Ordinario, qua testatum sit, eum nullo detineri impedimento, quin matrimonium cum illa contrahere possit; nisi prius ea fides Mediolani ab Archiepiscopo, in Diœcesi uero a Vicario foraneo sit cōprobata.

Decretum XXXIX.

CAnonicus, qui in ædium canonicalium ambitu domicilium habet, in quo honeste habitare potest, in eo habitet, cibum capiat, et dormiat.

Qui non paruerit pro residente non habeatur, nisi Archiepiscopus facultatem ei concesserit alibi commorandi: sin autem idem in residentium numero nondum est ascriptus, pœnam luat Archiepiscopi arbitratu.

Decretum XL.

QVI Dignitatem, Canonicatumue obtinebit, si examine primum habito is probatus est, et idoneus ad id muneris iudicatus, quod illius dignitatis canonicatusue nomine præstare debet, in capitulum statim adscribatur: adscriptusq. residentiæ fructus, cæteraq. emolumenta percipiendi ius assequatur, illo abrogato faciēdi per hebdomadam de eo periculi usu.

Decretum XLI.

DOmus, quæ diuersis parochialibus subest Ecclesijs, ei parochiali adiudicetur Ecclesiæ, in cuius parochia est ipsius domus ianua, per quam in eam frequentior est ingressus. Quod si locus, in quo est ianua in utriusq. parochiæ sit finibus, ei subyciatur Parocho, in cuius parochia maior est illius domus pars; si uero domus ipsa a que in utraque sit parochia, ei parochiali addicatur ecclesiæ, quæ ipsi domui propior esse cognoscatur; nisi Archiepiscopo quandoque aliud decernendum aliqua ratione uidebitur.

Decretum XLII.

QVæ ad certos usus pios sunt relicta; in alios etiā similes usus ne conuertantur, ne necessitatis quidem prætextu, etiamsi testatoris hæredes ei rei assentiantur; nisi Archiepiscopus re perspecta, eam præstiterit facultatem, qua iure permittente, ab eo dari poterit, illius permutationis causa.

Decretum. XLIII.

QVæ alicui presbyterorum collegio relicta sunt, ut ab eo pauperibus in Eleemosynam erogentur, neque

que in totum, neque in partem uniuerso illorum consentni, neque alicui eiusdem consociationis clerico, ne paupertatis quidem prætextu distribuantur, nisi fa cultate scriptis ab Archiepiscopo impetrata.

Decretum XLIIII.

QVoniam usu compertum est, parochos plerosque Litaniarum, et Solemnitatis Corporis Domini Nostri IESV CHRISTI, tempore absq. magno suo, suorumque Parochianorum incommodo ad Præposituras, in quarum finibus habitant, se conferre non posse; ut priori concilio diœcesano id ab eis faciendum esse, statutum fuit. Idcirco, ut ijs incommodis ile opportuno remedio aliqua ex parte prouideatur, ij tantum parochi illis ipsis diebus ad Præposituras accedent, qui ante decreti illius promulgationem ad eas se tunc conferre solebant; et ij præterea, quibus a Vicario illius regionis singulis annis mandabitur, ut ad eas accedant.

Decretum. XLV.

NE ulla bonorum ecclesiasticorum locatio fiat, ne ad breuissimum quidem tempus, nisi Notarius rogatus de ea locatione instrumentum confecerit. Locator qui contrafecerit, arbitrio Archiepiscopi plectatur.

Decretum. XLVI.

IN eleemosyna pro defunctorum officijs distribuenda, id omnino obseruetur, ut nemini, qui duas tantũmodo Missas in eadem Ecclesia, in qua officia fiunt, pro mortuis celebrauerit, tantum detur eleemosynæ, ac si tres Missas ibidem dixisset, etiam si in alia Ecclesia pro anima eius, pro quo officia habebuntur, se celebrasse asserat; sed tertia eleemosynæ pars ei subtrahatur, quæ unicuique tres Missas in eadẽ ecclesia, tunc celebranti, danda erit. Eleemosyna autem, quæ ipsa officia obeuntibus est destribuenda, in ecclesia nõ detur. Quod si sacerdos, cui ipsius officij onus incumbit, hoc nõ obseruauerit, ipse duobus mulctetur aureis, quæ mulcta dimidia eius sit, qui culpam illam Archiepiscopo in urbe, aut Vicario foraneo in diœcesi renuntiarit.

Decretum. XLVII.

NVlla eleemosynæ portio, officio pro mortuis adscripta, ijs clericis, sacerdotibusue detur, qui Matutino, aut Missæ sacro, quod pro mortuis fiet, solum interfuerit; sed ea portio ijs tantum distribuatur, qui non per substitutam personam, sed ipsi in toto, et matutino officio, et in Missæ sacro, interfuerint; idq. nisi testatoris uoluntate aliud caueatur. Matutino autem, et Missæ sacro interfuisse censeatur is, qui antequam prima pronuncietur lectio in officio adfuerit, in eoq. præsens perseuerauerit usque in finem Missæ. Si uero quid fortasse, quod differri non patiatur, in aliqua Parochia acciderit, eamq. ob causam illius Parochus, officio non absoluto, discedere cogatur; huic nihil de eleemosyna detrahatur, quæ ijs singulis distribui debet, qui toti officio interfuerint. Pro mortuis autem officium integrum peragatur, ita ut et tres nocturni, quemadmodum ritus postulat, dicantur; et id omne reliquum absoluatur, quod ad illius officij rationem pertinet.

Decretum. XLVIII.

CVm a defuncti hæredibus, uel propinquis paratur ijs clericis ientaculum, prandiumue, qui ad funus ducendum, aut exequias, uel anniuersaria, pro mortuis celebranda conuenerint, domi tantummodo eius parochi paretur, in cuius ecclesia, aut parochia officia diuina pro defunctis fuerint absoluta. Sacerdotibus uero, qui non uocati ad ipsa officia obeũda, uel ad celebrandum pro alicuius diei festi solennitate accesserint, portio nulla detur eleemosynæ illis officijs, seu solemnitati addictæ; neque ad ientaculũ, prandiumue admittantur, cæteris clericis paratum.

Decretum. XLIX.

ANimarum curator, cuius parochiæ incola ad sepulchrum est efferendus, neminem clericum, etiam regularem, nisi is una cum Collegio suo sit, superpelliceum, latas habens manicas, et uestem ad talos usque demissam, non gerentem, funeri interesse patiatur.

Decretum. L.

SI ad exequias, funera, aliaq. pro mortuis officia in aliqua non parochiali ecclesia, etiam si collegiata sit, obeunda alij Sacerdotes sunt accersendi, ad ea in primis uocetur parochus, intra cuius parochiæ limites ipsa est ecclesia, in qua pro mortuis officia fient. Ei tamen ne maior eleemosinæ portio detur, quàm cæteris singulis sacerdotibus, qui præsentes ministerium suum præstiterint.

Decretum. LI.

PArochus, qui altaris pallium cuipiam, etiam quauis dignitate prædito, ad funus ducendum, seu ad faciendas exequias commodauerit, suis sumptibus aliud illi simile comparet, quod pro funeribus commodauerat; idq. illius ecclesiæ sit, unde alterum acceperat. Pallium uero, quod funeri, aut exequijs faciendis cõmodatum erit, ad altaris usum ne amplius adhibeatur, nisi Archiepiscopi concessu.

Decretum. LII

DEcreta, quæ mox infra notata sunt, quotannis in ecclesia, cum frequentissimus populus in Missæ sacro præsens adest, de scripto, sermone tamen uulgari summatim expressa, legantur, et promulgentur certis ijs infra constitutis diebus.

1 Tridentini Concilij Decretum contra eos, qui clandestinum matrimonium attentauerint, legatur initio Anni, et Calendis Nouembris.

2 Eiusdem Concilij Decretum de ijs, qui non soluũt decimas, Calendis Maij, et primo Dominico die Septembris.

3 Eiusdem Decretum de usurpantibus bona, et iura ecclesiastica; et pars illa Bullæ, die Cænæ Domini lata, quæ est contra eosdem, secundo Dominico die Quadragesimæ.

4 Edictum de ijs, qui denunciant Hæreticos, hæresive suspectos, Dominico primo die et Aduentus, et Quadragesimæ.

5 Pro-

5 *Prouincialis secundi Mediolanensis Concilij Decretū de Notarijs, legata pia non denunciantibus, Dominico primo die Quadragesimæ.*
6 *Eiusdem de Notarijs et publicis usurarijs, quibus Interdictum est ecclesiastica, et Christiana sepultura, Calendis Ianuarij, et feria secunda post Pentecostem.*
7 *Eiusdem decretum de inuadentibus bona Clerici mortui, feria secunda post diem Dominicum Resurrectionis Domini.*
8 *Eiusdem decretum de melioramentis a conductore bonorum ecclesiasticorum factis, primo die festo, postquā ad manus cuiusque parochi peruenerit, et deinceps singulis annis die Dominico secundo mensis Maij.*

F I N I S.

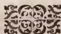
SYNODVS DIOECESANA

MEDIOLANENSIS IIII.

HABITA

ANNO. M. D. LXXIIII.

Gregorio XIII. Pont.

IN NOMINE

Sanctæ et indiuiduæ Trinitatis Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen.

CAROLVS S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS Presbyter Cardinalis,

Dei, et Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis,

Vniuerso Clero nostro salutem in Domino.

DIOECESANAM Synodum, diuina auxiliante gratia, iam quartam Mediolani nuper habuimus: in qua et pro uestra, et pro populi, nobis commisi, Christiana disciplina, nos decreta aliquot confecimus, ac promulgauimus: quæ, nunc typis impressa in lucem prodire uoluimus. Iis in decretis sanciēdis si quod sane studium nostrum fuit; profecto idem uos in illis seruandis, atque exequendis usque adeo diligentius præstare oportet; ut, uel ex hoc ipso, quod uno obedientiæ spiritu debetis, officio, in dies magis tum in gloria Dei, tum in salute animarum, procuranda constet fructus synodalium laborum. Valete in Domino, Mediolani ex ædibus Archiepiscopalibns, pridie nonas Maii, anno Iubilei, M. D. LXXV.

Decretum. I.

SACRI diei, quo beatus Ambrosius, singulari Dei munere, et gratia Episcopus populo Mediolanensi datus est, celebritas eo maiorē ab illo cultū deposcit quo plura is beneficia, tanto patrono intercedente, perpetuis temporibus à Deo totius cōsolationis, et patre misericordiarum accepit. Quorum nos beneficiorum memoria, et recordatione excitati, proq. animarum salute cupientes, a clero populoq. nobis commisso, debita religionis studia præstari, quo potissimum tempore id omnis pietatis ratio postulat: pridie festi eius diei a fidelibus, ieiunium seruandum declaramus, et decernimus. Quod ex præcepto ieiunium in calendarium perpetuum, eo statu die, adscribi; tum a parochis, et urbanis, et diœcesanis, Dominico die, proxime præcedenti, populo religiose denunciari mandamus.

Decretum. II.

P*AROCHIALIS Ecclesiæ festo die, et in diœcesi, et in urbe, prout etiā ex ueteri consuetudine compertum est, illius Parochiæ incolæ ab omni seruili opere abstineant: et reliqua præstent, ut prouincialibus nostris concilijs sancitum est, ad religiosum festi diei cultum. Quo præterea die Parochus, qua præcipue tertio Prouinciali concilio de minusculisque Parochiæ festo colendo, constituimus, ad excitandam fidelium pietatem accurate exequatur.*
Qui item illius parochiæ aduentitij, incolæ, et hospites, peregriniue fiunt, festum eundem diem seruent, Qui in ea parochia habitant, si illo festo die ad opus faciendum aliò dolose, in fraudemue abierint, eos grauiter Parochus arguat.

Decretum III.

V*T fideles, nostræ curæ commissi, quo temporis spacio debent, diebus festis, religiose colendis, ab*

decretis

opere seruili abstineant, pro urbis, et diœcesis nostræ consuetudine, festi diei initium a media nocte, quæ illius diei celebritatem proxime præcedit, fieri; et sequenti itidem media nocte eundem diem terminari, et concludi declaramus, atque decernimus.

Decretum IIII.

FVit olim tanti apud antiquos patres ille status in Ecclesiam propriam parochialem fidelium conuentus, ut ad hanc disciplinam, populi Christiani institutioni ualde accommodatam, retinendam, certis decretis cautio aliqua adhibita sit. Primo enim hoc iussum est, ut Dominicis, festisq. diebus parochi sacerdotes, antequam Missæ sacrum faciant, plebem interrogent, si alterius Parochiæ fidelis adsit: qui, proprio contempto presbytero, ibi Missam audire uelit, quem si inuenerint, statim inde eijciant; et in Parochialem suam Ecclesiam, ad Missam audiendam, redire compellant. Deinde illud plane uetitum extitit, aliena parochia fidelem a Parocho ad Missam non recipi; nisi in itinere fuerit, et placitum ibi habuerit. Cuius ueteris disciplinæ restituendæ, in usumq. reuocandæ desiderio flagrans, sacra Tridentina Synodus ab Episcopis fideles cum hoc moneri uoluit, ut frequẽter ad proprias parochiales Ecclesias, saltem Dominicis diebus, Festisq. maioribus accedant: tum illud etiam diligenter, unumquemque teneri, ubi commode fieri potest, Parochiæ suæ interesse ad audiendum uerbum Dei; ac proinde id præterea statuit, ab animarum curam gerentibus, inter Missarum solemnia, aliquid ex ijs, quæ in Missa leguntur, exponi; et sanctissimi illius sacrificij mysterium aliquod explanari; plebes, sibi commissas, salutaribus uerbis pasci; easdemq. doceri, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem; in lege Domini erudiri; et sacra eloquia illis explanari; tum in unaquaque Ecclesia parochiali pueros fidei rudimentis instrui.

Nos igitur eiusdem Tridentinæ Synodi decretis, et ueteri salutari exemplo adducti, cum populum, curæ nostræ commissum, rebus ad salutem necessarijs instructum, per bona opera ad præmium sempiternum perducere, summopere in Domino cupiamus; ne fructibus ijs careat, quos percipiunt, qui ex sanctorum patrum monitis ad parochialem Ecclesiam frequenter accedunt: hac nostra monitione uniuersos, et singulos, nobis in curam traditos, fideles cohortamur, ac per uiscera misericordiæ IESV CHRISTI obsecramus, atque obtestamur, ut quamuis in suis uicinijs, oppidis, et suburbijs, oratoria, capellas, aliasue Ecclesias habeãt, ubi sanctissimo Missæ sacrificio interesse possint, frequenter Dominicis saltem, alijsq. solemnibus festis diebus, ad suam quique parochialem Ecclesiam conueniant: ubi a Parocho, cui eorum cura commissa est, uerbo Dei pascantur, fidei Christianæ rudimentis alijsq. animarum saluti necessarijs præceptis erudiantur; ad sanctissima Sacramẽta religiosius percipienda instruantur; ad eorundemq. frequentem usum, ut illa sacra Synodus optat, paternis eius cohortationibus indies magis inflammentur; tum ab eodem item audiant, qui dies festi, si qui in hebdomadam inciderint, colendi; quæ uigiliæ, ieiuniaue seruanda sint; discant ab ipso item, quæ Christianæ pietatis officia, in illis religiose colendis, præstari oporteat; ac quæ præterea supplicationes, processionesue, aut stationes, orationes, indulgentiæ, iubilea indicantur; quæ matrimoniorũ denũciationes fiant; quæ item pro ratione temporum, admonitu, iussuue nostro, ad diligentiorem eorum institutionem promulgentur. His, atque adeo alijs fructibus, qui ex paternis Parochi, uel in cohortando, uel in monendo, officijs existunt, eos carere contingit, qui ad Missæ sacrum ijs diebus in suam parochialem Ecclesiam non conueniunt. Immo uero, quòd hoc audiendæ illis diebus Missæ parochialis munus a fidelibus minus diligenter præstatur, et a quibusdam plane negligitur, multa incommoda existunt; hinc sæpe fidei articulorũ, et Dei, sanctæq. matris Ecclesiæ præceptorum, quæ ad salutem consequendam Christianum hominem nosse oportet, in plerisq. imperitia; festorum dierum cultus neglectus; debita Christianæ pietatis opera non exculta; non cognita Christianæ familiarum institutio; languescens sacerdotum parochorum omne officium, eorum aliquis contemptus; sanctissimorum institutorum, et sacrorum Canonum uiolatus usus; hinc denique in Ecclesijs parochialibus, quæ a maioribus tanto pietatis studio exædificata sunt, instaurandis, ornandis, sartis tectisq. habendis cura multis ex partibus neglecta; in illisq. nulla, aut pene exigua ecclesiastica ad diuina officia obeunda necessaria suppellex. His tot tantisq. malis, atque incommodis unusquisque occurrere studeat, id diligenter exequendo, quod sanctorum Patrum suadet institutũ, quod Tridentina Synodus moneri iubet, quod ex illius iussu nos, de uniuscuiusque uestrum salute sollicisi, paternis uocibus cohortamur, et monemus in Domino. Nec uero quemquam aliquod, quod, uel ex parochialis Ecclesiæ aliqua distantia, uel ex pluuia, frigore, æstu, temporumue uicißitudine existit, incommodum ab hoc officio deterreat: immo uero, ad illud diligentius exequendum, prout in Domino confidimus, se quisque eorum accendat necesse est: qui, salutis suæ memores, huius rei grauitatem, eorum, quæ commemorata sunt, ratione perpendent; quiq. aliquando secũ animo reputabunt, non solum parochialem Ecclesiam sibi datam esse, in qua primum baptismo suscepto, Christo Domino renati, alijs Sacramentis aluntur ad perpetuam salutem; sed parochum etiam Sacerdotem sibi loco parentis esse debere, quem diligant, colant, atque obseruent; hoc sibi proponentes, illum pro fidelibus, sibi commissis, apud Deum internunciũ, ac deprecatorem esse, diuinæ legis interpretem, dispensatorem mysteriorum Dei, Christianæ uitæ, et morum disciplinæ magistrum, a quo omne petant pie, recteq. agendi consilium, ac ministrum denique omnium ferè, quæ ad salutem eis necessaria sunt.

Huic autẽ nostræ monitioni, et si omnes pro præcipua suæ salutis cura audientes esse debent; in primis tamen pa

tresfamilias, tutores, curatores, ludi magistros, cetero sq. aliorum moderationi, curationiue præfectos, cohortamur, diuinaq. contestatione admonemus, ut de sua et aliorum, quorum curam gerunt, salute solliciti, primum ipsi hac nostra monita amplectantur; tum illos etiam crebris cohortationibus, ad illa exequenda inflamment; idq. curent, ut, non solum Missæ, et diuinorum officiorum tempore, illi in parochialem Ecclesiam conueniant; uerum etiam, ut institutas in ea doctrinæ Christianæ scholas, præscriptis illis diebus, frequentent.

Illud norint præterea uniuersi, curæ nostræ commissi, fideles, pro modo culpæ, nos grauius cum illis acturos esse, qui e frequenti ad parochialem Ecclesiam conuentu, cum tam salutaria in uia Domini adiumenta habere potuerint; ijs neglectis, contemptoq. eo conuentu, illos compertum erit, uel ad fidem necessaria ignorare, uel stata ieiunia non egisse, uel festorum dierum cultum uiolasse.

Vt autem nostra hæc monitio, crebrius repetita, diligentiusq. euulgata, fidelium mentibus, animisq. infixa hæreat, quo studiosius ipsi, in illius executionem, quemadmodum uehementer in Domino optamus, incumbant; eam, communi sermone explicatam, de uerbo ad uerbum a singulis parochis, quam sæpissime populo, sibi commisso, legi, et recitari mandamus.

Decretum. v.

SAcerdotes, et Clerici inferiores, Dominicis, festisq. diebus, qua hora in choro diuinis officijs concelebrandis astricti non sunt; parochum, intra cuius parochiæ fines habitant, in doctrinæ Christianæ scholis adiuuent; in urbe ad præscriptum eorum, quibus id curæ ab Archiepiscopo datum erit, in diœcesi autem Vicariorum foraneorum.

Si quis uero pagus, aut uicus frequens est; ubi, quoniam ab Ecclesia parochiali distet, ab eoq. non longe oratoria, capellæue, doctrinæ Christianæ scholam, Vicarij foranei iudicio, erigi expediat; hoc idem Vicarius iubeat, ut illius pagi, seu uici, seu earum cappellarum Sacerdotes, Clericiue, id Christianæ doctrinæ scholas adiuuandi munus, quod in parochiali Ecclesia illis iniunximus, in ipsis capellis, oratorijsue, stato tẽpore, præstent.

Si quando præterea in diœcesi, per pluuia nim, niues, aliamue temporis grauitatem, uiæ, aut itineris difficultati adiunctam, ad eiusmodi scholas in parochiali Ecclesia, qui debent, conuenire difficilius possunt; illud etiam idem Vicarius procuret, ut tunc in oratorijs, uel capellis propinquioribus, aut saltem, si id non potest, alio honesto loco, per Clericum idoneũ, seu per alios scholæ sodales, in uita, et doctrina Christiana studio instructiores, aliqua tum tradenda, tum percipienda eiusmodi doctrinæ exercitatio fiat; ne ob ullam causã statis diebus hoc institutum, atque pabuli spiritalis usus illis desit.

Decretum. vi.

SIcut sanctorum imagines sancte, et decẽter exornari postulat Christianæ pietatis cultus: ita cauendum summopere est, ne, quod ad ornatum adhibetur, parum conueniat cum illorum sanctitate. Quare quæcunque indumenta, et ornamenta, quouis genere ea sint, quibus illæ exornantur, eiusmodi sint, ut nihil in ipsis inepti, nihil prophani, nihil indecori, nihil denique inhonesti, aut, quo fidelium mentes, oculiq. offendi possint, conspiciatur, ut etiam Tridentino concilio sancitum est.

Decretum vii.

VT Parocho constet, compatres fidei rudimenta non ignorare, cum eos ita rudes, Prouinciali concilio, et Synodali decreto illud munus obire uetitum sit; ne, quos aliunde iam certum non scit, fidei initijs instructos esse, ad id officij, munerisue prius is adhibeat, quam sibi illi fidei Symbolum, orationem Dominicam, ut ueteri Canone iussum est, tum etiam Salutationem Angelicam recitarint: interrogatiq. de fidei articulis, ostenderint, se rerum, quas, ad salutem necessarias, scire unumquemque fidelem oportet, notitiam habere.

Decretum. viii.

CAueat Parochus, Sacerdosue baptizans, ne ad infantem baptizandum alio chrismate utatur, quam eo, quod illo ipso anno consecratum est; nisi periculo mortis instante.

Decretum. ix.

TAbernaculi, ubi sacratissimum Corpus Domini asseruatur, et armarij item, ubi sacra olea, statis uasculis inclusa, custodiuntur, et fontis item baptismalis claues Parochus diligenter, cauteq. apud se custodiat: ac ne Clerico quidem ministro illas ullo modo committat.

Decretum x.

PArochus, cum ad frequentissimũ Sacramentorum usum Parochiæ suæ fideles cohortetur, ut Prouinciali tertio concilio sancinimus; tum crebris monitis illud, quod Siluerius Pontifex Maximus statuit, in consuetudinem reuocare studeat, ut, qui sæpius non communicant, singulis saltem Dominicis diebus in Quadragesima Corpus Domini sumant; ac præterea diebus Dominicis aduentus.

Decretum. xi.

AD ægrũ Parochus ipse, nisi inualetudine, aliaue necessaria causa impeditus sit, Corpus Domini deferat: si uero aliquando in hoc ministerio necesse habet alio Sacerdote uti; ne alio utatur, nisi quem, ad confessiones audiendas, concessa scriptis facultate, Archiepiscopus probauerit, idoneumq. iudicauerit; cum sæpe contingat, ægrum, cui sanctissimum Corpus Domini defertur, iterum confiteri uelle, propterea

quòd

De-

quòd post peractā confessionem aliquid commiserit, uel ante commissum recordatus sit.

Decretum XII.

NE Parochi, Sacerdotesue alij intra missarum solennia quicquam, quod prophanum sit, quodq. ad rerum eiusmodi enunciationem attineat, de altari populo pronuncient, aut euulgent.

Decretum XIII

QVod Prouinciali secundo concilio iussum est, in Missa conuentuali, et parochiali, cum Corpus Domini eleuatur, signum sono campanæ dari: in alijs Missis id ita prastetur, ut, tunc paruulum tintinabulū, aut e latere altaris appensum, aut e sacristia allatum, a clerico ministro, certis distinctis ictibus, pulsetur.

Decretum XIIII.

QVo planius casus, nobis reseruatoc, confessarij Sacerdotes perpetuo norint, cum pro temporum uarietate eorum reseruationem a nobis aliquando mutari expediat; nos, præter casus, Episcopo canonum iure, consuetudineue reseruatos, et præter excommunicationes, atque censuras, quæ uel a iure, uel ab homine existunt, quas hoc decreto nobis perpetuo reseruamus; eos tantum casus declaramus nobis reseruatos, quos singulis annis in Synodo, aut aliter promulgatos, reseruauerimus: ita tamen, ut quæ eorum promulgatio proxime facta est, uim habeat, quoad altera fiet: et sic itidem perpetuo deinceps. A quibus casibus, et censuris, si quis confessarius Sacerdos cuiusuis ordinis, sine facultate scripta, a nobis data, aliquem absoluere attentarit, excommunicationis pœnam, Synodo diœcesana prima constitutam, ipso facto subeat.

Decretum. XV.

PArochus, cum ad ægrum, qui a parochiali Ecclesia longius abest, grauiter, ac non sine periculo mortis, febri, morboue laborantē, sanctißimum Corpus Domini defert; ne, ubi ad parochiale domicilium ipse redierit, mortem ille prius obeat, quam ad extremæ unctionis Sacramentum, eidem ministrandum, reuerti possit, uasculum etiam sacra illius unctionis secum ferat, illam ei, postquam Corpus Domini præbuerit, ministraturus: si ita pro morbi ingrauescentis ratione, mortisq. periculo faciendum censuerit.

Vbi Sacramenta agro ministrarit; dum ille sermonis, et sensuum usum non amisit; cum breuibus, et suauibus, ardentibusq. uerbis excitare ad desiderium uitæ æternæ, et ad spem de diuina misericordia concipiendam, ne opportune desistat: tum, cum prope moribundus est, in illius animæ comendatione, quam maxima potest, intima animi pietate, statas religiosas, sanctasq. preces recitet.

Curetq. toto eo tempore, ut domestici simul omnes, qui adsunt, pro eo Deum pie precentur.

Vbi hoc officium pie, accurateq. præstiterit, si æger adhuc uiuit, aut animam agit; ne eidem præsens adesse, omniaq. salutaria officia præstare omittat.

Si uero adesse aliquando non potest; uel quia alijs grauiter ægrotantibus, Sacramenta ministrare necesse habet, uel quia necessarijs parochialis curæ occupationibus alijs impeditur: tunc ea pietatis officia illi a Sacerdote, si quis alius eo loco est, sollicite præstari curet.

Ad quod etiam officium, sibi hoc subsidium, cum opus est, comparet, ut sodalitatis sanctißimi Sacramenti, aut doctrinæ Christianæ homines aliquos, parochiali sua diligentia, ad consolationis, et spei excitandæ officia, aliaq. eiusmodi instructos, adhibeat.

Hoc etiam Parochus domesticos, qui ægroti curam habent, moneat, ut ne post extremæ quidem unctionis Sacramentum, quod ipse ei ministrauerit, corporis curam deserant.

Singulis mensibus unusquisque Vicarius foraneus a suæ regionis parochis perquirat, qui obierint, ijsq. animā agentibus, an illi præsentes adfuerint; an curæ, et pietatis officia omnia eisdem moribundis præstiterint; tum, ubi oportune in mortuorum agnatos, affinesue inciderit; parochialium Sacerdotum debitum officium, ab illis diligentius recognoscat.

Quòd si eos negligentiores esse animaduerterit, ubi primum illos, ut par est reprehenderit, tum eorum negligentiam culpamue ad nos deferat.

Decretum. XVI.

QVæ a Summis Pontificibus constitutiones, litteræue decretales, ad Tridentinorum, quæ de matrimonij impedimentis sunt, decretorum declarationē editæ sunt; eas cum a ceteris, tum a parochis pracipue non ignorari oportet. Cui rei ut occuramus, huic decretorum libro in fine illas, typis impressas, adiungi censuimus.

Decretum. XVII.

QVo studiosius populus, curæ nostræ commissus, in officijs Christianæ pietatis instituatur; ex diuinaq. legis præceptis institutum uitæ genus sequatur; id Parochus præstet, ut aliquando, ineunte præsertim Quadragesima, patresfamilias, qui in parochiali uicinia parochialibusue finibus sunt, omnes ad Ecclesiam parochialem conuocet, hora, quam commodam is censuerit. Quo in patrum familias conuentu, tum constitutionem nostram, concilio tertio prouinciali de patrumfamilias officio, familiaq. institutione editam, de scripto legat: singulasq. eius partes explicet: tum alia præterea doceat, quæ opportuna existimauerit, quibus illi se, familiamq. suam in Christianæ uitæ disciplina conforment.

Decretum. XVIII.

PRimo prouinciali concilio aliqua de exorcistis constituimus, in quibus ad illius muneris, recte gerēdi, rationem, hæc præterea præscribenda censuimus.

Ne igitur Sacerdoti, Clericoue seculari, aut regulari,

exorcismum energumenis adhibere liceat, nisi is exorcizandi facultatem, scripto exaratam, a nobis impetrarit.

Quam facultatem, ubi quis probatus obtinuerit, hæc, quæ mox infra ordine præscribentur, accurate seruet atque exequatur.

Ante quam exorcizare aliquem aggreditur, perquirat in primis energumeni, energumenæue uitã, ac mores; tum exploret actiones: et medicum, si expedire censuerit, consulat, adhibeatue; ut uideat, an quod ab illo illaue agitur, fiat morbi alicuius, aut bilis atræ ui; an sponte, ac dißimulanter; an dæmonis malorumq. spirituum uexatione.

Videat item, an ille excommunicationis uinculo irretitus sit, anq. absolutionem acceperit.

In religioso hoc exorcizandi munere, eiusue occasione, non modo quæstum fugiat, sed ne doni, aut muneris quicquam, uel minimum, capiat.

Ne in ædibus laicalibus, locisue priuatis, sed in Ecclesia, loco aperto, et conspicuo; neque in omni quauis Ecclesia, sed in ijs solum, quas certas Archiepiscopus constituerit.

Neque in conspectu multitudinis; non remotis tamen arbitris, sed præsentibus uiris honestis, atque ætate grauibus, in ijsq. uno saltem, aut duobus Ecclesiasticis hominibus.

Mulieri autem energumenæ cum exorcismum adhibet; id præstet, duobus ætate, uitaq. probatis uiris, tum fœminis etiam, itidem probatis, præsentibus, ijsq. omnibus si fieri potest, energumenæ consanguineis aut affinibus.

Mares autem alios præsentes adesse, ne omnino patiatur, nisi unum Ecclesiastici ordinis hominem.

Ne ante ortum, nec uero post occasum Solis, cuiquam exorcismum adhibeat.

Ne duos simul eodem tempore exorcizet, sed unumquemque sigillatim, ac separatim.

In huius muneris functione, grauiter, pie, et religiose in primis segerat. quamobrem pridie illius diei, quo alicui exorcismum adhibere inceperit, se ieiunio, et oratione præparare studeat. Tum confessus, conscientia ab omni culpa pura, ac munda, magna cum humilitate, et fide, memor potestatis, quam a Domino accepit, expellendi dæmones, ad id munus obeundum accedat.

Si Sacerdos autem est, ne cuiquam ante exorcismum adhibeat, quàm Missæ sacrum fecerit.

Energumenis uero exorcismum ne adhibere incipiat; nisi illi primum confessi sint: ad hocq. eos cohortetur, ut omnis anteactæ uitæ peccata, diligenti conscientiæ discußione, confiteãtur: tum sæpe moneat, ut precibus, orationi, et sanctis meditationibus, et pietatis studijs, atque exercitationi se dent; religiosas Ecclesias, ubi Sanctorum reliquiæ reconditæ sint, certis diebus pie uisitent; ieiunia præterea, et in sexta quaque in primis feria, quo die Paßionis IESV CHTISTI Domini memoria recolitur, religiose amplectantur.

Caueat, dum exorcizat, ne energumenæ mulieris caput, humeros, manumue tangat; neue energumenam, energumenumue altari imponat: neue quicquam agat, quod offensionem præbeat.

Ne alijs uero exorcismis, precibus ritibusq. ad id munus utatur, nisi ad libri, iudicio Archiepiscopi comprobati, rationem præscriptam. Cui nihil ab eo addi, detrahi, ac ne mutari quidem quicquam fas sit.

Præscriptas has regulas quo diligentius seruet, tabellæ descriptas, eo loco sibi proponat, ubi potißimum id munus geret.

Decretum. XIX.

QVi in sortem Domini uocati sunt, diuinarumq. rerum ministerio addicti, illorum in Ecclesia Dei status is est, ut, si morũ grauitate, uitaq. exemplo suã ipsi dignitatem retineant, magnam afferant auctoritatem ad pie, Christianoq. more uiuendum. Rursus, si quicquam, in ullo cuiusuis rei, uel minimæ, genere offendunt; eorum ordo ita grauiter læditur, ut illum decoris splendorem retinere nequeat, qui ad continendos in officio laicos homines, non solum utilis, sed maxime etiam necessarius esse uidetur. Quare de Clericalis uitæ disciplina, præter cetera, quæ de eo genere per nos sancita sunt, hæc etiam statuimus atque decernimus.

Sacerdotem, Clericumue cuiusuis ordinis in canticis, hymnis, psalmis, ceterisq. ecclesiastici cultus officijs, religiosa modulatione cõcelebrandis, diuinisq. laudibus, sancte concinendis, ita uersari conuenit; ut uoce sua, sacris dicata, abuti non debeat ad prophanas cantiones, et modulationes, atque ad uoluptarias, delitiosas laicorum oblectationes.

Quamobrem caueat, ne in nuptialibus, laicalibusq. conuiuijs, aut mensis, canendi operam suam nauet, ne ullo quidem, uel cognationis, uel amicitiæ, familiaritatis, obsequij, alteriusue rei causa: cum præsertim Clericalem hominem inter epulas canere ueteri canone plane interdictum sit.

Omnis etiam Sacerdos, Clericusue publica conuiuia uitet, et cõmessationes eiusmodi: quibus sæpe fit, ut contemptui sit ecclesiastici ministerij dignitas.

Ne præterea apud se libros habeat, aut legat, quorum lectione bene agendi studium, morum disciplina, et timor, charitasq. Dei languescere poßit: quales libri sunt, qui res uel inanes, uel iocosas, uel scurriles, rediculasue, uel impuras continent.

Ne rerum nouarum curiositates consectetur. Ne quæ iocularia sunt, quæ ridicula, unde cachinni, risusq. solutiores excitantur, loquatur.

In omni item incessu, statu, gestu, uultu, ordinem suum Sacerdos, et Clericus profiteatur, omni clericalis uitæ actione, religiosi animi mores exprimens: qui in Ecclesiastici ordinis hominibus elucere debent.

In uestitu hæc etiam, præter cetera, quæ per nos sancita sunt, seruet.

Quicunque in Metropolitana nostra Ecclesia, Archipresbyteratum, Archidiaconatum, Primiceriatum, Præposituram, Decanatum, et Canonicatus, quas

Ordi-

Ordinarias appellant, obtinent; qui item alij in urbe, et in diœcesi Midiolanensis Præpositi, et Archipresbyteri sunt: eos uniuersos, et singulos, eiusmodi mantellum absque manicis, quod tunicam talarem adæquet, ubique, et semper, nisi itineris causa, et per pluuiam, induere, atque adhibere iubemus.

Si qui uero sunt, quibus pro alterius dignitatis ratione mantelletum, aliquantulo tunica talari breuius, adhiberi licet, illos eo uti non uetamus.

Parochi autem, tum urbani, tum diœcesani, qui sicut nomine, ita uitæ exemplo, et habitu, paternam quandam grauitatem, et professionem præseferre, præsertim in populo suo debent, togam talarem, decore confectam, quæ, ut uetus est in Ecclesia Mediolanensi institutum, propriumq. eorundem insigne, et ornamentum, manicis sit late amplis, quæq. ad collum apte connectatur, semper induant: quocunque alio gradu, aut dignitate præditi illi sint.

Quod Parochis item urbanis solum de caputio, altera Synodo diœcesana, constituimus; idem diœcesanis Parochis præscribimus.

Vicarijs item Ecclesiarum parochialium perpetuis, in urbe, seu in diœcesi constitutis, et de toga parochiali, et de caputio, hoc ipsum statuimus.

Alios autem Sacerdotes, qui ad tempus conducti, aut Cappellani, coadiutorisue nomine, Parochi munus obeunt, non toga eiusmodi parochiali, neque caputio, sed, ut reliquum Clerum, toga, infra præscripta, indui decernimus.

Reliquus autem Clerus, Canonici scilicet quicunque alijq. Sacerdotes, et Clerici, toga utantur; quæ non manicis oblongis, neque amplis sit, sed breuibus, et ad manum usque, non admodum anguste, porrectis, et indutis; ijsq. ab utroque humero decenter paulo latioribus. In quibus, si qui sunt gradu aliquo ornati; illos uestem adhibere gradui, ex Conciliorum nostrorum præscripto congruentem, permittimus.

De pallio præterea, quod ferraiolum uocant, omnes plane seruent, quod primo Prouinciali concilio per nos sancitum est.

Nec interularum manicis, ad manum reflexis, utantur.

Quod de collari interularum itē simplici præscripsimus, id etiam eiusmodi sit, ut ne ab extrema quidem anteriori parte, quasi rostratum promineat.

Neque cingula, serico, retisue instar contexta, aut e corio confecta adhibeant: neque cingulis sudariola acingant, aut appendant.

A caligarum usu abstineant, quæ nauticarum speciem præ se ferant.

Vestes, quas domi priuatim induent, eiusmodi sint, quæ non colore, non ulla habitus specie a clericali modestia discrepent.

Cum in Ecclesia uersantur, quo tempore superpelliceum induere non debent, ne sint sine toga exteriori: nec uero absque ea, etiam in diœcesanis locis prodeant, nisi cum eos, pedibus iter facientes, uiæ difficultas, et longitudo aliter cogit.

Si quo iter equo faciunt; ne absque uiatoria ueste exteriori equitent, succincta interiori tunica, aut alia contractiori, decenter adhibita, ad diœcesanæ primæ nostræ Synodi præscriptum.

Præpositi, et urbani, quibus certum aliud indumenti genus a Sede Apostolica cōcessum non est, et ij diœcesani, quorum præpositura capita plebis sunt, tum in Ecclesia diuinis officijs, tum foris processionibus agendis, et in alijs publicis Ecclesiasticis eiusmodi actionibus, nisi cum pro solennitatum ratione sacra alia indumenta adhibenda sunt, cappa semper, quod uetus eorum insigne esse compertum est, eiusmodi utantur: quæ nigro colore sit, tenui eo panno confecta, quem sarzam, aut saiam uulgo uocant, a posteriori parte in longitudinem ducta: quæ decenter inuoluta, et infra sinistrum brachium demissa, teneatur. Circumamicta autem à pectore illa per hyemem sit pelle sciuria, quā dossiam dicunt: per æstatem serico uiolacei coloris. Cum autem illam induunt, superpelliceo eiusmodi, quod angustis manicis sit, subtus eos tunc uti non uetamus: alio præterea tempore nunquam utantur.

Quam cappam Præpositi urbani nō in alienis Ecclesijs, sed in suis solum, ac præterea foris, cum aliquod Ecclesiasticæ functionis munus collegiatim cum suo clero obeunt, adhibeant; diœcesani in suis item, non in alienis plebibus.

Superpelliceis, cum ministerij usus postulat, omnes utantur, quæ non lacera sint, non sordida, non elaborata nimis, ita ut artificij ornatus in humeris speciosius appareat.

Quibus autem rocheto uti licet, id eiusmodi sit, in quo non ulla artificiosi operis species, neque affectata elegantia ostentetur.

Modestiam uero omnes, cum in omni habitu actioneq. præ se ferant; tum in eo etiam, ut ne certo eo nomine, quod proprie Ecclesiarum Præsidibus, Ecclesiasticaq. dignitate præditis conuenit, se mutuo, qui non debent, ambitiose appellent.

Decretum. xx.

Sacerdos, Clericusue, sacris initiatus, aut ecclesiasticum beneficium obtinens, ne morbi quidem causa, quo laborat, Canonicarum horarum officium omittat; nisi de consilio confessarij Sacerdotis, et, ubi adhiberi potest, medici item; nisi is ita grauiter morbo laborat, ut plane sentiat se illius grauitate impediri, quò minus statas preces horarias recitare possit.

Decretum. xxi.

Qvam supplici autem mente, intimaq. animi pietate, Ecclesiastici ordinis homines horarias diuini officij preces dicere debeant; id, et antiquis Patrū institutis cautum est, et Lateranensi concilio Innocentius Tertius Pontifex monuit. Cum enim non tantum pro populo, ut inquit Apostolus, uerum etiam, pro se ipsis, qui circundati sunt infirmitate, orandum eis sit; id non modo sine intermissione, sed etiam studiose, ac deuote agere debent.

Quare admonemus omnes, et singulos nostræ diœcesis, et

urbis Mediolanensis ecclesiasticos homines, ut, cum eiusmodi precum Canonicarum officium priuatim praestant, ne deambulando, aliudue agẽdo id muneris expleant: in Ecclesiam, si ei domus sit coniuncta, aut saltem domi in locum, quoad fieri potest, precationi aptiorem se recipiãt; ut animo, qui deambulationibus, et aliarum rerum actionibus distrahi quandoque solet, se colligentes, ac pietatis studio accensi, orent spiritu, orent pariter et mente; quodq. ore psallant, item spiritu psallant, et mente in conspectu Domini, a quo uberrimum huius debitae pietatis fructum capient.

Decretum. XXII.

QVoniam ad festi diei, alteriusue eiusmodi rei celebritatem, Sacerdotũ, et Clericorum concursus in Ecclesia, ubi illa agitur, aliquando ita frequens esse solet, ut ob eorum absentiam debito ministerio et cultu, illis celebritatis diebus, aliquando Ecclesiae careant, quibus illi adscripti sunt; nos ut huic rei occurramus, ita decernimus, ut, cum ab una Ecclesia ad alteram, in qua dies festus, aliaue celebritas agitur, Sacerdotes, Clericiue euocandi sunt, ne plures, quam duodecim, aut, si ex causa Vicarius foraneus scripto concesserit, ad summum in dioecesi sexdecim, ac totidem, etiam in urbe, adhiberi liceat; iis etiam numeratis, qui eidem Ecclesiae, ubi celebritas fit, ministrare solent.

Id autem, nisi maiorem numerum, aliquando adhiberi, uel ex fundatione, uel ex legato praescriptum sit. Illi uero omnes, qui euocabuntur, in choro, dum diuina officia fiunt, superpelliceo mundo decenter induti, adsint; nisi cum in eadem ecclesia Missae sacrum faciunt.

Nec uero alius Sacerdos, Clericusue, qui ad celebritatẽ uocatus non sit, in chorum quouis praetextu asciscatur, recipiaturue: neue eleemosynarum, quae in illius celebritate tributae sunt, aut tribuuntur, particeps ullo modo sit: nec uero in mensa excipiatur, ut est etiam in nostra secunda Synodo dioecesana uetitum.

Quicunque, et qui, praeter illum numerum, aliquem asciuerit, et qui minime uocatus eò accesserit, et qui admiserit, quiue exceperit, mulctetur arbitratu nostro.

Qui Sacerdos, Clericusue eam celebritatem agit, eadem proposita poena in mensae apparatu, a frugali modestia, conuentibus foraneis per nos prouinciali decreto praescripta, ne ullo pacto discedat; ut prouinciali secundo concilio, et dioecesana prima Synodo iussum est. Haec uero poena locum non solum habeat, cum fercula in mensa contra praescriptum apponuntur; sed etiam, si non apponantur, in apparatu tamen iã sunt.

Conuiuia, et prandia, ientaculaue, quas refectiones uocant, quae Sacerdotibus, et Clericis in urbe ad canendum, aut ad Missae sacrum, diuinaq. officia concelebranda uocatis, cantoribusue ab ecclesiasticis hominibus apparari consueuerunt, cum saepe et dictis, et factis intemperanter fiant, hoc decreto uetamus: cum in urbe iis commodum sit, peractis diuinis officiis, domum ad cibum capiendum redire; sed eorum loco aliquid honestae mercedis, aut eleemosynae illis dari censemus.

Quod de maiori clericorum numero adhibendo in prouinciali secundo concilio permissum est; id tantum in dioecesi, iisq. locis licere declaramus, quae ita longe inter se disiuncta sunt, ut Vicarius foraneus ea, uel alia iusta causa, Clericis graue esse censuerit, eo ipso mane, concelebratis diuinis officiis, illos domum suã reuerti; facultatemq. propterea dederit Rectori Ecclesiae, in quam, ob eorum officiorum celebritatem, conuentum est, eosdem prandio excipiendi.

Decretum XXIII.

VT ex sanctorum patrum institutis fideles, curae nostrae commissi, sanctas peregrinationes suscipiant, salutisq. uberiorem fructum, diuina auxiliante misericordia, inde capiant; nos pro paterna sollicitudine, qua illis in Domino ministramus, admonenda censuimus, quae sequuntur: primòq. clericalis ordinis hominibus haec seruanda proponimus.

Ne cuiquam Sacerdoti, clericoue, cuiusuis ordinis, peregrinaturo, itineri peregrinationis causa, sine litteris nostris dimissoriis, se committat, ut canone ueteri sancitum est.

Deinde is, uel sacerdos, uel clericus, ubi dimissorias litteras impetrarit, antequam peregrinationi se committat; peccata primo confessus, tum, si sacerdos est, Missae sacrum, quod est pro iter agentibus, faciat; si clericus inferior, sacram Eucharistiam sumat.

Praeterea peregrinationis comites, quos sibi adiunxerit, cum in uiam se daturus est, nobis, aut Vicario nostro exponat. Quorum comitum nomina à cancellario, litteris dimissoriis adscribi mandamus.

Si quis item peregrinaturus, Ecclesiam parochialem, aut cappellam, aliudue cuiusuis nominis beneficium obtinet, cui ministerium aliquod debeat, sacerdotem, uel clericum, qui nobis, Vicarioue nostro probatus sit, pro ratione ministerii, ante substituat, quã iter suscipiat: ne ecclesia debito ministerio, cultuq. careat: cuius rei, per se praestitae, testimonium scriptũ, aut nobis, aut Vicario nostro exhibeat. Ei autem, quẽ substituerit, uestes sacras, ornamenta, libros, scripta, omnemq. Ecclesiasticam supellectilem committat, indice eorum omnium sigillatim, ac diligenter confectò: ne ex eius absentia aliquod detrimentum Ecclesia patiatur.

Iutinere, clericali habitu contractiori, ad conciliorum nostrorum praescriptum, omnis sacerdos, et clericus peregrinus uti possit.

Pileum autem induat, clericali ordini congruentem, et a laicali distinctum.

Tonsuram clericalem perpetuo habeat. Hebraeis, et mulieribus comitem non se adiungat: neque eodem curru cum eisdem uehatur: neque item, nisi necessitate coactus, eodem nauigio.

Si apud religiosos homines, uel apud alios uiros honestos diuersari potest, ab hospitiis publicis abstineat.

Ad caupones uero si diuertere necesse habet, ne una cum

eisdem

eisdem Hebrais, aut mulieribus accumbat. In publicoq. hospitio, aut alio omni tempore, et loco, antequã discumbat, mensa benedicat: tum pransus, aut cænatus, gratias agat; ceteraq. obseruabit, qua de temperantia, frugalitate, et modestia clericali, nostris decretis præscripta, accurate præstare debet.

Ne mendicet, ostiatimue uictum quæritet; nisi ex uoto, uel alia causa, nobis probata, et facultate nominatim scriptis impetrata.

Cum ad aliquem locum uesperi perueniet; Ecclesiam, quæ eo loco est, antequam ad hospitium diuertat, religiose adeat, si potest: ubi supplex uel litanias, uel alias religiosas preces recitet.

Ne ijs etiam se adiungat in uia, qui dum iter faciunt, prophanis cantionibus, cytharis, alijsue musicis instrumentis utuntur.

Abstineat item ipse, a prophanis canticis, colloquijs eiusdem generis, quorum usu, pietatis, in peregrinatione suscepta, studium refrigescit: psalmis, hymnis, canticis, rerum diuinarum meditationibus, et spiritualibus sermonibus, si comites habet, quibuscum loquatur, corporis, uel animi lassitudinem subleuet.

Ne itineris causa canonicas horarias diuini officij preces omittat: ac tum etiam stata de præcepto Ecclesiæ ieiunia seruet; nisi legitime excusatus sit.

Quotidie, si sacerdos est, ubi potest, Missæ sacrum faciat; si minus, Dominicis, et festis diebus id facere nõ omittat. Singulis uero diebus, siue sacerdos, quando ipse non celebrat, siue clericus, Missæ sacro intersit.

Mane singulis diebus, priusquã in uiam se det, præter officium diuinum debitum, preces etiam illas pie recitet, quæ itinerarium clericorum appellatur.

In omni denique itinere, quod sanctæ peregrinationis causa suscepit, cum se uita moribus, omniq. actione præstet, ut pie, religioseq. peregrinandi exemplum laicis præbeat. quorum si aliquem socium, et comitem habet, sanctis peregrinationis exercitationibus, atque rebus ad salutem instruat.

Cum ad peregrinationis locum peruenerit, priusquam sancta loca uisitet, confessario probato confiteatur; et Missæ sacrum sacerdos faciat, et sacram communionem clericus sumat. Totusq. susceptæ peregrinationi intentus, non rerum nouarum curiositates, non loci antiquitates, non quicquam aliud, a peregrinandi proposito alienum, consectetur; sed, religiosa animi præparatione, loca sacra, et sanctorũ ecclesias uisitet: quo uisitationis studio charitatis ardorem excitet.

Nec uero, ubi sanctam peregrinationem absoluerit, aliò longius uagetur.

A peregrinatione reuersus, nos primum, aut Vicarium nostrum cum litteris dimissorijs, quas ei dedimus, conueniat; sanctaq. suæ peregrinationis testimonium ab ordinario loci, aut saltem a Præfecto Ecclesiæ afferat, ad quam, peregrinationis causa, iter suscepit; nisi litteris nostris dimissorijs alius nominatim exprimatur, cuius allato scripto id testatum facere debet.

Hæc singula capita sacerdoti, clericoue peregrinanti præscripta, quo accuratius ab eo seruentur; litteris dimissorijs, quas unicuique clericalis ordinis homini, peregrinationis causa concedemus, ab Cancellario nostro ascribi iubemus.

Laici etiam, antequam peregrinationem suscipiant, Parochum Sacerdotem conueniant, a quo sancte peregrinandi consilium, capiant; et litteras habeant, ab Archiepiscopo canonicas, ut canone expressum est; quarum etiam fide, testimonioue eis liceat ubique, et cuiuis confessario sacerdoti, ab Ordinario approbato, peccata confiteri.

Deinde benedictionem ab eodem Parocho petant: qui superpelliceo, et stola indutus, illis bene precetur, et benedicat statis religiosis precationibus, quæ, ex ecclesiæ instituto, peregrinis adhibentur.

Peregrinationem uero suscipiant, ubi, primo rite confessi sacram Eucharistiam religiose sumpserint.

Peregrinando omnia fugiant, quæ deuotionis studium perturbant, aut impediunt: et illa amplectantur, quibus illud excitari solet.

Instent potissimum orationi, sanctis meditationibus, pijs colloquijs: eleemosinas, si per facultates possunt, largiantur; uitam emendent; morum grauitate, et Christianæ pietatis officijs se in omni re conforment.

Ad sacra loca, ubi primum uenerint, nihil aliud sibi propositum habeant, quã, ut aut iubileum, indulgentiamue consequantur, aut uota sancte persoluant, ab omni curiositate, peccandiq occasione abstinentes. Itaque primo confessi, cum sacram Eucharistiam sumpserint tum religiose sanctorum statas ecclesias uisitent, ita ut ex ipsorum locorum admonitione maior affectus in ipsis exurgat ad acuendam charitatem: et sanctorum, quorum auxilium implorant, orationibus adiuuentur.

Reuersi à peregrinatione laici, primo parochum sacerdotem, conueniant; a quo pro foribus ecclesiæ parochialis benedicantur, adhibitis, ex ecclesiæ instituto præscriptis, sanctis orationibus.

Decretum. XXIIII.

DE sacerdotibus confessarijs, quos probatos, et in urbe, et in diæcesi, clero nostro constituerimus, hoc decernimus, ut quos scilicet quotannis, ad cleri confessiones audiendas, a nobis delectos, et in tabella notatos, ei significauerimus; eiusdem cleri confessiones audiendi facultas illis sit, quo ad alia eiusmodi significatio anno sequenti per nos fiat.

Decretum. XXV.

QVO diligentius Archiepiscopo cleri in omni ecclesiastica disciplina progressus constet; unusquisque sacerdos, et cuiusuis ordinis clericus de frequẽti Sacramentorum usu, de functionibus, in ecclesia præstitis, de lectionibus, studiorumq progressione, de ceteris exercitationibus sibi præscriptis, testimonium ab ijs singulis, a quibus ex præscripto accipere oportuerit, singulis mensibus, uel alio stato tempore per Archiepiscopum statuendo, afferant; idq. ad constitutam rationem.

Decretum. XXVI.

QVod de Punctatorum iureiurando per nos primo prouinciali concilio sancitum est; id ab unoquoque punctatore, qui uel festi diei, uel funeris, uel anniuersariorum, uel processionum, uel aliorum denique diuinorum officiorum causa, etiam in Collegiatis, constitutas sit, in publico Synodi diœcesanæ cõuẽtu, quotannis præstari decernimus: quo religiosius astrictus, debitam in munere suo obeundo diligentiam, cum fidelitate coniunctam, adhibeat.

Decretum. XXVII.

EX prouincialibus constitutionibus, sicut aliquando clerum nostrum urbanum, modo uniuersum, modo partem ad nos conuocare debemus; quo diligentius, et eius in omni ecclesiastica disciplina progressus cognoscamus, et quæ ad rei ecclesiasticæ disciplinæ pertinentia, pro ratione officij nostri moneamus: ita certos dies, præterquam quod aliquando per annum, prout expedire censuerimus, ad nos accersemus, ei præscribendos censuimus, quibus tanquam nominatim conuocati singuli, pro ordinum ratione, infra constituta, in Archiepiscopales ædes quotannis ad nos conueniant.

Primo omnibus, et singulis, tam Metropolitanæ, tum collegiatarum ecclesiarum, quæ in urbe sunt, canonicis diem secundum Ianuarij; parochis urbanis tertium; reliquo uniuerso urbis clero quartum eiusdem mensis diem constituimus: quo præscripto die singuli, prout iussimus, in sacello nostro Archiepiscopali adsint. Sin autem dies Dominicus, aut Epiphaniæ uigilia incurrerit, in qua officium uespertinum solẽniter fit; id alio die, proximo feriali præstent, pro ordinis ratione præscripta.

Hebdomada præterea, quæ octauam Corporis Domini sequitur; alia item hebdomada, Aduentum Domini proxime præcedenti, ijdem, ut supra, præscripta ordinum ratione, ad nos conueniant.

Si quo autem die id præstare debent, solemnis officij, aut festi diei celebritas inciderit, id postero feriali, aut non solemni die, præstent.

Decretum. XXVIII.

CVm minorum ordinum functiones a clericis solũ, pro ordinum, in quibus constituti sunt, ratione præstari debere, Tridentina Synodus sancte decreuit; tum hoc a canonum ratione, ab ecclesiasticaq. disciplina institutis, atque optimo usu longe abhorrẽs est, ea ecclesiasticarum functionum munera, a laicis hominibus aliquando obiri: idcirco nos pro nostri pastoralis officij cura huic rei, quantum possumus, aliqua ratione in nostra diœcesi prouidendum censuimus. Vbi igitur Capitula, monasteria, uniuersitates, sodalitatesue, collegia item cuiusuis generis, ac alij præterea quiuis homines, laicum custodis, aut monachi uel alio nomine, certis etiam olim, huic muneri attributis bonis, fructibus, redditibusue, aut alio quouis modo, nominatione constituta mercede, habere, adhibereue solent, qui ecclesiam uerrendam curet, campanas pulset, lumina accendat, ac deferat, aliasue eiusmodi ecclesiasticas functiones obeat; aut alius ceãsus est, quauis ratione huic sustentationi attributus; eius laici hominis loco clericus deligatur, qui pro ratione ordinum minorum, quos susceperit, earum functionum munus obeat: atque is constitutam illam mercedem, aut attributos fructus, redditumue capiat: qui, si satis non sit, illa, uel Capitula, uel monasteria uel alij ut supra, ad quos ullo modo pertinet, quod deest, suppleãt. In Missæ etiam sacro, non laicus, sed clericus, qui altari ministret, semper adhibeatur.

In omni igitur parochiali ecclesia illum talem parochus habeat, ut est prouincialibus nostris concilijs præscriptum.

Quibus uero in capellis, altaribusue, quocunque, uel tituli, uel deuotionis, et legati nomine, Missæ sacrum fit; certum item aliquem clericum, qui sacerdoti, sacrum facienti, inseruiat, sustentari iubemus: ubi non sodalitates, non ecclesia, ecclesiasticaue fabrica, aut locorũ piorum curatores, neque alij sunt, qui hoc clericalis sustentationis munus ibi præstare ultro uelint; aut, qui iure debeant, pro earundem cappellarum, altariũue ratione præstetur; si ex tituli nomine in ijs sacrum fit, eorum sumptibus, qui titulum gerunt; si ex legato, cuius certa summa sit, mercede ex eo detracta, si ex deuotione, alioue nomine, illorum impensis id præstare mandamus, quorum nomine illud Missæ sacrum fit; siue locorum piorum homines illi sint, siue sodalitates, siue uniuersitates, siue priuatus aliquis. Si uero capellæ, altaris, aut legati census usque adeo exiguus, ac tenuis est, quo clerici sustentandi onus sustentari nõ possit; ea ratio ineatur, ut contributione undique ex ijs capellis, altaribusue, quæ in eadem ecclesia, uel parochia finibus sunt, facta, huic clerici sustentationi satisfiat. Quod si, ne hac quidem ratione, huic rei consultum esse potest; ij, quorum interest, ad nos quam primum deferant, ut alia ratione prouideamus.

Sin autem, neque Parochus, pro parochialis ecclesiæ tenui reddito, clericum, sibi in altari ministrantem, sustinere potest; neque alij sint, qui sustentent, populi sit, totam sustentationem, aut partem, quæ ad eam deest, subministrare.

Quibus autem clericis ita, ut supra prouisum erit, pro ratione minorum ordinum, quos susceperint, ecclesiasticas functiones ijs in ecclesiis, ubi sustentationem capiant, ipsi præstẽt. Quibus uero in ecclesiis tribus post huius decreti promulgationem mẽsibus, clericus eiusmodi non sit, decenti habitu indutus, qui sacerdoti sacrum facienti ministret, quiq. ecclesiasticas minorum ordinum functiones, illarum ecclesiarum usui, et cultui necessarias, obeat; in ijs a nullo Sacerdote celebretur; nisi huius rei facultatem nominatim, scripto expressam, a nobis impetrarit.

Clericus ne Sacerdoti in altari ante ministret, quàm in illius ministerij functione rite instructus sit, et ab eo probatus, quem in singulis urbis regionibus, et in una-

quaque

quaque plebe cerimoniarum muneri, ex secundi prouincialis Concilij decreto praefecimus.

Quicumque autem ecclesiasticum aliquod beneficium clericatus nomine obtinet; is tum caetera munera, eidem clericatui debita, praestet; tum in ea ecclesia parochiali, in qua, aut intra cuius fines illum clericatum habet, clericum se gerat: et quae clerici functiones sunt, illas, ut par est, obeat. Si uero iustam, legitimamq. excusationem habet, quamobrem ibi debita ea munera ipse per se obire non possit; clericum alium clericatus fructibus sustineat, atque adhibeat, qui partes clericalis sui muneris ibidem pie sedulòq. exequatur.

Nec uero ecclesiasticus homo, Cantoris, Sacrista, Custodis, Clerici, in Missa sacro ministrantis, munus, aliáue ecclesiasticā functionem in quauis ecclesia suscipiat; nisi illius uniuscuiusque muneris, in ea ecclesia gerendi, a nobis facultatem scriptam, quotannis renouandam, uita etiam ac moribus, a nobis probatus, impetrarit. Qui aliter susceperit, obierit, item aliter, quàm praescriptum est, conduxerit, aut receperit, pro modo culpa arbitratu nostro mulctabitur. De organista item, uel laico, uel ecclesiastico homine, idē statuimus.

Decretum. XXIX.

QVod prouincialis primi Concilij constitutione per nos, ut Cantores Clerici adhibeantur, decretum est; id Praefecti ecclesiarum, Capitula, collegia quaecunque, sodalitates, caeteriq. omnes, ac singuli, ad quos quouis modo spectat, et in Missa sacro, et in funeralibus, et in processionibus, et in diuinis alijs officijs seruent diligenter.

Si uero clerici desint, qui cantorum in illis officijs partes praestent, laici propterea homines, quibusdam in locis, aliquando ad id munus necessario asciscendi uidentur; ne illi conducant, asciscantue, neque conduci, asciscive patiantur. Nec uero cuiquam laico homini partes, officiumue Cantoris, aut musici in ulla quauis ecclesia, aut in ullis supra praescriptis officijs, suscipere, aut obire liceat; nisi is eius rei facultatem, scripto quotannis renouatam, a nobis, aut ab eis, quibus id cura dederimus, uita, et moribus ante probatus, impetrarit. Quam facultatem qui non habuerit; una cum eo clericalis ordinis homo ne musicis canat.

Dum hoc cantorum officium in ecclesia obeunt, superpelliceo decenti, habituq; clericali, ad nostrorum Conciliorum praescriptum utantur; ita ut caligis, camisijs, non ad collum, neque ad manum crispatis, clericali more induti, et uestitu ipso, et uita moribus clericalem modestiam praeseferant.

Ab hoc autem decreto, quod ad clericalem habitum attinet, eos qui non mercedem, uel eleemosynam inde capiunt; sed deuotionis solum studio, aliquando eam in ecclesiis operam nauant, excipimus; modo tamen ipsi quoque uita, et moribus a nobis, uel ab ijs, quos constituerimus, scripto probati sint.

Quicumque contra, quàm praescriptum est, laicum hominem ad cantoris, musicíue officium adhibuerint, adhiberint, aut asciscì permiserint, quiq. contra item cantoris officium susceperint, obierintue, poenam subeant, nostro arbitrio irrogandam.

Nec uero Regularis, extra suam ecclesiam, ad cantoris officium adhibeatur, nisi de superioris sui concessu, et facultate, a nobis scripto impetrata: et superpelliceo indutus, id munus praestet.

Decretum. XXX.

QVacunque facultas Missa sacrum faciendi, deinceps per nos concedetur, nullius momēti sit, atque omnino rescissa; si qui impetrarit, non exposuerit, quo alio praeterea munere ipse astrictus sit, in sua, aut aliena ecclesia, Missam celebrandi, quouis uel parochialis ecclesiae, uel capellae, uel legati, aliòue nomine; ei quantum item eleemosyna inde quouis nomine capiat: idq. omne nominatim, ac sigillatim facultatis litteris expressum sit.

De eleemosynis uero, Missarum celebrationi oblatis, in capsula deponendis, pro rationeq. distribuendis, in alia Synodo dioecesana sanctum est. Sed quoniam saepe fit, ut eleemosyna oblata, quam pro rata, proq. praescripta ratione distribui oportet, summa longe maior sit, quàm Sacerdotum numerus, qui ex pia offerentium uoluntate, Missa sacrum facere possint; hoc decreto mandamus, si quo die uel prae paucitate Sacerdotum, uel prae angustia temporis, non potuerint pro uoluntate, et pietate eorum, qui obtulerint, proq. suscepto onere Missa celebrari, id alijs diebus omnino ita praestari, ut eleemosyna pro rata ad praescriptum Sacerdotibus distributa, qui eo die Missa sacrum ibi fecerint; reliqua conseruata, in eos Sacerdotes ex constituta ratione conferatur, qui, alio tempore in eandē ecclesiam euocati, Missas celebrarint, ad explendam, atque exequendam eorum, qui eleemosynas dederint, piam uoluntatem.

Decretum. XXXI.

VBi ad aliquam ecclesiam, publice supplicandi causa, proceditur, ibiq. supplicatione absoluta processio dimittitur: ne clerus tum a stata ea ecclesia discedat; nisi peractis a clero Metropolitanae ecclesiae de more sacrarum precum officijs, atque orationibus.

Decretum. XXXII.

QVa Synodo altera dioecesana de oblationibus, quae Metropolitanae nostrae ecclesiae fiunt, per nos praescripta, sancitaue sunt; eadem, in omni nostra dioecesi, praestari, planeq. seruari iubemus, ubicunque oblationes cuiusuis generis ecclesiis fiunt.

Vicarij autem foranei, Rectorisq. ecclesiae, cui offertur, cura sit, uidere, ne contra fiat, quam in ea Synodo iussum est.

Decretum. XXXIII.

AD funerale officium, cui Regularis, pro cura, quam gerit, munere, aut alia quauis ratione interesse non debet, si clerici fuerint seculares, qui satis, sint,

sint, ne Regularis aliquis, nisi collegiatim uocetur; cum præsertim eiusmodi officium, quod ritu Ambrosia no fit, aliquando, adhibito diuersi ritus sacerdote, perturbetur.

Si uero Regularis, pro cura parochialis, alteriusue eiusmodi rei ratione interdum, non collegiatim funus obibit; in eo, ut reliquus clerus, decenti superpelliceo indutus sit. Idem in processionibus, synodis, alijsq. publicis ecclesiasticis functionibus, actionibusue præstet, quas obire debeat.

Decretum. XXXIIII.

ANniuersariæ statæ exequiæ certis constitutis diebus agantur. Si quibus uero diebus agi debent, per sancti alicuius celebritatem, officijue rationem, aut per funerale hominis, proxime defuncti, officium agi non possunt, die proximo præcedenti, quo possunt, agantur, fiantue. Certus præterea liber conficiatur, quo anniuersariæ exequiæ illæ notentur, quo die in singulos annos et quibus, quotue sacerdotibus adhibitis, celebratæ sint.

Quibus pallijs altaria ornantur, ne ad tumulos, quas tũbas uocant, in officijs funeralibus, ullo modo illa adhibeantur.

Decretum. XXXV.

ALtaria ubique in omni ecclesia instaurentur: necessarijsq. ad eorum cultum, et Missæ sacrificium indumentis, atque ornamentis instruantur; cancellis ferreis, aut marmoreis, aut saltem, si minus per facultates fieri potest, ligneis circumsepiantur; idq. omne ad præscriptam nostram formam.

Hoc autem per eos præstetur, quibus ex fundatione, aliove iure, onus eiusmodi potissimum impositum est. Si nulli ij sint, altarium eorundem censu, legatove, sacri in ijs faciendi causa relicto, fiat.

Si uero satis inde non est, uel nullus census; moneantur, qui in illis aliquod sibi ius esse persuadẽt, ut præstent, aut suppleant; siue uniuersitates sint, aut sodalitates, siue ecclesiæ, ecclesiasticæue fabricæ, uel piorum locorum curatores, siue fundatorum, aut institutorum hæredes, successoresue, siue quiuis alij. Sin autem neque ij sint, qui hoc præstare debeant, neque qui sponte uelint; tunc id plane fiat eorum impensis, ad quos reliqua instauratio, et ornatus Ecclesiæ pertinet. Quod si quatuor post huius synodi promulgationem mensibus minus præstetur, ut præscriptum est; neque sint, qui iure ad id compelli possint: illa altaria amoueri iubemus, eorum iuribus, et oneribus, per nos ad maius, aliudue altare eiusdem ecclesiæ, aut intra parochialis ecclesiæ fines positum, translatis; quod debito apparatu, ornatuq. necessario instructum sit; aut commodius pro census ratione instrui possit; idq. nisi, uel huic incõmodo, aliter iussu nostro, occurratur; uel hoc magis expedire censuerimus, ut, quorum altarium exiguus census ad id præstandum, et reliqua onera, eisdem adiuncta, sustinenda, satis non est, eorum oneribus omnino, aut in parte, per aliquod temporis spacium sublevatis, huic instaurationi, apparatuì, et ornatuì, ad ea munera pertinenti, satisfieri decernimus.

Decretum. XXXVI.

IN ecclesia cum omnia honestè, et secundum ordinem fieri oportere, beatus apostolus Paulus moneat; ea uetus fuit, non sine aliqua multiplici præterea mysteriorum significatione, consuetudo instituta, ut in templo Dei separatim à fœminis uiri essent. Quod institutum, cum ad pietatis Christianæ cultum fidelibus prodesse compertum sit; tum eiusmodi est, quo intermisso, sæpe grauium Dei offensionum occasio suborta est. Quare uniuscuiusque ecclesiæ Rectoris cura sit, ut illi in parochiali ecclesia, loco à mulieribus distincto, ubi commode fieri potest, semper sint. Quibus uero in ecclesijs, uel stationes fiunt, uel indulgentiæ celebrantur, uel dies festus, aliquidue aliud agitur, cuius causa frequens populi concursus esse soleat, in illis ea separationis, distinctionisue ratio seruetur, ut panno longe per ecclesiam obducto, quo partitio fiat, aut alia ratione, nobis probata, in unam partem uiri, in alterã fœminæ ad orandum conueniant.

Decretum. XXXVII.

ARma, uexilla, trophæa, aliaq. uictoriæ monumenta, sepulcra, quamuis inania, in sublimi loco collocata, aut è parietibus prominentia, quæ ab ecclesiis amoueri decreto prouinciali iussimus, e cœmiterijs item, et sacris alijs locis, amoueantur. Nec uero ijs ipsis locis in posterum exædificentur, collocentur, affigantur, aut suspendantur.

Decretum. XXXVIII.

DEcimas, ecclesiasticis hominibus debitas, de quibusuis fructibus, frugibusue, etiam antequam illæ ad areas, domumue non asportatæ, dum adhuc in fundo, uel in ipsis paleis sunt, exigi licere declaramus ac decernimus. Licere item statuimus, et declaramus, si id illi maluerint; eorundem fructuum, frugumue descriptionem, æstimationemq fieri illos curare, proq. illius æstimationis ratione exigere.

Primitias item, quibus in locis ea soluuntur, ab hominibus tum nobilibus, tũ ignobilibus, et rusticis hominibus solui debere sancimus, ac iubemus. idq. ad summæ, ex communi illius loci consuetudine, diuturnoq. usu comprobatæ rationem.

Qui uero à decimarum solutione, alicuius uel priuilegij, uel causæ prætextu, se immunes esse putant: ijs, ex tertij Concilij decreto, ut certum tempus præscribamus, quo aut priuilegium, aut causam afferant immunitatis suæ, duorum mensium spacium constituimus: quo præscripto tẽpore si nihil, quod releuet, attulerint, illos soluendi iure astrictos esse decernimus, nisi aliqua iusta causa, qui causæ iudex fuerit, tempus cõstitutũ prorogandum censuerit.

Idem de eo statuimus, qui a primitiarum solutione immunem se esse putat.

De-

Decretum. XXXIX.

Quoniam sæpe ob corruptas, imperfectasq. decimarum inuestituras, quæ ab ecclesiasticis hominibus fieri solent, passim ipsa decima malitia hominum, uel ignorantia, supprimuntur, aut amittuntur, uel saltem diminuuntur, non sine magno animarum periculo, et ecclesiarum detrimento: idcirco huic rei occurrere nos cupientes, decernimus in posterum, ecclesiasticis hominibus, ius decimandi habentibus, inuestituras earum facere non licere, nisi et decimarum, quæ ecclesiæ debentur, expressa quantitate et qualitate, et pacto nominatim, explicateq. adiuncto, ut ea scilicet decima integra, et in ipsis etiam agris, pro earum modo, ac ratione, in instrumenta inuestituræ describenda, ab conductore, uel emphyteota exigatur; ac etiam alia pactione, eidem instrumento adiecta, ut quicunque decimam soluere recusarint, eorum nomina ipse emphyteota, aut conductor, ecclesiastico homini inuestienti, scriptis statim deferat; ut contra recusantes iure experiri, et agere possit. Si contra, quàm præscriptum est, inuestitura contrahitur, nulla sit, nulliusq. roboris, pœna etiam inuestienti arbitrio nostro irroganda.

Id uero, nisi aliter inuestiendi facultas scripto a nobis permissa sit.

Decretum. XL.

Bonorum ecclesiasticorũ locatio schedulis, publice de more propositis, semper fiat; nisi eam aliquando secus fieri, facultate scripto a nobis impetrata, permissum sit. Siu aliter fiat, nulla locatio sit: et qui secus locarit, pœna mulctetur arbitratu nostro.

Decretum. XLI.

Sæpe fit, ut, qui iu ecclesiis digitates, canonicatusue obtinent, præbendarum suarum, quarum tertia pars, ex Tridentinis decretis in distributiones conuersa est, prædia, bonaue minoris locent, aut minoris locata dissimulent, idq. omne in fraudem, uel Capitulorum, uel piorum locorum, ad quæ illis in choro non præsentibus, aut non inseruientibus, ea pars eiusdem Concilij auctoritate pertineret; nos, ut quorum interest, indemnitati consulamus, hoc edicimus, atque decernimus, ut ne prædiorum bonorumue, ad eiusmodi dignitates, canonicatusue pertinentium, locatio, et schedulis publice de more propositis, et præterea, de Capitulorum, locorumue piorum, quorum in ea tertia parte ius est, aut de uirorum ab eis, aut ab Archiepiscopo delectorum, assensu fiat. Si contra locatio fiet, rescissa, irrita ac nulla plane sit; pœna itidem ei, qui contra locauit, proposita, arbitrio Archiepiscopi irroganda.

Decretum. XLII.

Vt ecclesiasticorum bonorum conseruationi consulatur, ac simul fraudi occurratur; nos prædiorũ ecclesiasticorum à parẽtibus cõsanguineisq. clericorũ, beneficia ecclesiastica obtinentium, qui minori ætate sunt, administrationem suscipi, geri, eisdemq. per ipsos minores clericos committi interdicimus; nisi et causa ab Archiepiscopo cognita, et facultate, ab eodem scriptis impetrata. Alioqui contractus, quicunque, ab illis in ea administratione initi, sint irriti, rescissi, ac nulli omnino; et pœna arbitratu eiusdem Archiepiscopi irroganda ei, qui contra administrarit, administrationemue susceperit, gesserit, aut qui commiserit.

Decretum. XLIII.

Qui locorum piorum sumptibus gratis aluntur, curanturue, aut instituuntur ad literarum, aliarumue artium disciplinam: ratio postulat, pietatis studijs, atque exercitationibus, eos præ ceteris deditos esse, eorumq. precibus animas illorum adiuuari; à quibus illud subsidij relictum est ad eiusmodi pij instituti sustentationem. Quare illud eorum locorum curatores, uel præfectos, ac Sacerdotes præsertim, qui in ijs spiritualem curam gerunt, monemus, ut ab ijs, qui ibi aluntur, si litteras norint, statas de B. Maria Virgine preces horarias, si rudes sint, saltem institutam illam certis salutationum Angelicarum calculis orandi rationem, scilicet de B. eadem Virgine coronam in singulos dies pie præstari, sedulo curent.

Decretum. XLIIII.

Vt pijs uniuscuiusque generis distributionibus, quas in diœcesi, uel ex ultima uoluntate, uel ex consuetudine, aliaue ratione quis præstare debet, satisfactum esse nobis constet, prout prouinciali concilio per nos decretum est, eam rationem præscribimus, ut quod uel ab uniuersitatibus, uel a sodalitijs, uel a quouis alio homine, eleemosynæ nomine, aut aliàs pie in pauperes loci, aut in singulos uniuersitatis homines, aut in familias erogandum, distribuendumue est, quicquid illud sit, adhibitis duobus uiris, per uniuersitates delectis, Vicarijq. Foranei nostri iudicio probatis, et parocho, in opera pietatis præscripta erogetur, & conseratur.

Cuius erogationis, et distributionis ratio, tum in præcipuum certum librum referatur, notato die, mense, et anno, eorundemq. subscriptione adhibita. Qui deincepi aliter, quam hoc decreto constitutum est, se distribuisse asseruerit, cogatur tamen re ipsa ad præscriptum distribuere, nisi integram distributionem præstitisse legitime probabit.

Decretum. XLV.

quod uberius, et distinctius explicatum, in concilium etiam prouinciale quintum mox supra relatum est.

Magno diuina misericordiæ munere, in usum ex decreto Tridentino reuocata, illa anniuersaria Synodi diœcesanæ actione, quæ, sanctorum Patrum institutis olim introducta, uberrimos in omni diœcesi fructus perpetuo attulit; illud pastoralis sollicitudinis officium nos admonet, ut cum usui, tum rationi illius Synodi, in diœcesi nostra quotannis celebrandæ, con-

consulamus.

Primo igitur Synodi diœcesanæ, iuuante Domino, quotannis ineundæ, de moreq. celebrandæ, diem certum statuimus, et decernimus, feriam scilicet quartam hebdomadæ, quæ a Pascha Resurrectionis Domini tertia est. Id uero, nisi statam, uel pro dierum festorum in eam feriam, hebdomadamue, incidentium, celebritate, uel pro alia temporum, et causarum ratio ne aliquando alio tempore celebrandam esse, Archiepiscopali auctoritate indictum sit.

Eius autem constituta Synodalis diei, atque adeo Synodi diœcesanæ indictionem, quæ deinceps, ex ueteri conciliorum exemplo, in ipsis singulis Synodis ab Archiepiscopo fiet omnino ratam, et firmam esse uolumus, tantumq. roboris habere hoc decreto sancimus, quantum illa Synodi diœcesanæ ratio habet, quæ edicto publico adhibetur. Quamobrem propositis pœnis, canonum iure sancitis, uniuersos, et singulos qui Mediolani, in diœcesiq. beneficia cuiusuis generis ecclesiastica, etiam quæ sine ulla cura sunt, obtinent, quiq. sacris item ordinibus initiati sunt, eos præterea omnes, tum sæculares, tum regulares clericos, qui quouis iure, uel consuetudine nostra diœcesanæ Synodo interesse debẽt, in Metropolitana nostra ecclesia summo mane, præsentes adesse ad eam diem iubemus, quã quotannis Synodo ineunda celebrandaq. certam statamq. hac constitutione decreuimus, prout in singulis Synodis indicetur.

Nec uero quicunque adesse debent, eorum nomine alij, sed ipsimet adsint; nisi iusta, legitimaue causa impediti sint, quam nobis probent. Qui aberunt, aut alia ratione contumaces erunt, ex canonum sanctionibus debitas subeant pœnas.

Certam illam Synodi ineundæ, atque habendæ constitutam diem in Calendarium anniuersarium loco suo referri; Synodalemq. diem notari decernimus; eandẽq. diem in Epiphania Domini ab Archidiacono in Metropolitana Ecclesia, cum in Missæ sacro solemni populus frequens est, post Euangelij recitationem de suggestu, ut moris est, unà cum Pascha Resurrectionis Domini denunciatione indici, significari, et denunciari iubemus.

Ante statam Synodi diem per mensem, quinta quaque feria in Missæ sacro, si quatragesima est, oratio de Spiritu sancto dicatur; alio autem tempore de eodem Missæ sacrum fiat, ceteraq. præstentur, prout secundo prouinciali Concilio sancitum est.

Synodalem hanc actionem, aliquot ante diebus, per parochos populo denunciari mandamus: eorumq. uniuscuiusq. officium sit, parochialis suæ ecclesiæ homines docere, tum quàm sanctum, salutareq. sit Synodalis diœcesanæ actionis institutum; tum quam ob causam quotannis ea actio suscipiatur. Quo de genere editas, a nobis litteras, Parochus, suo quisque populo, cum in Missa parochialis sacro is frequens adest, accurate legat; cui muneri adiungat hoc etiam paternæ cohortationis officium, quo non modo illum excitet ad frequentius orationis studium, Synodalibus illis diebus adhibendum, sed etiam ad id singulos inflammet ut die Dominico, statam Synodalem diem antecedente, uere pœnitentes, et confessi, sacram communionem sumant; hoc præcipue precantes, ut quæ ad eorum salutem pertinent, Dei auxiliante misericordia, per nos in Synodo diligenter sancteq. agantur.

Quo puriores autem ecclesiastici ordinis homines, qui in Synodo adesse debent, ad eam actionem, quæ religiosam animi præparationem ab illis deposcit, conueniant, omnes, et singulos eos, Dominico illo die Synodum præcedente, peccata primum confessos, non solum Sacerdotes Missæ sacrum facere, sed reliquos singulos cuiusuis ordinis clericos sanctissimam Eucharistiam sumere iubemus.

Idemq. omnes ij summo mane, ex decreto primæ Synodi diœcesanæ, præstent.

Antequam stata Synodi dies ueniat; et Mediolani ij, quibus id cura Archiepiscopus dederit, et in diœcesi Vicarij Foranei, et Parochi præterea, tum urbani, tum diœcesani, ut ipsi Archiepiscopo adiumentum afferant diligenti aliqua earum rerum indagatione, ac relatione, quibus per eum consuli, aut prouideri, in Synodo præsertim oportebit, hæc quæ infra generatim, uel uniuerse mox præscribentur, sedulo uideant, ac notent; ut omnia ad præscriptam ab eo rationem, et normam, tum litteris, tum coram, constituto tempore, deferant.

Primo igitur ij omnes pro suorum quique munerum, officiorumue ratione, et cura dispiciant, quæ cleri sit in clericalis uitæ moribus progressio; quæ in uita spirituali disciplina; et quàm sollicitum in diuinorum officiorum cultu studium; quam diligens in ecclesiasticis functionibus obeundis sollicitudo; quæ etiam, et quam frequens in litterarum exercitationibus cura; qui in earum studijs progressus item.

Vicarij autem Foranei, et huius muneris in urbe præfecti exquirant, qui præterea parochorum in primis Zelus in animarum salute procuranda; quæ in sacramentis ministrandis sedula diligentia; quàm frequens in pascendis uerbo Dei fidelibus officium; quæ denique in omnibus parochialis muneris partibus uigilantia, queue assiduitas.

Deinde ij omnes, et singuli pro sui officij munere inuestigent, quæ populi in christianæ caritatis operibus exercitatio; quàm religiosus festorum dierum cultus, quam pia in ecclesiis conuersatio, quæ in doctrinæ christianæ scholis frequentia; tum de alijs pijs sodalitatibus disquirant; tum denique de reliqua omni eiusdem populi disciplina, et in uia Domini progressu.

Post uideant, qui singularum ecclesiarum, præsertim parochialium, status; an si quæ instaurationem desiderant, an debito cultu fraudentur; an sacris uestibus, ornamentis, supellectileq. ecclesiastica, ad cultũ necessaria, instructæ sint; an denique ulla ex parte incultæ.

Postremo, an si quæ sunt, prouincialium, diœcesanarũq. Synodorum decreta, edicta, uisitationum præscripta, aliaue Archiepiscopalia iussa, quæ executionem non habeant; quid item impedimenti, aut difficultatis, aut

denique

denique causa sit, quamobrem eorum executioni non sit locus.

Id autem omne, quod ad executionem attinet, notent, tum ijdem praefecti, tum Vicarij foranei, tum parochi, aliiq. qui ecclesiastica beneficia obtinent, prout eorũ uniuscuiusque in illis exequendis partes sunt.

Cum autem Synodalis dies prope adest, Vicarij foranei, pridie illius diei adsint summo mane in aedibus Archiepiscopalibus: eoq. ipso die quam primum Archiepiscopo nomina, et cognomina tradant, eaq. ordine descripta, sacerdotum, et clericorum singulorũ, qui ad Synodum conueniunt, rursusq. illorum, qui non conueniunt, causis sigillatim item descriptis, quamobrem Synodo non adsint.

Idq. praeter officium legitimae excusationis, quam, qui absunt, Archiepiscopo afferre, et probare debent.

Hoc ipsum, triduo ante eum Synodalem diem, qui ab Archiepiscopo in urbe regionibus sunt praefecti, praestent, de sua quique regionis clericis.

Singuli autem Sacerdotes, ceteriq. clerici, qui canonicarum horarum officium praestare debent, Breuiarium, et Calendarium anniuersarium, nuper editum, cum ad Synodum uenerint, afferant; et utrunque initio notatum sit nomine, et cognomine possidentis.

Iidem uero, ne in itinere quidem, quod Synodi causa Mediolanum facturi sunt, à clericalis uitae disciplina, sacerdotali morum grauitate, nostris decretis praescripta, discedant.

Vbi Mediolanum uenerint, ne ad cauponas, sed ad amicorum, si quos habent, praesertim ecclesiasticos homines, necessitudine, familiaritate, aut aliquo hospitij iure coniunctos, domicilia diuertant: tumq. deinceps statim ad eum se conferant, quem clericalis hospitij praefectum constituerimus: eiq. chyrographum dent, quo suum quique nomen inscribant; notentq. hospitij locum, et hospitem, apud quem diuerterunt. Si uero quis neminem certum hominem habet, apud quem diuersetur: primo eundem Praefectum adeat, qui certum Ecclesiastici hospitij locum attribuet.

Cum autem clericalis ordinis homines omni tempore alios uitae exemplo ad uirtutem inflammare debeant; tum maxime, cum Synodales actiones habentur, ita se gerãt in uerbo, in cõuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet, ut, cum eos posuerit Deus in acquisitione salutis, atque in aedificationem, officij sui memores, ambulent digne Deo, sancteq. sicut decet ministros mysteriorum Dei, uiuant.

Nec uero, ut plerique solent, cum Mediolani sunt, per plateas uagentur, aut prae curiositate, huc atque illuc circumcursent; sed ad causam, ob quam conuocati sunt, tota animi cogitatione tunc attenti, in eo uersentur, ut, et nobis in ea actione puris, castisq. precibus auxilium et sibi, et populis salutarem inde fructũ ferant.

Qui Sacerdotes sunt, singulis diebus, quibus Synodalis conuentus habetur, ut altera Synodo iussum est, Missae sacrificium celebrent, facientes obsecrationes, orationes, et gratiarum actiones, postulationes pro sancta ecclesia Dei, pro summo Pontifice, pro Catholico Rege nostro, pro uberrimo Synodalium, et aliarum nostrarum pastoralium actionum fructu.

Pridie illius diei, quo futura est Synodus, sub primam horam noctis in omni ecclesia Mediolani, solemni campanarum sono significatio detur Synodi, postero die inchoandae.

Postridie, qua stata Synodi dies est, summo mane, et ceteris deinceps Synodalibus diebus in Metropolitana Ecclesia, certis campanae ictibus, ad Synodum clerus conuocetur: cuius etiam rei significatio fiat tabella, cura Magistri caeremoniarum publice loco suo affixa, qua Synodalis sessionis certa hora indicatur.

Qua hora uniuersi, et singuli, qui Synodo interesse debẽt, in ecclesia Metropolitana non raptim, sed graui incessu conueniant: ubi conuenerint, loco constituto, superpellicea, quae munda, ac decentia sint, aut alias sacras uestes, pro Ecclesiastici beneficij, quod quisque obtinet, ratione, induant; quibus recte, et decenter induti, inde ad statum sessionalem locum, non turbulenter, sed quiete, et, quoad eius fieri potest, bini ueniant, atque ordine considéant.

Nec uero quisquam mane, priusquam conueniat, cibum capiat, sed ieiunus adsit.

In loco igitur benedictionis considentes Domini Sacerdotes, et reliqui inferiorum ordinum clerici, ne uocibus obstrepant; ne tumultibus rem Synodalem perturbent: ne confabulationibus operam dent: sed haec omnia, ceteraq. maxime caueant, quae ecclesiasticae disciplinae, synodalis actionis dignitati, et loci uenerationi non conueniunt.

Cum autem de examinatoribus dioecesanis, ac de iudicibus causarum deligendis agetur, hoc in suffragijs ferendis singuli spectent, ut non humanis affectibus obsequantur; sed Deo, conscientiae suae, religioni, et Ecclesiae utilitati, animarumq. saluti satisfaciant.

Quo tempore Synodus habetur, ne cuiquam Sacerdoti, clericoue Mediolano discedere liceat: nisi missione à nobis impetrata.

Absoluta de more Synodo, et sanctis acclamationibus factis, tunc omnes Sacerdotes, et clerici surgentes, cum reuerentia osculum pacis à nobis accipiant, et sibi inuicem dent, cum timore, et amore Dei. Quodq. sancti osculi significatione ostendunt, id re ipsa praestent, ut coniunctissimis animis, concordiq. uolũtate, et pacis, atque charitatis studio, quaecunque sancita sunt, sollicite exequantur.

Decretum. XLVI.

QVo diligentius, atque adeo accuratius, et in urbe ij, quos unicuique regioni Archiepiscopus praefecerit, et in dioecesi Vicarij foranei, muneris atque officij, sibi commissi, partes exequantur; quo istis crebrius, ac uigilantius dioecesis status, cui assidua pastorali speculatione prospiciendum est, exploratus ipsi Archiepiscopo sit, atque cognitus, cum ex omni alia ratione, tum ex eo, quòd illi certo anni tempore ad ipsum studiose referant, non solum quae de Synodo

do diœcesana, decreto generatim uniuerseq. præscripta sunt; uerum etiam quæcunque sigillatim, ac præcipue, pro temporum ratione idem Archiepiscopus illis præscribenda censuerit: nos in hoc genere ita consultum esse uolumus, ut illi Mediolani, in diœcesiq. Vicarij foranei, in sua quique regione commissa, præter illam in suo munere gerendo curam, suasq. frequentiores per annum uisitationes, præterq. nostram, et nostrorum generalium uisitatorum in uisitando diligentiam, ipsi etiam singulari, accurata diligentiq. ratione uisitationem concredita sibi regionis cumulatius exactiusq; obeant; à die sancti Martini, usque ad diem festum Ordinationis sancti Patris nostri Ambrosii. Si quis uero uel pro regionis, quæ sibi commissa est, magnitudine, uel alia causa, ad statæ uisitationis munus longiori tempore opus habeat; ei integrũ, ac liberum sit, aliquot ante præscriptam tempus diebus uisitationis suæ initium facere.

Vicarij autem foranei singuli, pro ratione, tum eo decreto generatim præscripta, tum ab Archiepiscopo sigillatim præscribenda, de regione, quæ uniuscuiusque eorum uicaria cura demandata est, ad eundem relaturi, Mediolanum quotannis in feria tertia hebdomadæ, ante dominicam in septuagessima penultima, duodecimo scilicet ante eius dominicæ celebritatem die, summo mane in Archiepiscopales ædes ad illum conueniant. Id uero, nisi aliquando ob temporis, quod inter Epiphaniam, et Septuagessimam incurrit, breuitatem, aut aliam ob causam, eum Vicariorum conuentum, alio commodiori tempore habendum esse, per litteras Archiepiscopales significatum sit.

Quo diligentius uerò relationem singuli Vicarij præstent; id subsidij sibi comparent, ut antequam stati conuentus dies ueniat, congregationem parochorum, suæ quique regionis habeant: à quibus quæcunque uel uniuerse, uel nominatim præscripta sunt, diligenter animaduertant, et colligant. Parochorum propterea cura sit, certo ante cõuentualem eum diem tempore, uidere, atque exquirere suarum Parochiarum, Parochialiumue hominum statum, uitam, et mores. Si quæ uero animaduerterint, quibus salutariter consuli, aut prouideri oporteat; ea sigillatim, et ordine descripta, suo quique Vicario, tradant; ut ad constitutam tempus Arciepiscopo referant.

Vbi Mediolano à conuentu, quem anniuersarium ipsis Vicarijs stato die indiximus, ad suam quique Ecclesiã redierunt, statim suæ quique regionis parochorum congregationem habeant de ijs, quæ ab ipsis, uel Synodi proxime celebrandæ, uel alterius rei causa agi, præstarivè monuimus, aut iussimus.

Constituti uero in urbe ab Archiepiscopo regionum præfecti, quæcunque ad prescriptam illam rationem eidem referenda sunt; ea tum diligenti statæ uisitationis cura, tum Parochorum, quorum populo ante relationis diem congregationem habebunt, adiumento usi, post referent, quàm Vicariorum foraneorum dimissa erit constituta congregatio.

Feria præterea secunda post octauam Resurrectionis Domini, si dies festus non est, sin minus, proximo primo feriali die, quo solemniter officium non fit, ijdem tum præfecti regionum in urbe, tum Vicarij Foranei congregationem iterum habeant: in qua, et à Parochis etiam colligant, et inter se item uideant, si qua reliqua sunt, quæ post illum conuentum, qui ante Dominicam in Septuagessima habitus est, inciderint; quæ item ad Archiepiscopum ante Synodi diem referri oporteat: qualia sunt de ijs, qui proximo Pascha non confessi sint, neque item communicarint, et de alijs, quæ ad eundem deferenda sint. Sin autem aliqua de causa ad constitutam eam diem, Synodus non habebitur; ne propterea per illos omittatur, quin et præscriptam uisitationem diligenter obeant; et ante Dominicam Septuagessimæ ad Archiepiscopum conueniant, et singula alia præstent, ut supra, uel illis omnibus uniuerse, uel nominatim, præcipueq. Vicarijs Foraneis constitutum est; et tertia etiam post Pascha Resurrectionis Domini hebdomada ad præscriptum eidem Archiepiscopo tum præfecti de scripto referant, ac tradant; tum ijdem Vicarij singula mittant.

Decretum. XLVII.

SAnctorum Patrum institutis Synodi diœcesanæ cum ob eam causam conuocentur, ut, tanquam è specula quadam, singulis diœcesis partibus circumspectis, aliqua in eis ratio ineatur de instituenda, communiendaq. Ecclesiastica disciplina, ac de ijs statuendis, quæ ad spiritualem diœcesis progressum pertinere uidentur: id propterea canonum iure cautum est, ut uiri ætate, moribusq. graues, prudentes, ac uirtutum Christianarum studiosi testes Synodales constituantur, qui ad Episcopum referant, quæcunque à se animaduersa, uel corrigi, uel reformari oportere putant. Itaque sicut ij utiliter instituti sunt; ita cautio adhibenda est, ut illorum munus, non nomine solum, sed certis officij partibus recte, atque ex canonicis sanctionibus geratur. Quamobrem hæc ex Patrum, et canonum institutis, nos de eorundem officio pro diœcesis nostræ rationibus, decernimus.

Primo igitur testes Synodales, quibus iuratis id muneris cõmittetur, ut illud recte præstent, hoc plane perpetuo meminerint, se non amore, non odio, non inuidia, non spe, non metu, non pœna, non præmio, non cognatione, non ulla denique re commoueri, aut impediri debere, quominus stato tempore Archiepiscopo denuncient, ac significent, quæcunque corrigi, emendari, aut reformari utile, sit uel necessarium.

Inuestigent diligenter, quo tempore hoc munus gesserint, sine ulla tamen iurisdictione, hæc, quæ sequuntur: idq: singuli, aut in uniuersa ciuitate, ac diœcesi, aut in regione, unicuique eorum præcipue nominatim, ut supra, Archiepiscopo commissa.

An parochi, Sacerdotes, canonici, et alij quicunque ecclesiastici homines, in ijs uita moribus, clericalibusq. officijs, atque institutis se contineant, quæ prouincialibus, et diœcesanis nostris Synodis præscripta sunt.

An, quos residere oportet, præsentes in ecclesijs suis adsint;

sint; anq. si præsentes, in Parochialibus, uel canonicalibus clericalibusq. ædibus habitent.

An Parochi præterea, aliiq. animarum curatores sollicite, ut debent, fidelium, sibi commissorum, saluti inuigilent.

An in Sacramentis, sancte ministrandis, in uerbi Dei prædicatione, in salutaribus monitis, in rudium, et puerorum ad doctrinam Christianam institutione, et in ceteris omnibus curæ parochialis officiis, diligentis muneris partes præstent.

An reliqui, quicunque sint, ecclesiastici ordinis homines ecclesiæ, si quam obtinent, aut in qua dignitatem, uel canonicatũ, uel capellam, uel ecclesiasticum aliquod munus habent, aut in qua adscripti sunt, oneribus satisfaciant; et præscriptas sibi functiones obeant.

An Ecclesiæ, quas ii omnes obtinent, sartæ, tectaq. sint: an ornamentis, et supellectile Ecclesiastica necessaria instructæ: an in illis, cæmiteriisue aliquid incultum sit, quodq. sordibus obsolescat, an ue aliquid a religioso cultu, et pietate alienum.

Videant item, an populus in uia Domini ambulet: frequensq. adsit diuinis officiis, et sacris concionibus; et in Ecclesia pie, religioseq. uersetur; atque dies festos colat.

An ieiunium quatragesimæ, quatuor temporum, tridui litaniarum stataq. reliqua Ecclesiæ ieiunia seruet.

An item Parochis, et Sacerdotibus debitum honorem tribuat; anq. eorum monitis pareat.

An eisdem decimas, primitias, aliaq. debita emolumenta, adiumentaue præstare, aut soluere recuset.

An in populo sacrilegi, blasphemi, cõcubinarii, adulteri, adulteræue, incestuosi, uirginum raptores, an excommunicati, an hæresis, magiæ, superstitionumue nomine suspecti sint.

An denique alia in eodem morum corruptela, quæ à uobis correctionem, emendationemue requirant.

Dispiciant etiam diligenter, an quæ prouincialibus, diœcesanisq. nostris Synodis, quouis de genere decreta sancitaue sunt, ab iis seruentur, quorum interest.

Quæcunque uero animaduerterint, quæ, uel superioribus prouincialibus, diœcesanisq. conciliis decreta, nullam adhuc executionem habuerint; uel deprauata, correctionem, uel reformationem desiderent; ea omnia, et singula, ordine in litteras relata, diligenterq. obsignata, ad nos duobus saltem mensibus ante mittant, quàm Synodalis dies uenerit.

Quæ constituta die in Synodo ipsi præsentes adsint: et si quæ interroganda, examinanda, aut cognoscenda, ab illis de iis, quæ præscripta sunt, aut de aliis, quæ Archiepiscopus censuerit, coram fideliter respondeant, summaq. integritate, prout iureiurando, sancte astricti sunt.

MONITIONES

in concilio etiam prouinciali quarto exscriptæ, sed hoc loco uberiores, accõmodatioresq. ad usum ecclesiæ Mediolanẽsis.

PERVETVS *illud institutum est, tum sanctorum Patrum usu, tum Ecclesiæ auctoritate comprobatum, ut, quæ Sacerdotalem, clericalemq. disciplinam, officia, ac partes eius maxime attingunt, ea certis monitionibus, iisq. breuibus, comprehensa, ab episcopo in Synodis clero proponantur: quo breuius illa expressa, crebriusq. repetita, diligentius item non solum animis, mentibusq. imprimantur; sed omni perpetuo studio inuiolate seruentur. Cuius salutaris instituti ratione, atque exemplo nos adducti, præcipua quædam capita, ex pontificum sanctionibus, conciliorum decretis, Patrum sententiis, nostrisq. potissimum prouincialibus, et diœcesanis Synodis summatim delegimus: quæ ad uitæ, officiiq. Ecclesiastici conformationem pertinentia, uos uniuersos, et singulos, uehementer in Domino monemus.*

Primo igitur memores perpetuo estote uocationis, qua nos dignatus est Deus noster.

Qua assidua recordatione, memoriaq. excitati, eam uos uirtutem induite, ut uideant alii, quasi lumen aliquod uestram sanctitatem elucere: quæ, si magna in aliis uitæ christianæ institutis requiritur, certè in uobis, qui mysteriorum Dei ministri, diuinæq. gratiæ dispensatores estis, maior inesse debet.

Et, sicut sacro ordine a reliquis hominibus seiuncti estis, ita à communis fidelium uitæ usu seiuncti, præcipuũ quoddam, atque hoc præstantius uiuendi genus sequimini, quò ordinis dignitate præcellitis.

Cælestẽ in terris uitã, tamquam Angeli Dei, moribus uestris exprimere usque adeo studete; ut à uobis diuinarum uirtutum exempla ad ceteros emanent.

Vna animi cõsensione, unoq. spiritu in iis elaborate, ut et diuino cultui, et cælestium rerum meditationibus, et orationi, et sacrarum, ecclesiasticarumq. litterarum studiis uacetis; tum depositis sæcularibus, uanisq. sollicitudinibus, et ab omni uitio alieni, in uia Domini recte ambuletis.

Charitatem in primis, quæ seminarium est omnium uirtutum, omni studio amplectamini.

Humilitatem, mansuetudinem, patientiam, iustitiam, temperantiam, officiaq. christianæ pietatis reliqua colite. Quæcumque denique sunt uera, quæcunque pudica, quæcunque sancta, ac religiosa, ea cogitate, eaq. agite.

Virtutes sancti patris nostri Ambrosii, quas præcipuas, et quasi hereditarias nobis ad imitationem reliquit, non adumbrare solum, sed omnino exprimere, certatim contendite.

Vtq. ille, sic uos abstinentiæ, et ieiuniis dediti, clericalis disciplinæ, ac uitæ castissimæ studiosi, tum patriæ cælestis sitientes, Deo seruite assiduis diuinarum laudum officiis; et in ecclesia, quasi in perpetua uestra Sacerdotali, clericaliq. statione, continenter uersamini. Cuius rei cum exemplum singulare is dedit, tum clerum Mediolanensem præcipua epistola monuit.

Quæcumque demũ de muneris uestri partibus, de uitæ modo, uel pontificum sanctionibus, uel œcumenicis conciliis, uel prouincialibus, diœcesanisq. Synodis nostris præscripta sunt, ea uos inuiolate seruate, ac præstate diligenter.

OMnes, qui canonicarum horarum officijs deiuncti estis, statas eas preces horarias recitate ad præscriptam calendarij anniuersarij rationem, ac ritum.

Nec uero negligenter, sed attente, pie, decorè, supplicíq; mente illas dicite.

Studiose propterea legite, quæ præsertim a beato Antonino Archiepiscopo cōscripta sunt de negligentia in persoluendis horis canonicis; ut quæ eo nomine errata fiunt, omnino caueatis.

Expletis canonicarũ horarum officijs si quid in illis, aut negligentia, aut alia culpa commiseritis, paululum colligentes uos, ueniam a Deo petite.

QVI Sacerdotes estis, Missæ sacrum sæpius facite, sancte, ac religiose.

Ad illud faciẽdũ parate uos omni pietate, in tam alti mysterij meditatione toto animo defixi; utq. purius id faciatis, propriam conscientiam diligenti, accurato, frequentiq. examine discutite: tum singulis saltem hebdomadis, atque adeo sæpius, et omnino semper, cum peccati mortalis conscij estis, uni e confessarijs Sacerdotibus, quos ad cleri confeßiones audiendas constituerimus, confiteamini.

In ea sanctißimi Sacrificij actione ab erroribus, uel leuißimis, omnino cauete.

Quæ de illo pie riteq. celebrando præscripsimus, ea uos studiose, diligenterq. seruate.

DIaconi, subdiaconi, et clerici inferiorum ordinum, quicumque estis, quæ de confitendis sæpe peccatis, de communione frequenter sumenda, nobis præcepimus, integre, et sancte omnia, ut debetis, præstate.

Confessarios sacerdotes, per nos nobis cõstitutos, quos etiam, tamquam uitæ uestræ duces, ac magistros elegimus, in sacramentali confeßione adhibete.

ECclesiasticæ militiæ omnes uos adscripti estis, ad pietatis, religionisq. exercitationes uos uocatos esse cognoscite.

In omni in primis sãcta oratione uos aßidue exercete Tum in meditationis, tacitaq. piæ orationis studio, singulis diebus, certo temporis spatio, toto castißimi ãnimi sensu incumbite.

Hæc sanctis precibus præter cetera, supplices, præsertim afflictis his temporibus, orate patrem misericordiarum, et Deum totius consolationis.

Vt misereatur populi sui.

Vt fidelium animos ad uitia fugienda, ad uirtutesq. amplectẽdas sancti Spiritus sui ardore inflammet.

Vt è principum, regumq. animis euellãtur si quæ sunt, discordiæ semina.

Vt ij, una animi consensione, Christi regnũ propagare studeant: unamq. Dei gloriam, atque Ecclesiæ matris defensionem propositam habeant.

QVicquid uero temporis à diuinis officijs, ab orationis contemplationisq. exercitatione, ab ecclesiasticis functionibus, et ab alijs necessarijs actionibus uacuum habetis, non in otio, neque in desidia, nec uerò in rerum nouarum curiositatibus illud conterite: sed cum in sortem Domini uocati sitis, in eius lege die ac nocte meditemini.

Sacrarum igitur litterarum studia diligentius colite: quæ usque adeo complecti debetis, ut qui aspernetur, contra eum dicat Dominus; Quia tu scientiam repulisti, et ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.

Freqūẽtes ad statas lectiones, et ad litterarum tractationes uobis præscriptas, conuenite.

Attento animo in ijs adeste: atque in dies ad uberiorẽ sacrorum studiorum fructum progreßionem aliquam habete; ut ad nos aliquando uocati, et diligentiæ, et doctrinæ testimonium detis.

SI qui estis, qui uel tarditate ingenij, uel ingrauescente ætate, magnum in litteris progressum habere non potestis; ne desistite tamen primum oratione frequenti intelligentiam, uobis necessariam, à Deo petere; tum eò diligentius ad pietatis modestiæq. studium, et sanctorum morum disciplinam incumbite; tum sæpius sacerdotes peritiores consulite; et ad clericales sacerdotalesq. exercitationes conuenite, et libentius, et frequentius.

Concionibus etiam, atque lectionibus sacris, quæ in ecclesia constitutis diebus habentur, cum omnes, qui cumque estis, tum maxime, quibus potißimum conciliaribus decretis per nos iussum est, quo decet habitu, frequentißimi adeste.

Lectione librorum spiritualium, et clericalium, qui probati sint, animos mentesq. uestras pascite.

Quattuor præsertim locos de duodecim fidei articulis, de septem sacramentis, de decem preceptis, de oratione Dominica, in promptu, atque explicate habere, omni studio contendite.

Cum ijs, et præceptorũ ecclesiæ cognitionem, et preces horarias recitandi peritiam, et ecclesiasticorum rituũ, cærimoniarumq. notitiam coniungite.

PAuculos eos libros, quorũ necessarium delectum uobis præscripsimus, habere ne omittite, aut negligite.

Qui pro facultatibus, proq. studiorum ratione plures habere possunt, eorum optamus, et laudamus in ijs cõparandis diligentiam.

At libros de rebus iocosis, ridiculis, obscænis, inanibus, ad poesisq. prophanæ studium pertinentibus, uulgari, aut latino sermone conscriptos, procul abijcite.

Nec uero musicas cantiones, ridicule, uoluptarie, parumue pudice exaratas, adhibete.

Quotidie aliquid ex sacris Biblijs legite; ac si per ecclesiasticas occupationes licet, qui apti estis, aliquid item è Sanctorum Patrum opusculis, Gregorij Magni, pontificis, Cypriani, Augustini, Chrysostomi, Bernardi, et aliorum, qui sanctitatis, et doctrinæ laude in ecclesia celebrantur.

In ijs ad legendum sanctißimum Patrẽ nostrum, Ambrosium episcopum, uobis potißimum proponite.

Illius præcipue librum, de sacerdotali dignitate, legite: quo libro ecclesiasticos homines cõmonuit de perfecta uitæ institutione.

Libros item officiorum, quos ubi primum episcopus is factus est, cleri Mediolanensis potißimum causa edidit, in manibus aßidue habete.

Hos, atque alios præterea libros de sacerdotalis, clericalisq. uitæ rationibus, et officijs, de animarum cura, de Chri-

de Christianæ pietatis studijs, et exercitationibus, de alijsq. eiusdem generis pie confectos ita legite, ut quæcunque ad uitæ sanctæ normam accommodata, ex illis animaduertistis, ac didicistis, moribus exprimatis.

Conciliorum item nostrorum constitutiones, et decreta non percurrite solum, sed usqueadeo studiose legite, ut quæ legeritis, post etiam taciti nobiscum aliquando mente reputetis, ac uideatis simul, non solum si quicquam est, quod contra illorum præscriptum egeritis, uerùm si quid etiam aliud est, quod ex eisdem exequi, præstarene omiseritis, aut neglexeritis. Quod ut præstetis, curate omnino, atque efficite.

Estis, diuina misericordia, in ecclesiastico ordine constituti ad gloriam Dei conseruandam, propagandamq. cum ordinis uestri ministerium, quod explere debetis, uidete; tum illius dignitatem, ac decorum seruate. In incessu, statu, gestu ita uos præbete, ut ab ordinis, quē suscepistis, nomine, et ratione, nullo sane modo discrepetis; proposito uobis beati patris uostri Ambrosii iudicio, qui clero adscribi hominē recusauit, propterea quod eius gestus, et incessus dedeceret.

Habitu non exquisito, non delicato nimis, non serico, ne ornamento quidem, rursus non sordido, non neglecto, sed graui, et talari, atque eiusmodi, tum domi, tum foris pro uniuscuiusque uestrū ordinis, gradusue ratione utamini, ut à decretis nostris, eo de genere editis, nulla in re, uel minima, discedatis.

Coronam, quod insigne est ordinis clericalis, pro ratione ordinis, qua uos singuli initiati estis, latam, conspicuam deferte.

Parca, et frugali mensa contenti sitis, et suppellectili etiam modesta, ac tenui potius.

Ab omni splendido apparatu, pompaq. seculari abstinete.

Quæcunque acu picta, uarie intexta, aulæa item, peristromata, reijcite.

Imagines domi non prophanas, sed eas habete, quæ pietatis, et religionis argumentum, et adiumentum præbeant.

In omni uita a fastu, luxu, ambitu, ambitioneue, et à uanitate longe refugite.

Ne uerbis quidē, præscriptum uitæ modū peruertite.

Nihil scurriliter, nihil iocose, nihil indecore, nihil turpiter loquamini.

Absint à uobis maledicta, obtrectationes, curiositas, leuitas, assentationes, ac nugæ.

Temperātiæ clericalis disciplinam, uobis præscriptā, in reliquis etiam omnino tenete.

Comessationes, compotationes, conuiuia publica, laicaliaue, tum maxime in quibus mulieres intersunt, euitate.

Hospites excipite: at illis excipiendis intra parsimoniæ fines uos continete, ita ut clericalis frugalitatis, non sumptuosi conuiuij testes illos habeatis.

A Ludis, spectaculis, circulatorū, atque id genus uiliū hominum præstigijs procul estote.

Arma abijcite.

Sic denique cor uestrum corroborate, ut inania spectacula non appetat; à mundi ludis, atque ineptijs abhorreat.

SEnsus autem uestros ita dirigite, ut cum à Deo utiliter dati sint, tamquam rationis ministri, ne eos perperam adhibeatis, sicut satelites cupiditatum.

Sit igitur uester oculorū aspectus simplex, et pudicus.

Aurium sensus castus, et prudens: casta mens, casti omnes sensus.

Vita, et morum consuetudo casta, et spiritualis.

AD eorum sacerdatum, qui in eiusmodi uitæ studijs, ac disciplina exercitati sunt, familiaritatem uos adiungite: ex qua nobis uestræ ad sancte agendum progressiones constent.

AD castitatem autem cōseruandam munite omnem uiā.

Legite propterea sæpe illum beati Cypriani Martyris de singularitate clericorum librum, qui uos in hac, ut in alijs instruet uirtutibus.

Suspectarum autē mulierum consortiū omnino uitate.

Cū alijs uero quibusuis mulieribus, quāuis uel arctissimo consanguinitatis affinitatisue uincula uobis illæ coniuncta sint, ne in eisdem domicilijs, ædibusue simul habitate, nisi cum ex causa alicui uestrum aliquanda nos scripto concesserimus.

IN famulatu laicorum ne sitis; multo minus fæminarum, quamuis nobilium.

Nec uero illas musicam, literasuè dacete, nisi scripta nominatim facultate, per nos permissum cuiquam sit.

Aedes ecclesiasticas ne laicis locate, nisi concessu nostro.

Ae ne ipsas quidem patrimoniales locationi ijs date, quorum uita, moresue suspecti sint.

SEcularibus uero negotijs, ut est sancti Pauli Apostoli præceptum, ne uos implicate.

A cuiusuis generis mercatura, quæstuosa omni negotiatione, prædiorum conductione, tum alijs, ut prouinciali decreto nobis interdictum est, prorsus cauete.

NE pecuniæ, lucriue auidi sitis. nemo potest seruire Deo, et mammonæ: aut enim unum odio habebit, et alterum diliget: aut unum sustinebit, et alterum contemnet; inquit Christus Dominus.

Si qui pauperes estis, ne cupiatis diuites fieri; ut ne incidatis in tentationes multas, et in laqueū diaboli.

Paupertatem uestram ne moleste ferte: paupertatem dilexit, et docuit cælestis magister Christus, qui nascens in præsepio ponitur, et nudus in cruce moritur.

Scitote paupertati socias adiungi sobrietatem, abstinentiam, frugalitatem, et reliquas uirtutes: quibus prælucere oportet ministros Dei.

Nihil timentibus Deum, sanctumq. eius nomen inuocantibus, deesse potest: multo minus religiosis, et sanctis sacerdatibus.

Proponite nobis sanctorum ueterum patrum uitā: qui lucrum non spectabant, temporalia non quærebant, et nihil ijs tamen deerat: immo in paupertate illis aliquando abundabat, quod alijs erogarent.

Ne igitur, quia tenuē redditum habetis, lucrum quærite: ne quæstum uos appetendo, iniuriam uestro ordi

ni facite, auaritiæ sordibus uolutati.

Nō sæculi uos mercatores, nō māmonæ ministri estis; sed Christi mercatores, nolite thesaurizare uobis thesauros in terra; sed meritorum abundantia, cum charitate coniuncta, facite thesauros in cælis.

Studete uos lucrari animas Deo, et cæleste horreum augere.

Exemplo Sanctorum, uos paupertate, uita sobrietate, ac parsimonia ita agite, ut non modo à superuacanearum rerum usibus abstinentes, sed uestro etiam defraudantes uictu, ecclesias uestras, et altaria exornetis; sarta, tecta habeatis; sacra suppellectili instruatis. Alienis item necessitatibus subueniatis, et pauperibus opitulemini.

QVI uero uberiores ecclesiasticos redditus habetis, Ecclesias, è quarum prædijs fructus percipisis, eo magnificentius, et augustius, quo amplioribus donis, bonisue, augustioriq. liberalitate illæ dotatæ sunt, illustri structura, præclaro opere reficite, egregijsq. muneribus exornate: tū omni ecclesiastica suppellectilis apparatu instruite.

Christi uisceribus substantiam ecclesiasticā erogate, pauperibus scilicet, peregrinis, uiduis, pupillis, ægrotis, in uincula coniectis, captiuis: quibus egentibus, et esurientibus, cum subuenire possitis, si alimenta necessaria denegatis, uiolatæ charitatis rei estis in conspectu domini.

Memores estote eius, quod à sanctissimo patre nostro Ambrosio scriptum est, sua fideles eo animo obtulisse ecclesiæ ministris, ut per eorum manus, quorum fidei atque integritati summa omnia tribuebant, ad pauperes peruenirent.

VOS item alij, quicumque estis, quorum fidei Christi patrimonium proprie ad diuini cultus, pauperumq. usum commissum est, cauete, ne ambitione, aut cupiditate prolapsi, in alium, quam cui addictum est, conuertatis; idq. propterea sacrilegij rei damnationem æternam subeatis.

VNiuersi autem uos, et singuli, ecclesiastici ordinis homines, ut summatim complectamur, quæ muneris uestri sunt, nobiscum frequenter recolite: ministerium uestrum explere studete: sanctissima studia religionis, et officij uestri, rebus alijs potiora ducite: in rerum diuinarum, sacrarumq. cognitionem omni cura incūbite: quæ diuina, quæ sempiterna sunt, diuitiarum, et honorum, et terrenarum rerum cogitationibus abiectis, amplectamini: restincto cupiditatum ardore integros, castosq. uos seruate: mundi uoluptates, quæ à diuinis præceptis detorquent, declinate: prædiorum ecclesiasticorum, quæ non auaritiæ præda, sed instrumenta charitati relicta, sunt, redditu, et fructibus non abutamini: humilitati studete. Charitatis opera præstate; induimini Dominum Iesum Christum; Sanctorumq. eius facta imitamini, ut et horum imitatione, et illius in primis diuinis præceptis, institutisq. conformati, in uocatione, qua uocati estis, digne Deo ambuletis; tum uita uestra splendore laicis hominibus lumen præferatis ad uitam sancte instituendam; tum uos, repositam uobis, iustitiæ coronam demum percipiatis.

OMnes præterea, ac singuli, qui huius nostræ ecclesiæ ministerio adscripti, aliquo modo estis, diœcesim Mediolanensem, et ecclesias, quas in ea obtinetis, quibusue adscripti estis, stationes uestras, in quibus manendum uobis sit, putate.

In illis ipsi residete.

Debitis muneribus, atque oneribus satisfacite.

Ecclesiasticas ipsas ædes habitate: ibiq. domicilium uestrum uere constituite, et habete.

ALia item agite, ac præstate ex præscripta conciliaribus decretis residentiæ ratione.

QVicumque item clerici minorum ordinum estis, in ecclesijs, quibus adscripti estis, singuli ordinis, quo initiati estis, functiones tali pietate obite, ut digni habeamini, qui deinceps altiorem gradum assecuti, sanctæ Dei ecclesiæ inseruiatis.

NEmo autem uestrum, quicumque estis, ab ecclesiastica statione, personalisq. residentiæ munere discedat, nisi causis per nos probatis, et concessu nostro, litteris expresso.

HAec, quæ communiter, atque uniuerse uos monuimus, singuli seruate studiose, ac diligenter.

AT præterea sigillatim, nominatimq. uos, qui in Metropolitana ecclesia nostra dignitates obtinetis, canonici item, tum Ordinarij eiusdem nostræ ecclesiæ, tum reliquarum, quarumuis ecclesiarum collegiatarum, uel urbanarum, uel diœcesanarum, quicumque sitis, in omni canonicalis disciplinæ officio ita agite, ut canonice, nempe canonum legibus, ad uitæ uestræ institutum pertinentibus, et constitutionum nostrarum rationi congruenter uiuatis.

Id primo maxime studete, ut in conspectu Dei omnipotentis puro corde, et casto corpore ministretis.

Tū singuli uos ordinis, dignitati, aut canonicatui annexi, functiones explete: canonicalisq. muneris partes præstate.

Omnes in choro statis horis assistite: et ad Deum pro fidelibus pias religiosasq. fundite precationes.

Dū eo loco estis, memores estote adesse Christum Iesū Dominum: cui seruite cum timore, et tremore.

Non pigri, nō somnulenti, non oscitantes adeste: non mente uaga, non uagis oculis, non indecenti corporis statu.

Attente, studiose, rite, pie, religiose, diuinas laudes concelebrate: et psallite Deo in conspectu Angelorum, cantantes in cordibus uestris Domino.

In choro nemo priuatim, nemo tacite diuinum officiū recitet: sed omnes pariter, quicunque adestis, senes cum iunioribus laudate nomen Domini in psalmis, hymnis, et canticis.

A quibuscumque colloquijs, et à litterarum, librorum lectionibus, atque ab omni uagatione abstinete.

PRo tēporis autem, et officij ratione, sedete, state, genua flectite, caput aperite, et inclinate.

Accurate demum omnia obseruate, quæ eo de genere uobis præscripsimus; ita ut uestro exemplo alijs sacer-

dotibus,

dotibus, clericisq. et recte riteq. psallendi, et sancte orandi, et pie agendi animum addatis.

In psalmorum autem, canticorũ, et hymnorum intelligentiam studiose incumbite: ut dum psallitis, pro sensuum sanctissimorum, quos mente concepistis, ratione nos ad omnem pietatis, deuotionisq. affectum excitetis.

Non ordinariæ distributionis lucro adducti, sed Dei charitate, religionisq. cultu commoti, diuinis officijs adeste; ut uere, ex animoq. psalmi uerba illa concinnatis: Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, quoniam bonum est.

DIuinis officijs absolutis, paulum omnes in choro pie orate; inde abeundi signo per præfectum dato, consurgentes, quo ordine ad chorum accessistis, eodem in sacristiam redite; ubi cappas, qui illas induti estis, et superpellicea sine strepitu ullo, et susurratione deponite.

CAnonicales, uestros cõuentus, statis hebdomadæ diebus, capitulariter habete.

Omnes, qui debetis, ad illos conuenite.

Inde ne discedite, nisi missione, à capituli præfecto impetrata.

Singuli ordine, et loco sedete.

Sententiam modeste dicite; et suo quisque loco, non præpostere.

A uerbis scurrilibus abstinete.

In rebus consultandis rixas, iurgia, et contumelias cauete.

In initio, et fine uniuscuiusque Capituli statas orationes dicite.

Priore loco tractanda proponite, quæ ad diuinũ cultũ, ad spiritualis uitæ progressionem, ad ecclesiasticam disciplinam tuendam; tum quæ ad rerum temporaliũ gubernationem pertinent ne negligite.

Cetera hoc de genere toto seruate, quæ nostris cõstitutionibus uobis præscripta sunt.

Omnia in primis agite pace mutua, cõcordi uoluntate, et charitate; fraterne uos inuicem diligite. Canonici enim estis; qui, sicut, pro collegij ratione, ex antiquo instituto, una in collegiata ecclesia, unoq. item in canonicali domicilio collocati fuistis, ita uno pacis, et charitatis fœdere, unaq. animorum consensione, coniunctissime, sicut nascentis ecclesiæ ministri, quorum erat cor unum, et anima una, experiundo uidete, sicut in psalmo scriptum est, quàm bonum, et quàm iucundum sit, habitare fratres in unum.

QVicunque uero estis, qui inter canonicos Præpositi, aut Archipresbyteri, aut alterius dignitatis nomen gradumue obtinetis, sicut honore, et dignitate præstatis; ita uirtutum exemplis, uigilantiq. in uestri muneris curanæ partibus obeundis sollicitudine prælucete.

PAROCHI præterea, et ceteri, quicumque estis, etiam Præpositi, Archipresbyteri, alijue, qui animarum curã geritis, præter ea quæ uobis cum reliquo clero communia, uniuerse monuimus, illa etiam, quæ præcipue de uobis per nos decreta sunt, præstate omni sollicitudine.

In primis oues, uobis concreditæ, cognoscendæ sunt, et appellandæ nominatim, pascendæ, et custodiendæ item.

Animarum igitur numerum in catalogum redigite ad præscriptam normam.

Eorum, qui baptizantur, qui item confirmantur, et compatrum etiam, qui adhibentur, nomina describite.

Matrimonia in codicem referte.

Parochiæ uestræ incolarum uitã, et mores inuestigate.

INdagate omni studio, si qui hæresi contaminati sint, aut suspecti: aut si qui sint, qui hæreticorum libros habeant, uẽdant, emant, importent, uel legant, eosq. statim denunciate.

Monete etiam populum, ut id ipsum etiam præstet ad nostri edicti præscriptum: quod statis temporibus de more promulgate.

Perquirite de dictis, et factis eorum, qui ex hæreticorum finibus ueniunt.

Dispicite, si qui è parochia uestræ finibus ad loca proficiscãtur, ubi impune prædicatur, quod à catholica fide alienum est: tum etiam an ij, profectionis facultate impetrata, agant ad præscriptum decreti nostri, in Concilio prouinciali tertio promulgati.

INuestigate præterea de ijs, qui in uestra parochia docẽt: eorumdemque mores, uitam, et fidem obseruate: ac reliqua de ijs ipsis præstate, quæ nostris Concilijs prouincialibus præscripta, iussaue sunt.

VIdete, et cauete, ne superstitiones, magicæ cantiones, eiusmodi diabolicæ superstitiones in populo uestro sint.

COgnoscite publicos peccatores, corruptores aliorum, concubinarios, adulteros, usurarios, blasphemos, et denunciate.

Cognoscite alios etiam populorũ corruptores, qui festis diebus non Deo, sed aleis, ludis, choreis, diabolo seruiunt: quiq. festorum dierum cultum quouis modo uiolant, quales quales sint: neque obseruant pontificias, neque nostras de diebus festis colendis constitutiones, aut edicta.

Istos ab ea male agendi corruptela reuocare, ac deterrere omni pietatis officio studete. Tum nobis etiam, sicut opus erit, significate, ut pro cura nostra officio salutare remedium afferamus.

RVRsus agnoscite etiam pauperes, uiduas, pupillosceterosq. aliena ope egentes: quibus, et salutari consilio, et consolatione, et re subuenite: aut, si minus re potestis, cohortatione alios accendite ad eos subleuandos.

Siq. illorũ grauior inopia deposcit, festis etiam diebus, à pia fidelium liberalitate aliquid in ecclesia colligendum curate, ut à nobis præscribetur, quod ipsis in eleemosynam conferatur.

Seorsum etiã locupletes, parochiæ incolas conuenite, quibus pauperum egestates proponite, et ostendite, eis diuitias à Deo propterea etiam esse tributas, ut inopibus succurrant.

SI qui autem potentiorum opibus in causa aliqua oppressi sint; illos unice, atque intime eorum patro-

tinio commendate, qui uel ex suscepto officio id præstare debent, uel quibus nos hanc curam dederimus.

PAscite in primis populum, uobis commissum, prædicatione uerbi Dei, salutaribus monitis, administratione item sacramentorum, exemplo, et oratione.

In uerbo Dei exponendo, plane obseruate, quæ cōstitutione nostra prouinciali, et alijs concionatoribus, et uobis præscripsimus.

Pueros, festis dominicisq. diebus, in doctrinæ christianæ rudimentis instruite.

Prouectioris ætatis homines ad eadem intelligenda inuitate.

Patres, matresq. familias monete, ut filios, filias, ceterosq. quos in familia habent, ad statas doctrinæ christianæ scholas ipsi conducant.

Sodalium, qui ijs scholis adscripti sunt, operam ad hoc institutum adhibete: curateq. ut mutua inter eos charitas, morumq. disciplina conseruetur.

Alios etiā ad tam pium opus amplectendum alacriores reddite, atque excitate tum assiduis uestris cohortationibus, tum promulgatione thesauri spiritualis indulgentiarum, ijs concessi, qui ijs scholis ascribuntur in illisq. operam nauant.

NE omittite diebus festis inter Missarum solemnia aliquid ex ijs, quæ in Missa leguntur, fidelibus exponere; et sanctissimi illius sacrificij mysterium aliquod explanare: et aliquando sanctiores illius sacrarum cæremoniarum, rituumq. rationes, et significationes explicare, quo diligentius instructi, in dies sacrosancto illi sacrificio religiosius intersint.

Docete itē, quo modo fideles, signo Missæ celebrandæ dato, se corde contrito ad eam sancte audiendam parent.

Curate, atque efficite perpetuis uestris monitionum officijs, ut in illa uiri aperto capite, mulieres uelato, et in omni eius parte, utroque genu flexo, præterquam in euangelio adsint.

Instruite etiā eos, quam religiose non solum in Missæ sacro, uerum etiam in diuinis alijs officijs uersandum.

Quando stādū, quando genua flectenda, quando assurgendum.

Quàm ualde, dum illa fiunt, celebranturue, fugiendæ confabulationes, colloquia, deambulationes, strepitus, clamores, immo uero inanes cogitationes, quibus à pia meditatione, et mysteriorum, quæ aguntur, contemplatione religiosaq. oratione animus distrahitur; quàm denique studiose uitanda reliqua omnia, ab eorum officiorum sanctitate, et cultu aliena.

RVRsus, quam sancte item, quam religiose, et quam demisso, humiliq. habitu in supplicationibus, litanijs, et stationibus uersandum sit.

Qua reuerentia, quoue pietatis studio in ecclesiis, locisq. sacris manendum sit: quæue ab ijs procul abesse debeant: idq. ex sanctionibus pontificijs, constitutionibus conciliaribus, nostroq. preterea edicto.

Qua etiam, non solū intima religiosi animi præparatione, sed externa etiam cultus, uestitusq. modestia, humili genuflexione, et armis depositis, ad sanctissimam communionem, tum etiam ad cetera sacramenta accedendum sit.

TVM docete ac monete, quo modo dies festi colendi, et sanctificandi sint.

Ostendite, indignissimum esse, sacris illis diebus, non modo à nefarijs operibus, illicitisq. negotijs non abstinere; uerum etiam religionis, ac pietatis opera non præstare omni diligentia.

Ac præterea nefas esse, sacros dies, ad maxima Dei beneficia recolenda, summasq. ei laudes persoluēdas ac debitum sanctis honorem tribuendum institutos, ad illa traduci, quæ ab eo cultu abhorrent: qualia sunt tripudia, ludi, choreæ, spectacula, quibus ad turpes illecebras incitantibus, salutis humanæ hostis, diabolus, oblectatur.

Denunciate itē stata sacrorum temporum ieiunia: docete quo modo ieiunandum: quæ peccati grauitas in uiolandis sacris ieiunijs.

Quæ præterea christianæ pietatis officia in sanctorum uigilijs.

Quam sancte obseruādum Quatragesimale ieiunium.

STAtis autem solēnibus uel Aduentus, uel Septuagesimæ, uel aliorum temporum celebritatibus præmonete fideles, atque diligenter ex nostrarum etiam litterarum præscripta recitatione, ac ratione instruite ad sacra illorum temporum mysteria, sanctis pietatis officijs religiose colenda.

Vtq. ijs omnibus pro tēporum, solēnitatumq. ratione illi instrui possint, sæpe monete, ut Dominicis alijsq. festis diebus, quemadmodum sacra Tridentina Synodus optat, ad parochialem ecclesiam conueniant.

Qua in re sæpius monitionem nostram, in Synodo diœcesana quarta eo de genere editam, frequenti populo legite.

SAEpe autem, ac diligenter eosdem docete, quam assidue orandum sit.

Quo modo, et tacita supplicis mentis meditatione, et pijs statis orationibus precandum.

Quā studiose, et religiose suscipiendum nostrum uespertinæ communis orationis institutum: quam diligenter illud, semel susceptum, pie retinendum.

Ideoq. cum alias sæpe in anno eam orandi rationem, cum indulgentijs concessis, per summa capita explicate: tum præcipue diebus, concilio Prouinciali tertio constitutis, in maxima populi frequentia, de scripto pronunciate, atque euulgate.

DOminicis diebus instituite populum, et monete, pro quibus oret, ut est in eodem Prouinciali concilio per nos decretum.

Tū præterea, quas singulis hebdomadæ ferijs præcipuas precationes, christianasq. meditationes, atque in orando exercitationes, sibi propositas, in promptu habere possit.

QVam sæpissime uero sermonibus uestris populo proponite locos perpetuæ christianæ meditationis, de morte, de iudicio, de inferno, de gloria, et præmio paradisi.

MOnete præterea sedulo, ac frequentissime patres, ma-

tresq.

tresq. familias, ut liberos, familiamq. suam ad pietatis, christianarumq. uirtutum disciplinam religiose instituant.

Ad hoc propterea patresfamilias inducite, ut de uitæ spiritualis ratione, et pijs exercitationibus, libros probatos domi suæ habeant; in quorum lectione uersentur, seseq. ac familiam instituant ad sancte agendum.

De patrumfam. officio, familiaq. institutione nostrã, in concilio tertio prouinciali editam, constitutionem in parochiali conuentu, quem præscripsimus, legite, singulasq eius partes explicate.

Tũ alia præterea docete, quæ opportuna existimaueritis, quibus illi se, suamq. familiam in christianæ uitæ institutis, atque exercitationibus conforment.

IN officinis etiam, et tabernis, disciplinæ, uitæq. christianæ rationes obseruate: si quid autem, uel ab artificibus, uel ab institoribus, operarijsue committi animaduertitis, quod dissoluta disciplinæ sit, id officinarum, tabernarumue dominos grauiter monete: ostenditeq. ea iure officij sui partes.

EStis participes, et socij laborum curaq. nostræ; et in messe, uobis commissa, operarij estis: elaborate unà nobiscum, et contendite, ut populum, cuius curam gerimus, tamquam purum triticum, auxiliante diuina misericordia, coagregemus in horrea cælestia.

Depositum custodi, inquit beatus Apostolus Paulus: quod uobis singulis dictum esse putate, ut in grege, tamquam deposito, fidei curaq. uestræ commisso, diligenter custodiendo, ab omniq. peccati labe conseruando, cogitationem, sollicitudinem, curam, studiumq. omne collocetis.

Parochiæ igitur, unicuique uestrum concreditæ, uiciniam cum à ceteris uitijs omnibus uos singuli sollicite custodite; tum curate etiam, ne odia, simultates, inimicitiæ, factiones, temere iurandi, male dicendi, imprecandi prauæ consuetudines, ac ne detractiones quidem in ea sint.

At uitia in primis, et peccata, ad quæ populũ procliuiorem esse animaduertitis, reprehendite, atque exagitate.

Nec uero dißimulate peccata: sed annunciate populo scelera eius: publice peccantes coram omnibus arguite, ut et alij timorem habeant.

Idq. agite spiritu fortitudinis Domini: et, ut strenui eius milites, bonam militiam militate, nihil plane trepidantes.

Si ab increpatione, uos monet sanctus Gregorius, reticueritis, quia contra uos odia insurgere reformidatis; non iam Dei lucra, sed uestra quæritis.

Non maledictis, non uexationibus, nõ calumnijs, non alicuius generis contumelijs illud uel increpandi, uel palam arguendi, officium deserite, modo Christi gloriæ, et animarum saluti seruiatis.

RVRsus nõ aucupandæ hominum gratiæ studio id agere desistite: Seruus Dei non essem, si hominibus placerẽ; inquit Apostolus.

Væ uobis tacentibus, aut dißimulantibus: si grex, curæ uestræ commissus, perierit. Sanguinem eius de manibus uestris requiret iustus, et omnipotens Deus.

Si igitur peccatur; ne in increpationibus uerba uestra blandientia sint: sed, ut à spiritu sancto scriptum est, stimuli sint, et quasi claui in altum defixi.

Instate opportune, importune, priuatis etiã admonitionibus, consilijs, correptionibus, obiurgationibus, ut peccantes, adiutrice diuina gratia, in uiam salutis reuocetis.

IN usum etiam sancte reuocate fraternã correctionem, ut non modo uos mutua christiana charitate, sed clericos minorum ordinum paternis officijs corripiatis, ac reliquos item, præsertim parochiæ uestræ incolas.

Ad sermonũ uero, admonitionũ, correptionum partes explendas, locos uobis cõparate, præcipue ex doctrina catechismi Romani: in quo magna cum populorum uestrorum salutari utilitate uersari diligenter potestis.

Neque ad hoc multiplicis uestræ ecclesiasticæ tractationis genus negligite adiumenta, quæ aliunde utiliter capere potestis; præsertim ex grauis, doctiq. episcopi, Augustini Valerij libris, de ecclesiastica dicendi facultate conscriptis.

Cetera autẽ officia, quæ in sacramentorum administratione, in assidua ad frequentem eorum usum cohortatione, in ægrorum cura, in alijs parochialis muneris functionibus, uobis nostris prouincialibus, diœcesanisq. concilijs præscripta sunt, præstate, atque exequimini accurate: ad earumq. conciliarium constitutionum, decretorumue normam omni obseruantiæ, atque obedientiæ studio uos plane conformate.

QVæ uero decretorum nostrorũ partes ad laicos, eorumq. christianam disciplinam attinent, quo sæpius euulgatæ, atque inculcatæ, seruentur diligentius; illas summatim uulgari sermone expressas, crebro, prout usu uenerit, populis uestris proponite, denunciate, explicate, atque in consuetudinem inducite.

QVæcunque denique uel ad uos, uel ad laicos, curæ uestræ commissos, pertinent, ea per uos decreta, quo maximo potestis studio, in omnem executionem, disciplinæq. usum introducite. Videteq. in primis, ac perpendite, quæ sint, et quam religiosæ muneris uestri partes; caueteq. ut in officij, et curæ uestræ functionibus non modo quicquam uos contra committatis, sed ne omittatis quicquam; cum in sacerdotali uita pro muneris, quod sustinetis, ratione tum grauiores, tam longe plures, quã in ceteris hominibus, esse possint omißionis culpæ.

VOS præterea reliqui sacerdotes, quicumque estis, quibus animarum cura non incumbit, cum alia omnia, quæ ecclesiastici ordinis hominibus de diuinorum officiorum cultu, de uitæ honestate, de studijs, et uitæ spiritualibus exercitationibus præscripta, aut monita à nobis generatim sunt, tum quæ nominatim, sigillatimq. ad præcipuam uestram executionem attinent, præstate omnino.

VOS item reliqui Clerici inferiorum ordinum, quæcumque ad uos nominatim, uel generatim spectant,

agite omnia, ficut clericalis uitæ ratio, canonum, et nostris conciliaribus decretis præscripta, postulat.

CLErici estis, nempe de sorte Domini, et ipse Dominus sors, pars scilicet uestra: tales præbete uos, ut et ipsi possideatis Dominum: et possideamini à Domino; uereq. dicatis, Dominus pars hæreditatis meæ.

Filij mei, nolite negligere: uos elegit Dominus, ut stetis coram eo, et ministretis illi.

Videte igitur quam ualde intentos uos esse oporteat ministerijs uestris; et quam magna uitæ, morumq. castitate.

Proborum hominũ tantum, præcipue sacerdotum, uitæ spiritualis laude præstantium, familiaritate utimini: ex quorum consuetudine, tum fructus uos capiatis, tum nos meliorem in dies de uobis opinionem concipiamus.

Maioresueremini, et obseruate, eisdemq. recte monentibus obtemperate.

Præter latinæ linguæ, et litterarum studia, ecclesiasticæ in primis disciplinæ institutionibus diligenter incumbite.

Sic demũ uos moribus, et uitæ modestia probate, ut, et à parochis, et à præceptoribus uestris, tum etiam à populo bonum testimonium habeamus: uosq. dignos iudicemus, quos maioribus ordinibus adscribamus.

VOS uero, quos regionum urbis præfectos, et in diœcesi uicarios foraneos constituimus, in explendis muneris, atque officij, uobis commissi, partibus, sedulo inuigilate, atque elaborate.

Onus, quod sustinetis, quam graue sit, quã plenum curis, perpendite: tum, quam in eo, uobis committendo, spem fiduciamq. habuimus, uidete; tum efficite, ut expectationi nostræ respondeatis uigiliarum uestrarum studijs, assiduaq. sollicitudine.

Ecclesias, quæ in uniuscuiusque uestrum regione sunt, sedulo uisitate: earumq. partes singulas inspicite.

Peruestigate in uniuscuiusque parochiæ finibus, an aliqua publicorum peccatorum labes, an flagitia, quibus pastorali cura medeamur necesse sit.

Vniuerso clero, pro regione commissa, inuigilate diligenterq. illud in primis uidete, ut in disciplina ecclesiastica moribus, institutis, atque officijs se contineat; clericalisq. moderationis legibus congruenter uiuat.

Indecẽtẽ eius habitum omnino rejcite: morum sancta, uita, sacrarumq. litterarum, et institutionis ecclesiasticæ studia, si qua in eo languescunt, excitate.

Clericos autem minorũ ordinum, in hoc maxime uobis commendamus, ut illorum omnes tũ in uitæ moribus, tum in litterarum ecclesiasticæq. doctrinæ studijs progressiones accurate exploretis; atque, ut maxime potestis, paternis cohortationibus atque obiurgationibus, ijsq. assiduis, adiuuetis.

Ecclesiarum item cultũ, nitorem, ceteraq. eius generis omnia curate, quæ à uestra diligentia, quam totis in Christo uisceribus ab unoquoque uestrum expetimus, et Dei gloria, et animarum salus postulauerit.

Quæcumque uero uel prouincialium, diœcesanarumq. Synodorum decretis, uel præcipuis instructionibus, uel uisitationum iussis præscripsimus; ea omnia ut re ipsa præstentur studiose perpetuo agite.

HAEC omnia, et singula, his monitionibus nominatim, sigillatimq. expressa, tum cuncta item, reliqua uel nostris concilijs prouincialibus, diœcesanisq. sancita, uel alio modo uobis præscripta, uos omnes, ac singuli, quorum interest, quanto potestis amore, et pietate non amplectamini solum, et legite; sed mente animoq. comprehendite, seruate, omniq. sollicita executione præstate: totosq. uos ad cohortationum, admonitionum, decretorum, et constitutionum nostrarum sententiam, rationemq. accommodate. Quod omne ut faciatis, uos per unigeniti filij Dei aduentum, per eius crucem, perq animarum uestrarum salutem obsecramus, obtestamur, diuinaq. contestatione monemus. Rursusq. uobis ipsis uniuersis, et singulis edicimus, si quis uestrum constitutionibus decretisq. nostris non paruerit, contra eum nos acturos esse ecclesiasticis, canonicisq. sanctionibus. Cauete igitur, ne quem, uobiscum paterne modo agentem, solliciteq. monentem, et in conspectu Dei uos, hoc sacro loco, deprecantem auditis: me eundem rursus, non in hac uita solum culpas uestras animaduertentem, sed in diuino præterea iudicio easdem accusantem audiatis. At ipse Deus, et pater noster, et Dominus Iesus Christus dirigat uias uestras in omni sancta obedientia; exhortetur corda uestra, et confirmet in omni opere, et sermone bono; ita ut digne ambuletis uocatione, qua uocati estis, per omnia ei placentes; sicq. sanctis uestrarum uirtutum progressionibus probati appareatis ante Deum, et patrem nostrum, in aduentu Domini nostri Iesu Christi, cum omnibus sanctis eius. Amen

Laus Deo.

SYNODVS

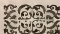
SYNODVS DIOECESANA

MEDIOLANENSIS. V.

Quam Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus, habuit

An. a Chr. nat. M. D. LXXIIX.

Gregorio XIII. Pontifice.

HAEC Synodus non semel, atque iterum, sed tertio prorogata fuit. Primum enim Archiepiscopus ni sitationis Brixiensis, quam sibi summus Pontifex commiserat, et deleganerat, munere, occupationibusq. distentus illam, de more indictam, stata die habere non potuit. Deinde concilium prouinciale, prouincialesq. actiones impedierunt, quo minus anno sequenti, qui fuit M D LXXVI. illa iterum prorogara, celebraretur. Post, peccatis hominum ita exigentibus, cum pestifera contagio in urbem, et dioecesim Mediolanēsem se se infuderit; necesse habuit Archiepiscopus, charitatis, curaeq. suae pastoralis, quam pestis accerbitas summopere requirebat, officijs occupatus, eam tamdiu prorogare, et differre, quoad pestiferum incendium extingueretur. Itaque Dei munere, donoq. demum anno M D LXXIIX. cum pestis omnino abierit; nihil ille antiquius potiusq. habuit, quàm primo quoque tempore illam rite celebrare. In qua synodo ita statuit, et sanciuit.

IN NOMINE

Sanctae, et indiuiduae Trinitatis, Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen.

NOS Carolus S.R.E. Presbyter Cardinalis Tit. S. Praxedis, Dei Apostolicaeq; sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiae Mediolanensis, ad Dei omnipotentis, Beataeq. Mariae semper Virginis, et S. Ambrosij, Patris, Patroniq. nostri, laudem, haec pro Christianae morum disciplinae conformatione, qua clerum, populumq. fidei nostrae concreditum praelucere, totis in Christo visceribus expetimus, in nostra synodo dioecesana quinta: decernimus, statuimus, ac sancimus.

Decretum I.

BEATISSIMI Martyris Sebastiani, cuius Mediolanensis, cuius dies natalis iam usque à temporibus sanctissimi Patris, et Patroni nostri Ambrosij, sermone etiam eius martyrium celebrantis, à nostris maioribus piè cultus est, diem festum anniuersarium, qui est xiij Cal. Februarij, ex uoto ob funestae pestis, quae urbem dioecesimq. Mediolanensem anno M. D. LXXVI. teterrimè inuaserat, contagionem religiose nuncupato, in tabulasq. publicas ciuitatis relato, ab uniuerso, et clero, et populo urbis Mediolani, piè item sancteq. coli, atque obseruari mandamus, ut reliquos Sanctorum festos, solemnesque dies, qui ex praecepto, institutoq. ecclesiae coluntur.

Ex eadem praeterea uoti nuncupatione, pridie illius festi diei ieiunium ab eodem clero, populoq. Mediolanensi agi, celebrarique praecipimus.

Idem etiam in dioecesi a locorum scilicet incolis praestetur; qui eidem beatissimo martyri, aliiue sancto, proxima pestilentia temporibus, eius rei uotum fecerunt.

Decretum II.

DIERVM festorum, qui in urbe, dioecesiq. nostra Mediolanensi coli, et Vigiliarum item, quae ieiunio, abstinentiàue obseruari debent, tabula, de qua in dioecesana synodo per nos conficienda, concilij prouincialis tertij decreto cautum est, hac ordine praescripta in singulos menses, ab unoquoque parocho, aui marumue curatore in illis populo denunciandis seruetur.

Ianuarius.

Octaua Natalis Domini, quae Circuncisio dicitur, calendis.

Epiphania Domini, die 6.

S. Antonij, die 17.

S. Sebastiani, die 20. *Mediolani ex uoto publico.*

Februarius.

Purificatio Beatissimae Mariae Virginis, die 2.

S. Matthiae Apostoli, die 7.

Martius.

Annuntiatio Beatissimae Mariae Virginis die 25.

Aprilis.

S. Marci Euangelistae, die 25.

Maius.

SS. Iacobi, et Philippi Apostolorum, calendis.

Inuentio sanctae Crucis, die 3.

Iunius.

S. Barnabae Apostoli, et primi Episcopi Mediolani, die 11.

SS. Geruasij, et Protasij martyrum die 19.
Natiuitas S. Ioannis Baptistæ, die 24.
SS. Petri, et Pauli Apostolorum, die 29.

Iulius.

S. Iacobi Apostoli, die 25.

Augustus.

S. Laurentij mart. die 10.
Assumptio beatissimæ Mariæ Virginis, die 15.
S. Bartholomæi Apostoli, die 24.

September.

Natiuitas beatissimæ Mariæ Virginis, die 8.
S. Matthæi Apost. et Euangelistæ, die 21.
S. Michaelis archangeli, die 29.

October.

SS. Simonis, et Iudæ Apostolorum, die 28.

Nouember.

Solemnitas omnium Sanctorum, Cal.
S. Martini Epis. et Confes. die 11.
S. Andreæ Apost. die 30.

December.

Ordinatio S. Ambrosij Epis. et patroni Med. die 7.
Conceptio beatissimæ Mariæ Virginis in Vrbe Mediolano, die 8.
S. Thomæ Apostoli, die 21.
Natiuitas Domini nostri Iesu Christi, die 25.
S. Stephani protomartyris, die 26.
S. Ioannis Apostoli, et Euangelistæ, die 27.
SS. Innocentum, die 28.
S. Siluestri Papæ, die 31.

Solemnitates et festa mobilia.

Pascha Resurrectionis Domini, cum duobus diebus proxime sequentibus.
Dies festus depositionis S. Ambrosij, qui celebratur in feria quinta, quæ Pascha proximè sequitur.
Ascensio Domini nostri Iesu Christi.
Pentecoste cum duobus diebus proximè sequentibus.
Solemnitas Sanctissimi Corporis Domini.
Omnes singuliq. dies Dominici.
Festum sancti patroni in propria parochia.
Festum sancti in unoquoque loco, ubi coli solet, uel ex probata consuetudine, uel ex uoto.

Tabula uigiliarum, seu ieiuniorum, quæ partim ex præcepto Sanctæ matris Ecclesiæ, aut ex consuetudine huius nostræ Ambrosianæ Ecclesiæ uoto ue seruantur.

Vigilia Natiuitatis Domini.
Vigilia Pentecostes.
Vigilia Assumptionis beatissimæ Mariæ Virg.
Vigilia sanctorum singulorum Apostolorum præterquã sanctorum Ioannis Euangelistæ, et Philippi, et Iacobi Apostolorum.
Vigilia festi omnium Sanctorum.
Vigilia Natiuitatis Sancti Iohannis Baptistæ.
Vigilia beati Laurentij mart.
Vigilia ordinationis S. Ambrosij Episcopi et Patroni.
Vigilia S. Sebastiani mart. in urbe Mediolano ex uoto publico.

Ieiunium singulis diebus quadragesimæ exceptis dominicis.
Ieiunium triduanum in litanijs, quas minores dicunt.
Porrò in Vigilijs, quæ infra ordine describuntur illud parochi, parochiæ suæ fideles hortentur, ut quamuis nunc illi ieiunij lege adstricti non sint, ad usum tamen pristinam consuetudinem pro pietatis, deuotionisq; studio renocare studeant, ut ieiunent, aut saltem à carnis esu abstineant. atq; hæ quidem Vigiliæ sunt,

Vigilia Epiphaniæ.
Vigilia Ascensionis.
Vigilia Sanctissimi Corporis Christi.
Vigilia Sancti Martini Episcopi, & conf.
Vigilia SS. Mart. Geruasij, et Prothasij.
Vigilia SS. Naboris, & Felicis.
Vigilia SS. Nazarij, et Celsi.

Decretum. III.

DIVINO munere operarij nos in hac uinea colenda constituti, perpetuo, constantiq. cultura spiritualis studio in id incumbere debemus, ut sanctorum institutorũ, sacrorumq. rituum disciplina, a beatissimo patre pastoreq. nostro, et ecclesiæ Doctore Ambrosio salutariter, ac diuinitus introducta, non modò in hac Ambrosiana ecclesia piè sancteq. conseruetur, sed etiã si quæ ullo modo prætermissa est, quæ debet religione, in usum, consuetudinemq. restituatur. Cum igitur in sanctissimis Ambrosianis institutis unum præter cætera, temporum uitio, morumq. corruptelis, et negligi, et uiolari magno cum animi dolore uidimus, illud sane sit, quod de Dominica, quæ in Capite Quadragesimæ dicitur, aliàs tum litteris nostris monuimus, atq; ediximus, tum edicto etiã sanciuimus; eo ipso de genere, quo diligentius pro archiepiscopalis officij munere, cautum sit in perpetuum, hæc ut infra, decernimus, et constituimus, quæ planè à clero, et populo, qui ambrosianæ ecclesiæ nostræ institutis religiosè adstrictus tenetur, sanctè, inuiolateq. seruari in uirtute Sanctæ obedientiæ præcipimus, iubemus, ac mandamus.

Dominica, quæ in Capite Quadragesimæ more Ambrosiano dicitur ut reliqua dominica quadragesimales, seruetur item: ab eaq. abstinentia quadragesimalis initium planè fiat, cúm non solum ex sanctissimo patrum testimonio, sed ex sermonibus, et doctrina in primis eiusdem beati Ambrosij, priscisq. huius ecclesiæ tabulis, atque ex omni rituum certissima ratione, illam in Quadragesima diebus primam Dominicam et numerari, et esse liquido constet.

Proinde à cibis, quæ quadragesimali tẽpore lege ieiunij uetiti sunt, abstineat clerus, et populus omnino, eo die, sicut alijs dominicis quadragesimæ diebus.

Nuptiarum celebritas dominico illo die ne agatur itidem, ut sacrorum canonum iure, Tridentinaq. sanctione, cæteris quadragesimalibus diebus agi interdictum est.

Quæcunque apostolicis sanctionibus, sacrosanctis canonum decretis, conciliorũ constitutionibus de sanctæ quadra-

quadragesimæ cultu religiosaq. obseruantia, uel instituta, uel decreta sunt: eadem ad huius dominicæ, quæ Quadragesimæ prima est, cultum pertinere decernimus: ita ut qui hunc diem uiolarit, culpa reus perinde sit, ac si alium quadragesimæ diem uiolasset.

Quo autem religiosius hæc dominica prima quadragesimalis colatur, quo debet, obseruantiæ officio; Archidiaconi Metropolicanæ nostræ ecclesiæ sit, in Epiphaniæ solemnitate, ut Paschæ celebritatem denunciat, ita, quod etiam de quadragesimæ denuntiatione antiquo canone institutum est, sic quadragesimalis abstinentiæ initium denunciare, in ea ipsa Dominica scilicet omnino sanctè fieri.

Parochi uerò singuli, tum qui in urbe sunt, tum diœcesani, hoc itidem præstent, ac denuncient in Dominica proximè præcedenti, quæ Dominica in quinquagesima dicitur.

In Calendario demum anniuersario notetur hic dies quadragesimæ primus.

Decretum IV.

BARBAE radendæ institutum, à patribus in Concilio Carthaginẽsi sancitum, quodq. ex summi Põtificis Gregorij VII. litteris longe antiquissimum esse perspeximus, iam olim in omni ferè ecclesia, et in nostra hac Ambrosiana, ad hæc usque tempora, ut nos uidimus, à plerisq; sacerdotibus, antiquæ sanctioris disciplinæ studiosis conseruatum, ac deinceps nostris litteris per nos ad usum, consuetudinemq. reuocatum, ita in perpetuum retineri præcipimus, ac mãdamus, ut unusquisque sacerdos, et clericus quocunq. gradu, dignitateue præditus, barbam radat.

Decretum V.

AVxiliante Christo Domino, iam quintam synodũ diœcesanam hoc sacro loco celebrauimus: at uos conscij estis, multa deesse, ad eorum, quæ decretis, et diœcesanis, et prouincialibus, præscripta sunt uobis, perfectam executionem Qua in re, uniuscuiusque Visitatoris nostri, præfecti regionarij urbis atque singulorũ etiam dignitatem, et canonicatum, in basilica nostra Metropolitana, in collegiatisue tum urbis, tum diœcesis nostræ Ecclesijs obtinentium, ac Vicariorum foraneorum, et testium synodalium, et omnium denique, ac singulorum, non modò sacerdotum, sed clericorum etiam cuiusuis ordinis, quibus ecclesiasticæ disciplinæ leges constitutæ sunt, studium, operam, diligentiam, solicitudinem desideramus, atque requirimus. Proinde non solum monitiones, quas in synodo diœcesana quarta contestati uobiscum adhibuimus; et quò diligentius, studiosiusq. ad illarum uos præscriptum conformaretis, easdem imprimi mandauimus, sed etiã quorundam decretorum, quorum executionem diligenti studio quamprimum præstare debetis, tabellas aliquot ante mensibus editas, et uobis traditas, iterũ uobis uniuersis, et singulis in hoc diœcesano conuentu inculcari diligenter iussimus, et mandauimus. Vestrũ igitur erit, cum tantopere per nos omni officij genere excitati sitis, ad absolutam quandam decretorum omnium executionem, studiosè, accuratè, perpetuaque solicitudine agere, curare, atq; adeò perficere, ut uniuscuiusque uestrum diligentiam uerè ecclesiasticam cõmendemus; nec uerò accusemus, aut damnemus negligentiam.

Aliquot selectorum decretorum executio, præcipuo solicitudinis studio præstanda.

FEnestra, unde extrinsecus Missæ sacrum inspici, et audiri potest, octo dierum spatio amoueantur, muro ne obstruantur. Vis. ap.

Fenestra item alia, unde in ecclesiam introspiciatur. Prou. 2 tit. 2. c. 22

Seruitutes ab omni ecclesia, ad octo item dies amoueantur omnino; ita scilicet, ut ab ædibus clericalibus per eam nulla exportatio, nulla importatio, nullum iter, nullus transitus fiat, non prospectus, nec uero alia eiusmodi seruitus.

De ædificijs laicalibus, ecclesiæ parietes attingentibus, præstetur, quod decretis prouincialibus constitutũ est. Pr. 2. tit. 2. c. 22. Pr. 3.

De officinis, eidem coniunctis, præstetur itidem, ut mox supra. tit. de orn. ecc. si quæ

De luto, illuuie, sordibus disijciendis, et amouendis præstetur, et agatur ex decreto concilij prouincialis iij. et ex præscripto instructionum nostrarum. Pr. 3. tit. e. Pr. 3. tit. de sacram.

A locis sordidis cruces, et sacræ imagines, quindecim dierum spatio, amoueantur.

Altaria, cappellæ maiori aduersa, aut sub ambone, suggestione, aut sub organo, aut ad pilas, collumnasue collocata, octo dierum spatio amoueantur, ex præscripto uisitationis apostolicæ.

Altaria item, in lateribus capellarum posita, ad tres menses amoueantur; in earumq. medio extruantur.

Sepulchra lapidea, ex ecclesiæ cœmiterijue pauimento indecenter eminentia, octo dierum spatio tollantur.

Sepulcra itidem, operimentum, uisitationis apostolicæ decreto præscriptum, non habentia, ad quindecim dies humo oppleantur.

Illa item, quorum os bradellæ altaris propius est tribus cubitis, ad tres menses obstruantur, humoq. iniecta oppleantur.

Itidẽ de sepulturis fiat, bradellam altaris attingentibus. Vis. Ap.

Cœmiteria duorum mensium spatio sæpiantur: alioqui ne in ijs, aut in ecclesijs sepeliãtur, sed in cœmiterio propinquiori, quod septum sit.

Crux trium mensiũ spatio in medio cœmiterij collocetur. Inst. Fab ecc.

Crucifixi imago in omni ecclesia, ad cappellæ maioris ingressum affigatur. Inst. Fab eccl.

In frontispicio cuiusuis ecclesiæ ex instructionum fabricæ ecclesiasticæ præscripto, quamprimum fiat.

Suggestus in omni ecclesia parochiali, ex forma, ijsdem instructionibus commostrata struatur.

Altaria portatillia, mensura ampliori, in ijsdem instructionibus demonstrata, parentur, et fiant: reliqua, minori mensura, ad constitutum tempus, uisitationis apostolicæ decreto confringantur.

Turri campanili, ex earũdem instructionum præscripto, ostiũ cũ suis ualuis, claui, sera, pessulone ad mensẽ fiat.

Sup-

Suppellex ecclesiastica, duorum mensium spatio, in unaquaque ecclesia, hæc ut infra, paretur.

Purificatoria. } *numero, et ratione olim præ-*
Corporalia. } *scripta.*

Superpellicea quattuor; duo scilicet, quæ parocho, rectorive ecclesiæ; ac totidem clerico usui sint.

Signacula Missalium.

Capsula, quam scatulam dicunt, in qua purificatoria includantur,

Capsula item, pro corporalibus.

Mappæ pro manibus abstergendis.

Vas ad usum lauandi corporalia, et alia huiusmodi.

Vasculum rotundum pro recondendis hostijs magnis, et alterum item pro paruis.

Tabella orationum, ante et post missæ sacrum dicendarũ.

Tabella secretorum in Missæ sacro.

Tabella orationum, quæ à sacerdote dicuntur, cum Missæ sacrum facturus, uestes induit, et exuit.

Quæ in ædificatione, fabricaue cuiusuis ecclesiæ perpetuo caueri, uel curari debent, hæc sunt.

Prou. 3. ti. de orn. eccl. — *NE in ecclesia quicquam noui ædificij sine concessu nostro, litteris exarato, fiat.*

Inst. Fab. eccl. — *Ne item noua ecclesia extruatur.*

Prou. 3. titu. de orn. eccl. — *Ne sine concessionis etiam nostræ litteris cappella, altarisue locus detur, neque rursus cappella, altareue extruatur.*

Ne præterea, sine facultate a nobis data, et scripto exarata, oratoria, etiam ubi non celebratur, fiant, neque item pilæ structiles sacrarum imaginum erigantur.

Ne sacræ imagines ante apponantur, quam stata prece benedicantur.

Ne campana ante statam solemnem benedictionem, in turri campanili appendantur.

Campanis conflandis caueatur, ex instructionum præscripto, ab inscriptionibus non probatis.

Ne in ecclesia sine concessionis nostræ litteris sepulcra struantur, fiantue.

Ne in sepulcris item, aut in ecclesia epitaphia, elogia, inscriptiones, aliaue litterarum monumenta, nisi a nobis primum probata, fiant, sculpantur, exarenturue.

Pr. 1. de sepul. — *Curetur, ut cœmiteria usurpata, ex decreto nostro prouinciali recuperentur.*

Prou. eod. — *Sepeliendi in cœmiterijs usus restituatur,*

uis. ap. ist. — *Lampas non e latere, sed in medio, altaris sit.*

Inst. Fab. — *Eadẽ ex instructionũ præscripto, auricbalco contecta sit.*

Quæ ad reliquum ecclesiarum cultum perpetuo curari oportet.

Inst. Fab. eccl. — *VT immunda illuuies, urinæ proiectio, lutum, et sordes cuiusuis generis, a cœmiterijs, et parietibus ecclesiæ arceantur: arbores, arbusta, stirpes, uites, hederæ, rubi, spinæ, et cætera id generis ab ecclesijs, et oratorijs, procul sint, et amoueantur.*

A cœmiterijs item quamprimum conuellantur stirpes, et arbores etiam infrugiferæ.

A puluere, puluerulẽtoq. situ, et ab araneis crebro, et ecclesiæ, et earum partes, et oratoria mundentur, et purgentur: pauimenta item sæpius uerrantur.

Capsulæ eleemosynariæ in urbe ad mensem unum, in diœcesi ad duos menses, ex uisitationis apostolicæ præscripto ne sint, sine scripta nostra facultate.

Sedilia muliebria, uulgo bradelle, statim amoueãtur. — Inst. Fab. eccl.

Noua, ex instructionum nostrarum modo præfinito, fiãt.

Profana priuatim proprieq. intus collocata, ex uisitationis apostolicæ decreto, statim attribuantur, atque addicantur.

Ne in ecclesia, cœmiterio, atrio, uestibulo, porticu, foribus, parietibus, stilicidij finibus, res uenales, ne ad ecclesiæ quidem usum, nec uerò a clericis ipsis, proponãtur, affigantur, apponanturue. — Pr. 1. ti. de cul. ecc.

Ne laica suppellex, frumentum, legumina, fruges, nec uerò instrumenta fabrilia in ecclesia reponantur.

Ne ualuis foribusue ecclesiæ, schedulæ, aut scripta rerum profanarum affigantur.

Exportatio, et importatio rerum profanarum, iter item, transitusue ad rerum item prophanarum usum, tollatur omnino.

Vniuersitatum consilia ab ecclesijs prorsus remoueantur.

Ad supplicij significationem campanæ ne adhibeantur. — Pr. 2. ti. de cul. ecc.

Ne in ecclesia scholæ, præterquam doctrinæ christianæ, absque concessu nostro, litteris exarato, habeantur. — Pro. 1.

De mulieribus bene uelatis, ut edicto nostro cauetur, executio uere, omninoq. fit.

Omnis irreuerentia conuersationis, ut Pij Quinti Pont. Max. sanctione, et decretis nostris prouincialibus cautum est, prorsus tollatur. — Bul. Pij V. cal. April. 1566.

Mendici uagantes ab ecclesia excludantur. — Pr. 1. ti. de cul. eccl.

Custodes, clerici, et alij ecclesiarum ministri, ad quos pertinet, in admonendis, et deferendis mulieribus, ad præscriptum non uelatis, et uiris item, in Missæ sacro genua non flectentibus, aut in ecclesia irreuerenter uersantibus, aut mendicis, per ecclesiam uagantibus, officium suum accurate omnino exequantur. — Pr. 1. ti. de cul. ecc. Pr. 1. ti. de cul. eccl. & de off. cul.

Mulcta exigatur, Pij V. Pont. Max. sanctione rectoribus ecclesiarum, custodibus, et Capitulis proposita, eos corrigere negligentibus, qui in ipsis ecclesijs irreuerenter uersantur. — Bul. ead.

Circulatores, et ludentes pila in plateis ecclesiarum, quo tempore diuina officia in illis celebrantur, mulcta plectantur. — Pr. 1. tj de diu. off.

Decretum, concilio prouinciali primo editum, de confugientibus ad ecclesias, seruetur omnino,

Ecclesiarum, et Oratoriorum claues, si quæ ecclesiæ sunt, quæ illas non habeant, octo dierum spatio conficiantur: et in custodiam parocho tradantur; aut, si necesse est, alij item ex concessu Vicarij foranei, non conductori tamen, mulctæ pœnaue cautione facta, si ad prophanos usus adhibeantur.

Ecclesiæ parochiales certis horis ad tabellæ præscriptum claudantur.

In oratorijs minoribus latitudine cubitorum VIII. longitudine cubitorum decem, Missæ sacrum non fiat.

Altaria

Pr 1.tit. de offi. sac. Altaria singula, cruce in medio collocata, semper ornata sint.

Ab uniuscuiusque eorum praeterea utroque latere decedẽter positis candelabris duobus.

Vestita item sint mappis mundis tribus: quarum exterior oblonga, ad imam usque altaris partẽ pertineat: reliquae duae breuiores sint.

Gradus quoque ligneus, ab uniuscuiusque altaris tergo collocatus, mappa sternatur.

Tela uiridi altaria singula cõsternantur, ne puluere aliaue sorde mappae inquinentur.

Ornata item sint pallio coloris, cum diei festi feriaeue ratione congruentis, ex instituto S. Ecclesiae.

Tabella secretorũ etiã in unoquoque altari apponatur. Quae tabella, peracto Missae sacrificio, erecta ne stet; sed depressa, sub tela mappaue recondatur.

Ecclesiarum, quae frequentantur, altaria singula, cum fores ecclesiae patent, iis ipsis ornamentis semper instructa, atque ornata sint.

In reliquis ecclesijs idem diebus saltem festis praestetur.

Altare maius decentiori, insignioriq. semper ornatu, ac uestitu, instruatur.

E pluribus lampadibus, cum una tantum accenditur; illa media accendatur.

Sacris corporibus sanctorum, et reliquijs insignioribus lãpas adhibeatur perpetuo.

In diuinis officijs praestentur omnino haec quae sequuntur.

Prou. 1 et Dioe. 4 decr. 19. Clerici singuli superpellicum habeant, idq. ex decreti nostri praescripto, forma decenti.

Pr. 2. tit. 2. cap. 9. In processionibus modus uersandi, et conueniendi, clero praescriptus, seruetur accurate.

De funeralibus aeditae instructiones, perpetuo diligẽtiq. executionis usu plane seruentur.

Dioe. 2. ca. 1. Pr. 3. tit. d fest. dec. cul §. sãct. In festis sanctorum solemnitas officij, ex decretorum nostrorum praescripto peragatur, et cultus item.

Dioec. 2. c. 28. In Missae solemnis sacro, lectio etiam ante epistolam, ut in ecclesia Metropolitana fit, canatur, ubi ritu Ambrosiano fit.

Pr. 3. ti de Miss. & pr. 1. In Missae sacro, etiam quo tempore sacerdos secreto agit, et in alijs diuinis officijs, cãtus a sacra ea actione alieni, neque probati, non adhibeantur, canantur ue.

Pr. 1. Sacrae communionis, ministris praebendae in Missae solemnis sacro, institutum seruetur.

Pro. 3. tit. diu. off. Itidem in feria quinta, dies scilicet coenae Domini praestetur.

Sacrarum uestium color, pro ratione temporum conueniens, quantum fieri potest, seruetur.

Pr. 1. tit. de diu. off. quõ & quãdo in choro conu. & uer. Disciplina chori, tum in conueniendo ad diuina officia, tum in conuersando eo loci, tum in recedendo, decretis nostris prouincialibus praescripta, inuiolate seruetur.

In diuinis officijs extraordinarijs tabella, concilio prouinciali tertio praescripta, seruetur: cuius rei causa praefectus, et punctator sit.

Processionum tabella per nos edita in executionis usum inducatur.

Dioe 4. decr. 28. Clerici certi, deligantur: qui custodum munus, et alias ecclesiasticas functiones, et officia, ut potè in Missae sacro ministrandi, et alia id generis praestent, amotis ab eiusmodi officiorum functione laicis.

Ineatur ratio, qua prouisum sit sustentationi clerici: qui in ecclesia parochiali inopi inseruiat, et illorum item, qui in singulis cappellis ministerium nauant, et aliorũ praeterea, qui minorum ordinum functiones, obeũt. Dioe. 4. c 28, Pr 1. ti de fu. min. ord.

Instruatur clericus, in Missae sacro ministraturus.

Superpelliceum loco uestis exterioris super tunicam talarem a sacerdote Missae, sacrum facturo, ubi potest, adhibeatur, antequã reliquis sacris uestibus induatur. Dioe. 4 dec. 28.

Qui Missae sacro intersunt, si qui sunt qui uel genua ambo non flectunt, uel genibus ita flexis non persistunt, uel altaris gradibus propius accedunt, uel uestitu nõ congruo, capiteue non detecto adsunt, uel in ecclesiae foribus stant, à sacerdote celebraturo, aut, Missae sacro incohoato, à clerico ministro moneantur. Pr. 3. ti. et sac. Miss. de pr. 1.

Ne paupertatis praetextu ad Missae sacrum conuenire quis omittat. Pr. 1.

Missae sacrum ne coram publicè criminosis fiat. Pr. 3. ti. de Miss. & dioe. 2. cap. 25.

In Missae parochialis sacro, cum Corpus Domini eleuatur, signum campanae detur semper: in alijs uero Missis tintinabulum pulsetur.

Erratorum punctationes, peractis diuinis officijs, in sacristia denuncientur, praesentibus ecclesiasticis hominibus, qui eo loci aderunt.

De moribus, et studijs cleri haec, ut infra, omnem executionem habeant.

Cleri familiae delectus, decretis prouincialibus praescriptus, et uestitus item ratio seruetur: de armis item non ferendis. Pr 1. tit de uit. & hon. cle. & pr. 2

De supellectili, mensae frugalitate, et de sumptibus superuacaneis, decretis nostris prouincialibus pareatur. Pr. 1. ti. e.

De recitando diuino officio modus, et decens ratio, decreto nostro demõstrata, in executionis usum inducatur. Dioe 4. decr. 21.

Superpelliceo clerici, qui scilicet minoribus ordinibus, aut subdiaconatu, diaconatuue initiati sunt, sacram Eucharistiam sumendo se induant.

Omnis clerus cõfessarijs sacerdotibus, ad confessiones eorum audiendas delectis, et probatis, peccata confiteantur. Pr. 2. tit 2. de sac. c. 26.

Itidem praestent clerici inferiores sacerdotibus.

Crebro isti ex decretorum nostrorum praescriptis confiteãtur, et sacram communionem sumant. Pr. 2. tit. 2. ca. 26.

Idipsumq. praestent in ecclesia nominatim constituta, et in Missae solemnis sacro: testimoniumq. huius rei scriptum afferant.

Clericalis uestitus, ex cõcessionis nostrae litteris, sumatur. Pr. 3.

De ijs, quae infra nominatim, ex decretorum nostrorum praescriptis, recensentur, regulae, et leges ab uniuersis, et singulis ecclesiasticis hominibus seruentur.

De tonsura. Pr. 1. ti. de cler. uest.

De interula.

De caligis. Pron. 1. &

Ff De

Diœ. 4. c. De calceis.
19. Ibidem De ueste interiori.
Ibidem. De ueste exteriori.
Diœ. 4. de De cingulo.
cr. 19 c. 19 De pallio ferrarolo.
Pr. 1. ti de De parochorum uestitu exteriori, de toga scilicet, et
ue. cl. diœ. caputio.
4. cap. 19.
Diœ. 2. c. De canonicorum, dignitateq. præditorum, Metropolitanæ
28. diœ. 4. ecclesiæ uestitu exteriori.
c. 18. Pr 2.
tit. 2. c. 31. De mantelletto breuiori.
diœ. 4. c. 19 De reliqui cleri uestitu exteriori.
Ibid et pr. De cleri uniuersi uestitu itinerario.
1. t. d uest. De pileo, reticulo, et subireto.
cler.
Ibidem. De torquibus, et annulis non induendis.
Ibi. & diœ. De dignitate sacerdotali, et clericali morum splendore
2. c. 29. tuenda.
Ibidem.
Pr. 1. tit. de De titulo ambitioso.
cler. uest. De incessu; et gestu.
Pr. 3. ti de De consuetudine probatorum utenda.
cler. hon. De otio cauendo
Di. 4. c. 19. De ridiculis, et obscænis libris abijciendis.
Ibidem. De musica clericorum in laicalibus conuiuijs.
Ibidem. De conuiuijs, et comessationibus cauendis.
Ibid. & pr. De cauponis.
2. ti. 2. c. 32
Diœ. 4. c. De choreis, et laruis:
19. Ibid. et De saltationibus, et ludis.
pr. 1. tit. de De comedijs, et spectaculis.
arm. et lu. De uenatione.
Ibidem. De pernoctatione, et incessu nocturno.
Ibidem. De armis non ferendis.
Ibidem. De mulieribus non docendis.
Ibidem. De negotijs sæcularibus fugiendis
Ibid. et pr. De famulatu, et obsequijs laico non præstandis.
3. de cle. De clericalium ædium honestate.
hon. Pr. 1.
ti. de arm. De imaginibus turpibus tollendis.
Pr. 2. tit. 2. De clausula ædium canonicalium.
c. 32.
Pr. 1. tit. de De mulieribus in earum habitatione non admittendis.
neg. sec. De canonicalium ædium locatione ex præscripto decreti
Prou. 1. et prouincialis, et diœcesani.
diœ. 2. c. 17
Prou. 3. de De clericalium etiam ædium locationibus ex eodem prouinciali
hon. cler. decreto.
Pr. 1. ti. de De officio ritu Ambrosiano recitando.
cler. ædib. De modo recitandi.
Ibidem. De precibus, congregationis initio, et fine dicendis.
Ibidem et De cleri studiorum ratione, ex regulis concilio prouincia
diœ. 2. c. 31 lI tertio constitutis, præstanda.
Ibidem.
Diœ. 2. c. 5 De librorum clericaliũ delectu, et apparatu, et lectione.
Diœ. 4. c.
21. Pro. 3. De parochorum libris.
tit. de c.
Pr. 1. titu.
qui lib.

De bonis ecclesiarum hæc præstentur, ut infra.

Ibidem et Forma in locandis decimis, decreto synodi diœcesanæ IIII. præscripta.
diœ. 4.
Diœ. 4. de De decimis, et primitijs, etiam à nobilibus soluendis, ex
cr. 29. ratione præfinita in synodo diœcesana nostra IIII.
Diœ. 4. de- Oblationum usus in Missæ solemnis, aut parochialis sacro
cr. 38. diebus festis restituatur.
blatio fiat offertorij tempore.
Offerentes Missæ sacro intersint.
Ad oblationem mares, et fœminæ distincte accedant; mares scilicet primo, deinde fœminæ.
Oblatio à publice criminosis ne capiatur.
Ne alij eam capiant, quàm parochi.
Ne per ecclesiam, accipiendæ oblationis causa, parochus, sacerdosue uagetur.
Ne rursus in oblatione, patena, sed crux manipuli osculanda præbeatur. Prou. 3. de Miss. Sac.
Oblationum uenditio, et alij contractus id generis prohibentur.
Parochi oblationis lucro cedant, nisi quibus id iure concessum ab Episcopo sit, aut aliàs legitime.
Caducitatum iura prosequenda.
Bonorum, et iurium uniuscuiusque ecclesiæ, ecclesiasticiue beneficij, aut Capituli, trium mensium spatio, conficiatur ex præscripto concilij prouincialis primi. Pr. 1.
De inuadentibus, et asportantibus bona clerici mortui, decreta prouincialia seruentur. Pr. 2. tit. 3. c. 15. Pr. 3. de bon. eccl.
De ecclesiæ item scriptis, instrumentisue à clerici mortui hæredibus ecclesiæ tradendis. Pr. 3. ib.
De ecclesiarum scriptis occultatis agatur ex decreto prouinciali. Pr. 3. Ibid. c. si quis.
De cautione, syngraphaue solutionum, quæ ex prædijs ecclesiasticis, in emphyteosim, aut ad longum tempus locatis fiunt, decretum prouinciale seruetur. Pr. 2 tit. 3. c. 10.
De bonorum item deuolutorum alienationibus. Ibid. c 8.
De solutione anticipata. Pr. 1. tit. de bo. eccl.
De arborum incisione cauenda. Diœ. 2. c. 26
De bonorum ecclesiasticorum locatione, propinquis non facienda. Pr. 1. tit. de bon. eccl.
Neque præterea patronis, nec cessionarijs, neque coniunctis item. Pr. 2. tit. 3. c. 5. Pr. 2. tit. 3. c. 11.
De bonorum ecclesiasticorum locationibus, cum de melioribus ijs reddendis cautione, formula teneatur, præscripta in Concilio prouinciali secundo, et synodo diœcesana secunda. Diœ. 2. c. 38.
De bonorum ecclesiasticorum locatione, publico instrumento conficienda, et schedulis proscribenda. Diœ 3. ca. 45. Diœ 4. c. 40.
De ecclesiæ bonis, quæ laici administrarint, instructiones seruentur, uulgariter editæ.

De canonicis hæc, ut infra, præstentur.

Canonicorum a choro absentiam punctatores notent; eorũ etiã qui residentiæ participes nõ sunt.
Punctationes autem, anno confecto, nobis tradantur.
Regulæ de capitulis celebrandis.
Quo tempore scilicet Capitula habeantur. Pr 1. ti de
Vt ad ea canonici conueniant. ijs qui de-
Ratio seruetur tractationum Capitularium. gn. Pr. 3. t.
Capitulum spirituale in singulas hebdomadas habeatur. de c. Ibid.
Cancellarius capitularis eligatur, eiusq. officium. pr 3. c. si qu
Capitularis archiuij locus statuatur; illiusq. item præfectus. Pr. 2. tit. 2. ca. 13. Pr. 3. t. d c.
De fructuum, ad sacristiam pertinentium, ratione et usu, decretum, in prouinciali secundo concilio editum seruetur. Pr. 2. tit. 2. c. 4.
De fructuum præbendalium parte dimidia, aliaq. emolumen- Pr. 2. t. 2. c.

lumentorum portione solnenda primo anno, quo quis canonicus fit, ratio seruetur, in sanctione Pij V. Pōt. Max. et decreto prouinciali præscripta: neque omnino excedatur.

Capitularia bona ne cuiquam de capitulo locentur.

In parochijs, quæ ex instructionum præscriptis hoc ipso tempore præstari debent, hæc sunt.

Tabernaculum maius, serico rubro, si non est, intrinsecus uestiatur, trium mensium spatio.

Conopæum ad illius tabernaculi contegendi usum, duorū mensium spatio.

Tabernaculum item; aut si quod est, ad usum processionem reconcinnetur; duorum mensium spatio.

Lunula illius paretur, duorum mensium spatio, ad formam, in instructionibus præscriptam.

Pixis item, ubi non est, ad menses duos.

Vela decentia ad tegenda pixidis usum, mensis spatio.

Mappa etiam, seu tobalea communionis populi usui, ad menses duos.

Laterna, ad sacræ Eucharistiæ comitandæ usum, mensium duorum spatio.

Vasculum cum aspergillo, quo aqua benedicta ad ægrotos afferatur, mensibus duobus item.

Vasa purificationis forma præfinita, ad mensem.

Vasa tria sacrorum oleorum, inter se distincta, forma in instructionibus demonstrata, unius mensis spatio in urbe, in diœcesi uero duorum mensium.

Vas itē alterū, simile ante quadragesimæ proximæ initiū.

Vas item ex instructionū nostrarū forma, ante calendas Februarias fiat, ad aquæ baptismalis accipiēdæ usum.

Liber distributionis oleorum, duorum mensium spatio, in omni præpositura, ecclesiaue plebana, quæ caput plebis dicitur, duorum mensium spatio paretur: et sit forma præfinita

Confessionalia, modo et forma in instructionibus demonstrata, ad duos item menses construantur: uel quæ extant, ad eandem formam redigantur.

Crucifixus, qui ad agros defertur, decenter conficiatur duorum mensium spatio.

Thuribulum, acerra, et cocleare, forma demonstrata, fiāt mensibus item duobus.

A Parochis præterea præstentur hæc perpetuo.

Pr.1.tit.de profes. fid. *INuestigatio suspectorum de fide.*

Obseruatio uenientium e locis suspectis.

Pr.3. ti.de fid. tuē. ß. *Diligentia, et cautio, cum ijs qui e locis, nomine hæresis suspectis, redeunt, aut ad ea proficiscuntur.*

Ibidem. *Recognitia de improuiso librorum, qui uenales circumferuntur.*

Pr.3. ti.de cul.fest. *Obseruatio diei festi sancti Patroni ecclesiæ suæ parochialis; denunciatio item eiusdem, et reliqua decreto concilij prouincialis tertij præscripta.*

Pr.3.tit.de par. *Instructia populi de ratione festi diei colendi, et denunciatio item eiusdem festi, dominico die præcedente.*

Pr. 1. et 3. *Occupatio pia populi diebus festis.*

Instructio populi ante singulas anniuersarias solemnitates. tit. de fest. die. Pro.3.

Admonitio opportuna, ne qui in urbe habitare solent, diebus solemnibus, et in quadragesima, rus eant, aut ibi morentur. de ob. Pr.2 tit.1.c.12.

Restitutio, et conseruatio diligens orationis uespertinæ. Pr.3. de quæ pert. a matr.

Orationis item matutinæ institutum, ut scilicet diluculo in diœcesi per horæ quadrantem, et in urbe itidem dato campanæ signo è Metropolitana ecclesia, parochi ipsius præsentia in ecclesia, quo tempore oratio fit. eiusdem item crebra cohortatio ad populum de frequenti ad orationem conuentu: admonitio item, ut si quis e populo stata ea hora ad ecclesiam precaturus non conuenit, ubicunque tamen sit, uel domi, uel in officina tabernaue, uel in agro, aliove loco oret facta illius horariæ precationis significatione campanæ sono.

Commonitio item, ut ob procellas nimbosue datis campanæ signis, populus oret, et ad litanias precesq. in parochialem ecclesiam conueniat.

Restitutio ueteris instituti de benedictione peregrinorū, et in itineris susceptione, et in reditu. Diœ.4.ca. 23.

Impetratio litterarum testimonialium, etiam in breui peregrinatione, cū admonitione, et præscriptione regularū, quæ in synodo diœcesana quarta explicatæ sunt.

Concio, et sermo intra Missarum solemnia, lecto scilicet euangelio.

Executio decreti uisitationis Apostolicæ de prædicatione, quæ fit aliquando de libro.

Executio decreti de ijs, qui à parochi concione, non absoluta, discedunt. Vis. Ap.ti. quæ pert. ad cler.

Sollicitudo diligens pro festorum dierum cultu, ut scilicet à media nocte præcedenti, usque ad mediam noctē sequentem, festis diebus ab operibus seruilibus, et alijs prohibitis populus abstineat, ex præscripto decretorū nostrorum, et uisitatoris Apostolici. Pr.3. ti.de conc.c.fin.

Pr.1.et pr. 3.t.de fest.

Custodia, et exhibitio exempli librorum parochialium de baptizatis scilicet, confirmatis, et matrimonia iunctis. Pro.1.

Celebritas solemnis benedictionis fontis baptismalis, in ecclesijs plebanis, ex præscripta ordinationis nostræ.

Inuestigatia de qualitatibus patrinorum, qui in baptismo adhibentur.

Cautia de nomine infanti imponendo in baptismo. Pr.2.ti. de sac. c. 10.

Euitatio comessationum in baptismo. diœ. 2. ca. 16.& 4.c.7

Instructio populi, et obstetricum de forma baptismi. Diœ 4 c.8.

Institutum benedictionis puerperarum. Prou.1. &

Institutum benedictionis puerorum. diœ 3.c.13:

Liber de Communionibus peregrinorum, et aduenarum in Pascha. Pr.1. Pr.1. ti.de bap.& diœ.

Monitio, et delatio fidelium, non communicantium in Pascha. 3.c.14. Diœ.4.c.14

Executio decretorum de arcendis à communione illis, de quibus in concilijs nostris sancitum est. Pr.2.tit.2. Pr.1.t. sac.

Instructio raro communicantium. Euc.pr.2.c 13.

Instructio primo communicantium. Pr.1.tit.de

Instructio populi in frequenti communione. sac.Euc.pr.

Vestitus communicantium modestus. de pœn.ca.

Armorum depositio in Communione. 2.& de sac. Mis.c.Epes.

Pr.1.d sac. Euc. Diœc. 4. c. 10. Pr. 3. ti. de Sacramẽt. — Communio populi inter Missam semper, cum potest.

Locus communicantium distinctus, clericorum scilicet, ad altare; laicorum in cappella, chorine ingressu; mulierum in parte paulo remotiori.

Nulla elemosyna quaritatio tempore cõmunionis fiat; nullaq. ob eam causam uasorum expositio.

Communio ægrotis, sæpe illam petentibus, ne denegetur.

Prou 3 & diœc. 3. c. 9. Pr. 2. 1. 1. c. 15. Diœ 3. dec. 9. & prou 3 de sac. Euc. Pr. 1. — Pluuialis inductio, ubi potest, in sacra Communione deferenda ad ægrotos.

Clericorum plurium comitatus.

Preces in uia, dum defertur.

Officium, postquam detulerit.

Executio officij, sanctione Pij Quinti, et decretis prouincialibus, sibi præscripti, ut ægroti confiteantur.

Pr. 1 tit. de pœ. & Bul. Pij V. — Cura ut idem præstent, et ægrotantis familiares, et medici.

Bul. ead. — Denuntiacio eorundem, delatione ad Reuerendissimum Archiepiscopum, ut alijs pœnis illos afficiat.

Bul. ead. — Denunciatio item medicorum, nuper aduenientium, nisi iurisiurandi præstiti testimonium exhibeant; præmonitiq item ne medendi artem interea exerceant.

Pr. 1. — Executio scripti testimonij, de ægroti confessione præstita, antequam medicus curationem suscipiat, præscripto tempore elapso.

Bul. ead. — Executio interdicti contra medicos, integre non seruantes sanctionis illius præscriptum.

Pr. 3. d pœ. c. 1. & diœc. 3 c. 27. — Executio decreti de ijs, qui extra diœcesis fines ad confessarios sacerdotes accedunt.

Prou. 1. de pœn. D. 3. c 28. — Regula de confessionibus, quo tempore, quo loco, nec uero in priuatis ædibus audiendis.

Pr. 1. Ibidẽ — Cautio de casibus Episcopo, uel sũmo pontifici reseruatis.

diœ. 2. c. 18 Pr. 3 ibid. — Executio decreti de publica pœnitentia, non remittenda, nec commutanda.

Pr. 3. tit. de pœn. — Executio decreti de ijs Episcopo deferendis, quos solemniter pœnitere oportet.

Prou. 3. de pœn. c. 4. — Decreti executio de pecunia, per pœnitentes soluenda, attributioneue, distributioneue.

Pr. 1. tit. de præd. uer. Dei. — Executio decreti de indulgentia, etiam antiqua, non promulganda sine comprobationis nostræ litteris.

Stolam, et superpelliceum induant Sacerdotes, cum accedunt ad ministrandum sacrum oleum infirmorum.

Pr. 2. tit. 1. c. 9. — Executio decreti de modo deferendi cum precibus.

Apparatus decens fiat in ædibus ægroti.

Pr. 2. tit. 1. c. 15. — Officij executio, parochi, præpositi, uicarij, et præfecti regionarij, erga parochum uicinum ægrotum.

Introductio instituti, de petenda benedictione archiepiscopali, a moribundis, præsertim in urbe, locoue, ubi Archiepiscopus sit.

Vis. Apost. — Educatio, et institutio puerorum complurimorum, ad militiam clericalem.

Diœ. 2 c. 1. — Processio, et supplicatio ante sacram ordinationem.

pr. 2. tit. 1. c. 22. Pr. 1. — Residentia parochorum in ædibus parochialibus uera, cibum, et somnum ibi capiendo.

Pr. 2. tit. 2. c. 6. Diœ. 2 c. 11. — Instituti introductio de genuflexione, cum signum campana datur in eleuatione Missæ.

Executio decretorum de clericorum ministerio, et adiumento, parochis præstando in diuinis.

Diœ. 3. dec. 4. pr. 2. tit. 2. c. 28. — Institutum de processionibus generalibus, mane obeundis, ut ea ante Missæ sacrum agantur.

Institutum de distinctione populi per parochias in agendis processionibus, oblationibus, et alijs eiusmodi, retineatur in urbe.

Itidem seruetur in locis diœcesis, cum parochiarum complurium homines conueniunt.

Executio contra mulieres, ut in ecclesijs, et in processionibus uere omninoq. ex præscripto nostro uelata uersentur, et incedant.

Celebratio anniuersariorum statis suis diebus: eorumq. notatio in libro certo. — Diœc. 4. c. 34.

Executio decreti de eleemosyna funeris, officijs peractis, et loco separato, distribuenda. — Diœc. 2. ca. 46.

De mensa in funeribus. — Diœ. 3. dec. 48. diœ. 4. c. 22. pr. 1. & 2. c. 33.

De amissione emolumenti funeralis.

Instructio populi de matrimonij ui, et sanctitate.

Cautio de consensu matrimonij non extorquendo. — Diœc. 3. ca. 46. & 47.

Formula executio de concessione facultatis matrimonij celebrandi. — Pr. 3.

In matrimonio celebrando abusus ille tollatur, quo introductum est, ut candelas sponsi in manibus gestent. — Diœ 4. dec. 16. Pro. 1. diœc. 3 c. 30. pr 3 de matr.

Cautio, et diligentia, de cohabitatoribus suspectis, nomine coniugum. — Pr. 3. tit. de matr.

Instructio dominorum officinarum.

Amotio, aut, emendatio imaginum obscenarum in ædibus laicorum. — Pr. 3. tit. e.

Supplicationes frequentes, uacante parochiali ecclesia, ex cura uicerectoris. — Pr. 3. tit. de cler. hon. Pr. 2. tit. 2. ca. 15.

Officium cum populo de solutione decimarum.

Instituti introductio de benedicendis oblationibus, quæ extra Missæ sacrum fiunt, ex præscripto libri sacerdotalis. — Pr. 1.

Executio decretorum de populi immodestia, et alijs abusibus tollendis, in oblationibus: de puellis item nubilibus, quibus, ne ecclesiarum quidem nomine, eleemosynam quaritare permittatur. — Pr. 2. t. 2. c. 24. Diœc. 2. c. 21. D. 2 c. 23. D. 4. c. 32.

Decretum indictionis Synodi VI. futuræ.

SYnodum VI. diœcesanam, quam ex sacri Tridentini Concilij decreto, anno sequenti MDLXXVIII. iuuante Christo Domino, celebraturi sumus, cùm stata ea die, quam in decreto nostro diœcesano præscripsimus, habere non possimus, ob concilij prouincialis celebritatem: quod per nos indictum, in idem ferè tẽpus cadit; eam indicimus futuram esse die duodecimo mensis Iunij, eiusdem anni.

Acclamationes clerici Mediolanensis in synodo Diœcesana. V.

DEO patri misericordiarum, et Deo totius consolationis gratia.

℟. Immensa est misericordia tua super nos Domine: qui secundum multitudinem miserationum tuarum consolatus es nos in tribulatione magna. Tibi laus, tibi honor, tibi gloria in seculum, et in æternum,

Beatiss.mo Gregorio Papa, et Domĩno nostro, sanctæ uniuersalis Ecclesiæ Pontifici, cunctarum gentium obe-

obedientia, et Christiani nominis in omnem terram propagatio.

℣. *Domine Deus sanctissimum patrem gratia tua custodi, ut eo gubernante, gentes sancto uera fidei lumine perfusa, in unum Ecclesiæ tuæ ouile colligantur.*

Reuerendissimo Archiepiscopo nostro salutaris uigilātia.

℣. *Omnipotens Deus super antistitem nostrum benedictionum tuarum dona perpetuò multiplica.*

Serenissimo Regi Philippo, christianæ religionis defensori, perpetua fœlicitas.

℣. *Aeterne Deus, catholico Regi nostro, optabilem de hostibus crucis Christi, filij tui, uictoriam dextera potentia tua semper concede.*

Populo Mediolanensi pax Christi æterna.

℣. *Memento Domine Deus in beneplacito populi tui: ac perpetuum tuæ benedictionis rorem illi infunde.*

Nos, Dei uoluntatem explentes, et sanctæ disciplinæ Christianæ leges in omni opere bono exequentes, digni reddamur misericordia, et gratia magni et supremi sacerdotis, Iesu Christi Dei, intercedente simul beata eius genitrice, Virgine Maria, beato Ambrosio confessore, et omnibus sanctis.

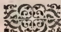
℣. *Amen, Amen.*

LAVS DEO.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS VI.

A Carolo S. R. E. Card. tit. S. Praxedis Archiepiscopo

Habita an. a Chr. nat. M. D. LXXIX.

DECRETA, quæ in hac synodo VI. Archiepiscopus confecit, perpauca admodum sunt: sed synodales actiones fere omnes consumpsit grauissimis concionibus pastoralibus: quibus frequentissimum cleri conuentum uehementer sane accendit cum ad omnem clericalis vitæ cultum, tum uero ad sanctioris disciplinæ interioris instituta, quæ prodesse uidit ad maiores in religiose agendo progressiones. Quæ uero litteris mandata, et in hoc synodali cœtu acta, de suggestu ut moris est, enunciari uoluit, hæc sunt.

IN NOMINE sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus Mediolani.

VONIAM nihil ferè sæpius diuinis litteris commendatum est, quam clericalis ordinis hominum uita integritas, innocentia, fides, religio, pietas, uirtutumq. omnium ornamenta, quibus domus Dei potissimū excolitur; ideo nos uniuersos, et singulos monemus, et per uiscera misericordiæ Dei nostri obtestamur, ut, cū semper laicis hominibus omni uirtutum splendore præluceatis, tum maximè hoc tempore ita uos geratis in uerbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodū Apostolus monet, ut, cum uos posuerit Deus in acquisitionem salutis, atque in ædificationem, officij uestri memores, in iustitia, et sanctitate ueritatis uiuatis; sicq. abstinentes ab omni specie mali, ambuletis dignè Deo, qui uocauit uos in suum regnum, et gloriā.

Assiduè, castè, pureq. preces Deo adhibete.

Ad rei grauitatem attenti, cuius causa conuenistis, tota animi cogitatione in eam incumbite.

Ad caupones ne diuertite.

Nolite per plateas uagari, aut præ curiositate hàc, atque illac circumcursare.

Ad synodalem sessionem, stata hora indicta, sollicitè conuenite.

Nec uero raptim, sed graui incessu.

Vbi conuenistis, loco constituto, superpellicea munda, ac decentia, aut alias uestes, pro ecclesiastici beneficij ratione induite.

Decenter uos induti, ad statum sessionalem locum non turbulenter, sed quiete accedite.

Bini, quoad eius fieri potest, conuenite.

Ordine considete.

Manè, priusquàm conueniatis, cibum ne capite, sed ieiuni adeste.

Ieiunium, quod in ecclesiasticis his actionibus olim iusti tutū fuit, ut seruetis, hoc ualdè hortamur in Domino.

In loco autem benedictionis, quod est templum Dei, considentes, ne uocibus obstrepite.

Ne tumultibus rem synodalem perturbate.

Ne confabulationibus operam date.

Ne e cancellis, intra quorum fines sessio diœcesana habetur, exite, nisi absoluta sessione, aut necessaria de causa.

Cum autem exire necesse habetis; facultatem à Vicario generali petite: reuersi ad eundem uenite, antequam designato loco consideatis.

Sessione de more absoluta ne raptim item, turbulenterue discedite, sed grauiter, decoroq. incessu.

Hæc omnia seruate,
Cauete denique, quæcumque, et ecclesiasticæ disciplinæ, et synodalis actionis dignitati, et loci uenerationi minime conueniunt.
Quoniam uero in huius synodi promotione nobis opus est ecclesiastici hominis adiumento, qui promotoris munus obeat; idcirco constituimus, et decernimus in hac nostra synodo diœcesana sexta promotorem Reuerendum D. Octauianum Abbiatem, I. V. D. Canonicum Ordinarium nostræ Metropolitanæ ecclesiæ.
Si qui autem uestrum sunt, qui alicuius absentiam excusare uelint, Vicarium nostrum generalem adeant, cui illius absentiæ rationem, et causam afferant, atque probent.
Si qui uerò querelas, uel accusationes contra quempiam dilaturi sunt, Vicarium nostrum in criminalibus conueniant.

Decretum. II.

Vicarij foranei ad Viceecancellarium, eorum nomina, si qui non detulerunt, deferant, qui in sui uicariatus finibus commorantes, in hac synodo præsentes adsunt. Syndici quoque portarum itidem præstêt; si minus præstiterint, de ijs, qui intra fines portæ suæ habitant, et huic diœcesanæ synodo interesse debent; quò facilius cognosci liceat, qui præsentes non adfuerint.

Decretum. III.

Decernimus, si cui contigerit, qui in hanc nostram synodum conuenerit, suo loco non sedere, aut incedere, aut aliud quippiam agere, gereréue: id propterea nemini ius acquiri, acquisitumue esse, neque quicquam, de cuiusquam iure, possessioneue detrahi: sed omnia in eo ipso statu permanere, in quo antequam hæc diœcesana synodus haberetur, esse reperiebantur.

Decretum. IIII.

Edicimus quoque ac mandamus, ut in Missa omnes, et singuli sacerdotes, orationem, aut collectam, quæ pro peccatorum uenia postulanda dicitur, per septem dies deuotè recitent: idemq. clerici pia oratione precentur. Quod ut populus etiam deuotè agat, suos quisque parochus Christifideles diligenter moneat, atque cohortetur.

Decretum. V.

Sacrosancta Tridentina synodo illud grauissime sancitum est, ut quicunque uel hoc tempore, uel in posterum, ecclesiastica beneficia obtinebunt, qui item in diœcesanam synodum conuenire debent, omnes in ea ipsa synodo, quæ primo quoque tempore celebrabitur, recipiant omnia, et singula, quæcunque eodem Concilio Tridentino decreta, et constituta sunt, reliquaq. omnia præstent, quæ in sessione xxv. capite II. enucleate præscripta sunt. Atque idipsum quidem decretum Tridentinum nos in Synodo prouinciali prima executi, fidei etiam professionem ex formula præstitimus, quam summus Pontifex Pius quartus, concepit et confecit. Vniuersos igitur et singulos, qui ecclesiastica beneficia obtinent, sacrisue ordinibus initiati sunt, iubemus, ac præcipimus, omnia et singula, quæ in œcumenica illa sacra synodo decreta ac definita sunt, recipere, fideiq. professionem ex Pontificia ea formula præstare: si modo aliàs id in synodo nunquã præstiterunt.

Decretum. VI.

Sacro Tridentino Concilio decretum, et constitutum est, quotannis in diœcesanam synodum ab Episcopis uiros aliquot idoneos referri debere, qui diligenti examinis ratione de uita, moribus, doctrina eorum quærant, qui parochialium ecclesiarum curationi præficiẽdi sunt. Hoc igitur ipsum decretum nos exequi cupientes, animaduertentesq. pro nostræ diœcesis amplitudine maiorem examinatorum numerum requiri, proponimus uobis hos uenerabiles uiros uiginti tres, quorũ nomina a cancellario de suggestu pronunciabuntur. Ex ijs porrò omnibus illos delegi per uos liceat, qui uobis et satisfaciant, et probati sint: ita scilicet, ut qui dimidiam partem suffragiorum ab ijs, qui ex compromisso uestro delecti sunt ad suffragandum, tulerint, hoc examinandi munus habeant, quousque alia synodus diœcesana celebrabitur.

Decretum. VII.

Sacra item œcumenica, et uniuersalis Tridentina synodus iubet, aliquot uiros, eosq. tales delegi, quales summus Pontifex Bonifacius octauus sua constitutione præscripsit. Qui et alioquin ad id apti, et idonei constituantur, ut ipsis causæ, ad forum ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegandæ committãtur. Vt igitur illud ipsum Tridentinum decretum nos exequamur, uobis proponimus, ac nominamus hos octo uiros, quibus causæ delegentur; ita ut quatuor ex his, suffragijs uestris pluribus designati, munus habeant eiusmodi causas iudicandi; quoad altera synodus habebitur.

Decretum. VIII.

Vetus est consuetudo, sacrosanctis canonum decretis introducta, et decreto prouinciali communita, ut Synodis singulis diœcesanis, uiri aliquot, uita, et moribus graues, ac probati deligantur, qui animaduertãt diligenter, an aliquid in urbe, et diœcesi sit, quod corrigi, emendariue debeat: ac si quid tale cognouerint, id nobis, uel Vicario nostro generali, aut uisitatoribus nostris significent, interrogatiq. de aliqua re, quæ emẽdationem requirat, summa integritate referant. Nos propterea uetus illud ac probatissimum institutum, et prouinciale decretum secuti, huic muneri proponimus, ac nominamus hos uiros, quos cancellarius iussu nostro de sugestu, et in urbe, et in diœcesi testes synodales pronunciabit.

Superiora proxima decreta sunt in omni synodo quasi solemnia utpote, quæ partim initio synodi, partim in sessione synodali, in qua de examinatoribus, de iudicibus delegatis, testibusq. synodalibus agitur, promulgari de more solent.

Decretum. IX.

Omnes, et singulos sacerdotes, atque clerici, librum Litaniarum, nuper, iussu nostro editum, mensis spatio sibi comparent. Quod ut plane præstetur, id Visitatores nostri, et Vicarij foranei, efficiant omnino. Idem etiam de libro instructionum, iamdiu in lucem edito sancimus.

Hoc ipsum constituimus de libro, quem præcipue ad perpetuo retinendam memoriam beneficij, quod in peste, mirabiliter extincta, ciuitas et diœcesis Mediolanensis à Dei misericordia accepit, nos confecimus, in lucemq. propterea edi iussimus.

Decretum. X.

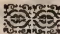
Iampridem concilij Tridentini auctoritate, uniuersis singulisq. beneficijs ecclesiasticis urbis, et diœcesis nostræ Mediolanensis certam fructuum portionem, seminario soluendam, imposuimus. Nunc uero cum ex beneficiorum ecclesiasticorum, quæ eidem seminario adiunximus accessione, et alia præterea ratione, illius census auctus sit; æquum esse statuimus, ut in eodem etiam Tridentino, prouincialiq. concilio decernitur, pro ratione accessionis factæ, onere contributionis, ea beneficia, quibus illud impositum fuit, leuare. Itaque de consilio Deputatorum eiusdem seminarij, illam fructuum portionem, quam iampridem in ipsa seminarij institutione, atque erectione imposuimus, hoc decreto ad mediam illius summæ partem redigimus.

Decretum. XI.

Synodum diœcesanam septimam, quam ex sacri Tridentini concilij decreto, anno sequenti M.D.LXXX. iuuante christo Domino celebraturi sumus, ad decreti nostri diœcesani præscriptũ indicimus, et significamus futuram esse eodem anno, die scilicet uigesimo mensis Aprilis.

Acclamationes demum synodales ab uniuerso Clero rite factæ sunt ex solemni uerborum formula, in synodo quinta paulo ante concepta, et præscripta.

LAVS DEO.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS VII.

Quam

Carolus S. R. E. Card. Tit. S. Praxedis Archiepiscopus.

Habuit anno a Chr. nat. M.D.LXXX.

GREGORIO XIII. PONT.

In hac synodo de more promulgata sunt cõcilia prouincialia duo, nempe quartum, et quintum. Quæ in promulgatione synodali pene triduũm consumptum est: ideo nullum temporis spatium relictum fuit alijs decretis diœcesanis, uel cõnficiendis, uel euulgandis. Verum Archiepiscopus concionibus, quas quattuor in frequentissimo Cleri synodalis conuentu habuit, de toto ecclesiastica disciplinæ genere ita explicate, atque adeo uberrime disseruit, ut ferme omnium constitutionum synodalium instar illæ esse queant. Et quoniam hac ipsa synodo primum et processionis solemnis, quæ ad sancti Ambrosij patroni basilicam, in synodi celebritate agi solet, et synodalis disciplinæ modus præscriptus est certis tabellis: hic apponi eas, non alienum esse indicauimus.

TABELLA PROCESSIONIS.

Qui crucem in processione fert, clericus superpelliceo indutus, seruet in omnibus decorum tanti uexilli, quod fidelibus præfert.

Apte decore, ac recte ferat.

Grauiter, religiose incedat, in ea cogitatione fixus, se ferre crucem christi Domini.

Clerus ordine sequatur: atque omni reuerentia, religiosaq. deuotione ita procedat, ut populo præluceat exẽplo sanctissimæ pietatis.

Graui incessu, ac modo progrediatur ad præscriptum præfecti.

Clerici omnes bini semper æque procedant: neque inter eos unquam laicus homo interiectus sit.

Recta ita incedant, ut, si fieri potest, ne minimum quidem ab ordine discedant.

Cer-

Certum distinctum inter se spatium, nempe circiter decem pedum in procedendo seruent.

In uia nunquam subsistant, nisi cum praefecti monitu subsistendum est.

Subsistendi, et procedendi significatio, ut opus erit, or dine, et modeste fiat.

Cauendum maxime est, ne ulla ex parte processio interrumpatur, aut impediatur.

Superpelliceo non lacero, non aliqua sorde inquinato, sed mundo, candido, ac plane decenti ad praescriptum indu ti sint.

Chyrothecas non induant.

Pileum ne gestent.

Flores in manu ne habeant, neque quicquam inane aut indecorum.

Et procedendo, et subsistendo abstineant omnes à confabulatione, colloquio, curiositate, oculorũ euagatione.

Cum subsistitur, animo collecto, et ad Deum excitato tacite precentur, attenti ad precationis concentum, quem chorus adhibet, aut ad precem, orationemue, quae canitur.

Cum proceditur, omnes canant.

Antiphonas, hymnos, psalmos, ordine canant, ad praescriptum tabellae.

Cum uero aliquot canentibus, cani alijs non licet, submisse etiam uoce psalmum, precemue piam inter se dicãt.

Cantus solemnes adhibeant.

Caerimonijs rite, recte, deuoteq. utantur.

Capite aperto sint, dum in ecclesia proceditur.

Ad altaria etiam in uia, ubi oratur.

In uia, cum sacrae imagines occurrunt, caput aperiãt.

Omnia praeterea in orando, procedendo, consistendo, aut aliquid, ut in processione moris est, agendo, rite faciant ad praescriptum Praefecti, aut Decani processionis, cuius est cauere, ne quid errati committatur.

Preces, et Psalmi in processione solemni.

Hymnus. Veni creator.
Antiphona. Sacerdotes tui induantur iustitiam.
Psal. 131. Memento domine.
Psal. 86. Fundamenta eius in montibus sanctis.
Psal. 50. Miserere mei Deus.
Psal. 66. Deus misereatur nostri.
Psal. 81. Deus stetit in synagoga Deorum.
Psal. 132. Ecce quam bonum.
Psal. 133. Ecce nunc benedicite.
Antiphona. Sacerdotes tui induantur iustitiam, et sancti tui exultent.

Orationes in basilica sancti Ambrosij.

1. Oratio de spiritu sancto.
2. Oratio de sancto Ambrosio.
3. Oratio de sanctis martyribus, Geruasio et Protasio.
4. Oratio pro ecclesia.
5. Oratio pro peccatis.

Tabella disciplinae synodalis.

Clerus, ad synodum conuocatus, secum cogitet, quas ob causas haec actio anniuersaria celebretur.

Quae in cogitatione uideat, praeclaras illas uirtutes, sibi praestandas esse, quae in clero elucere debent.

Religiosam igitur animi praeparationem in omni actione synodali adhibeat.

Incessu, statu, sessione, omniq. actu, morum grauitatem praeseferat.

Disquirat etiam atque etiam saepe, ac diligenter, unusquisque omnes uitae suae partes, ac muneris, curationisue suae officia, quae sibi uel disciplina clericalis lege, uel decretis prouincialibus, diaecesanisue commissa, aut demandata sint.

Tum uideat, an clericalis institutionis moribus congruenter uiuat.

An spiritualis disciplinae exercitationes obeat.

An in diuinorum officiorum cultu religiose se gerat.

An in ecclesiasticis functionibus obeundis diligens.

An in decretorum executione sollicitus.

An sancto zelo accensus.

Scrutetur denique de se, proposito Dei timore, omnia, et singula, quae aut sua, aut populi commissi, aut ecclesiae in curam traditae causa exequi debet, ita ut synodali scrutinio, si quando habebitur, ratione reddat, pro ordinis, aut curationis suae munere, diligentissime.

Hac disquisitione, et praeparatione instructus unusquisque cũ semper, tũ hoc synodali tempore haec praestabit.

Vt non solum à malo, sed ab omni suspicione, et specie mali abstineat.

Ad cauponas non diuertat.

Per plateas non uagetur.

Prae curiositate, hac, atque illac, non concurset.

Immo uero, in uerbo, in conuersatione, in caritate, in iustitia, et in sanctitate studiosè, pieq. uersetur.

Omnes porrò et singuli assidue, caste, pureq preces Deo adhibeant.

Deuotè totoq. cordis affectu, in omni prece, et sacerdotes praesertim, in Missae sacrificio, bis synodalibus diebus orent.

1 Pro sanctissimo D. N. Gregorio XIII.
2 Pro ecclesiae sanctae tranquillitate.
3 Pro Serenissimo Rege nostro Catholico Philippo.
4 Pro felici, prosperoq. successu status, et regni Portugalliae.
5 Pro sedandis tumultibus Flandriae.
6 Pro electione gubernatoris, quem huic urbi, et ditioni Mediolanensi serenissimus Rex praeficiet.
7 Pro christianae disciplinae cleri, et populi conformatione, et progressione, in hac urbe, diaecesi, et prouincia Mediolani.
8 Pro omni ministerio nostro archiepiscopali, praesertim in hac synodali tractatione.
9 Pro ministris etiam, quos ad huius ecclesiae, et prouinciae culturam adhibemus.

Vniuersi autem, et singuli ad rei grauitatem attenti, cuius causa conuenerunt, tota animi cogitatione in eam incumbant: proinde alijs negotijs ne implicentur.

Ad synodalem sessionem stata hora indicta sollicite conueniant.

Non

Non raptim, sed graui incessu.

Vbi conuenerunt, loco constituto, id est schola uidelicet doctrinæ christianæ, superpellicea munda, ac decentia, aut alias uestes, pro ecclesiastici beneficij ratione induant.

Capitula uero urbis collegiatim ad sessionem synodalē ueniant, de more processionis cruce prælata.

Decenter autem induti, ad constitutum sessionalem locū, non turbulenter, sed quiete accedant.

Bini, quoad eius fieri potest, conueniant.

Ordine considant ad præscriptum præfecti, aut magistri cærimoniarum.

Mane priusquam conueniant, cibum ne capiant, sed ieiuni adsint.

In loco autem benedictionis, quod est templum Dei, considentes sacerdotes, et clerici ne uocibus obstrepant.

Ne tumultibus rem synodalem perturbent.

Ne confabulationibus operam dent.

Silentio utantur cum semper, tum maxime, cum de suggestu, aliquid edicitur, pronuntiatur, aut legitur.

Attentissimo animo sint ad omnem promulgationem, et lectionem.

Omnes, cum stādum est, stent, cum genua flectenda sunt, genua flectant; cum assurgendum, assurgant, itidemq. simul præstēt in omni cærimoniarum actione, ad præscriptum magistri cærimoniarum.

Ne quisquam à cancellis, intra quorum fines sessio diœcesana habetur, exeat, nisi absoluta sessione, aut necessaria de causa.

Cum autem exire necesse habet, facultatem à Vicario generali, uel ab ijs, qui constituti sunt, petant: reuersus, ad eundem ueniat, antequam designato loco consideat.

Sessione de more absoluta, omnes silentio utantur, neque quisquam e loco ante discedat, quam Archiepiscopus è synodo abierit.

Nec uero raptim, turbulenteue, sed grauiter, decoroq. incessu.

Capitula uero, et clerici ecclesiarum collegiatarum, ut collegiatim conuenerunt, eodem ordine è synodo discedant, prælata cruce.

Caueāt denique omnes quacūque, et ecclesiastica, disciplinæ, et synodalis actionis dignitati, et loci uenerationi minime conueniunt.

Processione rectè pieq. acta, et precibus rite peroratis, et pronunciatis de libro pontificali, initium synodi factum est his sequentibus decretis: quæ licet superiori proximæ synodo apposita sint, uberius tamen, ac significantius in hac explicata fuerunt.

IN NOMINE
sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis
Patris, et Filij, et Spiritus sancti.
Amen.

Nos Carolus S. R. E. presb. Cardinalis tit. sanctæ Praxedis, Dei apostolicaq. sedis gratia Archiepiscopus sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, hac ut infra, monemus, et decernimus.

Multiplex, et graue admodum munus, cum in omnibus alijs curæ archiepiscopalis rationibus, tum uero etiam in omni synodali actione nobis impositum esse agnoscimus. Quod sane, quidem non modo pastorali quodam desiderio, aut uoluntatis significatione, sed studio, officio, atque adeo omni opere sanctè, religioseq. exequi debemus. Cum autem conscij simus, eam esse humanæ conditionis nostræ imbecillitatem, ut non simus sufficientes, ne cogitare quidem aliquid ex nobis, tamquam ex nobis, sed sufficientiam omnem, quæcunque sit, à Deo, patre luminum, existere, qui postulantibus à se sapientiam dat omnibus affluenter, et non improperat eis: ideo non uiribus nostris, quæ exiguæ sane sunt, confisi, sed Dei unius, cuius ministri sumus, ope atque auxilio freti, toto animo, totaq. mente supplices illud ab eo deprecamur, ut quæcunque in hac diœcesana synodali actione opportuna sunt, in ijs uel promouendis, uel decernendis, uel exequendis, adesse nobis sancti sui spiritus lumine dignetur.

Monemus præterea sacerdotes omnes, et singulos, ut et sanctissimis precibus, et Missæ sacrificio synodalem hanc nostram actionem, quam hodierno die aggredimur, adiuuare studeant, orantes in primis pro optimo eiusdem synodalis actionis successu, ut ciuitas, et diœcesis hæc Mediolanensis, salutaribus adiuta disciplinæ institutis, in dies suffragantibus sanctissimi patris Ambrosij, et beatiss. morum martyrum Geruasij, et Protasij patronorum nostrorum, et aliorum sanctorū meritis fructus afferat uberiores in Domino.

Clerici præterea omnes, et singuli frequentiori orationis studio illud idem pie à Deo precentur.

Quoniam uero nihil fere sæpius diuinis litteris commendatum est, quàm clericalis ordinis hominum uitæ integritas, innocentia, fides, religio, pietas, uirtutumq. omnium ornamenta, quibus domus Dei potissimum excolitur: ideo eos uniuersos, et singulos monemus, et per uiscera misericordiæ Dei nostri obtestamur, ut, cum semper laicis hominibus omni uirtutum splendore præluceatis, tum maxime hoc tempore ita uos præbeatis in uerbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet, ut, cum uos posuerit Deus, in acquisitionem salutis, atque in ædificationem, officij uestri memores, in iustitia, et sanctitate ueritatis uiuatis: sicq. abstinentes ab omni specie mali, ambuletis digne Deo, qui uocauit uos in suum regnum, et gloriam.

Assidue, caste, pureq. preces Deo adhibite.

Ad rei grauitatem attenti, cuius causa conuenistis, tota animi cogitatione in eam incumbite. Et reliqua, quæ mox in superiori synodo adhibita sunt ad illius celebrandæ initium.

Alia item stata decreta, ad omnem synodi inchoandæ rationem, usumq. accommodata, eodem loco explicata sunt.

De-

IIII.

FRatres chariſſimi. Toto cordis affectu orate: ut Deus, regnorum omnium protector, in Portugallia regnum caritatem pacis infundat, cælestiq. benedictione proſperum, ac felicem rerum ſucceſſum dignãter attribuat.

V.

FRatres chariſſimi. Toto cordis affectu orate: ut hæreticorum feritate compreſſa, Flandriæ ſtatus, diuino munere, et pacis, et fidei catholicæ integritate ſemper exultet.

Decretum VIII.

QVod antiqui instituti eſt, id etiam noſtris decretis cauimus, concilia prouincialia in ſynodo diœceſana proxima promulgari, ac legi. Cum igitur nuper concilium prouinciale et quartum, et quintum ediderimus, illud expedire uiſum eſt, ut in hac ipſa ſynodo ſeptima, quæ utriuſque editioni proxima eſt, unum, et alterum item, de uerbo ad uerbum legatur.

Decretum IX.

EDicimus, et iubemus, omnes, et ſingulos, qui diuini officij recitandi lege aſtricti ſunt, Breuiarium, et calendarium hodie in ſeſſionem afferre, uſq. exhibere, quos recognitioni cleri præfecimus, notato in utriuſque initio nomine, et cognomine poſſidentis.

ALTERO DIE SYNODALI

Oratio mentalis quinquepartita enunciata his uerbis.

I.

FRatres chariſſimi. In omni actione noſtra induamur iuſtitia. erigamus igitur animos, et corda noſtra deuote ad Deum: et ab eo interna mentis oratione hac religioſe precemur.

Vt impleamur agnitione uoluntatis eius in omni ſapientia, et intellectu ſpirituali, digneq. ambulemus uocatione, qua uocati ſumus: ita ut in omni opere bono nos fructificantes, et creſcentes in ſciẽtia Dei, quotidie perfectiorem iuſtitiam eſuriamus, et ſitiamus.

II.

FRatres chariſſimi. Toto cordis affectu orate: ut in omnibus operibus Dei ueloces ſimus: nec faſtidioſe, ſed grauiter, ac ſtrenue in uinea eius laboremus. Scriptum eſt enim. Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter.

III.

FRatres chariſſimi. Toto cordis affectu orate: ut ſpiritu ambulemus: deſideria carnis nunquam perficiamus: affectus prauos perpetuò deſeramus, ſemper mortificationem Ieſu Chriſti in corporibus noſtris circumferentes, uſque adeo, ut uita eius manifeſtetur in corporibus noſtris.

IV.

FRatres chariſſimi. Toto cordis affectu orate: ut, quæ ſurſum ſunt, ubi eſt Chriſtus Dominus, in dextera Dei ſedens, quæramus et ſapiamus: Omnia uerò mundi huius, tanquam ſtercora arbitrantes, abundemus in diuitijs ſimplicitatis, bonæq. cõſcientiæ, et opibus gratiæ, atque gloriæ noſtræ.

V.

FRatres chariſſimi. Toto cordis affectu orate, ut in omni humilitate, et manſuetudine ambulemus: ut ſolliciti ſeruate unitatem ſpiritus in uinculo pacis, et Chriſti Domini iugum ſuaue, et onus leue patienter portantes, demum, hæreditemus cæleſtem terram uiuentium, et in multitudine pacis æternæ delectemur.

Demum abſoluta eſt ſynodalis promulgatio concilij prouincialis quarti: in cuius promulgationis fine cancellarius alta uoce dixit.

CONCILIVM PROVINCIALE IIII.

QVI quadam eccleſiaſtica acclamatione à clero uniuerſo reſponſum eſt: Deo Patri miſericordiarum, et Dei totius conſolationis gratiæ.

Scrutinium cleri, quod ex ueteri inſtituto fuit, adhibitum eſt ad illius recognitionem, hac præſcripta tabella.

Præfecti ſcrutinij, recognitioniſue hæc uideant.

AN breuiarium.
An calendarium.
An ſuperpelliceum ad formam præſcriptam. idemq.
An nimis ſordidum.
An laceratum.
An aliqua ex parte indecens.
An decenter indutum.
An ueſtes ſordidæ nimis.
An illorum exquiſita elegantia.
An ueſtis ſit breuior talari.
An annexa collo.
An tonſura patens, et lata ad præſcriptum formæ pro ratione ordinis.
An cingulum coriaceum.
An idem ſericum, inſtar retis.
An barba longa nimis.
An hac præciſis pilis in labro præſertim ſuperiori.
An caligæ turgidæ.

An

An ea uetito colore.
An parochi caputium
Quaerant item.
De ritu officij.
De cerimonijs Missæ.
De spiritualis uitæ studio, et exercitatione.
De oratione.
De studijs.
De usu et exercitatione decretorum.
Aliquid breuiter perquirant, prout temporis ratio tulerit, et ordo, statusq. personæ ecclesiasticæ poposcerit.

Decreta porrò, quæ stata sunt, de examinatoribus, de iudicibus, de testibus synodalibus, explicate tradita sunt mox supra in synodo VI.

DIE SYNODALI III.

Concilium prouinciale quintum de more promulgatum est; cui promulgationi clerus synodalis uniuersus acclamauit, ut supra.

Decretum
De indictione synodi VIII. futuræ.

AVxiliante Dei misericordia, synodum diœcesanã octauam anno sequenti M. D. LXXXI. die xij. mensis Aprilis, in hac ipsa nostra Metropolitana ecclesia, ad præscriptum Concilij Tridentini de more celebraturi sumus; nisi per nos, aut Archiepiscopali nostra auctoritate aliter indictum erit.

Oratio mentalis quinquepartita ac distincta, his punctis.

I.

FRatres charissimi. Toto mentis affectu orate; ut huic urbi, et ditioni Mediolanensi serenissimus Rex gubernatorem constituat: qui sapientia, iustitia, omniq. uirtute præesse, et bonorum operum exemplo prodesse indesinenter possit.

II.

FRatres charissimi. Toto cordis affectu orate, ut hac urbis, diœcesis, et prouincia, disciplina christiana sæpius sata seminibus, uberiores fructus afferat in Domino.

III.

FRatres charissimi. Pio interna deuotionis, et orationis affectu, orate pro Reuerẽdissimo Archiepiscopo nostro, ut spiritualibus amplificetur augmentis, et uerbo, atque exemplo, quibus præest, proficiat ad uitam sempiternam.

IIII.

FRatres charissimi. Toto cordis affectu orate pro ministris Reuerendissimi Archiepiscopi: quatenus, dum manus in bonis operibus eleuant, laborum suorum benedictionem a Deo largissimam consequantur.

V.

FRatres charissimi. Obsecremus Deum omnipotentem, ut toties, præsertim in hac synodo septima, nos monitis, et ad spiritum sacerdotalem excitatis, adiutrice eius diuina gratia, uiam latam, et spatiosam, relinquamus, quæ ducit ad perditionem, et diuinæ uirtutis dextera deducamur in illam angustam, atque arctam semitam spiritualis uitæ, quæ ducit ad uitam, illamq. uiam usque ad obitum pergamus, quousque ad Christum Dominũ perueniamus, qui est nobis uia, ueritas, et uita.

Deinde acclamationes à clero synodali uniuerso recte factæ sunt his uerbis.

DEo patri misericordiarum, et Deo totius consolationis, et gratia.

℟. Immensa est misericordia tua super nos Domine: qui cõciliorũ exercitationibus rectũ iustitiæ tuæ tramitẽ, et disciplinæ regimen iugiter docere dignatus est. Tibi laus, tibi honor, tibi gloria in sæculum, et in æternum.

Beatissimo Gregorio Papæ, et Domino nostro sanctæ uniuersalis ecclesiæ Pontifici, cunctarum gentium obediẽtia, et Christiani nominis in omnẽ terrã propagatio.

℟. Domine Deus sanctissimum patrem gratia tua custodi, ut, eo gubernante, gentes, sancto uera fides lumine perfusa, in unum ecclesiæ tuæ ouile colligantur.

Reuerẽdissimo Archiepiscopo nostro salutaris uigilãtia.

℟. Omnipotens Deus super antistitem nostrum bene dictionum tuarum dona perpetuo multiplica.

Serenissimo Regi Philippo, Christianæ religionis defensori, perpetua felicitas.

℟. Aeterne Deus catholicum regem nostrum in amore tuo conserua, ut cœlesti gratia tua auctus, omni tua benedictione perpetuo dilatetur.

Populo Mediolanensi pax Christi æterna.

℟. Memento Domine Deus, in beneplacito Populi tui: ac perpetuũ tuæ benedictionis rorem illi infunde.

Nos Dei uoluntatem explentes, et sancta decreta in omni opere bono exequentes, digni reddamur misericordia, et gratia magni, et supremi sacerdotis Iesu Christi Dei, intercedente simul beata eius genitrice Virgine Maria, beato Ambrosio confessore, et omnibus sanctis. ℟. Amen. Amen.

Acclamationibus factis, Archiepiscopus aliquo temporis spatio, in omni sua diœcesi, precationem et orationem ab uniuerso clero, et populo fieri statuit. Quam orationem communi sermone indixit, et unicuique ragioni urbis, diœcesisq. præscripsit.

Decretum.

QVoniam, censemus, orationem in uniuersa urbe, et diœcesi à clero, populoq. festis diebus, pro rebus publi-

publicis, ut temporum ratio tulerit, in uesperis fieri: idcirco tabellam, certis capitibus distinctam, ad cuius praescriptum, usque ad Natiuitatem beatae Mariae Virginis, clerus, et populus hora constituta precetur, et oret edi, et promulgari decreuimus in haec uerba uulgariter concepta.

Punti dell'Oratione
laquale si farà in tutte le feste diuotamente, fino alla Natiuità della Madonna.

PEr la Sãtità di N. S. Papa Gregorio XIII. che Dio lo conserui, et guidi nel gouerno della Chiesa santa.
Per la pace, et tranquillità di tutto il Christianesmo.
Per il Serenissimo Re nostro catholico Philippo, che Dio le dia gratia, di uincere i nemici della santa fede, et di mantenere i suoi Regni et stati sempre nella pietà christiana.
Per la Fiandra, che, tolto uia il disturbo, che patisce dalli heretici, ricuperi intieramente la pace, et la diuotione della fede catholica.
Per la uisita, che si farà quest'anno nella diocese.
Per la riforma, et progresso della disciplina christiana, nella Città, diocese, et prouincia di Milano.
Per l'Illustrissimo et Reuerendissimo Cardinale, et Arciuescouo, che Dio gli augumenti largamente le sue gratie, per ben sodisfare al suo ministerio nel gouerno di questa chiesa, et sue attioni.
Per i ministri, et cooperatori tutti, che se impiegano nel medesmo gouerno spirituale di questa diocese.
Per il clero tutto, che nella uocatione sua ogni giorno faccia maggiore frutto, et creschi in spirito di santità, et d'operationi bone à gloria di Dio, à salute dell'anime, et à edificatione della chiesa santa.

LAVS DEO.

SYNODVS DIOECESANA MEDIOLANENSIS. VIII.

A Carolo Cardinale tit. S. Praxedis Archiepiscopo,

Anno à Christo nat. M. D. LXXXI. habita

GREGORIO XIII. PONT. MAX.

NAE haec synodus celebrior quidem fuit, quàm aliae superiores, non decretis cõdendis, sed ijs exequendis, quae antea concilijs, uel prouincialibus, uel dioecesanis, iampridem cõfecta atque edita sunt. Quam ob causam scrutinij clericalis, quod ex ueteri instituto in proxima superiori synodo ad usum reuocatũ fuit, accuratior sane ratio adhibita est. Nam cum dies synodalis certus scrutinijs de more constitutus est; tum scrutinij diligentissimi modus introductus est ad perquirendum de concionandi ratione, quam parochi adhiberent, de diuinis officijs, de ministerijs ecclesiasticis, atque de omni denique disciplina cleri. Et uero executio multis partibus quo diligentior esset; litterae synodales synodo dimissa, ad populos ab Archiepiscopo diligenter scripta fuerunt de ijs rebus, quas exequi, studiose, illi debent. Ad ceteras actiones synodales accessit etiam celebritas translationis sanctorum martyrũ Marini, et Leonis, et beati confessoris Arsatij Episcopi: quae frequentissimo synodali cleri conuentu, ac summa populi frequentia, solemniq. pompa, ac religioso uiarum apparatu acta est. Ac praeterea ad synodi praeparationẽ litterae de oratione, et precatione praefectis monasteriorum regularium sermone uulgari scripta sunt in hanc sententiam.

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis tit. sanctae Praxedis Archiepiscopus sanctae Mediolanensis ecclesiae.

REuerendo Padre. Sempre sono à N. S. Dio accette l'orationi, e prieghi fatti con affetto di deuotione, e purità di cuore, et altre debite circonstanze, ma quello nondimeno, che si fanno per publici bisogni spirituali, in un concorso di frequente clero, et popolo, et in occasione massime de riforme, et instituti della disciplina ecclesiastica, sogliono inchinare tanto maggiormente la bontà sua diuina ad essaudirci, et mitigare l'ira contra di noi. Hauemo pensato adunque esser molto espediente, che in questa occasione della synodo ottaua, laquale di presente siamo, con l'aiuto de Dio benedetto, per celebrare, si faccino instanti, et diuote orationi. Et però desideriamo, che V. R. con tutti li religiosi del suo monasterio, in questi tre giorni della detta synodo, aiuti questa nostra attione, cominciando dimane, et facendo calde orationi: nelle quali s'habbi particolar memoria di raccommandar à Dio la Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. la santa Chiesa, il Re Catholico nostro, et per il buono successo di questa synodo, et per la reforma del clero, et populo di questa Città, e sua prouincia, et per la perseueranza nella pietà et disciplina christiana, et finalmente per il nostro ministerio in questo gouerno spirituale, et tutti i cooperatori nostri in questa ui-

gna del Signore, distribuendo in tal modo l'hore fra le persone del suo Monasterio, che si faccia oratione continua, si sarà possibile, per questi tre giorni aggiongendo anco nella Messa in specie la colletta per il synodo.

Sarà anco contenta V. R. questa sera al segno che si darà in Duomo, far sonare solennemente con un segno longo di campane doppie, et anco dimane alle diece hore con tutti li frati del Monasterio, ritrouarsi in Duomo per la processione solenne, che si farà per dar principio al synodo. Et la pace del Signor sia con uoi. Dall'Arciuescouato li xi. d'Aprile. M.D.LXXXI.

Littera quoque eo de genere ad praefectas monialium in eandem sententiam scripta sunt.

Trãslationis porro sanctorũ, quos mox supra cõmorauimus, celebritas solemnis in singulis parochijs de more indicta fuit, ac denunciata his uerbis.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.

AVxiliante Dei misericordia, die decimo quarto huius mensis Aprilis, feria sexta, sanctorum martyrum, Marini, et Leonis, sancti Arsatij Episcopi, et Confessoris, sacri cineres, et ossa, in basilica sancti Stephani Protomartyris, intra sacellum sancti Vincentij olim recondita, processione solemni, ritu celebri, frequentiq. uniuersi cleri, et urbani, et diœcesani conuentu synodali, piè transferentur. Cuius trãslationis publicam solemnemq. processionem, et sanctam celebritatem uniuersis, et singulis sacerdotibus, clericisq. qui ad synodum hanc octauam conuenire debent, et omnibus praeterea singulisq. regularium urbis ordinibus, disciplinatorum, pœnitentium, et aliorum pijs confratrijs indicimus: ita ut constituta ea die, summo mane, datis eo nomine campanarum signis, ornatiori sacrarum uestium apparatu, crucibus insignioribus, thuribulis, acerris, candelabris pretiosioribus, ad celebritatem hanc, in eadem basilica sancti Stephani, collegiatim conueniant; eiusdemq. solennis processionis munus piè, ritè, statisq. precibus et luminibus obeant. Clerus autem omnis secularis, tam urbanus, quàm diœcesanus Missæ solemnibus, in eadem basilica, religiosè intersit. Hanc praeterea solemnitatem Magistratibus, Decurioribus, Doctorum, Procuratorum, Notariorumq. collegijs et uniuerso populo significamus. Stata igitur die, hora constituta, pietatis omnium est, dum praesertim processio agitur, ab alia omni actione, negotiatione, opere abstinere, frequentes ad celebritatem conuenire. Omnes uero, quicunque sint, collegiatim, aut sigillatim, ordine tamen bini, ut processionis ritus est, sancti parochialis patroni uexillo per parochias distincti, et mulieres etiã binæ deinceps eadem distinctione, sicq. omnes ad celebritatis huius contemplationem ex ecclesiæ instituto erecti, processionem prosequantur accensis luminibus, pia prece, religiosaq. ueneratione; ut quorum sacras reliquias debito cultu ueneramur in terris, eorum meritis intercedentibus gloriam consequamur sempiternam in cœlis.

Hanc uerò translationis celebritatem, cras, die Dominico, Parochi singuli urbis in Missa parochiali de more, et ad praescriptum prouincialis Concilij quarti populo enuncient. Dat. Mediolani, ex ædibus nostris Archiepiscopalibus, die octauo Apr. M.D.LXXXI.

In solemni autem processione translationis clerus uniuersus cantu solemni adhibuit hanc precationem.

Hymni, Antiphonæ, et Psalmi, in solemni processione translationis.

SS. Martyrum Marini, et Leonis, et S. Arsatij ep. et conf.

Hym. AEterna Christi munera.

Antiph. Sub umbra domini requiescunt iusti, et sicut uitis florebit memoria eorum.

Psal. Gaudete iusti in Domino. Psal. 32.

Antiph. Gaudete sancti ante conspectum agni, paratum est nobis regnum ab origine mundi.

Deus noster refugium et uirtus. Psal. 41.

Antiph. Preciosa in cõspectu domini mors sanctorũ eius. Credidi propter quod locutus sum. Psal. 115.

Antiph. Sancti tui florebunt sicut lilia: et sicut odor libani erunt ante te.

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo. Psal. 14.

Antiph. Iusti et sancti in domino gaudete. Beati omnes qui timent. Psal. 127.

Antiph. Gaudete gaudio magno martyres Christi: gaudete et exultate, quia merces uestra magna est in Celis.

Antiphona.
De S. Arsatio Pont. et Confessore.

STatuit illi Dominus testamentum sempiternum: et dedit illi sacerdotium magnum. Sacerdotes domini benedicite domino: serui domini hymnum dicite Deo nostro.

Confessor sancte sacerdos magne, beate Arsati, intercede pro nobis.

In hac synodo, ut in ceteris, de professione fidei, de examinatoribus, de iudicibus, de testibus synodalibus, de punctatoribus, ceterisq. actum et gestum est. Quo in genere toto decreta illa

la tralatitia promulgata sunt, quæ scilicet de una in aliam synodum perpetuo transferri cõsueuimus ad huiusmodi usum. Sed cleri nominatio diligentius facta est, quàm alio tempore: itidemq. scrutinij ratio accuratius inita, ut mox sequitur.

Decretum

De nominatione cleri, et scrutinio et cathedratico.

EDicimus uocationem cleri, et synodale scrutinium ad præscriptum decreti, in hesterna sessione promulgati. Vocati igitur uniuersi, certo ecclesiæ titulo, bini, et ordine ad Illustrißimum Archiepiscopum accedant, et riuerentiam exhibeant.

Inde ordine etiam ad præfectos scrutinij se conferant. Parochi præterea ad Oeconomum: cui cathedraticum ex instituto soluant.

TABVLA SCRVTINII SYNODALIS.

Ideant sedulo, et grauiter præfecti Scrutinij synodalis interrogent, atque adeo sigillatim perquirant hæc.

De Vicareis Foraneis.

AN à die Sancti Martini usque ad ordinationem sancti Ambrosij nisitarint.

An congregationem statam habuerint ante septuagesimam.

An congregationem feria 2. post octauam Paschæ habuerint de ijs, quæ ad Archiepiscopum relaturi sunt.

An à parochis collegerint, quæ opus habeant correctione, et reformatione.

An scripta attulerint ex præscripto synodi diœcesanæ IIII.

An orationem instituerint pro synodo.

An per parochos, aliquot ante diebus denunciata sit actio synodi.

An synodalis actionis instructio ad populum.

An populi, præcipuis parochorum admonitionibus excitati, ad frequentius.
- orationis studium.
- ad confeßionem.
- ad communionem sumendam die Dominico, synodum præcedente.

De præfectis Ecclesiarum.

AD synodi actionem an debita præparatio.

An quinta quaque feria per mensem, ante statã synodi diem, in Missa oratio de spiritu Sancto, præsertim in quatragesima.

An Missa de spiritu Sancto, post quatragesimam eadem feria, post octauam paschæ.

In Clero Diœcesano.

Vbi singuli in urbe, huius synodi tempore diuersentur.

An in diuersorio clericorum.

An in hospitijs attributis.

An ulli in cauponis.

An in hospitalibus ædibus singalitatem, et clericalem disciplinam teneant, præsertim silentium, et lectionem in Mensa.

In singulis hæc uideant.

AN Breuiarium habeant.

An calendarium huius anni.

An superpelliceum ad formam præscriptam.

An idem nimis sordidum.

An supra uestem exteriorem.

An laceratum.

An aliqua ex parte indecẽs.

An decenter indutum.

An elaboratum nimis: an ornatu nimis artificioso in humeris.

An tonsuram patentem, et latam ad præscriptum formæ pro ratione ordinis.

An comam nutriant.

An barbam rasam, aut ad cutem usque pilis præcisis, præsertim superiori labro.

An togam talarem.

An collo annexam.

An uestes sordidas nimis.

An uestem interiorem, talari breuiorem.

An cingulum instar retis.

An cingulum coriaceum.

An caligas turgidas.

An nauticas.

An uetito colore.

An redimiculum, subiretumue.

An sudarium cingulo appensum.

An uero parochi caputium.

An uestem superiorem latis manicis.

Hæc autem, quæ sequuntur, generatim, prout temporis ratio tulerit, ordoq. ecclesiasticarum personarum postulabit.

Quæ uitæ ratio, consuetudo, seu conuersatio.

Quæ studia.

Quæ exercitationes orationis, præsertim mentalis.

Quæ peritia, ususq. diuini officij rectè, pieq. recitãdi.

Quæ item peritia sacerdotum in Missa rite celebranda.

De Canonicis hæc præsertim.

DE eorum residentia.

De Canonicalium ædium habitatione.

De disciplina domestica canonicali.

De canonicalis suæ uitæ institutione.

De chori disciplina.

De psallendi peritia et usu.
De modo celebrandi capitula.
De ratione capitulorum spiritualium.
De reliqua omni tractatione capitulari.

De Parochis hac prasertim.

AN perpetuo et assidue aßistant et inuigilēt gregi.
Qui eorum Zelus in salute fidelium procuranda.
Qua eorum diligentia in sacramentis ministrandis.
Quod studium in uerbi Dei pradicatione.
Qua cura erga infirmos.
Quam diligens sollicitudo.
In diuinis officijs.
In funeralibus.
In processionibus.
Qua diligentia in exercitatione populi ad statas orationes.
Quàm accurata instantia in festorum dierum cultu obseruando.
Qua uigilās eorū cura in scholis doctrina christiana.
Qua sollicitudo in speculatione populi.
Qua salutaria eorum monita.
Qua uigilantia in reliquis parochialis muneris partibus.
De clerico parochiali quarant item.

De clericis minorum ordinum.

AN instituta uita clericalis teneant.
An officium Beata Maria, aute rosarium dicāt.
An functiones prascriptas exequantur.
An rite.
An humiliter.
An rite Missa ministrent.
An in ecclesijs prascriptis.
An festis diebus scholas doctrina Christiana adiuuent.
An hymnos ecclesia edificant.
An progressionem in disciplina clericali habeant.

De ecclesijs hac.

QVi ecclesiarum cultus.
Qui earum status.
Quam accurata bonorum, iuriumq. ecclesiasticorum conseruatio.
Qua sacristiarum supellex.

De Populo.

QVa populi disciplina.
Qua progressio in uia Domini.
Qua eius frequentia in scholis doctrina Christiana.
Quàm pia eius conuersatio in ecclesijs.
Quam religiosa ieiuniorum obseruatio.
Quam pia, deuotaq. festorū et uigiliarum obseruatio.
An inconfessi.
An excommunicati.
An qui perdite uiuendo, publicā offensionē prabeant.
An rursus aliqua praua consuetudinis.
An peccata publica.

Vniuersè accurate inuestigent quam diligēs executio decretorum prouincialium, et synodorum diœcesanarū, et edictorum Archiepiscopalium, et uisitationum.

Decretum.

Pœnitentia clericis imposita synodali tempore cauponas frequentantibus.

AEquissimum est, ecclesiasticos homines, qui contra clericalis, et synodalis disciplina leges, concilijs, et prouincialibus, et diœcesanis sancitas, de suggestuq. in hesterna sessione promulgatas, ac in tabella intra septum sessionis synodalis propositas aliquid committunt, subiecere canonica disciplina et correctioni. Mandamus igitur hos N. N. qui hoc synodali tempore ad cauponas diuerterunt, id quod et decreto prouinciali, et disciplina synodalis sanctione uetitum est, superpelliceo exutos, ad altare maius genibus flexis psalmos septem pœnitentiales dicere: et cras, feria sexta ieiunare pane, et aqua: et quicquid pecunia in dimēso cibo crastina feria erogaturi erāt, id in elemosynam Christi pauperibus conferre.

De indictione.

Synodi IX. futura.

SYnodum nonam diœcesanam, quam ex sacri Tridentini concilij decreto anno sequenti M. D. LXXXII. iuuante Christo Domino, celebraturi sumus, cum statà ea die, quam in decreto nostro diœcesano prascripsimus, habere non possimus, ob concilij prouincialis sexti, celebritatem: quod per nos indictum, in idem fere tempus cadit, eam indicimus futuram esse die sexto Iunij, eiusdem anni.

Processione solemni acta, acclamationibus de more factis, osculo pacis inter se dato, et cateris ex pontificali libro rite confectis, synodus ita dimissa est.

AVctore Deo, absoluta synodo omnes, et singulos, qui ad hanc synodū nostram octauā conuenerunt, dimittimus in pace ad suas sacerdotales, clericalesue stationes.
Qui uero in hesterna sessione, congregationi oblatorum se adscribi petierunt, nobisue se obtulerunt, aut se offerre proposuerunt, cras ad nos in ades Archiepiscopales ueniant, ut cum eis deliberemus.
Vicarijs item foraneis cras etiam audientiam totius diei indicimus, et ijs quoque, qui aliquid habent, quod nobiscum, aut ministris nostris agant.
Illis quoque, quibus à Visitatoribus, prafectisue scrutinij iussum est, ad nos uenire.

Dimissa rite synodo, littera synodales ab Archiepiscopo decreta sunt: quarum una edita fuerunt hoc exemplo.

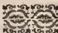
Carolus

Carolus, Cardinalis, Archiepiscopus.

PAstoralis officij nostri ratio illud à nobis deposcit, ut in synodo diœcesana, quam ex decreto Tridentino quotannis celebramus, non solum cleri, et populi disciplinam quasi e specula quadam Archiepiscopali assidue contemplemur, et cognoscamus; sed etiam in eam curam toto animo, studioq. omni incumbamus, ut decreta prouincialia, et diœcesana eo de genere confecta in executionis usum inducantur. Quare non sine maxima animi molestia intelleximus, quod nobis in hac synodo allatum est, in Vicariatus tui cura, populum dies festos, qui ex ritu, et instituto huius ecclesiæ Mediolanensis obseruari debent, ut in proxima synodo quinta, decreto in tabula exarata declarauimus, et promulgauimus, minime obseruare; neque adeo interdum ab operibus seruilibus, alijsq. eiusmodi rebus, quæ decretis, et edictis nostris probibentur abstinere; et clerum præterea sacrorum eorum dierum officium solemne ex decretis nostris, et calendario anniuersario non celebrare: et uerò in uestitu, atque in chori disciplina ad præscriptũ decretorũ prouincialiũ se nõ gerere. Itaque his nostris litteris synodalibus tibi præscribimus, et iubemus, illud omni opera, cura, studio prouideas, et perficias, ut populus, sicuti in tabella præscriptum est, eos dies festos colat, atque obseruet; et clerus officium solẽne ex calendarij ritu, de ijs celebret; et quæ de uestitus ratione, choriq. disciplina decretis prouincialibus sancita sunt, pie inuiolateq. præstet. In eam sane rem omni sollicitudine atque officio incumbes: nam præterquam quòd, si te neglig͂etem præbueris, eo nomine tamquam negligens seruus à Deo iusto iudice iudicaberis, nobis etiã palam in synodo proxime futura rationem es redditurus. Eamq. ob causam à cancellario nostro hanc culpam notare iussimus, ut quam diligentiam, et sollicitudinem ad eam corrigendam ipse contuleris, suo tempore perspici queat. Christus Iesus te diuinæ gratiæ, sanctaq. charitatis cumulo augeat.

LAVS DEO.

INSTRVCTIONES VARIAE.

INSTRVTIONVM FABRICAE ET SVPELLECTILIS ECCLESIASTICAE LIBRI II.

CAROLVS S. R. E. Card. tit. S. Praxedis, Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis;

Clero, populoq. prouinciæ nostræ salutem in Domino.

X decreto, in Concilio prouinciali III. per nos edito, has et fabricæ, et supellectilis ecclesiasticæ instructiones in lucem damus: in quibus sane cum de sacris adibus, cappellis, altaribus, oratorijs, baptisterijs, sacrarijs, ceterisq. id generis extruendis, tum de vestibus etiam sacris, ornamentis, vasibus, alioq. ecclesiastico apparatu cõficiendo, ea potissimum præscripsimus, quæ prouincia nostra ecclesiarum frequẽtiori usui, et ornatui opportuna, atque accommodata vidimus. Illas autem tum multiplices ecclesiasticæ ædificationis formas, tum eius item partes, atque ornamentorum species varias, quæ præsertim in nostra hac prouincia uel raro fortasse in vsum cadent; vel certe architectonicæ artis professorum iudicium, consiliumue necessariò requirent, tum immensum præterea illum pratiosa supellectilis apparatum, consultò prætermisimus. Cum enim in prouinciali illa synodo de coepiscoporum nostrorum consilio opus hoc, nostra cura conficiendum statuerimus: illud tantum spectauimus, vt et ædificij, et ornatus, et apparatus ecclesiastici norma, et forma certa, cum rationibusq. patrum conuenienti, per nos commostrata

mostrata, prouinciales nostras eo de genere constitutiones, ac decreta in executionis usum induci sedulo curaremus; et ecclesiarum simul omnium, præcipueq. parochialium, splẽdori, et cultui in posterum prospiceremus. Atque sicut quidem opus hoc porrò necessariũ arbitrati sumus; ita multis partibus illud implicitum, et difficile, à nobis desiderare perspeximus tum diuturniorem diligentiam, tũ otium plurimum: quo si aliàs caruimus, occupationibus archiepiscopalibus uarie distenti, certè his temporibus maximè, quibus, pro eo sanè, quod debemus, necesse habuimus, nostri gregis, pestiferæ contagionis morbo laborantis, saluti perpetuo inuigilare, succurrereq. omni paternæ sollicitudinis officio. Erat igitur, cur, si omnia complecti uoluissemus, instructionum harum nostrarum editionem in aliud tempus longiusq. differremus: sed cum superiores causæ, tum in primis debitũ studium executionis et prouincialiũ nostrarum constitutionum, et Apostolicæ uisitationis, nos eò planè impulerunt, ut uerem, illarum constitutionum decretorumq. executioni necessariam, diutius prorogaremus; cũ scilicet et altarium, et baptisterij, et aliarũ ecclesiæ partium exædificationes, et supellectilis apparatum, illis ipsis decretis fieri, præstariue oporteat pro ratione forma, his nostris instructionibus demonstratæ. Quamobrẽ eas in lucem edimus: in quibus complexi sumus, ut mox narrauimus, quæ prouincia nostra usui potiora, ac frequentiora animaduertimus. Ad cetera uerò, multa illa quidem, quæ ab architectonica artis scriptoribus sapienter, copiose, utiliterq. tractata, ad augustissimam eã sacrarum basilicarum, et ad ecclesiasticæ omnis ædificationis splendorem pertinent, ut peritorum architectorum consilium adhiberi oportere censemus: sic in ijs ipsis antiquam illam, ab apostolicis usque temporibus excitatam, fidelium pietatem ac religionem, quæ in ijs ædium sacrarum extructionibus, in admirandoq. sacræ suppellectilis apparatu præclare eluxit, imitandam proponimus. Porrò ingens olim extitit ecclesiarum, et structura, et multitudo, ut uestigia indicant, quæ his temporibus cernũtur: ingens præterea, pretiosaq. admodum sacrorum indumentorum, et uasorum copia. Calices, cãdelabra, et reliqua eius generis permulta, usui ecclesiastico dicata, aurea, atque argentea, tum uestimenta, uel inaurata, uel auro, argento intecta, omnemq. denique ecclesiasticam supellectilem, non modo Romæ, Hierosolymis, Constantinopoli, sed, quod ad nostram pietatem inflammãdam plurimum roboris habere debet, Mediolani tanti fuisse accepimus, ut inde pater, patronusq. noster, sanctissimus Ambrosius satis habuerit, quo aliquando in summa urgentiq. necessitate uel captiuos redimeret, uel pauperes aleret. Libros item, codicesq. sacros inauratos, et purpura byssoq. uestitos, et auro, argento cælatos, ac nonnullos aureis, argenteis litteris, ijsq. uncialibus, scriptos olim fuisse, ab sancto Hieronymo memoria proditum est. Antiqua igitur huius pietatis, religiosaq. liberalitatis, omni perpetua imitatione digna, exemplis nõ solum externis, uerum domesticis uos excitati, quæcumque nostris his instructionibus de fabrica supellectilisq. ecclesiastica præscribimus, quò plura olim, longeq. maiora eo ipso de genere præstita esse cernitis, eo libentius promptiusq. suscipite; atque usque ad eo exequimini, ut et nos uestrum istud pietatis studium in Domino commendemus, et à Deo, bonorum omnium remuneratore, uos uberrimum, et sempiternum inde præmium capiatis. Valete.

DE SITU ECCLESIAE
CAP. I.

ECCLESIA *cum ædificanda est, primum Episcopi iudicio, et de architecti, quem is adhibuerit, probarituè, cõsilio locus huic ædificationi accomodatior eligi debet.*

Qua iure ualde spectetur, ut ubicumque illa extruatur, loco editiori aliquanto fiat.

Si uero, ubi extruenda est, loci positura plana omnino tota sit; deligatur saltem in ea situs, qui ita extet, ut extructa ecclesia, tribus, aut ad summum quinque gradibus ad eam ascendatur. Si autem ne hoc quidẽ loci natura patiatur, cum partem nullam sic extantem, pauloq. eminentiorem habeat, id subsidij comparetur structura basium ecclesiæ: quæ, in altum ductæ, naturalem illam loci plenitiem ita superent, ut ad ecclesiæ pauimentum illis tribus, uel quinque gradibus ascendatur.

In situ præterea deligendo, ea etiam cautio adhibenda est, ut, et quo maiori in ueneratione ecclesia habeatur, et, quoad eius fieri potest, ab omni strepitu, unde diuinorum officiorum interturbatio existit, longius absit, illius positura loco sit, qui ab omni luto, cœno, spurcitia, ab omniq. sordium genere, à stabulis, cauponis, officinis ferarijs, emporijs, atque ab omni foro uenalitio procul distet: at ne e regione quidem istiusmodi locorum prope sit.

Can-

Cautio item sit, ut situs eiusmodi quæratur, ubi ecclesia exædificari queat, insulæ instar, nempe ab aliarum ædium parietibus interuallo aliquot passuum, ut infra loco de platea demonstratur, disiuncta, ac separata, quemadmodum antiqui instituti est, ratioq. certe postulat. Id uero, cum ubique, tum in pagis, locisue, ubi ædificia crebra non sunt, cõmodius agi poterit.

De uicinitate, et coniunctione ædium ecclesiasticarum cum situ ecclesiæ.

AT illud tamen ab ecclesiastica ædificationis ratio ne alienum non est, ut ab aliquo latere domicilia ministrorum ecclesiæ, præsertim uerò episcopalia, canonicalia, et parochialia sint, non illa quidem habitationis ædificio, parietibus ecclesiæ inhærentia, sed muris, per illud areæ distantiæue spatium ductis, coniuncta, sacrarumq. ædium situi uicina, ut concilij Carthaginiensis canone cautum est.

Ministrorum autem, qui custodes, sacristaue dicuntur, habitatio, ut res ecclesiastica, eorum fidei commisse, ab omni sacrilegij, furti, incendijue periculo, tutiores sint, ecclesiæ, aut sacristiæ adiuncta, locoue eiusdem sacristiæ superiori, ut in nonnullis ecclesijs est, extrui potest.

Qua in extructione hæc uidenda sunt. Primo ut huius habitationis structura ne ecclesiæ prospectus impediatur, aut offendatur; neue ecclesiæ fenestris, luminibusue obstruatur, aut impedimentum afferatur. Deinde ut ne eiusdem habitationis prospectus ullus, aut fenestra fiat, unde in ecclesiam introspectetur. Præterea ianua ne sit, qua iter, aditusue per ecclesiã pateat, ad quotidianum, priuatumq. rerum domesticarum importandarum, exportandarumue usum; sed quà tantum ad diuina officia, et munera sua obeunda ab illis, in ecclesiam conueniatur.

De area Ecclesiæ.

POnẽda præterea cura est, ut ne loco humido, uliginosoue area ecclesiæ deligatur; nec uero prope colles, aut decliuia loca; quo aut torrens, aut alia aqua uis forte defluens, detrimentum ædificio afferre possit. Si quando tamen in cliuo ædificari necesse est; ibi hominum opera planities fiat, quæ respondeat magnitudini futuræ ecclesiæ: à cuius tergo, lateribusue, spacium itidem planum cubitorum duodecim, et amplius, pro ædificij ratione intersit ad excisam, præruptamue rupem; hæcq. etiam firmo pariete muniatur, effossis præterea hinc inde canalibus, per quos aqua, interdum cõfluens, aliò deriuetur.

De amplitudine situs Ecclesiæ.

SItus præterea ecclesiæ amplitudo ita patens esse debet, ut non solum multitudinem populi, locum incolẽtis, ubi ecclesia, uel parochialis, uel collegiata, uel cathedralis, ædificatio futura est; sed frequentiam etiã hominum, interdum ad solemnitates confluentium, capere queat. Qua in re ratio illa negligenda non est, ut unicuique homini tantum spacij esse possit, quanta est ab omni parte mensura unius cubiti, et unciarũ octo, idq. præter spacium, quod columnæ, pilæue, ac parietes capiunt.

DE ECCLESIAE FORMA. Cap. II.

ATque hæc quidem breuiter de ecclesiæ situ, sequitur illius exædificandæ forma: quæ cum multiplex esse possit; ad eam sanè deligendam pro situs ratione, proq. ædificationis amplitudine, architecti peritì consilium Episcopus adhibere debebit.

At uero illa huius ædificij ratio, iam inde ab apostolicis ferè usque temporibus ducta potior est, quæ crucis formam exhibet, ut plane ex sacris basilicis Romanis maioribus, ad eum modum extructis, perspicitur. Illa porrò ædificij rotundi species, olim idolorum templis in usu fuit; sed minus usitata in populo christiano.

Ecclesia igitur omnis, ac illa præsertim, quæ insignem structuræ speciem requirit, ita exædificanda potius erit, ut crucis instar sit: quæ cum multiplex, tum oblonga esse potest; hæc in frequentiori usu, reliquæ minus usitatæ sunt.

Ea igitur, quæ crucis oblõgæ similitudinem præsefert, ædificatio, ubi potest, in omni ecclesia, uel cathedrali, uel collegiata, uel parochiali, quæ extruenda est, seruetur. Vbi uerò situs de consilio architecti, aliam potius, quàm longam ædificij formam postulat, ad illius præscriptum modum, Episcopi iudicio comprobatum, eiusmodi structura ecclesiæ fieri poterit.

De modo ecclesiæ edificandæ instar crucis.

HAecq. ipsa Ecclesia, siue unam tantum, siue tres, siue quinque, ut dicunt, naues habitura est, crucis instar, cum alia multiplici ratione, et modo, tum hoc uno constare potest, extructis scilicet extra cappellæ maioris ingressum duabus ab utroque latere cappellis; quæ ad brachiorum similitudinem productæ, à toto ecclesiæ ædificio, pro amplitudine extent; ac foris aliquantulum, pro architecturæ ratione, promineant.

DE PARIETIBVS EXTERIORIBVS et frontispicio. Cap. III.

REliqua autem, quæ ad structuræ genus, ad parietes bene materiatos, eorumq. firmitudinem, incrustationem, tectoriumue opus, aliaq. id generis attinent, pro ecclesiæ exædificandæ modo, proq. regionis lociue conditione, iudicio Episcopi, ac de architecti cõsilio diligentius statuentur. Illa tamen ratio in parietibus extrinsecus habeatur, ut qui à latere, et a tergo sunt, in ijs nulla imago exprimatur: qui à fronte, eo decentiorem, augustioremq. aspectum præseferẽt, quo sacris imaginibus, picturisue, sacram historiam exprimentibus, ornatiores erunt. In frontispicij igitur pio ornatu, pro structuræ ecclesiasticæ ratione, proq. ædificij magnitudine, architectus uideat, ut cum nihil pro-

orbium dimissilia esse debeant, sed quadrangula, qualia in basilicis antiquioribus conspiciuntur. Nec uero humili structura depressiora sint, sed duplo altiora, ut architecturæ ratio fert, quam latitudo patet.

Superiori parti coronix decenti opere adiungi potest, è qua rotundum, instar hemicycli, et scapha emineat; ubi sacræ imagines, ut supra præscriptum est, sculpantur, aut pingantur, ut in antiquis, ijsq. insignioribus basilicis Mediolanensibus, perspicitur.

A fronte ecclesiæ ostia extruantur; imparia uero sint, ac plane totidem, quot naues, e quibus ecclesia constat. Media autem nauis, si e pluribus nauibus ecclesia constet, tria ostia, ubi præ amplitudine potest, a fronte habeat; si uero ex una tantũ, hæc omnino ostia tria à fronte habeat; nam pluribus ostijs, cum ob alia multa, tum ob uirorum, mulierumq. distinctionem, ad ecclesiae ingressum patifieri debere, indicant basilicæ Romanæ.

Ostium medium à ceteris, et laxamento, et ornatu præcipue distingui debet, præsertim in basilica cathedrali; ubi illud sculptura leonum exornari decet exẽplo templi Salomonis, qui in basibus illos sculpi iussit, ut præsulum indicaret uigilantiam; idipsumq. in cõplurium huius Mediolanensis prouinciæ basilicarum cathedralium ianuis, ita extructis, præclare cernitur.

Ostiorum ecclesiæ ualuæ eiusmodi esse debent, quæ nõ tàm ornatum, quàm firmitudinem ostentent. Porrò è cypresso, aut cedro fieri conueniens esset; si minus, e nuce, ubi potest, fiant, opere fabrili ornatæ, quod non picturæ tenuitatem imitetur, sed sculptura pie expressum, aliquantisper emineat: laminis autem æneis illæ, quæ insignioris ecclesiæ sunt, uestiri; opereq. sacrarum imaginum cælato, ornari conuenientius erit, cum basilicarum Romanarũ ualuas non modo æneas, sed argenteas, argentoue illitas, aliquando extitisse, memoriæ proditum sit.

Hæ ostiales ualuæ, et pessulis, et seris, et clauibus grãdiusculis à parte anteriori firmiter munitæ sint: ab exteriori autem parte nullo modo.

Vbi uerò id aliquando fieri necesse sit, in unius tantũ ianua, quæ a latere maioris ianuæ est, ualuis ostiolũ paruulum extrui liceat, ijsdem instrumentis extrinsecus munitum, firmiterq. compactum.

A tergo autem, nec uerò præterea à lateribus ullum ecclesiæ ostium extruatur; nisi quo ingressum fieri necesse est, uel ad sacristiam, uel ad campanile, uel ad cæmiterium, uel ad ministrorum ecclesiæ domicilia.

Neque item prope altare ullum, uel e regione eius laterali, aliòue eiusmodi loco, qui illud recta spectet: indeq. sacris altaris ministerijs, aut impedimenti, aut irreuerentiæ, perturbationisue periculum aliquando existere possit.

DE FENESTRIS
Cap. VIII.

HAec de ostijs satis sint, cum alia multa Architecti periti iudicio relinquantur: superest de fenestris, quæ pro ratione architecturæ, proq. modo, et magnitudine ædificij in ecclesijs, et in cappellis struentur.

Neque est, cur de earum longitudine, ac latitudine quicquam, aut de forma hoc loco multa tradantur, cum potius ab architectonica arte, huius generis præceptio sumenda sit.

Ea autem in sacrarum ædium fenestris forma, uel plurimum seruata est ut a parte superiori paululum rotũdæ, à lateribus aliquantulo intrinsecus latiores appareant, quàm extrinsecus, prout etiam mysterij ratio, a patribus demonstrata, suadet.

In media ecclesiæ naui, ubi per tecti eminentioris altitudinem potest, tum in nauibus etiam inferioribus, laterales fenestræ fiēt, eæq. impares ab utroque latere: atque in uniuscuiusque intercolumnij medio ita ordine extructæ, ut recta sibi respondeant, neque à zophoro, epistyliòue tecti ualde distent.

Vnde uerò lumen præcipue ecclesia, et cappella maior excipiat; fenestra orbicularis, ampla pro modo ecclesiæ, instar oculi, à fronte supra ostium maius exædificetur, atque extrinsecus ornetur pro structuræ modo.

In alijs nauibus à frontispitio item fiant forma oblonga, architecti iudicio.

Verùm, lumen etiam excipi potest ad cappellæ, et ecclesiæ usum, è tholo, ex umbilico scilicet fastigiatæ fornicis, lanternis undique factis.

In cappella maiori, at præterea in singulis minoribus, pro earum magnitudine, ac modo ab utroque latere, eæ item fiant, ut utrinque lux præbeatur.

Si uero à lateribus lumen excipi nullo modo potest, neque satis est, quod ab orbiculari, alijsue frontispicij fenestris imbibitur, quodue aliunde excipitur; è pariete, qui à tergo cappellæ est, recipiatur.

Cautio autem adhibeatur, ut nullam altaris cuiusuis partem, ne minimam quidem, fenestræ posterioris parietis occupent: tum maximè, ne altare, quod eidem parieti prope sit, recta spectent: aut ullo sanè modo supra altare sint.

Ceterum si aliunde lumen commode et decenter sumi non potest; tunc fenestra, quæ necessario supra altare extruenda est, ab ima parte paulo accliuius foras prominens, opere testaceo, aut tabula solida marmorea, æreaue strata, eiusmodi sit, ut aqua foras omnino defluat; intro uerò ne gutta quidem penetret.

Cautio item sit, ut si montoso, aliòue loco, ubi uentorũ uis maxima esse soleat, ecclesiam exædificari contigerit, ita fenestræ undique, a septemtrione præsertim, architecturæ rationibus, fiant, ut à nulla parte ecclesiæ detrimentum, neque periculum sacris ministerijs, neque incommodum fidelibus orantibus existat.

Fenestræ omnino altè, atque ita, extruantur, ut inde, qui foris stat, introspicere non possit. Vbi autem necessario, fenestra minus alta, quàm præscribitur, aliquando extruatur necesse esset, quod facile usu ueniet in ueteribus ecclesijs, resarciendis, ea muniatur uitreis ualuis, quæ nullo modo aperiri possint, ne introspectetur.

Fenestræ autem omnes, quales quales sint, clatris ferreis,

reis, ubi potest, muniantur, adiuncto etiam opere uitreo, et pellucido, neque ulla ex parte picto, nisi imagine tantũ Sancti, cuius nomine ecclesia, cappellaue nuncupatur, ut lumen illustrius, ad illius cappellæ, ecclesiaue usum excipiatur. Sint item extrinsecus filis æreis instar retis undique septa.

Quæ operis uitrei sæpimentiue extructio ornatior esse potest, pro ædificij modo. In ecclesijs autem, quibus ob inopiam uitreo opere confici non possunt, sint opere saltem telæ instructæ.

At e quocunque genere, opereue sint, eiusmodi tamen esse debent, ut aperiri, aut amoueri aliquando possint ad omnis uaporis, in ecclesia cappellaue ambitu conclusi, exhalationes.

DE ECCLESIAE SCALA ET gradibus. Cap. IX.

Iam uero est, ut de ecclesiæ scala, et gradibus aliqua instructio fiat, cum ad illam, editiori loco exædificatam, ascendi necesse sit.

Si igitur loci situs, ubi ecclesia extruẽda est, ita e planitie eminet, ut scala, quæ pluribus gradibus constet, opus sit; tunc illa pro ecclesiæ modo late patens, e marmore, aut e solido saltem lapide struatur, gradibus totidem, quot ad ascendendi usum, commoditatemq. necessarij sunt. Qua in re uidendum est, ut illi, et numero impares existant, et quinto, tertioue quoque gradu planum fiat, quod pro ascensus ratione cubitis circiter tribus congruenter pateat.

Si uero pro ascensus altitudine ordines graduum plures statui oporteat, hæc etiam ratio habenda est, ut illi quoque numero impares extent.

Gradus autem singuli altitudine sint unciarum octo, latitudine circiter cubitali, aut paulo ampliori pro structura genere.

DE CAPPELLA MAIORI. Cap. X.

Nunc uerò, quoniam quæ exposita sunt, omnia fere ad exteriorem ecclesiæ fabricam pertinent, sequitur, ut de interiori dicatur. Ac primo quidem loco de cappella, et altari maiori.

Situs igitur huius cappellæ in capite ecclesiæ, loco eminentiori, e cuius regione ianua primaria sit, deligi debet: eius pars posterior in orientem uersus rectà spectet, etiam si a tergo illius, domicilia populi sint.

Nec uerò ad solstitialem, sed ad æquinoctialem orientem omnino uergat.

Si uero positio eiusmodi esse nullo modo potest, episcopi iudicio facultateq. ab eo impetrata, ad aliam partem illius exædificatio uerti poterit: tuncq. id saltem curetur, ut ne ad septentrionem, sed ad meridiem uersus, si fieri potest, plane spectet.

Porrò ad occidentem uersus illa extruenda erit, ubi pro ritu ecclesiæ à sacerdote, uersa ad populum facie, Missæ sacrum in altari maiori fieri solet.

Cappella hæc fornicata sit; musiuo præterea opere, aut alia illustri pictura, structuraue specie, pro ecclesiæ, quæ ædificatur, ratione, ac dignitate, decore ornata.

Eius pauimentum extruatur, ecclesiæ solo altius pro situ loci, proq. ratione item ecclesiæ: quæ si parochialis est, altius uncijs octo ad minimum, aut cubito uno ad summum; si collegiata, uel cathedralis, aut certe parochialis insignis, hæc altitudo ne minor sit cubito, nec uero maior cubito itidem, et uncijs præterea sexdecim. Vbi uero in cappella maiori locus subest, quæ Confessio dicitur, ad illius loci altitudinem, huius pauimenti, altius extruendi, ratio apte, et decenter referatur.

Gradus ad cappellæ maioris ascensum, e marmore lapideue solido, aut e lateritio opere, ubi nulla copia lapidis, marmorisue est, confecti sint, ijq. numero impares, unus scilicet, tres, aut quinque pluresue pro altitudinis ratione.

Quorum singulorum graduum altitudo ne maior sit uncijs octo; latitudo autem, ne minor sexdecim, nec uero maior cubito.

Si pauimenti cappellæue altitudo paulo minor sit cubito; ad ascensum tres gradus ædificentur, pari altitudine.

Si uero ea altitudo cubitum aliquanto excedit, gradus quinque; si uero ea illa ob confessionis locum longe maior est, totidem fiant, at impares numero, quot ad ascendendi usum necessarij sunt: ijq. singuli æqualem itidem altitudinem habeant pro ratione unciarii, quibus altum est eiusdem cappellæ pauimentum; sed numquam tamen maiorem illis octo uncijs.

DE ALTARI MAIORI Cap. XI.

Altare maius, cappellæ suæ loco ita constitui potest, ut ab ipsius altaris gradu infimo usque ad cãcellos, quibus illa septa, sepiendaue est, spacium intersit cubitorum octo, atque ubi potest, ecclesiæq. amplitudo pro decori ratione postulat, etiam plurium; ut id spacij commodo, usuiq. sit clero frequenti, ad Missæ solemnis sacrum, diuinorumq. officiorum celebritatem aliquando conuenienti.

Idq. propterea, ubi opus sit, si à tergo cappellæ extrinsecus situs est, ubi illius spacium produci possit, usque adeo producatur, ut tantum spatij cappellæ detur, quãtum supra præmonstratum est; si hoc non potest, atque pro loci exiguitate, angustiaq. illius altaris cappella non tantum spatij in ecclesijs parochialibus, collegiatisue habet; tunc ille inter altaris imum gradum, et cancellos situs interiectus, spatio esse debet cubitorum ad minimum quattuor; ut saltem in Missæ solemnis sacro pro cæremoniarum, quæ obeundæ sunt, ratione, spatij locus congruus detur et sacerdoti celebranti, et diacono, et subdiacono, alijsq. clericis in eo ministrantibus.

Cui angustiæ, breuiq. cappellæ ut ab anteriori parte illud, saltem cubitorum quattuor, spatium, interuallumue detur; ea, si opus sit, inire potest ratio, ut illius planum gradusq. eiusmodi sint, recouciuenturue, qui e cappella ipsa extantes, forisq. aliquantulum decore

re

re prominentes, octanguli, aut sexanguli formam praebeant.

Si uero autem extra illius fines intercolumnia sunt, siq. id ecclesiae amplitudo postulat, illud ipsum spatium parvari, capiue poterit, eiusdem cappellae pariete, usque ad prima illa intercolumnia producto.

Ubi denique prae angusti situs, lociq. finibus exiguũ, aut nullum fere spatium esse potest; id saltem omnino praestandum est, ut altare parieti, qui ab illius tergo est, propius admoueatur; et à clatris, si illud quattuor cubitorum spatium habere nequit, distet saltem pro situs ratione, quàm maxime potest, ita tamen, ut ab ipso etiã pariete procul sit, cubito uno, et dimidio.

Sit autem altare maius à scabelli solo altitudine cubitorum duorum, et unciarum octo, et ad summum decem; longitudine cubitorum quinque, ac plurium, pro ecclesiae, cappellaeue magnitudinis ratione; latitudine uero cubitorum duorum, et unciarum duodecim, ac plurium item pro longitudinis, et situs modo.

De gradibus altaris maioris.

PRaeterea si à lateribus, et à fronte spatij satis datur; gradus tres adhibeantur, unus scilicet, quem per se bradella facit, tum alij duo, ipsa bradella inferiores: qui duo, e marmore, solidoue lapide fieri debent; aut, si id non potest, e lateritio opere: lateq. pateant unciis ad minimum sexdecim; uiginti uero, si potest, ac plus item, ubi decore pro spatij ratione fieri possit.

Gradus uero tertius, qui ex ipsa bradella existit, e sectilibus tabulis esse debet. Bradella autem à fronte altaris cubitos duos, et à lateribus etiam producta, unciae sexdecim latè pateat, ita ut à tribus partibus illud complectatur.

Altitudo item singulorum graduum, sit uncijs octo.

Ubi uero, pro ecclesiae, altarisq. maioris amplitudine, gradus plures esse possunt, ibi quinque extrui poterũt latitudine, et altitudine mox praescripta.

De situ imaginis Crucifixi.

SUb ipso autem cappellae maioris fornicato arcu, in omni ecclesia, praesertim parochiali, crucis, et Christi Domini, in ea affixi imago, ligno aliaue genere, pie, decoreq. expressa, proponatur, apteq. collocetur. Quo loco, si minus recte pro humili arcus, fornicisue depressione, collocari potest; parieti, qui tunc supra ipsum arcum est, extrinsecus inbarcus, affigatur sub tecto laqueato: aut certe super ianua clathrati cancelli cappellae omnino ponatur.

DE CHORO. Cap. XII.

CHori praeterea locus, à populi statione, ut uetus structura, et disciplinae ratio ostendit, seclusus, cancellisq. septus, cum ad altare maius esse debeat siue ab anteriori parte, ut antiqui instituti est, illud circumdet, siue à posteriori sit, quia uel ecclesiae situs, uel altaris positio, uel regionis consuetudo sic postulat, usque adeo latè, longeq. ubi pro situs spatio potest, pateat, etiam in hemicycli, uel in alterius formae, pro ratione cappellae, ecclesiaeue, modum architecti iudicio debet, ut et amplitudine, et ornatu item decenti, ecclesiae dignitati, cleriq. multitudini aptè respondeat.

DE TABERNACULO SANCTISsimae Eucharistiae. Cap. XIII.

QUoniam uero ex decreto prouinciali tabernaculũ sanctissimae Eucharistiae in altari maiori collocari oportet, de eo instructionem aliquam hoc loco fieri conuenit.

Primo illud in ecclesiis insignioribus, ubi potest, e laminis argenteis, aut aeneis, ijsdemq. inauratis, aut e marmore pretiosiori, fieri decens est.

Quod tabernaculi opus, polite elaboratum, et apte, beneq. inter se compactum, pijs item mysteriorum passionis Christi Domini imaginibus exculptum, et inaurato artificio certis locis, periti uiri iudicio, decoratũ, religiosi, et uenerandi ornatus formam exhibeat. Intrinsecus autem tabulis populeis circumamictum esse debet, uel alijs eiusmodi, ut ab humiditate, quae ex metalli marmorisue genere existit, sanctissima Eucharistia illo amictu omnino defendatur.

Ubi tabernaculum eiusmodi non fiat; tunc è tabulis non nuceis, uel alijs, quae humiditatem gignunt, sed populeis, aut similibus polite elaboratis, et religiosarũ, ut supra, imaginum sculptura ornatis, ijsdemq. inauratis, extruatur.

Amplum pro dignitate, et magnitudine, rationeue ecclesiae, in cuius altari maiori collocandum est.

Forma, uel octangula, uel sexãgula, uel quadrata, uel rotunda, prout decentius, et religiosius accommodata uidebitur ad ecclesiae formam.

In summo tabernaculo sit imago Christi, gloriose resurgentis, uel sacra uulnera exhibentis: uel si in altari exigua alicuius ecclesiae per tabernaculi occupationem congruus locus cruci, quae aliàs super eo collocaretur, esse non potest, ea pro alia sacra imagine in tabernaculi summitate uel perpetuo affigatur: uel processionum causa aliquando amouenda, decore constituatur, affixa Christi crucifixi sacra effigie.

Bene praeterea idem tabernaculum, super altari basis ornata firmitudine suffultũ, aut firmis altaris gradibus, decore confectis, aut angelorum statuis, alijsue suffulcimentis, religiosum ornatum exhibentibus, sustentatum, firmiter fixum haereat; tum bene etiam claue munitum sit.

A summo fronte altaris procul collocatum extet, non minus cubito uno, et uncijs sexdecim, ita ut corporale late expandi, et pixis, cum aliquando usu uenit, commode in altari poni possit; neque rursus à fronte sic distet, ut ad sacram Eucharistiam depromendam, sacerdoti gradu etiam ligneo opus sit; nisi situs, et illius structura ratio aliud necessario postulet. In insignioribus porrò ecclesiis, ubi praesertim à tergo altaris chorus est, proq. illarum structura ratione, eius altaris latitudo ampla admodum est, remotius esse potest: quoniam ab illa chori parte posteriori commode, et decenter ipsa sacra Eucharistia è tabernaculo sumi potest;

tuncq.

tuncq. ab eadem chori parte ostiolum alterum præscripta forma fiat.

Atque sub tabernaculo armariolum nullum sit; ac ne asseruandis quidem libris, suppellectileue ecclesiæ locus sit.

Vbi in altari ita, ut supra, collocari, suffulcirine præ illius angustia tabernaculum totum non potest: a tergo suppositis basibus, aut alijs suffulcimentis, bene firmis, illud, aut totum, aut pars nitatur, ea tamen forma, et ratione, ut neque spatium inter altare, et parietem interiectum, quando exiguum est, impediatur, quominus altare circuiri possit.

Panno serico rubri coloris, si ambrosiani ritus ecclesia sit; aut albi, si Romani, intus ab omni parte uestitũ, atque ornatum sit.

Ostiolum habeat ab anteriori parte ita patẽs, ut paruulum alterum tabernaculum, quod intus in eo includitur, facile commodeq. introducatur, et expromatur: ita præterea ad aperiendum accommodatum, ut totum in frontispicio à latere plane hærens, sacerdotis, inde sacram Eucharistiam depromentis, brachium, manumue non impediat. Sit uero ornatum, sacra Christi Domini Crucifixi, aut resurgentis, aut uulneratum pectus exhibentis, imagine, aut alia pia effigie.

DE CAPPELLIS, ET ALTARIBVS minoribus. Cap. XIII.

HAec breuiter de altari, et cappella maiori, deq. adiunctis dicta sint. restat separatim alia instructio de cappellis, et altaribus minoribus, præter ea, quæ suo loco demonstrata, maioribus, et minoribus cappellis, altaribusue communiter conueniunt.

Primum igitur cum altaria plura exædificari oportet, et ecclesia, instar crucis extructa, abscide constãs, duo quasi brachia habet; tunc a capite unius, et alterius brachij locus apte cõueniens erit, ubi altaria duo ædificentur; unum à dextro, alterum à sinistro; si modo spatium sit pro modo latitudinis, infra præfinita.

Is locus, si cappella cum altari ibi extruenda est, late patere debet cubitos ad minimum nouem, et uncias octo. Si uero ad hemicycli formam parietis concauitas facienda est, cui altari inhæreat, eius loci latitudinem esse oportet cubitorum saltem sex, et unciarum sexdecim.

Quæcumque etiam ecclesia, siue tribus nauibus, siue una tãtum constat, extra sua cappellæ maioris situm, ab utriusque lateris capite locum habet, sicut supra mox præfiniuimus, ita patentem, ubi in uno, et altero item latere, pro modo, formaq. præscripta, cappella, et altare decore, apteq. exædificari possit, aut ad hemicycli saltem speciem parietis concauitas fieri queat, cui altari innixum hæreat; cum in eiusmodi ecclesia præter illas duas, quæ à brachijs sunt, alia etiam cappellæ cum altaribus extruendæ sunt, in utriusque illius lateris capite exædificari poterunt; nisi illis, quæ in capitibus brachiorum sunt, uicinæ nimium sint, contra, ac infra præscriptum est.

Quarum cappellarum unaquaque, siue in dextero, siue in sinistro latere, ita extruatur, ut, ubi plures naues sunt, in medio nauis sit, in cuius capite est. Vbi uero ex una solum naui ecclesia constat, in medio parietis spatio struatur, quod inter cappellam maiorem, et angulum ecclesiæ interiectum est, ita tamen, ut hæc à maiori cappella saltem distet cubitis duobus: si modo ædificij ratio pro oneris, quod sustinet, grauitate, structuraq. forma spatium maius non postulet.

Si uero ad hemicycli formam in parietis concauitate altare collocandum est: id etiam in medio illo, uel nauis, uel spatij, ut supra, interiecti fieri debet, sic tamen, ut altari maiori non ualde prope extruatur; quominus sacerdos in uno celebrans, ab alio, qui sacrum in altero facit, impediri perturbarine queat.

Id igitur omne, quod de cappellis, altaribusq. in uno, et altero item latere, à capite ecclesiæ extruendis, mox præscriptum est; in ecclesiis locum habere potest, ubi cappella maior extructa, et altare ibi situm, ita existit, ut intus sit spatio cubitorum saltem quattuor.

Quibus uero in ecclesijs præ situs angustia altare maius cappellam non habet; aut si habet, usque adeo illa exigua est; ut altare in ea extructum, foras in ecclesiam uersus promineat; indeque altaria, quæ à lateribus sunt, facile prospiciantur: tunc ab ijs partibus, lateribusue, quæ ab illarum capite sunt, etiam si spatiũ pro ædificationis ratione supra præscriptum, apte ampleq. interiectum esset, altaria tamen fieri non debebunt; tum quia minus decenter extarent; tum quia, dum in uno altari sacerdos sacrum faceret, ob propinquitatem, alterum sacerdotem, in alio celebrantem; impediret, aut interturbaret.

Vbi item altaribus compluribus opus est; illorum ædificationi locus tertius propterea aptus erit, nempe ecclesiæ latus utrumque, unum scilicet, quod ad meridiem, alterum quod ad septentriones uergit.

Quo in utroque latere, cappellæ cum altaribus extrui poterunt, quæ ab ecclesiæ corpore extent, forisq. promineant sed in illis extruendis eæ, infra præscriptæ, rationes seruari debebunt.

Vt cappellæ, æque inter se distantes, exædificentur; tamq. lato spatio inter unam, et alteram interiecto, ut ab uniuscuiusque cappellæ utroque latere fenestra extrui possint, unde lumen apte, aperteq. excipiatur.

Si uero ita inter se distantes extrui nõ possunt, coniunctæ tamen ita fiant, ut, semicirculi, aut semioctanguli forma prominenti spatium in extrema parte inter se præbeant, unde lux a lateribus recipiatur.

Vt in ecclesia, quæ nauibus pluribus constat, e conspectu intercolumnij omnino rectæ sint; ne ipsis columnis, pilisue earum prospectus impediatur.

In ecclesia autem, quæ unam tantum nauim habeat, medium plane respiciant, quod inter unum, et alterum arcum, tignumue est, quo tectum opere fornicato, aut laqueato suffulcitur, sustineturue; aut si cappellæ latitudo superet latitudinem eiusmodi spatij, neque illud fieri queat; summitate arcus cappellæ, ad perpendiculum tignum sustineatur.

Cappellæ minores omnes, una eademq. latitudine, longitudine,

tudine, et altitudine constent; ac demum omni ex parte, quoad eius fieri potest, sibi inuicem conueniant.

Quae verò tamen sunt in capite brachiorum ecclesiae, crucis formam exhibentis, eae pro ratione situs, at ceteris aliquanto ampliores, sic forma illustriori etiam esse poterunt; modò inter se illae, una alteri, omni alia ex parte respondeant.

Ne subter suggestum, unde uel organo sonatur, uel euangelium, epistolaue pronunciatur aut concio habetur, undeue cauitur, ullo modo cappellae minores, altariaue exaedificentur.

Ne inter pilam structilem, columnamue, aut arcum, tignumue, quo tectum suffulcitur, in ingressu ecclesiae primo loco situm, et parietem, qui ab anteriore ecclesiae parte est, cappella ulla extruatur; nisi illa tantum, quae in ecclesiis, ubi animarum cura geritur, baptisterij collocandi causa nomineue sine altari exaedificanda est.

Altaria, cappellaue à pariete, qui in frontispicio ecclesiae e regione altaris maioris est, nullo modo exaedificentur, neque item alio in loco, in quo sacerdos celebrans tergu uertat cappellae maiori.

Cappellae minoris latitudo patens esse poterit cubitis nouē, aut undecim, et amplius, prout est ecclesiae situs amplitudo: nec uero minor cubitis septem.

Longitudo autem ab ingressu, usque ad parietem, cui altare adhaeret, ducta minor cubitis septem esse non debere uidetur; ut et ministranti clerico spatij satis sit, et ne quicquam de ecclesiae parte, aut naui, cancellis occupetur. neque maior item, ut ne populus, qui in Missae sacro praesens adest, cappellarum lateribus impediatur, quominus ab omni ferè ecclesiae parte sacerdotem celebrantem conspiciat. Si uero tantum spatij cappellis minoribus dari non potest; fieri poterit etiam longitudo minor, quinque uidelicet cubitorum, et unciarum octo. Quae ratio cum locum plane nō habeat in illis cappellis, quae in capite ecclesiae à latere cappellae maioris sunt; ideo illae longitudine aliquanto maiores permitti poterunt, quàm aliae.

Si prae situs angustia quibusdam in ecclesiis cappellae, quae praefinito modo formaq. foris omnino emineāt, extrui non queunt; extrui poterunt saltem, at maxime, pro eiusdē situs ratione, foris extare prominereue possint. Sin autem loci situs is est, ut aedificari non queant, quae foris, ut praescriptum est, emineant, atque extent; ab ecclesiae uno, et altero itē latere necessaria tantum altaria fieri poterunt, extructis, parietis concauitate, hemicyclis, scaphisue, pro situs lociq. ratione, foras decore prominentibus.

Si uero ne ad hemicycli quidem formam extrui ullo modo possunt; tunc altaria, parieti haerentia, ob cursum necessariam tantum fieri poterunt, aut erectis columnis duabus, aut alijs fulcimentis decentibus, intus ab ecclesiae pariete paululum extantibus, uno à dextero, altero a sinistro latere. Quae ambae columnae inter se a superiori parte opere fornicato, uel eiusmodi, coniuncta sint, aut hemicyclis pictura saltem ad ornatus speciem decore expressis.

Quaecumque denique altaria, ob causas supra expositas, ijs in locis extruentur, extructaue sunt; ubi prae situs angustia, cappellae magnitudine praefinita, aedificari non possunt, ita ut cancellos, clathraue à recto pariete extare, forisq. prominere necesse sit; ea singula in arctum sic redigi poterunt, ut cubitum unum, et uncias sexdecim non excedant; nec uero super ijs gradus ullus adhibeatur, ut, et illa, et cancelli, quàm minime possunt, foris promineant.

Eorundem tamen altarium cancelli à scabello, seu bradella, cubiti unius, et unciarum saltem octo spatio interiecto figantur, ut id spatij clerico, in Missae sacro ministranti, omnino detur.

Denique si ecclesiae amplitudo, late patens, id fert, angustior fieri poterit, extructis ab utroque latere cappellis longitudine, et altitudine, ac forma, supra praescripta; cum prae amplitudine ualde patenti, locus earum instructioni, supra praefinitae, intus eiusmodi esse possit, ut ecclesiae altitudinis spatium, inter illas interiectum, congruenter etiam pateat.

Cappellarum minorum pauimentum altius, quàm ecclesiae solum, octo uncijs strui debet, amplius uerò aliquando, ut infrà, permitti poterit.

Uniuscuiusque cappellae minoris limen, ubi per facultates fieri potest, e marmore lapideue solido esse debet; ac sexdecim, et ad summum uiginti uncias late pateat; tum eiusmodi sit, ut et ingressus gradum faciat, et ipsum cappellae solum aequet: isq. unus tantum gradus ad cappellae ascensum extruatur.

At praeter illum liminis gradum, duos alios inferiores pro loci, situsue ratione, et cappellae amplitudine, ubi maior pluribus gradibus extructa sit, fieri permissum erit: ijq. si minus e marmore, ut saltem e solido lapide, aut demum e lateribus fiant. Eorum latitudo eadem sit, quae supra demonstratu est de liminis gradu: de altitudine idem seruetur, quod dictum est de gradibus cappellae maioris.

Unaquaeque cappella, sicut de maiori dictum est, fornicato opere extruatur.

Altaria in fronte media uniuscuiusque cappellae construantur, non a lateribus.

Ea singula minora a scabelli, quam bradellam uocant, solo, superficieue in altitudinem erecta sint cubitis duobus, et uncijs octo.

Longe pateant cubitis quattuor et dimidio: nec uero minus quattuor saltem cubitis.

Lata sint cubitis duobus.

Scabellū, seu bradella altaris, tabulis, asseribusue ligneis conficitur; latitudineq. sit cubitorum duorum: altitudine unciarum octo.

Longius praeterea, quàm altare, ita pateat, ut unumquodque eius latus excedat uncijs sexdecim, neque uero plus cubito; rursusq. ab utroque latere illud cingat; si modo prae angustia cappellae haec latitudo lateralis non impediat clericum ministrantem: tunc enim non excedat, sed tantum adaequet altare.

COMMVNIA CAPPELLARVM, altariumue maiorum, et minorum. Cap. XIIII.

DE minoribus cappellis, et altaribus, breui hac instructione explicata, sequuntur communia cappellarum, altariumue maiorum, et minorum, quæ in extructione seruanda sunt.

Altaria non ex opere ligneo, sed ex lapidibus, lateribusue extrui debebunt; atque ita undique obstrui, ut fenestella, foramenue, nulla ex parte in ipsis relinquatur, ubi quicquam asseruari, recondiue possit. Nec uero ideo prohibentur altaria, quæ quattuor pluribusue lapideis columellis, aut pilastratis angularibus suffulciantur, qualia in prouinciæ Mediolanensis usu cernuntur; quinetiam altaria, quamuis muro obstructa, eiusmodi pilastratis ab angulis suffulciri cõgruũ est; ne pars illa, chrismate inuncta, si latericia sit, facile decrustata collabatur. Neque præterea sub ijs quicquam omnino reponatur.

Altaria singula, quæ non tota cum sacerdote item celebrante opere fornicato, sed tecto laqueato, teguntur, aut fornice ita alte extructa, ut ea fornix commode sæpiusq purgari non queat, integumento etiam, quod capociclo dicunt, operiantur. Idq. uel ex marmore, solidoue lapide, aut etiam lateritio opere, erectis columnis quattuor, si altare maius est, si minus lateraleue, duabus aut alijs decentibus fulcimentis, intus ab ecclesiæ pariete paululum distantibus, uno à dextero, altero a sinistro latere, quæ operimentum sustineant, opere fornicato, aliaue ratione confectum, uel ex tabulis sectilibus, aut e tela cerulea decenter depicta fieri poterit. Quod e ligno, aut tela integumentum, catbenis ferreis è tecto, uel e pariete pendentibus, aut alia firma structura sustineatur.

Hoc autem operimentum cuiusmodi sit; undique ita latè patere debet, ut altare ipsum, et Sacerdos, ibi Missæ sacrum faciens, omnino contegatur; quo diligentius, et ille, et altare à puluere, omniq. labenti sorde defendatur.

Sit uero hoc integumentum, usque adeo altari proximum, ut ab eo aliquantisper pro decori ratione elatum, commode tamen, et facile purgari queat.

De fenestella urceolorum.

FEnestella in pariete, qui à tergo altaris est, a latere, ubi epistola legitur, ornate politèq. fiat; eaq. ex marmore solidoue lapide, ubi potest.

A solo alte extruatur cubitis duobus.

Eius uero latitudo sit uncijs sexdecim, altitudo uiginti quattuor, sitq. distincta marmoreo, lapideoue opere transuerso.

Pars inferior usui sit ad projciendam aquam ablutionis manuum sacerdotis, sacrum facientis. Ideoq. in medio foramen exiguum habeat, unde illa defluat in cisternulam suffossam. Superior uero pars usui erit ad peluim cum urceolis, dum Missæ sacrum fit, reponendam.

Quoniam uero altare maius, aliquando longe distat à pariete posteriori, cui sæpe adhæret chorus; idq. propterea si loco constituto, fenestella ea collocari nequeat; tunc in pariete a latere epistolæ, uel eius loco prope altare construi; uel etiam remotius uas aliquod e solido lapide, decoro ornatu poni poterit, in quod ea aqua infundatur; ita tamen, ut neque impedimentum, neque deformitatem afferat.

De clauo ferreo appendendi birreti.

CLauus ferreus, quo birretum sacerdotis celebrantis appendatur, aliquo ornamento, præsertim ex aurichalco, affigatur ab eodem latere epistolæ, prope eam fenestellam, aut etiam alio congruo eiusmodi loco, non altius à pauimento cubitis duobus.

De Tintinnabulo.

TIntinnabulum paruum unicuique altari a parte, unde euangelium legitur, parieti laterali affixum hæreat, appenso funiculo tam longo, quo clericus minister, cum Corpus Domini eleuatur, uti possit, ad illud certis distinctis ictibus pulsandum. Vbi uero altare siue cappella est, ita ab altari distet, et è pariete, quantum potest, emineat, ut funiculo ducto altare nõ impediatur, neque sacerdos interturbetur.

Quod uero attinet ad maius altare; commodius minister clericus, tintinnabulo gestatorio, e sacristia allato, quàm appenso utetur. nihilq. propterea est, cur eo loci illud appendatur: præsertim in amplioribus ecclesijs.

De clathratis cappellarum, et altarium cancellis.

AB anteriori uniuscuiusque cappellæ, etiã maioris, parte, unde ingressus sit, clathra ferrea, cubitis tribus alta, in summo gradu cappellæ figantur: nec uero tamen aliquando altiora probibentur, ubi præsertim hoc septo tutiora, et munitiora esse oportet. Eaq. omnia, ubi per facultates potest, paruulis pilis, aut uasculis, ad aliquam speciem decore confectis, in parte tum ima, tum media, tum summa exornari debebunt.

Si uero cappella, ut aliquanto maior sit, octanguli, sexanguliue formam exhibet; clathra itidem in eius summo gradu figantur, quæ ei forma respondeant.

Ab ima uero parte, per altitudinem circiter cubiti, opere aliquo artificioso ferreo, illa inter se dẽse instructa sint, ut canibus ingressus nullus sit.

In clathrorum medio ianua, clathrali etiam opere decenter constituatur, quæ ualuis utrinque et pessulo, ac sera claudatur.

Vbi uero uis, et copia ferri, quoad cappellarum instruendarum usum clathra conflentur, haberi minus potest, si ibi lapides solidi marmoraue apparari queant, e marmore, aliove solido lapide, columella opere, quod uocant, balustrio, addita coronice, fieri poterunt, aliquãto clathris ferreis humiliores, quibus cappellarũ pars anterior septa ornetur, atque instruatur.

Quibus autem in ecclesijs, cappellis, altaribusue præ

tenui-

tenuitate facultatum. nec clathra ferrea, neque marmoreas lapideasue eiusmodi columellas, ad sepiendi, ornandiq. usum comparari posse Episcopus indicaret; in ijs id opere ligneo polito, ac tornatili praestari, eiusdem concessu poterit. Cancelli autem lignei depressiores itidem, ac humiliores, quam clathra ferrea aliquanto esse debebunt, in quorum summa parte ad ornatum coronix apponatur.

Vbi cappella altarium minorum amplae sunt, quae aliquam populi multitudinem, dum Missa sacrum fic, capiant, quamuis clathra in ingressu habeant, in earum tamen parte interiori, quae prope altare est, cancelli itē lignei, saltem figi debebunt; quibus illud ita sapiatur, ut et praesentis populi frequentia, paululum à sacerdote, sacrum faciente, seclusa, distare compellatur; et locus sit clerico ministranti.

De coronice lignea altaris.

VNicuique scabello etiam maioris altaris, coronix lignea tribus digitis, nec uero amplius, alta adiungatur; quae à tribus item partibus illud cingatur, ita ut à parte anteriori pallij, et a lateribus, mantilium, tobalearumue extremitas, eiusdē coronicis opere, usque occultetur; etiam ubi altaris scabellum à fronte tantum extat.

De instrumento telari altaris.

AD altare etiam instrumentum adhibeatur, quod telare dicunt, in quo pallium expāsum, paruulisq. uncis affixum, ipsi altari accommodetur; idq. e querneis nuceisue asseribus sit, tum perpolite confectum, tum etiam uncijs quattuor latum, atque eiusmodi, quo altaris mensa ab anteriori parte, rursusq. ab utroque latere circundetur.

Cuius telaris capita summitatesue parieti affigantur, innectanturue, cui altari inhaeret.

Fulcimenta item, quibus telare ipsum sustentatur, ex ijs muceis, seu quernis asseribus duo sint, unum à dextro, alterum à sinistro altaris cornu anteriori, et alterutrum uncijs quattuor latitudine esse debet.

Vbi uero altare à pariete remotius est, telare totum altare undique cingat; adsintq. duo alia fulcimenca in cornibus posterioribus altaris, quibus ab ea parte sustineatur.

A parte etiam superiori, quae altaris mensam aequat, idem telare in ipsa superficie aliquot exiguas fossulas, tenuiter concauas habeat; ijsq. singulis fossulis tenues claui uncinuli, quibus pallij cordulae, minutiue annuli annectantur, et ita inserantur, atque infigantur, ut ipsius altaris solum non superent. E quibus fossulis una omnino fieri debet quae in telari ad mediū altare sit: reliquae autem hinc inde binae, ternaue, uel plures pro amplitudine altaris, a quali interuallo esse possunt.

De gradu ligneo à parte posteriori altaris.

GRadus in altaris minoris superficie a parte posteriori unus tantum, isq. ligneus adhiberi poterit: ea longitudine sit, quae altare aequet; latitudine unciarum octo; altitudine etiam totidem.

In altari maiori ne fiant; nisi cum cubitis tantum duobus, minusue a pariete posteriori illud distat: tuncq. eiusmodi gradus unus, pluresue decenter adhiberi poterunt, ita tamen, ut circuitus altaris sub ea structura non impediatur.

De mensa altaris maioris.

ALtaris maioris, in quacunque uel cathedrali, uel collegiata, uel parochiali ecclesia, tum etiam minoris, quod consecrandum sit, mensa marmorea, aut e solido lapide curari debet: et, ubi potest, ita longe, lateq. sicut altare, pateat.

Vbi apparari non potest, quae sit tantae latitudinis, non tamen late minus patere debet cubito uno, et dimidio; longitudine uero ipsum altare omnino adaquet; nisi, ubi pro loci, regionisue situ, ne eiusmodi quidem adhiberi possit, cui à fronte agglutinetur; a tergo, qua parte deest, suppleri poterit caementario, latericioq. opere.

De fenestella reliquiarum sacrarum in altari consecrando.

IN altaris fronte, tergoue sub ipsa mensa fenestella, quattuordecim, uel sexdecim uncijs ampla, aut in superficie mensaue illius, pro ratione consecrationis, quae, libro pontificali praescripta, Episcopus uti maluerit, fossa instar sepulcri eodem, quo fenestella, sed multo minori spatio extruenda est; ubi cum illud consecratur, sacrae reliquiae reconduntur.

Ea uero fenestella ab ostio occludi debebit tabella marmorea, lapideaue, in qua sculpta sit crucis imago: tū nomina, quae constant, sacrarum reliquiarum, in altari reconditarum, insculpentur. Vbi uero non fenestella, sed fossa adhibebitur, inscriptio haec, aut ab aliquo altaris latere, aut in mensa fiat, litteris incisis. Fossa uero, quae in mensa est, tabella item marmorea ita firmiter, et accurate occludatur, ut nihil omnino supereemineat.

De mensa altaris, et tela cerata.

ALtaris consecrati mensa, etiam si eius pars, e lateribus facta sit, tota tegatur cerata tela: quae, tela ri praescripto inclusa, clauis configatur.

Vniuscuiusque altaris, non consecrati solum, pauimentumue, mensa, ex tabulis fectilibus polite confecta, atque ad illud contegendum undique ampla, consternatur.

Huic mēsae, altare portatile apte inseratur, atque ita, ut inter utrumque mensae cornu, in medio collocatū, ab ipsius frōte nō longius distet spatio unciarum octo. Cuius portatilis altaris longitudo non ab uno ad alterum cornū, sed à fronte in posteriorem partem spectet. Sic uero illud insertum sit, ut e mensae superficie uix paululum aliquid extet, quo sacerdotis celebrantis tactu dignosci possit.

De Lapide altarium portatilium.

Lapis autem altaris portatilis a parte superiori sectaram, in planum ductam, quam smussum dicunt, undique habeat. Quæ sectura late pateat medio transuerso digito.

Lapis longe uncias uiginti late sexdecim pateat, præter capsæ dimensionem cui insertus est.

Capsa eius è nucea omnino tabula sit, crassitudine unciarum circiter duarum, aat plurium pro lapidis crassitudine.

Tabula uero illi, in omni latere intus à summa parte pro lapidis longitudine, et crassitudine concauatæ, ipse lapis inseratur, ita ut, illa concauata tabulæ linea promineate, eiusdem lapidis sectura operiatur.

In qua capsa sacrarum reliquiarum recōditarum, quarum nomen constat, inscripsio plane fiat.

Cam uero altare consecratum transferri contigerit, qaod at ne iterum consecrari opus sit, ea transferendi ratio adhiberi poterit, ut primo illud totum asseribus, tabulisq. ligneis rectè, aptèq conclusum, è loco ita amoueatur accurate, ut stipes, à solo ecclesiæ conuulsus, ne minimum quidem ab altaris mensa disiungatur; sed totus affixus ei inhæreat, ne consecratio uioletur.

Altaria autem, quæ angustiora, aut breuiora sunt, quàm forma præscripta postulat, latiora, longioraue fieri poterunt, uel lapideis, uel latericijs, uel ligneis additamentis, decenter, apteq. confectis, ab eorum lateribus, frontene, prout usus tulerit, appositis.

Sin autem humiliora sunt præfinito modo, altiora fieri poterunt, mensa politè atque adeo alte confecta, ut præfinitæ altaris altitudini respondeant: in eaq. mensa lapis consecratus includatur præscripta forma.

DE LOCIS, VASIS, LOCVLISVE, quibus sacræ reliquiæ reconduntur. Cap. XV.

Exposita breui cappellarum, et altarium maiorum, minorumq. instructione, consequens est, ut loca, uasa, loculos aliaq. eiusmodi commostremus, quibus sacræ reliquiæ reconduntur, aut asseruantur.

Sanctorum igitur corpora, quæcumque recondenda sint in ecclesia, partem illam subterraneam habente, quæ confessio, uulgo scurolum dicitur; in ea præsertim, et in altaribus ipsis lapideis, aut subter ea, ut antiqui instituti est, pie decenterq. recondantur. Quam ob causam è marmore, uel saltem è solido lapide artam, leuigato opere intus expolitam, fieri conueniet; quæ ex operculo eiusdem generis fastigiato constans, sacraq corpora, bene inclusa, continens, intus, subtusue, in illis firmiter collocetur.

Alio etiam præter altaria, ecclesiæ loco conspicuo, reponi poterunt, tuncq. arca è marmore pretiosiori extraatur: quæ extrinsecus etiam opere sculptorio elaborata pio religiosoq. ornatu emineat. Hæc igitur, quattuor, pluribusue, si pro situs ratione commodè potest, collumellis itidem marmoreis, apte confectis, substentata, aut in gremio ecclesiæ, prout loci amplitudo fert, aut in capella insigniori, præterquam in ea, ubi sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum asseruatur, decentius collocabitur.

Si in gremio ecclesiæ ponetur, à pariete, omniq. alio opere undique disiuncta extet: si uero in aliqua cappella à posteriori eius parte, uel à latere altaris collocari poterit; aat parieti inhærens, aut in illius decenti concauitate paululum inclusa, à pauimentoq. cappellæ altaris cubitis quattuor extracta, extabit.

Arca uerò omnis, quocunque loco conspicuo posita, siue e pauimento, siue è pariete emineat, clatbris ferreis, pro situs ratione, aptè decoreq. muniri debet.

Sin autem non in altari, neque subter, sed alio loco sub pauimento, iam recondita sunt sanctorum corpora; sternatur tamen omnino locus, ac muniatur clatbris ferreis ab omni latere, tum à parte superiori dense confectis.

Vt autem sanctorum corpora, sacraue ossa, incorrupta, atque inuiolata, ab omnique sorde, et puluere pura, tum ab omni ui, ac iniuria perpetuo tuta conseruentur; hæc sane cautio adhibeatur, ut cum arca omnis, uel conspicuo loco, uel in altari subtusue posita, ita extrinsecus inter se solide compacta, et fibulis etiam ferreis, plumboq ab omni latere conglutinata sit, ut ne rimula quidem appareat: tum præterea in eam alia capsa, uel aurea, uel argentea, stamneaue, eaq. inaurata, firmiter quoque confecta, includatur, in qua sacra corpora recondantur.

Sint autem, cum in capsa reconduntur, inuoluta, et uestita panno serico, aut pretiosiori uelamine coloris, ad sanctum, sanctamue, cuius sacra ossa reponuntur, ex ecclesiæ instituto rite accommodati.

Capsa autem, uel theca, uel loculi, uel uascula, cuiusmodi fiat, stata prece, in libro pontificali, ritualiue præscripta, rite prius benedicantur, quàm reliquiæ sacræ in illis includantur.

Quæ uero in arca diuersa sanctorum corpora reponenda sunt, ut, inter se distincta, internoscantur: arca eiusmodi fiat, quæ opere sculptorio, pro sacrorum corporum, sacrarumue reliquiarum numero bipartita, et tripartita sit, aut tabulatis, marmore, aliaue ratione decenter, apteq. diuisa, aut saltem ipsis solum capsulis argenteis, stamneisue distincta.

Tabella item ænea singulis capsulis includatur: in qua incisæ litteræ nomina sanctorum indicent.

Inscriptio præterea in arcæ lapide incidatur: ex qua sanctorum nomina, et corpora, quo tempore recondita, rursusq. unde translata, et alia id generis, si modo certa sint, perspicue cognoscantur.

Sanctorum autē capita, quæ à corporibus disiuncta sunt, ut aliquando statis diebus pro pietatis studio fidelibus ostendantur, exponanturue; separatim à corporibus, locis infra præscriptis, reponi conueniens erit, inclusa scilicet in theca aurea, aut argentea; uel, ubi præ inopia non potest, ænea inaurata, quæ capitis cum collo, dimidiatoq. pectore formam similitudinemq. exhibeant.

Si

Si quæ uero corpora Sanctorum, adhuc integra, membrisq. suis omnino coniuncta, uel in altari, uel in arca conspicua reconduntur, ut cerni aliquando possint, ita altare, arcaue struatur, ut a fronte fenestellulā clathris ferreis, aneisue munitam, quæ firmis uasculis, ad præscriptam infra rationem, claudatur, ornatè confectam habeat, unde inspici queant.

Quibus uero locis sacra aliqua sanctorum membra, insignesq. sacræ reliquiæ asseruantur; ibi certus locus, in quo illæ decenter, religioseq. recondantur, ad unius, aut alterius formæ, infra primo loco descriptæ, modū, sacrarum Basilicarum Romanarum exemplo, extrui poterit.

De prima forma loci.

IN ecclesiæ naui, quæ ampla sit, à latere euangelij, longeq. à columnis, pilisue naualibus quattuor, aut quinque cubitis, suggestus struatur, magnitudine cubitorum item circiter quinque: isq. quattuor columnis e marmore, aut è solido lapide confectis, altitudine sex, aut octo cubitorum suffulciatur, et sustentetur.

Super suggesti extructione armarium, ubi sacræ reliquiæ reponantur, e marmore, alioue lapide ornate, et decore fiat: quod intrinsecus tabellis nuceis pretiosioribusue undique uestiatur, sericoq. ornetur coloris, ex ritu ecclesiæ sacris illis reliquijs, quæ recondendæ sunt, accommodati: tum præterea ostiolo constet, quod ualuis, èxtrinsecus ære intectis, et serico eiusdem coloris intrinsecus ornatis, claudatur: ad quod etiam claudendum pessuli duo, seræ duæ saltem, claues totidem, eæq singulæ diuerso fabrili opere, adhibeantur.

A summa columnarum parte, loco suggesti plano podium etiam extruatur cubito uno, et dimidio latum, tamq. longum, prout est eiusdem suggesti longitudo.

Quod podium à parte anteriori repagulum habeat; idq. uel ex ære fusili, uel e ferreo: uel e marmore, alioue solido lapide, uel e ligno, tornatili opere, sit.

Scalat nullas cochlides, aliaue forma habeat; sed ea lignea gestatoria tunc solum adhibeatur, cum sacræ reliquiæ certis solemnibus diebus populo ostenduntur.

De altera forma loci.

SI quæ uero ecclesiæ, non satis ampla magnitudine, reliquias insignes, ut supra, habent; in earum ferè ipso medio, propius tamen altari maiori, uel apud parietem, qui in capite ecclesiæ extra cappellam maiorem à latere euangelij est, podium extruatur: quod parieti affixum longe, lateq. pateat, ad formā superioris præscriptum.

In intima parte parietis, cui illud affixum, agglutinatumue est, armarium, in quo illæ asseruentur, è marmore, alioue solido lapide fiat; tabulis querneis, aut alterius generis, ad diuturnitatem accommodatis, intrinsecus circumuestitum; ac serico item eius coloris, qui ex instituto ecclesiæ cum sanctis, quorum illæ reliquiæ sunt, conueniat, undique ornatum: quod ualuis æratis, et seris duabus, ijsq. diuersis, ut supra, claudatur.

Huic scala lapidea, ligneaue, qua podium ascendatur, accommodari potest, si modo à posteriori parte armarij fieri commodum sit, ut ecclesiæ spatium non impediatur: alioqui scala gestatoria, utsupra, adhibeatur.

De terria loci forma.

FOrma loci tertia hæc sit: eaq. in ecclesiis, reliquias sacras habentibus, ubi nullus locus ad primæ, aut secundæ formæ, supra præscriptæ, modum extructus est, aut extrui potest.

In cappella maiori, intra eius scilicet septa, à parte euangelij, armarium, quod ad altare maius uersus, ubi potest, recta spectet, ita latè longe, altè, profundeq. in ipso pariete concauetur, prout sacrarum reliquiarum, quæ in eo asseruandæ sunt, multitudo, ac magnitudo postulat.

Alte à pauimento cappellæ, ad solum suum usque extructum sit cubitis quattuor; intus tabulis undique sapiatur: tum aliquo panno serico eius coloris, qui sacris reliquijs conueniat, circumornetur. Bene muniatur, et claudatur ualuis, ære extrinsecus munitis, ijsq. decentibus, sera solida, dupliciq. claue, et unaquaque fabrili opere diuersa. Quo in armario, ita ornate instructo sacræ reliquiæ, uasculis, loculisue inclusæ, ordine recondantur.

De uasis, et loculis reliquiarum, quæ locis, supra præscriptis, reponendæ sunt.

VAscula, quibus recondantur, ex auro, argento, aut e chrystallo, aut ex aliquo metalli genere sint, eaq. artificio elaborata, atque inaurata, prout illæ insignes sunt, et ecclesiæ, ubi asseruātur, facultates fuerūt.

Ea totidem sint, quot sane illarum genera, quæ habentur; ut singulæ, binæue, aut plures singulis uasculis distincto ordine separatim asseruētur; singula uela sint, quibus illa uasa integantur, eaq. colore distincta pro sacrarum reliquiarum, quæ in uasculis asseruantur, ratione.

Si uero sacræ reliquiæ eiusmodi sunt, quæ tenues non uascula maiora, sed loculos minores requirunt; ita recondantur.

Tabula sectilis, e nucea, ligneaue alia, et pretiosiori etiam materia, ut potè, eburnea, argenteaue deligatur: quæ fabri opere politè elaborata, tam latè longeq. pateat, ut ad usū, cuius causa paratur, satis esse queat.

In ea totidem capsulæ, seu loculi, ijq. singuli trium unciarum mensura concauentur, quot sacræ reliquiæ recondendæ, asseruandæue sunt.

Ii loculi, undique à parte summa paruuli, coronicibus inauratis ornentur.

Hæc tabula, his loculis extructa, opere uitreo operiatur Ita, ut singuli loculi uitro pellucido contegantur: Quod uitreum integumentum coronicis ligneæ inaurata, uel pretiosioris etiam materiæ ornatu undique muniatur: ut fixum, firmumq. hæreat.

Singulæ præterea sacræ reliquiæ serico taffetano duplici, ormesinoue, aut aliquo serico pretiosiori, auro,

argentoue intexto inuoluta recondantur, eo destincto serici colore, qui pro sancta matris ecclesia ritu sanctis, uel apostolis, uel martyribus, uel uirginibus, uel confessoribus, quorum reliquia ibi reconduntur, conueniat.

Ea in quocumque loculi, armarij, uasculiue genere re condita sunt; singula, quarum nomina constant, inscriptionem, in charta pergamena, patentibus litterulis expressam, earũq. unicuique, uel potius serico, in quo illa singula inuoluta sunt, affixã habeant: qua uniuscuiusque sancti, sanctaue reliquia, qua in ijs reconduntur, planè significentur.

Si qua uero ex certis monimentis constat, quorum potissimum sanctorum sint, ita tamen inter se permixta apparent, ut dijudicari non queat, qua pracipue propria huius, aut illius Sancti sint; ea in uno, eodemq. loculo, uasculoue recondantur: cui loculo, uasculoue singula eorum omnium sanctorum nomina inscribantur, quorum reliquia in eo asseruantur. Idem de inscriptione uasculi, loculiue, in quo sacra reliquia, qua in eo asseruantur, inscriptiones quidem habent, at ab illis seiunctas, uarieq. ita permixtas, ut ijs ipsis adhibitis nulla distinctionis ratio iniri possit.

Rursus si qua sunt, quarum nomina non constant; in loculo uno recondantur, inscriptione etiam hac adiũcta.

RELIQVIAE SACRAE, QVARVM NOMINA IGNORANTVR.

In armarij item, ubi sacra reliquia reconduntur, pariete etiam adiuncto, sanctorum pictura, religiose, decoreq. exprimatur, quorum insigniores prasertim reliquia in eo recondita, asseruantur.

Fiant uirga dua è ligno eburneo, aut, quod uocant, braxilio, alioue genere decenti, ac tricubitales sint: qua à summa parte, lamina argentea, exiguisq. uncis binis constet; unde fidelium corona precaria appendantur ad sacras reliquias, uel potius eorum uasa tangenda.

Quacumque denique in ecclesia Sanctorum reliquia, corporaue sunt; in ea loco conspicuo, atque illustri, ut potè in columna cappella maioris à latere euãgelij, alioue insigni loco tabula, uel anea, uel marmorea, litteris grandiusculis incisa, firmiter parieti, columnaeue agglutinata, collocetur: in qua res tota de reliquijs ibi reconditis, breuiter, summatimq. narretur.

DE SACRIS IMAGINIBVS picturisue. Cap. XVI.

IAm uero de sacris imaginibus pie, religioseq. exprimendis, cum maxime ex decreto Tridentino, constitutionibusq. prouincialibus Episcopus cauere debet; tũ etiam pictoribus, et sculptoribus grauis pœna, mulctaue proposita est, ut ne ijs exprimendis, à prascriptis regulis discedant. Sancitum praterea est de rectoribus ecclesiarum, si in suis ecclesijs imaginem effingi, poniue permiserint, insolitam, et Tridẽtini decreti prascriptis rationibus repugnantem.

Quæ in imaginibus sacris cauenda, quæ rursus seruanda sunt.

PRimo igitur in ecclesia, alioue loco ne imago sacra exprimatur, qua falsum dogma contineat: quaq. periculosi erroris rudibus occasionem prabeat; quaue sacra scriptura, uel traditioni ecclesia repugnet: sed qua ueritati scripturarum, traditionum, ecclesiasticarumue historiarum, matrisq. ecclesia consuetudini, et usui conueniat.

Praterea sacris imaginibus pingendis, sculpendisue, sicut nihil falsum, nihil incertum, apocryphumue, nihil superstitiosum, nihil insolitum, adhiberi debet: ita quicquid prophanum, turpe, uel obscanum, inhonestũ, procacitatemue ostentans, omnino caueatur: et quicquid item curiosum, quodq. non ad pietatem homines informet; aut quo fidelium mentes, oculiq. offendi possint, prorsus uitetur item.

In illis autem sicut sancti, cuius imago exprimenda est, similitudo, quoad eius fieri potest, referenda est, ita cautio sit, ut ne alterius hominis uiuentis, uel mortui effigies de industria representetur.

Effigies praterea iumẽtorum, canum, piscium, aliorumue brutorum animantium in ecclesia, alioue sacro loco fieri non debent; nisi historia sacra expressio, ex matris ecclesia consuetudine, aliter quandoq. fieri postulat.

De decore sacrarum imaginum.

SAcrarum imaginum expressio tota prototypi dignitati, et sanctitati, apte, ac decore, corporis habitu, statu, et ornatu respondeat.

De insignibus Sanctorum.

QVa praterea ob significationem rei sacra, imaginibus sanctorum appinguntur, eiusmodi apponantur, qua ex ecclesia instituto, aptè, decoreq. conueniant, ut corona, qua scuti rotundi instar, sanctorum apponitur; palma in manibus martyrum; mitra, et baculus pastoralis, qua Episcopis dantur: et alia id generis: tumq. quod proprium est, ac pracipuum insigne cuiusque sancti.

In quibus omnibus diligentia adhibenda est, ut ex historia ueritate, ecclesia usu, et patrum prascripta ratione exprimantur. Videndumq. est ut Christi Domini corona, à coronis sanctorum distinguatur, crucis figura. Hocq. cauendum est item, ut eiusmodi corona nemini apponatur; nisi quos ecclesia canonizauit.

De locis picturæ sacræ non conuenientibus.

NEc uerò sacra imago, etiam in ecclesia, humi exprimatur; neque locis item uliginosis, qua picturæ corruptionem, ac deformitatem aliquo tẽporis spatio gignunt, effingatur: neque sub fenestris, unde aliqua pluuia gutta stillare possit: neque eo loci, ubi claui aliquando figendi sunt: neque rursus humi, sordidoq. lutulentoue ullo loco. Quo loco ne historia quidem sancti, sanctaue exprimatur: nec uero ulla sacrorum

mysle-

mysteriorum figura: neque praeterea ullus eorundem typus, significatione.

De ritu benedictionis imaginum.

NEc uero loci solum habenda ratio est, sed antiqui ecclesiasticiq. ritus; ut cum scilicet expressae sunt Sāctorum imagines, solemni benedictione statisq. precibus, pontificali, sacerdotaliue libro praescriptis, consecrentur.

De nominibus Sanctorum aliquando inscribendis.

NEc uero alienum illud est, ut in multitudine sacrarum imaginum, quae in ecclesijs exprimuntur, imaginibus minus notis nomina sanctorum subscribātur; quod et ueteris consuetudinis est, et sanctus Paulinus illo uersu ostendit.

Martyribus mediam pia nomina signant.

De parergis, et additamentis ornatus causa.

PArerga, utpote quae ornatus causa imaginibus pictores sculptoresue addere solent, ne prophana sint, ne uoluptaria, ne deliciosa, ne denique a sacra pictura abhorrentia, ut deformiter efficta capita humana, quae Mascharoni uulgo nominant, non auicula, non mare, non prata uirentia, non alia id generis, quae ad oblectationem, deliciosumq. prospectum, atque ornatum effinguntur: nisi eiusmodi sint, quae cum hystoria sacra, quae exprimitur, uere conueniant: aut tabula uotorum, iu quibus, et capita, et alia, utsupra, ad eorum explicationem pinguntur.

Ornamenta item, indumentaue alia, quae sacris imaginibus appinguntur, nihil ineptum, nihil denique habeant, quod nihil, parumue cum sanctitate conueniat.

De tabulis uotorum.

VOtorum item tabula donaria, ex cera fusiles imagines, et eiusmodi alia, quae ad memoriam uel recuperatae ualetudinis, uel periculi depulsi, uel beneficij diuinitus, mirabiliterq. accepti in ecclesijs ex antiquo more institutoq. suspendi solent; tum saepe falso, indecore, turpiter, superstitioseq. effinguntur; in ijs ipsis exprimendis cautio sit, supra praescripta.

DE LAMPADIBVS, LAMPADarioue. Cap. XVII.

DE lampadibus uero, et lampadario pensili, quo illa appensa in conspectu sanctissimi sacramenti, et sacrarum reliquiarum, uel imaginum, sustinentur, instructionis locus hic erit.

Primo lampades, pro ecclesiarum ratione, et dignitate, ex argento, aut auricalco, prout est ecclesiastica consuetudinis, esse possunt: sicut etiam ex auro etiam confectas, in basilicis maioribus adhibitas esse animaduertimus, adiuncto, et collocato intus uasculo illo uitreo, ad lychni usum.

At in locis alpinis frigore rigentibus, ubi in hyeme ob gelu uasa uitrea saepe confringuntur; uascula araria, intus in lampadibus collocata adhiberi licebit.

De forma lampadum.

LAmpadum forma, cum multiplex esse possit, prout temporum cursus tulit; nulla quidem improbatur, modo ecclesiae consuetudini conueniat: at illa tamen forma oblonga, olim usu frequentata ualde probantur; quae scilicet à summa, imaq. parte ample patent, in medioq. anguste conflatae, quasi nodo quodam concluduntur: et à summo labro tribus cathenulis eiusdē metalli appenduntur.

De Lampadario eiusq. forma.

LAmpadarium autem instrumentum, quo lampades pensiles certo numero sustinentur, in orbem ductum, et altè paululum extructum instar turris, multis delphinis ad lampadum sustentationem constans, esse potest. Cuius generis lampadaria antiqua fuisse constat, quae phara canthara nominantur.

Idq. lampadarij genus in ecclesiis insignioribus adhiberi decens erit; praesertim ex auricalco ornatè confectum.

Alterum lampadarium, e paruula trabe, bene firma esse potest, totum artificiose inauratum, et coronicibus decenter ornatum; delphinos etiam, ut ueteris olim usus fuit, ligneos in summa parte ad ornati speciem habere poterit. id autem tanta longitudine sit, quantam lampadum numerus acquirit, quae ad luminis usum adhibentur.

Tertia lampadarij species adhibetur, quae trianguli formam exhibet.

Haecq. iu usu esse potest, ubi tres lampades pensiles adhibentur.

Lampadario in longitudinem ducto, tres, uel quinque lampades in minoribus ecclesiis affigantur, in maioribus septem, uel tresdecim.

Haeq. ordine recte collocatae, dimidio ferè cubito inter se distent.

De numero lampadum.

LAmpadario in orbem ducto, et instar, turris, columnaue erecto, plures lampades, pro illius fabricae ratione, affigi possunt.

At in omni lampadario cautio sit, ut lampades impares sint.

De loco lampadarij.

OMne uero lampadarium, ex una etiam lampade constans, non à latere, sed e regione, conspectuue altaris, aut sacrarum reliquiarum, aut sacrae imaginis, utsupra, appensum, et ad praescriptum distans, recta constituatur, ductorio funiculo adiuncto.

Tam longe autem appensum, ab altaris scabello distet; ut, si forte aliquando stillans est, non inquinetur olei stilla sacerdos, aut clericus, dum initio missae uterque in imo scabelli gradu est: rursusq. à pauimento ecclesiae in altum non minus septem cubitis ducatur,

tur, amplius uero pro ratione ecclesiæ.
E lampadibus, cum una solum, quæ colluceat, accedēda est: illa in medio collocata, tantum accendatur.

DE BAPTISTERIO. Cap. XVIII.

HIS omnibus expositis, nunc locus est, ut ad baptisterij rationem, formasq. commostrandas transeamus.

Baptisterium igitur cum sacrario in singulis cathedralibus, et item, ut in concilijs nostris prouincialibus præscriptum est, parochialibus, atque in alijs etiam quibusuis ecclesiis, ubi, uel animarum cura geritur, uel facultate ab Episcopo, ob causam data, illud constitui concessum est, forma, et modo infra præfinito, pro uniuscuiusque ecclesiæ ratione, amplitudineue extruatur.

De loco, et forma cappellæ Baptisterji.

PRimo in unaquaque ecclesia cathedrali, et archipresbyterali, præposituralí, alioue nomine, quæ caput plebis sit, Baptisterij locus, et forma hæc esse potest.

Locus à fronte ecclesiæ, prout situs fert, distans, ad meridiemq. uergens, architecti iudicio, deligatur; quo in loco sancti Ioannis Baptistæ nomine sacellum, cappellaue, cuius uacuum sit triginta tribus circiter cubitis, exædificetur insigni structuræ opere, pro illius ecclesiæ ratione.

Forma exædificationis rotunda, aut octangula, aut sexangula, aliaue eiusmodi, quæ perfecti circuli fines non egrediatur, adhibenda est: illa uero accommodatior, et decentior, quæ octanguli similitudinem exhibet.

Tectum ædificij huius fornicato, concameratoue opere sit; ac pro modo formæ eminentius fastigiato, laminisq. plumbeis operto; tum in ipso summo fastigio è tholo constet, unde lux ab omni parte excipiatur.

Pauimentum è marmore lapideue solido, et opere tessellato, aut, ubi id non potest, testaceo saltem fiat: a soloq. uiæ publicæ extet altius gradibus tribus pluribusue; modo ne solo ecclesiæ altius sit.

Ianua ad occidentem uersus spectet, paruo uestibulo ornata: formaq., ut supra, in ostio ecclesiæ demonstrata.

Fenestræ plures, pro ædificij modo, et architecti periti iudico; singulæ autem forma, eidem architecto probata pro ratione ædificij.

Aedificij totius altitudo, usque ad summum fastigiū ducta, latitudini respondeat, pro operis ratione; idq. de consilio item architecti.

De altari Cappellæ Baptisterij.

ALtare unum tantum in hoc sacello exædificandum est; cubitis duobus à pariete, ad orientem uersus extructo, distans; si modo amplitudo sacelli tantum spatij ferat: forma autem reliquorum altarium, et modo præfinito fiat, muniatur, sapiatur, instruatur, atque ornetur. Super quo item altari in pariete expressa sit sacra historia Sancti Ioannis Baptistæ, Christū Dominum baptizantis.

Si uero ne altare quidem præfinita amplitudine, et ratione extrui ullo modo potest; illius saltem loco sit icona, aut pictura sacra, in pariete expressa, sancti Ioannis item Baptistæ.

De loco Baptisterij, ubi separatim ab ecclesia extrui non potest.

VBi preterea sacellum sancti Ioannis Baptistæ, ab ecclesia separatum non est, neque item pro facultatibus exædificari potest; tunc in sacello ecclesiæ Baptisterium forma, infra suo loco demonstrata, fieri poterit, concessu Episcopi.

De distinctione Baptisterij, more Romano, et Ambrosiano.

SEquitur, ut Baptisterij formam demonstremus, quā ita distinximus, prout baptismi ministrandi nunc usus est. More Romano baptisterium illud diximus, illam scilicet baptisterij formam accommodatam ad baptizandum aquæ effusione, cum in ecclesiis fere omnibus, ritu Romano utentibus, ita baptizari moris, et consuetudinis frequentioris hodie sit. Alteram porrò formam extructam ad usum baptizandi immersione, appellauimus baptisterium ambrosiano more: ut pote cum hic immersionis usus in ecclesijs ritus ambrosiani seruetur, ac retineatur.

De situ, et forma baptisterij more Romano.

SItus Baptisterij in media cappella esse debet; ijsq. cum late patens cubitos undecim; tum ita profundus, ut à cappellæ pauimento descendatur tribus saltem gradibus; hocq. descensu, et aliquantula profunditate, aliquam sepulcri similitudinem exhibeat. In imo autem graduum descensu spatiū uacuum sit: quod per diametrum ample pateat cubitos septem, et uncias sexdecim.

In eo spatio medio uas baptisterij, in quod aqua defluet, ponatur: cuius latitudo uacua per mediam rectam lineam sit cubitis tribus: altitudo duobus. Forma autem sit, uel rotunda, uel octangula, uel alia, quæ cum forma cappellæ conueniat. Conficiatur uero ex uno, si potest, lapide solido marmoreo, uel alterius generis: aut e duabus, pluribusue laminis marmoreis, lapideisue, crassitudine unciarum octo. Eæq. laminæ solidæ, nec spongiosæ sint; recte, atque apta commissura inter se compactæ, ac firmiter conglutinatæ: intrinsecus præterea opere leuigato; expolitæ extrinsecus decenter ornatus specie pie exculptæ.

Huius uasis fundus sternatur, ac solidetur, si ex uno tantum lapide non constat, sectilibus crustis marmoreis, siliceisue apte, ut supra, inter se connexis, bitumineq. bene firmatis. Vndique item diuexus, ac paululo accliuior sit, exiguos aliquot canaliculos habens: quibus ad foramen, medio situ sub basi columellæ suffosum, aqua deriuetur.

Sub

Sub fundo praeterea huius uasis cisterna paruula, pro sacrario, loco subterraneo effodiatur: in quam aqua, ex infantis, qui baptizatur, capite dilapsa, confluat.

In eiusdem fundi, locive medio columella marmorea figatur, erigaturve, supposita eius scapo basi triangula, aut quadrangula, sexangulave, aut alia, qua uidebitur, forma: eaq. polite, et ornato opere decenter elaborata.

In columella huius summa parte uas ipsum baptismale, in quo per totum annum baptismalis aqua seruabitur, aptè, decenterq. collocetur.

Quod uas forma rotunda, uel octangula sit, aliave eiusmodi, quae respondeat forma cappellae, uasisq. inferioris: late autem pateat cubitos duos profunde autem uncias circiter duodecim, aut paulo amplius, pro urbis, locorumue amplitudine, proq. ecclesiarum ratione.

Hoc uas, altius collocatum, illo inferiori esse poterit uncijs circiter sexdecim: altitudine scilicet, ab inferioris summo labro ad huius, quod superius est, uasis labri summitatem, perpendiculo ducta.

De cochleari argenteo.

Cochleare argenteum, ad aquam infantis, qui baptizatur, capiti infundendam adhibeatur: idq. e superiori uase manubrio, à summa parte paululum adunco, appendatur.

Eiusmodi sit, ab illius ore, e parte sinistra labrum paulo contractius instar paruuli canalis existat; unde in infantis caput aqua tenuiter effundatur.

De situ, et forma Baptisterij more Ambrosiano.

Atque haec quidem de forma, et situ baptisterij more Romano: nunc sequitur situs, et forma, more Ambrosiano.

Primo situs baptisterij in media, capella, atque eiusmodi, ut gradibus eo cum descendatur, ad instar sepulchri sit; quemadmodum supra in forma baptisterij Romani, demonstratum est.

Vasis autem baptismalis forma, quam ex antiquis baptisteriorum uestigijs perueterem esse animaduertimus, haec ipsis baptisterijs extruendis praefinita in eiusmodi ecclesijs, cathedralibus, plebanis, praepositurabus, archipresbyteralibusue adhibenda erit.

Vas e marmore, lapideue solido, non spongioso fiat: quod si ex uno tantum integro lapide marmoreo fieri potest, ad baptismalis fontis instar sepulchri, extruendi, usum accommodatius erit; si minus ex uno solo, e duobus; ac si ne ex his quidem, e pluribus lapidibus quadratis, apte inter se compactis bitumineq. firmiter consolidatis extrui potest.

Qui lapides crassitudine unciarum octo ab interiori parte leuigato opere expolito; ab exteriori deceater pia sculptura elaborati esse debent.

Forma, ut illud superius more Romano, octangula, aut rotunda, aut alia cum aedificij ratione conueniēti.

Altitudine ab ima ad summam partem ducta esse debebit cubitorum duorum.

Latitudine, per uacuum ducta, tricubitali.

Foramine ab ima parte, quae ad orientem uersus, statuetur, triunciali sit: unde, cum aqua baptismalis renouatur, uetus in sacrarium, quod subtus, ut infra demonstratur, instar paruulae cisternae extruetur, defluat. Id uero foramen ligno querneo, uel fraxineo, eoq. arido, stuppae inuolucris obducto, aut alia firmiori ratione, bene obstruatur.

Fundo solido, integroq. constet, si ex uno tantum lapide factum est: si uero e pluribus; fundum habeat, accurato diligentiq. testaceo opere confectum, et solide ita pauimētatum; ut ne rimula quidem sit, unde aqua sensim effluere ullo modo possit.

Eiusmodi praeterea fundus sit, ut totus accliniter pendeat ad foramen uersus.

In umbilico cappellae, situsue praefiniti, eiusmodi uas, firmiter communitum, statuatur, ut supra.

Cisternula, in quam aqua baptismalis cum renouatur, effluet, a parte orientali pro sacrario suffodiatur in plano, quod circum baptisterij uas est. Qua cisternula, prope baptismali uasi adhaerens, ex ostiolo undique cubitali constet; hocq. ualuulis sera, ac pessulo firmiter muniatur; tantumq. pateat, cum per illud, aperto uasis foramine, aquam effundi opus est.

Communia Baptisterij Romani, et Ambrosiani.

Huius baptisterij Ambrosiani, et Romani, quod ad extructionem attinet, haec communia esse possunt, operimentum, seu ciborium, situs spatium, sepimētū, ornatus, tectum, et conopaeum, ut mox infra uniuscuiusque forma demonstratur.

De ciborio.

Operimentum igitur, quod ciborium dicunt, et utriusque baptisterij usui accommodatum esse potest, e marmore, lapideue solido in ecclesijs insigniorıbus fiat: et columellis, pilastrisq. angustioribus, ut in intercolumnijs satis commodi spatij detur, altitudine duorum cubitorum suffultum, firma structura nitatur. Quae columellae, pilistratae, ubi ritu Romano baptisterium est, uasis inferioris labro summo fixae collocentur; ubi Ambrosiano, in uasis ipsius baptismalis labro consolidatae haereant.

In earum columellarum summitate Epistylij, et Zophori ornatus decens, coronixq. de architecti consilio adhibeatur, tum totum opus operimenti contegatur tecto marmoreo, forma orbiculari, aut pyramidali; in cuius summa parte statua collocetur Sancti Ioannis Baptistae, Christum Dominum baptizantis. Spatia autē illa, inter pilastratas interiecta, ualuulis aneis, aliqua pia historia constatis, ita occludantur, ut, cum usu uenerit, amoueri queant.

De mensa.

Vasi baptisterij, siue Romano siue Ambrosianū more, forma supra praescripta extructi, et ceteris itē, alia

alia forma infra demonstratis, ad baptismalis aquæ asseruandæ mundiciem, mensa e duabus tabulis nuceis constans, fibulisq. ferreis media inter se iuncta: et inter ciborium, uasq. ipsum collocata adhibeatur: qua eiusdem uasis ostium pro illius uasis forma, et modo plane tegatur, et claudatur.

Quæ mensa, ubi ritu Ambrosiano mergendo baptizatur, in baptisterijs solum amplioribus locum habeat: ne infantis immersio impediatur: in omnibus autem, ubi ritu Romano baptismus infusione ministratur, esse potest.

De situ utriusque Baptisterij.

SItus uero utriusque baptisterij, forma eadem sit, qua uas baptismale, et cappella.

Huius situs planum solidetur tessellato opere marmoreo: cingatur columnario opere à summo gradu.

De columnario.

FOrma columnarij sit, pro baptisterij ædificationis modo.

Constet columnis octo, ordine singulis, aut sexdecim, ordine binis: si sexangula forma, ex columnis sex, aut duodecim, pro formæ ratione.

Ornetur, et cingatur à summa parte zophoro, et, coronicibus de architecti consilio.

Operiatur tecto laqueato, aut fornice, aut opere concamerato, arundinibus firmiter contexto, tectorijq. incrustatione, et albarij operis cælati, inauratiq. specie exornato.

Intersaptum sit etiam hoc columnarium clathrato opere, ab una ad alteram columnam ducto; atque ita omnino, ut de clathratis ferreis cappellarum supra præscriptum est.

De conopœo.

COnopæum ad ciborium totum contegendum adhibeatur: idq. e serico, aut subserico, coloris albi sit, qui color mysterij huius sacramenti rationibus respondet, non tamen e tela decenti eiusdem coloris, uetatur.

De armario sacri chrismatis etc.

ARmarium autem, in quo sacri chrismatis, et olei catechumenorum uasculum, liber ritualis sacramentorum, mantilia, et reliqua, ad baptismi ministrationem necessaria, reponuntur, ad baptisterij, Romano, Ambrosianoue more extructi, usum, in ipsa cappella ab aliquo latere in pariete, aut parieti adhærens, de consilio architecti fieri poterit; naluis, sera, et pessulo bene clausum, marmoreoq. opere sculpturaue, pijs imaginibus elaborata ornatum: intrinsecus autẽ partitũ, ac decenter distinctum pro ratione, et usu rerum, quæ ibi asseruandæ sunt; tum uero tabulis populeis circumamictum, aut alijs eiusmodi, ut ab humiditate, quæ ex muro, aut marmore existit, omnino defendatur. Panno autem serico albi coloris undique circumuestitum sit.

De baptisterio angustiori.

VBi uerò præ situs angustia, aut præ tenuitate facultatum, Sancti Ioannis Baptistæ sacellum, et baptisterium, ita amplum, atque altum extrui non potest; eadem tamẽ utriusque seruata forma, angustius fiat, ita ut baptisterium, remoto columnario opere clathris solum ferreis, gradui, quem unum tantum in descensu habeat, affixis cingatur: et tecto sacelli solo operiatur; cum alterum proprium præ ædificij humilitate habere non queat. Facultas præterea operimenti, ciborijue, etiam cum armario coniuncti, ex ligno. forma, ut infra demonstrata, construendi erit; ubi marmoreum illud fieri non poterit.

De altera sacelli, situsue, forma, ad utriusque baptisterij, et Romani, et Ambrosiani usum.

IN omni ecclesia parochiali, aliaue inferiori, ubi fontem baptismalem cõstitui concessum sit, intus ad ostium maius, et à latere, ubi euangelium legitur, sacellum, cappellaue extruatur, quæ instar aliarum cappellarum lateralium sit, quæ pro altaribus exædificantur.

De illius pauimento, limine, longitudine, latitudine, altitudine, toto denique spacio, fornice, clathris ferreis, alijsue, et ceteris seruentur, quæcumque in alijs cappellis, quæ cum altaribus sunt, præscribuntur.

Quibus uero in ecclesiis, præ situs angustia, extrui nõ potest, quæ tantæ magnitudinis sit, quantam præfinivimus; ea tamen omnino exædificetur, quæ situs sui spacio, baptisterij saltem opus totum supra demonstratum capiat; tum præterea aliquantulum loci sit sacerdoti, baptismum ministranti, et compatribus.

Si uero ab euangelij parte ad præscriptum cappella hæc extrui nullo modo potest; ab altera parte, ubi præfinita forma, et commodius possit, ea exædificetur arbitrio Episcopi, ut infra exponitur.

Vbi autẽ per loci angustias, ne ab altera parte, neque hac exigua quidem magnitudine, fieri cappella potest; tunc ab euangelij latere ad ostium paries aliquantulum ita concauetur, ut foris etiam ad hemicycli formam, promineat; in qua concauitate baptisterium totum, aut pars apte cohæreat; et clathris ferreis, à tribus partibus sapiatur.

Vbi præterea neque hac forma extrui potest; ab eo ipso latere, prope parietem illud collocetur; ea tamen adhibita ratione, ut ne uel impediri, uel occupari à situ ianua possit, quæ ab eo latere fiet: et clathris item, ut supra, muniatur: ita tamen ut inter hæc, et ipsum baptisterij opus spacij tantum intersit, quantus est cubitus, aut paulo amplius pro situs ratione. Illa autem cautio, ne baptisterij situ ianua, quæ à latere maioris ostij est, impediatur, adhibenda est, etiam accurate in omni, infra demonstrata, baptisterij forma.

Verum quo maxime, si potest, caueatur, ne baptisterium parieti proximum, adhæreat; cum ecclesia, nullis etiã

nauibus,

ranibus constans, ampla tamen est; tunc ad illius ostium, ab eodem euangelij latere, situs, qui ab uno, et altero pariete cubitis duobus, uel pluribus pro spacij modo, seruata illa, ut mox supra, ratione æque distet, clatbris ferreis, forma quadrata, aut octangula, uel einsmodi præfiniatur.

In cuius situs medio baptisteriũ, cuiusmodi forma sit, ita collocetur; ut ab omni clathrorum sæpimento, cubiti unius, et dimidij saltem, si potest, spatio absit.

Si uero nauibus, et intercolumnijs, non ualde inter se distantibus, ecclesia extructa est; intra illius tantum intercolumnij, ecclesiæ ostio maiori proximi, fines, ab eo ipso euangelij latere, aut in eo spatio, quod intercolumnio, et ianua maiori continetur, baptisterium, præscripto spatio, clatbris ferreis concludatur; atque ita, ut is situs conclusus formam quadratam, aut octangulam, aliamuè, quæ pro loci ratione commodior, decentiorq. uideatur, exhibeat.

Quæcumque uero de forma clathrorum, et altitudine, loco de cappellis supra dicta sunt, eadem in clatbris, pro baptisterio, seruanda erunt.

Baptisterium quocumque situ, uel forma in ecclesia constructum, si Episcopi iudicio præ tenuitate facultatum cancellis ferreis sæpiri non potest, nec marmoreis item: ligneis saltem muniatur, ut de cappellis præscriptum est.

De loco baptisterij a dextro latere.

VBi Episcopi iudicio à dextro potius, quam à sinistro ecclesiæ latere commodius, præscripta ratione, baptisterium constitui queat; ab eo, einsdem facultate data ponetur, seruata in ceteris, proxime præscripta ratione.

Baptisterij cappella, seu hemicyclus, seu paries, proxima pictura sancti Ioannis Baptistæ ornetur; Christum Dominum baptizantis.

In einsmodi cappella, aut loco, situ ue baptisterium, ad quod uno pluribusue gradibus descensus fiat, et forma, in cæteris etiam superius demonstrata, ecclesiæq. uel Romanæ, uel Ambrosianæ usui accommodata extruatur, si pro facultatum ratione potest: si minus forma sequens formanda est, more Romano.

Forma secunda Baptisterij more Romano.

VAs rotundum, aut alia decenti forma, quæ uidebitur, è marmore, alioue solido lapide, per diametrum latè cubitis duobus, et dimidio, patens fiat; profundum uncijs octo, aut decem ad summum, et in fundo sensim concauũ, cum suis, ut supra, canaliculis.

In base, columnaue collocabitur; à pauimento autem usque ad labrum uasis non altius cubitis duobus.

In eius medio foramen, digito circiter patens sit: quod per columellam, basemq. usque ad paruulam cisternam, effusæ aquæ baptismalis excipiendæ causa suffossam, penetret.

De altero uase.

PRæterea in eiusdem uasis medio, alterum etiam uas marmoreum itidem, forma simili, at amplitudine minori; ita ut per diametrum cubito uno, et uncijs octo, cum ipsius uasis craßitudine, latè patens, statuatur.

Idq. uas sustentetur aliquo marmoreo, lapideoue fulcimento, quod in uase inferiori nitatur.

Hocq. ipso in uase minori baptismalis aqua asseruetur.

Forma secunda baptisterij more Ambrosiano.

FOrma autem baptisterij Ambrosiani secunda, hæc erit.

Vas modo, ac forma, ut mox supra more Romano præfinita, fiat: at in medio non perforatum, sed profundius excauatum: nec uero superiori uase, ut illud constet.

Sin autem uas ipsum non ex solido lapide factum sit, ita ut aqua sensim disperdatur; in eo inseratur aliud uas stanneum, æreumue stannatum, donec aliud lapideum solidum, nec rimosũ, spongiosumue paretur.

De sacrario.

SAcrarium autem ad baptisterij huius, more Ambrosiano extructi, usum fieri potest uno, aut altero modo, infra demonstrato de sacrarijs; ita tamen, ut et baptisterium, et sacrarium intra unius septi fines concludantur.

Communia utrique secundæ baptisterij formæ.

PAuimentum autem baptisterij, einsmodi forma, siue Romano, siue Ambrosiano usu demonstrata sit; etiã in ecclesia ita profunde sternatur; ut si minus tribus gradibus, uno saltem ad baptismum descendatur; quamuis baptisterij uas, columella suffultum, emineat.

Baptisterio, quod extra cappellam, hemicycliuè cõcauitatem totum, uel ex parte positum est, siue parieti inhæreat, siue ab eo distet, fiat tegumentum, aut opere fornicato, quod duabus, pluribusue columnis, ab ipso pariete paululum extantibus, suffulciatur; aut struatur tabulis sectilibus, ijsq. pictura pie ornatis; aut e tela picta fiat. Quod e ligno, aut e tela integumentum, catbenis ferreis è tecto pendentibus, aut alia firma structura, sustineatur.

De ciborio, et armario.

CIborium uero, et armarium utriusque commune, einsmodi fiet.

Pyramidis forma illud extruetur ex tabulis sectilibus nuceis, polite elaboratis, et, ubi potest, pictis etiã, atque decore inauratis. Quæ tabulæ inter se aptè commissæ, et compactæ, omni coaßatione cohæreãt: earũq. cõmissuræ paruulis, tenuibusq. assulis, coronicibusue recte annexis, ita contegi debent, ut nec puluis, neque ullæ aliæ sordes in baptisterium penetrent.

Id ciborium labro uasis inferioris baptisterij, si Romani moris est, si Ambrosiani, summitate labri ipsius uasis baptismalis, nitatur, atque suffulciatur. A cuius

ciborij

ciborij parte superiori, armarium paruulũ, asseruandis sacris oleis, alijsq. rebus, ad baptismi ministrationem necessarijs, accommodatum, extrui debet: quod à summo uase distet uncijs circiter octo: intrinsecus autẽ tela serica coloris albi, bene circumuestiatur.

De ciborij altera forma.

Ciborij praeterea forma altera esse potest: quae è ligno etiam, ut altera, confecta columellis, et pilastratis ligneis suffulta, eodem modo fiat, quo supra demonstrata est forma ciborij marmorei.

De ualuis ciborij.

Ciborij ualuae, quaecumque forma illud sit, anteriorem parietem ecclesiae spectare debent; ut et baptizantis sacerdotis facies, et infantis, qui baptizatur, caput ad orientem uersus respiciat.

Nec uero intrinsecus, sed extrinsecus illa aperiantur: et amplae praeterea sint, ut ijs apertis totius baptisterij dimidia pars pateat. Claue autem, sera, pessuloq. firmissime claudantur.

De baptisterij forma tertia ex usu Romano tantum.

Alia tertia sequitur baptisterij forma, quae usui Romano tantum accommodata permitti poterit, ubi Episcopus, prae magna inopia necessario illam concedendam censuerit.

Lapis marmoreus solidus, opere sculptili, eiusmodi apparetur; qui forma ouata sit: ac longe cubitos duos, et uncias octo pateat; late cubitum unum, et uncias duodecim.

In quo lapide, uasa duo, eaq. unciarum trium interuallo inter se disiuncta, scalpro polite concauentur; quae et forma rotunda sint; et eadem altitudine, amplitudineq. item.

Tum columella etiam, ad formae praescriptae modum, sub ouato lapide statuetur.

E duobus his uasibus unum erit, ad altare maius uergens; in quo aqua baptismalis asseruabitur; alterum, in quo dum baptizatur, aqua eadem effundetur; idq. spectans ad parietem, altari maiori appositum.

Ideoq. in huius fundo paruulus canalis fiat: per quem ad foramen, quod à latere in una parte fodietur, aqua ducatur; indeq. per columellam, intus uacuam penetrans, ad subterraneam paruulam cisternam defluat.

Hoc item baptisterium operimento, ciborioue ligneo, ex praescripta supra forma, contegatur: armariolo item, ut supra, extructo; et conopaeo item adhibito. Haec de baptisterio, sequitur de sacrario breuis instructio.

De sacrario. Cap XIX.

Sacrarium igitur praeter illud, quod cum baptisterio iunctum est; alterum etiam, quod alijs usibus in ecclesia esse debet; in omni cathedrali, praeposituarali, archipresbyterali, parochiali, et alia quauis ecclesia, in qua Missa aliquando celebratur, extruatur ad unius, uel alterius formae, quae sequitur, praescriptae modum.

Idq. in cappella maiori, si commode potest, neque ullũ impedimẽtum praebet, uel alio ecclesiae loco, qui sacristiae propior sit, eiusq. usui accommodatior, à populi autem conspectu remotior; uel in ipsa potius sacristia, si haec ampla sit, ac praesertim si ecclesia frequentior, eiusq. clerus multus.

Sacrarij prima forma.

Sacrarij prima forma haec sit, ut uas scilicet e marmore, lapideue solido fiat, instarq. fontis baptismalis concauetur: longe patens sit cubitum unum; late uncias sexdecim: forma rotunda, uel ouata, uel quadrata, aliaue, quae minus situm impediat.

In medio fundo concauo foramen habeat forma quadrata; quod large ab omni parte pateat uncias circiter quinque.

Suffulciatur columella quadrata, aliaue pro ratione uasis, supposita paruula basi: ita ut ab ecclesiae pauimento usque ad summum eius labrum, altè extructũ sit cubitis duobus.

Habeat sub foramine paruulum tubulum aquaeductumue, in media columella effossum, scalptumue: qui, quadrata etiam forma, ample itidem pateat uncias quinque, ut per eum aqua, cineres, aliaq. id generis, quae effundentur, aut proijcientur, deorsum effluant.

Infra hunc tubulum, aquaeductumue cisterna suffodiatur, in quam quaecumque effusa, proiectaue erunt, recipiantur.

Id sacrariũ integumento operiatur: quod ex tabulis nuceis sit, atque eiusmodi, ut à parte superiori sensim leni acclinitate, quasi pyramidis instar, emineat. Claudatur autem firmissime pessulo, sera, et claue.

Sacrarij forma secunda.

Altera praeterea sacrarij forma haec erit. Fenestella in pariete, uncijs uiginti, uel cubito, prout illius crassitudo est, concaua extruatur; quae cubito ẽt uno, ac paulo amplius late pateat: alta uero sit cubito item uno, et dimidio.

Ab ecclesiae pauimento in altitudinem extruatur cubitis circiter duobus.

Cuius fenestella solum e solido lapide, eoq. cõcauo sit, in quo foramen insit, ut supra.

Forma ample quadrata: tum aquaeductus, et subtus item suffossa cisternula: ualuulis suis, sera, et claue occludatur.

De uase aquae sanctae. Cap. XX.

Hactenus de sacrario; nunc de aquae sanctae labro, uaseue: quod e marmore, lapideue solido, non spõgioso, ac sine rimis sit: columellaeq. scapo, decenter elaborato, suffulciatur.

Collocetur non foris, sed intus in ecclesia; ita ut e cõspectu ingredientium sit, à latere dextro, ubi potest. Alterumq. collocetur, qua ingrediuntur uiri, alterũ

quae

qua mulieres.

Parieti non inhærens, sed ab eo distans pro situs spatio: columella, utsupra, aut pila, basene sustentetur: in qua nihil prophanum appareat.

Aspergillum decens habeat, e labro cathenula appensum. Quod uel ex aurichalco, uel ex ebore, uel e ferro, politè tamen elaborato, uel ex alio genere, quod conueniat, conficiatur: à summa parte non e spongia constet, sed e setis. E spongia autem esse potest: si in pilula ex argento, aurichalco, aut stanno undique perforata illa includatur; præfixis extrinsecus setis.

DE AMBONIBVS, ET SVGGESTV. Cap. XXI.

H*Abenda est quoque in ecclesiis insignioribus, ac præsertim in basilicis cathedralibus, ratio ambonum: quos, et magnos, et ornate confectos, et tabulis marmoreis ornatos, extitisse, in basilicis Romanis perspici licet, et alibi etiam æneis, cælato sacrarum imaginum opere expreßis.*

De duobus ambonibus.

I*Tem duo pro ecclesiarum magnitudine constitui possunt; unus altius extructus, de quo euangelium; alter de quo epistola, lectione sacra scripturæ, in maioribus solemnitatibus pronuncietur. Hicq. paulo depreßior sit, quàm ille, unde euangelium legitur.*

De uno ambone.

V*Nus etiam tantum Ambo, ut in multis ecclesiis cernitur, esse potest, qui et euangelij, et epistolæ simul lectioni usui sit: ita tamen ut in eo locus, unde euangelium recitatur, aliquanto eminentior sit; pars uero, unde epistola, aliquo gradu inferior sit.*

Infima item pars sub ambone, uel alius locus inferior detur, ubi cantoribus, clericisue spatium sit, unde in solemnitatibus, certisq. diebus, de antiquo ecclesiæ more stata cantica, præsertim inter epistolam, et euangelium, canant.

In Ambone, ubi potest, constituantur duo graduum ordines, unus quo sit ascensus ad orientem uersus; alter occidentem spectans, quo fiat descensus.

De situ Ambonum.

S*I unus tantum Ambo in ecclesia constituendus sit; is à latere euangelij statuatur. Si duo, unus, unde scilicet epistola legitur, à latere epistolæ; alter uero qui est euangelij, ab euangelij latere constituatur; ita ut diaconus, inde euangelium legens, ad meridionalem ecclesiæ partem uertatur, ad quam uiri conueniant.*

Atque ij quidem e marmore, lapideue alio, confici debebunt, et ornari præterea aliquo piæ sculpturæ opere. Aut e latericio lapide exædificari possunt, exornari tamen eos decet laminis marmoreis, lapideisue ornate elaboratis, aut æneis, ijsq. inauratis: quales hodie etiam uisuntur.

De suggestu.

I*N unaquaque autẽ ecclesia parochiali, ubi Ambo constitui non poßit; unde et euangelium pronuntiari, et sacra concio haberi poßit, suggestus omnino, ex tabulis sectilibus, ijsq. firmioribus, decenti opere, et forma, ab eodem euangelij latere extruatur; unde, et euangelij lectio, et concio sacra haberi queat.*

Illud denique caueatur, ut cum ambones, tum suggestus in gremio ecclesiæ, loco conspicuo, unde uel concionator, uel lector, ab omnibus et conspici, et audiri poßit, apte collocati, ab altari maiori, ut pro ecclesiæ ratione fieri decore potest, non longe admodum sint; quò sacerdoti, ut decretum est, intra Missarum solemnia concionanti, commodiori usui esse queant.

DE CONFESSIONALI. Cap. XXII.

D*Emonstrata Ambonis, ac suggestis item forma, unde sacra uel lectio uel concio habetur: restat aliqua etiam instructio operis lignei, ad pænitentium confeßiones audiendas, recte decenterq. accõmodati, quod confeßionale appellamus.*

De confessionalium numero:

P*Rimo igitur in ecclesia cathedrali confeßionalia, totidem construantur, quot, pro iubilei, indulgentiarumue celebritate, aut solemnitatum ratione, sacerdotes confessarios constitui, adhiberiue opportunum, necessariumue uidebitur.*

In singulis item ecclesiis collegiatis, sæcularibus, regularibusue totidem etiam, quot sane requiruntur, pro confessariorum sacerdotum ratione, qui in frequentiori populi concursu esse, adhiberiue ibi plerumque solent.

In unaquaque præterea parochiali ecclesia statuãtur confeßionalia duo; ut uiri, quod sæpe non sine irreuerentia loci, sacraq. illius actionis, et offensione piorum cernitur, cum mulieribus ne confuse permixti, neue etiam dense inter se compreßi sint, cum ad sacrã confeßionem frequens concursus est; sed ita distincti, ut hi in uno, illæ in altero confiteantur; quemadmodũ in plerisque huius prouinciæ ecclesiis certus ijs ipsis, et distinctus est locus; tum præterea, ubi illud non ex prouinciali decreto distingui iussum est, ut unum parocho, alterum confessario alij sacerdoti usui sit, si quem ab Episcopo probatum, ille aliquando, eiusdẽ concessu, in frequenti confitentium multitudine adhibere necesse habeat.

In qua uero parochiali ecclesia plures parochi, portionarij, aliiue sacerdotes, etiam coadiutores sunt, qui confeßionis audiendæ munus exercent; totidem item confeßionalia fieri debebunt, quot sane illi sunt.

Quod uero de duobus confeßionalibus, in unaquaque parochiali ecclesia statuendis, supra animaduersum est, id etiam præstandum erit in singulis ecclesiis, quæ licet parochiales non sint; tamen ijs ipsis, aut parochiali quouis iure subiecta, aut annexa, aut adiuncta,

aut intra earum fines constituta sunt: aut eiusmodi sunt, in quibus aut sacerdos quispiam residere, qui idem confessarij munus obeat; aut parochus, quouis iure, uel quauis causa debeat, soleatue.

In ecclesiis item non parochialibus, ubi doctrinæ christianæ schola exercentur, confessionale adhibeatur, unum saltem; uel duo item, si utriusque sexus schola christiana ibi exerceatur; uel demum plura etiam, ubi plures confessarios sacerdotes, tempore scholæ christianæ, adhibentur ex decreto prouinciali.

Forma confessionalis.

F*Orma, ad cuius præscriptum confessionale extruendum erit, hæc est, qua seruata, licebit aliqua præterea ornamenta adhibere, ut pote in anteriori parte, coronices elaboratas, aliudue ornati genus decens.*

Primo ex tabulis sectilibus, uel nuceis, uel certe alterius cuiusuis generis, totum sit; septum scilicet ijs, et à latere utroque, et à tergo, et à parte superiori eisdē intectum: a parte anteriori apertum omnino, neque ullo modo occludatur.

Habeat tamē, præsertim in frequentioribus ecclesiis, ostium ex crate cancellisue ligneis, inter se unciarū circiter quattuor spatio distantibus cum sera, clauiq. ut cum confessarius in eo non est, ne ibi cum irreuerentia ministerij, quod ibi agitur, laici uagiq. et sordidi homines sedeant, otiosiue dormitent.

De basi.

B*Asis huius confessionalis, ubi sacerdotis confessarij, et pœnitentis pedes innixi hærent, ab ecclesiæ pauimento alta extet, uncijs ad summum octo; late cubitis duobus; lōge cubitis circiter quattuor pateat.*

De sede confessarij.

S*Edes confessarij in eo sit: quæ a basi alta sit cubito, et uncijs circiter tribus; lata a dextera, ad sinistram partem, cubito item, et dimidio; a fronte, ad tergum, uno tantum cubito.*

De confessionalis altitudine.

T*Otius huius confessionalis structuræ altitudo, à basi usque ad summum ducta, cubitis quattuor constet.*

De assula, in qua confessarius nitatur.

I*N parte interiori tabulæ intermediæ inter confessarium, et pœnitentem, assula item collocetur: in qua ipse confessarius, brachio nixus, hærere possit: eaq. instar repaguli sit, ita ut, et deprimi, et rursus, pro libito, extolli queat.*

De scabello pœnitentis.

A*Parte exteriori, pœnitentis scabellum, ab ima parte latum uncijs quattuordecim, basi innixum, et tabulæ intermediæ hærens, accliuiterq. ab imo ad summum ascendens, altum a basi extet, cubito, et uncijs uiginti. Cuius summitatis tabella leniter accliuis sit: in qua pœnitens manibus supplicibus niti possit, dum in confessione genibus flexis est; eademq. lata uncijs duodecim; longa cubito uno, et dimidio.*

De gradu scabelli.

I*N ima parte habeat hoc scabellum gradum annexū, super quo pœnitens genua flectat, quod supra basim emineat uncias octo: late pateat uncias sexdecim, ea longitudine, qua scabellum.*

De fenestella intermedia.

F*Enestella in medio tabulæ, quæ inter confessarium, et pœnitentem interiecta est, fiat: cuius pars ima emineat supra sedem confessarij cubitum, et uncias octo: quæ uncijs sexdecim alta, duodecim uero lata sit.*

Hæc uero fenestella diuisa sit in spatia paria tria, relictis in ipsa duabus columellis, seu paruis fulcimentis eiusdem tabulæ.

Cui fenestellæ, à parte pœnitentis, affigatur lamina ferrea, plena foraminum: quæ singula instar ciceris, minuta, paruaq. sint.

Fenestellæ præterea, à parte confessarij, configatur tela tenuis saia, aut multitia, quem buratum dicunt.

De imagine crucifixi.

A*Parte pœnitentis, quæ exterior est, loco supra fenestellam, crucifixi imago, in charta religiose expressa, apponatur.*

De ijs, quæ affigenda sunt certis confessionalis tabulis.

T*Abula item, inter confessarium, et pœnitentem interiecta affigatur, ab illius anteriori parte, alia tabula, quæ transuerse pateat cubitum unum: ita ut pars paulo maior, ad pœnitentem uersus: altera ad confessarium uersus spectet.*

In huius tabulæ parte, quæ ad confessarium spectat, intus fixa collocetur, et imago aliqua Christi Domini, aut beatæ Mariæ uirginis, et sub ea tum oratio illa præparatoria, impressa ad usum confessariorum Sacerdotum, cum ad pœnitentium confessionem audiendam accedunt, tum forma absolutionis.

Alteri etiam tabulæ, quæ à confessarij altero latere est, neque fenestellam habet, intus, affixæ sint litteræ processus in cœna Domini, prout quotannis à Sanctissimo D. Nostro promulgatæ erunt.

In alia tabula, quæ a tergo est, canonum pœnitentialium tabella collocetur.

Tabulæ supra fenestellam, à parte scilicet, confessarij apponatur tabella casuum, quorum absolutionem sibi Episcopus reseruarit: quiq. alio quouis iure, uel eidem, uel summo Romano Pontifici reseruati sunt.

De capsulis eleemosinarijs in confessionali non struendis.

N*Ec in eo cōfessionali capsulæ, loculiue ulli omnino colligendæ eleemosynæ causa, struantur quouis prætextu aut eidem propè affigantur.*

De

Confeſsionalia, quo loco eccleſiæ conſtituenda.

A Latere eccleſiæ, extra cappellæ maioris ambitum, loco aperto, patentiq. confeſſionalia conſtituantur: partim à meridionali regione, partim à ſeptemtrionali.

In alijs etiam eccleſiæ locis, pro ratione amplitudinis, et ſitus eccleſiæ, Epiſcopi conceſſu aliquando collocare licebit, ut in cappellis quibuſdam, ample patentibus, aut in earum aditu, uel limine, ita ut confeſſarius intra clathri ſepta, pœnitens uero extra ſit: quo fiat, ut clathris cappellæ arceantur, qui inordinatè concurrentes ad ſacram confeſſionem, nimiſq. prope alium, qui tunc peccata ſua confitetur, uel ipſum pœnitentem, uel confeſſarium facile interturbant.

De loco confeſſarij, et pœnitentis item.

COnfeſſionale in eccleſia ſi ab euangelij, quod in altari maiori recitatur, latere collocabitur; tunc pœnitentis ſcabellum, et feneſtella, à dextra cõfeſſarij ſit, rurſusq. ab illius ſiniſtra, cum à latere epiſtolæ illud erit: ut et confeſſarius à parte ſuperiori eccleſiæ ſemper ſit; et pœnitens aſpectu ſit ad maius altare, caputue eccleſiæ uerſus.

DE TABVLATO AD VSVM eccleſiæ diſtinguendæ. Cap. XXIII.

ET quoniam, ex inſtituta antiqua, a beatoq. Chryſoſtomo teſtificata conſuetudine, et in pleriſque huius prouinciæ locis olim uiſitata, in eccleſia ſeparatim a fœminis uiri eſſe debent; forma, et modus diſtinctionis eccleſiæ eiuſmodi eſſe poteſt.

In eccleſia igitur, inſigniori præſertim, à cappellæ maioris ingreſſu, uſque ad ianuam maiorem, tabulatum, per medium eccleſiæ gremium recta ductum, columellis ligneis ſolidis, quinque cubitorum ſpatio ſingulis inter ſe diſtantibus, in pauimentoq. firmiter agglutinatis, affigitur: ac ſi tabulæ ſectiles, ex quibus compactum eſt, aliquando amouendæ ſunt, canalibus paruulis in unaquaque columella ab uno, et altero itẽ latere excauatis, alioue modo confectis, totum aliẽ committitur. Cuius tabulati altitudo cubitis circiter quinque extruitur.

Ita uero in ianua maiori committatur, ut illam mediam diuidat, ſicq. diuiſa, ac diſtincta, partim uiris, partim mulieribus ad eccleſiam aditum, diuiſim, diſtincteq. faciat.

Sint autem in tabulato ianuæ quædam certis locis perſpicuis: quæ ualuis, et peſſulis clauſæ, tunc ſolum aperiantur, cum ab una ad alteram partem tranſitum neceſſario fieri opus eſt.

A qua parte autem concio habetur; quo facilius commodiuſq. fideles concionatorem conſpiciant; tabulatum cum eo tempore demiſſius aliquanto extare debeat, à ſumma parte tabulis committatur, quæ fibulis ferreis annexæ, et hinc inde paruulis peſſulis clauſæ, cum opus eſt, aperiri, et demitti poſſint, eiſdem fibulis appenſæ.

Quibus etiam in eccleſiis, aliquando neceſſe eſt, ut cũ ab una parte Miſſa celebratur, qui ab altera ſunt, eidem Miſſæ ſacro interſint; eadem ratio tabulati demittendi adhiberi poterit.

Fibulæ autem ad tabulati demittendi uſum, ut genibus flexis fideles, à qua parte ſunt, ſacerdotem, in altera celebrantem, proſpiciant, à pauimento diſtent cubitis duobus; ſi ad concionis audiendæ uſum tantum ſint, cubitis tribus.

DE SEDILIBVS MVLIEBRIBVS quas bradellas dicunt. Cap. XXIIII.

QVibus in eccleſiis, Epiſcopus aliquem bradellarum uſum permittendum cenſuerit; earum forma ſequens conſtituetur; quæ, in eccleſia à parte mulierũ collocatæ, cum ad ſedendum, tum ad genua flectenda illis uſui erunt. Pars uero mulierum ſeptentrionalis ſit, niſi quibus in eccleſiis, pro ratione ſitus, aliaue cauſa, Epiſcopus aliter ſtatuerit.

Aſſeres igitur, ſeu trabes paruulæ querneæ tres, craſſitudine unciarum quinque, longitudine cubitorum triũ, et unciarum ſexdecim, altitudine unciarum octo, in eccleſiæ ſolo rectæ ſuppoſitæ, tribusq. circiter cubitis ſingulæ inter ſe disiunctæ, tabulis ſectilibus totidem, cuiuſmodi generis ſint, ijsq. ſingulis latitudine unciarum octo, æquali inter ſe ſpatio diſtantibus conſtratæ, una ſcilicet in medio, reliquæ duæ in extremitatibus, bradellas humiles, eaſq. tripartitas ita conſtituant; ut inde, cum uſu uenerit, ne impedimento ſint, amoueri queant. Anguſtiores uero ſint, ubi eas latiores loci ſitus non requirit. Atque hac quidem forma bradellarum: quæ ab eà parte per eccleſiæ longitudinem ductæ, ſingulæ cubito inter ſe diſtantes, totidem collocabuntur, quot, pro eccleſiæ amplitudine, Epiſcopus concesſerit.

Sint autem procul omnino à cappella altaris maioris, octo circiter cubitis, uel amplius pro eccleſiæ ratione; à tabulato intermedio, ſpatio uiæ latæ quattuor cubitis, pluribuſue pro magnitudine eccleſiæ; ab altero latere, uia etiam tantidem ſpatij.

Nec uero propè ulla altaria ſint, ſed paulo remotiora.

In medio autem bradellarum ſitu uia præterea tranſuerſalis ſit, quæ tantumdem pateat.

A parte autem eccleſiæ, quæ uirorum eſt, nullæ bradellæ ſint, quibus genua flectantur. Si quæ uero ſedilia conceduntur, ea, e tabulis item ſectilibus confecta, forma oblonga ſint, neque a tergo habeant longuria: quibus homines ab humeris nitantur: et, uel parietibus hærentia, uel intra intercolumnij ſpatia recta potiſſimum collocentur.

Et eiuſmodi ſint, quæ geri, amoueriue ſingula poſſint, prout uſu uenerit: atque ita diſponãtur, ut eccleſiæ impedimento non ſint; atque ita etiam, ut, qui ſedent, à ſanctiſſimo Sacramento auerſi non ſint; neque rurſus altaribus hæreant.

DE TVRRI CAMPANILI, ET Campanis. Cap. XXV.

Atque hæc quidem sunt, quæ ad interiorem ecclesiæ fabricam, usumue pertinent: nunc aliqua sequuntur, quæ adiuncta ecclesiæ sunt. Ac primo loco de turri campanarum, quam campanilem dicunt.

Vbi campanarũ causa turris exædificanda est, hæc mox infra demonstrata seruari poterunt.

Sit turris campanarum, quadrata forma, aut alia, ut pro ratione ecclesiæ, locique, architecto uidebitur.

In altum extruatur, illius iudicio, pro amplitudine item ecclesiæ.

De tabulatis.

Habeat tabulata, quot idem indicarit; imum autem fornicatum, reliqua superiora ex assulis firmis confecta, et summum opere item fornicata.

De fenestris.

Fenestras in singulis tabulatis habeat: quæ ab omni parte extructa, longiuscula sint; elegantioremq. formam pro structura modo exhibeant.

Quæ autem in summo tabulato columellis, aut pilastratis distincta, ab omni latere patentiores sint: aut alia forma, de architecti consilio, pro ædificij ratione.

De scalis.

Scalas pro ædificationis item modo, ubi potest, cochlidas, aut alia forma; easq. uel lapideas, uel ligneas: quibus ad campanarum locum ascensus commodus sit, neque periculosus.

De fastigio.

Fastigium non triangulum, sed circulatum, et pyramidale: in cuius summo, ut mysterij ratio postulat, galli effigies, firmissime affixa, crucem erectam sustinere poterit.

De ostio.

Ostium ualuis firmis, pessulis, et claue bene munitum; ut perpetuo clausum esse possit; nisi cum opus est campanis pulsari.

De loco campanilis.

Extruatur autem hæc turris in capite atrij, porticusue, quæ foribus ecclesiæ proxima est: ubi uero atriũ non est; à manu dextera ingredientis, atque ita ab omni alio pariete disiunctum, ut circuiri possit.

De numero campanarum.

Hæc turris, si ecclesiæ cathedralis est, septem, aut quinque ad minimum campanas; si collegiatæ tres, grandiorem scilicet, mediam, et minimam; si parochialis totidem, aut duas saltem habere debet; easq. distincto quodam soni concentu, inter se recte consentientes, pro uaria diuinorum officiorum, quæ fiunt, ratione, ac significatione.

De horologio.

In qua turri præterea horologium, pro ædificij forma artificioso opere confectum, collocari conuenit: ita ut horæ cuiusque ratio, intus campanæ sono, foris stellæ effigie, quæ in orbem ducatur, perspicuo loco constituta significetur.

De altera forma campanilis.

Hæ, supra demonstratæ, regulæ, de turris forma, deq. horologio locum habeant in ecclesijs insigniori bus.

Vbi uero loci situs, et facultatum tenuitas, turrim cãpanilem tanti sumptus fieri non patiatur; in ecclesiæ angulo, a dextera ingredientis, extra tamen ecclesiã prominens, non longe à ianua extrui potest; forma, quæ de architecti consilio probabitur; ita tamen, ut in ea ostium insit, intus ab ecclesiæ parte, non foris extructum; et ualuis, seraq. ut supra, munitum.

De pilis lateritijs pro campanili.

Vbi autem ea est facultatũ angustia, ut campanarum turris nulla quidem extrui queat; interim, dum facultas sit, pilæ lateritiæ in summo pariete hærentes, eaq. arcuatæ fieri possunt, unde campanæ appendantur. Qua in re uidendum est, ut apto loco constituantur; atque ita ut funes earum tractorij, ne in cappella maiori, ullaue alia, aut in medio ecclesiæ ostio, aut alio eiusmodi loco pendeant: ijdemq. per tubum ligneum, in fornice insertum, ducti, tractiue fornicatum opus, ne sensim diruant.

De Campanarum benedictione, et quæ ijs conflandis uitanda sunt.

Campanæ uerò, neque in turri, neque alio loco collocandæ sunt, nisi primum solemni benedictionis, precumq. ritu, ex ecclesiæ instituto consecratæ: cuius consecrationis monimentum aliquo loco turris, uel ecclesiæ, consignetur.

Illæ præterea ne rem ullam prophanam insculptam, inscriptamue ullo modo habeant; sed sancti patroni ecclesiæ, aliamue sacram imaginem, piamq. inscriptionem.

DE SEPVLCRIS, ET COEMITERIJS. Cap. XXVI.

Sequitur de sepulcris, et cœmiterijs instructio, quæ eiusmodi est.

Ac primo quidem sicut Episcopus, presbyteros, aliosq. ecclesiasticos homines intus in ecclesia sepeliri canones sanxerunt: ita de eorum sepulturis aliqua instructione cauendum est.

Episcopalis igitur sepulturæ locus in basilica cathedrali pro chori foribus, ingressuue esse potest: ubi si locus decens aliquando non datur; alius deligatur, qui religioso, uenerabiliq. Episcopali nomini, ac dignitati conuenientior sit: non in choro tamen, neque in cappella maiori, sed extra illius fines, in alia ecclesiæ parte decentiori, atque insigniori.

Sit

Sit ea à ceteris, etiam canonicalibus sepulcris, loco, et insigni praeterea aliquo episcopali distincta.

Sepulcra item sint canonicalia duo, à dextero latere sepulturae episcopalis; eaq. ut supra, aliquo interiecto spatio separata: in quibus et canonici, et capitulari dignitate praediti sepeliantur.

Totidem praeterea à sinistro latere, certo etiam interuallo disiuncta: in quibus ceteri basilicae cathedralis sacerdotes, clerici, aliiq. ecclesiastici ministri humentur.

In ecclesiis collegiatis sepulcra tria sint, ante etiam chorum: aut alio loco, etiam digniori; non in choro tamen, nec uero in cappella maiori, aliaue; unum, in medio situm, in quo Praepositi, uel Archipresbyteri, uel alio nomine rectores earum solum humentur: alterum, in quo canonici; tertium in quo ceteri sacerdotes, clerici, ministriq. earum ecclesiastici.

Praeterea in singulis ecclesiis parochialibus etiam duae sepulturae sint, loco, ut supra, demonstrato; una propria parochorum, rectorumue earum; altera clericorum parochialium.

Vbi uel in atrio, uel in porticu, uel in exedris, uel in caemiterio locus nullus dari potest sepulturis communibus: intus in ecclesia ingressu saltem quattuor eo nomine struantur.

Alia uero sepulcra, laicorum propria, in ecclesia, sine Episcopi concessu, fieri non debere decretum est. Quae si fieri, extruiue concessum erit; ne propè altaria, ut Varensi concilio cautum est struantur, fiantuè: nisi tã longe distent, ut sepulcrale os ab eorum scabello, bradellaue procul absit spatio saltem cubitorum trium.

Nullo sane modo intra chori, et cappellae maioris fines; neque rursus intra cappellarum minorum cancellos extruantur, quibus a populo sacerdos celebrans separatur.

Fornicato autẽ opere fiant: quaeq. è solo ecclesiae nullo modo extent, emineantue, sed illud plane adaequent.

Ab utroque ecclesiae latere, ubi fieri permissum erit, dextro scilicet, ac sinistro, eo ordine disposita extruantur, ut è regione sibi singula respondeant.

De duplici integumento sepulturae.

Operiantur sepulcra, ne ullo unquã tẽpore foeteant duplici integumento: quod, quadrata, uel alia decenti forma, pro loci ratione è lapide solido sit; ita tamen, ut inter utrumque aliquid spatij relinquatur; et inferius integumentum è rudi, illud superius è polito lapide struatur, ecclesiae pauimento aequale; quod sepulcrali ori undique apte cohaerescat.

De annulo sepulcri.

Annulus praeterea in medio integumẽto superiori affigatur, ad illius eleuãdi usũ: ita tamen, ut nihil emineat: sed tantumdem integumenti excauetur, quantum annuli crassitudo capiat. Rursus alia etiam ratio praetermittenda non est, ut illud integumentum sustollatur per clauos duos: qui aliqua crassitudine sint; quiq. ab eiusdem integumenti superiori parte, in utroque latere traiecti, nihil plane extent; ab inferiori autem, paulo oblongiores, quàm integumenti crassitudo est, singuli ferrum transuersale, firmiter harens, habeant: quo, dum, fune unicuique clauo adhibita, integumentum eleuatur, sustineri queat.

In superiori porrò integumento ne crux, sacraq. alia imago effigiesue sculpatur, aut alio modo exprimatur: ut ne pulueris, lutiue sordibus, et sputo inquinetur, ac transeuntium pedibus conculcetur.

Neque uero etiam sculptura ornatus, litterarum incisio, aut inscriptio ulla, aliudue quicquam fiat, quod emineat: neque rursus quicquam etiam tessellato opere, etiam si non supereminеat, inscribatur, sculpaturue; quod Episcopo ante probatum non sit.

De caemiterijs.

Cum sepulcris cõiũcta instructio esse debet de caemiterijs: in quibus mortuos sepeliendi morẽ antiquũ, tantopere à patribus comprobatum, in usum, ex decreto concilij prouincialis, per Episcopos nostrae prouinciae, ubi potest, restitui cupimus.

Caemiteria igitur, ut animaduerti licet, alia in porticu, atrioue ecclesiarum, à fronte scilicet; alia à tergo, alia à latere septemtrionali; alia à meredionali; quaedam ab omni illarum parte sunt: nec uerò uetitum est, quin adhuc etiam ab eisdem singulis, omnibusue partibus constitui possint.

Porrò, quae à fronte, in atrioue ecclesiae extructa sunt, quamuis ad excitandam, uel charitatis erga mortuos fideles, uel conditionis humanae memoriam in ipso prospectu hominum sint; tamen quoniam ob iter, ac tritam uiam, quae transitus per ecclesiam hac, atque illac fit; facilius patent, uel animalibus, uel seruitutibus, uel deambulationibus, congressibus, et alijs hominum actionibus, eo sacro loco indignis, quãobrem etiam saepe ob alia, quae quotidie humanitus incidunt, uiolari contingit; ideo à fronte in atrijs, porticibusue ecclesiae, cum ab alio latere fieri possunt, non extrui expedit.

A septemtrionali autem ecclesiae parte, illorum situs potior deligatur: aut ab eo latere, in quo maxime aedium clericalium transitus quotidianus, fenestrarum prospectus, stillicidiorum etiam proiectura, aliaue eiusmodi seruitutes uitari possunt.

Ampla autem caemiteria esse debent pro ecclesiae, cui adhaerent, situsue spatio, proq. hominum item multitudine. Forma esse possunt oblonga, aut quadrata, architecti iudicio, ac pro situs modo.

A parietibus nuda esse non debent; sed undique ijs septa. Qui parietes à terrae solo alte exaedificentur, cubitis circiter septem. Vbi uero tanta parietum altitudine prae loci inopia extrui non possunt; ita saltem altè exaedificentur, ut animalibus aditus praecludatur: haecq. altitudo non minor sit cubitis tribus.

Vbi uero praecisae rupes erunt, quibus caemiterij situs concluditur: eae pro sepimento parietum esse poterũt.

Parietes autem manu facti, extrinsecus albario opere incrustentur; in locis uero insignioribus decens erit, si in-

intrinsecus ab omni parte porticibus uestiantur, sacrisq. picturis, historijsue ornentur. In ijs porro porticibus sepultura, equali spatio inter se distincta, recto ordine, ad præscriptæ formæ rationē, fieri possunt.

Ubi porticibus cæmiteria non circumuestiuntur; parietes saltem exornari debent aliqua sacra pictura, certis eorum locis expressa.

In medio eorum situ, crux ex aurichalco, aut marmore, alioue lapide confecta, collocetur: quæ in columna marmorea, lapideaue, seu in pila structili suffulta, aliquo decenti integumento operiatur, aut è ligno alte erecta, constituatur.

Cappella item paruula, eaq. in orientem uersus, ubi potest, extruatur: in qua preces pro mortuis, aliquando fiunt.

Habeat item uas aquæ sanctæ, forma supra demonstrata, cum aspersorio, non tamen appenso, sed quod amoueri possit, ad aspergendi usum.

De loco ossario.

CErtus præterea locus intus sit; pariete undique septus, et tecto, ac fornice, ubi potest, opertus: isq. in omnium conspectu sit: ubi mortuorum ossa, aliquando effossa, ordine struantur.

De ostijs cœmiterij.

CŒmiterij porrò tria ostia à fronte esse possunt; nisi situs ratio eiusmodi est, ut à latere etiam illa fieri necessariò postulet. Si uero cœmiterium, ecclesiæ ab aliqua parte continens est, ab ea parte ianuam itē habeat, qua ad ecclesiam aditus sit, cum uel diuinorum officiorum pro mortuis, uel processionum causa usu uenerit.

Ab ostij autem maioris, à fronte extructi, summa parte, quæ extrinsecus est, sacrosancta crucis imago exprimatur, in extremo crucis affixa imagine capitis, aut cranij hominis mortui.

Quæ ostia, à quacumque parte sint, firmis ualuis pessulis, et claue munita, et clausa, ne pateant; nisi cum usus uenerit.

Nullæ uites, arbores, arbusta, stirpes cuiusuis generis, modo frugiferæ, sed quæ etiam nullum omnino fructū, baccasue gignunt, in ijs esse, aut conseri debent.

Immo uero, ne fœnum quidem, herbaue uirescens, quæ pabulo detur, sit. Absit strues lignorum, ac tignorum; tum omnis aceruus cæmentorum, lapidumuè; omnis denique res, loci sanctitati, religioni, et decoro repugnans.

DE SACRISTIA.
Cap. XXVII.

DE ædificijs præterea ecclesiæ adiunctis, sacristiæ ædificatio una, ac præcipua etiam est: de qua instructionem hoc loco breuiter contexemus.

Porrò sacristia, quæ ab antiquis camera aliquando, et secretarium item dicitur, locus scilicet, ubi sacra supellex recōdebatur, in omni cuiusuis generis ecclesia extruatur: quæ pro cathedralis, collegiatæ, et parochialis ecclesiæ magnitudine, et pro numero ministrorum, proq. copia sacræ suppellectilis, ampla sit, atque eiusmodi, ut paulò longius pateat.

Nec uero improbatur usus duarum sacristiarū in insignioribus, et frequentioribus ecclesijs: quarum una capitulo, et chori suppellectili; altera sacerdotibus cappellanis, et reliquis ecclesiæ ministris, ac reliquæ suppellectili, usui sit.

Ab cappella, altariue maiori tantum intersit, ut sacerdos, Missæ sacrum solemniter facturus, cum illis, qui ei ministraturi sunt, inde processionaliter ad altare ordine progredi possit, ut antiqui moris est, cum mysterij significatione.

In cæteris parochialibus, et alijs inferioribus ecclesijs, commodi causa, permitti poterit Episcopi iudicio, ut sacristia à cappella, altariue maiori minus absit; tum uerò curandum erit, ut à domicilio parochi non ualde distet.

De situ sacristiæ, et fenestris.

OMnis autem sacristia ad orientem, et ad meridiem uersus, quoad eius fieri potest, omnino spectet.

Ita uerò construatur, ut illius substructione, luminibus eiusdem capellæ maioris non obstruatur.

Fenestras duas, pluresue habeat, easq. ubi potest, è regione sibi respondentes, ac præsertim à dextro, et à sinistro latere; ut, cum habeat, unde aer exeat, eius locus non humidus sit, neque uliginosus; sed si qua uligo est, inde, aliquando patefactis fenestris, foras se det. Quæ fenestræ duplicibus clathris ferreis, uel simplicibus saltem densioribus, et firmioribus sepiantur, et muniantur, tum etiam opere uitreo, et reti, ut in præscripto fenestrarum ecclesiæ demonstratum est. Contecta uerò sit opere fornicato, aut saltē laqueato.

De pauimento sacristiæ.

PAuimentum habeat, non tabulis constructum, sed eiusmodi, quod subtus paruulis fornicibus constans, totum ample fornicatum, ab humo altius aliquanto, ubi potest, præ humiditate extruatur; ne indumenta sacra ob loci, situsue uliginem putrescant, aut corrumpantur. Cui rei quò cautius prouideatur; extrinsecus etiam terra congesta, parieti adhærens, ac stillicidia item, quæ humiditatem gignunt, inde procul amoueantur; tum solum præterea exterius statuminetur, ruderibusq. et calce solidetur.

De ostio sacristiæ.

OStium sacristiæ huiusmodi sit, cuius aditus non in cappellam maiorem, nisi in ecclesijs minus insignibus secus permittendum Episcopus duxerit, sed in locum publicum, nempe in gremium ecclesiæ recta pateat.

Bene autem septum sit firmissimis ualuis, pessulo solido, sera, et claue itidem firma.

Ostij ualuis, è regione aliæ ualuæ tenuiores, extrinsecus, aut intrinsecus respondeant: quæ à parte inferiori tabulis sectilibus, à superiori sola confectæ, laicis

eis aditum, et aſpectum in ſacriſtiam præcludant: eaq. pondere graui appenſo, per ſe peſſulo, artificioſe confecto, claudantur.

Quibus in ualuis tenuioribus a parte ſuperori paruulam feneſtellam, eamq. clatbratam, extrui non uetatur quæ, perpetuo intrinſecus clauſa non aperiatur; niſi cum, aliquid e ſacriſtia petentibus, inde reſponſum datur.

De loco ſacræ imaginis, et altaris in ſacriſtia.

IN omni ſacriſtia, loco magis conſpicuo ſit ſacra icona, tum etiam ſi amplitudo ſacriſtiæ patiatur, altare, uel menſa, armariumue, quod formam altaris præbeat, inſtructum cruce, candelabris, mappaq. conſtratum; apud quod ſacerdotes celebraturi ſacris ueſtibus induantur.

De oratorio, aut altari in ſacriſtia.

SIt præterea oratorium ab aliqua ſacriſtiæ parte ſiue foris prominens, ſiue intus, decenti loco, idq. inſtar paruuli cubiculi, quo ſacerdos, Miſſæ ſacrum facturus, ſe recipiat; ibiq. ſe ſe colligens, paulisper meditetur, et oret. Proinde tum altare paruum ſit, in quo propoſita crucifixi effigie, aut alia pia imagine, ſanctè præcetur; tū ſcabellum, ubi orando genua flectat. Si uerò ſacriſtia ita exigua, et anguſta eſt, ut eiuſmodi oratorium habere nullo modo poſſit; ab aliquo eius latere, quod orationi commodius ſit; ſcabellum ſaltem, ſeu bradella, apte loco, tela ſaltem, uel panno obducto, collocetur; ubi ſacerdos genua flectens, oret, affixa in pariete aliqua, ut ſupra, imagine ſacra.

De tabella orationum.

IN oratorio quocumque, ſit tabella, in qua orationes, ad Miſſæ ſacrum præparatoriæ, deſcriptæ ſint.

De uaſe aquario.

VAs præterea aquarium, quod manibus abluendis uſui ſit, è ſolido lapide fiat: cui papilla una, aut, prout opus erit, plures infigantur. Ab inferiori parte, ſinus aquarius concauus ad excipiendam aquā, quæ inde effluit, è lapide item, marmoreue ſolido ſit: foramenq. habeat, unde per fiſtulam aqua in paruulā ciſternam ſubterraneam uel aliò deriuetur, ubi commodius ſit, illam a ſacriſtiæ pariete procul deducere. Vbi uerò redditus exiguus eſt, pro eo uaſe aquario, quod è ſolido marmore præſcripſimus, ſitula adhiberi poterit appenſa, cui papilla affixa inſtar gallinacei hæreat, unde aqua ad ablutionis uſum ſenſim effluat, ſubiecto, ut ſupra, ſinu aquario.

Sinus autem, et uas aquarium omnino, aut aliqua ex parte in parietis concauitate, quæ hemicycli exigui formam præbeat, ornate extructum intus inhæreat; ne, ſi foris extaret, ſacriſtiæ ſitum impediat.

Ad abſtergendas manus linteum, uaſi aquario proximum, ab opere inſtrumentoue tornatili pendeat; idq. candidum ſit.

De armario ſacrorum indumentorum.

ARmarium præterea amplum, in quo ſacra indumenta aſſeruentur, ex tabulis nuceis conficiatur.

A pauimento ſacriſtiæ alte extructum ſit cubitis duobus, et uncys quinque.

Capſulas ductiles habeat, eaſq. diſtinctas, ac longe patentes, in quibus, et pro colorum uarietate indumenta ſacra expanſa, diſpartitaq. et ordine aſſeruentur.

Super eo præterea armariola item, aut ſub eo loculi ab illarum capſularum latere ſint, ſeparatim etiam extructi, ubi ſacri calices, patenæ, corporalia, purificatoria, uela, et alia id generis munda recte, atque accommodate recondantur.

Ab altero latere loculi item: in quibus illa, quæ abluenda ſunt, reponantur.

Claudatur hoc tum armarium, tum armariola ualuulis polite, ac diſtincte confectis, ſeris, et clauibus item diſtinctis.

Atque eiuſmodi armaria totidem ſint, quot multitudo ſacræ ſuppellectilis poſcit.

De longiurijs ad uſum exponendi ſacras ueſtes.

LOnguria etiam, polite confecta, funibus ductilibus et trochleis appenſa in ſacriſtia ſint: quibus ſacra indumenta, prout uſu uenerit, exponantur, extendanturue.

De armario librario.

ALia præterea armaria, ſtructura, quæ ceteris ſupra præſcriptis reſpondeat, fiant; unum ſcilicet, in quo libri eccleſiaſtici, ad pſalmodiam, et alium chori, et eccleſiæ uſum pertinentes, apte conſeruentur: alterum, in quo iura, inſtrumenta, et ſcripturæ omnes ſint, ad ipſam eccleſiam ſpectantes; idq. ubi aptius, tutiuſq. archiuiū eccleſia non habeat: tertium item, ſi eccleſia parochialis ſit, in quo certi libri parochiales, ſcilicet matrimoniorum, et baptizatorum, confirmatorum, et alia eiuſmodi ſeruentur; tum etiam ſeparato loco litteræ pontificiæ, edicta epiſcopalia, litteræ Epiſcopi paſtorales, quæ in dies promulgantur, tum alia ſcripta, ad eccleſiæ, uel animarum, parochiali curæ commiſſarum, regimen ſpirituale ſpectantia.

Hæc tria armaria ſingula ſingulis clauibus tutò claudantur. Eorum autem loco, unum ſolum armarium, locis tamen pro librorum, ſcripturarumue ratione, intrinſecus apte diſtinctum, extrui poſſit: ubi uel codicum, ſcripturarumue paucitas, uel eccleſiæ exiguitas, non duo, aut tria, ut ſupra, requirit.

De ueſtiario inſigniori.

VEſtiarium in ſacriſtijs inſignioribus ex eodem genere eſſe poteſt: in quo pretioſiora indumenta reconduntur, Longitudine ſit pro ſacriſtiæ ratione: altitudine cubitorum circiter ſeptem: profunditate duorum. Pars huius ueſtiarij inferior, duobus cubitis

alta,

alta, capsulis ductilibus, loculisue constet: superior uero à tergo angustius, à fronte aliquanto latius sensim patens, nullis loculis distincta sit: sed tota sine distinctione longe patens, habeat ab uno, et altero latere totidem pro uestiarij profunditate tenues asseres erectos, fibulisq. ductilibus annexos, quibus singulis à superiori parte singula longuria, inferiori suffixo fulcimento, sustentata, firmiter haereant: unde sacra indumenta expansa pendeant.

De armario indumentorum canonicalium.

SI cathedralis, uel collegiata ecclesia sit, habeat praeterea armaria pro asseruandis superpelliceis, ceterisq. indumentis, quae canonici, et alij chori ministri in choro adhibere solent; uel eorum loco capsas decêtes, circum sacristiam sitas: quae usui etiam sint ad sedendum Capitulo, cum illud eo loci habetur.

DE LOCO, VBI FERETRA, et cetera id generis asseruentur. Cap. XXVIII.

LOcus praeterea alius sacristiae, aut coemiterio saltê propior, in omni ecclesia parochiali, et collegiata apte extruatur: in quo feretra, câdelabra ferrea grâdiora, coenotaphia, uasa olearia: pertica, scalae, scopae, ligones, batilla, sustentacula crucum, instrumenta, ad abstergendi usum accommodata, caeteraq. id generis reponantur; ut ecclesia ipsa, et sacristia tum ab omni re indecenti, tum ab omni impedimento plane libera, uacuaq. sit. Isq. locus ostium habeat, ualuis, pessulo, seraq. bene septum.

DE ORATORIO, VBI MISSAE sacrum aliquando fieri debet. Cap. XXIX.

COnscriptis breuiter instructionibus, et fabrica ecclesiastica, et partium adiunctarum, côsequens est instructio de oratorijs: quorum unum est, ubi Missae sacrum aliquando fit; alterum, quod in uijs extruitur, ubi non celebratur.

Simplex igitur ecclesia, seu oratorium, eiusmodi sit, ut una tantum naui constet; cuius longitudo sit non minor cubitis duodecim; latitudo uero decem: et altitudo situs rationi apte conueniat.

Habeat praeterea in capite cappellam, quae, si fieri potest, in orientem uergat, cubitis circiter octo, ampliusue, prout situs ratio fert, late patentem; ea uero longitudine, et altitudine, quae cû latitudine côueniat.

Ad eius ingressum gradus unus tantum sit, cui ex praescripta forma clathra insigantur.

Cuius altare, pauimentum, tectum fornicatum, fenestra, fenestella urceolorum, campanula à latere appensa, et reliqua ita sint, ut de cappellis, altaribusue minoribus, praescriptum est.

Ad altare uero ascensus fiat duorum graduum: quorum unus sit is, quem ipsius altaris scabellum facit.

A gradu autem inferiori scabelli, usque ad clathra ima spacium, interuallumue sit saltem cubitorum duorum.

Fenestrae praeterea oratorij, in altû ita extructae sint, ut, qui foris stat, inde introspicere non possit.

Ianua è regione altaris; fenestra item, quae in orbem ducta, instar oculi, ex praescripto modo, fiat.

Labrum item aquae benedictae, forma constituta, prope ianuam intus statuatur.

Cappellae maiori adiunctam sacristiam habeat, quae, ubi potest, ad meridiem spectet: amplaq. sit pro oratorij magnitudine, et instructa supellectili, ac ceteris rebus, quae usui sint, ad praescriptum.

Ab altera parte, quae sacristiae respondeat, paruula turricula, à parochiali omnino dissimilis, fieri potest; sin minus duae pilae lapideae in pariete summo, iam praescripta ratione, struantur, ubi campana una tantum suffulciatur.

Si oratorium eiusmodi futurum est, ubi plures Missas, eadem pene hora, celebrari oporteat; ab uno, et altero item latere, cappellae singulae, paulum à maiori distantes, forma in ecclesiae fabrica praescripta, fieri possunt.

Reliquarum etiam partium forma, et ratio, quae ad oratorium pertinere possunt, sumenda ex ijs, quae praescripta sunt in ecclesiae fabrica.

DE ORATORIIS, IN QVIBVS Missa non celebratur. Cap. XXX.

ORatoria porrò, ubi Missae sacrum non fit, quae in uijs extrui solent, extruantur non in campis, sed in uia publica, ut iter facientes, eorum locorum, prospectu pie commoti, paululum precando consistant.

In quibus etiam exaedificandis, uia locus deligatur paulo editior, et à uehiculorum actu aliquanto remotior, quo melius à luto, aquaue lutulenta defendatur.

Forma quadrata, uel rotunda, uel alia, quae pro loci ratione decentior uideatur, ornate exaedificentur, beneq. tecta sint, ut sacrae imagines à pluuia integrae côseruentur.

Opere tectorio foris incrustentur; intus uero polite dealbata, crucifixi, aut beatae Mariae uirginis, aut sancti, sanctaeue alicuius imagine sacra, aut tabula pie expressa, quae parieti haereat, exornentur.

Altare nullum omnino habeant.

Singula fenestellulas tres, firmiter clathratas, unde precandi causa introrsum genibus flexis inspiciatur, in parte anteriori habeant, duas hinc inde ab ostio, et in ualuis tertiam.

Si oratoria angusta sunt, in ipsis ualuis una solum fieri apte potest.

Valuis, et claue ab ostio muniantur.

Quae uero oratoria ita angusta sunt, ut ne ostij quidem ualuas, intus patentes, capiant; ijs nullus ingressus detur; sed cancellis ligneis ab ostij parte saepiri possunt, reliqua aedificationis ratione ad praescriptum seruata.

Si uero pariete à lateribus non sepiantur, cancellis etiam ligneis ab illis partibus claudantur.

Neque alienum esset, lôgurijs circumsepire, ut equi, iumentaue, atque bestiae procul sint.

A rubis,

A rubis, et spinis, aliisq. id generis, quæ aduasci solent, ab arboribus itē, stirpibus, aliisque eiusmodi arbustis remota sint; ut ne rami diffusi tecta operiant, unde detrimentum ipsis tectis existat.

Et quoniam sacræ imagines, quæ in exteriori pariete oratorij exprimi solent, cum ita expositæ sint, luto sordene inquinari, uel indecentius iniuriosiusue tractari possint, ne extrinsecus in ipsis Oratorij parietibus pingantur; aut alio modo exprimantur, nisi edito loco fiat, ubi ab omni labe integræ conseruentur.

DE ECCLESIA MONIALIVM. Cap. XXXI.

Demonstrata forma aliarum ecclesiarum, sequitur instructio ecclesiæ monialium.

Hæc igitur extrui potest, quæ una tantum naui constet: in orientemq. uersus, si pro monasterij situ fieri potest, spectet.

Ampla sit pro situs ratione, tecto fornicato, aut laqueato, ceterisq. rebus instructa ad præscriptum.

De altari maiori.

Cappella maior nulla in ea insit: sed paries in trāsuerso fiat, quo interior ecclesia ab exteriori, ubi sacerdos sacrum facit, diuidatur. Parieti illi, in transuersum ducto, altare innitatur, in eius medio exædificatum: quod altitudine, longitudine, et altitudine sit, altari maiori supra præscripta.

Gradus in ascensu altaris tres sint, unà cum eo, quem scabellum constituit: singuli autem gradus forma, et modo, supra præfinito. Scabellum uero, seu bradella eiusmodi item, supra in altaris maioris extructione constituta.

De fenestra in altari maiori construenda.

E Conspectu altaris in transuerso eo pariete fenestra fiat: unde moniales Missæ sacrum spectent, et audiant.

Quæ fenestra ita, sicut altare, late patens sit, alte ducta, cubitis circiter duobus; cuius ima pars a superficie altaris, pariete alte extructa sit cubito uno, et uncijs saltem decem.

Munita sit opere clatbrato ferreo, eoq. duplici, ac simili, et inter se uncijs circiter duodecim distanti.

Vniuscuiusque autem clatbrati operis cancelli, ita tamen, compacti sint, ut unius ab altero interuallum sit non amplius uncijs tribus: atque ita bene septi ut unus ab altero diuelli, disiungiue nullo modo facile queat. Intrinsecus autem ualuas habeat, pessulo, et claue munitas: quæ aut à lateribus operiantur, aut trochlea funiculoq. tractili sursum ducantur.

Altare concamerato opere contegi poterit, pariete crassiori facto, aut columellis binis, pilisue paululum ab ipso pariete distantibus, erectis: quibus opus fornicatū, cameratumue nitatur. Quæ columellæ ab altaris utroque cornu distent cubitis duobus.

Si fornix non sit, integumento ligneo, uel ex panno serico, telaue confecto, eoq. apte ornato, quod capocelum uocant, operiatur.

De fenestra ad usum exponendi uestes sacras.

IN pariete transuerso inter unam, et alteram ecclesiā interiecto, a parte, quæ monialium sacristiæ commodior sit, fenestra fiat, rota apte constituta, unde sacræ uestes ad Missæ sacri usum exponantur.

Quæ rota, fenestraue à solo pauimenti alte extructa sit tribus circiter cubitis. Hæc ipsa rota eiusmodi sit, ut tota penè sita inhæreat in craßitudine parietis, qui aliquo incrustationis opere craßior propterea fiat.

Muniatur ualuis ab uno, et altero latere, quæ binæ sint, una ab interiori monialium parte, altera extrinsecus: et ambæ apte claudantur clauibus.

In huius fenestræ, et rotæ structura, seruentur cetera, infrà communiter præscripta rotis conficiendis.

De fenestellula ad usum ministrandæ sacræ Communionis.

AB altera parte altaris, in eodem transuerso pariete, fenestellula alia, sculptorio, inauratoq. opere pie ornata, extruatur: unde monialibus sacra communio ministretur. Cuius fenestellulæ planum æquale sit, et à pauimento ecclesiæ alte exædificatū cubitis duobus, uncijs XVI. Hæc fenestellula late pateat extrinsecus cubitum unum, et uncias duodecim, alte extructa cubitum itidem unum, et uncias XVIII. ita ut in primo aspectu latioris, intrinsecus autem angustioris formæ speciem præseferat.

Tota autem in ipsa parietis craßitudine inerit, quæ cubitalis sit, ita tamen ut intrinsecus a parte monialium extremi parietis craßitudo, ne latior sit uncijs duabus, aut tribus.

Intus uerò in eo extremo pariete, spatium insit, cubito uno: in quo spatio fenestellula, altitudine unciarū octo, latitudine sex fiat; unde monialibus sacra Eucharistia præbeatur.

In fenestellula à parte interiori ualuulæ ferreæ, aut æneæ sint, polite confectæ, quæ pessulò, et claue obserentur: à parte exteriori ualuulæ paulo maiores, quibus tota fenestellula sepiatur, adiunctis, sera, claue, et pessulo.

Sub ipsa fenestellula in pauimento ecclesiæ paruulum scabellum collocetur, altitudine unciarum octo: quod tapeto sterni poßit; ubi stans sacerdos sacram communionem monialibus ministret. Hoc autem scabellū modo altius, modo humilius extrui poteris pro statura sacerdotis ministrantis.

A parte uerò interiori, ubi moniales sunt, scabellum alterum non minus duobus cubitis ab omni parte patens, ad quod aliquot gradibus ascendatur, extrui poterit; ita, ut, ibi genibus flexis illæ facile fenestellulam, unde sacram communionem sumunt, ore attingant. In ipsius autem fenestellulæ pariete nihil impedimenti subtus ex aßibus extruetur, quo propius monialis, sacramentum sumens, ipsi fenestellulæ hæreat.

De

De fenestra sacrarum reliquiarum.

Fenestra præterea alia fiat, quæ à parte superiori fenestellulæ, unde sacra Eucharistia sumitur, in ecclesia exteriori sit: ubi sacræ reliquiæ, si quæ sunt, recte, atque ordine recondantur. Quæ fenestra ab interiori parte altitudinis sit unciarum sexdecim, latitudinis duodecim: munita uerò clathris ferreis, adiuncto opere uitreo pellucido, pannoq. serico obducto, et ualuis præterea clausis, ita ut sacras reliquias inspicere, nec uero tangere ullo modo queant.

A parte uero exteriori, quæ in ecclesiam spectat, eiusmodi sit, ubi loculi, uasi ulaue reliquiarum apte collocentur; ualuasq. habeat bene firmas, seris, et pessulis tribus munitas; quæ tribus etiam clauibus, et unaquaque fabrili opere diuerso distincta, claudantur.

De fenestra sacri olei infirmorum.

In superiori præterea parte fenestræ, ubi rota collocata est, fenestellula pro præscripta formula ratione extruatur: in qua sacrum oleum infirmorum asseruetur. Hac uero fenestellula à parte tantum exteriori ecclesiæ patefieri queat, adhibitis firmis ualuulis, sera, et claue. Sin autem nullæ in ea ecclesia reliquiæ extra altare asseruandæ sunt; hac in superiori parte fenestra fiat, unde sacra communio ministratur.

De gradibus altaris.

A gradu ultimo scabelli altaris, distantes sex cubitis, tres alij gradus, aut plures, pro situs ratione, de architecti consilio fiant: per quos ad gremium ecclesiæ descendatur. Quod aliquanto humilius pauimento erit; ubi altare ex ædificatum est.

In summo gradu clathra ferrea ad præscriptum suffigantur.

Gradus ij singuli ne altiores sint uncijs octo, ne latiores uiginti quatuor, in transuersumq. ecclesiæ ducti; aut tam longe patentes, quantum spatij ostium in clathris ferreis capit.

De sacristia.

In capite ecclesiæ paruula sacristia, cuius ianua intra clathrorum fines sit, apte extruatur; quæ sacerdotibus sacras uestes exuentibus, usui sit.

Qua in edificatione illud caueatur, ne quicquam operis, siue fenestra sit, siue rota, aliudue eiusmodi fiat, unde in monasterii monialium prospectus, aut auditus sit. Idq. propterea, labrum aquarum, quod in sacristia exteriori ad usum lauationis manuum extruetur, nullum omnino tubulum, canalemue habeat, per quem ex interiori monasteryj sacristia aquam excipiat, quæ eò aliunde importetur, aut infundatur.

Neue quicquam ædificy in superiori parte fiat; quò ipsis monialibus aditus ullo modo esse possit.

Fiat in ea, et oratorium, et altare unum, quod usui sit, cum sacerdotes sacris se uestibus induunt, et uasculum præscripta forma ad abluendas manus; idq. ne in pariete, inter monasterium, et sacristiam interiecto, et armarium item, in quo sacra indumenta asseruentur; et aliud præterea nihil.

De capellis.

In monialium ecclesia capellæ duæ, una à dextro, altera à sinistro latere, fiant, forma præscripta, eæque in gremio ecclesiæ, si ibi ob aliquam causam plures Missas eodem tempore aliquando celebrari necesse est.

De fenestra altaris.

Cautio sit, ut fenestra altaris clathrata ita constituatur, ne inde in uiam publicam, præsertim ubi spectacula aguntur, aut multitudinis frequens transitus est, prospici possit. Cui rei ut occurratur, atrium paruulum pro foribus ecclesiæ extruendum est: cuius atrij ianua ab aliquo latere sit, quod ipsis foribus ecclesiæ recta non respondeat; aut certe, si aliud fieri non possit, ipsius ecclesiæ aditus e latere fit: idque architecti iudicio pro situs ratione.

De ecclesia interiori.

Ecclesia interior, una tantum naui constet, sine ullis capellis: pauimento undique æquali sit, neque ab ulla parte gradibus paulo altior.

Illud uero pauimentum cubito uno, aut uno, et dimidio humilius sit, quam pauimentum, ubi altare extrinsecus collocatum est.

Illud, ubi maxime potest, cauendum est, ne monialium ecclesia interior prope uias publicas extruatur: quæ si pro situs ratione exedificetur, aliquando necesse est, ne à pariete, qui ad uias publicas uergit, fenestræ fiant; sed lumen excipiatur à parte, quæ monasterium attingit: contraq. fiat in ecclesia exteriori, cuius fenestræ non à monasterio, sed a uia publica sint.

De turri campanili.

Turris Campanilis, ecclesiæ interiori, monialium coniuncta esse debet: cuius neque ostium, neque fenestra, ac ne rima quidem ulla, in ecclesiam exteriorem aliqua ex parte spectet. Alte extruatur pro ecclesiæ ratione, ita tamen, ut humilior, ac depressior existat quàm structura forma modusq. postulet.

Primum eius tabulatum fornice bene firmo constet: in quo, uel ab aliquo latere inesse potest ostiolum angustum, per quod, cum necesse erit, ad summam turrim ascensus detur: neq; aliunde aditus pateat. At foramina exigua sint: per quæ tractorij campanarum funes tantum ducant. Ostiolum uero illud ita compactum sit, ut claudatur pessulis binis, seris binis, clauibus binis, opere fabrili diuerso. Reliqua superiora tabulata ex materia lignea esse poterunt: lumen excipient ex fenestriculis exiguis, ijsdemq. clathratis: summum uero fenestras, ut moris est, habebit.

DE MONASTERIO MONIALIVM CAP. XXXII.

Ecclesiæ monialium adiunctum est illarum monasterium: de quo demum restat, ut instructionem ali-

aliquam breui conscribamus.

Primo monasterij huius situs deligatur, qui ex canonis Agathensis cautione, procul, ut par est, a bsit càm à monachorum, regularimue monasterijs, tum etiam a canonicalibus, clericalibusue ædibus, ecclesijs collegiatis, a turribus, a mœnijs publicis, propugnaculis, uallo, arce, et a prealtis ædificijs, unde etiam prospectus intro esse possit. Laicali porro ædificio coniunctum, ubi fieri potest, nulla parte sit: sed aliquo interuallo disiunctum, ac separatum.

Longe item à plateis, emporijs, omni foro, uiaq. denique, qua iumenta, currus, uehicula, aliaq. id generis crebrius agi ducine solent, et a locis item, ubi multitudinis uel concursatio, uel conuentus, uel strepitus fit.

Rursus cautio etiam fit, ne eius monasterij positio eligatur in loco abdito, occulto, ualdeq. admodum remoto ab hominum frequentia: ne præterea, quod sacra Tridentina Synodus à monasterij monialium ratione alienum censuit, extra urbis, oppidi, alteriusue loci mœnia ullo sane modo.

Loca huius monasterij, omnibus partibus absoluti, de quibus infra sigillatim dicemus, hæc sunt, pro uario usu distincta. Ac primo quidem inferiora.

Atriolum Capituli.
Triclinium, quod Refectorium dicunt.
Cella uinaria.
Coquina.
Locus Calefactionis.
Locus uasis aquarij ad manus abluendas.
Locus Laborum.
Porticus.
Cella interior, et exterior ad collocutionis usum.
Ianua.
Rotæ.
Furnus.
Locus lauationis.
Tonstrina.
Locus cancellariæ.
Promptuarium
Officina aromatoria.

Loca superiora.

Locus Dormitionis, aut cella dormitoria.
Locus scholæ Nouitiarum.
Locus uestiarius.
Horreum.

Loca distincta.

Valetudinarium.
Locus educationis puellarum.
Viridarium.
Carcer, et locus secessionis.
Locus interior, et exterior confessionis.
Diuersorium item exterius colonorum aduenientium.
Diuersorium confessarij sacerdotis.

De Atriolo Capituli.

Atriolum, in quo capitularis monialium conuentus habetur, magnum esse debet pro monialium numero, constitutis ab omni parte sedilibus.

Forma sit non oblonga, nec uerò angusta, sed, quoad eius fieri potest, quadrata specie potius; ut, quando à præfecta cohortatio, monitione fit, undique commodius exaudiatur.

Sub obscurum potius esse debet, quàm illustre: tum præterea picturis aliquot, pietatem excitantibus, ornatum; ab ea præsertim parte, in qua præfecta sedile collocatum est.

De refectorio, et cella uinaria.

Triclinium, quod Refectorium uocant, loco extruatur, qui cæteris monasterij partibus commodior sit.

Structura ampla fiat, quæ commode capiat non modo moniales omnes, ab omni parte parietum sedentes, sed aliquant o etiam plures, quas deinceps in monasterium pro illius amplitudine, facultatumq. ratione recipi posse uerisimile est.

Habeat à capite ornatum sacrarum imaginum, pie decoreque pictarum: ab uno etiam latere suggestum, in medio pariete extructum, unde sacra lectio cõmode in omni parte audiatur.

Fenestras item ab utroque latere: unde lux hauriatur.

Cellam præterea uinariam, subtus exædificatam; quæ fenestras itidem habeat, ordine, recteq. partitas.

Vtrique loco, Triclinio scilicet, et cellæ uinariæ, locus alius prope esse debet, isq. usui præfecta cellæ uinariæ ad lagenas, crateras testaceas, uasaq. eiusmodi uinaria, et aquaria reponenda: aut, si fieri potest, ob eum ipsum usum chors paruula cum puteo.

De Coquina.

Coquinæ positio, ut maxime potest, triclinio prope sit, ut inde, per fenestram, aut paruulo uestibulo interiecto, fercula, lancesue exponantur monialibus, in triclinio ministrantibus.

Eius situs ample patere debet, camino, qui illius magnitudini pro ratione respondeat, extructo, clibano item paruo, in quo esculenta coquantur.

Huic coquinariæ structuræ loca hæc ad eiusdem usum adiuncta esse debent, cella, ubi cocti cibi dimensio fit; cella prõptuaria, pennariaue esculẽti, obsoniique quotidiani: locus ad lances, ollas, uasaue escaria lauanda; et chors præterea, ab alijs separata cum puteo: unde si aqua tubulis ligneis ductilibus hauritur, adhiberi, accomodariue poterunt canales plumbei, aut lignei, alteriusue generis, per quos, prout opus erit, aqua in locum lauationis, et in coquinam ducatur.

Alia item chors extruetur ad gallinarij usum.

De loco lauationis manuum.

Locus uasis, labriue aquarij, ad quem moniales, antequam mensæ benedicant, manus ablutura conueniunt, a triclinio, et ab atriolo capituli, non longe extrui debet, ea porrò magnitudine, quæ monialium numero respondeat.

Quo loco maluuium, uas scilicet aquarium, uel marmoreum, uel aeneum, alteriusue generis, in pariete agglu-

glutinatum, totidem papillas habeat, quot eius longitudo requirit: subtus exædificato præterea sinu aquario concauo et acclini, unde per foramina aqua, e malluuio effluens, aliò deriuetur.

De loco calefactionis.

Locus calefactionis, quem hypocaustum dicunt, camerata scilicet structura, ubi, igne succenso, moniales per hyemem ad calefaciendum conueniunt, exædificari potest, non longe a triclinio, et loco lauationis manuum: isq. tanta magnitudinis esse debet, quanta numerum earum capiat.

Caminum structilem, quaqua uersum late patentem habeat, aut parieti hærentem, aut in medio extructũ; ut ab omni parte locus sit ad calescendum.

De loco laborum.

Loci laborum, quo ad opera, manibus elaboranda, moniales certis horis conueniunt, situs illustris esse debet, nec ab ulla parte subobscurus; ut undique lumen hauriatur, quod in laboribus conficiendis, et in operibus uel contexendis, uel acu pingendis, elaborandisue necessario requiritur.

Sit item peramplus, et structura eiusmodi, qua locus luminosus reddatur.

De porticibus.

Porticus simplices sint, nempe è simplici columnarum, aut pilastratarum ordine cõstructa: atque adeo structura omni humili potius, quàm magnifica, et sumptuosa: ab omniq. parte ducta, quadri formam præbeant.

Ea, ut aliæ supra expositæ ædificationes, tecto laqueato, alioue ligneo opere constare possunt: at ob perpetuitatem, tum etiam ut periculum incendij cautius euitetur, opere fornicato potius fieri debent.

De cellis collocutionis.

Cella collocutionis, et interior, et exterior, loco non semoto, neque abdito, sed publico, perspicuoq. extrui debet, ac prope monasterij ostium auditorij.

Interioris cellæ fenestra lumen à monasterio intrinsecus excipiant; exterioris uero a parte, qua extrinsecus est. Porro illa cautio adhibeatur, ut præter unam, pluresue fenestras, ad collocutionem accommodatas, in pariete, inter utramque cellam interiecto, nulla omnino alia insit.

De fenestris collocutionis.

Fenestra collocutionis bene munita sit opere clathrato ferreo duplici, unciarum circiter duodecim, internallo inter unum, et alterum interiecto. Opus uero clathratum eiusmodi sit, ut spissi clathri, firmiter infixi, inter se singuli, non amplius distent uncijs tribus.

Instruatur præterea lamina ferrea: quæ latius paulo, quàm fenestra, undique patens, a parte monasterij intus parieti infixa, firmoq. bitumine agglutinata, clathrato opere interiori adhæresceat. Sit uero plena aliquot foraminibus magnitudine ciceris, ijsdemq. inter se distantibus spatio unciarum circiter trium.

Habeat item fenestellulam, in medio extructam, uncias sexdecim undique patentem: quæ sera, uecte, et claue claudatur.

Obducatur item fenestra, intrinsecus tela nigri coloris affixa, instrumento telari, quod aperiri queat.

Quibus porro in monasterijs illud ordinis regulaq. institutum est, ut e fenestra collucutionis nullus monialium conspectus detur, in ijs illa fenestra, simplici tantum opere clathrato instructa, et lamina ferrea obducta sit, quæ nullam fenestellulam habeat, et telare eiusmodi, quod non aperiatur.

Vbi ob monialium multitudinem duabus, tribusue, aut pluribus ad collocutionem fenestris opus est: eas uno in loco, cellaue, si commodum est, intus extrui expedit ad rationem præscriptam: ita tamen, ut recta, ordineq. longe ducta, spatium inter se habeant quattuor, uel quinque cubitorum. Distingui tamen, ac separari illæ poterunt pariete interiecto, si modò in eo fenestra, aperturaue sit, unde monialis, ad clathratam collocutionis fenestram colloquens, ab alijs, quæ in ceteris deinceps fenestris colloquuntur, recte conspiciatur.

Nec uerò rota ductilis in ullo collocutionis loco imponatur, constituaturue, nisi in uno tantum, nempe in fenestra, ad eam rota collocationem potissimum accommodata.

De Ianuis.

Ianuæ duæ tantum, ut par est, in monasterio struantur; una, quæ auditorij dicitur usui, ad ingressus necessarios, altera ad iumenta, currus, uehiculaue agenda.

Illa prior loco, non obscuro, neque occulto, sed cõspicuo, omnibusq. monasterij partibus commodo, fiat; nec uero ample pateat: ualuis bene firmis, duplici assere confectis, et uectibus, pessulisue binis et clauibus, fabrili opere inter se differentibus, claudatur. In ijs porrò ualuis ostiolum præterea constituatur, idemq. firmissimis ualuis, sera, aut uecte, pessulo, claueq. duplici, ac diuersa, munitum; ut ne ob rem minimam ianua grandior aperiatur, patefiatue necesse sit.

In his ualuis insit exigua fenestricula, uel orbicularis, uel quadrangula, uel alia quanis forma: nec amplius undique pateat quinque, aut sex uncijs. Muniatur laminã ferrea, minutis foratibus, grano milij nõ maioribus, plena: intrinsecus præterea obtegatur crassa tela, aut tenui tabella: quæ reuolui possit, cum foras prospectatur. Situs autẽ ianuæ huius is esse debet, ut inde, cum fores aliquando aperiuntur, nullus monialibus prospectus in uiam publicam esse possit, sed impediatur, ob struaturue atrio aliquo interiecto: aut ianua a latere aliquo fiat, unde non recta, eo spectetur, sed in aliquẽ uestibuli parietem proximum.

Ianuæ porrò limen è marmore, lapideue solido sit, atque eiusmodi, quòd strictim illam attingat.

Antepagamenta item utrumque ianuæ latus firmiter muniant: ab omniq. parte ualuis arctissime cohærescant.

Rima

Rimæ præterea tum ianuæ, tum ostioli, ita bene compactæ, commissæue esse debent, ut nullum, ne tenuissimum quidem, conspicilium insit.

Huic ianuæ proxima esse struiue debet paruula cella: ubi ianitrices opus faciant, indeq. fores pulsantibus præsto sint, ut respondeant.

Proxime item rota constituetur, quæ ad eam ianitricum cellam, aut ad locum proximum spectet.

Ianua altera uehicularis, loco item conspicuo, extruatur, tanta sane magnitudine, quanta usui esse potest ad uehicula, cisia plaustraue agenda.

Limine lapideo, ut supra, marmoratoue constare debet, ut ne exiguæ quidem rei exitus relinquatur. Nullum uero ostiolum plane habeat.

Valuis duplicibus, uectibus firmissimis, clauiumq. duplicium, at opere fabrili distinctarum firmitudine, ut altera instructa sit. Præterea opus ualuarum duplicatum in uno pariete adhiberi potest, unum scilicet intrinsecus a parte monialium, alterum forinsecus a uia publica.

Ianua hæc ad eam monasterii partem struatur, ubi et ligaile, et cella carbonaria ad coquinæ usum, et apotheca uinaria commode esse possit.

Procul ab hac ianua quattuor, aut quinque cubitis, intus in monasterio transenna ex asseribus querneis, roboreisue, iis singulis spatio unciarum circiter trium inter se distantibus, aut ex alia firmissima materia, eodem internallo, conficiatur: quæ usque ad ianuæ culmen altè ducta, uectibus suis, sera, et clauibus, bene claudatur.

De rotis.

Rota, uel in ecclesia, uel prope ianuam, uel alio loco ad præscriptum constituta, aut ænea sit, aut lignea, ab omni parte lamminis, quas de tola dicunt, diligenter uestita. Alte pateat cubitum, et uncias octo; late cubitum item: at ab ore ne latius unciis sexdecim. Tota denique recte commissa, apteq. compacta sit, ut ne rimula quidem ab ulla omnino parte sit, appareatue, unde foras spectetur.

Intrinsecus à parte monasterii uncum ferreum, aut uectem paruulum firmiter infixum habeat, quo obfirmetur, ne forinsecus circumagi possit, nisi à monialibus, quæ intus sunt, relaxetur.

Claudatur etiam ab interiori parte, firmis ualuis, uecte, sera, et claue.

De furno.

Furnus a loco cubiculari, quem dormitorium uocant, et uestiario, ut longissime, pro situs ratione potest, extruatur, ne ullum incendii periculum inde creetur.

Huic prope struatur farinarium, loco uel superiori, uel inferiori, uel alio quouis commodiori: alter item locus, ubi incernicula, cribra, ceteraq. instrumenta farinaria reponuntur: nisi farinarium eiusmodi sit, quod hæc etiam commode capiat: tertius præterea locus erit panificii, ubi panis scilicet fit, et fermentatur: isq. undique bene conclusus, et constipatus. Huic panificii loco, et puteus, et paruulus furnus cum aheno, coniuncti sint.

In præfurnio foramen cubitale insit: per quod carbones candentes, omnisue pruna furnaria in fossam, subtus, fornice substructam, demittatur.

A parte superiore furni paruulum uaporarium, uulgo la stufetta, extruatur: quod multiplici usui esse poterit.

Nec uero in exædificatione furni, negligenda ratio est loci: ubi ligna arida, aliaq. materia commode esse possit, ad furni calefaciendi usum.

De loco lauationis.

Locus lauationis uiridario, hortisue proximus esse debet ob id commodi, ut, quæ lota, madidaue sunt, in iis loco aprico expandantur, soliq. exponantur. Si horti desunt, structura fiat, ad quam gradibus, scalisue ascendatur: ubi a summo, porticus pensiles sint, longuriis, perticisue rectis, ac transuersalibus distincta: unde uestes, stragula, linteamina, et alia lota id generis, quæcumque soli exposita, pendeant, ut assicescant. Hæc porrò structura loco aprico sit, non sublimis admodum, ut ne inde aliorsum extra monasterii fines prospectus fiat. Si quando uero is lauationis locus præ situs angustiis, exstrui in plano monasterii non potest; subtus commode extruatur.

Porrò lauationis locus ample satis patere debet, pauimento etiam latericio, aliaue materia constratus: habeat puteum, unde tympano, quod rotæ haustoriæ genus, la tromba dicunt, aqua hauriatur: habeat item labra aquaria lapidea, furnulos, clibanosue cum ahenis. Huic loco substernatur fossa, lacunaue, profunde, ampleq. effossa, in quam aqua diffusa descendat. Huic etiam coniuncta sit cella carbonaria: e qua carbones promantur ad ahena calefacienda.

De tonstrina.

Lauacri loco prope esse conuenit conriceum, nempè tonstrinum: ubi moniales capita lauent.

Sit in tonstrina caminus, furnus exiguus, ahenum furno impositum, ad lixiuii conficiendi usum, et receptaculum aquæ sordidæ.

De loco Cancellariæ.

Cancellariæ situs deligatur loco monasterii commodissimo, et luminoso admodum: quo loco bene materiata cella exædificetur: ubi præfectæ monialium conueniant ad putandas, subducendasue monasterii rationes

Sit hæc cella, tabularum constructione, undique cincta sittybis, armariis, ac forulis distincta: in quibus codices rationum monasterii, aduersaria uolumina accepti, et expensi, scripta, instrumenta, actaue publica, ad monasterii ius quouis modo pertinentia, accurate asseruari possint; et arcæ item nummariæ, aliaq. præterea id generis.

Binis clauibus, seris totidem, uectibus etiam binis, duplicibus quoque firmissimis foribus claudatur.

De promptuario.

DE cella penuaria, ad esculenti quotidiani usum ac commodata, diximus: sed habenda etiam ratio est promptuarij, loci scilicet, ubi frugum, leguminum, olei, et aliarum rerum, quæ ad annonaria cibaria pertinent, annona reconditur; indeq. rursus, prout usu uenit, promitur.

Promptuarium hoc extruatur loco semoto: opere tectorio, gypsatoue undique dense ita incrustetur, ut ne rima quidem usquam appareat; quo cautius muribus, soricibusue omnis foratus penitus præclusus sit.

Habeat capsas, cistas, fiscinas, et uasa quæque repositoria, suis locis distincta.

Claudatur duplici sera, claueq. diuerso opere cōfecta.

De officina aromataria.

MOnasterij usui officina aromataria, medicamentariaue esse potest: in qua et si non omne medicinæ genus asseruatur, ea tamen simplicia medicamenta, quæ facile conficiuntur, quæq. ad subitanei morbi accessiones depellendas, aut mitigandas ualent, inesse debent.

Huius officinæ medicamentariæ situs procul sit aliquantulum ab ecclesia, a loco laborum, ab omni denique monasterij parte, quæ strepitibus exposita esse nō debet; cum hæc ob herbarum contusionem, medicamentorum confectionem, multiplicem mortarij situm, frequentemq. conuersationem, ab illis uacua non sit.

Loco extruatur non æstuoso, sed subalgido potius.

Distincta sit intus asseribus, parieti agglutinatis, infixisue certo aliquo spatio singulis inter se disiunctis; inter quos transuersales tabulæ aliquot, firmis fulcimentis subnixæ, infigantur: in quibus tamquam certis repositorijs, uasa quæque aromataria ordine collocentur.

Huic officinæ prope adiuncta sit paruula cella: ubi aqua distillata, et reliqua uascula unguentaria, medicamentariaue asseruentur. Hæc uero cella suppleat: si quando officina, tabernaue, uasa hæc non capit.

Altera præterea subfrigida itidem: ubi herbæ, uasaq. ad distillandi usum reponuntur, et carbonum aliquantulum. In una ex his cellis caminus struatur.

Aquariolum item sit, unde aqua in suffosam lacunā deducatur.

Si præterea cohortis cum puteo locus dari posset; multum afferret commoditatis: si minus hæc aromatariæ officinæ structura prope puteum fiat. Atque hæc quidem de inferioribus monasterij partibus: nunc ad superiores transeamus.

De superioribus monasterij partibus, ac primum de atrio cubiculari, siue loco dormitionis.

SVperiores monasterij partes initio commemorauimus: in ijs potissimum cautio diligens, certaq. ratio habenda est atrij cubicularis, quod Dormitorium dicunt. Primo igitur eius situs loco deligatur, qui non patiatur cæli grauitatem; sed ad eam partem uergat, ubi pro climatis ratione, aer non aduersus sit, non crassus, non concretus. Sit uero in primis nulli seruituti expositus, ut aliunde introrsum prospectus detur: aut eius luminibus extrinsecus alia parietis, ædificijue substructione officiatur: neque rursus inde aliorsum prospiciatur.

Atrium cubiculare, prout structuræ inferioris ratio fert, monialiumq. numerus postulat, triplex, aut quadruplex erit, ita ut in omni claustri parte unum sit: idq. tanta latitudine, et longitudine, quanta est ædificatio locorum inferiorum.

Ab unoquoque atrij capite fenestræ grandiores, unde lux hauriatur, struantur, a pauimento præaltæ sex, aut septem cubitis. Firmiter uero clathrata sint, et opere præterea uitreo pellucido obducta, opertaue: ita tamen ut superior earum pars ad aeris conclusi euaporationem aperiri aliquando possit. Sin autem ab atrij latere aliqua fenestricula etiam opus est; fiat ab ea parte tantum, quæ in claustrum uergit.

Atrium unum quodque, in partes diuisum, exiguis cellis distinguetur: quæ singulæ, quinque, aut sex cubitis amplæ, storeis, dense contextis, aut telis, tentoriolisue expansis separabuntur.

Quod si atria dormitionis communia, sicut ita fieri debere, instituti antiqui ratio suadet, non fient; sed propriæ cubiculares cellæ separatim, distincteq. extruentur; eæ inter se proximæ, coniunctæq. esse debebunt, et ordine ab utroque latere ductæ, aditu medio intericcto, in quadrum, si fieri potest, desinent. Hæ ne amplæ sint, sed ab omni parte, cubitorum circiter septem magnitudine, paruulum lectulum capiant. Simplici, humiliq. structura sint, nullaq. pictura. Fenestriculam unam tantum habeant singulæ; Ostiolum item, quod non sera, aut uecte claudatur, sed pessulo, quod alzapiede dicunt, ualuis ita affixo, ut forinsecus funiculo attracto facile aperiatur: caminū uero nullū omnino.

Si quando maiori aliquanto amplitudine eæ cellæ struendæ erunt; cautio omnino adhibeatur, ut in ijs spatium detur, quod lectulos tres saltem capiat, uel plures arbitratu superioris; duos autem duntaxat nullo modo.

Cautio præterea sit, ut fenestra nulla struatur, unde extra monasterij fines spectetur: si qua uero aut in ulla cella, aut alio loco superiori fiat necesse est, e qua uel in hortos, uel in loca proxima prospectus sit: huius fenestræ antis clathra ferrea undique infigātur firmissime: quibus forinsecus spatio cubiti unius, et dimidij opponatur transenna, e marmore, aut e laminis ferreis confecta, foraminibusq. uncialibus plena, et totam fenestram ab omni parte complectens, parieti suffixa, cohærescat.

Nulla porro, ne exigua quidem fenestricula, neque in inferioribus, nec in superioribus monasterij partibus extruatur: unde in uiam publicam prospectetur.

Atria denique dormitionis siue communia, siue cellis proprijs distincta, eam structuram habere debent, ut

ma scala tantum, aut duabus ad summum, eò ascēdatur: sicq. illarum foribus, aditibusq. clausis, nullus alius praeterea aditus insit, per quem ad ipsa atria ingressus, ascensusue fiat.

De latrinis.

HIs dormitionis locis, situ semoto, latrina proxima ita construantur, ut certa sedilia habeant: quae singula, intermedio aliquo interiecto distincta, secessum exiguum praebeant, in quem monialis se conijciat, ne a ceteris conspiciatur.

Totus uero is latrinarum locus, non modo conclusus, sed bene constipatus esse debet, ut neque conspectus existat, neque teter odor.

De loco scholae Nouitiarum.

SItu, ab atrijs cubicularibus separato, et a monialium frequentia paululum semoto, gynecaeum nouitiarum construatur; locus scilicet schola, ubi illa degant. Qui locus, ample patere debet; tum ad eam partem uergat, quae caeli salubritatem habeat: bene uero conclusus, latrinas suas habeat, et ceteras partes, usui necessario accommodatas.

De Vestiario.

LOco aprico extrui debet uestiarium commune, ab utroque latere fenestratum: in quo uestiario lanea uestimenta tantum seruentur.

Vndique cinctum sit armarijs altitudine quinque, aut sex cubitorum, ordine praeterea, recteq. distinctis: quae singula forulos suos habeant tantae longitudinis, quanta stata longitudo est uestitus monialis.

Pro uestiarij foribus porticus, longe ducta, et aperta sit: ubi forinsecus instrumentis ferreis, parieti certo interuallo suffixis, collocatisq. inter unum, alterumq. instrumentum longurijs, perticisue transuersalibus uestimenta certo tempore inde pendeant, atque excutiantur.

Huic uestiario cella item uestiaria iuncta esse debet: in qua uestes linteae, omnisq. lintea supellex, recondantur: si modo uestiarium, supra demonstratum, ea magnitudine non sit, quae capsas, armariaue suppellectilis lineae distincte capiat. At uero, ubi potest, potius esse debet, ut haec a uestiario distincta sit.

Tertia praeterea cella uestiaria adiungi debet, suis itidem armarijs undique instructa: ubi lodices, culcitra, ceteraq. id generis obstragula, ac uestes pelliceae, distincte, distributeq. reponantur. At cella haec non situ aprico, sed algido potius struenda est.

De granarijs.

GRanaria struantur loco, ianuae proximo: eorum scala situ conspicuo sint: fores bene firma, duplici claue, sera, et uecte singula claudantur.

De Valetudinario.

EXpositis inferioribus, et superioribus monasterij partibus, reliqua etiam loca, et domicilia sunt, quae ab illis seiuncta aliquo modo esse debent.

Ac primum quidem de ualetudinario dicimus.

Porrò ualetudinarium, locus is scilicet, in quo ualetudinariae, aegritudineq. affectae, uel conualescentes moniales curantur, extrui debet in situ non interiori monasterij, sed paululo remotiori, quàm proxime ianuae auditorij, at loco in primis salubri.

Hac ualetudinarij structura partes item habebit tum superiores, tum inferiores, triclinium uidelicet, longe patens cubitis circiter uiginti; late pro ratione longitudinis; coquinam unam, cellam promptuariam unam, cellam lauationis unam, chortem cum suo puteo unā, lignile unum, porticum unam, cellas binas, ternasue inferiores, quae mediocri magnitudine, singulae tres lectos capiant, et caminum praeterea habeant, aut singulae, aut binae. A superiori autem parte cellae cubiculares sint quattuor, aut sex, moderata etiam amplitudine: eaq. item, ut supra, camino instructae sint: habeantq. secessum latrinarum paulo supra descriptum.

Vbi praeterea ad ualetudinarij huius usum, locus paruulo uiridario dari potest; bene consultum esset ualetudinariae huic structurae: cuius totus ambitus, ostio tantum constans, foribus unis claudatur.

De loco educationis puellarum.

QVibus in monasterijs puellae, in monialium disciplinam traditas, educari permissum est; ibi certum ijs domicilium construatur, ubi distincte a monialibus, alantur: omniaq. ab illis, praeter ecclesiam, separata habeant. Id sane domicilium partibus his cōstet, et atriolo exiguo cum suo camino, cella penuaria, chorte cum puteo, et parua porticu, lignili, et cubiculis inferioribus binis; a superiori parte, atrio dormitionis, aut aliquot grandioribus, quae singula lectulos tres saltem, quattuorue, aut plures, nec pauciores, capiant.

Huius domicilij circuitus, unis tantum foribus contineatur.

Viridarij etiam locus, ubi esse potest, commodo erit.

De hortis, uiridarioue monasterij.

HOrti monialium ob multa uiolandae clausurae pericula non esse debent uasta amplitudine. Cum enim prae uastitate non facile possint parietibus cingi; id fit, ut in monasterij partes uulgo pateat, et aditus, et prospectus.

Sint igitur spatio centum cubitorum, aut paulo amplius ab omni parte.

Vndique parietibus cingantur crassitudine cubiti unius, et unciarum octo; altitudine non minori sexdecim cubitis, eaq. a superficie terra ducta.

Nec uerò, etiam si horti circumcingi cōmode, facileq. possint, praescriptum cubitorum cētū spatium eos excedere conueniens est, ut ne, cum prae magnitudine a monialibus, conuersisue, quae intra monasterij claustra degunt, coli, conserique non queant, necesse sit, contra clausura regulas, rusticos, exterosq. operarios ad eorum culturam, consitionemue introduci.

Ne talea, ne planta alia, ne uites, ne arbores cuiusuis

generis, prope parietes conserantur intrinsecus, neque uerò extrinsecus, nisi internallo distantes cubitorum ad minimum sex.

Neque in eorum fundo arbores grandiores serantur; sed arbusta humiliora, eaq. rariora.

Nec lignorum strues in ijs fiat, non paleæ, non fœni aceruus.

Nonpraterea tugurium ullum, non casa quauis, uel humillima struatur.

Nec fœnisecio, pratoue fundus eorum destinetur: sed perpetuo eiusmodi sit, in quo olera, herba medica, et coquinariæ, non uoluptaria, serantur.

Si per hortos fossa, canalibusue aquæ deductio fit: cautio sit, ut ille aquæductus firmissime operiatur aliquo lapideo, cæmentitioue opere, ducto ab ore, quo aqua influit, longe cubitos circiter sex, et foris, et intus dimensos. Os uerò, per quod ab initio illius lapidei operis cõfluit aqua, et alterum, unde in illius fines effluit, cancellis ferreis, utrinque muniatur. Itidemq. fiat in extrema ea hortorum parte unde foras erumpit.

Rursus idem aquæductus sine ullis clathratis cancellis fieri poterit, si totus tanto spatio tegatur, quantus hortorum fundus est, per quem aqua fluit.

Si quam autem deductionem inde fieri opus est, uel ad hortorum irrigationem, uel ad lauationis usum; riuuli aliquot deriuari per minuta foramina poterunt, quo uolunt, rursusq. ad aquæductum reduci.

De carcere, et loco secessionis.

Monasteria, ut olim etiam habuerunt, carcerem firmum habere debent, in quem, si qua monialis, aliquando à disciplina aberrans, flagitiose egerit, pro culpa grauitate detrudatur.

Porrò carcer à uia publica, et ab ædibus item uiciniæ procul erit, sed intima superioris monasterij parte, quæ à monialiũ etiam frequentia et concursu remotior sit. Bene munitus, bene materiatus, beneq. fornicatus, fenestriculam cubitalem, firmiter clatratam, alte à solo extructam habeat, unde parum luminis excipiatur: ostiolum item, binis munitum ualuis, in quibus interioribus fenestellula minima insit, binisq. seris, ac binis uectibus clausum.

Compedes etiam, ut in antiquis etiam regulis cautũ est, habeat, et manicas ferreas, quibus uinciantur, cum opus est, in carcerem coniectæ.

Nec uerò in carcere caminus, neque foramen aliud insit; nisi latrina, angustis tubulis substructa.

Non longe à carcere locus secessionis sit: isq. et liberior, et commodior, quàm structura carceris. Quo in loco moniales, à ceteris semotæ, aliquando salutarem pœnitentiam ob leuiores culpas peragant.

De loco audiendæ sacræ confessionis.

Atque hactenus quidem de monasterij partibus: nunc sequitur, ut dicamus de locis adiunctis. Est igitur primum habenda ratio loci, in quo moniales cõfitentur. Cuius loci situs, paululo ab ecclesia remotior, cellam alteram, forinsecus iunctam, habere debet, ubi cõfessarius sacerdos earum cõfessiones audiat.

Locus porrò interior, ubi moniales confitentur, a parte inferiori sit, ne scala ascensu opus habeant, bene uerò pauimentatus sit, aut opere fornicato subtus cõstet, ne humidus uliginosusue sit; ab omni item strepitu ualde admodũ semotus, atque adeò undique accommodatus, ut ne monialis confitendo audiri à quoquam alio, quàm à confessario possit.

Ab omni denique parte spatium habeat cubitorum circiter sex, aut septem.

Confessarij sacerdotis item cella, eodem modo, et forma extrinsecus iuncta struatur.

In pariete utriusque loci, cellæue communi, fiat ad cõfessionis usum fenestricula altitudine cubitali ad summum; latitudine unciarum circiter sexdecim pro altitudinis ratione. Quæ fenestricula, et clathratis ferreis, et lamina ferrea cum suis minutis foraminibus, et tela præterea nigra affixa, bene munita, nullo modo aperiri possit.

Eodem in pariete rota inesse poterit, dimidio minuscula, quàm aliæ præfinita: hæcq. rota ad usum exponendi confessario, si quas res necessarias habet. Eademq. rota firmiter beneq. instructa extet, ut de alijs rotis demonstratum est.

De diuersorio confessarij.

Exædificetur præterea diuersorium, in situ, intra ianuam exteriorem, uia publica iunctam, et illam interiorem, qua ad claustra aditus sit, interiecto, cellis duabus, una inferiori, altera superiori, constans: quibus confessarius sacerdos uti possit, cum pernoctare necesse habet, ut moniali cuipiam, periculose ægrotanti, præsto sit, sanctissimorum sacramentorum ministratione. Hoc diuersorium, et caminum, et latrinam, et alia, usui necessario accommodata, habeat, at rotam nullam; nullamq. fenestram omnino, unde uel aspectus, uel collocutio quouis unquam prætextu esse possit. Nec uero plures habeat cellas, præter illas duas; ut omnis alia conuersationis, aut commercij occasio, ab eo remota, exclusauè sit: neque denique ullum præterea locum, uel exiguum.

Ita enim omnino fiet, ut minor, aut nulla cõmoditas occasiouè relinquatur in eo commorandi, nisi necessaria de causa. Quæ ratio locum etiam habeat in diuersorij sequentis ædificatione.

De diuersorio exteriori famulorum, et colonorum, aduentatium.

Diuersorium in eodem intermedio situ, quod aduentantibus colonis, famulisue monialium usui sit, construatur. quod diuersorium cubicula bina, trinaue habeat, at nullam nec rotæ, neque collocutionis fenestram.

Neque ab re esset, ut id à monasterij ædificio distunctum aliquo exiguo spacio sit, ut ne saltem tectis coniungatur.

De domicilio Conuersarum.

Domicilij, extra clausuræ fines positi, in quo Conuersæ, non professæ, habitent, ea ratio in illius ædificatio-

ficatione haberi debet, ut scilicet intrinsecus à parte monialium, claudatur, aperiaturue. Id uerò præstari poterit ratione, infra demonstrata.

In illo ipso intermedio situ, extra clausuræ fines, domicilium fiat, quod Conuersas tot capiat, quot ad monasterij usum opus esse uerisimile est.

Habeat hæc domicilij habitatio, singulas partes necessarias, locum dormitionis scilicet communem, coquinam, puteum, lignile, et alia item loca, usui necessario opportuna.

Porrò in huius domicilij extructione hæc cautio sit, ut ne in parietibus exterioribus, ad uiam publicam spectantibus, fenestra ulla, ac ne foratus quidem exiguus, conspiciliumue minimum fiat:

Vt deinde una tantum ianua constet: quæ prope clausuræ monasterij parietem, quicũque ille sit, extruatur.

Fiat in eo clausuræ pariete foratus amplitudine unciarum circiter sex: per quem uectis ligneus eadem crassitudine transmissus, idemq. in transuersum actus, ac paululum in parietem, qui è regione est, iniectus, firmiter illius ianuæ ualuas occludat.

In cuius uectis summa parte, quà à monialibus est, clauis, seraq. ita apte accommodata sit, ut intrinsecus moniales facile aperiant, rursusq. claudant.

Si uerò ea transuersarij uectis ratione confieri non potest, ut ianua illa occludatur; hoc etiam fieri facile erit, ut uectis, non transuersus, sed recta ad ianuam, quæ è foratus regione est, ductus à summa parte ualuis innixus, atque oppositus, firme occludat.

In hoc domicilio à latere monasterij fenestricula exigua, quæ non amplius undique pateat, quinque, aut sex uncijs, munita etiam lamina ferrea, plenaq. minutis foraminibus extruenda est, unde præfecta Conuersas euocet, ac spectet, an domi sint, cum ianua clausa est; tum illæ, foras discessuræ, benedictionem, missionemq. inde ab ea petant.

Cautiones quædam in tota monasterij ædificatione.

PRimò in tota monasterij ædificatione diligens clausuræ ratio habeatur; ut scilicet illius situs, quantuscumque est, omni ex parte, idoneis beneq. materiatis parietibus concludatur: quorum præterea altitudo sit cubitorum ad minimum uiginti quattuor, exceptis hortorum muris, quorum altitudinem supra demonstrauimus: crassitudo cubitalis, ac paulo etiam maior; at minor certe nullo modo. Porrò à parietibus exterioribus nullius insit caminus, in ijs essossus: at eminens, e superficieq. intrinsecus extans, non uetatur; nulla præterea fenestra, non fenestricula, non conspicilium, ac ne rimula quidem, unde etiam minutus prospectus sit.

In singulis monasterij partibus, ad communem usum extruendis, ut potè Refectorio, Capituli atrio, Valetudinario, Dormitorio, Calefactionis, Lauationisq. manuum, et laborum item loco, atque alijs id generis, tum in primis in ecclesiæ interioris ædificatione, non negligenda, sed adhibenda ea cautio est, ut singula eiusmodi loca, ad quæ moniales frequentes conuenire solent, ampla structura sint, quæ commode capiant non modo omnes, quæ iam sunt, sed aliquanto plures, quas etiam deinceps in idem monasterium recipi pro facultatum eleemosynarumq. ratione, ec accessione, posse uerisimile est.

Illa porrò etiam cautio, uel maxima sit, ut ne in ulla colloquij exteriori cella, nec in ullo uel confessarij sacerdotis, uel colonorum, famulorumue aduenientium diuersorio, neque in ulla alia quauis monasterij parte exteriori, ædificationeue, extrinsecus facta, locus superior quisquã sit, ad quem monialibus aditus detur: nec rursus in ulla monasterij parte interiori, locus itẽ superior; quo alijs accessus, ingressusue esse ullo modo possit.

Est illud præterea cauendum, ut quicumque in monasterio sunt aditus, uestibula, angiportus, aliaq. id generis, ne tenebricosa, ne subobscura sint, sed dilucida, et illustria.

In omni denique, uel anguli, uel aditus, uel scalæ, uel atrij monasterij capite, sacra aliqua imago, pie expressa, extet.

CAVTIONES QVAEDAM DE omni Ecclesiastica ædificatione. Cap. XXXIII.

HAec de fabrica exteriori, et interiori ecclesiæ, de cæmiterijs, de sacristia, alijsq. partibus, ædificationi ecclesiasticæ adiunctis, de ecclesiæ simplicis, et oratorij extructione, ac rursus de ecclesiæ, monasterijq. monialium structura, speciatim, supra locis suis, scripsimus. Illud uerò generatim ad omnem ecclesiasticam ædificationem attinet, ut scilicet, neque in ecclesia, cappella, altaris, partisue cuiusuis alterius, quæ ipsius ecclesiæ, usum, decoremue attingat, fabrica, ornatuq. nihil operis, quale quale sit, statuatur, fiat, inscribatur, effingatur, exprimaturue quod à christiana pietate, et religione remotum, aut quod profanum, quod deforme, quod uoluptarium, quod turpe, uel obscænum sit: quodue popularem magnificentiam, aut familiarum insignia ostentans, gentilicij operis speciem præbeat.

Non uetatur tamen pro fabricæ firmitudine, si ita architectonicæ ratio aliquando postulat, aliqua structuræ generis, uel dorici, uel ionici, uel corinthij, uel alterius huiusmodi operis.

Id omne cum fabricæ præfecti, architectiue, antequã ædificationis initium fiat, consultò caueant: tum in primis curæ episcopalis est uidere, ne quid tale ab ijs in opere ecclesiastico committatur.

Id denique, in huiusce etiam libri conclusione ponimus, ut, cum de dote, uel ecclesia, uel sacello, uel altari certa constituenda, iure canonum cautum sit; Episcopus priusquam eiusmodi ecclesiasticæ ædificationis, aut fundationis facultatem det, eo de genere diligenter, consultoq. idonea sponsione, publicisq. tabulis caueat, ex eorundem canonum præscripto.

INSTRVCTIONVM SVPELLECTILIS ECCLESIASTICAE.

LIBER II.

VPERIORI libro modum, formamq. exposuimus fabricae ecclesiasticae exterioris, atque interioris: nunc sane consequens est alter liber, in quo de ecclesiastica supellectile dicemus. Ac primò quidem simplicem illius apparatum, sacris ministerijs, atque uniuscuiusque ecclesiae partibus, et pro ministrorum numero, et pro ecclesiarum etiam ipsarum ratione, ac dignitate congruentē uno in conspectu constituimus. Deinde quoniam pro officiorum item solennitate, et pro uaria ratione, sacrā illam supellectilem cum multiplicem, uariam, coloribusq. distinctam, tum quibusdam statis diebus pretiosiorem esse conuenit; operaepretium fuit, certis regulis constitutis, ostendere etiam, quae ecclesiastica ea supellex, rursus duplex, quae item triplex, quae quadruplex, quae quintuplex, quae denique multiplex, pro necessario commutationis usu, lauandi causa esse debeat. Postremo aliquam omnis enumeratae supellectilis formam commostrare uoluimus, ut apparatus omnis et cum solennitatum rationibus, rituumq. regulis, atque institutis conueniat, et in omni ecclesia, ubi per facultates potest, quo decentior, omni ex parte existat. Iam uerò in toto hoc genere initium à basilica cathedralis supellectile instituimus: tū reliquarum deinceps ecclesiarum, nempe collegiatarum, parochialium, ac simplicium, apparatum ordine prosequimur.

Basilicae igitur cathedralis erit, ut infra demonstratur, supellex: cuius et si certe aliqua pars communis esse potest solennium Missarum tum Episcopalium, tum aliarum, quae collegiatim celebrantur, et aliorum praeterea diuinorum officiorum; est illud tamen cum omni ratione conuenientius, ut, ubi per facultates potest, in ecclesia cathedrali apparatus sit sacrarum uestium, ornamentorum, et reliquae supellectilis, usui solum, proprieq. addictus Missis, diuinis officijs, ceterisq. sacris ministerijs, quae ab episcopo peraguntur. Itaque cathedralis haec suppellex distinctè exponetur: ac primo sanè loco haec episcopalium officiorum, deinde illa, quae usui est, cum diuina officia per alios peraguntur.

SVPELLEX

Missarum, diuinorum officiorum, ministeriorumq. Episcopalium propria.

SVpellex, Episcopali usui solum addicta, haec erit, quae infra commostrata, partim ad altaris maioris apparatum attinet; partim praecipua, ac propria est uestiū Episcopalium, ad Missae sacrificij, et diuinorum officiorum ministeriorumq. sacrorum solennem celebritatem, usumq. necessarium; partim ex indumentis est, quibus utuntur, quicumque ecclesiae ministri Episcopo solenniter celebranti ministrant; partim uerò, quae reliqua supellex est, ex multiplici genere constat, quod infra exponitur titulo suo.

Apparatus altaris maioris, Episcopo celebrante.

CRux.
Candelabra septem, cum operculis ternis extinctorijs.
Emunctoria duo.
Tabella secretorum una.
Mappae, quas tobaleas dicunt, minores duae.
Mappa, seu tobalea maior, una.
Pallium.
Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.
Tela stragula altaris.
Tapetia, seu stragula bradellae, et gradumm altaris, et plani item, quod à fronte, et ab utroque eius latere est.

Vestes, indumenta, ornamentaue Episcopalia, Missarum, diuinorum officiorum, ac ministeriorum solennium usui necessaria.

CAligarum par.
Sandaliorum par.
Amictus unus, cum fascia, seu auriphrygio.
Alba, cum suis grammatis, seu auriphrygijs.
Cingulum, seu Zona cum suo succinctorio.
Crux pectoralis, ad collum appendenda.
Stola.
Tunica, quam tunicellam etiam dicunt.
Dalmatica.
Chyrothecarum par.
Planeta
Subireta mitralia quattuor.
Mitra pretiosa bina.
Mitrae simplices binae.
Annulus episcopalis insignior.
Gremiale.
Baculus pastoralis.
Manipulus.
Pluuiale.
Pectorale ad pluuialis connectendi usum.

Indumenta Ecclesiae ministrorum, Episcopo, solenniter diuina officia celebranti, inseruientium.

PLuuiale sacerdotis, assistentis ad librum.
Tunicellae duae, usui duorum assistentium diaconali uestitu.
Amictus, usui diaconi, unus: in ecclesia Metropolitana duo, cum suis fascijs, seu auriphrygijs.
Amictus item, usui subdiaconi, unus: in Metropolitana duo, cum suis fascijs, seu auriphrygijs.
Alba diaconalis, una item: at in Metropolitana duae,

duæ, cum suis grammatis, seu auriphrygijs.
Alba subdiaconalis, una etiam: duæ uerò in Metropolitana, cum suis grammatis, seu auriphrygijs.
Cingulum diaconale, unũ: itẽ in Metropolitana duo.
Cingulum subdiaconale, unum: Metropolitana duo.
Dalmatica diaconalis una: in Metropolitana duæ.
Tunicella subdiaconalis una: at in ecclesia Metropolitana duæ.
Stola diaconalis, una: at in Metropolita na duæ.
Velum subdiaconale ad usum ferendi calicis, pateuæue sustinendæ.
Pluuiale, usui sustinentis librum.
Pluuiale præterea, usui sustinentis candelã accensam.
Pluuiale usui ferentis baculum.
Velum usui capellani, sustinentis mitram.
Vela item, seu continentiæ, usui ministerione portantium indumenta, ornamentaue episcopalia, cum Episcopus scilicet illis uel induitur, uel exuitur; eaq. duodecim.

Reliqua supellex, Missæ, diuinorum officiorum, aliorumq. ministeriorum episcopalium solennium usui.

CAlix.
Patena.
Velum calicis.
Corporale.
Sacculus corporalis.
Purificatorium,
Hamulæ, seu urceoli quattuor.
Peluis urceolorum.
Missalia duo.
Liber Missarum episcopalium, cantus modulatione notatarum.
Signaculum Missalis.
Integumentum Missalis.
Puluinar Missalis.
Pontificalia duo.
Signacula pontificalium, bina.
Integumentum pontificalis unum.
Instrumenta duo, usui candelæ sustinendæ, cum suis emunctorijs.
Thuribula bina.
Acerra bina.
Coclearia bina.
Vestitus sedis episcopalis.
Scabella picta, usus aßistentium Episcopo.
Faldistorium.
Integumentum faldistorij.
Puluinaria faldistorij, duo, unum ad sedendì, alterum ad genua flectendi usum.
Abacus.
Mappa abaci.
Candelabra abaci bina.
Sustentacula Mitrarum bina.
Vasa, seu hydriæ ad ornatum abaci, tria, aut plura.
Vrceus magnus, quod bocale dicunt, unus, aut duo.
Peluis magna, una, aut duæ.
Mantilia ad usum abstergendi manus, quattuor.
Lectionarium ad usum Missæ solennis, in ecclesia Metropolitana.
Integumentum lectionarij.
Epistolarium.
Integumentum epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Integumentum lectorilis.
Vas gestatorium acquæ benedictæ.
Aspergilla duo.
Pannus lineus, seu sabarium ad abstergendum caput baptizati, usui in baptismis solennibus.
Ampulla christallina balsami, cum cochleari argenteo.
Peluiculæ item ad usum multiplicis ministerij episcopalis, quattuor sexue.
Forfices ad usum sacræ ordinationis, bini.
Vasa tria usui sacris oleis conficiendis; unum scilicet, in quo sacri chrismatis; alterum in quo sacræ extremæ unctionis; tertium in quo cathecumenorum oleum consecratur.
Vascula præterea sacrorum oleorum ministratoria, totidem.
Vasculum item unum, tripliciter interse distinctum, usui sacri olei, cathecumenorum scilicet, chrismatis, et infirmorum, in uarijs ministerijs episcopalibus.
Vela tria serica, unum ad usum contegendi uas chrismatis, alia duo ad integenda uasa, unum olei infirmorum, alterum cathecumenorum.
Candelabrum unum } *usui sacræ ordinotionis*
Vrceoli etiam } *Acoluthorum.*
Liber exorcismorum, usui sacræ ordinationis exorcistarum.
Liber epistolaris, usui sacræ ordinattonis subdiaconorum.
Liber euangelistaris, usui sacræ ordinationis diaconorum.

Supellex quæ Missarum, et officiorum episcopalium usui proprie, ut supra, addicta, pro uarietate colorum quintuplex esse debet.

CVm porrò sacras uestes, indumentaue, et altaris, et episcopi celebrantis, et ministrorum esse debeant coloris, conuenientis officio, et Missæ diei, ex instituto sanctæ matris ecclesiæ, quæ coloribus quinque uti consueuit, albo scilicet, rubro, uiolaceo, uiridi, atque nigro; fit, ut pro hac colorum uarietate, in diuinis officijs instituta, quintuplex sit sacrarum uestium, et indumentorum apparatus, supra nominatim expositus. Vestes igitur sacræ, indumenta, ornamentaue, quæ ordine infra numerantur, quinque singula esse debent, colore scilicet diuerso; ut pote albo, rubro, uiolaceo, uiridi, et nigro; exceptis quibusdam indumentis, nominatim infra commostratis, quæ quadruplicia tantum sunt, quoniam nigro colore non adhibentur.
Pallium altaris.

Ve-

Velamentum frontiſpicij altaris.
Caliga } *Hæc indumenta quadruplicia tantum*
Sandalia } *erunt, quia nigro colore eſſe non debent.*
Auriphrygium, ſeu faſcia amictus.
Grammata, ſeu auriphrygium albæ.
Stola.
Tunica.
Dalmatica.
Chyrothecæ) quarum ſcilicet paria, quattuor tantũ erunt, quia nigro colore non adhibentur.
Planeta, ſeu Caſula.
Gremiale.
Manipulus.
Pluuiale.
Pluuiale aſsiſtentis ſacerdotis.
Tunicella uſui aſsiſtentium diaconali ueſtitu.
Auriphrygium amictus diaconalis unum: in Metropolitana duo ſingulorum colorum.
Aurifrigium item amictus ſubdiaconalis, unum: in Metropolitana duo ſingulorum colorum.
Gramata, ſeu aurifrigium albæ diaconalis, unum: in Metropolitana duo.
Gramata, ſeu aurifrigium albæ ſubdiaconalis, unum: in Metropolitana duo.
Dalmatica diaconalis una: in Metropolitana duæ.
Tunicella ſubdiaconalis, una: in Metropolitana duæ.
Stola diaconalis una: in Metropolitana duæ.
Manipulus diaconalis unus: in Metropolitana duo.
Manipulus ſubdiaconalis unus; in Metropolitana duo.
Pluuiale, uſui ſuſtinentis librum.
Pluuiale item, uſui ſuſtinentis baculum epiſcopalem. Hoc uerò indumentum quadruplex tantum eſſe debet: quoniam in officijs pro mortuis non adhibetur baculus.
Pluuiale præterea, uſui ſuſtinentis candelam accenſam.
Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Signaculum Miſſalis.
Puluinar Miſſalis.
Signaculum pontificalis.
Integumentum pontificalis.
Veſtitus ſedis epiſcopalis.
Indumentum faldiſtorij.
Puluinaria faldiſtorij.
Integumentum lectionarij.
Integumentum epiſtolarij.
Integumentum euangeliſtarij.
Integumentum ambonis, uel ſuggeſti.
Integumentum lectorilis.

Supellex indumentorum, quæ e lino, byſſoue, confecta, miniſterijſq. epiſcopalibus addicta, & in ſimplici numeratione ſupra mox poſita, ob munditiẽ, neceſſariumq. lauationis uſum, multiplicia eſſe oportet, ut infra uberius exponitur de ſupellectile indumentorũ lineorũ.

PRimo igitur altaris indumenta linea, byſſinaue, uſui Miſsis epiſcopalibus ſunt, quorum tota ſumma erit numero, infra mox notato.
Mappæ maiores, tres.
Mappæ minores, ſex.

Indumenta linea epiſcopalia.

AMictus, octo.
Albæ totidem.
Corporalia ſex cum ſuis pallis.
Purificatoria duodecim.
Mantilia ad uſum abſtergendi manus numero duodecim.
Mappæ abaci tres.
Sabaria ad uſum baptiſmorum ſolemnium, tria.

Indumenta uſui miniſtrorum, Epiſcopo inſeruientium.

AMictus diaconales octo: in eccleſia Metropolitana ſexdecim.
Albæ diaconales totidem: in Metropolitana, ut ſupra, ſexdecim.
Amictus ſubdiaconales octo; in Metropolitana ſexdecim.
Albæ ſubdiaconales octo: in Metropolitana etiam ſexdecim.

DE SVPELLECTILE

Quæ canonicis, ceteriſq. eccleſiæ cathedralis miniſtris, in Miſsis conuentualibus, diuiniſq. officijs uſui eſt.

EXpoſita ſupellectile, quæ epiſcopali uſui proprie addicta eſt; ſequitur, ut dicatur de ſupellectile, quæ canonicis ceteriſq. eccleſiæ cathedralis miniſtris, in peragendis diuinis officijs neceſſaria eſt. Hæc porrò ordine diſtincta, partim ad altaris maioris apparatum; partim ad Miſſæ conuentualis, et diuinorum officiorum uſum; partim ad cultum, et adminiſtrationẽ ſacræ Euchariſtiæ, aliorumq. ſacramentorum, partim ad alia eccleſiaſtica miniſteria; et alia item ſpeciatim ad funeralia officia; alia denique ad ſacriſtiam pertinet. Hic ſanè diſtinctionis modus, in reliquarum etiam eccleſiarum, prout earũ uniuſcuiuſq. ratio tulerit, ſupellectile commoſtranda, præfiniendaq. ſeruabitur. Primo autem loco ſupellectilis apparatus ſimplex exponetur.

Apparatus Altaris maioris.

CRux.
Candelabra ſex cum ſuis operculis extinctorijs binis.
Emunctoria duo.
Tabella ſecretorum.
Mappæ minores, duæ.
Mappa maior, una.
Pallium.
Velamentum ad ornatum frontiſpicij Altaris.
Tela ſtragula altaris.

Tapetum bradellæ altaris.
Tabellæ orationis de Sancto, cuius nomine altare, capella maior nuncupatur, duæ; una a dextero, altera à sinistro latere clathrorum altaris, capellæue, extrinsecus affigenda.
Tabellæ item duæ orationum de Sancto, Sanctisue, quorum insignes reliquiæ in eo altari recondita sunt.

Supellex ad usum sacrificij Missæ Couentualis, et diuinorum officiorum.

AMictus sacerdotalis, cum suo auriphrygio, seu fascia.
Alba sacerdotalis, cum suis auriphrigijs, seu grammatis.
Cingulum sacerdotale.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Pluuiale.
Amictus diaconalis, cum auriphrygio, seu fascia.
Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
Alba diaconalis, cum suis grammatis, seu auriphrigijs.
Alba subdiaconalis, cum suis granulis, seu auriphrygijs.
Cingulum diaconale.
Cingulum subdiaconale.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Manipulus diaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale ad usum ferendi calicis, patenæue sustinendæ.

Supellex, quæ sequitur, propria Missæ tantum

CAlix.
Patena.
Velum calicis.
Corporale, cum palla.
Sacculus corporalis.
Purificatorium.
Hamularum, seu urceolorum, paria duo.
Peluicula urceolorum.
Missalia tria.
Integumentum Missalis.
Signaculum Missalis.
Puluinar Missalis.
Lectionarium ad usum Missæ solennis in ecclesia Metropolitana tantum.
Integumentum lectionarij.
Epistolarium.
Integumentum epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Cerostata octo, cum suis operculis extinctorijs.
Tabella gestatoria pacis offerendæ.
Sudariolum ad nares expurgandas, cum opus est, in Missæ sacro.
Funiculus, cum globulo, unde sudariolum pendeat.
Crepidarum mundarum paria terna.

Supellex, quæ Missæ Conuentualis diuinorum officiorum, processionumq. usui communis est.

CRux Capituli }
Thuribula duo } *Ad thurificationis usum.*
Acerra bina }
Cochlearia bina. }
Pluuialia tot, quot sanè quidē sunt ecclesiæ canonici, et dignitate praditi, et Mansionarij, aliją. id generis ministri, episcopo celebrante.
Planeta etiam totidem, quot canonici, aliјue sunt, qui sacerdotales præbendas habent, certis statis diebus adhibendæ, ex libro cæremoniarum.
Dalmaticæ diaconales, quot canonici, aliјue qui diaconales præbendas obtinent.
Tunicellæ subdiaconales itidem, ut proxime supra.
Cerostata bina ad usum processionum.
Canthari item in ecclesia Metropolitana bini.
Candelabrum cerei paschalis.
Labarum, seu uexillum, sancti patroni Ciuitatis ad usum processionum.
Crotala, seu crepitacula lignea, tria saltem ad usum pulsandi, loco campanarum, in tenebris hebdomadæ sanctæ.
Candelabrum triangulare ad usum sustinendi candelas in tenebris hebdomadæ sanctæ, præterquam in Metropolitana.
Stragulum sedilis, in quo sacerdos Missæ sacrum faciens, et ministri aliquando assident.
Aulæa, panniue plures, ad usum ornandæ cappellæ maioris, et chori, aut basilicæ, solennioribus diebus.
Lectorilia stataria chori, duo.
Lectorilia minora gestatoria, tria saltem.
Integumenta lectorilium statuariorum.
Integumenta lectorilium gistatoriorum.

Libri, seu volumina ad usum diuinorum officiorum, in ecclesia Metropolitana, pro ritus Ambrosiani ratione.

BReuiaria, forma grandiori, tria saltem.
Calendaria anniuersaria, seu perpetua, tria item.
Psalteria præterea cum hymnis, tria saltem.
Libri de hymnis, musica modulatione notatis, tres saltem.
Antiphonaria de Dominicis, tria.
Antiphonaria de Sanctis, tria.
Antiphonaria ferialia, tria.
Lectionaria matutinalia, tria.
Homiliaria, tria.
Lectionaria, ex libro Genesis, ad officia Quadragesimæ, post horam Tertiam, et Nonam, duo.
Lectionaria item de Exodo, ad officium Dominicarum Qua-

Quadragesima, post primam Missæ orationem, ex Prouerbijs Salomonis, duo item.
Lectionaria item ex sermonibus sancti Ambrosij, ad officia Dominicalis Quadragesimæ, duo.
Lectionaria item de uitis Sanctorum, in statis quibusdam uigilijs, duo.
Pontificalia, tria.
Cæremonialia, tria, unum, quod dicitur Romanum, alterum Ambrosianum, tertium Paridis de Grassis.
Sacramentalia, quattuor.
Processionalia, seu libri Litaniarum processionumue, quinque, pluresue.
Libri ad usum funerum, et officij mortuorum, quinque, pluresue item.
Libri cātus Ambrosiani, uarietate tonorum distincti, ad usum lectionum, psalmorum, et id generis aliorum, numero tres.
Libri, in quibus hymnus, Gloria in excelsis, Symbolum, et Sanctus, musicis notis descripta sunt, numero tres.
Libri de cæremonijs Missæ, tres item.
Libri de computo ecclesiastico, duo.

Libri, seu uolumina ad usum diuinorum officiorum in alijs ecclesiis cathedralibus.

Breuiaria forma ampla, tria.
Calendaria perpetua, tria.
Diurna, aut psalteria cum hymnis, tria.
Hymnaria, musico cantu exscripta, tria.
Lectionaria, tria matutinalia.
Homiliaria, tria.
Antiphonaria de Dominicis, duo.
Antiphonaria de Sanctis, duo.
Gradualia de Dominicis, duo.
Gradualia de Sanctis, duo.
Manualia, duo item.
Martyrologia itidem duo.
Libri de officio mortuorum, duo etiam.
Ritualia, tria.
Processionalia tria, pluraue.
Pontificalia, tria,
Cæremonialia totidem; duo scilicet Romana, tertium Paridis de Grassis.
Sacerdotalia, duo.
Rationalia diuinorum officiorum, duo item.
Libri de computo ecclesiastico, duo quoque.
Libri præterea, ijq. probati, de musico cantu, modulatione ue diuinorum officiorum, numero tres, pluresue.

Supellex quæ ad cultum, et administrationem sacræ Eucharistiæ, aliorumq. Sacramentorum usui est.

Conopoeum tabernaculi maioris.
Tabernacula paruula duo: alterum altius, atque ornatius; alterum minori et altitudine, et ornatu.
Amboq. ad usum exponenda in altari sacra Eucharistia, et in processionibus ferenda.
Pixides quatuor: una usui ad conseruandam sanctissimam Eucharistiam; altera ad illam, agris ferendam; reliquæ duæ, ac plures etiam pro ratione frequentis populi, ad sacram communionem conuenientis, eaq. grādiores, et ad eum usum, cum scilicet aliquando, eodem tempore, uiris separatim à fœminis sacra Eucharistia ministratur; eodemq. item tempore aliæ hostiæ ad eiusdem populi communionem consecrandæ sunt.
Vela quattuor, ad usum sacræ Eucharistiæ, quæ in tabernaculo maiori asseruatur, decenter contegendæ.
Vela præterea, duo ad sacræ Eucharistiæ contegendæ usum, cum ad ægrotos scilicet illa fertur.
Velum unum, ad illam, in processionibus solemnibus ferendam.
Vmbellæ duæ, una usui cum ad ægrotos sacra Eucharistia defertur, altera in processionibus adhibenda.
Crux, in qua Christi Domini imago affixa pendeat, eaq. decenter expressa, ad ægrotos sæpe ferenda.
Laternæ grandiores, sex, usui sacræ Eucharistiæ ad ægros ferendæ.
Cereoferaria breuiora, uiginti quattuor, deferendis luminibus usui, cum sacra Eucharistia fertur.
Tintinnabulum gestatorium unum, cum sacra Eucharistia fertur.
Mappa, ad apparatum communionis in ecclesia ministranda.
Mappulæ præterea breuiores, subter sanctissimam Eucharistiam sustinendæ, dum in ecclesia, aut ægrotis ministratur.
Vasa pro purificatione populi, quattuor, sexue.
Vasa pro uino purificationis, maiora quattuor, ac minora totidem.
Scamna item oblonga, ad apparatum communionis populi, sex, pluraue, prout est eius frequentia.
Vasa duo sacrorum oleorum, chrismatis, catheeumenorum; eaq. ad usum parochialis curæ, quæ in ecclesia cathedrali geritur, cum suis cotylis, et sacculis. Hæc uerò duplicia sint, ut in Pascha illis uacuis parochus, animarumue curator, ad olea sacra, recens consecrata suscipienda, utatur; aliaq. rursus retineat ad asseruandum, quod reliquum est, sacrum oleum uetus, quo uti possit, si in parochiali cura opus esset, dum alia uasa parantur ad recens oleum sacrum recipiendum.
Vasa item duo, olei sacri infirmorum, ob eiusdem parochialis curæ usum, cum suis cotylis, et sacculis.
Vbi uerò plures parochi, animarumue curatores sunt, totidem etiam uasa sint instructa, olei sacri.
Pannus lineus, quod fabarium dicitur, ad usum abstergendi caput infantum baptizatorum.

Supellex, quæ multis ministerijs sacris communis est.

Vas unū, usui aquæ Dominicis diebus benedictæ.
Vasculum gestatorium aquæ benedictæ.
Aspergillum.
Peluis grandiuscula gestatoria, una saltem, ad usum lauationis manuum.
Vrceolus ob eundem usum grandiusculus, unus item.
Mantile grandius ad manus abstergendas.

Vasa,

Vasa usui excipiendi oblationes, duo saltem.
Superpellicea ad usum uarium ministeriorum sacerdotalium.
Superpellicea usui clericalium ministeriorum.

Supellex officiorum funeralium propria.

Feretra duo.
Pallia feretralia, duo saltem, unum quo cadauera conteguntur, cum efferuntur, et cœnotaphia item; alterum, quo eadem cadauera substernantur.
Cœnotaphium gestatorium, quæ tumba dicitur, unum.
Basis cœnotaphij, una item.
Pannus stragulus eiusdem basis, unus etiam: aut basis saltem decenter picta.
Cruces, quæ circa cœnotaphium collocentur, quatuor.
Scabella, sustentaculaue crucum, quattuor item.
Candelabra ferrea, octo, aut duodecim, pluraue ex usu basilicæ cathedralis.

Supellex Sacristiæ cathedralis.

Instrumenta ferrea bina ad usum conficiendi hostias.
Vasculum unum, pro asseruandis hostijs magnis.
Vasculum item unum pro hostijs paruis.
Capsulæ corporalium, binæ.
Capsula bina item ubi purificatoria reponuntur.
Sacculus calicis.
Sacculus pixidis.
Theca, calicum, numero tot, quot sunt calices.
Mantile grandius, loco appendendum ubi manus lauantur.
Mappa, ad usum altaris sacristiæ, seu armarij, apud quod sacerdos uestes sacras induit.
Tapetia duo saltem, uicissim loco sternenda: ubi sacerdos se induit; aut eorum loco clathra lignea.
Crepidarum mundarum paria tria, si quando opus est calceos luto inquinatos deponi.

TABELLA, de professione fidei.
Tabella de sacris reliquijs, in basilica cathedrali reconditis.
Tabella Indulgentiarum, eidem ecclesiæ perpetuo cõcessarum.
Tabella binæ de orationibus præparatorijs, ad usum sacerdotum, qui celebraturi sunt.
Tabella item bina orationum, quas pronunciant sacerdotes, dum sacras uestes induunt.
Tabella distributionis horarum, pro Missis celebrandis.
Tabella præterea, de Missis, commemorationibus, funeralibus, et alijs eiusmodi officijs: quæ in singulas hebdomadas, certis statis diebus, uel ab uniuerso Capitulo, clerouе ecclesiæ, uel ab unoquoque sacerdote cappellano, in singulis altaribus, capellisue ex fundatione, institutioneue, aut legati, eleemosynæue nomine, aut aliqua alia obligatione præstari debent.
Tabella, quæ dyptica dicitur, de singulis Episcopis, qui in ecclesia cathedrali, ordine præcesserunt. Pro quibus Episcopis in Missa sacro aliquando precandum est.
Tabella processionum, una.
Tabella itidem, de titulis, dignitatibus, canonicatibus, prabendis, et reliquis beneficijs, officijsue ecclesiæ.
Tabella de Missis, officijsq. diuinis, quæ ab Episcopo ex decreto prouinciali quarto, atque ex consuetudine ecclesiæ solenniter peraguntur.
Tabella rursus perpetua de officijs, functionibusue item perpetuis Archipresbyteri, Archidiaconi, et reliquorum singulorum, dignitates, canonicatus, aut alia beneficia in ecclesia cathedrali obtinentium.
Tabella una, pluresue, perpetua item de his officijs, utpotè.
De officio Præfecti.
De officio Magistri cæremoniarum.
De officio Sacristæ.
De officio Mansionarium.
De officio Magistri chori.
De officio Custodum.
Tabella item, hebdamadaria, horariaue eiusmodi officiorum.
Tabella præterea de regulis distinctionis officij solennis, et non solennis in ecclesia Metropolitana pro Ambrosiani instituti ratione; officij item simplicis, semiduplicis et duplicis, in alijs ecclesijs cathedralibus pro Romani ritus usu.
Tabella item de certis statis horis diuinorum officiorum, et pulsationis campanarum.
Tabella colorum: in qua scilicet colores demonstrantur, qui singulis diebus, ex sanctæ matris ecclesiæ instituto adhibentur.
Tabella de statutis canonicalibus, capitularibusue.
Tabella triplex regularum de punctationibus.
Tabella de regulis capitulorum, congregationumue canonicalium, sacerdotalium, et clericalium.
Tabella item de functionibus minorum, et maiorum ordinum.
Tabella clericorum, qui adscripti sunt.
Tabella de ijs, quæcumque ad ecclesiæ cultum, decorem, ac nitorem pertinent.
Tabella denique alia, numero plures, quæcumque de ritu, disciplinaue ecclesiastica edentur.
Tabella statorum dierum: quibus decreta, uel de canonicali, uel clericali disciplina, ex constitutione prouinciali, legenda sunt.
Tabella item, instar calendarij, selectorum decretorum, sanctionũ, constitutionumq. tam Pontificalium, quam Episcopalium, quæ certis anni diebus euulgari debent.
Tabella etiam regularum de oratione quadraginta horarum.
Tabella duæ, pluresue, de diuersis orationibus, pro uarietate temporum, usui fidelium, ad eam orationem conuenientium.
Tabella etiam de officijs parochialibus.
Tabella itidem una de confessarijs.
Tabella duæ excommunicationum: una latino, altera uulgari sermone explicata.
Tabella una festorum dierum, qui ex præcepto, uel ex consuetudine, uotoue coluntur.

LIBER præterea anniuersarius, isq; unus, de sacerdotibus celebrantibus: in quo scilicet libro, sua manu notent, subscribantue sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missæ sacrum fecerint.
Liber rursus unus, idemq. anniuersarius, de punctationibus sacerdotum, qui non celebrarint.
Liber item anniuersariorum, quæ quotannis celebrata sunt.
Liber unus de distributione sacrorum oleorum.
Liber, siue uolumen unum, constitutionum uariarum pontificalium, quæ in singulos annos editæ sunt, atque edentur in posterum.
Liber item unus, seu uolumen decretorum, edictorum, et aliarum id generis sanctionum Episcopalium.

Libri quoque, seu volumina sequentia, utpote.

BIbliorum sacrorum uolumen, unum.
Iuris canonici corpus unum.
Concilij Tridentini uolumen unum.
Concilij Prouincialis uniuscuiusque Mediolanensis uolumen unum.
Synodi uniuscuiusque Diœcesanæ uolumen unum.
Liber, seu exemplum unum decretorum uisitationis Apostolicæ.
Liber etiam unus, harum Instructionum.
Liber historiæ probatæ de reliquijs sacris, in ecclesia reconditis.
Liber canonum pœnitentialium.

Libri item Parochiales in Ecclesia cathedrali, hi scilicet.

LIber de Baptizatis.
Liber de Confirmatis.
Liber de Matrimonio iunctis.
Liber de uotis, et pijs consuetudinibus.
Liber de statu animarum.
Liber de distributione eleemosinarum.
Liber de peregrinis paschæ tempore, in ecclesia cathedrali sacram communionem sumentibus.
Liber formularum de denuntiationibus dierum festorum, et cuiuscumque generis, ad parochi munus pertinentis.
Liber, seu uolumina, litterarum, et instructionum pastoralium de solennitatibus, de sacris temporibus, et alijs.
Forma etiam, seu designationes baptisterij, sacrarij, reliquiarij, et aliarum omnium singularumq. rerum operumue, quæ his duobus instructionum libris commostrata sunt.

Supellex instrumentalis, quæ certo loco, Sacristiæ proximo, asseruatur.

TRipodes cum suis patellis, uasibusue focarijs, numero tres.
Forcipes ferrei, tres item.
Cochlearia ferrea, totidem.
Vasa olearia maiora, tria, ad usum, olei lampadum recondendi.
Vasa minora, qui gutti dicuntur, totidem, ad illum ipsum usum.
Infundibula, et uasa duo, ad olei, e uase maiusculo depromendi, rursusq. in alterum minusculum infundendi usum.
Scopulæ paruulæ, ex cannulis palustribus ad detersionis usum, numero decem.
Scopæ maiores, numero quinque.
Scalæ gestatoriæ, numero tres: quorum una altior.
Ligones tres.
Batilla totidem.
Hastilia, seu pertica quinque.
Longuria totidem, pluraue.
Spongiæ grandiusculæ, quattuor.
Rutra duo.

DE RATIONE MVLTIPLICIS APPARATVS.

QVoniam uerò pro ratione officij diuini, quod modò solennius, modo minus solenniter fit, prout diei uel celebritas, uel commemoratio, uel solennitas, quæ agitur, requirit, illud plane conuenit, ut, sicut ei diei, aut solennitati, officium omni ex parte consentit; ita ex sanctæ matris ecclesiæ usu apparatus respondeat sacrarum uestium, et materia, è qua confecta sint, pretiosiori, et ornatu insigniori, et colore item, qui, ut supra in supellectile, usui episcopali propriè addicta, enucleacius præscripsimus, conuenire debet cum officio, quod agitur. Quare iam commostrato simplicis supellectilis, apparatu, regulæ tradendæ sunt supellectilis, quæ pro officij usu multiplicanda est. At primò quidem de ea, quæ, si materia, et ornatus spectatur, alia duplex, alia triplex, apparanda est.
Quæ porrò supellex esse debet; illius ratio hæc est, ut una sit usui quotidiano; altera usui solenniorum dierum; eaq. et pretiosiori materia, et ornatu insigniori. Res igitur, quæ sub hanc duplicis supellectilis regulã cadunt, hæ sunt, ut pote.

Enumeratio rerum, quæ duplicantur.

CRux.
Candelabra sex.
Emunctoria duo.
Tabella secretorum.
Mappa maior.
Mappæ minores.
Tela stragula altaris.
Tapetum bredellæ altaris.
Cingulum sacerdotale.
Cingulum diaconale.
Cingulum subdiaconale.
Hamularum paria duo.
Peluicula urceolorum.
Tabella gestatoria pacis offerendæ.
Thuribula duo.
Acerræ binæ.
Cochlearia bina.

Cereostata

Cereostata bina.
Conopeum tabernaculi maioris.
Vmbella processionalis.
Vasculum gestatorium acquæ benedictæ.
Aspergillum.
Peluis ad usum lauationis manuum.
Vrceolus grandiusculus.

Supellex rerum, quæ triplices esse debent.

QVæcumque autem res infra demonstratæ sunt, hac regula comprenduntur, ut triplices esse debeant; cum singulas singulis diebus pretiosiori et materia, et ornatu respondere conueniens sit: ita scilicet ut quæ minus pretiosa minusue insignes existunt, usui quotidiano sint: quæ uerò aliquando pretiosiores, in festorum dierum officio; quæ denique longe insigniores et materia, et opere, et ornatu; in solemnitatibus, ut par est, maioribus adhibeantur. Atq. hæ quidem sunt.
Pallium.
Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.
Amictus sacerdotalis cum fascia.
Alba sacerdotalis cum auriphrygio.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Amictus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
Alba diaconalis, cum grammatis, seu auriphrygijs.
Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
Alba subdiaconalis cum grãmatis, seu auriphrygijs.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale.
Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Integumentum lectionarij, in basilica Metropolitana.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Integumentum Missalis.
Puluinar Missalis.
Integumentum lectorilium gestatoriũ, et statariorũ.

Supellex sacrarum uestium, indumentorumue supra nominatim expositorum, quorum apparatus quintuplex esse debet.

ATque hæ quidem res, sigillatim supra enumeratæ, sub rationem triplicis supellectilis cadunt: nunc sequitur regula, qua comprenduntur indumenta, ornamentaue sacra; quorum supra expositorum, unusquisque apparatus, tum qui pretiosior, tum rursus qui minus pretiosus, tum item qui quotidianus est, quintuplex requiritur, pro instituta in diuinis officijs colorũ uarietate; ita scilicet, ut, quotidiani usus aparatus sit unus albo colore, alter rubro, tertius uiolaceo, quartus uiridi, et quintus nigro. Hæcq. item regula sit de apparatu tum solennium dierum uel officiorum, tum solennitatum etiam maiorum, Indumenta uerò quintuplicis huius apparatus sunt scilicet.
Pallium.
Velamentum frontispicij altaris.
Auriphrygium amictus sacerdotalis.
Auriphrygium albæ sacerdotalis.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Pluuiale.
Auriphrygium amictus diaconalis.
Auriphrygium item amictus subdiaconalis.
Grammatæ, seu auriphrygium albæ diaconalis.
Grammatæ, seu auriphrygium item albæ subdiaconalis.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale ad usum ferẽdi calicis, patenæue sustinendæ.
Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Signaculum Missalis.
Integumentum Missalis.
Puluinar Missalis.
Integumentum lectionarij.
Integumentum epistolarij.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum lectorilium statariorum.
Integumentum lectorilium gestatoriorum.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Pluuialia tot, quot canonici, et dignitate praditi, Mansionarij, aliiq. id generis ministri. Sed hæc triplici tantum, colore, scilicet albo, rubro, et uiolaceo.
Planetæ etiam totidem, quot canonici, dignitate præditi, aliiue sunt, qui sacerdotales dignitates obtinent: sed triplicis tantum ut supra, colore albo, nigro, et uiolaceo.
Dalmaticæ item, quot canonici, alijue diaconales præbendas obtinentes, triplici etiam colore, ut supra.
Tunicellæ subdiaconales, itidem, ut supra.

Supellex indumentorum lineorum quæ multiplicia esse debent ob commutationis usum, dum partim ea lauantur.

INdumenta e lino, bysso, cannabiue, confecta, quæ ministerijs ecclesiasticis addicta sunt, cum munda in primis, nitida, candida, ab omniq. labe pura, atque integra non sine mysterij etiam significatione ex patrũ traditione, esse debeant; ac proinde crebro purgari, lauariq. opus sit; ut, dum lauantur, quæ sordida sunt, alia nitida non desint ad usum sacrorum ministeriorũ; multiplicia, ac plura ob mundiciem retinendam sane quidem illa esse oportet. Ponemus igitur mox infra singula eiusmodi indumenta, eorumq. enumeratorum totam summam.

Indumenta linea Altaris in Missis conuentualibus.

MAppæ maiores sex.
Mappæ minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missis conuentualibus.

AMictus uiginti.
Albæ uiginti.
Corporalia decem et octo.
Purificatoria triginta sex.
Mantilia ad usum abstergendi manus in Missa sacro, uiginti quattuor.
Mantilia, in Sacristia appendenda, ad usum lauationis manuum, duodecim.
Sudariola ad usum purgandi nares, cum opus est in Missa sacro, triginta.
Funiculi sudariolorum cum globulis, decem.
Mappæ quinque usui altaris, mensæue, ubi sacerdos sacris uestibus induitur.
Sacculi lintei, usui uniuscuiusque calicis, bini.

Indumenta linea usui ministrorum in Missa conuentuali inseruientium.

AMictus diaconales uiginti item.
Albæ diaconales totidem.
Amictus subdiaconales uiginti item.
Albæ subdiaconales totidem.

Indumenta linea usui sacræ communionis, populo in ecclesia ministrandæ.

MAppæ longiores ad sustinendam sacram, numero decem, plures, pauciores ue, pro populi ratione.
Mappæ breuiores, subter sanctissimam Eucharistiam sustinendæ, dum sacramentum ministratur, quinque.

Indumenta linea usui uarijs ministerijs.

SVperpellicea quattuor, sexue ad uaria sacerdotalia ministeria.
Superpellicea tria, pluraue usui clericalium ministeriorum.
Sabaria, ad usum abstergendi caput infantum baptizatorum, sex, pluraue.

DE SVPELLECTILE ALTARIS minoris in basilica cathedrali.

ATque hæc quidem de supellectile altaris maioris, et reliquo omni apparatu, mox suis titulis supra distincte exposito: nunc uerò sequitur supellex altaris minoris, in cathedrali basilica positi, proprios annuos redditus, aut censum, aliudue emolumentum ex legato, aut aliunde habentis, ut ibi Missa sacrum fiat. Quæ porrò supellex uniuscuiusque scilicet altaris minoris apparabitur hæc, ut infra.
Crux una.
Candelabra duo cum suis operculis extinctorijs.
Emunctorium unum.
Altare portatile, cum scilicet altare ipsum consecratum non est.
Tabella secretorum.
Mappæ minores, duæ.
Mappa maior.
Pallium.
Velamentum frontispicij altaris.
Tela stragula altaris.
Tabella orationis de Sancto, cuius nomine altare uocatur.
Tabella orationum de Sancto, Sanctisue: quorum insignes reliquiæ in eo altari reconduntur.
Amictus cum fascia, seu auriphrygio.
Alba cum suis grammatis, seu auriphrygijs.
Cingulum.
Manipulus.
Stola.
Planeta.
Calix.
Patena.
Velum calicis.
Sacculi calicis.
Theca calicis.
Corporale cum palla.
Sacculus corporalis.
Capsulæ binæ usui corporalium.
Purificatorium.
Capsulæ binæ usui purificatoriorum.
Vrceolorum paria duo.
Peluicula urceolorum, una.
Missale unum.
Integumentum missalis.
Signaculum Missalis.
Puluinar Missalis.
Mantile ad manus abstergendas in Missa sacro.
Sudariolum ad nares expurgandas, cum opus est in Missa sacro.
Funiculus, cum globulo.
Crepidarum mundarum par.
Cereostata bina.
Opercula eorum restinctoria, totidem.
Tintinabulum gestatorium, si quando, ut supra, altari appensum non est.
Armarium proprium, aut loculus proprius armarij proprij in sacristia: in quo calix, patena, corporalia, et purificatoria, et cetera id generis, tum præterea, in quo sacræ uestes, ornamentaue ad huius altaris usum reponantur.

Enumeratio rerum: quarum apparatus pro diei ratione duplex, et pro colorum uarietate idem quintuplex est.

IN hac altaris minoris supellectile ratio habenda est rerum tantum, quæ pro usu quotidiano, festorumq. dierum celebritate duplices esse debent, et pro colorũ distinctione, singulæ præterea quintuplices. Quæ igitur res duplicantur, ut scilicet ad quotidianum, et solemnius officium adhibeantur, hæ sunt.

Pallium.

Pallium.
Auriphrygium, seu fascia amictus.
Auriphrygium albæ.
Manipulus.
Stola.
Planeta.
Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Integumentum Missalis.
Puluinar Missalis.

Harum sacrarum uestium, et indumentorum apparatus uterque, unus scilicet, usus quotidiani, et alter pretiosior solenniorum officiorum, quintuplex esse debet: ita ut uniuscuiusque apparatus indumenta singula sint numero quinque, nempe unum colore albo, alterū rubro, tertium uiolaceo, quartum uiridi, quintum nigro.

Lineorum indumentorum supellex.

Lintea præterea indumenta, quæ ob causas supra in altari maiori expositas, plura etiam in minori esse oportet, hæc sunt nomina, singulaq. supputata.
Mappæ maiores tres.
Mappæ minores sex.
Amictus duodecim.
Albæ totidem.
Corporalia quinque.
Purificatoria decem, et octo.
Mantilia minora, ad manus abstergendas in Missæ sacro, sex.
Sudariola ad nares expurgandas, sex.
Funiculi sudariolorum cum globulis, tres.

Supellex altaris minoris, nullo modo dotati, ab Episcopo tamen ob necessariam causam permissi.

Si quod uero altare minus Episcopus, ob necessarium usum, ornatumue, aut construendum, aut quod constructum est, permittendum censuerit; nec ulla tamen ratio sit, qua ad illud instruendum, atque ornandum omnis illa supellex, mox supra in altari minori demonstrata, parari possit; aut breui temporis spatio id omne genus præstari non queat; ut tamen interea, dum reliqua supellex apparabitur, oportuno tempore illud apparatum, ornatumue esse possit; supellex saltem exigua infra notata, comparanda erit.
Crux una.
Candelabra duo.
Pallia saltem quinque, ex diuersis coloribus pro instituto ecclesiæ.
Altare portatile, si altare ipsum consecratum non sit.
Mappæ breuiores, tres.
Mappæ longiores, duæ.
Tabella orationis de Sancto, cuius nomine altare nuncupatur.
Tabella item orationis de Sancto; cuius reliquiæ insignes in eo altari recunduntur.

Supellex usui communi altarium minorum.

IN Basilica cathedrali sæpe contingit, et canonicos, et alios sacerdotes, solo deuotionis studio, non ex aliquo uel pij legati, uel dotis altaris, titaliue onere, in altario maiori, aut minori, Missæ sacrum facere: quo fit, ut, nisi alia sacrarum uestium supellex in sacristia sit, necesse habeant uti sacro uestitu, qui proprie Missæ conuentualis cultui addictus est; indeq. eueniat, ut illius uestitus pars, et planeta præsertim frequenti usu, conteratur, attritaq. laceretur, et corrumpatur: sicq. cum reliquis Missæ conuentualis indumentis, cum dalmatica scilicet, et tunicella, quæ attrita non sunt, minus decore conueniant. Rursus altare indotatum, in eadem Basilica, ut supra, aliquando permissum, ut plerumque fit, supellectilem non habet necessariam ad Missæ sacrum faciendum: sæpeq. etiā hoc accidit, ut quod altare dotatum est, tota illa præscripta supellectile ob census tenuitatem, aliamue causam instrui non potest; aut saltem ad eam comparandam longius temporis spatium requirit.
Ideo ut huius, et illius altaris ornatui, atque apparatui, ad Missæ sacrum necessario, subueniatur; utq. uestitus, Missæ conuentualis usui addictus, integer totus, et inter se congruens, conseruetur, simulq. eorum sacerdotum usui prouideatur; est sane conueniens in eadem basilica cathedrali, præter proprium uniuscuiusque altaris apparatum, aliam etiam sacrarum uestium supellectilem comparari, quæ usui communi sit et illorum canonicorum, sacerdotumue, et altaris indotati, et dotati etiam, aliqua tamen apparatus parte egentis.
Hæc porro supellex tanta sit saltem, quanta unicuique altario minori supra præscribitur.

DE SUPELLECTILE ECCLESIAE Collegiatæ Cap. II.

IAm uerò commostrauimus, supellectilem Basilicæ cathedralis: consequens est ecclesia collegiata supellex: quæ primo quidem ad altaris maioris usum apparabitur hæc, infra nominatim posita.

Apparatus altaris maioris.

CRux.
Candelabra sex cum operculis extinctorijs binis.
Emunctoria duo.
Tabella secretorum.
Mappæ minores duæ.
Mappa maior.
Pallium.
Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.
Tela stragula altaris.
Tapetum bradella altaris.
Tabella orationis de Sancto, cuius nomine altare, capellaue maior nuncupatur.
Tabellæ item duæ orationum de Sancto, Sanctisue, quorum insignes reliquiæ sacræ in eo altari recondita sint, una a dextero, altera a sinistro latere clathrorū altaris, cappellaue, extrinsecus affigenda.

Supellex ad usum sacrificij Missæ conuentualis, et diuinorum officiorum.

Amictus sacerdotalis, cum auriphrygio, seu fascia.
Alba cum auriphrygio, seu grammatis.
Cingulum sacerdotale.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Amictus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
Amictus subdiaconalis cum auriphrygio item.
Alba diaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.
Alba subdiaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.
Cingulum diaconale.
Cingulum subdiaconale.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Manipulus diaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale, ad usum ferendi calicis, patenæue sustinendæ.
Pluuialia, usui in uesperis solenniorum celebritatum, pro ecclesiarum more, ac ritu.

Supellex, quæ sequitur, propria Missæ tantum.

Calix.
Patena.
Velum calicis.
Corporale cum palla.
Sacculus corporalis.
Purificatorium.
Hamularum, seu urceolorum, paria duo.
Peluicula urceolorum,
Missalia tria.
Integumentum Missalis.
Signaculum Missalis.
Puluinar Missalis.
Lectionarium ad usum Missæ solennis, in ecclesijs collegiatis ritus Ambrosiani.
Integumentum lectionarij.
Epistolarium.
Integumentum epistolarij.
Euangelistarium.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Cereostata sex cum suis operculis extinctorijs.
Tabella gestatoria pacis offerendæ.
Sudariolum ad nares expurgandas, cum opus est in Missæ sacro.
Funiculus cum suis globulis.
Crepidarum mundarum paria tria.

Supellex quæ Missæ conuentualis, diuinorum officiorum, processionumq. usui communis est.

CRVX Capituli.

Thuribula bina. } *Ad thurificationis usum.*
Accerræ binæ.
Cochlearia bina
Cereostata bina, ad processionis usum.
Opercula totidem ad restinguendos cereos.
Canthari bini in ecclesijs ritus Ambrosiani.
Candelabrum cerei Paschalis.
Vexillum, seu labarum Sancti ecclesiæ collegiatæ: in qua scilicet animarum cura geritur,
Crotala, seu crepitacula lignea, duo ad usum pulsandi loco campanarum, in tenebris hebdomadæ sanctæ.
Candelabrum triangulare, usui sustinendi candelas in tenebris hebdomadæ sanctæ, in ecclesijs ritus Romani.
Stragulum sedilis, in quo sacerdos, Missæ sacrum faciens, et ministri aliquando assident.
Aulæa, panniue, ad usum ornandæ capellæ maioris, chori, aut ecclesiæ, solennioribus festis diebus, si modo per ecclesiæ facultates potest.
Lectorile statarium chori, grandius, unum, aut duo.
Lectorilia minora, gestatoria duo item.
Integumenta lectorilium statariorum.
Integumenta lectorilium gestatoriorum.

Libri, seu uolumina ad usum diuinorum officiorum, in ecclesijs collegiatis ritus Romani.

Breuiaria, forma ampla, duo.
Calendaria perpetua, duo.
Diurna, aut psalteria cum hymnis, duo.
Hymnarium, musico cantu exscripta, duo.
Lectionaria duo matutinalia.
Homiliaria duo matutinalia.
Antiphonaria de Dominicis, duo.
Antiphonaria de Sanctis, duo.
Gradualia de Dominicis, duo.
Gradualia de Sanctis, duo.
Manualia, duo item.
Martyrologia itidem duo.
Libri de officio mortuorum, duo etiam:
Ritualia duo.
Processionalia, duo, pluraue.
Pontificalia, duo.
Caremonialia totidem, unum scilicet Romanum, alterum Paridis de Grassis.
Sacerdotalia, duo.
Rationalia diuinorum officiorum, duo item.
Libri de computo ecclesiastico, duo quoque.
Libri præterea, hiq. probati de musico cantu, modulationeue diuinorum officiorum, numero duo, pluresue.

Libri seu uolumina ad usum diuinorum officiorum in ecclesijs collegiatis ritus Ambrosiani.

Breuiaria duo, forma grandiori.
Calendaria anniuersaria, seu perpetua, duo.
Psalteria cum hymnis, duo.
Libri duo hymnorum, musica modulatione notatorũ.

Anti-

Antiphonaria de Dominicis, duo.
Antiphonaria de Sanctis, duo.
Antiphonaria ferialia, duo.
Lectionaria matutinalia, duo.
Homiliaria, duo.
Lectionaria duo, de uitis Sanctorum: de quibus in statis quibusdam uigilijs uespera solennes sunt.
Pontificalia, duo.
Sacramentalia, duo.
Caeremonialia, duo: unum Ambrosianum, alterum Romanum.
Processionalia, seu libri litaniarum, et processionum, duo.
Libri ad usum funerum, et officij mortuorum duo.
Libri duo cantus Ambrosiani, uarietateq. tonorum distincti, ad usum lectionum, psalmorum, et id generis aliorum.
Libri duo: in quibus hymnus, Gloria in excelsis, Symbolum, et Sanctus, musicis notis distincta sunt.
Libri caeremoniarum Missae, duo.
Libri de computo ecclesiastico, duo item.

Supellex, quae ad cultum, et administrationem sacrae Eucharistiae aliorumq. Sacramentorum, usui est.

Conopaeum tabernaculi maioris.
Tabernacula paruula duo: alterum altius, atque ornatius; alterum minori, et altitudine, et ornatu. Amboq. ad usum exponendae in altari sacrae Eucharistiae, et in processionibus ferendae.
Pixides duae, una usui ad conseruandam sanctissimã Eucharistiam; *altera ad illam, in ecclesia ministrandam.*
Vela tria, ad usum sacrae Eucharistiae, quae in tabernaculo maiori asseruatur, decenter contegendae.
Velum unum, idq. insignius ad illam in solenniori bus ferendam.
Vmbella una, pretiosior scilicet, in solennioribus processionibus adhibenda.
Mappa ad apparatum communionis, in ecclesia ministranda.
Mappula praeterea breuior, subter sanctissimam Eucharistiam substinenda, dum illa ministratur.
Vasa pro purificatione populi, quattuor, sexue.
Vasa pro uino purificationis maiora, quattuor, ac minora totidem.
Scamna item oblonga ad apparatum communionis populi, sex.
Porrò in Ecclesia collegiata, ubi animarum cura geritur, prater supellectilem proxime commostratam, hac etiam sit, ut infra notatur.
Pixides plures, ut in Basilica cathedrali, supra narratum est.
Vmbella altera, qua sacra Eucharistia contegatur, cũ ad agrotos defertur. In locis autem montuosis, ubi per semitas, angustosq. tramites sanctissima Eucharistia aliquando fertur, umbella tertia, angustior sit, atque eiusmodi, qua ab uno tantum homine sustineri portarine queat.
Vela praeterea, duo, ad sacra Eucharistiae contegendae usum, cum ad agrotos scilicet illa fertur.
Laternae grandiores, sex.
Cereoferaria breuiora, uiginti quattuor ferendis luminibus usui, cum sacra Eucharistia fertur.
Tintinnabulum gestatorium, unum, cum sacra item Eucharistia defertur.
Imago Christi Domini crucifixi una; eaq. decenter expressa ad infirmos deferenda.
Vasa sacrorum oleum chrismatis, et cathecumenorũ, duo, eaq. duplicata cum suis cotylis, et sacculis.
Vasa olei sacri infirmorum, duo itẽ, cum suis cotylis, et sacculis: ubi uerò plures, parochi, animarumue curatores sunt, totidem etiam uasa olei sacri.
Vas praeterea unum, pro suscipiẽda, deferendaq. aqua baptismali ab ecclesia cathedrali, uel plebana; si quando, ea ecclesia collegiata foranea caput plebis non est.
Sabanum, seu pannus lineus ad usum scilicet abstergendi caput infantium baptizatorum.
In ecclesia autem collegiata, qua caput plebis est, prater cetera singula, qua mox numerata sunt, uasa etiam tria sint, usui ad sacra olea ab ecclesia cathedrali sumenda, tum plebis sua ecclesijs parochialibus distribuenda.

Supellex quae multis ministerijs sacris communis est.

Vas unum, usui aquae Dominicis diebus benedicendae.
Vasculum gestatorium aquae benedictae.
Aspergillum.
Peluis grandiuscula gestatoria, una saltem, ad usum lauationis manuum.
Vrceolus ob eundem usum grandiusculus, unus item.
Mantile grandius, ad manus abstergendas.
Vasa usui excipiendi oblationes, duo saltem, si collegiata curata est.
Superpellicea usui uario sacerdotalium ministeriorũ.
Superpellicea usui clericalium ministeriorum.

Supellex officiorum funeralium propria.

Feretra, duo.
Pallia feretralia duo saltem; unum, quo cadauera contegantur, cum efferuntur, et caenotaphia item; alterum quo eadem cadauera substernantur.
Caenotaphium gestatorium, qua tumba dicitur, unũ.
Basis caenotaphij, una item.
Pannus stragulus eiusdem basis, unus etiam, aut basis saltem decenter picta.
Cruces, quae circa caenotaphium collocantur, quattuor.
Scabella, substentaculaue crucum, quattuor item.
Candelabra ferrea, octo, duodecimue.

Supellex Sacristiae collegiatae.

Instrumentum ferreum, ad usum conficiendi hostias.
Vasculum unum, pro asseruandis hostijs magnis.
Vasculum item unum, pro hostijs paruis.

Vas usui abstergendi calices, patenas, et lauandi corporalia ac purificatoria.
Capsulæ corporalium duæ.
Capsulæ item duæ, ubi purificatoria reponuntur.
Sacculus lineus calicis.
Thecæ calicum numero tot, quot sunt calices.
Sacculus pixidis.
Mantile grandius, loco appendendum, ubi manus lauantur.
Mappa ad usum altaris Sacristiæ, seu armarij, apud quod sacerdos uestes sacras induit.
Tapetum unum loco sternendum, ubi sacerdos se induit: aut eius loco, clathra lignea.
Crepidarum mundarum paria tria.

Tabella de sacris reliquijs in ea ecclesia collegiata reconditis.
Tabella Indulgentiarum, eidem ecclesiæ perpetuo concessarum.
Tabellæ binæ de orationibus præparatorijs, ad usum sacerdotum, qui celebraturi sunt.
Tabellæ item binæ orationum, quas pronunciant sacerdotes, dum sacras uestes induunt.
Tabella de distributionibus horarum, pro Missis celebrandis.
Tabella præterea, de Missis, commemorationibus, funeralibus, et alijs eiusmodi officijs: quæ in singulas hebdomadas certis statis diebus, uel ab uniuerso capitulo, clerone ecclesiæ, uel ab unoquoque sacerdote cappellano, in singulis altaribus, capellisue ex fundatione, aut legati, eleemosynæue nomine, aut aliqua alia obligatione præstari debent.
Tabella, quæ dyptica dicitur, de singulis Episcopis, qui in ecclesia cathedrali, ordine præcesserunt. Pro quibus Episcopis in Missæ sacro aliquando precandum est.
Tabella processionum una.
Tabella itidem, de titulis, dignitatibus, canonicatibus, præbēdis, et reliquis beneficijs, officijsue ecclesiæ.
Tabella una, pluresue perpetuæ de muneribus functionibusue Præpositi, aut Archipresbyteri, aut Decani, aut alterius, qui in ecclesia collegiata primarium locum tenet; et reliquorum etiam singulorum Canonicatus, dignitates, officiaue in eadem ecclesia obtinentium.
Tabella item una, pluresue perpetua item de his officijs, utpote.
De officio Sacristæ.
De officio custodum aliorumue id generis.
Tabella item hebdomadaria, horariaue eiusmodi officiorum.
Tabella una, de distinctione officij simplicis, et duplicis, pro Romani ritus usu: aut solennis, et non solennis pro Ambrosiani instituti ratione.
Tabella de certis statis horis diuinorum officiorum, et pulsationis campanarum.
Tabella colorum: in qua scilicet colores demonstrantur, qui singulis diebus, ex sancta matris ecclesiæ instituto adhibentur.
Tabella de statutis canonicalibus, capitularibusue.
Tabella triplex regularum de punctationibus.
Tabella de regulis capitulorum, congregationumue canonicalium, sacerdotalium, et clericalium.
Tabella item de functionibus maiorum, et minorum ordinum.
Tabella clericorum, qui adscripti sunt.
Tabella de ijs, quæcumque ad ecclesiæ cultum, decorem, ac nitorem pertinent.
Tabella denique alia numero plures, quæcumque de ritu, disciplinaue ecclesiastica edentur.
Tabella statorum dierum, quibus decreta, uel de canonicali, uel clericali disciplina, ex constitutione prouinciali legenda sunt.
Tabella etiam regularum de oratione quadraginta horarum.
Tabellæ duæ, pluresue de diuersis orationibus, pro uarietate temporum, usui fidelium, ad eam orationem conuenientium.

LIBER præterea anniuersarius, itq. unus de sacerdotibus celebrantibus: in quo scilicet libro, sua manu notent subscribantue sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missæ sacrum fecerint.
Liber rursus unus, idemq. anniuersarius, de punctationibus sacerdotum, qui non celebrarint.
Liber item anniuersariorum, quæ quotannis celebrata sunt.
Liber, seu uolumen unum, constitutionum uariarum pontificalium, quæ in singulos annos editæ sunt, atque edentur in posterum.
Liber item unus seu uolumen decretorum, edictorum, et aliarum id generis sanctionum episcopalium.

Libri quoque, seu uolumina sequentia, utpote.

Bibliorum sacrorum uolumen unum.
Iuris canonici corpus unum.
Concilij Tridentini uolumen unum.
Concilij prouincialis uniuscuiusque Mediolanensis uolumen unum.
Synodi uniuscuiusque Diœcesanæ, uolumen unum.
Liber, seu exemplum unum decretorum uisitationis Apostolicæ.
Liber etiam unus harum Instructionum.
Liber historiæ probatæ de reliquijs sacris, in ecclesia reconditis.
Liber canonum pœnitentialium.

PORRO si Ecclesia collegiata est, ubi animarum cura geritur, in ea præter numerum uniuersæ supellectilis, modo supra cōmonstrata, sit etiam hæc, ut infra.
Tabella officiorum parochialium.
Tabella festorū dierum, ordine notatorum: qui uel ex præcepto, uel ex consuetudine, notoue coluntur.
Tabella instar calendarij, selectorum decretorum, sanctionum, constitutionumq. tam pontificalium, quam episcopalium, quæ certis anni diebus euulgari debent.
Tabella sacerdotum confessariorum.

Tabella

Tabella binæ excommunicationum: una latino, altera uulgari sermone explicata.

Libri præterea parochiales, utpote hi.

Liber de Baptizatis.
Liber de Confirmatis.
Liber de Matrimonio iunctis.
Liber de uotis, et pijs consuetudinibus, in parochiali uicinia collegiata ecclesiæ.
Liber de statu animarum.
Liber de distributione eleemosynarum.
Liber formularum de denunciationibus dierum festorum, et omnis cuiuscumque generis, ad parochi munus pertinentis.
Liber, seu uolumen litterarum, et instructionum pastoralium, de solennitatibus, de sacris temporibus, et alijs.

IN ecclesia porrò collegiata, quæ caput plebis est, prater libros, et ceteros uniuscuiusque supellectilis apparatus, proxime enumeratos, sit etiam.

Liber unus de distributione sacrorum oleorum.

Supellex Instrumentalis, quæ certo loco Sacristiæ proximo asseruatur.

TRipodes cum suis patellis, uasibusue focarijs, numero duæ.
Forcipes ferrei, duo item.
Clochlearia ferrea totidem.
Vasa olearia maiora, duo, ad usum olei lampadarũ recondendi.
Vasa minora, qui gutti dicuntur, totidem, ad illum ipsum usum.
Infundibula, et uasa duo ad olei e uase maiusculo depromendi, rursusq. in alterum minusculum infunden di usum.
Scopula paruula, ex cannulis palustribus ad detersionis usum, numero sex.
Scopæ maiores, numero quinque.
Scalæ gestatoria, numero duæ: quarum una altior.
Ligones duo.
Batilla totidem.
Hastilia, seu perticæ quinque.
Longuria totidem, pluraue.
Spongia grandiuscula, duæ.
Rutra duo.

De supellectile rerum, quæ pro solenniorum dierum ratione, usuq. duplicantur.

COmmonstrato simplicis supellectilis apparatu, sequitur aliue rerum, quæ pro ratione supra in supellectile Basilica cathedralis explicata, duplices esse debent, ita scilicet, ut singularum numerus, supra demonstratus, duplicetur necesse sit, cum singulæ, quæ ad quotidianum usum adhibentur, eædem, et materia, et ornatu insigniores esse debeant in solenniorum dierum celebritatibus. Sunt igitur hæ, quæ numero duplici apparandæ sunt.

Crux.
Candelabra sex.
Emunctoria duo.
Tabella secretorum.
Mappa maior.
Mappæ minores.
Tela stragula altaris.
Cingulum sacerdotale.
Cingulum diaconale.
Cingulum subdiaconale.
Hamularum paria duo.
Peluicula urceolorum.
Tabella gestatoria pacis offerendæ.
Thuribula duo.
Acerra bina.
Cochlearia bina.
Cereostata bina.
Conopæum tabernaculi maioris.
Vmbella processionalis.
Vasculum gestatorium aquæ benedictæ.
Aspergillum.
Peluis ad usum lauationis manuum.
Vrceolus grandiusculus.

Supellex rerum, quæ triplices esse debent.

QVacumque autem res infra demonstrata sunt, hac regula comprehenduntur, ut triplices esse debeant, cum singulas singulis diebus, pretiosiori et materia, et ornatu, respondere conueniens sit; ita scilicet, ut quæ minus pretiosa, minusue insignes existunt, usui quotidiano sint: quæ autem aliquanto pretiosiores, in festorum dierum officio; quæ denique longe insigniores et materia, et opere, et ornatu; in solennitatibus maioribus, sicuti par est, adhibeantur. Atque hæ quidem sunt.

Pallium.
Velamentum ad ornatum frontispicij altaris.
Amictus sacerdotalis cum fascia, et auriphrygio.
Alba sacerdotalis cum auriphrygio, et grammatis.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Amictus diaconalis, cum fascia, seu auriphrygio.
Alba diaconalis cum auriphrygijs.
Amictus subdiaconalis, cum fascia, seu auriphryglo.
Alba subdiaconalis cum auriphrygio seu grammatis
Dalmatica diaconalis,
Tunicella subdiaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale.
Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Integumentum Missalis.
Puluinar Missalis.
Integumentum lectionarij in ecclesijs collegiatis ritus Ambrosiani.

Inte-

Integumentum euangelistarij.
Integumentum epistolarij.
Integumentum lectorilium gestatoriorum, et statariorum.

Supellex sacrarum uestium, indumentorumue, quorum apparatus quintuplex esse debet.

Atque hæ quidem res, sigillatim supra enumeratæ, sub rationem triplicis supellectilis cadunt: nunc sequitur regula, qua comprehenduntur indumenta, ornamentaue sacra; quorum, supra expositorum, unusquisque apparatus, et qui pretiosior, et rursus qui minus pretiosus, et item qui quotidianus est, quintuplex requiritur pro instituta in diuinis officijs coloris uarietate; ita scilicet, ut quotidiani usus apparatus sit, unus albo colore, alter rubro, tertius uiolaceo, quartus uiridi, et quintus nigro. Hæcq. item regula est de apparatu solennium dierum, uel officiorum, tū solennitatum etiam maiorum. Indumenta uero quintuplicis huius apparatus sunt scilicet.
Pallium.
Velamentum frontispicij altaris.
Auriphrygium amictus sacerdotalis.
Auriphrygium albæ sacerdotalis.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Auriphrygium amictus diaconalis.
Auriphrygium item amictus subdiaconalis.
Auriphrygium albæ diaconalis.
Auriphrygium item albæ subdiaconalis.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale ad usum ferendi calicis, sustinendaue patenæ.
Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Signacula Missalis.
Integumentum Missalis.
Puluinar Missalis.
Integumentum lectionarij.
Integumentum epistolarij.
Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Integumentum lectorilium.
Pluuialia, usui in uesperis solenniorum celebritatum.

Numerus linteorum indumentorum.

Lintea præterea indumenta, quæ ob causas supra in Basilica cathedrali expositas, plura etiam in collegiata ecclesia esse oportet, hæc sunt, quæ omnia supputata, infra numero notantur.

Indumenta altaris.

Mappæ maiores sex.
Mappæ minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missis conuentualibus.

Amictus uiginti.
Albæ uiginti.
Corporalia duodecim.
Purificatoria uiginti quattuor.
Mantilia ad usum abstergendi manus in Missæ sacro, duodecim.
Mātilia in sacristia ad usum lauationis manuū, octo.
Sudariola ad nares expurgandas, cum opus est, in Missæ sacro, duodecim.
Funiculi sudariolorum cum globulis, sex.
Mappæ tres ad usum altaris, seu mensæ in sacristia, ubi sacris uestibus sacerdos induitur.
Sacculi singulorum calicum bini.

Indumenta linea ministrorum.

Amictus diaconales uiginti.
Amictus subdiaconales totidem.
Albæ diaconales uiginti.
Albæ subdiaconales uiginti.

Indumenta linea ad usum sacræ communionis ministrandæ.

Mappæ longiores scamnorum, sex, pluresue.
Mappæ breuiores subter sanctissimam Eucharistiam sustinendā, tres.

Indumenta linea usui uarijs ministerijs.

Superpellicea sacerdotalia tres, quattuorue.
Superpellicea clericalia, tria, quattuorue.
Sudaria quattuor, pluraue, si collegiata curata est.

De supellectile altarium minorum collegiatæ ecclesiæ

Singula præterea ecclesiæ collegiatæ altaria minora, omnes singulosq. apparatus, unicuique altari minori supra in Basilica cathedrali, ordine nominatim positos, atque enumeratos, habeant ad usum atque ornatum suum.

Supellex altaris minoris, ob necessariam causam permissi

Altari præterea minori, quamuis indotato, ob necessariam tamen causam ab Episcopo in ecclesia collegiata permisso, suppellex apparetur, ut supra demonstrata est in Basilica cathedrali.

Supellex communis.

In ecclesia collegiata apparatus præterea communis esse debet usui Missæ sacri, sine cantu faciendi, in altari tàm maiori, quàm minori: prout et hic ipse apparatus, et quantus esse debeat, supra demonstratur, et præ-

præſcribitur in Baſilica cathedrali, ob cauſas eo loci expoſitas.

DE SVPELLECTILE ECCLESIAE Parochialis. Cap. III.

Collegiatæ Eccleſiæ ſupellectilem proxime expoſuimus: nunc ſane locus eſt eodem ordine dicendi de ſuppellectile Eccleſiæ parochialis.

Atque primo quidem de apparatu altaris maioris.

Apparatus Altaris maioris.

Crux.
Candelabra ſex cum operculis extinctorijs binis.
Emunctoria duo.
Tabella ſecretorum.
Mappæ minores, binæ.
Mappa maior.
Pallium
Velamentum ad ornatum frontiſpicij altaris.
Tela ſtragula altaris.
Tapetum bradellæ altaris.
Tabella orationis de Sancto, cuius nomine Altare, Cappellaue maior nuncupatur.
Tabellæ item duæ de Sancto, Sanctiſue, quorum inſignes reliquiæ in eo Altari reconditæ ſunt.

Supellex indumentornm parochi ad uſum Miſſæ parochialis ſine cantu.

Amictus cum auriphrygio, ſeu faſcia.
Alba cum auriphrygio, ſeu grammatis.
Cingulum.
Manipulus.
Stola.
Planeta.

Supellex indumentorum, quæ communia ſunt uſui Parochi, & reliquorum Clericornm, nō ſolum in ſolenni Miſſæ parochialis ſacro cum cantu, ſed etiam in alijs diuinis officijs miniſtrantium

Amictus cum auriphrygio, ſeu faſcia.
Alba cum auriphrygio, ſeu grammatis.
Cingulum.
Manipulus.
Stola.
Planeta.
Pluuiale.
Amictus diaconalis, cum auriphrygio, ſeu faſcia.
Amictus ſubdiaconalis, cum auriphrygio, ſeu faſcia.
Alba diaconalis cum auriphrygio.
Alba ſubdiaconalis cum auriphrygio.
Cingulum diaconale.
Cingulum ſubdiaconale.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella ſubdiaconalis,
Manipulus diaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus ſubdiaconalis.
Velum ſubdiaconale, ad uſum ferendi calicis, pateneue ſuſtinendæ.

Supellex reliqua propria Miſſæ tantum.

Calix.
Patena.
Velum calicis.
Corporale cum palla.
Sacculus corporalis.
Purificatorium.
Hamularum, ſeu urceolorum paria duo.
Peluicula vrceolorum.
Miſſalia duo.
Integumentum Miſſalis
Signaculum Miſſalis.
Puluinar Miſſalis
Lectionarium ad uſum Miſſæ ſolemnis in Eccleſijs parochialibus ritus Ambroſiani.
Integumentum lectionarij.
Epiſtolarium.
Integumentum Epiſtolarij.
Euangeliſtarium.
Integumentum Euangeliſtarij.
Integumentum ſuggeſti.
Cereoſtata quattuor.
Opercula eorum reſtinctoria totidem.
Tabella geſtatoria pacis offerendæ.
Sudariolum ad nares expurgandas, cum opus eſt in Miſſæ ſacro.
Funiculus cum globulo, unde ſudariolum pendeat.
Crepidarum mundarum par unum; ſi quando opus eſt, ſacerdotem celebraturum, calceos, luto inquinatos deponere.
Tintinnabulum geſtatorium, ubi appenſum non eſt.

Supellex quæ Miſſæ, diuinorum officiorum, proceſsionumq. uſui communis eſt.

Thuribulum. } *Ad thurificatio-*
Acerra. } *nis uſum.*
Cochlear. }
Canthari bini in eccleſijs ritus Ambroſiani.
Candelabrum cerei paſchalis, unum.
Vexillum, ſeu labarum Sancti patroni parochiæ in proceſsionibus, oblationibusq. adhibendum.
Crepitacula lignea, bina, ad uſum pulſandi in tenebris hebdomadæ ſanctæ.
Candelabrum triangulare, ad uſum ſuſtinendi candelas in tenebris hebdomadæ ſanctæ, in eccleſijs ritus Romani.
Tapetia, aut ſtragula, ad ornatum ſedilis: in quo ſacerdos Miſſæ ſacrum ſolemniter faciens, et miniſtri aliquando aſsident.
Aulæa, panniue plures, ad uſum ornandæ capellæ, altariſue maioris, aut eccleſiæ, in ſolennioribus feſtis diebus, ſi modo per eccleſiæ facultates poſſit.
Lectorile ſtatarium chori, unum.
Lectorilia geſtatoria, duo.

Inte-

Integumenta lectorilis ſtatarij.
Integumenta lectorilium geſtatoriorum.

Libri, ſeu volumina diuinorum officiorum in Eccleſia parochiali ritus Romani.

BReuiaria duo: quorum alterum ampla forma.
Calendarium perpetuum, unum.
Diurna, aut pſalteria cum hymnis.
Hymnarium muſico cantu exſcriptum, unum, forma ampla.
Homiliarium, unum matutinale.
Antiphonarium de Dominicis, unum.
Antiphonarium de Sanctis, unum.
Graduale de Dominicis, unum.
Graduale de Sanctis, unum.
Martyrologium, unum.
Liber de officio mortuorum, unus.
Rituale, unum.
Proceſſionale, unum.
Pontificale, unum.
Cæremoniale, unum.
Sacerdotale, unum.
Rationale diuinorum officiorum, unum.
Liber de computo eccleſiaſtico, unus.

Libri, ſeu volumina ad uſum diuinorum officiorum in Eccleſia parochiali ritus Ambroſiani.

BReuiaria duo: quorum alterum forma ampla ſit, alterum parua.
Calendarium anniuerſarium, uel perpetuum, unum.
Pſalteria cum hymnis, duo, unum forma grandiori.
Liber hymnorum, muſica modulatione notatorum, unus.
Antiphonarium de Dominicis, unum.
Antiphonarium de Sanctis, unum.
Antiphonarium feriale, unum.
Homiliarum, unum.
Lectionarium de uitis Sanctorum, in ſtatis quibuſdam uigilijs unum.
Pontificale, unum.
Cæremonialia duo: unum, Ambroſianum, alterum, Romanum.
Sacramentalia ſeu ritualia, duo.
Proceſſionalia, ſeu libri litaniarũ, et proceſſionũ, duo.
Libri ad uſum funerum, et officij mortuorum, duo.
Liber cantus, uarietate tonorum diſtinctus, ad uſum lectionum, pſalmorum, et id generis aliorum, unus.
Liber unus de cantu hymni, Gloria in excelſis, Symboli, et Sanctus.
Liber unus de cæremonijs Miſſæ.
Liber unus de computo eccleſiaſtico.

Supellex, quæ ad cultum, et adminiſtrationem ſacræ Euchariſtiæ, aliorumq. Sacramentorum uſui eſt.

COnopæum tabernaculi maioris.
Tabernaculum paruum, ad ſacræ Euchariſtiæ, in altari exponendæ, uſum. et in proceſſionibus ferendæ.
Pixides duæ, una maior, ad ſacræ communionis, in eccleſia populo miniſtrandæ uſum: altera minor, quæ ad illum ægrotis ferendam, adhibetur.
Vbi uero pro facultatibus poteſt, tertia præterea pixis ſit, conſeruandæ ſanctiſſimæ Euchariſtiæ uſui.
Verum ſi eccleſiæ parochialis frequentia populi magna eſt, non modo tres pixides, ſed plures etiam eſſe debent, ut ſupra in Baſilica cathedrali narratum eſt.
Vela duo, ad uſum ſacræ Euchariſtiæ, quæ in tabernaculo maiori aſſeruatur, decenter contegendæ.
Vela item maiora duo, ad ſacræ Euchariſtiæ uſum, cum ad ægrotos ſcilicet illa defertur.
Vmbella, cum ſacra Euchariſtia ad ægrotos fertur.
Altera item pretioſior, ubi pro facultatibus poteſt, in ſolennioribus proceſſionibus, atque officijs adhibenda. In locis autem montuoſis tertia anguſtior, ut in Eccleſia collegiata curata expoſitum eſt.
Laternæ grandiores, quattuor.
Cereoferaria breuiora, duodecim, plurane deferendis luminibus uſui, cum ſacra Euchariſtia defertur.
Tintinnabulum geſtatorium, unum, ad eundem uſum.
Mappa ad apparatum communionis, in eccleſia miniſtrandæ.
Mappulæ præterea breuiores, ſubter ſanctiſſimam Euchariſtiam ſuſtinendæ, dum illa miniſtratur.
Vaſa ad uſum purificationis populi, quattuor.
Vaſa uinaria, pro uino purificationis, duo.
Scamna item oblonga ad apparatum communionis, quattuor, ſexue.
Imago Chriſti Domini crucifixi geſtatoria, ad uſum ægrotorum, una.
Vaſa duo, ſacrorum oleorum chriſmatis, et cathecumenorum: eaq. duplicia cum ſuis ſacculis, et cotylis ob cauſam, ſupra enarratam in ſupellectili Baſilicæ cathedralis.
Vaſa duo ſacri olei infirmorum, cum ſuis cotylis, et ſacculis. Vbi uero plures parochi, animarumue curatores ſunt, totidem etiam uaſa inſtructa ſint olei ſacri.
Sabarium, ſeu pannus lineus pro baptizatorum capite abſtergendo.
Vas unum, uſui ſuſcipiendæ, et ferendæ, aquæ baptiſmalis ab Eccleſia cathedrali, uel plebana.

Supellex quæ multis miniſterijs ſacris communis eſt.

VAs unum, uſui aquæ benedicendæ diebus Dominicis.
Vaſculum item unum geſtatorium, aquæ benedictæ.
Aſpergilla bina: e quibus unum ornatius.
Peluis grandiuſcula geſtatoria, una, ad uſum lauationis manuum.
Vrceolus, ob eundem uſum, grandiuſculus, unus item.
Mantile grandius ad manus abſtergendas.
Vaſa uſui excipiendi oblationes, duo.
Superpellicea uſui uario ſacerdotalium miniſteriorum.
Superpellicea uſui miniſterijs clericalibus.

Suppellex

Supellex, quæ officiorum funeralium propria est.

Feretrum unum.

Pallia feretralia duo; unum quo cadauera conteguntur, cum efferuntur, et cœnotaphia item; alterum, quo eadem substernantur.

Cœnotaphium gestatorium, quæ tumba dicitur, unũ.

Basis cœnotaphij, una item.

Pannus stragulus eiusdem basis, unus etiam: aut basis saltem decenter picta.

Cruces, quæ circa cœnotaphium collocantur, quattuor.

Scabella, sub stentacula ue crucum, quattuor item.

Candelabra ferrea, octo saltem.

Supellex Sacristiæ parochialis.

Vasculum unum, pro asseruandis hostijs magnis.

Vasculum item unum. pro hostijs paruis.

Vas item unum, usui abstergendi calices, patenas, et lauandi corporalia, ac purificatoria.

Capsulæ corporalium, duæ.

Capsulæ item duæ: ubi purificatoria reponuntur.

Sacculus calicis.

Thecæ calicum, numero tot, quot sane sunt calices.

Sacculus pixidis.

Mantile grandius, loco appendendum, ubi lauantur manus.

Mappa ad usum altaris Sacristiæ, seu armarij, apud quod sacerdos uestes sacras induit.

Tapetum unum, loco sternendum: ubi se sacerdos celebraturus induit, aut eius loco clathra lignea.

Crepidarum mundarum par.

TABELLA *de sacris reliquijs, in ea ecclesia reconditis.*

Tabella de Indulgentijs, perpetuo concessis eidem ecclesiæ.

Tabella de orationibus, quæ præparatoriæ dicũtur, ad usum sacerdotis celebraturi.

Tabella orationum, quas pronunciat sacerdos, dum sacras induit uestes.

Tabella item una, distributionis horarum, pro Missis celebrandis, ubi plures illæ fiunt.

Tabella præterea una, de Missis, cõmemorationibus, funeralibus, et alijs eiusmodi officijs, quæ in singulas hebdomadas, certis statis diebus, uel a Parocho, uel ab uniuerso Clero ecclesiæ, uel ab unoquoque sacerdote cappellano, in singulis altaribus, cappellisue, ex fundatione, institutione, aut legati, eleemosynaue nomine, aliqua alia obligatione præstari debent.

Tabella, quæ dyptica dicitur singulorũ Episcoporum, qui ordine in ecclesia cathedrali præcesserunt pro qui bus quandoque in Missæ sacro precandum est.

Tabella de processionibus.

Tabella de capellis, titulis, altaribusue eiusdem ecclesiæ.

Tabella officiorum parochialium.

Tabella de distinctione officij simplicis, semiduplicis pro Romani ritus usu; aut solennis, et non solennis, pro Ambrosiani instituti ratione.

Tabella de certis statis horis diuinorum officiorum, et pulsationis campanarum.

Tabella colorum: in qua scilicet demonstrantur colores, qui singulis diebus, ex sanctæ matris ecclesiæ instituto pro officij ratione, in sacris indumentis adhibentur.

Tabella regularum, de punctationibus.

Tabella una de regulis congregationum sacerdotaliũ, et clericalium.

Tabella clericorum qui adscripti sunt eidem ecclesiæ.

Tabella de ijs quæ ad ecclesiæ cultum, uitorem, decoremue pertinent.

Tabella alia, quæcumque de ritu, disciplinaue ecclesiastica edentur in posterum.

Tabella festorum dierum, ordine notatorum: qui uel ex præcepto, uel ex consuetudine, uotoue coluntur.

Tabella una, instar calendarij, selectorum decretorũ, sanctionũ, constitutionumq. tam Pontificalium, quam Episcopalium, quæ certis anni diebus euulgari debent.

Tabella regularum de oratione quadraginta horarũ.

Tabellæ binæ, de diuersis orationibus, pro uarietate temporum, usui fidelium, ad eam orationem conuenientium.

Tabella sacerdotum confessariorum.

Tabellæ duæ excommunicationum: una latino, altera uulgari sermone explicata.

Tabella de notis, pijsue notis loci, oppidiue parochialis.

LIBER *præterea unus, isq. anniuersarius, de sacerdotibus celebrantibus, in quo scilicet libro, sua manu notent, subscribantue sacerdotes, qui singulis diebus in ea ecclesia Missæ sacrum fecerint.*

Liber de punctationibus sacerdotum qui non celebrarint.

Liber anniuersariorum, quæ quotannis celebratæ sunt.

Liber unus de baptizatis.

Liber de confirmatis.

Liber de matrimonio iunctis.

Liber de statu animarum.

Liber distributionis eleemosynarum factæ quotannis, ad hibito Parocho.

Liber descriptionis bonorum, et iurium ecclesiæ.

Libri præterea sequentes, seu, uolumina, utpote.

Bibliorum sacrorum, uolumen unum.

Concilij Tridentini, uolumen unum.

Concilij prouincialis uniuscuiusque Mediolanensis, uolumen unum.

Synodi uniuscuiusque Diœcesanæ, uolumen unum.

Liber canonum pœnitentialium.

Liber de uita Sancti patroni parochialis Ecclesiæ.

Liber historiæ probatæ de reliquijs sacris, in ecclesia parochiali reconditis.

Liber, seu uolumen litterarum, et instructionum Pastoralium, de solennitatibus, de sacris temporibus, et alijs item.

Liber

Liber formularum, de denuntiationibus festorum dierum, et omnis uniuscumque generis, ad parochi munus pertinentis.
Liber constitutionum uariarum Pontificalium, quæ in singulos annos editæ sunt, atque edent ur in posterum.
Liber, seu uolumen edictorum, decretorum, et aliarum id generis sanctionum Episcopalium.
Liber, siue exemplum, uisitationis Apostolicæ.
Liber barum Instructionum.

Supellex instrumentalis, quæ certo loco Sacristiæ proximo, asseruatur.

TRipus cum patella, uasene focareo, Forceps ferreus, unus.
Cochlear ferreum, unum.
Vas olearium grandius, unus etiam, ad usum olei lampadum asseruandi.
Guttus, seu uas olearium minusculum, unum item, eidem usui.
Infundibulū unum, et uas ad usum olei, è uase mainsculo depromēdi, rursusq. ī alterū minusculū infūdēdi.
Scopula paruulæ ex cannulis palustribus, ad detersionis usum, numero quattuor.
Scopa maiores, numero duæ.
Scalæ gestatoriæ, duæ: quarum una humilior.
Liguones duo.
Batilla totidem.
Perticæ, seu hastilia, duo.
Longuria totidem, pluraue.
Spongia grandiuscula, una.
Rutrum, unum.

De supellectile rerum, quæ ad solenniorum dierum rationē usumq. pretiosiores eum adhibendæ sint, duplices esse debent.

COmmostrato simplicis supellectilis apparatu; est præterea alius, ex ijs rebus constans, quæ duplicentur neccesse est, cum singulas, quæ usui quotidiano sunt, easdem et materia, et ornatu insigniores adhiberi, solennium dierum celebritas pro officij solennitate postulet. Sunt igitur hæ, quæ duplici numero apparari debent.
Crux.
Candelabra quattuor, cum suis operculis duobus restinctorijs.
Tabella secretorum.
Mappæ minores.
Mappa maior.
Amictus sacerdotalis, cum fascia, seu auriphrygio.
Alba sacerdotalis, cum auriphrygio, seu grammatis.
Stola sacerdotalis.
Planeta sacerdotalis.
Manipulus sacerdotalis.
Cingulum sacerdotales.
Amictus diaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
Alba diaconalis cum auriphrygio, seu grammatis.
Stola diaconalis.
Cingulum diaconale.
Dalmatica diaconalis.
Amictus subdiaconalis cum fascia, seu auriphrygio.
Alba subdiaconalis cum auriphrygio, seu grāmatis.
Tunicella subdiaconalis,
Cingulum subdiaconale.
Hamularum paria duo.
Peluicula urceolorum, seu hamularum,
Calix.
Patena.
Tabella gestatoria pacis offerendæ.
Cereostata bina ad usum processionum.
Canopæum tabernaculi maioris.
Tabernaculum paruum, ad usum sacræ Eucharistiæ, in solennioribus diebus ferendæ.
Vela ad usum sacræ Eucharistiæ contegendæ in solennioribus processionibus.
Vmbella.
Thuribulum:
Acerra.
Cochlear.

Supellex sacrarum uestium, indumentorumue supra nominatorum, quorum apparatus quintuplex esse debet.

PRo instituta in diuinis officijs colorum uarietate, apparatus singulorum indumentorum, tàm ad usum quotidianum, quàm ad solennioris officij celebritatem supra expositorum, quæ infra nominatim ponuntur, quintuplex esse debet, nempe unus colore albo, alter rubro, tertius uiolaceo, quartus uiridi, quintus nigro. Quæ sane indumenta, hæc sunt.
Pallium.
Velamentum frontispicij altaris.
Auriphrygium amictus sacerdotalis.
Auriphrygium albæ sacerdotalis.
Manipulus sacerdotalis.
Stola sacerdotalis.
Planeta.
Pluuiale.
Auriphrygium amictus diaconalis.
Auriphrygium amictus subdiaconalis.
Auriphrygium albæ diaconalis.
Auriphrygium albæ subdiaconalis.
Dalmatica diaconalis.
Tunicella subdiaconalis.
Stola diaconalis.
Manipulus diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Velum subdiaconale ad usum ferendi calicis, substinendæue patenæ.
Velum calicis.
Sacculus corporalis.
Signaculum Missalis.
Integumentum Missalis.
Puluinar Missalis.
Integumentum lectionarij in ecclesijs ritus Ambrosiani.
Integumentum epistolarij.

Integu-

Integumentum euangelistarij.
Integumentum ambonis, uel suggesti.
Integumentum lectorilis.

IN Parochialibus ecclesijs, ubi frequentius Missæ conuentualis sacrum fit, rationi conueniens est, apparatum albi, et rubri coloris, non modo pro officiorum ratione, celebritateq. duplicem, sed etiam triplicem esse, ut tertia eorum indumentorum supellex sit minus pretiosa, usui Missæ conuentualis, per hebdomadam aliquando celebrandæ.

Numerus indumentorum lineorum.

LIntea item indumenta, quæ ob causas, supra in basilica cathedrali expositas, plura etiam in parochiali ecclesia esse oportet, hæc sunt, quæ omnia supputata, infra numero notantur.

Indumenta altaris maioris.

MAppæ maiores quatuor.
Mappæ minores duodecim.

Indumenta linea sacerdotalia in Missa parochiali sine cantu.

AMictus duodecim.
Albæ duodecim
Corporalia octo cum pallis.
Purificatoria decem et octo.
Mātilia ad usū abstergēdi manus in Missæ sacro, octo.
Mantilia in sacristia, ad usum lauationis manuum, quinque.
Sudariola ad nares expurgandas, cum opus est, in Missæ sacro, sex.
Funiculi sudariolorum, cum globulis, tres.
Mappæ altaris in sacristia, tres.
Sacculi singulorum calicum bini.

Indumenta linea in Missis cum cantu.

AMictus sacerdotales, duodecim.
Albæ sacerdotales, totidem.
Amictus diaconales, duodecim.
Albæ diaconales, totidem.
Amictus subdiaconales, duodecim.
Albæ subdiaconales, totidem.

Indumenta linea ad usum sacræ communionis ministrandæ.

MAppæ longiores scamnorum quattuor, pluraue.
Mappæ breuiores subter sanctissimam communionem, dum ministratur, sustinendæ, tres.

Indumenta linea usui uarijs ministerijs.

SVperpellicea sacerdotalia, duo, triaue.
Superpellicea clericalia, duo item, triaue.
Sabaria quattuor.

De supellectile altarium minorum parochialis ecclesiæ.

SIngula præterea ecclesiæ parochialis altaria minora, omnes singulosq. apparatus, unicuique altari minori supra in Basilica cathedrali, ordine nominatim positos, atque enumeratos, habeant ad usum, atque ornatum suum.

Supellex altaris minoris ob necessariam causam permissi.

ALtari præterea minori, quamuis indotato, ob necessariam tamen causam ab Episcopo in ecclesia parochiali permisso, eadem supellex apparetur, ut supra demonstrata est in basilica cathedrali.

Apparatus Communis.

APparatum præterea communem in ecclesia parochiali esse, conueniens est, usui Missæ sacri, etiam ab alijs sacerdotibus, sine cantu faciendi: prout et hic ipse apparatus, et quantus item esse debeat, supra demonstratur, atque præscribitur in basilica cathedrali, ob causas eo in loco expositas.

DE SVPELLECTILE ECCLESIAE SIMPLICIS, EIVSQ. SACRISTIAE.

CAP. IIII.

IN Ecclesijs simplicibus, et Oratorijs, ubi Missæ sacrum aliquando fit, unicuique altari, non solum maiori, uerum etiam minori, si quod in ijs est, apparetur, atque sit supellex, supra præscripta usui altaris minoris in Basilica cathedrali, tum præterea hæc, quæ ordine infra notata est,

Vas usui abstersionis calicum, patenarum, et lauationis corporalium, ac purificatoriorum.
Mantilia longiora, quattuor, apud labrum lauationis manuum appendenda.
Mappæ duæ, ad usum altaris sacristiæ, seu armarij, apud quod sacerdos sacras uestes induit.
Tapetum, seu clathra lignea, ubi sacerdos sacras uestes induit.
Tabella sacrarum reliquiarum, in ea ecclesia reconditarum.
Tabella item de Indulgentijs, eidem ecclesiæ perpetuo concessis.
Tabella orationum: quibus præparatorijs utitur sacerdos celebraturus.
Tabella orationum, ad usum sacerdotis, sacras uestes induentis.
Tabella de Missis, funeralibus, commemorationibus, et alys officijs.
Tabella colorum: qui in sacris indumentis pro ritu officij singulis diebus adhibentur.
Liber Missarum, in quo scilicet unusquisque sacerdos sua manu notet, et scribat, qui in singulos dies Missæ sacrum fecerit.
Liber de cærimonijs Missæ.
Liber harum Instructionum.
Vas olearium maius pro oleo lampadis.

Vas minus itidem ad usum infundendi olei in lāpadē.
Infundibulum, et uas olei, e uase maiusculo excipien di; rursusq. in alterum minusculum infundēdi usum.
Scopulæ paruulæ ex cannulis palustribus.
Pertica, hastiliane.

DE CONVENIENTIA INDVMENTORUM, et ornamentorum. Cap. V.

EXposuimus apparatū omnem sacræ supellectilis, tum simplicem, tum triplicem, tum denique quin tuplicem, multiplicemue. Cuius uniuersi apparatus uestes, atque indumenta, quoniam quædam non colore solum, sed materia, è qua confecta sunt, conuenire inter se debent; ac rursus alia, quamuis panno materiaue ab illis differant, tamen eodem colore, ut illa sint, oportet; tum praterea quædam illorum indumentorum ornamenta sunt, quæ ratio postulat, ut ornatu, materia, colore, et opere, artificione, ut plurimum inter se singula respondeant: bene est, ut, exposito tam multiplici apparatu, commostremus etiam, quæ sacra indumenta colore, et materia; ac quæ item colore solum cum illis conuenientia esse debeant; et quæ denique ornamenta materia, colore, et opere, inter se, ut maxime fieri potest, congruere debeant. Atque apparatus quidem, qui eadem materia, eodemq. colore simul constare debet, est sacrarum uestium, atque indumentorum, quæ ordine infra nominatim notantur.

Sacræ uestes, et indumenta eiusdem materiæ, et coloris.

Pallium.
Planeta.
Stola sacerdotalis.
Manipulus sacerdotalis.
Pluuiale.
Auriphrygium, seu fascia amictus sacerdotalis, diaconalis, et subdiaconalis.
Grammata, seu auriphrygium albæ sacerdotalis, diaconalis, et subdiaconalis.
Sandalia.
Caligæ, quas olim hiacinthyno colore fuisse proditum est.
Gremiale.
Dalmaticæ diaconales.
Tunicellæ subdiaconales.
Stolæ diaconales.
Manipulus diaconalis.
Manipulus subdiaconalis.
Auriphrygium, seu fascia amictus diaconalis.
Auriphrygium item amictus subdiaconalis.
Sacculus corporalium.
Puluinar Missalis.
Integumentum Missalis.
Integumenta librorum, euangelistarij, epistolarij, lectionarij.
Integumentum lectorilium statariorum.
Integumentum lectorilium gestatoriorum.
Integumentum ambonis, suggestiue.
Integumentum faldistorij.

Vestes, atque indumenta eiusdem coloris, quo sunt uestes supra enumeratæ, licet e materia diuersa constent.

Dalmatica. } *Episcopalis.*
Tunicella.
Chyrotecæ Episcopales.
Velum calicis.
Integumentum sedis Episcopalis.
Velum frontispicij altaris.
Vela, seu continentiæ subdiaconales.

Indumentorum ornamenta, materia, colore, opere, artificione inter se, ut maxime potest, conuenientia.

Cruces frontispicij pallij.
Cruces planetæ.
Cruces stolæ sacerdotalis, et diaconalis.
Cruces manipuli sacerdotalis, diaconalis, et subdiaconalis.
Cruces fasciæ amictus.
Auriphrygium pluuialis.
Grammula, et fascia dalmaticæ diaconalis.
Grammula, et fascia tunicellæ subdiaconalis.
Ornamentum puluinaris Missalis.
Ornamentum sacculi corporalium.
Ornamentum integumenti codicum.
Laciniæ singulorum integumentorum, et puluinarium conuenire etiam debent cum coloribus ornatus, ita scilicet, ut aurum cum auro, aut argentum cum argento, et sericum cum colore ornatus, panniue conueniat.

PARS SECVNDA. LIBRI II.

De forma supel.

IAM denique restat altera huius libri pars: in qua supellectilis omnis, mox supra enumeratæ, reliq. ad usum ecclesiasticum pertinentis, forma a nobis exponenda est; ac ita quidem, ut aliquando etiam materia, simul ostendatur, è qua res unaquæque pro præstantia ratione conficiatur. Primo igitur loco erit Crux.

De Cruce.

CRucis porrò, quæ uel super altari maiori, uel super tabernaculo sanctissimæ Eucharistiæ collocabitur, forma pene quadrangula eris: cuius tamen pars inferior paululum oblonga, in tubulum desinet; ut, cum ad usum processionum, aliarumq. ecclesiasticarum actionū opus erit, a suo possit fulcimento cōmode eximi. Ea autem magnitudine crux erit, quæ cum altarij amplitudine, apte decoreq conueniat.

Ex aureis, aut, si minus per facultates possit, argenteis

teis laminis crux altarij maioris erit in basilica cathedrali, ecclesijsq. collegiatis: hacq. usui solenniorum dierum, atque officiorum: altera autem ex auri chalco inaurato condecenter calata, elaborataue, alijs diebus adhibenda. Ex hac item materia, uel ex argento, illa etiam erit, quæ in alijs ecclesijs, præsertim parochialibus, super altari maiori collocabitur.

Fulcimentum, quo apte crux in altario sustineatur, ex auro, aut argento, aut saltem ex aurichalco, aut denique ex ligno inaurato, in ecclesijs scilicet, quarum census tenuis est, eleganter, decoraq. forma confectum, ad congruentem altitudinem surgens, arcte, atque apte tubulo infigatur.

Crucis item, quæ in altario minori ponetur, cum fulcimentum, tum forma eadem, aliquantoq. minori esse poterit, sed exemptilis esse non debet. Materia si minus aliquando ex aurichalco, pretiosioriue metallo, at ex ligno esse poterit picto, decenterq. inaurato.

Crux porrò Capituli, uel illa, quæ in processionibus, in mortuorum exequijs, alijsq. sacris, et ecclesiasticis actionibus de more præfertur, hastile habeat bene firmum, idemq. decenter pictum, cui apte inseratur. Vbi uero, ut in ecclesia Ambrosiana moris est, a Capitulo, alioq. ecclesiastico Collegio, uel a parochis, alijsue animarum curatoribus, crucem forma quadrata, quæ duobus cubitis, paulone amplius alte, lateq. pateat, in illis ecclesiasticis actionibus, sine hastili, sed breui manubrio eiusdem metalli proferri is; quidem mos, sane quam uetus, usq. probatus, plane retinendus est.

De Candelabris.

Candelabra altari maioris, quæ etiam aurea olim fuisse animaduertimus, si ex auro per facultates fieri non possunt, saltem ex argento conficiantur ad usum solenniorum officiorum, ita ut et metalli genere, et opere cum cruce congruant. Alia uerò, quæ usui quotidiano sunt, ex aurichalco constare poterunt: e quo metallo in omni ecclesia adhiberi conueniens est. Ex ligno autem, opere tornatili confecta, in reliquis altarijs minoribus aliquando permittuntur, si ex aurichalco, pretiosiorine materia per facultates fieri non possunt.

Candelabri basis, quem pedam dicunt, rotunda, uel triangularis potius existat, atque, ut maxime fieri potest, cum illa congruens, quæ craci subiacet. Sic uerò undique pateat, firmaq. sit, ut præ cerei grassitie, qui imponetur, pondere, aut longitudine candelabrum non ullo modo corruat.

Eiusdem scapus, opere cælato, recte, pix, decenterq. elaboratus, sensim angustius ascendat in altitudinē, quam altarij, ecclesiæq. ratio requirit: Rursusq. in summitatem circularem, decore patulam, desinat. In qua summitate candelabri acumen teres extet, cui uascalum itidem ex argento, uel aurichalco infigi possit: in quo uasculo cerei inserantur. Et quoniam usu uenit, ut, quæ candelabra ex auro, argentoue sunt, facile uacillent, atque inclinentur; ac fere etiam particula, ex quibus, simul conglatinatis, illa fabricata sunt, dissoluantur; utile erit, uirgam ferream per totum candelabri scapum transire: quæ uirga, in superiorem partem exiens, locum uasculo præscripto, candelaue infigendæ præbeat.

In parte autem inferiori ita claudatur lamina ferrea, in orbem uersatili, ut particulas omnes, quæ candelabri scapum constituunt, apte constringat, iunctasq. simul, ac rectas planè teneat.

Candelabrum cerei paschalis ex laminis argenteis, aut ex aurichalco, aut saltem, ob ecclesiæ inopiam, è solido ligno, opere tornatili, totumq. inauratum, ac pie ornatum, altitudine constet cubitorum fere quinque.

Basi præterea firmissima suffulciatur; ut, ubi moris est, quemadmodum olim fuit, statis illis diebus in media ecclesia ante altare maius collocetur. Si uerò pensile adhibetur, nulla basis opus est.

Cantharus, quod candelabri genus est in ecclesia Ambrosiana, ex auro, uel ex argento, uel a re fusili, aurichalcoue esse potest, proat ecclesiæ, in qua adhibetur, ratio postulat. Breuior, quàm cetera candelabra: ac leuior item: scapo præterea subtiliori constet, quò facilius manu apprendatur. Basi triangulari, et reliquo ornata sit, qui decentem speciem exhibeat.

Candelabra ad usum processionum, et metallo, et forma existant, ut illa quæ usui sunt altaris maioris; sed longitudine aliquanto breuiori, et crassitudine minori item, esse poterunt.

De emunctorio, et operculo.

Emunctorium ex eodem metallo, è quo sunt candelabra: longitudine unciarum duodecim.

Operculum ad usum restinguendi cereos è tenui lamina, quam tolā uocăt, constet: forma præterea decenti.

De Tabella secretorum.

Tabella secretorum, non quernea, non nucea, neque denique è ligno subscaro sit, sed ex abiete, aliaue id generis arbore, albicanti, ne pagina agglutinata obscurescat. Late aliquanto amplius pateat, quam longe: a parte anteriori coronicibus undique decore ornetur. A mensa altaris aliquanto altius sustineri debet aliquo fulcimento, decore confecto, at secretorum pagina, propius ad oculorum conspectum accedat. Atque hæc quidem usus quotidiani. Illa uero solenniorum dierum, speciosior esse debet, ita ut et coronices auratos, aut præclare pictas, et paginam secretorum, maiusculis litteris impressam, et eius imagines, litterasq. illas grandiores, minio, auroq. splendescentes habeat.

De Mappis, tobaleisue altaris.

Mappæ, quæ uela, uelaminaue, aut syndones alias dicebantur, supernam altaris partem contegentes,

tegentes, è lino, aut, ubi lini copia non est, è cannabi sint. At ille pretiosiores, usui solennium dierum, Episcopaliumq. officiorum, è tela linea item, uel cannabina, sed longe tenuiori contextæ: reliquæ usus quotidiani è tela eiusdem generis, non crassa nimis, nec uero rudi, sed einsmodi, quæ opere textili, bene, firmiter, ornateq. confecta sit. Verum nulla porrò Mappæ altaris ab ulla parte, bombacio, cærulei, alteriusue coloris elaborata sint.

Grandiores porrò Mappæ ea sint longitudine, ut ab utroque altaris latere profundius circiter, tribus digitis, quam planum bradellæ demissa sint.

Latitudine uero totam altaris mensam contegant, ac gradum item, qui super altari est: si modò, in altari præsertim maiori, ob tabernaculi impedimentum separatim operiri, obtegiue commodius non sit.

Eæ præterea mappæ, quæ minores adhibentur, integræ, atque, ut olim, einsmodi existant, quibus tota, integraq. illa superior altaris pars, seu mensa consternatur; eæq. inter se distincta sint, ac sane separata omnino.

De Pallijs.

PAllium, seu palla, uestimentum scilicet, quod ante altare tenditur suspensum, paulò longius, quam altare patere debet; eoq. altius, ut ab ima parte paululum sub coronice scabelli eiusdem altaris occultetur.

A superiori parte, palmum à summo distante, lacinijs, quas frangias dicunt, auro, sericoue elaboratis pro colorum ratione, ex ecclesiæ ritu præscripta, ornetur.

Intrinsecus tela bombicina, aut alia tenui materia uestiatur, quæ a superiori parte palmo uno excedat, ut sub mappis reflecti possit.

Instruatur etiam à summo intrinsecus paruulis minutisq. annulis areis, ferreisue, quibus suspendatur, affixum telari altaris.

Cui pallio, ab exteriori parte, crux aut imago Sancti, Sanctorumue, quorum nomine altare dicatum est, aut alia sacra effigies, apte, recteq. in medio assuatur. Id quod antiquus instituti esse, ex eo etiam accepimus, quòd Zacharias Pontifex pallam, auro intextam, Natiuitatis Domini nostri, Iesu Christi imagine ornatam, beati Petri Apostoli altario obtulit.

Pallium pretiosius, utpote usui solenniorum officiorum ac dierum, sit è serico, auro, argentoue intexto, nempe opere attalico, quod brocatum dicunt, uel acu decore picto. Illud uero quotidianum ex alio serici genere, aut subserico. Idq. etiam in ecclesijs permittitur: quarum tenuis census ferre non potest illum pretiosioris pallij sumptum.

Pallia autem, quæ humiliora, aut depressiora iam extant, quàm altaris altitudo requirit, altiora fiant, in summa parte additamento eiusdē pāni, materiæue facto, apteq. connexo: quod laciniæ, quam frangiā uocant, aut alterius rei ornatu decenti obtegatur.

Quæ uero pallia breuiora sunt, quoniam altaria longius ducta sunt, ea apte reconcinnari poterunt, aut produci alijs pro longitudinis altarium ratione additis, decenterq. annexis, eiusdem, alteriusue panni, sericiue, aut materiæ fascijs.

De uelamento, seu fascia ad ornatum altaris.

VElamentum, quod ad ornatum frontispicij altaris in Missa sacro adhibetur, superioriq. parti pallij in ipso altari, tanquam frontale quoddam obtenditur, einsmodi sit, ut demissum usque ad serica filamenta, quæ pallio assui solent, uel paulo infra perueniat. Longe præterea pateat, ut adæquet altare, aut paulo amplius. Eius extremitas, quæ in hominum conspectu est, fimbria decore exornetur.

E pretiosa tela linea, eaque tenui admodum confectum, per latitudinem lineis, acu, aliaue ratione elaboratis, apteq. certo internallo dispositis, distincte ornatum appareat.

Pretiosius porrò, quod solennioribus diebus, officijsq. usui erit, insignius esse debet, auro scilicet, argentoq. contextum.

De Tela stragula altaris.

TEla stragula altaris, longitudine, ac latitudine sit, quæ totum illius mensam undique contegat, et paulo amplius item: lacinijs breuioribus, ab omni parte decore cincta.

Colore uiridi sit. Quotidiana e lino, cannabine: illa uero usui solennitatum è serico, aut è subserico.

De stragulis Bradellæ, et graduum altaris.

STragula Bradellæ, et graduum altaris, plani item, cum opus est, tapetia sint, aut panni lanei, ijq. pretiosiores pro solennitatum ratione, proq. ecclesiarum dignitate.

Late, longe, et ample ita pateant, ut et bradella, et altaris gradus eorum operimento consternantur omnino, atque adeo amplius, saltem cubito uno.

De caligis Episcopalibus.

CAligæ Episcopales, ita longe esse debent, ut usq; ad genua protensæ, ligulis in ea parte astringatur; quemadmodum cum misterij significatione conueniens est.

De sandaliis.

SAndalia, calcei scilicet, quibus Episcopus ad Missæ sacrum, solenniter faciendum utitur, è solea integra subtus constent, à parte autem superiori decenter ornata: quæ fenestrata etiam superne, olim fuisse non sine misterij ratione, Innocentius III. Pont. ostendit.

De Amictu.

AMictus, qui quoniam humeris imponitur, superhumerale etiam appellabatur, einsmodi, ut olim

fuit,

fuit, esse debet, cui fascia assuatur, quæ tanquam collare quoddam, circa collum super casulam aptetur. Fimbria porrò fascia condecenter exornata sit: cui præterea tres cruces annectantur, una in medio, et in utroque capite duæ.

Longa sit fascia hæc cubitum circiter unum, et uncias sex: lata uncias circiter septem.

Porrò amictus, è tenui candidaq. tela linea sit: pretiosior è subtiliori.

Longitudine esse debet cubitorum circiter duorum: latitudine autem sesquicubitali. In duobus eius angulis anterioribus assuuntur funiculi: qui crucis instar supra pectus transuersi, indeq. in tergum ducti, moxq. reuocati, connectuntur, ut ne suo loco amictus moueatur. Si uero amictus sine fascia adhibetur; in eius medio crux unciarum duarum, longe ab extremitate digitis duobus superne, acu, aliaue ratione affigetur. Extremitates autem amictus, præterquam ex ea parte, quæ collum ambit, aliquo modesto opere exornabuntur: cetera eius partes, ut illæ superioris amictus, fasciam habentis.

De Alba, et auriphrygio, seu grammatis.

A*lba, quam candida uestem camisium etiam à colore uocant, è tela tenui, candidaq. sit; illa pretiosior è tenuiori. Longe autem quattuor cubitos producta, et succincta, cum a lumbis undique redundet; tum ad pedes usque pertingat. Late præterea cubitos quattuor, ac paulo amplius, circumquaque pateat. Manicas habeat longitudine sesquicubitali, latitudine ab humeris penè cubitali, quæ usque ad manus sensim, angustius ducantur.*

Consuta autem sit non artificioso, sed simplici acus opere: in extremis uero manicis, et in summa ueste aliquid dumtaxat sit, acu paulatim, ac tenuiter elaboratum. Et ab ima parte aliquantulum reflexum. In ima parte albæ a fronte, et à tergo, et itidem in extremis eius manicis, quadra particula, quas grāmatas, seu auriphrygium appellant, panni serici, qui coloris et panni eiusdem, ut casula, sit, recte assuantur. Quæ grā mata circumquaque fimbrijs densis exornata sint.

Vbi uerò Albæ sine auriphrygio, seu grammatis adhibentur, ample ab ima parte circumquaque pateant cubitos sexdecim: sicq. paulo, et latiores, et longiores sint, quàm alia grammatis ornata, ut circumplicata, ac succinctæ, ad lumbosq. reflexa rugarum, crispaturæne decorem exhibeant.

De Cingulo.

C*ingulum, quæ Zona ab Innocentio III. Pont. appellatur, ex candido lino, uel cannabi tenui sit confectum; longitudine cubitorum circiter septem.*

Cuius cinguli capita globulis eiusdem materia inserantur, filamentorum manipulis appensis, quos floccos dicunt.

Cingulum uerò Episcopale, a sinistro latere duplex, ut uocant, succinctorium, seu succingulum, quo scilicet stola cum cingulo connectitur, habere debet pro ratione mysterij.

De Stola.

S*tola, qui item Orarium, et palla linostina a Damaso uocatur, extrinsecus materia colore cum planeta congruat: intrinsecus autem tenui serico uestitur eiusdem coloris item.*

Longe cubitis circiter sex, ita ut infra genua producatur: late autem pateat uncijs sex; ab utraque autem extrema parte sensim latiuscule patens lacinijs, seu frangijs ornatur, quæ longitudine sint unciarum triū: cui præterea cruces tres annectantur, una in medio, reliquæ duæ in eius partibus extremis. Vnaquaque uero crux paruula sit, forma quadrata: quæ ab omni parte uncijs circiter tribus constet.

Stolæ sacerdotali nihil appendatur: Episcopali uerò, et diaconali ab utraque media eius parte funiculi serici, eodemq. colore, et flocculis laciniatis ornatis annectantur, ijsq. ad illius recte connectendæ usum.

De Tunicella.

T*unica Episcopalis, quam Tunicellam dicunt, è serico tenuiter contexta esse debet: paululo angustior, et breuior, quam Dalmatica infra descripta.*

De Dalmatica.

D*almatica crucis formam præbere debet, ita ut non recisis manicis, sed ad manum usque protensis, ijsdemq. late patentibus, conficiatur.*

Episcopalis amplioribus manicis, quàm diaconalis, hæc latioribus; quam subdiaconalis, quæ tunicella uocitata, illas angustiores habere debet.

Ex eadem materia Episcopalis constet, qua Tunicella Episcopalis.

Longa esse potest cubitis duobus, et uncijs sexdecim, atque eiusmodi, quæ infra genua protendatur, uncijs circiter decem; lata uero a summo, seu ab humeris cubito uno, et uncijs circiter quattuor, ab extremis oris undique patens cubitis circiter quinque, uel amplius, ut eius latitudo cum mysterij significatione conueniat.

Diaconalis uero, et Tunicella subdiaconalis lineis, seu fasciolis coccineis ornatur, a fronte, et à tergo, hinc inde à summo, usque ad imum ductis.

Auriphrygio præterea insignitur, nempe quadris particulis, auriphrygio contextis, inter lineas coccineas illas in extremitate à tergo, et à fronte assutis.

Extremitates huius uestis omnes, præter eam, quæ circa collum est, fimbria cum modicis filamentis exornantur. Interior autem pars tela eiusdem coloris tecta sit.

De Chyrothecis Episcopalibus.

C*hyrothecæ episcopales contextæ esse debent, et circulo aureo insigniter in extrema parte ornatæ.*

De planeta.

C*asula, quam alij phelonium, et planetam etiam ab ampla latitudine dicunt, cubitos tres, et paulò*

amplius latè patens sit, ita ut ab humeris protecta, complicationem unius saltem palmi infra utrunque humerum recipere poßit. Longe autem cubitos totidē, aut aliquanto longius demissa sit, ut pene ad talos usque pertineat.

Fasciam item latam uncijs octo ad minimum, quæ assuta sit, ab anteriori, et posteriori parte usque ad extremum dependentē habeat: cui altera fascia trāsuersalis in summa prope parte, et a fronte, et à tergo adiuncta, crucem utrinque exprimat.

De subiteto.

SVbiretum mitrale non è serico, sed panno laneo sit: idemq. forma rotunda, non quadrata.

De mitra.

MItra, quæ pretiosior est, è serico, auro intexto, gemmis, et margaritis, acusq. opere ornata, Episcopalis dignitatis splendorem præsefert.

Altera simplex, è tela lini purisſimi, eaq. tenui, et candida conficitur, colore autem albo.

Circulo aureo circumamicta a parte, qua induitur caput: cornua item duo à summo præ se ferens, unum a fronte, alterum a tergo: duas etiam lineas, in humeris pendulas habet: quarum extremitates, seu fimbriæ lacinijs constant.

De anulo.

ANulus Episcopalis, ex auro puro puto solide conflatus, palam habet cum gemma pretiosiori, in qua nihil sculpti esse debet.

De Gremiali.

GRemiale, longe constet cubitis circiter duobus, late cubito uno tantum. et uncijs item circiter duodecim, intrinsecus tenui serico eiusdem coloris uestitum; undique uero cinctum laciniarum auro, argentoue intextarum ornatu.

De Baculo Pastorali.

BAculus pastoralis, à parte ima præacutus, à media totus rectus, à summa retortus esse debet.

Orario, aut sudario non ornatur, si Episcopalis est: quo insigni Abbatialis ab illo distinguitur.

Longitudine recta est cubitorum trium, et unciarum duodecim: pars uero illius retorta, totidem uncijs, aut paulo altius eminet.

A summa rectitudinis parte, est crassitudine orbiculari, unciarum circiter septem: quæ prope ad imam partem descendens, paulatim diminutam, uncijs quinque constat: in ipsa uerò plane ima parte ferro, uel argento, alioue metalli genere præacuitur.

Pars recta baculi integitur laminis solidis argenteis, nulla cælatura ornatis: retorta, laminis item argenteis cælatura elaboratis, et fabri argentarij iudicio inauratis.

Connectitur autem cum illa parte recta, aliquo cælati argenti opere, certis locis inaurato, quod sex anguli formam exhibens, sacris imaginibus ornatur.

De Pluuiali.

VEstis, quæ Pluuialis uocatur, semicircularemq. formam exhibet, ad imos usque talos protenditur, longitudine scilicet cubitorum trium, et unciarum circiter sex constans: et pro semicirculi ratione late patens.

A fimbrijs ornatum laciniarum habet: a parte solum anteriori tota ab summo ad extremum usque aperta, hinc, et inde auriphrygio sacris etiam imaginibus intexto decoratur: a posteriori parte insigne quod capucium dicunt, breuibus admodum lacinijs, ornatu uero auriphrygiato, qui anteriori respondeat.

A summa uerò parte anteriori, tantum fibula inconsuta connectitur: intrinsecus autem serico tenui, aut panno bombicino eiusdem coloris circumuestitur.

De Pectorali.

PEctorale, ornamentum scilicet illud, quo ante pectus pluuiale connectitur, duobus uncinis subiectis, ex argento inaurato conflatum esse debet, cui lapis aliquis pretiosus inferatur, aut sacra imago.

De uelo subdiaconali.

VElum subdiaconale, fascia scilicet illa, quæ subdiacono usui est ad contegendum calicem, cum illū instructū in altare defert, ex uelo sit, auro, aut argento intextū; a lateribus ornatum fimbrijs; à capitibus etiā, filamentis aureis, aut argenteis, aut certe auro; et argento admixto. Longe sit cubitos sex; late uero patens, quanta est ueli propria latitudo.

De Velis ministerialibus.

VEla ministerialia, nempe fasciæ illæ, quæ à collo pendent ministrorum, Mitram, aliaue indumenta Episcopalia ferentium, uel sustinentium, longitudine constent cubitorum circiter sex; latitudine tam ampla, quanta est tela, è qua confecta sunt.

Confecta autem esse debēt è uelo candido bombacino, eoq. tenui admodum, à capitibus, filamentis sericeis albis ornata.

De Velo Calicis.

VElum Calicis ab omni parte cubito, et uncijs duodecim, ac paulo amplius late patens sit: ab oris undique opere sericeo, auro, argentoue tenuiter ornatum. Pretiosius autem auro, et argento contextum sit, fimbrijs itidem aureis, aut argenteis adhibitis.

De Calice.

CAlix, ex auro puto, aut, si præ facultatum tenuitate non potest, ex argento puro puto itidem conficiatur, eoq. inaurato ab omni parte interiori, et exteriori: cuius pes ex aurichalco inaurato permitti potest, si præinopia ex auro, argentoue fieri non potest. Qui pes ample pro illius magnitudine, ita pateat, ut firmisſime, ubi collocatur, hærens, eadere

eadere non queat : forma autem, aut octangula, aut sexangula, aut alia eiusmodi sit. In cuius pedis superficie imagines appareant, quæ tamen manum non impediant, aliqua sacra passionis mysteria significantes : nulla expressa sint signa ad ornatum inanem spectantia. Nodus in medio decore recteq. ornatus, nihil, uel minimum, eminens habeat, quo, dum calix capitur, incommode capiatur, aut digiti quicquam lædantur, præsertim quo tempore, in Missæ sacro, ille, indice et pollice coniunctis manu teneatur. Cupa aliquantulum in fundo angusta, sensim usque ad summum labrum latior fiat. Labrum eiusmodi sit, ut neque extrinsecus, neque intrinsecus ullo modo reflectatur.

Calix maior, pretiosior scilicet, ex auro puro puto, et piarum imaginum cælatura insigniori, qui ad Missæ sacrum solenniter faciendum adhibeatur, ample in orbem pateat uncias saltem octodecim: ab imo autem usque ad summum altitudine sit unciarum quattuordecim; ampliori uero etiam in ecclesia cathedrali, collegiata, ac parochiali insigni.

Calix minor, qui in Missæ non solennis sacro usui est, amplitudine in orbem ducta unciarum quattuordecim, altitudine duodecim.

De Patena.

PAtena eodem auri, aut argenti genere, quo calix est : quæ si argentea est, inaurata undique esse debet, nihil artificiose elaboratum, ac ne circulum quidem, circino profundiuscule ductum, ullo modo habeat.

Labrum extremum circulare, ita tenue admodum, ut adiumentum inde sit, ad sacra hostiæ fragmenta recte facileq. colligenda.

Illam mediam tenuem concauitatem habeat, quæ amplitudinem labri calicis ferre adæquet.

Patena maior, et pretiosior, quæ calici grandiori conueniat, ample in orbem pateat uncias triginta octo, uel amplius pro amplitudine calicis : minor uero triginta duas.

De Sacculo Calicis.

SAcculus Calicis, et Patenæ e lino sit, uel ex cannabi, late tam patens, longeq. productus, ut minimè arcte calicem capiat. Ab altera parte clausus erit, et tota tela, quantum lata est, crispata, et in orbiculum consuta, et connexa: aut etiam ita consutus erit, ut duo anguli fiant, sicut communiter fit, tunc enim transuersus calix in ipsum sacculum constringendus.

De Theca Calicis.

THeca lignea, ad calicem itidem, unu cum sacculo condendum, comparata, simplici opere, nulloq. prophano ornatu, ita conficiatur, ut ad calicem cum patena capiendum apposita sit : operculo etiam adhibito, quo compresse claudatur : intrinsecus lanes panno, aut holoserico, quem uillutum dicimus, extrinsecus corio circumuestiatur. Cui etiam linea, siue cingulum, ex corio ad eam gestandam insertum, adhibeatur.

De Corporali.

COrporale è tela linea pura, et candida sit, ac simplex item; nihilq. elaboratum, et nihil sericum intextum habeat; ab oris autem acus opere simplici punctim solum retortum sit.

Longe autem uncias triginta ad minus pateat : late totidem, ita uero complicatum, ut nulla eius extremitas appareat.

In Cathedrali, et Collegiatis aliqua corporalia esse debebūt, ampliora pro altaris maioris amplitudine.

De Sacculus Corporalis.

SAcculus corporalis à fronte sit, cruce, uel alia sacra imagine in medio intexta; a tergo etiam ex eodem materia, et colore, intrinsecus uero subserico, aut tela tenui cādida circumuestitus : late uero undique pateat circiter dimidio cubito, uel paulo amplius. Ab oris uero inserantur funiculi sericei cum globulo, quo astrictus claudatur.

De Purificatorio.

PVrificatorium è tela non crassa admodum, neque tenui nimis, et simplici acus opere confectum, latitudine sit unciarum circiter octodecim ad minimum : longitudine totidem, nec uero minus. Cui purificatorio crux paruula in medio acu appingatur.

De Hamulis.

HAmula, non ex argento, stanno, aurichalco, aliaue metalli genere, sed è christallo pellucido, non picto, et denique ab omni parte sordibus pura, et suo quaque operculo stanneo, argenteoue apte contecta : pretiosiores autem aureo.

De Peluicula.

PEluicula hamularum, è stanno britannico puriori sit : pretiosior, auro, aut argento saltem : opere autem cælato, piam speciem exprimente : fundo intrinsecus constet lato, ac plano, neque elaborato, quò firmius hamulæ impositæ hæreant.

De Missali.

MIssale, opere librario bene, firmiterq. compactum, et conglutinatum, tenuioribus tabellis sectilibus, corio intectis, operiatur. In quo corio nihil prophani elaboratum, impressumue extet, sed crucis insigne, aliaue sancti pia imago. Ad Missalis autem ornatum folia inaurata existant. Pretiosius porrò, et operimento præterea coriaceo inaurato, et forma ampliori constet, tum litteris etiam insignioribus impressum.

De Signaculo Missalis.

SIgnaculum Missalis, cornu transuersale, unde funiculi pendent, habeat è sericis filamentis confectum,

ctum, atque ita latum, ut eiusdem Missalis crassitudinem adaequet. Funiculos aero sericos duodenos, colore diuerso distinctos pro officij ratione, atque ali: ac lõge ita ductos, ut Missalis longitudinem aix quiu que uncijs excedat. Pretiosius uerò signaculum è cor uu transuersali constet, quod solidum aureum, aut ar gentum sit, idq. inauratum.

De Integumento Missalis.

INtegumentum Missalis ita longe deductum sit, ut ab ima parte, etiam reflexam, octo uncijs superet coriaceum Missalis operimentum: a summa uerò nihil omnino extet. Late praeterea pateus, ut ab utroque latere intriusecus reflecti commode queat. Subuestiatur tela linea, aut bombycina, praeter partem, qua infra pendens, eodem panno reflexo, ornatur. Huius integumenti extremitates, quae Missale a lateribus, et a capite circumdant, lineae sericae opere textili, qua uero ab ima parte, laciaijs sericis ornantur. Pretiosius autem integumentum babeat extremitatum ornatum, et linea, et lacinijs auro, argentoue intextis, insigniorem.

De Puluinari Missalis.

PVluinar, quod Missali libro supponitur, plenum sit non pluma, non tomento, lanaue coacisa; sed lana solida, pilisue ceraiais.
Longe patens cubito, et paulo amplius; late uncijs circiter decem, et octo; ornatum ab unoquoque angulo laciniatis fibulis: eonsutum simplici opere: sed partes extremae coasutae integantur ornamento eiusdem generis, et coloris.
Cui pulainari nihil aliud, ac ne scabellum quidem, subijciatur; aisi cum sacerdoti, oculorum aspectu la boranti opus est ad Missale altius tollendum. Porrò scabellum, pulaiaari aliquanto angustius, atrinque quattaor baculis, transuersaliter inter se exigua linea lignea in medio conuexis, firmatur.

De Instrumento candelae sustinendae ad officiorum Pontificalium usum.

INstrumentum, quod asaiest sustineada per cappellanum candela in Missis, officijsq. pontificalibus, ex argento; pretiosius ex auro, aut argento in aurato fiat: manubrio longitadiais unciarum quindecim, et à summa parte orbiculo constet: cui media iatus lunala infixa inhaereat ad candelae imponendae usum.

De Thuribulo, Acerra, et Cochleari.

THuribulum, acerra, et cochleare, ex aurichalco singula sint artificiose calata, atque ornata periti artificis iudicio. Pretiosiora autem ex argento, aut ex auro, ubi per facultates fieri possunt.
Quod sane thuribulum, cum quatruplici cathenula, et operculo eiusdem metalli, ubi ritu Romano fit; at Ambrosiano more, cum cathenala triplici, fiaeq. operculo, adhibetur. Loagitado porrò cathenularum sit cubitorum duorum, et unciarum circiter duodecim.

De uestitu Sedis Episcopalis.

SEdes Episcopalis, ut ex patrum instituto, collocatur loco conspicuo, atque illustri, ita uestitu decenti pro solennitatum ratione ornari debet. Porrò uestitus eius sit è pannis sericis rasis, non uillosis, nec auro, argentoue intextis. Illius gradus tapetibus, pannisue lineis sternuntur.

De Scabellis assistentium Episcopo.

SCabella ministrorum, Episcopo assistentium, e tabellis sectilibus populeis, abiegineisue constent; cubito aut paulo amplius alte constracta; tum forma quadrata, quo firmius haereãt, decore praeterea picta.

De Faldistorio.

FAldistorium non amplum, neque alte extructum, ut sedes, cathedraq. Episcopalis, sed longe depressius esse debet: nec praeterea à tergo, neque à lateribus quicquam babeat, quo sedens Episcopus nitatur. E quaternis lignis nuceis, binis scilicet ab anteriori, totidemq. à posteriori parte, inauratis, laminarum ar gentearum cegmiae ornatis, ijsq. fingulis ab omni laterali angulo, formam capitis leonini, paululũ prominentis, in summo exhibentibus, decore, apte, firmiterq. cõstans, sedile coriaceũ babeat solidũ, idemq. non pluma, sed tomento, pilisae minutim concisis plenũ.

De Integumentum Faldistorij.

INtegumentum faldistorij, subuestitum esse debet tela bombycina. Ita uero dissectam, ut sedili tantum inhaerens, à reliquis partibus usque ia pauimentum defluat.

De Puluinaribus Faldistorij.

PVluinaria faldistorij, unum genuflexionis, alterũ sessionis usui, è serico uilloso constent. Eorum longitudo sesquicubitalis erit; latitudo porro cubitalis.

De Abaco, & caeteris.

ABacus, mensa scilicet illa, in qua uasa magna, ex auro, argentoue conflata, ad ornatum insignia, et uel diuinae necessaria, ac uestimenta quaedam, Mitraeq. atque alia id generis exponuntur, è tabulis sectilibus populeis, abiegineisue polite confecta, longe pateat cubitis quinque, pauloue amplius pro Ecclesiae magnitudine, chorique ratione; late cubitis duobus, et uncijs duodecim: alteq. item extruatur cubitis, et uncijs totidem. A tergo autem gradibus duobus, pluribusue constet pro uasorum ratione. Suffulciatur porrò binis, ternisue tripodibus, querneis, aut nuceis, ad sustentationis firmitudinem.
Abaci mappa, è lino pretiosiori, bissoue eleganter contexta, ita undique pateat, ut à fronte, et à lateribus ad pauimentum usque pertingat: tum à tergo, si fieri potest, abaci gradus apte contegat. Si minus, altera eiusdem generis adbibenda est, qua gradus sternantur.

Vasa

Vasa item, ad abaci ornatum in gradibus exposita, ampullari forma sint, prout in uasis, sacrorum oleorum confectioni dicatis, demonstratur infra suo loco: altitudine cubitali, aut paulo maiori constent. Quae uero in medio collocantur, aliquanto altiora esse debent. Ex auro praeterea, aut ex argento conflentur, in quibus prophana caelatura nulla extet, sed pia, ac religiosa.

Pelues aquaria, seu bacilia, quos fontes appellant, ex eodem etiam metallo, eademq. caelatura, tum amplitudine sesquicubitali, per diametrum ducta.

Urcei eiusdem item caelatura, metalli, ac magnitudinis praeterea, cum peluibus aquarijs conuenientis decore.

De Linteo ad usum abstergendi manus.

Linteum, quod manibus abstergendis, in Missae sacro usui est, ex lino tenui contextum, longitudine bicubitali, latitudine uero sesquicubitali constet: tum praeterea uno, et altero capite ornatum lacinijs, et filamentis eiusdem materiae, et ab extremitatibus lateralibus, acus opere simplici, punctim retortum sit. At illud, quod Missae Episcopalis usui erit, cum è lino pretiosiori, tum amplitudine maiori, atque ornatu insigniori existere debet.

De Libris, Lectionario, Epistolario, et Euangelistatio, eorumq. integumentis.

Hi libri, nempe Lectionarius, Epistolarius, et Euangelistarius, et Characteribus litterarum insigniores, et opere librario bene compacti, conglutinatione, et decore, firmiterq. operti sint ad diuturnitatis usum, tum ita ornati, ut de Missali, demonstrauimus. Ad ornatum praeterea, illud pie accomodatum esset, si sacrae mysteriorum imagines, in ijs libris certo loco impressae, minio, et auro expolirentur.

Integumentum porrò eorum librorum tale esse debet, quale integumentum Missalis demonstrauimus.

De Integumento Lectorilium, et ambonis.

Integumentum Lectorilis statarij longe protenditur ferè usq; ad pauimentum: late patet ut lectorilis structura: a parte, i qua libri appositi haerēt, corio uestitur. Integumentum lectorilis gestatorij latum, ut est pannus, quo uestitur: longum ad pauimentum usque suggesti ambonis, ut integumentum longitudine esse debet, qua est ipsius suggesti opus; latitudine, quae undique illud totum complectatur.

De Vase gestatorio aquae benedictae.

Vas gestatorium aquae benedictae, usui officiorum Episcopalium accommodatum, ex argento, eoq. certis partibus inaurato confectum, pie etiam alicuius caelaturae speciem prabeat.

Ex eodem item metallo, non inaurato tamen, eodemq. pie opere caelatum, adhibeatur in Ecclesijs cathedralibus, collegiatis, et parochialibus item, ceterisq. aliqua ratione insignibus; at ex aere, aut auricalco conflatum, in ecclesijs, census tenuitate laborantibus, permittitur.

De panno ad abstergendum caput baptizati.

Pannus, seu sabanum, quod ad baptizati caput abstergendum adhibetur, è tela byssina, quod pretiosius, usui ministerij Episcopalis est, cōstare debet; è tela uero linea, quod ab alijs, adhibebitur. Erit uero circumquaque apte, decoreq. fimbriatū è tela uel bissina, uel lintea. Longitudine erit cubitorum trium: latitudine uero tanta, quanta est telae, è qua cōstat latitudo.

De Vasis sacrorum Oleorum.

Vasa Basilicae cathedralis, in quibus sacra olea conficiuntur, ex argento, aut saltem e stanno Britannico, eoq. puro puto, et pretio sibi conflentur.

Forma ampullari sint: quae uentre amplo, et turgido confecta, a summo, usque ad collum, sensim, orbiculari acclinitate, sine ullo caelaturae opere ascendentia, ore hianti, patuloq. extent, ab extremo in angustum paulatim usque ad pedem deducta, opere sphaerali concludantur: cui pes à summa parte angustè, ab imo latius patens, firmißime haereat.

Geminis ansis constent: quae caelaturae speciem in ea parte exhibeant, in qua cum uasibus annectuntur.

Operimento integantur semisphaerali, quod in fastigio paruulam crucem affixam habeat, ita autem annexū, ut à fibula argentea, stanneaue, qua annectitur, totum à tergo pendeat: ut ne eo elato Episcopi consecrantis manus in crucibus, super oleis cōficiendis impediatur.

A fronte apte, ac firmiter in superiori prope uentris parte, paruulus tubus agglutinatus haereat, unde oleū defluat. Isq. einsmodi sit, qui ab imo patulus, sensim anguste ascendens, pari cum uasis altitudine, et à sūmo paululum incuruus ore angustiori extet.

Vasa tria, praescripta forma, conficiantur: unum, in quo sacri chrismatis; alterum, in quo sacrae extremae unctionis; tertium, in quo cathecumenorum oleū consecretur.

Singula uasa distincta sint inscriptione, litteris grandiusculis inauratis expressa.

Singula autem uasa olei, magnitudine sint, quae cum Basilica cathedralis ratione conueniat: sed eiusmodi tamen, quae in consecrationis ministerio commode et gestari, et tractari poßint.

De Velis uasorum sacri olei.

Vela, quae superiora tria uasa triplicis sacri olei contegant, cum illud die Cenae Domini conficitur, longitudine circiter cubitali sint, latitudine, quanta est ueli, illudq. uasis chrismatis è serico albo: reliqua duo ex rubro.

De Vasculis ministratorijs.

Vascula ministratoria totidem sint, quod uasa sacrorū oleorum, inscriptionibus etiam distincta, eadem forma, è stanno, aut argento itidem, nec uerò è uitro confecta: eaq. longe angustiora; quae olei pondo, minora duo tantum capiant; à tergo solum ansata.

De

De Forfice, ad usum sacræ ordinationis.

Forfex ex ferro, at certis locis inaurato, conflatus, unciarum duodecim longitudine constet.

De Peluicula, ad uaria ministeria Episcopalia.

Peluicula, usui uariorum Episcopalium ministeriorum ex argento conflata, profunda concauitate, constet, tum amplitudine sit, unciarum duodecim, per diametrum ducta.

De Libro exorcismorum.

Hic Liber exorcismorum, ut ceteri libri ecclesiastici, opere librario decenter confectus, operimento tegatur, quod supra alijs uoluminibus præscriptum est.

De Cereostatis.

Cereostata, seu cereoferaria, artificiose tornata sint, auro, aut coloribus decore obducta; in superiori parte, qua cereus insignitur. Eorum orbis, ex charta ferrea, idest tola, congruenter pateat, extremitate sursum reflexa, ad guttas capiendas, quæ ex cereo defluunt.

Alterius uero generis cereoferaria, quas cancellas appellant, infra, ex ligno tornatili sint, supra uero quadrifariam secto, et ad cereos excipiendos apto: ornata uero, ut alia.

De Operculis.

Opercula ex tenui charta ferrea fiant, quæ infra patulo circuitu sint, supra in acumen desinant: bacillis aptè inserantur, ut per eos cerei, quamuis alte positi, extingui à ministris possint; hæc aliqua maiora ad usum maiorum; aliqua uero minora, ad minorum usum conficiantur.

De Labaro, seu Vexillo.

Vexillum Sancti patroni urbis, et opere, et materia, et ornatu insignius sit, quam parochiale, tum amplitudine præterea maiori, quæ formam ferè quadratam exhibeat.

Vexillum uero parochiale, quod si parum, aut sanou ecclesiastico nomine uocatur, è tela auro, argentoue intexta, uel è serico, firmiter contexto sit. Longe pateat cubitis tribus, et dimidio, lateq. totidem, ita ut forma quadratæ speciem prabeat. Qua forma insigne illud, augustissimumq. Constantini Imperatoris uexillum, quod Romani labarum dicunt, cruce pretiosa, cuius imago cælitus apparuit, intextum, fuisse ex antiquis monimentis constat. Porrò e materia longe pretiosiori fiat, ubi præ parochialis uiciniæ facultatibus potest.

Imagine, effigieue Sancti, aut Sanctæ, cuius nomine eclesia parochialis nuncupatur, depictum, ornatum, aut contextum sit.

Colore præterea, quem sancti, sanctæue, cuius uexillum præfertur, imago pro ecclesiæ ritu deposcit.

Vndique cinctum ornatu laciniarum eiusdem coloris, cuius uexillum est, permixtis etiam filis, argento, auroue intextis.

Appensum præferatur ex hastili ligneo, eoq. solido: cui à summa parte crux paruula quadrata præfigatur. Hastile autem uexillo longius sit cubitis circiter duobus: colore item, quo uexillum.

Vexillum uerò, quod, dum fœminæ in supplicationibus publicis procedunt, pro parochialis uicinæ distinctione præferunt, et materia, et colore, et imagine, et ornatu sit, ut illud, supra descriptum: at late longeq. constans uno tantum cubito, et hastili breui, ac tenui: cui item crux paruula in summo affigatur.

De Crotalis ligneis.

Crotala lignea, quæ ex usu ecclesiæ in hebdomada sancta tenebris adhibentur, ex tabula sectili nuceæ, querneaue fiant: longitudine uero sesquicubitali, et latitudine cubitali constent. A summo habeant foramen, per quod manus inseritur, lamina ferrea munitum; tum præterea laminas quattuor, quinqueue ab utraque parte affixas, ex ære seu ferro, uel totidem pilas ex ligno, rotundas; fune appensas, sonum ex percussione reddentes.

De stragulo sedilis, sacerdotis.

Stragulum sedilis, in quo sacerdos, Missa sacrum solenniter faciens, considet, è panno laneo, aut serico raso, in Basilicis insignioribus. Ita uero late, longeq. pateat, ut à tergo etiam sedile contegens, capite celebrantis paulo altius extet, et infra ad pauimentum usque prope pertineat.

De Aulæis.

Aulæa, in ornanda Ecclesia, siue ex corio, siue ex lana constent, ne prophanis imaginibus humanis, aut belluarum picturis, sed religiosis, pijsq. figuris, mysterij sacri historiam significantibus, contexta sint: & ijs potissimum, quæ Christi Domini, uel Sancti, cuius nomine ecclesia, capellaue nuncupatur, res gestas exprimunt.

De lectorilibus.

Lectorilium genera duo; alterum sit, posita columella lignea, aut aliquo alio apto fulcimento, cum basi congruente, et decora, aut etiam armario extructo pro recondendis libris ad usum chori: supra quod fulcimentum tabula lata et longa, quantum satis sit ad capiendum apertos libros, decliui positura, collocatur. Aut uero sit tamquam duplicis faciei, ut ab utraque tabula, quæ superne in culmen coeant, duobus libris imponendis locum præbeant, e nuceo ligno erit, artificiose exculto, et alio etiam præsertim picto, aut inaurato.

Alterum gestatorium magis est, et duplex, cuius partes sunt, ex longis, et angustis asserculis confecta, per clauum in utraque media parte fixum, quo coniunguntur, in unum coeunt, cum tollitur, et gestatur:

tur: et cum ponitur, ad lectionem supra, et infra deducuntur, supra uero, corio utrinque affixo tenentur, ad libros capiendos apte composito.
Huius quoque ligna ornatũ, et artificium desiderant. Hac eadem forma alia etiam lectorilia fiũt, nisi quòd plicatilia, ut ita dicam, non sunt, et loco corij lignis tenentur in superiori parte.
Lectorilium integumentis circumsuantur serica linea cum filamentis suis ab utroque quidem capite per uncias tres prolixis, ab alijs autem partibus breuioribus et modicis, telaq. subter tecta sint: ita longa uero, et utrinque ad terram usque demittantur: lata paulo magis, quam ipsa lectorilia.

De libris, seu uoluminibus ecclesiasticis.

Volumina, diuinorum officiorum usui addicta, ut pote Breuiaria, Lectionaria, et alia id generis, in priori huius libri parte enumerata, plane eiusmodi sint, quale Missale paulo ante demonstrauimus.

De Conopœo.

Conopæum Tabernaculi sanctissimæ Eucharistiæ in ecclesijs ritu Romano, è serico, auro, argentoue intexto, uulgo brocato; uel è tela argentea, aureaue, aut saltem è serico simplici, coloris albi. In ecclesijs, ritu Ambrosiano utentibus, ex eadem materia, at rubri coloris. Ample undique pateat, pro tabernaculi maioris amplitudine; ita ut à summa parte crispatum, in fimbrijs etiam, non anguste, sed longe latius decenter respondeat. Habeat uerò, ut moris est, ab extremis partibus ornatum laciniarum, decore contextarum.
Conopæum uerò baptisterij e serico albo sit, uel saltem, in ecclesijs scilicet, quarum census tenuis est, è tela linea tenui; amplitudine autem, et ornatu ut supra. Appendatur, et annectatur in ciborij summitate, cruci subiecta.

De Tabernaculo paruulo sanctissimæ Eucharistiæ.

Tabernaculum, paruulum sanctissimæ Eucharistiæ, sit ex auro, aut argento puro puto, eoq. certis locis inaurato; aut saltem ex aurichalco constare debet, quod auri puri specie bene integatur.
Forma rotunda sit, et altitudine cubitali, aut maiori, minoriue, pro tabernaculi magni ratione: amplitudine, quæ hostiam amplam commode capiat.
Distingui debet certis spacijs, intra columellas interiectis: quæ columellæ ornate fabrefactæ, non impares, ne sacræ hostiæ prospectum a latere impari impediant; sed pares, uempe quattuor, aut sex, aut octo esse possunt: quæ si octo, binæ collocentur.
A summa parte columellarum existere debet ornatus e zophoro corynthio, quod opus fregio uocant, et coronicibus constans: ita ut in eo tabernaculi fastigium semispherale, aut pyramidale uitatur, adiunctis in ima parte fastigij duabus fibulis, siue uncis, quibus fastigium cum zophoro connectatur, affixa in summo paruu la cruce quadrata, aut imagine Christi Domini crucifixi, uel resurgentis.
Pes, quo tabernaculum huiusmodi sustentatur, in orbem latiuscule ductus, forma sexangula, uel octangula sit, quo firmius, et decentius hæreat. Nodus in medio decore, recteq. ornatus, nihil uel minimum eminens habeat, quo, dum capitur, incommode capiatur, aut digiti quicquam lædantur. A parte inferiori tabernaculi, lamina orbicularis omnino argentea, atque inaurata, pro illius magnitudine, esse debet: quæ sensim a lateribus indeq. circum in labijs eminens, fundum constituat; atque eiusmodi, ut, cum usu uenerit, amoueri queat.
In cuius laminæ, fundiue superiori parte, media affigi debet parua lunula aurea, uel saltem argentea inaurata, duplex: quæ, breui, tenuiq. fulcimento sustentata, a fundo paululum extet, tantulo præterea spacio diuisa, quantulum sacræ hostiæ crassitudo capit: eo item fabrili opere confecta, ut una alteri in sustentaculo, firmiter, apteq. inserta, aliquando disiungi possit: quo accuratius, si quæ fragmenta hostiæ sacræ in paruulo illius medio spacio, remanserint, colligantur.
A parte autem inferiori lamina ac paruulo tenuiq. tubo transuersali constet, per quem spinula argentea ducta, eam laminam firmiter cum tabernaculo plane connectat.
Tabernaculo, ita constructo, uas forma orbiculari, illius magnitudini apte conueniens, a summa parte clausum, et solidum, ab ima uero apertum è christallo, aut e uitro pellucido pretiosiori apparari debet: quod intra ipsas tabernaculi columellas inseratur: ut de sacra hostia prospectus esse possit.

De Pixide.

Pixis, quæ ad sanctissimam Eucharistiam, recte pieq. custodiendam adhibetur, ex auro, aut ex argento puro saltem, eoq. inaurato, fieri debet.
Quæ pixis tum ex argento sit, si minus ab interiori, et exteriori parte auro non illinitur, saltem ab interiori parte illiniatur.
Cuius pes, ut manu facile, firmiterq. capi queat; altitudine sit sex unciarum.
Nodus in medio decore, recteq. ornatus, nihil uel minimum eminens habeat, quo, dum pixis capitur, incommode capiatur; aut digiti quicquam lædantur, præsertim quo tempore, inter Missæ sacrum populo sanctissima Eucharistia ministratur, et illa, indice, et pollice coniunctis, manu tenetur.
Vas, seu cuppa, forma rotunda, aut ouata profunda sit, et decenter pro profunditatis ratione ampla, in fundoq. medio paululum aliquid habeat, quod in orbem tenuiter emineat.
In summa pixide circulus tenuis, à labro minimum distans, insit, cui in orbem prominenti operculum innitatur.
Pixidis operculum forma itidem rotunda sit, uel ouata, quæ respondeat formæ pixidis; quod in medio instar fere pyramidis extet: ab uno, et altero item latere paruulos, tenuesq. uncinos habeat: quibus in

circulo

circulo apte includatur. In eius summo crux paruula, aut imago Christi crucifixi, uel, resurgentis infixa haereat. Vbi prae inopia aliud non potest, Episcopi iudicio, operculum, et pixis, ex aurichalco, aut stanno inaurato esse poterit.

De Saeculo Pixidis.

Sacculus, in quem pixis includatur, cum sacra Eucharistia per loca montuosa, praeruptosq. colles uia difficili defertur, e serico uilloso, beneq. contexto sit, colore autem albo, ritu Romano, sed rubro more Ambrosiano. Intrinsecus circumuestitus tela bombycina eiusdem coloris, ut est sacculus. Altior paulo sit pixide, quae includitur.

Fundum habeat firmiter consutum, bene crispatum, non quadratum, sed rotundum, instar rosae. A summa parte funiculos sericos, eosq. solidos, certis foraminibus ita insertos habeat, ut cum ducuntur, sacculi os astrictum bene cohaereat. Qui sacculi ita oblongi sint, ut, cum usu uenerit, illis collo appositis, pixis inde pendeat.

De Velis Pixidis.

Vela pixidi, aut tabernaculo minori adhibenda auro, aut argento sint contexta, uel, quod magis laudabile esset, aurea, aut argentea, fimbrijs circumquaque ex eadem materia adhibitis. Eiusdem uero mensura cum ijs uelis erunt, quae calicibus adhibenda praescripsimus, uel maiora pro pixidis magnitudine.

Vela maiora ad sanctissimae Eucharistiae deferendae usum auro pariter, aut argento intexta, aut si quis uelit, etiam aurea, aut argentea, lata sint, ut ueli tela, longa cubitis sex.

De Vmbellis.

Vmbellae, una scilicet ad sacrae Eucharistiae contegendae, altera ad insigniorum processionum officium usui, e serico, aut panno, auro, argentoue intexto sint. Vmbella autem minus pretiosa e panno subserico, uel saltem e zambelloto confici poterit.

A superiori parte contectae sint tela bombycina: undique uero ornatum habeat duplicium fasciarum, quae duodecim circiter uncijs longae pendeant: ijsq. fascijs consuta sint ab omni parte fimbriae filamentis satis prolixis. Porrò inter utramque fasciam bastile inseratur: quod panno adaptatum, et annexum, recte extendat latera umbellae. Cuius umbellae lateribus singulis, bastilia picta, paribus inter se spacijs disposita, quibus illa tolli, et gestari possit, quattuor pluraue pro eiusdem umbellae magnitudine supponantur.

Sint uero umbellae rubri coloris, ubi ritus Ambrosianus est, at ubi Romanus, albi.

Tertia umbella, quae adhibenda est, ubi saepe per semitas, et angustos tramites sanctissima Eucharistia fertur, eiusmodi sit, quae in orbem ducta, ac non nihil fastigiata, late per diametrum pateat cubitis circiter tribus: fasciola praeterea circumdetur, quae ex eadem materia constans, filamentis appensis circulatim pendeat.

Sustentetur uerò bastili uno, à cuius summo capite, tamquàm à centro quodam radij quidam lignei exeuntes, umbellam undique fulciant. Sit porrò hoc bastile, in media parte ita flexum, ut cum ab eo, qui post sacerdotem incedit, sustineatur, in ipsius tamen sacerdotis caput ample diffundatur.

De Laternis.

Laternae, ad sanctissimi Sacramenti ferendi usum comparentur quattuor: quae ex ligno inaurato, pictoue, aut ex tenuissima saltem lamina ferrea consient: in ysq. fenestellae apte disposita, cornu pellucido clausa, existant; ferrumq. praeterea intrinsecus promineat, cereis inserendis, infigendisue accommodatum. Vt autem alte praeferantur, bastilibus longitudine quattuor cubitorum firmiter infixae haereat.

De Cereostatis breuioribus.

Cereostata breuiora, quae usui esse possint sacrae Eucharistiae associandae, ea forma apparari debent, quae cereoferarijs longioribus praescripta est: at haec breuiora esse debent, ut, cum usu uenerit, cereis insertis possint manibus gestari. Colore uel rubro, uel albo, prout ecclesia more utitur Romano, aut Ambrosiano.

De Mappis ad usum sacrae Communionis.

Mappae, quibus scabella oblonga, ad sacrae communionis, in ecclesia ministrandae, usum parata, sternuntur, latae sint non minus cubitis duobus: longa uerò, ut est scabellorum longitudo.

Mappulae autem breuiores, quae ad usum parantur, cum in ecclesia, uel aegrotis sacra Eucharistia ministratur, confectae sint puro, et tenui texturae opere: longe pateant cubitos tres, latae circiter duos: ac ne extremitates quidem fimbriatas habeant praeter capita, quae certe exornari conuenit.

De Scabellis oblongis.

Scabella oblonga, quae usui sacrae communionis, fidelibus in ecclesia praebendae, sunt, altitudine constent cubitorum circiter duorum, latitudine unciarum sexdecim: sintq. condecenter dolata.

De uasis Purificationis.

Vasa, ad purificationis usum parata, caueatur, ne si aurea, aut argentea sint, calicis formam exhibeant: neque uero similia item cyathis uinarijs, e chrystallo saltem conficiantur.

Oenophora e stanno parentur, ita ampla, quae purificationis uinum contineant: urcei item minores.

De Cruce ad aegrotos ferenda.

Crux quae ad aegros fertur, ex auro, argentoue, aut aurichalco, e ligno picto, inaurato q. praeclare confecta,

confecta, eiusmodi sit, in qua Christi Domini imago decore expressa, pietatem excitet.

De Tabella gestatoria pacis.

T *Abella gestatoria pacis, quæ pretiosior est, ex auro, uel argento, minus pretiosa ex aurichalco conflata, aliquoq. piæ celaturæ ornatu insignis, imaginem pietatis condecenter, egregieq. expressam, exhibeat: latitudine constet unciarum octo, longitudine duodecim circiter: à tergo manubrium habeat eiusdem metalli.*

De superpelliceo.

S *Vperpelliceum e tela lini, aut cannabi puri sit, eaq. non rudi, sed candida, non crassiori, sed tenui potius. Manicis ita oblongis, ut crispatæ usque ad digitos summos pertingant, quæ esse possint cubitis circiter duobus, uel circa, late autem patentibus in orbem cubitos circiter quattuor.*

In ipso ore forma rotunda, potius quam quadrata, latum pro capitis crassitudine.

A pectore nullo modo scissum, aut dissectum.

Longe ductum infra genua, atque adeo fere usque ad crura media.

Late pateat ab extremis oris in ambitum cubitis circiter tredecim uel circa, ab humeris cubitis octo circiter, ita ut apte consutũ, et crispatũ decẽter appareat, pro humerorum latitudine, corporisue crassitudine.

A nulla parte neque nimis, neque affectatu artificiosi operis elegantia elaboratum, ab humeris præsertim, non speciosa artificij ornatu.

De uasis, instrumentis, quæ in sacristia reconduntur.

V *As ad usum aquæ benedicendæ paretur, quod non luteum, non testaceum fictileue sit, sed æreum, stanno q. intrinsecus illitum; binis ansis, et ore patenti ampleq. constans, fundo item paulò, quàm os, angustiori; ita tamen, ut firmiter uas hærere possit.*

Polubrum, uas scilicet lauandis manibus sacerdotis, et uasculum item aquæ infundendæ aptum, cum is extra Missæ sacrum aliqua sacra ministeria obie, condecenti, congruentiq. inter se opere sint, ac magnitudine, ex argento, autem conflentur, aut saltem e stanno pretiosiori, tum piæ alicuius cælaturæ, aut incrustationis ornatu constent.

Mantilia grandiora, quæ præter ea, quæ in sacristia appendenda sunt, ad abstergendas manus, extra altaris usum parari debent, filo non crasso nimis intexta, et ab omni parte condecenter exornata sint, tum ab utroque etiam capite filamentis adiunctis. Longe pateant cubitis tribus; late uero, quanta sane est telæ latitudo.

De Vasculis sacrorum oleorum in Plebana ecclesia.

V *Ascula sacrorum oleorum usui Plebanæ ecclesiæ grandia sint pro ecclesiarum, quibus distribuenda sunt, numero. Quæ uascula argentea sint, aut saltem e stanno pretiosiori, litteris, ut infra, inter se distincta: quibus singula sacra olea internoscantur.*

Instar phialæ sint, operculoq. duplici integantur, uno, quod in os uasis inseratur, altero, quo uasis collum extrinsecus tegatur: quod utrunque in gyrum oblique torqueatur: ut ijs ita firmiter opertis, oleum sacrum effundi nequeat.

Capsulam habeat, quæ seruandis, portandisq. sacrorum oleorum uasculis usui sit, cum ad ea ab ecclesia cathedrali accipienda, stato paschæ tempore mittetur.

Ea capsula e ligno sit, in tresq. partes distincta; ut in singulis partibus unumquodque sacri olei uasculum cum bombacio apte collocetur.

Corio decenti, undique pro integumento muniatur; ornatuq. serico rubro intrinsecus circumuestiatur.

Operculum habeat eiusmodi, quod extrinsecus planum non sit, sed forma paulo eminentiori.

Claue, et sera ita claudatur, ut cum ad accipienda sacra olea portatur, apertu tradita, possit a cathedralis ecclesiæ ministro, postquam is olea tradiderit, claudi digito paululum, a superiori eius parte presso: nec aperiri subinde alia claue queat, quàm illa ipsa, quæ, apud Præpositum, asseruatur.

De Vasis sacrorum oleorum in Parochiali Ecclesia.

V *Ascula Parochialis ecclesiæ, ad usum sacra olea seruandi, ubi præ inopia ex argento fieri non possunt, e stanno puro, eoq. nobiliori fient: tum perpolita mundaq. omnino sint.*

Tria autem parentur, forma rotunda, atque eiusmodi, quæ inter se nulla plane dissimilitudine sint: atque sic quidem apte coagmentata, coniunctaue, ut trianguli figuram exhibeant.

Iis omnibus uasculis simul contegendis operculum unum solidum adhibeatur, ita confectum, ut et paululum uasculorum contegendo undique capiat, et, cum illa operiuntur, hoc non disiungatur; sed in una parte filum hæreat; totumq. uasculorum opus operiatur.

Id operculum, et si totum solidum unumq. est; triplici tamen circulo distinctum, tripliciq. concauitate ab interiori parte constans, rursus ab exteriori paululum eminens, quæ concauitas usui sit ad reponendum bombicem, quo sacrum oleum opertum est; cum illud postea ad ministerium adhibetur, et intrinsecus, et extrinsecus, in unoquoque circulo litteras aperte expressas habeat: quibus uniuscuiusque sacri olei uasculum distincte internoscatur.

In imo uasculo sacrum oleum chrismatis asseruetur.

In altero oleum cathecumenorum.

Operculum vasculi sacri chrismatis insculpitur bis litteris C H R.

Alterum, quo uasculum olei cathecumenorum, insculpitur C A T H.

In tertio uase alterum uasculum, quod minusculum sit ex argento, aut stanno, aut e salice, inseratur oper-

culo contectum. In hoc ipso uasculo sal asseruetur, ut, cum sal renouari opus est, hoc exiguum uasculum inde tuto depromatur, ac periculum euitetur sacri olei offundendi, aut sale permiscendi.

Cotyla praeterea, quam scatulam dicunt, e nuce aliaue materia solida opere tornatili cum operculo fiat, totumq. corio contegatur, cuius operculum corio item intectum, ornatu aliquo impresso, atque inaurato decoretur.

Tum scatula et operculum a parte interiori aliquo ornamento serico albo uestiatur.

Quae ita confecta sit, ut paulo depressior sit, quam uasculi altitudo, quo facilius aperiantur, neque necesse sit inde depromi.

Sacculus e serico confectus sit albo colore: si quando usu uenerit, in locis montuosis, facultate ab Episcopo data, baptismum ministrari in alia ecclesia, quàm in Parochiali, quae remotior sit.

De uasculo extremae unctionis.

VAsculum sacri olei extremae unctionis, ex argento, aut stanno pretiosiori sit, idq. a reliquis sacrorum oleorum uasculis separatum.

Cui operculum, in medio paulisper concauum affixum ita sit, ut eo uasculu aperietur, nõ disiungatur.

Eius inscriptio haec sit, EXT. V N C.

Ad hoc uasculum asseruandum scatula item, ut supra, adhibeatur.

Sacculus item sericus coloris uiolacei, cuius forma sit eadem, quae sacculo praescripto uasis chrismatis, et sacri olei cathecumenorum constituta est.

Fundum habeat, forma non quadrata, sed rotunda, instar paruulae rosae, cordulas item sic oblongas, ut parocho, animarumue curatori usui esse possit ad uasculum collo appendendum.

De uase ad aquam baptismalem ferendam accommodato.

VT tertium uasculum sit, quo et in urbe e cathedrali, et in dioecesi, e prepositurali plebana ecclesia, in Sabbato sancto, uigiliaq. Pentecostes, ad unamquamque parochialem ecclesiam aqua baptismalis afferatur; parochi singuli phialam paruulam ex argento, aut e stanno pretiosiori, dedita opera confectam, sibi comparent, qua huic solum, neque alij praeterea usui sit.

Haec porrò phiala eiusmodi sit, qua duas, tresue uncias aquae capiat: habeat praeterea tum operculum, cathenula minuta affixum, quo, in orbem ubique uersatili integatur; tum alterã item cathenulã, operculo uncijs tribus altiorẽ, quae illi deferendae usui esse possit, adiuncta huic cathenulae cordula serica, quae dum affertur, a collo sacerdotis ferentis pendeat.

De Vasculo, in quo sacra hostia asseruatur.

VAsculum, quod sacris hostijs asseruandis paratur ex operculo constans, forma rotunda sit, ex argento, aut saltem ex polito ligno tornatili aliaue deceuti materia decoroq. item ornatu, et opere confectum: intrinsecus uero serico panno uestitum.

Late pateat uncias quatt nor, pluresue, ut hostiae inde promi commode possint.

Alterum item uasculum, minoribus hostijs asseruandis paretur, quod ex eadem materia, eodemq. opere, eodemq. ornatu constet, at amplitudine maiore nempe sex pluriumue unciarum, per diametrum ducta, ut, pro ratione loci, plures hostias capere queat.

De Vase ad usum abstergendi Calices, et lauandi corporalia.

VAs ex aurichalco confectum, aut aeneum paretur instar peluis, binis manubrijs constans, atque ab uno labro, ad aliud cubito uno, et uncijs octo, pluribusue, pro ratione ecclesiasticae supellectilis, undique amplum, oreq. eminenti, per quod, quasi per canalem, aqua inde paulatim in sacrarium effundi possit. Quod uas usui solum sit abstergendi calices, et lauandi corporalia.

De Capsulis corporalium, et purificatoriorum.

CApsulae corporalium, e spetioso ligno, certe condecenter ornato sint, intus uero serico, aut tenui panno lineo circumuestitae: forma uero quadrata.

Capsulae item purificatoriorum, itidem uestitae, atque expolitae.

De tapeto usui sacerdotis, sacras uestes induentis.

TApetum decens paretur, quo is sacristiae locus sternatur, ubi sacerdos, sacrum facturus, se induit. Vbi uerò prae inopia non potest, loco tapeti, tabulatum, instar clatbrati operis, sit, a pauimento alte extructum uncijs sex; ita tamen exiguis foraminibus quadratis, trium scilicet unciarum tantum, plenum sit, ut stantis sacerdotis pedes non offendat.

De Mantilibus usui abstergendarum manuum.

MAntilia, quae abstergendis manibus usui in sacristia parantur, eo opere, quod Damascenum dicunt, confecta sint; tanta latitudine constent, quãta est propria telae latitudo; longitudine uero cubitorũ octo, aut plurium, pauciorumue pro loci altitudine, depressioneue. Hac porrò mantilia tornatili ligno, quod alte collocatum, beneficio ferri, quo traijcitur, circumuoluatur, extensa imponantur. Quorum mantilium capita eatenus demissa sint, ut hominis stantis usui esse possint: funiculis uerò insertis hinc inde colligẽtur, ut per tornatile lignũ circũduci queãt.

De Tabellis, quae in sacristia affiguntur.

TAbella, quae multiplices uariaeq. mox supra praescripta, in sacristia affiguntur, non querneae, non nuceae, neque denique è ligno subobscuro sint, sed ex abiete,

abiete, aliaue id generis arbore albicante,ut ne litterarum paginæ, quæ illis agglutinabuntur, reddantur obscuriores, sed illustres potius ex albedine ligni, cui affiguntur. Ad quarum tabellarum ornatum coronices ab omni parte adhibeantur; eaq. expolitæ, aut praeclare pictæ, aut etiam inauratæ, pro ratione paginarum, quæ ipsis tabellis affigentur.

De supellectile officiorum funeralium.

COEnotaphia, quas tumbas dicunt, in diuinorum officiorum pro mortuis celebritate adhibenda, aut in arcum, aut in acumen ducta esse possunt.

Stragulum cœnotaphij, ad basim scilicet sternendam, quæ cœnotaphio subijci solet, e panno saltem laneo coloris nigri paretur. Aut uerò basis nigro colore pingatur, crucibus etiam, mortuorumq. capitibus albis appictis.

Pallium uel tegendi cadaueris, uel cœnotaphij sternendi usui paretur: hoc cœnotaphij sine cruce; illud uerò cadaueris crucem albam in medio habeat. Vtrumque porrò sit colore nigro; ac, nisi pratiosius quis malit, è panno serico uilloso, quem uillutum dicunt, aut saltē laneo contextum.

De crucibus cœnotaphij.

CRuces cœnotaphij, ex aurichalco saltem, aut ex ligno etiam, decore picto, conficiantur. Quæ cruces ut rectè stent, bases marmoreæ, aut saltem ligneæ, ad eas apte sustentandas parentur, in quarum medio foramen rectum insit quod earum bastile capiat. Sint uero a parte transuersa, latitudinis cubitorum duorum; a recta longitudinis totidem, præter manubrium.

De Candelabris cœnotaphij.

CAndelabra cœnotaphij, ex ferro conflentur; altitudine conflent cubitorum duorum, et dimidij; fulciantur firma base, quæ instar tripodis, aut alterius firmioris generis sit, ne forte præ pondere et longitudine cereorum facile corruant; orbem præterea e lamina ferrea conflatum a superiori parte habeant: cuius orbiculi extremitas sursum reuocata ceram defluentem contineat. Super hoc item orbiculo apex ferreus infixus extet, cui uasculum inferatur, ad cereos excipiendos apte accommodatum.

De alia Supellectile instrumentali.

TRipus ad thuris adolendi usum, cum Missæ, et Vesperæ solenniter fiunt, è patella, aut uase focario constet: in quo ignis prunaue accensa teneatur: è ferro autem, aut ex aurichalco sit. Cui tripodi adiūgatur etiam cocleare cum manubrio adunco, et forcipe ad prunam excipiendam.

Vasa, in quibus oleum, ad usum lampadum recondetur, e lapide sint, aut è querno saltem ligno; operculis itē constent apte compositis.

Guttus olearius, in quem scilicet è uasibus oleum infunditur, e stanno, aut saltem ex ferrea lamina tenui confectus, ore satis patulo sit; e quo oscillum excitetur rostri instar, per quod tenui fluxione oleum in lampades transeat.

Infundibulum eiusmodi sit, quo oleum ex uasibus lapideis querneisue haustum, in guttum effundatur: cuius infundibili manubrium extremum reflexum sit, ut appendi possit.

CAPVT

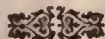
Ad duos harum Instructionum libros pertinens.

HAEC de Ecclesiæ fabrica, tum interiori, tum exteriori, ac de supellectilis praterea ecclesiastica ratione, formaq. duobus harum instructionum libris nos cōplexi, edimus ad Prouinciæ nostræ usum. In omni autem, ut decretis prouincialibus sancitum est, ecclesiæ, capellæ, altaris, ædificijq. alterius ecclesiastici extructione, facienda, instauranda, resarciendaue, in omni ecclesiastico ornatu, et sacræ supellectilis apparatu, ratione, ac forma etiam, his instructionibus, quocumque modo demonstrata, præsinitaue, ab ijs, quorum interest, Episcopi sui iudicium, et consilium, assensusq. adhibeatur; ut cum omnia, ad diuinum cultum pertinentia, illius iudicio dirigātur; tum ipse etiam accurate uideat, ut omnia, et singula, quæ his duobus libris comprehensa, aut demonstrata sunt, quoad eius fieri potest, rectè conformentur harum nostrarum Instructionum præscriptis.

Quoniam uero quæ hoc, et illo superiore libro præscripta sunt, præ sumptibus, aliaue difficultate, in unaquaque ecclesia non omnia singulatim, statim, et uno eodemq. tempore præstari fortasse non poterunt: idem Episcopus pro sua prudentia dispiciet, ac statuet, quæ primum, quæ deinde magis necessario paranda, conficiendaue, quæ post item, et quæ ultimo loco pro ecclesiarum ratione, proq. oportunitate, præstanda ordine sint, siue ad fabricam, siue ad supellectilis modum, usumq. pertineant: ita ut demum, quantum fieri potest, singula Ecclesia, Cappella, Altaria, et partes etiam singulæ, ædificatæ, restitutæ, instauratæ, instructæ, exornataq. sint ad harum instructionum præscriptum.

LAVS DEO.

INSTRVCTIONES
PRAEDICATIONIS VERBI DEI

CAROLVS S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS CARDINALIS
Dei, et Apostolicæ sedis gratia
Archiepiscopus Mediolani.

urbis, diœcesis, prouinciæq. Mediolanensis
CONCIONATORIBVS

Salutem in Domino.

RAEDICATIONIS uerbi Dei officium in ecclesia sancta tanti illud sane est, ut ad Dei gloriam, et ad cœlestis regni propagationem, et ad animarum salutem plurimum intersit, non solum quales sint, qui præstantissimo illo munere funguntur, uerum etiam qua ui a, qua ue ratione illud præstent. Quare superioribus annis eo de genere nos decreta aliqua in concilio prouinciali primo confecimus: deinde alia concilio item prouinciali tertio, tum alia etiam quarto adiunximus ad rectam illius sacræ prædicationis disciplinam. Verum quò accuratius, uberiorq. spiritali fructu concionatores tantæ rei munus ad ministrarent, atque exequerentur; nos de Episcoporum prouincialium, qui præsentes in eo tertio concilio adfuerant, sententia, et assensu, instructionem grauissimæ illius functionis, quæ uniuersæ nostræ prouinciæ usui esset, per nos illis edendam decreuimus. Itaque certis regulis, quas partim ex iisdem nostris concilijs, partim ex sapientum uirorum, sanctorumq. hominum disciplina, partim ex optimorum concionatorum usu accepimus, illam, Deo iuuante, confecimus: in eaq. concionatoris imaginem, si minus omnibus numeris absolutam, perfecteq. expressam, at certe aliquo modo adumbratam, ijs omnibus et singulis proponimus, qui uel pro pastorali officio, uel pro ratione datæ facultatis, munus prædicationis in urbe, diœcesi, prouinciaq. Mediolanensi nostra obeunt. Multa sunt, quæ ad concionandi rectum officium pertinent; sed ea tantum breui complexi sumus, quæ oportuniora uidentur, quæq. concionandi rationibus accommodatiora concionatorem adiuuare, atque ad ea in primis instruere possunt, quæ proposuimus. Hæc enim si ad uim illam diuinam, quam sacrarum litterarum uerbis spiritus sanctus infeuir, recte accesserint: uix dici potest, quàm facile, cœlesti in primis ope, non modo bonorum mentes ad omnem partem pietatis, religionisq. inflammentur; uerum etiam malorum, et peccantium durissima corda infringantur, animiq. hominum sceleratorum, tenebricosa uitiorum nocte circumfusi, suauissima luce ueritatis collustrentur. Huius igitur instructionis regulis cum illi omnes et se, suumq. officium, et ceteras actiones conformare debeant; tum uero, ut id ipsum omni studio ijdem præstent, in sua quisque diœcesi Episcopus prouinciæ nostræ, decreti etiã prouincialis auctoritate, curabit. Verum, quò instructio hæc omnis, ad singulas prouinciæ partes rectius accommodata, eò uberiorem pietatis fructum fidelium animis afferat; ab unoquoque prouinciali Episcopo aliquid ei, præterquam illa, quæ decretis nostris prouincialibus speciatim, sigillatimue cauta sunt, addi, detrahi, rursusq. mutari liceat, prout ex ecclesiæ, diœcesisue suæ usu uiderit. Et uero nos sicut diligentiam, quam eo in genere Episcopi prouinciæ ponent, magno his instructionibus adiumento fore arbitramur: ita non dubiramus, quin ex studio, quo ad eas ipsas exequendas concionatores utentur, spiritualia illa commoda existant, quæ uehementer expetimus, cùm ad Dei gloriã, tum ad animarum salutem procurandã.

DE IIS, QVIBVS VERBI DEI PRAEDICANDI MVNVS INCVMBIT.

TESTIFICOR coram Deo, et Christo Iesu, qui iudicaturus est uiuos, et mortuos, et per aduentum ipsius, et regnum eius; prædica uerbum, inquit sanctissimus Apostolus Paulus in epistola, quam Timotheo Episcopo, et discipulo scribit. Quibus ex uerbis perspicuum plane fit, quod et sacrarum litterarum monimentis perpetuo proditum, et aliorum apostolorum, ueterumq. patrum exemplis demonstratum, oecumenica etiam Synodus Tridentina proxime censuit, uerbi Dei prædicationem episcopi esse munus præcipuum, idemq. maxime necessarium.

Toto igitur pectore in eam curam incumbens, gregem sibi commissum, tum per se ipse, tum per alios, uerbo Dei pascet ad illius Tridentinæ synodi, et conciliorum prouincialium præscriptum.

Parochus præterea, animarumue curator, sollicitudinis pastoralis memor, in cuius sanè partem uocatus est, tamquam fidelis operarius, ad messem missus, qui Episcopum opera sua adiuuet, eam præcipuam prædicationis uerbi Dei curam, sibi quoque impositam, præstet, atque exequatur ex præscripto item decretorum, et œcumenicæ eiusdem Synodi Tridentinæ, et prouincialium conciliorum.

Si quis id aliquando præstare non poterit, subsidio omni, quod illis Synodis commostratum est, omnino utatur, ut uerbi Dei pabulum statis diebus nullo modo desit gregi, sibi in curam tradito.

Et uero quamquam Episcopus, assiduis officij sui pastoralis laboribus, muneribusq. occupatissimus, sæpe ad omnem populum, sibi commissum, concionem habere non potest: tamen tam ueterem, atque adeo ab apostolicis usque temporibus deriuatam rationem adhibere studebit, ut diœcesis sua populis, a se distantibus, per litteras pastorales aliquando concionetur. Hanc enim concionandi uiam non modo sanctus Paulus Apostolus tenuit, sed etiam ceteri Apostoli, qui per epistolas absentibus prædicarunt. Idem ab antiquis, sanctissimisq. patribus factitatū esse constat: quorum animi eo charitatis amore flagrarunt, ut alij in exilium pulsi, alij in custodiam detrusi, uel alia ratione à grege commisso procul remoti, absentesue, cum coram non possent, epistolarum pastoralium scriptione uterentur ad concionandum. Atque hoc quidē concionis genere Episcopus cum sæpe utetur, tum maxime quo tempore solemnes anniuersaria mysteriorum nostræ redemptionis celebritates aguntur.

Cum autem id sæpe contingat, ut Episcopus non solum in ecclesia cathedrali, sed in uniuersa diœcesi, uerbi diuini ministerium alijs deleget: quàm diligentissime uidebit, cui illius facultatem det, ne tanto muneri iniuria fiat, neuè res sanctissima uioletur; cum præsertim non cuiusuis sit, inquit Nazianzenus de Deo, diuinisq. rebus disserere, concionarive. Non facile igitur illam ei concedet, qui sacerdos non sit, ut sanctissimi Leonis Pontificis canone constitutum est.

Si quando uero ob iustam, aut necessariā causam diacono permittit, habebit rationem non solum doctrinæ, et morum disciplinæ, quæ duæ res in concionatore requiruntur, sed etiam ætatis: quæ solida, et confirmata spectari in eo debet, sanctissimi, sapientissimiq. Pontificis, Gregorij Magni iudicio.

Nullo autem modo concionandi potestatem faciet, permittetue ei, qui diaconus non sit.

Neque item indocto, uel inepto, uel uitioso, uel uitij, criminisue infamia notato: neque secularibus negotijs implicito: quem Nazianzenus in primis ad hoc munus nequaquam idoneum esse existimauit.

Qua in re habenda est etiā ratio corporis. Ideo cui concionandi munus committitur, non erit is turpiter distortus, uel aliqua corporis parte usque adeo deformis, ut, cum à sacris quoque ordinibus suscipiendis canonum iure repellatur, indicet Episcopus, illius deformitatem id generis esse, ut indecore etiam, ac non sine aliqua inde populi offensione ille præstiturus sit tam graue prædicationis ministerium. Solent enim in concionatore quædam corporis deformitates, præsertim si sint perinsignes, tum offensionem, tum risum afferre.

Regulares porro cuiuscunque ordinis, qui, tamquā Episcopi, parochiue adiutores, in hoc munere uicariā operā nauant, licet ab illis, qui eorum curæ præsunt, concionandi facultatem habeant, ne in suis ecclesijs, ut Tridentino concilio sancitum est, concionentur, nisi benedictionem ab Episcopo ante petierint: neque autem ullo sane modo, eo contradicente, repugnantene. In ecclesijs, quæ ordinis sui non sunt, nullo præterea modo, ut eadem Tridentina sanctione cautum est, nisi scripta facultáte, ab Episcopo concessa.

Facultatis uero, et benedictionis testimonium, antequam concionandi munus aggrediantur, rectori ecclesiastico oppidi, pagi, lociue, ubi concionaturi sunt, exhibeant.

Qui præterea regulares non sunt, concionandi munere, præter parochum in ecclesia parochiali, nunquam fungantur sine illa Episcopi facultate scripta.

Nec uero quisquam, ue regularis quidem, etiā in sui ordinis ecclesia ante concionari ingrediatur, quàm Episcopo fidei professionem ad sanctionis pontificiæ præscriptam formulam præstiterit: aut illius præstitæ testimonium obsignatum exhibuerit.

De disciplina uirtutum, et uitæ innocentia concionatoris.

ILlud maxime sibi persuadebit, qui concionandi munus suscipit, se, nisi recte, et euangelij, quod prædi-

eat, legibus congruenter uixerit, non magnam in audientium animis uim imprimere. Quemadmodum enim in arca testamenti duo illi Cherubim ita collocati erant, ut semper mutuo se aspicerent: ita uita concionantis, doctrina ex altera parte respondere debes, usque adeo ut et uitam doctrina collustret, et doctrinam rursus uita corroboret, uiresque eidem perpetuo addat. Nam de abstinentia, ieiunio, lacrymis, oratione, eleemosyna, patientia, aliaq. christiana uirtute cum concionatur; magnum certe pondus, maximumq. momentum apud auditores habet, si in omni eius uita uirtus elucet, cuius præcepta concionando tradit.

Sciat item se exiguũ porro fructum spiritalem fidelibus allaturum, nisi uere, ex animo, totoq. spiritu dicat: ita uerò dicere is certe potest, qui uere spiritualis est, sanctæq. uitæ institutis atque usui plane deditus.

Hoc præterea in animũ inducet, se non posse uitiorum, nec uero uirtutum uim, naturamq. satis plane ostendere, neque rursus docere, quemadmodum hæ amplectendæ sint, et illa fugienda, cum tamen in utroque eo genere officium concionatoris maxime eluceat; nisi depulsis primum uitijs, et mundi huius cupiditatibus abiectis, maximarum uirtutum præsidium usu, atque exercitatione bene, religioseq. agendi, sibi comparauerit. Mundari enim prius oportet, quam mundare, inquit beatissimus Pontifex Gregorius Magnus.

Erit igitur cõcionator singulari uita innocẽtia, moribus sanctissimis, et diuinis uirtutibus instructus. Dei igitur timore, terrenarum rerum despicientia, animarum salutis zelo, humilitate, mansuetudine, patientia, charitate, ceterisq. religiosæ disciplinæ ornamentis bene munitus sit.

Quo de genere toto audiet sanctissimum uirum, Iohannem Chrysostomum, ita monentem: Doctor, concionatorue omnibus debet uirtutibus esse excultus. Debet enim pauper spiritu esse, ut auaritiæ studium atque omnem quæstus cupiditatem libere reprehendat. Debet perpetuo et sua, et aliena peccata lugere, ut eos exagitet, qui, anteaquam peccant, peccare non uerentur; et ubi peccauerint, dolorem non concipiunt scelerum, quæ admiserint. Debet esurire, et sitire iustitiam, ut operum bonorum studio languescentes, excitet uerbo Dei, et exemplo suo accendat. Debet esse mansuetus, ut ametur potius, quàm timeatur. Debet esse misericors erga alios, et seueritatem sibi adhibere. Debet esse mundo corde, ut nec cogitationes quidem inanes, et inutiles huius sæculi suscipiat, ne dum sæcularibus negotijs se implicet. Debet esse pacificus, ut populus, quem docet, sollicitus sit seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. Debet esse paratus ad omnes res, uel difficilimas, pro gloria Dei, proq. ecclesia ferendas non inani quodam animi impetu, sed solida, ueraq. constantia, digna martyribus.

Neque sane solum his Chrysostomi monitis se conformabit; sed disciplinam imitabitur aliorum duorum etiam græcorum patrum, qui et sanctitatis, et doctrinæ laude celebrantur, Basilij, et Gregorij Nazianzeni. Hic in libro primo, quem de theologia elucubratus est, ille in epistola, quam de uitæ solitudine ad eum ipsum scripsit, aliquando docet, qualem eum esse oporteat, qui concionatoris officium, et personam sustinet.

At uero uitæ perfectæ, quam optimus quisque concionator instituat, genus potissimum sequetur ad præscriptum Gregorij Magni pontificis: qui cum sæpe concionatorem informat, tum uero, et in libro pastorali, et in moralibus, præsertim libro xxx. cap. xxi. et libro vi. cap. xxv. alijsq. præterea locis, quibus perspicuum fit, qui uerbi diuini ministerium suscipit, talẽ se esse debere, qualem se fuisse sanctus Paulus Apostolus ostendit his uerbis: Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo.

De scientia concionatoris.

IAM uero concionator, antequam prædicationis officium aggrediatur, in omnis sacræ, ecclesiasticæq. doctrinæ studijs, ut maxime potest, uersari debet: præsertim si adhuc nullum docendi munus unquam gessit.

Habebit omnes theologiæ notos, et tractatos locos.

Traditionum apostolicarum ecclesiasticarumq. notitiam tenere studebit.

In sanctorum patrum scriptis, atque sermonibus perite uersatus erit.

Sanctionum item, spiritualiumq. interpretationum usu litterate peritus erit.

Nec uero ignorabit sacros, ecclesiæ ritus, qui in sacramentis, in diuinorum officiorum cultu, in tota denique ecclesiastica ratione instituti sunt: eorumq. mysteria, et significationes, quibus explicandis mentes fidelium accendantur ad pietatis studium.

Cognoscet item rerum, in ecclesia sancta gestarũ, ac memoria ueteris, et antiquitatis ecclesiasticæ ordinem: maxime autem sanctorum patrum historiam, summorumq. Pontificum, et Episcoporum, quorum sanctitas præclare eluxit, uitas.

Tenebit præterea aliquam ueterum canonum scientiam, summorumq. Pontificum descripta iura, atque instituta, et conciliorum decreta.

Theologiæ illius, quæ tota in spiritalis uitæ institutis tradendis, quæq. in purgandis affectibus, in reformationeque interiori uersatur, atque ob eam causam mystica, aut therapeutica uocatur, præcepta, atque exercitationes bene norit.

Sanctarum meditationum, orationisq. mentalis usum, ac peritiam habebit, ut alios ad cælestium contemplationum studium erudire concionando possit.

Casuum conscientiæ doctrina instructus erit.

Morum, et uirtutum christianarum locos, non solum ordine collectos, sed recte notos habebit.

Locos item omnes sibi comparabit, quibus auditorum animi commoueri, atque excitari solent ad Dei amorem, ad cælestis patriæ desiderium, ad pœnitentiam, ad scelerum detestationem, ad uirtutum studium, ad metum diuini iudicij, ad spem misericordiæ, ad mise-

ricordiam,

ricordiam, charitatemq. erga proximum, et ad ceteras praeterea affectiones, quae ad caelum excitatae, christianas uirtutes pariunt.

Locos etiam illos tenebit, qui saepissime usu ueniunt, ut pote de diuitiarum et bonorum despicientia, de condonandis iniurijs, de rebus aduersis, constanti christianoq. animo ferendis, de immoderatis sumptibus, alijsq. morum erroribus eripiendis.

Copiosa, quasi supellectile, instructus erit doctrinarũ, quibus aliquando utetur, cum opus erit, tùm ad coarguendam impiorum hominum audaciam, qui, de fide catholica male sentientes, ecclesiae ueritatem oppugnant, tum ad ecclesiae dogmata, recte pieq. commostranda, tum uero ad alia multa eius generis.

Praecepta etiam recte intelliget officiorum, quae magistratuum, quae ciuium, quae seniorum, quae adolescentum, quae uiri, quae uxoris, quae parentum, quae liberorum, quae dominorum, quae seruorum, quae denique praecipua singulorum: ut, si quando usu uenerit, de illis ex praescripto diuinarum litterarum, sanctorumq. patrum quàm optime concionetur.

Illud denique non parum expediet, si concionator etiã graece, et hebraice nosse studebit: nam harum linguarum peritia cum ad alia multa utilis est, tum maxime et ad eliciendos ex eadem scriptura plures catholicos sensus, et ad explicandas illas sacrarum litterarum uoces, ac dictiones, quae magnam uim, magnamq. emphasim habent.

Vim, et copiam habebit similitudinum, quae ab agricultura, uinea, semente, Sole, Luna, alijsq. rebus ducuntur, quae sub sensum cadunt, atque intelligentiam, praesertim eorum, etiam rudium, ad quos concio habetur.

Agricolis porrò si concionabitur, plurimum ad rem proderunt similitudines, ab agro, uinea, frumento, uitibus, lino, cannabi, arboribus, stirpibus alijsq. agriculturae partibus ductae: itidem eueniet, si alterius conditionis auditoribus apte illas ita accommodabit, ut eorum ordo postulabit: qui sane quidem, cum ad certam quandam status sui cognitionem, doctrinamq. natura ducantur; tum certe facilius multo trahuntur, si uel a uitae, uel ab artis, uel ab alterius rei, quam profitentur, genere documenta sumuntur.

Multiplicem etiam, uariamq. copiam argumentorum colliget, quae propriè, ac recte accommodetur. Sunt urbani, et rusticani; sunt nobiles, et ignobiles: sunt magistratus, et priuati: sunt docti, rursusq. imperita multitudo.

Pro audientium igitur genere locos doctrinarum, ex quibus concionem conficiet, non modo distinctos, sed optimè explicatos habebit.

Atque in hoc quidem multiplici genere concionator uidebit, ne, quaecumque, ut sanctus Gregorius scite monet, legerit, aut scientia comprehenderit, omnia enunciet, atque effundat: sed delectum habebit, ita ut documenta, alia exponat, alia tacita relinquat, prout locus, ordo, conditioq. auditorum deposcit.

Sicut autem rerum, quae supra mox commemoratae sunt, quarumq. prior cura esse debet, scientiam tenere concionatorem oportet: ita etiam sibi parare necesse habet bene concionandi modum.

Ex praeceptis igitur rhetoricae ecclesiasticae locos discet, unde concionis exordium, quando eo utendum esse iudicauerit, rectè ducat, ut ab uitiosis exordijs longe refugiat.

Disponendae concionis modum intelliget.

Dilucide, distincteq. rei enarrandae rationem percipiet.

Bene pronunciandi, decoreq. agendi usum tenebit.

Verborum pondera, uimq. ita habebit, ut audientium animos penetret.

Quare priusquam, concionandi munus aggrediatur, uires suas bene cognitas habebit: ut nec materiam, quae ingenij sui uiribus praestet, nec formam dicendi sumat, ad quam appositus nullo modo uideatur.

Ad quam sane rem multum adiumenti hoc affert, si amicum, aut alium adhibebit, praesertim concionandi usu peritum, qui semel, iterum, atque adeo saepius publice concionantem audiat: quiq. non ambitiose corrigat, sed libere, priuatim, remotisq. arbitris moneat, si quid in aliqua parte erratum sit.

Ad imitandum etiam sibi constituet aliquem, praedicandi laude florentem.

Quo in genere illud accurate cauebit, ut ne, quod plerique faciunt, leuia quaedam, ac saepe etiam uitiosa imitetur, sed illa tantum, quae sapientum iudicio, praeclara, atque egregia in eo potissimum cernuntur. Verum enim uero sicut diligentissime uidere debet, quem è concionatoribus, qui nunc sunt, aut certe superioribus temporibus extiterunt, ad imitationem deligat: ita maxime sibi ueteres patres proponat, quorum in dicendo uirtutes sequatur, Gregorij Magni, et Chrysostomi disciplinae moralis copiam, Leonis Magni, et Basilij grauitatem, Nazianzeni uim, Nysseni subtilitatem, Augustini acumen, Ambrosij temperatum dicendi genus, Bernardi dulcem, deuotamq. orationem, atque omnino admirabilem, et diuinam eloquentiam sanctissimi Pauli Apostoli: cui uni omnia, quae summi sunt concionatoris, atque adeo oratoris, multis praeclaris exemplis tribuunt doctissimi patres, Augustinus, et Chrysostomus.

In concione autem, quam habiturus est, illud sibi potissimum proponet, in quo omnes neruos, roburq. industriae suae adhibeat, et in quo munus suum uersari cognoscat, ut auditorum scilicet animos commoueat: cum praesertim peccent homines, non tam quia uerum ignorent, quàm quod male affecti sint.

Dabit igitur operam, ut, quemadmodum per singula corporis membra sanguis diffunditur, ità in omnibus concionis suae partibus, quaedam insint, quae ad commouendum ualeant.

Quare locos omnes optime percipiet sanctarum affectionum, quae mox supra commemoratae sunt.

Postea uero quam ijs doctinarum ornamentis, Deo bene iuuãte, instructus, ad praedicationis functionem,

nem accesserit: hae, quae sequuntur, omnino curabit, atque exequetur.

De praeparatione quam concionator uniuerse generatimq. adhibebit ad concionandi munus salutariter exequendum.

QVò studiosius, atque adeo religiosius concionator muneris praestantissimi, quod sanctè, et suscipere, et gerere debet, partes exequatur, illius in primis dignitatem, auctoritatemq. attente cogitabit.

Qua in cogitatione haec quattuor facile perspiciet.

Primum, scilicet ad Dei omnipotentis gloriam, ad animarumq. salutem referri omnem concionandi uim, ac rationem.

Deinde se, qui praedicationis munus aggreditur, ministrum esse, per quem uerbum Dei, ab ipso diuini spiritus fonte ducitur ad fidelium animas, diuinitus irrigandas.

Post, res etiam sanctas diuineq. traditas, a se tractari oportere.

Tum praeterea id praedicationis munus, quod capescet, non modo sanctissimis, ac diuinis uiris prophetis, Apostolisq. à Deo commissum, sed ab ipso etiam Dei filio, Christo Domino praestitum esse.

Verum quo magis, atque magis se se excitet; uidebit diligenter, quanta, et quam summa difficultas ei proponitur, qui in tanta, tamq. perpetua, et mundi, et Satanae oppugnatione fideliū animas ad uiam Domini reuocare contendit. Atque ijs quidem sempiternis aduersarijs cum ad resistendum se imparem esse senserit; non modo illis uirtutum armis, ut ostendimus, se communiet, sed assidua prece, et ieiunio frequenti Dei auxilium implorabit, ad impetus hostium adeo importunorum repellendos.

Cū autē bene appositeq. dicere sit omnium iudicio, uel maxime difficile; huius sane rei difficultatem aliquando, ac potius frequenter meditabitur, ut ardentiori studio confugiat ad Deum; qui diuini sui spiritus afflatu, omnia dicendi adiumenta subministrare potest.

Neque porro uiribus suis fidet: sed imbecillitatem suam rectè agnoscens, se se coram Deo abijciet: cuius caelesti benignitate ipse, quamuis abiectus, et praedicationis munere indignus, adiuuetur.

Vtq. ad omnia sancta studia, quibus iuuare possit, ue hementius accendatur, secum saepe reputabit, quàm magnum praemium consequatur, qui ab errore uiae sua peccantem abduxerit. Qui enim conuerti fecerit peccatorem, inquit sanctus Iacobus, ab errore uiae suae; saluabit animam eius a morte, et operit multitudinem peccatorum.

Haec saepe, pieq. meditatus, is, qui caelestis doctrinae concionator futurus est, cum uiderit, quanta res sit, quàm diuina tota concionandi ratio; tanta rei quasi horrore quodam perfusus, ad eam suscipiendam, se diuina in primis ope praeparabit, atque muniet.

Hac igitur supplex continenter petet.

Vt diuino adiumento, propria laudis, aut gloriosa non modo studio, sed ne opinione quidem efferatur; nullamq. illius rationem plane habeat.

Vt se uehementius in dies inflammet, cū ad praeclarā illam diuinae gloriae cupiditatem, tum ad singularem erga proximos charitatem concipiendam. Ad quas res duas potissimum ipse omnes neruos intendet pietatis suae.

Vt denique ope diuina, et rei, cuius tractandae munus suscepit, sanctitati, et personae, quam concionatoris sustinet, dignitati, atque officio respondere possit.

Sibi uero, quam maximam potest, uim in eo adhibebit, ut tota mente, totoq. animo defixus in caelesti CHRISTI DOMINI regno propagādo, in procurandaq. animarum salute, suorum, et commodorum, et utilitatum obliuiscatur omnino.

His igitur uirtutibus nempe sacris doctrinis, uitae innocentia, morum sanctitate, et caelestium rerum contemplationibus is, qui concionator futurus est, excultus, idoneum se praebebit, ut ad praedicandum missus, populo ualde prosit tribus his, quae Sanctus Bernardus commemorat, uerbo, exemplo, et oratione.

Fugiet autem, tamquam pestem, omnem ambitionem, omnemq. illius suspicionem. Ne loca insigniora, ubi praedicationis suae semen spargat, ambiat, affectetue, memor CHRISTI DOMINI, quem à patre è caelo demissum ad erudiendum genus humanum, pagos, et uicos, et castella obijsse legimus.

Nunquam in opinionem inducet, maiori, atque nobiliori suggesto se dignum esse. Fuit hac quondam incredibilis ambitio ethnicorum oratorum. Christianus autem concionator, ab istius ambitionis suspicione alienus esse debet, qui ad praedicandum CHRISTVM crucifixum, non ad sui ingenij ostentationem uocatus est.

De praecipua uitae ratione quam scilicet speciatim concionator adhibebit, ubi concionandi munus susceperit.

QVOD sane uerò iam initio positum est, quodq. S. Augustinus scite praescriblt, in illud toto animo, totisq. uiribus, adiutrice diuina gratia, concionator, cum concionandi munus susceperit, incumbat, ut uerbis perpetuò aequalem, paremq. uitam agat. Est porrò euangelica doctrina, uerbiq. Dei praedicatio, ignis ille semper in altari exardescens: cui perpetua sollicitudine is subministrare debet ligna, nempe optima praeclaraq. uita sua sanctissima exempla, officia, atque opera uirtutum, quibus corda fidelium accendat ad sanctè agendi studium. De diuino illo uiro Ioanne Baptista illud euangelij litteris proditum est, quòd lucerna erat ardens, et lucens: quippe

quippe cum cœlestem illam doctrinam, quam docuit, uirtutum sanctarum splendore perenni collustrauit.

Quare perpetuam sanctissima uita consuetudinem seruabit.

In incessu, statu, accubatione, deiectione uultus, oculorum demissione, capitis inclinatione, genuum inflexione, in omni denique motu corporis tenebit grauitatem, et decorum, a persona, quam sustinet, non alienum.

Erit in omni colloquio grauis, mansuetus, ac salutaris.

In habitu, uestituq. religioso, sacerdotaliue modestus.

In uictu temperatus, et parcus: ac ciborum uarietatem fugiens, frugalitatis, abstinentiaq. studiosissimus.

Nec uero pra concionum laboribus, aliaue causa, nisi necessaria, id studium remittat: tantum abest, ut a statis ieiunijs se eximat: immo uero illa religiose colat, ut ceteros exemplo suo accendat ad leges abstinentia, ieiunijq. recte seruandas.

Si quo autem in loco ubi concionatur, moris est, cibum a fidelibus concionatori opipare, praterq. modum apparari: et uerbis, et ipsa frugalitate, qua perpetuo utetur, omniq. alia ratione ab eo apparatu eos reuocare studebit.

Apud laicos cœnare, prandereuè, ut potest, maxime recusabit.

Venientium ad se hominum salutationes quotidianas, atque frequentes, ne patietur.

Familiaritates, et consuetudines laicorum ualde euitabit.

Cum autem eius uita debeat esse specimen uirtutum omnium, non solum, ne peccato, sed etiam, ne exemplo unquam nocebit.

Caueat, quàm diligentissime fieri potest, ne cuiquā, etiam arripere uolenti, uel obloquendi, uel male suspicandi quauis de re, qua reprehendi merito possit, occasionem dictis, aut factis prabeat, ne eius ministerium, quod sanctum est, uituperetur.

Quare cum cetera, qua supra prascripta sunt, accuratè seruet: tum hac infra descripta.

In proprio monasterio, qui regularis est, habitet, aut in adibus parochialis, collegiataue ecclesia, ubi concionatur, aut saltem in alijs ecclesiasticis domicilijs, si ullo modo potest, ac distinctis omnino a laicali habitatione.

Ne eò fœminas ad colloquium secum ineundam introducat, admittatue.

Ne ad mensam, et conuictum adhibeat aliquem prasertim laicum, nisi spiritalis, religiosaq. uita studiosum.

Ne ostentet, qua ad propriam laudem referri posse uideantur.

Communi autem utilitati seruiet.

Erit in omnes benificus: ut quisque adiumento indiget, ita opitulabitur, et consolando, et consulendo, et benigne faciendo.

Nihil, nisi, quod honestum, quod pium, quod religiosum, quod sanctum sit aut admirabitur, aut optabit.

Prædicationis porrò nomine, occasioneue concionator regularis eleemosynam nullam paciscetur: si qua sponte datur, prater illum, quando extra monasterium degit, quotidianum cibum, monasterio ordinis sui eam in commune conferet; aut superiori pro instituti cuiusque ratione, et regula tradet, memor uoti paupertatis, quo astrictus, nihil proprium habere debet: immo illud proprietatis uitium, in homine regulari detestabile fugiet, et corde, et ore, et opere.

Nihil sibi petet, nec uero extorquebit.

Non uestem, non indusia, non sudariola, non cetera id generis sibi quaritabit.

Nec ullum praterea munus, etiam cibarium, capiet: nisi ualetudinis imbecillitas aliquid esculenta, aut poculenta rei donum requirit.

A superiore autem expectare debet indumenta, et alia necessaria usui uel uita, uel studiorum.

Parochus etiam, aliusue, quicumque in sacra pradicationis munere uersatur, itidem recte seruabit.

Omnis denique concionator, quicunque sit, cauebit, ut non solum crimine sed etiam omni uel leuissima suspicione auaritia careat: qua ubi in animum irrepserit, paulatimq. illum occuparit, omnem sancte agendi cursum, atque adeo progressum impedit.

Ne animo quidem appetat, ne dum petat quicquam, quod sibi aliquam cupiditatis notam inurat.

Nullis etiam perturbationibus animi succumbet.

Nè iracundia cedet.

Non alij, in eadem urbe, eodemq. oppido concionanti, frequentiorem auditorum multitudinem inuidebit. Et uero, quod diligentissime cauere debet, neque aut uerbo, aut facto, aut alio modo ei detrahet.

Auditores ab illo auocare non studebit. Sed, ut est apostoli praceptum, honore praueniens, illum diliget, colet, obseruabit.

Nec praterea despondebit animum, si perpaucos auditores, ad se conuenire uiderit: quoniam summus ille magister uita Christus Iesus, cum Dei sapientiam, uitamq. aternam monstraret mundo, paucitate discipulorum contentus fuit: immo aliquando solam mulierem Samaritanam habuit, qua illum, et de diuino cultu, et de cœlesti gratia loquentem audiret.

In rebus aduersis omnem animi abiectionem uitabit.

Pro gloria Christi, pro salute animarum, in omni oppugnatione, nihil non fortiter, constanterq. aget.

Amore Dei inflammatus, non modo probra, conuicia, contumelias patienter ferret, sed mortem ipsam, si opus fuerit, forti, inuictoq. animo subibit.

Offeret, commendabit se diuina luci, et, praclusis sensibus, in illius infinito amore, immensaq. charitate conquiescet,

Superbiam, fastidium, atque arrogātiam ualde cauebit. Ac propterea illa tantum sola proferre studebit, non qua, qualis, aut quantus ipse sit, declarent, sed qua audientibus salutariter profutura sint.

In omni deniqueactione, functioneq. uniuerso populo spiritale gaudium, uirtutumque sanctarum exemplum præ se feret.

Hæc uero, ut Dei beneficio, donoq. recte assequatur; id ualde curabit, ut singulis diebus, matutinas, et ceteras canonicarum horarum preces officiumq. rite, distincte, pieq. ex instituto, atque ex præscripto regulæ, quam profitetur, si regularis est; aut si secularis clericus, choro astrictus ex illius disciplina; cum potest, in ecclesia, atque in ipso choro una cum ceteris præstet.

Recitato officio, aliquid temporis in diuinarum rerum contemplatione, pioq. tacita meditationis studio ponet. Ita enim fiet, ut diuini amoris ardore inflammatus, qui orando, meditandoq. maximè exardescit, auditores suos, ad charitatis, quæ seminarium est omnium uirtutum, studium intendat ardentius.

Missæ sacrificium quotidie offerre non prætermittet, nisi legitima causa impediatur. Hoc sanctissimi sacrificij offerendi usu frequenti cum sibi in omnes sancte agendi partes plurimum proderit: tum fideles etiam excitabit, ut sacrificij sanctissimi sint cultores, et diligentiores, et religiosiores.

De præparatione, qua concionator utetur ad singulas conciones.

PRimum, cum prædicandi munus non humanæ scientiæ, aut eloquentiæ, sed diuinæ uirtuti, ac spiritus sancti gratiæ inniti, concionator intelligat; diligentissime sibi cauendum existimabit, ne mortali culpa affectus, Spiritum sanctum contristet, et apostolicum opus, atque adeo D. N. Iesu Christi munus attingat. Sed conscientiam ante ab omni peccatorum impuritate pœnitentiæ sacramento expurgabit, quàm ad uerbi Dei tractationem accedat. Et uero grauissimam illam prophetæ obiurgationem uehementer pertimescendam ducat: peccatori, dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas; et assumis testamentum meum per os tuum?

Deinde cum concionis, quam proxime habiturus est, causa, se studio dabit, sanctum Thomam Aquinatem, et alios, sanctitatis laude claros uiros, ad imitationem sibi proponet, qui religiosa aliqua precatione usi sunt, prius quam studijs se dederent.

Post, breui oratione ad Deũ usus, id omnino studebit, ut, quod in concione dicturus est, antea bene cognitũ habeat: ubi uero ex studio, librorumque tractatione cognouerit, ac perceperit, quod cõcionaturus est, tũ singulas concionis partes, quas animo concepit, etiã atq. etiã diligẽter, pieq. meditabitur. Qua in meditatione ita religiose se se afficere conabitur, ut audientium animos mentesq. ad illum ipsum pietatis affectum Sancteq. agendi ardorem, quantum in se est, excitet. Ad se ardenti pietate inflammandum, dum etiam in concionis studio, tractationeq. uersatur, Christi Domini, cruci affixi, uel apostoli Pauli prædicantis, ut sanctus Chrysostomus fecisse traditur, imaginem sibi ob oculos ponet: quam tacita meditatione intueatur.

Maximè uero nocte, quæ concionis diem præcedit, eam præparationem adhibebit, ut ardenter Deum oret, omnis sapientiæ, omniumq. sanctarum uirtutum auctorem, qui et sibi, et alijs, qui audituri sunt, largiatur, unde diuinus cultus, e salus animarum adiuuetur. Nec porrò nostra ætate defuerunt, qui non solum profusis lachrymis, sed cæso etiam uerberibus corpore, id a Deo petere consueuerunt.

Id etiam institutum habebit, ut, ante quam suggestum ascendit, perpetuo sibi proponat concionem eiusmodi; quæ scilicet uel multitudo sit hominum esurientium, cibumq. à prædicatione sua expectantium, uel cœtus claudorum, paralyticorum, hydropisi laborantium, mutorum, cæcorum, surdorum, malo dæmone æstuantium, leprosorum, ualetudinis beneficium quærentium. Huc cum spectare debeat, ita in omni concionandi parte se comparet, ut eorum rationibus, salutiq. prospiciat, et consulendo, et consolando, et omni officio, præstantiq. remedio.

Consideret præterea se piscatorem hominum esse: ideo neruos omnes intendere debet, atque adeo expiscari, ut sagenam euangelicam impleat, nempe animas pereuntium, Christo Domino lucrifaciat. quare uideat, ne in prædicationis officio languescat.

Sed ut sanctas commotiones in alijs excitet, tales primum animo suo ipse concipiet, atque in se se exsuscitabit: ita ut quales in aliorum mentes transfundi cupit, ipse illas, animi sui sensibus recte conceptas, quasi spectandas ceteris proponat.

Id assequi studebit primum ardenti precatione, deinde rei, de qua dicturus est, explorata cognitione, tũ uehementi cogitatione, et quasi ob oculos posita specie ipsius rei, quam meditatione concepit, ac præterea attenta lectione loci sacræ scripturæ, qui cum re conueniat, quam, animo excogitatam habet.

Et quoniam ad commouendos animos parum ualet concio, alieno labore conscripta: nunquam ad affectionum excogitationem, alienæ concionis industria utetur: sed ingenio suo concipiet, ac gignet, quò uehementius primùm se, deinde alios afficiat. Disciplinæ enim cibus, qui populo proponitur, mente propria, quasi stomacho concoctus, uires maiores habet ad omnem sanctam commotionem.

Ne igitur concionator se totum in alienas conciones temere ingurgitet: satius est, eas ex sanctissimorum ecclesiæ doctorum, Gregorij Magni, Ambrosij, Augustini, Chrysostomi, aliorumq. patrum homilijs, sermonibus, et tractationibus confici, et quasi conflari. Eam quoque præparationem in omni concione, recte explicanda, adhibebit, ut quem deuotionis ardorem ex religiosa diuinarum precum recitatione, sacra celebratione, et pia meditatione, Deo iuuante, conceperit, eundem studiosè curet secum in suggestum deferre.

De concionatoris officio in suggestu.

ATque haec quidem sunt, ad quae concionator se paret, antequam suggestum ad concionandum ascendat: quem ubi ascendit, illud in primis breui tacita oratione rursus à Deo precabitur, ut syncerum, castumq. sit praedicationis suae studium, ut nemini noxium, ut et sibi, et omnibus in commune salutare. Hocq. etiam summa prece tacitus contendet, ut si fortasse in concionando se uel gloria inani, uel alio uitio attentari aliquando contingerit; id, et alia omnia, quae aliorsum, quàm ad diuinam gloriam, ad animarumq. salutem spectent, Deus diuinae suae gratiae uirtute dissyciat, atque plane auertat.

Deinde, quod antiquissimi instituti est, ac non sine mysterio quidem, salutationem angelicam, non festinanter, non canore, sed graui, piaq. pronunciatione, ac genibus flexis, recitabit ad praescriptam uerborum formulam, qua ecclesia sancta utitur: ita ut ne uerbũ quidem, uel addat, uel detrahat, uel mutet, quod ab illius instituta ratione diuersum sit.

Si concionatur intra Missarum solemnia, quae ipse celebrat, salutatione angelica non utetur.

Dum in concione uersatur, sibi ob mentis oculos perpetuo proponet, tamquam in aduerso pariete Christũ Dominum, in maiestate iudicantem: qui ab se quoque iam iam uillicationis rationem deposcat.

Post concionem uero, prout ratio ualetudinis tulerit, antequam cibum capiat, paulisper orabit: sicq. quos progressus concionando facere coepit, eos orando prosequetur: et sic deinceps adiuuabit perpetuo opere sanctitatis, ac uoce uirtutis.

De ritu concionandi.

SAcram concionem, intra Missarum solennia, euangelio scilicet recitato, haberi antiqui instituti est. Id igitur seruabitur non solum ab Episcopo, parocho, animarumue curatore, aut sacerdote, Missam celebrã te, sed a quocunque alio concionaturo, etiam qui tunc celebrat ibi.

Episcopus in Missae solemnis sacrificio concionem habebit, mitra, episcopaliq. sacro omni uestitu indutus.

Ministros, sacris indumentis uestitos, sibi concionanti ab utroque latere assistentes, adhibebit, ex ueteri canone septem, ubi potest: si minus, pauciores.

Ministrum praeterea, pluuiali indutum: qui à latere sinistro baculum pastoralem ante se sustineat.

In Missae sacrificio non solemni, cum concionatur, utetur stato Missae uestitu, mitra, baculo, et ministris saltem duobus, superpelliceo indutis: qui si canonici sunt, canonicali chori uestitu induentur.

In alia actione, quàm in Missae sacrificio, alioue tempore, pluuiale, mitram, baculumq adhibebit, et duos, pluresue ministros, sibi assistentes, arbitratu suo, prout actio solemnis, et frequentia populi, et ecclesiae, ubi concionatur, ratio postulat.

Quae etiam in actione cappam episcopalem, et stolam potius, quàm pluuiale, et mitram adhibeat licet, et duos item sibi assistentes superpelliceo, alioue chori habitu indutos, et duos praeterea ministros, unum, qui pastoralem baculum, et alterum, qui mitram à dextero latere teneat.

In actione minus solemni, in ecclesiaue non insigni, rocheto, mozeta utetur, stola adiuncta, adhibitis etiam assistentibus, et ministris, ut supra, cum insignibus episcopalibus.

Sed in omni alia functione, praeterquam in Missae sacrificio, triplici hac indumentorum ratione, prout maluerit, utetur, ita ut modò pluuiale, modò cappam episcopalem, modò rochetum mozetamq. cum stola induat pro temporis, loci, personarumue ratione.

Si quando ex tempore, usu uenerit, ut concionetur, ubique etiam sine stola gregem suum uerbo Dei, salutaribusq. monitis pascet.

In ecclesia cum concionatur, id muneris obibit, sedens in medio altari in faldistorio, aut in sede, loco eminentiori collocata, aut in cathedra episcopali: aut etiam suggestum, ambonemue ascendet: ubi itidem sedens concionem habebit, mitra item ceterisq. ut supra, pro ratione adhibitis.

Si in oratorio, alioue loco concionem habebit de suggestu, si ullus est; aut de sede, aliquanto altius collocata, concionabitur.

De libro etiã ubique cõcionetur licet ad praescriptum concilij prouincialis quarti; ita ut uel ipse, uel Archidiaconus, aliusue, quem maluerit, et per clausulas sacrae scripturae uerba distincte de libro pronunciet, quae ipse deinceps ordine sigillatim explicet.

Parochus autem, animarumue curator, qui inter Missarum solemnia concionem habet, aut in altari, ab epistolae latere, capite aperto, concionando stabit: aut opportunius suggestum ascendet, ut facilius praesertim cum populus frequens conuenit, ab omnibus exaudiri possit. Quo in loco, capite operto erit, et stabit, aut sedili inhaerebit, casula, dum concionatur, indutus, uel exutus, prout maluerit.

Alius uerò sacerdos, cum non celebrat, inter Missarum solemnia concionaturus, non in altari, sed de suggestu concionem habebit.

Quod si parochus, animarumue curator, aut alius sacerdos, aliquando intra Missarum solemnia, quae alter sacerdos celebret, aut alio tempore, quàm in Missa concionatur; ad eius muneris functionem superpelliceo, et stola utetur. At uero Regularis, qui parochus non est, stola, et superpellicei loco uestitum adhibebit, qui ex regula praescripto in choro ad diuinorum officiorum celebritatem adhibetur.

Diaconus, si quando ex facultate permissa concionatur, superpelliceo etiam utetur, et stola, in transuersum ducta.

Si praeterea parochus, aliusue concionator, in Oratorio, aut Sacello, alibiue cõcionem habiturus est, ubi suggestus nullus sit: aptiorem, decentioremue locum ibi deliget, unde concionetur.

Poterit autem idem parochus aliquando, cum ita expedire uiderit, concionando, libro euangeliorum uti: de quo libro ipse sacra uerba per clausulas, et sententias distinctè pronunciabit: tum ordine sigillatim explicabit.

Quibus temporibus concionandum est.

P*Rædicationis munus nullo, neque tempore, neque loco sibi Christus Dominus præfiniuit: neque Apostoli item, qui omni loco, omniq. tempore sacrosanctum euangelium disseminarunt. Huncq. prædicandi morem sanctissimi uiri, Dominicus, Franciscus, et Vincentius, secuti sunt: qui uel in ipsis agris, conciones habuisse dicuntur. Cum igitur uel temporis, uel loci opportunitas tulerit, non solum in ecclesia, qui locus prædicationis proprius est, sed ubique, omniq. tempore sacra concione populus Dei pascendus erit.*

Quamobrem Episcopus in primis, oblata sibi occasione, semper, et ubique gregem suum uerbo Dei, salutaribusq. documentis pascet pro munere suo pastorali: cum eius et dicta, et facta, quasi perpetuam quandam prædicationem ministrare, præbereue debeant.

Omnibus autem saltem Dominicis, et solemnibus diebus festis, in Quatragesimaq. et Aduentu quotidie, aut saltem tribus hebdomadæ diebus, quemadmodum oecumenica synodus Tridentina sanciuit, sacras scripturas, diuinamq. legẽ annunciabit: et aliàs, quotiescunque id opportune fieri posse iudicauerit.

Idem officium præstabit in sacris quatuor temporibus, statis anni solemnitatibus, supplicationibus solemnibus, iubilei, indulgentiæue celebritatibus, in synodalibus actionibus, in omni sacramentorum administratione, iromumq. consecratione, et benedictione solemni, et in omni denique muneris episcopalis functione, quæ mysterij, quod agit, explicationem postulare uideatur.

Quo in pascendi munere usque adeo diligens erit, ut si quando episcopum, qui aliunde uenerit, hospitio exceperit, hanc etiam occasionem nactus, cum eo agat, ut concionem populo habeat: id quod ex Clementis Pontificis, et martyris constitutione in concilio prouinciali quinto cautum est.

Parochi uero, omnesq. animarum curatores it idẽ omnibus Dominicis, et solemnibus diebus festis, et in quatragesima, aduentuq. diebus singulis, aut tribus saltem, quibus episcopus iusserit, ex Tridentina sanctione, et prouinciali decreto, uerbo Dei populum pascent.

Cum item quatuor ieiuniorum tempora, aduentus Domini, septuagesima, et anniuersaria Domini solemnitates instant; idq. constitutis aliquot ante diebus, ad præscriptum concilij prouincialis tertij.

Idem præstent, quoties sacramenta ministrabunt, idq. præsertim catechismo Romano.

Iis etiam diebus, cum proxime sacramentum Confirmationis ab Episcopo ministrandum erit: ac præsertim de eo sacramento; quò populus ad illud religiosè suscipiendum instructior accedat.

Id ipsum etiam agere non omittent, cum aliquæ statæ processiones, uel aliæ supplicationes, ob publicam causam extra ordinem indictæ, agentur.

Cum iubileum item celebratur.

Quo præterea die, uel exequias agent, uel adium benedictionem, uel alterius rei benedicendæ, uel piæ societatis instituendæ, uel cuiusuis rei agendæ, quæ parochi, sacerdotisue officium attingat, munus aggredientur.

Nemo autem, præter parochum, animarumue curatorem, cuiuscunque ordinis sit, aut quocunque loco concionetur, concionem habebit, ut a Clemente quinto pontifice in concilio Viennensi sancitum est, qua hora episcopus in eadem urbe, oppido, locoue concionatur; nisi aliter is concesserit.

Nec uero etiam parochus, quando episcopus ita iusserit. Illud enim episcopo, cui prædicationis munus præcipue incumbit, tribui æquissimum est. Proinde ceteri concionatores, quibus prædicatio delegata est, id etiam non est, cur ægre ferant, si in quatragesima, Aduentu Domini, alioue tempore, certos aliquos dies potissimum episcopus aliquando deligat, quibus in ecclesia cathedrali, alioue loco, ubi illi concionentur, oues, sibi commissas, ipsemet pabulo uerbi Dei pascere, aut reficere uelit.

Dum concio habetur, in ecclesia, ubi habetur, missa non celebretur, ne in loco quidem subterraneo, quæ confessio dicitur.

Videbit etiam concionator, ne a prandio, qua hora doctrinæ christianæ scholæ habentur, concionetur: neque item, qua hora diuina officia in cathedrali ecclesia, uel parochiali celebrantur, a quibus populus abduci non debet.

Ne noctu unquam concionem habeat: sicubi uero concionem de passione Domini haberi de nocte moris est, in matutinum tempus sexta feria transferat.

Materia sacræ concionis, unde sumenda.

P*Rimo concionator ita suam instituet concionem, ut ex doctrina constet euangelica: quæ ubique gentiũ, et terrarum, omni creaturæ, a Christo Domino, et magistro nita iubetur prædicari. Ita uero constabit, ut ad illã ipsam præclare contexendam, alia diuinæ legis, diuinarumq. litterarum testimonia, sanctorum patrũ disciplinas, et exempla, sacras ecclesiæ traditiones, sanctiores interpretationes, et totius ecclesiasticæ antiquitatis cognitionem recte, appositeq. ut usu uenerit, accommodet.*

Euangelicæ igitur historiæ commemorationem nunquam omittet: ut, quod sæpe fit, aliud dicendi argumentum non sumat: nisi uel temporis, uel celebritatis, uel officij, quod peragitur, ratio, aliter aliquando deposcere uidetur: aut opportunius aliquando censuerit alias Missæ partes tractare, ut mox infra.

Epi-

Epistola etiam, quæ in Missa ex instituto ecclesiæ recitata est, explicationem dilucidam cum euangelij interpretatione interdum coniunget.

Ex una et altera explicatione locos aliquot communes deliget: quibus populum ad Dei charitatem, ad proximi dilectionem, ad uitæ christianæ instituta, ad pietatis opera, atque officia inflammet.

Proponet item sæpius fidelibus, quid eo die ecclesia Dei precetur, quidq. potissimum oret.

Quamobrem aliquando precationes, seu orationes, quæ collectæ nominantur, præsertim quæ primo loco ponuntur, fidelibus accuratè, pieq. exponet.

Sacrificij etiam Missæ, diuinorumq. officiorum, et anniuersariarum solemnitatum, ac temporum mysteria auditoribus diligenter explanabit; ut rite, recteq. instructi, ecclesiæ filij a matre, in tanta mysteriorum celebritate non modo operibus non discordent, sed omnem religiosum eorum, quæ sancte aguntur, cultum ardentius inflammentur: atque adeo uberiorem spiritalem fructum ex rebus diuinis capiant.

Instituta præterea ecclesiæ, sanctasq. consuetudines, ut occasio tulerit, docebit.

Sancti, cuius dies festus agitur, uitam, uere, grauiterq. conscriptam, patrum iudicio comprobatam, ut infra præscribitur, commemorare non omittet, aliquo delectu exemplorum, quibus animos conformet in omnes bene, sancteq. agendi partes.

Digredietur interdum, ut et occasio, et argumenti ratio feret, ad symboli, orationis dominicæ, salutationis angelicæ, decem præceptorum, et sacramentorum explicationem.

In omni porrò materia, genere concionis, tractationisue, hæc cauebit, ut mox infra.

Ne a ueteri, uulgataq. Bibliorum editione, perpetuo sanctæ ecclesiæ usu comprobata, proferendis diuinarum litterarum sententijs, discedat, sed illam pro autentica habeat, ut decreto Tridentino cauetur. Ad planiorem tamen illius explicationem, uberioremq. uti etiam licebit græca, et hæbraica lectione.

Ne sacram scripturam ad suos sensus contorqueat contra eum sensum, quem tenuit, et tenet sancta mater ecclesia, aut contra unanimem patrum consensum, ut sapienter eadem Tridentina synodus cauit.

Si quam uero nouam interpretationem, ab ecclesiæ sensu, patrumq. sententijs non alienam, quæ uel fidei catholicæ doctrinam illustret, uel pietatis studium excitet, aliquando afferre cogitat: aliquid breui præfabitur, quò id sibi licere, humiliter præsertim ab episcopo præsente petat.

Subtiliores quæstiones apud imperitam multitudinē ne attingat.

Ne de beatissimæ Virginis immaculata conceptione disputare ausit, contra præscriptum sanctionis pontificiæ Pij Quinti.

Ne hæreticorum nomina, portenta illa quidem, et monstra, in uulgus dicat: nisi cum aliquando, et in locis eorum finitimis, ubi ea nota, peruulgataq. sunt, istorum nefaria doctrina exagitanda, et explodenda est.

Ne facetias, rediculeue dicta afferat.

Ne res ineptas, uel superuacaneas, uel parum fructuosas afferat, sed eas tantum, quæ dignæ Dei templo, dignæ charitatis moribus, auribus indicentur.

Ne nouas allegorias comminiscatur: sed eas seligat ex receptis ab ecclesia scriptis.

Ne quicquam ab ecclesia, eiusq. institutis, ritibus, consuetudine, perpetuoq. usu alienum, quodq. cum probatis ecclesiæ doctoribus, consentiens non sit, proferat.

Ne historias ex apocryphis scriptoribus narret.

Ne uulgaria, ac minus comprobata, cum de sancto concionatur, in medium afferat; sed quæ uera, grauiumq. uirorum litteris prodita, fidem augent doctrinæ catholicæ, atque audientium mentes ad pietatis studium incendunt.

Proinde aliquod peculiare, præcipuumq. donum diuinitus ei datum, exquirat, quod auditoribus enunciet.

Neque id omni loco, sed potissimum in extrema parte concionis.

Ne miracula narrent, quæ certi auctoris testimonio non commendentur.

Ne incerta, quæq. speciem falsi præseferunt, commemoret.

Ne futurorum prædicationem sibi sumat.

De extremo iudicij die, et Antichristi aduentu, ita ad populum uerba faciat, ut ea expectatione peccatores terreantur; de tempore autem, quo illud futurum sit, nihil pro certo affirmate audeat.

Ne ex prophanis libris, qui non sine reprehensione ab hominibus religiosis legi posse uidentur, quicquam in medium afferat.

Ethnicorum doctrinam, poetarū uersus, philosophorū discipilinas, quæ religioni christianæ non alienæ, sed accomodatæ uidentur, ad utilitatem, et usum reuocari, sancti doctoret Augustinus, et Hieronymus, alijq. censuerunt. Sed concionator hoc faciat, quam rarissime: neque ubi primo disputationem aliquam aggressus est, sed posteaquam sacrarum litterrarum testimonia attulerit. Nec uero, in illis doctrinis longior sit, quam deceat, sed paucis quicquid ab eis afferet, complectatur; atque ita quidem, ut multæ cognitionis ostentationem caueat.

Ne patrum sententiam temere unquam refutet: cum autem in medium attulerit, ante sapienter perpendat, præsertim græcorum patrum, quorum interpretatio fidei catholicæ hostibus contaminata, aut deprauata est.

Ne singulares quasdam opiniones, quanquam illæ quidem in scholis afferuntur, ad cōcionē adhibeat. Si quando doctrinam scriptoris alienæ scholæ afferet: de ea honorifice aliquid paucis præfabitur.

Ne doctores, et auctores neotericos, in medium afferat, Ea est enim suggesti auctoritas; ut sacram scripturam in primis, et sanctorum ueterum patrum doctrinam requirat.

Ne sanctorum doctorum prolixas sententias, sed breues latino sermone recitet.

Si eos complures aliquãdo nominatim appellare contigerit: primo ueteres, tum ordine deinceps alios, ab illorum ætate recentes nominabit.

Ne prophanum quicquam, ne edicta laicalia, ne cetera id generis de suggestu enunciet.

Ne pauperem quidem, eleemosynæ nomine commendet, nisi episcopi eiusue ministrorum auctoritate.

Ne indulgentias item populo promulget, nisi ut per episcopum iussus erit.

Ne quemquam nominatim insectetur, uel ita uerbis depingat, ut quo de loquatur, facile possit auditor animaduertere.

Ne in ordinem ullum, aut statum, aut uitæ genus, ab ecclesia receptum, inuehatur.

Ne episcopos, aliosue prælatos, nec uero ciuiles magistratus in concione asperius obiurget, sed, si quando occasio tulerit, pie potius admoneat.

Ne cum reprehendit, id hominum, sed peccatorum odio, immo pietatis, et charitatis studio ductus faciat.

Ne uitijs exagitandis, quasi furenter iratus, excandescat nimis.

Ne iniuriosa uerba proferat, neue ignominiosa.

Ne obtrectationibus, quæ aliquando fiunt, et querimonijs de suggestu respondeat.

Ne de suggestu unquam conqueratur, sibi coronam non adesse frequentium auditorum. Reprehendat tamen licet, præsertim parochus, neglegentiam populi, si quando non frequens ad concionem conuenit.

Ne aures facile præbeat laicis, clericorum uitæ detrahentibus, aut ciuitatis rectorum, præsidumue culpam aliquam calumniantibus, sed omnia ante diligenter diuq. perpendat, quàm ad reprehensionem descendat

Ne statim cum concionari aggressus est, sed postquã, aliquot concionibus habitis, prudentis, docti, et religiosi concionatoris nomẽ adeptus est, ad uitia acrius insectanda se conferat.

Sed in eo genere, in omniq. admonitionis, atque exhortationis officio, eam beneuolentiam, et charitatẽ auditoribus suis ostendat, atque adeo præstet, qua parens liberos amplectitur. Assidueq. secum reputet, quod Apostolus scripsit: Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis.

Peccata studio concionatoris tollenda, quæ frequentius contra diuinæ legis præcepta comittuntur.

ET quoniam animarum salus in eo posita est, ut populus fidelis, quæ mala, peccataq. sunt, fugiat: et rursus quæ bona, uirtutumq. officia, pietatis studio consectetur: ideo hæc genera assidue concionator urgeat, atq. instet, pro conditione loci, rationeq. personarum, quibus prædicat.

Vniuerse uero peccata omni increpatione exagitet: cruciatus tormentaq. perennia, ac sempiterna damnatorum exaggeret: sæpe mundi res caducas, breuiq. interituras, et eius infinita incommoda ad omnem exagitationem studiosè proponat, ac recenseat calamitates.

Atque mala quidem, uitia, ac peccata, quæ concionator tollere studebit, permulta sunt, sed quæ contra legis diuinæ præcepta committuntur; quæq. eripere omni perpetuo prædicationis officio contendet, hæc frequentiora sunt.

Detestabile blasphemiæ scelus, ac nefaria maledicta quæ in Deum, sanctosq. conijciuntur.

Superstitiones, auguria, diuinationes, ueneficia, cantiones, et cetera id generis, quibus castissimus Dei cultus uiolatur.

Dierum festorum uiolatio.

Immodestus, ac parum pius quorundam accessus ad ecclesias, indulgentias, stationes, et supplicationes publicas: quò omni religiosa pietate frequentissimus concursus esse debet ad uberiorem gratiam promerendam.

Impura in illis item, aut in earum atrijs, et cæmiterijs conuersatio, ac nequaquam cum pietatis christianæ rationibus conueniens, præsertim cum diuina celebrantur.

Nefarium rei familiaris, cum alterius iniuria parandæ, atque augendæ studium.

Pecuniæ conficiendæ sitis, et omnis denique auaritia.

Tot contractuum genera, quæ excogitata sunt, in fraudem legis, omnem usuram prohibentis.

Litium, et controuersiarum immoderatum illud studium, christianoq. nomine indignum.

Improbitas eorum, qui malas causas defendunt.

Auaritia, atque negligentia illorum, qui lites longius ducunt.

Nequitia item illorum, qui litibus, iurgijsq. odia, et inimicitias alunt.

Malitia præterea quorundam, qui tanquam hirudo litigantium, omni litigandi arte immoderatos sumptus exhauriunt.

Calumniæ, quæ passim in foro uersantur.

Adulteria, stupra, incesta, fornicationes, operaq. carnis.

Impia licentia falsi testimonij dicendi, aut falso iurandi, etiam in re, aut uita cuiuscunque tuenda.

Impurus usus ganeas frequentandi, helluandiq. auiditas: atq. omne gulæ, et uentris explendi uitium.

Nec uero satis putet, uniuerse, generatimq. peccatũ, et uitium reprehendere, sed ad species, præcipuasq. actiones, quæ prauæ inde existunt, in usuq. sunt, descendat: quò rectius auditores peccata cognoscant, multoq. cautius fugiant.

Et quoniam plerique sunt, qui certis uulgaribus argumentationibus, disciplinæ christianæ repugnantibus, utuntur ad peccatorum excusationem, de industria aliquando, prout usu uenerit, concionator, piè, docteq. ostendat, quàm magnopere isti, argumentationis, atque opinionis humanæ errore decepti, a uia salutis aberrent.

Atque ij quidem, alij sunt, qui honorum studijs, ambitioniq. seruiunt, propterea quod, et mundo, et pro-

quinquis

pinquis satisfaciendum putent.
Alij angustam illam uiuendi uiam ad euangelij præscriptum minime tenent, quia communem uitæ consuetudinem amplectendam arbitrentur.
Alij pietatis opera multa aspernantur, quoniam animulatum ea potius esse arbitrantur, quàm uirorum.
Sunt, qui a perfectiori uitæ ratione, atque a frequenti sacramẽtorum usu se, atque adeo alios abducent, quòd sine eo diligentiori studio homo salutem consequi possit.
Sunt item qui peccata excusent adolescentiæ nomine, uel aliam causam prætexunt. Atque ita quidem multi male agere pergunt, uulgi opinionibus falsis, ineptisq. argumentationibus ducti, quæ a concionatore coarguendæ, atque refutandæ sint.

Officium concionatoris in perpetuo reprehendendis, tollendisq. prauis consuetudinibus: unde peccandi seminaria extant.

Publicorum peccatorum illecebras, quas homines, deprauata consuetudinis errore decepti, pro nihilo putant, concionator perpetuo reprehendat, atque in summum odium abducere contendet, ostendetq. quam grauiter Deum offendant; quam multa mala, atque adeo publicæ etiam calamitates, infinitaq. detrimenta inde existant.
Spectacula, ludos, ludicrasq. res id generis, quæ ab ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinæq. christianæ aduersantur, perpetuò detestabitur, exe-crabitur: demonstrabit in commoda, publicasq. ærumnas inde in christianum populum dimanare. In quam sententiam ualde populum confirmabit argumentis, quæ grauissimi uiri, Tertullianus, Cyprianus martyr, Saluianus, et Chrysostomus, afferunt.
In eoq. argumenti genere nullum aliud omittet, quo tantæ corruptelæ radicitus extirpetur.
Choreas, saltationes, ac tripudia, è quibus mortiferæ cupiditates excitantur, de suggestu sæpe grauiter reprehendet, atque insectabitur.
Scenicæ, personatæque actiones, unde tanquam è quodam seminario, semina malefactorum, ac flagitiorum pene omnium existunt, quàm à christiana disciplinæ officijs abhorrentes, quam ualde cum paganorum institutis conuenientes, atque diaboli astu inuentæ, omni officio à populo christiano exterminandæ sint, quamaxima poteſt, religiosa contentione aget.
Omnem in muliebri uestitu luxum, caudatas uestes, superbum ornatum, deformem illam capitis ornandi speciem, muliebres fucos, ac pigmenta, ceteraq. ad mollitiem, atque adeo ad libidinis incitamentum fœde excogitata, omni persuasionum ui, et argumentorum quasi telis oppugnabit: quæ multa subministrabunt, magni illi ecclesiæ uiri, Cyprianus martyr, Basilius, Augustinus, et Ambrosius in primis.
Effusam etiam uirorum impensam, et omnem intemperantium, quæ ad barbararum gentium, a fide alienarum, similitudinem tam ualde accedit, omni studio coarguet.
Seruorum, quorum opera nulla est, neque domi, neque foris, multitudinem inutilem, ac desidem, superuacaneã dissuadebit.
Epulas illas sumptuosas, et comessationes immoderatas, à frugalitate christiana alienas, omnis intemperantiæ, impudicitiæ, libidinis, aliorumq. uitiorum illecebras, arguet, increpabit, atque plane dissuadebit.
Omnem aleam, omnemq. eius generis ludum, unde iurgijs, furto, maledictis, ac alijs malis, maleficijsq. quasi fores aperiuntur, grauiter obiurgabit, atque exagitabit.
Eorum peccatum insectabitur, qui ædes suas, quasi ludum aleatorium exponunt.
Multorum otiosam uitam, ac uoluptariam, ita facile peccatis expositam reprehendet quam sæpissime.

Concionatoris officium in instituendis fidelibus ad sanctissimum sacramentorum usum.

Cum autem nihil possit esse populo christiano utilius, quàm scientia, et rectus usus sacramentorum: quam religiosè, quàm piè, quàm humiliter ad illa accedendum sit, accurate docebit.
De baptismo cum loquetur, cetera cum exposuerit, quæ ex catechismo Romano sapienter præscripta sunt, tum in eo uersabitur, ut deprauatum uitæ morem fidelium exagitet: qui, contra, quam in baptismo spoponderint, uiuant, et carni, et mundo, pompisq. eius, et Sathanæ, atque illius operibus: Deo autem mortui sint: et quàm laboriosa putent, quæ Dei sunt; quàm rursus facilia, quæ mundi, quæ carnis, quæ Sathanæ. Quo in genere omnem concionis suæ nim concionator adhibebit.
Neque præterea omittet, compatres docere, ac monere, quàm solliciti esse debeant, ut quos in baptismo susceperunt, fidei christianæ rudimentis, sanctarũ uirtutum officijs, quibus ad salutem uia munitur, recte instituant.
De confirmationis sacramento concionẽ instituet: in qua diuina illa dona cum commemorauerit, quæ Deus illis impartitur, qui rite, sancteq. hoc sacramentum suscipiunt: tum ostendet, quàm sollicite, quantaq. religiosi animi præparatione fideles ad id suscipiendum conuenire debeant.
Exponet item, ad quæ usui sint, ea spiritus sancti munera.
Arguet, qui negligentes sint, ac plane desides in ijs accipiendis.
Admonebit, et hortabitur ad illa recte obeunda.
Monebit, ut qui ad hoc sacramentum accedunt, in primis instructi sint fidei christianæ rudimentis, et uirtutum christianorum officijs.
Cohor[illegible] me item aget, ut, cum hoc sacramentum mi nisti[illegible] t pro ijs, qui suscipiunt, et pro illis, qui eosdem adducunt, offeruntur, attente, pieq. orent.

Vt considerent ætatem, et mores.
Vt pro dote magna uirtutem putent.
Vt, qui se continere non possunt, melius esse doceat, ut nubant.
Alia multa speciatim admonebit, prout opportuna esse uiderit.
Præcipue uero in id incumbet, ut, si quæ morum corruptelæ, nuptijs celebrandis, ex deprauato usu adhibentur, radicitus extirpentur, præsertim saltationes, choreæ, cyathorum confractiones, uocum, à prophano gentilium more non abhorrentium, strepitus in uijs, plateisq. ac præterea fascinationes, ueneficiaq. in ijs impediendis.

De sacramento quoque Extremæ unctionis dicet accurate, præsertim cum de morte concionem habet. Quæ in tractatione fideles docebit, ut quando in febrim, morbumuè incidunt, ipsi statim tum confessionis, et sanctissimæ eucharistiæ sacramenta, tum hoc extremæ unctionis in tempore petant: et præsertim cum integra mente sunt.
Docebit uim sacramenti: ex qua consolationem illis inijciet: cum uiderint, nullum sibi remedium defuisse, quod mater ecclesia adhibet ad filiorum salutem.
Ostendet religiosas preces, quæ in eo sacramento peraguntur, salutariter prodesse. Et cetera multa adiunget ad sanctam spem excitandam.

De uirtutum officijs bonisq. operibus exponendis.

Sicut autem in uitijs dissuadendis, atque exagitandis non modo uniuersè, sed speciatim singulas partes, uitiosasq. actiones persequi concionator debet: ita uirtutes, earumq. precipua officia, exponet non modo in uniuersum, sed sigillatim, ac diligenter.
Quare ad certas species descendet, quæ ad uerum Dei cultum, quæq. ad animarum salutem pertinent. Hocq. diligentius, atque enucleatius præcepta, institutaq. huius generis præcipua tradet, quo negligentius, his temporibus tractari solent.

Spiritalis uitæ partes, atque officia, quæ ex intima sanctissimorum uirorum disciplina depromentur, exponere studebit præclare, atque usque adeo accurate, ut nullum spiritalis, sanctæq. institutionis locum relinquat.
Ad euangelica consilia amplectenda, ad perfectioris uitæ disciplinam suscipiendam, ad mundi contemptum audientium animos sæpe impellet: quo studiosius cœlestis, spiritalisq. uitæ instituta amplectantur. Atque hic quidem amplissimus campus est, in quo sæpe christiani concionatoris excurrat sermo.
Nec prætermittet, auditores ad misericordiæ, eleemosynæq. opera perpetuo excitare. Nam hic locus late patet, pertinetq. ad omnes.
Huic consequens est concionari aliquando, de hospitalitatis officijs, de hospitalibus, de societatibus, seu sodalitatibus charitatis, atque de omni cura pauperum.
Alter locus etiam, atque is quidem uberrimus est, de eleemosyna spiritali. Qui locus à concionatore nunquam omittatur, cum usu uenerit, ueniet autem sæpissime.
Correctionis igitur fraternæ, quæ ad eleemosynæ spiritualis speciem refertur, necessitatem demonstrabit: corrigendi fraterne modum docebit: præcepta atque instituta utiliter, prudenterq. tradet.

Ad pœnitentiæ exercitationes, corporis macerationem, castigationemq. populum sæpe accendet.
Ad ieiunium, prout uigiliæ, et aduentus, quatragesimæq. tempora incidunt, sæpe concionem transferet, qua et ieiunij necessitatem, et salutares fructus, qui inde existunt, uberrime exponet.
Et, quod plurimi interest, docebit sancti ieiunij certas leges, quas religiosi uiri non modo instituerunt, sed executi sunt diligentissime. Atque in hoc genere uersabitur, et sæpius, atque diligentius, quò gr uius ab omnibus fere peccatur.
Quo autem frequentius, atque adeo studiosius, non modo sermonibus suis, sed etiam tractationibus ad pietatis opera, et spiritalis uitæ studia, exercitationesq. populus excitetur: quam sæpissime concionator piorum librorum lectionem suadebit, ostendetq. salutares utilitates, quæ inde uberrimæ existent. Contraq. nihil non agat, ut librorum inutilium, atque adeo turpium, quorum studio morum disciplina corrumpitur, usus omnis plane extinguatur.
Idem aget de turpibus, obscenisq. imaginibus, atque alia ratione improbatis.
Sacras tantum imagines, quæ ad pietatem animos inflamment, domi, et ubique, haberi debere docebit.
Ethnicorum libri, qui in falsorum deorum commentitiarumq. fabularum commemoratione uersantur, ut ex omni puerorum schola, litterariaq. infantium exercitatione tollantur, cum occasio tulerit, concionando suadere ne desistet.
At doctrinæ christianæ institutionem, qua pueris prima fidei rudimenta traduntur, quàm sæpissime atque maxime populo suadebit, et commendabit. Quò in genere ostendet, quo nobiliores sunt, in illius doctrinæ scholas eo frequentiores conuenire debere, et ad docendum, et ad perdiscendum, quæ in christiana nobilitate præstantissima sunt, salutis nostræ necessaria instituta, ac præcepta.
Nec uero uerbis solum, et cohortatione aget, sed exēplo suo accendet.
Ideo eas scholas sæpenumero ipse adibit: suam item operam illis nauabit, prout Episcopus, episcopalesue Vicarij eandem ab ipso requisierint.

Porrò illud omnino præcipuum munus suum esse putabit, uniuscuiusque status homines docere, atque instruere, beati Pauli exemplo, qui excellens, omnibusq. numeris absolutus uniuersarum gentium concionator, omnes ad officij sui functiones erudiuit.
Monebit igitur sæpissime parentes, liberos, uirum, uxorem, dominum, seruum, clericum, laicum, priuatū, magistratum, eius officij, quod cuiusque proprium erit.

pite demisso, aut rursus brachijs expãsis instar crucis; sublatis in cœlum oculis.

Si quid in eo genere peccatur, ut ab ijs fit, qui unũ tantum genu in oratione flectunt, aut certè quicquam id generis committunt, quod precantis pietati non cõueniat, id graui sermone coarguet. Oratio enim humilem, et religiosam corporis positionem requirit.

Cura concionatoris in eripiendis corruptelis, instituendis operibus pietatis, in concione accomodanda ad episcopalis gubernationis rationem.

CVm uerò ad concionandum aliquò concionator uenerit, uel ab episcopo, uel à parocho, alioue ecclesiæ rectore, accurate illius loci morum corruptelas conquiret: quas, ut occasio feret, uerborum ui, et sententiarum pondere, et in primis sacrarum litterarum testimonijs, exemplisq. constãtissime usque adeo exagitabit, ut funditus, quantum in se est, extirpet, Deo bene iuuante.

Eas item consuetudines, quæ et si mala non uidentur, tamen occasionem præbent peccandi.

Nec uero semel, atque iterum, sed sæpenumero, prout usu uenerit, illas ipsas detestabitur.

Immo perenni quadam doctrina, ardentisq. cohortationis perseuerantia, et perpetua quasi contentione, id quod olim sanctissimos uiros, Ambrosium, Augustinum, et Chrysostomum fecisse traditum est, inueteratos male uiuendi mores, deprauatamq. consuetudinẽ radicitus euellere studebit.

Curabit etiam rursus in omni loco, ubi concionatur, aliquod pietatis opus, ei loco ad pie agendi studium, episcopi iudicio aptius, conuenientiusq. institui; aut institutum uehementius excitari.

Pia item instituta, religiosasq. consuetudines, quàm diligentissime, ac perpetuo retinendas esse, ac si quæ uel antiquata sunt, uel intermissa, ad usum reuocandas ostendet.

Id uero omne persuadere non desistet, quoad rem consecerit, quam salutariter in Domino optat.

Omnem præterea concionum suarum uim ad episcopalis, pastoralisq. gubernationis rationes accomodabit: episcopi monita, iussa, edicta, decreta, instituta, ac disciplinam omnem, perpetuo commendabit, atque adeo tuebitur, ut et clerus, et populus, concionibus suis bene excitatus, ei obtemperet, pareat omni sanctæ obedientiæ spiritu.

Sanctæ præterea Inquisitionis perpetuo se studiosissimum præbebit: illius officij partes acri defensione tuebitur: illorum, qui præsunt, auctoritati, edictis, decretis, quam diligentissime parendum sit, crebro, ut usu uenerit, præclare ostendet: populum docebit, quanta unicuique necessitas imposita sit deferendi illorum nomina, qui uel factis, uel dictis, uel alio quouis modo a doctrina catholica aberrant: quique contra sanctiones, decreta, edictaue, eiusdem officij causa, nomineue promulgata, agunt, aut dicunt.

Si uero ipse aliquando, ut euenire potest, uel uerbo uno labetur, errabitue; confestim, nullaq. mora interposita, ex episcopi, Inquisitorisue præscripto, sententiã, aut concionem retexat, atque ad uerum fidei doctrinaq orthodoxæ dogma reuocet, quicquid fuerit, in quo ab illius doctrinæ decretis aberrarit.

Idq. non obscure agat, neque aliqua uerborum circuitione: sed apertissime planissimeq. erratum suu emendet: aut sententiam, si ambigue dixerit, explicet ad illorum præscriptum.

Concionator quoque regularis, parochorum curæ omnino prodesse studebit: ita scilicet, ut non modo nihil quicquam proferat, quod parochialis curationis officia interturbet, sed omne studium adhibeat, quo populus in omnes parochialis curæ partes pie, sancteq. conformetur.

Facultate autem, si quæ sibi dabitur, uel sacra confessionis audiendæ, uel etiam absoluendi à casibus reseruatis, ita utetur, ut et parochialem utilitatẽ, et populi disciplinam nusquam ullo modo labefactet, sed communiat omni studio, atque officio.

Quo in genere toto instructiones de ministerio pœnitentiæ, quàm accuratissimè adhibebit.

Et uero in primis proponet sæpe auditoribus concilij Tridentini decreta: ex quo, tamquam è purissimo fonte, hauriet, quæ pertinent ad mores omnium ordinũ corrigendos, fidem explicandam, et christianam disciplinam restituendam. Conciliorum item prouincialiũ nostrorum, et episcopalium synodorum constitutiones, ac decreta non modo ad populi memoriam reuocet: sed docebit, quàm uilis eorum executionis usus, quam inde uberrimus fructus: Proinde crebro in hoc officij genus incumbet, ac nullam plane occasionẽ prætermittet.

De ijs, quæ ad formam concionis pertinent.

MAteriam concionis cum ex euangelij tractatione, alijsq. locis apte appositis, digreßionibusq. concionator sibi parauerit: ita eam disponat, ut oratoria illius concionis partes, quatenus uel euangelij, uel rei alterius, de qua dicturus est, ratio patitur, nulla desiderentur præsertim, quæ illustriores sunt, quæq. ad commouendum pertinent.

Instruat autem, atque exornet non uerborum, uel lectissimorum, inani sonitu, et sermone nimis elaborato, et pene calamistrato, ac fucato; quo nihil potest esse infructuosius: sed graui plenoq. sancta doctrina, ac referto disciplina, quæ uere christiana, præstansq. sit ad salutem.

Ita præterea, quæcumque ad dicendum pie meditatus est, distincte partiatur, ut auditores omnia, et facile percipiant, et memoria teneant, quò maiorem inde fructum capere queant.

Memoria cuncta ita mandare studeat, ut fugiat tamẽ memoriæ ostẽtationẽ, ut pote in sententijs quam pluri mis pronũciãdis, aut certe rebus permultis recẽsendis.

Vbi

Vbi ad finem concionis aenerit, breui epilogo sæpe utetur, qao partes concionis breuiter repetat.
Tum concionem concludet, more sanctorum patrum, breui precatione, gratiarum actione, et laudibus benignitatis Christi Iesu Domini nostri.
Absoluta concione, paululum de suggestu, uel apud altare genibus flexis tacitus orabit: tum auditores aliquando moneat, at itidem faciant.
Si apud rudem multitudinem concionatur, orationem dominicam, salutationem angelicam, et symbolum apostolorum à populo una secum pure, ac distincte toto corde pronunciari; tum Dei misericordiam humiliter uoce implorari, aliquando caret.

De Decoro.

PRimo totam concionem accomodabit concioaator ad ingenium, conditionemq. hominum, apud quos concionaturus est. Nihil enim ineptius, et absurdius dici, fingiue potest, quàm, si ia pauperrimo pago, apud rusticos, fame, frigoreq. confectos, ita concionatur, ut in opiparas epulas, splendidissimas uestes, auro, argento intextas, quas homines indigentissimi ne somniarunt quidem, perpetuo inuehatur.
Concionaturo igitur hæc erunt cogitanda omnia, non solum scilicet auditorum status, sed etiam locus, tēpus, res, de qua dicturus est, et persona sua auctoritas, et uitæ genus, ut apte, decore, conuenienter, et cum dignitate concionetur.
Itaque, quæ inuoluta, ut commonuimus, quæq. explicata difficilia sunt: de iis apud rudes nullam concionem instituet: nec uero græcæ, hebraicæ, chaldaicæ, syræq. dictionis uim, quando cum iisdem aget, interpretari studebit.
At contra, si ad eruditissimam qaamque explicationem apti sunt, qai audiunt, nullum genus prætermittet diserta interpretationis, quam ipse recte norit.
Sed quando non aqualis est omnium conditio, at diximus, non idem uitæ modus: certe concionis argumentum non dissimile erit a statu eorum qui audiunt. Et uero quemadmodum ab audientium conditione discrepare non debet: ita talem etiam esse conuenit, qualem eorum mores requirunt. Mendaces Cretenses, malæ bestiæ, uentres pigri, inquit sanctus Paulus. omnis porrò obiurgatio, uel acerrima, ad eorum emendationem adhibenda fuit. Duri certe obiurgandi sunt, et tractandi durius: at mitius, qui ia pestifera uiuendi consuetudine aon persistunt. Hoc docet idem sanctissimus pontifex Gregorius exemplo galli; qui, ut media nocte, in arctissimo hominū somno, rauce quodammodo canit, deinde sub aurorам suauius cantum emittit: ita concionator homines, in peccatorum quasi somno grauissime dormientes, obiargationibus acribus excitet: cum iis uero, qai in uia uirtutis tamquā uigilantiores facti sunt, cohortatioaum suauitate alliciat ad omnem in recte, sancteq. agendo progressionem.
Neque præterea concio diuersa erit ab euangelii, quod eo die a populo auditum est, historia: quæ si sub ministrat genus coacionandi de pænitentia, non aliud concionator sumet, quod nullo modo conueniat cum illius diei euangelica lectione: nisi aliquando a re proposita digrediendi materiam aliquis locus, aut occasio præbeat.

De elocutione concionatoris.

ELocutionis genus exquisitum ne affectet.
Fucum omnem fugiat.
Imperita multitudinis consuetudinem loquendi ne sequatur: cum in ea sint multa absurda, multaq. indigna concionantis grauitate.
Dicendi forma utatur, cui per artem, atque exercitationem par esse possit.
Verba antiqua, et peregrina fugiat.
Fati, fortunæ, infortunii nomina, aliaq. id generis, ab ecclesia aja iampridem explosa, omnino caaebit.
Epithetorum item nimium usum, et poeticum dicendi genus ne consectetur.
Anicularum non adhibeat prouerbia.
Inflata oratione ne utatur, sed graui.
Exordiatur moderato, et temperato dicendi genere: in quo exordio uitentur similitudines, præsertim poetico more explicatæ.
Vocabulorum frequentem synonimiā omnino caueat: nisi cum unum altero significantius, aut magis proprium fuerit.
Metaphoras, similitudines, et exempla a rebus maxime notis, et insignibus sumat: nam deiicit maiestatem orationis, qui a rebus humilibus similitudines frequenter trahit.
Vim illam dicendi uehementem, et concitatam ne affectet importune: sed iis præparationis uiis, quæ supra commonstrata sunt, ad eam spiritus sancti ope, atque auxilio, feratur, ut auditoribus prosit.
Eiusdem rei repetitionem uitet, quoniam molesta est, et affectum restinguit.
Cum de peccatis, ad luxuriam pertinentibus, agit, cautionem adhibeat, ne imprudens in obscœna uerba incidat.
Et uideat ia primis, ne loquendo turpes cogitationes iniiciat.
Exclamationes uideat, quo loco adhibeat: ac raro quidem certe.
Adulationis uerba omnino fugiat, cum de magistratibus, aut apud eos uerba facit.
Ambitiosum dicendi genus caueat.
Splendidos titulos, et nomina adiuncta illustria, ut, serenissimus Dauid, plane reiiciet.
Honorifica tamen, breuiq. præfatione eos uiros excipiet, quorum exempla proponit ad imitationem: id quod aliquos antiquos patres, præsertim Gregorium Nazianzenum, facere animaduertimus.
Verba ecclesiastica, et si minus elegantiæ habent, ne dicere recuset: at prophana, et noua repudiet omnino.
Apostolos, martyres, uirgines, confessores, et qui

cœlesti gloriā perfruūtur, sācti nomine sēper appellet.

Dictionem uitet, quæ indignationem, et fastidium pariat, præsertim cum de incommodis suis loquitur.

Attentionem cum petit, ne arroganter faciat: ne uē se magna dicturum, et admirabilia polliceatur.

Ne ambigue loquatur, ut eadem oratio uarium sensum possit afferre.

Ne concise item, ut auditores incerti sint, et animo pendeant.

Ne obscure, ne dictum facile percipi non queat.

De uoce, et corporis motu.

DE pronunciatione, gestu, actione, ab antiquis rhetoribus permulta tradita sunt, quæ exquisito quodam studio perinde consectari, quasi in ijs ipsis bene concionandi finis positus sit, hoc longeq. alienum esse debet a concionatore uerbi Dei: cum ij præsertim motus corporis aliquos commostrarint, non modo leues, pueriles, sed plane histrionicos, ob eamq. rem indignos et persona concionantis, et auctoritate suggesti: qui locus grauissimus est. Quæ igitur de toto illo genere isti præceperunt; eorum tantum, quæ ad grauitatis, decoriq. laudem insignia sunt, delectum quendam a concionatore haberi conueniens est, ut aliquid etiam adiumenti inde sibi comparet ad fideliū animos inflammandos studio rei, de qua concionem instituit.

Vocem igitur, et actionem ita temperare concionator conabitur, ut non ex arte petere, sed uere, et ex natura dicere uideatur.

Pro rerum, quas dicit, uarietate, uoce, et gestu uario uti studebit: ne forte res mediocres, aut etiam fortasse leues magna contentione tractet: quasi sola uoce, et gestu uelit persuadere: aut uero quæ magna sunt imminuat: aut cuidam recitanti potius, quam ex animo dicenti similis uideatur.

Ita illud uitium quoque cauebit, ne uno uocis sono, tota constet oratio; quod satietatem parit.

Vocis mollitiem, uel suauitatem quandam, magnitudinem item ne affectet, ne item in quouis genere nimiam contentionem.

Vt nimiam tarditatem, quasi uerba difficile inueniēt; ita nimiam celeritatem fugiat: non enim proficit oratio ita effusa; sed quasi animos auditorum præteruolat: itaque pro rerum opportunitate, nunc tarde, nunc celeriter eloquatur.

Canoram uocem in exordio, et magnam fugiat; hæc enim, et modestum exordium esse uetat, et reliquæ orationi pronunciandæ nocet.

In alijs fortasse imitandis, prudentiam adhibeat, ne uel leuia quædam, aut etiam uitiosa imitetur, aut ea, quæ cum alij conueniant, à se tamen aliena sunt.

In gestu, et corporis motu tantum item faciat, quantum natura rerum patitur: quod uel ex eo discere potest, si aliquos, recte natura tantum pronunciantes, in communi consuetudine obseruet.

Ita neque eodem gestu semper utetur; neque manu eodē modo composita; neque uno brachio tantum; neque eodē motu corporis, et eadē uultus moderatione.

Non importune suggestum palmis feriat, sed cum rei magnitudo poscit.

Non per suggestum quasi uolitabit, nunc ex hoc, nunc ex illo angulo prosiliens.

Non quasi ex suggesto medium corpus demittet; aut alijs multis moribus utetur, qui aut deformes sunt, aut digladiantis potius, quam dicentis esse uidentur.

Hæc omnia facile cauebit, si christianam modestiam, et grauitatem prædicatoris non obliuiscetur: nihilq. audebit, quod supra uires, artem, et exercitationem suam esse suspicetur; quodq. ex concepto affectu non proficiscatur.

Sed ut distinctius de pronunciationie præscribatur, quæ in uoce, et corporis motu uersantur, hæc concionator teneat.

In exordio uocem sedatam adhibeat, et quotidiano sermoni proximam.

In narratione uocis uarietate utatur, ut quo quidque pacto gestum sit, ita narrare uideatur. res enim strenue gesta, uocis celeritate, quæ uero dignitatem habēt, plenis faucibus, et sedatissima uoce narrandæ sunt.

In cohortatione, quæ in epilogo concionis fit, primo uoce utatur attenuatissima, quæ sit faucibus contractis: deinde clamore leni, non obstepero: mox sono æquabili; ac postremo, uoce celeri.

In conquestione item, quæ pars etiam epilogi est, uocē adhibeat depressam, crebra interualla, longa spatia, et magnas commutationes.

In corporis statu, et motu hæc caueat.

Ne in suggestu unquam corpore innitatur: sed rectus stet, aut sedeat.

Ne deiecto, ne supino, ne praduro, ne in latus inclinato capite sit, sed plane recto.

Ne supercilia contrahat, ne diducat, ne remittat.

Ne nares corruget, ne moueat, ne inflet, ne digito diducat; ne plena manu resupinet.

Ne labra lambat, ne mordeat.

Ne mentum pectori affigat.

Ne humeros attollat, ne rursus contrahat.

Ne brachiū, tamquā gladiator, immoderate proijciat.

Ne læuam manum iactet, nisi raro, et in maximo concionis æstu.

Ne manū supra oculos tollat, ne demittat īfra pectus.

Ne digitorum gestum indecorum adhibeat, sed decentem, nempe in principijs leuem, et in utramque partem modice prolatum, in narrando paulo productiorem, in reprehendendo acrem, et instantem.

Ne argutijs digitorum utatur.

Ne femur feriat, nisi raro, cum indignationem mouere studet.

Ne pedibus supplodat, nisi opportune in summa contentione.

Ne tussiat, ne expuat crebro, nisi necessitate coactus.

Ne in eloquēdo per nares maiorē spūs partē effundat.

Ne crebro anhelitu iumenta imitari uideatur, onere laborantia.

Hæc atque adeo alia, ut fugiat, in consilium adhibeat prædicationis usu peritos.

INSTITVTIONVM AD OBLATOS S. AMBROSII PERTINENTIVM EPITOME.

CAROLVS S. R. E. PRESB. CARD. TIT. S. PRAXEDIS Dei, & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani Oblatis.

Salutem in Domino.

VNC tandem filij, quas iamdiu à nobis expectasse uos, uel potius expetisse scimus, Congregationis nostræ institutiones in manus uestras æditæ ueniunt. Prodeunt illæ nunc quidem ex intimis animi nostri sensibus in lucem, in sinumque uestrum recta festinant. Vestra iam interest, promptè eas excipere, libenter amplecti, diligentissime obseruare, atque in eo honore semper habere, quem et earum æquitas cum incredibili Ecclesiæ nostræ utilitate coniuncta, et nostra erga uos pietas, et fides uestra, et uestrum obediendi institutum efflagitare uidetur. Nam labor noster, ac studiũ, quod in hisce condendis adhibuimus, irritũ plane esset; et nos præterea omni fructu, quem ex illis capere oportet, omnino careretis; Si uos operæ, sollicitudiniq. nostræ, uestris animis, studijsq. uestris, haud respondeatis; hasque nostras, quas nobis in præsentia offerimus institutiones, toto pectore non amplectamini. Quare, ne id accidat unquam, magnopere cauere debetis. Nam ut corporis humani constitutio absque neruis, et compagis uinculorumque adminiculo cohærere, uimque suam conseruare non potest; sic societatis huius corpus neque stare, neque contineri ualet sine certis quibusdam institutionum quasi uinculis. Variæ quippe sunt, ac multiplices animorum propensiones, diuersa studia, atque mores. Quamobrem, nisi quibusdam præceptorum sanctionibus collegia connectantur, et ad unum finem dirigantur; ne quamprimum dissoluantur, dirimanturque, periculum est. Illis.n. uoluntatum uarietas, studiorum diuersa ratio, morum dissimilitudo temperatur; dispersa colliguntur; dissipata colliguntur; multa demum unum efficiuntur. Cum omnes autem, qui se in aliquam societatem aggregarunt, magnam adhibere oporteat diligentiam, et curam, ad eius societatis leges cognoscendas, atque obseruandas; tum uos id maxime ac diligentissime facere omnino debetis. Magna enim principiorum est uis, ac latius emanans, seq. in omnem partẽ innata quadam facultate diffundens. Atque ut ab radice arbor, et à fonte effluunt riui; ita suis principijs cætera quoque omnia respondent. Cum igitur huius congregationis uos ipsi primordia, et quasi primitiæ sitis; illud in animum plane inducere debetis, & qua si altius figere, uestrum hoc in genere exemplum plurimum esse momenti, non solũ apud præsentes, sed apud posteros etiam habiturum: ineamque propterea toto pectore curam uobis esse incumbendum, ut quam optimum, atque præstantissimum sit exemplum istud uestrum. Vos estis, filij, tanquàm Ciuitas in altissimo monte sita, et oculis omnium exposita. In uos præsens hominum ætas, in uos posteri animos, mentesque conuertent. Quapropter cauendum nobis est, ne quid indecorum, ne quid remissum, ne quid ab instituta uitæ ratione alienum in uobis animaduerti ullo unquam tempore possit. Vos estis lucerna Congregationis huius in sublimi candelabro, unde in omnes partes splendor, lumenque diffundatur, accensa. Vos estis sal, quo cœtum hunc Oblatorum in omnem ætatem condiri oportet. Maneat igitur præclaræ mentis uestræ, præstantiumq. actionum splendor in omnem ætatem: uigeat uirtutum uestrarum memoria in omnia secula. Nihil unquam de honesto studio; nihil de præstanti in quouis uirtutis genere contentione remittite. Non quantum profeceritis, sed quantum ab antiquis illis probis huiusce etiam ciuitatis sacerdotibus, quantum ab Apostolis, quantũ ab ipso IESV CHRISTO Domino nostro absitis, uobiscum cogitate. Hasce institutionis uestræ regulas in manibus semper, multo autem magis in animis, et in actionis usu habete. Nihil in his temerè, nihil inconsideratè positum est, nihil superuacaneum, nihil inutile. Omnia à nobis diligenter expensa sunt, et cum lectissimis, sapientibusque uiris collata, et quod caput est, magnis ac diuturnis precibus, atque etiam lachrymis à Deo postulata, et, ut speramus,

ramus, impetrata. Quare, neque quicquam est, quod in his iure contemni possit, aut parui æstimari debeat. Omnia enim tum ad animarum salutem procurandam, tum ad ipsam congregationem conseruandam ita spectant, ut, si quidpiam eorum omittatur; uel uestrum officium cum aliquo animarum dispendio desiderari, uel statum ipsius congregationis damnum facere necesse sit. Sed de his satis. Reliquum iam est, filij, ut uos congregationem istam Oblatorum sancti Ambrosii, quam nos totius Mediolanensis Ecclesiæ causa instituisse scitis, sic complectamini, ut illam et uirtutum uestrarum exemplis foueri, et spiritualibus progressionibus ornari, et benefactis auctiorem, splendidioremque reddi, in eaque amplificanda neque piam noluntatem, ardensque studium, neque promptam obedientiam, officiumque perfectum in uobis desiderari cognoscant omnes: uobisque præterea persuadeatis, nos, pro Archiepiscopalis nostri muneris ratione, proq. paterna charitate, qua nos unicè in CHRISTO diligimus, uestras in uia Domini progressiones, quantum in nobis est, perpetuò esse adiuturos; de uobisq. adeo sollicitos fore, ut, quemadmodum pro Ecclesiæ huius salute nô inuigilare solum, sed uitam etiam profundere, si opus sit, parati sumus; ita nihil inexcogitatum, nihil intentatum in posterum simus relicturi, quod ad uestras omnium, uestræque congregationis rationes pertinere arbitrabimur. At uero ut immortalia denique præmia reportetis, abundantioremque indies diuinam gratiam consequamini, Deum orabimus, obsecrabimusque omni assidua prece. Dat. Mediolani, Idib. Septembris. M. D. LXXXI.

INSTITVTIONVM, AD OBLATOS PERTINENTIVM, EPITOMES

LIBER PRIMVS.

DE SCOPO OBLATORVM, et congregationis illorum fundamentis. Cap. I.

BLATORVM Congregatio cum ex hominibus constet, qui sanctißimo Patri Ambrosio, Ecclesiæ Mediolanensis Antistiti, et Patrono, ultro suaq. sponte sese offerunt; debent illi profectò omnes sibi persuadere, ad multiplicia huius Ecclesiæ munera fungenda, et ad pia, præclaraq. opera præstanda sese uocari. Hos enim Ambrosio Duce militantes, qui tam strenue, dum in terris fuit, pro Ecclesia Mediolanensi se geßit, illius exemplo labores quosque perferre, difficillima quæque superare, omne uirtutum genus complecti, animasq. tandem, omni sanctarum uirtutum contentione ad CHRISTVM ducere oportet. Quare ita etiam se conformare omnino debent, ut in rebus gerendis, atque in omni uiuendi ratione, sanctum quendam animi ardorem perpetuò sentiant, atque alant. Vim autem istam animi insignem, præclaramq. uirtutem, tum demum assequi se posse confidant, si huius quidem dioecesis animas, quasi fructum esse uberrimi agri, à sanctißimo illo Patre nostro exculti, meminerint in primis; tum dies noctesq. secum cogitauerint, agrum hunc à præstantißimo illo uiro diuinis doctrinis, sanctis exemplis, assiduis uigilijs, egregijs meritis, et laboribus summis comparatum fuisse; ac post eum denique Archiepiscopis successoribus, illisq. adeò omnibus, qui in hac cura quouis modo operam ferunt, à Deo, ac Domino Nostro IESV CHRISTO plurimum esse commendatum. Hæc si præstiterint; illud etiam plane sequetur, ut eos singulari potius erga animarum salutem pietate, et inflammato diuini cultus desiderio, studioq. obtemperandi ijs, qui in illos diuinam potestatem exercet, atque auctoritatem, huius congregationis susceptum institutum perfectè exequi, quam pœnarum metu, cognoscant omnes.

Cum autem huic congregationi huiusmodi sit propositus scopus, atque finis; illud etiam, ut necessariò consequens, recipiatur, oportet, eiusdem congregationis homines, Reuerendißimi Archiepiscopi Mediolanensis ecclesiæ ministros omnino esse debere, cui scilicet pastoris, speculatorisq. officium in hac ecclesia, eiusdemq. procuratio, atque gubernatio, ut illius animas ad æternæ salutis iter dirigat, commissa est. Quocirca præcipuum etiam huius congregationis fundamentum, in exquisita, ac plane perfecta erga ipsos Archiepiscopos ecclesiæ Mediolanensis obedientia positum esse debet, ad Dei gloriam, et animarum eiusdem ecclesiæ salutem impensè procurandam, adiuuandamq. et promouendam.

Huiusmodi autem obedientia duabus rebus innitatur oportet, uoto, et constitutionibus: uoto quidem, tamquam forma, uoluntatem perficiente, atque firmante: constitutionibus uerò, quasi regula dirigente, uiamq. præmonstrante eorum, quæ amplectenda, et quæ fugienda sunt: de quibus mox agetur, postquam de genere illorum, qui in numerum oblatorum recipiendi sunt, et de eorundem conditionibus, muneribusq., cum ordo rerum ita postulare uideatur, pertractatum erit.

De conditionibus eorum, qui in congregationem Oblatorum recipiendi sunt. Cap. II.

IN *Oblatorum congregationem ascribantur, atque admitantur, cum nostra huius, tum alterius etiam*

cuiusuis

cuiusuis diœcesis homines, qui sacris Ordinibus initiati sunt, uel, si nõdũ initiati, ea tamen ætate sunt, et illis cõditionibus præditi, ut, qui illis initiẽtur, digni, et idonei habeãtur. Nisi forte, quod ad ætatẽ attinet, propter alicuius uel insignẽ animi indolẽ, uel præstãtes animi uirtutes, uitaq. conspicuam probitatem, in hoc immaturioris ætatis non habendam esse rationem, congregationiq. nihilominus eum ascribendum, Reuerendissimus Archiepiscopus censuerit: qui certe tamen decimum sextum annum saltem agat. Neque uerò alicuius receptioni impedimento sit, quòd ecclesiasticum beneficium, officium cuiusuis generis ille obtineat; si modò, quod residendi onus coniunctum habet, intra huiusce Diœcesis limites contineatur.

Iam uerò, cum huiusce congregationis actiones præstantissimæ, atque grauissimæ sint omnes, utpote quæ animarum fructum, Mediolanensisq. huius ecclesiæ cultũ complectuntur; ea sane cura, animaduersioq. à Reuerendissimo Archiepiscopo adhiberi debet, in quo omnis huius rei facultas posita est, ut literatura non uulgari exculti, pietate insignes, egregijs moribus, præstantiq. ingenij indole præditi, cæterisq. uirtutibus ornati, cum industria partis, tum diuino munere infusis, eligantur, qui in Oblatorum congregationem sunt cooptandi. Ita.n. fore cum ratione sperandum est, ut, si non omnia instituta congregationis munera, at plura certe ex his singuli illorum recte obeant. Contra uerò reijciantur omnes, tum indocti, tum, quorum ingenium rude, aut impuri, improbiue mores reclamant, tum uerò etiam maxime, qui alio nomine, causaue, sacris canonibus, ab ordine sacro suscipiendo, uut exequendo prohibentur.

Admittantur uerò etiam præter huiusmodi clericos, laici aliqui uiri, et uxorem habentes, et domi sua commorãtes, qui pietate insignes, et ad ea officia præstanda accommodati censeantur, quæ congregationis instituto pro illorum conditione conueniunt. Verum, qua ratione, ac diligentia, cautioneue in hisce omnibus seligendis, ac comprobandis, tum quibus ritibus, et cerimonijs in illis ipsis in congregationem recipiendis sit utendum; ex constitutionibus ipsius congregationis petendum erit.

DE FORMA OBLATIONIS.
CAP. III.

SED quoniam ex Oblatorum numero non censetur quispiam esse, qui uoto obedientiæ oblationem non confirmauerit; propterea, cum Reuerendissimo Archiepiscopo quis sese offert, tum obedientiæ uotum coram illo nuncupet, oportet, iuxta formulam uerborum, quæ mox præscribetur.

Liberum tamen sit Reuerendissimo Archiepiscopo, sola aliquando oblatione facta, uoti nuncupationem, receptionemq. in aliud tempus, atque adeo in aliquot etiam menses differre, non tamen ultra annum, nisi insignis aliqua causa obstiterit. Immo uerò, si quis absque Reuerendissimi Archiepiscopi facultate, concessuuè, uotum intra annum coram Archiepiscopo ipso non fecerit; is à congregatione statim exclusus penitus censeatur.

Voto autem rite nuncupato, atque ab Archiepiscopo recepto, congregationi is ascriptus statim dicatur, sitq. et eius legibus, et institutis addictus perpetuo, et indulgentijs, priuilegijsq. Oblatorum omnibus fruatur.

Sed, quod de oblatione uoto confirmanda præmissum est, id de clericis præsertim intelligatur, cum laicos oblationem uoto confirmare necessarium non sit. Qui quidem laici omnes nullum in congregationibus, conuentibusuè Oblatorum locum, quouis nomine, prætextuuè habere censendi sunt: tametsi et illi quoque omnes nihilominus omnium congregationis bonorum operum, benefactorum, ac meritorum participes sint. Porro autem ipsa uoti clericorum formula, hoc modo, hisq. uerbis concipi debet.

Ego N. Omnipotenti Deo, et sanctissimo Patri nostro Ambrosio, coram Beatissima Virgine, Dei Matre MARIA, et tota cœlesti curia, ac tibi quoque locum Sanctissimi Patris nostri Ambrosij hic obtinenti, Reuerendissime Domine Pater Archiepiscope, cæterisq. deinceps Archiepiscopis, sanctæ Mediolanensis ecclesiæ successoribus, tuis promitto, spondeo, ac uoueo perpetuam obediẽtiam in his omnibus, quæ mihi præcipientur, ad Dei gloriam, et salutem animarum eiusdem ecclesiæ procurandam, adiuuandam, et promouendam, ad præscriptum institutæ congregationis Oblatorum Sãctissimi Patris nostri Ambrosij: illudq. præterea spondeo, ac uoueo, me in congregatione, et instituto hoc perpetuo uicturum.

Quod si uoto obedientiæ in aliud tempus prorogato, sola fiat oblatio; talis ferme erit oblationis formula, qualis uoti obedientiæ existit, nisi quòd in locum horum uerborum, Promitto, spondeo, & uoueo, *hoc ipsum uerbum*, offero, *substitui debet.*

Sed quoniam sola uoti nuncupatione clericus quisque Oblatus esse non censetur, nisi uotum quoque ipsum ab Archiepiscopo recipiatur; idcirco receptionis eiusmodi formulam hoc loco præscribere uisum est.

Dominus noster, Iesus Christus, pro cuius amore, et gloriæ propagandæ studio hanc oblationem fecisti, tibi benedicat, et gratia sua perpetuo te custodiat, et sanctissimus Pater Noster Ambrosius, quem præcipuum Patronum elegisti, suis precibus, et meritis, gratiam tibi impetret, qua in huius congregationis instituto uberes fructus, ad Dei gloriam, et animarum salutem proferas Mediolanensi Ecclesiæ. Et Ego tibi benedico, teq. in numerum Oblatorum recipio.

Formula uero oblationis laicorum talis sit.

Ego N. in conspectu Omnipotentis Dei, Gloriosissimæq. semper Virginis Mariæ, necnon Beati Patris nostri Ambrosij, ac totius curiæ

cœle-

cœlestis prostratus tibi Reuerendisſime Archiepiſcope, Pater, et Domine mi, cæterisq. deinceps Archiepiſcopis, ſanctæ eccleſiæ Mediolanenſis ſucceſſoribus tuis, perpetuam obedientiam oſtero, tam in iis, quæ ad curam, ſalutem, ſpiritualemq. progreſſum animæ meæ pertinent, quàm in illis etiam, quæ ex congregationis huius inſtitutis per me præſtanda erunt, in operibus, officijsq. charitatis in Deum, et miſericordiæ in proximos, adhibendis.

Hactenus de conditionibus, et forma oblationis, cùm clericorum, tum laicorum.

Sequitur de muneribus utriuſque Oblatorum claſsis.

DE IIS QVAE AB OBLATIS, præſtari debent. Cap. IIII.

OBLATI *clerici iuxta præſcriptum Reuerendiſſimi Archiepiſcopi, illiusq. iudicium, quod de unoquoque eorum faciet, prout et occaſio poſtulabit, & uniuſcuiuſque ingenium, doctrina, animiq. inſtructio, atque uis monſtrabit, ab illius iuſsis nuſquam recedentes ita ſe comparent, ut ſemper parati ſint ad ſacras lectiones exercendas, ad concionandum, ad confeſſiones audiendas, aliaq. catholica eccleſiæ ſacramenta miniſtranda, ad animarum curam ſuſcipiendam, ac gerendam, ad eccleſiaſticas functiones quaslibet, cuilibet eccleſiæ præſtandas, ad pauperes erudiendos, ad clericorum educationem, et inſtitutionem, ad ſeminariorum, collegiorumq. piorum gubernationem, ac procurationem, aliauè officia in his ipſis locis exequenda, ad Viſitationis, Miſsionisq. munus rectè ac diligenter obeundum, ad quamlibet denique actionem piam promptè adminiſtrandam, et ad omne charitatis, et miſericordiæ officium piè, ſtudioſè, apte, accurateq. obeundum.*

Laici uero oblati ea miſericordiæ, charitatisq. erga alios munera, ſedulo pieq. præſtent, quæ congregationis inſtituto, pro illorum conditione, conueniunt. Grammatici literas gratis pauperes, pueros, et adoleſcentes, doceant: Medici ægrotos curent: Iuriſconſulti, et Cauſidici lites dirimant, ac ſedent; diſſidia tollãt; pacem concilient; egentium, Viduarum, Pupillorum, aliorumq. in carceres coniectorum, ac deſenſoribus deſtitutorum cauſas agant, et taeantur; eorundemq; ærumnas, ac calamitates diligenti opera, omniq. ratione ſubleuent: Vnuſquiſque illorum pijs locis charitatis omnia præſtent officia: Xenodochiorũ ægros inuiſant: moribundos, ut piè, chriſtianaq; fide uixi, in Domino moriantur, ſedulò cohortentur: eos, qui in carcere detinentur, amanter conſolentur: alia denique iſtiuſmodi chriſtianæ charitatis, qualiacunque illa ſint, exerceant officia.

Quoniam autẽ inter præcipua huius congregationis munera, ut etiam ex pontificijs literis Gregorij xiij. cognoſcere licet, clericorum cura, et inſtitutio cenſetur, eorum præſertim, qui in ſeminarijs educantur; quemadmodum ad eandem quoq; ſpectat cura, tum Collegij Heluetiorum, Rhætorumuè, (cuius quidem gubernatio ab Archiepiſcopo Mediolanenſi, facultate per literas pontificias eiuſdem Greg. xiij. tradita, pendere perpetuò debet) tũ Collegij Borromæi in Ticinenſi urbe conſtructi; unde plures quocunque tempore profecturos eſſe ſperandum eſt, qui literis ornati, et eccleſiaſtica diſciplina informati, Mediolanenſi eccleſiæ inſeruiant; idcirco et tota ipſa congregatio uniuerſè, et ſingillatim Oblatorum quilibet, iſtorum adoleſcentum, iſtorumq. collegiorum, aliorumq. præterea, pro Clericorum, Laicorumq. inſtitutione, in hac ciuitate, Diœceſiuè, eadem deinceps ratione conſtruendorum, procurationem libentiſſimo animo ſuſcipiant; cum id Reuerendiſſimus Archiepiſcopus huic congregationi tanquam unum ex præcipuis muneribus ad ipſam pertinentibus imponendũ ſtatuerit.

Præterea uerò, cum et uiſitatio, et miſſio, præſtantiſſimæ ac utiliſſimæ partes ſint omnium huius congregationis functionum, ipſiq. Archiepiſcopo acceptiſſimæ; propterea, cum Reuerendiſſimus Archiepiſcopus opera Oblatorum uti uoluerit, in Prouincia Mediolanenſis, alicuiatauè eius partis uiſitatione, cum auctoritate etiam apoſtolica facienda, aliſue in ſui functionibus cum Archiepiſcopali auctoritate præſtandis; uel cum miſſio item ad Dei cultũ, animarumq. ſalutem procurandam, illis ab eodem præſcribetur; tum ſedulò, libenterq. ſuam in his præſtent operam. Quamobrem, ſi forte in Regiones Heluetiorum, aut Rhætorum, illiuſuè ſubiectorum populorum, nonnullos, qui ex eiſdem regionibus ſint, ab Archiepiſcopo aliquando mitti contingat, pro fide catholica, uel ſeruanda, uel inſtauranda, aut alia quauis de cauſa ad eccleſiæ dignitatem ſpectante; tum uerò uel maxime per ſummam obedientiam ſeſe promptos ad hæc exequenda exhibeant, omni officio, ac pietate potius ſtudentes, ut his in locis catholicam ſidem promoueant, ac tueantur, peſtiferamq. hæreſim radicitus euellant, ſi quam ea infectam Prouinciam, Prouinciauè partem comperiant. Illas enim regiones, Mediolanenſis, eccleſiæ Diœceſi finitimas, et coniunctas, à labe hæreſum curari, puraſq. ſeruari quam maxime refert, ne ad aliquam eccleſiæ noſtræ partem ſerpat exitioſa eiuſmodi lues.

Cæterum, ut alijs etiam in rebus ſciant Oblati, quæ ui noti obedientiæ facere, quæue omittere, ac uitare illos oporteat; hæc quoque ſedulo animaduertant.

Nulli oblatorum liceat, neque beneficium aliquod, ſiue eccleſiaſticum, ſiue alterius generis ſit, accipere, niſi Reuerendiſſimo Archiepiſcopo iubente; neque itẽ cuiuſuis beneficij ratione, quamuis ab alijs uocatus, uel etiam ex decreto ipſo Tridentino nominatus ille ſit, examini ſe ſe hoc nomine ſubijcere; neque rurſus acceptum dimittere, niſi eodem Archiepiſcopo conſentiente.

Contra uerò, quale quale ſit beneficium, quod ſuſcipere iuſſerit Archiepiſcopus; id illi omnes prompte, ac nihil tergiuerſantes ſuſcipiant, ſeruatis tamen et

Canonum, et Pontificum, et Conciliorum sanctionibus, quibus et beneficiorum multitudo prohibetur, et de suscipientis probatione cauetur.

Nullus Oblatus ad beneficium, officiumuè deferendum, uel dimittendum astringitur, si quod forte illorum aliquis habet, cum uel sese offert, uel uotum obedientiæ nuncupat, uel in congregationem recipitur.

Quod autem de beneficijs non dimittendis sine consensu Archiepiscopi supra dictum est; id adeo ratum esse debere decernitur, ut etiam, si Oblatorum quispiam cumulatiora opera, studiaq. maiora, ad uniuersæ Diœcesis utilitatem conferendi desiderio accensus, beneficium, officiumuè ullum ecclesiasticum, cui uel residendi in choro, uel aliud quodcunque onus sit coniunctum, relinquere uelit; id nulla ratione facere possit, absque Reuerendissimi Archiepiscopi consensu. Eo enim renuente, libenter retineant Oblati, quod habent; annuente autem, dimittere illis liceat, si placet, seruatis tamen summorum Pontificum, Conciliorumq. sanctionibus, et sacrorum Canonum legibus, de beneficiorum dimissione.

Beneficium, officiumue ecclesiasticum obtinentes, cui residendi onus coniunctum est, (inter hæc autem beneficia, quod attinet ad huiusmodi constitutiones, canonicatus etiam omnes esse intelligantur quarumcunq. ecclesiarum, in quibus canonici nonnulli in choro conueniant, saltem diebus festis, ad diuina aliqua officia concelebranda) cum in Oblatorum congregationem cooptantur, licet ut cæteri Oblati, Reuerendissimo Archiepiscopo eiusdem obedientiæ uinculo subijciantur; nullis tamen teneantur legibus, aut institutis, quæ functiones beneficio, officiouè, quod habent, debitas, impediunt, atque, ne muneri satisfaciant, quod natura illius beneficij, officijuè postulat, prohibent.

Porrò autem, qui beneficium dimiserint, cum propter huiusmodi beneficij dimissionem soluti sint, liberamq. illorum naturam acquisierint, qui nulla residendi necessitate sunt astricti; eorumdem quoque partes, conditionemq. sequantur, necesse est.

Si qui rursus Oblati, nulli, residendi iure, ecclesiæ addicti, Reuerendissimo Archiepiscopo iubente, beneficium aliquod ecclesiasticum post susceperint, cui residendi munus debeatur; hi quippe, cum in illorum classem, qui residendi uinculo sunt astricti, ascripti iam sint propter beneficij illius adeptionem, eorumdem deinceps conditionem, naturamuè sequi debent.

Hæc igitur diligentissime, perpetuoq. seruent, atque præstent, Oblati, qui se obedientiæ uoto, Reuerendissimo Archiepiscopo manciparunt.

Verùm, si quis perfectionis uitæ desiderio incensus, quo suscepti huius instituti studijs, officijs, atque exercitationibus, liberius seipsum dedat, uel paupertatem etiam uouere, uel saltem externorum bonorum quorumcunque, siue laicalium, siue ecclesiasticorum, quæ quouis modo, uel in præsentia habet, uel in futurum habebit, redituumq. ex bonis illis proficiscentium administrationem, et usum omnem, seruato possessionis, ac dominij, ut dicunt, iure, obedientiæ uoto subijcere uelit; et hoc quoque redituum subiectionis, aut paupertatis uotum, explorata illius mente, planèq. perspecto constantis animi desiderio, uel in ipso uoti obedientiæ tempore, uel alio deinceps, Archiepiscopus suscipiat. Hisce enim uotis obstricti Oblati, tum faciliorem perfectionis acquirendæ uiam ingredi, tum sæcularibus curis omnibus soluti, uniuersæ congregationis spiritualia bona, atque incrementum, liberius atque impensius procurare poterunt.

Si quis igitur paupertatem uouere uoluerit; tunc uoti formula talis sit.

EGO N. Dei benignitate, et misericordia, in sanctissimi Patris nostri Ambrosij Oblatorū numerum ascriptus, perfectioris nunc uitæ desiderio ductus, coram diuina Maiestate spōdeo, ac uoueo, me ex huiusce congregationis instituto, paupertatem perpetuo seruaturum.

Quod si bonorum tantùm subiectionem uouere uoluerit; eadem seruetur uoti formula; nisi quòd pro postremis illis uerbis. Spondeo, ac uoueo me ex huiusce congregationis instituto paupertatem perpetuò seruaturum, *hæc erunt subdenda*, Bonorum quorumcunque, siue laicalium, siue ecclesiasticorum, quæ aut in præsentia possideo, aut ad me in posterum quouis nomine peruenient ac pertinebunt, fructuumq. pariter, atque redituum ex ijs bonis prouenientium administrationem, curam, & omnem usum, saluo tamen iure possessionis, ac dominij, Reuerendissimi D. Archiepiscopi obedientiæ ad huiusce congregationis præscriptum subijcio, addico, et ita uoueo.

De conditionibus ad uotum, cum subiectionis bonorum et fructuum, tum paupertatis, pertinentibus. Cap. V.

VERVM, quod ad subiectionis bonorum, fructuūq. uotum attinet, et illud quoque decernitur, per huiusmodi uotum non prohiberi Oblatos, quominus alia etiam bona, quouis nomine, titulouè, ac iure acquirere, et consequi possint, aut quominus, Archiepiscopo iubente, quoduis ecclesiasticum beneficium, siue illud residendi munere obstrictum sit, siue liberum, suscipere, et retinere ualeant; Sed istiusmodi tamen omnia bona, atq; beneficia, eorumq. fructus omnes eandem sortiri subiectionis legem, quæ superioribus imposita est, eodemq. teneri uoto.

Qui uerò paupertatem uouerunt; illorum uotum in hac congregatione duas habere conditiones annexas declaratur: quarum una est, quòd, quanquam, qui ita uouent, quominus bona aliqua, siue mobilia, siue immobilia, fructusue eorum, aut quouis modo acquisitos reditus possideant proprio nomine, ui uoti prohibentur; ipsi tamen bonorum omnium, fructuum, ac iurium quorumcunque, quæ quouis nomine, tituloué ad eos spectare alioqui possunt, non suo quidem proprio,

sed

sed congregationis nomine, administrationis capaces censeantur: cum præsertim eorum loco ipsa succedat congregatio, cui sane omnia per eos acquisita bona, iuraq; annexa statim intelligantur: quæ cum priuilegio Sanctißimi D. N. Gregorij XIII. omnium legatorum, donationum, dispositionumq. omnium quocunque nomine, et à quibusuis pijs hominibus proficiscentium capax facta sit; eorum quoque Oblatorũ loco, ac nomine, qui paupertatis uoto astricti sunt, succedendi uim habere, subrogataq; censeri decernitur, quibuscunque bonis, quacunque ratione, iureq. ad illos spectantibus: Altera conditio est, quòd uouentes possint absque uoti solutione, uel præuaricatione, immo debeant omnino, Archiepiscopo iubente, quodcunque beneficium recipere, quod animarum curam tituli nomine exercendam coniunctam habeat: cum præsertim ea conditione, et eo animo nuncupandum esse eiusmodi uotum, talemq. nuncupatum naturam seruare debere sanciatur, ut sponte suscipiendi quidem beneficium, ut diximus, facultatem uouenti adimat, cum tamen non impediat, quin ab Archiepiscopo iussus recipere poßit, ac debeat. Cæterum, cum in hosce homines huiusmodi conferentur beneficia; tum uotum paupertatis, quo illi obstringebantur, in uotum subiectionis illico commutatum censeatur, atque homines ipsos eorum ordini ascriptos iam esse, qui fructuum, et bonorum subiectionem, ex congregationis instituto, præstare debent.

Quanquam istis quidem, qui huiusmodi paupertatis uoto tenentur, non sint danda ecclesiastica beneficia sine magna ab Archiepiscopo adhibenda cautione. Cum enim hi quasi fundamenta quædam, et bases congregationis sint; istos ipsos et in ædibus sancti Sepulchri, et in alijs eiusdem generis perpetuo commorari, et ad unumquodque officij genus quocunque tempore; cùm in Ciuitate, tum in Diœcesi promptè exequendũ, liberos esse, et expeditos maximè decet.

De ratione administrationis fructuum, Archiepiscopi obedientiæ subiectorum. Cap. VI.

NEQVE uerò fructus Reuerendißimi Archiepiscopi obedientiæ subiecti in alium usum impendi, conuertiuè debent, quàm aut in subleuanda inopia et indigentia ipsorum Oblatorum, eorumq. consanguineorum, uel affinium, aut in ijs rebus iuuandis, ac præstandis, quæ ad quoslibet congregationis usus pertinent, aliaue pia opera.

De ratione uotorum supra expositorum. Cap. VII.

AT uerò duplex uotum supra expositum, siue sit obedientiæ tantum, siue subiectionis bonorum, paupertatisue, non solenne, sed simplex et dicatur, et habeatur, etiam si coram pluribus testibus, publicisq. et solennibus adhibitis cerimonijs, celebretur.

De facultate, et ratione excludendi Oblatos à congregatione. Cap. VIII.

QVEMADMODVM uerò multiplicibus ministerijs, uarijsq; operibus Oblatos, quamplurima pietatis, et charitatis semina spargentes, uberrimosq. fructus inde colligentes, et uniuersæ Mediolanensi Ecclesiæ plurimo adiumento, et congregationi ipsi incredibili ornamento perpetuo fore, et præterea uniuersæ quoque congregationi carißimos futuros esse haud dubium est; ita sane, si quis eorum (quod Deus auertat) sui muneris, et dignitatis oblitus, propriamq. et aliorum salutem negligens, atque constitutionibus suæ congregationis non parens, socordiæ, et uitijs se tradiderit, unde alijs quidem scandalo, congregationi uerò dedecori sit; hunc à congregatione excludendum esse inficiandum non est. qua ratione enim, tuendi corporis causa, corrupta, morboq; marcescentia membra præcidere, secareq; aliquando oportet; eadem nempe conseruandæ congregationis gratia, si qui ex Oblatis magnis animi uitijs laborauerint, à Reuerendißimo Archiepiscopo segregandi sunt, et excludendi, uoti uinculo soluti, quod in congregatione nuncuparint, siue illud obedientiæ tantum sit, siue etiam paupertatis, uel subiectionis bonorum.

Non solum autem hos delictorum gratia, sed bonos etiam interdum iusta aliqua de causa dimittendi facultas apud Archiepiscopum omnino libera sit. quorum tamen nullum missum faciat, nisi uoti cuiuscunque in congregatione emißi uinculo liberatum.

Qui autem exclusi quacunque causa fuerint; hi liberi omnino sint ab omni conscientiæ scrupulo, quod ad uota emissa attinet. Neque semel dimißi iterum recipiantur.

Si qui excludendi sunt; ijs plane omnia, quæ per illos ad congregationem peruenerunt, bona, restituantur, tum mobilia, quæ extant, tum immobilia, si quæ uel ab initio secum attulerint, uel per eos quouis nomine acquisita sint; deductis tamen impensis, illa bona meliora reddendi gratia, aut alia huiusmodi ratione, quouis modo factis.

Si quos uerò uel paupertatis uoto deuinctos, uel ad Titulum mensæ communis sacris initiatos, uel certe eidẽ mensæ ascriptos, excludendos esse Reuerendißimus Archiepiscopus censuerit; si ea inopia laborent, ut unde uitam sustentent, non habeant; illorum inopiæ, priusquam excludantur, consulere debet Reuerendißimus Archiepiscopus, ne illis desint, quæ ad uitam sustentandam necessaria sunt: nisi culpam aliquam admiserint, per quam Sacrorum Canonum iure, beneficijs etiam Ecclesiasticis, si quod haberent, mulctari debuissent.

INSTITVTIONVM, AD OBLATOS PERTINENTIVM, EPITOMES

LIBER SECVNDVS.

DE VARIIS OBLATORVM Domibus, et familijs. Cap. I.

OSTQVAM de uotorum, quæ ab Oblatis fiunt, nuncupāturuè, officiorumq. ratione, superiori libro pertractatum fuit; nunc de ædium, familiarumq. ipsorum Oblatorum multiplici ratione, in hoc altero libro agendum uidetur.

Harum igitur familiarum domus, aliæ propriæ, aliæ cōmunes dicuntur. Propriæ illæ sunt, quæ oblatorum usui solum dicatæ, proprijs illorum institutis reguntur; Vt domus sancti Sepulchri, et aliæ in posterum construendæ, quæ eandem uiuendi rationē, eademq. sequentur instituta: quas quidem collegiatas etiam domos in hisce constitutionibus ubique nominari placuit. His communis, certus, stabilisq;, ac firmus in perpetuum uictus designatus est. Præter has autem, illæ quoque, in quas Oblatorum nonnulli simul uicturi conueniunt, beneficia obtinentes, quibus residendi onus adiunctum est, propriæ eodem modo habeantur, et proprio nomine conuictorum domus appellentur: quibus tamen neque certus, neque stabilis, perpetuusue uictus, ut superioribus, constitutus est. Communes uero dicuntur, ut Seminariorum, ac multiplicis hominum generis collegiorum domus, quas tum Oblati, tum clerici alij communiter studij causa unà incolūt, Varia in his pro diuersa personarum ratione instituta seruantes.

Verum, quoniam Oblati in eiusmodi domos recipi nequaquam omnes possunt, aut propter multitudinem, aut quia propter impedimentum beneficiorum, quibus residendi onus coniunctum est, in domibus ecclesiarū, quibus inseruiunt, habitare tenentur; horum certe omnium gratia, qui extra dictas domos domicilium habent, ne illis instituendis sua desint auxilia, plura etiam alia uarijs in locis constituentur Oblatorum consortia: quibus singulis præpositi singuli, de quibus infra suo loco dicetur, à Reuerendissimo Archiepiscopo deligendi præerunt.

Quæ igitur ad omnium istiusmodi domorum, et familiarum distinctionem, et propriam Oblatorum in illis uiuendi rationem pertinent; singillatim hoc libro comprehendentur. Quæ uero illarum, uniuersæq. adeo congregationis procurationem, gubernationem, administrationemq. complectuntur; ex præscriptionibus, et constitutionibus ipsius congregationis, uberius sumere oportet: Cum præsertim nihil eorum, quæ ad singulorum Oblatorum institutum pertinent, pars illa contineat: Sed ea tantum tradat, quæ scire illos oportet, qui Oblatorum gubernationi, eorumq. congregationi præsunt.

De Collegiatis domibus. Cap. II.

OBlatorum congregationis in perpetuum quasi basis sit Ecclesia sancti Sepulchri, eiusdemq. domus Præpositus, quasi caput: Huic uero Capiti, atq. uniuersæ huic Congregationi regendæ, rebusq. omnibus, quæ ad illam pertinent, gubernandis, Reuerendissimus Archiepiscopus Ecclesiæ Mediolanensis præsit.

Porro autem Ecclesiam sancti Sepulchri his potissimum rationibus deligere placuit. Nam et iam pridem à populo Mediolanēsi magna ueneratione illa colitur: et in media ciuitate constructa, quasi Vmbilicus iacet: et superiorum temporum malitia, cum dilapsa cleri disciplina, deprauatisq. populi moribus, raro pietas appareret; tum ueneranda ista ecclesia perpetua pietatis, et religionis semina seruauit: quandoquidem in hanc per pauci recepti sacerdotes, uiri integerrimæ uitæ, salutisq. Animarum studiosissimi, præstantissima pietatis opera indefessi semper ediderunt: interq cæteraq. institutum scholæ Christianæ celeberrimum in multas partes primi disseminarunt.

Liceat uero semper Reuerendissimo Archiepiscopo alias etiam collegiatis huiusmodi domos, præter illam sancti Sepulchri, huius congregationis quasi membra, et in Ciuitate, et Diœcesi constituere: si modo aliunde certus uictus illis in perpetuum assignetur, qui sustentationi eorum, qui ibidem commoraturi sunt, sufficiat. Sintq;, qui illic habitaturi sunt, Oblati, decem, uel octo saltem numero.

Quod si ædes etiam nonnullas, tamquam oblatorum hospitia, qui ad functiones, pro sui instituti ratione, in Diœcesi præstandas, aliaue de causa mittuntur, constituere decreuerit Archiepiscopus; his et Oblatorum numerum, qui ad illas diuertant, et sumptuum rationem, atq. summam, pro sua uoluntate, decernere poterit; prout animarum Diœcesis saluti, et congregationis disciplinæ conseruandæ conducere cognouerit.

Hæc tamen duo Archiepiscopi successores nostri in primis pro prudentia suæ ratione diligenter animaduertent: quorum unum est, præstare Oblatorum numerum, reditusq. ipsos domus sancti Sepulchri augere, quàm plures in ciuitate collegiatas domos ad usum Oblatorum erigere, ac constituere: Alterum uero, ne que plures domui sancti Sepulchri, alijsue collegiatis huiusmodi domibus, quam illarum sumptu ali possint, ascribendos esse oblatos; ne quæ ad uiuendum sunt necessaria, illis desint: neq. etiam iusto numero pauciores, ut ad huiusce Ecclesiæ administrationem plures habeantur ministri.

In ædibus igitur sancti Sepulchri, alijsq; istiusmodi deinceps erigendis, habitent oblati omnes, diaconatus saltem ordine insigniti, beneficiumq;, quod residendi munus requirit, non obtinentes. At uero illi omnes excipiantur, qui Reuerendissimi Archiepiscopi iussu, uel apud illos manent, qui, beneficia residendi oneri subiecta habentes, uitam Communiter degunt; uel

in

pijs Collegijs, domibusue Seminariorum, aut alijs etiam locis, in quibus litterarum studijs opera datur, commorantur; uel in diuersas Ciuitatis, Diœcesisue partes missi multiplicia Congregationis gerunt munera; aut deniq. ex causa ab Archiepiscopo probata per facultatem ab eodem scriptis traditam ad breue aliquod tempus absunt. Hos quidem enim omnes à domo sancti Sepulchri, alijsque eius generis collegiatis ædibus ob eas causas abesse liceat.

Oblati in ædibus sancti Sepulchri, uel huiusmodi commorantes, victu communi utantur: præscriptiones eisdem ædibus datas, uiuendi normam, atque rationem complectentes, diligenter custodiant.

Quod si horum alicui patrimonium, beneficiumue Ecclesiasticum simplex, uel quoduis aliud facultatum genus fuerit, unde suppeditari uictus possit, ijs, ut illarum Aedium familiam, quæ cum una uiuunt, quantum sumptus, qui pro illis fit, requirit, subleuent, iustamq. propterea ex facultatum suarum fructibus portionem conferant, magnopere persuasum esse cupimus.

Eorum nemini liceat, in bonorum suorum, aut beneficiorum, aut negotiorum rationibus administrandis, litibus per se aut alijs rebus incumbere, quæ congregationis instituto non conueniant, et spiritualis uitæ progressioni, salutiq. aliorum procurandæ officiant. At hæc omnia fiant, (si modo fieri possunt,) uel à congregationis procuratore, uel ab alio, quem ipsi Oblati deligere maluerint: nisi ob iustam aliquam huiusmodi rerum tractandarum facultatem Oblatis ad tempus tradiderit Archiepiscopus.

Sed et illi quoque in illis ipsis collegiatis ædibus Reuerendissimi Archiepiscopi iussu habitare permittantur Oblati, qui residendi muneri alligatum beneficium nō habentes, quanquā neque Diaconatus ordinem susceperunt, neque ea ætate sunt, ut suscipere eū liceat; tamen ad diuinum cultum, domesticanè negotia illius Ecclesiæ, domusuè collegiatæ, necessarij sunt.

Porro autem ex Oblatorum numero, qui beneficium Ecclesiasticum obtinent, residendi munus adiunctum habens, nullus omnino, etiam si bonorum suorum subiectionem Reuerendissimo Archiepiscopo uouerit, domui sancti Sepulchri, aut alijs eiusmodi in posterū cōstituendis, neque adiungatur, ascribaturue, neque fructibus earū alatur, neque demū in illis commoretur.

At contra, quicunque Oblatorum, neque Ecclesiasticū beneficium obtinent, neque patrimoniū, quod ad sumptus necessarios satis sit; ij ad titulum mensæ communis domus sancti Sepulchri, uel aliarum huiusmodi, sacris ordinibus initientur: neque inde quoq; alātur, nisi illis quidem, seminariorū sumptu, uel alia ratione prouisum fuerit. Quod si illorum uictui tamē aliunde quacunque ratione cōsultū fuerit, uel quantū satis est Archiepiscopi iudicio, uel aliqua ex parte; illinc sane mensæ communi parcentes, ut ex Pontificijs literis declaratur, uictum capiant.

Communis autem mensæ sumptibus, ut supra traditum est, alantur, non solum qui commemorati sunt, sed illi etiam maxime, qui uotum paupertatis Archiepiscopo rite nuncuparint: ac illi præterea in uniuersum, qui quauis ratione mensæ illi à Reuerendissimo Archiepiscopo ascripti sunt. Cui quidem Archiepiscopo etiam illos ascribere liceat, qui sacris ordinibus iam initiati aliunde etiam habent, unde uiuās; si modo beneficio, officioue, residendi munus adiunctum habente, careant.

De domibus conuictorum. Cap. III.

VBICVNQVE in Canonicalibus Ecclesiis tres saltem oblati beneficium, cui residendi munus sit annexum, habeant, ideoq; illic eis habitandum sit; hi ex congregationis instituto. Archiepiscopi iudicio, ad simul uiuendum se conferant; cum scilicet illic, uel plurium datur copia domuum, quæ contiguæ sint, uel una saltem adeo ampla, ut illos omnes excipere possit.

Hoc idem faciendum erit, si in eodem oppido tres saltem Oblati erunt: nisi eorum cohabitatione, uictusq; communione impediri functiones ad Ecclesias pertinentes, quibus illi ascripti sunt, Reuerendissimus Archiepiscopus indicauerit.

In omnibus autem Conuictorum domibus, eadem ab ijs omnibus, qui illic degent, uiuendi instituta omnino custodiantur, quæ à familia sancti Sepulchri obseruantur, in ijs scilicet rebus, quæ cum illorum statu, qui residendi munere astricti sunt, Reuerendissimi Archiepiscopi iudicio conuenire possunt.

De oblatorum habitatione in Domibus Seminariorum, Collegiorumue Piorum. Cap. IIII.

OBLATI, quibus locus, ex instituto, in Conuictorum, collegiatisue domibus non relinquitur; omnes, si fieri possi, in Seminarijs, collegijsue pijs educentur, absq; tamen congregationis, et collegiatarum eius domuum sumptu: et Ecclesiasticis præterea studijs ritè instruantur. Ac ex his quidē, quicunque aut optimis naturæ donis præditi, aut bonis diuinitus infusis donati, eam probitatis, et ingenij indolem præseferēt, ut cum litteris, tum christiana in primis probitate præstantes eos fore spes iam certa concipiatur; hos omnes, etiam si sacris omnibus ordinibus initiati sint, in seminarijs diu retinendos, resq; eis necessarias suppeditandas, sua Archiepiscopali auctoritate curet Archiepsicopus; ut huic tandem Ecclesiæ, congregationiq. ipsi præstantiores, uberioresq. fructus suo tempore afferre possint: neque interea congregationi incommodo, sumptuiue sint.

Si cui Oblato beneficium, cui residendi onus sit adiunctum, habenti, à sua ecclesia abesse propter literarum studia concessum sit; huic in collegijs, domibusuè Seminariorum, habitandi locus procuretur, iustaq. suorum fructuum portio, pro sui sustentatione, ab hoc ipso conferatur.

variq. à Deo largitore solent, orationibus uidelicet, ieiunijs, uigilijs, sanctarum scripturarum studijs, meditationibus, ipsaq. humilitate potissimum.

Cum enim iuuare alios, ad christianamq. religionem, ac pietatem, uerasq. uirtutes dirigere sibi propofuerint oblati; ipsis quam maxime perfecta in primis animorum suorum institutioni, uitaq. integritati incumbendum est: qua ante omnia alia ecclesiasticis, sacerdotaliq. ordine insignitis hominibus inesse debent. Hac autem perfectio uirtutum omnium ardentissimo studio, et charitate in primis, atque familiaritate, coniunctioneq. cum Deo per spirituales exercitationes assiduas comparatur; tum uero etiam recta, atque sincera animi intentione, in rebus, actionibusq. omnibus ita obeundis, ut non propria uel affectio, uel utilitas, sed Dei gloria, animarumq. salus ubique spectetur, ac praferatur.

Quare sedulo eos operam dare oportet, ut quam diligentissimi sint, non solam in cognoscendis, sed in repellendis etiam prauis omnibus cupiditatibus; tum ijs quidem, quibus ad corporis uoluptates, sensuumq. illecebras alliciuntur homines; tū illis quoque, quibus ad uita commoda, atque ad diuitiarum, opumq. amorem, et desiderium trahuntur. Praterea uero etiam, ut proprij iudicij, propriaeq. uoluntatis aqui iudices sint ac moderatores.

Porrò autem per necessaria quoque censenda est ad institutum, scopumq; huius congregationis summopere tuendum, perfecta charitas, et animorum coniunctio, tum cum membris alijs, tum cum ipso capite.

Quamobrem ament in primis, et obseruent P praepositum suum, inter eos locum Dei gerentem, illiq. non solum externa praeceptorum executione promptè et nauiter obediant, sed interno etiam animi affecta; ita ut et uoluntatem suam Praepositi uoluntati consentientem perpetuo habeāt, et mentem quoque ipsam ita accommodent, et componant, ut toto pectore complectantur, ac probent, quidquid Praepositus probauerit, conueniréq. censuerit.

Itaque maleuolas murmurationes, et detractiones omnes, quibus Praepositi auctoritas lædi, ac minui potest, charitasq. mutua refrigerari, non aliter quàm pestem ipsam, congregationumq. omnium omnis disciplinæ et perfectionis certissimam contaminationem, et extinctionem fugiant.

Temeraria de Fratribus iudicia etiam atque etiam caueant, multoq. magis etiam omnem simultatem, ac maleuolentiam, omnemq; animi amaritudinem, quæ quacunque causa aduersus fratres concipi possit.

His igitur instructi Oblati seipsos primo, ut prius dictum est, in dies magis ac magis in sincera, ac pura illa charitate, qua ana permoti sponte suaui huius obediētiæ, ac disciplinæ iugo, leuiq. oneri sese submiserunt, perpetuo exerceant, gratiamq. hanc à Deo singulari munere sibi collatam continuè conseruare studeant; atque in hoc spiritu iugiter ita crescere, ut omni terreno, atque humano affecta exuti, in solius Dei desiderio, ac ardentissima in Deum, Diuinasq. res omnes religione, atque reuerentia, se totos occupent.

Dominum in conspecta suo semper habeant, intueanturq, et coram illo ambulent, id est in eius sanctissima uoluntate implenda studiosissime inuigilent.

Externi etiam Diuini cultus, qui internæ pietatis indicium est, diligentissimi atque exactissimi obseruatores sint; sibiq. persuadeant omnino, pietatem erga Deū fontem uberrimum esse, a quo uirtutes omnes emanant, uimq. omnem, et dignitatem haurit animus.

Quamobrem, nisi frustra laborare uelint, atque loco uerarum solidarumq. uirtutum, earum umbras atque imagines tantum sectari; in ea una consequenda sibi maxime elaborandum, atque eam continuis ab ipso auctore Deo uotis, et precibus petendam, in animum inducant, oportet.

Sanctissimam Virginem, Dei matrem Mariam, perpetuò pro humano genere intercedentem, atq. huius Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, cuius ministerijs sese obtulerunt, peculiarem patronam, præcipuo pietatis affectu prosequantur. Cumq; Illa Mediolanensi populo uaria beneficia à filio suo Domino nostro IESV CHRISTO, sæpius aliàs impetrauerit in omnibus periculis, ærumnisq. siue totius ecclesiæ, siue congregationis suæ; ad hæc autem uel maxime in missionibus ab Archiepiscopo imponendis, aliarumq. grauium rerum tractationibus; ad illius patrocinium, atque præsidium fidenti animo confugiant.

Meminerint etiam se Beato Patri Nostro Ambrosio oblatos esse: quam ob causam illius librorum studiosos eos esse decet, illorumq. in primis, quos ille ad huius ecclesiæ clerum de officijs conscripsit.

Magnam curam, operamq. conferant ad imitationem illarum uirtutum, quas tanquam hæreditarias sanctissimus ille Parens posteris reliquit quare, ut obsequentes filios decet, peculiari quodam ardore animi, atque affectu, illas complectantur.

Ex his præcipua illæ sunt, ad ecclesiæ gubernationem, atque episcopale onus iam tus ingressus, quotidiana abstinentia, diuturna et fere assidua in ecclesiis statio, frequentis orationis et meditationis studium, religiosa et laboriosa sanctissimorum sacramentorum ministratio, diligens episcopaliū ecclesiasticarumq. functionum exercitatio, in sacris studijs, institutionibusq; christianis, quas et sermonibus, et libris confecit, assidui magniq. labores, constantia et fortitudo in omnibus, quas a mundo, et Satana illatas pertulit, oppugnationibus, animi mansuetudo cum magnitudine coniuncta aduersus potentium hominum impetum atque furorem, prudentia in rebus gerendis, morum grauitas singularis, disciplinæ ecclesiasticæ diligentissimus cultus, pro fide catholica acerrima dimicatio, mira erga sanctam sedem apostolicam obseruantia, magna commiseratio erga pauperes, benignaq. largitiones charitas illa sempiterna memoria digna, qua profusis lachrymis peccata aliena defleuit usque adeo, ut animos in male agendo obfirmatos, ad pœnitentiæ lachrymas perduxerit.

Has igitur, et alias uirtutes, quas et operum exemplis, et scriptis

scriptis, sacerdotibus cleroq. Pater Ambrosius reliquit sibi quisque, qui Oblatorum numero ascriptus est, ob oculos ponat; tum uideat etiam atque etiam diligenter, ne quam culpa maculam contrahat, neue quicquam aut cogitet, aut loquatur, aut faciat, quod a sanctissimis illius Patris institutis, consilijs, monitisue alienum sit; ne, si quid eiusmodi admiserit, indignum se præbeat singulari illius patrocinio, efficiatq. ut quam præstitis semel oblatio, minus ei grata sit.

Omnes præterea, pro status sui ratione, in eam curam incumbant, ut sacrorum canonum, constitutionum pontificiarum, cõciliorum, et decretorum ad morum ecclesiasticorum rationem pertinentium non modo notitiam, ac scientiam teneant, sed executionem quoque, atque usum; immo uero istum ipsum præcipuè adiungant, tum ad sua, tum ad aliorum uitæ institutionẽ.

Illud etiam præcipuè curent, ut cognita perspectaq. plane habeant omnia, quæcumque ad huius ecclesiæ ritus, ceri monias, instituta, decreta, constitutiones, atque ad eo institutiones cuiusuis generis pertinent; eaq. ipsa eo maiori studio, libentiusq. seruent, atque exequantur, ut reliquos ecclesiasticos homines suo exemplo trahant, incitentq. uehementer ad eadem rite exequenda.

Prælectionibus sacris, et concionibus, et ecclesiasticis conuentibus, et alijs disciplinæ ecclesiasticæ communibus exercitationibus ante alios intersint; nisi ob grauiores alias occupationes, magisq. necessarias à Reuerendissimo Archiepiscopo aliquando impediantur.

Omnibus etiam Archiepiscopalibus Vicarijs, atque Visitatoribus ante alios promptè omnibus in rebus obediant, sacerdotesq. omnes uenereantur, seniores præsertim, in primisq. Vicarios Foraneos, Præpositos, et Parochos; quibus omnibus se se submittant, humilesq. præbeant.

Ecclesiarum præterea, altarium, et omnis sacræ supellectilis nitoris, ornatus, atq. apparatus, studiosi sint.

In Diuinis item officijs, ac ministerijs ritè pieque celebrandis atque obeundis, decentem cultum, summamq. reuerentiam adhibeant.

In primis autem uitæ innocentiam, ac morum castitatẽ, integritatemq. summa cura, summoq. studio perpetuo prosequantur.

Victus, ac uestitus, domesticæque supellectilis moderationem clericali ordine dignam, concilijs prouincialibus, et diœcesanis, alijsq. Archiepiscopalibus institutionibus, et decretis præscriptam exactè custodiant.

Singulis diebus præter consuetas preces, quæ Deo uoce persoluuntur, mane primum, deinde uesperi, orationi, quæ solo mentis motu fit, mentalisq. propterea nuncupatur, Oblati omnes, tum clerici, tum laici uacent; uesperiq. præsertim in conscientiæ penetralia accurato seueroq. examine introeant, ut eam, si forte inquinata sit, emundent, atque purgent.

Sacerdotes bis saltem singulis hebdomadis, (nisi sæpius etiam id faciendum sit,) peccata, si quæ commiserint confiteantur; atque ita uiuere studeant, ut quotidie Missæ sacrificium celebrare dignè possint.

Clerici uerò, et laici octauo quoque die peccata sua confiteantur, et sanctæ communionis sacramentum sumant: quamquam id sæpius, rariusue facere debebunt, prout Confessarij iudicium illis præscribet.

Confiteantur autem semper eiusdem Congregationis sacerdotibus, à Reuerendissimo Archiepiscopo, uel Præposito sancti Sepulchri constitutis. Quod si illis eiusmodi sacerdotes propter locorum distantiam conuenire difficile grauene fuerit; tum commodiores alios confessores idoneos aliunde illis assignare Archiepiscopo uel Præposito liceat.

Vniuersi autem Oblati, etiam laici, quotannis illis ipsis sacerdotibus, quos idem Præpositus ad hoc munus delegerit, generaliter semel confiteantur, ab eo tempore confessionem huiusmodi inchoantes, qui postremam pariter omnium peccatorum confessionem præstiterunt; nisi de aliquibus interdum aliter censeat Præpositus ex Confessarij consilio. Hac enim ratione in suscepto huius uitæ instituto firmius confirmabuntur, atque ad Deo inseruiendum magis ac magis excitabuntur.

Vitent quoque diligentissime, ne quemquam diligant singulari præ ceteris amoris affectu, qui ut plurimum inordinatus esse solet: sed æquali omnes, pro singulorum ratione et statu, charitate prosequantur; illorum tamen familiari potius ac sæpius utentes consuetudine, ex quibus cumulatiorem percipere spiritualem utilitatem possint.

De exercitationibus ad proximorum salutem iuuandam pertinentibus. Cap. II.

POSTQVAM *autem huiusmodi uirtutibus, tanquam firmissimis præsidijs, instructi fuerint Oblati; tum uirtutem illam, quæ in huiusce Congregationis hominibus maxime omnium elucescere debet, quæquè in salutis animarum desiderio, atque auxilio in primis posita est, quam maxime excitare, atque exercere debent.*

Quamobrẽ omnes in eam curam incumbant uehementer, ut ad omnia officia rectè obeunda se parent, atque instruant, quibus uia sit ad salutem animarum iuuandam et procurandam. Quanto enim præstantiores in eo genere euadent, tanto melius suscepti instituti, atque uocationis suæ scopum assequentur.

Maximam autem uim ad eum charitatis erga animarũ salutem ardorem, non modo in mentibus concipiendũ, sed alendum, fouendumq. habent, quæ subduntur.

Nempe sancta consuetudo, exercitatioq. pia precandi perpetuo retenta, atque adeo in dies aucta; qua ueluti interprete Deum coram familiariter pij homines alloquuntur. Sic enim diuino spiritu afflari, sãctoq. salutis animarum desiderio magis accendi solent.

Illuc etiam spectat animo assidue cogitare, quam nobiles sint animæ, et pretiosæ in conspectu Domini; quanta sit earum dignitas, quas proprio sanguine redimere

filius

filius Dei non recusauit; quamq. præcellens opus sit, in eo salutari officio Dei cooperatores esse, quo nihil certe in terris maius, aut nobilius, illustriusue excogitari potest.

Ob oculos mentis præterea sempiternam gloriam sibi perpetuò proponãt, quam mercedis loco ijs, qui nauiter munus hoc præstant, præparauit Deus: contra uero uniuersas pœnas ijs constitutas, qui rem tantam contemnunt, intueantur.

Sedulo præterea animaduertant, quanta ueteris testamenti literis mandata hominis gratia fecerit Deus: Atq. in eo potissimum cogitationem, mentemq. omnem figant, ut attente considerent aduentum in terras Domini Nostri IESV CHRISTI, FILII DEI, diligenterq. perpẽdant, dum nobiscum in terris commoratus est, quanta desiderio salutis nostræ accensus fecerit, quantaque perpessus sit: cogitent denique hominũ animas, ipso augustissimo CHRISTI SANGVINE redemptas, et ablutas fuisse.

Hæc si cogitent oblati; iure ac merito sperari debet, talibus cogitationibus, quasi quibusdam facibus animum illorum ita accensum iri, ut nullus uel maximus labor esse possit, quem illi subire recusent, ne pretiosissimi CHRISTI SANGVINIS fructus in ipsis, alijsq. ipsorum negligentia, aut culpa, depereat.

Considerent præterea horribilem animarum stragem, quam generis humani sempiternus hostis Satanas facit; quantam in illis perdendis sollicitudinem adhibeat; quibus utatur ministris; qua alacritate, sollicitudineq;, quibus laboribus, et uigilijs, scelesti illi ministri opus urgeant, indefessi, atque assidui, ijdemq. perpetui, et obfirmati.

Quare turpissimam rem sese facturos existimare debent IESV CHRISTI ministri, si ita Domini sui uoluntatem, dignitatemq. suam, atque sempiterna præmia paruipendent, uel à christiana charitate tam alienos se præbebunt, ut à Satanæ ministris superari se sinant, patiunturq;, ut illi maiori studio ad se et alios perdendos, quam ipsi ad suam aliorumq. salutem tuendam incumbant.

Sed illud quoque considerent, quanta, quamq. ampla sit hæc messis; quanta spiritualium bonorum egestas; quanta salutariter agentium penuria; quam pauci uero ministri, qui sancto desiderio accensi, suis neglectis commodis, terrenisq. utilitatibus, solã CHRISTI DOMINI NOSTRI gloriã, animarumq. salutem spectent.

Præterea sibi constituant ante oculos, plurimos maximosq. labores, quibus sancti Apostoli pro animarum salute, dum in terris degerent, perfuncti sunt; atque inter hos, sancti Pauli in primis perpetuas uigilias, itinera, conatus., et præclaras contentiones atque actiones. Respiciant innumerabiles Martyres, sanctos Episcopos et sacerdotes; qui sancto animarum amore flagrantes, omne laborũ periculorumq. genus libentissimo animo subierunt.

Vt autem etiam eorum, qui in misera peccati mortalis statu perseuerant, misereri sciant, nullumq. laborem ad eos tam ingenti miseria liberandos subterfugiant, immo uerò libenti animo in hoc maxime laborent; secum ipsi cogitent, quantis in calamitatibus, periculis, horribilibusq. malis uersentur, qui peccato mortali astricti tenentur.

Hæc profecto omnes, in quibus aliqua lux pietatis residet, monere, et uehementer afficere debent, ad animarum salutem studiose quærendam, curandamq.

Porrò autem seipsos ad id muneris recte accurateq. obeundum utiles idoneosq. præstabunt, primum quidem, si in uirtutibus illis, de quibus dictum est, adipiscendis atque exercendis, quibus diuini honoris et gloriæ, animarumq. salutis studium acquiritur, et nutritur, maximam operam adhibuerint. Deinde autem, si externis etiam instrumentis, atque subsidijs, quæ non parum hominum salutem iuuant, ut instructi sint, non uulgarem operam dederint. Sed ita tamen, ut per huiusmodi adiumenta, se tantum spiritualis fructus colligere posse sperent, quantum diuinam gratiam iuxta Dei summa prouidentia ordinem cooperari crediderint; qui bonorũ omnium, tam naturalium, quam supernaturalium auctor est, quique propterea omnia ad suam gloriam uult referri.

Hæc autem, quæ externa subsidia, atque instrumenta uocantur: diuinarum et ecclesiasticarum aliarumq. bonarum litterarum studia sunt, illa nempe, quæ præcipue de rebus illis tractant, quæ ad proximi salutem iuuandam conferunt. Ac propterea omnes huiusmodi studijs pro suo captu grauiter incumbere debent.

In studijs autem, actionibusq. omnibus, mentem ab omni labe puram, integramq. conseruent; eaq. omnia ad Dei gloriam, animarumq. salutem referant; hocq. sanctum propositum quotidie in suis precibus renouent, pieq. Domino offerant, ac commendent.

Meminerint etiam perpetuo obedientiæ, quæ maxime propria est illorum instituti, non minus circa studia ipsa, quam res alias omnes.

Quamobrem prompta, æquabiliq. animi alacritate, in ea studia incumbere semper parati sint, quæ Reuerendissimus Archiepiscopus magis probauerit, idque tã in ipsa studiorum materia capessenda, quam in eorum ratione præscribenda.

Inter hæc autem instrumenta, de quibus modo diximus, connumeretur etiam uel maxime ratio ac uia Diuini uerbi prædicandi quæ quidem eam uerborum, sententiarumq. grauitatem, eamq. uim spiritus complecti debet, quam dignitas, et præstantia huius muneris requirit. Nam huius quidem muneris siue materia, siue finis spectetur; tanta undique dignitas ostenditur, ut non facile aliud excogitari, diciue possit, quod illo præstantius sit, aut altius, aut magnificentius: si quidem omnia christianæ religionis mysteria, ac sacramenta, omnes uirtutes, omnia, quæ ad eiusdem religionis fidem, fideiq. fructus spectant, omnia denique, quæ a Deo ad homines proficiscuntur, et ad Deum proficiscentes homines iuuant, uerbi diuini nomine continentur. Illud præterea præstat hoc

idem

idem munus, ut Dei cognitio in audientium animis indies magis ac magis seratur, longeq. propagetur. Quod quidem naturæ uniuersæ finis est, ad quem condita omnia procreataq. sunt, ut scilicet Diuinæ Maiestatis inexplicabilis amplitudo intelligatur, eaque cognita, ad procreatoris sui gloriam omnia referantur. Huc sane hominum mentes diuini uerbi Prædicatores conuertere contendunt; hac de causa illorum animas sapientiæ luce illustrare uituntur, charitate inflammare, omni animi contentione permouere; ob id in omnem partem audientes impellere conantur, modo diuini iudicij terrore, supplicijq. sempiterni magnitudine concutientes, atque exagitantes, modo cœlestis præmij spe excitantes, modo diuinæ misericordiæ fiducia lenientes, semper autem à morte peccati ad uitam spiritualem reuocantes. Hinc fructus ille præstantissimus, salus animarum oritur: qui quidem quanti faciendus sit; ex incredibili animarum ipsarum dignitate conijci, intelligique potest quæ si cui forte obscura est; clarissima IESV CHRISTI uerba perpendat, animam unam toti mundo præferentis. Quid prodest, inquit, homini, si uniuersum mundum lucretur, animæ uero suæ detrimentum patiatur? Eiusdem præterea res gestas omnes animaduertat. Quid enim aliud ille uoluit, cum è cœlo descendit, laboriosissimam uitam in terris duxit, acerbissimam denique mortem subijt, quam hominum animas ab æterno periculo, et morte liberare? Hic certe laborum omnium susceptorum scopus, hic sanguinis effusi, hic crucis, hic mortis fructus fuit. Eo in opere adiutores ei sunt, qui uerbi Diuini prædicationi operam nauant. Quare, cum eo officio fungantur Diuini uerbi Prædicatores, quo Christus ipse perfunctus est, ab eodemq. præstantissimo munere animarum salus pendeat; illius dignitatem, præstantiamq. intuentes Oblati, maxima certe tum uerborum, tum sententiarum grauitate, ut diximus, maximaq. ui Spiritus, illud tractare debent, nihil eo neque utilius homini, neq. Deo gratius aut acceptius, à quouis homine præstari posse pro certo habentes.

Colloquia insuper, quæ in familiari consuetudine sæpius haberi accidit, de ijs potissimum, cum occasio dabitur, instituantur, quæ ad mores formandos, animarumq. institutionem plane christianam pertinent. Fiat autem colloquium eo uerborum sententiarumq. pondere, ut hominum mentes ad id, quod quæritur, impellant, atque accendant.

Sed quamuis omnes quidem in procuranda iuuandaq. animarum salute studiosi esse debent; nemo tamen, nisi prius re cum Præposito communicata, quicquam tractet, siue spiritualem, siue aliam alteriusq. generis curam suscipiat.

Sed hactenus quidem de ijs, quæ pro animarum salute Oblatis sunt facienda. Vnum tantum superest præcipiendum, ut semel saltem singulis mensibus in Missæ sacrificio unusquisque Oblatus Sacerdos pro ijs, qui de congregatione benemeriti sunt, precetur. Omnes præterea Sacerdotes huius congregationis, si quem Oblatorum è uita migrare contingat, Missæ sacrificium pro eo celebrent, aut saltem in eo sacrificio precationem adhibeant.

De exercitationibus Oblat. uitam communem simul degentium. Cap. III.

HACTENVS dictum est de ratione, qua singuli se exerceant Oblati, ut suam ipsorum primũ, deinde aliorum salutem iuuent: deinceps, quo pacto illi se gerant, qui in eisdem ædibus simul commorantur, communiq. utuntur uictu, agatur.

In ædibus igitur sancti Sepulchri, atque in alijs item eiusdem generis, in quibus simul commorantur Oblati, illi quidem, qui ecclesiasticum beneficium, cui residendi adiunctum est onus, non obtinent, omnes simul diuina officia, precesq. horarias in oratorio enuncient; illis tamen exceptis, quibus Præposito iubente eo tempore in alijs muneribus uersari contingat.

Festis item diebus, cum clericorum, sacerdotumq. copia dabitur, et templum amplum adeo fuerit, ut Archiepiscopi iudicio fidelium hominum multitudinem capere possit sine ullo ex loci angustia impedimento Confessionum audiendarum, et sacramenti Communionis ministrandi; tum sacrosancta Missa, tum reliqua diuina officia solennibus adhibitis cerimonijs canantur. Quibus omnes eiusdem domus Oblati intersint, præter eos, qui uel in Confessionibus audiendis, aut alijs ministerijs spiritualibus obeundis occupati, uel domesticis rebus necessarijs, aliaue iusta causa impediti, Præpositi iudicio interesse non poterunt.

Interim uero, dum exiguus adhuc Oblatorum est numerus, neque Ecclesia, ut decet ampla; ad eas Ecclesias se conferant, suas ibi præstantes functiones, ad quas iussu permissuue Reuerendissimi Archiepiscopi eo nomine mittentur.

Sub uesperam quotidie in eodem templo sancti Sepulchri, atque in alijs eiusdem generis domibus Oblatorum, antiphona de beatissima Virgine Maria canatur, pro temporum diuinorumq. officiorum ratione; cui quidem orationi omnes eiusdem domus, et Sacerdotes, et Clerici, et Laici adsint.

Illa finita, enuncietur psallenda de beato Ambrosio, patrono huius congregationis, et ciuitatis, una cum oratione de eodem.

In omnibus ædibus, in quibus simul uiuent Oblati, à Præposito, aut ab eo, cui ille iusserit, frequentes exortationes apud illos habeantur, qui eiusdem domus sunt; quibus de huius congregationis instituto, scopoque proposito, quam sæpissime agatur.

Frequenter autem per singulas hebdomadas, de rebus spiritualibus uicissim fiant colloquia, maxime uero de ijs rebus, quibus dirigi homines adiuuariq. possint ad uiam peccatorum deserendam, et ad christianæ perfectionis semitam sequendam; atque de ratione item, qua tentationibus Satanæ sit resistendum.

Proponantur etiam in his colloquijs remedia, quæ contra singula peccata, uitiaq. adhiberi oporteat, et rationes

pariter,

pariter, quibus praui animi habitus amoueri, funditusq. euelli possint.

De periculis præterea agatur, quæ uita spiritualis cursum comitantur, impediuntq. progressum; de auxilijs itē, quibus illa propulsantur.

Et de ratione pariter, qua instrui homines debeant, ad sanctarum meditationum, orationisq. studium.

De ratione quoq. subministrandi moribundis adiumēta, ad sancte, pieq. in Domino moriendum deq. alijs insu per rebus spiritualibus, quibus, ut Domino recte seruiat, adiuuari proximus potest.

Aliquando etiam, cum Præposito, uel Præfecto spirituali uisum fuerit, simul conferant Oblati singuli, quid eo die sibi in meditatione, orationeuè, maiore cum animi sui ui, spiritualiq. gustu, Dei benignitas communicare, atque elargiri dignata fuerit.

Et quoniam sacerdotes in hisce domibus collegiatis degentes, frequentes esse debent in confessionibus populi audiendis; illud quoque custodiant, ut singulis hebdomadis ter inter se de conscientiæ casibus disputationes, et consultationes ineant; quibus unus præsit, quem Præpositus delegerit.

Bis saltem singulis hebdomadis, quarta scilicet, sextaq. feria, in ecclesia sancti Sepulchri, et in alijs similibus, de rebus spiritualibus publica habeantur colloquia; quibus utriusque sexus homines interesse possint.

Singulis diebus festis sacra uel concio, uel sanctarum scripturam explanatio in eisdem ecclesiis fiat; cum scilicet copia dabitur Oblatorum, qui huiusmodi muneribus obeundis satisfacere possint.

Oblati, qui in Ciuitate sunt, in ædibus autem uitæ communis domicilium non habent, sæpius per hebdomadam, tum ad sui consortij Præpositum, tum ad ædes sancti Sepulchri, cum exercitationes spirituales fiunt, accedant.

Qui in diœcesi autē habitant, ad eiusmodi exercitationes obeundas, prout Præpositus S. Sepulchri pro locorū propinquitate aut longinquitate censuerit, ad Præpositum se conferant, cuius curæ commissum est consortium Oblatorum illius plebis, uicariatusue, aut regionis, in qua illi habitant.

Oblati, qui in Seminarijs educantur, Sacellum habeāt proprium, aut ædiculam orationi dicatam, quo simul frequentius iussu et cura Præfecti sui spiritualis conueniant; ibiq. præcipuas quasdam spirituales exercitationes, præter illas, quæ propria sunt cæterorum Seminarij clericorum, simul exequantur.

Cum autem Oblatum aliquem è uita discedere contigerit; ad Altare maius sancti Sepulchri pro eius anima, à probatissimis sacerdotibus, iussu Præpositi sancti Sepulchri, primo quoque tempore tres Missæ celebrentur.

Quod si is, qui è uita discessit, ex aliqua Oblatorum domo collegiata extiterit; ab eadem familia officium præterea funebre conuentuale eadem de causa celebretur.

INSTITVTIONVM AD OBLATOS PERTINENTIVM EPITOMES

LIBER QVARTVS.

DE IIS, QVAE AD OBLATORVM missionem pertinent. Cap. I.

VM in locum aliquem mittentur Oblati; præstantissimæ istius actionis pōdus, et dignitatem animaduertentes, secum ipsi magis ac magis cogitent, oportet, Clericos homines ex omni christianorum numero diuinitus esse delectos; ut, cum luminis, tum salis facultatem, atque uim erga alios omnes exercentes, cœlestis illos sapientiæ luce illustrent, atque è tenebris peccatorum ad claritatem Diuinæ gratiæ euocent, atque deducant; uita uero optime instituta sale condiant, ac diuinis oculis gratos reddant: quod sane ut præstent, perficiantq. omnino; singularem quandam gratiam per sacros ordines, Diuina largitate sibi fuisse tributam meminisse debent. Consueuit porrò Deus munificentissimus, ac sapientissimus, cum serium aliquod munus, negotiumue hominibus iniungit, ad illud ipsum transigendum uim quoque propriam, singulareq. donum impertiri. Mandasse olim Moisi Deum Iudaicæ gentis curam, omnium contumacissimæ, illiq. propterea ad hanc prouinciam facile administrandam, mansuetudinem plane singularem addidisse, ex sacris litteris nouimus: sicuti et Iosue aduersus Cananeos summam rei militaris prudentiam, summamq. uirtutem: Salomoni sapientiam pene incredibilem, ad gentem sibi creditam regendam: Machabeis animum in impios inuictum. Ita sane hominibus sacro ordine initiatis, una cum onere gratiam, et robur ad onus ferendum necessarium, per Episcopi manus impositionem, Deum tribuere minime est ambigendum. Quare cauendum porro diligenter ipsis est, ne quod Apostolus monet, gratiam sibi à Deo collatam in uacuum accepisse ostendant, illamq. inanem reddant; quam Diuino consilio donatam sciunt, ut illam excitantes, summopereq. colentes, atque exercentes perpetuo, suam et aliorum utilitatem, et salutem procurent; tum quidem IESV CHRISTI Domini gloriam præclaris studijs apud omnes amplificando; tum uero exemplum omnibus quam optimum proponendo, quo mores, uitamque componant: cum illos certe uel ob eam rationem maxime in altissimo dignitatis gradu, quasi in altissimo monte Deus collocauerit, et in conspectu omnium propositos esse uoluerit. Nam, ut Nautæ periculosis maris tempestatibus iactati, ad accensas in altis turribus faces iter dirigunt, cursumq. contendunt; ita sane homines uarijs infestissimi seculi agitati procellis, in sacerdotum uitam

ac

ac mores, tanquàm in lumina quædam clarißima, oculos intendunt. At uero, cum huiusmodi uiuendi ratio clericis omnibus debeatur; quonam tandem pacto se gerere debent Oblati, ad clarißimum illius congregationis institutum uocati, maximaq. propterea in hominum expectatione positi? Hi certe, cum ante alios ad præclaras actiones in hac Diœcesi præcipue præstandas diuinitus uocati censeantur; nisi diligentius, ac studiosius uocationem istam obire aßiduis uigilijs, indefeßisq. laboribus, se totos in hominum salutem impendere, cæterosq. demum omnibus in rebus singulari studio superare contendant, neque suo muneri, neque diuinæ uocationi, neque hominum expectationi satisfecisse, sibi omnino persuadeant, oportet. Cum autem in omnibus instituta congregationis functionibus tales se præstare debeant; tum maxime in missione omnium præstantissima. Quare, quæ subijciuntur, monita atque præcepta ad mißionem pertinentia perspicere diligenter, planeq. custodire debent.

Principio igitur, quemadmodum periti Agricolæ nihil in uite relinquunt, quod uel uuarum ortum impedire, uel progressum remorari, uel maturitati officere posse censent, sed illud omne amputant, circunciduntq. sic muneris sui obseruantes adeo esse debent Oblati, ut quæ à Diuini nominis propagatione, atque animarũ salute aliena sunt, reijciunt prorsus, aboleantq;.

Quare illud in primis curent diligenter, ne ulla in cultu ostentatio cernatur, nulla in sermone petulantia, nulla in moribus dissolutio, nulla in uita turpitudo. Illud deinde maxime referre ad dignitatem clericalem conseruandam meminerint, omni loco, omniq. tempore, de rebus spiritualibus sermonem sæpe inferre: quod ut copiosius, faciliusq. præstent, animum diuinarum rerum aßidua commentatione pascant, memoriamque sacrarum historiarum commemoratione exerceant.

Et quocumq. tandem mißi fuerint, uultu ibi, incessu, gestu, uerbis, omni deniq. corporis: atque animi moderatione, eam uiuendi normam præseferant, ac seruent, quam et institutum congregationis, et Ecclesiastici ordinis ratio, et exemplum, quod omnibus optimum præbere debent, ad quos mittuntur, ab eis omnino expostulant. Sciant autem se muneris sui partes eo melius executuros esse, quo plus probata uita exẽplo cæteris hominibus præstiterint.

Meminerint uerò etiam magni referre ad hominum salutem, Ecclesiæ sacramentorum administrationem summa cum dignitate tractatam. Cum enim animus noster rerum sensibus subiectarum aspectu primum moueatur, ex his autem ad eorum, quæ sensus effugiũt, supernaturaliaq. dicuntur, considerationem, et amorẽ homines excitentur, ac traducantur; nihil omnino illis prætermitti debet eorum, quæ ad res sacras cum dignitate, atque amplitudine extrinsecus etiam tractandas, administrandasque spectant.

Vt autem Sanctis Apostolis in huiusmodi mißionis genere unusquisq. Oblatorum magis ac magis pro sua uirili similis sit; quò sub oculis hominum uiliora, difficiliorave facta erunt ea, ad quæ obeunda mißi fuerint; ac denique quo plus pro animarum salute, et Dei gloria pati illos oportuerit; eo alacriori, fidentioriq. animo, iniunctam mißionem amplectantur, exequanturq;.

Cæterum, ut pie et laudabiliter se gerant, mißionisq. munus, cũ opus erit, alacriter suscipiant, diligẽterque obeant, ac denique mißionis muneri plane, uereq. satisfaciant, Sanctos Apostolos, ac discipulos à CHRISTO DOMINO multoties missos imitari studeant; qui sine ullo humano præsidio, subsidioue, primum per totam Iudeam mißi, diuino auxilio, et benignitate freti, iniunctum munus fortiter præstiterunt; atque eam eiusdem prouidentia, et cura, spem, animique uirtutem conceperunt, ut deinde per totum orbem Christi nomen humanis auxilijs destituti ferre, prædicareq. non dubitauerint.

Horum igitur Sanctorum Apostolorum præclarum exẽplum, diuinamque mentem imitati, in eum, qui in CHRISTI IESV nomine illos mittet, omnem tum uiatici, tum cuiusuis alterius rei necessariã curã omnino reijciant. Si quid tamen sit, quod illum scire, qui mittit, interesse animaduertant; illud eidem, siue Archiepiscopus ipse sit, siue Præpositus sancti Sepulchri, patefacere non omittant.

Auaritiam non solum omnem, sed leuißimam etiam illius suspitionem prorsus fugiant.

Reditibus præterea, fructibusq. beneficiorum Ecclesiasticorum, ad quorum curam aliquo tempore gerendã mittentur, se nullo modo inferant. Sed eo uictu contenti, qui sibi ad Reuerendißimi Archiepiscopi præscriptum aßignabitur, uel litteris patentibus, uel alia ratione explicandum, administrationem redituum illorum Ecclesiasticorum ab illis geri sinant, quibus id muneris incumbit, iniunctũmue fuerit.

Nec uero Oblatorum cuipiam aut emolumentum aliquod à quoquam, munusue ullum, ne minimum quidem, exiguiq. pretij, aut esculentorum, poculentorumue quippiam, accipere liceat, quacunque causa mittantur, et qualiacunque sint ea munera, quibus ex instituto congregationis Reuerendißimi Archiepiscopi iussu fungi illos contingat; nisi quid ab eodem Archiepiscopo eisdem dari præscriptum, permissumue fuerit. Neque in Diœcesi tantum istu obseruentur, sed in Vrbe quoque, atque in omni prorsus uctionum genere, ad quas mittantur.

Quintodecimo saltem die à suo discessu, et de statu suo, et de fructu, quem Dominus per eorum labores donare dignatus sit, Præpositum sancti Sepulchri per litteras certiorem faciant diligenter: Singulis uero mensibus Reuerendißimum ipsum Archiepiscopum, aut Vicarium eius generalem: sed et citius etiam, si quid forte contigat, aut si quid in mandatis habeat, quod eidem celerius significandum sit.

Priusquàm autem se itineri committant; patentes litteras Reuerendissimi Archiepiscopi à Præposito sancti Sepulchri accipiant: qui tum litteras illas, tum alia

alia omnia ad mißionem necessaria expediri curet, illisque praeterea à Cancellario Archiepiscopali indicem plebium, et locorum, quo quisque mittendus est, descriptum accipiens tradat.

Vicarium deinde generalem, Visitatores item generales, ac praeterea proprium illius plebis uisitatorem, ad quam mittuntur, si in urbe sint, conueniant, ut, si quid illi forte habeant, quod eis significandum, praecipiendumue sit, ante profectionem accipiant.

In discessu demum à Reuerendiss. Archiepiscopo benedictionem petant, illoq. absente, Praeposito sancti Sepulchri se sistant, atque exhibeant, illorumq. monita omnia accuratè cognoscant, ac tota mēte cōplectātur.

Ad Vicarium foraneum statim recta proficiscantur, eique patentes literas exhibeant.

Ab eodem quae cuique loco ad spiritus auxilium necessaria sint, sciscitentur, cum eodemque conueniant de diebus, statisq. horis, quibus in unamquamque illi subditam parochiam uenturi sint, ut ille interim Parochos suos certiores maturè faciat.

Vt Parochus Dominico die, alioue praecedente festo, populo significet, quo die aderit Oblatus, pridieq. illius diei eundem populum de illius aduentu, sono campanae admoneat, demum uero etiam, cum aderit, statim eodem campanae signo illius aduentum significet, eademq. ratione ad sacram concionem audiendam, cum tempus aderit, populum conuocet, diligenter curent.

Festis diebus, quibus frequentior, numerosiorq. populus ad Ecclesiam confluit, atque spiritualibus rebus maius nactus otium facilius incumbit, uerbum Dei, pro uiribus, diuersis locis, horisq. diuersis praedicent; mane scilicet, uno in loco, cum missa celebratur; a prandio, alio in loco, cum rudiores homines fidei Christianae docentur principia; et uesperi, alio rursus loco, ante uel post salutationem Angelicam, ut frequentiae populi occasio suadebit. Alijs autem diebus, quibus populi secularibus curis implicati, diutius in Ecclesijs immorari prohibentur; summo mane, priusquam homines ad secularia opera accedant, in una parochiali Ecclesia praedicent; uespere autem illius diei, in altera: nisi forte aliquando propter alicuius loci uberiorem fructum, alicubi diem totum commorari opus esse censuerint. Nullo tamen loco, ultra diem unum, in eius generis missionibus, ulla de causa morentur, nisi Reuerendissimus Archiepiscopus aliter iusserit.

Quibus autem locis Concionis causa occupati non sunt, ibi in audiendis Confeßionibus, si sacerdotes sint, atque in alijs spiritualibus curis se totos exerceant, homines inter se dissentiētes conciliando; utrum munde, ac decenter sacra loca, uasaque, atque omnis denique supellex Ecclesiastica custodiatur, inspiciendo; rudiores homines in rebus christianis instituendo; in scholis etiam eorum, qui disciplinati uocantur, et alijs huiusmodi hominū conuentibus, ad uirtutē, religionemq. capessendam fratres, ac collegas hortando; aliaq. eiusmodi officia praestando, quae ad animarum salutem procurandā accommodata sunt.

Illa uero potißimum, quae sequuntur, tum publice, tum priuatim, omni studio procurent.

Vt Doctrinae Christianae scholae in singulis parochijs instituantur, restituanturue, atque ad praescriptum institutionum, ab earundem Priore generali traditarum augeantur.

Vt quotidianae orationis uespertinae usus singulis locis retineatur omnino, et ubi intermissus est, restituatur.

Vt Matutina quoque oratio post auroram statim instituatur.

Vt ad Ecclesiam suam omni animi alacritate, et liberalitate bene instruendam, et ornandam, atque augendam Ecclesiasticam supellectilem populus unusquisque promoueatur.

Vt uel tempore sui aduentus, uel proximo die festo post discessum, qui confeßi reperiuntur, sacram sumant Eucharistiam, idemque deinceps saepius faciant.

Quin etiam ad peccatorum omnium totius superioris uitae uniuersalem confeßionem repetendam illos studiose cohortentur; eamque ob causam curent diligenter, ut industria Parochorum, auctoritateue Vicariorum foraneorum ad ea loca, ad quae ipsi mox uenturi sunt, uel eodem tempore, uel proximo sequenti die festo, ex uicinis Vicis, oppidisue, probatiores complures uocentur sacerdotes, qui operam suam ad audiendas confeßiones omni cura, studioq. praestent.

In eam uero etiam curam incumbant, ut, qui sint tum cleri, tum populorum mores, ex probatis uiris diligentißime perquirant, omniaq. notent libello aliquo, quae emendatione egere uideantur; de quibus mox, cum Reuerendißimo Archiepiscopo, opportuno tempore, agant. Si quid autem eiusmodi offenderint, quod praesens postulet remedium; Reuerendißimum Archiepiscopum, uel eius Vicarium generalem certiorem statim faciant.

Qui Sacerdotes erunt, quotidie Missae sacrificium celebrent eo loco, in quo concionem sunt habituri: quam quidem diebus festis post recitatum Euangelium statim habeant; caeteris autem diebus, ante Missam, nisi aliter faciendum praesens populi suaserit utilitas.

Qui uero Sacerdotes non erunt; tum à Reuerendiss. Archiep. uel a Praeposito S. Sepulchri, quo die primum ab Vrbe erunt discessuri, tum deinde et singulis diebus festis, et saepe etiam alias per hebdomadam, à Parocho loci, in quo erunt, uel a socio suo sacerdote, cum bini mittentur, Sanctißimam sumant Eucharistiam.

Cum primum ad aliquem locum peruenerint; statim se ad Ecclesiam conferant, ibiq. ante Sanctißimum Dominici corporis sacramentum, per aliquod temporis spatium, orent; tum ex Parocho, alijsq. Ecclesiasticis, et probis uiris, proprios illius populi mores, et abusus, et deprauatas consuetudines cognoscant, ut suis concionibus uberiores fructus ea ratione incolis pariant.

Perpetuo autem apud homines Ecclesiasticos, et Parochos potißimum, hospitentur, uel si Ecclesia uacet, saltem in Ecclesiasticis aedibus, si fieri poßit. Sicubi autem forte Oblatus aliquis alius domicilium habere

comperiatur, quo ipsi uenerint; apud eum maneant, Sacerdotali charitate, frugalitateque, qua excipiuntur, contenti.

Quæ de muneribus reijciendis, deq. literis ad Reuerendissimum Archiepiscopum, et ad Præpositum sancti Sepulchri sæpius dandis, alijsque multis in missione præstandis præscripta sunt, seruent diligenter: ac præterea etiam quæcumq. in tertio libro Constitutionum Oblatorum, cum titulo De pijs exercitationibus singulorum Oblatorum ad disciplinæ spiritualis incrementum, *cum Titulo,* De exercitationibus ad proximorum salutem tuuandam, *notata reperiuntur.*

Illud quoque meminerint Dominica uoce admoniti, ut quamcumque domum ingrediuntur, et pacem illi domui precentur, et pro ratione suæ missionis, ut uera pax inibi existat, omni officio efficiant.

Reuersi à missione, Præposito sancti Sepulchri litteras patentes restituant, ut easdem iterum, cum denuò mittentur, accipiant.

Hac igitur ratione se gerant Oblati, cum alio mittentur, hæc omnia seruent diligenter, fideliterq. præstent.

Hæc enim Congregationis Oblatorum præstantiora sunt munera, utilioresq. functiones: quare et his potissimum ad Ecclesiæ Mediolanensis dignitatem amplificandam, uniuersæque Diœcesis utilitatem procurandam, enixè incumbendum est.

In laboribus autem missionum, alijsue alterius generis nauiter suscipiendis, atque exequendis, crebro tum corporis, tum animi uires excitent, spiritualium præmiorum memoria, quibus Oblatorum tum ingressum ipsum in congregationem, tum singulos bosce labores Sanctissimus Pontifex Gregorius XIII. summa Charitate fusè, latèq. prosecutus est.

Atque ea quidem spiritualia præmia, hæc plane sunt.

Concedit enim Summus Idem Pontifex omnibus quidē primum, et singulis congregationis Oblatis, qui et nunc, et deinceps unquam erunt, qui totius anteactæ uitæ peccata confessi, Sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumpserint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem.

Iis quoque, qui die festo S. Ambrosij, S. Simpliciani, et Epiphaniæ Domini, Missam deuotè celebrauerint; plenariam Indulgentiam.

Præterea in cuiuslibet ipsorum mortis articulo, nomen IESVS, MARIAE, deuote inuocantibus, plenariam Indulgentiam.

Item, quoties sacramenta ministrabunt; Indulgentiam unius anni.

Item, quoties ex missione prædicabunt; Indulgentiam trium annorum.

Item quoties exercitationes, et functiones alias, ad Dei cultum, et proximi salutem præstiterint; Indulgentiam unius anni.

Item, quoties ex congregationis Instituto simul congregati collationibus, colloquijsue spiritualibus, aut lectionibus sacris, hortationibusq., aut alijs pijs exercitationibus, per semihora spatium uacauerint, aut ad canendas litanias, aut recitandum Antiphonam BEATAE MARIAE, Salue Regina, uel aliam pro temporis ratione; Indulgentiam centum dierum.

Item, quoties examen conscientiæ agent, futuræ meditationis argumentum accipient, aut rationem peractæ meditationis confessario, aut Præfecto spirituali reddent; Indulgentiam unius anni.

Item, quoties Rosarium BEATAE MARIAE Virginis recitauerint, qui consueuerint saltem singulis Sabbatis, et uigilijs festorum dierum eiusdem MARIAE VIRGINIS illud recitare; Indulgentiam unius etiam anni.

Item, quoties pro Oblato defuncto, ex instituto Congregationis orabunt; Indulgentiam trium annorum.

Item, quoties peccata confitebuntur, aut Missam celebrauerint; septem annorum Indulgentiam.

Quantum peccet, qui præscriptas constitutiones non seruauerit. Cap. II.

QVOD autem ad harum præscriptionum, Constitutionumq. usum tenendum, ac seruandum attinet, licet ad præclaram animi institutionem, atq; ad ueræ religionis; omniumq. ecclesiasticarum Virtutum consecutionem, progressumq. spiritualem perutiles, atque pernecessaria illa sint; si quem tamen eas aliquando non seruare contigerit, non plus illum tunc peccare declaratur, decerniturq;, quam præuaricationis ipsius, operisue, in quo peccatum est, ratio alias postularet.

LAVS DEO.

RELIQVA

SECVNDAE PARTIS
AD INSTRVCTIONEM ALIQVAM PERTINENTIA

.uulgari sermone conscripta

AVVERTENZE
DI MONSIGNORE ILLVSTRISS. CARDINALE DI S. PRASSEDE
Arciuescouo di Milano.

A i Confessori nella Città, et Diocese sua.

Cciochè li Confessori administrino il Sacramento della penitenza con quel frutto, ch'esso può fare nelli penitenti, che è la uera emendatione della uita, et non manchino in negotio di tanta importanza, con carico delle proprie conscienze, della debita diligenza, come è da temere grandemente, che in questo siano colpeuoli molti, uedendosi uniuersalmente così poca emendatione in quelli, che tanti, et tanti anni sono uenuti à questo Sacramento: habbiamo messo insieme tutti gli ordini, et auuertenze nostre, già in diuerse occasioni sopra questo date, et aggionte alcune, che habbiamo giudicato utili, et necessarie à questo effetto. Però li essortiamo nelle uiscere del nostro Signor GIESV CHRISTO, che, come ricerca il debito dell'officio et uocatione loro, in questa materia, et negotio così importante alla salute dell'anime, uoglino con ogni diligenza cooperare, et promouere l'intentione nostra d'incaminare questo popolo, che il Signore ci hà dato à reggere, nella uia della salute.

Niuno sacerdote secolare, ò regolare, s'intrometti à ministrare il Sacramento della penitenza, se non hà l'approuatione, et licenza da noi in scritto, come ordina il Concilio di Trento, perche altramente incorrerebbe, ipso facto, in scommunicatione per decreto del primo cōcilio nostro Prouinciale, et consequentemēte, celebrando poi, in irregolarità.

Guardisi ciascuno di non ingannarsi in questo, sotto pretesto, che li confitenti siano putti, perche facilmente può accadere, che in molti di loro, quantunche siano di poca età, si trouino peccati mortali.

Ne meno s'inganni, sotto pretesto di necessità, pigliando per necessità ogni sorte d'infermità, ne anco le graui, et pericolose, quando si può hauer ricorso al proprio Curato, ò altro confessore da noi approuato.

Ne si deue intromettere quatunche hauesse il consenso del Curato di quel penitente, ò de nostri Vicarij foranei, se essi non hauessero spetial facoltà da noi di poter concedere questa licenza.

Quelli Sacerdoti che harranno licenza da noi di poter confessare, con limitatione di certo tempo, di certo luogo, ouero di certa sorte di persone, auuertischino di non eccedere la forma della licenza, che gli è stata concessa.

Tutti li Superiori de regolari quanto prima ci daranno la lista de suoi confessori approuati, che di presente sono nella città, et diocese, col nome et cognome, et patria. Et perche spesse uolte occorre, che per le loro obedienze si mutano; per tanto daranno à noi la sudetta lista due uolte l'anno, una uolta la prima settimana dell'Aduento, et l'altra la prima di Quaresima.

Ne quelli Confessori, che sono nella diocese, recusino di essibere à i Curati, ò à i Vicarij foranei di quei luoghi oue stanno, la fede della loro approbatione alle confessioni, ogni uolta che ne saranno richiesti.

Nelle Chiese ancora, doue sono piu Confessori, si terrà alla porta della Sacrestia una tauoletta, ò lista de confessori di quella Chiesa, da noi approuati, mutandola di tempo in tempo, secondo che si muteranno essi Confessori.

I Confessori, che hauerranno da noi facoltà di assoluere da censure, et casi reseruati, la usino con moderatione in edificatione, et non in destruttione: perciò quando giudicheranno, che ritorni in utile, et aiuto del penitente, incorso in alcun di essi, mandarlo da noi, siano auuertiti à farlo.

Tutti li Confessori, quātunque da noi admessi per idonei, nondimeno per li molti casi, che alla giornata occorrono à i penitenti, che sogliono essere spesse uolte difficili, auertischino di hauer continuamente per le mani alcuni buoni, et approuati autori di casi di conscienza: et quando essi soli non fussero sofficienti col proprio studio à risoluerli, habbino ricorso à persone più intelligenti et uersate in dette materie.

Però sappino, che à questo effetto noi habbiamo dato cura, et carico particolare al Penitentiero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana di consultare, et

discutere diligentemente, con theologi, et canonisti, i dubij che in materia de' casi di conscienza occorrono nella nostra diocesi, et dopoi d'hauer participato con noi le cose più graui, dar la resolutione di essi à quelli che la ricercheranno.

Essaminino ancora bene le proprie forze, et scienza, et non s'ingeriscano à sentire confessioni di persone, che dubitino che siano inuolti in casi, che non si sappiano essi risoluere.

Habbino buona notitia delle censure, et casi riseruati, et particolarmente della Bolla in Cœna Domini, et medesimamente leggano spesso li Canoni penitentiali, et queste nostre auuertenze.

Conciosia cose che, chi ministra, qual si uoglia Sacramento in peccato mortale, pecca mortalmente, per questo deueno li Confessori diligentemente auuertire di non andare à sentire le confessioni, ritrouandosi in qualche peccato mortale, et molto meno, trouandosi legati in qualche censura Ecclesiastica.

Anzi il zelante Confessore, et desideroso di aiutar l'anime, et d'indrizzarle nelle uirtù christiane, et dargli li remedij spirituali per uscir dal peccato, et insegnarli à conoscere le astutie del nemico della nostra salute, et finalmente di spogliare il penitente de l'huomo uecchio, et uestirlo del nouo, et formare in esso un perfetto christiano, non si deue contentare di andare ad amministrare questo Sacramento senza peccato mortale, ma conoscendo, che per i sopradetti effetti importa molto praticar prima in se stesso, quel che desidera in altri, perche più moueno gli essempi, che le parole; ne si può bene insegnar ad altri la uirtù che non si hà; per tanto deue hauer grandissimo desiderio della perfettion propria, et esercitarsi nelle uirtù necessarie per acquistarla.

Et perche quando si admmettano Regolari alle cõfessioni, solamente sono essaminati della sufficienza, et dottrina, essendo che per lo più non possiamo noi hauer certa notitia della bontà de i loro costumi: per questo incarichiamo la conscienza de i loro Superiori, che non ci propongano à questo ministerio, se non persone, che siano di bontà, et uirtù tale, che possano degnamente amministrar questo Sacramento: di che ci faranno fede in scritto, ne senza essa noi gli admetteremo.

Siano pronti à udir le confessioni, et si guardino non solamente di non mãdare in dietro, per fuggire la fatica, quelli, che uengono per confessarsi, ma ne pur mostrino con cenno, ò parole di ascoltargli mal uolentieri: anzi faccino si, che i loro penitenti sappino, che essi sentono consolatione, et piacere de simili fatiche per beneficio loro.

Per questa causa, et acciochè li penitenti non si scusino di non essersi confessati, massime à tempi debiti, per non hauere hauuto commodità di Confessori, auertischino li Confessori, ancorche altroue siano chiamati à Funerali, et altri officij, di non intermettere, se non per causa necessaria, il confessare nelli tempi, ne i quali sogliono essere più frequenti le confessioni, specialmẽte per otto, ò più giorni innanzi la Natiuità di N. S. nella Quaresima, massime dal mezzo d'essa, sin'à tutta l'ottaua di Pasqua, alcuni giorni à tempo di Giubilei, et altre feste, et solennità, nelle quali ordinariamente il Popolo, ò tutto, ò parte suole confessarsi.

Desideriamo anco, che li Superiori de Regolari, auuertischino à questo, procurando, che nelli sopradetti tempi siano nelle loro Chiese quel maggior numero di Confessori, dotti, et timorati di Dio, et da noi approuati, che sia possibile.

Li Confessori Regolari quando saranno chiamati à confessare infermi, se la necessità del tempo non persuade altro, s'informino dal proprio Curato dello stato, et conditione dell'infermo, acciò possino attendere diligentemente al scarico delle conscienze di quello, massimamente in quell'ultimo punto, del quale grãdemente depende la salute, ò perditione eterna di quel l'anima: et se non hauerà hauuto tempo di farlo prima, ueda almeno di farlo dopò essa confessione e quanto prima, perche et lui, et il Curato possano meglio satisfare, ciascuno al loro officio, in aiuto spirituale di quello infermo.

Il Confessore, che harà amministrato il Sacramento della penitenza à qualche infermo, sia pronto à sottoscriuere la fede, secondo la forma stampata d'hauerlo confessato, acciò che li Medici non abandonino la sua cura conforme alla Bolla di Pio Quinto di santa memoria, et al Decreto del primo Concilio nostro Prouinciale; ouero della negligenza loro in sottoscriuere dette fede non piglino occasione di escusarsi dal l'osseruanza della sopradetta Bolla, et Decreto.

Non confessi in casa di Laici huomini, ò donne di qual si uoglia qualità, se non in caso d'infermità, et in tal caso confessando donne, tenga l'uscio aperto, si che possi esser ueduto da quelli, che stanno nella stanza più uicina.

Fuori del caso sodetto, non ascolti mai le confessioni delle donne, ancorche solamente uolessero reconciliarsi, se non in Chiesa, et nelli confessionali, ne prima che si leui, ne dopò che tramonti il Sole.

In essi confessionali ordinariamente ascolterà anco le confessioni, de gli huomini che odirà in Chiesa.

Per questo siano in tutte le Chiese confessionali corrispondenti al numero de Confessori, che sogliono esser ordinariamente in ciascuna d'esse, et siano della forma, che habbiamo ordinato uniuersalmente.

Siano posti detti cofessionali in luogo della Chiesa, talmente aperto, che da ogni parte si ueggano, et se con questo si può insieme fare, che siano in luogo, doue habbiano qualche riparo, che mentre alcuno si confessa, impedisca gl'altri d'accostarsi troppo uicino al confessionale, si faccia; altramente doue è questo abuso, sarà officio del confessore leuarlo, con fare scostare le genti troppo uicine, prima che si metta a sedere nel confessionale, et anche mentre ascolterà le confessioni, se l'occasione lo ricercarà.

Deue il confessore talmente ordinare, et regolare la sua intentione in amministrar questo sacramento, che

non

non si muoua per rispetto alcuno temporale, ma per sola gloria di Dio, et desiderio della salute delle anime: per tanto ogni uolta che sarà chiamato, ò si metterà a udire le confessione, alzando la mēte al Signor Dio, indrizzi attualmente la sua intentione à questo fine, considerando attentamente che ua à lauare quei penitenti nel pretiosissimo sangue del nostro Saluatore Giesu Christo.

Et perche sono molti pericoli nell'amministrare questo sacramento, cioè, ò di errare nella decisione di casi, et oblighi che occorrono, o di dare il beneficio dell'assolutione à quelli, che ne sono indegni, ouero di restare in qualche modo con l'anima sua macchiata, sentendo molte immonditie d'altri, per tanto non deue mai il Sacerdote andare à udire confessioni, che prima con alcuna breue oratione, secondo la commodità, non dimandi lume, et gratia al Signor di non commettere alcun errore, et di lauar talmente le macchie dell'anime d'altri, che nō imbratti la sua. Insieme preghi per la uera cōuersione di quelli, de quali è per odire la confessione: Per questa causa ogni cōfessore habbia scritto presso di se gli infrascritti uersiculi del Salmo 50. et oratione anticamente usata nella Chiesa, et ne sia anco affissa copia nella Sacristia d'ogni Chiesa, doue siano confessori, et un'altra copia sia affissa dentro alli confessionali, acciò che auanti il confessare li sacerdoti dichino questa, ò qualch'altra conforme alla diuotione di ciascuno.

Ver. Cor mundum crea in me Deus. ℟. Et Spiritum rectum innoua in uisceribus meis.

Ver. Ne proiicias me a facie tua. ℟. Et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

Ver. Redde mihi lætitiam salutaris tui, ℟. Et spiritu principali confirma me.

Ver. Docebo iniquos uias tuas, ℟. Et impij ad te conuertentur.

Ver. Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ, ℟. Et exultabit lingua mea iustitiam tuam.

Oratio.

DOmine Deus omnipotens propitius esto mihi peccatori, ut digne possim tibi gratias agere, qui me indignum propter tuam magnam misericordiam ministrum fecisti officij sacerdotalis, et me exiguum humilemq. mediatorem constituisti ad orādum, et intercedendum ad Dominum nostrū Iesum Christum filium tuum pro peccatoribus, et ad pœnitentiam reuertentibus. Ideoq. dominator dominus, qui omnes homines uis saluos fieri, et ad agnitionem ueritatis uenire, qui non uis mortem peccatorum, sed ut conuertantur, et uiuant, suscipe orationem meam, quā fundo pro famulis, et famulabus tuis, qui ad pœnitentiam uenerunt, ut des illis spiritum compunctionis; resipiscant à Diaboli laqueis, quibus astricti tenentur, ut ad te per dignam satisfactionem reuertantur. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum &c.

Li Sacerdoti secolari ascoltaranno le confessioni, ancor che de gl'infermi, et nelle case loro, con la cotta et con la stola.

Non ascoltino senza nostra speciale licenza nella Città, ò di nostri Vicarij foranei nella diocese, dopò la Domenica delle Palme, fino à tutto il giorno di Pasqua inclusiue, le confessioni, se non di quelli che sarāno confessati di poco prima, ò almeno dopò la Quinquagesima precedente, eccetto in caso d'infirmità, è gl'altri tutti siano rimessi à confessarsi dopò Pasqua dentro dell'ottaua, conforme all'ordine dato da noi alli Curati, per le cause contenute in esso.

Vedendo, che alcuno senza giusta causa lascia il suo ordinario confessore, che era più atto ad aiutarlo nella uia della sua salute, procuri con buon modo di rimandarlo à esso, biasimando questa perniciosa negligenza, che hanno le persone di non eleggere un confessore ordinario spirituale, et intelligente, et la dānosa, et nociua frequente mutatione d'essi, perche, si come li medici corporali, che hanno prattica, et cognitione della natura, et complessione de gli infermi, non si mutano facilmente, perche essi sanno meglio applicare li rimedij necessarij al suo male: così li penitenti non deuono lasciare quel medico spirituale, il quale conoscendo li suoi bisogni, gli può applicare più opportuni, et utili rimedij. Ma se per qualche buon rispetto admette alla confessione persona, che hauea continuato per alcun tempo à confessarsi con un'altro buono, et zelante confessore, sarà molto utile farlo con participatione di esso, ò almeno far, che il penitente habbia da lui buona licenza.

Li Confessori, massime quelli che confessano nelle terre della diocese cerchino d'intendersi bene con li Curati di quei luoghi; doue ò per hauer monasterij, ò per predicare, ò per qualche altra occasione confessano, di modo che non assoluino quelli, che per uiuere scandalosamente, et perseuerare nello stato di peccato, ò per hauer obligo di sodisfare à penitenze publiche, legati pij, et simil cose, non sarebbono assolti da i Curati, se prima non satisfacessero à questi loro oblighi: et à questo fine deuono li superiori de regolari spesse uolte ammonire li suoi confessori, essortandoli à questa santa unione in edificatione delle anime, auertendoli ancora, che occorrendo nella risolutione di qualche caso alcun disparere tra loro, et Curati, si gouernino con tal prudenza, che non uenga à notitia de laici, et ricorrano à noi per la decisione.

Siano auertiti di non admettere alla confessione quelli, che non uerranno à quella con la debita interiore, et esteriore preparatione, ammonendoli con parole caritatiue, secondo la capacità di ciascuno, che uadino prima à prepararsi conuenientemente, et poi tornino.

Niun confessore dunque ascolti confessioni di donne, che uengono per confessarsi, con rizzi, fuco, belletti, pendenti da orecchie, uani ornamenti, ò uesti d'oro, ritagli, ricami, ò altri simili sfoggiamenti, et in somma che non siano uestite con habito modesto, et sem-

plice, et che non habbiano il capo uelato condecentemente, ò con uelo che non sia notabilmente trasparente, ò panno di lino, ò lana, ò almeno zendale di colore modesto, come conuiene alla riuerenza che si deue à questo sacramento, et alla cognitione, et contritione, con le quali si deue andare à presentarsi innanzi al tribunale, et giudicio del Signore, et come rea dimandargli misericordia, et perdono.

Il medesimo si osserui con gli huomini, cioè di non admettere alla confessione quelli che uengono uestiti con uani ornamenti d'oro, et d'argento, ritagli, sfoggiamenti di berette, con armi, et altri simili cose.

Ricercaranno con molto maggior diligenza la preparatione interiore, che è necessaria à quelli, che uengono à questo sacramento. la quale preparatione consiste in hauer fatta buona, et diligente essamination di suoi peccati, et procurato d'hauer quel dolore, che giustamente si deue, con fermo, et risoluto proposito di satisfare al passato, et emendarsi per l'auuenire.

Quelli dunque, ne quali scorgeranno che non ui sia tal preparatione, cercarà con ragioni farli capaci, che tornino et s'apparecchino debitamente.

Li segni, per li quali si potrà da principio conoscere, che uengono senza debita preparatione sono.

Se uengono alla confessione immediatamente, partendosi da qualche occupatione temporale, senza esser stato per qualche spacio di tempo in oratione, ouero se si uede, che non hanno alcuna cognitione de i peccati commessi, ouero se sà già il confessore certamente, che tutta uia perseuerano in esercitij illeciti, ò che hanno in se qualche peccato, ouero occasione manifesta induttiua à peccato, ne hanno intentione di lasciarla, ò se potendo restituir la robba d'altri, non la restituiscano.

Ha però da auuertire il confessore, che quando uede che li penitenti hanno fatto dal canto loro qualche diligenza per prepararsi à confessarsi debitamente, et nondimeno ò per l'incapacità loro, ò per altro non gli pare, che habbino la necessaria dispositione, deue supplire esso, procurando d'indurli à la contritione de suoi peccati, con mostrare la bruttezza della colpa, la grauità d'essa, per esser contra Dio, l'infinito danno del l'eterna damnatione che per essa s'incorre, et con questo ueda d'indurli, et disporli di modo, che di tutti, et ciascun peccato mortale sia almeno cosi attrito, che possa sicuramente dargli l'assolutione.

Oltre di questo instruirà diligentemente li penitenti secondo il bisogno di ciascuno, et massime quelli, che di raro si confessano, della dispositione, et modo di confessarsi, particolarmente inculcando l'importanza del la integrità della confessione, et delle altre circonstanze requisite à essa.

E santa usanza di far uenire li putti, et putte, quantunche non passino cinque ò sei anni à uno à uno innanzi al confessore, acciochè comincino, et à poco à poco uadino instruendosi, et introducendosi nella cognitione, et poi nell'uso di questo sacramento, deuono nondimeno i Sacerdoti esser auuertiti di non dare l'assolutione sacramentale à quelli, ne quali non si uede materia d'assolutione, ne tanto uso di ragione, che si possa giudicare, che siano capaci di questo sacramento: et usaranno particolar diligenza d'instruire li putti, et putte, come sono arriuati alli sette, ò otto anni, secondo la capacità loro, della necessità, et uirtù di questo sacramento, et modo di uenire ad esso.

Ascoltando il confessore le confessioni d'alcuni putti, ò putte, peruenuti all'età di dieci, in dodeci anni, li quali il Confessore conosca, capaci di presto poter essere habilitati à riceuere la santissima Communione, non lasci, che per negligenza sua, ò de padri, et madri, procedano più oltre senza godere di questo spirituale thesoro, ma quanto prima diligentemente li instruisca delle cose necessarie, per poter riceuere degnamente il santissimo Sacramento, et delli innumerabili frutti, che da esso si cauano, et con quanta humiltà, riuerenza, et purità di conscienza si deue riceuere: et dopò hauerli prima confessati tre, ò quatro uolte, ò gli amministri lui la santa Communione, et gli ne faccia fede da essibire al Curato, perche li admetta poi alla Communione Paschale, ouer amente li faccia la fede, che sono instrutti, et idonei per riceuerla, et li rimetta al Curato.

Nel principio della confessione inanzi che il penitente cominci à dir i suoi peccati, deue il cõfessore, massime con persone rozze, ouero che rare uolte si confessano, premettere alcune interrogationi, per saper meglio gouernarsi con lui; et sono le infrascritte.

Prima se non conosce, che il penitente sia di quelli, che egli hà facoltà di poter confessare, lo ricerchi di ciò, et trouando che non sia, lo rimetta à chi lo può confessare. Et quando sia di quelli, et nondimeno non habbia cognitione del penitente, lo interroghi del suo stato, conditione, professione, arte, ò essercitio che fa.

Gli domandarà quanto tempo è, che non se sia confessato, ricordandogli il grandissimo frutto, che si caua dal confessarsi spesso.

Se hà fatto la penitenza impostagli.

Se sa li articoli della fede, et li precetti del Signore, et della Santa Chiesa: et non sapendoli, si gouernarà conforme à quello, che si dirà più à basso.

Se hà usato in essaminare la sua conscienza, la debita diligenza, la quale deue esser tanta, quanta si suol mettere in negotio importantissimo, essendo ueramente tale andar à questo sacramento. In questa occasione, secondo che uedrà esser bisogno, lo instruirà anco, come debba fare l'essamine della conscienza, per ridursi à memoria tutti li peccati commessi, con le loro circonstanze, cioè che uada tra se stesso discorrendo la sua uita, prima quanto alla diuersità delle età cioè pueritia, giouentù, etc. Secondariamente quanto alla diuersità de stati, nelli quali si sia trouato, come sarebbe, prima che si maritasse, poi nel matrimonio etc. Terzo, quanto à gli accidenti diuersi di prosperità, et aduersità, et di sanità, et infermità, li uarij tempi, li diuersi officij, che hà esercitato, le compagnie che hà tenuto, li luoghi, paesi, et case,

doue

doue è stato, et hà conuersato, finalmente in tutte queste cose ricerchi, se hà peccato col cuore, con la lingua, o con l'opere.

L'auisi parimente delle conditioni, che si ricercano alla buona confessione, dechiarandogliele con la maggior breuità, et facilità, che sia possibile: et potrà ridurre à quattro, o cinque più principali, quelle sedici, che sogliono mettere li Dottori, comprese in questi uersi.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atq; frequēs, nuda et discreta, libēs, uerecūda,
Integra, secreta, et lachrymabilis, accelerata,
Fortis, et accusans, et sit parere parata.

Gli dimandarà, se sà di esser incorso in qualche caso riseruato, ouero in qualche scommunica, ouero se sà di hauere qual si uoglia altro impedimento, per il quale egli non lo possa assoluere: et trouando all'hora, ò nel corso della confessione, tal impedimento, nō proceda più oltre, ma auuisi il penitente, che non può essere da lui assoluto, et essendo nella Città, che gli è necessario presentarsi innanzi à noi ò al Penitentiero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana, o altro, à chi sia da noi data facoltà di assoluere in simile caso; ma quando per qualche rispetto giudicasse il Confessore, non conuenire che si presenti il penitente, uenga lui per le facoltà dal Penitentiero, ò da noi.

Se il penitente è fuori della Città, et il caso è tale, che possa esser subdelegato il Cōfessore istesso ad assoluerlo dal nostro Vicario foraneo, ò altro delegato da noi in quelle parti per simile occorrenze de casi riseruati, procuri la facoltà opportuna, altrimēte rimetta il penitēte ad essi, eccetto se ne loro anco hauessero da noi facoltà di tale absolutione de casi riseruati, ò questo caso non fusse compreso nelle loro facoltà, et all'hora potendo il penitente uenire à Milano, l'essorti à farlo, non potendo, pigli da lui licenza di scriuere, ò dire il detto caso à noi, ò al Penitentiero maggiore, per hauer la potestà di assoluere: et occorrendo per questo di scriuere, lo faccia con prudenza, et maggior cautela, che sarà possibile, acciò che il caso non uenga à notitia d'altri: et quando la cosa fusse di tal importanza, che se la lettera si perdesse, ò fusse intercetta, portasse notabile pregiudicio al penitente, lo faccia uenire in persona à Milano, quando però non paresse al Confessore di uenir lui medesimo.

In tali casi sarà bene, che ricorra, ò indrizzi i penitenti più tosto dirittamente al Penitentiero maggiore, che altroue, perche egli è specialmente deputato da noi, con ampla facoltà ancora di subdelegare altri in tutti i bisogni, che occorreno per l'assolutione de casi riseruati, et doue anche non potesse lui, hà da noi ordine di procurar presso à noi, ò doue sia necessario ogni opportuno aiuto in simili bisogni.

Aduerta, che se trouasse il penitente, ligato di qualche scommunica, l'instruisca, quanto sia graue la pena della scommunica, et quanto pericolo sia perseuerare in quella, et con quanta diligenza si deue fuggire, ilche sarà mostrandogli gl'effetti d'essa.

Interroghi, se sà alcuno heretico, ò sospetto di heresia, o altra simile cosa, quale habbia da denuntiare per uigore di nostri editti, o d'il Padre Inquisitore: et trouando che habbia tale obligo, lo faccia satisfare: et se hauesse per colpa sua passato il termine, che si da à fare dette denuntie, dopò di hauer hauuto notitia del heretico, ò sospetto, lo faccia anchora procurare di hauer licenza di essere assoluto, per non hauer denuntiato à tempo. Deue fare quelle interrogationi delle confessioni passate, che sono necessarie per conoscere, se fusse incorso in alcun caso, per il quale fussero state nulle: et però si douessero reiterare, come sarebbe, si fosse confessato da chi non hauesse potestà di assoluerlo, o da chi non hauesse usata la forma legitima dell'assolutione, o da sacerdote tanto ignorante, che non intendesse, o sapesse le cose, che son necessarie per amministrare questo sacramento, o uero s'egli hauesse scientemente taciuto qualche peccato mortale, o diuisa la confessione, dicendo à un Confessore una parte de suoi peccati, et un'altro l'altra; ouero se si fusse confessato senza hauere alcun dolore de suoi peccati, ò senza proposito di emendarsi; ouero senza usare diligenza di sorte alcuna per ricordarsi de' peccati.

Et perche per il più si suole usare molta negligenza in far le confessioni, come si deue, massime nel tempo, che la persona non uiue in timor di Dio, et hà pochissima, ò niuna cura dell'anima sua, di modo, che più presto si confessa per una certa usanza, che per cognitione, ch'egli hà de suoi peccati, et desiderio di emendarsi, et in ogni caso per la grande utilità che è di confessarsi generalmente, massime nel principio, che l'huomo si risolue di uolersi da douero emendare, et conuertire à Dio; essortino li Confessori, secondo la qualità delle persone, a luogo, et tempo, li penitenti à fare una buona confessione generale, acciò che per mezzo di quella rappresentandosi innanzi à gli occhi tutta la uita passata, si conuertano con maggior feruore à Dio, et satisfacciano con questa à tutti li defetti, che fussero interuenuti nelle confessioni passate.

Finite le dette interrogationi, che sono, come preamboli, et preparatorij a la confessione, induca il Confessore in ogni modo il penitente, ch'esso dica prima tutti li suoi peccati, de quali si ricorda.

Il che fatto, che habbia, et trouando, come per lo più suole accadere, che il penitente habbia bisogno d'essere interrogato, accioche per mezzo dell'interrogationi intenda molte cose, ch'egli si sarà scordato, ò hauerà confusamente dette auertendo in particolare di domādare sempre il numero de peccati mortali commessi di modo, che se bene il penitente non li saprà precisamēte riferire, nondimeno li faccia dire poco più, ò manco quel numero, che pensa essere più appresso alla uerità.

Proceda in queste interrogationi con ordine commenciādo da gli commandamenti del Signore, a i quali si bene si possono ridurre tutti li capi, delli quali si deue

inter-

interrogare, nōdimeno cō persone, che uengono di raro à questo, è ben discorere ancora per li sette peccati capitali, cinque sentimenti, precetti della chiesa, et opere di misericordia.

Deue essere il Confessore prudente, usando particolar diligenza in domandare di quei peccati, ne i quali gli huomini dello stato, nel quale è il penitente, sogliono per lo più incorrere.

Et nei peccati carnali, insieme con la prudenza, deue usare molta cautela in non cercar altro, quando hauerà inteso la spetie del peccato, et le circonstanze grandemente aggrauanti.

Per questa causa il Confessore deue essere instrutto, quali sono le circonstanze, che mutano la specie del peccato, ò che grandemente l'aggrauano, però che queste due sorte di circonstanze, necessariamente si deueno esplicare nella confessione, sopra di che ricorrerà alle Sommè, doue dichiaranno quel uerso.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Sia particolarmete cauto, et auertito del modo, che deue interrogare donne, putti, acciò nō gl'insegni quel che non sanno; et si sforzi d'usar parole, che non offendano l'orecchia del penitente, guardandosi mentre, che confessa di non far atto, ne gesto alcuno, per il quale qualche circonstante si potesse accorgere di grauezza di peccato nella persona, che hà innanzi, et anco per nō spauentare il penitente, di modo che per questo tacesse qualche altro graue peccato, anzi gli faccia animo à confessare ogni enorme, et brutto peccato.

Il Confessore che hà qualche priuilegio, facoltà, et autorità di commutare li uoti di quelli, che si confessano, non li commutino, se non in altre opere pie, maggiori, et più grate à Dio, ò almeno uguali, hauendo diligente risguardo, alle spese fatiche, et altre incommodità, che harebbono patito, si haueßero adempiuti i loro uoti.

Si hà facoltà da giubilei, o priuilegij per lettere Apostoliche, di assoluere da peccati, benche enormi, et pene, et censure Ecclesiastiche, siano auuertiti, che non possono però dispensare con quelli, che saranno incorsi in irregolarità, saluo se nelle dette lettere Apostoliche, non si fa di questo espressa mentione.

Acciòche li Confessori siano instrutti di non dare il beneficio dell'assolutione à quelli, che ueramente ne sono indegni, come per in consideratione et negligenza, ò altra causa spesso accade, d'onde nasce, che molti perseuerano longo tempo nelli medemi peccati con mirabile ruina delle anime loro; per questo habbiamo con il parere de molti Theologi secolari, et regolari di uarie congregationi, notato qui a basso, quello che si deue osseruare da li Confessori in alcuni casi più frequenti; però siano essi auuertiti di guouernarsi in assoluere, o nò, in questi infrascritti casi, nel modo che si dirà.

Perche dunque ogniuno, che sia peruenuto all'uso della ragione, è obligato sotto pena di peccato mortale à sapere tutti quelli articoli del Simbolo Apostolico, che sono solennizzati dalla santa Chiesa, et quali siano, almeno quanto alla sostanza, et li commandamenti di Dio, et della santa Chiesa, che obligano à peccato mortale, et communemente si sogliono insegnare nelle schole della dottrina Christiana; per questo trouando il Confessore, che il penitente, non sappia le sopradette cose, se non sarà disposto à impararle quanto prima, non deue assoluerlo: ma quando si essibisca pronto di farlo, se altre uolte essendo stato ammonito dal Confessore, o sia l'istesso, ò altro, ò dal suo Curato, in particolare à impararle, (di che auuertisca d'interrogarlo) non hà fatto la debita diligenza per impararle, secondo la sua capacità, differisca l'assolutione, sino à tanto che in qualche modo satisfaccia: mà non essendo stato di ciò auuisato, lo assolua, dandogli prima quella instruttione delle sopradette cose, che gli fosse necessaria, per essere allhora capace dell'assolutione.

Trouando Padri, et Madri di famiglia, che non usano diligenza di fare imparar le sodette cose à quelli, che sono sotto alla lor cura, et non le sanno, ò siano figliuoli, et figliuole, ò seruitori, et seruitrici, delche auuertiranno d'interrogarli particolarmente; ouero non procurano che osseruino li precetti di Dio Signor nostro, et della santa Chiesa, oueramente, quello che è peggio, gl'impediscino ad osseruarli, come fanno quelli, che tengono tanto occupati li seruitori, et seruitrici, che in un certo modo li mettono in necessità di lauorare, per li proprij bisogni, le feste; ò che non gli danno tempo, che conforme al precetto della Chiesa possino udir Messa; ò che senza sapere, quali della sua fameglia hanno legitimo impedimento, gli danno, ò lasciano dare indistintamente da cena in casa sua nel tempo della Quaresima, è nelli altri giorni di digiuno; ò gli danno auanti l'hora debita in tali giorni la mattina da desinare; ò che non gl'ammoniscono, et correggono, quando transgrediscono essi precetti; et quando li seruitori sono incorreggibili, et scandalosi, non gli danno licenza di casa sua.

In tutti questi casi, se non promettono di satisfare realmente à quello che sono tenuti, et d'emendarsi della negligenza usata nella cura della sua fameglia nelle sudette cose, non li assoluerà: Mà promettendo di farlo, se non saranno più stati ammoniti dal Confessore, ò Curato nel modo che s'è detto di sopra, gli potrà assoluere; Et se sono stati ammoniti più uolte, nè si sono in modo alcuno corretti, differisca di dargli l'assolutione, finche habbiano dato principio, et ueri segni, et proua per qualche tempo dell'emendatione.

Il medesimo modo osserui con quelli, che contra la dispositione delli concilij nostri Prouinciali, è particolarmente del terzo, et altri nostri ordini, nelli giorni di festa perseuerano in lauorare, et uendere, ò fare altre cose prohibite nelle sopradette nostre dispositioni, et ordini.

L'istesso osserui con quelle persone, le quali nel superfluo ornato del corpo, et pompe peccano mortalmente.

Et perche sono ridotte le pompe di questi tempi nel maggior colmo, che possino essere, et in buona parte per colpa, et negligenza di Confessori, li quali senza consideratione alcuna, et forse senza farne conscienza alli penitenti gli assolueno, si metteranno distintamente li casi, nelli quali le persone per le superflue pompe, et ornato peccano mortalmente, accioche poi nell'assoluerle, si reghino secondo gli auuisi dati di sopra.

Quando dunque usano pompe, o si ornano à fine di peccato mortale, peccano mortalmente.

O quando per simili ornamenti transgrediscono, o fanno che altri transgrediscano qualche commandamento di Dio, ò della Chiesa, come saria lauorando le feste, o facendo lauorare, o lasciando la Messa, o facendola lasciar per ornarsi, o essendo causa, che il marito, o altri, a quali spetta di mantenerla, spendino più di quello, che portano le sue forze, onde sappia, ò deue ragioneuolmente sapere, o dubiti probabilmente, che per questo naschino odij, et disfidij in casa, il marito, ò altri sudetti biastemino, faccino guadagni, ò contratti illeciti, cessino colpeuolmente da elemosine debite, ò da satisfare li legati pij, ò altri debiti, à quali sono obligati, ò ritenghino, ò differischino la mercede debita à gli operarij, ò faccino nuoui debiti, che dipoi non possino à suo tempo pagare, dalle quali cose ne segue danno notabile del prossimo, non possino collocare le figliuole in matrimonio, quando sono in età conueniente, il che suole partorire per lo più grandi inconuenienti; ò ne nascano, o siano per nascere altri simili peccati, che si uedono seguire communemente per le souerchie pompe, ornato, nelli quali casi l'usare dette pompe, et ornato, è peccato mortale.

Et perche è quasi imposfibile, quando una persona sfoggia più di quel che portano le sue facoltà, che non conosca, ò possa, et debba conoscere, che ne seguono, ò habbino a seguire simili peccati, si può quasi far uniuersal giudicio, che tali siano in peccato mortale, se dalla diligente discussione, che farà il Confessore col penitente, non gli constarà del contrario, per qual che particolare causa.

Pecca anco la persona mortalmente nel modo dell'ornarsi, quantunche la spesa non passi lo stato, et facolta sua, come se l'ornato è induttiuo da se à lasciuia, oueramente per commune interpretatione de gl'huomini, ouero se quãtunque non sia induttiuo da se, nondimeno s'accorge, ò dubita probabilmente, che per occasione di tal modo d'ornamento, nõ usato cõmunemente dalle persone probate del suo stato, qualche persona particolare si muoue ad amarla inhonestamente, ò si nutrisca in questo peccato, et tuttauia fa niuna, ò poca stima della salute spirituale del suo prossimo, qual uede rouinare in questo suo straordinario ornato, et perseuera pure in esso; ouero quando è fatto tal ornamento con intentione di mostrare uarij effetti d'amore inhonesto, et dar segno d'essi con uestire uarij colori, ò in altro modo.

Auuertisca ancora, che non solo, non si possono assoluere quelli, che ueramente non hanno ferma deliberatione di lasciare il peccato mortale, mà nè anco quelli, che se ben dicono di desiderare di lasciarlo, nondimeno affermano, che gli pare, che non lo lasciaranno: se questi tali non uoglino pigliare quelli rimedij, senza li quali, il Confessore giudica, che torneranno al peccato. Si differisca anco l'assolutione, finche si uede qualche emẽdatione, a quelli che quantunque dichino, et promettino di lasciar il peccato, nondimeno il Confessore giudica probabilmente, che non lo lasciaranno, come sono alcuni huomini, spetialmente gioueni ociosi, che il piu del tempo stanno in professione di giochi, crapule, amori, peccati carnali, biastemme, parole dishoneste, mormorationi, odij, detrattioni, et uẽgono solamẽte gli ultimi giorni di quaresima a confessarsi; et à quelli, che molti anni hanno perseuerato, et sono ricaduti nelli medemi peccati, ne hanno fatto diligenza alcuna d'emendarsi.

Non si possono parimente assoluere quelli, che non hanno uera risolutione di lasciare insieme, cõ li peccati mortali, le occasioni d'essi.

Et perche è di molta importanza, che li Confessori intendano bene questo, però à instrutione loro s'esplicherà più distesamente.

Chiamansi occasioni di peccato mortale tutte quelle cose, le quali danno causa de peccare, ò perche da se stesse sono induttiue al peccato; ò perche il confitente è solito in quelle talmente à peccare, che ragioneuolmente deue il Confessore giudicare, che per il suo mal habito, nè anco per l'auuenire s'asterrà, se in quelle occasioni perseuerarà.

Nel primo ordine d'occasioni, cioè, quelle, che di sua natura sono induttiue al peccato, sono il far professioni di giuoco, di carte, ò dadi, ouero tener casa apparecchiata à questo effetto per altri, tener in casa, ò à sua requisitione la persona, con la quale si pecca, ò in altro modo cohabitare seco, perseuerare nelli ragionamenti, sguardi, conuersationi, et altri gesti et pratiche d'amori lasciui.

Essendo dunque inuolto il penitente in alcuna di queste occasioni, ò altre à queste simili, se la detta occasione è tale, che sia in essere, come tener la concubina, ò simile, non deue il Confessore assoluerlo, se prima attualmente non lascia essa occasione, ne l'altre occasioni, come professione di giuochi, sguardi, conuersationi, gesti etc. se non promette de lasciarla, et quando anco prometta, se hauendo promesso altre uolte, nondimeno non si sia emendato, differisca l'assolutione, fin tanto che ueda qualche emendatione.

Et perche può accadere tal caso, che'l penitente con tutti li ricordi, et modi, che gli uengono proposti dal prudente, et zelante Confessore, ueramente non possa lasciare l'occasione senza pericolo, ò scandalo, deue il Confessore seruirsi de questi remedij.

Primieramente differisca l'assolutione fin tanto, che ueda certa proua di uera emendatione, et se non potesse differire l'assolutione senza pericolo di qualche infamia del penitente, et ueda in lui tali segni di contritione,

tione, et tal dispositione, et prontezza à riceuere gli remedij, che il Confessore giudicherà necessarij, perche si emendi, deue proporgli quelli, che gli paranno più opportuni et necessarij, come per essemplo, ordinargli, che non si troui solo cō la tal persona, assignargli orationi, qualche maceratione della carne, et sopra tutto le freqnenti confessioni, et altri simili, quali se esso accetterà, il Confessore potrà assoluerlo.

Et se dopò questa diligenza fatta da lui, ò da altro Confessore precedente, non si sarà emendato, non gli dia l'assolutione, fin che attualmente non habbia leuata l'occasione, ò non para altramente à noi: dal quale faccia ricorso in tale occasione, conferendo con noi il caso senza scoprire le persone.

Occasioni di peccati mortali nel secondo ordine, cioè per rispetto della persona, sono quelle cose, le quali ben che siano in se lecite, nondimeno ragioneuolmente si giudica, che il confitente tornarà alli medesimi peccati, che già in quelle hà commesso, se in esse perseuera, come per il passato hà fatto. Tale à molti sogliono essere, per la corruttela del mondo, la militia, la mercantia, li Magistrati, l'auuocare, il procurare, et altri simili esercitij, nelli quali l'huomo, che è habituato à peccare spesso mortalmente in bestemmie, furti, ingiustitie, calonnie, odij, fraudi, pergiuri, et altre simili offese di Dio, sà che perseuerando in tali essercitij, gli occorreranno le medesime occasioni, nè ui è ragione di pensare, ch'egli habbia à essere più forte contra il peccato, che nel passato sia stato, et consequentemente ritornerà à gl'istessi peccati.

Però i tali deuono, come dice Santo Agostino, ò lasciare l'essercitio, à loro pericoloso, ò almeno nō essercitarlo senza licenza, et obedienza d'un buono, et intelligente Sacerdote: il qnale non deue assoluere l'huomo in tale stato, se ha opinione ragioneuole, che sia per ritornare alli medesimi peccati, qnando perseueri nella medesima occasione; però deue far proua della sua emendatione per alcun tempo. Et in questo è d'aprire gli occhi tanto più, quanto che il diffetto in questa parte de i Confessori, fa che qnasi in tutte le arti, et essercitij regnino molti abusi, et peccati grauissimi; senza li quali pare per questo, che hoggidi molti non sappino essercitare anco le cose in se stesse giustissime.

Come per essempio, nelli Magistrati, et altri officij si giurano molte cose, che non s'osseruano.

Nel consigliare, auuocare, et procurare si serue alla malignità di clienti, et all'ingiustitia contra la propria conscienza.

Nella militia, alle regole del duello, à gli odij, et homicidij, à professione di giuochi, alla biastemma, alla rapina, alle meretrici.

Nelle mercantie, all'usure, alle fraudi delle robbe, in mischiare, et dare la trista per la buona, ò uendere per più quello, che uale manco, in pergiurare facilissimamente, in fraudare li datij, et altri peccati.

Molti artigiani s'occupano così la festa, come lo di di lauoro, talche mai non si danno al culto diuino, nè ascoltano la parola di Dio, et al medesimo modo occupano la sua famiglia.

Et così si trouarà che molti in tali essercitij sono continuamente ninuti in peccati mortali: li quali non si deuono stimare capaci dell'assolutione, senza prima usare diligenza di liberarli dalle occasioni, ò fargli più forti.

Anzi usando il Confessore di maggiore diligenza, trouarà forse, che alcuni di questi tali, mai si sono ben confessati: et ritrouando, che ueramente sia così, douerà mostrargli che per ciò deuono, oltre la detta proua di reale emendatione, ò il scostarsi dall'essercitio à lui pericoloso, confessarsi generalmente, et usare rimedij forti per la sua salute.

Molto più douerà esser'auuertito il Confessore in quella sorte d'essercitij, et operationi, le quali non hanno seco alcuna necessità, et utilità: et se non sono in quella prima sorte d'occasioni per se inductiue al peccato mortale, et consequentemente da lasciarsi ordinariamente da ogni sorte di persone, nondimeno inclinano al male, et tirano molto facilmente: et spesse uolte l'huomo à diuersi peccati mortali, come sono l'andare à balli, il conuersare con bestemmiatori, braui et altre male compagnie il frequentare le tauerne, l'ociosità, et simili cose; per occasione delle qnali, essendo solito l'huomo à peccare mortalmente, non deue essere assoluto, se prima non le rinontia, et prometta d'astenersene, et lasciare realmente detta occasione, Et se pure parerà il Confessore di poter ueramente credere la prima ò seconda uolta alla promessa, che fà il penitente di lasciare la detta occasione, potrà con essa promessa assoluerlo; ma più oltre non lo faccia, anzi differisca l'assolutione, fin che ueda l'attuale, proua, che si sia leuato fuori di questa occasione.

Si guardarà ancora il Confessore di assoluere quelli ch'essercitano contratti nominatamente prohibiti ne i nostri Concilij Prouinciali, ò che altrimente sono manifestamente illeciti, se prima non li rescindono, et fanno la debita satisfattione. Et se li contratti son dubiosi, prima d'assoluerli, mandino il caso al nostro Penitentiero maggiore, qnale harà cura di procurare presso di noi la risolutione: mà in tal caso se il penitente darà sufficiente cautione di stare à quello, che sarà deciso, lo potrà assoluere, et admettere alla communione.

Ne anco assolua, etiam in uigore di qualche Giubileo, quelli che non hanno notificato quel che sanno di cose, che siano stati ammoniti di notificare per publico Editto, ò Monitoria Papale, ò Archiepiscopale, se prima non fanno tal notificatione, et satisfatione à tutto quello che siano obligati, per il danno, che fusse seguito per non hauer notificato.

Non assolua innanzi la debita restitutione, et satisfattione quelli, che hanno di ciò qualche obligo, potendo farlo. Eccettuando qnelli, che sono in graue, et pericolosa infirmità, alli quali però commandi, et incarichi, che quanto prima satisfaccino.

Visato che harà il Confessore le sopradette diligēze, se non harà trouato impedimento alcuno, per lo quale debba negare, ò differire l'assolutione, faccia che il penitente concluda la confessione, chiamandosi in colpa di tutti li peccati, confessati, et d'altri, che con parole, pensieri, opere, et ommissioni hà commesso, de quali non si ricorda.

Il che fatto mostrandogli il Cōfessore, massime se è persona, che di raro si confessi, la grauità de peccati, discendendo in particolare à quelli, nelli quali trouarà più inuolto il penitente, gli darà quei rimedij contra detti peccati, che gli pareranno più spedienti: nel che giouarà, che il Confessore habbia familiare quel libretto intitolato, Methodus confessorum, ouerramente, Directoriū confessorum.

Di più se sarà dibisogno, gli ordinarà che satisfaccia, restituendo ò robba, ò fama, ò honore, che hauesse tolto al prossimo, et data la salutare penitenza conforme à quello, che à basso si dirà, l'assoluerà.

Se per sorte il penitente fusse incorso in qualche censura, dalla quale egli lo possa assoluere, deue premettere detta absolutione à quella de peccati; et è bene sempre premetterla ad cautelam, in quanto egli può, et il penitente ne hauesse bisogno.

Similmente se il penitente hauesse qualche caso riseruato, non lo assolua, se non hà hauuto facoltà: altramente incorrerà nella scommunica del nostro Sinodo diocesano: Ne li regolari, quantunque godano del priuilegio del Maremagnum, ò altri, senza nostra particolare licēza, possono assoluere da detti casi, come la Santità di Papa Gregorio XIII. di parere della Congregatione delli Cardinali interpreti del concilio di Trento hà dichiarato.

Molto meno s'ingeriranno d'assoluere da i casi contenuti nella Bolla in Cœna Domini, ne altri riseruati alla Sede Apostolica.

Et acciò che tutti della nostra diocese osseruino la medesima forma d'assoluere, usino la sequente, auuertendo di non lasciare le parole, nelle quali consiste la forma dell'assolutione, cioè; Ego te absoluo; Terranno adunque questo modo, Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis omnibus peccatis tuis perducat te ad uitam æternam. Amen. Indulgentiam, absolutionem, et remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, et misericors Dominus. Amen. Dominus noster Iesus Christus te absoluat, et ego auctoritate ipsius absoluo te ab omni uinculo excommunicationis, suspensionis, et interdicti, si quod incurristi quantum possum, et indiges: Deinde Ego te absoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, et Filij, et Spiritus sancti. Amen. Passio D. N. Iesu Christi, Merita Beatæ Mariæ semper Virginis, et omnium Sanctorum, et quicquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augumentum gratiæ, et præmium uitæ æterna. Amen.

Nell'ingiongere la satisfattione, et penitenza, deue il Confessore essere circonspetto, acciò non le imponga tanto leggiere, che la potestà delle chiaui ne uenga in disprezzo, et che esso non partecipi de' peccati d'altri; nè meno tanto graui, ò longhe, che li penitenti ò ricusino d'essequirle, ò accetandole, non l'essequiscano poi intieramente.

Per tanto deue il Confessore sapere li Canoni penitentiali, perciochè quantunque si possino, et si debbano moderare ad arbitrio di prudente, et discreto Confessore secondo la contritione del penitente, ò la qualità, et diuersità delle persone, et altre circonstanze; nondimeno è bene sempre guardare li sodetti Canoni, et à quelli, come à regole, conformarsi quanto si giudicarà spediente; et quantunque il Confessore non imporrà la penitenza del Canone antico, douerà nondimeno spesse uolte manifestarlo al penitente, per indurlo a maggior contritione, et à esseguire tanto più prontamente la minore Penitenza, che gli sarà stata ingionta, cauando utilità della benignità, che hoggi usa seco la santa Chiesa in mitigar il rigore dell'antica disciplina Ecclesiastica.

Procuri, che le satisfattioni corrispondano à peccati commessi, come, imponendo per li peccati carnali, digiuni, uigilie, peregrinationi, cilicij, et altre simili cose, che possono macerare, et mortificare la carne.

Per il peccato dell'auaritia, oltre le debite restitutioni, imponga, elemosina, conforme alla facoltà di ciascuno.

Alla superbia, et altri peccati spirituali, conuiene l'oratione, con la quale humiliandosi innanzi à Dio, s'acquista forza, et uigore di resister à simili peccati.

Alla negligenza d'imparare le cose Christiane, gl'imponga d'ascoltare le Prediche, et andare, almeno per certo tēpo alle Schuole della dottrina Christiana.

A gl'indeuoti, et tepidi nelle cose della salute propria, gl'imporrà il uisitare, et frequentare le Chiese, diuini officij, et frequentare l'oratione.

Alli biastemmatori particolarmente imponga graue penitenza secondo la qualità della colpa, conformandosi alla dispositione di sacri Canoni, Decreti di Pontefice, Concilio Lateranense, et ordinatione di nostri Concilij Prouinciali.

Deue però il Confessore usar prudenza, hauēdo riguardo alla qualità delle persone, non imponendo elemosine à poueri, nè ordinariamente à quelli, che con le proprie fatiche si guadagnano il uiuere, digiuni; et hauendo il medesimo riguardo nelle altre penitenze.

Auuertisca di non assoluere publici, ò scandalosi peccatori senza ingionger loro publica satisfattione, et penitenza proportionata al suo errore, acciochè cō la correttione loro sodisfaccino al scandalo dato in conformità del concilio di Trento, et di quello che s'è ordinato sopra di questo nel primo, è terzo nostro Concilio Prouinciale: nè commutti dette satisfattioni, ò penitenze publiche in altre secrete, senza hauerne da noi espressa facoltà.

Perche sia più libero il Confessore à fare gl'officij, che deue col penitente, et habbia con esso più auttorità in

ia tutte le cose, che gl'ordinarà per la salute d'esso, fugga non solo ogni auaritia, mà anco ogni minima sospitione d'essa.

Particolarmente non dimandi, nè pur con cenni, danari, ò altra cosa nelle confessioni, nè per occasioni d'esse, anzi non solo con le parole, mà più ancora con li fatti dia ogni testimonio d'abborire simili cose.

Ingiongendo penitenza al penitente di far dir Messe, non l'applichi diretta, nè indirettamente, nè à se, nè al la sua Chiesa, ò Monastero.

Il medesimo serui nelle satisfattioni che gli occorrerà far fare per occasioni di debiti incerti, per commutatione di uoti, ò simili altre cose.

Nè meno pigli danari, ò altre cose da restituire, eccetto se la necessità per non scoprire il penitente, lo ricercasse, et in tal caso procuri una polizza di riceuuta da colui, à chi hauerà fatta la restitutione, et la consegni al penitente: et in tutto proceda di maniera, che fugga ogni ombra, et apparenza d'auaritia.

Guardisi sopra tutto il Confessore di non scoprire nè con parole, nè con segni in qual si uoglia maniera il peccatore, ò il peccato, ò alcuna delle circonstanze della persona, con la quale il peccato è stato cōmesso; finalmente cosa alcuna sentita in confessione, per la quale si possa in qual si uoglia modo uenire in notitia di qual si uoglia etiam minimo peccato confessato. Et quando gli occorrerà dimandar consiglio per sapere la risolutione di qualche caso, che gli sia occorso in confessione, sia molto auuertito di farlo con persone, et in modo, che non si possino accorgere quale sia la persona. Et per questo è bene, che in tutto s'astenga di parlar con altri di peccati uditi in confessione, et parlandone per qualche bisogno con l'istesso penitente, non lo faccia senza sua licenza in altro modo, che in atto di confessione sotto il medesimo sigillo.

Essendo il confessore ricercato dal penitente, che gli facci fede d'hauerlo cōfessato, per poterlo esshibire al suo Curato, come douerà far sempre nelle confessioni Paschali, la facci nella forma infrascritta. et perche di queste fedi se ne daranno molte copie in stampa ad ogni confessore, auuertisca esso di tenerle à mano, et di non le dare ad alcuno, se non quelle che sottoscriuerà per quelli ch'hauerà confessato.

La forma della fede sarà questa.

1575. Adi del mese di
Ho ministrato il Sacramento della Penitenza à
habitante nella Parochia di

Scriua nel primo bianco il dì, che si sarà confessato, nel secondo il mese, nel terzo il nome, et cognome d'esso penitente, et nel quarto il nome della Parochia doue habita, nel fine poi il confessore sottoscriua il suo nome, et cognome, et il titolo del beneficio, ò officio Ecclesiastico, dal quale più cōmunemente si denomina, come dire, Rettore, Vicerettore, Canonico, ò Capellano della chiesa N. ò essendo regolare habitante nel monastero. N. et tutto ciò che si hà da scriuer ne i biāchi del la detta fede stampata, sia di mano dell'istesso Cōfessore, ò almeno il dì et mese, et la sodetta sottoscrittione.

Sarebbe anco bene che ogni Confessore notasse sopra d'un quinternetto, il nome, et cognome di quelli, à quali hauerà dato dette fedi sottoscritte, et che conseruasse esso quinternetto presso di se, ò dia à noi, ò nella diocesi à nostri Vicarij foranei, fatta l'ottaua di Pasqua, à ciò che meglio possiamo sapere che non sia fatta fraude nelle fedi da qualche inconfesso.

Per maggior istruttione del modo che hanno à tenere li Confessori nell'aiuto dell'anime di quelli, à i quali haueranno amministrato il Sacramento della penitenza; acciochè possino perseuerare, et far progresso nella gratia riceuuta, habbiamo notato l'infrascritti ricordi.

Deuono li Confessori, conforme all'oblige di buoni padri spirituali, pigliar special assonto d'instruire, et incaminare nelle uirtù Christiane, et nella uita spirituale tutti i loro penitenti, ma principalmente quelli, da quali saranno stati eletti per padri loro spirituali, alliquali ordinariamente faccino ricorso per confessarsi, et consigliarsi nelli dubij, et occorrenze della loro salute.

Procurino dunque di confirmare in tale stato i loro figliuoli spirituali, che siano ueramente constanti nel proposito di più presto, che offendere la Maiestà di Dio mortalmente, perdere non solo la robba, et l'honore, ma ancora la propria uita; et habbino feruente, et uiuo desiderio di conformarsi sempre alla sua santissima uolontà. Per questo gli instruiranno del fine, per il quale è stato creato l'huomo, et tutte l'altre cose, cioè di seruire, et obedire à Dio in questa uita, et nell'altra goderlo eternamente: et che però loro deuono hauer'animo di adoprare, et lasciare tutte le cose, tanto, quanto li possono seruire à conseguire questo fine, ò impedire da esso; et facciano, che à questo habbiano indrizzato se stessi, et le sue attioni insieme con tutto quello, che hanno in questo mōdo. Di modo, che nel uiuere, nel uestire, nel conuersare, nel negociare, et in tutti gli altri essercitij, che faranno, si gouernino di sorte, che tutti gli aiutino à conseguire questo fine: et siano apparecchiati di moderare, et regolare, ò di lasciar qual si uoglia delle sodette cose in quello, che'l suo padre spirituale giudicarà esser necessario per la sua salute: il quale considerato lo stato, et qualità di ciascuno gli incaminarà conforme à esso stato al sopradetto fine.

Gli instruiscano del modo di orare, secondo la capacità di ciascuno, accostumando tutti, che faccino ogni giorno almeno due uolte oratione, cioè la mattina quando si leuano, et la sera quando uanno à letto. Oltre l'essbortarli à sentire ogni giorno Messa, et andare le feste à li diuini officij, et particolarmente à quelli, che saranno capaci, cosi huomini, come donne, insegnare il modo di fare oratione mentale à gl'altri, mostrare, come debbano dire deuotamente il Rosario, ò la Corona, ouer l'officio della Madonna, ouero li sette Salmi penitentiali, ò altre simili orationi; inducendo però generalmente tutti i suoi figliuoli spirituali à far l'essamine della conscienza; per il

quale

quale sarà à proposito, che piglino quel tempo della sera, nel quale sono inuitati co'l segno della campana à far insieme con tutta la famiglia oratione.

Gli esshortino alle frequenti confessioni, et communioni, et uedano di ridurli secondo il consiglio di santo Agostino, che ogni domenica si communichino: et quando trouasse alcuno, che non fosse disposto à far questo, cerchino, di disporlo pian piano, esshortandolo prima à confessarsi, et communicarsi le feste principali dell'anno, cioè oltre la Pasqua, alla Pentecoste, l'Assontione della Madonna, ogni Santi, il Natale, et la Domenica in capite Quadragesima, per guadagnare l'Indulgenza plenaria, et prepararsi al santo digiuno quadragesimale, et dopoi accrescendoli alcuni giorni, lo riduca à confessarsi, et communicarsi ogni mese; ilche fatto c'hauerà sarà facil cosa di ridurlo alla communione di ogni otto giorni.

Habbiano particolar cura, che spendano li giorni delle feste in honore, et seruitio del Signore. Per questo gli indurranno à entrare in alcune di quelle compagnie, che hanno per instituto particolare spendere i giorni delle feste in orationi, et essercitij di opere pie, come la scuola della uita Christiana: tengano particolar conto, se sono padri, ò madri di famiglia, che gouernino le loro case à honor di Dio, et particolarmente habbino cura, che i loro figlinoli uadino alla Dottrina Christiana, et di condurgli le feste seco alle Prediche, Vesperi, lettioni sacre, et gl'incaminino su la uia del confessarsi, et communicarsi spesso.

Procurino, che se hanno moglie, le tirino anch'esse alla frequenza delli Sacramenti, ouero se le figlinole spirituali hanno marito, faccino il medesimo, ricordandoli quello, che san Paolo dice, che'l buon marito molte uolte guadagna la moglie à Christo, et spesse uolte la moglie guadagna il marito.

Faccino comprare à quelli, che sanno leggere, et hanno il modo, alcuni libri spirituali, et deuoti, quali, leggano ò faccino leggere insieme con la sua famiglia la sera massime li giorni delle feste, et à questo effetto sono buone le uite de Santi Padri, il Gersone dell'imitatione di Christo, l'opere di Fra Luigi di Granata, gli essercitij della uita spirituale, et il Rosario di Don Gasparo Loarte, la prattica dell'oratione spirituale del P. F. Matteo Capuccino, et altri simili.

Incolcaranno spesso à i ricchi, che sono despensatori di Dio delle richezze, che hanno, che si bene possono sostentare con esse, et mantenere lo stato, et grado loro, deuono però farlo christiana, et modestamente, si che non solo non spendano in questo più di quello, che portano le sue forze, ma più tosto meno, conforme anche à quello, c'hanno conosciuto, et insegnato fino à i gentili.

Che hanno grande obligo di fare elemosine, auisandoli, che per non errare in precetto di tanta importanza, si regolino co'l consiglio di persone spirituali, et intelligenti.

Et finalmente conforme allo stato et conditione di ciascuno suo figliuolo spirituale, a tutti daranno quelli ricordi, et aiuti, che giudicheranno necessarij, et utili, acciò si conseruino, et crescbino nella uia del Signore.

AGGIONTA
PER I CVRATI
alle auuertenze de i Confessori.

AVENDO Noi dato à i nostri Curati, et insieme à gl'altri Confessori della Città, et diocese nostra, le Auuertēze, communi à questi et à quelli, che ci sono parse utili et necessarie da darsiti per hora circa l'amministratione del Sacramēto della Penitenza; habbiamo ancor uoluto aggiōgere alcune altre poche cose nella medesima materia, pertinenti solo à essi Curati, affinche loro, col leggere spesso, et praticar bene le principali communi, et questa poca aggionta particolare, adempiscano meglio il suo officio.

Il Rettore della Chiesa curata, non s'ingerischi à sētire confessioni d'alcun nostro diocesano, che non sia della sua Parochia, et per questo, se non conosce che il penitente sia delli suoi parochiani, lo ricerchi prima di ciò, et trouando che non sia non lo confessi.

Potrà nondimeno il Curato della Città, et anco il Curato fuori nella diocesi, confessare quei diocesani, et altri forastieri, che si ritrouaranno per qual si uoglia causa nella sua Parochia, fuor del tēpo della Pasqua.

Potrà ancor quello della diocese in tempo Paschale confessar quelli d'altra diocese, che saranno nella sua Parochia, se bene non ui habbino domicilio, quando però non si fossero partiti dalle proprie Parochie, et andati là à posta per questo effetto.

Ma nella Città nel tempo Paschale il Curato solo della nostra Chiesa Metropolitana, ministrarà in essa chiesa li santi Sacramenti alli forastieri che saranno in Milano per passaggio, ò per altra occasione, che nō habbino domicilio fermo sotto altra Parochia della Città.

Al tempo della Pasqua il Curato potrà pigliar in aiuto per udir le confessioni, tanti Sacerdoti, quanti gli parerà, pur che siano, ò altri Curati, ò altramente da Noi approuati in scritto à questo officio d'udir le confessioni, quando l'approuatione sudetta non fosse ristretta, et limitata à certo altro luogo, ò à tempo che già fosse finita.

Nelli casi anco di necessità, ne i quali non si possi hauer ricorso al proprio Curato, ò al Vicario foraneo nella diocese, ò al Generale nella Città, perche deputino alcuno; potrà ogni Curato ascoltare le confessioni di quelli che non sono della sua Parochia.

Potrà con licenza, ò commissione scritta dal nostro Vicario generale, ò dal Foraneo nel suo Vicariato,

scritta et sottoscritta nella precisa forma infrascritta, et habbia fatta questa essibitione almeno di tre giorni innanzi la communione, acciochè il Curato, quando ui hauesse dubio, possa fra questo tempo chiarirsi se quella fede sia uera, et se il Confessore sia delli approuati: ilche potrà conoscere dalla Tauola de Confessori approuati da Noi, che si truouano hora in questa diocese, che sarà, presso gli Sindici nella Città, et in mano delli Vicarij Foranei fuori, oltre il registro uniuersale d'essi Confessori approuati, che sarà presso del nostro Cancelliero, et del Penitētiero maggiore della Chiesa nostra Metropolitana.

La forma della fede sarà questa

1575. Adi del mese di

Hò ministrato il Sacramento della Penitenza à

habitante nella Parochia di

Nel primo bianco di questa fede deuerà esser scritto il dì che si sarà confessato; nel secondo, il mese; nel terzo, il nome et cognome d'esso penitente; et nel quarto, il nome della Parochia doue habita. Nel fine poi si deuerà sottoscriuere il Confessore con il suo nome, et cognome, et titolo del beneficio, ò officio Ecclesiastico, dal quale più communemente si denomina, come dire, Rettore, Vicerettore, Canonico, ò Capellano della Chiesa N. ò essendo Regolare, habitante nel Monasterio N. et tutto ciò che si deuerà scriuere ne i bianchi della detta fede, douerà essere di mano dell'istesso Confessore, ò almeno, il dì, et mese et la sudetta sottoscrittione.

Sia auuertito il Curato di publicare al popolo due, ò tre feste della Quaresima quest'ordine nostro di douer lui far nota di tutti quelli che si confessaranno da esso Curato, et di non douer ammettere alla santa communione quelli che, confessandosi da altri, non essibirāno à esso Curato di tre giorni innanzi ad essa santa communione la fede nel modo sopradetto, d'essersi confessati da Confessore approuato da Noi.

Il Curato poi al più tardi, subito fatta l'Ottaua di Pasqua, facci scontro col libro del stato dell'anime di quelli che hauerà notati che si siano confessati da lui, et anco di quelli che li haueranno presentate le fedi autentiche della forma che habbiamo detto di sopra, d'essersi confessati da altri Confessori approuati da Noi; et se è Curato della Città, per tutta la seconda settimana, et terza nella diocese, doppo l'Ottaua sudetta, habbia dato in man nostra con sue lettere sottoscritte da lui, et sigillate, nota delli nomi, et cognomi di quelli ch'essendo arriuati all'età di dieci anni, hauerà trouato che non si siano confessati da lui, ò da Confessori approuati da Noi, esprimendo la causa, per la qual siano restati, quando la sappia fuor di confessione.

Questo istesso ordine tutto si osserui intieramente anco nelle Parochie doue sono più Curati.

Per satisfar bene il Curato all'officio suo, non si contenti di quanto gl'habbiamo detto nell'Auuertimenti communi à loro, et à gl'altri Confessori, d'instruire il suo popolo delle cose pertinenti à questo Sacramento della Penitenza, ma douerà ancor ragionarne alcuna uolta ne suoi Sermoni in Chiesa massime nell'Aduento, et dalla Domenica in Settuagesima fino a mezza la Quaresima; et perche non ne restino priui quei figliuoli che fuori si occupano in pascere bestie, et altri simili essercitij continuamente, osserui il Curato di radunarli a questo effetto nelle feste di Natale, et altre dell'Inuerno, massime sù l'hora della sera, nel qual tempo stanno più a casa, et instruirli anch'essi, ò ciascuno in particolare, ò più insieme, come meglio gli parerà.

Perche una delle principali cure che deue hauer il Curato, è che a gl'Infermi siano amministrati li Sacramenti, che sono necessarij al ben morire, delli quali il primo è quello della Penitenza; per tanto oltre a quello che per questa causa è commandato a i Medici per la Bolla di Pio Quinto di santa memoria, et per li Decreti nostri Prouinciali, deue per ogni uia usar grandissima diligenza in saper quando alcuno della sua cura s'ammala; et se bene douerà spesso all'Altare essortargli che subito che alcuno se inferma, gli suoi parenti, ò altri di casa l'auuisino, nondimeno non si deue contentare di questa diligenza, trouandosi per esperienza, che molti sono negligentissimi di chiamarli a tempo che possino legitimamente confessarsi: onde deue egli dimandare spesso se ui sono infermi per la Parochia; et oltre di questo, in ogni modo se instituischino due, ò quattro Infermieri secondo il bisogno delle Parochie, che siano delli Fratelli della cōpagnia del santissimo Sacramento, ò della Dottrina Christiana, ò di qual si uoglia altra Confraternità, li quali habbino officio di sapere quelli che si ammalano nelli loro quartieri, et essercitar uerso di loro la carità in tutto quello che sarà dibisogno per aiuto dell'anima, et del corpo, doue possono, massime nelli mali pericolosi; et prima d'ogni cosa habbino carico, subito che sanno di qualche amalato nella Parochia, darne senza dimora auuiso al Curato, il quale sarà diligente in uisitare subito l'ammalato, et indurlo alla Confessione, et ad ogni altra cosa che li bisogna per salute dell'anima sua.

AVVERTENZE

DI MONSIGNORE ILLVSTRISS. Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo di Milano.

A I CVRATI DELLA CITTA, ET diocesi sua per amministrare il santissimo Sacramento dell'Eucharista in Chiesa.

N tutti quei casi, ne i quali per le nostre noue auertenze di confessori, non deue il confessore admettere alla confessione, ò assoluere i penitenti, come per stare in stato di peccato mortale, ò in occasioni induttiue al peccato, ò per non satisfare à oblighi, ò per altre cose simili, ouero deue differire l'assolutione, per ueder prima in loro certi segni di uera emendatione; non admetta il Curato alla communione persone, ch'egli sappia fuor di confessione, che siano publica ò notoriamente in uolte in alcuno delli sudetti impedimenti, quantunque esshibiscano fede da nostri penitentieri, ò da altro confessore approuato, etiam regolare che gli habbia ministrato il sacramento della penitenza; se essi penitenti non gli fanno prima constare, che si siano leuati di detto mal stato et occasione, et habbiano dato certi et probati segni della sua emendatione, et satisfatto à quel che doueuano nel modo, et forma, che si dice in dette auuertenze. Sarà però cosa conueniente, che'l Curato auisi questi tali di ciò prima secretamente, ò alla presenza d'una ò due persone probate, acciò che non uengano à riceuere publica uergogna, presentandosi alla communione, la quale deue esso negargli, come s'è detto di sopra massime c'hauerà commodità di farlo, douendo loro presentargli di tre di inanzi la fede di essersi confessati, quando si confessino da altri, che dal proprio Curato.

Ma se fosse secreto l'impedimento, et lo sapesse fuor di confessione, faccia seco il medesimo officio et instantia, cõ ogni carità secretamente, perche non uenghino à riceuere la cõmunione in quel stato; non gia glie la neghi, quando si presentassero publicamente à cõmunicarsi. Se anche fusse secreto in modo che lo sapesse solo in confessione, non deue far seco altro, fuor di confessione che racomandarlo à Dio con oratione, et se si presentasse alla communione, non può negargliela.

Ma quando il Curato hauesse dubio se quello impedimento fosse publico, o notorio, o nò, se e nella Città ricorra al Vicario nostro generale; et se è nella diocesi al Vicario foraneo, et conferisca seco, et faccia quanto da lui gli sarà ordinato: et se al Vicario foraneo restarà alcun dubio, ne dia auiso à noi.

Non admetta alla communione alcuno c'habbia commesso peccati publici, o notorij, prima che habbia publicamente satisfatto al scandalo, o mal essempio dato publicamente ancor che habbia fede legitima d'essere assoluto da penientieri nostri, o altri confessori etiam regolari.

Ne meno admetta quelli, che fossero obligati secondo gli ordini del Concilio di Trento, o de nostri Sinodi Prouinciali, o de sacri Canoni à far penitenza publica, ouer anco solenne, per qualche delitto commesso publicamente in conspetto di molti, d'onde altri fossero commossi, et offesi per il scandalo, douendo simil persona fare publicamente con degna penitenza secondo la qualità della colpa, acciò che riuochino alla retta uia co'l testimonio de la sua emendatione, quelli che co'l suo essempio hanno prouocati al male, eccetto però se gli constasse, che questa sorte di penitenza gli fosse stata commutata da noi in altra.

Quando li putti, o putte, della sua Parrochia sono gia peruenuti all'età di diece anni, si che siano uicini ad habilitarsi presto a riceuere la santissima communione, non lasci che per negligentia sua, o de i Padri, o madri loro, procedano piu oltre ne gl'anni senza godere di questo spiritual thesoro, come alcune uolte habbiamo trouato, che alcuni hanno scorso con gran trascuragine et crassa ignorantia molti anni: ma quanto prima diligentemente gli instruisca delle cose necessarie, per poter riceuere degnamente il santissimo Sacramento, et ben instrutti che saranno delli innumerabili frutti, che da esso si cauano, et con quanta humiltà, riuerenza, et purità di conscientia si debba riceuere, li faccia communicare: et per questo specialmẽte nella prima settimana di Quaresima, ò se meglio gli parerà, nelle feste di Natale, et altre dell'inuerno, massime nelle uille per maggior commodità di quei figliuoli che in altro tempo sono più occupati nelli pascoli delle bestie, et altri essercitij simili, recognosca dal stato delle anime, et con altri modi, quelli che saranno peruenuti alla sodetta età, et li chiami a se saparatamente, o molti insieme, et gl'instruisca come è detto di sopra: sceglia poi quelli che con questa diligentia, o altra che farà, doppo si saranno habilitati a poter communicarsi nella Pasqua prossima, quali admetterà, rimettendo gli altri ad altro tempo per far seco noua diligentia in questo.

Auuertisca di non admettere alcuno alla prima communione se oltre la sodetta diligente instruttione, non l'hauerà confessato tre, o quatro uolte.

Quando però alcuno de i figliuoli della sua parochia sia solito di confessarsi da alcun altro confessore, approuato da noi, et gli faccia constare per fede del confessore che esso sia idoneo, et da lui instrutto sufficientemente à riceuere la santissima Communione, et che da lui si sia confessato almeno tre, o quatro uolte, et esso conosca quello per confessore approuato da noi, et timorato di Dio et pio, lo puotrà admettere alla communione sopra quel testimonio, se ben non haurà esso Curato usato le diligentie soprascritte: altrimenti anch'esso facci il suo debito, interroghi il figliuolo, et riconosca come sia sufficientemente instrutto, et supplisca quel che bisogna per questo conto, et poi che li parrà ben instrutto gli ministri il

santis-

santissimo Sacramento della Eucharestia, senza che in tal caso aspetti d'hauerlo confessato tre o quattro uolte, poi che in questo supplisse la fede del confessore. Ma quando gli consti per fede pur del confessore scritta, che gli sia già stata amministrata la prima communione da esso confessore, lo puotrà anche lui admettere nella Pasqua, et in altri tempi doppò.

Dia il Curato questa medema instruttione all'adulti anco, particolarmente a quelli, che si communicano di raro, et uniuersalmente tutto il suo popolo in tutti i giorni Paschali, et altri, quando communicarà frequenza di persone.

Il Curato nella Pasqua communichi non solo quelli, che in quel tempo si trouaranno habitare nella sua parochia, ma quelli ancor, che ui saranno habitati la maggior parte dell'anno, o almeno sei mesi.

In oltre quelli, che ui saranno andati ad habitare, se ben di pochi giorni, o mesi innanzi, con animo però di fermaruisi et stanciarui, ouero essbibiscano facoltà ottenuta in scritto da noi, o dal suo parocho, di poter si communicare in altro loco. Di più nella diocesi quei uiandanti anche, o forestieri, che per passaggio ui capitaranno nelli giorni Paschali.

Ma nella Città questi forastieri, o uiandanti si deueranno tutti communicare solo nella nostra chiesa Metropolitana.

Auertirà nondimeno il curato, o sia della diocesi, o sia della Metropolitana, prima che li communichi di notare sopra d'un libro appartato il nome, et cognome, il loco dell'origine, ouero domicilio di quelli uiandanti et peregrini, che si communicaranno: et conserui detto libro presso di se fidelmente, et in oltre frà 15. giorni, ne dia nota a noi in scritto, sottoscritta et affirmata di sua mano.

Quando alcuno, che hauesse habitato nella diocese sei mesi, et altrotanto nella Città sotto un'altra Parochia, ritorni dopò Pasqua in quella Parochia, nella quale non si sarà communicato, essbibisca fra tre giorni a quel curato la fede d'essersi communicato, et non lo facendo, esso curato lo reputi, et faccia seco come con gli altri non communicati alla Pasqua.

Se alcuno, hauendo dimorato la maggior parte dell'anno nella diocesi, non si sarà communicato la Pasqua, da quel Curato, nella cui parochia harà dimorato, quel tempo, benche dica di essersi communicato altroue, nondimeno si proceda contro di esso, come se fosse uno di quelli, che hauesse habitato tutto l'anno nella sua parochia.

Non admetta, ne accetti il Curato escusatione alcuna di qual si uoglia della sua Parochia, che non sia cõmunicato nella sua Chiesa la Pasqua, benche alleghi qual si uoglia impedimento, di non hauer potuto communicarsi in essa, o hauer hauuto causa legitima di communicarsi altroue, et essibisca fede authentica, ò altra probatione d'hauerlo fatto, mà lo rimetta à Milano à dedurre inanzi à noi le sue raggioni, assignandoli dodeci, ò quindeci giorni al più, dentro il qual termine se non gli essbibirà l'admissione et approbatione nostra delle sue escusationi, ò commissione di soprasedenza, ò altro ordine nostro, l'habbi per non communicato, et proceda con lui, come con gli altri non communicati alla Pasqua.

Il medesimo faccia con ciascuno, che nella Pasqua si troui absente dalla diocesi, se dopò che sarà ritornato fra 15. di non si confessi et communichi nella propria parochia, ouero frà detto termine non gli essbibisca lettere nostre, per le quali se gli commetta, che lo debba admettere per communicato, perche habbia essbibito a noi fede in scritto del curato, et ordinario del luoco, doue sarà stato in quel tempo Paschale, nel modo, che si ordina nel Concilio nostro terzo Prouinciale, di essersi all'hora communicato.

Il curato nella Quaresima alcune uolte, et particolarmẽte nella Domenica delle palme, per se stesso, et per i predicatori, doue ne sono, auertisca il suo popolo, che ciascuno uenendo a la communione Paschale, porti il bollettino, nel quale sia scritto il suo nome, cognome, et la casa doue habita, per lasciarlo ad esso curato: et che altrimente non sarà admesso, come in fatto gli ordiniamo, che senza esso bollettino nõ admetta alcuno.

Nel tempo poi dell'amministrarsi la santissima Communione nella Pasqua, deputi persona, della quale si fidi, et quale doue si può, sia almeno chierico, che con la cotta prima ch'esso cominci a communicare, dia principio à raccogliere li bollettini da quelli, che si uerranno presentando alla communione: et cominci à far questa raccolta, di modo, che preuenga sempre il sacerdote d'una ò due persone, et non più, ad ogni schiera; et nel riceuere ciascun bollettino lo legga subito in uoce tale, che il sacerdote, et quatro, ò cinque delli più uicini di quella schiera possano sentire; et così lettolo, subito l'infilzi, ò metta in un sacchetto decente, et così faccia di mano in mano de gli altri per ordine, et subito finita la cõmunione, li consegni tutti in mano al curato: quale quãto prima li incontri co'l stato delle anime, ò quinternetto alfabetico d'esse, per uedere chi si sarà communicato, o no, et conserui li bollettini, per hauerli pronti in mostrargli ad ogni requisitione nostra, et del Vicario foraneo nella diocese.

Non potendo il Curato hauer persona ecclesiastica per questo effetto, pigli qualche scolare, o altra persona diuota, et fida, che sia prattica della parochia; et quando fosse così picciola et solitaria uilla, che non si trouasse iui persona, che sapesse leggere, o fosse atta a questo; il curato douerà lui prima hauer fatto li bollettini, et dato il suo à ciascuno, che lo presenti in quell'atto della Communione, in mano di chi hauerà lui deputato, dandoglielo spiegato, perche non gli possa dare dui per uno, seruato nel resto il modo come di sopra. Et se bene non si puotrà leggere all'hora, nondimeno questa diligenza congionta con l'occhio del curato nel communicare, et co'l riuedere poi i bollettini, che saranno stati fatti da lui et scõtrare il numero d'essi, cõ la nota che deurà hauer tenuta del numero di quei bollettini c'hauerà dato fuori, potrà facilmẽte assicurarlo che non gli sia fatta fraude,

maßimamente in una terra, o uilla picciola.

Il curato il giorno di Pascha, et il Lune et martedi sequenti, per la trina monitione, ammonisca il suo popolo, che tutti debbano eßersi communicati per tutta l'ottaua di Pascha; et che tutti quelli, che non si saranno communicati, passato quel tempo, senza altra monitione li publicarà per ordine nostro interdetti dallo ingresso della Chiesa secondo la forma delli sacri Canoni: Et esso Curato faccia anco priuatamente per tutta detta ottaua, con quelli c'haueranno mancato, i debiti officij di Carità, acciò che satisfaccino al loro obligo Christiano; et non satisfacendo, paßata l'ottaua, nel primo giorno subsequente, et poi anche nella festa proßima publichi interdetti dalla Chiesa quelli, che in effetto non si saranno communicati, seruando nella publicatione la infrascritta forma.

D'ordine dell'Illustrißimo, et Reuerendißimo S. Cardinale S. Prassede Arciuescouo della santa Chiesa di Milano, etc. Si dichiarano interdetti dall'ingresso d'ogni chiesa, et come escommunicati, condennati alla sepultura del Terazzo in euento della morte, senza euidenti segni di penitenza gli infrascritti, per non si esser communicati nella Pascha di Ressurrettione di nostro signor Giesù Christo, proßima paßata, come commanda la santa madre Chiesa.

Diamo però facoltà al Curato di soprasedere dell'interdetto per tutta la settimana, che segue, dopo l'ottaua di Pasqua, contra alcuni particolari, che pareße à lui essere così ispediente per qualche buon fine: Et se è curato dell'a diocesi, concediamo che poßa soprasedere anco per l'altra subsequente settimana seconda dopo l'ottaua, hauendone licenza, o commißione dal Vicario foraneo, di modo tale che chi si communicarà fra questo termine di soprasedenza, come è detto di sopra, se ben non l'hauerà fatto nel tempo debito, secondo l'ordine della Chiesa, nondimeno si gli sarà gratia di non interdirlo, ma ben dourà il Curato in tal caso correggere questa negligenza, o contumacia con qualche penitenza spirituale, a suo arbitrio.

Ma sia auertito il Curato, et Vicario foraneo a non usar questa facoltà, se non con gran consideratione, et graui cause.

Et se pur anche fosse alcuno, al quale per grauißima causa giudicasse, che si doueße dare maggiore soprasedenza, n'auisarà quanto prima dopò Pasqua, et ci rissolueremo secondo che ci parrà conforme all'honor di Dio, seruitio di quell'anima, et conseruatione della disciplina ecclesiastica.

Non intendiamo già che si proceda all'interditto contra quelli, a quali esso Curato hauesse per rispetti conuenienti commandato di diferire per qualche tempo la communione per maggior aiuto delle anime, ma di essi subito con sue lettere ci dia nota, et delle cause, perche uoglia che diferiscano, quando le sappia fuor di confessione, et parimente quello che gli occorrera sopra ciò, accioche possiamo dargli ordine et il rimedio, che deurà usare per salute delle anime loro.

Parimente ci dia nota in scritto per tutta la settimana seconda dopò l'ottaua, se è nella Città, et terza, se è nella diocese di quelli ch'auerà interdetti, et di quelli anco, con quali hauerà usato della facoltà di soprasedere dall'interditto, quando bene hauessero satisfatto nel termine della soprasedenza, et insieme delle cause, quando le sappia fuor di confeßione.

Gli interdetti publicamente dallo ingresso della Chiesa, perche confessati, come è precetto della santa madre Chiesa, nella Pasqua nõ si sono cõmunicati non si assoluino et liberino dallo interdetto, se prima, oltre la debita satisfattione proporcionata al scandalo c'haueranno dato, nõ lo aßicurano di confessarsi et cõmunicarsi, et essere obedienti per l'auenire alli commandamenti della Chiesa, et specialmente a questo, di confessarsi, et cõmunicarsi nel'a Pascha, et dopò che saranno liberati, il Curato publichi al popolo la sua liberatione.

Il Curato, douend ministrare la santißima communione al Popolo in Chiesa, o sia nella messa, o fuori d'eßa, oßerui diligentemente il decreto del primo nostro Concilio Prouinciale, di communicare gli huomini separatamente dalle donne. Il che potrà fare facilmente in alcun de i modi infrascritti.

2 *Nel tempo della Pasqua diuida quelli giorni, ne i quali communemente si suol communicare il Popolo, aßignandone alcuno particolarmente per far la communione de gli huomini, et in quel giorno communichi gli huomini solamente, et alcuno per far la communione delle donne, et parimente in quel giorno cõmunichi solamente le donne, et faccia così a tempo questo aßignamento, che lo publichi in Chiesa nel giorno della Domenica delle palme. Ma se alcuno, come molti sogliono, uorrà communicarsi più uolte in questo tempo Pascale, et per questo, o, per altra causa particolare desiderarà cõmunicarsi nell'istesso giorno, aßignato per le donne, o, qualche donna nel giorno aßignato per gli huomini, potrà nondimeno ministrargli il santissimo Sacramento doppò la communione di quelle persone, alle quali sarà assignato quel giorno.*

Potrà anchora senza far la diuisione de gli giorni, quando la communione, si faccia fuor della messa, elegere due altari, uno per gli huomini, et l'altro per le donne, le quali siano uno per banda della Chiesa, di modo, che non siano necessitate à incontrarsi le donne con gli huomini nell'andare et ritornare dalla communione. Et il Curato, cominciando prima dalla parte de gli huomini à riconciliarli, se non saranno riconciliati, poi à communicarli, come hauerà communicato un pezzo da quella parte, uada dall'altra parte delle donne, facendo il medesimo, poi ritorni dalla parte de gli huomini, et così à uicenda uenghi a communicarli tutti senza fare aspettare noiosamente le donne sin al fine. Et doue saranno più Curati in una istessa Chiesa, potrà anche farsi con questa diuisione di altari la communione nella messa, et uno potrà attendere alla reconciliatione, poi celebrare, et ministrare la communione dalla parte de gli huomini, et l'altro dalla parte delle donne, et così faccia ogn'altro

con-

confessore approbato, che si trouarà all'hora in quella Chiesa, quanto ad udir le confessioni, oueramente mutaranno loco alcuna uolta scambieuolmente fra loro, per sodisfare a chi da ciascun lato desiderasse confessarsi più da uno che dall'altro. In ogni caso doue sarà alcuno d'essi, che habbi facoltà delli casi riseruati da noi, passi hora dalla banda de gli huomini, hora da quella delle donne, accioche, chi hauerà bisogno di lui in questo particolarmente ui possa andare senza dare sospittione alcuna de li confitenti alli circonstanti.

Doue sia poco numero di anime, communichi nell'istesso giorno, prima gli huomini, poi le donne, facendo, che tra tanto, che communicarà gli huomini, le donne stiano nella parte della Chiesa assignata loro, cosi faccia con gli huomini, mentre le donne si communicaranno.

Questo terzo modo si osserui sempre nelle communioni, che si fanno fra l'annu per qualche solennità, o, per deuotiune, saluo se per la numerosità del Popolo non paresse meglio al Curato di seruare il modo di diuidere gli altari, com'è detto di sopra, poi che in simili occasione non si può usare il primo modo di diuidere i giorni.

In quelle Chiese doue alle uolte per qualche impedimento non si potesse seruire d'alcuno delli sodetti modi, si tollera che si mettano due schiere di banche fuori della capella grande, distante l'una dall'altra due, o tre braccia nel medesimo dritto, si che occupino quasi tutto il trauerso della Chiesa, et sia de gli huomini quella schiera, che sara posta nella parte della Chiesa, assignata a gli huomini, et delle donne, quella che sarà dalla banda assignata ad esse donne, facendo che tutti stiano uolti con la faccia uerso la testa della Chiesa, et in questo modo, communichi prima una schiera di huomini, poi una de donne, et cosi seguiti alternatamente, finche sarà finita la communione.

Per ministrare il santissimo Sacramento con decentia, et sicurezza de pericoli, che non cada in terra qualche particola, o fragmento, si proueda in ogni Chiesa Parochiale delle infrascritte cose da gli scolari del Corpus Domini, con l'aiuto, si sarà bisogno, di qualche raccolta di limosina, che si faccia nel popolo di quella Parochia per questo, o contributione del Rettore della Chiesa, secondo che comportarà la qualità delli suoi redditi.

Di banchi in numero sufficiente per li circoli, o schiere delle communioni più numerose, com'è la Paschale, le quali banche siano alte da terra un braccio, et un quarto.

Di touaglie, o seruiette, o tele bianche quali siano longhe, et in numero taie, che sia a sufficienza per coprir tutte le sodette banche, et per potersi mutare, et lauare spesso a i suoi tempi fra l'anno, et siano larghe quant'è l'altezza della tela nostrana, accioche coprano tutte le banche.

Di quattro almeno, ò più seruiette di tela di lino sottili, che siano semplici senza lauoro alcuno nel mezzo, ò dalle bande, si ben potranno essere lauorate da i capi, longhe da due ò tre braccia, alte quanto è l'altezza della tela nostrana. Queste sono per tenersi sotto la pisside, et le mani del sacerdote mentre che andarà communicando li circoli di persone, che saranno dietro alle banche sodette, et potranno anche seruire per tenersi similmente sottu, quando si communicano gl'infermi.

Di 2. scabelli decenti per prepararui sopra le cose necessarie per la purificatione nel luogo istesso, doue staranno le persone deputate à dare la purificatione nelli capi de circoli, ò schiere di quelli, che si communicheranno, come si dirà più a basso.

Di 4. seruiete conueneuoli per poter coprire quelli scabelli.

Di 4. uasi che siano netti et lucenti per gouernare dentro il uino da purificare, et de quatro altri uasi piccioli, per dare à ciascuno la purificatione li quali uasi siano della forma, che se gli darà per ordine nostro.

Nè più lasci il curato, che persone patricolari faccino portare iui suoi uasi ne bicchieri, ne uino particulare per la sua purificatione. Et parimente di seruiete picciole, almeno quatro, per asciugar la bocca à quelli che si sarranno purificati.

Le quali tutte touaglie, seruiete, uasi grandi et piccioli si lauino spesso, et si conseruino sempre per questo effetto, netti et mondi in sacrestia, ne si adoprino mai ad uso profano.

Vi sianu sempre pronti 6. cerei honoreuoli, per accendere sopra ogni altare, et innanzi al quale si farà la communione fuori della Messa, per tutto quel tempo, che durarà essa communione et due torchie, ò cerei grossi, per portare sempre innanzi al sacerdote, quando farà la communione, ò per mettere dalli capi delle schiere, ò banche, et circoli delle persone, che si hanno à communicare, come si dirà qui à basso.

In ogni luoco, doue si ministrarà in Chiesa la santissima communione, ui siano, doue sarà possibile, ottu ministri ecclesiastici, li quali con cotta seruino al tempo delle communioni, massime numerose, per fare gl'infrascritti officij.

Vno che nella Pasqua, primo che il sacerdote cominci à ministrare la santissima communione, dia principio à raccogliere li bollettini di quelli, che si presentaranno alla communione, li legga, et consegni, come è detto al suo luogo.

Vn'altro, doue è uso, che le persone si presentino alla communione con una candela accesa in mano, che preceda à quello delli bolletini, di due persone per schiera, il quale con una mano uada pigliando le candele, et le estingua in una cassetta di legno che hauera nell'altra mano, la quale habbia nel fondo un poco d'aqua, acciohe non faccino fumo. Il quale uso de presentarsi con le candele accese nella communione, che restano poi alla Chiesa, ò al Curato, permettiamo, che si osserui, doue hora si troua, nella communione sola della Pasqua, et per li misterij santi, che contiene, et per

una certa ricognitione del Curato, purche si smorzino, come è detto di sopra, prima che il sacerdote s'accosti à quello, che uuol riceuere la communione: mà ne gli altri tempi lo probibiamo per le incommodità et pericoli, che, come l'esperienza ci mostra, porta à questa ministratione.

Dui altri, uno de quali stia dalla banda destra del sacerdote, l'altro dalla sinistra, che tenghino sotto la pisside et le mani di esso, mentre uà communicando, et sotto il mento di quelli che si communicano, un panno di lino, acciochè non caschi fuor di quel panno particola ò fragmento alcuno, per qual si uoglia accidente: Et questi co'l panno sodetto, potranno bastare senza altro apparecchio di banche et sue touaglie quando si facesse nella messa, ò fuori di essa, all'altare una communione di poco numero d'anime commune di dieci, ò dodeci persone.

Dui altri, i quali tenendo in mano due torze, ò cerei grossi accesi, precedano sempre il sacerdote, mentre uà ministrando la santissima Communione, ouero quando il circolo, ò schiere siano breui, stiano genuflessi con tutte due le ginocchia in terra, uno per capo del circolo, ò schiere.

Altri dui, i quali stiano uno per banda della chiesa, per dare la purificatione a quelli che si saranno communicati, et stiano in loco tale, che quelli che pigliaranno la purificatione, non uoltino le spalle al santissimo Sacramento, ne diano impedimento a quelli che uoranno andare a communicarsi, ne tra loro faccino confusione, ne essi siano impediti in far l'officio loro condecentemente come si conuiene. Et quando sarà tempo che facciano il suo officio, ogn'uno di loro terrà con la man dritta il uase piccolo, nel quale porga la purificatione, et con l'altra mano la seruieta da ascingarsi la bocca quelli che sono purificati, hauendo preparato appresso di se un scabello da un canto coperto d'una touaglia, sopra la quale ui siano li doi uasi grandi, uno col uino, et l'altro con aqua netta, et un'altro uase piccolo, perche cosi si possa dar aqua a chi non soglia mai bere uino, et rifrescare i uasi piccioli, o mutarli alcuna uolta.

Ma quando il curato per le communioni piu numerose giudicasse piu ispediente per maggior commodità, et manco tumulto, o disturbo far dar la purificatione al popolo prima che si parta dalla istessa banca, doue s'è communicato, in tal caso l'apparecchio del scabello et altre cose sopradette per essa communione haurà da essere in un sol loco della Chiesa da un lato dell'altare, inanzi alquale si fa la communione, et i due ministri per la purificatione non staranno separati al loco designato di sopra, mà tutti due insieme s'aiutaranno à dar essa purificatione, tenendo uno dalla man destra il uase picciolo co'l uino, co'l quale si habbino a purificare, et dalla sinistra la seruietta, et porgendo à ciascuno communicato prima esso uase et uino, poi la seruietta d'asciugarsi.

Benche meglio sarà, maßime quando si purificaranno donne, che porga il uino da purificarsi, et la seruietta da ascingarsi solo alla prima persona del circolo, et essa poi porga le cose sudette à chi le uiene appresso, et cosi di mano in mano fino al fine di quel circolo o schiera, doue poi il ministro repigli il uase, et la seruietta, et torni da principio del nouo circolo, l'altro gli anderà appresso sempre con li doi uasi grandi, uno del uino, et l'altro dell'acqua per supplire nel uase picciolo, secondo il bisogno, il uino, et anco l'acqua per rifrescarlo spesso et, per ogni altro bisogno. Ma in questo caso auertiscano di non dar, ne lasciar pigliar la purificatione ad alcuno se nõ qualche breue spacio dopò che sarà comunicato come d'un Pater et un'Aue Maria: et per questo non comincino à dar la purificatione al circolo, fino che sarà già communicato fin'à otto persone, et cosi si uadi sempre porgendo la purificatione dietro al sacerdote, che uà communicando, con distanza dal uase della purificatione al sacerdote di otto, ò più persone.

Doue et quando non si possono hauer chiericio non in tanto nume, ò quanto ricercano i bisogni, de quali si è detto di sopra, potranno seruire per neceßità in alcune delle cose sodette, ò putti con uesti longhe, et cotte condecenti, ò in defetto loro alcuni scolari del Corpus Domini, i quali per questi, et molti altri seruitij che potranno far nel portarsi il santißimo Sacramento a gli infermi, prouedano quanto prima di quattro, ò sei habiti come quelli delli disciplini, ma senza coperta del capo, et doue si poßi di tela san gallo, et color rosso, de quali si uestano quelli Laici scholari, che seruiranno ad alcuno delli sodetti officij.

In ogni caso, doue alcuna uolta non si potesse hauer tutto questo aiuto, quelli dui che riceueranno le candele, et li bollettini di quelli, che si communicaranno già non saranno dibisogno fuor delle communioni Paschale, si puotrà anche supplire al bisogno di tenere le due torze, ò cerei accesi, con mettere le istesse torze, o cerei in candelieri, o cangelle firmate da i lati delle schiere, o circoli di quelli che si communicheranno, senza che alcuno le tenga in mano, ne anco saranno necessarij quelli dui deputati per la purificatione del popolo, potendosi mettere un solo, o anco niuno quando si dia la purificatione non nelle schiere, ma da i lati doue uadino le persone communicate, partendosi dalle banche o schiere, oue si fa la communione, nel qual caso basterà apparecchiare in loco conueniente sopra li scabelli, et touagliole come s'è detto, duoi uasi grandi, l'uno co'l uino, et l'altro con l'aqua, da purificare, i uasi piccioli per porgere, et riceuersi la detta purificatione, et le seruiete d'asciugarsi, et lasciare che ogn'uno, com'è communicato uada di mano in mano a purificarsi da se stesso, senza che ui aßista alcuno.

Et all'ultimo per neceßità si potrebbe anco communicare con le banche sole, et sue seruiette, o touaglie sopra senza di doi da i lati dal sacerdote che tenessero sotto il panno.

Le persone, quale haueranno à seruire nella communione delle donne, in portare li cilostri, o tenere sotto

le

le seruiette, o in dare la purificatione, quantò piu si possi, siano approuate, di buoni costumi, et mature d'anni, o all'incontro di età puerile, et simplici.

Quando occorre al sacerdote di ministrare la communione fuor della messa ancor che fosse subito fornita essa messa, non ministri con gli habiti cō che si trouarà hauer celebrato, ma se ne spoglia, et là ministri uestito solamente di cotta et stuola.

Il curato nella Pasqua egli stesso, et non per altro sacerdote communichi tutti quelli che habitano nella sua parochia saluo se non fosse necessario per la numerosità del popolo che pigliasse alcuno in aiuto, nel qual caso pigli sacerdote molto prattico, et cognoscente delli huomini della parochia, et aueduto, perche non li sia fatta qualche fraude nell'ordine, che si è dato de i bollettini da presentarsi nell'atto della communione.

Il Curato occorrendogli ministrare la santißima communione al popolo fuori della messa, faccia che siano apparecchiate tutte le cose di sopra ordinate, se ui sono persone da reconciliare, ui attenda, et faccia che sopra l'altare siano accesi sei candellotti decenti; et poi prima che uadi all'altare, si laui le mani in sagrestia et si uesta di cotta, et stuola, faccia accendere due torze, o cerei grosßi, quali siano portati da doi chierici con cotta, et nell'intrar della capella, nel piede della bradella, nel mezzo dell'altare, faccia à capo scoperto uerso il santißimo Sacramento la debita genuflesßione, et quando la pißide non sia sopra l'altare fuori del mondino, perche hauesse lui, ò altro fatto la consecratione delle particole in quella mattina, standoli doi chierici sodetti, uno per banda della bradella, et con tutte due le ginocchia ingenochiati con le tarze, ò cerei in mano, apra l'usciolo del mondino, et come l'hauerà aperto, faccia di nouo la genuflessione, poi leui fuori del mondino la pisside, et la ponga cosi coperta sopra l'altare con il corporale, sotto iui preparato, et steso per questo effetto. Et come ue l'haurà posta, leui alquanto il coperto della pisside, et riconoscendo con l'occhio le particole che ui sono, la cuopra et faccia un'altra genuflesßione.

Habbia per regola generale circa il far le genuflessioni al santissimo Sacramento, che giongendo all'altare, ne faccia una all'ultimo grado, et prima che leui la pißide fuor del mondino poiche l'ha aperto, un'altra, toltola fuori et scopertala, un'altra, quando l'ha riposta nel mondino, un'altra, et quest'ordine tenga ogni uolta che depone et ripiglia la pissida sopra l'altare, di far una genuflessione, uolendo scoprirla ò leuarla, un'altra uolta hauendola deposta ò coperta.

Quando sarà per cominciare a fare la communione del popolo nella messa, ò fuori ritirandosi presso il corno de l'altare dalla banda del Vangelo si uolti con la faccia uerso il popolo, et se non hauerà fatto quella mattina il sermone ò predica, prima in pulpito, ouero al suo tempo nella messa doue habbi detto alcuna cosa al popolo sopra la eccellentia et frutti mirabili di questo santissimo Sacramento, et sopra la preparatione con che si deue riceuere, farà all'hora questo ufficio, hauendo a communicare piu di uinti persone, o in circa, et auuertirà nel fine, che tutti stiano inginocchioni: et si è tempo Paschale, auisarà, che se ui è alcuno che non sia di quella parochia, uada alla sua parochia à communicarsi, come uogliono i sacri Canoni che si faccia nel tempo della Pasqua, poi faccia far al popolo seco insieme il segno della santa Croce, dicendo, In nomine Patris et Filij, et Spiritus sancti. Amen. Et poi la confessione generale in lingua uolgare, conforme all'uso di questa diocesi, finche ordinaremo altro, nella forma qui prescritta senza diminuire, mutare, o aggiongerui parola alcuna.

Io confesso à Dio omnipotente alla B. Maria sempre uergine al B. Michel Archāgelo, al B. Giouābattista, alli santi Apostoli Pietro et Paolo, al B. Ambrosio confessore, a tutti li santi, et a uoi padre, che ho peccato grauemente co'l pensiere, colla parola, et coll'opra per mia colpa, per mia colpa, per mia grandissima colpa. Perciò prego la B. Vergine Maria, li B. Michel Archangelo, il B. Giouanbattista, li santi Apostoli Pietro et Paolo, il B. Ambrosio confessore, et tutti li santi, et uoi padre che uogliate far oratione per me a Dio Signor nostro.

Fatta la confessione dal popolo nel modo sodetto, essa curato dica, Deo gratias, et seguiti. Misereatur uestri omnipotens Deus, et dimißis omnibus peccatis nostris, perducat uos ad uitam aeternam. Resp. Amen.

Poi faccia con la man destra il segno della santa Croce sopra il popolo, et dica, Indulgentiam, absolutionem et remissionem omnium peccatorum uestrorum tribuat nobis omnipotens et misericors dominus. Resp. Amen.

Detto questo si riuolti all'altare faccia la genuflessione, scuopra con la man destra la pisside, faccia la genuflessione di nouo, poi pigli con la man sinistra la pisside, et riuoltandosi al popolo pigli con le due dita della man destra una particola, et la tenghi un poco eleuata sopra la pisside, et dica al popolo, eleuate la mente uostra con ogni humiltà et diuotione, et dite tre uolte come dirò io. Signor non son degno che entrate nella casa mia, ma solo dite con la uostra parola, et salua sarà l'anima mia.

Come haurà fatto dir seco tre uolte le parole sodette, si parta dall'altar, andandogli innanzi li doi chierici sodetti, et quello che ha da riceuere i bollettini, come s'è detto di sopra al suo loco, et descenda alla schiera, a circolo delle persone che uorrà communicare: et prima di communicar ciascuno, faccia con la particula il segno della croce uerso quello che uuol communicare et dica, Corpus domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in uitam aeternam. Amen. Nel fine delle qual parole gli porga il santissimo Sacramento.

Auertisca il Curato di non porgere il santissimo Sacramento à persone che si trouino essere dietro quelli che sono in circolo ò schiera, et specialmente che perciò in quell'atto della communione non possono mettere il capo tanto innanzi, che il mento sia sopra della bancha, et gli ministri possino tenerli il panno sotto,

come s'è ordinato. Et questo per il decoro conueniente, et per il disturbo che si dà da questi tali, a quelli che sono nella schiera, et per euitar il pericolo che non caschi particola, ò fragmento fuori del detto panno come s'è detto di sopra.

Andando il Curato da un luoco all'altro per qual si uoglia occasione con la pisside in mano, doppo che haurà cominciato à ministrare il santissimo Sacramento della communione, tenghi sempre le due dita con le quali si ministra, unite insieme sopra di essa pisside, et sempre che gli occorra riponere la pisside sopra dell'altare, absterga bene le due dita sopra di essa, per farui cader dentro quei fragmenti, ch'esso uedesse che gli fossero restati attaccati nel ministerio della communione, ò sia per far all'hora ablutione d'esse dita, ò nò, secondo che si dirà più a basso.

Finito c'haurà di communicare, se ne torni all'altare, et riposta la pisside nell'altare sopra del corporale, la ricuopra con il suo coperchio, di poi faccia la genuflessione.

Et se la communione se administrarà fra la messa, faccia quello che bisogna sin'al fine della messa, come si dirà nelle auuertenze della messa: ma se è fuor della messa, subito faccia l'ablutione de diti con i quali hà toccato il santissimo Sacramento, con uino sopra il calice, et si asciughi le dita con il purificatore, poi si riuolti al popolo et serua il modo qui prescritto in darli la benedittione. Auertendo se communicarà, se non huomini, di lasciar nell'oratione quelle parole, et sororibus, et all'incontro, se communicara se non donne, di lasciar, Fratribus, et di dirla in singulare quando communicasse una sol persona, dica dunque.

Dominus uobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo.

Domine sancte pater omnipotens, aeterne Deus, te humiliter deprecamur; ut accipientibus fratribus et sororibus nostris sacrosanctam euchariStiam corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi filij tui, et anima et corporis sit salus. Per eundem dominum nostrum etc. Resp. Amen. Vers. Dominus uobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo. Kirieeleison. Kirieeleison, Kirieeleison, Versus. Benedicat et exaudiat nos Deus, et nel dirlo segni se stesso poi segue, Resp. Amen. Vers. Procedamus cum pace. Resp. In nomine Christi. Ver. Benedicamus Domino, giunghi le mani insieme. Resp. Deo gratias. Vers. Pax et benedictio Dei patris. Queste parole dicendo, faccia tre segni di Croce al popolo ✠ omnipotentis, et filij, ✠ et spiritus ✠ sancti, descendat super uos, et maneat semper. Resp. Amen.

Il uino dell'ablutione deuerà il Curato se communicarà fra la messa, sumerlo lui nel modo, che si dirà nelle auertenze della messa, altrimente potrà osseruare uno de questi infrascritti modi in farlo sumere. Prima hauendo à communicar persona che sia in sacris, l'auisi che non si purifichi sin al fine della communione, et à questo faccia poi nel fine sumere tutta l'ablutione ch'haurà fatta nel calice; secondo non hauendo persona in sacris, potrà dar quel medesimo auuiso à qualche chierico che se habbia a communicare osseruando il medemo, eccetto che notarà l'ablutione del calice in un uase della purificatione et in esso gliela porgerà, et non hauendo chierico potrà dar il medesimo auiso à un laico, facendolo aspettare à purificare, et facendo sumer l'ablutione pur notata dal calice nel uase come di sopra.

Auuertisca anco se andasse in longo assai la communione di non lasciar restarli attaccato a le dita quell'humidità, che suole per il frequente toccar il santissimo Sacramento con le dita bagnato ne la bocca di molti che si communicano, dal che può nascere schifo a gl'altri c'hanno da communicarsi, ò pigliar poi l'ablutione, per la qual causa sarà ispediente andar all'altare, et far l'ablutione una, ò due, ò più uolte fra mezzo de tutta la communione, secondo il numero, et tutte le ablutioni si potranno far in un medemo calice, et darle ad altri a sumer, come si è detto di sopra. Et ritornando a communicare, non accaderà che faccia di nouo la confessione, ma replicar solamente quelle parole. Signor io non son degno etc. Eccetto se facendosi la communione fuori della messa non s'interponesse, qualch'altra attione di ascoltar la confessione ò reconciliatione d'alcune persone: nel qual caso si laui le mani, et faccia anco dire la confessione nel modo come di sopra.

Auertisca anco, che quando in questa communione seruasse il secondo modo proposto di sopra, da tenersi in communicare gli huomini diuisi dalle donne, cioè hauesse apparecchiato a doi altari nel medesimo giorno, in tal caso doppo che habbia prima dato principio alla communione de gli huomini, et habbia communicato un pezzo dalla lor parte, uolẽdo partire per andare a communicare un'altro pezzo dalla banda delle donne, deponga sopra l'altare la pisside, et sopra di essa asterga li deti, et la cuopra, et faccia la genuflessione. Poi uadi al corno dell'epistola, et iui faccia l'ablutione delli deti con uino, ouero con uino et acqua, et li asciughi col purificatore, doppò questo riuoltandosi al popolo con la faccia, dica l'oratione.

Domine sancte pater etc. Posta di sopra, et dia la benedittione con la destra a quelli huomini, che si saranno communicati, poi ripigliando la pisside nella mano sinistra, andarà all'altare, innanzi al quale si hà da fare la communione delle donne, quale sia apparecchiato decentemente, et con corporale et lume, come s'è detto di sopra, Et iui farà far la confessione alle donne nel modo già detto, et le communicarà per un pezzo, seruando le medesime regole dette di sopra. Poi tornarà seruando il medesimo ordine dalla parte delli huomini a communicare un'altro pezzo, et così uada alternando successiuamente sin'al fine, seruando sempre il medesimo modo, nel passare da un'altare all'altro, che s'è detto di sopra. Ma quando partendosi dalla parte de gli huomini, ò sia delle donne, per andare a communicare dall'altra,

tra,

tra, bisognasse confessare, et riconciliare qualche persona, in quel caso riponga la pisside sopra dell'altare, et ui attenda. Et come harà finita le confessioni et riconciliationi, si laui le mani, et ritorni con le debite genuflessioni, et lumi a pigliare la pisside, et di nuouo faccia dire la confessione, et parole. Signore non son degno etc. come s'è detto di sopra.

Quando anco non s'interponga altro, ma si faccia al medesimo altare la communione de gli huomini et donne, che è il terzo modo proposto nel principio, per separatione de gli huomini dalle donne, in tal caso non occorrerà far ablutione di diti, nè lauar le mani, mà quando si faccia questa communione fuori della Messa, et sia numerosa assai, sarà spediente licentiar gli huomini con l'oratione, et benedittione, et nel principio della communione delle donne fare la confessione, et il resto come di sopra.

Nel fine della cōmunione fatta l'ablutione con l'ordine detto di sopra, data la benedittione, et riposto il santißimo Sacramento, si laui le mani.

In occasione d'ogni communione, che si faccia frà l'anno, s'osseruarà pur anco l'ordine soprascritto, saluo che non si pigliaranno bollettini, ne candele da quelli che si communicano, et se saranno in poco numero, cioè non più di dieci in dodeci si potranno communicare alli gradi dell'altare con il panno tenuto sotto, come s'è già detto, senza fare apparecchio di banche con le touaglie sopra; ma se faranno donne che si communicano, auertirà il Curato, che ne anco per questa causa si accostino all'altare et suoi gradi, ma descenderà esso un poco, com'è à dire alla bocca della capella grande, ò altro simile loco, secondo la qualità del suo della Chiesa, et iui le communicarà pur co'l panno solo, come si è detto, senza banche, quando non siano più di diece, ò dodeci.

In essecutione di quello che già ordinaßimo nel Concilio nostro primo prouinciale, per maggior riuerentia del santißimo Sacramento dell'altare, il Curato alcune uolte, fra l'anno maßime nella quadragesima, et specialmente la Domenica delle Palme auertisca il suo popolo per se stesso, et per li predicatori se ue ne sono, delle cose infrascritte.

Che tutte le donne di qualunche grado, stato, ò condittione si siano, uenghino in ogni tempo alla santissima communione senza rizzi, fuco, belletto, pendenti d'orecchie, uentagli, ornamenti, ò ueste d'oro, ricame, ò ritaglio, et altri simil sfoggiamenti, ma ui uenghino con ueste simplici, et con il capo uelato, con panni, ò drappi di lino, ò altra tela, ò zendale di colore modesto, ò con uelo non trasparente, et che siano coperte tanto innanzi sopra la faccia, che nell'atto del communicarsi non possano uedere in faccia il sacerdote, ma bene possano uedere il santißimo Sacramento, quando egli gli lo porgerà.

Che gli huomini similmente uadino alla santißima communione uestiti semplicemente, et senza ornamento d'oro, d'argento, ritagli, ricami, sfoggiamenti di berrette, et altri simili uanità, ne habbino, almeno in quell'atto arme offensiue, ne anche defensiue scoperte: altramente, che non saranno admessi questi, ne quelle alla santissima Communione, come, così ordiniamo, che non s'admettano in alcun tempo, senza l'habito et modestia, che s'è detto di sopra.

Perche nell'atto di riceuere la santißima Communione, maßime fra persone rozze, ò altrimente poco instrutte, poi sono accascar molti inconuenienti di irriuerenza et indecoro al santissimo Sacramento, però habbiamo uoluto dar al curato i sequenti auertimenti così minuti, de quali ne deurà instruir opportunamente in generale et particolare il suo popolo, anche nell'istesso tempo che ministrarà la santissima communione secondo che uedrà il bisogno, acciochè sappiano con che modestia, et gesto anco esteriore deueno presentarsi à riceuerla.

Che nelle uille, oue è questo abusso d'andarui alcuni huomini in giubbone, ò saglio, si leui, et niuno se non per gran necessità di pouertà ui uada senza cappa, ò mantello, ò gabbano.

che niuno habbi in quella occasione le mani impedite di guanti, muffole, facioletto, et altre simil cose.

Che mentre alcuni succedeno à gl'altri ne i circoli per communicarsi, ò uanno à purificarsi, si muouano, non con fretta inordinata, mà con ogni modestia, quiete et riuerenza.

che quando egli se gl'accosta per communicare, ciascuno ch'è per communicar si pigli con ambedue le mani estrema parte del panno de lino, per scontro à se tenuto da quelle doi, che s'è detto di sopra, et l'alzi conuenientemente sotto il suo mento per ogni accidente che potesse occorrere.

Che nell'atto del riceuer il santisimo Sacramento, non sporghi innanti, ò ritiri indietro il capo, con una certa fretolosa uehementia, come sogliono molti, con pericolo di qualche inconueniente.

Che nel riceuerlo stia con il uolto alquanto alzato per maggior commodità.

Che apri la bocca cōpetentemēte di modo, che nel porgerli il santissimo Sacramento, il sacerdote nō habbia à scontrar nella barba, nelle labra, ò ne dēti superiori.

Che sporghi la lingua talmente che la ponta d'essa nō esceda li denti inferiori, ma la fermino sopra d'esso.

Che doppo di essersi communicato, abbasi alquanto il capo, non con fretta, ma riuerentemente, et non prima che il sacerdote, habbia già ritirata à se la mano, con che l'ha communicato.

Che, come habbia riceuuto la santißima communione, la ingiottisca con riuerenza, cercando di accostare la lingua al palato di sopra, meno che sia possibile.

Che, dopò che ciascuno haurà riceuuto il santisimo Sacramento, stia nell'istesso loco, meditando per il spatio d'un pater noster, et un'Aue maria, et poi leuandosi in ogni modo uadi à purificarsi al loco che sarà deputato per questo, quando il curato non habbia ordinato di darle la purificatione nell'istesso loco, doue si è communicato.

Veda di non sputare se non dopo che si sarà purificato per

per mezza hora almeno, et quanto per cattaro, ò altro accidente, gli occorresse necessariamente di sputare prima, ciò faccia in un muro, ò altro loco, che non sij calpestrato, ò in un facciolletto netto, et poi lo brusino, ò almeno, non volendolo brusciare, lo lauino, et gettano su'l fuoco la lauatura.

Non mangino, prima di mezza hora doppo riceuuta la santißima communione.

Riceuuta la purificatione, si ritirino in qualche loco della chiesa pur verso l'altare maggiore, et in luoco, doue non impediscano gl'altri, et iui stiano ingenocchiati à far oratione, mentre si uanno communicando gl'altri tutti.

Che non partano della Chiesa quelli, che sono communicati, prima che sia finita tutta la messa, nella quale si fa la santißima communione, et quando si faccia fuori della messa, non prima di renderle debite gratie à Dio, et riceuer la beneditione dal sacerdote cō l'oratione, che è per dir nel fine d'essa communione.

Con quelli, che sono presenti, stiano tutti con doi genocchi, ingenocchiati con ogni diuotione.

AVVERTIMENTI PER IL Sacramento della Cresima,

DA LEGGERSI DA CIASCVN Curato della Città, al suo popolo nell'occasione dell'amministratione d'esso Sacramento, che farà il Reuerendissimo Arciuescouo.

1 *EL Sacramento della Chresima fa professione il Christiano d'essere soldato di CHRISTO, et di combattere fortemente contra li uitij, et peccati; et in segno di questo, il Vescouo batte con la mano quello che si Chresima, denotando, che si come dal canto d'IDDIO gli è dato in esso Sacramento forza copiosa, per uincere tutti l'inimici dell'anima, così loro si hanno da preparare a tollerare ingiurie, stenti, et la morte, doue sia il bisogno, per amor di CHRISTO.*

2 *Et a questo effetto, chi fa tal professione, è bene che habbia qualche capacità per intender il beneficio, et li doni, et gratie dello Spirito santo, che è per riceuere per mezzo di questo Sacramento, per tanto nissuno si appresenti a riceuerlo, che non sia entrato ne i dodeci anni; quando però non ne habbia dal Reuerendiss. Arciuescouo espressa licenza. Dall'altra parte, chi è arriuato à quell'età, non douerà per nessun modo esser negligente nel uenire a pigliarlo.*

3 *Quelli, che hanno da riceuere questo Sacramento, nel quale si conferisce la gratia del Spirito santo, studino di prepararsi diuotamente con digiuni, orationi, et altre buone opere; et sopra tutto siano contriti, et confeßi diligentemente de tuoi peccati. Et quando andaranno per riceuerlo, presentino la fede sottoscritta dal Confessore, d'essersi confessati.*

4 *Quelli, che hanno da combattere con l'arme materiali, massime non essendo esperti in esse, sogliono pigliar un Padrino, che gl'ammaestri; così il Christiano, pigliando questo Sacramento, per entrar nella battaglia spirituale contra di tutti li nemici dell'anima, piglia un Padrino, che per altro nome, si chiama compare, acciò habbi di lui cura, et protettione, in ammaestrarlo, et aiutarlo: et in segno di questo, il compare nella chresima tiene, ò sostiene il figliozzo, dando ad intendere, che fino à quell'hora è stato debole, et infermo, ma che per l'auuenire serà più galiardo, et bisognando, che lui l'aiuterà.*

5 *Però auuertischino li compari, che oltre l'obligo che hanno con li suoi figliozzi d'insegnarli le cose necessarie, come il Pater noster, l'Aue Maria, il Credo, et i dieci commandamenti, quando non le sapessero, sono etiam obligati à indrizzarli nella uia delle uirtù christiane con ammonitioni, et buoni essempij.*

6 *Li compari, et commare contraheno con quello, che tengono alla Cresima, certa parentela spirituale, come nel Battesimo, la qual impedisce il farsi matrimonij trà loro; et essendosi fatti, non uagliono, non ui essendo interuenuto la dispensatione del santissimo Papa. Et tale parentela spirituale è trà il compare, ò commare, et quello che ui hà tenuto alla Cresima, et suo Padre, et Madre.*

7 *Non si deue elegger in questo Sacramento, se non un compare, ouero una commare.*

8 *Non importa che il compare, ò commare, sia parente à quello che hà da esser Chresimato, pur che non gli sia Padre, ò Madre, Marito, ò Moglie.*

9 *Per maggior conuenienza, et decoro d'honestà, osseruino le donne tenersi alla Chresima fra di loro, et gl'huomini tra loro, et prima si presentino gli huomini tutti, et poi le donne.*

10 *Nessuno tenghi altri à Chresima, che non sia Chresimato lui prima; però chi non fusse, si può far prima Cresimare, et subbito esser compare, ò commare ad altri.*

11 *Nessun compare, ò commare tenghi più di duoi, ò tre alla cresima, in un medesimo dì.*

12 *Nessuno che sia escommunicato, interdetto, ouero habbia peccati graui, et publici, ò che non sia communicato alla Pascha proßima passata, ardisca farsi Cresimar lui, ò tener altri à Cresima.*

13 *Nessuna donna uenghi à riceuere questo Sacramento della Cresima, ò à tenere altri alla Chresima, con uani ornamenti di capo, rizzi, fuco, belletti, pendenti all'orecchie, ò uesti d'oro, ritagli; ricami, ò altri simili isfoggiamenti. Et in somma sarà uestita con habito modesto, et semplice.*

14 *Ne parimēte si presētino homini per pigliar la sāta*

Chresima,

Chresima, ò per esser compari ad altri, che sian uestiti con uani ornamenti, d'oro, et d'argento, ritagli, sfoggiamenti di berrete, con armi, et altre simili cose.

15 *Ne alcuno ui uada, come da qualchuno si suole, con incompositione, et longhezza di capelli, che cuoprino la fronte; ne meno con la fronte bagnata di sudore, ò con altra lordezza, onde se impedisca il ministrarsegli questo Sacramento ò si faccia con indecenza d'esso.*

16 *Quelli che sono stati chresimati una uolta, si guardino di farsi Cresimare un'altra, perche questo è un Sacramento che si riceue una sol uolta, come il Battesimo. quelli però che non si raccordano. d'esser chresimati, hauendo fatto la debita diligenza di saperlo, dal Padre, ò Madre, ò altri che lo potessero sapere, et non trouando alcuna certezza, deuono farsi Chresimare.*

17 *Ognuno uenghi à Cresimarsi quella mattina, et in quella Chiesa che si è deputata per ministrare in essa questo Sacramento alle persone della sua Porta, ne alcuno s'appresenti à riceuerlo altroue, se per qualche impedimento hauuto, il giorno destinato alla sua Porta, non hauesse hauuto di ciò special licenza dal Reuerendißimo Arciuescouo.*

18 *Porti ogniuno seco scritto in un bollettino, il nome, et cognome loro, delli Padri, et Madri, et Compari, et della Parochia; et diano esso bollettino, prima che piglino la Chresima, à chi serà deputato per tall'effetto.*

19 *Auuertisca ciascuno di presentarsi digiuno à questo Sacramento.*

20 *Mentre si reciteranno le preci spettanti à questo santo Ministerio, et s'innocarà la gratia dello Spirito santo, ciascuno stia diuotamẽte ingenocchione, et attendi con quella compositione di corpo, et applicatione di mente che potrà maggiore, alla consideratione di così gran beneficio lasciatoci dal Signore. Il che parimente farà, mentre si ministrarà esso Sacramento ad altri, maggiormente poi, quando presentatosi auuanti al Reuerendißimo Arciuescouo, riceuerà esso questo Sacramento.*

21 *Nessuno doppo Chresimato si tocchi la fronte, ne anco per farsi il segno della santa Croce, prima che sia rasciugata da uno delli Ministri assistenti.*

22 *Nessuno Cresimato si parti senza manifesta necessità, ma aspetti, ò si troui al compimento delle preci, et benedittione che darà il Reuerendißimo Arciuescouo à tutti insieme, nel fine d'essa Chresima:*

AVVERTENZE PER GLI ORDINANDI.

Vide infra, in parte tertia, edictum de Ordinandis, et cetera quæ eo de genere sequuntur.

AVVERTENZE PER LA celebratione di Feste, Officij, & essequie funerali.

CAROLVS Cardinalis Tit. S. Praxedis Archiepiscopus M. D. LXXIII.

Del Prefetto.

ACCIOCHE sia meglio satisfatto alla pia mente di quelli, che hanno lasciato, ò danno alla giornata elemosine per far celebrare officij de morti, et acciò siano detti officij et funerali, et parimente le Feste delle Chiese ancora, doue non sono Collegij ordinarij et redditi di residenza, celebrati con diuotione, riuerenza, et edificatione del popolo, rimossi li disordini che ui si fossero introdotti; ordiniamo che in tutti i luoghi doue si fanno detti officij, Feste, et funerali, il più degno Sacerdote presente del Capitolo d'alcuna Collegiata, che ui si trouarà quanto alle persone d'esso Capitolo et suoi officiali, quanto poi à gl'altri tutti, il curato, nella cui parochia si fa la Festa, ò l'Officio, et funerali, ò di doue sia il morto, se il corpo si portasse à Chiesa di regolari sia Prefetto in quella Festa, Officij, et funerali, talmente che habbia facoltà di comandare al detto Clero, et à ciascuno d'esso, et che da esso Clero gli sia prestata obedienza in tutto quello che ordinarà spettante alla celebratione di detti officij, accioche si faccino cõ ogni decoro, integrità, modestia, et diuotione, et distintamente, et rimoßi tutti i mancamenti, ò disordini, che sono notati nelle Tauolette nostre descritte qui à basso, l'una d'alcune regole date in particolare al Prefetto, l'altra delli errori che si hanno da notare dalli Pontatori, et perciò à quelli che non obediranno, et che non si trouaranno presenti, o trouandouisi commetteranno alcuni errori compresi in esse regole, leui l'elemosina che se li doueria per quella Festa, ouer officio, se ui fosse interuenuto. et non hauesse commesso errore. la quale elemosina si dispensi tra gl'altri Sacerdoti che interuenendo haueranno seruati gli ordini: et quando per la qualità dell'errore questo gli paia poca dimostratione li inhibisca anco

che non interuenghino in alcun luogo à Officio, corpo ò Festa per quel tempo che à lui pare, pur che non ecceda un mese. Et auuertisca esso Prefetto, che hà egli da renderci conto non solo d'ogni colpa sua particolare ma d'ogni disordine d'altri, che doppo questo nostro auuiso sentiremo esser passato in simili attioni alla presenza sua, et ch'egli non ne habbi fatto il debito risentimento, et dimostratione conforme à queste nostre auuertenze.

Del Pontatore.

Quanto alli Canonici, et Officiali ordinarij di Choro conuenuti collegiamente, ò sia nella lor istessa Chiesa collegiata, ò in altra Chiesa, doue si faccia officio, ò funerali, sia Pontatore quello che in esso capitolo si trouarà deputato da Noi ordinario Pontatore nella sua chiesa, et in sua assenza il suo substituto. Quanto poi à gl'altri tutti, facendosi detti officij, funerali, ò Festa in chiesa collegiata, ò altra doue per il numero grande che ui è di cappellani, ò altro simil proprio clero, sia da Noi stato deputato speciale Pontatore, all'istesso Pontatore d'essa collegiata, ò altra chiesa, et in sua assenza al suo substituto, tocchi l'officio di Pontatore non solo per rispetto del Clero di quella chiesa, ma anco per gl'altri Sacerdoti et Chierici che ui siano inuitati. Ma se si faranno in altra chiesa non collegiata, ne in altra doue sia deputato speciale Pontatore come di sopra, et ui haueranno a interuenire più di sei tra Sacerdoti, et Chierici, in tal caso il Curato, Prefetto, Cappellano, ò altro a chi spetta di far l'inuito per simili occasioni domandi sempre nel numero di quelli, che ha da inuitare, uno de i quattro Pontatori generali deputati da Noi per queste, et simili occasioni straordinarie in quella porta, da mutarsi pur da Noi ogni anno più tosto, ò più tardi, secondo ci parerà espediente. Et quando alcuno delli detti quattro Pontatori essendo inuitato fosse impedito che non potesse andare ò à Festa, ò à Funerali ò à corpo, secondo l'inuito, ne auuisi in tempo chi l'hauerà inuitato, il quale in tal caso domandi uno de gli altri Pontatori dati al Sindico come di sopra.

Questo Pontatore speciale ò generale, et il capitolare respettiuamente, tenghi nota delle assentie, et errori che si commetteranno, come di sopra, à detti Officij funerali, ò Feste secondo la Tauoletta delle pontationi sodetta.

Sia officio di questi Pontatori di prohibire, che non si ricenino, ne diano elemosine à Sacerdoti o altri chierici, contra la nota da lor tenuta, ancor che fosse ordinato dal Prefetto, ma che si essequisca, quanto è detto di sopra.

Tenghino anco in pronto la nota seruata da loro nelle occasioni, come di sopra, per essibircela ogni uolta che la ricercaremo, et quando non la ricercassemo prima, almeno la presentino senza altro ogni tre mesi in mano del Visitatore della porta, ò altro che da Noi sarà depiutato, insieme con la nota delle Feste, Officij, ò funerali à quali respettiuamente sono interuenuti, et del giorno che si sono fatti, et nome di quelli Sacerdoti, et chierici che ui sono conuenuti, o per elemosina hauuta, ò per altro obligo, cominciando à calende d'Aprile per il tempo decorso innanzi, et cosi poi successiuamente di trimestre in trimestre.

Occorrendo per qualche urgente bisogno che alcuno delli Pontatori fosse forzato partirsi dalle Chiese doue hauesse à interuenire à Festa, o à funerali, o officio, prima del fine d'essa Festa, o Officio, o funerali, in tal caso, elegga uno de Sacerdoti presenti in suo luogho, che faccia il suo officio, et consegni a esso Pontatore quanto prima la nota che hauerà fatta perche si congionga co'l rimanente.

Tauola delli errori che si hanno da notare, correggere, et rimediare con l'opera delli Prefetti, et Pontatori soprascritti.

Chi in Choro, et ne i sodetti officij non e uestito di cotta monda, et decente.

chi non ha la chierica manifesta, et grande proportionatamente all'ordine,

chi non hà la sottana longa fin'al collo del piede.

Chi hà le ueste o calze d'altro color che negro.

chi ha la camicia cō le latughe al collo o alle mani, ouer lauorata esquisitamente.

Chi stando in choro, o altroue alli sodetti officij tiene il cappello, fuor che per pioggia nella strada.

chi nel medesimo luogo, o tempo dice l'officio priuatamente.

Chi legge libri, lettere, ouer altre scritture, fuori di quelle che all'hora sono necessarie per la qualità dell'officio che si celebra.

Chi dorme in choro se auertito da chi gli sede uicino, o da altro Chierico d'ordine del Prefetto perseuerarà, o tornarà a dormire.

Chi ride, o parla con chi si sia, eccetto, che parlasse per cagione dell'officio suo o per risposta necessaria da farsi in qualche urgente caso, mentre che se con laico, o altra persona di fuori cio si faccia per mezzo del custode della istessa chiesa, o altro chierico.

Chi ua uagabondo in choro, o altroue si parte dal luogo ò schiera sua, se non per essequire l'officio suo, ouero per cagione di cedere il luogo al superiore.

Chi essendo spesso auuisato che faccia le cerimonie conuenientemente secondo la forma prescritta di esse, trascura d'obedire all'amonitioni, o le disprezza.

Chi dalla parte sua non canta insieme con gl'altri, eccetto che non sia impedito da qualche infermità.

Chi

chi non recita tutto quello che ua recitato.
chi parte dal choro, o dall'officio prima che finiti gli officij.
chi finiti gl'officij partirà non accompagnandosi con gli altri a due, a due per ordine fin dentro, la Sacrestia, o doue haranno d'andare tutti insieme a deporre le cotte.
chi nelli Officij de funerali non si trouarà auanti che se incominci a leggere la prima elettione, et continuarà fino al fine della Me[s]sa.
chi non starà in piede mentre si leggerà, o cantarà il Passio.
chi non starà in ginocchioni mentre si cantaranno le Letanie.
chi non uà alla chiesa a leuar la croce, o almeno non si troua sotto la croce quando si leua il corpo del morto.
chi non accende la cera auanti l'officio s'incominci, et che doppo d'hauerla, l'estingua auanti l'ultimo dell'officio, ouero commette simile altra sordidezza di auaritia.
Chi fa portare la Croce a Chierici, o ad altri senza sottana, o cotta conueneuole.
Chi opera Palij d'Altare per coprire il Cataletto, se nõ fossero gia dismessi da gli Altari, et applicati perpetuamente a quell'uso.
Chi recusa obedire al Prefetto in le cose pertinenti a quell'officio, et a celebrarlo con riuerenza, et decentia, et edificatione del popolo presente.

Tauola di altri errori che pur si hanno da schifare coll'opera et uigilanza delli Prefetti.

CHE non si ammettino à simili officij, ò alla participatione dell'elemosine che si danno per questo, Chierici di qual si uoglia sorte, che non habbino fede d'esser descritti nel libro del stato.
Che non si ammettino parimente Putti, ò altri Laiti, che non siano descritti da Noi, et approbati à ciò in scritto.
Che non si diano in Chiesa l'elemosine di danari, ò di cera di qual si uoglia Officio, o Festa, o Corpo.
che nel riceuere, o dare dette elemosine non si usino atti, o parole contentiose, o che mostrino sordida auaritia, o altramente scandalose.
Che non si augumentino, o faccino augumentare à se stesso, o ad altri le solite elemosine senza nostro e[s]presso ordine.
che non si scotano, o riteuano, o si faccia dare ad altri, o per se elemosina, che si deue dare ad alcuno, che era inuitato, et poi non ui è uenuto, o non ui è restato sino al fine o sia per altro modo indebita, o sia per se stesso, o altri.
che si dian l'elemosine intiere, non ritenendo per se alcuna cosa, o sia in quella de Sacerdoti, o Chierici, o Putti, o altri, che in qual si uoglia modo interuenghino in simili occasioni.
Che nel numero che si ha da inuitare nõ si tralasci senza giusta causa d'osseruare il debito ordine, cioè di chiamare prima li Canonici, poi gli officiali titolati di choro, nel terzo luogo gli Cappellani titolati, et poi gli non titolati di quella Chiesa, poi gli ascritti ad essa, et poi Curati più uicini, eccettuati sempre Custodi, et Chierici di quella Chiesa che si preferirà a tutti.
che non se inuiti maggior numero di quel uorrebbono quei del morto, ne se constringano, o inducano essi direttamente o indirettamente a questo.
Che non si sepellischa in Chiesa altroue, che in sepultura fatta in uolta, et che se richiuda bene con la sua pietra.
Che non si diano elemosine a Sacerdoti, ne da Sacerdoti si riceuano, o da chi si sia per causa di detti funerali officij, o Feste, se non doppo finito l'officio, o funerale, o Festa, et all'hora anco con l'interuenuto, con senso del Prefetto, et anco insieme del Pontatore, o per loro ordine commune in scritto, et non altramẽte.

AVVERTENZE PER LE PROCESSIONI GENERALI.

CAROLVS CARDINALIS TIT. S. Praxedis Archiepiscopus M. D. LXXXI.

LA Domenica, ò altra Festa immediate precedente il giorno della Processione, ciascun curato auisarà al suo popolo del giorno d'essa Processione, et della causa perche si fa, et di quà pigliarà occasione d'essortarlo efficacemente à uolersi trouar presente, et accompagnar detta Processione non meno col corpo, che co'l spirito, et con un santo desiderio, che Dio per sua bontà essaudisca quelle communi preci, et supplicationi per beneficio publico, et priuato dell'animi, et corpi nostri, et de nostri prossimi, ricordandoli anco la modestia, diuotione, et ordini, con li quali si deuono accompagnare queste Processioni.
Per questo anco la sera inanzi alla mattina della Processione all'hora, che sonerà il Domo, suoni ciascun'altra chiesa un segno doppio, con tutte le campane per dar auiso al Popolo della Processione generale del la mattina seguente, et inuitarlo, ò ricordarli à conuenirui, et quando occorrerà che si faccino più Processioni per la medesima causa, il medesimo si facci a nell'altre fere sosseguenti, che immediatamente precedono i giorni d'esse Processioni.
ciascuno del clero, la mattina del giorno della Processione, si troui in Domo subito sentito il segno delle Campane, che si da per questo effetto per conuenir tutti al principio della Processione.
Le croci siano portate da persone atte, et in modo decente, cioè non in spalla mà dinanzi, et si auuertisca di non riporle in luogo alcuno, ma gl'istessi ministri che l'hanno portate le tenghino, fermandosi con esse presso all'ingresso della capella grande.

Arriuato il Clero nella Chiesa della Statione niuno eschi, finche si leui il suo ordine, et il suo capo, et quel li che sono prima à entrare incomincino à fermarsi, et seder ne luochi uicini alla porta osseruando sempre in ciò l'ordine c'hauranno dal Maestro delle Ceremonie.

Conuenendoli uscire per alcuna necessità corporale non uada ad altro luogo, che à quello, che sara deputato presso quella Chiesa per simili bisogni, et ciò con licenza del suo Prefetto della Porta ò Collegiata sua, et non altrimente, et tornato subito si presenti al detto Prefetto.

Se fosse necessitato partirsi per altra causa non lo faccia senza licenza, del Reuerendissimo Arciuescouo o suo Vicario o Deputato, et tornato subito si presenti al medesimo.

Niuna persona Ecclesiastica stia fuori della Chiesa, mētre si fa la Statione, et non essendo la Chiesa capace à riceuere tutto il Clero quella parte, che non ui potrà capire stia auanti la porta di essa Chiesa raccolta insieme in silenzo, et deuotione, ingenocchioni ò in piedi secondo l'ufficio, che si farà all'hora se non sarà dato ordine di andare alla chiesa, doue è la Statione sequente nel qual caso, ui uada solamente quel Collegio, et quella parte di Clero, alla quale sarà specialmente ordinato dal Maestro delle Cerimonie.

Il Clero di Centoferoli, e ciascun capitolo, et Clero di ciascuna porta canti l'Antiphona, et Litanie, secondo l'ordine dato in scritto alli Rogatarij del Clero.

Se in qualche Chiesa collegiata conuerranno Musici per cantare le Litanie, ò altro siano uestiti con habito Ecclesiastico et con le cotte, et cantino le Litanie speditamente nel modo, che si fa in Domo, dicendo però le Litanie proprie di quella Chiesa, secondo il libro.

Nelle Chiese in queste Stationi triduane non si suoni organo per modo alcuno.

Ciascuno Rettore di Chiesa, doue si faranno le sodette Stationi faccia leuar le brelle che sono per Chiesa, et proueda di buon numero di banchi; quali non doueranno esser manco di cento, acciò in ogni modo ne sij per tutto il Clero, et faccia tener le porte delle Chiese serrate, fin alla uenuta del Clero, et habbi cura diligente che non entri pur un secolare prima che sia entrato tutto il Clero, ne lasci, che sia occupato da altri il luogo delli Ecclesiastici, et chi non haurà prouisto à sufficienza, et osseruato come di sopra s'intenda di essere incorso nella pena di sei scudi.

Proueda anco di uasi da orinare sin al numero di 12. et li riponerà in luoco commodo per questo effetto più uicino che si possa doue si entra per la Chiesa, et faccia serrar la porta della casa, fin tanto che durarà la Statione acciò non si possa con tale occasione andare in altro luogo che ritornare in Chiesa.

In quelle Chiese doue occorrerà andare a far stationi; oue non sia Rettore titolare, o mercenario, Collegij ò altri Deputati, che ne habbino cura, il Parochiano di quella uicinanza, doue è la chiesa sudetta habbia carico di prouedere; altrimente sia carico di esso di auisare quelli i quali haueranno di fare detta prouisione.

Là doue si suol cantare il Mestorum il Curato parimente di quella uicinanza habbi questa cura di fare che sia preparato condecentemente con banche coperte di panno a sufficienza per il capitolo dei Domo, et alcuni altri, et a parte per li Magistrati secolari della Città che sogliono interuenire a simili processioni, et auisi alle chiese uicine che non si suonino campane mentre si canta, et si dice il Mestorum.

AVVERTENZE PER LE LITAnie triduane.

CAROLVS Cardinalis tit. S. Praxedis, et Sanctæ Mediolanen. Ecclesiæ Archiepiscopus.

Reueren. Parocho. Nell'occasione di queste sacre Letanie triduane, che la settimana prossima sequente secondo il rito di questa nostra Chiesa celebraremo, uoi di mane nella Messa uostra Parochiale efficacemente amonirete il uostro popolo à farle, et celebrarle con quella pietà, e deuotione, con la quale furno santamente instituite. Gli ricordarete dunque in prima l'obligo che ciascuno, se non è per l'età, ò per altra legitima causa impedito, hà di digiunare quelli tre giorni.

In oltre per parte nostra l'amonirete, che in ciascuno di quelli tre giorni, per quello spatio di tempo, che dureranno le processioni, si tenghino le botteghe serrate, et ogn'uno si astenghi da opere seruili.

Che tutte le donne nella processione siano uelate nel medesimo modo, come deuono stare in chiesa per gli ordini nostri.

Di più essortarete i Padri di fameglia, che loro conuenghino à queste publiche, e sante Rogationi, e procurino che li loro figliuoli, e gl'altri di casa faccino il medesimo, secondo l'antiqua deuotione di questo popolo.

Che tutti uenghino nel primo giorno d'esse Letanie la matina, al segno della Campana, nella Chiesa Metropolitana, à ricenere diuotamente le sacre cenere; et chi pure non fusse à tempo di riceuerle nella sudetta Chiesa, faccia diligenza di riceuerle à san Simpliciano, ò in altre Chiese delle prime stationi, doue quella prima matina se ministraranno, à chi non l'harà riceuute.

Nel che auuertirete i fedeli, che secondo l'instituto, et rito di questa nostra Chiesa, si deuono pigliar in quel primo giorno d'esse Letanie, et non in altro tempo dell'anno.

Auuertirete anco, che ne huomini, ne donne entrino nella Chiesa, doue s'andarà processionalmente à far le Letanie, et stationi, prima che sia entrato tutto il Clero, il qual entrarà primo, poi gli huomini, et ulti-

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis Tituli sanctæ Praxedis, Archiepiscopus.

LE Chiese, nelle quali si metterà l'oratione, siano solamente de quelle, nelle quali si suole tenere il santiss. Sacramento.

L'ordine d'essa si stabilisca, mettendosi in ciascuna porta de chiesa in chiesa, secondo il commodo delle strade. Et tal ordine non si muti poi mai, senza espresso ordine nostro in scritto.

I prefetti delle porte si prenderanno cura ordinaria di questa Oratione, ciascun nella sua Porta, oltra il prefetto speciale, deputato da noi alla cura di tutte le orationi publiche, con uedere spesso, se le cose uanno ordinate, et congregare quei, che sono deputati à ciò, per trattare seco, et prouedere à tutto quello che bisogni.

I deputati alla cura di questa Oratione oltra il Prefetto della Porta, et oltra il Prefetto specialmente deputato all'Orationi publiche; saranno il Sindico delli Parochi della porta, et tutti i Priori delle Scuole del Corpus Domini della porta, et i Parochi, quando saranno chiamati dal Prefetto della porta.

Mentre l'oratione ordinaria dura in quella Porta, non se ne metta de straordinaria senza ordine nostro in scritto.

Per far questa Oratione, il santissimo Sacramento si collochi sopra l'Altare Maggiore, et fuori del Tabernacolo maggiore con uno uelo di seta che copri il Tabernacolo piccolo, che ha dentro il santissimo Sacramento: et sia tanto lungo, che faccia due ali dalle parti, cioè sin'alli doi corni dell'Altare, uno dell'Euangelio, l'altro dell'Epistola.

Si orni il luogo, doue si mette, con religiosa politezza, non usando moschetti, ne altri ornamenti profani, ne razzi con historie, et imagini lasciue, o altrimente profane. Et s'orni la Capella solamente, et doue si possa commodamente, si facci oscura la detta capella, si che non habbi altro chiaro, che de i lumi, come si acconciano i Sepolchri la settimana santa nelle Chiese Romane, per accompagnare il misterio dell'instituto di questa Oratione, et per eccitarsi più a diuotione.

Le candele, ò cerei, al piú siano diece, almeno sei, di honesta grossezza: et ui siano anco lampadi, che non siano però, più di dodeci, ò tredeci.

Nella capella, ò luoco, doue sarà posto il Santissimo Sacramento, non intraranno dentro i cancelli, i laici.

Mentre che il santissimo Sacramento stà fuori, ui stiano assistenti di giorno doi chierici con le cotte, uno de quali sia Diacono almeno, et di notte uno solo, almeno Subdiacono.

Proueggasi ad ogni modo, che le donne ui facciano oratione separate da gl'huomini, con tele, ò altri drappi, finche si pongano le asse.

S'appicchino tauolette in luogo commodo, doue siano scritte uarie orationi, appropriate à uarij bisogni, che uengono, massime al flagello che ci trauaglia di presente.

Nel mettere, et leuare dell'Oratione, si suonino le campane: siaui un Sacerdote co'l piuiale, stola, et uelo sopra le spalle: et insieme tutto il Clero di quella Chiesa, et Parochia, se sarà tale, con le cotte. Et se questo clero non arriuasse, almeno a otto persone con i chierici, se ne unitino d'altre Chiese, ò Parochie, secondo il bisogno, tanto che almeno ui sia il numero sudetto. Vi siano anco i scolari del santissimo Sacramento di quella Parochia, et tutta la uicinanza frequente. Et per questo quando si sonerà per mettere, o leuare l'oratione subito tutte le boteghe di quella Parochia siano serrate, et restino chiuse per quello poco spatio, che durerà quella processione, et Litanie, come si dirà qui a basso.

Facciasi processione, et si cantino le Litanie, et sue orationi, con le altre solite cerimonie. E la processione si potrà fare o dentro, o fuori della Chiesa, secondo che sarà grande essa Chiesa, et serà commodo di stendere la Processione. Et si terrà l'ordine che segue.

Nel mettere l'oratione, il Sacerdote, stando ingenocchiato, incensarà tre uolte il santissimo Sacramento, prima che lo leui fuora del tabernacolo maggiore: poi leuato fuori, si farà con esso la processione, cantandosi l'Antifone appropriate. Qual processione finita, si collocarà esso santiss. Sacramento alla uista del popolo: poi si canteranno le Letanie, preci, et Orationi, inginocchione. Nel leuare la detta Oratione, primieramente si cantaranno le medeme Litanie, Preci, et Orationi: di poi finite, il Sacerdote inghinocchiato incensarà, come di sopra: doppo quale incensatione, si farà anco, come di sopra, la processione: et finita che sia, il detto Sacerdote benedirà il popolo con il tabernacolo minore, doue è il santissimo Sacramento: di poi lo riporrà al loco suo nel tabernacolo maggiore, et l'incensarà, come di sopra; et poi subito chiudera il detto tabernacolo maggiore.

Nelle chiese, doue sarà l'oratione, per quel spatio di tempo, che si fa, non si celebri Messa, ò altri diuini officij, ma si satisfaccia alli oblighi, che ui fossero, nelle Chiese uicine, o altre a giudicio del Prefetto della Porta. Siano però eccettuate le Collegiate secolari, et regolari, doue si potranno dire le solite hore canoniche, et Messa cantata: ma in luoco della Chiesa, più lontano che si possi dall'Altare maggiore, et le Chiese de Monache, nelle quali si puotrà dire una, o due Messe basse per le Monache. Il che si facci in hora di minore frequenza di popolo.

Vi sia sempre in Oratione buon numero di persone, della Parochia specialmente, quando si fa nella chiesa Parochiale, compartendosi tutte le famiglie, et persone di essa Parochia, secondo l'hore: non assignandosi però tempo di notte a donne, et a ciascuna hora si diano alcuni botti di campana, per dare auiso a quelli che haranno ad intrare a tale oratione.

L'ora-

L'oratione non cessi mai nè di giorno, nè di notte: sia in qual si voglia Chiesa: et dove si vedesse, che non vi fosse modo di continuare così con frequenza di persone, che faccino l'oratione, si tralasci quella Chiesa.

Ancora che la notte si faccia oratione, la Chiesa però non sty aperta, ma ciascuno picchi, et se gl'apra: et potranno tuttavia andare ad orare, non solo quei che seranno nel compartito fatto, mà altri ancora.

Si provegga anco, che vi si faccino alcuna volta, secondo che vi si vedrà frequenza di popolo, pij et affettuosi raggionamenti, da persone deputate, et approvate da noi.

Questi raggionamenti siano brevi, in modo che non eccedino un quarto d'hora, et siano più tosto eccitamenti d'oratione, et come ponti di meditatione, che in forma de sermoni, ne di prediche.

Comincisi l'oratione nella Chiesa seguente, un'hora prima che finisca nella precedente, et duri in ciascuno loco il tempo preciso, sollo delle Quarant'hore, et non più oltre, ancor che fosse bisogno levarla, ò metterla di notte.

Non si mettino, ne lasciano fuori bacili per ricevere elemosine; mà più tosto cassette con licenza nostra: delle quali ne terrà una chiave il Curato, et un'altra della Scuola del corpus Domini, ò dove tali non siano, chi serà deputato dal Prefetto della porta, et si spendano i danari come qui à basso.

Se sarà bisogno, se mandino fuori ne i confini soli di quella Parochia, persone atte, da essere elette dal Prefetto, con participatione del Curato, et Priore della Scuola del Corpus Domini di essa Parochia: le quali persone raccolgano elemosine per fare le spese, che bisogneranno al giudicio de medemi: et ciò che avanzerà, si spendi pure per uso dil santissimo Sacramento in quella Chiesa, con nostra licenza, overo in soccorere le Chiese della medema Parochia, ò porta, che non haveranno il modo di fare la spesa dell'oratione.

Dat. Mediolani, ex ædibus Archiep. die 27. Iunij 1577.

AVVERTENZE PER L'ORATIONE sine intermissione.

Vide infra, in tertia parte, litteras pastorales de instituto orationis vespertinæ, & cætera quæ sequuntur.

AVVERTENZE PER LA BENEDITTIONE delle case.

Vide in parte tertia huius voluminis, litteras pastorales eo de genere: quas litteras deinde sequitur ordo benedictionis ædium.

AVVERTENZE PER IL GIUBILEO dell'anno Santo.

Vide infra, in parte tertia, literas pastorales de anno Iubilei, et cætera deinceps, quæ ordine explicata sunt.

INSTRUTTIONE A I SACERDOTI.

Per celebrare la santa Messa, secondo il rito Ambrosiano.

DELLA PREPARATIONE INTERIORE.

INNANZI che il sacerdote si pari con le vesti sacerdotali, per celebrare il santissimo sacrificio della Messa, deve prima raccogliersi in qualche luogo secretto in oratione, et considerare la grandezza, et importanza del sacrificio che ha d'offerire et disporsi per offerirlo con quell'attentione, riverenza, e purità che così sublime operatione ricerca, et in particolare deve esaminare se stesso come dice san Paolo, acciò che non solo non incorra la colpa di quelli che ardiscono trattare questo santissimo, et divinissimo misterio con la conscienza immonda, mà possa per divina misericordia participare delle molte gratie apparecchiate à quelli, che degnamente l'offeriscono. Per questo egli ha da considerare che nella celebratione della santissima Messa è ministro della santa Chiesa della più alta, e perfetta operatione che ella faccia nel culto divino, e che giontamēte rappresenta la persona di Christo nostro Signor, et è suo ministro nella maggior cosa che egli oprasse in terra per la salute del huomo, et finalmente che egli essercita la più eccellente attione che far possa un membro del corpo mistico di Santa chiesa, il cui capo è Christo.

Ricordasi dunque che è ministro della Chiesa, e che in nome di essa si mette come mediatore tra Dio, et gli huomini per reconciliarli con sua maestà, et impetrarli gratia che degnamente assistino al sommo sacrificio della Messa, & participino delli frutti di esso, con il mezzo dell'orationi che egli fa in nome della chiesa per la salute universale de tutti i fideli, vivi, et defonti, con ogni sorte de oratione che à Dio si suol fare, imperoche come mostra santo Agostino nel santissimo sacrificio della Messa si cōtengono quelli quattro modi di orationi, che san Paolo numera nella prima Epistola à Timoteo, dicendo: Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus. Le quali orationi essendo formate con lo spirito di Dio dalla santa chiesa, il Sacerdote, che in nome di lei, le porge al Signore deve sforzarsi di rappresentarle col medesimo spirito, con il quale sono state ordinate.

Deve oltra di questo avvertire che egli è ministro d'essa Chiesa in essibire à Dio creator, et Signor nostro quella perfetta adoratione che communemente è chiamata da Theologi Latria, che principalmente consiste, come santo Agostino insegna, nell'atti interni nelle virtù Theologiche, fede, speranza, et carità, le

quali in questo santissimo sacrificio si deueno essercitare, et ne gl'atti interiori di core contritto, et humiliato di laude di Dio, et d'attioni di gratie, et finalmente nell'esteriori riuerenze, inchini, genuflexioni, estensioni, e eleuationi di mani, et d'occhi, e percussioni di petto, le quali attioni tutte nella Messa piu uolte si fanno.

Deue in oltre molto piu attentamente considerar'il Sacerdote, che, come ministro di Christo, et in persona sua non solamente rinnoua la memoria della passione, et morte sua, rappresentando nelle uesti Sacerdotali, o nell'altre attioni, che fa nel celebrare, tutto il corso della sacratissima passione del Signore, ma che di piu anchora offerisce quel'istesso propitiatorio sacrificio, che esso Signor nostro, et sommo Sacerdote offerse nel l'altare della santa Croce, spargendo il suo pretiosissimo sangue, et l'offerisce in quel misterio, et sotto quelle specie, che egli prima della sua morte, nell'ultima cena offerì al Padre eterno, quando diede potestà, et comandò a gl'Apostoli, et a' successori loro, che facessero il medesimo. Et questa potestà concessa al Sacerdote di transustantiare il pane, e uino, nel uero, et real corpo, et sangue di Christo, et d'offerirlo in sacrificio, lo fa piu sublime, non solo di tutti gli altri huomini, ma anchora de gl'Angeli del Paradiso, con la qual'operatione, ueramente diuina, resta uenerando à essi Angeli, molti de quali, quando celebra, gli assistono con gran riuerenza, et stupore, non solo adorono Christo iui realmente presente; ma ancora, come dice San Gio. Chrisostomo, riuerenti, facendo oratione per noi, hauendo il tempo à ciò accommodato, e la sacra oblatione in lor'fauori: imperoche, si come gli huomini, quando uogliono mouer'gli Principi à misericordia, pongono i rami d'oliua, al qual'albero gli ricordano la clementia, cosi gli Angeli in quel tempo in luogo di rami d'oliua mostrano al Signor il corpo del suo figliuolo, e pregano per tutto il gener'humano, quasi dicendo. Per quelli Signor preghiamo, che tant'amasti, che per la loro salute moristi, e fosti crocifisso, per quelli supplichiamo, per i quelli hai sparso il sangue, e per quelli oriamo, per i quali hai sacrificato il tuo corpo. Tutto questo dice san Chrisostomo.

Finalmente consideri il Sacerdote, che nella celebration della Messa, come membro di Christo partecipa, e riceue l'hostia, ch'ha sacrificat'al Signore; diuentand'albergo, et habitatione della diuinità, et humanità di Christo Signor nostro.

Questo in breuità, è quel ch'opra, e fa il Sacerdote quando celebra, il che bene inteso, e considerato, bastaria à far conoscere con quanta riuerenza, et purità debba accostarsi à questi si alti e tremedi misterij: nõ dimeno essendo quest'attioni di tãta importãza, sarà utile considerarla piu particolarmẽte, per riscaldare, et accendere la tepidità, e freddezza nostra, causata forse per nostra colpa, da quell'istesso, che ei deuria infiammare à maggior diuotione, cioè dall'esserne concessa questa ueramente inestimabil gratia di poter quottidianamente celebrare; conciosia che, si come quanto piu familiarmente un'anima conuersa con Dio, tanto piu cresce in cognitione, et amor uerso di lui, e conseguentemente in riuerenza, e diuotione, e filial timore, cosi quanto piu frequenta con spirito e carità questo altissimo Sacramento, tanto maggiormente cresce in riuerenza, e diuotione uerso quello; ma perche noi per lo piu distratti in uarie cure, e con la mente occupata in cose terrene celebriamo, et alcuni forse (cosa ueramente horrenda) con la conscienza macchiata, hanno tuttauia ardimento di farlo, per ciò molti restano nell'istessa sua tepidità; et alcuni tuttauia peggiorando incorrono di continuo in maggior peccati.

Per tanto il Sacerdote col maggior raccoglimento, et attention che gli sarà possibile, domandi al Signor gratia, e giontamente si sforzi à far tutte queste attioni, ch'interuengon'a questo santissimo sacrificio in quel modo, che la grandezza di esso richiede, auuertendo prima con quanta purità et attentione si deue rappresentar' inanzi al diuino conspetto in nome di santa Chiesa; perche, quantunque i suoi proprij peccati, à benche graui siano, non possono impedire, che le orationi, ch'in nome di essa non siano accette alla diuina Maestà, riguardando il Signore non la persona che porge l'orationi; ma la santa Chiesa, in cui nome le porge, et per tanto l'essaudisce: nondimeno grauissimamente offende il Signore la prosuntione, e temerità del Sacerdote, che essendo inuolto ne' peccati, presumi di presentarsi in nome della Chiesa santa, et immaculata, inanzi al santissimo, e purissimo suo conspetto. Et è necessaria in offerir' al Signor queste orationi maggior attentione e riuerenza, che non si ricerca nell'orationi sue particolari, nelle quali però, si come siamo ammoniti nella sacra scrittura, è necessario prepararsi prima di farle, Ante orationem, prepara animam tuam, et noli esse quasi homo, qui tentat Deum, procurando d'hauer l'animo suo priuo di ogni affetto di peccato, e di tener racolte, et unite le potenze dell'anima in Dio, per tanto deue molto maggiormente procurare di offerire queste orationi, con la debita precedente bona dispositione, e preparatione.

Gioueră ancora à eccitar'nel Sacerdote l'attẽtione nell'orationi il far con molta riuerenza, e corporal decentia, e maturità l'inclinationi, le genuflessioni, l'estensioni, et eleuationi di mani, e d'occhi, le beneditioni, e santificationi, e tutte l'altre cerimonie esteriori con uina consideratione della presenza di Dio, imperoche facendole senza attentione, e spirito restono l'esteriori ceremonie, come corpo senza anima, delle quali nè il Sacerdote molta utilità spirituale puol cauare, e gli circonstãti, uedendo la poca riuerenza, con che egli celebra, uengono à perder la deuotione, che hãno alla Messa, & incorrono in qualche notabili irreuerenza, con le quali uediamo star molti alla presenza di questo tremendo sacrificio.

Da questo potrà comprendere il Sacerdote, con che attentione, riuerenza, e purità debba offerir' il santissimo

tissimo sacrificio, poi che le orationi, et altre ceremonie, che dalla S. Chiesa sono instituite, per prepararsi, e disporsi alla degna oblatione d'esso, la ricercono così grande, il che acciò più distintamente conosca, consideri, che essendo la Religione tra tutte le uirtù morali la maggior', e più nobile l'offerir'sacrificij alla diuina Maestà, è perfettissima operatione d'essa Religione, nella qual si riconosce Iddio per supremo Signore, dalla cui bontà l'huomo riceue ogni bene, et è liberato da ogni male, et quest'operatione è sempre stata propria di quelli, che per qualche priuilegio, ò eccellenza di uirtù sono stati reputati megliori, e più degni de gl'altri huomini, et così Iddio in ogni legge, è stato [hà] ricercato grande preparatione in quelli, che gli offeriuano sacrificij. Per questo leggiamo, che accettò il sacrificio d'Abel, e rifiutò quel di Chaim; perche Abel, come testifica S. Gio. nella sua prima Canonica, e S. Paolo nell'Epistola a gl'Hebrei, offerì ua con fede, accompagnata da buone opere, il che non faceua Caim, e però nella Gen è scritto. Respexit Deus ad Abel, et ad munera eius; ad Caim autem, et ad munera eius non respexit; dimostrando in ciò lo Spirito santo, che prima risguardaua Iddio lo stato delle persone offerenti il sacrificio, et che secondo la qualità d'essa l'accettaua, o rifiutaua. Noè parimete, al qual Iddio rende testimonio, che era huomo giusto, e perfetto, doppo che conobe il mondo esser con l'acque del Diluuio in un certo modo, come purgato dall'immonditie, e bruttezze de'peccati, per le quali Iddio l'hauea sommerso, offerse sacrificio gratissimo al Signore. Abraamo non prima di essere uscito della terra sua, e sua cognatione e della casa di suo padre, cioè dal consortio e compagnie de' peccatori, et dallo affetto delle cose terrene, et uenuto nella terra, che il Signor gli hauea mostrato, fabricò altari, et offerse sacrificij al Signor, la istessa preparatione, ueggiamo, che osseruorno gli altri Patriarchi, i quali non sacrificauano à Dio, se prima non santificauano se stessi, e tutta la lor famiglia.

Crebbe nella legge di Mosè la perfettione del culto diuino, e però gli sacrificij, da sua diuina Maestà ordinati, in figura del gran sacrificio, che offerse Christo, et offeriamo ancora noi al Padre eterno, ricercauano maggior preparatione, doue che nell'Essodo espressamente Iddio comanda. Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum sanctificentur ne percutiat eos, et tante uolte replica, et inculcaua queste parole a i Sacerdoti, Sancti erunt Deo suo, et non polluent nomen eius incensum enim domini est, et panes Dei sui offerent, et ideo sanctificentur. E si comprende la gran purità, et preparatione, che si ricercaua in quelli Sacerdoti per le tante ablutioni, sacre ontioni, purificationi, apparati di uesti, astinenze dal uino, dal non accostarsi, ne toccar' morticinij, nè qual si uoglia altra immonditia, e dall'integrità, anchora con perfettione di tutte le membra del corpo, che in loro si ricercaua, cioè, che non fosse nè difetto, nè macchia alcuna in esso, e quantunque questa nettezza, e perfettion fosse esteriore, e corporale conforme allo stato di quella legge, et capacità di quel popolo: à noi però, che sappiamo tutte queste cose esser state figura della uerità, che noi possediamo manifestamente, dimostrano con quanta monditia, e riuerenza debbiamo offerir questo santo, et uero sacrificio da quelle, figurato, come ben dice San Basilio con queste parole, Moses equidem formam dans his, qui tunc erant ad nostram commonefactionem in lege à Deo data erudit nos, quod tanto magis ipsius est, qui cum macula audet tractare corpus Domini, qui dedit seipsum pro nobis oblationem, et hostiam in odore suauitatis, quantum corpus unigeniti filij Dei excedit arietes, et tauros non in comparationis rationem incomparabilis est enim excellentia. Il che uolse mostrar l'istesso sommo Sacerdote Christo Giesu, quando instituì, et offerse questo sacrificio nella cena, che prima lauò i piedi a' suoi Apostoli, e disse: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus: uolendo dimostrare, che tutti quelli, che hanno da offerir il corpo, e sangue suo, non solo denono essere nell'intentione, e Volontà loro netti, et mondi, ma ancora denono hauere gli affetti della parte inferior dell'anima, significati per gli piedi, lauati d'ogni poluere di terrena cupidità, et amore, e però, come par che dica san Dionisio Areopagita, il Sacerdote prima di offerir questo purissimo sacrificio, si laua l'estreme parti delle mani, per mostrare, che deue hauer sempre le mani, cioè le operationi nette, e monde; ma quand'hà da sacrificare, deue procurare sōma, et estrema netezza, e purità, hauendo auanti à gli occhi quelle spauenteuoli parole dell'Apostolo, Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat, qui enim manducat, et bibit indigne iudicium sibi manducat, et bibit, non dijudicans corpus Domini.

Et se offeriamo à Iddio questo sacrificio in persona, et come Vicarij di Christo sommo Pōtefice, è bē ragiō che procuriamo d'imitare quella perfettione, che descriue l'Apostolo nell'Epistola à gli Hebrei, parlando di esso sommo Sacerdote Christo, Talis decebat, ut nobis esse Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, et excelsior cœlis factus. Perche, si come questa potestà di consecrare, et offerir' il corpo, e sangue di Christo Saluator nostro, eccede la gratia concessa à gl'Angeli, come detto habbiamo, così deue esser la sua uita celeste, et angelica, come parimente san Basilio con la dottrina dell'istesso Apostolo c'ammonisce con queste parole, Necessarium est igitur semper quidem, maxime uero in tempore talis, ac tanti misterij seruare praeceptum Apostoli dicentis, has igitur habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis, et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Domini, nemini dantes ullam offensionem ne ui superetur ministerium nostrum', sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros.

Se à questo aggiungerà il Sacerdote, che egli come membro di Christo partecipa del corpo, e sangue suo, la

la qual participatione ricerca special purità, con santità, come si comprende tanto da quello, che in figura di questo commandaua Dio à gli Sacerdoti nella legge aecchia, quant'ancora da quello che molto piu manifestamente ci dimostra, et insegna il santo Euangelio; molto maggiormente conoscerà l'obligo, che egl'ha da disporsi per offerir'a questo santo sacrificio, e participarne con ogni santità, Nella legge dunque, dice Iddio queste parole, Loquere ad Aaron, et filios eius, ut caueant ab ijs, quæ consecrata sunt filiorum Israel, et non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt mihi, ego Dominus. dic ad eos, et posteros eorum, omnis homo, qui accesserit de stirpe nestra ad ea, quæ consecrata sunt, et quæ obtulerunt filij Israel Domino, in quo est immunditia peribit, coram domino, ego Dominus. Sopra le quali parole, dice il medesimo S. Basilio, Tales minæ proposita sunt contra eos, qui simpliciter accedunt ad ea, quæ ab hominibus sanctificata sunt. Quid uero quis dixerit contra eum, qui in tantum ac tale mysterium audet? quanto enim hic plus templo est, iuxta ipsam domini uocem, tanto grauius, et horribilius est, in inquinamento animæ audere contingere corpus Christi, quàm attingere arietes, et tauros. L'Euangelio poi c'insegna, che ninno deue intrauenire al celeste conuinio, senza la ueste nuptiale della carità, e ueramente ninno può essere degno albergo di christo, amator della Purità, che non sia parimente mondo, e netto, si come per incarnarsi elesse il purissimo, e castissimo uentre di Maria Vergine, et doppo la morte, uolse esser inuolto in un lenzuolo mondo, e posto, e collocato in una sepoltura nuoua, cosi per habitare non uuole se non anime, che siano pure, e monde.

Et auenga, che sia impossibile alla nostra imbecillità, et imperfettione, quantunque ui consumassimo tutto il tempo di nostra uita, talmente prepararci; e disporci, che possiamo prosumere di esser degni di offerir questo tremendo sacrificio dell'altare, et ricener la santissima hostia. per il che la Chiesa innanzi, che la riceuiamo, ci fa usar le parole del Centurione, nelle quali confessiamo la nostra indegnità, con tutto ciò, è pero obligato ogn'uno à disporsi di maniera, che non senta in se cosa alcuna, per la qual'accostandosi à questi diuini misterij incorra nella sententia, ch'è in S. Paolo, data contra quelli, che indegnamente gli partecipano; per questo deue il Sacerdote essaminar bene la propria conscienza, et intentione, et usar'alcune considerationi, con le quali possa con maggior fede, amor, riuerenza, diuotione, e frutto, accostarsi al santo Sacramento.

Essamini adunque prima la propria conscienza, conforme al bisogno, e stato suo, usando la diligenza necessaria in cercar s'ha qualche impedimento, per lo qual non sia degno prima d'esserne liberato, offerire questo sacrificio. Tali impedimenti sono prima, le censure Ecclesiastiche, come le scomuniche, suspensioni, irregolarità, et interdetti; ne i quali fosse incorso prima d'hauerne riceuuta legitima assolutione, non può celebrare senza incorrere grauissima colpa; et doppo il peccato mortale è impedimento, che medesimamente senza esserne prima assoluto, non può il Sacerdote celebrare, acciò non gli intrauenga quel che al superbo Aman accadette, il quale insuperbitosi di essere chiamato al conuito regale della Regina Hester, se ne partì, poi sententiato alla forca; ò che non gli siano dette quelle parole; Amice quomodo huc intrasti? non habens uestem nuptialem? ò uero che non si uerifichi anco in lui quel detto del Profeta. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, et in retributiones, et in scandalum. Nè si deue contentare il Sacerdote di essere netto, da colpa mortale, mà deue guardarsi da peccati ueniali, et di quelli essaminarsi, et confessarsi, perche se ben da se stessi non rendono l'huomo indegno di questo sacrificio; nondimeno togliono del feruore della carità, et del gusto, et sapore, e consolationi spirituali, che da questo cibo celeste sogliono sentire l'anime da tali peccati, pure, e monde, et è da temere, che facendo poco conto de simili peccati, et con essi celebrando non incorra in qualche occulto peccato mortale, dal quale i peccati ueniali non estimati dispongano. Et ascolti à questo proposito, quel che dice S. Basilio. Non solum enim horrendam conditionem habens is, qui inquinamento carnis, et spiritus indigne accedit, accedens autem fit reus corporis, et sanguinis Domini, sed etiam qui otiose, et inutiliter mandacat, et bibit propterea quod non per memoriam Domini N. Iesu Christi, qui pro nobis mortuus est, et resurrexit manducat, et bibit. Per tanto procuri con molta diligenza la maggior purità di conscienza che egli sarà possibile, mettendo in esaminarla più, ò manco tempo, secondo lo stato, et qualità sua, ò uero della longhezza del tempo, nel quale non si sarà confessato. Perche maggior diligēza deue metter uno, che ha cura d'anime, ò gran famiglia, di modo che gli possono esser'imputati molti peccati, che altri per sua colpa commettono, che quello, che non ha altra occupatione, che attender'à se stesso; medesimamente maggior diligenza si ricerca da chi sia stato piu giorni senza confessarsi, che da quel che due, ò tre, ò piu uolte la settimana suol confessarsi, come si doueria sforzar'ogni Sacerdote di fare.

Nel discutere, et essaminare la sua intentione deue il Sacerdote esser diligente in auuertire, massime se egli celebra per obligo di qualche cappella, ò beneficio, ò in qual si uoglia modo, che non si muoua per rispetto humano, ò di auaritia, ò di uanagloria, ouer lo faccia per una certa uergogna, ò timore reprensibile, ò per una certa usanza, et senza spirito, ma procuri prima di celebrare di referire la sua intentione, pretendendo di uoler fare quello, che Christo Giesu Signor nostro, con la santa Chiesa, de quali è ministro, intende, et uuole, che egli faccia, cioè di consecrare, et offerire il uero corpo, et sangue di nostro Signore, à gloria, et honore della santissima Trinità, beneficio di S. Chiesa, et aiuto di tutti i fedeli: et in particolare, poi applichi la sua intentione à pregare per

quelli

quelli, per i quali è obligato, ò per la elemosina riceuuta, ò per obligo di Capella, ouero per hauer cura dell'anime loro, et gionta mente le applichi, per i bisogni di S. Chiesa, per le estirpatione delle heresie, et conuersioni de gl'infedeli, per i suoi superiori, per li Signori tēporali, e quelli che gouernano, per i parenti, benefattori, amici, et nemici, per quelli, che sono in peccato mortale, per i tribulati, e finalmente per tutti i fedeli defonti.

Dipoi deue il Sacerdote con alcuna consideratione eccitare nell'anima sua l'affetto di quelle uirtù, che particolarmente si ricercano per offerire, et riceuer degnamente questo santissimo Sacramento, cioè di attuale, et uiua fede della reale presenza di christo, la quale incredibilmente gioua alla riuerenza, et attentione di ferma speranza, che per mezzo di questo dono, e gratia, della quale per misericordia di Dio partecipa nel Sacramento, s'ha da unire, et congiongere col suo Signore, stando esso nel Signore, et reciprocamente habitando il Signor in lui, et che sarà per esso, fatto degno di partecipar dell'eterna beatitudine: ecciti anchor l'affetto di carità, considerando l'immenso amore, col quale il clementissimo nostro Signore, per ultima, et perfettissima dimostratione della sua eccessiua carità uerso di noi, dopò l'hauerla manifestata in tanti altri modi, l'ha dimostrata con questo incomprensibile beneficio, per essersi lasciato in cibo de' suoi fedeli per infiammar i cuori loro, nel suo amore. Doppo ecciti in sè l'affetto di profonda humiltà, considerando da una parte l'immensa grandezza, et dignità del contenuto sotto le specie del Sacramento, essendo iui non solo l'amatissimo corpo, e sātissima anima di Christo nostro Signore, ma ancora per necessaria concomitantia tutta la santissima Trinità, del che non si puol dir' nè pensare cosa maggiore; et dall'altra parte si uolti à considerar la bassezza, et miltà sua, gli molti suoi peccati, ingratitudine, negligenze, tepidità, et la prontezza sua alle uanità, dissolutioni, commodi, et altre cose terrene, et la difficultà alle uirtù, et opere buone, a i ueri, et celesti beni, et particolarmente con la maggior confusione interiore di se stesso, che gli sia possibile, se humily nel cospetto del Signore, per il poco frutto, che questo efficacissimo, e potentissimo cibo opera nell'anima sua, per solo mancamento, et difetto suo. Et per eccitar l'affetto di queste uirtù, niuna consideratione è più à proposito, et piu efficace, che quella della passione del nostro Saluatore, anzi essendo questo sacrificio memoria, et rappresentatione della sua morte, non può il Sacerdote senza nota di negligenza lasciar di hauerne particolar memoria. Nè solo quando offerisce questo sacrificio, et renoua la memoria della passione del Signore, deue d'essa particolarmente ricordarsi; ma la doueria hauere sempre auanti gli occhi, come dice san Basilio, domandando, Quid est proprium illorum, qui manducant, et bibunt poculum domini? et responde, seruare perpetuam memoriam illius, qui pro nobis mortuus est, et surrexit. Vltimamente per eccitarsi maggiormente alla diuotione, et per impetrar per se, et per gli altri quelle uirtù, ò gratie, de quali ha maggior bisogno, deue il Sacerdote, con quel maggior feruor di spirito, che le sarà concesso, formar qualche oration mentale, piena d'affetto, domandando in essa particolarmente al Signore, quelle uirtù, et gratie, delle quali secondo l'occorrenze si sentirà hauer maggior bisogno, ò per se, ò per altri, e qualunque siano à questo proposito state formate da molti santi, et serui del Signore, molte diuotissime orationi, et particolarmente dal nostro santissimo Padre Ambrosio, alcuna delle quali è bene, che il Sacerdote attentamente dica; non deue però lasciare di formarne alcuna con il proprio affetto, secondo la gratia, che il Signore gli darà. Et à questo proposito si può seruire della feruentissima oratione, la quale racconta san Giouani, nel capo decimo settimo, hauere fatta il nostro Signore Giesu Christo, doppo, che nell'ultima cena hebbe offerto se stesso sotto le specie di pane, e di uino, nel modo, che noi l'offeriamo. Et douēdo in breue offerirse nella propria forma del suo santißimo corpo, col spargimento del suo pretiosissimo sangue, sopra l'altare della santissima croce, nella quale oratione si contiene una perfettißima forma d'orare, mostrandosi, et quello, che orando domandar debbiamo, et lo spirito, et affetto, col qual habbiamo à farlo.

Potrà adunque, à imitatione di Christo, con gli occhi del corpo, e della mente eleuati, et fissi nel Signore, con affetto filiale, pregare il celeste padre, che uogli darci questi doni, et gratie, che a' suoi eletti suole communicare, accioche gli spendiamo in manifestare, et dichiarare à gl'altri la gloria sua, non solo con le parole, ma moltò piu col splendore delle nostre buone opere, per le quali sia glorificata la sua diuina maestà, et che custodisca noi, e tutti quelli, per i quali siamo obligati pregare, da ogni male, e liberarci dal mondo, e far che, et fra noi stessi, et con sua diuina Maestà tutti siamo una cosa, di modo che, et l'intelletto, et uolontà nostra si conformi sempre col Signore; et finalmente ci conceda quella gloria, che hà apparecchiato inanzi la constitutione nel mondo, a' suoi eletti.

Vsando il Sacerdote il predetto modo di prepararsi per celebrare il santissimo sacrificio della Messa, con l'aiuto di Dio, sentirà crescere continuamente in sè quelli doni, et gratie, che si sogliono communicare à quelli, che degnamente l'offeriscono.

DELLA PREPARATIONE esteriore.

HAVENDO il Sacerdote fatta la debita preparatione interiore, deue anche prepararsi esteriormente. Però auuertirà esser digiuno doppo la mezza notte talmente, che non habbi mangiato, nè beuuto cosa alcuna, ancor che fosse per modo di medicina. Habbia le uesti non sordide, nè macchiate, nè stracciate; ma decentemente monde, longhe fin à i tali, e piedi, e nel resto anche conueneuoli in ogni parte, al grado suo

suo Sacerdotale, secondo i decreti Prouinciali, et diocesani; le mani nette, l'ongbie tagliate, la chierica patente secondo gl'ordini, et però rinouata almeno ogni quindeci di, ò in circa. La barba parimenti, et suoi labri superiori, et in ogni parte ben rasa, ò taglia ta sotto affatto conforme all'antico instituto di questa chiesa, et però rinouata la rasura ogni quindici di, ò la incisione ben sotto, al quanto piu spesso. Il capo netto, si che non imbratti l'amitto.

DI ALCVNE CIRCONSTANZE da seruarsi, toccanti al Sacerdote, à luogo, tempo, ouer modo di celebrare, & à gli astanti.

Oltra questa preparatione interiore, et esteriore, douerà il Sacerdote, che è per celebrar la Messa, auertire, che in ciò concorrano tutte l'altre debite circonstanze, e specialmente, che non faccia questo officio contra alcuna prohibitione, ò impedimento, che ne hauesse dalli sacri Canoni, et constitutioni de sommi Pontefici, ò da Concilij, ouero Sinodi prouinciali, ò diocesani di questa Metropoli, ò per rispetto della persona sua, ò del luogo, ò del tempo, ò del modo, ò delli auditori, et astanti, ò di altra circonstanza; nè meno tralasci nel far questo ministerio l'osseruanza d'ogni regola ecclesiastica circa il tempo, luogo, modo, e persone, et altre cose; per la qual causa si por ranno qui hora alcuni capi, à quali specialmente per questo effetto douerà hauer l'occhio.

Quanto alla persona sua, annertisca, che nõ hauẽdo mai piu celebrato Messa, deue prima essere instrutto, per conto delle ceremonie della Messa dal maestro di esse cerimonie, ò altro deputato per questo, et hauerne la probatione à ciò dall'Arciuescouo, ò altro deputato, prima di celebrare essa prima Messa.

Habbia anco l'occhio à celebrare in tutti i giorni, che deue per qual si voglia obligo, cioè se è parochiano, le feste, e tre giorni della settimana nella chiesa parochiale, et quello di piu, che per la qualità, et bisogno del luogo, ouer popolo gli sarà ordinato dal Reuerendissimo Arciuescouo, ò suoi ministri.

Se ha oblighi di cappelle, legati, ò altre elemosine per questo, adempisca tutti essi oblighi preciosamente, celebrando tutti i giorni, che deue per questa causa senza eccettione.

Se per causa di reduttione fatta da Superiori, è obligato à far alcuna commemoratione, ouero à dire collette, lo faccia effettualmente conforme all'obligo.

QVANTO AL LVOGO HABBIA occhio alli capi infrascritti.

Essendo di diocese forestiera, deue prima hauer le lettere dimissorie perciò, et testimoniali del suo Vescouo, et queste deuono esser cosi di recente fatte, ò confirmate, et renouate, che non sia spirato, et passato il termine espresso, et limitato in esse lettere, et confirmationi, ò rinouationi, ouero essendo le dimissorie senza prefinitione di tempo, deuono esser date, ò rinouate cosi recentemente, che non ecceda lo spatio di duoi mesi, se è della prouincia; et fuori della prouincia, quatro, fuori dell'Italia sei mesi, dal giorno, ch'è uenuto in questa diocese; et se ciò non potesse essere, per hauer egli un pezzo fa uiuuto, et conuersato fuori, et forse lungi dalla sua diocesi, deue almeno hauere in luogo della rinouatione, ò confirmatione sudetta, altre testimoniali da gli Ordinarij de' luoghi, doue haverà uissuto fuori, massime nell'ultimo tempo.

Deuono le dette dimissorie, et testimoniali essere prima riconosciute, et approuate, et ammesse dall'Arciuescouo.

Deue hauer dal medesimo Arciuescouo la licenza scritta, di celebrare in questa diocese.

Quando anco sia di questa diocese, uolendo celebrare in certa chiesa, à nome di certo legato, cappella, ò altro simile obligo ordinario di certe Messe tra la settimana, ò mese, et anno, deue hauer dall'Arciuescouo, non solo la licenza generale, ma ancho la speciale, di celebrare in quello luogo, Chiesa, et altare, et à conto di qual particolar obligo; et in questa licenza, perche sia ualida, deuono essere espresse le infrascritte circonstanze.

S'egli è obligato a celebrare altre Messe, ò come Parochiano, ò per alcuna cappella, ò legato, ò per altra causa, et in qual Chiesa, altare, et terra, ò luogo.

Quanta elemosina, ò emolumento, per qual si uoglia modo ha per conto di quell'obligo, et celebratione.

Quali giorni è obligato à celebrare per quel conto.

Il nome della terra, ò luogo, et della Chiesa, Cappella, et Altare, doue si concede la licẽza di celebrare.

La elemosina, et emolumento, che se gli dà per occasione di questo obligo, che piglia.

Il numero delle Messe, et i giorni, nelli quali ha da celebrare queste Messe.

Il tempo limitato, nel quale ha da durare quella licenza, ò cõfirmatione, ouero renouatione di licẽza.

Non deue celebrare in chiesa, ò luogo della Diocese di rito differente da quello, quale esso è obligato di osseruare, nè mutare, non ne hauendo legitima facoltà.

Non celebri in chiesa, ò luogo polluto, prima di esser racconciliata, ò non essendo prima sacrata, anzi di esser rebenedetta.

Nè ancho in chiesa, ouero Altare, ouero ancho in terra, uilla, e luogo che fossero specialmente interdetti.

Nè meno in chiesa, ouero altare, che fossero prohibiti dalla celebratione in essi, anco per qualche ordine, ò decreto generale, come per non essere redotto, ò accommodato, et ornato, et proueduto alla forma delle Instruttioni generali, ò per altra causa.

Nè meno in luogo, che ricercasse speciale licenza, oltre le sudette, come se fosse Chiesa di Monache, senza hauer prima essa licenza.

Nè meno in luogo, che ricercasse speciale approua-

tione, come se la chiesa non fosse sacrata, ò come oratorio non fosse stato uisitato, et approuato dall'Arciuescouo, et datta facoltà di celebrarui la Messa.

Nè in altare, doue habbia in quello istesso giorno celebrato sopra, alcuno Vescouo, non hauendo di ciò la licenza da esso Vescouo.

Nè in altare troppo uicino all'altro, doue in uno medesimo tempo si celebra.

Quantunque l'oratorio fosse approuato, deue nondimeno fuggire l'uso di esso troppo frequente, per il quale si deuiano le persone dalla Chiesa matrice, contra l'attentione del Concilio Tridentino, ò che in altro modo sia prohibito per la dispositione de sacri Canoni, et concilij, et decreti Prouinciali, et diocesani, et altre ordinationi dell'Arciuescouo, come per la solennità d'alcuni giorni, cioè del Natale, Epifania, ò Resurrettione del Signore, et altri simili, quanto a gli Oratorij priuati, ò per le conditioni poste nella approuatione, et licenza d'esso Oratorio.

Deue celebrare nell'altare, Chiesa, ouero oratorio istesso, doue ha obligo per la fondatione, ò per altro modo di celebrare quella Messa, se di questo non hauesse dispensa, ò special facoltà dall'Arciuescouo, ò altro, deputato da lui, con simile autorità, o altra facoltà legitima.

QVANTO AL TEMPO HABBIA occhio alli capi infrascritti.

CHE non celebri innanzi all'aurora, eccetto nel sacro giorno di Natale di Nostro Signor Giesu Christo, ò doppo mezzo giorno, contra la dispositione de sacri canoni.

Nè in giorno, nel quale per ragione del rito ecclesiastico non gli fosse lecito dir Messa, come à Sacerdoti del rito Ambrosiano, nelli Venerdi della Quadragesima, et à altri tutti nel Sabbato santo, innanzi l'hora determinata.

Che celebri nell'istesso giorno, nel quale è obligato à celebrare quella Messa, ò per la fondatione di questo obligo, o per la tauoletta fatta dal Rettore, ò Sacristia della Chiesa, ò per altro ordine dato da chi ne ha la facoltà, et cura dall'Arciuescouo.

Che l'hora sia opportuna, cioè quanto alla Messa parochiale circa a due hore di Sole, o altro tempo ordinato dall'Arciuescouo, per meglio commodità de popoli; nell'altre Messe l'hora pur assignata, o sia quella dell'Aurora, o sia altra hora posta in tauoletta, o in altro modo ordinata da chi tiene cura di questo.

Che non celebri nell'istesso tempo, nel quale nell'istessa Chiesa celebra all'hora l'Arciuescouo, se per urgente causa esso non hauesse data di ciò licenza; nè meno, mentre in essa chiesa si predica dal parocho, o altro.

Che in giorno di festa non celebri prima di essere finita la predica, o sermone parochiale nella parochia, nella cui Chiesa, o suoi confini, ha da celebrare quella Messa, quando non habbia di cio facoltà dall'Arciuescouo, ò consenso del parocho.

QVANTO ALLE PERSONE ASSIstenti alla Messa, hauerà auuertenza ne' capi infrascritti.

CHE non celebri alla presenza d'alcuno denontiato nominatamente escommunicato, o interdetto, ancor che in altra Chiesa, o parochia, ouero prohibito dalla Messa, di ordine dell'Arciuescouo, come publica, et notoriamente criminoso, in essecutione del Concilio di Trento.

Che non cominci la Messa, prima, che gli circonstanti si siano posti in ginocchione, et talmente composti, come ordina il Concilio di Trento, di habito, et gesto, che diano testimonio di essere presenti, non solo col corpo, ma anchor con l'animo.

DELL'ATTENTIONE NELLA Messa, et continuatione.

IL Sacerdote doppo ch'hauerà detto, In nomine Patris, et filij, et spiritus sancti, *per incominciare la Confessione sarà specialmente auuertito di non attendere ad alcuna altra cosa, nè uoltarà altroue gli occhi, nè meno guardarà ad alcun altro Sacerdote, che celebrasse in altro altare, benche alzasse il santissimo Sacramento, ma continouamente seguitarà la sua Messa, fino al fine.*

Non si fermarà ad aspettare alcuno, ò tornarà ad incominciare la Messa a instanza di qual si uoglia persona, che soprauenisse per udirla.

DEL SEGNO DELLA CROCE.

OGNI uolta, che il Sacerdote si farà il segno della Croce, se lo farà dalla fronte al petto, e dalla spalla sinistra alla destra, con la mano destra, e con tutte le dita gionte insieme, e distese uoltando la palma della mano a se, et tenendo la mano sinistra appoggiata sotto al petto. Nè si metterà la mano dritta in mezzo al petto, nè alla bocca, dipoi, che se harà fatto il segno della Croce.

Parimente benedicendo il popolo, tenerà la mano sinistra appoggiata al petto; ma benedicendo altra cosa, come l'hostia, ò calice, tenerà sempre la mano sinistra in piano sopra l'altare, dal lato sinistro del corporale, talmente però, che sia fuori d'esso corporale.

Benedirà con la mano destra distesa, auuertendo à uoltare sempre il taglio del dito picciolo uerso quel la cosa, che benedice.

Auuertirà di nõ fare la Croce in modo di quattro punti, ma in due atti solamẽte, un dritto, et l'altro trauersale.

Nella linea dritta distenderà tutta la mano, tenend'anco disteso il dito grosso, per dritto, presso all'altre dita, nella transuersale la piegarà alquanto.

Farà

Farà la detta croce così acconcia, e distintamente, che non sia, nè troppo presto, nè troppo tardi, nè confusa, nè imperfettamẽte, ò a modo quasi di circolo. *Quando gli accasca massimamente nel canone del la Messa hauere le braccie distese, ò le mani alzate, et disgiunte, et dourà far croci, prima si giungerà le mani innanzi al petto, poi stenderà la mano dritta a farle, mettendo, et tenendo la sinistra, come si è detto, sopra l'altare, al lato sinistro del corporale, ouero al petto, hauendo a benedire se stesso.*

DEL MODO DI TENER le mani.

LE *mani nella Messa si tengono alcuna uolta giunte, hora stando il Sacerdote dritto, hor'a capo chino, altre uolte aperte, et distese; tal uolta appoggiate di quà, et di là dal libro; altre uolte appoggiate sopra l'Altare, di qua, et di la, dal corporale; alcuna uolta anchora distese sopra la oblata; et per un pezzo si tengono anche il dito grosso, et l'indice congionti.*

DELLE MANI GIONTE.

QVANDO *si giongono, si farà così. Il Sacerdote giongerà le mani innanzi, et appresso al petto in modo, che giustamente s'incontrino le palme, et ugualmẽte le dita l'un cõ l'altro alla pũta; qual pũta miri in alto; et il dito grosso della mano destra stia sopra l'altro grosso della sinistra, in modo di croce.*

Si tengono gionte innanzi al petto, stando il Sacerdote dritto, quando dice l'Antifone, cioè. Introibo ad altare Dei, *et il Salmo,* Iudica me Deus, *insieme col ministro alternatamente, et quando nel fine repete la detta Antifona, et quando dice,* Confitemini domino, quoniam bonus; *mentre, che anco il ministro dice il confiteor; et mentre, che ascende l'altare, dicendo,* Me quoque etc. *et sempre andando dal mezzo all'uno, o l'altro corno dell'altare, o da gli corni al mezzo, leggendo l'Ingressa, la Gloria, et nel fine di tutte l'orationi, che si dicono, o con uoce alta, o secrete, cioè nel dire,* Per dominum nostrum &c. *fin'al fine, ouero,* Per Christum Dominum &c. *ouero,* Qui cum patre etc. *ouero,* In unitate sancti spiritus etc. *parimente dicendo la salutatione del popolo,* Dominus uobiscum, *innanzi il titolo de gl'Euangelij del primo fra la Messa, et del secondo nel fine della Messa, et dicendo l'Euangelio; l'Antifona doppo l'Euangelio, et il Pacem habete, l'Offertorio, il credo, et nel dire quelle parole,* Præceptis salutaribus, *fino al Pater, et il Confratorio, et quelle parole,* Offerte uobis pacem, *et il Transitorio, et l'Euangelio nel fine della Messa.*

Si tengono le mani gionte innanzi il petto, a capo chino, mentre che'l Sacerdote, dice la Confessione, et il ministro risponde, Misereatur tui etc. *et quando dice l'oratione,* Rogo te etc. *fino a quelle parole,* Me quoque audacter etc. *et quando dice,* Iube Domne benedicere, Dominus sit etc. *per pigliar la benedittione innanzi di dir l'Euangelio.*

Si tengono poi gionte a capo chino, ma profondamente, et appoggiate allo altare, in modo, che le põta delle dita picciole incontrino nella faccia dell'altare, di sotto della mensa, et con tutte l'altre dita appoggiate sopra l'estremità dell'altare, quando egli dice, Munda cor meum etc. *& doppo l'oblatione la prima oratione ad munus oblatum, cioè,* Omnipotens sempiterne Deus placabilis etc. *et il* Sanctus etc. *fino al* Benedictus, *et dalle prime parole del canone.* Te igitur, *fino a quelle,* Vti accepta habeas, *et anco quando dice,* Supplices te rogamus, *fino a quelle,* Vt quotquot; *et tutte quelle orationi, che si dicono dallo,* Offerte nobis pacem, *fino a quelle parole,* Domine non sum dignus, *et poi il* Placeat etc.

Dicendo queste due orationi, cioè, Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem pro emundatione etc. et, Hanc igitur oblationem, *fino alle sue conclusioni, tenerà le mani gionte, ma distese sopra l'oblatione talmente, che il pollice della destra s'incroci sopra il pollice della sinistra, et l'uno, et l'altro sia di sotto le mani.*

Ne il salutare il popolo, con il, Dominus uobiscum, *sempre, doue però non è espressamente auertito di far altrimente, distenderà, et raggiongerà insieme le mani subito, non nel ocemea:e, ma con grauità, stando col capo dritto: così anco si raggiongeranno nel dire,* Vobiscum, *doppo hauer detto,* Pax Domini etc.

Nel voler fare il, Memento, *per i uiui, o per i morti, giongerà le mani auanti al petto, o alla faccia, così tenendole, mentre che fa il,* Memento; *cioè, sin che in quello per i uiui dirà,* Et omnium circumstantium, *et in quello per i morti dirà,* Ipsis, et omnibus in Christo quiescentibus, *poi le disgiongerà.*

DELLE MANI DISGIVNTE.

SI *tengono disgiunte innanzi al petto in questa maniera, che le palme non siano riuolte uerso l'altare, o uerso il sacerdote istesso, ma l'una risguardi l'altra, et le punte delle dita siano uolte in sù: et siano esse dita, et il pollice, distese l'uno accosto all'altro, senza alcun' internallo, tenendo però congiunti il pollice, et indice a suo tempo. Et siano allargate le mani, l'una dall'altra, et alzate con misura tale, che nè in larghezza, nè in altezza l'estremità delle dita, auanzino la misura delle spalle.*

Così si tengono nel dire tutte le collette, fino alla conclusione, et l'oratione seconda, doppo l'oblatione, cioè, Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus pro regimine etc. *et altre seguenti fino all'Offertorio, quando se dicono,*

dice. Procidentes adorauerunt eum.

Parimente in quelle parole dell'Euangelio Inclinato capite emisit spiritum, *in qual luogo osseruarà ancor di fare quel poco di dimora in genocchioni, si come è nel Messale espresso.*

Il medesimo farà nell'Euangelio di S. Giouanni, In principio, *in quelle parole,* Verbum caro factum est, *et questa genuflessione farà, tenendo le mani gionte, nè uoltandosi col corpo uerso la croce, ma stando cosi riuolto al dritto del libro, come prima.*

Il medemo d'ingenocchiarsi, stando pur con le mani gionte, farà nel simbolo, quando dice, Et incarnatus est, *fino a quelle parole,* Et homo factus est, *inclusiue.*

Quando dice Messa all'altare, doue è riposto il santissimo Sacramento, farà di più le genuflessioni infrascritte.

Quando il santissimo Sacramento è fuori scoperto.

La prima, quando giunge a i gradi dell'altare, auāti, che ascenda ad esso altare.

La seconda, doppo che ha ordinato il Messale, quando è disceso al luogo, doue fa la confessione.

La terza, quando è asceso all'altare doppo fatta la confessione.

La quarta, quando uuol andare a lauar le dita, prima, che consecri.

La quinta, quando ritorna da lauare.

La sesta, quando uuol andare a leggere il Transitorio.

La settima, quando si uolta abenedire il popolo.

L'ultima, quando uuol partire dall'altare, et que sta deue fare di sotto all'ultimo grado.

Oltre di queste, farà anco le genuflessioni ordinarie, notate ne i suoi luoghi, che si fanno nel pigliar, o deponer l'hostia sacra, coprir, o scoprire il Calice, come sarà notato particolarmente a suoi luoghi.

A queste s'aggiongono altre, in alcune occasioni, che possono occorrere straordinariamente, come hauendosi da uoltare per far sermone, riceuere oblationi, o ministrar la santa Communione. Nelle quali occasioni, quando si uoltarà dall'altare al popolo, et riuolterassi dal popolo all'altare, farà genuflessioni, quella prima, et questa doppo essersi uoltato.

Quando poi il santissimo Sacramento ui è, ma riposto, et chiuso dentro il Tabernacolo, farà le medesime genuflessioni, eccetto la quarta, quinta, sesta, et settima.

Nel far le genuflessioni, le farà talmente sempre, che tocchi con il genocchio terra, o sia il piano della bradella dell'altare, et tenerà la metà delle mani appoggiate all'altare, di qua, et di là, fuori del corporale, con distanza di tre palmi in circa, fra l'una, et l'altra.

DELLE PERCVSSIONI DEL PETTO.

Il percuoterssi il petto si fa in tre tempi, primieramente nel far la confessione si percuote tre uolte, quando si dice, Mea culpa etc. *Dipoi in quelle parole,* Nobis quoq; minimis, et peccatoribus, *si percuote una uolta. In oltre si percuote tre uolte in quelle parole,* Domine non sum dignus, *che si dicono tre uolte.*

Quando si percuote nel far la confessione, tenerà la mano sinistra sotto al petto.

Quando si percuote ne gl'altri duoi tempi, tenerà la mano appoggiata sopra l'altare.

Doppo la percussione del petto, non metterà la mano alla bocca, come alcuni usano di fare.

Quando il ministro replica poi la confessione, et che in quelle medeme parole si percuote, esso Sacerdote non si percuoterà, ma starà pure con le mani gionte, et dritto.

Percuotendolo poi à quelle parole, Nobis quoq; minimis peccatoribus, *lo percuoterà con le tre dita ultime, et auuertirà di non toccare la pianeta con le due dita congionte, che hanno toccato il santissimo Sacramento. Il medesimo osseruarà nel percuoterlo, quando dice tre uolte,* Domine non sum dignus etc.

DEL LEGGERE.

L*EGGERÀ la Messa nel Messale, nè dirà a mēte, se non le cose che è necessario dir cosi, come il salmo,* Iudica me Deus, *et tutto il resto, che dice da principio, con la confessione generale, e l'oratione,* Rogo te altissime, *che dice prima, che egli ascenda all'altare, la benedittione che piglia all'Epistola, et Euangelio, il* Munda cor meum, *et le orationi, che dice, mentre prepara il Calice con uino, et acqua; le* Orationi, *quali se dicono nell'offerire l'hostia, et il Calice, il uerso,* Lauabo, *et gl'altri di quel salmo, fin'al fine; quelle poche parole, che si dicono auanti l'eleuatione dell'hostia, et anche del calice,* Eleuatis oculis etc. *l'oratione, che si dice, mentre che si leua il calice,* Mandans etc. et, Quid retribuam Domino etc. *et quell'oratione ancho, che dice doppo la sontione del sangue, nel farsi infondere nel calice la purificatione, et l'ablutione.*

Leggerà ben spedito, distinto, puntato, et deuotamente, non in fretta, nè piu adagio di quello, che conuiene, nè affettatamente, ma osseruarà mediocrità, et sopra tutto procurerà di legger con diuotione tale, che anche ecciti diuotione in quelli, che l'ascoltano; con pensar sempre al gran misterio, che tratta.

Nel leggere, et pronuntiare usarà gesti tali, che non si uegga confusione, mancamento, ne affettatione.

Non aggiongerà etiam per diuotione, ne sminuirà, nè mutarà cosa alcuna, ne nelle parole, come nelle cerimonie, ma dirà semplicemente la Messa, come è nel Messale, seruate però le regole del calendario, e questa instruttione.

Leggerà cō uoce nō molto bassa, nè anche molto eleuata, ma cōueniēte al decoro di quel sacro ministerio.

Promontiarà distintamẽte tutte le parti della Messa, ma le cose, che s'hanno da dir secretamente, leggerà in modo, che i circonstanti non le possino udire.

L'altre cose, come l'Ingressa, il Dominus uobiscum, la Gloria, le Collette, l'Epistola, il uerso con l'Alleluia, quando si dice l'Euangelio, il post Euangelio, et oratione sopra il sindone, et poi l'oblation dell'hostia, l'Offertorio, il Credo, l'oratione sopra l'oblata, il Prefatio, il Sanctus, il Confrattorio, il Pater noster, l'oratione, Libera nos quæsumus, con l'altre cose, che seguono sino all'oratione, Pro pace; il Transitorio, l'oratione, Post communionem, con il resto, sino al, Placeat, la benedittione, l'Euangelio di S. Giouanni, In principio etc.

Leggerà anco con uoce alquanto eleuata quelle prime parole. Nobis quoque minimis, et peccatoribus, et quelle, Pax tecum, quando si da la pace, et anchor quelle, Domine non sum dignus, seguitando il resto secretamente.

DELLE ORATIONI, ò Collette.

DOVENDOSI dire più orationi, ò collette, siano dispari, cioè tre, ò cinque, ò al più sette; non se eccederà questo numero in uerun modo.

Quando anco in festa, nella quale si deue dire un'oratione solamente, occore per ragione dell'officio, et rito della Chiesa, che sia da far una commemoratione, all'hora saranno due solamente.

Nel dir esse collette si seruarà quest'ordine, che la prima sia sempre quella della Messa, che dice, doppo la quale seguirãno l'altre, che deue dir per ragion dell'officio, et instituto, ò ritto della Chiesa, se ce ne sono in quel giorno, come commemorationi d'Ottaue, et de santi, nelle Domeniche, ò feste d'altri santi, de quali dice la Messa, poi le notine.

Nelle collette notine fra le commemorationi de santi, quanto al dir l'una prima dell'altra, si seruarà quest'ordine. La prima sarà della santissima Trinità, ò dello Spirito santo, ò della Croce, e poi della Madonna, de gli Apostoli, de Martiri, de uergini, de confessori Pontefici, de Dottori, et l'ultima de confessori non Pontefici. Se s'hauerà a far commem. pro Papa, pro Ecclesia, pro Archiepiscopo, pro Imperatore, pro Rege, pro pace, pro bello contra paganos, e altre, per qualunche causa, si farà dopo l'orationi de Santi; ma pero fra queste, se seruarà, che quella, la qual è pro re grauiori, se faccia prima, e cosi l'altre con quest'ordine. Se si farà commemo. de morti, sara nel penultimo luogo, Nel concluder l'orationi si seruarà questo modo.

La prima oratione, o colletta si terminarà sempre con la sua conclusione. Per dominum nostrum etc. o altre, come è notato nel Messale. Poi l'altra oratione, o più, che siano, se finiranno sotto un'altra sola conclusione. Se nel Messale non sarà notata la conclusione dell'oratione, se hauera questo auertimento, che l'oratione diretta al Padre si concludi, Per dominum nostrum etc. se al Figliuolo, Qui uiuis, et regnas cum Deo patre in unitate Spiritus sancti etc. Se nel principio dell'oratione si fa mentione del figliuolo, si dirà, Per eundẽ etc. Ma se nel fine, si dirà, Qui tecum, et cum spiritu sancto uiuit etc. Et se si fa mentione del spirito santo, dirassi, In unitate eiusdem etc.

DEL SERMONE, ET PVBLICAtioni, raccommandationi de poueri, e confessione generali, et oblationi publiche, da farsi da Parochi nella Messa.

IL sermone, o predica fra la Messa, parimente le denuntie, et publicationi, et cose simili, et anco la confessione generale, che si fa fare al popolo da Parochi, si faranno tutte doppo l'Euangelio immediatamente, con questo ordine, che prima sia il Sermone, secondo, le denunciationi, terzo, la confessione generale, l'oblatione poi, o sia offerta, si farà immediatamente, inanzi, che il Sacerdote offerisca l'hostia, et il calice, per il sacrificio della Messa.

DELLA COMMVNIONE DEL popolo, fra la Messa.

HAVENDO il Sacerdote da communicare altri nella Messa, et non essendoui hostie piccole, per questo già consecrate, o non essendo a bastanza, se quelli, che s'hanno a communicare saranno poco numero, come diece, ouero dodeci, nel preparar l'hostia su'l calice, riuederà anche l'hostie piccole con quella diligenza, che si dice dell'hostia per la Messa al suo luogo, et portarà esse particole da consecrare sopra la patena insieme con l'hostia, quando ua all'altare per celebrare. Ma se sarà maggior numero, preparará inanzi la pisside, con dentro l'hostie, gia riuedute con diligenza, come s'è detto, collocandola sopra l'altare coperta, ma senza uelo sopra; acciochè il popolo non pensasse, che fossero consecrate, et doue alcuna uolta non fosse pisside, s'adopri in suo luogo un calice, non altro uaso, qual si cuopra con una animetta.

Farà parimente preparar dal ministro le cose necessarie, come bancho, et touaglie sopra, panno da tener sotto il mento, uino, uasi, e seruiette per le purificatione, come nelle auuertenze generali, della communione, si ordina.

Doppo ch'esso sacerdote hauerà collocato il calice sopra l'altare, accommoderà ancho il uase dell'hostie piccole, coperto, come di sopra, uicino al calice, et sopra la pietra sacrata nell'angulo posteriore, dal canto dello Euangelio.

Nel tempo dell'offerire, prima, che pigli la patena in mano con l'hostia grande, se ui è uase con hostie

per

per communicare altri, lo scuoprirà; il che potrà fare per piu commodità, con la mano sinistra; et ciò faccia senza mouere il uase dal suo luogo: et fatta la oblatione lo ricuoprirà, doppo che hauerà riposta la patena sotto il corporale. Mase non ui sarà uase apparato, ma pure ui siano alcune poche hostie sù la patena da consecrare, la offerirà sopra la patena; et detta la oratione della oblatione, et fatta la croce, come si dice a suo luogo, nello offerire dell'hostia, le riponerà tutte insieme su'l corporale, nella parte sinistra uerso l'Euangelio: poi con destrezza, con la istessa patena, riponerà l'hostia grande a suo luogo nel mezzo.

Giunto al tempo della consecratione, doppo, che hauerà lauate le mani, se ui sarà uase con altre hostie che s'habbino da consecrare, lo scuoprirà pur con la mano sinistra, non mouendo il uaso dal suo luogo.

Riposta, che hauerà l'hostia sacra nel suo luogo, doppo l'eleuatione d'essa, prima di far la genuflessione, coprirà con la mano sinistra il uaso delle hostie piccole consecrate, pigliando il coperchio fra l'indice, et medio della mano.

Doppo, che hauerà riceuuto il sangue, coprirà il calice con l'animetta, et lo metterà un poco da canto; poi metterà il uase, doue sono l'hostie consecrate in mezo del corporale, et farà genuflessione al santissimo Sacramento; et fattosi un poco in parte, uerso il corno dell'Euangelio, si uolterà al popolo, in modo però, che non uolti intieramente la schena al santissimo Sacramento; et farà dire la confessione dal ministro, in quell'istesso modo, che stà nella sua regola del seruire alla Messa, et in questa istessa Instruttione nel principio de l'ordine della Messa, stando egli con le mani gionte, et con il pollice, et indice congionti.

Detta la confessione dal ministro, dirà, Deo gratias, Misereatur uestri etc. *et risposto dal ministro,* Amen, *dirà,* Indulgentiam etc. *et ciò dicendo farà il segno della croce sopra quelli, che sono da communicare, con la mano destra, tenendo sempre congionte le dita sudette, et mettendo la sinistra al petto.*

Ciò fatto, uolterassi all'altare nel mezzo, et scoperto la pisside, nella quale saranno l'hostie sacre, con l'indice, et medio della man dritta; farà genuflessione: poi leuato, piglierà essa pisside fra l'indice, et medio della sinistra; et con il pollice, et indice della destra, piglierà un communichino, alzandolo così un poco di modo, che il popolo lo ueda; et interrogarà loro con queste parole. Creditis hoc esse uerum Christi corpus, quod pro uobis traditum fuit in mortem? *ciascun di loro risponderà insieme,* Credo. *Di nuouo gli interrogarà, con queste parole;* Creditis quicquid credit sancta catholica, et Romana Ecclesia? *Risponderà ciascuno,* Credo. *Dipoi il sacerdote dirà così, ciascun di uoi dichi diuotamente insieme con esso me queste parole:* Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic uerbo, et sanabitur anima mea. *Le quali parole il sacerdote repiterà la seconda, e terza uolta, dipoi accostandosi a loro, e cominciando dalla man dritta loro, che sarà dalla banda dell'Epistola, communicarà a uno per uno, et porgendo a ciascuno il santissimo Sacramento colla man dritta, farà con esso il segno della croce, et dirà.* Corpus Domini nostri Iesu Christi, custodiat animam tuam in uitam æternam, *e quell'istesso, che si communica, auanti che piglia il santissimo sacramento, risponderà.* Amen.

Se farà la communione del clero, lo communicarà all'altare; se communicarà il popolo, lo communicarà al quanto discosto dall'altare.

Auertirà il sacerdote, quando communica un solo, che quel che ha detto di sopra, nel numero di piu, lo dichi, che conuenghi a uno, come Creditis, *dichi,* Credis, Pro uobis, pro te, *Ciascuno di uoi, dichi,* Dite uoi etc.

Finito, che hauerà di communicare, se haurà adoperato pisside, e non ui siano restati dentro communichini, la deponerà sopra l'altare, et scoprirà il calice, che ha adoperato alla Messa, e farassi infonder dentro il uino dal ministro per la purificatione del Calice, prima, che abstergerui sopra le dita, pollice, et indice; perche se poi ui cadesse qualche fragmento taccato, non resti taccato al calice, ma si sumi piu facilmente, poi nettarassi le dita sudette sopra esso calice, l'un con l'altro; et poi piglierà la pisside, nella quale erano l'hostie consecrate per la communione del popolo al pomello di mezzo, fra lindice, et medio del la mano sinistra; et tenendolo pendente sopra del calice con le dita pollice, ò indice della man destra, qual gli uerrà piu commodo, mandarà diligentemente nel calice, qual si uoglia fragmento, benche minimo, che sia restato dentro. Poi diposta la pisside da lato, abstergerà un'altra uolta quel dito, che ha doperato con l'altro; et tolto il calice fra l'indice, et medio del la man dritta, l'andarà mouendo un poco, di modo, che si fosse qual che fragmento taccato dentro, il uino lo leui, et se possi summere. Ma se nella pisside delle hostie per la communione per il popolo ne saranno restate alcune, subito finita la communione, deporrà essa pisside sù l'altare nel mezzo, et farà una genuflessione, poi la coprirà con il suo coperchio et uelo con l'indice, et medio della man dritta; et fatta un'altra genuflessione, farà l'ablutione delle dita con il calice, come se dice à suo luogo, nell'ordine della Messa.

Habbia in questa occasione auuertenza il Sacerdote di non cominciare à dire l'Antifona chiamata, Transitorio, et l'oratione post communionem, prima che habbiano preso la purificatione quelli, che sono communicati; perche possano star tutti attenti, anco a quelle parti della Messa.

DEL TENERE, ET ADOPERAR fazzoletti, occhiali, et berettini.

PER ogni bisogno, che possa hauere il sacerdote di fazzoletto all'altare, l'habbia decente, et netto; et

quando

quando si ueste de i paramenti per dir Messa, se l'acõmandarà sotto il cordone dalla mano destra, con un cordoncello, alla forma delle Instrutioni generali.

Harà quest'auuertenza di tor, quasi come per usanza di adoperarlo sempre auanti, che laui le dita, per douere poi far la consecratione.

Se poi mentre, sta con le dita gionte, doppo la con secratione, sino alla purificatione glie ne occorresse necessità, auuertirà a non toccarlo con le ponte delle dita congionte, e lo maneggiarà con la mano di modo, che non separi le dita, pollice, et indice.

Adoprando per necessità occhiali, auuertirà, che siano tali, che non li caschino facilmente dal naso; sarà anche bene per questo, accommodarli con un cordoncello ligato alla testa. Et quando non siano così legati; potendo commodamente senza essi leggere il canone, per la maggior pratica, che ha in quella parte della Messa, senza però dirlo a mente, deponerà per tutto quel tempo gl'occhiali, sin che habbia fonto il sangue, per fuggire meglio ogni pericolo, che cadessero sopra il santissimo Sacramento.

Mettendoli, ò leuandoli, doppo che tiene congionte le dita, pollice, et indice, gli pigliarà fra l'indice, et medio.

Quando li leua et mette giù sopra l'altare, non gli ponerà sù'l corporale.

Chi per bisogno porta il berettino, non lo tenerà piu in capo, doppo, che è giunto all'altare, senza espressa licenza del Reuerendissimo Arciuescouo in scritto; ma leuatoselo di capo, lo darà al ministro à gouernare; et hauendo licenza di tenerlo, lo leuarà in ogni modo, prima che laui le dita per consecrare, dandolo al ministro da gouernare sino doppo l'ablutione delle dita, doppo la fontione del santissimo Sacramento.

ORATIONE PER DIR LA MESSA.

IL Saterdote bene preparato interiore, et esteriormente secondo le regole date di sopra, et uestito delle ueste sue communi interiore, et esteriore, tali in ogni parte, come deue tenere in publico, e t come si è detto di sopra, andarà nella chiesa, dou'è per celebrare, ouero nella sacrestia di essa.

ORATIONE DA FARSI PRIMA di dir la Messa.

QVIVI ingenocchione, se è nella chiesa, inanzi all'altar maggiore ò altro, piu retirato dalle genti, secondo la qualità della chiesa, et dell'hora, et sua diuotione; se è nella sacrestia, nell'oratorio di essa, auanti l'imagine sacra, che sarà iui, dirà con uoce bassa l'infrascritti Salmi con le sue preci, et orationi, ouero l'oratione di S. Ambrosio ante communionem, accomodata à ciascun giorno della settimana, come piu à basso si mostra.

Antifona, Ne reminiscaris. Psal. 83.

QVAM amabilia sunt tabernacula tua Domine uirtutum.
Concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini.
Cor meum, et caro mea exultauerunt in Deum uiuum.
Etenim passer inuenit sibi domum; et turtur nidum sibi, ubi reponat pullos suos.
Altaria tua Domine uirtutum; rex meus, et Deus meus.
Beati, qui habitant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te.
Beatus uir, cuius est auxilium abs te, ascensus in corde eius disposuit, in conualle fletus in loco, quem posuit.
Etenim benedictiones dabit, qui legem dedit; ambulabunt de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus deorum in Sion.
Domine Deus uirtutũ exaudi orationem meã, auribus percipe Deus Iacob.
Protector noster aspice Deus, respice in faciem Christi tui.
Quia melior est dies una, in atrijs tuis super millia.
Elegi abiectus esse in domo Dei, magisquam habitare in tabernaculis peccatorum.
Quia misericordiam, et ueritatem diligit dominus, Deus gratiam, et gloriam dabit.
Dominus non priuabit bonis ambulantes in innocentia.
Domine Deus uirtutum; et beatus homo, qui sperat in te.
Gloria patri, etc. Sicut erat etc.

PSALMVS 84.

BENEDIXISTI domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob.
Remisisti iniquitatem plebis tuæ operuisti omnia peccata eorum.
Mitigasti omnem iram tuam, auertisti ab ira indignationis tuæ.
Ne in æternum irascaris nobis, aut extendas iram tuam à generatione, et progenie.
Deus tu conuertens uiuificabit nos: et plebs tua lætabitur in te.
Ostende nobis domine, misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis.
Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam; et super sanctos suos et in eos, qui conuertuntur, coram ipso.
Ueruntamen prope timentes eum salutare ipsius: ut inhabitet gloria in terra nostra.
Misericordia, et ueritas obuiauerunt sibi: iustitia, et pax complexę sunt se.

Veritas

Veritas de terra orta est, et iustitia de cœlo prospexit.
Etenim dominus dabit benignitatem: et terra nostra dabit fructum suum.
Iustitia ante eum ambulabit: et ponet in uia gressus suos.
Gloria patri etc. Sicut erat etc.

PSALMVS 85.

INCLINA Domine aurem tuam, et exaudi me; quoniam egenus, et pauper sum ego.
Custodi animam meam, quoniam sanctus sum; saluum fac seruum tuum Deus meus sperantem in te.
Miserere mihi domine; quoniam ad te clamaui tota die.
Lętifica animam serui tui; quoniam ad te domine leuaui animam meam.
Quoniã tu domine suauis, ac mitis es; et copiosus in misericordia omnibus inuocãtibus te.
Auribus percipe domine orationem meam; et intende uoci deprecationis meæ.
In die tribulationis meæ clamaui ad te; quoniam exaudisti me.
Non est similis tibi in diis domine, et non est secundum opera tua.
Omnes gentes quascunque fecisti, uenient, et adorabunt coram te domine.
Et honorificabunt nomem tuũ quoniã magnus es tu, et faciens mirabilia tu es Deus solus.
Deduc me domine in uia tua, et ingrediar in ueritate tua.
Lætetur cor meum, ut timeant nomen tuum.
Confitebor tibi domine Deus meus in toto cor de meo, et glorificabo nomẽ tuum in æternũ.
Quia misericordia tua magna est super me, et eruisti animam meam ex inferno inferiori.
Deus iniusti insurrexerunt super me, et synagoga potentium quæsierunt animam meam.
Non proposuerunt te in conspectu suo, et tu domine Deus misericors, et miserator, longanimis, et multum misericors, et uerax.
Respice in me, et miserere mei, da potestatem puero tuo, et saluum fac filium ancillæ tuæ.
Fac mecum signum in bonum, ut uideant, qui oderunt me, et confundantur, quoniam tu domine adiuuisti me, et consolatus es m
Gloria patri etc. Sicut erat etc.

PSALMVS 115.

CREDIDI propter quod locutus sum, ego autem humiliatus sum nimis.
Ego dixi in excessu mentis meæ omnis homo mendax.
Quid retribuam domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?
Calicem salutaris accipiam, et nomen domini inuocabo.
Preciosa in conspectu domini, mors sanctorum eius.
O domine, ego seruus tuus, ego seruus tuus, et filius ancillæ tuæ.
Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.
Vota mea domino reddam, in conspectu omnis populi eius.
In atriis domus domini in medio tui Hierusalẽ.
Gloria patri &c. Sicut erat etc.

PSALMVS.

DE profundis clamaui ad te domine, domine exaudi uocem meam.
Fiant aures tuæ intendentes in uocem orationis meæ.
Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit?
Quia apud te propitiatio est, et propter nomen tuum sustinui te domine.
Sustinuit anima mea in uerbo tuo, sperauit anima mea in domino.
A uigilia matutina usque ad noctẽ, speret Israel in domino.
Quia apud dominum misericordia est, et copiosa apud eum redemptio.
Et ipse redimet Israel, ab omnibus iniquitatibus eorum.
Gloria patri etc. Sicut erat etc.

ANTIFONA.

NE reminiscaris domine delicta nostra, uel parentum nostrorum, neq; uindictam sumas de peccatis nostris. Kyr. Kyr. Kyr. Pater noster. Vers. Et ne nos inducas in tentationẽ.
Resp. Sed libera nos à malo.
Vers. Ego dixi domine miserere mei.
Resp. Sana animam meam, quia peccaui tibi.
Vers. Conuertere domine aliquantulum.
Resp. Et deprecabilis esto super seruos tuos.
Vers. Fiat misericordia tua domine super nos.
Resp. Quemadmodum sperauimus in te.
Vers. Sacerdotes tui induantur iustitiam.
Resp. Et sancti tui exultent.
Vers. Ab occultis meis munda me domine.
Resp. Et ab alienis parce seruo tuo.
Vers. Domine exaudi orationem meam.
Resp. Et clamor meus ad te ueniat.
Vers. Dominus uobiscum.
Resp. Et cum spiritu tuo.

AVRES tuæ pietatis, mitissime Deus, inclina precibus nostris, et gratia sancti Spiritus illumina cor nostrum, ut tuis mysterijs

rijs digne ministrare, teque æterna charitate diligere mereamur.

DEVS, cui omne cor patet, et omnis uoluntas loquitur, et quem nullum latet secretum; purifica per infusionem sancti Spiritus cogitationes cordis nostri, ut te perfecte diligere, et digne laudare mereamur.

VRE igne sancti Spiritus renes nostros, et cor nostrum domine, ut tibi casto corpore seruiamus, et mundo corde placeamus.

MENTES nostras quæsumus domine, paracletus qui à te procedit illuminet, et inducat in omnem, sicut tuus promisit filius, ueritatem.

ADsit nobis quæsumus domine uirtus Spiritus sancti, quæ, et corda nostra clementer expurget, et ab omnibus tueatur aduersis.

DEus, qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem spiritu recta sapere, et de eius semper consolatione gaudere.

COnscientias nostras quæsumus domine, uisitando purifica, ut ueniens dominus noster Iesus Christus, filius tuus, paratam in nobis inueniat mansionem. Qui tecum uiuit, et regnat etc.

ORATIONE DI SANTO AMBROSIO

Partita per tutti i giorni della settimana

NELLA DOMENICA,

SVMME Sacerdos, et uere Pontifex Iesu CHRISTE, qui te obtulisti DEO patri hostiam puram, et immaculatam in ara crucis pro nobis miseris peccatoribus, quique dedisti nobis carnem tuam ad manducandum, et sanguinem tuum ad bibendum, et posuisti mysterium illud in uirtute spiritus Sancti, dicens; Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. Rogo te per tuum sanguinem pretiosum, magnum salutis nostræ pretium. Rogo per hãc mirabilẽ, et ineffabilem charitatem, qua nos miseros, et indignos sic amare dignatus es, ut lauares nos a peccatis nostris in sanguine tuo. Doce me seruum tuum indignum, quẽ inter cætera dona tua, ad officium sacerdotale uocare dignatus es nullis meis meritis, sed sola dignatione misericordiæ tuæ. Doce me quæso per spiritum sanctum tuum, tantum tractare mysterium ea reuerentia, et honore, eaque deuotione, et timore, quibus oportet, et decet fac me p gratiam tuam semper illud de tãto mysterio credere, et intelligere, dicere, et cogitare, sentire, et firmiter retinere, quod tibi placet, et expedit animæ meæ. Intret spiritus tuus bonus in cor meum, qui sonet ibi sine sono, et sine strepitu uerborum loquatur omnem ueritatem tantorum mysteriorum. Profunda sunt quippe nimis, et sacro tecta uelamine. Propter magnam clementiam tuam Deus cõcede mihi hodie, et semper missarum solennia puro corde, & pura mente celebrare. Libera cor meum ab immundis, et nefandis, uanis, et obnoxijs cogitationibus. Muni me beatorũ Angelorum pia, et fida tutela, atque fortissima custodia, ut hostes omnium bonorum confusi discedant. Per uirtutem tanti mysterij, et per manum sancti angeli tui, repelle à me, et à cunctis seruis tuis durissimum spiritum superbiæ, cœnodoxiæ, inuidiæ, et blasphemiæ, fornicationis, et immunditiæ, dubietatis, et diffidentiæ. Cõfundantur, qui me persequuntur, pereant illi, qui perdere cuncta festinant.

Nella feria seconda.

REX uirtutum, amator castitatis, et integritatis Deus, cœlesti rore benedictionis tuæ extingue in me, et in corpore meo totum fomitem ardentis libidinis, ut maneat in me tenor totus castitatis animæ, et corporis. Mortifica in membris meis carnis stimulos, et omnes libidinis commotiones, et da mihi uerã, et perpetuam castitatem, cum cæteris bonis tuis, quæ tibi placent in ueritate, ut sacrificiũ laudis casto corpore, et mundo corde quotidie ualeam tibi offerre. Quanta enim, domine Iesu Christe, cordis contritione, et lachrymarum fonte, quanta reuerentia et tremore, quanta corporis castitate, et animæ puritate, hoc diuinum, et cœleste sacrificium est celebrandum Domine? ubi caro tua in ueritate sumitur, ubi sanguis tuus in ueritate bibitur, ubi summis ima coniunguntur, ubi adest sanctorum præsentia angelorum, ubi tu es sacerdos, et sacrificium mirabiliter, et ineffabiliter constitutus.

Nella feria terza.

QVis digne hoc celebrare mysterium potest, nisi tu Deus omnipotens offerentem feceris dignum? scio, et uere scio, quòd non sum dignus accedere ad tantum mysterium propter nimia peccata mea, et infinitas negligentias meas. sed scio, et ueraciter credo, et ex toto corde meo, et ore confiteor, quia tu potes me facere dignum, qui solus potes mundum facere de immundo conceptum semine, de peccatoribus iustos facis, et sanctos.

Per

Per hanc omnipotentiam tuam te rogo, concede mihi peccatori hoc cœleste sacrificium celebrare cum timore, et tremore, cum cordis puritate, et lachrymarum fonte, cum lætitia spirituali, et cœlesti gaudio sentiat mens mea dulcedinem beatissimæ præsentiæ tuæ, et excubias sanctorum angelorum tuorum in circuitu meo.

Nella feria quarta.

EGO domine, memor venerandæ passionis tuæ, accedo ad altare tuum, licet peccator, ut offeram tibi sacrificiũ, quod tu instituisti, et offerri præcepisti in commemorationem tui pro salute nostra. Suscipe ergo istud, quæso, summe Deus, dulcissime Iesu CHRISTE pro ecclesia tua sancta, et pro cuncto populo tuo, quem acquisiuisti sanguine tuo pretioso. Et quoniam me peccatorem inter te, et eundem populum, medium esse voluisti, licet in me boni operis testimonium non agnoscas, officium dispensationis creditę non recuses, nec per me indignũ famulum tuum eorũ salutis pereat pretium, pro quibus uictima factus salutaris dignatus es esse redemptio. Profero ergo domine, si dignaris propitius intueri, tribulationes plebium, pericula populorum, captiuorum gemitum, miseriam orphanorum, necessitates peregrinorum, inopiam debilium, desperationes languentium, defectus senum, suspiria iuuenum, vota virginum, lamenta uiduarum.

Nella feria quinta.

TV misereris omnium, domine, et nihil odisti eorum quæ fecisti. Memorare quæ sit nostra substantia, quia tu pater noster es, ne irascaris domine, neque multitudinem viscerum tuorum super nos contineas. Non. n. in iustificationibus nostris prosternimus preces nostras ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Aufer à nobis domine iniquitates nostras, et ignem sancti spiritus in nobis clementer accende. Aufer cor lapideũ de carne nostra, et da nobis cor carneũ, quod te timeat, diligat, et honorificet, te delectetur, te sequatur, et te perfruatur. Oramus, domine, clementiam tuã, ut sereno uultu familiam tuam, sacri tui nominis officia præstolantem, aspicere digneris, et ut nullius sit irritum uotum, nullius uacua postulatio, tu nobis preces suggere, quas ipse andire propitius, et exaudire delecteris.

Nella feria sesta.

ROgamus te, sancte pater, pro spiritibus fidelium defunctorum, ut sit illis salus æterna, ac perpetua sanitas, gaudium, et refrigerium sempiternum, hoc magnum pietatis sacramentum, Domine Deus meus sit illis hodie magnum, et plenum gaudium de te pane uiuo, et uero, qui de cœlo descendisti, et das uitam mundo. de carne sancta, et benedicta, agni uidelicet immaculati, qui tollis peccatum mundi, ut potati de fonte pietatis tuæ, qui per lanceam militis de latere emanauit, crucifixi domini nostri, et consolati exultent in laude, et gloria tua sancta. Peto domine clementiam tuam, ut descendat super hunc panem, et calicem istum plenitudo tuæ diuinitatis. Descendat etiam domine, illa sancti spiritus tui inuisibilis forma, et incomprehensibilis maiestas, sicut quandam in patrum hostias descendebat, qui, et oblationes nostras corpus, et sanguinem tuum efficiat, et me indignum sacerdotem tuum doceat, tãtum tractare mysterium cum cordis puritate, et lachrymarum fonte, cum reuerentia, et tremore, ita ut placide, et benigne sacrificium suscipias de manibus meis ad salutem omniũ tam uiuorum, quàm defunctorum. Rogo te domine per ipsum sacrosanctum mysterium corporis, et sanguinis tui, quo quotidie in ecclesia tua pascimur, et potamur, atque unius diuinatis participes efficimur, quatenus des mihi uirtutes sanctas, quibus repletus, bona conscientia ad altare tuum accedam; ita ut hæc cœlestia sacramenta efficiantur mihi salus, et uita. Tu enim dixisti ore tuo sancto, et benedicto; Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita; qui manducat me, uiuit propter me; ipse manet in me, et ego in eo. Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Si quis mãducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Panis dulcissime sana palatũ cordis mei, ut sentiam suauitatem amoris tui. Sana ab omni languore, ut nullam præter te sentiat dulcedinem; nullum præter te quærat amorem; nullam præter te amet pulcritudinẽ. Panis candidissime habens in te omne delectamentum, et omne saporem; qui nos semper reficis, comedat te cor meum: et dulcedine saporis tui repleantur uiscera animæ meæ. Manducat te angelus pleno ore in patria; manducet te peregrinus homo pro modulo suo, ne deficere possit in uia, tali recreatus uiatico.

Nel Sabbato.

PANIS sancte, panis uiue, panis pulcher, panis munde, qui descendisti de cœlo, et das uitam mundo, ueni in cor meum, et munda me ab omni inquinamẽto carnis, et spiritus. Intra in animã meam; sana, et sanctifica me interius, et exterius. Esto tutamentũ, et perpetua

petua salus corporis, et animæ meæ. Repelle à me insidiantes mihi. Hostes recedãt procul à præsentia tua, ut foris, et intus per te munitus recto tramite perueniam ad tuum regnum, ubi non in mysterijs sicut in hoc tempore agitur, sed facie ad faciẽ te uidebimus, cum tradideris regnũ deo patri, et erit Deus omnia in omnibus. Tunc me de te satiabis satietate mirifica, ut nec esuriam, nec sitiam in æternum. Qui cum eodem Deo patre, et spiritu sancto uiuis, et regnas in secula seculorum. Amen.

Con queste accompagnerà il Sacerdote quella oratione di più, uocale, o mentale, che li suggerrà la sua deuotione, per non hauer poi à far troppo dimora nel Memento, che si fa nel principio del canone per i uiui, et poi per i morti, se ridurrà à memoria attentamente tutte quelle cose, per le quali uuol pregare nella Messa, et con l'intention sua sino dall'hora applicarà diuotamente à quelle cose, ò bisogni il sacrificio della santa Messa, che è per offerire.

Ciò fatto riconoscerà li paramenti, perche non ui manchi cosa alcuna: et siano tutti conformi insieme, et di colore accommodati alla Messa, che è per celebrare, secondo il rito, quale sarà descritto nella tauoletta, posta nel fine di questa instruttione.

In questo auertisca, che doue sarà sacrestia, sẽpre si pari in essa sacristia, et non all'altare, ancor che fusse capellano di scuole, ò altrimente destinato dal tito'o principale di quella Chiesa.

Poi pigliarà il Messale, trouarà la Messa, che è per dire, la leggerà, e metterà i segnacoli all'orationi, et alli luoghi, doue bisogna.

Di poi lauarà le mani, dicendo con uoce bassa l'oratione, che segue.

DA domine uirtutem manibus meis ad abstergendum omnem maculam, ut sine pollutione mentis; et corporis ualeam tibi seruire. Amen.

Preparerà poi il calice, nettãdolo di dentro con il purificatorio, qual piegato, poi lo metterà sopra il calice; et sopra il purificatore ponerà la patena, et sopra essa patena l'hostia, qual auuertirà, che sia ben conditionata, nõ troppo uecchia, nõ troppo grossa, nè sottile in modo che se gli possa facilmẽte rõper in mano, non rotta, nè con buchi, nè macchiata dentro, et che nõ habbia sopra, ò attaccati fragmẽti, che facilmẽte possino staccare, nel trattarla con le mani; per la qual causa la nettarà leggiermente d'intorno, con due dita: la qual hostia coprirà con l'animetta, et sopra essa porrà il uelo decente, di poi sopra il uelo metterà la borsa di colore conformi a i paramẽti, con i quali deue celebrare; dentro della qual borsa sarà il corporale piegato, netto, et grande, secondo la misura data nell'auuertenze.

Hauendo così disposte, et acconcie le cose sudette, se ha da ordinare alcuna cosa al ministro, ò altri, come d'accender'i lumi, preparar gl'orzuoli, et acconciare il resto, che bisogna, lo farà; perche non habbia poi à distrarsi la mente, con dire, ò ascoltar alcuna cosa, doppo che hauerà cominciato à uestirsi, ò sarà già uestito. Anzi da questo punto innanzi, fin che finita la Messa, sia sueștito, et habbia fatto quel spatio di oratione, che le dettarà la sua diuotione di fare doppo la Messa, procurarà con ogni diligẽza di tener l'animo raccolto al mistero tremendo, che è per trattare; nè uoltare gl'occhi in parte, che gli possa causare alcuna distrattione.

DEL VESTIRSI.

PRIMIERAMENTE *sopra le ueste communi, ouero anco leuata la ueste esteriore, pur che l'interiore sia in effetto longa, et conueneuole, come s'è detto, sopra essa sola si uestirà la cotta, doue si possa hauer commodamente; et dirà la seguente oratione.*

EXVE me Domine ueterem hominem cum actibus suis; et indue me nouum, qui secũdum Deum creatus est in iustitia, et sanctitate ueritatis. Amen.

Poi riuoltate le maniche della cotta sopra le spalle, perche non impediscano, si uestirà il camiso, ponendo prima entro il capo, poi mettendo il braccio destro nella manica destra, et dipoi il sinistro nell'altra, accõmodandoselo alla persona, et dicendo cõ uoce bassa.

AD ALBAM.

INDVE me domine uestimento salutis, et iustitiæ tunica me ambire dignare. Amen.

Vestitosi il camiso, prenderà il cingolo, quale gli sarà dato da dietro dal ministro, che gli serue alla Messa, et se lo cingerà, et se farà accommodar di maniera il camiso, che penda honestamente, et ugualmente sopra l'estremità delle ueste da ogni banda, et sia alto da terra circa un dito.

Nel prender il Cingolo dirà.

AD CINGVLVM.

PRAECINGE Domine Cingulo fidei, et uirtute castitatis lumbos mei cordis, et corporis, et extingue in eis humorem libidinis, ut iugiter in eis maneat uigor castitatis. Amen.

Appresso pigliando con ambedue le mani l'amitto baciarà la croce, che ui è nella sommità, et ponerasselo sopra la testa; et tirandosi ambedue le cordelle dell'amitto inanti il petto, in modo di croce, prima una dalla sinistra alla destra, et l'altra poi dalla

la

la destra alla sinistra; con ambedue le mani dietro le ridurrà, et poi legarà d'auãti sè, dicẽdo in quel tẽpo.

AD AMICTVM.

PONE domine in capite meo galeam salutis ad expugnandas diaboli fraudes. Amẽ.

Auuertirà d'acconciarselo di maniera, che cuopra i panni auanti la gola, quanto sia possibile.

Poi prenderà il manipulo, et baciarà la croce, che è posta nel mezzo, et lo metterà al brazzo sinistro, dicendo.

AD MANIPVLVM.

MEREAR precor domine manipulũ portare mente flebili, ut cum exultatione portionem cum iustis accipiam.

Dipoi presa la stola con ambedue le mani, la bacia rà nel mezzo, et se la metterà al collo; et trauersan dola innanzi al petto in modo di croce, metterà la parte, che pende dalla spalla sinistra verso il braccio destro, e l'altra, che pende dalla destra, verso il sinistro, le quali legarà al cingolo con l'estreme parti di esso, di modo, che l'estremità della stola siano all'incontro de i ginocchi, et dirà.

AD STOLAM.

STOLA, domine iustitiæ circunda ceruicem meam, et à corruptione peccati meam purifica mentem. Amen.

Metter assi poi la pianetta, dicendo.

IVGVM tuum, Domine, suaue est, et onus tuum leue: præsta, ut illud sic portare valeã, quatenus tuam consequi possim gratiã. Amẽ.

Et hauendo in capo l'amitto con la gramola, ò ornamento da riuoltare, se lo farà riuoltare decentemen te dal ministro, sopra la sommità d'essa pianeta.

Poi farassi voltar sotto le parti della pianeta, che vengono sù le braccia, per la larghezza.

Vestito il Sacerdote de tutti i paramenti, se vi restasse d'apparecchiare qualche cosa all'altare, come lumi, orzuoli, ò altro, come s'è detto di sopra, man darà il ministro a farlo. Et se non fosse anco tempo d'uscire a celebrare, si tratteneră orando, et meditando nell'oratorio, che sarà nella sacrestia; nè si partirà fin che non è per andare all'altare.

DELL'ANDAR DEL SACERDOTE all'Altare.

QVANDO *il Sacerdote sarà per uscir di Sagristia, per andar a l'Altare, piglierà con la mã sinistra al nodo il calice, così preparato, come s'è det to di sopra, et tenendo la man destra sopra la borsa, ch'è sopra il calice, andarà col capo coperto all'altare.*

Portarà il calice alto ugualmente al petto, et alquanto discosto, andando innanzi il ministro, con le cose, che si diranno nell'instruttione per il suo officio; et esso lo seguirà immediatamente.

Anderà con gli occhi bassi, et grauemente, et con il corpo dritto, ne saluterà, ò risaluterà alcuno per la uia, e schiuerà ogn'altra distratione, et ogni occasione di non hauer a mouer nè l'una nè l'altra mano dal calice, che porta all'altare, per il pericolo di qual che accidente, che potrebbe seguir cõ scãdalo, et offesa del popolo, indecentia del ministerio suo per questo.

Se gli accade passar dinanzi a l'altare maggior, farà riuerenza alla croce ò sacra imagine sopra d'essa, pur col capo coperto. Il medesimo osseruerà con l'Arciuescouo.

Doue anco sia il santissimo Sacramento per qual si uoglia occasione, nel passar auanti, farà la genuflessione, parimenti col capo coperto, eccetto che passando auanti, oue sia esposto nel Tabernacolo aperto, ò fuori d'esso per l'oratione publica delle quarant'hore, ò simil cosa, ò doue dal Sacerdote, che celebra, s'alzasse all'hora il santiss. Sacramẽto per l'adoratio ne del popolo, farà la genuflessione, et adoratione col capo scoperto.

Arriuato, che sarà il Sacerdote all'altare, stando nel mezzo innanzi ad esso nell'ultimo grado, si scoprirà con la man destra la testa, dando la beretta al ministro, che lo serue, et s'inchinerà facendo graue, et profonda riuerẽza col capo al l'imagine del Crocifisso, ch'im farà. Ma se ne l'altare sarà il santissimo Sacramento, in luogo d'inchinare il capo, farà la genuflessione. Il che fatto ascenderà al mezzo dell'altare, doue nella parte dell'Euangelio ponerà il calice con la man sinistra, et togliendo il corporale fuori del la borsa, con la man destra, riponerà la borsa sopra l'altare con la man sinistra, nella parte dell'Euangelio, al lato della tauoletta de secreti, et appoggiata al grado sopra l'altare. Poi spiegarà il corporale sopra l'altare nel mezzo, assicurandosi bene, se fosse altare portatile, di mettere il corporale sopra di esso, et lascierà uno, ò due dita di spacio fra il corporale, et l'estremità della parte dinanzi de l'altare, verso se stesso; et sopra esso corporale fermerà il calice con l'altre cose sudette, coperte con il velo.

Quando per necessaria causa se fosse parato all'altare, et non in sagristia, osseruarà pure le medesime auuertenze nell'acconciare il calice.

Hauendo il Sacerdote fatto questo, s'accostarà al la parte dell'Epistola, et iui aprendo il Messale sopra il cuscinetto, di nuouo trouerà la Messa, et riconosserà li segnali accommodati al suo luogo. Il che fatto descenderà con le mani gionte auanti al petto all'ultimo grado, per incominciar la Messa, et iui farà la de bita riuerenza alla croce, ò genuflessione al santissimo Sacramento.

DEL PRINCIPIO DELLA MESSA.

POI stando dritto il Sacerdote si farà il segno della Croce, dicendo con uoce intelligibile, et chiara; In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Amen. *Et gionte le mani innanzi al petto, seguiterà, dicendo, l'Antifona,* Introibo ad altare Dei. *Resp.* Ad Deum, qui letificat iuuentutē meā. *Da poi stando nel medesimo modo, incomincierà, et seguiterà col ministro iscambieuolmente il Salmo seguente.*

Sacerdote.

IVDICA me Deus, et discerne causam meā, de gente non sancta.

Chierico.

Ab homine iniquo, et doloso eripe me.

Sacerdote.

Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti?

Chierico.

Quare tristis incedo dum affligit me inimicus? Emitte lucem tuam, et ueritatem tuam, ipsa me deduxerunt, et adduxerunt in montē sanctum tuum, & in tabernacula tua.

Sacerdote.

Introibo ad altare Dei, ad Deū qui lætificat iuuentutem meam.

Chierico.

Confitebor tibi in cythara Deus, Deus meus, quare tristis es anima mea? et quare conturbas me?

Sacerdote.

Spera in Deum, quoniam confitebor illi, salutare uultus mei, et Deus meus.

Chierico.

Gloria patri, et filio, et spiritui sancto.

Sacerdote.

Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in sæcula sæculorum.

Chierico.

Amen.

Il qual salmo finito replicherà l'Antifona, Introibo etc. *con il ministro, come di sopra. Poi subito soggiongerà il uerso,* Confitemini Domino quoniam bonus etc. *Resp.* Quoniam in seculum misericordia eius.

Poi profondamente inchinato, pur con le mani giōte innanzi al petto, farà la confessione in questo espresso modo.

Confiteor Deo omnipotēti, beatæ Mariæ semper uirgini, beato Michaeli Archangelo, beato Iohanni Baptistæ, sanctis Apostolis, Petro, et Paulo, beato Ambrosio cōfessori, omnibus sanctis, et uobis, fratres, quia peccaui nimis cogitatione, uerbo, et opere. *Quiui disgiongerà le mani, mettendo la sinistra sotto al petto, et con la destra si percuoterà il petto tre uolte, dicendo,* Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. *Poi raggiongerà le mani innanzi al petto, et seguiterà.* Ideo precor beatam Mariam semper Virginē, beatum Michaelem Archangelum, beatum Iohānem Baptistam, Sanctos Apostolos Petrum, et Paulum, beatum Ambrosium cōfessorem, omnes sanctos, et uos, fratres, orare pro me ad Dominum Deum nostrum. *Mentre, che il ministro risponde,* Deo gratias, *et poi dice il,* Misereatur tui, etc. *il Sacerdote resti pur con le mani gionte, et capo profondamente chino, et nel fine risponderà.* Amen. *Et all'hora si drizzerà, et starà poi dritto, mentre che il ministro dice il,* Confiteor.

Seguiterà poi il Sacerdote, stando pur dritto con le mani gionte, innanzi al petto, et dirà. Misereatur uestri omnipotens Deus, etc.

Poi dirà, Indulgentiam absolutionem etc. *facendosi il segno della Croce in questo modo; Metterà la mano alla fronte, dicendo,* Indulgentiam, *poi al petto, et dirà,* Absolutionem, *poi al lato stāco, dicendo,* Et remissionem, *et finalmente al canto diritto, dicendo,* Omnium peccatorum nostrorum, *nel fine giongendole, dirà,* Tribuat nobis omnipotens, et misericors dominus. *Resp.* Amen.

Dirà poi, Adiutorium nostrum etc. *et si farà il segno della croce nel medesimo modo. Resp.* Qui fecit cœlum, et terram.

Dirà poi, Sit nomē Domini benedictū, *giōte le mani. Resp.* ex hoc nunc et usq; in sæculū.

DELL'ORATIONE ROGO TE altissime &c.

POI dirà nel medesimo luogo secretamente, stando col capo profondamente chino, et alzati gli occhi uerso la croce, et con le mani gionte, l'oratione, Rogo te etc. *fino a quelle parole,* Me quoque, *et all'hora tenendo pur le mani gionte, ascenderà al mezzo dell'altare, dicendo con gli occhi eleuati, et secretamente,* Me quoque etc.

Finita la detta oratione, et arriuato all'altare, farà il segno della croce con la man destra, distesa nel mezzo dell'altare auanti a se, et baciarala, tenendo in tanto la sinistra distesa, et appoggiata sopra l'altare, fuori dal corporale, et gionte le mani farà riuerenza alla croce con inchino di capo, ma essendoui il santissimo Sacramento, farà genuflessione, come s'è detto di sopra nelle regole generali.

DELL'INGRESSA.

DINDI anderà con le mani cosi gionte al lato dell'Epistola, e poi facendosi il segno della Croce, dirà l'Ingressa con uoce chiara, et con le mani giongte al petto.

In questo lato saluterà il popolo con il Dominus uobiscum, *et dirà il,* Gloria in excelsis, *ne i giorni, ne i quali si douerà dire, et iui starà fin che hauerà detto l'Epistola, et il uersiculo in l'Alleluia.*

'luia, ò canto solo, che si douesse dire per ragion della Messa.

DEL GLORIA IN EXCELSIS.

COMINCIERA il, Gloria in excelsis, con le mani gionte innanzi al petto, quali disgiongerà, et alzerà un poco, dicendo, in excelsis, et raggiongeralle insieme, inchinando il capo uerso la Croce, quando dice, DEO,

Seguitarà poi a dirlo tutto, pur con le mani gionte, inchinando il capo anco uerso la croce, quando dice, Adoramus te, Gratias agimus tibi, Iesu Christe, suscipe deprecationem nostram, un' altra uolta, dicendo nel fine Iesu Christe.

Giõto a quell'ultime parole dell'Hinno, In gloria dei patris. Amen. Si farà il segno della croce; poi raggiongendo le mani dirà tre uolte, Kir. Kir. Kir.

DELL'ORATIONE SVPER populum.

DEtta la, Gloria, ouero quando non la douerà dire, detto che hauerà la Ingressa, et salutato il popolo, con il Dominus uobiscũ, dirà l'oratione Super populũ, e terminarala con la sua cõclusione. Per Dominum, etc. ò altra come sarà notata.

Se accaderà dire un'altra, ò più orationi, osseruarà il modo, et ordine posto di sopra, nella Regola generale delle orationi, et collette.

DELL'EPISTOLA, O LETTIONE.

DETTE l'orationi, et nel fine di esse, di nuouo salutato il popolo, con il, Dominus uobiscum, et Resp. Et cum spiritu tuo, pronuncierà il titolo dell'Epistola, ò lettione, tenendo le mani disgionte, et poste una di quà, et l'altra di là del libro, appoggiate in modo, che paia di tenerlo.

Poi leuando dal libro la man dritta, et facendosi il segno della croce, dirà fra se, con uoce bassa, queste parole, cioè se sarà del testamento uecchio, Prophetica lectio sit nostræ salutis eruditio. In nomine patris, et filij, et spiritu sancti. Amẽ. Et se del nuouo, Apostolica doctrina repleat nos diuina gratia, In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Amen. Et in l'una, et l'altra lettione, quando dirà, In nomine patris, etc. si farà il segno della croce, come di sopra.

Poi riposta la mano dritta al libro, leggerà l'Epistola, ò lettione, tenendo pur sempre di quà, et di là le mani appoggiate al Messale, come s'è detto.

Nel fine della lettione, ò epistola prolongherà un poco la uoce nel proferire l'ultima parola in modo, che dia inditio del fine, dopo il quale risposto, che habbia il ministro, Deo gratias, all'hora il Sacerdote stando come prima nel medesimo luogo, et con le mani al Messale, come di sopra, leggerà l'Alleluia, et il uerso in Alleluia, ò il canto solo, secondo, che sarà notato nel Messale.

DELL'EVANGELIO.

LEQVALI cose lette, il sacerdote istesso porterà il Messale aperto, col suo coscino sotto, dall'altra parte dell'Altare, dal lato dell'Euangelio, et mentre che passa il mezzo dell'Altare, inchinerà il capo alla Croce, ò farà genuflessione, essendoui il santissimo Sacramento; e da quel lato accommoderà il Messale, fuori del corporale, di modo che la sua parte posteriore risguardi l'angelo del corno posteriore dell'Altare.

Accommodato così il Messale, ritornerà nel mezzo dell'altare, e con le mani gionte auanti il petto, e capo profondamẽte chino, dirà, Munda cor meum, ac labia mea omnipotens Deus, qui labia Esaiæ Prophetæ calculo mundasti igneo, ita me tua grata miseratione dignare mundare, ut euangelium tuum digne ualeam nuntiare per Christum Dominum nostrum. Amen. Poi fatto inchino alla croce con il capo, ritornerà al libro, et stando uolto uerso esso libro con le mani gionte auanti al petto, et dritto anco con gli piedi, dirà con uoce, che s'intenda, Dominus uobiscum, Resp. Et cum spiritu tuo. Di poi accostando la man sinistra sotto il petto, con le pollice della man destra farà una croce sopra il principio dell'Euangelio, che ha da leggere, dicendo, Lectio, ouero, Initium, doue si deue dire, poi sopra se stesso alla fronte, dicendo, sancti, poi alla bocca, dicendo, Euangelij, poi al petto, dicendo; secundum. N. come poi è nel Messale. Resposto dal ministro, Gloria tibi Domine, uoltandosi uerso la Croce, inchinando il capo, et giongendo le mani innanzi al petto, dimanderà la beneditione, dicendo queste parole, Iube Domine benedicere, poi seguirà dicendo la beneditione, Dominus sit in corde meo, et in labijs meis, ut digne, et competenter annunciem Euangelium suum. Amen. facendosi in tanto il segno della croce.

Poi giongendo le mani innanzi al petto, et stando alquanto curuo con la faccia al dritto del libro, reciterà l'Euangelio fin'al fine, qual finito, rispondendo il ministro. Laus tibi Christe, il sacerdote alzando un poco il Messale, bacciarà il principio dell'Euangelio, che hauerà letto, non facendo altra Croce sopra, nè dicendo alcuno parole.

A questo tempo farà, se hauerà da far, Sermone, Publicationi, Denuncie de matrimonij, et poi farà dire la Confession generale al popolo, seruando in ciò le cose notate nel libro Rituale.

DELLI, DOMINVS VOBISCVM, Antifona, et orationi super Syndonem.

DETTO l'Euangelio, et baciatolo, il Sacerdote uerrà al mezzo dell'Altare, doue poi hauerà a

 stare

stare, fin che douera dire il Transitorio, et l'oratione post communionem, eccetto quando ua a lauar le mani, et per questo s'accommoderà il Messale, tirandolo piu appresso, se li paresse che restasse troppo discosto. Iui stando, et disgiongendo, et raggiongendo subito le mani auanti al petto, saluterà il populo con il Dominus uobiscum, *rispondendo il ministro,* Et cum spiritu tuo. kir. kir. kir.

Poi disgiongendo, et raggiongendo subito le mani innanzi al petto, dirà un'altra uolta. Dominus uobiscum. *Resp.* Et cum spiritu tuo. *con le mani parimenti gionte innanzi al petto leggerà l'Antifona, quando sarà segnata nel Messale, che si chiama,* Antifona post Euangelium.

Dirà poi la terza uolta, disgiongendo, et raggiongendo subito le mani, Dominus uobiscum, *Resp.* Et cum spiritu tuo. *Poi tenēdo pur le mani gionte, dirà,* Pacem habete. *Resp.* Ad te Domine, *et la quarta uolta disgiongendo, e raggiongendo le mani saluterà il popolo, col,* Dominus uobiscum. *Resp.* Et cum spiritu tuo. *Poi aprendo le mani, dirà l'oratione super syndonem, et hauendone a dir piu d'una, seruerà l'ordine, et modo detto di sopra nelle Regole generali, tenendo le mani distese, et eleuate fin al la conclusione, come s'è detto di sopra, nelle medesime Regole.*

DELL'OBLATIONE.

DETTA *l'oratione super syndonem, se si ha da far' offerta, il Sacerdote all'hora la riceuerà seruando l'ordine datto nel libro Rituale. Poi preparerà l'oblatione della Messa, con l'ordine posto qui di sotto, dicendo ogni cosa secretamente. Leuerà prima il uelo di sopra del calice con ambedue le mani, et lo col locherà piegato dietro di esso calice fuori del corporale, di modo che stia decente et conuenientemente.*

Di poi collocherà il calice dalla banda del Epistola, et leuarà la Palla, ò animetta dalla Patena, et ponerala sopra il corporale sul mezzo del lato uerso l'Epistola.

Quando poi uuole offerire, piglierà con la man destra la Patena, et aggiongendoui subito la man sinistra decentemente, la eleuarà fin al petto, et, con gli occhi diuotamente eleuati, drizzando l'intention sua ad offerire per consecrar l'Hostia grande, et altre se n'hauesse poste per communicar ò in uaso, ò sopra la Patena, farà l'oblatione, dicendo l'oratione che è nel Messale. Suscipe etc.

Nel fine del oratione, quando dirà, In nomine patris, et filij, et spiritus sancti, Amen, *farà con l'istessa Patena, et Hostia sopra essa, una croce sopra il corporale, senza però toccarlo, et metterà l'Hostia nel luogo, doue hauerà fatta la croce, cioè, circa il mezzo della parte dinanzi di esso corporale.*

Fatta l'oblatione del Hostia, il Sacerdote riponerà dalla sua banda destra la Patena, riponendola per la maggior parte sotto il corporale.

Poi preso il calice con la mano sinistra al nodo, lo netterà di dentro col purificatorio, qual e riposto diste so, et piegato pur dalla medema parte destra sotto quella parte della Patena, che resta scoperta, se discosterà alquanto col calice dal mezzo dell'Altare, et lo riponerà uerso il lato dell'Epistola, et lo preparerà in questo modo.

Primieramente metterà il uino nel calice, dicendo queste parole.

De latere Christi exiuit sanguis.

Nel metterlo, auertirà di tenere l'orcinolo, uicino assai al calice, et a fonder il uino cōtinuatamente non a gocciole nel calice, et non nel mezzo, ma da un canto acciò che non sparga di gocciole esso calice, ne faccia schiuma.

Dipoi benedirà l'acqua, facendo una croce sopra d'essa, e dicendo, Et aqua pariter. In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. Amen. *et gettatone in terra, o nella baciletta alquanto, ne metterà un poco nel calice.*

Poi si ritirerà nel mezzo dell'Altare, et stendendo il braccio destro lo prenderà scoperto al nodo, et riportandolo nel mezzo, auanti il petto, caggiongerà la sinistra al piede, et così tenendolo, et eleuando gli occhi, et la mente a Dio, l'offerirà con l'altra oratione, che è nel Messale, Suscipe clementissime pater hunc calicem etc.

Auanti che lo deponga in mezzo de l'Altare, farà con esso una croce sopra il corporale, come anche si è detto della Patena et Hostia, et poi lo coprirà con l'animetta.

DELL'ORATIONE SECRETE dnppo l'oblatione.

DEPOSTO *il calice nel mezzo dell'Altare, et coperto con l'animetta, il Sacerdote col capo pro fondamente inchinato, et con le mani gionte dirà secretamente l'oratione,* Omnipotens sempiterne Deus placabilis etc. *la qual oratione è nel Messale.*

Detta, che hauerà questa oratione, si drizzarà, et con le mani alzate, innanzi al petto, et disgionte, dicà l'altra, Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem qnam tibi offecimus pro regimine etc. *Et poi in tutte le feste, et giorni, che si deue dire quell'altra, che seguita,* Suscipe sancta Trinitas hanc oblationem quam tibi offerimus in memoriam etc. *L'altre poi che sono in quell'istesso luogo nel Messale, dirà ad arbitrio suo, stando pur con le mani aperte, et alzate innanzi al petto, et l'ultima, che incomincia,* Et suscipe sancta Trinitas hanc oblationem pro emundatinne mea, *dirà con le mani distese sopra l'oblatione, talmente, che il pollice della destra, s'incruci sopra il police della sinistra, et sia l'uno, e l'altro di sotto il resto delle mani.*

Quando uorrà dir quelle parole, Benedictio Dei etc.

etc. giongendo le mani, et subito separandole, benedirà l'oblatione, et raggiongendo le mani, come prima, distese sopra l'oblatione, finirà l'oratione di essa oblatione, giongendo le mani nel dire. Per Christum dominum nostrum.

DELL'OFFERTORIO, ET Symbolo.

DIPOI dirà con le mani giõte l'Antifona, che si chiama, Offertorium, la quale Antifona detta saluterà il popolo, col, Dominus uobiscum, et douendo dire, il Credo, aprirà le mani, l'alzerà un poco, et le raggiongerà innanzi al petto, et con uoce chiara lo dirà, inchinando il capo al principio, dicendo, Deum, et simile, quando dice, et in Iesum.

Quando poi uerrà a dire, Et incarnatus est, farà la genuflessione, et starà così genuflesso fin che haverà dette quelle parole, Et homo factus est.

Poi drizzandosi, seguiterà tenendo tuttania sempre le mani cõgiounte, et parimenti inchinerà il capo, quã do dirà, et simul adoratur.

Gionto a quelle parole, Et uitam uenturi, si farà il segno della croce.

DELL'ORATIONE, SVPER OBLATA, et del Prefatio.

DETTO il Credo, saluterà il popolo, col, Dominus uobiscum, di poi dirà l'oratione, che si chiama Super oblata, laqual oratione finita, et dette le altre, se uene faranno da dire con l'ordine, et modo detto di sopra nelle Regole generali, gionto a quelle parole, Per omnia secula seculorum, mettera le mani in piano sopra l'Altare di quà, et di là dal corporale, et rispondendo Amen. dirà, Dominus uobiscum, e risposto dal ministro, Et cum spiritu tuo, egli soggiongerà, Sursum corda, alzando le mani disgionte fin'al petto, et risposto che gli sia, Habemus ad Dominum, all'hora raggiongerà le mani, et inchinerà il capo, dicendo, Gratias agamus Domino, Deo nostro, et rispostogli dal ministro, Dignum, et iustum est, leuate, et stese le mani disgionte, come prima, egli seguiterà a dire, Vere quia, etc. e finirà il Prefatio nel medesimo modo.

Quando dirà, supplici confessione dicentes, Sanctus, etc. di nuouo giongerà le mani dinanzi al petto, e starà inchinato col capo profondamente, fin che uerrà a dire, Benedictus qui uenit, etc. et allhora drizzatosi, dirà quelle parole, Benedictus qui uenit in nomine domini Osana in excelsis. et nel medesimo tempo si farà il segno della croce, di modo che il prefatio si finisca col farsi la croce.

DEL CANONE.

FINITO il Prefatio, il Sacerdote con le mani gionte, et accostate alla faccia dell'Altare con le ponte delle dita picciole, alzati gli occhi a Dio, et subito abbassatoli, inclinatosi profundamente, incomincierà il canone, dicendo segretamente, Te igitur etc. come è nel Messale, fino a quelle parole, Rogamus, ac petimus, quali dette, che habbia, si drizzarà, et farà una croce sopra il corporale nel mezzo, et bacierà iui l'altare, poi drizzandosi giongerà le mani insieme, dicendo, Vti accepta habeas, et benedicas, et subito disgiongendole farà tre croci communemente sopra l'Hostia, et Calice insieme, seguitando a dire, Hæc ✠ dona, Hæc ✠ munera, Hæc ✠ sancta sacrificia illibata, poi seguiterà a dire con le mani separate, et alzate innanzi al petto, fin, al, Memento facendo mentione nominatamente del Papa, et dell'Arciuescouo. Et se sarà sede uacante, non si fara commemoratione se non di quello che uiue.

Quando uuol dir'il primo, Memento, et far memoria delli uiui, per quali ha proposto pregar nella Messa, abbassando le mani, et alzandole subito, le giongerà innanzi al petto, ò alla faccia, et starà così un poco quieto, et col capo alquanto basso raccomanderà con la mente, quelle persone, et bisogni, che si ha proposto.

Il che fatto, disgiongerà le mani, et tenendole separate, et alzate innanzi al petto, seguiterà fin'a quelle parole, Hanc igitur oblationem.

Quando poi dice, Hanc igitur oblationem etc. tenerà le mani distese sopra l'oblatione, et raggiongerà di nuouo le mani, quando dice, Per Christum Dominum nostrum, et seguiterà a dire, Quam oblationem tu Deus etc.

Mentre dice, Benedictam, ✠ Ascriptam, ✠ Ratam, ✠ farà il segno della Croce tre uolte communemente sopra l'Hostia, et calice insieme.

Dipoi quando dice, Vt nobis ✠ corpus, farà separatamente sopra l'Hostia sola una croce, et quando dice, Et ✠ sanguis fiat, ne farà un'altra sopra il calice solo. Fatte le sopradette croci, di nuouo poi raggiongendo le mani dirà, Domini nostri Iesu Christi, con inchino di capo.

Poi con le mani gionte al petto, e con gli occhi bassi, s'accosterà al corno dell'Epistola, et iui stando col lato sinistro uolto all'altare, et non con le spalle nè con la faccia, si lauarà l'estremità delle dita, cioè, delli pollici, et indici sopra la baciletta, tenuta dal ministro in mano, fuori dell'Altare, dicendo secretamente. Lauabo inter innocentes manus meas, et circundabo altare tuum Domine. Vt audiam uocem laudis tuæ et enarrem uniuersa mirabilia tua. Domine dilexit decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ. Ne perdideris cum impiis animam meam. Et cum uiris sanguinum uitam meam. In quorum manibus iniquitates sunt, et dextera eorum repleta est muneribus. Ego antè in innocentia mea ingressus sum, libera me. et miserere mei. Pes meus stetit in uia recta, in Ec-

clesijs Benedicam te domine. *Poi inchinando un poco il capo, seguiti a dir,* Gloria patri, etc. *Dicendo i sudetti uersi del salmo, et lauatosi le dita, se le asciugherà con la seruietta, apparecchiata dal ministro sopra il corno dell'Altare, a questo effetto.*

Ciò fatto, giongerà le mani al petto, et ritornerà al mezo dell'Altare, et fatto inchino alla croce, dirà segretamente, Qui pridie etc. *et poi disgionte le mani, dicendo,* Accipiens, *piglierà l'Hostia con il pollice, et indice della man destra, et subito aggiongera li dui simili altri diti della sinistra, et così con ambedue le mani tenendo l'Hostia, et stando dritto nel mezo dell'altare, continuerà a dire,* Eleuauit oculos in cœlum ad te Patrem suum omnipotentem. *Le quali parole mentre che dice, alzerà gli occhi al cielo, et poi gli abbasserà, et dirà,* Gratias agens, *facendo un poco d'inchino col capo.*

Qui tenendo l'Hostia con l'indice, e pollice della mano sinistra solamente, con la destra farà il segno della croce sopra l'Hostia una uolta sola, dicendo Benedixit, *et aggiongerà poi in tener l'Hostia anco il pollice, et indice della mano destra, seguitando a dire,* Fregit deditq. discipulis suis dicens ad eos, Accipite, et manducate, ex hoc oẽs, *appoggiarassi con li gomiti, et braccia dal cubito abbasso sopra l'altare un poco allargati, et inchinandosi alquanto, a fermato il capo sopra l'Hostia, non però troppo uicino ad essa, con riuerenza proferirà secreta, distinta, continuata, et attentamente le parole della consecratione.* HOC EST ENIM CORPVS MEVM, *sopra l'Hostia grande con intentione ancora a tutte l'altre, che iui hauesse preparate per consacrare.*

DELL'ELEVATIONE DELL'hostia.

FATTA *la consecratione, esso Sacerdote tenendo l'hostia sacra, come di sopra, tra le quattro dita sopra il corporale, et tenendo l'altre sei dita distese, et gionte l'uno con l'altro, appoggiati i gomiti, come di sopra, sopra l'Altare, farà genuflessione, et tenendo gli occhi fissi, adorerà reuerentemente l'Hostia sacra.*

Poi tenendo fermi li cubiti si leuerà, et fermatosi bene sopra li piedi, all'hora alzerà l'Hostia sacra, tanto in alto, quanto acconciamente può sempre però sopra l'Altare, et corporale, per fuggir ogni pericolo, et indecentia, tenendo le dita sempre nel medesimo modo gionte, et con gli occhi fissi in essa Hostia, la tenerà alquãto così in alto, acciochè il populo in tãto l'adori, Poi abbassando a poco a poco le mani riuerentemente al luogo donde leuò l'Hostia sacra, leuerà la man stanca, et con la destra reponendola sopra il corporale, farà genuflessioni, et adorerala.

Auuertirà, che doppo hauer così riposta non separi più le dita, cioè, l'indici dalli pollici, insin che hauerà fatta l'ablutione delle dita; se non quando uorrà toccare, ò pigliar l'Hostia sacra, et nel astergere sopra il calice esse dita, per qualche fragmento, che ui fosse attaccato, et hauendo à muouerla, lo farà in maniera, che non para d'alzarla un'altra uolta per l'adoratione del popolo.

Auuertirà anco, che mentre eleua l'Hostia sacra fra la consecratione di essa, et quella del calice, nõ interponga alcuna parola.

DELLA CONSECRATIONE ET eleuation del Calice.

DIPOI *leuerà, et scoprirà il calice, posando l'animetta sopra l'Hostia, et astergera sopra esso calice le quattro dita, che hãno toccato l'Hostia sacra, et stando dritto dirà,* Simili modo postquã cenatũ est, accipiẽs calicẽ, *et prẽderà il calice cõ ambedue le mani, cioè, con la dritta il nodo, et con l'altra sotto il nodò istesso fra l'indici, et medij, et alzandolo alquanto dall'altare, et ponendolo subito giù, dirà,* Eleuauit oculos ad cœlos ad te Deum Patrem suum omnipotentem, *et in dir queste parole, alzerà gli occhi al cielo, et poi gli abbasserà, et seguitando.* Item tibi gratias agens, *inchinerà alquanto il capo, et dicendo,* benedixit, *terrà il calice, cioè il nodo sotto la coppa con la man sinistra, pur fra l'indice, et medio, et con la destra farà il segno della croce sopra di esso.*

Qual fatta subito accosterà la destra al calice, di maniera, che con essa tenga il nodo sotto la coppa fra l'indice, et medio, et leuando la sinistra dalla coppa tenga con essa il piede pur fra l'indice, et medio, et così tenendolo seguiterà così a dire, Tradiditq. discipulis suis dicens ad eos, Accipite etc. *et appoggiatosi con li gomiti sopra l'Altare, et con il capo inchinato, non però troppo uicino al calice, proferirà con riuerenza, secreta, distinta, continuata, et attentamẽte le parole della consacratione del Calice.* Hic est enim calix sanguinis mei noui, et æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro uobis, et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. *Le quali parole dette, rimetterà il calice al suo luogo sopra il corporale, rimouerà le mani, et appoggiate all'altar le tre dita ultime di ciascuna mano, fatta una genuflessione, riuerentemente adorerà il pretioso sangue del Signore, e leuatosi ripiglierà il calice scoperto con ambedue le mani, cioè, con la destra il nodo sotto la coppa fra le dite indice, et medio, et con la sinistra il piede fra le sudette dita, et l'alzerà in alto quanto commodamente può, dicendo,* Mandans quoque etc. *come è nel Messale, tenendolo così alquanto dritto sopra il corporale, et hauendo in esso il calice sempre fissi gli occhi, lo mostrerà al popolo per adorare.*

Fatto questo abassando a poco, a poco le mani al luogo donde lo leuò, leuerà, quando sarà uicino al corporale, la man stanca, et con la dritta riporrà esso calice riuerentemente sopra il corporale nel luogo suo; poi lo ricoprirà con l'animetta, et facendo genuflessione, l'adorerà.

Leuatosi

Leuatosi dipoi il Sacerdote con le mani, et le braccia distese di quà, et di là, a modo di croce, stando nel mezzo dell'Altare, dirà secretamente, Vnde et memores etc. *Et quando dice questa parola*, Offerimus, *raggiongerà le mani inanzi al petto, e disgiongendole subito, metterà la sinistra sopra l'Altare, com'è si detto nelle Regole generali, et stendendo la destra, farà con essa il segno della croce tre uolte communemente sopra l'Hostia, et calice insieme, mentre, che dice*, Hostiam ✠ puram, Hostiam ✠ Sanctam, Hostiam ✠ immaculatam. *Poi quando dice*, Hunc panem ✠ sanctum uitæ æternæ, *ne farà una sopra l'hostia, e l'altra sopra il calice, dicendo*. Et calicem ✠ salutis perpetuæ. *continuerà poi in dire il resto, stando con le mani distese, et eleuate innanzi al petto, e le raggiongerà, inchinandosi profondamente con la testa, quando dice*, Supplices te rogamus, etc. *fino a quelle parole*, Vt quotquot etc. *Quiui drizzatosi con le mani disgionte, facendo una croce con le tre ultime dita della mano destra sopra il corporale, nel mezzo innanzi a sè, bacierà iui l'Altare. Qual baciato si drizzerà, raggionte le mani innanzi al petto, poi disgiontele, et poste le tre dita ultime della mano sinistra sopra l'Altare, dicendo*, Sacrosanctum ✠ corpus, *farà il segno della croce, con la man destra sopra l'Hostia una uolta sola, et un'altra sopra il calice, dicendo*, et sanguinem ✠ sumpserimus. *Poi dicendo*, omni ✠ Benedictione etc. *seguerà, posta la mano sinistra di sotto dal petto con la destra, se stesso con il segno della croce*.

Quando poi dice il Memento per i morti, dette tutte quelle parole, Memento, etiam Domine, famulorum famularumq; tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, et dormiunt in somno pacis, *giongerà le mani eleuate innanzi al petto, ò fin alla faccia*.

In oltre hauerà nel meditare gl'occhi aperti, et riuerentemente intenti al santissimo Sacramento.

continuerà poi il resto con le mani innanzi al petto disgionte, et alzate.

Quando uerrà a quelle parole, Nobis quoque minimis, et peccatoribus, *le dirà con uoce un poco alta, et con le tre dita ultime della destra si percuoterà il petto, auuertendo di non toccar le due gionte, et seguitando il resto secretamente, et con le mani disgionte, et alzate al fin, dicendo*, Per Christũ Dominum nostrum, *inchinerà alquanto il capo, giongerà le mani, et poi le disgiongerà subito, drizzandosi mentre, che dice*, Sanctificas ✠ uiuificas ✠ benedicis ✠ *et farà tre uolte la croce communemente sopra l'Hostia, et calice insieme con la mano destra, tenendo la sinistra sopra l'Altare*.

Detto, Et nobis famulis tuis largiter præstas ad augumentum fidei, et remissionem omnium peccatorum nostrorum, *scoprirà il calice con la man dritta, pigliando l'animetta fra l'indice, et medio, et mettendola su'l corporale, dal canto dell'Epistola, farà genuflessione al santissimo Sacramento, dicendo*, Est tibi Deo patri omnipotenti.

Leuatosi poi, et presa l'Hostia sacra riuerentemente fra il dito grosso, et l'indice della destra, ponendo la mano sinistra al nodo del calice sotto la coppa, farà con l'Hostia sacra sopra la bocca di esso calice tre uolte il segno della croce da l'un orlo, ò labro, a l'altro, dicendo, Ex ✠ ipso, et per ✠ ipsum, et in ✠ ipso omnis honor, uirtus, laus, et gloria.

Fatte queste tre croci, mutera l'Hostia, che teneua da man dritta alla mano stanca, pur fra il pollice, et indice, et pigliera la Patena con l'indice, et medio della man destra, et fara altre tre croci con essa, tenendola dritta in taglio, et non piana sopra l'Hostia, et calice, dicendo, Imperium, ✠ Perpetuitas, ✠ et Potestas ✠ in unitate spiritus sancti.

Poi posara la Patena a piè del calice, si che l'ultimo labro di essa appoggi un poco sopra esso piede, tenendo come prima, l'Hostia sacra, et alzandola alquanto, dira con uoce alta, Per infinita secula seculorum. *Resp.* Amen.

Tenendo l'Hostia sacra sopra la bocca del calice, la diuiderà con riuerenza ugualmente in due parti, dicendo secretamente, Corpus tuum frangitur, Christe, Calix benedicitur, *et riponerà sopra la Patena quella parte, che ha nella destra*.

Dipoi diuidendo ancora l'altra parte, dira, Sanguis tuus fit nobis semper ad uitam, et ad saluandas animas, DEVS noster.

Posta gia anche quella parte, che tiene con la sinistra appresso l'altra parte gia riposta sopra la Patena, ponera dentro al calice con la man dritta, la terza parte dicendo, Commixtio consecrati etc. *et astergasi quella parte delli pollici, et indici, che hanno toccato l'Hostia sacra l'un con l'altro sopra il calice, acciò se ui fosse attaccato qualche fragmento, nada nel calice*.

Coprirà poi con l'animetta il calice, et farà la genuflessione al santissimo Sacramento, et leuatosi, dira nel Messale l'Antifona, qual si chiama, Confractorium, *con le mani gionte innanzi al petto*.

DEL PATER NOSTER, ET ALTRE cose dipoi.

DETTO *che hauerà il confrattorio, disgiongerà le mani, et subito le raggiongerà innanzi al petto, dicendo secretamente*, Oremus, *inchinando un poco il capo al santissimo Sacramento, poi drizzatosi pur con le mani gionte dirà con uoce alta*, Præceptis salutaribus moniti, et diuina institutione formati audemus dicere, *Quiui stenderà et alzerà le mani innanzi al petto, et tenendole così dirà il*, Pater noster, *nel fine del quale ripostogli dal ministro*, Sed libera nos a malo, *il Sacerdote secretamente dirà*, Amen, *et con uoce alta seguiterà dicendo*, Libera

bera nos quæsumus, etc. Et così dicendo, si farà il segno della croce, posta la man sinistra sopra l'Altare.

Quando che dice, Pax, et cõmunicatio, si farà parimente il segno della croce posta la man sinistra sopra lo Altare, mettendo la mano dritta alla fronte, quando dice, Pax, al petto, quando dice, et communicatio, alla spalla sinistra, quando dice, Domini nostri, poi alla dritta, quando dice, IESV CHRISTI, Poi giongendo le mani, dirà, fit semper uobiscum, risposto che gli sia, Et cum spiritu tuo, soggiongerà esso, tenendo pur giunte le mani, Offerte uobis pacem. Resp. Deo gratias: et subito dirà secretamente, con le mani gionte, et appoggiate all'Altare, et con il capo profondamente chino, et con gli occhi intenti al santissimo Sacramento l'oratione, Domine Iesu Christe etc. ò l'altra, Pax in cœlo, che può dire, ò lasciare a suo arbitrio.

Quali orationi finite, se hauesse a dar la Pace al ministro, per porgerla ad altri, dirà anco l'oratione seguente, Habete uinculum pacis, etc. Poi farà con le tre dita, che ha disgionte, cioè il medio, et duoi seguenti una croce sul corporale, nel mezzo auanti sè, et iui bacierà l'altare, tenẽdo le mani appoggiate nel modo, che le tiene, facẽdo le genuflessioni, et se s'hà da porgere, come s'è detto, la Pace dirà, Pax tecum, al ministro, basciando in un medesimo tẽpo la Pace instromentale, che gli sarà sporta da esso ministro.

Mà se non ha da porger la Pace ad alcuno, lasciera di dir l'oratione, Habete uinculum pacis etc. et il, Pax tecum, ne farà il bascio del altare, ne quello della Pace.

Poi stando, come prima, inchinato con le mani parimentì gionte, et con gli occhi fissi al santissimo Sacramento, dirà almeno una delle orationi che si deuono dire, ante communionem, poste nel Messale.

Poi medesimamente inchinato, percuotendosi il petto con le tre dita disgionte, et auuertendo di nõ toccare con l'altre due tenendo pur le tre dita della sinistra, appoggiate al altare, dirà con uoce un poco alta. Domine non sum dignus, et appresso secretamente, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic, uerbo tuo, et sanabitur anima mea.

Detto, et fatto così tre uolte, farà una genuflessione, adorando il santissimo Sacramento, dicendo, Quid retribuam Domino, etc. Poi leuatosi pigliera col pollice, et indice della mano dritta le due parti dell'Hostia sacra, dicendo, Panem cælestem etc. et con la mano sinistra fra l'indice, et medio la Patena, sotto essa Hostia, tenendo l'altre dita della mano dritta sotto la Patena, et stando dritto farassi con l'Hostia, et Patena sotto il segno della croce dalla faccia al petto senza però toccarsi, dicendo secretamente; Corpus Domini nostri etc. il che fatto poi riuerẽtemente suma quelle due parti del Hostia, senza far'altra genuflessione, e gionti il pollice et indice della mano dritta, riponerà la Patena a pie del calice come prima.

Poi starà un pocheto con le mani gionte, et alzate innanzi alla faccia, meditando diuotamente il misterio del santissimo Sacramente, che ha preso, et in tanto deglutendo riuerẽtemente, et discretamente esso santiss. Sacramento. Poi scoprendo con la mano destra il calice, farà genuflessione, et leuato dirà, Quid retribuam Domino pro omnibus, qui retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini inuocabo, laudans inuocabo Dominum, et ab inimicis, meis saluus ero, et così dicendo, piglierà di nouo la Patena fra l'indice, et medio della mano dritta, et con essa racoglierà diligentemente li fragmenti del Hostia sacra, se alcuni ne fossero rimasti sopra il corporale, poi tenendo la Patena pendente sopra il calice con l'altra mano, cioè la sinistra, et pur fra l'indice, et medio astergerà col Pollice ò Indice della destra la Patena sopra il calice, di maniera che ogni fragmento, ancorche minimo, che ui fosse sopra, si ponga in esso calice, ponendo poi giù la Patena, astergerà anche quelle parti delli pollici, et indici che hanno toccato l'Hostia sacra, l'una con l'altra sopra il calice, acciò se ui fosse attaccato qualche fragmento, uada nel calice.

Poi piglierà il calice cõ l'Indice, et medio della mano dritta sotto il pomo, et segnerà con esso calice dalla facia al petto, senza toccarsi, posta la sinistra sopra l'altare, et dirà in tanto secretamente. Præsta quæso Domine etc. come è nel Messale, et auicinandosi il calice alla bocca, et pigliando la Patena con la sinistra pur fra l'Indice, et medio, et tenendola sotto, sumi il precioso sangue di N. Signore, stando dritto, il che farà con tal destrezza, et accuratezza, che fugga ogni pericolo di spargerlo, et di far strepito indecente con la bocca: et perche niente del sangue resti nel calice, lo tenera un poco pendẽte, con la Patena sotto, et uedendo descender qualche gocciola, la suma dal calice.

Riceuuto il sangue, deponerà la Patena che tiene da man stanca, et dirà, Quod ore sumpsimus etc. et nel medesimo tempo, tenendo con la man destra pur fra l'Indice, et medio il calice al nodo, lo sporgerà fuori del corporale uerso il ministro, al corno del Epistola, senza deporlo, et senza mouersi dal mezzo del altare, et se farà infondere dal ministro, un poco di uino, e piegando alquanto il calice in diuerse parti, farà che il uino tocchi, doue ha toccato il sangue santissimo, et s'alcuni s'haueranno a communicare, cuoprirà il calice, et auanti che si faccia porgere il uino per la purificatione, li communicherà seruando gli auuertimenti dati di sopra nelle Regole generali della communione. Mà non essendoui alcuno da communicare, suma la purificatione per quella parte, et labra del calice, per le quali hà preso il santissimo Sacramento per purificar meglio esso calice tenendoui sotto la Patena.

Poi deposta la Patena sopra il corporale, et mettendo le quattro ditta pollici, et indici sopra la bocca del calice, et con l'altre sostenendo esso calice si accostερà

stèrà

sterà un poco al corno del epistola, et si farà infondere l'ablutione, lauando le quattro dita sopra di esso calice, et lo riporterà nel medesimo modo in mezzo al suo luogo.

Poi asciugatosi con il purificatorio, tenendolo nel la mano sinistra sotto la bocca sumera quel Ablutione, et poi con il purificatorio istesso si asciugherà la bocca, et poi il calice diligentemente.

Poi piegato il purificatorio, lo mettera sopra la bocca del calice, et poi la Patena, et l'animetta sopra, et poi il uelo, et con la sinistra mettendo il calice, cosi ordinato fuor del corporale uerso il corno del Euangelio, piegherà il corporale, et messolo nella borsa, lo ponerà con la destra sopra il uelo del calice et con la sinistra riporterà esso calice nel mezzo del' altare al loco suo.

DELL'ORATIONE DOPPO LA Communione.

CIO fatto il Sacerdote, *fatta riuerenza con inchino di capo alla croce, ritornerà con le mani gionte al corno del Epistola, doue il ministro douera portar il Messale, mentre ch'egli doppò la communione attende ad accommodare il calice, et in questo luogo leggerà l'Antifona, che si chiama Transuorio, tenendo le mani gionte, et eleuate innanzi al petto.*

Poi disgionte, et raggiontele subito, dira, Dominus uobiscum, *et l'oratione post communionem.*

Essendoui altre collette da dire seruera l'ordine, et modo che t'è detto nelle Regole generali.

Finite l'orationi, dira, Dominus uobiscum, *di nouo aprendo, et raggiongendo le mani, et mentre che il ministro risponde,* Et cum spiritu tuo, kir. kir. kir. *se n'anderà con le mani gionte nel mezzo del altare, Quiui dicendo,* Benedicat, et exaudiat nos Deus, *posta la mano sinistra sopra l'Altare, se farà con la destra il segno della croce, et risposto dal ministro,* Amen. *subito raggiongerà le mani, dicendo,* Procedamus cum pace, *et rispostogli,* In nomine Christi, *dirà pur con le mani gionte,* Benedicamus Domino, *Resp.* Deo gratias, *esso con le mani gionte, appogiate al altare et profundamente inchinato, dira secretamente,* Placeat tibi Deus. etc. *Ciò fatto, mentre che il ministro porterà il Messale dal corno del Epistola, a quello del Euangelio, et fatta la croce nel mezzo del altare fra se, et il calice, bacierà iui l'Altare, et alzando, et giongendo le mani, inchinerà il capo alquanto uerso la croce, dicendo,* Benedicat uos omnipotens Deus, *con uoce alta, et subito facendo genuflessione, se ui fosse il santissimo Sacramento, con le mani gionte insieme, et con gli occhi bassi uerso terra si uolterà al popolo, et lo benedirà con la mano destra, facendo una sol uolta il segno della croce, et non tre, et tenendo la sinistra al petto, et dicendo,* Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, *auuertirà però di osseruar le proprie benedittioni, quando sono poste nel Messale, et dir quelle proprie parole, che ui sono scritte, seruãdo nel resto il modo detto di sopra.*

Così benedicendo, compirà il circulo, stando però sempre nel mezzo dell'Altare, saluo che si ui fosse il santissimo Sacramẽto fuori, scoperto sopra l'altare nel uoltarsi a dar la benedittione, accosterà le spalle non al mezzo dell'altare, ma un poco piu uerso il corno del l'Euangelio, et nel medesimo luogo finirà il circolo.

Poi uolto uerso l'angulo posteriore del corno dell'Euangelio sopra il Messale, che risguardi l'angolo sudetto posteriore, con le mani gionte auanti al petto, dirà con uoce chiara, Dominus uobiscum. *Resp.* Et cum spiritu tuo, *pronuncierà il titolo dell'Euangelio, facendo le medesime Croci con l'istesso ordine al libro, alla fronte, alla bocca, et al petto, qual s'è detto all'Euangelio fra la Messa, e poi leggerà con le mani gionte auanti il petto.*

Quando dice quelle parole, Et uerbum caro factum est, *farà una genuflessione, stando pur con le mani gionte, et uolto con la faccia, come prima.*

Finito l'Euangelio, piglierà il calice nel modo, che lo prese in sagristia, et discesò all'ultimo grado dell'altare, si riuolga, et faccia riuerenza alla croce, profonda, ò se ui fosse il santissimo Sacramento, una genuflessione, come si è detto, et facendosi dare la beretta dal ministro, si coprirà, et tornerà alla Sagristia senza salutar alcuno, et seruando anche nel resto in ogni cosa la Regola prescrita nell'uscire, et andare all'altare, dicendo fra tanto l'Antifona, Tres in camino ignis, *et il cantico,* Benedicite, *col resto.*

Gionto in Sagristia si suestirà delli paramenti con quest'ordine, cioè, cominciando à leuar la Pianetta, poi la stola, dipoi il manipolo, poi l'amitto, et dipoi il cordone, et finalmente il camiso.

Aña. Tres in camino ignis.

CANTICVM.

BENEDICITE omnia opera Domini domino.
Benedicite cœli domino.
Benedicite Angeli domini domino.
Benedicite Aquæ omnes, quæ super cœlos sunt, Domino.
Benedicite omnes virtutes domini, domino.
Benedicite Sol, et Luna domino,
Benedicite stellæ cœli Domino.
Benedicite omnis imber, et ros Domino,
Benedicite omnis spiritus domino.
Benedicite ignis, et æstus domino,
Benedicite noctes, et dies domino.
Benedicite lumen, et tenebre domino.
Benedicite frigus, et æstas domino.
Benedicite pruina, et niues domino.
Benedicite fulgura, et nubes domino.
Benedicat terra domino.
Benedicite montes, et colles domino.
Benedicite omnia nascentia in terra domino.

Benedicite

Benedicite maria flumina, et fontes Domino.
Benedicite cæte, et omnia, quæ mouentur in aquis, Domino.
Benedicite uolucres cœli Domino.
Benedicite bestiæ, et omnia iumenta Domino.
Benedicite filij hominum Domino.
Benedicat Israel Domino.
Benedicite Sacerdotes Domini, Domino.
Benedicite serui Domini Domino.
Benedicite spiritus, et animę iustorũ Domino.
Benedicite sancti, et humiles corde Domino.
Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino.
Benedicamus Patrem, et filium, et sanctum et Spiritum.
Hymnum dicamus, et super exaltemus eum in secula.

PSALMVS.

LAVDATE Deum in sanctis eius, laudate eum in firmamento uirtutis eius.
Laudate eum in potentatibus eius, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius.
Laudate eum in sono tubæ, laudate eum in Psalterio, et cythara.
Laudate eum in tympano et choro, laudate eum in cordis, et organo.
Laudate eum in cymbalis bene sonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis, omnis spiritus laudet Dominum.
Gloria patri, etc. Sicut erat etc.

ANTIPHONA.

Tres in camino ignis deambulabant, et collaudabant Dominum regem, canẽtes ex uno ore dicentes hymnum Deo. Kir. Kir. kir.
Dominus uobiscum.
Resp. Et cum spiritu tuo.

ORATIO.

DEVS, qui tribus pueris, in camino ignis positis, quartus adesse dignatus es: cui facillimum est igneum tempetare naturas, et extinguere flamarum impetus; eandem Domine ad protegendas, et liberandas animas nostras extende uirtutem tuam.

ORATIO.

ACTIONES nostras, quæsumus Domine, aspirando præueni, et adiuuando prosequere, ut cuncta nostra operatio, et oratio a te semper incipiat, et per te cæpta finiatur.

ORATIO.

DA nobis quæsumus domine, uitiorum nostrorum flammas extinguere: qui beato Laurentio tribuisti tormentorum suorum incendia superare. Per dominum nostrum Iesu Christum filium tuum, qui tecum, et cum spiritu sancto, uiuit, et regnat Deus, per omnia secula seculorum Amen.
Vers. Dominus uobiscum.
Resp. Et cum spiritu tuo.
kir. Kir. kir.
Benedicat, et exaudiat nos Deus.
Resp. Amen.
Vers. Procedamus cum pace.
Resp. In nomine Christi.
Vers. Benedicamus Domino.
Resp. Deo gratias.

Sueslito che sia il Sacerdote, di nuouo si lauarà le mani, et posto in ginocchioni, farà un poco d'oratione nell'oratorio della Sagristia, ò in chiesa, auanti, che si parta, et potrà dir questa speciale oratione di S. Thomaso, meditando l'eccellenza di così gran misterio, et ringratiando Dio benedetto per tanto dono riceuuto.

ORATIO.

GRATIAS tibi ago Domine sancte pater omnipotens æterne Deus, qui me peccatorem indignum, famulum tuum, nullis meis meritis, sed sola dignatione misericordiæ tuæ satiare dignatus es prætioso corpore, & sanguine filij tui, Domini nostri Iesu Christi: & precor ut hæc sancta communio non sit mihi reatus ad pœnam, sed intercessio salutaris ad ueniam, sit mihi, armatura fidei, & scutum bonæ uoluntatis, sit uitiorum meorum euacuatio, concupiscentiæ, & libidinis exterminatio, charitatis, & patientiæ, humilitatis, et obedientiæ augumentatio, contra insidias inimicorum omnium tam uisibiliũ, quàm inuisibilium firma defensio, motuum meorum tam carnalium, quàm spiritualium perfecta quietatio, in te uno, ac uero Deo, firma adhæsio, atq. finis mei fœlix consumatio, et precor te ut ad illud ineffabile conuiuium me peccatorẽ perducere digneris, ubi tu cum filio tuo, et spiritu sancto, sanctis tuis es lux uera, satietas plena, gaudium sempiternum, iocunditas consumata, & fœlicitas perfecta. Per Christum dominum nostrum. Amen.

Hauendo il Sacerdote celebrato Messa, per satisfatione di qual si uoglia oblizo di cappella, legato, ò funerale, etiam straordinario, ò altro, auuertirà di scriuere la celebratione nel libro deputato a questo in Sagristia, prima che parta di essa Sagristia, seruando in ciò la forma data per li decreti, et ordini generali.

Auuertirà

Auuertirà poi anche il Sacerdote di non mangiar subito d'hauer celebrato, nè meno sputar, et quando fosse necessitato, sputerà in luogo decente.

Vederà anco, che fuori di bisogno, non si occupi subito in negocij, onde possa facilmente esser distratto dalla diuotione acquistata nella celebratione della Messa.

INSTRVTTIONE PER celebrar la Messa.

Per i defonti.

NELLA Messa per i defonti, il Sacerdote seruarà le medesime cerimonie, scritte di sopra, eccetto le sequenti.

Non dice il salmo, Iudica me Deus: *ma detta l'antifona*, Introibo ad altare Dei, *et risposto dal chierico*, Ad Deum qui lætificat etc. *dice* Confitemini Domino etc. *come di sopra.*

Nel cominciar l'Ingressa, fa il segno della croce sopra il Messale, senza toccarlo, dicendo. Requiem æternam etc.

Non dice il, Gloria in excelsis, *ne meno*, Kyrie eleison.

Nel dir più orationi, non interpone collette de i Santi, ò per i uiui, ne per alcuno bisogno, ma tutte per i defonti.

Nō dice al'epistola, Apostolica doctrina, etc. *ne si fa il segno della croce.*

Non dice, Alleluia.

Non dice al'euangelio, Iube Domine benedicere, *ne anco*, Dominus sit in corde meo, *ma nel cominciar a dire il titolo del Euangelio, fa la croce nel libro, nel fronte, nella bocca, et nel petto come di sopra, nel fine non bacia il Messale, ma riposto le dal chierico*, Laus tibi Christe, *dice l'Antifona*, Requiem sanctam, etc. *et poi il*, Dominus nobiscum, *con l'oratione*, super syndonem, *senza dire*, pacem habete.

Nel metter il uino nel calice dice, De latere Christi exiuit sanguis, *et mettendo l'acqua dice*, Et acqua pariter, *senza far il segno di croce sopra d'essa.*

Non dice il Credo:

Non dice il, Gloria, *nel fine del salmo*, Lauabo.

Non dice, Offerte uobis pacem, *ma in luogo suo dice*, Agnus Dei, *come nel messale tre uolte, con le mani gionte, et senza percuoterſi il petto.*

Non dice l'oratione pro pace, cioè, Domine Iesu Christe qui dixisti Apostolis, *ma altre che seguono, ne da la pace.*

Detta l'oratione post communionem dice, Dominus uobiscum, *Resp.* et cum spiritu tuo, *senza dire* Kyrie eleison.

Va nel mezzo del altare, et dice, Requiem æternam, etc. *facendo il segno della croce con la mano destra stesa sopra l'altare senza toccarlo, et risposto le dal chierico*, Et lux perpetua luceat ei, uel eis, *soggiunge*, Anima illius, *ouero*, Animæ istorū. etc. *se la Messa si dirà per più defonti.*

Detto il, Placeat, *come di sopra, non da la benedittione, ma ua alla parte dell'Euangelio, oue lo dice come di sopra.*

INSTRVTTIONE AL CHIERICO, o Acolutho, che serue alla Messa.

L'ESPERIENZA ci mostra in tutte le cose, quanto importi, che colui, quale desidera incaminarsi a qualche professione, incominci da principio a esser diligente, et studioso di far bene quello, in che s'incamina, per poter poi far de dì in dì meglior progresso. Et se ciò auuiene in ogni honesto essercitio, et professione, molto maggiormente deueno hauer l'occhio a questo gli figlinoli giouanetti, che desiderando d'indrizzarsi al seruitio di Dio, nella uita, et professione ecclesiastica, incominciano ad essercitarsi nelle prime fontioni di essa. Fra le quali di grandissima importanza è il seruire, et ministrare al Sacerdote nel santissimo sacrificio della MESSA: doue ministrando rappresentano gli Angioli, che ministrano auanti il conspetto del Saluator nostro CHRISTO GIESV.

Quelli adonche, quali si essercitano in questo, pensino spesse uolte la dignità di tal officio, et grandezza della sua uocatione, et procurino sopra ogni cosa di farlo, con quella purità d'intentione, et santità de costumi in tutta la loro conuersatione, et uita, che corrisponda a quello che ricerca così nobil ministerio. Doppo questo, cerchino essercitarlo attualmente con ogni attentione, et debita diligenza, non solo interiormente, ma anche in tutto quello, che tocca gl'atti, et gesti esteriori, in modo tale, che, et loro sodisfacciano intieramente, quanto sia possibile, al loro officio, et diano ferma speranza in questi primi essercitij ecclesiastici, di douere andare innanzi felicemente n questa santa uocatione; e il popolo, da quello che uede far'a loro, quando si troua a udir Messa, resti edificato, et insieme instituito, come debba starui con silentio, attentione, diuotione; et come a suoi tempi deue opportunamente farsi il segno della santa croce, inchinarà il capo, stare in genocchioni, tener le mani gionte, percuoterſi il petto, e far simili altre attioni debite, et conuenienti nell'udir Messa. A questo effetto dunque osserui diligentemente le auuertenze infrascritte.

AVVERTENZE GENERALI per l'Acolutho, ò Chierico, che serue alla Messa.

PER potere, conforme a i decreti del sacro Concilio di Trento, conuenientemente essercitare tutte le funtioni, che occorrono in questo ministerio di seruire al Sacerdote nella Messa, sarà da procurarsi, che sia

sia questo ministro nell'ordine di Acoluto, in tutti i casi al meno, che sia chierico.

Habbia il detto Acolutho, ò Chierico la tonsura in capo, patente un dito, et mezzo in ogni lato, rinouata almeno ogni quindici giorni.

Sia uestito di habito clericale, condecente in tutte le cose, conforme a i decreti Prouinciali, et diocesani di questa Metropoli, sino al collo del piede; et specialmente non habbia calce con i cossali borsati, ouero larghi alla marinaresca, ma semplici, et distese; ne di altro colore, che negro.

Habbia le due uesti, una di sotto, quali sia centa decentemente, et l'altra di sopra, pur negre, et che le giungano tutte due, sino al collo del piede, non affettate, nè uane, nè stracciate, ò sordide, ma decenti, che al collo siano senza reflessione di bauaro, et quella di sopra, serrata alla gola con rampino, et tutte due con le maniche di esse uestite, et nel resto anche alla forma ordinata.

Sia uestito di tutte due queste uesti; tutte le uolte, che è in publico, ò sia in Chiesa, ò fuori, eccetto che quando si mette la cotta, se bene sarà meglio, che sia sopra tutte due, gli sarà nondimeno lecito cauarsi la ueste di sopra, et uestire la cotta sopra quella di sotto.

Et quando gli occorre esser per chiesa in tempo, che non sia bisogno hauer la cotta, sia uestito di tutte due le uesti.

Lauisi le mani, poi metta la cotta.

La cotta sia de tela mediocre, non troppo grossa, ò sottile, nè con lauori, ò altrimenti affettata; sia netta, non stracciata, nè con bachi dentro: habbia larghe le maniche, et longhe secondo la misura datta nelle instruttioni generali, cioè almeno di due braccia.

Di essa cotta sia uestito, non solo quando assiste, ò serue alla Messa, ò ad altri officij diuini, ma anco tutte le uolte, che in sagristia aiuta a uestire il Sacerdote, ouer in chiesa fa alcuno ministerio, se non fosse di notte, ò d'altra hora, nella quale fosse serrato ogni adito al popolo in essa chiesa, ouero se non facesse qualche cosa grossa, come saria mutar banchi, bredelle, scale, scopare, tapezzare, ò altra simile, et questo fosse fuori del luogo, doue allhora si celebrassero gli officij diuini.

Mentre, ch'è con la cotta stia a capo scoperto, non tenga guanti; nè meno la muffola, ò manighetti di pelle, quando ministra al Sacerdote.

Faccia la genuflessione con il ginocchio destro, ogni uolta, che passa auanti all'altare maggiore, et anco ad altro, doue fosse il santissimo Sacramento.

Il medemo farà all'altare, doue apparecchia. Et questo osseruarà ancho tutte le uolte; che passa d'una parte all'altra di detti altari. Quando ancho passarà auanti altri altari di qualche particolar diuotione, farà un profondo inchino.

Farà inchino di capo al Sacerdote ogni uolta, che gli occorrerà fare qualche ministerio inanzi a lui, come il porgerle paramenti, orzuoli, sernietta, ò simile cosa, ò pigliar da lui la beretta, ouero occhiali, ò altra cosa.

Nell'occasione della santa Messa, sarà sollecito, et bene auuertito, che si osseruino gli ordini de i concilij prouinciali, et Sinodi diocesani, et editti Arcibiepiscopali, acciò in attione così santa, et in chiesa si stia, come si conuiene. Et si uedrà cosa inconueniente, et che sia contra gl'ordini dati ne auuisarà quelli, che contrafaranno. Il ch'egli farà con la modestia, grauità, et humiltà, che conuiene a uno buono Chierico. Et si uedrà cosa graue, come uno notoriamente interdetto, ò scommunicato, presente alla Messa, il quale ammonito, non uoglia partire, se il celebrante non sarà intrato nel canone, lo auisarà, perche cessi. Il medemo farà, quando uedrà notabile irriuerenza, et altro graue scandolo. Quando anco sarà cosa, alla quale egli con auuisarla non possa effettualmente prouedere, ne dia auuiso al prefetto di quella Chiesa, ò a quello, che ha cura di prouedere a simili disordini. Et fra l'altre cose osseruarà, et farà, come qui di sotto.

Non permetterà, che laico alcuno entri dentro i cancelli dell'altare; molto meno, che alcuno s'accosti a i gradi d'esso.

Auuisarà, che se stia in ginocchioni, ogni uolta, che cominciata la Messa, uedesse qualcuno che stesse in piede, fuor dell'Euangelio, che si legge fra la Messa, ò nel fine d'essa.

Auuisarà anco, che si stia con silenzo, et riuerenza, ogni uolta, che senta, ò ueda, che fra la Messa se raggioni, ò se stia da qualchuno con poca riuerenza.

Auuertirà parimente le donne, le quali non hanno uelato il capo secondo la forma, a coprirse.

Farà, che nelle chiese, doue è diuisione, gli huomini stiano dalla banda loro, et similmente le donne dalla loro, a udire la Messa. Et doue non fosse, che parimente gli huomini stiano distinti dalle donne, come si conuiene nella chiesa.

Auuertirà similmente, che, quando il Sacerdote ministrarà la santissima Communione, gli huomini s'appresentino prima, et dipoi le donne, distintamente, et con ordine.

Egli poi, mentre che il Sacerdote celebra starà attento, diuoto, et humile.

Non dirà all'hora officio, non leggerà altra cosa, ma sia tutto intento all'attione santa del Sacerdote, et al ministerio suo.

Starà sempre, nell'infimo grado dell'altare, ingenocchiato con ambedue i genocchi, hora da un lato hora da un'altro del Sacerdote, secondo che egli si muta, con la la faccia sempre riuolta alla sacra imagine dell'altare, saluo quando hauerà a leuarsi per far qualche ministerio.

Tenerà anco le mani gionte insieme, ogni uolta, che sarà ingenocchiato, et anco quando sarà in piedi, per udire l'Euangelio.

Starà anco nell'udire l'Euangelio, alquanto chino, et curuo.

ORDINE DEL'APPARECCHIARE per la Messa.

Apparato dello Altare.

QVANDO ha da preparare l'Altare per la Messa, prepari, et faccia, che ui siano tutte le cose necessarie con questo ordine.

Pallio di colore, conforme al rito ecclesiastico, secondo la festa, ò feria corrente in quel giorno, ò Messa uotiua, che fosse per celebrarsi all'hora in quell'Altare, come è notato di sotto, nella tauoletta de i colori. Et questo, oltre al colore conueniente, sia anco pia, et meno precioso, per la possibilità della chiesa, ò altare, secondo, che la festa, ouero officio corrente, sarà piu, ò manco solenne.

La pietra sacrata nel mezzo alla misura, et forma dell'Instruttioni; se però l'Altare non è consacrato.

Tre touaglie nette, delle quali le due prime siano almeno grandi, quanto è la mensa dell'Altare, et la terza superiore di tal grandezza, et longhezza, che penda dalle parti fino di sotto dell'orlo della bradella dell'altare.

Vn'altra touaglia munda, per coprire il scalino sopra l'altare, doue però ui sia.

Vna croce nel mezzo.

Duoi cādelieri almāco, et questi uguali, et conformi, et corrispondenti di fattura, se si può, alla croce.

Due candele lunghe conuenientemente, a tal che nelle chiese ancho, et altari piu poueri, non si usino; quando saranno piu corte de cinque diti.

La continenza auanti l'Altare conforme di colore alli paramenti, doue si può hauere.

La tela, che copri l'Altare per conseruar monde le touaglie: la quale tela nell'apparecchiare l'Altare per la Messa, pieghi, et essendo inchiodata, che non si possa leuare, l'accommodi cosi piegato al luogo sopra l'altare, sotto a i candelieri. Et non essendo inchiodata, la leui del tutto, piegandola, e riponendola iui in qualche luogo, fuori dell'Altare.

Quando sia per apparecchiare l'altare, habbia seco un scopino di piuma, con il quale netti un tratto la touaglia di sopra, et sotto le touaglie l'Altare istesso, quando fa bisogno, perche non ui sia poluere, ò altra sordidezza: et netti anco la bradella, ò il tapeto di essa, quando ui sia.

ORDINI D'APPARECCHIARE per la Messa, essendo già l'altare parato.

ESSENDO apparecchiato l'altare nel modo sudetto, iui prepari gl'orzoli mondi, con i suoi coperchi, l'un con uino, l'altro con acqua, facendo ogni diligenza di hauere uino bianco, et l'acqua sia monda, et l'uno, et l'altra sia cauata di recente.

Prepari la baciletta sotto gl'orzoli netta, la seruietta per sciugar le mani, grande secondo gl'ordini.

Ponga la baciletta con gl'orzoli nella fenestrela, auuertendo, che sia netta, et monda da poluere, et ragnare.

Ponga la seruietta piegata al suo luogo.

Prepari in luogo uicino all'Altare due scanzelle con le sue torcie, ò candelotti dentro, e le bacchette con i suoi capeletti, et candele sottili in cima.

Auuertisca nell'accendere i lumi dell'altare, et delle scanzelle, di farlo con le candelette, che saranno in cima dei capelletti; nell'estinguerli poi non lo faccia con le dita, nè con buffarli sopra, nè rouersarle ne i candeglieri, nè in terra, nè con cacciarle al muro; ma usi li sudetti capelletti, i quali non leuarà, fin che essi lumi non siano bene estinti.

Prepari un moccatore, secondo l'ordine per smoccare, et accommodare i lumi, et auuertisca di non farlo con le dita, nè con altro modo disconueniente.

Prepari un campanello per sonare nel tempo del prefatio, a quelle parole, SVRSVM CORDA, al, SANCTVS, et all'eleuatione dell'Hostia sacra, et del calice, quando però non sia attaccato, uicino all'altare.

Prepari anco, quando ui sia qualcuno da communicare à quella Messa le cose, che si sono dette nell'auuertenze per la communione, ò di sopra nell'instruttione generale, per la celebratione della Messa.

Apparecchi un uelo, per adoprarlo nel far basciar l'Euangelio, et la pace anco instromentale, con il suo uelo attaccato, quando quella Messa ui hauesse a essere prelato, ò altro, a chi si douesse portare a far baciare.

Hauendo apparecchiato tutte le sudette cose all'altare, ritorni in sacristia, doue laui un'altra uolta le mani, se sarà bisogni, per hauerle imbrattate.

APPARECCHIO DELLE VESTE sacre.

COLLOCHI poi sopra il lato destro dell'altare, ò armario, doue se ha a uestire il Sacerdote per la Messa, cioè alla sua sacristia i paramenti, che bisognano per questo, con l'ordine infrascritto.

Primo, la Pianetta; la cui ultima parte penda giù un poco nella faccia dell'altare.

Poi sopra di essa la stola, poi il manipolo dipoi l'amitto, et poi il cordone, finalmente il camiso bene ordinato, et non inuiluppato, et poi sopra tutti i sudetti paramenti una cotta netta, doue si possa hauere commodamente, e un fazzoletto ancora netto, con la sua cordetta, per appenderlo al cordone, secondo la forma.

MODO DI AIVTARE A VESTIRE il Sacerdote.

AIVTI a uestire il Sacerdote con modestia, humiltà, et riuerenza.

Gli sporga il camiso in modo, che prima metta dentro il capo, poi si uesta la manica dritta, poi la stanca,

gli dia poi acconciamente il cordone di dietro; & nell'accommodar le fimbrie del camiso, auuertisca à farle pendere tutte intorno ugualmente, e che non siano sopra da terra, più di un dito grosso.

Accommodi la stola al sacerdote, quando alle uolte accade, che si rouersi nel metterla.

Accommodosi sù le braccia la pianeta, piegata di modo, che la bocca di essa sia uerso il petto, & la parte di dietro uerso di sopra, che pigliandola il sacerdote, le metti dentro il capo senza, che habbia di mutarla; & la tiri giù di dietro decentemente, accommodãdo l'ornamẽto dell'amitto, sopra di essa pianeta.

Se per qualche accidente non hauesse acceso i lumi, e preparate le cose necessarie, prima di uestirsi il Sacerdote le ueste sacre, prepari le sudette cose, auãti che il Sacerdote eschi di Sacristia per andare all'altare, acciò non habbia poi causa di partirse dall'altare, nè discorrere per Chiesa, et di fare aspettare, esso Sacerdote all'altare.

Quando poi sarà tempo, che eschi il Sacerdote à celebrare, egli con il capo scoperto, pigli il coscino cõ ambedue le mani, appoggiandolo decentemente al petto sù il braccio stanco, et sopra d'esso il Messale, nè porti alcun'altra cosa.

Vscito della Sacristia, dia segno della Messa, cõ alcuni botti dal campanello, attaccato fuori della porta di essa Sacristia. Il medemo sarà, gionto, che sarà nella capella, doue all'hora si harà a celebrare, col cãpanello, che ui sarà attaccato, ò che hauerà portato dalla Sacristia.

Faccia, doue sarà bisogno, dar luogo al Sacerdote dalle genti, modestamente, senza strepito, sì per riuerenza del Sacerdote, sì ancho perche le ueste sacre di esso Sacerdote non s'imbrattino con i piedi di quelli, che saranno ingenocchiati per la uia, doue passe.

Vadi innanzi al Sacerdote con gl'occhi bassi, et con modestia.

Nell'andare non ragioni, nè saluti, nè risaluti alcuno.

Passando auanti doue sia il santissimo Sacramento, ò senza esso, a l'altare maggiore, faccia la genuflessione.

Gionto all'altare, doue si ha da celebrare, faccia la genuflessione secondo la regola data di sopra.

Iui prenda la beretta, sportale dal Sacerdote, et la porti al suo luogo fuori dell'altare, dal lato dell'Epistola.

Poi deponga il Messale al lato dell'Epistola, et iui si fermi, mentre che il Sacerdote riconosce i segnali, et fin che descende a cominciar la Messa. All'hora postosi a lato stanco del Sacerdote, stia genuflesso, quando deue fare la confessione, con ambedue le genocchia, un poco però dietro a esso, non sopra la bradella, ma da basso, fin che il Sacerdote sarà asceso all'altare: all'hora poi egli andarà più innanzi nella medema parte ad ingenocchiarsi sopra la bradella; nè si mouerà da quel luogo, fin che il Sacerdote non andarà da l'altro canto dell'altare a dire l'Euangelio.

Quando il Sacerdote si fa il segno della croce, per incominciare la Messa, segnisi egli ancora, senza però dire, In nomine patris, etc.

Detto dal Sacerdote, In nomine patris, et filij, et spiritus sancti. *Resp.* Amen.

Detto dal Sacerdote, Introibo ad altare Dei. *Resp.* Ad Deum qui lætificat iuuentutẽ meã.

Dipoi risponda al Sacerdote i uersetti del Salmo, Iudica me Deus, *alternatamente, come segue.*

Sacerdote.

IVDICA me Deus, et discerne causam meã, de gente non sancta.

Chierico.

Ab homine iniquo, et doloso eripe me.

Sacerdote.

Quia tu es Deus fortitudo mea; quare me repulisti?

Chierico.

Quare tristis incedo dum affligit me inimicus? Emitte lucem tuam, et ueritatem tuam, ipsa me deduxerunt, et adduxerunt in montẽ sanctum tuum, & in tabernacula tua.

Sacerdote.

Introibo ad altare Dei, ad Deũ qui lætificat iuuentutem meam.

Chierico.

Confitebor tibi in cythara Deus, Deus meus, quare tristis es anima mea? et quare conturbas me?

Sacerdote.

Spera in Deum, quoniam confitebor illi, saluta re uultus mei, et Deus meus.

Chierico.

Gloria patri, et filio, et spiritui sancto.

Sacerdote.

Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in sæcula sæculorum.

Chierico.

Amen.

Sacerdote.

Introibo ad altare Dei.

Chierico.

Ad Deum qui lætificat iuuentutem meam.

Sacerdote.

Confitemini Domino quoniam bonus.

Chierico.

Quoniam in sęculum misericordia eius.

Mentre che il Sacerdote, nel dir la confessione, nomina, beatæ Mariæ, *et* beatam Mariam, *et inchina il capo, egli ancho lo inchini, stando nel resto della confessione, mentre che la fa il Sacerdote, con il capo dritto; et auuertirà a non percuotersi il petto, nè mettersi la mano alla bocca, quando il Sacerdote, a quelle parole,* Mea culpa, *si percuote il petto.*

Finito, che hauerà il Sacerdote di dire la confessione, egli dirà, Deo gratias. Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis omnibus peccatis

catis tuis perducat te ad uitam æternam. *Risposto dal Sacerdote,* Amen, *egli abbassando il capo stando, come s'è detto, con le mani gionte, replichi la confessione, nel modo infrascritto, inchinando alquanto più il capo, quando dice, quelle due uolte sudette,* beatæ Mariæ, et beatam Mariam.

CONfiteor Deo omnipotēti, beatæ Mariæ sẽper uirgini, beato Michaeli Archāgelo, beato Iohanni Baptistæ, sanctis Apostolis, Petro, et Paulo, beato Ambrosio cōfessori, omnibus sanctis, et tibi pater, *quiui fa inchino al Sacerdote, et seguita.* quia peccaui nimis, cogitatione, uerbo, et opere: *e percuotendosi tre uolte con la mano destra il petto, nè mettēdosi poi la mano alla bocca, ma tornandosele aggiōgere, insieme seguita a dire,* Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Ideo precor beatam Mariam semper Virginē, beatum Michaelem Archangelum, beatum Iohānem Baptistam, Sanctos Apostolos Petrum, et Paulum, beatum Ambrosium confessorem, omnes sanctos, *et inchinando il capo dice,* et te pater orare pro me ad Dominū Deū nostrum. *Risposto dal Sacerdote,* Deo gratias. *et detto il,* Misereatur uestri etc. *risponderà,* Amē. *dicendo il Sacerdote,* Adiutorium nostrum in nomine Domini, *anch'egli si fa il segno della croce dalla fronte al petto, e poi risp.* Qui fecit cœlum, et terram. *Detto dal Sacerdote,* Sit nomen Domini benedictum, *Resp.* Ex hoc nunc, et usque in sæculum. *Quando poi il Sacerdote ascende all'altar' egli uada a ingenocchiarsi, pur da quella istessa parte, sopra l'inferior grado dell'altare, doue stia sin' al tempo, che si douerà dire l'Euangelio.* *Finita l'ingressa, quando il Sacerdote, dirà,* Dominus nobiscum. *Resp.* Et cum spiritu tuo. *Finita l'oratione,* Per omnia sæcula sæculorum. *Risponda,* Amen.

Et se'l Sacerdote dirà altr'orationi, come replica, la conclusione, Sæcula sæculorum. *esso resp.* Amen. *Detta dal Sacerdote l'epistola, Respon.* Deo gratias: *Quando il Sacerdote ua a l'altro canto dell'altar' a legger l'Euangelio, se leui, e uada da l'altro lato, d'onde il Sacerdote s'è partito, e passando nel mezzo faccia genuflessione, conforme alla regola data e stia poi da basso dell'ultimo grado in piedi, come s'è detto, per scontro al luogo, doue il Sacerdote ha detto l'Epistola, uoltato però, come sta il Sacerdote sul medemo dritto, nel quale era al corno della bradella, finche il Sacerdote hauerà finito l'Euangelio. Detto dal Sacerdote,* Dominus uobiscum, *per incominciar l'Euangelio, Resp.* Et cum spiritu tuo. *Parimente, quando il Sacerdote dice,* Lectio S. Euangelij secundum N. *si farà anch'egli il segno della croce alla fronte, alla bocca, e al petto, con il police della mano dritta. Poi respon.* Gloria tibi Domine.

Quando il Sacerdote nel legger l'Euangelio nomina, IESVS, *egli inchini profundamente il capo. Nel fine dell'Euangelio, resp.* Laus tibi Christe, *et subito, non partendo però dal luogo, s'ingenocchi sopra l'infimo grado, in quell'istesso loco, doue staua in piede, ma uoltato colla faccia a rimpetto dell'altare. Detto l'euangelio, se il Sacerdote farà sermone al l'altare, egli starà in piedi dalla parte dell'Euangelio, per fianco, guardando il Sacerdote, et ascoltandolo con attentione. Finito il sermone, dicendo il Sacerdote,* Dominus uobiscum. *Resp.* Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.

Nelle Messe pro defunctis, *lascierà di dire i* Kyrie eleison.

Detto la seconda uolta dal Sacerdote, Dominus uobiscum, *Risp.* Et cum spiritu tuo.

Detto la terza uolta dal Sacerdote, Dominus uobiscum, *Risp.* Et cum spiritu tuo.

Detto dal Sacerdote, Pacem habete, *risponda,* Ad te domine.

Detto l'altra uolta, Dominus uobiscum, *risponda,* Et cum spiritu tuo.

Poi leuisi, et fatta nell'istesso luogo la genuflessione, come si è detto, uada a pigliar la baciletta con gl'orzoli, non passando sopra la bradella dell'Altare, ma di sotto essa, et la prepari in questo modo.

Metta la baciletta con dentro gl'orzoli nell'angolo anteriore d'esso lato de l'Epistola; et egli starà a questo lato, di modo, che risguardi il Sacerdote.

Quando uorrà il Sacerdote pigliar il uino, gli farà egli inchino col capo; et poi scuopra gl'orzoli. Et mentre che il Sacerdote infonde il uino, et acqua nel calice, egli tenga la baciletta sotto a l'uno, e l'altro orzolo, acciochè cadendo qualche gocciola di uino, ò acqua, non cada sopra la touaglia, ma nella istessa baciletta. Et rimettendo gl'orzoli nella baciletta, la ritorni al luogo suo nella fenestrella. Dipoi egli ritornarà a ingenocchiarsi doue era prima, che si leuasse per questo effetto; et quiui starà finche farà tēpo di accender le torze.

Doppo l'oblatione, quando il Sacerdote dirà, Dominus uobiscum, *risponda,* Et cum spiritu tuo.

Quando il Sacerdote dice il, Credo, *inchini il capo a quella parola,* Deum, *poi un'altra uolta,* Et in Iesum: *quando poi uiene a quelle parole,* Et incarnatus est, *inchini più profondamente il capo, et stia così chino, fin che il sacerdote hauerà detto,* Et homo factus est. *Inchinarà anco poi il capo a quelle parole,* Simul adoratur.

Finito il Credo, quando il Sacerdote replica, Dominus uobiscum, *risponda,* Et cum spiritu tuo.

Dette dal Sacerdote l'oratione dopo il Credo, alla conclusione. Per omnia sæcula sæculorum. *risponda,* Amen.

Al prefatio poi, detto dal Sacerdote, Per omnia sæcula sæculorum. *risponda,* Amen.

Dipoi al, Dominus uobiscum, *risp.* Et cum spiritu tuo.

Poi al, Sursum corda, *Resp.* Habemus ad Dominum, *et suoni quattro, ò sei botti di campa-*

 nello,

nello, che farà iui attaccato, ò c'hauerà portato dalla Sacriſtia. E il medemo farà al, Sanctus, *et all'eleuatione, come di ſotto, ſi dice.*

Al, Gratias agamus, *Reſp.* Dignũ, et iuſtũ eſt.

Doppo il, Sanctus, *nel principio del canone, uadi ad accender' i lumi delle ſcanzelle, col candelino poſto ſopra il capelletto della bacchetta, come di ſopra. Auertendo di non far caſcar cera ſopra l'Altare: et accenderà ſempre i lumi d'ambedue le ſcanzelle, i quali tenerà ſempre acceſi, finche il Sacerdote, non hauerà riceuuto la purificatione, doppo la communione ſua, et di quelli, che ſi faranno communicati. Dipoi porti con la deſtra la baciletta col orzolo de l'acqua, e la ſeruietta piegata, con la ſiniſtra, al lato dell'Epiſtola, doue depoſto eſſa baciletta, ſteſa la ſeruieta ſopra quel lato dell'altare, e leuato il coperchio dall'orzolo, aſpetti iui il ſacerdote, e preſo con la deſtra eſſo orzolo, infonda l'acqua ſopra i dita d'eſſo Sacerdote, tenendo con la ſiniſtra la baciletta ſotto, acciò dentro d'eſſa ſi raccoglia l'acqua della lauatura; di poi uada a uotare eſſa acqua nel buco della feneſtrella, doue riposta la baciletta, et orzolo a luogo ſuo, ritorni a ingenocchiarſi dal canto dell'Euangelio, ſopra la bradella, uicino al Sacerdote.*

Quiui ingenocchiato, quando il Sacerdote alzerà la ſacra hoſtia, et il calice, egli con la mano deſtra alzi la pianeta; e con la mano ſiniſtra, tenendo la cordella del campanello, che ſarà attaccato, ò il campanello, c'hauerà portato di Sacriſtia, ſuoni ſei botti, a duoi, a duoi, ò alquanto alla diſteſa, che durino dall'adoratione del Sacerdote, ſino al deporre dell'Hoſtia ſacra. Et il medemo ſarà nell'eleuation del calice.

Auertendo di tener gl'occhi fiſſi al ſantiſſimo Sacramento, adorandolo con ogni riuerenza.

Depoſto, che hauerà il Sacerdote ſopra l'Altare il calice, ſi leui, et faccia la genufleſſione al ſantiſſimo Sacramento, e uada a riponer la ſeruietta piegata a luogo ſuo. Dipoi ritorni a ingenocchiarſi a l'ultimo grado dell'Altare, dal canto dell'Epiſtola, ſtando con diuotione, et con le mani gionte, come di ſopra.

Quando il Sacerdote dice quelle parole, Nobis quoque minimis, etc. *ſi percuote il petto, egli ancora ſe lo percuota una uolta ſola.*

Detto di poi dal Sacerdote.

Per infinita ſæcula ſæculorum. *Riſponda*, Amen.

Nel fine del, Pater noſter, *riſponda*, Sed libera nos a malo.

Mentre, che'l Sacerdote dice, Libera nos quæſumus, *et ſi fa il ſegno della croce, anco eſſo ſe lo farà.*

Quando poi il Sacerdote dice, MARIA, *inchini il capo profondamente, et quando dice,* IESV CHRISTI *l'inchinerà più profondamente.*

Nel fine poi, del, Libera nos, *a quelle parole,* Sæcula ſæculorum, *riſponda*, Amen.

Detto dal Sacerdote, Pax et communicatio etc. *et ſi fa il ſegno della croce, anco egli ſe lo farà, et riſponderà poi,* Et cum ſpiritu tuo.

Detto dal Sacerdote, Offerte nobis pacem, *riſponda,* Deo gratias. *Quiui ſe hauera a dar la pace ad alcun Prelato, ò Signor temporale, ſi leui in piedi, faccia la genufleſſione al ſantiſſimo Sacramento, et aſcenda all'Altare, et pigli la pace iſtromentale; la qual tenga con la man deſtra ſopra l'Altare con la faccia di eſſa uerſo il Sacerdote, et doppo che il Sacerdote hauerà baciato l'Altare, et detto,* Pax tecum, *egli iui coſi apparecchiato con la pace, gli la porga a baciare, et riſponda,* Et cum ſpiritu tuo. *Poi facendo la genufleſſione al ſantiſſimo Sacramento, la porti a chi ha da portarla, et giontoui auanti, non le farà inchino, ò genufleſſione all'hora, ma toccando con il uelo tutta la faccia della pace, doue ſi ha a baciare, baſci la parte di eſſo uelo, che ha toccato la pace, et poi porga con la mano deſtra eſſa pace al Prelato, ò Signore, che foſſe preſente, dicendo,* Pax tecum, *Poi ſe ſarà Prelato, farà la genufleſſione, ſe ſarà Signore temporale, le farà profonde inchino, più, ò meno ſecondo la qualità della perſona. Il che douerà fare con ciaſcuno de quelli, a quali hauerà data la pace, ſe più ue ne ſarãno, et a ciaſcuno dirà,* Pax tecum.

Di poi ritorni all'Altare, doue faccia la genufleſſione, et deponga ſopra di eſſo la pace al luogo, donde prima la preſe, et farà nel partire un'altra genufleſſione. Poi ritorni a ingenocchiarſi, donde prima ſi leuò, ſe non foſſe tempo de portar da purificare al Sacerdote.

Doppò che il Sacerdote hauerà riceuuto l'hoſtia ſacra, et il calice, portarà la baciletta con li orzoli al lato dell'epiſtola, come fece prima, et ſportole il calice dal Sacerdote, prima che gl'infonda il uino per la purificatione, farà inchino di capo, il che farà anco doppo che l'hauerà infuſo, il medemo ſeruarà nel dargli l'ablutione delle dita.

Nel infunder il uino per la purificatione, auertiſca di farlo adagio, et con modeſtia, auertendo ad infunderlo nel mezzo del calice fermamente, et tener con due dita l'orzolo, alto dalla bocca del calice almeno quattro dita, affin che'l Sacerdote le poſſa far cenno, quando ha da ceſſare d'infondere.

Quando il Sacerdote hauerà da communicare altri nella Meſſa, auanti che porta al Sacerdote da purificare, auiſarà quelli, i quali s'hanno a communicare, ſe ſono in habito clericale, che uengano a ingenocchiarſi ne i gradi dell'Altare, ſe ſono laici, nel grado fuori della ferrata della capella. Et quando ſarà communione numeroſa, oſſeruarà le auuertenze date ſopra di ciò.

Ingenocchiati quelli che ſi uoranno communicare, anco egli s'ingenocchiara al lato dell'Epiſtola, riuolto con la faccia uerſo la parte dell'euangelio; doue farà la confeſſione, dicendo Confiteor Deo etc. *come di ſopra. Et mentre che'l Sacerdote piglia il ſan*

tiſſimo

tissimo Sacramento, per ministrarlo, egli sporga il panno, da tener sotto la bocca a chi s'ha da communicare, et in quel mezzo che'l Sacerdote ministra la santissima communione, porga con la mano destra il uaso da purificare, et la seruietta da sciugarli a bocca con la mano sinistra, a quelli che si saranno communicati. Doppò la purificatione loro, riporti esso uase della purificatione, et seruietta a luogo suo. Poi porga da purificare al Sacerdote, come di sopra.

Data l'ablutione delle dita al Sacerdote, riporti la baciletta con gli orzoli a luoco suo, poi uada a portare il Messale et coscino dalla parte dell'epistola, facendo genuflessione nell'andare, et ritornare per il mezzo dell'altare, auertendo di passare giù dalla bradella. Il che fatto, smorzarà i lumi delle scancelle con i suoi capeletti, come di sopra.

Estinti i lumi delle scancelle, uada a ingenocchiarsi nell'ultimo grado, dalla parte dell'Euangelio, doue stia, sin che il Sacerdote haurà data la benedittione nel fine della Messa.

Detto dal Sacerdote, Dominus uobiscum, auanti l'oratione, Post communionem, risponda, Et cum spiritu tuo.

Finita la conclusione dell'oratione con il, Sæcula sæculorum, risponda, Amen.

Detto dal Sacerdote nel fine dell'oratione, Dominus uobiscum, risponda, Et cum spiritu tuo, Kyrie eleison, Kyrie eleison, Kyrie eleison. Iquali, Kyrie eleison, lascierà di dire nella Messa, Pro defunctis.

Quando dice il Sacerdote, Benedicat, et exaudiat nos Deus, si faccia il segno della croce, et risponda, Amen.

Nella Messa, Pro defunctis, detto dal Sacerdote, Requiẽ æternam, etc. risponda, Et lux perpetua luceat ei; se si celebrarà per piu defonti, dirà eis.

Nella medema Messa, quando il Sacerdote dice, Anima iustius, ouero, Animæ istorum, etc. risponda, Amen.

Nell'altre Messe, detto dal Sacerdote, Procedamus cum pace, risponda, in nomine Christi.

Poi detto da esso Sacerdote, Benedicamus Domino, risponda, Deo gratias.

Mentre che poi il Sacerdote dice l'oratione, Placeat, etc. egli leuatosi in piedi et fatta la genuflessione come di sopra, uadi à pigliar il Messale cõ il coscino et discẽdẽdo dalla bradella, lo porti al lato dell'Euangelio, et nel passare, faccia parimente la genuflessione come di sopra; et ponga il Messale al detto lato dell'euangelio, riuolto in maniera che la metà del Messale, riguardi l'angolo del corno posteriore dell'altare.

Poi collocato così il Messale, egli ritorni al lato dell'Epistola, doue stia giù della bradella, con le mani gionte, et capo chino, come s'è detto di sopra nell'altro euangelio. Et quando il Sacerdote dirà, Dominus uobiscum, auanti l'Euangelio, il titolo d'esso euangelio, et si farà il segno della croce, alla fronte, alla bocca, et al petto, risponderà anco egli; et farà come si è detto nell'altro euangelio; a quelle parole, Et uerbum caro factum est, farà la genuflessione, come anco fa il Sacerdote.

Nel fine dell'Euangelio, risponda, Deo gratias.

Subito poi fatta la genuflessione all'altare, smorzarà i lumi sopra l'altare, con li cappelletti, come di sopra, et prima al lato dell'epistola, e poi a quello dell'Euangelio, facendo la genuflessione, nel passare, come di sopra.

Pigliarà poi il Messale con il coscino, et la beretta del Sacerdote, la quale gli porgerà subito, che'l Sacerdote sarà disceso all'infimo grado dell'altare et habbia fatto la riuerenza.

Data la beretta al Sacerdote, farà nel partire la genuflessione all'altare, et non ripigliarà all'hora li orzoli, nè altra cosa, ma ritornerà fino in sacristia, andando innanzi al Sacerdote, et osseruando il modo con che uenne all'Altare, cioè con gli occhi bassi, con il Messale sa'l braccio, et col far dar luogo, se bisognarà al Sacerdote, et non salutando, nè rissalutando alcuno.

Arriuato in Sacristia, deponerà il Messale al suo luogo suo, aiutarà con modestia à spoliare il Sacerdote, riporrà le uesti sacre al suo luogo, senza confusione, nè inuiluppo, anzi le riporrà con ordine, che un'altro Sacerdote, che si uogli parare, per celebrare la Messa, le troui ordinate, cioè Pianeta, stola, manipolo, amitto, cordone, camiso, et poi la cotta, se però il Sacerdote, ilqual ha già celebrato, l'habbia usata.

DELLI DIFETTI CHE POSSONO occorrere nella Messa.

Il Sacerdote, che ha da celebrare, deue con ogni diligenza auuertire, che non li manchi alcuna delle cose, che sono necessarie à far il sacramento dell'Eucharistia; percioche può intrauenire alcun difetto dalla parte della materia che si ha da consacrare, altri dal la parte della forma, che si ha da usare in essa consecratione, et dalla parte del ministro, che ha ciò da operare; et ogni una di queste cose, che patisce difetto alcuno, cioè la materia debita, la forma con l'intentione, et l'ordine Sacerdotale nel Sacerdote, non si faria altrimente il Sacramento. Et essendoui queste cose predette, benche ai mancasse ogni altra cosa, ui faria il uero Sacramento. Gli altri difetti, che potessero occorrere, benche non impediscono la uerità del Sacramento, possono nondimeno intrauenir ò con peccato, ò con scandalo.

DELLI DIFETTI DELLA materia.

Dalla parte della materia potrà intrauenir difetto, se ui mancarà alcuna di quelle cose, che ui sono necessarie, percioche di necessità si ricerca che l'hostia, la qual si ha da consecrare, sia di pane di formento, et il uino di uite, et che questa tal materia

sia nell'atto della consecratione presente al Sacerdote.

DELLI DIFETTI DEL PANE.

SE il pane non sarà di formento, ouero essendo di formento, sarà misto con grano di altra sorte in tanta quantità, che non si conosca per pane di tal sorte, ouero che in altro modo sia corrotto, non si fa il Sacramento.

Se questo pane sarà fatto con acqua di rose, ouero di altra distillatione, ui è dubbio se si può consecrare.

Se il pane si sarà cominciato à corrompere, benche non sia corrotto del tutto, ouero se secondo l'uso della Chiesa latina non sia azimo, si farà il Sacramento, ma il Sacerdote peccarà grauemente.

Se il Sacerdote celebrando, innanzi la consecratione, auertisca, che l'hostia sia corrotta, ouero che non sia di formento, tolta uia quella ne potrà pigliar un'altra, et di nouo cominciar dal Canone, et seguitar la Messa. Et se ciò auuertirà doppo la consecratione, anco doppo c'hauerà sonto quell'hostia, et quel sangue, ne pigliarà un'altra, et cominciarà dalla consecratione, cioè da quelle parole. QVI PRIDIE *etc. et quã do anco non hauesse sonta quella prima, la sumerà dop po la consecratione del corpo, et del sangue, ouero un' altro da sumer, ouero in altro luoco riuerentemente la conserui. Ma se l'haurà sunta, suma tuttauia anco quella, che haurà consecrata, perciò che il precetto del la perfettione del sacramento è di maggior importan za, che non è che sia sunto da chi è digiuno. E però da auuertire, che se ciò intrauenga, doppo la suntione del sangue, si deue di nuouo pigliar una nuoua hostia, et del uino con l'acqua, fatta prima l'oblatione, et seguitar tutto il resto, acciocbe il Sacramento non rimã ga imperfetto, et acciocbe si serui il debito ordine.*

Se l'hostia consecrata disparirà, ouero per alcun caso, come per uento, ouero per miracolo, ouero che fosse tolta da un sorze, ò da altro animale, et che non si potesse ritrouare; in tal caso se ne deue consacrar un' altra, cominciando da quel luogo. QVI PRIDIE *etc. fatta prima l'oblatione di quella, et se quell'animale si potrà prendere si deue uccidere, et bruciare, et le ceneri si deueno riponere nel sacrario.*

DELLI DIFETTI DEL VINO.

SE L Vino sia diuentato del tutto aceto, ouero putrefatto, ouero che sia cauato di agresta, ò di uua non matura, ouero ui sia posto tanta acqua, che il uino sia corrotto, non si fa Sacramento.

Se'l uino barà cominciato a diuentare aceto, ouero corrompersi, ouer fosse alquanto agro, ouero fosse mosto, all'hora cauato dall'uua, ouero non ui fosse posta acqua, ouero fosse mescolato con acqua di rose, ò di altra distillatione, fa il Sacramento, ma il Sacerdote grauemente pecca.

Se il Sacerdote, innanzi la consecration del sangue, benche doppo la consecratione del corpo, auuertisca, che non ui sia, ò uino, ò acqua, nè l'uno, nè l'altro nel calice, deue subito metterui il uino con l'acqua et consecrare, cominciando da quelle parole, SIMILI MODO *etc.*

Se dopò le parole della consecratione auuertirà a nõ ui esser stato posto il uino, ma l'acqua sola deue rinotar fuori l'acqua, et di nouo metterui il uino con l'acqua, et ricominciar dalle parole predette.

Se auuertirà questo doppò, c'hauerà sunto il corpo, ouero quell'acqua, pigli un'altra hostia, et il uino nel calice, et consacri ogni cosa, et nel fine li suma, benche habbia prima sunta un'altra hostia, et l'acqua, et questo per seruar la integrità del Sacramento nella celebratione.

Se il Sacerdote si accorgerà innanzi la consecratione, ò dopò che il uino sia aceto, ò in altro modo corrotto seruarà quanto è detto di sopra, come se si fosse aueduto che non ui fosse stato posto uino nel calice, ò acqua sola. Ma se s'accorgerà innanzi la consecratione non essere stata posta acqua nel uino, subito ue la met ti, et dica le parole della consecratione, ma se ciò auuertirà dopò la consecratione del calice, non ue la deb be metter a modo alcuno, perciocbe non è di necessità del Sacramento.

Se la materia che si douesse metter per rispetto di mancamento ò del pane ò del uino, non si potesse in alcun modo hauere, et ciò intrauenga innanzi la consecratione del corpo, non si deue proceder più oltra; ma se doppo la consecratione del corpo, ouero anco del uino, si comprende qualche difetto nell'una, ò nell'altra specie, essendo gia una consecrata, all'hora se non si potrà in alcun modo hauere, si deue seguitar, et finir la Messa. Ma se aspettando per alquanto si potesse hauere si deue alquanto aspettare, acciò che il sacrificio non rimanghi imperfetto.

DELLI DIFETTI CIRCA la forma.

POssono occorrer ancor alcuni difetti circa la forma, mancando alcuna cosa di quelle, che sono necessarie all'integrità delle parole in essa consecratione.

Le parole della consecratione, che sono la forma di questo Sacramento, sono queste.

Hoc est enim corpus meum.

Et queste altre.

Hic est enim Calix sanguinis mei, noui et æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro uobis, et pro multis effundetur, in remissionem peccatorum.

Se alcuno dunque minuisce, ò mutasse qualche parte di questa forma della consecratione del corpo, et del sangue et che per tal mutatione, le parole non significassero

ficassero quell'istesso, non saria altrimente questo Sacramento. Se aggiongesse alcuna cosa, che non mutasse la significatione, saria ben il Sacramento, ma peccaria grauissimamente.

Se il Sacerdote non si ricorda di hauer detto quelle parole, lequali communemente si dicono nella consecratione, non si deue però turbare. Se però certamente, ò probabilmente li constarà di hauer lasciato alcuna di quelle cose, che sono di necessità del Sacramento, cioè la forma della consecratione, ritorni a replicar essa forma, e poi seguiti il resto per ordine. Ma se non saranno di necessità del Sacramento, procederà di lungo, senza replicarle altrimente.

DELLI DIFETTI CIRCA il ministro.

POSSONO occorrere alcuni difetti anco da parte del ministro, circa a quelle cose, che si ricercano in lui, come sono prima l'intentione, poi la dispositione dell'anima, et del corpo, delli uestimenti, e del ministerio, quanto a quelle cose, che in lui possono occorrere.

DELLI DIFETTI CIRCA l'intentione.

SE alcuno non ha intentione di consecrare, ma delusoriamente far alcuna cosa, et ancho se alcune hostie rimanghino sopra l'altare per dimenticanza, ouero alcuna parte de uino, ò qualche hostia sia nascosta, non hauendo il ministro intentione di consecrare, se non quelle che egli uede.

Et anco se haverà innanzi a se undeci hostie, et haverà intentione di consecrare se non dieci, non hauendo determinato quali debbano esser quelle dieci, non consacra altrimente; percioche in tal'effetto si ricerca l'intentione.

Ma se crederà, che siano dieci, et haverà intentione di consecrar tutte quelle, c'haverà innanzi di sè, benche fossero più, saranno tutte consacrate; e però il Sacerdote doueria sempre hauer questa intentione, cioè di consecrar tutte quelle, c'haverà poste innanzi per consecrare.

Se il Sacerdote, credendo d'hauere un'hostia sola, dopo la consecratione si accorgerà, che saranno due attaccate insieme, nel sumere le sumerà tutte due.

Se s'accorgerà dopò, c'haverà sonto il corpo, et il sangue, ouero anco dopo l'ablutione, che ui siano restati alcuni fragmenti consecrati, li deue sumere, siano ò piccioli, ò grandi, perche perteagono al medesimo sacrificio. Ma se haverà lasciata un'hostia integra consecrata, la deue reponer nel tabernacolo con le altre; quando ciò non potesse fare, la deue lasciare sopra l'Altare, coperta decentemente sopra li corporali, all'altro Sacerdote, c'ha da celebrare dopo esso; il qual sumerà essa hostia insieme con quella, che ha da consecrare, ouero nel'una, nè l'altra di queste cose si possino fare, la deue conseruare decentemente nel calice, ouero sopra la patena, fin'a tanto, che si possi reponer nel tabernacolo ouero sia sumta da alcuno. Se non la potrà honestamente conseruare, la potrà sumer'egli stesso. Se l'intention non sia attuale nella consecratione, per l'euagatione della mente, ma uirtuale solamente, andando il Sacerdote all'Altare cō intentione di far quello che fa la Chiesa, consecrarà, e farà il Sacramento, ma deue sempre il Sacerdote procurar d'hauer anco l'intention attuale.

DELLI DIFETTI DELLA DISPOtione dell'anima.

SE alcuno essendo sospeso, scommunicato, et degradato, celebrarà, farà egli certo il Sacramento, ma pec cara grauissimamente tanto per rispetto della communione, qual riceue indegnamente, quanto per l'essecutione de gli ordini, la qual gli è interdetta.

Se alcuno, hauendo copia di Confessore, celebri in peccato mortale, pecca grauamente: et similmente nō hauendo copia di confessore, se in caso di necessità celebri in peccato mortale, senza contritione, pecca grauemente: ma non, se haverà contritione, pure deue quanto può prima confessarsi.

Se nel celebrare il sacerdote si ricordi di esser in peccato mortale, habbi contritione con proposito di confessarsi, et satisfare.

Se si ricorderà esser scommunicato, ouer sospeso, ouero che il luoco sia interdetto, similmente deue hauer contritione con proposito di dimandar l'assolutione. Ma se ciò si ricordasse innanzi la consecratione, se non si teme di scandalo, deue lasciar la Messa gia incominciata; altrimente però deue fare, se sarà publicamente scommunicato.

DELLI DIFETTI DELLA DISPOsitione del corpo.

SE alcuno dopo la mezza notte nō sarà digiuno ancor che non hauesse gustata, se non acqua sola, ouer altra beuanda, ò altro cibo, che fosse ancora per modo di medecina, quantunque fosse di pochissima quantita, non potrà quel giorno communicarsi; ne celebrare.

Ma se innanzi la mezza notte haurà preso cibo, ouero beuanda alcuna, ancor che da poi non hauesse dormito, ne habbia padito, non pecca à communicarsi, et celebrare, ma saria ben meglio, che per la perturbatione della mente, per la quale si toglie la diuotione, si astenesse alle uolte.

Se qualche reliquie del cibo restate in bocca s'inghiotiranno, non perciò impedis cono la communione, non essendosi aghiottite per modo di cibo, ma per modo di saliua. Il che farà il medesimo, se alcuno lauandosi la bocca, non uolendo, aghiotisce qualche goccia di acqua.

Se il Sacerdote celebra piu messe in un giorno, come

me la festa della Natiuità, nell ultima messa sola si deue pigliar la purificatione.

Se la notte hauerà patita pollutione in sogno, la qual sia causata da qualche precedente inhonesto pensiero, il qual sia peccato mortale, ouero gli sia auuenuta per troppo crapula, si deue astener dalla communione, et celebratione. Et quando anco fosse dubio, che il precedente pensiero fosse peccato mortale, sarà meglio astenersi, quando non ui sarà caso di necessità.

Ma essendo certo, che in tal pensiero non ui sia stato peccato mortale, ouero ciò non sia auuenuto per alcuna causa tale, ma solamente per natural causa, ouero per diabolica illusione, potrà communicarsi; e celebrare, saluo se da quella commotione del corpo non fosse successa tanta perturbatione di mente, che giudicasse esser meglio l'astenersi.

DELLI DIFETTI CHE POSSONO occorrere nel ministerio.

POssono ancora occorrere delli difetti nel ministerio, se alcuna delle cose, che ui si ricercano, ui mancarà com'è, se non si celebrarà nel luogo sacro; ouero deputato dal Vescouo, ò nell'Altar non consecrato, nè coperto con tre touaglie, se non ui sono le candele di cera accese, se non sia il tempo debito da celebrare; il qual'è communemente da l'aurora fino al mezzo giorno. Se il celebrante non hauerà almeno detto il Matutino con le laudi. Se lascierà alcuna delle uesti sacerdotali. Se tali uesti, ouero touaglie non saranno state benedette dal Vescouo, ò da altro che habbi tal potestà.

Se non ui sara ministro che serui alla Messa, ouero che ui sia, ma che non può seruire, come una donna.

Se non ui sarà calice con la Patena conueniente; la coppa del quale deue essere d'oro, ouer argento, ma non di rame, o di uetro.

Se li corporali non saranno mondi, li quali deueno essere de lino semplice senza alcun ornamento di seta, ne in mezo, et benedetti dal Vescouo, ò da altro, che habbi potestà intorno à ciò.

Se celebra col capo coperto senza dispensatione.

Se non ui sarà il Messale, quantunque sapesse a mente la Messa, qual dourà dire.

Se celebrando il Sacerdote fosse uiolata la Chiesa innanzi il Canone, deue lassar la Messa, ma se doppo non si deue lassare.

Se il Sacerdote, innanzi la consecratione si infermasse grauemente, ouero che li uenisse altro accidente, ouero anco che morisse, si lassa la messa, ma se ciò interuiene doppo la consecratione del corpo, innanzi la consecratione del sangue, ouero anco doppo la consecratione di tutti due, la messa si deue finir per un altro Sacerdote da quel luoco doue l'infermo hauerà lasciato: et se tale non morirà, ma sarà infermo di tal sorte, però che possi communicarsi, et non ui sia altra hostia consacrata, deuesi diuider quell'hostia, et darla meza all'infermo, et l'altra sumerla colui che finirà la Messa.

Il Sacerdote hauendo solamente detta mezza la forma della consecratione del corpo, ouero meza la forma della consecratione del sangue, morirà, all'hora similmente un'altro sacerdote potrà finir la Messa, et sopra l'hostia medesima, ouero sopra l'istesso calice, replicarà la forma intiera della consecratione, da quelle parole. QVI PRIDIE QVAM, etc. et nella consecration del sangue, et da quell'altre, SIMILI MODO POSTQVAM etc. ouer potrà anco sopra una nuoua hostia, et sopra un nuouo calice, dire tutta integra la forma della consecratione, et riseruar l'hostia prima fra le reliquie, ouero sumerla doppo l'ablutione del sangue, se li constarà, che non sia consecrata; ma quando di ciò ui fosse dubio, più sicuro sarà sumerla doppo la sontione dell'altra; et il simile del sangue, che sarà restato mezzo consecrato.

Se alcuno fuori di questi casi di necessità, non sumerà li sacramẽti intieramente, peccarà grauissimamente.

Se alcuna mosca, ouer ragno, ò altro cascarà nel calice, innanzi la consecratione, deue il Sacerdote gettare il uino sotto l'altare, et metternene dell'altro nel calice, con un poco d'acqua, et offerirlo, et seguitar la Messa.

Ma se ui cascarà dentro dopo la consecratione, mosca, ò alcuna simil cosa, la quale facesse nausea al Sacerdote, la deue cauar fuori, et lauarla col uino, e dopo la Messa brucciarla, e le ceneri, et il uino gettar nel sacrario; ma se non li sarà nausea, nè ui sarà pericolo alcuno la sumerà insieme col sangue. E se alcuna cosa, ò animale uenenoso cascasse nel sangue, ouero che prouocasse il uomito, deue riponer quel uino consecrato in un'altro calice, et in quello ponerui del uino con l'acqua di nuouo, e consecrarlo; e finita la Messa deue metter una pezza, ouero della stoppa in quel uino riseruato, e lasciarla tanto, che tutto il uino sia desiccato, poi bruciarla, et gettarla nel sacrario. Se alcuna cosa uenenata toccarà l'hostia consecrata, all'hora il Sacerdote ne deue consecrar un'altra, et sumerla al modo antedetto, et quella conseruarà nel tabernacolo in luogo separato: et se si hauerà preso quell'animale, l'ucciderà, et bruciarà, come s'è detto di sopra. Se quando il Sacerdote sumi il sangue, rimarrà la particola dell'hostia nel calice, la deue ridure col dito fin'alla bocca del calice, et sumerla innanzi la purificatione, ouer metterà del uino nel calice, e la sumerà.

Se l'hostia si trouarà rotta innãzi la consecratione, se il popolo non se ne accorgerà, la potrà consecrare; ma se ui potesse essere scandalo alcuno, ne deue pigliar un'altra, et offerirla.

Et se harà fatta l'oblatione di quell'altra, la sumerà doppo l'oblatione.

Se l'hostia apparerà rotta innanzi l'oblatione, se ne deue pigliar un'altra intiera, potendosi però ciò fare

senza

senza scandalo, ouero longa interpositione di tempo.

Se per il freddo, ouero per negligenza l'hostia consecrata sarà cascata nel calice, perciò non si deue reiterare cosa alcuna, ma deue il Sacerdote seguitar la Messa.

Se nell'inuerno, il uino si congelerà nel calice, si deue inuolger il calice in alcun panno caldo, se questo non giouasse, ponerlo in acqua bogliente, pur che non entri nel calice, mentre che si liquefarà.

Se per negligenza cascarà alcuna goccia del sangue di CHRISTO *sopra la tauola, lo deue leccar con la lingua, e rader quel pezzo di tauola, tanto che sia leuato uia tutto, et se non sarà tauola, si deue rader il luogo, et abrucciare, et la cenere reponer pres so all'altare. Se cascarà sopra la pietra dell'altare, deue il sacerdote sorbire la goccia, et il luogo si deue benissimo lauare, et quelle lauature si gettino nel sacrario. Se sarà spanto sopra le touaglie, e le hauerà trapassate tutte tre, si deueno lauar esse touaglie tre uolte, doue sarà cascata la goccia, tenendo sotto un calice, et quelle lauature si deueno gettar nel sacrario, et quella parte delle touaglie doppo che saranno state lauate, si deue tagliar uia et abbrucciare, et quella cenere gettar nel sacrario.*

Ma se sarà cascata tal goccia in sul corporale solamente, ouero sopra li paramenti sacerdotali, bastarà a lauar bene il luoco, et quelle lauature gettar nel sacrario.

Se per caso cascarà sopra il tapeto, o altri panni, che si mettino sotto li piedi, bisognarà lauar il luoco, et tagliar uia quella parte, et abbrucciarla, et metter le ceneri nel sacrario.

Ma se per caso interuenisse, che doppo la consecratione si spandesse tutto il sangue, se ne ne sarà rimasto qualche poco, deue sumerlo; et di quello che sarà spanto, si deue fare, come è stato detto di sopra, ma se non ue ne sarà rimasto, ponerà di nuouo del uino, et dell'acqua nel calice, et lo consecrarà cominciando da quelle parole, SIMILI MODO POSTQVAM *etc. fatta però prima l'oblatione del calice.*

Se il sacerdote nomitarà l'hostia consecrata, e le specie di essa apparino intiere, le deue riuerentemente sumere, se non li faranno nausea, percioche all'hora si deueno separare, et riponerle in qualche luoco sacro. Ma se non ui apparerà specie alcuna, si deue brusciar il uomito, et gettar le ceneri nel sacrario.

Se l'hostia consecrata, ouero qualche particula cascarà in terra, si deue ricoglier con riuerenza, et il luogo doue era cascata, si deue nettare molto bene, et alquanto raderlo, et la poluere, ouero quelle rasure si deueno mettere nel sacrario.

Se cascarà fuori del corporale sopra le touaglie, ò altro fazzuolo, tal touaglia, ouero fazzuolo, si deue molto ben lauare, et le lauature gettarle nel sacrario.

Possono ancora occorrer molti altri difetti nel ministerio, se il sacerdote non saprà li riti, et le ceremonie, che si deueno seruare nel celebrar, delli quali si dice nelle Rubriche del Messale.

TAVOLA DE I COLORI

Secondo le solennità, feste, et ferie che corrono fra l'Anno, à l'uso della Chiesa Ambrosiana.

Del colore bianco.

IL colore bianco s'usa nel tempo, et giorni infrascritti incominciandosi dal primo uespro, eccetto do ue è notato altrimente.

Nella festa Dominica dell'Aduento, nella quale si celebra l'incarnatione di Giesu Christo N. S.

Nella uigilia di Natale alla Messa, et uespro.

Nel giorno istesso di Natale.

Ne i giorni, che si fa officio dell'ottaua di Natale.

Nella Dominica post natiuitatem.

Nella uigilia dell'Epifania, alla Messa, et uespro.

Nel giorno istesso dell'Epifania.

Nel Giouedì santo, alla Messa, et solamente nella Metropolitana, doue si consacrano gl'ogli.

Nel sabbato santo alla benedittione del cereo, fonti, et al batesimo solenne, et alla Messa, et uespro.

Nel giorno di Pascha, et nell'ottaua per tutto il sabbato in Albis.

Nella uigilia dell'Ascensione.

Nell'istesso giorno dell'Ascensione.

Ne i giorni feriali, ne i quali si farà officio dell'Ascensione, fin'al sabbato.

Nella Domenica doppo l'Ascensione.

Nel giorno della Transfiguratione del Signore.

In tutte le feste della beatissima uirgine Maria, eccetto nella festa della purificatione quanto alla benedittione, distributione, et processione delle candele.

Nelle Messe anco uotiue della Madonna.

Nella solennità di tutti i Santi.

Nella festa di san Michele, et delli Angeli.

Nella festa della Natiuità di san Gio. Battista.

Nella conuersione di san Paolo.

Nella festa dell'una, et l'altra Catedra di san Pietro.

Nella festa principale di san Giouanni Euangelista, che si celebra a 27. di Decembre.

Nelle feste delle uirgini, che non sono martire.

Nelle feste de Pontefici confessori.

Nelle feste de i Dottori.

Nelle feste de i confessori, non pontefici.

Nelle feste finalmente de tutti i santi, che non sono Martiri.

Nelle feste anniuersarie delle consecrationi delle chiese, in qualunche giorno corrono.

Nella ordinatione di san Giacomo che si celebra alli 29 di Decembre.

Nella ordinatione di S. Ambrosio.

Nelle Messe uotiue delle feste nominate di sopra.

Ne i battesmi solenni, che si fanno fuori del sabbato della Pentecoste.

Del

Del colore Rosso.

IL colore Rosso s'usa ne i tempi, et giorni infrascritti, incominciandosi da i primi uesperi, eccetto doue è notato altrimenti.

Nella uigilia della circoncisione al uespero.

Nella festa istessa della Circoncisione.

Nel sabbato in traditione Symboli, alla Messa, et al uespero secondo.

Nella Domenica delle Palme, ouero oliue, eccetto nella benedittione, et processione di dette Oliue, nellaquale si usa il pauonazzo, come di sotto.

Nelle ferie della settimana santa, fino alla benedittione del cereo, che si fa nel Sabbato Santo, exclusiue.

Nella uigilia della Pentecoste, al uespero, et benedittione del fonte, et al battesimo, solenne, et Messa.

Nel giorno della Pentecoste, nelle Domeniche, et in tutte le ferie sequenti, fin'al Sabbato nel uespero auanti la terza Domenica d'Ottobre, che è la Domenica della Dedicatione.

Nella uigilia del, CORPUS DOMINI al uespero.

Nella Solennità del, CORPUS DOMINI, alla processione, alla messa, et alli officij, et tutta l'ottaua, quando si fa officio dell'ottaua.

Nelle feste di Santa Croce.

Nelle Messe uotiue de cruce, et de quinq; plagis.

Nella festa della decollatione di S. Gio. Battista.

In tutte le feste delli Apostoli, et de li Euangelisti, eccetto nella festa principale di San Giouanni Euāgelista, et la festa della Conuersione di San Paulo, et delle catthedre di San Pietro, come di sopra.

In tutte le feste de Santi, et delle Sante Martiri, et nella festa de gl'innocenti.

Nelle Messe uotiue de spirito Santo.

Nelle Messe uotiue de Santi nominati di sopra.

Nella celebratione de i Concilij Prouinciali, et de i Sinodi Diocesani, nella Chiesa, però doue se celebrano, et nell'attione conciliare.

Del color Verde.

IL color uerde s'usa ne i tempi, et giorni infrascritti, incominciandosi da i primi uesperi, eccetto doue è notato altrimenti.

Nella prima Domenica doppo l'Epifania, et nell'al tre sequenti, et nelle ferie fino à tutto il Sabbato auanti la Domenica della Settuagesima.

Nella prima Domenica, post RESVRRECTIONEM, et nelle altre, et nelle ferie fino alla uigilia dell'Ascensione.

Nella prima Domenica doppo quella ch'è della Dedicatione della Chiesa, et nelle altre Domeniche, le quali seguitano, et nelle ferie fino al primo Sabbato dell'Aduento, al uespero.

Nella festa di Santo Antonio, et similmente d'altri Santi Abbati.

Nelle Messe uotiue delle feste sopranominate.

Del color pauonazzo.

IL color Pauonazzo si usa ne i tempi et giorni infrascritti, incominciandosi da i primi uesperi, eccetto doue è notato altrimenti.

Nel primo Sabbato dell'Aduento à uespero, et nelle Domeniche, et ferie dell'Aduento fino al sesto Sabbato, al uespero, exclusiuè.

Nella settimana auanti la Natiuità di GIESV CHRISTO nostro Signore, fino alla uigilia della Natiuità à uespero.

Nella Domenica della Settuagesima, et nelle sequenti, et nelle ferie, fino alla prima Domenica di Quadragesima.

Nelle Domeniche di Quadragesima eccetto quella delle palme.

In tutte le uigilie alla Messa della uigilia, eccetto quelle di sopra nominate.

Nella festa d'una Matrona.

Nella processione della Purificatione.

Nella processione delle palme.

Nelle Messe uotiue delle feste sopra nominate.

Del color negro.

IL color negro s'usa ne i giorni, et tempi infrascritti.

In tutte le ferie di Quadragesima, fino al Sabbato in traditione symboli exclusiue.

Nel giorno di San Marco all'attione delle Letanie, et Messa di penitenza.

Ne i tre giorni delle Litanie Solenne alle stationi, et alla Messa.

Nel giorno della Commemoratione de i morti.

Nelle Messe, et officij de morti.

Ne i giorni delle processione che si fanno per afflittioni, satisfattioni, et penitenza.

E DA SAPERE PERO, che usare il color pauonazzo in quelli giorni, nelli quali s'usa il negro non è disconueneuole.

AVVERTENZE PER HAVER notitia del Stato del Clero.

CAROLVS *Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus. M. D. LXXIII.*

NON sia lecito ad alcuno Laico o di qual si uoglia età, stato, ò conditione uestirsi in babito Ecclesiastico per portarlo ordinariamente ò per qual si uoglia occasione, anco di seruitio Ecclesiastico ordinario, ò estraordinario, senza nostra espressa licenza in scritto.

Nissuno Laico, come di sopra, passati due mesi sia admesso da alcuno Rettore di Chiesa, Sacerdote, Sacrestano, ò da altro a chi spetta, a seruire alle chiese, come

come in portar Croce, Cilostri, sonar campane, et simil altro seruitio, Ecclesiastico, o sia con habito Ecclesiastico, ò senza esso, se prima non sarà da Noi, ò da chi hauerà di ciò facoltà da Noi, approbato a questo, et ne essibirà fede, et licenza in scritto; nel quale ordine però non sia compreso chi per qualche urgente bisogno seruisse accidentalmente in simil cose.

Nessuna persona Ecclesiastica, secolare etiã di qual si uoglia ordine, grado, dignità, o conditione che sia, passati due mesi si possa preualere di qual si uoglia nostra licenza data da Noi, ò da altro nostro ministro, ancora per lettere priuate a Vicarij foranei, ò all'istesse persone Ecclesiastice, di celebrar Messa, ministrare qual si uoglia Sacramento, assoluere da censure, o peccati riseruati, predicare, star assente dalla Diocese, ò da suoi beneficij per causa di studio, ò per altri suoi negotij, esser promosso ad alcuno ordine, tener dõne in casa, habitare in casa di secolari, ò con secolari, ò tener seco altri, ò di qual si uoglia altra licenza pertinente alla persona sua: ma s'intendono doppo detto termine di due mesi tutte reuocate. Et quelli che ne otteneranno di nuouo, doueranno fra sei giorni doppo la data d'esse, essibire tal licenza al Prefetto, per poter far nota al suo libro, et ottenere da lui la sottoscrittione sopra d'essa licenza in questa forma, N. Praefectus. Et passati li sei giorni, la detta licenza, fin tanto che non sarà sottoscritta come di sopra, sia, et s'intenda esser nulla, et di niun ualore, et per tale sia hauuta da ogni persona à chi sia essibita, et si proceda con chi l'harà ottenuta, come se non gli fosse stata concessa. Il medesimo diciamo nelle licenze à Laici per pigliar l'habito, ò alcun seruitio Ecclesiastico. Eccettuamo però in questa ordinatione le licenze, che si fanno da nostri Vicarij, etiã foranei, et anco da noi qui per assentie, et altre cose momentanee, che non durino più di dieci giorni.

Ogni persona Ecclesiastica, come di sopra, habitante nella Citta et suoi corpi santi, che mutarà casa, ancorche sia nella medesima parochia, ne dia però sei giorni, auanti che parta, notitia al Rettore della cura, et al Sindico della Porta; et andando in altra parochia similmente fra sei giorni, dopo che harà pigliata nuoua habitatione, ne dia notitia al Curato, et Sindico del luogo, doue andarà ad habitare, et ne dia anco particolar notitia nel medesimo termine al sudetto Prefetto.

Questa medema notitia al Sindico della sua Porta, et al Prefetto, come di sopra; sia tenuto di dar il curato, nella cui parochia mutarà casa, ò da essa si partirà alcuno del Clero sudetto, et quello doue andarà ad habitare come di sopra, fra termine di sei giorni doppo la notitia, che harà ò dal medemo, che mutarà habitatione, ò in qual altro si uoglia modo della loro partita, ò nuoua habitatione respettiuamente come di sopra.

Simil notitia diano al Prefetto, come di sopra, nel medesimo termine li Sindici delle Porte, nelle qual mutaranno casa, ò di doue si partiranno, et doue andaranno ad habitare respettiuamente questi tali come di sopra.

Et in tutti i casi sudetti, si douerà dare detta notitia non solo per quelli, che haranno domicilio fermo in quella parochia, ò porta, ma anco di quelli che ancor che siano forastieri, haranno fatto dimora più d'otto di continui in quella parochia, ò porta.

Nissuno muti, ò lasci in tutto ò in parte il seruitio della chiesa, alla quale sarà stato ascritto per interuenire in essa alli diuini officij, ò Messe grandi, et Vespri, ò essercitij di funtioni di suoi ordini. Ne lasci, pigli, ò muti Capelle non titulari ouero qual si uoglia obligo di celebrar Messa, se non ne harà data notitia otto giorni innanzi al Rettore, ò prefetto della Chiesa, doue celebraua, alla quale era stato ascritto, et al Rettore, ò Prefetto della Chiesa, alla quale harà hauuto licenza di transferirsi, et al Rettore di quella, doue uorrà pigliar Capelle come di sopra, o nuouo obligo di celebrare, et ottenutane da noi la licenza in scritto, sottoscritta anco dal Prefetto, come di sopra.

Li Rettori delle Chiese parimente, dal seruitio delle quali alcun Cappellano come di sopra, ò altrimente ascritto partirà, ouero doue uorrà pigliare, ouero harà pigliato nuouo obligo di Messe come di sopra, o doue sarà stato ascritto, ne dia notitia in termine di tre giorni al detto Prefetto.

Chi lascierà, o otterrà alcun beneficio di qual si uoglia sorte ancorche per translatione d'un beneficio ad un'altro, ne dia notitia similmente al sopradetto Prefetto fra sei giorni doppo che harà preso il possesso, si come fra il medesimo tempo darà all'istesso Prefetto il nome del Notaro, che sarà rogato di queste resignationi ò prouisioni.

Simile notitia dia frà un mese al sudetto Prefetto il Rettore di quella Chiesa, et il Sindico di quella porta, nella quale esso harà ottenuto il beneficio ò lasciato l'altro, et se il beneficio, che lassarà, ò otteneirà, harà chiesa separata dall'altra Chiesa, ne dia nota il Rettore della Chiesa curata, ne confini della quale sarà il beneficio.

Pigliando alcuno l'habito Ecclesiastico con nostra licenza, o ueramente riceuendo la prima tonsura, o qual si uoglia ordine Ecclesiastico, similmente ne darà notitia al sopradetto Prefetto, dandoli il giorno, Mese, et Anno, et a qual titolo sarà stato ordinato. Et se fosse stato ordinato da altro che da Noi, con che dimissoria, o licenza, et questo fra sei giorni doppo che l'harà pigliato, et ordinandosi alcuno fuori della prouincia faccia doppo che sarà tornato à Milano, o nella Diocesi la medesima notificatione fra il medemo termine; et presenti le littere testimoniali dell'ordine riceuuto in mano del detto Prefetto, il quale non le admetta prima che siano state uiste, et approbate dal Vicario Generale. Altramente non sia admesso in qual si uoglia Chiesa alla funtione di quell'ordine che hara preso, ne ad altro ministerio o seruitio Ecclesiastico tra tanto che dal predetto Prefetto si faccia fede che habbia sodisfatto.

Nissuno

Nissano abbandoni, ò muti le lettioni publiche, ò priuate, scuole della dottrina christiana, et maestri di lettere, ò di canto, ò congregationi, et altri essercitij simili, alli quali sia stato ascritto da noi, senza licenza nostra in scritto, et sottoscritta dal sudetto Prefetto come di sopra.

Morendo alcuno Ecclesiastico come di sopra si dia simile notitia dal curato, doue egli sarà morto, al Sindico, et da quello doue hauerà il domicilio ultimamente, et hauendo beneficio, da quello sotto la cui parochia haueua beneficio à ciascun Sindico della porta, ò se il beneficio sarà in Chiesa collegiata, al Rettore d'essa collegiata, et essi Sindici, et Rettore al Prefetto fra termine di sei giorni doppo la notitia.

Questa medesima notitia si dia nel sudetto modo, quando alcuno del Clero, come di sopra, s'infermasse, et che per l'infermità lunga, ò per qualche accidente di sordità, mancamento di uista, debilitatione di membri, ò altri simili, restassero impediti, ò fosse bisogneuole, di sospendergli dal seruitio delle loro Chiese.

Et quando ciò occorresse ad alcuno delli curati, ò Rettori; il Curato, ò Rettore più uicino sia quello, che ne dia notitia nel modo sudetto.

Tutte le notificationi sudette si diano da chi si spetta in scritto.

Li Rettori delle chiese parochiali, et Sindici delle porte habbino sempre presso di loro l'Indice, ciascun del suo Clero, cioè il Curato di quelli Ecclesiastici che habitano sotto la sua parochia. Il Sindico de tutti quelli della sua porta. Il Prefetto d'ogni Chiesa, di tutti quelli che sono beneficiati ò ascritti in essa, aggiongendo, leuando, et mutando di mano in mano secondo che occorrerà farsi alterationi necessarie, ò con ordine nostro.

Tutti gli ordini sopradetti si osseruino anco dal Clero della nostra Diocese, eccetto però, doue si nominano li Sindici, et Porte, la s'intenda il Vicario foraneo, et suo Vicariato, et doue quelli della Città, deuono fra sei giorni dare le notificationi, quelli della Diocese la diano fra dieci giorni, et quelle che uanno al Prefetto, fra uenti giorni.

AVVERTENZE PER FAR IL stato dell'anime.

CAROLVS *Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus. M. D. LXXIIII.*

HABBIAMO più uolte, et nelli Concilij Prouinciali, et in altre prouisioni ordinato, che ciascun curato douesse fra certo termine fare il stato di tutte le sue anime, et trouando, che molti hanno pretermesso di farlo, ouero non l'hanno fatto secondo il bisogno, ne uolendo che si differisca più oltre cosa tanto importante, senza la quale oltre a gli altri inconuenienti, possiamo poco assicurarsi di sapere quali siano cresimati, o no, et quelli che nella Pasqua si siano confessati et communicati, o no, et quali siano peruenuti, o no, all'età et cognitione nella quale siano habili a detti Sacramenti, di nuouo auisiamo a tutti li Curati della Città, et Diocesi, che rimossa ogni escusatione e pretesto, o habbino fatto, et consignato detto stato altre uolte, o no, l'habbino da ridurre nettamente in scritto di presente con l'ordine, et modo che sarà qui a basso, facendone due copie, una che ritenghino presso di loro, l'altra presentino al più tardo prima della festa dell'Ascensione prossima, quelli della Città in mano nostra, o del nostro Cancelliere Archiepiscopale, et quelli della Diocesi in mano del Vicario foraneo, il qual Vicario la consegni poi a noi, o nostro cancelliero, come di sopra innanti la festa del corpus Domini.

Et questa medema descrittione, et essibitione di copia facci ogni anno ciascun curato, come di sopra, dal giorno di san Martino fino al principio di Quaresima, et tutto ciò sotto pene ad arbitrio nostro, d'applicarsi a luoghi pij: nelle quali pene incorreranno anche quelli che doppo il sodetto tēpo uisitati da Visitatori nostri generali, o, anco dalli Vicarij foranei, saranno trouati non hauere presso di se il libro del stato sodetto, o non hauerlo in quella forma, che se gli ordina.

Lasciamo però la facoltà di ciascun Curato di seruirse del libro di questo stato primo, che darà hora, per dui o tre altri anni auenire, hauendo lasciato nel libro suo, et nella copia data à noi spacio tale tra la descrittione di una famiglia all'altra, che ui si possano descriuere tutte quelle mutationi, che trouarà esser fatte d'anno in anno in quella casa o famiglia: Cō che ogni anno nel sodetto tempo habbia realmente riconosciuto con diligētia di nuouo il stato delle sue anime, et aggionto al suo libro, et anche essibito a noi la nota di quelle mutationi, che saranno fatte, per aggiongersi alla copia del stato, che ci hauerà prima presentato.

Ma in tal caso a questo effetto tenghi un'altro libretto particolare, che sia come giornale, sopra del quale scriua come qui a basso, le mutationi occorrenti alla giornata cioè.

In una parte tutti quelli che nasceranno fra l'anno.

In un'altra parte quelli, che sopraueniranno fra l'anno ad habitare nella parochia.

In un'altra tutti quelli, che si saranno partiti della parochia, per non habitare più iui.

In un'altra tutti quelli, che alla giornata moriranno.

In un'altra tutti quelli, che saranno uenuti la prima uolta alla communione.

In un'altra tutti quelli, che sarāno stati dopò Chrismati.

In un'altra tutti quelli, che saranno poi peruenuti all'età delli dieci anni.

Con questo libretto puotrà più facilmente ogn'anno al tempo detto di sopra, fare noua recognitione di tutte le sue anime: nella quale, scoprendo altre mutationi fatte in esso stato, più di quelle che hauerà notate al giornale deurà subito aggiungerne nota in esso gior-

giornale, poi riportare ogni cosa nel libro del suo stato et quinternetto alsabetico, et poi mandare l'istesso giornale a noi, per riportarlo nella copia del stato, che sarà presso a noi, senza che esso faccia noua fatica d'altra scrittura da darci per questo conto.

Le auuertenze che deurà hauere ciascun Curato nel descriuere detto stato, saranno queste.

Che scriua distintamente le case della sua parochia se è nella Città, ò in terra grossa, a contrada per contrada, o se le contrade non hanno nome, a quartiero per quartiero, distinguendo esso Curato la parochia in tanti quartieri o parte, con assignare ad ogni quartiero, o parte, il suo nome: le altre case poi scriuerà distintamente a terra per terra, o membro, nel quale sono, o, a cassina per cassina, nella quale sono comprese, secondo li suoi nomi.

Che doue habitano molti pisonanti in una medesima casa, scriua ciascuno d'essi, che sia capo di famiglia, con la sua fameglia, distinto da gl'altri, pur nella medesima casa.

Che descriua ciascuno sotto la casa et luoco, doue habita lui stesso, et nõ doue habita il padre, madre, o altri da chi dipenda, ancor che sia nella sua parochia; et se habita fuor della parochia sua, lasci che lo scriua quel parocho sotto la cui parochia habita.

Che se bene si dice qui a basso, che in far questo stato habbi a mettere l'età di quelli che si descriueranno, bastarà però a intender le età delli adulti, come potrãno cosi di grosso, senza altra sottile inuestigatione, ma si bene usar diligentia in sapere le età delli putti, per esser auertiti di quelli che di tẽpo in tẽpo peruerãno all'età, et altre habilità delle confessioni, cõmunione, et anche della cresma, rispetto a gl'ordini nostri.

Che a quelli, che saranno da communione scriua per scontro nel margine. Co.

A quelli che saranno Cresmati. Ch.

A quelli che saranno cresmati, et da communione. co. Ch.

A quelli che moriranno faccia una ✠

A quelli che passaranno, o toccaranno delli dieci anni notarà nel margine un X che gli sarà segno per sapere, quali secondo l'ordine dato da noi, doueranno ogni anno presentare le fedi di essersi confessati, quando non si confessino dal Curato proprio, et questo medesimo segno, rispetto all'uso c'habbiamo noi di non cresimare quelli, che non arriuano ancora a toccare di dieci anni, seruirà per raccogliere presto quali esso deuerà far uenire alla Chresima, quando si ministrarà questo Sacramento, et massime in quella parochia, o doue quelli di quella parochia siano auisati per uenire a riceuerlo.

Et starà auuertito di aggiongere di mano in mano questo X. à tutti quelli, che non hauendo prima, arriuaranno a quella età di tempo in tempo, si come deurà anche aggiongere il Ch. a quelli che di tempo in tempo riceueranno la Chresima, et a quelli che uerrano la prima uolta alla communione il Co. Ne mai leuarà lo X. fin tanto che non saranno communicati, et anche chresimati, et questo farà non solo nel libro del stato, ma anche nel detto quinternetto.

Et accioche possi il Curato più facilmente far scontro di quelli, che si saranno confessati et communicati, o no, et medesimamente delli cresimati, teneranno un'estratto per Alfabetto, dal libro del stato sodetto, scriuendo solamente il nome et cognome di ciascuno, et quando ui fosse più nomi, et cognomi conformi, scriuerà il nome del padre di questi cosi conformi, o la casa doue habitano, per discernerli, l'uno dall'altro: col quale estratto potrà poi scontrare quelli che esso hauerà confessato nella Quaresima, o che nel tempo paschale gli portaranno le fedi delle confessioni fatte da altri confessori approuati da noi, et li bolettini che li saranno stati presentati nella communione, come più amplamente dell'uno, et l'altro capo si e detto nelle auertenze della confessione et communione, et parimente i bollettini, di quelli che alla giornata haueranno riceuuto il sacramento della Chresima, quali bollettini nel tempo della chresima, o, poco dopò, gli saranno consignati per ordine nostro.

Auertisca parimente che conforme alli ordini altre uolte date da noi, non si dia fuori ad altra persona, nota di detto stato ne quinternetto, il che si osserui anche dal nostro Cancelliero sotto la medesima pena.

Descriua adunque con queste auuertenze per ordine tutte le persone di ciascuna famiglia, specificando l'età, l'arte, o professione di ciascuno di loro, et come sia di quella famiglia, cioe se sia figliuolo, fratello, seruo, o altro, facendo mentione di tutti, con questo ordine cioe.

Prima descriua di chi sia la casa, et in che loco.
Il nome del padre di famiglia.
Della moglie.
Delli figliuoli.
Delli Abiadeghi.
Delli fratelli del padre di fameglia, quando habitino insieme, et sono una medesima fameglia, et in tal caso anco.

Delle moglie de i fratelli.
Delli figliuoli de i fratelli.
Delli Abiadeghi delli fratelli del padre di famiglia.

Delli seruitori, et seruenti.
De alcuni altri che habitassero seco a dozzena, o, per altro modo.

La forma della scrittura deurà reuscire in questo modo cioè per essempio.

Nella contrada del Maino
Ouero nella Cassina del pero
Ouero nel luogo de Bruchi

Nella casa di M. Francesco delli Amici habita
Co.Ch. Gio. Antonio di Piatti d'anni 50. Barbiero,
Co.Ch. Margarita sua moglie d'anni 25.
Co. Francesco suo figliuolo d'anni 22. sartore.
Co. Antonia sua figliuola d'anni 18.
Co.Ch. Georgio fratello di Gio. Antonio sodetto d'anni 40. lignamaro.

Co.Cb. Francefchina fua figliuola d'anni 30.
Cb.Co. Baldeſſare ſuo figliuolo d'anni 12.
x. cb. Anna ſua figliuola anni 10.
Dioniſio Abiadegho de Gio. Antonio anni 7.
Catherina Abiadegha utſupra anni 4.
Camillo Abiadegho di Georgio anni 6.
Bianca Abiadegha utſupra anni 3.
x.Co. Pietro di Porri anni 48. Seruo.
co.cb. Hellena di ruggieri anni 46. ſeruenti.
x. co. Bernardina di ſcappi anni 25. balia.

Si laſcia al Curato di tener quella uia che gli parerà meglio per hauere cognitione uera di queſto ſtato, pur che lo deſcriua, et conſegni compitamente nel modo, et tempo ſopraſcritto: et non e dubio alcuno, che quelli ch'attendono col zelo, et diligenza che deueno alla cura delle ſue anime, non trouaranno impedimento releuante in hauere certa, et preciſa cognitione delle ſue anime, per farne queſta deſcrittione, la quale quando bene non ſe gli ordinaſſe, di dare nelle mani noſtre, pur cognoſcono, che gl'è neceſſaria per fare bene il ſuo officio nel gouerno di eſſe anime, onde l'iſteſſo zelo, et carità uerſo il ſuo popolo gli aprirà molti modi di eſſequire queſto ordine noſtro, tuttauia per dirgliene alcuno.

Puotrà andare a caſa per caſa da ſe, o chiamando ſeco qualche huomo pio che ſia uecchio nella parochia et di buona conſcientia.

Puotrà anche in caſa ſua informarſi da diuerſe perſone delle famiglie, et anime ſodette, facendone liſta, poi con la liſta in mano andare inueſtigando di trouarne il conto.

Puotrà quando e per confeſſare, prima che aſcolti le confeſſioni, farſi dare dalli capi di fameglia nota diſtinta di tutta la fameglia ſua.

Et doue trouarà alcuno renitente, deurà farlo capace di quanto importi queſto al buon gouerno ſpirituale di tutti loro, et in ogni caſo da altri hauer quel lume, che non potrà hauere da quel medeſimo, come dalli uicini, da quelli che habitano nel medemo ſtallo, o caſa, dalli patroni delle caſe, doue habitano a fitto, dali figliuoli, da li ſerui, et in ſomma da chi ſarà meglio diſpoſto di dargli queſta informatione.

INSTRVTTIONE A I Vicarii Foranei.

CAROLVS Cardinalis Tit. S. Praxedis Archiepiſcopus.

FARETE far in man uoſtra la profeſſione della fede ſecondo la forma della Bolla di Papa Pio Quarto, à tutti quelli del uoſtro Vicariato, i quali hauendo beneficio Eccleſiaſtico di qual ſi uoglia ſorte, ouero eſſendo in ordine ſacro, non l'hanno fatta nel Sinodo noſtro paſſato Dioceſano, o per non eſſeruiſi trouati, o per qual ſi uoglia altra cauſa.

Aſtringerete tutti quelli, quali hanno chiericato, che, per quanto comporta l'entrata di eſſo chiericato, mantenghino un chierico che di continuo uadi in habito lungo, et decente, et ſerua alla Parochiale, dentro i confini della quale ſarà il chiericato; et queſto chierico ſi mantenghi ſempre, oltra il Chierico che habbiamo commandato in diuerſe Parochie che ſia mantenuto à ſpeſe del proprio Rettore; et doue ſarà chiericato coſi tenue, che non baſti per ſe alla ſudetta manutentione, fate che per il reſto il Rettore aiuti, mentre non ſia di quelli Rettori, i quali ſono ſtati grauati da noi à mantenerne uno à ſpeſſe loro. Et ſe di qua à due meſi proſſimi non haueranno coſi li Rettori, da noi commandati di queſto, come li detti poſſeſsori di chiericati, prouiſto de detti Chierici, trouateli uoi, et pagateli dell'entrate de detti Rettori reſpetiuamente, et delli detti chiericati, i redditi de quali farete ſequeſtrar di preſente per ualerui di quel tanto che ſarà biſogno per il mantenimento d'eſſi chierici. In quelli luoghi poi, oue per non eſſer chiericato alcuno, et per eſſer poueriſſime le Parochie, non ſi potrà far queſta prouiſione, almeno, come ſi è ordinato nelle noſtre inſtruttione generali, ſiano in ogni Parochiale alcune ueſticciuole, et cotte da chierici, le quali ſe ueſtano quei figliuoli che ſeruiranno alle Meſſe, et à gli altri diuini officij.

Et perche una delle principal coſe, nelle quali deſideriamo d'eſſer aiutati da uoi et da tutti li Curati, è queſta in procurare che ſi allieui buon numero de chierici ben inſtrutti nelle diſcipline eccleſiaſtice, et ſanti coſtumi, i quali col tempo habbiano da eſſere utili inſtrumenti de Dio nella reſtauratione ſpirituale di queſta noſtra chieſa di Milano; incarichiamo perciò grandemente uoi et ciaſcun Curato, ch'ogniuno nella ſua Parochia ſtudij di introdurre maggior numero de putti, che potrà, nella profeſſione eccleſiaſtica, hauendo mira ad eleggere per queſto quei figliuoli che uedranno per l'indole ſua, et per la educatione, di maggior ſperanza, et ſe tra queſti ſaranno molti de poueri, tanto più ci ſarà caro. Et ſe bene alcuna uolta trouarete i padri renitenti, ò poco diſpoſti à queſto, che i ſuoi figliuoli s'alleuino in queſta uocatione hauendo loro maggior inclinatione di darli qualche arte per intereſſe temporale, non mancarete uoi di eſhortarueli con molte ragioni, che ui ſouueneranno facilmente, et inuitarli anco con la ſperanza, che quando loro ſaranno incaminati un poco innanzi, ſaranno riceuuti, et educati con paterna carità nel Seminario noſtro di Milano. Per il qual fine ciaſcuno de uoi Curati ſtudiarà alleuare queſti figliuoli ne i miniſterij della Chieſa, inſegnandoli à ſeruire alle Meſſe, et altri diuini officij con ogni riuerenza et diuotione; ne perdonarete à fatica alcuna della perſona uoſtra medema, per inſegnarli non ſolo à ben leggere et ſcriuere, ma per introdurli anco ne i principij della grammatica, et altre buone lettere, maſſime in quei luoghi oue non ſaranno maeſtri publici che poſſano far queſto officio coſi bene come uoi, ò forſi non uoranno farlo per la pouerta d'eſſi figliuoli. Sopra tutto poi procurarete

che

che con la età creschi in loro la modestia et bontà de costumi, come conuiene particolarmente in quelli che caminano in questa uocatione ecclesiastica. Et perche intendiate quanto questa cosa ci sia à cuore; commandiamo à tutti li curati che fra tre mesi ci mandino in scritto il nome, cognome, età, et altre conditioni di quei putti, che nelle loro Parochie haueranno cominciato ad incaminar in questa uia; et di poi almeno di sei in sei mesi ci auuisino con sue lettere di quelli che di più haueranno pur introdutti in questa uocatione, et insieme del progresso che tuttauia faranno, et nelle lettere et ne i costumi; stando auuertiti che come prima alcuni hauerranno età à sufficienza per farsi chierici, li mandino, ò conduchino essi à Milano nelle quattro tempora, perche li diamo la prima tonsura, et habbiamo occasione di ueder il frutto delle loro fatiche et industria; Dopoi che questi haueranno hauuta la prima tonsura, faranno i Curati ogni diligenza che li padri li mantenghino in habito clericale decente fino al tempo, che saranno posti nel Seminario sotto alla nostra particolar cura; Nelle quali cose tutte uoi, come Vicario nostro, riscaldarete continuamente i curati, et usarete quella diligenza che ci promettiamo dalla sollicitudine et pietà nostra.

E cõuenientissimo che tutti quelli, che in qual si uoglia modo caminano nella uocatione ecclesiastica, poi che essi hanno da esser' giudici delle cõsciẽze d'altri, et come guide loro nella uita spirituale, essi anco purghino le conscienze proprie col mezo della confessione sotto il giudicio et ministerio di persone probatissime et nella scienza, et ne i costumi.

Però sarãno descritti nelle annesse ordinationi particolari per il nostro Vicariato, quei Sacerdoti, i quali soli, per la cognitione che ne habbiamo, si sono approbati da noi in quella Pieue per udir le confessioni de altri Sacerdoti, et chierici. Resta che uoi ne diate notitia al Clero di questa Pieue, et in nome nostro commandiate che nessun'altro, fuor che li descritti, s'impacci in questo officio, et ciascuno si elegga fra questi quello che giudicherà più a proposito per beneficio della sua anima; concediamo però che se alcuno si trouarà hauer da celebrare, et non hauer all'hora tempo, ò commodità di ricorrere ad alcuno di questi approbati da noi per questo officio, possa confessarsi à qual si uoglia altro Sacerdote curato, ò altrimente admesso alle confessioni da noi, et essi udir la sua confessione: ma ben li aduertirete tutti per parte nostra, che non abusino questa facoltà che li concediamo.

Di più perche non occorra il scandalo, che habbiamo inteso d'alcuni con molta nostra molestia, che, celebrando spesse uolte, sono negligentissimi nel frequentar la santa confessione, li esshortarete in nome nostro con ogni efficacia, che per le uiscere di GIESV CHRISTO, uogliano spesso considerare quãta purità di conscienza ricerca l'altezza del misterio che hãno a trattare, et la dignità dell'hostia che offeriscono nella santa Messa; et per questo siano studiosissimi di mondarsi bene con la sacra confessione prima che si presentino alla sacratissima mensa dell'Altare; et li ricordarete che ogni tre mesi ciascuno di essi ui dia fede in scriptis, di alcuno delli sudetti approbati, che esso sia confessato da lui que trimestre, almeno ogni settimana come ricorda il Concilio nostro Prouinciale, se la conscienza di qualche peccato mortale non lo haurà necessitato, ò il desiderio di caminar inanzi nella uia spirituale, et la debita riuerenza à quel tremendo misterio, non l'haurà persuaso à farlo più spesso; Et uoi mandarete quelle fedi in mano nostra, acciò noi habbiamo cagione di consolarci nel profitto di questo nostro ricordo.

Auuertirete anco i Sacerdoti, che si castigheranno seuerissimamente, se essendo sani, si confessaranno et riconciliaranno in altro modo, che stando in genocchioni.

Se ui constarà, ò sarà significato, che alcun Sacerdote, ò constituto in ordine sacro, o semplice Chierico, che habbia beneficio di qual si uoglia sorte, uadi in habito laicale, fatene prima processo informatiuo, et mandatelo a uoi; et poi se esso personalmente sarà nel nostro Vicariato, fate a lui commandamento che in termine de tre giorni comparisca personalmente auanti il nostro Vicario generale, à uedersi priuar del beneficio, se pur ne haurà, et non ne hauẽdo, à uedersi punir legitimamente.

Come uedrete, ò ui constarà per altro modo legitimamente che alcun Prete, ò sia chierico, del nostro Vicariato habbia portato o porti camiscia con lattughe, o al collo, ò alle maniche, o calze gonfie, o borsate, o saio, o sottana che non arriui almeno a mezza gamba, o cappello aguzzo, il qual s'intenda prohibito per sempre, et anche non aguzzo fuori di occasione ragioneuole, ò ornamento di ueluto, o di altra seta sopra qual si uoglia sorte di ueste, fateli uoi subito un precetto in scritto, o a bocca, presente un testimonio, almeno, che in termine di due giorni ui habbi portato quella camiscia, o altra cosa prohibita, come di sopra, sotto pena, oltra la perdita di esse robbe, di altra graue ad arbitrio nostro; Delli quali panni et pene tutte assigniamo un quarto alli delatori, et il resto alla scuola del CORPVS DOMINI di quel luogho, o Parochia, nella quale habitarà quel Prete, o Chierico, o beneficiato che cõtrauenirà come di sopra; ouero ad ornamento di quella chiesa medesima ad arbitrio nostro, All'essecutione delle quali pene, procederete etiam con farne fare le pignorationi, se sarà bisogno.

Fate diligenza per saper se nel nostro Vicariato sono Sacerdoti, et altri constituti in ordini sacri, che contra gli ordini dati nel concilio nostro Prouinciale, lascino habitare nelle case loro Ecclesiastice donne di qual si uoglia sorte, et età, etiam che siano madri, et sorelle loro, ò che habitino essi in casa de laici, ancorche paterne, essendoci donne; o che habbino affitate in tutto, ò in parte le case della Chiesa senza licenza nostra, ò del nostro Vicario generale, data, o rinouata, in scriptis, doppo la celebratione del Sino-

do nostro Diocesano; Et di quelli che trouarete esser incorsi in questa disobedienza, ne darete auuiso a noi prima che passi il mese di Genaro prossimo; come sarete ancora, se sarà alcuno che desideri licenza per qualch'una delle sodette cose, et presupponghi hauer causa per la quale ragioneuolmente ci possiamo mouere a concederglila, dandocene relatione nel tempo sudetto con intiera iosormatione delle persone, del l'età, et altre circonstanze, affinche possiamo noi più sicuramente deliberare quel che sarà più ispediente.

Li Rettori descriuano sopra una tauoletta tutti gli officij, et annuali et altra celebratione di Messe, che per obligo de legati, ò per qual si uoglia sorte di lassiti, o de instrumenti, o di consuetudine si deue far nelle Chiese loro a tempo, o in perpetuo; et dichiarino se l'obligo e di Messa quottidiana, o di certi giorni della settimana, o del mese. Et oltre il tenerne essi una copia oella Sacristia sua, conforme al decreto del Cõcilio nostro Prouinciale, ne consegnino due copie a noi fra un mese, delle quali una mandarete a noi subito, et l'altra tenerete presso di noi; Et astringerete ogni uno che sarà tenuto, alla satisfattione delle Messe, annuali, o altri officij, distributione de l'emosine, et simili, conforme al obligo. Et se qualch'uno si lamentasse di non poter sodisfare a questi oblighi per la tennità dell'entrate, et perciò ne dimandi diminutione, dite che in questo mezo adempisca effettualmente quanto è tenuto, ma che metta in scritto una espositione della diminutione che desiderarebbe, et la dia a noi insieme con due copie autentiche, una della fondatione, o institutione, o legato, o lassito, et l'altra de tutti li beni, redditi, et entrate, acciochè da queste possiamo ueder l'obligo et la mente de Testatori, et la necessità di riduttione. Voi hauute che hauerete le dette copie, u'iosormarete secretamente, se hauendo quella capella, o legato, o lassito, beni immobili, assignati per satisfattione dell'obligo, saranno descritti tutti puntalmente quei beni, la qualità di essi, et la entrata che se ne suole cauare ogni anno. Et per capelle, o legati, o lassiti, che non hanno simili beni immobili, ma entrata di danari, o altra sorte de frutti, farete la medema diligenza, affinche possiate sapere se ueramente haueranno essibito la quantità, et qualità dell'entrate; perche noi, se uederemo causa ragioneuole di riduttione, non mãcaremo di farla, seruata la forma del Concilio Tridentino, doppo che haueremo hauuta la uostra relatione.

Non si mettano in opera touaglie da altari, camisi, pianete, ne altre simil cose di Chiesa; se prima non saranno benedette secondo l'instituto di santa Chiesa da noi, o da chi hauerà questa facultà in Milano, o nella diocese.

Non sia piu nissono Sacerdote che si caui la Pianeta, prima che habbi finito del tutto l'Euangelio, che si dice nel fine della Messa.

Per tutto il mese di Gennaro prossimo siano fatte alle cotte le maniche larghe in bocca, almeno due braccia di giro; ma se saran più larghe, sarà anco tanto più conueneuole; et di longhezza almeno arriuino al nodo della mano. Passato detto termine, tutte le cotte che non saranno accomodate a questo modo, siano da noi leuate senza remissione alli patroni di esse, et donate a qualche Chiesa pouera.

Quei Sacerdoti, o Chierici, che interueniranno a officij diuini, o siano di feste, o di morti, di qual si uoglia sorte, senza chierica manifesta, o con habito indecente, o senza cotta, o con le labre coperte dalla barba, contra il decreto del concilio nostro Prouinciale, non participino della limosina, o altro emolumento, che gli si douerebbe per quel officio, ma si dispensi subito senza remissioне, et senza dilatione, da noi, et in uostra assenza dal Curato, doue si farà l'officio, all'altri Sacerdoti et Chierici, che ui saranno interuenuti con habito conueniente.

Ne i funerali non si usino altri pallij communi, chè uno deputato per questo effetto dal Curato, il quale sia de i più uili che habbia nella sua Chiesa, et se usi a poueri et richi, a oobili et ignobili indistintamente fin tanto che dalli Communi, o dalle uicinanze, o da altri sarà fatta prouisione de pallij noui, quali si usino gratis secondo che ordina il Concilio nostro Prouinciale. Et se questa prouisione non sarà fatta fra quattro mesi, ci darete auuiso de i luoghi, ne i quali sarà stata questa negligenza.

In tutti gli officij da morto si dicano per ogni modo tutti tre li notturni.

Nessuno Curato si parta fuori della sua cura per starne assente la notte per qual si uoglia occasione, senza licenza nostra in scritto; ne uoi gliela darete mai per giorno di festa, ne quando sapesti che hauessero nelle loro Parochie infermi pericolosi della uita, ne per quelli giorni, nelli quali il nostro Concilio Prouinciale prohibisse precisamente l'assentarsi dalla cura, ne per andar fuori della diocese, ne senza causa ragioneaole, ne per più di tre giorni, perche se haueranno necessità di più longo tempo; la potranno dimandar a noi per se stessi, o per mezo nostro. Et uoi ogni tre mesi scriuerete a noi a chi hauerete concesso tali licenze, et quante uolte, et chi contrauenirà, sia punito in scudi duoi per ogni uolta.

Tutte le uolte che li Curati uengono a Milano, si presentino innanzi di noi, o del nostro Vicario generale; et quando l'un et l'altro di noi fusse impedito, uadino all'Archidiacono del Duomo, o a Prè Girolamo Rabbia, Ordinario, deputati da noi a questo effetto; acciò possiamo intendere, come procedono le cose delle loro cure, si come anco habbiamo ordinato nelle instruttioni nostre generali: il che tanto più douerete fare uoi per esser nostro Vicario.

Auuisarete tutti li Sacerdoti Curati et non curati, et Chierici, che qualunque di loro per tutto il mese di Gennaro prossimo non ui mostrerà, o per altro modo ui sarà constare, che habbi almeno li libri ordinati nel nostro concilio Prouinciale, et di più le in-

struttioni

struttioni nostre generali, et il Sinodo nostro Diocesano, li farete pagare quattro scudi, i quali noi stessi spenderete tutti in prouederli delli sudetti libri, et de altri, che à noi pareranno opportuni al bisogno loro. Se però à uoi parerà dar ad alcuno un poco più di tempo per causa della pouertà grande, ce ne contentiamo, pur che non passi tre altri mesi.

Non permettete che in alcun luogho de chierici secolari si suoni à Messa, eccetto che nelle Parochie, prima che sia finita la messa Parochiale, se però il Curato non ui consentisse, sotto pena a chi contrauenirà d'un scudo per uolta, il quale si spenda in beneficio della Parochiale, dentro i confini della quale si sarà contrauenuto.

Farete che quei curati, i quali a nostro giudicio sono atti a esplicare l'Euangelio al suo popolo, et sermonizare a l'altare, satisfacciano in questo al loro obligo. Et se ogni mese non ui consegnaranno uno de suoi sermoni in scriptis, da mandar in mano nostra, come commanda il concilio nostro Prouinciale, li punirete per ogni uolta dopo la seconda ammonitione in due scudi, da spendersi nelle loro chiese. Gli altri poi che a nostro giudicio, non sono ancora atti a questo, fate per ogni modo che leggano in quel tempo medemo, per spacio almeno d'un terzo di hora, un pezzo del catechismo uolgare in luogho di sermone; et massime in quella parte che è più necessaria, et più facile a la cognitione del popolo, come il Simbolo, il Decalogo, et il Pater nostro; ouero leggano qualche Homelia di Giouanni del Bene, o di Lodonico Pittorio, fin tanto che si farà stampare Homiliario particolare Ambrosiano, auuertendoli che legghino adagio, et preueghino diligentemente quel che haueranno a leggere a l'Altare, perche possano poi leggere al popolo intelligibile, et diuotamente.

In tutte le Parochie si attenda dal Rettore, ouero curato ad insegnare la dottrina christiana i giorni di festa; et per questo effetto si instituisca la solita scuola; et astringete tutti li Sacerdoti et chierici della Parochia sotto le pene che pareranno a uoi, ad aiutar il loro curato in questo officio, quando da lui saranno ricercati. Et quelli che truouano i popoli affatto renitenti a uenire, se ancora non sanno questi primi rudimenti necessarij, et condurre i loro figliuoli a questa scuola, dopo hauergli spesse uolte caritenolmente ammoniti, anche in nome nostro, ne diano auuiso a noi, ne admettano i figliuoli alla communione da principio, se prima non haueranno imparati questi rudimenti.

Ne i giorni di festa medesimamente fate che si dica il Vespro in tutte le Chiese Parochiali, ancor doue non è solito di dirsi, et anche doue il curato non puo hauer Sacerdote, ne chierico che l'aiuti: nel qual caso procurarà esso Curato d'instituire persone pie de secolari, che l'aiutino. Et si procuri anche introdurre nanti, o dopò il Vespro, qualche processione, o altre simili diuotioni per occupar il popolo in essercitij spirituali, et deuiarlo da mali trattenimenti, et massime dal ballare, et giocare in quei giorni di festa. Et fateli sapere che doue saremo ricercati de doni spirituali di qualche indulgenza a chi interuerrà in queste processioni, ne concederemo.

In essecutione della Bolla di Papa PIO Quarto, di felice memoria, et del Concilio nostro Prouinciale, farete fare la professione della fede secondo la forma espressa nella istessa Bolla, da tutti quelli Ecclesiastici, et secolari, che tengono scuola di lettere di qual si uoglia sorte nel nostro Vicariato, se non ui constarà che l'habbino fatta nel tempo della uisita in mano nostra, o de nostri Visitatori: et quelli che sono Ecclesiastici, nel Sinodo Diocesano. Se dopo questo tempo uenerà alcuno nuouo maestro in quelle parti per insegnar a figliuoli, datecene auuiso in termine di otto giorni, mandandoci insieme la informatione che hauerete tolta de i suoi costumi, perche possiamo darui ordine di far fare a loro la medesima professione, et dirui quello che ci occorrerà circa loro.

Et perche il Concilio Lateranense commanda, che i Maestri di scuola siano tenuti a instituire i scolari anche nelle cose pertinenti alla pietà, et diuotione; come ne i precetti diuini, articoli della fede, hymni sacri, salmi, et uite de Santi; anzi che ne i giorni di festa niente altro possino insegnarli, se non cose pertinenti a deuotione et pietà Christiana; et di più che siano tenuti esshortarli, et sforzarli quanto possono, che non solo uadino alle Messe, ma ancora ai Vesperi, et altri diuini officij, prediche, et sermoni, inuitandoli anche che nessuna cosa possino leggerli che sia contra li buoni costumi, ò che gl'induchi à impietà: Però ricordarete spesse uolte à quei Maestri che saranno nel nostro Vicariato, di satisfare al loro obligo; et procurarete che secondo la capacità maggior et minor de scolari, gli facciano imparare a memoria prima quei libretti della dottrina Christiana, che si usano communemente nella nostra diocese nelle scuole instituite per questo effetto; Et poi, se ui parerà che essi Maestri siano idonei, et sufficienti a questo, farete che dichiarino a suoi scolari il Catechismo del Padre Canisio, et glie lo facciano anche imparare a memoria, et recitare fra loro spesse uolte, massime le feste; le quali feste faranno ogni diligenza i Maestri perche da essi scolari siano tutte spese in diuotione et essercitij spirituali. Doppo bene inteso questo Catechismo, quelli Maestri che ui pareranno assai intelligenti per questo, potrete fare che anche passino alla esplicatione del catechismo Romano, in quelle parti massime più morali, et facili, come il Decalogo, et oratione Dominica. Et uoi ci terrete auuisati della diligenza che faranno li Maestri in tutte queste cose.

Auuertirete appresso tutti questi Maestri a non tener libri prohibiti nell'indice; et doppo che li hauerete dato questo auuertimento, uisitarete tal uolta a l'improuiso i libri loro, guardando diligentemente se haueranno libri contrarij al detto Indice; et trouãdo ne gli riterrete appresso di noi; et ce ne darete auuiso

Auuertirete ancora spesse volte li Curati dell'obligo che necessariamente ha ogni persona di denontiare, se conosce alcuno che sia heretico, o sospetto di heresia, acciò siano auuertiti detti curati, che non hanno auttorità di assoluere quelli, che, sapendo, non vogliono denontiare tal sorte di persone, et possano dar spesso anch'essi questo auuiso a suoi popoli. Procurarete poi che in ogni luogo siano ben osseruate le regole dell'Indice de libri prohibiti; il quale è stampato insieme con li decreti del Sinodo nostro Diocesano. Et sopra tutto stiano auuertiti al procedere de forastieri che verranno nelle Parochie loro, massime di conciatetti forastieri, di Francesi, de Resegatti, et di quelli forastieri che vanno dimandando limosina, et di Piemontesi che portano ceste al collo con dentro coltelli, stringhe, et altre simili sorte di robbe da vendere; et spesso a l'improuiso cercaranno con ogni diligenza nelle ceste loro per vedere se hauessero libri prohibiti; et trouandone, o potendo sapere, che alcuno de questi tali, o altro di qual si voglia sorte forastiero, o del paese, et parochie loro habbia detto, o fatto cosa alcuna contraria, et repugnante alla fede catholica, ne auuisino subito noi, quando essi non possino far ritenere questi tali; et voi con prestezza procurarete di farli prendere, o altro rimedio come ricercarà il bisogno. Ma quando la cosa fusse tale che senza pericolo o di fuga, o di altro simile, portasse dilatione, ne auuisino subito noi con piena instruttione del fatto.

Li curati esshortino gl'inconfessi delle lor cure a confessarsi, et communicarsi dentro di quindeci giorni; et se a qualch'uno paresse a voi di dar anco tempo insino alla festa prossima della Purificatione per poter in quel tempo trattar qualche pace, o per altro simile rispetto, pur che non sia per causa di concubinato, ce ne rimettiamo a voi; ma passato il termine prefisso, ordinati alli Curati, che a quelli che saranno restati per un'anno, o per due di confessarsi, et communicarsi, ò che saranno confessati ma non communicati, interdicano nominatamente à l'altare in giorno di festa l'ingresso della chiesa nel modo che sta nell'alligata copia stampata, et sigillata col nostro sigillo: Et morendo questi tali, si sepeliscano al terraccio. Di tutti quelli poi che saranno publicati in questo modo, fareteuene dar nota da i Curati medemi; la qual nota darete voi alli altri Curati del Vicariato, commandandogli sotto graue pene che li publichino anch'essi nelle loro chiese, et che stiano auuertiti che non entrino in chiesa veruna. Ma essendoui alcuno inconfesso, ò non communicato di tre anni, senza altro auuiso, nè interdetto, fatelo citar voi subito nanti al Vicario nostro criminale, con un commandamento delli stampati, che hora vi si manda. Et à detto nostro Vicario Criminale rimandarete la relatione insieme con la fede del Curato loro, che sia stato tre Pasque senza communione. Et se alcuno allegasse di essersi confessato et communicato fuori della Parochia, et che voi, ò li curati per qualche causa habbiate sospetto non esser vero; non ve ne portando la legitima fede, non admettere scusa alcuna, ma si proceda contra di lui come contra gli altri inconfessi. Et quelli che hanno habitato nelle Parochie sei mesi continui dell'anno, siano obligati ancho essi à dar detta fede; Et tutte queste fedi le portino i curati à voi, perche facciate diligenza di veder se sono legitime.

Et acciochè le donne, ò putti, non siano necessitati venir' a Milano per assolutione de peccati di carne, che forsi commetteranno, et in questo modo scoprire, ò al meno entrar' in sospetto di hauer fatto alcun peccato graue et reseruato; Però vi concediamo facoltà, che potiate assoluere tutte le donne di qualonche età; et i putti sin' alla età de sedeci anni da ogni e qualonque peccato di carne, c'habbino commesso, ancorche sia à noi reseruato; eccettuate però la madre, c'hauesse peccato con il figliuolo, ò la figliuola con il padre. Non ardite per tale assolutione pigliar alcuna cosa, ne piccola, ne grande, ancorche vi fosse offerta, ò data spontaneamente.

Dandoui anche facoltà di potere per alcun caso particolare de i sodetti, dar questa medesima auttorità di assoluere le sodette persone, ad alcuni Curati dil nostro Vicariato, secondo che à voi, per l'occorrenza del caso, parerà esser necessario ò opportuno.

Cercate di sapere se quelli Medici, che si trouano nel vostro Vicariato, ò vi vengono d'altri luoghi à medicare, seruano l'ordine del concilio nostro Prouinciale, in abandonare gl'infermi dopo il quarto giorno, che li haueranno visitati, non si confessando dentro di quel quatro giorni; et potendo venire in luce che alcuno contrauenghi a l'ordine del detto nostro concilio, ce ne auuisarete, mandandoci processo informatiuo quanto prima del nome del medico, dell'infermo, et di questa contrauentione.

Ogni curato facci ben capace il suo popolo, che chi non vuole andar à Messa le feste di commandamento, incorre in peccato mortale; anzi che contra quelli che lasciaranno di andarui più feste, si procederà con ogni seuerità in conformità de sacri canoni. Et voi fate che ogni tre mesi li Curati ci mandino in scritto il nome di questi tali, che lasciaranno di andar ad udir Messa i giorni di festa, et anco di quelli che sapranno in esse feste hauer più volte lauorato, o fatto lauorare contra la forma de sacri Canoni. Et perche sarà forsi alcuno che si vorrà scusare con dire, che hauendo li pascoli lontani dalla terra, gli e necessario star lui, ò lasciar altri alla custodia delle bestie, si auuertisca che quel poco di tempo, che va ad udir la Messa, non impedisce che non vi resti dil giorno assai per gouernare, et pascolare anche le bestie: et però che con questa scusa non sia chi lasci la Messa i giorni di festa, ne permetta che, o figliuoli, o famegli, o altri la perdano. Ma quando pure in qualche luogo alpestre la molta distantia de pascoli, o altra euidente necessità delle bestie, alcuna volta ricercasse altramente, auuertiteli che un vicino de pascoli raccomandi per una festa le sue bestie a l'altro vicino,

et

et poi l'altra festa, l'altro uicino raccomandi le sue a lui; et uadano procurando con questo, o altro modo, che ne anche questi curatori de bestie, se sarà pur possibile, lascino passar due feste che non ascoltino Messa.

Quando in qualche loco del nostro Vicariato cadesse alcuna festa, che sia d'obligo, o per precetto, o per consuetudine, in giorno solito di farsi mercato, fate che quindici giorni innanzi il Curato auuisi il popolo, che, se non si lasciarà star di far mercato in quel giorno di festa, uoi di ordine nostro farete star serrate tutte le Chiese del luogo, et le uicine a un miglio per tutto quel giorno intiero; et non ui lasciarete dir Messa, se non a Chiese serrate, et senza canto alcuno, o suono di campana, ne entrar alcun laico. Onde per euitare questo interdetto, et altre pene debite, il Consolo, et altri principali del luogo, piglino cura particolare di non lasciar far il mercato; et uoi, bisognando, dimandarete l'aiuto di cotesto Podestà. Et acciochè questo ordine si sappia ancora, da quelli massime che sono soliti frequentar quel mercato, fate che ne i luoghi di quei contorni, doue si faranno mercati, si attacchino tre, o quattro politie che dicano, Nel luogo di   non si farà mercato Venerdi adi .   del presente mese per esser il giorno della festa di S.
Et con altro modo ancor, come a uoi parerà bene, farete che questo ordine nostro uenghi a notitia delle persone, che concorreranno a i mercati. Et quando uediate finalmente, che tutte queste prouisioni non bastino a leuar il mercato per quel giorno di festa, essequirete per ogni modo l'ordine sudetto. Et acciochè nelle Chiese de frati si serui anco questo interdetto, se pure ne ne saranno, li auuisarete di questo nostro ordine; perche oltra che per il Concilio di Trento sono obligati seruare ancor nelle lor Chiese l'interdetti che pongono li Vesconi, Noi qui in Milano faremo ancora le prouisioni necessarie con i loro superiori: lasciando però che detti frati possino celebrare a beneplacito loro secretamente nella forma sudetta.

Questo medemo ordine seruarete per leuare anco le fiere che si fanno in giorno di festa.

Prouedete con quel miglior et più ispediente modo che parerà a uoi, che i popoli, quando uanno a denotioni, come a letanie, processioni, et simili, uadano senza armi, almeno de asta, et senza archibuggi, et diuisi li huomini, quanto sia possibile, dalle donne; et che non si attendi a crapule, o altri disordini, ma alla diuotione, come ricerca il santo instituto di quell'attione. Et se i popoli, doppo le debite ammonitioni, et altre prouisioni che pareranno a uoi, perseueraranno di fare inconuenienti notabili nelle sudette processioni, li curati li abbãdonino, ne si trouino a modo alcuno con loro alle dette processione, pur che nõ sia quella del CORPVS DOMINI, o delle letanie maggiori, o minori, o altre processioni generali cõmandate da sua Santità, o da noi.

Doppo la debita diligenza, fatta da nostri curati, et da uoi, con l'aiuto anco de i Magistrati, et padroni temporali di ciascun luogho, per estripare certi abusi et disordini frequenti, come il ballare nelle feste, giocar in publico, o a giochi illiciti, et conuenire senza bisogno alle bettole, et hostarie, far opere seruili, o non andar a Messa le feste commandate, portar arme astate, o archibuzi in Chiesa, star fuori della chiesa, o sopra la porta di essa, mentre si celebra la Messa, o altri diuini officij, o partirsene, mentre si fa il sermone dal proprio Curato, dispensare a non bisognosi le lemosine de poueri, consumar dette limosine, o altri redditi di Hospitali, et altri luoghi pij in altro uso che in quelli, per i quali sono stati instituiti, ci darete auuiso del luogo, et persone, ne quali saranno questi disordini, et delle difficultà che trouarete, acciò noi anco posiamo mettere l'opera nostra per rimediarui.

Mettete ordine, che non siano admessi a patto alcuno, anzi che ui sia subito dato auuiso da curati, se capitaranno nel nostro Vicariato, Questuanti, o altri che cercano limosina per qual si uoglia luogho, et sotto qual si uoglia nome et titolo, senza lettere nostre patenti testimoniali; se bene fossero de Hospitali, et luoghi pij di Milano. Et uoi procurarete che siano presi per dargli il debito castigo; ouero gli farete dar sigurtà di presentarsi innanzi a noi, mandandoci processo informatiuo del delitto che haueranno commesso, in questuare contra gli ordini del sacro concilio di Trento: ouero, se non potrete all'hora, almeno ne darete subito auuiso a noi.

Attendete a uedere bene diligentemente tutti li contratti usurarij del nostro Vicariato, et studiate di estinguerli di commun consenso delle parti. Et quando ciò nõ ui riesca, dattene auuiso a noi, affinche possiamo procedere in queste cause per i termini di giustitia; et rimettete a noi anche li querelanti se ue ne sono.

Nessun Rettore di qual si uoglia Chiesa lasci mettere in chiesa bredelle da nessuna persona, di che conditione stato si uoglia, senza licenza nostra in scritto, sotto pena di diece scudi a esso rettore. Et siano auuisati li patroni di quelle che hora ui si trouano, a restringerle fra un mese alla misura data nelle Instruttioni nostre generali. Altramente siano disfatte, et applicate alla Chiesa; et essendoui circa ciò fatta qualche difficultà, datecene auuiso.

Diano i Curati spesse uolte notitia a i Notari dell'obligo, a che sono astretti dal Concilio nostro Prouinciale, di notificare i legati pij nel spacio di due mesi; et della pena di escommunicatione inflitta a chi non lo fa, publicando a l'Altare alcune uolte quell'istesso decreto in lingua uolgare, che è per questo effetto nel Sinodo nostro Diocesano.

Vi concediamo parimente autorità di farui render conto delle amministrationi de beni d'Hospitali, Monti di pietà, confraternità, Misericordie, Charità, consortij, Discipline, Elemosine, Schuole, et d'altri luoghi pij, con qual si uoglia nome nominati; et

di riceuere da gli amministratori presenti de tutti i sodetti luoghi fra'l termine d'un mese, et da quelli, che per l'auuenire saranno eletti, auanti, ch'entrino ad amministrar detti beni, il giuramento di essercir l'officio loro fedelmente. Et trouando alcuno renitente in questo, gli commandarete in scritto, che compara innanzi a noi, sotto quella pena, che a noi piacerà.

I cappellani tutti, et quelli massime, che hanno cappelle, quali sono, o si pretende che siano iuris patronatus, di qual si uoglia fameglia, mandino a noi copia auttentica delle fondationi, et dotationi di esse cappelle, et i titoli delle prouisioni in persona loro fra un mese.

In essecutione del concilio nostro Prouinciale, uogliamo, che in questo nostro Vicariato, si constituisca l'Archiuio delle scritture di tutti i beneficij, et luoghi pij di esso Vicariato. Et però ui commettiamo, che con quella maggior sollecitudine, et diligenza che potrete, attendiate a uenir in cognitione presso di chi si trouino scritture tali; astringendo i titolari a trouarle, et chi ne hauerà notitia, a palesarle; che per questo effetto ui mandiamo le alligate copie di monitorij da far publicare nel Vicariato nostro. Et di quante scritture potrete uenir in cognitione, come di fondationi, a dotationi, consegni di beni, recognitioni, confessioni, o altre di qual si uoglia sorte, ne mandarete a noi l'inuentario co'l nome di chi le hauerà presso di se.

Non pretermettete diligenza alcuna per trouare chi occupa beni, o liuelli, o decime, o legati pij, o altre ragioni simili di chiese, et luoghi pij, et trouandone, fatene processo informatiuo, et mandatelo a noi.

In oltre commandiamo a tutti li sudetti capellani di cappelle, et altri titolati di qual si uoglia sorte di beneficio ecclesiastico, quali cappelle, o beneficio si pretenda che sia iurispatronatus, che ne a quelli che pretendono d'esser patroni, ne a massari di essi, ouero a persone da loro supposte, diano ad affitto, o a lauoro, ò in qual si uoglia altro modo, i beni di esse cappelle et beneficij, sotto pena della perdita de frutti di due anni, et d'altre pene ad arbitrio nostro. Et se già sarà fatta alcuna di queste locationi, subito finita, non si rinnoui più.

Parimente commandiamo sotto le medeme pene, che non sia Rettore di qual si uoglia sorte de beneficij, o cappelle, che possa ne locare, ne lasciar godere diretta, o indirettamente, sotto qual si uoglia pretesto, o colore, beni di quel beneficio, o cappella, che gli sarà stata resignata, ne a chi gli haurà fatta la risegna, ne ad alcun parente insino al terzo grado del medemo, che hauerà resegnato.

Riuedete ogni anno in nome nostro, come commanda il sacro Concilio di Trento, li conti de tutte le fabriche de Chiese, Scuole, confraternità, Hospitali, Limosine, Misericordie, et altri luoghi pij, che sotto qual si uoglia nome sono nel uostro Vicariato; et fate che in essi si osseruino tutti gli ordini del Concilio Tridentino, et nostro Prouinciale; et che si mutino, secondo il decreto d'esso concilio, ogni anno li administratori, et altri officiali, riceuendo dalli nuoui il giuramento statuito nel detto Concilio Prouinciale, et facendo che alla presenza nostra si renda conto dalli uecchi dell'administratione passata. Nelle qual cose se trouarete renitenza, ce ne darete auuiso, et nondimeno citando a comparire innanti a noi, fra tre giorni, quelli che ricusaranno di mostrarci i conti della amministratione sua, contra quello che commanda il sacro Concilio di Trento; mandandoci anche nel medemo tempo auuiso con nostre lettere della loro contumacia.

Attendete con ogni diligenza a far essequire per tutto il nostro Vicariato le ordinatione della uisita, et di tutte habbiatene copia presso di uoi, per poter sapere ciò che si ha da fare. Et perche quando si sono fatte le dette ordinatione, si è sempre inteso che oltra esse, si debbe mandare in essecutione, anche quello, che habbiamo ordinato nelle nostre instruttioni generali, auuertirete, che in ogni Chiesa siano poste in essecutione dette Instruttioni generali, quanto prima sarà possibile. Et fate che ciascuno curato, cappellano, o interessato pigli copia da noi fra otto giorni delle ordinationi particolari delle sue Chiese, che hora ui mandiamo, cioè quelle che tocca a loro ad essequir, o far essequire, o che per altra causa sarà ispediente che habbiano presso di se.

Tutte le uolte, che hauerete sequestrati frutti, o entrate di qual si uoglia sorte, Ecclesiastice, prima che ne facciate il relasso, citate la parte, Ad uidendum relaxari etc. Et non state ad aspettare, che di qua ui si mandino sequestri, quando uedrete che il bisogno, o occasione, non porti dilatione; Ma in uirtù delle facoltà che ui habbiamo concesse nella patente del nostro Vicariato, fate uoi i sequestri, ualendoui delle copie che ui mandiamo stampate. Non uerrete però al relasso senza prima darne auuiso a noi, o al Vicario nostro generale.

Sempre che ui commetteremo che facciate disfare alcuna Chiesa, o picciola, o grande che sarà, farete mettere nel mezo dil sito di essa una Croce grande di pietra uiua, o di legno ben forte, accio ui resta del continuo, in segno, che ui sia stata una Chiesa; Ne lasciarete che mai se ne disfaccia alcuna, se prima non ne hauerete licentia particolare in scriptis da noi, o dal nostro Vicario generale.

Conseruate registrati in un libro, o cusite insieme gli istessi originali delle presenti ordinationi nostre, cosi generale, come particolari, nel qual libro cusirete anco tutti gli Editti, et altri ordini nostri, che alla giornata ui uerranno dalle mani nostre per esser publicati; et insieme ancora tutte le lettere; che da noi, o dal nostro Vicario generale, o da altri nostri Ministri ui saranno scritte d'ordine nostro, perche ad ogni bisogno si possono uedere, et uoi le riuederete spesse per essequir quelle cose che saranno re-

state

restate adietro; facēdo anche che ciascun Curato habbi un libro nel quale tenghi cusito le ordinationi particolari della sua chiesa et cura, et le lettere et ogni altro ordine, che da noi, o da nostri Ministri saranno indrizzate nelle sue mani. I quali libri siano et da noi, et da ogni uno di loro conseruati in luogho conueniente et sicuro, perche possino seruire per informatione delle cose di quelle parte, ne i tempi che hanno da uenire a chi succederà nel nostro offitio, o ne i loro beneficij. Dat.

ORDINI

Per le Congregationi Foranee.

PER introdurre più frequenti essercitij de studij nel nostro Clero foraneo, et leuar i disordini et abusi che cominciauano a meschiarsi nelle congregationi foranee, commandate nel concilio nostro Prouinciale, habbiamo deliberato instituire alcune Congregationi particolari, oltra le generali d'ogni mese, et a queste et quelle dar la forma et modo di celebrarsi con questi ordini che seguono.

Qualunque Sacerdote del nostro Vicariato, che senza legitimo impedimento, del quale ui facci constare legitimamente, non conuenirà alle congregationi d'ogni mese contra l'ordine datogli nel Decreto 24. del concilio Diocesano, ouer senza nostra speciale licenza, datagli per qualche necessità, se ne partirà prima che da noi sarà licentiata tutta la congregatione, se sarà curato, incorra la pena de doi scudi; et non essendo Curato, di un scudo per ogni uolta che hauerà fallato, la qual pena ipso facto, sia applicata a beneficio della chiesa, alla congregatione della quale hauerà mancato di interuenire, et uoi ne farete l'essecutione dentro di otto giorni.

Se sarà alcuno de Diaconi, Subdiaconi, et altri chierici, non Sacerdoti, negligente ò contumace a gl'ordini nostri in conuenir et restar alle dette congregationi, ò a quelle delle quali si dirà qui di sotto, doppo la prima monitione che gli farete, ne darete subito auuiso a noi, et a loro farete precetto di presentarsi innanzi a noi fra tre giorni, per riceuere punitione della loro contumacia. Il medesimo farete con li Sacerdoti, i quali doppo hauer una uolta pagata la pena pecuniaria, per non esser conuenuto alle congregationi, o partitosene senza licenza, ricaderanno la seconda uolta nella medesima contumacia.

Non si faccino le dette congregationi in giorni di festa commandata, o della festa principale del luogho, doue si farà quel giorno la congregatione.

Il curato della chiesa, doue la cōgregatione s'hauerà a fare, ne auuiserà la Domenica innanzi al suo popolo, con essbortarlo a trouarsi uolentieri per udire le salutari essbortationi al bene, et farsi partecipe di quelle orationi per l'anime loro, et de suoi defonti, et guadagnar anco l'Indulgenza di giorni quaranta, la quale concediamo a tutti quelli che saranno presenti a tali diuini officij.

Tutti li Sacerdoti et chierici di ciascuna congregatione conuenghino in habito e tonsura conueniente, et con le loro cotte; et quelli che non si trouaranno impediti a celebrar la sua Messa, o per hauerla, l'istesso giorno per bisogno del suo popolo celebrata alla sua chiesa con licenza nostra, o per altro impedimē to legitimo, la celebrino nella Chiesa della congregatione con quell'ordine fra loro, che da uoi gli sarà dato.

Et medesimamente da quello, che ne hauerà hauuto il carico, si canti la Messa solenne de morti, con le sequenze che cominciano (usque in uita) et altre preci solite; et faccino la processione del cimiterio con l'aspersione solenne; sia però in facoltà nostra di far celebrare alcuna uolta la Messa del Spirito santo, in luogho di quella de morti, come permette il Concilio Prouinciale, pur che in tal caso non lasciate mai la processione del Cimiterio, et le sequenze del (usque in uita) et le Litanie et preci solite per i defonti.

A mezza la Messa solenne nel tempo solito si farà da quello, alquale hauerete dato questa cura un deuoto sermone, nel quale deuerà attendere con ogni affetto ad edificare quel popolo ne i costumi christiani, dilatandosi più contra quei peccati, i quali uederà esser più frequenti in quel paese, et in particolare essbortandolo efficacemente à congregarsi almeno nelli santi giorni delle feste alle proprie chiese, et lasciare li diabolici abusi de balli, giuochi, tauerne, et commessationi, et opere seruili, et con spirito deuoto ridursi dentro esse Chiese, non sopra le porte, ne meno con armi hastate, archibugi, ò altre simili indecenze ad udire li diuini officij, et in particolare la Messa commandata dalla santa chiesa à tutti i fedeli, et cosi doppo il desinare al suono della Campana congregarsi alle chiese ad imparare dal loro curato, et altri deputati la dottrina Christiana tanto necessaria à tutti li fedeli; et frequentare le sante confessioni, almeno oltra il tempo della Pasqua di Resurretione commandato con strettissimo interdetto dalla santa Chiesa, il tempo della Pasqua del Spirito santo, dell'Assontione della Beata Vergine, et della Natiuità del nostro Signor GIESV CHRISTO. Et chi hauerà a far questo sermone, lo conferisca in scritto con uoi una settimana innanzi che lo dica.

Finiti li diuini officij conueniranno tutti li Sacerdoti in casa del curato di quel luogho, dal quale li sarà dato una sobria refettione; et per ristauro della spesa sua, li Sacerdoti non curati, poi che essi non hanno carico di dar la refettione, in giro all'altri pagherãno per ciascuno cinque Soldi per ogni congregatione al Curato, che gli hauerà data la refettione.

Nō ammetta esso curato alla detta refettione alcun laico, sia chi si uoglia.

Nō dia il Curato sudetto a patto alcuno in questa refettione più d'un ferculo cotto ad un sol modo, et una

una minestra, et una sola sorte di frutti, sotto pena di tre scudi d'essere subito dati nelle mani nostre per impiegarli in qualche spessa à un commune delle congregationi, come sarebbe un paramento de morti con le tonicelle, per quando si faranno le congregationi in luogho doue non ne sono, ò altra simil cosa ad arbitrio nostro; et se in spatio di tre giorni non hauerà pagata nelle mani nostre la detta pena, gli farete precetto che in termine di duoi giorni compari auanti di noi; et noi ci darete auuiso della contumacia, et del preceto fattogli; nel che se mai ci constasse che hauendo alcuno Curato transgredito l'ordine nostro, uoi non habbiate fatta l'essecutione della pena nel tempo statuito, ouero fattoli il precetto sudetto, et à noi inuiata la relatione della sua contumacia, dichiaramo ex nunc, che siate incorso nella pena di sei scudi d'applicarsi al medesimo seruitio.

Nella detta refettione preceda sempre la beneditione del cibo, et seguiti poi il rendimento di gratie, secondo il rito et modo stampato nel fine de Breuiarij, ò nel Sacramentario, et sempre mentre starete alla mensa senza alcuna interpositione, si legga da uno, che almeno sia chierico, alcuna deuota Homelia, o qualche cosa del Cathechismo uolgare, o altra spirituale lettione, che gli sarà da uoi imposta.

Dopo rese le gratie al Signore, subito esclusi tutti, alla presenza solo di persone che siano in sacris, ouero chierici, si legga con attentione di ciascuno innanzi ogn'altro ragionamento, qualche cosa del concilio nostro Prouinciale, massime della seconda parte, et uoi o altro per ordine nostro lo dichiari; et il medesimo si faccia tall'hora del Sinodo nostro Diocesano.

Propongasi poi dal Curato, doue si fa la congregatione, la materia che sarà stata ordinata da uoi nella congregatione precedente per trattarsi, et in essa ciascuno parli ordinatamente al suo luogo, quando da uoi gli sarà accennato, ne interrompa per modo alcuno il fratello, ne si rimetta nel uoto a quelli che haueranno già detto il loro parere, ancora che in sustanza conuenisse con alcuno de loro; ma dica esplicatamente il suo uoto; o se per la memoria, o per altra causa non può far altrimente, almeno lo porti scritto di sua mano, et lo reciti de scripto al suo tempo. Doppo li Curati inuitarete anco a dar il suo uoto li altri Sacerdoti, quanto cõporterà il tempo; et li altri chierici inferiori solamente staranno ad udire.

Ciascuno d'essi Sacerdoti, a chi occorresse qualche caso di conscienza dubitabile nell'amministratione della confessione, o de gli altri sacramenti, o del modo et rito dell'officiare, potrà medesimamente proponerlo per instruttione sua, et de gl'altri, hauendone però prima impetrata licenza da uoi, et secondo hauerete giudicato che sia espediente, o no, il parlare all'hora di tal cosa.

Se anco ui sarà alcuna uolta da conferire più confidentemente qualche difficoltà, o casi occorrenti nel gouerno delle cure, li quali non sia espediente, che siano intesi da tutti li Sacerdoti, o quando hauerete da far qualche correttione, o reprensione ad alcuno di essi Curati, ouero hauerete da intendere da essi concubinati et altri simili disordini, et scandali delle loro cure, et trattare de i remedij, potrete doppo le disputationi, o sia discussioni sudette, mandat fuori tutti li altri, et con li Curati soli trattare quello sarà bisogno.

Doppo finiti essi ragionamenti a bastanza per quãto parerà a uoi, innanzi che licentiate la congregatione, intimarete la conuocatione dell'altra seguente, con dir il giorno et luogo doue ella s'hauerà a celebrare; et similmente nominare quello, che hauerà a cantare la Messa, quello che hauerà a fare il sermone, et anco proponere non solo la materia, ma anco li punti precisi, delli quali si hauera a ragionare et trattare, et non si proponghino pero questioni sottili, o troppo alte, ma solo di casi di conscienza o altre simil cose, che si appartengano all'officio di chi ha cura d'anime.

Nel progresso di queste congregationi scoprendo in alcuni straordinaria lentezza et negligenza in attendere a i studij, usarete diligenza di corregerla, et risuegliar quel Sacerdote con fargli commandamento penale, che da l'una congregatione a l'altra ogni mese ui presenti certa parte del Cathechismo uolgare, o della Somma Antonina o altra Somma uolgare tradotta dal latino per lui, o almeno trascritta di sua propria mano dal uolgare, et questo sin tanto che uenendo esso da noi all'essamine, faciamo esperienza del suo profitto nelle lettere, et gli facciamo remissione di questa sorte d'essercitio.

Di mese in mese, ne darete auuiso per nostre lettere di quello hauerete fatto nella congregatione precedente, et ci mandarete in scritto le conclusioni fatte nella congregatione sopra li dubij proposti, li quali terrete anco registrati in un libro presso di uoi, in principio del quale scriuerete questa nostra instruttione, et occorrendo che nelle cose trattate restasse qualche dubio, uenite uoi, o fate uenir altro della congregatione quanto prima a rappresentare il tutto a noi.

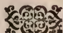
RICORDI AL POPOLO DE Milano.

Vide epistolam pastoralem, eo nomine inscriptam, infra in tertia parte loco suo positam.

FINIS SECVNDAE PARTIS.

ACTORVM
S. ECCLESIAE
MEDIOLANENSIS

Pars III.

LITTERAE PASTORALES.

LIBRI DIVERSI GENERIS.

EDICTA VARIA.

FORMVLAE VARIAE.

REGVLAE CONFRATRIARVM.

LITTERAE PASTORALES

DE ORATIONE, ET SVPPLICATIONE,

INSTITVTO DELLA ORATIONE COMMVNE,

Che si ha da fare la sera da ciascuna fameglia.

CARLO CARDINAL BORROMEO, PER LA GRATIA di Dio, et della santa Sede Apostolica, Arciuescouo della santa Chiesa di Milano, à i diletti nostri figliuoli in Christo, tutti i fedeli della Città et Diocese nostra,

Salute nel Signore.

A Sapientia di Dio, Christo Signor Nostro in tutto il discorso dell'Euangelo santo una delle cose, che cō l'essempio suo, et con le parole sommamente ci commenda, è l'Oratione: l'uso, et essercitio della quale è tanto proprio del Christiano, che per essa, sua diuina Maestà ci ha uoluto far dissimili da tutte le nationi del mondo: La casa mia, disse egli, sarà chiamata casa d'Oratione, mostrando con queste parole euidentemente, che questa habbia ad essere l'insegna del popolo christiano, quale, come casa, et fameglia di Dio, si come uiue del cielo, ciò è dell'aiuto di Dio, da cui spera tutti i beni, cosi deue hauer commercio nel cielo con l'essercitio santo, et continuo dell'oratione. La onde non può essere se non di grauissima riprensione, anzi di meriteuol castigo degna la negligenza, che uniuersalmente usano i fedeli in cosa cosi propria, cosi eccellente, cosi utile, cosi douuta, et necessària al christianesmo. Sà per certo il padre nostro Celeste, Dio, padre benignissimo il nostro bisogno; conosce, et uede le nostre miserie; mà la bontà et misericordia sua infinita uuole eccitare il desiderio nostro con l'essercitio dell'Oratione, madre di tutte le uirtù christiane. Perciò uuole sua diuina Maestà che sempre habbiamo bisogno della benigna gratia sua; et ben spesso ci lascia cadere in graui pericoli, et trauagli, acciò per queste uie ci conduchi all'officio, che douemo d'essa Santa Oratione: quale per esser principio, progresso, et compimento di tutte le uirtù, non è opera alcuna più commendata nella scrittura, nè neruna più famigliare à huomini pij, et Santi, ne alcuna, che piu spesso, con maggior studio, et piu necessariamente s'habbia da essercitare da i fedeli, essendo che l'istessa uerità christo facci quella promessa, piena di dolcezza, et consolatione, che conseguiremo, et ne soccederà tutto quello, che piamente orando dimandaremo. Nel quale studio accioche ciascuno si ecciti a maggior progresso, la Santa Madre Chiesa, quale gouernata dal Spirito di Dio, à certi internalli d'hore con officij diuini, et religiosi prieghi publici fà oratione à sua diuina Maestà, dà anco in ciò segno per ammonire quanto ciascun fedele quasi d'hora in hora risuegliandosi, et raccogliendosi in se stesso, debba raccēdersi con desiderio al spirito dell'Oratione. Per il che in ciò se ogni negligenza, per minima, fù sempre reprehensibile, et danneuole, hora è maggiormente, trouandosi la città di Dio, la Chiesa Santa, in tanti gran bisogni, et oppugnata, et molestata da gli nimici della croce, Turchi, et Heretici, à quali sono come armi, con che loro ne oppugnano, tante sorti di peccati, infiniti abusi, pessime corruttele, che sono in molti di noi christiani, con si poca cognitione di Dio, et meno desiderio d'emendar la uita, et seruire à christo. Onde è giustamente da temere, che il giusto Dio, quale, se bene è padre delle misericordie, è Dio anco delle uendette, adirato per tante iniquità, non estenda la mano sua à castigarci acerbamente, seruēdosi de gl'inimici suoi, per castigo del suo popolo, se da noi non sia con uera conuersione, con penitenza santa, con infocata oratione, con sospiri, et copia di lacrime estinto il suo furore.. A questo mirando la Santità di N. S. Pio Quinto, come uigilantissimo Pastore, et pieno di carità paterna, non solo procura, che con forze humane si resista al commun inimico, mà molto più fa instanza, che con la commune Oratione di fedeli, et santa conuersione di uita sia da tutti impetrato il diuino aiuto, come sopra di ciò noi habbiamo ordine suo particolare. Noi dunque per essequire la santa mente di Sua Beatitudine, et desiderosi sommamente di questo istesso, che la Santità sua desidera, et ordina, considerando anche, che si come è officio nostro pascere fra l'altre cose il gregge commesso alla cura nostra anco con spirito di sante preghiere, cosi douemo incaminarlo à questo si saluberrimo, et necessario pascolo dell'Oratione, per le uiscere della misericordia di Dio, nelle quali egli hà uisitato noi descendendo dal cielo, con ogni paterno, et pastorale affetto ammoniamo, esshortiamo, et preghiamo tutti, et ciascuni fedeli della nostra Città, et diocesi à ricorrere à Dio per tanti, et tanto gran bisogni con ogni emendatione di uita, humiltà Christiana, diuotione, et feruore, pregandolo, che con l'occhio pietoso della sua diuina bontà si degni riguardare il popolo suo, et cauarlo fuori di si gran trauagli, et pericoli: dandoli il spirito suo, il quale lo riformi in tutto, estirpando l'heresie, togliendo le forze al Turco: acciò che non

aggionga nuoui danni à tanti che per il passato hà fatti alla pouera Christianità: et dia spitito à Principi christiani, che si conseruino, et crescano in perpetua pace, et santa unione, acciò preuaglino talmente, che ricuperino i Regni, et i Paesi, che prima erano di christiani, et massime Terra Santa, doue nacque, nisse, conuersò, patì, morì per noi Christo Signor Nostro, et acciochè liberino tante pouere anime, che stanno in così misera seruitù, con grauissimi stenti, et con pericolo continuo di rinegare la santa fede.

ET perche Christo dice, che se due di uoi conuerranno sopra la terra, otterranno dal mio padre celeste tutto quello, che loro dimanderanno: perche doue sono due, ò tre congregati nel nome mio, io sono in mezo di loro; però desideramo, che tutti conuenghino insieme à questa santa Oratione, per esser più facilmente essauditi, et tanto più che il bisogno è à tutti commune. Mà perche non potrebbe tanto popolo raccogliersi tutto insieme in un'istesso luogo: procuramo, che almeno conuenghino con una istessa mente, et con un'istesso spirito, à far questa Oratione in uno istesso tempo. Onde à questo fine ordinamo, che nella città di Milano la sera à meza hora di notte in circa si diano alcuni tocchi di campana nella nostra Chiesa Maggiore, et nell'altare da noi prescritte; et parimente che nella Diocesi si faccia il medemo da ciascuno Rettore nella sua Chiesa Parochiale, ò altrimenti curata, alla medesima hora.

Essortiamo dunque, et pregamo paternamente nel Signore ogni, et ciascuna persona, che subito, che sentirà questo segno di campana, quale inuitarà all'oratione, si ritira ciascuno in casa à farla con la maggior deuotione, che potrà, dandosi fermamente à credere che non può senza notabil mancamento di pietà Christiana in tante hore del giorno non spender qualche poco di tempo in questo di raccogliersi in se stesso, et ritirato dalle occupatione del mondo conuersare con Dio, per salute dell'anima sua.

I padri di famiglia, quali hanno da render conto à Dio non solo delle proprie anime, mà ancora di quelle della famiglia loro, inducano tutti della casa sua à fare questa Oratione santa, di modo che niuno rimanga in casa, che non la faccia, tanto seruitori, et serue, quanto figlinoli, et figliuole, et altri di sua casa.

Se à essi padri di fameglia parerà espediente, la faccino tutti in uno istesso luogo, ouero in un luogo gli huomini, et nell'altro le donne.

Perseueraranno nell'Oratione, fino à tanto, che si darà segno con i medesimi suoni di campana di poterla finire, che sarà un quarto d'hora in circa, doppò che sarà cominciata.

Potranno mentre che staranno in questo Santo essercitio, meditare qualche cosa di Dio, come della Passione di Christo, et altri beneficij riceuuti: della morte, del giuditio, delle pene dell'inferno, della gloria del Paradiso.

Ouero essaminare la loro conscienza intorno à quello, in che quel giorno hanno offeso la Maestà di Dio, dimandando perdono delle loro offese, con far proposito fermo di non offenderlo nell'auuenire santamente, et come conuiene alla pietà, et religione Christiana.

Ouero dire alcune Orationi, et Deuotioni, come i Sette Salmi Penitentiali, le Lettanie, la corona, il Rosario, ò altre Orationi secondo la deuotione loro.

Et acciochè ogn'uno abbracciando questo Santo essercitio, ueramente proprio, et necessario al christiano, con spirito perseueri constantemente, si come in christo, à chi douemo con ogni santità et Oratione seruire, essortamo tutti: concediamo per ogni uolta à ciascuna persona, che farà questa santa Oratione nel tempo sopradetto, quaranta giorni d'indulgenza, essendo però contriti, ò se almeno in detta Oratione formaranno la contritione de i loro peccati.

Per tanto ordiniamo, et comandiamo à tutti i curati, et Vicecurati della Città, et Diocesi nostra, che hauuta che haranno questa nostra paterna, et Pastorale essortatione, et amonitione, subito la publichino, et la leghino alla Messa in maggior frequenza di popolo per tre feste continue, et di più a tendino poi secondo il bisogno à ricordar caldamente questo santo instituto, essortando i popoli anco con auttorità nostra à perseuerare nella santa Oratione, et insieme in correttione di uita, talmente che ne l'una et ne l'altra corrispondino a la professione christiana, et al nome, che hanno dato nel battesmo a christo Giesu, nella cui croce sa di mestiere, che noi ci gloriamo. Dat. Mediolani in Palatio Archiepiscopali die V. mensis Aprilis. 1572.

LITTERAE SANCTISSIMI D. nostri Gregorij Papae XIII. de indulgentijs Orationis Vespertinae.

COELESTIA arma, quibus inter cetera, dum in hoc seculo nequam peregrinantur christifideles, aduersus sua salutis hostes in colluctatione assidue utendum eis est, preces sunt, et oratio sancta, cuius quidem orationis studium, cum et perpetuum, et proprium, et necessarium eisdem esse, non solum uerbis, sed exemplis sui contestatione docuerit unigenitus Dei filius, Christus, uirtus, et sapientia patris: nos, quae ad sanctam illam precandi, orandiq. exercitationem pie ac, religiose, inspirante Deo, instituta sunt, in ijs illos sollicite uersari, spiritaliq. uirtute longius in dies semper progredi, summopere in Domino cupimus. Quare cum inter alia, quae ad exercendam populi sui pietatem, sollicitudinis studio, dilectus filius noster carolus Borrhomaeus tituli S. Praxedis S. R. E. presbyter Cardinalis, Ecclesiae Mediolanensis Archiepiscopus, utiliter instituit, illud ab eodem nuper introductum esse accepimus, ut, singulis diebus, dato certo campanarum signo, patres familias, tum in urbe Mediolano, tum in Dioecesi, una cum reliquis, qui de familia sunt, sua

quisque domi, ad orandum in locum unum conueniāt: salutare hoc Institutum, nos illius commendantes charitatem in uobis, ut in consuetudinem, usumq. perpetuum recipiatis, per Crucem Christi Domini nos nostra Apostolica auctoritate hortamur. Quo autem ardentiori pietatis zelo, ac frequentissime in ea re, tam religiose instituta, perseueretis; spiritualibus uos gratijs prosequi, et Sanctæ Matris Ecclesiæ amplioribus etiam donis, ac thesauris cumulare uoluimus. Itaque de Omnipotentis Dei, cuius Vicarium in terris gerimus, misericordia, et beatorum Petri, et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus, et singulis utriusq. sexus Christifidelibus, humili, et contrito corde ad Deum conuersis, qui, datis campanæ signis, certo eo temporis spatiu ab eodē Cardinale, et Archiepiscopo, præscripto, aut pro tempore præscribendo, orationi uacauerint, quoties id fecerint, dies centum; qui uero singulis diebus per totam hebdomadam ad præscriptum illud temporis spatium, in ea orandi exercitatione perseuerauerint, ijs annum præterea; qui per mensem, illis annos septem; et totidē quadragenas de iniunctis, uel alias quomodolibet debitis pænitentijs; qui autem salutaris huius instituti usum retinuerint, si contriti, et confessi, die Dominicu Quadragesimā proxime præcedente, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum deuote sumpserint, ijs plenariam omnium, et singulorum peccatorum suorum Indulgentiam; ac plenariam item in articulo mortis, misericorditer in Domino concedimus, et elargimur.

Vtq. ad alias etiam eiusdem Mediolanensis prouinciæ Vrbes, Oppida, Vicos, et loca quæuis, orandi hæc instituta exercitatiu sanctè deriuetur; et quæ usquā instituta est, pie retineatur, et conseruetur: nos pro ea, quam gerimus, omnium Ecclesiarum sollicitudine, hanc ipsam Indulgentiam omnibus, et singulis alijs Christifidelibus, qui usquam in eadem Prouincia hoc precandi institutum, ab suo Episcopo iam introductum, uel in posterum introducendum amplexi sunt aut amplectentur, eodem, ut supra, modo in Domino concedimus his litteris; quas sub quibusuis similium, uel dissimilium Indulgentiarum reuocationibus, suspensionibus, uel derogationibus per nos, seu Sedem Apostolicam, sub quibuscumque tenoribus, et formis, ac cum quibusuis clausulis, et decretis, pro tempore editis, et edendis nullatenus comprehensas, sed semper ab illis exceptas, et quoties illa edentur, in pristino statu esse, et censeri, atque eisdem Christi fidelibus perpetuo suffragari debere decernimus. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 24. Octob. 1572. Pontificatus Nostri Anno Primo.

Cæ. Glorierius.

Littera eadem uulgariter reddita.

GREGORIO PAPA XIII.

A TVTTI I FIDELI CHRISTIANI della Città, Diocese, et Prouincia di Milano salute, et apostolica benedittione.

L'ARME celesti, lequali fra l'altre, hanno assiduamente da usare i fedeli Christiani mentre che nella peregrinatione di questo maluagio secolo combatteno contra i nemici della lor salute, sono le preghiere, et santa Oratione. Lo studio della quale Oratione conciosiache l'Vnigenito figliuol di Dio CHRISTO, uirtù, et sapienza del Padre, non solo con parole, ma anche col testimonio del suo essempio, habbia insegnato esser perpetuo, proprio, et necessario ad essi Christiani: noi grandemente desideriamo da loro nel Signore, che sollecitamente si essercitino, et che sempre di giorno in giorno faccino con uirtù spirituale maggior progresso in quelle cose, che ad essa santa essercitatione di far preghiere, et oratione pia, et religiosamente per diuina inspiratione sono state instituite. Per tanto, conciosiache fra l'altre cose, che il diletto figliuol nostro, Carlo Borromeo, del titolo di Santa Prassede della Santa Romana Chiesa Prete Cardinale, et Arciuescouo di Milano ha con sollecito studio utilmente instituito per essercitare la pietà et deuotione del suo populo, habbiamo inteso esser stato da lui nouamente introdotto, che in ciascun giorno a un determinato segno di campana i Padri di famiglia si nella Città di Milano, come anche nella Diocese, insieme con tutti gli altri che sono della lor famiglia, ciascuno in casa sua, conuenghino tutti in un luogo a far oratione. Noi lodando questa sua carità uerso di noi, con la nostra Apostolica authorità, ui essortiamo per la Croce di Christo, Signor nostro, che uogliate ricenere questo salutare institutu in perpetuo uso, et consuetudine. Et acciochè con più ardente zelo di pietà, et frequentissimamente perseueriate in esso si religioso instituto, habbiamo uoluto concederui gratie spirituali, et arricchirui anche di maggior doni, et Thesori della Santa Madre Chiesa. Per tanto confidatici nella misericordia de l'Onnipotente Iddio, del quale noi siamo Vicario in terra, et nell'authorità de' Beati Pietro, et Paulo suoi Apostoli, a tutti i fedeli christiani de l'uno, et l'altro sesso, i quali col cuor humile, et contrito conuertiti a Dio, faranno Oratione, quando si darà il segno della campana per quello spatio di tempo che dal detto Cardinale Arciuescouo è statu., ouer per l'auuenire sarà determinato, concediamo, et doniamo misericordiosamente nel Signore per ciascuna uolta che ciò faranno, cento giorni delle penitenze imposte, ò in qual si uoglia altro modo donute: Et un'anno di più a coloro che per tutti i giorni de la settimana in quel

ſpatio di tempo determinato continuaranno detto eſſercitio di oratione: Et a quelli che continueranno per un meſe, anni ſette, et altre tante quarantene: A quelli poi che haranno ritenuto l'uſo di queſto ſalutare inſtituto, ſe contriti, et confeſſi riceueranno deuotamente, nella Domenica che immediatamente precede la Quareſima, Il ſantiſſimo Sacramento dell'Euchariſtia, concediamo Indulgenza plenaria de tutti i loro peccati: Et parimente plenaria in articulo mortis.

Et accioche queſto eſſercitio inſtituito di far oratione s'introduca ſantamente anche nelle altre Città, Caſtelli, Borghi, et in qual ſi uoglia altri luoghi della medeſima Prouincia di Milano, et douunque è ſtato inſtituito, ſia piamente ritenuto, et conſeruato: noi per la cura che teniamo di tutte le Chieſe, concediamo miſericordioſamente nel Signore in uigore delle preſenti lettere queſta medeſima indulgenza nel modo che ſi è detto di ſopra, a tutti gli altri fideli Chriſtiani che in qual ſi uoglia luogo in detta Prouincia hanno abbracciato, o abbracciaranno queſto inſtituto di far oratione gia introdotto, ouero da introdurſi dal ſuo Veſcouo per l'auenire. Le quali lettere dichiariamo che in niſſun modo ſiano compreſe ſotto qual ſi uoglia reuocationi, ſoſpenſioni, ouero derogationi de ſimili, ò de diſſimili Indulgenze da noi, o dalla Sede Apoſtolica per il paſſato fatte, o da farſi per l'auenire in qual ſi uoglia forma, et tenore, et con qualunche clauſule, et decreti; ma sempre s'intendino eccettuate; et ogni uolta che ſi faranno tali decreti, o derogationi, le preſenti lettere ſiano, et parimente s'intendino reſtare nel priſtino ſtato, et debbiano in perpetuo giouare a i medeſimi fedeli Chriſtiani. Dat. in Roma appreſſo S. Pietro ſotto l'Anello del Piſcatore il di 23. d'Octobre 1572. L'Anno primo del Noſtro Pontificato.

Ca. Glorierius.

SOMMARIO DELLE SOPRADETTE indulgenze, et modo di conſeguirle.

CHI al segno della campana farà oratione per quello ſpatio di tempo che dall'Illuſtriſſimo Arciueſcouo è ſtato, ouero ſarà determinato per l'auenire, per ogni uolta che ciò farà, conſeguirà cento giorni d'Indulgenza.

chi perſeuererà una ſettimana intiera in far Oratione ogni giorno nel ſudetto ſpatio di tempo conſeguirà di più un'anno d'Indulgenza.

chi perſeuererà per un meſe continuo, conſeguirà di più ſette anni, et altre tante quarantene.

chi perſeuerarà in queſto uſo, et contrito et confeſſo ſi communicarà nella Domenica che immediatamente precede la Quareſima, conſeguirà Indulgenza plenaria de tutti i peccati. Et plenaria ancora in articulo mortis.

L'ORDINE GIA DETERMINATO dall'Illuſtriſſ. Arciueſcouo per la ſudeta Oratione; e il ſeguente.

CHE al ſegno di campana, quale ſi darà doppo l'Auemaria circa mezza hora di notte, poco piu preſto, o piu tardi ſecondo che per la uarietà delle ſtagioni, ſarà ordinato a i Rettori delle Chieſe, ogni perſona ſubito che ſentirà detto ſegno ſi ritiri ciaſcuno in caſa ſua a far oratione con la maggior deuotione che potrà; et i padri di fameglia u'induchino tutti, tanto ſeruitori, et ſerue, quanto figliuoli, et figliuole, et altri di ſua caſa; et la faccino tutti in un'iſteſſo luogo, ouero in un luogo gli huomini, et in un'altro le donne, come ad eſſi padri di fameglia parerà più iſpediente, et perſeuerino nell'Oratione almeno ſino a tanto che ſi darà ſegno con le medeſime campane di poterla finire.

Potranno mentre che ſtaranno in que. ſanto eſſercitio; meditare qualche coſa della uita, et Paſſione di Chriſto Noſtro Signore, della brutezza del peccato, della morte, del giuditio, delle pene dell'inferno, et della gloria del Paradiſo, et per aiuto di queſte meditationi, legger anche, o ſentir leggere parte di quel lo ſpatio di tempo qualche libro, pio et deuoto, approbato da i loro Confeſſori.

Ouero dire alcune Orationi, et Deuotioni, come i ſette Salmi Penitentiali, le Letanie, la corona, il Roſario, o altre Orationi, ſecondo la deuotione loro.

Potranno ancora eſſaminar la propria conſcienza nel modo infraſcritto, cioè.

1 *Ringratiar Iddio delli beneficij riceuuti generalmente, et ſpecialmente queſto di.*

2 *Domandar gratia et uero lume per conoſcere, et odiar il peccato.*

3 *Domandar conto all'anima ſua di tutto quello, in che hauerà offeſo Dio in quel di, in penſieri, parole, opere, et omiſſioni, et ſpecialmente attendendo a quelli diffetti, a i quali e più inclinato.*

4 *Domandar a Dio humilmente perdono d'ogni diffetto, che in ſe hauerà trouato.*

5 *Far una ferma reſolutione di guardarſi con l'aiuto diuino per l'auenire, con propoſito di confeſſarſi.*

SOMMARIO DELL'INSTITUTO dell'oratione commune della ſera.

Del ſegno della Campana.

NELLA chieſa Cathedrale, et in tutte le Collegiate di Sacerdoti Secolari, o Regolari, et nelle Parochiali della Città, et dioceſe ad un'hora di notte, poco più preſto, o più tardi, ſecondo, che per la uarietà delle ſtagioni, ſarà ordinato à i Rettori delle chieſe, ſi ſuoni la campana maggiore alla longa per ſpatio di un, Miſerere, acciochè in quel tempo ogn'uno ſi poſſa raccogliere nel luogo ſuo dell'oratione.

Doppò per un quarto d'hora l'iſteſſa campana ſi ſuoni à

botti,

botti, mettendosi spatio fra un botte, et l'altro, quanto si mette à dire un Pater noster, et questo sarà il tempo di far l'oratione.

Passato il quarto d'hora parimente si suoni alla lunga, come nel principio, cioè, un Miserere, che sarà il segno di poter far fine all'oratione.

Accioche ben si discerna il segno di questa oratione, havendosi à suonar campana in qual si voglia chiesa, o per festa, o predica, o officio, o per altra cosa, ciò si faccia in altro tempo, et non mentre si da il segno di questa oratione, ne prima, ne doppò, per internallo d'un quarto d'hora.

Nelle chiese della città, doue si sentirà la campana della cathedrale, il sonare per l'oratione si cominci et finisca nel punto istesso, che sentirassi il suono d'essa Cathedrale cominciare, et finire: ma doue non si sentirà, regolarassi col suono d'alcun'altra chiesa, doue s'oda la campana della sodetta cathedrale.

Nelle chiese della diocese sia in facoltà di ciascun Vicario foraneo di far suonar detto segno dell'oratione più presto, o più tardi d'un hora di notte come à lui parerà più commodo universalmente per i popoli del suo Vicariato: purche non sia prima del tramontar del Sole, ne doppò le due hore di notte.

Del tempo di orare.

LA sera, cominciãdo à sonar la campana per l'Oratione, ciascuno in quel tẽpo, che da principio suona alla distesa, si raccoglia à far essa Oratione: Et ogni padre di fameglia habbia diligente cura di fare, che la fameglia sua tutta, i figliuoli, le figliuole, i seruitori, et le serue, et altri di casa tutti insieme si raccolgino in un istesso luogo, ò se meglio parerà al padre, ò madre di fameglia, gli huomini in un luogo, et le donne appartatamente in un'altro: oue con la maggior deuotione, che potranno, faranno Oratione almeno per tutto quel tempo, che sonarà la campana à botti, il qual tempo sarà, come s'è detto, il spatio d'un quarto d'hora; et col segno della medema campana, che si darà nell'ultimo alla distesa, la potranno finire.

Essendo incommodo à gli Artigiani, à Maestri, ò capi di Botteghe, et a i loro Garzoni, et Lauoranti, il raccogliersi ciascun di loro in quel punto della campana al le case, potranno nell'istesse Botteghe, o luogo di lauoreri, raccogliersi, et far ivi deuotamente essa Oratione: et sarà cura d'essi Maestri, o capi di fare, che tutti i suoi Lauoranti, et Garzoni, che all'hora si trouaranno nelle sue Botteghe, o lauorieri, s'occupino in quel quarto d'hora nel fare l'Oratione.

Se alcuno si trouarà nel tempo che si da segno per l'Oratione, fuor di casa, o in altro modo impedito da poter trouarsi con gli altri della fameglia a far l'Oratione in quel punto della campana, potrà farla solo, o con altri, in ogni luogo, doue si troua.

Si desidera grandemente, che questa commune Oratione sia anco communemente fatta da tutti in un medesimo tempo, cioe al segno istesso, che s'e detto di sopra, della campana. Tuttavia perche qual si voglia impedimento, che alcuno hauesse in quel tempo, non gli dia occasione di tralasciare questo cottidiano essercitio, o in altro modo di perdere i thesori, et doni spirituali, che uanno accompagnati con esso, si determina per tempo di questa Oratione, non solo tutto quel spatio, che si sonarà la campana, ma anco un'hora doppò, subito finito il suono d'essa campana, pur che si facci questa Oratione, come s'è detto, per un quarto d'hora continuo.

Del modo d'essa Oratione.

IN questa oratione potranno meditare qualche cosa della uita, et passione di CHRISTO Nostro Signor, della bruttezza del peccato, della morte, del giuditio, delle pene dell'Inferno, et della gloria del Paradiso, et per aiuto di queste meditationi, leggere anche, o sentire leggere un capitolo di qualche libro pio, et deuoto, approbato da i loro confessori, o uero dire alcune orationi, et deuotioni, come i Sette salmi penitentiali, le letanie, la corona, il rosario, o altre orationi secondo la loro deuotione.

Potranno ancora essaminar la propria conscienza nel modo infrascritto, cioè.

1 Ringratiar Iddio delli beneficij riceuuti generalmente, et specialmente questo di.

2 Domãdar gratia, et uero lume per conoscere, et odiare il peccato.

3 Domandar conto all'anima sua di tutto quello, in che haueranno offeso Dio quel dì in pensieri, parole, opere, omissioni, specialmente attendendo ciascuno a quelli difetti, a i quali è più inclinato.

4 Domandar a Dio humilmente perdono d'ogni difetto, che in se hauerà trouato.

5 Far una ferma risolutione di guardarsi con l'aiuto Diuino per l'auenire, con proposito di confessarsi.

Dell'Indulgenze.

LA Santità di nostro Signore, Gregorio Papa Decimoterzo, per sue lettere Apostoliche, date in Roma a 23. d'Ottobre 1572. concede in perpetuo a tutti i fedeli christiani della città, et diocese di Milano, quali faranno Oratione nel tempo determinato, o che si determinarà in questa città, et Diocese dall'Illustrissimo, et Reuerendissimo cardinale Borromeo, Arciuescouo, l'infrascritte Indulgenze.

Chi al segno della campana farà Oratione per quello spatio di tempo, che da esso Illustriss. Arciuescouo e stato ouero sarà determinato per l'auenire per ogni uolta che ciò farà, conseguirà cento giorni d'indulgenza.

Chi perseuerarà una settimana intiera in far Oratione ogni giorno, nel sudetto spatio di tempo, conseguirà di più un'anno d'Indulgenza.

Chi perseuererà per un mese continuo, conseguirà di più sette anni, et altre tante quarantene.

Chi perseuererà in questo uso, et cõtrito, et confesso, si cõmunicarà nella Domenica che immediatamẽte precede la Quaresima, cõseguirà Indulgẽza plenaria di tutti i peccati: Et Plenaria ancora in articulo mortis

In oltre, per ogni uolta, che ciascuno farà questa Oratione, conseguirà Quaranta giorni d'Indulgenza, quale concede in perpetuo il Reuerendiss. Arciuescouo.

CARLO CARDINAL BORROMEO, Arciuescouo della santa Chiesa di Milano,

A tutti i fedeli della Citta, e diocese nostra Salute nel Signore.

Dilettissimi figliuoli. Già sono alcuni mesi, ch'oltre l'instituto dell'oration solita della sera, ordinassimo in questa città, et diocese un modo d'orare senza intermissione tutto il giorno, per gli urgenti bisogni della Christianità, et in particolare di questa chiesa, et prouincia, et per il nostro Serenissimo Rè Catholico, si come all'hora con lettere nostre sopra ciò scritte, ui narrassimo, essortandoui, che a questa oratione doueste conuenire nella nostra chiesa Parochiale, quando ui toccasse l'hora nostra determinata, secondo il campartimento da noi fatto. Et certo, ch'essendo noi figliuoli di Dio, et l'oratione mezzo potentissimo per farci buoni, et impetrarci ogni gratia dal Celeste padre, et hauendoti il Saluator nostro, christo Giesu, per le molte necessità, et pericoli di questa uita, detto, che bisogna fare sempre oratione, ne mai rallentare; pare, che non douressimo mai sentirci stanchi d'essere alla presenza di sua Diuina Maestà, in questo santo et necessario essercitio, anzi recrearci in esso, ch'è il uero solleuamento del Christiano nelle uarie pressure, che sente in questa ualle di lacrime et di miserie: Non di meno hauendo noi perseuerato nella sudetta oratione senza intermissione, alcuni mesi, et entrando già l'Inuernata, che seco porta uarie incommodità à la continuatione d'essa, si per la breuità de i giorni, come per altre qualità della stagione, siamo uolontiere condescesi à concederui qualche riposo da questa fatica spirituale, con risoluerci di terminarla, confidati nella carità uostra, che per benche faciamo questa remissione circa al conuenire publicamente ad orare senza intermissione, non si rallentarà però la particolare deuotione, et sollecitudine uostra nella santa occupatione di fare in ogni modo, come douete, oratione frequente, publica et priuatamente: atteso massime, che non cessano per cio le necessità, per le quali u'inuitammo all'hora con instanza all'oratione continoua. Impero che sono manifestissime le miserie, et afflittioni della christianità, et le perturbationi, che da Infedeli, et Heretici patisce in ogni parte la santa chiesa Romana, madre nostra: si ueggono anco pur troppo abondar i peccati nel Popolo Christiano; et uoi sapete, quanto innumerabili sono l'occasioni, et i modi, ne i quali in questa nostra Città, et Diocese si offende DIO nostro Signore, et si prouoca la giusta ira, et i flagelli suoi, che perciò gia ci soprastanno, come sene uedono molti segni, i quali ci ammoniscono, quanto grande sia il bisogno di pregare per la riforma, et emendatione de i nostri costumi. In oltre il Serenissimo Re Catholico desidera tuttauia l'aiuto delle nostre orationi, delle quali all'hora ci fece instanza, accioche drizzi l'Omnipotente DIO ogni suo pensiero ad honore, gloria, et seruitio di sua Diuina Maestà, et fauorisca i suoi santi proponimenti, et gli presti insieme forza di mettergli in essecutione, et dargli ogni perfettione. Si che per tutte queste cause particolarmente ui e grandissima necessità, et bisogno di continua, et feruente oratione, et di quell'altre parti tutte, che fanno specialmente grata l'oratione nostra all'orecchie di DIO; cioè emēdatione di uita, uera penitenza, digiuni, elemosine, et altre buone operationi, fatte con santa sollecitudine. Onde hora, che sete escusati da questa oratione estraordinaria, ui preghiamo paternamente, quanto possiamo nel Signore, ad esser tanto più diligenti in fare la ordinaria della sera, sin dall'anno passato da noi instituita per regola, indrizzo, et aiuto importantissimo di tutta la nostra uita, et dalla Santità di nostro Signore, Papa GREGORIO Decimoterzo non solo raccommandataui, ma anco fauorita, et accompagnata con la sua efficacissima benedittione, et con concessione di tanto ricchi Thesori d'Indulgenze, et gratie spirituali, quante all'hora intendeste per lettere sue Apostoliche. Siate adunque solleciti, amatissimi figliuoli, di conuenir ciascun di uoi senza fallo à questa oratione della sera, et di far, che ui conuengano i uostri figliuoli, et la fameglia uostra tutta, al tempo, et spatio determinato, non permettendo, ne tollerando, che senza urgente necessità alcuno d'essi ui manchi, affinche tutti con si poco incommodo, com'è quello di spendere un quarto d'hora il giorno in oratione, habbiano a partecipare de i frutti, et thesori spirituali, co i quali questa è accompagnata. Ne ui incresca per quel poco di tempo lasciare, i negotij, i trafichi, gli essercitij, et ogn'altra uostra occupatione, per ritirarui à conuersar con Dio, che può, sa, et uuole ricompensarui quel tempo più liberalmente, che non possiamo noi imaginarci, et per douer trattar seco il piu importante negotio, che sia, cioè la salute dell'anima.

Con questa oratione poi acompagnate emendatione di uita, progressi di uirtù, feruore di deuotione, essercitio nella degna frequenza della santa confessione, et santissima Communione, e carità con tutti i uostri prossimi, et abondanza tale in somma d'ogni buona operatione, che l'orationi nostre con questi aiuti, conforme al bisogno che se ne ha, penetrino uiuamente, et con molta efficacia i cieli; donde ogni di possiamo sentire noi maggior cōsolatione, et uoi maggior frutto nel Signore, in nome del quale ui benediciamo, pregandoui ad hauer, et fare sempre special memoria di noi nelle uostre orationi. Di Milano, nell'Arciuescouato, il di 7. di Nouembre 1573.

AVVERTENZE PER L'ORATIONE sine intermissione, ordinata da farsi per alcuni giorni in questo Anno 1575.

OGNI Parocho nella chiesa sua faccia un'hora d'oratione in quel giorno, et hora, che dal mastro

delle

delle cerimonie della chiesa Metropolitana in Milano, et dal Vicario Foraneo nella Diocesi saranno assignati, ò di presente per tutto il tempo, ouero di settimana in settimana innanzi la Domenica, per la settimana seguente, secondo il compartito che gli sarà dato.

Tutto il clero che habita ia quella Parochia, senza fallo conuenga alla detta oratione con le cotte, et iai aiuti il Parocho à celebrar la detta oratione, nel modo che si dirà qui a basso. Ma doue nella Città per la gran quantità del popolo accaderà, che nel compartito una Parochia sia da noi diuisa in due, ò più parti, perche ciascuna d'esse faccia la sua hora d'oratione separatamente; deuerà anco il Clero di detta Parochia compartirsi in modo, che ogni hora d'oratione habbia il suo numero conueniente di Clero, per far iui l'offitio sudetto.

Se l'hora di questa oratione in qualche Chiesa cascarà à quel tempo, che se deueno dire i diuini officij; se dichino un poco auanti, ò dipoi, di modo che all'hora deputata se faccia questa oratione.

Nella chiesa, doue si fara questa oratione, per tutto quel spatio di tempo non se dirà ne Messa, ne alcuno officio diuino, ne se predichi; ne se facci altra cosa, che possa impedire, distrahere, ò diuertire da quella oratione.

Il Curato non solo all'altare, ma in priuato ancora essorti, et riscaldi spesso il suo popolo in questa oratione, et mostri che essendo stata ordinata per cause tanto importanti, et concernenti l'honor di Dio, et il ben publico della Christianità, et il particolar di questo Popolo, et Prouincia; non deue esser nissuno che fuori di legitimo impedimento, manchi di esser presente à detta oratione; lasciando da parte per quell'hora ogni altra cosa per importante, che sia, per attendere à questa oratione, che toccarà cosi di raro. Et doue il Curato uede mancamento nel suo popolo in questa parte, procuri di rimediarui, facendone, anche in priuato, caldissimi offitij con quelle persone, che giudicherà esser bisogno; perche in effetto tutti conuengano à detta oratione

Il medesimo Curato habbi una cura d'auisar la Domenica innanzi il suo popolo, del giorno, et del hora della oratione, che toccarà alla sua Parochia la seguente settimana. La sera precedente, al giorno, dell'oratione, doppo il suono dell'Aue Maria, suoni le campane a doppio per mezzo quarto d'hora, per auisar il popolo che il giorno seguente sarà l'oratione alla sua chiesa. Il giorno poi istesso meza hora inanzi al hora determinata, per congregare il popolo, suoni le campane similmente per spatio di tutta la meza hora: et finito di suonare incominciarà l'oratione in questo modo.

Si metterà fuori su l'altare maggiore il Santiß. Sacramento, con numero conueniente de lumi sopra d'esso altare; cioè che non siano meno di sei, ne più di dieci lumi: incensandolo tre uolte inginocchioni, prima che si ponga fuori del tabernacolo grande; et in quel mentre cantandosi l'Antifona del Santiß. Sacramento, posta nella tauoletta.

Poi il Curato istesso, ouero, secondo l'ordine che si darà in Milano dal prefetto della Porta, et nella Diocesi, dal Vicario Foraneo, un altro Sacerdote seculare, ò regolare di quelli che siano a questo effetto approuati da noi, raggioni conforme a i ricordi infrascritti, stando esso in piede, et col capo scoperto, da una parte dell'altare; et il popolo sempre ia ginocchi.

Dopò questo stia il Clero, et il popolo in oratione mentale, ò aocale secreta sin presso al fine del hora intiera, computato il quarto d'hora del ragionamento, cauãdo materia d'orare da quei punti, che il Sacerdote, che hauerà ragionato, hauerà proposti per meditare. Poi si cantino i Salmi, le Letanie, et preci che sono posti nella tauoletta stampata per questa oratione sine intermissione. Auertendosi che quello che guidarà l'offitio, che sarà il più degno Sacerdote di quella Chiesa, doue si fa l'oratione, hauerà da leuarsi in piedi lui solo, stando il resto del Clero, et popolo ia genocchio, quando hauerà da dire il Dominus uobiscum, et da intonare l'Antifona del Benedictus, et quando hauera da dire l'orationi susequenti, notate nella detta tauoletta, ma doue sia Diacono, lui si leuerà in piedi per intonare la detta Antifona, e poi s'ingenocchierà. Si auuertisca ancora doue sia la commodità di clero, che per eccitare maggior diuotione nel popolo sarà bene cantare li Salmi, et le Litanie sudette, con qualche musica intellegibile, et diuota.

Finita con l'orationi sudette l'hora intiera, il Sacerdote più degno, come di sopra è detto, benedica il popolo col santissimo Sacramento, et lo riponga cantandosi quel che è notato nel fine della sudetta Tauoletta.

Le cause, et bisogni per i quali, si fà questa oratione sine intermissione, sono queste.

PER il felice progresso della uisita, che la Santità di nostro Signore ha mandato di presente a fare di questa città, Diocesi, et Prouincia di Milano, come è grande il fauore, che Dio per mezzo del suo Vicario in terra gli fà in uisitarle. Et in questa occasione si habbia anco special memoria di noi, in quella parte di essa uisita, che ci è commessa da sua Santità in questa Prouincia, acciochè il Signore ci conceda di far anco interamente la uolontà sua con ogni diligenza, sincerità, et abundante frutto spirituale nostro, et del l'anime, a beneficio delle quali è ordinata essa uisita.

Per questa Città di Milano, et sua Prouincia, acciochè anco in ogni altra occasione, Dio per sua misericordia la tenga in sua continua protettione, et la preserui da tutti i mali.

Per riparo a i danni, che patisce da Iasedeli la Chiesa santa, et le Prouincie christiane: quali danni si può temere che per i peccati nostri non nadino ogni di multiplicando, se Dio non ci soccorre, hauendo da pochi anni in quà l'armata Turchesca depredato tant'anime Christiane, preso regni, destrutto molti sacri Tem

pij, et

pij, et fatto tante altre ruine.

Per le persecutioni, che patisce da Heretici nella Fiandra; et per i danni che riceue dalli medesimi nella Frãcia, et in altre Prouincie, con perdita di molte anime, et con dishonore in tanti modi del nome santo di Dio.

Conseguentemente per il bisogno, che hanno tutti i Prencipi Christiani d'esser aiutati da sua Diuina Maestà, per la diffesa, conseruatione, et buon gouerno di loro regni, et stati, in tante turbulentie: et per il felice successo delle loro imprese contra gl'inimici della santa fede nostra.

Specialmente per il Serenissimo Re Catholico nostro, il quale in tante parte trauaglia in diffesa di santa Chiesa contra gl'Infedeli, et Heretici, acciò che il Signor conserui longamente questo propugnacolo alla religione Christiana, et gli dia fortezza et uittoria contra detti inimici.

Con questi bisogni s'accompagnano anco i rumori nuouamente suscitati in Genoua, per i quali la Santità di nostro Signore, come padre uniuersale mosso da Carità, et dal debito dell'officio suo, hà mandato Legato suo, l'istesso Decano del sacro collegio dell'Illustriß. Cardinali a procurare de quietarli, et ouuiare alli pericoli cosi particolari di quella Nobil. Repub. come uniuersali, che da quei potessero succedere in altre parti; et però deueno anco essi particolarmente esser aiutati, con instanti orationi.

Ricordi, à chi hauerà da fare il ragionamento sudetto, al popolo.

RAGIONI, non in forma di Predica, ma di meditatione pia, et affettuosa, di eccitamento uiuo a questa oratione: ne in esso ragionamento passi al più d'un quarto d'hora.

Proponga distintamente a una per una le cause sudette, per le quali si fa questa oratione.

Discorra con breuità sopra le molte offese, che si fanno a Dio da ogni sorte di persone, et come in molti, et uarij modi si contrauiene alli commandamenti d'Iddio, et di santa chiesa.

Mostri, che li peccati nostri sono quelli che prouocano l'ira di Dio sopra di noi, a flagellarci con le turbulentie, et trauagli che hoggidi sentiamo, et che possiamo di più temere per l'auenire.

Et per meglio aprire la uia alla meditatione, et oratione, et mouer l'affetto, e la speranza in Dio di douer impetrare misericordia da sua Diuina Maestà, proponga da contemplare per quel spatio di tempo, un passo del la passione di nostro Signor Giesu Christo, et serui quest'ordine, che pigliando quel passo che parerà a lui, lo diuiderà in duoi, ò tre capi, che seranno come punti, sopra i quali orando hauerà da fermarsi la meditatione, di chi sarà conuenuto a questa oratione: e qui insegnerà come essi debbano congiungere la meditatione di quel passo proposto della passione, con le cause, e bisogni, per i quali si fa l'oratione, come sarebbe hor presentando a sua Diuina Maestà, li meriti della passione del suo unigenito figliuolo, ò la carità, patienza, humiltà, e simili uirtù, che si scaoprono in quel mistero; hora eccitando in se stessi la speranza d'impetrare, con le considerationi dell'amore del Signore, mostratoci tanto chiaramente nella sua santissima passione, ò con simili altre considerationi secondo che la diuina gratia gli andarà somministrando. Nel che potrà seruirsi delle meditationi del Padre Loarte, sopra la passione, ò d'alcune altre simili.

Essorti il Popolo che non solo in quell'hora, che conuenirà per far questa oratione sine intermissione, ma in ogni altra occasione d'orationi particolari, habbia a memoria le cause, et bisogni sudetti, per i quali si fa questa publica oratione.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

REVERENDO Parocho. Nella nostra Messa parochiale di dimane leggerete al nostro Popolo le incluse lettere nostre, sopra l'Oratione sine intermissione, che estraordinariamente si ha da fare dal Clero, et Popolo, et continuare, fin che da noi ui sarà dato altr'ordine, per le cause contenute in esse lettere; dandogli ancho notitia del segno, che per ciò darete con la campana nel modo infrascritto.

Non mancarete all'hora all'Altare, et poi conuocando i Gentil'huomini, et altri della nostra Parochia farli capaci dell'importanza di questo bisogno, et essortarli a conuenir tutti a questa Oratione, si Huomini, come Donne, et grandi, et piccioli, fuor di necessario, et urgente impedimento.

Dimane, et poi ogni Domenica auuisarete tutto il Popolo, del giorno, et dell'hora, che toccarà l'Oratione alla uostra Chiesa la seguente settimana.

La sera precedente al giorno dell'Oratione sonarete la Campana per mezzo quarto d'hora, per auuisar il Popolo, che il giorno seguente sarà l'Oratione alla nostra Chiesa. Il giorno poi istesso mezz'hora innanzi l'hora determinata per congregare il Popolo, sonarete la campana per spatio di tutta la mezz'hora, et finito di sonare, incomminciarete l'Oratione in questo modo.

Prima mettendo fuori il santissimo Sacramento su l'Altar maggiore con lumi conuenienti, et leggendo alta uoce le cause per le quali si fa l'Oratione, acciochè ciascuno l'habbia recenti alla memoria, cantarete le Litanie, et poi le Preci solite col Salmo Miserere mei Deus secundum magnam etc. che è il quinquagesimo Salmo, et il Salmo, Exaudiat te Dominus etc. che è il decimo nono Salmo. Et poi il uersiculo Domine auerte faciem etc. Dominus uobiscum etc. Et poi l'infrascritte Orationi.

Primieramente, Quella del Santo titolare della nostra Chiesa.

2	*Pro necessitate Ecclesiæ,*	*Deus refugium.*
3	*Pro Papa,*	*Deus omniũ fideliũ.*
4	*Pro Pastore,*	*Concede.*
5	*Pro Rege,*	*Quæsumus.*

6 Acunctis

6 *A cunctis.*

7 *De Spiritu sancto, Deus qui corda fideliũ etc.*

Quali Preci, et orationi sono nell'Officio della Madonna riformato. Et dipoi continuarete voi, et il Popolo in oratione mentale, o vocale secreta fin al spacio d'un'hora intiera.

Finita l'hora concluderete con la Psallenda, O sacrum conuiuium, et con l'Oratione, Deus qui nobis sub sacramento etc. benedicendo il Popolo col santissimo Sacramento, et riponendolo.

Auisarete d'ordine nostro tutto il Clero, che habita nella nostra Parochia, che senza fallo conuenga a detta Oratione con le cotte, et ui aiuti a cantar dette Litanie, et Prece etc. Da l'Arciuescouato il 20. di Giugno 1573.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

PER multiplicare gli aiuti spirituali, doue multiplicano le occorrenze, et i bisogni della Christianità, in occasione delle persecutioni, che di presente in diuerse parti patisce la Chiesa S. Romana da Infideli, et da Heretici, et da mali christiani, si è deliberato, et cõcertato, oltre il santo instituto dell'Oratione della sera, di attendere per qualche tempo all'Oratione cõtinua sine intermissione. Della quale ha fatto anco particolare instanza il Serenissimo Re Cattolico nostro, conforme al zelo, et gran pietà sua, accioche per mezzo di questa instante et continua Oratione tanto più facilmente s'impetri da Nostro Sig. Dio, il suo santo aiuto.

Per essecutione adunque di questa deliberatione, della quale son stati già auisati tutti i Superiori de Regolari da l'Illustriss. et Reuerendiss. cardinale Borromeo, Arciuescouo di Milano, i Leueranno del Monasterio di conuenire tutti insieme nella lor chiesa, auanti il santissimo Sacramento, chiuso però il Tabernacolo, et iui per il fine sudetto, permesse le Litanie con le solite Preci, et Orationi, far Oration mẽtale, o uocale secreta per spatio d'un'hora. Et questa Oratione la cominciaranno a li di al tocco delle hore et persenerarãno in essa per tutta l'hora intiera. Finito poi che sarà il corso di hore, cominciãdo a numerarle da l'hora sudetta, cioè delle di nuouo torneranno a far un'altra hora di simile Oratione. Et incontrandosi alcuna uolta l'hora dell'Oratione con quella de gl'Officij diuini, non doueranno intermetterla altrimenti, ma anticipare, o differire essi Officij. Et questo ordine d'ogni hore, una, anderanno continuando fin che haueranno sopra di ciò altro auiso da esso Monsig. Illustriss. Cardinale. Il quale perciò anco nelle uiscere della Misericordia di Dio essorta, et prega efficacemente ciascuna persona, che secondo l'ordine dato, abbracci santamente questo essercitio dell'oratione sine intermissione, pregando particolarmẽte per le cose infrascritte, cioè.

Per la tranquillità, et essaltatione di santa Chiesa, aumento della fede Cattolica, et estirpatione delle heresie.

Per la riforma de costumi in tutta la Chiesa santa, et particolarmente in questa città, et Prouincia.

Per il Serenissimo Re Cattolico nostro, che Dio incamini l'intentione, et attioni sue, et gli dia forza d'essequire il suo santo seruitio.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

REVER. PAROCHO. *Sono tanti, è tali i presenti bisogni, et trauagli dell'afflitta Christianità in molte parti, che per se stessi soli deuono à bastanza stimolare ogni animo, ueramente Christiano, è pio, à ricorrere al Signore per mezzo dell'oratione, et d'altri santi essercitij spirituali: parimente le gratie, che Dio benedetto per sua bontà moltiplica sopra di noi, et l'occasioni, che ci manda di poter far frutto nell'anime nostre, deueno anco esse eccitarci a questi medemi officij, per riceuere, et abbraciare con tal dispositione queste misericordie di Dio, che ne resulti in noi il frutto sudetto. con tutto ciò noi ancora per debito del officio, et sollicitudine Nostra Pastorale in tale occasioni siamo obligati a risuegliare questo nostro dilettissimo popolo, a conuertirsi di cuore a Dio, et ad implorare il suo Diuino aiuto per se, et per la chiesa santa, et non perder per negligenza, ò altra colpa sua il frutto delle gratie, che Dio gli fà: Et pero l'inuitiamo, et essortiamo a far di presente con ogni instanza oratione, per le cause che qui à basso si diranno nel modo, et ordine seguente.*

Domani donque alli 29. del presente mese di Maggio, si darà principio ad un'oratione continua delle Quaranta hore inanzi al santiss. Sacramento, nella Chiesa nostra maggiore, la quale pero si farà di giorno solamente, et non di notte.

Finita questa delle Quaranta hore, succederà poi immediatamente per qualche tempo, sin che da Noi sia dato altro ordine, un'altra sine intermissione, quale si hauerà a fare di giorno in ciascuna Parochia, et di notte ne i Monasterij d'huomini, e donne regolari, ciascuni nelle loro proprie Chiese, et Monasterij, secondo il compartito fatto da Noi, del quale sarà data notitia d'ordine nostro a elascun Parocho, et Rettore di Monasterio per la parte, che tocca a loro, di settimana in settimana successiuamente.

Li bisogni, i quali s'hanno specialmente in questa oratione di raccommandare a Dio, si generali, come particolari, sono questi.

Li danni, che patisce da Infideli la chiesa santa di Dio, et le Prouincie christiane: quali danni si puo temere, che per i peccati nostri non uadino ogni di multiplicando, se Dio non ci soccorre; hauendo da pochi anni in quà l'armata turchesca depredato tante anime christiane, preso regni, rouinato tanti sacri tempij, et fatto tante altre rouine.

La persecutione, che patisce da Heretici nella Fiandra: et i danni che da i medesimi riceue nella Francia, et in altre

altre Prouincie: con la rouina di tant'anime, et con dishonore in tanti modi del nome santo di Dio.

Conseguentemente il bisogno, ch'hanno tutti i Prencipi Christiani d'esser aiutati con l'oratione de fedeli per la difesa, conseruatione, et buon gouerno di loro Regni, et Stati, in tante turbulentie: et per il felice successo delle loro imprese contra gl'inimici della santa Fede nostra.

Specialmente si preghi per il Sereniss. Re Catholico nostro, il quale in tante parti trauaglia in defesa de santa Chiesa contra gl'Infedeli, et Heretici: acciòche il Signor conserui longamente questo propugnacolo alla religione christiana, et gli dia fortezza, et uittoria contra detti inimici.

A questi bisogni s'accompagnano i romori nuouamente suscitati in Genoua, per i quali la Santità di nostro Signore, come Padre uniuersale, mosso da carità, et dal debito dell'officio suo, ha mandato Legato suo l'istesso Decano del sacro Collegio dell'Illustriss. Cardinali a procurar di sedarli, et ouuiare alli pericoli così particolari di quella Nobile Republica, come uniuersali, che ne potessero succedere ad altre parti: Et però debbano anco essi particolarmente esser aiutati con feruenti orationi.

Si facci anco oratione speciale per questa città di Milano, et sua Prouincia, acciòche Dio per sua misericordia la tenga in sua continua protettione, et la preserui da tutti i mali, et massimamente da i peccati, causa potissima de i flagelli di Dio, et la faccia ogni di crescere nella pietà Christiana.

Molto particolarmente si prieghi per il felice progresso della uisita, che la Santità di nostro Signore ha mandato hora a fare di questa Città, Diocese, et Prouincia; perche in tutti riesca fruttuosa, come è grande il fauore, che Dio per mezzo del suo Vicario in terra gli fa in uisitarle.

Nella qual occasione si habbia anco memoria di noi, perche in quella parte di fatiche, che ci è commessa da sua Santità nella uisita di questa Prouincia, il Signor ci conceda di far con ogni diligenza, et sincerità interamente la uolontà sua con abondãte frutto dell'anime, a beneficio delle quali è ordinata questa uisita.

Queste sono le cose principali, che si hanno d'hauere a cuore, si nella oratione delle Quaranta hore, come nell'altra fine intermissione.

Hora uoi leggendo al Popolo domane nella Messa nostra Parochiale questa nostra lettera, l'essortarete, in conformità d'essa, efficacemente in nome nostro ad abbracciare con feruor di deuotione questo santo essercitio d'oratione per i sudetti bisogni: procurando che tutti si trouino in Duomo l'istesso giorno doppo il Vespero, e la lettione ordinaria, per interuenire alla Processione del santiss. Sacramento, che si farà quiui dentro la chiesa, dal clero solo del Duomo, per mettere le Quaranta hore, et che poi conuenzano con ogni frequenza, huomini, e donne a far la sua hora di statione in esso Duomo, all'hora che ui sarà assignata, et mandata qui inclusa in un polizino a parte, della quale darete auiso al Popolo, con un segno doppio di campane, che duri per spatio di mezz'hora, la sera innanzi, et un'altro simile l'istesso giorno, che s'hauerà a fare un'hora innanzi l'hora determinata; et uoi, et esso Popolo con uenirete al Duomo in tempo di far quell'hora di statione, che ui toccarà, doppo la quale ciascuno potrà andar a casa sua.

Dato fine alle Quaranta hore, hauerà poi il Popolo da conuenire alla Parochia per far l'oratione fine intermissione, la quale gli toccarà un'hora per ogni settimana, secondo il cõpartito dell'hore, che hauerete dal uostro maestro di cerimonie di settimana in settimana, della quale hora hauerete a dar segno al Popolo nel modo detto di sopra delle Quarant'hore. Et questa oratione fine intermissione celebrarete nella chiesa uostra Parochiale, seruando l'ordine, et modo, che ui sarà dato di cõmissione uostra. Resta che in tutti i sermoni uostri secondo l'occasione, che n'hauerete, non manchiate di riscaldare il Popolo a conuenire ad essa oratione nella propria Parochia per quel breue spatio d'un'hora la settimana; et spesso gli proporrete i bisogni, et cause di detta oratione di sopra narrate, con quelle essortationi di più, che il Signore ui somministrarà, il quale ui benedica. Dall'Arciuescouato il 28. di Maggio 1575.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

PER continuare il rendimento delle gratie, debite à IDDIO da tutti i fedeli, et particolarmente da questa città et stato, per le benedittioni, colle quali egli, come DIO d'ogni consolatione, ci hà fauoriti ne i mesi passati; et acciòche, non guardando a i molti peccati del mondo, che in questo tempo specialmente si commettono, si degni conseruare le gratie che ci hà fatte; nè uogli interrompere il corso di quelle che a la giornata speriamo più oltre dalla sua infinita bontà: fa di bisogno che in questi tempi più che mai ciascun christiano, riconoscendolo per Padre, et Padre delle misericordie, non cessi di occuparsi sollecitamente in orationi, supplicationi, et altre diuotioni, et simili essercitij santi, piangendo con intimi sospiri et abondanti lagrime i suoi et gli altrui peccati: Per la qual causa d'ordine di Monsignor Illustrissimo et Reuerendissimo cardinale BORROMEO, Arciuescouo di Milano, col mezzo anche delle infrascritte gratie spirituali, quali egli concede, si inuitano tutti i fedeli et pij a queste sante attioni et esserciti, affine di ringratiare et pregar sua Diuina Maestà, come di sopra.

Si metterà donque fuori il santissimo Sacramento nelle Chiese infrascritte, doue si faranno le Orationi da la mattina a la sera in tutte le Feste da hoggi innanzi insino al primo Lunedi di Quaresima.

P. ORIEN-

P. ORIENTALE.	P. TICINESE.	P. CUMANA.
Nel Duomo.	S. Lorenzo maggiore.	S. Carpoforo.
S. Rafaello.	S. Michele a la Chiusa.	S. Marcellino.
S. Paolo in compito.	S. Giorgio in Palazzo.	S. Tomaso in terra amara.
S. Babilla.	S. Sebastiano.	S. Michele al Gallo.
S. Stefano in Brolio.	S. Maria Beltrà.	S. Siluestro.
S. Saluatore.		

P. ROMANA.	P. VERCELLINA.	P. NUOVA.
S. Nazaro in Brolio.	S. Ambrosio Maggiore.	S. Giouani nelle case rotte.
S. Eufemia.	S. Giouanni sopra'l muro.	S. Maria della Scala.
S. Giouanni in Conca.	S. Maria Porta.	S. Protasio a la Rouere.
S. Giouanni Itolano.	S. Vittore al Theatro.	S. Anastasia.
S. Satiro.	S. Maria Secreta.	S. Andrea.

Chi uisitarà in qual si uoglia delli sudetti giorni di Festa il santissimo Sacramento in tre delle Chiese predette, et iui deuotamente recitarà una Corona, ouero le Litanie con sue orationi, confesso, o contrito ueramente, conseguirà Quaranta giorni d'Indulgenza.

Chi ne uisitarà più delle tre, recitando come di sopra, Conseguirà cento giorni d'indulgenza.

Li Scolari et altre persone che scambieuolmente staranno nelle Chiese in oratione innanzi al santissimo Sacramento, per quel tempo che saranno auuisati da suoi Parochiani, o connesso da suoi Priori, confessi, o contriti ueramente, conseguiranno cento giorni d'Indulgenza.

Tutti quei Disciplini, et altre Scuole che interueranno processionalmente alle orationi sudette nelle Chiese ordinate a loro Priori, conseguiranno in quel di cento giorni d'indulgenza.

Et acciò seguano queste diuotioni con maggior riuerenza del santiss. Sacramento, et frequenza de fedeli et più si auuisano tutti li Rettori, et cappellani d'ogn'altra Chiesa fuori delle sudette, che supplito al bisogno delle Chiese loro, si trouino ad aiutar a cantar la Messa, et far le processioni nel ponere, et riponere il santissimo Sacramento, doue et secondo che sarà loro ordinato per il Sindico de Parochiani di quella Porta.

Si auuisano ancora tutti li curati, che essortino ogni Festa a l'Altare i suoi popoli a conseguire tali indulgenze uisitando il santiss. Sacramento, et pregādo N. S. Dio come di sopra. Et che in oltre concertino, che, mutandosi scambieuolmente, ne sia sempre buon numero in oratione in quella Chiesa delle sudette, che sarà loro assegnata dal Sindico della porta. Dal Palazzo Archiepiscopale alli 19. di Gennaro. 1582.

CAROLUS Cardinalis, Archiepiscopus.

SE con ogni zelo di carità paterna douemo sempre procurar uigilantemente, che i fedeli della Città, et Diocese nostra fugghino tutte quelle cose, con le quali si prouoca la giusta ira de l'Omnipotente Dio; tanto più sollecitamente habbiamo ciò da fare in questo tempo, nel quale gli huomini con abusi, et corruttele di questo lusinghenol mondo si concitano lo sdegno di sua Diuina Maestà, occupandosi loro in cose, che sono in tutto aliene dall'instituti di santa Chiesa. La quale, come pia madre, a punto in questi istessi di con ogni studio inuitando i fedeli all'astinenze, a digiuni, a mortificationi, a orationi, et a penitenza, suole tanti giorni auanti prepararli, a fin che santamente poi celebrino la Passione, et la Croce di CHRISTO Nostro Signore, la quale e gloria, et trionfo de' buoni christiani. Per la qual cosa noi mosti da la sollicitudine Pastorale, che nelle uiscere di CHRISTO GIESU dobbiamo al nostro gregge, preghiamo, essortiamo, et ammoniamo tutti nel Signore, che in questi tempi più che mai ciascun fedel Christiano uoglia occuparsi sollecitamente in orationi, supplicationi, et altre simili deuotioni, et essercitij santi, piangendo con intimi sospiri et abondanti lagrime i suoi, et gli altrui peccati, a fine di placar l'ira di Dio benedetto, et impetrar misericordia, et gratia per se, et per gli altri non solo di incaminarsi, ma anche di far ogni di maggior progresso nella uia della salute. Et acciochè con maggior studio di carità i fedeli, et più s'accendino a queste sante attioni, et essercitij, concediamo gratie spirituali nel modo che si narra qui di sotto.

Si metterà fuori il santissimo Sacramento nelle chiese infrascritte, doue si faranno le Orationi da la mattina a la sera in tutte le Feste da hoggi innanzi infino al primo Lunedi di Quaresima.

P. ORIENTALE.	P. ROMANA.	P. TICINESE.
Nel Duomo.	S. Nazaro in Brolio.	S. Lorenzo Maggiore.
S. Rafaello.	S. Eufemia.	S. Michele a la Chiusa.
S. Paolo in Compito.	S Giouanni in Conca.	S. Giorgio in Palazzo.
S. Babila.	S. Giouanni Itolano.	S. Sebastiano.
S. Stefano in Brolio.	S. Satiro.	S. Maria Beltrado.
S. Saluatore.		

P. VERCELLINA.	P. CVMANA.	P. NVOVA.
S.Ambrosio Maggiore.	S.Carposoro.	S.Giouani nelle case rotte.
S.Giouanni sopra'l muro.	S.Marcellino.	S.Maria della Scala.
S.Maria Porta.	S.Tomaso in terra amara.	S.Protasio a la Rouere.
S.Vittore al Theatro.	S.Michele al Gallo.	S.Anastasia.
S.Maria Secreta.	S.Siluestro.	S.Andrea.

Chi uisitarà in qual si uoglia delli sudetti giorni di Festa il santissimo Sacramento in tre delle Chiese predette, et iui deuotamente recitarà una Corona, ouero le Litanie con sue orationi, confesso, o contrito ueramente, conseguirà Quaranta giorni d'Indulgenza.

Chi ne uisitarà più delle tre, recitando come di sopra, Conseguirà cento giorni d'indulgenza.

Li Scolari et altre persone, che scambieuolmente staranno nelle Chiese in oratione innanzi al santissimo Sacramento, per quel tempo che saranno auuisati da suoi Parochiani, o commesso da suoi Priori, confessi, o contriti ueramente, conseguiranno cento giorni d'Indulgenza.

Tutti quei Disciplini, et altre Scuole che interueranno processionalmente alle orationi sudette nelle Chiese ordinate a loro Priori, conseguiranno in quel di cento giorni d'indulgenza.

Et acciò seguano queste diuotioni con maggior riuerenza del santiss. Sacramento, et frequenza de fideli et pij, si auuisano tutti li Rettori, et cappellani d'ogn'altra Chiesa fuori delle sudette, che supplito al bisogno delle Chiese loro, si trouino ad aiutar a cantar la Messa, et far le processioni nel pouere, et riponere il santissimo Sacramento, doue, et secondo che sarà loro ordinato per il Sindico de Parochiani di quella Porta.

Si auuisano ancora tutti li curati, che essortino ogni Festa a l'Altare i suoi popoli a conseguire tali indulgenze uisitando il santiss. Sacramento, et pregãdo N. S. Dio come di sopra. Et che in oltre concertino, che, mutandosi scambieuolmente, ue sia sempre buon numero in oratione in quella Chiesa delle sudette, che sarà loro assegnata dal Sindico della porta. Dal Palazzo Archiepiscopale alli 21. di Genaro. 1573.

CAROLVS Cardinalis, Archiepiscopus.

Reuerendo Parocho. Molti essercitij di pietà, et di religione christiana ricerca da i fedeli il sacro tempo della quadragesima, si come ci mostrano le dottrine de' santi padri, et particolarmente ci instruisce il beatissimo padre, et maestro di questa nostra chiesa, Ambrosio con tanti sermoni, che egli fece sì di questo tempo salutare, come delle opere, nelle quali doueua essere un perpetuo corso, et essercitio de' christiani. Frà queste opere è l'oratione santa, alla quale deuono i fedeli ricorrere tanto piu spesso, et con tanto maggior feruore, quanto piu si auuicinano i giorni della settimana santa, che ha preso questo nome sì da i misterij grandi, che in quella si celebrano, come dalle opere sante, con le quali l'huomo si deue preparare à santificarla. Noi preciò habbiamo determinato, che con l'aiuto, et opera del Reuer. Padre Frà Mathia cappuccino predicatore, si faccia à questo tempo nella nostra Chiesa Metropolitana l'oratione delle quaranta hore senza intermissione, ma dupplicata, perche meglio si fugga ogni confusione. Alla quale oratione dourà conuenire con diuotione tutto il popolo di Milano distintamente à parochia per parochia nell'hora, et modo per noi stabilito, et assegnato. comincierassi questo essercitio santo con la gratia del Signore, per la metà del popolo la Domenica prossima detta di Lazaro à hore 22. et per l'altra metà del popolo si comincierà la Domenica delle palme pure à hore 22. doppo la compieta.

Alla nostra parochia toccherà l'hora
per le donne, et l'hora
per gli huomini. Voi adunque pregherete per parte nostra li infrascritti gentilhuomini à pigliarsi per charità carico di esser con uoi, et aiutarui in tutti i bisogni per bene incaminare la buona essecutione di questa oratione nel popolo della uostra parochia, nel modo posto qui di sotto: et però con l'aiuto d'essi quanto prima, dando anco di casa in casa notitia à tutti di questo nostro ordine, prima di Sabbato inuitarete tutti con instanza à conuenirui al tempo deputato senza manco.

Questo istesso officio farete poi uoi di nuouo nella Messa parochiale della suddetta Domenica, ragionando col uostro popolo: et quiui gli dimostrarete quanto sia utile, et fruttuosa l'oratione, et quanto sia necessaria per li bisogni nostri particolari, et per quelli della santa chiesa, così aspramente d'ogn'intorno trauagliata, et come sia cauata questa oratione delle 40. hore dell'antichità, quando la notte i fedeli uegliauano in fare oratione, et cantar salmi, et in specie ordinata per memoria della passione di N. S. et però ella dura quaranta hore come quarãta hore gli stette nella sepoltura. Si ridurranno per ciò à mente in essa oratione con la meditatione la Santissima passione, et per quella pregheranno Dio prima che gli perdoni i lor peccati, et doni gratia di uiuere, et morire, christianamente; dipoi che liberi tutta la Città, diocese, et prouincia di Milano da peccati abusi, pericoli, et trauagli. Di più pregheranno per tutta la santa chiesa, che Iddio la custodisca da ogni male, et l'accresca in numero, et perfettione, riducendo alla cognitione della uerità, et all'unità, et ubbidienza della chiesa santa gli heretici ancora, et gli infideli.

All'ultimo raccomandino à Dio il sommo Pontefice Gregorio Papa XIII. et noi anco particolar pastor loro, et tutti gli altri Vescoui, et prelati di santa chiesa, et specialmente i Vescoui nostri comprouinciali, et

tutti

tutti i Sacerdoti, Curati, et il rimanente del clero, tanto della diocese, come della prouincia, et il Serenissimo Re nostro Catholico, et tutti i suoi magistrati, et tutti i Principi christiani, che dia loro lume, uolontà, et forza di ben gouernare il popolo christiano, tenendolo in pace col santo timore di Dio.

Quando poi si auicina l'hora assignata di uenire al Duomo, sarà cura uostra di un'hora innanzi raccorre il popolo nella parochia, cioè gli huomini alla sua hora, et le donne parimente alla sua; et iui fatto loro un breue ragionamento sopra la medesima materia, et occasione, li guiderete alla chiesa Metropolitana sotto la nostra croce, et uessillo parochiale processionalmente, nella qual processione, canteranno salmi, et litanie tutti quelli che saperanno, et gli altri con silentio diranno, ciascheduno per se, la corona, o il rosario del la Madonna.

Arriuati alla porta del Duomo terrano tutti silentio, entrati in chiesa si metteranno a parte in oratione insinche gli altri escano del luogo, deputato specialmente per questa oratione. Come poi entreranno, posti tutti ingenocchioni, faranno la sua oratione in silentio, et udiranno il sermone, quando si farà. Nel qual sermone saranno auertiti, che quando il Reuer. padre Predicatore gli addimanderà qualche cosa, rispondano tutti forte, et quando dirà che preghino Iddio, dicendo come esso dice, dicano tutti forte come dirà esso, et quando gli ordinerà, che facciano qualche altra cosa di deuotione, facciano quello che esso gli dirà. Finita l'hora, auisati o dal Reuer. Predicatore, o da soprastanti, usciranno del choro, et della chiesa, et ritorneranno in processione o cantando, o dicendo oratione, come di sopra, alla sua parochia, et poi di la ciascuno a casa sua.

Osseruando tutto questo, sperino, che saranno da Dio opportunamente essauditi, et consolati: il quale come che sempre si mostri uerso di noi misericordiosissimo, nell'oratione in particolare si compiace sopramodo di farne chiaramente conoscere l'incomprensibile charità, et benignità sua: per questa si placa, si è adirato, consola i tribolati, fortifica gli infermi, da lume per conoscere la uolontà sua santissima, dona forza per essequirla, et uersa sopra di noi innumerabili, et abbondantissime gratie. Christo Giesù Signor nostro benedica uoi, et loro. Dall'Arciuescouato alli 27. di Marzo, M. D. LXXXII.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

PER effecutione dell'ordine dato dalla Santità del Papa a Monsignor Illustriss. et Reuerendiss. Cardinale Borromeo, Arciuescouo di questa città di Milano, sopra il commettere che si facciano orationi al Signor Dio, et altri essercitij particolari di diuotione, et di penitenza per aiuto dell'afflitta Christianità contra il Turco, inimico commune, tutti i Padri del Monastero conueniranno insieme nella chiesa loro in choro, auanti il santissimo Sacramento, senza però aprire il tabernacolo, et iui per il fine sudetto faranno oratione mentale, o uocale talmente però che sotto uoce che l'una non si senta da l'altra, per spatio d'un'hora. Et questa oratione la cominciaranno al tocco delle   hore . . . et perseueraranno in essa in fino che sonarà l'altra hora seguente. Et occorrendo questa hora d'oratione in tempo che si haueßero a celebrare gli Officij diuini, non si intermetta altrimente, ma si anticipino, o prolonghino essi Officij. Finito poi che sarà il corso di 39. hore, cominciando a numerarle dalla hora sudetta, cioè . . . di nuouo tornaranno a fare un'altra hora di simile oratione; et questo ordine d'ogni 39. hore, una, l'andaranno continouando così finche haueranno sopra ciò altro auuiso dal prefato Monsignor Illustrißimo et Reuerendißimo ilquale in nome ancora di sua Santità essorta ciascuno delli Padri, che oltre il conuenire alla sudetta oratione d'un'hora, et oltre l'altre sue orationi ordinarie, pigli ancora qualche altro particolare essercitio di digiuni, di discipline, et simili.

Di più, appresso alle letanie ordinarie d'ogni giorno, diran l'oratione contra Paganos, mutando quella parola in Turcas, et insieme l'oratione pro nauigantibus, lequali diranno anco i Sacerdoti nelle loro Messe. Dall'Arciuescouato alli   di Settembre 1571.

LETTERA SOPRA l'Aduento.

Carlo Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo di Milano, A tutti i fedeli della Città, & Diocese nostra,

Salute nel Signore.

DIlettißimi figliuoli. La cura Pastorale, che IDDIO benedetto per sua bontà s'è degnato darci delle anime nostre, ci obliga in ogni tempo ad essortarui, et ammonirui con paterna carità, et sollecitudine, delle cose che appartengono alla uostra salute; ma piu particolarmente ci inuita à fare questo offitio con esso uoi ne i tempi, ne i quali per ammaestramento del Spirito santo la Chiesa catholica, pia madre nostra, nel celebrare i sacri misterij della nostra redentione, et nel fare solenne memoria de i grãdi, et infiniti beneficij, che DIO per sua misericordia ci hà fatti, usa con suoi figliuoli una più special diligenza, et studio, in ammaestrarli nella consideratione d'essi, & in eccitarli à ringratiarne sua Diuina Maestà, et a rispondere anche nel resto per questo conto all'obligo loro. Però entrando noi hora nel sacro Aduento, nel quale la Chiesa santa incomincia à representarci la reconciliatione nostra con DIO per la uenuta di GIESV CHRISTO Signor nostro, in terra; habbiamo uoluto paternamente con questa lettera darui qualche ricordo, per eccitarui a quella diuotione, et studio maggior di pietà, che da noi essa

vicerca, mentre con particolari offitij diuini, orationi, et santissimi riti, et sacre cerimonie solennemente celebrando questo tempo, procura di risuegliare, & accendere i suoi fedeli à prepararsi con nuoua et diligente cura à riceuere il Signore, et far di modo, che resti sempre con loro. Il qual obligo pare tanto maggiore in noi altri, quanto che non senza misterio, per prouidenza de DIO, *et per proprio instituto del Padre nostro, S. Ambrosio, in questa Chiesa s'incomincia à celebrare per alcuni giorni auanti, che non si suole nell'altre chiese, l'Aduento; onde la ragione uuole, che si come noi siamo auuisati, et cominciamo prima de gli altri à far memoria di questa uenuta del Signore al mondo, sia anco maggior l'apparecchio, che facciamo per riceuerlo, et ritenerlo nelle stanze de i cuori nostri.*

Eccoui, amatissimi figliuoli, quel tempo così celebre, et solenne: tempo, come dice lo Spirito santo, accettabile, tempo di salute, di pace, et di reconciliatione; tempo, che come fù con tanti sospiri sommamente desiderato da quelli antichi Patriarchi, et santi Profeti, come all'ultimo con allegrezza si grande, ueduto da quel giusto Simeone, come sempre solennemente celebrato dalla santa Chiesa, così ha da esser da noi piamente santificato, con lodare, et ringratiare perpetuamente il Padre eterno della sua infinita misericordia nel misterio di questo tempo, cioè nella uenuta del suo unigenito figliuolo, quale per smisurato amore uerso di noi peccatori, egli mandò per liberarci dalla tirannide del Demonio, per inuitarci al cielo, per communicarci i secreti celesti, per dimostrarci la uerità, per insegnarci i costumi, per seminare in noi le uirtù, per arrichire de i thesori della sua gratia, et per farci figliuoli suoi, heredi et possessori della uita eterna.

Questo misterio mentre ogn'anno la Chiesa celebra, ella ci admonisce à tener perpetua memoria di così gran carità usataci dal misericordioso IDDIO; *et insieme ci insegna, che la uenuta del Signore non fù solamente per quelli, che auanti, ò che all'hora si trouorno nel mondo, quando egli uenne, mà la uirtù d'essa resta sempre per beneficio di tutti noi ancora, se per mezza della santa fede, et diuini Sacramenti, uorremo riceuere la gratia che ci ha portata, et secondo quella ordinare la uita nostra sotto la sua obedienza: uuole anco che intendiamo, che sì come egli uenne una uolta in carne al mondo, così, se per noi non resta, è per uenire ogn'hora, anzi in ogni momento ad habitare spiritualmente nell'anime nostre, con abbondanti doni. Però la Chiesa, come madre pia, et zelante della nostra salute, in occasione di questo sacro tempo con hinni, Cantici, et altre uoci del Spirito santo, et con misteriosi riti ne instruisce, che riconsciamo il beneficio gratamente, et lo riceuiamo frutuosamẽte, et che per ciò procuriamo di far alla uenuta del Signore ne i cuori nostri non minor preparatione di quella, che faressimo, s'egli hauesse à ueaire di presente al mondo, ne minor di quella, che per ciò fecero già i santi Padri del uecchio testamento, et che cō parole, et essempi loro insegnorno, à noi ancora di fare. Certo, se ben uinessimo migliaia d'anni, et attendessimo à meditar continuamente il misterio dell'Aduento, et à prepararci, et santificarci diligentissimamente; tutto sarebbe poco in comparatione della grandezza del debito, che habbiamo in questa santa occasione. Hora ci si rapresenta solennemente ogn'anno questa memoria, acciochè con diligenza procuriamo di sopplire in un tempo a quello, in che habbiamo ne i passati mancato. Alla qualle diligentia ci inuita, et esserta etiandio l'instituto proprio di questa nostra Chiesa Ambrosiana, quale con la celebratione dell'Aduento per sei settimane auanti il Natale di Nostro Signore, non solo ci mette innanzi à gliochi della mēte l'espettatione, et apparecchio per la sua uenuta, fattosi nel corso di sei età, che successero dalla creatione del mondo fino ad essa, mà anche ci stimola, et ci da commodità di far diligentemente, più che sia possibile, l'apparecchio nostro.*

Hora acciò che facciate questo apparecchio, et riceuimento con molto frutto dell'anime nostre, prima desideriamo da noi specialmente in questi sacri giorni, che ogni dì, togliendo qualche poco di tempo all'altre occupationi, lo spendiate in meditare sopra il misterio di questo sollenne tempo, contemplando piamente, et con attentione, chi è questo che uiene; quãta è la grandezza sua, d'onde uiene; a che luoco, in che modo uiene; chi siamo noi, a quali uiene; quai siano le cause, che l'hanno mosso a uenire; et che cosa egli uenga a fare. In questa consideratione trouarete, che IDDIO *eterno, creatore, et Signor nostro per l'infinita bontà sua, et per uno eccesso d'amore uerso noi peccatori, inimici, et rebelli suoi, discese dal Cielo, et presa carne humana, et forma di seruo, uenne già in questa ualle di miserie per la salute nostra, come ci rappresenta hora la santa Chiesa, et per la importanza del misterio, ce lo propone continuamente nel sacro simbolo, con quelle parole:* QVI PROPTER NOS HOMINES, ET PROPTER NOSTRAM SALVTEM, DESCENDIT DE COELIS, ET INCARNATVS EST DE SPIRITV SANCTO EX MARIA VIRGINE, ET HOMO FACTVS EST. *Questo istesso Signore desidera hora uenire con la sua gratia ne i cuori nostri; pensate noi, che apparecchio douete fare à così sacro Aduento; come douete ornare la casa dell'anima uostra, acciò che non ui troui cosa, che offenda gli occhi suoi, mà gli piacciate intieramente; come douete aspettarlo cō accesi desiderij; come riceuerlo con ogni honore, come ritenerlo, che non si parta più da noi; come corrispondere, et quanto ui sia possibile, con la gratia sua, rendergli il contracambio dell'eccessiuo amore, che ui ha portato; finalmente come procurare, che non sia uana per uoi la uenuta sua, mà ne cauiate quei frutti gloriosi di uita, ch'egli porta seco.*

Sentirete poi le uoci della santa Chiesa, laquale in questo tempo, che s'auuicina la uenuta del Signore, comincia

mincia a introdurre lettioni di profeti, che attesero tanto à manifestarci questa uenuta, et insieme ad essortarci alla conuersione, et emendatione della uita nostra; si come anco ella hora con dar principio à gli sacri officij, con mutare colore de uesti, et paramenti, con cessare anco da alcuni canti di giubilo, et allegrezza, et alcuni pochi giorni auanti al Natale d'esso Signore, con proporci Antifone, et Responsorij d'officio proprio, che nella nostra Chiesa si dimanda officio, de exceptato, ci inuita, et chiama con instanza à purgare, et mondar sollecitamente le conscienze, à dimandar misericordia de i peccati, et à fare in noi per mezzo della santa penitenza, rinouatione spirituale, et mutatione e principio di uita tale, che ciascun di noi possi dire col Profeta, Nunc cæpi, hæc mutatio dexteræ excelsi; et che non si sdegni il Signor di uenire a noi, et habitar in noi, con la sua abondante gratia. Quando non fosse per altro, che per piacere à tal hospite, ogn'uno si douria sforzare di mondare, et conseruare netta la sua conscienza, et di fare nella uenuta di DIO non manco, anzi più assai di quello, che si faccia quando si riceue qualche Principe terreno; che, come sapete, gli s'apparecchiano le stanze, quanto meglio si può, et si fanno per essi gran spese, et molte uolte senza frutto alcuno. Il che non ci auuiene con DIO, il quale ci rende sempre con grandissimo guadagno tutto quello, che spendiamo a suo seruitio, et honore; benche non uorressimo, che hauessi tanto la mira a ciò, quanto a seruirlo et piacerli, riputando questo solo per grandissimo premio.

Con tali pensieri, et con tante uoci della santa Chiesa, uogliamo sperar dalla pietà nostra, che non sarà alcuno di noi, quale non si disponga, a ricorrere hora alla santa confessione, et poi con il cōsiglio del Confessore, a la santissima Communione, et così a riceuere il Saluator nostro et con lui a la sua gratia, et doni, che con la uenuta sua ci uuol communicare.

L'altro apparecchio che desideriamo da noi è qualche digiuno ò del Venerdi, ò del Sabbato, ò d'altro giorno, ò di più giorni, ò di tutti, secondo la deuotione di ciascuno; che già fù anticamente molto usato dalli fedeli, il digiunare tutto l'Aduento; poiche tutto questo è come una uigilia del Natale del Signore, laquale non deue parer troppo lunga, considerata la grandezza della festa.

Vi raccommandiamo anco spetialmente l'opere di misericordia, le quali grandemente ci dispongono per riceuere la misericordia di Dio, com'egli dice nell'Euangelio. Il che se ben si deue fare, et ha luogo in ogni tempo; nondimeno è molto proprio di questo, nel quale si rappresenta quella gran misericordia fattaci dal Signore; che uuole, che lo imitiamo spetialmente in questa uirtù. La quale tanto più largamente douete hora essercitare, quanto la penuria dell'anno presente è manifesta, la pouertà e grande, et molte sono le persone poste in necessità et miseria, così ordinando la diuina prouidenza, non solo per flagello de i peccati nostri, ma anco perche et i poueri nella patienza, et gli altri nella misericordia et uso dell'elemosine uerso loro habbino occasione, et modo, mediante la sua gratia, ciascuno di far acquisto dell'anima sua, et della diuina misericordia.

Finalmente come in questo misterio della sua uenuta ha manifestato Dio la gran stima, che fa di noi, et della nostra salute, per la quale è uenuto al mondo, così non è conueniente, che massime essendo egli tutto il uero bene, et thesoro nostro, mostriate uoi nell'istessa occasione far poco conto di lui. Però desideriamo, et ui essortiamo, che come fedeli seruitori uerso il buon patrone, come descepoli amoreuoli uerso il caro maestro, et come ueri figliuoli uerso l'amantissimo patre, non solo l'aspettiate con desiderio, ma andiate ad incontrarlo con i lumi accesi in mano, come egli ci disse, cioè con una uiua fede, accompagnata da ardente carità, et dal splendore d'ogni buona operatione.

Venute poi le sante feste del suo Natale, tempo, nel quale più espressamente ci si rappresenta la sua uenuta, et però degno di tanto maggior deuotione, feruore, et essercitio d'ogni pietà, pensi ciascuna anima deuota per se stessa, come debba diportarsi seco, et come all'hora accarezzarlo, quando sia già nato in essa spiritualmente con la sua gratia; et quando, come hospite, sia entrato nella stanza sua, in che modo debba procurare d'honorarlo, seruirlo; et uoluntieri lasciar ogni altra compagnia, trattenimento, et occupatione per conuersare con lui santamente, et per frequentar la sua mensa nel la santissima Communione. Deue in quei sacri giorni più che mai ogni fedele, cercar di spendere il tempo suo utilmente, con darsi più del solito alla feruente oratione, alla lettione de libri deuoti, et spirituali, ad ascoltare le prediche, le sacre lettioni, i diuini offitij, ad essercitarsi nelle scuole della dottrina Christiana, et li Padri et Madri de fameglia spetialmente ad instituire i lor figliuoli et altri di casa con l'essempio, et con essortatione a uiuere uirtuosamente. Vna cosa non possiamo lasciar qui de dirui con gran dolore dell'animo nostro, dilettissimi figliuoli, che al nome, et professione de Christiani, et alla commemoratione di tanti misterij, che in quelle feste specialmente di Natale la santa Chiesa ci pone auanti à gli occhi, troppo disconuengono quelli giuochi, crapule, dissolutioni, profanità, et tanti peccati, che gli uanno ordinariamente appresso, con quali hoggidì gli huomini carnali pur all'hora più che mai offendono Dio, et tanto oltre, che di qui pigliano occasione gli inimici della santa fede di dispreggiare con empie biastemme i santi instituti della Chiesa catholica, et colorire ne gli occhi delli ignoranti le loro pestifere heresie. Onde non è poi marauiglia se Dio in uarij modi ci minaccia, et affligge alla giornata, poiche hormai pare, che non facciamo cōto alcuno delle sue sante feste, ò ci siamo scordati del modo, col quale debbiamo celebrarle santamente, et con frutto. Non mostrano questi, di conoscere, o curare punto la grandezza di questi misterij, ne il fine, per il quale son fatti, che è la propria lor salute; ne la Maestà del Saluatore, che sta ascosta nella pouertà, et

humiltà del presepio; ne l'amore eccessiuo, che l'hà condotto à patir per loro ogni disagio, uituperio, croce, et morte; ne il bisogno, ch'essi hanno della sua uenuta; ne l'instituto, et desiderio della santa Chiesa; ne in somma le richezze, la liberalità, et le molte gratie, con le quali à nostro beneficio è accompagnato questo sacro Aduento del Signore. Onde se non saranno essi mossi d'alcuna delle sudette considerationi; deueranno almeno commouersi dal timore del gran castigo, dalla giustitia de DIO apparecchiato, à chi fa tanta irreuerenza, per non dir ingiuria, et dispregio al suo figliuolo, et all'honore istesso di sua diuina Maestà, profanãdo loro sacrilegamẽte feste tãto principali, et giorni cosi misteriosi, come son queste dell'Aduento, et Natale del Signore. Deueno essi tremare nella consideratione, et certa espettatione di quell'altro Aduento, che il medesimo Signore farà in throno di Maestà à giudicare i uiui et i morti, et à rendere à ciascuno secondo le sue operationi, quando loro miseri peccatori, se non haranno fatto penitenza, circondati in ogni parte da anguštie, di sopra haranno i cieli chiusi per sempre, et la tremenda presenza dell'irato giudice, da basso le fiamme dell'inferno, et la terra aperta per inghiottirli, d'intorno Diauoli per tormentarli, et dentro di se perpetuo rimorso della propria conscienza; et all'hora non restarà altro per loro, che la piena essecutione, che si farà subito di quella terribile sentenza; Ite maledicti in ignem aeternum. Questo ultimo Aduento di CHRISTO Signor nostro, pur in questi istessi tempi procura anco la santa madre Chiesa nelli suoi officij, riti, et cerimonie di ridurre spesso nella memoria nostra; acciochè alla fine, ò per un mezzo, ò per un'altro, ci risoluiamo à far frutti degni di penitenza, et cosi fuggendo l'ira di DIO, riceuere à questi tempi in noi il Signore, et con lui la gratia, et finalmente la gloria eterna.

Vedete hora, amatissimi figliuoli, in qualche parte il gran misterio, che ci si rapresenta in questo sacro tẽpo dell'Aduento: uedete anco quello, che da noi sollecitamente desidera la santa Chiesa, per riconoscimento, dispositione, et apparecchio nostro alla gran misericordia che IDDIO in esso ci ha fatta, et ci uuole fare. Hauete parimente i ricordi, quali per debito nostro Pastorale al presente habbiamo uoluto con questa nostra lettera darui. Resta che uoi diligentemente, et con sollecitudine de ueri, et buoni christiani procuriate di non mancare di quello che bisogna dalla parte uostra, come gia uedete esser uostro officio. Et noi con questo speriamo nell'infinita bontà di DIO, che ui darà gratia di far più di quello, che ci occorre per hora ricordarui: cosi per sua misericordia lo faccia; et di ciò noi continuamente pregandolo, in nome suo ui benediciamo. Dat. di Milano, nell'Arciuescouato, il dì 21. di Nouembre 1573.

LETTERA SOPRA LA SETTVAGESIMA.

Carlo Cardinal Borromeo, Arciuescouo della santa Chiesa di Milano, a tutti i fideli della Città et Diocese nostra,

Salute nel Signore.

HABBIAMO, figliuoli carissimi, con nostra consolatione rese gratie à Dio del frutto, che molti di uoi, come intendiamo, hanno cauato dalla lettera, che ui scriuessimo del modo de prepararui per il sacro misterio dell'Aduento del Signore, et di celebrarlo santamẽte; restiamo però cõ gran dolore per quelli, che, perseuerãdo nelle tenebre de cosi uoluntaria ignoranza, non hanno uoluto aprire gli occhi alla luce, che in quelli santi giorni se gli offeriua; et non conoscendo il misterio di tanto gran solennità, non l'hanno celebrata degnamente. Onde per non mancare à questi di quella instantia, che per la cura Pastorale gli siamo debitori, et per sodisfare al desiderio di quelli, che hanno produtto frutti di emendatione di uita, et buone opere; habbiamo giudicato esser officio nostro scriuerui quest'altra lettera con l'occasione di questi sãti tempi, cioè della settuagesima, et de gli altri, che seguono fino à Pasqua, ordinati dalla santa Chiesa, à fine che ci disponiamo, et prepariamo à celebrare di tal maniera la memoria della Passione, et Resurrettione di GIESV CHRISTO Signor nostro, che possiamo riceuere i doni, et gratie spirituali, apparecchiate a quelli, che col debito modo lo fanno. A questo effetto dunque ui proporremo alcuna cosa del misterio di questi santi tempi, et di ciò che douete fare per cauarne quel frutto, che pretende da noi lo Spirito santo.

Hauete à sapere, figliuoli dilettissimi, che la Chiesa santa frà l'anno ci mette innanzi à gli occhi in diuersi tempi con uarij instituti, et officij tutto l'ordine, et progresso, che Iddio Signor nostro hà tenuto per saluare il genere humano, et condurlo à quel fine, per il quale è stato creato, che è l'eterna Beatitudine, doue che essendo l'auttore, et consumatore, come dice san Paolo, della nostra salute, CHRISTO GIESV benedetto, con gran raggione commincia tutti i suoi officij dall'Aduento d'esso, come nell'altra nostra lettera ui habbiamo detto: hora acciochè i fedeli intendano la causa della uenuta sua in terra, et della sua morte, et passione, celebra la Settuagesima: nella quale ci rappresenta la caduta nel peccato del nostro padre Adamo, et di tutta la sua posterità, per la quale restò la natura humana spogliata delle gratie, et doni, delli quali era stata uestita, et ornata; et incorse nell'indignatione, et disgratia di Dio. Per il che egli permesse giustamente, che il demonio, quale haueua uinto l'huomo, come ministro della sua giustitia, lo castigasse: et in breue si fattamente preualesse, che s'usurpò un quasi uniuersale imperio sopra di lui, in-

ducen-

ducẽdolo con miserabile cecità ad adorar esso per Dio; et precipitandolo continuamente in altri abominenoli, et horrendi peccati. Et quantunche non mancasse el Signor Dio di porgere diversi mezi per disponerlo ad uscire di questa miseria, et specialmente con la legge, che diede à Moise; nondimeno erano così grandi le tenebre dell'ignoranza, et malitia de gli huomini, che poco ò niuno frutto ne cauorno, anzi andò crescendo ogni di più sopra di loro la tirannide, et imperio del Demonio, et del peccato. Da questo calamitoso, et deplorando stato, CHRISTO GIESV Signor nostro ti hà liberati con la sua morte, et passione con tal ordine, che prima ci fa godere della liberatione dal peccato, et dannatione eterna, lasciandoci tutta uia le miserie del corpo, et la ribellione del senso alla ragione, et li pericoli grandi et tentationi, de quali è circondata la uita nostra, mutandole pero; perche di pene et effetti, che solamente erano del peccato, le ha conuertite in essercitio, et occasione di uirtù, et di merito; et ci hà dato certa et ferma speranza, che ancora saremo per esso da queste miserie liberati: perche, come dice san Paolo, Saluatorem expectamus Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratũ corpori claritatis suæ.

Questo miserabile stato del genere humano doppo la caduta sua nel peccato, rappresenta la santa Chiesa nella Settuagesima, et procurando d'indurre i fedeli à compontione, et lagrime, si ueste di uesti lugubri, et lascia alcuni cantici d'allegrezza: legge ne i Diuini officij la sacra Genesi, nella quale è descritta la caduta dell'huomo; ne senza misterio ci propone questo stato sotto il numero et nome di Settuagesima; si perche l'uniuersale calamità, nella quale si ritrouaua tutto il genere humano, fù figurata in quelli settanta anni, che li Giudei per li loro peccati stettero nella dura et crudel seruitù in Babilonia, posti in una estrema miseria; si ancora perche il numero settenario nelle sacre lettere significa, et comprende il corso, et stato trauagliato di questa nostra uita, al quale succede lo stato della perfetta redentione nostra nell'uniuersale resurrettione, significato per l'ottonario numero.

Hora essendo questo il misterio di questo tempo Settuagesimale: douemo, conformandosi all'affetto della nostra madre, con lagrime de compontione, et con penitenza, disporsi à participare delli frutti della morte et resurrettione di CHRISTO nostro Signore. Impero che se bene esso hà operato la nostra salute, et dal canto suo liberato il genere humano della tirannica seruitù del Demonio; nondimeno restiamo ancora in questa ualle di lagrime, lontani dalla patria nostra, con la rebellione così gagliarda della carne, et senso contra lo spirito, combattuti da tanti et così potenti nemici, circondati da tante ruine, et precipitij di peccati, di modo che pare che siamo a punto su le porte dell'inferno, uicini à traboccarui dentro; et inoltre molti sono quelli, che ingrati à questo inestimabile beneficio, et serrando gli occhi à tanta luce, ritornano uolontariamente à sottomettere il collo al giogo della seruitù Diabolica, elegendo più presto d'esser serui del Demonio, che figliuoli de Dio: pero la Chiesa in tutti gli suoi officij in questo tempo piange l'essilio commune de suoi figliuoli, et s'affligge per la perdita di tanti di loro, quali inuita à penitenza, et à emendatione di uita. Conuertimini, grida, omnes simul ad Deum mundo corde, et animo in oratione, ieiunijs, et uigilijs multis, fundite preces nostras cum lacrymis.

Oltre di questo soleua già per altri modi, in questo tempo la Chiesa procurare di ridurre i suoi figliuoli à Dio, et ui era per ciò questo ordine, che la settimana innanzi la Quaresima tutti gli Sacerdoti, che haueuano cura d'anime, congregassero i loro popoli, et con auttorità Ecclesiastica, riconciliati i discordanti, li confessassero, dando à ciascuno salutare penitenza, conforme à i peccati loro, di modo che tutti fossero preparati à cominciar con frutto il santo digiuno Quadragesimale. Ma quelli, che per i publici loro peccati haueuano bisogno di più graue penitenza, al principio di Quaresima uestiti di sacco, con li piedi nudi, et con i uolti inclinati à terra, publicamente in Chiesa compariuano presente tutto il clero innanzi al Vescouo, il quale diligentemente essaminate le colpe loro, gli assegnaua publica penitenza doppò molte orationi, et lagrime, gettandoli cenere sopra il capo, et coprendoglilo di cilicio con gemiti, et sospiri, gli denunciaua, che si come Adamo era stato scacciato dal Paradiso, così essi erano scacciati per li loro peccati dalla Chiesa, et subito per ordine d'esso Vescouo si scacciauano fuori; et per tutto il tempo della Quadragesima fino al Giouedi santo in quello stato perseuerauano.

Questi erano gli essercitij, et occupationi della Chiesa, et de tutti i fedeli in questi tempi, cioè di pianti, lagrime, penitenza, reconciliatione, et altre simili opere per riconciliarsi con Dio, et così essere disposti al digiuno quadragesimale: in luogo delle quali, tanto hà prenalso il demonio, che sono introdotte risse, inimicitie, giuochi, balli, comedie, spettacoli, conuiti, crapule, et ogni sorte di dissolutioni, et offese de Dio. Questa è la memoria, dilettissimi, de i recordi del padre nostro santissimo Ambrosio? non dice egli? Idoli portio est, inebriare uino mentem, uentrem cibo distendere, saltationibus membra torquere, et ita prauis actibus occupari, ut cogaris ignorare, quod Deus est. Non dice egli in questo proposito con l'Apostolo san Paolo; Quæ portio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci cum tenebris, aut quæ pars fideli cum infideli, qui consensus templo Dei cum idolis? Parui che queste siano opere de figliuoli della Chiesa? non meritano già questo nome. Figliuoli ueramẽte ingrati uerso la lor madre. Essa piange, loro ridono: la Chiesa geme per li peccati loro, essi trionfano con i spettacoli, con li quali trionfa di loro il Diauolo. La Chiesa attende sollicitamente nelli suoi officij à placare l'ira di Dio, et loro s'accordano con ogni sorte di peccati à prouocarla maggiormente: la Chiesa con ogni stu-

dio cerca di leuare ogni profanità, et gentilità, et loro rinouano l'usanze de' gentili, ritrouate da Satanasso fin dal principio del mondo, quando mascheratosi in figura di serpente, ingannò i primi nostri padri: et si come con quella maschera cagionò la caduta miserabile di tutto il genere humano, cosi adesso si sforza con la uanità et falsità delle maschere precipitare il mondo nella medesima rouina. Et di tal sorte siamo dati in preda alle concupiscentie nostre, et attendiamo à fare la uolontà della carne, che questo pare à punto quel tempo, del quale parla il profeta Esaia, quando dice: Et uocauit Dominus exercituum in die illa ad fletum, et ad planctum, ad caluitium, et ad cingulum sacci, et ecce gaudium, et lætitia, occidere uitulos, et iugulare arietes, comedere carnes, et bibere uinum, comedamus et bibamus, cras enim moriemur. Iddio ci hà chiamati à pianti, à lacrime, à uestirci de sacco, et finalmente à far penitenza de peccati nostri, et noi sprezzando le sue uoci, attendiamo à conuiuij, feste, et altri piaceri. Questi hanno con gran ragione a temere, che sprezzando essi la penitenza, alla quale hora Iddio gl'inuita, quando uorranno pentirsi, non gli sia concesso tempo, come con spauentenole, mà giusto giudicio, Iddio minaccia à questi tali per l'istesso profeta dicendo: Et reuelata est in auribus meis uox Domini exercituum, si dimittetur uobis iniquitas hæc, donec moriamini, dicit Dominus exercituum.

Frà questi, che cosi poco si curano della salute della propria anima, figliuoli carissimi, non siate in alcun modo uoi, anzi quanto più impazzisce il mondo con ogni sorte di dissolutioni, bagordi, et opere del demonio; tanto maggiormente per obligo di carità insieme con la santa Chiesa compatite alla cecità loro; et con calde, et feruenti orationi pregate il Sig. Dio, che non riguardi alla nostra infinita ingratitudine, mà che secondo l'immensa sua misericordia dia à questi meschini, che pur sono nostri fratelli, spirito di compuntione, et à tutti noi insieme uera emendatione di tutti i nostri peccati. Questo è quel tempo, nel quale il Signor nostro nel deserto afflisse se stesso per li peccati nostri col digiuno di quaranta giorni, e superò tutte le tentationi del demonio, doue che egli si sforza d'ottener uittoria almanco nelle membra di CHRISTO, *si come uediamo, che in questi tempi gli succede in molti con ruina di tante anime. Per tanto dobbiamo noi, come buoni soldati di* CHRISTO, *imitare il nostro capitano, et essercitarsi in questo tempo specialmente nelli digiuni, orationi, uisitare Chiese, concorrere alle prediche, et sacre lettioni, frequentare le confessioni, et prepararsi con questi santi essercitij à riceuere il frutto della santa Quadragesima: et frà i mezzi con i quali hauete da armarui per uincere insieme con Christo, l'inimico nostro, desideriamo, sia questo di ritrouarui con lui il giorno, che la Chiesa ci rapresenta l'historia euangelica del suo duello col demonio nel deserto, ch'è la Domenica, detta, in capo di quaresima, che sarà l'ultimo di questo mese di Febraro, cioè che in quel giorno ui congiongiate con Christo, riceuendo la santissima Communione; però ui preghamo nel Signore a non mancare per gloria sua, à confusione del demonio, di participare di questo solenne conuito, al quale gia sono alcuni anni, che habbiamo usato d'inuitarui, conuito tanto più ricco hora in quel giorno, quanto ch'è accompagnato dal liberalissimo dono d'Indulgenza plenaria, che N. S. Papa Gregorio XIII. ha specialmente concesso a tutti quelli della città et prouincia di Milano, che riteranno il santo Instituto dell'oratione della sera, et in quel di si communicheranno. Apparecchiateui dunque per tempo a questa santa communione, con tanto maggior diligenza et diuotione, quanto sono maggiori le distrattioni, et più frequenti le occasioni, con le quali procurerà il demonio, di sturbare, ò minuire il frutto di questa santa opera, tanto contraria a i suoi dissegni. Et per parte di questo apparechio, oltre l'oratione ordinaria della sera, nella quale douerete in questo tempo più che mai perseuerare, pigliarete anco per quelle poche Domeniche, et giorni di festa, che correranno da questo tempo, sia all'hora, quel particolar essercitio d'oratione, processioni, et altre deuotioni, alle quali d'ordine nostro sarete inuitati dal Curato uostro.*

Se con questi apparechi, et dispositione entrarete nella santa quaresima, più ageuolmente et con maggior frutto farete quelle cose, che da noi recerca Dio spetialmente in quel tempo. Frà le quali cose essendosi strettamente commandato il digiunare ogni dì, eccetto le Domeniche, che fuori di legitimo impedimento non si può lasciare senza peccato mortale, douete non solo digiunare noi in tutti quelli giorni, ma anco prouedere, che senza manco faccino il medemo tutti quelli, che sono nelle famiglie uostre, serui, serue, et figliuoli, che per l'età sono obligati à digiunare, il che douete far uolentieri, et per il frutto dell'obedienza debita à Dio, et alla Chiesa santa, et per tante altre utilità, che porta seco il digiuno; et spetialmente per essere questo digiuno quaresimale, come una decima delli giorni dell'anno, che sua Diuina Maestà ricerca da noi, et per rapresentarui il digiuno de i quaranta giorni, che fece già Christo nostro maestro senza alcun suo bisogno per instituire, et dar essempio à noi.

Siate anco solleciti à le prediche, essendo la parola de Dio tanto necessaria, et tanto raccommandata nella sacra scrittura, et spetialmente dicendo il Signore, che quello è di Dio, che sente uolentieri la parola sua, et che non è suo, chi non la sente. Ne temiate che per lasciare gli altri negotij per un'hora, perdiate niente, anzi ui guadagnarete più, non solamente per esser il frutto spirituale molto maggiore senza comparatione, che il temporale, mà etiandio perche il Signore uuole aiutare particolarmente anco nelle cose temporali coloro, che per seruitio suo si scommodano in quelle. Sapete bene ch'egli nell'Euangelio dice, Quærite primum regnum Dei, et iustitiam eius, et hæc omnia adijcientur uobis. Et perche, come dice San Giacomo, non li auditori, mà quelli che fanno l'opere

buone,

buone, sono giustificati presso à Dio, non ui douete contentare con andare solamente à la predica, mà procurar de far quel tanto, che si dice, et ui tocca, à ciascuno secondo il stato nostro.

Vi è anche la sacra confessione, che oltre l'essere di tanta importanza per la salute dell'anime, è con così stretto obligo commandato dalla santa Chiesa, che in tal tempo specialmente si faccia, però desideriamo che tutti si preparino ad essa, et la facciano con gran consideratione, et pentimento delli peccati, accio ne possino cauare il debito frutto; non imitando coloro, che essendogli dato tempo tutta la quaresima, anzi tutto l'anno, aspettano à gli ultimi giorni à prepararsi, et la fanno talmente, come se fusse una cosa di poco momento, ne ui considerano, che cosa sia il peccato, quanto dispiaccia à Dio, quanto danno fa all'anima, il castigo che merita, nè quanto bisogna fare per riformar'un'anima, che habbia peccato pur una sol uolta mortalmente; di qui si uede in questi poca emendatione di uita, anzi che tornano subito alli medemi peccati, et tal uolta maggiori che prima. Che cosa può essere, Dilettissimi in christo, di maggiore importanza, che attendere all'anima amalata, ò per dir meglio, morta per il peccato, et se tanta diligenza si mette per medicare il corpo quando è amalato, quanta si deue mettere per l'anima: pigliate, Carissimi, pigliate da uero questo santo sacramento, et non con negligenza, mà et à quel tempo, et sempre come cosa, della quale depende la nostra felicità eterna.

Hauete, amatissimi figliuoli, quelli ricordi, che habbiamo giudicato douerui dare nell'occasione di questo tempo settuagesimale. Resta hora, che uoi ne facciate frutto, di che con ogni affetto ui preghiamo per quel pretioso sangue di Giesu Redentor nostro, nel quale siamo liberati dal calamitoso stato, che ci rappresente questo sacro tempo.

Et quelli particolarmente, che chiusero l'orecchie alle cose raccordategli nell'altra lettera nostra dell'Aduento, et hanno seguitato nelle uanita loro, spendendo i giorni della uita, à guisa di quel figliuolo prodigo nella seruitù del Demonio, et uergognosa sodisfattione de gli appetiti loro carnali, nel fango dell'immonditie, non siano più sordi alle uoci di Dio, et della Chiesa santa. Tornate, ui preghiamo figliuoli, al cuore, tornate in uoi medesmi, et alla memoria di quei beni del padre nostro celeste, che così uana, et miseramente hauete dissipati. Non ci date tanta causa di piangere sopra di uoi, nè di desiderare fonti di lagrime a gliocchi nostri sopra i peccati uostri; ne fate che habbiamo, a dir di uoi con l'Apostolo S. Paolo: Multi ambulant, quos sæpe dicebam uobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi: quorum finis, interitus: quorum Deus uenter est: et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Et poi che ui hà fatto gran misericordia Dio con darui spatio di penitenza fino al punto presente della uita uostra, non abusate più della sua benignità, mà fate degni frutti d'emendatione, date allegrezza à gli Angeli con la uera conuersione nostra, correte con la penitenza alle braccia pietosissime di Christo, che come amoreuolissimo padre uostro, le hà stese in croce per chiamarui, et per riabbracciarui, et è pronto ad accettarui anco di nuouo per cari figliuoli suoi. Altrimente a uoi come infelici figliuoli del uecchio Adamo, si farà eterno l'essilio dal Cielo, la nostra parte sarà nel regno di Satanasso, per uoi, se non fate penitenza, non farà efficace la redentione che ha fatta del genere humano colla sua passione, et resurrettione Christo Giesù.

Voi altri, amatissimi figliuoli, che nel sacro Aduento del Signore, hauete cominciato, o ui sete maggiormente accesi a far frutto nelli misterij, che alla giornata ci propone la santa Chiesa, fate il medemo in questo della Settuagesima: et si come i figliuoli d'Israele, nel loro essilio, posti da canto gl'instrumenti di musica, et uoci d'allegrezza, sedeuano presso li fiumi di Babilonia, sospirando et piangendo nella memoria et desiderio dell'amata Gierusalemme; et a chi gl'inuitaua a canti et feste, rispondeuano mesti; Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? così noi, riconoscendo hora insieme con la Chiesa il stato nostro in questo fugace mondo, frà tante afflittioni, pericoli, tentationi, et miserie, sospirate, et piangete nel desiderio della nostra celeste Gierusalemme, della quale sete ancora essuli. Et quando il mondo ui inuita a le sue false allegrezze, rispondete, Quomodo cantabimus in terra aliena? Non uogliate hauer parte con gli errori del mondo, fuggite da i suoi disordinati conuiti, da i suoi corrotti costumi, dalle compagnie dissolute, et da ogni sua uanità: et se ben col corpo ancor peregrinate nella terra; fate di modo che possiate dire con Paolo santo: Nostra conuersatio in cælis est. In cielo siano i uostri desiderij, le speranze, i gusti, et gli affetti tutti: abbracciate i mezzi, che ui habbiamo di sopra proposti, fate instante oratione per uoi, et per quelli altri meschini, et per noi Pastore uostro particolarmente: et sperate che Dio essaudirà le nostre orationi in tutto quello, che sia di gloria sua: et ui farà gratia di ponere fine allo essilio nostro, et di consumare perfettamente la redentione nostra, conducendoui alla possessione perfetta della celeste patria, il Paradiso. così lo faccia sua Diuina Maestà: et uoi in suo nome ui benediciamo. Di Milano, nel Palazzo Archiepiscopale, il di primo di Febraro. 1574.

LETTERE PASTORALI, ET ALTRE instruttioni per il santo Giubileo.

Carlo, Cardinal Borromeo, Arciuescono della santa Chiesa di Milano, a tutti i fideli della Città, et Diocese nostra, Salute nel Signore.

Auicinandosi, figliuoli dilettissimi, l'anno del santo Giubileo, nel quale per antico instituto, et usanza li sommi Pontefici con la loro soprema, e celeste

celeste potestà aprono l'inestimabile thesoro spirituale della santa Chiesa, per beneficio e salute dell'anime de fedeli; et havendo la Santità di Nostro Signor Papa Gregorio XIII. con una sua Bolla intimato detto Giubileo, et ordinato a tutti li Vescovi, che procurino diligentemente, che i loro popoli siano instrutti di tutte quelle cose, che saranno opportune alla preparatione per conseguirlo: noi, che per il zelo, che il Signor Dio ci da, della salute nostra, sogliamo volentiere abbractiare ogni occasione d'eccitarvi et indurvi a quel, che è di nostro spirituale aiuto, et profitto, non potiamo hora in questa così importante, essendovi massime il commandamento di sua Santità, et il debito dell'officio nostro pastorale, mancare di far il medesimo. Onde habbiamo voluto con questa nostra lettera ammonirvi d'alcune cose, et prima dell'importanza di questo divino et precioso thesoro, et insieme con quanta devotione et desiderio dovete in questa occasione abbracciare la peregrinatione di Roma; poi, in che modo prepararvi, et farla, per conseguir esso Giubileo; finalmente, come tutti habbiate à celebrare l'anno santo santamente.

Acciochè dunque intendiate, figliuoli in CHRISTO carissimi, che cosa sia questo Giubileo, et che beni in quello s'acquistino, havete a sapere che lo stato della legge vecchia era figura di quel, che per Christo Giesù Salvatore nostro far si doveva nella chiesa, di modo che le cose, le quali in quella legge esteriormente si facevano, significavano quel che spiritualmente haveva a operare esso CHRISTO in noi. Hor fra l'altre osservationi esterne, che quel popolo per divina ordinatione haveva, era questa, che nel quinquagesimo anno si concedeva alli servi total remissione dalla servitù, et quelli che venduto havevano li loro beni, tornavano a ricuperarli: si che ogn'uno tornava alla sua prima libertà, et a possedere l'antica, e paterna heredità; et chiamavasi detto anno il Giubileo. Era questo Giubileo figura della perfetta liberatione del genere humano, et della restitutione di esso all'antica heredità del Cielo, fatta dal nostro Redentore CHRISTO GIESV benedetto, il quale con i suoi meriti ci l'hà ricuperata, et con la sua morte ha pienamente sodisfatto all'eterno Padre per le iniquità nostre, che ci havevano di quella privati, et fattoci veramente servi del Demonio, et del peccato, et debitori alla divina giustitia di pene eterne. Questo è il vero Giubileo spirituale, figurato per quello, che osservavano li Hebrei, come ci mostrò lo Spirito santo, collocando nel quinquagesimo numero, che è numero di piena remissione, quel salmo, Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuã: dove il santo Propheta David, pieno di fede et speranza d'impetrar perdono delle sue colpe per CHRISTO, chiede a Dio misericordia, et insieme mostra, e predice, qualmente da esso CHRISTO dovevamo havere la remissione de nostri peccati. Il quale beneficio è perpetuo nella chiesa di Dio, di maniera che si può dire, che li fedeli Christiani hanno continuamente nella presente vita il Giubileo; potendo sempre per i debiti mezzi havere la remissione de i loro peccati. Questi mezzi sono i santi Sacramenti, e specialmente il battesimo, il quale riceviamo da principio, poi la penitenza. Con questa differenza però, che nel battesimo ci si dà la remissione plenaria d'ogni colpa e pena, essendo questo Sacramento una totale representatione della morte, et resurrettione di CHRISTO, dove l'huomo intieramente muore alla vita vecchia, et rinasce a una nuova spirituale. Ma nel Sacramento della penitenza quantunque ci sia cõcessa la remissione delle colpe, e pene eterne; nondimeno, doppo le colpe remesse restandoci il più delle volte il debito delle pene temporali, vi è la necessità della satisfattione: la quale si deve fare con opere penali, et afflittive, contrarie al diletto, e piacere, che s'è havuto nel peccato; dove che anticamente, quando la pietà Christiana era in maggior fervore, s'usavano nella Chiesa quelle lunghe e severe penitenze de Canoni penitentiali, et per satisfattione de peccati, et per essere di grandissimo merito et aiuto l'essercitarsi nell'opere satisfattorie. Hor perche sono pochi, che si sforzino a satisfare, è satisfaccino condegnamente con opere penitentiali alle colpe commesse, il nostro clemẽtissimo, e benignissimo Redentore con la sua immensa carità ha proveduto a questo bisogno, lasciando nella sua Chiesa uno inestimabile thesoro spirituale dell'infiniti meriti della sua morte, e passione, e di quelli della sua beatissima Madre, sempre Vergine MARIA, e di tutti l'Apostoli, Martiri, et Santi del Paradiso. Di quale Thesoro, e richezze spirituali ha cõstituito universale dispensatore il principe dell'Apostoli, san Pietro, et i suoi successori, li Pontefici Romani: quali ha lasciato Vicarij suoi in terra, et datoli le chiavi del regno de i Cieli, e piena potestà de ligare, et sciogliere. Cõ questa divina potestà hanno essi sempre aperto, et tuttavia aprono questo grã Thesoro, concedendo per ragionevoli cause in varie occasioni, hora limitata, et ristretta, hora pienissima remissione di tutte le pene, con quali doveressimo per i peccati nostri sodisfare, ò in questa vita, ò nel purgatorio. Questa pienissima Indulgenza è concessa a quelli, che l'anno santo vanno a Roma, e veramente pentiti, e confessati delli loro peccati, ivi visitano devotamente per tanti giorni le Chiese, a ciò deputate. La quale Indulgenza, essendo primieramẽte de cento in cento anni concessa, fu per la brevità della nostra vita, et altre ragionevoli cause ridotta alli cinquanta anni, a imitatione del Giubileo antico, et poi dalli cinquanta alli trentatre, et da questo numero ultimamente alli vinticinque, di modo che da vinticinque in vinticinque anni si rinuova.

Questo è, figliuoli in CHIRTSO amatissimi, il thesoro che vi e proposto: questo è il Giubileo che vi viene predicato. Considerate dunque con quel maggior lume, che si degnerà concedervi la divina bontà, et essaminate la vostra vita dal principio, che comminciaste ad haver uso di ragione, fino a questo tempo; et

guar

guardate li molti, anzi innumerabili peccati, che hauete commessi, et ui trouarete piu et piu uolte degni d'esser condennati a gl'eterni tormenti. Dall'altro cāto riguardate al bene, che hauete fatto, et uederete quanto sia poco, et quel poco, quanto sia defettoso, et imperfetto. Et quantunque per il Sacramento della penitenza, se pero in quello hauete hauuto la dispositione, che doueuate, ui siano stati remessi li peccati, doue è pero la debita sodisfattione, che hauete fatta? doue li digiuni, la maceratione della carne, la mortificatione de sensi, le larghe elemosine, le continue orationi? Chi è quello, che, come san Gregorio ricerca ne' penitenti, per castigarsi d'hauer commesse cose illecite, s'astiene quanto bisogna da quelle, che sono lecite? anzi quante uolte hauete doppo la penitenza, in luogo di satisfare alle colpe passate, commesse dell'altre, et forse molto maggiori? In questa negligenza si uiue communemente hoggidi nel Christianesmo, et in essa molti se ne morono, doue, se pur si trouano in stato di salute, gli conuien satisfare nelle acerbe, dolorose, et lunghe pene del Purgatorio.

Non è dunque, dilettissimi figliuoli, da perdere l'occasione di tanto spiritual guadagno. Non uogliate ui preghiamo, per timore, ò rispetto d'un poco di fatica corporale, priuarui di tanto bene; considerate la diligenza, et sollecitudine nostra ne gl'acquisti et guadagni terreni, per li quali ui mettete a lunghi, et pericolosi uiaggi; ne temete disagi, et incommodi, ne ui spauentate di fatica, che ui si rappresenti. Confondeteui di non far per l'anima uostra quel che fate per il corpo, poi che per riceuere la remissione d'un debito di cose temporali, molti di uoi non temeriano di mettersi etiandio à maggior uiaggio di questo, quale ne serue per riceuere la remissione di tanti et tanti debiti spirituali. Douete, figliuoli amatissimi, per questa causa, quale importa tanto alla anima uostra, muouerui con gran desiderio, et pietà ueramente Christiana à fare questo santo peregrinagio: à quale ui ha d'accendere anco sommamente l'essempio dell'antica deuotione, che in cio mostrorno li fedeli, et popoli, et principi. Soleuano gia loro con gran religione concorrere in ogni banda à uisitare quei luoghi, doue erano reliquie de Santi, et altre memorie loro. questo concorso era spetialmente da tutte le parti del mondo a Roma: doue, essendo stati li beati Apostoli, san Pietro, et san Paolo, et innumerabili Santi di Dio martirizzati, et essendo anco iui li loro sacri corpi, et reliquie; gran moltitudine d'ogni natione andaua, per impetrare le orationi et suffragij loro appresso Dio, et per riuerire ancora quelle osse, et membri, che mentre erano in questo mondo uestite di carne, furono habitacolo, et tempio dello Spirito santo, et che gloriosi doueranno resuscitare alla uita immortale; nel che rinouauano la fede et speranza di conseguirla anch'essi; et si eccitauano ad imitare le uirtù delli santi, uedendo quei corpi, che erano stati macerati et humiliati in questa uita, essere dal Signor ancora in questo mondo remunerati con tanta gloria, che li Re, et gl'Imperatori prostrati innanzi à le loro cenere, et gettate le corone per terra, riuerentemente li adorauano. Et quantunque in questi nostri infelici tempi, ne quali le heresie che regnano, impugnano queste sante, et pie opere al religioso essercito del peregrinare sia assai intepidito; per questo non douete ritirarui, figliuoli carissimi, anzi maggiormente accenderui, essendo a punto questo il tempo, nel quale li ueri catholici, et obedienti figliuoli della Chiesa, deueno mostrare il zelo della fede, e la pietà loro in imitare, e rinouare l'antica deuotione, la quale conoscerete da quello, che san Gioanni Crisostomo dice, parlando del li gloriosi Apostoli et san Pietro, et san Paolo. Per questa causa, dice egli, io amo la citta di Roma, et quantunque per molte altre cause sia degna di laude, cioe per la magnificenza delle fabriche, per l'antiquità, et bellezza sua, per la moltitudine del popolo, per la potenza, et ricchezze, per le sue molte uittorie, et trionfi; nondimeno io non la stimo, ne amo per questo, ma la reputo felice, perche san Paolo, mentre che uisse, fu uerso quella tanto amoreuole, et tanto l'amò, in quella predicò, et finalmente in essa uolse morire. Questa è la causa, che quella Città è più gloriosa di tutte l'altre, et che à guisa d'un corpo grande, et gagliardo hà due splendenti occhi, cioè li corpi di questi due Apostoli: non cosi risplende il cielo, quando il Sole sparge li suoi raggi, come risplende la citta di Roma, mandando fuori li raggi di quelle due gloriose lampade. Di là Pietro, et Paolo saranno rapiti al cielo; marauigliateui, et stupiteui al gran spettacolo, che uedrà Roma, quando san Pietro, et san Paolo da i suoi sepolchri resuscitati, anderanno incontro al Signore. O che rose manderà à Roma à CHRISTO? con che corone è ornata questa città? di che collane d'oro è ella circondata? per questo celebro io questa città, non per le gran colonne, et antiche aglie, mà per quelle due colonne della Chiesa. Chi mi concederà adesso prostarmi al corpo di san Paolo, abbracciar il suo sepolcro, uedere la cenere di quel corpo, che portaua in se i segni delle piaghe riceuute per CHRISTO? uoria uedere quel sepolcro, nel quale giaciono quelle armi di giustitia, arme di luce, quelle membra, che adesso uiuono, et mentre uiueano in questa uita, erano morte, ma in esse uiueua CHRISTO: che erano crocifisso al mondo, membra di CHRISTO, et di CHRISTO uestite, tempio dello spirito santo, ornate con le piaghe di CHRISTO. Et insieme con questo uedere il corpo di san Pietro, che la carità in uita e morte ha congionti. Questo contemplaua il beato Chrisostomo nel la memoria delle reliquie di quelli santi Apostoli, che gli faceua nascere un grandissimo desiderio di uisitarle. Anzi dice egli altroue, che, se non fosse stato impedito per le molte cure, et occupationi della sua Chiesa, et se gli hauesse seruito la sanità corporale, nessun'altra cosa del mondo, l'haueria tenuto, che non hauessi abbracciato la peregrinatione di Roma, per ueder quelle catene, et pregioni, nelle quali l'Apostolo

fiolo era stato legato. Cosi contemplaua alle uolte con molto affetto le parte del sacro corpo del medemo Apostolo. Vedere, dice egli, la poluere di quella bocca, per la quale parlò CHRISTO, dalla quale uscina quella uoce à Demonij spauentenole; uedere la poluere di quel cuore, dal qual si puo dire, che come da un fonte è uscita in alcun modo la nostra salute; uedere la poluere di quelle mani, che furno per CHRISTO legate, che dauano lo Spirito santo, che hanno scritto quelle santissime epistole; mani che hauea do hauuto ardire una uipera di morderle, cascò nel fuoco ardente; uedere la poluere di quelli occhi prima cecati, et che poi riceuettero la uista per la salute del mondo, che meritorno ueder CHRISTO in carne, che non uedeuano le cose terrene, ma le cose celesti et spirituali, et che nelle mezze notti uigilauano per cantarhinni à CHRISTO; uedere la poluere di quei piedi, che correndo per il mondo non si straccauano, et che per CHRISTO tante uolte furono attacati à i ceppi. Con simile affetto, et deuotione douete, Figliuoli diletti, riceuere questa peregrinatione, lasciando ogni sorte di curiosità, et uanità mondana, che per ciò saria peregrinare per il mondo, et non per CHRISTO.

Ne ui douete solamente contentar di andar à Roma, et uisitare quelle Chiese, et reliquie de Santi, ma à questo douete congiongere uera et perfetta penitenza, di modo che faciate questo uiaggio in gratia di Dio, et con tal mortificatione della carne, et sensi uostri, che serua anco per la satisfattione delli uostri peccati. Siate dunque auertiti di confessarui prima, et se non hauesse altra uolta mai fatto una confessione generale di tutta la uita, per supplire à tutti li difetti, che potesse hauer commesso nelle confessioni passate, et per gli altri molti frutti, che ne risultano, ui essortiamo à farla adesso con occasione di questo anno santo: et poi con riceuere la santissima Communione, et con ogni altra diligenza ui armarete spiritualmente contra tutte le insidie, et tentationi, che ui apparecchiarà il demonio per la strada. Et specialmente nel principio, et progresso tutto di questo uiaggio, guardateui dalle male compagnie, et accostateui à quelle, la conuersatione de quali sentirete, che ui sia di spirituale aiuto: date bando alle crapale, ebrietà, la scenie, et altre dissolutioni, alle mormorationi, et detrattioni, risse: et con santa sobrietà, astinenza, et modestia Christiana in ogni uostra conuersatione fate che il uiaggio sia accompagnato da mortificatione, et castigo d'ogni uostra sensualità. Vi giouarà parimēte in questa peregrinatione dire ogni giorno li sette salmi penitentiali, con le letanie, la Corona, ò Rosario della Beata Vergine MARIA, et altre spirituali deuotioni: et sempre arriuati che sarete alle Terre, doue hauerete da riposarui, andar à uisitare la Chiesa, et iui fare l'oratione della sera, conforme alla uostra buona usanza, domandando particolarmente aiuto, et gratia al Signore per intercessione di quei Santi, à honore de quali le chiese sono dedicate, di continuare il uostro uiaggio in gratia sua. Auicinandoui in esso uiaggio à qualche Chiesa insigne di particolar deuotione, come santa MARIA de Loreto, et altre, se bene ui bisognasse diuertire un poco dalla uia dritta, et allongare il camino, non douete perdere l'occasione di uisitarle, et iui confessarui et communicarui di nuouo, et così consolarui, et fortificarui spiritualmente per questa santa peregrinatione. Arriuati poi in Roma, di nuouo confessandoui, et communicandoui, diuotamente attenderete à conseguire il sacro Giubileo, lasciando ogni curiosità, et uanità. Et nel uisitare quei sacri luoghi che sono per ciò deputati, nell'andare da una Chiesa a un'altra, ò da un'Altare a un'altro, per accenderui à maggior carità, et deuotione, meditate quelli uiaggi, che per noi fece in questo mondo CHRISTO, Redentor nostro, et tutte l'altre fatiche, et tormenti, che sopportò fino alla morte; et insieme quelli de i Santi, de quali uisitarete le Chiese, ò l'Altari; hora ricordandoui di quel feruore, con che quel Prencipe dell'Apostoli, san Pietro, sopportò le catene, le pregioni, finalmente i tormenti della croce, che prima pareua fuggire, quando incontrandosi col Signore gli domandò, Domine quo uadis? hora considerando anco la carità grande dell'Apostolo san Paolo, che di quella acceso, doppo tanti, et si lunghi uiaggi, et doppo si gran fatiche, uenne anco in Roma à essere decapitato per l'Euangelio, et nome di CHRISTO. Riscaldarà anco il Spirito uostro quella ardente prontezza del diletto discepolo, san Giouanni; quando uedrete il luogho, doue egli fu gittato nell'oglio feruente. Infiammaranui nell'amor de Dio quel fuoco di religione Christiana, che ardeua nel cuore di san Lorenzo, quando contemplarete le memorie del suo martirio nel luogo, oue sopra le craticole il corpo suo fù arrostito. Con simili meditationi mentre uisitarete quei santi luoghi, hauerete occasione di ricordarui de tanti santi, Martiri, Confessori, Pontefici, et Vergini, considerando la uita, ò qualche attione loro particolare, ouero essempio, et martirio, che da noi saprete, ò che l'istesse memorie di quei luoghi santi ui mostraranno: et insieme pregarete il Signor Dio, che per intercessione loro ui dia gratia d'imitare le sante opere loro, et d'ottener l'Indulgenza, e perdono, che in essi si concede.

Et perche saranno molti, li quali ò per l'età, ò per indispositione, ò altro legitimo impedimento, non potranno fare questo uiaggio, et guadagnare questo gran thesoro, essortiamo questi tali à supplire in qualche parte à questo, con essercitarsi molto più diligentemente del solito, nell'opere pie, et particolarmente nelli digiuni, elemosine, et orationi, et nel frequentare le chiese, uisitare gl'infermi, soccorrere à poueri, è massime à quelle persone, le quali, ò per loro deuotione, et maggior mortificatione, oueramente per bisogno della loro pouertà, anderanno à questo Giubileo, mēdicādo, percioche per mezzo di questa elemosina, sarete fatti partecipi del guadagno loro spirituale.

Vi

Vi ricordiamo anco ad accompagnare con questi offitij una elemosina spirituale, cioè di fare tutto l'anno santo calda oratione per quelle persone, che faranno questa peregrinatione, pregando Dio, che gli doni gratia di farla con tal modo, che ueramente ne riceuino il desiderato frutto: e che, si come Dio molte uolte hà donato la sanità de i corpi, et liberato da uarie et graui infermità, quelli, che con fede, et deuotione si sonò accostati a quei sacri luoghi, et sante reliquie, et specialmente delli gloriosi Apostoli, et all'ombra solo de i loro corpi alcuna uolta si sono fatti di questi miracoli, così hora tutti quelli, che li uisitaranno, riceuano intiera, et abbondante sanità delle loro anime, da ogni spirituale infermità; gli siano aperti gli occhi a uedere gli errori passati, la bruttezza, et danni del peccato, la uanità delle speranze di questo mondo, et la grandezza, et eternità de beni dell'altra uita: gli siano aperte l'orecchie a sentire uiuamente le sante inspirationi, et diuine uoci; gli siano risanati, et purificati i sensi interiori a discernere gl'inganni del mondo, ad aborrire i suoi diletti, et gustare le cose di Dio: siano riscaldati, et liberati da quella fredezza nelle cose spirituali, che communemente con tanto danno dell'anime si truoua: siano ingagliarditi, et fortificati a deporre tutti li rispetti humani, doue uà l'honore di Dio, la salute, et beneficio della loro anima, et del prossimo. In somma tornino a casa ueramente liberi da ogni seruitù del peccato, et delle proprie passioni, possessori, et padroni di se medesimi, per esser sempre soggietti, et obedienti alla legge di Dio, con tale nouità della uita, che diano largo testimonio di uera gloria, et grandezza a quella alma città, che haueranno uisitata; doue è la cathedra d'ogni uera dottrina, et il magisterio di costumi Christiani; et che scuoprano di ogni parte la uirtù delle sacre, et Apostoliche benedittioni, che ui haueranno riceuute.

Effortiamo finalmente tutti, et quelli, che faranno questo uiaggio, et quelli che non lo potessero fare, che si come quest'anno e chiamato santo, così sia da tutti specialmente santificato: siano sante l'opere, sante le parole, santi i pensieri, desiderij, et proponimenti: in questa santità procurino esser stabiliti et confirmati, in questa cerchino di crescere tuttauia più, attendendo quest'anno specialmente più del solito alle deuotioni, et buone opere.

E se ui fossero alcuni cuori indurati, et inuolti nelle inimicitie, et discordie, intenti ad odij, rancori, et a uendette, questo e anno di Giubileo, et di pienissima remissione, et però accommodatissima occasione, nella quale si spezzino questi cuori duri, si rimettano le ingiurie, si reconcilijno gl'inimici, si scordino gli odij, et così ciascuno col perdonare, si disponga a riceuere il largo perdono, che hà di bisogno da Dio per i peccati suoi.

Chi hà oblighi di restitutione, si ricordi, che questo e l'anno del Giubileo, nel quale nel uecchio testamento ogni cosa ritornaua a li suoi antichi possessori, et padroni, et però non stia più incatenato nelle mani del demonio, mà si risolua senza più dimora a restituire a legitimi padroni quel che tiene d'altri, et restituire se medesimo a Dio, uero signor nostro, alla cui seruitù offerisca, et ordini saldamente tutta la uita sua da qui innanzi. Così ciascun padre di famiglia instituisca con ogni diligenza, et procuri che faccino i suoi figlinoli, et altri della casa sua, la quale in questa occasione specialmente riconosca, et purghi con ogni solicitudine; leui le bestemmie, i giuochi, le detrattioni, le maledicentie, le parole inhoneste, l'otio, le crapule, le dissolutioni, et ogni altra offesa di Dio: et rimetta, et riscaldi, doue sia bisogno, il santo instituto dell'oratione della sera, la frequenza de Sacramenti, et tutti gli altri instituti et buone usanze, che si fossero raffredati, ò tralasciati nella fameglia sua: si moderino le spese superfluè, si sbandiscano le pompe, et altre occasioni di peccati.

Così celebraremo tutti santamente l'anno santo, et con la gratia del Signore saremo fatti degni d'andar a godere il perfetto, et eterno Giubileo, cioè la perfettissima liberatione da tutte le miserie di questa presente uita, et la possessione dell'immensi, et eterni beni della celeste nostra heredità del Paradiso. Il che ci conceda Dio benedetto, in nome del quale ui benedicismo. Di Milano, nel Palazzo Archiepiscopale, il di 10. di Settembre. 1574.

Litteræ Pontificiæ Iubilei.

GREGORIVS PAPA XIII.

VNIVERSIS Christi fidelibus, præsentes litteras inspecturis, salutem, et apostolicam benedictionem. Saluator noster, Dominus IESVS CHRISTVS, Dei filius, cuius licet immeriti, uices in terris gerimus, ad hoc nobis ligandi, et soluendi potestatem tradere uoluit, ut super eius gregem excubantes illius saluti paterne incumbamus. Hinc est, quod nos attendentes quamplures personas ciuitatis, et diœcesis Mediolanensis ob diuersa impedimenta, seu aliàs ad hanc almam Vrbem nostram pro consequenda Indulgentia anni Iubilei, proximè præteriti, non accessisse, ac propterea ipsarum personarum, et aliorum etiam fidelium animarum, saluti prospicere uolentes, precibus quoque pro parte dilecti filij nostri, Caroli, tituli Sanctæ Praxedis, presbyteri Cardinalis, Ecclesiæ Mediolanensis Archiepiscopi, nobis super hoc humiliter porrectis, inclinati: De omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri, et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi omnibus, et singulis utriusq. sexus Christi fidelibus Ciuitatis, et Diœcesis Mediolanensis incolis, et habitatoribus, ac eò pro tempore accedentibus, uerè penitentibus et confessis, quod quatuor, Metropolitanam uidelicet, et tres Ecclesias per ipsum Cardinalem, et Archiepiscopum, seu eius Vicarium generalem deputandas, per quindecim dies continuos, uel interpollatos, quos pro diœcesanis,

cesanis, pauperibus, infirmis, senibus, pragnantibus, uirginibus, uiduis, et alijs quouis alio legitimo impedimento detentis, ac Capitulis, Congregationibus, tam secularium, quam regularium, Sodalitatibus, Vniuersitatibus item, collegiatim præfatas Ecclesias uisitantibus, atq. alijs etiam ab alias causas, prout dicto Cardinali, et Archiepiscopo uidebitur, ad minorem numerum arbitrio suo reduci, et alibi etiam tàm in dicta ciuitate, quam in quibusuis eiusdē Diœcesis terris, oppidis, castris, et locis, alias quatuor aut tres, uel duas, aut unam, Ecclesias uisitandas, prout animarum saluti nouerit expedire, dicto arbitrio deputari posse uolumus, deuote, et reuerenter uisitando, et ibi quinquies orationem Dominicam, et toties salutationem Angelicam pro peccatorum suorum remißione recitando, ac pro pace inter christianos Principes conseruanda, et hæresum extirpatione, sanctæq. Romanæ Ecclesiæ exaltatione, pie ad Deum orando, plenariam eiusdem anni Iubilei omnium peccatorum suorum Indulgentiam, et remißionem consequantur perinde, ac si dicto Iubilei anno quatuor Ecclesias Almæ Vrbis pro cōsequendo Iubileo huiusmodi deputatas, statutis ad id diebus personaliter uisitassent, et alia ad hoc requisita adimpleuissent. Et ad effectum huiusmodi illis, ut Confessores, quos idē Cardinalis, et Archiepiscopus Iubilei huiusmodi causa in statis Ecclesiis nominatim delegerit, sibi eligere ualeant, presbyteros seculares, uel cuiusuis ordinis regulares, qui, confeßionibus eorum diligenter auditis, eos, et eorum quemlibet a quibusuis peccatis, criminibus, exceßibus, et delictis etiam quantuncunque grauibus, et enormibus, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, ac in literis, quæ in die Cœnæ Domini legi consueuerunt, contentis, ac censuris, et pœnis Ecclesiasticis ad effectum ipsius Iubilei consequēdi tantum, iniuncta eis pœnitentia salutari absoluere poßint; nec non ut illi, qui Romam uenerunt, et Iubileum ipsum quouis modo consecuti sunt, denuo etiā illud iuxta tenorem præsentium consequi ualeant, auctoritate apostolica, harum serie concedimus, et indulgemus. Præterea ipsi Cardinali, et Archiepiscopo, seu eius Vicario præfato, ut cuiusuis ordinis Monialibus, et Orphanarum, aliarumq. mulierum, in communi uiuentium, congregationibus, ad Iubileum intra monasteria, domusue suas consequendum, conditiones, modum, et tempus præscribere: et denique in præmißis omnibus, et singulis arbitrio suo facere, ordinare, et prouidere, ac quæcunq; sibi uisa remedia opportuna adhibere poßit, prout animarum saluti expedire iudicauerit, facultatem tribuimus. Præsentibus usque ad Octauam solemnitatis Corporis Domini nostri Iesu Christi, proxime futuræ, inclusiue duntaxat ualituris. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 20. Ianuarij 1576. Pontificatus nostri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

NOS CAROLVS, miseratione diuina, S.R.E. presb. Cardinalis, tit. sanctæ Praxedis, Archiepiscopus Mediolani, has Sanctissimi Domini Nostri GREGORII PAPAE XIII. litteras de Iubileo anni sancti omnibus, et singulis, utriusque sexus Christi fidelibus, urbis, diœcesisq. nostræ Mediolanensis incolis, hucq. pro tempore accedentibus, concesso, prout in ipsis litteris continetur, mandamus, de more solemniter promulgari. Quò autem illæ facilius in populi intelligentiam cadant, singulas earum partes, summatim per capita distinctas, uulgari sermone infra explicari iussimus. Ex quarum litterarum præscripto, Iubilei consequendi causa, ecclesias has quatuor, Metropolitanam scilicet unam, alteram sancti Ambrosij maiorem, tertiam sancti Laurentij, ad portam Ticinensem, quartam sancti Simpliciani, ad portam Nouocomensem, a Dominica sexta post Epiphaniam, qui dies erit duodecimus huius mensis Februarij 1576. post proceßionem solemnē, quæ eo die habebitur, uisitandas statuimus, et deputamus. Reseruamus uerò tandiu nobis, quoad in hac Vrbe, diœcesiq. nostra, ex Pontificio concessione, Iubilei celebritas agitur, omnem, ijs ipsis Pontificijs litteris concessam, facultatem, Ecclesias uisitandas, tàm in urbe, quàm in diœcesi, aliàs quatuor, aut tres, aut duas, aut unam, deputandi; tum alias etiam Ecclesias, ob confeßiones audiendas, deligendi; tum, ut illæ Ecclesiæ, deuotè, ac reuerenter, quemadmodum ijs ipsis litteris Pontificijs expressum est, a fidelibus uisitentur, alia præscribendi, faciendi, statuendi, ordinandi, prouidendi, ac quæcumque nobis uidebūtur, opportuna remedia adhibendi, prout animarum saluti expedire censuerimus. Tum reliqua denique agendi, et exequendi, facultatem omnem aliam, eisdem Pontificijs litteris, nobis attributam, reseruamus. Nec uero Iubilei causa in alijs Ecclesijs, ab alijsue confessarijs sacerdotibus, quàm per nos delectis, aut deligendis, confeßiones audiri, permißum esse, unusquisque norit. In quorum fidem, has manu nostra, nostroq. sigillo munitas, Cancellarijq. nostri manu signatas, promulgari mandauimus. Dat. ex ædibus Archiepiscopalibus, calendis Febr. 1576.

Carolus Card. tit. S. Praxedis, Archiep.

SOMMARIO

del breue soprascritto, per il Giubileo dell'anno santo, concesso nuouamente da sua Santità alla Città di Milano, a preghiere dell'Illustriss. et Reuerendiss. Cardinale di santa Prassede, Arciuescouo.

CONCEDE Sua Santità l'istesso Giubileo, che fu l'anno santo proßimo passato, in Roma. A tutti i fedeli Christiani habitanti nella Città, & Diocese di Milano: et a quelli, che ui uerranno a pigliarlo nel tempo che durerà.

che

Che ueramente contriti, & confessi, deuotamente & riuerentemente uisitaranno la Chiesa Metropolitana, & tre altre Chiese, che saranno deputate da sua Sig. Illustriss. ò dal suo Vicario Generale, nella Città di Milano.

Le quali Quattro Chiese debbiano esser, come di sopra, uisitate per Quindeci giorni continui, ò interrotti.

Dà facultà à sua Sig. Illustriss. di poter restringere il numero di essi Quindeci giorni, à quel minor numero, che le parerà, secondo la qualità, condicione, et età delle persone: et specialmente per li Diocesani, poueri, infermi, uecchi, Donne grauide, Vergini, Vedoue, et altre persone, legitimamente impedite.

Possa medesimamente dispensare in ciò li Capitoli, Congregationi, così Secolari, come Regolari, Compagnie, Vniuersità, che collegiatamente uisitaranno le Chiese deputate.

Possa far l'istesso con altre persone, ancora per altre cause, come à sua Sig. Illustriss. parerà meglio.

Possa ancora sua Sig. Illustriss. concedere il sudetto Giubileo medesimamente altroue, et nella città, et in qual si uoglia Terre, Castella, Ville, et Luochi della Diocese di Milano, à suo arbitrio.

Possa anco si nella Città, come in dette Terre, et luochi di essa Diocese, diputare altre Quattro Chiese, ò tre, ò due, ò una solamente, da esser uisitate per il detto Giubileo, come meglio parerà à sua S. Illustriss. per salute delle anime.

Quando si uisitaranno le sudette Chiese, ciascuno debbia dire cinque Pater noster, et altre tante Aue Marie: pregando piamente il Signore.

Per la remissione de' suoi peccati.

Per la conseruatione della pace trà li Prencipi Christiani.

Per la estirpatione delle heresie:

Per la essaltatione della santa Romana Chiesa.

A quelli che adempiranno diligentemente le cose sudette, concede sua Santità, che consequiscano, et guadagnino la indulgenza plenaria del Giubileo dell'anno santo, et la remissione de' tutti i suoi peccati; non altrimenti, che se l'anno santo prossimo passato hauessero nelli giorni statuiti à ciò, personalmente uisitate le Quattro Chiese del Giubileo in Roma; et hauessero adempito tutte l'altre cose, che intorno à ciò si ricercauano, per conseguirlo.

Concede anco facoltà à ciascuno, ad effetto di conseguire questo Giubileo, di eleggersi qual si uoglia Confessore delli deputati per causa d'esso Giubileo nominatamente da sua Sig. Illustriss. nelle Chiese à ciò determinate.

Concede sua Santità à questi tali Confessori, che saranno deputati da sua Signoria Illustrissima, come di sopra, licenza, et pienissima facoltà di assoluere ciascuno penitente, che si confessarà da loro, mentre durarà esso Giubileo, da qualunche peccati, offese, eccessi, et delitti, etiam quantunque graui, et enormi.

Possano essi Confessori etiandio assoluere da i casi riseruati alla sede Apostolica.

Possano medesimamente assoluere da i casi, che si contengono nella Bolla solita leggersi in die Cœnæ Domini: et da qual si uoglia altre censure, & pene ecclesiastiche, à effetto solamente di conseguire esso Giubileo, impostogli la penitenza salutare.

Il qual Giubileo S. Santità di nuouo lo cōcede ancora à quelli, che l'anno conseguito, l'anno passato in Roma.

Cōcede ancora S. Santità facoltà à S. S. Illustriss. ouero al suo Vic. Generale, di poter prescriuere quel tempo, modo, et conditioni, alle Monache di qual si uoglia ordine, alle Orfane, et altre simili congregationi di Donne, che uiueno insieme, acciò che esse ancora possano medesimamente conseguire il detto Giubileo dentro de' loro Monasterij, et case.

Et finalmente dà, et concede S. Santità piena, et ampla facoltà à S. Sig. Illustriss. di potere intorno à ciò fare, ordinare, et prouedere in quel modo, et con quei rimedij, che S. Sig. Illustriss. giudicherà opportuni, et espedienti per la salute delle anime.

Concede, che duri questa concessione del Giubileo sin' all'Ottaua della festa del Corpus Domini.

Sommario del sodetto decreto di Monsig. Illustriss. Cardinale, & Arciuescouo.

PER essecutione delle sudette lettere di Sua Santità, Monsignor Illustrissimo Cardinale, et Arciuescouo, ordina, et commanda, che esse si publichino, secondo l'usanza solennemente. Deputa, ad effetto che si conseguisca il sacro Giubileo, le infrascritte quattro Chiese, cioè.

La Chiesa Metropolitana, cioè il Duomo.

La Chiesa di Santo Ambrosio, Maggiore.

La Chiesa di Santo Lorenzo, à Porta Ticinese.

La Chiesa di S. Simpliciano, fuori di Porta Comasina.

Potrassi cominciar à uisitare le soprascritte Chiese, per conseguire il Giubileo sudetto, la Domenica sesta doppò la Epiphania, che sarà alli 12. del presente mese di Febraro 1576. doppò la processione solenne, che per ciò se farà quel giorno.

Si riserua sua Signoria Illustrissima, finche dura la concessione di detto Giubileo, la facolta, concessale nelle sudette lettere di Nostro Signore, di deputare, ancora in altro loco, così nella Città, come nella Diocese quattro altre Chiese da uisitare, ò trè, ò due, ò una, ad arbitrio di sua Signoria Illustriss. Di deputar' anco altre Chiese per le confessioni.

Et acciò che le dette quattro Chiese, siano con deuotione, et debita riuerenza uisitate, conforme alla continenza delle sudette lettere di sua Santità; si riserua sua Signoria Illustrissima anco facoltà di fare, ordinare, prouedere, et usare quei remedij, che le pareranno opportuni, secondo giudicarà espediente per la salute delle anime.

Si riserua medesimamente sua Signoria Illustriss. ogni altra facoltà, che le è data da sua Santità nelle medesime lettere, di essequire qualunche altra cosa contenute in esse lettere.

Et auisa, che per conseguire esso Santo Giubileo, non può, confessarsi in altre Chiese, ne da altri Confessori, che in quelle, et da quelli, che nominatamente da sua Signoria Illustrißima, sono, ò saranno espressamente deputati.

Carlo Cardinale di S. Prassede Arciuescouo della santa Chiesa di Milano, à tutti i fedeli della Città, et diocese nostra, Salute nel Signore.

ECCOVI, Dilettissimi figliuoli, il nuouo dono, che ci fà la bontà di Dio del sacro Giubileo dell'anno santo. Di nuouo apre hora à noi, nella Città nostra, il Vicario di Dio in terra quelle porte della diuina misericordia, che con tanta allegrezza uniuersale della Chiesa aprì à tutti i fedeli l'anno passato in Roma; quando aprendo i cieli, et insieme largamente la mano à dispensare con ogni pienezza i celesti thesori, et le sue benedittioni apostoliche, li inuitò à godere di quelle gratie, et empirsi di celesti, et uere richezze, mediante la uera penitenza, et la santa peregrinatione à quella alma Città. Così liberalmente da sua diuina Maestà ci uiene hora aperto il seno delle sue gratie, et offerti i suoi richissimi thesori per mezzo dell'istesso suo Vicario, Nostro Signore, Papa Gregorio XIII. che amplamente concede, come intenderete dalle lettere di sua Santità, a tutti i fideli della città, et diocese di Milano, et a quelli che ui uerranno, quali adempiranno le cose contenute in esse lettere, la remissione plenaria de tutti i suoi peccati, et il Giubileo dell'anno santo, non altrimente che se l'anno prossimo passato, che se celebrò detto Giubileo, hauessero nelli giorni statuiti a ciò, personalmente uisitato le quattro chiese del Giubileo in Roma; et hauessero adempito tutte l'altre cose, che intorno a ciò se riceercauano, per conseguirlo: et a questo effetto, da insieme facoltà ampla a confessori, deputati per ciò specialmente da noi, d'assoluere da tutti i casi reseruati, etiãdio nella bolla in cœna Domini.

Gran testimonio, carissimi, ueramente è questo dell'immensa carità di Dio uerso di noi, et della misericordiosa uolontà, quale ha, come dice san Paolo, della santificatione nostra: che condescendendo al nostro bisogno, mentre dormiamo nella nostra freddezza, et negligenza, et, quel che è peggio, molti nella morte del peccato; ci manda fino à casa, et offerisce, con pochissima fatica nostra, una gratia, et fauor tale, che per farne acquisto, doueuamo noi non solamente spendere prontamente alcuni pochi giorni, pellegrinando fino à Roma, mà faticar per questo uolentieri tutto'l tempo della uita nostra.

Sapete, quanto habbiamo desiderato l'anno passato, che non fosse alcuno di uoi, il quale, per qual si uoglia occupatione, o impedimento s'iscusasse di far quel santo uiaggio di Roma, mà che tutti andaste ad arricchirui spiritualmente, et che faceste questo spetial riconoscimento uerso la chiesa santa Romana, commune Madre nostra: andando in persona à riceuere presentialmente, quelle sante benedittioni apostoliche, et à uisitare i sacri corpi de i gloriosi Apostoli san Pietro, et san Paolo, et altre sante Reliquie; à uisitare quelle antiche, et diuote Chiese; quella terra santa, tutta sparsa, et consecrata col sangue d'innumerabili Martiri; doue et per questo, et per molti altri misterii, et deuotissime memorie, et per i fauori speciali, che Dio fà à quel luoco, doue ha collocata immobilmente la cathedra di san Pietro, l'infallibilità della fede catholica, il magisterio de' costumi Christiani, pare, che la terra istessa, i muri sacri, gli altari, le Chiese, i cimiterii de' Martiri, et ogni cosa spiri deuotione particolare; la quale isperimenta quasi sensibilmente, chi uisita quei santi luoghi, con la dispositione, che deue. Per il che u'habbiamo a ciò molte uolte essortato con parole, eccitato con lettere, et inuitato all'ultimo anco con l'essempio del uiaggio nostro, riconoscendo nostro obligo d'andarui innanzi, et d'esserui guida anco in così fatta occasione.

Ma poi che, con tutto questo, molti di uoi, ò per tepidità, et freddezza, ò per legitimo impedimento, sono restati priui di quel thesoro; saria ueramente troppo colpeuole, et reprensibile negligenza, et trascuraggine, se alcuno hauesse sì poca cura della sua salute, che in questa nuoua occasione così commoda, che a tutti noi e data, di poter fare il medesimo acquisto del Giubileo santo, restasse d'abbracciare questa diuina misericordia. Onde confidiamo di uoi, che nissuno mancarà hora a se stesso, anzi che tutti ui risoluerete di farlo con tal feruore, et diligenza, ch'emẽdi, et scancelli ogni negligenza passata, et ristori ogni danno, et pregiudicio, che ui fosse risultato, non solo per questo, ma per qual si uoglia altro mancamento di tutta la uita passata.

Non staremo hora a dichiararui longamente la grandezza, et l'importanza di questo diuino thesoro, che ci uiene proposto, il bisogno, che u'habbiamo; l'apparecchio, che douete fare; et la dispositione, che douete procurare per conseguirlo, et cauarne abõdãte frutto: poi che facessimo questo officio largamente con lettere nostre all'hora, in essecutione anco dell'ordine, che ci daua sopra ciò la Santità di N. S. alle quali lettere, intorno a ciò, ui rimettiamo, che per questa causa sono hora de ordine nostro ristampate, con alcune altre fatiche, che potranno seruire per meglio aiutarui in questo, et eccitarui alla diuota frequentatione di queste Chiese di Milano, che hora hauerete a uisitare, in luoco di quelle di Roma, et molto più alla diuotione di quei Santi, le sacre ossa, et reliquie de quali sono in questa nostra città.

Non possiamo già lasciare con questa occasione, per scarico della nostra conscienza, et molto più per il desiderio, ch'habbiamo della salute uostra, di racordare, et amonirui a non perdere così rara occasione, com'è questa, di rinouarui spiritualmente, spogliandoui dell'huomo uecchio, et lasciando le corrotele di questo mondo.

Con-

Considerate, figliuoli, et uedete il misero, et infelice stato di questo mondo; uedete, ch'egli, a guisa di uecchio, anzi decrepito, non uede, ne discerne le reti, i lacci, et gli inganni Diabolici, de i quali questa uita è piena. onde uà ciecamente inuiluppandosi in mille laberinti, et errori, et traboccando senza ritegno nelle fosse del peccato. E fatto sordo, in udire le uoci, i gridi, che da Dio con uarij flagelli, et con altri mezzi, per riuocarlo a i buoni sentieri dalla larga strada, per la quale scorre precipitosamente alla morte eterna. Hà guasto il gusto; non gusta più quello, che gli è salutifero; ma a guisa d'infermo, s'appiglia al male, et a quelle cose che sono più contrarie alla uita, et salute sua. In tutti i sensi dell'anima ha perso tanto il uigore, che in discernere le cose, troppo facilmente resta ingannato.

Dourebbe caminar dritto, et tener sẽpre uolta la faccia al cielo, et alle cose superne; ma a guisa di quella donna, che in S. Luca oppressa già molti anni da spirito d'infirmità, non poteua risguardare in alto. per la uecchiaia si è fatto come gobbo, e piegatosi uerso la terra, così desordinatamente con gli affetti suoi; che in essa, come dice il Profeta, hà fermati gli occhi. Onde douerebbe con esso piangere sempre con quelle uoci: Miser factus sum, et curuatus usque in finem. Manca in lui, et si raffreda ogni dì più, il calor uitale della carità santa, et si dissecca l'humore radicale della diuina gratia: e fiacca la uirtù; sono deboli membri alle proprie operationi, officij, et essercitij. Si riempie ogni dì più questo uecchio Adamo di mali humori, i quali sproportionati, et sconcertati frà loro, fanno in tutte le parti di questo corpo una perniciosa agitatione, et conturbatione.

Vecchio, e decrepito è questo misero Mondo, et per colmo delle sue miserie, è rimbambito, et fatto a guisa di fanciullo picciolo, che, se bene e necessitato da uarij accidenti a piangere; nondimeno scioccamente ride, et puerilmente scherza, giuoca, burla, et uiue spensierato nelle cose della sua salute; non si ricorda delle cose passate, che lo possono instruire per l'auuenire; non attende alle presenti; non considera, ne preuede i giuditij di Dio, che gli soprastanno in questo secolo, et nell'altro; non pensa alla morte che gli e uicina, ne all'inferno, che stà aperto per ingiottirlo: e poi scordato affatto de la gloria del paradiso, per la quale e creato l'huomo. Quanta ragione in questi tempi hà la sapienza di dar fuori uoci, et gridar nelle piazze, et nelle contradi; Vsquequo paruuli diligitis infantiam, et stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupiẽt, s et di minacciare; Auersio paruulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos.

Questo trouaremo essere lo stato, Dilettissimi figliuoli, di questo miserabil mondo, se con gl'occhi, illuminati dalla fede, mettiamo il cuore à considerarlo. E per non cercar hora l'altre parti del mondo; consideriamo questa nostra Città; consideriamo noi stessi.

Ditemi figliuoli, come ui sete spogliati dell'huomo uecchio? sono ancora sradicate le bestemmie? et i spergiuri? come si conuersa nelle chiese? che pensieri? che parole? che gesti? che atti si fanno ne i luoghi sacri, alla presenza de gli Angioli, de i Santi, et delle loro sacre Reliquie, et imagini, et di Dio istesso nel santissimo Sacramento? come si stà religiosamente ad udire la santa Messa, le prediche, sacre lettioni, et li diuini ufficij?

Doue se n'è andato l'instituto dell'oratione della sera? così necessario officio, così santa introduttione, fauorita con tante Indulgenze, et gratie spirituali? è già inuecchiata, è raffreddata, è morta nella memoria di molti; e persa in molte case, et fameglie.

Dite, come si celebra santamente il Matrimonio santo? come si seruano i digiuni della santa Chiesa? come in quei giorni se digiuna da i peccati?

S'io ui dimandassi anco, come si spende il giorno della festa? potreste respondermi con uerità, con molta mia consolatione, che ui sono molti, che in quei giorni si confessano; si communicano; si danno all'orationi, cõcorrono alle Chiese, alle Messe solenni, a i uesperi, et altri diuini officij, alle prediche, alle lettioni sacre, alle schuole della uita Christiana, all'altre opere di carità, et in somma a quegli essercitij, che sono proprij del giorno della festa. Siano benedetti questi dal Signore, siane lui glorificato. Ma quanti altri sono, che spendono quei giorni nelle tauerne, nelle crapule, ne i conuiti, ne i giuochi, ne i spettacoli prophani, nelle carnalità, et in ogni dissolutione.

Le pompe, poi, et gli ornamenti uani, sono talmente accresciuti in questa Città, et moltiplicate le spesse superflue; che habbiamo quasi fatte tutte nostre, le foggie pellegrine, et come raccolti in Milano, tutti gli eccessi, intorno à questo, delle Città forastiere. Temo, che si possa, per rispetto de molti, dire à Milano con il Profeta Ezechiele; Hæc fuit iniquitas tua, superbia, otium, saturitas panis, et abundantia. Voglia Dio, che non perseueri, et uada tanto oltre questa superbia nostra, che metta giù Dio la longa patienza, che hà con noi, et sfuoghi l'ira sua con quei castighi, che minaccia per Sophonia Profeta, Visitabo super omnes, qui induti sunt ueste peregrina etc. Mandarò, dice Iddio, seuero castigo sopra tutti quelli, che uestono di foggie nuoue, et forastieri: et per Esaia Profeta contra la uanità, et il sfoggiare delle donne, Pro eo, quòd eleuatæ sunt, dice egli, filiæ Sion, et ambulauerunt extento collo, et nutibus oculorum, ibant, et plaudebant, ambulabant, et pedibus suis composito gradu incedebant: decaluabit Dominus uerticem filiarum Sion, et Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamenta calceamentorum, et lunulas, et torques, et monilia, et armillas, et mitras, et discriminalia, et periscelidas, et murenulas, et olfactoriola, et inaures, et annulos, et gemmas in fronte pẽdentes, et mutatoria, et palliola, et linteamina, et acus, et specula, et sindones, et uittas, et theristra. Et erit, pro suaui odore, foetor; pro zona funiculus, et pro crispanti crine caluitium, et pro fascia pectorali cilitium. Perche le donne, dice il profeta,

sono insuperbite, et se ne uanno con il collo steßo, con gli occhi immodesti, et altieramente, strascinando, come dice il testo de i settanta, per terra le code delle uesti; il Signore leuarà la loro superbia, gli adornati capelli, le collane, le gorghiere, collari, le fibbie d'oro, le maniglie, l'ornamenti dal capo, i scriminali, schieie, i pendenti dell'orecchie, l'anelli, le gioie, i uentagli, i profumi, le aguccie, i specchi, i fazoletti, i bindelli, le uarie foggie delle uesti, i manti, et uanità di pompe: et in luoco di suaue odore sarà la puzza, et per le cinte le funi, et per i crini crespi la testa senza capelli; et in luoco dell'ornamento da petto, il cilicio.

Che diremo della educatione de' giouani? quando sarà, che non si neggano in Milano figliuoli, et giouani ociosi, che uengono crescendo ne gli anni, ignoranti affatto delle cose di Dio, senza diuotione, et disciplina, schernitori delli buoni, inimici della correttione, contumaci con li Padri, irreuerenti con gli maggiori, inobedienti à i Sacerdoti, uani nel cuore, sfrenati nella lingua, dissoluti nella conuersatione, et immodesti ne i costumi? Ma non è marauiglia che ui stano de tali, poi che si trouano tanti padri, et madri di famiglia, che non hanno la cura, che deuono de i figliuoli, et famiglie, et ui è tal padre di famiglia, che mette maggiore studio in alleuare, nodrire, et disciplinare caualli, cani, et ucelli, che non faccia in dare, et procurar à i figliuoli costumi ciuili, et cognitione di Dio, et delle cose Christiane.

Ne meno è marauiglia, poi che ui sono madri, maestre alle figliuole proprie nella schuola della uanità, che gl'insegnano co'l essempio loro l'ornarsi, il polirsi, l'esser curiose di uedere, d'esser uedute, il uagar liberamente in publico, l'andar per le contrade, fermarsi alle porte, alle finistre, attendere alle bellezze, et à gli ornamenti del corpo, et non à quelli de l'anima. Il che è pur contra quello che insegnaua il Prencipe de gli Apostoli S. Pietro con queste parole: Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti uestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo incorruptibilitate quieti, et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Vuole l'Apostolo santo che le donne non affettino l'ornarsi esteriormente con rizzi, con intorniamento d'oro, et gioie alla testa, ne con sfogiamenti di uesti, ma che la cuoprino, et che s'adornino interiormente, de sincerità, humiltà, obedienza, modestia, costumi santi, et di spirito quieto, et riposato, quale è ricco nel conspetto de Dio. Parimenti l'Apostolo S. Paolo: Similiter mulieres in habitu ornato cum uerecundia, et sobrietate, ornantes se non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste preciosa: sed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera. Voglio, dice san Paolo, che le donne uadino con habbito humile, et modesto, ne se ornino con conciatura de capelli, con oro, gioie, perle, et con uesti sontuose: ma con quelle cose, che conuenzono à loro, dimostrando diuotione, et pieta con opere buone.

E pur uero, che siamo inuecchiati, et uicini alla morte, per non dir morti affatto, mentre che siamo anco in tempo di poter, maßime col aiuto c'hora ci s'offerisce, tornar a uita, et rinouarsi di questa nostra uecchiaia.

Et chi può considerare questo miserabile stato del mondo, et nostro particolare senza lagrime, et senza lamenti, simili à quei, che faceua Hieremia sopra Gierusalem? Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Dirò io come Pastore, che sono di queste anime, con quel gran Pastore nostro S. Ambrosio, Quomodo patienter loquar? pie preteream? conuenienter defleam? et tuttauia col medesimo Ieremia dimandarò acqua à gli occhi, et fonte di lagrime al cuore per piangere à bastanza sopra la morte, non che uecchiaia, de i miei carißimi figliuoli.

Horsu, dilettißimi, è tempo, è tempo di recorrere alle confeßioni, alla penitenza santa, per risuscitar a uita, per far quella rinouatione spirituale; alla quale siamo opportunamente hora inuitati, et aiutati dal pretioso dono di questo sacro Giubileo, che ci uiene mandato. Figliuoli, ogniuno torni in se medesimo, ogniuno si raccoglia da i negotij, et da ogni altra cosa, per essaminare con molta diligenza, tutta la uita sua passata, et far anco, se attende al consiglio nostro, una confessione generale per aßicurarse, quanto sia poßibile, d'ogni mancamento essentiale, che hauesse potuto commettere nelle confeßioni passate, fatte in tempo, che poco forsi attendeua all'importanza di cosi gran negotio.

E faticosa la penitenza, ma sono grandi le sue utilità; pare amara la radice, ma sono dolci i suoi frutti; pare duro ad alcuno restituir i mali acquisti, lasciar le pratiche uecchie; scostarsi dalle male cõpagnie; rõper gli habiti uitiosi, et male usanze inuecchiate; ma considerare, che ui ua la uita, et uita tanto incomparabile con quella, che uiuiamo in questo mondo; pensate all'acquisto, che ui s'offerisce di poter fare, cio è di scancellare, non solamente le colpe passate, con la confeßione santa, per la quale ui si dà hora amplißima commodità, con la facoltà, che in questo Giubileo si concede, d'assoluere, etiamdio da casi riseruati: ma per la plenaria Indulgenza del Giubileo, potete esser liberati affatto da ogni obligo di sodisfattione, o pena temporale, ch'habbiate da fare in questa uita, ò doppò nel fuoco del Purgatorio, per qual si uoglia peccato nostro, dal giorno che riceueste il sacro Battesimo sino all'hora presente, come foste hora regenerati nel sacro Battesimo; anzi con tanta meglior conditione nostra, et maggior gratia, et fauore, et merito di maggior grado alla gloria del Paradiso, quanto importano, et la deuotione, e'l desiderio, con quali farete hora questa rinouatione, et tutti i meriti delle buone operationi, da uoi fatte nel tempo passato in gratia di Dio; che se per hauer uoi doppò peccato mortalmente, erano mortificate, reuineranno hora, tornando uoi in gratia di Dio con la penitenza santa. Deponite igitur uos, secundum pristinam conuersationem, ueterem hominem, qui corrumpitur secundum desi-

deria erroris; renouamini autem ſpiritu mentis ueſtræ: et induite nouum hominem, qui ſecundum Deū creatus eſt, in iuſtitia, et ſanctitate ueritatis. Laſciate, ui dice il ſpirito ſanto, ſecondo la prima conuerſatione, l'huomo uecchio, il quale ſi corrompe ſecondo i deſiderij dell'errore; et renouatiue nel ſpirito della mente noſtra; et ueſtiteui dell'huomo nuouo, ilquale è creato ſecondo Dio, in giuſtitia, et ſantità. Siano bandite le riſſe, et contentioni, l'inimicitie, gli odij, et rancori; perdonate le ingiurie, con quel affetto, col qual deſideriate, che Dio perdoni a noi le noſtre colpe. Non più crapule, ebrietà, e diſordinati conuiti, non più carnalità, e diſſolutioni Lontano ſia anco l'ocio, i giuochi, i riſi, le leggierezze, i ſpettacoli prophani, et i uani trattenimenti del Mōdo. Ceſſino hormai queſti uani ornamenti, et pompe, queſte ſpeſe ſuperflue, pernitioſe alle caſe, et famiglie, et troppo pregiuditiali all'eſtreme neceſſità de i poueri di Chriſto. Si ponga freno a gli appetiti diſordinati de' guadagni, alla cupidità, radice di tanti mali. Si regolino chriſtianamente i contratti, le mercantie, i negotij, ſi leuino le cauillationi, ſi terminino le liti, ſiano abhorrite e da chi parla, e da chi aſcolta, le buggie, i giuramenti non legitimi, le mormorationi, dettrattioni, et ogni parola pregiudiciale al proſſimo, ſi moderi la lingua, gli occhi, et tutto l'huomo eſteriore, et molto più l'interiore ne gli affetti ſuoi. In ſomma ſpogliamoci dell'huomo uecchio con tutti i ſuoi atti, et ueſtiamoci del nuouo, cioè, d'humiltà, di patienza, di purità, et innocenza, di miſericordia, di pietà, d'obedienza, di ferma fede, uiua ſperanza, et ardente charità. Ogniuno ſi riſolua hora di fare un nuouo principio, d'una uita, ueramente degna di Chriſtiano, nella quale perſeueri, reformando ſe ſteſſo, i figliuoli, et tutta la caſa ſua.

In queſto tempo poi ſpecialmente debbiamo tutti attendere a orationi, digiuni, eleemoſine, et altre pie opere, ſpendendo non ſolamente la feſta, ma molta parte de gli altri giorni ancora nelle Chieſe, alli diuini officij, alle publiche orationi, alle prediche, alle lettioni, alle ſante meditationi, a frequenti confeſſioni, et communioni, a diuote uiſitationi delle chieſe, et ſacre Reliquie, con un uiuo deſiderio di portar ſempre a caſa alcuno ſpetiale, et nuouo frutto per l'anime noſtre.

Preghiamo, figliuoli dilettiſsimi ſenza intermiſſione nuouamente in queſta occaſione, per la proſperità del Sommo Pontefice, et della ſanta Chieſa, per il buono gouerno di tutti i ſuoi Prelati, Paſtori, et Miniſtri Eccleſiaſtichi, per il buon ſucceſſo de tutti i ſanti deſiderij del Rè noſtro Catholico, per la uera pace di tutti i Prencipi Chriſtiani; per la conuerſione de gli infideli, et de gli Heretici; per la Riforma de' coſtumi in tutto il popolo Chriſtiano.

Preghiamo ſpecialmente per queſta Città, et popolo di Milano, che, come gli arbori hora ſpogliati, frà pochi giorni in queſta primauera ſi rinforzeranno di uigore, riueſtiranno di foglie, produranno fiori, et finalmente i ſuoi frutti; coſi ci doni Dio in queſto tempo tal rinouatione ſpirituale, che uiuificati colla ſua gratia, et con eſſa arricchiti abondantemēte, ci riueſtiamo di ſanta conuerſatione ci riempiamo di buono odore nelle opere Chriſtiane, produchiamo ueri frutti di nuoua uita, nuoui penſieri, nuoue parole, nuoue operationi, nuoui ſentimenti nelle coſe ſpirituali, con i quali ſi chiariamo ogni di più della uanità, et inganni del mondo; aſcoltiamo più uolontieri le parole di Dio, et obediamo più prontamente alle ſue uoci, et inſpirationi; guſtiamo perfettamente la frequenza delli ſantiſſimi Sacramenti, la oratione, et le altre conſolationi ſpirituali in queſta uita per gratia, ſin che ſaremo degni finalmente di riceuere dalla liberalità d'Iddio, doppò queſta uita, quella rinouatione di gloria, che ci rappreſenta, et a che ci inuita, et aiuta queſto Giubileo ſanto. Coſi ci ne preſti gratia Dio, a nome del quale, per queſto ui benediciamo con tutto il cuore. Raccommandando noi ſteſſi ſpecialmente in queſto tempo alle uoſtre pie, et deuote orationi. Di Milano, nel Palazzo Archiepiſcopale, il di 20. di Genaio 1576.

ORDINI, ET AVVERTIMENTI per pigliar il ſanto Giubileo in Milano.

Che comincierà alli 12. del preſente meſe di Febraro, doppo la proceſſione ſolenne, che in quel giorno ſi farà, et durerà ſino all'ottaua della ſolennità del Corpus Domini.

PER ringratiare il Signore Iddio di queſta ſingolare gratia del Giubileo dell'anno ſanto; et per prepararſi a conſequirlo con diuotione, ſe faranno queſta ſettimana tre Proceſsioni nella Città, et ciaſcuna ſe farà ad alcuna delle Chieſe deputate per il Giubileo, cioè Mercordi, che farà alli otto del preſente meſe di Febraro, a ſanto Ambroſio; Venerdi, a ſan Lorenzo, et Sabbato, a ſan Simpliciano.

Si farà ancora per le cauſe ſodette l'oratione di quarant'hore nel Duomo; ma di giorno ſolamente. Quale oratione ſe comminciarà il Mercordi, doppo che farà tornato il Clero proceſsionalmente, accompagnando il Corpo di ſan Mona, Arciueſcouo di queſta Città: quale con ſolennità ſe tranſferirà quel giorno dalla Chieſa di ſan Vital al Duomo.

Domenica matina poi ſi farà un'altra proceſsione ſolenne nel dar principio al ſanto Giubileo, con che ſi terminarà la ſodetta oratione delle quarant'hore.

Nella Dioceſe medeſimamente ſi faranno tre proceſsioni, in tre giorni ſimili di quella ſettimana, che ordinarà ciaſcuno Vicario foraneo, nel ſuo Vicariato; et queſte in tutti quei luoghi di ciaſcuna Pieue, doue ſi è uſato di fare proceſsioni per altri Giubilei, o doue parerà ad eſsi Vicarij.

Però s'eſſortano tutti, non ſolo a trouarſi con diuotione à tutte le ſodette proceſsioni, ma a digiunare anco i

giorni, che se faranno le tre prime fra la settimana. Il qual digiuno sarà conueniente, che si faccia spesso, mentre che durerà il santo Giubileo; massime ne i giorni, che si uisitaranno le Chiese, per consequirlo.

DEVE poi ciascuno sopra ogni cosa auertire, di seruare diligentemente tutte le conditioni, espresse da sua Santità nelle lettere della concessione d'esso Giubileo; perche non lo consequirebbe, chi non le osseruasse.

La prima è, d'essere ueramente contrito, et confessato: il che ogniuno deue fare auanti, che comincia a uisitare le Chiese, per maggior sicurezza di conseguire il santo Giubileo.

Per la medesima causa, s'alcuno doppo l'essersi confessato, et l'hauere incomminciato a uisitare le Chiese, cadesse, il che Dio non permetta, in qualche peccato mortale; deue confessarsi del peccato mortale; et seguitare di poi il resto de i giorni, che gli mancarãno, fino al numero de i giorni, che harà da uisitare le quattro Chiese.

Auertisca ciascuno, conforme alle lettere sodette di sua Santità, di confessarsi da uno de i confessori, nominatamente deputati da Monsignore Illustrißimo Arciuescouo per causa d'esso Giubileo, et anco in quelle Chiese deputate, che qui di sotto si nominano, ò se deputaranno per questo da sua Signoria Illustrißima. Nelle quali Chiese a questo effetto sarà posta in publico alle porte della Sacristia la tauoletta d'esßi confessori deputati. Et le chiese nominate, et deputate sono queste.

LE QVATTRO STATIONALI.

La Chiesa Metropolitana, cioè il Duomo.

Sanro Ambrosio, maggiore.

San Lotenzo.

San Simpliciano.

OLTRE QVESTE STATIONALI.

La chiesa collegiata di San Nazaro.

La chiesa collegiara di San Stefano.

La chiesa di Santa Maria di Brera.

La Chiesa di San Francesco.

La chiesa di Santa Maria della Rosa.

La seconda conditione è di uisitare le quattro Chiese, deputate da esso Monsignore Illustrißimo Arciuescouo, cioè il Duomo, santo Ambrosio, san Lorenzo, et san Simpliciano; o altre quattro, o tre, o dua, ouero una, che per qualche causa fussero deputate da eßo Monsignore Arciuescouo. Auertisca però ciascuno, che le quattro, o manco, che se hauessero a uisitare, tutte s'hanno a uisitare in uno medemo giorno.

La terza conditione e, di uisitar le sudette Chiese quindeci giorni continoui, o interotti, o quelli di manco a chi per alcuna causa concederà l'Illustrißimo Arciuescouo.

La quarta è, di uisitare le Chiese sodette diuotamente, et riuerentemente.

La quinta e, di dire in ciascuna d'esse Chiese per remissione de i suoi peccati, cinque Pater nostri, et cinque Aue Marie, et di pregare piamente Iddio, per l'unione fra i Prencipi Christiani, per l'estirpatione dell'Heresie, et per l'essaltatione della santa Chiesa Romana.

S'essorta però ogn'uno, non solo a confessarsi, ma anco communicarsi, prima, che si metta in pellegrinaggio o in uiaggio, per uisitare le Chiese, et poi che haurà finito di uisitarle, far il medesimo, oltre il communicarsi alcune uolte, in quel mentre che le uisita, hora in una, hora in un' altra delle chiese deputate, secondo che sarà mosso dalla sua diuotione.

Tutti in questo pellegrinaggio, o uiaggio per uisitare le chiese del santo Giubileo, procurino di fuggire ogni cosa, che possa impedire l'acquisto di questo thesoro spirituale, o disturbare la deuotione loro; et facciano secondo i ricordi, che haranno, conforme al decreto del Sinodo diocesano ultimo, dal Curato loro.

Et quelli specialmente, che uerranno di fuori, osseruino esso Decreto in pigliare la beneditione nella chiesa parochiale da esso Curato; nel partirsi, secondo il rito, et instituto antico della Chiesa, e presentarsi à lui nel ritorno.

Per eccitar in tutti maggior feruore di carità, et deuotione, et per maggior frutto dell'orationi, che si faranno in questa occasione, s'inuita il popolo di ciascuna parochia di questa Città, et diocese, a uisitare queste Chiese, insieme unitamente, et processionalmẽte, cioè il popolo di ciascuna parochia per se, et appartamente, con quell'ordine, et modo deuoto, di che quelli della parochia saranno auisati dal loro Curato, per ordine dell'Illustrißimo Arciuescouo.

Et a tutti quelli, che conueniranno processionalmente, con la sua parochia, si concede, che possano conseguire il santo Giubileo, uisitando le quattro chiese, deputate per questo, cinque uolte solamente, cioè per cinque giorni continui, o interrotti.

Et se saranno delle parochie fuori della città, lontane più di dieci miglia, che uenghino processionalmente, se gli concede, che possano guadagnare il Giubileo, in tre giorni soli, uisitando insieme, et processionalmente le quattro chiese. Anzi per maggior commodità loro, et per aiutare la loro diuotione si è data special cura, et ordine di mostrarli prontamente le reliquie, et altre diuotioni, che sono nelle quattro chiese deputate, nell'altre anco insigne di questa città; et di fare a eßi, secondo l'opportunità del tẽpo, et luoco, in alcuna delle sudette chiese, qualche breue essortatione, et sermone spirituale.

Si concede la medesima facoltà de i cinque, o tre giorni, respettiuamente, a quelli che saranno restati per qual che impedimento, o causa d'andare processionalmente alle quattro chiese con gli altri della loro parochia, se ui anderanno insieme con alcun'altra parochia per quelle uolte, che haueranno mancato d'andare con la sua parochia.

S'essortano tutti quei, che uerranno di fuori, che potendo uenir à piedi, guadagnino questo merito di far quella fatica à beneficio de le lor anime: mà in ogni caso tutti e della città, e di fuori, quando uisitarano

no le quattro Chiese, se ordina, che uadino à piedi, ò siano huomini, ò donne. Et quelle persone, che per età graue, ò per indispositione, ò per altro impedimento, et causa non sentissero di poterlo fare; ricorrino da Monsignore Illustrissimo Arciuescouo, ò dal Penitentiero Maggiore, ordinario nella Chiesa Metropolitana, perche secondo sarà ispediente alla salute delle lor anime, se gli darà opportuna facoltà di conseguire il Giubileo, prouedendosi al loro bisogno.

Tutti gli altri parimente, cioè li Diocesani, li uiandanti, è forestieri, le donne grauide, gli infermi, i uecchi et ogni altra persona, ò sia nella Città, ò nella Diocese, che hauesse alcuno impedimento in essequire intieramente quello che ordina Sua Santità, per conseguire il Giubileo, quanto al uisitar per quindeci giorni le quattro Chiese, già deputate per questo, onde desiderino diminutione, et reduttione del numero de i giorni ò delle Chiese, ò deputationi d'altre Chiese, più commode, et uicine in luogo delle quattro deputate, facciano ricorso al suo Parocho, è per mezo di esso, ò per altra uia, se sono nella Città, al Reuer. Penitentiero maggiore, ordinario nella Chiesa Metropolitana; si nella Diocese, al Vicario loro Foraneo: a i quali si dara da Monsignor Illustrissimo Arciuescouo, in uigor del Breue di S. Santità, opportuna facoltà per consolarli, conforme à quello che si uederà esser espediente per beneficio delle lor anime, a fine che possano a tutti i modi far questo precioso acquisto.

Se ben sono deputate le quattro Chiese da uisitarsi per conseguir il Giubileo, nondimeno si è ordinato, che anco nelle altre Chiese, massime insigni, ò per antichità, ò per i corpi santi, et reliquie, che ui sono, ò per altre particolari deuotioni, siano à certi giorni, et hore, massime nelle feste, poste fuori le reliquie, et mostrate al popolo, quelle che si possono mostrare, et datoli notitia, et instruttione dell'altre deuotioni, che ui sono: onde douranno tutti procurare di uisitar anco quelle sacre reliquie, et sante Chiese.

Questo deuranno far più spetialmente in quelle Chiese, doue in quel giorno fosse la statione di Roma, per uigor della concessione fatta da N. S. gli anni passati, per fare acquisto anche di quelle indulgenze, et gratie spirituali delle stationi.

Se anco per la uia dell'una è l'altra chiesa sarà qualche imagine sacra, oratorio, ò capella, doue sia alcuna particolar deuotione, procurino disporsi tanto meglio all'oratione, che hanno da fare nella Chiesa, che sono per uisitare, con fare in quei luoghi un poco di oratione.

Ciascuno huomo, ò donna, nel uiaggio, che farà per questo, et nel uisitare le Chiese, ò sia solo, ò in compagnia d'altri, in tutti i modi procuri far questo uiaggio, et peregrinatione in tutte le cose con ogni edificatione, è specialmente serui modestia, silentio, è deuotione per la uia, nella quale doura dire corone, litanie, salmi, ò altre orationi, ò meditar alcuni misterij del Rosario, ò altri pertinenti più alla uita, ò passione di N. Signore, ò all'historie, et uita di quei Santi, le cui reliquie, Chiese, et Altari uisitarà.

E perche questa è attione di penitēza, tutti, huomini, donne, mettano special studio, più che in ogni altro tēpo, di lasciare ogni pompa, et uano ornamento, andando con habito demesso, humile, et semplice, et chi lasciasse anco l'arme, darebbe maggior segno di cuor ueramente contrito, et humiliato.

Niuno stia alle porte, et finestre, ouero alle botteghe, specialmente nelle strade, per le quali s'andera a queste quattro chiese, per ueder curiosamente, et uanamente, chi passa, ò farsi ueder con disturbo, è distrattione di questa spiritual attione.

Le donne di qual si uoglia stato siano, non solo intrando, ò stando nelle chiese, ma ancor per la uia, uadino a queste deuotioni con il capo, et uiso coperto ueramente, con panni, drappi, ò ueli non transparenti, secondo gli ordini dati, le quali se non ubidiranno da qui innanzi si e ordinato, che subito senza altro, siano interdette dall'ingresso della chiesa.

Nelle quattro chiese del Giubileo, et altre, doue sarà distinto il luoco de gli huomini da quello dalle donne, niuno huomo entri per le porte, ne per qual si uoglia modo uadi, o stia nella parte della chiesa, assignata alle donne. Ne all'incontro, donna per quelle porte, o in quella parte deputata a gli huomini, ancor che fosse per udir Messa, o confessarsi, o communicarsi: per la qual causa, si è ordinato che nell una parte, e nell'altra di esse chiese si celebrino Messe, siano cōfessori, et Sacerdoti distinti per ministrare la santissima communione.

Nel resto anche tanto gli huomini, quanto le donne, seruino tutte le regole prescritte nell'Editto nostro circa alla conuersatione delle chiese, entrandoui, et dimorandoui con quiete, et silentio, et astenendosi da ogni gesto indeuoto, irreuerente, ò altrimente indegno della santa casa di Dio.

Nelle dette quattro chiese, niun'huomo, o donna porti, o faccia portar da sedere, ne in fatti seda, ne anche stia in piedi fuor del tempo, nel qual si dice l'Euangelio, eccetto che nel Duomo, doue per rispetto delle prediche, et lettioni, et altri simili occasioni, si dara particolar ordine di quello, che si deura fare; ma tutti stiano inginocchio, con tutte due i genocchi.

Se uisitarà prima il santissimo Sacramento, l'Altare maggiore, è poi quelli altri Altari, et luoghi di ciascuna chiesa, oue saranno corpi Santi, ò sacre reliquie, ò doue sarà altra particolar deuotione: et se diranno quelle orationi, che si deueno dir per conseguir il Giubileo, et quelle altre di più uocali, ò mentali, che a ciascuno soggerirà la sua deuotione. Poi si esca di chiesa, et si dia luocho a gli altri: ne per alcuna delle sudette cause sia però lecito a gli huomini andar nella parte della chiesa assignata alle donne, ne alle donne in quella de gli huomini, se non fosse qualche parochia, uenuta massime di fuori da luochi lontani, et che ne ottenesse espressa licenza da Monsig. Illustriss. Arciuescouo, ò da chi hauera in quella chiesa da lui questa facoltà.

Sarebbe

Sarebbe anco bene, et di edificatione, che ciascuno tenesse un'istesso ordine, et uiaggio in uisitare le Chiese, per fuggire li rincontri, et reflussi delle persone. Il che saria uisitare prima la Chiesa Maggiore, poi la Chiesa di san Simpliciano, di poi la Chiesa di santo Ambrosio, ultimamente quella di san Lorenzo, Et à chi tornasse piu commodo conminciare dalla seconda alla terza, alla quarta, et poi alla prima; ò altrimente con questo ordine,

S'auisa, che à detti luoghi, et altari saranno alcune tauolette con una breue notta, o narratione de i Corpi santi, è reliquie che sono in quella Chiesa, et con psallende, Antifone, orationi, et letanie, accomodate à quei santi, et à quella Chiesa secondo il rito Ambrosiano: et ui sarano anco persone deputate à mostrar quelle reliquie, che si possino scoprire, et instruir il popolo d'esse, et d'altre deuotioni di esse Chiese, pero cerchino con tutti questi mezzi di eccitarsi, et aiutarsi alla deuotione.

I Padri di famiglia habbino special cura in questa occasione de i loro figliuoli, et seruitori, conducendoli seco, et aiutandoli in tutto quello, che è bisogno per far questo spirituale acquisto, et pigliar in quest'occasione buono indrizzo à tutta la uita loro per l'auuenire.

Il medesimo facciano i capi mastri di botteghe, cō li suoi garzoni, o seruenti:

Con questa occasione, se repigli, et rimetta in tutte le case l'oratione della sera, doue fosse tralasciata, o raffredata, et doue non fosse introdotta, ciascun Padre di famiglia, l'introduca: et la sera del Sabbato, et medesimamente di tutte le feste, potranno conuenire a far detta oratione nella chiesa loro parochiale; et mentre dura il tempo del Giubileo, nella Città, potranno anco conuenire alla Chiesa Metropolitana, o ad alcuna delle altre tre deputate per il Giubileo, doue se sarà questa oratione ogni sera, con una, salue Regina, cantata con particolare solennità, che finirà sempre inanti al segno dell'Aue Maria.

Tutti quelli, che sanno leggere, procurino di prouedersi d'alcuni libri spirituali, massime pertinenti alla occasione presente, con consilio delli Confessori, et spetialmente procurino tutti d'hauere le lettere di Monsig. Illustriss. Arciuescouo, scritte al popolo di presente, et quelle che gli scrisse l'anno passato sopra il Giubileo dell'anno santo, insieme con questi auuertimenti, et ordini, et alcune altre simil fatiche, che per ordine di sua Signoria Illustriss. si daranno fuori fra pochi giorni.

Si ricorda a tutti in questa occasione, che oltre gli altri officij, et diligenze di carità, con che si procurarà prouedere opportunamente il bisogno delli forastieri poueri, che uerrano per il Giubileo, siano anche pronti, et solleciti in essercitar l'hospitalità santa nelle case loro: specialmente con quelli, che ne conosceranno essere bisognosi: alli quali non solo diano cibo corporale, ma insieme edificatione spirituale, con essempio in ogni cosa di uita ueramente christiana.

Se ricorda poi a tutti in questa occasione la santa elemosina: nel quale officio, se le raccomandano i Monasterij di pouere monache, et religiosi, gli hospitali, et altri luochi pij, i poueri, mendicanti, et uergognosi; inoltre a ciascuno, secondo la sua possibiltà, le necessità della sua chiesa parochiale, che habbia bisogno di ristauratione, o d'apparamenti sacri; et specialmente con ogni efficacia se raccomanda a ogniuno la fabrica della Chiesa collegiata di san Lorenzo; che, per esser Chiesa molto ueneranda, et de diuotione grande per le reliquie, corpi santi, et indulgenze che ui sono, essendo hora nel stato, che si uede, ricerca da se stessa buono aiuto d'elemosina da quelli, che in questo santo Giubileo la uisitaranno.

Dat. Mediolani, in ædibus Archiepiscopalibus, die 6. Februarij. 1576.

ORDINI, ET AVVERTIMENTI a i Parochi, per il santo Giubileo.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

OGNI Parocho, ò Curato legga quanto prima, il Breue di N. S. et il decreto della publicatione di esso, fatto da Noi, con il sommario uolgare. Legga parimente la lettera nostra al popolo, data il primo giorno di Febraro di questo anno 1576 et gli ordini et auertimenti nostri, stampati a parte sopra di ciò.

Legga spesse uolte le feste in tutto questo tempo, che durà il Giubileo, hor la lettera sodetta, hor alcuna parte dell'altra scritta gl'anni passati, sopra l'anno santo, hora l'auertimenti, et ordini sodetti, procurandone con ogni diligentia l'osseruanza, et l'essecutione, et riscaldandola spesso anche ne i suoi ragionamenti all'Altare.

Faccia, specialmente all'Altare, et in particolare, ogni opportuna diligentia con il suo popolo, acciochè tutti quelli, che non haueranno impedimento, uadino seco processionalmente à uisitare le quattro Chiese, per conseguir il Giubileo, notificandoli anche, la gratia, et commodità che habbiamo concessa, a chi ui anderà in questo modo.

In questa processione si seruino le infrascritte cose.

Vada inanzi un Chierico con ueste et cotta decente, et porti la croce più honoreuole della sua Chiesa.

Seguitino tutti li Ecclesiastici di quella parochia, i quali non siano canonici, ò beneficiati di choro, ò stipendiati ordinariamente in alcuna collegiata, onde hauessero a trouarsi a simili processioni che facessero le sue collegiate, et questi anco uadano con cotta, et ueste decente.

Nell'ultimo sia esso Parocho, o Curato, con la cotta similmente.

Poi seguitino tutti gli huomini, frà i quali uadino inanzi le confraternità, et compagnie laicale di quella parochia, prima quelli della dottrina christiana, poi quelli

quelli del santißimo Sacramento, poi l'altre se ui ne sono, uestiti del suo habito quotidiano, ò anco di pegrino, se uengono di fuori, et poi seguiti il restante delli huomini.

Seguitino poi le donne con il medesimo ordine.

Il Clero uada sempre cantando deuotamente in canto fermo, oueramente figurato, cioè di falso bordone, ouero recitando semplicemente, secondo che commodamente potrà, hinni, cantici, e salmi accomodati alla solennità del Giubileo, ò al tempo di penitenza, ò all'occasione della pellegrinatione, ò uiaggio, che si fa à quelle Chiese, come sono li infrascritti.

Per il Giubileo.

Cantemus Domino,	Exod. 15.
Iubilate Deo omnis terra.	Salm. 99.
Benedic anima mea Dominum.	Salm 102.
Venite exaltemus Domino, iubilemus, etc.	Sal. 94.
Exultate Deo.	Salm. 80.

Il cantico, Magnificat, il cantico, Benedictus, il cantico, Nunc dimittis. L'hinno, Te Deum.

Per la penitenza.

Sette salmi penitentiali, Le letanie, et preci sequenti, come nell'officio della Madonna, Ambrosiano.

Per il uiaggio.

Qui habitat.	Salm. 90.
Super flumina Babylonis.	Salm. 130.
Dominus regit me.	Salm. 22.
Miserere mei Deus,	Salm. 50.
Dominus illuminatio mea.	Salm. 26.
Leuaui oculos meos.	Salm. 120.
Quemadmodum desiderat.	Salm. 41.

Benedicite omnia opera Domini Domino. Salm. 3.

Quando saranno uicini alle Chiese, potranno cantar antifone, ò psallende, accomodate al Santo, sotto il cui titolo è la chiesa; et nella chiesa poi il Parocho, o Curato dirà l'oratione accommodata, come di sopra: e questo medesimo si seruarà nel uisitare che faranno de gl'altari particolari, et reliquie, et altre di uotioni di ciascuna chiesa, ualendosi a questo delle tauolette, poste a questo effetto nelle dette chiese.

Doue non fosse presente il Sacerdote, specialmente deputato in quella Chiesa à questo effetto, douerà esso Parocho leggere al suo popolo la tauoletta, et nota delle reliquie de corpi santi, et altre diuotioni che sono in quella Chiesa, et dir alcune parole per eccitatione di esso popolo alla diuotione.

Publichi ogni Parocho, ò Curato, di nuouo et leghi allo Altare in giorno di festa quanto prima, et poi la prima Dominica di Quadragesima, et la prima Dominica dopò Pasqua l'editto nostro della conuersatione ne le chiese, et facci osseruarlo inuiolabilmente nella sua chiesa, specialmente circa il non lasciar entrar laici nel choro Ecclesiastico, ne meno ne i cancelli de gli altari, doue i Sacerdoti celebrano la Messa, ne sopporti che ui si facciano circoli, et colloquij profani, et molto meno parole, et atti obsceni, ò altre irreuerenze: Facendo ammonire, et ammonendo anco per se stesso i transgressori, et quando non cessino subito da queste irreuerenze, ò tornino à ricaderui, li interdichi subito dall'ingresso della Chiesa, per autorità nostra, laquale con la presente gli cocediamo, et facciali asciure prima che si uadi più oltre nelli officij diuini, conforme à quel che ordinano i sacri Canoni, che si osseruino con l'interdetti: et se ne dia poi notitia subito al Vicario nostro.

Il medemo si serui con le donne, che entrano ò stanno nel la Chiesa non uelate intieramente, nel modo da noi ordinato, et tanto più strettamente, poi che già tante uolte sono state ammonite.

Douarà anchora all'altare alcuna uolta instruire le donne del modo di uelarsi, che sia intieramente secondo l'ordine nostro, et parimente instruire gl'huomini et ammonirli generalmente, et particolarmente a star in genocchioni à tutta la Messa, che si dice, saluo a l'Euangelio.

Auertisca che nelle Chiese regolari, o secolari, etiam de scuole, o altre, per tutto questo tempo del S. Giubileo, non si publichino, ne mettono fuori, Indulgenze plenarie concesse dall'anno passato dal Giubileo in dietro, perche dura ancora la suspensione, et prohibitione.

In essecutione del Decreto del nostro concilio Prouinciale Terzo, con questa occasione introduchi nella Chiesa sua Parochiale l'uso del cantar la Salue, il Sabbato di sera.

Eccitì con la medesima occasione, il popolo all'instituto dell'oratione della sera, et li giorni di festa per l'auuenire la facci in Chiesa, in hora che finisca auanti l'Aue Maria; facendoui intrauenir il clero della sua Parochia, che non e obligato ad altra chiesa, et procari con ogni diligenza di farui conuenire tutto il suo popolo. Dat. Mediolani, in ædibus Archiepiscopalis, die 4. mensis Februarij. 1576.

ORDINI, MODO, E CONDITIONI che deuono osseruar le Monache, per conseguire il santo Giubileo.

PRIMA, deuono, auanti che cominciano à pigliare il santo Giubileo, esser contrite, et confessate da Confessore, dal Reuerendiß. Arciuescouo deputato generalmente per il Giubileo, ò specialmente per loro à questo effetto del Giubileo: e s'alcuna (il che DIO non permetta) doppò ch'hauesse comenciato a pigliarlo, cadesse in peccato mortale, deuerà prima di nuouo confessarsi, e poi proseguire a pigliarlo.

Secondo, hanno da uisitar con diuotione, e riuerenza processionalmente, cominciando le processioni dal luoco, doue sogliono congregarsi per il loro capitolo, per quindeci giorni continui, o interrotti, quattro altari, cioè il maggiore della sua chiesa interiore, et tre altri altari, quali acconcieranno condecenza nell'istessa chiesa interiore, ouer ne i chiostri, ouer

ouer in altri luoghi conuenenoli dentro la clausura, che ordinerà il loro Confessore.

Terzo, A ciascuno delli quattro altari, quando li uisiteranno, diranno cinque Pater noster, et cinque Aue marie, per remissione de i suoi peccati, e pregheranno piamente DIO per l'unione trà i Prencipi christiani, per l'estirpatione dell'heresie, per l'essaltatione della santa Chiesa Romana.

Quarto, L'inferme che à giudicio del Confessore non possono uscir della cella, ò dormitorio, dicano per quindeci giorni continui, ò interrotti inanzi al loro altarino, ouero ad alcuna sacra Imagine, quattro uolte il giorno, cinque Pater noster, et cinque Aue Marie, et faranno oratione come di sopra: sia nondimeno in facoltà del Confessore, quanto ad esse, et altre inferme, ridurre a meno i giorni, et il numero delli Pater noster, et Aue Marie, et anco mutar affatto, et assignare altra più breue oratione in luoco delli Pater noster, et Aue Marie, pregando pur per le cause sudette; secondo che giudicasse ispediente per la grauezza del male, tutto ad arbitrio suo. S'auisano nondimeno l'inferme, che risanandosi a tempo, che duri la facoltà del Giubileo, con tutto ciò facciano intieramente la uisita delli quattro altari, et orationi ordinate, se ben non processionalmente.

Quinto, quelle Monache che per caggione d'offitio, o per altro impedimento, approuato dal Confessore, non potranno andare in processione, uisiteranno per se sole li quattro altari per quindeci giorni continui, o interrotti, et faranno l'orationi come di sopra, conseguiranno il Giubileo.

Sesto, Le Nouitie, Conuerse, et giouine secolari, che sono ne i Monasteri, ancor esse essequiscano, et osseruino l'ordine, modo, et conditioni soprascritte: et cosi possono conseguire il Giubileo.

Altri auertimenti alle Monache, et altre persone sudette.

OLTRA le sudette cose, per maggior aiuto suo in occasione di far così precioso aquisto, abbraccino prontamente, i mezi, che se gli propongano qui a basso.

Si desidera affin che con maggior dispositione, e purità di conscienza, e di deuotione, conseguiscano il Giubileo, che facciano una confessione generale.

Mentre andaranno processionalmente, uisitando li quattro altari, cantino, o dichino, Salmi, Letanie, et altre diuotioni, secondo che ordinerà il Confessore.

Ciascuna anco in particolare procuri di far con licenza della Superiore, un'altra uolta la medesima uisita del li quattro altari di quindeci giorni.

Mentre durerà il santo Giubileo nella Città, osseruino le cose infrascritte.

Frequentino più specialmente il Sacramento della santissima communione.

Facciano una uolta l'oratione delle quarãta hore, diuidẽdola in giorni, se nella notte fusse incõmodo di farla.

Osseruino il silentio più del solito.

Facciano alcuna disciplina, ò digiuno, ouero astinenza straordinaria.

Nessuna uada al Parlatorio senza causa molto necessaria, oltra l'espressa licenza, che sempre è necessaria della superiore, la quale non la conceda, se non per breuissimo spatio, et anco per tal necessità non s'apra mai il fenestrino della ferrata, se non per cagione di prediche, o instrumenti.

Fughino tutte quelle cose, che possono portar loro distrattione, perdimento di tempo, impedimẽto della loro diuotione, ouer occasione d'offesa di DIO. Preghino DIO instantemente per la Santità di N. S. per Monsignor Illustriss. Arciuescouo, e per la riforma, et la rinouatione spirituale di questa Città, e di tutto il Christianesimo, è specialmente per il profitto spirituale loro, e di tutti l'altre persone poste in stato di religione.

LITTERAE PASTORALES DE septem basilicis stationalibus, deq. frequenti, et pio earum usu.

Carlo, Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo, al popolo della città, et diocese di Milano, salute nel Signore.

SONO già quattr'anni, figliuoli dilettissimi, che u'impetrammo dalla Santità di N. Signore, Papa Gregorio XIII. il pretioso dono delle Stationi di Roma, distribuite in uarie chiese di questa città, di maniera che con pochissima fatica potete conseguire le istesse Indulgenze, et gratie stationali, che altre uolte, per guadagnarle, ui sarebbe stato necessario pellegrinare insino a Roma. Hora con spiritual nostra allegrezza, et nostra, è segnalatamente stata accresciuta questa gratia, essendosi degnato il medesimo sommo Pontefice, per benignità, et carità sua singolare uerso questo popolo, darci anco, come intenderete dalle sue lettere Apostoliche, il tesoro delle indulgenze delle sette chiese di Roma, in altre tante chiese di Milano, delle più insigni, si per le molte sacre reliquie, che ui sono, come per la particolare, et antica diuotione, che ui hà questo popolo.

Mà perche habbiamo ueduto (il che ci duole intimamente fino all'anima) alcuni di uoi andare alle Chiese, et conuersare in esse con poca riuerenza, et stare alli diuini officij, specialmente ne i tempi delle sacre stationi, indulgenze, feste, et altre solennità, senza diuotione, et di maniera tale, che conuertono in occasione di perditione loro, et d'altri, quel che noi habbiamo procurato per salute, et aiuto spirituale delle anime; stiamo perciò con molta sollecitudine, come uuole il debito della cura nostra Pastorale, tuttauia cercando modo di rimediare, sradicare questo si graue peccato, et scandolo: il quale potrebbe un giorno fare, che fussemo spogliati di queste segnalate gratie, ò perseuerando noi in mal riconoscerle, et usarle, prouocare sopra di noi grauissimi flagelli di Dio, Per tanto

to oltre le prouisioni, che con publiche auuertenze, et editti nostri facessimo intorno à ciò gli anni passati, per la essecutione de' quali habbiamo ultimamente usato altre diligenze, conforme al bisogno; ci è parso ispediente anco cõ l'occasione di questa nuoua gratia, scriuerui la presente nostra paterna lettera, inuitati massimamente da questo sacro tempo del Giubileo del l'anno santo: nel qual tempo si come con molta nostra consolatione, uediamo ogni dì, testimonij della commotion grande, che fà ne i cuori nostri la pietosa mano di Dio, a penitenza, e uera emendatione di uita; così speriamo, che la diuotione, et le calde orationi di molti di uoi ci debbiano impetrare dalla diuina misericordia, trà le altre gratie, questa ancora, che le menti di tutti quelli, che per conto di tai disordini, et peccati, sono stati sin qui nelle tenebre, et durezza, riceuino hora efficacemente il diuino lume, et si dispongano a riconoscere la grauezza di così fatti errori, et l'obligo, che hà ogni christiano, di esserne sempre lontanissimo.

Se nelle attioni, et negotij mondani, figliuoli carissimi, gli huomini, che non uiuono a caso, ma si gouernano con giudicio, et prudenza, considerano molto bene quello che fanno, et a che fine lo fanno, per metterui quella diligenza, che la qualità, et importanza loro ricerca; quanto più ragioneuol cosa e, che, quando uoi andate alle chiese, alle stationi, et alle indulgenze, negotij di tanta importanza, consideriate che cosa fate, et a che fine la fate: nel che anco ui aiutarà il ricordarui, et considerare quella grande santità, pietà, et disciplina, con le quali soleuano già antieamente esser celebrate dal popolo Christiano queste, et simili altre diuotioni. Soleuano già, ne i primi tempi della santa Chiesa, i fedeli, come buoni soldati di CHRISTO, non stimar fatica, ne disagio del corpo, nel celebrare, et frequentare le sacre stationi: andauano hora ad una, hor'a un'altra Chiesa; et iui faceuano le loro stationi, specialmente il giorno di Domenica, Mercordì, et Venerdì, stando lungamente in oratione, di modo che spesso durauano in questo santo essercitio, fin'a la sera; anzi indefessamente tal uolta la notte intera uegliauano con gran diuotione appresso alle reliquie, et a i sepolchri de santi Martiri; cessauano per quel spatio di tempo da ogni altro loro negotio, et essercitio; si preparauano quasi sempre col digiuno, et con qualche particolar atto d'humiltà, communicandosi anco santamente, acciò che così le stationi, che faceuano, fussero più solenni, et più fruttuose alle anime loro. Erano queste sante Stationi all'hora in tanta ueneratione, che gl'istessi sommi Pontefici usauano, specialmente nelle Domeniche dell'Aduento, et nelli tempi della Quadragesima, et ne gli altri giorni stationali, d'andare processionalmente con tutto'l clero, et popolo Romano a celebrarle in uarie Chiese, et predicauano iui, dicendo solennemente la Messa, et gli officij diuini. Et san Gregorio, le distribuì ordinatamente ne i giorni, ne i quali hoggi per lo più le celebriamo. Et acciò che il popolo s'accendesse à conuenirui più frequente, et con la debita riuerenza; deputò non solo cantori, et chierici, con suoi Primicerij, che conuenissero alle stationi, per celebrare i diuini officij; ma anco constituì alcune Chiese, uicine alle stationali, doue il popul tutto si congregasse, per andar processionalmente, et con più diuotione, alle Chiese, doue s'haueuano à fare le sacre stationi; delle quali alcune, cioè le Quadragesimali, dedicò particolarmente alla penitenza; altre, come già si soleua, à celebrare la memoria de' santi martiri; et con questo eccittare i fedeli alla diuotione, et imitatione loro. Era pur anco cosa, che eccitaua molta diuotione, et pietà, l'ordine delle processioni, che usaua quel santo Pontefice. Conueniuano da uarie chiese distintamente tutti i stati de' fedeli, processionalmente ad una istessa Chiesa, il Clero, i Monaci, le Vergini, li putti, gli huomini, le uedoue, le maritate, ciascun stato separato dall'altro, con ogni diuotione. Erano alle porte persone graui, lequali escludeuano i scandalosi, et publichi peccatori. Entrauano, et stauano nelle Chiese gli huomini, et le donne distinti, et separati. Et ogniuno staua ingenocchioni, ò in piede, con grandissimo silentio, et con ogni attentione all'oratione, che il Sacerdote in nome di tutti faceua. Tale era la pietà, diuotione, et riuerenza in quei primi tempi della Chiesa; perche conosceuan i fedeli, et consideranano, di quanta importanza fosse l'andare alle stationi, l'acquistar l'indulgenze, il uisitar le Chiese, l'accompagnar processioni, et far altre simili opere di pietà christiana.

Sapiate, figliuoli, et considerate molto bene, che l'andare alle indulgenze, è uno andare à partecipare del pretioso sangue di GIESV CHRISTO, nostro Signore, et delle fatiche, passioni, martirio, et meriti de' suoi santi, più, et meno, secondo pare al Vicario di Dio in terra, dispensatore di questi tesori della Chiesa santa, di communicarceli, concedendo più, ò meno indulgenze. Il che tutto uà in sodisfatione, et cancellatione del debito di molte pene temporali che ci resta, per lo più, doppo la remissione delle colpe de' peccati, per il Sacramento santo della penitenza, da douersi pagare ne gli accerbissimi incendij del Purgatorio. Doue che, chi ua in stato di peccato mortale a queste indulgenze, non le conseguisce.

Si uisitano le Chiese: si uiene alle solennità del Signore, et de' suoi Santi, per honorar quei misterij, et reliquie: per partecipare della loro uirtù, et efficacia: per eccitarsi con quelli essempi, per santificar quei giorni: per impetrar, col mezzo di quei santi, perdono delli peccati, et molte altre gratie da Dio. Si ua alle Chiese, per esser presenti al uenerando, et tremendo sacrificio dell'altare; et partecipare del frutto della morte, et passione di nostro Signore: per sentire la salmodia, et gl'hinni, cantati a lode, et gloria della diuina Maestà. Alle chiese uoi andate a presentare le uostre orationi, insieme con quelle di tutta la Chiesa Catholica, offerte da i sacerdoti: andate per sentire la diuina parola:

parola: andate a chiedere l'intercessione de' santi: andate a dimandare misericordia de' nostri peccati, liberatione delle tribulationi, et trauagli di questo mondo, aiuto ne i uostri bisogni, uittoria contra le tentationi, et gratia d'acquistar le uirtù. Come sarà adunque possibile, se considerate, che andate alla chiesa per tutti questi fini, che habbiamo detto, che in essa non stiate riuerenti, modesti, con silentio, raccolti, et uniti in uoi medesimi, attenti, et pronti alle cose, che in essa si fanno, et dicono? et che non seguitate il precetto del Sauio, che dice, Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei? cioè raffrena i tuoi affetti, et guardati di non far cosa contra la santità di quel luogo.

Considerate, che noi entrate innanzi al conspetto di Dio, il quale se bene è da per tutto; particolarmente però è nelle sacre Chiese. Così diceuano i santi padri del testamento uecchio, quando andauano al tempio, che compariuano innanzi alla faccia di Dio: percioche in quel tempio soleua Iddio mostrare particolarmente la sua presenza, con segni, et miracoli, et con essaudir quelli, che in esso lo pregauano: quanto maggiormente possiamo noi dire, entrando nelle Chiese, et case di Dio, consecrate con le sante orationi da i Vescoui, che andiamo innanzi al conspetto del Signore, che compariamo innanzi alla sua faccia, tanto più essendo nelle chiese la reale, et corporal presenza di N. Signore GIESV CHRISTO, inuisibilmente da una gran multitudine d'Angioli adorato, et glorificato, et quotidianamente offerto all'eterno padre nel santissimo sacrificio della Messa, per li peccati nostri. Vi sono ancora le reliquie de' Santi, le sacre imagini di nostro Signore GIESV CHRISTO, della beatissima sua Madre, et de i Santi: In essa con Salmi, et Hinni si glorifica, et loda Iddio, et si fanno le publiche orationi per tutto'l mondo. Questi sacri luoghi ha eletto Dio, doue più particolarmente essaudisce le orationi de' fedeli: doue ci dona la sua gratia, per mezzo de' sacramenti: doue ci arricchisce di doni spirituali, per mezzo della parola sua santa. In quei sacri luoghi si rappresenta da i Sacerdoti, et ministri Ecclesiastici, la celeste Hierarchia de' beati Angioli, et Santi: iui concorreno i fedeli, ad orare unitamente con una fede, in un spirito, quasi con una istessa bocca, come membri che sono d'un medesimo corpo della santa Chiesa, della quale è capo CHRISTO nostro Signore. Et di quanta importanza siano le orationi, che nella Chiesa si fanno, lo insegna san Giouanni Chrisostomo, riprendendo quelli, che, finita la predica, si parteno di Chiesa, et non restano alla Messa. Mà, ò fredda, dice egli, o magra scusa, che da molti odo allegare; in casa possiamo far oratione, ma non possiamo sentire la predica: inganni te stesso, ò huomo; et uiui in un grande errore: perciò che, se bene si deue, et può far oratione anco in casa; non si può però fare così bene, et perfettamente, come in chiesa; doue sono tanti padri; doue il grido delle uoci unite passa insino al cielo: ne tanto uale la oratione, che tu fai solo, quanto quella, che fai in compagnia de' fratelli: perche in questa ci è di più la concordia, l'unione, et congiuntione dell'amore, et carità, a i canti de' Sacerdoti, et le orationi loro: lequali menano seco al cielo quelle de' popoli, più imperfetti; anzi, non solamente ui sono i gridi de' sacerdoti; ma gli Angioli istessi, et gli Arcangeli, iui riuerenti, fanno oratione, hauendo il tempo, a ciò accommodato, et la sacra oblatione in loro fauore: perciò che, si come gli huomini, quando uogliono mouere i Rè a far loro qualche gratia, portano i rami d'oliua; col quale arbore gli ricordano la benignità, et la misericordia; così gli Angioli in quel tempo, in uece de' rami d'oliua, mostrano al Signore il corpo del suo figliuolo, et pregano per tutto'l genere humano; et dicono anco; Per quelli, Signore, preghiamo, che tanto amasti; che per la loro salute, moristi, et fosti crocifisso: per quelli supplichiamo, per li quali tu hai sparso il tuo sangue: per questi oriamo, per li quali hai sacrificato il tuo corpo. Questo dice il Padre san Giouanni Chrisostomo. Onde uedete, con quanta religione, et diuotione, debbiate andare, stare, et conuersare nelle Chiese sante; et come debbiate conformarui con quello, che diceua il profeta, et Rè Dauid: Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.

Ma hora, che si fa? come si conuersa nelle Chiese? In luogo di quella antica diuotione, è introdotta in gran parte, irriuerenza, in diuotione, et una colpabilissima negligenza, spetialmente nelle uigilie, che anticamente si faceuano nelle Chiese con tanta religione, hora sono introdotte tante dissolutioni, anco in questa prouincia di Milano, che si è giudicato maggior honor di Dio, il prohibirle affatto che permettere, che si facessero con tante offese di sua diuina Maestà: Vanno hora alcuni alle Stationi, alle processioni, alle festiuità, et alle indulgenze, per uedere, et essere ueduti. Le contrade, uicine alle Chiese, in queste occasioni tal uolta sono fatte quasi theatri de' uani spettacoli, et d'ogni profanità: si trouano anco di quelli, che non solo nelle strade, ma nelle Chiese istesse a fatica uogliono conoscere separatione de gli huomini dalle donne, luogo de laici, distinto da quello de' Sacerdoti, habito di penitenza, o d'oratione, diuerso da quello, che ne i balli, nelle comedie, et nelle scene introdusse già la cieca gentilità.

Hora non s'ode da alcuni quella uoce dell'Apostolo san Paolo, che ci auuisa, quanto sia inconueniente, che l'huomo ori con la testa coperta, però che senza scoprirsi, et senza inginocchiarsi in quei tempi, et modi, che uuole la chiesa santa, con non poco dishonore di Dio, et mal essempio, stanno presenti alla santa Messa, a i diuini officij, et alle publiche orationi. Parimente, se bene il principe de gli Apostoli san Pietro, ci auuisa della decentia, che le donne uadino col capo coperto, quando disse; Quarum non sit extrinsecus capillatura etc. sono però delle dòne,

ne, che o non si mettono uelo, o drappo in testa, o se pur lo mettono, e di tal sorte, che non serue tanto per cuoprire, quãto per sfoggiare, et per uanità, per alettar più gli occhi, et i sensi de gli huomini uani, et sensuali; tal che non attendono in fatti a quello, che con tante ragioni suadeua, et incaricaua l'Apostolo san Paolo, che non douessero le donne presentarsi nella chiesa all'oratione, che non hauessero il capo uelato. Omnis mulier, dice egli, orans, aut prophetans non uelato capite, deturpat caput suum: unum est enim, ac si decaluetur. nam si non uelatur mulier, tondeatur: si uerò turpe est mulieri tonderi, aut decalauari; uelet caput suum. Et poco di poi soggiunge: Debet mulier uelamen habere super caput suum, et propter Angelos. Et doppo alcune parole, dice anco: Vos ipsi iudicate: decet mulierem non uelatam orare Deum? nec ipsa natura docet uos, quòd uir quidem si comam nutriat, ignominia est illi; mulier uerò, si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro uelamine ei dati sunt. si quis autem uidetur contentiosus esse; nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia Dei: hoc autem præcipio etc. Argomentaua l'Apostolo, da quello che la natura istessa insegna alle donne, di tener coperto il capo: et dalla ignominia, che ne segue, non facendolo: si come già per Isaia Profeta Iddio minacciaua, che sarebbe in pena del peccato, et ingratitudine loro, dicendo: Decaluabit Dominus uerticem filiarum Sion, et crinem earum nudabit. Argomentaua parimente dal misterio, il quale; nel cuoprirsi la testa esse donne, si contiene, significandosi la naturale soggettione loro all'huomo: Et dalla ueneratione anco, et rispetto che si deue a gli Angioli, che così numerosamente sono nelle chiese, assistendo a CHRISTO; et aiutando le nostre orationi, con offerirle a Dio; et insieme dalla riuerenza, che si deue alla presenza de' Sacerdoti, Angioli di Dio nel ministerio loro; a i quali non uoleua, che le donne col capo scoperto potessero mai dare occasione alcuna pur d'un mal pensiero: Per i quali rispetti tutti, concludeua che le donne doueuano cuoprirsi il capo, et lo confermaua, attestando tale essere la consuetudine della Chiesa uniuersale. Vltimamente poi glielo commandaua espressamente. Con tutto ciò nondimeno, pare hoggidì, che in alcune donne non ui sia più memoria di questi auuertimenti, ragioni, et dottrina dell'Apostolo san Paolo: il che si fa con tanto maggior colpa nella nostra Città, quanto che non sono molti anni, che questo instituto dell'andar le donne sempre uelate in capo, era qui in grande osseruanza, conforme a quello che tante uolte ci ha predicato, et ammonito il Padre nostro, santo Ambrosio; che non solo nelle chiese, ma etiandio per le contrade, in publico, debbiano le donne andar uelate, conforme ancora all'antica disciplina christiana, et a i decreti de i beatissimi Pontefici, et alla dottrina di santi Padri.

Nel resto ancora, habbiamo perduto pur troppo di quei buoni instituti, et santi costumi: poca o nissuna differenza facciamo hoggidì dalla casa di Dio, a qual si uoglia luogo profano: perciò che nelle chiese si parla nõ solamente di nuoue, traffichi, negotij, liti, mercantie, et d'ogni facenda; ma (quel che non senza grandissimo dolore poßiamo ricordare) in esse ben spesso si tratta del modo di espugnar la pudicitia delle honeste donne, anzi nõ si lascia di molestarle nella istessa chiesa con sguardi, et parole lasciui: non ui è finalmente cosa profana, et mala, della quale da questi in Chiesa non si parli, et non si cerchi il modo di essequirla. Et che marauiglia e figliuoli, che ciò commetta l'huomo nella chiesa materiale, dedicata al signore, se ardisce profanare l'anima, et il corpo suo, qual san Paolo chiama tempio dello Spirito santo, lo dedica ben spesso al Demonio? Questa e la causa di tanti mali: di qui nasce, che dishonoriamo Dio nelle sue chiese, perche dal tempio spirituale delle anime loro l'hanno del tutto escluso. Et come fanno questi conto, di douer essere una di quelle uiue pietre, con le quali s'ha nella eterna gloria a fabricare la celeste Gierusalemme, quel uiuo, et eterno tẽpio di Dio; se quà giù in terra, del corpo, et anima loro, che sono tempio di Dio, hanno fatto tempio de' Demonij?

Quanto sono differenti i costumi nostri, da quella antica pietà, et purità, che desidera in uoi la santa chiesa, et che ci hanno insegnato i nostri maggiori, et a che ci obliga, quando non fosse altro, il nome di christiano? Non è, carissimi, non e mai tempo di far cose tali, come sono queste; ma molto meno adesso, che regnano tante heresie, contra le quali crediamo noi, et confessiamo con la santa chiesa madre nostra, che sono ualide, et preciose le indulgenze; che sono santi i Sacramenti; che sono degni di rispetto, et di riuerenza i sacri tempij, et chiese; che sono dallo Spirito santo i riti ecclesiastici; che nelle buone opere, et non nella uita dissoluta, habbiamo a guadagnarci il Paradiso: et però nella riuerenza, et diuotione a queste cose sante, debbiamo con i fatti confessare la fede nostra, et manifestarci apertamente contrarij a gli heretici, et non dar loro, col mal essempio nostro, occasione maggiore di perseuerare ne i loro errori, di lacerare con le sue biastemme la santa chiesa, et di biasimare i suoi sacri riti, et gli essercitij della pietà christiana.

Sappiamo bene, che questa irriuerenza non nasce de mãcamento di fede; ma nasce però da una colpabilißima inconsideratione, congiunta con negligenza, et poca cura della salute. Non pensiamo che cosa siano indulgenze, o Stationi, et sacre processioni; che cosa sia casa di Dio, et che andiamo a farui: ma con una certa consuetudine andiamo a queste cose, senz'alcun spirito, et sentimento; poco o niuna differenza facendo da quei luoghi sacri, et dalle attioni sacre, alle profane.

certo, et chiaro segno è, per il quale si può conoscere, esser un'anima priua di sentimento delle cose diuine, et non hauere timor di Dio innanzi a gli occhi, et finalmente non hauer pensiero, ne sollecitudine della

propria salute, il star nelle chiese, et sacri tempij di Dio, con poca riuerenza: quanto maggiormente, in esse commetter cose contra l'honor dell'istesso Iddio.

Auertite bene a quello, che San Giouanni Chrisostimo parla, riprendendo grauissimamente quelli, che si fermano in chiesa a uedere le donne: Che fai, ò huomo, dice egli, stando in piedi nella Chiesa? stai tu à ueder le donne? non ti spauenti, a far cosi grande inguiria a Dio? ti pare la Chiesa di manco stima, che la piazza? ti uergogni di esser ueduto in piazza, che tu uadi dietro à loro; nella casa di Dio, doue è gli ti parla, ardisci tu di farci ò in quell'istesso tempo appunto, nel quale da uoci diuine tu odi, che deui per ogni modo fuggir tal cosa? Pensa bene, et considera, doue stai: appresso a chi stai; et che sei per inuocare l'aiuto, et misericordia di Dio, con gli Angioli. Vedete anco quel che l'istesso dice, contra quelli, che nelle chiese parlano di cose uane, ò negotij secolari, ouero rideno uanamente: E piena, dice egli, la chiesa di riso: se qualch'uno dice qualche facetia, subito quei, che sono presenti, si riempieno di riso· et, quello, che è più di marauigliarsi, e che nell'istesso tempo dell'oratione, molti non lasciano di ridere, et di risguardar da ogni banda. il Diauolo ha legato tutti, tutti poßiede, et è padron di tutti: CHRISTO è dishonorato, et sprezzato: non si tiene conto alcuno delle chiese. Non hauete udito san Paolo, che dice; sia di noi lontana ogni parola dishonesta, et uana, et che possa muouere a riso: congiunge con le parole dishoneste li motti faceti, che causano riso; et tu nella chiesa osi a ridere? Stà il Sacerdote di Dio offerendo le orationi di tutti; et tu, senz'alcun timore, ridi? egli con tremore, et riuerenza, offerisce le orationi per te; et tu burli? non consideri la scrittura, che dice, Guai a schernitori? non tremi tutto? non entri in te stesso? Et se per auentura hai da entrare nel palazzo reale; tu rassetti pur le uesti, et accommodi te stesso nell'andare, nel guardare, et in tutte le altre tue operationi: et nella chiesa, che è ueramẽte la casa reale, et tale, quale è la celeste, tu burli? et quantunche tu no'l uedi; sappi però, che in ogni parte sono gli Angioli presenti innanzi al conspetto del loro Rè. Questo mio ragionamento, dice il medesimo santo, appartiene ancora alle donne: Dimmi, ò donna, et tu ridi stando in chiesa? sei entrata per confessare i tuoi peccati, per prostrarci nel conspetto di Dio, et dimandargli misericordia, et tu ridi? et come lo potrai tu placare? Et altroue dice: Vedo alcuni nella chiesa star à cianciare, mentre che si dicono i diuini officij; et ancora di quelli, che paiono migliori de gli altri: et non solo mentre si dicono gli officij diuini, ma ancora mentre che il Sacerdote celebra: O presuntione. non sai, che stai in compagnia de gli Angioli? et che con loro canti, et pur ridi? Non sarebbe marauiglia alcuna, che una saetta dal cielo uenisse non solamente sopra di loro, ma anco sopra di noi: perche queste sono propriamente cose degne di saetta: è presente il Rè, ti mira l'essercito de gli Angioli; et tu in presenza loro ridi? Mà fin'à quando riprenderemo noi, et gridaremo contra questi tali? Bisognarebbe scacciarli di chiesa, come scandalosi, et perniciosi, et pieni d'infiniti mali. Quando s'asteranno dal riso quelli, i quali rideno nella horrenda hora del sacrificio della Messa? quando lascieranno le ciancie quei, che nel tempo del sacrificio ciancianoʔ non ci basta, che nella mente siamo distratti, mentre che facciamo oratione, che ancora et ridiamo, et burliamo? Tutte queste sono parole espresse di quel gran padre, san Giouanni Chrisostomo. Simil zelo mostra egli contra quei, che parlano de' negotij seculari nelle chiese, con queste parole: Noi la dishonoriamo, dice egli, à questo modo, riempiendola di puzzore, mentre che frà noi ragioniamo di cose uane, ò de guadagni, ò d'altri negotij; douendo noi in essa, a guisa d'Angioli, lodar Iddio, et della chiesa far il cielo: di modo che in essa altro non si uedesse, che silentio, et continua oratione. Et altroue, à questo proposito: Nella primitiua chiesa le case erano chiese; adesso habbiam fatto delle Chiese, case: all'hora nelle case priuate non si parlaua di cosa alcuna carnale; adesso nelle chiese non si pensa, ne si parla di cosa alcuna spirituale: ma si raggiona di cose della piazza, et de'i palazzi: et parlando Iddio, non solamente non l'ascoltate con silentio; ma sete intenti à cose, del tutto contrarie: et uolesse Iddio, che parlaste solamente di cose utili, et appartenenti a noi; et non di cose inutili, che a noi niente appartengono. Per queste cause, amaramente io piango, ne mai farò fine di piangere. Vedete, figliuoli, quanto acerbamente si duole quel santo Padre di quei, che nelle chiese stanno con poca riuerenza; et come efficacemente insieme mostra, che questi tali grauißimamente offendano Dio? mà che direbbe egli, si fosse qui frà noi, et uedesse i disordini, che nelle chiese hoggidì si commettono? con che lagrime piangerebbe egli il gran dishonore, che in esse si fà alla Maestà di Dio? e come sopportarebbe egli, che nelle chiese entrassero, ò stassero quelli, che in essa osano di far atti, ò gesti lasciui, et dishonesti; poi che minacciaua di scommunicare coloro, che in esse parlauano, ò rideuano. Veramente non si può a bastanza detestare cosi graue irreuerenza, che si hà a quei santi luochi: alle cose sacre, che ui sono; et a i tremendi misterij, che ui si celebrano. Sino alle sepolture, et monumenti, che sono nelle chiese, ci ammoniscono a ricordarsi del fine nostro; a uiuere, et conuersare con timor di Dio; à pregare per quei defonti, che ui sono sepolti: et come si escusarà il Christiano di non hauer sentito tante uoci, et auuisi? Che parte meriterà d'hauere nelle orationi, et sacrificij de sacerdoti colui, il quale sì poco riconosce la santità, et dignità del loro ministerio? come merita partecipare delle orationi de gli altri, chi apertamente fà professione disturbarle, ne uuole orare per se stesso? Come si fà degno dell'indulgenze, chi non uuol metter fine all'offender Dio? che perseuera in far poca stima, anzi in conculcare i sacramẽti, et i pretiosi meriti di CHRISTO, che in essi ci uengono communicati; ne uuole, con la

ubi-

ubidienza delle sacre constitutioni Ecclesiastiche, riconoscere l'Apostolica autorità, donde ci uengono dispensate queste gratie? A che cosa hauerà rispetto, et riuerenza colui, che punto non teme uiolare i luoghi sacri, et conseguentemente non ha rispetto alla diuina parola, alle diuine lodi, à i sacri misterij, a i sacramenti, ne al tremendo sacrificio della Messa? Doue conuersarà mai santamente chi non è modesto, et costumato ne'i luoghi, doue sono le reliquie de'i santi, doue gli Angioli, doue è CHRISTO istesso corporalmente, doue Dio mostra in tanti modi la sua grandezza, et gloria? Che frutto, per la sua anima, cauerà dalle altre cose, chi abusa talmente dalle diuine gratie; che ardisce seruirsi delle chiese, delle stationi, delle indulgenze, delle processioni, et delle sante Messe, per instrumento, ouero commodità delle sue lasciuie, et dissolutioni? Parmi sentire quei lamenti del Signore, per Gieremia profeta, dolendosi del popolo d'Israele: *Quid est, quòd dilectus meus in domo mea facit scelera multa?* Quale è la causa, che il mio popolo, al quale ho mostrato tanti segni d'amore, cómette nelle casa mia tante sceleratezze? La mia casa, disse il Signore, è casa d'oratione; et uoi l'hauete fatta spelonca de ladri. Voi donne, parliamo alle uane, con le pompe, con li ricci, co'i capi scoperti; uoi giouani, con le attioni, et gesti immodesti, et con le dissolutioni, mutate, quanto è in uoi, le chiese, di casa che sono di Dio, et d'oratione, in spelonca, et spelonca de' ladri; poi che con questi mezzi, et con gli altri peccati, che da essi nascono, sete cooperarij del Demonio, in rubbare, et tirare le anime altrui insieme con le uostre all'inferno. Doureste pur temere quelle minaccie, che fà Iddio contra questi, che profanano le chiese sante, dicendo, per bocca di Ezechiele Profeta: *Polluerunt sanctuarium meum, et Sabbata mea prophanauerunt: Hæc dicit Dominus: lapidentur lapidibus populorum, et confodiantur gladijs eorum: filios, et filias earum interficient, et domos eorum igne succendent.* Perciò che, dice egli, hanno profanato le chiese, et le feste mie, li castigarò acerbissimamente: mandarò gente, che le rouini, ammazzando loro, et i loro figliuoli, et figliuole, et abbrusciando le case loro. Et che altro pensate uoi, che sia la carestia, la peste, le guerre, le saette, i terremoti, le rouine, et i trauagli, che Dio ci manda alle uolte, se non un castigo delle profanità, et peccati nostri?

Non è dubio, che frà le molte prerogatiue, et fauori, con le quali Iddio ha dato, in uarij tempi, special testimonio della particolar protettione, et cura, che hà di questa Città, et popolo, non e de' piccioli questo, d'hauerli donato così gran numero de' sacri corpi, de martiri, et altri gloriosi Santi, in modo tale, che forse, da Roma in poi, non cede per tal conto questa ad alcuna altra Città, anzi ci ricorda, et dice il padre nostro Sant'Ambrosio: *Agnoscamus, carissimi, circa Ecclesiam nostram, uberiorem diuinorum munerum largitatem. exultant felices singularum urbium populi, si unius saltem martyris reliquijs muniantur. Ecce nos populos martyrum possidemus. Gaudeat terra nostra, nutrix cælestium militum, et tantarum parens fœcunda uirtutum.* Riconosciamo, carissimi, l'abbondanza delle diuine gratie, circa la Chiesa nostra. Gioiscono, et si reputano felici i popoli di ciascuna città, se sono fortificati dalle reliquie, almeno d'un solo santo martire. Ecco che noi possediamo moltitudine, et popoli de martiri. Allegrisi la terra nostra, nodrice de' soldati celesti, et feconda madre di tante uirtù. Questi pretiosi pegni dell'amor suo, molti de' quali scuopri particolarmente al tempo del glorioso nostro Pastore, S. Ambrosio, per fauorire la pietà, et meriti di quel buon seruo suo, possiamo credere che ci habbia cócesso Dio; acciò che siano fra noi, come tesori, et fonti, da i quali scaturiscano ogni dì, a noi gratie di liberatione da trauagli, di santità, di uirtù Christiana, et d'ogni dono spirituale, uenerando noi queste sacre reliquie; ricorrendo con fede alla intercessione de' santi, de' quali esse sono; uisitando con religione, et diuotione i sacri luoghi, doue sono riposte; procurando d'accendersi ogni dì più alla imitatione delle uirtù, che hanno essercitato in questa uita: nelle quali adoperorno per instrumenti queste sacre membra, le quali hora fra noi riposano ne gl'altari, et nelle sante sepolture; per douer poi un giorno gloriosamente risorgere, riunite con quelle beate anime loro, che già regnano in cielo, cumulando, et empiendo la loro allegrezza, et gloria. Tali sono le speranze, che ci insegnaua san Giouanni Chrisostomo, a douer hauere nel santo culto delle reliquie sacre, parlando al popolo Antiocheno, sopra le reliquie di S. Ignatio, martire, et Arciuescouo di Antiochia, trasferite di Roma, con queste parole: Non altrimente, che un tesoro indeficiente, dal quale ogni giorno se ne caua, et mai non manca; così e questo beato Ignatio: ilquale benedicendo tutti quei, che a lui uanno, gli rimanda a casa pieni di fiducia, et di molta alacrità, et gran fortezza. Perciò non solamente hoggi, ma ogni giorno corriamo da lui, riceuendone frutti spirituali, poi che ciascuno, che con fede se gli accosta, conseguisce grandi benefici: conciosia che non solamente i corpi de' santi, ma le istesse casse, et depositi sono ripieni di spirituali gratie. Se questo e accaduto in Eliseo, che per hauer toccato un defunto il suo sepolchro, disciolse i legami della morte, et di nuouo ritornò colui in uita; molto maggiormente si farà in questo tempo, nel quale la gratia abonda più copiosa; et maggiore e la forza dello spirito: cioè, che se alcuno con fede toccherà l'archa, ne cauerà gran uirtù. Et per questa causa Iddio ci hà concesso le reliquie de' Santi acciò per la imitatione loro, ci conduca a se, et siano certi porti, et alleuiamento di quei mali, che assiduamente ci affligono. Per la qual cosa egli diceua; Vi essorto, fratelli, tutti, che se alcuno di noi e trauagliato da infermità dell'animo, o del corpo, o da qualche altra calamità; ricorra quà con fede: et se ne ritornerà liberato da tutte quelle cose, con

grande allegrezza: et con l'aspetto solo, riporterà la conscienza più alleggerita, et più tranquilla: anzi e espediente, che non solamente quei, che sono aggrauati da molestie, et trauagli, ricorrano all'archa di questo santo; ma quelli, i quali sono in stato tranquillo, et che sono potenti, et in riputatione, et godeno di gran fiducia appresso a Dio. Perciò che uenendo in questo luogo, saranno questi beni più fermi, et più stabili; et colla memoria delle uirtù, et delle buone operationi di questo santo, diuentaranno più humili, ne se insuperbiranno per le loro buone opere. Et non e cosa di poco momento, che quelli, a quali uanno le cose prospere, et felici, le piglino moderatamente, ne si gonfino di superbia. E adunque questo tesoro utile a tutti, et un rifugio salutifero, tanto a quelli, che sono trauagliati dalle cose dure, et aspere; quanto a quei, che uiueno prosperamente, et felicemente, acciò che lungo tẽpo godano i loro beni: a quelli, che sono sani; per non incorrere in qualche infermità: a quelli, che sono trauagliati dalle infermità; per conseguire la sanità. Le quali cose tutte cõsiderando, frequentiamo con ogni allegrezza questo sacro luogo: accio che possiamo esser fatti partecipi della patria, et della mensa celeste, cõ i Santi, per le preghiere loro, et per gratia, et benignità di N. S. GIESV CHRISTO, fin qui san Giouan Crisostomo.

Hora se noi non riconosciamo gratamente il fauore, che ci hà fatto Dio in darci tanta ricchezza de' corpi Santi, et Sacre reliquie, ma lo dishonoriamo con la mala conuersatione nelle sante chiese, et luochi, doue sono sepolte; quanto debbiamo noi temere, di diuenirne talmente indegni, che permetta Iddio, che siamo un di spogliati di questi pretiosi tesori: si come già habbiamo à dolerci perpetuamente di quella perdita, che facessimo, forse per simil colpa de' padri nostri, de i sacri corpi delli gloriosi trè Magi, che riposauano quì frà noi: o almeno, frà tutte le altre colpe nostre, debbiamo temere, che non sia grauissima questa, et principalissima per la nostra damnatione; quãdo questi Santi, nel giorno del giudicio, si leueranno contra di noi, et saranno testimonio à Dio della irriuerenza, et dispreggio, che con questi peccati haueremo fatto à loro, et à Dio insieme, et del poco frutto fatto da noi in tanta occasione di aiutarci, per mezzo delle intercessioni, et della memoria loro, et santa imitatione. Guardiamoci, per le uiscere di GIESV CHRISTO, da i giudicij di Dio. Che, se con tanto zelo, CHRISTO, nel principio della sua predicatione, et nel fine di essa, scacciò quelli che nel portico del tempio uendeuano, et comprauano cose appartenenti alli sacrificij; et egli, che con tanta pacienza tolerò di essere crudelmente flaggellato, senz'aprir la bocca, adoperò il flaggello contra i uiolatori della santità del tempio suo; con molto maggior zelo, et sdegno, giustamente castigarà, con ogni seuerita coloro, che hoggidi presumeno contaminare, et profanar le chiese con le lor immonditie, et abbominationi de peccati, con tanto dishonore, et irriuerenza di sua diuina Maestà, et delle cose sue: et se contra di essi egli mostrò il gran zelo, che haueua dell'honore del suo eterno Padre, conforme à quello che l'Euangelista dice, che all'hora si recordono gli Apostoli di quello, che il Profeta hauea detto di lui: Zelus domus tua comedit me, nel qual proposito scriue ancora San Marco; che non comportaua pure, che si portasse per il tẽpio cosa alcuna, la qual nõ fosse per il culto diuino; ben uolse darci ad intendere espressamente, quanto dispiacesse à Dio, et quanto grauemente offendessero sua diuina Maestà, quelli, che à i tempi nostri profanano con dissoluta conuersatione, ouero con attioni mondane, le chiese: essendo pur quel tẽpio antico, figura delle cose nostre.

Sapete, figliuoli, quanto strettamente già ne i tempi antichi, ci habbiano i sacri Canoni, et Concilij, commendato la santità, et modestia nelli luoghi sacri: Il sacro Concilio di Trento ci hà espressamente commandato il pigliar le indulgenze con ogni diuotione, conuenire alle chiese, et celebrare le feste, et la memoria de i Santi con ogni riuerenza. Pio quinto di santa memoria ultimamente, con particolar Bolla, et constitutione perpetua sopra ciò, ha rinouati gli antichi Canoni, con hauer proposte nuoue pene, et aggrauato le conscienze de' i Vescoui a corregere così fatti abusi. Noi habbiamo già, con publichi Editti nostri, datoui instruttione, come douete andare alle processioni, alle sacre stationi, alle indulgenze, et alle chiese in tutte le altre occasioni: n'habbiamo espressamente ricordato di non entrar nel choro de gli Ecclesiastici: ne gli huomini nella parte della Chiesa, deputata alle donne: non passeggiare, non far circoli, non appoggiarsi à gli altari, al uaso dell'acqua santa, ò al fonte battesimale: non fermarsi a quei luoghi, ne a le porte, ne altrimenti dirimpetto alle donne: non far strepito, non atti, sguardi, parole, ò segni dishonesti: non ragionamenti di cose oscene, ò negotij seculari: udir la Messa intiera, non starui dentro li cancelli de gli altari; ma fuori, et ingenocchione con tutte due le ginocchia, et gli huomini col capo scoperto, et molte altre cose pertinenti al decoro, et santità de' costumi nelle Chiese, ne i diuini officij, nelle perdonanze, nelle processioni, et altre simili pie attioni.

Non aspettino costoro, i quali sì profanamente, et senza riuerenza conuersano nelle chiese, che ad esempio di CHRISTO buon Pastore, et Principe de' pastori, il qual pose mano al flagello contra ii fatti profanatori, noi imitando il santo zelo di esso, in cui nome essercitiamo questa cura pastorale, scacciamo col flagello spirituale della scommunica. Anzi, frà l'altre consolationi, che da tutti uoi speriamo di riceuere, in occasione di cosi multiplicate gratie, che Dio ci fà a tutti, sia una questa; che doppò tante nostre ammonitioni piene di desiderio della salute nostra, hormai tutti pigliate una consuetudine di andar alle stationi, alle indulgenze, alle chiese, alle feste de' Santi, et alle sacre processioni, con quella riuerenza, et diuotione interiore, et esteriore, che Dio ricerca da noi, et che si conuiene alle attioni sante, et spirituali,

come sono queste. Ne in questo proposito uogliamo rappresentarui hora altro essempio, che quello istesso, che ogni giorno, nella occasione di questo santo Giubileo, hauete uisto, et uedete, per bontà di Dio, in tanti, cosi grãdi, come mezzani, et infimi di questa Città. Hauete pur uisto, figliuoli, et tuttauia uedete, processionalmente andar innanzi il Clero, et religiosi, e molti di essi scalzi, à uisitar le Chiese; seguitar gli huomini, secondo l'età, et conditione loro di mano in mano; le donne anch'esse poi con l'istesso ordine; tutti a due a due; cantar insieme Salmi, Litanie, et altre orationi; quei che sanno leggere, con l'officiolo in mano; altri con le corone, tutti con diuoto silentio, et con modestia, attenti alle orationi, et alle meditationi sante; simplicemente, et per il piu uestiti di nero, et dimessi, et quasi tutti senz'arme; molti per le strade anco col capo scoperto, et alcuni co'piedi ignudi; altri in habito, et altro atto di penitenza; le donne medesimamente senza pompa, et ornamenti uani, coperte talmente il capo, che niuna parte pur della faccia si uedeua; tutte diuote, et molte di esse si sà che sono andate parimente scalze. Hauete, fuor delle processioni ancora, uisto che niuno huomo, ne donna, ui è andata ne in cocchio, ne in carroccia, ne à cauallo, ma tutti a piedi, con la sua famiglia, appartatamente, con tanta sollecitudine, andar non solamente alle chiese del Giubileo, ma ad altre ancora di particolare diuotione, che non aspettando, che uenisse giorno, et che s'aprissero le porte di esse, ui s'apresẽtauano nell'aurora molto per tempo, diuotamente inginocchio; hauete uisto entrar poi ciascuno per diuerse porte nelle chiese stationali del Giubileo, separatamente gli huomini dalle donne; starui distintamente separati; et quiui far orationi; salmeggiare; cantar litanie; con uoci pie implorare la misericordia di Dio, et la intercessione de'Santi; star in meditatione; uisitar sollecitamente gli altari, le reliquie, et le arche de' corpi Santi; star per buon pezzo ingenocchioni, anco mentre ascoltauano la parola di Dio, et mostrar in ciò mirabil attentione, et desiderio d'empirsi di spirito diuino, et accendersi del suo amore; et molti talmente commouersi, che li hauete uisto sospirare, lagrimare, prostrarsi in terra; alzar gli occhi, et le mani al cielo; stendere le braccia; et far altri gesti di santa compuntione, accompagnata da una importunità santa di orationi; tutti quasi a gara, affrettarsi di far toccare le loro corone alle sacre reliquie, et alle arche de'Santi, procurandosi con tal mezzo qualche celeste gratia, et benedittione; et nelle chiese istesse del Giubileo, da ogni banda, frequentarsi le sante confessioni, et le sacre communioni; et d'ogn'intorno nelle Chiese, et fuori, darsi con allegra, et caritatiua mano le elemosine in quantità.

Questo essempio, figliuoli, è familiare, domestico, et è uostro: et tale, che douerà sempre insegnarui, et ammonire, con che studio di pietà, et diuotione andiate alle indulgenze, stationi, processioni, e Chiese, et come dobbiate riuerentemente starui, e conuersare; et perpetuamente eccitarui alla diuotione, et riuerenza, che conuiene nelle attioni sante, et nella casa di Dio, et che è necessaria per apparecchiarsi a poter entrare, doppò la uita presente, in quella celeste casa, che ci rappresentano quà giù le Chiese: doue puri, et mondi, insieme con gli Angioli, et Santi, senza intermissione lo laudiamo, riueriamo, et adoriamo per sempre. Di che preghiamo sua diuina Maestà, che a tutti conceda gratia, riempiendoci delle sue celesti benedittioni.

Littere de gratiarum actione pro septem ecclesijs stationalibus concessis.

Carolus, Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus.

R*Euer. Paroco. La Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. con la sua solita carità uerso questo popolo, doppo hauergli concesso gli anni passati le Stationi di Roma in uarie Chiese di questa Città, si è degnata anco dargli perpetuamente il tesoro dell'indulgenze delle sette Chiese di Roma, distribuite in altre tãte Chiese di Milano, cioe nella Chiesa maggiore, in santo Ambrosio, in san Nazaro in Brolio, in san Lorenzo maggiore, in san Stefano in Brolio, in san Simpliciano de Porta Comasina, et in san Vittore ad corpus. Di modo che qualunche uisitarà diuotamente le sodette sette Chiese, conseguirà, leuatone a fatto ogni diferenza, tutte l'istesse Indulgenze, et remissioni de peccati, quali conseguirebbe se uisitasse le sette Chiese di Roma Questa gratia, et dono è si singolare, che bisogna perpetuamente ringratiarne Dio; et insieme usare ogni sollicitudine, che il popolo riconosca, et usi questo dono santamente. Di matina dunque nella uostra Messa parochiale darete questa spirituale consolatione, et buona nuoua al uostro popolo, mostrandogli la singolare gratia, che gli e fatta, et insieme inuitarete tutti per Lunedi, che sarà alli 2. de Luglio, alla processione che si comminciarà a le sett'hore, per ringratiare sua Diuina Maestà di questo celeste beneficio, et per dar principio à goderne con il uisitare le sette Chiese. Et acciochè il popolo le uisiti spesso, et diuotamente, in ogni occasione l'infiammarete a questa santa diuotione: et quando ui parerà opportuno, gli legerete, et esplicarete la nostra lettera stampata nel fine del libretto delle Chiese di Milano; qual lettera e del modo di fare le Stationi, et conuersare santamente nelle Chiese.*

Auisarete poi per parte nostra in particolare le donne, che oltre che deueranno sempre andare a questa diuotione con habito humile, et demesso, senza pompa e fasto, et con il capo ueramente ben uelato gli ordiniamo anco espressamente, che niuna ui uadi se non a piedi; eccetto se alcuna per legitimo impedimento non ottenesse licenza da noi d'andarui altrimente. Nel qual caso poi seruarà il modo, che nella detta licenza da noi gli sarà ordinato. Et Dio ui benedichi. Dall'Arciuescouato, il di ultimo di Giugno 1576.

INDVLGENTIAE CERTIS ecclesijs stationalibus Mediolani concesse, instar Basilicarum urbis Romæ.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus.

HAuendo Pio Papa Quarto di fel. me. con zelo di paterna carità uerso questa patria concesso già à una sol Chiesa d'essa l'Indulgenze, e Stationi di Roma, s'è degnata ultimamente la Santità di N. S. Gregorio XIII. per molte cause, che si narrano nella sua Bolla, à maggiore commodità, et beneficio spirituale di tutto questo popolo, distribuire quel gran dono secondo l'uso et modo di Roma in diverse Chiese di questa città. La onde considerando noi questo così pretioso thesoro, et che già da santi Pontefici per universal beneficio di tutta la Christianità fù concesso solo alle Chiese della Città di Roma, et che fu tanto stimato da tutti i fedeli in quei tempi, ne i quali la Christiana pietà, et devotione più fioriua, che da tutte le parti del mondo, doue il santissimo nome di Christo Giesù è adorato, con grandissimi disaggi et fatiche per desiderio d'acquistarlo, ui si concorreua continuamente in gran numero: non possiamo mancare al nostro debito officio Pastorale di ricordarui, et amonirui à conoscere talmente questa singolarissima gratia, quale per misericordia di Dio n'è stata concessa, che non solamente, il che Dio non voglia, sprezzandola, ò non abbraciandola con la debita diligenza et pietà, non siamo, come impij, et ingrati nel diuin giuditio più seueramente puniti, et castigati: ma come fedeli, et pij Christiani con feruente, et deuoto affetto mostrãdoci grati all'omnipotẽte DIO di questa nuoua misericordia, che ne cõcede, ci disponiamo, et attendiamo à riceuerla santissimamente, et così conseguirne abondantissimo frutto, et salute alle anime nostre.

Vi esortiamo adunque tutti, si huomini, come donne, et preghiamoui anco per il pretioso sangue del Signor Nostro Giesù Christo, che siate solleciti primieramente di tener mondo le conscienze nostre da ogni immonditia di peccato, per il mezo del Sacramẽto della Penitenza, ò almeno con la uera contritione, et pentimento, et proposito di confessarui, accompagnato con la mutatione, et emendatione della uita passata: et così uisitiate ne i suoi giorni l'infrascritte Chiese, doue son state deputate l'Indulgenze, et stationi, con ogni purità di cuore, santa intentione, et humili preghiere: studiando anco d'accompagnarci degiuni, et opere di carità, et misericordia.

Ricordiamo parimente, et ammoniamo nel Signore che così nell'andare, come nel tornare dalle sante stationi, tutti lascino da banda li ragionamenti uani, sguardi dishonesti, et qual si uoglia altra cosa che possa offender la Maestà di Dio.

Che parimente nissuno si fermi presso la porta della Chiesa; ò nella strada particolarmente, doue sarà il concorso alla Chiesa della statione.

Che ciascuna donna di qual si uoglia grado, et conditione, lasciata ogni uanità nel uestire, et nell'ornato, uada con ogni santa modestia, et honestà, coperta, et uelata in capo, come è insegnato à loro dall'Apostolo S. Paolo, et ordinato parimente per constitutioni di santissimi Pontefici.

Che nelle Chiese stationali, ciascuno conuersi santamente, fuggendo circoli, colloquij, confabulationi; non fermandosi in esse Chiese, se non tanto, quanto ui starà in genocchioni à far oratione; non appogiandosi à gl'altari, à i battisterij, ne al uaso dall'acqua santa; non stando in alcun'altro modo irreuerentemente; ma si ricordi, et consideri di stare nella casa di Dio, et alla statione; cioè in luogo santo, doue si stà con uigilanza, et deuotione di sante orationi, et con ogni studio di pietà interiore: et esteriore.

Che iui ciascuno deuota, et santamente prieghi per se stesso, et insieme per la Santita di N. S. per l'essaltatione di sãta Chiesa, et in particolare per questa Città, à fine che tuttauia più si ristori, acresca, et risplenda in essa l'osseruanza del culto diuino; et il popolo ogni di più uiuamente s'ecciti all'opere della carità santa Christiana.

LE CHIESE, NELLE QVALI SONO à certi giorni dell'anno deputate l'Indulgenze, et Stationi conforme à quelle di Roma, sono qui sottoscritte secondo la Bolla di N. S. Gregorio XIII.

STATIONI DELL'ADVENTO.

LA prima Domenica dell'Aduento secondo l'uso Romano, che è la terza secondo l'Ambrosiano, è a S. Simpliciano, l'indulgenza, et statione, quale è in Roma a S. Maria maggiore, in quello istesso giorno.

La seconda Domenica dell'Aduento, cioè la quarta all'uso Ambrosiano, sarà alla Chiesa maggiore l'indulgenza, et statione di Roma à s. Croce.

La terza Domenica, cioè la quinta dell'Aduento, secõdo l'istesso rito Ambrosiano, a s. Ambrosio maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.

Il Mercordi delle quattro tempore dell'Aduento, à s. Maria del Cerchio, l'indulgenza, et stationi di Roma a S. Maria maggiore.

Il Venerdi delle quattro tempore dell'Aduento, à s. Nazaro in Brolio l'indulgenza, et statione di Roma a S. Apostolo.

Il Sabbato delle quattro tempore dell'Aduento, a s. Pietro in Gessate, l'indulgenza, et stationi di Roma a s. Pietro.

La Domenica quarta dell'Aduento, che è la sesta, et l'ultima secondo l'uso Ambrosiano, a S. Barnaba, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Apostolo.

La Vigilia della Natiuità del Nostro Signore Giesu Christo, alla Chiesa maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria maggiore.

La notte della Natiuità di Nostro Signore, alla Chiesa mag-

maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore nella capella del Presepio.

All'Aurora, nella seconda Messa, a S. Anastasia, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Anastasia.

Nella terza Messa, nella Chiesa maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria maggiore.

Nella festa di s. Stefano, alla Chiesa di s. Stefano in Brolio, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Stefano in celio monte.

Nella festa di s. Giouanni Euangelista, a s. Maria presso s. celso, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore.

Nella festa dell'Innocenti, a s. Vittore ad Corpus, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Paolo.

Stationi dal primo di dell'anno fino a Quaresima.

Nella Circoncisione di Nostro Signore, che è l'Ottaua della Natiuità, a s. Maria della Scala, l'indulgenza, et statione di Roma a S. Maria Transteuere.

Nella Epifania del Signore, a s. Ambrosio, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.

La Domenica della Settuagesima a s. Lorenzo maggiore, l'indulgenza et statione di Roma a s. Lorenzo fuor delle mura.

La Domenica della Sessagesima a s. Paolo in Compito, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Paolo.

La Domenica della Quinquagesima a s. Pietro in Gessate, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.

Il primo Mercordi doppo la sudetta Domenica che è il primo di de Quaresima secondo il rito Romano, à san ta Maria delle Gratie, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Sabina.

Il Giouedi a s. Giorgio in Palazzo, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Georgio.

Il Venerdi a s. Fidele, l'indulgenza, et stationi di Roma a s. Giouanni, et Paolo.

Il Sabbato à s. Carpoforo, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Trifone.

Stationi di Quaresima.

La Domenica prima di Quaresima secondo il rito Romano, la quale secondo il rito Ambrosiano si chiama in capite Quadragesima, nella chiesa maggiore l'indulgenza, et statione di Roma a s. Gio. Laterano.

Il Lunedi che secondo il rito Ambrosiano è la feria seconda di Quaresima, a s. Francesco, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro in Vincula.

Il Martedi a s. Anastasia, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Anastasia.

Il Mercordi a s. Maria Pedone, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore.

Il Giouedi a s. Vincenzo in Prato, l'indulgenza, et stationi di Roma a s. Lorenzo in Palisperna.

Il Venerdi a s. Nazaro in Brolio, l'indulgenza, et statione di Roma a santo Apostolo.

Il Sabbato a s. Martino ad Corpus, l'indulgenza, et statione di Roma a san Pietro.

La Domenica di Samaritana, che è la secõda di Quaresima secondo il rito Romano, à s. Maria di Brera, l'indulgẽza, et statione di Roma a s. Maria in Domenica.

Il Lunedi a s. Stefano in Brolio, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Clemente.

Il Martedi a s. Valeria, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Balbina.

Il Mercordi a s. Maria Falcorina, l'indulgenza, et statione di Roma a s. cecilia.

Il Giouedi a s. Maria presso s. Calimero, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Maria Transteuere.

Il Venerdi a s. Vitale, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Vitale.

Il Sabbato a s. Marcellino, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Marcellino, et Pietro.

La Domenica di Abraham, che è la terza di Quaresima secondo il rito Romano, à s. Maria delle Gratie, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Lorenzo fuor delle mura.

Il Lunedi à s. Marco, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Marco.

Il Martedi, a s. Eufemia, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Potentiana.

Il Mercordi a s. Fidele, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Sisto.

Il Giouedi a ss. Nabore, et Felice in s. Francesco, l'indulgenza, et statione di Roma a ss. Cosma, et Domiano.

Il Venerdi a s. Maria del soccorso, l'indulgenza, et statione di Roma à s. Lorenzo in Lucina.

Il Sabbato a s. Dionisio, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Susana.

La Domenica di Ceco, che è la quarta di Quaresima secondo il rito Romano, nella chiesa maggiore, l'indulgenza et statione di Roma a s. Croce in Hierusalẽ.

Il Lunedi a s. Celso l'indulgenza, et statione di Roma a s. Quattro coronati.

Il Martedi a s. Vittore al Theatro, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Lorenzo in Damaso.

Il Mercordi a s. Giouanni in Conca, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Paolo.

Il Giouedi a s. Siluestro, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Siluestro.

Il Venerdi a s. Calimero, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Eusebio.

Il Sabbato a s. Maria della Pace, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Nicolo in Carcere.

La Domenica di Lazaro, che secondo il rito Romano si dice de Passione, a s. Maria della Passione, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.

Il Lunedi a s. Satiro, l'indulgenza, et stationi di Roma a s. Crisogono.

Il Martedi a s. Aquilino presso s. Lorenzo, l'indulgenza, et statione di Roma a s. ciriaco.

Il Mercordi a s. Eustorgio, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Marcello.

Il

Il Giouedi a s. Protasio ad Monachos, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Apollinare.

Il Venerdi à s. Stefano in Brolio, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Stefano in cælio monte.

Il Sabbato a s. Giouanni Laterano, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Giouanni ante portam Latinã.

La Domenica delle Palme, nella chiesa maggiore, l'indulgẽza, et statione di Roma a s. Giouãni Laterano.

Il Lunedi santo a s. Giouanni del Seminario, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Prassede.

Il Martedi santo a s. Babilla, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Prisca.

Il Mercordi santo a s. Maria della Passione, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore.

Il Giouedi santo nella chiesa maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Giouanni Laterano.

Il Venerdi santo nella Chiesa maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a s. croce in Gierusalem.

Il Sabbato santo a s. Sepolchro, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Giouanni Laterano.

Stationi da Pasqua di Resurettione fino all'Ottaua della Pentecoste.

La Domenica di Pasqua di Resurrettione a s. Ambrosio, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore.

Il Lunedi doppo Pasqua a s. Nazaro, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.

Il Martedi a s. Maria presso s. Celso, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Paolo.

Il Mercordi a s. Lorenzo maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Lorenzo fuor delle mura.

Il Giouedi a s. Maria del soccorso, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Apostolo.

Il Venerdi a s. Maria dell' Incoronata, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Maria Rotonda.

Il Sabbato nella Chiesa maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Giouanni Laterano.

La Domenica in Albis depositis a s. Barnaba l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pancratio.

Nelle Letanie maggiori, cioè nella festa di s. Marco a s. Vittore ad Corpus, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.

Nell'Ascensione del Signore in la Chiesa maggiore, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.

Il Lunedi doppo la Domenica dell'Ascensione a s. Ambrosio, nel qual giorno si celebrano le Letanie minori, secondo il rito Ambrosiano, le quali secondo il rito Romano si celebrano innanzi l'Ascensione.

Il Martedi a s. Nazaro in Brolio.

Il Mercordi a s. Lorenzo maggiore.

Nella Vigilia della Pẽtecoste in la Chiesa maggiore, l'indulgẽza, et statione di Roma a s. Giouãni Laterano.

La Domenica della Pentecoste a s. Ambrosio, l'indulgenza et statione di Roma a s. Pietro.

Il Lunedi doppo la Pentecoste a s. Maria de gl'Angeli de frati minori, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro in Vincula.

Il martedi a s. Tomaso in terra amara, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Anastasia.

Il Mercordi a s. Maria de Serui, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore.

Il Giouedi a s. Sebastiano, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Lorenzo, fuori delle mura.

Il Venerdi a s. Nazaro in Brolio, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Apostolo.

Il Sabbato a s. Barnaba, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.

Il Mercordi delle quattro tempora di Settembre a s. Maria de i Carmeni, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore.

Il Venerdi à s. Nazaro in Brolio, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Apostolo.

Il Sabbato a s. Andrea, l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.

Indulgentiæ stationales viris separatim constitutæ, a fœminis.

Carolus S. R. E. Cardinalis tit. sanctæ Praxedis Dei, et Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus S. Eccl. Mediolanen.

LA Santità di N. S. Gregorio XIII. mosso da paterna charità uerso il popolo di Milano, hauendo fino dal primo anno del suo Pontificato, concesso à preghi nostri le stationi secondo l'uso et modo di Roma: in diuerse Chiese di Milano, hora ultimamente uolendo prouedere alla commodità anco, et deuotione di detto popolo, hà dato autorità et facoltà a noi, secondo che ci parerà, di nominare, et deputare, et anco di stabilire per ciascuna statione due Chiese distinte, cioè una per gl'huomini, et l'altra per le donne; et in oltre, se così ci parerà che possiamo mutare, et nominare, ò deputare altre in luogo di quelle, che già una uolta hauessimo deputato, cõ modo, forma, et ordine, che stabiliremo: però noi per autorità della facoltà dataci, accio che ciascuno possa con maggior deuotione, et edificatione de gli altri frequentare le sante stationi, et si rimuoua quanto si può ogni occasione di scandalo, et d'irreuerenza; nominiamo, deputiamo, et ordiniamo, per le stationi, che saranno in questi'anno 1582. l'infrascritte Chiese distinte, cioè alcune per gl'huomini, et alcune per le donne. Onde espressamente comandiamo, che nelle Chiese, doue sarà la statione per le donne, eccetto la Chiesa Metropolitana, et alcun'altra, doue sarà la statione, qui di sotto assignata commune, all'uno, et l'altro di loro, non sia lecito, sotto alcun'pretesto, la quel giorno della statione assignata a gli huomini, di andarui; et all'incontro, doue sarà la statione de gli huomini, non ui uadino le donne.

PER GLI HVOMINI.	GIORNI ET TITOLI delle stationi.	PER LE DONNE
A S. Lorenzo maggiore.	La Domenica della Settuagesima, indulgēza, et statione di Roma à s. Lorenzo fuor delle mura.	A S. Stefano in Brolio.
A S. Paolo in Compito.	La domenica della Sessagesima, indulgenza, et statione di Roma a S. Paolo.	A S. Nazaro in Brolio.
A S. Sebasliano.	La Domenica della Quinquagesima indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.	A S. Pietro in Gessato.
A S. Maria delle Gratie.	Il primo Mercordi doppo la sudetta Domenica, che e il primo giorno di quaresima alla ROMANA indulgenza et statione di Roma a santa Sabina.	A Santa Maria della Pace.
A S. Giorgio in Palazzo.	Il giouedi indulgenza, et statione di Roma a s. Giorgio.	A S. Barnabà.
A S. Carpoforo.	Il uenerdi indulgenza, et statione di Roma a s. Giouanni et Paolo.	A Santa Maria al Cerchio.
A S. Fidele.	Il sabbato indulgenza, et statione di Roma a s. Trifone.	A S. Eustorgio.
	STATIONI DI QVARESIMA.	
Alla Chiesa Metropolitana.	✠ La Dominica prima, nel qual di comincia la Quaresima all'Ambrosiana indulg. et statione di Roma a s. Giouanni Laterano.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Francesco.	Il lunedi l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro in Vincula.	A S. Calimero.
A S. Ambrogio maggiore.	Il martedi indulgenza, et statione di Roma a s. Anastasia.	A S. Dionigi.
A S. Eustorgio.	Il mercordi indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore.	A S. Maria de Carmelitani.
A S. Vincenzo in prato.	Il giouedi indulgenza, et statione di Roma a s. Lorenzo in Panisperna.	A S. Giorgio in Palazzo.
A S. Lorenzo maggior.	Il uenerdi indulgenza, et statione di Roma a ss. Apostoli.	A S. Nazzaro in Brolio.
A S. Martino ad Corpus.	Il sabbato indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.	A S. Eufemia.
A Santa Maria di Brera.	✠ La Domenica della Samaritana, che e la seconda di quaresima indulgenza, et statione di Roma a santa Maria in Dominica.	A S. Antonio.
A S. Stefano in Brolio.	Il lunedi indulgenza, et statione di Roma a s. Clemente.	A Maria della Scala.
A S. Simpliciano.	Il martedi indulgenza, et statione di Roma a santa Balbina.	A S. Maria di san Celso.
A S. Calimero.	Il mercordi indulgenza, et statione di Roma a santa Cecilia.	A S. Vittore ad Corpus.
A Santa Maria de Serui.	Il giouedi statione, et indulgenza di Roma a santa Maria in Transteuere.	A S. Simpliciano.
A S. Marco.	Il uenerdi statione, et indulgenza di Roma a s. Vitale.	A S. Ambrogio Maggiore.
A S. Francesco.	Il sabbato indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro et Marcellino.	A S. Giouanni Laterano.
A S. Vittore ad Corpus.	✠ La Domenica di Abraam, che e la terza di quaresima indulgenza, et statione di Roma a s. Lorenzo fuor delle mura.	A S. Vittore ad Theatrum.
A S. Satiro.	Lunedi indulgenza, et statione di Roma a s. Marco.	A S. Aquilino presso S. Lorenzo
A Santa Eufemia.	Il martedi indulgenza, et statione di Roma a s. Potentiana.	A S. Maria delle Gratie.
A S. Alessandro.	Il mercordi indulgenza, et statione di Roma a S. Sisto.	A S. Fidele.
A S. Celso.	Il giouedi indulgēza, et statione di Roma a s. Cosmo et Damiano.	A S. Francesco.
A S. Eustorgio.	Il uenerdi indulgenza, et statione di Roma a s. Lorenzo in Lucina.	A S. Lorenzo maggiore.
A S. Dionigi.	Il sabato indulgenza, et statione di Roma a santa Susana.	A S. Vittore de Capuccini.
Alla Chiesa Metropolitana.	✠ La Domenica del Ceco, che e la quarta di quaresima indulgenza, et statione di Roma a s. Croce in Hierusalem.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Antonio.	Il lunedi indulg. et statione di Roma a ss. quattro Coronati.	A S. Sebastiano.
A S. Vittore al Theatro.	Il martedi indulgenza, et statione di Roma a s. Lorenzo in Damaso.	A S. Carpoforo.
A S. Giouanni in Conca.	Il mercordi indulgenza, et statione di Roma a s. Paolo.	A S. Martino ad Corpus.
A S. Simpliciano.	Il giouedi indulgenza, et statione di Roma a s. Siluestro.	A S. Gieronimo.
A S. Calimero.	Il uenerdi indulgenza, et statione di Roma a S. Eusebio.	A S. Babila.
A Santa Maria della Pace.	Il sabbato indulgenza, et statione di Roma a s. Nicolò in Carcere.	A S. Maria de Brera.
A S. Maria de i Carmelitani.	✠ La Domenica di Lazaro, che alla Romana si dice de passiona indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.	A S. Maria della Passione.
A S. Vittore a i Capuccini.	Il Lunedi indulgenza, et statione di Roma à s. Crisogono.	A S. Satiro.
A s. Aquilino presso a s. Lorēzo.	Il Martedi indulgenza, et statione di Roma à s. Ciriaco.	A S. Marco.
A S. Dionigi.	Il Mercordi indulgenza, et statione di Roma a s. Marcello.	A S. Eustorgio.
A S. Protasio ad Monacos.	Il Giouedi indulgenza, et statione di Roma a s. Apolinare.	A S. Fidele.
A S. Celso.	Il Venerdi indul. et statione di Roma à s. Stefano in Celio monte.	A S. Stefano in Brolio.
A S. Ambrogio Maggiore.	Il Sabato indulgen. et statione di Roma a s. Giouanni ante portam Latinam.	A S. Giouanni in Conca.
Alla Chiesa Metropolitana.	✠ La Domenica delle Palme indulgenza, et statione di Roma a s. Giouanni Laterano.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Lorenzo maggiore.	Il Lunedi santo indulgenza, et statione di Roma a s. Prassede.	A S. Francesco.
A S. Babila.	Il Martedi santo indulgenza, et statione di Roma a s. Prisca.	A S. Ambrogio Maggiore.
A S. Maria della passione.	Il Mercordi santo indulgenza, et statione di Roma a s. Maria Maggiore.	A S. Tomaso in terra amara.
Alla Chiesa Metropolitana.	Il Giouedi santo indulgenza, et statione di Roma a s. Giouanni Laterano.	Alla Chiesa Metropolitana.
Alla Chiesa Metropolitana.	Il Venerdi santo indulgenza, et statione di Roma a s. Croce in Hierusalem.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Sepolchro.	Il Sabato santo indulgenza, et statione di Roma a s. Giouanni Laterano	A S. Lorenzo maggiore.

STATIONI DA PASQVA DI REsurrettione fino all'ottaua della Pentecoste.

PER GL'HVOMINI.	STATIONI	PER LE DONNE.
Alla Chiesa Metropolitana.	✠ LA Dominica di Resurrettione indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Ambrogio maggiore.	Lunedì dopo Pasqua indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.	A S. Nazaro in Brolio.
A S. Simpliciano.	Martedì doppo Pasqua indulgenza, et statione di Roma a san Paolo.	A S. Maria di S. Celso.
A S. Lorenzo maggiore.	Mercordì doppo Pasqua indulgenza, et statione di Roma a s. Lorenzo fuori delle mura.	A S. Maria della scala.
A S. Angelo.	Giouedì doppo Pasqua indulgenza, et statione di Roma a ss. Apostoli.	A S. Stefano in Brolio.
A Santa Maria dell'Incoronata.	Venerdì doppo Pasqua indulgenza, et statione di Roma a s. Maria Rotonda.	A S. Maria de serui.
Alla Chiesa Metropolitana.	Sabato in Albis indulgenza, et statione di Roma a san Giouanni Laterano.	Alla Chiesa Metropolitana.
Alla Chiesa Metropolitana.	✠ La Domenica in Albis depositis indulgenza, et statione di Roma a s. Pancratio.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Vittore al Corpo.	Le Letanie maggiori, cioè la festa di s. Marco indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.	A S. Vittore al corpo.
Alla Chiesa Metropolitana.	L'Ascensione del Signore indulgenza, et statione di Roma a san Pietro.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Ambrogio.	Lunedì doppo la Domenica dell'Ascensione, che è il primo giorno delle Litanie Triduane, secondo il rito Ambrosiano.	A S. Ambrogio Maggiore.
A S. Nazaro in Brolio.	Martedì, che è il secondo giorno delle Letanie.	A S. Nazaro in Brolio.
A S. Lorenzo maggiore.	Mercordì, che è il terzo giorno delle letanie.	A S. Lorenzo maggiore.
Alla Chiesa Metropolitana.	La Vigilia della Pentecoste indulgenza, et statione di Roma a s. Giouanni Laterano.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Ambroggio Maggiore.	✠ La Domenica della Pentecoste indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.	A S. Simpliciano.
A S. Nazaro in Brolio.	Lunedì doppo la Pentecoste indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro in Vincula.	A S. Paolo in compito.
A S. Tomaso in terra amara.	Martedì doppo la Pentecoste indulgenza, et statione di Roma a s. Anastasia.	A S. Lorenzo maggiore.
A S. Vittore ad Corpus.	Mercordì doppo la Pentecoste indulgenza, et statione di Roma a santa Maria maggiore.	A S. Protasio ad Monachos.
A Santa Maria di s. Celso.	Giouedì doppo la Pentecoste indulgenza, et statione di Roma a s. Lorenzo fuor delle mura.	A S. Maria delle Gratie.
A S. Pietro in Gessato.	Venerdì doppo la Pentecoste indulgenza, et statione di Roma a ss. Apostoli.	A S. Nazaro in Brolio.
A S. Barnabà.	Sabato doppo la Pentecoste indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.	A S. Eustorgio.
Alla Chiesa Metropolitana.	Mercordì delle quattro Tempora di Settembre indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Nazaro in Brolio.	Venerdì delle quattro Tempora indulgenza, et statione di Roma a ss. Apostoli.	A S. Ambrogio Maggiore.
Alla Chiesa Metropolitana.	Sabato delle quattro Tempora indulgenza, et statione di Roma a S. Pietro.	Alla Chiesa Metropolitana.

STATIONI DELL'ADVENTO.

Alla Chiesa Metropolitana.	La prima Domenica dell'Aduento secondo l'uso Romano che è la terza secondo l'uso Ambrosiano l'indulgenza, et statione di Roma a s. Maria maggiore.	A S. Maria della Scala.
A S. Ambrosio Maggiore.	La seconda Domenica dell'Aduento cioè la quarta all'uso Ambrosiano l'indulgenza, et statione a s. Croce.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Simpliciano.	La terza Domenica dell'Aduento cioè la quinta all'uso Ambrosiano l'indulgenza, et statione di Roma a s. Pietro.	A S. Nazaro in Brolio.
A S. Maria al Cerchio.	Il Mercordì delle quattro tempora dell'Aduento a santa Maria maggiore.	A S. Maria de carmelitani.
A S. Nazaro in Brolio.	Il Venerdì delle quattro tempora in Roma a ss. Apostoli.	A S. Satiro.
A S. Pietro in Gessato.	Il sabato delle quattro tempora in Roma a s. Pietro.	A S. Sepolcro.
A S. Barnabà.	La Domenica quarta che è la festa, et ultima in Roma a ss. Apostoli.	A S. Tomaso in terra amara.
Alla Chiesa Metropolitana.	La uigilia della Natiuità del Nostro Signore in Roma a s. Maria maggiore.	Alla Chiesa Metropolitana.
Alla Chiesa Metropolitana.	La notte della Natiuità del Signore in Roma a santa Maria maggiore al Presepio.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Anastasia.	Nell'aurora alla seconda Messa in Roma a s. Anastasia.	A S. Maria de Serui.
Alla Chiesa Metropolitana.	Nella terza Messa in Roma a s. Maria maggiore.	Alla Chiesa Metropolitana.
A S. Stefano in Brolio.	Nel giorno di s. Stefano in Roma a s. Stefano in Celio monte.	A S. Stefano in Brolio.
A S. Giouanni in Conca.	Nel giorno di s. Giouanni in Roma a s. Maria maggiore.	A S. Maria de s. Celso.
A S. Vittore ad Corpus.	Nella festa de Innocenti in Roma a s. Paolo.	A S. Lorenzo maggiore.
A S. Maria di s. Celso.	Nella Circoncisione del Signore in Roma a s. Maria Transteuere.	A S. Maria della scala.
A S. Celso.	Nella Epifania in Roma a s. Pietro.	A S. Ambrogio Maggiore.

SPERIAMO, che ogn'uno per la sua pietà abbraccierà quest'ordine, et instituto di andare distintamente, come si è detto, alle stationi, che così già fu uso di fedeli, come alcuni Padri lo mostrano, et santissimi Pontefici Romani, particolarmente Gregorio Primo, et Innocenzo Terzo l'osseruorno in stationi, et processioni per cause molto importanti.

Ma se alcuno contrauerrà all'ordine dato, incorrerà nella pena, ad arbitrio nostro, secondo la qualità della colpa, et conditione della persona.

Nelle Chiese poi, doue sarà in altri giorni, fuora delle sudette stationi, giubileo, ò indulgenza, si serui l'editto nostro gia publicato alli 8. di Marzo 1578. cioè che la matina fino al segno del campanone del Duomo possino andare gli Huomini, et le Donne à quella Chiesa della indulgenza: dal campanone fino al mezzo giorno, le Donne solamente: et dal mezzo giorno fino à sera gli huomini, cō le eccettioni però che sono espresse nel medesimo editto.

Ammoniamo anco, et esortiamo nel Signore, che tutti osseruino i ricordi, ammonitioni, et ordini, che habbiamo sopra di ciò publicati, con lettere nostre pastorali: le quali ogn'uno in occasione di stationi dourà leggere spesso per essequire meglio a benefitiò suo spiritualmente le cose paternamente ricordate. Sarà poi cura d'ogni Paroco, secondo, che uedrà il bisogno, publicarle spesso, et ragionarci sopra con ogni studio di promouere la disciplina christiana a gloria di Dio, et salute dell'anime. Datum Mediolani ex ædibus nostris Archiepiscopalibus die 3. Februarij. 1582.

ANno a Chr. nat. M.D.LXXVI. Carolus Cardinalis, Archiepiscopus, pro salute gregis, sibi commissi, cum in eam curam incumberet totis in Christo uisceribus, ut ciuitas, diœcesisq. Mediolanensis, ex sancti anni iubilei, quod pia paternaq. benignitate summus pontifex Gregorius decimus tertius cōcesserat, religiosa celebritate fructus salutares caperet: mox illud, Dei permissu uoluntateq. factum est, ut pestilentia grauis in urbis Mediolani, diœcesis, prouinciæq. uiscera se se insuleret. Archiepiscopus igitur, utpote qui paulo ante in iubileo sancte celebrando omnem gregi suo curam, sollicitudinemq. nauauerat, quoniam necessario eo tempore maius sibi onus illius pascendi, regendiq. impositum esse uidit, nullum officium paternæ dilectionis reliquum fecit, nullumq. pietatis munus reliquit, quod eidem non præstiterit summa cum testificatione sanctarum uirtutum suarum. Sed nos equidem id omne in aliam lucubrationem reiecimus: nunc locus est edendi litteras pastorales, quibus in pestilentia populum suum non solum pie paterneq. pauit, atque adeo in omni religiosæ pietatis studio continuit, sed illum, pestilenti calamitate afflictum, mirabiliter erexit, atque recreauit.

CAROLVS CARDINALIS TIT. S. Praxedis, Archiepiscopus.

Auisi communi a tutto il Clero Secolare, et regolare della Città di Milano per l'Orationi da farsi per i sospetti, et pericoli di peste.

Il Capitolo della Chiesa Metropolitana uisiti capitularmente ogni lunedi matina la Chiesa maggiore di santo Ambrogio, cantando iui le solite Letanie di quella Chiesa, con l'aggionta d'alcuna delle orationi accommodate per questo bisogno, di che si dirà à basso.

Medesimamente il Clero secolare di ciascuna Porta, diuiso in due parti, nel giorno, assignato separatamente à ciascuna parte di esso Clero, pur la matina uisiti la Chiesa Metropolitana, et in essa il sacro Chiodo, et i Corpi santi, che sono nel Scoriolo.

Il medesimo faccia ciascun Conuento, ò Monasterio di huomini regolari nel giorno, et conforme al compartito fatto d'ordine nostro; seruando però ciascuno il suo solito rito d'officio Romano, ò Ambrogiano.

Il medesimo faccia anco una uolta il mese ciascun Curato con il suo Clero, et popolo; eccetto quelli, che per la picciolezza della Parocchia, et suo popolo, haueranno da noi licenza di non fare questa Processione particolare, ma solo in scontro d'essa, condurre il suo popolo alcuna uolta compartitamente alle Processioni del Clero della Porta.

In tutte queste Processioni si uada, et torni alla sua Chiesa, cantando, ò recitando salmi, et antifone di penitenza, et altre deuotioni, secondo l'ordine da noi dato. Et se instruisca, et induca il popolo, che facci il medesimo, almeno in reccitare li Sette salmi, ò le Letanie, et altre preci, nelle quali hà più pratica, che sono nell'Officiolo della Madonna, ò in dire diuotamente la Corona, ò altre diuotioni.

Nella Chiesa Metropolitana, et Collegiate secolari, et regolari, ne i giorni di festa, prima che si cominci la solita Processione, et Letanie ordinate per le Lettere della santa memoria di Pio Quinto, et del santissimo Papa Gregorio, sia auisato il popolo da alcun Ministro Ecclesiastico d'ordine del Prefetto di far oratione, fra l'altre cause, specialmente per la liberatione delle Cittadi, et luoghi infetti di peste, et specialmente per la liberatione, et conseruatione di questa Città, et sua Diocese, da questo male.

Sianle anco raccordati spesse uolte i bisogni publici, per i quali sono state ordinate dette Letanie, et in questo tempo specialmente, se li raccommandino i bisogni

sogni della Fiandra, et i trauagli, che la Francia patisce dalli Heretici.

L'istesso Ministro auuisi, doue sia bisogno, et facci, che tutto il Popolo, che si troua presente in quel tempo, seguiti essa Processione, et assista in genocchio, mentre si cantano le Letanie. Et ad effetto, che non si deuij il Popolo all'hora ad altra cosa, non lasci uscir fuori Sacerdoti à celebrar Messa in quella Chiesa, nel tempo d'essa Processione, et Letanie, ne prima, se non di tanto tempo, che possa esser finita la Messa, prima che cominci essa Processione.

In tutte le Messe basse, et cantate, eccetto quelle de morti, et delle Solennità grandi, si dicano le due collette del Messale, sotto il titolo, Pro mortalitate hominū, et Pro ciuium salute, ouero essendo qualche impedimento d'altre commemorationi, almeno una d'esse.

Nel fine anco delle Letanie sudette, frà l'altre orationi, si aggionghino due orationi delle sodette.

Auisi uarij particolari à i Curati per la medesima causa.

In ogni Parocchia, doue non si sogliano dire colleggiatamente le Letanie in choro, le reciti il Parocho in genocchio innanzi l'altare, quando è per cominciar la Messa bassa Parochiale, et quando alcuna uolta egli sia impedito di celebrare, non lasci, potendo, almeno di recitare le Letanie in hora di maggior frequenza di popolo.

Ogni Parocho nella Messa sua ne i giorni di festa, et negli altri giorni, quando sarà per cominciar le Letanie, auisi il popolo di pregare per i presenti bisogni, nominati di sopra.

Riscaldi l'oratione ordinaria della sera, et in ogni modo, almeno ne i giorni di festa in tutte le Parocchie la faccia fare, communemente nella Chiesa, ma che sia finita al suono dell'Aue Maria, ò in circa.

Rimetta l'oratione sine intermissione, che tocca à ciascuna Parocchia una uolta la settimana; facendoui conuenire effettualmente tutto il popolo, et spetialmente i capi di casa, et à questo effetto procuri, che stiano chiuse le boteghe della sua Parochia, per quell'hora in che si farà oratione in essa Parocchia, et per un quarto, o mezz'hora prima, et doppo; nel quale possano gli huomini raccoglierst all'oratione, et tornare poi alle sue facende, et doue siano botegari, che habbiano l'habitationi in altra Parochia, si concede, che possano questi conuenire all'orationi della Parochia, doue si troua la lor botegha, se cosi gli tornerà più commodo.

A questa oratione, quando il Curato della Città sarà auuisato, che siamo per uenir noi, faccia inuito particolare del suo popolo per parte nostra, mandando à quest'effetto di casa in casa, et procurando spetialmente che non manchi di conuenirui alcun padre, ò madre di famiglia, perche possiamo con quella occasione, et uniuersalmente, et poi anche particolarmente, con alcuni principali della Parrocchia, far quelli officij, che sono bisogno per leuare gli abusi più frequenti di quel la Parochia.

A questa oratione sine intermissione, sempre, et à quella delle 40. hore, nell'hora che saprà douerui essere maggior frequenza di popolo, ò dica esso Curato alcune parole in eccitamento dell'oratione, ò auuisi per questo effetto alcune hore innanzi alcun Padre, ò Sacerdote di quelli, che sono deputati per ciò da noi.

Sempre nell'oratione senza intermissione, et in quella ordinaria della sera, quando si farà in Chiesa, et spesse uolte nell'oratione delle quaranta hore ordinaria, sia auuisato il popolo, pregar particolarmente per i presenti bisogni, nominati di sopra.

Ciascun Curato, riformi, et emendi in se stesso, et nella casa sua tutte quelle cose, doue possa essere dishonor di Dio, offesa del suo prossimo ò altro preiudicio della sua anima: Et con l'essempio suo non meno, che colle parole insegni, et muoua il popolo à prepararsi in occasione del presente pericolo, et stare apparecchiato per tutto quello, che piacerà à Dio di far seco.

Tutto questo ricordi, et procuri, che facciano tutti gli Ecclesiastici soggetti alla sua cura.

Alla medema riforma, emendatione, et preparatione esforti con ogni efficacia il suo popolo, et a questo effetto induca a ben confessarsi quanto prima, etiam con confessioni generali, doue ne possa esser bisogno, et con tal diligenza, quale farebbano, ò uorebbono hauer fatta, si ueramente si trouassero nel punto della sua morte.

Fra le quali diligenza, si una principalissima di strigarsi ciascuno con la guida, et aiuto, de Sacerdote bene intelligente, et timorato di Dio, da ogni laccio, groppo, ò scropolo di cōscienza, nel quale si troui, nō solo co'l leuarsi da i peccati, et dall'occasioni, ma anco con fodisfare realmente à tutti i suoi oblighi, specialmente de restitutione, ò sodisfatione, che habbia, come di cōtratti, ò guadagni illeciti, danni dati, di legati pij, et altre cose. Et chi è capo di famiglia, specialmēte curi di leuare dalle case sue effettualmente le pompe, spese superflue, le crapule, li giuochi, et le parole dishoneste, et molto più le bestemie, et tutte le altre dissolutioni, et offese di Dio, et abusi pregiudiciali all'anime.

Ricordi ãco, che ciascuno a chi s'aspetta, faccia il suo testamento, et altre simili, et opportune dispositioni delle cose sue; non aspettando, che quando così sia uolontà di Dio, gli sopraunenga all'improuiso il flagello, con che comincia à castigare i peccati nostri, onde si truoui in quelle angustie, nelle quali e troppo difficile, per non dire impossibile, far bene queste cose per l'importuna, uiolenta, et repētina forza di questo horribile male, et per l'abbandono miserabile, nel quale per il più in questi calamitosi casi si troua l'huomo, non solo derelitto da suoi medesimi, non che da gli altri, et destituto quasi da tutti i commodi, et bisogni della uita sua corporale; ma, che più importa, poco meno, che priuo de Sacramenti, et de Sacerdoti, che posano con la diligenza, che bisogna ascoltare le loro confessioni, discutere i dubbij, et scropoli delle loro conscienze, mini-

ministrarli gli altri Sacramenti, et dargli altri aiuti, et consolationi spirituali opportune; onde se ne muora come disperato, et come bestia, con manifesta perdita, et ruina eterna dell'anima sua, et testimonio certo di poca consideratione, et prudenza, anche secondo il mōdo, et conseguente disordine, in che lasci i figliuoli, le famiglie, et gli altri attinenti è le cose sue.

Con questi primi apparecchi, procuri poi il Curato, che si uadano conseruando in buona dispositione, con estraordinaria frequenza di confessioni, et communioni, di orationi, digiuni, procurando quanto può ciascuno à pigliarsi in deuotione, di digiunare ogni settimana, almeno un giorno, cioè il Venerdi in memoria della passione di N. S. GIESV CHRISTO, ò il Sabbato in honore della Madonna.

Essorti poi quelli, che possono, à larghe elemosine, massime per li urgenti bisogni, che già per ordine nostro se gli sono raccommandati, et che alla giornata si scopriranno, tuttauia maggiori, in cosi fatte occasioni: cō i quali mezzi ò si placarà Dio dall'ira sua, et cesserà l'horribil flagello, con che gli hà cominciato à percuoterci, o almeno si riceuerà da noi, con quella prontezza, consolatione, dispositione, et tutto di uera penitenza, che dibisogno per la salute dell'anime nostre.

Dall'Arciuescouado il di 25. d'Agosto 1576.

GREGORIVS PAPA XIII.

Vniuersis Christi fidelibus in ciuitate, et diœcesi Mediolanensi existentibus, Salutem, et Apostolicam benedictionem.

FACILE experimur omnes in hac uita duo maxime uersari mala, peccatum, et pœnam. Primū illud, proculdubio debemus nobis ipsis ascribere; alterum Domini Dei nostri iustitiæ tribuere; sed non ita iustitiæ, ut non maxima quoque ex parte misericordiæ. Tum enim maxime medetur Deus, cum sauciat. sic enim efficit, ut in ipsis plagis sentiamus nostram imbecillitatem, humanarumq. rerum caducitatem, spei denique in his rebus locatæ, et fixæ inanitatem, et, quod caput est, diuinæ gratiæ uim: dum ijs curis exsoluti, quibus humi iacentes detinebamur, erigimur ad cogitanda, et optanda summa illa, et sempiterna bona, ad quæ sumus ab eodem ipso Deo facti, et uocati. In quo etiam dupliciter exercetur pietas: ea enim ex parte, qua premimur, diuinam opem imploramus, qua uero subleuamur, immensæ eiusdem Dei bonitati gratias agimus. Atque, ut quisque debet hoc animo esse in suis malis; sic nemo debet in alienis tantum spectator esse: eaq. nihil ad se pertinere existimare, sed perinde ex aliorum, atque ex suis ipsius incommodis, et malis affici; et quacunque ratione possit subuenire, itemq. Deo gratias agere; offerri sibi ab eo duplicem facultatem tum pietatis erga ipsum exercendæ, tum erga proximum charitatis; summamq. eius benignitatē agnoscere, quæ nihil patitur mali euenire, unde non soleat multa maximaq. bona elicere, nosq. ad ea inuitare. Exprimit hoc grauissimis uerbis Cyprianus in ea pestilentia, quæ tum latissimè grassabatur, docetq. quod cuiusque sit munus, tum eorum, qui morbo ipso correpti iam sunt, tum qui integri a Deo seruantur. Pestis ista, inquit, et lues, quæ horribilis, et ferialis uidetur, explorat iustitiam singulorum; et mentes humani generis examinat: an infirmis seruiant sani; an propinqui cognatos pie diligant; an misereantur seruorum languentium domini; an deprecantes ægros non deserant medici; an feroces uiolentiam suam comprimant; an rapaces, auaritiæ furentis insatiabilem semper ardorem, uel metu mortis extinguant; an ceruicem flectant superbi; an audaciam leniant improbi; an pereuntibus caris, uel sic aliquid diuites largiantur, et donent, sine hærede morituri. Vt nihil aliud mortalitas ista contulerit, hoc Christianis, et Dei seruis plurimum præstitit, quòd martyrium cœpimus libenter appetere, dum mortem discimus non timere. Exercitia sunt nobis ista funera; dant animo fortitudinis gloriam; contemptu mortis præparant ad coronam. Cupimus, filij carissimi, ut monita hæc saluberrima, atque ad suam cuiusque conditionem accommodata, uestris animis infixa habeatis: ac si quid istic pestilentiæ fuerit, uosq. Deus hoc pacto uisitauerit, paretis uos ipsos ad percipiendos uberrimos diuinæ misericordiæ fructus; neque, aut in peccatis iacere, aut ægris ulla in re deesse uelitis: ac sic cogitetis, grauissimum esse, atque omni calamitate deterius, nequoquam fieri plagis meliores; ægros autem, et iacentes deserere, ac morbi grauitate, at solitudine ipsa perteritos, flentes circumspectantes, uestram opem implorantes destituere, ab omni humanitate alienissimum esse.

Hortamur igitur uos omnes, quantum possumus, clericos, laicos, uiros, mulieres, quocunq. in statu estis, ut pro sua quisque parte, tum ægrorum, tum cæterorum hominum à communi cœtu propter morbi suspitionem exclusorum, necessitatibus seruiatis; nec tam præclaram facultatem summæ à Deo optimo maximo gratiæ promerendæ abijciatis; certumq. habeatis uestrum laborem, atq; operam, multo magis uestræ, quàm eorum ipsorum, a quibus morbum propulsabitis, saluti profuturam. Vos enim illis tantum hanc breuem, et fugacem uitam prorogabitis; nobis uero ipsis, ad certißimam sempiternamq. felicitatem uiā munietis. Nec quidquam est, quòd contagionis periculum paueatis; sic enim credite, aut uos diuina ope euasuros; aut si uos quoque ad se uocauerit Deus, nihil optabilius esse, quàm eius Maiestati inseruientem, acceptissimumq. ei uoluntatis sacrificium offerentem, in ipsa contentione, et labore ex his miserijs eripi. Facile erit persuadere hoc ijs, quos Dei charitas incendit; ubi enim illa semel animum occupauit, nullum est aut laboris, aut periculi, aut tormentorum genus, quod nos terreat; quin ea ultro appetimus ipsi, et suauißima ducimus. Vt autem in his pietati, et caritatis operibus alacriores sitis, sum-

ma Dei misericordia confisi, commisimus dispensatio nem preciosissimi thesauri sanguinis Domini Nostri IESV CHRISTI, meritorumq. gloriosissima Virginis eius Matris Mariæ, Beatissimorumq. Apostolorum Petri, et Pauli, atque omnium Sanctorum, dilecto filio nostro Carolo tituli sanctæ Praxedis S. R. E. Presbytero cardinali, et Pastori nostro: cuius semper experti estis summũ CHRISTI gloriæ zelum, nostraq. omnium saluti studium, et in utraque causa uigilantiam, atque operam singularẽ. Huic igitur tribuimus potestatem largiendi indulgentias, etiam plenarias, arbitratu suo catholicis omnibus, qui uel morbo ipso correptis, uel suspectis seruierint, aliquidue eorum fecerint, quæ in alijs nostris litteris, ad eundem Cardinalem datis, continentur. Dat. Tusculani sub annulo Piscatoris die 10. Septembris 1576. Pontificatus nostri anno Quinto.

Antonius Buccapadulius.

Le medesime lettere di N. S. Gregorio XIII. fatte uolgari.

GREGORIO PAPA XIII.

A tutti i fedeli della Città, et diocese di Milano, Salute, et benedittione Apostolica.

FACILMENTE tutti ci auediamo, et proniamo in questa uita, tra gli altri esserui duoi mali, il peccato, et la pena. Il primo senza dubio alcuno douemo imputare à noi stessi, l'altro attribuire alla giustitia del nostro Signore Dio, ma non talmente alla giustitia, che in grandissima parte non l'attribuiamo anco alla sua misericordia. Imperciochè Dio mentre ferisce, all'hora massimamente medica: et tutto questo fà, accio noi nelle ferite istesse, ci auediamo della nostra debolezza, et quanto siano caduche le cose di questo mondo, et finalmente quanto sia uana la speranza, che ui si pone, et ui si ferma, et, quel che è principale, la forza della Diuina gratia; mentre che noi sciolti da quelle cure, nelle quali per prima, noi dati alle cose terrene, erauamo inuilupati, ci inalziamo à considerare, et insieme desiderare quei superni, et eterni beni: à i quali siamo stati creati, et chiamati dall'istesso Dio. Nel che anco niene ad essercitarsi doppiamente la pietà: perciochè da quella parte, nella quale noi siamo afflitti, ricorriamo, et chiamamo l'aiuto Diuino; dall'altra poi, nella quale ci solleuiamo, ringratiamo l'immensa bontà di Dio. Et si come ciascuno deue essere di quest'animo, et mostrarsi tale nelle sue auersità; cosi nessuno deue stare solamente à uedere i mali d'altrui, come che à lui non tocchino; ma dolersi, et affliggersi delli altrui non altrimente, che delli suoi proprij incommodi, et flagelli; et in quel meglior modo, che può, souenire; et anco ringratiare Dio, che se gli porga da lui doppia occasione, di potere essercitare si pietà uerso sua Diuina Maestà, si anco carità uerso il prossimo; et di conoscer l'immensa sua benignità, la quale non patisce, che uenghi male alcuno, donde non soglia cauarne molti, et grandissimi beni, et insieme a quelli chiamare tutti noi. Il che ci dimostra san Cipriano martire con parole efficacissime, in quella pestilenza, la quale in quel tempo si dilatò tanto; et ci insegna, qual sia l'officio di ciascuno, si di quelli, che sono già infetti di Peste, si anco di quelli, che sono preseruati sani da Dio. Questa Peste, dice egli, la quale ci pare piena di spauento, horribile, et fiera, cerca diligentemente il debito officio di ciascuno; et ua inuestigando i cuori de gli huomini; et sta osseruando, se i sani seruono all'infermi; se li parenti amano con uera pietà i loro congionti; se i padroni si mostrano compassioneuoli uerso i loro seruidori infermi; se i medici pregati dalli ammalati, abandonano la lor cura; se gli huomini bestiali rimettono la loro fierezza; se i rapaci auari ramorzano quell'insatiabile ardore d'auaritia, almeno per timor della morte; se i superbi abassano la loro alterezza; se i ribaldi depongono la loro sceleratezza; se i ricchi, che, morti i loro figliuoli, passaranno da questa uita senza successore, danno, et donano uolentieri le loro sustanze. Di maniera che se questa mortalità non ha causato altro; ha fatto questo in effetto, che è stato assai Christiani, et serui de Dio, che uolentieri habbiamo incominciato a desidere il martirio; mentre impariamo a non temere la morte: Sono essercity di pietà à noi queste cose, non lutti, ne essequie: arrecano gloria di ualore alli animi generosi, et col disprezio della morte, ci preparano la corona. Desideriamo dunque, Figliuoli carissimi, che questi salutiferi auertimenti, et accomodati alla qualità, et conditione di ciascuno, gl'habbiate fissi, et scolpiti nelli nostri cuori. Et se cossi ui è alcun sospetto di Peste, et che il Signor Dio in tal maniera u'habbia uisitato, apparecchiateui prontamente a pigliar gli abondantissimi frutti della sua Diuina misericordia; ne uogliate giacer ne i peccati; ne mancare in alcuna cosa all'infermi, et tenete per certo esser grauissimo errore, et d'ogni calamità il più abomineuole, non diuentar megliori nelli flagelli, et auuersità. Il lasciar poi l'infermi, et che ne stanno mesti, sbigottiti per la granezza del male, et per esser abbandonati soli, et non souuenirli, mentre che, piangendo, ui riguardano, et domandano il uostro aiuto, questa è cosa crudelissima, et a fatto lontanissima dalla natura humana. Essortiamo dunque tutti noi, per quanto possiamo, Chierici, Laici, huomini, et donne, di qual si uoglia stato, et conditione, che siate, che ciascuno per la sua parte souuenga alle necessità, et bisogni, si dell'infermi, si delli altri huomini esclusi dal commun consortio, et sequestrati per il sospetto di Peste; ne uogliate buttar uia si grande occasione di meritare la somma, et infinita gratia da Dio onnipotente; et habbiate per certo, che le nostre fatighe, et tutte le nostre opere, le quale potrete in ciò, molto più giouaranno alla nostra salute, che a quelli, da quali hauerete cacciato il male.

Imper-

Imperciochè a quelli prorogarete questa breue, et fugace uita; et a uoi stessi farete strada per arriuare a certissima, et sempiterna felicità. Ne ui è occasione alcuna, che uoi temiate tal pericolo di contagione, perochè crediate pure, che sia così, o che uoi per Diuino aiuto sarete preseruati, o se pur Dio ui chiama và a lui, che non è cosa più desiderabile, che uno seruendo a sua Diuina Maestà, et offerendogli l'accettissimo sacrifitio di uolontà, nel istessa pugna, et fatica sia tolto, et liberato da queste miserie. Il che age uol cosa sarà persuadere a quelli, ne i cuori de quali ui è accesa la carità de Dio; la quale doue una uolta fa stanza, non ui è sorte di trauaglio, o pericolo, o di tormenti, che ci atterischi: anzi che uolontariamente da noi stessi li desideriamo, et gli reputiamo suauissimi. Et acciochè noi con maggiore prõtezza ui diate a queste opere di carità et pietà; noi confidati nell'immensa misericordia de Dio, habbiamo commesso la dispensatione del pretiosissimo thesoro del sangue del nostro Signor GIESV CHRISTO, et de i meriti della gloriosissima Vergine sua madre Maria, et de i beatissimi Apostoli Pietro, et Paulo, et de tutti i Santi, al diletto figliuol nostro Carlo, Prete Cardinale della santa Chiesa Romana, del titolo di santa Prassede, et nostro Pastore: il cui grandissimo zelo della gloria di CHRISTO, et il studio della nostra salute, et la uigilanza, et l'opera singulare, che egli nell'uno, et l'altro pone, noi continuamente hauete esperimentato. A lui dunque diamo potestà di donare Indulgentie, anco plenarie, secondo l'arbitrio suo, a tutti i catholici, i quali seruiranno alli infermi, o sospetti di peste, o faranno alcuna cosa di quelle, che sono espresse nell'altre nostre lettere, scritte al medesimo Cardinale. Dat. Tusculani sub annulo piscatoris, die 10. Septembris 1576. Pontificatus nostri anno Quinto.

INDITTIONE
Di processioni, digiuni, orationi, et indulgenze, concesse per occasione della peste,

CAROLVS S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. sanctæ Praxedis, Archiepiscopus sanctæ Ecclesiæ Mediolanen.

LA Santità di N. S. mossa da carità paterna, per eccitare gli fedeli Christiani di questa Città, et diocese alla souentione, et aiuti spirituali, et corporali di infermi, o sospetti di peste, hà dato à noi facoltà in uirtu d'un suo Breue, già publicato, di poter concedere indulgẽze, anco plenarie, à coloro che prontamẽte s'impiegheranno in simili opere di carita. Tra i quali aiuti sapendo noi quanto sia de principali la uina, et feruente oratione, massime accompagnata dal digiuno, et elemosina, ordiniamo in essecutione della santa mente di sua Beatitudine, et per auttorità, et debito dell'officio nostro pastorale le infrascritte cose.

Primieramẽte essortiamo tutti gli habitanti di questa Città al digiuno di tre giorni, cioè Mercordi, Venerdi, et Sabbato della prossima settimana, che è la prima d'Ottobre.

Ordiniamo poi che ne gli istessi giorni si facciano processioni generali, cioè Mercordi a S. Ambrosio, Venerdi à san Nazaro, et Sabbato, si uadi à santa Maria di san Celso, portandosi solennemente tutte le sacre reliquie di ciascuna chiesa, doue ne sono. Et, mẽtre che durano le processioni, in ciascuno di quei giorni, non si tenghino le botteghe aperte; ne meno si lauori, ò faccia opera seruile.

A queste processioni desideriamo, si come essortiamo tutti grandemente nel Signore, che ogn'uno che ragioneuolmente non sia impedito, frequentemente ui conuenga: et cio faccia ciascuno con quella maggior contritione, et testimonio anco esteriore di essa, che Dio gli donerà in così straordinario bisogno, cõ andar anco à piedi nudi, et con ogni altro modo, et habito di santa penitenza.

Essortiamo anco tutti à dare, secondo la poßibiltà sua, una abondante elemosina nelle casse, che à tale effetto saranno preparate nella Chiesa maggiore, et in ciascuna delle sudette, per souuentione, et beneficio de gli apestati, ò sospetti, o poueri mendicanti, come a noi parerà più espediente.

Con questa preparatione, et aiuto desideriamo, et preghiamo nelle uiscere del Signore tutti, che ueramente contritti, et diligentemente confessati, non solo nelle sudette processioni, ma anco fuori d'esse, in tutta la settimana sollecitamente si occupino almeno la sera, et mattina per buon pezzo in orationi sante, Salmi, Preci, Litanie, et altre religiose deuotioni, pregando Dio per la liberatione di questa Città da i presẽti pericoli di peste, et contagione, con quel frutto delle anime, che hormai con tante uoci, et modi sua diuina Maestà ricerca da noi.

Vltimamente inuitiamo tutti, che la Domenica prossima, che sarà la prima d'Ottobre alli 7. nel qual giorno apunto, pochi anni fa, il Signor Dio miracolosamente ci fece quella segnalata gratia della uittoria del l'armata Christiana contra infedeli, riceuano la santissima communione, ò nella loro parochiale, ò in altre Chiese, doue sarà di maggior commodità, et satisfatione alla loro diuotione.

Alle quali cose accio siano maggiormente tutti eccitati, anco con augumenti di doni spirituali, per uigore delle sudette facoltà, cõcediamo indulgenza, et remissione de tutti i peccati a quelli, che in quel giorno, cõmunicati faranno qualche opera in seruitio, et aiuto ò spirituale, ò corporale di detti poueri infermi, ò sospetti di peste, come a dire, o uisitandogli, o consolandogli, ò medicandogli, ò facendogli elemosina, ò ministrandogli i Sacramenti, ò facendo oratione per loro, ò souenendogli in altro modo.

Ordiniamo in oltre, et dichiaramo, che chi la prima settimana non sodisfacesse alle dette cose, possa conseguire la medesima indulgenza plenaria, et remissione di tutti i peccati la settimana seguente, digiunando

però in essa i sudetti tre giorni, et communicandosi la Domenica seguente, et facendo l'oratione, et opere, come si è detto.

Dichiaramo anco che le donne, et altre persone rinchiuse, ò altramente impedite a conuenire alla chiesa alla santa communione, ò che non possano digiunare, conseguiscano la medesima indulgenza plenaria, et remissione di tutti i peccati, pur che adempiscano le altre conditioni, poste di sopra.

Quãto alla diocese, ordiniamo che si facciano le processioni, di sopra narrate, in quei luoghi, et Chiese, doue ordinerà ciascuno Vicario nostro Foraneo, ne i sudetti giorni immediatamente seguẽti la publicatione, fatta in ciascun luogho, di questa nostra concessione: et ogn'uno habbia spatio di tre settimane dopò la publicatione sudetta; per potere adempire le cose predette, et conseguire la medesima indulgenza plenaria, et remissione di tutti gli peccati.

Et poiche ciascuno con questi santi essercitij si sarà unito con Dio, uoglia, si come grandemente essortiamo tutti, perseuerar nell'oratione, et in opere sante di carità, et pietà Christiana, à fin che cõ una perpetua, et in stãte diuotione, in questa calamità, et bisogno publico cõseguiamo gratia, et misericordia dalla mano di Dio.

Concediamo poi in uirtù dello sudetto Breue tutte le gratie infrascritte.

Indulgenza de quindeci anni.

DIAMO indulgenza di quindeci anni per ciascuna uolta à chi si trouarà all'oratione cõmune della sera, almeno per un quarto d'hora, ò nelle case, ò alle finestre, porte, ò in ogni altro luogho, secondo che in ciascuna parochia sarà da noi ordinato.

La medesima indulgenza diamo a coloro che starãno all'oratione commune, che si farà d'ordine nostro la matina per tempo, o a mezzo giorno, o in altr'hore, secondo la forma che daremo.

Doniamo indulgenza dupplicata a tutti quelli, che oltre l'oratione commune della sera, uerrano poi processionalmente al Duomo, o, essendo nella Diocese, alla Chiesa, che deputarà il Vicario nostro foraneo, recitando Letanie, Salmi, et altre deuotioni: o essendo riserrati in casa, o nelle capanne, duplicheranno lo spatio dell'oratione commune.

Indulgenza de cento anni.

DIAMO anco indulgẽza di cent'anni a qualunque si trouerà all'oratione sine intermissione della sua Parochia, per ogni uolta che ui si trouerà.

Indulgenza Plenaria.

A CHI per una settimana continua interuerrà all'oratione commune della sera, confessandosi, et communicandosi una uolta nella detta settimana.

A chi cõtinuerà per una settimana ogni di all'oratione della mattina, o altre hore, che secondo i bisogni ordineremo, confessato, et communicato come di sopra.

A quelli anco che per una settimana intiera perseueraranno uenire in processione al Duomo ogni sera, et nella Diocese alla Chiesa che parerà al Vicario foraneo, però come di sopra confessandosi, et communicandosi.

Tutte le sodette indulgenze concesse per orationi, s'intendono con conditione, che in quella oratione si preghi per gli apestati, o sospetti.

Indulgenza plenaria, per l'altre opere di carità uerso li apestati, o sospetti.

A tutti gli infrascritti concediamo indulgenza plenaria in ciascun giorno, che esserciteranno alcuno de infrascritti officij, o essercitij, pur che siano confessati, o almeno contriti.

A quelli, che amministrano alcun Sacramento a gli apestati, ò sospetti in qualunque luogho siano, ò in San Gregorio, ò nelle capanne, ò nelle case.

A Fisici, che uanno à toccare il polso.

Alle comare che aiutano, toccando persone infette, ò sospette.

Alle Baile, che allattano creature infette, ò sospette.

A Barbieri, che salassano, ò medicano toccando l'infermo.

A Seruenti, che assistono à gli infermi da presso, cioè gli brutti.

A i monati, che portano, ò conducono a sepellire gli amalati all'hospitale, ò alle capanne.

Indulgenza de sette anni.

A TVTTI quelli, che uisiteranno, consoleranno, essorteranno, seruirano in portare ambasciate, ò porteranno uittouaglie, ò medicine per ciascuna uolta.

A tutti gli deputati, officiali, et altri, che in qual si uoglia modo s'impiegheranno alla cura, ò corporale, ò spirituale de apestati, ò sospetti.

A tutti quelli, che gli daranno, ò procureranno con altri qual si uoglia souuentione, et aiuto spirituale, ò corporale.

A quelli che continueranno in simili offitij di carità una settimana intiera, nel fine di essa conseguiranno Indulgenza plenaria, essendo però confessi, et cõmunicati. Dat. Mediolani, ex ædibus Archiepiscopalibus. die 28. Septembris. M. D. LXXVI.

Ordini d'orationi da continuarsi per i pericoli di peste.

CAROLVS S. R. E. presb. Card. tit. sanctæ Praxedis, Archiepiscopus.

Auisi communi al Clero secolare, et regolare, per l'Oratione da farsi in questi pericoli di Peste.

IL *Capitolo della Chiesa Metropolitana ogni Lunedi matina, uisitarà collegialmente la chiesa maggior di santo Ambrogio: doue cantarà le solite Letanie cõ muni*

muni, con l'aggionta di quei Santi,che sono nelle Letanie proprie di quella Chiesa,et con le preci,et salmo 50. Miserere etc. et con alcuna dell'Orationi, accomodate al bisogno, delle quali si dirà à basso.

Medesimamente ogni matina,il Clero secolare di ciascuna Porta della Città,diniso in due parti, nel giorno, assignato à ciascuna parte, pur la matina nisitarà la Chiesa Metropolitana:et ini farà oratione primieramente al santissimo Sacramēto, di poi al sacro chiodo, et in oltre al luogho de i Corpi santi, che dicono il Scurolo, recitando le Letanie: et altre preci, come di sopra.

Il medesimo farà anco nella Città ciascun Conuento, ò Monasterio d'huomini regolari nel giorno, et cōforme al compartito fatto d'ordine nostro;seruando però ciascuno il suo solito rito di preci, ò d'officio Romano, ouero Ambrosiano.

Parimente oltra di ciò nisitarà la Chiesa Metropolitana processionalmente una uolta il mese,ciascun Curato della Città, col il suo Clero, et popolo; eccetto quelli Curati, che per la picciolezza della Parochia, et suo popolo, haueranno da noi licenza di non fare questa processione particolare.

Siano accompagnate le processioni sudette dal popolo, secondo la diuotione di ciascuno; et specialmente quelli di ciascun Conuento,ò Monasterio, dalli suoi diuoti: et quelle d'ogni Porta, dal popolo di quelle Parochie, il cui Clero all'hora sarà nella Processione.

Nella Diocese anco, se instituiscano, conforme à queste processioni della Città in ciascuna Pieue, ò Vicariato,uarie processioni, da farsi in quei giorni, et à quelle Chiese, che ordinarà ciascuno nostro Vicario foraneo nel suo Vicariato. Et particolarmente nel Lunedì, Mercordi, et Venerdì.

In tutte queste Processioni si uada, et torni alla sua Chiesa, cantando, ò recitando salmi, antifone di penitenza, preci, et altre diuotioni, secondo la forma del libretto,hora per ciò stampato d'ordine nostro.

Et s'instruisca,et induca il popolo a fare il medesimo, almeno a recitare i sette Salmi, o le Litanie, et altre preci,nelle quali ha piu pratica, che sono nell'Officiolo della Madonna; ò in dire diuotamente la corona, ò altre diuotioni.

Nella Chiesa Metropolitana, et collegiate secolari, è regolari, si della Città, come della Diocese, ne i giorni di festa, prima che si cominci la solita processione, et letanie ordinate per le lettere della santa memoria di Pio V. et del santissimo Papa Gregorio XIII. sia sempre auisato il popolo d'alcun ministro ecclesiastico d'ordine del prefetto di quella Chiesa, di far oratione, fra l'altre cause, specialmente per la liberatione delle Cittadi, et luoghi infetti di peste, et particolarmente per la liberatione, et conseruatione di questa Città, et sua diocese, da questa pestilenza.

Siale anco raccordati spesse uolte i bisogni publici, per i quali sono state ordinate dette Litanie; et in questo tempo specialmente se gli raccommandino i bisogni della Fiandra, et i trauagli, che la Francia patisce dalli Heretici.

Per l'istesso ministro si auisi, doue sia bisogno, et si faccia ad ogni modo, che tutto il popolo,che si truoua presente in quel tempo, seguiti detta processione, et stia sempre in ginocchio, mentre si cantano le litanie. Et ad effetto,che all'hora esso popolo non si deuij ad altra cosa, non si lascino uscir fuori Sacerdoti a celebrar Messa in quella Chiesa, nel tempo d'essa processione, et litanie; ne prima anco,se non di tanto tempo, che possa esser finita la Messa, auanti che comminciа detta processione.

In tutte le messe basse, et cantate, eccetto quelle per morti, et nelle solennità grandi, se diranno due collette del Messale, l'una sotto il titolo, Pro mortalitate hominum, l'altra, Ad postulanda suffragia sanctorū, che comminciа, A cunctis; ouero quella del Spirito santo, ò essendo qualche impedimento d'altre commemorationi, almeno quella pro mortalitate hominum.

Nel fine anco delle Litanie sodette,fra l'altre orationi, s'aggiongeranno, la oratione sodetta, Pro mortalitate hominum, et quella del Spirito santo.

Auisi particolari a i Curati per le medesime orationi.

IN ogni parochia, doue non si sogliono dire collegiatamente le Litanie in choro, le dirà il Parocho inginocchiato innanzi l'altare,quando è per comminciare la Messa bassa Parochiale: et quando alcuna uolta egli sia impedito di celebrare, non lascierà, potendo, almeno di recitare le Litanie in hora di maggior frequenza di popolo.

Ogni Parocho nella Messa sua, ne i giorni di festa, et ne gli altri giorni,quando sarà per comminciare le Litanie,auisarà il popolo di pregare per i presenti bisogni, detti di sopra.

Riscaldarà l'oratione della sera;et in questi tempi pericolosi sarà, che non solo nelle feste,ma anco ne i giorni feriali s'introduchi a farsi in publico:et che si facia non solo la sera, mà ancho la matina,nella aurora. Et farasi in questo modo, cioe, o tutta nella chiesa parochiale; ouero, se cosi parerà a esso Curato, ò, al Prefetto nostro della Porta nella città, et nella Diocese al Vicario foraneo, si farà compartitamente in altre, et più chiese; ouero ne i Corsi,et Cōtrade pure di quel la Parochia, innanzi alle Croci,piantate in quei luoghi, ò à qualche altra diuotione di sacre Imagini, che iui siano pinte,ò attaccate,ò che in quel tempo dell'oratione, se porranno sopra Altari ornati religiosamēte. Quali Altari, à giudicio del medemo curato, ò Prefetto, et Vicario foraneo, se potranno porre in esse contrade: ma solamente poco auanti che si comminciа l'oratione: quale finita che sia, se leuaranno subito: eccetto che nelle feste potranno lasciarsi per tutto il giorno.

Auertirà però il curato, che per conto dell'apparato di quest'Altari, o luoghi dell'oratione, o per altra occasione d'essa, non lasci dimandare, o cercare ele-

elemosine per la uicinanza, o fra persone, che conuengono a detta oratione: ne lascierà anco metter fuori in quelli, o altri luoghi, bacilette, bussole, ne altra cosa per questo effetto. Ma se pure alle uolte il Prefetto nostro, o Vicario foraneo giudicarà douerlo concedere, ordinarà che si faccia tutto ciò con modestia conueniente, et da persone, che esso Curato, o Prefetto, o Vicario foraneo, approuarà, et farassi anco con uasi, o bussole, che si serrino con due chiaui; l'una de quali harà presso di se il curato, o altro deputato da esso Prefetto nostro nella città, o Vicario foraneo nella diocesi, l'altra il deputato della Vicinanza, Parochia, o contrada che in ciascun luogo conuiene ordinariamente all'oratione. Poi quando i detti uasi, o bussole s'apriranno, l'elemosina che si farà raccolta, tutta per ordine del nostro Prefetto, o Vicario foraneo, come di sopra, se distribuisca in uso de i poueri di quella Parochia, massimamente che sono apestati, o sospetti, et per ciò riserrati, o sequestrati.

Se potrà anco nell'istesse contrade diuidere l'oratione per squadre, o per fameglie, et case, anco alle porte, et finestre di ciascuno, secondo che a detto Curato, o Prefetto della porta, o nella Diocese al Vicario foraneo, parerà espediente, per la moltitudine delle persone, o per il sospetto maggiore, o minor: di peste, che sarà in quella parte, o luoco, doue fosse piu pericoloso il raccogliersi, et auicinarsi troppo insieme, massime piu persone, essendo il luoco angusto, et ristretto; o per intemperie del tempo, come a dire per pioggia, o per altra ragioneuole causa.

In questo ultimo modo, potranno quelli, che sono nelle cappanne, o riserrati in casa per questi sospetti, fare insieme l'oratione, stando ciascuno nella sua casa, capanna, ò luogo: et questi come più disoccupati, et bisognosi, si procuri che la faccino sette uolte il giorno, ad essempio delle sette hore canonice.

Ma s'auertirà, che quando si starà all'oratione nelle proprie case, ò luoghi, stiano, se si puo, alcuni piu periti, et pratticbi nel cantare, nel mezzo, ò in luoco tale, doue possano esser meglio uditi da tutti gli altri, per indrizzar, et sostener gli altri nelle diuotioni, che si cantaranno, o se recitaranno.

Innanzi, o doppo l'oratione si potrà in ciascuna parte fare qualche processione con quelle persone sole dell'oratione, ouero anco con alcuna Scuola, o Cōpagnia: ma con questa processione però non si esca da quelle contradi, et uicinanze, o contorni uicini, che giudicarà esso curato, o prefetto della porta, nella Città, et nella diocese il Vicario foraneo; eccetto che quando quelli della Città conuerranno alla Chiesa nostra Metropolitana.

A tutte le orationi, et processioni sudette, procurerà, nella città il prefetto della porta, nella diocesi il Vicario foraneo, che ui si truouino Sacerdoti, religiosi, et altre diuote persone, secondo la deputatione, da noi o da loro fatta in quella porta o Vicariato, accio la promouino, et indrizzino: et quando si farà, questi hora con legger essi, ò far legger da altro Chierico, ò altro, idoneo a questo, alcuni ponti della passione di nostro Signore, o altra simil cosa diuota, et approuata, hora con dire alcune parole breui, secondo il bisogno, et opportunità, uadano spesso eccitando il popolo alla diuotione, et a chiamare spesso con gemiti, et con uoce alta, misericordia da Iddio.

S'usi in tutte queste orationi, et processioni il libretto dell'Antifone, Salmi, Litanie, et Orationi, dato fuori da noi per occasione di questi pericoli, et sospetti di peste. Il qual Libretto procuri ciascun Prefetto delle porte, Vicario foraneo, Curato, et ciascun Priore delle compagnie, et Scuole, habbino tutte le persone, poste sotto la cura loro, che sanno leggere.

Le donne, in quest'Orationi, et Processioni, siano sempre nelle Chiese, et in ogni altro luogo, doue si farà, fuori delle proprie case, et luoghi, bene distinte dalli huomini, et con il capo, e faccia ben uelata: et in ogni modo l'habbino finita, se non più presto, almeno tanto in tempo, che passato un quarto d'hora al più, doppo l'Aue Maria, non ui siano più donne in Chiesa, ne in Processione per le contrade, et altri luoghi publici: ma bene nelle sue porte, et finestre, o simili luoghi potranno fare l'oratione, anco un poco più tardi; se non parerà al Prefetto della porta, o del Vicario foraneo, che ui possa esser pericolo di qualche inconuenienza.

Nelle feste si faccino questi essercitij, anco a mezzo giorno, cioè doppo il desinare; et iui s'aggionga anco insieme l'opera della uita christiana, quale si faccia ne i medesimi luoghi, doue il Prefetto, o nella Diocese il Vicario foraneo, giudichi pericolo di contagione, il raccogliersi a i soliti luoghi ristretti nelle Chiese.

Essendosi persone, che fuori anco delle Processioni nel tempo dell'oratione uolessero fare la disciplina; si potrà accommodare in luogo con lampade, o altri lumi, uicino a qualche diuotione, più in mezzo al corso, et contrade, et alle genti, che sia possibile, circondato di tende, o store: nel qual luogo raccolti tutti quelli, che uogliono fare la disciplina, di maniera che non possono esser uisti, la faccino al fine dell'oratione, secondo il modo prescritto nel libro della regola delle discipline.

Ogni Curato, et Rettore di Chiesa, doue sia qualche concorso, procurerà con diligenza di tenere occupato il popolo, tutti i giorni di festa, doppo il desinare, con processioni, Litanie, Preci, Orationi, et altri simili officij: et per mezzo di questi essercitij congiongerà anco il uespro con l'oratione della sera.

Rimetterà ogni Curato l'oratione sine intermissione, che tocca a ciascuna Parochia, nella Città una uolta la settimana, et nella diocese un poco più di raro; facendoui conuenire effettualmente tutto il popolo, et specialmente i capi di casa, et a quest'effetto ordini per parte nostra, et procuri in ogni modo che stiano chiuse le botteghe della sua Parochia,

et

et cessino i lauorieri, et opere simili per quell'hora in che si farà oratione in essa Parochia, et per un quarto, ò mezz'hora prima, et doppo; nel quale possano egli huomini raccogliersi all'oratione, et tornare poi alle sue facende: e doue siano bottegari, che habbino l'habitatione in altra parochia, si concede, che possano questi conuenire all'oratione della Parochia, doue si troua la lor botega, se cosi gli tornerà piu commodo.

A quest'oratione, quando il Curato sarà auuisato, che siamo per uenir noi, o essendo della diocese, il Vicario Foraneo, ò altro mandato da noi, faccia inuito particolare del suo popolo per parte nostra, mandando à quest'effetto, si bisogna, di casa in casa, et procurando specialmẽte che non manchi di cõuenirui alcun padre, ò madre di famiglia, perche possiamo con quell'occasione, et uniuersalmente, et poi anche particolarmente, con alcuni principali della Parochia, far quell'officij, che sono bisogno per leuare gli abusi più frequenti di quella Parochia.

A quest'oratione sine intermissione, sempre, et a quel la delle 40. hore, nell'hora che saprà il Curato douerui essere maggior frequenza di popolo, ò dica esso alcune parole in eccitamento dell'oratione, ò auuisi per quest'effetto alcune hore innanzi alcun Padre, ò Sacerdote di quelli, che sono deputati perciò da noi nella Città, ò saranno deputati dal Vicario Foraneo nella diocese.

Sempre nell'oratione senza intermissione, et in quella ordinaria della sera, quando si farà in Chiesa, et spesse uolte nell'oratione delle quaranta hore ordinaria della Città, sia auuisato il popolo, pregar particolarmente per i presenti bisogni, nominati sopra.

Il Curato, per eccitare il suo popolo alle sodette oratio ni, et diuotioni, publicarà spesso l'indulgenze infrascritte, che a questo effetto concediamo.

Indulgenza de Quindeci anni.

I*Ndulgenza di quindeci anni per ciascuna uolta, à chi si trouerà all'oratione commune della sera, almeno per un quarto d'hora, ò nelle case, ò alle finestre, porte, ò in ogni altro luogho, secõdo che in ciascuna parochia sarà da noi ordinato, ò da nostri deputati: ò essendo regulari, nel luogo ordinato da i loro superiori.*

La medesima indulgenza à coloro che staranno all'oratione commune, che si farà d'ordine nostro, ò de nostri deputati la mattina per tempo, o a mezzo giorno, ò in altr'hore, per ciascuna uolta che saranno detta oratione.

La medema à tutti quelli, che uerranno poi processionalmente al Duomo, o, essendo nella Diocese, alla Chiesa, che deputara il Vicario nostro foraneo, recitando Letanie, Salmi, et altre diuotioni.

Indulgenza de cento anni.

DIAMO *anco indulgenza di cent'anni a qualunque si trouerà all'oratione sine intermissione della sua parochia, per ogni uolta che ui si trouerà.*

Indulgenza Plenaria.

A chi per una settimana continua interuerrà all'oratione commune della sera, confessandosi, et communicandosi una uolta nella detta settimana.

A chi continuerà per una settimana ogni di all'oratione della mattina, ò altre hore, confessato, et communicato come di sopra.

A quelli anco che per una settimana intiera perseneraranno uenire in processione al Duomo ogni sera, et nella Diocese alla Chiesa che parerà al Vicario foraneo, però come di sopra confessãdosi, et cõmunicãdosi.

Tutte le sodette indulgenze, s'intendono concesse con conditioni, che in quella oratione si preghi per gli apestati, ò sospetti.

Antiphonæ, psalmi, preces, et orationes, ad usum supplicationum tempore pestis.

CAROLI S. R. E. Presb. Card. S. Praxedis, Archiepiscopi iussu editæ.

Antiphona pro arbitrio recitandæ.

Aña. *Conuertimini ad me in toto corde uestro, dicit dominus in ieiunio, fletu, et planctu, quia nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur, et uiuat.*

Aña. *Circundederunt nos mala, quorum non est numerus: da nobis auxilium de tribulatione, opera manuum tuarum ne despicias Deus.*

Aña. *Dies tribulationis, & iræ inuenerunt nos: confusio, et improperium cecidit super nos, et non sumus obliti te; exurge domine adiuua nos, et libera nos propter nomen tuum.*

Aña. *Media uita in morte sumus, quem quærimus adiutorem, nisi te domine? qui pro peccatis nostris ira sceris. Sancte Deus, sancte fortis, sancte misericors, saluator amaræ morti ne tradas nos.*

Aña. *Aufer iram tuam a nobis, deprecantibus te: non sustinemus iram gloriæ tuæ: sancto Spiritu tuo tu creasti omnia, quia populi tui sumus: et opera manuum tuarum domine libera nos.*

Aña. *Vide domine afflictionem populi tui, quoniam amara est nimis. Humilitati enim sumus pro nonpeccatis nostris: exaudi nos, qui es in cœlis, quia est alius præter te domine.*

Aña. *Peccauimus ante te Deus, ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, quia tu es dominus Deus noster, quem propitium expectamus.*

Psalmi etiam pœnitentiales pro arbitratu dici poterunt. Psalmus 6.

D*Omine ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripias me.*

Miserere mei domine quoniam infirmus sum, sana me domine, quoniam turbata sunt ossa mea: et anima

ma mea turbata est ualde, et tu domine usquequo?
Conuertere domine, et eripe animam meam: salua me propter misericordiam tuam.
Quoniam nō est in morte qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?
Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.
Turbatus est pra ira oculus meus, inueteraui inter omnes inimicos meos.
Discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit dominus uocem fletus mei.
Exaudiuit dominus deprecationem meam: dominus orationem meam suscepit.
Confundantur, et conturbentur omnes inimici mei: auertantur retrorsum, et confundantur ualde uelociter.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Psal. 31.
BEati quorum remissa sunt iniquitates: et quorum tecta sunt peccata.
Beatus uir cui non imputauit dominus peccatum: nec est in ore eius dolus.
Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea: dum clamarem tota die.
Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua.
Conuersum sum in arumna: dum confringitur mihi spina.
Dilectum meum cognitum tibi feci: et iniustitiam meam non abscondi
Dixi, Eloquar aduersum me iniustitiam meam domino: et tu remisisti impietatem cordis mei.
Pro hac orabit ad te omnis sanctus: in tempore opportuno.
Veruntamen in diluuio aquarum multarum: ad illum non approximabunt
Tu es mihi refugium a tribulatione: qua circundedit me.
Exultatio mea: libera me a circundantibus me.
Intellectum dabo tibi, et instruam te in uia hac, qua gradieris: firmabo super te oculos meos.
Nolite fieri sicut equus, et mulus, in quibus non est intellectus.
In freno, et chamo maxillas eorum constringe: qui non approximant ad te.
Multa flagella peccatorum: sperantes autem in domino misericordia circundabit.
Lætamini in domino, et exultat e iusti: et gloriamini omnes recti corde.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Psal. 37.
DOmine ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corripias me.
Quoniam sagitta tua infixa sunt mihi: et confirmasti super me manum tuam.
Nec est sanitas in carne mea a uultu ira tua: et non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.
Quoniam iniquitates mea superposuerunt caput meū: et sicut onus graue grauata sunt super me.
Computruerunt et putruerunt liuores mei: a facie insipientia mea.
Miserijs afflictus sum: et curuatus sum usque in finem ualde.
Tota die contristatus ingrediebar, quoniam anima mea complecta est illusionibus: et non est sanitas in carne mea.
Incuruatus sum, et humiliatus sum nimis: rugiebam a gemitu cordis mei.
Domine ante te omne desiderium meum: et gemitus meus non est absconditus a te.
Cor meum conturbatum est in me; et dereliquit me uirtus mea: et lumen oculorum meorum non est mecum.
Amici mei, et proximi mei aduersum me appropriauerunt, et steterunt: et proximi mei longe steterunt.
Et uim faciebant qui querebant animam meam, et qui inquirebant mala mihi locuti sunt, uanitates et dolos tota die meditabantur.
Ego autem uelut surdus non audiebam: et sicut mutus qui non aperit os suum.
Factus sum sicut homo non audiens: et non habens in ore suo increpationes.
Quoniam in te domine speraui: tu exaudies me domine Deus meus.
Quoniam dixi, Ne aliquando insultent in me inimici mei: et dum commouerentur pedes mei super me magna locuti sunt.
Quoniam ego ad flagella paratus sum: et dolor meus ante me est semper.
Quoniam iniquitatem meam ego pronuntiabo: et cogitabo pro peccato meo.
Inimici autem mei uiuunt, et confirmati sunt super me: et multiplicati sunt qui me oderunt inique.
Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi: quia subsequebar iustitiam.
Ne derelinquas me domine Deus meus: ne discesseris a me.
Intende in adiutorium meum: domine Deus salutis mea.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Psal. 50.
MIserere mei Deus: secundum magnam misericordiam tuam.
Et secundum multitudinē miserationum tuarum: dele iniquitatem meam.
Et multum laua me ab iniustitia mea: et a delicto meo munda me.
Quoniam iniquitatem meam ego agnosco: et delictū meum contra me est semper.
Tibi soli peccaui, et malum coram te feci: ut iustificeris in sermonibus tuis, et uincas cum iudicaris.
Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: et in delictis peperit me mater mea.
Ecce enim ueritatem dilexisti: in certa et oculta sapientiæ tua manifestasti mihi.
Asperges me hyssopo, et mundabor: lauis me et super niuem dealbabor.
Auditui meo dabis gaudiū et lætitiam: et exultabunt ossa humiliata.

Auerte

Auerte faciem tuam a peccatis meis: et omnes iniquitates meas dele.
Cor mundum crea in me Deus: et spiritum rectum innoua in uisceribus meis.
Ne proijcias me a facie tua: et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.
Redde mihi lætitiã salutaris tui et spiritu principali confirma me.
Docebo iniquos uias tuas: et impij ad te conuertentur.
Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ: et exultabit lingua mea iustitiam tuam.
Domine labia mea aperies: et os meum annuntiabit laudem tuam.
Quoniam si uoluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.
Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritũ et humiliatum Deus non spernit.
Benigne fac domine in bona uoluntate tua Sion: ut ædificentur muri Hierusalem.
Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes, et holocausta tunc imponent super altare tuum uitulos.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Ps. 101.

Domine exaudi orationem meam et clamor meus ad te perueniat.
Ne auertas faciem tuam a me: in quacunque die tribulor, inclina aurem tuam ad me.
In quacunque die inuocauero te: cito exaudi me.
Quoniam defecerunt sicut fumus dies mei: et ossa mea sicut in frixorio confrixa sunt.
Percussus sum, sicut fœnum et aruit cor meum: quoniam oblitus sum manducare panem meum.
A uoce gemitus mei: adhæsit os meum carni meæ.
Similis factus sum pelicano in solitudine: et factus sum sicut nycticorax in domicilio.
Vigilaui: et factus sum sicut passer singularis in ædificio.
Tota die exprobrabant me inimici mei: et qui laudabant me, aduersum me iurabant.
Quoniam cinerem sicut panem manducaui: et potum meum cum fletu miscebam.
A facie iræ tuæ et indignationis tuæ: quoniam extollens elisisti me.
Dies mei sicut umbra declinati sunt: et ego uelut fœnum arui.
Tu autem domine in æternum manes: et memoriale tuum in generatione et progenie.
Tu exurgens misereberis Sion, quoniam tempus miserendi eius: quoniam uenit tempus.
Quoniam beneplacitum habuerunt serui tui lapides eius: et pulueris eius miserebuntur.
Et timebunt gẽtes nomen domini: et omnes reges terræ gloriam tuam.
Quia ædificauit dominus Sion: et uidebitur in maiestate sua.
Et respexit in orationes humilium: et non spreuit preces eorum.
Scribãtur hæc in generatione altera: et plebs quæ creabitur laudabit dominum.
Quoniam prospexit ex alto sancto suo: dominus de cœlo in terram prospexit.
Vt audiret gemitum uinculatorum: ut solueret filios morte affligendorum.
Vt annuntietur in Sion nomen domini: et laus eius in Hierusalem.
In conueniendo populos in unum: et reges ut seruiant Domino.
Et respondit illi in uia uirtutis suæ: paucitatem dierum meorum annuncia mihi.
Ne educes me in dimidium dierum meorum: in generatione et generatione anni tui.
Ab initio terram tu fundasti domine: et opera manuum tuarum sunt cæli.
Ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut uestimentum ueterascent: et tamquam opertorium mutabis eos, et mutabuntur.
Tu autem idem ipse es: et anni tui non deficient.
Filij seruorum tuorum habitabunt in ea: et semen ipsorum in æternum dirigetur.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Ps. 129.

De profundis clamaui ad te domine: domine exaudi uocem meam.
Fiant aures tuæ intendentes: in uocem orationis meæ.
Si iniquitates obseruaueris domine: domine quis sustinebit?
Quia apud te propitiatio est: et propter nomen tuum sustinui te domine.
Sustinuit anima mea in uerbo tuo: sperauit anima mea in domino.
A uigilia matutina usque in noctem: speret Israel in domino.
Quia apud dominũ misericordia est: et copiosa apud eum redemptio.
Et ipse redimet Israel ab omnibus iniquitatibus eorum.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Ps. 142.

Domine exaudi orationem meam: auribus percipe deprecationem meam in ueritate tua.
Exaudi me in tua iustitia: et non intres in iudicium cum seruo tuo.
Quoniam non iustificabitur: in conspectu tuo omnis uiuens.
Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliauit in terra uitam meam.
Collocauit me in tenebris sicut mortuos æterni: et anxiatus est super me spiritus meus.
In me conturbatum est cor meum, memoratus sum dierum antiquorum: et meditatus sum in omnibus operibus tuis, et in factis manuum tuarũ meditabor.
Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi.
Velociter exaudi me domine: defecit spiritus meus.
Ne auertes faciem tuam a me: et ero similis descendentibus in lacum.
Auditam mihi fac mane misericordiam tuam: quia in te speraui domine.
Notam mihi fac domine uiam in qua ambulẽ: quo-

niam ad te leuaui animam meam.
Eripe me de inimicis meis Deus: qui ad te confugi.
Doce me facere uoluntatem tuam: quia tu es Deus meus.
Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.
Propter nomen tuum domine uiuificabis me in tua iustitia: et educes de tribulatione animam meam.
Et in misericordia tua disperdes inimicos meos, et perdes omnes qui tribulant animam meam: quia ego seruus tuus sum.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc.

Psalmi sequentes, et Cantica dici etiam poterunt pro libito. Psalmus 94.

Venite exultemus domino: iubilemus Deo salutari nostro. Praeueniamus faciem eius in confessione: et in psalmis iubilemus illi.
Quoniam Deus magnus dominus: et rex magnus super omnes Deos.
Quoniam in manu eius sunt omnes fines terrae: et altitudinis montium ipsius sunt.
Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud: et aridam fundauerunt manus eius.
Venite adoremus et procedamus ante eum: et ploremus coram domino, qui fecit nos.
Quia ipse est dominus Deus noster: nos autem populus eius et oues manus eius.
Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra: sicut in exacerbatione.
Secundum diem tentationis in deserto, ubi tentauerunt me patres uestri: probauerunt et uiderunt opera mea.
Quadraginta annis infensus fui generationi huic: et dixi, Semper hi errant corde.
Ipsi autem non cognouerunt uias meas, quibus iuraui in ira mea: si introibunt in requiem meam.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Ps. 87.

Domine Deus salutis meae: in die clamaui et nocte coram te.
Intret oratio mea in conspectu tuo: inclina aurem tuam ad precem meam domine.
Quia repleta est malis anima mea: et uita mea ad infernum appropriauit.
Aestimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber.
Sicut uulnerati dormientes in monumentis quorum non meministi amplius: et ipsi de manu tua expulsi sunt.
Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebris, et in umbra mortis.
In me confirmata est ira tua: et omnes elationes tuas super me induxisti.
Elongasti notos meos a me: posuerunt me in abominationem sibi.
Traditus sum, et non egrediebar: oculi mei infirmati sunt prae inopia.
Clamaui ad te die: tota die expandi manus meas ad te.
Nunquid mortuis facies mirabilia? aut medici suscitabunt, et confitebuntur tibi?
Nunquid enarrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam? aut ueritatem tuam in perditione?
Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua? aut iustitia tua in terra oblitterata.
Et ego domine ad te clamaui: et mane oratio mea praeueniet te.
Vt quid domine repulisti animam meam? auertis faciem tuam a me?
Egenus sum ego, et in laboribus a iuuentute mea: exaltatus autem humiliatus sum, et confusus.
In me pertransierunt irae tuae: et terrores tui conturbauerunt me.
Circundederunt me sicut aqua tota die: circundederunt me simul.
Elongasti a me amicum, et proximum: et notos meos a miseria mea.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc. Ps. 90.

Qui habitat in adiutorio altissimi: in protectione Dei coeli commorabitur.
Dicet domino, Susceptor meus es, et refugium meum: Deus meus, sperabo in eum.
Quoniam ipse liberauit me de laqueo uenantium: et a uerbo aspero.
Scapulis suis obumbrabit tibi: et sub pennis eius sperabis.
Scuto circundabit te ueritas eius, non timebit a timore nocturno: et a iaculo uolante per diem.
A negotio per ambulante in tenebris: a ruina et daemonio meridiano.
Cadent a latere tuo mille; et dena millia a dextris tuis: ad te autem non approximabunt.
Veruntamen oculis tuis considerabis: et retributionem peccatorum uidebis.
Quoniam tu es domine spes mea: altissimum posuisti refugium tuum.
Non accedent ad te mala: et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
Quoniam angelis suis mandauit de te: ut custodiant te in omnibus uiis tuis.
In manibus portabunt te: ne quando offendas ad lapidem pedem tuum.
Super aspidem et basiliscum ambulabis: et conculcabis leonem et draconem.
Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.
Inuocabit me, et ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione.
Eripiam eum, et glorificabo eum: longitudine dierum adimplebo eum; et ostendam illi salutari meum.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc.

Canticum Ionae. 2.

Clamaui ad dominum Deum meum in tribulatione mea.
Et exaudiuit de uentre inferni clamorem meum: et exaudisti uocem meam.

Pro-

Proiecisti me in altitudinem cordis maris: et flumina me circundederunt.
Omnes altitudines tuæ: et fluctus tui super me transierunt.
Et ego dixi, expulsus sum ab oculis tuis: forsitan adijciam, ut respiciam ad templum sanctum tuum.
Circumfusa est mihi aqua usque ad animam meam: abyssus circuiuit me postremo.
Ingressum est caput meum in scissuris montium: descendit in terram, cuius uectes sunt continẽtes æterni.
Et ascendat de corruptione uita mea: ad te domine Deus meus.
In hoc quod defecit anima mea a me: domini mei memoratus sum.
Et ueniat oratio mea ad templum sanctum tuum: obseruantes uana et falsa, misericordiam suam dereliquerunt.
Ego autem cum uoce confessionis: et supplicationis immolabo tibi.
Quæcumque uoui, reddam tibi: saluatori meo domino.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc.

Canticum Ezechiæ. *Isaia 38.*

*E*GO *dixi in dimidio dierum meorum: uadam ad portas inferi.*
Quæsiui residuum annorum meorum: dixi, non uidebo dominum Deum in terra uiuentium.
Non aspiciam hominẽ ultra: et habitatorem quietis.
Generatio mea ablata est: et conuoluta est a me, quasi tabernacula pastorum.
Præcisa est uelut a texente uita mea, dum ordirer, succidit me: de mane usque ad uesperam finies me.
Sperabam usque ad mane: quasi leo, sic contriuit omnia ossa mea.
De mane usque ad uesperam finies me: sicut pullus hirundinis, sic clamabo, meditabor ut columba.
Attenuati sunt oculi mei: suspicientes in excelso.
Domine uim patior, responde pro me: quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerim.
Recogitabo tibi omnes annos meos: in amaritudine animæ meæ.
Domine si sic uiuitur, et in talibus uita spiritus mei, corripies me, et uiuificabis me: ecce in pace amaritudo mea amarissima.
Tu autem eruisti animam meam, ut non periret: proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.
Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te: non expectabunt, qui descendunt in lacum, ueritatem tuam.
Viuens uiuens ipse confitebitur tibi: sicut et ego hodie, pater filijs notam faciet ueritatem tuam.
Domine saluum me fac: et psalmos nostros cantabimus cunctis diebus uitæ nostræ, in domo domini.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc.

LITANIÆ.

Quibus adduntur etiam Sancti, qui sunt in proprijs Litanijs illius Ecclesiæ, ubi supplicationes fiunt.

*K*YRIE *eleison.*
Kyrie eleison.
Kyrie eleison.
Domine miserere.
Domine miserere.
Domine miserere.
Christe libera nos.
Saluator libera nos.
Christe libera nos.
Saluator libera nos.
Christe libera nos.
Saluator libera nos.

Sancta Maria,	*intercede pro nobis.*
Sancte Michael.	*intercede pro nobis.*
Sancte Gabriel,	*intercede pro nobis.*
Sancte Raphael,	*intercede pro nobis.*
Sancte Ioannes,	*intercede pro nobis.*
Sancte Petre,	*intercede pro nobis.*
Sancte Paule,	*intercede pro nobis.*
Sancte Andrea,	*intercede pro nobis.*
Sancte Iacobe,	*intercede pro nobis.*
Sancte Ioannes,	*intercede pro nobis.*
Sancte Philippe,	*intercede pro nobis.*
Sancte Bartholomæe,	*intercede pro nobis.*
Sancte Thoma,	*intercede pro nobis.*
Sancte Matthæe,	*intercede pro nobis.*
Sancte Iacobe,	*intercede pro nobis.*
Sancte Simon,	*intercede pro nobis.*
Sancte Thadæe,	*intercede pro nobis.*
Sancte Matthia,	*intercede pro nobis.*
Sancte Barnaba,	*intercede pro nobis.*
Sancte Marce,	*intercede pro nobis.*
Sancte Luca,	*intercede pro nobis.*
Sancte Stephane,	*intercede pro nobis.*
Sancte Geruasi,	*intercede pro nobis.*
Sancte Protasi,	*intercede pro nobis.*
Sancte Nazari,	*intercede pro nobis.*
Sancte Celse,	*intercede pro nobis.*
Sancte Victor,	*intercede pro nobis.*
Sancte Nabor,	*intercede pro nobis.*
Sancte Felix,	*intercede pro nobis.*
Sancte Sisini,	*intercede pro nobis.*
Sancte Martyri,	*intercede pro nobis.*
Sancte Alexander,	*intercede pro nobis.*
Sancte Georgi,	*intercede pro nobis.*
Sancte Vitalis,	*intercede pro nobis.*
Sancte Agricola,	*intercede pro nobis.*
Sancte Marcelline,	*intercede pro nobis.*
Sancte Babyla,	*intercede pro nobis.*
Sancte Romane,	*intercede pro nobis.*
Sancte Calimere.	*intercede pro nobis.*
Sancte Corneli,	*intercede pro nobis.*
Sancte Cypriane,	*intercede pro nobis.*
Sancte Laurenti,	*intercede pro nobis.*
Sancte Vincenti,	*intercede pro nobis.*
Sancte Sebastiane,	*intercede pro nobis.*
Sancte Cosma,	*intercede pro nobis.*
Sancte Damiane,	*intercede pro nobis.*

Sancte

Sancte Fidelis, intercede pro nobis.
Sancte Carpophore, intercede pro nobis.
Sancte Aquiline, intercede pro nobis.
Sancta Thecla, intercede pro nobis.
Sancta Pelagia, intercede pro nobis.
Sancta Febronia, intercede pro nobis.
Sancta Valeria. intercede pro nobis.
Sancta Agnes. intercede pro nobis.
Sancta Catharina, intercede pro nobis.
Sancta Anastasia, intercede pro nobis.
Sancta Cecilia, intercede pro nobis.
Sancta Agatha. intercede pro nobis.
Sancta Euphemia, intercede pro nobis.
Sancta Lucia, intercede pro nobis.
Sancta Margarita, intercede pro nobis.
Sancta Apollonia, intercede pro nobis.
Sancta Clara, intercede pro nobis.
Sancta Iustina, intercede pro nobis.
Sancta Marcellina, intercede pro nobis.
Sancta Vrsula. intercede pro nobis.
Sancta Martha, intercede pro nobis.
Sancta Maria Magdalena, intercede pro nobis.
Sancta Anna, intercede pro nobis.
Sancta Perpetua, intercede pro nobis.
Sancta Monica, intercede pro nobis.
Sancte Anatalo. intercede pro nobis.
Sancte Mirocles. intercede pro nobis.
Sancte Dionysi, intercede pro nobis.
Sancte Materne, intercede pro nobis.
Sancte Mona, intercede pro nobis.
Sancte Simpliciane, intercede pro nobis.
Sancte Siluester, intercede pro nobis.
Sancte Hieronyme, intercede pro nobis.
Sancte Gregori, intercede pro nobis.
Sancte Benedicte, intercede pro nobis.
Sancte Francisce, intercede pro nobis.
Sancte Bernarde, intercede pro nobis.
Sancte Augustine, intercede pro nobis.
Sancte Nicolae. intercede pro nobis.
Sancte Martine, intercede pro nobis.
Sancte Galdine, intercede pro nobis.
Sancte Ambrosi, intercede pro nobis.
Omnes Sancti intercedite pro nobis.
Exaudi Christe, *Voces nostras.*
Exaudi Christe, *Voces nostras.*
Exaudi Christe. *Voces nostras.*
Exaudi Deus, *Et miserere nobis.*
Exaudi Deus, *Et miserere nobis.*
Exaudi Deus, *Et miserere nobis.*
Kyrie eleison *Kyrie eleison.* *Kyrie eleison.*
Deinde Preces. *Pater noster.* *Secreto.*
℣. *Et ne nos inducas in tentationem.*
℟. *Sed libera nos a malo.*
℣. *Ego dixi domine miserere mei.*
℟. *Sana animam meam, quia peccaui tibi.*
℣. *Conuertere domine aliquantulum.*
℟. *Et deprecabilis esto super seruos tuos.*
℣. *Ostende nobis domine misericordiam tuam.*
℟. *Et salutare tuum da nobis.*
℣. *Dominus uirtutum nobiscum.*
℟. *Susceptor noster Deus Iacob.*
℣. *Domine exaudi orationem nostram.*
℟. *Et clamor noster ad te perueniat.*
℣. *Exurge Christe, adiuua nos.*
℟. *Et libera nos propter nomen tuum.* *Psal. 50.*

Miserere mei Deus: secundum magnam misericordiam tuam.
Et secundum multitudinem miserationum tuarum: dele iniquitatem meam.
Et multum laua me ab iniustitia mea: et a delicto meo munda me.
Quoniam iniquitatem meã ego agnosco: et delictum meum contra me est semper.
Tibi soli peccaui, et malum coram te feci: ut iustificeris in sermonibus tuis, et uincas cum iudicaris.
Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: et in delictis peperit me mater mea.
Ecce enim ueritatem dilexisti: incerta, et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.
Asperges me hysopo, et mundabor: lauabis me, et super niuem dealbabor.
Auditui meo dabis gaudium, et lætitiam: et exultabunt ossa humiliata.
Auerte faciem tuam a peccatis meis: et omnes iniquitates meas dele.
Cor mundum crea in me Deus: et spiritum rectum innoua in uisceribus meis.
Ne proijcias me a facie tua: et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.
Redde mihi lætitiã salutaris tui et spiritu principali confirma me.
Docebo iniquos uias tuas: et impij ad te conuertentur
Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meæ: et exultabit lingua mea iustitiam tuam.
Domine labia mea aperies: et os meum annuntiabit laudem tuam.
Quoniam si uoluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.
Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritũ et humiliatum Deus non spernit.
Benigne fac domine in bona uoluntate tua Sion: ut ædificentur muri Hierusalem.
Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes, et holocausta tunc imponent super altare tuum uitulos.
Gloria patri etc. Sicut erat in principio etc.
Finito Psalmo dicitur.
℣. *Domine auerte faciem tuam a peccatis nostris.*
℟. *Et omnes iniquitates nostras dele.*
℣. *Dominus uobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo.*

Oratio I. de Sancto, in cuius Ecclesia supplicationes fiunt. Oratio II.

Da nobis quæsumus domine, pia supplicationis effectum: et pestilentiam, famemq. propitiatus auerte: ut mortalium corda cognoscant, et te indignante talia flagella prodire, et te miserãte cessare.

Oratio

Oratio III.

Omnipotens sempiterne Deus, conditor et inhabitator supernæ ciuitatis Hierusalem, intercedente beato Pontifice et confessore tuo Ambrosio, patrono nostro cum omnibus Sanctis, ciuitatem istam cum habitatoribus suis peruigili protectione custodi: ut, te donante, fiat domicilium stabilitatis, incolumitatis, et pacis: et a malis omnibus sit secura.

Oratio IIII.

Omnipotens et misericors Deus, mœstorum consolatio, et laborantium fortitudo: perueniant ad te preces, de quacumque tribulatione clamantium: ut omnes sibi in necessitatibus suis misericordiam tuam gaudeant adfuisse.

Oratio V.

Cunctis nos quæsumus domine mentis, et corporis defende periculis: et intercedente beata, et gloriosa uirgine Dei genitrice Maria, cum beatis Apostolis tuis Petro, et Paulo, atque beato Pontifice nostro Ambrosio, et omnibus Sanctis, salutem nobis tribue benignus et pacem: ut destructis aduersitatibus, et erroribus uniuersis, ecclesia tua secura tibi seruiat libertate. Per dominum nostrum etc.

Orationes aliæ ad libitum. Oratio I.

Deus qui non uis mortem, sed pœnitentiam desideras peccatorum, populum tuum quæsumus ad te conuerte propitius: ut dum tibi deuotus extiterit, iracundiæ tuæ flagella ab eo remoueas.

Oratio II.

Populum tuum quæsumus omnipotens Deus, ab ira tua ad te confugientem paterna recipe pietate: ut qui tuæ pietatis flagella formidant, de tua mereantur uenia gratulari.

Oratio III.

Deus, qui imminentem Niniuitis interitum, sola misericordia remouisti, quibus ut in misericors existeres, conuersiones pœnitentiam præstitisti: respice quæsumus populum tuum, ante conspectum misericordiæ tuæ prostratum: ut quos unigeniti tui sanguine redemisti, non patiaris propter misericordiam tuam mortalitatis interire supplicio.

Oratio IIII

Deus qui culpa offenderis, pœnitentia placaris: preces populi tui supplicantis propitius respice: et flagella tuæ iracundiæ, quæ pro peccatis nostris meremur auerte.

Oratio V.

Parce domine, parce Populo tuo, et dignus flagellationibus castigatus in tua miseratione respiret.

Oratio VI.

Propitiare domine supplicationibus nostris, et animarum, ac corporum medere langoribus, ut remissione percepta, in tua semper benedictione lætemur.

Oratio VII.

Exaudi nos Deus salutaris noster, et intercedente beata, et gloriosa Dei genitrice Maria semper uirgine cũ beato Sebastiano martyre tuo, et omnibus Sanctis populum tuum ab iracundiæ tuæ terroribus libera, et misericordiæ tuæ fac largitate securum. Per Christum dominum nostrum. ℟. Amen.

De mendicis in unum locum cogendis pestis causa.

CAROLVS Cardinalis sanctæ Praxedis, Archiepiscopus.

REVERENDO CVRATO. S'è giudicata prouisione salutifera per molti rispetti à questa Città, raccogliere tutti i poueri mendicanti ad habitare insieme in un luogo, che sarà per hora la Vittoria; nel qual luogo à questo effetto sarà bisogno far subbito alcune reparationi, et prouedere insieme de mobili, et altre cose necessarie, et poi mantenere essi poueri del uitto cotidiano loro.

Et in oltre occorre spesso per i sospetti, et pericoli di peste, che sono hoggidì, sequestrare nelle proprie case, ouero ridurre nell'Hospitale di san Gregorio, uarie persone per alcun tempo; le quali essendo pouere, è opera molto pia di soccorrere con elemosine, per poterli curar quelli che sono infermi, et sostentarsi essi, et gl'altri con le fameglie sue; che per essere sequestrati, restano impediti per il più da i lauorerij, et esserciti, co i quali s'acquistauano il uiuere.

Sono anco molte altre persone, et famiglie nel medesimo bisogno, per altre cause, et specialmente per esfersi con questi sospetti per le difficultà delli commercij, che le uanno congionte, rallentati, ò diminuiti i recapiti ch'haueuano i loro essercitij, artificij, le mercantie, et negotij, con che si sostentauano.

Per i quali bisogni tutti, desiderando noi far raccogliere quel maggior aiuto d'elemosina che sia possibile, per dispensarsi in queste opere, secondo che per l'officio nostro Pastorale giudicaremo esser più e meno urgente la necessità di ciascuna d'esse; habbiamo per ciò deputato gli daoi infrascritti Gentil'huomini: quali pregarete per parte nostra ad abbracciar con ogni zelo, et diligenza questa fatica, cioè, che uoi con essi subito andiate di casa in casa nella uostra Parochia procurando, et raccogliendo tutta quella elemosina, che sarà mai possibile, ò in danari, ò in grano, uino, et simili cose. Et oltre à quella elemosina, che ciascun farà all'hora presentaneamente, procurarete anco quella maggior esshibitione, che li suggerirà la carità loro, di fare nell'auenire; perche si possa poi ricorrere al suo tẽpo à riceuerla da chi sarà da noi deputato per questo; facendo essi, ouer uoi alla presenza loro nota in scritto di tutto quello che uolontariamente per carità loro si esshibiranno; come è dire, il tale s'offerisce di dar per tanti mesi, ò settimane tãte moggia di grano, ò brente di uino, ò danari, ò come si sia ogni mese, ouero ogni settimana, ouero tanta elemosina una uolta fra tanto spatio di tempo.

Alla qua le elemosina essortarete il popolo uostro all'Altare con efficacia spesso nelle Feste, et particolarmente queste due prossime, cioè dell'Assontione

della Madonna, et di san Rocho, et Domenica prossima legendo questa nostra all'Altare: et poi anco essortarete in particolare tutti, massime i Padri di fameglia con l'occasione della cerca, che farete alle case, ricordandoli quanto straordinariamente deue essere abbondante questa souentione, et elemosina, et per la cosa in se stessa, et per l'occasione de i pericoli presenti, et per douer loro molto più uolentieri darà questo modo quello, che darebbono senza dubbio, se questi poueri andassero cotidianamente alle case loro. Et perche la cosa non patisce dilatione, non mancarete poi lunedi prossimo insieme con li detti duoi Gentil'huomini deputati, esser da noi, et consignar in mano del Tesoriero, da noi deputato a questa opera, tutte quelle elemosine, polizze, ò note di essibitione, c'hauerete raccolto.

Auisarete ãco il popolo, che si metterãno nelle Chiese principali, et in altri luoghi opportuni, Casse per lo medesimo effetto, à fin che possano commodamente far anco di più alla giornata in questa opera, quello che Dio l'inspirerà. Et il Signore Dio ui benedica. Dall'Arciuesconato il di 14 d'Agosto 1576.

Editto Con il quale, se prohibiscono Bollettini, Anelli, et simil cose per la peste.

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus.

E*VENVTO à nostra notitia, che certi Bollettini, ò Breui, scritti, ò stampati in carta, ouer scolpiti in Anelli, et Medaglie, che comminciano con queste parole,* Crucem pro nobis subijt, etc. *et altri* Gaspar fert myrram etc. *si uanno spargendo appresso di molti, sotto nome, ch'habino uirtù di preseruar ciascuno, che gli porta adosso dalla peste, quali habbiamo trouati, essere accõpagnati da uarie superstitioni. Però per debito dell'officio nostro, al quale s'aspetta leuare il culto uano, et superstitioso, et conseruare nella sua purità, et amplificare il uero culto Diuino in questa Diocese nostra, per tenor del presente Editto, prohibiamo à ciascuna persona di qual si uoglia stato, grado, et condittione, si huomo, come donna, che non dissemini, ò dia ad altri, ne tenghi, ò porti adosso, ne usi in qual si uoglia modo i sudetti Bollettini, ouer Breui, ò parole scritte, ò scolpite, ne meno altre, di qual si uoglia sorte, sotto questo nome di hauer uirtù di preseruar della peste. Dat Mediolani ex Aedibus Archiep. die 7. Septembris 1576.*

Litteræ de pietatis deuoitonisq. exercitationibus tempore Quarantenæ.

Carolo Cardinale di santa Prassede, Arciuescouo di Milano.

L*A sacra scrittura, Dilettissimi figliuoli, ci ammonisce, et insegna in molti modi, ma specialmente con essempij, in che modo ci deuiamo diportare nelle tribulationi, et flagelli che Iddio ci manda per i peccati nostri, perche ogni uolta che quel antico popolo di Dio era da lui percosso, et afflitto, hor con guerre, et captiuità, hor con peste, et uarie piaghe, ricorreuano al Signore con lagrime, et penitenza, et egli li essaudiua, et liberaua; questo testifica il Profetta Dauid in molti luoghi dicẽdo che gridorono al Signore essendo tribulati, et egli gli liberò da le loro necessità; come anco dice di se stesso, io hò gridato al Signore essendo tribulato, et mi hà essaudito; et il popolo de Niniue che era gentile, et non conosceua Iddio, à una simplice uoce di Iona Profeta, a loro incognito, che gli denonciò la summersione loro con termine di quaranta giorni se non si emendauano, si uoltò à Dio con dolore, et penitenza tale de suoi peccati, che gli fu perdonato, et scamporono la rouina, che gli soprastaua. Quanto più il popolo Christiano ueramente popolo eletto da Dio, essendo flagellato deue reccorrere à lui di tutto cuore, con uere lagrime, et penitenza, et sperar che ne sarà liberato.*

Hor chiara cosa è che il Signor è pur troppo prouocato dalli peccati nostri ad esser irato cõtra di noi: et hà gran raggione di darci questo castigo per causa d'essi, et per la poca uita christiana, che in questa Città si ritroua in tutti i stati de persone, et per la poca penitenza, che sopra ciò si uede, et mutatione di uita, quali sopra tutto Dio richiede da noi.

Dunque douẽdosi far questa quarantena già publicata, per usar tutti i remedij che humanamente si puo, et non mancar della debita prouidenza dal canto di chi gouerna che questo anco uuole Iddio, ci è parso nel Signore di auisarui con paterno affetto tutti, tanto del clero come del popolo, che poco giouarebbono queste diligenze humane che fanno per la liberatione di questa Città dal presente flagello, se non plachiamo Iddio sopra i peccati nostri, et se egli non si moue per sua misericordia à uolerci perdonare, et liberare, disponendoci noi dal canto nostro quanto potremo, con la sua Diuina gratia ad essere essauditi.

Per tanto ui essortiamo tutti nel Signore à fare hor mai da uero, et in questa occasione con il cuore ueramẽte pentito, et humiliato ricorrere alla sua immensa Bontà, et con la nouità della uita placare il suo furore: et à ricordarui, che hora è tempo più che mai, di attẽdere per questa causa ad orationi, digiuni, et elemosine, et altri simili essercitij spirituali: con i quali si procuri d'impetrare questa desiderata gratia della liberatione, poi che cessando l'altre occupationi ui si darà luogho di poterlo meglio fare, et la ragione, et l'urgente bisogno così lo ricerca, et maggiormente il sacro tempo del Aduento di Nostro Signore, nel quale per il più cade questa quarantena, da se ci inuita, et specialmente, essorta à questa sorte d'officij, et à tutte le altre opere buone.

Prima dõque guardateui, diletti figliuoli, di nõ prouocare in questo tempo maggiormẽte l'ira de Dio cõtra di noi, col far che l'otio ui sia cagione di noui peccati

cati

cati, anzi l'ocasione di star riserrati in casa, e di non hauer molta occupatione conforme al solito di lauorerij, artificij, et uarie distrattioni di negocij, che communemente si hanno nel discorrere per la Città ne gli altri tempi, ui ritorni in maggior commodità di occuparui santamente, et ui sia un stimulo di uoltar il cuore nostro à Dio, et far più spesso orationi publicamente, et priuatamente, et essercitarui ne i digiuni, et astinenze, et altre sorte di penitenze, et sodisfationi, che sogliono placare il suo sdegno contra di noi.

Et perche communemente le persone da se non sanno far debitamente tal preparationi, et la nostra natura suegliata nelle cose spirituali ha dibisogno in cio di guida, et di qualche eccitamento, per cio per tener la mente più raccolta in Dio, et far più facilmente oratione in tutte le case, ciascun capo di famiglia si essorta à prouedere di alcuni libretti spirituali, se non ne hanno, et se gli hanno adoperargli, et di quei che più aiutano in questi tempi, et sono più atti, à introdurci nell'oratione, et sante meditationi, massime della uita, et passione di Nostro Signor, et delle uite de i Santi. Questi si doueranno leggere hora in presenza de tutta la famiglia, et specialmente al tempo di far l'oratione qualche punto, per dar materia, et aiuto di meglio farla, hora priuatamente da ciascuno che sa leggere per cauarne qualche frutto per se stesso, et aiuto spirituale.

Saranno à proposito per questo effetto le meditationi del Padre Gaspar Loarte sopra la Passione et l'instruttione per meditare gli misterij del Rosario, et il suo libretto de i Rimedij de i peccati, et l'altro detto Cōforto de gli afflitti, ò le meditationi del Granata; et il suo libretto detto Guida de peccatori, ò altri simili de i sopradetti auttori, ò de altri à proposito di questi tempi, che siano probati; Sopra questi, et sopra gli documenti delli Euangelij che correno, et sopra le uite de santi douerebbono esser gli nostri raggionamenti fra il giorno, et la sera, massime gli giorni di festa, per non dar luogho alle mormorationi, parole ociose, et dissolutioni.

Ciascuno per meglio disporsi à passar bene questo tēpo, per ottener il fine che si pretende ogni giorno faccia conto, che questa quarantena sia a punto come un'altro sacro tempo della quadragesima, et come già Nostro Signore digiunò quaranta giorni nel deserto lontano da ogni conuersatione de gli huomini trattando con Dio solo per mezzo dell'oratione. Così procurate uoi padri di famiglia, ciascuno nelle uostre case, che in questo tempo di publica mestitia, et solitudine, non solo ui sia ritiramento dalle conuersationi esteriori di fuori di casa, ma molto più si ritiri ciascuno interiormente, all'oratione, alle sante meditationi, alli esamini della coscienza, alla consideratione de gli giudicij di Dio, della propria morte, del giudicio uniuersale, et particolare, delle pene dell'inferno, della gloria del Paradiso, et altre simili, ascoltando con diuotione quello, che in così fatte considerationi ui parlerà Dio al cuore, et determinando con fermo proposito di metterlo in essecutione senza alcun fallo.

Procurate di accōpagnare il digiuno di Christo, cō il uostro digiuno, o almeno con l'astinenza, se non cottidiana in questi quaranta giorni, o in questo prossimo Aduento, almeno di tre giorni la settimana, ricordandoui ogni giorno di quel che faceua Christo Nostro Signore nel deserto, con digiunare, uegliare, dormir per terra, far oratione, et finalmente combattere col nimico, et uincerlo ualorosamente scacciandolo con le parole della sacra scrittura, et con la uirtù diuina. Procurate accompagnarlo iui con la mente, cioe con la consideratione, et con il desiderio, et con la santa imitatione.

Imaginateui che come già anticamēte si soleua nel la santa Chiesa dar le quarantene in penitenza delli peccati, imponendosi per quaranta giorni, digiuni, orationi, et simili essercitij, di penitenza, et satisfattione, così il Signor adesso u'imponga questa quarantena, acciò la spendiate nelli sudetti essercitij con ogni diuotione.

Non potrete ogni giorno udir Messa, come fareste in altri tempi, perche le feste sole procureremo si dica a certi luoghi accomodati in ogni contrada, douerete almeno ciascun di uoi udirla con il desiderio, et mentalmente facendouela presente, come se la uedeste, o udiste, et andandoui col spirito, poi che non potrete corporalmente; et standoui attenti per tutto quel tempo, che suol durare, con la debita deuotione, facendo anche qualche meditationi sopra le parti principali d'essa, et similmente potrà far della communione chi è solito di riceuerla spesso, et hora non potrà così farlo, communicandosi almeno spiritualmente se ben anche in questa parte procureremo darui alle uolte alcuna commodità, et maggiormente consolarui, con far che potiate riceuer realmente quello santissimo Sacramento, col quale in ogni caso non dubito che tutti ui armarete prima che entrate in questa quarantena.

Di più in questo tēpo per placar il Signore, et mouere la misericordia sua uerso di uoi, ricordateui di far misericordia a i prossimi, perche beati i misericordiosi, come dice Christo N. S. che ancor loro conseguiranno misericordia da Iddio; faccia larga limosina chi puo, a i poueri, et specialmente a quelli che d'ordine nostro andaranno cercando alle porte a beneficio del Hospitale de mendicanti, o de i poueri Monasterij, massime di Monache, o de i poueri dell'istessa parrochia, et chi non può altrimenti almeno gli facci elemosina spirituale, facendo qualche orationi, et pregando per loro, et per tutti i presenti bisogni.

Fra l'altre frutuose occupationi di questo tempo, come già le Letanie instituite da quel santissimo Pontefice Gregorio Magno furno consacrate con numero settenario misteriosissimo, conforme anche a quello che insegnò il spirito Santo alla santa Chiesa di fare oratione publica sette uolte il giorno, a essempio di quello che diceua il Re Dauid sette uolte il gior-

no io te dirò le laudi ò Signore; il che non e senza gran misterio, perche in quelle sette hore patì Christo Nostro Signore diuersi, et segnalati tormenti, così ci è parso molto conueniente instituire, che per tutto questo tempo della quarantena sette uolte il giorno si facci oratione in ciascuna casa, et per ricordarlo a ciascuno al suo tempo habbiamo ordinato, che nella Chiesa Metropolitana, et nelle collegiate regulari, et seculari, et parochiale si soni, per le oratione sette uolte tra la notte, et il giorno alle sue hore conuenienti, sonandosi prima tre tocchi al modo delle Aue Maria, et doppo la campana solita dell'oratione della sera per un quarto di hora; nel qual tempo habbiano tutti a dire prima l'Aue Maria, poi le Letanie, et altre preci, et orationi; massime quelle che sono accommodate al presente bisogno, et perciò alli di passati di ordine nostro stampate in un libretto, del quale ogn'uno potrà prouedersi facilmente.

Medesimamente potrà ciascuno meditare sopra le sette uolte principali che Christo N. Signore sparse il suo pretioso sangue per nostro amore, come contra gli sette peccati mortali. La prima nella circoncisione contra la lussuria, la seconda al horto, doue già Adam peccò, contra la gola, la terza nella flagellatione contra l'ira, la quarta nella coronatione, contra la superbia, la quinta nel inchiodar le mani contra l'auaritia, la sesta, nel inchiodar i piedi contra l'acidia, la settima nel aprire del costato contra l'odio, et inuidia: ouero meditare sopra le sette parole che disse Nostro Signore in Croce, o sopra gli sette dolori, che hebbe la gloriosa Vergine Madre di Dio, per il suo Dolcissimo figlinolo, o sopra le sette allegrezze che similmente hebbe di quello, acciò secondo la moltitudine de i dolori del cuor suo, come dice il salmo, le consolatione diuine, la reimpissero d'allegrezza: ouero si potrà meditare sopra le sette petitioni contenute nel Pater noster, considerando pa rola per parola con affetto, et diuotione, ouero sopra altre cose al meglior modo che ciascũ saprà, et lo Spirito santo le dettarà poi che rapresenta questo numero anco gli sette Doni dello spirito Santo, et i sette Sacramenti della Chiesa, et molti altri misterij.

Tutti in tal tẽpo di oratione procurino star affacciati alle finestre, o doue si possi, alle porte della casa, per fare l'oratione communemente ad alta uoce con tutti quelli della sua contrada, uoltati uerso l'Altare, o altra diuotione che sarà posta in essa, nella forma, et modo, che saranno auisati dal Parochiano, o altro Sacerdote deputato da noi a questo effetto in quella contrada, o parochia.

Et doue non ci fosse modo, o contrada accommodata per poter far detta oratione in commune, o fusse alcuno impedito talmente che non potesse andare alla finestra, ouero porta, non resti almeno di far questo medesimo, et altre deuote orationi nel istesso tempo dentro la casa, pur con gli altri di casa, ouero anco nella camera sua, o nel letto doue si ritroua.

Parimente al tempo che sonarãno le tre solite Aue Maria, cioe quella del aurora, quella del mezzo giorno, et quella della sera, douerete dire a ciascuna li tre uersetti, con le tre Aue Maria con i quali si guadagna certa indulgenza, et accompagnare quella salutatione della Gloriosa Vergine con l'affetto del cuore, raccomandando caldamente al antica et perpetua protettione sua sopra questa Città li urgenti bisogni, et afflittioni presenti di questo popolo, accio quella benedetta Madre di Dio interceda per noi, et sia aduocata nostra appresso il suo figliuolo secõdo il suo costume, placando l'ira di esso uerso noi miseri peccatori.

Et perche tanto più uolontieri ui habbiate da occupare in questi santi essercitij; tutti quelli che alli segni della campana sodetti faranno oratione per il spacio d'un quarto d'hora, et pregaranno per li infermi o sospetti di peste. Concediamo per l'auttorità a noi della santa Sede Apostolica concessa, sette anni d'indulgenza, et altre tante quarantene per ogni uolta che la faranno, et in capo della settimana hauendo continuato questo essercitio, indulgenza plenaria, essendo confessati, et communicati, o almeno contriti, quando non possano hauere commodità di Sacerdoti che li confessi, et communichi.

Questi sono i mezi, dilettissimi figliuoli, con i quali spero che sarà fruttuosa questa quarãtena, et a questo modo facendo dobbiamo sperare che si mouerà la Diuina misericordia, a compassione del suo popolo, uedendolo contritto, et ben disposto, con animo fermissimo di non uolerlo offendere, et cessando i peccati, cessarà insieme il flagello della sua diuina giustitia, che per loro caggione meritamente adopera, et essercita contra di noi, il che piaccia alla sua Diuina bontà di concederci à maggior gloria sua, et à questo effetto in nome suo ui benediciamo. Amen. Dat. nel Palazzo Archiepis. di Milano, adi xx. d'Ottobre 1576.

Litteræ de Quarantena.

NON uolendo l'Illustriß. et Reuerendiß. Monsig. Carolo Cardinal di santa Prassede Arciuescouo di Milano, per parte sua lasciar adietro mezo ne diligenza alcuna spettante all'officio suo che possa promouer, ò agiutar la salute spirituale, ò corporale di questo popolo cõmesso alla cura sua pastorale, et essendosi con matura consideratione stabilito di far una generali, et particolar quarantena per aiuto di questo popolo nel flagello di peste col quale hà comminciato il Signore già alcuni mesi sono à uisitar questa Città. Per tãto col presẽte suo Editto sua Signoria Illustriß. auisa tutte le persone ecclesiastiche di qual si uoglia grado, et conditione, che fra sei giorni prossimi seguẽti doppo la publicatione d'esso debbano prouedersi delle cose necessarie al uiuer, et mantenimento loro, et delle loro famiglie, per quaranta giorni quali immediatamente comincieranno à correr finiti gli sei giorni.

Commanda poi à tutti gli sudetti, che sotto la pena di 200. scudi, et altre pene più graui secondo la qualità della persona, et della disobedienza di ciascuno, che per

per tutto lo spatio di detta quarantena non eschino, ne lascino ò facino uscire alcuno seruitore ò altro della sua famiglia, fuori della casa della loro solita habitatione, ne de quelle che da sua S. Illustriss. le saranno designate più uicine ò anesse alle Chiese nelle quali hanno a far il suo seruitio quotidiano del choro, ne meno in esse case ammettano altri senza legitima licenza.

Eccetua però dal presente Editto i suoi Vicarij, Prefetti delle porte, Visitatori, et seruitori loro che saranno seco, et gli altri ecclesiastici seculari, et regulari deputati da sua Signoria Illustriss. alla uisita, aiuto, et prouisioni opportune della Città ouero diocese in questi bisogni c'hauerano di ciò patenti in scritto da sua Signoria Illustriss.

Eccetua anco che tutti i Curati della Città, et Vicecurati, et coadiutori loro per l'offitio loro parochiale uerso il suo popolo possano in tutto questo tempo liberamente andar per tutte le loro proprie Parochie, et per quelle che sono raccomandate alla cura loro, et quando saranno per far qualche ministerio ecclesiastico possano anco condur, et hauer seco un custode ouero altro chierico di quelli che saranno descritti nel la lista sottoscritta dal Prefetto della porta, che gli serua in quelli ministerij, et offitij Parochiali per i quali officij anco possano uenir a tutte le hore da sua Signoria Illustriss. et suoi Vicarij, et Prefetti delle porte secondo il bisogno.

Eccetua anco gli Ecclesiastici Forensi, che con la fede delli Vicarij Foranei per urgenti bisogni saranno ricorso da sua S. Illustriss. ò suoi Vicarij, et Ministri.

Eccetua di più quei Sacerdoti, et altri Ecclesiastici che già da sua Signoria Illustriss. sono deputati, o che si deputeranno per accompagnare i morti alla sepoltura, et anco quelli, che conforme alla tauoletta nella quale d'ordine suo saranno descritti dal Prefetto della porta doueranno andar celebrar Messa, ò altri diuini officij, ò seruire alli celebranti in certe Chiese, ò luoghi fuori delle Chiese deputati da sua Signoria Illustriss. mà questo sia solo per quel tempo, et per quelle occasioni sole nelle quali gli sarà necessario uscir, et star fuori di casa per far gli sudetti officij secondo l'ordine che gli sarà dato.

Eccetua anco da questo quelli che per prouedere alle cose quotidiane necessarie al uitto loro, ò de suoi di casa, ò per altro urgente caso saranno necessitati uscir ò mandare fuori di casa mentre siano descritti dalli Prefetti della porta ò dalli Deputati da sua Signoria Illustriss. à questo effetto in ogni Parochia, et habbiano la licenza scritta da loro secondo la forma da sua Signoria Illustriss. ordinata.

Et à questo effetto comāda che ciascuno prefetto delle Chiese collegiate dia in scritto à sua Signoria Illustriss. fra tre giorni prossimi alcune persone della sua collegiata idonee di poter andar alcuna uolta fuori per simili bisogni à seruitio di tutti quelli c'habbitaranno nelle case della sua canonica acciochè d'essi se possa far l'elettione, et insieme ordinare la licenza opportuna.

Questo osserueranno anco tutti i regolari, et le Monache, et ogn'altro collegio Ecclesiastico, Dat. nel Palazzo Archiepiscopale di Milano il di 18. d'Ottobre 1576.

Pro cura sua officio, proq. temporum ratione, et difficultate Archiepiscopus, de gregis sui salute ualde admodum sollicitus, parochis, animarumq. curatoribus certa pestilentia tēpore officia praescripsit, quae ad parochialis curae rectè pieq. gerendae usum pertinent. Atque ab eam causam librum edidit, quem uulgo inscripsit, La prattica de i Curati a tempo della peste. Eius libri capita singula cum in secundam partem Cōcilij quinti prouincialis relata sint, nihil est, cur hoc loco iterum collocemus.

Populus autem in aedes conclusus quarantenae tempore, ne otio torpesceret, id praeter caetera Archiepiscopus instituit, ut libros, de rebus spiritualibus scriptos, haberet, in quorum lectione, cum certas praescriptas horas precibus, orationiq. dedisset, aliquid temporis poneret. In ijs libris unum praecipue, uulgari sermone edidit, atque inscripsit, Raccolta de narij ragionamenti di alcuni santi sopra la cura de i poueri, et infermi. Quorum patrum sermones quoniam in ea secunda parte concilij quinti ostendit, eos iam hunc loco apponere, minus operae pretium esse censuimus.

Litterae pastorales.

De aspersione Aquae sanctae et benedictione aedium.

Carolus Cardinalis, tit. S. Praxedis, Archiep.

REVERENDO Parocho. Essendo noi debitori à i popoli, di non lasciare occasione, nella quale possiamo distorgli affatto dalle profanità, et ridurgli a instituti santi, con i quali s'aiutano nella uia della salute: hora che s'auicina la santissima uigilia del Natale di Nostro Signore Giesu Christo; nella quale con gran misterio, è uso et rito della Chiesa nostra Ambrogiana, che i Parochi asperghino le case della sua Parrochia con l'aqua santa, ui ammoniamo à fare questo officio con la diuotione, et grauità, che ricerca tale attione, quale è religiosa, et piena de misterij: et che in oltre la Domenica prossima, auanti la uigilia, auisate il uostro popolo di questo, con instruirlo, per quanto potrete del misterio, et delle uirtù, che ha l'aspersione dell'aqua santa: la quale fra l'altre, che i Padri ne scriuono, ha questa di purgare le case, et i luoghi da ogni malignita, et sporcitia de immondi, et cattiui spiriti: anzi che, come è scritto nell'hi-

storie Ecclesiastiche, con essa hanno i santi Sacerdoti, ne i tempi dell'idolatrie, alcuna volta gettato a terra diuinamente i tempij, l'Altari, le colonne de demonij, et idoli. Et in oltre perche questa attione dell'aspersione, fra l'altro insegna, che'l Christiano debba hauere la uita netta, et monda dalle brutezze de i peccati, et l'habitatione anco purgata da ogni inhonestà, profanità, et specie d'idolatria; onde e che la Chiesa nostra a fine d'insegnarci, che con ogni pura santità riceuiamo Nostro Signor Giesu Christo nel suo Natale, usa nella uigilia l'aspersione santa nelle case: però con questa occasione di fare l'aspersione, procurate, che il popolo purghi l'habitationi da cose, contrarie a questo misterioso rito, et che possano offender gli occhi de Dio; brucciando ciascuno, et stracciando subito qualunche libro impudico, et madrigali, et canzoni dishoneste, leuanda anco uia, come s'è ordinato nel nostro Concilio Prouinciale terzo, imagine profane, che siano sporche, nude, lasciue, ò de quali si possa dubitare, che causino memoria di cose cattiue nella mente, gettando anco uia dadi, carte, maschare, et altre cose non conuenienti alla santissima professione del Christiano. Le quali cose tutte essendo frequenti in questa Città, non è maraueglia, se hora e flagellata dalla diuina giustitia. Però fate con ogni diligenza, che si leuino affatto tali abusi, quali in un certo modo rappresentano l'antica gentilità, et idolatria: per ruina della quale, et accioche la memoria d'essa fosse del tutto leuata dal mondo, arditamente i santi martiri di Christo, esposero a ogni crudeltà la uita loro..

Dall'altra bãda poi procurate cõ questa occasione dell'aspersione d'indurre in tutte le case l'uso del uasetto dell'aqua santa, che in ogni camera, doue è letto, uesia al capo del letto decentemente, et sopra tutto l'imagine del Crocifisso, ò della Madonna, ò di Santo, ò Santa, che il Padre, ouer madre di famiglia, ò ciascuno hauerà in particolare diuotione.

In oltre la Domenica auãti il natale, et fra le feste anco, auisate, et uietate spesse uolte in nome nostro, che in nessun luogho, ò casa se giuochi à carte, ò a dadi, ò ad altra sorte di giuochi, ma che ogniuno con ogni maggior studio de diuotione, et santita, et frequenti communioni, attenda a celebrare, et santificare quel sãtissimo giorno di Natale, pieno di gratia, et il quale porta perdono a tutti i ueri penitenti; et così celebrare anco l'altre feste, che seguono Et in tutto ciò uoi, et loro usarete ogni cura, et diligenza; et ne referirete poi il frutto, che si sarà fatto nel popolo: acciocbe di questo, si succedera, ne habbiamo continuamente nelle nostre humili orationi a ringratiare Dio: et se altrimenti, preghiamo anco sua Diuina Maesta, che per sua misericordia doni a loro spirito di mutatione de uita; et insieme anco noi prouediamo a i disordin iloro con ogni officio paterno, et pastorale.

Habbiamo in questa occasione di pestilēza designato rinouare l'uso di benedire solennemente le case: La quale benedittione, parte per noi stessi daremo, parte col ministerio nostro, nella nostra Parochia, et di ciò doppo le feste, ue ne auisaremo a pieno; Tra tanto ricordate da parte nostra al popolo, a ponere straordinaria diligenza, in purgare ciascuno la casa, et fameglia sua, non solo da i sudetti abusi, ma da ogni altra offesa de Dio: et così apparechiarsi con ogni santificatione, a fin che con quella benedittione, riceuino nelle case, et habitationi, una perpetua custodia, et prottetione de Dio, che difendi per sempre loro, i figliuoli, le case sue, non solo dalla presente peste, ma da ogni altro flagello, et da ogni uessatione de spiriti maligni. In tutto ciò, che ui habbiamo ordinato, fate diligenza tale, che restiamo di noi consolati nel Signore Giesu Christo: quale ui benedica. Dell'Arciuescouato il dì 19. di Decembre 1576.

Auertenze per la Benedittione delle case.

Carolus S. R. E. Cardinalis, tit. Sanctæ Praxedis Archiepiscopus.

PEr le benedittioni, quali per instituta della chiesa santa si fanno, et delle case, et altre cose, che sono a seruigio, et uso dell'huomo, deue esser nel Sacerdote, che le benedice, pia intentione, et ne i fedeli, per quali si fanno, diuota preparatione; acciò Iddio per la sua infinita bontà conceda, et operi abondantemente in loro, quel che piamente per quelle, si dimanda, et procura.

Però il Sacerdote nella benedittione delle case, che per ordine nostro farà, procurarà di farla con ogni purità di conscienza, et santa intentione, et con pietà, diuotione, et grauità.

Procurerà anco di accompagnarla con special oratione, et spesse uolte col digiuno.

Dirà messa nel giorno, che la farà, prima che si metta a farla. Et di giorno non di notte, farà essa benedittione.

Nella Messa, dirà per questo effetto, l'oratione del Spirito santo.

Vsarà la forma di benedirle, che si e data fuori in stampa di ordine nostro.

In questo tempo, che si hanno a benedir quasi tutte le case, farà ogni Parocho la Domenica auanti, che se comminciarà la benedittione delle case della sua parochia, una processione a questo effetto per la uicinanza di detta parochia.

Alla detta processione farà da parte nostra, che i chierici, et persone ecclesiastiche della sua parochia, che non sono all'hora obligate all'officij in choro, nella cathedrale, ouero collegiate, tutti conuenghino, ciascuno con la sua cotta.

Inuitarà anco per questo effetto i padri di famiglia, et tutti quelli della sua parochia, che per questi sospetti di peste non sono impediti, ad uscir di casa.

Con questa occasione conuocarà inanzi, o dopò il Vespro, in quella istessa Domenica i padri di famiglia, come si è ordinato nel Sinodo Diocesano nostro, quarto,

to, et gli sponerà gli oblighi loro con gli suoi figliuoli, et famiglie, secondo il Decreto del terzo Concilio Prouinciale, et insieme gli darà di nuouo quei ricordi che bisognano per riceuere con abondante frutto questa benedittione nelle loro case, et famiglie.

Questo medemo officio farà piu specialmente, quando si trouarà a benedir alcuna casa, doue sia numero di persone, ò famiglia dentro la medesima porta, trattando in questo proposito hora l'Euangelio, hora alcuna oratione de quelle che se recitano in questi officij.

Il Sacerdote sarà la benedittione, uestito della cotta, et stola.

Se farà portare la croce auanti, et duoi lumi di qua, et di là dalla croce.

Chiamarà il Clero della sua Parochia, che l'accompagni in questa attione; ma però chi d'esso in quel tẽpo non sarà obligato nelle collegiate, ò in altre Chiese a gli officij. Et ciascuno di essi che si troui alla detta benedittione con la cotta: canterà ò reciterà salmi, et le altre orationi insieme con il Sacerdote, che benedirà, secondo l'officio di questa benedittione.

La benedittione dell'aqua sarà nella Chiesa, secondo che mostra la rubrica stampata, ò uero nel a casa che si benedirà, quãdo uorrà farla con maggior solennità.

Niuno, ne Parocho, ne Sacerdote, ne altro per questo officio di benedittione, o per occasione d'essa pigli dono, ne cosa alcuna, per minima che sia.

Ogni Parocho la Domenica auãti nel suo sermone auisi, in qual uicinanza se farà per quella settimana la benedittione.

Nõ se benedichino case doue sono scõmunicati. Ne meno case di meretrici, o usurari, o altre persone criminose publicamente.

Ne anco case, doue si fa barrataria, o se tengono giuochi prohibiti.

Ne parimente botteghe, doue si fanno carte da giuochare.

Le case, che non sono preparate, o purgate, se condo che si dice nella nostra lettera, che per ciò ultimamente hauemo publicata, et si mette breuemente qui di sotto, non se benediranno senza espressa nostra licenza.

Li stalli, et case, doue habitano diuerse fameglie, si benediranno con una sola benedittione, aspergendo però tutti i luochi con la triplicata aspersione.

Le case serate per sospetto de peste, o per absenza de patroni, il Parocho, o altro Sacerdote deputato, aspettarà a benedirle per un mese, o duoi dopò le altre, ma sarà auertito, restando case da benedire, per non essere hora preparate, et purgate conforme all'auiso nostro, ò per le altre cause sodette, a farlo subito che cessi l'impedimento; et durando più de i duoi mesi sodetti l'impedimento, ne darà auiso a noi.

Notarà ciascuno Parocho, o Sacerdote, in un libro appartato, ciascuna casa, che benedirà, et ui notarà la contrada, doue è, et di chi e, chi ui habita, et insieme il giorno, et il mese di detta benedittione: et poi ne darà copia a noi.

Della preparatione del popolo.

Ciascuno padre di famiglia se preparará a riceuere la benedittione della sua casa con diuotione, et santo desiderio.

Però, riconoscerà prima, tutta la sua casa, et famiglia: et disponerà tutti in occasione di questa benedittione, a confessarsi, et communicarsi prima santamente.

Sarà bene anco, per eccitare maggior diuotione, che egli insieme con quei della sua fameglia, che possono uscir di casa, il giorno inanzi che riceua la benedittione, uisiti le sette Chiese, o faccia altra simile deuotione.

Riconosciuta la sua fameglia, et la casa, se ui fosse cosa, che offendesse gli occhi de Dio, la leuerà.

Brusciera i libri lasciui, Madrigali, et Canzoni dishoneste. In luogo de quelli, introdarrà libri spirituali, che gli consegliera il suo confessore.

Togliera uia le imagini profane, sporche, nude, et lasciue: et ui mettera figure del Crocifisso, della Madonna, de Santi, et Sante che egli, et ciascuno della fameglia, harà in particolare diuotione.

Gettara uia dadi, carte, mascheré, et altre simili cose, che non conuenghino alla santissima professione di Christiano.

Nell'occasione di questa benedittione, introdurra in ciascuna camera, doue sia letto, l'uso del uasetto col l'acqua santa.

Quando il Sacerdote, uerrà per far la benedittione, gli uerra dalla porta principale, in contro con la sua fameglia; et se bene egli uiene per farla, conuerra alla pieta sua dimandarglila con santo desiderio de conseguirne utilita, et frutto spirituale.

Acompagnara il Sacerdote, et il clero per tutta la sua casa, insieme con la sua fameglia: quale con ogni riuerenza, et diuotione sara sempre presente; et stara, secondo l'orationi che se diranno, hora in ginocchioni, hora in piedi diuotamente, et con ordine, le donne con la testa coperta, et gli huomini scoperti; quali doue bisogni, aiuti a salmegiare et rispondere al Sacerdote, che benedira, secondo che e ne i fogli stampati per questa benedittione.

Fara, che nella casa, et boteghe di la sua casa, che se benedice, non si lauori, mentre si fa la benedittione.

Preces benedictionis ædium, quæ in libro rituali Ambrosiano explicatæ sunt.

Litteræ de barba radenda.

Carolus Cardinalis Archiepiscopus Clero.

NON sarà bisogno, dilettissimi fratelli, che io spẽdi molte parole, ne in persuaderui quel che già cosi prontamente hauete comminciato ad abbracciare; ne in commendarui l'instituto, che essendo poco meno che perduto quasi in tutte le parti d'Italia, è pur sta-

pur stato in qualche modo fra di uoi ritenuto: si che si può dire, che non sia cosa forastiera, ma uso, et specialmente uostro, antico, che ui si restituisse, ò più tosto si ripara, perche non si perda affatto, l'uso dico, et l'instituto, che le persone Ecclesiastiche, non nutriscano, ma se radino la barba, instituto ueramente accompagnato da misteriose significatione, acciò che intendiamo, et l'ecellenza del stato nostro, quanto sia differente da quello da i Laici, et la singularità di uita, et conuersatione, che dalla loro distinta, ricerca la uocatione nostra; et insieme anco, come dechiara il uenerabile Beda, dell'humiltà santa; et per esser noi ministri de Dio, non ci leuiamo in superbia, ma gettiamo uia ogni uana cõfidanza, che hauessimo, per ualore, prudenza, ò altra uirtù, che fusse in noi; poi che tutte le uirtù nostre, per molte, et grãdi che paressero, sono spesse uolte mischiate cõ difetti, et uitij, et perciò sono poche, et di picciol, ò forse di nessuno rilieuo, si se discuteno con l'essamine della diuina giustitia. Fù questo uso de Padri nostri, et quasi sempre perpetuato nella Chiesa, come ci ne fanno testimonio ancora l'antiche pitture, si bene tralasciato poi d'alcuni pochi anni in qua in alcune parti, mà pur ritenuto in Milano da alcuni buoni sacerdoti, amatori di quell'ãtica disciplina. Et hora che per la uisita, quale con questa peste Dio ci fa, siamo stimulati ad andare sollecitamẽte inuestigãdo, et riformãdo le uie nostre, et rimettendo i buoni instituti, et usi santi, che si fussero nel longho corso de tempi, ò raffreddati, ò tralasciati, habbiamo uolti gli occhi ad essequire in questo anco, quel che gia gran tempo fa, haueuamo nell'animo, doppo l'hauere ciò communicato più uolte con prelati, et persone di molta pietà, et dottrina, de rinuonare, restituire, et riparare tal'uso. Ma non cosi tosto si è cõminciato a sapere in questo la mente nostra, che molti di uoi con l'essecutione del nostro desiderio, hanno intorno a questo preuenuto ogni auiso, et essortatione, anzi hanno con i fatti loro preuenuto etiamdio l'attione, et essempio nostro, con il quale uoleuamo andarui auanti, per il debito che habbiamo di farlo in ogni buona attione. Non è dunque bisogno di molte persuasioni, ma di compimento al buon principio, che già si e fatto, di questa essecutione: nella quale s'io non sono stato il primo; hò almeno consolatione, come se consola il padre d'essere auanzato nelle cose buone da i figliuoli, d'essere stato peruenuto dall'obedienza, et diligenza nostra in cosa, da me prima desiderata, et deliberata.

Et chi di uoi non hà ancora essequito questo, si consoli di non hauere in ciò colpa de negligenza alcuna, facendolo hora a subito, che n'è stato auisato dalla uoce, et dall'essempio del suo pastore.

Et che cosa, fratelli, potrà raffreddarui ponto da restituire con molta consolatione, uno uso, tanto antico nella nostra Chiesa, et conueniente al nostro stato? Forsi qualche rispetto, ò erubescenza de gli huomini mondani, che non pensando alla santità, et antiquità di quest'uso, et à i misterij religiosi, che ui sono sotto, ò se ne faccino beffe, ò almeno non lo stimino, quanto deuono? Piacesse a Dio, che si come aliegramente patì Dauid d'essere deriso dalla figliuola di Saul, sua moglie, per honorare Iddio, saltando innanzi all'arca sua; cosi hauessimo noi per questa uia, con la sua gratia, occasione di meritare alcuna cosa seco, et di scancellare i peccati nostri con la sodisfattione di qualche improperio, che ci donasse egli di patire dalle lingue, ò dalla stima de gl'huomini del mondo, per far noi cosa accommodata al stato, et uocatione nostra, et per tale usata da i Padri, et maggiori nostri. Et quanto poco sarebbe questo, a chi hà obligo, come noi habbiamo, di spendere il sangue, et la uita, doue sia bisogno, per amore del Signore; quale per amor nostro hà essinanito se medesimo; et pigliando forma di seruo, hà come diposte tutte le sue grandezze, hà ascosto la sua sapienza nella stultitia della Croce; si e humiliato fino alla morte, cosi opprobriosa; ha dato per la uita nostra il sangue, la uita sua; et tutto se medesimo per noi ha offerto. Sia uergogna, come diceua il Principe de gli Apostoli, a chi patisce dal mondo, per essere homicida, ladro, maledico, ò per altro delitto: a noi deue essere alegrezza, et consolatione, patire opprobrio, et ingiuria per amor di Christo, et per protestare esteriormente quel che debbiamo hauere nel cuore, et per conformarci di fuori a gl'oblighi interiori della nostra uocatione. Sia benedetto il Signore, quando ci darà, che non solamente, come diceua l'Apostolo, conosciamo le cose de Dio, ma che anco patiamo per lui, in questo tempo specialmente, nel quale sua diuina Maestà scuopre sopra di noi già tanti segni dell'ira sua, che ben si fa intendere, quanto è necessaria in noi l'emendatione di uita, et riforma in tutte le cose, doue anco ci fosse qualche nostra confusione. Ma come ci può essere di confusione un'habito, che più tosto scuopre in qualche parte la grandezza, et grauità del stato, et uocatione nostra, a differenza de gli altri huomini? Forse questa distintione d'habito esteriore da i Laici, ci sarà più bassi e uili? anzi torna a splendore, et gloria uera nostra tutto quello, che serue a manifestare a noi, ouero a i popoli, la differenza, che e fra il stato loro, et nostro: della quale per tante altre uie procura instruirci lo Spirito santo.

Per questo, trà l'altre cose, portiamo la corona, o tonsura in capo: per questo sono differente le uesti, et in tante altre cose gli habiti nostri dalli loro: si come hanno d'esser differenti, i studij, le conuersationi, le professioni, et ogni essercitio, da che riceuendo il carattere clericale, pigliassimo Dio per portione, et special heredità nostra, et fussimo tolti fuori dalli altri, et ascritti a questa militia ecclesiastica, perche fussimo popolo peculiare di sua diuina Maestà, consecrato a i ministeri del suo santissimo culto: però non ci offenda l'essere diferenti da quelli da i quali ci ha Iddio segregati, perche fussimo specialmente suoi.

Ne anco ci paia nuouo, essere in quest'uso, che hora si ri-

si rimette, differenti da molt'altri, che sono pure nella uocatione Ecclesiastica: che s'habbiamo uolontieri abbracciato, ancora con Decreti Prouinciali, et approuati dalla santa Sede Apostolica, l'essere da loro differenti in altre cose, come in spogliarsi a fatto dell'uso domestico de l'oro, dell'argento, delle Sete, de gl'ornamenti de i letti, et dell'altre supellettili pretiose; et se con moderare le mense, i cibi, il numero de seruitori, gl'habiti loro; et se nella simplicità et forma dalle uesti Ecclesiastice, procurando ogni di più moderarci, et restituire l'antichi usi, et instituti di questa nostra Chiesa, non habbiamo hauuto rispetto humano di farci differenti in qualche cosa da molti altri ecclesiastici: siaci lecito anco in questa, che pur è parte dell'habito esteriore, essere differenti, per conformarci all'instituto antico, non solo di questa nostra Chiesa; ma si può dire, commune, et che pur anche hoggidi uiue in tante altre prouincie. Et questo ui basti, perche sappiate, che anche il mondo debbe restare di noi sodisfatto, si pur hauesse a dare orecchia, ò curarse di piacere al modo, chi uuole piacere a Christo. Seruus Christi non essem, si hominibus placerem, dice l'Apostolo Santo.

Quel poi che più importa, et che principalmente desidero da noi in quest'occasione, fratelli, è che con questa rasura s'accompagni una uera resolutione di mettere io pratica, et essecutione le cose significateci da quest'uso che ripigliamo. Poco ci giouara essere con l'habito esteriore differente da i laici, si poi non fussimo differenti ne i costumi delle persone mondaue. Sarà di confusione a noi, et non di gloria, ogni testimonio esteriore della dignità della uocatione nostra, sopra i laici, si poi saremo nelle uirtù inferiori a molti di loro. Poco importa la segregatione, et distintione dell'habito, se perseueraremo nelle Pratiche, e conuersationi secularesche, et mondane.

Non sarebbe, fratelli, frutto di rilieuo precidere i peli della barba, et restar pieni d'ansietà, et sollecitudine nelle cure temporali: le quali impediscano i studij, necessarij alla professione nostra, et i ministerij debiti all'anime, che ci sono raccommandate; et c'inuiluppano in mille intrichi, et lacci del Demonio; et finalmente ci sommergano nell'abisso della perditione nostra. Queste cure seculari sono quelle, che spesse uolte ci fanno contentibili ne gl'occhi del popolo: questi desiderij terreni ci fanno odiosi al mondo: questa gloria del mondo, da noi affettata, Dio uoglia non sia cagione al fine, che perdiamo la uera gloria. Queste amare radici, dilettissimi fratelli, sono quelle, che poi dilattandosi ne i cuori nostri, spandano i suoi rami, et producono amarissimi frutti di una uita, in tutte le cose indisciplinata, de mali essempij, d'ignoranza, a noi, et agl'altri troppo pernitiosa, de negligenza, et di sordida auaritia ne i ministerij nostri. Chi da luogho a questi disordinati affetti, non è poi marauiglia si non gusta le cose de Dio; se è arido nell'oratione, indeuoto nel choro, impatiente a perseuerar in Chiesa, ne i diuini offitij; et se ha io fastidio la parola de Dio, aborisce il studio delle cose sacre, ua quasi senza apparecchio, et come per usanza al tremendo sacrificio della Messa; et non fa frutto nell'uso de Sacramenti santi. Questo è quello che poi nelle tribulationi communi, et particolari, per ben che ricorriamo a Dio, spesse uolte non ci ascolta, che se bene, per quel che tocca al sacrificio santo della Messa, all'orationi, a gl'offitij, et altre sacre attioni, che facciamo, come ministri publici della Chiesa santa, in persona de Christo sommo Sacerdote, ò in persona d'essa Chiesa, sua sposa, non possono i nostri ministerij essere da sua diuina Maestà rifiutati; ne possono essere poco accetti i sacrificij, l'orationi, et gli officij nostri: nondimeno resta priua la Chiesa santa, et noi medesimi, et tutti quelli, per i quali offeriamo i sacrificij, et l'orationi, di quel particolar frutto, che risultarebbe dalla special dispositione, et diuotione nostra in quelle sacre attioni. Per rispetto del qual mancamento, quando ci risguarda Dio, quante uolte pensate, fratelli, che, per quello che tocca à questa parte, dica à noi le parole, che gia per Esaia Profeta, in occasione de i sacrificij, et oblationi diceua à quel popolo d'Israel; A che fine questi nostri sacrificij? io son pieno, et satio, non gli uoglio. Chi hà cercato queste cose dalle uostre mani? perche entrate nella casa mia? non me offerite più sacrifficij in darno; l'incenso mi è abominatione; nō sopportarò le uostre festiuità; inique sono le uostre congregationi; hò in odio le uostre solennità, mi son fate moleste queste cose; hò durato fatica a sopportarni; quando hauerete stese le uostre mani, io ui uoltarò le spale; et quando moltiplicarete l'orationi, non ui esaudirò. Iddio faccia, fratelli, che non sia mai alcun di noi in colpa tale, che prouochi Dio à cosi fatte parole, ne a sfuogare sopra di noi l'ira sua col flagello della peste, con che ha comminciato a percotere, et noi Sacerdoti, et il popolo: nella qual peste, mentre sostiene la mano, et ua lentamente, et non però ci leua affato d'adosso il flagello; par bene che uoglia scuoprire da un canto, che non uorebbe hauere a uendicarsi delle nostre iniquità, essendo il suo desiderio solamente, che ci emendiamo, et ritorniamo a lui in uerità; et dall'altro canto farci chiari, che fin qui non habbiamo fatto da uero a bastanza, per placarlo. Mi pare, che quando hora a lui riccorriamo, facendo instanza per la liberatione dalla notte delle presenti tribulationi, ci risponda con il medemo Profeta; Si quaritis me, quarite: cioè, si cercate la mia amicitia, cercatela cō i mezzi, per i quali ue l'offerisco; se me cercate con parole, cercate me anco con i fatti; se con l'esteriore, cercate mi anche con l'interiore; se uolete la uita, uogliate l'obedienza de i precetti, per la quale si acquista la uita; se me cercate, cercatime con diligenza, sollicitudine, uero desiderio, et risolutione; et non con doppio cuore, ne zoppegate più in due parti: et uoi Sacerdoti, se cercate la grādezza, et l'honore, a quale sete chiamati, cercatela con l'humiltà, con il dispreggio del mondo, con la castità de i costumi, con la santità della uita, cō il zelo dell'anime, et dell'honor mio,

et con.

za nostra sarà di fare la uisita generale di questa Città, et diocese, compartendo le fatighe, et solicitudine nostre, et de i Sacerdoti, nostri cooperarij, parte in procurare la restoratione, et l'ornamento, anco de i tempij, et Chiese materiali, et la disciplina insieme de i suoi ministri, et ogni altra cosa, che in esse spetti al culto diuino; parte intorno alla cura spirituale del popolo, per armarlo con sacre benedittioni, et con i santi Sacramenti, et con altre arme spirituali contra le tentationi dell'inimico; et anco per leuare, et corregere gli abusi, et peccati; che fanno resistenza, et apportano impedimento alla rinouatione di uita, et all'ornamento, et splendore della disciplina Christiana, et al progresso spirituale dell'anime loro, commesse alla solicitudine nostra. Et si come anco l'edeficio spirituale di questa Citta, et diocese, dato in cura a noi, ha di bisogno, non solo che si leuino uia le cose, che l'imbrattano; ma anco, che ui si ponghino ornamenti, che l'abbelischino con ogni santo decoro: così queste nostre diligenze miraranno sì a togliere uia co'l diuino aiuto l'offese de Dio, communi, è particolari; sradicare i uitij, et a distruggere il regno del Demonio, et del peccato; sì all'incontro a edificare le sante uirtù, a piantare l'amore de Dio, la diuotione, la carità uerso il prossimo, et ogni altra cosa di uera pietà.

Questa è la uera, et necessaria uia, figlinoli, per assicurarci, che ne peste, ne altri flagelli ci faccino real nocumento. Così ci insegnò nostro Signore Giesu Christo, quando hauendo parlato, et pianto sopra le ruine, che doueuano uenire sopra di Gierusalem, intrò subito a uisitare il tempio, et purgarlo da tutte quelle cose, che ui si faceuano indegne di quel sacro luogho, scoprendoci, che il modo di schiuare i diuini flagelli, è la monditia, et purgatione della casa spirituale di sua diuina Maestà, che sono l'anime de i popoli fedeli; et per il contrario il contaminarle con la bruttezza del peccato, et con i uitij, è quello, che prouoca la giustitia diuina à castigarci. La purgatione spirituale del popolo, delle fameglie, delle case, et finalmente di ciascuna anima dalla sordidezza de i peccati, dalla habitatione de i demonij, et dalla profanatione, che nell'anime fanno le cose mondane, da noi disordinatamente amate, et perciò fatte come idoli de i nostri cuori, questa purgatione, dico, è la principale, che si hà realmente da fare, acciò siamo con l'aiuto de Dio intieramente liberati dalla peste, et custoditi, che non torniamo di poi ad infettarci. Et si come se fanno tante diligenze di abruciare, ò di lauare panni, acciò non ui resti occasione di rinouarsi questo contagioso morbo; et si fanno anco sollecite guardie perche non entrino dentro apestati, ne pure quei, che possono essere di ciò pur un poco sospetti: così debbiamo con ogni diligente studio, et sollecitudine mondare, et purgare i cuori nostri da i desiderij, dalle parole, dalli mali habiti, et non solo da ogni peste de uitij, et infettione spirituale; ma guardarsi anco da ogni sospitione, et occasione di peccare: et deuiamo insieme mettere parimenti guardia a i sensi nostri, a gli occhi, a l'udito, alla bocca, alle mani, et alla lingua, perche non entri per queste fenestre la morte, et la peste del peccato al cuor nostro.

Già, per prepararui tutti a questa purgatione spirituale, ne i giorni passati auanti la uigilia del santissimo Natale di nostro Signor Giesu Christo, nell'occasione, che per rito sacro di questa nostra Chiesa, i Parochi, et curati doueano aspergere le nostre case d'aqua santa, ricordassimo a loro, che ui ammonissero al l'hora sì di questa mondatione spirituale, significataci per l'aspersione, sì della benedittione, che nell'occasione della uisita, et per i pericoli della peste designauamo fare, delle case nostre. Hora con l'aiuto de Dio la cominciaremo a fare, et parte la faremo noi medesimi, parte con l'aiuto d'altri Sacerdoti. E questa benedittione santamente instituta nella Chiesa di Dio, et attione religiosa, piena di pietà, et sante preci, et si fa con l'aspersione dell'aqua santa: la quale frà l'altre uirtù, che i Padri ne scriuono, ha questa di purgare le case, et i luoghi da ogni malignità, et da ogni sporcitia di cattiui spiriti: anzi che, come e scritto nell'historie ecclesiastiche, con essa hanno i santi Sacerdoti ne i tempi dell'idolatrie, alcuna uolta gettato a terra diuinamente i tempij, l'altari, le colonne de idoli, et demonij; et anco, come mostra il rito, et le parole della sua benedittione, ha uirtù contra la peste, et altre infermità. Questa attione inoltre, ci insegna, che il Christiano debba hauere la uita netta, et monda dalle bruttezze de i peccati, et l'habitatione anco purgata da ogni inhonestà, et profanità. Sì che hora, che con questa ui auisiamo della uisita delle uostre Parochie, et della benedittione, et aspersione santa delle nostre case, che siamo per fare; questi officij, et attioni ui ricordano insieme quella purgatione, et santificatione spirituale, che douete fare, et ci confidiamo nel Signore, che farete, sì come con ogni efficacia ui essortiamo a farlo; acciochè accompagnando noi così dalla parte nostra, et la uisita delle nostre Parochie, et della benedittione, et aspersione, che faremo, nelle case nostre, Dio benedetto santifichi, et benedichi noi, e le case nostre talmente, che ne peste, ne demonij, ne altre perturbationi ui molestino più; ma in tutti noi sia perpetua custodia di Dio; sia ne i mariti, et moglie amor santo, ne i padri santa solicitudine, ne i figlinoli obedienza, nelle figliuole ogni modestia, ne i seruidori fedeltà, nelle fameglie carità, concordia et pace, ne i frutti della terra abondanza salutare, et in somma ogni benedittione, et gratia temporale, et spirituale di questa uita, fin che nell'altra andiamo poi a godere nel Cielo più piena, et compita benedittione.

Se dunque sino ad hora, per auiso de i nostri Curati s. non hauete ancora fatto la purgatione spirituale, et purgato le nostre case, per riceuere la benedittione, fatelo hora quanto prima, leuādo uia dalle uostre habitationi ogni cosa contraria al misterioso rito dell'aspersione, et benedittione, et che possa offendere gli occhi de Dio; bruciando anco, et stracciando qualunche libro impudico, madrigali, et canzone dishoneste; togliendo

gliendo uia, come si è ordinato nel Concilio nostro Prouinciale, imagini profane, che siano sporche, nude, lasciue, ò de quali si possa dubitare, che causino memoria di cose cattiue; et insieme gettando uia dadi, carte, maschere, et altre simili cose, che rapresentino l'antica gentilità, et idolatria, ne conuenghino alla santissima professione del christiano.

Disponeteui in oltre santamente alla uisita, con confessarui, et communicarui, specialmente nel tempo, che uerremo alla Parrochia di ciascuno di uoi. Et acciochè la uisita sia con la gratia de Iddio a perpetuo, et salutare frutto dell'anime; preparatiui, et disponetiui ad aiutarci dalla parte uostra in tutto quello, che sarà espediente, che da uoi con carità sappiamo, per prouedere alla salute dell'anime, et al ristoro di questo edificio spirituale, a noi commesso, si come di tutto ciò che mirarà a questo fine, ue auisaremo più in particulare nelle uostre Parrochie.

Et sopra ogni cosa si nel principio, si poi successiuamente, mentre che la uisita dura, et più specialmente, quando si sarà nella nostra Parochia, fate calde, et instanti orationi; a fin che sia frattuosa la uisita in modo tale, che come pianse Christo nostro Signore sopra di Gierusalem; così non habbiamo a piangere et noi, et uoi insieme in altro tempo, di non hauere conosciuto fruttuosamente il tempo della nostra uisita, fattaci da Dio così segnalatamente, come ha fatto in questi doi anni, con il Giubileo dell'anno santo, con molte altre gratie spirituali, con la uisita Apostolica, fattaci in nome del suo Vicario in terra, et ultimamēte con questa peste, et con le fatiche, che noi faremo, della nostra uisita pastorale. Alla quale con l'aiuto de Dio, designando noi attendere subito passato i giorni del Giubileo, ultimamente concesso da sua Santità per cagione spetialmente di questa pestilenza, quale d'ordine nostro si publicarà dimani, perche anche esso sia come una preparatione alla nostra uisita, habbiamo uoluto con questo auiso dare principio in questo giorno, che è il giorno solenne della Purificatione della beatissima madre de Dio, Vergine Maria, speciale protettrice, et auocata nostra, et di questa Città; giorno, nel quale il Signore del tempio, è presentato nel tempio; giorno pieno di sacre beneditioni, et di misterij, quali tutti ne inuitano, e stimolano a purgatione, et purità di uita, all'humiltà santa, a opere buone, et illustri, accese di santo, et spirituale zelo; et in sōma a fare progresso nella uia del Signore. Doppo questo benedetto, è solenne giorno, entriamo nella Settuagesima, che è dimane, di poi nella Sessagesima, Quinquagesima, et Quatragesima, i quali sacri tempi, si come la santa Chiesa celebra singolarmente con riti, ceremonie, et officij, che tutti mirano alla penitenza, et conuersione nostra, per staccarci affatto dalla dissolutezza pestifera del mondo; così con maggior studio d'opere pie, et sante attendiamo tutti a una uera mutatione di uita, et purgatione spirituale, per far poi una solennissima Pasqua, piena d'alegrezza nel Signore Giesu Christo: quale ne consoli tutti, custodisca, et benedichi. Dell'Arciuescouato, il dì 2. di Febraro. 1577.

Litteræ, in forma breuis, Sanctiss. D. N.
GREGORII PAPAE XIII.
Ad Illustrissimum Cardinalem S. Praxedis, Archiepiscopum Mediolani,
scriptæ, die 12. Martij. 1577. Sacerdotum, peste infectis, eiusq. nomine suspectis ministrantium, causa.

GREGORIVS PAPA XIII.

DILECTE fili noster salutem, et apostolicam benedictionem. Quo quisque maiora pericula, ut animarum Christifidelium saluti in urgentissimis necessitatibus consulat, quæ potissimum tempore pestis illos inuadunt, obire dignoscitur, eò pretiosiora munera, maioresq; prærogatiuas conuenit reportare. Cum igitur accèperimus quàmplures Sacerdotes, tàm sæculares, quàm regulares, pestilentia morbo infectis, uel aliàs de ea suspectis, sacra Eucharistiæ ac postremæ unctionis Sacramentis, non sine magno ob propinquitatem contagionis periculo ministrandis, egregiam operam, tē mandante, nauasse; et indies, prout opus esse perspiciunt, etiam nauare, proprij corporis incolumitate post habita, ut fideliam animas Christo lucrifaciant. Nos illorum deuotionem, ac zelum dignis fauoribus prosequentes; Dei omnipotentis misericordia confisi, quibuscumq. Sacerdotibus tàm sæcularibus, quàm quorumuis ordinum regularibus, qui de mandato tuo pestilentia morbo infectis, siue de ea suspectis, sacra Eucharistia, ac extremæ unctionis Sacramenta ministrauerint, aut in posterum pariter ministrabunt, in articulo mortis contritis, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam misericorditer in Domino concedimus, et elargimur. Insuperq. cupientes, regulares ipsos, qui tam in Sacramentis præteritis, et alijs ministrandis, cæterisq. pijs functionibus peragendis hoc pestilentiæ tempore, te instante, inseruiuerunt, aut in futurum etiam inseruire contiget, ita ab eorum Superioribus recipi, et tractari, ut pro eorum meritis bona inter suos conditionis existant; Circumspectioni tuæ, quorumuis ordinū, ac religionum superioribus, ut religiosos huiusmodi benè pioq. religionis usu, et facultate congruenter pertractent, admonendi, eis deniq. etiam in uirtute sanctæ obedientiæ, ac sub excomunicationis, alijsq. Ecclesiasticis sententijs, censuris, et pœnis, auctoritate nostra ad ipsum mandandi, ac districtè præcipiendi, liberam facultatem, et auctoritatem concedimus, et elargimur. Non obstantibus in contrarium facientibus quibuscunque. Dat. Romæ apud Sanctum Petrū sub Annulo Piscatoris die 12. Martij 1577. Pontificatus Nostri Anno Quinto.

Cæ. Glorierius.

Litteræ

Litteræ de ijs, qui contagiosas uestes surripuerunt, asportaruntue.

Carolus S. R. E. tit. S. Praxedis, presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia, Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.

HAbbiamo uisto con l'esperientia, non senza nostro gran dolore, appresso a gl'altri innumerabili peccati, quali han prouocato l'ira di Dio a mandar sopra questa Città il flagello della peste, la sfrenata, et insatiabil auaritia di molti, quali dimenticati affatto della propria salute, del timor diuino, della carità del prossimo, et dell'obedienza, che deuono a i superiori, non si sono astenuti di robbare, nascondere, e trasportar da un luogo a un'altro robbe, o panni amorbati, o sospetti di contagione: onde s'è dato non picciolo impedimento a la total liberatione da questo male: laquale debbiamo sperare dalla diuina misericordia, ogni uolta che ciascuno per la sua parte, si come per ogni rispetto e obligato, attenda a purgare, et conseruar monda l'anima dalla sozzura de' peccati, et obedire a gl'ordini, et auuertimenti de superiori fatti, et tante uolte replicati, intorno alla purgatione delle robbe infette, o sospette.

Volendo noi dunque per ogni uia procurar di dar rimedio a questa graue offesa di Dio, et del ben publico, per quanto potiamo, et alla nostra pastorale cura si conuiene, principalmente essortiamo, et ammoniamo tutti, cosi huomini, come donne, di questa Città, et luoghi della Diocesi, ne i quali questo nostro Editto sarà di ordine nostro publicato, che approssimandosi hormai la solennità della Pasqua, nel qual tempo ciascuno Christiano e specialmente obligato di racconciliarsi co'l suo Redentore, purgando la propria conscienza da qual si uoglia macchia di peccato co'l mezzo della sacramental confessione, che uoglia disporsi, e metter ogni suo studio per far questa attione, con quel maggior dolore, et contritione, dell'offese fatte al Signore, et humiltà, che gli sia possibile co'l diuino aiuto; et cosi procurare di placar l'ira diuina, et andarsi disponendo a poter ottenere gratia della commune nostra liberatione del flagello della peste.

Et acciò non si camini in tenebre, ne s'inganni alcuno co'l far giudicio, che sia cosa leggiera, o di niuna colpa, quel, che in sostanza e più graue, et pernicioso; noi con questo nostro publico Editto dichiariamo, che niuno fin qui ha possuto, et maggiormente non potrà da hora innanzi, contra li precetti, et ordinationi de superiori pigliare, contrattare, robbare, nascondere, trasportare d'un'in un'altro luogo, ne in qual si uoglia modo, ne sotto qual si uoglia pretesto ingerirsi a por le mani nelle robbe, o panni, non solo de altri, ma ne anco nelli suoi proprij, che saranno infetti, o sospetti di contagione, senza certezza d'incorrere nella colpa di peccato mortale, il cui frutto e la damnatione eterna. Poiche, come già s'è detto, da questo tal disordine, e dispreggio di precetti de i Superiori e principalmente di commandamenti diuini, nasce non solamente la manifesta offesa di sua diuina Maestà, ma anco l'inestimabil danno del prossimo, et ne può risultare l'euidente ruina quasi di tutta la Città, et ui e anco certa conietture, che tal contagione ogni uolta, che non s'estingua, sia per dilatarsi alle Città, et luoghi conuicini. Oltra che quello, che più importa di tutti i danni corporali, e temporali, non senza fomento della solita fraude, et industria del nemico della generatione humana, per simile occasione uediamo tralasciarsi tanti mezzi, pertinenti al diuino culto, et seruigio di Dio Nostro Signore, et alla salute delle anime, cessando tuttauia il popolo dalli soliti, et necessarij essercitij spirituali, dalle Chiese; dalle prediche, messe, dottrina Christiana, et altre pie, et sante opere.

Et per questo; commandiamo anco a tutti, et a qual si uoglia, cosi huomini, come donne di questa Città, et diocese, doue sarà publicato di ordine nostro questo Editto, in uirtù di santa obedienza, et sotto la formidabil pena d'escommunicatione, che niuno contra gl'ordini dell'Eccellentiss. Gouernatore di questo stato, et delli Magistrati, habbia ardire di tenere in gouerno, o in deposito, di toccare, contrattare, robbare, nascondere, transferire da luogho a luogho, ne in qual si uoglia modo, o sotto qual si uoglia pretesto metter le mani a quelle robbe, o panni, che saranno amorbati, o almeno sospetti di cõtagione.

Ricordiamo anco a quelli, che in ciò fossero già incorsi, che debbano quanto prima, riconoscendo la grauezza del loro errore, confessarsi del loro peccato, et rendersi obedienti, et pronti ad essequire tutto quello, che intorno a cio gli sarà imposto dal suo cõfessore.

Ammoniamo parimente tutti i confessori, cosi secolari, come regolari, che debbano instruire, e render capaci i loro penitenti della qualità di questo peccato, et essortar, anzi commandare a ciascuno, che debba (se desidera esser liberato dalla colpa) sodisfare a quanto e obligato.

A questo medesimo effetto dichiariamo hauer riseruato, et riseruiamo di nuouo a noi l'assolutione di quelli; che in ciò contrauenirànno.

Et perciò commandiamo a tutti, et a qual si uoglia, Sacerdoti, cosi secolari, come anco regolari, sotto pena d'escommunicatione lata sententia, ipso facto incurrenda, che niuno presuma, senza participatione, et licenza nostra, o di alcuno delli Deputati da noi a questo, i nomi de quali saranno descritti qui a basso, di assoluere, doppo la publicatione di questo Editto, alcuno de quelli, che troueranno esser incorsi in simil peccato.

Auuertiamo anco tutti i Confessori, cosi secolari, come regolari, che occorrendole nel trattar questa tal materia alcun dubbio, per il quale non s'assicurino del proprio giudicio, debbano hauer ricorso a noi, o ad alcuno d'essi Deputati sopra ciò da noi, senza però scoprire diretta, ne indirettamente, la persona del penitente, se non fosse con sua espressa

licenza, actiò intesa la qualità del fatto, possa darsegli ordine di quel, che debba fare.

In quarũ rerum fidem, hoc nostrum Edictum, et nostra, itemq. nostri Cancellarij manu signatum, ac sigillo nostro Archiepiscopali sancti Ambrosii munitũ, Ecclesiæ Metropolitana, ædiumq. Archiepiscopaliũ ualuis publice affigi mandauimus. Datum ex Archiepiscopatu. Die 22. Martij. 1577.

Nel Duomo.

Il Reuer. Ordinario, M. Gieronimo Arabia, Penitentiero maggiore.

Il Reuer. Ordinario, M. Griffidio Roberti, Teologo.

In santo Ambrosio.

Il Reuer. Canonico, M. Theopompo Ferri.

In santo Nazaro.

Il Reuer. Canonico, M. Gio. Francesco Lecamo.

In san Tomaso, a terra amara.

Il Reuer. Preuosto M. Gio. Alberto Besozzi.

In santo Fidele.

Il Reuer. P. Preuosto.

In santa Maria di Brera.

Il Reuer. Padre Rettore.

Il Reuer. P. Parra.

In santa Maria a S. Calimero.

Il Reuer. P. Don Gieronimo Ferri.

Nella Diocese.

Ciascun Vicario Foraneo, nel suo Vicariate.

Auertimenti di Monsig. Illustriss. Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo di Milano, per li Confessori.

Nell'essecutione dell'Editto Archiepiscopale publicato il di 22. di Marzo 1577.

PRIMIERAMENTE *i Confessori certifichino i suoi penitenti di quel che tante uolte si è a loro ricordato per molte uie, cioè che per impetrar dalla misericordia diuina la totale liberatione da questa peste, fa bisogno attendere sopra ogni cosa a placar l'ira di Dio, specialmente con l'emendatione della uita, rinunciando da douero a tutte le offese di Dio, et dandosi a costumi ueramente Christiani, et procurando tutto questo anco nelli suoi figliuoli, et nella famiglia; et questo è il principal rimedio, senz'il quale debbiamo temere, che poco frutto reale siano per apportare tutte le diligenze della prudenza humana in queste publico bisogno.*

Dipoi con ogni prudente diligenza s'affatichino di render capaci i loro penitenti, che si come nelle infettioni, che producono gli peccati nell'anima, il lasciare di palesare al Confessore, è poi co'l suo aiuto sradicare dal cuore, un solo peccato, ancor c'habbia confessato, è lasciate tutti gli altri, fa il penitente reo della dannatione eterna: così auuiene nella peste corporale, che per molto, che sia purgata una casa, quale sia stata tocca da tal morbo, un minimo pannetto infetto che ui si lasciasse, basterebbe ad infettare non solo quelli dell'istessa casa, ma etiamdio tutto il resto della Città. Onde è manifesto, quanto sia degna di seuera correttione, è castigo non meno temporale, che spirituale qualunque persona, che per sua colpa sia causa di tanto pericolo, et danno.

Auuertiscano poi i suoi penitenti, che i precetti de i Superiori, etiamdio Secolari, secondo quel detto di san Paulo Apostolo, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit etc. obligano à peccato mortale, quando sono giusti, et le cose sono d'importanza, come questa di non mettere a pericolo se, et gli altri, come si è detto. Però conforme a questo, sforzinsi di far toccare con mani alli penitenti, quali sono incorsi in tale errore, che mentre che non uogliono obedire con effetto al precetto de Superiori, et tor uia ogni occasione, per la quale probabilmente si potesse dubitare di contaggione, non sono capaci d'assolutione. E consequentemente sono obligati; se pur desiderano ritornar in gratia d'Iddio, proueder in modo, che si satisfacci al precetto, è si toglia uia quel publico pericolo.

Se auuerra che al tempo, che si confessaranno di questo peccato, ui fosse promulgata crida publica, per la quale si concedesse da Magistrati Secolari impunita, è remissione della colpa incorsa per questo tal nasconder di robbe, a quelli, che spontaneamente anderanno a riuelarlo; potranno in tal caso liberamente persuader loro, che uadino quanto prima a manifestare le robbe nascoste, a quei, che sopra cio sono deputati; affine, che possino esser purgate: è poi tornino per riceuere la sacramental assolutione. Ma quando non ui fosse tal facolta concessa in modo che il riuelare nõ potesse farsi senza manifesto pericolo di riportarne seuero castigo: in tal caso non oblighino i suoi penitenti, che uadino a manifestarsi, così subito a Magistrati secolari, ma conferiscano la cosa con noi, ouero con alcuno di quelli, che per queste effetto habbiamo deputati, senza però scoprire diretta, ne indirettamente il penitente, se esso non gl'è ne hauera dato espresso ordine di palesarlo; acciò si possa procurare qualche mode di rimediare all'inconueniente, che potrebbe nascere dalle robbe infette, è nascoste; senza metter il penitente reo di questo per questa uia a pericolo della pena temporale. Et in questo mentre soprasedano l'assolutione, quale, (come gia s'è detto) in niun modo debbano dare fin a tanto non sara intieramente leuato ogni sospetto, et dubbio che ui fosse per tal causa.

Occorrẽdo di trouar alcuno penitente, il quale per il passato hauesse commesso un tal errore de nasconder robbe infette; et poi spontaneamente l'hauesse riuelato a superiori, ò per altra strada essendo stato scoperto, siano quelle robbe state purgate da persone publiche a cio deputate: in tal caso si concede facultà di posserlo assoluere, impostali però la penitenza salutare. Auuertendo nondimeno, che si dicessero d'hauer purgato, ò brusciato le dette robbe l'istessi padroni

senza

senza saputa, ne interuento de publici ministri acciò destinati, ouero si persuadessero per notabile pericolo di pena temporale, ò per qualch'altra causa ragioneuole, di non esser obligato alla detta reuelatione, in tal caso anche non gli assoluino senza participatione, è licenza nostra, ò delli sopradetti deputati da noi per tal causa, con gli quali (tacendo il nome de penitenti, ò palesandolo, quando da esso penitente gli sia espressamente ordinato di palesarlo, et conferendo la qualità del successo piglino da essi Deputati risolutione del modo che haueranno à tenere, è come gouernarsi in simile accidente.

Se il penitente non hauerà commesso peccato nel nascondere, rubbare, ò trasferire robbe infette da luogho, a luogho, ne sue proprie, ne tampoco aliene; mà haura uisto, ò sapra chi habbi a fatto simile errore, è sapra anco il luogho, oue quelle robbe stanno nascoste, et ueda che'l padrone non si risolue à riuelarle, ne farle purgare dalle persone publiche, a questo effetto deputate dalli Magistrati secolari: in tal caso anche non mettino mano ad assoluerli fin a tanto non haueranno communicato con noi, ouero con alcuno delli Deputati da noi per questo effetto la qualità del fatto con tacer il nome del penitente, se pur non hauessero da lui hauuto licenza, et ordine espresso di palesarlo, acciochè inteso il tutto si possa pigliar quella risolutione, che la qualità del fatto sarà meriteuole. Dat. in ædibus Archiepiscopalibus. Die xxij. Martij. 1577.

INDVLGENTIA PLENARIA.
à Santissimo D. N. Gregorio Papa XIII. Omnibus, et singulis urbis, et diœcesis, et prouinciæ Mediol. fidelibus concessa, ad Dei Misericordiam implorandam pro pestis auersione, et liberatione.

GREGORIVS PAPA XIII.

VNIVERSIS, et singulis Christi fidelibus, Ciuitatis, Diœcesis, et Prouinciæ Mediolanen. præsentes litteras inspecturis, salutem, et apostolicã benedictionem. Contemplantes pro nostra pastoralis officij cura, afflictum Christianæ Rei publicæ statum, magnum in primis dolorem accipimus ex calamitate clarissimarum Italiæ Ciuitatum, quas nuper Deus pestilentia flagello uisitauit. Sed cum intelligamus patrem misericordiarum non in furore suo uenire ad nos; sed in spiritu lenitatis, ut paterna uirga admonitione e peccatorum somno excitemur, quos enim diligit Dominus castigat, nihil uehementius optamus, quàm ut populus Dei ad unicum, et præstantissimum pestis, malorumq. omnium remedium, pœnitentiam nimirum uerè, et ex animo confugiat. Cupientes igitur pro nostro pastorali officio, animarum saluti fidelium ciuitatis, et diœcesis, ac totius prouinciæ Mediolanen. quos paternè cõplectimur in uisceribus Iesu Christi, quantum cum Deo possumus, consulere, et dilecti filij nostri Caroli Cardinalis tituli sanctæ Praxedis, Archiepiscopi Mediolani, summum ea in re zelum, piamq. sollicitudinem ualde in Domino comprobantes, atque ut fideles ipsi, ad feruentius preces Deo effundendum pro auertenda, et extinguenda peste incitentur, spiritualia de thesauro ecclesiæ munera liberter erogamus. Itaque de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri, et Pauli, Apostolorũ eius auctoritate confisi, omnibus, et singulis utriusque sexus fidelibus prædictis, qui contriti, et confessi quarta; et sexta ferijs, necnon Sabbati die immediate sequentibus, postquam præsentes publicatæ fuerint, ieiunauerint, ac tribus processionibus per eundem Carolum Cardinalem in sua Ciuitate, et diœcesi, et in alijs a proprijs ordinarijs indicendis, et celebrandis in locis, de ipsa peste non suspectis, deuotè interfuerint; ac pias ad Deum preces pro pestis ab eadem ciuitate, diœcesi, et prouincia auersione, et totali liberatione fuderint; aut, si legitimo impedimento detenti interesse, uel processiones in locis suspectis celebrare nequiuerint; alia pietatis opera arbitrio dicti Caroli Cardinalis peregerint; et, ut præfertur, orauerint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, et remissionem misericorditer in Domino concedimus, contrarijs non obstantibus quibuscumq. Præsentibus post præmissa peracta minime ualituris. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 7. Maij 1577. Pontificatus nostri, Anno Quinto.

Cæ. Glorierius.

Summario del sodetto breue.

LA Santità di Nostro Signore, Papa Gregorio Decimoterzo, concede à ogni fedel Christiano della Città, et Diocese, et Prouincia di Milano, Plenaria Indulgenza, et remissione di tutti i peccati.

La qual Indulgenza per conseguire, ordina sua Santità l'infrascritte cose.

1 *Il confessarsi.*
2 *Il digiunare il Mercore, Venerdì, et il Sabbato doppo che sarà publicata la detta Indulgenza.*
3 *Il trouarsi deuotamente presente alle trè processioni, che per ciò saranno ordinate da Monsignore Illustrissimo Arciuescouo nella Città, et Diocese sua; et nell'altre, di questa prouincia da i proprij Vescoui, in luochi non sospetti di peste.*
4 *Il pregare, et fare oratione per l'estintione, et totale liberatione della peste.*

Chi sarà legitimamente impedito, ò non potrà conuenire alle processione in luoghi sospetti, facendo altre opere pie, che parerà à Monsignore Illustrissimo Arciuescouo, et pregarà, come disopra, conseguirà la medema Indulgenza.

NOI, CARLO, *Cardinale di santa Prassede, Arciuescouo della santa Chiesa di Milano, per*

essecutione del sodetto Breue di Nostro Signor, Gregorio, Papa XIII. et per desiderio, quale habbiamo, che tutto il populo della Città, et diocese nostra conseguisca la detta Indulgenza Plenaria, et insieme gratia tale dalla misericordiosa mano de Dio, che con l'orationi, prieghi, digiuni, elemosine, et altre opere di pietà christiana, fatte da tutti, se plachi sua Diuina Maestà, et liberi, si sarà così espediente, affatto questa Città, diocese, et prouintia dalla presente peste, ordiniamo l'infrascritte cose.

Che ciascun Paroco, ò Curato, della Città, Domenica matina, che sarà alli 21. del presente, nella sua Messa Parochiale leghi, et publichi solennemente il sodetto Breue: et insieme auuisi, et instruischi il suo popolo à prepararsi, et disporsi santamente, per conseguire la detta Indulgenza Plenaria.

Inoltre noi, essendo questa Indulgenza Plenaria, concessa specialmente da sua Santità, à salute, et beneficio commune di questa Città, diocese, et prouincia, con particolare affetto di carità paterna uerso di detta diocese, et prouincia, auuisiamo, et essortiamo grandemente in uisceribus Iesu Christi, i Primati, Magistrati, i Padri di familia et la Città tutta, che si come con molte altre diligenze sono stati soliciti per la sanità publica, et commune di questo popolo, nel che commendiamo nel Signore sommamente la loro carità, così hora con l'occasione di questa santa Indulgenza, la procurino finalmēte affatto, et ciascuno per il suo officio, con la uera emendatione di ogni abuso, et d'ogni cosa, contraria all'honor di Dio, et con penitenza, quale è unico, et più eccellente rimedio di sradicare totalmente la peste, et ogni male, si come ricorda, et desidera sommamente da tutti la Santità di Nostro Signor nell'istesso Breue di questa santa Indulgenza.

Ordiniamo poi, secondo il Breue di sua Santità, le tre processioni, la prima Mercordi, che sarà alli 24. del presente, alla Chiesa maggiore di santo Ambrosio, la seconda Venerdi à 26. à S. Laurentio Maggiore, il Sabbato à 27. à S. Simpliciano; Chiesa, à quale nelle calamità publiche, per antico instituto, specialmente in quel giorno di Sabbato, consecrato ad honore della beatissima Madre de Dio, questa Città sempre è ricorsa.

A le quali processioni come douerà trouarsi ciascuno, per godere della sodetta gratia, così in ciascuno de i sodetti tre giorni, mentre che quelle dureranno, sarà officio di ciascuno, lasciare i lauorieri, et ogni negotio, tener serrate le botteghe, et mettere da banda ogni altra cosa, che impedisca, et distraha da questa santa attione.

Ogn'uno conuenghi frequentemente, i collegij nell'ordine suo, et il popolo senza confusione, et ciascuno sotto il confalone della sua parochia: et le donne poi anche esse distintamente.

Ogn'uno con habito demesso, et l'humiltà Christiana, et con ogni diuotione.

Procurarà in oltre ciascun sollicitamēte d'essequir tutto quello, che si commanda nel sodetto Breue di Nostro Signor, per consequire l'Indulgenza, come per intelligenza, et dispositione de tutti si è detto di sopra uolgarmente nel Sommario: et specialmente attendi tutta la settimana sequente à far instantemente orationi per la totale liberatione di questa Città, diocese, et prouincia, della peste.

Ne uogliamo restare di ricordare quel che per regole de santi Padri, sommi Pontefici, et specialmente santo Eusebio, Pontefice, habbiamo, che in tempo di pestilenza la misericordia de Dio s'implora con i digiuni stretti, con l'orationi frequenti; et in oltre con l'elemosine: quali in questa occasione ricordiamo, che ciascuno faccia, secondo la possibilità, et diuotione sua: et particolarmente con ogni maggior efficacia, che possiamo, ui raccommandiamo il far largamente elemosina alla fabrica della Chiesa di S. Lorenzo: à quale desideriamo che in questa, et l'altre occasioni, ogn'uno secondo che potrà faccia oblatione tale, che in risarla con elemosine, respondiamo alla pietà de i nostri maggiori, che furno liberalissimi in fabricare da fondamenti, et arrichire le Chiese. La Chiesa di S. Lorenzo, e una dell'antiche di Milano, e una delle sette Chiese, e stata sempre di diuotione a questo popolo, ha molte Indulgenze, e molte reliquie, et corpi santi; chiama da se stessa, essendo nel stato che e, grāde oblatione d'elemosina: si come speriamo dalla carità de tutti, che si farà.

Domenica poi, che sarà alli 28. ciascuno ben confessato, et ben preparato, come si e detto di sopra, pigliarà la santißima Communione, o nella Chiesa Metropolitana, o nella sua Parochia, o in altra chiesa, che uorrà: et questo sarà mezzo efficacissimo, per presentar con abondante frutto l'orationi nostre innanzi a Dio.

S'alcuno sarà legitimamente impedito di non poter uenire alle sodette tre processioni, per conseguire l'Indulgenza plenaria, concediamo per la facoltà, che ci ha data sua Santità, che dichi in ciascuno di quei tre giorni tre uolte le Litanie, o tre uolte la Corona della Madonna diuotamente; et esequisca le altre conditioni ordinate nel Breue.

Ordiniamo poi nella Diocese, che i nostri Vicarij Foranei, doppo che haranno hauuto la copia stampata del Breue di questa Indulgenza, subito la Domenica sequente la faccino publicare sollēnemente in ciascuna cura, et Parochia del suo Vicariato; ordinando le tre processioni ne i giorni, come di sopra, secondo il solito; et procurino, che se celebri con ogni diuotione, et pietà, nel modo che habbiamo ordinato.

Doue e impedimento per la peste, di fare le processioni, che si douerebbero fare, ciascuno dirà in ciascuno di quei tre giorni, ordinati per le processioni, tre uolte le Litanie, o la corona della Madonna, come di sopra; et facendo il resto, come se dice nel sommario.

Ordiniamo poi, che la sera auanti di ciascuno giorno delle sodette tre processioni, nella nostra Chiesa Metropolitana,

tropolitana, nelle Chiese collegiate de secolari, et regolari, nelle parochiali se dia segno solenne di campane nella medema hora, che sonarà il Duomo. La mattina poi per tempo, ciascun Paroco, o Curato da tà segno al solito, per conuocare, et congregare il suo popolo. Datum ex uico Crescentiaco. Die 16. Iulij 1577.

Litteræ de tribus solemnibus processionibus uoti publici caussa.

Carlo Cardinale del titolo di S. Prassede, Arciuescouo, Al suo diletto popolo della Città, et diocese di Milano, salute nel Signore.

E Tempo hormai, dilettissimi figliuoli, di uoltarsi da uero a Dio, et mutar in meglio la uita nostra, poiche sinqui non si è fatto, quanto si doueua, con tutto che sì chiaramente sua diuina Maestà hà mostrato il sdegno, et l'ira sua contra i peccati nostri. Hauete pur ueduto, che sono innumerabili le diligenze, et rimedij d'ogni sorte sperimentati per la liberatione di questa Città, et di tutto questo contorno, gia molto tempo afflitto da pestilenza: et pur così non cessa la mano del Signore: ne è bastato cosa alcuna a liberarci intieramente; anzi uediamo, che tal uolta hoggi di anco si scuoprono con tanta frequenza nuoui accidenti, et casi di questa infirmità, che ci fanno temere, che Dio, giustamente adirato con noi, non sia per rinouarci il castigo con maggior seuerità, che habbi mai fatto; gia che tanto poca impressione hà fatto in quelli animi, possiamo dire, ostinati, che ne anco con questo spauentevole flagello, si sono distolti da i suoi mali habiti, et corrotti costumi, quali hanno contra di noi prouocata la giustitia de Dio.

E pur ragione, che hora almeno sentiamo, quel che in fatti habbiamo mostrato, di non hauer fin qui sentito, che Dio è quello, come dice il profeta, che uccide, et da la uita; ferisce, et sana; manda le pestilenze, et le carestie, et le lieua quando le piace; ha in mano la uita, et la morte; la sanità, et l'infirmità. Et se bene in simili case possono gli huomeni usare l'industria, et diligenze humane; et egli non prohibisce il ualersi de i mezzi delle seconde cause, da lui ordinate per nostro aiuto, et che ci sono insegnati, è mostrati dall'ume della prudenza, che pure è dono suo: tutta uia uuole anco, che intendiamo di non douere fondar, ne appoggiare principalmēte in quei mezzi le speranze nostre, ma nel suo diuino aiuto; et che sapiamo, che s'esso, come dice il profeta Dauid, non guardarà la Città, faranno uane le fatiche, et diligenze nostre, pensando noi conseruarla humanamente.

Se questo dunque da uero sentiremo, figliuoli cari, non sarà difficile, che con l'aiuto della diuina gratia, doppo tanti altri rimedij sperimentati, ci uoltiamo di nuouo al Signore con tutto il cuore, et affetto nostro, al modo di quel buon Re Giosafat, che uedendo tutti gli altri aiuti mancare, ricorse a Dio, insegnando a noi fare il medesimo. Deus noster, cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Quando, ò Signore, non sapiamo, che altro fare; questo solo rimedio ci resta, che ci uoltiamo a te con tutto il cuore. Questo figliuoli, sarà il rimedio, che habbiamo principalmente da usare, di ricorrere alla misericordia de Dio con uera penitenza, et con leuare effettualmente l'abusi, et emendare la uita: che così sua diuina Maestà usarà clemenza con noi.

A questo anco douerà andare congionto, fra l'altre opere di pietà christiana, un singolar mezzo usato da tutti i santi, et da quelli, che erano in qualche particolare, o uniuersale afflittione, come ci mostra tutta la sacra scrittura, che è l'oratione santa: il cui essercitio, da principio di questo male, fu in noi già così caldo, et frequente, che si puo credere, non hauere hauuto poca parte in ottenere dalla diuina misericordia, che non facesse molto progresso, come meritamente si temeua, questo male; ne ci riducesse a quella estrema ruina, che minacciaua, et a quale hà condotto altre Città principali, a noi uicine: talche si in quell'essercitio fossimo con la debita sollecitudine, come doueuamo, perseuerati, haressimo a quest'hora forsi ottenuta l'intiera liberatione. Ma la perseueranza nostra ne i mali habiti, et la negligenza insieme nel continuare l'officio dell'orare, potemo pensare, che ci habbino impedito, et differito la desiderata sanità.

Noi dunque, per eccitare più che mai, calde et uiue orationi in questo publico bisogno; et per ridurre gl'huomini a uera penitenza, onde ne risulti anco il frutto della total nostra liberatione, se sarà per maggior gloria di sua diuina Maestà; habbiamo giudicato espediente, con l'occasione del giorno, qual sarà alli quindeci del presente mese d'Ottobre, deputato a certa essecutione del publico uoto fatto da tutta questa Città a honore de Dio, et del suo glorioso martire san Sebastiano, celebrare tre solenne processioni, et inuitarui tutti, anco con thesori spirituali alla uera recognitione di noi stessi, accompagnata da diuersi essercitij di penitenza, per impetrare la diuina clemenza, et misericordia.

Concediamo per tanto, per l'auttorità, dataci dalla Santità di N. S. Papa Gregorio XIII. Plenaria Indulgenza, et remissione de tutti i peccati, a ogni fedel christiano della Città, et diocese nostra di Milano, che ueramente contrito, et confessandosi Mercore, et Venerdi, et il Sabbato, doppo la publicatione di queste nostre lettere, digiunarà; et si trouà presente alle tre processioni, che in quell'istessi giorni si faranno; et la Domenica sequente se communicarà; et deuotamente pregarà il Signor Iddio per la total estintione della peste, et per la sanità dell'infermi, o sospetti di peste. Ordiniamo perciò nella Città la prima processione, Mercordi, che sarà alli 9. del presente alla Chiesa maggior di Santo Ambrosio; la seconda Venerdi alli 11. a San Lorenzo maggiore; La terza alli 12. a San Simpliciano. A qualunque poi, che legitimamente

impedito, non potrà conuenire alle sudette processioni, per la medema auttorità dataci, concediamo la medema Indulgenza, se dira in ciascun di quei tre giorni tre uolte le Litanie, ouero tre uolte la corona della Madonna deuotamente; et essequirà l'altre cose sudette, et pregarà come di sopra. Concediamo parimente la medema Indulgenza a ciascuno, che la settimana sequente, si confessarà, digiunarà, si communicarà, et farà oratione, come di sopra.

Essortiamo dunque, et preghiamo tutti nelle uiscere del Signore a non lasciare per negligenza, ò colpa sua, di far questo guadagno spirituale, acciò non prouochia mo maggiormente la giustitia de Dio, ma a riceuerlo, et abbracciarlo con tanto maggior apparechio, et diligenza, quanto maggiore è stata la freddezza passata in fare degni frutti di penitenza, et in perseuerare ne i santi essercitij: per mezzo de i quali doueuamo principalmente procurare, et poteuamo confidentemente sperare dal Signor Iddio la sanità, et ogn'altra cosa opportuna, et espediente al uero ben nostro.

Questa longa pestilenza, figliuoli, ci douerebbe pure aprire gl'occhi, et farci conoscere il stato nostro, et l'euidente pericolo, nel qual siamo, de i giudicij ancora maggiori de Dio, che meritamente ci soprastanno per i peccati nostri. Ma grande è ueramente la cecità nostra; et grande è stata sin qui la nostra stupidezza, et insieme ingratitudine, a scordarci così tosto, come molti hanno fatto, per quel che mostra la scorreta uita loro, quei calamitosi spettacoli, et miserie, che pochi mesi auanti habbiamo con i proprij occhi ueduto ogni giorno nelle case, nelle contrade, et in tutte le parti di questa Città, et diocese; et le ruine irreparabili di tante famiglie, che restano hogidì disfatte in faccia nostra. Ne uogliamo hora rappresentarui i danni di maggior importanza, cioe l'incommodi, et le difficultà d'aiuti spirituali, ne i piu estremi bisogni, et l'essilio quasi di tutto questo popolo, per molti mesi, dalle Chiese, doue è special rifugio a i fedeli nelle loro miserie, et conseguentemente l'angustia delle Messe, de amministrationi de Sacramenti, d'instruttione de uita christiana, et l'intermissione di molti altri essercitij spirituali. Et pur tutto questo non ci hà mosso a fare il debito nostro.

Grande ueramente, grande è la negligenza, anci, per dir più, l'ingratitudine nostra, che ne sotto il castigo di cosi spauentoso flagello; ne doppo il singolar beneficio, che per sua infinita bontà il Signore ci hà fatto, di preseruarci sin qui dalle communi calamità, et pericoli; ne doppo l'esser ridotta questa Città per benefitio de Dio, nel termine, in che hora si troua, tanto differente da quei miserabili principij, et spauenteuoli accrescimenti del contagio; ne doppo l'intiera liberatione di molti luochi di questa diocese, si sia ueduto in noi una uera penitenza, et una salda resolutione uniuersale d'emendare l'offese publiche, et priuate, che si fanno a Dio; et nelle quali stà anco inuolto questo popolo per la maggior parte, senza pensar quasi, non che deliberare, et essequire con publica auttorità, di tagliare le radici, et leuare l'occasione della peste, et sradicare i mali, i danni, et i pregiudicij dell'anime: talche si può temere, che non si uerifichi quel di Hieremia, cioè che la terra tutta non sia distrutta, perche non ui è, chi pensa a mutare la uita.

Qual sarà dunque con degna penitenza, figliuoli, a così fatta ingratitudine? chi non si uestirà di sacco? chi non digiunarà? chi non si disciplinarà uolontieri? chi non metterà da canto ogni negotio temporale? per occuparsi in scaricare la sua conscienza, et purgarla bene con la santa confessione, et aiuto di quella salutar confusione, che l'huomo sente interiormente per se, et per altri, considerando d'hauere così mal corrisposto sin qui alle uoci, et a i beneficij diuini. Chi temerà far a piedi nudi queste sante processioni chi non s'accendarà di uiuo desiderio di non offender mai più Dio? chi non lasciarà per sempre i superflui, pomposi, et superbi uestimenti, et ornamenti? chi non desiderarà il medemo in tutti gli altri, chi non farà sal do proponimento di spogliarse principalmēte de quei disordinati affetti; per i quali sin qui si è poco curato dell'anima sua, et dell'honor di Dio, per troppo procurare, et amare senza regola christiana, la robba, i figliuoli, gl'honori, et interessi tutti di questa uita? chi non aprirà largamente le mani all'elemosine in quest'occasione, per scancellare la moltitudine de suoi peccati, hauendola il Signore aperta così liberalmente nella croce santa per questo effetto?

Noi per il desiderio, che teniamo della salute nostra, della sanità publica, et d'ogni nostro bene, et per l'amor, che unicamente ui portiamo nel Signore, quanto più efficacemente potiamo, ui essortiamo a i sudetti, et simili ufficij di santa pietà christiana nelle sodette doe settimane specialmente: et ui ricordiamo in questa occasione, quel che per regola de santi Padri, et sommi Pontefici, et specialmente di santo Eusebio Pontifice, ui habbiamo altre uolte ricordato, che in tempo di pestilenza, per implorare la misericordia di Dio, a i stretti digiuni, et alle frequente orationi, uogliate anco aggiongere l'elemosine; quali ciascun faccia secondo la possibiltà, et diuotione sua. Et per inuitarci a ciò, il Mercordi della processione chi potrà, darà elemosina per l'opra, designata nella chiesa sotterranea di santo Sepolcro per i sacri misterij della passione di N. S. Il Venerdi per la fabrica di san Lorenzo; il Sabbato per aiutare l'Hospedale de i poueri mendicanti, il quale si de segna stabilire nella Città perpetuamente.

Ne uogliamo restare di ricordarui anco quel che in giorni de digiuni, et di penitenza, u'insegna, et ammonisce il nostro santo padre, et protettore sant'Ambrosio, li cui buoni, et santi instituti douresti uoi, come ueri suoi figliuoli, ripigliare, et rinnouare ogni di più, che in si fatti giorni la prima cosa, che procuriate, la mattina per tēpo ue ne corriate in Chiesa all'oratione; et preghiate il Signore, con chiedergli perdono de i peccati nostri passati, et gratia d'astenerne

per

per l'auenire. Tutto il giorno, dice egli, spendere in oratione, ò lettioni. Chi non sa leggere, uada a trouare qualche huomo spirituale, et pascersi de i suoi raggionamenti. In tai giorni le facende dal mondo non deuono impedire l'occupationi spirituali, et molto meno le delitie, et piaceri di questa uita: ma con l'orationi, i digiuni, l'elemosine, et altre opere di carità si procuri da ciascuno di placare l'ira diuina, et si tratti il negotio tanto importante della salute nostra.

Essendo poi il uoto fatto al gloriossimo martire san Sebastiano da tutta la Città a beneficio commune, auisiamo, et essortiamo grandemente in uisceribus Iesu Christi, i Primati, Magistrati, i Patri di famiglia, et tutti, che in quel giorno del uoto, che sarà alli 15. del presente, uenghino personalmente, ciascuno nel suo Collegio, ò sotto il suo Confalone a uisitare la Chiesa di quel glorioso Martire, et protettore, et insieme quella sacra reliquia, che del suo corpo si conserua in essa; et assistino a quel che all'hora per essecutione del uoto publico si farà; ma talmente col cuore, et pietà santa accompagnino l'oblatione, et ogn'altra cosa, che perciò doueranno fare, che in tutte le parti corrispondino all'institutione, et fine de i uoti, et oblationi sante: et perció non solo quelli, che offeriranno i lumi accesi, conforme al uoto, ma tutti gli altri anco, ogni giorno piu se uadino preparando, per rappresentarsi nel punto della morte, al conspetto de Dio, et de i Santi, con lucerne ardenti in mano, cioè con opere accompagnate con ardente carità.

Desideriamo, figliuoli, che in quella solenne giornata faciate tutti una perpetua oblatione al Signore, accõpagnãdo uoi col cuore quell'attione esteriore, et protestando insieme tra uoi stessi di riconoscere Dio ueramente per nostro Signore, et di uoler obedire, et osseruare i suoi santi comãdamenti, et per effettuare questo, d'essere prontamente apparecchiati a morire, se bisogna, per gloria sua, a imitatione del glorioso martire San Sebastiano, nostro cittadino. Et con questo santo proposito l'oblatione uostra sia tale, che ciascuno di uoi datosi al Signore, effettualmente renuncij al peccato, al demonio, al mondo, et alla misera seruitù loro; et dimandi insieme gratia a Dio, che pigli il possesso del suo cuore, che rompe ogni sua durezza; lo pieghi alla sua diuina uolontà, lo mondi, santifichi, et rinnoui spiritualmente; et lo reghi, et guidi di maniera che non lo lasci più occupare, ne disordinare da i uarij desiderij del mondo.

Douerà ciascuno in quest'occasione, si come essortiamo tutti, et speriamo nella loro pietà, far per quanto potrà, larga elemosina, et oblatione, per aiutare la fabrica, che per publico uoto si hà da fare, a honore d'esso glorioso martire san Sebastiano: per il cui patrocinio, et intercessione procura tutta la Città d'essere fauorita dalla diuina misericordia nella presente tribulatione. Il che per sua bontà Dio benedetto ne conceda, si come altre uolte ne fece gratia a l'alma città di Roma per l'intercessione del medemo beatissimo Martire.

Per essecutione poi di queste nostre lettere, ordiniamo, che ciascun Parocho o curato, della Città, Domenica mattina, che sarà alli 6. del presente, nella sua Messa parochiale le leghi, et publichi: et insieme auuisi, et instruischi il suo popolo a prepararsi, et disporsi santamente, per conseguire la detta indulgenza plenaria.

Ordiniamo in oltre nella diocese, che i nostri Vicarij Foranei, doppo che haranno hauuta la copia stampata di esse, subito la Domenica sequente le faccino publicare solennemente in ciascuna cura, et Parochia del suo Vicariato, ordinando le tre processioni ne i giorni, come di sopra, secondo il solito; et procurino, che se celebrino con ogni diuotione, et pietà, nel modo che habbiamo ordinato.

Doue è impedimento per la peste, di fare le processioni, che si douerebbero fare, ciascuno dirà in ciascuno di quei tre giorni, ordinati per le processioni, tre uolte le Litanie, ò la corona della Madonna, come di sopra, et facendo il resto, come anco di sopra.

Ordiniamo poi, che la sera auanti di ciascuno giorno delle sodette tre processioni, nella nostra Chiesa Metropolitana, nelle Chiese collegiate de secolari, et regolari, nelle parochiali se dia segno solenne di campane nella medema hora, che suonarà il Duomo. La mattina poi per tempo, ciascun Paroco, ò Curato darà segno al solito, per conuocare, et congregare il suo popolo sotto il Confalone parochiale, eccetto quelli, che haranno habito di sacco: i quelli andaranno di lungo al Duomo, per accompagnarsi, con le schuole solite di simile habito. Dat. Mediolani, ex edibus Archiepiscopalibus, Die 11. Octobris 1577.

Litteræ de solemni mortuorum officio pijsq. suffragijs pro defunctis tempore pestis.

Carlo Cardinale del titolo di S. Prassede, Arciuescouo, Al suo diletto Clero, et popolo della Città, et diocese di Milano, salute nel Signore.

DILETTISSIMI *fratelli, et figliuoli. Si come la Chiesa de Dio, per antichissimo instituto, celebra la festa de tutti i Santi, non solo per procurare con la multiplicità dell'intercessione loro, efficacia maggiore alle sue orationi; ma anco per supplire con quella celebrità uniuersale, al culto, et a gl'honori delle feste de i Santi, che se tralasciano; non potendosi per la loro moltitudine fare particolarmente la festa di ciascuno; et per purgare anche, et emendare le negligenze, che si commettono nelle feste, quali in particolare di questo, e di quel santo facciamo: così per molte ragioni a questa celebrità accõpagna essa Chiesa santa nel giorno seguente, la commemoratione de tutti i fedeli defonti, con solenni officij, et sacrificij, per dare pia abbondante suffragio d'orationi all'anime, che sono tormentate nelle pene del Purgatorio; et insieme per aiutare, specialmente quelle, che non hanno da altri speciali suffragij; et per supplire insie-*

me in qualche modo, à i diffetti, che si commettono ne gl'officij funerali, che particolarmente fra l'anno si fanno.

Per queste medeme ragioni, noi habbiamo instituito particolarmente in questa prouincia un'alto simile officio, a beneficio speciale dell'anime de tutti gli Arciuesconi, nostri predecessori, et de i Vesconi con prouinciali, defonti; et poi un'altro per li Canonici defonti: che sono quei officij funerali, quali habbiamo a questi giorni celebrato solennemente nella Chiesa nostra Metropolitana, et nelle collegiate, doppo il giorno di quella uniuersale commemoratione de morti. Hora l'occasione, et la qualità di questi tempi de pestilenza, con che da poco in quà hà uisitato Dio questa, et altre Città d'Italia, et molte terre, et luochi, ci hà ricordato, che habbiamo a fare per le sudette ragioni un simil officio di pietà, per tante migliara d'anime de fedeli, i quali, morti in questa peste, hanno urgente bisogno de suffragij. La onde ordiniamo con questa nostra lettera, che per aiuto, et suffragio d'esse anime, nella città, in ciascuno de i tre giorni, quali segueno immediatamente alla festa prossima di San Martino, cioè il Martedì, Mercore, et Giobbia, che sarà alli 12. 13. et 14. del presente mese; et nella diocese poi in altri tre giorni, che doppo la riceuuta di questa, saranno deputati da ciascuno Vicario Foraneo, si celebri an officio solenne fanerale, nelle Chiese, et dal clero, et nel modo, che si dirà qui di sotto.

Pertanto inuitiamo, et essortiamo tutto il popolo à lasciar ogn'altra cosa, et trouarsi presente a i sacrificij, et officij diuini, che per il suffragio di quell'anime si celebraranno solennemente in quei tre giorni i doue ogn'uno dalla parte sua, accompagnara questa uniuersale commemoratione, con diuote orationi; l'essortiamo anco a digiunare per questo effetto in ciascuno di quei tre giorni; et a fare qualche elemosina; et quelli, che sono in Milano, a uisitare le sette chiese, come ordiniamo in fine di questa lettera: che queste sono di quell'opre, che uanno tanto bene congionte insieme: et come sono di mirabil soccorso a ciascun di noi in questa uita; cosi hanno molta uirtù, et forza per impetrare il solleuamento, et spesse uolte l'intiera liberatione di quell'anime de defonti, tormentate nel Purgatorio.

Il tempo, fratelli, et figliuoli, è accommodatissimo a quest'officio, si per la causa sudetta, cioè che la Chiesa santa in questo tempo, l'ha instituito; come anco specialmente, perche e gia, per la gratia de Dio in molti luochi terminata questa pestilenza; et fra noi e anco in tal meglioramento, che possiamo sperare, che la diuina misericordia ui ponga affatto hormai fine, se cosi e suo maggior seruitio, et beneficio dell'anime nostre. Ne dourà hauer picciol forza di riscaldarci a quest'officio di charità il giorno istesso di S. Martino, che precederà a questi solenni officij: poi che e giorno molto accommodato a farci largo testimonio, come siano a Dio grandemente accette simil opere di misericordia, et pij obsequij. Fece la bontà de Dio all'hora quei duoi insigni miracoli; l'uno fù, che l'anima di quel Santo fù riceuuta, et accompagnata alla sua gloria con processione de chori d'Angeli, che furno uditi in quel triompho miracolosamente da Seuerino Vescouo cantare le diuine laudi. Questo officio di condurre, et accompagnare al cielo l'anime elette de Dio, come fanno molte uolte gl'Angeli, cosi ei e assai bene rappresentato dalle processioni funerali, con le quali il clero cantando salmi, et deuote preci, suole accompagnare i corpi de i defonti al sacro luoco della sepoltura loro. L'altro miracolo fu, ch'el pastor nostro sant'Ambrosio, celebrando in Milano la Messa solenne, nel punto istesso, che in Francia si faceuano l'essequie del sacro corpo di S. Martino, fú miracolosamente preso d'un sonno grande, et s'adormentò, appogiato all'altare, doue con stupore di quelli, ch'erano presenti, per essere cosa cosi insolita, et misteriosa, ai dimorò per tre hore; all'ultimo suegliato dal diacono, disse al clero, et popolo; sappiate, che il mio fratello Martino sen'è andato di questa uita; et io hora mi son trouato ad accompagnare il suo funerale, et sacro corpo alla sepoltura: si riscontrò poi in fatto con gl'auisi, che uennero doppo del transito di S. Martino, che ciò era stato nell'istesso tempo, nel qual cosi misteriosamente il detto santo nostro Pastore, molto congionto con il beato Martino con ligame di charità santa, oltre la conformità dell'officio pastorale, astratto dal l'officio, et ministerio suo dell'altare, si trouò in Spirito, come raccontò poi, alla celebratione di quelle essequie.

Sono in uero molte le cause, che hanno d'accendere in tutti noi la pietà, et studio, di dare ogni santo aiuto, et suffragio d'orationi, et altre opere pie, a i defonti, specialmente a questi, che sono nella presente pestilenza morti. Fra le quali cause non e picciola questa, il saper noi, quanto impiamente sia quest'officio hoggidi impugnato da i maggior inimici, che habbia la Chiesa de Dio, cioè da gl'heretici: quali spinti da diabolica astutia, et peruersità, sparlano con la loro uenenosa lingua contra questa pietà, che noi per uincolo di charità, et per ogni raggione debbiamo: sforzandosi loro, si potessero disradicarla da i cuori de i fedeli; per farsi strada con questo mezzo, a distruggere insieme, et la disciplina del culto de Dio, et i pij essercitij delle buone opere, et la riuerenza de i popoli uerso de i Sacerdoti, et finalmente la religione, et ogni pietà christiana.

Sarà bene, fratelli, et figliuoli; duro quel cuore, che non se muoua prontamente a soccorrere a quell'anime, quando considerarà la grauezza delle pene, che patiscono nel Purgatorio, mentre che si uanno purgando, et satisfacendo nell'acerbissimo incendio, a l'obligo di quelle pene temporali, de quali restano debitori, doppo la remissione della colpa mortale, et della pena eterna: qual obligo e cosi stretto, che non ha d'uscire di la alcun'anima, finche, non habbia satisfatto intieramẽte: perche in quella Città del cielo,

che

che cosi misteriosamente se descriue nell'Apocalipse, non entra cosa di quà giù imbrattata.

Quanta, dilettissimi in Christo, è dura pena à quell'anime dilette da Dio, che sono pur certe di hauere una uolta d'arriuare, a godere, et possedere Dio, et le sue richezze nel Paradiso, che è cosa desiderabile tanto sopra tutte le richezze, honori, et regni del mondo: mentre si uegono ritardare, et impedite dal godimento di tanto bene. Ben debbiamo esser certi, che sia intenso sopra modo il desiderio di possedere Iddio, in quell'anime, che gia sono sciolte da i corpi, ne sono da loro grauate, ò impedite: se i santi ancora posti in questa uita sentono cosi graue afflitione in ogni dimora, che s'interponga d'arriuare a possederlo. Spes, quæ differtur, affligit animam. Quel che si spera, quando si differisce, dice la scrittura, affligge l'anima. Ben deuono spesse uolte in questa sola consideratione dire, quel che soleua dire Agostino Santo. Fecisti nos Domine ad te; inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. O Signore ci hai creato per te, non è quieto il cuor nostro, fin che non uenga a riposare pienamente in te. Se la longa absentia, che l'amico faccia lontano da l'altro amico, lo contrista tanto; se l'essere bandito dalla cara patria, dalla paterna casa; se l'essere priuo della uisita di patre, et matre, et fratelli, delle possessioni, et heredita paterna; se l'essere condennato, o relegato a certo tempo in alcuni luochi penosi, è cosa ch'affligge tanto: qual sara l'affetto, de chi sta tuttauia fuori bandito da quella celeste patria, lontano dalla possessione di quella heredita di Christo, priuo per ancora della uista, et gloria de gl'Angeli, et de gl'altri eletti suoi fratelli, amici, protettori, patri, et in somma del supremo patre suo Iddio, nella cui uista, et possessione, è ogni suo bene riposto? Deue bene spesso dire ogn'una di loro quel che con gran affetto nel suo salmo cantaua Dauid propheta; Quemadmodum desiderat Ceruus ad fontes acquarum, ita desiderat anima mea te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum, fontē uiuum, quando ueniam, et apparebo ante faciem Dei. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes dies ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus? Et suspiraua altre uolte con dire, Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.

Niuno di noi, dilettissimi in Christo, puo imaginarsi la grandezza del tormento, che sentono l'anime in quel fuoco, che, come dice Sant'Agostino, auanza di gran longa ogni tormento, sostenuto in questa uita da qual si uoglia, anco martire. Qual elemento opera con maggior uehemenza, del fuoco? et qual fuoco è più uehemente, et ardente di quello del Purgatorio? quale abbrucia l'anime, et i spiriti con una uirtù, et forza sopranaturale. Imperoche essendo esso fuoco corporale, non può operar nell'anime, se non per uirtú, et efficaccia straordinaria, che gli da Dio, come instrumento della sua giustitia, con intensione, et ardor maggiore, ò minore, secondo la qualità, et gradi de i demeriti, et oblighi di ciascuno a quella pena temporale. Questa consideratione anco, che quello sia instrumento della giustitia diuina, gl'aggionge spauento, perche, come dice l'Apostolo. Horrendum est incidere in manus Dei uiuentis; grande horrore è uenire nelle mani de Dio uiuente. Sentono in questa uita gl'huomini ogni dolore, et ogni offesa, tanto più l'uno dell'altro, quanto sono di complessione più sensitiua, et più facile ad apprendere dolori, et offese: l'huomo delicato più di quello ch'è rozzo, et grosso; fra le parti del corpo, più i nerui, et le parti più sensitiue, che non fa la carne, et l'altre parti diferente. Niuno stimarà, quanto sia il dolore d'ogni tormento, dato all'anima, ch'è parte dell'huomo cosi spirituale, et è quella, che dà ogni sentimento al corpo.

E gran tormento solamente pensare, et raccordarsi l'huomo, che con le sue colpe se ha acquistato quei si intensi dolori. Vorebbero bene hora quei defonti hauer fatto in questa uita, ogni sorte d'aspra penitenza; uorebbero hauer digiunato; uorebbero hauer fatto largamente dell'elemosine; uorebbero hauere uegliato le notti intiere nell'orationi; uorebbero hauer essercitato tutta la uita loro in peregrinationi sante, et altre fatiche spirituali; uorebbero esser stati diuoti in uisitare le Chiese: ne hauer mai perso occasione alcuna, che hauessero hauuto, d'acquistare qualche santa indulgenza; uorebbero bene all'hora hauer fatto celebrare molte uolte, per sodisfattione de i loro peccati, il sacrificio della Messa santa; uorebbero bene hauere fatto, et adempito i santi uoti; uestite i nudi, pasciuto l'affamati, uisitato l'infermi, alloggiato i pellegrini, consolato gl'afflitti, consegliato quei, che n'erano bisognosi, ammaestrato gl'ignoranti; uorebbono bene in somma essersi essercitati in tutte l'altre opere di misericordia, spirituali, et corporali, che sono mezzi, con i quali poteuano in questa uita andare scancellando questi loro debiti.

Hora si truouano in quel luoco, doue non è più tempo, ne facoltà di potere nuouamente meritare. Molti forse sono, puoco prouisti d'opre passate, con le quali compensino il debito, che è grande, et il creditore è giustamente seuero, che glielo fa pagare nell'anima. Sono dunque estremamēte bisognosi, d'essere da noi souuenuti con le nostre sodisfattioni, orationi, digiuni, elemosine, pellegrinationi, indulgenze, opere pie, et specialmente con diuini officij, et Messe: con le quali meritiamo a loro refrigerio ne i loro incendij, et quando anco fussimo noi sacerdoti, quanto si uoglia peccatori, nondimeno offerendo questi diuini officij, et sacrificij, come facciamo in nome della Chiesa santa, non restano quell'anime senza soccorso, et suffragio.

Chi non si muouerà dunque a compassione loro in tanto bisogno, et bisogno cosi instante dalla parte loro? chi farà del sordo a quelle uoci lamenteuoli, con le quali possiamo imaginarci di sentirle alcuna uolta dir quelle, ò simil parole di Gieremia propheta? O uos omnes, qui transitis per uiam attendite, et uidete, si est dolor, sicut dolor meus etc. O uoi tutti, che passate per la strada, auertite, et considerate, si è dolore tale, come è il dolor mio. De excelso misit

ignem

ignem in offibus meis etc. Dal cielo hà mandato fuoco nell'offe mie: ouero fimile altre parole di Dauid propheta. Circundederunt me dolores mortis, et pericula infemi inuenerunt me. Mi hanno, dicono, circondato i dolori della morte; et mi hanno trouato i pericoli dell'inferno: Onde mandando fofpiri dal piú intimo fondo dell'anima al cielo, gridano, De profundis clamaui ad te Domine exaudi uocem meam: ho gridato Signore, dimãdoti aiuto, effaudifci tu l'oratione mia.

Habbiamo ueduto alcuna uolta effere accefo il fuoco in una cafa, doue fia gran numero di perfone talmente circondate d'ardentiffime fiamme, che non ui fi ha fperanza di poter loro ufcire da quella cafa: imaginifi ciafcuno di ueder dẽtro alcuni de i più cari amici, che habbia, patre, matre, fratelli, forelle, figliuoli, che con lamenteuoli uoce gridano, et fcongiurino i fuoi, che fono fuori, a dargli foccorfo d'aqua prestamente, per estinguere, o allentare almeno quell'ardente fiamma, con parole non diffimile da quelle di Giob, con le quali ufa la fanta Chiefa d'eccitare tutti noi a fimili officij uerfo i defonti. Miferemini mei, Miferemini mei, faltem uos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Habbiate mifericordia di me, habbiate mifericordia di me, almeno uoi amici miei, perche mi ha toccato la mano del Signore.

Sono in questo ftato, dilettiffimi fratelli, et figliuoli, molte anime paffate dalla prefente uita, fpecialmente in questi tempi di peste, da pochi anni in qua, in Verona, Mantoa, Venetia, Padoa; et ultimamente in Milano, Pauia, Brefcia, Vincenza, et in tanti altri luochi, come fapete. La moltitudine, et frequenza quotidiana de i morti, et i repentini cafi, non hanno lafciato, che i facerdoti habbiano fatto con loro tutti quei officij, et datole quei fuffragij, in particolare, che fogliono dare a i defonti in altro tẽpo. In oltre i figliuoli, mariti, moglie, et parenti non glie l'hanno procurato, in quello che toccaua a loro, o perche fono morti nel medemo giorno, et hora con effi, come fpeffe uolte e auenuto; o perche fon reftati dietro, ma grauemente oppreffi dal medemo male, et forfi gli fono andati dietro, morendo anco effi pochi giorni dipoi; o perche almeno fono rimafi, come ftupidi, nel dolore, et fpauento, de i miferandi fpettacoli, che tutti habbiamo ueduto con gl'occhi noftri, in quei peftiferi tempi, maffime in quella commune grauezza de cuori, che uniuerfalmente fentiffimo da principio: onde non hanno hauuta la debita follecitudine de i fuffragij, et foccorfo in tempo di cofi opportuno bifogno. Quall'elemofina dunque farà più cara a Dio, di quest'elemofina de facrifitij, officij, orationi, elemofine, digiuni, pellegrinationi, tutte ordinate a folleuamento di quell'anime? quali ne fono tãto più ftraordinariamẽte bifognofe, quãto molte di loro forfe per le medeme caufe, o impedimenti, non folo doppo morte, ma in uita anche, fpecialmente nell'infirmità loro, et nel ponte della morte, fono ftati più abbandonati da parenti, da amici, et da altri, et tal uolta priui de Sacerdoti: onde hanno fatto il tranfito loro con minor aiuto de facramenti, et d'altri officij ecclefiaftici, et con minor cõfolatione fpirituale: ne meno hanno pur anco hauuto tempo, ne commodità di fare quei legati, et altre diffpofitione pie; con le quali hauerebbeno defiderato fcancellare parte de i fuoi debiti con Dio per questo conto. Conuiene dunque, et e debito noftro, che grandemente compatiamo a loro; perche non fi poffono più da loro aiutare. Super mortuum plora, dice la fcrittura, cioe pregando per loro, et dandogli fuffragij de facrificij, de digiuni, et d'elemofine. Panem tuum, et uinum tuum, fuper fepulturam iufti conftitue: di questa pietà uerfo i defonti inftruiua Tobia fuo figliuolo. Dimandano loro questa gratia, quale non hauemo da negargliela, come c'inuita, et amonifce il Spirito fanto con quelle parole, Mortuo non prohibeas gratiam.

Tutto quello, dilettiffimi in Chrifto, d'officij, opera, tempo, et foftanza noftra, che impiegaremo per questo, ci dara doppio frutto, cioè non folo l'aiuto, che principalmente pretendiamo a quell'anime, ma infieme beneficio a noi medefmi. Queste opere di mifericordia, fatte in carita, hanno certa promeffa da Christo, di mercede eterna in cielo. Si fiamo peccatori, ci aiuteranno a impetrare la remiffione de i peccati. Potra anco effere, come fpeffe uolte auiene, che Dio le rimuneri, ancora nella prefente uita, con benedittioni, et fauori temporali d'abondanza, di pace, di confolatione, di fanita, et altre fimil gratie. Senza dubbio quanto prima faranno liberate quell'anime da i tormenti, et dalla pregione del Purgatorio; haueremo noi tãto più presto in cielo maggior numero d'interceffori per aiuto noftro. Et chi fa, fi come tanto ama Chrifto noftro Signore queste opere di mifericordia, che in quel ritratto, qual ci diede nell'Euangelo dell'intimo fuo giudicio, uolfe, che fpecialmente dall'effecutione, ò mancamento di quelle fi riconofceffe la fentenza fua di benedittione, et maledittione; cofi habbia riferuato a questa forte d'officio di pieta, che faremo a i morti di pefte, l'intiera liberatione di questo popolo da questo refto di male, che ancora lo trauaglia, accioche fia riconofciuta da quest'opra di mifericordia fpecialmente.

Noi in ciò non faremo più longhi; chiara è che tutti ue hauete intereffo; chi ui ha parte, chi matre, chi fratelli, chi forelle, chi figliuoli, chi parenti, chi patroni, chi feruidori. Tutti per il più fono di questa patria, che fiamo noi. Siamo poi fpiritualmente collegiati infieme, per effere regenerati in uno batteffimo, figliuoli della medema matre fanta Chiefa, alleuati, et nutriti nella medefima fede fanta, et lege Euangelica, in una medema fperanza, fotto un medemo Dio: ci dimandino questi, che fono cofi ftrettamente congionti con noi, questo foccorfo; et l'afpettano, fi come è debito noftro per amor di carità fanta darglielo quanto prima. Et ricordiamoci quello che diffe il Signore. Qua menfura menfi fueritis, rimetietur nobis; quel che di pieta ufarete a gli altri, fi ufara a uoi. Se

fanno

sanno fra l'altre cause, per questa nelle Chiese, ne i cemiterij, et luochi sacri, le sepolture, et i monumenti per questa memoria, et ricordo, che facciamo a i defonti, et gli diamo quei suffragij, quali noi morendo ricordiamo, et desideriamo, che si diano a noi. E poi debito speciale di noi altri, che siamo sacerdoti, di racomandare a Dio con santi sacrificij di Messe, cō officij diuini, et altre perghiere, l'anime de i defonti, cosi ne obligano l'instituti santi, cosi li sacri canoni, cosi i padri della Chiesa, cosi la Chiesa santa; et a questo proposito dice Agostino santo: Non sunt pratermittenda supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in christiana, et catholica societate laudamus. Defunctorum etiam tacitis nominibus eorum, quos sub generali commemoratione suscepit ecclesia, ut quibus ad ista desunt parentes, et filij, aut quicumque cognati, uel amici, ab una eis exhibeatur pia matre communi. Ma horsu tutti, quali se siamo ò ecclesiastici, ò laici, deuiamo a i defonti per unione, et carita commune, questo offitio d'aiutarli con i nostri suffragij, et come membri insieme sotto il medesimo capo. Si quod solatium charitatis, come scriue San Paulo, si qua societas spiritus, si qua uiscera miserationis, impleamus; di muodo che tutti con un medesimo affetto, con uno medesimo spirito, et con essempio di carita, facciamo uerso questi defonti, officij di pieta christiana; la quale sia in tutti noi benedetta da Dio, patre delle misericordie, et Dio delle consolationi, Dat. Mediolani, in adibus Archiepiscopalibus, die 7. Nouembris. 1577.

Per essecutione di questa nostra lettera, ordiniamo l'infrascritte Chiese, della Città, doue ne i giorni determinati si celebrino solennemente quest'officij de i morti. Lequali Chiese anco habbiamo elette per hauere molte sacre reliquie insigne, et corpi santi.

Nel primo giorno che sarà alli 12. del presente mese.

La chiesa nostra Metropolitana.

Nel secondo, et terzo giorno, cioè alli 13. et 14. del presente mese.

La chiesa collegiata di S. Stephano, in P. Orientale.

La chiesa collegiata di S. Nazaro, in porta Romana.

La chiesa collegiata di S. Lorenzo maggiore, in porta Ticinese.

La chiesa maggiore di S. Ambrogio, in porta Vercellina.

La chiesa collegiata di S. Thomaso in terra amara, a porta Comasina.

La chiesa collegiata di S. Maria dalla Scala, in porta Nuona.

La chiesa collegiata di S. Giorgio in Pallazzo, nel terzo giorno, cioè alli 14. del presente, in luogo di quella di S. Lorenzo, di porta Ticinese.

Ordiniamo poi, et commandiamo, che ciascuno Capitulo, et clero delle collegiate della Città, conuenghi processionalmente nella Chiesa Metropolitana, a celebrare solennemente questo officio funerale, che in essa si farà il primo giorno.

Parimente ordiniamo che ciascuno Parocho, o Curato, Capellano, Chierico, a celebrare solennemente quest'officij, conuenghi il secondo, e terzo giorno nella chiesa collegiata, che habbiamo ordinato, nella sua porta.

In oltre, che ogni Sacerdote della Città, in ciascuno di quei tre giorni dichi la Messa per i morti, et preghi per loro.

Ordiniamo anco, che in ciascuna Chiesa, si Metropolitana, come collegiata, che habbiamo di sopra deputato, ne i giorni, che si celebraranno i sodetti officij, si metta fuora una cassa, per riceuere l'elemosine: quali s'haranno, a distribuire, secondo che a noi parerà, che sia più espediente a beneficio di quelle anime.

In oltre ordiniamo, che per dare anco suffragij de sante pellegrinationi, a questi defonti, ciascuno Paroco, o Curato della Città, Venerdi, che sarà alli 15. del presente mese, uadi processionalmente con il suo popolo a uisitare le sette Chiese, pregando per l'anime loro.

Nella diocese poi, ordiniamo, che in ciascuna pieue, si celebri solennemente in tre giorni continuati, il sodetto officio.

Nel primo giorno se celebrarà, alla Chiesa collegiata, plebana.

Ne i doi giorni, poi sequenti, nelle chiese collegiate di ciascuna pieue, che deputarà il Vicario foraneo.

A ciascuno delli quali officij, conuerrano tutti i Preposti, Parochi, Canonici, Capellani, et Chierici, come di sopra.

Ogni sacerdote, in ciascuno di quei tre giorni, dirà Messa, per i morti, come di sopra.

In ciascuna Chiesa deputata, se metterà fuori, la cassa per l'elemosine, a fine come di sopra.

Libretto de i Ricordi, al popolo della Città et Diocese di Milano.

Carlo Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo, Al suo diletto popolo della città, et diocese di Milano, Salute nel Signore.

COSI pietosa è stata con noi la mano de Dio nel flagello della pestilenza, con quale ci hà uisitato in questi tempi, che bene possiamo da qui anco intendere, come egli cerchi solo la conuersione, et la uita, non la morte nostra. Appena ha sua diuina Maestà sfodrato la spada dell'ira sua giustissima contra i peccati nostri, che si è ricordato, che siamo pure suo popolo, et suoi figliuoli; et però si sono commosse le uiscere della sua misericordia sopra l'afflitione nostra. Quanta ragione haueua il sāto Re, et Profeta Dauid di sperare sempre cosi fatti testimonij della bontà de Dio, che con dolcissimo affetto de uiua speranza, nel mezzo delle sue tribulationi diceua; Nunquid obliseri-

uiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas? Però nell'istessa occasione di nuouo stabiliua il cuore suo, et rinnouaua nel seruitio di Dio i suoi buoni proposti, riconoscendo puramente dalla diuina mano la liberatione sua da ogni afflittione, et calamità; onde soggiongeua quelle parole; Et dixi, nunc cæpi, hæc mutatio dexteræ excelsi.

O figliuoli amatissimi, così special misericordia, che ci ha fatto Dio nella liberatione di questa così gran Città, dalla calamitosa strage, che egli minacciaua dal principio di questa peste, non ui pare che meriti, et ricerchi da noi fermi le proponimento di una rinouatione di uita, et costumi, confessioni de lodi, et rendimento di gratie à sua diuina Maestà, in recognitione di un tanto beneficio? Fermi pure nel suo cuore, et dichi perpetuamente in questa memoria Milano; questa è stata mutatione della mano destra de Dio excelso. Adesso faccio conto de incominciare a uiuere al mio Dio, che mi hà di nuouo donato la uita; adesso rinoncio per sempre a i peccati, al uecchio Adamo, alla mia licentiosa uita, alle crapule, all'otio, alle superbie, alle disordinate pompe mie, et a tutte l'altre inuecchiate male usanze. Hora sia principio a quella uera spirituale rinnouatione, alla quale mi hà chiamato, et chiama Dio con tante uoci. Tu Signore, che hai la potenza di rinouare i cieli, et la terra, et tutte le cose, donaci a tutti quel cuore nuouo, quel nuouo spirito, che per bocca del tuo Propheta ci promettesti; Dabo uobis cor nouum, et spiritum nouum ponam in medio uestri; et dacilo Signore con tanta abondanza della tua gratia, che produca in noi efficace, et perseuerantemente nuoui proponimenti, nuoui costumi, nuoua conuersatione, et finalmente quella rinnouatione eterna, che uenne già a portarci nel mondo, il nuouo Adamo, Christo Giesù, Signor nostro. Con quest'ainto, quando sia dilatato il cuor nostro, non ci pareranno più dure le riforme, ne graue la seruitù tua, ma ci sarà soaue il giogo, et leggiero il peso de i tuoi santi commandamenti.

Questo è l'affetto, figliuoli cari, co'l quale dobbiamo tutti riconoscere gratamẽte et la sanità, nella quale Dio gratia, siamo doppo così euidente pericolo, et la uita, che doppo così spauentoso principio di morte, ci hà donato Dio, per maggior spatio di penitenza, cõforme al bisogno nostro. A questo fine, et con speranza, che quelli anco, che non hanno fatto frutto nel passato flagello, debbano hora farlo nella consideratione di questa liberatione, concessaci tanto fuor di quello, che ci poteua persuadere la ragione humana, habbiamo raccolto alcuni ricordi per il uiuere christiano, communi a ogni stato di persone, et alcuni altri particolari di più per i padri di fameglia, et altri anco per i capi, et mastri di botega, suoi garzoni, et lauoranti; et distintoli in tre tauolette stampate, et poi fatole ristampare tutti insieme in un libretto; affinche così nell'uno, et l'altro modo possi ciascuno hauergli, et più pronti alle mani, et quasi sempre auanti a gl'occhi, et consequentemente in uno certo modo espressi, et più uiui nella memoria, non solo per saperli, ma per pratticarli; poiche nell'osseruanza, et non nella sola cognitione della uolontà de Dio, consiste il bene della uita nostra.

Sempre, figliuoli, sarebbe stato opportuno questo officio nostro per aiuto della salute uostra, della quale siamo desiderosissimi; ma certamente questo tempo ci è parso opportunissimo per questo anco; perche si come Dio diede già a quel suo antico popolo la legge in tempo, che per la fresca memoria del beneficio, che gli haueua fatto de liberarlo dalla oppressione di Faraone, et dalla seruitù d'Egitto, fosse più disposto a riceuerla, et essequirla: così douendo uoi per la gratia, che la bontà de Dio ui hà concesso, di liberarui da così contagiosa peste, essere molto più pronti, et apparecchiati a uiuere secondo i suoi santi commandamenti; habbiamo uoluto abbracciare questa occasione della dispositione, che per tale beneficio noi douete hauere, con darui i sopradetti ricordi, pertinenti alla buona osseruanza d'essi comandamenti. Il che anco a fare ci hà stimolato non solo il debito della cura nostra paterna, ma anco specialmente l'essempio del padre nostro sant'Ambrosio, che, mentre che gouernò questa Chiesa, et con sermoni, et con uarij scritti, et con altri muodi diede a tutto questo popolo, et particolarmente a ciascun stato di persone, instruttioni, regole, et ricordi della disciplina, e uita perfetta Christiana. Vi s'aggionge poi hora a quest'occasione, quest'altra, che già siamo nelle feste, nelle quali celebra la Chiesa santa, memoria solenne del sacro Natale di Giesù Christo, Signor nostro, et con esso insieme di tutta la pienezza di gratie, et benedittioni, che egli ci hà portato. In così gran liberalità del Signore, come poteuamo noi, suoi ministri, nõ accenderci a fare a noi figliuoli, tanto da noi paternamente amati, qualche speciale dono spirituale. Vi facciamo dunque per tanti rispetti questo de i ricordi: qual dono è tale, che ui potrà aiutare non solo a spendere utilmente il tempo in queste feste, in luogho delle carte, crapule, et altri trattenimenti perniciosi, con i quali alcuna uolta si sono pur troppo profanati quei sacri giorni; et si è pur troppo prouocata l'ira de Dio sopra di noi; ma anco ui seruirà per spendere fruttuosamente tutta la uita uostra con quella gratitudine, che senza misura doniamo a i singolari beneficij, che sempre, et in questo tempo u'ha fatto la bontà de Dio.

Resta dunque, figliuoli, che noi, si come con tutto l'affetto ui essortiamo, et preghiamo nel Signore, pigliate, et abbracciate et con tal frutto mettiate in prattica questi nostri ricordi, che l'essecutione d'essi sia a noi, et a noi abondante consolatione. Et tutto questo particolarmẽte incarichiamo a quelli, che hanno sotto sua cura altri. Però specialmente a uoi padri, et madri di famiglia, et altri capi di casa, botega, et lauorieri, quanto possiamo, efficacemente raccommãdiamo la totale, et diligente osseruanza d'essi ricordi, di maniera che non solo uoi gli osseruiate, et pratti-

chiate

chiate accuratamente; ma facciate, che siano da i nostri figlinoli, seruidori, garzoni, fameglia tutta, et da altri, che dipendano da noi, studiosamente essequiti con frutto. Ne siamo noi, che ui diamo questo carico. Dio istesso ue l'hà dato, quando ui ha commandato l'hauerne cura; et tante uolte ui ha assicurato di douerne noi rendere streto conto nel tribunal suo al punto della morte nostra, et nell'estremo giudicio. onde ui diciamo in questo proposito quasi il simile, che già l'Apostolo San Paulo disse a Timoteo suo discepolo, cioè, che ui ricerchiamo inanzi a Dio, quale ha da giudicare i uiui è i morti, che non perdoniate a fatica, ne tralasciate sollecitudine per indurre tutti i uostri alla prattica, et essecutione di questi nostri ricordi, et d'ogni altri, che tocchino all'osseruanza delli precetti de Dio. Instate opportuna, et importunamente, pregate, scongiurate, riprendete, corrigete, secondo il bisogno; et doue non gioua la correttione, mandate fuori dalle case, et dalle boteghe uostre i seruidori, garzoni, et lauoranti discoli, et dissoluti più tosto, che habbiate noi a participare per la negligenza, ò tolleranza nostra, de i peccati loro; et prima che con i suoi corrotti costumi, et male usànze guastino la disciplina christiana delle case, ò boteghe uostre; et forsi anco cõ questo siano causa di tirare sopra di noi, de i figliuoli, et case nostre, quelle maledittioni temporali, et spirituali, che cosi terribilmente nelle scritture sante Dio minaccia a chi non osserua, ne fa osseruare i suoi santi commandamenti. Per tanto, si come gia diceua Iddio a quel suo antico popolo, Ponite hæc uerba mea in cordibus, et in animis uestris, et suspendite ea pro signo in manibus, et inter oculos uestros collocate. Docete filios uestros, ut uerba mea meditentur, quando sederis in domo tua, et ambulaueris in uia, et accubueris atque surrexeris. scribes ea super postes, et ianuas domus tuæ. Cosi uoi quando sedete al fuoco con i uostri, quando state, ò passeggiate per casa, quando leuate la matina, quando la sera andate a letto, et finalmente sempre, et in ogni luogo, per la buona osseruanza de i precetti de Dio, et regola del uiuere Christiano, habbiate a cuore questi ricordi, habbiateli alle mani, insegnateli a i figliuoli uostri; rinouateli spesso alla loro memoria; attaccateli auanti a gl'occhi nelle uostre case, et boteghe. Questa racolta de ricordi sia il specchio, che se ponghino auanti tutte le uostre donne la matina, et ogn'hora, per riuedere, et polire la faccia dell'anima, et conuersatione loro, per piacere a Dio, et santamente al mondo, in luogho di quei specchi, et di quei pomposi ornamenti, ne i quali alcuna uolta hanno forse molte di loro cosi inutilmente consumato tant'hore per piacere uanamente al mondo.

Particolarmente poi uoi, che sete padri, et madri, et capi di casa, et fameglia habbiate sempre auanti gl'occhi quello terribile essempio, che habbiamo nella scrittura santa di Heli, quale si bene sentiua dispiacere della dissoluta uita de i figliuoli suoi, et li riprendeua spesse uolte, et ammoniua alla emendatione, nondimeno perche non li corresse efficacemente, hebbe da Dio quel seuero castigo, che in un medemo di, gli furno amazzati i figliuoli, dissipato l'essercito, con morte di molte migliara d'huomini, presa l'arca di Dio, cadde esso dalla sua sedia morto, la moglie se disperse, et morì, restò priua la sua posterità del sacerdotio. Questo essempio sia lume, et stimolo a tutti uoi per assister con effetto all'obligo stretto che hauete di tener in disciplina le uostre fameglie, et altri dipendenti da uoi: quali, come speriamo dalla pietà uostra, si indrizzarete bene, conforme a quel che nelle tauole de i nostri ricordi ui ne instruuiamo; potrete aspettare dal Signore Iddio hora; et per sempre sopra di uoi, et loro larghe benedittioni: le quali ui preghiamo continuamente da sua diuina Maestà. Dall'Arciuescouato il di 20. Decembre 1577.

Ricordi di Monsignor Illustrissimo Cardinal di S. Prassede, Arciuescouo.

Per il uiuere Christiano a ogni stato di persone.

La natura nostra già guasta per il peccato, da se è tanto inchinata al male, che facilmente lasciamo, et si smentichiamo di far bene. Però habbiamo dibisogno de aiuti, et incitamenti al uiuere bene, et di chi continuamente ci l'auuertisca.

A questo seruiranno alcuni ricordi, qui raccolti, accio leggendoli spesso, ciascuno, come in un specchio, ueda in parte la forma della uita christiana, et quel che gli manca, et che douerebbe fare.

Auertimenti generali.

La principal cosa, che si deue procurare, et à che si deue hauer la mira, è la gratia di Dio; senza la quale non si puo uiuere christianamente.

A questo aiuterà l'hauere il timor di Dio che è principio, della nostra salute, et di ogni bene, guardandoci di non far cosa che offenda i purissimi occhi suoi.

Però habbi sempre Iddio auanti à gl'occhi, in conspetto del quale stai, & che di continuo ti uede.

Considera spesso il fine, per il quale tu sei creato, che è d'acquistare la gloria celeste, et che à questo hai da incaminarti, et ti hãno da seruire tutte le creature.

Pensa spesso alla morte, et al giudicio stretto di Dio, et à quello, che doppò ha da seguitare.

Habbi zelo dell'honor di Dio, et non solo di osseruar tu con ogni diligenza li suoi santi commandamenti, ma che non sia biastemato il suo nome, ne fattogli irreuerenza da altri.

Habbi molta riuerenza à tutte le cose di Dio, et de i suoi Santi, et à tutti li ordini della santa Chiesa, et del tuo Pastore, procurando di osseruargli intieramente.

Habbi molta confidanza nel Signore, che farà sempre tutto quello che sarà per il tuo meglio.

Habbi di continuo l'occhio alla prouidẽza di Dio,

pensando che nessuna cosa uiene senza sua uolontà, et tutto per cauarne bene.

Essercitati nella cognitione di te stesso, della propria uiltà, bassezza, et miseria, fuggendo li fumi, et la propria reputatione.

Non ti fidar mai del proprio giuditio, et parere, ma rimetti te facilmente al parer d'altri, consigliandoti spesso.

Procura di esser grato a Dio de i tanti beneficij suoi, riconoscendoli, et ringratiandolo, et uiuendo bene per fargli cosa grata.

Non ti curare di piacere a gl'huomini, pur che piacci a Dio, et guarda sempre a quel che sia più a sua gloria, et seruitio.

Il premio d'ogni tua fatica aspettalo da Christo, et non dal Mondo.

Nelle facende, et opere che tu fai, habbi intentione di non uoler fare alcuna cosa, la quale non sia lecita, et di farle tutte per amor del Signore, acciò cosi tutte siano meritorie.

Conosce, et ripensa, che non ci e maggior ricchezza et tesoro, ne cosa più eccellente, et di maggior frutto, che amare Iddio, et seruirlo, et che tutto il resto passa, come fumo, et ombra.

Obedisci prontamente nelle cose honeste a tutti i tuoi superiori, anchor temporali, et habbi la debita riuerenza, et rispetto a loro, et a tutti i tuoi maggiori.

Dal canto tuo procura di mantener la pace, et quiete in casa, quanto e possibile, uiuendo in carità con tutti o maritato che tu sij, o in altro stato, quale si sia.

Procura con la diuina gratia di rafrenar l'ira nelle cose, che accadono alla giornata in casa, o fuori, et di non cominciare a gridare, acciò non prorompi in maggior inconueniente.

Ricordati di sopportare li diffetti altrui in casa, et fuori, come tu uuoi da gl'altri esser sopportato.

Ricordati, che sei Christiano, et che però hai da sopportare patientemente per amor di Christo le ingiurie a te fatte, et perdonarle, et rendere bene per male, et pregare per li tuoi inimici.

Nelle tue tribulationi, et cose contrarie ricordati di ricorrere alla oratione, et piglia li flagelli, o communi, o particolari, et ogni cosa auuersa dalla mano del Signore.

Maneggia le cose del mondo, come fattor di Dio, et non come padrone assoluto, et usale per necessità, et bisogno, non per piacere, et procura cosi passare per queste cose temporali, che non perdi le eterne.

Nel principio di ciascuna attione cosa, fatti il segno della santa Croce, confidando molto nella sua uirtù.

Non cominciarai negotio alcuno d'importanza, senza far prima oratione, et anco consigliarti col Padre spirituale, o altre persone prudenti, et pie.

Alcuna uolta fra l'anno domanda a qualch'uno, in chi ti confidi, che cosa gli pare di te, et ripensa fra te stesso, se sei su la buona strada della salute.

Vedi di ordinare, et distribuire bene l'hore del giorno secondo diuerse attioni, come del far oratione, udire Messa, negotiare, mangiare, et cosi non perderai tempo.

LE biasteme, et le parole dishoneste, hanno da esser molto lontane dalla bocca del Christiano.

Guardati dalla mala usanza di giurar spesso.

Fuggi ogni sorte de superstitioni, et male arti.

Non uoler facilmente giudicare il prossimo, massime la sua intentione, ma habbi gl'occhi a tuoi peccati, et diffetti.

Guardati di esser desideroso, o curioso di sapere i fatti altrui, et de ogni nouità, et massime in cose di fede, et di parlare di quello, che tu non sai.

Guardati dal mormorare, et straparlare, et di non togliere mai la fama a nessuno.

Non riportare mai alcuna cosa ad altri, che possa turbare la pace, et quiete loro, ò d'altri, et mettere dissensioni.

Guardati dalle parole dissolute, et anco dall'otiose.

Guardati dalle dissolutioni ne gli atti, et ne i gesti, che offendono Dio, et gli huomini, et procura di esser modesto, et composto in tutti li tuoi mouimenti.

Fuggi le cattiue cōpagnie più che la peste, et ogniuno che ti dia cattiui ricordi, ò consigli, ò mal essempio, et cosi tutte le occasioni, et incitamenti di peccare.

Fuggi li ridotti, et bettole, et barattarie, i banchetti, balli, feste, le maschere, et spettacoli uani, doue si offende Dio: et guardati nō solo da participarne in altro muodo, ma anco da esserni presente.

Guardati dallo stare in otio, come ueleno dell'anima, ma procura di star occupato in opere pie, ò almeno in cose utili.

Vedi che in casa tua non ui sia imagine alcuna pro fana, et molto meno dishonesta, ne in quadro, ne in muro, o libri, ò altre cose, perche a te nuoce, et ad altri da scandalo.

Nel negotiare, uendere, et comprare guardati da ogni sorte d'inganni, falsità, bugie, et giuramenti, et di uolere cosa alcuna di quel d'altri.

Fuggi il maneggiare danari, ò beni d'altrui, se puoi, eccetto se non fossi obligato per debito di carità, ò altro.

Ne per guadagno, ne per amicitia ò amor de parenti, ò fauori, ti deui mai muouere a far alcuna cosa, che non sia giusta, et secondo Iddio.

Ti deui guardare nelle prosperità, dalle troppo allegrezze, che fa dimenticare l'anima delle miserie, et pericoli di questa uita. Però ricordati all'hora spesso delle calamità, et uarietà delle cose del mondo, Et per questo sarà bene all'hora leggere qualche libro del dispregio, et uanità delle cose humane, come un santo, et dotto huomo nelle sue prosperità soleua leggere le lamentationi di Gieremia Propheta.

Nelle auuersità, non ti perder d'animo, ne ti cōtristare; anci ti deui allegrare, peroche questa è la dritta strada del Paradiso, et uno de i buoni segni, che può hauer l'huomo della sua salute. Ricordati all'hora di legger qualche trattato spirituale delle tribulationi.

Custodia

Custodia del cuore, et di tutto l'huomo.

FA un fermo proposito di non offendere mai Iddio, massime mortalmente, ma di patir piu tosto ogni male, ancor che fosse la morte, et di fuggire ad ogni tuo potere qualunque peccato, ancor che veniale.

Attendi alla guardia del cuor tuo, che non vi entri alcun pensiero cattivo, proponendo ciò spesso, et essaminandoci se manchi.

Quando si muove in te qualche vitiosa passione, ò cattivo pensiero, cerca dal principio di resistergli, non dandogli luogo, ma scacciandolo, accio non ti induca al peccato.

Similmente habbi cura de gl'occhi, non alzandoli facilmente, ne guardando fissamente quel che non è lecito desiderare.

Raffrena la lingua tua, et non dir tutto quello, che ti viene in bocca.

Ricordati, che del continuo siamo tentati, et circondati da i demonij, che stanno per farci prevaricare et però stà sopra di te.

Confessione, et communione.

VEdi di far la prima cosa una buona cõfessione generale di tutta la vita, se non l'hai fatta mai, per principio, et fondamẽto d'una nuova, et buona vita.

Elegeti un Confessore dotto, et buono per Padre spirituale, et guida dell'anima tua, al quale devi havere gran fede, et con lui conferir tutti li dubij, et cose d'importanza, dove esser carico di conscienza, et governarti con il suo consiglio.

Confessati spesse volte, et quanto piu spesso e meglio, ò ogni otto giorno, ò almeno ogni mese, et di più in tutte le solennità, et feste principali fra l'anno.

Similmente frequenterai la santissima Communione, et quando non potrai communicarti, non lasciare almeno di confessarti, per ottenere la gratia, che si da per questo sacramento.

Vedi di non andare mai a dormire con alcun peccato mortale adosso, ma confessatene subito, che puoi, et se non potessi all'hora, procura di haverne almeno contritione, et dolore, et piangelo amaramente.

Fa ogni settimana, qualche penitenza, come digiuno, disciplina, portare cilicio, dormire duro, et altre cose: ma però con consiglio del Padre spirituale.

Oratione et essercitij spirituali.

HAbbi nella tua camera qualche imagine devota di Christo, della Madonna, ò di qualche santo, che hai più de gl'altri in divotione.

Doveresti anco in camera tua havere dell'acqua benedetta, et andando a letto, et levandoci, intrando, et uscendo di casa signarti con essa contra tutte le insidie del nemico.

Procura di havere, et portare adosso con fede, divotione, et riverenza alcuno Agnus Dei.

Habbi particolare divotione, et riverenza all'Angelo tuo custode.

Haverai anco alcuno, ò alcuni santi per tuoi advocati, come il Santo, il cui nome ti si è imposto nel sacro Batesmo, et particolarmente piglierai la gloriosa Vergine per tua prottetrice, et a lei farai specialmente ricorso in tutti li tuoi bisogni.

Sapendo leggere, dirai l'officio della Madonna, almeno le feste, se non potessi gl'altri giorni, et la corona ogni giorno, ò piu spesso che puoi.

Non lasciar mai l'oratione, almeno della mattina, et della sera, ma la farai in tutti i modi, ò sia in compagnia de gl'altri della tua vicinanza nella Chiesa, ò di quei della tua casa, ò bottega, dove ti trovi, ò sia solo, et quando pure non possi farla a quell'hora che suona per questo la campana, falla ad un'altra, et fara bene, quando sei solo, farla mentale, se la sai fare, altrimenti doverai a quel tempo recitar li sette salmi penitentiali, o le Letanie, ò dir la corona, ò altre orationi vocali.

Ricordati di pregare non solo per te stesso, ma per tutti li gradi di persone, et massime per l'essaltatione della santa Chiesa, per il santissimo Papa, per il tuo Pastore, per tutti li Vescovi, per i Principi del Christianesimo, et specialmente per il tuo Re, et suoi Magistrati, et per le anime de defonti.

Devi esser molto devoto de i Santi, protettori di questa città, et diocese, et osservare le loro feste, et vigilie, et visitare, et honorare le loro Chiese, et reliquie, massime ne i giorni delle loro feste, ò officij solenni.

Tutti li Venerdi, se habiti nella Città, altrimente tutte le volte, che vi vieni di fuori; procura di visitare il sacro chiodo di nostro Signore nella Chiesa Metropolitana, et di conseguire molte indulgenze concesse in tutti i giorni a chi fa oratione al santissimo Sacramento in quella Chiesa.

Il Sabbato, à sera ti trouerai alla tua parochia, ò in detta Chiesa Metropolitana all'hora, che si canta la Salue Regina, overo altra antiphona della Madonna.

Haverai gran fede, et divotione alle indulgenze, procurando di acquistarle, et a i grani benedetti per questo.

Sij divoto in frequentare ne i suoi giorni le Chiese di questa Città, ove sono le stationi di Roma, et in visitare spesse volte anco le sette Chiese, et non lasciar, che per tua negligenza siano date senza frutto, quanto a te, cosi rare, et singolari gratie, et commodità spirituali concesse a questa Città, et diocese.

Habbi particolar divotione di trovarti a tutte l'attioni sacre publice, et solenni del luogo, dove stai, ordinarie, et straordinarie, et participare tu anchora di quei misterij. Però essẽdo nella Città, deverai andare nelle solennità alla Chiesa cathedrale alla messa et officij pontificali, cosi anco nelle, quattro tempora a veder celebrare le sacre ordinationi solennemente dall'Arcivescovo, pregando Iddio, che a lui dia lume abundante in attione di tanta importanza, come è

me è quella, alla salute di tutto il popolo; et copiosa gratia a quelli che all'hora si promuouono nella sacra ordinatione. Ecciterai anco te medesimo da quelle sacre ceremonie, che uedi usare, alla riuerenza, et rispetto, che deui ad ogni persona Ecclesiastica.

Parimente ti trouerai, quando si celebrano messe, ò processioni, per principio, o fine, di concilij, sinodi, ò simili altre publiche attioni.

Non mancare anco di andare diuotamente à tutte l'altre processioni generali, ouero particolari della tua parochia, et uicinanza.

Medesimamente à tutte le orationi ordinarie, et estraordinarie, ò delle quarant'hore, ò siano di altra sorte, che sono ordinate nella Chiesa Metropolitana, ò nella tua parochia, facendo la tua statione, sempre quando ti tocca per il compartito, et piu tosto di più, che di manco.

Quando si da il segno per portar il santissimo Sacramento a gl'infermi, non deui mancare di andar ad accompagnarlo diuotamente con la tua candela, gloriandoti, et nõ uergognandoti di accompagnare il tuo Signore Re dell'uniuerso. Et per strada pregarai per l'infermo, à chi si porta, et renderai gratia a Dio d'hauerci fatti degni di cosi gran dono, cioè di lasciarci se stesso in un tanto Sacramento.

Questo medesimo officio di accompagnar il santissimo Sacramento, doue occorra all'hora portarsi, farai tutte le uolte, che lo incontri per strada, smontando per questo anco da cauallo, et dal cocchio, et dalla carocchia, se ui fossi.

Quando si suona l'Aue Maria la matina, et a mezzo giorno, et la sera, dirai tre uolte l'Aue Maria in ginocchione, et insieme quei tre uersetti, quali sono posti nell'essercitio quotidiano stampato nell'officiolo della Madonna, ricordandoti dell'Incarnatione di Christo Nostro Signore, et della sua passione.

Quando in casa, ò in altro luogo, senti suonare per l'eleuatione del Signore nella Messa maggiore deui ricordarti della eleuatione del Signore in croce, et inginocchiandoti alzar la mente ad adorare il tuo Saluatore, et far un puoco d'oratione, come se tu fossi presente.

Quando si suona a morto, deui pregare per quel tale, et ricordati, che ancor tu lo seguiterai presto, et però propone di stare apparecchiato.

Quando si suona per la tempesta, oltra il mouerti prontamente a far oratione per quel pericolo, ò ricorrendo subito alla Chiesa, ò almeno nel luogo, doue all'hora ti ritruoui, deui pensare quelli tuoni, lampi, et spauento, che sarà nel giorno che uerrà Christo a giudicarti.

Piglia usanza di quelle orationi, che chiamano iaculatorie, dicendo spesso fra il giorno con la mente, ouero anco con la bocca, ma bassamente, quando sij alla presenza d'altri, alcuna breue sentenza de salmi, ò parole sacre, ò altra breue oratione, che illumini l'intelletto, et rennoui l'affetto tuo in Dio in ogni occasione, che s'appresenti, come a dire, Nel principio di ogni cosa, Deus in adiutorium meum intende: domine ad adiuuandum me festina. Nelle difficultà, In te domine speraui, non confundar in æternum. Nelli trauagli, Saluum me fac domine, quoniam intrauerunt aquæ usque ad animam meam. Nelle tentationi, Adiutor meus esto, ne derelinquas me. Considerando la propria infirmità, Miserere mei domine, quoniam infirmus sum. Considerando li proprij peccati, Sana me domine, et sanabor. Desiderando amare il Signore, Diligam te domine fortitudo mea. Nelli dubij, Deus meus illumina tenebras meas. Desiderando la perseueranza del ben fare, Deus meus es tu, ne discesseris a me. Et simili altre, delle quali ne sonò pieni i Salmi, et i libri della scrittura sacra, et i soliloquij de i santi, come ne potrai essere instrutto dal tuo padre spirituale.

La notte, quando ti suegli, et non puoi dormire, occupa la tua mente in Dio, et in cose spirituali, ne da luoco a i pensieri delle cose del mondo: ma come ti ricorda il tuo padre sant'Ambrosio dirai de i Salmi, et pater noster con diuotione.

Quando uai a letto, pensa che non sarai forsi uiuo la matina, et quando ti lieui, che forsi non giungerai alla sera, et cosi starai sopra di te. Negotiando, ò lauorando, procura di occupar la mente in qualche cosa spirituale, come in quel che faceua, ò diceua Christo Nostro Signore o alcun santo, ò in salmeggiare, ò cantare cose spirituali.

Ogni uolta, che uai, ò torni da far qualche cosa, pensa che l'Angelo buono ti accompagna, et sta per aiutarti, et numera i tuoi passi nell'opere buone, ouero imaginati la presenza di Christo N. Sig. et di essere in sua compagnia.

Da ogni cosa, che si fa, occorre, ò che uedi, cerca di cauare frutto, et qualche buon senso spirituale, come dal coltiuare la terra, con quanta fatica, et diligenza bisogna coltiuare la nostra anima, accio renda buon frutto al Signore. Da un bel giorno di sole quanto diletterà il uedere l'eterna luce, poiche questa cosi rallegra: et da un giorno nuuilo et oscuro, che pena sarà stare in quell'eterne tenebre, poi che cosi ti attrista un poco di mal tempo: et da un giardino pieno di uaghi fiori, quanto sia bella, et diletti a Dio un'anima ornata di fiori, et uarij colori di uirtù, et quãta sia la sapienza di Dio, poi che tant'arte si uede in un fiore, ò una sola foglia, et cosi farai di tutto il resto.

Essercitio particolare della matina.

La matina quando ti lieui, la prima cosa ricorri à Dio, domandandogli il suo aiuto, et fa oratione auanti che ti occupi la mente in altre cose, et come te ammonisce il tuo padre sant'Ambrosio, ricordati particolarmente di dire, fra l'altre diuote orationi, il credo.

Per far questo bene bisognerebbe esser sollecito, et leuarsi la matina per tempo, et percio sbrigarsi la sera da i negotij, et andare a buon'hora a letto.

Subito

Subito destato, occupa la tua mente in Dio, et pensa che l'Angelo tuo all'hora ti chiama, accio uadi seco à lodare il Signore.

Vestendoti pensa a qualche cosa spirituale, come che nel battesimo fosti uestito di gratia, et che sei pel legrino, et camini, et deui incaminarti uerso la patria.

Inginocchiato poi nel loco deputato a far oratione, ringratia Dio prima, che ti habbia guardato quella notte, et condotto sin à quell'hora, et poi di tutti i suoi doni.

Pregalo poi, che ti guardi quel giorno, et sempre da ogni peccato, et di non offenderlo mai.

Terzo, che ti dia gratia di far sempre la sua santa uolontà, et di indrizzar ogni tua cosa secondo il beneplacito suo.

Quarto offerisceglì te stesso, et tutto quel che farai, dirai, ò penserai con pura intentione, c'habbia ad essere à laude, et gloria sua.

Quinto, raccomandati alla gloriosa Vergine, et all'Angelo tuo custode, et al santo, tuo protettore, et à tutti i santi, et di qualche buona oratione à proposito per questo.

Farai poi per un pezzo oratione mentale, ò uocale, ò un'hora, ò mezza, secondo la commodità, et capacità, che hauerai.

Oratione, et essercitio particolare della sera.

La sera doppò cena, ò qualche altra hora leggi, se sai leggere, un poco di un libro spirituale, ò uite de i santi, ò altro, et massime del Santo di quel giorno, ripensandoui un poco sopra, o discorrendoui con gl'altri.

Auanti di andare a dormire, ingenocchiato, auanti ad una sacra imagine, ringratia primieramente Iddio de i beneficij riceuuti generalmente, et specialmente quel giorno: et dimanda insieme gratia, et uero lume di conoscere, et odiare il peccato: poi essamina un poco la tua conscienza, sopra quello che hai fatto, detto, et pensato quel giorno: et dimanda a sua diuina Maestà, humilmente perdono, d'ogni offesa, et difetto, che trouarà in te, facendo fermo proposito con l'aiuto de Dio guardartene per l'auenire, et di confessartene.

Spogliandoti, pensa che per il peccato l'huomo e spogliato della gratia, et che bisogna spogliarsi de i mali habiti: ò alcun'altra buona cosa, o di qualche oratione.

Modo di orare et conuersare nella Chiesa.

Le tue orationi procura di farle inginocchiato, e con maggior diuotione, che potrai.

In andare al luogo dell'oratione, considera, che il Signore sta iui presente, et risguarda quel che uuoi fare: et se lo fai: come si deue.

Sentendo sonare alla Messa, ò a gl'altri diuini officij, a i quali sei per andare, alza la mente, a considerare, che hai da andare a fare oratione, et assistere all'oblatione del sacrificio del corpo, et sangue di Christo, N. Signore, per remissione de tuoi peccati, ouero a laudar Dio: et però ui deui andare con contritione, et diuotione.

All'entrar nella Chiesa, prendendo l'acqua benedetta, alza la mente, et ricordati del sacro fonte del battesimo, et di quello che ui promettesti, et procura lauar l'anima tua dalli peccati, con lagrime, et penitenza; et propone di guardartene nell'auenire.

In Chiesa sta con riuerenza, et timor di Dio, stà nel luoco tuo non in quello ne de i chierici, ne deputato ad altro stato di persona: non sedere irriuerentemente, con le spalle uoltate al santissimo Sacramento: non t'accostare alli gradi, ne dentro cancelli de gl'altari; suggi in Chiesa il parlare, et ogni moto, gesto, et atto irriuerente, o indecente.

Sta attento alli officij diuini, et non guardare ad altro, che a quelli santissimi misterij, che iui si fanno, et altre cose diuote.

Sta alla messa bassa sempre inginocchiato, et all'Euangelio in piedi.

Essercitio particolare delle feste, et sacri tempi, et uigilie.

Le feste guardati di non spenderle in uanità, ma in buone opere.

Procura almeno nelle feste, udire la Messa nella tua parochia, come tua propria Chiesa, et iui udire li buoni ammaestramenti, che ti sono dati, et instruirti delle cose che sono di obligo di sapersi per la salute al Christiano, et ripigliar l'antica buona usanza di farui la offerta.

Procura nelle feste di udire il Vespro, et li diuini officij.

Procura di udire la predica, et sacra lettione non solo le feste, ma in tutti gl'altri giorni, che puoi hauerne, et questo non per curiosità ma per cauarne frutto andando a udirle; doue senti piu mouerti, et attendendo sollecitamente a metterle in effecutione.

Quando s'auicina qualche festa, o solennità de tempi sacri, come di aduento, di settuagesima, di quadragesima, et altri, fa il ricordo dil tuo Padre sant'Ambrosio, che tu ti rinuoui in tutta la uita, et costumi, preparandoti con confessione, communione, et essercitij santi a celebrarla.

Nell'Aduento, se non digiuni tutto quel tempo, come fu gia santo instituto, almeno procura di digiunare tre giorni della settimana, cioè il Mercore, Venerdi, et il Sabbato.

Digiunarai anco nella uigilia del santo della tua parochia.

In ogni Domenica dell'Aduento fa quel che ti ricorda un santo Pontefice, cioè che te communichi santamente: et il medemo studia di fare nelle Domeniche di quatragesima.

Ne i giorni di digiuno, douerai accompagnare il digiuno con più frequente oratione, et con elemosina anco, se tu poi.

Se bene nel digiuno, mangi una sol uolta, non deui però, come ti ricorda sant'Agostino, caricare la tauola de troppo uiuande.

Quel che auanzi di spendere quel giorno per la cena, sarà bene di darlo per l'amore de Dio a poueri.

Nelle feste, che soa proprie, et particolari in questa Città, et diocese come di sant'Ambrosio, de i santi martiri, Geruasio, Protasio, Nazario, Celso, Nabore, et Felice, ti deui ricordare dell'antica diuotione di questo popolo, che con uigilie, con processioni, orationi più frequenti, et con ogni essercitio santo lo celebraua: et con questo essempio, douerai eccitarti al culto di quelle feste con maggior diuotione.

Opere pie.

Dilettati dell'opere di misericordia, di fare elemosina, uisitare gli spedali, carcere, ò infermi, et in ogni modo aiutare i poueri, massime quelli che sono in maggior necessità.

Cerca d'intrare in qualche scuola pia, ò compagnia d'huomini spirituali; a far qualche opera pia, et occuparti bene, massime le feste.

Sij pronto con quel poco, ò assai, che Dio t'ha dato, di facultà, et doue manchano le facultà, con le fatiche, et proprio sudore ad aiutare le Chiese, et spetialmente la tua parochia, che è tua propria Chiesa, per il suo ornato, et altri bisogni, acciò stiano col decoro, che conuiene alla casa de Dio.

Quādo uedi il tuo prossimo esser in qualche peccato manifesto, ò star per cadere, fagli la debita correttione fraterna, ò ammonitione con carità, et discretione per guadagnarlo.

I nobili, et ricchi, et persone di grado, et Rettori, siano come guide, et essempio de gl'altri, nella buona uita, et in tutte le sorte dell'opere buone.

Se ti senti mosso a fare alcuna santa pellegrinatione, conseglìatene con il tuo parocho, et padre spirituale: ne lasciare a modo alcuno di pigliare da esso parocho la benedittione, conforme all'uso antico ecclesiastico.

Se fai uiaggio, usa de dire ogni giorno la matina, auanti che te metti, in camino, quelle breui orationi, prece, che se chiamano l'Itinerario, stampato nell'officiolo della Madonna.

Per eccitare continuamente il spirito tuo a diuotione, et a studio di esseguire con opere spirituali, quel che con sacri riti, et cerimonie te ammonisce, et insegna la santa madre Chiesa; quādo tu uedi nella Chiesa alcuna cerimonia, ò nelle solennità, ò ne i sacri tempi, ò nell'admiistratione de i santi Sacramenti, come nel battesmo l'imporsi al battezato la ueste, ò drappo bianco, et simile altre; procura d'intendere non per curiosità, ma per cauarne frutto, alcuna cosa di quelle, che sono significate per quelle sacre cerimonie.

Vitto, et Vestito.

Ogni uolta che uai à mensa per mangiare, deui pensare, che ui uai per necessità, et dir prima la benedittione, quella che è nell'ufficio della Madonna, et doppo render le gratie al Signore, et non la sapēdo; dire un Pater nostro, et un'Aue Maria, et fare il segno della santa croce sopra i cibi, ò la mensa.

Quando ti metti, ò sei a tauola, ricordati, prima che tu comiaci a mangiare, il peccato, che per il cibo commessero i nostri primi parenti, che ti sarà come un freno all'appetito tuo, et regola a quella attione.

Procura di esser temperato nel mangiare, bere, dormire, et uestire, piu presto declinando al poco, che al souerchio.

Guardati dalle pompe, et foggie di uestimenti, et da ogni sorte di uano ornato, ò abbellimento, ò donna, ò huomo, che tu sei.

Ricordi di Monsignore Illustriss. Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo.

Per li Padri, et Madri di famiglia, et tutti li capi di casa.

Il Padre, et Madre di famiglia, et ciascun capo di casa, habbi ben a memoria l'obligo, che ha da uiuere i suoi christianamente. Però non solo osserui esso, ma procuri, che da i figliuoli, et tutti quelli di casa, o che sono nella sua cura, siano osseruati, per il uiuere christiano, dati da noi in commune a ogni stato di persone, et pensi spesso, che n'ha da rendere conto al Signore, anzi che portarà la pena de' loro eccessi, non li correggendo opportunamente, et incaminando al bene quanto può: di più nel gouerno, et cura loro, habbia a cuore i capi infrascritti, quali tutti insieme con quelli altri ricordi per il uiuere christiano, che sono dati in commune a ogni stato di persone, leggerà, o farà leggere una uolta al mese alla presenza della sua famiglia.

Numero, et qualità di fameglia.

Riceua, et tenga quel numero solo de seruitori; et simile famiglia, che ha bisogno, et che può commodamente sostentare con l'entrata, et beni suoi, senza far debiti, ne far stentar loro de i suoi douuti stipendij.

Habbia molta cura, quando piglia persone nella casa, o famiglia, acciò non u'intrino biastematori, concubinarij, huomini dati alle dissolutioni, ne altre persone uitiose ne suspetti della uita loro.

Vigilanza.

Sia uigilante sopra tutto con sollicitudine, uolendo saper, quel che fa ogn'uno, et osseruando tutti i loro andamenti, conuersationi, et pratiche.

Molto

Molto giouerà hauer una persona fidata, et sicura di casa, o della uicinanza, se la famiglia è di poco numero, che sia come censore secreto de i costumi che osserui tutti, et gli referisca tutti i disordini, e pericoli spirituali, che in loro uede, o intende.

Correttione.

QVando gli uiene detto cosa mala de loro, non sia troppo facile, a credere ogni cosa, che gli uiene alle orecchie, ma prima essamini bene, et ritroui la uerità.

Doue trouerà diffetto, ammonisca chi bisogna opportunamente; e gli faccia la debita correttione.

Quelli, che doppo esser ammoniti più uolte di cose importanti, non si emendassero, se sono seruitori, o simili gli mandi uia; se sono figlinoli, gli castighi. Ne comporti in loro biastema, ro bamenti, concubinato, o altre dissolutioni di uita, et costumi, a chi non si fosse confessato, et communicato alla Pasqua di Resurrettione; et chi non sapesse, ne uolesse impatare la dottrina Christiana, almeno le cose più necessarie.

Cautione, et custodia.

FAcci che i figliuoli, et i seruitori, maschi, e femine, dormano di tale modo distinti, e separati, che nō ui sia pericolo de inconuenienti alcuno, e prouedà che ciascuno habbi il suo letto separato.

Non tengano i maritati li figlinoli, et figliuole a dormire seco ne nella camera, doue dormano essi mariti, et moglie, ma in altro luogo sicuro, e separato, quanto e possibile.

Veda che in casa non ui siano libri cattiui, o pitture dishoneste, et non si cantino canzone lasciue, ma ui siano delle spirituale, et christiane, et si cantino delle laude, et cose diuote.

Per questo, et per ogni altro buon rispetto, douerà uisitare la casa tre, o quattro uolte l'anno alla sprouista, ancor le casse, et altri repositorij, della sua famiglia, e purgarla d'ogni uanità.

Vegga che non conuersino i suoi in casa, ne fuori, con male compagnie, et fuggano ogni occasione di peccato.

Che non ui sia alcuno otioso, ma ogn'uno habbi qualche occupatione honesta.

Non comporti alle donne, di star sopra le porte, et alle finestre, ne meno l'imbellettarsi, et altre uanità.

Veda anco, che non uadino le loro donne uagando, ne scorrendo di quà, e di là; ma stiano quiete in casa, et sollecite ciascuna al suo officio et all'opere sante, et pie; et uadino santamēte alle loro diuotione.

Che non uadino fuori di casa in quale si uoglia luogo, senza hauer uelato il capo, con drappo de tela o de uelo non transparente, in modo tale che siano ben coperti i capelli, et buona parte della faccia, quanto alle uidue, et maritate; ma quanto alle figlinole da marito, et alle putte tutta la faccia. Il che tanto più haranno da osseruare, quando uanno alle Chiese, stationi, processioni, et ad altre diuotione.

Non comporti le pompe, et superflui ornamenti tanto nelli maschi, come nelle femine, della sua famiglia.

Amministratione.

SIa lontano da spendere in cani, in caualli superflui, quello, con che puo dare la uita a molti poueri di Christo.

Si guardi dall'altre inutili, et superflue spese, ricordandosi, che se hà delle facoltà, ne è amministratore, et che ne hà da rendere conto à Dio.

Faccia uolontieri elemosina à i poueri, et procuri questa uirtù ne i suoi figlinoli, con dare à loro licenza, et commissione di far il medemo officio.

Trattamenti della famiglia.

VSi carità, et discrettione con tutta la famiglia; trattādola, et facēdola trattar bene, et cō amore, et uedendo che non sia straciata nel pagamento de suoi debiti stipendij, ne in altra cosa.

Non dichi parole ingiuriose, ne a figlinoli, ne a qual si uoglia altre persone.

Però si sforze con la diuina gratia di raffrenar l'ira, et tribulationi nelle cose tranerse, che occorreno alla giornata dentro di casa, ò fuori.

Nel tempo dell'infirmità de i suoi li esforti alla patienza, et à cauarne frutto con l'emendatione della uita: et habbia cura, che à tutti i modi, si confessino nel tempo de i tre giorni, prescritto dalla bolla di Pio V. dandone la fede al medico.

Visiti i serventi infermi, et gli faccia gouernare con carità, non mandandoli allo spedale, poi che in sanità se ne è seruito.

Pace, et concordia.

PRocuri di mantener la pace, et quiete in casa, et che ui sia la carità fraterna, non mostrandosi egli partiale di alcuno, et comportādo tutti con pacienza.

Non permetti, che i suoi di casa facciano ingiuria ad alcuno, ne stiano in inimicitia, ò portino odio; ma occorrendo qualche dispareri, ueda de reconciliargli subito ò sia dentro, ò fuori di casa.

Sarà bene, che non si lasci mai portar arme, se non fosse bisogno per diffesa, ò per conuenienza necessaria dell'officio loro, ò per altra necessità manifesta.

Gli essorti spesso a perdonare a chi gl'offende, ò fa ingiuria in parole, ò in fatti, et non fare uendetta, ne stare su gli pontigli del honore mondano.

Essempio.

DIa con parole, et con fatti buon essempio a tutti i suoi, uedendo di non dire, ò fare in presenza loro

ro

ro cosa, che non conuenghi, onde essi imparino, et piglino ardimento di far il medemo.

Documenti.

DIa sempre à suoi buoni ammaestramenti, et ricordi, non cessando mai ammonirli, et dirgli la uerità, per non contristarli, ò per altri rispetti.

Fra l'altre cose gli ricordi spesso i capi infrascritti, opportunamente secondo il bisogno.

Di non ingannare mai nissuno, ne defraudarlo del suo, et di non toglier in altro modo quel d'altri.

Di non fare fondamento della nobiltà, et grandezza del mondo; mà delle uirtu Christiane, et buona uita, et di non ambire li gradi, et dignità, et la gloria humana.

Di fuggire la superfluità delle cose temporali, et più presto spreggiarle, et hauerle per nili, che esserne ingordi.

Per informar poi, et instruire a poco, a poco, la sua fameglia santamente, douerà fare quel che ben spesso ricorda Sant'Agostino, che tornando dalla predica, ò sacra lettione, insegni, et essequischi quel che harà egli all'hora imparato, che tocchi à disciplina de costumi Christiani.

Pietà, et essercitij di oratione, et altre diuotione.

HAbbia diuotione à tutte l'usanze della santa Chiesa; et habbia cura, che nella casa sua non se ne perda alcuna.

Però quando nel Natale di nostro Signore, ò in altro tempo solenne, usa la Chiesa d'aspergere le case con l'aqua santa, ueda di non perdere, quella benedittione.

Quando si suole far benedire dal sacerdote i frutti, ò pane, ò altro cibo; serui egli ancora quella buona usanza.

Non ponga nome à suoi figliuoli de gentili, et huomini dannati, ma de santi, acciò gl'habbino ad imitare, et li prendano per loro speciali aduocati.

Non permetti alcuna superstitione; ma facci che in ogni cosa si ricorra a Dio, et in lui si confidi, fuggendo ogni mal'arte.

Gl'insegni buoni costumi, et creanze christiane, in fatti, et in parole, mettendogli inanzi essempi di pietà Christiana, et non impietà de gentili, et inimici de Dio.

Sia auuertito di fare cresimare tutti al suo tempo, i figliuoli, et la famiglia; si che non resti nessuno in casa che non sia cresimato.

Non uiolenti le figliuole à entrare ne i Monasterij. ne meno l'impedischi, ò dissuada i loro figliuoli dal farsi religiosi, quando u'hauessino uolontà.

Habbi cura, che i figliuoli odano la Messa intiera ogni di, s'è possibile, et tutti gl'altri almeno le feste.

Che la festa non stiano otiosi, ne uadino uagando; ma spendano quel sacro giorno, utilmente, et piamente, conforme alli ricordi dati da noi a ogni stato di persone.

Cosi li conduca al uespero, et diuini officij: et spesse uolte alle stationi, et a uisitare qualche sacre reliquie, et corpi de Santi, alcuna uolta anco à gl'spedali, et ad altre simile pie occupationi, essercitij, et opere; et la famiglia, hor'in particular, hora tutta unitamente.

Cosi anco li conduchi, et incamini a frequentare con diuotione tutte le publiche diuotioni, nominate nella tauoletta de i ricordi communi per el uiuer Christiano, come gl'officij pontificali, le processioni, et orationi, prediche, et particularmente, della sua parochia, et oratione delle 40. hore, et altri diuoti instituti.

Habbia in casa torcie, ò candellotti in numero conueniente, perche quando la campana inuita il popolo ad accompagnar il Santissimo Sacramento, che se porta all'infermi, ò in qualche processione, ne siano tutti di casa proueduti, et prontamente chi non è impedito, uadi a seruire con il suo lume al suo Signore in quell'occasione.

Vegga in ogni modo, che tutti di casa sappino la dottrina christiana, almeno le cose più necessarie; mandandoli, ò conducendoli perciò nelle feste alle scuole di essa, tanto i maschi, quanto le femine, et li grãdi: et li piccoli.

Che quelli, che sono in età conueniente, per questo siano diligentemẽte instrutti per saper ben confessarsi.

Che anco come prima, sono in età, et capacità conueniente, siano instrutti circa la santissima Communione; ne diferiscano più oltre, à comminciare di riceuerla.

Che piglino il santo uso di confessarsi, et communicarsi spesso, conforme alli ricordi dati in commune per il uiuere Christiano: et sarà bene, che la Communione si facciano al meno una uolta il mese, et nelle solennità da tutta la famiglia insieme, et nella Chiesa parochiale.

Sarebbe di gran giouamento, che si confessasse tutta la famiglia da un medesimo confessore, accio potesse meglio prouedere alli bisogni spirituali, et incaminarla nella uia de Dio: almeno ueda che s'indrizzino a confessori più qualificati:

Faccia a tutti i modi, che s'osseruino i digiuni cõmãdati dalla Santa Madre Chiesa, la quadragesima, le quattro tempore, et le uigilie, et gl'altre di uoto, ò consuetudine.

Che tutti siano ben instrutti secondo la sua capacità a far orationi, et l'essame della sua conscienza.

Che faccino oratione almeno mattina, et sera, et auãti d'andar à dormire l'essamine della sua cõsciẽza.

Per questo, mattina, et sera, al suono della Campana, a almeno in un'altra hora, più a loro commoda si congreghi tutta la sua famiglia a far oratione unitamente, o alla Chiesa, o almeno in casa, auanti a qualche deuota imagine.

Per

Per questo medesimo effetto, et per altro anche in tutti i modi, è bene che in ciascuna casa sia accommodato un oratorio in luogo decente, et appartato, che serua a tutta la casa.

Ogni capo di casa douera aspergere con l'acqua santa tutta la sua famiglia raccolta insieme, ò nel fine dell'oratione della sera, ò in altro tempo auanti d'andare a letto, doue poi uadano in silentio a dormire cō la sua benedittione.

Nanuadi, ne lasci andare a mensa, che non faccia prima, ò facci fare la benedittione, et doppo, il rendimento di gratie.

Facci leggere qualche libro spirituale alla mensa, si ha, chi lo faccia, ò figlinoli, ò altri mentre si mangia, almeno per un pezzo. Qual libro sia approuato dal proprio parocho, ò confessore.

Ogni sera douera far leggere un poco, di qualche libro spirituale doppo cena, in luogo d'intertenimento, ò la uita de i santi, massime del santo di quel giorno, et raggionarne insieme un poco sopra, per cauarne maggior frutto, con zelo, et cura di acquistar tutti sempre da quelli essempi di santi alcuna uirtù.

La sera auanti le solennità i Capi de casa essortino tutta la famiglia a uiuer bene, et spendere bene quelle feste, et frequentare con frutto i sacramenti, et l'oratione, et le prediche, et sacre lettioni.

SARA BENE, che ogni prima dominica, ò altro certo giorno festiuo del mese si congregassero tutti li Padri di famiglia, nella Chiesa parochiale dal suo parocho, a pigliar tutta uia maggior lume, per il buono gouerno delle loro case, et famiglie, oltra al cōmodo di trattar delle necessità della loro Chiesa, et altri bisogni della parochia: almeno niuno lasci di conuenirui quelle poche uolte, fra l'anno che percio saranno chiamati, ò auisati dal parocho a riceuer quei ricordi, che hauera a darli intorno all'officio loro de Padri di famiglia.

Ricordi di Monsignore Illustriss. Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo, Per li Mastri, et capi di Botteghe, et loro Ministri, et Garzoni.

Delle qualità de ministri, garzoni, et lauoranti.

Non tenga il Mastro Capo di Bottega, ò di la uorerio, nella sua bottegha, ò lauorerio, alcun ministro, lauorante, a garzone, che non sia confessato, et cōmunicato quell'anno, nella Pasqua di Resurrettione.

Ne meno alcuno biastematore, concubinario, ò altrimenti scandaloso, ò che si diletti di consumar nelle tauerne il suo guadagno, facendo patire la propria famiglia, quando non s'emendi, doppo hauergli fatto la debita correttione fraterna.

Similmente non tenga alcun giocatore, de giochi prohibiti, tanto più che con essi ua spesso congionta la biastema, il furto, et molti altri mali.

Habbia cura che tutti quelli, che tiene a suoi seruigij, sappiano la dottrina Christiana, et almeno le cose più necessarie, et non le sapendo, ne uolendole imparare, non gli tenga più nella sua botteghа, ò lauorerio: ne se ne serui, come di persone, che diano mal indicio de se stessi.

Dell'officio reciproco tra i maestri, et i garzoni.

Tratti i suoi ministri, garzoni, et lauoranti con carità, et paghi ad ogniuno la deuuta mercede prontamente, a debiti tempi.

Essi all'incontro siano leali, et fideli alli loro padroni, ò maestri, portandogli il debito honor, et rispetto, et hauendo cura della robba loro, come se fosse sua propria.

Oratione, et altre diuotioni.

Si tenghi in ciascuna botteghа un imagine diuota di Nostro Signore Giesu Christo, ò della Madonna, ò d'alcun altro santo.

La mattina nel primo ingresso della bottegha, ciascuno s'ingenocchi innanzi all'imagine sacra, che ui è, dicendo un Pater noster, et un'Aue Maria, et il medemo faccia la sera, partendosi dalla bottegha.

Tutte l'altre uolte che fra il giorno entra nella bottegha, ò passa inanzi a quell'imagine sacra, gli facci riuerenza.

Quando sonarà l'Aue Maria, tutti s'ingenocchino, et la dicano diuotamente, et a quella de morti preghino per li desonti.

Quando sonarà l'oratione della mattina, ò della sera, non potendo all'hora trouarsi alla Chiesa, almeno nella bottegha, ò lauorerio, doue si trouano, per quello breue spatio del sono della campana, faccino oratione, recitando le litanie insieme con gl'altri, che sono presenti, ò dicēdo la corona, ò in altro modo.

Quando sonarà l'eleuatione della messa maggior nella Chiesa Metropolitana, ò altra principal del luogo, doue si trouano, tutti s'ingenocchino, et dal luogo, doue si trouano, adorino Nostro Signore, et faccino un poco d'oratione.

Osseruanza, et culto delle feste.

Niuno lauori, ò faccia lauorare in alcuno delli giorni di festa sottoscritti, dalla mezza notte precedente, fin all'altra mezza subsequente.

Il resto anche d'essi giorni di feste cerchino di spenderlo in Chiesa con diuotione alli diuini officij, alle prediche, all'indulgenze, alle processioni, et all'orationi publiche, ò in altre opere buone a salute dell'anime loro, fuggendo sempre l'otio, et male cōpagnie

Ne i giorni di processione generale ò particolare, ò altri publichi, et solenni officij, alli quali sia stato inuitato il popolo di quel luogho, ouer parochia, nella quale sarà ciascuna bottegha, se tenghi chiusa a

fatto quella bottegha, fino che siano finite le sudette processioni, et solenni officij.

Medesimamẽte tutte le uolte, che il popolo di quel luogho, o Parochia uniuersalmente sarà inuitato alla Chiesa Metropolitana, o propria sua parochiale, per statione, ordinaria, o estraordinaria delle 40. hore, o per la sua hora dell'oratione sine intermissione, o per altra publica oratione, come per principio, o fine de concilij, Visita del Reuerendiss. Arciuescouo, et questo per quel spacio solo di hora, che dura la sudetta oratione, o statione, o altra simile attioni.

Costumi.

NElle botteghe, o lauorerij non si faccino, ne dicano cose dishoneste, tanto meno in occasione di donne, o altri che ui uengano o passano per la strada.

Non si giuochi a modo alcuno.

Non si dichino parole, che infamino alcuno, ne fra loro si dichino ingiurie, o uiuano in discordia, ma stiano insieme come buoni fratelli.

Contratti, negotij, et lauorerij.

TVtti essercitino l'opera, et lauorerio suo con sincerita, senza giuramenti, et buggie, o altri inganni, non frandino alcuno nelli pesi, saggi, et misure, ò in altro modo, et seruiuano tanto per se, come per altri il uero, seruando con tutti quell'istesso, che uoriano fosse seruato da gl'altri con loro.

Non faccino stocchi, ne uendano mercantia, se non per quello che è ueramente senza mescolarui robba cattiua, ò in altro modo falsificarla.

Non uendano, se non per il giusto prezzo, et il guadagno sia conforme alla qualità della mercantia, et spesse, anzi quando il comprator per simplicità, o errore s'inganasse in pagar più del debito, essi non piglino se non l'honesto.

Non faccino in modo alcuno contratti illeciti, ne uendino a termine non conueniente: et essercitino la mercantia honesta, doue ci sta all'aperta il guadagno.

Essecutione di questi ricordi.

I Maestri, è capi, siano essi primi a essequire questi ricordi; et con l'essempio loro, et con parole, et ogni altra sollecitudine, inducano gli altri tutti all'osseruanza di essi.

Per memoria di ciascuno si tenghino questi ricordi affissi nella loro bottegha in luogho, che possono essere ueduti, et letti da tutti, et siano una uolta la settimana letti alla presenza de tutti, dal Maestro, et Capo, o daa ltri, di suo ordine.

FESTE CHE SI HA DA OSSERVARE nella Città, et diocese di Milano;

TVtte le Domeni che dell'anno.
La Natiuità del Signore.
San Stephano.
San Gionanni Euangelista.
Li Santi Innocenti.
San Siluestro.
L'Ottaua della Natiuità, o la Circoncisione di Nostro Signore.
L'Epiphania.
Sant'Antonio alli 17. di Genaro.
San Sebastiano alli 20. di Genaro.
La purificatione della Madonna a 2. di Febrero.
San Matthia a 7. di Febraro.
L'Annunciatione della Madonna a 25 di Marzo.
La Pascha di Resurrettione con i duoi giorni sequenti.
La festa di Sant'Ambrosio, che si celebra il Giobbia doppo Pasqua.
San Marco Euangelista a 25. d'Aprile.
San Iacomo, et Philippo il primo di Maggio.
L'inuentione della santissima Croce alli 3. di Maggio.
L'Ascensione.
La Pentecoste con i duoi giorni seguenti.
La solennità del Corpus Domini.
San Barnaba Apostolo, et primo Vescouo di Milano, alli 11. di Giugno.
La Natiuità di San Giouanni Battista, alli 24. di Giugno.
San Pietro, et Paolo Apostoli alli 29. di Giugno.
San Iacomo Apostolo alli 25. di Luglio.
San Lorenzo martire alli 10. d'Agosto.
L'Assontione della Madonna alli 15. d'Agosto.
San Bartholomeo a 24. d'Agosto.
La Natiuità della Madonna, alli 8. di Settembre.
San Marco Apostolo, et Euangelista, alli 21. di Settembre.
San Michele Arcangelo a 29. di Settembre.
San Simone, et Giuda Apostoli a 28. d'Ottobre.
La festa de tutti i Santi il primo di Nouembre.
San Martino alli 11. di Nouembre.
Sant'Andrea alli 30. di Nouembre.
L'ordinatione di Sant'Ambrosio alli 7. di Decembre.
La Concettione della Madonna alli 8. di Decembre.
San Tomaso Apostolo, alli 21. di Decembre.
La festa del santo nella sua Parochia.
In ciascun luoco particolare, di piu la festa di quei santi, che in esso luoco si celebra per approuata consuetudine, o per uoto.

De processionibus solennibus pro gratiarum actione peste estincta.

Carolus Cardinalis, Archiepiscopus.

REuerẽdo Parocho. Le settimane sequenti si hanno à fare processioni solenni, orationi, et altre attioni publiche, per render gratie à N. S. Dio della estin-

tion

tion della peste, fra le quali attioni, perche una sarà, che tutto il popolo si esciti a pigliare la santissima Communione, però noi essortarete il popolo della nostra parochia à prepararsi fra tanto diligentemente cõ confessarsi, per poter poi communicarsi la Domenica auanti la festa di S. Sebastiano, ò il giorno istesso di quella festa, come più apieno auuiseremo tutti nella nostra lettera, che per ciò publicheremo. Tra questo mezzo voi fate questo officio con ogni nostra solicitudine. Dallo Arciuescouado alli 4. di Gennaro 1578.

Carolus S. R. E. presb. Cardinalis tit. S. Praxedis, et Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.

PER ringratiare Iddio benedetto della gratia, che per sua misericordia ha fatto alla città, et diocese di Milano, d'hauer liberato l'una, et l'altra dalla peste; ordiniamo, come qui di sotto, per la settimana presente, rimettendoci nel resto del tempo, che segue, a quel che poi auisaremo più pienamente.

Primieramente che nella presente settimana, tutti con la maggior frequenza, che sia possibile, celebriamo santamente tre solenni processioni, una, che sarà dimane, festa di S. Sebastiano, alla chiesa di esso santo, a quale si e fatto il voto publico; la seconda, che sarà Giobbia alli 23. del medemo mese, alla Chiesa patronale di S. Ambrosio; la terza alli 25. cioè il Sabbato, si farà con le sacre reliquie per li compiti della Città, et si tornarà alla Chiesa Metropolitana. Alle quali processioni ordiniamo, che se conuenghi per tempo.

Che alla prima, et terza processione il clero secolare, et regolare conuenghi con uestito, et apparato il più pretioso, che habbia.

Che alla terza processione il clero si secolare, come regolare, porti ciascuno con ogni maggior ornato, che potrà, le sacre reliquie, quali harà nella sua Chiesa.

Che ogn'uno, et del clero, et del popolo, chi potrà, uenghi a quella terza processione con la sua candela accesa in mano, per honorare le sante reliquie, et per offerirse nella cognitione, et recognitione di questa gratia, acceso di desiderio santo di uiuere, et operare conforme alla disciplina Christiana.

Che per questa settimana, se dichi in ogni Chiesa de secolari, et regolari, la Messa pro gratiarum actione; ò quando non si puo ratione officij, la colletta, ouero l'oratione, che è pro gratiarum actione.

Che nell'oratione della sera, poco auanti il suono dell'Aue Maria, in ciascuna Chiesa collegiata de secolari, et de regolari, et nelle parochiali anco, se canti il, Te Deum, et l'oratione pro gratiarum actione.

Che ciascun chierico, non obligato all'hora al choro in Chiesa collegiata, conuenghi alla sua parochia in quell'hora per aiutare il paroco.

Che ai conuenghi a quest'Oratione anco più frequẽte il popolo della parochia; però il paroco l'inuitarà da parte nostra.

Che ogni sera se ne dia di questa oratione per rẽdimento di gratie segno solenne di cãpane in ogni Chiesa, doue si farà.

Che ogni sera anco, auanti il giorno di ciascuna processione, in ogni chiesa tanto di secolari, quanto de regolari, se suoni solennemente con campane, per dare segno della celebrità della processione; questo nell'istesso tempo, che si suonarà nella chiesa nostra Metropolitana.

Che la mattina della processione, per tempo, in ogni Chiesa parochiale se suoni anco solennemente, per chiamare il popolo a congregarsi sotto il confalone della sua parochia, a fine che conuenghi ordinatamente alle sodette processioni.

In oltre inuitiamo, et essortiamo i primati, i magistrati, i collegij, che conuenghino solennemente, et frequentemente a queste processioni, et orationi, che si come nell'afflittione uniuersale con eleemosine, et opere di carità, che hanno usato con i poueri, et afflitti, hanno procurato di impetrare questa gratia dal Signore Dio; così hora la conoscano, et riconoscano piamente con ogni attione publica di religioso ringratiamento.

In somma, non sia uerano, che non uenghi in questa celebrità a ringratiare in quelle sacre supplicationi la bontà di Dio.

Che ogniuno, per occuparsi tutto nel rendere gratie a Dio in queste solenni processioni, et per non distraersi dall'attione, che si fa, dichi l'hiani, o salmi, o cantici del libretto, che perciò d'ordine nostro si e stampato.

Doppo il fine della terza processione, ordiniamo che s'incominicia nella nostra chiesa Metropolitana con processione per la chiesa solamente, l'oratione delle quarant'hore: alla quale sia presente tutto il clero secolare, et regolare.

A quest'oratione coacerrà il clero secolare di ciascuna porta, et quel di ciascun conuento, ò monasterio regolare, all'hora assignata a ciascuno, secondo il compartito fatto d'ordine nostro.

Alla medesima inoltre, conuerra nella sua hora, secondo il compartito dato à i parochi, ciascuna parochia, ò uicinanza, cioè il popolo tutto con il clero di essa, che non è obligato al choro nelle collegiate, uenendo, et tornando processionalmente alla Chiesa sua parochiale.

Al terminare d'essa oratione se celebri la processione generale, puoco di fuori della Chiesa. Allaquale processione nell'hora, che s'auisarà, conuenghi tutto il clero secolare, et regolare, et il populo di ciascuna parochia, dietro al suo confalone.

Ordiniamo, che per celebrità di questa sacra attione, s'orni la nostra Chiesa Metropolitana; et le sue porte di festoni. Il medemo si faccia in ciascuna Chiesa, a quale di sopra se è ordinata la processione, et statione.

Che ogni Curato della Città legghi questi nostri ordini dimane, che sara Domenica, nella sua Messa parochiale,

rochiale; et esorti il popolo da parte nostra a esequire, quanto gli ricordiamo, et ordiniamo.

Et accioche ogniuno anco meglio sappia, quanto in ciò ordiniamo, ò auuertiamo, che s'affighino questi ordini alle porte della Metropolitana, et delle collegiate.

NELLA DIOCESE poi ordiniamo che si facciano le sodette tre processioni nella prima, ò seconda settimana doppo la riceuuta di questi ordini, et ne i giorni sudetti.

Che il Vicario Foraneo nel suo Vicariato le celebri in quelle Chiese, ch'a lui parera deputare.

Che nel farle, faccia osseruare, come di sopra, per quel che si puo nel suo Vicariato; procurando sopra tutto, che si faccino con ogni diuotione.

Che a questo effetto procurino i parochi della diocese preparar tutti i suoi popoli con la santa communione la Domenica, precedente alle processioni, come si è fatto qui nella Citta, ò almeno che si communichino nella Domenica sequente. Dat. Mediolani in ædibus Archiep. die 1. Ianuarij. 1578.

Præcationes ad usum gratias Deo agendi pro pestis extinctæ beneficio, adscriptæ sunt libro rituali Ambrosianorum processionum.

Litteræ de obitu filij Regis.

Carlo, cardinale di S. Prassede, Arciuescouo della Santa Chiesa di Milano. Al suo diletto clero, et popolo, Salute nel Signore.

QVANDO piacque alla bontà de Dio, affinare, et manifestar co'l fuoco delle tribolationi l'eccellenti uirtù del suo caro seruo Giob, permettendo, che gli aueniissero sopra con furioso impeto tanti, et così strani accidenti; se ben quel Sant'huomo mostrò la debolezza, et infirmità della sua carne, con quelle parole; Nec fortitudo lapidum fortitudo mea est, nec caro mea aenea est: nondimeno stette con l'aiuto della Diuina gratia così saldo à quelle percosse, ancorche raddoppiatesegli adosso in molti modi, che non hebbero forza di farlo peccare pur in una parola, come testifica la scrittura Santa. Anzi egli con singolar fortezza, et patienza, conformandosi maggiormente alla uolontà di sua diuina Maestà, disse, Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum: si bona suscepimus de manu Dei; mala quare nō suscipiamus?

Di più cooperando esso alla diuina mano, con humiliar se stesso, si pose a sedere in un sterquilinio, et cominciò mirabilmente a filosofare sopra l'humana miseria, et mortalità, et sopra altissimi misterij, et importantissimi successi della Chiesa Santa, et notabili instruttioni della uita dell'huomo.

Parmi, dilettissimi figliuoli, che ciò sia auuenuto hora in qualche modo al Serenissimo Rè nostro Cattolico: la cui bontà, et Regie, et Christiane uirtù, uolendo Dio N. Signore tuttauia più prouare, et manifestare, hà permesso in quest'anno che gli sia sopraueuuto dentro il spatio di tre mesi la morte di quattro personaggi, à lui si strettamente congiunti, i Serenissimi, Rè di Portugallo nipote, Signor Don Giouanni d'Austria fratello, Principe Vincislao nepote, et di poi, del Principe figliuol suo primogenito Ferdinādo. In colpi così graui, la Maestà sua à guisa di quel constantissimo, et santo Giob, riconosce humilmente la man di Dio, confessa il sentimento grande, specialmente di quest'ultima percossa, che con la sua grauezza quasi assorbe tutte l'altre; mà tutto ciò con tanto testimonio di fortezza, et uirtù ueramente regia, et christiana, che non risuonano altro le sue uoci in questo proposito, che rendimenti di gratie a Dio, affetto di Orationi sante, compassione alle afflittioni publiche della Chiesa, abborrimento d'ogni diuina offesa, zelo dell'estirpatione de peccati, e scandali, et ardente desiderio, che si faccia la uolontà di Dio, et sia essaltato il suo glorioso nome nelle sue creature. Così Sua Maestà fermando la consideratione nelle corruttele del mondo, et miserie, et affissando gli occhi nell'afflittioni della Chiesa, quasi scordata delle proprie, tutta è uolta à uedere, et scuoprire le cause, et procurare i remedij di danni publici. Non potrei in questo esplicarui, come uorrei l'affetto suo, ma ui si manifesti dalle parole sue istesse. Leggete, et udite la lettera, ch'egli scriue, in questo proposito, della morte del Serenissimo figliuolo all'Eccellentissimo Gouernatore di questo Stato. La qual lettera a quest'effetto habbiam uoluto ponerui qui di sotto tradotta di parola in parola.

Attendete hor uoi, che in ogni picciola auuersità, et disaggio prorumpete subito all'impatienze, alle biastemmie, à mormorare, et lamentarui di Dio Benedetto. Vedete uoi anco, che essendo uisitati dalla mano di sua diuina Maestà, restati tuttauia smemorati di lui, ne cercate soccorso d'altroue, che dalla prudēza humana, et dal mondo. Ascoltate uoi, che per quanti testimoni habbiate dell'ira diuina accesa contra i peccati nostri, non ui mouete però punto, ne aprite l'orecchie alle sue uoci, ne gli occhi alle sue opere: ne meno pensate al bisogno, che hà il mondo di riforma, et di uera emendatione. Sentite uoi, che uiuete spensierati, et non compatite punto a tante afflittioni, che patisce hoggi di dà ogni parte la Santa Chiesa, Madre nostra; et se per i suoi bisogni sete inuitati, et stimolati a far oratione, subito ui stancate, et infastidite, et posponete quest'afficio ad ogni picciola commodità uostra, alle mercantie, et alli guadagni temporali. Odite uoi, che uanamente pensate, che l'oratione, et diuotione sia solo di Religiosi, de poueri, de fanciulli, et de semplici, ò delle donne, et non de nobili, et potenti; et di grandi; et che disdica, ne si compatisca la pietà con la nobiltà. Siate anco uoi attenti, che ui uergognate di far oratione, et altri essercitij spirituali alla presenza del mondo; et di confessarui bisognosi grandemente della diuina gratia, et soccorso.

Tutti

Tutti voi, qualunque siate, venite ad udire, venite a leggere le parole per hora non mie, ma del Rè nostro. Mettasi prima ciascuno innanzi gli occhi l'importanza, et circonstanze di questi accidenti Vegga la morte del Serenissimo Rè di Portugallo senza successione de figliuoli, accompagnata da tanta strage di essercito christiano per mano, et con trionfo d'empi Macometani. Vegga il Serenissimo don Giouanni, mancato nel maggior bisogno del valor, et fatiche sue, impiegate perpetuamente contra Turchi, infedeli, et heretici. Veda i pericoli, ne i quali per questa causa è rimasa la Fiandra in tempo di essersi fieramente assalita, et insidiata da lupi così rapaci. Vegga ciascuno l'indole, la mansuetudine, et semi di pietà, et religione, che così espressamente rilucevano in quegli altri due Principi sopra l'età loro, specialmente nel Serenissimo Prencipe Ferdinando, figliuolo di sua Maestà, destinato successore di tutte le Potestà, Regni, Principati, et Stati suoi, giurato già da tutti quei Regni di Spagna; et miri ogn'uno quante speranze sono insieme con loro cadute, di nobilissimi frutti al Christianesimo, de singolari essempi a i sudditi, di pace, et quiete a i popoli, di fortissimi sostegni, et presidij alla santa Chiesa. Vegga finalmente ciascuno il tēpo immaturo di tutte queste morti negl'occhi del Rè Catholico, quasi commun padre a tutti loro; et con queste considerationi attendete tutti insieme, come sua Maestà Catholica parla in questa sua lettera, qui descritta.

Lettera del Serenissimo Re Cattolico, all'Eccellentissimo Gouernatore del stato di Milano.

ESSENDO piacciuto a Dio N. Signore di chiamare a se a i 18. dil presente mese di Ottobre il Serenissimo Principe Don Ferdinando, mio figliuolo, con sommo dispiacere, et sentimento nostro, per quel, che la buona, et mansueta natura sua, et i gran segni di virtù ci promettevano, oltre all'esser'egli primogenito, et tanto amato, et Principe herede, et giurato in questi Regni, ci e parso darui auuiso di ciò, et che questo colpo, ancorche tanto sensibile, l'habbiamo ricevuto dalla benedetta mano di Dio con molta conformità alla sua santa volontà, dandole infinite gratie del fauore, che gli hà fatto di collocarlo in così tenera età, et in stato d'innocentia nel suo celeste Regno; acciò che intendendolo voi in questo modo, come si deve, christianamente, et cattolicamente; prouediate, che non si faccia in cotesto stato ne in generale, ne in particolare dimostratione alcuna di tristezza esteriore, d'honori, di lutto, ne d'altra simil cosa; ma in vece di questo, diuote processioni, et orationi publiche, dandogli gratia di questo, et supplicandole con molta humiltà, che plachi l'ira sua, non risguardando le colpe, et offese, che si commettono contra sua divina Maestà. Et perche questo si faccia più degnamente, et le piaccia di volger i suoi occhi di misericordia a i trauagli, et afflittioni, che patisce la chiesa sua, et il popolo christiano; procurerete per quanto s'appartiene a voi, et a voi, come a ministro nostro, che cessino i peccati, et gli scandali, con che sua diuina Maestà tanto si offende; acciò che cessando parimente l'ira sua, come effetto di quelli, si faccia con questo la sua santa volontà, et sia nelle sue creature essaltato et glorificato il glorioso nome suo. Di Madrid. etc.

QVI finisce la lettera del Re nostro, degna veramente di restare in perpetuo nella memoria, et nel cuore de i magistrati, de i vasalli, et popoli suoi sudditi, et d'ogni altro christiano. Vedete, dilettissime anime, che con le voci di sua Maestà cattolica sono in parte delineati l'affetto, et i desiderij suoi, pieni di pietà. Vedete l'instanza, de chi ha tanto imperio sopra di voi, et tanta auttorità di commandarui. Attendete al conseglio, de chi vi e Signore tanto amoreuole, quanto sapete, conseglio tanto più sicuro, quanto più e partorito, et nato dalla tribolatione, che suol'hauere così gran forza in aprire gli occhi à gli huomini, et far vedere molte cose, che non tosi facilmente si scorgono in altri tempi, et occasioni. Qui hauete pur esempio, et documenti propi de Principe Christiano, di conformarsi affatto in tutre le cose alla volontà di Dio; di scordarsi le percosse proprie, per il sentimento delle communi afflittioni della santa Chiesa; di cercare ne i colpi che vengano da Dio la potissima causa delle percosse, cioè i peccati, et di cercarui consequentemente rimedio con l'emendatione, et penitenza. Mirate pure, et considerate qual sia l'arma propria del christiano in tutti i bisogni, l'Oratione Santa, arma formidabile a tutti gli auuersari nostri, potentissima contra tutti i loro insulti, efficace a fermar l'impeto, et giusto furore de i diuini giudici sopra i peccatori, et del mondo; atta a vincere l'istesso Dio, che per questo ce l'ha data; bastāte à legargli le mani nel mezzo delle stragi, che tal volta comincia a far di noi per i nostri demeriti. Et come pensate voi, figliuoli cari, che hora pia, et sollecitamente esserciti quest'ufficio mattina, et sera, di giorno, et di notte a tutte l'hore quel Principe, Re nostro che ne fà così grand'instanza a voi, et la riconosce per principalissimo risugio suo, et del mondo ne i presenti bisogni? O figliuoli, che farete voi hora? Lasciarete solo il Rè nostro in questo non men publico bisogno, che desiderio suo? Certamente non douerete chiudere le orecchie alle voci sue, tenendole esso aperte a i nostri ricorsi, et bisogni. E cosa conueniente, che sentiate i colpi, et percosse fatte in queste morti, et perdite de chi con tant'affetto hà sentito le morti, et le stragi nostre nella passata pestilenza, et tuttauia sente per proprij tutti i nostri pericoli, et incommodi. Sarà ben ragione, Figliuoli, et che tutti le sentiamo, et che anco noi in questa occasione filosofiamo christianamente, inuestigando le cause di queste percosse, et morti, et abbracciando

insieme i remedij accommodati alli communi mali, si che lasciando a parte per hora l'altre, conosciamo, et confessiamo, che se bene hà voluto Iddio per mezzo di questa tribolatione pruouare, et manifestare la pietà di questo Rè suo seruo; può nondimeno essere, che in un medesimo tẽpo habbia voluto dall'altro cãto, con il medesimo mezzo per i peccati nostri affliger noi nelle afflittioni del Principe, come suol'alcuna uolta fare, per la gran communicatione, che hà insieme il Principe con i suoi sudditi.

Voltate, o figliuoli, gli occhi della mente a tanti publici peccati, che hoggidi regnano in queste nostre parti. Mirate a i figliuoli, a i seruitori, a i garzoni delle botteghe, alle case, et famiglie nostre. Et più intimamente essamini ciascuno la sua propria uita, la conuersatione, i suoi officij, i suoi essercitij. Risguardi pur'ogn'uno all'arti, et mercantie, alle uendite, compre, a gli altri contratti, a i traffichi, et a i cambi; specialmente uegga ciascuno quello, che si fà nell'hosterie, et hettole; consideri i fini, et modi, con che hoggidi si celebra il Matrimonio santo; osserui anco, come si conuersa nella Chiesa, come si uà all'indulgentie, alle Stationi, et come si spendano da molti i giorni della festa; miri anco quant'otio, et libertà sia nella giouentù; et metta occhio ogn'uno a i uestimenti, alle foggie forestiere, alle sontuose carrocchie, alle pompe infinite. O figliuoli, in una consideratione si fatta, noi quanta ragione haueremo di riuoltarsi a Dio, et con intimo dolore, con sospiri, et con ogn'altro testimonio, et ufficio di uera penitenza nell'occasione presente dir ad una uoce, et unanimamẽte insieme tutti con Gieremia Profeta. Veh nobis, quia peccauimus, propterea mæstum factum est cor nostrum, et obtenebrati sunt oculi nostri. O salutare conoscimento, o santa amaritudine di cuore, o fruttuosi rimorsi. Quante buone risolutioni, et essecutioni son'eglino atti a partorire in noi; da quante male occasioni ci allontanariano; a quanti peccati metteriano fine; quanti publici scandali fariano cessare, quante foggie di uestimenti dismetteriano; a quante superflue pompe dariano bando; quanta mutatione fariano ne i costumi; quanta riforma metterebbono nelle case; quanta disciplina nelle famiglie, quãta pace nel popolo, quanta modestia nelle botteghe, quanta giustitia nelli ufficij, et quanta regola ne i negocij. Come uederessimo presto moderate le spese, bandite affatto le maschere, i festini, i sontuosi conuiti, i spettacoli profani, et all'incontro frequenza diuota alle chiese, alle Prediche, Sacre lettioni, Orationi, confessioni, et communioni, et a tutti gli essercitij spirituali. Quanti frutti risultarebbero da una cognition' tale, et da questa salutare tristitia? come s'adempirebbero in uoi tutti quelli buoni effetti, che l'Apostolo Santo scriue che nascono da essa? Ecce enim, dice egli, hoc ipsum secundum Deum contristari uos, quantam in uobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed amorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed uindictam.

QVESTA sradicatione de gli abusi, et scandali, emendatione de i costumi e il remedio, che cosi affettuosamente nelle communi afflittioni desidera il Rè nostro; et che ricerca, et commanda, che da i suoi ministri, per quanto aspetti a loro, sia procurato diligentemente.

Abbracciate dunque, figliuoli, seriamente questo rimedio; perche altrimente habbiamo assai occasione di temere, che l'ira di Dio sia in modo sopra di noi, che sia la secura posta alla radice per tagliare gli arbori infruttuosi. Date, date questa consolatione al Serenissimo Re nostro; datela a noi, che tanto tẽpo fà ue ne facciamo instanza; datela et a uoi medesimi, et a i figliuoli uostri. Date quest'allegrezza a gli Angioli; date questa ubidienza a Dio benedetto, che uuole la conuersione nostra.

Sarà questo, anime care, apparecchio accommodatissimo, et degno di questo sacro Aduento del Signore, per ben celebrare il suo Natale, che s'auuicina. Sarà questa utilissima occupatione per le feste, et per il santo tempo Settuagesimale, che seguita. Sia hormai figliuoli, questa la uolta, che frà l'altre cose per sempre stabiliate il buon principio, che si diede pur l'anno passato, a non conoscere ne nome, ne opere, ne tempo di Carneuale, ma tempo tutto cõsecrato a Dio, parte in memoria, et ueneratione de' suoi misteri, et ad honore de' suoi Santi, come son le feste, che s'auuicinano; parte in memoria della nostra cattiuità, et essilio, et de gli amari frutti del peccato, per eccitamento nostro alla penitenza, come e il sacro tempo Settuagesimale, che seguita poco dipoi il Natale. Con questo proposito dunque, et con queste buone deliberationi, et essecutioni, cosi atte a placare l'ira di Dio, accompagnate insieme, figliuoli miei, gli ufficij, che tanto specialmente da uoi ricerca il Re Cattolico nostro nella sua lettera, cioè di dar gratia a Dio di tutto quello, che è stato sua uolontà in questa morte del Serenissimo figliuolo, et altri suoi attinenti; et insieme di far' instanti Orationi per i publici bisogni cosi urgenti.

A questo fine dunque noi ordiniamo, come qui à basso.

Che si faccia da quì innanzi, per fin che ordineremo altro, continua Oratione publica senza intermissione dal Clero, et popolo di questa Città, et diocese, nelle Chiese Curate, innanzi al santissimo Sacramento, secondo il compartito di ciascun'hora, che di ordine nostro si darà a tutti i Rettori. Alla qual' Oratione si darà principio hoggi alle 22. hore nella Chiesa nostra Metropolitana, cõ una Statione di quaranta hore.

Che si uada Venerdi prossimo, che sarà alli 19. del presente mese, processionalmente co'l clero, et popolo della Città, ciascuno sotto il confalone della sua Parochia, alle sette Chiese; uisitando tante deuote Reliquie, et sacri Corpi de i Santi, protettori, et auuocati nostri in Cielo, et mendicando per mezzo loro abondanza di quelle gratie, et aiuti, di che siamo

tanto

tanto bisognosi, presso Dio benedetto.

Che il popolo di ciascuna Parochia, della Città di quà a Quadragesima ui uadi da per se due altre uolte, sotto il confalone co'l suo Paroco, ne i giorni, che gli saranno stabiliti dal medesimo Paroco.

Che nel sudetto spacio di tempo, si faccia ogni festa, doppò il Vespro un'hora di Oratione publica, nella Chiesa nostra Metropolitana, et in ciascuna Chiesa Parochiale della Diocese.

Che nella diocese, doppo la riceuta di questa nostra lettera, si faccino in ciascuna pieue tre solenni processioni ne i giorni, et luochi, che saranno ordinati da i Vicarij nostri foranei.

Che in tutte le Messe si dica l'oratione pro Rege, quando per ragione delle rubriche dell'ufficio si possa.

Che nelle Litanie, le quali si dicono quottidianamente per ordine di sua Santità, s'aggiunga l'oratione dello Spirito Santo, et la sudetta, pro Rege.

Lo scopo di queste orationi sarà.

Per placare l'ira di Dio N. Signore.

Per l'essaltatione del suo Santissimo nome, et uera emendatione nostra.

Per la liberatione de i pericoli, et trauagli di santa chiesa.

Per la consolatione, conseruatione, et ogni spirituale, et temporale prosperità del Serenissimo Rè cattolico nostro, figli, et Stati suoi.

Per le anime di quei Serenissimi Personaggi Defunti.

RESTA finalmente dirui, figliuoli dilettissimi, che ui riscaldiate nella carità santa in così importante occasione, et che con ogni frequenza, diuotione, et buon'ordine conueniate a queste orationi, et essercitij spirituali, et che ui prepariate con sante confessioni, et communioni, frequentare da tutti più del solito, specialmente nelle Domeniche, che correranno in questo spatio di tempo. Non habbiate, figliuoli, rispetto per questa causa, di leuare qualche poco di tempo, a gli ufficij, et negotij temporali, alle mercantie, all'arti, et essercitij uostri, per spenderlo più fruttuosamente nell'essercitio santo dell'oratione. Rimettete, et riscaldati in questa occasione l'instituto dell'oratione ordinaria della sera, et della mattina, per uoi, et per le famiglie uostre.

VI raccommandiamo anco in questo tempo i poueri di Christo, et specialmente i Monasterij bisognosi, perche con l'elemosina ui aiutiate a redimere i peccati uostri.

Non lasciate di abbracciare uolontariamente qualche straordinario digiuno, et astinenza specialmente in questo poco tempo, che resta dell'Aduento, et in quel della Settuagesima, tanto proprio per ogni essercitio di penitenza.

Con questi mezzi si potrà sperare, amatissimi figliuoli, che si come già Dio raddoppiò al santo Giob con tanta sua gloria, et consolatione i figliuoli, et le prosperità; così, se sarà espediente al suo maggior seruitio, raddoppierà al Serenissimo Rè nostro, i figliuoli, la felicità, et ricompenserà esso, et noi, et il mondo in tutte queste perdite passate, et consolerà stabilmente tutti. Così si degni sua diuina Maestà di farlo per sua misericordia, et uoi sollecitamente procuratelo per tutte le sante uie. Et con questo ui benediciamo. Dell'Arciuese. li 13. di Decemb. 1578.

Litteræ, plenæ paternæ obiurgationis, et cohortationis ad tollendas morum corruptelas de libro item memoriali.

Carlo, Cardinale di santa Prassede, Arciuescouo, al popolo della Città, et diocese di Milano, Salute nel Signore.

DILETTISSIMI Figliuoli. Gran consolatione, nel Signore, sentissimo l'anno passato in quelle solenni Processioni, e publiche orationi, et altre attioni di pietà, con le quali si diede principio a render gratie a DIO, per la miracolosa liberatione, fatta di questa Città, e sua diocese, dal graue flagello della pestilenza, con che haueua cominciato gli anni innanzi a castigare giustamente i peccati nostri; sperando noi, che con quei rendimenti di gratie a DIO, douessero anco alla giornata, andarsi congiungendo da tutti noi, in publico, et in priuato, gli altri officij di gratitudine, douuti alla bontà diuina, specialmente in occasione di così segnalato beneficio.

Sopra di questo non mancassimo noi d'essortarui, et ammonirui con ogni paterno affetto, et con officij particolari, et con molti publici ragionamenti, fatti nella chiesa maggiore, et in altre, in occasione di quelle gratie, et poi per tutte le feste, che corsero da quel tempo, fino al principio di quadragesima. Nel qual tempo si accrebbe grandemente l'allegrezza nostra; uedendo, che, conforme a i ricordi, datiui da noi, si erano tralasciate affatto le maschere, i profani spettacoli, et molte dissolutioni, con le quali soleua altre uolte esser profanato quel misterioso tempo. Et di quà pigliassimo certa speranza, che frà gli altri frutti di quella diuina uisitatione, et di quelle nostre poche fatiche, douesse esser questo uno di restar per sempre sbandite da noi, et l'opere, et il nome, et anco la memoria di tutte queste diaboliche inuentioni, troppo aliene et da quel sacro tempo, che la Chiesa celebra, et dalla professione Christiana, come per un'altra lettera pastorale, ue ne habbiamo ammonito; et tanto conformi con li costumi del paganesimo.

Per aiuto di questi buoni principij, et per debito dell'officio nostro, in occasione di beneficio tanto importante, cioè di Milano, si può dire, rinasciuto con questa diuina liberatione, ci risoluessimo all'hora a non contentarci de i ricordi datiui in uoce; ma raccoglierueli anco in un breue libretto, almeno alcuni punti di essi più principali, sotto titolo di MEMORIALE; ma non lo dessimo fuori a quel tempo, parendoci, che per all'hora fosse più necessario occuparci in molte altre nostre pastorali sollicitudini con

noi, che in darui memoria scritta di beneficio così insigne, come quello, che DIO ci hauea fatto pure all'hora, et de gli oblighi nostri per esso, tanto manifesti, et di tutti quegli officij, in somma, che così di recente ui haueuamo ricordato pienamente in uoce.

Ma non ha lasciato IDDIO anco per altri mezzi, di ricordarci, et stimolarci in ogni modo a i debiti officij seco, permettendo in diuerse parti, uarie perturbationi, date alla santa Chiesa, da gli inimici suoi; specialmente ne gli stati della Fiandra, soggetti al Sereniss. Rè Cattolico nostro: in occasione de i quali fossimo dal Sommo Pontefice Gregorio Decimo tertio suo Vicario, inuitati, et eccitati con premio d'indulgenza, et giubileo pienissimo, a uera penitenza, et ad instanti orationi, per quei bisogni, et per gli altri della santa Chiesa. Nè si fermò quì la diuina prouidēza nel desiderio d'hauer frutti di gratitudine, et'emēdatione da noi; che ci uisitò alli mesi passati, con la morte quasi in un medesimo tempo del Figliuolo primogenito, et d'un fratello, et due nepoti del Rè nostro Cattolico, personaggi tutti di tanta qualità, et speranza, quanta ogn'uno sà: nella quale occasione, fece instanza il medesimo Rè, con lettere sue, piene di religione, et pietà, che si rimouessero i peccati e scandali, e si attendesse a placar l'ira di DIO, con instanti orationi, e a raccomandargli le afflittioni della S. Chiesa, et la essaltatione del glorioso nome diuino. A questo fine, poco tempo fà, oltre di raccommandar alle orationi di tutti le anime di quei Principi defonti, ordinassimo a i Sacerdoti nelle messe particolari orationi per questi publici bisogni; instituissimo con solenne processione, una oratione publica del Clero, et del popolo, che si facesse giorno, et notte senza intermissione; ui ricordassimo di nuouo con publiche lettere nostre, et con l'istesse lettere del Rè cattolico, l'emendatione de gli abusi, et diuine offese; et ne ne habbiamo poi anco instato piu uolte in uoce.

O figliuoli, certo, che non era bisogno qui d'altri memoriali, doue continua DIO ammonirui con i suoi flagelli; risuona penitenza la uoce del suo Vicario in terra; arriua tanto oltre il bisogno della estirpatione de i peccati, che ne siamo instati da' Principi temporali; et il Rè nostro Cattolico nel dolor, che sente delle offese, che con i peccati, si fanno a DIO, è come scordato delle sue percosse, e particolari afflittioni, et nella morte di tanti, si può dir, figliuoli, ci fa instanza solo, che si plachi Iddio, che s'emendino gli abusi, che si facciano orationi per la santa Chiesa: et noi ancora, come pastor uostro, ui habbiamo inuitati, e importunati instantamente per tutti i mezzi a questi officij. Questi istessi motiui sono tanti memoriali uiui, usciti dalla bocca di Dio, per chi uuol dare orecchie alle sue uoci. Ma, oh ch'io sento DIO lamētarsi per bocca di Gieremia Propheta: Cui loquar? quem contestabor, ut audiat, ecce in circuncisæ sunt aures eorum, non possunt audire.

O Milano, che habbiamo noi ueduto, et che uediamo quottidianamente in questo tempo, in così urgenti bisogni, nel suono di così formidabili uoci, et doppo così recenti uisite, fatte specialmente sopra questo popolo, et in così notabile afflittione del suo religiosissimo Rè? Vediamo, non senza continuo dolor nostro, et lacrime di molti buoni serui di DIO, scordate le riforme, niuno pensiero, non che essecutione di ueri frutti di penitenza, più dissolutioni, che mai, delli giouani alle chiese, et per le contrade, oue si ua alle Stationi, Indulgenze, et perdonanze; multiplicati gli sfoggiamenti, et pompe, niun termine alle crapule, et alle detestabili conuersationi delle bettole, et hosterie; et le Chiese, oue si fa l'oratione, per questi publici bisogni, uote di popolo, et neglette: et quel che serue a disuiar affatto, di uuo introdotte maschere, conuiti, giostre, balli, spettacoli, et tante altre profane inuentioni del demonio, con migliara di dissolutioni, che ne uanno appresso, in questi tempi specialmente di Settuagesima, Sessagesima, et Quinquagesima, consecrati a pianto, e lutto sopra l'essilio nostro, in questa ualle di miserie; et in giorni di festa, anzi nel medesimo tempo, che nelle Chiese, se dicono i diuini officij, et stà scoperto sopra lo Altare per l'oratione publica il santissimo Sacramento, o si porta in processione, uediamo far concorrenza gli spettacoli profani, et quasi sù le porte della Chiesa maggiore, quando suonano le campane, inuitando i fedeli a uedere CHRISTO impiagato, et morto, per i peccati nostri; suonano le trombe, strepitano i tamburri, a desuiar gli huomini dalla Chiesa, dalli diuini officij, et tirargli alle giostre, e spettacoli profani, e ueder crucifiger di nuouo Christo con tanti nuoui peccati.

O figliuoli, doue è l'intelletto? doue è la memoria? dou'è il cuor nostro? siete così fuor di uoi? così tosto siete scordati della peste, et poi dalla sanità riceuuta? così poco ui premono i pericoli, et trauagli, che patisce la Fiandra, da perfidi inimici della santa fede cattolica? così poco sentite le perdite del nostro Rè nella morte delle uiscere sue? questi sono i suffragij, che date all'anime di quei Principi, parte de' quali è morta in attuale difesa, et seruitio della religione Christiana? questa è la consolatione dell'emendatione nostra, che date al nostro Rè? questi, sono il sacco, et il cilicio, che adoperate per placar l'ira di DIO? queste sono l'orationi tanto necessarie a' publici bisogni? questi sono gli officij, a che ui inuitò a i mesi passati Dio, per mezzo del suo Vicario in terra? questi sono i ricordi, che noi nella nostra lettera ui dessimo di celebrare il tempo misterioso della Settuagesima, et il resto che segue? questi sono i frutti delle nostre sollicitudini, che tanti anni continuamente pigliamo per noi? Non e questa degna corrispondenza alla publicatione, fattasi l'anno passato in quest'istesso tempo, di quella fauorita gratia, fattaci dal Signore, della liberatione dalla peste. Questa non e la ricognitione, che douete dare a Dio, per i suoi beneficij. Queste non sono le promesse, et le proteste, et i uoti fatti da uoi ne i calamitosi tēpi di quel male.

Questi

Questi non sono l'instituti della disciplina, che ui insegna in tanti modi il padre, e protettore nostro Ambrosio santo. Questa non e professione, che conuenga a' figliuoli di quel padre, che cosi grauemente ripren de tali dissolutezze: e che cosi alle uolte si rallegraua d'hauere un popolo buono, et obediente. Sono sforzato a esclamare, et dire a questi tali con Gieremia profeta. Audi popule stulte, qui non habes cor, qui habentes oculos, non uidetis, et aures, et non auditis. Me ergo non timebitis? dicit dominus. *Attendete uoi, che in un certo modo, sete fuora di uoi, sete smemorati, scordati, e non hauete cuore: hauete occhi, et non uedete, orecchie, e non udite quello, che bisogna per la salute nostra, e non temete Dio: possiamo noi non mandar fuori quelle uoci del spirito Santo, che tutte mirano a questa nostra, per dir così, insensibilità, e uanità?* Vsque quò paruuli diligitis infantiam, et stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupient, et imprudentes odibunt scientiam? *Sino a quanto starete a riconoscerui? sino a quanto seguitareti questi uostri desiderij di quelle cose, che ui son cosi perniciose? Vdite, che Dio benedetto ui ammonisce a conuertirui alla sua correttione:* Conuertimini ad correptionem meam: *altrimente se non obedirete, ui minaccia, che ui uerrà adosso delle ruine all'improuiso, et non ui essaudirà ne i uostri bisogni.* Despexistis omne consilium meũ et increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu uestro ridebo, et subsannabo, cum uobis id, quod timebatis, aduenerit, cũ irruerit repentina calamitas, et interitus, quasi tempestas ingruerit: quando uenerit super uos tribulatio, et angustia: tunc inuocabunt me, et non exaudiam: mane consurgent, et non inuenient me, eo, quòd exosam habuerint disciplinam. *Et quel che segue. Vdite pur le uoci di Dio, che quãdo uerranno alla sprouista calamità graui, non ui soccorrerà, e ui dice apertamẽte la causa,* eo, quod exosam habuerint disciplinam. *Sete dunque cosi scordati di uoi?*

Hora sì, carissimi figliuoli, che uedo necessario non differir di darui fuori quel nostro libretto, intitolato MEMORIALE; *perche possiate hauer innanzi a gli occhi, con che rinouare la memoria de i nostri oblighi con* DIO *benedetto, in occasione della passata pestilenza, et sua liberatione, et nõ habbiate pretesto di scusa più di uiuere a caso, ne come smemorati, et scordati di quel segnalato beneficio.*

Vscirà dunque stampato il Memoriale, et uscirà questa Pasqua, con la diuina gratia; in quel tempo a punto, che molti huomini; come smemorati, et scordati, in un tratto, di esser in quei santi giorni, lauati da i peccati loro nel pretioso sangue del Saluator nostro, risanati nelle sue piaghe santissime, uiuificati nella sua morte, e seco consepolti all'huomo uecchio, e conresuscitati ad una nuoua uita di gratia; subito sogliono così uergognosamente ritornare a' peccati, et ricader nel sordido fango delle sue immonditie, e far così mortali recidiue. A quel tempo uscirà il Memoriale, il quale non meno ui seruirà a tener memoria di quel grande beneficio della nostra redentione, et santificatione dell'anima, e delli officij, i quali per ciò douete a Dio, che della liberatione passata della peste, e de gli oblighi nostri di gratitudine per questo conto. Ma perche tra tanto si faccia qualche ostacolo al principe delle tenebre Satanasso, che par, che in questi giorni habbia preso tanto possesso di quei ciechi huomini, che si gli sono dati in preda, esca in tãto questa lettera sola, e faccia quel frutto, che Dio le donerà per sua misericordia, in metter qualche ritegno alla sfrenata relassatione, che in questo tẽpo uediamo andar tanto oltre, che ci fa temer d'assai maggior castigo dalla mano di Dio, che non è stata la passata pestilenza, ne l'altre morti seguite, nè le altre presenti tribolationi del christianesmo. Alche non uediamo migliore riparo, che una uiua risolutione ne i buoni serui di Dio, et huomini, che siano desiderosi della sua salute, di fuggire, e abborrire tanto questi suiamenti, che nè pure uogliano hauerci parte con la sola uista, et ricorrendo alle Chiese, darsi con tanto affetto, et ardore alle buone opere, et all'orationi, in questo tempo specialmente, che contrapesino alle dissolutioni di chi ua scorrendo senza ritegno per la uia della perditione sua, et di molti altri: e così si leghino in qualche modo le mani all'ira di Dio, che si cõpiace per sua misericordia, et ci ha donato l'armi dell'oratione a questo fine, che gli facciamo alcuna uolta una santa uiolenza. Dourete per questo, figliuoli, essere tanto piu solleciti alla publica oratione delle quaranta hore, che si fara negli ultimi giorni di questa settimana prossima nella chiesa maggiore, secondo il solito di quei giorni, per terminare così l'oratione senza intermissione, che si cominciò alli giorni passati, non uolendo faticarui piu oltre per adesso; se bene ui sia piu che mai bisogno d'oratione, per li medesimi bisogni. Dourete anco esser tanto più frequenti, e diuoti alla S. Communione solita nella prima Domenica di quaresima, che sarà a gli otto di Marzo, facendola tutti nelle Parochie nostre, ò in altri luoghi di maggior nostra diuotione, ouero anco nella Chiesa maggiore, doue noi l'amministraremo, quella mattina. Cosi sia pregata la bontà sua diuina empirci tutti delle sue gratie, con una larga benedittione. In Milano, di S. Sepolcro, il di 22. di Febraro 1579.

LITTERAE PASTORALES DE TRANSLATIONE SACRARVM RELIQVIARVM.

Lettera pastorale, sopra la solenne translatione di S. Simpliciano et altri santi.

CARLO Cardinale di S. Prassede, et Arciuescouo al Clero, et popolo della Città, diocesi, et prouincia di Milano, gratia, et benedittione dal Signore.

MISERICORS, et miserator Dominus. L'occasione, che di presente habbiamo, di scriuerui questa lettera, Dilettissimi in Christo, ci riduce cosi uiuamente alla memoria i beneficij, et le misericordie, che per la sua immensa bontà Iddio ha fatto a questa città, et prouincia di Milano, che non ci ha lasciato prendere il principio di essa da altre parole, che da questo diuino elogio, che gli antichi Profeti, ripieni di spirito di santa gratitudine usarono: mentre che intimamente considerauano la moltitudine delle sue innumerabili misericordie, et con ardentissimi affetti ne rendeuano gratie a sua diuina Maestà. L'occasione, perche al presente ui scriuiamo questa lettera è la solenne traslatione delle sacre reliquie del glorioso san Simpliciano, Arciuescouo di questa Città, et insieme de i tre fortissimi, et beatissimi Martiri, Sisinnio, Martirio, et Alessandro, et di alcuni altri santi, et Confessori, et Arciuescoui pure di Milano. I meriti di questo gran Pastore, come intenderete, sono grandi, marauigliosi, diuinamente testificati, et altamente commendati, non solamente dal gran Dottore della Chiesa, Agostino beatissimo, ma da i padri, et Vescoui del concilio d'Africa, si che hanno appresso in qualche parte, a quelle che celebriamo del nostro glorioso padrone Ambrosio santo. Sono molti i beneficij, che dalla dottrina, uigilanza, et santità di questo nostro beato Arciuescouo risaltarono già, non tanto a questa nostra Chiesa, et alla prouincia di Milano, ma anco uniuersalmente alla grandezza di tutto il christianesimo. Et hoggi, poiche doppo tanti meriti per gratia di Dio con quei spiriti celesti egli se ne gode il cielo, più che più ne risultano, et in particolare et in uniuersale per l'intercessione sua presso l'onnipotente Dio: poscia che con maggior perfettione di sincera charità, et di ogni uirtù, che conuiene a i santi Confessori, et con più caldi prieghi da aiuto a i bisogni si communi della Chiesa tutta, et si a quelli di questa prouincia, et a gl'altri più particolari. Onde l'attione di questa sacra traslatione, conforme all'instituto de i padri, a l'uso, et rito santissimo antico, ha da essere per questo, et per ogni rispetto solennissima, acciochè diamo sopra tutti gloria, et gratia a Dio, et con la debita ueneratione, honoriamo gl'istessi santi, et confondiamo con l'istessa l'inimici della santa Chiesa, et apportiamo consolatione, et letitia alle prouincie catholiche, et a questa nostra singolarmente, che in ogni tempo, massime quando Ambrosio santissimo la gouernò, piamente si è goduta de i frutti delle traslationi, et corrispondiamo perciò in qualche parte alla pietà, et gloria de i nostri maggiori, et con quest'attione stessa perpetuamente procaciamo l'intercessione de i santi, le cui reliquie si trasferiscono. Hora in questa medesima occasione et solennità, habbiamo speciale, et grande inuito, di contemplare le misericordie diuine, che in ogni tempo questa prouincia, et Milano ha riceuuto dalla benefica, et liberal mano di sua diuina Maestà. Beneficio è singolare, che quasi nel principio della predicatione dell'Euangelio la Città di Milano, et la prouincia riceuesse lume della fede santa. Venne San Barnaba Apostolo a Milano, et seminata, che hebbe qui la parola di Dio, et ridotto in gran parte il popolo alla religione christiana, instituì anco le Città della prouincia de i suoi misterij santissimi. Dipoi, Nazario, martire gloriosissimo, da Roma uenne; et in tanti modi in mezzo di tanti tormenti con chiarissimi testimonij, et con martirio si nobile, sparso il sangue, testificò la fede di Giesù Christo, confermò, et inanimò marauigliosamente i due gran martiri, fratelli, cittadini de' primi di Milano, Protasio, et Geruasio santissimi: i quali anche, due in quella acerbissima persecutione di Nerone, crudelmente trattati, riportarono finalmente coronati del martirio, etiandio uittoria gloriosa contra i nemici della fede. Misericordia è anco diuina, degna di contemplatione, et di sempiterna memoria, che in tempi si tenebrosi ne diede Iddio successione cosi illustre di santi Arciuescoui, Anatalone, dipoi Caio, et di mano in mano Castritiano, Calimero, Mona, Materno, Eustorgio, Mirocle, Protasio, Dionisio, et altri oltre al numero di trenta: i quali con lo splendore delle sante, et chiarissime loro uirtù, si come discacciarono da principio le tenebre delle impietà, cosi doppo tante fatiche, nelle quali uolse anco Iddio benedetto, mostrare con molti, et gran miracoli la santità loro, chiamati al premio del cielo, hanno co i meriti, et prieghi aiutato in ogni tempo questa prouincia. Fra questi santi riluce assai il gran zelo, che acceso di charità diuina, mostrò Anatalone Arciuescouo, quando che sul bel principio, instrutta la città di Milano ne i misteri della fede, di qui sen'andò a Bergomo, et di poi a Brescia, doue con le predicationi, et con essempi di uirtù apostoliche, seguitò marauigliosamente a edificare quella chiesa, che il maestro suo san Barnaba Apostolo haueua di già principiata. Et essendo Milano metropoli di questa prouincia, attendeuano quei santi Arciuescoui a propagare, et a difender in ogni parte di essa la religione christiana. Qui mirabilmente risplende la bontà di Dio, che in Milano, doue era la persecutione, et oppugnatione acerbissima, ui fosse anco come una rocca, et fortezza della difensione della fede, et doue erano i capi delle persecutioni, Massimiano Imperatore, et altri, ui fossero difensori, che tanto gagliardamente sostennero l'impeto di cosi acer

he

be pugne. Furono tali Caio, Castritiano; et Calimero; i quali, uno doppo l'altro nelle maggior guerre, che si facessero alla chiesa santa andarono acquistando a Giesù christo con la costanza del predicare, et con santissime uirtù tutte le uicine prouincie: et calimero specialmente grandemente allargò la santa fede nella Liguria, et fu cosi forte, et costante nella gloriosa pugna, che hauuntone la uittoria, ne riportò la corona del martirio. Mona poi, Arciuescono beatissimo, che gli successe nella crudel guerra, che sotto gl'Imperatori Antonini s'accese contra i fedeli, non lasciò adietro occasione, doue con grand'animo non resistesse a i furiosi assalti de nemici, anzi che a dispetto loro fece in Milano la diuisione delle parochie, et mantenne nella prouincia, nella Liguria la religione christiana. E chiarissima poi a tutti la uirtù di san Materno, che aiutò mirabilmente la chiesa santa: ottenne per l'auttorità, et santità sua da Principi di liberamente predicare Giesù Christo: onde in poco spatio la fede riceuette in queste parti notabile accrescimento: promosse alla città di Tortona di Maliodoro Vescono; et essendo succeduto di poi quelle rabbiose persecutioni di Massimiano, mirabilmente inanimò i fedeli questo gran Vescono mandò soldati di Christo quà, et là, particolarmente alla città di Como, Carpoforo, et Fedele per la propagatione dell'Euangelio; si che gran numero de martiri ne acquistò questa prouincia: fra i quali furono illustri Nabore, Felice; et Vittore; al quale il bon pastore, non guardando a pericolo alcuno prestò il santo officio della sepoltura. che diremo della uirtù di Eustorgio, che da sant'Ambrosio uiene commendato dell'animosa sua confessione di Christo? che diremo di Miroclete, che dal magno Constantino fu eletto fra i giudici di quelle famose controuersie Africane? che cosa di Protasio, che nel concilio Sardicense insieme con gli altri catholici Vesconi difese i decreti Niceni, et la causa del grande Athanasio? Ma infinita fu anco la misericordia di Dio in questo, che alquanti anni dipoi, Costantio Imperatore, che con tanto furore, et pazzia, fauoriua la causa Ariana, hauendo radunato a Milano da ogni parte del mondo si gran numero de Vesconi per scancellare i decreti, et i dogmi della fede catholica, diuinamente fatti, et stabiliti in quel gran concilio primo Niceno, et per condannare insieme Athanasio defensori di essi: a questo conciliabolo, che era la maggior parte de Vesconi Ariani, per ben che etiandio con tutte le forze quell'Imperatore lo fauorisse, anzi di più, minacciasse apertamente a i catholici, pregioni, essilij, et morte; con tutto ciò si opposero fra gli altri, Dionisio Arciuescono di Milano, et Eusebio Vescono di Vercelli: i quali l'uno con effusione del sangue, et uita, l'altro co'l perpetuo essilio fino alla morte, diedero testimonio alla fede catholica che difesero. Et che più? celeste aiuto fu, et misericordia diuina, che in tempo cosi trauagliato, et nello Arianesmo, il popolo di Milano, doppo longo contrasto, fra Vesconi catholici, et Ariani, fu talmente costante, che gli auuersari per potenti che fossero per la presenza, et fauore dell'Imperatore, temendo il zelo santo di popolo cosi pio, non hebbero ardire di seguitare le loro abomineuoli consulte nella chiesa, ma per sicurezza al palazzo imperiale si ritirarono. Se adunque, qui ci sono attaccate le pugne contra la santa religione, ha essitato però la benignità di Dio, in ogni tempo ualorosi capitani, et ha fatto squadre fermissime di soldati, che resistessero. Già habbiamo detto di due, Protasio, et Geruasio, fedelissimi martiri, et di Nazario glorioso; di Nabore Felice, et Vittore, co i compagni; ma molti altri martiri restarebbono ancora, celso, Sebastiano, Vitale, Aquilino, S. Pietro martire, et altri assai, i quali in Milano, o cittadini di Milano, per la gloria di Dio, hanno combattuto, et combattendo hanno gloriosamente uinto, et per la uittoria coronati in cielo, hoggi ancora con le intercessioni loro aiutano la città, et la prouincia di Milano. Non e anco mancata in quelle crudeli persecutioni per misericordia di Dio, ne fortezza, ne costanza singolare nell'istesse donne della prouincia. Et per lasciare di molte altre, fu di Milano Valeria, martire gloriosa: fu Soffia con le tre figliuole, celebrata di si nobile martirio, anco nella chiesa greca. Fu di Lodi Sabina, matrona santissima, che se bene non martire, però con animo uirile, et inuitto pronta, et uicina al martirio, per sostentare a quei tempi i christiani, che per la fede si metteuano pregione, et per sepellire i martiri. Tali anco furono in quei luochi della prouincia, doue fu la persecutione grauissima, come specialmente nella città di Brescia, laquale fra le altre ha martiri insigni, et reliquie de martiri. Non e quasi alcuno, che non sappia la costantissima fortezza, le perpetue pugne di quei nobilissimi martiri, cittadini di Brescia, Giouita, et Faustino, che per la gloria di Dio mostrorono le marauigliose uirtù loro, et il ualor diuino, non solo a Brescia, ma a Roma a Milano, a Napoli, et quasi a tutta Italia, celebri sono per le scritture publiche, et latine et greche. Chiarissimamente anco si uede qui la bontà di Dio nella copia delle sacre reliquie, che sono quasi in ogni luoco, non che nelle Città principali della prouincia nostra. Ma tu, Milano, odi quello, che dice di te, il tuo pastore, Ambrosio santo. Agnoscamus, carissimi, circa ecclesiam nostram uberiorem diuinorum munerum largitatem. Exultant fœlices singularum urbium populi, si unius saltem martyrij reliquijs muniantur: Ecce nos populos martyrum possidemus. Gaudeat terra nostra, nutrix cœlestium militum, et tantarum parens fœcunda uirtutum. Recte itaque, et ex debito a filijs parentis ecclesiæ horum beatorum martyrum celebrantur insignia. Riconosciamo, dice egli, figliuoli carissimi, l'abbondanza de i diuini doni, et gratie intorno alla nostra chiesa. Gli altri popoli di ciascuna città giubilano, et si reputano felici, se hanno il presidio, et aiuto delle sante reliquie almeno d'un sol martire. Ecco che noi

noi habbiamo gran moltitudine, et quasi un popolo di martiri. Giubili la nostra città, generatrice di questi soldati celesti, et madre feconda di uirtù cosi grandi, et diuine. Ragioneuolmente adunque, et per debito noi figliuoli celebriamo gli honori, et le grandezze di questi santi martiri. Onde appariscono qui cosi mirabilmente lumi singolari della immensa bontà di Dio uerso di noi Imperoche sono queste sacrosante reliquie, et copia si grande di esse, come un'arra, et pegno delle sue diuine misericordie, et de i suffragij insieme di quei santi, le reliquie de i quali possediamo. Non sarà anco questa misericordia diuina? et predicamola etiamdio per segnalata, che la prouincia habbia hauuto tanti Vescoui santi. Quanti, per lasciar Milano, che già l'habbiamo detto, ne ha la città di Brescia? quanti ne celebra Vercelli? quanti Nouara? ha Bassano santissimo, et altri la città di Lodi, ha i suoi Bergomo, a i suoi Tortona: anzi quasi non ui è città di essa, laquale non habbia i suoi. Vi s'aggionge quest'altra misericordia, che oltra i santi pastori, ha hauuto la prouincia uergini santissime, et i santi confessori, i quali o sono nati, o uenuti d'altronde a illustrarla con chiarissimi essempij di uirtù celesti. Ne accade che diciamo molto di Satiro santo, fratello del pastore nostro beatissimo Ambrosio, perciochе ogn'uno quasi sà che si come egli si assimigliò tanto al fratello, etiamdio di faccia istessa, cosi fu simile a lui di costumi santissimi: ne diremo anco della sorella loro, Marcellina uergine santa, ci bastino solo i testimonij, che le danno ne i suoi libri il beato Ambrosio. Ne meno accade che diciamo di molti altri: ui ricordaremo hora solamente di Martino santo, che di tanti doni, et gratie diuine ornato, con testimonio della chiesa si appareggia a gl'Apostoli, fu in tempi cosi oscuri a Milano, uisse qui, edificò anco qui, et nella prouincia monasteri, doue con chiari lumi di disciplina cosi santa illuminò queste parti. Nõ è anco da tacere di Maurilio santo, cittadino Milanese, discepolo del medemo san Martino, che in tanti modi, et monaco, et Abbate, et finalmente Vescouo Andegauense nella Francia, aiutò cosi diuinamente con la santità sua quella diocese, et paese tutto. All'incontro san Bernardo non uenne a Milano ĩn tempo che questa città, et prouincia hauea bisogno di un si sant'huomo? anzi fu eletto Arciuescouo di Milano. Fu misericordia di Dio, che egli cosi opportunamente in tante maniere ci aiutasse. Che diremo poi di quest'altra gratia diuina, che si uede manifestamente nella celebratione de concilij fatti a quei tempi nella prouincia nostra cosi fruttuosamente? La sinodo di Vercelli condannò l'heresia di Berengario: la sinodo di Milano à tempo del grande Ambrosio condannò Giouiniano, et gli altri della sua malа setta: la sinodo parimente di Milano sotto Eusebio Arciuescouo anathematizó quelli empi heretici, che hebbero cosi nefanda opinione dell'incarnatione di nostro Signore. Ma ui è di più, doue appare anco l'immensa bontà di Dio, che ne i sinodi fuori della prouincia sempre concorsero a fauorire, et difendere la causa catholica, i Vescoui di essa. Ambrosio santo fu al sinodo di Aquileia, et con lui Bassano Vescouo di Lodi, Limenio di Vercelli, Superantio di Tortona, et altri contra Palladio, et Secondiano heretici Ariani. Dipoi in un'altro sinodo di Aquileia fù santo Honorato Arciuescouo con alcuni suoi Vescoui prouinciali; doue difesero il gran concilio Calcedonẽse, alla cui auttorità si era a Constantinopoli in alcuni capi detratto. Lasciamo di dire con quãta sollicitudine Protasio, come Arciuescouo di Milano, andò in si lontano paese al concilio Sardicense: come Mansueto parimẽte Arciuescouo fù per causa de sinodi in Constantinopoli: à Roma poi in tẽpo di Simmaco Pontefice fúa cõcilio Laurentio Arciuescouo, Emiliano Vescouo di Vercelli, et altri della prouincia. Ecco di più, che gli Arciuescoui di Milano per professare publicamente la fede catholica, et mantenerla ne suoi popoli non mancorono gia mai ne i tempi, che fù necessario, scriuere le loro lettere sinodiche, nelle quali esponendo i dogmi della fede, anathematizarono l'heresie di quei tempi. Ci sono hoggi l'istesse lettere di santo Ambrosio a Siricio Pontefice, di Martiniano al concilio Efesino, di Eusebio a san Leone Papa, di Mansueto alla sinodo Ecumenica Constantinopolitana. Tutta questa uigilanza Archiepiscopale riconosciamola pure dalla bontà diuina, che anco con questo modo per conseruatione della disciplina, et dottrina santa ha fauorito la prouincia. Vediamo un'altra gratia di Dio benedetto, che in tempo si necessario ci diede Ambrosio per pastore, il quale oltra l'hauere ornata la Chiesa di Milano di riti cosi pij, et officij diuini, le cui parti poi, come sono himni, antifone, et altri instituti, si sparsero in ogni banda all'uso di tutta la chiesa, aiutò ancora con ogni sua cura di officio Archiepiscopale non solo la chiesa di Vercelli, et di Brescia, che in questa consacrò Gaudentio Vescouo, et in quella Honorato, due santissimi huomini; ma anco con charità singolare fauorì l'altre chiese della prouincia: anzi gran parte d'Italia, che era inuolta nella heresia ariana, egli con sollecitudine marauigliosa ridusse alla fede catholica, della quale fù con le dottrine, et co i fatti perpetuo difensore. Tanto egli fu fermo, et costante a ritenere la religione catholica, et le traditioni di essa, che, come heredità assai copiosa haueua hauuta da i suoi predecessori Arciuescoui santissimi. Onde a simil proposito cosi costantemente disse egli: Absit a me, ut tradam Christi hereditatem: absit, ut tradam hereditatem patrum, hoc est hereditatem Dionysij qui in exilio in caussa fidei defunctus est, hereditatem Eustorgij confessoris, hereditatem Mirocletis, atque reliquorum retro fidelium Episcoporum. In somma esso, le cui lode sono segnalatissimamente celebrate nõ solo da padri latini, et greci, et specialmente dal gran san Basilio, ma anco da gli inimici stessi, sostenne marauigliosamente la religione catholica, et con forza di dottrine, et con costanza fermissima, appoggiata in sante uirtu, con le quali illu-

strò

strò la chiesa di Dio : et perciò poi per constitutione Apostolica di Bonifacio ottano, fù di essa dichiarato dottore. Considera tu qui Milano un'altro fauore diuino. Sono nella Chiesa catholica quattro dottori principali, de quali due, Ambrosio, et Agostino santi, ha uoluto la bontà diuina, che uno ti sia stato padre, et maestro, l'altro, che è Agostino, il quale fu battizzato qui, alleuato, et instrutto nella uera fede, sia come figliuolo di questa chiesa Milanese. Ma uediamo pure, che anco in questo rilucono le benedittioni di Dio, quanta parte, et quanti meriti ci s'ha Simpliciano santo, di chi principalmente habbiamo a celebrare la solenne traslatione. Nessuno e, che non sappia quante utilità, et quanti frutti habbia apportato alla chiesa di Dio il grã dottore di essa Agostino. Estinse egli in Africa i Manichei, leuò uia i Donatisti, annullò i Pelagiani heretici, et liberò quelle prouincie da molte heresie, confutò Fortunato heresiarca : et per dirla con poche parole tolse tutti i ueleni somministrati dal demonio contra la parità della religione santa. Onde e, che con le sue dottrine si sono stabiliti, et da i padri, che sono stati dapoi, et da i concilij, et da i theologi, et dalle uniuersità catholiche tanti dogmi della Chiesa. Di tutti questi beneficij, gratia di Dio, ce n'ha buona parte il nostro beatissimo Arciuescouo Simpliciano, che non lasciò giamai sollecitudine alcuna, quando Agostino inuiluppato ne gli intrichi dell'heresia Manichea uenne a Milano, doue oltra l'opra, che ui pose a introdurlo al beato Ambrosio, assiduamente etiandio attese a questo con ogn'altro officio di charità paterna, et con dottrine di ridurlo alla buona, et uera fede. Ilche per misericordia diuina successe felicemente. Questo è un merito di Simpliciano santo. Ma forse non minore in qualche parte e quest'altro, che in Roma doue egli era in grande stima per la fama, et delle lettere, et di singolar uirtù christiane, oltre l'hauere conuertito gran numero de principali alla religione christiana, ridusse anche, che importò tanto, Vittorino, orator famoso, et colmo di ogni sorte di belle lettere, alla fede, dalla quale era tanto alieno, donde che per l'auttorità sua teneua gran parte di Roma seco colligata in false opinioni. Questo fatto fù beneficio quasi uniuersale, perciòche hebbe cosi gran forza alla conuersione di tutti, anzi da questo mosso Agostino si riconobbe, et si conuertì. Giouò in questo modo alla chiesa tutta l'Arciuescouo nostro san Simpliciano : ilquale hauendo ancora quasi consummato tutto il tempo nelle lettere, et uedendo, che infiniti huomini importantissimi della santa Trinità, che scrisse il glorioso Agostino, gli scriue a san Simpliciano, che fu dottore, et maestro suo nelle dottrine catholiche. Vediamo qui anco l'eccellenza di questo nostro Arciuescouo, che fù non solamente guida, ma anco in un certo modo maestro di si gran dottore della chiesa di Dio. Di più facendosi in Africa concilio di molti Vescoui, si trattauano cose molto importanti alla chiesa : si mandarono per ciò a Siricio Papa Ambasciatori da quei padri, fù consultato tutto il negotio insieme con Simpliciano, che particolarmente l'aiutò tanto con la dottrina, et con l'opinione di santità che si hauea di lui. Ma se gli apportò cosi salutari giouamenti alla chiesa tutta, certamente con essempi, et fatti santissimi giouò alla chiesa di Milano, hauendola accresciuta di riti, et officij diuini, et altri ornamenti di pietà christiana, che poco auanti santo Ambrosio hauea instituiti. Parimente con sollecitudine paterna curò le cose della prouincia : di che può rendere testimonio la città di Nouara, la quale per opera, et ministerio di esse hebbe il suo primo Vescouo san Gaudentio. Grande fu ueramente Simpliciano, perche fu stimato grande da doi gran santi Ambrosio, et Agostino. Fu egli come padre ad Ambrosio, ilquale sempre l'honorò, et riuerì da padre, et l'hebbe anco come maestro, consultando seco i maggior dubij, che gli accascassero : anzi essendo egli grauissimamente amalato, et uicino a passare di questa uita, giudicollo degno et gli predisse anco, che gli succederebbe nel gouerno di questa chiesa Metropolitana. Fu parimente ad Agostino et padre, et maestro, come habbiamo detto; et l'aiutò fra le altre cose a instruire nella chiesa Hipponẽse la disciplina de chierici nella uita commune. Et per lasciare di raccontare ad una per una le marauigliose, et diuine uirtù di Simpliciano santo, diciamole in una parola sola : fu egli buon seruo, et amico di Dio. Conosciamolo da questo, che bene spesso con miracoli la diuina bontà illustrò la santità di esso, et insieme usò con noi per li meriti di un santo pastore sempre molte misericordie. E tempo adunque, che in questa occasione della traslatione, che faremo delle sante reliquie con pia memoria, et con ogni officio di religione, et letitia spirituale, le riconosciamo tutte, et l'antiche, et le moderne, che anco queste sono innumerabili. Ne fa bisogno di raccontarle, perche uoi stessi ue le potete ricordare, et uoi di già le godete. Non molti anni sono, cosi miracolosamente fosti liberati dalla peste : hora godete la sanità, questa e misericordia di Dio. Non molto tempo fa, fosti trauagliati dalla guerra: hauere hora la pace, e beneficio di Dio. Tante uolte hauete sentito una estrema carestia : hora se hauete in qualche abbondanza, e anco questa dalla benigna mano di Dio. Et per li meriti di chi? ueramente de i santi, li quali di già habbiamo raccontati. Le reliquie sacre, che trasferiremo, ci sono come memorie si di queste diuine misericordie, come dell'intercessione loro. L'occasione che hora habbiamo della traslatione, da se stessa ci inuita ad una gratissima memoria. Questa solennità non e una memoria di gratie, et fauori, che Dio ui ha fatto a tempo particolarmente di Ambrosio santo, et di san Simpliciano medesimo? che solennità e questa? grande in tutta la chiesa, et in ogni tempo celebrata, con giubilo publico, et religioso apparato, come un trionfo delle uittorie, che per diuina bontà hanno riportati i santi da i nemici. Sono nella chiesa di Dio, figliuoli, essem

pi delle sacre traslationi, et ce ne sono quasi innumerabili in ogni tempo, et in ogni parte: onde instituto fù diuinamente, che ogni anno se ne facesse celebrità solenne. Sino dal principio della religione christiana i santissimi Pontefici Romani, si concordorono, che fussero sette notari, onde n'è uenuta poi la dignità del protonotariato, et parimente tanti diaconi, che attendessero a scriuere le cose de i martiri, così hebbero cura, et della sepoltura, et delle traslationi loro, cioè, che fussero i corpi sepolti decentemente, et transferiti da lochi meno decenti; a lochi honorati, et celebri: anzi essi medesimi li sepelirono con le mani proprie, et li trasferirono. Cornelio, beatissimo pontefice, et martire, nella maggior persecutione de quei primi tēpi trasferì i santissimi corpi de i principi de gli Apostoli Pietro, et Paolo. Sono piene di queste attioni l'historie ecclesiastiche Romane. Ma quando la chiesa doppo così crudeli persecutioni, cominciò in ogni banda a ristorarsi nel suo splendore, furono illustri, frequenti, et celebri, non solamente in Europa, ma anco in Africa, in Asia le traslationi de i santi. Si narra di molte, fra le quali spetialmente sono celebrate, quelle di san Babila martire, de i quaranta martiri, di san Gio. Battista precursore di N. Signore, de i santi martiri, Lorenzo, Stefano, Ignatio, et Agnese, di san Giouanni Chrisostomo, di sant'Andrea Apostolo, di san Luca Euangelista, del glorioso Timotheo, discepolo di san Paolo, de i santi profeti, Zacharia, Michea, et Samuele. Che apparato fu qui? ueramente solenne in ogni cosa, et in questa specialmente: che da terra santa, doue si trasferiuano quelle sacre reliquie, sino quasi a Constantinopoli, da ogni banda, a guisa de sciami d'api, si radunauano tutti i popoli a honorarle con lumi, doni, oblationi, et con ogni dimostrationi, et studio di singolar diuotione. Ma che accade andare, ne in Asia, ne in Africa? Marauigliosa, et degna di eterna memoria fu in Roma la solennità della translatione di san Gregorio Nazianzeno: la quale, doi anni sono, la Santità di N. Signore Gregorio Papa XIII. celebrò con essempio di singolare pietà, et con apparato, ueramente pontificio. Questo essempio per se stesso bastarebbe: ma diciamo anco di quelli, che habbiamo qui nella prouincia, et qui in casa nostra. Chi non mouerebbe la lettera, che Pietro Oldradi, Arciuescouo di Milano scriue a Carlo Magno della translatione del corpo di santo Agostino? Che pietà fù del Re, che con tanta spesa la procurò? Quanto studio, et sollecitudine santa de i Vescoui della prouincia, che ui concorsero fino a Genua per accompagnarlo? che multitudine grande di clero? che concorso infinito di popolo? Ma ueniamo a casa nostra. L'inuentione, et la traslatione de i doi gloriosi martiri, Vitale, et Agricola, chi la fece, et celebrò in Bologna? il padre nostro Ambrosio santo. Chi trouò, et trasferì le sacre reliquie, de i beatissimi doi martiri nostri, Nazario, et Celso? il medesimo nostro padre Ambrosio. Chi diuinamente trouò, et trasferì i corpi, de i doi gran martiri nostri, Protasio, et Geruasio? parimente l'istesso pastor nostro, Ambrosio. Et auanti questo tempo, sino quasi nelle prime persecutioni, san Materno Arciuescouo trasferì san Vittore martire: et doppo Ambrosio santo i sacri corpi de i tre fortissimi martiri, Sisinnio, Martirio, et Alessandro, de i quali anco noi faremo hora la solenne traslatione, da chi furono trasferiti? da Simpliciano beatissimo. Onde se ripensiamo quasi di età in età, trouaremo, quanto siano state frequenti le sacre traslationi qui fra di noi: anzi uederemo questo instituto essere, per dir così, come che hereditario, et propria a noi, poiche oltra la frequenza di esso, n'habbiamo da i libri del padre nostro Ambrosio riti santi, che egli ci ha, come per heredità lasciati. Ripensiamo dunque qui, Milano, et prouincia mia, alla singolar charità di Dio uerso di noi: ricordiamoci insieme la gran letitia, et contento spirituale di Ambrosio santo, che nell'inuentione de i gloriosi corpi de i doi martiri Protasio, et Geruasio, uolse per giubilo, che intimamente ne sentiua, oltre la lettera, che ne scrisse alla Sorella, con altre lettere communicarlo a tutti i popoli d'Italia. Mettiamoci hora qui auanti gli occhi il gran numero de Vescoui, che ui conuennero, l'infinita moltitudine del clero, l'innumerabile concorso de i popoli. Vediamo qui le gratie, che Dio benedetto fece, et in particolare, et in uniuersale, quanti furono liberati da mali spiriti? furono ciechi illuminati, et ogni stroppio risanato, che più? gli Ariani istessi, che andorno per prendere Ambrosio santo, per i grandi miracoli delle sacre reliquie, si tolsero dall'impresa, et si conuertirono; et così a poco a poco cominciò a cessare il furore Ariano, di maniera, che ben disse, santamente gloriandose il medesimo pastar nostro, Tales ambio defensores. Sono ueramente le sacre reliquie, per usare le parole di Basilio santo, come Torri, anzi fortezze, et presidij firmissimi delle Città, et prouincie doue sono. Saressimo troppo longhi, se in questo gran campo uolessimo discorrere, raccontando gli aiuti spirituali, et temporali, che hora, et sempre hanno hauuto i popoli, i quali merce della bontà di Dio, si sono fortificati di così fermi presidij. Chiarissima cosa e, che le Città, et le prouincie, si sono preseruate da calamità infinite, per le ceneri, sepolcri, et reliquie de santi, lequali hanno esse hauute, et tenute religiosamente. L'Egitto per il sepolcro di Gieremia profeta non restò libero da così horrendi serpi, che lo infestauano? et poiche ui sono scritture autentiche, potremmo dire di molti altri paesi, i quali per questa gratia diuina, che hanno hauuta, et conseruata piamente i corpi gloriosi, et le reliquie de i santi, hanno nelle loro pressure hauuto insieme soccorsi, et solleuamenti marauigliosi. Ma lasciamo le prouincie lontane, et le città straniere: non conosci hormai, tu Milano, et tu anco prouincia di Milano, che tante, et tante uolte in pericoli si certi, ne sei stata da Dio liberata con tanta carità per il mezzo delle reliquie de' santi, che tu hai? non conosci

ancora,

ancora, tu Milano, hormai, che doppo tanti altri fauori della diuina misericordia, ultimamente fosti liberata dalla peste, per la santissima reliquia, che diuotamente tu conserui, et adori del sacro chiodo di Giesù Christo? Con questo diuino instrumento non si fermò, non s'inchiodò la pestilenza, che cinque anni sono cosi crudelmente di quà, et di là trascorreua sopra di te? Vedemo pure noi medemi, che, mentre che in quelle solenne processioni con quella santa reliquia, ricorreuano a implorare la misericordia di Dio, fossimo cosi mirabilmente presto, et quasi all'improuiso liberati, quando che meno l'aspettauamo, essendo già il male fuori sparso da ogni intorno, et di dentro cosi incrudelito, che humanamente per ogni ragione si haueua più tosto da temere assai peggio. Felici popoli, che hanno questi sacri presidij: beate prouincie, che hanno questi pegni della carità, et che insieme gli sanno religiosamente tenere, et conseruare. Quanti benefici essi hanno, et godono, et quante gratie continuamente ottengono per l'intercessione de' santi, le cui reliquie riueriscono, et honorano? Ha Giesù Christo in tanti modi magnificato i suoi santi: quos enim iustificauit, hos, et magnificauit, dice l'Apostolo san Paolo; gli ha aggranditi con doni di uirtù diuine; gli ha fatti partecipi, et coheredi del cielo; gli ha chiamati, et honorati come amici, et fratelli: onde è che anco ha honorato, come membra sue, le reliquie loro con miracoli, et benefici già diuolgati, et testificate per tutta la chiesa. Quante marauigliose uirtù, et gratie attesta Chrisostomo santo delle reliquie del glorioso martire Babila? quanti miracoli delle reliquie, et de sepolcri de gli altri santi si scriuono ne gli annali ecclesiastici? quante gratie di ciò raccõtano i padri greci, Nazianzeno, Basilio, et Theodorito? quante parimente ne scriue san Gregorio Papa? quante Agostino glorioso, specialmente delle reliquie del beatissimo protomartire Stefano? ma hora taceiamo di infiniti altri, il gran pastore nostro Ambrosio, quanti miracoli predica, che già parte ne habbiamo detto de i sacri corpi di Protasio, et Geruasio martiri? et che diremo noi delle gratie ottenute in ogni tempo al sepolcro del nostro santissimo Arcinescouo Simpliciano? chiara cosa e come ne fanno testimonio illustre le scritture di questa città, che nelle maggiori calamità publiche uniuersalmente il clero, et popolo di Milano, hebbe sempre ricorso et alla chiesa, et al sepolcro di esso santo: per le cui intercessioni è stato l'uno, et l'altro consolato con abbondanza di misericordie diuine. Che gratia fu quella che quando più presto era per perdersi, si hebbe con trecento giouani Milanesi, la uittoria, contra lo essercito di Federico Barbarossa Imperadore, inimico capitale di Milano? già e scritto, che essi l'hebbero miracolosamente per aiuto, et intercessione de i tre santi martiri, Sisinio, Martirio, et Alessandro, le cui reliquie sono nella sudetta chiesa di S. Simpliciano, et si hanno hora a trasferire: et di più, che l'hebbero alli uentinoue di Maggio, nel giorno a punto, che e la loro festa, et nel quale anco noi solennemente, doppo la translatione riporremo le sacre reliquie loro. come casca bene per gratia, et bontà di Dio, che nel giorno di quella gratia, in quell'istesso con quest'attione rinouiamo in un certo modo la memoria di quel che noi dobbiamo alla gloria di Dio, et alla ueneratione di quei santi. Habbiamo testimonio da libri et antichi, et moderni, come per memoria di questo beneficio la città di Milano santificaua già quest'istesso giorno. Ma seguitiamo pur noi hora nel nostro proposito: se Iddio ha in ogni tempo honorato le reliquie de i santi suoi, hauendo in ogni loco, et per tutti i secoli, a gloria loro mostrato miracoli donato le sanità a gli huomini, resuscitato anco i morti, et liberato le città, et prouincie da calamità et pericoli; e ben ragioneuole, anzi douuto officio, che la pietà christiana dia questo gran honore alle sacre ceneri, all'ossa, a i corpi, alle reliquie de i santi, ne i quali, e anco Iddio istesso glorificato. Onde e che la chiesa catholica gouernata dallo spirito santo di Dio, ha reso perpetuamente riuerenza, et ueneratione alle sacre reliquie loro con uarij officij di religione Christiana. Da qui e che le chiese, et gli altari con esse si cõsacrano: da qui e che il santissimo sacrificio della Messa sopra esse si celebra: da qui e, che sin da principio dell'Euangelio sono celebrate le loro feste con canti, hinni, digiuni, et uigilie: da qui e, che gli sono state fatte sempre oblationi, doni, uoti, et elemosine da i Rè, principi, et popoli, con testimonio perpetuo di gran liberalità christiana: da qui e che in ogni tempo sono a honore loro eretti augustissimi tempij. Confondansi qui l'inimici di Dio, et della chiesa santa, che pur ueggono, et toccano con mano la confusione loro. Si fecero già con la podestà loro edificare grandissimi tempij Vespesiano, et Hadriano imperatori, ma doue sono? sono affatto per terra, che non ui è uestigio alcuno di questa impietà loro. Le chiese poi, i tempij, le basiliche de i santi, et delle reliquie loro, come restano perpetuamente illustri? come sono grandi, et ample? come uariamente abbellite di ogni sorte di ornamenti? come spargano da ogni banda splẽdore in un certo modo di bellezza? Confondansi pur costoro, poi che ueggono, con quanto gran concorso si sono fatte sempre, et si fanno peregrinationi a i luochi, doue le sacre reliquie loro sono riposte: et non solamente una uolta l'anno, o doi, o più uolte si concorre uniuersalmente a i luochi loro, ma quasi sempre ogni giorno. Pensino pure, che già sono condannati, non una uolta sola, ma più, et più uolte: poiche, et nel concilio uniuersale Niceno secondo trecento cinquanta Vesconi, huomini santissimi, et dottissimi, stabilirono decreti perpetui contro di costoro che oppugnano il santissimo culto delle sacre imagini, et reliquie. Furono di poi in diuerse parti della chiesa catholica fatto in diuerso tempo undici concilij, che dicono et decretano il medesimo. Vltimamente il sacro concilio Tridentino, che cosa parla? che statuisse? non altro che quell'istesso, che religio-

famente

samente, con consenso de tutti i padri, et con uso perpetuo uniuersale e stato sempre osseruato intorno a tutto ciò, non solo nella santa chiesa catholica Romana, ma anco nelle particolari, come nella Antiochena, Alessandrina, et Hierosolimitana; nelle quali chiese, et nell'altre ancora, eccetto la Constantinopolitana, sempre e stato osseruato il culto delle sacre imagini, et reliquie. Ma hora noi a confusione loro, in quest'occasione di traslatione, ripensiamo intimamente con profonde meditationi del cor nostro, quanto grande sia la charità di Dio uerso di noi, che ei habbia lasciato questi sacri pegni, et insieme consideriamo la sua diuina prouidenza, che doppo tanti secoli, ci l'habbia conseruato; et che alcuni di essi di lontani paesi ci l'habbia fatti hauere. O che gratitudine hora debbiamo mostrare? con quanto zelo di pietà christiana habbiamo a infiammarci, ripensando noi a quelle antiche deuotioni, che in ciò mostrorono i nostri maggiori, et che Ambrosio santo, et tutta la chiesa, madre nostra ci ha insegnato. Ma parmi hora riconoscere in tutti uoi ogni gran deuotione, ogni desiderio di auanzare anco uoi stessi nell'occasione di questa traslatione: però non accade, che noi siamo più longhi a eccitare lo studio della pietà nostra, ma ui auisaremo hora con le presenti, quel che noi paternamente ui debbiamo ricordare, et uoi douete essequire, per celebrare insieme quest'attione solennissimamente, come ricerca la gloria di Dio, i meriti de i santi, il rito istesso dell'attione, et come richiede la deuotione, non solo mia particolare, ma l'uniuersale di tutta la città, diocesi, et prouincia di Milano.

Primieramente dunque hauete da sapere, che, come già hauete di sopra inteso, celebraremo questa solenne traslatione à i uintisette del mese prossimo di Maggio che sarà la Domenica auanti la Pentecoste.

Per la quale sacra attione, habbiamo impetrato dalla Santità di nostro signore una solenne, et plenaria indulgenza, come uedrete dal breue stampato appartamente, acciò anco con questo dono spirituale, uoi tutti inuitati concorriate a questa solennità con la maggior frequenza che sia possibile, et con ogni studio di più feruenti orationi, et diuotione santa.

In oltre, il che etiandio deue eccitare il pio animo, et desiderio nostro, habbiamo inuitato i Reuerendissimi nostri fratelli, i Vescoui della prouincia, acciocheì ci aiutino in quest'attione con le orationi, presenza ministerio, et frequenza loro, tanto più che la celebraremo a tempo del concilio nostro prouinciale sesto, conforme all'instituto, et uso, che solenne già fù, di fare tali solennità, quando si celebrano i sinodi prouinciali, per maggior concorso di prelati, et di clero.

Habbiamo ancora con lettere particolari procurato col molto Reueren. presidente della congregatione Cassinense di S. Benedetto, che per essere quella chiesa di S. Simpliciano, doue si celebrarà la traslatione congionta col monasterio di essa congregatione, uoglia con buon numero di Abbati, et monaci del medemo ordine, trouarsi a solemnizare quest'attione insieme co i Reuerendissimi Vescoui di questa prouincia, et col clero di Milano, et col popolo della città, diocesi, et prouincia di Milano. Speriamo, anzi sappiamo certo, che essi, et con la presenza, et con la solita loro pietà, et con ogni studio di santa edificatione, coopereranno insieme con noi in questa attione.

Hora acciò che questa solennità habbia concorso, conforme alle traslationi già fatte, come habbiamo narrato di sopra, a tempo, et di Sant'Ambrosio, et di S. Simpliciano istesso, che con tanto popolo, et clero trasferì i corpi de i medesimi martiri, che trasferitemo noi, se bene questi essempi d'imitatione deuono inanimire tutti noi a concorrere con ogni maggiore, et diuota frequenza: nondimeno habbiamo uoluto con le presenti inuitarui, et eccitare tanto più la nostra diuotione, per desiderio, che habbiamo, che questa celebrità si honori da uoi, di maniera che christianamente, ne possiate sperare abondanti frutti salutari della misericordia de Dio.

Inuitiamo adunque, con ogni paterno affetto, primieramente l'Eccellentiss. Gouernatore, l'Illustre Senato, i magistrati, i primati, i collegij, et tutto il popolo de Milano, et piamente ricerchiamo le charità loro, che ripensando in queste occasione alle infinite gratie, et misericordie, che ha per tutti i secoli, per mezzo di queste sacre reliquie, et per l'intercessione de i santi, di chi sono, riceuuta la Città di Milano, uenghino tutti con ogni maggior frequenza, et ciascuno, co'l suo lume, a dar gratie a Dio de i beneficij per ciò riceuuti, et a honorare le sacre reliquie.

Inuitiamo in oltre, et essortiamo a uenire frequentissimamente i popoli di questa diocesi, et con ogni deuotione, come qui di sotto si espone.

Ordiniamo però, che i parochi, clero, et i popoli della diocesi, i quali sono uicini alla città da diece, o dodeci miglia, uenghino processionalmente, cantando himni, salmi, et preci, secondo il libretto, che per ciò si darà fuori: et uenghino i parochi, sacerdoti, et chierici, qualunque siano, et frà essi quelli a chi s'aspetta, siano uestiti de i piu pretiosi uestimenti ecclesiastici, che habbiano.

Che i popoli, nella detta processione, uenghino, dicendo anco essi orationi, rosario della Madonna, litanie, et meditando anco l'eccellente uirtù de santi, con fermo proposito, per quanto gli darà la gratia di Dio, de imitarle in qualche parti.

Ammoniamo anco, che tutti, conforme, al breue dell'indulgenza plenaria, concessa in questa solennità ueramente pentiti de i suoi peccati, confessati, et communicati auanti la detta solenne traslatione, conuenghino.

Esortiamo in oltre specialmente tutto il clero, et popolo della città, et diocesi di Milano, che a questa sacra attione, conuenghi con tal dispositione, et con tali essempi di uirtù christiane, che corrisponda alla disciplina, et all'instituti, che già hebbero in questa

attione dai doi suoi pastori santissimi, Ambrosio, et Simpliciano, onde che quelli, che si trouaranno presenti rimanghino edificati del popolo Milanese, à cui Dio benedetto ha fatto in ogni tempo gratie si straordinarie. Hà quest'obligo Milano di auāzare in ciò gl'altri popoli, a i quali nissun modo deue per l'institutiōe sua antica, essere inferiore nell'opere di deuotione, et pietà. Oltra che, come Metropoli ha da dare in ogni uirtù christiana essempio a tutta la prouincia. Ilche speriamo dalla bontà, et buona disciplina di buona parte di questo popolo.

Preghiamo anco nel signore i popoli di questa nostra prouincia, et anco i circonuicini, a concorrere a tale solennità, nella quale per officio di pietà i loro maggiori altre uolte hanno fatto col pio loro concorso dimostratione di deuotione signalata.

Preghiamo poi, che quelli, i quali nō potranno interuenire, almeno cooperino con noi a questa solennità con orationi diuote, et con desideri santi, che in ciò sia glorificato sopra tutto Iddio benedetto, et ne risulti consolatione, et profitto spirituale.

Per tanto essortiamo li Reuerendi religiosi di fuori, et tutte le Reuerende monache, et altre pie, et deuote persone, che non possono essere presenti a questa solēnità, almeno cōcorrano col pēsiero, et con le orationi.

Et perche quest'attione richiede preparatione, et esteriore, et interiore a solēnizarla come debiamo, però ricordiamo, ricerchiamo, et ordiniamo, come di sotto.

Che per otto giorni auanti questa solennità la Chiesa nostra Metropolitana, et in ciascun'altra Chiesa tāto de secolari, come de regolari, si nella città, come nella diocesi tutta si dia a certe hore segno di cāpane solēne, et festiuo, come si suole nelle maggior celebrità.

Che il medemo si faccia cō le campane della cōità.

Nella prouincia poi preghiamo i Reuerendissimi Vescoui, che facciano fare il medesimo, almeno per uno, o doi giorni auanti.

Ordiniamo inoltra, che in tutte le chiese parochiali di Milano, et di tutta la diocesi, si faccia oratione del clero, et popolo per tre giorni auanti la detta solēnità, cioè la quarta, et festa feria, et il sabbato della settimana auanti la detta celebrità.

Essortiamo anco, che ogni uolta, che si darà segno di festa per questa traslatione, ciascuno si ecciti a pregar Dio con qualche breue oratione. In oltre in quel la medesima settimana, nella feria quarta, sesta, et il sabbato secondo l'instituto antico di queste sacre attioni, con deuoto affetto ciascuno si essorta a digiunare.

Richiede in oltre questa celebre solēnità larghe oblationi, secōdo l'antico uso della chiesa: onde noi cōforme a quello, et al decreto nostro prouinciale, essortiamo primieramēte la magnifica Cōmunità, et i collegij di Milano, et parimēte le cōmunità tutte della diocese, o almeno le più insigne, et inoltre tutti i padri, et madre di fāmiglia, a farle talmēte, che ogn'uno, qualūque sia, offerisca alle sacre reliquie, che si trasferiscono.

Desideriamo, anco, che in tutto il popolo di Milano, la sera auāti la detta solennità, su'l suono dell'Aue Maria, o poco dipoi ciascuno capo di famiglia, o capo di casa, secondo la sua possibilità, ponga alle sue fenestre lumi per significare anco con questo lume esteriore le chiarissime uirtù di quei santi, per i meriti del le quali godono la luce eterna.

Et acciochè la mattina sequente, la solennissima processione si celebri deuotamente, et con ogni riuerenza, ciascuno et del clero, et del popolo seruarà gli ordini della tauoletta, che per ciò si darà fuori, et in ciò ubedirà a i deputati della processione.

In oltre ciascuno pregarà secōdo la sua deuotione, et in ciò adoprarà il libretto delle preci, che si stāparà: et meditarà anco le uirtù de' sāti, hauēdo dal medemo libretto le uite et quasi retratti delle santi uirtù loro.

Preghiamo finalmente tutti Dio, che ci conceda gratia, che in quest'occasione, et sempre riconosciamo i beneficij di sua diuina Maestà, et riconoscendoli, continuamente gli siamo grati, et intieramente con la sua diuina gratia adempiamo il debito nostro.

Et acciochè questo nostro inuito si sappia da tutti, ordiniamo, che questa nostra lettera si legga al solito solennemente nella chiesa nostra Metropolitana in due, o tre feste, che occorreranno, auanti il giorno stabilito di essa traslatione.

Parimente, che i parochi et della città, et della diocese, nelle istesse feste, alla Messa, o al uespro, secondo che ui sarà maggior concorso di popolo, et maggior opportunità, la leggano a i lor popoli distintamente, cō essortarli conforme a quello, che si è detto.

Preghiamo in oltre li Reuerendissimi Vescoui della prouincia, che la facciano anco essi leggere, et publicare nella lor chiesa cathedrale, et nelle parochie della città, et diocese per eccitare in quest'occasione i popoli a concorrere con noi nella celebrità santa.

Tra questo mezzo poi, sino che uerrà il giorno stabilito, attenderà ciascuno a prepararsi, desiderando noi di uederui tutti in quel giorno santamēte disposti, si come preghiamo in ogni nostra oratione, benche debole sia l'onnipotente Iddio, ilqual sempre ui benedichi, et ui dia il cumulo d'ogni uera felicità, et gratia celeste. Di Milano a li 3. Magio 1582.

De translatione sacræ imaginis beatæ Mariæ uirginis, apud uicum Saronium.

Carlo Cardinale di S. Prassede, et Arciuescouo al suo Clero, et popolo della Città, et diocese di Milano. Salute nel Signore.

LA charità paterna, con la quale unicamente ui amiamo nel Signore, ricerca, che nō lasciamo adietro occasione alcuna, nella quale possiamo cō la gratia di Dio accrescere, et eccitare la diuotione nostra. Perche dunque la dominica prossima; che sarà alli diece del presente mese, habbiamo a fare la solenne traslatione della ueneranda, et sacra imagine di S. Maria di Sarone; habbiamo uoluto per questa solennità supplicare, et impetrare da sua Santità l'indulgentia plenaria, co

me uedete qui di sotto; et insieme inuitarui, che concorriate frequentemente, et con ogni deuotione, a conseguire l'indulgenza, et a celebrar la detta solennità, et a honorare quella sacrosanta imagine, la quale e di antichißima deuotione. Di quãta ueneratione figliuoli, siano le sacre imagini, l'ha mostrato il spirito Santo in ogni tẽpo, et cõ la dottrina de i padri della Chiesa, et con i decreti de santi Concilij, Niceni, Romani, et molti altri fino al Concilio di Trento, et l'uso perpetuo della Chiesa; la quale ammaestrata dal spirito Santo, fin'al tempo de gl'Apostoli, ha insegnato et l'uso, et il culto, et la ueneratione delle sante imagini. Anzi S. Luca Euãgelista dipinse l'imagine della beata Vergine, la quale portata da S. Gregorio Papa in processione in quella gran peste, che fù a quei tẽpi, in qualunque loco si portaua, miracolosamente la peste si estingueua. Sareßimo troppo longhi, si uoleßimo dire quel che i padri santi scriuano de i miracoli, et del culto delle imagini sante, et particolarmẽte di quelle della santißima Vergine: alle cui imagini perpetuamente, et nell'Asia, et nell'Africa già, et nell'Europa, in tutte le prouincie, et particolarmente in Italia, non solo a Roma, et nella sacra casa di Loreto, ma anco specialmente nella Città, et Diocese di Milano ha fatto Dio signalatißime gratie, per essere questa benedetta matre di Dio stata sempre patrona, et perpetua auocata, come dice un gran Põtifice, di questa Città, et Diocese. Fra l'altre imagine deuote, che habbiamo della santißima Vergine, e questa della chiesa di Sarone, come ui habbiamo detto. Onde per honorarla, et trasferirla con solennità, come ricerca l'imagine istessa, et richiede la deuotione non solo mia particolare uerso la beatißima Vergine, ma la uniuersale del Clero, et popolo di questa Città, et Diocese, habbiamo uoluto nel sudetto giorno farne traslatione solenne, con trasferirla del loco, doue hora e posta fuori della Chiesa, dentro dell'istessa in loco più decente. Faremo la processione, che si deue solenne in questa celebrità, et cantaremo in quella Chiesa la Messa Pontificale solennemente. Et si bene l'Indulgenza Plenaria ui deue spingere a uenire frequentemente: nondimeno noi, che desideriamo, che honoriate questa celebrità con ogni pio studio, et ogni maggior concorso, come e uso di farsi da tutti i fedeli in simili occasioni, habbiamo anco uoluto per le presenti nostre lettere inuitar le charità uostre: et ricordarui, che secõdo il pio, et antichißimo uso della Chiesa, richiede anco da uoi larghe oblationi: le quali quanto maggiori farrete, tanto più diuoti ui mostrareti alla beatißima Matre di Dio: a cui tant'obligo hauete, et per la cui intercessione douete aspettare da sua diuina maestà larghißima ricompensa. Et accio che questa solenne traslatione riesca con maggior diuotione, ricordiamo, che i popoli più uicini uenghino processionalmente, et che ciascun Vicario Foraneo, et Curati procurino, che le dette processioni si faccino da i popoli secondo i nostri ricordi, cioè con ogni studio di diuotione, et pietà, con modestia christiana, con prece, et orationi sante, et con distintione de gl'huomini, et donne. Ricordiamo in oltre, che tutti, i quali uerranno a questa diuotione, et paricolarmente quelli del Borgo di Sarone il di auanti della Solennità, che sarà Sabbato, si preparino a questa solenne traslatione cõ il digiuno, et con orationi più instanti. Et con questo ui benediciamo, pregandoui continuamente dalla bontà di Dio accrescimento ogni di maggiore delle sue gratie celesti. Di Milano alli 6. Settembre 1581.

GREGORIVS PP. XIII. *Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis, salutẽ, et apostolicam benedictionem. Ad augendam fidelium religionem, et animarum salutem cœlestibus Ecclesiæ thesauris pia charitate intẽti; omnibus utriusq. sexus Christi fidelibus uerè pœnitentibus, confeßis, ac sanctißima communione refectis, qui Ecclesiam S. Mariæ loci de Serono Mediolan. Diœcesis Dominica immediate post festum Natiuitatis eiusdem Beatæ Mariæ de mense Septembris prox imè futura, qua quidem Dominica (sicut accepimus) dilectus filius noster Carolus cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus Mediolan. Venerabilem imaginem ipsius Beatæ Mariæ Virginis, quæ nunc est extrà, intra dictam Ecclesiam solemni cum processione, ac missa, et officio in Pontificalibus, concedente Domino transferre intendit, deuotè uisitauerint, et ibi pro christianorum Principum concordia, heresum extirpatione, sanctaq. matris Ecclesiæ tranquillitate pias ad Deum preces effuderint, Plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, et remißionem misericorditer in Domino concedimus, et elargimur. Præsentibus post dictam Dominicam minimè ualituris. Dat. Romæ sub annulo Piscatoris die 25. Augusti 1581. Pontificatus nostri anno Decimo.*

Sommario del sodetto breue.

1 T*Vtti li fedeli dell'uno, e l'altro sesso, quali ueramente pentiti, confessati, e communicati uisitaranno deuotamente la sodetta Chiesa della Madonna di Sarone, dalli Vesperi fin'al tramontar del Sole del giorno della translatione sodetta conseguiranno indulgenza plenaria.*

2 *Facendo iui orationi a Dio per la pace, et unione tra Principi Christiani, estirpatione dell'heresie, et felice stato della santa Chiesa Catholica.*

Formula denunciationis de translatione sacrarum reliquiarum.

Carolus S. R. E. presbyter Cardinalis tit. sanctæ Praxedis, Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.

A*Vxiliante Dei misericordia, die decimo quarto huius mensis Aprilis, feria sexta, sanctorum martyrum, Marini, et Leonis, sancti Arsatij Episcopi, et Confessoris, sacri cineres, et ossa,*

in

in basilica sancti Stephani Protomartyris, intra sacellum sancti Vincentij olim recondita, processione solemni, ritu celebri, frequentiq. uniuersi cleri, et urbani, et diœcesani conuentu synodali, piè transferentur. Cuius translationis publicamq. solemnemq. processionem, et sanctam celebritatem uniuersis, et singulis sacerdotibus, clericisq. qui ad synodum hanc octauã conuenire debent, et omnibus praeterea singulisq. regularium urbis ordinibus, disciplinatorum, pœnitentium, et aliorum pijs confratrijs indicimus: ita ut cõstituta ea die, summo mane, datis eo nomine campanarum signis, ornatiori sacrarum uestium apparatu, crucibus insignioribus, thuribulis, acerris, candelabris pretiosioribus, ad celebritatem hanc, in eadem basilica sancti Stefani, collegiatim conueniant; eiusdemq. solemnis processionis munus, piè, ritè, statisq. precibus et luminibus obeant. Clerus autem omnis secularis, tàm urbanus, quàm diœcesanus Missæ solemnibus, in eadem basilica, religiosè intersit. Hanc praeterea solemnitatem Magistratibus, Decurionibus, Doctorum, Procuratorum, Notariorumq. collegijs et uniuerso populo significamus. Stata igitur die, hora constituta, pietatis omnium est, dum praesertim processio agitur, ab alia omni actione, negotiatione, opere abstinere, frequentes ad celebritatem conuenire. Omnes uero, quicunque sint, collegiatim, aut sigillatim, ordine tamen bini, ut processionis ritus est, sancti parochialis patroni uexillo per parochias distincti, et mulieres etiam binæ deinceps eadem distinctione, sicq. omnes ad celebritatis huius contemplationem ex ecclesia instituto erecti, processionem prosequantur accensis luminibus, pia prece, religiosaq. ueneratione; ut quorum sacras reliquias debito cultu ueneramur in terris, coram meritis intercedentibus gloriam consequamur sempiternã in cœlis. Hanc uerò translationis celebritatem, crae, die Dominico, Parochi singuli urbis in Missa parochiali de more, et ad praescriptum prouincialis Concilij quarti populo enuncient. Dat. Mediolani, ex ædibus nostris Archiepiscopalibus, die octauo Aprilis. 1581.

Sermone di Monsig. Illustriss. et Reuerendiss. Cardinale di S. Prassede Arciuescouo di Milano.

Sopra l'essequie della Sereniss. D. Anna d'Austria Regina di Spagna. Celebrate nella chiesa Metropolitana di Milano adi 6. Settembre. 1581.

SERMONE.

COsì nobile consesso et di clero, et di magistrati, così gran frequenza di popolo da ogni banda di questa prouincia hoggi radunato in questo sacro tempio, hà gli occhi fissi in questa gran machina funerale, riguarda questo solenne apparato. Che sarà dipoi? basterà forsi pascer gli occhi con questo aspetto, ueder queste statue uestite, mirare in questi lumi et ceri accesi, misurare con la uista l'altezza di queste piramidi, marauigliarsi di così artificiosa struttura, leggere curiosamente questi uarij elogij, sentire anco quest'armonia di uoci, et canti lugubri? finirà la cosa in questa sola uista, et officio esteriore senza che altro frutto ne risulti? saremo noi in quest'occasione muti? Iddio in queste istesse cose non parlerà? Non è così, Dilettissimi figliuoli. non sete qui uoi insieme raccolti otiosamente, non è indarno così grande apparato, non sono inutili questi tanti lumi, non è di poco momento questa memoria, che ci si rappresenta, non è uano questo spettacolo, che habbiamo innanzi à gli occhi: pio et religioso è questo ossequio, misteriosi, et pieni di pietà, et diuotione son questi officij: et quando anco saranno estinti quei lumi accesi; quando sarà sparito quel color nero; quando sarà disfatta questa mole, et ornato; quando saranno finiti questi diuini officij, ne restarà il suo frutto, et doueranno restare anco ne gl'animi nostri impresse non solamente le cõsiderationi, et gli affetti, che procura per tutti questi mezzi eccitare in noi la chiesa santa, mà anco le parole di uita, con le quali Iddio ci ragiona in questo spettacolo di morte. Siamo, figliuoli, qui in questa gran casa di Dio, celebriamo solennemente questi diuini officij, offeriamo il tremendo sacrificio della santissima Messa, facciamo oratione, preci innanzi a Dio per l'anima della Sereniss. Regina nostra catholica. Questa è la cagione di questo nostro mesto concorso, et di tante insegne, et simboli di morte, che ci si rappresentano innanzi. Parla questo color nero, parlano questi lumi, parlano queste figure, et statue, parla questa gran machina, parla mirabilmente la santa chiesa con questo canto mesto, con questi sacri riti, et cerimonie. Voleua Iddio riuelare al Profeta Gieremia cose grandi et importanti: poteualo fare in ogni luogo: et nondimeno gli comãdò, che andasse alla casa di un uasaro, doue egli parlarebbe. Andò il Profeta, et trouò, che all'hora appunto l'artefice haueua per le mani un uaso di creta, et lo disfaceua, mutandolo ad un tratto in un'altra forma, che più gli pareua. In questo punto Iddio gli parlò così. Nunquid sicut figulus iste, non potero uobis facere, domus Israel? ait Dominus, ecce sicut lutum in manu figuli, sic uos domus Israel in manu mea. Non potrò io, dice il Signore, far di uoi, come questo uasaro. eccoui che sì come egli può fare di quel loto ciò che gli piace, così posso io fare di uoi. Veramente, Dilettissimi, la sepoltura è come la bottega del uasaro, et la memoria della morte è la casa, doue si lauora di creta: qui ui è la scuola, et academia della uera sapienza; doue suole Iddio insegnare a i suoi, importanti dottrine: qui ui ci fa entrare nella cognitione di noi stessi, et ci fa uedere che siamo affatto poluere, cenere, terra, loto, et fango uile; et che la uita nostra, così facilmente si rompe, come è facilissimo à quello artefice in un momento guastare un uaso. Impariamo consequentemente in questa casa, et scuola, quanto sia grande la uanità del mondo, quanto uane le speranze mondane, et quanto malamente siano impie-

gati i pensieri, i desiderij, che si pongono in esso, et nelle cose sue. O quante altre cose parla Iddio à gli huomini, che lo ascoltano in questa scuola, et casa di lauor di creta. Accostiamoci pur noi à questa casa piena di dottrina, et ascoltiamo quello che Dio, il quale anco con tutto questo presente apparato, et spettacolo ci inuita à contemplatione di sapienza christiana, ci uuole hoggi parlare. Due cose, figliuoli, principalmente frà se molto differenti congiunge la santa chiesa in questo officio, et attione funerale: le quali due cose sono mesticia, et consolatione. Imperoche da una parte il color nero, i uestiti lugubri, i canti, et le uoci dolenti della chiesa, tutte queste cose ci inuitano a mesticia: dell'altra parte quest'ordine di lumi innumerabili, tante uoci, et concenti di diuine laudi rappresentano splendor di gloria, danno testimonio di uiua speranza, et ci arrecano consolatione christiana. Sarà adunque con l'aiuto dello spirito santo il nosto ragionamento intorno a questi due punti, et mescolato di ambidue questi affetti. Primieramente cagione di mestitia, et lutto in questa morte habbiamo noi, anzi il christianesimo tutto: poiche si è tolto dauanti gli occhi un lucidissimo specchio di uera religione, di pietà, et uirtù christiana, et estinto un lume splendidissimo, che posto in così eccelso, et eminente luogo, mostraua la strada a tutti, ma specialmente a noi donne, di glorificare il nostro padre celeste: di maniera che particolar cagione hauete noi di dolore, et rammarico. Era questa Sereniss. Regina tutta data alle opere di misericordia, piena di ardente charità, sollecita ad intercedere presso il Rè suo marito per tutti, pietosa uerso gli afflitti, charitteuole uerso i poueri, fauoreuole a gli orfani, à pupilli, a uedoue, amatrice de religiosi, benigna, et mansueta uerso ogn'uno. Piangete adunque ò poueri, che ui è mancata così potente auuocata, et protettrice: piangete ò afflitti, et tribolati nella perdita di così sicuro refugio: piangete orfani la morte di così amoreuole madre: piangete uedoue del presidio perduto. Voi pregioni, che poco innanzi alla sua morte esperimentaste così uiuo testimonio della sua charità, et misericordia nella uostra liberatione, rendete in questa morte almeno grate lagrime per ricognitione di tale beneficio Correte alla chiesa tutti che sete stati in qualche modo beneficiati da lei, a condolerui dell'aiuto, et solleuamento mancatoui. Pigliate, ò sacerdoti, religiosi, et sacre uergini celicij, spargete il capo di cenere, accompagnate con lagrime et orationi questo transito di chi in uita sua hebbe sempre per noi, et per li uostri bisogni tanta sollicitudine. Non è conditione, o stato d'huomini, al quale Regina così benigna, et potête non habbia fatto segnalatissimi benefici: onde possiamo imaginarci sentire che ella liceua hora col santo Giob. Auris audiens beatificabat me, et oculus uidens testimonium reddebat mihi: eò quod liberassem pauperem uociferantem, et pupillum cui nõ esset adiutor: Benedictio perituri super me ueniebat, et cor uiduæ consolatus sum: Iustitia indutus sum; et uestiui me sicut uestimento, et diademate iudicio meo: oculus fui caeco, et pes claudo: pater eram pauperum. Ogn'uno, diceua Giob, mi chiamaua felice, ogn'uno predicaua i benefici miei: percioche io haueuo aiutato il pouero, solleuato l'afflitto, souuenuto il pupillo, consolato la uedoua, soccorso a i pericoli di chi era per rouinare, et ero stato guida a ciechi, sostegno, et quasi piede a deboli, et zoppi. Ma noi deuoti popoli nella morte di così gran Regina, dalla cui protettione, congiunta con la pietà del Re nostro Catholico, riceueuate alla giornata inestimabili solleuamenti ne i uostri bisogni, non lasciate frà le altre considerationi di andare temendo, che forse i peccati nostri ci habbiano priui di tanti aiuti: et però in questa consideratione dolendoci de nostri danni, piangiamo anco le colpe nostre, che ne possono essere cagione, et diciamo pure con Gieremia Profeta: Cecidit corona capitis nostri: uæ nobis quia peccauimus. Propterea mœstum factum est cor nostrum: ideò contenebrati sunt oculi nostri. Caduta ci e di testa la corona: guai a noi perche habbiamo peccato. Perciò pieno di mestitia e diuenuto il cuor nostro; et sono gli occhi nostri per le lagrime appannati. Cagione adunque uniuersale a tutti ci e di mestitia per il mancamento di questa augustissima Regina: ma particolar causa ne ha la Serenissima casa d'Austria, priuata hora di questo lume, che così chiaramente in tutto il mondo risplendeua, cõforme a quella eccellente pietà, della quale segnalatamente e stata priuilegiata da Dio quella imperial famiglia; che ha prodotto non solo huomini santi, Leopoldo, et altri, ma particolarmente, et in ogni tempo, donne religiosissime, et di illustre santità. In questo commun dolore sopra tutti gl'altri resta afflitto il Rè nostro Catholico: il quale essendole tanto strettamente congionto col uincolo santo del matrimonio, cõ che erano fatti, come dice la scrittura, due in una carne, ha perso quasi una parte di se stesso, et ha sentito ragioneuolmente quella acerba separatione, che non poteua farsi giamai da altri, che dalla morte: et resta perciò priuo di quei solleuamenti, che suole apportare al marito la perpetua, et indissolubile compagnia della buona moglie, che questo e uno de i fini giusti del santo matrimonio. Quanto poi era più grande fra di loro in questa congiuntione matrimoniale la conformità degli animi, del zelo di Dio, della diuotione, della pietà, et delle uirtù heroiche: tanto maggiormente e ragione, che sua Catholica Maestà senta questa separatione. Diceua Ambrosio santo nella morte del suo carissimo fratello Satiro: Bos bouẽ requirit, seq. non totũ putat, et frequẽti mugitu piũ testatur affectũ, si forte defecerit cũ quo ducere collo aratra cõsueuit. Ego te frater nõ requiram? aut possim unquã obliuisci tui? cũ quo uitę huius semper aratra sustinui, qui pio semper sollicitus affectu, latus meũ tuo latere sæpiebas, charitate, ut frater, cura ut pater, sollicitudine ut senior,

et quel che segue. Puossi di qui ageuolmente comprendere l'affetto, et il sentimento di quel gran santo; ilquale auuenga che fosse armato di una incr dibile, et saldissima constanza d'animo, non potea staccarsi dal cuore l'affanno, che sentiua della morte del suo caro fratello: ma spinto dal dolore proruppe, quasi che parlasse con lui stesso, in tali parole: Se un bue hauendo perduto il compagno delle fatiche sue, continuamente lo cerca, et con continui mugiti da segno dell'affetto, che per ciò sente: che deurò far io? non haurò da dolermi della perdita di te fratello? possomi io scordare di te, con la cui compagnia sosteneuo soauemente i pesi di questa uita, in cui intieramente mi riposauo: tu congionto talmente eri meco, che mai ti dipartiui dal lato mio, mi eri per charità fratello, per cura padre, per sollicitudine più uecchio, et per riuerenza più giouane: di maniera che da te solo riceueuo officij, et ossequij diuersi, quanti appena poteuo aspettare da più persone, et congiuntissime. Vedete già l'affetto di quel nostro santo pastore nel sentirsi priuo di un così caro fratello. Più stretto è il legame matrimoniale di quello de i fratelli, quanto si uoglia amoreuoli insieme, più intima la conuersatione, più indiuidua la uita. E ben ragioneuole adunque, che il Rè nostro Catholico humanamente si rammarichi, et acerbamente si dolga nella morte della Regina sua consorte, nella cui bontà, et uirtù tanto, et ragioneuolmente, si compiacea. Douete, carissimi, in questo luogo compatire al nostro Rè: è officio questo douuto del suddito uerso il suo Principe. Però che si come in un corpo compatisce un membro all'altro, et l'inferiore specialmente al superiore, et più principale; così deue il popolo al suo Rè. Ilche tanto più douete fare uoi, quanto più la charità, et la pietà del Rè nostro Catholico ui obliga, oltre à quello, à che ui astringe lo stato nostro di essere sudditi à sua Catholica Maestà, sete anco debitori di dare testimonio fuori di questo pio et douuto affetto uostro con queste publiche attioni. Hora già hauete inteso le cagioni della mestitia et uniuersale, et particolare in questa morte, et come anco debbiamo compatire al nostro Rè: ma non meno siamo anco debitori di qualche officio alla Regina istessa. Horribile, et dolorosa suole essere la morte à gli amatori del mondo: i quali quanto più inordinatamente hanno fisso le radici del cuore, et de i desiderij suoi nelle ricchezze, ne gli honori, nelle speranze di questa uita, et finalmente nella terra: tanto più stimano essi acerba cosa et dura l'esserne staccati dalla morte. Siccine separat amara mors? *Dicea quello infelice Re Agab, quando per commandamento di Dio era Samoele per ucciderlo. Fa di ciò testimonio lo spirito santo più chiaramente con queste parole.* O mors, quam amara est memoria tua homini, pacem habenti in substantijs suis: uiro quieto, et cuius uiæ directæ sunt in omnibus, et adhuc ualenti accipere cibum. *Quanto è noiosa, et dispiaceuole, ò morte la tua memoria à un'huomo che tutto si diletta nell'abondanza delle ricchezze, che si riposa, et gode nelle prosperità del mondo. Ma la Sereniss. Regina nostra non ha sentito dolore nella separatione da queste cose per la morte; poiche nella uita non le ha amate. Tanto è il dolore nel perdere le cose; quanto è l'amore nel possederle. Seppe conuersare frà le spine delle ricchezze, senza essere punta dalla sollicitudine di esse: seppe conseruare l'humiltà del cuore in mezzo di tante grandezze regali: seppe talmente uestire l'oro, et l'argento, che non ui fissò punto ne gl'occhi, ne l'affetto: seppe passare di modo in questo splendore esterno, che sempre antepose quelle bellezze interne, lequali dice il principe de gli Apostoli san Pietro essere i ueri ornamenti delle donne, cioè purità di cuore, spirito quieto, humile, modesto, che è così ricco ne gl'occhi di Dio. Non seruì quella Maestà all'oro, et all'argento, ma di esso si seruì nelle opere di misericordia. In somma uisse talmente nello stato delle sue grandezze et richezze regie, che di lei si può dire quel che la scrittura dice di persona santa:* Beatus diues, qui inuentus est sine macula, et qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia, et thesauris. *Beato, dice, quel ricco, il quale possedendo richezze grandi, e appresso Dio, et gli huomini e senza macchia, et irreprensibile: et essendo in mezzo delle ricchezze non ui e andato dietro, non ui si e affissato dētro, non ui ha posto il cuore, non ui ha appoggiate le sue speranze. Ne solamente la Regina regolò il suo affetto in queste cose le quali il mondo tanto stima, mà ne anco amò, per dir così, la uita istessa: poiche nella pericolosa infirmità del Re suo marito, mirando più al sostegno, che S. Maestà Catholica da alla religione christiana, in tanti modi; che alla sua medesima uita, domandò gratia instantemente a Dio, che si commutasse il pericolo della morte del marito nella morte sua, per li danni più grandi, et irreparabili, che da quella uedeua risultare, et al seruitio di Dio, et al bisogno del christianesimo. Non fù uana questa oratione, penetrò i cieli; Iddio accettò questa deuota oblatione, rese la sanità al Rè, et chiamò a se con la morte questa benedetta anima. Fù di questo modo impetrata, et desiderata da lei questa morte: caro a Dio questo ossequio: ricompensata a noi questa perdita con la ricuperata sanità del Re catholico. Non amara, non dura morte e per questo rispetto. Ma perche l'huomo naturalmente abborrisce il disfacimento di se stesso: teme la morte, se ne duole, et perche ella e terribile, e officio di humanità il condolersi, et contristarsi in questa occasione. Così hanno fatto quei santi Patriarchi tante uolte nel uecchio testamento; così lo ha insegnato Christo N. S. non biasimando le lagrime di Marta, et di Maddalena, et lagrimãdo esso ancora nella morte di Lazaro loro fratello. Ha testificato egli, che non ripugna questo timore, ne questo dolore alla religione christiana; quãdo che accostandosi alla sua amarissima passione, et morte, la quale tanto uolõtariamente era per*

sostenere a beneficio del mondo, uolse pure sentirne grã tristezza, et in quella agonia di morte sudare fino al sangue. Il medesimo perpetuamente fino dal tempo de gli Apostoli con canti, uoci lugubre, et apparati mesti la santa chiesa ha insegnato, et insegna a suoi figliuoli. Questo istesso hora ci mostra il funerale apparato, che di presente habbiamo qui innanzi à gli occhi per la morte della Regina. Ma ne anco questa è la principal causa di questo frequente conuento, et di questi celebri officij, ne quello che pretende di operare, et insieme di insegnarci, et escitare in noi la chiesa sãta in questa occasione. La principal causa et fine, Carissimi, in questa funerale attione, et in altre simili è il suffragare alle anime, per cui son fatti questi officij, nel debito, che spesse uolte dopò la remissione delle colpe, restano debitrici di sodisfare con la pena temporale alla diuina giustitia, et anco per li defetti più leggieri, che cotidianamente si commettono etiandio da gli huomini giusti, i quali si hanno da purgare pur col fuoco del purgatorio, perche non entra in quella celeste patria anima, che non sia intieramente purgata. Et che ardente fuoco e quello? che per diuina uirtù penetra, et tormenta le anime con tanta uehemenza, che in paragone suo il fuoco, che habbiamo in questa uita, dice sant'Agostino, essere come un fuoco dipinto: à questa pena si accompagna quell'altra afflittione, che sente l'anima, perche tarda di presentarsi à uedere, et godere il suo Dio, il quale ha amato, et ama, et nel quale è riposta tutta la felicità, et gloria sua. In questo afflitto stato come pensate, figliuoli, che siano desiderose quelle anime di essere sollenate, poiche non è più tempo, che esse si aiutino da loro, ma aspettano di qua i suffragij. Miseremini mei, miseremini mei, saltem uos amici mei. *Grida in persona loro la santa Chiesa, et chiama soccorso di publici, et priuati officij di orationi, et sacrificij di elemosine, di oblationi, de uoti, di sante peregrinationi, di digiuni, di penitenze, di ogni altra pia opera, et essercitio di satisfattione. Soccorre anco la chiesa con concessione de sacre indulgenze: adopera tutti i mezzi per sollenare, et terminare quelle penose carceri, et relegationi, et per condurre quelle anime quanto prima alla desiderata gloria. O quante orechie di figliuoli, ò di successori di heredità si trouano sorde al padre, al fratello, al benefattor loro: troppo sono crudelmente ingrati all'anima tormentata nelle uiue fiamme, gridando spesse uolte queste uoci alle porte de la lor conscienza con acerbi rimorsi:* Miseremini mei, miseremini mei, saltem uos amici mei. *Habbiate, habbiate compassione di me almeno uoi amici miei; uoi figliuoli, uoi fratelli, uoi parenti, uoi successori nelle heredità mie; uoi alleuati, et nutriti; uoi beneficati da me; uoi congiunti meco di sangue, di patria, di parentela, et d'amore; uoi compagni miei in una medesima fede, et speranza, regenerati in un medesimo battesimo, nutritti in una istessa communione di sacramenti, figliuoli d'un medesimo padre Dio, di una medesima madre la santa chiesa, uoi fratelli, uoi amici in questo mondo, compatite uoi almeno à questa mia afflittione, refrigerate questi ardori, temperate questa fiamma, suffragate in tanto bisogno. Sentono costoro tali, et simili uoci, et nondimeno fanno cosi sorde le orechie, che non pagano pure i pij legati lasciati à loro carico, da chi hà lasciato à loro commodo spesse uolte ricche heredità; uanno questi procrastinando, et differendo da un'anno all'altro sodisfattioni tanto importanti per solleuamento di quelle anime: quanto meno aprono la mano à suffragare liberalmente, oltra gli oblighi, con larga elemosina, con fare celebrar Messe, officij diuini, et con altre opere di charità. Hanno costoro da temer grandemente della sua condannatione; poiche da padri in vn santo concilio sono giudicati, non pagando loro i pij legati, come usurpatori de beni di chiesa, et micidiali di bisognosi. Non cosi uoi, dilettissimi, con la Regina nostra, uoi sudditi, uoi obligati in molti modi alla uirtù, et charità sua. Soccorrete hoggi specialmente con abondante lagrime, con deuoti affetti, con calde orationi; procurate con ogni studio di pietà, che quest'anima se ne uoli presto al Cielo, doue sarà grata à questi officij di misericordia, et ui impetrarà alla giornata da Dio molte gratie. Et se ella fosse gia salita, come piamente habbiamo à sperare per la sua christiana, et santa uita, non saranno perduti questi officij di misericordia, et oratione nostre: saranno rendimenti di gratie per lei, et suffragio ad altri fideli defonti, che hanno di aiuto ancor bisogno, et renderanno finalmente a noi conueniente frutto, tornandosene nel seno nostro, et conuertendosi in nostro beneficio. Ecco il frutto principale, Carissimi, di questa funerale attione. Si offerisce per questa anima il santissimo sacrificio della Messa: uoi concorrete cosi frequẽti alla chiesa per raccomandarla in particolare a questi Martyri, Confessori, et altri santi, le cui memorie, et sacre reliquie sono specialmente honorate in questo tempio, et à i sacerdoti anco, che qui seruono, et ministrano à Dio. Di quanta utilità, et di quanto frutto sia questa attione, udite Chrisostomo Santo, che ue lo dice.* Stante enim populo vniuerso, manus in cœlum extendente, cœtu item sacerdotali, uerendoq; posito sacrificio, quomodo Deum non placaremus pro mortuis orantes? *Ritrouandosi, dice egli, qui presente tutto il populo, che con le mani alzate al cielo priega, et ancora una congregatione così grande de Sacerdoti, e fatto il tremendo sacrificio, come sarà possibile, che non plachiamo Dio noi pregando per li morti? Tutti questi lumi, et apparati hanno il suo frutto innanzi a Dio in aiuttare questa anima; et come cose, che toccano al diuino culto, et come elemosine fatte alla chiesa, et i ministri suoi, et per questo mezzo offerite a Dio medesimo. Mà doue lasciamo noi, che come siamo huomini composti di spirito, et di corpo hanno tanta forza questi canti, et cose esteriori in eccitare i nostri affetti. Questa machina grande anco, questo lugubre appara-*

to cosi straordinario, questi oscuri colori hanno particolar efficacia per commouere maggiormente, et eccitare in noi più multiplicate, et affettuose orationi. Lo inuito, et apparato celebre fa il concorso maggiore: questo moltiplica l'oratione, questo accende la carità, questo muoue gli affetti. E giornata adunque questa, figliuoli, per fare tutti insieme una santa forza a beneficio di questa anima alle porte del Paradiso. E giornata anco, nella quale debbiamo cauare insieme qualche altro frutto per noi. Questo funerale spettacolo ci è un memoriale et ricordanza della morte. Non così necessario è il cibo all'huomo, come questa continua memoria è necessaria al christiano. In omnibus operibus tuis, dice lo Spirito santo, memorare nouissima tua: in æternum non peccabis. Se in tutte le cose, che tu, christiano, ò pensi, ò parli, ò fai, ti ricordi che certamente, et senza fallo alcuno hai da morire, et che essendo di ciò il tempo incerto, puoi à hora per hora morire, et che dipoi subito hai da uenire auanti al giustissimo giudicio di Dio, tu cercherai ogni modo di fugire, et il peccato, et l'occasione del peccato. Disse gia quel antico, come ancora scriue S. Gieronimo, che tutta la uita del sauio è un continuo pensiero del morire. Certamente questo pensiero, et meditatione, la qual è di tanta sapienza, et dottrina, et che apporta seco tanti frutti, et utilità salutare, deue essere propria del christiano: produce grandi, et marauigliosi frutti. Chi sta attento in questa meditatione, non ama il mondo, ne anco le cose, che sono nel mondo, dice la scrittura: non si lascia trattenere con le adulationi di cose mondane; non si lascia pigliare al laccio con l'ingannatrice affettione di questo secolo: ma forte, come Sansone, spezza animosamente i legami di Dalida, di maniera, che non lo trattiene legame alcuno di amore, nè di honore, ne di grandezze, ne di richezze, nè di altra cosa per grandissima, et honoratissima che paia in questo theatro mondano. Vede qualunche sta ben fisso in questa contemplatione, che ogni cosa mondana se ne passa in breue, et che suanisce in un punto come il fumo: però egli tratta con questo mondo, come se non lo adoperasse: et uiue quasi senza affettione a questa uita, come se non fosse, secondo il ricordo di Paolo santo, anzi si dimentica di queste cose terrene. Che più? egli fisso in quella meditatione di morte, uedendo che il mondo è quello, del quale dice il Profeta: Ogn'uno che ti uedrà, et conoscerà, fuggirà da te; odia il mondo, che ben è degno di essere odiato; perche e uno uagabondo, che guida all'inferno; perche egli è uno ingannatore, che mai dice uerità; perche è un basilisco crudele, che amazza con la uista de i suoi fauori, et honori. Per tanto il christiano dato alla meditatione del morire si discosta co i pensieri dall'inganneuole, et bugiardo mõdo, et non si affettiona in cosa alcuna di esso, mà nell'amor di Dio, et nella salute dell'anima sua. Onde acceso d'amore sãto, sospira spesso la sua miseria hereditata per il peccato: si lamenta di se stesso, et delle sue negligenze bene spesso: si da continuamente alla oratione, frequenta i santi sacramenti: si riduce souẽte à memoria i beneficij riceuuti da Dio: et cosi ogni giorno in questo pensier santo di morire piglia maggiori forze di ottenere con l'aiuto di sua diuina Maestà la uittoria di questo mondo fallace. Questi et molti altri sono i frutti della meditatione christiana della morte: saressimo troppo lunghi, se uolessimo dirgli tutti. Vengasi alla pratica, che se ne caueranno, et gustaranno di gran lunga assai più: mà ne sono piene le sacre lettere, i libri de i padri santi, li mostrano molto bene gli essercitij di huomini religiosi, che hanno fatto il corso assiduamente, in questa meditatione di morte: la quale essendo cosi salutare, et fruttuosa, bene spesso la chiesa guida, et maestra nostra, ce la propone. A questo mira l'instituto et rito della aspersione della cenere nel capo de fideli, questo istesso fra le altre cose ci è insignato ne i cemiterij, nelle sepolture, ne i monumenti, et altre memorie de i defonti, come ci significa il nome istesso de monumento: mà per non andare più di lungo, questo istesso apparato è simbolo che inuita à la meditatione della morte. Hora è conueniente anco, che non finiamo prima che consideriamo breuemente in questa attione alcune altre cose delle consolationi christiane, poiche habbiamo ragionato assai della mestitia uniuersale, et particolare. Sentiste questa mattina nell'epistola della santa messa le parole dell'Apostolo san Paulo, doue si come permette qualche mestitia nella morte de i nostri, così da regola, et modo, et nõ uuole da una doglianza tale sia disgiunta mai le cõsolationi, che ci da la fede, et speranza christiana. Nolumus, dice egli, uos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut, et ceteri qui spem non habent. Si enim credimus quod Christus mortuus est, et resurrexit, ita et Deus eos, qui dormierunt per Iesum adducet cum, eo: et quel che seguita. Cõchiude finalmente con queste parole? Itaque consolamini inuicem in uerbis istis. Non prohibisce l'Apostolo assolutamente il contristarsi; ma prohibisce che non sia questa mestitia ne i christiani, come quella de gli huomini, che non hanno speranza. Ut non contristemini, dice, sicut ceteri qui spem non habent. Vedete appresso come chiama i morti dormienti; a i quali sono simili in tre cose: perciocbe quelli dormono con speranza di releuarsi, cosi il fedele muore colla speranza della sua resurretione. Nunquit qui dormit non adijciet, ut resurgat? dice il salmo. Si assomiglia anco in questo, che in quel che dorme, ueglia l'anima. Ego dormio, ut cor meum uigilat. Così uiue l'anima anco quando il corpo è morto. Doppo il sonno l'huomo si leua rinforzato, et uigoroso: così dopò la morte presente risurgeranno finalmente i santi co'i corpi gloriosi, et impassibili, et adornati di quelle altre gloriose doti, che scriue l'Apostolo à Corinthij. Seminatur in corruptione; surget in corruptione. Seminatur ignobiliter: surget in gloria. Seminatur in infirmitate;

tate: surget in uirtute: Seminatur corpus animale: surget corpus spiritale. *Questa fede, et speranza l'Apostolo fonda, et appoggia in quell'altro principalissimo articolo della fede nostra, che Christo, signor nostro, è risuscitato. Et perche la resurrettione di quel santissimo corpo, unito personalmente al uerbo della uita, et suo instrumento congiunto, è causa efficiente della nostra resurrettione: però l'Apostolo fa la consequenza, che, come Christo è resuscitato, così noi resuscitaremo: et la sua resurrettione è essemplare della nostra; perciò disse egli altroue:* Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum: qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. *Aspettiamo il saluatore, Giesu christo Signor nostro, che riformarà, et risuscitarà questo nostro corpo conforme al corpo suo glorioso. Vedete anco, come stabilisce poi questa sperãza cõ quelle efficaci parole:* Hoc dicimus uobis in uerbo Domini. *Vi diciamo questo nella parola del Signore. Et perche uuole che ci consoliamo nelle parole, che ci ha dette, soggiunge nel fine:* Itaque consolamini inuicem in uerbis istis. *Si che, dice l'Apostolo, consolateui insieme l'un l'altro in queste parole. Tanti secoli inanzi si consolaua in questa istessa speranza quel santo Giob; le cui parole poco fa udiste nella lettione della santa Messa:* Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec ueniat immutatio mea. Vocabis me, et ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porrigens dexteram. *In tutti i giorni della uita mia, dice egli, aspetto che uenga finalmente quella gloriosa mutatione. Mi chiamerai con quella potente tromba, et io ti risponderò; mi porgerai la mano della tua uirtù, et io mi leuarò risuscitato dalla tua potenza. Questo istesso articolo di fede proferisce questa matina di sua bocca propria il nostro Saluatore nel sacro euangelio.* Ego sum resurrectio, et uita: qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet. Et omnis qui uiuit; et credit in me, non morietur in æternum. *Io sono, dice il Signore, la resurrettione et la uita: qualunche ha uiua fede, et speranza in me, ancorche sia morto, uiuerà. Cosi la santa chiesa fra questi santi riti, ne i quali uà escitando l'affetto nostro à lutto, et mestitia, accompagna anco molte significationi, et testimonij di questa fede, et uiua speranza. Qui mirano molte uoci, et canti della chiesa: qui mirano oltre a quello, che habbiamo mostrato di sopra, quelli innumerabili lumi ardenti d'ogni intorno: co'i quali protestiamo questa fede della resurrettione; et manifestiamo chiaramente questa speranza, che uiua questa anima nella diuina gratia, et che si sia appresentata nel suo transito innanzi à Dio, come quelle uirgine prudenti con le lampidi accese nelle mani, cioè con la fede uiua, luminosa, et ardente nelle opere di charità; che in questo sentimento anco usa la chiesa accompagnar co i lumi in mano i corpi morti alla sepoltura: anzi usa di dare i lumi in mano à quelli che muoiono, per la medesima protesta, et significatione. Consoliamoci adunque, carissimi, et fermiamo bene nel cuor nostro questa consolatione, che non senza misterio udì dal cielo san Giouanni quella felice, et lieta uoce.* Scribe. *Scriui, ritien bene, et nota queste parole. Et quali?* Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos. *Beati sono i morti, che muoiono nel Signore. Già hora, dice lo spirito santo, riposeranno dalle sue fatiche, perche sono accompagnati dalle buone opere loro. Horsù dunque uedoue, pupilli, orfani, afflitti, poueri, et miserabili, qualunque siate, quel refugio, quei solleuamenti, che riceueuate, da questa Regina in terra, hora riceuerete dalle sue intercessioni presso à Dio nel cielo più efficacemente. Serenissimo Rè sete rimaso hora uedouo in questa morte, consolateui in queste parole; consolateui in questa uiua speranza di riuedere gloriosa in cielo quella, della cui compagnia rimanete al presente priuo in terra. Questa è priuatione di poco tempo: quella consolatione durerà sempiternamente. Voi, Serenissimi figliuoli, rimasi priui di madre in terra,* Consolamini inuicem in uerbis istis, *consolateui l'un l'altro insieme con queste parole di speranza, che arriui gloriosa al cielo la madre nostra. Non habbiamo qui casa permanente: la sù nella casa nostra celeste la riuedrete: et tanto maggiori anco beneficij riceuerete dalle sue intercessioni in cielo, in luogo di quei frutti, che aspettauate in terra dalle sue materne sollicitudini uerso di noi. Ma tu, o morte hai preso con le tue fauci questa Regina, te ne uai gloriando, che niuno scampi dalle tue mani, et che la tua spada tagli a filo ugualmente et Prencipi, et Re, et Imperatori. Che hai fatto? quello più, che hai potuto. Hai posto le mani tanto alto, hai morto, hai diuorato: ma che cosa? dice, il beato Bernardo, certo la carne sola. Questa e conditione de i miseri figliuoli di Adamo. Ma nell'anima non hai che fare: uola al suo creatore, che tanto perpetuamente ha desiderato, che ella ha seruito ne i giorni della sua uita. Ma che? questa istessa carne, questo corpo, il quale hora pare, che tu possegghi, ti sarà leuato di bocca, et di mano, quando tu ultima nemica sarai distrutta, et absorta nella uittoria di Christo. Renderai una uolta questa preda, di che ti uai gloriando. Restituì quella marina bestia, il profeta, che haueua inghiottito; et tu renderai questa Regina, che ti presumi d'hauere tranghiottita nel tuo uastissimo uentre. Verrà, uerrà l'unigenito figliuolo di Dio con gran potestà, et Maestà a cercar anco questa Regina: et quello istesso corpo, da te impallidito, tutto essangue, et senza uita, et hormai quasi disfatto restituirà alla sua anima, lo empierà di splendore, lo conformarà proportionatamente alla chiarezza del suo gloriosissimo corpo. Tu come resterai all'hora? certo come è scritto in Gieremia,* in nouissimo dierum stulta remanebis: *et uiuẽdo questa Regina in eterno, tu morirai in perpetuo. Doue saranno all'hora i*

tuoi

tuoi trionfi? doue le tue uittorie? doue la forza delle tue armi? In quella estrema giornata alla uoce del figliuolo di Dio, al suono di quella tromba dello Archangelo, spezzarannosi le pietre, appriranosi le sepolture, renderà il mare tutti i suoi morti, restituirà medesimamente la terra fuori dalle sue uiscere le ceneri, la poluere, et le ossa loro, riunirannosi tutti i corpi alle sue anime, et quegli degli amici, et serui di Dio saranno cosi luminosi, et chiari, che auanzeranno di paragone le stelle, la luna, et il sole istesso. Tu sola morte resterai all'hora per sempre morta. O che uista beata, et gioconda sarà, amatissimi figliuoli, quando i giusti rapiti in aria, et cosi gloriosamente poi condotti al cielo da Giesu Christo S. nostro, saranno collocati i ordinatissimi secondo i suoi gradi, et meriti fra quelle beate schiere, et hierarchie celesti, fra gl'Angeli, fra gl'Archangeli, frà le Virtù, fra le Potestà, fra i Principati, fra le Dominationi, fra i Throni, fra i cherubini, fra i Serafini, et partecipi di quella gloria, sederanno in quelle celesti sedie l'istessi corpi, et quelle carni, che in questa uita furono afflitte, et consumate, parte dalle uolontarie macerationi di astinenze, et sante uigilie, parte da i ferri, da i fuochi, et da tanti altri instromenti di persecutori tormentate, et finalmente tutte dalla morte disfatte, et ridotte à poluere, et cenere, risplenderanno all'hora in sempiterno cosi gloriosamente. Se solo un sole girando per tutto il mondo, illustra i cieli, serena l'aria, rallegra la terra, consola gli huomini: che sarà la uista di tanti lumi no si soli? Se in questo tempio istesso, questi frequenti lumi, et accesi ordinatamente in questa gran mole funebre, rapiscono talmente gli occhi di tutti, che non sanno quasi leuargli da quella uista: che sarà in quel tempio celeste, doue quegli innumerabili gloriosi corpi de gli amici di Dio risplenderanno? O figliuoli, fissate gl'occhi della mente in quella uista beata, mirate quei lumi celesti, attendete a i canti di quelle hierarchie, imaginateui il concento di quelle uoci angeliche. Questi lumi, che hora uedete in questo sacro tempio, ui rappresentano quelli: e una rassembranza di quella armonia, l'hinni, et salmi, che qui udite, et questi fuochi accesi danno testimonio del trionfo de i giusti nel transito che fanno di questa uita alla loro gloria eterna. Ma udite Chrisostomo santo, che ue lo dice. Dic mihi, quid sibi uolunt istæ lampades? nõne sicut athletas eos mortuos producimus? quid etiam hymni? nonnè ut Deum glorificemus, et ei gratias agamus, quoniam iam coronauit discedentem, quoniam a laboribus liberauit, de seruitute ducens? nonne propter hoc psalmi, et hymni? nonne propter hoc psalmodia? omnia ista gaudiórum sunt. Quid psallis in eo tempore? Reuertere anima mea in requiem tuam, *et il rimanente. Che uogliono dire questi lumi? non mostrano, che conduciamo di steccato i morti, come trionfanti? che cosa dicono quelli hinni? non rendiamo noi con essi gratie a Dio, et lo lodiamo, et glorifichiamo, perche già ha coronato quel che si parte di questa uita, et lo ha liberato da i trauagli della seruitù? non si cantano per questo gli hinni, et salmi? non mira a questo l'armonia loro? che canti tu in questa occasione? Ritorna anima mia al tuo riposo: et molti altri salmi simili. O figliuoli nella consideratione, et uista di questi trionfi, et in queste speranze, et consolationi christiane, dite pure dite, che mi può fare la morte? guardimi Iddio dalla prima morte, cioè da quella della colpa, et del peccato, che non temerò di quella morte corporale: uenga pure quando uuole, uiuerò in quella speranza sempre col beato Giob?* Scio enim quòd redemptor meus uiuit, et in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et rursum circundabor pelle mea, et in carne mea uidebo Deum, quem uisurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius, reposita est hæc spes mea in sinu meo. *So che il mio redentor uiue, et però io ancora risurgerò in quello estremo giorno, et di nuouo sarò uestito di questa mia pelle, di questa mia carne, Vedrò Dio, et sarò io medesimo, che lo uedrò, et non altri per me: et questi miei occhi uedranno quella santissima humanità del figliuolo di Dio: et ho questa uiua, et ferma speranza riposta nel seno del mio cuore. Quanta ragione haueua Giob di desiderare, che fossero scritte queste parole in un libro con una penna di ferro, ò in una piastra di piombo, ò più tosto con un scarpello scolpite in un sasso uiuo, perche mai si scancellassero della memoria de gli huomini.* Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei, quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, et plumbi lamina uel celte sculpantur in silice. *Piaccia a Dio, cari figliuoli, che tutti noi a guisa de questi lumi accesi, et ardenti talmente conuersiamo in questa chiesa militante, che in noi riluca la fede santa, et sia sempre uno ardore continuo di charità, et cosi glorificando Iddio, siamo degni finalmente di essere ammessi et collocati a glorificarlo in quella chiesa superna, et trionfante con questa anima, per cui hoggi preghiamo: alla quale sia requie in sempiterno, et luce perpetua in tutti i secoli de secoli. Amen.*

REGVLAE CONFRATRIARVM.

Regola delle Confraternità de i disciplinati, per decreto del Concilio prouinciale secondo di Milano.

Riformata d'ordine di Monsig. Illustriss. et Reuerendiss. il Cardinale Borromeo Arciuescouo.

Proemio.

TRA l'altre Confraternità, che nella nostra Diocese per aiuto dell'anime, non senza instinto del diuino spirito sono state instituite; quella de i Disciplinati è molto pia, et essemplare: doue s'impara, et esser-

essercita la disciplina della Christiana militia, che consiste nell'imitatione della uita di CHRISTO *Nostro Signore, il quale, si come dice Isaia, è la disciplina della nostra pace, et ci hà lasciate l'armature per superare li nemici della nostra salute, et insegnata la uia della uera beatitudine, che è il fuggire le mondane delitie, et il soggiogare la carne allo spirito, et sodisfare per li peccati nostri con gli esserciti della penitenza, et mortificatione. Questo ci rappresenta il presepio, doue egli nacque si poueramente. Questo la sua circoncisione, et la fugga in Egitto. Questo il digiunare nel deserto, la perseueranza nell'Oratione, il sudare sangue, i crudeli flagelli, le pongenti spine, et la dura Croce, nella quale uersò il precioso sangue per la nostra redentione. Si deue adonque con ogni studio procurare l'augumento, et conseruatione di questa Confraternità, si che à guisa di scelti soldati sempre uniti col loro capitano perseuerino nel combattimento fino all'acquisto della gloriosa uittoria: considerando che se il titolo, che c'hanno eletto non corrispondesse con gli effetti, sarebbono degni di reprensione, et di castigo. Perciochè significando questo nome, Disciplinati, quelli, che bene instrutti nella Scuola di* CHRISTO, *caminano per l'aspra et stretta uia dietro alle uestigie sue, con la uita pura, et immacolata, castigando il corpo, et riducendolo in seruitù, conforme a quello, che faceua l'apostolo san Paolo, com'egli dice, scriuendo alli Corinti; Castigo il corpo mio, et lo sottopongo alla seruitù dello spirito, acciochè predicando alli altri, io non sia fatto reprobo; Qual maggior biasimo potrebbe loro auuenire, onde maggior pena meritassero, che tenere uita incomposta, et dissoluta, et che mentre il capitano combatte spargendo il sangue, et uincendo gli nemici; essi si ne stessero in otio, et in delitie, dandosi nelle mani di quelli? Hor perche ciò non auuenga, et perche questa Confraternità si conserui nella uera et santa disciplina, seguitando la dottrina, et essempio del sapientissimo Maestro,* GIESV CHRISTO, *habbiamo uoluto riformarla, et stabilirla con certa, et uniforme regola, che aiuti à mantenere più uiua, et feruente l'osseruanza del loro instituto: la qual regola, uogliamo, sia commune a tutte le Scuole, et Confraternità, che sono, et saranno nell'auuenire, erette, et instituite sotto il nome di Disciplinati nella Città, et Diocese nostra, si come in uigore del Decreto del Concilio nostro Prouinciale secondo, sarà anco commune a tutte le Scuole simili nella Città, et Diocese della Prouincia nostra, eccetto se per la qualità de luoghi, et per altre circonstanze, non parerà alli Vescoui nostri Comprouinciali per maggior seruitio di Dio, ciascuno nella sua Città et Diocese aggiongere, leuare, ò mutare in essa alcuna cosa. Per tanto essortiamo, et preghiamo tutti i fratelli nelle uiscere del Saluatore, si sforzino con ogni amore, et dilligenza di metterla in essecutione, facendo sempre fedel seruitù al loro Signore, sotto il cui stendardo in questa Confraternità hanno da essercitare la militia spirituale: Si che restando uincitori, possano finalmente insieme col glorioso Apostolo dire; Hò combattuto un buon combattimento, et hò finito il corso, nel resto mi è preparata la corona della giustitia.*

Quali sorte di persone si debbano riceuere nella Confraternità, quali nò. CAP. I.

D*OVENDO i Fratelli di questa Confraternità esser uiui membri di* CHRISTO, *et come figliuoli di luce, produrre frutti di luce, si che uedute le loro buone opere, sia glorificato il celeste padre: si habbia gran risguardo, che non si apra la porta a i figliuoli delle tenebre, che oscurino con tenebrosi costumi il Christiano splendore, che tra di loro si hà sempre da conseruare. Perciò auanti ch'alcuno sia nella compagnia riceuuto, si procuri piena informatione della sua uita, si passata, come presente: Et solo si admettano huomini timorati di Dio, amatori della santa pace solleciti nell'opere di carità, constanti ne i buoni propositi, trattabili, et diligenti osseruatori della christiana disciplina, ouer almeno desiderosi e ben disposti di esser tali, et che habbiano almeno sedici anni compiti. Heretici, ò sospetti d'heresia, ò che siano stati tali, Homicidiarij, Vsurari, concubinarij, Bestemmiatori, et altri simili di mala uita, et cattiuo nome, non habbiano luogo nella Compagnia. I minori di sedici anni si potranno introdurre per assuefarli alla diuotione, et indrizzarli nella uia del Signore. Arriuati poi all'età competente, hauendone essi desiderio, et essendo giudicati idonei, si potranno riceuere nel numero de i fratelli.*

Del modo di riceuere, et stabilire i Fratelli. CAP. II.

H*AVENDOSI da riceuere alcuno, i fratelli principalmente ricorreranno all'oratione, et per otto giorni dicendo il Veni creator, et le Litanie, ò altre orationi approuate dalla santa Chiesa, dimanderanno la gratia del santo Spirito, che illumini i lor cuori a far cosa, che sia a gloria di sua Maestà, et salute commune. Dipoi il Confessore della Confraternità essaminato diligentemente colui che si hà da riceuere, et fattagli uedere la presente Regola, conoscendolo constante, et ben disposto, lo proporrà al Capitolo, doue essendo ballottato, et concorrendo i due terzi in suo fauore, sia riceuuto. Mà prima che sia stabilito, et che possa hauer uoce nella Compagnia, si terrà un'anno in proua sotto il gouerno del Maestro che sarà deputato alla cura de nuoui fratelli: nel qual'anno se hauerà dato buon saggio di se, et perseuerato con buona edificatione, et osseruanza della Regola, et sarà instrutto nella dottrina Christiana, sia scritto nel numero de i stabiliti fratelli. Et acciochè tutto proceda con più lume, è più abondante gratia, si il riceuimento, come lo stabilimento si farà in un giorno, deuato alla Communione, secondo si dirà di sotto: nel quale tutti i fratelli insieme col Nouitio si communicheranno,*

cheranno,

cheranno, Et si nel riceuere, come nel stabilire s'osseruino le cerimonie poste nel fine di questa Regola: et nell'uno et nell'altro caso si procuri un Sermone da qualche buon Religioso approuato dall'Ordinario.

Dell'habito della Confraternità. Cap. III.

L'HABITO esteriore della confraternità douerà essere segno dell'habito interiore, che deue esser la cordial penitenza, la humiltà, et la mortificatione. Vseranno adonque i fratelli l'habito de gli humili penitenti, cioè il sacco, di tela grossa, et semplice d'una istessa sorte, che caopra tutto il corpo, secondo il modo già usato, Et sa quello in fronte porteranno una crocetta rossa, et nella spalla destra uerso il petto l'imagine, del Santo, ò Santa, sotto la cui protettione sarà instituita la Scuola, acciò siano imitatori delle sue uirtù. Si cingeranno con un cingulo di corda con sette nodi, in memoria del pretioso sangue, che sparse il Saluatore nella circoncisione; nell'horto; nella flagellatione alla colonna; nell'incoronatione delle spine; nelle fissure delle mani; ia quelle de i piedi; et nell'apertura del costato. Porteranno tal habito nell'andare in processione; nell'accompagnare i fratelli defonti alla sepoltura; in far la disciplina; in pigliare la sacrosanta Eucaristia, et con esso si faranno portare alla sepoltura. Et tutte le uolte che porteranno l'habito, porteranno insieme la disciplina. I nuoui fratelli sia che non siano stabiliti, non porteranno la Croce rossa, ne l'imagine del Santo su l'habito; acciò siano conosciuti da gli altri stabiliti.

Del Vestire de i Fratelli. Cap. IIII.

NEL uestire de fratelli risplenda la Christiana modestia, conforme allo stato, et conditione di ciascuno. Non portino penne nelle Berrette, ne Calze sfoggiate et uane, et in somma siano alieni da tutte le pompe, et uanità contrarie alla professione Christiana, et alla uita disciplinata. Sia lor prohibito il portar Spada, Pugnale, et simili, se non fosse per cagione di uiagio, ò per altra legitima causa approuata dal Confessore, ò dal Priore: Mà come figliuoli di pace, et soldati di CHRISTO, siano armati dell'armature spirituali, che sono le Christiane uirtù: con le quali si conserua l'anima libera dal peccato, et dell'insidie de uemici.

Delli Essercitij spirituali. Cap. V.

QVANTVNQVE in ogni tempo i fratelli debbono lodare il loro creatore, indrizzando tutti i loro pensieri, et operationi alla gloria di sua Maestà dicendo col Profeta; Benedirò il Signore in ogni tempo, et la sua lode sempre sarà nella bocca mia: Nondimeno questo deuono fare con particolare diuotione ne i giorni festiui: i quali sono stati instituiti, acciòche il christiano, che ne i dì feriali si è ritrouato occupato in diuersi negotij, et distratto da cure mondane, raccoglia lo spirito, uagabondo et sparso, nel suo creatore, eccitandosi nella sua santa dilettione, et rendendosi più disposto a riceuere le diuine gratiè. Per ciò i fratelli nelle feste di precetto tutti conuerranno insieme ne i loro Oratorij per il sopradetto fine, riducendosi alla memoria i beneficij dalla diuina bontà riceuuti, et in particolare quello della redêtione con interno pentimento de loro peccati, et dell'ingratitudine usata uerso di quella, proponendosi la uera emendatione di uita con la perseueranza nel suo santo seruitio. Diranno l'Officio della Beata Vergine in tuono diuoto con ordine, et con distinta pronuntia, et con quella attentione, et riuerenza, che si deue innanzi al diuino conspetto, et della Corte celeste, schiuando ogni atto immodesto, et scacciando dal cuore ogni uano et terreno pensiero, acciò non siano da Dio ripresi con quelle parole, Hic populus labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. La mattina reciteranno il Matatino con le altre Hore fino a Nona inclusiue. Dopò desinare, il Vespro, et la compieta. Ogni prima Domenica del mese, l'Offitio de' morti per li fratelli desonti. Quelli che non sapranno leggere, diranno in uece dell'Offitio della Madonna, una uolta tutto il suo Rosario, et in luogo dell'offitio di morti trentatre Pater, et Aue, in memoria de i trentatre anni, che il Signore conuersò in questa uita. Si stabilisca la mattina un'hora, nella quale i fratelli possano commodamente espedire l'offitio, et udire la Messa, et la predica, et attendere ad altre buone opere; et il uespro, et la compieta non impedisca l'hora determinata per le Scuole della dottrina Christiana, nelle quali non ricusino di dare con ogni prontezza, et carità quello aiuto, che saranno richiesti dal Priore generale della compagnia, ouero da i loro Curati, come in opera così pia, et accetta a Dio Nostro Signore.

Nell'Oratorio si osserui il santo silentio, massime nell'hora dell'offitio; fuori di quello non si ragioni se nõ di cose d'edificatione, onde si possino aiutare in spirito, et unirsi più strettamente col Signore, il qual dice, Doue saranno due o tre congregati nel nome mio, quiui sarò in mezzo di loro. Però si dia la debita penitenza a chi introdurrà ragionamenti di cose mondane.

Vi sia qualche libro spirituale, come le opere del Granata, Ludouico Pittorio, Gaspar Loarte, et simili altri approuati, et sempre si legga qualche cosa ad utilità, et consolatione de fratelli nel tempo, che auanzerà, secondo che meglio giudicherà il Cõfessore. Entrando nell'Oratorio, si dica, Pax uobis, et presa l'acqua santa, inginocchiandosi nel mezzo, et detto il Pater, se n'anderà con modestia al suo luogo.

Nessuno uscirà fuori dell'Oratorio senza licenza del Priore, o sottopriore.

Dirà ciascuno ogni giorno diece Pater, et Aue in memoria delle molte, et aspre battiture, che riceuette il Saluatore alla colonna, et cinque in memoria delle cinque

cinque piaghe. Haranno tutti particolar diuotione al Santo, o alla Santa, nella cui protettione sarà la Compagnia, et così a quel Santo, del quale ciascuno harà il nome, pigliandoli per loro auuocati, et intercessori appresso alla diuina Maestà.

S'eserciteranno nell'oratione mètale, come quella, che desta lo spirito, et illumina la mente nel conoscimento di se stesso, et nell'amore del Signore: nel che si faranno da i loro Confessori ammaestrare: col conseglio del quale, et in questo, et nell'altre cose appartenenti alla uita spirituale si gouerneranno.

Osserueranno particolarmente il buono instituto introdotto di far insieme con tutta la sua fameglia l'oratione della sera, che al suono della Campana s'annontia: nella quale oltre l'Indulgenze, che conseguiranno, sentiranno particolari fauori della diuina gratia, facendola diuotamente, poi che il Signore a quelli che nel suo santo nome sono congregati, promette la sua presenza, et che saranno le loro dimande dall'eterno Padre essaudite.

Non mancheranno parimente (se sarà lor possibile) di udire ogni giorno diuotamente la Messa, nella quale si rappresentano i misterij della passione del Signore, et s'offerisce quel salutar sacrificio, dal quale deriua ogni nostra salute.

Introduranno anco nelle loro case la santa consuetudine di benedir la Mensa auanti il mangiare, et dopò di render le gratie al Signore de i suoi beneficij, con li quali continouamente ci uisita et ricrea per la sua infinita carità.

Della Confessione, et Communione. Cap. VI.

IL Sacramento della Penitenza, et quello della sacra Communione sono le due colonne, che hanno da reggere, et conseruare fermo et stabile l'edificio spirituale di questa confraternità: Il primo de quali innalza l'anima dalle tenebre del peccato nella luce della diuina gratia: Il secondo la fortifica, et le dà uigore di resistere, fino alla corona, a gli assalti delle tentationi. Hauerà adunque ciascuna Compagnia un Confessore di dottrina, di religiosi costumi, approuato dall'Ordinario, che sia zelante della salute dell'anime, et sollecito in incaminare per la uia del diuino seruitio; et da lui tutti i fratelli almeno una uolta il mese si confessaranno, et riceueranno la sacrosanta Eucharistia ogni prima Domenica del mese, et nelle feste principali, come nella Natiuità del Signore; nell'Ascensione; nella Pentecoste; nell'Assontione della Beata Vergine; et nel giorno di tutti i Santi. Procurando di cauare quei diuini thesori, che il Signore conferisce a coloro, che nella Communione lo riceuono con feruente spirito, essendo prima ben preparati, et hauendo con l'interno pentimento, et sincera confessione delle lor colpe purificata la conscienza: ac cioche accostandosi immondi alla mensa de gli Angioli, non siano dal Signore condennati come sacrileghi, et rei del suo sacratissimo corpo. Si come all'incontro conseruandosi i fratelli puri dal peccato mortale, et fatto l'habito nelle Christiane uirtù, estirpati da loro gl'habiti uitiosi per mezzo di questi sacramenti, frequentandoli anco più spesso, che non s'è detto, con quella diligente preparatione et purità, che si richiede; tuttauia sentiranno in loro maggior accrescimento della diuina gratia, et più feruore nel ben'oprare.

Del celebrare le Feste della Confraternità. Cap. VII.

NEL celebrar le Feste della Compagnia s'attenda con particolare studio a glorificare Dio, più con l'apparato interno, che con l'esterno. Per tanto osserueranno la uigilia col santo digiuno, non essendo impediti, et nel giorno della Festa, oltre all'ofcio, et altre loro ordinarie diuotioni, adornati della ueste nozziale, et pieni di quel gaudio, che risulta dalla purità dell'anima, et dalla carità, che interior mente lo Spirito santo diffonde ne i cuori, anderanno alla sacra mensa a gustare quanto è soaue il Signore, et per maggior aiuto, et consolatione procureranno ui sia anco il cibo della parola di Dio, predicata da uno che sia approuato come di sopra.

Si prohibiscono totalmente i conuiti, che già in tali giorni si faceuano, come indecenti, et alieni dalla Christiana disciplina.

L'apparato delle Chiese sia moderato, et tale, che dia diuotione, e non distrattione. Et ciascuna compagnia presentarà all'Ordinario una lista delle spese, che in tali apparati si richiedono, et secondo, che da lui sarà approuata, così secondo quella ogn'anno le compagnie si regoleranno.

Del digiuno, et della disciplina. Cap. VIII.

ESSENDO il Digiuno, et la Disciplina come due freni; co i quali si sbassa la superbia della uita, et si mortifica la uiuezza della sensualità; si che la carne con humile soggettione si rende obediēte allo spirito: i fratelli oltre che saranno diligenti osseruatori de digiuni comandati dalla santa chiesa, piglieranno ancora in diuotione quello del Venerdì in memoria della passione del Signor Nostro GIESV CHRISTO.

Vseranno le discipline fatte di cordelle, e tutte d'una istessa forma: et riducendosi alla memoria i flagelli, co i quali l'istesso nostro Signor legato alla colonna fu battuto per le nostre iniquità, si renderanno pronti, et feruenti nella flagellatione di loro stessi, non solo per li peccati proprij; ma anco per quelli del popolo. Et faràno questo pio essercitio tutte le Domeniche del l'Aduento, et quelle che correranno dalla Settuagesima fino alla Domenica dell'Oliue inclusiue, et nelle tre Domeniche delle Processioni generali, et il giouedì santo. Et perche sono alcuni giorni, ne i quali regnano più dissolutioni, et con più scandalosa et mondana libertà s'offende Dio, come nel giorno auanti il primo

mo della Quaresima, nelle Calende d'Agosto, et in quel le di Maggio: i Fratelli per diuertire l'ira Diuina, et per opporsi al furore dell'inimico Infernale, che con tanti lacci tira l'anime nel suo dominio, ritirati ne i loro Oratorij con le discipline imploreranno la Diuina misericordia per le tante offese, che contro la sua Maestà si commettono in tali giorni.

Et perche il Signore benignamente apre le uiscere del la sua misericordia al peccatore, che in se stesso castiga le colpe commesse, s'essortano i fratelli per il nome di GIESV CHRISTO ad essercitarsi anco più spesso di quel che s'è detto di sopra, in questa sorte di penitenza si salutifera et propria del loro instituto.

Della limosina. Cap. 9.

SIano i fratelli elimosinarij, perche la limosina è quella, che non altrimenti smorza i peccati, che l'acqua l'ardente fuoco, et non patisce, che l'anime uadano nelle tenebre. Perciò tutte le uolte, che si congregheranno insieme ne i loro Oratorij, offeriranno nella Cassetta, o Bossola a ciò deputata quel che a ciascuno piacerà nel Signore, si per li bisogni occorrenti della Compagnia, si anco per souuenire a i fratelli poueri, o infermi: de quali haueranno quella cura, che richiede il debito della fraterna Carità.

Delle Processioni. Cap. 10.

OGni anno nelle tre Domeniche, che immediatamente seguitano dopò l'Ottaua di Pasqua, tutti i fratelli di tutte le Compagnie de Disciplini della Città, la mattina per tempo si congregheranno in quella Chiesa, che sarà lor deputata dal Vescouo, doue udita la Messa, et fattosi un breue Sermone a proposito da qualche Religioso approuato, come di sopra, posti tutti in processione sotto i suoi Confaloni, anderanno a uisitare per ciascuna Domenica quelle Chiese, che il Vescouo ordinerà, ritornando sempre al luogo, d'onde si sono partiti, et nell'andare, et ritornare diranno sempre i sette Salmi, et tutte tre le uolte dopò il ritorno congregati tutti in Chiesa, faranno la disciplina. Nelle Terre, et Ville fuori della Città, doue non sarà commodità di far unione di più Compagnie insieme, ciascuna Compagnia farà le tre sopradette Processioni da per se, andando a quelle Chiese, ouero Oratorij, che saranno più commodi, ouero, non ui essendo Chiesa, ne Oratorio commodo, andando intorno alla sua Terra, secondo ordinerà il suo Curato. Le quali Processioni si facciano con intentione di pregare nostro Signore, che estirpi ogni heresia, che conserui in pace i Prencipi Christiani, et accresca, et essalti la sua santa Fede; che ci conserui i frutti della terra, che difenda, et guardi il popolo da Carestia, Peste, et Guerra. Andando alle altre communi Processioni del Clero (al che siano tenuti tutte le uolte che dal Vescouo saranno chiamati) uadano dicendo il loro Officio della mattina, ouero le Letanie, ouero cantando alcuno Hinno, et simili Orationi a proposito della Festa, o de i casi, per li quali si faranno le Processioni, secondo, che sarà ordinato loro dal Vescouo. Et attendano di procedere con modestia, grauità, et diuotione, senza alcun segno d'atto indecente, hauendo auanti a gli occhi la gloria di Dio nostro Signore, et la buona edificatione del prossimo. Circa all'andare auanti, o dietro, osseruino l'ordine, che sarà dato loro dal Vescouo.

Delli Officiali, et prima del Priore, et Sottopriore. Cap. 11.

HAuerà ciascuna Compagnia per gouerno un capo, il quale sia chiamato Priore, a cui i fratelli renderanno quella obedienza, et riuerenza che si conuiene. Il suo officio sarà di conseruare la Compagnia insieme unita col uincolo della santa pace, et fraterno amore; di far che si osserui diligentemente la Regola; di tor uia ogni disordine, et confusione. Nel consegliare sia prudente; nel riprendere sedato; nello essortare feruente; nel gastigare discreto; nel conuersare modesto, et affabile.

Il Sottopriore terrà il luogo del Priore, et administrerà il suo officio in sua assenza.

Del Maestro de' Nuoui Fratelli. Cap. 12.

IL Maestro de Nuoui hauerà cura d'ammaestrar quelli, che nuouamente si riceuono, nella dottrina Christiana, nel dir l'officio, nel canto, et cerimonie, nell'osseruanza della Regola, et d'indurli a far una Confessione generale; et finalmente con ogni diligenza indrizzarli per la uia delle sante uirtù, et pietà Christiana, essortandoli, et correggendoli con amoreuoli riprensioni, et caritatiue penitenze, andando egli auanti col suo buono essempio.

Del Regolatore dell'Officio. Cap. 13.

IL Regolatore dell'Officio hauerà cura di compartire ogni mese quelle parti dell'Officio, che in Choro haranno da intonare, cantare, o dire, secondo che a lui piacerà: et che l'Officio si dica correttamente, appuntatamente, et con debito ordine, secondo i tempi, et cō pie cerimonie: Et di notare quelli che mancheranno di uenire alla Compagnia, ouero che uerranno tardi, et per tale effetto si tenga nell'Oratorio una Tauoletta di legno con li suoi piroli per notar quelli, che mancheranno come di sopra.

Del Sacrestano. Cap. 14.

IL Sacrestano hauerà cura della Cera, Oglio, Paramēti, Calici, et d'ogn'altra cosa appartenēte alla chiesa, ouero Oratorio: d'apparecchiare, ouero di far appa-

apparecchiare à i suoi tempi le cose, che doueranno apparecchiarsi nella Festa della Compagnia: Procurerà che la Chiesa sia adornata secondo la forma, et spesa, che sarà prescritta dall'Ordinario, come di sopra. Terrà detta chiesa, ouero Oratorio ben netti da ogni immonditia: Et farà altri seruitij per bisogno d'esso Oratorio, ò chiesa, secōdo l'ordine, che sarà à lui dato dal Priore. Nel principio del suo officio riceuerà in consegna per inuentario il tutto, e nel fine ne renderà conto, et tal consegna si faccia dal Priore, Sacrestano, et Sindici uecchi, et non darà alcuna cosa consegnata in prestito à chi si uoglia senza licenza del Capitolo. Il Priore gli assegni un de' Fratelli, che l'aiuti nel suo officio, se sarà bisogno.

Del Depositario. Cap. XV.

IL Depositario riceuerà, et terrà appresso di se in gouerno tutte le limosine, entrate della compagnia, facendo di tutto debita scrittura. Ne sborserà alcun danaro senza un mandato sottoscritto dal Priore, et dal cancelliero. La cassa de i danari hauerà due chiaui diuerse, l'una delle quali terrà appresso di se, l'altra terrà il Priore.

Del Cancelliero. Cap. XVI.

IL cancelliero terrà conto in un libro di tutte l'entrate, et carichi della compagnia; farà memoria di tutti gl'instromenti, che alla giornata si faranno in nome di essa, et noterà quelli, che già saranno fatti, et insieme tutte le scritture à lei appartenenti, et ordinationi, che dal capitolo si faranno, et l'elettioni de gl'Offitiali, i nomi, et i cognomi de i Fratelli, quando entrano nella compagnia, quādo si stabiliscono, et quando moiono. Sarà anco cura del Cancelliero di ricordare à i suoi tempi al capitolo i carichi della cōpagnia, acciò non si lascino adietro, mà si esseguiscano, come si deue. Et sarà ben fatto, che ciascuna compagnia habbia una particolar Tauoletta, doue ordinatamente siano descritti, et notati tutti i legati et carichi suoi, co i giorni, ne quali si haranno da esseguire, et con le cose, che si haranno da fare; et tal Tauoletta si potrà tenere nel luogo, doue si farà il capitolo, ò nell'Oratorio attaccata al muro, acciò meglio si possa tenere a memoria da i Fratelli.

De i Procuratori. Cap. XVII.

LI Procuratori, che potranno essere due ò tre, haueranno cura d'attendere alle liti, et negotij della cōpagnia, et di spendere per li bisogni, che ordinariamente à quella occorrono: Ma nelle cose estraordinarie, et d'importanza non faranno cosa alcuna senza licenza del capitolo, al quale nel fine del loro officio renderāno conto del maneggio hauuto, et delle spese fatte.

De gl Infermieri. Cap. XVIII.

SARANNO due Infermeri, pij, et solleciti, l'impresa de quali sarà di uisitare caritatiuamente i Fratelli infermi, et in procurare è per mezo della compagnia ò d'altri, che siano con carità souuenuti nelle necessità spirituali et tēporali, facendo loro tutti quei seruitij, che in simili casi i buoni, et amoreuoli Fratelli deuono fare. Et particolarmente nel tempo del transito sieno loro assistenti, aiutandoli al ben morire con orationi, et pie essortationi; procurando che a tempo riceuano i Sacramenti della chiesa, et che essendo lor portata la santissima Eucharistia gli altri Fratelli con l'habito, et con il lume acceso l'accompagnino, cantando il Miserere, et altre Orationi à proposito. Passato l'Infermo di questa uita, sarà da tutti accompagnato alla sepoltura, et diranno poi tre uolte almeno per l'anima sua l'Officio de morti, senza però apparati di tombe funerali, non essendo questo officio loro.

Delli Assistenti al Banco. Cap. XIX.

SARANNO due Fratelli, quali tutte le Feste la matina, et dopò il desinare mentre dura la congregatione, haueranno da stare assistenti al banco in chiesa a riceuer le limosine, che saranno offerte, et hauerāno custodia della chiesa, non lasciando entrar nell'Oratorio alcuna Donna, nel qual tempo potranno dire l'Offitio tra loro con uoce bassa, et leggere alcun libro diuoto, acciò supplischino in chiesa a quello che fariano nell'Oratorio.

Del tempo, che hanno da durare in officio gl'Officiali, et quali, et quando si hanno da eleggere. Cap. XX.

TVTTI li sudetti Officiali haueranno da durare in Officio un'anno, eccetto gli Assistenti al banco, che durerāno un mese solo, et sarāno eletti dal Priore. Et chi sarà stato Priore un'anno, non possa esser di nuouo eletto al medesimo offitio, se non passati due anni, et il medesimo s'osserui del Sottopriore, il quale però possa esser eletto al fine del suo offitio per Priore, se così parerà bene alla compagnia: Ne possa esser eletto alcuno per Priore, se non saprà leggere, et non harà almeno uenticinque anni compiti, et non sarà perseuerato con buono essempio nella compagnia quattro anni contiaui. L'elettione del Priore, Sottopriore, et Maestro delli Nuoui si faccia a ballotte, ouero a uoci secrete alla presenza del Confessore della Compagnia, ouero d'un'altro Sacerdore deputato dal Vescouo, et quello sia eletto, che hauerà hauuto la maggior parte delle uoci in suo fauore. Gli altri offitiali siano eletti all'arbitrio di questi tre, dichiarando, che un parente non possa dar uoce all'altro, et che frà tutti gl'offitiali non si possano eleggere più di due, che sieno parenti insieme. Et tale elettione si farà nella festa di tutti i Santi, et nella prima Domenica dell'Aduento entraranno tutti in possesso dell'offitio.

Dell'-

Dell'auttorità de gl'Offitiali. Cap. XXI.

APPRESSO i sopradetti offitiali fin che dureranno in offitio (eccetto gli Assistenti al banco) sarà tutta l'auttorità, et gouerno della Compagnia. Si che essi soli, ò almeno i due terzi di loro potranno trattare, ordinare, et far assolutamente quel tanto che giudicheranno esser in benefitio della Compagnia, et non altrimente. Ma alla elettione delli offitiali, et al riceuere de i Fratelli, harà da concorrere l'uniuersal Compagnia.

Delle Pene. Cap. XXII.

EPERCHE il timore della pena, suole alle uolte ritrarre gli huomini dal male, et indurli al bene, doue non opra l'amore della uirtù; per prouedere alli disordini, che potriano nascere nelle Compagnie, et acciocbe le buone Compagnie non sieno disturbate, e corrote dalli mali Fratelli: si constituiscono l'infrascritte pene.

Chi subornerà alcuno per far dar la uoce a se, ò ad altri, per la prima uolta sia priuo della uoce attiua, et passiua per due anni; per la seconda sia cancellato della Compagnia.

Chi senza legitima causa, ò senza auisare il Confessore, ouero il Priore, perderà una uolta la solita Communione: faccia la disciplina in presenza de gl'altri nell'Oratorio, ouero stia fuori dell'Oratorio per un mese all'arbitrio del Priore.

Chi la perderà due uolte continue, se gli raddopij la pena.

Chi la perderà tre uolte, sia cancellato.

Chi porterà pugnale, ò spada senza licenza, sia sospeso dalla Compagnia due mesi; se non uorrà deporre l'armi, sia cancellato.

Chi sarà pertinace in non uoler obedire al Priore, ouero gli dirà graue ingiuria, sia cancellato.

Chi bestemmierà Dio, ò la Beata Vergine, ò dirà altra atroce bestemmia, sia cancellato.

Chi porterà odio, è non uorrà far pace, ouero perdonare, dopò la seconda ammonitione, sia cancellato.

Chi mancherà tre uolte continue di uenire alla Compagnia, senza legittimo impedimento, et non hauendo auisato il Priore, sia cancellato.

Chi anderà alle Tauerne senza necessità, faccia tre discipline nell'Oratorio, ò stia fuori d'esso per un mese, et non si emendando, sia cancellato.

Chi commetterà peccato di fornicatione, ò d'adulterio, ò altro peccato di carne, sia cancellato.

Chi farà giuramento falso in giudicio, sia cancellato.

Chi mouerà lite senza licenza del Confessore, et del Priore, stia fuori della Compagnia, finche l'harà finita, hauendo ragione: hauendo il torto, sia cancellato.

Chi robberà, ò in altro modo darà danno notabile al prossimo, sia cancellato.

Chi senza legitimo impedimento, et senza auisar il Priore, mancherà di uenire alle processioni, stia per un mese di sotto à tutti i Fratelli, ouero faccia una uolta la disciplina in mezzo dell'Oratorio all'arbitrio del Priore: se mancherà due uolte, gli sia raddoppiata la pena: se trè uolte continue, sia cancellato.

Se alcuna Compagnia ricuserà d'andare alle tre processioni generali, et alle altre ordinate dal Vescouo, sia punita all'arbitrio d'esso.

Et finalmente chiunque commetterà altro graue errore, sia punito con pena proportionata: è l'auttorità di corregere, e castigare i Fratelli con le sudette, et altre pene, stia presso il Priore solo, ouero in sua absenza al Sottopriore, eccetto che quando si hauerà da cancellare alcuno, la cancellatione si faccia col parere è consenso del Capitolo.

Essendo alcuno per sua colpa cãcellato dalla Compagnia, perda l'habito, et sia applicato alla Scuola; ne sia admesso in altra; Et quella che contrafarà sia priua dell'andare alle processioni per un'anno, et tale ammissione sia nulla.

Nessuna Compagnia possa di nuouo riceuere chi sarà cãcellato, se non passato un'anno; Et se non si uederà in lui manifesta emendatione: et giudicandosi esser bene rieeuerlo, sia riceuuto per nuouo.

Finalmente, acciocbe i presenti ordini non siano posti in obliuione et negletti, ma conseruati nella memoria, et esseguiti; ciascun Fratello ne terrà presso di se una copia, et la leggerà, ouero farà leggere almeno una uolta il mese, Et parimente tutti i Priori almeno quattro uolte l'anno li facciano leggere in presenza di tutte le loro Compagnie, insieme col Breue dell'Indulgenze concesse da Papa GREGORIO Decimo Terzo, à queste è simili Compagnie; alle quali, si degni il Signore di cõceder gratia d'esser nel numero di quei buoni, et fedel serui, che essendo stati in poche cose fedeli, sono riceuuti nell'eterno gaudio del lor Signore, et constituiti sopra molti beni.

Modo di riceuere i nuoui Fratelli nella Compagnia. Cap. XXIII.

FATTA prima la benedittione dell'habito dal Sacerdote, è dopò celebrata la Messa, è communicati tutti i Fratelli è fatto il Sermone, Il Maestro delli Nuoui pigli per mano il Fratello che uorrà farsi della Compagnia, è lo cõduca ad inginocchiarsi innanzi al Sacerdote, il qual interrogando dica à lui.

Sac. *Quid quaeris frater?*

Nou. *Dei misericordiam, et huius Confraternitatis charitatem.*

Sac. *Deus misereatur tui, et benedicat te.* Et il Choro risponda.

Cho. *Vt cognoscas in terra uiam tuam, et in omnibus gentibus salutare tuum.*

Sac. *Dominus custodiat introitum tuum.*

Cho. *Ex hoc nunc et usque in saeculum.*

Quiui il Maestro de Nuoui spogli al Fratello la Cappa, et il Sacerdote dica.

Sac. *Exuat te Dominus ueterẽ hominẽ cũ actibus suis.*

Nou. *Et renouetur, qui intus est homo de die in diem.*

Et mettendogli l'habito della Compa-

 gnia,

gnia, dica il Sacerdote.

Sac. *Induat te Deus nouum hominem, qui secundum Deũ creatus est in iustitia, et sanctitate ueritatis.*

Nou. *Et ne appareat confusio nuditatis mea.* Cingendolo col Cingolo.

Sac. *Sint lumbi tui precincti, et lucerna ardens in manibus tuis.*

Nou. *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, et non est sanitas in carne mea.* Dandogli la Candela accesa.

Sac. *Illuminet Deus oculos tuos ne unquã obdormias in morte, ne quando dicat inimicus tuus praualui aduersus eum.*

Nou. *Dominus illuminatio mea, et salus mea quem timebo?*

Dipoi il Sacerdote orando per lo Nouo dica, Rispondendo il Choro.

℣. *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.*
℟. *A templo sancto tuo quod est in Hierusalem.*
Pater noster.
℣. *Et ne nos inducas in tentationem.*
℟. *Sed libera nos a malo.*
℣. *Dominus vobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo.* Oratio.

FAc quæsumus Domine famulum tuũ N. toto corde semper ad te concurrere, et tibi subdita mente seruire, tuamq. misericordiam suppliciter implorare, et tuis iugiter beneficijs gratulari. Per dominum nostrum. etc. Alia oratio.

FAmulum tuum quæsumus Domine tua semper protectione custodi, ut libera tibi mente deseruiat, et te protegente a malis omnibus sit securus. Per dominum nostrum. etc. Alia Oratio.

COncede quæsumus Domine famulo tuo uemã peccatorum, et religionis augumentum, atque ut ei tua dona multiplices, sancti N. patrocinia fac adesse, & largire præsidia. Per Dominum nostrum. etc.

Dette le Orationi, il Maestro pigli per mano il Nouuo Fratello, et lo meni à dar l'Osculo del la pace à gli altri Fratelli, cominciando da i maggiori. Et in tanto si canti dal Coro il Salmo, *Beatus uir, qui non abijt in consilio impiorum. etc.* Se saranno più Fratelli, si canti il Salmo, *Ecce quam bonum.* Insieme co il Salmo, *Ecce nunc. etc.* Et al fine il Sacerdote dia la benedittione à tutti i Fratelli, dicendo.

Benedictio Dei Patris omnipotentis, et Filij, et Spiritus sancti descendat super nos, et maneat semper nobiscum. ℟. *Amen.*

Benedictio Vestis.

℣. *DEus in adiutorium meum intende.*
℟. *Domine ad adiuuandum me festina.* ℣. *Gloria patri, et filio. etc.* ℟. *Sicut erat in principio. etc. Alleluia. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Pater noster.*
℣. *Et ne nos inducas in tentationem.*
℟. *Sed libera nos a malo.*
℣. *Ego dixi Domine miserere mei.*
℟. *Sana animam meam quia peccaui tibi.*
℣. *Conuertere Domine aliquantulum.*
℟. *Et deprecabilis esto super seruos tuos.*
℣. *Ostende nobis Domine misericordiam tuam.*
℟. *Et salutare tuum da nobis.*
℣. *Dominus uirtutum nobiscum.*
℟. *Susceptor noster Deus Iacob.*
℣. *Domine exaudi orationem nostram.*
℟. *Et clamor noster ad te perueniat.*
℣. *Exurge Christe adiuua nos.*
℟. *Et libera nos propter nomen tuum.*
℣. *Dominus uobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo.* Oratio.

DOmine Iesu Christe, qui tegumen nostræ mortalitatis induere dignatus es, immensam tuæ clementiæ largitatem suppliciter exoramus; ut hoc indumentum, quod præsens famulus tuus N. in signum pœnitentiæ, et mortificationis gerere intendit, ita benedicere, et sanctificare digneris, ut quod exterius figuratur, interius in eius corde tua gratia adimpleatur. Qui cum patre, et filio etc.

Pro Benedictione Cinguli. Oratio.

OMnipotens et misericors Deus, qui peccatoribus te quærentibus benignus occurris, oramus immensam clementiam tuam, ut hunc cingulum benedicere, et sanctificare digneris: ut quicunque eo præcinctus fuerit in corpore, gratiæ tuæ largitatem sentiat in mente. Per dominum nostrum. etc.

℣. *Dominus uobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.*
℣. *Benedicamus Domino.*
℟. *Deo gratias.*
Deinde fiat aspersio Aqua benedicta, et Incensatio.

Modo di stabilire i nuoui Fratelli. Cap. XXIIII.

CELEBRATA la Messa, riceuuta la santissima Commnnione, et fatto il Sermone, s'inginocchino tutti i Fratelli, et inuochino lo Spirito santo dicendo l'Hinno, *Veni creator Spiritus. etc.* Dipoi posti à sedere per ordine, il Maestro de Nuoui preso per mano il nuouo Fratello, lo conduca al Sacerdote, e dinanzi à lui lo faccia ingenocchiare, il qual interrogando gli dica.

Sac. *Vis in Dei seruitio stabilis esse?*

Non. *Volo cum Dei adiutorio, optimum est enim gratia stabilire cor.*

Quiui s'intoni l'Antifona, *Hæc est generatio.* Et si canti dal Choro il Salmo. *Domini est terra, et plenitudo eius. etc.* Nel fine si dica tutta l'Antifona, *Hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob.* Et detta, il Sacerdote preso il libro della Regola, lo dia in mano al Nuouo dicendo.

Sac. *Lex Dei in corde tuo et non supplantabuntur gressus tui.*

Nou. *Fiat manus tua Domine super seruum tuum ut saluum me facias quia mandata tua elegi.*

Mettendoli la Crocetta rossa in fronte.

Sac. *Qui non baiulat crucem suam, et sequitur Dominum non potest eius esse Discipulus.*

Nou. *Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi.*

Mettẽdo l'imagine del Santo, o della Santa che ha in protettione la compagnia su l'habito al la spalla dritta.

Sac. *Protegat te nomen N.*

Nou. *Et mittat mihi auxiliũ de sancto, quoniam adiutor et protector factus est mihi.*

Dando la candela accesa.

Sac. *Lucerna pedibus tuis uerbum Domini et lumen semitis tuis.*

Nou. *Quoniam tu illuminas lucernam meam domine, Deus meus illumina tenebras meas.*

Mettendogli la Corona di spine.

Sac. *Esto fidelis usque ad mortem, et dabis tibi Deus Coronam uitæ, quia qui perseuerauerit usque in finẽ hic saluus erit.*

Nou. *Adiuua me Deus et saluus ero, Deus auxilij mei, et spes mea ne discesseris a me.*

Fatta la coronatione si cãti dal Choro il Salmo. *Beatus uir qui timet Dominum. etc.* Ma essendo più d'un nuouo Fratello, si canti il Salmo. *Beati immaculati in uia etc.* E finito il Salmo s'inginocchino tutti, et il Sacerdote orando dica.

℣. *Saluum fac seruum tuum.*
℟. *Deus meus sperantem in te.*
℣. *Mitte eis Domine auxilium de sancto.*
℟. *Et de Sion tuere nos.*
℣. *Esto ei Domine turris fortitudinis.*
℟. *A facie inimici.*
℣. *Nihil proficiat inimicus in eo.*
℟. *Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.*
℣. *Domine exaudi orationem nostram.*
℟. *Et clamor noster ad te perueniat.*
℣. *Exurge christe adiuua nos.*
℟. *Et libera nos propter nomen tuum.*
℣. *Dominus uobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo.* Oratio.

Deus, qui iustificat impium, et non uis mortem peccatorum, maiestatem tuam suppliciter deprecamur; ut famulum tuum N. de tua misericordia confidentem cælesti protegas benignus auxilio, et assidua protectione cõserues, ut tibi iugiter famuletur, et nullis tentationibus a te separetur. Per dominũ. Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus miserere famulo tuo N. et dirige eum secundum tuam clementiam in uiam salutis æternæ, ut te donante, tibi placita cupiat, et tota uirtute perficiat. Per dominum. etc. Oratio.

Concede quæsumus Domine famulo tuo ueniam peccatorum, et religionis augmentum, atque ut ei tua dona multiplicet, sancti N. uel sanctæ N. patrocinia fac adesse, et largire præsidia. Per dominum etc.

℣. *Dominus uobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo. Kyrie el. Kyrie el. Kyrie el.*
℣. *Benedicamus Domino.*
℟. *Deo gratias.*

Dipoi dia la benedittione a tutti i Fratelli.

Modo di fare la Disciplina. Cap. XXV.

APPARECCHIATI i Fratelli con l'habito, et con la disciplina, posti tutti inginocchioni; il Priore, raccontando prima breuemente alcuna cosa della Passione del Signore, per eccitarli à si pio essercitio, comincierà, dicendo.

Emendemus in melius quæ ignoranter peccauimus, ne subito præoccupati die mortis, quæramus spatium pœnitentiæ, et inuenire non possimus.

Attende Domine, et miserere, quia peccauimus tibi.

Adiuua nos Deus salutaris noster, et propter honorem nominis tui Domine libera nos, et propitius esto peccatis nostris. Et qui comincino tutti à disciplinarsi. Et il Priore seguiti dicendo, *Miserere mei Deus. etc.* Et i Fratelli rispondano di mano in mano fin'al fine. Dipoi il Priore seguiti.

℣. *Domine non secundum peccata nostra facias nobis.*
℟. *Neque secundũ iniquitates nostras retribuas nobis.*
℣. *Ostende nobis Domine misericordiam tuam.*
℟. *Et salutare tuum da nobis.*
℣. *Domine exaudi orationem nostram.*
℟. *Et clamor noster ad te perueniat.* Oratio.

Deus, qui culpa offenderis, pœnitentia placaris, preces nostras propitius respice, et flagella tuæ iracundiæ, quæ pro peccatis nostris meremur, auerte. Per dominum nostrum. etc.

℣. *Domine exaudi orationem nostram.*
℟. *Et clamor noster ad te perueniat. Kyrie el. Kyrie el. Kyrie el.*
℣. *Benedicamus Domino.* ℟. *Deo gratias.*

Nel far la Disciplina per i Defonti si potrà seruare quest'ordine.

Antifona. *Si iniquitates.* Psal. *De profundis clamaui. etc.* Nel fine. *Si iniquitates obseruaueris. etc.* *Pater noster.*

℣. *Et ne nos inducas in tentationem.*
℟. *Sed libera nos a malo.*
℣. *Requiem æternam dona eis Domine.*
℟. *Et lux perpetua luceat eis.*
℣. *Non intres in iudicium.*
℟. *Cum seruis tuis Domine.*
℣. *Ne tradas bestijs animas confitentium tibi.*
℟. *Animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem.*
℣. *Domine exaudi orationem nostram.*
℟. *Et clamor noster ad te perueniat.* Oratio.

Deus ueniæ largitor, et humanæ salutis amator, quæsumus clementiam tuam, ut nostra congregationis fratres, qui ex hoc sæculo transierũt, Beata Maria semper Virgine intercedente cum omnibus Sãctis, ad perpetuæ beatitudinis consortium peruenire concedas. Per dominum nostrum. etc. Oratio.

INclina Domine aurem tuam ad preces nostras, quibus misericordiam tuam suppliciter deprecamur, ut animam famuli tui, quam de hoc saeculo migrare iussisti, in pacis ac lucis regione constituas Sanctorum tuorum iubeas esse consortem. Per dominum nostrum. etc.

Oratio.

PRasta quaesumus Domine animabus famulorum, famularumq. tuarum misericordiam sempiternam, ut mortalitatis nexibus expeditas lux eas aeterna possideat. Per dominum nostrum. etc.

℣. *Requiem eternam Dona eis Domine.*
℟. *Et lux perpetua liceat eis.*
℣. *Animae istorum, et omnium fidelium defunctorum per Dei misericordiam requiescant in pace.* ℟. *Amē.*

Ordine di lauare i piedi il Giouedi santo. Cap. XXVI.

CONGREGATI tutti i Fratelli nell'Oratorio, il Sacerdote, fatto lor prima un breue Sermone a proposito, cominci dipoi l'Euangelio di san Giouanni, Ante diem festum Paschae, etc. *Et lo legga si distintamente, et si adagio, che il Priore possa far a tempo le sue cerimonie: Il quale sentendo dire quelle parole*, Surgit a coena etc. *si leuarà in piedi;* Ponit uestimenta sua etc. *si leuerà la cappa;* Misit aquam in peluim etc. *piglierà l'Acqua, et la metterà nel uaso a ciò preparato;* Coepit lauare pedes etc. *incomincierà a lauar i piedi a i fratelli, aiutando a rasciugare il Sottopriore: Arriuato il Sacerdote al luogo, oue si legge*, Postquam ergo lauit pedes etc. *si fermi fin che sarà finito il lauare de piedi, et in tanto si canti da quelli Fratelli, alli quali sarà stato imposto, l'Hinno infrascritto. Finito il lauare de piedi, il Sacerdote seguiti l'Euangelio fino a quelle parole inclusiue.* Ita et uos faciatis. etc. *et dopò che egli harà finito di leggere, i fratelli si mettano l'habito della Compagnia, et facciano la Disciplina.*

Hymnus.

IEsu *dulcis memoria*
Dans uera cordi gaudia,
Sed super mel, et omnia
Eius dulcis praesentia.
Nil canitur suauius,
Auditur nil iucundius,
Nil cogitatur dulcius,
Quàm IESVS *Dei filius.*
IESV *spes poenitentibus*
Quàm pius es petentibus,
Quam bonus te quaerentibus,
Sed quid inuenientibus?
IESV *dulcedo cordium*
Fons uiuus, lumen mentium
Excedens omne gaudium
Et omne desiderium.
Ne lingua ualet dicere
Nec littera exprimere.
Expertus potest credere
Quid sit IESVM *diligere.*
IESVM *quaeram in lectulo*
Clauso cordis cubiculo
Priuatim, et in publico
Quaeram amore sedulo.
Cum MARIA *diluculo*
IESVM *quaeram in tumulo*
Clamore cordis querulo
Mente quaeram, non osculo.
Tumbam perfundam fletibus
Replens locum gemitibus
IESV *prouoluar pedibus*
Strictis haerens amplexibus.
IESV *rex admirabilis*
Et triumphator nobilis
Dulcedo ineffabilis
Totus desiderabilis.
Mane nobiscum Domine
Et nos illustra lumine,
Pulsa mentis caligine
Mundum replens dulcedine.
Quando cor nostrum uisitas,
Tunc lucet ei ueritas,
Vile scit mundi uanitas,
Et intus feruet charitas.
Amor IESV *dulcissimus*
Et uere suauissimus
Plus millies gratissimus
Quàm dicere sufficimus.
Hoc probat eius passio
Hoc sanguinis effusio,
Per quam nobis redemptio
Datur, et Dei uisio.
IESVM *omnes agnoscite*
Amorem eius poscite
IESVM *ardenter quaerite*
Quaerendo inardescite.
Sic amantem diligite
Amoris uicem reddite
In hunc odorem currite,
Et uota uotis reddite.
IESVS *auctor clementiae*
Totius spes laetitiae
Dulcoris fons et gratiae
Verae cordis deliciae.
IESV *mi bone sentiam*
Amoris tui copiam
Da mihi per praesentiam
Tuam uidere gloriam.
Cum digne loqui nequeam,
De te tamen ne sileam
Amor facit ut audeam,
Cum de te solum gaudeam.
Tua IESV *dilectio*
Grata mentis refectio

Replens

Replens sine fastidio,
Dans famem desiderio.
Qui te gustant esuriunt
Qui bibunt adhuc sitiunt
Desiderare nesciunt
Nisi IESVM, *quem diligunt.*
Quem tuus amor ebriat,
Nouit quid IESVS *sapiat*
Quàm fœlix est, quem satiat,
Non est ultra quod cupiat.
IESVS *decus angelicum,*
In aure dulce canticum,
In ore mel mirificum,
In corde nectar cœlicum.
Desidero te millies,
Mi IESV *quando uenies,*
Quando me lætum facies,
Tuo me uultu saties?
Amor tuus continuus,
Mihi languor assiduus,
Mihi IESVS *mellifluus,*
Fructus uitæ perpetuus.
IESV *summa benignitas,*
Mira cordis iucunditas,
Incomprehensaq. bonitas
Tua me stringat charitas.
Bonum mihi diligere
IESVM *uil ultra quærere,*
Mihi prorsus deficere,
Vt illi queam uiuere.
O IESV *mi dulcissime*
Spes suspirantis animæ
Te pia quærunt lacrymæ
Et clamor mentis intimæ.
Quocumque loco fuero
Mecum IESVM *desidero,*
Quàm lætus cum inuenero,
Quàm fœlix cum tenuero.
Tunc amplexus, tunc oscula
Quæ uincunt mellis pocula
Tunc fœlix CHRISTI *copula,*
Sed in his parua morula.
Iam quod quæsiui uideo,
Quod concupiui teneo,
Amore IESV *langueo,*
Et corde totus ardeo.
IESVS *cum sic diligitur,*
Hic amor non extinguitur,
Non tepescit, nec moritur,
Plus crescit et accenditur.
Hic amor ardet iugiter
Dulcescit mirabiliter,
Sapit delectabiliter,
Et delectat fœliciter.
Hic amor missus cælitus
Hæret cordi medullitus,
Mentem accedit penitus
Hoc delectatur spiritus.
O beatum incendium,
Et ardens desiderium:
O dulce refrigerium
Amare Dei filium.
IESV *flos matris uirginis*
Amor nostræ dulcedinis
Tibi laus honor numinis,
Regnum beatitudinis.
Veni ueni Rex optime
Pater immensæ gloriæ
Affulge menti clarius
Iam expectatus sæpius.
Quem prosequamur laudibus
Votis, hymnis, et precibus,
Vt nos donet cælestibus
Secum perfrui sedibus.
Amen.

Modo d'eleggere gl'Officiali. Cap. XXVII.

DATI prima dal Sacerdote quelli auuertimenti, et fatta quella essortatione à i Fratelli circa l'elettione, che gli parrà nel Signore; posti tutti diuotamente inginocchioni, pregando sua Maestà che inspiri loro à far elettione conforme alla sua Diuina uolontà, et il Sacerdote incominciando intonerà, *Veni creator spiritus. etc.* et il Choro seguendo lo finirà tutto. Finito l'Hinno, il Sacerdote dirà.

℣. *Emitte spiritum tuum, et creabuntur.*
℟. *Et renouabis faciem terræ.*
℣. *Memento Congregationis tuæ.*
℟. *Quam possedisti ab initio.*
℣. *Ostende nobis Domine misericordiam tuam.*
℟. *Et salutare tuum da nobis.*
℣. *Domine exaudi orationem nostram.*
℟. *Et clamor noster ad te perueniat.*
℣. *Dominus uobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo.*

Oratio.

DEus, qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti, da nobis in eodem spiritu recta sapere, et de eius semper consolatione gaudere. Per dominum nostrum. etc.

Postò dipoi tutti i Fratelli con silentio à sedere ciascuno al suo luogo, uadano tutti per ordine à dar la uoce, cominciando da gli ultimi, et nisto il Sacerdote di uolta in uolta quale harà hauuto più uoci, lo publichi. Et fatta l'elettione de i tre officiali, cioè Priore, Sottopriore, et Maestro de Nouui, essi posti in ginocchioni, accettaranno humilmente l'offitio: et il Sacerdote presa la Regola, la darà in mano al Priore; dicendogli,

Sac. *Esto fidelis, et prudens in regimine familiæ, super quam te constituit Dominus, ut supra multa bona te constituat.* Et egli humilmente accettandola, leuando gli occhi, et la mête al Signore dica.

Prio.

Prio. *Adiuua me Domine, et saluus ero, et meditabor in iustificationibus tuis, Da mihi intellectum, et custodiam legem tuam in toto corde meo.* Dipoi inginocchiato il Sacerdote, et tutti i Fratelli insieme, si dica da lui, et da loro si risponda, come di sopra.

℣. *Benedictus Deus in donis suis.*
℟. *Et sanctus in omnibus operibus suis.*
℣. *Benedicamus Patrem, et Filium cum sancto Spiritu.*
℟. *Laudemus et superexaltemus eum in secula.*
℣. *Magnificate Dominum mecum.*
℟. *Et exaltemus nomen eius in idipsum.*
℣. *Sit nomen Domini benedictum.*
℟. *Ex hoc nunc, et usque in seculum.*
℣. *Domine exaudi orationem nostram.*
℟. *Et clamor noster ad te perueniat.*
℣. *Dominus uobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo.* Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus miserere famulo tuo, et dirige eum secundum tuam clementiam in uiam salutis aeterne; ut te donante, tibi placita cupiat, et tota uirtute perficiat. Per dominũ nostrum etc.

Detta l'Oratione, et leuato in piedi il Sacerdote, prenda per mano il Priore, et lo conduca alla Sede Priorale, al quale tutti i Fratelli, cominciãdo i primi, uadino ad uno, ad uno a dar l'osculo della Pace, cantandosi in tanto il, *Te Deum laudamus. etc.* dopò le quali cose, il Priore al fine dica breuemente alli Fratelli qualche cosa d'edificatione à proposito: Et essendoui tempo, attenda insieme col Sottopriore, et Maestro de Nouoi à fare il resto delli Offitiali; non ui essendo tempo, differisca alla Festa seguente.

Modo di fare Oratione in commune. Cap. XXVIII.

Dilettissimi in CHRISTO GIESV Padri, et Fratelli.

PERCHE in questo diuino Officio non habbiamo lodato il nostro Creatore con quella pura, et diuota eleuatione di mente, che si deue, pregheremo humilmente la sua infinita misericordia, che si degni di perdonarci tutti gl'errori, che in ciò habbiamo commessi. Pater noster. et Aue Maria.

Faremo ancora Oratione per li nostri Fratelli absenti, che il Signore doni loro la sua diuina gratia, si che liberi da i lacci, et impedimenti del mondo, possano con la mente tranquilla caminare nella uia del suo santo seruitio, et esser solleciti à uenire insieme con noi à lodare et glorificare sua Maestà. Pater noster. et Aue Maria.

Pregheremo per il prospero, et tranquillo stato della santa Chiesa cattolica, per il Sommo Pontefice, per il Collegio de Cardinali, Vescoui, Prelati, et per tutto il Clero, acciochè ripieni di carità, et di celeste lume, reggano santamente il popolo Christiano; onde segua la salute dell'anime, l'augumento, et essaltatione della Fede. Pater noster. et Aue Maria.

Parimente per li Prencipi Christiani, et particolarmente per lo Eccellentissimo nostro N. et sua famiglia, et uniuersalmente per tutti i Magistrati, che il Signore indrizzi la mente loro col suo spirito, et li disponga à reggere con giustitia, et clemenza, et a mantener la pace, et unione in tutti i popoli a lor soggetti. Pater noster. et Aue Maria.

Dimanderemo ancora a sua Diuina misericordia la fertilità della terra, la salubrità dell'aria, et l'altre cose necessarie per uso di questa uita in seruitio de sua Maestà. Pater noster, et Aue Maria.

Pregheremo appresso per gl'Infermi, Afflitti, Incarcerati, Viandanti, et Peregrini, che il Signore Dio conceda a ciascuno quel che sia a salute dell'anima, et del corpo. Pater noster, et Aue Maria.

Faremo finalmente Oratione per l'anime de' fedeli Defonti, et insieme col Profeta diuotamente diremo, Antifona. *Si iniquitates.* Psalmus. *De profundis clamaui ad te Domine.etc.* Infine, *Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?*

Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison.
℣. *Domine exaudi orationem nostram.*
℟. *Et clamor noster ad te perueniat.* Oratio.

Fidelium Deus omnium conditor, et redemptor, animabus famulorum, famularumq. tuarum remissionem cunctorum tribue peccatorum; ut indulgentiam, quam semper optauerunt, pijs supplicationibus consequantur. Per dominum nostrum. etc.

℣. *Requiem aeternam dona eis Domine.*
℟. *Et lux perpetua luceat eis.* *Pater noster.*
℣. *Et ne nos inducas in tentationem.*
℟. *Sed libera nos a malo.*
℣. *Diuinum auxilium descendat super nos, et maneat semper nobiscum.* ℟. *Amen.*

Modo piu breue di far Oratione per breuità di tempo. Cap. XXIX.

Dilettissimi in CHRISTO GIESV Padri, et Fratelli.

RICORREREMO alla Maestà diuina pregandola humilmente con tutto il cuore per gl'errori commessi; per lo stato spirituale, et temporale; per li nostri fratelli absenti; per li nostri parenti amici, et benefattori; et per l'anime de fedeli Defonti, che per sua misericordia conceda à uiui quello, che è salute dell'anima, et del corpo: et à morti la requie sempiterna. Et per esser essauditi, uoltando la nostra intentione alla santissima Trinità, et alla Beata Vergine Maria aduocata nostra, diremo tre uolte il Pater noster. et l'Aue Maria.

℣. *Diuinum auxilium descendat super nos, et maneat semper nobisum.* ℟. *Amen.*

BREVE

BREVE DELLE INDVLGENZE concesse dal santissimo N. S. Gregorio Papa XIII. alle confraternità de Disciplinati, e de Penitenti, & altre simili Confraternità della Città, Diocese, e Prouincia di Milano.

GREGORIVS PAPA XIII. Ad perpetuam rei memoriam.

ROMANVS Pontifex, cui per beatum Petrum Apostolum Principem in terris a Deo collata est animas ligandi, atque soluendi potestas, ad deuotionem Christifidelium sua cura commissorum excitandam, eos quandoq. proposita peccatorum suorum remissione, seu relaxatione ad pia, et meritoria opera exercenda benigne inuitat, ut ipsi se in huiusmo di pijs operibus exercentes, quod suis meritis in Regno cœlesti consequi non possunt, Indulgentijs, et remissionibus, uel relaxationibus peccatorum de thesauro Ecclesiæ de promptis adiuti fœliciter impetrare mereantur. Cum igitur sicut accepimus in Ciuitate, Diœcesi, et Prouincia Mediolanensi multis adhinc annis plures Sodalitates, Confraternitates, seu Scolæ Pænitentiam Disciplinorum, aut alio certo nomine institutæ sint, quarum Sodales, et Confratres salutari excitatione certis, statutisq. diebus sibi ipsis separatim, uel commmuniter flagella adhibere solent, cumq. Sodalitates prædictæ, earumq. Leges, et constitutiones in proxima Synodo Mediolanensi, quemadmodum etiã accepimus Dilecti filij nostri CAROLI Borrhomai S. R. E. Presbyteri Cardinalis, Archiepiscopi Mediolani, et Prouincialium Episcoporum cura et diligentia ita excultæ, et conformatæ sint, ut uberiores deuotionis fructus ferre in dies possint, Cupientes nos pro nostra pastorali sollicitudine omnes homines quantum cum Domino possumus his, præsertim miseris, afflictisq. temporibus ad pænitentiæ studium inflammare, et fidelium pietatem spiritualibus Ecclesiæ sanctæ thesauris, quibus fideliter dispensandis à Diuina clementia præfecti sumus, uehementius excitare, de omnipotentis Dei misericordia, et Beatorum Apostolorum eius Petri, et Pauli auttoritate confisi. Vniuersis, et singulis dictarum Sodalitatum in Ciuitate, et Prouincia Mediolanensi iam erectarum, quaq. in posterum prædictis alijsue nominibus Apostolica, uel ordinaria auctoritate erigentur Sodalibus, et Confratribus, præfatam consuetudinem se flagellandi retinentibus, et illis qui pro tempore illam amplectentur, cum in prædictis ussupra Confraternitatibus se conscribi fecerint, ac earum habitum deuote acceperint, si contriti, et confessi sacram Eucharistiam sumpserint, Plenariam omnium peccatorum suorum remissionem miseritorditer concedimus, et elargimur. Et quotiet ad se se flagellis cadendos contriti pariter, et confessi in unum conuenerint, Decem annos, et totidem quadragenas. Cum in Processionibus in habitu propria Confraternitatis incesserint Septem annos, et totidem quadragenas. Illis autem, qui in prædictis Confraternitatibus ut supra Apostolica, uel ordinaria auctoritatibus approbatis semper perseuerauerint, et se se cædendi pium institutum retinuerint, confessis, et contritis in articulo mortis sanctum IESV nomen ore, uel saltem corde inuocantibus, Plenariam ut supra Indulgentiam et remissionem omnium peccatorum suorum eadem authoritate in forma Ecclesiæ consueta condonamus. Præsentibus, quas sub quibusuis similium, uel dissimilium Indulgentiarum reuocationibus, suspensionibus, uel derogationibus per nos, seu Sedem Apostolicam, sub quibusuis tenoribus, et formis, ac cum quibusuis clausulis, et decretis, pro tempore editis, uel edendis, nullatenus comprehendi, sed semper ab illis exceptas, et quoties illa edentur in pristino statu censeri, atq. eisdem Christifidelibus suffragari debere decernimus, perpetuo duraturis. Volumus autem ut earundem præsentium transumptis manu alicuius Notarij publici subscriptis, et Sigillo alicuius in Ecclesiastica dignitate constituti munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibita, uel ostensæ. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die 12. Decembris. 1572. Pontificatus Nostri Anno Primo.

Ca. Glorierius.

REGOLA DELLA COMPAGNIA Del Corpus Domini, nella Chiesa parochiale di N.

CHE la Compagnia elegga un Priore, et un Sottopriore, et un Theforiere, il quale riceua le limosine che faranno fatte alla Compagnia, et altri suoi redditi di qual si uoglia sorte; et un Cancelliere che scriua l'entrata, et uscita di dette elemosine et redditi. Et tutti questi officij durino per un'anno solamente; in capo del quale il Sottopriore succeda al Priore; et il Theforiere, et Cancelliere rendano conto al Reuer. Curato, et al Priore del loro maneggio, et ne piglino la liberatione.

Ma se in alcuna Parochia fosse carestia di persone atte à qualch'uno delli sopradetti officij, in tal caso possa la Compagnia prolongare per un'anno solo gli officiali uecchi, o parte di loro; purche prima habbiano alla presenza del Curato, et d'un'altro almeno, deputato à questo dalla Cõpagnia, saldato i conti, et satisfatto, se si trouerãno debitori di cosa alcuna alla detta Compagnia.

Che li Fratelli sieno contenti confessarsi, et communicarsi una uolta il mese, o almeno le feste principali dell'anno, cioè oltra la Pasqua, et il Natale, alla Pentecoste, al Corpus Domini, all'Assontione della Madonna, et alla festa de tutti i Santi.

Che medesimamente sieno contenti di dire ogni giorno, in Chiesa, o in casa, o doue li torner à comm odo cinque

Pater

Pater, et cinque Aue Marie, in memoria delle cinque piage di nostro Signor GIESV CHRISTO. S'elegga una Domenica del mese, ad arbitrio delli fratellii, nella quale il Curato insieme con loro faccia la processione del santissimo Sacramento dentro la Chiesa, o di fuori intorno a detta Chiesa immediatamente.

Haueranno cura i fratelli di prouedere di tutte le cose necessarie alla custodia, et manutentione continua del santissimo Sacramento sopra l'Altar maggior nella Chiesa parochiale honoreuolmente, et di quello parimente sarà necessario per portarlo nelle processioni, et all'Infermi, con lumi conuenienti, et nel resto con ogni riuerenza, conforme in tutto a gli auuertimenti dati nella instruttione generale.

Et à questo effetto potranno li fratelli deputar un'huomo fedele della Compagnia, che una uolta la settimana uada con una Bossola per la Terra cercando la limosina. Et per simile bisogno potrà il Reuer. Curato alla messa nella detta Domenica far fare una raccolta, riponendola nella medesima Bossola, la quale starà appresso del Priore serrata con due chiaui diuerse, l'una tenuta dal Curato, et l'altra del Thesoriere; Et ogni mese potranno aprire la Bossola, facendolo sempre alla presenza d'esso Curato, del Priore, del Cancelliere, et del Thesoriere, notando a libro quel che si cauerà, et medesimamente quel che si spenderà. Et quando le limosine abonderanno, potrà il Sottopriore, il quale haurà la cura del spendere, con mandato, sottoscritto dal Priore, distribuire alli poueri della Parochia, quel ch'auanzerà dalla cura et manutentione del santissimo Sacramento.

Quando accaderà portare il santissimo Sacramento a qualche Infermo, sieno tutti pronti li fratelli per accompagnarlo riuerentemente, et diuotamente, et haueranno anco cura di mandare innanzi uno de fratelli alla casa dell'Infermo per farla spazzare, et per far preparare quello che fa bisogno per tal caso.

Et per inuitar ciascuno con doni spirituali ad entrare in cosi santa compagnia, concediamo cento giorni de Indulgenza, a tutti quelli che si faranno scriuere nella compagnia del corpus Domini; et Quaranta giorni, tutte le uolte che li fratelli si communicheranno, et Quaranta, quando accompagneranno il santissimo Sacramento a gl'infermi, ouer in processione.

Potranno ancora le Donne scriuersi nella medesima compagnia, et haueranno i medesimi priuilegi, et gratie sopradette; e non haueranno altro obligo, che di confessarsi, e communicarsi come di sopra, e di accompagnar il santissimo Sacramento, et concorrere alle limosine secondo la lor possibilità.

Dechiarando finalmente che per l'inosseruanza d'alcuna delle cose sopradette, nessuno delli fratelli della compagnia s'intende incorrere in pena di peccato mortale, ne ueniale.

REGOLA DELLA COMPAGNIA Della Charita.

TVTTI gli fratelli, et sorelle, della compagnia per conseruarsi uniti in spirito con GIESV CHRISTO nostro Signore, et fra essi in una charità christiana: nella prima Domenica di ciascun mese, si ritruouino nella chiesa al luogo deputato, contriti et confessati; et co'l maggior affetto di diuotione che possono, per riceuer unitamente la santissima Eucharistia, singular fortezza, medicina, et uita dell'anima christiana.

La medesima Domenica, doppò il desinare si faccia la congregatione generale de tutti li fratelli della compagnia senza la presenza dalle sorele, le quali non conueniranno mai se non alla communione, nel luogo che sorà deputato, per trattar insieme in charità delli bisogni spirituali, et temporali de gli habitanti nella Parochia, et del modo, et uia di prouederui.

In tutte l'altre Domeniche poi si faccia congregatione, et capitolo particolare solamente de gli Officiali eletti dalla compagnia, facendo ciascheduu d'essi relatione di quanto hauerà operato per debito del suo officio; et consultando tutti insieme delle prouisioni che s'hanno a fare alli bisogni, et disordini occorrenti.

In queste congregationi, et capitoli, il Reuer. Parochiano si sforzerà di ritrouarsi presente quanto più spesso potrà, per proponere a gli officiali quanto gli soccorrerà per beneficio della Parochia; esshibendosi anch'egli pronto a far la parte che spetta a lui.

In questi medesimi giorni di capitolo gl'altri fratelli, che haueranno cognitione di qualche particolar bisogno temporale, ò spirituale d'alcuno della Parochia, potranno, et doueranno per zelo di charità uenir al capitolo ad auuisarlo alli officiali, acciò ui sia posto rimedio. Et se non paresse loro per qualche conueniente rispetto di uenir in publico, ne potranno priuatamente auuertir il Parochiano, ò il Priore della compagnia.

Quelli che non sono ancora descritti nella compagnia, et desiderano d'entrarui, potranno in questi giorni di capitolo comparire per farsi scriuere dal cancelliero; ma le donne mandaranno qualch'uno per esse, che gli dia in nota il lor nome.

Si eleggano del numero delli fratelli per gouerno della compagnia et per essecutione delli suoi ordini, gl'infrascritti officiali.

Si elegga primamente un Priore, et capo della compagnia, il quale sia presidente nelle congregationi, et capitoli; et procuri che osseruino gli ordini, et si essequiscano da gli officiali con fedeltà, charità, et diligenza.

Si elegga un Sottopriore per aiuto del Priore, il quale in sua assenza tenga il suo luogo, et faccia il suo officio.

Si elegga un thesoriero, il qual riceua, et conserui le elemosine colte, tenendone fedel conto, et ledia fuori a chi gli sarà commesso dal capitolo; rendendo conto

ogni

ogni tre mesi alli deputati dal capitolo del riceuuto, et del speso.

Si eleggano duoi fratelli, li quali ogni Domenica uadino cercando elemosina con la bussola per la Parochia.

La Bussola sia serrata con due diuerse chiaui; l'una delle quali tenga il Parochiano, l'altra il Thesoriero; ne si possa aprirla se non il giorno del capitolo alla presenza almeno di doi altri officiali.

Si eleggano quattro Visitatori, li quali habbiano cura d'informarsi delli poueri Infermi, Vergognosi, Vedone, Pupilli, Orfani, pouere Giouani da marito; et massime di quelle che mancano di buon gouerno; de gl'Incarcerati della Parochia per debiti, ò per altra causa, et d'ogni altra persona afflitta, et desolata, et per uisitarli, et consolarli, et anco soccorrerli, secondo che ricercarà il caso, con participatione, et ordinatione del capitolo.

Non possano li Visitatori far elemosina ad alcuno senza commissione del capitolo al quale appartiene determinar la somma che si ha da dare secondo la qualità del bisogno; eccetto in caso di urgente necessità, nel qual caso potranno dare fino alla sommma di per ciascheduna persona bisognosa per una uolta tanto. Et se il caso fusse tanto miserabile che ricercasse subitamente maggior soccorso, co'l consenso del Reuer. Parochiano, et del Priore potranno donar fino alla somma di

Procurino anco li Visitatori elemosine, et ogn'altra sorte d'aiuto alli bisognosi della Parochia, delli Hospitali, et altri luoghi pij di quel luogo se ne ne sarà, da persone particolari elemosinarie, et in tutti quei modi che sapranno secondo che richiederà il bisogno.

Alli poueri Infermi, oltre il uiuere, prouedano anco di medicine; ma prima sieno certificati che sieno confessati.

Si eleggano anco dal capitolo alcune donne della compagnia mature, et essemplari per far uisitar le Donne inferme, et massime le giouani, et per far con esse delle correttioni fraterne, et altri officij di carità, oue se ne uedrà bisogno per salute dell'anima, et del corpo loro.

Si eleggano duoi fratelli d'auttorità et intelligenti, per comporre le discordie, et inimitie, et per accordar le liti fra quelli della Parochia.

Si eleggano tre fratelli sopra intendenti all'opera dell'instruttione de Putti, ne giorni di festa, li quali insieme co'l Reuer. Parochiano ammonischino li Padri di fameglia, et li Maestri delle Botteghe, che tenghino buona cura de lor figliuoli, et garzoni alleuandoli nel santo timore di Dio; conducendoli seco il giorno di festa alla Messa, et alla Predica et dopo il desinare accompagnandoli, ò inuiandoli alla Scuola deputata dell'instruttione Christiana; tenendo poi essi sopra intendenti conto di quelli che mancano di uenirui, per auuertir i lor Padri, et Patroni, acciò ui prouedano. Et per tirar piu facilmente i figlioli a detta Scuola, potranno deputare in diuerse contrade della Parochia, alcuni Putti de più timorati, dando loro anco qualche premio, li quali uadino ad inuitar gli altri a l'hora debita, che uengano alla Scuola; et auuertiscano poi li sopra intēdenti di quelli che mācheranno.

Si eleggano medesimamente dal capitolo alquante Donne pie, et timorate, le quali facciano li medesimi officij per le figliuole femine, et per le serue, acciò tutte sieno instrutte delle cose Christiane necessarie da sapere.

Si elegga anco un Fratello per Cancelliero della Compagnia, il quale scriua in libro quelli che ui norrano entrare; tenga notta delle elemosine ritrouate di settimana in settimana, faccia li saldi del Thesoriero, et scriua tutti gl'atti, et determinationi del capitolo.

Attendasi con ogni uigilanza à tener la Parochia ben purgata, monda da meretrici, et altre persone infami et scandalose, et sopraciò inuigilino il Reuer. Parochiano, Priore, et Sottopriore, li quali ò uniti, ò separati come meglio lor parerà quando saranno auuertiti di queste tali persone scostumate, et mal uiuenti, et di qualche scandalo già occorso, ò che facilmente potria occorrere; faranno con esse modestamente, et con charità la correttion fraterna, procurando con ogni industria la loro emendatione, et che si leuino del tutto i scandoli et mali essempi della Parochia; ricorrendo anco secondo il bisogno, all'aiuto del Reuerendissimo Arciuescouo, ò de suoi Vicarij.

La elettione delle persone alli sudetti officij si farà dal capitolo delli Officiali quindici giorni innanzi il suo fine, et si farà per uia di scrutinio, nominando ciascuno di capitolo, quella ò quelle persone che giudicharanno esser più atte ad essercitarli; ballottandole poi con ballotte secrete ciascheduna da parte, et quelle che haueranno hauuto maggior numero di ballotte, s'intenderanno esser elette à quell'officio.

Il Priore, Sottopriore, Thesoriere, et Cancelliere staranno un'anno in officio, potendo esser confirmati per un'altr'anno.

Quelli sopra le paci, et le liti, à beneplacito del Capitolo, et suo.

Gli altri officiali sei mesi, potendo esser confirmati per al tretanto tempo, se se ne contentaranno.

Li Visitatori uecchi non si mutaranno tutti quattro in un tempo, ma due solamente, restando gl'altri due per sei altri mesi, per poter informar li noui del stato della Parochia.

REGOLA DELLA COMPAGNIA di Santa Orsola.

Dell'obligo dell'osseruanza della Regola. Cap. I.

INVOCATO lo Spirito santo si per l'ordinatione, quanto per l'osseruanza della presente regola, si dichiara primieramente nessuna delle Vergini, che entrerà in questa compagnia esser obligata all'osseruanza della Regola sotto colpa di peccato mortale, ouer ueniale, se non inquanto come christiana è tenuta.

Ma perche chi non sa la legge, non la può osseruare, ogni sorella

forella quando sarà riceuuta nella compagnia, ne terrà una copia continuamente presso di se, leggendone hora una particella, hora un'altra secondo la commodità, che ciascuna hauerà, talmente che almeno una uolta il mese la legga tutta, ò non sapendo leggere, se la faccia leggere.

Dell'oratione, Messa è diuini officij. Cap. II.

LA mattina leuando dal letto, fattosi il segno della santa Croce, ringratijno Iddio benedetto, che le ha custodite quella notte, è lo preghino, che quel giorno indrizzi i suoi pensieri, parole, et opere ad honore, è gloria sua secondo il suo beneplacito; Et potranno dire sette Pater noster, è sette Aue Marie per impetrare i sette doni dello Spirito santo. Nel nome del quale incominceranno poi le sue facende.

Auanti il mangiare in luogo della beneditione diranno un Pater noster, et una Aue Maria, segnando la tauola con il segno della Croce: Il simile facciano dopò il mangiare, ringratiando l'infinita bontà di Dio di quel pocho, ò assai, che hanno hauuto.

Alla sera auanti, che uadino a letto, essaminino la sua conscienza, se in quel giorno nel pensiero, ò nel parlare, ò nell'operare hanno offeso la diuina bontà, alla quale con dolore de suoi peccati dimanderanno perdono: dicendo cinque Pater noster, et cinque Aue Marie, a riuerenza delle cinque piaghe del nostro Signor Giesu Christo, quali offeriranno al Padre eterno per remissione de peccati commessi. Poi ringratiandolo di tutti i beneficij riceuuti particolarmente in quel giorno, dicano tre Pater noster: et tre Aue Marie a riuerenza della santissima Trinità, dalla quale habbiamo ogni bene. Vltimamente raccomandandosi al suo Angel. custode, che le custodisca quella notte, dicano un Pater noster, ouero Angele Dei, qui custos es mei, me tibi commissam pietate superna, hac nocte salua rege, et guberna. Et andando a letto si facciano il segno della Croce, e cerchino di addormentarsi con alcuno santo pensiero.

Cerchino con ogni sollecitudine di imparare a fare oratione mentale, facendosi insegnare dalli suoi confessori, quali spetialmente insegnaranno loro fare oratione iaculatoria, alla quale, niuno puo esser tanto occupato, che non possa attendere, et per tal effetto potranno seguitare quell'ordine, che è nel libro chiamato essercitio di uita spirituale di Don Gasparo Loarte, ò di qualche altro diuoto libro all'arbitrio de suoi confessori.

Del resto, circa il modo, quantità, et qualità dell'oratione tanto mentale, quanto uocale, ogniuna in particolare si consegli co'l suo confessore, quale tanto loro ne imponerà, quanto le uedrà esser capaci, et comportare la complessione, pouertà, occupationi, e conditione loro.

Quelle, che potranno, sarà bene, che dicano l'Officio della Madonna, secondo il rito Ambrosiano, almeno le feste, et una uolta la settimana il suo Rosario, nella quale compagnia essortiamo tutte a farsi scriuere.

Quando accaderà passar di questa uita alcuna delle sorelle, le altre dicano per l'anima sua cinque pater è cinque Aue Marie per trenta giorni, Il simile facciano morendo alcuno de Priori, ouero alcuno de Gouernatori, ò alcuna delle Gouernatrici.

Sappino ogni Christiano esser tenuto ogni festa di comandamento di astenersi dal lauorare, è di attender al culto diuino: E particolarmente esser obligato di sentir la santa Messa, alla quale se ne gli altri giorni le uergini deuono andare, si consegliaranno con li suoi confessori, che daranno loro quella licenza, che ad essi parerà: Considerando prima le loro occupationi, la compagnia, che potranno hauere, il luogo doue potranno andare, et simili altre cose. Il simile s'intende d'altri diuini officij, prediche, è lettioni.

Della Confessione, e Communione. Cap. III.

SI essortano spetialmente alla frequentatione de santi Sacramenti, cioè della santa Confessione, è Communione. Per il che almeno una uolta il mese si confessino, è si communichino, cioè la prima Domenica del mese. Il simile facciano nelle solennità, massime de. nostro Signore, della Madonna, è de i Santi, cioè Natiuità, Circoncisione, Epifania, Ascensione, Pentecoste, Corpus Domini, Natiuità della Madonna, Annunciatione, Purificatione, et Assontione, è la festa di santa Orsola. Quelle che piu spesso lo faranno, siano benedette dal Signore.

Si confessino solamente da quelli confessori che per la lor compagnia saranno deputati, ne li mutino senza legitima causa, è senza licenza del Prior generale.

Quando si uanno a confessare, non ui uadino inconsideratamente ma prima essaminino bene la loro conscienza, chiamando perdono alla diuina Maestà delle sue colpe, nelle loro confessioni siano schiette, è semplici, riuelando al confessore non solo i peccati, ma ancora le tentationi, acciò possano riceuere il rimedio a tempo.

Similmente quando uanno alla santissima Communione, siano instrutte della preparatione, meditatione, oratione, è rendimento di gratie, che hanno da fare inanzi, et dopò.

E facciano la communione sempre con licenza oue ro obedienza del suo confessore, al qual rendino poi conto del frutto, et utile, che dalla precedente confessione, è communione haueranno cauato, è secondo quello si potranno ammettere piu spesso, è piu raro.

Del uestire loro. Cap. IIII.

IL uestire suo sia honesto, è semplice, come conuiene all'honestà uerginale. Per il che da loro sia lontano ogni superfluità, massime di coda lunga, uanità, lauori, ornamento, riccamo, guarnicioni, tagliamenti, seta, argento, et oro, liste, bande, è neruetti, diuersità

uersità di colori, è nuoue foggie, delicatezza, è preciosità, sottigliezza, è trasparenza, et altre simili cose, che possono macchiare la loro conscienza, ò del prossimo, ò che siano contrarie alla uerginale honestà, è modestia.

Si permette però alle sorelle portare quello habito, che haueranno, quando entraranno nella compagnia, ma solamente, mentre che esse uesti dureranno, è rimouendo le predette cose, se si potrà senza troppo detrimento delle uesti.

Circa li colori, si concede loro il bianco, il nero, barettino, taneto scuro, è morello scuro, secondo la possibilità, è diuotione di ciascuna.

Essortiamo però quelle, che s'haueranno a uestir di nuouo, potendo senza disturbo delli suoi di casa, uestirsi di taneto scuro, ò di nero.

Li busti delle uesti siano conuenientemente serrati, sino al collo, con il collare senza scarsellini; Ma quelle, che haueranno il busto scollato, di sopra portino unueletto, ouero colletto di tela, ouero bombagio, ma che non sia trasparente per niuno modo, è senza alcun lauoro, ò cresspatura, intendendo il simile delle camise, al collo, et alle maniche.

In testa andando fuori di casa portino un uelo, ouero drappo de tela, ò di bombagio, ma che non siano trasparenti; è talmente lunghi, e larghi, che non possano essere facilmente uedute in faccia.

Non portino annelli, pendenti, bindelletti, collane, ancorche habbiano forma di corona, ricci, ne usino belletti, rese, acqua artificiata, ne alcun odore, ne portino fiori alcuni.

Per cintura portino un cordoncino del colore della ueste, in segno dell'esteriore mortificatione, et perfetta castità interiore.

Le pantofole, è scarpe, si permettono bianche, ò nere; però senza tagliamenti, et honeste.

Del modo Del Conuersare nel secolo. Cap. V.

La conuersatione loro sia tale, è con tali persone; che non apporti loro danno, ma utile, edificatione al prossimo, è buon nome alla compagnia.

Per il che non habbiano pratica con donne di mala uita.

Per alcun modo, ne in secretto, ne in publico riceuano, ò ascoltino ambasciate d'huomini, ò di donne, ne presenti, ne bindelletti, ne fiori, ne fauori; similmente esse non mandino simil cose ad altri.

Non uadano a nozze, feste, banchetti, balli, giostre, torniamenti, ne in maschera, ne ad altri simili spettacoli di piaceri mondani.

Fuggano lo stare alle finestre, su le porte, a balconi, et in altre uedette, ne sole, ne accompagnate, per molti rispetti.

Accadendo andar fuori di casa, per le strade uadano con gli occhi bassi, coperte, è serrate honestamente, con i suoi drappi, è uadano prestamente non indugiando, ne fermandosi hor qua, hor la, ne stando à mirare curiosamente cosa alcuna, perche in ogni luogo, sono pericoli, insidie, è lacci Diabolici.

Occorrendo, che Padre, ò Madre, ò altri che le gouernano, le uolessero indurre a far alcuna delle predette cose, ò le uolessero impedire dall'osseruanza della Regola, lo manifestino al suo confessore, quale considerata la cosa maturamente, le consegliarà quanto haueranno da fare.

Del Digiuno. Cap. VI.

Oltra i digiuni comandati dalla santa madre chiesa, si essortano che almeno digiunino un giorno della settimana, ò il Venere, ò il Sabbato, et ancora tutte le uigilie della Madonna, è la uigilia di santa Orsola. Però in questo si gouernino secondo il consiglio del suo confessore.

Della Obedienza. Cap. VII.

E Scritto ne i Prouerbi che l'huomo obediente porterà la uittoria. E però le uergini desiderose di uincere le diaboliche tentationi, e caminar sicure per la uia del Cielo, abbraccino questa uirtù dell'obedienza, e con quella reggano la uita sua obedendo alli suoi Padri spirituali in ogni cosa, e senza il lor uolere o parer non facendo cosa alcuna.

Si ritrouino sempre alle communioni generali le quali quattro uolte l'anno si sogliono fare cioè il giorno di S. Giouanni dopò il Natale, il giorno di S. Ambrosio dopò Pasqua, Il terzo giorno della Pentecoste, et il giorno di S. Orsola, e tutte le uolte che il Prior generale le farà chiamar alle congregationi siano pronte a uenire et essendo legitimamente impedite, mandino a far sua scusa.

Esequiscano anco quanto sarà loro imposto dalle Gouernatrici, le quali habbino in luoco di Madri.

In casa sua non manchino parimente di obedir, alli suoi parenti ouer superiori, e seruano uolentieri a tutti nelle cose lecite et honeste, intendendo delli seruitij communi, schiuando più che potranno di andar nelle camere de gli huomini, e massime per seruirli.

Essendo occasione di far turbare alcuno per la sua disobedienza, durezza ouer ostinatione, le consegliamo, massime se sono Superiori a chiamare loro perdonanza.

Non mormorino, quando e comandato loro alcuna cosa, ne stiano a pensare perche non si comandi ad altri, ma habbino a caro di guadagnare quel merito, e si dilettino di stare continouamente occupate, o in seruire, o in lauorare, o in leggere, o in orare, acciò trouandole il Demonio occupate, non habbia tempo di tentarle.

Della pouertà. Cap. 8.

LE uirgini ricordeuoli della pouertà del loro sposo GIESV CHRISTO, si contentino di quel poco, o assai che la diuina bontà concederà loro.

Per ilche per l'ingordigia del guadagno, per nissuno modo lauorino la festa, e se la necessità le stringesse, prẽdano licenza del confessore.

Non uadano mendicando per la Città, ne con bugie, o simulationi procurino elemosine; ma di tutti i suoi bisogni, ne auisino le Gouernatrici.

Accadendo uoglia morir alcuno, che sia tenuto lassare loro alcuna cosa, come Padre, Madre, et altri suoi parenti, ne auuisino i Gouernatori.

In che si hanno da essercitare le feste. Cap. 9.

NElli giorni di Festa, oltre l'udir Messa, e Predica, cerchino sempre di occuparsi in esserciti pij, come leggere, meditare, et orare, e specialmente in andare alle Scuole della Dottrina christiana, et iui essercitarsi ad insegnare, o ad imparare ciò che iui se insegna et s'impara.

Et essendo iui, non solo attendano a tal essercitio, ma estendendo la Carità, cerchino sempre di essortare l'altre, a frequentare i santi Sacramenti, et a tirarle in questa compagnia.

Delle inferme. Cap. 10.

QVando se infermaranno, quanto più presto auisino le Gouernatrici, et il suo confessore, portando patientemente ogni cosa, come data dalla mano di Dio; stando in ubidienza del Medico, e di chi le gouernarà, ricordando alli suoi di casa, che uenendo a pericolo di morte, non le lassino passare di questa uita senza Confessione, Communione, e tutti gli ordini della Chiesa, et siano portate alla sepoltura col suo habito.

Delle conditioni, che debbono hauere quelle, che uogliono esser di questa Compagnia. Cap. 11.

DA quelle, che entrano in questa compagnia si ricerca, che habbino proposito di uerginità, la quale con ogni diligenza, e guardia, cercheranno di custodire ricordandosi, che portano un pretioso thesoro in un uaso di uetro, et una lucerna al uento, et una pretiosa gioia da molti insidiata, e per poter meglio far questo, potranno leggere, o farsi leggere il trattato delle Vergini di Dionisio certosino, nouamente tradotto in uolgare, o simili altri. Sappiano però, che tal proposito di uerginità non s'intende esser uoto, ne hauer uirtù di uoto, ne priuato, ne solenne, saluo se elle espressamente non lo facessero, o non l'hauessero già fatto.

Et in caso, che alcuna desiderasse di far uoto di uerginità, non sia precipitosa a farlo, sapendo esser meglio non far il uoto, che fatto non seruarlo: Ma prima si consegli col suo confessore, e col Priore generale; et anco con altri Padri spirituali, se cosi ad essi parerà espediente.

Non si accettaranno adunque in questa compagnia donne maritate, ne uedoue, ne giouani, che si sappia publicamente hauer peccato, ouer che habbiano promesso ad alcũ huomo, ouer fatto uoto di religione.

Appresso quelle che haueranno Padri, o Madri, o altri Superiori, che le gouernino, non si accettaranno nella compagnia, se prima non haueranno il consentimento, e licenza da essi suoi Parenti, e Superiori; A quali il Priore farà intendere, che le uergini haueranno sempre da star con loro in casa, e da loro doueranno esser pascinte, e uestite.

Si ricerca anco dalle uergini, che siano di età almeno di dodeci anni, e quelle che saranno di menore età, benche non si debbono riceuere nella compagnia, si potranno nondimeno introdurre nelle loro congregationi per esser ammaestrate a seruire a Dio, in tal sorte di uita. S'auuertisca però, à non riceuerne in troppo numero, acciò non siano di disturbo alle congregationi, et nissuna di loro sia introdotta, se prima non sarà stata per qualche tempo discepola.

Dello Stabilimento delle Vergini. Cap. 12.

PErseuerando alcuna delle uergini nel buon proposito che hebbe quando entrò nella compagnia, e desiderando di esser stabilita, si auuisi il Vicario dell'Arciuescouo, il quale essaminato diligentemente il suo desiderio, è trouandola bene qualificata, et instrutta della Regola, et insieme hauuto buona informatione di lei, dia licenza al Priore generale, che la stabilisca con le cerimonie che si ordineranno; Ordinariamente non si stabilisca alcuna, se non sarà di eta di sedici anni compiti, e se non sarà stata un'anno nella Compagnia, il qual tempo sia anco in arbitrio d'esso Vicario di abbreuiare, ò prolongare secondo che a lui parerà espediente.

Et acciochè le uergini piu uolontieri entrino in questa compagnia l'Illustriss. e Reuerendiss. cardinal di Santa Prassede Arciuescouo nostro dona quaranta giorni d'indulgentia ogni uolta che alcuna si farà scriuere in questa compagnia, è cento ogni uolta che si farà stabilire.

Capitoli del Gouerno, che hanno di hauere i Gouernatori, è Gouernatrici della Compagnia di Santa Orsola.

ESsendo la Città di Milano molto grande per maggiore commodità, delle uergini, si è pensato esser espediente fondare parecchie compagnie, assignando à ciascuna il suo particolar gouerno: per lo quale si eleggerà un numero di buoni Sacerdoti, de quali uno sarà Priore Generale, è gli altri saranno Priori particolari di ciascuna compagnia.

Di più

Di più per il gouerno temporale, si eleggerà un numero sufficiente di huomini, è donne da bene, cioè gentil'huomini, è gentil'donne uedoue, quali distribuiti per ciascuna Compagnia, à guisa di buoni padri, è madri, gouernaranno secondo il suo officio le uergini.

Dell'Vfficio del Priore Generale.

IL Priore generale, con ogni sollecitudine inuigili sopra tutte le Compagnie, è loro Gouernatori, è Gouernatrici.

Intenda è procuri, che si facciano alli tempi debiti le congregationi delle Vergini, dando loro il tempo, il modo, la forma, è il luogo di congregarsi, et quello haueranno da fare, quando saranno congregate.

Vna uolta il mese, congreghi tutti i Priori, trattando insieme di ciò sarà espediente per le Compagnie.

Procuri, che qualche uolta per l'anno più che potrà, tutte le compagnie delle Vergini congregate insieme, habbiano alcune Prediche della lodeuole uita uerginale, del suo premio, è rimedij per conseruarla, è di altri soggetti per loro accommodati.

Habbia un libro assai grosso, nel quale faccia scriuere le cose d'importanza della Compagnia, insieme con il nome, cognome, habitatione, è Parochia delli Priori, Gouernatori, Gouernatrici, è di tutte le Vergini, Priuilegij, Heredità, Legati, Instromenti, è i Notari, che di quelli saranno rogati.

A lui solo spetterà riceuere e stabilire le Vergini nella Compagnia, e determinare à qual Scuola le Vergini haueranno d'andare le Feste, ma questo lo farà con participatione del Confessore di ciascuna.

Mancando alcuno delli Priori, Gouernatori, è Gouernatrici, procuri quanto più presto, si rimetta un'altro, conuocandoli tutti, è proponendoli, ouero facendo loro proponere, chi à tal'Vfficio parerà idoneo.

La elettione del Priore Generale si farà da gli altri Priori, ogni tre anni, è si farà confermare dall'Arciuescouo, nel qual tempo, si eleggerà anco un'altro, che sia suo Sottopriore, e sia del numero de gli altri Priori, il qual terrà il suo luogo, essend'egli impedito.

Dell'Officio delli Priori particolari.

OGni Priore particolare sappia esser eletto à tal officio per aiuto del Priore generale, al quale hauerà da referir le cose d'importanza, per il che poca differenza sarà fra li loro officij.

Habbia ciascun di loro un libro, doue scriuano le cose particolari della sua Compagnia, come si è detto di sopra, nell'officio del Priore generale, al quale esibiranno tal libro ogni uolta che gli scriueranno qualche cosa sopra, acciochè possa far rapportare il tutto sopra il suo libro.

Del modo di riceuere le Vergini.

COmparendo alcuna Vergine, mossa dallo Spirito santo, quale desideri entrare in questa compagnia, il Priore generale essaminato bene il suo desiderio, procederà in questo modo.

Prima pigliarà in nota il suo nome, è cognome, et il nome del Padre, è della Madre, l'habitatione, è Parochia: poi le darà un termine di otto ò diece giorni di tornare da esso. fra tanto pigliarà informatione dal Parochiano, et altri uicini secondo gli parerà, della qualità della giouane, però il tutto con destrezza, è prudenza.

Hauendo tolta la debita informatione, è tornando la Vergine, la mandi da un confessore quale gli parerà, auisandolo prima dell'informatione, che di essa hauerà hauuto, è se gli parerà espediente faccia far con esso una confessione generale; Ma se il Priore hauesse tal informatione, che giudicasse non essere espediente di accettarla nella Compagnia, non resti però del guadagno di quella anima, facendola capitare in mano di un Padre spirituale, non dando però à lei intentione d'accettarla.

Confessata, che sarà la Vergine, è perseuerando nel buon proposito, si riceua à proua nella Compagnia, per lo spatio di un'anno, auanti, che sia stabilita; eccetto se altramente parerà al Vicario, come s'è detto nella Regola delle Vergini.

Dell'Vfficio delli Gouernatori.

LI Gouernatori saranno come Padri temporali delle Vergini; Per tanto terranno conto se fusse lasciato alcuna cosa alla Compagnia adimpiendo in tutto, è per tutto di chi alcuna cosa lasserà.

Habbiano in nota tutti i luoghi pij, che fanno delle elemosine; et il giorno, che le fanno, procurando che le pouere Vergini ne siano partecipe.

Accadendo, che alcuna di esse sorelle, ò per esser orfana, ò per altro rispetto non potesse hauere il suo, ò da fratelli, ò da patroni, ò da chi darà loro da lauorare, siano contenti per carità per questa, et altre occorrenze cōparere per loro in giudicio, ò tentare altro rimedio.

Se per dispositione Diuina, accadesse che in commune hauessero qualche cosa, ne habbiano buon gouerno; dispensando prudentemente, è fedelmente il tutto, è specialmente in souentione delle sorelle pouere, uecchie, et inferme.

Se fossero due sorelle ò più rimase sole senza Padre, è Madre, et altri Superiori; all'hora per carità sia tolta loro una casa à fitto: et essendo pouere si procuri che sia loro souenuto al meglio, che si potrà, ma se ne sarà rimasa solamente una; all'hora si cerchi di far che alcuna delle altre la uoglia accettare in casa sua, è le sia fatta la souentione, che si potrà.

Sappiano i Gouernatori, che niuna delle Vergini per entrare in questa Compagnia non è priuata, ne s'intende rinuntiar alla heredità paterna, ò materna, ò di altra

robba in qual si uoglia modo à loro pertinente, Perciò essendo auisati del pericolo della morte del Padre, Madre, ò altri parenti delle Vergini uadano à procurare, che sia lassato loro da uiuere, è ciò che di ragione à loro si deue.

Dell'Vfficio delle Gouernatrici.

L'Vfficio delle Gouernatrici sarà in uigilare sopra i costumi, honestà, è diportamenti delle sorelle, per il che se sarà possibile le uisitaranno tutte ogni quindici giorni; et acciò lo possano fare; ogni uolta habbiano in nota le sue dal Priore.

Visitandole, intendano in che spendono il suo tempo in che modo si diportano, come s'acquistano il uiuere; se in quelle stanze doue habitano sono genti di mala sorte, se ui è pericolo alcuno, et il tutto con destrezza, è discretione, auertendo con la sua uisitatione non apportare grauezza, ouero molestia à loro, et alli cohabitanti.

Trouando alcuna necessità temporale, non potendo prouedere loro, lo faranno intendere alli Gouernatori: Nelle necessità spirituali, ò pericolo di peccato auiseranno il Priore, ò uero il suo confessore.

Fuggano più, che potranno di mettere alcuna delle Vergini à stare con altri; Dichiarando, che questo sia l'ultimo rimedio di soccorrere alla necessità loro; la quale, se sarà tanto estrema, che acciò siano constrette, cerchino di allogarla in luogo honesto, è con persone da bene; Alle quali facciano intendere, che è di questa Compagnia, e che loro non mancheranno di uisitarla raccomandandola strettamente, è che occorrendo alcuna cosa, ne siano auuisate loro, ò il suo Priore, è che non le uogliano impedire dall'osseruanza della sua Regola quanto sarà possibile.

Cerchino à suo potere di essere presenti quando si saranno le congregationi delle Vergini.

Ogni mese, ouero ogni due mesi, si facciano portare una fede da ciascuna delle sorelle se si saranno confessate à suoi tempi.

Intendano la causa per la quale alcuna delle uergini non sarà uenuta quando l'altre si saranno congregate.

Auertiscano, che nelle congregationi delle Vergini non entrino huomini.

Quando saranno auisate, che alcuna delle Vergini sia inferma, quanto più presto la uadano, à uisitare, prouedendo, ò facendo prouedere al suo bisogno, tanto temporale, quanto spirituale, auisandone il suo confessore; E nelle necessità temporali non potendo à lei prouedere, auisino i Gouernatori, che dalli luoghi pij le procurino qualche sussidio di Medici, medicine, et altre cose necessarie.

Aggrauandosi l'infermità, ne auisino il Priore, è si prouegga, che habbia persone spirituali, che le stiano presso confortandola, è se uorà disponere di alcuna cosa, ne siano auisati i Gouernatori, che mandino ad essecutione la sua dispositione, è della morte ne auisino tutta la Compagnia:

Finalmente sappiano esser loro come madri, per il che ne habbiano tal cura, come di proprie figliuole; anzi maggiore, essendo loro madri in Christo, è per christo, del quale queste Vergini sono spose,

Della dispensatione della Regola.

I Priori, è Confessori haueranno potestà, è facoltà di dispensare circa la Regola d'esse Vergini, Però il tutto con discrettione, è consideratione talmente, che ne per Regola le Vergini siano aggrauate, è patiscano disturbo dalli suoi, ne per tale dispensatione habbiano le altre sorelle occasione di libertà, ò di male essempio.

Bisognando secondo i tempi, è secondo che insegnerà l'esperienza, mutare, et abrogare totalmente alcuna cosa della Regola, ouero aggiongere; ciò farà il Priore generale con gli altri Priori; E (se gli parerà) conuocando altre persone perite di simili gouerni, dando poi notitia di quanto si concluderà alle Vergini, ò a chi spettarà tal ordine, acciò si osserui, hauendo sempre l'approbatione, ouero confermatione dell'Ordinario.

Estratto d'una lettera del P. Francesco Landini, che sta nel Monte uicino a Brescia, scritta al Reu. P. Frate Franceschino Visdomini, dell'Ordine de Minori, adi 21. Decembre. 1566.

LA Compagnia di Santa Orsola in Brescia, contiene il numero di cento trenta Vergini, senza le uedoue, et par che la diuina prouidenza habbia suscitate questa uocatione honorata, per facilitar, et essaltar molte uerginelle, et ricche, è pouere, le quali benche riuetischano la santa religione, nondimeno non si sentono inclinate à serrarsi con tanta angustia ne claustri, ò legarsi ne uoti, ouero non possono claustarsi per la pouertà, ò non uogliono per altri buoni rispetti, nondimeno bramano seguir l'Agnello douunque esso uà, et cantare il cantico nuouo, et esser incoronate anch'esse di quella candida ghirlanda dell'aureola. La fondatrice di questa santa compagnia fu una certa Angela, et di nome, et di uita, contadinella di sangue, ma di santità nobile, et famosa: Nacque nel contado di Brescia sopra Salò, et mentre che nel campo l'altre sue Compagne mietitore andauano à merenda, lei si slontanaua all'oratione, et una uolta eleuata in spirito, paruegli aprirsi il cielo, et uscir una processione marauigliosa d'Angeli, et di Verginelle, scambieuolmente a duoi à duoi, gli Angeli in uarie sorte di stromenti sonauano, et le Verginelle cantauano, et essa il tuono udì, talmente che lo sapeua cantare, et passando oltre la processione arriuò una Vergine sua sorella, gia di buona uita, la qual poco auāti era andata al Paradiso, la qual fermatasi con tutta la processione, le predisse, che Dio si uolea seruir di lei, et che essa hauerebbe fatta una cōpagnia di uergini, la qual si

douea

doueua dilatar, è simil cose. Parlo per udita da parecchie persone serue di Dio, che quasi tutte furno al suo tempo, ne so dir il tutto perche non ho hora commodità d'andare a Brescia a parlar con le donne antiche sue famigliari. Doppo questa uisione se n'andò in Gierusalemme, et diuenuta cieca, fu nel ritorno miracolosamente illuminata, et seguì anco questa marauiglia, che non sapendo lettere, acquistò tanta intelligenza, ch'ella intendeua li nostri Dottori latini, et entrata nella città di Brescia, fu di tanto credito appresso de Bresciani che pareua un'altra Delbora, fino li gran Dottori, et Predicatori se gli inclinauano, et andauano a confegliarsi seco, fu dotata di tanta fede, che se fosse stata persa si sarebbe ritrouata in lei, era di uita pouerissima, et austerissima, et fu ueduta nel tempo dell'oratione co'l corpo leuata in aere. Cominciò in Brescia questa honorata compagnia di uergini, et fin mentre essa era uiua, ne congregò intorno il numero di cento, preponendo loro per madri delle grandi, et honorate gentildonne di Brescia, et instituendo loro il modo di uiuere con questa regola ch'io mando, approbata hora dalla Sede Apostolica, et da i capi spirituali di Brescia, et ordinò per madre di tutta la compagnia auant il suo felice transito la Sign. contessa Lucretia, et lasciò il testamento ch'io mando alle Venerande Matrone Gouernatrici, et i precetti alle Colonelle. Finalmente hauendo fatto molto frutto nella città di Brescia, et hauendo in quella sparso fragantissimo odore, se n'andò alla celeste Patria, et come ho letto in un libro sigillato, et autenticato da i Conseruatori Apostolici, è stata quasi reputata Beata dalla città di Brescia, et ho trouato questi uersi sopra l'Arca del suo honorato Sepolcro.

Proposito Martyr, uirgo actibus, ore magistra,
Sic tribus aureolis ANGELA diues ouas.
ANGELA nuper eras morum, uitaeq. magistra,
Nunc patriae tutrix praesidiumq. ueni.
ANGELA uiua fui, nunc Angela mortua dicor,
Sum tamē angelicis ANGELA iuncta choris.
Vos qui me nostis exemplo uiuite uostro.
Sic facite ut docui, mortua adhuc doceo.
Cōditur hoc tumulo, cui nomen et insup omnis,
Vita fuit superis aequiparanda choris.
ANGELA diuisa est tria p loca, corpus in arca,
Spiritus iu caelo, nomen in ore uirum.
ANGELA uirtutum uaria redimita corona,
Hic iacet extremo restituenda die.
Spiritus aethereas penetrauit feruidus arces,
Et summo ingenuus astitit ille Deo.
Illa haec est uirgo quae morum regula uiua,
Illustrem erexit uirginitate chorum.
Brixia crede mihi, sacrum uenerare sepulchrum,
Nil uon sancta Deo proxima uirgo potest.

Dopò il suo benedetto transito, il Demonio per Diuina permissione perseguitando questa compagnia, la uolse criuellar, ma perche era piantata dal celeste Padre, et era opera di Dio, non potè esser diradicata et dissoluta, imperoche dopò molte tribulationi, è diuenuta più bella, più grande, et più gloriosa, massime poi che la Compagnia si elesse per capo, con l'auttorità del nostro Episcopo il Padre M. Don Francesco che uiue al presente, et hora camina più felicemente, et fruttuosamente, et con maggior odore, et sodisfattione di tutta la Città. Di questa fin'hora se ne sono seruiti tutti li Hospedali di Brescia, di questa se ne seruono le Scuole delle fanciulle dell'institution Christiana, di questa se ne serue Iddio nella conuersione dell'anime, et à tirar molte case doue loro habitano al seruitio di sua diuina Maestà. E cosa difficile il dar ad intendere il gran bene uniuersale che Dio caua di questa santa Compagnia, in uarie sorti d'opere di pietà, et misericordia: questa frequenta gli santi Sacramenti, le sante orationi; et il culto santo del Signore, in questa rilucono et risplendono gl'ornamenti delle uirtù sante, di pouertà, e d'ubidienza, talmente che ad un cenno il Padre della Compagnia tutte le congrega douunque esso uuole: Gran marauiglia è poi questa, non già però incredibile appresso la Diuina onnipotenza, et bontà, la qual con gli influssi della sua gratia corresponde alle opere che sono sue, marauiglia dico di tutte le marauiglie, è il ueder questi tre fanciulli, anzi tenere uerginelle non ardere nella fornace di Babilonia, anzi tante Agnese, ouero Agate, in mezzo i Lupanari, et il fuoco rimanere illibate, et intatte. Io dirò solamente questa parola, à tal proposito, che il Padre qual le gouerna, loda molto, et si ritroua grandemente sodisfatto delle uirtù di questo uirgineo, et angelico choro.

EDICTA VARIA

Edictum de Concilio Prouinciali. I.

CAROLVS BORRHOMEVS S. R. E. TIT. S. PRAXEDIS PRESBYTER Cardinalis ac S. D. N. Papæ et Sedis Apostolicæ per uniuersam Italiam de latere Legatus, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mediolanensis.

CVM Pro nostri Archiepiscopalis Officij munere, et antiquorum, et in sacro Tridentino Concilio proxime editorum Canonum obseruatione, ad moderandos mores, corrigendos excessus, controuersias componendas, aliaq. sacris canonibus permissa, Prouinciale Concilium conuocare debeamus, ut primum necessaria, Sanctæ Ro. et uniuersalis Ecclesiæ negotia, quibus apud Sanctissimum D. N. occupati sumus per debitam obedientiam, intermittere licuit, Reuerendissimos Prouinciæ nostræ Episcopos, ad proximas Idus Octobris per literas nominatim ad singulos scriptas, ad Synodum in nostra Mediolanensi Metropolitana Ecclesia euocauimus. Vt igitur alijs etiam omnibus, qui de iure, uel consuetudine interesse debent, nota sit huius Concilij celebratio, neue cui ignorantiam rei excusare, aut se cõtemptum dicere liceat, Idcirco uniuersis, et singulis prædictis, et alijs qui sua quomodolibet interesse putauerint, etiam exemptis, et nullius Diœcesis intra Prouinciæ nostræ limites existentibus, per hoc Edictum, quod in Cathedralis, et aliarum insignium, quæ in singulis Prouinciæ nostræ Diœcesibus etiam exemptarum, ac uicinorum nullius Diœcesis, si quæ sint, locorum, Ecclesiarum ualuis affigi, et promulgari iussimus, Prouincialis Concilij futuram celebrationem significamus, et denunciamus, cum comminatione pœnarum à sacris Canonibus Statutarum. In quorum fidem hoc Edictum confici, et per secretarium nostrum subscribi, et nostri Sigilli impressione muniri uoluimus. Dat. Romæ die 25. Augusti, anno Domini 1565.

Edictum de Concilio Prouinciali II.

In nomine sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et spiritus sancti Amen.

Carolus Borrhomæus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Mediolani, uniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus. Salutem in Domino.

QVOS cælestis sapientia pastores et esse, et dici uoluit, eorum tanta, tamq. grauis, atque adeo sancta sollicitudo esse debet; ut in ijs, quæ ad castissimum Dei cultum, ad Ecclesiæ auctoritatem, ac dignitatem, et ad cleri, populiq. disciplinam non conseruandam solum, sed augendam etiam pertinent, non uoluntas, non diligentia, non pietas denique illorum ullo loco desideretur. cum igitur ad morum emendationem, et ad christianæ pietatis restitutionem, amplificationemq. Tridentini patres, duce spiritu sancto, optimorum consiliorum auctore, ueterem illam rationem, alijs concilijs decretam, renouandam statuerint, ut tertio quoque anno prouincialis Synodus celebretur; tertiusq. is annus iam abierit, quo primum Mediolani Synodum eiusmodi habuerimus; id propterea nos, qui Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopalem hanc curam gerimus, pro ea, quam populis, fidei nostræ commissis, debemus, sancta sollicitudine, uoluimus iterum Prouinciæ nostræ Episcopos, litteris unicuique illorum scriptis, in Metropolitanam nostram Mediolanensem Ecclesiam ad concilium euocare, huiusq. inchoandi diem certum perscribere, nempè qui erit 24. Aprilis proxime sequentis. Vt autem ceteris omnibus, atque singulis, qui possunt, debentue iure, aut consuetudine, aut priuilegio eidem interesse, peruulgata sit, ac nota huius nostri concilij indictio; neue cuiquam uel rei ignorantia ad excusationem uti, uel se contemptum, neglectumne esse, dicere liceat; ijs ipsis uniuersis, ac singulis, tum ceteris, qui sua interesse quauis ratione putarint; tum illis etiam, qui liberi sunt, atque exempti, quiq. nullius diocesis, intra Prouinciæ nostræ fines continentur, hoc edicto publice proposito, illud idem significamus, indicimus, ac denunciamus; iubemusq. item illos ipsos oẽs, et singulos, qui interesse debent, huc in concilium conuenire ad constitutam eam diem, pœnis illis propositis, quæ canonicis sanctionibus decretæ sunt.

Monemus præterea, ac per uiscera IESV CHRISTI Domini hortamur omnes Prouinciæ nostræ fideles, ut assiduis precibus, reliquisq. christianæ pietatis officijs a Deo misericordiarum, et patre totius cõsolationis, nobis, negocium tam salutare tractantibus, auxilium implorent; quo facilius nos, eius ope adiuti, in conspectu animi habentes exemplum grauissimæ et sanctissimæ disciplinæ, quæcumque ad eam restituendam accomodata, necessariaq. sunt, ea sine ullis hæsitationibus decernamus tum ad Dei ipsius gloriam, tum ad eorum, qui in nostra fide, curaq. conquiescunt, salutem. In quarum rerum omnium fidem hoc edictum confici, auctoritateq. nostra imprimi, et nostro signo muniri, tum cancellarij nostri manu signatum, in uulgus publice proponi uoluimus. Dat. Mediolani die 16. Martij 1569.

Edictum

Edictum de Concilio Prouinciali. III.

In nomine sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et spiritus sancti Amen.

Carolus Borrhomæus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, dei, et Apostolicæ sedis gratia, Archiepiscopus sanctæ mediolanensis Ecclesiæ, Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus Salutem in Christo Domino.

DIVINÆ pietatis abundantia perfectum est, ut cuius disciplinæ uestigia olim à sanctissimi Patribus pressa non leuiter, sed fixu ad sempiternam rei christianæ bene gerendæ rationem, uix, in tantis morum erroribus, ulla reliqua usquam apparebant; ea quasi ex tenebris in lucem reuocatu sit, grauissimis, et diuinis sacrosancti concilij Tridentini sanctionibus. quibus cum omnes sane quidem obtemperare oporteat; tum eos in primis, quos author uitæ nostræ, et magister salutis æternæ, Christus Dominus, Episcopos, et Pastores gregis esse uoluit, quem is sanguinc suo, in aru crucis profuso, redemit. Itaque Pastoralis cura nostra ratio, qua in Tridentinis illis iussis, ijsq. sanctissime exequendis, uersari debet, nos commonet, atque adeo commouet, ut hoc anno, qui tertius est, quo Mediolani alteram Prouincialem Synodum habuimus, eam ad eiusdem Tridentini cõcilij præscriptum tertio conuocemus: idq. eo consilio, ut nos, qui Metropolitico iure Prouinciæ huius curã gerimus, pro debito Archiepiscopalis speculationis nostræ officio, sedulo primum perquiramus, si qua sunt, quæ Tridentinis decretis, uus eorum authoritate, canonumq. iure a nobis in una, atque in altera item Synodo ad restituendam pristinam illam Ecclesiasticam disciplinam iampridem sancita, nondum ab ijs, quorum interest, in hac Prouincia præstita sunt; in his exequendis, duce Spiritu sancto, qui Spiritus est intellectus, sapientiæ, et consilij, Pastorali studio, et diligentia incumbamus: tum præterea uideamus, si quæ alia sunt, quæ, subdolo operario Sathana, morum corruptelis, uel inueteratu, uel nuper prauè introducta, ullam emendationem, uel in controuersijs prouincialibus iudicium u nobis desiderent. Quamobrem omnes et singulos huius nostræ Prouinciæ Episcopos, tum litteris eo potissimum nomine, unicuique eorum scriptis, tum hoc etiam publico edicto, ad Prouincialem Synodum Mediolanum conuocamus: cuius etiam Synodi inchoandæ certum diem, nempe uigesimũ quartum mensis Aprilis, proxime sequentis, quo statuto die Mane in Metropolitanam nostram Ecclesiam conueniant, præscribimus. Vt autem ceteris omnibus atque singulis, qui possunt, debentuè iure, uut consuetudine, aut priuilegio eidem interesse, peruulgata sit, ac nota huius nostræ Prouincialis Synodi tertia indictio, neuè iniquam uel rei ignorantia ad excusationem uti, uel se contemptum, neglectumuè esse, dicere liceat; ijs ipsis uniuersis, ac singulis tum ceteris, qui sua interesse quauis ratione putarint, hoc edicto publice proposito, illam eisdem significamus, indicimus, ac denunciamus: iubemusq. item illos ipsos omnes et singulos qui interesse debent, huc in Prouincialem Synodum conuenire ad constitutam diem, pœnis illis propositis, quæ canonicis sanctionibus decreta sunt.

Curent autem Comprouinciales nostri Episcopi, id quòd posteriori Prouinciali Concilio sancitum est, ut, cum primum hoc edictum acceperint, quo Prouinciali Synodi celebrandæ certa dies indicta est, in omnibus et Vrbis, et diœcesis suæ parochialibus Ecclesijs, quinquaquaque feria, in singulas hebdomadas, quoad illa de more absoluta, ac dimissa erit, Missa sacrum de Spiritu sancto fiat: In cathedrali autem, et Collegiatis Ecclesijs processionum præterea munus singulis diebus Dominicis obeatur, præcationibus adhibitis pro optimo Conciliarium rerum tractationis euentu.

Omnes præterea Prouinciæ nostræ fideles monemus, et per uiscera misericordiæ Christi Domini hortamur, ut omni pietatis christianæ studio, et religiosis præcibus, ijsque assiduis, u Deo consolationis, et misericordiarum Patre, nobis, negocium tam salutare tractantibus, auxilium implorent: quo nos adiuti, in hac tractatione omnia consilia, sermones, et actiones nostras in finem dirigamus, nempe in CHRISTVM IESVM, cui in omni iustitia, et sanctitate seruire debemus. In quarum rerum omnium fidem hoc edictum confici, uuctoritateq. nostra imprimi, et nostro signo muniri, tum nostra etiam manu signatum, in uulgus publice proponi, eidemq. u Synodali Secretario nostro subscribi uoluimus. Dat. Mediolani die xx. Februarij M. D. LXXII.

Edictum alterum de Concilio Prouinc. III. quod ob causas prorogatum fuerat.

In nomine Sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, Patris, et Filij, et Spiritus sancti Amen.

Carolus Borrhomæus S. R. E. tit. S. Praxedis Presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis Gratia, Archiepiscopus sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus Salutem in christo Domino.

AETERNVS Pontifex, unigenitus Dei filius, Christus Iesus, qui e sinu Patris in terram missus, fidelium animas redemit per effusionem immaculati sanguinis sui, eam nobis, Pastoribus animarum, curam proposuit, ut omni sollicitudine oues, fidei nostræ commissas, a uallibus ad montes, u terrenis scilicet rebus ad celestes, ab humanis ad diuinas, a caducis ad æternas reuocare studeamus. Hæc sanè cura, plena studij, plena diligentiæ, referta q. omni labore, cum in ceteris Pastoralibus muneribus, tum in ijs

ijs etiam exequendis nos ualde sollicitos habere debet, quibus Tridentina Synodus et ipsis Pastorum officijs, et animarum saluti, et prouinciarum utilitati consultum esse uoluit. In ijs uero cum illa sit prouincialium Synodorum ad usum reuocata ratio; nos superiori anno, qui tertius erat, quo Mediolani alteram prouincialem Synodum habuimus, tertiò prouinciæ nostræ Episcopos ad concilium conuocauimus. quod quidem concilium, a nobis de more indictum cum ob causas, conciliaribus nostris litteris expressas, celebrare non potuerimus; officij nostri ratio, quæ progressionibus suis tota ad præstantissimam illam curam spectare debet, nos commonet, atque adeo commouet, ut, quod proximo superiori anno a nobis intermitti oportuit, id hoc anno omnino præstemus. Quamobrem omnes et singulos huius nostræ Prouinciæ Episcopos, tum litteris eo potissimum nomine, unicuique eorum scriptis, tum hoc etiam publico edicto ad prouincialem Synodum Mediolanum conuocamus: cuius etiam Synodi inchoandæ certũ diem, nempe nonum Aprilis, proxime sequentis, quo statuto die mane in Metropolitanam nostram Ecclesiam conueniant, præscribimus. Vt autem ceteris omnibus, atque singulis, qui possunt, debentue iure, aut consuetudine, aut priuilegio eidem interesse, peruulgata sit, ac nota huius nostræ Prouincialis Synodi tertia indictio; neue cuiquam uel rei ignorantia ad excusationem uti, uel se contemptum, neglectumue esse, dicere liceat; ijs ipsis uniuersis, ac singulis, tum ceteris, qui sua interesse quauis ratione putauerint, hoc edicto publice proposito, illam eisdem significamus, indicimus, ac denunciamus: iubemusq. item illos ipsos omnes et singulos, qui interesse debent, huc in prouincialem Synodum conuenire ad constitutam diem, pœnis et censuris illis propositis, quæ canonicis sanctionibus decretæ sunt.

Curent autem comprouinciales nostri Episcopi, id quod posteriori prouinciali Concilio sancitum est, ut, cum primum hoc edictum acceperint, quo prouincialis Synodi celebrandæ certa dies indicta est, in omnibus et urbis, et diœcesis suæ parochialibus Ecclesijs, quinta quaque feria in singulas hebdomadas, quo ad illa de more absoluta, ac dimissa erit, Missa sacrum de Spiritu sancto fiat: In cathedrali autem, et collegiatis Ecclesijs processionum præterea munus singulis diebus Dominicis obeatur, precationibus adhibitis pro optimo conciliarium rerum tractationis euentu.

Omnes præterea Prouinciæ nostræ fideles id monemus, et per uiscera misericordiæ Christi Domini hortamur, ut omni pietatis Christianæ studio et religiosis precibus, usq. assiduis, a Deo consolationis, et misericordiarũ patre, nobis, negocium tam salutare tractantibus, Spiritus sancti lumen implorent; quo lumine adiuti, nos ijs iuitijs insistentes, quæ superioribus annis iecimus, nostros, gregisq. nostri gressus dirigamus in uiam salutis æternæ. In quarum rerum omnium fidem hoc edictum confici, auctoritateq. nostra imprimi, et nostro signo muniri, tum nostra etiam manu signatum, in uulgus publice proponi, eidemq. a Synbodali Secretario nostro subscribi uoluimus. Dat. Mediolani Die 16. Ianuarij. 1573.

Prorogatio Synodi, et prouincialis, et Diœcesanæ.

Carolus Borrhomæus, S. R. E. tit. S. Praxedis Presbyter cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiæ, Vniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus, Salutem in Domino.

ALIIS nostris litteris, Edicti nomine inscriptis, Prouincialem Synhodum, quam hoc anno die xxiiij. huius mensis Aprilis habere statueramus, paucis ante diebus de more indiximus, Sed cum per inualetudinem nostram, ut per litteras etiam prouinciæ nostræ Episcopis significauimus, id ad constitutam diem præstare nobis non liceat: eam ad diem differimus, et prorogamus, quem illi hoc ipso anno celebrandæ certum, uolente Deo, præscribemus, atque indicemus alijs nostris litteris.

Diœcesanam præterea Synhodum, quam indiximus ad diem xiij. huius etiam mensis Aprilis, ob eam ipsam causam differimus, et prorogamus in diem quem alijs nostris litteris certum significabimus, et constituemus arbitratu nostro. In cuius rei fidem has necessariæ prorogationis nostræ litteras confici, et publice affigi iussimus. Dat. Mediolani die 9. Aprilis 1573.

Edictum de Concilio Prouinciali. IIII.

In nomine sanctæ, et Indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et spiritus sancti Amen.

Carolus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus sanctæ Ecclesiæ Mediolanensis, uniuersis Prouinciæ nostræ Christi Fidelibus Salutem in Domino.

PRO Archiepiscopalis officij nostri ratione, quæ progressionibus suis tota ad optimam Pastoralis muneris curam spectare debet, nos in synhodo prouinciali tertia, quam ex præscripto Tridentino, anno M. D. LXXIII. habuimus; decreto edito, Concilium prouinciale quartum indiximus, quod hoc anno, die decimo mensis Maij, auxiliante Dei misericordia, celebraturi sumus. Vt autem omnibus, atque singulis, qui ibuscumque, qui iure, aut consuetudine, aut priuilegio, aut alia quauis ratione Concilijs prouincialibus nostris interesse possunt, uel debent, hæc Synodi quartæ prouincialis indictio, plane nota, atq. euulgata sit; nèue cuiquam uel rei ignorantia ad excusationem uti, uel se contemptum, neglectumue esse dicere liceat; ijs ipsis uniuersis, et singulis, ac ceteris item, qui sua interesse quauis ratione putarint, hoc

hoc edicto publicè proposito, eandem quartam prouincialem Synodum, in superiori illo prouinciali tertio Concilio iam, decreto promulgato, indictam, significamus, indicimus, ac denunciamus.

Quamobrem cum uniuersos, et singulos Reuerendissimos Episcopos prouinciæ nostræ, tum ceteros quosuis omnes, qui, utsupra, in Synodo Prouinciali Mediolanensi, quacunque ratione interesse debent, præter illud indictionis decretum, et litteras nominatim, sigillatimq. eisdem Reuerendissimis Episcopis, per nos scriptas, hoc etiam edicto illud monemus, ut eo ipso, a nobis præscripto, et constituto, decimo mensis Maij, proxime sequentis, die, Mediolanum in Ecclesiam nostram Metropolitanam conueniant; et in concilio, quod illo ipso die, summo mane, iuuante Domino inchoabimus, præsentes ipsi adsint; pœnis et censuris propositis, Canonum iure sancitis.

Curent uerò singuli prouinciales nostri Episcopi, ut, quod Concilio prouinciali secundo sancitum est, cum primùm edictum hoc acceperint, in omnibus et urbis, et diœcesis suæ ecclesiis parochialibus, quinta quaque feria, in singulas hebdomadas, quoad concilium de more dimissum atque absolutum erit, Missa Sacrum, de Spiritu sancto, fiat: in Cathedrali autem, et Collegiatis Ecclesiis, processionum præterea munus, singulis diebus Dominicis, intus obeatur; ex animoq. preces fiant, quibus à Deo, totius consolationis, et misericordiarum patre, nobis tam salutare negotium tractantibus, Spiritus sancti lumen imploretur.

Sciant præterea uniuersi, et singuli prouinciæ nostræ Christi fideles, conciliarem hanc actionem, à nobis indictam, præcipuum quoddam caritatis, et pietatis studium ab ijs ipsis postulare; tùm illa omnis eò spectet, ut per nos, illorum gressus dirigantur in uiam salutis. Quare paterna cohortatione eos uehementer in Domino admonemus, ut et sua, et nostra causa, orationis, precumq. studium, una nobiscum adhibeant: dieq. Dominico, Concilium id prouinciale proximè præcedente, qui dies sextus Maij erit, primùm uerè pœnitentes, et confessi, sacram communionem sumant; hoc piè precantes, ut, adiutrice Dei gratia, nos ea, quæ ad nostram, suamq. salutem pertinent, diligenter, sanctaq. sollicitudine agamus. In quarum rerum fidem, hoc edictum confici, auctoritateq. nostra imprimi, et sancti Ambrosii sigillo Archiepiscopali nostro muniri, tùm nostra etiam manu signatum, in uulgus publicè proponi, eidemq. a Synodali Secretatio nostro subscribi uoluimus. Datum Mediolani, in ædibus nostris Archiepiscopalibus, Calendis Martij. 1576.

Edictum de Concilio Prouinciali. V.

In nomine sanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et spiritus sancti Amen.

Carolus S.R.E. tit. S. Praxedis presb. Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus sanctæ Ecclesiæ Mediolanensis uniuersis Prouinciæ nostræ fidelibus, Salutem in Domino.

VINEAE Dominicæ cultura cum in omni alio pastoralis sollicitudinis officio eniteat, tum ual de etiam in concilijs prouincialibus, ad Tridentinæ sanctionis præscriptum tertio quoque anno celebrandis. Nos igitur pro Archiepiscopalis officij nostri cura, quæ progressionibus suis tota ad optimam pascendi rationem spectare debet, iam in synodo prouinciali quarta, quam ex illius concilij sanctione anno MDLXXVI. habuimus, decreto promulgato, concilium prouinciale quintum denunciauimus, atque indiximus: quod, auxiliante Dei misericordia, hoc anno, die septimo mensis Maij, de more celebraturi sumus, Ea porrò indictio, et iure canonum, et decreto Prouinciali communita, licet tantum roboris, uiriumq. omnino habeat, quantum illa, quæ edicto publico fieri solet: tamen, cum in lucem typis nondum emissa sit; et tempus, atque adeo stata dies eiusdem concilij quinti, tunc indicti, iam instet; id propterea, ne cuiquam, quicumque sit, qui concilijs Prouincialibus nostris interesse quacumque ratione potest, ac debet, uel rei ignorantia ad excusationem uti, uel se contemptum, neglectumue esse dicere liceat: nos uniuersis, et singulis, qui iure, aut consuetudine, aut priuilegio, aut electione sua, suorumue prædecessorum, aut alia quacumque ratione ad prouinciales nostras synodos conuenire debent, aut possunt, hoc etiam edicto publicè proposito, eandem quintam prouincialem synodum, in superiore illo prouinciali concilio quarto, iam indictam, significamus, denunciamus, atque indicimus.

Quamobrem cum uniuersos, et singulos Reuerendissimos Episcopos prouinciæ nostræ, tum ceteros omnes, quicumque sint, qui, ut supra, in concilio prouinciali Mediolanensi, quacumque ratione interesse debent, præter illud indictionis decretum, et litteras nominatim, sigillatimq. eisdem Reuerendissimis Episcopis per nos scriptas, hoc etiam Archiepiscopali edicto illud monemus, ut eo ipso constituto, septimo mensis Maij, proxime sequentis, die Mediolanum in basilicam nostram Metropolitanam conueniant; et in concilio, quod eo ipso die, summo mane, iuuante Domino, inchoabimus, præsentes ipsi adsint, pœnis, et censuris, propositis, canonum iure sancitis.

Curent porrò singuli prouinciales nostri Episcopi, ut, quod concilio altero Mediolanensi sancitum est, cum primùm edictum hoc acceperint, quinta quaque feria Missæ sacrum tum a singulis sacerdotibus, tum solenni-

solemniter collegiatim in cathedrali, et collegiatis ecclesijs, de Spiritu sancto celebretur, uel, si pro ratione officij hoc non potest, saltem commemoratio fiat; ac praeterea singulis diebus dominicis, et in illis, et in omnibus parochialibus ecclesiis, ad implorandum in ea conciliari tractatione Spiritus sancti lumen, processio, litaniæ, ac preces habeantur. Idq. peragatur, ac praestetur, quoad concilium de more absolutum, et dimissum erit.

Cum autem conciliaris hac actio, a nobis indicta, præcipuum quoddam charitatis, et pietatis studium, a prouincia nostra fidelibus postulet; illud etiam curet unusquisque prouinciæ nostræ Episcopus, ut singulis ante concilij diem constitutam dominicis diebus, per parochos, et concionatores excitentur eius rei causa fideles ad frequentius sanctæ orationis studium; ad idq. uehementer omnes inflammentur, ut die dominico, statam concilij diem proxime antecedente, uerè pœnitentes, et confessi, sacram communionem sumant, hoc præcipue precantes, ut adiutrice Dei gratia, quæ ad suam, et ad illorum, quorum cura commissi sunt, salutem pertinent, pia religiosaq. sollicitudine in concilio agantur.

Quo religiosius autem ab ijs, qui ad concilium conueniunt, in eam actionem incumbatur; ecclesiastici ordinis homines, et quos unà secum ad synodum prouincialem Episcopi conduxerint, et quos Capitula miserint, et testes synodales, et ceteri tum sacerdotes, tum clerici, quicumque uenerint; ij omnes, et singuli antequam in uiam se dent, peccata confessi, sacerdotes Missæ sacrum celebrare, clerici sanctissimam Eucharistiam sumere ne omittant. In quarum rerum fidem, et testimonium, hoc edictum confici, auctoritateq. nostra imprimi, et sancti Ambrosij sigillo Archiepiscopali nostro muniri, tùm nostra etiam manu signatum, in uulgus publice proponi, eidemq. a Vicecancellario nostro Archiepiscopali subscribi uolumus. Dat. Mediolani, in ædibus nostris Archiepiscopalibus, pridie idus Martij 1579.

INdicendi Concilij prouincialis ratio, formulaq. edicto concepta, in prouincia Mediolanensi usque ad id temporis seruata est, quo primum in synodo prouinciali IV. ad usum decreto reuocatus est netus ille, canone Toletano olim introductus indictionis synodalis mos, ut, quæ scilicet synodus deinceps futura esset, eius constitutus dies denunciaretur, indicereturq. in synodo, quæ illam, ordine sequentem, proxime antecedetet. Atque hæc quidem ratio Mediolani, ad consuetudinem renocata, ita ex decreto prouinciali adhibita est, ut Concilii prouincialis futuri dies, ita in sessione præcedentis concilij ultima indictus, & in calendarium eius anni, in quem illius celebritas caderet, loco suo relatus, de more etiam in basilica Metropolitana, die Epiphaniarium denunciaretur certis conceptis uerbis, quorum formula infra extat.

Indictio Synodi diœcesanæ I. quam Ormanettus Vicarius habuit, a nobis conquisita diligenter, non inuenta est tamen.

INDICTIO SYNODI DIOECESANAE. II.

In nomine sanctæ, et Indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et spiritus sancti Amen.

Carolus Borrhomæus, S. R. E. tit. S. Praxedis Presbyter cardinalis, Dei, et Apostolica Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiæ, Omnibus et singulis Christifidelibus Ciuitatis, et Diœcesis nostræ Mediolanensis Salutem in Domino.

PASTORVM officium est, quæcumque et ad conformandam cleri disciplinam, et ad popularium morum emendationem spectant, ea omnia diligenter, accurateq. uidere; ut ne illis id obijci umquam possit, quod apud Esaiam Deus æmulator, et Dominus ultionum dixit, SPECVLATORES CAECI, etc. Quare nos eo Pastoralis officij spiritu excitati, et si uniuersa diœcesis nostræ uisitationem, iamdiu a nobis inchoatam, ante absoluere statueramus, quàm diœcesanam Synodum coegissemus: tamen, quoniam ad eam pastoralis speculationis curam, et ad cleri disciplinam non conseruandam solum, uerum etiam augendam adiumenti uel plurimum ex Synodalium rerũ tractatione adferri animaduertimus, idcirco diœcesanæ Synodi nostræ, quæ ex sacrorum canonum iure, et Tridentini concilij decreto conuocanda est, indictionem, celebrationemue alteram diutius à nobis differri non oportere censuimus. Itaque his nostris litteris, ipsam Synodum ad diem 26. Iunij, proxime sequentis, Deo iuuante, iterum celebrandam indicimus, ac denunciamus. quamobrem uniuersos, et singulos, qui in nostra hac Mediolanensi ciuitate, et diœcesi, beneficia quæuis ecclesiastica, etiam quæ sine ulla cura sunt, obtinent, quiq. sacris item ordinibus initiati sunt, eos prætere a omnes tum seculares, tum regulares clericos, qui quouis iure, aut consuetudine nostræ Synodo diœcesanæ interesse debent, monemus in Domino, eisdemq. omnibus, et singulis in uirtute sanctæ obedientiæ, et pœnis sacrorum canonum iure constitutis, iubemus, ut ipsi ea clericalis habitus honestate, quæ nostris prouincialibus concilijs, et superiori diœcesana Synodo, nostrisq. item edictis præscripta est, cum superpelliceis etiam mundis, præstituta illa die summo mane ad diœcesanam Synodum, quam in nostra Metropolitana Mediolanensi ecclesia celebrabimus, conueniant: idq. non alij eorum nomine, sed ipsimet,

ipſimet, niſi legitima cauſa, quam probare debent, impediti ſint, præſtent. Inde autem, cum conuenerint, ne cuiquam, niſi impetrata a nobis facultate, diſcedere liceat; ut Dei ope, atque auxilio ea agamus, quæ ad animarum ſalutem, et diuini cultus incrementum, cleriq. diſciplinam pertinere, ac præſtare iudicabimus.

Edicimus præterea, id quod noſtro prouinciali concilio ſecundo decretum eſt, ut poſt indicta huius Synodi promulgationem, in omnibus et urbis, et diœceſis noſtræ eccleſijs parochialibus, quintaquaque feria, in ſingulas hebdomadas, quoad ipſa Synodus abſoluta, ac dimiſſa de more erit, Miſſa de Spiritu ſancto celebretur; in Metropolitana autem, et collegiatis proceſſionum etiam munus, ſingulis dominicis diebus, intus obeatur; ex animoq. preces fiant, quibus a Deo auxilium impetretur pro optimo Synodalium tractationum euentu.

Monemus item eos omnes et ſingulos, ut nec etiam in itinere; quod Synodi cauſa huc facturi ſunt, neque uero hic item ab ea uiuendi frugalitate, ſacerdotali modeſtia, atque grauitate, quæ prouinciali Concilio priori præcepta eſt, diſcedant; ſed cum exemplum fidelibus afferant, ut monet Apoſtolus, in uerbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, et caſtitate; tum nobis, hoc negotium tractantibus, a Deo Opt. Max. omni animi pietate, ſacrificijs, precibus, ac ieiunijs auxilium implorare ſtudeant. In quarum rerum fidem has literas noſtra, noſtriq. Cancellarij manu ſignatas confici, ſigilloq. noſtro muniri, et promulgari, Metropolitanaq. noſtræ, et Collegiatarum eccleſiarum, Ædiumq. Archiepiſcopalium ualuis publice affigi iuſſimus. Quam affixionem habere eam uim volumus, ac ſi ipſis ſingulis, quorum intereſt, illa allata, ac denunciata eſſent. Dat. Mediolani, in Ædibus Archiepiſcopalibus, Die 23. menſis Maij. 1571.

Indictio Synodi Diœceſanæ. III.

In nomine ſanctæ, et indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et ſpiritus ſancti Amen.

Carolus Borrhomæus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, et Apoſtolicæ Sedis gratia, Archiepiſcopus ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ, Omnibus, et ſingulis Chriſtifidelibus ciuitais, et Diœceſis noſtræ Mediolanenſis Salutem in Domino.

CVRA paſtoris cuius miniſterio Spiritus ſanctus utitur in ciuitate, cui ille præeſt, pie, ſancteq. inſtituenda, ſpectare in primis debet ad eam accomodatam paſcendi rationem, quæ in augendo ſpiritu poſita, ad colles, ad illa ſcilicet cæleſtia tabernacula gregem compellit: id quod propheta Micheas diuinitus admonuit ijs uerbis, Accedite ad montes æternos. Quo in paſcendi genere quoniam præter cetera ualet multum ſancta illa conciliarium rerum tractatio: hoc anno nos, edicto iam promulgato, cum concilium prouinciale, ex Tridentino præſcripto, indiximus; tum diœceſanam Synhodum, quam anno ſuperiori a nobis indictam, per inualetudinem noſtram haberi non licuit, celebrare uolumus. Quamobrem his noſtris litteris uniuerſos et ſingulos, qui Mediolani, et in diœceſi noſtra, beneficia quæuis eccleſiaſtica; etiam quæ ſine ulla cura ſunt, obtinent, quiq. ſacris item ordinibus initiati ſunt, eos præterea omnes tum ſæculares, tum regulares clericos, qui quouis iure, aut conſuetudine noſtræ Synhodo diœceſanæ intereſſe debent, monemus in Domino, eiſdemq. omnibus, et ſingulis in uirtute ſanctæ obedientiæ, ac pœnis ſacrorum canonum iure conſtitutis, iubemus, ut ipſi ea clericalis habitus honeſtate, quæ noſtris prouincialibus concilijs, et ſuperiori diœceſana Synhodo, noſtriſq. item edictis præſcripta eſt, cum ſuperpelliceis etiam mundis, die decimo quinto menſis Aprilis, proxime ſequentis, quem diem inchoandæ diœceſanæ Synhodi certum indicimus, ſummo mane in noſtram Metropolitanam Mediolanenſem Eccleſiam conueniant: idq. non alij eorum nomine, ſed ipſimet, niſi legitima cauſa, quam probare debent, impediti ſint, præſtent: Inde autem, cum conuenerint, ne cuiquam diſcedere liceat, niſi impetrata a nobis facultate.

Edicimus præterea, id quod noſtro prouinciali concilio ſecundo decretum eſt, ut poſt indictæ huius Synhodi promulgationem, in omnibus et urbis, et diœceſis noſtræ Eccleſijs parochialibus, quintaquaque feria, in ſingulas hebdomadas, quoad ipſa Synhodus abſoluta, ac dimiſſa de more erit, in Miſſæ ſacro oratio de Spiritu ſancto dicatur; in Metropolitana autem, et collegiatis, proceſſionum etiam munus, ſingulis Dominicis diebus, intus obeatur; ex animoq. preces fiant, quibus a Deo auxilium impetretur pro optimo Synhodalium tractationem euentu.

Monemus item eos omnes et ſingulos eccleſiaſtici ordinis homines, ut, nec etiam in itinere, quod Synhodi cauſa huc facturi ſunt, neque uero hic item ab ea uiuendi frugalitate, ſacerdotali modeſtia, atque grauitate, quæ prouinciali concilio priori præcepta eſt, diſcedãt; ſed cum exemplum fidelibus afferant, ut monet Apoſtolus, in uerbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, et caſtitate; tum nobis a Deo optimo maximo, omni animi pietate, ſacrificijs, precibus, ac ieiunijs auxilium implorare ſtudeant. In quarum rerum fidem has litteras, noſtra, noſtriq. Cancellarij manu ſignatas confici, ſigilloq. noſtro muniri, et promulgari, Metropolitanaq. noſtræ, et Collegiatarum Eccleſiarum, Ædiumq. Archiepiſcopalium ualuis publice affigi iuſſimus. Quam affixionem habere eam uim uolumus, ac ſi ipſis ſingulis, quorum intereſt, illa illatæ, ac denunciata eſſent. Datum ex Palatio noſtro Archiepiſcopali Die 8. Martij 1572.

Indictio

Indictio Synodi diœcesanæ. IIII.

In nomine sanctæ, et Indiuiduæ Trinitatis, Patris, et filij, et spiritus sancti Amen.

Carolus Borrhomæus, S. R. E. tit. S. Praxedis Presbyter cardinallis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Mediolanensis Ecclesiæ, Vniuersis, et singulis Christifidelibus Ciuitatis, et Diœcesis nostræ, Salutem in Domino.

IESV CHRISTI sanguinem, et uiscera redolens, cura pastoralis, omnes summæ sollicitudinis partes ab ijs summopere deposcit, quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei. Id sanè nos cum aliquando animo menteq. reputemus; plane equidem agnoscimus hæreditatem nostram in cruce eiusdem Christi Domini, et in laboribus plurimis. quare studio perpetuo, uigilijs maximis, perenniq. diligentia elaborandum nobis est in muneris huius, quod magnum et multiplex sustinemus, perfunctione. Iam hoc anno aliquam uisitationum partem obiuimus: alia sunt, quæ pro nostri officij sollicitudine a nobis prætermitti non oportet. In ijs potissimum est anniuersaria illam, olim ueterum canonum iure, ac nuper Tridentino decreto constituta, diœcesana Synodi conuocatio, atque actio: quam sollicite amplecti debemus. Quocirca his nostris litteris uniuersos, et singulos, qui Mediolani, et in diœcesi nostra, beneficia cuiusuis generis ecclesiastica, etiam quæ sine ulla cura sunt, obtinent; quiq. sacris item ordinibus initiati sunt; eos prætерea omnes tum sæculares, tum regulares clericos, qui quouis iure, uel consuetudine nostra Synodo diœcesanæ interesse debent, monemus in Domino; eisdemq. omnibus et singulis in uirtute sanctæ obedientiæ, ac pœnis sacrorum canonum iure sancitis, iubemus, atque edicimus, ut ipsi, clericali habitu decenti, nostris prouincialibus, et diœcesanis Concilijs, edictisq. præscripto, ac superpelliceis prætеrea muniti indnti, die decimo sexto mensis Nouembris, proxime sequentis, quem diem inchoandæ, diœcesanæ Synodi certum indicimus, summo mane in nostram Metropolitanam Ecclesiam, Mediolanum conueniant: idq. non alij eorum nomine, sed ipsimet, nisi legitima causa, quam nobis probare debent, impediti, omnino præstent. Inde autem, cum conuenerint, ne cuiquam discedere liceat, nisi missione a nobis impetrata.

Edicimus prætеrea, id quod nostro prouinciali Concilio secundo decretum est, ut, post indictæ huius synodi promulgationem, in omnibus et urbis, et diœcesis nostræ ecclesijs parochialibus, quinta quaque feria, in singulas hebdomadas, quoad ipsa Synodus absoluta, ac dimissa de more erit; Missa de Spiritu sancto, aut, si quando officij ratio aliter postulet, oratio de eodem in Missæ sacro, quod fit, dicatur. In Metropolitana autem, et Collegiatis ecclesijs processionum etiam munus, singulis Dominicis diebus intus obeatur; ex animoq. preces fiant, quibus à Deo nobis auxilium imploretur in illa Synodalium rerum tractatione.

Et quoniam religiosam animi præparationem hæc Synodalis actio ab ecclesiastici ordinis hominibus potissimum requirit, qui præsentes adesse debent; hoc eos omnes et singulos, quo puriores ad eam conueniat, uehementer in Domino monemus, ut dominico die, qui proxime futuram Synodum antecedit, ij primum peccata confessi, non solum Sacerdotes Missæ sacrum faciant, sed reliqui singuli cuiusuis ordinis clericis sanctissimam Eucharistiam sumant: hocq. idem etiam omnes summo mane præstent eo ipso die, quo, adiutrice Dei gratia, a nobis Synodi initium fiet. Quo autem sanctius tridaanæ illæ Synodales actiones habeantur; illud tum sacerdotes, tum clericos uniuersos, singulosq. magnopere hortamur, ut tribus ipsis statis Synodi diebus ieiunent; cum præsertim omnis illa Synodalis tractatio sub initium aduentus Christi Domini cadat ritu nostræ Mediolanensis ecclesiæ. quo sacri aduentus tempore, cum sicut olim, ita nunc a quibusdam pijs fidelibus ieiunium etiam fiat, tum ab ijs quoque illud fieri æquissimum est, qui abstinentiæ, ieiunij, christianarumq. uirtutum exemplo cæteris prælucere debent.

Illud item edicimus, ac iubemus, ut ijdem et uniuersi, et singuli, nec etiam in itinere, quòd Synodi causa huc facturi sunt, nec uero hic item ab ea clericalis uitæ disciplina, sacerdotali morum grauitate, prouincialibus et diœcesanis nostris Synodis præcepta, discedant; sed ita se gerant, in uerbo, in conuersatione, in charitate, quemadmodum Apostolus monet, ut, cum eos posuerit Deus non in iram, sed in acquisitionem salutis, et in ædificationem, officij sui memores, ambulent digne Deo, per omnia ei placentes, et quæ edificationis sunt, agentes, ut in illis glorificetur nomen Domini Iesu christi.

SCIANT uero urbis, et diœcesis nostræ fideles, Synodalem hanc actionem, à nobis indictam, præcipuum quoddam charitatis studium ab ys ipsis postulare, quibus in christo ministramus; cum illa omnis eo pertineat, ut per nos gressus illorum dirigantur in uiam salutis. Quare paterna cohortatione eos uehementer in Domino admonemus, ut et sua, et nostra causa nobiscum orationis studium adhibeant; dieq. Dominico, Synodum præcedente, initio scilicet sacri Aduentus, primum uere pœnitentes, et confessi, sacram communionem sumant; hoc maxime precantes, ut, Dei auxiliante misericordia, nos ea, quæ ad nostram, eorumq. omnium, qui curæ nostræ commissi sunt, salutem pertinent, diligenter sancteq. agamus. In quarum rerum fidem has litteras, nostra, nostrique Cancellarij manu signatas confici, sigilloq. nostro muniri, et promulgari, Metropolitanæq. nostræ, et collegiatarum Ecclesiarum, Ædiumq. Archiepiscopalium ualuis publice affigi iussimus. Quam affixionem habere eam uim uolumus, ac si ipsis singulis, quorum interest, illæ allatæ, ac denunciatæ essent. Datum ex Palatio nostro Archiepiscopali, Die 18. Septembris. 1574.

Indictio synodi diœcesanæ in posterum facta est non edictis, sed ratione ueteri, quæ, decreta, ac renouata, in constitutionem diœcesanam relata est.

Prorogationes Synodorum Diœcesanarum.

Carolus S. R. E. tit. S. Praxedis presb. Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.

SVperiori proximo anno Synodum diœcesanam, quã ex concilij Tridentini præscripto quotanais habere debemus, hoc anno, die 18. mensis Octobris, qui dies est S. Lucæ Euangelistæ, habendam celebrandamque esse, nos in ipso diœcesano conuentu indiximus. Sed cum et uisitatio, in diœcesi nostra a Reuerendiss. Visitatore Apostolico inchoata, nondum perfecta sit; et nos uisitationis etiam, à Santiss. D. N. Gregorio XIII. nobis delegatæ, occupationibus hoc tempore distineamur; illam differendam esse censuimus, prout his litteris in alium diem, arbitratu nostro statuendum, alijsq. litteris edicendum, differimus, et prorogamus. In cuius rei fidem has, quas edicti publici uim habere uolumus, nostro sigillo obsignatas, Cancellarijq. nostri Archiepiscopalis subscriptione munitas, in ualuis Metropolitanæ nostræ ecclesiæ, adiumq. Archiepiscopalium, publice proponi, affigiq. mandauimus. Datum Bergomi die 19. Septembris 1575.

Prorogationes Synodorum Diœcesanarum.

Carolus S. R. E. tit. S. Praxedis presbyter Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus sanctæ Ecclesiæ Mediolanensis.

SYnodum diœcesanam, quæ decreto perpetuæ indictionis, in Synodo proxima per nos edito, die 24. mensis Aprilis, hoc anno futura erat, ob pestiferam contagionem, à qua adhuc, peccatis nostris ita exigentibus, hæc Vrbs, et diœcesis, adhuc omnino libera non est, in aliam certam diem, arbitratu nostro statuendam, publiceq. indicendam, prorogamus, ac differimus. In cuius rei fidem, has sigillo Archiepiscopali sancti Ambrosij, et cancellarij nostri subscriptione signatas, Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ, adiumq. Archiepiscopalium ualuis, affigi mandauimus. Dat. Mediolani, in Archiepiscopatu, die 26. Martij 1577.

Prorogatio Synodi Diœcesanæ.

Carolus S. R. E. tit. S. Praxedis Presbyter cardinallis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.

SYnodum diœcesanam, quæ, ex decreto nostro, in synodo proxima superiore indicta, et in Epiphania Domini, iussa etiam nostro, a Reuerendo Archidiacono in Metropolitana ecclesia solemniter denuaciata, et in Calendario adscripta die uigesimo Aprilis, hoc anno futura erat, prorogamus ac differimus ad diem uigesimum sextum mensis Maij, proxime sequẽtis. In cuius rei fidem has, sigillo Archiepiscopali Sancti Ambrosij, et Vicecancellarij subscriptione signatas, Metropolitanæ nostræ ecclesiæ, adiumq. Archiepiscopalium ualuis, publicè affigi iussimus. Dat. Mediolani, Die ultimo Martij. 1580.

Edictum de Visitatione.

Carolus miseratione diuina tit. Sanctæ Praxedis Presb. Cardinalis Borrhomæus, Archiepiscopus Mediolani.

CVM ad nostri pastoralis officij rationem Visitationis cura ita pertineat, ut ex sacrorum Canonum iure, et Conciliorum decretis prætermitti neque possit, neque debeat: nos illud à nobis debitum munus, omni, qua maxima possumus diligentia, Deo iuuante aggredi, atque perficere cupientes, perutile fore existimauimus, omnibus, et singulis iurisdictionis nostræ fidelibus, cæterisq. quorum id interest, hoc significare; In eam uero curam ita incubemus, ut non ordinaria nostra solum, uerum etiam delegata nobis auctoritate, accurate uisitemus omnes et singulas has Mediolanensis, et ciuitatis, et Diœcesis Ecclesias, Metropolitanam nostram, collegiatas, earum item capitula, tum personas, curatas præterea Ecclesias, etiam eas, quæ ipsi Metropolitanæ collegiatis, alijsue Ecclesijs, Monasterijs Collegijs, aut pijs quibusuis locis annexæ sunt. Monasteria item quæ commendata sunt, Abbatiæ, Prioratus, siue Præpositura, alioue nomine nuncupata, in quibus non uiget regularis obseruantia, cætera quoque beneficia curata, ac non curata, secularia, regularia quouis modo comendata etiam si exempta sint, Ecclesias item quascunque quauis ratione exemptas, quaue in nullius diœcesi sunt, quibus Metropolitana nostra propior sit, quam alia cathedralis Ecclesia; omnes denique Ecclesias non curatas, capellas, oratoria, hospitalia, collegia quæcunq. confraternitates laicorum, Montes pietatis, piaq. loca omnia. quamuis exempta sint etiam ad laicorum administrationẽ pertinentia, Moniales etiam quæ Sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subiectæ sunt, quaue etiam Sancti Petri, uel Sancti Ioãnis capitulorum nomine, uel alio quouis modo nominantur, Monialium item quantumcumque clausuram, Monasteria insuper in quibus cura exercetur animarum, personarum secularium, in ijs quæ ad Sacramentorum administrationem pertinent; omnes denique et quascũque seculares personas Ecclesiasticas etiam exemptas, et regulares extra Monasterium uitam agentes. Hoc igitur nostro publicè promulgato edicto, omnes, et singulos certiores facere uolumus, nos die uigesimo quinto huius mensis uisi-

tandi initium facere uelle, eo animo, eoq. consilio, ut quantum in nobis est, diuina benignitate adiuti, omni, et diligentia et pietatis, et pastoralis officij studio in ea incumbamus; quæ ad animarum salutem ad cultus diuini rationem, ad Ecclesiarum statum, ad Christianam morum institutionem, ad Cleri, et fidelis populi uita atque officij disciplinam spectare iudicabimus. Quare monemus, omnes et singulos, ad quos earum Ecclesiarum, Monasteriorum, et piorum locorum, quæ diximus, cura uel gubernatio, uel administratio, uel Missarum, ac diuinorum officiorum, quæ in ijs præstanda sunt celebratio, aliorumue munerum iunctio pertinet, ut quo die singulas illas Ecclesias, locaq. uisitabimus proferant ac ostendant nobis uel ei, cui tale munus delegauimus, uel Cancellario nostro cuius opera in hoc uisitationis munere utemur, suorum omnium beneficiorum, et sacrorum ordinum titulos, et Ecclesiarum capitulorumue statuta, constitutiones, ac obligationum onera, quæ eis imposita sunt. Inuentarium præterea bonorum mobilium, et immobilium, atque eas res omnes ostendant, quæ ad Ecclesiæ, aut pij loci cultum, apparatum, et ornatum pertinent.

Si quis autem cuiusuis ordinis, aut dignitatis sit aliqua in medium afferre uoluerit, quæ ad Dei laudem, Ecclesiarum commodum, et animarum salutem interesse putauerit, eum hortamur in Domino, ut omnia ea nobis uel sermone, uel scripto patefaciat.

Et quoniam ab ijs, quæ alijs præstant, initium sumi decet, primum Metropolitanam nostram Ecclesiam uisitabimus, ad alias deinde Ecclesias, et loca quæ diximus progrediemur, ea seruata ordinis rationi, quæ ad eam rem benegerendam magis expedire nobis uidebitur.

Itaque monemus, praecipimus, atque citamus capitulum Ecclesiæ nostræ Metropolitanæ, eiusq. Archipresbyterum, Archidiaconum, Primicerium, Præpositum, Decanum, Canonicos, qui ordinarij appellantur, Notarios, Primiceriorum lectores, Mazzeconicos, capellanos, custodes obedientiarios, clericos, ueglones, et ueglonissas, capellanum curatum curam animarum exercentem in parochialibus Ecclesijs Sanctorũ Theclæ, et Ioannis ad fontes Monasterij Lantasij, et Galdini, Archipræsbyterum, item et canonicos Decumanos, scholares, confratres, et beneficiatos officiales, ministros, cæterosq. singulos, qui nostræ Metropolitanæ Ecclesiæ ministrant, uel ministrare debent, ut eo quem ediximus die 25. summo mane omnes ad uisitationem conueniant, ac sui quisque beneficij quod in ea Ecclesia obtinet titulos dispensationem, statuta, constitutiones, ordines, obligationumq. onera nobis, ut supra ediximus exhibeat, in eaq. Visitatione quam statuto iam die aggrediemur, etiam si non eo ipso die absoluere poterimus, tamdiù adesse pergat, quo ad omnibus ijs, quæ ad eam pertinent, quæq. nos necessaria, et opportuna censuerimus, perfectis, illam omnino absoluerimus.

Et ut hæ nostræ litteræ cancellarij nostri manu subscriptæ, sigilloque nostro signatæ, quas edicti publici uim, ac testimonium habere decernimus, omnibus ijs, quibus ediximus, ac alijs quorum id interest, et in posterum quauis ratione interrerit, nota, ac manifesta plana esse possint, uolumus eiusdem nostræ Metropolitanæ Ecclesiæ, et aliarum huius Ciuitatis Ecclesiarum, quæ collegiatæ sunt, ac Monasteriorum ualuis affigi, ac relinqui eosq. omnes, quos diximus, eisdem ita teneri, ut si illi ipsi personaliter moniti, requisiti, ac citati essent. In quorum testimonium has confici signo nostro muniri iussimus. De earum uero affixione, quod quiuis noster in hac parte nuncius ad nos referet, in eo fidem illi omnino habebimus. Dat. ex nostris Archiepiscopalibus ædibus die 22. Iunij. 1566.

Edictum contra concubinarios.

Carolus Borrhomæus miseratione diuina S. R. E. tit. Sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Mediolanensis.

Pastoralis nostri officij, ac uigilantiæ ratio postulat, ut, qui nostræ curæ traditi sunt, eos, si qui sunt, qui a recta et christiana uiuendi uia aberrantes, in uitiorum sordibus uiuunt, ab ea improbitate ad meliorem uitã, ab iniquitate ad iustitiam, a peccatorũ caligine ad lucem filiorum DEI reuocemus. itaque cum ad nos delatum sit, nonnullos huius et ciuitatis et diœcesis homines, suæ salutis oblitos, statuto ab Ecclesia tempore non confiteri, neque sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumere; alios in concubinatu, aut adulterio uiuere; alios etiam a connubij consuetudine recessisse, ac sæpe eos sui officij monitos, salutaribusq. cohortacionibus ad resipiscendum excitatos, in carnis operibus, non sine grauissima aliorum offensione, et maxima salutis suæ pernicie, longius progredi: nos propterea pro nostra Pastoralis muneris ratione, ut, quantum in nobis est, oues aberrantes ad ouile compellamus, et in uiam uirtutis, unde digressæ sunt, reuocemus; omnes Mediolanensis huius et ciuitatis et diœcesis, tam fœminas, quam mares, qui proximo superiori Resurrectionis Domini Pascha confessi non sunt, aut sacrosanctæ Eucharistiæ sacramentum non sumpserunt; quiq. matrimonio coniuncti, sanctissimo hoc neglecto sacramento, connubij consuetudinem absque sanctæ Matris Ecclesiæ iudicio, atq. auctoritate dimiserunt, hos omnes, tum concubinarios etiam, ac adulteros, siue laici, siue clerici, cuiusuis etiam dignitatis, sint, uehementer hortamur in Domino, requirimus, ac semel, iterum, et tertio, trinaq. hac monitione præmissa monemus, dantes duos pro primo, duos pro secundo, duos item alios dies pro tertio et peremptorio termino, ut ipsi ad sex continuos dies de suis peccatis confiteantur, confessiq. Eucharistiam sumant; certamq. huiusce rei fidem nobis faciant; ac qui matrimonio iuncti sunt, a cuius consuetudine, ut dictum est, se abduxerint, ad eam plane redeant; adulterique, concubinarij,

binarij, adulteræ, et concubinæ, se ab ea peccati labe, mutuaq. illa inter se praua consuetudine, ac domicilij etiam usu omnino remoueant. Hæcq. omnia in uirtute sanctæ obedientiæ præcipimus, ac mandamus, cum pœna etiam excommunicationis latæ sententiæ, et aureorum centum, ac maioris, minorisue summæ, quam arbitrio nostro pro delinquentium condicione reseruamus, eamq omnem mulctam domui sanctæ Mariæ, quæ dicitur del Soccorso, adiudicamus; publicæ item pœnitentiæ, quam ut nobis expedire uidebitur, iniungemus, alijs præterea pœnis, sacro Tridentino concilio, et canonum iure constitutis; quas nulla citatione, nullaq. declaratione facta, eos oẽs et singulos, quos diximus, statim subijsse declaramus, cuiusuis generis, ordinis, gradus et dignitatis illi sint, qui huic salutari nostro edicto non paruerint. Ideq. tibi N. proponimus atq. edicimus. Confecto autem illo sex dierũ spatio, contumaces omnes ac singulos monemus, et citamus, ut primo iuridico die, statim sequenti, afferant causam, eamq. interim probent, si quam probabilem habent, uel se habere persuadent, quamobrem eos, uel ipsorum aliquem condemnare, publicare, declarare, etcet. publicaq. pœnitentia afficere, executionisq. denique mandatum nos relaxare non debeamus, uel Vicarius noster criminalis id efficere non debeat, et alij, quibus nos hoc munus delegabimus. Volumus præterea his nostris litteris eorum unum quemque ita teneri, ut si illi ipsi personaliter moniti et citati essent, etiam si hæ litteræ in cuiuslibet ipsorum domicilio relictæ et relaxatæ sint ab aliquo, præsertim curiæ nostræ Archiepiscopalis publico nuncio, cui iurato ea de re fidem omnino habebimus. Datum ex nostris Archiepiscopalibus ædibus die 21. Augusti 1566.

Edictum de clericis, habitum clericalem non induentibus.

Carolus Borrhomæus miseratione diuina S. R. E. tit. Sanctæ Praxedis, Presbyter Cardinalis Archiepiscopus Mediolanensis.

ET si nos ueterum canonum, et Tridentini concilij iussa exequentes, iam pridem publico edicto, quod Vicarius noster generalis die 25. Octobris. 1564. nostro nomine promulgauit nostræ Ciuitatis et Diœcesis clericos monuimus, ut habitum et clericalem tonsuram, quæ est spiritualis militiæ insigne, sumerent, ac deferent: animaduertimus tamen nonnullos adhuc contumaces esse. Quamobrem prosequentes nos, quæ prouinciali nostra Mediolanensi Synodo decreuimus, hoc edicto, publicè proposito, omnes, et quascunq. Ecclesiasticas personas, quæ aut sacris initiatæ sunt, aut dignitates, personatus, officia, beneficiaue, qualiacunq. etiam simplicia, obtinent, etiam si studij causa absint, et in publicis gymnasijs, aut ubi uis locorum sint, uehementer hortamur in Domino, ac semel, iterum, et tertio, trinaq. hac monitione præmissa, monemus, ut, qui in prouincia sunt, ad duos menses clericalem habitum sumant, et deferant, ordini suo, ac dignitati congruentem, tonsuramq. clericalem presbyteri tribus digitis, cæteri inferioris ordinis clerici duobus saltem, ex omni parte latam, perspicue gerant: damusq. eis ad id omnino efficiendum, pro primo uiginti dies, pro secundo alios item 20. pro tertio, et peremptorio termino 20. etiam reliquos duorum mensium, quos præscripsimus, dies: qui uero extra prouinciæ fines sunt, illud idem ad tres menses præstent, ijsq. unum pro primo, alterum pro secundo, et tertium mensem, pro tertio, et peremptorio termino assignamus, quod si qui huic nostro edicto non paruerint; si beneficia Ecclesiastica obtinent, aut eorum fructus reseruatos habent, omnibus ijs anni unius fructibus iure ipso priuati sint, quos arbitratu nostro pijs locis aut operibus attribuemus: sin autem beneficiũ Ecclesiasticum nullum obtinent, trium mensium carcere eos mulctandos declaramus; et qui sacris ordinibus initiati fuerint, etiam ab ordinum suorum munere sint suspensi. Ab eo autem tempore quod et ad tonsuram, et habitum clericalem sumendum hoc edicto præstituimus, post mensem si qui, uel eum non suscepisse, uel susceptum deposuisse conuicti fuerint; eos beneficijs atque officijs Ecclesiasticis omnibus iam nunc, etiam nulla alia declaratione facta, priuatos esse declaramus.

Præterea quoniam quæ nos prouinciali nostra Mediolanensi synodo de clericalium uestium colore, de sericis uestimentis, aut ornamentis, de interiore ueste, de mantelletti longitudine, de pallio quod ferrarolum uocant, de caligis non inflatis, nec disectis, de camiscijs, ut dicunt, lattucatis, aut arte elaboratis, de annulis, et reliquo denique clericorũ uestitu constituimus; ea cũ intelligamus à pluribus negligi, inter alias pœnas, quas de clericis in eo genere contumacibus ex illo nostræ Synodi decreto pro personarum condicione, et modo culpæ arbitratu nostro sumemus, uestimentorum etiam, quibus quisque clericus contra illud decretum usus fuerit, amissionem ei denunciamus, eaq. contumacibus clericis adępta, pauperibus distribuemus. In quarum rerum fidem hoc edictum confici, et signo nostro muniтum, nostriq. Cancellarij manu subscriptum, Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ ualuis affigi, alijsq. locis in publicum proponi iussimus. Dat. Mediolani ex ædibus nostris Archiepiscopalibus die 24. Decembris. 1566.

Edictum de Residentia:

Carolus Borrhomæus miseratione diuina S. R. E. tit. sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis, Archiepiscopus Mediolani.

QVoniam multorum, qui curata cuiusuis generis beneficia, officiaue ecclesiastica, Præposituras, atque alias ecclesiasticas dignitates obtinent, in ijsq. residere iure, uel consuetudine debent, ea est contumacia, ut neque ueterum Canonum, concilijq. Tri-

dentini decretis, nec Pij Quarti, Pontificis Maximi constitutione, nec postremò Sanctissimi D. N. Pij V. iussu, neque edictis præterea, nostro nomine promulgatis, adduci potuerint, ut beneficiorum suorum residentiæ, quam debent, præsentes satisfaciant; cumq. id nos pro nostri Archiepiscopalis muneris ratione diutius ferre nullo modo possimus, nec sanè debeamus; ad ultima quidem remedia descendere cogimur.

Quamobrem hoc nostro edicto omnes et singulos, quicumque in nostra Mediolanensi, et ciuitate, et diœcesi beneficia eiusmodi in titulum, uel commendam habent, uehementer hortamur in Domino, requirimus, ac semel, iterum, et tertio, hacque trina monitione præmissa, monemus, præcipimusq. ac mandamus, ut, si in prouincia illi sunt, ad duos menses, quorum 20. dies pro primo, alios deinde 20. pro secundo, tum reliquos 20. pro tertio et peremptorio termino ipsis assignamus; si extra Prouinciam, ad tres, unum pro primo, alterum pro secundo, tertiumq. mensem pro tertio item, et peremptorio termino, ad sua beneficia se conferant, atq. in ijs, quemadmodum sacro Tridentino concilio sancitū est, assidue residendo, nusquàm inde discedant, nisi a nobis permissa sibi in scripto huiusce rei facultate. Quod si qui salutis suæ immemores, hoc ipso tempore, quod ad residendum præscripsimus, ad suorum beneficiorum residentiam non accesserint; aut sine nostra scriptis permissa facultate indè postea discendentes, amplius duobus mensibus, siue continuatis, siue interruptis in anno abfuerint, etiam si eo temporis spacio ipsi in alijs suis beneficijs, canonicatibus, dignitatibusue, etiam si in quacumq. cathedrali Ecclesia sint, resederint: eos præter pœnas, quæ et sacrorum Canonum decretis, et eodem concilio, et Pij Quarti Pont. Max. constitutione non residentibus propositæ sunt, ordinum suorum munere, officioq. suspensos, ac eisdem curatis beneficijs iure ipso priuatos declaramus. Interim autem fructus, quos absentes suos non faciunt, nec sine conscientiæ labe retinere possunt, Fabricæ Ecclesiæ, cui quisque præest, et ornamentis, pro rata temporis eorum absentiæ adiudicamus. a qua pœna atque etiam à mortali peccato, quod, ut Tridentino concilio declaratum est, committunt, qui sine nostra scripta facultate absunt, ne ij quidem immunes sunt, qui, quoniam a suis ecclesiis absentes apud nos, et à nobis ipsis sæpe uidentur, nostro quasi tacito permissu se abesse existimant. quod a nostri animi sententia longè alienum esse, etiam his litteris declaramus.

Edicimus præterea, ac iubemus omnibus, quicumque Ecclesiastica beneficia, curata, uel non curata, in titulum, aut commendam obtinent, quæ tamen personalem residentiam iure, uel consuetudine requirunt, si qua non residendi, studij causa, permissa facultate tueri, ac defendere se posse arbitrantur, quò minus ipsi in suis resideant beneficijs, ut eam ad idem tempus supra respectiue præscriptum, nobis, aut Vicario nostro exhibeant; alioqui sciant nos de eis pœnas esse sumpturos, quæ contra non residentes constitutæ sunt.

In quarum rerum fidem hoc edictum confici, signoque nostro signatum, et nostri Cancellarij manu subscriptum, Metropolitanæ nostræ Ecclesiæ ualuis affigi, alijsq. locis publicè proponi iussimus. Volumusq. eo unumquemque ita teneri, ut si ipse personaliter monitus esset ac citatus. Datum Mediolani ex nostris Archiepiscopalibus ædibus, die 10. Ianuarij. 1567.

Edictum de hæreticis, hæresumue nomine suspectis, et ijs item denunciandis, qui hæreticorum libros, scripta, aut alia id generis Sedis Apostolicæ auctoritate quouis modo prohibita, legunt, uel apud se habent.

Carolus Borrhomæus S. R. E. tit. S. Praxedis Presb. Cardinalis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ Vniuersis, et singulis urbis et diœcesis nostræ fidelibus. Salutem in Domino.

CVM uiam ueritatis, tamquam magistri mendaces, hæretici fugientes, et a corpore CHRISTI, quod est Ecclesia, segregati, iamq. serui satanæ facti, nihil non agant, ac moliantur, ut seducant multos, et, ut lupi rapaces, dissipent gregem Domini; contra eos sane quidem omnium communis esse debet uigilantia, quoniam contra communes hostes pro communi salute suscipitur. Quare nos, pastoralis curæ et solicitudinis spiritu inducti, ut, et quod in nostro munere positum est, agamus, et ceteri a nobis item admoniti, quas CHRISTO Domino, atque ecclesiæ debent, officij partes in re salutari, et plane necessaria non prætermittãt, ac ne in iudicio CHRISTI rei sint de silentio, etiam si non contaminentur assensu; hoc edicto. quod de hæreticis denunciandis promulgandum quotanis, concilij nostri prouincialis secundi decreto constituimus, omnes et singulos huius urbis, diœcesisq. nostræ homines, tum ecclesiasticos, tum laicos, etiam quauis dignitate, gradu, honoreue præditos, monemus, eisdemq. in uirtute sanctæ obedientiæ, pœnaq. excommunicationis latæ sententiæ proposita, id iubemus, ut si eorum quispiam iam scit cuiusuis sectæ hæreticos, aut hæresis nomine infames, suspectosue homines, aut quouis modo a fide catholica aberrantes, aut eorum sectatores, fautores, defensores, illis credentes, aut quempiam, qui uel hæreticalia uerba protulerit, uel qui hæreticale, quidquam egerit, feceritue, uel qui hæreticorum libros, scripta, aliaue id generis, Sedis Apostolicæ auctoritate quouis modo prohibita, legit, legeritue, aut apud se habet, habueritue, decem ad summum diebus post edicti huius promulgationem, si uero sciet in posterum, uiginti diebus postquam id norit, illos omnes et singulos, nobis, aut Reuerendo Patri in hoc statu Mediolanensi hæreticæ prauitatis Inquisitori denunciet.

Parochis praeterea nostris uniuersis ac singulis cum ea omnia, quae primo prouinciali concilio eisdem hoc de genere praescripta sunt, tum etiam di modo edicimus, atque iubemus, ut edictum hoc, latino, et uulgari sermone expressum, perpetuo bis in singulis annis, semel Quadragesimae initio, iterum ineunte Domini Aduentu, publice in sua quisque parochiali Ecclesia, cum in Missa frequentior populus adest, de scripto pronuncient, ac promulgent. In quarum rerum fidem edictum hoc, sigillo nostro munitum, et Cancellarij nostri manu signatum, in Metropolitanae Ecclesiae nostrae, adiunq. Archiepiscopalium ualuis, et alijs locis, in quibus affigi moris est, publice proponi, et affigi item iussimus. Dat. ex Aedibus Archiepiscopalibus die uigesimo Decembris. 1570.

Editto per la osseruanza delle Feste.

Carlo cardinale Borromeo Arciuescouo, di Milano.

Molto hà incaricato il sacro concilio di Trento ogni Prelato à fare, che nella sua città, et Diocese li giorni di festa siano celebrati religiosamente, et con diuotione. Parimente Pio Quinto di santa memoria per sue Bolle, rinouando li statuti, et canoni antichi sopra l'osseruanza de le feste, fece alcune prouisioni intorno à questo, et strettamente commandò à gli Ordinarij de luoghi, che ne procurassino la diligente essecutione, et per questa causa imponessero pene contra li transgressori ad arbitrio loro.

In conformità et essecutione delle quale cose, nel primo nostro concilio Prouinciale, et poi più ampiamente nel terzo, si sono fatti alcuni Decreti in questa materia, per i quali specialmente, sono stati prohibiti li abusi, et corruttele che in questa Città, et Diocesi erano più frequenti contra l'osseruanza di esse feste, ò di maggior disturbo et impedimento à la loro debita, et conueniente santificatione.

Hora intendiamo con molto dispiacer dell'animo nostro, che in questa città, uarie persone, non ostante questo, perseuerano in alcune de li sudetti abusi, et corruttele con pregiuditio non poco dell'honor di Dio, et dell'osseruanza, che deueno à sacri canoni, constitutioni de Sommi Pontefici, et concilij, per auttorità de quali habbiamo fatte queste prohibitioni.

Et perche questi publici peccati, massime in cosa, che spetta al culto Diuino, come è questa, sogliono più grauemente prouocare l'ira di Dio sopra de popoli: et in ogni caso è debito dell'officio nostro Pastorale procurar di leuarli, et far ogni cosa, perche realmente si essequiscano le sudette prouisioni, et ordini: perciò con questo nostro Editto per prima, seconda, et terza et peremptoria monitione, commandiamo tutte le infrascritte cose, in uirtù di santa obedienza, et sotto pena ad arbitrio nostro, etiandio fino a l'interdetto dal l'ingresso della chiesa, secondo la qualità della colpa, et contumatia di ciascuno; alla qual pena siano tenuti non solo quelli, che immediatamente contrauerranno, ma ancora chi farà contrauenire altri, come i Padri li Figliuoli, li Padroni, et Maestri li loro Seruitori, Garzoni, et Lauoranti.

che ogni persona di qual si uoglia stato, conditione, et grado che sia, inuiolabilmente osserui le cose, ordinate da noi nel primo, et terzo concilio Prouinciale, intorno à l'osseruanza, culto, et santificatione delli giorni di festa.

E l'osseruanza, che, come di sopra, si deue a ciascuno giorno di festa, sia intiera di uentiquattro hore continue, cominciando dalla meza a otte precedente il giorno della festa, sino passata l'altra meza notte seguente, come habbiamo dechiarato nel Decreto, fatto da noi ultimamente nel Sinodo Diocesano. Et cosi ordiniamo douersi osseruare da Carrettieri, cauallanti, et condutieri, Barbieri, Sarti, calzolari, et altri Artegiani, e loro Garzoni, Seruitori, ò Lauoranti, et altre persone di qual si uoglia arte, professione, et essercitio che siano.

che specialmente nelli medemi giorni non si mettino fuori in essa città, ne si portino intorno per uendere, ne si uendino effettualmente cose non mangiatiue di qual si uoglia sorte che siano, ne anco Libri, Imagini, Pitture, Merzarie minute, Fiori, Piante, Vccelli, et simili cose.

Non si uenda cosa, che pertenga à giuoco de dadi, ò carte.

Non si uendano, ne diano a fitto Mascare, ne uesti ad uso di mascherarsi.

Non si tenghi scuola di scrima, ne di ballare, saltare, et simili cose.

Non essercitino li Ciarlatani, & simili sorte di gente, le sue uane ciancie, ne uendano alcuna cosa, ancor che acque, ò altro, sotto pretesto di uender medicamento.

Non si uendino cose mangiatiue, che non sieno necessarie al uitto humano di quel giorno.

In queste anco, che sono necessarie, si seruino le infrascritte Regole.

Non si mettino, ò tenghino fuori in uendita nelle piazze, che sono auanti alla chiesa nostra maggiore, ne auanti all'altre Chiese.

Ne meno in altro luogo presso ad essa Chiesa maggiore, ne alle altre per braccia 20. ne in modo alcuno, etiandio con qual si uoglia distanza dalla Chiesa, dentro i confini, et territorij delli borghi, terre, et luoghi della Diocesi, ne quali si celebri quel giorno solennemente qualche festa speciale d'essi luoghi.

Ne per uendere esse cose necessarie al uitto, si tenghino in qual si uoglia piazza, contrada, ò altro luogo in publico tende, ò padiglioni, ò rastelli con esse robbe affisse, eccetto ch'il pane per occasione del sole, ò della pioggia, si possi tener sotto dette tende.

Ne per causa, ò occasione di uendere esse robbe, si tengano le botteghe aperte, ma solo sia lecito a tener aperto l'usciolo di dette botteghe.

Ne dette robbe, eccetto medicinali, quantunque minute, si uendino doppo il segno del campanone grosso nella Città, et fuori doppo il segno di campana, che si darà per ordine nostro in quei luoghi, doue sarà bisogno, sino che non sieno passate nel Verno le uentitre hore, nel resto dell'anno finiti, il Vespro, et altri diuini officij, et la lettione sacra nella Chiesa maggiore quanto alla città, et nelle Chiese parochiali quanto alla Diocese.

I Fornari anco per il medesimo spacio di 24. hore intiere, dalla meza notte precedēte il giorno di festa, alla meza notte sequente, osseruino di non burattare farina, ne cuocere pane, ne far altre simili attioni pertinenti al loro mestiero: et li molinari di non condurre grano al molino, ne farina alli fornari, ne ad altre case particolari, ne pichiar' mole ne acconciar ruote, ne far' altro essercitio simile ne i molini, se nō quando per causa di molte feste cōtinuamente successiue l'una a l'altra, ò per altro publico bisogno haueranno licenza in scritto dalle persone deputate da noi à questo effetto. In fede delle quali cose habbiamo commandato, che questo nostro Editto, sottoscritto di mano nostra, et del Cancelliere della nostra corte Archiepiscopale, sia posto in publico, et attaccato alle porte della chiesa nostra Metropolitana, et del Palazzo Archiepiscopale: et uogliamo che tal affissione habbia quella istessa forza, come se à tutti fosse stato particolarmente intimato, notificato, et presentato. Dat. nel Palazzo nostro Archiepiscopale, il 13. di Nouembre. 1574.

Editto per il conuersar con riuerenza, et diuotione nelle Chiese.

Carlo Cardinale Borromeo, Arciuescouo di Milano.

FV da Gregorio Decimo, Sommo Pontefice, nel Concilio Generale di Lione santamēte statuito, che li fedeli entrino in Chiesa con humiltà, et deuotione, la conuersatione loro in esse sia quieta, grata a Dio, et à chi la uede, et considera, non solo sia d'amaestramento, ma di edificatione. che nelle chiese cessino qual si uoglia consegli, et publici parlamenti delle Vniuersità, et compagnie. Cessino i uani, et molto più li osceni, et profani colloquij. cessino le confabulationi di qual si uoglia sorte. Siano finalmente al tutto aliene da esse chiese qualunque altre cose, che possano sturbare il diuino officio, et offender gl'occhi della Maestà Diuina, accioche doue si ua per dimandar a Dio perdono di peccati, quiui non si dia occasione di peccare, ouero non siano altri depresi commettere peccati. A gli Ordinarij de luoghi poi comanda, che facciano osseruare le sudette cose, et con censure Ecclesiastiche per auttorità di questo Canone raffrenino le cose di sopra prohibite: et aggionge altre cose appresso in questa materia.

Per questo medesimo rispetto della dignità, et decoro della casa di Dio, et delle cose sante, che in essa si trattano, mosso il santo Concilio di Trento, commanda a tutti li Vescoui, et Ordinarij de luoghi, che non tollerino che si celebri il santo sacrificio della Messa, se prima quelli, che ui sono presenti, non sono cosi decentemente composti, nell'habito del corpo, che per essi diano manifesto segno d'esser iui presenti, non solo col corpo, ma con la mente, et con deuoto affetto del cuore. Commanda di più, che leuino dalle Chiese ogni colloquio uano, ragionamenti profani, passeggiamenti, strepiti, et romori, et ogni attione secolaresca, si che si conosca, et si possa con uerità dire, che la Chiesa, è casa di Dio, et casa di oratione. Et in somma che per l'auttorità datali da esso Santo concilio, et ancor come Delegati della santa Sede Apostolica, probibiscano, commandino, correghino, et ordinino non solo le cose sudette, mà tutte quelle di più, ch'essi giudicaranno conuenirsi alla riuerenza del santo sacrificio della Messa, et de i diuini officij, et al decente culto, et decoro delle Chiese. Et che con censure Ecclesiastiche, et altre pene da constituirsi ad arbitrio loro, constrenghino il popolo Christiano ad osseruare inuiolabilmente, quanto essi sopra ciò ordinaranno, et commandaranno, non ostante anco qual si uoglia consuetudine.

Volendo similmente Pio Quinto di santa memoria che li predetti Concilij fossero esseguiti, frà le prime cose, che ordinò, subito assonto al Pontificato, fù di commandar per lettere sue Apostoliche, publicate sotto il di primo Aprile 1566. innouando la constitutione di Gregorio Decimo, che nelle chiese entri il popolo fedele con humiltà, et deuotione, et iui stia con silenzo, et iui attenda à deuote orationi; et che tutti con i ginocchi à terra adorino il santissimo Sacramento: quiui cessino g'i inhonesti, uani, et profani colloquij, et qualunque altra cosa, che possa portar scandalo, ò perturbatione alli diuini officij. Et commanda à gli Ordinarij de luoghi, che facciano osseruare tutte queste cose nelle loro città, et Diocesi.

Propone anco uarie pene à quelli, che contrauenissero, et specialmente contra coloro che nelle Chiese tenessero ragionamenti scurrili, et usassero parole ò segni osceni, ò facessero atti inhonesti.

Ordina finalmente uarie diligenze per il medesimo fine del conuersar santamente nelle Chiese.

Hora noi per l'obedienza, che douemo à queste sante Cōstitutioni de Sommi Pontefici, et sacri Concilij, et per il debito dell'officio nostro pastorale in cosa, che tanto concerne l'honore di Dio, come questa, habbiamo deliberato mettere con ogni diligenza, in essecutione le sudette ordinationi, giuntamente con li Decreti delli Concilij nostri Prouinciali, fatti in questa medesima materia: et specialmente rimediare alle graui, et publiche offese, che in questa Città si fanno à Dio, con la mala conuersatione nelle Chiese, et altri luoghi sacri, et nelle sante processioni, massime doue sia maggior concorso di popolo, come à quelle Chiese, doue è l'Oratione delle Quaranta hore, la Statione di Roma, ò qualch'altra concessione d'Indulgenza, ò dono spirituale, ò la festa propria di quella Chiesa, ò altra festa solenne

solenne. I quali disordini sono talmente uenuti in colmo, che ci fanno grandemente temere d'alcun seuero flagello di Dio sopra questa Città, se non ui si piglia presto remedio tale, che se ne ueda uera emendatione.

Oltre che etiam il sacro Aduento del Signore, nel quale siamo entrati, et la celebratione dell'Anno santo, che s'auuicina, maggiormente ci stimolano à prouedere senza dimora alli sudetti abusi, et à far che le feste, et le memorie de Santi si celebrino da tutti (come commanda il sacro Concilio di Trento) religiosa et santamente, et che le persone diuote nell'andare, et pigliare le Perdonanze, Stationi, Indulgenze, et altri simili doni spirituali, et nell'interuenire alle sacre processioni, et nel uisitar le Chiese, et sacre reliquie, almeno non riceuano impedimento, ò distrattione da quelli, che con poco timore di Dio, et in perditione dell'anime loro si danno à simili dissolutioni.

Per tanto per auttorità nostra ordinaria, et per quella, che à noi è data dalli sudetti Concilij, et ancor come delegati della santa Sede Apostolica, con questo nostro Editto per prima, seconda, terza, et peremptoria monitione, commandiamo à ciascuna persona di qual si uoglia grado, stato, ò conditione, che sia, tutte l'infrascritte cose, sotto pena ad arbitrio nostro, etiandio sino all'interdetto dall'ingresso della Chiesa inclusiue, et della escommunicatione in sussidio, et altre pene contenute ne i sacri Canoni, et Constitutioni de Sommi Pontefici, secondo la qualità della colpa, et contumacia di ciascuno.

Niuno Laico entri, et stia nel Choro delli Ecclesiastici, si regolari, come secolari, in tempo, che si recitano, ò cantano i Diuini officij.

Niuno qual si uoglia ardisca nelle Chiese di questa nostra Città, ò Diocese così regolari, come secolari in alcun tempo passeggiare.

Ne in esse Chiese star fermo in circolo di gente, eccetto per occasione di predica, ò lettioni sacre, ò altra attione Ecclesiastica.

Ne appoggiarsi à gli Altari, ò al uaso dell'acqua santa, ò al fonte del Battesmo.

Ne sedere irreuerentemente con le spalle uoltate al santissimo Sacramento dell'Altare, ò inconuenientemente mettersi in faccia alle Donne.

Ne meno far romore, ò strepito, ò cosa per la qual si disturbino li Diuini officij.

Non far'atti, sguardi, parole, ò segni dishonesti uerso alcuna Donna, ancorche impudica.

Ne far ragionamenti, ò trattati di cose oscene, ò profane, ò di negocij secolari.

Ne per le cause sudette fermarsi alle porte, ne appresso d'alcuna chiesa, nella quale sia la Statione, ò Indulgenza, ò l'Oratione delle Quaranta hore, la festa d'essa Chiesa, ò altra simile occasione di concorso di popolo.

Niuna Donna di qual si uoglia stato, grado, et conditione si sia, entri, ò stia in Chiesa per alcuna causa, ò occasione, ne accompagni le sacre processioni col capo, che non sia coperto di uelo non trasparente, ò Zendale, ò tela, ò altro panno di tal modo, che stiano coperti realmente tutti li capelli.

Niuno stia nelle porte, ò fuori, della Chiesa a uedere et udire la Messa, et Diuini officij, se non done, per la picciolezza della Chiesa, non si potesse in modo alcuno star dentro.

Niuno entri in Chiesa con cani da caccia, ne sparauieri, ò altri simili uccelli, ne con archibugi, ne balestre, ne arme d'hasta, ne simili, eccetto li Alabardieri de i Magistrati. Ne appogi le sodette armi alle porte, ò a muri de Chiesa; ne le ponga in cemiterij, ò in atrij di chiesa.

Nelle chiese, nelle quali d'ordine nostro sarà deputato luogo distinto delli huomini, da quello delle donne, niuno huomo passi, ne si fermi nel luogo, deputato alle donne, ne esse donne in quello delli huomini.

Non s'accosti alcuno all'Altare, ne alli gradi d'esso, mentre che si celebra la Messa: anzi in simil caso il Sacerdote, che uorrà celebrare, faccia discostare ogn'uno: et mentre ch'egli celebra, il Chierico faccia il medesimo.

Ad essa Messa uadano, et stiano tutti gli huomini con cappe, ò gabbani, ò simili uesti di sopra, secondo la loro conditione, eccetto quelli che per pouertà non possano prouedersene. Et nel resto anco, come commanda il concilio di Trento, con habito del corpo talmente composto, che mostrino esser presenti à tanto sacrificio, non solamente col corpo, mà con la mente ancora, et con deuoto affetto del cuore.

Stiano à tutta la Messa col capo scoperto, et con ambe le ginocchia inginocchiati, fuori che quando si legge l'Euangelio, che si leuino in piedi, et all'hora non sia lecito ad alcuno il seder, ne anco alle Donne.

Non si partino dalla Messa prima che sia finito di leggere l'Euangelio, che si legge doppo la Benedittione del Sacerdote, che si dà nel fine della Messa.

I poueri mendicanti, et altri ancorche deputati da qual si uoglia Scuola, Hospedale, ò luogo pio non uadano per le chiese, mà stiano alle porte a dimandar l'elimosina.

Nelle Chiese, et ne i loro Cimiterij, et atrij non si faccino cose profane, ne processi, ne se diano sententie, ne ciuili, ne criminali, ne si facciano contratti di qual si uoglia sorte, ne essattioni, ne publici parlamenti, sindicati, consigli publici, ne gride, ne qual si uoglia altro negotio profano: Ne si tengano cose alcune da uendere, ancorche per causa pia, eccetto però, che fuori di esse chiese, ne i cimiterij si possano uendere candele, et cere da offerire, et simili cose pertinenti al culto diuino.

Niuno riponga nelle Chiese, ò tenga riposto grano, leguami, ne altra cosa profana, et indecente.

Niuno urini, ne getta immonditie in esse Chiese, ne fuori dietro a i muri, ne in atrij d'esse, ne in cimiterij.

Mentre si fanno le processioni, et particolarmente quando si porta il santissimo Sacramento, et doue per qualche Indulgenza, ò predica, ò festa della Chiesa, ò qual si uoglia altra causa è concorso di popolo, si stia, et si uada

si uadi in Chiesa, et nelle processioni, con quella riuerenza, et modestia, che conuiene in cosi sante, et religiose attioni, osseruando diligentemente tutto quello che in questa parte è stato ordinato ne i nostri Concilij Prouinciali.

Nelle processioni delle letanie, et altre nissuno porti dietro, ò metta fuori in quelle strade, et luoghi doue si passa, cosa alcuna da mangiare, ne da bere, ò per se, ò per uendere ad altri.

Commandiamo ancora a tutti li capitoli, Rettori, Vicarij, Sacristi, Ostiarij, et altri Castodi della Chiesa Metropolitana, delle Collegiate, et Parochiali, che ammoniscano tutti i presati deliquenti nelle Chiese, et che non permettano, che in esse si facciano le cose di sopra probibite, ouero almeno ne auuertiscano noi, ò gli Officiali nostri: nel qual'officio se saranno negligenti, incorrano la pena di pagar duoi Scudi per ciascuna uolta, conforme alla Bolla sudetta di Pio Quinto di santa mem.

Ricordiamo anco à Religiosi, ouero Regolari il commandamento, che à loro è fatto nella detta Bolla in uirtù di santa obedienza, di douer deputare qualch'uno nelle lor chiese, che scacci fuori questi tali; Et se saranno in ciò negligenti, uuole che siano grauissimamente ripresi dall'Ordinario, et ricusando essi d'obedire, incorrano in grauissime pene in essa Bolla contenute. Et per questo li ammoniamo, et preghiamo nelle uiscere del Signore, che per riuerenza, et honore de DIO, et per esseguire il sudetto Concilio di Trento, et Bolla di Pio Quinto, et anco l'altre Bolle del medesimo Pio Quinto di santa mem. di 27. Giugno 1566. stampate presso il concilio nostro primo Prouinciale, facciano essattissimamente osseruare nelle loro chiese le sopradette cose. In fede delle quali cose habbiamo commandato, che questo nostro Editto, sottoscritto di mano nostra, et del Cancelliere della nostra corte Archiepiscopale, sia posto in publico, et attaccato alle porte della chiesa nostra Metropolitana, et del Palazzo Archiepiscopale: et uogliamo che tal affissione habbia quella istessa forza, come se à tutti fusse stato particolarmente intimato, notificato, et presentato. Dat. nel Palazzo nostro Archiepiscopale, il 13. di Nouembre. 1574.

De Dominica I. Quatragesimæ

Carlo, Cardinale di S. Prassede, Arciuescouo, Al suo diletto clero, et popolo della città, et Diocese di Milano, Salute nel Signore.

ESSENDO noi, figliuoli dilettissimi, per bontà, et misericordia di DIO, operarij nella sua uigna; ci bisogna con ogni assiduità, et uigilanza essercitare la coltura spirituale; acciò che, procurando con perseueranza, et continuo studio, quel che è debito dell'officio nostro, non solamente conseruiamo, ma etiandio, quanto sia possibile, restituiamo, doue fusse tralasciata, la disciplina de gl'instituti, et riti santi, introdotta già dal glorioso padre nostro, et dottore, santo Ambrosio, a gloria del Signore, et a salute dell'anime. Nel che habbiamo sin'hora molta cagione di ringratiare la sua diuina bontà, conciosia che, con spirituale consolatione nostra, uediamo nella maggior parte di uoi, diuotione, et prontezza in riceuere uolontieri quel che, secondo l'occasione de' tempi, ui uiene da noi, con paterno affetto, proposto, et ricordato, per salute delle anime uostre.

Et perche da persone religiose, di molta dottrina, et zelanti dell'honore di DIO, siamo piu uolte stati auuertiti, che contra l'instituto, et santo uso già di questa chiesa, per la corruttela del mondo, non è osseruata cō la debita astinenza la Domenica, che segue doppò la quinquagesima, quale propriamente è capo, et principio della santa Quadragesima; hauendo noi sopra di ciò hauuta lunga, et matura consideratione, et insieme consultato diligentemente questo negotio, et in Roma, et in questa citta ancora, con diuerse persone dotte, religiose, et di molta prudenza; habbiamo finalmente trouato esser uero quello, di che siamo stati auuerti; cioè, che secondo l'instituto, et osseruanza di questa chiesa, quella istessa Domenica è propriamente principio dell'astinenza Quadragesimale, et è computata nelli giorni di Quadragesima.

Il che apertamente, consta esser uero, primieramente dalla dottrina, et sermoni di esso dottore, et protettore nostro santo Ambrosio, il quale nel sermone 23. fatto nell'istessa Domenica, scriue; Sanctæ Quadeagesimæ rationem, cuius hodie initium celebramus, frequenter edidimus: *Vi habbiamo, dice egli, souentemente esposto la raggione della santa Quadragesima; il cui principio facciamo, et celebramo hoggi. Il qual giorno che fusse la Domenica, si uede dal sermone che siegue, cioè 24. doue dice:* Retinent adhuc sensus uestri, fratres, nos hoc superiore Dominica prædicasse, quòd huius quadeagesimæ nostræ figuram illę quadraginta, et duæ mansiones habuerint: pee quas populus Israel exiens de Aegypto, diueno profectu teeram promissionis intrauit. *Sin'hora ui ricordate, fratelli, che la Domenica passata, ui habbiamo predicato, che le quaranta due mansioni, per le quali il popolo d'Israele, doppò lungo uiaggio, uenne d'Egitto alla terra di promissione, significauano i quaranta due giorni della nostra Quadragesima. Il che tutto esso santo padre, et pastor nostro, con dichiaratione di molti misterij, espose in quella prima Domenica.*

Dipoi, essendo la quadragesima, come l'istesso dice di 42. giorni, et questi non senza misterio; necessariamente ne siegue, che quella Domenica uien computata; altrimente non sarebbono 42. com'egli afferma, ma 41. giorni la Quadragesima: se però per farla di 42. non si computasse il giorno di Pasqua: il che sarebbe per ogni ragione contrario à quella gran solennità.

Questo istesso, cioè, che in quella Domenica comincia

ciæ l'astinenza quadragesimale, afferma il medesimo santo padre nostro nel sermone 34. et 35.

In oltre in un libro di molta auttorità, chiamato il Micrologo, doue si rende conto de i riti, et solennità de i tempi, si legge, che la detta Domenica, secondo dicono i santi, Ambrosio, et Gregorio, et altri santi Padri, è propriamente principio della Quadragesima. Santo Agostino sente il medesimo, et chiamala la prima Domenica di Quadragesima, come si uede ne i suoi sermoni.

Da molti in somma, frà i quali medesimamente non è di poca auttorità il dotto padre Alcuino, si truoua scritto, che innanzi che il Beato Gregorio Papa aggiungesse i quattro giorni, cioè il Mercordi, nel quale si comincia la Quadragesima alla Romana, il giouedì, uenerdì, et sabbato, si principiaua ne la Domenica, doppò la quinquagesima, la astinenza quadragesimale.

Questo instituto, et uso fu di tutta la Chiesa santa innanzi à quella ordinatione di San Gregorio.

Et lasciandosi alcuni canoni, che computano questa Domenica ne'i giorni quadragesimali, chiarò è, che nelle scritture delli Arciuescoui, nostri antecessori, et particolarmente in una constitutione di Ottone Arciuescouo, questa Domenica è numerata per la Domenica di Quadragesima.

Oltre di questo, ne i Breuiarij, et libri antichi della nostra Chiesa, è chiamata la Domenica in capite Quadragesimæ: il che dimostra, che da essa si principia l'astinenza quadragesimale: si come anco, secondo l'uso Romano, si dice, la feria quarta, in capite ieiunij; mostrandosi che in quella feria si comincia il digiuno.

Finalmente nella Messa di quel giorno, per la lettione di Esaia profeta, per l'Epistola di San Paolo, et per l'Euangelio santo che si legge, et collette, che si dicono, si celebra il principio dell'astinenza, et digiuno Quadragesimale. Ne gli offici diuini si fa il medesimo, con antifone, responsorij, et uoci, che intuonano: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Le quali parole non conuengono alle dissolutioni, che per grande abuso si fanno in quella santa Domenica: nella quale la Chiesa per antico instituto, et uso, con uoci, piene di consolationi spirituali, celebra il principio istesso della Quadragesima.

La onde, figliuoli carissimi, con ogni paterna sollecitudine ui ricordiamo, che, lasciato l'abuso del mondo, con questa occasione del Giubileo dell'anno santo, ripigliate l'instituto, et uso di principiare l'astinenza quadragesimale in quella Domenica, la quale ui è chiaro per la dottrina istessa del glorioso padre, et protettor nostro, santo Ambrosio, et per ogni ragione, che è compresa nel numero de'i giorni quadragesimali. Al che confidentemente ui esortiamo; rendendoci sicuri, che senz'altra nostra monitione, ò altro più efficace rimedio, che potessimo usare, habbiate da noi stessi, mossi dalla riuerenza, et diuotione, che hauete al padre santo Ambrosio, da farlo con ogni prontezza, et seruarlo perpetuamente; comminciando da questo anno, che, come habbiamo detto, è tempo del Giubileo, nel quale conuiene, lasciato ogni habito di pessime usanze, repigliare instituti santi, et indirizzare i pensieri, la uolontà, et l'attioni a quello che sapete, che piace alla bontà, et giustitia di DIO. Ne uogliamo però anco lasciare, per scarico della conscienza nostra, di ricordarui quel che in questo proposito l'istesso nostro santo Pastore ui dice; che quei giorni quadragesimali, non sono ordinati da gli huomini, ma consacrati da DIO: onde soggiunge. Qui constitutum numerum una die manducando præterit; non ut unius diei uiolator, accusatur, sed ut totius Quadragesimæ transgressor arguitur. Chi non osseruarà, dice egli, un giorno di quei, che sono diuinamente statuiti alla santa Quadragesima; non è accusato solamente come uiolatore di un solo giorno, ma come transgressore di tutta la Quadragesima. Si che intendete quel che ui conuiene fare. Sono quei giorni pieni di misterij santi; però con più diligente sollecitudine, non in un solo, ma in tutti intieramente, fin dal principio, che è la Domenica sudetta, douete essercitarui in astinenze, orationi, et disciplina delle uirtù Christiane; seruando ne gli altri giorni, fuora delle Domeniche, compitamente il digiuno; che, si come i misterij sono maggiori, così l'osseruanza nostra douerà auanzare ogni ordinaria diligenza, et sollecitudine.

Commandiamo poi a tutt'il Clero nostro, uniuersalmente, et particolarmente, che nella detta Domenica, la qual si chiama, in capite Quadragesimæ, cominci a principiare con l'astinenza la Quadragesima; et in ciò dia al nostro diletto popolo ogni efficace esempio di fare il medesimo.

Auertisca anco ciascun curato, che ne quest'anno, ne per l'auuenire in tal Domenica, solennizi matrimonio alcuno, ne lasci far nozze, nel medesimo modo, che è probibito ne gli altri giorni di Quaresima.

Et con questo, il Signor ui benedica tutti, et cumuli delle sue celesti gratie. Di Milano, nell'Arciuescouado, il primo di Marzo 1576.

Edictum, et decretum de Dominica prima Quadragesimæ.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis, Dei, et Apostolica sedis gratia, Archiepiscopus S. Ecclesia Mediolanensis.

Dessimo a tutti notitia l'anno passato 1576. con una nostra lettera publicata il primo di Marzo, doppo matura consideratione, et consulta fatta sì in Roma, come in questa città, con persone dotte, religiose, et di molta prudenza, che il principio della Quadragesima, secondo il nostro instituto, et rito Ambrosiano si è la domenica, che ne i libri ecclesiastici di questa chiesa nostra se chiama, DOMENICA IN CAPITE QVADRAGESIMAE: che è quella, quale immediatamente segue la

la domenica di quinquagesima. Et hora perche nissuno, qualunque se sia, sotto la cura nostra pastorale, stia, ò metta più per l'auuenire in dubbio, se, sia tenuto d'osseruare quella domenica, come principio, et giorno ueramente di quadragesima; noi con il presente Editto, più espressamente diciamo, dichiariamo, et in oltre decretiamo, ordiniamo, et comandiamo in uirtù di santa obedienza, che tutto il nostro clero, et popolo della Città, et Diocese di Milano, et qualunque d'esso, per l'auuenire osserui perpetuamente quella istessa domenica, non altrimente, che l'altre domeniche, che seguono, della quadragesima; et come domenica, quale è ueramente la prima quadragesimale. Però tutto quello, che per constitutioni de sommi Pontefici, ò per decreti de Concili, ò per sacri Canoni, ò per altre leggi si è commandato della quadragesima, si quanto à i cibi, et alla prohibitione delle nozze, come alla santa osseruanza nel resto; ordiniamo, et decretiamo, che ciò habbia luogho da osseruarse nella sodetta domenica, nel medemo modo, che s'osserua nell'altre domeniche di quadragesima. In cuius rei fidem hoc edictum, nostra, nostriq. cancellarij manu signatum, nostroq. item sigillo Archiepiscopali sancti Ambrosij munitum, promulgari, et ecclesiæ Metropolitanæ adiumq. Archiepiscopalium ualuis publice affigi mandauimus. Dat. Mediolani, in ædibus Archiepiscopalibus, die quinto Februarij. 1577.

Editto per L'osseruanza della Quadragesima in essecutione del Concilio di Trento, Et de i Concilij Prouinciali.

Carolus S. R. E. Presbyter, cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis.

OGNI tempo, et giorno ci mostra i beneficij de DIO; nè è parte alcuna dell'anno, che sia senza qualche sacro misterio; acciò continuamente ringratiamo DIO delle misericordie, et gratie, che ci hà per sua bontà fatto. Ma quando arriuiamo à quei giorni, che sono per i misterij della nostra redentione più celebri, et illustri; tãto più sollicitamente dobbiamo essercitarci nella disciplina delle uirtù Christiane; acciochè, si come i misterij istessi sono per la parte loro maggiori, così noi con l'osseruanza nostra auanziamo quel che ordinariamente sogliamo fare. Se dunque ogni solennità di tempo ricerca, et dal Pastore sollicitudine, et da i popoli osseruanza, che si deue alla celebrità di quel solenne misterio: il sacro tempo della quadragesima fra gli altri particolarmente lo ricerca. Fù il digiuno quadragesimale consecrato da CHRISTO, nostro Signore: fu commandato da gli Apostoli: fu sino da quei tempi Apostolici osseruato perpetuamente in tutta la chiesa de DIO. E questo tempo quadragesimale, come una decima di tempo, che con maggior diligenza di opere sante dobbiamo a sua diuina Maestà. E tempo, che pieno di misterij, ud innanzi immediatamente non senza misterio alla gran solennità della Pasqua: per la quale, si come scriue Leone santissimo Pontefice, nella Chiesa santa è consecrata la dignità di tutte le solennità: di maniera che ci inuita à maggior profitti spirituali. Onde è, che già così studiosamente il popolo Christiano si preparaua alla religiosa osseruanza di questo tempo. Conueniua una settimana auanti, che cominciasse la quadragesima, nelle Chiese frequentemente à confessarsi, à pigliar le penitenze: se communicaua poi nella quadragesima, ogni domenica; et osseruauano alcuni quei giorni quadragesimali con digiuno in pane, et aqua; altri in herbe sole, et legumi; et erano alcuni, che usauano cibi secchi solamente, et questi anco in poca quantità. Attendeua ciascuno in quei giorni più diligentemente à correggere i suoi costumi, à deponere gli odij, et inimicitie; à conciliarsi pace con tutti; a reprimere la carne, et a castigarla con i cilicij, con le discipline, et spesse uolte col giacere, et dormire in terra: a far oratione più souuentemente à piangere i peccati, a dare dell'elemosine più, che ne gli altri giorni dell'anno. Questi erano gli essercitij dell'antica disciplina christiana. La onde noi, che unicamente ui amiamo nel Signore, mossi dall'officio nostro, et dalla consideratione di questo sacro tempo, nel quale gia si uedeua così gran diuotione, et dall'altra banda desiderando, che tempo così religioso, sia in maggior osseruanza; et per essequire anco in ciò il decreto del cõcilio di Trẽto, et i concilij nostri Prouinciali, habbiamo uoluto con il presente Editto ordinare, et comandare alcune cose, per prouedere à gli abusi; et insieme alcune altre ricordare, come parte ne ricorda fino a hora il padre, et protettore AMBROSIO santo; a fin che con tali ricordi, eccitiamo anco ogn'uno a ripigliare le buone usanze, che gia erano in questo popolo. Primieramente dunque per uirtù del presente Editto, conforme particolarmente al decreto del concilio Prouinciale V. commandiamo le cose infrascritte, da osseruarsi inuiolabilmenre nella città, et Diocese nostra.

Che nissuno di qualunche stato, grado, ordine si sia, nella Quadragesima, la quale secondo il rito della nostra Chiesa, comincia nella Domenica, detta in capite Quadragesimæ, che è la prima Dominica di essa quadragesima, mangi carne di ueruna sorte, ne oue, ne buttiro, latte, formaggio, ne altri cibi, qualunche si siano, uietati nel tempo quadragesimale.

Che conforme all'obligo, che tutti hanno, sotto pena di peccato mortale, ciascuno in ciascun giorno quadragesimale, fuora delle Domeniche, digiuni, eccettuati quelli che per l'eta sono eccettuati da questo obligo.

Che i cibi uietati non si ponghino in ogni luoco publicamente à uendere per uso d'amalati, è d'infermi, ma solamente in certi luochi à ciò deputati: che quanto alla carne in Milano sarà la Tanaglia appresso il Verzero: è per la diocese si facia medesimamente la deputatione in qualche luocho simile: è ciò quanto à uendere la carne, si comincia seruare il Venerdi immediate precedente la detta prima Domenica.

Che

Che non si uendino i cibi sudetti à bottegha tutta aperta, ma la maggior parte serrata.

Che non si ponghino fuora publicamente su le piaze à uendere, etiamdio ne da contadini, ò altri.

Che non sia lecito uendersi, da ogni uno ma solamente da quelli, che haueranno licenza in scritto nella città dal nostro Vicario generale, nella diocese dal Vicario foraneo.

Che non si uendi ogni sorte di carne, se non di Vitella, ò d'altro animale, che à giudicio de medici sia solamente per uso d'infermi.

Che non si uenda d'ogniuno, ma solamente chi haurà licenza da i Deputati, à ciò, come qui di sotto. La quale licenza se non harà tempo determinato, sia à fatto finita, subito che cessa la causa per la qual è concessa. Ma se la detta causa durarà più di dieci giorni; di nuouo si ottenghi la detta licenza, altrimente s'intenda estinta. El medesimo si faccia di man in mano almeno ogni dieci giorni fin che sarà bisogno.

Che Hosti, Tauerneri, ò altri ch'allogiano, è danno da mangiare, ò tengono camere locande, non tenghino, ne uendino, ne mettino fuori à uendere, ne ponghino in tauola, à forastieri, ò uiandanti, ò ad altri, qualunche siano, carne, laticinij, ò altri cibi prohibiti nella quadragesima: se non haranno particolarmente la licenza in scritti dal detto nostro Vicario generale, nella città, nella Diocese dal Vicario foraneo.

Che nè anco cibi tali, comprati, ò portati da altri, li cochino, ò acconcino, ò in altro modo preparino.

Che nè parimente cotti, ò preparati, ò aconci altroue, lascino mangiare nella loro hostaria, albergo, camera locanda, ò luogo, che sia sotto la lor cura, senza la sudetta particolare licenza.

Tutte le sopradette cose, et ciascuna d'esse, noi comandiamo sotto le pene, et multe, da applicarsi à luoghi pij, penitenze, et censure, ordinate da i sacri Canoni et concilij, et constitutioni Apostolici, contra i uiolatori della sacra quadragesima, et altre anco; etiam dell'interdetto dalla chiesa, et dalla scommunica in sussidio, all'arbitrio nostro, secondo la transgressione, e la grauità della colpa di qualunche contrafacesse.

Essortiamo poi, et ricordiamo l'infrascritte cose, che altre uolte parti ricordate à questo popolo dal suo Pastore Santo Ambrosio, parte da altri santi Padri, parte da noi ne i nostri concilij Prouinciali, particularmente nel Quinto, e Sinodi diocesani, hanno à eccitare l'anime de i fedeli, che sono sotto la nostra cura, à maggior profitto spirituale, et a salute loro.

Che ognuno in questo tempo di quadragesima cerchi di ritirarsi a disciplina più seuera di uita, e conformarsi a instituti, et costumi conuenienti al detto sacro tēpo.

Che ciascun fuga il uestir di seta, e sontuoso; ma uesta conforme al tempo che è di penitenza, et di digiuno.

Che si lasciano à fatto le inimicitie, gli odij, le risse, i rancori, e si habbia pace con tutti.

Che il christiano procuri di raffrenare gl'appetiti carnali non solo con stretta astinenza, et digiuno; ma anco con cilicij, et discipline.

I maritati se non tutta la quadragesima, come mostra il canone antico, almeno ne i giorni de Domenica, studino d'astenersi d'accordo, si come ciò piamente ammonisce il santissimo Pontefice Nicolò primo.

In ogni tempo conuiene, che il christiano s'astenghi da burle, et ciancie: ma in tempo della quadragesima tanto più diligentemente ha da farlo, quanto più souente, e studiosamente hà d'attendere all'oratione, all'astinenza, et a ogni sorte di penitenza. Fugirà dunque i solazzi, i ragionamenti uani, et molto più i lasciui, e scandalosi.

Se astenerà dalle caccie come ben ammonisce quel santo Pontefice, nel detto tempo di quadragesima, nel quale non e lecito mangiare carne, et però non conuiene cercare carne.

Non cercarà in questo tempo delicatezze de cibi quadragesimali, ne meno empirà la tauola con uarietà de uiuande.

Se guarderà di far conuiti, ne anco le domeniche di quadragesima, si come il medemo Pontefice ammonisce.

Sarà ciascun più assiduo nell'oratione: con dolore piangerà i suoi, e gl'altrui peccati.

Farà elemosina ciascuno, purche possi, più larga e massime il ricco, come ricorda Santo Agostino, quel che col digiuno auanza di non spendere, darà per elemosina a i poueri di christo.

Più spesso conuerrà alla Chiesa: starà a gl'ufficij diuini, alle orationi con ogni attentione, e meditatione santa.

Ogni mattina, cerchi per ogni modo udire la Messa.

Ogn'uno si sforzi di udir la predica, et per questo, tenga la botega serrata a quell'hora.

La mattina, si tenghi questa buona usanza, di non aprire i tribunalli, fino che non è finita la predica.

I lettori, et professori publici, et maestri di Scuola, conduchino i suoi scolari alla predica.

Qualunche in altri tempi suole andare, ò stare in uilla nel tempo di quadragesima, procuri di ritirarsi alla città, et alle terre principali, donde sono, per udire le prediche, i diuini officij, et fare altri essercitij spirituali, che ricerca quel sacro tempo.

Ricordiamo in oltre particolarmente all'infermi, come anco habbiamo ordinato nel nostro concilio Prouinciale secondo, che essendo a loro concessa in scriptis la licenza di mangiare nella quadragesima, carne, ouero, oui, butiro, e simili cibi; la usino moderatamente, è con pietà christiana: nè mangino tali cibi in publico, nè alla presenza di tutti i suoi di casa; ma in luogo appartato: et retirato, è con un dolore intimo prendano cosi fatto, cibe, puoiche nel tempo che gl'altri digiunano, loro non lo possono fare.

I Medici poi, per quel che tocca a loro, se recordino, che il christiano ha d'hauer cura del corpo talmente, che 'maggior conto ha da tenere della salute dell'anima. Però uedano bene, di non participare de i peccati d'altri, con la facilità, et larghezza loro nel far fede della necessità de' cibi prohibiti.

Vl-

Vltimamente ogn'uno, attenda con tanta pietà et diligenza alla sanità della uita, che se non ogni giorno, almeno tutte le Domeniche possa santamēte Communicarsi: come già fu instituto religioso nella santa Chiesa.

Finalmente essortiamo, et amoniamo tutti. che essendo questo tempo quadragesimale, tempo consecrato a digiuno, et tempo di penitenza, ciascuno con l'obligo, che ha, di astenersi da i cibi uietati, s'astenga insieme da ogni sorte di delitie, et sopra ogni cosa fugga il peccato, e l'occasione di peccare. Il tempo di quadragesima e tempo accettabile, et tempo di salute, che così lo chiama la chiesa santa. Ciascuno però cerchi con ogni maggior studio d piacere à Dio; di far la sua santissima uolontà; di spoliarse de i uitij; di far bene; et per ogni uia essercitarsi, per quanto può, nelle uirtù, et opere christiane: che quest'è il digiuno, che per bocca d'Esaia profeta, Iddio dice, che gl'è accetto, e grato. Speriamo, che ogn'uno in questo tempo, non perderà tempo, ma che attenderà all'accomularsi gratie, e meriti di uita eterna; il che Iddio conceda per sua diuina misericordia. In quarum rerum testificationem hoc edictum manu nostra signatum, et subscriptione Cancellarij nostra ecclesia Mediolanensis, sigilloq. Archiepiscopali S. Ambrosij munitum, publice affigi mandauimus. Illudq. quotannis Dominico die in Quinquagesima, aut alio die festo, Dominicam primam Quadragesima proxime pracedente, de more promulgari iubemus. Dat. Mediolani in ædibus Archiep. die quarto Februarij 1581.

Deputati a dar le licenze.

DEputiamo nella Città il Reuerendo Canonico Ordinario, Penitentiero della nostra chiesa Metropolitana a dar licenza, a chi harà necessità di mangiare, come di sopra, cibi prohibiti nella quadragesima.

Deputiamo per il medesimo effetto, nella Diocese ciascun Parocho, nella sua propria parochia.

Ordiniamo, che nella Città non si dia la sudetta licenza, a chi non essibirà, nella forma stampata per ordine nostro, la fede del proprio Curato, et anco del Medico; quanto à quelli, che lo possono hauere. Il medesimo, quanto alla fede del Medico, ordiniamo, che si osserui nella Diocese.

In oltre deputiamo per quelli, che pretendono hauer legitimo impedimento, et causa, de essere escusati dal digiunare, il proprio Parocho ad approuar la causa, et impedimēto loro, et darle la licenza in scriptis, nella qual cosa incarichiamo la cōsciēza di esso Paroco.

Ordini da osseruarsi da Librari, Stampatori, et altri secondo le Regole, et indice, di libri Prohibiti. intimati, et dati a loro per commißione di Monsig. Illustrifs. et Reuerendifs. Cardinal Botromeo, Arciuescouo, et del Reuer. Padre Inquisitore.

PER essequire quel che altre uolte da Sommi Pontefici, et già da Leone Decimo nel concilio Lateranense, et ultimamente per l'Indice di libri prohibiti, et per constitutioni Prouinciali, et Diocesane di Milano, necessariamente si è constituito per ouuiare alla peste di libri cattiui, et perniciosi, si ordina et commanda.

1 *Che ciascun Libraro ò uenditor di libri tenghi nelle lor botteghe l'Indice di libri prohibiti, accioche cosi nel comprare, come nel uendere serui, come deue, inuiolabilmente le regole d'esso Indice: et nelle uisite, che per l'auuenire si faranno, et con l'altre diligenze, che si usaranno, non sia trouato colpeuole.*

2 *Che ciaschedun di loro habbia nelle sue botteghe un libro, ò inuentario di tutti i libri che hora hanno, et haranno per l'auuenire. Qual inuentario sarà da Noi sottoscritto, uisto, et riconosciuto diligentemente, sotto pena di perdere tutti li libri, che non saranno descritti in tal'inuentario.*

3 *Che ciascuno d'essi dia in termine d'un mese la copia d'esso Inuentario giusto, in mano Nostra.*

4 *Che nissuno di sopradetti possa uendere ò dar in qual si uoglia modo altri libri, eccetto quelli, che saranno notati nel detto loro inuentario.*

5 *Che qualonche di loro hà libri posti de banda per ordine, che noi gli hauemo dato, secondo che hauemo di tempo in tempo uisto i libri, in termine di diece giorni doppo l'intimatione di questi ordini, li mandi alla S. Inquisitione.*

6 *Che Bibie uolgari non si possiu uendere, se non a quelli che haranno fede, et testimonio d'integrità et bontà inscriptis dal loro curato, ò Confessore, con licenza, et sottoscrittione Nostra.*

7 *Che libri uolgari delle controuersie trà catholici, et heretici non si uendano à ogni persona, mà in ciò si serui l'ordine, che sì è detto delle Bibie uolgari.*

8 *Che i Testi canonici di qualonche stampa siano, ancora gl'ultimamente stampati in Venetia, si tenghino nelle librarie, et uendino purgati secondo la censura di Roma.*

9 *Che le lettere, intitolate di diuersi auttori non si tenghino et uendino, se non purgate nella maniera, che sarà loro ordinato.*

10 *Che opera ueruna di Simon Simonio ne si tenghi, ne si uenda.*

11 *Che le paraphrasi del Flaminio sopra salmi non si uendino, se non purgate.*

12 *Che gli Adagi d'Erasmo, ultimamente stampati in Parigi, non si tenghino, nè uendino, se non publicati che siano, con la purgatione fatta con l'auttorità della santa Sede Apostolica.*

13 *Che il uolume intitolato, Theatrum uita humana, non si tenghi, ne uendi, se non con la purgatione, che gli sarà data per ordine della S. Inquisitione.*

14 *Che il libro intitolato, Orthodoxographia Patrum, parimente non si tenghi, et uenda, se non purgato.*

15 *Item il libro, intitolato, la uita della Madonna, non si uendi, se non purgato.*

16 *Parimente che oltra i notati nell'Indice non si possino tenere l'infrascritti libri.*

Liber Petri Pomponatij de incantationibus.
Liber F. Archangeli de Burgonouo, de nomine Iesu, Ferraria impressus, Dauid chitreus.
Hieronymus Noppus.
Paulus Gazzus.
Petrus Palladius.
I fioretti della Bibia.
Rime del Bruchiello.
Le Satire alla carlona di Andrea caluo.
Theoderico Nemiea. de schismate.

17 Che il libro di questo titolo, chronologia, authore Gerardo Mercatore, non si tenga nè uenda, se non purgata.

18 Che i libri, quali si hanno da purgare, secondo che è notato nell'Indice, non si possino tenere, nè uendere, nè comprare, auanti che siano purgati da quelli, à quali è commessa questa cura da Nostro Signore.

Che hauendo Librari tai libri, li consegnino all'officio della santa Inquisitione, con la nota, acciochè con la purgatione li possino recuperare.

19 Che nessun libro, quale si hà secondo l'Indice, ò in altro modo da purgare, ancorche l'inscrittione mostri che sia stato purgato, si possi uendere, se quella purgatione non è stata fatta in Roma, ò in altro modo approuata per auttorità della santa sede Apostolica, ouero se non e approuato ò admesso da Noi.

20 Che ciascun Libraro, mandando altroue à chieder libri, faccia due liste, una di quali resti nell'officio della santa Inquisitione, et l'altra, sottoscritta però da Noi, mandi à quello, da quale chiede i libri.

21 Che se alcun Libraro riceuerà libro, che non sia notato nella lista sottoscrittagli, et quel libro sia cattiuo, ò in qualche modo prohibito, sappia prima d'hauer a perdere tutta la quantità, che gli sarà uenuta di tal sorte del libro; dipoi, facendosene inquisitione, se sarà trouato colpeuole, ne sarà castigato secondo meritarà la sua colpa.

22 Che, quantunche la lista di libri uenuti sarà sottoscritta da Noi; però i libri nuoui, che non saranno più comparsi in questa città, non si uendino, nè si mostrino, nè si ponghino à uendere sù le banche fino a tanto, che non siano reuisti diligentemente da Noi, et che d'essi libri colui, che li harà hauuti, non habbia in scriptis licenza particolare di poterli uendere. La quale licenza si serui.

23 Che non si sballino libri prima, che siano uisti da Noi. La lista di quali sarà anche sottoscritta.

24 Che nerun Libraro mandi libri fuora, che non mostri la lista a Noi.

25 Che nessuno possa comprar libri uecchi, ò libraria lasciata da alcun defunto; che l'indice di quelli non si mostri prima a Noi, se però nõ constasse notoriamẽte che, quei libri fossero già permessi ad ogni persona.

26 Parimente che alcun Libraro uendendo à un altro Libraro la libraria, o somma de libri, mostri a Noi la lista.

27 Che heredi, et essecutori di testamenti, et ultime uolontà diano a Noi l'inuentario de libri lasciati, pri ma che loro gli aliino ò transferischino in qual si uoglia modo in altre persone, come si ordina dal Sacro cõcilio Tridentino nella decima regola dell'Indice.

28 Che Librari parimente de libri uecchi osseruino, come di sopra; et di piu ogni mese mostrino a Noi, i libri, che quel mese haranno comprato.

Ordini per Stampatori.

29 CHE nissuno Stampatore, Libraro, o altri che faccino stampar libri ò scritti di qualonche altra sorte, li stampi, se prima il libro ò la scrittura, che s'hà da stampare non è reuisto, approuato, et sottoscritto da Noi: è notato in uno libro particolarmente a tal effetto deputato.

30 L'originale d'esso libro ò scrittura, che è per stamparsi habbia ancora la sottoscrittione dell'istesso auttore.

31 L'approbatione del libro, ò scrittura, che si stamparà, si ponga in principio, ò nel fine del libro.

32 Nel libro, ò scrittura stampata si metta il nome, et cognome del stampatore.

33 Finita che sia la stampa del libro, ò della scrittura, il suo originale si dia in mano Nostra.

34 Che libri, quali hanno da sua Santità priuilegio sotto pena di scommunica, di non stamparsi, se non da quelli, a quali e concesso tal priuilegio, non si stampino da altri, ne uendino si non della stampa di quello, a chi e concesso il priuilegio: se però non constasse, che ad altri fusse concesso di stamparli.

35 Che ciascun Libraro, et Stampatore habbia questi Ordini affissi nella sua libraria a fine di hauerli a osseruare diligentemente.

36 Qualunche Libraro ò uenditor di libri, ò Stampatore de libri contrafarà a gli ordini sodetti, caschérà nelle pene ordinate nell'Indice del sacro concilio Tridentino, et altre ad arbitrio di Monsig. Illustriss. Arciuescouo, et R. P. Inquisitore.

P. Galesinius, Protonotarius Apost. pro Illustriss. et Reuerendiss. D. Cardinali Borrhomæo Archiepiscopo, et pro Reu. P. Inquisit. Die 23. Decemb. 1572.

Edictum de Sacra ordinatione.

CAROLVS S. R. E. Presb. Card. tit. S. Praxedis, Dei, et Apost. sedis gratia, Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanen.

MAGNA est sacramenti ordinis dignitas, magnaq. huius dignitatis præstantia: ac magni propterea ponderis est, maximiq. momenti sacros ordines, et conferre, et suscipere: id quod cum sæpe beatus Apostolus Paulus multis uerbis doceat; tum aliorũ etiam Apostolorum exempla monent; tum sacrosanctæ præterea ecclesiæ instituta plane declarant, quibus cautum est, sacram ordinationem solemniter haberi certis statis quattuor anni temporibus, orationi, et ieiunio consecratis: tum id ipsum item aperte significant sanctorum

ctorum patrum decreta, et illa quidem multa de eorum, qui ordinis sacramento initiari uolunt, uita, moribus, genere, patria, ætate, institutione, loci educatione, doctrina, instructioneq. in lege Dei, et ceteris uirtutibus edita. Cū igitur summa cura, summaq. diligētia, ac sollicitudo plena uigilātiæ, plenaq. prudentiæ adhibenda sit in dispensatione diuinorum munerum, et cælestium dignitatum, cuiusmodi sunt in ecclesia clericorum, ecclesiasticorumq. hominum munera; nos sacram ordinationem proxime solemniter celebraturi, ut ne ordines aut indignis conferantur, aut uitio suscipientium, dignitas ordinum minuatur, hæc partim ex sacrorum canonum iure, partim ex pontificum sanctionibus, partim ex patrum regulis, partim ex æcumenica Synodo Tridentina, partim ex nostris prouincialibus Concilijs sumpta, hoc nostro edicto comprehensa, eo de genere toto monemus, statuimus, edicimus, ac promulgamus.

Ac primum quidem denunciamus ab omni sacra ordinationis limine, et ingreßu arcendos esse omnes et singulos, canonicis impedimentis irretitos, ueluti minores natu, sacramento chrismatis non confirmatos, rudes, et ignaros, criminosos, solemniter pœnitentes, neophytos, ebrietati et gulæ deditos, impudicos, lapsos post ordinem susceptum, periuros, usurarios manifestos, infames, ratiocinijs obligatos, seruos, corpore uitiatos, insigniter deformes, illegitimè natos, peregrinos et ignotos, bigamos, irregulares, quouis alio modo, suspensos, interdictos, excommunicatos, amentes, morbo caduco laborantes, energumenos, non examinatos et probatos, furtim per saltumuè promotos.

Si quis uero huiusmodi, uel alio quouis impedimento, etiam occulte illigatus teneatur, illud plane nobis saltem patefaciat, antequam se sacris istis clericalis militiæ mysterijs obtrudere audeat.

Porro sciat quisque sibi ad examen pro quocunque ordine accipiendo aditum aliter non patere, quàm si decenti uestitu clericali indutus, et cum congrua pro sui status, et ordinis ratione corona se se coram examinatoribus sistat.

Scriptas quoque ætatis, natalium, aut dispensationis concessæ beneficij ecclesiastici, uel pensionis, patrimonijuè, testificationesq. aliquas decretis prouincialibus præscriptas Vicario nostro generali recognoscendas, illiusq. subscriptione signandas, ac approbandas quisque initiandus prius exhibeat, quàm se examinandum sistat coram examinatoribus, qui et ipsi quoque à nostro cancellario Archiepiscopali ante omnia de huiusmodi testationibus certi, instructiq. reddantur.

Quicunque uel tonsura clericali primum initiari, uel ad ordines maiores, stata illa ordinationis die per nos promoueri uolunt, his litteris edicimus, atque significamus, ipsos omnes, et singulos mense ante statam ordinationis diem, ad nos conuenire; tum sua, suorumq. parentum, patriæ, parochialisq. ecclesiæ, in cuius uicinia natus est, et in qua item habitat, nomina, tum præterea eos scilicet, qui sacrum ordinem suscepturi sunt, beneficium ecclesiasticum pensionemuè, aut patrimonium, aut sponsionem uel cautionem, cuius nomine tituloué unusquisque eorum sacro ordine initiandus est, rectè, diligenterq. singula notata ad R. Canonicum Ordinarium, Cancellarium nostrum Archiepiscopalem afferre.

Omnes uero, tum eos ipsos, tum alios, qui ordinibus etiam minoribus initiari uolunt, si in urbe illi quidem sunt, feria secunda hebdomadæ ordinationem proxime præcedentis, si uero diocesani, et alij, qui extra urbem habitant, ante quartam feriam hebdomadæ, in quam sacra ordinatio incidit, ad nos examinis causa iterum conuenire, significamus, atque edicimus.

Quo tempore omnis, quicunque uel primam tonsuram, uel ordines minores, maioresue suscepturus est, ea singula, quæ mox infra ordine præscribuntur, de se litteris legitime testata nobis faciat.

Primo se legitimo matrimonio natum esse, aut ob natalium impedimentum secum super illo ordine, quem suscepturus est, dispensatum esse.

Præterea se uel origine, uel beneficio ecclesiastico, quod in diœcesi nostra obtinet, uel decennali domicilio, uel alia ratione diœcesanum esse, aut familiarem nostrum, qui per triennium nobiscum commoratus sit.

Tum a parocho, et ludimagistro, eo ue, quem in quouis studiorum genere audit, aut, si in Seminario adscriptus est, ab illius rectore loco parochi obsignatas litteras afferat, quibus de uita sua disciplina, moribusq. testatum fiat.

Doctrina item Christianæ scholas se frequentasse, id testimonij afferat, uel a præfecto illarum, in parochiali uicinia sua constituto, uel ab eo, qui omnium id generis scholarum curæ præest.

Hæc præterea testimonia afferet, qui prima tonsura initiari uoluerit.

Se sacro chrismate confirmatum esse.

In ecclesia frequentius, religiosiusq. uersatum esse.

Spe esse, se in clericalis ordinis disciplina permansurum. Hoc uero testimonium à parocho, aut ab eo sacerdote habeat, cui in disciplinam a uobis traditus est, postquam clericalis ordinis suscipiendi animum, uoluntatemq. nobis patefecit.

Sacram item communionem crebro per annum sumpsisse.

Qui uerò aliquo minore, maioreue ordine initiandus est, testimonium præter ea, quæ supra præscripta sunt, afferat, etiam de his, quæ sequuntur.

De prima tonsura, ordineuè, quem proxime suscepit.

De illius ordinis functionibus a se præstitis: idq. testificationis habeat à præfecto ecclesiæ, cui adscriptus est. In qua uere, ac speciatim exprimatur, quas functiones, et quamdiu, et quam diligenter, et quam piè, et quam decenter rectè riteq. præstiterit.

De habitu clericali ad prouincialium, diœcesanorumq. conciliorum præscriptum, post ordinem proximè susceptum, a se continue gestato. Quam tesficationem a parocho afferat.

De confessione frequentiori ex decretorum prouincialium præscripto: cuius rei testimonium obsignatum

ab ali-

ab aliquo Confessario sacerdote probato, ad audiendas confessiones clericorum habeat.

De sacra communione, ut decretis prouincialibus iussum est, crebrius sumpta. Hoc autem testatum afferat, uel a parocho, uel a praefecto ecclesiae, in qua adscriptus est, uel ab alio sacerdote, qui iussu nostro ministrarit.

Quicunque prima tonsura initiandus, aut alicui maiorum ordinum adscribendus est, ea praeterea de se nobis testata faciat.

De se ex praescripta formula denuntiationes in ecclesia cathedrali tum in propria parochiali, tum in illa etiā, in cuius finibus postremo domicilium habuit, tum etiam ubi per nos denique iussum erit, publice die festo inter Missarum solennia factas.

Qui sacrū ordinē suscepturus est, praeter caetera testetur.

Aetatem, sanctione Tridentina praescriptam, annos scilicet uiginti duos, si subdiaconatum; uiginti tres, si diaconatum; uigintiquinque attigisse, si sacerdotium suscepturus est.

Censum item, uel ecclesiasticum, uel laicalem, quem et pacificè possideri, et tantum esse uere constet, quantum ad uita eius sustentandae usum satis esse censuerimus, aut census loco sponsionem certa cautione factā ab aliquo, se quae ad uita cultū usu necessaria sunt, illi qui sacris initiandus est, suppeditaturum, saltem donec ei aliunde prouisum sit, eaq. donatio, sponsionē uere, ac sine fraude, doloue facta sit, eiusq. tabulae rite et recte confecta.

De eo autem censu sponsioneuè factas esse publice die festo denunciationes inter Missarum solennia, tum in cathedrali Ecclesia, tum in propria parochiali, tum in illa etiam, in cuius finibus postremo domicilium habuit, tum denique ubi illas fieri per nos iussum erit, tum omnino in parochiali Ecclesia, intra cuius limites maior erit census siue ecclesiastici, siue alterius generis pars posita est.

Quicunque uero subdiaconus, aut sacerdos creandus est, id praeter alia testificationis afferat, se de peccatis omnis anteacta uita inprimis cōfessum, spirituales exercitationes ad decreti in uisitatione Apostolica editi, et nostrae Synodi prouincialis quartae praescriptum praestitisse, temporis spacio per nos constituto, adhibito sibi duce et moderatore uiro religioso, à nobisq. in primis probato.

QVICVNQVE de uestitu ecclesiastico, de frequenti sacramentorum usu, de ecclesiasticis functionibus, de uita morum disciplina, litteras testificationis exhibiturus est, eas recenter datas, aut renouatas confirmatasuè afferat, ita scilicet, ut ne uetustiores sint duobus mensibus atteslata ordinationis diem.

Si uero quis à domicitio suo diu absuerit, quamobrem uetustiores testificationis litterae accipi debeant; recentiores simul, a quibus debet, afferat, eo loco datas, ubi proxime moratus est: et si locus extra dioecesim est, ab eiusdem loci Episcopo obsignatas, uel communitas eius auctoritate.

QVI alienae dioecesis est, haec ab ordinario suo habeat.

Litteras dimissorias de ordine suscipiendo.

Litteras testificationis de ordine proxime suscipiēdo.

Testimonium scriptum de statis denuntiationibus ordinis suscipiendi.

Testimonium de natalibus, aut de dispensatione legitima super defectu natalium.

Testimonium de functionibus praestitis.

Dispensationem super interstitio, si quando scilicet, non confecto illo temporis spatio, quo ex Concilio Tridentino in ordine suscepto uersari debet, ad alium maiorem ordinem pro ecclesiae suae utilitata, ac necessitate Episcopus eum promouendum censuerit.

Testimonium comprobationis scientiae per examen, aut litteras facultatis de examine faciendo.

Testimonium item de uita, et morum honestate.

Testimonium praeterea afferat, qui scilicet ordinem sacrum suscepturus est, de patrimonio, uel de titulo, uel de censu, aut sponsione cautioneuè.

Litterae uero dimissoria de ordine suscipiendo, et testimoniales de praestitis functionibus, et de uita, morumq. honestate, ne uetustiores sint, duobus tribusuè mensibus, à die sacrae ordinationis supputandis. Si uerò alicuius diuturna absentia, antiquiores etiam litteras accipi probariuè postulet; recentius datas à quibus debet, inde afferat, ubi proxime commoratus est: siq. extra dioecesis suae fines locus est, illas ab eiusdem loci Episcopo obsignatas, aut eius auctoritate communitas afferat.

REGVLARIS, qui ad sacram ordinationem conueniet, primam tonsuram aut ordines suscepturus, caueat ne obstrictus sit aliqua culpa, impedimentouè canonico, supra de alijs initiandis commonstrato.

Ipse quoque mense ante statam ordinationis diem ad nos conueniat, et nomen cetera q. supra de alijs ordinandis praescripta ad Cancellarium Archiepiscopalem deferat.

Testata praeterea haec habeat.

Exercitationem frequentem functionum illius ordinis, quem proxime suscepit.

Frequentiorem confessionem, et sacram communionē.

Progressionem in ecclesiastica disciplina.

Obseruatiam, et reuerentiam erga sacerdotes et superiores.

Loco tituli, censusuè afferat testificationem praestitae professionis regularis.

Testimonium item habeat. De denuntiatione sui nominis publice in ecclesia facta.

De aetate item, ut supra de alijs constitutum est.

De transacto interuallo, post ordinem proxime susceptum à Tridentino Concilio praescripto.

Afferāt litteras dimissorias à Superiore de ordine suscipiendo quo eorum quispiā initiandus est. Quae litterae ne uetustiores sint, duobus, tribusuè mensibus, à die sacrae ordinationis supputandis; nisi ob absentiam Superioris, aliamuè causam, eas longiori tempore datas, renouatasuè accipi, probariuè debere censuerimus.

Testimonium, etiam scriptum à Superiore suo, qui ostendat eum uita, et moribus praeditum esse, qui di-

gnus sit, ut illi ordini adscribatur, quo is initiari uult sit uero hoc testimonium non antiquius duobus mensibus, uti in Superioribus est declaratum.

Si uero diutius à Monasterio absuerit, hoc testatum afferat à superiore Monasterij, in quo proxime commoratus est.

Testificationem item de ordine, qui proxime precedit, iam suscepto.

Si uero statum tempus, præscriptum à Concilio Tridentino, quod interiectum esse debet inter susceptionem unius, et alterius ordinis, nondum expletum est; tunc à suo Superiore scriptum afferat, quo testatum fiat, utile, ac necessariū Ecclesiæ suæ, Monasterioue, esse, secum dispensari super eo interstitio.

Quod si quis stata die non adfuerit, aut quæ ex præscriptis ad se pertinent, singula non bene, nec satis testata fecerit, sciat se ab ordinatione, quæ stato eo tempore habebitur, exclusum fore.

DOMINICO autem promulgationis huius edicti die, ob sacram ordinationem, proxime futuram, in singulis parochialibus ecclesiis processio de more agatur, litanijs, ac supplicationibus publicis, in quibus unusquisque secum mente reputans, quàm pauci operarij in messe multa sint, hoc Deum toto corde exoret, ut qui Dominus est messis, ipse mittat operarios in messem suam, lumenq. nobis prabeat in ijs deligendis, quos ordinibus adscribamus, tum quos elegerimus, ope diuina illi adiuti in sanctitate, et iustitia ei seruiant, eiusdem gloriam omnibus in rebus sibi proponentes. Quod, ut eo nomine Deum populus supplex sæpius oret, id illum singulis diebus Dominicis per mensem ante statam sacræ ordinationis diem crebra cohortatione parochi inter Missarum solennia præmoneant. Dominico præterea die, illam proxime præcedente, pastorales etiam nostras litteras de scripto accuratè iterum recitent; tum diligenti etiam admonitione populum ad illud excitent, ut non modo supplicationes, ob eam causam nostro Concilio prouinciali secundo decretas, pie religioseq. tunc obeat, sed illis ipsis statis, qui sequuntur, sacræ ordinationis diebus frequens, in oratione, pure, sancteq. uersetur; tum qua die sacra ordinatio habebitur, qui in urbe sunt, in Metropolitana ecclesia frequentissimi præsentes adsint, huic orationis officio studiosius attenti, ut à Deo, Sanctorum ope, ijs fidelium precationibus impetrata, et nos ordines ijs conferamus, quos utiles operarios ecclesia Dei postulat, et qui ordines suscipiunt, in dies progressus maiores in uita, morumq sanctitate, religione, doctrina, atque prudentia faciant; ijsq. uirtutibus, adiutrice diuina gratia aucti, cum exemplum pie, sancteq. agendi laicis perpetuo præbeant, tum Deo in primis, cui in ministerium dicati sunt, grati ministri, pro populo intercedentes, cælestia diuinæ gratiæ, misericordiæq. munera uberiora impetrent; ipsiq. digni sint donis, et priuilegijs, quæ singularia, et Deus, et ecclesia ministris suis benigne concessit.

Indictio diei sacræ ordinationis.

Carolus S. R. E. Presbyter cardinalis tituli sanctæ Praxedis, Dei, & Apostolicæ sedis gratia, Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis. &c.

Auxiliante Domino Deo, ac Saluatore nostro Iesu christo, nos, ex sanctæ matris Ecclesiæ institu-to, sacram ordinationem in nostra Metropolitana Ecclesia solenniter celebraturi sumus proximis statis quatuor temporibus, die scilicet Sabbato mensis .N. proximè futuri. Quare edictum nostrum de sacra ordinatione editum, ut omnibus, ad quos spectat, notum sit; intra Missarum solennia in nostra Metropolitana Ecclesia, de suggestu, cum nostris pastoralibus, eo de genere editis, et his etiam nostris, indictionis diei sacræ ordinationis litteris, legi; atque in eius item ualuis, ut moris est, affigi; et quo præterea peruulgatius sit, a parochis omnibus, et singulis, tam in urbe, quàm in diœcesi, die Dominico proximo, post quàm has Archiepiscopales litteras acceperint, hoc idem fieri mandamus.

Omnes uerò, et singuli, quicunque uel clericali tonsura, uel aliquo ordine initiandi sunt, ut omnia, et singula præstent, atque exequantur, quæcunque edicto illo nostro de sacra ordinatione, unicuique, pro ordinis suscipiendi ratione, præscripta sunt, his nostris litteris edicimus, atque monemus. Dat. Mediolani, ex ædibus nostris Archiepiscopalibus, Die

FORMVLAE VARIAE.

Formula edicti de examine eorum, qui Ecclesiæ Parochiali præficiendi sunt.

CAROLVS S. R. E. Presbyter cardinalis tit. S. Praxedis, Dei, et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus S. Ecclesiæ Mediolanensis, etc.

Vacante Ecclesia parochiali N. diœcesis nostræ Mediolanensis: nos eo nomine examen, quod ex Tridentina sanctione, prouincialiq. decreto nostro præstari planè debet, à die promulgationis huius edicti, usque ad diem decimum proximè sequentem, confecturi sumus, ac deinceps, etiam ex auctoritate apostolica, nobis concessa, quousque eidem uacanti Ecclesiæ per nos prouisum erit. Quare omnes ac singulos, qui uel examinari, uel alios examinandos nominare noluerint, præscripto illo tempore, ad R. canonicum Ordinarium, et Cancellarium nostræ Ecclesiæ Mediolanensis, qui nomina describat, conuenire; tum constituta examinis die, coram nobis, atque examinatoribus

ribus Synodalibus, per nos eo nomine delectis, adesse, hoc edicto significamus, atque edicimus; ut quos, confecto examine, moribus, ætate, doctrina, prudentia, alijsq. rebus ad curæ animarum bene gerendæ rationem opportunis, idoneos esse compertum erit, ex ijs nos, quem cæteris magis idoneum censuerimus, illum ecclesiæ uacantis rectorem, parochumuè eligamus, ac præficiamus. Quod sanè, sicut nos pro eo, quod debemus, integre, sancteq. in Domino præstare cupimus: ita omnes, præcipueq. illos, quorum ecclesiæ, et curæ spirituali per nos consulendum, ac prouidendum est, magnopere hortamur, ac requirimus, ut hanc nostram sollicitudinem, pastoraleq. studium, omni supplicatione, omniq. intima pietate, ac religiosis precibus, contineuter adiuuent. Dat. Mediolani, ex ædibus Archiepiscopalibus, die . . . .

Formula facultatis euulgandi nomina eorum qui ordinis Sacramento initiandi sunt.

Carolus S. R. E. Presb. Cardinalis tit. S. Praxedis, Archiepiscopus Mediolani.

Reuerende Dilecte noster. Pro nostræ Mediolanensis Ecclesiæ utilitate, et necessitate, iam in proxima sacra ordinatione .N. promouendum censemus: quemadmodum is in Domino piè expetit. Quamobrem nos fide, prudentia, circumspectioneq. tua confisi, tibi .N. his litteris mandamus, ut quam primum, die Dominico, festouè intra Missarum solemnia, populo frequenti, in ecclesia tua, illius nomen, et cognomen promulges, denuncies, desideriumq. pium exponas: deinde tu, etiam absque notario de eius ipsius natalibus, ætate, uita, ac moribus diligenter iussu nostro inquiras. Idq. utrumque ad præscriptum formulæ, et instructionis, per nos editæ, a te præstari iubemus. De promulgatione autem, denunciatione, et inquisitione eiusmodi, quam præstitisti, et de eo item, si quid illo nomine, causauè ad te delatum erit, litteras, sigillo tuo obsignatas, ad nos accuratè mittas. Vale in Domino. Dat. Mediolani ex ædibus Archiepiscopalibus. Die

Formula concedendi indulgentias.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis, tit. sanctæ Praxedis, Dei, & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus ecclesiæ Mediol. Vniuersis Chistifidelibus præsentes litteras inspecturis salutem in Domino. Quantò frequentius fidelium mentes ad opera deuotionis inducimus, tanto salubrius animarum suarum saluti consulimus. Itaque de omnipotentis Dei misericordia confisi, omnibus, et singulis Christifidelibus utriusque sexus uerè pænitentib: [illegible] misericorditer in Domino relaxamus, præsentibus post dictum diem minime ualituris, quas in huius rei fidem, manu nostra signauimus, sigilloque Archiepiscopali sancti Ambrosij, ac nostri Cancellarij subscriptione muniri iussimus. Dat.

Formula litterarum pro uisitatione Scholarum doctrinæ Christianæ.

Carolus Cardinalis et Archiepiscopus.

Sì come infinitamente à Dio benedetto piace una diligente cura, che fino da i primi anni i fedeli si ammaestrino nel timore santo, et nella uia sua, la quale è la dottrina di Giesù Christo suo figli uolo unigenito: così i Pastori per la cura loro paterna, et per il zelo dell'anime, il quale è sacrificio tanto accetto à sua diuina Maestà, hanno obligo grande di ponere in ciò ogni sollicitudine. Onde noi, oltra gl'altri studij, fatighe, et cure, che habbiamo usato nell'instituire, et piantare le schuole della dottrina Christiana, a fine che, con ogni concorso, et frequenza ogn'uno, et particolarmente i figliuoli, s'alleuino costumatamente, et con cognitione, et dottrina di uita christiana, habbiamo anco uoluto elegere Visitatori di dette schuole, non potendo noi per altre occupationi, che ci apporta il carico della sollicitudine Archiepiscopale, attēdere continuamente a tal impresa in quel modo, che sommamente desideriamo nel Signore. Per tanto habbiamo eletto Visitatore di dette Schuole nella diocese nostra, N. operario di esse, nella cui opra ci confidiamo molto. Et perciò per la presente comandiamo à i Reuer. Preuosti, Arcipreti, Parochi, ò Curati de i luoghi della nostra diocese, che diano loro ogni aiuto, et fauore, non solo in piantare, uisitare, et riformare le Schuole della detta dottrina, et fare in esse tutto ciò, che sarà bisogno, per aiuto dell'opera, ma ancora in leuare ogni impedimento a fine, che nell'hore assegnate da noi, le dette Schuole siano frequentate da i popoli, à gloria di Dio, et salute dell'anime. Esortiamo poi con tutte le uiscere della carità nostra paterna efficacemente ogni fedel Christiano, et particolarmente ciascuno padre di famiglia, che sia sollicito a condurre i putti, et i figliuoli a questo santo essercitio si d'imparare, come d'insegnare essa Dottrina Christiana. Hauemo questa speranza della pietà, et diligenza di ciascuno, che in cosa tanto necessaria, et utile, non mancherà a se stesso, ne a i figliuoli, ne a i prossimi suoi. Sia dunque la gratia, et pace del Signore con tutti uoi: et noi ui diamo la nostra benedittione. Dat. Mediolani, die . . . .

Formula facultatis co[illegible]di eleemosynas.

fertim nunquam ipse fueris ex numero quaestorum, quos dânat sancta Tridentina synodus, his nostris litteris, eleemosynas nomine Ecclesiae .N. petēdi facultatem damus, his infra per te seruatis conditionibus.

Eleemosynas solum intra fines parochiae Sancti .N. eiusq. uiciniam ostiatim colligas licet.

Prae foribus eiusdem ecclesiae, in ijs petendis subsistes; nullo modo per ecclesiam uagando procurare, aut colligere eas tibi licebit.

Vas illud, quodcumque sit, quo uteris ad eleemosynam excipiendam, duabus clauibus claudatur: quae diuerso fabrili opere sint.

Earum altera apud .N. à nobis electum, altera uero apud eum, qui pro tēpore a nobis deligetur, semper sit.

Illud officium gratis, uel constituta certa mercede praestabis. Nec ullo modo eleemosynae particeps sis.

Formula facultatis colligendi eleemosynam pro confratria sanctissimi Sacramenti.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Sodalitati Sanctissimi Sacramenti, ad usum eleemosynae excipiendae, colligendaeue capsulam in ecclesia .N. exponendi, collocandiue facultatem, his nostris litteris damus, conditionibus seruatis, quae infra praescribuntur.

Capsulae sit forma, praefecti nostri iudicio probata.

Duabus clauibus, diuerso opere fabrili confectis claudatur.

Earum altera apud .N. à nobis delectum, altera uero apud eum, qui pro tempore a sodalitate deligetur, semper erit.

Loco cōgruo, eiusdē praefecti nostri iudicio collocetur.

Capsulae assistat, qui matura aetate, et probatis moribus sit.

Is illud officium gratis praestabit; nec ullo modo eleemosynarum particeps sit.

Eleemosyna collecta, uerè ad pium tantummodo eiusdem sodalitatis usum, cuius nomine petetur, conferatur, ex illius probatorum institutorum praescripto.

Formula facultatis pro officio cantoris.

Carolus cardinalis, et Archiepiscopus.

Dilecto nobis in Christo.

Tibi N. homini laico, cuius uita, et mores, per testificationes nobis factas, probantur: his nostris litteris permittimus, prae clericorum inopia, cantoris in ecclesiis huius urbis, et dioecesis, exceptis illis quae monialium sunt, munus suscipere: Quo munere dum uel intus in ecclesia, uel foris, ob Missa, diuinorum officiorum, funeralium, processionum, aliarumq. ecclesiasticarum actionum celebritatem fungeris; has ecclesiasticae disciplinae leges, tibi praescripsimus.

Vt scilicet clericali habitu, ad nostrorum conciliorum praescriptum, tunc temporis, in illis ecclesiasticis officijs actionibusue ubique semper utaris.

Camisias non ad collum, nec ad manum crispatas, et caligas item clericali more induas.

Non solum uestitu, sed uitae etiam moribus clericalem modestiam praeferes.

Superpelliceum mundum non lacerum, et ad formam, constitutionibus nostris praescriptum induas.

In diuinis officijs ne prophana cantica adhibeas.

In Missa conuentualis sacro, ingressas, gradualia, offertoria, et alia id generis canas, quae ex ecclesiae instituto, ad eā sacrificij Missae actionem, quae fit, propriè accommodata sunt.

Si quando autem, quo tempore sacerdos secreta agit, aliquid cauendum uidebitur, ne quidquam canas, quod etiam illi actioni aptè cōueniens, nobis non ante probatum sit.

Itidemq. quod ad probationem attinet, in alijs diuinis officijs serues.

In sacris canticis, molles flexiones, uoces magis gutture oppressas, quam ore expressas, et denique latinam omnem canendi rationem caueas.

Cantibus utaris, qui graues sint, pij, ac distincti, et domui Dei, diuinisq. laudibus accomodati, ut simul et uerba intelligātur, et ad pietatē auditores excitentur.

Quae de modulandi ratione, cantibusue adhibendis, ac disciplina in hoc munere seruanda, prouincialibus, dioecesanisue concilijs, ac tabellis nostris praescribuntur, aut prohibentur, diligenter serues.

Has autem nostras, per . . . . tantum tibi suffragari uolumus. Dat. in aedibus nostris Archiepiscopalibus. Die . . mense . . anni . .

Formula facultatis ministrandi Sacramentum pœnitentiæ.

Carolus S. R. E. Card. tit. S. Praxedis, Archiepiscopus Sanctae Ecclesiae Mediolanen.

Dilecto nobis in christo

His nostris litteris Poenitentiae sacramentum in Ecclesia S. N. ministrandi, tibi facultatem concedimus, ac impartimur: illud te admonentes, et hortantes in Domino, ut quae pro tecta huius sacramenti administratione, et nostris prouincialibus, ac dioecesanis Synodis, et proprio instructionum libello a nobis edito, connotata sunt, diligenter, accuratéq. attendas, et obserues. In quorum fidem etc. Dat. Mediolani ex aedibus nostris Archiepiscopalibus. Die

Formula litterarum quibus aliquid de sacris reliquijs conceditur Episcopo, qui earum translationi interfuerit.

Carolus S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Praxedis Archiepiscopus Mediolani.

Omni studio instituta amplectimur, quae fidelium pietatem excitant, quaeq. ob eam causam sanctissimi

ctissimi patres nostri adhibuerunt, et illa quidem praesertim, quae in nostra hac Ecclesia olim usitata fuisse accepimus. Id enim aliquando in more positum fuit, Episcopis, qui translationis celebritati praesentes ad fuissent, aliquid Sacrarum reliquiarum, quae translata essent, pia liberalitate concedi. Nos igitur hoc, quod oblata occasione ad usum reuocare studemus, maiorum nostrorum exemplo adducti, ac praeterea Illustriss. Reuerendiss. in Christo patris, et D. D. Cardinalis Paleotti, Episcopi Bononiēsis qui pro eo, quo tenetur, amplificandae Ecclesiae disciplinae desiderio, ad solemnem S. Simpliciani, aliorumq. sanctorum translationem, quam proxime concelebrauimus, litteris nostris inuitatus, amplissima auctoritate sua, et uirtutum maximarum, quae in eo elucent splendore illam collustrauit, singulari pietate cōmoti, et ea quoque recordatione, memoriaq. excitati, quod ecclesia Bononiensis, cui ille praeest, mutuis praecipue charitatis officijs cū hac nostra Mediolanensi, et olim tempore potissimum Sancti Patris nostri Ambrosij, etiam nunc maxime coniuncta est, in eam deliberationem uenimus, ut eidem religiosissimo Cardinali, pastoriq. uigilantissimo, Bononiam ad Episcopalem stationem suam redeunti, aliquas sacras reliquias sanctorum, qui in hac nostra Mediolanensi Ecclesia praecipue coluntur, nos pie impartiremur. Itaque Sancti Simpliciani Archiepiscopi, et Confessoris digitum unum de Ecclesia eiusdem; Sanctorum etiam Archiepiscoporum, et confessorum, Ioannis Boni, Monae, et Galdini reliquias sacras de basilica Metropolitana, Sancti item Arderici Episcopi, et Confessoris reliquiam de Ecclesia S. Nazarij, et beatorum martyrū Naboris, et Felicis reliquias de Ecclesia sancti Francisci, et reliquiam quoque de sacris cineribus sancti Eusebij Archiepiscopi, et confessoris, ex Ecclesia S. Laurentij, ac reliquiam item de dalmatica S. Patris, et Patroni nostri Ambrosij ex basilica Ambrosiana ipsi Illustriss. Cardinali Paleoto, Episcopo Bononiēsi pia largitione donamus, tradimus, impartimur, et concedimus. In cuius rei fidem, et testimonium has litteras manu nostra, solemniq. sigillo Archiepiscopali S. Ambrosij munitas atque obsignatas fieri iussimus: earumq. monimentum atque exemplum in Cancellaria Archiepiscopali asseruari mandauimus. Dat. Mediolani idibus Iunij. M. D. LXXXII.

Formula facultatis pro concionatore.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Tibi N. in Ecclesia S. N. tempore sacri Aduentus ... concionandi potestatem h... nostris litte... ...

Formula facultatis, qua permittitur, Ecclesiasticum hominem, uitae sustentandae caussae, domi habere mulierem senescentem.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Tibi N. ob uitae sustentandae curam N. mulierem, aetate annorum; . . domi habere licere, his litteris concedimus: quas per annum tantum tibi suffragari uolumus. Dat. ex aedibus nostris Archiep. Die.

Formula facultatis, qua permittitur, clericum esse in familia alicuius laici.

CAROLVS cardinalis Archiepiscopus Mediolani etc.

Iustis de de caussis, quas a te expositas probauimus, tibi, N. licere uolumus in aedibus et familia. N. per annum esse et habitare, et munus liberos eius instituēdi exercere, ita tamen, ut a negocijs saecularibus, et ab ordinis ecclesiastici dignitate alienis, abstineas; dumq. ibi habitas, te Ecclesiae sancti. N. adscribimus; in eaq. ecclesia Dominicis, et festis diebus operam et ministerium tuum in Vesperis dicendis, abs te nauari iubemus. Dat. ex Aedibus Archiepiscopalibus, Die . . Mensis . . Anno . . . .

Formula facultatis induendi habitum clericalem.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

Tibi N. qui e iustis nuptijs, ut nobis legitime constat, natus es, in clericali militia adscribi, in eaq. Deo inseruire cupienti, habitum clericalem, eumq. decentem ad conciliorum nostrorum Prouincialiū praescriptum induendi facultatem damus; quo suscepto habitu, ubi primum per examen nostrum idoneus repertus eris, ad tonsura clericali initiandum aditus tibi fiat. Dat. ex aedibus Archiepiscopalibus, Die . . . Mensis . . Anno . . . . ,

Formula Acclamationum, In concilio Prouinciali.

Deo patri misericordiarum, et Deo totius consolationis, gratiae.

Resp. Immensa est misericordia tua super nos Domine: qui secundum multitudinem miserationum tuarum nos conciliorum prouincialium frequentia, consolari, iugiter dignatus es. Tibi laus, tibi honor, tibi

custodi, ut, eo gubernante, gentes sancto uera fidei lumine perfusæ, in unum ecclesiæ tuæ ouile colligantur.

Patriarchis, Archiepiscopis, et Episcopis omnibus salutaris uigilantia.

Resp. Deus pater luminum, illustra faciem tuam super seruos tuos: accende corda eorum in ædificationem corporis tui.

Regi Catholico, et alijs Regibus, Principibusq. christianis, perpetua felicitas.

Resp. Aeterne Deus, Christianæ religionis defensoribus, optabile de hostibus crucis filij tui, uictoriam dextera potentia tua semper concede.

Fidelibus prouinciæ nostræ, et populo uniuerso Christiano, pax Christi æterna.

Resp. Memento, Domine Deus, in beneplacito populi tui: et confirma in omni uirtute gressus eius; perpetuumq. tuæ benedictionis rorem illi infunde.

Reuerendissimis huius Prouinciæ Episcopis, ad ecclesias suas reditus cum spirituali fructu uberrimo.

Resp. Deduc nos Domine, in uiam rectam: et dirige gressus nostros in uiam pacis, et ad dandam scientiam salutis plebi tuæ.

Nos, Domine, operarij in messem tuam missi, in omni opere bono, ministerium nostrum explentes, decreta sancta exequentes, digni reddamur misericordia, et gratia magni, et supremi sacerdotis, Iesu christi Dei, intercedente simul beata eius genitrice uirgine Maria, beato Ambrosio confessore, atque alijs huius prouinciæ Patronis, et omnibus sanctis.

Resp. Amen, Amen.

Formula Acclamationum in Synodo diœcesana.

Deo, patri misericordiarum, et Deo totius consolationis, gratia.

Resp. Immensa est misericordia tua super nos Domine: qui conciliorum exercitationibus rectum institiæ tuæ tramitem, et disciplinæ regimen iugiter docere dignatus es. Tibi laus, tibi honor, tibi gloria in seculum, et in æternum.

Beatissimo Gregorio Papæ, et Domino nostro, sanctæ uniuersalis Ecclesiæ Pontifici, cunctarum gentium obedientia, et christiani nominis in omnem terram propagatio.

Resp. Domine Deus sanctissimum patrem gratia tua custodi, ut, eo gubernante, gentes sancto uera fidei lumine perfusæ, in unum Ecclesiæ tuæ ouile colligantur.

Reuerendissimo Archiepiscopo nostro salutaris uigilantia.

Resp. Omnipotens Deus super antistitem nostrum benedictionum tuarum dona perpetuo multiplica.

Serenissimo Regi Philippo, Christianæ religioni, defensori, perpetua felicitas.

Resp. Aeterne Deus, catholicum regem nostrum in amore tuo conserua, ut cælesti gratia tua auctus, omni tua benedictione perpetuo dilatetur.

Populo Mediolanensi pax Christi æterna.

Resp. Memento Domine Deus in beneplacito populi tui; ac perpetuum tuæ benedictionis rorem illi infunde.

Nos, Dei uoluntatem explentes, et sancta decreta in omni opere bono exequentes, digni reddamur misericordia, et gratia magni, et supremi sacerdotis, Iesu Christi Dei, intercedente simul beata eius genitrice Virgine Maria, beato Ambrosio confessore, et omnibus sanctis.

Resp. Amen, Amen.

Formula denunciandæ synodi futuræ in sessione synodali.

Auxiliante Dei misericordia, synodum diœcesanā, anno proxime sequēti . . die . . mensis N. in hac ipsa nostra Metropolitana Ecclesia de more, celebraturi sumus ad præscriptum sacri œcumenici concilij Tridentini: nisi litteris nostris Archiepiscopalibus, Archiepiscopaliue nostra auctoritate, aliter constituto tempore denunciabitur, indiceturue.

Formula denuntiationis synodi futuræ, per Archidiaconum solemni die Epiphaniorum.

Hoc anno, Dilectissimi, ad Dei omnipotentis, beataq. Mariæ semper uirginis, ac S. Ambrosij, confessoris, et beatorum martyrum, Protasij, et Geruasij, patronorum nostrorum, laudem, Synodus diœcesana, die . . mensis . N. adiutrice diuina gratia, celebrabitur. Pijs igitur uestris precibus instate, ut, et ciuitas, et diœcesis Mediolanensis, salutaribus uitæ christianæ disciplinis augeatur: ex ijsq. fructus suffragantibus eorum Sanctorum patronorum meritis, uberiores indies afferat in Domino. Amen.

Formula denunciandi stata quattuor tempora utsupra in Concilio Prouinciali quarto, tit. de sacris temporibus.

Formula denunciandi collectas, ut in eodem Concilio.

Formula litterarum pro sacerdote, qui mittitur ad curam Parochialem, supra in Concilio Quinto.

Formula facultatis, Parocho concessæ, de scrutinio eius, qui Sacramento ordinis initiandus est.

N. Archiepiscopus Mediolani.

Reuerende Dilecte noster. Pro nostra Mediolanensis Ecclesiæ auctoritate, et necessitate. N. pro mouendum censemus: quemadmodum is in Domino pie expetit. Quamobrem nos fide, prudentia, circumspectioneq. tua confisi, tibi . N. his litteris mandamus,

mus, ut quamprimum die Dominico, sectione intra Missarum solemnia, populo frequenti, in ecclesia tua, illius nomen, et cognomen promulges, denunties, desideriumq. pium exponas: deinde tu, etiam absque notario de eius ipsius natalibus, ætate, uita, ac moribus diligenter iussu nostro inquiras. Idq. utrunq. ad præscriptum formulæ, et instructionis, per nos editæ a te præstari iubemus. De promulgatione autem, denunciatione, et inquisitione eiusmodi, quam præstiteris, et de eo item, si quid illo nomine, causanè ad te delatum erit, litteras, sigillo tuo obsignatas, ad nos accurate mittas. Vale in domino Dat. Mediolani ex ædibus Archiepiscopalibus. Die.

Formula litterarum quibus Episcopi, a concilio prouinciali absentis, excusatio accipitur.

Carolus, Cardinalis, et Archiepiscopus.

QVæ scripta ad nos amplitudo tua de causis misit, quamobrem in Synodo nostra prouinciali pro eo iane, quod debet, interesse hoc tempore non possit, ea quidem omnia nos et accepimus, et cognouimus. Quod igitur ad causas, rationesq. attinet, quibus ad absentiæ suæ excusationem utitur, cum idoneæ illæ quidem sint, atque iustæ, eas auctoritate nostra metropolitana comprobamus. Quam comprobationem in Synodi prouincialis acta referri mandauimus. Deus Amplitudinem tuam, bene ualentem, gratiæ suæ diuinæ donis cumulet. Dat. Mediolani. Die... mensis N. Anno....

Formula litterarum, quibus Capitula canonicorum Cathedralium ad Concilium prouinciale inuitantur.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

EX edicto, quod de concilio prouinciali istic promulgari iussimus, certum, ac præfinitum diem, quo illud nos hoc anno habere statuimus, cognoscere potuistis. Quare his litteris uos Mediolanum ad id inuitamus: eoq. præterea nomine, constituta die certos aliquos procuratores, Ecclesiasticos homines, mittatis licet: qui, si quæ erunt, quæ ad uos aliqua ratione interesse putatis, ea uobis accurate exponant. Valete in Domino. Dat. Mediolani. Die... mensis. N. Anno...

Formula litterarum de monitionibus, quæ episcopis, a Concilio prouinciali absentibus mittuntur.

gnoscet. Pro officij autem metropolitani munere, cum monitiones, easq. scriptis consignatas, prouinciæ nostræ Episcopis, qui Synodalibus actionibus interfuerunt, ipsi tradiderimus, easdem etiam, his litteris inclusas, Amplitudini tuæ mittimus. Cui a Deo omnem cælestis gratiæ cumulum precamur. Dat. Med. Die... mensis. N. Anno...

Formula litterarum quibus concilium Prouinciale mittitur ad Pontificem.

SYnodum prouincialem, ex concilij Tridentini præscripto, Mediolani de more habuimus. Decreta porrò, quæ in ea confecimus, Reuerendo N. procuratori nostro ad Sanctitatem tuam dedimus: cuius auctoritati, et iudicio illa emendanda nos subijcimus, qua maxima possumus, et debemus, humilitate, atque obedientia. Is uero, qui huius Synodi nostræ actionibus præsens adfuit, primum nostro nomine, Sanctitatis tuæ pedes quàm humillime osculatus, cum cetera omnia uberius coram exponet, tum pro salutari prouinciæ huius cura, nostris etiam uerbis, ab ea supplex nonnulla petet, quæ ut consequamur, nos precibus summis obsecramus Sanctitatem tuam: quam Deus ecclesiæ suæ incolumem conseruet diu. Mediolani.

Formula litterarum ad episcopos prouinciæ de affixione, et promulgatione Concilij prouincialis.

DIe Sabbato, qui dies fuit 4. idus Aprilis, decretorum, quæ in Synodo prouinciali edidimus, uolumen impressum, ecclesiæ metropolitanæ ualuis de more affigi, promulgariq. iussimus. cuius sane promulgationis testificationem, a cancellario nostro Archiepiscopali exscriptam, atque obsignatam, cum his litteris coniunximus. Typis autem Mediolanensibus edita eorum decretorum uolumina duo, Amplitudini tuæ mitto: alia porrò quæ ad istius cleri usum opus erunt, hic haberi poterunt, ubi pro totius prouinciæ ratione in lucem edita sunt quamplurima. De illis autem, in Synodo diœcesana, quam Amplitudo tua proxime habitura est, legendis ac promulgandis, sicut non dubitamus, quin ipsa pro sua pastorali sollicitudine ad prouincialis decreti præscriptum agat: ita speramus fore, ut in ijs ipsis exequendis omnino adhibeat debitum, et studij, et diligentiæ, industriæq. pastoralis officium. quod ut plane præstet, per uiscera christi Domini, hortamur Amplitudinem tuam: cui prospera, et salutaria omnia, a Deo precamur. Dat. Mediolani, die... mensis. N. Anno...

eram, uoti causa, indeq. Romam ad Iubilei anni sancti, qui prope instat, celebritatem breui profecturam esse. Quam ob causam cum ab ista ecclesia, sibi commissa, aliquandiu absutura sit, a nobis hoc petijt, ut sibi per nos a residentia sua personalis muneris tamdiu abesse liceat, quoad istam profectionem, peregrinationemue confecerit. Nos igitur pro auctoritate nobis, qui Metropolitani personam sustinemus, decreto Tridentino concessa, istius absentiæ facultatem Reuerendissimæ paternitati tuæ damus, eiusdemq. causam his nostris archiepiscopalibus litteris probamus. In quarum rerum fidem. etc.

Formula alia eiusd m generis.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

SVperioribus proximis diebus necesse habuimus Reuerendiss. D. Hieronymi, Episcopi Laudensis, prouincialis nostri, opera, industria, consilioq. uti, cum ad alia quadam certa grauiaq. negotia, tum uero ad fori metropolitani nostri reformationem. Quamobrem ad nos eum litteris, et nuncijs euocauimus. Cum uerò ob eam causam, atque ob inualetudinem etiam suam ab ecclesia, sibi commissa, statione cum quinquaginta ipsos dies abfuerit: nos et illius absentiam, et absentiæ causam, harum litterarum auctoritate comprobamus. In cuius rei testificationem his, sigillo Archiepiscopali. S. Ambrosij obsignatis, nos manu etiam nostra subscripsimus. Dat. Mediolani.

Formula litterarum absentiæ, causæ studij.

Carolus Cardinalis, et Archiepiscopus.

TIbi. N. diacono, canonicatum obtinenti in ecclesia sancti. N. harum litterarum auctoritate facultatem hanc damus, et concedimus, ut ab ea ecclesia, in qua residere, et cui inseruire debes, absis liceat causa studiorum: quibus Papiæ in gymnasio publico iam annum operam nauas. Hanc uerò facultatem per annum item tibi suffragari nolumus his conditionibus: ut decem post diebus, quam illuc ueneris, Reuerendiss. illius ciuitatis episcopum adeas, cui harum nostrarum litterarum exemplar exhibeas, exemplumq. tradas. Eidem præterea hospitium, hospitij locum, et socios significes, quos ipse probet: neque hospitio, socijsq. utare, quos ille non probarit. Quandiu ibi manseris, ex concilij prouincialis primi nostri præscripto, his in singulos menses, uni ex sacerdotibus, quos tibi illic constituimus, ad sacræ confessionis munus gerendum idoneo, et a Reuerendiss. Episcopo probato, peccata tua confitearis, confessusq. sacram communionem sumas. Tonsuram etiam præscripta forma geses: habitum clericalem, interiorem scilicet, atque exteriorem uestem, talarem nigro colore, non sericam, neque serico contextam, ornatamue, sed plane decentem, qualem clericalis ordinis hominibus, conciliorum nostrorum prouincialium sanctionibus, et edicto præscripsimus, domi forisq. feras: nec uero caligas turgidas, aut qua nauticarum formam exhibeant, ipse induas: neque item camisijs lactucatis ad collum, ad manumq. utaris: sed quacunque, et de habitus ratione, et de clericalis uitæ disciplina, nostris, uel prouincialibus, uel diœcesanis Synodis decreuimus, ea tam uniuerse, quàm sigillatim inuiolate serues, atque adeo exequaris. Denique diebus festis, solénibusq. frequenter intersis et solemni missæ, et ueterarum officio in ecclesia, ubi ex Reuerendiss. Episcopi præscripto, concessuue, pro sacri ordinis, quo proxime initiatus es, ratione functiones obeas. De harum autem litterarum exhibitione, mensis spatio, de singulisq. his præscriptis rebus, recte, ut debes, a te præstitis, et de morum item probitate, sexto quoque mense, litteris eiusdem Reuerendiss. Episcopi testatam nobis facias. De tua uerò in litteris progressione, doctoris tui, quem audis, scriptum testimonium, eo ipso semestri spatio, mittas, aut ipse exhibeas. Quod si in ijs, quæ tibi nos præscripsimus, tu, nulla legitima causa impeditus, desueris: has nostras litteras tibi nullo modo suffragari declaramus, et plane decernimus. Dat.

Formula litterarum peregrinationis pro ecclesiasticis hominibus.

Carolus tit. Sanctæ Praxedis Cardinalis, et Archiepiscopus.

TIBI, N. sanctam peregrinationem Romanam Iubilei causa suscipere cupienti, his nostris litteris facultatem damus, ut ob eam peregrinationem ab Ecclesia S. N. cui personalis residentiæ munus præstare debes, per duos menses, à die . . . . mensis N. usque ad diem . . . . mensis N. connumerandos, abesse possis. Te autem in Domino monemus, ut, quæ peregrinantibus Ecclesiastici ordinis hominibus nuper in Diœcesana Synodo constituimus, singula, quantum in te est, accurate serues. Primo, ut, antequam discedas, peccata tua confessus, Missæ sacrum, quod est pro iter agentibus, facias: his comitibus N. N. quos nobis exposuisti, te adiungas; in Ecclesia, in qua Missæ sacrum in hebdomada ter faciendi munus tibi iniunctum est, Sacerdotem alium, probatum, substituas, qui, dum peregrinando abes, illud præstet. In itinere autem, Clericali habitu, quamuis contractiore, decenti tamen, utaris; pileum turbinatum non induas; tonsuram clericalem perpetuo habeas; Hebræos, ac mulieres, et uoluptarios homines, comites deuites: neque eodem curru cum eisdem utaris; neque nauigio, nisi necessitate coactus: ad caupones si diuersari contigerit, ne una cum eisdem mensa accumbas; in omni hospicio, antequam discumbas, mensæ item benedicas; tum pransus, aut cœnatus, gratias agas; cæteraq. de frugalitate, et temperantia clericali, nostris decretis præscripta, obserues,

ferues: nè oſtiatim, niſi uoti cauſa, uictum quærites; ad aliquem locum ueſperi cum perueneris, priuſquam ad hoſpitium diuertas, ad Eccleſiam, ubi potes, religioſe adeas; ibiq. ſupplex litanias, uel alias religioſas preces recites; ne itineris cauſa canonicarum horarum officium omittas; idem de ſtatis Eccleſiaſticis ieiunijs præſtare ſtudeas; quotidie Miſſæ ſacrum, ubi potes, facias; ſi minus, ne Dominicis feſtiſq. diebus id facere omittas: quibus autem diebus ipſe ſacrum facere non potes, eidem ſaltem intereſſe ne prætermittas: mane ſingulis diebus, priuſquam uia te committas, præter diuinum officium debitum, preces etiam illas dicas, quæ itinerarium clericorum appellatur: abſtineas item, iter faciendo, à prophanis cantionibus, et colloquijs eiuſmodi, quorum uſu pietatis ſtudium refrigeſcit: ſed pſalmis, hymnis, et canticis ſacris, animi, et corporis laſſitudinem ſubleues: in omni denique itinere eũ te uitæ moribus perpetuo præſtes, ut etiam laicis hominibus, religioſe pieq. peregrinandi exemplum præbeas. Cum autem ad ſanctam Vrbem perueneris; clericales ueſtes talares, eaſq. decentes induas; ac de clericalis ueſtitus, et uitæ moderatione omnia ad noſtrorum Conciliorum præſcriptum inuiolate ſerues; tum quamprimum potes, aut biduo ſaltem poſt, Reueren. D. N. Protonotarium Apoſtolicum, conuenias, cui has noſtras dimiſſorias teſtimonialesue litteras exhibeas: eiq. hoſpitij tui locum, et ſocios ſignifices: tum præterea, antequam ſanctorum locorum uiſitationem in alma Vrbe Iubilei conſequendi gratia aggrediaris, iterum confeſſario Sacerdoti probato confeſſus, Miſſæ ſacrum facias; totus peregrinationi ſanctæ, quam ſuſcepiſti, intentus, non rerum nouarum curioſitates, neque aliud à peregrinandi propoſito alienum, conſecteris; ſed religioſa animi præparatione, ſanctorum Eccleſias, et loca ſacra uiſites. Cum uero ab alma Vrbe diſceſſurus es, eundem Reueren. D. N. adeas, à quo nobis litteras afferas: nec alio longius uageris: à peregrinatione autem reuerſus, nos primum cum litteris dimiſſorijs, quas tibi dedimus, et cum illis etiam litteris, quas ab eo acceperis, conuenias, ut ſanctæ peregrinationis tuæ teſtimonium des. His præterea noſtris litteris teſtatum ceteris fidelibus eſſe uolumus, te, quod nobis ſignificaſti, Iubilei cauſa ſanctam hanc peregrinationem ſuſcepiſſe; nec hoc tempore quod nos ſcimus, te apud forum noſtrum Archiepiſcopale, ullo crimine accuſatum, delatum, inquiſitum, nec condemnatum; neque ullo excommunicationis, cenſuraue alterius Eccleſiaſticæ uinculo irretitũ eſſe. In quarum rerum fidem etc. Dat. Mediolani, ex Palatio Archiepiſcopali, Die . . . . . . Anno

Formula litterarum peregrinationis pro laicis.

Carolus, Cardinalis, Archiepiſcopus, Dilectis in Chriſto N. N.

EXPOSVISTIS nobis, uos Iubilei cauſa ad ſanctam urbem, etiam de Parochi ueſtri conſilio, peregrinari uelle; ac propterea ex ueteri Canonum inſtituto noſtras teſtimoniales litteras expetiſtis. Nos igitur ſanctum animi ueſtri propoſitum pietatemq. commendantes, et uobis in Domino benedicentes, has teſtimoniales noſtras litteras damus, quarum facultate uobis liceat, ubique cuicumque confeſſario Sacerdoti probato peccata ueſtra confiteri. Illud uero uos paterne admonemus, ut priuſquam uos in uiam detis, de peccatis ueſtris confeſſi, ſacram Euchariſtiam ſumatis; benedictionem etiam, quæ religioſis precationibus ex Eccleſiæ inſtituto peregrinis adhibetur, a Parocho ueſtro petatis, et accipiatis; peregrinando omnia fugiatis, quæ deuotionis ſtudium impedire poſſunt; illa ſolum amplectamini, quibus ueſtra pietas excitetur; ac potiſſimum inſtetis orationi, ſanctis meditationibus, pijs colloquijs: eleemoſynaſq. ſi per facultates poteſtis, in pauperes conferatis; ab omni denique peccato, atque adeo peccandi occaſione abſtinentes, religioſe ſanctorum Eccleſias, ſacraq. loca uiſitetis, ut peccatorum ueſtrorum pleniſſimam Indulgentiam cum uitæ emendatione conſequamini. Illud etiam memineritis, ut a ſancta peregrinatione reuerſi, primo Parochum ueſtrum conueniatis, qui uobis ex Eccleſiæ inſtituto ſanctis orationibus benedicat, et a Deo, quæ uobis perpetuo ſalutaria futura ſunt, precetur. Dat. Mediolani, ex Palatio Archiepiſcopali, die . . . menſis N. Anno . . .

ARchiepiſcopus, cum iubilei anni ſancti M. D. LXXV. celebritas inſtaret, quam ſanctiſsimus Pontifex, Gregorius XIII. indixerat, in eo maximopere incubuit, ut populus, ſibi commiſſus, in cuius cura omnes uigilias conſumit, cum frequens eo nomine Romam peregrinaretur, tum maxime exempla ceteris præberet ſanctæ peregrinationis. Quamobrem non ſolum pie peregrinandi regulas edidit, ſed formulam concepit ſuperiorum litterarum, quas canonicas uetus diſciplina appellat. Sed eæ quidem, cum multæ, diuerſæq. ſint, ut Balſamo, græcus canonum interpres, docet; alienum cenſuimus de ijs hoc loco diſſerere. Iam enim ſatis eſt, formulam appoſuiſſe, quæ, a ueteri canone deducta, noſtrorum temporum rationibus, uſuiq. accomodata uidetur.

F I N I S.